

ANNALES
ECCLESIASTICI
FRANCORUM,

Auctore CAROLO LE COINTE Trecensi, Congreg. Oratorii D. N. JESU CHRISTI Presbytero.

TOMUS SEPTIMUS.

PARISIIS,
E TYPOGRAPHIA REGIA.

M. DC. LXXVIII.

CHRISTIANISSIMO
LUDOVICO XIV
FRANCORUM
NAVARRÆQUE
REGI.

QUI denuò, REX CHRISTIANISSIME, *prodit in Tuæ Majestatis conspectum Carolus Magnus*, Rex omnium [a], qui suâ ætate gentibus dominabantur, & prudentiâ maximus, &

[a] Eginhardus in vita Caroli, c. 3. n. 13. editionis Bollandianæ.

animi magnitudine præstantissimus, nihil in iis, quæ vel suscipienda erant, vel exequenda, aut propter laborem detrectavit, aut propter periculum exhorruit. *In Monarcha Præcellentissimo, qui præcipuum sui seculi decus & ornamentum fuit, ab annis octingentis & ampliùs hæ laudantur eximiæ dotes. At quota pars Tuarum Virtutum existunt, quantâque disparilitate in illo Rege atque in Te,* LUDOVICE MAGNE, *suspiciuntur? Opus susciperem suâ materiâ nimis prolixum, si res omnes, cùm à Te, tum à Carolo gestas simul conferre vellem. A die, quo Tibi sextam lucubrationum mearum partem ob-*

tuli, ne quid altiùs è superioribus Tomis Tuæ jam dictum Majestati repetam, bello sic contendisti cum Tuis hostibus, ut Tuæ Prudentiæ Tuæque Magnanimitati nihil Carolina ceteræque retrò ætates æquiparare possint.

Ex pacis legibus, quas ad Vedasum amnem & Aquisgrani pactus es cum Rege Catholico, præter alias Urbes ac Provincias de quibus hîc mihi non est sermo, nobilissimam Artesiæ partem, Gallo-Flandriam & Tornacesium, Franciæ rursum coadunasti; factæque recuperationis securitati censuisti rectè consultum, REX PRUDENTISSIME, *si pulsis Hispanis, utramque Schaldis ri-*

pam ſupra Tornacum occupares. Ut inſignem in deliberando Prudentiam, ſic & in exequendo conſummatiſſimam oſtendiſti. Primus armorum ſonitus ad Hainæ confluentes detonuit; Condatum ſitu, propugnaculis, præſidio munitiſſimum, Tibi deditionem in Hiſpanorum Hollandorúmque proſpectu ſic fecit, ut utrique non milites ad pugnam, ſed ad ornatum Tui Triumphi teſtes idoneos conſcripſiſſe crederentur. Eodem tempore juſſiſti Buccinium Oſtrovandiæ caput obſideri; copiis ad id conficiendum deſtinatis præfeciſti Ducem, qui captâ mox Urbe Fratrem Majeſtatis Tuæ digniſſimum ſe præbuit. Hiſpani, ut imminenti periculo Va-

lentianas cum vicina subducerent Hannonia, procul à Schaldi molem belli transferre statuerunt, decretâ Trajecti superioris obsidione. Sapientioribus prægrandis, imò supra vires, hic visus est conatus, audacioribus novam spem addiderunt loci situs à reliqua Francia longo terrarum tractu summotus & absentia Gubernatoris Noviomagum instaurandæ pacis ergò nuperrimè directi. Tuam Prudentiam, Rex Invictissime, nihil fugit. Probè noveras, qui Cives essent, qui Præsidiarii, quis Progubernator; Civitatem, quam intra spatium tredecim dierum expugnaras, sciebas adversus oppugnatores quoscumque plu-

ribus mensibus propugnatum iri. Securus de rebus ad Mosam, lectissimas ad Legiæ fontem copias misisti, quæ Tuis obsecutæ Jussionibus Ariam Urbem in Artesia percelebrem Arcésque circùm positas in Tuam potestatem redegerunt, deinde recto itinere Trajectum versùs processerunt hostem ad internecionem deleturæ, nisi præcipitem fugam arripuisset, illarum adventu vix audito, nedum expectato.

Accedente hyeme ambo quieverunt exercitus; eâ verò nondum elapsâ, Rex Augustissime, *rursus ad Schaldim advolasti, qui à Pagum Fanomartensem ab Ostrovandia dividit, & quas obsedisti*

Valentia-

Valentianas intersecat. Post aliquot oppugnationis dies, memorabili facinore, quod apud posteros fidem vix inveniet, aliquot milites, quos elegeras ut munitionis ab Urbe per fossam sejunctæ citeriorem partem adorirentur, in Tuo conspectu non tantùm quod imperatum fuerat strenuè confecerunt, sed commilitonibus, qui ponè sequebantur auxilio futuri si res postularet, in consortium victoriæ vocatis, integram munitionem [illegible] aliásque pervaserunt, & hostibus [illegible] inde fugientibus permixti portam [illegible] civitatis occuparunt, móxque al[illegible] per muros, alii per plateas servat[illegible] ordinibus effusi, Civibus ac Præsid[illegible]riis æquè stupefactis, uno

penè momento ac ſine tumultu Valentianas Tuis Regalibus [a] ſubjectas veſtigiis *proſtraverunt. Tanti Prodigii famam ſtatim confirmarunt, Cameracum oppugnatum, Audomaropolis obſeſſa; pro diverſarum partium affectibus univerſam Europam vel admiratione vel ſtupore grandia hæc repleverunt nomina. Fœderati, quia longum inter utramque Civitatem iter eſt, alterutram ſe liberaturos ſperarunt. Habitâ deliberatione conclamaverunt Cameracum, cujus obſidionem præſens urgebas. Totis tum viribus ad ſervandam converſi ſunt Audomaropolim. Ne voti compotes fierent Tuâ probibuiſti Pre-*

[a] Paulus PP. in epp. ad Pippinum Reg. Cod. Carol. epp. 14. 25.

dentiâ. Victorioso Fratri, qui Civitatem jam obsidebat, auxilia misisti, quibus auctus instruxit aciem, consertóque cum hostibus prope Casletum prælio nobilissimam consecutus est victoriam, quâ Flandros illic à Francis vinci consuetos edocuit suum Franciæ Philippum non deesse. Sexto pòst die Majestati Tuæ se subjecit Arx Cameracensis, quam totus Orbis inexpugnabilem frustrà prædicabat. Subsecuta postmodum deditio Civitatis Audomarensis, quæ Fratrem Tuum, ut ad Rhenum, ad Isalam, ad Scaldem, sic & ad Agnionem Tuis auspiciis Poliorceten proclamavit.

Tam prosperos rerum successus vere vixdum aperto, REX CHRISTIANISSIME, *Tuæ acceptos Prudentiæ quis non referat? Hispano-Belgæ tot per Hannoniam, per Pagum Fanomartensem, per Ostrovandiam, per Cameracesium, per Artesiam, per Flandriam cladibus attriti, spem omnem collocarunt in Germanis & Batavis, suppetias ex pacto se laturos, atque in penitiorem Franciam vel conjunctim vel separatim, ut opportunius visum fuerit, irruptionem post mediam æstatem se facturos pollicitis. Eò simul cum Cæsare & Hollandis multi conspirarunt Principes Germaniæ, seu Cæsari, seu Regi Catholico, seu*

Fœderatis Belgis privatim amici. Primus suis è stationibus exiit exercitus Cæsaris, & Sarram, Sellam, Mosellámque transgressus, ad Mosam pervenit parte militum imminutus haud modicâ, cùm propter damna quæ levioribus ex pugnis frequenter accepit, tum propter cibariorum penuriam quâ non semel laboravit; salutatis igitur Franciæ limitibus iter ad Rhenum properè relegit, non triumphanti similis sed triumphato. Meliorem ad Sabim sortem non experti sunt Hispani Fœderatique Belgæ. Magno quidem tripudio post instauratas copias, evocatáque multarum gentium auxilia Caroloregium obsidione clause-

runt; at eodem penè die destiterunt à cœpto, ne fame necarentur interclusis, ut Tua Majestas præceperat, undequaque commeatibus. Ad Mosam Cæsariani venerunt, ut res à Sociis ad Sabim gestas propiùs intuerentur; hi verò rursum accesserunt ad Sabim, ut prioris fugæ memoriam alterâ post quinquennium nec minùs præcipiti renovarent. Utrique procul à Mosa & à Sabi suas in stationes reversi sunt inglorii. Ne tamen magnum aliquid ac præclarum ab illis peractum, quòd ad Sabis ac Mosæ ripas penetrassent, remotiores fortè populi suspicarentur; néve copiarum Tuarum Duces, quos istâ vice non tam præ-

liando quàm cunctando, nec tam manu quàm consilio victores esse volueras, novo Te Triumphi genere, Francis rariùs usitato, præcipuè delectatum crederent, apertâ vi per eosdem sæviente jam hyeme Cæsarianis in Brisigavia Friburgum, Hispanis in Hannonia Gislenopolim ademisti, rerum anno postero gerendarum insigni præludio.

Ineunte Januario, REX PRÆCELLENTISSIME, fama divulgavit Kalendas Martii à Te rei permagnæ gestioni destinatas. Ad illum usque diem suspensa hæsit Europa: [illegible] mense Februario lentis itineribus [illegible] cum Serenissima Regina [illegible] profectus es, numerosissimque

exercitum, quamvis ad Mosellam subsisteres, in Brisigaviam ire præcepisti. Tunc Cæsar, cujus animum dolor ex amissione Friburgi nuper conceptus acerbissimè cruciabat, reliquæ Brisigaviæ, Ortnaviæ, & aliis adjacentibus Patrimonii sui Dynastiis timere cœpit. Principes, quorum Ditiones Metis vicinæ sunt, major ob Tuam præsentiam incessit trepidatio. Nec in Belgio immunes à metu se senserunt Hispani; Gislenopolis expugnata, militúmque numerus in hybernis ad Mosellam, ad Mosam & ad Schaldim solito copiosior, terrorem per Ducatum Luxemburgensem & Comitatum Hannoniensem latè circumtulerunt; harum

Provin-

Provinciarum Civitates primariæ præ ceteris pavefactæ. Cùm res in illo versarentur statu, diuturnásque moras ad Mosellam facturus videreris Duces, quibus id in mandatis dederas, die condicto Gandavum obsederunt; nec expectato inchoatæ obsidionis nuncio ex præmissa Jussione certus rei jam imperatæ velocissimis equis illuc ocyssimè properasti, quatriduo Civitatem, Arcem triduo Tuam sub potestatem redacturus, priusq[illegible]àm Viennæ vel Madriti resciri p[illegible]sset militiæ Tuæ Præfectos Te pro[illegible]cul absente quid ausos esse. Quan[illegible]us his auditis Germaniam, quant[illegible] Hispaniam stupor invaserit, Germa[illegible]is atque Hispanis Auctoribus

ſcribendum relinquo. Gandavum, MAGNANIME LUDOVICE, *Tuis adjeciſti ditionibus. Hæc ad Regnum Tuum acceſſio ſupra omnem eſt exiſtimationem. Tibi non Arteſiæ tantùm partem cum Gallo-Flandria & Tornaceſio, ſed univerſim quicquid Schaldi Legiâque cingitur, à quorumlibet hoſtium incurſione tutum, tranquilliſſiméque deinceps poſſidendum ſubjicit. Regni Tui limites finibus Fœderatarum Provinciarum conterminos facit, viámque Tuis Legionibus aperit in Vuaſiam atque in Franconatum. Denique Flandriam Occidentalem, quæ Legiam ac Oceanum interjacet, à reliquo ſeparat Belgio Hiſpanienſi.*

Quàm gravis ea res quámque molesta sit Hispanis, docent Ipræ, quas omni prorsus auxilii spe destitutas eâdem statim celeritate, quâ Gandavum, ad faciendam deditionem compulisti.

Egregia sunt hæc Monumenta, REX VICTORIOSISSIME, Tuámque non modò Prudentiam cum animi Magnitudine prædicant, sed & palàm ostendunt in rebus, quæ vel suscipiendæ vel exequendæ fuerunt, nullum quem detrectaveris laborem, nullum quem exhorrueris occurrisse periculum. Mira sanè res est omnes penè Civitates & Arces, quas suprà memoravi, vel à Te & à Fratre Jussionem Tuam diligen-

ter ac feliciter exequente captas esse mensibus Martio & Aprili quos in hybernis apud Belgas transigere solent exercitus utrarumque partium, vel à Ducibus procul à Tuo conspectu mensibus Novembri ac Decembri quibus hyems apud Brisigavos & Hannonios aspera jam esse consuevit. Mira quoque res est tot hostes in Te unum conjurasse, adeóque inferiores rebus omnibus fuisse, ut nec unum è Tuis subegerint V[illegible] cis, nec unam suis ex Urbibus o[illegible] sidio liberarint. Quod igitur olim de Carolo Magno dictum fuit, [illegible]d, LUDOVICE MAGNE, *potiori jure mihi de Te liceat pronunciare.* Rex omnium, qui gentibus

dominantur, & Prudentiâ Maximus, & animi Magnitudine Præstantissimus, nihil in iis, quæ vel suscipienda, vel exequenda sunt, aut propter laborem detrectas, aut propter periculum exhorres.

Commendatur etiam Carolus insigni præconio, quòd cùm bellum Saxonicum, quo nullum neque prolixius, neque atrocius aut laboriosius ab eo susceptum est, sine intermissione[a] gereretur, nihil tamen ex his, quæ alicubi erant gerenda, dimissum aut ulla in parte ab æquè operoso certamine cessatum est. Quid *aptius ac convenientius* de Te, REX

[a] Eginhardus in vita Caroli, c. 1. n. 12. editionis Bollandianæ.

INVICTISSIME, *proferri potest ad illud biennium, cujus spatio materiam Tuæ Panegyris, ne quid ex annis superioribus jam laudatis resumam, hodie circumscribo? Provocatus ab Hispaniæ Rege, Belgium adortus es impigrè. Cameracum, Buccinium, Valentianas, & Condatum ad Schaldim; Gislenopolim ad Hainam; Ariam ad Legiam; Gandavum ad Legiæ Schaldisque confluentes; Audomaropolim ad Agnionem; Ipras ad fluvium cognominem expugnasti. Hispanos & Batavos in præcipitem actos fugam à Mosa & à Sabi repulisti, Trajecto & Caroloregio liberatis obsidione. Hæc in Belgio, cetera re-*

motissimis ac disjunctissimis confecta sunt in locis, prosperrimo ubique terrâ marique successu. Prælio superati sunt Hispani in agro Emporitano, Germanis adempta Metropolis Brisigaviæ, debellati ad Tibisci fontes Hungari. Batavis, sive ad Gaditanum fretum contendentibus, sive in Hispanorum auxilium mare Mediterraneum ingressis ac versus Ortum metas navigationis Carolinæ transgressis, securitas omnis ablata, frequenterque illatæ clades. Quin & procul ab Europa sors eadem illis incubuit profligatis ac pulsis è variis Insulis Oceani, quarum nonnullæ partem novi constituunt Orbis Carolo Magno ejúsque succes-

soribus per multas ætates incogniti, probántque Te potissimùm Regi Francicæ Genti convenire, quod annis abhinc ampliùs trecentis supra mille, clarissimi Cæsarum Panegyristæ * palàm affirmarunt nihil esse clausum Francis, quò navigiis pateret accessus.

* Eumenius in Panegyrico Constantii Cæsaris.

Longè brevioribus spatiis circumscribuntur, quæ postremo biennio, cùm tantam Tibi gloriam POTENTISSIME REGUM, *per universum Orbem comparabas, in septimum hunc operis à me suscepti Tomum congessi. Spero tamen hoc Annalium Volumen Tuæ Majestati non injucundum fore, quia partem illam Belgii, quam per idem biennium singu-*

ſingulari Prudentiâ & Magnanimitate perdomuiſti, Carolo Magno ejúſque filio Ludovico Pio in deliciis quondam fuiſſe demonſtrat. Imò publicos inter applauſus, quibus Francia tot incrementis adaucta perſonat, confido nihil hac eſſe convenientius lucubratione, quâ meam privatim lætitiam teſtari poßim

CHRISTIANISS. MAJESTATI TUÆ

Devotiſſimus ac fideliſſimus Cliens & Subditus,
CAROLUS LE COINTE, Congregationis Oratorii D. N. JESU CHRISTI Presbyter.

Lutetiæ Pariſiorum, menſe Aprili, anno 1678.

REGES FRANCORUM

ab anno reparatæ Salutis 382.
ad annum 828.

TABULA PRIMA

MEROVEADARUM.

PRIAMUS Rex Francorum, anno 382. I.

MARCOMIRES Rex Francorum, anno 389. II.

FARAMUNDUS, Filius Marcomiris, Nepos Priami, regnare cœpit anno 417. obiit anno 426. III.

CLODIO post patrem regnavit anno 426. obiit anno 446. IV.

MEROVEUS patri successit anno 446. obiit anno 456. V.

CHILDERICUS regnum suscepit anno 456. obiit anno 481. VI.

CLODOVEUS regnum iniit anno 481. factus est Christianus anno 496. obiit anno 511. VII.

THEODO-RICUS R. a. 511. obiit a. 534.	CLODOMERES R. a. 511. obiit a. 524.	CHILDEBER-TUS R. a. 511. obiit a. 558.	CLOTARIUS R. a. 511. totius Franciæ Monarchiam obtinuit an. 558. obiit a. 561.	VIII.

THEO-DOBER-TUS R. a. 534. obiit a. 548.	THEO-DOBAL-DUS R. a. 524. obiit a. 526.	GUN-THA-RIUS R. a. 524. obiit a. 526.	CLO-DOAL-DUS R. a. 524. regnũ amisit a. 526.	CHARI-BERTUS R. a. 561. obiit a. 567.	GUNT-CHRAM-NUS R. a. 561. obiit a. 593.	CHIL-PERICUS R. a. 561. obiit a. 584.	SIGI-BER-TUS R. a. 561. obiit a. 575.	IX.
A						B	C	

TABULA SECUNDA

MEROVEADARUM.

A — B — C

X.

- (A) **Theodobaldus II.** R. a. 548. obiit a. 555.
- (B) **Clotarius II.** R. a. 584. totius Franciæ Monarchiam obtinuit a. 613. Dagobertum filium R. Austrasiæ præfecit a. 622. obiit a. 628.
- (C) **Childebertus I** R. a. 575. Guntchranno patruo successit a. 595. obiit a. 596.

XI.

- **Dagobertus** R. Austrasiæ a. 622. Monarchiam Francorum obtinuit a. 628. partem Aquitaniæ Chariberto fratri dedit a. 629. iterum Monarcha factus est a. 630. Austrasiam dedit Sigiberto filio a. 633. obiit a. 638.
- **Charibertus II.** R. anno 629. obiit anno 630.
- **Theodobertus II.** R. Austrasiæ anno 596. obiit anno 612.
- **Theodoricus II.** Rex Burgundiæ anno 596. fratri Theodoberto successit an. 612. obiit a. 613.

XII.

- **Sigibertus III.** R. Austrasiæ an. 633. obiit a. 654. D
- **Clodoveus II.** Rex Neustriæ & Burgundiæ a. 638. Monarchiam Francorum obtinuit a. 654. obiit a. 655. E
- **Chilpericus II.** R. anno 630. obiit eodem anno.
- **Sigibertus II.** filius Theodorici II. natu maximus, R. a. 613. extinctus est eodem anno.

TABULA TERTIA MEROVEADARUM.

D E

Generation				
XIII.	DAGOBERTUS II. in Hiberniam ablegatus est a. 654. regnum Austrasiæ recuperavit a. 673. obiit a. 680.	CLOTARIUS III. Monarcha an. 655. Childerico fratri cessit Austrasiam a. 660. obiit a. 669.	CHILDERICUS II. R. Austrasiæ a. 660. Monarchiam Francorum obtinuit anno 669. obiit an. 673.	THEODORICUS III. R. a. 673. extincto Dagoberto II Monarchiam Francorum obtinuit an. 680. obiit a. 692.
XIV.	CHILPERICUS III. post Dagobertum III. regnare cœpit an. 715. obiit a. 721.	CLODOVEUS III. R. a. 692. obiit a. 694.	CHILDEBERTUS III. R. anno 694. obiit an. 711.	CLOTARIUS III in Austrasia contra Chilpericum III. regnare cœpit anno 718. obiit a. 719.

DAGOBERTUS III. Childeberto III patri successit a. 711. obiit a. 715. XV.

THEODORICUS IV. post Chilpericum III patruelem avi sui Childeberti III regnare cœpit a. 721. obiit a. 737. XVI.

CHILDERICUS III. Theodorici IV filius, post anarchiam septem annorum incompletorum regnare cœpit a. 743. Rex esse desiit a. 752. cœlebs tum adolescentulus natus annos circiter 18. XVII.

Huc usque Meroveadæ.

GENUS PIPPINI REGIS.

FERREOLUS, Præfectus Prætorio Galliarum sub Honorio Augusto, Faramundi Regis Francorum.

TONANTIUS FERREOLUS, Aviti Imperatoris gener, Præfectus Prætorio Galliarum an. 451. cùm Attila Hunnorum Rex in Galliam irrupit.

TONANTIUS FERREOLUS II. natus est an. circiter 455.

ANSBERTUS.

S. ARNOALDUS.

S. ARNULFUS, Dodâ uxore in Monasterium secedente, factus est Episcopus Metensis an. 611. obiit an. 641.

ANSEGISILUS Dux, S. Arnulphi & Dodæ legitimus filius, Pippini Landensis gener, obiit an. circiter 673.

PIPPINUS, cognomento Herstallius, Major-domûs, obiit an. 714.

CAROLUS, cognomento Martellus, Major-domûs, obiit an. 741.

PIPPINUS natus an. 714. Rex Francorum cœpit esse an. 752.

TABULA PRIMA
CAROLIDARUM
ab anno 752. ad annum 828.

PIPPINUS regnare cœpit a. 752. obiit a. 768. I.

CAROLUS patri successit in partem regni a. 768. post fratris obitum Monarchiam Francorum obtinuit a. 771. coronatus est Imperator a. 800. obiit a. 814.

CAROLOMANNUS post patrem cum fratre regnare cœpit a. 768. obiit a. 771. II.

CAROLUS II. à patre dictus est R. Neustrasiæ a. 789. obiit a. 811.

PIPPINUS II. à patre dictus est R. Italiæ a. 781. obiit a. 810.

LUDOVICUS à patre dictus est R. Aquitaniæ a. 781. Imperator a. 813. patri successit a. 814. Monarchiam Francorum obtinuit a. 818. vivebat adhuc a. 828. III.

BERNARDUS ab avo Carolo dictus est R. Italiæ a. 813. obiit a. 818.

LOTHARIUS à patre dictus est Rex Bojoariæ a. 714. relictâ Bojoariâ dictus est Imperator a. 817. & Rex Italiæ a. 822. vivebat a. 828.

PIPPINUS III. à patre dictus est R. Aquitaniæ a. 814. vivebat a. 828.

LUDOVICUS II. à patre dictus est R. Bojoariæ a. 817. vivebat a. 828. IV.

Recognitio Tomi septimi.

PAGINA 66 lin. 19. *Abbatissam*, leg. *Abbatiam*. p. 106. l. 40. decimum, leg. undecimum. p. 135. l. 6. post &c. addo Lege infrà quæ distinctius ad annum 824. proferentur de Casa-Nova & Bella-Cella. p. 158. l. 17. duodetricesimum, leg. vicesimum-sextum. lin. 37. undetricesimum, leg. vicesimum-septimum. p. 169. lin. 31 Patratus leg. Reginaldus. p. 177. l. 55. Patratum, leg. Reginaldum. p. 178. l. 1. Reginaldum, leg. Ingelnonum. p. 327 lin. 12. in Georgium, leg. in Senegillium, deinde in Georgium. l. 16. Casam-Novam, leg. Bellam-Cellam, malè quibusdam Casam-Novam. p. 370. lin. 29. Theobaldus, leg. Andreas. p. 379. lin. 26. post fratre addo, Sed Folquino præponendus est Achardus, qui superstes erat anno 835, ut dicemus Tomo sequenti. p. 392. lin. 15 ad civitates Tusciæ, quas anno Christi DCCLXXXVII Carolus. p. 453. lin. 50. Indensis Abbatis proximo successore, leg. Indensis Abbatis successore. p. 590. lin. 52. seu, leg. sed.

ANNALES

ANNALES ECCLESIASTICI FRANCORUM.

IN vetustissimis & accuratissimis Annalibus, duæ potissimùm res, quæ pertineant ad Ecclesiasticam Historiam Franciçæ Gentis, anno Redemptoris octingentesimo quarto celebrantur; finis à Carolo Magno post annos tres ac triginta Saxonico bello feliciter impositus, & Leonis Papæ Tertii, ob Christi Sanguinem apud Mantuam repertum, altera cis Alpes profectio. Ut initium, sic & finem priori Tomo bellum fecit Saxonicum, huic autem exordium dabit Leonis Pontificis adventus in Gallias, cui multa per ordinem subjiciemus ad posteriorem ejusdem anni partem spectantia. Prolixiori præfatione non est opus, ut intelligas, cur in proximo titulo annum Redemptoris octingentesimum quartum, quem in fine superioris Tomi jam usurpavimus, denuò repetituri simus. Characterem ab Incarnatione Dominica petitum, ut nostra Chronologia tutiùs procedat, alii non pauci comitabuntur; tres Caroli Regis, unus ab obitu Pippini patris, alter à morte Carolomanni fratris, tertius à subacta Longobardia; quartus etiam ejusdem Caroli Imperatoris, præter Indictionis notam Cæsaribus & Augustis propriam; nec Caroli filiis, ut Regibus, suus quoque deerit à die, quo singuli fuerunt à patre Reges instituti.

AN. CH. 804.
CAROLI IMP. 4.
PIPPINI LUDOV. RR. 24.
CAROLI R. 16.

ANNUS

CHRISTI		804.
CAROLI	IMP.	4.
	REG.	36. 33. 31.
PIPPINI II.	REG.	24.
LUDOVICI	REG.	24.
CAROLI	REG.	16.
INDICTIO		12.

MANTUÆ REPERITUR SPONGIA SANGUINE CHRISTI IMBUTA.

I. ANNO Redemptoris octingentesimo quarto, æstivo tempore *perl[illegible]tum est ad Imperatorem, Christi sanguinem in Mantua civitate repertum fu[illegible]isse. Propter hoc misit ad Papam, petens ut hujus famæ veritatem inquireret. [illegible]Qui acceptâ occasione exeundi, primò in Longobardiam quasi pro inquisitione præ[illegible]ta profectus est. Indéque arrepto itinere subitò ad Imperatorem usque pervenit.* [illegible]Carolus Leonem Remis excepit. *Medio Novembrio adlatum est ei,* nempe [illegible]Carolo Imperatori, *Leonem Papam Natalem Domini cum eo celebrare velle, [illegible]bicumque hoc contingere potuisset. Quem statim misso ad Sanctum Mauritium Ca[illegible]lo filio suo, honorificè suscipere jussit. Ipse obviam illi Remorum civitatem profect[illegible]us est.* Hæc Annalista Loiselianus, cui Laureshamensis aliique consentiunt.

LEO PP. REI VERITATEM EXPLORATURUS MANTUAM ADIT.

Quod ad sanguinem Christi pertinet, ait Baronius, *re multùm examinat[illegible], inventum est & comprobatum ille fuisse, qui ex Christi corpore fluxit, tempo[illegible]e Passionis ejus, non autem ille, qui Beryti ex sacra Crucifixi imagine fluxer[illegible]. De qua virtute extare dicuntur sacra Diplomata Romanorum Pontificum, ut [illegible]e his non sit ampliùs disputandum.* In eandem imus sententiam. Sed adstip[illegible]lari non possumus Antonio Possevino, qui, libro primo Gonsagæ, nonnul[illegible]a scribit à vero prorsus aliena, Conventum Procerum tunc congregatu[illegible] Mantuæ, Carolum Augustum per idem tempus moratum Spoleti, Rom[illegible]num Pontificem & prædictum Imperatorem Mantuam postmodum profe[illegible]tos esse. Mantuani Conventûs apud antiquos Auctores nulla mentio, Carolus post annum Redemptoris octingentesimum primum in Italia degiss[illegible] non legitur. Solus igitur Pontifex, ut rogatus ab eo fuerat, Româ Mantuam perrexit.

II.

III. Etsi veteres Annalistæ, Loiselianus, Fuldensis, Bertinianus, ac Metensis, necnon Regino, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vit[illegible] Caroli scribant *Christi sanguinem in Mantua civitate repertum fuisse*, certum est illis temporibus Mantuam titulo civitatis & Episcopali Sede caruisse. Ferdinandus Ughellus [a] Ecclesiæ Mantuanæ primordia & incrementa sic exponit. *Ex Magni Constantini pietate, à tyrannorum persecutione Christian[illegible] respirarunt. Quamobrem Mantuani Ecclesiam suam paulò ante dissipatam in ordinem redegerunt, excitatis Templis, quæ furor gentilium fuerat demolitus; jussáque est ad arbitrium Mediolanensis Antistitis respicere, qui, eidem spiritualibus attributis administris, per plures annos Mantuanam Ecclesiam suæ jurisdictionis agnovit. Paruit deinde Archiepiscopo Ravennati, Pelagio Primo Pontifice ita censente, adnitentéque Smaragdo Ravennate Exarcho Mantuaque Gubernatore, qui per id tempus Constantinopolitano Cæsari vicariam operam præstabat anno 585. Anno verò 729 Gregorius Secundus Pontifex à Luitprando Longobardorum Rege*

[a] Tom. 1. Ital. Sacr. in Episc. Mantuan.

exoratus, divulsam à Ravennate jurisdictione, Patriarchatui Aquileiensi, majoris honoris ergo illius Sedis, illam adjecit. Sed cùm postea Leo Tertius ex fama repertæ spongiæ anno 804 sanguine Christi imbutæ, à Longino olim disfossæ, Mantuam venisset, hausissetque oculis admirabilis Reliquiæ veritatem, tum primùm Mantuæ Episcopalem dignitatem attribuit, ejúsque Præsulem Aquileiensi Patriarchatui voluit suffragari. Et paulò pòst, ubi sermonem de primo Episcopo Mantuano facit, ejus Ordinationem in annum Redemptoris octingentesimum octavum rejicit, quamvis Leo Mantuam Episcopali dignitate adaugendam ab eo constituerit anno, quo Christi sanguis illic repertus est. Initium igitur Episcopatûs Mantuani post quadriennium differemus.

LOCUM ILLUM EPISCOPATU ADORNARE STATUIT.

IV. Annalista Loiselianus, quomodo Pontifex ab Imperatore susceptus sit, breviter sic exponit. *Ipse, nempe Carolus Imperator, obviam illi* (Leoni) *Remorum civitatem profectus est, ibique susceptum primò Carisiacum villam, ubi Natalem Domini celebravit, inde Aquasgrani perduxit, & donatum magnis muneribus per Bojoariam ire volentem deduci fecit usque Ravennam.* Et inferiùs de Leone sic disserit. *Ad Imperatorem usque pervenit. Mansitque apud illum dies VIII. &, sicut dictum est, Romam repedavit.* Eadem scribunt Annalistæ, Laureshamensis, Tilianus, Fuldensis, & Bertinianus, necnon Regino, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vita Caroli. Fusiùs autem Metensis Annalista sic exspatiatur. *Ipse verò obviam illi apud Remorum civitatem in Basilica Beati Remigii Episcopi & Confessoris profectus est, ibique susceptum ad Carisiacum usque perduxit, cum eo ibi Natalem Domini celebravit. Inde pariter proficiscentes, pervenerunt ad Suessionis civitatem, in qua dimisso Papâ, ad colloquium germanæ suæ Gislæ, quæ in his diebus ægrotabat, ad Calam Monasterium pervenit. Fruitúsque ejus colloquio ad Carisiacum villam Leonem Papam, quem apud Sanctum Medardum dereliquerat, sibi obviam venire fecit. Deinde Aquis perduxit, & honoratum magnis muneribus per Bojoariam ire volentem à suis duci fecit usque Ravennam.* Et inferiùs hæc de Leone subjungit. *Ad Imperatorem usque pervenit. Mansitque apud illum dies octo, &, sicut dictum est, Romam repedavit.* Remis igitur Suessionem simul profecti sunt Pontifex & Imperator, sed accepto nuncio de morbo, quo Gisla Caroli soror Abbatissa Kalensis in agro Parisiensi laborabat, relicto apud Suessionem Papâ in Cœnobio Sancti Medardi, statim Imperator iter Kalam versùs arripuit, indéque rectà Carisiacum perrexit, quò se quoque Pontifex Suessione mox contulit. Illic ambo Natalem Domini celebrarunt, simúlque manserunt dies octo, deinde Aquisgranum contenderunt. Quæ secuta sunt, quia post Kalendas Januarii contigerunt, anno proximo narrabuntur.

VENIT IN FRANCIAM, ET REMIS EXCIPITUR A CAROLO.

SIMUL EUNT SUESSIONEM.

DIEM NATALEM DOMINI CELEBRANT APUD CARISIACUM.

GISLA ABBATISSA KALENSIS ÆGROTAT.

V. Tunc Agaunensis Abbas erat Adalongus. Remensem Archiepiscopatum & Remigianum Monasterium gubernabat Archiepiscopus & Abbas Vulfarius. Ecclesiæ Suessionensi præerat Deodatus Episcopus. At per ætatem Caroli Magni mancus est Medardinorum Abbatum apud Suessionem Catalogus.

VI. Ut Sancti Medardi, sic & Beatæ Mariæ perantiquum est Suessione Monasterium, illud virorum, hoc fœminarum. De utriusque originibus actum Tomis primo [a] & tertio [b]. Historiam posterioris nuper edidit Domnus Michaël Germain Monachus Benedictinus è Congregatione Sancti Mauri. Totum opus quatuor distinxit in libros, quorum altero Catalogum Abbatissarum ab ipso Cœnobii conditu ad nostra usque tempora perduxit. Abbatissas, quæ seculis septimo & octavo floruerunt, hoc recensuit ordine; primum locum Ætheriæ, secundum Aldegardi, tertium Eremburgæ, quartum Armentrudi, quintum Ascelinæ, sextum tribuit Gislæ Caroli Magni sorori, cujus obitus anno Redemptoris octingentesimo decimo consignatur. In hac. Nomenclatura duæ res sunt, de quibus non convenimus, quia nec Aldegardis proximè successit Ætheriæ, nec Gisla Caroli Magni soror Suessionense Monasterium rexit.

[a] Ad an. 545. n. 10.
[b] Ad an. 661. n. 15.

AN ABBATISSA SUESSIONENSIS?

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

Plerique Catalogi Cunegundem seu Cunegaudiam Etheriæ sufficiunt, præponúntque Aldegardi. Prælaudatus Auctor id verum fatetur. Cunegundem tamen longè recentiorem facit, eámque constituit synchr-onam Lothario Regi, qui trinepos Caroli Magni fuit. Ut opinionem suam probet, recitat Diploma Hugonis ac Roberti simul regnantium, in quo Clotarius seu Lotharius Rex & Conegundis Abbatissa sic memorantur. *Temporibus prædecessoris nostri bonæ memoriæ Clotarii Regis, quadam Abbatiss[a] Ca- nobii Sanctæ Mariæ, Conegundis nomine, de thesauro jam dictæ Sanctæ Mariæ cuidam Alberto Comiti Veromandensi dedit quantum inter se convenit pro ... mendis scilicet Ecclesiis ad prædictum locum pertinentibus, quæ sita sunt in ... Veromandensi.*

VII. Non inficiamur Clotarium & Lotharium in antiquis Ch... promiscuè legi, Regiúmque Diploma, cujus fragmentum proximè de... ptum est, intelligendum esse de Lothario Rege, qui Carolum Magn... tritavum habuit, tunc enim familia Comitum Viromandensium præpo... erat. Negamus autem eos, qui Cunegundem Etheriæ subrogarunt, Præ- dictâ deceptos fuisse Chartâ, quasi Lotharium Caroli Magni trinepotem deflexerint in Clotarium Tertium, quo regnante conditum fuit Suessione Monasterium, de quo nobis hic sermo. Clotarius Tertius ex hac vita discessit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-nono, communi omnium suffragio superstes ei vixit Etheria. Frustrà igitur dicas Clotarium Tertium & Lotharium Caroli Magni trinepotem simul à Nomenclatoribus confu... fuisse. Leodegarius Augustodunensis Episcopus Etheriæ adhuc viventis meminit in literis, quas post mortem Gairini fratris sui, sive anno Christi sexcentesimo septuagesimo-sexto, scripsit Sigradæ matri suæ, quæ tunc in Suessionensi Monasterio sub ejusdem Etheriæ disciplina degebat. *O bona, inquit, Domina, quod tibi pius Dominus præparatum habet, nec oculus vidi..., nec auris audivit, nec in cor hominis ascendere potest; qualiter in præsentem v... tam te Dominus remuneravit, audi & ausculta. Pro obsequio famulorum dedit ti... omnes fratres sanctos, qui quotidie pro te orant. Pro servitio ancillarum ded... tibi sorores sanctas, quarum consortio frueris. Pro labore præsentis vitæ, quiet... in Congregatione Monasterii. Pro amissione rerum, scripturam divinam, & me- ditationes sanctas, & orationem assiduam. Pro amissione parentum habes venerabilem & sanctam Dominam Etheriam Abbatissam. Est tibi mater, est tibi soror, est tibi filio. Tu itaque ei vicissitudinem redde, quia, ut certus sum, in Christo Jesu est vobis cor unum & anima una.* Cùm hæc scribebatur epistola, Suessi... parebat Theodorico Tertio Regi, qui frater Clotarii Tertii fuit natu minimus, & Regnum ad annum usque Christi sexcentesimum nonagesimum secundum tenuit. Utrùm Etheria Theodorico supervixerit, haud liquet. Author suprà nominatus eam sub finem septimi seculi mortuam arbitratur. Post Theodoricum Tertium successivè regnarunt ejus filii, Clodoveus Tertius & Childebertus Tertius ad annum usque Christi septingentesimum undecimum. Nihil autem obstat, quominùs Cunegundis seu Cunegundia Suessionense Monasterium regnantibus Theodorici Tertii filiis administrarit, eíque successerit Aldegardis Sancto Vodalo * seu Vodoalo synchrona. Sancti Vodali vitam, in qua mentio fit Adalgardis sive Aldegardis Abbatissæ, publicavit Joannes Bollandus ad Nonas Februarii. De Conegunde, quam à prædicta Cunegunde distinguimus, agemus suo loco sub Lothario Caroli Magni trinepote.

* *Voüel. seu Voay.*

VIII. Apud Sammarthanos Aldegardi subjiciuntur, Eremburga, Armentrudis, Gisla seu Gizella Caroli Magni soror. Michael Germanus meminit Ascelinæ, quæ Gislam antecesserit. Deinde observat non deesse, qui Theodradam Caroli Martelli filiam, & Gisaldam seu Gisalanam Childerici Tertii Regis uxorem Armentrudi proximè subjiciant. Rectè quoque negat uxorem Childerici Tertii Regis Abbatissam fuisse Suessionensem. Rectè negat filiam Martello fuisse, quæ vocaretur Theodrada. Theodradam agnos-

cit quidem Abbatissam Ludovico Pio regnante, sed eam ostendit Mar- AN. CH.
celli neptem extitisse, additque errorem inde manasse, quòd nonnulli re- 804.
minùs accuratè discussâ neptis loco filiam reposuerint. Quod ad uxorem CAROLI
Childerici Tertii Regis attinet, illam ait in Suessionensi Monasterio post IMP. 4.
exauctorationem mariti degisse cum Monialibus ad obitum usque, sed PIPPINI
ignorari cùm diem tum annum quo vitam clausit, nec unquam fuisse LUDOV.
assumptam in Abbatissam, licèt ob affinitatem nominis cum Gislana Ca- RR. 24.
roli Magni sorore atque Abbatissa perperam à quibusdam confundatur. CAROLI
Quid ipsi de Theodrada Caroli Martelli filia, déque Gislana Childerici R. 16.
Tertii Regis uxore sentiamus, paucis accipe. Utramque supposititiam arbitramur. Carolo Martello nulla fuit filia, nomine Theodrada. In Stemmate Genealogico, quod operi de vera Origine Francicæ Domûs inscripto præfixum fuit à Duboucheto, Theodora vidua & Abbatissa Suessionensis occurrit, assentiturque Martelli filia ex priori toro, sed altum est de eadem Theodora in ipsius operis contextu silencium, nec dubium nobis videtur, quin illa Theodora sit eadem cum Theodrada vidua & Abbatissa Suessionensi, quæ Caroli Martelli neptis fuit ex Bernardo filio, laudatúrque à Paschasio Radberto in vita Sancti Adelhardi. Tomo quinto actum de Childerico Tertio, qui Meroveadarum Regum postremus fuit. Illum cœlibem obiisse prævalidis argumentis non semel probavimus. Ergo fictitia sunt, quæcumque de illius uxore circumferuntur, seu Gisalda seu Gisalana vel alio quocumque nomine nuncupetur.

Chronologia Suessionensium Abbatissarum à Michaele Germano sic instituitur. Etheria moritur exeunte seculo septimo, Aldegardis quinto Idus Octobris anno Christi circiter septingentesimo vicesimo, Eremburga tertio Idus Februarias anno Christi circiter septingentesimo quadragesimo, Armentrudis quinto Kalendas Martias anno Christi circiter septingentesimo sexagesimo. Ascelina tertio Idus Februarias anno Christi circiter septingentesimo octogesimo, Gisla anno Redemptoris octingentesimo decimo. In hac computatione præter annum quo Gisla vitam terminavit, nullus determinatè notatur, nihilque vetat, quominùs Etheriæ Cunegundem, Cunegundi Aldegardem, Aldegardi Eremburgam, Eremburgæ Armentrudem, Armentrudi Ascelinam, Ascelinæ Theodradam substituamus, omissâ Gislâ seu Gislanâ Caroli Magni sorore, quæ non Suessione Monasterio Sanctæ Mariæ, sed Kalensi cum Abbatissæ titulo præfuit in agro Parisiensi. IX.

Nullum apud antiquos Auctores extat monumentum, unde innotescat Gislam Monasterii Suessionensis Abbatissam fuisse. De illa scribit in hunc modum Eginhardus. *Erat ei, nempe Carolo, unica soror, nomine Gisla, à puellaribus annis religiosæ conversationi mancipata, quam similiter ut matrem magnâ coluit pietate; quæ etiam paucis ante obitum illius annis in eo quo conversata est Monasterio decessit.* Eandem Gislam Kalensem Abbatissam extitisse non obscurè testatur Annalista Metensis loco suprà citato, cùm ait Carolum, relicto in civitate Suessionensi apud Sanctum Medardum Leone Papâ, profectum esse ad Cœnobium Kalense, ubi tunc Gisla soror ægrotabat. Id non diffitetur Michael Germanus. At Gislam utriusque Monasterii, Suessionensis videlicet & Kalensis, Abbatissam constituit. Ut opinionem suam probet, in exemplum adducit Rotildem Caroli Calvi filiam, quam simul & Suessionensem & Kalensem Abbatissam facit; deinde, ut Abbatiam Suessionensem Gislæ speciatim adserat, Paschasium Radbertum, qui puer in Monasterio Suessionensi nutritus fuit, illic degisse contendit, cùm administratio Cœnobii penes eandem Gislam Abbatissam esset. Utrumque argumentum facilè diluemus. X.

Primò pravus hic usus ætate Caroli Magni nondum invaluerat, ut duo Monasteria uni subessent Abbatissæ, imò in Capitulari, quod anno Christi septingentesimo septuagesimo-nono Carolus apud Haristallium edidit, sanc- XI.

AÑ. CH. tione tertiâ statutum reperitur [a], ut *undique eque Abbatissa sine intermissione in*
804. *suo Monasterio resideat, & duo Monasteria non habeat.* Frustrà igitur, ut tem-
CAROLI poribus Caroli Magni quid actum confirmetur, exemplum profertur peri-
IMP. 4. tum ab ejus pronepte multò recentiore. Addequòd Rotildem Caroli Calvi
PIPPINI filiam Kalensi Monasterio præfuisse non constat. Ea de re disputabimus suo
LUDOV. loco.
RR. 24. Secundò, nec in operibus Paschasii Radberti, quæ simul collecta publica-
CAROLI tàque sunt à Jacobo Sirmondo, nec in libro de partu Virginis, cujus Auctor
R. 16. idem Paschasius hodie creditur, ullum occurrit verbum, quod Gislam
roli Magni sororem Abbatissam Suessionensem fuisse suadeat. Librum *de*
tu Virginis, seu librum *contra eos qui disputant de perpetua virginitate sa*
XII. *Mariæ, & de ejus parturitione*, Ildefonso Toletano jam abjudicavimus
auctoritate Joannis Pozæ in Elucidario [c] Beatæ Virginis. Joannes Mabillo
in Observationibus [d] *de quibusdam Hildefonsi scriptis*, prædictum librum
tantùm abjudicavit Ildefonso, sed adjudicavit Paschasio Radberto, cujus
tempore inter Catholicos emersit controversia *de modo quo Beata Maria Chris-*
tum peperit. Præterea Lucas Dacherius duos Codices, qui nomen Paschasii
Ratberti præferebant, in Bibliotheca Corbeïensi reperit, iisque perlectis,
eundem librum Tomo duodecimo sui Spicilegii publicare non dubitavit
cum hoc titulo. *S. Paschasii Ratberti Abbatis Corbeiæ veteris Opusculum de pa*
Virginis. Initium libri tale est, *Venerabili Matronæ Christi, unà cum sacris V ir-*
ginibus Vesonâ monasticè degentibus, Paschasius Ratbertus Monachorum omn
peripsema. Quæstionem, charissima, de partu Beatæ Virginis mihi nuper alla
vobis persolvere decrevi, quoniam vos eam plurimùm amare non ambigo, ut ex
hoc sciatis quantùm vos diligam, longè diu à puero vester alumnus, multo jam se-
nio confectus. Qui Ptolemæo [e] dicuntur Οὐέσσονες, Straboni [f] sunt Σουεσσί-
νες, Cæsari *Suessiones*. Ideóque Vesonam Paschasii Radberti Claudius Dor-
mayus [g] & Lucas Dacherius [h] rectè Suessionem interpretantur. Porrò, quam
Paschasius Radbertus venerabilem Matronam Christi vocat, & sacris Vir-
ginibus Suessione monasticam vitam agentibus præfuisse testatur, eam Mi-
chael Germanus vult esse Theodradam Abbatissam, & quia Paschasius
Radbertus multo jam senio se confectum dicit, illum scribit à puero Mo-
nasterii Suessionensis alumnum fuisse, cùm penes Abbatissam, quæ Theo-
dradam præcessit, Cœnobii regimen esset, eámque non aliam opinatur
Gisla, cui locum Ascelinam inter ac Theodradram attribuit. At Paschasius
Radbertus senex jam factus Immæ, quæ post matrem Theodradam Sues-
sionense Monasterium rexit, ut expositionem in Psalmum quadragesimum-
quartum, sic & opusculum de partu Virginis inscribere potuit, inscripsit-
que, si benè super illius ætate ratiocinaturi sumus. Sed esto, Paschasius
Radbertus opusculum de partu Virginis dicarit Theodradæ, vixeritque puer
in Monasterio Suessionensi, priusquàm Theodrada fieret Abbatissa, certè
nec idem Paschasius, nec quis alius illorum temporum scriptor Abbatissam,
cui Theodrada proximè successit, aut Gislam vocavit, aut Caroli Magni so-
rorem exhibuit.

[a] Vid. Tom. 6. a. 776. n. 4.
[b] Tom. 6. a. 792. n. 72.
[c] Lib. 4. Tract. 4. c. 6.
[d] Sec. 2. Benedict.
[e] Lib. 2. c. 9.
[f] Lib. 4.
[g] Lib. 2. c. 5.
[h] Tom. 12. Spicileg.

XIII. Paschasius Radbertus Monasterii Suessionensis alumnus fuit à puero, Monachum induit in Corbeïa vetere sub Adelhardo Abbate, librum de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini scripsit anno Christi circiter octingentesimo duodevicesimo, factus est Abbas Corbeïensis anno Redemptoris octingentesimo quadragesimo-quarto, Immæ Suessionensi Abbatissæ inscripsit expositionem in Psalmum quadragesimum-quartum, multo jam senio confectus exaravit opusculum de partu Virginis, multo quoque longóque confectus vitæ tædio libros quinque composuit in Lamentationes Jeremiæ, vitam tandem terminavit anno Redemptoris octingentesimo-quinquagesimo-primo, ætatis suæ anno circiter sexagesimo quinto. Adversùs hanc Chronologiam nihil objici potest. Paschasius Radbertus opusculum edit de

partu Virginis *multo jam senio confectus*, ut ipsemet loquitur, seu sexagena-
rius ut Michael Germanus exponit. Libros etiam in Lamentatione Jeremiæ, AN. CH.
quod operum postremum censetur, edit *multo longóque confectus vitæ tædio*, 804.
ut ipsemet in Præfatione testatur. Est & tricenario major, cùm edit librum CAROLI
de Corpore & Sanguine Domini. Nascitur autem anno Christi circiter sep- IMP. 4.
tingentesimo octogesimo-sexto, puérque post aliquot annos Monachis in- PIPPINI
tra septa puellaris Monasterii Suessione degentibus traditur erudiendus. Il- LUDOV.
lorum Monachorum meminit Sanctus Leodegarius Augustodunensis Epi- RR. 14.
scopus in literis ad Sigradam matrem suam, quæ tunc in Cœnobio Suessio- CAROLI
nensi sub Ethertæ Abbatissæ disciplina vitam agebat. *Pro obsequio*, inquit, R. 16.
famulorum dedit tibi pius *Dominus omnes fratres sanctos, qui quotidie pro te
orant. Pro servitio ancillarum dedit tibi sorores sanctas, quarum consortio frueris.*
En duplex congregatio in eodem Monasterio, una Monachorum, altera Mo-
nialium. Ædificia, quæ Monachorum usui serviebant, sejuncta erant ab iis,
in quibus Moniales habitabant, quamvis utraque intra septa ejusdem essent
Cœnobii. Ut ædificia, sic & Basilicæ Monachorum ac Monialium erant
distinctæ. Eáque separatio cùm ædificiorum tum Ecclesiarum talis erat, ut
idem Monasterium in plura divisum videretur. Ab initio *intra Cœnobii septa
tres erectæ sunt Basilicæ, in honore Sanctæ Mariæ genitricis Domini nostri Jesu
Christi, & Sancti Petri, & Sanctæ Genovefæ vel cæterorum Sanctorum*, ut tes-
tatur Sanctus Drausicius Suessionensis Episcopus in suo Privilegio, cujus
mentionem Tomo tertio fecimus ad annum Christi sexcentesimum duode-
sexagesimum. Basilica Sanctæ Mariæ pro Monialibus fuit, Basilica Sancti
Petri pro Monachis, Basilica Sanctæ Genovefæ & ceterorum Sanctorum
pro Monialibus infirmis & pro hospitis. Juxta Basilicam Sancti Petri condi-
tum quoque fuit posteà Monasterium pro prædictis Monachis, quod Mo-
nasterium Sancti Petri nuncupatum invenitur. Moniales erant copioso nu-
mero sub Abbatissa, pauci verò Monachi sub Præposito. Quibus hi depu-
tarentur officiis, accipe ex Michaele Germano [a]. Imprimis, ut Moniales [a] Lib. 1. c. 5.
secundùm Regulam viverent, diligenter invigilabant; rerúmque tempora-
lium gerebant curam, cui Moniales vacare non poterant; deinde hospites
excipiebant ac peregrinos; Christianam quoque institutionem ac prima
scientiarum rudimenta pueros docebant, atque in illorum puerorum numero
fuit Paschasius Radbertus, ut ex ejus libro de partu Virginis probatum suprà.

Abbatissa, quæ Suessionensi Monasterio præerat, cùm Paschasius Rad- XIV.
bertus illud adiit adhuc puer à Monachis erudiendus, hodie controverti-
tur, Theodrada est Jacobo Sirmondo, qui vitam Paschasii Radberti colle-
git ex ejus scriptis Auctoribúsque synchronis, atque illius operibus præfi-
xit cum hoc exordio. *Paschasio Radberto prima Christianæ institutionis tyrocinia
fuerunt apud sacras virgines Suessionenses, quarum cura & studio puerulus edu-
catus est, cùm earum Cœnobio præesset Theodrada Regia stirpis Antistita, consan-
guinea Caroli Magni.* Michael Germanus recurrit ad Gislam ejusdem Caroli
Magni sororem, hanc enim Suessionensem agnoscit Abbatissam ab anno
Christi circiter septingentesimo octogesimo ad annum usque Redemptoris
octingentesimum decimum, eique proximè sufficit Theodradam anno Re-
demptoris octingentesimo quadragesimo-quinto superstitem futuram. Gisla
Caroli Magni soror Kalensi Monasterio præfuit, Suessionensi nequaquam.
In Abbatissarum igitur Suessionensium Catalogo Theodrada proximum post
Ascelinam locum obtinere debet. Utra verò Monasterium regeret, cùm illud
Paschasius Radbertus adhuc puerulus adiit, manet investigandum.

Ignoratur annus quo Theodrada regimen Monasterii suscepit, ignoratur XV.
& annus quo vitam cum morte commutavit. Abbatiali munere fungebatur
anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, vivebátque adhuc anno
Redemptoris octingentesimo quadragesimo. Hæc suis locis probabimus, pri-
mùm ex scriptis Paschasii Radberti, alterum ex Charta Caroli Calvi. Bern-

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

hardo Pippini Regis fratri quinque liberi fuerunt; tres mares, fœminæ duæ; Adelhardus, Wala, Gundrada, Bernarius, & Theodrada. Viginti erat annorum Adelhardus anno Christi septingentesimo septuagesimo tertio [illegible], cùm in Monasterio Corbeïensi Monachum induit Bernhardo patre adhuc superstite, ut ad illum annum diximus. Liberorum, quos Bernhardus su[illegible] sceepit, natu fuit maximus. Multò junior erat Theodrada, proles omnium [illegible] inima. Hæc viro nupsit, &, ut Paschasius Radbertus [a] testatur, *reddito fru[illegible] tiarum secundum castimoniæ gradum arripuit*, mortuo enim conjuge sec[illegible] Suessionense Monasterium, ibique ad obitum usque permansit, M[illegible] primùm, deinde Abbatissa. Quot liberos pepererit, quot annos in Cœ[illegible] priusquàm Abbatissa fieret, sub Asclinæ tunc Abbatissæ disciplina vi[illegible] haud liquet. Tricenariâ major potuit esse, cùm Paschasius Radbertus [illegible] diri cœpit, id enim post annum Christi septingentesimum nonagesi[illegible] contigit. Cæterùm habitâ ratione istius computationis nihil officit, q[illegible] atque nus sua Sirmondo stet auctoritas, & Theodrada multarum prolium inter has Immæ mater fuerit, viduáque in Monasterium se receperit Suessionense, in quo Monialis per aliquot annos degerit, donec in Abbatissam assumeretur, Abbatissa verò facta Paschasium Radbertum adhuc puerum à Sancti Petri Monachis erudiendum curarit, obieritque octogenaria, Carolo Calvo jam regnante, Immâque filiâ ætatis adeò provectæ, ut in Monasterii Suessionensis administrationem matri proximè successerit.

[a] In vit. S. Adelhard.

XVI. Hæc autem fusiùs atque accuratiùs examinata sunto, ut hoc anno post Christum natum octingentesimo quarto, quo Leo Romanus Pontifex in Galliam venit, intelligas Monasteria Suessionense & Kalense non uni sed duabus Abbatissis paruisse, Suessionense Theodradæ, Kalense Gislæ Caroli Magni sorori, quam in Kalensi Monasterio ægrotantem idem Carolus hoc eodem anno visitavit, ipso Leone Papâ relicto interim Suessione in Cœnobio Sancti Medardi. Tunc Monachus adolescebat in Monasterio Corbeïensi sub Adelhardo sive Adalardo Abbate Paschasius Radbertus, cujus vitam Jacobus Sirmondus sic orditur. *Paschasio Radberto prima Christianæ Institutionis tyrocinia fuerunt apud sacras Virgines Suessionenses, quarum curâ & studio puellus educatus est, cùm earum Cœnobio præesset Theodrada Regiæ stirpis Antistita, consanguinea Caroli Magni. Monasticam inde vitam aggressus in Monasterio Corbeiensi, sanctioris disciplinæ magistrum & ducem habuit Sanctum Adalardum Abbatem, Theodradæ ejusdem fratrem, & Walæ Comitis, qui & ipse pòst Monachus & Abbas Adalardo successit. Ibi ergo florentem & idoneam studiis suis palæstram nactus, cùm ingenio atque indole esset eximiâ, mirificos in literis & in om[illegible] virtutum genere progressus fecit.* Adelhardus Abbas ut apud Carolum Magnum, sic & apud Pippinum ejus filium in Italia regnantem, necnon apud Leonem Romanum Pontificem auctoritate plurimùm valuit. Romam missus est ad eundem Leonem Papam, quæstionis de processione Spiritûs Sancti definiendæ causâ, ut ad annum Redemptoris octingentesimum nonum antiqui scribunt Annalistæ. Ex hac Adelhardi Legatione profluxit error in vetera Corbeïæ Gallicæ monumenta, quibus innixus Hugo Menardus vitam Paschasii Radberti sic exorsus est [b]. *Sanctus Ratbertus Paschasius fuit natione Romanus, dignitate Levita, septimus in ordine Diaconorum, tantaque humilitatis, ut nunquam ad Sacerdotii fastigium ascendere voluerit. Cùm autem Sanctus Adalardus Abbas Corbeiensis à Leone Papa Romæ honorificè fuisset acceptus, Sanctus Ratbertus ejus sanctimoniam admiratus ei deinceps adhæsit, & in Galliam redeuntem secutus se ejus magisterio regularibus disciplinis tradidit erudiendum. Sumpto in Monasterio Corbeiensi habitu Magistri sui virtutes imitari conatus est.* Longè alia fuerunt Paschasii Ratberti primordia, de quibus copiosè suprà.

[b] Lib. 2. observat. d. 26. Apr.

XVII. Ex prædictis igitur liquet hoc anno, cùm Leo Pontifex & Carolus Imperator Suessione morabantur, Abbatissas extitisse, Suessionensem Theodradam,

dam, Kalensem Gislam Caroli Augusti sororem, Abbatem Corbeiensem Adelhardum praelaudatae Theodradae fratrem, Monachum ejusdem loci Paschasium Radbertum. Tunc ab Imperatore Carolo datum dicitur hoc Diploma, quod Dubletus Antiquitatibus San-Dionysianis [a] inseruit, & ex ipsa lectione suppositum facilè deprehendes. *Carolus Serenissimus Augustus, Dei gratiâ Rex Francorum & Langobardorum, omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, caeterisque optimatibus suis perpetuam salutis augmentum. Cùm regiam sublimitatem petitionibus aequis assensum decene praestare, congruum esse videtur, rationabiliter postulata concedere, quatenus per praesentium bonorum exhibitionem adipisci mereamur caelestium praemiorum largitionem. Quapropter cognoscat Magnitudo sive Nobilitas vestra, quòd accedentes ad nostrae sublimitatis praesentiam Willelmus scilicet venerandus Comes atque Rotbertus aequè Comes & Marchisus supplici petierunt devotione, ut Sanctis Martyribus Dionysio Rustico & Eleutherio, & Monachis in eorum obsequio militantibus, restaurari juberemus priùs habita, & diu quietè possessa, posteà verò à nequam hominibus injustè sublata, & confirmaremus nostrae auctoritatis Praecepto. Igitur consilio & voluntate filii mei Ludovici Pii, jam in Regem destinati, Optimatúmque meorum, cupiens augmentare & amplificare possessiones beatissimi Dionysii, memor etiam illius veracissimi verbi Dagoberti Excellentissimi Regis dicentis, sicut in Gestis Francorum habetur, se tantum de reditibus suis daturum & concessurum speciali Patrono suo Dionysio, & Monachis ibidem Deo servientibus, quòd quamvis successores sui multa auferrent, Monachi tamen semper ibi necessaria sufficienter haberent. Ego ne quasi hujus verbi transgressor iram Dei incurram, reddo & restauro Monachis Sancti Dionysii ea quae priùs habuerunt, & quietè possederunt; videlicet Cellulam, quae est in pago Pictavensi non longè à Vienna flumine inter duorum montium sita vallem, qui locus anteà dicebatur Plumbata, posteà verò propter multos infirmos, precibus & meritis Sancti Dionysii sanatos, ipse locus cognominatus est Sancti Dionysii * de Valleta. Reddo etiam & restauro in Bituricensi pago Ecclesias & villas, scilicet de Castromanse, de Mosaico, de Aldo, de Perolio, de Napsiniaco, de Malliaco, de Quierlaico, de duabus Casis, de Vernido, de Stivaliculis, de Givretis, de Argenteria, de Vallo, de Lanatico, de Umreiaco, de Vicopleno, de Noto, de Archiniaco, & terras, & villas, & Ecclesias adjacentes, cum servis & ancillis, sylvis, pratis, aquis, farinariis, furnis, aquarúmve decursibus. Patriciacum etiam Castrum nostrum, & Ecclesias ejusdem Castri, & Burgum cognomine Adpatriacum, & Ecclesias ejusdem Burgi, & Parciacum quod est situm super fluvium Vigia, & Cellam de Lavando in pago Lemovicino, eorúmque appenditia atque subsequentia, quae quorumdam pravitate hominum à Coenobio beatorum Martyrum, Dionysii, Rustici, & Eleutherii, injustè cognoscuntur esse sublata, eidem Coenobio in perpetuum reddidimus. Villas verò Sadragesilli Ducis Aquitanorum à quibusdam nequam hominibus interfecti, cujus mortem ejus filii in Palatio educati noluerunt vindicare, cum facillimè possent vindictam perficere, quapropter Dagobertus Invictissimus Rex propter ignaviam eorum, secundum Legem Romanam, filiis paternas possessiones abstulit, & Sanctis Martyribus devotè distribuit, id est, Novientum in pago Lemovicensi, Parsiacum, seu Noallyacum, & Pondentiniacum, ac Pascellarias, & Anglarias in pago Pictavensi, aliásque quamplures, cum salinis supra mare, quarum nomina hic recensere longum duximus, libentissimè tradidit, easdem autem villas infra unum Praecepti conclusionem nominatim inserens, proprii nominis subscriptione & sigilli sui impressione firmavit, quarum nomina si aliquis diligentiùs perquirere voluerit, ipsam Praeceptionis Chartam in Archivis ipsius Ecclesiae perquirat, &, ut reor, quadraginta & sex villarum nomina ibi scripta inveniet. Quorum supradictorum Comitum petitioni libentissimè praebens assensum, Domno Leone Papâ residente Suessionis in generali Synodo, praecepi adesse Reverentissimum Abbatem Sancti Dionysii, nomine Fulradum, unà cum Monachis sibi commissis, & Privilegiis Domni Romani Pontificis & Regum praedecessorum meorum, vel*

AN. CH. 804. Caroli Imp. 4. Pippini Ludov. RR. 24. Caroli R. 16.

[a] Lib. 3. c. 6.

Pseudo-Diploma pro Mon. S. Dionysii refellitur.

* S. Denys en Vaux, hodie Prioratus Abbatiae S. Dionysii.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

reliquis instrumentis Chartarum, convocánsque in Palatio ante ipsius Domni Leonis Papæ præsentiam & nostram, & ante filium meum Ludovicum, Archiepiscopos, Episc. Abbates, Duces, Comites, & Proceres nostros, de supradictis rebus rationem habuimus cum iniquis hominibus, qui ipsas res malo ordine videbantur possidere. Præcepimus itaque præfatum Fulradum legere Chartas Monasterii sui, & ubicumque jus Sancti Dionysii invenimus, sicut ipse Domnus Papa, & Comites, seu Proceres nostri Palatii, vel reliqui Legis Doctores judicaverunt, in stipendiis fratrum ejusdem loci, susceptione pauperum & peregrinorum, ipsas omnes res, quas suprà memoravimus, ex integro restauravimus. Ut autem restauratio nostra certior & firmior esset, rogavimus Domnum Papam, ut quod nos reddideramus ipse concederet & suâ auctoritate auctorizaret, quod & fecit. Quòd verò jusseramus Chartam fieri, & nostro sigillo sigillari, rogatu, jussu, & concessu ipsius Domni Leonis Papæ, fecimus. Si quis autem hoc Decretum Domni Leonis Romani Pontificis, & Præceptionem Regum prædecessorum nostrorum, atque nostram infringere præsumpserit, cum omni domo sua, si anteà liber erat, de cetero servus perpetualiter habeatur, & lege mancipiorum Ecclesiasticorum constringatur, Ecclesiâ in perpetuum possidente. Hoc sanxerunt omnes Archiepiscopi, Episcopi, Sancti Sacerdotes, unáque Abbates, & docti Monachi, quibus prærogativa in utroque scientiæ facundiæque erat. Quorum nomina hæc sunt. Signum Domni Leonis Papæ, signum Caroli Serenissimi Augusti ac Inclyti Francorum Regis, signum Turpini Rhemensis Archiepiscopi, signum Gosberti Bituricensis Archipræsulis, signum Severini Pictavensis Episcopi, signum Stephani Lemovicensis Episcopi, signum Joannis Lugdunensis Archiepiscopi, signum Ainberti Senonensis Archiepiscopi, signum Arnulphi Turonensis Archiepiscopi, signum Ursi Ravennæ Archipræsulis, signum Achillea Alexandriæ Antistitis, signum Theophili Antiocheni Pontificis, signum Petri Mediolanensis Antistitis, signum Nicolai Viennensis Archipræsulis, signum Nescii Talosani Archipræsulis, signum Philippi Coloniæ Archiepiscopi, signum Pontiani Arelatensis Archipræsulis, signum Sergii Maguntini Archiepiscopi, signum Raimbaldi Maxiliensis Archipræsulis, signum Geroini Papiæ Episcopi, signum Antonini Placentini Episcopi, signum Macharii Podiensis Episcopi, signum Fulradi Abbatis ter beatissimi Dionysii Areopagitæ, signum Floriani Abbatis Montis Cassini. Hoc actum est apud urbem Suession. 11. Kalend. Sept. Indictione quintâ, anno Pontificatûs Domni Leonis Papæ III. 16. Imperii verò Domni Carolo Serenissimi Augusti 11. Regnique Francorum 44.

XVIII. In dubium minimè vocamus, quin hoc Diploma commentitium ex ipsa lectione satis innotescat. Tomo tertio ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-quartum [a] inter commenta rejecimus narrationem, quæ de nece bonisque Sadregiseli seu Sadragesilli Ducis circumferri solet. Examinavimus & Diplomatis suprà recitati Characteres Chronologicos, qui non benè conveniunt inter se, pars enim anno Redemptoris octingentesimo undecimo, altera pars anno Redemptoris octingentesimo duodecimo illigatur. Observavimus etiam Leonem Papam illis annis à civitate Suessionensi procul abfuisse. Rejecimus autem in alium locum examen subscriptionum, quod maximè necessarium semper arbitrati sumus, quia cavendum magnoperè, ne suppossititii Pontifices, quorum nomina in prædicta Charta, nechon in Aquisgranensi [b] memorantur, transeant in Catalogos singularum Ecclesiarum, quibus dicuntur præfuisse. Nostrarum igitur partium est illud jam præstare, res enim narramus eo gestas anno, quo Leo Papa cum Carolo Imperatore Suessionem adiit.

[a] Num. 5.

[b] Vid. an. 800. n. 30.

XIX. Primo loco ponitur *signum Domni Leonis Papæ*. Leo Suessionem hoc anno venit paulò ante Natalem Domini. Ergo nec 11 *Kalend. Sept.* nec *Indictione quintâ*. Adde, nec *anno Pontificatûs 16*, per mensem enim Augustum cum anno Redemptoris octingentesimo undecimo coincidit, & anni Romanorum Pontificum in publicis instrumentis apponi nondum consueverant.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

XX. Secundo loco ponitur *signum Caroli Serenissimi Augusti ac Inclyti Francorum Regis.* Carolus Remis Suessionem hoc anno cum Leone Papa profectus est, sed nec *11 Kalendas Sept.* nec *Indictione quintâ* item, nec *anno Imperii 11* quocum annus Redemptoris octingentesimus undecimus componitur, nec *anno Regni Francorum 44* quocum annus Redemptoris octingentesimus duodecimus comparatur. Probare quoque non possumus, quòd filium suum Ludovicum in illo Diplomate Pium cognominet, *consilio*, inquit, *& voluntate filii mei Ludovici Pii, jam in Regem destinati.*

XXI. Tertio loco ponitur *signum Turpini Rhemensis Archiepiscopi.* Sed hic Turpinus seu Tilpinus Remensis Archiepiscopus obiit anno Redemptoris octingentesimo, id est, quadriennio priusquàm Leo Papa Suessionem se conferret.

XXII. Quarto loco ponitur *signum Gosberti Bituricensis Archipræsulis.* At toto tempore, quo Leo Pontificatum gessit, in Bituricensi Cathedra non sedit Archiepiscopus, cui nomen esset Gosbertus.

XXIII. Quinto loco ponitur *signum Severini Pictavensis Episcopi.* Nullus quoque per illam ætatem Severinus in Catalogo Pictaviensium Episcoporum reperitur, ut apertè constat ex iis, quæ alia occasione probata sunt ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum [a].

XXIV. Sexto loco ponitur *signum Stephani Lemovicensis Episcopi.* Lemovicensis autem Episcopus tunc erat Remigibertus, de quo sermonem jam fecimus, rursúmque sub Ludovico Pio Augusto facturi sumus.

XXV. Septimo loco ponitur *signum Joannis Lugdunensis Archiepiscopi.* Lugdunensem autem Ecclesiam regebat Leidradus Archiepiscopus, de quo sæpè jam locuti sumus loquemúrque.

XXVI. Octavo loco ponitur *signum Ainberti Senonensis Archiepiscopi.* Sed Magno seu Magnus Archiepiscopatum Senonensem obtinebat ab anno Redemptoris octingentesimo primo, successerátque Raimberto, quem Chartæ Sandionysianæ concinnator in Ainbertum fortè deflectere voluit.

XXVII. Nono loco ponitur *signum Arnulphi Turonensis Archiepiscopi.* Josephus autem Turonensis Archiepiscopus Alcuinum Abbatem die Pentecostes decimo-quarto Kalendas Junias hoc anno mortuum sepelivit, nec toto tempore quo Carolus vixit, extitit Archiepiscopus Turonensis, qui vocaretur Arnulphus.

XXVIII. Decimo loco ponitur *signum Ursi Ravennæ Archipræsulis.* Hoc signum Ravennatibus examinandum relinquimus, extra ditiones enim Francicas erat Ravenna.

XXIX. Undecimo loco ponitur *signum Achillea Alexandriæ Antistitis.* Nec hoc examinamus signum, procul enim à Francia distabat Alexandria civitas Patriarchali Sede nobilis.

XXX. Duodecimo loco ponitur *signum Theophili Antiocheni Pontificis.* Examen etiam omittimus hujus signi, quia procul à Franciæ finibus aberat Antiochia Patriarchali quoque Titulo conspicua.

XXXI. Decimo-tertio loco ponitur *signum Petri Mediolanensis Antistitis.* Petrus Mediolanensis Archiepiscopus, ut sub finem Tomi superioris observavimus, obiit hoc anno, septimo Idus Maii. Seriùs autem Leo Papa Suessionem hoc eodem anno cum Imperatore venit, & ipsa Charta, quam refutamus, data dicitur *11 Kalend. Sept.*

XXXII. Decimo-quarto loco ponitur *signum Nicolai Viennensis Archipræsulis.* At Volferius Archiepiscopatum Viennensem ab anno Redemptoris octingentesimo primo ad octingentesimum duodecimum gessit annis undecim.

XXXIII. Decimo-quinto loco ponitur *signum Nestii Tolosani Archipræsulis.* Catellus in Historia Occitaniæ [b] post Arrusonem sive Arrichonem Tolosanum Episcopum, qui suâ subscriptione Narbonense Concilium anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo communivit, recenset Firminum, Nescium

[a] Num. 210.

[b] Lib. 5.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

seu Nascium, & Mantionem, qui sub Ludovico Pio Augusto floruit. Episcopatum Firmini colligit ex Anianensi Diplomate, Nescii verò seu Nascii Pontificatum eruit ex Charta Dionysiana quam examinamus, & ex duabus aliis ejusdem Tabularii nec melioris notæ. Multùm se torquet in exploranda ratione, cur Nescius *Archipræsul*, id est, Archiepiscopus, eo vocatus sit tempore, quo Tolosana civitas Archiepiscopali Dignitate nondum decorabatur. Dubius hæret, utrùm amanuensem totius erroris reum constituat, an admittat Nescium alicujus Metropoleos Archiepiscopum priùs extitisse. Prædicta Diplomata, San-Dionysianum & Anianense, nec ullam habent auctoritatem, nec in Episcoporum Tolosanorum Catalogo Firminum Nescio præponendum suadent. Qui Dedicationem Anianensis Altaris per Leonem Papam coram Carolo Augusto factam contendunt, necesse est ipsum Leonem fateantur priùs in Suessionensem civitatem quàm in Cœnobium Anianum venisse. Duæ res inde colliguntur absque controversia. Diploma San-Dionysianum Anianensi vetustius est. Nescius, qui Diplomati San-Dionysiano Suessione subscribit, in Episcopatu præcedit Firminum, qui Dedicationi pòst interest Anianensi. Refragantur huic observationi Characteres Chronologici, qui Chartæ San-Dionysianæ subjiciuntur, tempus enim Anianensi Dedicatione recentius notant. At illigari non possunt anno, quo Suessionem, ubi datum asseritur Diploma, profectus est Leo Papa. Nullâ igitur prædictarum Chartarum habitâ ratione, expunctisque Firmino ac Nescio Mantionem proximum Arrusonis sive Atrichonis successorem agnoscimus. Atricho, qui Narbonense Concilium cum aliis Præsulibus anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo celebravit, multis annis superstes esse potuit, nihilque vetat, quominus Mantio Pontificatum partim sub Carolo partim sub Ludovico gesserit.

XXXIV. Decimo-sexto loco ponitur *signum Philippi Coloniæ Archiepiscopi*. Coloniensis autem Archiepiscopus tunc erat Hildebaldus, qui Pontificatum iniit anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio, vixitque Carolo Magno superstes.

XXXV. Decimo-septimo loco ponitur *signum Pontiani Arelatensis Archiepiscopi*. Nec Pontiano locus inter Arelatenses Archiepiscopos tribuendus. Post Elefantum enim, qui Narbonensi Concilio cum aliis Præsulibus anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo interfuit, in Arelatensi Cathedra sedit Lupus, tum Joannes qui Testamento Caroli subscripsit anno Redemptoris octingentesimo undecimo.

XXXVI. Decimo-octavo loco ponitur *signum Sergii Maguntini Archiepiscopi*. Tunc autem Maguntinus seu Moguntiacensis Archiepiscopus erat, qui Pontificatum ab anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo ad octingentesimum decimum-quartum gessit Riculfus.

XXXVII. Decimo-nono loco ponitur *signum Raimbaldi Maxiliensis Archipræsulis*. Antistites Maxilienses seu Massilienses seculis quarto & quinto, cùm Massilia Francis nondum parebat, jus sibi Metropoliticum aut arrogarunt aut arrogare conati sunt, ut de Proculo & Græco liquet. At anno Redemptoris octingentesimo quarto, cùm Leo Papa Suessionem venit, Massiliensis Episcopus Arelatensi suberat Metropolitæ, cui nunc etiam subjicitur. Deinde Raimbaldus Episcoporum Massiliensium Catalogo perperam intruditur, eodem enim anno, quo Leonis adventus in Belgiom consignatur, duodecimo Kalendas Novembris in cælum migravit Sanctus Mauruntus Massiliensis Episcopus, eique successit in Episcopatum Honoratus, ut ad hunc eundem annum mox probaturi sumus.

XXXVIII. Vicesimo loco ponitur *signum Geroini Papiæ Episcopi*. Papiensis autem Episcopus tunc erat Joannes, qui Præsulatum Ticinensem seu Papiensem ab anno Redemptoris octingentesimo primo ad octingentesimum decimum-tertium tenuit.

Vicesimo-primo loco ponitur *signum Antonini Placentini Episcopi*. Sed Julianus Episcopus ab anno Christi septingentesimo octogesimo ad octingentesimum nonum Placentinam Diœcesim rexit. AN. CH. 804.

Vicesimo-secundo loco ponitur *signum Macharii Podiensis Episcopi*. Macarius in Episcoporum Aniciensium seu Podiensium Catalogo reperitur, at XXXIX.
longè antequam Anicium in Francorum potestatem deveniret; ætate verò XL.
Caroli Basilius & Roricius soli recensentur.

Vicesimo-tertio loco ponitur *signum Fulradi Abbatis ter beatissimi Dionysii* XLI.
Areopagitæ. Fulradus autem San-Dionysianus Abbas ex hac vita discessit anno Christi septingentesimo octogesimo-quarto. Successit in administrationem Maginarius, tum Fardulfus, qui Præfecturam ab anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio ad octingentesimum sextum gessit.

Ultimo loco ponitur *signum Floriani Abbatis Montis Cassini*. Tunc autem XLII.
Casinensis Abbas erat Gisulfus, qui munus Abbatiale suscepit anno Christi septingentesimo nonagesimo-sexto, vitámque ad tempora usque Ludovici Pii Augusti produxit.

Commentariorum subscriptionum numerus adeò copiosus non præcreatæ XLIII.
tantùm Chartæ fidem prorsus adimit, sed etiam ostendit ceteras cautè legendas esse, quas Dubletus in Antiquitatibus San-Dionysianis publicavit, nec erudito Lectori mirum videri, quòd plerasque jam repudiaverimus.

A Charta San-Dionytiana transeamus ad Gellonensem, quæ nævum XLIV.
etiam in Characteribus Chronologicis habet. Guillelmus Catellus in Tolosanorum Comitum ᵃ Historia visam à se testatur Chartam, quâ Willelmus Comes hoc anno Gellonense Monasterium in Diœcesi Lutevensi fundavit. Illam tribus asserit munitam Characteribus, die videlicet 14 Decembris, anno 24 Regni Carolini, & anno Imperii 4. Sed hi Characteres simul non conveniunt, annus enim quartus Imperii Carolini cum anno Regni vicesimo-quarto comparari nullomodo potest. Agnorunt difficultatem Sammarthani, prætermissóque anno Caroli Regis vicesimo-quarto, annum quartum ejusdem Augusti cum anno Redemptoris octingentesimo quarto rectè composuerunt; at tertiam adjecerunt Indictionem, quæ minimè congruit. Ut apud Catellum anni 24 loco annum 34, sic apud Sammarthanos Indictionis 3 loco Indictionem 13 repono. Gellonensis igitur Monasterii fundatio Chartâ notatur datâ die 14 Decembris, anno Regni Carolini 34, Imperii 4, Indictione 13, id est, die decimo-quarto Decembris, anno Redemptoris octingentesimo quarto. Super anno quarto Caroli Augusti & Indictione decima-tertia jam inchoata nulla prorsus difficultas. Annus quoque Caroli Regis tricesimus-quartus isque inchoatus optimè statuitur, quia Carolus in Gothia seu Septimania, ubi Cœnobium Gellonense, post Carolomannum fratrem pridie Nonas Decembris, anno Christi septingentesimo septuagesimo-primo regnare cœpit.

ᵃ Lib. 1. c. 6.

PRIMORDIA MONASTERII GELLONENSIS.

In eadem Charta Willelmus Comes parentes suos nominat, Theodoricum, & Aldanam; fratres, Theodoinum, & Adalelinum; sorores, Aldanam, & Bertrandam; liberos, Bernardum, Guitcarium, Gotselinum, & Herimbruam; uxores, Gunegundem, & Guitburgem seu Vuitburgem. Et ut Monasterium, quod erigit, necessariis ditet redditibus, suas ei possessiones ad Araurarim * sive Araurarium amnem & in Diœcesibus Lutevensi atque Albigensi concedit. XLV.

* L'Erau.

Joannes Plantavitius Lodovensis Episcopus Nebridium per illa tempora XLVI.
Lutevensem Episcopum agnoscit, & illius encomium in Chronologia Præsulum Lodoventium sic auspicatur: *Nebridius sequitur in Nomenclatura Guidonis, & memoratur in pervetusta Scheda Fundationis Monasterii Sancti Salvatoris in Valle Gelonis Ordinis Benedictini, vulgo Sancti Guillelmi de Desertis nuncupati.* Potioris auctoritatis hæc est Scheda quàm Anianensis Charta, quæ Ramundum tunc Lutevensem Episcopum obtrudit.

SUB NEBRIDIO EP. LUTEVENSI.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

XLVII. Ardo Sancti Benedicti Anianensis Abbatis discipulus in ejusdem
dicta vita Guillelmum Comitem multùm laudat, & Monasterii Gello
ab eo conditi situm sic describit. *Vallis à Beati viri Benedicti Mon*
Anianensi *fermè quatuor distat millibus, cui nomen est Gellonis, in qua con*
præfatus Comes Guillelmus *in dignitate adhuc seculi positus Cellam jusserat*
locus ita secretus est, ut solitudinem non desideret habitator; cingitur densiq
biferis undique montibus, neque cuiquam illic accessus est, nisi quem ultr
orandi causâ deduxerit animus. Tantâ verò amœnitate est perfusus, ut,
servire decreverit, alia non desideret loca, siquidem adsunt vineæ, quas pr
vir plantare præcepit, hortorum quoque copia variis stipata diversarum gen
arborum, possessiones acquisivit plurimas. Petenti siquidem eo Serenissimus
Ludovicus spatioso hoc dilatavit termino, de fiscis suis ad laborandum conc
loca. Idem Auctor Monachos, qui Gellonense Monasterium inhabita
ex Anianensi Cœnobio vocatos observat. *In Cellam*, inquit, *præfatam*, ne
Gellonensem, *venerabilis Pater Benedictus suos jam posuerat Monachos.*
[a] Adan. 1066. dericus Ardonem legit, & libro sexto [a] Historiæ Ecclesiasticæ vitam G
lelmi Comitis inseruit, déque primordiis Monasterii Gellonensis ita scri
Guillelmus in territorio Lutevensi, in Valle Gellonis inter innumeros scopul
honorem Salvatoris & XII Apostolorum Monasterium construxit, Monacho
Religiosos cum Abbate ibidem constituit, & omnia eis necessaria largiter præp
vit, & ipsorum Chartas suo & Regalibus testamentis confirmavit. Duæ verò
rores ejus Albana & Bertana seu Bertranda *facta sunt ibi Sanctimoniales,*
in Dei cultu benè perseverarunt. Quæ de Willelmi sororibus hîc ab Or
rico scribuntur, non videntur certa. Quod ad Abbatem attinet, Benedic
Anianensis Abbas, qui rogatus à Willelmo Monachos ex Anianensi Cœn
bio in Gellonense direxit, illuc quoque direxit Rectorem sive Abbat
qui Monachis præesset. Id in suis literis docent ejus discipuli, Inden
Monachi. *Hic est*, inquiunt, *Benedictus, per quem Dominus Christus in om*
Regno Francorum Regulam Sancti Benedicti restauravit: hic habuit sub regim
suo Monasteria duodecim; id est, Anianam, Gellonem, &c. *In his omnibus*
doctrina sua Monachos & Rectores misit. Rectores enim interpretamur Abb
tes, quos singulis Monasteriis præposuit. Ea de re fusiùs agemus post trie
nium, cùm Leidradi Metropolitæ Lugdunensis Epistolam ad Carolum Im
peratorem directam exponemus.

XLVIII. In Pisanorum Episcoporum Catalogo apud Ughellum [b] Joannes ejus no
[b] Tom. 3. Ital. Sacr. minis Secundus floret *ab anno 804 usque ad annum 820.*

JOANNES EP. PISANUS.

XLIX. Hoc eodem anno, *imperante Domino Carolo, Magno, Imperatore, an.*
mense Novembris, Indictione 3. idem Augustus Guadelberto, Abbati Sanct
Mariæ de Organo in suburbio Veronensi, jus liberè navigandi absque ull
teloniorum solutione sic concessit [c]. *Si erga venerabilium commoditatem loco*
[c] Tom. 5. Ital. Sacr. in Ep. Veron. 44. *rum, justâ provisione, curam impendimus, de cælestibus superni suffragii ventur*
subsidia procul dubio speramus. Idcircò universorum Sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium
nostrorúmque, præsentium scilicet ac futurorum, animadvertat solertia, qualiter
PRÆCEPTUM PRO MON. S. MARIÆ DE ORGANO.
obsecrationis Guadelberti venerabilis Cœnobii beatæ illuminationis mundi semper
Virginis Mariæ, quod situm est in suburbio Veronensi, loco qui dicitur Organo,
præclara serenitate faventes, concedimus eidem reverendo Cœnobio, ut per omnia
loca sub nostri regimine Imperii constituta naves & plaustra ejusdem Monasterii
liberè & absolutè absque ullius refragatione vel contradictione incedant. Ita ut ne-
que navalia telonia, quæ ripaticos vocant, atque terrestria; neque in transitibus
portarum, vel pontis urbis Veronæ, vel cujuslibet alterius civitatis aut oppidi, ali-
quid dare seu persolvere cogantur. Alius autem nullus omnino Episcopus, Comes,
vel Guastaldius, aut Actionarius, sed nec qualibet Ecclesiastici Ordinis seu pu-
blicæ administrationis persona ab hominibus ejusdem sacrosancti Cœnobii exigere
præsumat. Addimus etiam & pro stabilimento Imperii, atque remedio animæ
nostræ sancimus, ut ubicumque ad præfatum aliquid pertinet Monasterium, sive

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOVICI RR. 24. CAROLI R. 16.

in montibus, seu in planiciebus, secundum legum promulgationes Romanarum, si quaelibet inde particula diminuta fuerit, requiratur, ita ut per circummanentes boni testimonii bonaeque famae homines inquisitio de rebus ejusdem fiat Coenobii, sicque ad jus & dominium atque possessionem perpetuam ipsius Monasterii devolvatur. Permutationes verò immobilium rerum ejusdem Monasterii, quae factae sunt cum praediis potestatu nostra, quam cum aliis hominibus, ita firmas & stabiles perenniter fore decernimus, ac si ab initio constitutionis ejus, ipsa res eidem collata fuissent Coenobio. Si quis igitur temerarius aliquid contra hujus nostrae sanctionis pragmaticam machinari vel peragere praesumpserit, sciat se XXX librarum communitatis nostrae poenam persoluturum, medietatem parti Palatii nostri, & medietatem supradicto sancto Coenobio. &, ut certius credatur, seu ab omnibus inviolabiliter observetur, annulo nostro subter sigillavimus.

L. RICHBOLDI ARCHIEP. TREVIRENSIS OBIT.

In Annalibus Fuldensibus hoc eodem anno *Ribboto Archiepiscopus Trevirensis moritur.* Hic Richboto, qui Rigboto quoque necnon Rigbodo Richbodus Richboldus & Richbodus appellatur, Weomado in Archiepiscopum Trevirensem anno Christi septingentesimo septuagesimo-sexto successerat. Ei subrogatus est Wazzo seu Wizo vel Waso sive Watzo. De utroque sic Joannes Scheckmannus [a]. *Defuncto illo*, nempe Weomado, *Richboldus ordinatur Episcopus, deinde Wazzo, qui ambo Abbates extiterunt Mediolacenses.* Plura non habet Wilhelmus Kyriander [b]. *Successores ejus*, id est, Weomadi, *Richboldus seu Richbodus, Wazzo, uterque priùs Abbas Mediolacensis.* Id jam observavimus ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-sextum [c], quo Richboldus ex Abbate Mediolacensi factus est Trevirensis Archiepiscopus, & Wazzo munus Abbatis à Richboldo dimissum suscepit. Ad illum quoque annum varios Auctores, qui Richboldi mortem anno Christi vel septingentesimo octogesimo-secundo, vel septingentesimo octogesimo-quarto, vel septingentesimo nonagesimo-primo consignant, ex eo refutavimus, quòd Alcuinus in Franciam post annum Christi septingentesimum nonagesimum-primum venit, literásque Richboldo Trevirensi Metropolitae seriùs inscripsit. Apud Browerum [d] haec occurrit Alcuinianarum literarum epigraphe, *ad Pontificem Richbodum Trevirensis civitatis.* Apud Alcuinum Carolus Rex & Optimates non pauci tralatitiis nominibus designantur. David Carolum significat, Homerus Angilbertum, Damoetus Riculfum Moguntiacensem Archiepiscopum, Macharius Richboldum Trevirensem Metropolitam, & sic de ceteris. In editione Duchesniana duae leguntur ejusdem Alcuini ad Macharium, id est, ad Richboldum Trevirensem Archiepiscopum epistolae, tricesima-quarta videlicet & quadragesima, quae diversis temporibus scriptae videntur; una, cùm Richboldus annos in Pontificatu paucos egisset, & Alcuinus adhuc in Anglia moraretur; altera post annum Christi septingentesimum nonagesimum-tertium, quo praedictus Alcuinus ex Anglia in Franciam ad Carolum Regem navigavit. Haec observatio fusiùs exponenda, multùm enim conducit, ut Richboldi mortem post annum Christi septingentesimum nonagesimum-primum rejicias, & Auctoribus, qui secus scripserunt, Annalistam Fuldensem anteponas.

LI. ALCUINI AD EUM LITERA.

Alcuini epistola tricesima-quarta hanc habet inscriptionem. *Pio patri & amico carissimo Machario Monacho & Pontifici, Flaccus Albinus in caritate Christi salutem.* In hisce literis Alcuinus de Richboldo suo quondam discipulo gravissimè queritur, quòd hic integro totius anni spatio Magistrum suum nec literarum consolatione nec salutationis officio recrearit. Istius contemptionis tres affert causas; exaltationem seculi, quâ Richboldus delectatur; peregrinationem suam, ob quam despicitur à Richboldo; & amorem Maronis quo nimiùm afficitur Richboldus. *Prò mihi*, inquit, *melius esset, te pauperem habere praesentem, quàm divitem absentem. Quid mihi divitiae, si non habeo quem amo, si non considero quem desidero? Tua potentia mihi est miseria: Ubi est dulcissimum inter nos colloquium? Ubi sacrarum literarum studium desi-*

a Lib. 3. c. 8.
b Part. 9.
c Num. 34.
d Lib. 7. n. 116.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

derabile? Ubi læta facies, quam conspicere solebam? Ubi communio ca
quam fraternus amor hinc inde exercuit? Ubi saltim memoria nominis
Ecce totus præterit annus, quo nec literarum consolatio oculis advenit; nec
tionis officium auribus insonuit. Quid peccavit Pater, ut à filio oblivisce
quid Magister, ut discipulus neglexerit? Fortè exaltatio seculi dedignata est
Magistri in illo, aut peregrinatio mea viluit in oculis tuis, aut amor. M
tulit memoriam mei. O si mihi nomen esset Virgilius! Tunc semper ante
ludêrem tuos, & mea dicta totâ pertractares intentione, & juxta prove
illius essem apud te.

Tunc felix nimiùm quo non felicior ullus.

Quid faciam? an meam doleo infelicitatem, quia non sum quem diligis? an
laudo sapientiam, quia diligis illum qui non est? Flaccus recessit, Virgilius
sit, & in locum Magistri nidificat Maro. Hoc dolens dictavi, vel propter ob
nem mei, vel propter absentiam tui: paululum ferociori pumice chartam te
ut vel iratus aliquid rescriberes, quia bos lassus fortiùs figit ungulam. Incip
defendere te, vel me offendere, ut intelligam studium, in quo otium istius
exercuisti. Et quo thesauro cor implêris tuum, pande nobis, ut tecùm gaude
in bono tuo. Utinam Evangelia quatuor, non Æneides duodecim pectus
pleant tuum, & te avehat quadriga ad cælestis Regni Palatium, ubi est hono
deficiens & Regnum sempiternum, ubi pro me intercedere, creda; memor
quia, ut illuc venires, exhortari gaudêbam. Ut Liudgerus aliique nonnu
de quibus suprà, sic & Richboldus Alcuini discipulus in Anglia fuit.
cuinus Magisterium suum apertè prædicat, ubi se Patrem, Richbold
filium; Magistrum se, Richboldum discipulum dicit: *Quid peccavit Pa*
ut à filio oblivisceretur? quid Magister, ut discipulus neglexerit eum? Richb
dus ex Abbate Mediolacensi factus est Archiepiscopus Trevirensis a
Christi septingentesimo septuagesimo-sexto. Quot annis munus Abbati
gesserit, manet incompertum. Suspicamur annos admodum paucos h
functum officio, nec diu potitum putamus Archiepiscopatu, priusquàm
Alcuino literas suprà laudatas acceperit. Hæc insinuat Alcuinus, ubi de
crarum literarum studiis, quibus erudiit Richboldum, tanquam de nupe
exercitio loquitur, dolétque se despectum à discipulo propter exaltatione
seculi quæ *dedignata est nomen Magistri in illo*, quasi dicat se venisse in co
temptum apud Richboldum, qui promotus ad Archiepiscopatum in M
gistro suo dedignari cœpit nomen Magistri, quod anteà Monachus & Al
bas in illo tantoperè prædicarat, ideóque rectè Alcuinus ad ipsum Rich
boldum loco jam citato, *tua*, inquit, *potentia mihi est miseria*, suásque no
tantùm *pio Patri & amico carissimo*, sed etiam *Monacho & Pontifici* litera
inscribit. Deinde idem Alcuinus hac phrasi, *peregrinatio mea viluit in ocul*
tuis, exaratas à se literas testatur, cùm Angliam nondum deseruisset, & pere
grinus haberetur à Richboldo.

LII. Longè aliter censendum de epistola quadragesima, cujus hæc est inscriptio
Dilecto Patri Machario humilis Levita Albinus salutem. Scripsit has literas Al-
cuinus, cùm relictâ patriâ in Francia jam morabatur. *Fateor*, inquit, *me*
mentis dilectio tui tædet absentiam. Et inferiùs. *Multa tecum habuissem conferre*
si tua conloquutionis familiaritate uti valuissem. Veniet tempus, dum vult ille, qu
disponit omnia tempora. Auctor harum literarum non degebat in Anglia,
quænam enim tunc ei ratio fuisset, ut vel colloquium speraret cum Ar-
chiepiscopo Trevirensi, vel doleret se familiaritate talis conloquutionis uti
non potuisse? Richboldus Archiepiscopatum annis jam septemdecim te-
nuerat, cùm Alcuinus in Francia commorari cœpit. Abhinc uterque vixit
annos duntaxat undecim; uterque enim obiit hoc anno, Alcuinus decimo-
quarto Kalendas Junii, Richboldus Kalendis Octobris. Hic, etsi sub ini-
tium sui Pontificatûs ab Alcuino reprehensus inveniatur, quòd Virgilii lec-
tione nimiùm delectaretur, officio suo non defuit, à Cratepolio *vir reli-*
giosus

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

giasse cùm in se sum in alios prædicatur. Aquisgranum, ubi Carolus hyemare non procul ab Archiepiscopatu Trevirensi consueverat, nonnumquam se contulit. Idem præstitit & Alcuinus, postquàm relicto Palatio Turonos ad Monasterium Sancti Martini secessit. Factum igitur putamus, ut Alcuinus aliquando Regium Comitatum adierit, ibique speraret se collocuturum cum Richboldo, nec voti compos factus sit propter ipsius Archiepiscopi Trevirensis absentiam, unde nata mox occasio scribendi literas, quarum fragmenta proximè sic allegavimus. *Mea mentis dilectio tui tadet absentiam. Multa tecum habuissem conferre, si tuæ conloquutionis familiaritate uti valuissem.* Atque ex hac ratiocinatione colligimus hasce literas Richboldo post annum Christi septingentesimum nonagesimum-tertium superstiti directas esse, Scriptoribusque suprà nominatis, qui mortem istius Archiepiscopi variis annis consignarunt, anteponendum Annalistam Fuldensem, qui Richbotonem seu Richboldum anno Redemptoris octingentesimo quarto mortuum testatur.

In eadem quoque sententia præter Annalistam Fuldensem alii sunt Auctores. Apud Annalistam Loiselianum ex Codice Petaviano in editione Duchesniana non annus tantùm, sed etiam dies quo Rigbodo seu Richboldus vitam clausit, ad hunc annum sic annotatur. *Rigbodo Treverum Episcopus obiit Kal. Octobris.* De anno quoque convenit Hermannus Canisianus, sic. *804. Richbpon Treverensis Archiepiscopus obiit.* Ex recentioribus adde Sammarthanos [a], qui citant Annalistam Fuldensem, secuti tamen potiùs videntur Loiselianum editionis Duchesnianæ, nam præter annum 804 notant Kalendas Octobris. Sedente Treviris Richbodone Tabuletum Monasterium in Diœcesi Trevirensi rexerunt Fidenardus & Anno, quos Bruschius inter Abbates illius loci commendat. LIII.

Richboldo successit in Archiepiscopatum Trevirensem Wazzo Mediolacensis Abbas. Huic Hettius in munus Abbatiale successit. Bucelinus [b] Asceterium Mediolacense meritò vocat *promptuarium magnorum luminarium, virorum cùm sanctitate tum eruditione conspicuorum*, observàtque non paucos ex iis ad Infulas Trevirenses assumptos esse. Sibi verò non constat, cùm addit hoc Monasterium *ceu jure quodam à ceteris Trevirensibus Archiepiscopis occupatum, donec à Rathbodone libertas Monachis è suo gremio eligendi Abbatem restitueretur, & Episcopalis aula ad urbem transferretur.* Bertholdum enim, quem ipsius Rathbodonis decessorem agnoscit, alibi fatetur Archiepiscopum ex Abbate Mediolacensi factum fuisse. Qua de re fusiùs agemus suo loco. Ceterùm quamdiu Trevirenses Infulæ penes Richboldum & Wazzonem Archiepiscopos fuerunt, Horreense Monasterium hæ rexerunt Abbatissæ, Severa, Deda, & Ida, quas Bruschius in Horreensium Abbatissarum Catalogo proximè subjungit Rothildi, de qua locuti sumus Tomo quinto. LIV.

Bovo seu Bono Catalaunensis Episcopus, cùm Ecclesiæ suæ præfuisset annos viginti, vitam hoc anno terminavit, si Chronologiam & Indicem Catalaunensium Episcoporum suprà [c] benè texuimus. Bovonis loco subrogatus est Hildegrimus, Liudgeri Mimigardevordensis Episcopi frater natu minor. LV.

Odilardus Namnetensis Episcopus hoc quoque anno discessit è vivis. Successit Alanus sive Almannus. Lege Armoricam Sanctam. LVI.

Apud Guesnayum in Cassiano illustrato [d], Maurontum Massiliensem Episcopum, de quo non semel locuti sumus, obiisse aiunt anno 10 Calend. Novemb. Idem dies notatur in Necrologio Ecclesiæ Massiliensis, & Saussayus in supplemento sui Martyrologii sic ad eundem quoque diem scribit. *Massiliæ, Sancti Mauronti Episcopi, cujus corpus plerisque beatis antiquitus irradiatum nominibus illustratum, in Templo Cathedrali ejusdem urbis plurima cum veneratione servatur.* Honoratus in Episcopatum successit, ut prædictus Guesnayus in LVII.

WAZZO FIT ARCHIEP. TREVIRENSIS. HETTIUS ABB. MEDIOLAC. HORREENSES ABBATISSÆ. EPISCOPI CATALAUNENSES. NAMNETENSES. MASSILIENSES. ABBATES TABULETENSES.

[a] Tom. 1. Gall. Christ. in Archiep. Trevir. 60.

[b] Pp. 1 R. 6. Germ. Sacr. in Archiep. Trevir. & Abb. Mediolac.

[c] Ad an. 782. n. 28.

[d] Lib. 2. c. 8. n. 41.

AN. CH. 804.

Annalibus Ecclesiasticis Massiliæ testatur, in eo tamen non parum
perandus, quòd sub Mauronto, sub Honorato, suppositítióque Jo
multa scribit de Alcuino, de Academia Parisiensi, de Paribus Fra
de consecratione Altaris Anianensis, quæ nec faciunt ad institutum
rectâ nituntur Chronologiâ, nec Historicæ veritati consentanea rep
tur.

LVIII. Abbates Sitivenses.

Apud Locrium Odlandus Abbas Sitivensis hoc anno moritur, eíque
cedit Nantharius cognomento Junior, ut distinguatur à Seniore,
obitum anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quarto consi
vimus.

LIX. Alcuini multorum Monasteriorum Abbatis obitus.

Alcuinus multorum Cœnobiorum Abbas, de quo sæpissimè locuti su
hoc eodem obiit anno, decimo-quarto Kalendas Junii. Sic enim Au
vitæ. *Die Pentecostes, peracto Matutinali officio; eâdem horâ, quâ ingredi*
sueverat ad Missas, Aurorâ parente, sancta Albini anima carne solvitur, m
terióque Levitarum cælestium, beatum habentium secum protomartyrem Stepha
& Laurentium Archidiaconum, Angelorum cum exercitu ad Christum, quem a
vit, quem quæsivit, perducitur, & fruitur ejus gloriâ in cælo per omnia se
feliciter, cui servivit in mundo fideliter. Decessit igitur dicrum plenus num
XIIII Kal. Junii, anno ab Incarnatione Domini DCCCIIII. Idem Auc
multa proximè subjungit, quæ non videntur hoc loco prætermittenda, san
tatem enim Alcuini plurimùm commendant. *Eâdem nocte super Eccles*
Sancti Martini inæstimabilis visa est splendoris claritas, in tantùm ut putaretu
longè positis tota igne cremari. Quibusdam denique per totam illam noctem i
splendor visus est, nonnullis tribus apparuit vicibus. Aurorâ autem surgente, g
bus ille jam amplissimus super eum venisse locum visus est quo Albinus jaceba
animâque ejus egrediente, cælum penetrasse. Testatus est siquidem Joseph A
chiepiscopus, per totam noctem & ab eo & à suis visum fuisse. Testantur mu
& nunc corpore valentes. Plurioribus siquidem non eâ nocte, sed præteritâ D
minicâ, primâ scilicet post Ascensionem Domini, ipsa claritas eodem, ut dictu
est, modo apparuit. Eâdem quoque horâ cuidam solitario in Italia posito cælestiu
Levitarum ostensus est exercitus, laudes Christo ineffabiles in aere resonans. A
quorum medio Alchuinus splendidissimâ indutus Dalmaticâ adstans, cælum cum e
ingressus, Pontifici æterno ut ministraret cum perenni gaudio. Quod isdem sol
tarius fratri cuidam Turonensi Apostolorum solito frequentare limina ad se ve
nienti eodem Pentecostes die indicavit. Interrogans namque eum ait. Quis est ill
Abbas, qui apud Turonos in Monasterio Sancti Martini conversatus est? quo vo
catur nomine? vel si valebat, quando inde existi, corpore? Ad quem frater ille
Vocatur Alchuinus, éstque Magister optimus in tota Francia. Quando huc iter ar-
ripui, sanum eum reliqui. Respondens verò solitarius ille, ait cum lacrymis. Ver
felicissimâ fruitur sanitate. Indicavítque ei quid eodem die viderat Aurorâ cla-
rescente. Ipse autem frater reversus Turonis qua audierat retulit. Pater denique
Sigulfus corpus Patris cum quibusdam aquâ honorificè lavans, posuit super fere-
trum. Habebat nempe & ipse tunc magnum dolorem capitis, sed fide animo sanus
citam reperit sanitatem capitis. Oculos namque super Magistri lectulum elevans,
cernit pecten, quo ipse suum solebat pectinare caput. Istum ergo manibus sumens
ait. Credo, Domine Jesu, quia si isto Magistri mei pectine meum pectinavero
caput, meritis illius statim sanabitur. Ubi igitur primâ vice pecten duxit per
caput, quantùm de eo tetigit, totum sanum habuit, sícque totum pectinando gy-
rans, omnem dolorem amisit. Alter discipulorum ejus, Eangist nomine, dentium
immenso graviter afflictus dolore, hortatu patris Sigulfi, eodem pectine dentes
tetigit, & continuò, quoniam cum fide fecit, sanitatem meritis Alchuini rece-
pit. Audiens verò civitatis Turonis Joseph Episcopus, vir bonus & Deo ama-
bilis, beatum obiisse Alchuinum, advenit celeriùs illuc suo cum Clero, oculós-

Sepultura.

que ejus propriis rigans lacrymis deosculabatur diutiùs. Præcepit autem sapienti
usus consilio, ne in eo sepeliretur loco, quo isdem Pater foris voluerat, sed intra

AN. CH. 804.

Sancti Martini Basilicam honorificentissimè, ut quorum in cœlis junctæ sunt animæ, unâ sint corpora domo in terris posita. Sicque factum est. Super cujus tumulum positus est, sicut ipse jusserat, titulus, quem ipse vivens dictaverat, laminâ scriptus in ærea, parietique insertus.

EPITAPHIUM.

Hic, rogo, pauxillum veniens subsiste, viator,
Et mea scrutare pectore dicta tuo.
Ut tua déque meis agnoscas fata figuris,
Vertatur species, ut mea, sicque tua.
Quod nunc es, fueram famosus in orbe viator:
Et quod nunc ego sum, tuque futurus eris.
Delicias mundi casso sectabar amore,
Nunc cinis, & pulvis, vermibus atque cibus.
Quapropter potiùs animam curare memento,
Quàm carnem; quoniam hæc manet, illa perit.
Cur tibi rura paras? quàm parvo cernis in antro
Me tenet hic requies? sic tua parva fiet.
Cur Tyrio corpus inhias vestirier ostro,
Quod mox esuriens pulvere vermis edet?
Ut flores pereunt vento veniente minaci,
Sic tua namque caro, gloria tota perit.
Tu mihi redde vicem, Lector, rogo, carminis hujus;
Et dic, Da veniam, Christe, tuo famulo.
Obsecro nulla manus violet pia jura sepulchri,
Personet Angelica donec ab arce tuba:
Qui jaces in tumulo, terra de pulvere surge,
Magnus adest Judex millibus innumeris.
Alchuin nomen erat sophiam mihi semper amanti,
Pro quo funde preces mente, legens titulum.

LX.

Hoc anno Pascha celebratum est pridie Kalendas Aprilis, Pentecoste decimo-quarto Kalendas Junii. *Albinus corpore dissolvi cupiens, & cum Christo esse desiderans exoraverat eum votis omnibus, ut die quo in linguis igneis Spiritus Sanctus super Apostolos venisse visus est, & eorum corda replevit, si fieri posset, migraret è mundo.* Votorum compos factus est. *Nocte Ascensionis decidit in lectum, gravi fatigatus languore usque ad mortem. Die autem Pentecostes, peracto Matutinali officio, eâdem horâ, quâ ingredi consueverat ad Missas, Aurorâ parente,* obiit ut dictum suprà. *Celebrabat,* inquit idem Auctor, *omni die Missarum solemnia multa cum honestatis diligentia, habens singulis hebdomadæ diebus Missas deputatas propriè.* Habebat & Sanctus Augustinus singulis hebdomadæ diebus Missas similiter deputatas proprias, has Alcuinus recitat in libro Sacramentorum, & singulis diebus duas præponit; nempe die Dominico Missam *de Sancta Trinitate,* item aliam *de gratia Sancti Spiritûs postulanda;* feriâ secundâ Missam *pro peccatis,* item aliam *pro petitione lachrymarum;* feriâ tertiâ Missam *ad postulandum Angelica suffragia;* item aliam *contra* * *tentationes cogitationum;* feriâ quartâ Missam *de Sancta Sapientia,* item aliam *ad postulandam humilitatem;* feriâ quintâ Missam *de Charitate,* item aliam *contra tentationes carnis;* feriâ sextâ Missam *de sancta Cruce,* item aliam *de tribulatione & necessitate;* Sabbato Missam *de Sancta Maria,* item Missam *de commemoratione Sanctæ Mariæ.* Liber ille Sacramentorum ab Alcuino distinguitur in octodecim capita; septem priora, quæ superiùs attigimus, sunt de Missis, quæ singulis hebdomadæ diebus fiunt; sequuntur undecim alia pro totidem Missis. Capite octavo habetur *Missa in veneratione unius Apostoli;* capite nono *Missa in veneratione plurimorum Apostolorum;* capite decimo *Missa in veneratione unius Martyris;* capite undecimo *Missa unius Martyris, vel Confessoris;* capite duodecimo *Missa in veneratione plurimorum Martyrum;* capite decimo-tertio *Missa in Ecclesia, ubi requiescunt corpora*

* pro tentationibus

AN. CH. 804.

capite decimo - quarto *Missæ pro veneratione omnium Sanctorum Martyrum*; capite decimo- *Sanctorum, quorum Reliquiæ in qualibet domo sunt recondita*; capite decimo-sexto *Missa pro* quinto *Missa quotidiana omnium Sanctorum*; capite decimo-septimo *Missa pro confitente peccata sua*; capite de- *inimicis*; capite decimo-octavo *Missa pro salute vivorum & mortuorum*.

LXI. Textus ex Alcuini vita proximè descriptus de feriis tantùm & Sabbato debet intelligi. Sic enim pergit Auctor. *Dominicâ porrò die, nullo unquam tempore*, Alcuinus, *postquàm lux inchoasset apparere Aurora, se tradebat sopori, sed velociter Leviticè se præparans suo cum Sigulfo Presbytero Missarum colebat solennia specialium usque horam tertiam. Et tunc nimia cum reverentia publicam intrabat ad Missam.* Quas hic Auctor speciales Missas vocat, Theodulfus Aurelianensis Episcopus in suo Capitulari [a] peculiares dicit, factâque Missarum peculiarium ac publicarum distinctione præcitatum textum illustrat mirum in modum, statuit enim *ut Missæ, quæ per dies Dominicos peculiares à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut per eas populus à publicis Missarum solemnibus, quæ hora tertia canonicè fiunt, abstrahatur.* Missas igitur speciales, quas peculiares quoque & privatas appellant, à publicis distingue, atque in utrisque Alcuinum diversis horis officio non Presbyteri sed Levitæ seu Diaconi functum observa.

[a] Cap. 45.

LXII. Fuit Alcuinus Abbas quinque Monasteriorum, Sancti Martini Turonensis, Sancti Pauli Cormaricensis in Diœcesi Turonensi, Sancti Lupi Trecensis, Ferrariarum in Archiepiscopatu Senonensi, & Sancti Judoci in Episcopatu Ambianensi. In illa Monasteria successerunt ejus discipuli.

LXIII. Successores. In Cœnobia Sam-Martinianum & Cormaricense successit Fredegisus seu Fridegisus Diaconus, ad quem Alcuinus, ut suprà notavimus, quæstiones duodetriginta de Trinitate scripsit.

LXIV. In Monasterium Ferrariense successit Sigulfus Presbyter. Alcuinus Interrogationes & Responsiones in librum Geneseos huic inscripsit Sigulfo, & initio suæ Præfationis, quanta inter eos intercederet amicitia, sic publicavit. *Dilectissimo in Christo fratri Sigulfo Presbytero Alchuinus salutem. Quia individuus & fidelis mihi, charissime frater, socius tanto tempore fuisti, & quia te sacræ lectionis studiosissimum esse novi, paucas Interrogationes de libro Geneseos, quas, ut recordor, per vices à me exquisisti, pariter congregatas tuo nomini dicavi, ut haberes unde tuam posses memoriam recreare.* Vetus Anonymus, qui vitam Alcuini conscripsit, initio Prologi testatur se relaturum, quæ *ejus* nosse potuit *narrante fidelissimo Sigulfo discipulo*; & in fine, *scribam*, inquit, *fideliter, quæ ab ejus fidelissimo tantùm didici discipulo, Sigulfo scilicet institutore meo, qui præ cunctis mortalibus post Sancti Edberti discessum solus ipsius meruit nosse secreta eximia.* Hic Auctor in Alcuini vita sæpè laudat eundem Sigulfum, quem ab altero Sigulfo infrà nominando distinguit & titulo Presbyteri & cognomento Vetuli. Cùm Alcuini discipulos enumerat, primum locum Sigulfo Vetulo tribuit, ut inferiùs ostendemus. Addit varia testimonia, quæ Sigulfum præ ceteris in Alcuini amicitia fuisse docent. Alcuinus, cùm Raganardum febri laborantem adit, *jubet omnes præter Sigulfum exire de domo ejus.* Alcuinus *adsistenti sibi* narrat *Sigulfo*, quæ de futuro Caroli successore novit. Alcuinus *Dominicâ die, suo cum Sigulfo Presbytero Missarum* colit *solennia specialium usque horam tertiam.* Hæc de Sigulfo Vetulo, qui post Alcuinum factus est Abbas Ferrariensis. Alter Sigulfus in eadem Alcuini vita dicitur *Benedicti Abbatis Monachus*, id est, Monachus, ut interpretamur, Anianensis in Septimania seu Gothia. Inter Alcuinum & Benedictum Abbatem Anianensem, de quo non semel locuti sumus, singularis intercedebat amicitia, quam Tomo superiore, ut occasio tulit, non semel laudavimus. Sigulfum Monachum, ut Alcuinum de rebus Cormaricensis Monasterii consuleret, Turonos profectum putamus. Ipsemet Benedictus, qui *præ omnibus Monachis* Alcuino *familiaritate junctus* dicitur, ad

eundem Alcuinum gratiâ consilii salutis suæ & suorum accipiendi, sæpiùs AN. CH. 804.
Gothis de partibus properabat. Lege Alcuini vitam, in qua mirus quoque nec omittendus prædictorum Abbatum congressus ita describitur. *Quadam vice Benedictus voluit aliter venire, nemo ut hoc agnosceret Turonis, quousque ad ostium adsisteret domûs Albini. Cùmque adhuc haud propè esset, vocans Albinus unum suorum ait. Festina occurrere Benedicto Abbati in loco tali, & dic ei, velociter ad me perveniat. Fecit Missus Patris Albini, ut sibi præceptum fuerat, pervenitque post triduum ubi ei dixerat, & Benedictum reperit, eique, quod sibi jussum fuerat, nunciavit. Stupens autem suum deprehensum conatum, cum velocitate pervenit Turonis ad eum. Cùmque se alterutrum tripudiantes deoscularentur, infit Benedictus Pater Reverendus suppliciter. Domine Pater, quis meum vobis prædixit adventum? Respondit ei. Nullus homo verbis mihi innotuit. Cui isdem. Quis ergo Domine? forsitan literis cujuscumque audistis? At ille, verè, inquit, nullis. Ad quem vir isdem rursum. Si neque ab homine ullo dicente, neque literis cujuscumque præscistis, precor, mi Pater, quonam modo illud noveritis, edicite. Cui Albinus. Noli ampliùs hoc me interrogare. Cùm verò Venerabilis Vir Benedictus jam reverti vellet, petiit eum, ut quemadmodum speciali oratione pro se orabat, ei panderet. At ipse ait. Hoc namque Christum rogo; Domine, da mihi intelligere peccata mea, & veram confessionem facere, & dignam pœnitentiam agere, & da mihi remissionem peccatorum meorum. Cui vir Deo dignus Benedictus ait. Addamus, mi Pater, huic orationi unum sermonem. Et post remissionem salva me. At Albinus gaudens dixit. Fiat Reverentissime Fili, fiat. Iterum autem vir Dei flagitabat, ut sibi diceret, quando Crucem videns se contra eam inclinabat, quæ verba labris silenter depromeret. Ille verò hoc inquit. Tuam Crucem adoramus, Domine, tuam gloriosissimam recolimus Passionem; miserere nostri, qui passus es pro nobis. Post hæc decedens eum aliquantulum, remisit gaudentem Albinus ad sua suísque.* Præter hoc exemplum alia leguntur in eadem vita, quæ palàm ostendunt sæpè Deo revelante scita esse ab Alcuino, quæ per ejus absentiam procùlque gerebantur.

CAROLI IMP. 4.
PIPPINI LUDOV. RR. 24.
CAROLI R. 16.

In Cellam Sancti Judoci successit Alcuino Warembaldus, cui *Privilegia* LXV.
Leo Tertius Papa confirmavit [a].

Abbatum, qui proximè post eundem Alcuinum Monasterio Sancti Lupi LXVI.
præfuerunt, hodie desiderantur nomina.

A Neotericis in controversiam vocatur, utrùm Alcuinus ad obitum usque LXVII.
functus sit Abbatis officio, an senio & ægro corpore fatigatus ante hunc annum, quo decessit, inter suos discipulos Monasteria sibi commissa diviserit. Quæstioni locum facit hic textus ex illius vita jam descriptus. *Cùm igitur senectute utique infirmitate plus solito se sentiret affectum, diu ut secum tractaverat, velle se significavit Regi Karolo seculum relinquere, postulans licentiam apud Sanctum Bonifacium Monasticam vitam secundum Regulam Sancti Benedicti ducere, Monasteriáque sibi commissa suos ut inter discipulos divideret, si fieri posset. Sed Rex terribilis & pius, unum cum omni postulationis affectu denegavit; alterum libenter audivit, flagitans, quietissimus Turonis æquè honorificentissimè ut resideret, sibique & omni Sanctæ Ecclesiæ commissa non detrectaret. Onera verò seculi, quæ ipse habuerat, discipulis, ut petierat, libentissimè dispertiit. Fecit ergo & ipse Albinus ut Rex sapientissimus rogaverat, non quærens quod sibi foret utile, sed quod multis, ac Turonis diem novissimum præstolatus fuit.* Itémque alius, qui nobis Alcuinum præ senectute cæcum repræsentat. *Aderat*, inquit idem Auctor, *Albinus oculis jam non videns*...

Alcuinus, ut à secularibus occupationibus liber omnino fieret, sæpè pos- LXVIII.
tulavit à Carolo, sed diversimodè. Primâ vice, id est, anno Christi septingentesimo nonagesimo-sexto, Monasticen apud Sanctum Bonifacium, in Cœnobio videlicet Fuldensi, *secundum Regulam Sancti Benedicti*, voluit amplecti, *Monasteriáque sibi commissa suos inter discipulos* ex Regis assensu dividere, sed nihil è postulatis obtinuit, Carolo neutrum fieri permittente.

[a] Gall. Christ. Tom. [illegible]

AN. CH. 804.
CAROLI IMP. 4.
PIPPINI LUDOV. RR. 24.
CAROLI R. 16.

Ceteris vicibus, anno nempe Redemptoris octingentesimo quo diu cum Rege commoratus est, anno Redemptoris octingentesimo primo quo felicem ex Italia reditum novo gratulatus est Imperatori, posteris deinceps annis quibus eidem Augusto scripsit, significavit quidem ab occupationibus secularibus expediri se velle, sed de suscipiendo Monachatu nullum adjecit verbum, imò scriptis ea de re non unis ad Carolum literis desideravit inter Canonicos Sam-Martinianos & vivere & mori. *Inter fratres*, ait in literis [a] ad Carolum Imperatorem ex Italia nuperrimè cis Alpes reversum, *in Ecclesia Sancti Martini Deo fideliter servientes vivere vel requiescere, Deo miserante, sine ulla dubitatione desidero.* Et in aliis literis [b] ad eundem Imperatorem seriùs directis, *nec meam*, inquit, *reor, devotionem vestræ Excellentiæ in aliquo loco plùs prodesse posse, quàm assiduis apud Sanctum Martinum orationibus, quatenus divina clementia, quæ vos per singulos Magistratus in altissimum secularis potentiæ evexit honorem, eo longævâ prosperitate uti concedat, atque ex hujus sublimitatis dignitate ad apicem æterni Regni ascendere faciat.* Denique cùm sperasset adhuc optassetque faciem Caroli *vel semel* videre, atque ob infirmitatem magis ingravescentem spe itineris conficiendi penitus excidisset, ut sibi diem novissimum in Æde Sam-Martiniana præstolari liceret, sic ab eodem quoque Carolo Augusto postulavit [c]. *Ut meam liceat apud Sanctum Martinum cotidie instantiam agere supplex suppliciter, humilis humiliter, devotus devotè obsecro, quia valdè infirmatus corpore, nil aliud itineris vel laboris perficere valeo.* Apud Sanctum igitur Martinum non tantùm *vivere* sed etiam *requiescere* desiderabat. *Elegerat*, inquit Auctor vitæ, *post obitum quiescere juxta Ecclesiam Sancti Martini.* Et paulò pòst. *Audiens verò civitatis Turonis Joseph Episcopus, vir bonus & Deo amabilis, Beatum obiisse Alchuinum, advenit celeriùs illuc suo cum Clero, oculósque ejus propriis rigans lacrymis deosculabatur diutiùs. Præcepit autem sapienti usus consilio, ne in eo sepeliretur loco, quo isdem Pater foris voluerat, sed intra Sancti Martini Basilicam honorificentissimè, ut quorum in cælis junctæ sunt animæ, unâ sint corpora domo in terris posita.* Nec etiam hìc omittendum videtur, quòd Alcuinus Turonensem Scholam, cui præerat, Carolo jam Imperatore sic commendavit [d]. *Ego Flaccus vester secundùm exhortationem & bonam voluntatem vestram, aliis per tecta Sancti Martini Sanctarum mella Scripturarum ministrare satago; alios vetere antiquarum disciplinarum mero inebriare studeo; alios Grammaticæ subtilitatis enutrire pomis incipiam; quosdam stellarum nocte, ceu picto cujuslibet magnæ domûs culmine, inluminare gestio; plurima plurimis factus, ut plurimos ad profectum Sanctæ Dei Ecclesiæ & ad decorem Imperialis Regni vestri erudiam.* Atque in hoc textu Regnum Caroli dixit Imperiale, quia Carolus Imperatoriâ Dignitate jam gaudebat. Si non placet hæc interpretatio, recurremus ad Rabanum, qui Turonos ad Alcuini Scholam non missus est ante annum Redemptoris octingentesimum secundum, cùm Carolus annum Imperii secundum numerabat.

[a] Ep. 23.
[b] Ep. 17.
[c] Ep. 19.
[d] Ep. 2.

LXIX. Ex prædictis duo colliguntur. Alcuinus numquam Monasticen amplexus est, Monasteriáque sibi commissa regebat adhuc annis reparatæ salutis octingentesimo secundo & octingentesimo tertio, Carolo tunc Imperatore. Quapropter *onera seculi*, quorum partitionem in discipulos post crebras postulationes tandem obtinuit, distinguenda sunt à Cœnobiorum administratione, quæ secularibus occupationibus accenseri non debet, nisi factâ collatione cum privata tranquillâque Monachi vita, qualem in Fuldensi Monasterio ducere quondam statuerat, si consensus Caroli Regis accessisset. Præ senio lumen oculorum amisit, eâ laboravit infirmitate paucis duntaxat ante mortem mensibus, ut ex serie rerum gestarum atque hactenus enarratarum patet. Illa cæcitas semel perstringitur ab Auctore vitæ, cùm totam Monasterii Sam-Martiniani fabricam, ne consumeretur incendio, per ejus preces à Deo servatam sic testatur. *Custos sepulchri Sancti Martini, pravidebat qui ceram & vestimenta omnia, quæ ad ipsam Basilicam pertinebant, intrans*

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

cum candela accensa secretarium, quo ista servabantur, infixit eandem stipiti quadam, cùm egrederetur, oblitus est accipere. Firmans itaque ostium serâ abiit. Candela verò ardens cecidit super ceram. Cera quoque magnas dans flammas ad vestimenta, quæ perticis hærebant, multa cum vi ignem emisit. Vestimenta porro usque ad tectum. Quod custos sentiens cum clave statim ad aliud Monasterium fugit. Fit undique concursus, pulsatur ostium, nec ullo aperitur sudore. Clerici protinus quicumque aliquid in domo sua habebant, foras mittebant. Ecclesia Sancti Martini vestimentis quibusdam nudabatur. Nec aliud quisquam sperare poterat, quàm totius Monasterii concremationem. Nudabatur plumbo tectum. Aderat Albinus oculis jam non videns. Interrogat ergo quid agatur. Cui unus discipulorum Vetulus, perge, inquit, hinc, mi Domine Pater, ne forte aut plumbo superius projecto usque ad mortem percutiaris, aut igne cremeris. Certum enim interitum manet. Cumque Albinus voluisset ire, iterum ad eum Vetulus, mi, inquit, Domine Pater, vade ad sepulchrum Domini Martini, & pro nobis intercede. Fecit itaque ita Albinus. Cumque illuc pervenisset, extendit se super terram in cruce gemitum emittens ad cælum. Miro igitur modo ac incredibili, statim ut Albinus se projecit in terram, totus ille ignis ita extinctus est, ac si immenso necaretur fluvio. Hoc cernentes Clerici, magno cum stupore exultantes ad locum illum festinatò perveniunt, ubi Albinus ante sepulchrum Sancti Martini prostratus in cruce, pro eis jacens Deum precabatur. Elevantes autem eum humo, benedicunt Deum, qui per Albini preces totam fabricam Sancti Martini, igne ne consumeretur, salvavit. In hoc textu Vetulus vocatur, qui sæpè laudatus est à nobis ex eadem vita Sigulfus Presbyter, cognomento Vetulus. Præcipuus censetur Alcuini discipulus, & *corpus Patris*, ut præcitatæ vitæ Scriptor docet, *cum quibusdam aliis honorificè levans, posuit super feretrum.* Idem autem Sigulfus post Alcuinum Ferrariensis Abbas fuit, atque ex eo quòd Alcuinus *Dominicâ die*, ut observatum suprà, *eodem suo cum Sigulfo Presbytero Missarum celebrabat solemnia specialiter usque horam tertiam*, & Turonis, cùm Alcuinus illic obiit, idem adhuc aderat Sigulfus procul à Ferrariis dissitus, Monasteria, quæ commissa fuerant Alcuino, ante illius mortem inter discipulos à Carolo Imperatore divisa non existimamus.

LXX. Discipuli.

Ab Auctore synchrono in ipsius Alcuini vita sic præcipui celebrantur ejus discipuli. *Nobilissimus Sigulfus erat Vetulus, magnanimusque Witbso. Post hos Fredegisus & ejus socii. At tempore jam ultimo hærebant ei assiduè Raganardus & Waldramnus, qui adhuc supersunt. Adelbertus quoque beatæ memoriæ, quem non poterat Sigulfi tunc filium, post autem venerandum Pater, & multi alii.*

LXXI.

De Sigulfo multa jam narravimus; unum duntaxat hic addemus ex eadem Alcuini vita. Lectione Virgilii nimium delectabatur, ideòque acriter aliquando reprehensus est ab Alcuino, qui senex factus vetuerat hunc Poetam manibus discipulorum suorum teri. *Legerat idem vir domni Alcuinus libros juvenis antiquorum Philosophorum, Virgiliique mendacia, quæ nolebat jam ipse nec audire, neque discipulos suos legere, sufficiunt, inquiens, divini poetæ vobis, nec egetis luxuriosâ sermonis Virgilii vos pollui facundiâ. Contra quod præceptum tentavit Sigulfus Vetulus secretè agere. Unde post erubuit publicè. Advocans namque suos, quos tunc filios nutriebat, Adalbertum & Aldricum, jussit coram se secretissimè Virgilium legere; interdicens eis, ne quis ullo modo sciret, ne forte ad Patris Albini notitiam perveniretur. Albinus autem solito vocans, ait: Unde te habemus, Virgiliane? Cur cœpisti ac voluisti contra meam voluntatem & consilium me ignorante agere, ut Virgilium legeres? Sigulfus verò se ad pedes ejus projiciens, stultissimè se egisse confessus, humiliter pœnituit. Cujus satisfactionem benignè pius Pater post increpationem recepit, monens eum ne ultrà tale quid ageret. Testatur vir Deo dignus adhuc superstes Aldricus Abbas, nec se, nec Adalbertum cuiquam hoc innotuisse, sed usque tunc sicut eis præceptum fuerat, omnimodis celavisse.* Alia quoque ab eodem Auctore profe-

AN. CH. 804. rantur exempla, quæ palàm ostendunt nonnumquam Deo revelante scita esse ab Alcuino, quæ per ejus absentiam procúlque gerebantur.

LXXII. Ut Sigulfus *nobilissimus*, ita Withso cognomento *magnanimus* est in Alcuini vita.

LXXIII. Fredegisus seu Fridegisus post Alcuinum Abbas Sam-Martinianus & Cormaricensis fuit. *Natione Anglicus* dicitur apud Yperium. Nec dubium, quin Sigulfus, Fredegisus, aliique è præcipuis Alcuini discipulis patriâ Britanni fuerint, sive Angli, sive Scoti. Britonum numerus inter Sam-Martinianæ Basilicæ Canonicos adeò crevit, ut Turonenses ea de re palàm quererentur. Exemplum habes in Alcuini vita. Turonos, ut Alcuinum inviseret, accessit *Aigulfus Presbyter Engelsaxo*, cúmque prope januam domûs, quæ Abbatis erat, jam adsisteret, eo viso quatuor è Turonensibus fratribus simul juncti, *venit*, inquiunt ad invicem, *iste Britto vel Scotto ad illum alterum Brittonem, qui intus jacet. O Deus, libera istud Monasterium de istis Brittonibus. Nam sicut apes undique ad matrem revertuntur, ita hi omnes ad istum veniunt.* Benedictus Anianensis Abbas ut Alcuino sic & Fridegiso fuit amicitiâ conjunctissimus, idque non obscurè testantur Indensium Monachorum ad Atdonem literæ, quæ sub ejusdem Benedicti regimine Monasteria duodecim, atque in his nono loco Cormaricum constituunt. Quod tamen non sic videtur accipiendum, ut Benedictus Cormaricensi Cœnobio cum Abbatis titulo præfuisse censeatur. Quatuor antiquissimi Cormaricenses Abbates hoc ordine recensentur, Itherius, Alcuinus, Fredegisus, Jacob. Utriusque Monasterii, Sam-Martiniani videlicet ac Cormaricensis, Abbates fuerunt, Itherius, Alcuinus, & Fredegisus. Hic, quia Cœnobium Cormaricense Monachorum, Sam-Martinianum Canonicorum erat, æquissimum duxit, ut Monachi Cormaricenses Abbatem è sua Congregatione deinceps eligerent, atque, ut se quoque vivo liberam id agendi facultatem haberent, à Ludovico Pio annum Imperii septimum per mensem Martium jam agente petiit impetravitque Præceptum infrà describendum ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum. Priùs autem Benedictus, cùm ab Alcuino tum à Fredegiso rogatus sedulam, ut ordo Monasticus in Cormaricensi Monasterio vigeret, operam dedit accitis aliquot ex Aniano discipulis, quorum unus nomine Sigulfus in Alcuini vita sic memoratur. *Fratribus Cormaricensibus, quos valdè diligebat, jusserat ipse Pater centum modia vini dari. Cúmque ad Monasterium ducerentur, mandavit per Sigulfum Benedicti Abbatis Monachum Prævisoribus Monasterii, ut* &c.

LXXIV. Raganardus in Alcuini vita memoratur inter ejus discipulos. Tentavit aliquando nimiis se vigiliis atque abstinentiâ clàm & insciis omnibus affligere, gravissimæque febri mox succubuit. Alcuinus ægrum visitavit, verbísque non leviter corripuit, quòd *tam intemperanter* egisset. Obstupuit Raganardus; ea, quæ nemine conscio perfecerat, miratus est ab Alcuino non ignorari, nihilque simile deinceps absque illius consilio & imperio suscepit. Idem Raganardus, cùm sopori deditus esset, horribili perterritus est visione, veritúsque, *ne de se ageretur*, illam Alcuino posterâ die cum pavore narravit. At Abbas magno cum dolore respondit: *O Osulfe, tu miser, quoties te monui? quoties corripui? Multum denique laborem in avunculum tuum habui, ut se corrigeret, & viam mandatorum Dei operari cœpisset, prædixíque ei, quia nisi fecisset, priusquàm de seculo migraret, plagâ lepræ percuteretur. Sícque factum est. Prædico ergo & tibi, fili mi, de Osulfo, super quo est hæc visio, quoniam neque in hac regione, neque in qua natus est morietur.* Quod & eventus probavit, Osulfus enim nec in Gallia, nec in Britannia, sed *in Langobardia* diem obiit. Superstes huic Osulfo vixit Raganardus, ut ex eadem Alcuini vita liquet. Duos autem Osulfos distingue; seniorem & juniorem, illum leprâ percussum, hunc in Longobardia mortuum. De seniore junioris avunculo seu patruo, qui suos ob mores ab Alcuino redarguitur, intelligendum hoc Theodulfi distichon, quo laudatur cjus eruditio.

Stet

AN. CH. 804.

Stet Levita decens Fredegis sociatus Osulfo,
Gnarus uterque artis, doctus uterque benè.

Waldramnus cum Raganardo commendatur, quòd Alcuino senectute gravato mortique proximo assiduus hæserit. In vivis superstes erat cum eodem Raganardo, quando Alcuini vita literis consignabatur. LXXV.

Citiùs obiit Adelbertus sive Adalbertus. Hic primùm Sigulfi filius, deinde pater, in Alcuini vita dicitur. Vivente enim Alcuino erudiebatur à Sigulfo, ut notavimus suprà, cùm ipsum Sigulfum, quòd eidem Adalberto atque Aldrico Virgilium prælegisset, ab Alcuino severiùs increpitum observavimus. Post Alcuini verò mortem abiit Ferrarias, ubi sub ejusdem Sigulfi tunc Abbatis disciplina vixit, posteà Sigulfo sponte Præfecturam Abbatialem abdicante factus est Abbas illius loci, Paterque Sigulfi, cujus filius tot annis antè fuerat. Ea de re plura sub Ludovico Pio. Interim, si lubet, lege Lupi Ferrariensis Abbatis epistolam vicesimam-nonam, in qua Sigulfus, Adalbertus, & Aldricus, Abbates Ferrariensis Monasterii commemorantur. LXXVI.

Alcuini discipulis annumerari quoque debet Aldricus, qui posteà Ferrariensis Abbas factus est, necnon ex Abbate Ferrariensi Senonensis Archiepiscopus, ut suis locis fusiùs exponemus. Abbas erat Ferrariensis, cùm scripta est Alcuini vita, in qua condiscipulus ostenditur Adalberti sub Sigulfi disciplina dum viveret Alcuinus, ut patet ex iis, quæ suprà de clandestina Virgilii lectione dicta sunt. LXXVII.

Inter Alcuini discipulos suus etiam locus debetur Carolo Magno, de quo sic Eginhardus. *Artes liberales studiosissimè coluit, earúmque doctores plurimùm veneratus, magnis afficiebat honoribus. In discenda Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senem audivit; in ceteris disciplinis Albinum cognomento Alcuvinum, item Diaconum de Britannia, Saxonici generis hominem, virum undecunque doctissimum præceptorem habuit. Apud quem & Rhetoricæ & Dialecticæ, præcipuè tamen Astronomiæ ediscendæ plurimum & temporis & laboris impertivit.* Auctor quoque coætaneus in Alcuini vita sic scribit. *Ipse denique Pater Karolum multâ erudivit curâ artibus liberalibus scripturisque divinis, adeò ut sapientissimus omnium Francorum efficeretur Regum, qui fuerunt ab adventu Christi. Docuit etiam eum per omne vitæ suæ tempus quos Psalmos pœnitentia cum Letania & orationibus precibúsque, quos ad orationem suam specialem faciendam, quos in laude Dei, quos quoque pro quacunque tribulatione, quémque etiam, ut se in divinis exerceret laudibus, decantaret. Quod nosse qui velit, legat libellum ejus ad eundem de ratione Orationis.* Hunc libellum non alium suspicamur ab eo qui de Psalmorum usu inscribitur, licèt Auctoris prologus ipsáque inscriptio ad Carolum hodie desiderentur. LXXVIII.

Ex operibus Alcuini non pauca reperiuntur Carolo sive Regi sive Imperatori inscripta. Nonnullorum, ut occasio tulit, mentionem jam fecimus. His adde vitam *Antichristi*; responsum ad interrogationem, quâ quæsitum quid sit discrimen inter *æternum & sempiternum; perpetuum & immortale; seculum, ævum, & tempus*; epistolam *de ratione Septuagesimæ, & Sexagesimæ, & Quinquagesimæ*; alteram epistolam *de ceremoniis Baptismi*. LXXIX. Scripta,

Inter ejusdem Alcuini opera duæ reperiuntur epistolæ de *Baptismi cæremoniis*; una, quæ prior est ac brevior, inscribitur *filio charissimo Oduino Presbytero*; altera, quæ posterior ac prolixior, inscribitur *Gloriosissimo & Excellentissimo Augusto, à Deo coronato, Carolo Serenissimo*. Hanc non esse Alcuini jam docuit Sirmondus in notis ad Theodulfi librum *de ordine Baptismi*. Sub finem Auctor Archiepiscopum se prodit his verbis. *Dixistis, serenissime Imperator, velle vos scire qualiter nos & suffraganei nostri doceremus populum Dei de Baptismi Sacramento.* Alcuini loco Amalarium Trevirensis Ecclesiæ Metropolitanum Episcopum, ad annum Redemptoris octingentesimum duodecimum [a] infrà reponemus. LXXX.

Quid autem de cæremoniis Baptismi breviter ad Oduinum Presbyterum [a] Albinus Alcuinus scripserit, ex ejus literis accipe. *Albinus Magister. Filio* LXXXI.

[a] Num. 16.

[a] Tomus VII.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

charissimo Oduino Presbytero salutem. Quia divinâ donante gratiâ ad id diutino te perduxi labore, ut Sacerdotali honore dignus habearis, & ut tam eleganter illud in domo Dei ministres officium, quàm te diligenter per donum Dei erudire curavi, ad cognoscendum rationabilem sacri Baptismatis ordinem de ministeriis totius Officii tibi breviter scribere volui, ut cognoscas quàm necessarium sit nihil prætermittere, quod à Sanctis Patribus sumptum est in illo Officio. Primò, paganus Catechumenus fit, accedens ad Baptismum maligno renuntiat spiritui & omnibus damnosis ejus & pompis. Exsufflatur etiam, ut, fugato diabolo, Christo Domino nostro paretur introitus. Exorcisatur, id est, conjuratur malignus spiritus, ut exeat & recedat dans locum Deo vero. Accipit Catechumenorum salem, ut putrida & fluxa ejus peccata, sapientiæ sale, divino munere mundentur. Deinde Symboli Apostolici traditur ei fides, ut vacua domus & à prisco habitatore derelicta fide ornetur, & ut præparetur habitatio. Tunc fiunt scrutinia, ut exploretur servus, an post renuntiationem sathanæ, sacra verba data fidei radicitus corde defixerit. Tanguntur & nares, ut quamdiu spiritum naribus trahat, in fide accepta perduret. Pectus quoque eidem perungitur oleo, ut, signo Sanctæ Crucis diabolo claudatur ingressus. Signantur & scapulæ, ut undique muniatur. Item, in pectoris & scapulæ unctione signatur fidei firmitas & operum bonorum perseverantia. Et sic in Nomine Sanctæ Trinitatis trinâ submersione baptizatur; & rectè homo, qui ad imaginem Sanctæ Trinitatis conditus est, per invocationem Sanctæ Trinitatis ad eandem renovatur imaginem, & quia tertio gradu peccati, id est, consensu, cecidit in mortem, tertiò elevatus de fonte per gratiam resurgat ad vitam. Tunc albis induitur vestimentis, propter gaudium regenerationis, ac castitatem vitæ, & Angelici splendoris decorem. Tunc sacro Chrismate caput ungitur, & mystico tegitur velamine, ut intelligat se Diadema Regni & Sacerdotii dignitatem portaturum juxta Apostolum. [Vos estis genus Regale & Sacerdotale, offerentes vosmet Domino hostiam sanctam & Deo placentem.] Sic Corpore & Sanguine Dominico confirmatur, ut illius sit capitis membrum, qui pro eo passus est & resurrexit. Novissimè per impositionem manuum à Summo Sacerdote, septiformis gratiæ Spiritum accipit, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis qui fuit in Baptismo per gratiam vitæ donatus æternæ.

LXXXII. E ceteris Alcuini lucubrationibus paucæ, quarum nondum meminerimus, in editione Duchesniana supersunt hoc ordine. Dicta super illud Geneseos, *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Item *Officia per ferias.* Liber *de divinis Officiis.* Homiliæ tres, una, *de silentio in quo missum est incarnatum Verbum*; altera, *de Nativitate Beatæ Mariæ Virginis*; tertia *in festo omnium Sanctorum.* Disputatio *Regalis & Nobilissimi juvenis Pippini*, id est, Pippini Regis Italiæ, qui sæpè in patris comitatu versatus est cum Alcuino.

LXXXIII. Duchesnius multa protulit argumenta, quæ librum *de divinis Officiis* Alcuino penitus abjudicant. Si cetera deessent, hoc unum sufficeret, quòd capite tricesimo-secundo *constitutum* dicitur, *ut plebs universa per totum Orbem in Kalendis Novembribus, sicut in die Natalis Domini, ad Ecclesiam, in honore omnium Sanctorum, ad Missarum solennia convenire studeat: illud attendentes, ut quicquid fragilitas humana per ignorantiam aut negligentiam in Solemnitatibus Sanctorum minùs plenè peregisset, in hac sanctâ observatione solveretur.* Festivitas enim omnium Sanctorum longè post Alcuini obitum tantâ celebrari veneratione cœpit Ludovico Pio jam Imperatore, ut patet ex Synodo paucis ante Caroli Magni mortem mensibus apud Moguntiam habita, & ex Capitularibus [a] ab Ansegiso Abbate & Benedicto Levita collectis. Cæsar Baronius [b], quia librum de divinis Officiis genuinum Alcuini fœtum putat, à recta Chronologia multùm recedit, vult enim eundem Alcuinum fuisse superstitem ad annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-quintum, quo, juxta Sigeberti Chronicon, *monente Gregorio Papâ, & omnibus Episcopis assentientibus, Ludovicus Imperator statuit, ut in Gallia & Germania Festivi-*

[a] Lib. 1. c. 164. Lib. 2. c. 35. Lib 6. c. 186.
[b] Tom. 9. a. 835. n. 45.

AN CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

tas omnium Sanctorum in Kalendis Novembris celebraretur, quam Romani ex instituto Bonifacii Papæ celebrant. Ecclesiasticæ Tabulæ ad has Kalendas sic habent. *Festivitas omnium Sanctorum, quam in honorem Beatæ Dei Genitricis Mariæ & Sanctorum Martyrum Bonifacius Papa Quartus, dedicato templo Pantheon, celebrem & generalem instituit agi quot annis in urbe Roma. Sed & Gregorius item Quartus postmodùm decrevit eandem Festivitatem, quæ variis modis tum diversis Ecclesiis celebrabatur, in honore omnium Sanctorum solemniter hac die ab universa Ecclesia perpetuò observari.* Pontificatum gesserunt, Bonifacius Quartus ab anno Christi sexcentesimo septimo ad sexcentesimum decimum-quartum, Gregorius Quartus ab anno Redemptoris octingentesimo duodetricesimo ad octingentesimum quadragesimum-quartum. Inter utrumque Præsulatum effluxerunt anni quatuordecim supra ducentos. Illâ temporis intercapedine natus est mortuúsque Beda, cujus obitus cum anno Christi septingentesimo tricesimo-primo sive cum anno post Bonifacii Papæ Quarti mortem centesimo decimo-septimo coincidit. Longè igitur post Festivitatem omnium Sanctorum à Bonifacio Romæ primùm institutam Beda Martyrologium aggressus est scribere, cùm eadem Festivitas privatim multis in locis jam agebatur. Opus hoc insigne, quod eatenus in tenebris delituerat, ante annos octo prodiit in lucem ex Codice Divionensi seu Bouheriano, quem Godefridus Henschenius Antuerpiæ typis edendum curavit. Initio Novembris id legitur. *Kalendis. Festivitas omnium Sanctorum.*

Hæc nos observatio compellit, ut Kalendis Novembris eandem prorsus sententiam de Festivitate omnium Sanctorum feramus ac sexto Idus Septembris de Nativitate Sanctæ Dei Genitricis Mariæ. Neutrum horum festorum occurrit in Synodo Moguntina & in Capitularibus suprà citatis. Utrumque verò reperitur in prælaudato Bedæ Martyrologio. Unum mense Septembri, sic. VI *Idus. Natale Sanctæ Dei Genitricis Mariæ.* Alterum mense Novembri, sic. *Kalendis. Festivitas omnium Sanctorum.* Ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-octavum, cùm sermonem de Centulensibus Ecclesiis haberemus, haud omisimus Ecclesiam Beatæ Mariæ Virginis VI *Idus Septembris in sacratissimæ ejus Nativitate* dedicatam fuisse. Datus inde locus disputandi de festo ejusdem Nativitatis, quod in Bedæ Martyrologio notatur, nequaquam autem in Concilio Moguntino & in Regum Capitularibus ipso Bedâ recentioribus. Nativitatem Beatissimæ Virginis, ætate Caroli Magni, sexto Idus Septembris, in multis locis specialiter coli solitam diximus, licèt non haberetur inter festos dies, in quibus, ut in Dominicis, omnis populus ab opere quiescebat. Idem hîc asserimus de Festivitate omnium Sanctorum. Atque hac interpretatione, quamvis Alcuino liber de divinis Officiis abjudicetur, ei tamen Homiliæ possunt *in Nativitate Beatæ Mariæ Virginis & in festo omnium Sanctorum* adjudicari, si nihil aliunde refragari videatur. LXXXIV.

At dissimulare non possumus exemplaria non convenire de Auctore Homiliæ, quæ tribuitur Alcuino *in festo omnium Sanctorum* cum hoc initio. *Hodie, dilectissimi, omnium Sanctorum sub una solennitate lætitia celebramus festivitatem.* Homilia illa sub nomine Sancti Augustini primùm prodiit, & inter Sermones de Sanctis locum tricesimum-septimum occupavit, donec à Doctoribus Lovaniensibus idem Sermo in Appendicem rejectus est, ibique positus octogesimo-quinto loco cum hac adnotatione. *Habet non pauca ex Chrysostomi tractatu de reparatione lapsi, & Cypriano de mortalitate. Vetera quædam exemplaria Alcuini nomen præferunt.* Andreas Duchesnus haud aliâ videtur auctoritate permotus, ut eandem Homiliam Alcuino tribueret, hanc enim in margine notatiunculam adjecit. *Homilia hæc inter sermones S. Augustini, ordine* XXXVII *excusa est: sed aliqui Codd.* MMS. *eam Albino præferunt.* Cæsar Baronius in notis [a] ad Martyrologium Romanum testatur eundem Sermonem *sub titulo Odonis Abbatis Cluniacensis* à se repertum in an- LXXXV.

[a] D. 1. Nov.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16. LXXXVI.

tiquo Codice manuscripto Ecclesiæ Sanctæ Mariæ ad Martyres Romæ, ubi Festivitas omnium Sanctorum agi primùm cœpta est; secundus Cluniacensium Abbas fuit Odo, floruitque decimo seculo. In tanta Scriptorum temporúmque discrepantia nihil hic certi pro Alcuino pronuntiari potest.

Præter tot Alcuini opera, quæ Duchesnius anno Christi millesimo sexcentesimo decimo-septimo simul collegit, *Confessio* quoque *Fidei* sub ejusdem Alcuini nomine legitur in quatuor partes distributa, quam Petrus Franciscus Chiffletius Societatis Jesu Presbyter anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-sexto Divione primus è Codice Lugdunensi publicavit. Opus illud noni seculi fœtum putamus, Alcuini nequaquam. Auctor enim multis in locis apertissimè Monachum se prodit. Parte secundâ, capite nono, sic. *Concede mihi fragillimo, beatorum Monachorum Patrum meorum imitari vestigia. Da mihi eorum mansuetudinem, modestiam, & tolerantiam, benignitatem, paupertatem, & longanimitatem, cordis contritionem, & fontem lacrymarum, cibi potúsque abstinentiam, cordis labiorúmque munditiam, spirituale gaudium, & perfectum mundi contemptum.* Parte quartâ, capite decimo-sexto, sic. *Post susceptam hanc Monachi vestem multa commisi corde, ore, opere, & infinita perpetravi mala.* In fine ejusdem capitis, sic. *Væ mihi miserrimo, qui falsum Monachi nomen fero, nihil dignum hujus nominis & habitûs agens.* Et capite sequenti, sic. *Amisi locum dilectæ solitudinis, amicum mœroris, quietis & pœnitudinis, quem ab incunte ætate semper dilexi. Idcirco in angustia & mœrore multo posita est anima mea, tuum super se ignorans judicium, quia secretum solitæ quietis & opportunæ ad te vocationis, quod semel incautus amisi, denuò invenire non potui. Hoc autem opto adhuc, suspiro, & quæro; sed præpedientibus peccatis meis reperire non valeo.* In editione Duchesniana, quæ copiosissima est, & tam multa támque diversa complectitur Alcuini opera, Monachatûs ab eo suscepti nullum extat indicium, Clericatûs autem & Diaconatûs plurima. Non semel in hac materia versati sumus. Consule potissimùm quæ dicta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum secundum [a].

[a] Num. 95.

LXXXVII. LEGATIO GODEFRIDI R. DAN. AD CAROLUM IMP.

Eodem tempore, quo finis impositus bello Saxonico, *Godefridus Rex Danorum venit cum classe sua, necnon & omni equitatu Regni sui ad locum, qui dicitur Sliestorff, in confinio Regni sui & Saxoniæ. Promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum, sed consilio suorum inhibitus, propiùs non accessit. Imperator autem super Albim fluvium sedebat in loco, qui dicitur Holdunstetin, & missâ ad Godefridum legatione pro perfugis reddendis, medio Septembri Coloniam venit.* Hæc Annalista Laureshamensis. Adstipulantur, Loiselianus, Tilianus, Bertinianus, ac Metensis, necnon & Regino cum Monacho Egolismensi & incerto Auctore in vita Caroli. Sed variis edunt modis nomina locorum, in quibus Imperator & Rex Danorum consederunt. Locus enim, ubi Godefridus substitit, est Annalistæ Laureshamensi *Sliestorff*, Loiseliano & Bertiniano *Liesthorp*, Metensi *Fliestorp*, Tiliano *Scliesthorp*, Monacho Egolismensi *Slietorp*, incerto Auctori *Sliesthorph*, Reginoni *Schliesswich*. Ceteris notius hoc ultimum vocabulum. Slesvicum enim, vulgò *Schleswyck*, hodierni Slesvicensis Ducatûs caput, in Dania situm est, nec procul à finibus Germaniæ. Godefridus ex eo loco, *quicquid voluit, per Legatos* Imperatori *mandavit*, ut Annalista Loiselianus aliique [b] cum Reginone, Monacho Egolismensi & incerto Auctore testantur. Imperator vicissim Legatos ad eum direxit ex loco ad Albim sito, qui variis quoque modis à prælaudatis Auctoribus effertur, *Holdunstetin*, *Heldunsteti*, *Holdonsteti*, *Hodumsteti*, *Holdunsteyn*, & *Ondulstetin*. Carolus priusquàm inde Coloniam recederet, erudiendarum gentium Transalbianarum curam vicinis Episcopis, id est, Bremensi & Verdensi commisit. Illa de re fusiùs agemus ad annum Redemptoris octingentesimum undecimum, quo sententiam mutavit, & de novo Episcopatu in illa regione constituendo cogitare cœpit.

[b] Bertin. Til. Met.

ET CAROLI AD EUNDEM GODEFRIDUM.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

Idem Imperator cùm in Italia neque magistratus juredicundo, neque populos dicto audiendo leges servare suas audisset, Pippinum filium, ut huic rei operam daret, hac admonuit epistolâ. *Carolus Serenissimus Augustus à Deo coronatus, Magnus & Pacificus, Imperator Romanorum gubernans Imperium, ac per misericordiam Dei Rex Francorum & Langobardorum, dilectissimo filio nostro Pippino Glorioso Regi sempiternam in Domino salutem. Pervenit ad aures nostras, quòd aliqui Duces & eorum Juniores, Castaldii, Vicarii, Centenarii, seu reliqui Ministeriales, Falconarii, Venatores, & ceteri per singula territoria habitantes vel discurrentes, mansionaticos & paravereda accipiunt non solum super liberos homines, sed etiam in Ecclesias Dei, Monasteria videlicet virorum ac puellarum, & Xenodochia, atque diversas plebes, & super reliquos servientes Ecclesiarum Dei in eorum opera, id est, in vineis, & campis, seu pratis, nec non & in eorum ædificiis illos faciant operari, & carraticos, & vinum contra omnem justitiam ab eis exactare non cessant, & multas oppressiones patiantur ipsæ Ecclesiæ Dei, vel servientes earum. Ideóque carissime fili, has literas ad tuam Dilectionem direximus, ut hanc causam diligenter ac prudenter inquirere facias. Et si veritas est, quod ita factum sit, deinceps omnimodis emendare & corrigere studeas, quatenus in diebus nostris ac tuis citiùs pax Ecclesiarum Dei sive illarum servientium in omnibus conservetur, & ut merces copiosa nobis ac tibi exinde jugiter adcrescat. Audivimus etiam quod quædam Capitula quæ in Lege scribi jussimus, per aliqua loca aliqui ex nostris ac vestris dicant, quòd nos nequaquam illis hanc causam per nosmetipsos condictam habeamus, & ideo nolunt obedire, nec consentire, neque pro Lege tenere. Tu autem nosti, quomodo vel qualiter tecum locuti fuimus de ipsis Capitulis, & ideo admonemus tuam amabilem Dilectionem, ut per universum Regnum tibi à Deo commissum ea nota faciat, & obedire, atque implere præcipiat. De Episcopis & Sacerdotibus occisis, sicut statutum habemus, & de reliquis causis. Verumtamen de Presbyteris videtur nobis, ut si liber natus est Presbyter, triplâ compositione secundum suam Legem sit compositus: & si plagatus fuerit, secundùm qualitatem plagarum vel disciplinæ triplô compositione emendetur qui hoc perpetraverit. Si tamen Presbyter servus natus fuerit, secundùm illius nativitatem triplâ compositione solvatur in plagis & disciplinis. Et de Diaconibus similiter fiat. His expletis benè vale semper in Domino, fili dilectissime.* Has literas ex Capitularibus Sigonius [a], Sirmondus [b], aliique [c] jam descripserunt.

LXXXVIII. LITERÆ CAROLI AD PIPPINUM.

[a] Ad an 805.
[b] Tom. 2. Conc Gallic.
[c] Tom, 7. Conc.

LXXXIX. SANCTIO DE PURGATIONE SACERDOTUM.

[d] Cap. 33.

Capitulum Caroli de purgatione Sacerdotum, quod libro quinto [d] Capitularium reperitur, referendum quoque videtur ad hæc circiter tempora, Leonis enim Papæ purgationem exeunte anno Redemptoris octingentesimo factam laudat. *Omnibus vobis visu aut auditu notum esse non dubitamus, quòd sæpissimè suadente antiquo hoste Sacerdotibus crimina diversa objiciantur, sed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & satisfactio fiat, licèt tempore bonæ memoriæ Domini Genitoris nostri Pippini, sive priscis temporibus à sanctis Patribus & reliquis bonæ devotionis hominibus sæpissimè ventilatum fuerit, nos tamen pleniter & ad liquidum definitum reperire minimè quivimus. Nostris quoque temporibus id ipsum à Sanctis Episcopis & reliquis Sacerdotibus & ceteris Ecclesiasticæ dignitatis ministris, nostris in Regnis seu in aliis degentibus nobísque unà cum eis agentibus sæpissimè propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diversis partibus venerunt, ventilatum est: sed qualiter consultu Domni & Patris nostri Leonis Apostolici, ceterorúmque Romanæ Ecclesiæ Episcoporum, & reliquorum Sacerdotum, sive Orientalium & Græcorum Patriarcharum, & multorum Sanctorum Episcoporum & Sacerdotum, necnon & nostrorum Episcoporum, omniúmque ceterorum Sacerdotum ac Levitarum auctoritate & consensu, atque reliquorum fidelium, & cunctorum Consiliariorum nostrorum consultu definitum est, vobis omnibus utriusque ordinis ministris scire volumus. Statutum est namque ratione & necessitate ac auctoritate prædictâ, consultu omnium, ut quotienscunque cuiquam Sacerdoti crimen imponitur, si ipse accusator talis fuerit, ut recipi debeat, quia quales ad accusationem Sacerdotum admitti debeant,*

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

in Canonibus pleniter expressum est. Si autem, ut dictum est, ille accusator, qui canonicè est recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum testium approbare in conspectu Episcoporum poterit, tunc canonicè dijudicetur, &, si culpabilis inventus fuerit, canonicè damnetur. Si verò eum suprascripto prætextu approbare ipse accusator minimè poterit, & hoc canonicè definiatur. Ipse ergo Sacerdos, si suspitiosus, aut incredibilis suo Episcopo, aut reliquis suis consacerdotibus, sive bonis & justis de suo populo vel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut in prædicta suspitione remaneat, cum tribus aut quinque vel septem bonis ac vicinis Sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ, vel eo ampliùs si suo Episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse prospexerit, & cum aliis bonis & justis hominibus se sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato purgatum Ecclesiæ reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem Sacerdotum recipi debeant, & quicquid de accusatore faciendum sit, pleniter in Canonibus reperire poterit.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

ANNUS

CHRISTI		805.
CAROLI	IMP.	5.
	REG.	37. 34. 32.
PIPPINI II.	REG.	25.
LUDOVICI	REG.	25.
CAROLI	REG.	17.
INDICTIO		13.

I. INEUNTE anno Redemptoris octingentesimo quinto, Carolus Imperator Leonem Romanum Pontificem è Carisiacensi Palatio, ubi Natalem Domini simul celebrarant, ad Aquisgranense perduxit, *& honoratum magnis muneribus per Bojoariam ire volentem à suis duci fecit usque Ravennam.* Hæc antiqui scribunt Annalistæ, quos ad annum priorem citavimus, asseruntque Papam apud Imperatorem mansisse *dies* duntaxat *octo*. Extant [a] Pontificiæ ad Carolum literæ, in quibus Leo Polam Istriæ civitatem sub Archiepiscopatu Gradensi collocat, additque Carolum sequè simul *in Aquis Palatio* providisse *de Aquileïensi Ecclesia* ut *suam Sedem haberet*, id est, ut Gradus, quæ nova dicebatur Aquileïa, sua recuperaret jura, Metropoliticâque dignitate per universam gauderet Istriam, ubi Pola civitas Episcopalis. Integras anno proximo literas describemus. Illarum duo duntaxat fragmenta sufficiet hîc recitasse. Primum, sic. *Dum vestra Imperiales syllaba à nobis relectæ fuissent, reperimus in eis, quatenus à Gradensi Insula, ubi Fortunatus Archiepiscopus suam propriam Sedem habere videbatur, propter persecutionem Græcorum seu Veneticorum exul esse dignoscitur, &, si congruè nobis apparuisset, pro causa necessitatis, ubi jamdudum Æmilianus quidam Episcopus præfuit, qua & Diœcesis prædicti Fortunati Archiepiscopi existit, illic suam Sedem haberet.* Alterum, sic. *Reservatur in ipsis vestris Imperialibus apicibus, quomodo in Aquis Palatio nobiscum providistis de Aquileïensi Ecclesia, velut una quæ suam Sedem haberet.* Sub initium igitur hujus anni, Leo Pontifex, cùm in Aquisgranensi Palatio versabatur, egit apud Carolum, ut Episcopatus Istriæ qui Patriarchæ Foro-Juliensi tunc summittebantur, ad Gradensem redirent pro-

[a] Tom. 7. Concil. ult. edit.

EPISCOPI ISTRIÆ RURSUM SUMMITTUNTUR PATRIARCHÆ GRADENSI.

AN. CH. 805.
Caroli Imp. 5.
Pippini Ludov. RR. 25.
Caroli R. 17.

vinciam, è qua fuerant ab annis tantùm sexdecim avulsi, postquàm Istris dominari cœperant Franci. Præterea ex præcitato Pontificiarum literarum fragmento liquet locum inter Polanos seu Polenses Episcopos esse tribuendum Æmiliano, qui vitam vel hoc anno vel sequenti clauserit, licèt ejus nomen in vulgatis Episcoporum Polensium Catalogis desideretur.

11.

Liudgeri et Rixfridi Episcoporum Epistolæ de canonizatione S. Swiberti refelluntur.

Antiquis Auctoribus, qui Leonem Papam apud Imperatorem Carolum *dies* duntaxat *octo* mansisse scribunt, multùm refragatur epistola, quæ legitur apud Surium [a] post vitam Sancti Swiberti, & ad Rixfridum Trajectensem Episcopum à Liudgero Mimigardevordensi Episcopo transmissa fertur. Iter enim, quod Romanus Pontifex anno Redemptoris octingentesimo quarto suscepit in Franciam, ut Natalem Domini cum Carolo Augusto celebraret, ita describit, anno ne benè quidem notato. *Sanctus Leo Papa anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo tertio cum magna solennitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, & Prælatorum, ac Primatum, ad Imperatorem Carolum in Germaniam veniens, & ab eodem Imperatore Imperialiter cum suis susceptus, inter multa pietatis suæ opera, instantiâ ejusdem Serenissimi Imperatoris & Regis Aquisgrani in Palatio dedicavit Ecclesiam perpetuæ Virginis Mariæ, donans eandem Ecclesiam multis indulgentiis. Deinde humili petitione & instantiâ Venerabilis Patris Gerbaldi Episcopi Leodiensis consecravit Ecclesias gloriosæ Virginis Mariæ tam in Tungris quàm in Viseto. Et Coloniæ Agrippinæ tam ad Sanctum Martinum quàm in Capitolio altaria consecravit. Et multa alia Monasteria, & Altaria, ac Capellas, per Alemaniam & Galliam consecravit, ubique multas indulgentias conferendo. Tandem devotâ intentione Gloriosissimi Imperatoris Caroli, & venerabilis Patris Hildebaldi Archipræsulis Coloniensis venit à Colonia idem Sanctus Papa Leo navigio in Werdam, stipatus Imperatoriâ Majestate ac sacrato choro sanctorum Cardinalium & Archiepiscoporum, ac multorum Procerum comitatu. Cui occurrunt usque ad Rhenum devoti fratres Conventûs Sancti Swiberti processionaliter, cum incolis ejusdem oppidi de Werda, introducentes eum cum Imperatore & ceteris in Ecclesiam Sancti Swiberti multùm devotè ac honestè. Et illo die, quo intravit, jejunaverunt incolæ de Werda cum toto Conventu authoritate Apostolicâ. Alterâ verò die, quæ fuit pridie Nonas Septembris, omnes, tam Papa Sanctus Leo, quàm Carolus Imperator, & alii convenientes in Ecclesia, statim celebrante solenniter summam Missam felice Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, & sanctissimâ vitâ cum innumeris Miraculis conscriptâ per venerabilem Presbyterum Marcellinum, socium & conterraneum ipsius Sancti, ibidem lectâ, Papa Sanctus Leo, de assensu pariter & consensu suorum Cardinalium, ceterorúmque Prælatorum, illic coràm adstantium, solenniter Catalogo Sanctorum Confessorum ipsum ascripsit. Quo facto, pulsâ campanâ Conventûs per aliquot horas, ad honorem Dei & gloriam ipsius Sancti, cùm per dulcia modulamina laudum fratres devotissimè Deo rependissent gratias, cantando humiliter Hymnum, [Te Deum laudamus:] & Reliquiæ sive ossa ipsius ex monumento, in præsentia Sanctissimi Apostolici Leonis, & Caroli Imperatoris, ceterorúmque, per præfatum Archiepiscopum Coloniensem tollerentur devotè, maxima dulcissimi odoris in eodem loco calitus effusa est fragrantia, cujus suavitas omnium ora & corda adstantium reficiebat, ut nullus ambigeret, ibidem adesse Angelorum Choros. Facta sunt hæc pridie Nonas Septembris, præsentibus ibidem, Victoriosissimo Carolo sempérque Augusto Romanorum Imperatore & Francorum Rege, venerabilibúsque Patribus Cardinalibus & Archiepiscopis, Bernardo Ostiensi, & Fortunato Trevirorum, Theodoro Sabinensium, Nicolao Tituli Sanctæ Crucis in Hierusalem, Eustochio Sanctæ Praxedis, Bonifacio Tituli Sanctorum Marcellini & Petri Presbyteris Cardinalibus; Gerbaldo Leodiensi, Volquino Normensium Episcopis; & præsertim felice Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, cujus industriâ & piâ instantiâ Sanctus Leo Werdam navigavit, & Sanctum Swibertum in divos retulit, cum multis aliis Prælatis & Proceribus. Statuit insuper Sanctissimus Papa Leo, illum diem Canonizationis & Exaltationis Sancti Swiberti egregii Episcopi, perpetuis temporibus per totum oppidum*

[a] D. 1. Mart.

AN. CH. 804. CAROLI IMP. 4. PIPPINI LUDOV. RR. 24. CAROLI R. 16.

in Canonibus pleniter expressum est. Si autem, ut dictum est, ille accusator, qui canonicè est recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum testium approbare in conspectu Episcoporum poterit, tunc canonicè dijudicetur, &, si culpabilis inventus fuerit, canonicè damnetur. Si verò eum suprascripto pratextu approbare ipse accusator minimè poterit, & hoc canonicè definiatur. Ipse ergo Sacerdos, si suspitiosus, aut incredibilis suo Episcopo, aut reliquis suis consacerdotibus, sive bonis & justis de suo populo vel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut in prædicta suspitione remaneat, cum tribus aut quinque vel septem bonis ac vicinis Sacerdotibus, exemplo Leonis Papæ, vel eo amplius si suo Episcopo visum fuerit, aut necesse propter tumultum populi inesse prospexerit, & cum aliis bonis & justis hominibus se sacramento coram populo super quatuor Evangelia dato purgatum Ecclesiæ reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem Sacerdotum recipi debeant, & quicquid de accusatore faciendum sit, pleniter in Canonibus reperire poterit.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

ANNUS

CHRISTI		805.
CAROLI	IMP.	5.
	REG.	37. 34. 32.
PIPPINI II.	REG.	25.
LUDOVICI	REG.	25.
CAROLI	REG.	17.
INDICTIO		13.

I. INEUNTE anno Redemptoris octingentesimo quinto, Carolus Imperator Leonem Romanum Pontificem è Carisiacensi Palatio, ubi Natalem Domini simul celebrarant, ad Aquisgranense perduxit, & *honoratum magnis muneribus per Bojoariam ire volentem à suis duci fecit usque Ravennam.* Hæc antiqui scribunt Annalistæ, quos ad annum priorem citavimus, asseruntque Papam apud Imperatorem mansisse *dies* duntaxat *octo*. Extant [a] Pontificiæ ad Carolum literæ, in quibus Leo Polam Istriæ civitatem sub Archiepiscopatu Gradensi collocat, additque Carolum seque simul *in Aquis Palatio* providisse *de Aquileiensi Ecclesia* ut *suam Sedem haberet*, id est, ut Gradus, quæ nova dicebatur Aquileia, sua recuperaret jura, Metropoliticaque dignitate per universam gauderet Istriam, ubi Pola civitas Episcopalis. Integras anno proximo literas describemus. Illarum duo duntaxat fragmenta sufficiet hic recitasse. Primum, sic. *Dum vestra Imperiales syllaba à nobis relecta fuissent, reperimus in eis, quatenus à Gradensi Insula, ubi Fortunatus Archiepiscopus suam propriam Sedem habere videbatur, propter persecutionem Græcorum seu Veneticorum exul esse dignoscitur, &, si congruè nobis apparuisset, pro causa necessitatis, ubi jamdudum Æmilianus quidam Episcopus præfuit, qua & Diœcesis prædicti Fortunati Archiepiscopi existit, illic suam Sedem haberet.* Alterum, sic. *Reservatur in ipsis vestris Imperialibus apicibus, quomodo in Aquis Palatio nobiscum providistis de Aquileiensi Ecclesia, velut una quæ suam Sedem haberet.* Sub initium igitur hujus anni, Leo Pontifex, cùm in Aquisgranensi Palatio versabatur, egit apud Carolum, ut Episcopatus Istriæ qui Patriarchæ Foro-Juliensi tunc summittebantur, ad Gradensem redirent pro-

[a] Tom. 7. Concil. ult. edit.

EPISCOPI ISTRIÆ RURSUM SUMMITTUNTUR PATRIARCHÆ GRADENSI.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17. 11.

vinciam, è qua fuerant ab annis tantùm sexdecim avulsi, postquàm Istris dominari cœperant Franci. Prætereà ex præcitato Pontificiarum literarum fragmento liquet locum inter Polanos seu Polenses Episcopos esse tribuendum Æmiliano, qui vitam vel hoc anno vel sequenti clauserit, licèt ejus nomen in vulgatis Episcoporum Polensium Catalogis desideretur.

Antiquis Auctoribus, qui Leonem Papam apud Imperatorem Carolum *dies* duntaxat *octo* mansisse scribunt, multùm refragatur epistola, quæ legitur apud Surium [a] post vitam Sancti Swiberti, & ad Rixfridum Trajectensem Episcopum à Liudgero Mimigardevordensi Episcopo transmissa fertur. Iter enim, quod Romanus Pontifex anno Redemptoris octingentesimo quarto suscepit in Franciam, ut Natalem Domini cum Carolo Augusto celebraret, ita describit, anno ne benè quidem notato. *Sanctus Leo Papa anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo tertio cum magna solennitate suorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, & Prælatorum, ac Primatum, ad Imperatorem Carolum in Germaniam veniens, & ab eodem Imperatore Imperialiter cum suis susceptus, inter multa pietatis suæ opera, instantiâ ejusdem Serenissimi Imperatoris & Regis Aquisgrani in Palatio dedicavit Ecclesiam perpetuæ Virginis Mariæ, donans eandem Ecclesiam multis indulgentiis. Deinde humili petitione & instantiâ Venerabilis Patris Gerbaldi Episcopi Leodiensis consecravit Ecclesias gloriosæ Virginis Mariæ tam in Tungris quàm in Viseto. Et Coloniæ Agrippinæ tam ad Sanctum Martinum quàm in Capitolio altaria consecravit. Et multa alia Monasteria, & Altaria, ac Capellas, per Alemaniam & Galliam consecravit, ubique multas indulgentias conferendo. Tandem devotâ intentione Gloriosissimi Imperatoris Caroli, & venerabilis Patris Hildebaldi Archipræsulis Coloniensis venit à Colonia idem Sanctus Papa Leo navigio in Werdam, stipatus Imperatoriâ Majestate ac sacrato choro sanctorum Cardinalium & Archiepiscoporum, ac multorum Procerum comitatu. Cui occurrunt usque ad Rhenum devoti fratres Conventûs Sancti Swiberti processionaliter, cum incolis ejusdem oppidi de Werda, introducentes eum cum Imperatore & ceteris in Ecclesiam Sancti Swiberti multùm devotè ac honestè. Et illo die, quo intravit, jejunaverunt incolæ de Werda cum toto Conventu authoritate Apostolicâ. Alterâ verò die, quæ fuit pridie Nonas Septembris, omnes, tam Papa Sanctus Leo, quàm Carolus Imperator, & alii convenientes in Ecclesia, statim celebrante solenniter summam Missam felice Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, & sanctissimâ vitâ cum innumeris Miraculis conscriptâ per venerabilem Presbyterum Marcellinum, socium & conterraneum ipsius Sancti, ibidem lectâ, Papa Sanctus Leo, de assensu pariter & consensu suorum Cardinalium, ceterorúmque Prælatorum, illic coràm adstantium, solenniter Catalogo Sanctorum Confessorum ipsum ascripsit. Quo facto, pulsâ campanâ Conventûs per aliquot horas, ad honorem Dei & gloriam ipsius Sancti, cùm per dulcia modulamina laudum fratres devotissimè Deo rependissent gratias, cantando humiliter Hymnum, [Te Deum laudamus:] & Reliquiæ sive ossa ipsius ex monumento, in præsentia Sanctissimi Apostolici Leonis, & Caroli Imperatoris, ceterorúmque, per præfatum Archiepiscopum Coloniensem tollerentur devotè, maxima dulcissimi odoris in eodem loco cælitus effusa est fragrantia, cujus suavitas omnium ora & corda adstantium reficiebat, ut nullus ambigeret, ibidem adesse Angelorum Choros. Facta sunt hæc pridie Nonas Septembris, præsentibus ibidem, Victoriosissimo Carolo sempérque Augusto Romanorum Imperatore & Francorum Rege, venerabilibúsque Patribus Cardinalibus & Archiepiscopis, Bernardo Ostiensi, & Fortunato Trevirorum, Theodoro Sabinensium, Nicolao Tituli Sanctæ Crucis in Hierusalem, Eustochio Sanctæ Praxedis, Bonifacio Tituli Sanctorum Marcellini & Petri Presbyteris Cardinalibus; Gerbaldo Leodiensi, Volquino Normensium Episcopis; & præsertim felice Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, cujus industriâ & piâ instantiâ Sanctus Leo Werdam navigavit, & Sanctum Swibertum in divos retulit, cum multis aliis Prælatis & Proceribus. Statuit insuper Sanctissimus Papa Leo, illum diem Canonizationis & Exaltationis Sancti Swiberti egregii Episcopi, perpetuis temporibus per totum oppidum*

[a] D. 1. Mart.

LIUDGERI ET RIXFRIDI EPISCOPORUM EPISTOLÆ DE CANONIZATIONE S. SWIBERTI REFELLUNTUR.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

à cunctis incolis Werda celebrandum, ob honorem Sancti Swiberti Apostolici Episcopi. Obtulit autem idem Sanctus Papa eidem Ecclesiæ Speciales indulgentias cunctis fidelibus, celebrantibus festum Sancti Swiberti Episcopi, & ad divina confluentibus. Item idem Papa contulit parvam auream Crucem, refertam particulâ Sanctæ Crucis Domini nostri Jesu Christi. Imperator verò Carolus obtulit duos aureos calices ex auro puro, & totidem ampullas ejusdem auri, cum multis aliis Ecclesiarum clenodiis pretiosis, ut dum divinum mysterium in Werdensi Conventu perageretur cum eisdem, ipsius Imperatoris jugis fieret memoria. Obtulerunt præterea omnes à majori usque ad minorem juxta devotionem & inspirationem spiritûs, & pro facultate, ut fieret solennis capsula & pretiosum feretrum, in quo collocarentur sacrosancta ossa Sancti Swiberti, ad laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui vivit & regnat cum Deo Patre in unitate Spiritûs Sancti, per infinita seculorum secula. Amen.

III. Rixfridus Trajectensis Episcopus in epistola, cui responsoriæ Liudgeri Mimigardevordensis Episcopi literæ subjiciuntur, ipsum Liudgerum rogasse dicitur, ut elevationem & canonizationem Sancti Swiberti cum Miraculis in scripta redigeret, quæ libro de illius vita conscripto addi possent. *Ego*, inquit Rixfridus, *audiens ipsum Sanctum Swibertum jam nuper, scilicet secundo Nonas Septembris, solenniter à Sanctissimo Papa Leone in præsentia Serenissimi Caroli Magni Romanorum Imperatoris, ceterorúmque multorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episcoporum, Procerum, & Primatum, canonizatum, ossáque ejus sacrosancta propter crebra miracula sua elevata, & in arcam sive capsulam, auro & argento comptè ornatam, decenter collata, cunctísque Christicolis adoranda & veneranda exposita, ut intercessione & suffragio ipsius à malis omnibus erui & liberari mererentur. Et meritò, quia Omnipotens singularis vitæ ejus excellentiam, non solùm dum viveret, multis magnísque miraculis approbavit, verùm etiam post felicem transitum ipsius ipsum secum regnare in cælis, certis coruscantibus crebrísque signis & prodigiis quotidie manifestat & declarat, quorum quædam à dignissimis probatísque testibus, fratribus nostri Conventûs, qui interfuerunt & viderunt, audivimus, de quibus omnes laudantes bonitatem Salvatoris nostri, congratulamur in nostro Conventu. Propterea sollicitus sum, ut veraci stylo ab anthentica persona conscribantur prædicta, ne aliqua immisceantur ficta vel apocrypha ex pietate, sed planè & debitè, ut res ipsa in veritate se habuerit. Ego verò sciens, quòd in confinio tuæ Parochiæ requiescit, & zelum legis Dei habes, & excellentia divinarum Scripturarum in tua anima viget & floret, idcircò, egregie Pontifex Ludgere, mi dilectissime confrater, admonitione & exhortatione fratrum Conventûs Trajectensis, & præcipuè fratrum in Dockem, ad tuam fraternam dilectionem fidissimum habeo accessum, piè efflagitans, ut ordinem modúmque elevationis & canonizationis ipsius, & qui interfuerunt, amore Albrici Episcopi Trajectensis Ecclesiæ consanguinei supradicti Sanctissimi Swiberti Episcopi, qui te ad Minimigardum, nunc verò Monasterium dictum, direxit Episcopum, ad confirmandum Neophytos, in scripta probato stylo redigere digneris, ut illa addantur libro de vita ipsius exarato & conscripto. Et non solùm ordinem sive modum suæ elevationis & canonizationis, sed & quædam miracula, quæ post felicem ejus transitum Dominus noster Jesus Christus dignatus est ostendere & patrare, meritis & intercessionibus ipsius in Werda vel prope, & adhuc quotidie declarat, ne ea, quæ gratiâ Dei fiunt in tempore, simul cum tempore labantur, sed perpetuentur scriptis ad decus Ecclesiæ, ut piâ ejus intercessione Pontificale tuum ministerium & cuncta opera tua in præsenti salubriter prosperentur, & in futuro sempiterna gaudia consequi valeas.*

IV. Liudgerus, ut hisce Rixfridi literis plenissimè satisfaceret, responsum edidisse perhibetur, in quo, præter narrationem suprà descriptam, quæ tota pertinet ad posteriorem Leonis Papæ in Franciam adventum, multa commemoravit miracula, quæ tempus illud aut antecesserunt aut subsecuta sunt. Priora suis locis examinavimus, ut occurrerunt in vulgato Liudgeri

geri scripto. Posteriora ternarium numerum non excedunt. Primò, Gocelinus puer annorum octo, Hildebaldi Coloniensis Archiepiscopi ex Irmgarde sorore nepos, in Rheno submergitur, & ad sepulchrum Sancti Swiberti revivit Leone Papâ & Carolo Imperatore Werdâ nondum digressis. Secundò, fures, qui duas sustulerunt laminas è capsa, in qua Reliquiæ Sancti Swiberti reconditæ coluntur, arreptâ fugâ post varios gyros cùm se positos extra Werdam putant, in ipso Basilicæ atrio reperiuntur, coguntúrque crimen fateri. Tertiò, Conradus post suum è Studio Bononiensi reditum, quia Lunaticus est, à Severino patre Werdensibus fratribus fraudulenter offertur, agnito pòst morbo, ab eorum collegio statim segregatur, atque ab Ecclesia & à communi mensa removetur, sed à Sancto Swiberto per visum posteà curatur. AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

V. Cæsar Baronius ex prædictis Liudgeri literis narrationem suprà descriptam, necnon miraculum, quod ad Goecelinum puerum spectat, Ecclesiasticis Annalibus inseruit, expunctóque anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo tertio reposuit annum octingentesimum quartum ex antiquis videlicet Auctoribus, in quibus Leonis Papæ posterior in Franciam adventus ad illum annum memoratur. Porrò, cum Pontifex apud Carisiacum Natalem Domini celebrarit, rejecimus in hunc annum, quæ post Kalendas Januarii gesta perhibentur. Baronius ex commoratione Leonis Papæ cum Carolo Imperatore, quæ spatio dierum octo circumscribitur, hæc ad priorem Leonis adventum, sive ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-nonum commodiùs referenda suspicatur, Lectori tamen examinandam hujuscemodi quæstionem relinquit. Nos illam narrationem neutri Leonis adventui convenire censemus. In primo, Leo nec Aquisgranum nec Tungros adiit aut Coloniam, ut patet ex iis quæ Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-nonum retulimus: alter examini nunc subjiciendus.

VI. Joannes Morinus Congregationis nostræ Presbyter in eruditissimo Commentario [a] de Administratione Sacramenti Pœnitentiæ refutavit epistolam Liudgeri de multarum Ecclesiarum, Capellarum, & Altarium consecratione per Leonem Tertium Pontificem; de Sancti Swiberti relatione in Catalogum Sanctorum; de concessione specialium Indulgentiarum in Dedicationibus prædictarum Ecclesiarum, Capellarum, & Altarium, atque in Festo Sancti Swiberti; déque curatione Conradi Lunatici, & è Studio Bononiensi priùs reversi, quàm Werdensibus fratribus offerretur. *Conficta est*, inquit, *epistola ante forsan trecentos annos, aut, ut maximè, ante quadringentos, nomine Sancti Ludgeri, ab aliquo Verdensi Monacho in sui Monasterii commodum & gloriam. Quæ scribit de tempore itineris Leonis III ad Carolum, de mora ipsius in Caroli Comitatu, de variis cum eo itineribus susceptis, omnia αὐτοσχεδίως ficta sunt, & cum iis, quæ referunt illius temporis auctores, constare non possunt, ut unicuique ista comparanti evidens erit. Deinde Sancti Sviberti in Sanctorum Catalogum relationem eo modo & ordine enarrat, quo nunc, & ab annis quadringentis celebrari solet. Certum est autem hanc celebrationem cœpisse trecentis post Leonem III annis & ampliùs. Primus, quem perhibent antiqua monumenta solemniter à Pontificibus canonizatum fuisse, est Hugo Carthusianus & Gratianopolitanus Episcopus: secundus est Sanctus Bernardus. Sed consi[d]era quæ Epistolæ, sive Bullæ Pontificum, de istorum Sanctorum Canonizatione referunt, & ea compara cum iis quæ Auctor ille de Sancti Sviberti Canonizatione scribit, deprehendésque cæremonias hodiernas à Leone III multò diligentiùs & copiosiùs quàm ab Innocentio II aut Alexandro III fuisse observatas: quod argumentum certum est istius Epistolæ Auctorem post annum 1200 scripsisse. Ante Innocentium II & Alexandrum III simplex admodum erat Canonizationis ritus, ut ex Petro Damiano constat in fine vitæ Sancti Romualdi, testatúrque Cardinalis Baronius ad annum Christi 1027. Obtinebatur ab iis, quibus erat cura illa Canonizatio, à Sede Apostolica facultas altare*

[a] Lib. 10. c. 20.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

supra defuncti corpus erigendi. Eo erecto peracta erat Canonizationis solemnitas. Post illud tempus caremonia Sancta illius actionis paulatim facta sunt angustiores. Tertiò sapiùs recitat Episcopos, Archiepiscopos, Cardinales, & Proceres Pontifici assidentes, sed semper primo loco Cardinales collocat contra morem illius temporis & seculorum sequentium. Innocentius II trecentis & aliquot post verum Ludgerum annis ad Carthusia Priorem de Sancti Hugonis Canonizatione scribens Cardinales tertio loco ponit. Quartò commemorat c. 12. Severinum quendam Patrem-familias, adolescentem filium propter morbum à Studio Bononiensi revocasse. Quasi verò regnante Carolo Magno Bononia literarum studia florerent, & eò ex variis provinciis confluerent adolescentes. Ita equidem vivente Gregorio IX. qui Decretalium compilationem ad Doctores, Scholaresque Bononienses direxit. Quintò c. 2. bis vocat Hunaldum Comitem de Angiers: nominis provincia formatio vernacula recens, qua vix ante annos quadringentos usurpari cœpit. Deinde Francos vocat Francigenas; nomen Historiis Francorum sub tertio stemmate scribentium frequens, sed anteà inusitatum. Multa sunt alia ejusdem criminis argumenta, qua longum esset persequi. Undique enim rimosa est Historia ista, & fabellis veritati assutis fatiscit.

VII. Scripsit hæc Morinus noster anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-primo. Illustrissimus & Reverendissimus Dominus Josephus Maria San-Felicius Apostolicæ Sedis ad inferioris Rheni tractum Nuncius post annos octo, ut Henschenius [a] testatur, futilem quoque & commentitiam Liudgeri epistolam rejecit ob easdem rationes, quas Reverendus Pater Morinus attulerat, ob Indulgentias videlicet præter morem illius temporis assertas, ob Studium Bononiense cujus institutio longè recentior, & ob solemnem Canonizationis ritum qui seriùs usurpari cœptus. *Collatis*, inquit, *Historiis, seculis, ac ritibus, plura ibi observavi, qua à recentiori Scriptore retracta ad antiquiores Kalendas videntur. Commemorat pluries Indulgentias speciales à Leone concessas festum diem colentibus, aut Ecclesiam visitantibus S. Swiberti: quod tunc temporis alibi non legitur; quandoquidem Indulgentiarum usum, hodie in Ecclesia frequentem, non comperio ante Urbanum II. qui anno* MLXXXXVI *proficiscentibus ad expeditionem Hierosolymitanam Indulgentias seu pœnitentiarum alterius speciei relaxationem concessit. Licèt harum institutum (diversimodè tamen) ab ipsis Ecclesia incunabulis viguerit; nempe per libellos Martyrum, durante Ecclesia persecutione, teste S. Cypriano ac Tertulliano. Deinde per redemptionem pœnitentiarum juxta antiquos Canones Burchardi, Ivonis, & Romanorum pœnitentiale. Cetera omitto, ne ob materia vastitatem nimis expatiemur. Narrat etiam S. Swiberti miraculum de puero Lunatico sanato, quem à Bononiensi Studio pater revocaverat, cùm non multò ante Gregorium IX studia liberalium artium ita floruerint Bononia, ut ex longinquis regionibus eò confflueret juventus. Rursus describit assistentes Summo Pontifici Cardinales, Archiepiscopos, Episcopos; primo loco Cardinalibus assignato, prater illorum seculorum morem, in quibus diplomata Pontificia tertio loco Cardinales collocant. Solennem verò ritum Canonizationis primò servatum fuisse in S. Hugone Episcopo Gratianopolitano ab Innocentio II, postmodùm in S. Bernardo ab Alexandro III, docent ipsa Bulla Pontificia. Ante enim duodecimum seculum non ita anguste Sanctorum Catalogo inserebantur, qui sanctè vixerant: sed facultate indultà à Sede Apostolicà supra sanctificandi corpus altare erigendi in eoque celebrandi; hoc peracto Canonizationi erat satisfactum, ut perhibent Petrus Damianus in fine vita S. Romualdi, & Baronius ad annum* MXXVII. *asserentes hunc ritum tunc usu receptum.*

[a] D. 26. Mart.

VIII. Adversùs commentitias Liudgeri literas alia quoque non pauca notantur ab Henschenio, quæ poteris consulere septimo Kalendas Aprilis in Commentario vitæ ejusdem Sancti Liudgeri præfixo. Præ ceteris autem illud maximè, quod vel defendi certè vel excusari nullo modo potest. Leo Papa, cùm Natalem Domini celebrarit in Carisiaco cum Carolo Imperarore, nec, nisi diebus octo, substiterit apud eum in Francia, quâ ratione fingi potest

canonizationem Sancti Swiberti pridie Nonas Septembris in præsentia Ca- AN. CH.
roli peregisse?
In iisdem Liudgeri literis, præter Romanum Pontificem, hi Werdam 805.
adeunt Antistites. Hildebaldus Coloniensis Archiepiscopus, Fortunatus Ar- CAROLI
chiepiscopus Trevirorum, Bernardus Ostiensis Episcopus, Theodorus Epi- IMP. 5.
scopus Sabinensis, Gerbaldus Leodiensis Episcopus, & Volquinus Episco- PIPPINI
pus Normensis. De singulis quid sentiamus, paucis accipe. Hildebaldus, LUDOV.
cujus mentionem sæpè fecimus, Archiepiscopus erat Coloniensis. Fortuna- RR. 25.
tus, id est, Amalarius, cognomento Fortunatus, ad Archiepiscopatum Tre- CAROLI
virensem seriùs post mortem Wazzonis assumptus est. Ex pseudo-Liudge- R. 17.
riana duntaxat epistola, cui soli fides haberi non debet, Bernardus Ostien- IX.
sis Episcopus & Theodorus Episcopus Sabinensis apud Ughellum [a] inno- [a] Tom. 1. Ital. Sacr.
tescunt. Gerbaldus Ecclesiæ Leodiensi præerat ab anno Christi septingen-
tesimo octogesimo-quarto. Folquinus, corruptè Volquinus, non Normen-
sium sed Morinensium Episcopus fuit, at Episcopales Infulas Ludovico Pio
jam Imperatore suscepit.

Quod ad Rixfridi Trajectensis Episcopi literas attinet, eas quoque com- X.
mentitias judicamus, licèt ipsum Rixfridum ad Episcopalem Dignitatem
eo assumptum tempore putemus, quo Liudgerus Mimigardevordensem Diœ-
cesim administrabat. Errores haud paucos involvunt hæc fragmenta. *Audiens
ipsum Sanctum Swibertum jam nuper, scilicet secundo Nonas Septembris, solen-
niter à Sanctissimo Papa Leone in præsentia Serenissimi Caroli Magni Romano-
rum Imperatoris, ceterorúmque multorum Cardinalium, Archiepiscoporum, Episco-
porum, Procerum, & Primatum, canonizatum,* &c. *Piè efflagitans, ut ordinem
modúmque elevationis & canonizationis ipsius & qui interfuerunt, amore Albrici
Episcopi Trajectensis Ecclesiæ, qui te ad Minimigardum, nunc verò Monasterium
dictum, direxit Episcopum.* Leo Papa pridie Nonas Septembris apud Wer-
dam cum Carolo Imperatore non fuit, Cardinales Archiepiscopis & Epi-
scopis contra morem illorum temporum malè præponuntur. Utrumque su-
prà probatum. Deinde Albricus Trajectensis sive Ultrajectinus Episcopus
Liudgerum ad Minimigardum seu Mimingardevordem non direxit Episco-
pum, anno enim Christi septingentesimo octogesimo-quarto vivere desiit,
& anno pòst duodevicesimo Liudgerus ad Episcopatum promotus fuit.
Denique ætate Rixfridi & Liudgeri Episcoporum, Minimigardum seu Mi-
mingardevordis nondum vocabatur Monasterium, & Liudgerus ejúsque
successores dicti sunt Episcopi Mimigardevordenses ad decimum usque se-
culum, quo promiscuè Mimigardevordenses ac Monasterienses Episcopi
cœperunt appellari, lapsúque temporis obsoletum tandem priùs vocabu-
lum, posterius autem ad hodiernam usque diem servatum.

Potiorem sibi fidem non conciliat, quod de consecratione Anianensis Al- XI.
taris in Diœcesi Magalonensi per Leonem Papam coram Carolo Augusto
facta circumfertur Anianense documentum. Partem istius monumenti Pe-
trus Gariel Monspeliensis Canonicus in Serie [b] Præsulum Magalonensium [b] In Stabello Ep.
& Monspeliensium sic publicavit. *Anno Caroli Magni Regis decimo-quarto,*
ipse Carolus cum admirantibus Ducibus & Comitibus aliam rursus in honorem Do- ITEM NARRATIO DE
mini & Sancti Salvatoris Ecclesiam prægrandem construere cœpit, sed & claustra CONSECRATIONE ALTARIS
novo opere facta cum columnis marmoreis quamplurimis, quæ sitæ sunt in porti- ANIANENSIS.
*cibus. Hæc autem sunt nomina Archiepiscoporum & Episcoporum, qui fuerunt in
consecratione Altaris Sancti Salvatoris Monasterii Anianensis, Diœcesis Magalo-
nensis, qui sunt numero trecenti sexaginta-sex, tempore quo Carolus Magnus Rex
Franciæ, Patricius Romanorum, & Imperator Germanorum, & Papa Leo cum sua
curia discurrebant terram istam, & ad fidem Catholicam convertebant,*

Leo Archiepiscopus Coloniensis.
Nebridius Archiepiscopus Narbon.
Stabellus Magalon. Episcopus.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

Petrus Biterrensis Episcopus.
Deodatus Episcopus Albiensis.
Raimundus Episcopus Lutevensis.
Magiuus Episcopus Rutheneus.
Aymericus Episcopus Nemausen.
Benignus Episcopus Claromontens.
Felix Archiepisc. Arelatensis.
Firminus Episc. Ecclesiæ Tolosanæ, &c.

Ab hoc Auctore, ne prolixior enumeratio fastidium procrearet, plures haud recensiti vel Archiepiscopi vel Episcopi. Pauciores apud Guillelmum

XII. Cruceum in Serie [a] Cadurcensium Episcoporum legebantur.

[a] In Aymato Ep. n. 51.

Leo Archiepiscopus Tolonicensis.
Nibridius Archiep. Narbonensis.
Stabelus Episcopus Magaloncn.
Petrus Episc. Biterren.
Stephanus Episco. Agathensis.
Deodatus Episco. Albiensis.
Aymatus Episcopus Caorsensis.

XIII. In hoc breviore Crucei Catalogo, duo nominantur Antistites, à Gariele prætermissi, Stephanus videlicet Episcopus Agathensis, & Aymatus Episcopus Caorsensis, cui locus inter Præsules in Anianensi Charta tricesimus-tertius tribuitur.

XIV. Joannes Puteanus in Historia Petragoricensis Ecclesiæ [b] Leonem Papam iter per Petragoricensem Diœcesim fecisse, unáque cum Carolo Augusto Brantosmense Monasterium adiisse contendit. In ejus rei probationem Chartam allegat Brantosmensem, cujus hoc est fragmentum. *Hic requiescit pretiosa à cælesti gratia referta Margarita sanctissimi corporis Martyris* CRETS *Pii Innocentis, quem ferè ter tribus annis ac semis ad tutelam sui suorúmque secum honorificè per diversa terrarum spatia* KPULOS *Francorum Magnus ac perpetuus Princeps delatum, tandem post Hispaniam longo bellorum exercitio tributariam sibi factam dum victor reverteretur, hoc in loco, qui Brantosma dicitur, cum multis aliis Sanctorum Reliquiis benignè divisit, inde hanc Ecclesiam construens, ut majore veneratione præ cæteris circumquaque Sanctorum locis celebraretur, per Leonem clarissimum in omni sanctitatis religione, Romanæ Sedis Apostolicum virum, in honore beati Petri Apostolorum Principis diviná benedictione consecravit, multisque eam honoribus decoratam Regio & Apostolico Privilegio ita sub anathemate mancipavit, ut nemo mortalium in his, quæ ad religionem eorum pertinere viderentur, aliquod jus aut dominium temerario molimine usurpare auderet.*

[b] In Bertrando Ep.

XV. Adversùs hos Auctores sufficit breviter repetere, quod ex veteribus Annalistis jam retulimus. *Medio Novembrio* anni videlicet superioris, *allatum est ei*, nempe Carolo Augusto, *Leonem Papam Natalem Domini cum eo celebrare velle ubicunque hoc contingere potuisset. Quem statim misso ad Sanctum Mauricium Carlo filio suo, honorificè suscipere jussit. Ipse obviam illi Remorum civitatem profectus est, ibique susceptum primò Carisiacum villam ubi Natalem Domini celebravit, inde Aquasgrani perduxit, & donatum magnis muneribus per Bajoariam ire volentem deduci fecit usque ad Ravennam. Causa adventus ejus hæc erat. Perlatum est ad Imperatorem æstate præterita Christi sanguinem in Mantua Civitate repertum fuisse. Propter hoc misit ad Papam, petens ut hujus famæ veritatem inquireret. Qui acceptá occasione exeundi, primò in Longobardiam, quasi pro inquisitione prædicta profectus est. Indéque arrepto itinere, subitò ad Imperatorem usque pervenit. Mansitque apud illum dies* VIII, *&, sicut dictum est, Romam repedavit.*

XVI. Guillelmus Cruceus, ut annum Caroli Regis in Anianensi Charta depravatum corrigat, haud parum se torquet. Perperam Pippino Patri Carolum Regem anno Christi septingentesimo undeseptuagesimo subrogat, ejusdém-

que Caroli Regis annum decimum-quartum cum anno Christi septingentesimo octogesimo-tertio componit. Nec hac erroneâ tueri se potest computatione, seriùs enim Leo Pontificatum iniit, exeunte videlicet anno Christi septingentesimo nonagesimo-quinto. Recurrit igitur ad emendationem numeri, & anni 14 loco reponit annum 34. Pippinus è vivis discessit anno Christi septingentesimo duodeseptuagesimo, mense Septembri. Carolus igitur annum Regni sui tricesimum-quartum partim anno Redemptoris octingentesimo primo, partim octingentesimo secundo alligavit. Ad illum autem bis tantùm venit Leo Pontifex, semel anno Christi septingentesimo nonagesimo-nono, iterum anno reparatæ Salutis octingentesimo quarto exeunte, nec illis temporibus pedem in Septimania fixit. Ergo frustrà Cruceus aut quis alius anoum Caroli Regis emendare studeat, ut Anianensi Chartæ firmam auctoritatem conciliare possit. AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 37.

Frustrà quoque quis Episcopos ex illa duntaxat Charta notos laudet. Ideóque studiosiùs inquirendum manet, utrùm aliunde innotescant Præsules, quorum nomina sive apud Auctores jam citatos sive apud alios inveniantur. Delendi sunt enim ex Episcoporum albo, qui solâ prædicti Diplomatis auctoritate nituntur. De singulis quid sentiamus, paucis accipe. XVII.

Leo, qui Garieli *Coloniensis* est *Archiepiscopus*, Cruceo *Tolonicensis*, haud alius nobis videtur à Leone Tertio Papa, quem Anastasius aliique Pontificem tunc agnoscunt. Certè Colonienses Infulæ penes Leonem Archiepiscopum non erant, sed penes Hildebaldum, de quo sermonem sæpè fecimus faciemúsque. Nec audiendi, qui Leonem Tolonensem Episcopum comminiscuntur. XVIII.

Nebridius seu *Nibridius Archiepiscopus* erat *Narbonensis*. Id in controversiam vocari non potest. XIX.

Stabellus seu *Stabelus* vel Stabulus aut Stabilis, qui *Magalonensis Episcopus* in Anianensi Charta vocitatur, è Magalonensium Episcoporum Catalogo non est expungendus, laudatur enim ab Ardone Auctore coætaneo, cujus hic est textus in vita Sancti Benedicti Anianensis Abbatis. *Aiunt etiam quidam, quoniam horâ, quâ* Benedictus Abbas *migravit ad Christum, Episcopo Stabulo Magalonensi obitus ejus revelatus est: à somno siquidem surgens mox suis quod acciderat retulit.* At loco moveri debet, superstes enim eidem vixit Abbati Benedicto, cujus felix ad Deum transitus tertio Idus Februarii, anno reparatæ Salutis octingentesimo vicesimo-primo contigit, ut fusè prævalidéque suo loco probabimus. In vulgatis Magalonensium Episcoporum Indicibus, Joannem, quem ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-primum in Narbonensi Concilio laudavimus, proximè sequuntur Stabellus, Ricuinus, & Argemirus. Stabellum autem Ricuino & Argemiro postponendum docent literæ Ludovici Pii, quas anno Redemptoris octingentesimo decimo-nono, cùm Argemirus Ecclesiæ Magalonensi præesset, scriptas testantur apud Garielem hi Characteres. *Dat. Id. Mart. anno, Christo propitio, sexto imperii D. Ludovici Excellentissimi Augusti, Indictione 12.* Successor igitur Joanni datus est Ricuinus. *Hic vir literatus dicitur, in omni morum honestate præclarus* & *strenuissimus pro fide Christi miles.* Lege Garielem [a], & cave ne Ricuinum hunc cum altero confundas, qui Sancto Fulcranno Lodovensium Episcopo synchronus vixit. XX.

[a] In Ricuino I.

Petrus Biterrensis Episcopus in Anianensi tantùm Charta commemoratur, nec hac auctoritate satis notus videtur, ut locum sibi post Vulfegarium, qui Concilio Narbonensi subscripsit, in Catalogo Biterrensium Episcoporum servare possit. De proximis igitur Vulfegarii successoribus altum in Historiis silentium. XXI.

Deodatus Episcopus Albiensis in eadem laudatur Charta, *Verdatus* est Catello, nec hic Verdatus Albigensis Episcopus omittitur in Albigensium Episcoporum & Castrensium Abbatum Catalogo, cujus Auctor ad annum XXII.

AN. CH. 805. Redemptoris octingentesimum duodecimum Tomo septimo Spicilegii Dacheriani sic habet. *Anno 812. Verdatus episcopabat: Grimoaldus abbatiabat.* Atque inde locum Deodato seu Verdato inter Albigenses Episcopos assignamus ætate Caroli Magni.

XXIII. *Raimundus Episcopus Lutevensis* in Anianensi nominatur Charta, sed expungi debet è Lutevensium Episcoporum Catalogo, tunc enim, ut anno superiore probavimus, Lutevensis Episcopus erat Nebridius, isque alius à Nebridio Metropolita Narbonensi, de quo suprà.

XXIV. *Maginus Episcopus Ruthenensis*, cujus nomen in Anianensi tantùm Charta legitur, ex Episcoporum Nomenclatura delendus est. Certè sub postremis Meroveadis Regibus necnon etiam sub Pippino & Carolo Magno mutilus est Index Rutenensium Episcoporum, & Elizaebat, quem Robertus aliique tertio Nonas Novembris anno vicesimo-tertio Caroli Magni Regis commendant, in Caroli Calvi tempora rejici debet.

XXV. *Aymericus Episcopus Nemausensis* ex sola notus est Charta prædicta pro dedicatione Altaris Anianensis, quæ nullam sibi vendicat auctoritatem. Post Witeringum, qui sua subscriptione Narbonensem Synodum communivit, in Nemausensi Cathedra sedit Christianus Episcopus, de quo plura inferiùs ad annum Redemptoris octingentesimum undecimum.

XXVI. *Benignus Episcopus Claromontensis* in sola quoque Anianensi Charta reperitur, nec locum in Arvernorum seu Claromontensium Episcoporum Catalogis obtinere debet. Istorum Præsulum Indices inter se multùm dissident. Apud Chenutium recensentur, *Stephanus*, qui regnante Pippino Sedem tenuit, *Adebertus*, *S. Stabilis*, & *Frigidisus*. Apud Robertum idem servatur ordo; sed Stephani, quem Chenutius Pippino Regi synchronum constituit, nudum editur nomen; de singulis verò successoribus speciale quid additur; de Adeberto, quòd *consecravit Monasterium Mozacense à Pipino instauratum*; de Sancto Stabile, quòd *Carolo Magno Rege obiit Cal. Januar.* de Fridigiso seu Frigidiso vel Fridigisilo, quòd sedit *Ludovico Pio imperante.* Sammarthani Fridigisum Stabili rectè præponunt, quia *Fridigisus Ludovico Pio imperante* Pontificatum gessit, & *Stabilis in Concilio Tusiacensi subscriptus habetur an. 860.* Movendus autem suo quoque de loco restat Adebertus; cùm enim Mosacense seu Mozacense Manasterium *à Pipino instauratum* consecrasse dicitur, non asseritur coætaneus Pippino Caroli Magni patri, sed Pippino Ludovici Pii filio Cœnobii Mosacensis instauratori, ideòque medius Fridigisum inter & Stabilem collocari debet. Atque habitis hisce correctionibus, Avito Stephani successori, de quo superiùs ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-octavum locuti sumus, proximè subrogamus Fridigisum, qui Præsulatum inierit Carolo Magno superstite, vitámque Ludovico Pio Imperatore clauserit.

XXVII. *Felix Archiepiscopus Arelatensis* in Anianensi Diplomate notatur, sed Arelatensem Diœcesim tunc administrabat Joannes Lupi à nobis ad annum reparatæ Salutis septingentesimum nonagesimum-octavum laudati successor, de quo sermo non semel recurret.

XXVIII. *Firminus Episcopus Ecclesiæ Tolosanæ* in eodem quoque legitur Diplomate, sed Ecclesiæ Tolosanæ tunc præerat aut Arricho sive Arruso, qui Narbonense Concilium cum aliis Præsulibus anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo celebravit, aut Mantio de quo plura sub Ludovico Pio. Catellus [a] Mantioni Firminum & Nescium præposuit, illum ex Anianensi Diplomate, hunc ex Chartis à Dubleto publicatis in Historia [b] Monasterii San-Dionysiani. Prudenter utrumque prætermiserunt Sammarthani fratres in Gallia Christiana, fides enim nec Anianensi Chartæ, nec San-Dionysianis est habenda.

[a] Lib. 5. rer. Occitan.
[b] Lib. 3. c. 6. lib. 4. c. 3.

XXIX. *Stephanus Episcopus Agathensis* ex Anianensi tantùm Charta deprehenditur, ideóque censetur expungendus ex Episcoporum Catalogo. Mancus est

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

igitur Index Agathensium Antistitum à Justo ad Dagobertum, id est, ab anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo, quo celebratum est Narbonense Concilium, ad annum usque Redemptoris octingentesimum sexagesimum, quo Synodus Tusiacensis habita.

Aymatus sive Aymatius *Episcopus Caorsensis* seu Cadurcensis, quoniam, ut observant Robertus & Sammarthani, celebratur *anno 770*, nullâ Diplomatis Anianensis habitâ ratione suum Carolo Rege locum meritò servare nobis aliquando [a] visus est inter Ambrosium & Angarium, quorum ille sub Pippino, hic sub Ludovico Pio floruit. Re tamen accuratiùs examinatâ sententiam mutare cogimur, prætitatos enim Nomenclatores deprehendimus solâ nixos auctoritate Crucei, qui Cadurcensem Episcopum agnoscit Sanctum Ambrosium *ab A. C. 751. ad 770.* Deinde Aymatum *ab A. C. 770. ad 804. aut alium etiam inferiorem annum*, nec, præter Anianensem Chartam cui fidem habere non possumus, ullam allegat scripturam, quæ mentionem Aymati faciat. XXX.

XXXI. Scribunt quidem Petrocoricenses Leonem Papam cum Carolo Augusto iter hoc anno per Diœcesim Petrocoricensem habuisse, sed Episcopi, qui tunc illic sedebat, nomen reticent. Raymundum extitisse credimus. Hunc enim Sammarthani [b] Bertrando à nobis non semel laudato subrogant in Episcoporum Petrocoricensium Catalogo, ceteris, quos alii Nomenclatores ediderunt, auctiore; & apud Joannem Puteanum Bertrandus & Raymundus antiquissimi sunt Episcoporum, qui Petrocoricensem Ecclesiam regnantibus Carolidis administrarunt. Iter autem Leonis in Aquitaniam secundam fabulis accense.

XXXII. Sex Episcopi *Provinciales*, qui Chartæ Anianensi subscripserint, apud Guesnayum in Annalibus Massiliensibus [c] ex eadem Charta sic recensentur, *Fælix Archiepiscopus Arelatensis*, *Valentinus Archiepiscop. Aquensis*, *Joannes Episco. Marsiliensis*, *Amicus Episco. Avinionensis*, *Odalricus Episco. Dignensis*, *Radulphus Episco. Cenensis.* Felicem ex Arelatensium Archiepiscoporum Catalogo jam delevimus, de ceteris hîc agendum.

XXXIII. *Valentinus Archiepiscop. Aquensis.* Omittendus hic Antistes in Aquensium Archiepiscoporum Nomenclatura, quia innotescit ex Charta duntaxat Anianensi.

XXXIV. *Joannes Episco. Marsiliensis.* Guesnayum, qui Joannem hunc Catalogo Massiliensium intrusit, jam refutavimus anno superiore, quo Honoratus Mauronto in Massiliensem Episcopatum successit.

XXXV. *Amicus Episco. Avinionensis.* Huic in Anianensi Charta locum inter Episcopos decimum-tertium tribui scribit Nouguierus, ad annum autem Christi septingentesimum nonagesimum-quartum observavimus duos duntaxat Avenione, toto Caroli Principatu, Josephum videlicet & Humbertum, Episcopos fuisse.

XXXVI. *Odalricus Episco. Dignensis.* Anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo Raganbaldus factus est Dignensis seu Diniensis Episcopus, hoc anno superstes in vivis esse potuit, nec ei successor ex sola Diplomatis Anianensis auctoritate dandus est Odalricus.

XXXVII. *Radulphus Episco. Cenensis*, seu Senecensis aut Saniciensis, expungi quoque debet, quia solo Dedicationis Anianensis Diplomate nititur.

XXXVIII. Haud aliter sentiendum de Severino Vivariensi Episcopo, quem Columbus [d] laudat, déque aliis quarumlibet Sedium Præsulibus, quorum memoriam ad nos ex eadem duntaxat Anianensi Charta pervenisse constat. In horum numero ponendus est Florentinus, quem Guichenonus in Episcopis Bellicensibus ex eadem Anianensi Charta commendat non quidem ad annum Christi 804 ut alii, sed ad annum 884. Post Episcopos enim Bellicenses, quos Tomo quinto commemoravimus, apud illum Auctorem hi sequuntur, Ermunbertus, Rodogerius, Richfredus, Stephanus,

[a] Tom. 5. a. 759. n. 4.

[b] Tom. 3. Gall. Christ.

[c] Ad an. 795.

[d] Lib. 2. c. 27.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

Ringuinus, Sigolfus, & Florentinus qui Dedicationi Anianensi interfuit anno 884.

XXXIX. Leo Papa redit in Italiam.

Missis tot fabulis, quæ de Sancti Swiberti Canonizatione & Altaris Anianensis Dedicatione circumferuntur, certiora monumenta quæramus. Carolus Imperator, ut ex antiquis Annalistis probatum suprà, Leonem Papam Carisiaco, ubi Natalem Domini celebrarant, Aquisgranum sub initium hujus anni perduxit, *& honoratum magnis muneribus per Bajoariam ire volentem à suis duci fecit usque Ravennam.* Cùm simul essent apud Aquisgranum, nec oblivíscerentur victoriæ ante quadriennium ad Ansidoniam in Tuscia reportatæ, Donationem insignem fecerunt Monasterio Sancti Anastasii seu Trium Fontium ad aquas Salvias prope Romam erecto. Illorum Diploma recitant Ferdinandus Ughellus Tomo primo [a] Italiæ Sacræ & Cornelius Margarinus Tomo secundo [b] Bullarii Casinensis. Utrobique sunt nævi, præsertim in Titulis Caroli, qui non Augustus sed Rex nominatur, *Magnus & Pius Rex* apud Ughellum, *Magnificus & præsens Rex* apud Margarinum. At locus ille, quem diversæ lectiones depravatum ostendunt, suam Donationi non adimet auctoritatem, quam Alexander Quartus Papa confirmavit, ut Tomo superiore ad annum Redemptoris octingentesimum primum [c] jam notavimus. Ipsum Donationis Diploma non describemus, quia tota Donatio nihil omnino complectitur extra Tusciæ partem, quæ Pontificii jam erat juris ex Caroli munificentia. Tempus, quo datum est, quatuor notatur Characteribus. *Actum est hoc & traditum anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo quinto, Indictione decimâ-tertiâ, & Domini Leonis Summi Papæ Tertii anno decimo, & Domini Caroli Imperatoris anno quinto.* Sed annus Incarnationis Dominicæ & annus Leonis Papæ sunt expungendi, servandáque tantùm Indictio cum anno Caroli Imperatoris. Locus, ubi confecta Charta, deprehenditur ex hac subscriptione, *Robertus Aquisgranis subscripsi.* Subscripserunt eidem Chartæ Leo Papa, Carolus Imperator, Petrus Ostiensis Episcopus, & alii. *Ego Leo Episc. Romanæ Ecclesiæ subscripsi. Ego Carolus Imperator Augustus subscripsi. Ego Petrus Episc. Hostien. subscripsi. Ego* &c. Ughellus post Petrum in Ostiensi Cathedra Bernardum deinde Cæsarium collocat. Expungendus autem Bernardus, quia non innotescit aliunde, quàm ex epistola pseudo-Liudgeriana jam refutata. Cæsarius ad Eugenii Secundi Pontificatum pervenit, quonam anno susceperit Episcopatum nemo scribit. Nobis satis est observasse, quòd civitas Ostiensis, quandiu sub potestate Francorum fuit, duos duntaxat Episcopos habuit, Petrum videlicet qui Leonem Papam anno priore venientem in Gallias atque hoc anno redeuntem in Italiam comitatus est, & Cæsarium qui eidem Petro in Episcopatum proximè successit.

Munificus est cum Carolo Aug. erga Mon. S. Anastasii.

[a] In Episc. Ostiens. 11.
[b] Constitut. 25.
[c] Num. 4.

XL. Hoc eodem anno, cùm Leo Pontifex in Italiam reversus est, Ecclesiam Brixiensem * regebat Amfridus Episcopus, quem Amphridium quoque & Amphrigium vocatum reperies. Rampertus, qui post Sanctum Philastrium tricesimus-quartus in Episcoporum Brixiensium Catalogo numeratur, acturus [d] de Translatione ejusdem Sancti Philastrii, triginta-tres intermedios Episcopos recenset, è quibus floruerunt sex ac viginti, priusquàm Brixia potestati Francorum subjaceret, septem igitur posteriores hic indicasse sufficiet, Theodaldum, Vitalem, Benedictum, Ansoaldum, Cunipertum, Amfridum, & Petrum cui Rampertus successit. Episcopatum gerebat Theodaldus anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto, cùm Carolus Longobardiam Francicis ditionibus adjecit. Mentionem Vitalis ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum fecimus. De Benedicto, Ansoaldo, Cuniperto, & Amfrido, quid Ughellus [e] scribat, paucis accipe. *Benedictus sepultus ante regiam S. Mariæ. Antoaldus* sive Ansoaldus *vir doctrinâ ac sanctitate celebris. Hunc aliquot opuscula scripsisse narrant, fuisséque sepultum apud S. Petrum in Oliveto. Cunipertus sepultus in Æde*

* de Bresse.

[d] Ap. Sur. d. 18. Jul.

Episcopi Brixienses.

[e] Tom. 4. Ital. Sacr. in Episc. Brixiens. 39. & seqq.

AN. CH. 805.

Æde SS. Faustini & Jovitta ad sanguinem, sic appellata, quia ibidem pro Christi nomine sanguinem suum fuderunt. *Amphridius sive Amphrigius* aut Amfridus *Brixiensem tenuit Sedem optimâ famâ Pastoris*. De hoc plura [illegible]mus anno sequenti.

XLI.

ROSCHWINDIS ABBATISSA LYSBORN.

In Annalibus [a] Circuli Westphalici, Hermannus Stangefolus Indicem texit Abbatissarum Lysbornensium ad Lippiam, atque initium repetit à Roschwinde, quam hoc anno primam illius loci constituit Abbatissam. Situm hoc Monasterium in Episcopatu Mimigardevordensi seu Monasteriensi, conditum fuit à Carolo *in hæreditate Bessonis Comitis*. An ejusdem Caroli soror fuerit Roschwindis, inquiremus infrà. Tunc Mimigardevordensis Episcopus erat Liudgerus, cui, teste Henschenio [b], Donationem hanc alter Liudgerus & Haddo fecerunt nono Kalendas Maias, hoc anno, Regni Carolini tricesimo-septimo. *Ego Liudgerus filius quondam Hredgeri, & ego Haddo filius quondam Hertwini, tradidimus partem propria hæreditatis nostræ Liudgero Episcopo, pro remedio anima nostræ & pro æterna retributione, in villa qua dicitur Thornspic, in his duobus locis, id est, in Quarsingseli & in Berugranscotan, quicquid ibi habuimus, aut per jus hæreditatis, aut per comprehensionem, aut per aliam quamcumque adquisitionem, omnia hæc ad integrum ipsi Liudgero Episcopo in eleemosynam tradidimus*, &c. *Acta in villa qua dicitur Bidingahem, anno* XXXVII *Regni Gloriosissimi Imperatoris Carli*, IX *Kal. Maias.*

LIUDGERUS EP. AUGETUR DONATIONE.

Per eadem tempora Liudgerus Mimigardevordensis Episcopus Helmenstadium * oppidum permittente Carolo Augusto communivit, ornavitque Monasterio, quod Werthinensi subjectum esse voluit. Origines Helmenstadienses citiùs refert Krantzius in sua Metropoli [c], necnon ex eo Stangefolus in Annalibus Circuli Westphalici ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-quartum. Sed Liudgerus id consilii non cepit, priusquàm Mimigardevordensis esset Episcopus, cogitarétque Wandalis Evangelium prædicare. Situm est Helmenstadium inter Obacrum & Aleram fluvios, de quibus actum ad annum Christi septingentesimum octogesimum [d]. Vallavit Liudgerus hunc locum, ut sibi Christianam Religionem per Wandaliam disseminaturo tutus atque opportunus esset receptus. Laudatur à Poëta Werthinensi, quòd tria loca construxerit, Werthinam & Helmenstadium Monachis, Canonicis Monasterium apud Mimigardevordem.

CONDIT HELMSTADIUM.

Fundavit insuper tria loca pariter,
Numero locorum, quo & populorum:
Werthinam, Helmenstad Monachis fundaverat,
De proprietate vel hæreditate.
Et Episcopium dictum Monasterium.

XLII.

GERSVINDA NUBIT CAROLO AUG.

Leone Papâ reditum in Italiam aggresso, Carolus duxit Gersvindam Saxonici generis fœminam, cujus meminit Eginhardus. *Hyeme porrò transactâ* idem *Carolus Imperator*, ut vetus Astronomus in vita Ludovici Pii testatur, *tempus opportunum nactus, utpote ab externis quiescens bellis, cæpit circumire loca sui Regni, mari contigua. Quod dum Ludowicus Rex comperisset, Rothomagum misso Legato Hademaro, petiit eum in Aquitaniam divertere, & Regnum quod sibi dederat, invisere, & ad locum, qui Cassinogilus vocatur, venire. Cujus petitionem pater honorabiliter suscepit, & filio gratias egit, petita tamen negavit, & ut sibi Turonum occurreret mandavit. Quò filius veniens, gratulabundè nimis ab eo susceptus, & in Franciam redeuntem Vernum usque prosecutus est. A quo digrediens, in Aquitaniam regressus est.* Hæc vetus Astronomus in vita Ludovici Pii.

LUDOVICUS TURONOS VENIT, ET INDE VERNUM USQUE PROSEQUITUR CAROLUM AUG. REDEUNTEM AQUISGRANUM.

XLIII.

THEODORUS PRINCEPS HUNORUM CHRISTIANUS ADIT COROLUM AUG.

Imperator Aquisgranum citissimè rediit, ibíque mansit ad mensem usque Julium. Illic morabatur, cùm Theodorus Caganus seu Princeps Hunorum ad eum venit. Quæstio est, utrùm Theodorus Aquisgrani visus sit, priusquàm Carolus maritima Regni sui loca circumiret, an seriùs post ejusdem Imperatoris reditum ex agro Turonensi. Prior opinio magis placet,

[a] Lib. 2.

[b] D. 26. Mart.

* *Helmstadt.*

[c] Lib. 1. c. 10.

[d] Nu 9. 10.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

res enim hoc anno gestas Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis & Bertinianus sic aggrediuntur. *Non multò pòst*, id est, non multò post Leonis Papæ discessum ex Aquisgranensi Palatio, ut Romam reviseret, *Caganus Princeps Hunnorum, propter calamitatem populi sui, Imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam & Carnuntum, quia propter infestationem Sclavorum, qui Behemanni vocantur, in pristinis sedibus esse non poterant. Illi enim omnem terram Hunnorum depopulantes, Lechonem tunc Ducem habuerunt. Hunc Imperator benignè (erat enim Caganus Christianus, nomine Theodorus) suscepit, & precibus ejus annuens, muneribus donatum redire permisit. Qui rediens ad populum suum, pauco tempore transacto diem suum obiit.* Hæc Melchior Inchofer adversùs vetustissimos Annalistas in annos octavum ac nonum noni seculi rejicere frustrà conatur. Certiora scribit de Sabaria & Carnunto nobilissimis quondam Romanorum coloniis. Carnuntum in ripa Danubii collocat, Viennam inter & Posonium *, Austriæ Hungariæque primarias hodie civitates, ad locum ubi vetustæ amplæque urbis vestigia cernuntur cum vicina Hamburga *. Sabariam verò nemo non ponit ad cognominem fluvium, qui subit Arabonem ut dictum suprà. Qui Theodoro novus successit Caganus, seu filius, seu consanguineus, is, restibus iisdem Annalistis, *misit unum de Optimatibus suis* ad Carolum, *petens sibi honorem antiquum, quem Caganus apud Hunos habere solebat. Cujus precibus Imperator assensum præbuit, & summam totius Regni juxta priscum eorum ritum habere præcepit.* Hunc Caganum quidam [a] Abraamum vocant, decessore potentiorem omnes agnoscunt, parique inflammatum zelo pro Christiana Religione testatur singularis amor quo prosecutus eum Carolus in vetustis Annalibus asseritur. Turonis Aquisgranum jam redierat Imperator, cùm posterioris hujusce Cagani nuncium è Pannonia missum suscepit.

QUERITUR DE BEHEMANNIE. OBIT.

* *Presbourg.*

* *Haimburg.*

SUCCEDIT ABRAAMUS.

[a] Avent. l. 4. Bojor.

XLIV. CAROLUS AUG. BELLUM IN BEHEMANNIA PER CAROLUM FILIUM FELICITER GERIT.

De Behemannis seu Bohemis adhuc idololatris, quòd Hunis Christianis injurias inferrent, graviter apud Carolum questus fuerat Theodorus Caganus. Inde data Francis occasio belli feliciter in Behemannia gerendi, gentilisque superstitionis, quam illius regionis incolæ nondum deseruerant, penitus extirpandæ. Imperator *misit exercitum suum cum filio suo Karolo in terram Sclavorum, qui Behemanni vocantur, qui omnem illorum patriam depopulatus, Ducem eorum Lechonem occidit, & inde regressus in Vogesum sylvam ad patrem venit in loco qui dicitur Camp.* Ita scribunt ad hunc annum veteres Annalistæ, déque Carolo Augusto hæc proximè subjiciunt. *Imperator Julio mense de Aquisgrani profectus, per Theodonis villam atque Metis transiens, Vogesum petiit, ibique venationi vacans, post reversionem exercitûs, ad Rumerici Castellum profectus, ibique aliquantùm temporis moratus* in Diœcesi videlicet Tullensi, cujus Episcopus erat Unanimicus. In vulgatis exemplaribus Episcopi Tullenses sub Carolo Magno & Ludovico Pio recensentur hoc ordine. Gribaldus seu Garibaldus, Jacob, Unanimicus, & Frotharius. Loco movendus est Jacob, Episcopatum enim abdicavit regnante Pippino. Gribaldus munificum se præbuit erga Monasterium Sancti Michaelis in Episcopatu Virodunensi, cùm regimen Cœnobii penes Hermengaudum Abbatem erat. Abbatialem Præfecturam iniit Hermengaudus Rege Pippino, vitámque clausit Carolo Rege, à quo Regium obtinuit Præceptum, ut illius loci Monachi, post Abbatis mortem, liberè quem vellent è sua Congregatione successorem eligerent. Hermengaudo proximè subrogatus est Smaragdus, de quo sæpiùs recurret sermo. Borno Tullensis Episcopus memoratur à Symphoriano Champiero, præponitúrque Unanimico. De utroque nihil præter nomen ad nos pervenit. Unanimico sedente, Monasterium Sancti Apri regebat Abbas Frotharius, qui Tullenses pòst Infulas adeptus est, atque in Episcopali Cathedra sedere cœpit ante annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum, ut suo loco probaturi sumus. Interim pro Sancti Michaelis Monasterio Regium accipe Præceptum, anno

AN. CH. 805.

CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

quarto Caroli Regis emissum, & in secundo Tomo veterum Analectorum à Joanne Mabillono nuperrimè sic publicatum [a]. *Carolus Dei gratiâ Vir Illustris, Francorum Rex. Tunc Regalis Celsitudo fundamenta sui culminis corroborat, quando petitionibus Sacerdotum studet pro eorum quiete vel juvamine obaudire, & ad effectum in Dei nomine mancipare. Cùm itaque Venerabilis Vir Hermengaudus Abbas sive Episcopus de Monasterio Castellionis in pago Virdunensi, in fine Vindemiaca, ubi consurgit fluvius Marsupia, quod Illuster Volfandus & conjux sua Adalsinda in eorum proprietate, in honore Sancti Michaelis Archangeli vel ceterorum dominorum Sanctorum, ubi ipse cum norma plurima conversari videtur, noscitur construxisse, integrâ immunitate omnes res, villas, vel facultates, & quidquid præsenti tempore in quibuscumque pagis & terreaturis in Regno, Deo propitio, nostro, tam ex allode, quàm de comparato, vel de quolibet attracto, seu ex munere Regum præsenti tempore videtur habere, aut quidquid inanteà attrahere vel meliorare potuerit, & quidquid à Deum timentibus bonis hominibus ibidem additum vel collatum fuerit, pro mercede nostra visi fuimus concessisse, sicut bonæ memoriæ Dominus & Genitor noster Pipinus quondam Rex fecit, ut nullus Judex publicus nec ad causas audiendas, nec freda exigenda, nec mansiones aut paratas faciendas, nec ullas requisitiones inquirendas nec exactandas, nec ad homines suos, tam ad ingenuos, quàm ad servientes, qui super terram ipsius Monasterii commanere videntur, nec fidejussores tollendos, inibi Judiciaria potestas penitus ingredi non præsumat, sed jam dictus Hermengaudus Episcopus, aut pars ipsius Monasterii, omnes res vel facultates suas sub Immunitatis nomine, & omnia feuda concessa debeat possidere & dominare. Ideo per præsentem Præceptionem decernimus ordinandum, quod in perpetuum volumus esse mansurum, ut neque nos, neque Juniores successores nostri, neque quilibet ex Judiciaria potestate, nec de parte Pontificum, nec ad quemlibet hominum, in res vel facultates ipsius Abbatis sive Episcopi, vel Monasterii sui, quidquid præsenti tempore, tam ex allode, quàm de comparato, vel de quolibet attracto, seu ex munere Regum habere videtur, aut quidquid adhuc inanteà attrahere vel meliorare potuerit, & quod à timentibus Deum bonis hominibus additum vel collatum fuerit, ibi Judiciaria potestas ingredi penitus non permittatur, sed, ut diximus, ex nostra indulgentia jam dictus Abbas sive Episcopus Hermengaudus, aut pars Monasterii sui, vel omnis Congregatio ibidem exsistentium, aut successores sui, sub integra Immunitate omnia feuda concessa debeant possidere & dominare, ut ibidem in ipso sancto loco nostris & futuris temporibus Deo adjuvante in luminaribus proficiat in augmentum, unde & ipsa Congregatio pro stabilitate Regni nostri, vel pro salutis patriæ prosperitate Domini misericordiam jugiter debeant exorare, & nullas requisitiones & impedimentum à Judicibus publicis aliquo tempore, nec à nobis, nec à succedentibus Regibus, nec de parte fisci nostri, nec de qualibet exinde habere non pertimescat. Et ut hæc Præceptio nostra firmior habeatur, vel per tempora meliùs conservetur, manu nostrâ propriâ subscripsimus, & anulo nostro sigillari decrevimus. Signum Caroli Glorisissimi Regis. Datum in mense Maio, anno quarto Regni nostri. Actum Drippione in Palatio publico Regio.* Redeamus jam ad annum Redemptoris octingentesimum quintum, à quo digressi sumus, ut oblatâ occasione disserendi de Monasterio Sancti Michaelis ad Mosam, Regium Caroli Diploma describeremus, quod suo loco recitare non potuimus, quia nondum in lucem prodierat.

[a] In Chron. Mon. S. Michael. ad Mosam.

DAT PRÆCEPTUM PRO MONAST. S. MICHAELIS AD MOSAM.

XLV. Carolus Imperator relicto Rumerici seu Romarici Castello, *ad hyemandum in Theodonis villa Palatio suo consedit.* Hoc asserunt Annalistæ jam laudati. Ceterùm in eodem Palatio, ante Natalem Domini, cùm annum Imperii sui quintum adhuc numerabat, duo edidit Capitularia, de quibus ita Sirmondus ex Metensi Codice. *Anno* v *ad Theotonem villam, Capitula infra Ecclesiam* XVI. *ad omnes generaliter* XXIII. De prioribus Capitulis non movetur disputatio, movetur de posterioribus, quia sunt in editione Bavarica viginti-quinque, pauciora in manuscriptis Codicibus, quos Sirmondus & Baluzius

EDIT DUO CAPITULARIA IN VILLA THEODONIS.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. R. 25. CAROLI R. 17.

consuluerunt. Vitus Amerpachius, cùm ab Abbate Monasterii Teghernseensis in Bavaria Codicem accepisset manuscriptum, in quo compendium Capitularium à Lothario Augusto Caroli Magni nepote collectum continebatur, opus illud Ingolstadii publicavit, deinde post annos quinquaginta Joannes Busæus Societatis Jesu Presbyter, cùm novem epistolas Hincmari Metropolitæ quondam Remensis in Spirensi Cathedralis Ecclesiæ Bibliotheca reperisset, eandem Capitularium epitomen Moguntiæ recudendam curavit, & Hincmarianis epistolis, quarum explicationi non parùm profuturam sperabat, subjecit hoc adornatam titulo. *Caroli Magni Constitutiones præcipuæ, tam Ecclesiasticæ quàm politicæ, à Hlothario Imp. ejus nepote, Hincmari seculo in epitomen redactæ, nuper ex ms. Codice Cœnobii Teghernseensis in Bavaria evulgatæ, & Viti Amerpachii notis breviter illustratæ, quarum lectio ad multa loca in epistolis Hincmari intelligenda non parum juvabit.* Hic titulus utvo non caret. Lotharius non Caroli tantùm Magni sed etiam Ludovici Pii præcipuas Constitutiones in unum volumen redegit, idque palàm ipsemet in suæ Collectionis epilogo sic testatus est. *Placuit nobis, ut hæc Capitula, quæ excerpsimus de Capitulis sanctæ memoriæ avi nostri Caroli ac Domini nostri Hludowici Imperatoris ab omnibus Sanctæ Dei Ecclesiæ seu nostris fidelibus in Regno Italiæ consistentibus pro lege teneantur & conserventur.* Et in eadem epitome legitur Capitulare, cui non inscribitur nomen Imperatoris, at annus dumtaxat Imperii decimus-sextus, isque Ludovico Pio convenit, Carolo Magno nequaquam, hic enim obiit anno Imperii decimo-quarto, Ludovicus verò decessit anno suscepti Imperii vicesimo-septimo. Lotharianam Collectionem Tomo superiore non semel laudavimus, sive ad annos Christi septingentesimum septuagesimum-nonum & septingentesimum octogesimum-nonum Capitularia Caroli describeremus, sive ad annum Christi septingentesimum nonagesimum recitaremus Capitula, quibus Legem Longobardorum Pippinus Italiæ Rex adauxit. Illam deinceps frequentiùs consulemus, atque cum libris Capitularium, & Codicibus quos Jacobus Sirmondus & Stephanus Baluzius à se visos affirmarunt, accuratissimè conferemus habitâ priùs eidem Stephano Baluzio amplissimarum gratiarum actione, quòd statim ac sextum Annalium nostrorum Tomum prodiisse scivit, multa, quæ septimo huic credidit inserenda, singulari prorsùs benevolentiâ nobis communicavit ex Regum Francorum Capitularibus, quorum editioni à literatis quibusque plurimùm expetitæ etiamnum incumbit.

XLVI. Capitulare, quod *infra Ecclesiam* inscribitur, ab Amerpachio & Busæo ex Codice Monasterii Teghernseensis, à Sirmondo & Baluzio ex Metensi Codice Sancti Vincentii publicatum est. Sexdecim constat Capitulis. Partim libris quarto & quinto Capitularium, partim Appendici primæ insertum reperitur. Singula nunc accipe Capitula ex Codice Metensi, à quo Teghernseensis non parùm differt.

XLVII. Primum Capitulum est de lectionibus. *Ut Lectiones in Ecclesia distinctè legantur.*

XLVIII. Secundum est de cantu. *Ut cantus discatur, & secundùm ordinem & morem Romanæ Ecclesiæ fiat: & ut Cantores de Metis revertantur.* Anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo Carolus, cùm Româ rediret, *Theodorum & Benedictum Romanæ Ecclesiæ doctissimos Cantores* in Galliam abduxit, *unum in Metis civitate, alterum in Suessionis civitate* præfecit Scholæ Cantorum. Res utrobique feliciter successit. Metensis tamen Schola Suessionensi prævaluit. Monachus enim Egolismensis, qui totum hoc negotium fusiùs enarrat, in ejusdem Caroli vita sic scribit. *Majus Magisterium cantandi in Metis civitate remansit, quantùmque Magisterium Romanum superat Metense in arte cantilenæ, tanto superat Metensis cantilena ceteras Scholas Gallorum.* E diversis igitur provinciis Metas confluxerunt, qui Romanum cantum ediscerent, & quoniam diutiùs ibi morantur, nec suas in urbes reverti volunt, mo-

ventur adversùs eos querelæ, statuitque Carolus, *ut iidem Cantores edocti de Metis, in suam quisque patriam, revertantur.* AN. CH. 805.

Tertium Capitulum est de Scribis & Notariis. *De Scribis, quòd vitiosè non scribant. Ut nusquisque Episcopus, & Abba, & singuli Comites suum Notarium habeant.* Prior pars hujus Capituli inserta est libro primo [a] Capitularium, sic. *De scribis, ut vitiosè non scribant.* XLIX.

[a] Cap. III.

Quartum Capitulum est de diversis disciplinis discendis. *De ceteris disciplinis Ecclesiæ, ut secundùm Canones vel Regulam fiant.* L.

Quintum Capitulum est de compoto & arte medicinali. *De compoto, ut veraciter discant omnes. De medicinali arte, ut infantes hanc discere mittantur.* LI.

Prædictorum quinque Capitulorum soli Tituli post librum quartum Capitularium in Appendice prima sic habentur. *I. De Lectionibus. II. De cantu. III. De Notariis. IV. De ceteris disciplinis. V. De compoto. VI. De medicinali arte.* Capitulum quintum, quod est de compoto & arte medicinali, distinguit eadem Appendix in quintum *de compoto* & in sextum *de medicinali arte.* In Teghernseensi Codice soli quoque sunt Tituli, leguntùrque septem, quia tertium Capitulum, quod est de Scribis & Notariis, in duo etiam sic dividitur. *I. De Lectionibus. II. De cantu. III. De Scribis, ut non vitiosè scribant. IV. De Notariis. V. De ceteris disciplinis. VI. De compoto. VII. De medicinalib.* LII.

Sextum Capitulum de Ecclesiis sine honore manentibus sic editum est. *De Ecclesiis sine honore manentibus in luminariis & officiis, & de his qui decimas quidem adprahendunt & de Ecclesiis non curant, ut omnimodis emendentur; & de Altaribus, ut non superabundent in Ecclesiis.* Paulò breviùs in Codice Teghernseensi [b] & in Appendice [c] prædicta recitatur. LIII.

[b] Cap. 8.
[c] Cap. 7.

Septimum Capitulum est de iis, qui nuper ad Monasterium venerunt. *De nuper venientibus ad Monasterium, ut primò discant Regulam, antequàm foras mittantur ad ministeria: & quòd non vadant ad judicia secularia.* Hoc Capitulum omittitur in Codice Teghernseensi. LIV.

Octavum Capitulum est de iis, qui seculum relinquunt, ut debitum servitium fugiant. *De his qui seculum relinquunt ad servitium dominicum impediendum, & tunc neutrum faciunt, ut aut in seculo sint, aut plenè in Regula permaneant,* sive, ut habet Capitulum centesimum quadragesimum-secundum libri quinti Capitularium, *unum è duobus eligant; aut pleniter secundùm Canonicam, aut secundùm Regulæ institutionem vivant; aut servitium dominicum faciant.* Abest etiam hoc Capitulum à Codice Teghernseensi. LV.

Nonum Capitulum inscribitur *de relinquentibus seculum,* est tamen de solis Clericis. *Ut omnes Clerici unum de duobus eligant, aut pleniter secundùm Canonicam aut secundùm Regularem institutionem vivere debeant.* In Capitulo decimo Codicis Teghernseensis & in nono prælaudatæ Appendicis desiderantur hæ voces, *omnes Clerici*, cetera sunt conformia. *De relinquentibus seculum, ut unum è duobus eligant,* &c. Ut hoc autem Capitulum de Clericis intelligas, suadent proximè sequentia, quæ pertinent ad Monachos. LVI.

Decimum Capitulum est de laicis noviter conversis, eique simillima sunt, nonum Codicis Teghernseensis & octavum prædictæ Appendicis. *De laicis noviter conversis, ne antequam suam legem pleniter vivendo discant, ad alia negotia mittantur.* LVII.

Undecimum Capitulum, quod est *de servis propriis & ancillis*, ita legitur. *De propriis servis & ancillis, ut non supra modum in Monasteria sumantur, ne desertentur villæ.* Et in Codice [d] Teghernseensi ac primo [e] libro Capitularium sic editum est. *De servis propriis & ancillis, ut non ampliùs tondeantur vel velentur, nisi secundùm mensuram, & ut ibi satis fiat, & villa non sint desolatæ.* LVIII.

[d] Cap. 11.
[e] Cap. 113.

Duodecimum Capitulum, quod *de congregationibus superfluis* inscribitur, cum quatuor reliquis insertum est Codici [f] Teghernseensi & libro LIX.

[f] Capp. 12. & seqq.

AN. CH. 805. primo [a] Capitularium. *De congregationibus superfluis, ut nullatenus fiant, sed tantos congreget quis, quantis consilium dare possit.* Vel, ut Codex Teghernseensis habet, *tantos congregent, quantis consilium dari potest.*

[a] Capp. 122. 124. & seqq.

LX. Decimum-tertium Capitulum *de non pulsatis secundùm Regulam* seu *de pulsantibus* inscribitur. *De illis, qui non sunt secundùm Regulam pulsati* seu probati, *ut deinceps emendentur & purgentur secundùm Regulam.* Hoc Capitulum in Codice Teghernseensi sic habetur. *De illis, qua non sunt secundùm Regulam à pulsantibus, ut deinceps emendentur, & pulsetur secundùm Regulam.* Et ab Amerpachio perperam explicatur *de pulsandis tintinabulis in Templis.*

LXI. Decimum-quartum Capitulum est de infantulis puellis, quando velentur. *Ut infantula ætatis puellula non velentur, antequàm illa eligere sciant quid velint, & ut pulsentur salvâ canonicâ sententiâ & auctoritate.* Breviùs in Capitularibus [b], *& pulsentur secundùm Regulam.* In Codice Teghernseensi desiderantur hæ voces, *& pulsentur.* Ceteris hoc loco præferendus est textus Codicis Metensis.

[b] Lib. 1. c. 114.

LXII. Decimum-quintum Capitulum inscribitur de Præpositis Monachorum. *Ut laici non sint Præpositi Monachorum infra Monasteria, nec Archidiaconi sint laici.* In hoc Capitulo laicus non opponitur Clerico, sed Clericus laicus opponitur Clerico Regulari. Sensus igitur hic est. Ut Clerici laici seu non Regulares nec Archidiaconi sint in Episcopiis nec Præpositi Monachorum in Monasteriis.

LXIII. Decimum-sextum Capitulum *de incestuosis* inscribitur. *De incestuosis, ut canonicè examinentur, & nec propter alicujus amicitiam alii relaxentur, alii constringantur,* sive ut Codex Teghernseensis & primus liber Capitularium habent, *quidam relaxentur, quidam verò constringantur,* id est, quidam absolvantur, quidam verò damnentur.

LXIV. Alterum Capitulare, quod est *ad omnes generaliter*, in Codice Teghernseensi constat Capitulis viginti-quinque, quorum tria postrema Stephanus Baluzius in manuscriptis exemplaribus San-Gallensi & Corbionensi testatur desiderari. Prætereà Metensem Sancti Vincentii Codicem, quem à Sirmondo visum diximus, idem etiam Baluzius vidit contulitque cum Vaticano ac Navarrico, factâque collatione Capitulare, quod apud Sirmondum tribus ac viginti componitur Capitulis, in quatuor ac viginti Capitula distribuit, secundo in duo distinctè separato. Utramque editionem, Baluzianam videlicet & Amerpachianam seu Bavaricam, simul comparabimus.

LXV. Primum Capitulum in editione Baluziana, quæ Codicibus, Vaticano, Metensi, & Navarrico, nititur, est de pace servanda, sic. *De pace, ut omnes, qui per aliqua scelera ei rebelles sunt, constringantur.* Ab hoc Capitulo inchoatur tertius Capitularium liber. *De pace admonemus, ut omnes, qui per aliqua scelera ei rebelles sunt, constringantur.* Codex Teghernseensis est depravatus. *De pace, ut omnes, qui per alia scelera rebelles sunt, constringantur ad omnes generaliter.* Amerpachius ad hunc locum *per alia scelera* legit *per talia scelera*, meliùs ex tertio Capitularium libro reponeret *per aliqua scelera*. Deinde non parùm se torquet in explicando fine Capituli, *constringantur ad omnes generaliter*, has enim voces, *ad omnes*, ait abundare, vel hunc esse sensum ut constringantur ad unum omnes; at Capitulum desinit in hoc vocabulo *constringantur*, & quæ sequuntur hæ voces, *ad omnes generaliter*, pertinent ad Titulum ipsius Capitularis, quod est *ad omnes generaliter.*

LXVI. In editione Baluziana Capitulum secundum est *de justitiis generalibus* tertium verò præcipit, *ut viduæ, orphani, & pauperes non despiciantur.* Secundum sic habetur. *De justitiis Ecclesiarum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum.* Tertium, sic. *Ut in publicis justitiis non despiciantur viduæ, orphani, & pauperes clamantes, sed diligenter audiantur primò omnium eorum negotia & causæ.* Utrumque commodiùs sub uno Capitulo de justitiis generalibus,

AN. CH. 805.

quod eſt ſecundum in Codice Teghernſeenſi & in libro tertio Capitularium, ſic comprehenditur. *De juſtitiis Eccleſiarum Dei, viduarum, orphanorum, & pupillorum, præcipimus* *, *ut in publicis judiciis non deſpiciantur clamantes, ſed diligenter audiantur.* Hoc Capitulum Tomo ſuperiore ad annum Chriſti ſeptingenteſimum octogeſimum [a] jam deſcripſimus. * Cod. Teghernſ. deeſt *præcipimus*

[a] Num. 1.

Quartum Capitulum, quod *de juſtitia Domni Imperatoris* inſcribitur, eſt hujuſcemodi. *De juſtitia Domni Imperatoris, ut pleniter fiat inquiſita.* Capitulum verò tertium Codicis Teghernſeenſis, cui ſimillimum etiam eſt tertium Capitulum libri tertii Capitularium, inſcribitur *de juſtitiis Regalibus*, ſicque profertur. *De juſtitiis Regalibus, ut pleniter fiant inquiſita*, id eſt, ut pleniter inquirantur. LXVII.

In editione Baluziana quintum Capitulum eſt *de fame, clade, & peſtilentiâ ſi evenerit*; ſextum, *de ſublevanda neceſſitate pauperum tempore famis.* Quintum ſic habetur. *De hoc quòd ſi evenerit fames, clades, aut inæqualitas aeris, vel alia quacunque tribulatio, ut non expectetur Edictum noſtrum, ſed ſtatim Dei miſericordia deprecetur in loco ubi ſit.* Sextum, ſic. *Et in præſenti anno de famis inopia, ut ſuos quiſque adjuvet, & ſuam annonam non nimis carè vendat. Et ne foris Imperium noſtrum vendatur aliquid alimoniæ.* Utrumque in Codice Teghernſeenſi ſub uno Titulo *de fame, clade, & peſtilentia, ſi evenerit*, Capitulo quarto ſic repreſentatur. *De hoc, ſi famis evenit, clades, aut inæqualitas aeris, vel alia qualiſcunque tribulatio, non expectetur Edictum noſtrum, ſed ſtatim deprecetur Dei miſericordia. Et in præſenti anno de famis inopia, ut ſuos quiſque adjuvet prout poteſt, & ſuam annonam non nimis carè vendat. Et ne foris imperium noſtrum vendatur aliquid alimoniæ.* Editioni Bavaricæ conſentit Capitulum centeſimum duodeviceſimum libri primi Capitularium. LXVIII.

Quod in editione Baluziana ſeptimum eſt Capitulum *de armis non portandis*, quintum eſt in Codice Teghernſeenſi convenitque cum quarto libri tertii Capitularium, quod Tomo ſuperiore ad annum Chriſti ſeptingenteſimum octogeſimum [b] jam recitavimus. LXIX.

[b] Num. 5.

Quod in editione Baluziana Capitulum eſt octavum cum hoc Titulo, *ut de duodecim manſis brunia habeatur*, in Bavarica ſextum inſcribitur *de armatura in hoſte habenda*, éſtque quintum in tertio libro Capitularium. *De armis* * *in exercitu, ſicut anteà in alio Capitulari mandavimus, ita ſervetur. Et inſuper omnis homo de* * *duodecim manſis bruniam habeat. Qui verò bruniam habens ſecum in exercitu non tulerit, omne beneficium cum brunia perdat.* LXX.

* Edit. Bavar. *armatura*

* Cod. Teghernſ. malè XII *menſes*

Sequitur in utraque editione & in tertio libro Capitularium Capitulum *de negotiatoribus quouſque procedant.* Editio Baluziana ſic habet. *De negotiatoribus, qui partibus Sclavorum & Avarorum pergunt, quouſque procedere cum ſuis negotiis*, ſive cum rebus venalibus *debeant. Id eſt, partibus Saxoniæ uſque ad Bardenwihc, ubi prævideat Redi; & ad Scheſla, ubi prævideat Madalgoz. Ad Magadoburg prævideat Atto. Ad Erpisfurt prævideat Madalgoz. Ad Halageſtat ipſe Madalgoz. Ad Forcheim, ad Brianberg Odulf. Et ad Reginisburg Odulf. Ad Loriacum Warinarius. Et ut arma & brunias non ducant in illis locis ad vendendum. Quòd ſi inventi fuerint portantes, omnis ſubſtantia eorum auferatur ab eis, dimidia quidem pars partibus Palatii, alia verò medietas inter Comitem & inventorem dividatur & inter jamdictum Miſſum.* In Codice Teghernſeenſi, cujus variæ ſunt circa propria nomina lectiones, ipſum Capitulum ſic clauditur, *alia verò medietas inter jamdictos Miſſos & inventorem dividatur.* In Capitularibus [c] deſiderantur nomina Miſſorum, quæ certè reponi debent, quia in poſtrema Capituli parte, quæ non differt à Codice Teghernſeenſi, mentio Miſſorum repetitur. LXXI.

[c] Lib. 3. c. 6.

In editione Baluziana decimum Capitulum *de clamatoribus vel cauſidicis* ſic effertur. *De clamatoribus & cauſidicis, qui nolunt conſentire Scabineis nec blaſphemare eorum judicium, ut unum è duobus agant. Et, ſi indiculum portas* LXXII.

AN. CH. 805.

de Curte, non mittatur in carcerem, sed sub custodia cum ipso indiculo mittatur ad Curtem. In Codice verò Teghernseensi [a] necnon & in Capitularibus [b] paulò fusiùs ac distinctiùs, sic. *De clamatoribus vel causidicis, qui nec judicium Scabinorum * adquiescere nec blasphemare volunt, antiqua consuetudo servetur, id est, ut in custodia recludantur, donec unum è duobus faciant. Et, si ad Palatium pro hac re reclamaverint, & literas detulerint, non quidem eis credatur, nec tamen in carcere ponantur, sed cum custodia & cum ipsis literis pariter ad Palatium nostrum remittantur, & ibi discutiantur, sicut dignum est.*

[a] Cap. 8.
[b] Lib. 3. c. 7.
* In Capitular. Scabineorum

LXXIII. Capitula undecimum & duodecimum in editione Baluziana de juramentis inscribuntur, undecimum *de juramento infantium*, duodecimum generaliter *de juramentis*. At potissima pars duodecimi spectat ad conspirationes seu conjurationes, ideóque rectiùs in Codice Teghernseensi totum Capitulum nonum est *de juramento*, & decimum *de conspirationibus*, ut & in tertio Capitularium libro Capitulum octavum est de juramento, nonum de conspirationibus. Hac observatione præmissâ, Baluzianam editionem accipe. Capitulum undecimum. *Ut infantes, qui anteà non potuerunt propter juvenilem ætatem jurare, modò ut jurent jubeantur.* Capitulum duodecimum. *De juramentis, ut frustrà non fiant, & non aliter nisi senioribus ad utilitatem Regiam, & unicuique qui suam justitiam quærit. Ceterùm qui conjurationis causam agunt, principes conjurationis capite puniantur, ceteri se invicem flagellent, & nares præcidant.* In Codice Teghernseensi Capitulum de juramento tale est. *De juramento, ut nulli alteri per sacramentum fidelitas promittatur nisi nobis & unicuique proprio seniori ad nostram utilitatem & sui senioris, exceptis his sacramentis, qui justè secundùm legem alteri ab altero debentur.* In Capitularibus hæc adduntur. *Et infantes, qui anteà non potuerunt propter juvenilem ætatem jurare, modò fidelitatem repromittant.* Sequitur utrobique Capitulum *de conspirationibus*, sic. *De conspirationibus verò, quicunque facere præsumpserint, & sacramento quamcumque conspirationem firmaverint, ut triplici ratione judicentur. Primò, ubicunque aliquod malum per * hoc perpetratum fuerit, auctores facti interficiantur, adjutores * verò eorum singuli alter ab altero flagellentur, & nares sibi invicem præcidant *. Ubi verò nihil mali perpetratum est, similiter quidem inter se flagellentur, & capillos sibi invicem detondeant. Si verò aliqua conspiratio per dextras firmata fuerit, si liberi sunt, aut jurent cum idoneis juratoribus hoc pro malo non fecisse, aut si facere non potuerint, suam legem componant; si verò servi sunt, flagellentur. Et ut de cetero in Regno nostro nulla hujusmodi conspiratio nec per sacramentum nec sine sacramento fiat.*

* pro hoc
* adjuratores
* Cod. Teghernf. malè prædicant.

LXXIV. Capitulum decimum-tertium editionis Baluzianæ *de perjuriis* inscribitur. *De perjuriis, ut caveantur, & non admittantur testes ad juramentum antequàm discutiantur. Et, si aliter discuti non possunt, separentur ab invicem, & singulariter inquirantur. Et meliores ad testimonium eligantur. Et omnino nullus ad testimonium vel ad juramentum nisi jejunus adducatur. Et ille qui ad testimonium adducitur, si refutatur, dicat ille qui eum refutat & probet qualiter vel quare illum recipere nolit. Et, si non potest refutare, recipiat illum, etiamsi nolit. Et de ipso pago, non de altero, eligantur testes, nisi fortè longiùs extra comitatum causa sit inquirenda. Et, si quis convictus fuerit perjurii, perdat manum aut redimat.* In Codice Teghernseensi hoc Capitulum, quod *de perjuriis* inscribitur, undecimum est, additque quòd *non soli accusatori liceat testes eligere, absente suo causatore* *. Et in tertio Capitularium libro Capitulum decimum, quod est etiam *de perjuriis*, cum Codice Teghernseensi penitus convenit, excepto quòd istius Codicis hæ voces, *& de ipso pago, non de altero, eligantur testes*, in Capitularibus ita redduntur, *& de ipso pago aut de vicinis centenis eligantur.* Actum jam de illo Capitulo Tomo superiore [c].

* malè accusatore. Amerpach. reo.
[c] Ad an. 780. n. 1.

LXXV. Capitulum decimum-quartum in editione Baluziana *de Advocatis & Judicibus* inscribitur, éstque hujuscemodi. *De Advocatis & Judicibus Comitum & omnibus publicis Auctoribus tales eligantur, quales & sciant & velint justè*

causas

causas terminare. Et ubi mali inventi fuerint, à Missis nostris mittantur melio- AN. CH.
res. Episcopi & Abbates & Comites pravi veniant ad Curtem. In Codice Teg- 805.
hernseensi Capitulum duodecimum, quod est *de Advocatis, Vicedominis, Vi-*
cariis, & Centenariis, nullam Episcoporum & Abbatum mentionem facit. *Ut* CAROLI
pravi Advocati, Vicedomini, Vicarii & Centenarii tollantur, & tales eligantur, IMP. 5.
quales & sciant & velint justè causas discernere & terminare. Et, si Comes pra- PIPPINI
vus inventus fuerit, nobis nuntietur. Huic Codici non absimile est Capitulum LUDOV.
undecimum libri tertii Capitularium. RR. 25.

Quod *de teloneis* subjungitur Capitulum, in editione Baluziana numera- CAROLI
tur decimum-quintum, decimum-tertium in Codice Teghernseensi. *De to-* R. 17.
loneis placet nobis, ut antiqua & justa telonea à negotiatoribus exigantur, tam LXXVI.
de pontibus, quámque & de navigiis, seu mercatis. Nova verò sive injusta, ubi
vel funes tenduntur, vel cum navibus sub pontibus transitur, seu his similia,
*in quibus nullum adjutorium iterantibus * præstatur, ut non exigantur. Simili-* * itinerantibus
*ter etiam nec de his qui sine negotiandi causa substantiam suam de una domo sua** * Cod Teghernf. deest sua
ad aliam aut ad Palatium seu in exercitum ducunt. Si quid verò fuerit unde du-
*bitetur, ad primum * Placitum nostrum, quod cum ipsis Missis habituri sumus, in-* * proximum
terrogetur. Consentit, quod in tertio Capitularium libro Capitulum est duo-
decimum.

Proximum sequitur Capitulum *de fugitivis Clericis sive laicis*, quod in LXXVII.
primo Capitularium libro ponitur centesimum undevicesimum. *De fugitivis*
*Clericis sive laicis, vel etiam fæminis, sicut jam in alio Capitulari præcepimus *,* * præcipimus
ita servetur.

Subjicitur eùm in utraque editione tum in primo Capitularium libro Ca- LXXVIII.
pitulum *de liberis hominibus ad servitium Dei se tradentibus*, sic. *De liberis*
hominibus, qui ad servitium Dei se tradere volunt, ut priùs hoc non faciant
quàm à nobis licentiam postulent. Hoc ideo quia audivimus aliquos ex illis non
*tam causâ devotionis quam exercitum * seu aliam functionem Regalem fugiendo,* * exercitum seu alias functiones Regales
quosdam verò cupiditatis causâ ab his, qui res illorum concupiscunt, circumventos
audivimus. Et hoc ideo fieri prohibemus.

Subjicitur & Capitulum *de oppressione pauperum*, sic. *De oppressione paupe-* LXXIX.
rum liberorum hominum, ut non fiant à potentioribus per aliquod malum inge-
nium contra justitiam oppressi, ita ut coacti res eorum vendant aut tradant. Ideo
hac & suprà & hîc de liberis hominibus diximus, ne fortè parentes contra jus-
titiam fiant exhæreditati, & Regale obsequium minuatur, & ipsi hæredes propter
indigentiam mendici vel latrones seu malefactores efficiantur. Et ut sæpiùs non
fiant banniti (sive, ut habet Codex Teghernseensis, *non fiant manniti ad Pla-*
citum) *nisi sicut in alio Capitulari præcepimus, ita servetur.* In hoc Capitulo
Carolus per hæc verba, *ideo hac & suprà & hîc de liberis hominibus diximus,*
respicit ad sextum Capitulum antiquioris additionis, quam Legi Salicæ fe-
cit anno Christi septingentesimo octogesimo, sextum enim illud Capitulum,
quod suo loco [a] retulimus, tale est. *De oppressione pauperum liberorum hominum,* ª Tom. 6. p.
ut nulli fiant à potentioribus per aliquod malum ingenium contra justitiam oppressi, 780. n. 7.
sed diligenter inquiratur eorum causa.

Quod in editione Baluziana decimum-nonum, in Bavarica decimum- LXXX.
septimum sequitur Capitulum *de Ecclesiis seu Sanctis noviter inventis*, in Ca-
pitularibus decimum est Appendicis primæ, eodémque modo ubique sic le-
gitur. *De Ecclesiis seu Sanctis noviter sine auctoritate inventis, nisi Episcopo pro-*
bante minimè venerentur; salvâ etiam & de hoc & de omnibus Ecclesiis cano-
nicâ auctoritate.

In editione Baluziana hoc *de falsis monetis* Capitulum publicatur vicesi- LXXXI.
mum. *De falsis monetis, quia in multis locis contra justitiam & contra Edictum*
nostrum fiunt, volumus ut nullo alio loco moneta sit nisi in Palatio; nisi fortè à
nobis iterum aliter fuerit ordinatum. Denarii verò, qui pensant & meri sunt,
stabiles esse possunt. Vel ut tertius liber [b] Capitularium habet; *illi tamen de-* ᵇ Cap. 13.

AN. CH. 805. *narii, qui modò monetati sunt, si pensantes & meri sunt, habeantur.* In Codice Teghernseensi non *monetati* sed *moneti* dicuntur illi denarii, monetósque denarios Amerpachius interpretatur signatos aut percussos.

LXXXII. Capitulum *de heribanno*, in edinone Baluziana est vicesimum-primum, undevicesimum in Codice Teghernseensi, decimum-quartum in tertio libro Capitularium, ac primum in titulo sexto libri tertii Legis Longobardorum, unde à nobis ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum [a] Tomo superiote jam descriptum fuit, ideóque hîc omittitur.

[a] Num. 104.

LXXXIII. Capitulum *de censu Regali* vicesimum-secundum occurrit in editione Baluziana, vicesimum in prædicto Codice, sic. *Census Regalis undecunque legitimè exhibeatur *, volumus ut inde solvatur, sive de propria persona hominis, sive de rebus.* Lege in Capitularibus Capitulum decimum-quintum libri tertii.

* Capitular. *exigebatur.* Cod. Metens. *exiebat.*

LXXXIV. Sequitur Capitulum *de latronibus*, vicesimum-tertium in editione Baluziana, vicesimum-primum in Bavarica. *De latronibus, sicut jam anteà in alio Capitulari commendavimus, ita maneat.* Hoc Capitulum in Capitularibus est primum Appendicis secundæ. In eo Carolus alludit ad Capitulare Harisalliense, quod ad annum ejusdem Caroli Regis undecimum, Christi septingentesimum septuagesimum-nonum [b] retulimus, reperiésque maxima ex parte insertum libro quinto Capitularium à Capitulo centesimo vicesimo-secundo ad centesimum tricesimum-quintum.

[b] Nu. 1. & seqq.

LXXXV. Postremum editionis Baluzianæ Capitulum est *de liberis hominibus uxores fiscalinas habentibus.* Hoc Capitulum Tomo superiore [c] jam recitatum à nobis fuit. Est vicesimum-secundum in Codice Teghernseensi, decimum-sextum in libro tertio Capitularium.

[c] Ad an. 780 n. 8.

LXXXVI. In editione Bavarica Viti Amerpachii adduntur tria Capitula. Vicesimum-tertium. *Ut decima populi dividantur in quatuor partes, id est, una pars Episcopo, alia Clericis, tertia pauperibus, quarta Ecclesiæ in fabricis applicetur, sicut in Decreto Gelasii Papæ continetur.* Vicesimum-quartum. *Ut viduis, & pupillis, orphanis, cæcis, & claudis tuitionem atque adminiculum impertiamus juxta possibilitatem nostram vel vires, sicut in Præcepto Domini Regis continetur.* Vicesimum-quintum. *De incantationibus, auguriis, vel divinationibus, & de his qui tempestates vel alia maleficia faciunt, placuit Sancto Concilio, ut ubicunque deprehensi fuerint, videat Archipresbyter Diœcesis illius, ut diligentissimè examinatione constringantur, si fortè confiteantur, malorum quæ gesserunt. Sed tali moderatione fiat eadem districtio, ne vitam perdant, sed ut salventur in carcere afflicti, usquedum Deo inspirante spondeant emendationem peccatorum, & ut nullatenus per aliqua præmia à Comitibus vel Centenoriis absque districta examinatione remittantur. Et hoc si fecerint Archipresbyteri, dum hoc cognoverint, nequaquam Episcopis celare audeant, & ab Episcopis, ut dignum est, pro hoc corripiantur.*

LXXXVII. Hæc tria Capitula, quia desiderantur in manuscriptis Codicibus, quos undique conquisitos Stephanus Baluzius insigni diligentiâ consuluit, pertinere non videntur ad Capitulare, de quo loquimur. In primo illorum Capitulorum non satis appositè citatur Gelasius Papa, quod enim in libro Canonum, quem anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto Hadrianus Pontifex Carolo Regi ad usum Occidentalium Ecclesiarum obtulit, Decretum Gelasii vicesimum-septimum reperitur, non est speciatim de decimis, sed generatim de quolibet Ecclesiæ reddit. *Quatuor autem tam de reddito quàm de oblatione fidelium, prout cujuslibet Ecclesiæ facultas admittit, sicut dudum rationabiliter est decretum, convenit fieri portiones, quarum sit una Pontificis, altera Clericorum, pauperum tertia, quarta fabricis applicanda Ecclesiæ.* In Lege tamen Longobardorum [d] reperitur hæc Caroli Sanctio de dividendis decimis. *Ut decima populi in quatuor partes dividantur. Prima pars Episcopis detur, alia Clericis, tertia pauperibus, quarta in fabrica ipsius Ecclesiæ.*

[d] Lib. 3. Tit. 3.

Hujus Sanctionis jam meminimus Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum [a]. AN. CH. 805.

Fridericus Lindenbrogius tertiam additionem quam Carolus ad Legem Salicam fecit, in quatuordecim Capitula distinctam publicavit. At titulos singulorum satis erit exhibuisse, quia sumpta sunt ex Capitulari proximè descripto. Primum igitur Capitulum est de pace servanda; secundum de justitia Domni Imperatoris; tertium de fame, clade, & pestilentia, si evenerit; quartum de armatura in exercitu, & ut de duodecim mansis brunia habeatur; quintum de negotiatoribus, quousque procedant; sextum de clamatoribus vel causidicis; septimum de conspirationibus; octavum de fugitivis Clericis sive laicis; nonum de liberis hominibus ad servitium Dei se tradentibus; decimum de oppressione pauperum; undecimum de falsis monetis; duodecimum de heribanno; decimum-tertium de latronibus; decimum-quartum de censu Regali. Quatuordecim hisce Capitulis additionis ad Legem Salicam totidem respondent Capitula superioris Capitularis in editione Baluziana, nempe primum, quartum, quintum, octavum, nonum, decimum, duodecimum, decimum-sextum, decimum-septimum, decimum-octavum, vicesimum, vicesimum-primum, vicesimum-tertium, vicesimum-secundum. Et in tertio Capitularium libro hæc Capitula, primum, tertium, quintum, sextum, septimum, nonum, decimum-tertium, decimum-quartum, decimum-quintum, decimum-sextum, necnon in primo eorumdem Capitularium libro Capitula centesimum undecimum-nonum, centesimum vicesimum, centesimum vicesimum-primum, itémque primum Appendicis secundæ. [a] Num. 101. LXXXVIII. AUGET TERTIO LEGEM SALICAM.

Stephanus Baluzius nobis ad hunc annum ex Codice Bigotiano sexdecim communicavit Capitula, quæ data sunt Jessæo Episcopo Ambianensi Misso Dominico. Nullum hic describemus, quia desumpta sunt ex duobus Capitularibus nuperrimè descriptis. Id ex singulorum titulis apertè patebit. Primum est *de laicis noviter conversis*, ut decimum Capitularis *infra Ecclesiam*. Secundum est *de Præpositis Monachorum*, ut decimum-quintum ejusdem Capitularis. Alia quatuordecim excerpta sunt è Capitulari *ad omnes generaliter*; inscribuntur enim, tertium *de justitiis generalibus*; quartum *de justitiis Domni Imperatoris*; quintum *de fame, clade, & pestilentia, si evenerit*; sextum *de armis non portandis*; septimum *de armatura in exercitu, & ut de duodecim mansis brunia habeatur*; octavum *de clamatoribus vel causidicis*; nonum *de juramentis*; decimum *de conspirationibus*; undecimum *de perjuriis*; duodecimum *de Advocatis, Vicedominis, Vicariis, & Centenariis*; decimum-tertium *de oppressione pauperum*; decimum-quartum *de censu Regali*; decimum-quintum *de Latronibus*; decimum-sextum *de liberis hominibus uxores fiscalinas habentibus*. LXXXIX. DAT XVI CAPITULA JESSÆO EP. AMBIAN. MISSO DOMINICO.

Inter selecta Capitula Ecclesiastica Caroli Magni recensetur apud Jacobum Sirmondum ex Capitulis in Theodonis villa firmatis quod in libro septimo Capitularium est trecentesimum primum, ut omnes à minore usque ad majorem suis Sacerdotibus obedientes existant, sicut ipsi Domino cujus vice Legatione in Ecclesia funguntur. *Volumus atque præcipimus, ut omnes suis Sacerdotibus tam majoris ordinis quàm & inferioris, à minimo usque ad maximum, ut Summo Deo, cujus vice in Ecclesia Legatione funguntur, obedientes existant. Nam nullo pacto agnoscere possumus, qualiter nobis fideles existere possint, qui Deo infideles & suis Sacerdotibus inobedientes apparuerint: aut qualiter nobis obedientes nostrísque Ministris ac Legatis obtemperantes erunt, qui illis in Dei causis & Ecclesiarum utilitatibus non obtemperant. Potiùs namque, juxta veritatis vocem, ille metuendus est, qui potest animam & corpus perdere in gehennam, quàm ille, qui corpus torquere & honores temporales potest auferre. De illis dictum est.* [*Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit.*] *Et alibi.* [*Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei.*] *Et rursus,* [*Qui scandaliza-* XC. EPISCOPI AB OMNIBUS HONORANDI.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

verit unum de pusillis istis, melius est illi, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.] *Et iterum.* [*Qui vos recipit, me recipit: & qui me recipis, recipit eum qui me misit.*] *Et multa alia, horúmque similia. His ergo fulti oraculis jubemus, ut omnes eis pro viribus ad eorum peragenda ministeria, & ad malos & peccatores atque negligentes homines distringendos, summoperè obedientes existant. Qui autem in his, quod absit, aut negligentes, eísque inobedientes fuerins inventi, sciant se nec in nostro Imperio honores retinere, licèt etiam filii nostri fuerint, nec in Palatio locum, neque nobiscum, aut cum nostris societatem aut communionem ullam habere, sed magis sub magna districtione & ariditate pœnas luent. In his namque omnium nostrorum fidelium volumus agnoscere fidem ac benevolentiam, quoniam si hac fideliter & utiliter impleverint, tunc Deo & nobis fideles erunt. Si autem, quod absit, secus egerint, tunc non solùm infideles, sed etiam infames atque reprobi manifestè apparentes notabuntur, eorúmque domus publicabuntur, & ipsi exiliabuntur.*

XCI. *Alia Capitula Ecclesiastica.* Huic Constitutioni subjicimus Capitulare tredecim in Capitula distinctum, quod Stephanus Baluzius nobis ex manuscripto Codice Clarissimi Viri Philiberti *de la Mare* Senatoris Divionensis communicavit. In toto contextu nullum Characteris Chronologici vestigium superest, excepto quòd Carolus calumniam passus quasi Episcopos & Sacerdotes, ut honor eis minueretur, ad pugnam ire vetuerit, in primo Capitulo priora confirmat statuta, testatúrque id à se fieri Leone Papâ in idem consilium conspirante. *Adjuncto*, inquit, *Leonis Papa spiritu nostro spiritui, per Deum & omnium Sanctorum merita prohibemus*, &c. Inde colligimus editum hoc Capitulare, postquàm Leo Pontifex reditum in Italiam è Caroli comitatu suscepit anno Christi vel septingentesimo nonagesimo-nono, vel octingentesimo quinto. Primum Capitulum ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-nonum [a] superiore Tomo retulimus, cetera, quæ seriùs ad nos in unum collecta Capitulare pervenerunt, hoc loco describemus. Utraque libris Capitularium sexto & septimo inserta reperiuntur; libro sexto quatuor, quintum videlicet, sextum, septimum, & nonum; reliqua libro septimo.

[a] Num. 48.

XCII. Omisso igitur primo Capitulo, quod Tomo superiore descripsimus adversùs eos qui dicebant Carolum, ut honor Episcopis & Presbyteris minueretur, ne irent ad pugnam, idcircò prohibuisse, secundum aggredimur, quo Carolus præcipit, ut nefanda scelera caveantur, ob quorum enormitatem percussa destructáque sunt Regna. *Prohibemus*, inquit, *omnino sub pœna sacrilegii generaliter omnibus cunctarum Ecclesiarum rerum invasiones, vastationes, alienationes, Sacerdotúmque & reliquorum servorum Dei oppressiones, vexationes, atque cunctorum generum injurias, necnon & cunctis utriusque sexûs hominibus adulteria, fornicationes, Sodomiticásque luxurias, atque incesta, vel cuncta inlicita conjugia, homicidia injusta, perjuria, falsa testimonia, & omnia inlicita, pro quibus non solùm Regna & Reges sed etiam homines in eis commanentes perire cognovimus. Sed quia Deo auxiliante per merita & intercessiones Sanctorum servorúmque Dei, quos sublimare & honorare curavimus atque curamus, hactenus nos & successores nostri Regna & Regiones adquisivimus, & victorias multas habuimus, deinceps summoperè omnibus nobis providendum est, ne pro prædictis inlicitis & spurcissimis luxuriis, his, quod absit, careamus. Nam multæ regiones, quæ rerum Ecclesiarum invasiones, vastationes, alienationes, vexationésque, & Sacerdotum reliquorúmque servorum Dei oppressiones, vel quascunque injurias, quæ jamdicta inlicita, & adulteria, vel Sodomiticam luxuriam, vel commixtionem meretricum sectata fuerunt, nec in bello seculari fortes, nec in fide stabiles perstiterunt. Et qualiter Dominus talium criminum operatoribus ultrices pœnas per Sarracenos & alios populos venire & sævire permisit, cunctis earum Gesta legentibus liquet. Et nisi nos ab his caveamus, similia nobis supervenire non dubitamus, quia vindex est Deus de his omnibus. Quapropter sciat unusquisque nobis subjectus, qui in uno ex his repertus atque convictus fuerit, &.*

honores, si habet, omnes perdere, & in carcerem se usque ad justam emendationem atque per publica pœnitentia satisfactionem retrudi, & ab omni fidelium consortio fieri alienum. Valdè enim cavenda est illa fovea, in quam alios cecidisse cognovimus. Huic Capitulo simillimum reperies, quod est centesimum quintum in septimo Capitularium libro. Ceterùm ex his Caroli verbis, *hactenus nos & successores nostri Regna & Regiones adquisivimus, & victorias multas habuimus*, apertè liquet hoc Capitulum promulgatum fuisse, cùm Carolus superstites in vivis conspiciebat tres filios, Carolum, Pippinum, & Ludovicum, quos successores suos ideò vocat, quia Reges eos jam instituit, nec immeritò participes victoriarum dicit, quorum operâ feliciter usus est in amplificandis Regni limitibus.

AN. CH 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

XCIII. Tertium Capitulum est de rebus Ecclesiasticis absque jussione proprii Episcopi non dandis. *Placuit, ut Episcopi rerum Ecclesiarum in omnibus juxta Sanctorum Canonum Sanctiones plenam semper habeant potestatem. Nullus eas dare vel accipere absque proprii Episcopi audeat jussione. Nullus eas invadere, vel vastare, aut quoquo modo deteriorare præsumat. Nam de vastantibus Ecclesias earúmque res, nihil aliud intelligimus, quàm contra illum æterni Imperii Deum ejúsque Majestatis homines movere certamen, cùm illa ædes illi die noctúque famulentur, & illi sint consecratæ. Videant ergo vastantes eásque invadentes, prænuntiamus, ne ab illo, si se commoveat, vastentur & disperdantur, cujus percussionem montium dorsa ferre non possunt. Nos verò ista nec agere volumus, nec facere volentibus consentire, ne nos, quod absit, perdamus, aut se perdere volentibus consentiamus. Quapropter præcipimus, ut si quis ex jure Ecclesiastico hactenus nostrâ largitate aliquid possedit, si illa deinceps habere voluerit, ad proprios veniat, & ab eis, & à Præpositis Ecclesiarum, unde esse videntur, quocunque modo justè potuerit, eam impetrare satagat, & nihil ex eis aliter ambiat aut concupiscat vel accipiat, ne cupidus sanctarum rerum ignis, qui in eis est, eos favillosiùs exurat. Unde & in sacris Canonibus Spiritu Dei conditis decretum habetur ita. [Si quis oblata dederit vel acceperit præter Episcopum, vel eum qui constitutus est ab eo ad dispensandam misericordiam pauperibus, & qui dat & qui accipit anathema sit.] Scimus enim anathematizatos homines, & in præsenti seculo infames esse ac perditos, & à consortio fidelium in omnibus absque pane & aqua fieri alienos, atque si absque Ecclesiæ satisfactione de hac vita recesserint, à Regno Dei fore extorres. Quam foveam cavere dissimulans vel recusans nostrâ se sciat per omnia carere societate, quia non solùm qui faciunt, sed qui facientibus prava consentiunt, rei sunt. Satius enim nobis est Regnum non habere terrenum, quàm æternum perdere. Plùs verò me credo posse Deum per suorum merita Sanctorum adjuvare, quàm omnem militiam secularem. Quapropter omnes scire cupimus, si super his, quibus fruimur, bonis universum mundum lucrari potuissemus, nostram vestrásque animas perdere noluissemus, nec se pro prædictis cupiditatibus perdere volentibus consentire. Testante namque Evangelica tubâ didicimus nihil prodesse homini universum mundum lucrari, si anima sua detrimentum patiatur. Et iterum. [Quam dabit homo commutationem pro anima sua?] Et iterum. [Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.]* Hoc Capitulum est centesimum duodenonagesimum in septimo Capitularium libro.

XCIV. Capitula quartum & quintum à nobis omittuntur, quia sunt eadem cum Canonibus quinto & decimo-quarto Synodi Arvernensis primæ, quam Tomo primo ad annum Christi quingentesimum tricesimum-quintum[a] descripsimus. Præstereà lege in septimo Capitularium libro Capitulum centesimum nonagesimum-secundum, & in sexto libro Capitulum centesimum tricesimum-secundum.

[a] Nu. 1. & seqq.

XCV. Sextum Capitulum. *Ea, quæ circa Catholicam legem vel olim ordinavit antiquitas, vel parentum nostrorum auctoritas religiosa constituit, vel nostra Serenitas roboravit, novellâ superstitione submotâ, integra & inviolata custodiri præci-*

AN. CH. 805. *pimus.* Huic Capitulo simillimum est ducentesimum octogesimum-secundum in sexto Capitularium libro.

CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

XCVI. Septimum Capitulum. *Ut nullus Episcoporum, aut cujuslibet ordinis Clericus, vel alia quacunque persona, quibuslibet conditionibus, seu in uno Regno seu in alio positas alterius cujuscunque Ecclesia res aut petat aut præsumat accipere. Quòd si fecerit, tamdiu habeatur à communione Ecclesiæ vel ab omnium fratrum ac filiorum caritate suspensus, donec ipse Ecclesiæ, cujus directo ordine juris est, ablata restituat.* Hoc Capitulum est centesimum tricesimum-tertium in sexto Capitularium libro.

XCVII. Octavum Capitulum est de Privilegiis Ecclesiarum inlibatè servandis. *Privilegia atque Præcepta Ecclesiarum manere semper incorrupta præcipimus, & quicquid ab antecessoribus vel parentibus nostris circa sacrosanctarum Ecclesiarum utilitates constitutum est, vel quæ singuli quique Antistites pro causis Ecclesiasticis impetrarunt, sub pœna sacrilegii jugi soliditate æternitate serventur.* Hoc Capitulum numeratur trecentesimum vicesimum-primum in septimo Capitularium libro.

XCVIII. Nonum Capitulum est de rebus Ecclesiæ à nullo injustè retentandis vel diripiendis. *Ne cui liceat res vel facultates Ecclesiis aut Monasteriis vel Xenodochiis pro quacunque eleemosyna cum justitia delegatas retentare, alienare, atque subtrahere. Quod si quis fecerit, tanquam necator pauperum, antiquorum Canonum sententiis constrictus, ab Ecclesiæ liminibus excludatur, quandiu ab ipso ea, quæ sunt ablata aut retenta, reddantur.* Hoc Capitulum ponitur centesimum tricesimum-quartum in sexto Capitularium libro.

XCIX. Decimum Capitulum præcipit, ut Ecclesiastica jura semper illibata permaneant. *Monemus, ut jura Ecclesiarum, sicut à patribus divinitus inspiratis sunt ordinata, inviolata permaneant. Nihil alienum improbus ambitus concupiscat, nec per alterius imitationem suum aliquis quærat augmentum.* Hoc Capitulum habetur trecentesimum quadragesimum-primum in septimo Capitularium libro.

C. Undecimum Capitulum statuit, ut Ecclesiæ dotésque earum semper ad Episcopi dispositionem pertineant. *Placuit, ut omnes Ecclesiæ cum dotibus & omnibus rebus suis in Episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem vel dispositionem suam semper pertineant.* Hoc Capitulum est trecentesimum sexagesimum-tertium in septimo Capitularium libro.

CI. Duodecimum Capitulum quæcunque circa divinum cultum priùs statuta sunt, ea vult illibata permanere. *Quæcunque à parentibus nostris diversis sunt statuta temporibus, manere inviolata atque incorrupta circa sacrosanctas Ecclesias præcipimus. Nihil igitur à Privilegiis immutetur; omnibus, qui Ecclesiis serviunt, tuitio deferatur. Quia temporibus nostris addi potiùs reverentiæ cupimus, quàm ex his, quæ olim præstita sunt, immutari.* Hoc Capitulum ponitur trecentesimum septuagesimum-primum in septimo Capitularium libro.

CII. Decimum-tertium Capitulum est de superiorum Capitulorum observatione. *Has omnes Constitutiones Ecclesiasticas, quas summatim breviterque perstrinximus, sicut pleniùs in Canone continentur, manere perenni stabilitate sancimus. Si quis ergo Clericus aut laicus harum Sanctionum obediens esse noluerit, si Clericus fuerit, excommunicationi subjaceat. Si verò laicus fuerit, & honestioris loci persona, medietatem facultatum suarum amittat fisci viribus profuturam. Si verò minoris loci persona est, amissione rerum suarum multatus in exilio deputetur.* Hoc Capitulum numeratur trecentesimum septuagesimum in septimo Capitularium libro.

CIII. VULFARIUS ARCHIEP. REMENSIS LEGATIONEM OBIT IN RHÆTIA CURIENSI. Ad hæc quoque tempora referendum videtur, quod à Ratperto Monacho scribitur in libro de origine & diversis casibus Monasterii San-Gallensis. *Contigit tempore quodam Wolfharium* seu Vulfarium *Remensem Episcopum Legatione à Domno Karolo sibi injunctâ ad justitias in Rhætia Curiensi faciendas ad*

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

ipsum pagum venisse, indéque reversum ad nostrum Monasterium, Sancti videlicet Galli, *devenisse, ibique, prout illis facultas erat, benignè susceptus devoto servitio sustentatus est. Quem cùm lateret calumnia & injustitia, quas passi sunt incolæ Monasterii nostri, emunitatis Præceptum, quod beatæ memoriæ Domnus Pippinus Rex illis scribi jusserat, sibi ostendere rogavit. Quod cùm vidisset ac perlegisset, hortatus est eos, ut per aliquem fidum hominem eandem firmitatis Chartam Domno Imperatori dirigerent; se verò res eorum notas Imperatori facturum, atque auxilium illis præbiturum promisit. Cujus consilio consentientes, cuidam vasallo Imperatoris, nomine Engilrammo, in cujus fide multùm præsumebant, ipsam Chartam, imò totius securitatis spem commendaverunt. Qui etiam in altario Sancti Galli juravit se ipsam Chartam Regi perlaturum, atque ipsis Monachis cautissimè esse redditurum, quod suadente diabolo, aliter quàm promiserat effecit. Denique discedente eo de Monasterio atque secum Chartam portante, Episcopo,* id est, Eginoni Episcopo Constantiensi, *res innotuit, qui protinus directis illi muneribus non parvis, præfatam Chartam, sicut diu cupivit, accepit, atque in suam potestatem redegit. Statim verò cupiens omnem spem securitatis nostris auferre, ad ipsum Monasterium venit, atque cautissimâ investigatione perquisivit, si alicubi aliquod exemplar ipsius Chartæ inveniri potuisset. Quod cùm nequaquam invenisset, quia omnino non erat, delatum est ei, quòd Amalgarius Monachus & Diaconus eam exemplari traderè voluisset, cujus facti licèt ille securus esset, tamen nequaquam de hoc aliter apud Episcopum se potuit excusare, nisi in altario Sancti Galli cum juramento firmaret, nec se eam ullo modo habere scriptam, nec in aliquo loco scire esse conscriptam. Tunc demum Episcopus securus suæ voluntatis effectus rediit in sua, atque Monachis nostris, qui secum soliti erant commorari, quasi ob aliam causam à se foras transmissis, sæpè memoratam Chartam ignibus tradidit, atque in favillam redegit, ut posteà res nobis innotuit.* Tunc Abbas San-Gallensis erat Werdo, quem idem Ratpertus ad annum usque tertium Ludovici Augusti pervenisse scribit.

EGINO EP. CONSTANTIENSIS CHARTAM EMUNITATIS MON. S. GALLI A PIPPINO R. QUONDAM DATÆ COMBURIT.

CIV. Findanus seu Fintanus, qui Monasticen *anno Dominicæ Incarnationis* DCCC *in Rinaugia* profiteri cœpit, ibi multis *per quinquennium* virtutibus enituit, donec majoris desiderio perfectionis accensus in arctissimo loco, qui situs est ad Septentrionalem partem Basilicæ beatissimæ Virginis, hoc anno se inclusit, ut Auctor vitæ testatur. In Chronologia Rhætiæ leguntur alia longè diversa. *S. Fintanus A. C. 805, post varios viarum flexus in Rhætiam ascendit, & Fabariæ primæ Monastices instituta sub B. Vernhero Abbate ponit.* Addit Bucelinus incertum esse quâ occasione Fintanus ab eodem Wernhero ad Rheni Augiam sit destinatus. Et ad annum Redemptoris octingentesimum undecimum, quo mortem Wernheri consignat, illum prædicat virum mirabilem & multis pollentem virtutibus, *cujus suasione B. Fintanus Monasticen professus est, & Inclusorum denique institutum apud Renaugienses sectatus.* Potiorem fidem merentur Acta Sancti Findani quæ citavimus hactenus, & adhuc infrà citaturi sumus. Findanus, antequàm Wernherus in Episcopatu Curiensi Fabariensis Abbas fieret, anno Redemptoris octingentesimo sub Waltonis Abbatis disciplina Monasticen apud Augiam in Diœcesi Constantiensi suscepit, exactóque quinquennio, cùm Walto Abbas Augiense Monasterium adhuc regebat, hoc anno in arctissimo se inclusit loco, ubi per annos duos ac viginti corpus suum inauditâ domuit abstinentiâ, de qua sermo non semel recurret.

FINDANUS MONACHUS AUGIENSIS IN ARCTISSIMO SE INCLUDIT LOCO.

CV. Obiit hoc anno Bonus Segestaricensis Episcopus, postquàm sedisset annos quinquaginta-quinque. Successit Joannes, vir nobilissimus, qui Præsulatum annis septem & quadraginta tenuit. Lege quæ Tomo quinto dicta sunt ad annum Christi septingentesimum undequadragesimum [a]. Lege & Joannem Columbum in Gestis Episcoporum Sistaricensium [b].

EPISCOPI SEGESTARICENSES.

[a] Nn. 21. 22.

[b] Lib. 1.

CVI. Richbodo Laureshamensis Abbas hoc anno vitam clausit. Illius elogium, de quo jam locuti sumus ad annum Christi septingentesimum octogesimum-

RICHBODO LAURESHAM. ABB. OBIT.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

SUCCEDIT ADALUNGUS.

quartum, sic absolvit Chronographus Laureshamensis. *Præfuit Laureshamensi Monasterio annis* XX. *Treveris defunctus, Laurissa sepultus est.* Hic Auctor Richbodonem Laureshamensem Abbatem, quem perperam cum Richbodo Trevirensi Archiepiscopo confundit, *Treveris* mortuum scribit. At ut illum Abbatem Trevirensibus Archiepiscopis haud accensemus, sic nec *Treveris* putamus obiisse, sed in Laureshamensi Monasterio ubi quoque sepulturam accepit. De successore sic idem Chronographus. *Anno Dominicæ Incarnationis* DCCCV. *Post excessum Richbodonis successit Adalungus, vir potens in opere & sermone, & juxta cor Domini electus. Qui suscepto hujus loci regimine, nobiliter cuncta extrinsecus, nobilius quoque Templum intrinsecus vario venustavit decore. Quippe Altare Dominicum, ut nunc est*, id est duodecimo seculo, *quatuor ex partibus, tabulis argenteis inclusit, nec minùs Altare ad Crucem, atque Sancti Johannis Baptistæ, Sanctæ quoque Mariæ Virginis, præterea Altare Sancti Petri in Ecclesia triplici mirificè perornavit; auream quoque Crucem & opere & materiâ aliis pretiosiorem fabrefieri jussit.* Cetera, quæ Chronologicis muniuntur Characteribus, suis referentur locis.

CVII. ABBATES PRUMIENSES.

Wandalbertus, qui vitam & Miracula Sancti Goaris in literas retulit, sub operis sui finem testatur Asuerum primum Abbatem Prumiensem decessisse, postquàm felicissimè Monasterio præfuisset *annis* V *&* XL. id est, hoc anno, munus enim Abbatiale suscepit anno Christi septingentesimo sexagesimo, ut probatum Tomo quinto. De Asuero ejusque successore Tancrado sic idem Auctor in libro Miraculorum [a]. *Diebus Tancradi, qui Asuero feliciter ex hac vita subtracto in regimine Monasterii Prumiæ Cellæque Sancti Goaris successit, hæc contigerunt*, &c.

[a] Cap. 13.

CVIII. ABBATISSÆ DONONIENSES.

Ad annum Christi septingentesimum sexagesimum-quartum [b] egimus de conditu Monasterii Dononiensis, cui Regina primùm præfuit, deinde Ragenfredis ejus filia. Utraque colitur in Fastis Belgicis, Sancta Regina Kalendis Julii, Sancta Raginfredis octavo Idus Octobris, Pippino Regi superstes vixit Regina. Quot annos Ragenfredis Monasterium rexerit, haud liquet. Ad hunc annum apud Locrium occurrit fragmentum Diplomatis, quo *Carolus Dei gratiâ Imperator Augustus per charissimæ Sororis* suæ *Gillæ crebram admonitionem, ac per dilecti Nepotis* sui *supplicem postulationem, Abbatiam Sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ, necnon & Venerandæ Virginis S. Ragenfridis, sitam super Scaldis fluvii ripam* in loco, *qui vocatur Denonam, ad pristinum restituere statum* decernit. At nullius apud nos auctoritatis est Diploma, quod hoc uno duntaxat Charactere Chronologico fulcitur. *Actum est hoc an.* IIXCV. id est, an. DCCCV. Carolus enim in suis Diplomatibus annum Incarnationis Dominicæ numquam apposuit. Sunt & alia dubiæ admodum fidei. Cur Carolus nomen Nepotis sui reticeat, cúrque Ragenfridem Sanctam appellet, quæri meritò potest, de anno, quo hæc obiit, nihil compertum habemus.

[b] No. 16. & seqq.

CIX. MOGUNTIÆ DEDICATUR ECCLESIA S. MARIÆ.

Riculfus Moguntiacensis Archiepiscopus Ecclesiam, quam sumptu laboréque plurimo perfecerat, in Salvatoris & Sancti Albani honorem hoc tandem anno consecravit, ut apud Serarium in rebus Moguntiacis [c] manuscriptus declarat Codex, & quæ in superstantis Septentrionalis muri Occidentali facie legitur incisa hæc in lapidem inscriptio. *Ecclesia hæc est consecrata in honorem Salvatoris Domini nostri Jesu Christi Kalend. Decemb. anno Incarnationis ipsius* DCCCV. *Indictione* XIII. seu XIV. jam inchoatâ.

[c] Lib. 4. Archiep. 9.

CX. BARNARDUS FIT MONACHUS AMBRONIACENSIS UXORE CONSENTIENTE.

Hoc eodem anno Barnardus, de quo non semel locuti sumus, uxore consentiente, quacum annos septem vixerat, Monachum induit in Ambroniacensi Monasterio, quod à fundamentis post parentum suorum mortem erexerat. Qualem autem ante & post susceptum Monachatum se gesserit, accipe ex ejus vita, quam Joannes Bollandus ex vetustis Codicibus à Petro Francisco Chiffletio erutam publicavit [d]. *Tantis jejuniis, tantis vigiliis, tantis orationibus seipsum exercebat, ut sub militaribus armis, ad modum Martini,*

[d] D. 23. Jan.

Monachorum

Monachorum perfectionem assecutus videretur. In conjugio enim tanquam sine conjuge calebs vivebat; & inter filios tanquam sine filiis, qua Dei non, qua mundi erant cogitabat; circa pauperes opulentus, circa orphanos pater, circa viduas maritus, oppressorum sublevator, marentium consolator, non sibi sed omnibus vivens, fideliter promissa complebat, multò libentiùs quàm acciperet tribuebat, inter discordes causas discordia benignè dirimebat: in judiciis absque personarum acceptione cuique jus suum tribuebat, nulli auxilium petenti denegabat, in suscipiendis hospitibus eam gerebat sollicitudinem, ut gemeret illâ die, quando propriis manibus peregrinis non ministrasset. Ecclesiarum verò frequentans limina penè totam noctem in oratione ducebat. Prætereà miranda morum gravitas, loquendi modestia, corripiendi constantia, doctrina prudentia, agendi cautela sic ipsum perfectum fecerant, ut solus militaris habitus, & curia conversatio, & Regia familiaritas, & rerum domesticarum ordinatio tum virum alterum assimilaret. Denique relictâ cum sua nobili prole conjuge, & omnibus aliis derelictis, in eo, quod ipse fecerat, Monasterio, sub Abbatis disciplina se tradidit mancipandum, ubi tantam jejuniorum continuationem, ciborum abstinentiam, vestium asperitatem, orationum constantiam, vigiliarum pernoctationem, silentii taciturnitatem, lacrymarum inundationem, cæterarúmque virtutum perfectionem attigit, ut possibilitatem humana natura transilire videretur: &, licèt omnia bona collegit ex ejus beneficio defluxissent, tanquam tamen servus inutilis inter reliquos victitabat. His itaque moribus ornatus, Deo & hominibus acceptus, omnium intimo venerabatur affectu. An Barnardus relictâ seculari militiâ, priusquàm Monachus fieret, in Vulferii seu Volferii Viennensis Archiepiscopi disciplinam se tradiderit, ambigi meritò potest, licèt asseratur à Saussaio. Fuit enim patriâ Lugdunensis, & in Diœcesi Lugdunensi Cœnobium construxit Ambroniacum, ubi Monachus ac deinde Abbas fuit extra Vulferii jurisdictionem.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

CXI. Ardo in vita Benedicti Anianensis, postquàm disseruit de Gellonensi Monasterio, quod anno priore à Willelmo Tolosano Comite conditum observavimus, sermonem transfert ad alia quatuor Cœnobia, quæ commissa sunt eidem Benedicto, priusquàm Carolus Imperator ex hâc vita discederet, id est, ante annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum. Quapropter quod primo loco ponitur Menatum, à nobis hoc anno, cetera seriùs memorabuntur.

CXII. BENEDICTUS ANIANENSIS INSTAURAT MENATUM MON. IN ARVERNIA. *Quoniam turba discipulorum ejus*, nempe Benedicti, *succreverat, & locus, in quo ipse degebat, infæcundus, humúsque sterilis, penè & ardore Solis super ustus est, dedit illi* Rex Ludovicus *Monasterium, quod est in Arvernia territorio situm, quod Sanctus Meneleus Regio de semine ortus fundavit, in quo & jacet in corpore, ubi duodecim direxit Monachos constituens eis Abbatem summa reverentia virum, nomine Andoarum, qui à primævo tempore conversionis sua ei adhaserat, virum probatum & multis laboribus attritum: quibus laborantibus pióque studio decertantibus, fermè septuaginta, vel eo ampliùs, illis Monasticam vitam pro posse servantes adhaserunt.* Hæc Ardo, quem de Menato locutum constat. Menatum vetustissimum in Arvernia Monasterium florebat ætate Clodovei Magni, priusquàm Arverni in Francorum potestatem devenirent. In illo Cœnobio degerunt sanctissimi Monachi Avitus & Carilephus, antequàm Miciacum ad Ligerim se conferrent regnantibus tunc ejusdem Clodovei quatuor filiis. Fuit & Abbas illius loci Sanctus Brachio, cùm regnabat in Arvernia Sigibertus Primus, Rex Austrasiæ, prædicti Clodovei per Clotarium filium nepos, cujus uxorem Brunichildem erga idem Monasterium munificam prædicant. Seriùs vixit Sanctus Meneleus Abbas quoque Menatensis, Ecclesiam enim erexit in suo Cœnobio, quam à Sancto Bonito Arvernensi tunc Episcopo dedicandam curavit anno Christi circiter sexcentesimo nonagesimo-sexto; sed Menatense Monasterium adeò amplificavit, ut illius fundator præcipuus ac conditor à posteris atque imprimis ab Ar-

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

SUCCEDIT ADALUNGUS.

quartum, sic absolvit Chronographus Laureshamensis. *Præfuit Laureshamensi Monasterio annis* XX. *Treveris defunctus, Laurissæ sepultus est.* Hic Auctor Richbodonem Laureshamensem Abbatem, quem perperam cum Richbodo Trevirensi Archiepiscopo confundit, *Treveris* mortuum scribit. At ut illum Abbatem Trevirensibus Archiepiscopis haud accensemus, sic nec *Treveris* putamus obiisse, sed in Laureshamensi Monasterio ubi quoque sepulturam accepit. De successore sic idem Chronographus. *Anno Dominicæ Incarnationis* DCCCV. *Post excessum Richbodonis successit Adalungus, vir potens in opere & sermone, & juxta cor Domini electus. Qui suscepto hujus loci regimine, nobiliter cuncta extrinsecus, nobilius quoque Templum intrinsecus vario venustavit decore. Quippe Altare Dominicum, ut nunc est,* id est duodecimo seculo, *quatuor ex partibus, tabulis argenteis inclusit, nec minus Altare ad Crucem, atque Sancti Johannis Baptistæ, Sanctæ quoque Mariæ Virginis, præterea Altare Sancti Petri in Ecclesia triplici mirificè perornavit; auream quoque Crucem & opere & materiâ aliis pretiosiorem fabrefieri jussit.* Cetera, quæ Chronologicis muniuntur Characteribus, suis referentur locis.

CVII. ABBATES PRUMIENSES.

Wandalbertus, qui vitam & Miracula Sancti Goaris in literas retulit, sub operis sui finem testatur Asuerum primum Abbatem Prumiensem decessisse, postquàm felicissimè Monasterio præfuisset *annis* V & XL. id est, hoc anno, munus enim Abbatiale suscepit anno Christi septingentesimo sexagesimo, ut probatum Tomo quinto. De Asuero ejusque successore Tancrado sic idem Auctor in libro Miraculorum [a]. *Diebus Tancradi, qui Asuero feliciter ex hac vita subtracto in regimine Monasterii Prumiæ Cellaque Sancti Goaris successit, hæc contigerunt,* &c.

[a] Cap. 13.

CVIII. ABBATISSÆ DONONIENSES.

Ad annum Christi septingentesimum sexagesimum-quartum [b] egimus de conditu Monasterii Dononiensis, cui Regina primùm præfuit, deinde Ragenfredis ejus filia. Utraque colitur in Fastis Belgicis, Sancta Regina Kalendis Julii, Sancta Raginfredis octavo Idus Octobris, Pippino Regi superstes vixit Regina. Quot annos Ragenfredis Monasterium rexerit, haud liquet. Ad hunc annum apud Locrium occurrit fragmentum Diplomatis, quo *Carolus Dei gratiâ Imperator Augustus per charissimæ Sororis suæ Gillæ crebram admonitionem, ac per dilecti Nepotis* sui *supplicem postulationem, Abbatiam Sanctissimæ Dei Genitricis Mariæ, necnon & Venerandæ Virginis S. Ragenfridis, sitam super Scaldis fluvii ripam* in loco, *qui vocatur Denonam, ad pristinum restituere statum* decernit. At nullius apud nos auctoritatis est Diploma, quod hoc uno duntaxat Charactere Chronologico fulcitur. *Actum est hoc an.* IIXCV. id est, an. DCCCV. Carolus enim in suis Diplomatibus annum Incarnationis Dominicæ numquam apposuit. Sunt & alia dubiæ admodum fidei. Cur Carolus nomen Nepotis sui reticeat, cúrque Ragenfridem Sanctam appellet, quæri meritò potest, de anno, quo hæc obiit, nihil compertum habemus.

[b] Nu. 16. & seqq.

CIX. MOGUNTIÆ DEDICATUR ECCLESIA S. MARIÆ.

Riculfus Moguntiacensis Archiepiscopus Ecclesiam, quam sumptu laboréque plurimo perfecerat, in Salvatoris & Sancti Albani honorem hoc tandem anno consecravit, ut apud Serarium in rebus Moguntiacis [c] manuscriptus declarat Codex, & quæ in superstantis Septentrionalis muri Occidentali facie legitur incisa hæc in lapidem inscriptio. *Ecclesia hæc est consecrata in honorem Salvatoris Domini nostri Jesu Christi Kalend. Decemb. anno Incarnationis ipsius* DCCCV. *Indictione* XIII. seu XIV. jam inchoatâ.

[c] Lib. 4. Archiep. 5.

CX. BARNARDUS FIT MONACHUS AMBRONIACENSIS UXORE CONSENTIENTE.

Hoc eodem anno Barnardus, de quo non semel locuti sumus, uxore consentiente, quacum annos septem vixerat, Monachum induit in Ambroniacensi Monasterio, quod à fundamentis post parentum suorum mortem erexerat. Qualem autem ante & post susceptum Monachatum se gesserit, accipe ex ejus vita, quam Joannes Bollandus ex vetustis Codicibus à Petro Francisco Chiffletio erutam publicavit [d]. *Tantis jejuniis, tantis vigiliis, tantis orationibus seipsum exercebat, ut sub militaribus armis, ad modum Martini,* Monachorum

[d] D. 23. Jan.

AN. CH. 805. CAROLI IMP. 5. PIPPINI LUDOV. RR. 25. CAROLI R. 17.

Monachorum perfectionem assecutus videretur. In conjugio enim tanquam sine conjuge calebs vivebat; & inter filios tanquam sine filiis, qua Dei non, qua mundi erant cogitabat; circa pauperes opulentus, circa orphanos pater, circa viduas maritus, oppressorum sublevator, mærentium consolator, non sibi sed omnibus vivens, fideliter promissa complebat, multò libentiùs quàm acciperet tribuebat, inter discordes causas discordia benignè dirimebat: in judiciis absque personarum acceptione cuique jus suum tribuebat, nulli auxilium petenti denegabat, in suscipiendis hospitibus eam gerebat sollicitudinem, ut gemeret illâ die, quando propriis manibus peregrinis non ministrasset. Ecclesiarum verò frequentans limina penè totam noctem in oratione ducebat. Prætereà miranda morum gravitas, loquendi modestia, corripiendi constantia, doctrina prudentia, agendi cautela sic ipsum perfectum fecerant, ut solus militaris habitus, & curia conversatio, & Regia familiaritas, & rerum domesticarum ordinatio eum virum alterum assimilaret. Denique relictâ cum sua nobili prole conjuge, & omnibus aliis derelictis, in eo, quod ipse fecerat, Monasterio, sub Abbatis disciplina se tradidit mancipandum, ubi tantam jejuniorum continuationem, ciborum abstinentiam, vestium asperitatem, orationum constantiam, vigiliarum pernoctationem, silentii taciturnitatem, lacrymarum inundationem, ceterarúmque virtutum perfectionem attigit, ut possibilitatem humana natura transilire videretur: &, licèt omnia bona collegii ex ejus beneficio defluxissent, tanquam tamen servus inutilis inter reliquos victitabat. His itaque moribus ornatus, Deo & hominibus acceptus, omnium intimo venerabatur affectu. An Barnardus relictâ seculari militiâ, priusquàm Monachus fieret, in Vulferii seu Volferii Viennensis Archiepiscopi disciplinam se tradiderit, ambigi meritò potest, licèt asseratur à Saussaio. Fuit enim patriâ Lugdunensis, & in Diœcesi Lugdunensi Cœnobium construxit Ambroniacum, ubi Monachus ac deinde Abbas fuit extra Vulferii jurisdictionem.

CXI. Ardo in vita Benedicti Anianensis, postquàm disseruit de Gellonensi Monasterio, quod anno priore à Willelmo Tolosano Comite conditum observavimus, sermonem transfert ad alia quatuor Cœnobia, quæ commissa sunt eidem Benedicto, priusquàm Carolus Imperator ex hâc vita discederet, id est, ante annum Redemporis octingentesimum decimum-quartum. Quapropter quod primo loco ponitur Menatum, à nobis hoc anno, cetera seriùs memorabuntur.

CXII. *Quoniam turba discipulorum ejus*, nempe Benedicti, *succreverat, & locus, in quo ipse degebat, infœcundus, humúsque sterilis, penè & ardore Solis super ustus est, dedit illi* Rex Ludovicus *Monasterium, quod est in Arvernia territorio situm, quod Sanctus Meneleus Regio de semine ortus fundavit, in quo & jacet in corpore, ubi duodecim direxit Monachos constituens eis Abbatem summa reverentia virum, nomine Audoarum, qui à primævo tempore conversionis sua ei adhaserat, virum probatum & multis laboribus attritum: quibus laborantibus pióque studio decertantibus, fermè septuaginta, vel eo ampliùs, illis Monasticam vitam pro posse servantes adhaserunt.* Hæc Ardo, quem de Menato locutum constat. Menatum vetustissimum in Arvernia Monasterium florebat ætate Clodovei Magni, priusquàm Arverni in Francorum potestatem devenirent. In illo Cœnobio degerunt sanctissimi Monachi Avitus & Carilephus, antequàm Miciacum ad Ligerim se conferrent regnantibus tunc ejusdem Clodovei quatuor filiis. Fuit & Abbas illius loci Sanctus Brachio, cùm regnabat in Arvernia Sigibertus Primus, Rex Austrasiæ, prædicti Clodovei per Clotarium filium nepos, cujus uxorem Brunichildem erga idem Monasterium munificam prædicant. Seriùs vixit Sanctus Meneleus Abbas quoque Menatensis, Ecclesiam enim erexit in suo Cœnobio, quam à Sancto Bonito Arvernensi tunc Episcopo dedicandam curavit anno Christi circiter sexcentesimo nonagesimo-sexto; sed Menatense Monasterium adeò amplificavit, ut illius fundator præcipuus ac conditor à posteris atque imprimis ab Ar-

BENEDICTUS ANIANENSIS INSTAURAT MENATUM MON. IN ARVERNIA.

AN. CH. 805.

done sit habitus. Lege quæ de Menato scripta sunt Tomo primo ad annos Christi quingentesimum octavum [a], quingentesimum decimum-septimum [b], & quingentesimum trieesimum-sextum [c]; Tomo secundo ad annum quingentesimum septuagesimum-sextum [d]; & Tomo quarto ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-sextum [e]. Stat etiamnum illud Monasterium apud Arvernos ad Seulum * flumen in Diœcesi Claromontana.

[a] Num. 26. [b] Num. 6. [c] Num. 261. [d] Num. 13. [e] Num. 29. * *La Siole.*

CXIII. FARDULFUS ABB. S. DIONYSII.

Fardulfus Abbas San-Dionysianus ab illustri viro Nibelungo *pro luminaribus & stipendiis Monachorum* donatus est multis prædiis *in pago Hasbanio, in loco qui vocatur Hasca, super fluvium Lachara.* Chartam Donationis integram publicavit Dubletus in Antiquitatibus San-Dionysianis [f], datam quarto Nonas Aprilis, anno Regni Carolini tricesimo-septimo, Imperii quinto.

[f] Lib. 3. c. 6.

[g] Ad an. 804.

GHISNENSIS DYNASTIA DATUR MONASTERIO SITIVENSI.

Nantharius Sitivensis Abbas hoc eodem anno, post susceptum Monasterii regimen proximo, à Lebtrude Nobili Matrona Ghisnensem Dynastiam obtinuit. Qua de re sic Iperius apud Locrium [g]. *Anno sequente, Lebtrudis Nobilis Matrona, Domina de Ghisnis, quam ab hac Ecclesia* Sitivensi seu Bertiniea *tenebat in feodum, & erat de terra S. Walberti in Comitatu Arkensi, quem ipse Walbertus Beato Bertino adhuc in corpore viventi tradiderat, feodum suum prædictum resignans in manus Abbatis Nantharii, & ad opus Ecclesiæ, tradidit Ghisnas prædictas, & totam ejus terram appendicem, terraque dominium, cum omnibus aspicientiis ejus.*

CXIV. CAROLUS NATALEM DOMINI CUM FILIIS SUIS CELEBRAT IN THEODONIS VILLA.

Sub hujus anni finem, cùm Imperator ad hyemandum in Theodonis villa jam resideret, ad eum filii venerunt, Pippinus ex Italia, Ludovicus ex Aquitania, simúlque Natalem Domini celebrarunt. *Ad hiemandum*, inquit Annalista Loiselianus, *in Theodonis villa Palatio suo consedit. Ibi ad eum ambo filii sui Pipinus & Ludovicus venerunt. Celebravítque ibi Natalem Domini.* In patris comitatu cum Pippino & Ludovico fratribus aderat etiam qui natu maximus Carolus, victis enim Behemannis ac Leehone eorum Duce interfecto cis Rhenum nuper redierat teste eodem Annalistâ, séque junxerat Imperatori, cùm per autumnum operam venationi daret in Vosago, nec adhuc in Theodonis villam se contulisset, ut illic hyemem cum filiis ageret. Porrò Carolus Augustus præsentiâ filiorum delectatus saluberrimum consilium iniit *de pace* inter eos *constituenda, & divisione Regni facienda in tres partes, ut sciret unusquisque illorum, quam partem tueri & regere debuisset, si superstes illi eveniret.* Illa de partitione Francicarum ditionum fusè disseremus anno sequenti; &, ne quid à nobis ad elucidandam firmandámque Chronologiam omissum videatur, annos, quibus tres prælaudati fratres cum patre regnarunt, duplici deinceps Charactere consignabimus. Prior, qui suprà jam usurpatus fuit, petetur ab annis, quibus à parente primùm dicti sunt Reges; posterior sumetur ab anno Redemptoris octingentesimo sexto, quo Carolus Imperator alteram Regni sui divisionem fecit.

					AN. CH. 806.
ANNUS					CAROLI IMP. 6.
CHRISTI		806.			PIPPINI LUDOV. RR. 26.
CAROLI	IMP.	6.			CAROLI R. 18.
	REG.	38.	35.	33.	
PIPPINI II.	REG.	26.	1.		
LUDOVICI	REG.	26.	1.		
CAROLI	REG.	18.	1.		
INDICTIO		14.			

ANNALISTA Loiselianus, cui Laureshamensis & Bertinianus suffragantur, res gestas anno Redemptoris octingentesimo sexto sic auspicatur. *Statim post Natalem Domini venerunt Willeri & Beatus Duces Venetiæ, necnon & Paulus Dux Jaderæ *, atque Donatus ejusdem civitatis Episcopus, Legati Dalmatiarum, ad præsentiam Imperatoris cum magnis donis. Et facta est ibi ordinatio ab Imperatore de Ducibus & populis tam Venetiæ quàm Dalmatiarum. Illisque absolutis, Conventum habuit Imperator cum Primoribus & optimatibus Francorum de pace constituenda inter filios, & divisione Regni facienda in tres partes.* I. CAROLUS AUG IN AMICITIAM RECIPIT

* Jadera.

Ab aliquot annis Veneti domestico laborabant bello, cujus mentionem ad annum Redemptoris octingentesimum tertium jam fecimus. Illo anno Fortunatus Patriarcha Gradensis & Obelerius Metamaucensis Tribunus, solum vertere coacti, Tarvisium se contulerunt, quod oppidum ditionis erat Francicæ. Fortunatus, ut constituerat, ad Carolum Augustum properavit. Obelerius verò Dux à Venetis exulibus est declaratus. Hæc suo loco probata. Quid secutum sit, accipe ex Sigonio. Obelerius, Tarvisio cum valida armatorum manu egressus, Metamaucum repentè repetiit, ac Joanne Mauricióque Ducibus exactis, Ducalem ipse Coronam accepit, & consensu populi Beatum ac Valentinum fratres honoris sibi consortes ascivit. Deinde comparato cum Tribunis exercitu Heracliam, unde Joannes & Mauricius originem trahebant, in eorum contemptum invasit, ac funditus evertit. Heracliani, quæ major erat nobilitatis Venetæ pars, quòd Heraclia per aliquot annos Sedes Imperii fuerat, alii Metamaucum, alii Torcellum, sed plerique Rivoaltum petierunt. Fortunatus etiam Patriarcha reversus è Francia Gradum sub idem tempus rediit. Porrò Joannes & Mauricius Metamauco pulsi, Nicephorum Imperatorem Constantinopolitanum de tota gestarum rerum serie, déque exilio, quod patiebantur, certiorem mox fecerunt, nec omiserunt id sibi dedecoris atque injuriarum illatum, quòd propensiore erga eum animo ac studio essent. Rumor paulò pòst increbuit, Nicephorum classem ad eos reducendos missurum. Eo nuncio territi Obelerius & Beatus, Valentino fratre domi relicto, unà cum Paulo Duce & Donato Episcopo Jadertinis, Carolum Augustum in Theodonis villa cum filiis hybernantem adierunt, ut ex veteribus Annalistis recitatum suprà. Duæ res apud eundem Sigonium occurrunt, quas probare nullomodo possumus. Rescriptum, quod Idibus Augustis ab Imperatore Carolo Fortunatus Patriarcha Gradensis elicuit, in annum Redemptoris octingentesimum quartum[a] perperam rejicitur, in editione enim Ughellana datum legitur anno Imperii II.

[a] Tom. 5. Ital. Sacr. in Patriarch. Grad. 18.

AN. CH. 806. CAROLI IMP. 6. PIPPINI LUDOV. RR. 26. CAROLI R. 18.

Carolini tertio, quocum annus Redemptoris octingentesimus tertius per mensem Augustum comparatur. Perperam quoque Joannes & Mauricius, cùm pulsi sunt Metamauco, *Mantuam* dicuntur se recepisse, Francis enim Mantua parebat; certè multò probabilius est Joannem & Mauricium in locum confugisse, qui sub potestate Græcorum esset; idque non obscurè insinuant, quæ proximè apud illum Auctorem sequuntur, *rumor increbuerat, Nicephorum classem ad eos reducendos missurum.* Quo consilio classis, cui Nicetas Patricius hoc anno præfuit, in Adriaticum sinum à Nicephoro missa sit, dicemus infrà. Interim *post solemne Natalicium*, ut Sigonius testatur, *Obelerius & Beatus* Venetiæ Duces cum Dalmatarum Legatis *Carolum in Theodonis villa magnificis donis cultum rogarunt, ut Venetos ac Dalmatas in amicitiam reciperet, ac Duces populósque suos confirmaret. Quibus auditis, Carolus haud gravatè assensit, ac fœdere concesso dimisit.* Antiquorum igitur Annalistarum, quos suprà citavimus, hæc periodus, *facta est ibi ordinatio ab Imperatore de Ducibus & populis tam Venetiæ quàm Dalmatiarum*, quantùm ad Venetos attinet, hac donari debet interpretatione. *Facta est ibi*, nempe in Theodonis

VENETOS, villa, *ordinatio ab Imperatore* de rebus Venetis. Id est, Carolus Augustus Obelerium, Beatum, & Valentinum, Duces Venetiæ, populúmque Venetum in amicitiam recepit, atque Obelerium & Beatum Duces, quos ad se venientes benignissimè susceperat, in patriam remisit fœdere priùs cum iis inito contra Joannem, Mauricium, & alios quoscumque Venetos, qui vel profugerant ad Græcos, vel erga Nicephorum propensiore, quàm par erat, animo ferebantur. Ceterùm qui Sigonio Dux est *Obelerius*, in vetustis Annalibus est *Wilharius*, & *Willeri*.

III. Altera *ordinatio* est de Dalmatis. Nicephori jugum excusserunt Dalmatæ; posteà, cùm ab eodem Nicephoro classem in Adriaticum sinum primo vere mittendam rescivissent, amicos sibi Venetos in communi periculo sociarunt. Utrique Carolum Augustum, ut dictum suprà, cum filiis in Theodo-

ET DALMATAS. nis villa commorantem adierunt. Legati Dalmatarum erant, Dux Jaderæ Paulus, & Donatus ejusdem civitatis Episcopus. Carolus, ut Venetos, sic & Dalmatas in amicitiam recepit, atque ut Duces Venetorum, sic & Dalmatarum Legatos in patriam remisit, icto cum utrisque fœdere. Quid consilii Nicephorus ceperit, ex veteribus Annalistis infrà recitabimus. Interim quonam in statu res Francorum essent, obiter nota. Carolus, teste Eginhardo, sua sub potestate tenuit *Histriam, & Liburniam, atque Dalmatiam, exceptis maritimis civitatibus, quas, ob amicitiam & junctum cum eo fœdus, Constantinopolitanum Imperatorem habere permisit.* Ab anno Christi septingentesimo octogesimo-nono præter Istriam Francis parebat Liburnia, quæ pars veteris erat Dalmatiæ. Reliquam Dalmatiam Carolus in amicitiam hoc anno recepit, rexitque, donec aliter cum Græcis convenit.

IV. Porrò, Ducibus Venetorum Legatisque Dalmatarum *absolutis* ac dimissis,

REGNUM FILIIS SUIS DIVIDIT, *Conventum habuit Imperator cum Primoribus & Optimatibus Francorum de pace constituenda inter filios suos, & divisione Regni facienda in tres partes, ut sciret unusquisque illorum, quam partem tueri & regere debuisset, si superstes illi eveniret.* Verba sunt Annalistæ Loiseliani, cui suffragantur, Laureshamensis, Fuldensis, Bertinianus, ac Metensis; necnon Ado, Regino, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vita Caroli.

V. Chartam istius divisionis in lucem primus emisit Petrus Pithœus, deinde Cæsar Baronius Annalibus Ecclesiasticis inseruit, aliique non pauci cum Andrea Duchesnio sic integram laudarunt.

VI. *In Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Imperator Cæsar Karolus Rex Francorum Invictissimus, & Romani Rector Imperii, Pius, Felix, ac Triumphator, semper Augustus, omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & cuncto populo Catholico præsenti & futuro gentium ac nationum quæ sub ejus Imperio & Regimine constituta sunt.*

AN. CH. 806.
CAROLI IMP. 6.
PIPPINI LUDOV. RR. 26.
CAROLI R. 18.

Sicut omnibus vobis notum esse & neminem vestrum latere credimus, quomodo nos Divina Clementia, cujus nutu ad occasum tendentia secula per successiones generationum reparantur, tres nobis dando filios magno miserationis ac benedictionis suæ ditavit munere, quia per eos, secundùm vota nostra, & spem nostram de Regno confirmavit, & curam oblivioni obnoxiæ posteritatis leviorem fecit. Ita & hoc vobis notum fieri volumus, quòd eosdem per Dei gratiam filios nostros Regni à Deo nobis concessi, donec in corpore sumus, & post nostrum ad hac mortalitate discessum, hujus à Deo conservandi Regni vel Imperii nostri hæredes relinquere, si sic divina Majestas annuerit, optamus, non ut confusè atque inordinatè, aut sub totius Regni dominatione, jurgii controversiam eis relinquamus, sed trinâ partitione totum Regni corpus dividentes, VII. *quam quisquis illorum tueri vel regere debeat portionem, distribuere & designare volumus, eo videlicet modo, ut suâ quisque portione contentus, juxta ordinationem nostram, & fines Regni sui, qua ad alienigenas extenduntur, cum Dei adjutorio nitatur defendere, & pacem atque charitatem cum fratre custodire.*

Divisiones verò à Deo conservati & conservandi Imperii vel Regni nostri tales facere placuit, ut Aquitaniam totam & Wasconiam, excepto pago Turonico, & quicquid inde ad Occidentem atque Hispaniam respicit, & de civitate Nivernis quæ est sita super fluvium Ligerem cum ipso pago Nivernense, pagum Avalensem atque Alsensem, Cabillionensem, Matisconensem, Lugdunensem, Saboiam, Moriennam, Tarentasiam, montem Cinisium, vallem Segusianam usque ad clusas, & inde per terminos Italicorum montium usque ad mare, hos pagos cum suis civitatibus, & quicquid ab eis contra Meridiem & Occidentem usque ad mare vel usque ad Hispanias continetur, hoc est, illam portionem Burgundiæ, & Provinciam, ac Septimaniam vel Gothiam, Lodewico dilecto filio nostro consignavimus. VIII.

Italiam verò, quæ & Longobardia dicitur, & Bajoariam sicut Tassilo tenuit, exceptis duabus villis, quarum nomina sunt Ingoldestat & Lutrahahot, quas nos quondam Tassiloni beneficiavimus, & pertinent ad pagum qui dicitur Northgouve, & de Alamannia partem quæ in Australi ripa Danubii fluminis est, & de ipso flumine Danubii currente limite usque ad Rhenum flavium in confinio pagarum Chletgouve & Hegouve in locum qui dicitur Enge, & inde per Rhenum fluvium sursum versùs usque ad Alpes, quicquid inter hos terminos fuerit, & ad Meridiem vel Orientem respicit, unà cum Ducatu Curiensi & pago Durgouve, Pippino dilecto filio nostro. IX.

Quicquid autem de Regno nostro extra hos terminos fuerit, id est, Franciam & Burgundiam, exceptâ illâ parte quam Ludewico dedimus, atque Alamanniam, exceptâ portione quam Pippino ascripsimus, Austriam, Nuistriam, Turingiam, Saxoniam, Frisiam, & partem Bajoariæ quæ dicitur Northgow, dilecto filio nostro Karolo concessimus; ità ut Karolus & Lodewicus viam habere possint in Italiam ad auxilium ferendum fratri suo si ita necessitas extiterit, Karolus per vallem Augustanam quæ ad Regnum ejus pertinet, & Lodewicus per vallem Segusianam, Pippinus verò & exitum & ingressum per Alpes Noricas atque Curiam, vitiosè *Cariam* in editionibus Pithœana & Duchesniana. X.

*Hæc autem tali ordine disponimus, ut si Karolus, qui major natu est, priusquàm ceteri fratres, diem obierit, pars Regni, quam habebat, dividatur inter Pippinum & Lodewicum, sicut quondam divisum est inter nos & fratrem nostrum Karlomannum; eo modo & Pippinus illam portionem habeat quam frater noster Karlomannus habuit, Lodewicus verò illam partem quam nos in illâ partitione suscepimus. Si verò Karolo & Lodewico viventibus, Pippinus debitum humanæ sortis compleverit, Karolus & Ludewicus dividant inter se Regnum quod ille habuit, & hæc divisio tali modo fiat, ut ab ingressu Italiæ per Augustam civitatem accipiat Karolus Ebareiam, Vercellas, Papiam, & inde per Padum fluvium termino currente usque ad fines Regensium, & ipsam * Regiam, & Civitatem novam, atque Mutinam usque ad terminos Sancti Petri. Has civitates cum suburbanis & territoriis suis atque Comitatibus, quæ ad ipsas pertinent, & quicquid inde Re-* XI.

* Baron. ipsum

AN. CH *mam pergenti ad lævam reſpicit, de Regno quod Pippinus habuit, unà cum Ducatu*
806. *Spoletano hanc portionem, ſicut prædiximus, accipiat Karolus. Quicquid autem*
à prædictis civitatibus vel Comitatibus Romam eunti ad dextram jacet, de præ-
CAROLI *dicto Regno, id eſt, portionem quæ remanſit de regione tranſpadanâ unà cum Du-*
IMP. 6. *catu Tuſcano uſque ad mare Auſtrale & uſque ad Provinciam, Ludewicus ad aug-*
PIPPINI *mentum ſui Regni ſortiatur. Quòd ſi ceteris ſuperſtitibus Ludewicus fuerit de-*
LUDOV. *functus, eam partem Burgundiæ, quam Regno ejus adjunximus, cum Provintia*
RR. 26. *& Septimania ſive Gothia uſque ad Hiſpaniam, Pippinus accipiat, Karolus verò*
CAROLI *Aquitaniam atque Waſconiam.*
R. 18.

XII. *Quòd ſi talis filius cuilibet iſtorum trium fratrum natus fuerit, quem populus eligere velit ut patri ſuo ſuccedat in Regni hæreditate, volumus ut hoc conſentiant patrui ipſius pueri, & regnare permittant filium fratris ſui in portione Regni, quam pater ejus, eorum frater, habuit.*

XIII. *I. Poſt hanc noſtræ auctoritatis diſpoſitionem, placuit inter prædictos filios noſtros ſtatuere atque præcipere propter pacem, quam inter eos perpetuò permanere deſideramus, ut nullus eorum fratris ſui terminos vel Regni limites invadere præſumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum Regnum ejus vel marcas minuendas, ſed adjuvet unuſquiſque illorum fratrem ſuum, & auxilium ei ferat contra inimicos ejus, juxta rationem & poſſibilitatem, ſive infra patriam, ſive contra exteras nationes.*

XIV. *II. Neque aliquis illorum hominem fratris ſui pro quibuſlibet cauſis ſive culpis ad ſe confugientem ſuſcipiat, ad interceſſionem pro eo faciendam, quia volumus ut quilibet homo peccans, & interceſſione indigens, intra Regnum domini ſui vel ad loca ſancta vel ad honoratos homines confugiat, & inde juſtam interceſſionem mereatur.*

XV. *III. Similiter præcipimus, ut quemlibet liberum hominem, qui dominum ſuum contra voluntatem ejus dimiſerit, & de uno Regno in aliud profectus fuerit, neque ipſe Rex ſuſcipiat, neque hominibus ſuis conſentiat, ut talem hominem recipiant, vel injuſtè retinere præſumant. Hoc non ſolùm de liberis, ſed etiam de ſervis fugitivis ſtatuimus ordinandum, ut nulla diſcordiis relinquatur occaſio.*

XVI. *IIII. Quapropter præcipiendum nobis videtur, ut poſt noſtrum ab hac mortalitate diſceſſum homines uniuſcujuſque eorum accipiant beneficia unuſquiſque in Regno domini ſui, & non in alterius, ne fortè per hoc, ſi aliter fuerit, ſcandalum aliquod accidere poſſit. Hæreditatem autem ſuam habeat unuſquiſque illorum hominum abſque contradictione, in quocunque Regno hoc eum legitimè habere contigerit.*

XVII. *V. Et unuſquiſque liber homo poſt mortem dominì ſui licentiam habeat ſe commendandi inter hæc tria Regna ad quodcumque voluerit, ſimiliter & ille qui nondum alicui eſt commendatus.*

XVIII. *VI. De traditionibus autem atque venditionibus, quæ inter partes fieri ſolent, præcipimus ut nullus ex his tribus fratribus ſuſcipiat de Regno alterius à quolibet homine traditionem vel venditionem rerum immobilium, hoc eſt, terrarum, vinearum atque ſilvarum, ſervorumque qui jam caſati ſunt, ſive ceterarum, quæ hæreditatis nomine cenſentur, auro, argento, & gemmis, armis ac veſtibus, necnon & mancipiis non caſatis, & his ſpeciebus quæ propriè ad negotiatores pertinere noſcuntur. Cæteris verò liberis hominibus hoc minimè interdicendum judicavimus.*

XIX. *VII. Si quæ autem fœminæ, ſicut fieri ſolet, inter partes & Regna fuerint ad conjugium poſtulatæ, non denegentur juſtè poſcentibus, ſed liceat eas viciſſim dare & accipere, & affinitatibus populos inter ſe ſociari: Ipſæ verò fœminæ poteſtatem habeant rerum ſuarum in Regno unde exierant, quamquam in alio propter mariti ſocietatem habitare debeant.*

XX. *VIII. De obſidibus autem qui propter credentias dati ſunt, & à nobis per diverſa loca ad cuſtodiendum deſtinati ſunt, volumus ut ille Rex, in cujus Regno ſunt, abſque voluntate fratris ſui, de cujus Regno ſublati ſunt, in patriam eos redire non*

permittat; sed potiùs in futurum in suscipiendis obsidibus alter alteri mutuum AN. CH.
ferat auxilium, si frater fratrem hoc facere rationabiliter postulaverit. Idem 806.
jubemus & de his qui pro suis facinoribus in exilium missi vel mittendi sunt. CAROLI
VIIII. Si causa vel intentio controversia talis inter partes propter terminos IMP. 6.
aut confinia Regnorum orta fuerit, qua hominum testimonio declarari vel definiri PIPPINI
non possit, tunc volumus ut ad declarationem rei dubiæ, judicio Crucis, Dei vo- LUDOV.
luntas & rerum veritas inquiratur, nec unquam pro tali causa cujuslibet generis RR. 26.
pugna vel campus ad examinationem judicetur. Si verò quilibet homo de uno Re- CAROLI
gno hominem de altero Regno de infidelitate contra fratrem domini sui apud do- R. 18.
minum suum accusaverit, mittat eum dominus suus ad fratrem suum, ut ibi com- XXI.
probet quod de homine illius dixit.

X. Super omnia autem jubemus, ut ipsi tres fratres curam & defensionem Ec- XXII.
clesiæ Sancti Petri simul suscipiant, sicut quondam ab avo nostro Karolo, & beatæ
memoriæ genitore Pippino Rege, & à nobis postea suscepta est: ut eam cum Dei
adjutorio ab hostibus defendere nitantur, & justitiam suam, quantùm ad ipsos per-
tinet & ratio postulaverit, habere faciant. Similiter & de ceteris Ecclesiis, quæ sub
illorum fuerint potestate, præcipimus, ut justitiam suam & honorem habeant, &
pastores atque rectores venerabilium locorum habeant potestatem rerum, quæ ad
ipsa loca pia pertinent, in quocunque de his tribus Regnis illarum Ecclesiarum
possessiones fuerint.

XI. Quòd si de his statutis atque convenientiis aliquid casu quolibet vel igno- XXIII.
rantiâ (quod non optamus) fuerit irruptum, præcipimus ut quamcitissimè secun-
dùm justitiam emendare studeant, ne fortè propter dilationem majus damnum
possit accrescere.

XII. De filiabus autem nostris, sororibus scilicet prædictorum filiorum nostro- XXIV.
rum, jubemus, ut post nostrum ab hoc corpore discessum licentiam habeat unaqua-
que eligendi sub cujus fratris tutelâ & defensione se conferre velit. Et qualiscun-
que ex illis Monasticam vitam elegerit, liceat ei honorificè vivere sub defensione
fratris sui in cujus Regno degere voluerit. Quæ autem justè & rationabiliter à
condigno viro ad conjugium quæsita fuerit, & ei conjugalis vita placuerit, non
ei denegetur à fratribus suis, si & viri postulantis & fæminæ consentientis ho-
nesta & rationabilis fuerit voluntas.

XIII. De nepotibus verò nostris, scilicet filiis prædictorum filiorum nostro- XXV.
rum, qui eis vel jam nati sunt vel adhuc nasci turi sunt, placuit nobis præcipere
ut nullus eorum per quaslibet occasiones quemlibet ex illis apud se accusatum sine
justâ discussione atque examinatione aut occidere, aut membris mancare, aut excæ-
care, aut invitum tondere faciat; sed volumus ut honorati sint apud patres vel
patruos suos, & obedientes sint cum omni subjectione quam decet in tali consan-
guinitate esse.

XIIII. Hoc postremò statuendum nobis videtur, ut quicquid adhuc de rebus XXVI.
& constitutionibus, quæ ad profectum & utilitatem eorum pertinent, his nostris
decretis atque præceptis addere voluerimus, sic à prædictis dilectis filiis nostris
observetur atque custodiatur, sicut ea, quæ in his jam statuta & descripta sunt,
custodire & observare præcipimus.

XV. Hæc autem omnia ita disposuimus, atque ex ordine firmare decrevi- XXVII.
mus, ut quamdiu Divinæ Majestati placuerit nos hanc corporalem agere vitam,
potestas nostra sit super à Deo conservatum Regnum atque Imperium istud, sicut
hactenus fuit in regimine atque ordinatione & omni dominatu Regali atque Im-
periali, & ut obedientes habeamus prædictos filios nostros, atque Deo amabilem
populum nostrum, cum omni subjectione, quæ patri à filiis, & Imperatori ac Regi
à suis populis exhibetur.

Petrus Pithœus in elencho rerum, quas anno Christi millesimo quingen- XXVIII.
tesimo duodenonagesimo publicabat, præcitatæ Chartæ cum ludibrio non
levi præfixit hunc titulum. *Charta divisionis Imperii, quæ in quibusdam exem-*
plarib. Karolo Magno adscribitur, non certâ fide. Et in Præfatione partitionem
illam *Regnorum Karoli Imp. dubiæ* dicit *fidei, ut meritò numerari possit inter*

AN. CH. 806. *tot singularis ocii commenta, quæ sequiora nobis secula ingeniáque pepererunt.* Ut ab opinione tam sinistra deterrearis, placet eandem Chartam nonnullis observationibus illustrare.

CAROLI IMP. 6. PIPPINI LUDOV. RR. 26. CAROLI R. 18.

XXIX. Primò, Carolus Imperatorem se duntaxat dixit ac Regem Francorum, Imperatoris titulo, qui magnificentissimus fuit, ne pagi quidem unius factus est dominus, provincias igitur omnes quas rexit, uno Franciæ Regno complexus est, nec alios Franciæ quàm suæ vel filiorum ditioni terminos assignavit in Galliâ, in Hispaniâ, in Italiâ & in Germaniâ. Quapropter ejus nepotes, ut suis locis observabimus, se quoque Reges Francorum nominarunt, quisque in sua ditione, postquàm avitum Regnum in plures partes pro more tunc recepto diviserunt. Unde & concludas ipsos Caroli filios Pippinum & Ludovicum à præcipuis Regnorum suorum provinciis Reges Longobardiæ & Aquitaniæ minùs propriè dictos reperiri.

XXX. Secundò, Carolus nullum filiorum vocavit Imperatorem, egit enim de Regno dumtaxat dividendo, quod à Pippino patre hæreditario jure acceptum ulteriùs insigni fortitudine propagarat. Ideóque Chartam suprà descriptam Pithœus in publicandorum operum elencho & Duchesnius in coætaneorum Auctorum collectione [a] Chartam *divisionis Imperii* perperam dixerunt. Meliùs Baronius *Testamentum* vocavit *Caroli Magni, quo Regnum partitur inter filios*, & ipsemet Pithœus in Præfatione partitionem *Regnorum Karoli Imp.* appellavit. In Chronico San-Dionysiano, quo sæpè utimur, hæc leguntur. DCCCVI. *Carolus Imp. divisit Regnum suum inter filios suos.* Ad eundem annum sic unanimi consensu scribunt Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis, & Bertinianus, cum Reginone, Monacho Egolismensi & incerto Auctore. *Conventum habuit Imperator de divisione Regni facienda in tres partes.* Apud Adonem, *Imperator inter filios suos Regna dividit.* Et in Annalibus Fuldensibus celebratur *partitio Regni Francorum ab Imperatore facta.* Nulla Imperii dividendi mentio. Secus sentire videntur Annalista Metensis & Regino, divisum enim Imperium innuunt hac phrasi. *Imperator, divisione factâ in tres partes, Imperium suum partitus est inter tres filios.* At, si textum illorum Auctorum attentè perpenderis, Regnum & Imperium synonyma reperies. *Imperator*, inquiunt, *cum Primoribus & Optimatibus Francorum, de pace constituenda & conservanda inter filios suos, & de partitione Regni Placitum habuit, & divisione factâ in tres partes, Imperium suum partitus est inter tres filios, ut scilicet unusquisque sciret, quam partem tueri & recipere debuisset, si illum superviverent* *. Imperator *de partitione Regni* Placitum habet. Ergo, cùm *divisione factâ in tres partes, Imperium suum partitus* dicitur *inter tres filios*, Imperii vocabulo Regnum est intelligendum. Succedit ratio. Partitio fit *inter tres filios*, ut unusquisque sciat *quam partem tueri & recipere* debeat, si patri superstes vixerit. Quis autem Titulum Imperatoris post hanc partitionem tribus Caroli filiis communem putet? Iidem Auctores, quos hîc examinamus, paulò pòst de Pippino & Ludovico Caroli filiis non Imperia sed in Regna sibi deputata dimissis ita loquuntur. *Posthac Imperator dimisso utroque filio in Regnum sibi deputatum, Pippino scilicet & Ludowico, de Theodonis villa profectus*, &c. Ex prædictis liquet Chartam, quâ Carolus Regnum filiis suis divisit, in nonnullis locis corrigendam esse, quibus Imperii vocabulum bis insertum reperitur. Semel, sic. *Regni vel Imperii nostri hæredes.* Iterum sic. *Divisiones Imperii vel Regni nostri tales facere placuit.* Utrobique nomen Imperii dele. Priorem textum sic restitue. *Regni nostri hæredes.* Posteriorem sic. *Divisiones Regni nostri tales facere placuit.* Utrumque comprobat hic Chartæ contextus. *Hoc vobis notum fieri volumus, quòd eosdem per Dei gratiam filios nostros Regni à Deo nobis concessi, donec in corpore sumus, & post nostrum ab hac mortalitate discessum, hujus à Deo conservandi Regni vel Imperii nostri hæredes relinquere, si sic divina majestas annuerit, optamus: non ut confusè atque inordinatè aut sub totius Regni dominatione*

jurgii

[a] Tom. 2. pag. 88.

NULLA FACTA MENTIONE IMPERII.

* Regin. *superviveret.*

jurgii controversiam eis relinquamus, sed trinâ partitione totum Regni corpus dividentes, quam quisquis illorum tueri vel regere debeat portionem, distribuere & designare volumus, eo videlicet modo, ut sua quisquis portione contentus, juxta ordinationem nostram, & fines Regni sui quæ ad alienigenas extenduntur, cum Dei adjutorio nitatur defendere, & pacem atque charitatem cum fratre custodire. Divisiones verò à Deo conservati & conservandi Imperii vel Regni nostri tales facere placuit, ut &c. In hoc textu Carolus quater solius Regni mentionem facit, Imperio nequidem nominato. Meminit *Regni à Deo concessi.* Deinde cavet, ne *sub totius Regni dominatione* jurgii controversiam filiis relinquat. *Trinâ* quoque *partitione totum Regni corpus dividit.* Denique suis præcipit filiis, ut unusquisque *fines Regni sui, quæ ad alienigenas extenduntur, cum Dei adjutorio nitatur defendere, & pacem atque charitatem cum fratre custodire.* Quid, si cetera subjiciamus argumenta, quæ simul ex eadem Charta congeri possunt? Carolus de divisione Regni se loqui distinctè testatur. *Quicquid*, inquit, *de Regno nostro extra hos terminos fuerit.* Regnum suum vel in partes vel in totidem Regna pro suorum filiorum numero distributum declarat, ditiones enim uniuscujusque filii Regnum dicit aut partem seu portionem Regni. Vallem Augustanam in Regno Caroli natu maximi collocat. *Karolus per vallem Augustanam, quæ ad Regnum ejus pertinet*, &c. Paulò pòst, ejusdem primogeniti sortem appellat partem Regni, vult enim, ut si prædictus Carolus, priusquàm ceteri fratres, diem obierit, *pars Regni, quam habebat, dividatur inter Pippinum & Lodewicum.* Similiter Pippini ditiones Regnum vocat. *Si Karolo & Lodewico viventibus, Pippinus debitum humanæ sortis compleverit, Karolus & Ludewicus dividant inter se Regnum, quod ille habuit.* Alia quoque speciatim subjicit *de prædicto Regno*, seu *de Regno quod Pippinus habuit.* Pari quoque modo Ludovici portionem Regnum nominat. *Si ceteris superstitibus Ludewicus fuerit defunctus, eam partem Burgundiæ, quam Regno ejus adjunximus, cum Provincia & Septimania sive Gothia usque ad Hispaniam Pippinus accipiat.* Quod de singulis filiorum portionibus dixit suprà, de cunctis etiam generaliter atque indefinitè subjungit, statuit enim, *ut filius patri suo succedat in Regni hæreditate*, & *patrui ipsius pueri regnare permittant filium fratris sui in portione Regni, quam pater ejus, eorum frater, habuit.* Sequuntur in eadem Charta duodecim Sanctiones, quibus non Imperium sed Regnum tres inter filios à Carolo divisum ostenditur. Prima. *Nullus fratris sui terminos vel Regni limites invadere præsumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum Regnum ejus.* Secunda. *Homo peccans & intercessione indigens intra Regnum Domini sui vel ad loca sancta vel ad honoratos homines confugiat.* Tertia. *Liberum hominem, qui Dominum suum contra voluntatem ejus dimiserit, & de uno Regno in aliud profectus fuerit, neque ipse Rex suscipiat, neque hominibus suis consentiat ut talem hominem recipiant.* Quarta. *Homines uniuscujusque eorum accipiant beneficia, unusquisque in Regno Domini sui & non in alterius.* Quinta. *Hæreditatem suam habeat unusquisque illorum hominum absque contradictione in quocunque Regno hoc eum legitimè habere contigerit.* Sexta. *Liber homo post mortem Domini sui licentiam habeat se commendandi inter hæc tria Regna ad quodcumque voluerit.* Septima. *Nullus ex his tribus fratribus suscipiat de regno alterius à quolibet homine traditionem vel venditionem rerum immobilium.* Octava. *Si fœmina inter partes & Regna fuerint ad conjugium postulatæ, non denegentur justè poscentibus*, & *potestatem habeant rerum suarum in Regno unde exierant, quanquam in alio propter mariti societatem habitare debeant.* Nona. *Obsides ille Rex in cujus Regno sunt, absque voluntate fratris sui de cujus Regno sublati sunt, in patriam eos redire non permittat.* Decima. *Si quilibet homo de uno Regno hominem de altero Regno de infidelitate contra fratrem Domini sui apud Dominum suum accusaverit, mittat eum Dominus suus ad fratrem suum, ut ibi comprobet quod de homine illius dixit.* Undecima. *Pastores atque Rectores venerabilium locorum habeant potestatem rerum, quæ ad*

AN. CH. 806. R. 18.

ipsa loca pia pertinent in quocumque de his tribus Regnis illarum Ecclesiarum possessiones fuerint. Duodecima. *Qualiscumque ex illis*, nempe sororibus prædictorum fratrum, *Monasticam vitam elegerit, liceat ei honorificè vivere sub defensione fratris sui in cujus Regno degere voluerit.*

XXXI. Tertiò, Carolus Regnum divisit tribus filiis, Carolo, Pippino, & Ludovico, quos ex Hildegarde Regina susceperat, nec ullam mentionem fecit alterius Pippini ex Himiltrude prima uxore nati, quoniam is res novas molitus in Prumiense Monasterium ab anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio trusus fuerat.

XXXII. Quartò, Carolus filiabus suis nullam hæreditatis partem reliquit, quia procul à sceptro Francorum arcentur fœminæ. Carolo tunc erant octo filiæ ex quinque conjugibus; Rothais ex Himiltrude; Rotdrudis, Berta, & Gisla, ex Hildegarde; Thedrada & Hildrudis ex Fastrada; Rothildis ex Mathalgarde; Adeldrudis ex Gerswinda, Gerswindam enim sub idem tempus mortuam putamus, cùm Adeldrudem, cujus meminit Eginhardus [a], Carolo marito paulò antè peperisset. Rothildis quidem & Adeldrudis erant adhuc in cunis, sed conjicimus Thedradam & Hildrudem contrahendis nuptiis ætate jam idoneas fuisse, quia Fastradam matrem ante annos duodecim amiserant; ceteræ erant ætate multò provectiori, Rothais nata tum annos triginta-sex, Rotdrudis unum & triginta, Berta viginti-septem, Gisla viginti-quinque. Nullam è tot filiabus viro collocarat Carolus. *Cùm pulcherrimæ essent*, inquit Eginhardus [b], *& ab eo plurimùm diligerentur, mirum quòd nullam earum cuiquam aut suorum aut exterorum nuptum dare voluit, sed omnes secum usque ad obitum suum in domo sua retinuit, dicens se earum contubernio carere non posse.* Thedrada patre Carolo superstite facta est Argentogilensis Abbatissa in agro Parisiensi. Varias hujus loci vicissitudines ex Sugerio Abbate San-Dionysiano clarissimo breviter Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum sic refert. *Sugerius Cœnobium Argentoilense ab Hermenrico constructum fuisse ait, & Pippini Regis Principatu B. Dionysii Abbatissam exstitisse; sed à Carolo Magno, permissu Monachorum Dionysianorum, datum illud esse filiæ Theodradæ: quod ipse post annos ampliùs trecentos expulsis puellis receperit.* Lege quæ præmissa sunt Tomo quinto [c].

[a] In vit. Car. Magni.

[b] In vit. Car. Magni.

[c] Ad an. 768. n. 18.

XXXIII. Quintò, Carolus cùm explicuit, quomodo Regnum Pippini, si priùs hic, quàm fratres, obiret, inter Carolum & Ludovicum superstites dividi vellet, limites Pontificiæ ditionis, occasum versùs haud procul Mutinâ posuit, ipsámque Mutinam cum Ducatibus Spoletano & Tuscano intra fines Franciæ collocavit. Mutinensis Episcopus erat Geiso, de quo jam locuti sumus. Lege quæ suis locis ad annos Christi septingentesimum septuagesimum-quartum & septingentesimum octogesimum primum dicta sunt de varia Caroli Regis erga Sedem Apostolicam munificentia. Carolus anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto in sua Donatione totum Ducatum Spoletanum complexus est exceptâ Sabinensi Diœcesi; & anno Christi septingentesimo octogesimo-primo in altera Donatione, de qua Romanus Pontifex Hadrianus convenit, Apostolicæ Sedi Sabinense territorium concessit, reliquum verò Ducatum Spoletanum sibi suísque successoribus reservavit. Quod attinet ad Ducatum Tuscanum, Carolus anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo, Apostolicæ quoque Sedi tradidit in Tuscia Castellum Felicitatis, Urbevetum, Balneum Regis, Ferenti Castrum, Viterbium, Martam, Tuscaniam, Populoniam, Soanam, & Rosellas, sed harum civitatum territoria non complectebantur integram Tusclam, cui Strabo, Polybius, Ptolemæus, Mela, Solinus, Macram fluvium cum Liguria terminum Occidentalem tribuerunt. Ideò Carolus cùm partitionem suarum ditionum iniret, rectè meminit Ducatûs Tuscani, quamvis haud tantæ tunc esset amplitudinis, quantæ priùs fuerat, antequàm ejus pleræque civitates Romano Pontifici concederentur.

Sextò, nonnulli Carolum, quem de Ducatibus Spoletano & Tuſcano locutum audiſti, nihil diſtinctè de Beneventano ſcripſiſſe contendunt, iſtiúſque ſilentii cauſam hanc prætexunt, quòd idem Carolus anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-ſeptimo partem Beneventani Ducatûs Apoſtolicæ Sedi tradidiſſet, partem alteram Grimoaldus Dux in ſua retineret poteſtate, nec ſe Caroli beneficiarium gereret. Ampliſſimus erat Ducatus Beneventanus. Anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-ſeptimo partem Occidentalem, in qua civitates Epiſcopales, Sora, Aquinum, Theanum & Capua, Romano Pontifici dederat Carolus; cetera, quæ pertinebant ad eundem Ducatum, comprehendit ſub nomine Italiæ ſeu Longobardiæ, quam Pippino filio ſic attribuit. *Italiam verò, quæ & Langobardia dicitur, conſignavimus Pippino dilecto filio noſtro.* Ad Hiſtoriam Pauli Diaconi de Geſtis Longobardorum Erchempertus Caſinenſis Monachus Auctarium ad annum uſque Redemptoris octingenteſimum duodenonageſimum adjecit, diúque ſuperſtes haud vixit. Erat genere Longobardus, in Ducatu natus Beneventano, patre nobili, cui nomen Adelgarius. Eâ ſcribebat ætate, quâ Francis nihil priſtinæ per Italiam dominationis reſiduum erat. Amore ductus videtur erga gentem ſuam, odio contra Francos à quibus majores ſuos ſub jugum miſſos ægerrimè ferebat. Invidit gloriæ Caroli Magni poſterorúmque Regum Francorum, qui ſubactâ Longobardiâ Duces ſeu Præfectos provinciarum conſtituerunt. Ducibus Beneventanis ſupremum affinxit Imperium, iiſdémque tanquam ſuorum jurium aſſertoribus multa laudi vertit ac virtuti, quæ digniſſima vituperio, nec alio quàm rebellionis nomine nuncupanda. Belli Beneventani, quod Grimoaldo Duce non ſemel recruduit, auctores accuſavit Carolum & Pippinum ejus filium, qui motâ perſecutione Grimoaldum liberi juris Ducem opprimere conarentur. Recentiores Hiſtoriarum Scriptores in errorem facilè traxit. Adversùs iſtud commentum lege quæ dicta ſunt ad annum Chriſti ſeptingenteſimum octogeſimum-ſeptimum, quo vitam clauſit Aragiſus Dux Beneventanus Grimoaldi pater, & ad annum Chriſti ſeptingenteſimum octogeſimum-octavum, quo Grimoaldus à Carolo Rege Dux Beneventanus inſtitutus eſt. Extant apud Camillum Peregrinium duo Chronica Ducum Beneventanorum, unum Auctore Anonymo Salernitano, qui Grimoaldo in Ducatu ſeu Præfectura tribuit *ann.* XVIII. alterum Auctore Monacho Monaſterii Beneventani Sanctæ Sophiæ, qui tribuit *ann.* XIX. *menſ.* VI. Prius magis placet, nam Grimoaldus anno Chriſti ſeptingenteſimo duodenonageſimo Dux eſſe cœpit, annúſque regiminis decimus-octavus coincidit cum hoc anno, poſt Chriſtum natum octingenteſimo ſexto, quem in Erchemperti margine notatum reperies. In adminiſtrationem Beneventanæ provinciæ ſucceſſit alter Grimoaldus, de quo ſic idem Erchempertus [a]. *Grimoalt alter ſuſcepit Beneventi jura tuenda, Theſaurarius videlicet divæ memoriæ Grimoalt prioris.* Hic Auctor ubi juniori Grimoaldo *Beneventi jura tuenda* committit, teſtatur illum quoque ſibi videri ſupremo Imperio potitum. De poſteriore Grimoaldo recurret ſermo. De priore quid Erchempertus ſcripſerit hoc loco prætermittendum non putamus. Ex ipſa enim lectione ſatis intelliges ab eo multa narrari futilia, contrariáque veritati, quam Hadrianus Pontifex in ſuis epiſtolis aliíque coætanei Scriptores de Carolo & Pippino Regibus déque Ducatu Beneventano publicarunt. *Frequenter Karlus*, inquit Erchempertus, *cum cunctis liberis quos jam Reges conſtituerat, & cum immenſo bellatorum agmine Beneventum praliaturus aggreditur. Sed Deo decertante pro nobis, ſub cujus adhuc regimine fovebamur, innumerabilibus de ſuis peſte perditis, cum paucis nonnunquam inglorius revertebatur; unde factum eſt, ut Pipino regnante in Ticino, & Grimoalt in Benevento præſidente, frequentiſſimum bellum vexarit Beneventanos, ita ut nec ad momentum pax interfuerit, illis viventibus. Erant enim utrique juvenili ætate nitentes, & ad conjunctiones, & bella declivi. Pipinus autem præſidio bellato-*

[a] Num. 7.

AN. CH. 806. CAROLI IMP. 6. PIPPINI LUDOV. RR. 26. CAROLI R. 18.

rum jugi continnòque prælio exagitabat eum: Grimoalt verò, & Civitatibus munitis, & Primoribus quamplurimis constipatus, parvipendens, ac despectiùs ducens illius persecutionem, in nullo cedebat ei. Agebat itaque per Legatos suos Pipinus. Volo quidem, & ita potenter disponere conor, ut sicuti Arichis genitor illius subjectus fuit quondam Desiderio Regi Italiæ, ita sit mihi & Grimoalt. Quibus è contrario Grimoalt asserebat.

Liber, & ingenuus sum natus utroque parente,
Semper ero liber, credo, tuente Deo.

XXXV. ET DUCATUS ROMANI. Septimò, Carolus ut Imperium seu Dignitatem Imperialem, sic & Romam Ducatúmque Romanum nulli filiorum reliquit. Illius hæc procul dubio mens erat, ut inter filios is, quem Imperatorem dixisset, Româ Ducatúque Romano potiretur. Sciebat plerosque Romanorum, priusquàm Augustus acclamaretur, indignatos plurimùm fuisse, quòd Regi parerent, cùm per multas ætates Imperatoribus obtemperare consuevissent. Noverat id causæ potissimum extitisse, cur, communicato priùs cum Leone Papa consilio, Imperatorem se & Augustum in Vaticana Basilica salutassent. Quâ verò permotus ratione nullum è filiis Imperatorem elegerit, nemo veterum prodit. E Neotericis nonnulli [a] volunt Imperium *Romani Pontificis arbitrio electivum* fuisse, ideóque Carolum reliquisse *sub* Leonis Papæ *dispositione, ut cui vellet*, Imperium *daret.* At Carolo, ut ad annum Redemptoris octingentesimum adversùs Bellarminum fusè probavimus, liberum erat, quemcumque vellet, absque cujuspiam consultu vel permissu consortem Imperii facere. Locum illum adi. Lege & inferiùs ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium, quæcumque proferentur de ritu, quo Carolus filium suum Ludovicum Imperialis nominis sibi consortem fecit.

[a] Baron. hoc an. n. 16.

XXXVI. Prædicta *partitio Regnorum Karoli Imperatoris, licèt* Pithœo *dubia sit fidei, tamen*, ut hic Auctor in eadem Præfatione subjungit, *in chartaceo exemplari, Thegani verè Franci hominis operi, recentiore manu subjecta fuit.* Vetusti Scriptores, quos magno numero recensuimus, istam Chartam adeò laudarunt, ut de illius auctoritate nefas sit dubitare. *De hac partitione*, inquiunt Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis ac Bertinianus, necnon incertus Auctor & Monachus Egolismensis, *est Testamentum factum, & jurejurando ab Optimatibus Francorum confirmatum, & constitutiones pacis conservandæ causâ factæ. Atque hac omnia literis mandata sunt, & Leoni Papæ, ut his suâ manu subscriberet, per Einhardum missa. Quibus Pontifex lectis, & adsensum præbuit, & propriâ manu subscripsit.* Breviùs Annalista Fuldensis, sic. *De hac partitione testamentum conscriptum, & ab Optimatibus Francorum confirmatum, & Leonis Apostolici subscriptione roboratum est.* Et Ado sic. *Testamentum inde factum, & jurejurando ab Optimatibus Francorum confirmatum, Leoni Papæ missum, ut manu suâ subscriberet.* Consentiunt Annalista Metensis & Regino, sic. *De hac divisione Testamentum fecit, & sacramentis* * *interpositis à Francis confirmatum est, & Leoni Papa transmissum, ut hac decreta manu suâ firmaret. Quod & factum est.*

* Regin. accusativus absolutus, *sacramentum interpositum*

XXXVII. Ex illis Auctoribus ita ratiocinatur Bellarminus. *Cùm Carolus testamento Imperium filiis divisisset, rem totam à Leone Pontifice confirmari voluit, ut non sine consensu ejus, à quo illud acceperat, Imperium aliis tradere videretur.* At in Testamento, quod Carolus Leoni Papæ mittendum curavit, non agebatur de partitione Imperii, sed de Regni partitione, quod Carolus in tres partes pro totidem filiis, Carolo, Pippino, & Ludovico, diviserat, ut exposuimus suprà, necnon ad annum Redemptoris octingentesimum, cùm adversùs eundem disputaremus Bellarminum, qui se fultum Aimoino, Adone, vetustissimísque Francorum Annalibus asserebat.

XXXVIII. Nomen nuncii, quem Carolus Romam direxit, variis effertur modis; *Einardus* est incerto Auctori in vita Caroli, *Heinardus* Annalistæ Bertiniano, *Einhardus* Annalistæ Loiseliano & Monacho Egolismensi, *Eginhardus* Anna-

listæ Laureshamensi, nec is censeri debet alius ab Eginhardo, qui literis vitam Caroli Magni commendavit. AN. CH. 806.

Factâ Regni partitione, Chartâque partitionis Romam ad Leonem Papam directâ, quid egerit Carolus, Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis, aliique sic testantur. *Imperator dimisso utroque filio in Regnum sibi deputatum, Pippino scilicet & Ludovico, de villa Theodonis per Mosellam & Rhenum secundâ aquâ Noviomagum * navigavit; ibique Quadragesimale jejunium & sacratissimam Paschæ solemnitatem celebravit.* Hic textus rectè convenit cum observatione Labbei, qui Testamentum de partitione Regni factum scribit VIII *Idus Februarii, die Veneris*, illo enim anno litera Dominicalis fuit D, & pridie Idus Aprilis celebratum est Pascha. Interim Carolus per Helmengaudum & Hunfridum Comites, quos Romam direxit, Ecclesiam Beati Petri novis ditavit muneribus, significavitque Pippinum ad Apostolorum limina sub mediam Quadragesimam perventurum. Iter tamen post Pascha dilatum est, nec sciri potest, utrùm à Pippino confectum sit, literæ enim, in quibus Leo Papa mentionem prædictarum rerum facit, priùs scriptæ sunt, quàm Rex ille visus sit hoc anno Romæ. *Post munerum oblationem*, inquit Leo Pontifex in literis ᵃ ad Carolum Augustum, *insinuaverunt nobis fidelissimi Missi vestri, Helmengaudus videlicet atque Hunfridus Gloriosi Comites, quòd filius noster Domnus Pippinus Rex ad limina Apostolorum per vestram largitatem mediâ Quadragesimâ cupit venire, atque colloquium nobiscum habere. Unde in magnum gaudium cor nostrum relevatum est, quòd ipsi fidelissimi Missi vestri vivâ voce vobis insinuare possunt, & continuò omnia cum ipsis disposuimus de prædicti dulcissimi filii nostri itinere, Missúmque statim nostrum direximus, qui omnem præparationem facere deberet, quatenus cum lætitia ad limina Apostolorum nostraque pusillitati conjungeret. Igitur post modicos dies, octavo scilicet Kal. April. conjunxerunt ad nos Missi præfati filii nostri Domni Pippini Regis, & obtulerunt nobis honorabilem epistolam vestram. Quam relegentes reperimus vestra prosperitatis salutem atque solertissimam curam, quam erga tranquillitatem Sanctæ Dei Ecclesiæ vestra Serenitas semper gerit, atque de adventu filii nostri Domni Pippini, ut non anteà esset venturus nisi post diem sanctum Pascha, apto videlicet tempore. Credat enim nobis vestra Clementia, quia quocumque tempore ad nos conjunxerit, cum tanto gaudio tantâque lætitiâ eum suscipiemus, quantùm condecet filio tam magni Defensoris Sanctæ Dei Ecclesiæ, quia scimus Domino opitulante eò quòd & nobis & illi profectum erit, si nos conjunxerimus. Iterum postquàm conjunxerunt ad nos ipsi Missi prædicti filii nostri Domni Pippini Regis, & dixerunt nobis, quòd in media Quadragesima minimè conjungere potest, porrexerunt nobis præfati Missi vestri, videlicet Helmengaudus & Hunfridus Gloriosi Comites, aliam epistolam Serenitatis vestræ, ubi continebat, ut ipsi fidelissimi Missi vestri apud filium nostrum Domnum Pippinum priùs adirent, & de vestro verbo ei præciperent, ut ubi ambobus placuisset, nobis obviam occurrisset, ut quod vos omnimodo optatis, cum Dei adjutorio veniat ad perfectionem, id est, ut pax & concordia inter nos firma & stabilis Deo mediante constituatur. In veritate enim dicimus, quia donavit nobis Dominus pacificum Imperatorem, de quo Apostolus dicit. [Quàm speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona.] Nam Omnipotens Deus vestrum potest cor satisfacere, quia nullam discordiam nullámque iniquitatem circa eum habemus, sed sic eum diligimus, & illius profectum cupimus, sicut de carissimo filio. Sed qui zizania portant in conspectu vestro vel filii nostri Domni Pippini Regis, quòd nos nec in corde habemus, Omnipotens Deus, qui justus Judex est, ante cujus conspectum omnia occulta patefiunt, ipse judicet inter nos & ipsos. De verò Ecclesiis Dei, ut suas habeant justitias, atque littoraria nostra & vestra ab infestatione paganorum & inimicorum nostrorum tuta reddantur atque defensa, nos, quantùm Dominus virtutem donaverit, cum ipso prædicto filio nostro studium ponimus, sed vestrum consilium & vestrum solatium & nobis & illi necesse est. De autem Insula Corsica, unde & in scriptis & per Missos vestros nobis emisistis, in vest-

XXXIX.

IT NIUMAGAM.

* Nimegue.

ᵃ Tom 7. Conc. ep. 8. Leonis 3. PP.

AN. CH. 806. CAROLI IMP. 6. PIPPINI LUDOV. RR. 26. CAROLI R. 18.

trum arbitrium & dispositum committimus, atque in ore posuimus Helmengaudi Comitis, ut vestra Donatio semper firma & stabilis permaneat, & insidiis inimicorum tuta persistat, per intercessionem Sanctæ Dei Genitricis & Beatorum Principum Apostolorum Petri ac Pauli, & vestrum fortissimum brachium. In his literis multa proferuntur, de quibus infrà recurret sermo, nam Leo de justitiis non factis iterum queretur, & Carolus incursiones Saracenorum à Beati Petri patrimoniis in Corsica sitis procul arcebit.

XL. EDIT CAPITULARE.

Idem Imperator *infra Quadragesimam*, cùm apud Niumagam esset, edidit Capitulare, quod à loco Noviomagense nuncupatur. Jacobus Sirmondus auctoritate Codicis Metensis suffultus huic Capitulari duodeviginti tribuit Capitula, duóque tantùm profert, tertium videlicet quod est de Missis per civitates ac Monasteria discurrentibus, & quartum quod est de thesauris Ecclesiasticis. Stephanus Baluzius ait idem Capitulare novemdecim constare Capitulis, &, quæ Sirmondo Capitula tertium & quartum dicuntur, ea quartum & quintum vocat, secundo in duo, ut arbitramur, separato. Collectio Lothariana, quam Vitus Amerpachius publici juris primus fecit, in Capitulis quarto & quinto cum editione Baluziana convenit, tamen habet octodecim tantùm Capitula, nam quæ Baluzio sunt decimum-septimum & decimum-octavum, ea sub uno Titulo complectitur. Sequemur numeros istius Collectionis. Est autem error in Titulo, *Cap. quæ ad Niumaczd*, frustráque Amerpachius legit *à Niumaczd*, & *Niumaczd* proprium viri nomen esse suspicatur.

XLI. I Capitulum de cura Missorum Dominicorum. *Unusquisque in suo Missatico maximam habeat curam ad prævidendum & ordinandum ac disponendum secundùm Dei voluntatem & secundùm jussionem nostram.* Hoc Capitulum est decimum-septimum in libro tertio Capitularium.

XLII. II Capitulum de sacramento fidelitatis. *Ut hi qui anteà fidelitatem partibus nostris non promiserunt, promittere faciant, & omnes insuper denuò repromittant.*

XLIII. III Capitulum de Regni divisione ab Imperatore inter filios nuperrimè facta. *Ut ea, quæ inter filios nostros propter pacis concordiam statuimus, pleniter omnes consentire debeant.* Chartam istius divisionis suprà descripsimus [a].

[a] Hoc an. nu. 6. & seqq.

XLIV. IV Capitulum de Missis per civitates & Monasteria discurrentibus. *Ut prædicti Missi per singulas civitates & Monasteria virorum & puellarum prævideant quomodo aut qualiter in domibus Ecclesiarum * ornamenta Ecclesiis emendata vel restaurata esse videantur, & diligenter inquirant de conversatione singulorum, vel quomodo emendatum habeant quod jussimus de eorum lectione & cantu ceterisque disciplinis Ecclesiastica * Regula pertinentibus.* Hoc Capitulum, & quod de thesauris Ecclesiasticis proximè sequitur, inserta sunt primo [b] Capitularium libro, quem contulimus cum Collectione prælaudata.

* Lib. 1. Capit. *in domibus Ecclesiarum & ornamentis Ecclesiæ emendata & restaurata esse videntur*
* *ad ordinem Ecclesiastica Regula*
[b] Capp. 122. 131.

XLV. V Capitulum de thesauris Ecclesiasticis. *Ut singuli Episcopi, Abbates, & Abbatissa, diligenter considerent thesauros Ecclesiasticos, ne propter perfidiam aut negligentiam custodum aliquid de gemmis, aut de vasis, reliquo * quoque thesauro perditum sit, quia dictum est nobis, quòd negotiatores Judæi necnon & alii gloriantur, quòd quicquid eis placeat, possint ab eis emere.*

* Lib. 1. Capit. *vel de reliquo*

XLVI. VI Capitulum de æqualitate à Missis Dominicis facienda. *Volumus ut æqualiter Missi nostri faciant de singulis causis, sive de heribanno, sive de advenis, sive de ceteris quibuslibet causis. De advenis volumus *, ut qui jamdiu conjugati sunt, per singula loca, ut ibi maneant, & sine causa vel sine aliqua culpa non fiant ejecti. Fugitivi verò servi & latrones redeant ad propria loca.* Hoc Capitulum triáque proximè sequentia reperiuntur in tertio [c] Capitularium libro, quem etiam consuluimus.

* Lib. 3. Capit. *de advenis volumus jam diu conjugatis.*
[c] Capp. 18 & seqq.

XLVII. VII Capitulum de his qui beneficia habent Regalia. *Auditum habemus qualiter & Comites & alii homines, qui nostra beneficia habere videntur, compa-*

rant sibi proprietates de ipso nostro beneficio, & faciunt servire ad ipsas proprie-
*tates servientes nostros de eorum beneficio, & curtes nostra * remanent deserta,*
& in aliquibus locis ipsi vicinantes multa mala patiuntur.

VIII Capitulum de his qui fraudem faciunt in Regalibus beneficiis.
Audivimus quòd aliqui reddant beneficium nostrum in proprietatem, & in ipso
*Placito dato pretio comparant ipsas res iterum sibi in alode *. Quod omnino ca-*
vendum est, quia qui hoc faciunt, non benè custodiunt fidem quam nobis promis- XLVIII.
sam habent. Et ne fortè in aliqua infidelitate inveniantur qui hoc faciunt, per
eorum voluntatem ad aurea nostras talia opera illorum non perveniunt.

* Cod. Teghernf. malè *curtes nostras desertas*

* alodem & alodum

IX Capitulum de his qui propter propriam justitiam dilatandam seu XLIX.
differendam fugantur. *Sunt & alii qui justitiam legibus recipere debent, & in*
cantùm fiunt in quibusdam locis fatigati, usquedum illorum justitiam per fidejus-
sorum manus tradunt, ita ut aliquid vel parvum possint habere, & fortiores susci-
piant majorem portionem. Hoc Capitulum quod in Codice Teghernseensi
valdè depravatum Amerpachius testatur, ex tertio Capitularium libro des-
cripsimus.

X Capitulum de mendicis discurrentibus. *De mendicis, qui per patriam* L.
discurrunt, volumus ut unusquisque fidelium nostrorum suum pauperem de benefi-
*cio aut de propria familia enutriat *, & non permittat alibi ire mendicando.*
Et ubi tales inventi fuerint, nisi manibus laborent, nullus eis quicquam tribuere
præsumat. Hoc Capitulum est centesimum vicesimum-quartum in libro pri-
mo Capitularium.

* *nutriat*

XI Capitulum de teloneis & cispitaticis. *De teloneis & cispitaticis, sicut* LI.
*in alio * Capitulari ordinavimus, teneant, id est, ut, ubi antiqua consuetudo fuit,*
exigantur, & ubi nova fuerint inventa, destruantur. Amerpachius cispitati-
cum interpretatur hominem dantem pensionem sive ipsam pensionem. Ces-
piticum reponendum putamus. Erat enim cespitaticum telonei genus;
quod & in multis exemplaribus corruptè cispitaticum legitur. Illo de telo-
neo actum [a] Tomo superiore.

* Cod Teghernf. *in alio Capitulo*

[a] Ad an. 785. n. 55.

XII Capitulum de usura. *Usura est ubi ampliùs requiritur quàm datur;* LII.
verbi gratiâ, si dederis solidos decem, & ampliùs requisieris; vel si dederis mo-
dium unum frumenti, & iterum super aliud exegeris. Hoc Capitulum sexque
subsequentia, quorum postremum Capitulari finem imponit, inserta sunt
primo [b] Capitularium libro.

[b] Capp. 125. & seqq.

XIII Capitulum de cupiditate in bonam partem. *Cupiditas in bonam* LIII.
partem potest accipi & in malam. In bonam juxta Apostolum [cupio dissolvi &
esse cum Christo;] & in Psalmo, [concupivit anima mea in atria Domini.]

XIV Capitulum de cupiditate in malam partem. *Cupiditas verò in ma-* LIV.
lam partem accipitur, si quis supra modum res quaslibet injustè appetere vult, juxta
Salomonem, [post concupiscentias tuas non eas.]

XV Capitulum de avaritia. *Avaritia est alienas res appetere & adeptas nulli* LV.
largiri. Et juxta Apostolum hac est radix omnium malorum.

XVI Capitulum de turpibus lucris. *Turpe lucrum exercent, qui per va-* LVI.
rias circumventiones lucrandi causâ inhonestè res quaslibet congregare decertant.

XVII Capitulum de fœnore. *Fœnus est qui aliquid præstat; justum fœnus* LVII.
est qui amplius non requirit nisi quantum præstitit. Quicunque tempore messis
vel vindemia, non necessitate, sed propter cupiditatem comparat annonam aut
vinum, verbi gratiâ de duobus denariis comparat modium unum, & servat us-
quedum venundare possit contra denarios quatuor, aut sex & ampliùs, hoc turpe
lucrum dicimus. Si autem propter necessitatem comparat, ut sibi habeat, & aliis
tribuat, hoc negotium dicimus.

XVIII Capitulum de fame, si per plurima loca fuerit. *Consideravimus* LVIII.
itaque ut præsenti anno, quia per plurima loca fames valida esse videtur, omnes
Episcopi, Abbates, Abbatissa, Optimates, & Comites, seu Domestici, & cuncti
fideles, qui beneficia Regalia tam de rebus Ecclesiasticis quàm de reliquis habere

AN. CH. 806.

*videntur, ut unusquisque de suo beneficio suam familiam nutricari faciat, & sua proprietate propriam familiam nutriat, &, si Deo donante super se & super familiam suam aut in beneficio aut in alode * annonam habuerit, & venundare voluerit, non cariùs vendat, nisi modium de avena denariis duobus, modium de hordeo contra denarios tres, modium unum de secale * contra denarios IIII. modium unum de frumento contra denarios VI.. Et ipsum modium sit, quod omnibus habere constitutum est, ut unusquisque habeat æquam mensuram & æqualia modia.* Sic habent editiones Amerpachiana & Busæana. Inserit Baluziana *modium unum de spelta disparata contra denarios tres.* Spelta seu spelda, Germanis *speltz*, species est frumenti, quam alii sub tritico reponunt, alii sub hordeo; spicam enim hordeaceam edit sed quadratam, hyeme verò instar tritici seminatur. Lege Spelmannum in suo Glossario [a].

* Cod. Tegbernf. *dote*

* Baluz. *segale* Capitul. l. 1. *sigalo*

[a] In voc. *Speld*

LIX. Ad hunc annum à Stephano Baluzio sex referuntur Capitularia. Primum complectitur divisionem Regni Francorum inter Carolum, Pippinum, & Ludovicum, Caroli Magni filios. Secundum, tertium, & quartum constant duobus ac viginti Capitulis, quibus Carolus Magnus Legem Bojoariorum adauxit. Quintum est Noviomagense. Sextum habet tria & viginti Capitula excerpta de Canone.

LX. Capitularia primum & quintum hoc anno jam recitavimus, cetera Tomo superiore. Secundum enim, tertium & quartum, ut Legi Bajuvariorum Decretóque Thassilonis Ducis à Friderico Lindebrogio subjecta sunt, ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-secundum [b] descripsimus, sextum autem ad annum Redemptoris octingentesimum secundum [c], ut editum est à Vito Amerpachio ex Collectione Lothariana & à Jacobo Sirmondo ex Codice Metensi. Nullum nobis scrupulum movit movétve, quòd apud Fridericum Lindenbrogium in ipso Collectionis titulo tribuitur Carolo nomen Imperatoris, Carolum enim à librario seu Capitulorum Collectore dictum existimamus Imperatorem, non quòd Imperator esset cùm illa promulgavit Capitula, sed quòd Imperator posteà fuerit. Ita jam sensit Joannes Adlzreitterus [d], eadem enim Capitula post Thassilonis exauctorationem statim publicata dixit. In Conventu Francorum, anno Christi septingentesimo duodenonagesimo Thassilo reus perduellionis probatus est, detonsóque capite detrusus in Monasterium. Carolus eodem anno profectus est in Bojoariam; de Hunis, qui fœdus cum Thassilone priùs inierant, triumphum egit, ipsámque provinciam, quam Thassilo tenuerat, *non ampliùs Duci sed Comitibus* [e] regendam commisit. Anno Christi septingentesimo nonagesimo-secundo Carolus diuturnam in Bojoaria moram fecit, túncque nova videtur Capitula Legi Bojoariorum adjecisse. Certè in illis Capitulis nullus occurrit Character Chronologicus, excepto quòd in postremo mentio fit Thassilonis jam exauctorati. *Non ampliùs*, inquit Carolus, *de illis justitiis Missi nostri ad præsens modò faciant, nisi de temporibus Tassilonis & Liutpirgæ.* Sextum Capitulare, quod excerptum est de Canone, descripsimus ad annum Redemptoris octingentesimum secundum, ut Jacobus Sirmondus jam fecerat. Ad calcem hujus Capitularis in Collectione Lothariana ponitur. *Canon Sancti Silvestri*, seu Capitulum *de Presbyteris, Diaconibus, & reliquis ex Clero, ex Decretis & Canone S. Silvestri & XXCIV Episcoporum.* At hujus etiam Canonis seu Capituli mentionem aliâ occasione fecimus Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum octogesimum-quintum [f]. Adi illum locum, simúlque consule Capitulum centesimum undequadragesimum libri primi Capitularium.

[b] Nu. 40. & seqq.

[c] Num. 44.

[d] Part. 1 l. 8. n. 3.

[e] Eginh. in vit. Car. M.

[f] Num. 89.

LXI. GRIMOALDUS DUX BENEVENTANUS OBIT.

Imperator hoc anno nullum per se bellum gessit, gessit autem per filios, quibus Regnum nuperrimè diviserat. In suis Regnis quid singuli præstiterint iidem docent Annalistæ, sed rem maximè observandam omittunt, mortem videlicet Grimoaldi Ducis Beneventani, quam Peregrinius hoc eodem anno consignat ex Titulo, qui sic ejus Epitaphio præfixus est. *Tumulus Grimoald*

moald Principis Beneventani, filii Principis Arichis. Qui obiit anno DCCCVI. AN. CH.
Post hunc Grimoaldum Dux Beneventi constitutus est alter Grimoaldus, 806.
cognomento *Storesaiz*, qui Carolo Magno superstes aliquot annis vixit. Res SUFFICI-
feliciter ab ejusdem Caroli filiis hoc anno gestas nunc inspiciamus. TUR ALTER

Carolus natu maximus tumultum Soraborum ad Albim compescuit. GRIMOAL-
Inde, nempe Noviomago, *post non multos dies* à Paschali videlicet Solemni- DUS.
tate, Imperator *Aquasgrani veniens, Karolum filium suum in terram Sclavo-* LXII.
rum, qui dicuntur Sorabi, & sedent super Albim fluvium, cum exercitu misit. In CAROLUS
qua expeditione Miliduoch Sclavorum Dux interfectus est, duóque Castella ab exer- R. VINCIT
citu ædificata, unum super ripam fluminis Salæ, alterum juxta fluvium Albim. SORABOS,
Sclavísque pacatis Karolus cum exercitu regressus, in loco, qui dicitur Sili, super
ripam Mosæ fluminis, ad Imperatorem venit. Hæc Annalista Laureshamensis,
cui consentiunt Loiselianus & Bertinianus, necnon incertus Auctor & Mo-
nachus Egolismensis in vita Caroli. Duchesnius [a] observat Annales ab anno [a] Tom. 2.
Christi septingentesimo undeseptuagesimo ad annum usque octingentesi- Collect. Hist.
mum sextum Chronico Nibelungi Comitis in Codice Petaviano subjici, re- Franc.
peririque conformes omnino Loiselianis ab anno Christi septingentesimo
nonagesimo-primo ad hæç usque verba, *in loco, qui dicitur Silli supra ripam*,
quæ pertinent ad annum Redemptoris octingentesimum sextum; nec du-
bium, quin interrupta periodus ostendat integrum librum ab amanuensi
non fuisse transcriptum.

Missa est & manus de Bajoaria & Alemania atque Burgundia, sicut anno su- LXIII.
periore, in terram Behemannorum, vastatâque terra non minimâ portione absque ET BOHE-
ullo gravi incommodo regressa est. Hæc iidem Annalistæ, Laureshamensis, Loi- MOS.
selianus ac Bertinianus. Hujus expeditionis Dux quoque Carolus Impera-
toris filius, de quo sic Metensis Annalista. *Sclavis compressis ex hac parte, in*
Behemicum cum Bajoariis atque Alamannis ingreditur, eorúmque terram ex ma-
xima parte vastavit. Scribunt eadem, Regino, & Monachus Egolismensis,
qui bello Sclavico contra Sorabos proximum contra Bohemos ita subjungit.
Iterum Imperator *in Behem Sclavaniam misit Carolum filium cum Bajoariis &*
Alamannis & Burgundionibus, sicut anno superiore, vastatâque terrâ Sclavorum
cum gaudio regressi sunt. Eginhardus [b] duo bella, quæ, postquàm *Saxonicum* [b] In vit. Car.
suæ prolixitati convenientem finem accepit, id est, post annum reparatæ salutis Magni.
octingentesimum quartum exarserunt, Boemicum videlicet & Hilinonicum
à Carolo Caroli Imperatoris filio confecta sic testatur. *Saxonicum* bellum *suæ*
prolixitati convenientem finem accepit. Boemanicum quoque & Hilinonicum, quæ
posteà exorta sunt, diu durare non potuerunt. Quorum utrumque ductu Karoli
junioris celeri fine completum est. Quod anno superiore cœptum fuerat, hoc
anno terminatum est bellum Boemicum; Hilinonicum suo describemus
loco.

Pippinus in Italiam reversus classem in Corsicam Insulam, quam Sara- LXIV.
ceni ex Hispania invaserant, statim direxit. *Eodem anno*, inquiunt Anna- PIPPINUS
listæ Loiselianus & Laureshamensis, *in Corsicam Insulam contra Mauros, qui* R. CURAT
eam vastabant, classis de Italia à Pippino missa est. Cujus adventum Mauri non RES COR-
expectantes abscesserunt. Unus tamen nostrorum Hadumarus Comes civitatis Ge- SICÆ,
nuæ, imprudenter contra eos dimicans, occisus est.

Alia res Pippinum valdè sollicitum tenuit. *Classis*, addunt iidem Anna- LXV.
listæ, *à Nicephoro Imperatore, cui Niceta Patritius præerat, ad recuperandam* DALMA-
Dalmatiam mittitur. Ea de classe plura non habent ad hunc annum, Ado, TIÆ ET VE-
Regino, Monachus Egolismensis, incertus Auctor, Annalistæ Bertinianus NETIÆ.
ac Metensis. Apud Sigonium *Nicetas Patricius cum classe in Adriaticum si-*
num venit, à Nicephoro ad comprimendas intestinas Dalmatarum Venetorúmque
discordias. Utrumque tentavit Nicephorus irrito penè conatu. Nicetas in
Dalmatia, quicquid scribat Sigonius, parum profecit; in Venetia, ut vete-
teres Annales anno proximo citandi testantur, hyemem egit. Pippinus hoc

AN. CH. 806.

anno nihil aggressus est, variis tantùm pollicitationibus & artibus videtur usus, ut socios Venetos in fide pro Regia dignitate retineret.

LXVI.

FORTUNATUS PATRIARCHA GRADENSIS FUGIT IN FRANCIAM.

Fortunatus Patriarcha Gradensis audito Nicetæ adventu rursum in Franciam navigavit, & Joannes Diaconus Patriarcham se dixit. Lege Ughellum [a]. Tunc Ecclesia Polana, cùm Æmilianus Episcopus *jamduaum*, id est, ab exiguo tempore vitam terminasset, interpontificio laborabat. Carolus à Leone Papa petiit, ut Fortunatus, donec Ecclesiæ Gradensi restitueretur, Polanam regeret, quæ priusquam Istriæ civitates in potestarem Francorum devenirent, ad Diœcesim seu Provinciam Gradensem pertinebat. Annuit Leo, sed eâ lege, ut Ecclesiæ Polanæ nihil jurium facultatúmque subtraheretur. Extant illa de re Leonis [b] ad Carolum literæ, quas Tomo septimo Conciliorum recusas sic invenies. *Domino Piissimo & Serenissimo, Victori ac Triumphatori, filio, amatori Dei ac Domini nostri Jesu Christi, Carolo Augusto, Leo Episcopus, servus servorum Dei. Dum vestra Imperiales syllabæ de civitate in civitatem ad nos pervenissent, quæ & à nobis susceptæ ac relectæ fuissent, reperimus in eis, quatenus à Gradensi Insula, ubi Fortunatus Archiepiscopus suam propriam Sedem habere videbatur, propter persecutionem Græcorum seu Veneticorum exul esse dignoscitur, &, si congruè nobis apparuisset, pro causa necessitatis in Pola, ubi jamdudum Æmilianus quidam Episcopus præfuit, quæ & Diœcesis prædicti Fortunati Archiepiscopi existit, illic suam Sedem haberet, & qualiter vestra à Deo protecta Imperialis potentia sine consultu Apostolatûs nostri nequaquam eum alibi collocare voluit. Nos verò de hac re pertractantes providimus, ut secundùm qualiter vestra Imperiali Clementia complacuit, ut in Polana Ecclesia persisteret, ita maneat sub eo prorsus tenore, ut si, Domino annuente & beato Petro Apostolo protegente, per vestram in triumphis victoriam ipsa sua Sedes illi restituta fuerit, secundùm qualiter prædicta Polana Ecclesia integra omnia sibi pertinentia susceperit, sic iterum ea restituatur, & non de rebus ejus aut pecunia ad suam debeat subtrahere Sedem, sed neque cuiquam ex ipsis rebus seu pecuniis atque speciebus dare quoquomodo præsumat, ut ipsa Ecclesia semper irrefragabiliter cum suo Antistite salva existere possit. Reservatur siquidem in ipsis vestris Imperialibus apicibus, quomodo in Aquis Palatio nobiscum providistis de Aquileïensi Ecclesia, velut una quæ suam Sedem haberet. Credat enim nobis vestra Clementia, quòd quicquid ibidem unà vobiscum vel cum fratribus & Coepiscopis nostris Oratores vestri pertractavimus, ad mercedem animæ vestræ seu filiorum vestrorum esse conspicitur. Omnipotens & misericors Deus per intercessionem Sanctæ suæ Genitricis suorúmque Apostolorum Petri & Pauli diu vos in hoc mundo conservare dignetur, & per multorum annorum curricula cælestia Regna cum suis faciat adipisci. Piissimum Domini Imperium gratia superna custodiat, eíque omnium gentium colla substernat.*

MALE AUDIT APUD LEONEM PP.

Sequitur embolum de prædicto Fortunato. *Et hoc*, inquit Leo, *vestræ Serenitati intimare curavimus de præfato Fortunato, ut sicut semper pro illius honore temporali laboratis, ita & de anima ejus curam ponatis, ut per vestrum pavorem suum ministerium meliùs expleat. Quia non audivimus de eo sicut decet de Archiepiscopo, neque de partibus Franciæ, ubi eum beneficiastis. Tamen gratias agimus Deo, quia omnia vobis incognita non erunt. Interrogate quidem fideles vestros, & omnia vobis nota fient, eò quòd illi, qui vobis eum collandant, hoc per munera & calciaria faciunt. Quid nobis plùs amabile est quàm vestra dulcissima anima? Et Deus cognitor est, quia post salutem animæ vestræ hæc omnia vobis insinuavimus, eò quòd de tanto amore, quem erga vestram Serenitatem gerimus, ideo silere non possumus. Potestis interrogare fratrem nostrum Hildibaldum Archiepiscopum* Coloniensem & *Ercanbaldum Cancellarium. Fortassis exinde aliquid cognoveritis, quia cognovimus eos animæ vestræ fideles in omnibus.*

FIT ABB. MEDIANI MON.

Inter Abbates Mediani Monasterii, quod situm est in Diœcesi Tullensi, recensetur ætate Caroli Magni Fortunatus Patriarcha, qui non alius videtur à Patriarcha Gradensi. Godefridus Henschenius in Diatriba [c] de tribus Dagobertis, Abbates post Sanctum Hildulfum quatuor hos proximos

[a] Tom. 5. Ital. Sacr. in Patriarch. Grad. 18.

[b] Ep. 11.

[c] Lib. 4. c. 5.

enumerat, Reginbertum seu Raimhertum, Sinidrabertum, Wadaluninum, & AN. CH.
Fortunatum Patriarcham. Raimbertus regnante Pippino vitam clausit. Inter 806.
Raimbertum & Fortunatum medii ponuntur Sinidrabertus & Wadaluninus.
Monasterii regimen administrasse dicitur Sinidrabertus annos ultra viginti. CAROLI
Reliquum interstitium, quod ad annum usque Redemptoris octingentesi- IMP. 6.
mum tertium superest, Wadalunino tribue, nam Fortunatus illo primùm PIPPINI
anno in Franciam fugit, sibique amicitiam Caroli conciliavit, nec odium LUDOV.
Francorum incurrit ante annum Redemptoris octingentesimum vicesimum- RR. 26.
primum, quo proditionis insimulatus clàm in Dalmatiam atque inde Cons- CAROLI
tantinopolim se recepit. Richerius libro secundo [a] Chronici Senoniensis R. 18.
Fortunatum hunc Gradensem Patriarcham, qui factus est Abbas Mediani [a] Cap. 6.
Monasterii, Patriarcham fingit Hierosolymitanum. *Tempore*, inquit, *Caroli Magni, vir quidam venerabilis Fortunatus nomine, Patriarcha Hierosolymitanus, corpus Sancti Joseph sepultoris Domini, paganos, qui tunc terram sanctam vastabant, fugiens asportavit, & ad Medianum Monasterium deveniens, ibidem cum ipsis suis Reliquiis se collocavit, qui posteà ipsius Monasterii Abbas est ordinatus.* Accepit quidem Carolus à Patriarchis Hierosolymitanis Legationes & munera, sed à nullo qui vocaretur Fortunatus, nec ullus illius nominis invenitur istis temporibus. Vana sunt igitur quæcumque recentior Chronographus de Fortunati Patriarchæ Hierosolymitani in Gallias adventu, déque sepultoris Domini Reliquiis per eum ad Medianum Monasterium è Palæstina translatis publicavit, nec huic Translationi fidem conciliat, quæ proximè subjungitur hæc amissionis narratio. *Postmodum ipsum Sancti corpus per insolentiam Canonicorum, qui illum locum possederunt, à quibusdam Monachis peregrinis noctu furatum asportatum est, & ita illud Monasterium tali est thesauro viduatum.* Illas Reliquias ut ad Medianum Cœnobium delatas, sic & ex eo sublatas inficiamur, nec magnam apud nos auctoritatem habet ejusdem loci Monachus, qui suum Chronicon post medium seculum decimum-tertium exaravit, nullúmque protulit testimonium, quo prædictum Monasterium tam pretiosis exuviis quondam gavisum comprobaret.

Veteres Annalistæ Legatos, quos Carolus Augustus ante annos ferè qua- LXVII.
tuor in Orientem ad Aaronem Calipham direxerat, in Occidentem reversos atque in Italiam appulsos ita commemorant. *Legati qui dudum ante IV ferè annos ad Regem Persarum missi sunt, per ipsas Græcarum navium stationes transvecti, ad Taravisiani portûs receptaculum, nullo adversariorum sentiente, regressi sunt.*

Ludovicum, qui fratrum natu minimus erat, in Aquitaniam reversum, LXVIII.
nec otiosè quiescentem vetus nobis Astronomus exhibet. Ipsâ inquit, *æstate* LUDOVICUS
Zaddo Dux Barcinonensis suasus est à quodam sibi, ut putabat, amico, Narbo- RES CURAT
nam usque procedere. Qui comprehensus Ludowico Regi est adductus, & patri Ca- AQUITA-
rolo itidem perductus. Ipso tempore Ludowicus Rex coacto populo Regni sui To- NIÆ.
losa, de his, quæ agenda videbantur, tractans deliberabat. Burgundione namque mortuo, Comitatus ejus Fedentiacus Liutardo est attributus. Quam rem Vascones molestè ferentes, in tantam erupere petulantiam, ut etiam homines illius alios ferro perimerent, alios igni comburerent. Qui vocati dum primùm venire detrectarent, quoquo modo ad causam dicendam venerunt, & pœnas debitas pro talibus ausis dederunt, itant quidam talionis lege igni conflagrarent. Erant in Aquitania plures
Comitatus. Joannes Beslyus [b] in Abbone Pictaviensi Comite Fedentiacum [b] Cap. 5.
Comitatum perperam sumpsit pro Fuxiensi * cujus nomen seriùs audiri cœ- * de Foix.
pit. Guillelmus Catellus & Petrus de Marca Fedentiacum * Comitatum à * de Fesen-
Fuxiensi rectè distinxerunt, ille libro tertio Historiæ Linguodochianæ, hic sac.
libro primo [c] Historiæ Benearnensis, ubi nomen Burgundionis derivatum [c] Cap. 29.
ait à voce Vasconica *Burgund* seu *Bergung*, suspicatúrque tumultum à Vas- n. 5.
conibus ideo concitatum esse, quod Burgundioni patriâ Vasconi successor datus esset Liutardus gente Teutonicus, ut ipsum nomen satis indicat. Ro-

AN. CH. 806. CAROLI IMP. 6. PIPPINI LUDOV. RR. 26. CAROLI R. 18.

centiores hi Scriptores Burgundioni Liutardum in administrationem Fedentiaci Comitatûs anno Redemptoris octingentesimo secundo subrogant, videntúrque decepti Characteribus ad Ludovici Pii vitam in margine positis ex Codice Pithœano. Auctor istius vitæ rarò notavit annum, quo quid gestum retulit. Ortum Ludovici consignavit *anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi septingentesimo septuagesimo-octavo*; Caroli Augusti mortem *quinto Kalendas Februarias, anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi octingentesimo decimo-quarto*. Totis triginta-sex annis intermediis nullum narrationi suæ Characterem Chronologicum inseruit. Amanuensis ad oram adjecit plerosque recentiori manu, quos Petrus Pithœus & Andreas Duchesnius in suis editionibus retinuerunt; longum esset in singulos inquirere, duos duntaxat examinabimus, qui potissimùm ad hunc locum pertinent.

LXIX. Quomodo Ludovicus Carolo patri è Saxonia redeunti occurrerit, ab eóque dimissus, in Aquitaniam ad hyberna reversus sit, sic Auctor exponit. *Totâ gente subactâ Saxonum, victor Carolus Imperator jam redibat. Cui cùm filius occurrisset, multo cum amplexatu deosculans, plurimâ illum gratiarum actione & laude extulit, utilitatémque obsequela illius sæpè iterando, felicem se tali filio prædicavit. Finito tandem diutino atque cruentissimo Saxonico bello, quod, ut ferunt, triginta-trium annorum tempus occupavit, Ludowicus Rex à patre dimissus, in Regnum proprium ad hyberna sese cum suis collegit.* In margine Pithœano legitur *an.* DCCCII in Duchesniano, *an. 801*. Utrobique mendum, reponendus est enim annus octingentesimus quartus, quo bellum Saxonicum penitus confectum fuit, ut ad illum annum probavimus. Auctor res anno postero gestas sic persequitur. *Hyeme porrò transactâ, Carolus Imperator tempus opportunum nactus, utpote ab externis quiescens bellis, cœpit circumire loca sui Regni mari contigua.* Ad oram Pithœanam occurrit *an.* DCCCII; ad Duchesnianam, *an. 802*. Utrobique restituendus est annus octingentesimus quintus, ut ex prædictis constat. Illo anno Carolus Imperator maritima Regni sui loca circumiit, & apud Turonos Ludovicum filium ad se venientem suscepit, in suóque comitatu Vernum usque retinuit. *Æstate hanc sequente*, inquit Auctor, id est, æstate anni post Christum natum octingentesimi sexti, *Zaddo Dux Barcinonensis suasus est à quodam sibi, ut putabat, amico, Narbonam usque procedere.* In margine nullus est Character; si positus extaret, legeretur annus DCCCIII, amanuensis enim qui superiùs annum DCCCII notavit, annum DCCCIII adjicere cogeretur ob istam transitionis formulam *æstate hanc sequente*; addequòd ad marginem textûs, qui prædictam narrationem de Zaddone Barcinonensi Præfecto, de Conventu Tolosano, déque Comitatu Fedentiaco proximè sequitur, annum apposuit DCCCIV. Atque hæc sufficiant, ut intelligas, cur ea, quæ de Zaddone Duce Barcinonensi, de Regni Conventu apud Tolosam habito, déque Fedentiacis Comitibus in præcitata Ludovici Pii vita commemorantur, ad annum Redemptoris octingentesimum secundum referantur à viris alioqui perspicacissimis, in hunc autem annum reparatæ salutis octingentesimum sextum à nobis rejiciantur.

LXX. ET HISPANIÆ. Apud antiquos Annalistas ad hunc eundem annum hæc leguntur. *In Hispania Navarri & Pampilonenses, qui superioribus annis ad Saracenos defecerant, in fidem recepti sunt.* Id laudi gloriæque Ludovici plurimum conducit, eósque monet redarguendos, qui primum Navarræorum Regem, à quo successores ad Ludovicum usque Magnum, hodie Francorum Navarræque Regem Christianissimum, hæreditariâ lineâ processerunt, anno Christi septingentesimo decimo-sexto institutum volunt. Navarræi Regni multò recentior est erectio, qua de re fusiùs agemus suo loco, interim consule Arnaldum Oihenartum in Notitia utriusque Vasconiæ & Petrum *de Marca* in Historia Benearnensi. Pampilonensium Episcoporum Catalogus ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-nonum repræsentat Oppilonem, cui, statim ac civitas Pampilonensis in Francorum potestatem

AN. CH. 806.

venit, delatas arbitramur Infulas, atque ut ita ſentiamus ſuadet zelus propagandæ fidei, quo Carolus Auguſtus ejúſque filius Ludovicus flagrabant.

LXXI. Ferdinandus Ughellus [a] antiquum Donationis documentum publicavit, quo Mediolanenſis Archiepiſcopus Odelpertus Arigauſo Ambroſiani Monaſterii Abbati Ædem Sancti Vincentii in Prato concedit, *anno Domnorum Caroli & Pipini Regum in Italia trigeſimo-ſecundo & vigeſimo-quinto, menſe Januario, Indictione quartâ-decimâ.* Omnes hi Characteres menſem Januarium hujus anni poſt Chriſtum natum octingenteſimi ſexti deſignant. Ejuſdem Donationis ſic meminit Calchus [b]. *Sub idem tempus, Mediolani Oldepertus, qui in Archiepiſcopatu Petro ſucceſſerat, donat Arigauſo Abbati Ædem Divi Vincentii in Prato, ut jam tunc vulgò nuncupabatur.* Omiſit autem clauſulam, quam Odelpertus appoſuit, nempe ut quæ continebantur in Donatione, *poſt Arigauſi Abbatis obitum ad jura & gremium Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ cum omni integritate ſua* reverterentur. Ipſi Donationi ſubjicitur hæc Mediolanenſis Archiepiſcopi ſubſcriptio. *Odelpertus per Dei gratiam Sanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus, in hoc Præcepto manu meâ ſubſcripſi.* Atque ex illa ſubſcriptione conſtat ſervandum Odelperti nomen, & eos errare, quibus eſt Oldepertus, Oldipertus, Oldibertus, Oldobertus, Olibertus, Odobertus, Edelbertus, Alepertus, Alibertus, & Oldradus.

[a] Tom. 4. Ital. Sacr. in Archiep. Mediol. 52.

ODELPERTUS ARCHIEP. MEDIOLAN. MUNIFICUS ERGA MON. S. AMBROSII.

[b] Lib. 5.

LXXII. *Amphridius* [c] *ſive Amphrigius* aut Amfridus *Brixienſem tenuit Sedem optimâ famâ Paſtoris, annóque 806, die 13 menſ. Maii ſolemni pompa tranſtulit corpora Sanctorum Fauſtini & Jovittæ, ut in vita eorumdem Sanctorum Martyrum legitur. Sanctè piéque deceſſit Amphridius, dum precum inſtantiâ cælum pulſaret, ſepultúſque eſt in Eccleſia S. Fauſtini, ubi ſequens memoria legitur, Longobardorum literis exarata, ut Octavius Rubeus obſervavit.* HIC JACET BEATUS AMPHRIDIUS EPISCOPUS, QUI IN ORANDO CORAM SANCTISSIMIS FAUSTINO ET JOVITTA ANIMAM DEO REDDIDIT. *Petrus deinde præfuit Brixianis.* Amphridium hoc eodem anno, quo Reliquias Sanctorum Martyrum Fauſtini & Jovittæ tranſtulit, ex hac vita ſublatum putamus, eique ſubrogatum Petrum, de quo plura dicemus anno ſequenti.

[c] Tom. 4. Ital. Sacr. in Ep. Brixienſ. 42. 43.

EPISCOPI BRIXIENSES.

LXXIII. In editione Caniſiana Hermannus Contractus ad hunc annum ſic ſcribit. *Augiæ Waldone Abbate, ad regendum Sancti Dionyſii Cœnobium tranſpoſito, Heyto nonus Abbas præfuit annos 17.* Auctores jam refutavimus, qui Waldonem ſeu Waltonem Epiſcopum Ticinenſem aut Baſileenſem conſtituunt. Ejus vita variæque ſortes à Ratperto breviter in libro de Caſibus Monaſterii San-Gallenſis ita perſtringuntur. Fuit Waldo Monachus, deinde Abbas San-Gallenſis, ſed ortâ inter illum & Eginonem Epiſcopum Conſtantienſem ſimultate, quæ ſedari non potuit, *cum* Caroli Magni *conſenſu ad vicinum Monaſterium quod Auva nominatur, ibidem commoraturus devenit, ubi poſteà Abbas electus atque ordinatus, ad ultimum Monaſterium Sancti Dionyſii ſuſcepit regendum.* Hæc ad Chronotaxin ita redegimus. Waldo ex Monacho San-Gallenſi factus eſt ejuſdem loci Abbas anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-ſecundo, ad Auvam ſive Augiam ſeceſſit anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-quarto, factus eſt Abbas Augienſis anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-ſexto, denique dimiſsâ Monaſterii Augienſis adminiſtratione factus eſt Abbas San-Dionyſianus hoc anno poſt Chriſtum natum octingenteſimo ſexto. Si Bruſchio [d] fides eſt, Augiam deſeruit, *cùm haberet Eginonem Conſtantienſem Antiſtitem valdè injurium, & Lutetiam ſe conferens, reliquum vitæ ibi in S. Dionyſii prapotente Cœnobio egit privatus.* In Diœceſi Conſtantienſi ſitum eſt utrumque Monaſterium, San-Gallenſe & Augienſe. Waldo Abbas, ut anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-quarto, quia odio erat Eginoni Epiſcopo Conſtantienſi, San-Gallenſis Monaſterii regimen abdicavit, ſic & eandem ob cauſam Augienſis Cœnobii curam dimittere potuit anno Redemptoris octingenteſimo ſexto, ſed privatam deinceps vitam in

ABBATES AUGIENSES.

[d] In Chronol. Mon. Germ.

SAN-DIONYSIANI.

AN. CH. 806. CAROLI IMP. 6. PIPPINI LUDOV. RR. 26. CAROLI R. 18.

Asceterio San-Dionysiano non egit, illius enim loci constitutus est Abbas, licèt ejus nomen in Catalogis Abbatum San-Dionysianorum hactenus ediris desideretur. Fardulfi tunc Abbatis San-Dionysiani meminimus anno superiore. Huic successit Waldo seu Walto, ut Monachus San-Dionysianus, qui Principatu Caroli Calvi vixit, libro primo de Miraculis Sancti Dionysii restatur, caput vicesimum-quintum sic auspicatus. *Post Fardulfi obitum Walto gubernandi Cœnabium beatorum Martyrum*, Dionysii videlicet ac sociorum, *curam suscepit*. Fardulfum hoc anno mortuum, eique statim subrogatum censemus Waltonem, cui locus inter Fardulfum & Hilduinum in Abbatum San-Dionysianorum Nomenclatura restituendus. Eundem Waldonem ab altero Waldone Basileensi Episcopo distinximus, utrique successit Heyto, illi in Abbatiam Augiensem hoc anno, huic in Episcopatum Basileensem anno sequenti, nam, teste Bruschio in Chronologia Monasteriorum [a] Germaniæ, *præfuit Episcopatui sexdecim annis, Abbatiæ septemdecim.*

[a] In Augia Divite.

LXXIV. Hoc anno, decimo-octauo Kalendas Julii sublatus est ex hac vita Gervoldus Abbas Fontanellensis, Ebroicensis quondam Episcopus, de quo sic Chronographus Fontanellensis [b]. *Gervoldus Abbas in ægritudine positus, de qua & vitam finivit, contulit huic Cœnobio* Fontanellensi *res proprietatis suæ, quas acquisierat in pago Ebroicino, hoc est, illam Ecclesiam S. Paterni cum omnibus adjacentiis suis super fluvio Ittone; similiter in Villarcello & Maigoldivalle, atque in curte Anelanna, & in Framsarias, & in Rumbaudecurte. Edita est hæc largitio Petreoponte villâ hujus nostri Cœnobii* VII *Idus Junii* *. *Et post septem dies idem Gervoldus vitæ terminum dedit* XVIII *Kalend. Julii, anno Incarnationis Domini Jesu Christi* DCCCVI, *qui erat annus Regni Magni Caroli* XXXVIII, *Imperii verò sextus. Rexit istud Cœnobium annis octodecim, menses quinque, dies tredecim.* Successit Trasarus seu Trasarius, de quo plura inferiùs.

[b] Cap. 15.

FONTANELLENSES.

* edit. malè Ianuarii

LXXV. Tunc in Ebroicensi Diœcesi floruisse credimus Abbatem Crucis Sancti Audoeni, nomine Hucbaldum, qui Carolo Magno synchronus commendatur in libro de Miraculis ad sepulchrum Sancti Leufredi patratis.

ET CRUCIS S. AUDOENI.

LXXVI. Imperaror hoc anno, ut observatum suprà, nullum per se bellum gessit. *Apud Noviomagum Sanctum Quadragesimale jejunium & sacratissimam Paschæ festivitatem celebravit. Et inde non post multos dies* Aquisgranum venit, ibique *celebravit Natalem Domini*, teste Annalistâ Loiseliano. Uxorem hoc anno ducere potuit Reginam, quæ duos ei filios, ut Eginhardus scribit, Drogonem & Hugonem peperit. Hoc eodem anno consignanda videtur Monasterii Morsellensis instauratio, quam Carolus suscepisse fertur, cùm *sceptrum Monarchiæ Imperialis tenebat*. Illo de Monasterio actum Tomo quarto. Sanctæ Gudilæ Reliquias è villa *Ham*, ubi priùs quiescebant, illuc delatas comitata sunt insignia Miracula, quorùm famâ permotus Imperator locum adiit, adunatâque Sanctimonialium catervâ Monasterium reparavit dotavitque munificentissimè. Si plura cupis, Hubertum [c] consule, qui Sanctæ Gudilæ vitam in literas retulit.

CAROLUS AUG. DUCIT REGINAM.

INSTAURAT MON. MORSELLENSE.

[c] Ap. Boll. d. 8. Jan.

LXXVII. In Annalibus [d] Circuli Westphalici, Widikindus, de cujus Gestis & conversione ad Christianam fidem Tomo superiori fusè disseruimus, hoc anno Indictione decimâ-quartâ mortuus dicitur. Alii annum vel octingentesimum quintum, vel octingentesimum septimum notant. Ut annus sic & dies in controversiam vocatur. In Additionibus, quibus Carthusiani Colonienses Usuardum auxerunt, in Martyrologio Germanico quem Petrus Canisius recognovit, & in generali Sanctorum Catalogo quem Ferrarius edidit, colitur Widikindus septimo Idus Januarii; sed utrùm hic obitûs an Translationis dies habendus sit, in dubio relinquit qui multa de Beato Widikindo simul ex variis Auctoribus cùm antiquis tum recentioribus collegit Bollandus. Controvertitur & locus sepulturæ. Quidam sepultum volunt Mindæ in Ecclesia à se constructa, donec Vallesłebiam non procul à Brema, deinde Paderbornam translatus est. Alii dicunt ejus ossa quiescere Angariæ in

[d] Lib. 2.

WIDIKINDUS OBIT.

AN. CH. 806. CAROLI IMP. 6. PIPPINI LUDOV. RR. 26. CAROLI R. 18.

Westphalia, est autem Angatia sive Angria vel Anga, vulgò *Engheren*, oppidum Westphaliæ prope Hervordiam in hodierno Comitatu Ravensbergico. Nec desunt qui scribant Hervordiæ in Westphalia corpus etiamnum asservari. De illis omnibus consule Bollandum jam laudatum. Wernerus *Rolevinck* aliíque, arcæ, in qua Beati Widikindi ossa reposita sunt, hos Versus inscriptos aiunt.

Ossa viri fortis, cujus sors nescia mortis,
Iste locus claudit; euge bone spiritus audit.
Omnis mundatur, hunc Regem qui veneratur,
Ægros hic morbis cæli Rex sanat & orbis.

LXXVIII. Pacificus hoc anno, ætatis suæ vicesimo-quinto, promotus est ad Archidiaconatum Veronensem Rotaldo tunc Episcopo. Per annos tres & quadraginta præclarè functus est illo munere, vixit enim annos duodeseptuaginta, vitámque clausit nono Kalendas Decembris, currente tunc anno Lothariani Imperii vicesimo-septimo sive anno Redemptoris octingentesimo undequinquagesimo. Hæc autem tria constant ex ejus epitaphio, quod suo loco describemus.

PACIFICUS ARCHIDIACON. VERONENS.

LXXIX. Nanthatius Abbas Sitivensis hoc anno, quo tertium sui regiminis iniit, Monasterio suo ruralem domum, jugera, pratum, sylvam ad Flitrinium in pago Iseretio ab Isera flumine sic appellato comparavit. Initium tabularum sic habetur. *Domino Venerabili in Christo Patri Nanthario Abbati de Monasterio Sitiu sive de Cella quæ dicitur Hebrona, ubi Hebroinus Præpositus esse videtur.* Finis verò, sic. *Actum Hebrona in mense Octobrio, anno* XXXIX *regnante Domino nostro Gloriosissimo Rege, & anno* VI *Imperii ipsius. Signum Erlharii qui hanc venditionem fieri rogavit. Signum Erkeradi filii sui consentientis. Signum Folquini. Ego Guntbertus scripsi & subscripsi.* Ceterùm Erlharius *per precariam* sibi, suisque liberis, Erkenrado, Baldrado, Errictrudi, & Waldetrudi usum-fructum ad vitam retinuit. Lege Malbrancum libro quinto [a] de Morinis, & observa Hebronam, cui nomen Cellæ tribuitur, Anachoreticum fuisse domicilium, quò se Sitivenses Ascetæ recipiebant exercitamenta spiritalia obituri, favente nemoris opacitate ac silentio. Super Characteribus Chronologicis nulla difficultas, hoc enim anno per mensem Octobrem Carolus annum Imperii sui sextum & suscepti Regni à Pippini patris obitu tricesimum-nonum numeravit.

MON. SITIVENSE BONIS AUGETUR.

[a] Cap. 48

HEBRONA CELLA MON. SITIVENSIS.

LXXX. In Chronologia Rhætiæ, Gabriel Bucelinus ad hunc eundem annum, quo Carolus Augustus Regnum inter filios partitus est, initia refert Monasterii puellaris in Schennis, cujus conditor Humfridus Rhætiæ Comes. Haud tamen dissimulat hæc incunabula post biennium à Stumpffio, seriùs ab aliis rejici, sed opiniones adeò diversas benignè sic conciliat, ut hoc anno Cœnobium ædificari, post biennium à Monialibus habitari cœperit, posteáque multò locupletius evaserit ac magnificentius. Curiensis tunc Episcopus erat Constantinus seu Constantius, qui superstes ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-tertium vixit.

MON. IN SCHENNIS ERIGITUR.

LXXXI. In Gallia Christiana [b] laudatur ad hunc annum Infridus Abbas genere nobilis, qui Monasterium Grassense centum Monachorum in Diœcesi Carcassonensi texit. Eidem Cœnobio præfuit Nefridius Narbonensis Archiepiscopus. In antiquo enim illius Monasterii Necrologio, quod Guillelmus Catellus [c] consuluit, memoratur *Calendis Januarii Nifridius Abbas Archiepiscopus Narbonensis.* Idem Auctor Nifridum hoc anno Abbatem agnoscit. In probationem allegat Caroli Narbone tunc degentis Diploma cum hoc initio. *In Nomine Domini &c. Quòd Vir Venerabilis Nifridus Abbas ex Monasterio Sanctæ Dei Genitricis sempérque Virginis Mariæ, quod est constructum in territorio Narbonensi, super fluvium Urbionis in Valle Novalitia quæ modò Crassa* (rectiùs Grassa) *nominatur, veniens ante præsentiam nostram &c.* Testatúrque datum hoc Præceptum Narbone, Nonis Aprilis, anno Imperii Carolini

[b] Tom. 4.

ABBATES GRASSENSES.

[c] Lib. 5. Hist. Occitan. in Nebridio Archiep. Narbon.

AN. CH. 806. sexto, Regni in Francia vicesimo-nono, in Italia tricesimo-secundo. Sed commentitiam hanc Chartam multæ res ostendunt. Primùm Diplomatis inchoandi formula, quæ sic incipit, *in Nomine Domini*, non Caroli Magni sed Ludovici Pii Præceptionibus convenit, ut post biennium [a] fusiùs exponemus. Præterea Carolus hoc anno, Imperii sui sexto, Nonis Aprilis, procul abfuit à Narbone, nam præter jejunium Quadragesimale sacratissimam Paschæ solemnitatem, quæ pridie Idus Aprilis acta est, ad Vahalim amnem Noviomagi * celebravit, ut ex veteribus Annalistis probavimus suprà [b]. Denique non benè comparantur inter se Characteres Chronologici, per mensem enim Aprilem sextus annus Imperii Carolini cum anno Regni tricesimo quidem secundo in Italia, sed in Francia duodequadragesimo componitur. Grassensem Abbatem hoc anno Redemptoris octingentesimo sexto superstitem censemus Infridum, corruptè Nifridum, cui Nefridius Narbonensis Archiepiscopus postmodum successerit.

[a] Ad an. 808. n. 18.
* *Nimègue.*
[b] Hoc an. n. 39.

AN. CH. 807. Caroli Imp. 7. Pippini Ludov. RR. 27. Caroli R. 19.

ANNUS

CHRISTI		807.	
CAROLI	IMP.	7.	
	REG.	39. 36. 34.	
PIPPINI II.	REG.	27.	2.
LUDOVICI	REG.	27.	2.
CAROLI	REG.	19.	2.
INDICTIO		15.	

I. CAROLUS Imperator totum penè annum Redemptoris octingentesimum septimum Aquisgrani traduxit. Illic hyemem egit cum Festis Paschalibus ac die Natali Domini. Illic cùm esset, audiit Ratbertum obiisse, quem in Orientem miserat, & Legatos Thomæ Hierosolymitani Patriarchæ & Aaronis Caliphæ cum muneribus ad se directos excepit. Quibus de rebus sic Annalista Laureshamensis. *Ratbertus Missus Imperatoris, qui de Oriente revertebatur, defunctus est. Et Legatus Regis Persarum, nomine Abdella, cum Monachis de Hierusalem, qui Legatione Thomæ Patriarchæ fungebantur, quorum nomina fuere Georgius & Felix, ad Imperatorem pervenerunt, munera deferentes, quæ praedictus Rex Imperatori miserat, id est, papilionem & tentoria atrii mira & magnitudinis & pulchritudinis, erant enim omnia bissina, tam tentoria, quàm & funes eorum, diversis tincta coloribus. Fuerunt præterea munera præfati Regis pallia serica multa & pretiosa, & odores, atque unguenta, & balsamum; necnon & horologium ex aurichalco arte mechanicâ mirificè compositum, in quo duodecim horarum cursus ad clepsydram vertebatur cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subjectum sibi cymbalum tinnire faciebant, additis in eodem ejusdem numeri equitibus, qui per XII fenestras completis horis exibant, & impulsu egressionis suæ totidem fenestras, quæ prius erant apertæ, claudebant; necnon & alia multa erant in ipso horologio, quæ nunc enumerare longum est. Fuere præterea inter prædicta munera candelabra duo ex aurichalco miræ magnitudinis & proceritatis. Quæ omnia in Aquensi Palatio ad Imperatorem delata sunt. Imperator autem Legatum & Monachos per aliquantum tempus secum retinens in Italiam direxit, atque ibi eos tempus navigationis expectare*

CAROLUS AUG. EXCIPIT LEGATOS THOMÆ PATRIARCHÆ HIEROSOLYM. ET AARONIS CALIPHA.

pectare jussit. Hic Annalista Plebeium, ut vocant, seu Loiselianum præ manibus habuit, ut ex utriusque collatione Lector judicabit. Omisit parenthesin, quâ Plebeius seu Loiselianus Annalista Georgii Legati ad Imperatorem ab Hierosolymitano Patriarcha missi nomen, patriam ac dignitatem, sic exposuit. *Hic Georgius est Abba in monte Oliveti, & cui patria Germania est, qui etiam proprio vocatur nomine Engelbaldus.* Illam parenthesin præter Annalistam Laureshamensem prætererunt etiam Annalista Fuldensis, Ado, necnon incertus Auctor in vita Caroli; transcripserunt autem Annalistæ Bertinianus ac Metensis, Monachus Egolismensis, & Regino, sed mutato tempore, quod magnoperè videtur observandum. Tet in præsenti locutus est Annalista Loiselianus; primò sic, *Georgius est Abba*; secundò sic, *patria Germania est*; tertiò sic, *proprio vocatur nomine Engelbaldus.* Prænominati verò Scriptores, quibus parenthesis Annalistæ Loiseliani non displicuit, usi sunt temporibus imperfecto ac perfecto. Annalista Bertinianus sic; *Georgius erat Abbas, patria erat Germania, proprio nomine est vocitatus Egilbaldus.* Annalista Metensis & Regino sic; *Abba erat, erat natione Germanus, Engilbaldus vocatus est.* Monachus Egolismensis sic; *Georgius Abbas, patriâ Germanus, proprio nomine Engelbaldus dicebatur.* Atque ex hac discrepantia liquet Auctorem Codicis Loiseliani scripsisse cùm Georgius Abbas in vivis superstes esset, alios verò manum calamo seriùs admovisse.

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

II. BURCHARDUS CORSICAM TUETUR CONTRA SARACENOS.

Eodem anno, ut Annales Loiseliani subjiciunt, Imperator *Burchardum Comitem stabuli sui cum classe misit in Corsicam, ut eam à Mauris, qui superioribus annis illuc prædatum venire consueverant, defenderet. Qui juxta consuetudinem suam de Hispania egressi, primò Sardiniam adpulsi sunt, ibique cum Sardis prælio commisso, & multis suorum amissis (nam tria millia ibi cecidisse perhibentur) in Corsicam recto cursu pervenerunt. Ibi iterum in quodam portu ejusdem Insulæ cum classe, cui Burchardus præerat, prælio decertaverunt, victique ac fugati sunt, amissis* XIII *navibus, & plurimis suorum interfectis. Adeò illa anno in omnibus locis adversâ fortunâ fatigati sunt, ut ipsi sibi hoc accidisse testati sint, eò quòd anno superiore contra omnem justitiam de Patalaria Insula sexaginta Monachos asportatos in Hispaniam vendiderant. Quorum aliqui per libertatem Imperatoris* (lege *per liberalitatem Imperatoris*, ut Annalistæ, Laureshamensis, Bertinianus, Metensis, aliique scribunt) *iterum in sua loca reversi sunt.*

III. INDUCIÆ INTER PIPPINUM R. ET GRÆCOS.

Niceta Patricius, qui cum classe Constantinopolitana sedebat in Venetia, pace factâ cum Pippino Rege, & induciis usque ad mensem Augustum constitutis statione solutâ Constantinopolim regressus est. Hæc idem Annalista Loiselianus, apud quem narratio rerum hoc anno gestarum sic clauditur. *Hoc anno Imperator Pascha Aquis celebravit, necnon & Natale Domini.* Anni maximam partem egit in Aquisgranensi Palatio. Inde profectus est Ingelhaimium, ubi Conventum Francorum habuit, de quo sic Chronographus Moissiacensis. *Anno* DCCCVII *Karolus Imperator perrexit ad Ingelaeim Palatium, & ibi habuit Conventum suum cum Episcopis; & Comitibus, & aliis fidelibus; & mandavit eis ut justitias facerent in Regno ejus. Pascà dedit eis licentiam ad propria remeare, & quietè sedere, & ut Deo gratias agerent ad pacem & concordias eorum, & illum annum fecit sine hoste.*

IV. LUDOVICUS EXPUGNAT BARCINONEM.

Haud adeò quietè degit hoc anno Ludovicus, bellum enim strenuè gessit in Hispania contra Saracenos, quibus Barcinonem post diuturnam obsidionem eripuit. Totum hoc negotium in ipsius Ludovici vita sic describit Auctor coætaneus. *Visum est Regi* Ludovico *& Consiliariis ejus, ut ad Barcinonam oppugnandam ire deberent, divisàque in tres-partes exercitu; unam quidem Rusceliioni ipse permanens secum retinuit: alteri obsidionem urbis injunxit, cui Rastagnus Comes Gerundæ præfuit; tertiam autem, ne fortè obsidentes urbem improvisè ab hostibus occuparentur, ultra urbem sedere præmisit. Obsessi intereà intra urbem, Cordubam miserunt, auxiliúmque poposcerunt. Rex verò Sarracenorum protinus auxiliatus eis exercitum direxit. Venientibus porrò his, qui missi*

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

fuerant Cæsaraugustam, relatum est eis de exercitu in via sibi obviam constituto. Erat autem ibi Willelmus primus signifer, Hademarus, & cum eis validum auxilium. Quod illi audientes, in Astures sese verterunt, cladémque eis improvisè importaverunt, sed multò graviorem reportaverunt. Quibus recedentibus, nostri ad socios urbem obsidentes reversi sunt, & illis juncti tamdiu urbem obambientes, & nullum ingredi aut egredi permittentes, vexarunt, donec famis acerbitate coacti sunt etiam vetustissima ostiis coria detrahere, & in cibum infelicissimum vertere. Alii autem mortem infelicissimæ præponentes vitæ, è muris semet præcipites mittebant; aliqui verò spe animabantur inani, cogitantes quòd Franci hyemis asperitate à civitatis cohiberentur obsidione. Sed hanc illorum spem abscidit prudentium virorum consilium. Advectâ enim undecunque materiâ, cœperunt extruere casas, veluti in hybernis ibidem mansuri. Quod cernentes civitatis habitatores, à spe deciderunt, & ad desperationem ultimam versi, suum Principem Zaddonis cognatum tradiderunt, quem pro eo constituerant, nomine Hamur, & se & civitatem, concessâ facultate secedendi, dediderunt hoc modo. Quum enim longâ fessam obsidione nostri tenerent urbem, & jamjam capiendam aut tradendam crederent, honesto, ut decebat, usi consilio Regem vocant, ut urbs tanti nominis gloriosum nomen Regi propagaret, si illam eo præsente superari contingeret. Suggestioni huic admodum honestæ Rex assensum præbuit. Venit ergo ad exercitum suum urbem vallantem, atque indesinenti oppugnatione sex hebdomadibus perduravit, & tandem superata victori manus dedit. Tradita ergo & patefacta civitas. Primo quidem die custodes Rex illuc destinavit, ipse autem ab ejus ingressu abstinuit, donec ordinaret, qualiter cum digna Deo gratiarum actione cupitam atque susceptam victoriam ejus nomini consecraret. Antecedentibus ergo eum in crastinum & exercitum ejus Sacerdotibus & Clero, cum solenni apparatu & laudibus hymnidicis portam civitatis ingressus, & ad Ecclesiam Sanctæ & Victoriosissimæ Crucis, pro victoria sibi collata, gratiarum actiones Deo acturus, progressus est. Porrò post hac Berâ Comite ibidem ad custodiam relicto cum Gothorum auxiliis, hyemandi gratiâ ad propria remeavit. Cui pater, comperto quod ei imminere videbatur à parte Sarracenorum periculo, fratrem Carolum suffragaturum mittebat, eique Lugduni agenti, & ad fratris adjutorium properanti, nuntius Regis fratris occurrit, captam civitatem nuntiavit, & ne longiùs fatigaretur edixit. Qui ab eodem loco regrediens, ad patrem est reversus. In vulgatis editionibns ad hujus textûs oram positi leguntur anni Redemproris octingenresimus quartus & octingentesimus quintus, sed horum loco restituendus est octingentesimus septimus, ur liquet ex emendarione ad superiorem annum præmissa, quo *Zaddo Dux Barcinonensis comprehensus, Ludowico Regi est adductus, & patri Carolo itidem perductus.* Capto Zaddone, Barcino in Francorum potestatem non rediit, urbis regimini præpositus à Saracenis Hamur ejusdem. Zaddonis propinquus, qui post annuam administrationem vi coactus hoc anno deditionem fecit. Tunc apud Saracenos in Hispania regnabat Alhacam, apud Christianos Alfonsus cognomenro Castus. Hic Carolo & Ludovico, Christianis urpote Principibus, amicitiâ conjunctissimus fuir; Mauris, à quibus lacessebatur, hoc anno cladem non levem intulit; eâque potitus victoriâ deditionem Barcinonæ non parum acceleravit, obsessis nullâ spe auxilii relictâ. Willelmus, qui *primus signifer* in castris Ludovici fuir, non alius nobis videtur à Willelmo Comire, qui posteà Monasticen amplexus est in Gellonensi Cœnobio à se constructo, unde corrigas eos qui Monachum anno Redemptoris octingentesimo sexto constiruunr. Gothos, qui relicti sunt ad custodiendam Barcinonem, milires interpretare oriundos ex Gothia seu Seprimania, quæ Ludovico Regi tum parebar. Hic recuperatâ Barcinone, ur Franciscus Didacus in Historia Comitum Barcinonensium testatur [a], Ecclesiam Sanctorum Justi & Pastoris cum puellari Monasterio Sancti Petri construxit. Barcinonensis tunc Episcopus erat Humbertus, quantùm ex eadem Historia colligere possumus. Haud ignoramus Barcinonenses Episcopos

[a] Lib. 1. c. 21.

ÆDIFICAT MON. S. PETRI.

à Nomenclatoribus tumultuariè referri, ídque à Joanne Tamayo in Martyrologio Hispanico [a] non dissimulari, sed donec accuratior prodeat Catalogus, sequi non veremur prælaudatum Franciscum Didacum, apud quem [b] sub Pippino Pippiníque filiis Carolomanno & Carolo recensentur hi Barcinonenses Episcopi, Guillermus, Bernardus, Guillermus, Humbertus, & Joannes, quibus ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-primum inserendus videtur is, cujus hæc prima tantùm syllaba *Se......* inter subscriptiones Concilii Narbonensis invenitur. Sedit igitur Guillermus regnantibus Pippino ejúsque filio Carolomanno, vitámque clausit decimo-sexto Kalendas Octobris anno Christi septingentesimo septuagesimo-primo, cùm Carolomannus Rex in vivis adhuc superstes esset. Guillermo successit Bernardus, cujus mors sexto Idus Aprilis anno Christi septingentesimo octogesimo-primo consignatur. Bernardo subrogatus est alter Guillermus, qui vivere desiit decimo-sexto Kalendas Maias anno Christi septingentesimo duodenonagesimo. Se...... Barcinonensis Episcopus anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo Concilium Narbonense suâ subscriptione communivit. Proximus successor Humbertus Episcopatum gerebat anno Redemptoris octingentesimo septimo, cùm Ludovicus Rex Barcinonem expugnavit. Joannem Humberti successorem ad annum reparatæ Salutis octingentesimum undecimum memorabimus.

[a] D. 12. Nov.
[b] Lib. 1. cc. 19. 21.

V. Ado in suo Chronico, postquàm munera Regis Persarum ad Carolum Imperatorem delata commemoravit, priusquàm res in Sardinia & in Corsica contra Saracenos gestas aggrediatur, hanc periodum de Sancti Cypriani Carthaginiensis Episcopi aliorúmque Martyrum Reliquiis interserit. *Tunc delata sunt ossa Beati Cypriani à Carthagine cum Reliquiis Beatorum Scillitanorum Martyrum, Sperati sociorúmque ejus, & posita sunt in Ecclesia Beati Joannis Baptistæ in civitate Lugdunensi.* Et in suo Martyrologio [c], postquàm Martyrium Sancti Cypriani narravit, fusiùs eandem Reliquiarum Translationem sic describit. *Post multa verò curricula annorum, Gloriosissimo Carolo Francis imperante, contigit Legationem Francorum ferentibus, illustres ac sapientiâ circumspectos Legatos transitum per Africam fecisse. Hi cùm Carthaginem dirutam, & loca venerabilia Sanctorum Martyrum, revertentes à Rege Persarum Aaron qui exceptâ Indiâ totum penè tenebat Orientem, vidissent, facilè sibi conciliato Principe, ac favorem in re tali præstante, pro magno munere rogaverunt, ut ossa Beati Cypriani eis ferenda permitteret. Quod ille non magni ducens, continuò postulata concessit, útque pio Imperatori, cujus gratiam omnium, qui in toto terrarum Orbe erant, Regum ac Principum amicitiæ præponeret, ipsi ea ferrent, libenter assensit. Cúmque venerabiles Legati ingentia dona, Martyrum scilicet Reliquias ferentes (nam & Beati Sperati Martyris membra, qui unus fuit ex illis* XII *præclarissimis Martyribus Scillitanis, caput etiam Martyris Gloriosi Pantaleonis secum cum beatis ossibus Cypriani habebant) reverterentur, prosperis usi velis, tandem pervenerunt Arelaten. Ubi sacra Martyrum membra signata interim relinquentes, Legationem suam Glorioso Imperatori renuntiare festinarunt, & ut animum Regis ampliùs sibi de Legatione strenuè perfecta conciliarent, inter alia de Sanctorum Reliquiis ab Africa deportatis ejus animos attollunt. Unde ille plurimùm lætus, eas tam diu apud Arelaten dignâ veneratione reservari jussit, donec ipse magno aliquo opere in Regno suo Templum conderet, ubi tam pretiosum pignus ingenti cultu & ornatu reponeret. Sed emergentibus causis, dum opus tardiùs construitur, occasionem nactus Leidradus Venerabilis Lugdunensis Episcopus Gloriosum Imperatorem rogavit, ad civitatem suam deferre beata ossa Martyrum ei liceret. Annuit Imperator. Sed & isdem ocyùs votum suum pius perficit. Cum honore infra civitatem Lugduni deportata sunt, ibique in majori Ecclesia Beati Joannis Baptistæ ac Sancti Martyris Stephani aliquanto tempore custodita, & ad defensionem civium, Deo id misericorditer operante, & Imperatore jam votum suum de ædificatione Templi in longè alia transferente, Sanctus Episcopus beatissimus Reliquias Gloriosorum Mar-*

[c] D. 14. Sep.

RELIQUIÆ S. CYPRIANI EX AFRICA TRANSFERUNTUR ARELATUM, DEINDE LUGDUNUM.

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19. VI.

tyrum in prædicta Ecclesia post venerabile & sacrum altare decentissimâ sepulturâ recondidit, ac posteris civibus suis profuturas honorabiliter commendavit.

Eandem Martyrum Translationem suis jam Versibus sic adornarat Agobardus.

Rector magnificus piúsque Princeps
Augusto Karolus decore fultus
Sceptrum nobile Francicum regebat,
Subjectos populos piè gubernans,
Lectos æquora jusserat secare;
Ac jam propitio sibi Tonante,
Post multos nimiæ viæ labores,
Intrarunt Lybicos repentè fines;
Quà Carthago gravi jacens ruinâ
Deflet præteritæ decus juventæ.
Hic dum Basilicas Deo dicatas,
Et Christi subeunt verenda Templa,
Cernunt ut tua, Cypriane Martyr,
Servaret loculus neglectus ossa,
Tum verò nimio dolore moti,
Et magno gemitu polum intuentes,
Poscunt auxilium Dei perennis,
Pro quo, Sancte, tibi caput recisum est,
Et mox poplitibus precando flexis
Pandunt sarcophagum, studéntque sacros
Artus stringere linteis paratis,
*Committúntque sacro caput * locello.* (* edit. *corpus*)
Sperati quoque Martyris beati,
Necnon Pantaleonis ossa raptim
Tollunt cuncta simul, ligántque pannis.
Conscendunt celeres ratem paratam,
Nec sævi metuunt pericla Ponti.
Egressis Arelas opima portu
Occurrit placido, sinúque læto
Fessos excipit, ac fovet benignè.
Hæc mox cùm audiit optimus Sacerdos,
Lucduni placidam tenens Cathedram,
Sanctorum eximio calore flagrans,
Intendénsque sacris ubique rebus,
Ledradus specimen decúsque Cleri,
Orat, postulat, impetrátque raptim
Ut sanctissima Martyrum piorum
Nostris mœnibus ossa conderentur
Lucduni, ad placidam Johannis aram,
Qui Christum vitreâ rigavit undâ.
Illic cum sociis honore claro
Florens, inclyte Cypriane, dormis.
Sed, quæso, vigiles, vigílque nostris
Intendas precibus; fiásque nobis
Clemens & validus Dei Patronus;
Solvas crimina, conferásque vota.
Sit, quæso, memor illa lingua nostri,
Quæ confessa Dei perenne Verbum,
Cervicem gladio dedit secandam.
Sed Christum cecinit, silere nescit;
Hanc Christus jugiter benignus audit

AN. CH. 807.

Vel sacros populos stilo excitantem,
*Vel pravas * hereses deósve falsos*
Verbi fulmine funditus cremantem.
*Hanc & pro populo, Patrone *, nostro*
Semper, quæsumus, audiat rogantem;
Pastorem foveat, gregem propaget;
Det munus fidei, decus salutis.
O Doctor sacer, ô beate Martyr,
Serva Pontificem pius Agobardum,
Qui nomen, meritum, tuúmque festum
*Dictis extulit, ac * honore compsit.*
O triplex honor! ô triforme culmen!
O tres magnifici piíque testes!
Sit nobis triplici à favens precatu
Pollens unica Trinitas per ævum.

* edit. Hæresésque pravas.
* edit. & patrone nostro.
* edit. &

VII. Agobardus superstite Leidrado Lugdunensis Ecclesiæ Chorepiscopus fuit, deinde eidem Leidrado in Archiepiscopatum Lugdunensem successit, obiitque anno Redemptoris octingentesimo quadragesimo. Paulò recentior fuit Ado Viennensis Archiepiscopus, cujus obitus in annum Redemptoris octingentesimum septuagesimum-quartum incidit. Horum Auctorum testimonia de Translatione Sancti Cypriani Martyris integra retulimus, ut illam Translationem Carolo tunc Imperatore & Leidrado Lugdunensi Archiepiscopo factam agnoscas, eósque refellas, qui Bedam prædictæ Translationis meminisse volunt in suo Martyrologio, decimo-sexto Kalendas Augusti. Vulgatus quidem Beda sic habet ad illum diem. *In Carthagine, Natale Sanctorum Scillitanorum, id est, Sperati, Narthali, Cythini, Bethurii, Felicis, Aquilini, Letaciæ, Januariæ, Generosæ, Bessiæ, Donatæ, & Secundæ, sub Saturnino Præfecto, qui post primam Confessionem Christi in carcerem missi, & in ligno confixi, manè gladio decollati sunt. Horum Reliquiæ cum ossibus Beati Cypriani, & capite Sancti Pantaleonis Martyris ex Africa in Gallias translatæ venerantur Lugduni in Basilica Beati Joannis Baptistæ. Et Sancti Alexis Confessoris.* At genuinus Beda, quem Godefridus Henschenius [a] ex Codice Divionensi publicavit, desinit in his vocibus *gladio decollati sunt*, nihilque prorsus habet de Translatione cùm Martyrum Scillitanorum, tum Sanctorum Cypriani & Pantaleonis, aut de Sancto Alexio Confessore. Quapropter Severtius in Ledrado [b] frustrà se torquet, ut Adonem cum Beda conciliare possit, quasi *ex Carthagine erepta sint Reliquiæ ad annum* DCXVI, *& Arelatibus concreditæ, postmodúmque Lugdunum inde operâ Ledradi translata anno 807.* Huic interpretationi refragatur Ado, in sua enim narratione Carolum Imperatorem, Aaronem Regem Persarum, & Leidradum Lugdunensem Episcopum memorat; addequòd Agobardus, qui tum vivebat, laudasse reperitur & Carolum Augustum, cujus Oratores prædictas Reliquias Arelatum ex Africa detulerunt, & Ledradum Lugdunensem Archiepiscopum, qui *mox* eas Arelato Lugdunum transferendas postulavit.

[a] Tom. 2. mens. Mart.
[b] §. 5.

VIII. Apud Sigebertum ad annum Redemptoris octingentesimum secundum eadem Martyrum Translatio sic refertur. *Legati Imperatoris Caroli ab Aaron Ammira venientes inter cetera munera corpora etiam Cypriani Carthaginensis Episcopi & Martyris, & Sperati primi Scillitanorum Martyrum, & caput Panthaleonis Martyris in Franciam afferunt.* Idem Chronographus ad annum præcedentem sic scribit. *801. Amymurlim Rex Persarum Carolo Imperatori elephantem & munera multa mittit.* Ceterùm *Amymurlim Rex Persarum* idem est ac *Aaron Ammiras*, ut apertissimè liquet ex iis, quæ dicta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum primum [b]. Annalista Laureshamensis, quocum ceteri consentiunt, de Legationibus Francorum & Saracenorum ad annos noni sæculi primum ac secundum sic disserit. DCCCI. *Imperator de Spoleto Ra-*

[b] Nu. 23. & seqq.

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

vennam venit, & aliquot dies ibi moratus Papiam perrexit. Ibi nuntiatum est ei Legatos Aaron Regis Persarum portum Pisas intrasse. Quibus obviam mittens inter Vercellas & Hipporhediam, eos sibi fecit præsentari. Unus eorum erat Persa de Oriente, Legatus prædicti Regis, (nam duo fuerant) alter Saracenus de Africa, Legatus Amirati Abraham, qui in confinio Africæ in Fossato præsidebat. Hi Isaac Judæum, quem Imperator ante quadriennium ad memoratum Regem Persarum cum Lantfrido & Sigimundo Legatis suis miserat, reversum cum magnis muneribus nuntiaverunt. Nam Lantfridus & Sigimundus ambo in eodem itinere defuncti sunt. Tum ille misit Erchenbaldum Notarium in Liguriam ad classem parandam quâ elephas, & ea, quæ cum eo offerebantur, subvehi possent. Et paulò pòst. *Ipsius anni mense Octobri Isaac Judæus de Africa cum elephante regressus portum Veneris intravit, &, quia propter nives Alpinas illac transitum habere non poterat, in Vercellis hyemavit.* Deinde anno DCCCII. *Hujus anni mense Jul. XIII Cal. Aug. venit Isaac cum elephante, & ceteris muneribus, quæ à Rege Persarum missa fuerunt, & Aquisgrani omnia Imperatori detulit.* Vir eruditus in notis ad Leidradum ex hoc Annalista, quem Eginhardum vocat, Translationem Sancti Cypriani, de qua loquimur, anno Redemptoris octingentesimo secundo consignat, additque non Aaronis Persarum Regis sed Abrahæ[a] Amirati Africæ consensum accessisse. *Miserat*, inquit, *Karolus Legatos ad Regem Persarum Aaronem, Isaac scilicet Judæum, Lantfridúmque, & Sigimundum; ac ceteris in ea Legatione mortuis solus Isaac in Galliam reversus est an.* DCCCII. *& apud Aquisgranum pervenit* XIII *Kal. Augusti, ut Eginhardus tradit in Annalibus. Hic ergo Isaac magna munera ad Karolum deferens, quæ mittebantur à Rege Persarum, transivit per Africam, ubi regnabat Amiratus Abraham; compertóque ossa beati Cypriani neglecta jacere, ut inter inimicos fidei Christianæ, Amiratum oravit, sineret ea deferri ad Karolum, magno æstimaturum. Concessit ille lubens; cúmque Cypriani Reliquiis, etiam membra Beati Sperati, & caput Sancti Pantaleonis, capere voluit. Deposita Reliquiæ apud Arelatem, demùm curâ Leidradi delatæ sunt Lugdunum, & in Basilica Sancti Joannis reconditæ. Ita enim docent Agobardus & Ado; nisi quòd Ado paululùm turbat in narranda Historia, Regem Persarum existimans in Africa etiam regnasse.* Rectè sic de Aarone sensit Ado. Africa, quà tertiam veteris Orbis partem constituit, amplissimis circumscribitur limitibus. Abraham in Occidentali ejus parte, quæ vicina est Gaditano freto, novum erexit Caliphatum excusso Aaronis jugo, sed Carthago, quæ longè Orientalior erat, in ejusdem Aaronis potestate permansit. Id præcitatus Annalista, cùm de utroque sermonem facit, haud obscurè testatur. Præthereà Isaac ex Africa non in Gallias sed in Liguriam navigavit, atque ex Liguria non Arelatem sed Vercellas atque inde Aquisgranum ad Imperatorem contendit. Exploso igitur Sigeberto, cujus opinio nullum sibi patrocinium ab antiquis Annalistis comparare potest, standum ab Adone, qui Reliquias Sancti Cypriani Martyris aliásque Arelatem hoc anno post Christum natum octingentesimo septimo delatas ex Africa scribit.

IX. Sacras illas Cypriani Carthaginiensis aliorúmque Martyrum exuvias suscepit, atque in sua retinuit Ecclesia Joannes Arelatensis Archiepiscopus, donec Imperator Leidrado Lugdunensi Metropolitæ permisit, ut eas Lugdunum deferendas curaret. Si fides est Salignoni, cujus textum Joannes Columbus in Gestis[a] Episcoporum Valentinorum sub Waldo recitavit, *Legati prædicti Imperatoris* Caroli *divinâ providentiâ ossa beati Cypriani Episcopi Carthaginensis & Martyris ab Africa secum detulerunt usque ad urbem Arelatensium, quæ à præfato Imperatore Laidrado Archiepiscopo Lugdunensi data fuerunt in custodiam, quoadusque Reliquias beati Cornelii Romani Pontificis & Martyris coadunasset, & Templum Sanctis Martyribus condignum ædificasset. Cúmque in hoc sancto proposito intenderet, Aquisgrani in Domino obdormivit, cujus piam voluntatem sequentes Episcopi Silvius & Lambertus executioni mandare curaverunt.* Res tandem ad

[a] Lib. 1. n. 21.

AN. CH. 807.

effectum perducta est à Carolo Calvo Magni nepote, ut suo loco dicturi sumus. Interim Valentinorum Episcoporum seriem paucis observa. Post Bonitum, qui Concilio Narbonensi subscripsit anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo, sederunt in Episcopali Cathedra Valentiæ, Waldus, Silvius seu Salvius, & Lambertus.

X. LEIDRADI LUGDUNENSIS ARCHIEPISCOPI ZELUS SINGULARIS PRO CULTU DIVINO ET ORNATU ECCLESIARUM.

Agebat Ledradus annum sui Præsulatûs octavum, cùm Arelatem advectæ sunt Sancti Cypriani Reliquiæ. Toto suo Pontificatu res perfecit valdè mirabiles; complures, quæ pertinent ad cultum divinum & ad ornatum Ecclesiarum, perstrinxit in literis ad Imperatorem, quas hoc loco describendas ducimus, licèt habeatur incertum quonam scriptæ sint annò, quia Chronologicis Characteribus destituuntur. *Summo Karolo Imperatori Ledradus Episcopus Lugdunensis. Domine noster, constans & sacer Imperator, supplico Clementiæ Celsitudinis vestræ, ut hanc brevem suggestiunculam meam vultu serenissimo audiatis, quatinus quæ hîc inserta sunt, piissima Prudentia vestra nota fieri queant, & intentio mea postulationis ab ingenua Clementia vestra reminiscatur. Olim me exiguissimum famulorum vestrorum ad regimen Ecclesiæ Lugdunensis destinare voluistis, cùm ego huic officio impar existerem & indignus. Sed vos, qui non attenditis hominum merita, sed vestram solitam Clementiam, egistis de me, sicut ineffabili Pietati vestræ placuit, nullo existente merito meo; méque admonere dignati estis, ut ego sollicitudinis curam gererem, & ut negligentiæ, quæ in prædicta Ecclesia perpetratæ noscebantur, emendarentur, & perpetrandæ vitarentur. Erat enim dicta Ecclesia multis in rebus destituta interiùs exteriúsque, tam in officiis, quàm in ædificiis, & ceteris Ecclesiasticis ministeriis. Ego humillimus servulus * vester, postquàm ibidem perveni, quæ cum Dei adjutorio & vestro peregi, audite. Quoniam, ut inspector conscientiarum Dominus Omnipotens mihi testis est, non tali intentione ea vobis patefacio, quæ dicturus sum, ut propterea in rebus augeri merear; neque aliud tale in cogitatione mea compositi, ut acquisitionis mihi occasio * fit, nec suggero; quoniam quotidie exitum à rebus humanis suspicor propter infirmitatem meam, & incessanter de morte suspectus sum. Et ideò hæc suggero, ut cùm benignissimis auribus vestris præsentata fuerint, & clementer inspecta, si quæ benè & secundùm voluntatem vestram gessi, post meum discessum non deficiant aut pereant. Denique postquàm, secundùm jussionem vestram, sæpedictam Ecclesiam suscepi, juxta vires parvitatis meæ omni industriâ egi, ut Clericos officiales potuissem *, sicut jam, Deo favente, ex magna parte mihi habere videor. Et ideo officio vestræ Pietatis placuit, ut ad petitionem meam mihi concederetis redditus, qui ab antiquo fuerant de Lugdunensi Ecclesia, per quam, Deo juvante, & mercede vestrâ annuente, in Lugdunensi Ecclesia est ordo psallendi instauratus, ut juxta vires nostras secundùm ritum sacri Palatii omni ex parte agi videatur quicquid ad divinum persolvendum officium ordo exposcit. Nam habeo scholas Cantorum, ex quibus plerique ita sunt eruditi, ut alios etiam erudire possint. Præter hæc verò habeo scholas Lectorum non solùm qui officiorum lectionibus exercentur, sed etiam in divinorum librorum meditatione spiritalis intelligentiæ fructus consequantur. Ex quibus nonnulli de libro Evangeliorum sensum spiritalem jam ex parte adipisci possunt. Plerique verò librum Prophetarum secundùm spiritalem intelligentiam adepti sunt. Similiter libros Salomonis, vel libros Psalmorum, atque etiam Job. In libris quoque conscribendis, in eadem Ecclesia, in quantùm potui, elaboravi. Similiter vestimenta Sacerdotum vel ministeria procuravi. De restauratione etiam Ecclesiarum, in quantùm valui, non cessavi, ita ut ejusdem civitatis maximam Ecclesiam, quæ est in honorem Sancti Johannis Baptistæ, à novo operuerim, & macerias ex parte erexerim. Similiter Ecclesiæ Sancti Stephani tegumentum de novo instauravi. Ecclesiam quoque Sancti Nicetii de novo etiam reædificavi. Similiter Ecclesiam Sanctæ Mariæ. Præter Monasteriorum restaurationes, domus quoque Episcopales, inter quas unam restauravi, quæ jam penè destructa erat, quam operui. Aliam quoque domum cum solario ædificavi, & duplicavi; & hanc propter vos paravi, ut si in illis partibus vester esset adventus, in ea

* servum

* causa

* possem haberi

AN. CH 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

suscipi possetis. Claustrum quoque Clericorum construxi, in quo omnes nunc sub uno conclavi manere noscuntur. In eadem civitate alias restauravi Ecclesias, unam quidem in honorem Sanctæ Eulaliæ, ubi fuit Monasterium puellarum, quam de novo operui, & ex parte macerias ejus à fundamentis erexi. Alia quoque domus in honorem Sancti Pauli de novo operta est. Monasterium quoque puellarum in honorem Sancti Petri dedicatum, ubi corpus Sancti Anemundi Martyris humatum est, quod ipse Sanctus Martyr & Episcopus instituit, ego à fundamentis tam Ecclesiam quàm domum restauravi, ubi nunc Sanctimoniales numero triginta-dua, secundùm institutionem Regularem viventes, habitare videntur. Et Monasterium Regale Insula Barbara ita restauravi, ut tecta de novo fuerint & aliqua de maceriis à fundamentis erecta, ubi nunc Monachi secundùm Regularem disciplinam numero nonaginta habitare videntur. Cujus etiam Abbati tradidimus potestatem ligandi & solvendi, uti habuerunt prædecessores sui, scilicet Maximus, Ambrosius, Licinius, clarissimi viri, qui ipsum locum rexerunt, quos Eucherius, Lupus, atque Genesius, ceteríque Archiepiscopi Lugdunenses, ubi ipsi deerant, aut non poterant adesse, mittebant cognituros, utrùm Catholica fides rectè crederetur, ne fraus hæretica pullularet. Quibus illis in tantùm erat commissa cura, ut si Ecclesia Lugdunensis viduaretur proprio Patrono, ipsi in cunctis adessent rectores & consolatores, quousque Ecclesia à Domino dignissimo illustraretur Pastore. Nos similiter posteris illorum hanc potestatem tradidimus. Insuper jussimus fieri Decreta priscorum Regum Franciæ, ut quemadmodum ipsi statuerunt monimenta emendi & augendi locum in omnibus rebus, quas ad præsens habere videntur, vel in futuro, Deo auxiliante, acquirere poterunt, sine ulla querimonia per secula possideant.

XI. In hac Epistola, quam Paradinus in Historia Lugdunensi [a], Robertus & Sammarthani in Gallia Christiana, Baluzius post Agobardi opera, Claudius *le Laboureur* in Rudetibus Barbarensibus, edendam curarunt, res occurrunt multæ, quas notis illustrare non videtur extra nostrum institutum.

[a] Lib. 2. c. 20.

XII. Leidradi zelus erga divinum Officium in hoc plurimùm elucet, quòd Scholas Cantorum ac Lectorum instituit, & libros ad idem Officium peragendum necessarios conscripsit conscribíque præcepit. Libro primo [b] Capitularium statuitur, ut, *si opus est Evangelium, & Psalterium, & Missale, scribere, perfectæ ætatis homines scribant cum omni diligentia.*

[b] Cap. 72.

XIII. Singularis quoque Leidradi zelus fuit in restaurandis Ecclesiis, quas hostes Christiani nominis everterant. Saracenos intellige quorum irruptionem ad annum Christi septingentesimum trigesimum-secundum [c] Tomo quarto descripsimus. Saracenis nonnulli Gothos addunt, & ut à Saracenis, sic & à Gothis seu Wisigothis cladem Lugdunensibus illatam affirmant. At de Saracenis convenimus, de Gothis nequaquam. In Historia Lugdunensi [d] commentitia sunt, & à recta Chronologia plurimùm discrepant, quæ de Gothis & Girardo Comite Rossilionensi narrantur à Rubyo, commodiúsque refellentur sub Carolo Calvo, cui synchronum Girardum hoc loco dixisse sufficiet. Ecclesias igitur quas Leidradus reparavit, à solis eversas Saracenis arbitrare.

[c] Nu. 21. & seqq.

[d] Lib. 3. c. 15.

XIV. Instaurationis narrationem ordiemur ab Æde Metropolitana. Quod plerisque Metropolibus, contigit & Lugduno. Sedes Metropolitæ Lugdunensis non eodem in Templo semper stetit. Tres Lugduni Basilicæ pro diversis temporibus Cathedrales extiterunt. Hic honos primùm tributus Ecclesiæ Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, quæ hodie est Nicetiana, deinde translatus ad Ædem Sancti Stephani, postremò collatus Basilicæ Sancti Joannis Baptistæ. Sanctus Nicetius anno Christi quingentesimo quinquagesimo-primo factus est Lugdunensis Metropolitanus, & ex hac vita decessit anno Christi quingentesimo septuagesimo-tertio. Sedit in Ecclesia Sancti Stephani, licèt adhuc staret Basilica Sanctorum Apostolorum,

quæ

quæ feriùs ab eo nomen accepit Sancti Nicetii, quod etiamnum gerit. Extant literæ Innocentii Papæ Quarti, quæ Nicetianam Ecclesiam Metropolitanâ quondam dignitate nobilitatam ostendunt. Extant & quorumdam Metropolitarum Lugdunensium epistolæ, quæ rem eandem confirmant. Sanctus Alpinus Lugdunensis Metropolitanus Ædem Sancti Stephani construxit, dedicavitque anno Christi circiter trecentesimo octogesimo-quinto; in hanc Ecclesiam translata paulò pòst Pontificalis Cathedra, licèt in Basilica Nicetiana sepulti jaceant Metropolitæ multò recentiores. Ad Stephanensis Ecclesiæ latus erecta est alia sub nuncupatione Sancti Joannis Baptistæ, quæ, quoniam spatiosior & augustior, Metropolitanam quoque Sedem ex Æde Sancti Stephani translatam obtinuit. Hæc Cathedræ translatio priùs facta est, quàm Reliquiæ Sancti Cypriani Martyris in Gallias ex Africa transferrentur. Lege Joannem à Sancto Albino in Historia Ecclesiastica Lugdunensi, parte quintâ, sectione secundâ. De tempore, quo sacræ Cypriani Carthaginiensis exuviæ in Galliam advectæ sunt, disputavimus suprà, vulgatùmque Bedæ Martyrologium, in quo mentio fit istius Translationis, à genuino Bedæ fœtu distinximus. Ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ, priusquàm Saraceni Lugdunum occuparent, Cathedralem jam fuisse suspicamur. Tres autem prædictæ Basilicæ, in quibus Pontificalis hactenus Sedes fuit, à Leidrado Metropolita reparatæ sunt, atque etiamnum subsistunt; Cathedralis est Ecclesia Sancti Joannis Baptistæ, duæ aliæ, Stephanensis & Nicetiana, sunt Collegiatæ.

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

XV. Ab eodem Leidrado reparatæ sunt etiam Ecclesiæ Sancti Pauli & Sanctæ Eulaliæ, de quarum conditu actum Tomo primo ad annum Christi quingentesimum quinquagesimum-primum [a] in obitu Sancti Sacerdotis Metropolitæ Lugdunensis, à quo constructæ sunt. Joannes à Sancto Albino Basilicam Sancti Pauli plurimùm commendat in Historia Ecclesiastica Lugdunensi [b] jam laudata, observátque Ecclesiam Sancti Justi primam esse Collegiatarum Lugdunensium, & proximum post eam locum Ecclesiæ Sancti Pauli tribui. Sanctæ Eulaliæ Basilica, ut Leidradus in literis suprà recitatis testatur, fuit aliquando puellare Monasterium; hodie nomen Sancti Georgii gerit, & est de patronatu Equitum Melitensium. Utrùm ei posterius Sancti Georgii nomen à Leidrado sit impositum non liquet. Id quidem innuit vulgatus hic literarum textus, *alias restauravi Ecclesias, unam in honorem Sanctæ Eulaliæ, ubi fuit Monasterium puellarum, in honorem Sancti Georgii, quam de novo operui.* Sed insititiæ & ex ora in textum translatæ videntur hæ voces, *in honorem Sancti Georgii*, ut & aliæ pleræque, de quibus infrà, cùm sermonem de Monasterio Barbarensi sive Insulæ Barbaræ faciemus.

[a] Num. 4.

[b] Part. 7. sect. 23 & seqq.

XVI. Leidradus inter Ecclesias, quas instauravit, annumerat Basilicam Sancti Petri cum puellari Cœnobio, quod à Sancto Annemundo Lugdunensi quondam Metropolita conditum fuerat. Lege quæ Tomo tertio dicta sunt illo de Monasterio ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-quartum [c], quo Sanctus Annemundus in cælum migravit.

[c] Num. 18.

XVII. Denique Leidradus in reparando Barbarensi Monasterio diligenter operam impendit. Eodem anno, quo Stephanus Baluzius Metropolitarum Lugdunensium, Leidradi, Agobardi, & Amulonis, opera cum notis publicavit, Historiam Insulæ Barbaræ sub Titulo Ruderum Barbarensium conscripsit atque in capita quinquaginta-quinque distinxit Claudius *le Laboureur*. Uterque literas Leidradi suprà descriptas recitavit, &, ubi mentio fit Monasterii Barbarensis, interpolatas jam censuit. Vulgati textûs hoc est initium. *Monasterium Regale Insula Barbara, situm in medio Araris fluvii, quod antiquitus est dedicatum in honorem Sancti Andreæ Apostoli & omnium Apostolorum, nunc autem in honorem Sancti Martini recens videtur esse fundatum jussu Domni Karoli Imperatoris, qui ibidem præfecit Dominum Benedictum Abbatem, cum quo simul direxit ibi suos Codices; ita restauravi; ut* &c. Hic textus capite quarto Ruderum Barbaren-

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

sium sic restituendus dicitur. *Monasterium Regale Insulæ Barbaræ, situm in medio Araris fluvii, quod antiquitus est dedicatum in honorem Sancti Andreæ Apostoli & omnium Apostolorum, ita restauravi; ut* &c. Et à Baluzio in notis ad eandem epistolam sic reponitur. *Monasterium Regale Insulæ Barbaræ ita restauravi, ut* &c. Nobis verò sic edendus videtur. *Monasterium Regale Insulæ Barbaræ, situm in medio Araris fluvii, ita instauravi, ut* &c. admodum enim probabile sit Leidradum, qui de Insula loquebatur, non reticuisse nomen circumeuntis fluminis, maximè cùm plures amnes Lugdunensem Diœcesim ipsúmque Lugdunum alluant. Interpolationis autem, quam rejicimus, quatuor sunt capita; primum, de antiquis Patronis Ecclesiæ Barbarensis; secundum, de Patrono ejusdem Basilicæ, ætate Caroli Magni; tertium, de Benedicto Abbate; quartum, de Bibliotheca Carolina. Postremum respuimus tanquam falsum, cetera tanquam infititia, quæ numquam scripta sunt à Leidrado, sed in operis margine collocata primùm sunt instar glossematis, & lapsu temporis in ipsum textum per incuriam amanuensium irrepserunt. Interpolatio satis ex eo detegitur, quòd Leidradum in literis ad Carolum Imperatorem introducit de eodem Carolo loquentem in tertia persona, sic. *In honorem Sancti Martini recens videtur fundatum jussu Domini Karoli Imperatoris, qui ibidem præfecit Domnum Benedictum Abbatem, cum quo simul direxit ibi suos Codices.* Leidradus, si res illas in suis ad Carolum literis attigisset, mentem suam hoc expressisset modo. *In honorem Sancti Martini recens videtur fundatum jussu tuo, Domine Karole Imperator, qui ibidem præfecisti Domnum Benedictum Abbatem cum quo simul direxisti ibi tuos Codices.* Ipsam interpolationem per partes nunc examinemus, & in ea quæ vera sunt à falsis accuratè distinguamus, licèt neutra pro genuino Leidradi fœtu publicari debeant.

XVIII. Primò, Monasterium Insulæ Barbaræ dicitur *antiquitus dedicatum in honorem Sancti Andreæ Apostoli & omnium Apostolorum.* Id verum putamus, nec aliter Tomo primo scripsimus ad annum Christi quingentesimum tricesimum-quartum [a], quo primam Insulæ Barbaræ mentionem post extinctum Burgundiæ Regnum fecimus. At licèt interpolationis, de qua nunc inquirimus, hæc prima pars veritati non repugnet, servari tamen in literis Leidradi non debet, quia cum altera parte, quæ est de novo ejusdem Ecclesiæ Patrono, connexionem adeò arctam habet, ut ambæ simul aut admittendæ sint aut explodendæ. Secundam autem partem, in qua Leidradus de Carolo Imperatore loquitur in tertia persona, respuendam quis non fateatur? Ipsam connexionem, quâ prædictæ partes conjunguntur, & ipsam loquendi formulam, quam à Leidrado in literis ad Carolum Augustum usurpatam negamus, denuò lege atque attentè considera. *Quod antiquitus est dedicatum in honorem Sancti Andreæ Apostoli, & omnium Apostolorum, nunc autem in honorem Sancti Martini recèns videtur esse fundatum jussu Domni Karoli Imperatoris.*

[a] Num. 23.

XIX. Secundò, Monasterium Insulæ Barbaræ dicitur *in honorem Sancti Martini fundatum jussu Domni Karoli Imperatoris.* Id quoque verum existimamus, sed à Leidrado negamus scriptum in literis ad Carolum Imperatorem. Opinionis nostræ rationem jam reddidimus. De Sancto Martino, in cujus honorem Barbarense Monasterium *fundatum* seu dedicatum fuit, non omnes conveniunt, alii Sanctum Martinum Papam & Martyrem, alii Sanctum Martinum Metropolitam Turonensem interpretantur. Stamus pro Metropolita Turonensi contra Severtium, cujus opinio capite secundo Ruderum Barbarensium non invalidè refellitur.

XX. Tertiò, Carolus Imperator dicitur Monasterio Barbarensi præfecisse *Benedictum Abbatem.* Pars hæc interpolationis est vera, sed à Leidrado non fuit scripta. Hujus assertionis par ratio ac superioris, ob modum quo Leidradus in ea loquitur de Carolo Imperatore, *qui ibidem*, id est, in Monasterio In-

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

fulæ Barbaræ, *præfecit Dominum Benedictum Abbatem.* Hunc Benedictum alii ex Agaunensi Monasterio, alii ex Anianensi Cœnobio evocatum volunt. Prior opinio nullo nititur fundamento. Fuit hic Benedictus Anianensis Monasterii conditor ac primus Abbas, de quo sic Indenses discipuli post ejus mortem scripserunt. *Hic est Benedictus, per quem Dominus Christus in omni Regno Francorum Regulam Sancti Benedicti restauravit: hic habuit sub regimine suo Monasteria duodecim; id est, Anianam, Gellonem, Casam novam, Insulam Barbaram, Menatem, Sanctum Savinum, Sanctum Maximinum, Massiacum, Cromatiacum, Cellam novam in Tolosano, Monasterium Maurum in Alsatz, Indam ex jussu* Ludovici *Imperatoris ob illius ac discipulorum ejus usum ædificatum, & de fiscis Regalibus ditatum. In his omnibus ex doctrina sua Monachos & Rectores misit.* Illis de Monasteriis agemus infrà commodiùs, quia curam simul omnium quidem gessit, sed simul non suscepit Benedictus, quorumdam enim administrationem Carolo Augusto in vivis superstite, quorumdam verò regimen post ejusdem Imperatoris discessum iniit. Barbarense Monasterium, quod quarto loco nominatur, habere cœpit sub suo regimine, cùm Leidradus illius loci reparator & Carolus Augustus adhuc supererant. Utrùm tamen Abbatum Barbarensium Catalogo sit accensendus, hodie controvertitur. Certè nec in Barbarensi Monasterio, nec in prædictis aliis Cœnobiis, quorum institutioni vel reformationi diligenter incubuit, diuturnas moras fecit; versatus est in singulis, quandiu necessitas postulavit, & illuc, ut ejus discipuli jam citati testantur, *ex doctrina sua Monachos & Rectores misit.* Rectores explicamus Abbates, quos singulis Monasteriis præposuit, atque in his cognoscimus Campionem, qui vocatur *Abbas ex Monasterio Sancti Martini, quod dicitur Insula Barbara, situm super flumen Sagona, non procul ab urbe Lugduni*, ut loquitur Ludovicus Pius in suo Diplomate, quod legitur *datum Aquisgrani, in Palatio Regio, tertio idus Novembris, Indictione nonâ, anno tertio, Christo propitio, Imperii Domini Ludovici Serenissimi Augusti.* Lege caput decimum Ruderum Barbarensium, & ab ipso Campione Nomenclaturam Barbarensium Abbatum post Monasterii restaurationem ordire.

XXI. Quartò, Carolus Imperator dicitur in Barbarense Monasterium cum Domno Benedicto Abbate *suos direxisse Codices.* Inferunt inde nonnulli locum illum in deliciis adeò fuisse Carolo Magno, ut suam Bibliothecam, quæ quamplurimis Codicibus abundabat, illuc transferendam curarit. Addunt Carolum illac sæpiùs transiisse, & amœnitate loci delectatum esse, sive iret in Italiam, sive ex Italia rediret. Alii Leidradum, priusquàm ad Lugdunenses Infulas assumeretur, ejusdem Caroli Bibliothecarium constituunt. Id gratis de Leidrado dictum viri putant eruditi. Nec exploratum habetur Carolum iter per Lugdunensem Diœcesim habuisse, cùm iret Romam vel Româ rediret, imò contrarium asseri potest ex antiquis Annalistis, quos consuluimus ad annos, quibus iter ex Galliis in Italiam vel in Gallias ex Italia suscepit. Probabilibus igitur conjecturis omnino destituuntur, qui Carolinam Bibliothecam in Barbarensi Monasterio quondam servatam affirmant. Haud tamen diffitemur eo tempore, quo Benedictus Abbas ad Insulam Barbaram missus est, Caroli jussu munificentiâque comparatos ad Monachorum usum Codices non paucos, quorum alii ad divinum cultum, alii ad literarum studia pertinerent, lapsúque temporis, cùm florentissimum esset illius Insulæ Monasterium, locupletissimam ejusdem quoque loci Bibliothecam extitisse, nec defuisse certa veteris splendoris indicia, donec ab hæreticis acta penitus in prædam superiore seculo.

XXII. Interpolatione, quæ literis Leidradi per incuriam amanuensium inserta est, sic examinatâ, videamus quid Leidradus de Cœnobio Barbarensi scribat. *Monasterium*, inquit, *Regale Insula Barbara, situm in medio Araris fluvii, ita restauravi, ut tecta de novo fuerint & aliqua de maceriis à fundamentis erecta, ubi nunc Monachi secundum Regularem disciplinam numero nonaginta ha-*

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

bitare videntur. Monasterium hoc dicit *Regale*, quia est sub mundeburde seu defensione Regia. Quantam autem operam in eodem Monasterio reparando collocarit, apertè declarat, cùm domum sic instauratam ait, ut habitent in ea Monachi numero nonaginta. Deinde agit de Privilegiis, quæ suorum prædecessorum exemplo permotus Abbati Barbarensi concessit. *Cujus etiam*, inquit, *Abbati tradidimus potestatem* &c. In vulgatis exemplaribus hic locus, ut cum superiori interpolatione quadrare videatur, in hunc correptus est modum. *Cui etiam Abbati*, id est, Abbati Benedicto, qui nominatur in prædicta interpolatione, *tradidimus potestatem* &c. Expuncto relativo *cui*, reposuimus *cujus*, ut ipsum relativum non ad Abbatem sed ad Monasterium suprà nominatum referatur. Certè si rescindatur interpolatio, ut reverà rescindi debet, non occurret Abbas *cui* Leidradus tradat potestatem &c. remanebit autem Monasterium, *cujus Abbati* Leidradus tradat *potestatem* &c. *Monasterium Regale Insula Barbara ita restauravi, ut tecta de novo fuerint & aliqua de maceriis à fundamentis erecta, ubi nunc Monachi secundùm Regularem disciplinam numero nonaginta habitare videntur. Cujus etiam Abbati tradidimus potestatem ligandi & solvendi, uti habuerunt prædecessores sui, scilicèt Maximus, Ambrosius, Licinius, clarissimi viri, qui ipsum locum rexerunt, quos Eucherius, Lupus atque Genesius ceterique Episcopi Lucdunenses, ubi ipsi decerant, aut non poterant adesse, mittebant cognituros, utrùm Catholica fides rectè crederetur, ne fraus hæretica pullularet.* Hic textus Abbates Barbarenses plurimum commendat, quos olim Metropolitæ Lugdunenses in partem Pontificiæ sollicitudinis vocabant, datâ illis potestate ligandi & solvendi, necnon & inquirendi de fide. Leidradus tres è suis antecessoribus, Eucherium, Lupum, & Genesium, totidem ex antiquis Abbatibus Barbarensibus, Maximum, Ambrosium, atque Licinium memorat, & utrosque adducit in exemplum quod lubentissimè sequatur. In vulgatis editionibus Abbates Barbarenses hoc recensentur modo, *Ambrosius, Maximinus, Licinius.* Loco Maximini restituimus Maximum, eundémque Maximum Ambrosio præponimus. Duplicis emendationis rationem mutuamur ex epistola Sancti Eucherii Metropolitæ Lugdunensis ad Philonem Presbyterum, quam Stephanus Baluzius in Appendice Actorum veterum, quorum mentionem in notis ad Leidradum fecit, & Claudius *le Laboureur* capite quinto Ruderum Barbarensium sic ediderunt. *Domino sancto ac venerabili fratri & compresbytero nostro Philoni Eucherius Episcopus salutem in Domino dicit. Quæso caritatem & dilectionem tuam, quam habes perfectam in Domino, ut digneris te fatigare usque ad Monasterium Insula Barbara, & videas & exhorteris fratrem nostrum Maximum Abbatem, qui præest ipsi Monasterio, quia pervenit ad nos, quòd velit ex eo discedere, & fratres suos deserere, eà quòd multi propter metum gentium oblationes suas subtraxerint, quas pro Dei intuitu dare consueverant. Sed si nos vivimus, & sani revertimur, tantùm illi vel Monachis suis in Dei nomine disponimus ministrare, ut nihil egere videantur. Hoc tamen specialiùs peto ab ipso fratre nostro, ut domum pensilem, quam jussimus fieri, nobis præparet, & membranas, quia, si Deus annuit, Quadragesimam in Insula cum ipso tenere disponimus, ut opus cœptum ibidem pariter residentes expediamus. Interim trecentos modios annonæ, & ducentos modios vini, ducentas libras casei, & centum libras olei, ordina ipsi dari, ut cùm per nostram ablatiunculam ipse unà cum Congregatione sua reficitur, nobis reditus cum sospitate, ipsis orantibus, à Domino tribuatur.* In hac epistola nomen Barbarensis Abbatis non est Maximinus sed Maximus, isque Maximus, cùm eodem floreat tempore quo Metropolitanus Eucherius, ætate antecedit Ambrosium qui synchronus est Lupo Metropolitæ, ut Licinius Metropolitæ Genesio. Leidradus enim in suis literis talem se esse significat erga Barbarensem Abbatem, quales se decessores Metropolitæ Lugdunenses erga Barbarenses Abbates suorum temporum, Eucherius erga Maximum, Lupus erga Ambrosium, Genesius erga Licinium, præstiterunt.

Anno Christi quingentesimo tricesimo - quarto, cùm Lugdunum, Insula Barbara, totáque Burgundia Francicis ditionibus accessit, Lupus in Lugdunensi Cathedra sedebat, & Ambrosius Abbas erat Barbarensis, eámque ob causam de utroque egimus Tomo primo, ut Tomo tertio de Genesio Metropolita & Licinio Abbate, sed Eucherium Metropolitam & Maximum Abbatem illaudatos reliquimus, quia non pertinent ad nostros Annales, ex hac enim vita priùs abierunt, quàm Burgundiæ Regnum, ubi Lugdunum & Insula Barbara, in Francorum potestatem venerit.

Addit Leidradus curam Barbarensibus quondam Abbatibus à Lugdunensibus Metropolitis *in tantùm* commissam, *ut si Ecclesia Lucdunensis viduaretur proprio Patrono, ipsi in cunctis adessent rectores & consolatores, quousque Ecclesia à Domino dignissimo illustraretur Pastore.* Si Claudio Rubyo [a] hunc textum interpretanti fides est, olim vacante Lugdunensi Sede, Diœceseos administratio tam in spiritualibus quàm in temporalibus ad Abbatem Barbarensem devolvebatur, donec Gregorii Magni Papæ Decreto translata est ad Augustodunensem Episcopum, penes quem ad hodiernum usque diem in prædicto casu permansit. At ista nec simul stare possunt, nec ullo nituntur fundamento. Gregorius Magnus ex hac vita discessit anno Christi sexcentesimo quarto, ut ad illum annum [b] Tomo secundo probavimus. Seriùs vixit Genesius, qui Lugdunensem Pontificatum ante annum Christi sexcentesimum quinquagesimum - quartum non obtinuit. Seriùs quoque vixit Leidradus, qui Genesium ipsum in literis ad Carolum jam Imperatorem post annum Redemptoris octingentesimum exaratis laudavit. Ergo Privilegium, quod à Gregorio Magno sibi collatum servarunt hactenus Augustodunenses Episcopi, Barbarensibus Abbatibus haud confirmavit Genesius Lugdunensis Metropolitanus eodem Gregorio recentior, haud confirmarunt posteriores Metropolitæ Lugdunenses, haud confirmavit Leidradus Lugdunensis Archiepiscopus nono seculo, licèt periodo proximè recitatæ hæc confirmationis verba subjunxerit. *Nos similiter posteris illorum*, Barbarensium videlicet Abbatum, *hanc potestatem tradidimus.* Porrò, si Privilegium quod à Gregorio Magno Syagrius Augustodunensis Episcopus obtinuit, attentè legeris, advertes nihil illi commune cum literis Leidradi. Gregorius Magnus Indictione secundâ, sive anno Redemptoris undesexcentesimo, Syagrio Augustodunensi Episcopo, qui Pallium postularat, ita rescripsit [c]. *Secundùm postulationis tuæ desiderium, Pallii te usu, quod intra Ecclesiam tuam habere debeas, ad sacra tantùm Missarum solennia celebranda, Deo auctore, prævidimus honorandum. Quod tamen ita tibi dandum esse decrevimus, si priùs per Synodi definitionem emendare promiseris, quæ corrigenda mandavimus, quia dignum profectò esse credimus, ut cum mentis gravitate, quâ Deo te propitio pollere didicimus, habitûs quoque exterioris clarior in te cultus accresceret, præsertim cùm te non ad superflua elationis pompam, sed pro genio & honore tuæ arbitramur Ecclesiæ petivisse. Cujus ne indumenti munificentiam nudam videamur quodammodo contulisse, hoc etiam pariter prospeximus concedendum, ut Metropolita suo per omnia loco & honore servato, Ecclesia Civitatis Augustodunæ, cui Omnipotens Deus præesse te voluit, post Lugdunensem Ecclesiam esse debeat, & hunc sibi locum ac ordinem ex nostra auctoritatis indulgentia vendicare. Ceteros verò Episcopos, secundùm ordinationis suæ tempus, sive ad considendum in Concilio, sive ad subscribendum, vel in qualibet alia re, sua attendere loca decernimus, & suorum sibi prærogativam ordinum vendicare, quia omnino rationis ordo nos admonet, ut cum usu Pallii aliqua simul, sicut diximus, largiri Privilegia debeamus.* An ex illo Privilegio, quod Tomo secundo ad annum Christi quingentesimum nonagesimum-nonum jam recitavimus, aliquid juris Augustodunensi Episcopo acquiritur in Ecclesiam Lugdunensem Sede vacante, cùm in eo nulla prorsus mentio fiat de vacante Sede Lugdunensi? Totum Privilegium in hoc consistit, ut Metropolitæ Lugdunensi suo jure & honore in omnibus ser-

[a] Lib. 3. cc. 12. 18.

[b] Num. 5.

[c] Lib. 7. ep. 114. Ind. 2.

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

vato, Episcopus Augustodunensis inter comprovinciales seu suffraganeos Episcopos primus habeatur, primus in Conciliis sedeat, primus subscribat, primum ubique locum teneat, licèt ordinatione sit postremus, cœteri verò provinciæ Lugdunensis Episcopi, nempe Matisconensis, Cabilonensis & Lingonensis, ubique tempus suæ ordinationis observent. Hæc plurimùm differunt ab hodierno Privilegio, quo gaudet Augustodunensis Episcopus, cùm Metropolitana Sedes Lugdunensis vacat. Differunt quoque plurimùm à Privilegio, quod Abbati Barbarensi ejúsque successoribus concessit, aut potiùs antecessorum exemplo ductus confirmavit Leidradus. Anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-tertio, mense Martio, decessit Alfonsus Ludovicus *du Plessis de Richelieu*, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis ac nuperrimus Lugdunensis Archiepiscopus; tunc Augustodunensis Episcopus erat Ludovicus *Doni d'Attichi*; hic *pro jure suo Episcopis Æduensibus* sive Augustodunensibus *à priscis temporibus attributo*, ut Sammarthani Tomo secundo [a] Galliæ Christianæ scribunt, *administravit Archiepiscopatum Lugdunensem tam in spiritualibus quàm in temporalibus vacante Sede, ac Lugduni in feriis Pentecostes sacros generales Ordines in Ecclesia Calestinorum ad flumen Ararim celebravit, Ædémque Minimorum in colle Martyrum sitam ritu Pontificio consecravit; porrò cùm lis mota esset occasione Diplomatis Ludovici* XIV, *quo præficiebat Oeconomum regimini fructuum dicti Archiepiscopatûs, in præjudicium juris Episcopi Æduensis, Curia Parisiensis ejusmodi literas, de partium ipsiusque Regis Cognitoris consensu, rescidit, vetuitque ne quis in posterum illis utatur, Senatusconsulto dato 17. Julii 1654.* Hoc est jus Augustodunensis Episcopi. Similiter autem Lugdunensis Archiepiscopus Augustodunensem Episcopatum tam in spiritualibus quàm in temporalibus administrat vacante Sede. Exemplum haud altè repetitum iidem Auctores ibidem [b] sic exhibent. *Petrus Saulnier* Augustodunensis Episcopus *obiit 24 Decembris 1616. à cujus morte Sedem vacantem plures annos rexit jure Regaliæ Dionysius Simon de Marquemont Archiepiscopus Lugdunensis, Vicario Generali constituto Nicolao Janino Abbate Benigniano.* Juris istius mutui, quod Augustodunensi Episcopo in Archiepiscopatum Lugdunensem vacante Sede, ac vicissim Lugdunensi Metropolitæ in Augustodunensem Episcopatum vacante quoque Sede competit, nullum est vestigium in epistola Gregorii Magni superiùs descripta, nec tale quid inter Archiepiscopos Lugdunenses & Abbates Barbarenses olim sancitum ex Leidradi literis innotescit. Ante Leidradi tempora multi floruerunt Abbates Barbarenses, iique pietate simul ac eruditione conspicui; maximam apud Lugdunenses Archiepiscopos existimationem sibi compararunt; ideóque potestatem ab illis acceperunt ligandi atque solvendi, necnon & inquirendi de fide; positique sunt tanquam speculatores, qui per omnem Diœcesim diligenter inspicerent viderentque, ne pullularent in ea hæreses aut aliquid detrimenti pateretur Orthodoxa Religio. Quid mirum, si vacante Lugdunensi Sede functi sunt iisdem muneribus? textus enim Leidradi nihil aliud innuit.

[a] In Episc. Æduens. 83.

[b] In Episc. Æduens. 81.

XXIV. Denique Leidradus in fine literarum testatur sibi etiam curæ esse, ut Abbas & Monachi Barbarenses omnia bona cùm acquisita tum acquirenda quietè possideant. *Jussimus*, inquit, *fieri Decreta priorum Regum Franciæ, ut, quemadmodum ipsi statuerunt, monimenta emendi & augendi locum in omnibus rebus, quas ad præsens habere videntur, vel in futuro, Deo auxiliante, acquirere poterunt, sine ulla querimonia per secula possideant.* Huc usque de literis Leidradi, quas Daniel Papebrochius in Antiquario Propylæo de discernendis Diplomatibus falsas arbitratur ob hunc Titulum, *Summo Carolo Imperatori Leydradus Episcopus Lugdunensis.* Sed admodùm leve nobis hoc videtur argumentum, maximè cùm in eodem Titulo nihil extra communem usum occurrat, excepto quòd Carolus dicitur Summus Imperator, errore fortè ducto ab initiali litera S, quæ Carolum Imperatorem Serenissimum æquè ac Summum signi-

ficabat. Porrò Titulus omni vacabit falsitatis suspicione, si semel ita restituatur. *Serenissimo Imperatori Carolo Leidradus Episcopus Lugdunensis.* AN. CH. 807.

Hoc anno Caroli Imperatoris septimo celebratum est Salisburgiense Concilium, in quo de ratione decimarum potissimùm disputatum est, decretúmque factum de illis quadrifariam, more institutóque majorum, dividendis. Actorum summam, ex vetusto Codice Frisingensis Ecclesiæ, bonâ fide, sic descripsit Brunnerus [a]. *Cùm se congregasset Synodus Episcoporum, Abbatum, ceterorúmque Clericorum Boiariæ provinciæ ad Metropolim Salzburgensem, & ibidem non pauca utilitatis suæ pertractassent, moverunt iidem Episcopi, Arno Archiepiscopus, Atto, Adalwinus, Emricus, Hatto, quæstiones de decima fidelium populorum, quæ affertur ad Ecclesias; lectis inde capitulis ex Canonum authoritate, quid inde agi debuisset, invenerunt quatuor portiones fieri, unam Episcopo, alteram Clericis, tertiam pauperibus, quartam fabricis Ecclesiæ. Tum consenserunt ibi cuncti Abbates, qui præsentes aderant huic decreto, secundùm Canones, & reddiderunt portiones Episcoporum Episcopis, quæ illos contigissent, id est, Meginhart, Urolf, Johannes, Wolfdrego, Wolfganhart, Kerrich, Hepfido, & ceteri, unusquisque suo Episcopo, eâ ratione, ut ulteriùs exinde nulla inter illos discordia deinceps semper maneret. Act. VII Kal. Feb. an. VII, imperante Karulo Gloriosio Augusto, post Consulatum ejus.* Ex hoc textu corrige Aventinum [b], qui Synodum illam *ad septimum-decimum Calendas Decembris* indictam scripsit, & rerum Boiacarum Scriptores Brunnero vetustiores in errorem vocavit. XXV. CONCILIUM SALISBURG.

[a] Lib. 6. n. 4.

[b] Lib. 4.

Episcoporum, qui Salisburgiensi Concilio interfuerunt, jam alibi Sedes nominavimus. Arno Salisburgiensis erat Archiepiscopus & Bojoariæ Metropolitanos ab anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo. Atto Frisingensem Episcopatum ab anno Christi septingentesimo octogesimo-tertio gubernabat. Adalwinus Episcopatum Reginoburgensem administrabat ab anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo. In Sabionensem Episcopatum Alimo successerat Emricus sive Heinricus, incertum quo anno; certè Pontificales Infulas ut post annum Christi septingentesimum nonagesimum-primum, sic ante annum Christi septingentesimum nonagesimum-octavum assecutus videtur, quia in Actis Synodi Salisburgiensis proximè recitatis medius recensetur inter Adalwinum & Hattonem, quorum ille Reginoburgensem Episcopatum anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo, hic Pataviensem anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo suscepit; ordinatio igitur Emrici sive Heinrici Sabionensis Episcopi cadit in unum ex annis intermediis, qui fluxerunt ab anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo ad annum Christi septuagesimum nonagesimum-octavum. Quod attinet ad Hattonem, hic ad Pataviensem Episcopatum promotus est eodem anno quo Metropolitanam dignitatem Salisburgiensis Ecclesia recuperavit, id est, anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo. Hæc de Episcopis. XXVI. EPISCOPI BOJOARIÆ.

Meginhart seu Meginhardus ab annis circiter duodecim Tegernseensis erat Abbas in Episcopatu Frisingensi; lege quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-quintum [c]. Quot annos post Salisburgiense Concilium vixerit Meginhardus, manet incompertum. Ei successerunt, Bacho, Iskerus, & Megilo, solis nominibus noti, nec plures illi Monasterio præfuerunt Abbates, quandiu Bojoaria sub Francorum potestate fuit. XXVII. ABBATES TEGERNSEENSES.

[c] Num. 34.

Urolf sive Urolfus post Wolfbertum, quem anno Christi septingentesimo undenonagesimo superstitem diximus, Abbas fuit Altaichii Inferioris, & ab Hundio [d] sic commendatus invenitur. *Urolphus tempore Caroli Magni, aliàs Fulradus, ex Diplomate Caroli Magni, qui hunc Abbatem ad Concilium in Saxonia cum hominibus benè armatis & aliis necessariis vocat.* De illo Abbate sermo rursum recurret ex Carolino Diplomate, quod Gerwoldus in Additionibus ad Hundium publicavit. XXVIII. ALTAICHII INFERIORIS.

[d] Tom. 2.

AN. CH. 807.

XXIX. Aliorum Abbatum Monasteria nondum deprehendimus, Bojoariorum enim Abbatum plerique Catalogi vel omnino desiderantur, vel mutili sunt atque imperfecti.

XXX. Petrus Brixiensis Episcopus hoc anno sacellum in Ecclesia Sancti Faustini nono Kalendas Maii consecravit, ut observat Ughellus [a].

PETRUS EP. BRIXIENSIS.

XXXI. Apud eundem Auctorem [b] Rotaldus Veronensis Episcopus, Pippini Regis opibus adjutus Ecclesiam ac Cœnobium Sancti Zenonis reparat, ejúsque corpus in novam Basilicam ex antiquo Oratorio transfert hoc anno, duodecimo Kalendas Junii, hujúsque reædificationis ac renovationis necnon beneficii per Pippinum ac Rotaldum collati sic meminit Ludovicus Pius in suo Diplomate. *Rotaldus Venerabilis Sanctæ Ecclesiæ Veronensis Episcopus unà cum Austerberto Abbate Monasterii S. Zenonis detulit nobis, inter ceteras auctoritates Domini & genitoris nostri Caroli Piissimi Augusti vel prædecessorum nostrorum Regum, quoddam Præceptum de genitore nostro confirmatum, in quo exaratum reperimus, qualiter dilectissimus germanus noster Pipinus quondam Gloriosus Rex, unà cum memorato Præsule Monasterii Sancti Zenonis Confessoris Christi, quod est constitutum in suburbio prædictæ civitatis, propter divinum amorem & reverentiam præfati Patroni reædificassent atque renovassent, & quod olim ab infidelibus hominibus exustum fuisset, & ab omnibus rebus sibi olim collatis penè privatum. Nam neque Monachi ibidem consistere quibant; qui horas Canonicas & Divinas persolverent laudes, nisi Episcopus de prædicta civitate Sacerdotes illuc mitteret, non erat, qui ibidem, ut dignum erat, divinum celebraret officium. Unde illi pro animarum suarum emolumento quasdam res, quibus Monachi & pauperes Christi subsidia necessaria futuris temporibus habere quivissent, ad memoratum locum delegare* &c.

ROTALDUS EP. VERONENSIS REPARAT COENOBIUM S. ZENONIS.

XXXII. Monasterium Sanctæ Fuscæ, quod prope Tarvisium Gerardus Comes anno Christi septingentesimo octogesimo condiderat, Albegunda ejusdem Comitis relicta multis possessionibus locupletavit *tricesimo-quarto anno Imperii Caroli*, id est, anno Caroli regnantis in Italia tricesimo-quarto, sive anno Redemptoris octingentesimo septimo. Albegunda, quicquid habere visa est, prædicto Monasterio tradere studuit, ibique cum suo conjuge sepulta requiescit. Lege eundem Ughellum [c].

ALBEGUNDA MUNIFICA ERGA MON. S. FUSCÆ.

XXXIII. Utrùm hoc anno, an priore, vel aliquot annis citiùs decesserit Gerochus Eystettensis Episcopus, inquiremus ad obitum Aganni proximi successoris. Vitam hoc anno terminavit Waldo Basileensis Episcopus, eique subrogatus est Hyto sive Hetto ab anno priore jam Abbas Augiensis. Hic *præfuit Episcopatui sexdecim annis, Abbatiæ septemdecim*, ut ex Bruschio ad annum superiorem jam notavimus.

EPISCOPI EYSTETTENSES. BASILEENSES.

XXXIV. Obiit & hoc eodem anno, quinto Kalendas Septembris, Harmokarus Episcopus Ultrajectinus, qui teste Wilhelmo Hedâ sedit annos septemdecim. Datus ei successor Rixfridus.

ULTRAJECTINI.

XXXV. In Annalibus Sylvanectensibus vitam quoque claudit hoc anno Reginaldus Sylvanectensis Episcopus. Pontificatum tenuit annis octodecim. Successorem nactus est Ermenonem sive Herminium. Tomo primo [d] ex iisdem Annalibus Sanctum Levangium asseruimus *septimo Idus Octobris*, id est, die Octobris nono, coli. Sed in illis Annalibus, loco diei 9 qui per incuriam cusus fuit, reponi debet dies 19. Per literas, ut errorem corrigeremus, amicè nos monuit Dominus *Deslyons* Sylvanectensis Ecclesiæ Decanus, adjectâ, quâ non opus erat, duorum Kalendariorum, Sylvanectensis videlicet ac Trecensis, auctoritate.

SYLVANECTENSES.

XXXVI. Si Chronologiam Carnotensium Episcoporum benè assecuti sumus, luctuosus etiam Carnotensibus fuit hic annus, quo mortem Godosaldi Carnotensis Episcopi subrogationémque Hieronymi consignandam putamus.

CARNOTENSES.

XXXVII. Hoc eodem anno migravit ad Deum Sanctus Swibertus primus Verdensis Episcopus. Colitur pridie Kalendas Maii. De proximis successoribus non

VERDENSES.

[a] Tom. 4. in Ep. Brix. 43.

[b] Tom. 5. in Ep. Veron. 44.

[c] Tom. 5. in Ep. Tarvis. 10.

[d] Ad an. 513. n. 3.

non levis oboritur difficultas. In vulgatis Indicibus sequuntur, Patto, Tanco, Nortyla, Cevilo, Cortyla, Isingerus, Harruchus, Heligandus, quorum postremus unà cum Willerico Bremensi Episcopo consecrationi Anscharii Hamburgensis Archiepiscopi sub Ludovico Pio præsens interfuit. Anscharius, ut docet Rembertus in ejus vita, constitutus est Archiepiscopus adstantibus plurimis Archiepiscopis, *assistentibus quoque & consentientibus ac pariter consecrantibus Helingaudo & Willerico Episcopis.* Quæritur unde contigerit, ut quo tempore Bremensis Ecclesia secundum Episcopum adhuc numerabat Willericum, Verdensis nonum jam Heligandum numerarit, maximè cùm in nulla Saxoniæ Diœcesi numerus Episcoporum adeò tunc auctus inveniatur. Albertus Krantzius [a] id factum putat, quòd, etiam post Witekindi Baptismum & ordinatas in Saxonia Diœceses, *recruduit frequenter, absente Rege Carolo, Saxonum sævitia, ut igne & gladio sævirent non tam in suos provinciales (quos tantoperè odisse non poterant, quòd inviti viderentur Francorum jugum subiisse) quàm in exteros divini verbi prædicatores, quos illi malorum appellabant incentores, adhuc non videntes quid bonorum eis inferret sacrum Christi Evangelium.* Et inferiùs [b]. *Hoc quomodo & unde factum sit, nihil invenitur, nisi, quod jam sæpè diximus, Saxonum dura pectora non facilè poterant aut citò permoliri, sæpius recrudescentia, & crebris motibus exagitata, quando Ludovicus Imperator rebus gravibus implicitus huic regioni minus intenderet. Erat autem hæc Ecclesia in medio multorum hostium posita, ut crebrior illi tumultuatio quàm aliis proveniret. Nam ab Oriente Wandali infestavere, necdum Christo creduli; à Meridie Saxones, necdum in fide satis solidati; ab Aquilone Dani, Normanni, qui illâ tempestate cœperant infestare Saxoniam, donec ab Ludovico Rege Imperatoris filio comprimerentur.* Malumus ire in Henschenii sententiam, qui quos Verdenses Episcopos in vulgari Nomenclatura reperit, duas divisit in classes, alios enim Verdenses Episcopos, alios Amarbaricenses Abbates dixit. Amarbaricum, ut idem Auctor scribit, miræ celebritatis in Orientali Saxonia Monasterium, intra limites Verdensis Episcopatus, & fortè, non procul ab urbe constructum fuit Swiberto tunc Episcopo, idque pro Monachis Scotis sub primo eorum Abbate Pattone, quemadmodum plurima tunc alia Monachorum Scotorum Cœnobia, sub Regula & forma Hyensium, fuerunt per Germaniam constituta, quæ partim supersunt adhuc, & quidem nonnulla nomen Scotorum etiamnum retinent, partim funditus interierunt, atque in horum numero ponitur Amarbaricum, quod à Normannis excisum creditur. Illi Monasterio successivè hi præfuerunt Abbates, Patto, Tanco, Nortyla, Cevilo, Cortyla, & Harruchus, nec potior eorum numerus ad excursiones usque Nortmannorum requiritur. In Verdensi verò Cathedra hi sederunt Episcopi, Swibertus, Tanco, Isengerus, & Heligandus. Ecclesiam Verdensem Swibertus rexit annos unum ac viginti, pauciores Amarbaricum Patto, cui primùm in munus Abbatiale, deinde Swiberto in Episcopalem etiam dignitatem successit Tanco. Cur prædicti cùm Abbates Amarbaricenses, tum Episcopi Verdenses, iisdem Verdensium Episcoporum Catalogis inserti fuerint, duplex ratio potest afferri. Prima, quòd multi Nomenclatores Sanctum Swibertum primum Ecclesiæ Verdensis Episcopum perperam confundant cum Sancto Swiberto Frisonum & Boructuariorum Apostolo, qui vitam mortalem clausit anno Christi septingentesimo decimo-tertio, & apud Cæsaris-Werdam ad Rhenum in Archiepiscopatu Coloniensi sepulturam accepit. Altera, quòd in eadem tumba repertæ sunt Reliquiæ cùm Abbatum Amarbaricensium tum Verdensium Episcoporum quos ad Helingandum usque recensuimus. At duo distinguendi sunt Swiberti, nec prænominatorum sive Abbatum sive Episcoporum, postquàm rebus humanis erepti sunt, in arcam communem illatæ sunt statim Reliquiæ. Sanctus Patto, qui primus obiit, apud Henschenium habetur inter Sanctos, quorum memoria tertio Kalendas Aprilis recolitur. In Chronico Verdensi manuscripto, quod ab eodem Hensche-

AN. CH. 807.
CAROLI IMP. 7.
PIPPINI LUDOV. RR. 27.
CAROLI R. 19.

[a] Lib. 1. Metrop. c. 21.

[b] Ibid. c. 29.

ABBATES AMARBARICENSES.

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

nio in Sancti Patronis elogio commendatur, hæc leguntur de Sancto Swiberto. *Anno Incarnationis Domini* DCCLXXXVI *fundata est & instituta Sedes Cathedralis hujus Ecclesiæ Verdensis à Glorioso D. Carolo Magno, anno Regni sui* XIX, *præsidente Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Adriano Papâ I, Moguntinæ Ecclesiæ Lullone, & subdita est civitas & commissa beato viro Sviberto hujus loci primo Episcopo...... Præfuit Sedi Verdensi viginti & uno annis. Calitum auxit numerum anno* DCCCVII. Hæc nostram Chronologiam confirmant. Inter Officia propria Sanctorum Ecclesiæ ac Diœcesis Osnaburgensis, quæ vulgata sunt anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-secundo, cùm Osnaburgi Reliquiæ Sanctorum, Swiberti, Pattonis, Tanconis, Nortylæ, Cevilonis, Cortylæ, Hartuchi, & Erlulphi Martyris, in eadem tumba custodiebantur, pridie Kalendas Maii, quo die festum Sancti Swiberti celebratur, in quarta lectione ad Matutinum hæc habentur de Sanctis Swiberto & Tancone. *Svibertus plenus dierum tandem migravit ad Dominum, relinquens suum Collegam Sanctum Tanconem in Sede Episcopali successorem.* Sanctus Tanco decimo-quarto Kalendas Martias ab Henschenio memoratur. Fuit Amarbaricensis Abbas, antequàm ad Episcopatum Verdensem assumeretur, ideóque cùm Verdæ jam Sanctus haberetur, ejus Dalmaticam Amarbaricenses Monachi studiosiùs inter Reliquias asservarunt. Illum aliquando Henschenius anno Redemptoris octingentesimo vel etiam citiùs obiisse scripsit [a]. At Episcopatum ante annum Redemptoris octingentesimum septimum non iniit, quo tempore Præfecturam Amarbaricensis Monasterii cessit Nortylæ. De utriusque successoribus agemus infrà.

[a] Ad d. 16. Febr.

XXXVIII. Apud Jacobum Sirmondum in elencho Capitularium, quæ Carolus publicis in Conventibus post annum Redemptoris octingentesimum, sive post assumptum Imperatoris nomen, edidit, ex Metensi Codice ad hunc annum Imperii septimum ista referuntur. *Anno* VII *in Aquis Palatio Capitula* VII. *Memoratorium &c.* Hoc Memoratorium *in anno septimo ad Aquis Palatium* tum & in septem Capitula distributum ex eodem Sancti Vincentii Metensis Codice nobis à Stephano Baluzio communicatum est cum illo Titulo. *Memoratorium, qualiter ordinavimus, propter famis inopiam, ut de ultra Sequanam omnes exercitare debeant.* Imperator maximam hujus anni partem in Aquisgranensi Palatio transegit, Capitulare videtur ibi priùs promulgasse, quàm Ingelheimium adierit, omnes enim, quos in armis adesse voluit, ut *mediante mense Augusto ad Rhenum* jam congregati essent, præcepit Capitulo tertio. Singula nunc accipe Capitula.

CAROLUS AUG. EDIT CAPITULARE AQUISGRAN.

XXXIX. *I. In primis quicunque beneficia habere videntur, omnes in hostem veniant.*

XL. *II. Quicunque liber mansos quinque de proprietate habere videtur, similiter in hostem veniat. Et qui quatuor mansos habet, similiter faciat. Qui tres habere videtur, similiter agat. Ubicunque autem inventi fuerint duo, quorum unusquisque duos mansos habere videtur, unus alium præparare faciat, & qui meliùs ex ipsis potuerit, in hostem veniat. Et ubi inventi fuerint duo, quorum unus habeat duos mansos, & alter habeat unum mansum, similiter se sociare faciant, & unus alterum præparet, & qui meliùs potuerit, in hostem veniat. Ubicunque autem tres inventi fuerint, quorum unusquisque mansum unum habeat, duo tertium præparare faciant, ex quibus qui meliùs potest, in hostem veniat. Illi verò, qui dimidios mansos habent, quinque sextum præparare faciant. Et qui sic pauper inventus fuerit, qui nec mancipia nec propriam possessionem terrarum habeat, tamen in pretio valente quinque solidos, quinque sextum præparent; & ubi duo, tertium, de illis qui parvulas possessiones de terra habere videntur. Et unicuique ex ipsis qui in hoste pergunt, fiant conjectati solidi quinque à suprascriptis pauperioribus, qui nullam possessionem habere videntur in terra. Et pro hac consideratione nullus suum seniorem dimittat.*

XLI. *III. Omnes itaque fideles nostri Capitanei cum eorum hominibus, & carra sive dona quantùm meliùs præparare potuerint, ad condictum Placitum veniant. Et*

unusquisque Missorum nostrorum per singula Ministeria considerare faciat unum de Vassallis nostris, & præcipiat de verbo nostro, ut cum illa minore manu & carra de singulis Comitatibus veniant, & eos post nos pacificè adducat, ita ut nihil exinde remaneat, & mediante mense Augusto ad Rhenum sint. Hæc autem constituta, volumus, ut observent omnes generaliter, præsenti anno, qui ultra Sequanam commanere videntur. Hoc Capitulum executioni mandatum non arbitramur, Imperator enim, ut ex Chronico Moissiacensi jam dictum est, *illum annum sine hoste fecit*, quiescentibus certè provinciis adrhenanis ac Germanicis, dum Græci cum Pippino Italiæ Rege paciscebantur inducias, & à Ludovico Aquitaniæ Rege Saraceni Barcinone rursus expellebantur.

IV. Volumus atque jubemus, ut Comites propter venationem & alia joca Placita sua non dimittant, nec ea minuta faciant, sed ad exemplum, quod nos cum illis placitare solemus, sic & illi cum suis subjectis placitent, & justitias faciant, & de singulis Capitulis, quæ eis præcepimus, per semetipsos considerare studeant, ut nihil prætermittatur ab eis, quæ vel infra patriam vel foras patriam in hoste faciendum injungimus. XLII.

V. Si partibus Hispaniæ sive Avaratiæ solatium fuerit necesse præbendi, tunc de Saxonibus quinque sextum præparare faciant. Et si partibus Beheim fuerit necesse solatium ferre, duo tertium præparent. Si verò circa Sorabis patria deferenda necessitas fuerit, tunc omnes generaliter veniant. Hoc anno bellum nec in Hunia nec in Behemannia gestum est, sed in Hispania támque feliciter ut Ludovicus Aquitaniæ Rex Barcinonem post diuturnam obsidionem Saracenis eripuerit. XLIII.

VI. De Fresonibus volumus ut Comites & Vassalli nostri, qui beneficia habere videntur, & Caballarii, omnes generaliter ad Placitum nostrum veniant benè præparati. Reliqui verò pauperiores, sex septimum præparare faciant, & sic ad condictum Placitum benè præparati hostiliter veniant. XLIV.

*VII. Volumus itaque atque præcipimus, ut Missi nostri per singulos pagos prævidere studeant omnia beneficia, quæ nostri & aliorum homines habere videntur, quomodo restaurata sint post annuntiationem nostram, sive destructa. Primùm de Ecclesiis, quomodo structæ aut destructæ sint in tectis, in maceriis, sive parietibus, sive in pavimentis, necnon in pictura, etiam & in luminariis, sive officiis. Similiter & alia beneficia, casas cum omnibus appendiciis earum, & laboratu sive adquisitu, vel etiam quid unusquisque, postquàm hoc facere prohibuimus, in suum alodem ex ipso beneficio duxit, vel quid ibidem exinde operatus est. Qualiter autem sit hoc; unusquisque Vicarius singulis Comitatibus in suo Ministerio simul cum nostris Missis prævideat, & sicut ipse hoc conjurare * valeat, totum invenerit, in brevem mittat, & ipsos breves nobis deferant. Et omnes hii, qui ipsa beneficia habent, unà cum Missis nostris veniant, ut scire possimus qui sint, aut qui suum beneficium habeat condrictum aut destructum. Similiter & illorum alodes prævideant, utrùm meliùs sint constructi ipsi alodi, aut illud beneficium, quia auditum habemus, quòd aliqui homines illorum beneficia habent deserta, & alodes eorum restauratos.* XLV.

*locus corruptus.

Hoc anno Leo Pontifex apud Carolum per literas [a] questus est, quòd ab ejus Missis, qui justitiam facturi credebantur, damnum potiùs accepisset. *Domino Piissimo & Serenissimo, Victori ac Triumphatori, filio, amatori Dei ac Domini nostri Jesu Christi, Carolo Augusto, Leo Episcopus servus servorum Dei. Ad hoc Omnipotens & invisibilis Deus noster vestram à Deo protectam Imperialem potentiam sanctæ suæ Ecclesiæ fecit esse custodem, ubique gubernatione laudabili ad augmentum gloriæ vestræ vigilantior existeret, & quos consilio exteriùs regitis, perire interiùs non permittatis, quatenus per fructum piæ sollicitudinis vestræ ad æterna, quæ Sanctis suis daturus est, gaudia pertingere mereamini, atque ex bonorum vestrorum actibus dignam retributionem multipliciter percipiatis. Misimus itaque præsentes Oratores nostros, Joannem videlicet Reverendissimum Episcopum & Basilium Religiosum Hegumenum, visitationis causâ, ad vestram Imperialem Clementiam, cum benedictione Beati Petri Apostoli fautoris vestri. Sed* XLVI.

[a] Ep. 22. Tom. 7. Conc.

EPISTOLAS ACCIPIT A LEONE PP. QUERENTE DE JUSTITIIS PER EJUS MISSOS NON FACTIS.

AN. CH. 807. Caroli Imp. 7. Pippini Ludov. RR. 27. Caroli R. 19.

petimus Serenitatem vestram, ne injuriosum ducatis, quòd non aliquid dignum munificentia vestræ vobis dirigere valuimus. Verumtamen de Beati Petri rebus, quamvis parva sunt quæ offeruntur, pro magna semper benedictione suscipienda sunt, quoniam & hic vobis valebit majora impendere, & apud Omnipotentem Deum beneficia æterna præsentare. Dum enim in hominibus post Deum & Sanctos suos non nisi in vestram Imperialem potentiam fiduciam habemus, justum prospeximus, ut & gaudium nostrum, & angustias, quas assiduè patimur, vestris priùs intimaremus auribus, ut oblationem, quam vestri dulcissimi parentes & vos ipsi Beato Petro obtulistis, accepta atque secura sit in conspectu ejus, quatenus ab ipso clavigero Regni cælorum, qui vos in suis utilitatibus defensores constituit, dignam retributionem percipere mereamini, & vestra opinatissima Imperialis munificentia in universo fideli populo laudabiliter diffametur, & nos pro causa negligentiæ ante tribunal Dei cum ipso domino & nutritio nostro Beato Petro Apostolo in judicio minimè provocemur, pro eo quòd oppressiones populi Dei vestræ non nunciaverimus Clementiæ. Misit igitur pia Serenitas vestra Missos suos, ut justitiam nobis facere debuissent, sed magis damnum quàm profectum nobis fecerunt. Verumtamen Missos vestros, qui ad nos venerunt, interrogare dignemini, & ipsi vivâ voce insinuare possunt ea, quæ in nostris hominibus audierunt vel viderunt peracta. Sed & præsens Joannes Episcopus Missus noster per singula vestræ potest innotescere Imperiali potentiæ, quia omnia, quicquid per vestrum pium ac legale judicium de causa videlicet Palatii Ravennatis recollectamus, unde & jussistis, ut nullus quilibet homo impostrrum conquassare aut in judicio promovere præsumeret, tam de vulgaria, quàm etiam de mansis, quos per vestrum dispositum Herminus fidelis vestrr nobis reconsignavit, omnia cum casis, vineis, seu laboribus atque peculiis abstulerunt, & nihil exinde nobis remansit. Quamobrem quæsumus vestram Imperialem Clementiam, ut sic de vestra à Deo accepta Donatione, quam prædicto Dei Apostolo obtulistis, peragere debeatis, quatenus in nulla minuatur parte, sed maximè per vestrum laboriosum certamen firma atque stabilis & inconcussa perennis temporibus persistere valeat, & nos, licèt impares, tantùm Deo miserante vicem ejusdem discipuli tenentes, securiter ac patienter Dei Omnipotentis possimus exorare Clementiam, ut vestrum robustissimum brachium fortiter contra inimicos Sanctæ Dei Ecclesiæ extendat, & omnes barbaras nationes pede fortitudinis opprimatis. Piissimum Domini Imperium gratia superna custodiat, eique omnium gentium colla substernat. Joannes Episcopus, quem Leo Pontifex ad Carolum direxit, non alius nobis videtur à Joanne, qui Portuensem Episcopatum illis temporibus gessit [a].

[a] Ughell. Tom. 1. Ital. Sacr. in Ep. Por. 11

XLVII. Alias quoque post prædictorum Legatorum reditum literas [b] ad Carolum scripsit Leo, quarum lectione disces non defuisse malignos homines, qui semina rixarum inter utrumque spargere conarentur. *Domino Piissimo & Serenissimo, Victori ac Triumphatori, filio, amatori Dei ac Domini nostri Jesu Christi, Karolo Augusto, Leo Episcopus, servus servorum Dei. Remeantes ad nos fidelissimi Missi nostri, quos ad vestram Imperialem potentiam direximus, retulerunt nobis de vestra benignissima bonitate, quam erga Beatum Petrum Apostolum & ejus Vicarium geritis ex intimo cordis amore. Intereà obtulerunt nobis honorabiles vestras epistolas & capitularem. Quòd verò capitularem post relectionem duarum epistolarum reserantes, inter cetera gaudia, quæ præfatæ epistolæ cordi nostro effuderunt, sic primum capitulum ejusdem capitularis cor nostrum relevavit, ut cum Propheta dicere cœpimus, [Domine, salvum fac Regem, & exaudi nos in die quâ invocaverimus te.] Cúmque per ordinem ad sextum conjungeremus capitulum, quantùm gaudium & lætitiam prædictæ epistolæ atque cetera capitula nobis ingesserunt, tantùm mœrore & tristitiâ postmodum sumus repleti. Continebatur enim in ipso præfato sexto capitulo, quòd Missos invenire non valetis, qui nobis placeant: de qua re valdè tristatur vestra Serenitas, & nullus de ipsis, qui jam ad nos fuit directus, per suam voluntatem ampliùs Missus erit, excepto quòd obedientiam vestram voluntariè unusquisque adimplere cupit, & non solùm*

[b] Ep. 3.

AN. CH. 807. CAROLI IMP. 7. PIPPINI LUDOV. RR. 27. CAROLI R. 19.

Missi vestri timent vestram portare Legationem ad nostram pusillitatem, verùm etiam alii jam non sunt ausi quærere à vobis auxilium, quia nullus est, qui vestram quæsivit clementiam, ut dicunt, qui postmodum ad plenam potuisset pervenire gratiam nostram, & quia plures directos habuistis Missos fideles, ex quibus jam alii mortui sunt; & ipsi blasphemati fuere, & de ipsis qui vivunt nullus jam sine blasphemio esse videtur. Unde nobis, fili dulcissime, quid aliud agendum est, nisi preces pro his, qui talia verba mentiti sunt, ad Dominum fundamus? sicut scriptum est, [*orate pro inimicis vestris.*] *Credat enim nobis vestra Serenitas, quia ea, quæ ad animæ vestræ salutem cognoverimus, nullo modo tacemus; &, si antè tacuimus, nunc autem non cessamus, sive de bonis sive de malis, vestræ intimare potentiæ. Nam qui per mendacium & malas machinationes vult filium separare à matre, judicium habebit cum ipso clavigero Regni cælorum Beato Petro Apostolo. Quia mihi in hoc mundo nihil pretiosius est quam animæ vestræ salus. Sed quia omnia, quæ de vestra prosperitate atque exaltatione in corde nostro gerimus, per singula exarare non valemus; sic nobis Omnipotens Deus retribuat, sicut de vestro honore & sospitate cupimus. Verumtamen cùm multo amore multâque fide erga vos constringimur, tacere nullo modo possumus, ut vos ipsi pro anima vestra vigiletis, sciences quia ista misera & caduca vita in modicum exterminatur & finem habet, & omnes rationem reddituri sunt Domino de vaniloquiis. Igitur hominibus non citiùs credatis ante satisfactionem. Sed tamen si nos benè suscepimus, & benè honoravimus pro vestro amore, Deus nobis retribuat bona, & vos satisfaciat, ut in causis Beati Petri Apostoli ampliùs & ampliùs decertetis, &, si non vobis nunciaverint quomodo eos honorificè suscepimus, quid aliud dicamus nisi ut Deus illis indulgeat? Verumtamen si prope fuissemus, adjuvante Dei Omnipotentis misericordiâ vos habuissetis mendacium & veritatem discernere, quia talem vobis à Deo datam esse sapientiam credimus, ut tale improperium atque confusionem non habuissemus in faciem nostram. Recordari credimus vestram Serenitatem, quia vicibus nobis misistis, quòd neminem de nobis malè loqui permitteretis, neque locum illi tribueretis. Sed quid igitur restat? nisi ut inter tantas accusationes, quæ de nobis & fidelibus nostris, qui aliquod profectum Sanctæ nostræ Ecclesiæ faciebant, vobis dicta sunt, cum lacrymis gratias agam Deo Omnipotenti. Nam de illo amore, quem erga vos gerimus, nullus in hac vita nos separare potest, nisi sola mors, quandoque nobis obvenerit. Sed quid tantum fastidium facimus auribus vestris? Certissimè in quantùm nobis Deus largiri dignatus est, sic in nostro sensu cogitamus, quòd nullus de antecessoribus nostris partibus istis cum tanto amore servierit, quantùm nos servivimus. Sed nostrum servitium, ut videmus, nemini acceptum fuit. De autem accusatoribus Missorum vestrorum, de quibus nobis emisistis, ut aut in nostram aut in vestram præsentiam ad discutiendum veniant, si placet pietati vestræ, Missum vestrum dirigite absque illis, qui omnia liquidiùs inquirat, & vestræ Imperiali potentiæ fideliter nunciet, quid aut quomodo istis in partibus egerint, qualem profectum exinde Sancta Dei Ecclesia mater vestra habeat. Verumtamen omnia in vestro committimus sagacissimo arbitrio. His prætermissis, Omnipotens & misericors Deus, per intercessionem Sanctæ suæ Genitricis Mariæ Dominæ nostræ, & Beatorum Principum Apostolorum Petri ac Pauli, tale cordi vestro salubre consilium inspiret, ut oblatio, quam dulcissimus Genitor vester Pippinus Rex Beato Petro Apostolo obtulit, & vos confirmastis, ipse claviger Regni cælestis ante conspectum Dei cum ipsa Donatione vobis præsentetur, quatenus gaudia æterna percipere mereamini. Piissimum Domini Imperium gratia superna custodiat, eique omnium gentium colla substernat.*

XLVIII. S. SAVINI MON. COMMITTITUR BENEDICTO ANIANENSI.

Ardo in vita Benedicti Anianensis à Menatensi Monasterio, de quo locuti sumus ante biennium, sermonem transfert ad Cœnobium Sancti Savini sic. *Aliud demùm illi*, nempe Benedicto, *Monasterium Gloriosissimus Rex Ludovicus dedit, ubi, ut reor, viginti Monachos misit, Abbatémque illis constituit. Situm verò est Monasterium illud in territorio Pictavensi, & dedicatum in honorem Sancti Savini, in quo positi fratres, dum in piis studiis vigilant desudánt-*

AN. CH. 807. * *la Gartempe.* XLIX.

que, turba Monachorum non parva eis adjungitur. Stat etiamnum illud Monasterium ad Vartimpam * fluvium in Episcopatu Pictaviensi. Constructum fuit jubente Carolo, & Ludovico jussionem patris per Aquitaniam exequente.

Hoc anno Carolus Augustus, ut ex prædictis liquet, Drogonem filium ex Regina conjuge suscepit.

AN. CH. 808. Caroli Imp. 8. Pippini Ludov. RR. 28. Caroli R. 20.

ANNUS

CHRISTI		808.			
CAROLI	IMP.	8.			
	REG.	40.	37.	35.	
PIPPINI II.	REG.	28.	3.		
LUDOVICI	REG.	28.	3.		
CAROLI	REG.	20.	3.		
INDICTIO		1.			

I. Ludovicus Patre apud Aquisgranum salutato redit in Aquitaniam.

ANNO Redemptoris octingentesimo octavo, *Rege Ludowico in Aquitania hybernum agente tempus, pater Rex eum mandavit venire ad suum colloquium Aquisgrani, in Purificatione Sanctæ Mariæ Genitricis Dei. Cui occurrens, & quousque placuit cum eo commorans, Quadragesima tempore rediit.* Hæc coætaneus Astronomus in vita Ludovici. In vulgatis editionibus ad illius textûs oram positus invenitur annus Redemptoris octingentesimus quintus, at ex animadversione, quæ superioribus annis facta est, octingentesimus octavus reponi debet. Hoc eodem anno, inquit Annalista Loiselianus, *hyems mollissima ac pestilens fuit, veréque inchoante Imperator Noviomagum profectus, transacto ibi Quadragesimali jejunio, celebrato etiam Sancto Paschâ* decimosexto Kalendas Maias, *iterum Aquis regressus est.*

II. Eardulfus Nordanhumbrorum R. a suis pulsus in Franciam fugit.

Intereà Rex Nordanhumbrorum de Brittannia Insula nomine Eardulfus Regno & patriâ pulsus, ad Imperatorem, dum adhuc Noviomagi moraretur, venit, & patefacto adventûs sui negocio Romam proficiscitur. Hæc Annalista Laureshamensis. Leo Pontifex in literis [a] ad Carolum addit multa, quæ silentio prætermitti non debent. Audito Nordanhumbriæ tumultu, statim Adulphus Diaconus illuc à Leone directus est, iter habuit per Gallias, à Carolo benignè susceptus est, præparatisque navigiis in Britanniam dimissus; interpositis Leonis & Caroli nominibus, ut authores seditionis Eardulfum in Franciam sanum abire finerent, feliciter obtinuit. At cùm Romam rediret, atque in Galliis jam esset, séque profecturum ad Imperatorem palàm diceret, Caroli nuncio, à quo perducendus ad Comitatum erat, non expectato, repentè contendit in Italiam. Illuc quoque Legatus Eanbaldi Eboracensis Archiepiscopi perrexit Carolo insalutato, ad quem satis esse duxit commendatitias ipsius Eanbaldi literas misisse. De utroque Legato gravissimè questus est apud Pontificem Imperator, ratus eos fraudulentâ fungi Legatione, quam nollent sibi notam fieri, tantâque festinatione proficisci Romam, ut Eardulfi Regis iter prævenire possent. Legatos tanquam rudes atque expertes urbanitatis aulicæ, quibus potuit artibus, excusavit Leo, remisitque ad eundem Carolum cum literis, quarum fragmentum accipe. *Misit nobis vestra Serenitas, eò quòd Adulphus Diaconus, Missus nostræ Apostolicæ Sedis, cùm à vobis*

[a] Tom. 7. Concil. ep. 10.

*more solito benignè ac honorificè susceptus esset, & usque ad portum maris deductus, atque exindè ad navigationem commodè absolutus, & cùm reverteretur, ad vos primùm se velle profiteretur, noluit Missum vestrum expectare, qui eum usque ad vos deduceret, sed arrepto itinere quasi fugiens, cùm vos illum per dies aliquot expectaretis, ad vos venturum sperantes, spem vestram delusit. Et quòd Missus Eanbaldi Archiepiscopi, ipse literas suas ad vos misit, petens ut prædictum Legatum ejus ad vos venientem benignè susciperetis, & eum ad vos venire permitteretis, sed neque ille secundùm Domini sui præceptum peragere studuit. Quamobrem credat nobis vestra Serenitas, carissime ac dulcissime fili, quia per nullum inimicum quodlibet consilium hoc facere perpessi sunt, sed ignorationes seculi hujus solertia hanc stolidam * occursionem perfecerunt. Nos verò Apostolicâ suffulti auctoritate, secundùm vestram voluntatem, vestra Imperiali Potentia eos dirigere non omittimus. Sed precamur Clementiam vestram, ut pro amore Beati Petri Apostoli fautoris vestri, in cujus servitio prædictum Adulphum Diaconum emisimus, immo etiam in ipsum quod nobis sub jurejurando pollicitus est, ut ad profectum Sanctæ Dei Ecclesiæ & vestrum atque nostrum decertare debuisset, & pacem in ipsa Insula seminare studuisset, iterum ipsis in partibus remittamus, nullam pro hoc sustineat tribulationem.* Et inferiùs. *De eo autem quòd nobis emisit vestra Serenitas fraudulentam eos habere Legationem, quam vobis ostendere timuerunt, & quia propter hoc tam festinanter profecti sunt, ut Ardulphi Regis iter Romam prævenire potuissent, omnes epistolas, quæ de partibus illis nobis perlatæ sunt, pro vestra satisfactione vobis emisimus legendas. Prædictum verò Missum Eanbaldi Archiepiscopi in quantùm Deo auspice agnoscere valuimus, in omnibus Dei famulum eum comperimus. Unde obnixè quæsumus vestram Imperialem Potentiam, ut pro eo quod ad fautorem vestrum Beatum Petrum Apostolum directus est, meliùs illi sit & non deteriùs, sicut modis omnibus esse credimus, quamquam ignoranter fefellit. Quia valdè pertimescimus, ne ipse populus acquisitionis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ per quamlibet occasionem, & certamen prædecessoris mei Domni Gregorii Beatissimi Papæ, quod ipsis in partibus posuit, meis temporibus infructuosum existere videatur, nec mihi in judicio eveniat. Quid plura dicimus? Sicut per eorum stultitiam cognovimus in aliquod vestrum furorem, ita per infusionem Sancti Spiritùs velociùs à vobis vestram sentiamus misericordiam.* Et paulò pòst. *Prædicta verò epistola, quæ de Saxonia* transmarinæ seu Britannicæ *partibus nobis missa sunt, magnoperè precamur Clementiam vestram, ut eas nobis remittere jubeatis, quia eorum verba pro pignore retinemus.*

* solidam

III. Præcitatæ Leonis literæ reperiuntur datæ *prid. Kalend. Januar.* id est, ultimo hujus annis die. Aliæ [a] præcesserunt, in quibus Pontifex iterum questus est de Missis Caroli, qui Ravennam ad justitiam faciendam directi damnum fecerunt; deinde multa, quæ pertinent ad hunc eundem annum, de Eardulphi Regis adventu in Galliam, de Cenulpho Rege, & Eanbaldo Eboracensi Archiepiscopo commemoravit. *Post Deum*, inquit, *& Sanctos suos nullum consolatorem habemus, nisi solam vestram à Deo protectam Imperialem Potentiam, unde semper expectamus defensionem & consolationem. Relectis namque vestris Imperialibus syllabis reperimus in eis, quatenus Helmengaudus Comes vester nostérque fidelis omnia, quicquid à nobis audivit, vobis per singula nunciavit. Sed si omnia, quæ quotidie patimur, vobis insinuasset, tam ipse, quàm etiam ceterò Missi vestri, qui istis partibus veniunt, fastidium auribus vestris credimus facere. Nescimus enim, si vestra fuit demandatio, quòd Missi vestri, qui venerant ad justitiam faciendam, detulerunt secum homines plures, & per singulas civitates constituerunt. Quia omnia, secundùm quòd solebat Dux, qui à nobis erat constitutus, per distractionem causarum tollere, & nobis more solito annuè tribuere, ipsi eorum homines peregerunt, & multam collectionem fecerunt de ipso populo, unde ipsi Duces minimè possunt suffragium nobis plenissimè præsentare. Sed valdè nobis gravis esse videtur, si vobis fastidium facimus, confidimus enim in Dei misericordia, quia in vestris temporibus Sancta Dei Ecclesia*

[a] Ep. 7.

AN. CH. 808. CAROLI IMP. 8. PIPPINI LUDOV. RR. 28. CAROLI R. 20.

tranquilla atque pacifica persistere habebat. De autem omnibus bonis & prosperis, quæ circa Missum nostrum, quem in partibus Britanniæ ad Anglorum gentem direximus, omnia pro amore Beati Petri Apostoli fautoris vestri operati estis, sicut solita est vestra Clementia, magnas gratias vestræ Pietati exinde agimus, quia semper in solatio Sanctæ Dei Ecclesiæ & adjutorio Orthodoxæ fidei decertatis. Sed sicut nobis per vestram honorabilem epistolam insinuastis, quòd Eardulphus Rex de Regno suo ejectus fuisset, jam hoc per Saxones, id est, per Saxones transmarinos seu Britannicos, *agnoveramus, unde maximè ipsum Missum nostrum pro ipsa nequitia illic direximus. Magnum enim gaudium & magna lætitia in corde nostro ascendit pro eo quòd vestra Pietas misit Missos suos, & vivum eum ad vos usque perduxistis. Et valdè de vita ejus delector, quia & vester semper fidelis extitit, & ad nos Missos suos dirigebat. Pro qua re vestra Imperialis defensio ubique resonat. De verò epistolis, quibus vobis Eanbaldus Archiepiscopus & Cenulfus Rex atque Wado emiserunt, relegentes reperimus eorum dolositatem, quam inter se habent. Unde valdè contristamur, quia ipse prædictus Cenulfus Rex nec suum Archiepiscopum pacificum habet, nec istum Eanbaldum item* * *Archiepiscopum. Nam & de eorum divisione quotidie in confessione Beati Petri Apostoli, licèt velut immeriti, preces fundimus, ut eos Omnipotens Deus pacificet, & discordiam, quam inter se habent, absolvat. Et sicut cœpit vestra Serenitas in ipsam partem nobiscum decertare* *, *sic incessanter elaborare dignemini quatenus vestra merces copiosa accrescat in cælis. Misistis siquidem nobis, ut nostra Apostolica auctoritatis adhortatoriam epistolam sæpefato Eanbaldo Archiepiscopo per idoneum Missum nostrum mitteremus, ut ad hanc Sanctam Apostolicam Sedem cum suis consentaneis venire debuisset, aut in vestra præsentia rationes deducendum. Nos verò statim ipsam epistolam dictavimus, & vobis emisimus. Sed si placet Serenitati vestræ, quod ipsam nostram epistolam per idoneum Missum ipsis in partibus ad Missum, quem itidem direximus, misissetis, ut unà cum ipso prædicto Misso nostro ipsum Archiepiscopum adhortasset, quatenus aut hic in nostra præsentia, aut ibidem in vestra unà cum sociis suis conjunxisset, valdè nobis rectè visum fuisset, quia Missum nostrum nondum suscepimus, & ipsi homines dolosi sunt, ut ne Missos super Missos suscipientes in dolositate eveniant. Verumtamen nos Missum nostrum præparamus, donec secundùm vestrum Placitum demandetis, & si placet Imperiali Potentiæ, ut Missum nostrum ibidem dirigamus, vos nobis per vestram insinuationem significare videamini* *, *& nos statim Missum nostrum dirigemus secundùm vestram voluntatem.* Illis literis hoc subjungitur embolum. *Pro tanto amore tantâque dilectione atque fide, quam erga vestram Serenitatem gerimus, ea quæ agnoscere valemus, silere non possumus. Jesse verò Episcopus serviens vester aliud servitium vobis facere potest. Nam Missaticum per patrias deportare non nobis videtur quòd idoneus sit, neque ad secretum consilium provocandus. Sed rogamus vestram Clementiam, ut de hac re clementer considerare debeatis, quia nos omnes in vestro servitio salvi existere cupimus. De autem Sacerdotalibus causis, unde nobis ad detrimentum venire speramus, quæ nos non sic possumus emendare, vobis insinuamus, ut interrogetis Helmengaudum & Hunfridum fideles vestros, quando à nobis absoluti sunt, & in Ravenna conjunxerunt, & ab Archiepiscopo ad prandium invitati sunt, id est, Dominico die ad Palmas, quales lectiones & quales admonitiones ante ipsam mensam recitatas audierint, sicut decet in sancto Quadragesimali tempore, quando omnes de suis facinoribus Deum deprecantur, ut mereantur emendare. Sed & ea, quæ ibidem audierunt, nobis turpitudo est vobis in scriptis insinuare.*

* idem
* decertare
* jubeamini

IV. Jesse, cujus mentio fit in embolo proximè citato, Episcopus est Ambianensis, de quo sæpè jam locuti sumus loquemúrque. Non videtur apud Leonem in magna fuisse existimatione. Utrùm anno sequenti directus ad eum Romam fuerit, examinabimus suo loco. Eardulfus sive Ardulphus, qui nominatur in utrisque literis, Rex est Nordanhumbrorum. Apud hos anno Christi septingentesimo nonagesimo-sexto, ut ad illum annum * ex Simeone

* Num. 176.

ne Dunelmensi Præcentore, ex Rogero *de Hoveden*, & ex Henrico Huntindoniensi probavimus, regnare cœpit, & prout in Abbreviatione libro quarto Historiarum Henrici Huntindoniensis subjecta legitur, *regnavit 12 annis, & à suis fugatus est à Regno suo*, hoc utique anno, qui duodecimus post septingentesimum nonagesimum-sextum numeratur. Hunc eundem annum disertis verbis notat Matthæus Westmonasteriensis. *Anno gratiæ* DCCCVIII. *Eardulfo Northanhumbrorum Rege à Regno fugato*, &c. Eanbaldus, qui in utrisque etiam literis memoratur, Archiepiscopus est Eboracensis, hujus nominis secundus, cujus meminit Nicolaus Harpsfeldius partim ad octavum seculum Historiæ Ecclesiasticæ Anglicanæ capite vicesimo-secundo, partim ad nonum seculum capite decimo-quarto. Cenulfus seu Cœnulfus vel Kenulfus, de quo Pontifex queritur in literis posteriùs allegatis, Rex est Merciorum, de quo consule, si lubet, Willielmum Malmesburiensem in Gestis [a] Regum Anglorum. Regnum eodem suscepit anno, quo mortuus est Offa, nam qui medius inter utrumque recensetur in Regum Catalogo Rex Egfertus, is quatuor duntaxat menses regnavit. Offa vitam terminavit anno Christi septingentesimo nonagesimo-sexto. Id probatum Tomo superiore. Ceterùm Offæ filia fuit Edburga, de qua sic Harpsfeldius ad nonum seculum [b] scribit. *Fuit hoc seculo Edburga, Offæ Regis filia & Monacha, sed non melior Monacha quàm priùs fuit Regina. Uxor fuit Brithrici Regis Wisisaxonum, quæ Proceres, quos oderat, venena clàm tollere solebat. Ex quo & maritus, licèt alii parato, interiit. Pulsa itaque à comprovincialibus fugit in Galliam, ubi & Cœnobio Sanctimonialium beneficio Caroli Magni præfecta, postcàque à servo compressa, inde extrusa est.*

AN. CH. 808. CAROLI IMP. 8. PIPPINI LUDOV. RR. 28. CAROLI R. 20.

a Lib. 1. c. 4.

b Cap. 13.

V. Bellum, quod hoc anno Ludovicus Rex adversùs Saracenos in Hispania gessit, in illius vita sic describit Astronomus jam laudatus. *Succedente æstate, cum quanto visum est ei, bellico apparatu in Hispaniam proficiscitur, profectúsque per Barcinonam*, quam superiore anno subegerat, *& veniens Tarraconam, quos ibidem repperit cepit, alios fugavit, universáque loca, castella, municipia, usque Tortosam vis militaris excidit, & flamma vorax consumpsit. Intereà in loco, cujus vocabulum est Sanctæ Columbæ, divisit copias suas in duo; quammaximam quidem partem secum contra Tortosam ducens; porrò Isembardum, Hademarum, Beram, Burrellum cum reliquis expeditissimè ad superiora dirigens, ut Hibero flumine transito, dum hostes in sedibus securi residerens, ab istis insidiis ex improviso eos aggrederentur, aut certè turbatâ regione in pavorem solverentur. Igitur Rege Tortosam tendente, memorati viri tamdiu superiores in Hiberi partes nocti bus euntes, diebus sylvarum lustra sectantes, obambulaverunt, usquequo Cingam & Hiberum natando pariter transierunt. In quo itinere sex dies transigentes septimâ transmearunt. Qui ubi omnes incolumes evaserunt, terram hostium latissimè vastaverunt, & usque villam eorum maximam, qua Villa Rubea vocatur, pervenerunt. Unde nimis magnam prædam sustulerunt, utpote improvisis hostibus, & nihil tale unquam suspicantibus. Quibus gestis, ils, qui evadere potuerunt, hanc plagam longè latéque nuntiantibus, collecta est Sarracenorum Maurorúmque multitudo non minima, & eis obvia constitit ad ostium vallis, qua dicitur Vallis Ibana. Cujus vallis natura est, ut ipsa in profundo jacens hinc inde præruptis atque altis cingatur montibus. Quam nisi Dei provisio intrare prohibuisset, nostri absque ullo penè hostium labore lapidum ictibus poterant interire, vel in manus inimicorum devenire. At dum illi viam præstruunt, nostri autem aliorsum viam apertiorem planiorémque petunt, reputantes Mauri hæc nostros non ob sui tantùm custodiam, sed metu potiùs eorum facere, à tergo eos insequuntur. Porrò autem nostri prædam retrò relinquentes, facies hostibus nudaverunt, acriter restiterunt, Christóque juvante ipsos terga vertere compulerunt. Quos autem apprehenderunt, necaverunt, & læti ad prædam quam reliquerant redierunt, ac tandem post dies viginti sua digressionis, ad Regem alacres paucissimis suorum amissis redierunt, Rex autem Luwicus suos latanter recepit, & terrâ hostili usquequaque vastatâ domum rediit.*

LUDOVICUS BELLUM IN HISPANIA CONTRA SARACENOS GERIT.

AN. CH. 808. VI. In hoc textu non memoratur Willelmus Comes, qui superiore anno *primus signifer* in castris erat Ludovici, cùm Franci Barcinonem obsidione cingebant. Nullum quoque deinceps locum inter exercituum Regiorum Duces apud eundem Auctorem aliósve sibi vendicabit. Ideóque pium ejus è seculo secessum hoc anno consignandum putamus. Chronologia igitur, quà spectat ad Willelmum Comitem, sic est instituenda. Willelmus anno Redemptoris octingentesimo septimo, cùm secularem militiam adhuc profiteretur, obsidioni Barcinonis incubuit. Ineunte anno Redemptoris octingentesimo octavo Carolum Imperatorem Aquisgrani tunc morantem adiit in comitatu Ludovici Regis, ab eo postulavit impetravitque licentiam in Monasterium secedendi, reversúsque in Septimaniam, quod optabat, in festo Principum Apostolorum adimplevit. Ab Ardone in vita Sancti Benedicti Anianensis Abbatis ita commendatur. *Guillelmus Comes, qui in aula Imperatoris præ cunctis erat clarior, tanto dilectionis affectu Beato Benedicto deinceps adhæsit, ut seculi dignitatibus despectis hunc ducem via salutaris eligeret, quâ pertingere posset ad Christum, acceptâque tandem convertendi licentiâ magnis cum muneribus auri argentique ac pretiosarum vestium speciebus subsequitur venerabilem virum. Nec moram in deponendo comam fieri passus est, quin potiùs die Natali Apostolorum Petri & Pauli, auro textis depositis vestibus, Christicolarum induit habitum, seséque Calicolarum adsciscì numero congaudet. Vallis verò à Beati viri Benedicti Monasterio fermè quatuor distat millibus, cui nomen est Gellonis, in qua construere præfatus Comes in dignitate adhuc seculi positus Cellam jusserat, illic se vita sua tempore Christo tradidit serviturum. Et, quoniam nobilibus natalibus ortus, nobiliorem se fieri Christi amplectendo paupertatem studuit, & summum, quem jam animo perceperat, pro Christo abjecit honorem, gratum * puto, si de piis conversationibus ejus actibus vel nescientibus pandam. Etenim in Cellam præfatam Venerabilis Pater Benedictus suos jam posuerat Monachos, quorum exemplo imbutus, infra paucos dies, eos, à quibus edoctus est, virtutibus antecellit. Adjuvantibus quoque eum filiis, quos suis Comitatibus præfecerat, Comitibúsque vicinis, ad perfectum fabricam Monasterii, quam cœperat, citò deduxit.*

WILLELMUS EX COMITE FIT MONACHUS GELLONENSIS.

* *Ratum*

VII. De primordiis Cellæ Gellonensis, quæ posteà crevit in amplum Monasterium, egimus ad annum Redemptoris octingentesimum quartum [a], quo literas fundationis datas ostendimus sublatis Chronologicorum Characterum nævis. De situ & nomine illius Cœnobii, déque Nebridio Lodovensium Episcopo tunc existente nihil hic reperemus. Duæ Willelmo fuerunt uxores, Gunegundis & Guitburgis; liberi quatuor, Bernardus, Guitcarius, Gotselinus, & Herimbrua; hos Guitburge matre natos existimamus, quoniam Bernardus, qui natu maximus erat, uxorem non duxit ante annum Ludovici Augusti decimum, seriúsque repetiit Comitatum Tolosæ, quo Berengarius post Willelmum gavisus est. Ideóque eget interpretatione Ardo, cùm Gellonensis Monasterii fabricam à Willelmo citissimè perfectam asserit, *adjuvantibus cum filiis, quos suis Comitatibus præfecerat.* Ex illis enim Comitatibus excipi debet Tolosanus, cui post spontaneam Willelmi abdicationem præpositus fuit Berengarius.

[a] Nu. 104. & seqq.

EJUS UXORES, ET LIBERI;

VIII. Qualem autem se Monachum præbuerit Willelmus, audi ex Ardone jam laudato. *Vestes sacras perplurimas dedit, Calices argenteos & Offertoria præparavit, libros secum perplures attulit, Altaria auro argentóque vestivit. In hanc nempe ingressus Cellam totum se dedicavit Christo, nihil mundanæ pompæ relinquens vestigii. Tantæ autem deinceps humilitatis fuit, ut rarus aut nullus ex Monachis ita flecti posset, dum obviare contingeret, ut ab eo humilitate non vinceretur. Vidimus sæpè eum cadentem asinum suum, flasconem vini in stratorio deferre, cúmque super insedentem calicem in terga humeris vehentem nostri Monasterii fratribus tempore messis ad refocillandam sitim eorum occurrere. In vigiliis quoque ita pervigil erat ut vinceret cunctos. In pistrino, nisi occupatio ali-*

VIRTUTES.

qua præpediret, aut ægritudo tardaret, propriis operabatur manibus. Coquinam vice suâ complebat. In habitu summæ humilitatis assumpserat formam. Jejunii amator extitit, orationibus instans, compunctioni continuus; vixque Corpus Christi poterat percipere, priusquàm lacrymarum ejus in terram decurrerent guttæ. Lectuli quoque duritiem avidè expetebat, sed propter ejus invaletudinem Benedictus Pater culcitram, eo nolente licèt, substerni fecit. Aiunt nonnulli, se quia sæpè pro Christi amore flagellis cædi, nullo alio præter eum qui aderat conscio, jussit. Mediis ferè noctibus glacialibus prorsus rigoribus, uno perrarà tectus tegmine, sæpè in Oratorio, quod in honorem Sancti Michaelis construxerat, soli Deo notus vacans orationibus stabat. His aliisque virtutum fructibus intra exiguos stipatus annos, imminere sibi diem mortis cognoscens; cunctis Monasteriis in Regno Domini Caroli penè suis per scripturam notum fieri jussit, se ab hoc jam seculo migrasse, sicque deinceps copiam virtutum reportans, Christo vocante, migravit.

AN. CH. 808. CAROLI IMP. 8. PIPPINI LUDOV. RR. 28. CAROLI R. 20.

IX. Ardonem legerat Ordericus, ut ex utriusque scriptis simul collatis liquet. Hic tamen libro sexto Historiæ Ecclesiasticæ sub initium refert haud pauca, quæ desiderantur in Ardone. Nonnulla jam expendimus suprà, quæ Willelmo nondum Monacho conveniebant; hic autem supersunt examinanda, quæcumque pertinent ad ejus Monachatum.

X. *A Carolo accitus Franciam expetiit, & honorificè susceptus, se Monachum fieri velle denudavit. Rex illi cum multis fletibus concessit, & de thesauris suis quicquid vellet ad Ecclesiam suam deferri jussit. Guilielmus autem omnes terrenas opes respuit, sed Phylacterium quoddam Sanctæ Crucis lignum continens requisivit & obtinuit.* Lege quæ illo de Phylacterio ad annum Redemptoris octingentesimum [a] dicta sunt. *Auditâ mutatione Guillelmi tota domus Regia consurgit, omnisque civitas subitò ruit. Adest magna Procerum frequentia, & plorans intrat cum violentia, & Guillelmo, ne deserat eos, supplicat cum lugubri querimonia. Ille verò Dei igne fervens omnia reliquit, & cum ingenti honore deductus omnibus valefecit, demumque ab exercitu Francorum cum lacrymis suspirante discessit. Ad Brivatensem vicum perveniens, arma sua ad Altare Sancti Juliani Martyris offert, galeam & spectabilem clypeum in Templo ad tumulum Martyris; foris verò ad ostium pharetram & arcum, ingens telum & versatilem gladium Deo præsentat. Deinde peregrinus Christi per Aquitaniam ad Monasterium properat, quod ipse paulò antè in eremo construxerat. Nudis pedibus appropinquat Monasterio, ad carnem indutus cilicio. Audito ejus adventu, venitur ei obviam procul in bivio, & valdè contradicenti festiva fit à fratribus processio. Ibi tunc offert Phylacterium omni auro pretiosius cum calicibus aureis & argenteis, & aliis multis ornamentis multimodis, factâque petitione mundum cum suis omnibus reliquit pompis & lenociniis. Igitur anno ab Incarnatione Domini* DCCCVI, *Imperii Caroli quinto, in Natale Apostolorum Petri & Pauli, Guillelmus Comes Monachus factus est, subitòque immutatus in Christo Jesu & alteratus est.* Ludovicus Rex Aquisgranum ineunte hoc anno jussu Caroli patris Augusti venit, ut in ejus vita testatur Astronomus suprà citatus. Willelmum illuc quoque vocatum, atque in ipsius Ludovici comitatu fuisse credimus. Exercitum, cui valedixit, copias interpretamur, quibus Carolus Rex Ludovici frater hoc eodem anno præfuit, ut mox dicturi sumus. Ordericus annum notavit ab Incarnatione Domini DCCCVI. Ideóque Catellus & Bollandus annum Christi similiter octingentesimum sextum assignarunt, ille in Historia [b] Comitum Tolosanorum, hic in notis ad vitam Sancti Benedicti [c] Anianensis Abbatis. At manifestus est error in Orderico, quia quintum annum Imperii Carolini cum anno ab Incarnatione Domini DCCCVI componit, nec illi Characteres simul quadrare possunt, nisi computationem quæ sumitur ab Incarnatione Domini, distinguas ab ea quæ petitur ab illius Nativitate, sed hac distinctione non usus est Ordericus, cui annus ab Incarnatione Domini idem ac ab illius Nativitate semper fuit, ut sexcentis locis ex adjecta Indictionis nota liquet. Instar omnium hoc esto exemplum, quod eodem libro sexto habetur.

[a] Num. 29.
[b] Lib. 1. c. 6.
[c] D. 12. Febr.

AN. CH. 808. CAROLI IMP. 8. PIPPINI LUDOV. RR. 28. CAROLI R. 20.

Anno Incarnationis Domini MLXXIX. *Indictione* II. &c. In præcitato igitur textu, si retinetur annus ab Incarnatione Domini DCCCVI, restituendus est annus Imperii Carolini sextus; & vice versâ si servatur annus Imperii Carolini quintus, reponendus est annus ab Incarnatione Domini DCCCV. Porrò neuter horum annorum numerabatur, cùm Willelmus Monachum induit. Seriùs hæc mutatio contigit. Willelmus enim anno Redemptoris octingentesimo septimo Barcinonem obsedit, nec habitum secularem ante annum Redemptoris octingentesimum octavum depofuit. Textus igitur Orderici sic emendandus. *Anno ab Incarnatione Domini* DCCCVIII. *Imperii Caroli octavo, in Natale Apostolorum Petri & Pauli, Guillelmus Comes Monachus factus est.*

XI. *Proficiebat quotidie in omni Sanctitate & Religione, & in omni Sancta Regula observatione, sicut aurum in camino mirabili coctione. Monasterium, quod ante Monachatum ex toto non perfecerat, adjuvantibus filiis suis Bernardo & Guillelmo, quos Comitatibus suis præfecerat, Comitibúsque vicinis, perfecit ut cœperat. Difficilem viam ad jam dictum Monasterium pro asperitate montium direxit, rupem cum malleis & securibus variisque ferramentorum generibus argumentosè incidit, jactatóque de lapidibus fundamento, secus flumen Araris viam altiùs sustulit, & monti conjunxit.* Locus hic Orderici corruptus, lege *secus flumen Ararraris.* Monasterium enim Gellonense non est vicinum Arari * (** la Saone.*), qui fluvius est Burgundiæ, & ad muros Lugdunenses in dexteram Rhodani ripam egeritur, sed Araurari * (** l'Erand.*) qui fluvius est Galliæ Narbonensis, & in mare prope Agatham * (** Agde.*) influit.

XII. Ordericus duos tantùm Willelmi filios nominat, Bernardum videlicet & Guillelmum. In Charta Monasterii Gellonensis nulla Guillelmi fit mentio, nisi Guillelmus sit qui corruptè *Guitearins*, at in eadem Charta tertius est Gotselinus, de quo fusiùs, cùm sermonem de corpore Sancti Antonii in Galliam translato faciemus. Alia sequuntur apud Ordericum, quæ, quoniam ab Ardone perstringuuntur, hic lubenter omittimus.

XIII. Imperator nullum per se bellum gessit hoc anno, gessit autem per tres filios in totidem provinciis valdè dissitis; in Hispania, per Ludovicum, ut dictum suprà; in Italia per Pippinum; in Germania transalbiana per Carolum.

XIV. GRÆCI FUGANTUR. Res Italicas paucis veteres complectuntur Annalistæ. Cùm tempus induciarum exuisset, mense videlicet Augusto, Paulus Præfectus Nicetæ loco missus est à Nicephoro Augusto cum classe, de qua sic Annalista Loiselianus. *Classis à Constantinopoli missa primò Dalmatiam, deinde Venetiam appulit; cúmque ibi hyemaret, pars ejus Comiaclum Insulam accessit, commisáque prælio contra præsidium; quod in ea dispositum erat, victa atque fugata Venetiam recessit.* Decus victoriæ Veneti Scriptores ad Paulum trahere frustrà conantur. Quæ secuta sunt, annis sequentibus narrabuntur.

XV. Res Germanicas pluribus prosequitur Annalista Loiselianus, cui ceteri suffragantur. *Imperator, quia nunciabatur Godefridum Regem Danorum in Abodritos cum exercitu trajecisse, Karolum filium suum ad Albiam cum valida Francorum atque Saxonum manu misit, jubens vesano Regi resistere, Saxoniæ termines aggredi temptanti. Sed ille æstivis per aliquot dies in littore habitis, expugnatis etiam & captis aliquot Sclavorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento reversus est. Nam licèt Drasoconem Ducem Abodritorum fidei popularium diffidentem loco pepulisset, Godelaibum alium Ducem dolo captum patibulo suspendisset, Abodritorum duas partes sibi vectigales fecisset, optimos tamen militum suorum & manu promptissimos amisit, & cum eis filium fratris sui, nomine Regi-naldum, qui in oppugnatione cujusdam castri cum plurimis Danorum Primoribus interfectus est. Filius autem Imperatoris Domnus Karolus Albiam ponte junxit, & exercitum, cui præerat, in Linones & Smeldingos, qui ad Godefridum Regem defecerunt, quanta potuit celeritate transposuit, populatisque circumquaque eorum*

E- DANI R- PELLUNTUR À CAROLO R.

AN. CH. 808. CAROLI IMP. 8. PIPPINI LUDOV. RR. 28. CAROLI R. 20.

agris, transito iterum flumine, cum exercitu incolumi in Saxoniam se recepit. Erant cum Godefrido in expeditione prædicta Sclavi, qui dicuntur Wilzi, qui propter antiquas inimicitias, quas cum Abodritis habere solebant, sponte se copiis ejus conjunxerant, ipsóque in Regnum suum revertente, cum præda, quam in Abodritis capere potuerunt, & ipsi domum regressi sunt. Godefridus verò, priusquàm reverteretur, destructo emporio, quod in Oceani littore constitutum linguâ Danorum Reric dicebatur, & magnam Regno illius commoditatem, vectigalium persolutione, præstabat; translatísque inde negociatoribus, solutâ classe ad portum, qui Liestrop dicitur, cum universo exercitu venit, ubi per aliquot dies moratus limitem Regni sui, qui Saxoniam respicit, vallo muniens constituit, eo modo ut ab Orientali maris sinu, quem illi Ostarsalz dicunt, usque ad Occidentalem Oceanum, totam Egidora fluminis Aquilonalem ripam munimento valli prætexeret, unâ tantùm portâ dimissâ, per quam carra & equites emitti & recipi potuissent. Diviso itaque opere inter Duces copiarum, domum reversus est.

XVI. Hoc anno erectus est Episcopatus Mantuanus. Istius erectionis causam ante quadriennium declaravimus [a]. Cùm Leo Papa Mantuam Episcopali dignitate adaugere constituisset, *jussit Gregorium Romanum subire onus, atque Aquileiensi* seu Forojuliensi *Patriarchæ subesse anno 808. eundémque quampluribus exornavit Privilegiis, sicut & Carolus Magnus.* Hæc Ughellus [b] in eodem Gregorio. Qui Carolum, ut Christi sanguinem adoraret, Mantuam concessisse volunt, gratis id asserunt, apud veteres enim Annalistas Carolus post annum Redemptoris octingentesimum quartum, quo thesaurus tam insignis repertus est, in Italiam profectus non legitur.

ERIGITUR EPISCOPATUS MANTUANUS.

[a] Ad an. 804. n. 75.

[b] Tom. 1. Ital. Sacr.

XVII. Inter Acta vetera, quæ Petrus Maria *Campi* Canonicus Placentinus primæ parti Historiæ Ecclesiasticæ Placentinæ subjecit, extat Carolinum Diploma, datum Aquisgrani, septimo Kalendas Junias, Indictione primâ, hoc anno, Caroli Imperatoris octavo, Regis in Francia quadragesimo, in Italia tricesimoquarto. *In nomine Patris, & Filii, & Spiritùs Sancti. Karolus Excellentissimus Augustus, à Domino coronatus, Magnus & Pacificus Imperator, Romanum gubernans Imperium, & per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum. Omnibus igitur nobilibus Catholicis nostro in Regno consistentibus, tam de Sacerdotali ordine quàm & laicali, scire volumus, quoniam nihil aliud, ut ait Apostolus, in hunc mundum intulimus, nec quicquam ex eo nobiscum auferre poterimus, nisi quod ob animæ salutem locis Sanctorum devotè Domino offerentes impertiri videmur, & hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem pertinere confidimus. Idcircò cognoscat Magnitudo seu Utilitas omnium fidelium Dei nostrorúmque, scilicet præsentium & futurorum, qualiter Vir Venerabilis Julianus Sanctæ Placentinæ Urbis Ecclesiæ Episcopus, quæ est constructa in honore Sanctorum Antonini, & Victoris, necnon & Justinæ Virginis, nostram deprecatus est Clementiam, petens, ut ob amorem Dei & animæ nostræ salutem, omnem Judiciariam, vel omne teloneum de curte jam dicta Ecclesiæ, nuncupante Gusiano, cum suis adjacentiis, quæ sita est in montaneis Placentinis per fines subtus denominatas, tam de arimannis, quàm & de aliis liberis hominibus per memoratas fines vel infrà consistentibus, omnia, quæ à publico exigebantur, pro mercedis nostræ augmento * in ipsa Ecclesia Sanctorum prædictorum concedere visi essemus. Quod nos propter nomen Domini & reverentiam ipsius sancti loci ad ipsam Ecclesiam, secundùm præfati Episcopi petitionem, sicut à publico hactenus exigebantur; sic promptissimâ devotione cum omni integritate prædictam Judiciariam, vel omne teloneum de supradicta curte Gusiano, vel ejus adjacentiis per has denominatas fines & cohærentias, id est, ex uno latere de summa Costa, ubi dividitur inter Monasterium * Tolla & Sancta Ecclesia Placentina, descendente usque in rivo Garli, de rivo Garli percurrente usque in fluvio Cario, inde verò per ipsius fluvii alveum descendente usque in capite subtus Costa Maurenasca, deinde ascendente usque in summa Costa ipsius Maurenascæ, qui dividitur inter ipsam & Saderiano; inde quoque percurrente usque in Lavegiola, ex alia verò parte de La-*

CAROLUS AUG. MUNIFICUS ERGA ECCLESIAM PLACENTINAM.

* augmentum

* Monasterio

AN. CH. 808. CAROLI IMP. 8. PIPPINI LUDOV. RR. 28. CAROLI R. 20.

vegiola usque Castellioni, de Castellioni usque in summa Serra, de summa Serra usque fabricio; inde enim usque ad prædictam Costam, qui divitur inter Tolla Monasterium & prædicta Ecclesia Placentina visi sumus concessisse. Quapropter per præsentem auctoritatem nostram decernimus, quòd nos in Dei nomine perpetualiter hac nostrâ concessione mansurum esse volumus, ut ipsam Judiciariam, vel teloneum, ut suprà, ex integro per suprascriptas fines & infra, tam ipse Pontifex, quàm successores sui habeant, teneant & possideant, vel quicquid exinde ad profectum Ecclesia sua facere voluerint, ex permisso nostro liberam in omnibus habeant potestatem, ita ut deinceps nullus Dux, Gastaldius, vel Actionarius, nec quilibet ex Ministris Reipublicæ de jam dicta Judiciaria aliquid præsumere, vel de ipso teloneo aliquid contingere audeant, sed per hanc nostram auctoritatem sub Emunitatis nomine, nostris, Deo auxiliante, temporibus, & futuris, memoratus Vir Venerabilis Julianus Episcopus, suique in perpetuum qui fuerint Rectores in ipsa Sancta Ecclesia, ut suprà diximus, valeant quieto tramite tenere & possidere, & pro nobis ac superstitibus nostris misericordiam jugiter exorare, & ut præsens auctoritas tam præsentibus quàm futuris temporibus inviolabiliter Domino adjuvante permaneat, manibus nostris subterscribendo roborare decrevimus, & de annulo nostro sigillare jussimus. Signum Domni Karoli Piissimi Imperatoris. Altifredus ad vicem Ercambaldi subscripsi. Data septimo Kalen. Junii, anno octavo, Christo propitio, Imperii nostri, & XL Regni nostri in Francia, atque XXXIIII in Italia, Indictione primâ. Actum Aquisgrani Palatio nostro in Dei nomine feliciter. Amen.* In hoc Diplomate liberis hominibus accensentur arimanni. *Tam de arimannis*, ait Carolus, *quàm & de aliis liberis hominibus*, &c. Idcircò imus in eorum opinionem, quibus ἄρης seu Mars videtur nomen arimanno tribuisse, qui vir sit omnino Martius seu militaris, & à Rege vel Imperatore beneficia prædiáque possideat.

* *superstites nostri*

XVIII. Hujus Diplomatis initium & finis seriò considerari debent, ut enim hujus Præcepti fidem adstruunt, sic & plerorumque discrepantium falsitatem palàm ostendunt. Daniel Papebrochius Tomo secundo Aprilis Propylæum antiquarium *circa veri ac falsi discrimen in vetustis membranis* præfixit, & tres illas formulas; *in Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti; in Nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi; in Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis*, quæ multorum Diplomatum initium faciunt, hac illustravit [a] observatione. *In Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti scripta sunt, quotquot uspiam extant ante Carolum indubitata Diplomata & ipsius etiam Caroli. Si qua aliter inchoata ostenduntur, fidem non faciunt, utpote aliis quoque indiciis suam falsitatem prodentia. Ludovicus Pius, Caroli filius, primus mihi fuisse videtur, qui mutatâ formulâ scribere cœpit, in Nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicum patrem avúmque Lotharius Imperator & Ludovicus Junior secuti, idem usurparunt, vel scripserunt, in Nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni, vel simile quid. Ast verò Ludovicus, Ludovici Pii filius alter, Germaniæ Rex, ejúsque frater Carolus Calvus posteà Imperator, elegerunt, & quidem, quantùm censeo, primi scribere, in nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Secutus exemplum est Carolus Crassus, exindéque ea formula obtinuit adeò universaliter, ut etiam qui temporibus multò anterioribus supponenda Diplomata componere præsumebant, nihil se acturos plerumque crederent, nisi sic inchoarent, nescientes aliud aliquid in usu unquam fuisse.* Ad varias ætates hæc spectat observatio. Meroveadæ nullam prædictarum formularum usurparunt. Quæcumque reperiuntur illorum Diplomata cum similibus formulis, commentitia sunt, taliáque facilè deprehenduntur ex aliis nævis, à quibus impostores propter ignorantiam abstinere non potuerunt. Diploma Clodovei Magni pro Senonensi Monasterio Sancti Petri rejecimus [b] cum hac formula, *in Christi nomine*. Diploma Dagoberti Magni pro Monasterio Elnonensi rejecimus [c] cum hac formula, *in Nomine Domini nostri Jesu Christi*. Ejusdem Dagoberti Diploma pro Monasterio Haselacensi rejecimus [d] cum hac formula, *in Nomine Sanctæ & Individuæ Tri-*

[a] Part. 1. c. 2. nn. 28. 29.

[b] Ad an 564. nn. 37. 38.

[c] Ad an 639. n. 7

[d] Ad an 676. nn. 17. & seqq.

nitatis. Necnon & aliud ejusdem Regis [a] cum eadem formula pro Monasterio Horreensi. His accense & Diploma [b] Theodorici Tertii pro Monasterio Vedastino cum eadem formula, *in Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis*. Quamvis autem Meroveadarum Regum Diplomata, nisi prædictis formulis careant, sincera non existimemus, cave ne continuò genuina credas ea, quæ talibus formulis destituuntur, ex his enim, ut frequentissimè probavimus, occurrunt pleraque cùm spuria tum interpolata. Post Meroveadas primus regnavit Pippinus. Hic nullâ prædictarum Formularum in suis usus est Diplomatibus, & Meroveadarum exemplum in conscribendis Chartis secutus videtur. Ejus Præceptum [c] pro Monasterio Epternacensi cum hac formula, *in Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis*, quamvis in Annalibus Trevirensibus [d] à Christophoro Browero laudetur, sincerum haberi non potest, nam præter insititiam hanc formulam notas repræsentat haud potioris auctoritatis, petitas ab Incarnatione Dominica, & ab Indictione Romana, neutrámque rectè cum anno tertio Pippini Regis componit. Idem judicium optimè feres de altero Pippini Præcepto [e] pro Ecclesia Trevirensi cum hac formula, *in Nomine Domini Dei æterni & Salvatoris nostri Jesu Christi*, in fine enim post annum Pippini Regis nonum ponitur apud Kyriandrum Indictio quarta, cùm tamen nec Indictionis usus apud Francos receptus esset regnante Pippino, nec Indictio quarta cum ejusdem Pippini Regis anno nono conveniret. Qui Pippino patri successit Carolus, is edidit Diplomata multò plura. Sæpè instar Meroveadarum ac Pippini patris abstinuit à prædictis formulis, hac tamen non infrequenter usus est, *in Nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*. Defectus igitur formulæ non infert suspicionem depravationis in Carolinis Diplomatibus, eorumdémque optimum initium judicatur hæc formula, *in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Chartas complures utriusque generis admisimus. Primum genus confirmatur ex Chronico Sancti Michaelis in Diœcesi Virodunensi, quod Tomo secundo veterum Analectorum nuperrimè publicatum est cum Carolino Diplomate absque ulla formula. Secundi generis Præcepta protulimus, unum pro Trevirensi Monasterio [f] Sancti Maximini, alterum pro Ecclesia [g] Osnaburgensi, neutrum respuimus. Haud adeò benè sensimus de Chartis Carolinis, quas invenimus cum hac formula, *in Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis*. Duas, quarum hoc erat exordium, commentitias ostendimus; unam [h] pro Testamento Abbonis Patricii confirmando, alteram [i] pro Scholis Osnaburgensibus. Mitiorem quidem sententiam tulimus de duabus aliis, quæ similem habent formulam, emissæque sunt pro Monasterio [k] Grassensi & Ecclesia [l] Matisconensi, sed non dissimulavimus eas nævis esse depravatas. Ergo temporibus Caroli non alia in usu fuit inchoandorum Diplomatum formula, quàm quæ Præcepto pro Ecclesia Placentina sic hoc anno præfigitur, *in Nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*. Daniel Papebrochius in Propylæo jam laudato hanc adjecit adnotationem, quæ spectat ad finem Diplomatum à Carolo jam Augusto editorum. *Idem*, nempe Carolus, *annos sui Imperii numeraturus, addere cœpit*, CHRISTO PROPITIO, *neque contentus finire apprecando*, FELICITER, *scripsit* IN DEI NOMINE, *aut* IN CHRISTI NOMINE FELICITER. AMEN. *Quæ si invenias in Chartis majorem vetustatem & nomina Regum primæ stirpis*, id est, Meroveadarum, *ferentibus*, *scito cavendum esse, ne eas pro genuinis sincerísque recipias*. Ab hac observatione non recedit Diploma pro Ecclesia Placentina, sic enim obsolvitur. *Data septimo Kalen. Junii, anno octavo, Christo propitio, Imperii nostri, &* XL *Regni in Francia, atque* XXXIIII *in Italia, Indictione primâ. Actum Aquisgrani Palatio nostro in Dei Nomine feliciter. Amen*. In Characteribus Chronologicis nullus occurrit nævus. Nulla quoque difficultas est de loco. Paschâ enim apud Noviomagum celebrato Carolus Aquisgranum reversus est, ibique morabatur septimo Kalendas Junias, imò ibidem vel in vicinis locis

[a] Ad an. 678. n. 10.
[b] Ad an. 685. n. 8.
[c] Ad an. 754. n. 92.
[d] Lib. 7. c. 148.
[e] Ad an. 760. n. 1.
[f] Ad an. 799. n. 53.
[g] Ad an. 803. n. 71.
[h] Ad an. 787. nn. 216. & seqq.
[i] Ad. an 803. nn. 72. & seqq.
[k] Ad an. 801. n. 28.
[l] Ad an. 802. n. 115.

AN. CH. 808.

æstarem, autumnum, atque hyemem transegit. Nam bella Danicum & Linonicum trans Albim per Carolum filium ac Legatos hoc anno gessit, &, ut Annalista Loiselianus subjungit, *ædificatis per Legatos suos super Albim fluvium duobus castellis, præsidióque in eis contra Sclavorum incursiones disposito, Aquisgrani hyemavit.*

XIX. Rerum hoc anno gestarum narrationem sic claudit Annalista Loiselianus. *Imperator ædificatis per Legatos suos super Albim fluvium duobus castellis, præsidióque in eis contra Sclavorum incursiones disposito, Aquisgrani hyemavit, Natalem Domini & Sanctum Pascha ibidem celebravit.* Hoc eodem anno, Hugonem alterum filium ex Regina conjuge suscepit.

Hugo Caroli Aug. et Reginæ filius nascitur.

XX. Apud Vinchantium [a] Elephas hoc anno ex Monacho fit Abbas Gislenianus. Imprimis eò laudatur, quòd ex Caroli Augusti munificentia Basilicam priore, quam beatus Gislenus erexerat, augustiorem construxerit, de cujus dedicatione sub Ludovico Pio sermonem faciemus. Deinde commendatur ob conditam prope Suessionem Cellulam, quæ dicta est Sancti Gisleni Cellula, multisque seculis Monasterio Gisleniano seu Cellæ beati Gisleni subjacuit.

[a] Lib. 3. c. 17.

Elephas fit Abb. Gislenianus.

XXI. Hoc anno Robertus Episcopus, cùm Ecclesiam Derthonensem annis novem rexisset, ex hac vita migravit. Successit Valerius, qui regimen ejusdem Ecclesiæ tenuit annis viginti. Lege Ughellum [b].

Episcopi Derthonens.

[b] Tom 4. in Ep. Derthon.

Apud Jacobum Sirmondum in Catalogo Capitularium, quæ Carolus nomen Imperatoris adeptus edidit, ad hunc annum triplex Capitulare sic è Me-
XXII. rensi Codice memoratur. *Anno VIII in Aquis Palatio Capitulare triplex.* Illa Capitularia Stephanus Baluzius ex eodem Codice nobis communicavit.

Carolus Aug. varia edit Capitularia.

Primum Capitulare in tredecim Capitula, vel potiùs in tredecim titulos totidem Capitulorum distinguitur. I. *De latronibus & furibus.* II. *De falsis testibus.* III. *De perjuriis.* IV. *De fugitivis.* V. *De appensis propter leves cul-*
XXIII. *pas.* VI. *De moneta.* VII. *De roceis & sagis.* VIII. *De mercato Palatii nostri.* IX. *De marcha nostra custodienda terrâ maríque.* X. *De navibus quas facere jussimus.* XI. *Ut ea, qua constituta sunt, à fidelibus nostris observentur, & jussiones nostra impleantur.* XII. *De tempore alterius Placiti nostri, & qui iterum ad illum Placitum venire debeant.* XIII. *De hominibus filiorum ac filiarum nostrarum, quos Missi & Comites distringere non audent.* Ex his titulis reperiuntur octo, qui capitulis sequentis Capitularis rectè præfigi possunt.

XXIV. Secundum Capitulare septem in Capitula distribuitur, quibuscum plerosque titulos superioris Capitularis conferemus.

XXV. I Capitulum. *De marcha ad prævidendum unusquisque paratus sit illuc festinanter venire, quandocunque necessitas fuerit.* Huic Capitulo convenit nonus titulus superioris Capitularis, *de marcha nostra custodienda terrâ maríque.*

XXVI. II Capitulum, cui duo prioris Capitularis tituli, primus *de latronibus & furibus* & quintus *de hominibus appensis propter leves culpas*, idoneè præfigi possunt, sic habet. *De latronibus, ut meliùs distringantur. Et ut nullus hominem pendere præsumat nisi per judicium. Si verò aliquis sine culpa penditus fuerit, & ibi moritur, tunc ab eo, qui eum sine judicio pendidit, proximis parentibus sit compositus, & si ibi mortuus non fuerit, sed vivens evaserit, tunc sibimet sit compositus, & res & mancipia sua in fisco non cadant. De servis verò, si quis alterius servum absque judicio & sine culpa pendiderit, & ibi mortuus fuerit, weregildus ejus Domino solvatur. Et, si de ipsa morte evaserit, ipse ipsam liudem recipiat, & liber posteà permaneat.*

XXVII. III Capitulum. *Ut nullus testes mittere in judicium præsumat, sed Comes hoc per veraces homines circà manentes per sacramentum inquirat, ut sicut exinde sapiunt, hoc modis omnibus dicant.* In superiore Capitulari secundus titulus est *de falsis testibus.*

XXVIII. IV Capitulum ut & tertius titulus præcedentis Capitularis est *de perjuriis*, sic. *Ut nullus se perjurare præsumat. Et, si fecerit, sicut in anterioribus*

Capitulis

Capitulis mandatum est, manum perdat aut redimat. Et hoc omnibus adnuntiatum AN. CH.
fiat, quòd perjurium aut falsum testimonium noceat. Lege superiori Tomo varia 808.
Capitula, quæ pœnas in perjuros decernunt.

V Capitulum. *De emptionibus & venditionibus; ut nullus præsumat aliter ven-* CAROLI
dere & emere sagellum meliorem duplum viginti solidis, & simplum cum decem IMP. 8.
solidis. Reliquos verò minùs. Roccum martrinum & lutrinum meliorem decem so- PIPPINI
lidis. Et, si aliquis ampliùs vendiderit aut emperit, cogatur exsolvere in bannum LUDOV.
solidos quadraginta, & ad illum, qui hoc invenerit & eum exinde convicerit, soli- RR. 28.
dos viginti. In priore Capitulari septimus titulus est *de roccis & sagis.* CAROLI

VI Capitulum, ut & quartus titulus superioris Capitularis est *de fugiti-* R. 20.
vis, sic. *De fugitivis hominibus, ut ubicunque inventi fuerint, ille, qui eum* XXIX.
retinet, bannum Dominicum solvere cogatur, & ille fugitivus absque dubio in XXX.
patriam ad Dominum suum revertatur.

VII Capitulum, ut & sextus titulus prioris Capitularis est *de moneta*, sic. XXXI.
De monetis; ut in nullo loco moneta percutiatur nisi ad curtem; & illi denarii Palatini mercentur, & per omnia discurrant.

Tertium Capitulare, instar primi, non tam in decem Capitula quàm in XXXII.
decem titulos totidem Capitulorum distinguitur. I. *De pace infra patriam.* II. *De Canonicis & Monachis.* III. *De falso testimonio & perjurio.* IV. *De his qui se fraudulenter ingenuare volunt, & aliqui optumescunt.* V. *De falsis monetis.* VI. *De illorum hominum conquisitu, qui modò foris ducti fuerunt, & posteà adquisierunt, postquàm patres eorum & parentes ducti sunt.* VII. *De decimis & nonis.* VIII. *De latronibus & disciplina eorum.* IX. *De operibus Palatii ad Vermerium.* X. *De illo brolio ad Attiniacum Palatium nostrum.* In illis rebus pleraque versantur Capitula, de quibus egimus alibi.

Apud eundem Sirmondum in Catalogo jam citato, hæc ad annum Im- XXXIII.
perii Carolini undecimum leguntur. *Anno XI, sine loco, Capitularia duo Interrogationis. Item Capitula VIII, cur exercitus deserantur.* Hæc omnia nobis ex Codicibus Vaticano ac Metensi communicavit Stephanus Baluzius postremo Capitulari non in VIII secundùm opinionem Sirmondi sed in VIIII Capitula distincto. Capitulare duplex Interrogationis ad annum undecimum Imperii Carolini, sive ad annum Redemptoris octingentesimum undecimum pertinere non inficiamur, at Capitulare *de causis, propter quas homines exercitalem abeditionem dimittere solent*, in eundem annum rejicere non audemus, quia Capitulo septimo mentio fit Pippini Regis adhuc superstitis. *Sunt etiam*, inquit Carolus, *alii, qui dicunt se esse homines Pippini & Chluduici, & tunc profitentur se ire ad servitium dominorum suorum, quando alii pagenses in exercitum pergere debent.* Obiit autem Pippinus octavo Idus Julias, anno Redemptoris octingentesimo decimo. Hæc ad Chronologiam. Sequuntur Capitula.

Primum. *In primis discordantes sunt & dicunt, quòd Episcopi, Abbates, &* XXXIV.
eorum Advocati potestatem non habeant de eorum tonsis Clericis & reliquis hominibus. Similiter & Comites de eorum pagensibus non habeant potestatem.

Secundum. *Quòd pauperes se reclamant expoliatos esse de eorum proprietate.* XXXV.
Et hoc æqualiter clamant super Episcopos & Abbates & eorum Advocatos, & super Comites & eorum Centenarios.

Tertium. *Dicunt etiam quòd quicumque proprium suum Episcopo, Abbati, vel* XXXVI.
Comiti, aut Judici, vel Centenario dare noluerit, occasiones quærunt super illum pauperem quomodo eum condemnare possint, & illum semper in hostem faciant ire usquedum pauper factus volens nolens suum proprium tradat aut vendat, alii verò qui traditum habent, absque ullius inquietudine domi resideant.

Quartum. *Quòd Episcopi, & Abbates, sive Comites, dimittunt eorum liberos* XXXVII.
homines ad casam in nomine Ministerialium. Similiter & Abbatissa. Hi sunt Falconarii, Venatores, Telonearii, Præpositi, Decani, & alii, qui Missos recipiunt & eorum sequentes.

AN. CH. 808.

Quintum. *Dicunt etiam alii, quòd illos pauperiores constringant, & in hostem ire faciunt, & illos, qui habent quod dare possint, ad propria dimittunt.*

XXXVIII. XXXIX. Sextum. *Dicunt ipsi Comites quòd alii eorum pagenses non illis obediant, nec bannum Domni Imperatoris adimplere volunt, dicentes quòd contra Missos Domni Imperatoris pro heribanno debeant rationem reddere. Nam non contra Comitem, etiamsi Comes suam domum illi in bannum miserit, nullam exinde habeat reverentiam, nisi intret in domum suam, & faciat quaecumque ei libitum fuerit.*

XL. Septimum à nobis hîc omittitur, quia relatum suprà [a].

[a] Hoc an. n. 31.

XLI. Octavum. *Sunt iterum & alii, qui remanent, & dicunt quòd seniores eorum domi resideant, & debeant cum eorum senioribus pergere, ubicunque jussio Domni Imperatoris fuerit. Alii verò sunt, qui ideo se commendant ad aliquos seniores, quos sciunt in hostem non profecturos. Quòd super omnia magis fiunt inobedientes ipsi pagenses Comiti & Missis decurrentibus quàm anteà fuissent.*

XLII. Nonum in eadem cum præcedentibus materia minimè versatur, atque ob id discriminis ad idem Capitulare non videtur pertinere. Fortassis ortum inde dissidium circa Capitulorum numerum, qui Baluzio novenarius est, octonarius Sirmondo. Quicquid sit hac de controversia Capitulum ipsum accipe, quod nullam omnino connexionem habet cum superioribus, &c, donec suo sit loco restitutum, laudabili vix donabitur explicatione. *De illis hominibus qui parentes eorum, matrem, aut materteram, aut patruelem, aut quemlibet de sua genealogia occidunt, ut per illos non fiant conquisiti. Sunt & alii, qui de ipsa genealogia non debent esse inclinati, attamen sunt propter illam occasionem inclinati.*

AN. CH. 809.

CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

ANNUS

CHRISTI		809.		
CAROLI	IMP.	9.		
	REG.	41.	38.	36.
PIPPINI II.	REG.	29.	4.	
LUDOVICI	REG.	29.	4.	
CAROLI	REG.	21.	4.	
INDICTIO		2.		

I. ANNO Redemptoris octingentesimo nono Franci Dertusam sive Dertosam vel Tortosam Hispaniæ civitatem ad Iberum amnem obsederunt irrito conatu. Annalista Loiselianus aliique rem sic exponunt. *In occiduis partibus Domnus Ludovicus Rex cum exercitu Hispaniam ingressus Dertosam civitatem in ripa Hiberi fluminis sitam obsedit. Consumptóque in expugnatione illius aliquanto tempore, postquàm eam tam citò capi non posse vidit, dimissâ obsidione cum incolumi * exercitu in Aquitaniam se recepit.* Astronomus hoc negotium aliter fusiúsque describit in vita Ludovici; negat Ludovicum in Hispaniam hoc anno profectum esse; quominùs illuc ex Aquitania contenderet, impeditum ait à Carolo patre, qui specialem ei curam injunxit extruendarum navium, ut incursiones Danorum seu Nortmannorum arcerentur. Rebus igitur, quas anno priori retulimus, expositis, alteram auspicatur narrationem, quâ, quicquid à Ludovico per Legatos in Hispania gestum est hoc anno, sic explicat. *Sequenti tempore iterum Rex Ludowicus expeditionem in*

* incolumi

FABRICANTUR NAVES CONTRA DANORUM INCURSIONES.

AN. CH. 809. CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

Hispaniam paravit. Sed pater, ne per semetipsum illuc pergeret, eum impedivit. Præceperat namque tunc temporis fabricari naves contra Nordomannicas incursiones, in omnibus fluminibus, quæ mari influebant. Quam curam etiam filio injunxit super Rodanum & Garonnam & Silidam. Attamen misit ei Missum suum Ingobertum, qui filii præsentiam præferret, & vice amborum contra hostes exercitum duceret. Rege autem in Aquitania remanente ob supradictam causam, exercitus ejus itinere prospero Barcinonam venit, ibique habito inter se consilio, quomodo hostibus clandestina possent supervenire irruptione, invenerunt hunc modum, scilicèt ut naves transvectorias fabricantes, unamquamque earum in quaternas partirentur partes, quatenus pars quaterna cujusque duobus equis vel mulis vehi posset, & præparatis clavis & marculis facilè coaptari valerent, pice verò & cerâ ac stupâ præparatis, mox ut ad flumen veniretur, compagum juncturæ obcludi possent. Sic itaque instructi, maxima pars eorum cum prædicto Misso Ingoberto Tortosam petierat. At verò ii, qui ad opus suprà dictum sunt deputati, Hademarus scilicet, Bera, & reliqui, trium dierum emenso itinere (erant enim sine sagmatibus) cælo pro tecto utentes, igni ne fumo deprehenderentur renuntiantes, sylvis se die occulentes, nocte, quantùm posse dabatur, iter agentes, quarto die, Ibero compactis navibus ipsi quidem sunt transpositi, equos autem natatui commiserunt. Quod factum magnum voto eorum pepererat effectum nisi fuisset acerrimè deprehensum. Quum enim Abaidun Dux Tortosæ littora Iberi obsideret fluminis, & illi, quos suprà diximus, superiora illius modo prædicto transmitterent, Maurus quidam lavandi gratiâ flumen ingressus, fimum à flumine vidit ferri equinum. Quo viso, sicut sunt nimiæ calliditatis, adnatans, fimúmque comprehendens, & naribus admovens, exclamavit. Cernite, inquiens, ô socii, monco quàm cavete. Nam hoc stercus non onagri est, vel cujuscumque animantis, assueti pastibus herbidis. Enimverò equina esse hæc egesta constat, quæ certum est fuisse hordeum, & ob hoc equorum vel mulorum pabula, ideóque cautiùs vigilate. Nam in superioribus fluminis hujus, ut cerno, nobis parantur insidiæ. Extemplò duos suorum conscensis equis speculatum dirigunt. Qui nostris visis, quod verum erat, Abaiduno renuntiant. At illi timore coacti, omnibus, quæ castrensis habitatio habuit, posthabitis atque dimissis, fugæ se commiserunt, omniúmque relictorum nostri potiti, in illorum papilionibus illâ sunt nocte hospitati. Sed Abaidun collectâ multâ manu hostium, eis in crastinum præliaturus occurrit. Nostri tamen divino freti auxilio, licèt impares, multóque numero inferiores, tamen hostes fugere compulerunt, multâque eorum strage viam fugientium impleverunt. Et eò usque manus ab eorum cæde non continuerunt, donec Solis diéique lumine recedente, & umbrâ noctis terram occupante, lumina stellarum noctem solatura succederent. His gestis, Christo favente, ad suos sese magno cum gaudio & opibus collegerunt. Diu etiam simul obsessâ urbe repedarunt.

Obsidetur Tortosa.

Non deerat ratio cur Imperator magno studio naves fabricari vellet, Galliarum littoribus timor imminebat à Godofrido Danorum Rege, qui Francis infensum anno superiori se præbuerat, parabátque classem ducentarum navium, de qua nobis loquendum erit anno proximo. Nihil tamen hoc anno tentatum à Danis. *Godofridus Rex Danorum per negociatores quosdam mandavit se audisse, quòd Imperator ei fuisset iratus, eò quòd in Abodritos anno superiore duxit exercitum, & suas ultus est injurias. Addens * velle se purgare ab eo quod ei objiciebatur, fæderis irruptionem ab illo priùs * fuisse inchoatam. Petebat etiam ut Conventus Comitum Imperatoris atque suorum juxta terminos Regni sui trans Albim fieret. In quo res invicem gesta proferri, & emendatione digna inter partes enumerari potuissent. Non abnuit Imperator, colloquiúmque trans Albiam habitum cum Primoribus Danorum in loco, qui dicitur Melac, multísque hinc & inde prolatis atque enumeratis rebus, negocio penitus infecto discessum est.* Hæc Annalista Loiselianus aliique. II.

* Ad eos

* primùs

Colloquium de pace cum Danis.

Trasco seu Trasico *Dux Abodritorum, postquàm filium suum postulanti Godofrido obsidem dederat, collectâ popularium manu, & auxilio à Saxonibus accepto, vicinos suos Wilsos adgressus, agros eorum ferro & igni vastat. Regressúsque do-* III.

AN. CH. 809.

*mum cum ingenti præda, accepto iterum à Saxonibus validiori auxilio, Smeldingorum maximam civitatem expugnat, atque his successibus omnes, qui ab eo defecerant, ad suam societatem reverti coegit. Imperator autem, cùm ei multa de jactantia & superbia Regis Danorum nunciarentur, statuit trans Albiam fluvium civitatem ædificare, Francorúmque in ea ponere præsidium. Cúmque ad hoc per Galliam atque Germaniam homines congregasset, armísque ac ceteris ad usum necessariis rebus instructos * per Frisiam ad locum destinatum ducere jussisset, Trasco Dux Abodritorum in emporio Reric ab hominibus Godofridi per dolum interfectus est. Sed Imperator, postquàm locus civitati constituendæ fuerat exploratus, Egbertum Comitem huic negocio exequendo pr.eficiens, Albim trajicere, & locum jussit occupare. Est autem locus super ripam Sturiæ fluminis, vocabulo Esselfelt, & occupatus est ab Egberto & Comitibus Saxonicis circa Idus Martias* anni sequentis, *& muniri cœptus*, ut ad illum annum ex iisdem Annalistis repetemus, apud quos varii quoque rerum Italicarum eventus hoc anno sic describuntur.

* *instructis*

TRASICO DUX OBOTRITORUM OCCIDITUR.

IV. *Dux, qui* Græcorum *classi præerat, nomine Paulus, cùm de pace inter Francos & Græcos constituenda, quasi sibi hoc esset injunctum, apud Dominum Pippinum Italiæ Regem agere moliretur Wilhario * & Beato Venetiæ Ducibus omnes conatus * ejus impedientibus, atque ipsi etiam insidias parantibus, cognitâ illorum fraude discessit. In Tuscia Populonium civitas à Græcis, qui Orobiota vocantur deprædata est. Mauri quoque de Hispania Corsicam ingressi in ipso sancto Paschali Sabbato civitatem quandam diripuerunt, & præter Episcopum ac paucos senes atque infirmos nihil in ea reliquerunt.*

* *Wilhareno*
* *inchoatus*

GRÆCI POPULONIUM IN ITALIA,

V. Populonium ab anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo civitas erat Pontificiæ ditionis ex Donatione Carolina. Mauros hoc anno Corsicam ingressos testantur Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis, Bertinianus, ac Merensis, cum Reginone, Monacho Egolismensi, & incerto Auctore in vita Caroli. Sigonius [a] Corsicæ loco Sardiniam scribit, & urbem, cujus nomen Auctores prædicti reticuerunt, Aleriam vocat. *Sarraceni*, inquis, *Sardiniam rursus aggressi pridie Paschatis Aleriam oppidum occuparunt, & præter Episcopum, ac paucos ætate ac morbo confectos, in ea nihil reliquerunt.* At ipsummet Sigonium corrige, & expuncto Sardiniæ nomine Corsicam repone. Sita enim Aleria in ora Orientali Corsicæ. Jacet hodie in ruinis, locus tamen etiamnum Aleria * destructa nuncupatur, ut observat Baudrandus in Lexico Geographico. Civitatem, cujus nomen tot omiserunt Auctores, Aleriam quoque Sigonius temerè nuncupat. Nam temporibus Caroli Magni duæ tantùm in Corsica civitates erant Episcopali Sede nobiles, Mariana videlicet & Nebium, nec plures in illa fuerunt Insula quandiu Francis paruit. Paschalis Papa, cujus Pontificatus anno Redemptoris octingentesimo decimoseptimo cœpit, Corsicam, ut in Episcopis Aleriensibus & Sagonensibus ab Ughello [b] scriptum reperies, in quinque Diœceses distribuit, erectis novis Episcopatibus, Adjacensi, Sagonensi, & Aleriensi. Id autem non antè præstitit, quàm factus est Insulæ Dominus ex munificentia Ludovici Pii. Civitas

[a] Lib. 4. de Regno Ital.

* *Aleria destructa*

SARACENI CIVITATEM IN CORSICA DEPRÆDANTUR.

[b] Tom. 3. Ital. Sacr.

VI. igitur, quam Saraceni diripuerunt hoc anno, nihil in ea relinquentes, *præter Episcopum ac paucos senes atque infirmos*, à Sigonio perperam nominatur Aleria, nec alia censeri debet à Mariana vel Nebio.

* *Pirineum.*

AURSOLUS COMES OBIT.

Exeunte hoc anno, ut Annalista Loiselianus testatur, *Aureolus Comes, qui in commercio Hispaniæ atque Galliæ trans Pyrenæum * contra Oscam & Cæsaraugustam residebat, defunctus est. Et Amoroz Præfectus Cæsaraugustæ atque Oscæ ministerium ejus invasit, & in Castellis illius præsidia disposuit. Missâque ad Imperatorem Legatione, sese cum omnibus, quæ habebat, in deditionem illi venire velle promisit.* Hac arte, quâ Carolum decipere studebat, rebus suis malè consuluit, occupatis enim Castellis, quibus Aureolus præfuerat, iram Francorum in se concitavit, & missis ad Imperatorem Nunciis reus proditionis habitus est ab Alhaca Saracenorum in Hispania Rege seu Calipha, ut anno proximo fusiùs exponemus.

AMOROZ PRÆFECTUS CÆSARAUGUST. FRANCIS AC MAURIS INVISUS.

VII. Eardulfus Rex Nordanhumbrorum, licèt ejus è Britannia discessionem reditúmque in patriam sub eodem anno veteres collocarint Annalistæ, Regno non est ante hunc annum restitutus, ídque ex iisdem Annalibus & epistolis Leonis Tertii Papæ simul collatis apertissimè demonstratur. Ultimo superioris anni die literas [a] ad Carolum scripsit Leo, per quas testatus est Adulphum Diaconum & Missum Eanbaldi Eboracensis Archiepiscopi tunc primùm à se Româ dimissos, ut in Galliam atque inde in Britanniam reverterentur. Hoc igitur anno jam inchoato Carolum adierunt hi Legati Pontificii, quibus suos Carolus adjunxit. Utrique Eardulfum in Regnum reduxerunt. Annalista Loiselianus, cui Laureshamensis aliique consentiunt, ad annum superiorem sic habet. *Rex Nordanhumbrorum de Brittannia Insula, nomine Eardulfus, Regno & patriâ pulsus, ad Imperatorem, dum adhuc Noviomagi moraretur, venit, & patefacto adventûs sui negocio Romam proficiscitur. Româque rediens, per Legatos Romani Pontificis & Domni Imperatoris in Regnum suum reducitur. Praeras tunc temporis Ecclesiæ Romanæ Leo tertius, cujus Legatus ad Brittanniam directus est Addulfus Diaconus de ipsa Brittannia natione Saxo, & cum eo ab Imperatore missi Abbates duo, Hruotfridus Notarius, & Nantarius de Sancto Otmaro.* Deinde ad hunc annum, sic. *Postquam Ardulfus Rex Nordanhumbrorum reductus est in Regnum suum, & Legati Imperatoris atque Pontificis reversi sunt, unus ex eis Addulfus Diaconus à piratis captus est, ceteris sine periculo trajicientibus, ductúsque ab eis in Brittanniam, à quodam Cænulfi Regis homine redemptus est, Romámque reversus.* Ad annum priorem pertinet Eardulfi discessus è Britannia cum profectione ad Carolum Augustum qui Noviomagi tunc erat, atque inde ad Leonem Papam qui Romæ morabatur. Ad hunc autem annum referri debet Eardulfi reditus in Northumbriam, necnon Adulphi captus & redemptio, de quibus statim Carolus certiorem per literas Leonem fecit, ut patet ex hoc ejusdem Leonis ad Carolum responso [b]. *Remeante ad nos, Domino annuente, Sabino Religioso Episcopo de partibus transmarinis, obtulit nobis Serenitatis vestræ epistolam, continentem de injuncta sibi Legatione, vel captu atque redemptione Adulphi Diaconi Missi nostri, de quo in magno mœrore manemus, quousque Omnipotens Deus illum ad nos usque per vestrum deducat solatium.* Inter Carolinos Oratores, qui vocatur *Hruotfridus* ab Annalista Loiseliano, nominatur ab aliis *Rotfridus*, *Rutfridus*, *Rothfridus* ac *Rucfredus*. Et qui dicitur apud eundem Annalistam *Nantarius de Sancto Otmaro*, sive ut incertus Auctor in vita Caroli loquitur, *de Sancto Odmaro*, id est, de Sancto Audomaro, vel, ut Annalista Bertinianus scribit, *de Cœnobio Sancti Bertini*, Sitivensis seu Bertinianus est Abbas, nec alius à Nanthario juniore, de quo non semel jam locuti sumus.

EARDULFUS R. NORDANHUMBR. REDIT IN PATRIAM.

ADDULFUS LEGATUS PP. CAPITUR A PIRATIS, ET REDEMPTUS ROMAM REDIT.

[a] Tom. 7. Conc ep. 10. Leon. 3 PP.

[b] Tom. 7. Conc. ep. 9. Leon. 3. PP.

VIII. Carolus Augustus *Aquisgrani Pascha celebravit* teste Annalistâ Loiseliano; sub æstatem profectus est in Arduennam sylvam, & *de Arduenna Aquas reversus mense Novembrio Concilium habuit.* Illam Synodum antiqui laudarunt Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis, Fuldensis, Bertinianus, & Metensis, necnon Ado, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vita Caroli Magni. Præ ceteris Ado, sic. *Synodus magna Graniaquis congregatur anno Incarnationis Domini* DCCCIX. *In qua Synodo de processione Spiritûs Sancti quæstio agitatur, utrùm sicut procedit à Patre, ita procedat à filio. Hanc quæstionem Joannes Monachus Hierosolymitanus moverat, cùm Regula & fides Ecclesiastica firmet Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedere, non creatum, non genitum, sed Patri & Filio coæternum & consubstantialem. Nomen autem processionis à Patre & filio in Apocalypsi ita apertè est positum. Et ostendit mihi (haud dubium quin Angelus) flumen aquæ vitæ splendidum tanquam crystallum, procedens de Sede Dei & Agni. In eadem etiam Synodo quæsitum est & ventilatum de statu Ecclesiarum & ordine singularum, cujúsque conversationis etiam Clerici esse debent.*

SYNODUS AQUISGRAN. DE PROCESSIONE SPIRITÛS SANCTI.

IX. Ado, licèt uberiorem, quàm ceteri, sermonem hac de Synodo fecit, Legationem tamen ad Romanum Pontificem directam omisit, de qua, quid

AN. CH. 809. CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

alii scripserint, hic investigandum. Annalista Loiselianus sic habet. *Quæstionem Johannes quidam Monachus Hierosolymis primò commovit. Cujus definiendæ causâ Bernarius Episcopus Cormaricensis & Adalhardus Abbas Monasterii Corbeia Romam ad Leonem Papam missi sunt.* At corruptè legitur *Episcopus Cormaricensis*, &c, ut Andreas Duchesnius jam notavit in recognitione coætaneorum Auctorum, quos Tomo secundo suæ Collectionis edidit, reponendus est *Episcopus Wormaciensis*. Similiter in vita Caroli per incertum Auctorem, ubi ponitur *Bercharius Episcopus, Arrius Episcopus Warmaciensis*, ex eodem emendatore restituendus est *Bernharius Episcopus Wormaciensis*. Et in ejusdem Caroli vita per Monachum Egolismensem, ubi duo distinguuntur Episcopi, *Bernarius Episcopus Cormaricensis & Asius Episcopus Warmatiæ*, solus retineri debet *Bernarius Episcopus Warmatiæ*. Nec ad oram superiorum textuum, pro vocabulis *Warmariensis* & *Warmatiæ*, scribenda sunt ista, *Coloniensis* & *Coloniæ*, ut Duchesnius suprà laudatus aliquando existimavit. Cùm Synodus Aquisgrani celebrabatur, Hildebaldus, de quo sæpè locuti sumus loquemúrque, Coloniensis erat Archiepiscopus, & Ecclesiæ Wormaciensi præerat Bernharius Episcopus, quem anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo in Episcopatum Ehrenbrechto successisse diximus. In Annalibus Laureshamensibus emendatis ex manuscripto Codice Georgii quondam Cardinalis de Armaniaco, *Bernharius Episcopus Wormaciensis*; in Bertinianis, *Bernharius Episcopus Wormacensis*; in Metensibus, *Bernaharius Episcopus Warmacensis*; in Fuldensibus, *Bernharius Episcopus Wangionum*, seu Wormaciensium, hoc anno Romam ad Leonem Papam, quæstionis de Spiritu Sancto, quam Joannes Monachus Hierosolymis primò commovit, definiendæ causâ, cum Adalhardo Abbate Corbeiensi mittitur. Ab Annalistis Laureshamensi, Bertiniano, Metensi, ac Fuldensi, non discrepat Loiselianus, quamvis enim depravatus sit in Episcopatûs nomine, solum Bernharium exhibet Episcopum, quocum Legationem obeat Adalhardus Abbas. Duobus illis Legatis Jacobus Sirmondus [a] adnumerandum censet Jessen Ambianensem Episcopum, idque ait constare cùm *ex vita Caroli Magni*, tum *ex Actis ipsius Legationis, hoc est, ex Collatione cum Papa Romæ à Legatis habita*. Per Caroli Magni vitam intelligit lucubrationem Egolismensis Monachi, cujus hic est textus. *Bernarius Episcopus Cormaricensis, & Asius Episcopus Warmatiæ, & Adalardus Abbas Monasterii Corbeia missi sunt Romam ad Leonem Papam.* Non inficiatur esse *ibi depravatum nomen* illius Ambianensis Episcopi, sed in ipsa textûs depravatione nullum superest vestigium, quo Jesse Ambianensis Episcopus quondam significatus videatur, & emendatio, quam Annalistæ, Laureshamensis, Bertinianus, Metensis, ac Fuldensis, faciendam docent, apud Andream Duchesnium talis est. *Bernarius Episcopus Wormatiæ & Adalardus Abbas Monasterii Corbeia missi sunt Romam ad Leonem Papam.* Quod attinet ad Acta Legationis, quæ Cæsar Baronius, ut olim à Smaragdo Abbate descripta sunt, Annalibus Ecclesiasticis inseruit [b], in illis nulla mentio fit Ambianensis Episcopi, sed in sola duntaxat inscriptione, quâ Jesse Episcopus cum Bernario Episcopo & Adelhardo Abbate sic memoratur. *Ratio, qua habita est de Symbolo fidei in Secretario B. Petri Apostoli, inter D. Leonem Sanctissimum & Coevangelicum Papam Urbis Romæ, & Bernarium atque Jesse Episcopos seu Adelhardum Abbatem Missos D. Caroli Imperatoris per Indictionem secundam.* Duplicem hujus inscriptionis errorem adverte, unum in Jesse Episcopo, alterum in Indictione. Certè Indictione secundâ Romæ Collatio cum Papa non habita est à Legatis è Gallia directis post Aquisgranensem Synodum, quam tot Auctores præcitati celebratam testantur hoc anno, mense Novembri, Indictione tertiâ jam inchoatâ. Et ex initio Pontificiarum literarum, quas Sirmondus prædictis Actis Legationis subjecit, liquet solum Bernharium Episcopum cum Adalhardo Abbate Romam missum fuisse, sic enim suam Leo Pontifex epistolam ad Riculfum Archiepiscopum Moguntiacen-

[a] Tom. 2. Conc. Gall.

[b] Hoc ann. nn. 53. & seqq.

AN. CH. 809. CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

ſem orditur. *Leo Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Reverentiſſimo & Sanctiſſimo Richulfo Epiſcopo. Cùm ad limina beatorum Principum Apoſtolorum Bernharius Venerabilis Epiſcopus unà cum Adalhardo Religioſo Abbate Miſſi filii noſtri Domni Caroli Sereniſſimi Imperatoris conjunxiſſent.* Addequòd Jeſſæus in magna non erat apud Leonem exiſtimatione, ut ex literis ejuſdem Leonis anno priore [a] notavimus. Errant graviſſimè, qui Bernharium Wormacienſem Epiſcopum in Barnardum Viennenſem Archiepiſcopum deflectunt. In horum numero ſunt Auctores Codicum, quos Petrus Franciſcus Chiffletius conſuluit, ut ipſius Barnardi vitam ex eis erueret. *Factum eſt*, inquiunt, *in diebus illis*, id eſt, in diebus Barnardi Metropolitæ Viennenſis, *ut cùm oratio Confeſſionis Catholicæ fidei in Nicæno Concilio promulgata, & Eccleſiis Galliarum directa vulgaretur, Religioſus Princeps* Carolus *cognitâ Beati Pontificis* Barnardi *eloquentiâ, Romam eum mitteret diſceptatorem apud Romanum Pontificem, cur cùm fides Catholica Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedentem habeat, illud tantorum Patrum Concilium procedentem à Patre & non à filio conſcripſerit. In qua diſputatione, quòd Spiritu Sancto repletus fuerit, ipſa luculentiſſima diſputationis conſcripta oratio indicat, quam poſteris, qui præſentes fuerunt, memoriæ mandaverunt. Factâ igitur agnitione per ipſum Romanus Pontifex conſilio & petitione viri ſancti conſtituit, quatenus ad confirmationem fidei Catholicæ, hæc confeſſa fidei oratio in omnibus ſolemnitatibus poſt Evangelium recitaretur.* At anno Redemptoris octingenteſimo nono, cùm in Aquiſgranenſi Concilio agitata eſt quæſtio de proceſſione Spiritûs Sancti, nondum Archiepiſcopus Viennenſis erat Barnardus, imò eodem illo anno, cùm Viennenſes Infulæ penes Volferium Archiepiſcopum eſſent, ex Ambtoniacenſi Monacho conſtitutus eſt Abbas ejuſdem loci, nam *quatuor* dumtaxat *annis ſub Abbate Monaſticam vitam duxit.* Nomen ignoratur Abbatis, qui Monaſterium Ambtoniacenſe * primus rexit, & Barnardum ipſius Monaſterii conditorem in numero diſcipulorum habuit. Barnardus è Cœnobii conditore Monachus, è Monacho factus Abbas, anno tertio ſui regiminis ad Viennenſem promotus eſt Archiepiſcopatum, ut dicturi ſumus ad annum Redemptoris octingenteſimum duodecimum, quo Volferius obiit.

[a] Nn. 3. 4.

* d'Ambronay.

Hæc abundè ſufficiunt, ut intelligas duos tantùm Legatos, Bernharium X.
videlicet Epiſcopum Wormacienſem & Adalhardum Abbatem Corbeienſem boc anno exeunte Romam directos eſſe. In antiquo libello de fundatione novæ Corbeïæ laudatur plurimùm Adelhardus, quòd hoc eodem anno, priuſquàm Romam proficiſceretur, Theodradum Saxonem, qui veterem Corbeïam incolebat, in Saxoniam miſerit, ut locum condendo illic Monaſterio idoneum exploraret. Vaſtiſſima hæc provincia jam diſtribuebatur in Diœceſes, Epiſcopos habebat & Preſbyteros à quibus erudiebatur, Cœnobiis autem ac Monachis carebat. A multis annis animo revolvebat Carolus, quomodo Monaſticen in illam regionem introduceret; Saxones haud paucos cùm ex iis quos acceperat quondam in obſidatum, tum ex iis quos poſtremos ſubegerat, in Monaſteriis curabat edoceri; conſilium Adelhardo fratri ſuo patrueli tunc Abbati Corbeïenſi communicavit, hic Saxonibus quorum curam in ſuo Monaſterio gerebat. Repertus eſt in horum numero Theodradus, qui dixit in patris ſui poſſeſſione locum eſſe conſtruendo Cœnobio percommodum. Hæc illi fuit itineris in Saxoniam ſuſcipiendi, novæque pòſt erigendæ Corbeïæ cauſa, quam Auctor prælaudati libelli pluribus ſic exponit. *Karolus quæſivit Sacerdotes bonæ ſpei, quos in Saxoniam dirigeret, qui ipſos ſecundùm Eccleſiaſticam fidem docerent, domos Epiſcoporum atque Eccleſias conſtituerunt. Sed cùm omnem Ordinem Eccleſiaſticum in illa regione tradidiſſet, qualiter ibidem Monaſticam Religionem inſtituere poſſet, invenire nequivit, in tantùm quòd illius gentis homines, quos obſides & captivos tempore conflictionis adduxerat, per Monaſteria Francorum diſtribuit, Legem quoque Sanctam atque Monaſticam inſtitui præcepit. Denique quia in Corbeio Monaſterio laudabilis*

AN. CH. 809. CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

ea tempore Religio Monachorum habebatur, multos inibi ejusmodi viros fore constituit. Erat igitur eodem tempore in præfato Monasterio Abba, vir vitæ venerabilis meritóque eximius, Adalhardus nomine, nobilis genere, sed nobilior fide, fervens in disciplina, plenus caritate, studiosus in Lege Divina, & plenus discretione. Hic cùm esset inter Primores Palatii, atque Consiliarius Regis, scilicet quia erat consanguineus ejusdem, voluntas supradicti Regis ei abscondi minimè potuit. Sed quia non erat inferior illo devotione, regressus ad Monasterium, ab eis, qui ibidem erant è gente Saxonica, sciscitari cœpit, si possit illa in patria inveniri locus, ubi Monachorum Monasterium construi rationabiliter posset. E quibus unus Theodradus nomine ait. Scio, inquit, in patris mei possessione esse locum, ubi ex utraque parte fons vivus emanat, & multùm aptus ad hoc opus mihi esse videtur. Cujus responsione delectatus Venerabilis Pater eum statim illas in partes direxit, ut diligenter rem prolatam investigaret, & utrùm pater & reliqui consanguinei hoc consentire vellent inquireret. Qui cùm isset, patris matrísque, avunculi atque patruelis voluntatem cognovisset, reversus ad Monasterium, ut hoc fieret, desiderare potiùs quàm resistere velle nunciavit. Sed jam dicto Abbati illo in tempore commissa erat cura maxima, ut Regnum Longobardorum gubernare deberet, donec filius Pippini Bernhardus nomine cresceret. Nam ipse Pippinus Karoli Regis filius ante triennii tempus obierat, & ideo prædictus Abba non potuit perficere quod cupierat, & per sexennii tempus tardatum est opus. In postrema hujus textûs periodo, ubi *Pippinus Karoli Regis filius ante triennii tempus* obiisse dicitur, illud triennium numerari debet ab anno Redemptoris octingentesimo decimo quo Pippinus Rex mortuus est, ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-tertium quo Carolus Bernardum suum ex Pippino filio nepotem Regem Longobardiæ constituit. Auctoris igitur præcitati Chronologia sic est instituenda. Theodradus Saxo, priusquàm Adelhardus Abbas à Carolo Romam mitteretur, hoc anno post Christum natum octingentesimo nono è vetere Corbeia profectus est in Saxoniam, rediitque in Gallias anno Redemptoris octingentesimo decimo, cùm cura jam commissa esset Adelhardo Abbati, *ut Regnum Longobardorum gubernare deberet, donec filius Pippini* nuperrimè mortui *Bernhardus nomine cresceret, & ideo prædictus Abba non potuit perficere quod cupierat, & per sexennii tempus tardatum est opus*, ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-quintum, ut suo loco ex eodem Auctore probabimus.

XI. Porrò Carolus Imperator per Bernharium Wormaciensem Episcopum & Adelhardum Abbatem Corbeïensem, quos hoc anno Romam Oratores direxit, Leoni Papæ misit epistolam, quam Lucas Holstenius è Codice manuscripto Serenissimæ Christinæ Suecorum Reginæ primus eruit, deinde Petrus *Delalande* in Supplementis antiquorum Conciliorum Galliæ, postremíque Conciliorum Collectores Tomo septimo sic publicarunt. *Quæstio, quæ de Spiritûs Sancti processione nuper exorta, jamdudum est diligentissimè à Sanctis Patribus ventilata. Sed quia jam diu à quærentibus neglecta jacebat, non quievit quasi antiquitus ventilata, sed quasi quadam his temporibus nobis subitò emersit occulta, quod divinitus spiratum fideliter credens non dubito. Credens enim quæstionum ictibus præsens Ecclesia tunditur, ut doctrinis Catholicis erudita, sanaque fidei confessionibus elimata, in æternum quandoque hæreditate filiorum perceptâ vivere cum Domino valeat feliciter regnatura. Sed quia, ut præfatus sum, hæc quæstio diu à quærentibus indiscussa jacebat, voluit Omnipotens Deus in eandem suscitare corda Pastorum, ut negligentiæ torpore sublato exercitationis sanctæ brachio cælestem valeant perfodere thesaurum. Sermonis etenim Dominici sarculo sæpiùs divinarum Scripturarum Pastores debent proscindere campum, ne zizania satoris iniqui seménque malignum formosi tritici valeat opprimere fructum, aut volans passim volucris hæretica semen Catholicum à cordibus rapiat parvulorum, horridáque spinarum emersio Domini nitidam possit suffocare segetem. Lectionis etenim Sacra cognitio imbecillis baculum, nervosis arma ministrat, hostium subdolas*

fortiter

fortiter premit insidias, & victoribus æternas feliciter promittit coronas. Ergo procul à Pastoribus negligentia torpor abscedat; procul à mentis acumine inertia damnosa recedat, mollisque lascivia corporis membra relinquat, & altus sopor mollisque somnus in rigidas lucrosásque lectionis emergat excubias, ut Ecclesia ager optimus, Doctorúmque semine satus, valeat centenos Omnipotenti reddere fructus. Jam nunc adgrediar de Spiritûs Sancti processione. Quòd Spiritus Patris sit in Filio, idémque Spiritus & Patris sit & Filii, Esaias testatur, ubi vox Patris ait ad Filium. [Spiritus meus, qui est in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo, non recedant de ore tuo, & de ore seminis tui amodò & usque in sempiternum.] Item in Esaia scriptum est. [Ibi obviaverunt sibi cervi, & viderunt facies suas mutuò. Transierunt; unus ex eis non periit, & Spiritus ejus congregavit eos.] Cervos hic Apostolos prisci Patres intellexerunt, quos Spiritus Christi in Hierusalem congregavit, ubi se obviantes mutuò salutaverunt. Igitur quòd Patris sit Spiritus, ipse Dominus Apostolis ait. [Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.] Et quòd idem Spiritus Filii sit, Paulus testatur dicens. [Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.] Itémque in Epistola ad Galatas ait. [Quoniam autem estis filii Dei, misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra clamantem, Abba Pater.] Beatus quoque Petrus in Epistola sua ait. [Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum. De qua salute exquisierunt atque scrutati sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt, scrutantes in quod vel quale tempus significaret qui in eis erat Spiritus Christi, prænuntians eas, quæ in Christo sunt, passiones & posteriores glorias.] Et Dominus in Evangelio ait. [Cùm venerit paraclitus Spiritus veritatis, qui à Patre procedit.] Ubi suum esse Spiritum docuit quia ipse est veritas, & Patris à quo eum dixit procedere. Quòd Spiritum Sanctum dedit Pater Apostolis, in Epistola ad Corinthios secunda scriptum est. Ait enim inter cetera. [Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui unxit nos Deus, & qui signavit nos, & dedit pignus Spiritûs in cordibus nostris.] Item in Epistola ad Thessalonicenses prima. [Non enim vocavit (ait) nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Itaque qui hæc spernit, non hominem spernit, sed Deum, qui etiam dedit Spiritum suum Sanctum in nobis.] Et quòd eundem Spiritum Sanctum dedit & filius, in Epistola Joannis scriptum est. [In hoc intelligimus, quoniam in eo manebimus, & ipse in nobis, quoniam de Spiritu suo dedit nobis.] Quòd Spiritum Sanctum effudit Pater in discipulos, in Epistola ad Titum scriptum est. [Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritûs Sancti, quem effudit in nos abundè per Jesum Christum Salvatorem nostrum.] Quòd & eundem Spiritum Sanctum effudit Filius, in Actibus scribitur Apostolorum. Aiunt enim Apostoli inter cetera. [Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus nos omnes testes sumus. Dexterâ igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritûs acceptâ à Patre, effudit hunc quem vos videtis & auditis.] Item, quòd una sit à Patre & Filio Spiritûs Sancti effusio Joele testante didicimus. Ait enim vox Patris simul & Filii. [Effundam de Spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ. Senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt; sed & super servos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de Spiritu meo, & dabo prodigia in cælo & in terra.] Quòd Spiritus Sanctus oris sit Patris, in Psalmo trigesimo-secundo legitur. [Verbo Domini cæli firmati sunt, & Spiritu oris ejus omnis virtus eorum.] Et quòd os sit Filii, in Esaia scriptum est. Ait enim idem Propheta de Filio. [Percutiet terram virgâ oris sui, & Spiritu labiorum suorum interficiet impium.] Cui sententiæ concordans Paulus in Epistola ad Thessalonicenses ait. [Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet Spiritu oris sui, & destruet illustratione adventûs sui.] Quòd Spiritus à Patre procedat, ipse Dominus testatur dicens. [Spiritus, qui à Patre procedit, ille me clarificabit.] Et cetera talia plura in Evangeliis inveniuntur testimonia. Et quòd

AN. CH. 809. CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

idem Spiritus procedat à Filio, liber Job ore Dominico sacratus testis est, ubi hæc inter cetera ait. [Et audite auditionem in terrore vocis ejus, & sonum de ore illius procedentem.] Hoc in loco os Patris Filius est intelligendus. Sonus verò de ore illius procedens Spiritus Sanctus, qui à Filio procedens cum sonitu super Apostolos in igne descendens apparuit, sicut Apostolorum testantur Actus, ubi scribitur. [Dum complerentur dies Pentecostes, erant omnes pariter in eodem loco, & factus est repentè de cælo sonus tanquam advenientis Spiritûs validissimi, & replevit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum, & repleti sunt omnes Spiritu Sancto.] Beatus autem Gregorius hunc supradictum libri Job versiculum exponens, inter cetera sic ait. [Potest autem per os Dei unigenitus Filius designari; per sonum verò oris potest ejusdem Spiritus Sanctus designari. Sonus igitur de ore Domini procedit, cùm consubstantialis ejus Spiritus ad nos per Filium veniens surditatem nostræ insensibilitatis sumpsit.] De hac igitur ipsa processione, quâ Spiritus Sanctus à Filio procedit sicut procedit à Patre, Beatus Athanasius in libro, quem scripsit contra Arrium, inter cetera sic ait. [Ego credo Filium in Patre, & Patrem in Filio: Spiritum quoque paraclitum, qui procedit à Patre, & Filii esse & Patris, quia & à Filio procedit, sicut in Evangelio scriptum est, quòd per insufflationem suam dederit discipulis suis Spiritum Sanctum dicens. Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis peccata, remittentur eis, &c.] Cyrillus quoque de hac ipsa Spiritûs Sancti processione contra Nestorium inter cetera sic ait. [Quamvis enim in sua sit substantia Spiritus, & ejus intelligatur in persona proprietas, juxta id quod Spiritus est, & non Filius: attamen alienus non est ab illo, nam Spiritus appellatus est veritatis, & veritas Christus est. Unde & ab isto similiter sicut & à Deo Patre procedit.] Ambrosius inter cetera de Spiritu Sancto si ait. [Non enim quasi ex loco mittitur Spiritus, aut quasi ex loco procedit, quando procedit ex Filio.] Hieronymus quoque de hac ipsa Spiritûs Sancti processione in symboli expositione inter cetera sic ait. [Spiritus, qui à Patre & Filio procedit, Patri Filióque coæternus & per omnia coæqualis est. Hæc est Sancta Trinitas; id est, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, qui ex Patre Filióque procedit.] Augustinus quoque in expositione fidei Catholicæ inter cetera sic ait. [In illa igitur Sancta Trinitate unus est Pater, qui solus de seipso essentialiter unum genuit Filium: & unus Filius, qui de uno Patre solus est essentialiter natus; & unus Spiritus, qui solus essentialiter de Patre Filióque procedit.] Item ipse adversùs Maximinum hæreticum. [Quæris à me, si de substantia Patris est Filius; de substantia Patris est etiam Spiritus Sanctus; cur unus Filius, & alius non sit Filius? Ecce respondeo sive capias, sive non capias. De Patre est Filius; de Patre & Spiritus Sanctus: sed ille genitus est, iste procedens; ideo ille Filius est Patris de quo est genitus, iste autem Spiritus utriusque, quoniam de utroque procedit.] Et post paululum ipse. [Amborum est ergo Spiritus procedendo de ambobus.] Item ipse in libro de Trinitate inter cetera ait. [Cùm per Scripturarum Sanctarum testimonia docuissem, de utroque procedere Spiritum Sanctum: si ergo, inquam, & de Patre & de Filio procedis Spiritus Sanctus, cur Filius dixit, de Patre procedit? Cur putas, nisi quemadmodum solet ad eum referre & quod ipsius est, de quo ipse est. Unde illud est, quod ait. Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me. Si igitur hic intelligitur ejus doctrina, quam tamen dixit non esse suam sed Patris; quantò magis illic intelligendus est & de ipso procedere Spiritus Sanctus, ubi sic ait, de patre procedit, ut non diceret, de me non procedit. A quo autem habet Filius ut sit Deus, si enim de Deo Deus, ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus Sanctus, ac per hoc Spiritus Sanctus ut etiam de illo procedat sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre. Item ipse Spiritus Sanctus. Spiritus verò Sanctus non de Patre procedit in Filium, & de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit: quamvis hoc Filio Pater dederit, ut quemadmodum de se, ita quoque de illo procedat.] Hæc à nobis summo opitulante opifice de Spiritûs Sancti processione multiplicia Sanctarum Scripturarum adgregata sunt testimonia,

ut divinorum librorum sententiis victus, multorúmque Orthodoxorum nube testium AN. CH.
pressus veritati non valeat resistere inimicus; sed potiùs sententiis Catholicis ve- 809.
ridicísque suasus testimoniis, revertatur ad tutissimum Ecclesiæ sinum, ut pariter CAROLI
Catholico educatus in gremio, quandoque æternum cum filiis mereatur accipere IMP. 9.
Regnum. Huic epistolæ Titulus hic tribuitur in editione Petri *Delalande*, PIPPINI
nec improbatur à Joanne Mabillono, Tomo secundo veterum Analectorum LUDOV.
in adnotationibus ad Chronicon Monasterii Sancti Michaelis in pago Vir- RR. 29.
dunensi. *Epistola Caroli Magni Imperatoris ad Leonem III Papam Urbis Romæ* CAROLI
directa, à Zmaragdo Abbate Sancti Michaelis in Diœcesi Virdunensi edita de pro- R. 21.
cessione Spiritûs Sancti.

Cæsar Baronius scribit non dubitatum vel tractatum in Aquisgranensi Con- XII.
cilio, *num Spiritus Sanctus à Patre Filióque procederet, sed quòd tum apud His-*
panos tum apud Gallos addita fuerunt Symbolo quatuor illa syllabæ, FILIOQUE:
num id benè factum esset, ut & ita auctum Symbolum in Ecclesia caneretur?

Jacobus Pamelius in notis ad caput octavum Tertulliani contra Praxean, XIII.
probat variis citationibus antiquissimos Ecclesiæ Patres cùm Latinos tum
Græcos in ea fuisse sententia, ut Spiritum Sanctum ex Patre Filióque pro-
cedere crederent. Laudat imprimis Sanctum Cyprianum, quem tertio se-
culo floruisse constat. Missis ceteris, qui procul à Gallia vixerunt, Tomo
secundo [a] cùm in eadem materia versaremur, unum allegavimus Hilarium [a] Ad an. 601.
Pictavorum Antistitem beatissimum, apud quem libro secundo de Trinitate, n. 30.
Spiritus Sanctus de Patre & Filio authoribus confitendus est. Alio non opus est
scripto, ut probè scias, quænam veterum Gallorum fides fuerit, antequàm
Franci Gallias ipsas in suam potestatem redigerent. A Gallis ad Francos ea-
dem fidei assertio transiit. In dubium minimè vocamus, quin longè ante Ca-
roli Magni ætatem Symbolum à Francis cantatum sit cum illo additamen-
to, FILIOQUE. Anno Christi trecentesimo octogesimo-primo celebratum
est Concilium Constantinopolitanum, cujus Symbolum hæc habet de Spiritu
Sancto, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευό-
μενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ
προφητῶν. Id est, *& in Spiritum Sanctum, Dominum, vivificantem, ex Patre*
procedentem, cum Patre & Filio adorandum, & conglorificandum, qui locutus est
per Prophetas. Baronius [b] non diffitetur Symbolum Synodi Constantinopoli- [b] Tom. 4. ad
tanæ reperiri *inter Latinos diversâ translatione & cum illo additamento, Filióque.* an 381. n. 29.
Walafridus Strabo [c], cujus obitum Guilielmus Eisengreinius anno Christi [c] Cap. 22.
Salvatoris octingentesimo quadragesimo-nono consignat, Symboli Constan-
tinopolitani sic meminit. *Symbolum fidei Catholicæ rectè in Missarum solenniis*
post Evangelium recensetur, ut per Sanctum Evangelium corde credatur ad justi-
tiam: per Symbolum autem, ore confessio fiat ad salutem. Et notandum Græcos
illud Symbolum, quod nos ad imitationem eorum intra Missas adsumimus, potiùs
quàm alia, in cantilenæ dulcedinem ideo transtulisse, quia Constantinopolitani Con-
cilii proprium est, & fortassè aptius videbatur modulis sonorum, quàm Nicænum
quod tempore prius est. Et ut contra hæreticorum venena, in ipsis etiam Sacramen-
torum celebrationibus, medicamenta apud Regiæ suæ urbis sedem confecta, fide-
lium devotio replicaret. Ab ipsis ergo ad Romanos ille usus creditur pervenisse. Sed
apud Gallos & Germanos, post dejectionem Felicis hæretici, sub Gloriosissimo Ca-
rolo Francorum Rege damnati, idem Symbolum latiùs & crebriùs in Missarum cœ-
pit officiis iterari. Concilio quoque Toletano statutum est, omni Dominicâ idem
Symbolum secundùm morem Orientalium Ecclesiarum recitari, ut, priusquàm Do-
minica dicatur oratio, fides vera manifestius testimonium habeat, & ad Corpus
Christi ac Sanguinem prælibandum, pectora populorum purificata accedant. Allu-
dit ad secundum hunc Canonem Concilii Toletani Tertii, quod anno Christi
quingentesimo undenonagesimo celebratum est. *Sancta constituit Synodus, ut*
per omnes Ecclesias Hispaniæ vel Gallaciæ (legendum putamus *Galliæ*, id est,
Septimaniæ, quæ *Gallia Gotthica* dicebatur, quia pars erat Galliæ Gothísque

AN. CH. 809.
CAROLI IMP. 9.
PIPPINI LUDOV. RR. 29.
CAROLI R. 21.

cum Hispania tum patebat) *secundùm formam Orientalium Ecclesiarum, Concilii Constantinopolitani, hoc est, centum quinquaginta Episcoporum, Symbolum Fidei recitetur, ut, priusquàm Dominica dicatur oratio, voce clarâ à populo decantetur, quò & fides vera manifestius testimonium habeat, & ad Christi Corpus & Sanguinem prælibandum, pectora populorum fide purificata accedant.* Binius in notis ad Concilium Constantinopolitanum observat *cum augmento Symboli Constantinopolitani* auctam esse Ecclesiam, atque imprimis Francos sub ejusdem Symboli confessione factos esse Christianos. A Francis igitur, ex quo Christianam Fidem susceperunt, Symbolum semper recitatum fuit cum additamento, FILIOQUE. Nec aliam Carolus Magnus, cùm Synodus Francofordiensis habebatur, Fidei confessionem edidit, scriptis ad Elipandum Metropolitam Toletanum & ceteros Episcopos Hispaniæ literis [a], in quibus de Spiritu Sancto sic locutus est. *Credimus & in Spiritum Sanctum, Deum verum, vivificatorem omnium, à Patre* ET FILIO *procedentem, cum Patre & Filio coadorandum & conglorificandum. Credimus eandem Sanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, unius esse substantiæ, unius potentiæ & unius essentiæ tres personas, & singulam quamque in Trinitate personam plenum Deum, & totas tres personas unum Deum Omnipotentem: Patrem ingenitum, Filium genitum, Spiritum Sanctum procedentem ex Patre* ET FILIO: *nec Patrem aliquando cœpisse, sed sicut semper est Deus, ita semper & Pater est, quia semper habuit Filium. Æternus Pater, æternus Filius, æternus & Spiritus Sanctus ex Patre* FILIOQUE *procedens.* Symbolum Constantinopolitanum, ut Walafridus suprà citatus testatur, *apud Gallos & Germanos post dejectionem Felicis hæretici, sub Gloriosissimo Rege damnati*, id est, post eandem Synodum Francofordiensem, quæ celebrata est anno Christi septingentesimo nonagesimo-quarto, *latiùs & crebriùs in Missarum cœpit officiis iterari.* Unde liquet idem Symbolum sub Meroveadis Regibus, qui cis & ultra Rhenum amplissimas in Gallia Germaniâque provinciis obtinebant, latè jam & crebrò inter Missarum solennia decantatum fuisse, atque etiam cum additamento, FILIOQUE, quod à Gallis usurpari priùs consuevit, quàm Franci dirutis idolis Christo se manciparent. Quapropter in Aquisgranensi Concilio non existimamus agitatum, *num benè factum esset, ut & ita*, quatuor videlicet his syllabis FILIOQUE, *auctum Symbolum in Ecclesia caneretur;* sed motam esse quæstionem de processione Spiritûs Sancti, utrùm scilicet Spiritus Sanctus à Patre tantùm, an à Patre FILIOQUE procedat. Opinionem nostram tribus argumentis confirmabimus.

[a] Vide an. 794. n. 17.

XIV. Primò, quotquot antiqui Scriptores mentionem Aquisgranensis Concilii faciunt, ii nostram fulciunt sententiam. Ado manifestissimè, sic. *De processione Spiritûs Sancti quæstio agitatur, utrùm sicut procedit à Patre, ita procedat à Filio.* Monachus Egolismensis Concilium scribit habitum *de Spiritu Sancto procedente à Patre & Filio.* Breviùs Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis, Fuldensis, Bertinianus, ac Metensis, & incertus Auctor in vita Caroli Concilium testantur celebratum *de processione Spiritûs Sancti.* Nec ullum quis verbum facit de prædicto Symboli additamento in Ecclesia vel canendo vel non canendo. *Quæstionem Joannes quidam Monachus Hierosolymis primò commovit.* Ita scribunt Annalistæ, Loiselianus, Fuldensis, Bertinianus, ac Metensis, necnon incertus Auctor & Monachus Egolismensis in vita Caroli. Nec ab his dissentiunt Annalista Laureshamensis & Ado. Ille enim sic ait. *Quæstionem Joannes quidam Monachus Hierosolymis primò concitavit.* Hic verò, sic. *Hanc quæstionem Joannes Monachus Hierosolymis moverat.* Ergo quæstio, de qua tractatum in Aquisgranensi Concilio, exorta primùm Hierosolymis. Quis autem sibi persuadeat à Græcis disputatum, an in Symbolo cantandum esset illud additamentum, FILIOQUE, quod ipsi non recipiebant. Restat igitur, ut expressis verbis cum Adone pronuntiemus agitatam esse in Aquisgranensi Concilio quæstionem, quam Joannes Monachus Hierosolymis move-

rat de processione Spiritûs Sancti, *utrùm ficut procedit à Patre, ita procedat à Filio.* AN. CH. 809.

Secundò, Carolus Imperator in suis post Aquisgranensem Synodum ad Leonem Papam literis licèt benè prolixis, nullum verbum habet de Symbolo vel canendo vel non canendo, sed totus est in conglobandis auctoritatibus ex utroque Testamento & ex authenticis Patrum scriptis, ut quamplurimis testimoniis probet de Spiritu Sancto, quòd non à Patre tantùm, sed à Patre & Filio procedit. Ergo in Aquisgranensi Concilio, ut ait Ado jam laudatus, agitata quæstio de processione Spiritûs Sancti, *utrùm ficut procedit à Patre, ita procedat à Filio.* CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21. XV.

Tertiò, Theodulphus Aurelianensis Episcopus hisce temporibus, cùm quæstio de processione Spiritûs Sancti cœpit agitari, libellum ea de materia jussu Caroli conscripsit. In hoc Opusculo collegit sententias antiquorum Patrum, qui Spiritum Sanctum à Patre Filióque procedere scripserunt. Horum indiculus ita texitur. Athanasius, Cyrillus, Hilarius, Ambrosius, Didymus, Augustinus, Fulgentius, Hormisda, Leo, Gregorius, Isidorus, Prosper, Vigilius Afer, Proclus, Agnellus, Cassiodorus, Prudentius. Opusculum ipsum consule cum notis Sirmondi, qui Vigilium Thapsensem in Africa, Agnellum Ravennatem in Italia, Episcopos agnoscit, & abjudicat Athanasio libros undecim de Trinitate, qui citantur à Theodulfo & Latino tantùm sermone inter Athanasii opera circumferuntur. Theodulfo in sua lucubratione mens eadem ac Carolo in literis ad Leonem Papam suprà descriptis. Uterque varia profert testimonia, quibus asserit Spiritum Sanctum à Patre & Filio procedere. De Carolo nihil hîc repetemus. Theodulphus quid intendat, in metrica operis ad eundem Carolum Præfatione sic exponit. XVI.

Imperii vestri, Rex inclyte, jussa secutus,
Defero Theudulfus hæc documenta libens.
Quis Patre seu Nato procedere Spiritus almus
Adstruitur, Legis hoc reboante tubâ.
Hoc Evangelium, hoc promit Apostolus auctor,
Hoc canit unanimis vox pia sacra Patrum.

Et paulò pòst quonam tempore hæc quæstio moveri cœperit, ita declarat. XVII.

Inclyta Sanctorum mecum est sententia Vatum,
Quos benè spiramen Flaminis hujus agit.
Túque manum injicies, vegetat quem Spiritus ille,
Causa tuo cujus tempore cœpit agi.

Agitata igitur in Aquisgranensi Concilio hæc quæstio, utrùm Spiritus Sanctus sicut procedit à Patre, ita procedat à Filio, illiúsque quæstionis definiendæ causâ directi Romam Bernharius Wormaciensis Episcopus & Adalhardus Corbeiensis Abbas, quorum collocutio cum Romano Pontifice in annum sequentem rejici debet. Interim per antecessum quid Leo Papa senserit, ex Actis ejusdem Collationis accipe. *Lectis à prædictis Missis* Bernhario & Adalhardo *per ordinem testimoniis* de processione Spiritûs Sancti, *atque à Domno Apostolico diligentissimè auditis, ait. Ita sentio, ita teneo, cum his Auctoribus, & Sacra Scriptura auctoritatibus. Si quis aliter de hac re sentire vel docere voluerit, defendo; & nisi conversus fuerit, & secundùm hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem funditus abjicio.* Secuta pòst altera quæstio, de qua fusiùs anno proximo disseremus, utrùm id benè fiat, ut Symbolum quatuor illis syllabis, FILIOQUE, auctum in Ecclesia canatur. Redeamus ad Concilium Aquisgranense. XVIII.

Agitatum est etiam, inquit Annalista Loiselianus, *in eodem Concilio de statu Ecclesiarum, & conversatione eorum qui in eis Deo servire dicuntur. Nec aliquid tamen diffinitum est, propter rerum, ut videbatur, magnitudinem.* Alii consentiunt Annalistæ, Laureshamensis, Bertinianus, ac Metensis, necnon Ado, XIX. ET DE STATU ECCLESIARUM.

AN. CH. 809. Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vita Caroli. Reginonem, quem vir eruditus in hac causa citat, non addimus, nullum enim de Synodo Aquisgranensi verbum apud hunc Chronographum reperitur.

XX. PATRIARCHÆ FORO-JULIENSES. Urbanus Patriarcha Foro-Juliensis obiit hoc anno, cùm sedisset annis quinque. Successit Maxentius. De utroque Ughellus in Patriarchis Aquileiensibus.

XXI. EPISCOPI PLACENTINI. Obiit & hoc anno Julianus Episcopus, qui Placentinam Diœcesim rexit annis undetriginta. Sepultus est in Basilica Sancti Joannis Evangelistæ. Datus ei successor Podus civis Placentinus, vir insignis pietate, doctrinâ & facundiâ. Lege Ughellum in Episcopis Placentinis & Petrum Mariam *Campi* libro septimo Historiæ Ecclesiasticæ Placentinæ.

XXII. AUGUSTANI. Symbertus Episcopus, cùm Augustanæ Ecclesiæ laudabiliter utilissiméque præfuisset annis triginta, migravit in cælum hoc anno, tertio Idus Octobris. Egregiam sibi laudem comparavit, *concionando, docendo, & collapsa Templa pulchrè reparando.* Sepultus fuit in Ecclesia Sanctæ Afræ. Basilicam illam, quæ flagrante inter Majores-domûs & Odilonem Bojoariorum Ducem bello vastata quondam fuerat, instauratat munificentissimè. Sanctus prædicatur in Catalogis Augustanorum Antistitum. Successit in Episcopatum Hauto sive Hanto. Lege Bruschium Tomo primo de Episcopatibus Germaniæ, & Bucelinum parte primâ Germaniæ Sacræ.

XXIII. LUDGERI EP. MIMIGARDEVORDENSIS OBITUS. Hoc eodem anno, qui præditus fuit literâ Dominicali G, celebravitque Pascha sexto Idus Aprilis, Ludgerus primus Mimigardevordensis Episcopus, cujus nomen in Tabulis Ecclesiasticis septimo Kalendas Aprilis invenitur, ex hac vita migravit nocte, quæ Dominicam Passionis diémque Martii vicesimam-quintam sequebatur. Audi Altfridum in ejus vita. *Cùm Omnipotens Deus perennem jam mercedem reddere piis ejus studiis decrevisset, ante obitum suum, aliquanto tempore, corporis molestiâ depressus est, in infirmitate tamen positus consueto more sanctis semper actibus intentissimè mentem occupavit, aut in Lectionibus sacris audiendo, aut in Psalmis canendo, vel etiam in aliis quibusdam spiritalibus rebus agendo, ne umquam à superna contemplatione dissoluta tepesceret, & penè diebus singulis Missarum Sacramenta, quamvis ægrotus corpore, infatigatus tamen animo celebravit. Ipso verò die Dominico, cùm in subsecuta nocte de hoc esset mundo iturus ad Dominum, quasi valefaciens creditis sibi ovibus, in duabus suis Ecclesiis publicè prædicavit: mane scilicet in loco, qui dicitur Coasfeld, canente Presbytero Missam, & circa horam tertiam in loco nuncupato Billurbeki, ubi ipse infirmatus corpore, ut suprà retulimus, sed fervore caritatis validus, devotè Missarum ultima celebravit solemnia, ubi etiam ipsâ subsequenti nocte adsistentibus discipulis dilectam Domino reddidit animam.* Coesfeldia * Borkelæ fluvio imposita sex horarum itinere in Occasum distabat à Mimigardevorde, duarum duntaxat à Billerbeka * in Meridiem. Uterque locus etiamnum stat in Episcopatu Monasteriensi, Mimigardevordensi quondam dicto. Coesfeldiam egregiè muniérunt, suáque residentiâ cohonestarunt recentiores Episcopi. Dexteram Isalæ ripam ad Zutphaniam cognominis Comitatûs urbem primariam subit Borkela seu Berkela *.

* *Koesfelt.* * *Billerbeck.* * *le Berkel.*

XXIV. *In ipsa hora*, quâ Ludgerus obiit, *clementia suæ Dominus*, ut Altfridus prosequitur, *dignatus est ostendere signum. Nam Gerfridus Presbyter, nepos ejus & successor, cùm nocte eâdem unà cum fratribus gratiâ visitandi ad illum festinus properasset, & paullulum adhuc itineris remaneret, viderunt ante se lumen magnum quasi ignem in sublime conscendere, ac cunctas terræ noctis effugasse tenebras, & statim per hoc indicium intelligentes Sancti ac venerabilis Patris obitum, quod reliquum erat viæ cum magnâ velocitate peregerunt, jámque eum defunctum invenerunt, & subtiliter requirentes agnoverunt, quòd eodem momento veri luminis assiduus speculator & amator migravit ad Dominum, quo eis fuit per lumen ostensum.* Christophorus Browerus aliam Ludgeri vitam publicavit, quæ parem non meretur fidem, quoniam parachronismos habet, ut hoc loco,

AN. CH. 809. CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

cùm Auctor lucem, quam Gerfridus haud procul à Coesfeldia conspexit, apud Aquisgranum visam pariter à Carolo Augusto & ab Alcuino simul egressis ad inspicienda sidera sic asserit. *Vidit quoque hoc & mirandus Imperator Carolus, qui eo tempore in Aquis Palatio moratus est. Eâdem namque horâ pro inspectione siderum cum Alcuino, à quo Astrologiam didicerat, fuerat egressus, sed quid significaret mansit ignarus. Postmodùm verò dum veniens ad comitatum Gerfrid de transitu ejus Imperatori indicaret, de luce quoque, qua visa fuerat, non celavit.* Carolum Aquisgrani tunc fuisse non inficiamur, illic enim Pascha celebravit, ut ex veteribus Annalistis probatum suprà. Sed id quomodo dici potest de Alcuino, cujus obitus anno Redemptionis octingentesimo quarto, mense Maio contigit, id est, integro ferè quinquennio priusquàm Lugderus ex hac vita discederet?

XXV. SEPULTURA.

Quod ad Ludgeri sepulturam attinet, Altfridus ita scribit. *Discipuli non immemores qualiter idem Domini Sacerdos disposuerat adhuc vivens, ut in loco nuncupato Werthina, ubi in hæreditate propria ob habitaculum Monachorum in honorem Sancti Salvatoris & Sanctæ Dei Genitricis Sanctique Apostolorum Principis Petri ipse construxit Ecclesiam, ejus sepeliretur corpus: sed cùm ad hoc agendum populus, illius sancta recolens merita, vehementer resisteret, inito consilio ad Monasterium ab eo compositum, vocabulo Mimigerneford, de quo jam diximus, perduxerunt illud, atque in Ecclesia Sanctæ Mariæ inhumatum reliquerunt, donec Venerabilis Episcopus Ecclesiæ Cadalanensis *, Hildgrimus nomine, germanus ejusdem viri Dei atque ab eo eruditus, ageret cum Glorioso Rege Karolo, ut ejus imperio, imò Dei consilio, in loco, ubi vivus ipse decreverat, sanctum illius conderetur corpus extra Ecclesiam à parte Orientali, ut jusserat ipse, non enim erat unquam consentiens, ut in Ecclesia sua consecrata sepeliretur corpus humanum. Defunctus est itaque anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo nono, VII Kalendas Aprilis, & tricesimo-secundo die sancti sui obitûs, hoc est, VII Kalendas Maii, mirificè fragrans in loco præfato sepultus est.* Apud Anonymum editum à Broweto ut & apud alios Auctores frater Ludgeri vocatur *Hildegrimus*, & *Catalaunensis Ecclesiæ* dicitur *Antistes*. Annum in Episcopatu quintum agebat Hildegrimus, cùm trans Rhenum vocatus est ad curandum Ludgeri fratris funus.

* legendum *Catalaunensis*.

XXVI.

Joannes Cincinnius [a] in vita Sancti Ludgeri, postquàm narravit relatum Carolo Magno, quid ipsemet Ludgerus de sepulturæ suæ loco statuisset, hæc subdit. *Religiosissimus idem Rex & Imperator, tantis Sanctissimi Christi Confessoris meritis accensus, non solùm desideratum mandatum libenter concessit; sed etiam ipsum, & hoc Monasterium, in quo sepeliendus fuerat, magnificâ tunc oblatione & largâ Donatione honoravit. Tradidit namque ad ejus corporis venerandas Reliquias huic Werthinensi Monasterio perpetuè propria & bona sua in pago Sele* *. Pagus hic ab illo Scriptore perperam collocatur *intra flumina Denderam & Scheldam*, jacet enim ad sinistrum Scaldis seu Scheldæ latus, & unâ circiter ab eo leucâ distat, ut & à Dormira flumine, quod à læva Scaldim subit Teneramundam inter & Temsecam, ut in notis ad vitam Sancti Ludgeri testatur, atque auctoritate rhythmici Poëtæ sic confirmat Henschenius.

[a] Cap. 46.

* hodie *Zeele, entre l'Escaut & la Durme.*

Fama egregia jam in domo Regia,
Miserente Deo, fuit de Ludgero.
Unde per proprium illum adhuc prædium
Carolus honorans, Werthinaque donans,
Quod Sele dicitur, & duobus cingitur
Dormirâ & Schildâ fluviis, & sylvâ.

XXVII.

Ludgerus Episcopus fuit Mimigardevordensis & Abbas Monasteriorum Werthinensis ac Lutosani. Quidam illum non tantùm Abbatem sed etiam Monachum negant extitisse. Duplicem illam quæstionem hîc examinandam suscipimus.

AN. CH. 809. Arnoldus Wion [a] Ludgerum ait fuisse *Monachum primùm Sancti Salvatoris Trajecti, deinde Casinensem, post Beneventanum.* At nihil horum constanter asseri potest.

XXVIII. [a] Lib. 2. c. 47. MONACHATUS. In Ultrajectino Monasterio Sancti Salvatoris utrùm Monachi an Clerici seu Canonici degerint, apud multos est in ambiguo, sed Canonicos causâ superiores ostendunt quæ Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum septuagesimum - octavum [b] retulimus de quatuor vicibus, per quas singulis annis Albricus Episcopus trésque Presbyteri, quibus annumeratur Ludgerus, Cœnobium illud *præ ceteris Præpositis in doctrina studio & sancta conversationis* tegebant.

XXIX. [b] Num. 27.

XXX. Auctor præcitatus Beneventanum Monasterium in encomio Ludgeri perperam distinguit à Casinensi, nam Casinense Monasterium, quod Ludgerus adiit, Beneventanum etiam à quibusdam vocatur, quia situm in Præfectura Ducis Beneventani.

XXXI. Vixit Ludgerus annos duos in Casinensi Cœnobio, Monachicóque tunc usus est vestitu, sed observantiam Regulæ non promisit, & quem aliquando gestavit, posteà cucullum deposuit. *Cucullum*, inquit Altfridus, *eò quòd promissionem observationis Monachorum Regula non fecerat, portare desivit.*. Werthinensis Litaneutes tem eandem rhythmicis Versibus sic exponit.

Sancto consilio cum filiis habito
Permiserunt eum conversari secum:
Cucullam sumere, non tamen promittere
Observationem ejus Regularem. &c.
Erat, ut diximus, Liudgerus doctissimus,
Quicquid & docebat, priùs faciebat:
Hos verbis corrigens, hos exemplis dirigens,
Sanctitatis piam informavit viam.
Unde & meritò meruit à Domino,
Idem disciplinâ esse, qui doctrinâ:
Quamvis cessaverit indui, quem induit,
Cuculla vestitu, Monachorum ritu:
Nam hoc indutus est, sicut antè dictum est,
Pro experimento tantùm vestimento.
Nec hujus Regula ullum observantia
Fecerat promissum, ut in hac est scriptum.

XXXII. Licèt hæc adversùs Wionem dici possint, &, teste Altfrido, Ludgerus observantiam Regulæ Monasticæ numquam promiserit, ideóque desierit cucullum gestare, quem aliquando cum Monachis Benedictinis in Casinensi Monasterio portaverat, non possumus iis assentiri, qui Ludgerum è fastis Ordinis Benedictini delendum contendunt. Ludgerus, ut ex Altfrido & ex aliis Auctoribus non semel allegatis constat, ex Anglia rediit *in Monasticis eruditionibus illustrior.* Deinde *perrexit Romam, & inde progrediens pervenit ad* Casinense *Monasterium Sancti Benedicti in Regno Beneventino, & illic in sancta conversatione* per integrum biennium cum habitu Monachico *consistens didicit Regulam ejusdem Sancti Patris Benedicti. Erat enim cupiens in hæreditate sua Cœnobium construere Monachorum, quod ita posteà Domino opitulante factum est in loco, qui vocatur Werthina.* Factus Mimigardevordensis Episcopus *Domino honestum construxit Monasterium* Mimigardevordæ *sub Regula Canonica Christo famulantium*, curam tamen Cœnobii Werthinensis, in quo Regula Sancti Benedicti servabatur, haud dimisit; imò post aliquot annos, cùm Helmenstadium adversùs Wandalos muniisset, ibi quoque Monasterium condidit Benedictinum, quod Werthinensi voluit in perpetuum subjici, rexitque deinceps utrumque quandiu vixit, atque etiam in eodem Werthinensi Monasterio suæ locum elegit sepulturæ. Quis Ludgerum, his attentè ponderatis, Sodalitio Benedictino non adscribat?

Nobis

Nobis quoque displicet eorum opinio, qui Ludgerum vel Abbatem om- AN. CH.
nino negant, vel Abbatem eo tantùm modo quo Gregorium, ipsiusmet 809.
Ludgeri Magistrum, Abbatem Sancti Salvatoris apud Ultrajectum agnos- XXXIII.
cunt.

Ludgerum Abbatiali gavisum titulo vetera docent Diplomata post erec- ABBATIALIS DIGNITAS.
tam Werthinam, cùm ad Episcopales Infulas nondum assumptus esset. Plu-
rimùm autem discriminis inter Werthinense Monasterium & Ultrajectinum XXXIV.
intercedit. Canonicorum enim est Ultrajectinum, Werthinense vero Mona-
chorum eorúmque Benedictinorum. Verus igitur Abbas censeri debet Lud-
gerus, qui Monasterium Werthinense condit gubernátque secundùm Regu-
lam Sancti Benedicti, quam in Casinensi Monasterio totius Ordinis prima-
rio studiosissimè didicit.

Constantinus Ghinius Ludgerum Canonicis adscribit. Id tolerari potest, XXXV.
nec superioribus adversatur assertionibus, quia Ludgerus, priusquàm Cœ- VITA CLERICALIS.
nobium Benedictinum apud Werthinam erigeret, Ultrajecti multis annis cum
Canonicis in Monasterio Sancti Salvatoris degit, imò per vicem iisdem Ca-
nonicis præfuit cum Albrico Episcopo duobúsque Presbyteris Adalgero &
Thiadbrahto, de quibus sic Altfridus in ejusdem Ludgeri vita. *Divisit Al-
bricus annum in distributiones quatuor, ita ut in Trajecto Monasterio præ ceteris
Præpositis ipse in tempore vernali in doctrina studio & sancta conversationis præ-
esset fratribus menses tres; deinde post eum in æstate Adalger Presbyter in vice
sua menses tres; post hunc Liudgerus Presbyter menses tres; deinde in hyeme
Thiadbraht Presbyter menses tres.*

Ludgero successit in Episcopatum Gerfridus è sorore nepos, in adminis- XXXVI.
trationem Monasterii Werthinensis Hildegrimus frater & idem Gerfridus;
hi cum proximis successoribus Altfrido & Hildegrimo Juniore non Abba- SUCCESSORES.
tes sed Procuratores tantùm seu Provisores aut Rectores dicti sunt, ut ob-
servat Bucelinus in Monasteriologia Imperii Germanici, variáque testantur
apud Henschenium Diplomata suis locis inferiùs alleganda. Ceteris hîc
omissis, unius duntaxat mentionem faciemus, quod Rectores Monasterii
Werthinensis Hildegrimum Seniorem & Gerfridum anno sexto Ludovici
Pii Imperatoris simul ita repræsentat. *Ego Sigihard tradidi particulam hæredi-
tatis meæ, quæ conjacet in villa Fisclaco, in pago Ruricgoa, hoc est, de terra ple-
num jornalem tradidi ad Reliquias Sancti Salvatoris, quæ collocatæ sunt in loco,
qui dicitur Werthina, in pago Ruricgoa, in Ducatu Ripoariorum, ubi Hildigrimus
& Gerfridus Episcopi Rectores præesse videntur.* &c. *Acta est autem die* III *Id.
Septemb. anno* VI *regnante Domno nostro Hludowico Gloriosissimo Rege ac Im-
peratore.*

Erat Sanctus Ludgerus in Scripturis Sacris non mediocriter eruditus, sicut in li- XXXVII.
bro ab eo composito de vita venerabilium ejus Doctorum, Gregorii scilicet & Al- ERUDITIO ET SCRIPTA.
*brici, apertè probatur, sed & primordia Sancti Bonifacii adventûs atque ordina-
tionis, quæ fuerant in alio opusculo prætermissa, pulchro sermone ipse conscripsit.*
Ita scribit Altfridus in ejus vita. Christophorus Browerus ex Fuldensi Co-
dice vitam Sancti Gregorii Presbyteri & Ultrajectinæ Ecclesiæ Rectoris, à
Sancto Ludgero ejus discipulo scriptam publicavit. In hoc opere Ludgerus
multa de Sanctis Albrico & Bonifacio commemorat, atque etiam distinc-
tiùs quàm ceteri Scriptores, qui versati sunt in eadem materia. Quapropter
alias frustrà lucubrationes requiras, in quibus Ludgerus vitam Sancti Albrici
& primordia Sancti Bonifacii complectatur. Eidem Ludgero perperam ad-
scribitur epistola de canonizatione Sancti Swiberti, spuria est enim, & à no-
bis, ut occasio postulavit, abundè refutata.

Non pauca diversis locis allegavimus ex Altfrido, quæ probant Ludge- XXXVIII.
rum, ut alios erudiret, nulli labori pepercisse. *Discipulis etiam suis*, inquit
idem Encomiastes, *mane diebus singulis tradere per se lectiones non neglexit.*
Ex illorum discipulorum numero fuit ipsemet Altfridus, qui post Gerfri-

AN. CH. 809. CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

dum redimitus est Insulis Mimigardevordensibus, & Episcopatum ab anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-nono ad annum Redemptoris octingentesimum undequinquagesimum gessit. Episcopus erat, cùm vitam Sancti Ludgeri scribendam suscepit, ut in operis sui Prologo testatur, eodémque tempore Nordmanni maritimas Francorum provincias infestabant, ut ostendit in contextu suæ narrationis, ubi visionem ac prædictionem Beati Ludgeri sic enarrat exponítque. *Terribile vidit somnium, quod narrans Heriburga sorori suæ, dixit. Vidi per somnium quasi Solem fugientem supra mare à partibus Aquilonis, & nubes teterrimas sequentes: qui fugiens ac deficiens pertransivit nos, itaut elongatus à nobis videri non posset, & caligines, quæ eum fuerant secutæ, obtinuerunt omnia hæc loca maritima. Post multùm verò temporis reversus est Sol, minor & pallidior quàm fuisset priùs, effugavitque caligines trans mare. Et hæc dicens, ubertim faciem suam irrigavit lacrymis. Quem dum soror ejus flentem cerneret, flevit & ipsa dicens. Quid sibi vult hoc somnium? Cui ille respondit. Ventura sunt à Nordmannis persecutiones magnæ, & instantia bella, devastationésque immensæ, itaut delectabilia loca maritima, peccatis exigentibus, penè inhabitabilia efficiantur; deinde post hæc, favente Domino, reddita erit pax Dei Ecclesiæ; & severissima plaga, quæ regionibus his incubuerat, infra ipsos Nordmannos retorquebitur. At illa cum gemitu dixit. O utinam dignetur Dominus auferre me de hoc seculo, priusquàm mala hæc superveniant. Cui ille. Non ita erit, inquit, sed in diebus tuis hæc erunt, ego verò pestem illam in hoc corpore non videbo. Hujus ergo vaticinii veritas, ejusdem sororis suæ nostrísque est probata temporibus. Nam omnibus diebus, quibus idem Dei famulus in hoc seculo vixerat, pax fuit undique, itaut nullus putaret ullam his regionibus perturbationem à Nordmannis evenire posse. Sed post ejus obitum à gente sævissima Nordmannorum innumerabilia penè annis singulis perpessi sumus mala. Nam concrematæ sunt Ecclesiæ, Monasteria destructa, deserta ab habitatoribus prædia, in tantùm ut peccatis facientibus regiones maritimæ, quas priùs multitudo tenebat hominum, penè sint in solitudinem redactæ. Sed Solem justitiæ, qui pro nostris peccatis elongatus abscessit, reversurum speramus, &, juxta præsagium viri Dei, pacem Domini Ecclesiæ rediturum.* Ut explicationem hujus Prophetiæ meliùs intelligas, observa Frisiam à Danis seu Nortmannis vastatam esse anno post Ludgeri mortem proximo, ut ex veteribus Annalistis anno sequenti narrabimus. Præthereà lege de Gestis Nortmannorum in Francia quod ab Andrea Duchesnio [a] publicatum est Chronicon ab anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-tertio ad annum Redemptoris octingentesimum nonagesimum-sextum. *Northmanni venientes in Frisiam, aliquam partem ex illa devastaverunt, homines quosdam occiderunt, quosdam captivos abduxerunt, partémque ejus igni cremaverunt anno Domini* DCCCXXXIII, *regnante Ludovico Augusto Karoli Magni filio.* Hæc Auctor prædicti Chronici. Sequuntur apud eundem Chronographum frequentes Nortmannorum incursiones annis ferè singulis ad Carolum usque Regem prænominati Ludovici pronepotem. Aliis silentio prætermissis, hîc notandæ tantùm, quæ factæ sunt Altfrido Mimigardevordensem Pontificatum gerente. Suscepit Altfridus Episcopatum anno Domini DCCCXXXIX. Nortmanni Franciam aggressi sunt annis, DCCCXL, DCCCXLI, DCCCXLIII, DCCCXLIIII, DCCCXLV, DCCCXLVI, DCCCXLVIII. Vitam clausit Altfridus anno Domini DCCCXLIX. Et ne quietem Francis tunc redditam putes, audi ex eodem Chronico, quid anno proximo Nortmanni gesserint. *Anno Domini* DCCCL *Northmanni Fresiam & Batavos populantur, & in oppido Gandavo venientes Sancti Bavonis Monasterium incendunt. Deinde Rotumum* *, *& usque Belvacum* * *pedestri itinere pervenerunt.* Rectè igitur Altfridus in vita Sancti Ludgeri suam de Prophetica visione narrationem, quam suprà descripsimus, ita clausit. *Solem justitiæ, qui pro nostris peccatis elongatus abscessit, reversurum speramus, &, juxta præsagium viri Dei, pacem Domini Ecclesiæ rediturum.*

PROPHETIA.

a Tom. 2. Collect. Hist. Franc.

* Rouën.

* Beauvais.

Hoc anno Thiorus ex Clerieo Regio Bajocensis Episcopus in Gallia Chris- AN. CH.
tiana commendatur à Roberto & à Sammarthanis. 809.
Ravelius seu Revelius Ausciensis Episcopus, qui Præsulatum anno Christi XXXIX.
septingentesimo nonagesimo-quarto suseepit, apud Joannem Chenutium THIORUS
sedet annos quindecim, vitam igitur hoc anno clausit. Sueeessot nuncupa- EP. BAJOC.
tur Salvinus, Galvius, & Salvius. XL.
Obiit etiam hoc anno Wenebaldus Gandensis Abbas, cui sueeessit Brid- EPISCOPI
do, ut habet Sanderus in Auctario ad primum Tomum Flandriæ Illus- AUSCIEN-
tratæ. SES.
Apud Jacobum Sirmondum in Catalogo Capitularium quæ Carolus post XLI.
assumptum Imperatoris nomen promulgavit, ex Metensi Codice ad nonum ABBATES
hune annum Imperii Carolini memoratur Aquisgranense Capitulare in sep- GANDEN-
tem ac triginta distributum Capitula. *Anno* IX *in Aquis Palatio Capitula* SES XLII.
XXXVII. *De Ecclesiis non benè &c.* Nonnulla solos exhibent Capitulorum CAROLUS
Titulos; alia partim in tertio Capitularium libto, partim in secunda legun- AUG. EDIT
tur Appendice. Totum Capitulare, ut illud Stephanus Baluzius ex eodem CAPITU-
Metensi Codice descriptum nobis communicavit, hic per singula distinctum LARIA.
Capitula subjicimus.

I. De Ecclesiis non benè restauratis. XLIII.

II. De causis quæ cotidie non cessant. Sic habet Appendix secunda Capitu- XLIV.
lo decimo-septimo.

III. De pace latronum. XLV.

IV. De concordia fidelium nostrorum. XLVI.

V. De fugitivis quos non cessant recipere & abscondere. Huic Capitulo simile XLVII.
est duodevicesimum Appendicis secundæ.

VI. De vagis peregrinis qui propter Deum non vadunt. In eadem Appendi- XLVIII.
ce Capitulum undevicesimum inscribitur *de vagis peregrinis.*

VII. De homicidiis. Sic habet & eadem Appendix Capitulo vicesimo. XLIX.

VIII. De monetis & mensuris modiorum & sextariorum. In eadem Ap- L.
pendice Capitulum vicesimum-primum sic effertur. *De commendatis mensu-
ris modiorum & sextariorum.*

IX. De beneficiis nostris non benè condrectis. Et ut nona vel decima per om- LI.
nia donentur. Ejusdem Appendicis tale est Capitulum vicesimum-secun-
dum. *De beneficiis nostris non benè constructis.*

X. De Clericis & Vasallis, ut nullus sine licentia Domini sui recipiatur. LII.

XI. De meziban, id est, de latrone forbannito. Ut unusquisque Comes alio LIII.
*mandet, ut nullus eum recipere audeat. Si liber eum susceperis, solidos quindecim
componat. Si servus, centum viginti ictus accipiat, & insuper dimidium caput
ejus tondeatur.* Exceptâ dimidiati capitis tonsurâ totum hoc Capitulum in
tertio Capitularium libto continetur Capitulis quadragesimo-nono & quin-
quagesimo.

XII. Ut nullus absque justitia pauperem & inopem expoliare præsumat. LIV.

XIII. Ut nullus ad Placitum venire cogatur, nisi qui causam habet ad quæ- LV.
rendam; excepto Scabinis & Vasallis Comitum. Cum hoc Capitulo confer qua-
dragesimum libri tertii Capitularium, quod Tomo superiore ad annum Re-
demptoris octingentesimum tertium ex additione ad Legem Salicam tunc
facta descripsimus, necnon & quintum subsequentis Capitularis inscriptum
de illis qui ad Placitum banniri debeant.

XIV. Ut nullus audeat præstare adjutorium ei qui malè facit aut respondere. LVI.

XV. Ut Missi nostri per misericordiam viriliter in omnibus agant. LVII.

XVI. De testibus sicut in anterioribus Capitulis continetur, ut jejuni ad Placi- LVIII.
*tum veniant, &, postquàm comederint, nec testimonium dicere nec sacramentum
jurare possint. Et ut, priusquàm jurent, separatim discutiantur.* Utramque hu-
jus Capituli Sanctionem habes Tomo superiore [a] descriptam ex Decreto
Caroli de Regno Longobardico.

[a] Ad an. 781, n. 86.

AN. CH. 809. *XVII. Ut nullus præmium recipiat propter justitiam tollendam.*

XVIII. De mercatu, ut in die Dominico non agantur, sed in diebus quibus homines ad opus dominorum suorum debent operari. In primo Capitularium libro

LIX. brevius est Capitulum centesimum quadragesimum-quintum. *Ut mercatus*

LX. *die Dominico in nullo loco habeatur.*

LXI. *XIX. De pontibus & viis, ut nullus ibi teloneum accipiat. Et ut nullus cogatur ad pontem ire ad flumen transeundum propter telonei causam, quando ille in alio loco compendiosius illud flumen transire potest.* Lege in Capitularibus Capitulum quinquagesimum-quartum libri tertii.

LXII. *XX. Ut omnes judicio Dei credant absque dubitatione.* Hoc Capitulum videtur intelligendum de canonicis probationibus, quæ temporibus illis ad explorandum purgandúmque crimen erant in usu.

LXIII. *XXI. Si Presbyter chrisma dederit, ab Episcopo degradetur, & postmodum à Judice manum perdat, si propter judicium subvertendum hoc fecerit.* Lege in Capitularibus Capitulum quinquagesimum-quintum libri tertii.

LXIV. *XXII. Ut Judices, Vicedomini, Præpositi, Advocati, Centenarii, Scabinei, boni & veraces cum Comite & populo eligantur, & constituantur ad sua ministeria exercenda.* De hoc Capitulo ad undecimum subsequentis Capitularis recurret sermo.

LXV. *XXIII. Si verò Advocatus sacramentum contra alium habuerit, & jurare non potest, propter hoc beneficium suum non perdat.*

LXVI. *XXIV. De debitis pauperum anterioribus & negotia facienda antequàm fructus colligatur, omnino inanteà cavenda hoc ex ore proprio locuti sumus. Unusquisque præsenti anno sive libero sive servo suum de famis inopia adjutorium præbeat.*

LXVII. *XXV. Ut loca, ubi Placita esse debent, benè restaurata fiant, sicut ore proprio diximus, quò in hyberno & in æstate ad Placita observanda usus esse possit.* Lege Capitulum quinquagesimum-septimum libri tertii Capitularium.

LXVIII. *XXVI. De traditionibus, ut in absconditο non fiant propter contentiones diversas.*

LXIX. *XXVII. Ut nullus comparationes faciat cum paupere dolosè, nisi per justitiam.*

LXX. *XXVIII. Ut postquàm quisque ad mortem fuerit judicatus, neque Judex fiat, neque Scabinus, neque testis, nec ad sacramentum recipiatur; sed unde alii jurare debent, ipse semper ad judicium Dei examinandus accedat.*

LXXI. *XXIX. Sacramenta verò, quæ ad Palatium fuerint judicata, ibidem finiantur. Et, si consacramentales homines cum ipso venire renuerint, Jussione Dominicâ aut Indiculo ad Palatium venire cogantur.* Huic Capitulo persimile est quod occurrit duodesexagesimum in tertio Capitularium libro.

LXXII. XXX & XXXI eadem sunt in Capitularibus cum quadragesimo-septimo & duodequinquagesimo libri tertii, quæ inscribuntur de hominibus ad mortem dijudicatis, & à nobis Tomo superiore [a] descripta sunt ex Decreto Caroli de Regno Longobardico.

[a] Ad an. 781 nn. 58. 59.

LXXIII. *XXXII. Ut Comes, qui latronem in forbanno miserit, vicinis suis Comitibus notum faciat eundem latronem esse forbannitum, ut illi eum non recipiant.* Hoc Capitulum cum eo convenit, quod est quinquagesimum in tertio Capitularium libro.

LXXIV. *XXXIII. Ut nullus quislibet Missus noster, neque Comes, neque Judex, aut Scabinius, cuilibet justitiam dilatare præsumat, si statim adimpleta poterit esse secundùm rectitudinem; neque præmia pro hoc à quolibet homine per malum ingenium accipere præsumant.* Huic Capitulo simillimum est quod occurrit quinquagesimum-tertium in eodem tertio Capitularium libro.

LXXV. *XXXIV. Ut nemo propter cupiditatem pecuniæ & propter avaritiam suam priùs det pretium & futuram coemptionem sibi præparet, ut duplum vel triplum tunc recipiat. Sed tunc tantùm, quando fructus præsens est, illos comparet.* Hoc Capitulum est decimum-sextum Appendicis secundæ.

XXXV. De hoſpitalitate & ſuſceptione iterantium tam Miſſorum noſtrorum* AN. CH.
quàm reliquorum bonorum hominum. XXXVI. *Quòd Miſſos noſtros ad vicem* 809.
noſtram miſimus. XXXVII. *De illis, qui vinum & annonam vendunt antequàm*
*colligantur *, & per hanc occaſionem pauperes efficiuntur.* Tria hæc poſtrema CAROLI
Capitula tecenſeutut in eadem Appendice, viceſimum-quintum, viceſi- IMP. 9.
mum-ſextum, & viceſimum-ſeptimum. PIPPINI

Alterum Capitulare, quod ad hunc annum pertineat, ex Codice Navar- LUDOV.
rico nobis quoque communicavit Srephanus Baluzius. At inſpectis Capitu- RR. 29.
lis, quæ numero ſunt ſexdecim, ea deprehendimus cum totidem Capitulis CAROLI
ſuperioris Capitularis in omnibus penè convenire: vixque differre à centeſi- R. 21.
mo quadrageſimo-quinto libri primi Capitularium; à quadrageſimo, qua- LXXVI.
drageſimo-ſeptimo, quadrageſimo-octavo, quadrageſimo-nono, quinqua-
geſimo, quinquageſimo-ſecundo, ſexque ptoximè ſequentibus libri tertii;
à decimo-ſexto, viceſimo-tertio, & viceſimo-quinto ſecundæ Appendicis. LXXVII.
Quaptopter ambo Capitularia ſimul hic confetemus, oſtendemúſque bte-
viter in quibus hæc à prædictis libris atque Appendice Capitularium diſ-
crepent.

Primum & ſecundum ſunt de hominibus ad mortem dijudicatis, eadém- LXXVIII.
que cum triceſimo & triceſimo-primo ſuperioris Capitulatis, itémque
cum quadrageſimo-ſeptimo & quadrageſimo-octavo libti tertii Capitula-
tium.

Tertium & quartum ſunt de latrone forbannito. Tertium ſic habet. *De* LXXIX.
latrone forbannito. Quartum, ſic. *Ut Comes qui latronem in forbanno miſerit,*
aliis Comitibus notum faciat eundem latronem à ſe eſſe forbannitum, ut illi eum
non recipiant. Hæc duo Capitula undecimum prioris Capitularis ita com-
plectitut. *De meziban, id eſt, de latrone forbannito. Ut unuſquiſque Comes*
alio mandet, ut nullus eum recipere audeat. Additque pœnas in teceptores, ſeu
liberi ſint ſeu ſervi. Paulò indulgentiot erga ſervos, qui latronem forban-
nitum teceperint, tertius eſt Capitularium liber, cujus Capitula quadra-
geſimum-nonum & quinquageſimum cum præcitatis Capitularibus confer.

Quintum Capitulum. *Ut nullus alius de liberis hominibus ad Placitum vel* LXXX.
ad Mallum venire cogatur, exceptis Scabinis & Vaſſis Comitum, niſi qui cauſam
ſuam quarere debet ac reſpondere. Brevius atque obſcurius eſt hoc undecimum
ſuperioris Capitularis. *Ut nullus ad Placitum venire cogatur, niſi qui cauſam*
habet ad quarendam; excepto Scabinis & Vaſſallis Comitum. Et in tertio Capi-
tularium libro Capitulum quadrageſimum tale eſt. *Ut nullus ad Placitum*
banniatur, niſi qui cauſam ſuam quarit, aut ſi alter ei quarere debet; exceptis
Scabineis VII, *qui ad omnia Placica praeſſe debent.*

Sextum inſcribitur de teſtibus, qualitet ad dicendum teſtimonium adhi- LXXXI.
beantut. Habetur quinquageſimum-ſecundum in tertio Capitularium libro.
Extat etiam in Decreto Caroli de Regno Longobardico, deſcriptúmque
fuit à nobis Tomo ſuperiore [a]. Similes quoque Sanctiones in Capitulo de-
cimo-ſexto ſuperiotis Capitularis inveniuntur.

Septimum inſcribitur de juſtitia cujuſlibet à nullo quolibet dilatanda. Eſt LXXXII.
triceſimum-tertium in ſuperiote Capitulari, & quinquageſimum-tertium in
tertio Capitularium libto.

Octavum ſtatuit *mercatum in die Dominico in nullo loco haberi, niſi ubi anti-* XXXIII.L
quitus fuit & legitimè eſſe debet. Decimum-octavum prioris Capitularis &
centeſimum quadrageſimum-quintum libri primi Capitularium abſolutè
ptæcipiunt de mercatis, ut in die Dominico non agantur.

Nonum inſcribitur *de non cogendo ad pontem ire causâ telonei.* Simillimum LXXXIV.
eſt quinquageſimum-quartum libri tettii Capitularium, quod Tomo ſupe-
riore ad annum Redemptoris octingenteſimum tertium [b] jam tetulimus.
Iſtius Capituli potior pars Capitulum conſtituit decimum-nonum in priote
Capitulari.

* *itinerantium*
* *colligant*
[a] Ad an. 781. n. 86.
[b] Num. 34.

AN. CH. 809.

LXXXV. Decimum. *Ut Presbyter, qui sanctum Chrisma donaverit ad judicium subvertendum, postquàm de gradu suo fuerit expoliatus, manum amittat.* Lege in priore Capitulari Capitulum vicesimum-quintum, necnon & quinquagesimum-quintum in tertio Capitularium libro.

LXXXVI. Undecimum. *Ut Judices, Advocati, Centenarii, Præpositi, Vicarii, Scabini, quales meliores inveniri possunt, constituantur ad ministeria sua exercenda.* In Capitulo quinquagesimo-sexto libri tertii Capitularium additur hæc clausula. *Cum Comite & populo eligantur mansueti & boni.* Confer Capitulum vicesimum-secundum prioris Capitularis.

LXXXVII. Duodecimum inscribitur de cavenda cupiditate & avaritia. Iisdem prorsus terminis est tricesimum-quartum in priore Capitulari, & decimum-sextum in Appendice secunda libro quarto Capitularium subjecta.

LXXXVIII. Decimum-tertium. *Ut in loco, ubi Mallus publicus haberi solet, tectum tale constituatur, quòd in hyberno & in æstate observandus esse possit.* Hoc Capitulum multò dilucidiùs exprimitur, quàm quæ versantur in eadem materia vicesimum-quintum prioris Capitularis & quinquagesimum-sextum libri tertii Capitularium.

LXXXIX. Decimum-quartum, decimum-quintum, & decimum-sextum, eadem sunt cum vicesimo-nono, tricesimo-quinto, & tricesimo-septimo prioris Capitularis; itémque cum duodesexagesimo libri tertii Capitularium & vicesimo-tertio ac vicesimo-quinto secundæ Appendicis.

XC. Hoc anno, ut arbitramur, Carolus amissâ Reginâ, ex qua duos liberos, Drogonem & Hugonem, susceperat, duxit Adelluidam. Utramque sic memorat Eginhardus in ipsius Caroli vita. *Reginam, quæ ei Drogonem & Hugonem genuit; & Adelluidam, ex qua Thedericum procreavit.*

ADELLUIDA NUBIT CAROLO AUG.

XCI. Illis temporibus erigebatur in Diœcesi Bituricensi Monasterium, cujus ut & quorumdam aliorum curam Ludovicus Aquitaniæ Rex Benedicto Anianensi commisit, idque sic in ejusdem Benedicti vita testatur Ardo. *Rursus ei aliud contulit Monasterium, quod in territorio Bituricensi situm est, illícque quadraginta fermè posuit Monachos, constituítque Abbatem, & quoniam locus ille novo opere erat fundandus, adjutorium præstitit, libros vestésque sacras dedit. At illi in sanctæ Religionis habitu florentes, sanctæque conversationis normam pandentes, unitatem quoque spiritûs servantes in vinculo pacis, permaximum intra Christi ovile gregem Monachorum aggregarunt.* Joannes Bollandus [a] Monasterium illud in notis ad hunc textum Masciacum * interpretatur, cujus loci breve Chronicon editum à Philippo Labbeo [b] magnam Ardoni lucem affert. DCCXXXVIII. *Initium Monasterii Masciacensis ab Egone Comite.* DCCCXIIII. *Adventus Monachorum in Masciaco.* Jacta sunt igitur ab Egone Comite prima Monasterii fundamenta, stirpe Meroveadarum nondum extinctâ, deinde post longam interruptionem, cùm opus ætate Caroli rursus urgeretur atque ad consummationem penè confectum vergeret, quæsitus est ab Aquitaniæ Rege Ludovico Benedictus, qui necessaria quæque Monasterio præviderer compararétque, nec ante mortem Caroli sive ante annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum introducti sunt illuc Monachi.

ORIGINES MULTORUM MONASTERIORUM, MASCIACI,

[a] D. 12 Febr.

* *Massay.*

[b] Tom. 2. Biblioth.

XCII. *Ulfarius etiam quidam nomine nullum habens consanguineum, vir illuster & nobilis, per chartam ei,* nempe Benedicto, *ad ædificandum Monasterium, locum tradidit in Albiensi confinio, ubi etiam Monachos, ordinato illis Abbate, ferè duodecim misit. Et his etiam, quoniam novo opere fabricam Monasterii cœptam perficere satagebant, libros plurimos contulit, vestes sacras præbuit, calicem argenteum, ac offertoria, Crucémque, & omnia, quæ illis necessaria fore prospexit, administravit. Ipsi verò tam in ædificiis rerum corporearum, quàm etiam in ædificatione animarum sanctæque Regulæ institutis decertantes, magnam Christo Deo famulantium Congregationem Religiosorum fratrum acquisierunt.* Hæc Ardo, quem Menardus [c] in Observationibus ad Martyrologium Benedictinum sic contraxit. *Ulfa-*

CASÆ NOVÆ,

[c] Lib. 2. d. 12. Febr.

rius etiam vir illustris ei locum in Diœcesi Albiensi dedit, in quo duodecim Monachos ordinato illis Abbate posuit. Apud Bollandum [a] in notis ad Ardonem, hoc Cœnobium est Casa Nova, cui tertium locum inter duodecim Monasteria, quæ sub Benedicti regimine fuerunt, Indenses Monachi sic in suis ad eundem Ardonem literis attribuunt. *Hic habuit sub regimine suo Monasteria duodecim, id est, Anianam, Gellonem, Casam Novam, &c.*

AN. CH. 809. CAROLI IMP. 9. PIPPINI LUDOV. RR. 29. CAROLI R. 21.

Per illud tempus in Diœcesi Lugdunensi florebat Savigniacum *, Monasterium nuper erectum & Sancto Martino sacrum, cujus antiquissimi fuerunt Abbates Adalbertus & Anasteus, ille Carolo Magno cùm Rege tum Imperatore, hic Ludovico Pio Augusto. Cave autem ne cadas in errorem eorum, qui primum Abbatem illius loci Carolo Imperatori & Ludovico Regi Bosonis filio synchronum constituunt. Duo distinguendi sunt Adalberti, quorum senior primum, junior decimum aut undecimum in Abbatum Savigniacensium Catalogis locum tenet. Indices enim inter se discrepant. Anno Christi millesimo quadringentesimo octavo, mense Maio, Benedictus *Maliardi* Decretorum Doctor & prædicti Monasterii Prior Major è Chartulario, quod ante ducentos annos jussu Pontii Abbatis confectum fuerat, Abbates undecim recensuit ab ipso Cœnobii conditu ad primam usque cladem quæ Benedicto tunc Abbate contigit. At Stephanum, quem ille innominatum reliquit, inseruerunt Sammarthani Tomo quarto [b] Galliæ Christianæ, nova freti Nomenclaturâ, quam Samuel Guichenonus illis communicavit. Utrùm, apud hos Auctores, Abbatum Catalogus Chronologiáque rectè consignentur, inquiremus alibi. Satis est à nobis hîc observari, quòd omnes Indices primum Monasterii Savigniacensis Abbatem ætate Caroli Magni norunt Adalbertum, cujus successorem sub Ludovico Pio memorabimus.

[a] D. 12. Febr. XCIII.

* *Savigny en Lionnois.* ET SAVIGNIACI.

[b] In Mon. Savigniac.

ANNUS

CHRISTI		810.		
CAROLI	IMP.	10.		
	REG.	42.	39.	37.
PIPPINI II.	REG.	30.	5.	
LUDOVICI	REG.	30.	5.	
CAROLI	REG.	22.	5.	
INDICTIO		3.		

AN. CH. 810. CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

RES anno Redemptoris octingentesimo decimo gestas ordimur à Collatione, quam Romæ cum Leone Papa Legati Caroli Bernharius Wormaciensis Episcopus & Adalhardus Abbas Corbeiensis habuerunt. Anno superiore, cùm Carolus Aquisgranum mense Novembri rediisset, illic habita Synodus, eâque absolutâ prædicti Legati Romam cum literis Imperatoris ad Leonem Pontificem directi. Carolinas literas illo anno, quo scriptæ sunt, describendas duximus. Acta verò Legationis rejecimus in hunc annum, quo Legati Romæ auditi. Publicata primùm sunt à Cæsare Baronio [c], deinde variis Conciliorum Collectionibus inserta. Titulus sic editus est. *Ratio qua habita est de Symbolo fidei in Secretario Sancti Petri Apostoli, inter Domnum Leonem Sanctissimum & Coevangelicum Papam urbis Romæ, & Bernarium atque Jesse* I.

[c] Tom 9. ad an. 809. nu. 53. & seqq.

AN. CH. 810. CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

Episcopos, seu Adalardum Abbatem, Missos Domni Caroli Imperatoris per Indictionem secundam. Anno priore jam probavimus delendum esse nomen *Jesse* Ambianensis Episcopi, & Indictionis secundæ loco restituendam esse tertiam. Ut nomen expungamus Ambianensis Episcopi, decretorium persuadet argumentum, quod ex Leonis Papæ literis anno priore jam citatis atque ad Riculphum Moguntiacensem Archiepiscopum hoc anno directis eruitur. Riculphus Leoni literas per Bernharium Wormatiensem Episcopum transmisit. Leo Caroli Missos, inter quos erat Bernharius, audivit Romæ; Collationem, cujus Acta mox referemus, cum iisdem Legatis habuit de Processione Spiritûs Sancti; peractâ Collatione, cùm Missi Româ discederent, Bernhario, qui revertebatur in Galliam, responsorias ad Riculphum literas & Reliquias Sancti Cæsarii deferendas dedit. In illis autem literis, cùm Legatos Caroli nominavit, nullam Jessæi mentionem fecit, solósque Bernharium & Adalhardum, illum Episcopum, hunc Abbatem, recensuit. Illas literas Nicolaus Serarius, Severinus Binius, aliíque sic ediderunt. *Leo Episcopus servus servorum Dei Reverendissimo & Sanctissimo Richulpho Episcopo. Cùm ad limina beatorum Principum Apostolorum Bernharius Venerabilis Episcopus unà cum Adalhardo Religioso Abbate, Missi filii nostri Domini Caroli Serenissimi Imperatoris conjunxissent, & omnia prospera ac salubria de prædicto filio nostro, seu de ejus Sublimissima prole, vel omnibus fidelibus suis, nobis nuntiassent, immensas Omnipotenti Deo gratiarum actiones retulimus. Intereà obtulit nobis prælatus Bernharius Episcopus Sanctitatis vestræ pulcherrimum munus & literas. Quas verò literas relegentes, gratias Reverendæ Almitati vestræ retulimus, quia nostri esse memores in vestris Deo acceptis orationibus non prætermittitis. De tantis autem muneribus, quibus nos assiduè pro amore Beati Petri Apostoli ditatis, credimus in Omnipotentem Deum, quia dignam retributionem hic & in futuro ab ipso clavigero Regni cælestis percipietis. De Reliquiis verò Sancti Cæsarii, sicut petistis, per eundem Bernharium Venerabilem Episcopum Sanctitati vestræ direximus.* Jessæus igitur Ambianensis Episcopus non est missus Romam, ut habendæ illic de processione Spiritûs Sancti interesset Collationi, cujus Acta legenda proponimus, ut collecta sunt ab Abbate Smaragdo tum præsente, atque in lucem seriùs à Baronio, Binio, Sirmondo, postremisque Conciliorum Collectoribus emissa.

LITERÆ LEONIS PP. AD RICULFUM ARCHIEP. MOGUNT.

ACTA COLLATIONIS HABITÆ ROMÆ DE PROCESSIONE SPIRITÛS SANCTI.

II. *Lectis à prædictis Missis per ordinem testimoniis, atque à Domno Apostolico diligentissimè auditis, ait. Ita sentio, ita teneo, cum his Auctoribus, & Sacræ Scripturæ auctoritatibus. Si quis aliter de hac re sentire vel docere voluerit, defendo; & nisi conversus fuerit, & secundùm hunc sensum tenere voluerit, contraria sentientem funditus abjicio.*

III. *His dictis*, inquit Smaragdus, *novi quòd nonnulla colloquendo potiùs quàm disputando præcesserunt, quorum series sensuum seu verborum, nisi tantùm quod inde fuit, non satis memoriæ occurrit. Cúmque eadem Collatio ad hoc usque procederet, ut jam magis certa disputatio, quàm ut suprà collocutio habenda esset, etsi non eadem fuit proprietas sermonum, in quantùm recordari valeo, iste tamen fuit cursus sensuum, & summa conclusio novissimarum definitionum.*

IV. *MISSI. Quia verò, ut dicitis, ita certissimum credendum est, credendo immutabiliter tenendum, tenendo verò, sicubi necesse fuerit, constantissimè defendendum est, numquid non id nescientes docendum, scientibus autem, ut id attentiùs teneamus, confirmandum est?*

V. *PAPA. Ita est.*

VI. *MISSI. Si ita est, si quis hoc nescierit, vel ita non crediderit, num salvus esse poterit?*

VII. *PAPA. Quisquis ad hoc sensu subtiliore pertingere potest, & id scire, aut ita sciens credere noluerit, salvus esse non poterit. Sunt enim multa, è quibus istud unum est, sacra fidei altiora Mysteria, subtilioráque Sacramenta, ad quorum indagationem pertingere multi valent: multi verò aut ætatis quantitate, aut intelli-*

gentiæ

gentia qualitate præpediti non valent. Et ideo, ut prædiximus, qui potuerit & noluerit, salvus esse non poterit. AN. CH. 810.

MISSI. Si ergo ita est, immo quia ita est, quòd non credere non licet, & non tacendo docere licet, cur non licet cantare vel cantando docere? VIII.

PAPA. Licet, inquam, licet docendo cantare, & cantando docere. Sed illicitè in prohibitis, nec scribendo, nec cantando licet inserere. IX.

MISSI. Quia ergo utrisque notum est, quòd ideo à vobis, ut id Symbolum X.
cantando vel scribendo inseratur, illicitum ducatur vel dicatur, quia illi, qui idem Symbolum condiderunt, non indiderunt ut cetera, & sequentes principales Synodi, Calchedonensis scilicet quarta, Constantinopolitana quoque quinta & sexta, ut novum ultra Symbolum à quoquam qualibet necessitate, seu salvandi homines devotione condere, & in veteribus tollendo, addendo, mutandóve quicquam inserere prohibuerunt, non est ibi diutiùs immorandum. Sed hoc quæro, hoc ut dicatur rogo, quia id credere bonum est, bonum hodie sicut ad credendum, ita ad cantandum esse, si tunc ab eis insertum fuisset.

PAPA. Bonum certè, & valdè bonum, utpote tam fidei Sacramentum magnum, quòd non licet non credere, quisquis ad hoc valet pertingere. XI.

MISSI. Numquid non benè iidem tunc Auctores fecissent, si quatuor tantùm addendo syllabas, tam pernecessarium fidei sacramentum cunctis deinceps seculis perspicuum redderetur? XII.

PAPA. Sicut non audeo dicere non benè fecisse si fecissent, quia procul dubio sicut cetera quæ vel omiserunt, scientes utique, & non tam humanâ quàm divinâ illuminati sapientiâ fecerunt: ita quoque non audeo dicere istud eos nobis minùs intellexisse, perpendisse, cur dimiserunt, vel cur dimissum, ne ultrà mitteretur, sicut & cetera prohibuere? Tu & tui videte quid sentiatis de vobis. Nam & ego me illis non dico præferam, sed etiam illud absit mihi, ut coæquare præsumam. XIII.

MISSI. Absit etiam, Pater, Deo nostro protegente, illud à nobis, ut nos quicquam horum cogitemus, vel dicamus; vel superbiâ inflati, vel in divinis rebus humanæ laudis cupidine provocati, ac si nosmet illis non tantùm præferre, verùm etiam coæquare præsumamus. Sed tantùm secundùm hujus temporis qualitatem, imbecillitatem fratrum nostrorum caritate compatientes, istud quærimus, in eo laboramus, ut quia finis mundi appropinquat, in quo, sicut prædicta sunt tempora periculosa, etiam ideo inter cetera maximè fratribus nostris prodesse valeamus. Quò ergo fideles in Domino in sacramento fidei reddere studeamus, & idcircò quia præfatum Symbolum à quibusdam ita cantari reperimus, & quòd id Ecclesiasticæ congruere fidei, sicut sentimus, utique cognovimus, qui nequaquam instruerentur nisi cantaretur: atque per hoc & nunc jam plurimos doctos, & sine fine usque in finem seculi de tanto Mysterio, si ita teneatur, instruendos esse cognovimus: melius nobis visum fuit cantando tantos instruere, quàm tacendo indoctos relinquere. Si enim sciret Paternitas tua, quanta sunt hodie millia id scientium, quia cantatur, qui numquam scituri essent, nisi cantaretur, fortassè nobiscum teneres, & id tuo etiam consensu ut cantaretur acquiesceres. XIV.

PAPA. Interim assentio. Verumtamen, quæso, responde mihi. Num universa hujusmodi fidei mystica sacramenta, quæ Symbolo non continentur, sine quibus quisque, qui ad hoc pertingere potest, Catholicus esse non potest, Symbolis inserenda, & propter compendium minùs intelligentium, ut cuique libuerit, addenda sunt? XV.

MISSI. Nequaquam: quia non æquè omnia necessaria sunt. XVI.

PAPA. Etsi non omnia, certè plurima sunt his similia, quæ nisi à capientibus credantur, Catholici esse non possunt. XVII.

MISSI. Dabísne aliquid non dico sublimius, sed saltem huic simile, Symbolo deesse? XVIII.

PAPA. Nempe dabo, & abundanter dabo. XIX.

MISSI. Da primò unum, &, si necesse fuerit, adde alterum. XX.

AN. CH. 810. CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

PAPA. Quia amicâ agitur contentione quod agitur, & pro utrarumque partium quæritur salute quod quæritur (atque utinam quoties aliquid hujusmodi in majoribus seu in minoribus Ecclesiasticis vel Catholicis utilitatibus quæritur, ita per omnia pacificè sine perversa intentione quæreretur) ne quid fortè de tam reverendis Mysteriis temerè loquamur, detur considerandi locus, & dabimus quicquid de his dederit Dominus.

Et nocturnâ dilatione congruâ datâ, ait PAPA. Numquid magis salutare est credere, periculosúmve non credere, Spiritum Sanctum à Filio sicut à Patre procedere, quàm Filium sapientiam Deum à sapientia Deo, veritatem Deum à veritate Deo genitum esse, & tamen utrumque unam sapientiam, unam veritatem es-
XXI. *sentialiter Deum esse, cùm tamen constet id à Sanctis Patribus eidem Symbolo in-*
XXII. *ditum non esse. Si ergo hæc duo, sicuti sapientes decet, in tam familiari disputatione ad hoc valent, ut nobiscum sentiatis, & cognoscatis tot priores Catholicos Patres, qui hoc, unde agitur, vel Symbolis non inseruerunt, vel inserere quemadmodum cætera, ut suprà dictum est, prohibuere: non præsenti ignorantiâ, non futura negligenti providentiâ prætermisisse, & prætermissum ne mitteretur prohibuisse, à coacervandis testimoniis libentissimè quiescimus. Sciendum verò, non solùm secundùm essentiam Divinitatis, verum etiam secundùm Mysterium Dominicæ Incarnationis, tanta, Deo auctore, & ex eorumdem Patrum auctoritate, damus, & talia, quanta non solùm sapientibus satisfacere, sed etiam stultos valeant opprimere.*

XXIII. *MISSI. Non, inquam, necesse est in eo laborare, an nesciamus quod scimus: quia quicquid exinde ceteri sciunt, nos Deo auctore scimus, aut scire possumus si non scimus.*

XXIV. *PAPA. Hoc est, inquit, quod miramur, qui sine profectuoso labore potestis quiescere, laboratis ne quiescatis.*

XXV. *MISSI. Non ideo laboramus ne quiescamus, sed ne propter inertiam pii laboris præmium amittamus, &, salvâ diligentiore inquisitione declinatâque pertinaci contentione, adhuc majus æstimamus lucrum, quod per hoc in corde quærentium acquiritur, quàm detrimentum in eo fieri illorum qui addiderunt, ac si per contumaciam contemptores paternarum constitutionum existerent. Aliud est enim per arrogantiam transiliendo bona contemnere, aliud bona per benevolentiam meliora efficere.*

XXVI. *PAPA. Istud quoque etsi in quibusdam ut agatur bonum est, non tamen ideo ubique agendum est. Quæ de re multa id ita esse probantia addi poterant testimonia: sed res per se admodum patet, quantò melius sit, ut quisque quodlibet bonum ita ut est utile reddere studeat: aut si fortè id ipsum bonum melius efficere nititur, hoc primò caveat, hoc magnopere perpendat, ne & se ultra quàm debuit temerarium præsumendo, & illud quod per se salubre erat reddat noxium corrumpendo. Nisi quis fortè asserere velit, de præsenti unde agitur, vel similibus capitulis, quæ sine periculo loco suo docere licet & discere, ut ordo docendi licitus dimittatur, & ibi deserantur, ubi numquam deinceps docens aut discens innocens, sed semper sanè in transgressionis crimine meritò culpabilis uterque judicetur. Quod te fortasse, si non dedigneris audire, non immeritò tangit: qui hic quod hactenus in Ecclesia Dei, & sibi quisque sapiens scire & sine cogitatione delicti insipienter potuit docere, jam deinceps non dico stultus discere, sed nec ipse sapiens sine prævaricatione possit cantare, cantandóve, ut vultis, quemquam docere: & dum multis alio quàm debitis tramite prodesse eligitis, nullum in hac duntaxat parte dimittitis, cui, si vos secutus fuerit, non noceatis. Nam de eo quod suprà docuistis, non æquè judicandus vel habendus sit ille, qui tale aliquid devotè fructum quærendo ageret, illo qui hoc contumaci jussione præsumeret; hæc defensio, vel, si dici liceat, tergiversatio non huc respicis, non istud intendis, quia non idem Patres discernendo vel decreverunt, nec sanxerunt, ut ipsum benevolus præsumeret, non malevolus, sed tantummodo nullus.*

XXVII. *MISSI. Numquid non à te id ipsum Symbolum est data in Ecclesia cantandi licentia? numquid à nobis huc usus ille cantandi processit? Hinc etenim illuc mos*

idem cantandi, non à nobis huc advenit : & quomodo illum usque hodie cantamus ? AN. CH. 810. CAROLI IMP 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

PAPA. Ego licentiam dedi cantandi, non autem cantando quippiam addendi, minuendi, seu mutandi : & ut expressiùs aliquid, quia vos cogitis, loquar, quamdiu vobis in hoc satis fuit, quomodo in hujusmodi cantando vel celebrando sacrosanctis Mysteriis Sancta Romana tenet Ecclesia, nequaquam aut nobis in talibus laborare, aut aliis laborandi occasionem necesse fuit ingerere. Quòd verò asseritis ideo vos ita cantare, quoniam alios in istis partibus vobis priores audistis cantasse, quid ad nos ? Nos enim id ipsum non cantamus, sed legimus ; & legendo docere, nec tamen legendo aut docendo addere quippiam eidem Symbolo inserendo præsumimus. Quæ verò prædictis Symbolis fidei tantùm non congruentia deesse cognoscimus, non, ut sæpè dictum est, inserere præsumimus, sed locis temporibúsve opportunis quibus competit ministrare curamus. XXVIII.

MISSI. Ergo, ut video, illud à vestra Paternitate decernitur, ut primò illud, de quo quæstio agitur, de sæpefato Symbolo tollatur, & tunc demum a quolibet licitè ac liberè, sive cantando, sive tradendo, discatur & doceatur. XXIX.

PAPA. Ita procul dubio à nostra parte decernitur : ita quoque, ut à vestra assentiatur, à nobis omnimodis suadetur. XXX.

MISSI. Quamquam ergo, ut suprà ipse dixisti, pro ambarum partium quaritur salute quod quæritur, sublatis his quæ vultis, bonum est, ut idem Symbolum cantetur. XXXI.

PAPA. Bonum sanè, quod tamen non imperando, sed ut priùs permittendo dicimus, quia illud sicuti tunc ita & nunc, si sincerè agatur, utile indigentibus esse posse non ignoramus. XXXII.

MISSI. Quia verò ut dicitis, & verum dicitis, bonum est cantare id ipsum Symbolum : numquid enim si sermo plenus rectâ fide è medio tollatur, idem sermo ab omnibus ac si contra fidem sit condemnabitur ? Quale ergo dabis consilium, ne id ipsum ad aliquod transeat exitium ? XXXIII.

PAPA. Si priùs quàm ita cantaretur, interrogatus essem, ne insereretur utique respondissem. At nunc, quod tamen non affirmando, sed vobiscum tractando dico, quantum menti occurrit, ita mihi videtur posse utrumque fieri : ut paulatim in Palatio, quia in nostra Sancta Ecclesia non cantatur, cantandi consuetudo ejusdem Symboli intermittatur : sícque fiat, ut quòd id ipsum ut cantaretur, non qualibet imperantis auctoritas, sed potiùs audiendi id fecerat novitas : si dimittatur à vobis, dimittetur ab omnibus ; & ita fortassè quantùm esse potest, non incongruè utrumque fieri possit : ut quod jam nunc à quibusque priùs nescientibus rectè creditur credatur ; & tamen illicita cantandi consuetudo sine cujusque fidei læsione tollatur. XXXIV.

Hæc Acta primus evulgavit Baronius ex Smaragdi literis ad Carolum Magnum, quas accepit è Francia descriptas à Frontone Ducæo. Finis disputationis hic fuit. Symbolum cum additamento, FILIOQUE, quod ei Romana Ecclesia nondum inseruerat, à Francis decantari molestè ferebat Leo, tamen id deinceps fieri non prohibuit absolutè, sed rogavit hanc in Palatio sive in Regia Capella consuetudnem intermitti, ratus fore, ut morem Palatii lubenter omnis posteà sequeretur Francia. Ipse autem, ut antiquitatis tenacissimum se præberet in Basilica Sancti Petri (perperam Sancti Pauli apud Magistrum Sententiarum [a]) duas tabulas argenteas ad Confessionem ejusdem Sancti Petri affigendas curavit, in quarum altera Symbolum Græcè scriptum, in altera Latinè exaratum legeretur, utrobique sine hoc additamento, FILIOQUE. Meminit illarum tabularum Anastasius, Leonem enim Tertium Papam sic commendat. *Hic verò pro amore & cautela Orthodoxæ Fidei fecit ubi suprà*, id est, in Ecclesia Beati Petri, *scuta argentea duo, scripta utraque Symbolo, unum quidem literis Græcis, & alium Latinis, sedentia dextrâ lævâque, super ingressum corporis, pensantem inibi libras nonaginta-quatuor, & uncias sex.* Guillielmus Peyratius in Antiquitatibus Regiæ Capellæ [b] scribit intermissum à Francis usum canendi Symboli cum XXXV.

[a] Lib. 1. dist. 11.

[b] Lib. 1. c. 23.

AN. CH. 810.

additamento FILIOQUE, postquàm habita est Romæ cum Leone Papa Collatio, cujus Acta proximè recitavimus. Ut opinionem suam tueatur, allegat Alcuinum *ad Fratres Lugdunenses* ita scribentem [a]. *Symbolo Catholicæ Fidei nova * nolite inserere; & in Ecclesiasticis Officiis inauditas priscis temporibus traditiones nolite diligere. Per Apostolicæ doctrinæ publicam pergite stratam. Nec per diverticula cujuslibet novitatis in dexteram vel in sinistram declinate.* Sed Peyratius Alcuino nixum se frustrà jactat. Priùs enim quàm Missi Caroli Augusti cum Leone Papa colloquerentur Romæ de processione Spiritûs Sancti; priùs quoque quàm eadem de materia Synodus haberetur Aquisgrani, vitam Turonis in Monasterio Martiniano clausit Alcuinus. Illarum rerum Chronologia sic instituitur. Obiit Alcuinus anno Redemptoris octingentesimo quarto, mense Junio; celebrata est Synodus Aquisgranensis anno Redemptoris octingentesimo nono, mense Novembri; seriùs inter Romanum Pontificem & Caroli Missos habitum Romæ colloquium anno Redemptoris octingentesimo decimo. Quam Peyratius epistolam citat, scripsit ad fratres Lugdunenses Alcuinus anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo, cùm Laidradus seu Leidradus jam electus esset nec adhuc consecratus Lugdunensis Archiepiscopus, ut docet hoc earumdem literarum initium. *Religiosæ in Christo conversationis vestræ, per Laidradum electum Pontificem, laudabilem audiens sollicitudinem, magno esse me gaudio delibutum fateor.* In illis literis Alcuinus non disputat de processione Spiritûs Sancti, sed multiplicis erroris redarguit Hispanos, quòd Christum Filium Dei adoptivum dicant, & salem asserant in sacrificium Corporis Christi mittendum esse. *Novas*, inquit, *fratres carissimi, Hispanici erroris sectas totâ vobis cavete intentione. Sanctorum Patrum in fide sequimini vestigia, & universali Ecclesiæ sanctissimâ vos adjungite unanimitate. Scriptum est. [Terminos Patrum tuorum ne transgrediaris.] Et Symbolo Catholicæ Fidei nova nolite inserere*, &c. ut suprà. Nullum igitur Alcuinus argumentum suppeditat, quo Peyratius suam fulcire possit opinionem. Aliunde verò patet illud additamentum, FILIOQUE, constanter à Francis in Symbolo retentum fuisse. Nam Patres Arelatensis Concilii, quod anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio celebratum fuit, hanc de Spiritûs Sancti processione confessionem ediderunt. *Spiritum verò Sanctum, nec creatum, nec genitum, sed procedentem ex Patre & Filio profitemur.* Atque inde admodum probabile fit à Francis nihil antiqui remissum esse moris, quem Orthodoxæ Fidei consentaneum & à Gallis sibi jam à temporibus Clodovei Magni traditum semper observarant.

a Ep. 69.

* Peyrat. nova nomine

FRANCI SYMBOLUM CANUNT CUM ADDITAMENTO FILIOQUE.

XXXVI. Hoc anno, *Pipinus Rex perfidiâ Ducum Venetorum incitatus, Venetiam bello terrâ marique statuit appetere. Subactâque Venetiâ, ac Ducibus ejus in deditionem acceptis, eandem classem ad Dalmatiæ littora vastanda misit. Sed cùm Paulus Cephalaniæ Præfectus cum Orientali classe ad auxilium Dalmatis ferendum adventaret, Regia classis ad propria regreditur.* Hæc Annalista Laureshamensis, cui Loiselianus aliique consentiunt. At non ita censent rerum Venetarum Scriptores. Nullâ enim Constantinopolitanæ classis ac Pauli Præfecti mentione factâ, Francos, cùm Olivolam & Rivoaltum invadere statuissent, æstu decedente cæsos omnes aut captos volunt. Utrisque verò simul collatis, hæc creduntur certa. Pippinus Rex Venetiam ingressus, illius provinciæ complures occupavit urbes & oppida, cum ipsa Ducum Sede Metamauco. Nonnulli conjugibus & liberis in lembos impositis ad Olivolam & Rivoaltum confugerunt, rati eas Insulas ab hostili impressione ob intercedentem magnum canalem securiores fore. Nec eos hæc fefellit opinio. Nam Franci, quia propter navium gravitatem aditu illorum locorum prohibebantur, iter aliò converterunt, ad littoralem videlicet Dalmatiam, cujus pars Nicephoro Græcorum Imperatori parebat, & amicitiam societatémque cum Venetis inierat. Paulus autem Cephaleniæ Præfectus auxilio Dalmatis fuit cum Orientali classe. Cephalenia * seu Cephallenia, corruptè Cephalania, Ce-

PIPPINUS REX MAGNAM VENETIÆ PARTEM SUBIGIT.

* Cefalogne.

falania, & Zephalina, Insula est maris Ionii, Samos olim dicta. Franci auditio Pauli adventu reversi sunt *ad propria*. Pippinus Rex in morbum incidit, obiitque Mediolani octavo Idus Julii. AN. CH. 810.

CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. R R. 30. CAROLI R. 22.

XXXVII. Quæ secuta sunt excidium Metamauci, Sigonius ex quorumdam Venetorum relatione sic enarrat. *Beatus Dux, cùm Metamaucum excisum videret, animum ad sedem, in Rivoaltum & Olivolam, traducendam adjecit, eas propter magnitudinem suam satis amplas ad vicinorum populorum magnitudinem, & reipublica, quam sibi pollicebatur, dignitatem recipiendam fore arbitratus; atque Tribunis & Primoribus Insularum in consilium advocatis ex eorum auctoritate Regiam eò traduxit. Beato verò, antequàm res ad exitum perduceretur, vitâ functo, Angelus Particiacus Dux substitutus incœpta persolvere instituit.* Veteres rerum Francicarum Scriptores, quos allegare consuevimus, Annalistæ videlicet, Loiselianus, Laureshamensis, Bertinianus, ac Metensis, necnon Ado, Regino, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vita Caroli, non tantùm subactam à Francis Venetiam sed etiam Duces ejus in deditionem receptos testantur. Suffragatur Tristanus Calchus in Historia Mediolanensi [a]. *Duces ipsi*, inquit, *capti & in Galliam relegati*. Et Petrus Justinianus in Historia Veneta [b] varias opiniones, quæ de Beato Duce circumferuntur, breviter complexus, ad Angelum Participatium sic transit. *Defuncto autem Beato, seu relegato, subsecutus est Angeli Participatii Principatus. Qui primus in Rivalto Ducalem Sedem tenuit.* Qui superfuerunt igitur è Venetorum clade, cùm ad Rivoaltum & Olivolam Insulas se recepissent, Ducem elegerunt Angelum Participatium seu Particiacum à Sigonio laudatum, quòd *Rivoaltum Duci, Olivolam Episcopo* destinarit, ac *primus Ducalis Pratorii, quo loco nunc est, fundamenta* jecerit.

[a] Lib. 5.

[b] Lib. 1.

XXXVIII. NOMAN ET ORIGO VENETIARUM. Non omittendum nobis hoc loco videtur, quod idem Sigonius de nomine & origine Venetiarum proximè subjungit. *Urbs tota, Rivoaltum & Olivolam continens, post uno Venetiarum nomine appellata. Hac ejus urbis & reipublica, qua ad hunc usque diem opulentissima atque amplissima fuit, principia fuisse feruntur.* Venetiæ lapsu temporis multùm creverunt. Ughellus hanc urbem sex in regiones hodie distinctam sic testatur [c]. *Urbis ambitus est ferè septem millium passuum; aquis influentibus divisa est in Insulas septuaginta-duas, à Politico Magistratu in sex regiones, ab Ecclesiastico in Parochias septuaginta-duas. Universa verò in duas partes divisa est, quarum hac ad Meridiem & Occasum vergit, hac ad Septentrionem & Ortum: harum rursus utraque in tres est distincta regiones. Quarum prima, qua durum dorsum dicitur, triremis formam penè exprimens, utpote utrinque extremis frontibus quasi in puppim & proram extenuata, continebat, ante annos centum quinquaginta, Insulas viginti, Templa viginti-sex. Secunda regio Paulina dicta Insulas continet tredecim ac totidem Templa. Regio tertia Sancta Crucis Insulas habet undecim ac totidem Templa. Quarta Conaregium Insulis fermè viginti habitatur. Quinta Olivolensis, qua & Castellum: Insula in ea ferè viginti, sacra Ædes multò plures, & in his Ædes Patriarchalis. Sexta regio est Divi Marci continens Insulas quatuordecim, Templa decem & octo, & in his aureum Divi Marci Templum.* Ex duplici nomine, quod quintæ regioni tribuitur, in qua Sedes Episcopi semper fuit, duplex quoque nomen accepit Episcopus illius loci, dictus est enim primùm Episcopus Olivolensis, deinde Episcopus Castellanus. Henricus Contarenus, Dominici Ducis filius, qui sedebat anno Christi millesimo septuagesimo-octavo, primus Olivensi titulo suppresso Castellanus Episcopus appellatus est, nec aliter vocati sunt ejus successores ad Beatum usque Laurentium Justinianum, qui Castellanus Episcopus anno Christi millesimo quadringentesimo tricesimo-secundo factus est, & anno Christi millesimo quadringentesimo quinquagesimo-primo post Dominici Patriarchæ Gradensis obitum à Nicolao Quinto Papa constitutus est primus Venetiarum Patriarcha, nec deinceps auditum Patriarchæ Gradensis aut Episcopi Castellani nomen, Gradensis Patriar-

[c] Tom. 5. in Patriarch. Venet.

AN. CH. 810

chatûs dignitate Venetias translatâ, & Episcopo Castellanô ad Patriarchalem titulum evectô.

XXXIX. FRANCI POTIUNTUR

In Venetia, cùm Pippinus Rex provinciam illam penè integram subegit, præter Gradensem Patriarcham sex erant Episcopi, Caprulensis, Heracliensis, Metamaucensis, Equiliensis, Olivolensis & Torcellanus. In Francorum potestatem venerunt, Gradus, Heraclia, Metamaucus & Equilium. In Venetorum ditione manserunt, Olivola, Torcellum, & Captulæ.

XL. GRADO,

Gradum Francis paruisse duæ res demonstrant Carolus Sedem illam Patriarchalem in suo complexus est Testamento, quod anno proximo describturi sumus. Fortunatus Patriarcha, quem ante quadriennium in Franciam profugisse diximus, à Francis Ecclesiæ suæ restitutus est, &, ut Dandolus testatur, *Joannes, qui Patriarchatum invaserat* tenueràtque *annis quatuor, Synodali censurâ depositus est.*

XLI. HERACLIA,

Heraclia sive Heraclea, civitas in æstuariis Venetis ad Plavis amnis ostia, nomen accepit ab Heraclio Imperatore. Conditores habuit Primores Opiterginorum, qui, deleto à Longobardis Opitergio, priscos Venetos imitati, & ipsi se ad æstuaria contulerunt. Apud Petrum Justinianum [a] in earum civitatum numero collocatur, quas hoc anno Pippinus Rex occupavit. Quis ibi tunc Episcopus fuerit, nemo prodit.

[a] Lib. 2.

XLII. METAMAUCO,

Metamaucus sive Metamaucum * civitas in Venetorum æstuariis, nomen accepit à fluvio Meduaco, qui Brenta nunc dicitur, & Patavium prætergressus leni cursu in æstuaria illabitur, ac portum Meduacum seu Metamaucum efficit. Episcopatus Metamaucensis à Patavino fuit avulsus, ut ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-quartum jam notavimus. Stetit hic Episcopatus ad annum usque quintum duodecimi seculi, Metamauco enim Insulâ, terræ motu marisque fluctibus submersâ, Sedes Episcopi Clodiam translata est, ibique etiamnum subsistit. Clodia seu Fossa Clodia, recentioribus Clugia *, unde promiscuè dicti Fossæ Clodiæ & Clugienses Episcopi, posita est in ea æstuarii parte, quâ Medaucus amnis, quem Bacchiglionem * nunc vocant, stagnis se immiscet. Utrumque locum, Clodiam videlicet & Metamaucum subegit Pippinus, de quo sic Petrus Justinianus [b]. *Pipinus in Venetos ferociter movens, omnem littoralem oram maritimam momento temporis occupat; oppidáque, Equilium, Heracliam, Albiolam, Pelestrinam, & Clodiam capit, in Methamaucúmque à victore Pipino signa illata, ubi tunc Ducatûs Sedes erat; Veneti autem adventu irati in se hostis cognito, diffisi immuniti loci naturâ, omnes cum uxoribus, liberis, & pretiosa suppellectile in Rivaltum transmisere.* Et Carolius Sigonius [c], sic. *Pipinus navalibus terrestribúsque copiis expeditus Ravennâ profectus in æstuarium Venetiæ venit, ac statim Brondulum, Clodiam, Pelestrinam, & Albiolam, oppida, littoráque, quæ æstuario prætenta sunt, occupavit, atque inde rectà Metamaucum, quæ tum Ducum Regia erat, perrexit. Quâ re perculsi Metamaucenses, conjuges, liberos, omnémque pretiosiorem supellectilem in lembos raptim imposuerunt, atque in Rivum-altum & Olivolam cum Beato ipso Duce se receperunt.* Brundulum Clodiæ vicinum est. Ughellus vicinitatem utriusque loci sic indicat [d]. *Quicquid soli inter mare & paludes à Brundulo ad Clodiam patet, miro omnium studio colitur.* Vicinæ quoque sunt in eodem littore Pelestrina & Albiola. Quis autem Metamaucensis Episcopus ætate Caroli Magni fuerit, non edunt Nomenclatores.

* Malamocco. * Chiozza. * Bachaion.

CLODIA, BRUNDULO, PELESTRINA, ALBIOLA,

[b] Lib. 2. [c] Lib. 4. [d] Tom 5. in Ep. Clod.

XLIII. EQUILIO,

Equilium * ab agrestibus Opiterginis conditum est anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo, Sedem Episcopalem obtinere cœpit anno pòst tricesimo-nono. Captum fuit à Pippino Rege, ut Auctores præcitati testantur. At ignoratur nomen Episcopi, qui tum sedebat. Situm Equilium inter paludes ad ostia Planis * fluvii, quatuor tantùm milliaribus à Civitate nova.

* Jesol. * Piave.

XLIV. Sigonius Reipublicæ Venetæ fines ait angustissimos à Grado ad Caput aggeris hoc anno fuisse. *Hæc*, inquit, *ejus Urbis & Reipublicæ, quæ ad hunc*

usque diem opulentissima atque amplissima fuit, principia fuisse feruntur, quæ tum AN. CH.
terminis à Grado ad Caput aggeris angustissimis claudebatur. Is quidem Reipu- 810.
blicæ Venetæ status hoc anno fuit, antequàm Pippinus Rex oppida civitatésque suprà memoratas occuparet. At Venetorum dirio post tot locorum amissionem multò magis coarctata fuit, cùm in ipsis æstuariis nihil eis reliqui præter Rivum-altum, Olivolam, Torcellum, Caprulas, ac paucas minoris nominis Insulas superesset. Ex Insulis, Olivola, Rivo-alto, aliisque circùm positis hodiernæ constant Venetiæ. *Torcellum* Ughello [a] *marina Venetia civitas est quinto ab Urbe Veneta milliario. Et Diœcesis Torcellana partim continenti, partim Insulis constat. In continenti, seu terra firma patet ad quinquaginta millia passuum usque ad Liquentiam* * *amnem. Insularis autem Diœcesis usque ad urbem ipsam Venetiarum protenditur; sunt in hac, præter alias Insulas, tres maximè celebres, prima est Buranum, Mazorbium secunda, tertia Muranum.* Quicquid erat in continenti, Francis cessit; Torcellum, quia positum in Insula, de qua Baudrandum consule, mansit sub Venetorum potestate cum ceteris Insulis ejusdem Episcopatûs. Torcello Borealiores sunt Caprulæ *, ad quartum milliare ab ostio Romati fluminis, medio Venetias inter ac Gradum itinere; milliaribus enim quadraginta distant à Venetiis Caprulæ, Gradus octoginta. Quod attinet ad Australem terminum, cui nomen Caput aggeris apud Sigonium, hic quoque locus, de cujus situ loquitur Ughellus [b] in Episcopis Clugiensibus, Reipublicæ Venetæ limes esse desiit, Pippinus enim civitates ostiis Eridani & Athesis multò Borealiores occupavit ad Austrum Rivi-alti & Olivolæ, id est, hodiernarum Venetiarum.

[a] Tom. 5. in Ep. Torcell.

STATUS REIP. VENETÆ.

* Livenza.

* Caorle.

[b] Tom. 5. Ital. Sacr.

Idem Pippinus ad propria reversus, paulò pòst obiit, octavo videlicet Idus Julii. De anno & die conveniunt Auctores suprà citati. Eundem annum, qui fuit ætatis tricesimus-tertius, & paterni Regni quadragesimus-secundus, indicat Theganus in Gestis [c] Ludovici Pii, sic. *Anno Regni ejus*, nempe Caroli Magni, *quadragesimo-secundo obiit Pippinus filius ejus, anno ætatis suæ* XXXIII. Carolus enim anno Christi septingentesimo duodeseptuagesimo regnare cœpit, & Pippinus usuram lucis accepit anno Christi septingentesimo septuagesimo-septimo. Vitam Pippinus Mediolani clausit, *vir*, inquit Sigonius, *si diutiùs vita suppeditasset, virtutis magnitudine paternam avitámque gloriam facilè adæquaturus. Cadaver ejus Veronam delatum, sepultum est in Monasterio Sancti Zenonis, quod Rex ipse construxerat, atque opimis possessionibus exornarat. Hoc sepulchrum altè terrâ obrutum Veronenses in cœmeterio Monasterii hodie ostendunt.* Cœnobium illud à Pippino Rege non conditum sed instauratum fuit. Erectum est enim florente Longobardorum Regno, ut Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-quartum [d] jam observavimus. Reparatum est autem à Pippino Rege, ut ad annum Redemptoris octingentesimum septimum probavimus ex antiquo Diplomate, cujus authoritate Rotaldum hoc anno Veronensem Episcopum &. Austerbertum Monasterii Sancti Zenonis Abbatem agnoscas. Pippinus, cùm vivebat, Veronâ potissimùm delectabatur, ideóque in antiqua illius urbis descriptione, quam Joannes Mabillonus Tomo primo veterum Analectorum publicavit, hæc leguntur. *Magnus habitat in te Rex Pippinus Piissimus, non oblitus pietatem aut rectum judicium.* Eginhardus in vita Caroli Magni de liberis Pippini Regis ita scribit. *Pippinus unum filium suum Bernardum, filias autem quinque, Adelhaidem, Atalam, Gundradam, Bertraidem, ac Thedradam, superstites reliquit. In quibus Rex* Carolus *pietatis suæ præcipuum documentum ostendit, cùm filio defuncto nepotem patri succedere, & neptes inter filias suas educari fecisset.* In Chronico Moissiacensi Bernardus post Pippini patris obitum ab avo Carolo Rex hoc anno constituitur. *Anno* DCCCX. *in ipsa æstate mortuus est Pippinus Rex Longobardorum, filius Karoli Imperatoris, & ipse piissimus Karolus constituit Barnardum filium Pippini Regem super Italia in loco patris sui.* Sed aliud vetera nos docent Acta, de quibus agemus ad

XLV. PIPPINI R. OBITUS,

[c] Cap. 5.

SEPULTURA,

[d] Num. 107.

LIBERI.

AN. CH. 810.

Theodradus e Saxonia in Galliam redit. Adelhardus Abb. Corbeiensis Longobardiam gubernat. Rotdrudis obit. Triduana imperantur jejunia.

annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium, quo Carolus Ludovicum filium Imperii consortem fecit, & Bernardum nepotem Italiæ Regem declaravit. In antiquo libello de constructione novæ Corbeïæ, Theodradus, quem Adelhardus Corbeïensis Abbas anno priore, priusquàm iter Romam susciperet, in Saxoniam miserat, hoc anno revertitur ad veterem Corbeïam, Adelhardo tunc absente, Regnique Longobardici curam gerente, quia Bernardus ætatem adhuc juniorem imparémque regimini ducebat. *Jam dicto Abbati*, inquit Auctor prædicti libelli, *illo in tempore commissa erat cura maxima, videlicet ut Regnum Longobardorum gubernare deberet, donec filius Pippini Bernhardus nomine cresceret.* Hic Auctor post Pippini mortem, donec Bernardus Rex ab avo Carolo constitueretur, triennium effluxisse non dissimulat his verbis, *ipse Pippinus, Karoli Regis filius, ante triennii tempus obierat.* Uno ante Pippinum fratrem mense Rotdrudis soror ex hac quoque vita discessit. Carolus multùm doloris cùm ex domesticis funeribus tum ex publicis calamitatibus contraxit, ratúsque Deum sibi populóque Francorum esse iratum, triduana jejunia ter fieri curavit, ut quæ propiùs imminebat, ultio divina per morum correctionem pœnitentiámque procul amoveretur, ut ex altero Capitulari subsequentis anni constat; hæc enim in primo Capitulo leguntur. *Anno præterito tria triduana jejunia fecimus, Deum orando, ut ille nobis dignaretur ostendere in quibus conversatio nostra coram illo emendari debuisset.*

XLVI. *Gisla Abbatissa Kalensis soror Caroli Aug. obit.*

Eginhardus in vita Caroli Magni, Gislam sororem ejus unicam sic commendat. *Erat ei*, nempe Carolo, *unica soror, nomine Gisla, à puellaribus annis religiosæ conversationi mancipata, quam similiter ut matrem magnâ coluit pietate: quæ etiam paucis ante obitum illius annis in eo quo conversata est Monasterio decessit*, id est, in Kalensi, cujus administrationem à multis annis cum Abbatissæ titulo gerebat. Apud Malbrancum [a] nonnulli anno Redemptoris octingentesimo sexto, alii anno Redemptoris octingentesimo octavo mortem Gislæ collocant, eam verò Michael *Germain* [b] in hunc annum Redemptoris octingentesimum decimum rejicit. Hæc opinio ceteris videtur anteponenda, quia propiùs ad obitum accedit Caroli, qui *paucis* duntaxat *annis* sorori superstes vixit, annóque Redemptoris octingentesimo decimo-quarto migravit ex hoc seculo. Gislam Tomo quinto [c] jam distinximus à Sancta Isberga, quæ duodecimo Kalendas Junii colitur, & variis nominibus appellatur Isberga, Ysberga, Istiberga, Itisberga, Sitisberga, & Gisleberga.

Distinguitur a S. Isberga

Eodem quo Pippinus Rex anno discessit è vivis Aginus Bergomensis Episcopus, sepultúsque fuit in Ecclesia Cathedrali. Lege Italiam Sacram [d]. Successit in Episcopatum Tachipaldus.

XLVII. *Aginus Bergomensis Ep. obit.*

Ad hunc annum apud Ripalmontium [e] habetur hoc pseudo-diploma. *In Nomine Sanctissimæ & Individuæ Trinitatis, Carolus divino nutu coronatus Imperator, Rex Francorum & Longobardorum, omnibus Italiæ Præfectis salutem. Petrus Oldradus Ecclesiæ Mediolanensis Archiepiscopus, Venerabilis Vir & amicus homo nobis, petiit ut ea, quæ Constantinus Magnus ceterique ante illum Imperatores concesserant Ecclesiæ Mediolanensi, temporum & hominum injuriis amissa,*

XLVIII. *Pseudo-diploma.*

restituere, confirmare vellemus. Id præterquàm quòd ad animæ nostræ salutem pertineret, etiam Ambrosii memoriæ tribuendum esse, cujus nobis putamus opem ad varios Imperii vitæque casus implorandam, justum omnino postulatum est visum, annuimúsque libenter, ut non modo, si quæ fuerant adempta, restitueremus Ecclesiæ Mediolanensi, sed impensiùs etiam nostrâ ipsam liberalitate cohonestaremus. Concedimus igitur Oldrado Archiepiscopo, ceterísque, qui legitimè post eum Ambrosianam Ecclesiam obtinebunt, omnia quæ Mediolani nostro nomine possidentur, urbem, urbis mœnia, publicas ædes, portoria, fiscum, atque jurisdictionem universam, castella, famulos, agrum, sylvas, montes, aquas, aquarúmque decursus, & alia, quæ Archiepiscopi Mediolanenses olim tenuere. Quòd si quæ sunt in urbe, vel extra urbem, Comitum aut Vicecomitum jure possessa nonnullis, hæc tamen

ipsa

[a] Lib. 5. de Morinis, c. 44.
[b] In Abbatiss. Suessionens. c. 2.
[c] Ad an. 766. nu. 18. & seqq.
[d] Tom. 4. in Ep. Bergom. 15.
[e] Dec. 1. l. 9.

ipsa parere volumus Archiepiscopo, ita ut ibi forum agere, jura populis dicere, facere demùm possit omnia, quæ pertineant ad incrementum & dignitatem hujus Ecclesiæ in perpetuum duratura. Si quis autem ausit hanc à nobis ita constitutam Ecclesiæ Mediolanensis jurisdictionem imminuere quoquo modo ac turbare, mulctæ ei fuerint auri optimi libræ ducentæ, quæ pecunia divisa bifariam Archiepiscopo & nobis cedet.

Ut hoc Diploma fabulis accenseamus, multæ res suadent. Insuetaq; Donationis formula, urbem enim ipsam cum suis mœnibus aliáque non pauca complectitur, quæ venisse in Donationem prudens Lector numquam existimabit. Nomen Archiepiscopi Mediolanensis, loco enim Odelperti perperam substituitur Oldradus, ut constat ex iis, quæ dicta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum sextum [a]. Subscriptio quoque, quam Ripamontius in autographo legi sic asserit. *Hac summa fuit Imperatorii Privilegii, quo Mediolanensis Ecclesiæ Regum æquavit opes, donec nova in tantum splendorem injuria coorirentur. Derthonæ dederat Carolus id Privilegium, subscripserátque suâ manu, addito etiam annulli Sigillo. Subsignavit litteras Longinus pro Odone Episcopo. Annus magnæ liberalitatis fuit à Christo nato* DCCCX. *Kal. Maii; decimus, ex quo Carolus ipse vegerat ad Italiam liberandam. Sic omnia vidimus adscripta.* Non diffitemur annum decimum, ex quo Carolus acclamatus est Imperator, rectè cum anno Redemptoris octingentesimo decimo comparari. Sed annum Incarnationis Dominicæ negamus in Diplomate Carolino scriptum esse. Negamus & Carolum anno Redemptoris octingentesimo decimo versatum esse Derthonæ, ubi Diploma datum dicitur Kalendis Maii. Quàm procul à Derthona, & ab Italia totum hunc annum transegerit, antiqui te docebunt Auctores, qui res ab eo gestas per annos digesserunt. Præterea quodcumque Instrumentum *in Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis* scriptum fertur, ætatem, ut dictum suprà, Carolo Magno recentiorem sapit.

a Num. 6.

REFELLITUR.

L. Hoc anno, *Imperator Aquisgrani*, quò superiori mense Novembri redierat, *adhuc agens, & contra Godefridum* Danorum *Regem expeditionem meditans, nuncium accepit classem* CC *navium de Nortmannia Frisiam appulisse, totásque Frisiaco littori adjacentes Insulas esse vastatas; jámque exercitum illum in continenti esse, ternáque prælia cum Frisionibus commissa, Danósque victores tributum victis imposuisse, & vectigalis nomine* C *libras argenti à Frisionibus jam esse solutas; Regem verò Godefridum domi esse. Et reverà ita erat. Qui nuncius adeò Imperatorem concitavit, ut missis in omnes circumquaque regiones ad congregandum exercitum nunciis, ipse sine mora Palatio exiens, primò quidem classi occurrere, deinde transmisso Rheno flumine in loco qui Lippeam vocatur, copias, quæ nondum convenerant, statuit operiri. Ubi dum aliquot dies moraretur, elefans ille, quem ei Aaron Rex Sarracenorum miserat, subitâ morte periit. Congregatis tandem copiis, quantâ potuit celeritate ad Alaram fluvium contendit, castrisque juxta confluentem ejus, quo Wisora flumini conjungitur, positis, minarum Godefridi Regis præstolatur eventum. Nam Rex ille vanissimâ spe victoriæ inflatus, acie se cum Imperatore congredi velle jactabat. Sed dum Imperator memorato loco stativa haberet, diversarum rerum nuncii ad eum deferunt, nam & classem, quæ Frisiam vastabat, domum regressam, & Godefridum Regem à quodam suo satellite interfectum; Castellum vocabulo Hosbuoki Albiæ flumini adpositum, in quo Odo Legatus Imperatoris & Orientalium Saxonum erat præsidium, à Wilzis captum; & Pippinum filium ejus Regem Italiæ* VIII *Id. Jul. de corpore migrasse; duásque Legationes de diversis terrarum partibus, unam de Constantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendæ causâ adventare narratur. Quibus ille acceptis, dispositâ pro temporis conditione Saxoniâ, domum revertitur. Tanta fuit in ea expeditione boum pestilentia, ut penè nullus tanto exercitui superesset; quin omnes usque ad unum perirent. Et non solùm ibi sed etiam per omnes Imperii subjectas provincias illius generis animalium mortalitas immanissimè grassata est. Imperator Aquasgrani veniens mense Octobris, memoratas Legationes audivit, pacémque cum Ni-*

AN. CH. 810. CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

cifero Imperatore & cum Abulaz Rege Hispaniæ fecit. Hæc Annalista Loiselianus. Alii consentiunt Annalistæ, Laureshamensis, Fuldensis, Bertinianus, ac Metensis, necnon Regino, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vita Caroli. Tot Auctores ostendunt Carolum procul ab Italia Kalendis Maii degisse. Suffragatur Chronographus Moissiacensis. *Celebravit*, inquit, *Pascha apud Aquis Palatium Karolus Imperator*, nempe pridie Kalendas Aprilis, & *æstatis tempore Karolus Imperator abiit cum Karolo filio suo Rege ultra Rhenum fluvium super Saxoniam ad locum qui appellatur Ferdia.* Commentitium est igitur Diploma, quod suprà descripsimus ex Ripamontio, taléque deprehenditur ex Annalista Loiseliano, cujus textus per partes hic examinandus videtur, ut series rerum ab Imperatore gestarum clariùs innotescat.

LI. * Carolus Aquisgrano, ubi Pascha celebrarat, digressus, ad Rhenum deinde ad Aleræ confluentes in Visurgim contendit. Alera * sive Alara Verdam urbem præterlapsus in dexteram Visurgis seu Wisoræ ripam statim cadit. Quam vocamus Verdam, Auctor Chronici San-Dionysiani Feredam dicit, & Chronographus Moissiacensis Ferdiam appellat. Textum Chronici Moissiacensis jam allegavimus. Auctor verò Chronici San-Dionysiani sic habet. DCCCX. *Carolus Imp. cum exercitu Francorum perrexit in Saxonia, & ibi Placitum habuit in Fereda.* Hæc civitas hodie *Verden* & *Ferden* promiscuè nuncupatur. Itineris suscepti nullæ fuerunt causæ præter eas, quas Annalista Loiselianus attulit; Danorum videlicet in Frisiam appulsus cum ducentis navibus, & Godofridi Regis è Dania cum copiis in Saxoniam mox irrupturi superbæ minæ. Carolus locum, ubi Alera Visurgi miscetur, ponendis castris aptissimum duxit, ut & auxilio Frisiis esset, & præsidio Saxonibus, nec multùm ab Albi removeretur, & à Sturia, cujus ripæ prævalidum ad coercendas Danorum incursiones munimentum imponebat. Erat Sturia fluvius in transalbiana Saxonia non ignobilis, hodie vocatur Stora *, nomen Stormariæ fecit, eandem Stormariam ab Holsatia strictè sumpta dividit, séque in dexteram Albis ripam exonerat. De civitate quam Carolus ad Sturiam erigebat, Annalista Loiselianus ita scribit. *Imperator, cùm ei multa de jactantia & superbia Regis Danorum nunciarentur, statuit trans Albim fluvium civitatem ædificare, Francorúmque in ea ponere præsidium. Cúmque ad hoc per Galliam atque Germaniam homines congregasset, armísque ac ceteris ad usum necessariis rebus instructis, per Frisiam ad locum destinatum ducere jussisset, Trasco Dux Abodritorum in emporio Reric ab hominibus Godofridi per dolum interfectus est. Sed Imperator, postquàm locus civitati constituendæ fuerat exploratus, Egbertum Comitem huic negocio exequendo præficiens, Albim trajicere, & locum jussit occupare. Est autem locus super ripam Sturiæ fluminis, vocabulo Esselfelt, & occupatus est ab Egberto & Comitibus Saxonicis circa Idus Martias, & muniri cœptus.* Eadem alii memorant Annalistæ, Laureshamensis, Bertinianus, ac Metensis, necnon Regino, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vita Caroli. Ne verò te fallat unanimis consensus tot Auctorum hæc referentium ad annum superiorem, observa in eorum opinione, qui principium anni sumunt à Paschate, totum textum suprà descriptum pertinere ad unum eundémque annum, ad duos autem in nostra sententia, quia principium anni ducimus à Kalendis Januarii. Quapropter anno priori jam recitavimus eundem textum, monuimúsque partim ad illum annum, partim ad hunc proximum spectare. Referri debet ad hunc annum postrema hæc periodus. *Est autem locus super ripam Sturiæ, vocabulo Essesfelt, & occupatus est ab Egberto & Comitibus Saxonicis circa Idus Martias, & muniri cœptus.* Necnon & hoc additamentum Monachi Egolismensis. *Et ædificata est fortissima civitas Essesfelt.*

* l'Alre.

DANI FRISIAM VASTANT.

* le Stoer.

STURIÆ MUNIMENTUM IMPONITUR AD COERCENDAS EORUM INCURSIONES.

LII. Imperator, cùm in stativis esset, varios è diversis ac valdè dissitis regionibus, ex Dania, Slavia, Italia, Thracia, & Hispania, nuncios accepit.

LIII. De Danis duæ res relatæ; classis reditus in Daniam, nex illata Godofrido Regi. Recedentibus Danis tota Frisia cessit in Caroli potestatem. Sublato

AN. CH. 810. CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

Godofrido, Danorum evanuerunt minæ. Qui patruo successit Hemmingus, is amicitiam pacémque cum Carolo Aquisgranum reverso redintegravit, ut infrà dicturi sumus. Godofridi Regis superbiam ac necem Eginhardus in vita Caroli sic describit. *Ultimum contra Nordmannos, qui Dani vocantur, primò piraticam exercentes, deinde majori classe littora Galliæ atque Germaniæ vastantes, bellum susceptum est. Quorum Rex Godefridus adeò vanâ spe inflatus erat, ut totius sibi Germaniæ promitteret potestatem. Frisiam quoque & Saxoniam haud aliter atque suas provincias æstimabat. Jam Abodritos vicinos suos in suam redegerat ditionem, jam eos sibi vectigales fecerat. Jactabat etiam se brevi Aquasgrani, ubi Regis comitatus erat, cum maximis copiis adventurum. Nec dictis ejus, quamvis vanissimis omnino fides abnuebatur, quin potiùs putaretur tale aliquid inchoaturus, nisi festinatâ morte fuisset præventus. Nam à proprio satellite interfectus, & suæ vitæ & belli à se inchoati finem acceleravit.* Nec omittendum quod inter varia prodigia, quæ Caroli mortem præcesserunt, idem Auctor ait in expeditione contra prædictum Godofridum suscepta contigisse. *Ipse quoque, cùm ultimam in Saxoniam expeditionem contra Godefridum Regem Danorum ageret, quadam die cùm ante exortum Solis castra egressus iter agere cœpisset, vidit repentè delapsam cælitus cum ingenti lumine facem à dextra in sinistram per serenum aëra transcurrere. Cunctísque hoc signum quid portenderet admirantibus, subitò equus, cui insidebat, capite deorsum merso decidit, eúmque tam graviter ad terram elisit, ut fibulâ sagi ruptâ, balteóque gladii dissipato, à festinantibus qui aderant ministris, exarmatus sine adminiculo levaretur. Jaculum etiam, quod tunc fortè manu tenebat, ita elapsum est, ut viginti vel eo ampliùs pedum spatio procul jaceret.* Hoc autem prodigium, ut & alia multa, quæ commemorantur ab eodem Biographo, *sic aut dissimulavit aut sprevit* Carolus, *ac si nihil horum ad res suas quolibet modo pertineret.*

GODEFRIDI R. MINÆ, ET INTERITUS.

LIV. In iisdem stativis auditum de Wilsis Sclavorum populis, quòd Castellum ad Albim fluvium ceperant. Istius Castelli nomen variis modis ab antiquis Auctoribus enuntiatur; *Hosbuoki* ab Annalistis, Loiseliano, Fuldensi, & Bertiniano; *Hosbuchi* ab Annalista Laureshamensi, *Hocbuoki* ab Annalista Metensi; *Huobbuocki* à Reginone; *Hochboki* ab incerto Auctore in vita Caroli; & *Obuoki* à Monacho Egolismensi. Illo de Castello recurret sermo, hoc enim anno non captum modò sed etiam destructum fuit à Wilsis, & anno sequenti reparatum à Francis, ut iidem testantur Auctores.

CASTELLUM AD ALBIM DIRUITUR A WILSIS.

LV. Luctuosus ex Italia nuncius venit. Obiit enim Mediolani Pippinus Rex octavo Idus Julii, relicto Bernardo filio unico, filiabus verò quinque, Adelhaide, Atalâ, Gundradâ, Bertraïde, ac Thedradâ, quas Carolus *inter filias suas* educari voluit, ut ex Eginhardo jam notavimus. Carolo filiæ septem supererant natæ ex quinque conjugibus, Rothaïs ex Himiltrude, Berta & Gisla ex Hildegarde, Thedrada & Hildrudis ex Fastrada, Rothildis ex Mathalgarde, & Adeldrudis ex Gersuinda. Rotdrudis à nobis omittitur, quia vitam uno ante Pippinum fratrem mense terminavit, octavo videlicet Idus Junii. Sic enim ad hunc annum scribit Annalista Loiselianus. *Hrudtrud filia Imperatoris, quæ natu major erat,* VIII *Idus Jun. diem obiit.* Adstipulantur Annalistæ, Laureshamensis, Fuldensis, Bertinianus, & Metensis, necnon Regino, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in vita Caroli. Rotdrudis apud hos omnes Scriptores *natu major* ceteris Caroli filiabus dicitur, & apud Eginhardum in ejusdem Caroli vita, *filiarum ejus primogenita* nuncupatur, id est, primogenita inter Caroli & Hildegardis filias, quæ pueritiæ annos excesserunt; nam Adheleïs, quæ discessit in cunis, prima fuit Caroli & Hildegardis proles, & Rothaïs ex Himiltrude nata est, antequàm Carolus duxisset ipsam Hildegardem quæ Rotdrudem peperit. Vixit Rotdrudis annos triginta-quinque, viro non nupsit, etsi Constantino Græcorum Imperatori aliquando desponsata fuerit. Ex illicita copula peperit Ludovicum, qui *nepos Caroli Imperatoris ex filia majore natu Rotrude* nuncupatur

OBIT ROTRUDIS CAROLI AUG. FILIA.

AN. CH. 810.

in Annalibus Bertinianis [a]. Dolorem, quem Carolus ex obitu Rotdrudis filiæ conceperat, auxit hoc eodem anno mors Pippini filii. Paulò pòst, ut ex Eginhardo conjicimus, natus est eidem Carolo ex Adelluida sive Adallinda Thedericus, tanto mœrori solatium longè impar.

[a] Ad an. 867

NASCITUR THEODORICUS EJUSDEM CAROLI FILIUS.

Carolus, priusquàm Aquisgranum rediret, Legatos Constantinopoli Cordubâque sibi directos rescivit, eos tamen audivit Aquisgrani, cùm illuc reversus esset. Interim, teste Chronographo Moissiacensi, *misit scaras suas ad Marchas, & mandavit civitatem ædificare ultra Albiam in loco, qui dicitur Esseveldoburg*, aliis Esselsfelt, *& mandavit illis hominibus, qui custodirent civita-*
LVI. *tem.* Habuit quoque Placitum apud Verdam, & Obotritis Regem seu Ducem præfecit. Breve Chronicon San-Dionysianum, quod Tomis, quarto, quinto, & sexto, non rarò citavimus, in hoc anno sic desinit. DCCCX. *Carolus Imp. cum exercitu Francorum perrexit in Saxonia, & ibi Placitum habuit in Fereda, & ibi Wenedi venerunt, & dedit illis Regem.* Feredam urbem, Verdam ad Aleram fluvium jam interpretati sumus. De Winidis autem seu Wenedis & de Sclavis lege quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum octogesimum, Chronographus enim Moissiacensis ad illum annum, ut observavimus, Obotritos nomine Winidorum intelligit, nec aliam gentem ad hunc annum in Chronico San-Dionysiano proximè allegato designant *Wenedi*, quia Obotriti ab anno priore, quo Thrasiconem Ducem fraude Danorum circumventum atque interfectum amiserant, carebant Rege seu Duce, idcóque Verdam profecti videntur ad Imperatorem, ut successorem prædicto Thrasiconi subrogaret.

CAROLUS AUG NOVUM OBOTRITIS DUCEM PRÆFICIT.

LVII. Carolus mense Octobri reversus est Aquisgranum, ibique Legatos suscepit, quos Constantinopoli Cordubâque directos jam sciebat, pacémque cum Græcorum Imperatore & Cordubensi Calipha fecisse dicitur. *Imperator*, inquit Annalista Loiselianus, *Aquasgrani veniens mense Octobris, memoratas Legationès* (id est, *unam de Constantinopoli, alteram de Corduba,* quas idem Annalista superiùs attigerat) *audivit, pacémque cum Niciforo Imperatore & cum Abulaz Rege Hispaniæ fecit. Nam Niciforo Venetiam reddidit, & Adimricum Comitem olim à Sarracenis captum, Abulaz remittente, recepit.* Eadem ab aliis repetuntur Annalistis, Laureshamensi, Fuldensi, Bertiniano, ac Metensi, necnon à Reginone, à Monacho Egolismensi, & ab incerto Auctore in vita Caroli. Sunt autem accuratiùs examinanda, debent enim & illustrari notis & mendis expurgari.

LVIII. Inter epistolas Alcuinianas, quæ numero est centesima undecima, scripta fuit longè post obitum Alcuini, & à Carolo Romanorum Imperatore missa Nicephoro Græcorum Imperatori. In his literis, Carolus duplicis Legationis à Nicephoro directæ meminit; unius, quâ Michael Episcopus, Petrus Abbas, & Callistus Candidatus functi sunt anno Redemptoris octingentesimo tertio; alterius, quam Arsatius Spatarius obiit hoc anno. Prioris mentionem fecimus suo loco, posterior manet hîc exponenda.

LIX. Directus est hoc anno cum literis Arsatius ad Pippinum Italiæ Regem, auditâque Pippini morte perrexit Aquisgranum quò vocabatur à Carolo. Utrumque Carolus in suis ad Nicephorum literis sic docet. *Legatum Fraternitatis tuæ, quem ad bonæ recordationis filium nostrum Pipinum Regem misistis, Arsatium scilicet gloriosum Spatarium ad nos cum verbis & literis * ...... tuæ benignè atque honorificè suscepimus. Et quamvis ad nos missus non fuisset, veluti ad nos missum, adhibitâ diligenti curâ, & audivimus, & cum eo de his quæ detulit, quia prudentem animadvertimus, collocutionem habuimus. Nec immeritò, cùm tanta esset, non solùm in literis quas attulit, sed etiam in verbis quæ ex ore illius nostris auribus insonuerunt, optatæ ac semper optandæ pacis copia, ut valdè nobis & quibuscumque Deum amantibus hujuscemodi Legatio placere potuisset, quæ utique tanto fuit caritatis ac pacis favo respersa, ut in palato cordis cujusque fidelis veram possent sapere dulcedinem, posséque judicari penitus insipiens, cui*

* legendum arbitramur *Fraternitatis tuæ*

LEGATUS NICEPHORI IMP. AUDITUR A CAROLO AUG.

talia videantur insipida. Propter quod, postquàm illum in fines Regni nostri pervenisse comperimus, veluti praescii optima ac Deo complacita Legationis ejus, temperare nequivimus, opportunè eum ad nostram praesentiam venire fecimus, maximè tamen quòd is, ad quem illum missum esse constabat, dilectus filius noster Pipinus Rex divino judicio jam rebus humanis excesserat, neque nos illum cum infecto negotio tanto, ad quod perficiendum directus erat, vacuum reverti, pati potuimus. Subjungit nonnulla de priori Legatione, quam Michael Episcopus, Petrus Abbas, & Callistus Candidatus ante septennium obierant, nec dissimulat se longâ fuisse suspensum expectatione, quòd literis per eos Constantinopolim directis responsa nec per Legatum nec per epistolam susciperet. Deinde ad Arsatium sic redit. *Audito adventu memorati Legati Dilectionis tuae, Arsatii gloriosi Spatarii, magnoperè gavisi sumus, confidentes nos de rebus incertis ad optatam certitudinem perventuros, & de his, quae praedictis Missis tuis*, nempe Michaeli Episcopo, Petro Abbati, & Callisto Candidato, *ad te perferenda dedimus, responsum esse recepturos. Et reverà ita factum est. Sensimus enim ex parte mea, quod desiderabamus, ad completionem votorum nostrorum, divini favorem auxilii, & in verbis ac literis, quae per Legationem memorati Legati perlata sunt, quamvis ad filium nostrum scripta & directa essent, non minimam nos desiderata responsionis accepisse portionem. Proinde Omnipotenti Deo non quales debuimus, sed quales potuimus, gratias agimus, quòd corai Dilectionis tuae, quam quaesivimus, ac desiderabilem pacis voluntatem inspirare dignatus est, orantes secundùm Apostolum, ut Deus, qui vobis in hac pace, velle tribuit, ipse perficere tribuisset. Propter quod nihil morantes, sed omni cunctatione ac dubitatione penitus abjectâ Legatos nostros praeparavimus ad tuam amabilem Fraternitatem dirigendos.* Agemus anno proximo de Legatis quos Carolus ad Nicephorum misit, Arsatio Constantinopolim tunc redeunte.

AN. CH. 810. CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

Carolus, licèt sit Imperator, & filios suos, Pippinum per Italiam, Ludovicum per Aquitaniam, utrumque ab annis undetriginta, Carolum per Neustriam ab annis uno ac viginti completis Reges instituerit, imò universam penè Franciam inter eosdem filios ante quadriennium diviserit, Francicas omnes ditiones, quantaecumque sunt & ubicumque sitae, Regnum suum appellat. *Postquàm*, inquit, *illum*, nempe Arsatium, *in fines Regni nostri pervenisse comperimus*. Atque hinc duae res attendi plurimùm debent. Carolus, ubi filios suos Reges dixit, eos in consortium Regni tantùm vocavit, nec abdicavit se provinciis, quas eorum regimini commisit. Et postquàm Imperatoris & Augusti nomen adeptus est, ditiones suas haud Imperii novâ complexus est appellatione, sed usurpato à Majoribus Regni nomine, quia non eas ut Imperator & Augustus sed ut Rex obtinebat, Imperatoris enim Titulo ne vicus quidem fuerat attributus. LX.

In iisdem literis Carolus Nicephorum fratrem suum non semel appellavit, ut ostendunt hae loquendi formulae; *Legatum Fraternitatis tuae*; &, *Legatos nostros praeparavimus ad tuam amabilem Fraternitatem dirigendos.* Hac arte vicit invidiam Orientalium Imperatorum valdè super hoc indignantium, quòd Imperatoris & Augusti nomen accepisset. *Vicit eorum autem invidiam*, inquit Eginhardus, *magnanimitate, quâ eis procul dubio longè praestantior erat, mittendo ad eos crebras Legationes, & in epistolis Fratres eos appellando.* LXI.

Praecipuum autem observationum caput hoc esto. *Legatos nostros*, ait Carolus in praecitatis ad Nicephorum literis, *praeparavimus ad tuam amabilem Fraternitatem dirigendos.* Hi Legati fuerunt Heyto Basileensis Episcopus, Hugo Comes Turonicus, & Aio Langobardus de Foro-Julii. Susceperunt iter in Orientem anno sequenti, redierúntque cum Legatis Constantinopolitanis, per quos Michael Imperator *pacem à Nicephoro* decessore *inceptam confirmavit* anno Redemptoris octingentesimo duodecimo, ut veteres Annalistae, Loiselianus, Laureshamensis, Fuldensis, Bertinianus, ac Metensis, necnon Regino, Monachus Egolismensis, & incertus Auctor in LXII.

AN. CH. 810. vita Caroli, testantur. Ergo interpretatione simul & emendatione iidem egent Auctores, ad annum Redemptoris octingentesimum decimum, quo pacem inter Carolum & Nicephorum Augustos certis legibus initam sic asserunt. *Imperator pacem cum Niciforo Imperatore fecit. Nam Niciforo Venetiam reddidit.* Pax inter ambos Imperatores utcumque dici potest hoc anno facta, quia tunc utrimque cessatum est ab armis, & pacis conditiones, de quibus hoc anno cœptum est agi, Legatis intercurrentibus, ab utraque tandem parte post biennium approbatæ sunt ac firmatæ. De pacis legibus non est hic disputandi locus, de illis enim seriùs conventum est anno Redemptoris octingentesimo duodecimo. Tamen obiter hic observa turpiter eos allucinari, qui Venetiam Nicephoro à Carolo redditam hoc anno volunt. Erat enim Venetia provincia liberi juris, quæ neutri Augustorum patebat, cùm subacta est à Pippino Caroli filio.

Utrimque ab armis cessatur.

LXIII. A Legatione Constantinopolitana transeundum nobis est ad Cordubensem. Utramque enim Carolus audivit Aquisgrani, cùm illuc è Saxonia mense Octobri reversus esset. Si fides est Annalistæ Loiseliano & aliis Auctoribus suprà nominatis, *Imperator pacem cum Abulaz Rege Hispaniæ fecit, & Adimiricum Comitem olim à Sarracenis captum, Abulaz remittente, recepit.* At quid illam Legationem antecesserit, audiendum priùs ex Astronomo, qui vitam & actus Ludovici Pii conscripsit, & in ista lucubratione, postquàm res enarravit, quæ superiore anno gestæ sunt in obsidio Tortosæ, stylum suum ad aliam expeditionem, quam ipsemet Ludovicus suscepit, ita convertit. *Porrò anno huic proximo Ludowicus Rex per semetipsum Tortosam repetere statuit, habens secum Heribertum, Liutardum, Isembardum, validúmque Franciæ supplementum. Quò perveniens, adeò illam arietibus, mangonibus, vineis, & ceteris instrumentis lacessivit & protrivit muralibus, ut cives illius à spe deciderent, infractósque suos adverso Marte cernentes, claves civitatis traderent. Quas ille rediens cum multo favore patri retulit. Qua res magnum Sarracenis & Mauris pro talibus gestis incussit metum, verentibus ne singulas civitates par sors involveret. Reversus est igitur Rex à civitate post quadraginta dies inchoata obsidionis, & in proprium se contulit Regnum.*

Ludovicus R. Tortosam expugnat.

LXIV. Alhaca sive Abulaz Calipha Cordubensis, id est, Saracenorum Rex in Hispania, Tortosam seu Dertosam à Francis expugnatam ægerrimè tulit, verebatur enim plurimùm, ne trans Iberum, qui civitatem illam alluit, & citeriorem Hispaniam ab ulteriori separat, victores Franci latè per ulteriorem Hispaniam effunderentur, maximè si certus fieret, qui de Cæsaraugustæ & Oscæ Præfecto spargebatur rumor. Hic Præfectus, nomine Amoroz, post obitum Aureoli Comitis, qui trans Pyrenæum montem in confinio Francorum & Maurorum *contra Oscam & Cæsaraugustam residebat, ministerium ejus invasit, & in Castellis illius præsidia posuit. Missáque ad Imperatorem Legatione, sese cum omnibus, qua habebat, in deditionem illi venire promisit,* ut anno superiore dictum est ex veteribus Annalistis. Hoc autem anno, *postquàm Imperatoris Legati ad eum pervenerunt, petiit ut colloquium fieret inter ipsum & Hispanici limitis Custodes, promittens se in eo colloquio cum suis omnibus Imperatoris in deditionem esse venturum. Quod, licèt Imperator ut fieret annuisset, multis intervenientibus causis remansit infectum.* Hæc iidem Annalistæ. Ceterùm Amoroz anno præterito rebus suis malè consuluit, occupatis enim Francorum Castellis iram bellicosæ victoriosæque gentis in se concitavit, directáque pòst ad Carolum Legatione venit apud Alhacam in suspicionem proditionis. Haud prudentiorem se gessit hoc anno, nam variis usus tergiversationibus ac dolis Francos sibi reddidit infensiores, nec studuit in gratiam redire cum Calipha. Carolus odium dissimulavit, tempus ultioni sumendæ percommodum præstolaturus. Alhaca classem instruxit adversùs Francos, & Abderrahmanum filium suum copiis adversùs Amotozum sive Ambtocium[a] præfecit. Utramque expeditionem Annalista Loiselianus, quocum ceteri con-

[a] Marian. l. 7. c. 12.

sentiunt, sic attingit. *Mauri de tota Hispania maximâ classe comparatâ primò Sardiniam deinde Corsicam appulerunt, nullóque in ea invento præsidio Insulam penè totam subjecerunt.* Et inferiùs. *Corsica Insula iterum à Mauris vastata est. Amoroz ab Addiraman filio Abulaz de Cæsaraugusta repulsus, & Oscam intrare compulsus est.* Alhaca prosperis hisce successibus haud adeò fuit elatus, ut oblivisceretur periculi, quod à Francis imminebat. Quapropter Aquisgranum direxit Oratorem, qui pacem cum Imperatore sanciret. Ex pacis initæ conditionibus ab Alhaca remissus est Comes è gente Francorum olim à Saracenis captus. Huic Comiti nomen apud Annalistam Loiselianum & Monachum Egolismensem *Adimricus*, apud Annalistam Fuldensem & incertum Auctorem *Hainricus*, apud Reginonem *Heinricus*, apud Annalistam Laureshamensem *Heimrichus*, apud Annalistam Bertinianum *Haimricus*, apud Annalistam Metensem *Heimericus*. Quæ proximis annis narrabuntur, pacem illam cum Mauris haud firmam ostendent.

AN. CH. 810.

ALHACA R. CORDUBÆ PACEM INIT CUM FRANCIS.

Carolus ad Aquisgranense palatium reversus, ibi non tantùm Oratores audivit Nicephori Constantinopolitani Imperatoris & Alhacæ Caliphæ Cordubensis, sed & Capitulare promulgavit, de quo Jacobus Sirmondus ex Metensi Codico sic loquitur in elencho publicorum Conventuum, quos Carolus jam Imperator celebravit. *Anno X in Aquis Palatio, Capitula XVIII. De clamatoribus &c.* Hoc Capitulare duodeviginti distinctum in Capitula nobis ex eodem Codice Metensi communicavit Stephanus Baluzius cum hocce Titulo. *Capitula, quæ anno decimo Imperii Domini Karoli Serenissimi Augusti Aquis Palatio commonita sunt.* Inserta sunt illa Capitula libris Capitularium primo & tertio necnon & Appendicibus primæ ac secundæ. LXV.

CAROLUS AUG. EDIT CAPITULARIA.

Primum Capitulum est de impedimento clamatorum. *De clamatoribus, qui magnum impedimentum faciunt in Palatio ad aures Imperatoris, ut Missi seu Comites illorum Missos transmittant contra illos, qui mentiendo vadunt, ut eos convincant.* Huic Capitulo simillimum est quod occurrit undesexagesimum in tertio Capitularium libro. LXVI.

Secundum. *Ut ante Vicarium & Centenarium de proprietate aut libertate judicium non terminetur aut adquiratur, nisi semper in præsentia Missorum Imperialium, aut in præsentia Comitum.* Hoc Capitulum est duodetricesimum Appendicis secundæ. LXVII.

Tertium. *De homicidiis factis anno præsenti inter vulgares homines, quæ propter pulverem mortalem acta sunt*, vel ut habet Appendicis prædictæ Capitulum undetricesimum; *de homicidiis factis anno præsenti inter vulgares homines, quasi propter pulverem mortalem.* LXVIII.

Quartum. *Ut Sacerdotes admoneant populum, ut eleemosynam dent & orationes faciant propter * diversas plagas quas assiduè pro peccatis * patimur.* Huic Capitulo tribúsque proximè sequentibus simillima sunt quatuor postrema libri primi Capitularium. LXIX.

* pro diversis plagis * peccatis nostris

Quintum. *Ut ipsi Sacerdotes, unusquisque secundùm ordinem suum prædicare & docere studeat plebem sibi commissam.* LXX.

Sextum. *De ebrietate, ut primùm omnium seniores semetipsos exinde caveant *, & eorum junioribus exemplum bonum * sobrietatis ostendant.* LXXI.

* veteres * bona

Septimum. *Admonendi sunt omnes generaliter, secundùm Evangelicam auctoritatem, ut sic luceant opera * eorum bona coram hominibus, ut glorificent Deum, qui in cælis est.* LXXII.

* opera vestra.

Octavum. *De fugitivis, qui per diversas provincias detenti * & occultati contra Præceptum Domini Imperatoris sunt, ut qui eos post præteritum tempus susceperit aut retinet, bannum Dominicum componat.* Hoc Capitulum duóque subsequentia reperiuntur in tertiò Capitularium libro [a]. LXXIII.

* ducti

[a] Capp. 60. 61. 62.

Nonum. *De pace & justitia infra patriam, sicut sæpè per alia Capitula jussimus, adimpletum fiat.* LXXIV.

AN. CH. 810.

LXXV. Decimum. *De latronibus, qui magnam habent blasphemiam, quicumque aliquem ex ipsis comprehenderit, nullum damnum exinde patiatur.*

LXXVI. Undecimum. *De heribanno, ut diligenter inquirant Missi, qui hostem facere potuit & non fecit, ut ipsum bannum componat, si habet unde componere possit. Et, si non habuerit unde componere valeat, rewadiatum fiat & inbreviatum, & nihil pro hoc exactatum fiat usquedum ad notitiam Domni Imperatoris veniat.* Hoc Capitulum quatuórque subsequentia simul quoque conjunguntur in Appendice jam laudata [a].

[a] Capp. 28. & seqq.

LXXVII. Duodecimum. *Herisliz qui factum habent, per fidejussores ad Regem mittantur.* Tomo superiore ad annum Redemptoris octingentesimum primum [b], *Herisliz* sive *Herilix* aut *Erilix* exercitûs desertionem jam interpretati sumus.

[b] Num. 16.

LXXVIII. Decimum-tertium. *De beneficiis destructis, & alodibus restauratis*, vel *alode restaurato*, ut habet Appendix præcitata.

LXXIX. Decimum-quartum. *De freda exigenda.*

LXXX. Decimum-quintum. *De materiamine ad naves faciendas.*

LXXXI. Decimum-sextum. *De vulgari populo, ut unusquisque suos juniores distringat, ut meliùs ac meliùs obediant & consentiant mandatis & praeceptis Imperialibus.* Hoc Capitulum idem cum sexagesimo tertio libri tertii Capitularium. Quæ verò sequuntur & Capitulare claudunt duo postrema Capitula, sunt eadem cum tricesimo-primo & tricesimo-secundo Appendicis primæ.

LXXXII. Decimum-septimum. *De eleemosyna mittenda ad Hierusalem propter Ecclesias Dei restaurandas.*

LXXXIII. Decimum-octavum. *Ut nullus hominibus malignis consentiat, sed magis, in quantùm potest, resistat. Ut pauperes, orphani, viduæ, & Ecclesia Dei, pacem habeant.*

LXXXIV. Alterùm Capitulare nobis ex eodem Metensi Codice communicavit etiam Stephanus Baluzius cum hoc apice Chronologico. *Item de anno* x. Hoc Capitulare sexdecim Capitula, vel potiùs totidem Capitulorum Titulos, atque eandem fermè, quam superius, materiam complectitur, ut ex singulorum Capitulorum collatione liquet.

LXXXV. I. *De tribulatione generali, quam patimur omnes, id est, de mortalitate animalium & ceteris plagis.* II. *De prædicatione per singulas Parrochias.* III. *De Evangelio, ut luceat lux vestra coram hominibus.* IV. *De omnibus vitiis & ebrietate fugienda* *. Quatuor hosce Titulos confer cum Capitulis, quarto, quinto, sexto, & septimo, superioris Capitularis. V. *De semetipso & sua familia uniuscujusque* * *corrigenda.* VI. *De orationibus in invicem faciendis.* VII. *De innocentibus occisis inquirendum.* Lege in priore Capitulari Capitulum tertium de homicidiis. VIII. *De clamatoribus, quomodo castigentur.* Superioris Capitularis primum Capitulum est de impedimento clamatorum. IX. *De beneficiis non benè condrictis inquirendum*, ut in priore Capitulari, Capitulo decimo-tertio, de beneficiis destructis. X. *De mendacio & perjurio cavendo.* XI. *De heribanno exigendo.* XII. *De pauperibus, qui minimè solvere possunt.* XIII. *De freda exigenda.* XIV. *De his, qui herisliz fecerunt, ut fidejussores donent.* XV. *De rebus & mancipiis, ut ante Vicarios & Centenarios non conquirantur.* XVI. *De latronibus, quomodo distringantur.* Hujus Capitularis sex postremi Tituli respondent Capitulis, undecimo, decimo-quarto, duodecimo, secundo, & decimo; superioris Capitularis.

* fugiendum

* unusquisque

LXXXVI. Ex Codice Metensi tertium quoque Capitulare nobis exhibuit Stephanus Baluzius hoc consignatum anno, inscriptúmque *de instructione Missorum*, quam quinque distinctam in Capitula subjicimus.

LXXXVII. I. Capitulum. *Ut tales sint Missi in Legatione sua, sicut decet esse Ministros Imperatoris strenuos, & perficiant quod eis injunctum fuerit. Aut, si non potuerint, Domno Imperatori notum faciant quæ difficultas eis resistat ne illud perficere possint.*

II. *Ut*

II. *Ut quicquid de ejus jussione cuilibet præcipere & commendare debent,* AN. CH.
potestativè annuntient atque præcipiant. Et non sibi faciant socios inferioris ordi- 810.
nis homines; qui semper inde retrò res qualescunque tractare volunt, sed illos sibi LXXXVIII.
socient, qui ad effectum unamquamque rem reduci cupiunt.
III. *Quando justitiam pauperibus facere jusserint, semel aut bis præcipiant* LXXXIX.
ut justitia facta fiat. Tertiâ vice, si nondum factum est, ipsi pergant ad locum
& ad hominem qui justitiam facere noluit, & cum virtute tollant ab eo quod in-
juste alteri tulit, & reddant illi cujus per justitiam esse debuit.
IV. *Ut qui bannum Domni Imperatoris vel freda dare debet, accipiatur illa* XC.
solutio, & ad eum inferatur, ut ipse tamen det cuicunque ei placuerit.
V. *Quicunque illis justitiam facere volentibus resistere conatus fuerit, Dom-* XCI.
no Imperatori annuntient. Similiter quicunque contra justitiam alterum in Pla-
cito defendere voluerit, legitimam pœnam incurrat, cujuslibet homo sit, sive Dom-
ni Imperatoris, sive cujuslibet filiorum & filiarum vel ceterorum potentium ho-
minum.

Annalista Loiselianus aliique res hoc anno gestas sic claudunt. *Godofrido* XCII.
Danorum Rege mortuo, Hemmingus filius fratris ejus in Regnum successit, ac pa- PACEM
cem cum Imperatore fecit, quæ postero anno datis vicissim sacramentis confir- INIT CUM
mata est, ut dicemus suo loco. HEMMIN-

Atho sive Otho Spirensis Episcopus obiit hoc anno, cùm sedisset annos GO DANO-
octo. Successit Freydo seu Fraydo, cui Carolus insignia Privilegia conces- RUM R.
sit. Lege Eysengreinium, Bruschium, & Bucelinum, in Episcoporum Spi- XCIII.
rensium Catalogis. EPISCOPI SPIRENSES.

Erectus in eadem provincia Moguntiacensi novus apud Salingestadium XCIV.
hoc anno videtur Episcopatus, cujus Infulas primus gessit Hildegrimus anteà
Catalaunensis Episcopus, & Sancti Ludgeri primi quondam Mimigardevor-
densis Episcopi frater germanus. Episcopatum inierunt, Mimigardevorden-
sem Ludgerus anno Redemptoris octingentesimo secundo, Catalaunensem
Hildegrimus anno Redemptoris octingentesimo quarto. Tenebantur eodem
idololatriæ profligandæ desiderio. Fratrem juvabat Hildegrimus evocatus
Catalauno, nonnumquam simul apud Helmstadium degebant. Anno Re-
demptoris octingentesimo nono Ludgerus obiit. Ejus exequias curavit Hil-
degrimus, nec amplius Catalaunum reversus creditur. Si fides est Ditma-
ro [a], *Halverstadensis Ecclesia* Rector fuit XLVII *annos*, & ab hoc seculo [a] Lib. 4. in fin.
discessit *regnante tunc Ludovico Pio Imperatore, anno Dominicæ Incarnationis*
DCCCXXVII. Krantzius eidem quoque Hildegrimo annos Episcopatûs in
Germania septem & quadraginta tribuit, quadraginta *in loco Salingstede*,
septem apud Halberstadium, sic enim scribit in sua Metropoli [b]. *Rex in-* [b] Lib. 1. c. 3.
victus extruxit in loco Salingstede insignem Ecclesiam, quam in honorem Divi ERIGITUR
Stephani jussit consecrari, præposuitque primum ei Episcopum, egregium virum EPISCOPA-
Hildegrinum, germanum fratrem Ludgeri. Et paulò pòst. *Hildegrinus autem* TUS SALIN-
Pontifex, quùm diu præfuisset Ecclesiæ, auctus rebus & populo, illustrius Deo GESTADIEN-
Templum cogitavit erigere. Hac dum cogitatione torqueretur, monitus est ab An- SIS.
gelo, alium esse Deo placidiorem locum, quo novum Templum erigeret; monstra-
vitque Halberstadium, populo frequentiorem locum. Ibi tum Pontifex constituto
Templo ac consecrato Sedem esse suam constituit. Ibique præfuit annis septem,
quùm priore loco totos exegisset quadraginta. Error in illis Auctoribus manifestè
patet, Catalaunensis enim Episcopus adhuc erat Hildegrimus anno Redem-
ptoris octingentesimo nono, quo mors Ludgeri fratris contigit. Emendatio
commodiùs fieri nequit, quàm si dicatur Hildegrimus in Germania sedisse non
annos XLVII. sed X. & VII. id est, annos X apud Salingestadium, septem
apud Halberstadium. Hac adhibitâ correctione, Salingestadiensis Episcopatus
erigitur hoc anno, decimóque pòst anno sive anno Redemptoris octingentesimo
vicesimo Sedes Episcopalis Halberstadium transfertur. De Salingestadio &
Halberstadio Philippus Ferrarius hæc habet. *Salingstadium, Salingstede, aliis Se-*

AN. CH. 810.
CAROLI IMP. 10.
PIPPINI LUDOV. RR. 30.
CAROLI R. 22.

lingstat, oppidum Germaniæ in Franconia, ad Mœnum fluvium, à Francofurto tribus leucis in ortum, olim urbs Episcopalis à Carolo Magno erecta, cujus Sedes Episcopalis Halberstadium in Saxonia translata est. At quis Salingestadiensem Diœcesim avulsam à Moguntina putet, aut inter Episcopatus, quos Carolus Magnus in Saxonia condidit, suspicetur unum reperiri, cujus urbs primaria Witciburgum inter ac Moguntiam sita sit ad Mœnum in regione Christo dudum asserta? Longè aliter sentiendum ex Petro Bertio in urbibus Germaniæ & ex Michaele Antonio Baudrando in Lexico Geographico. Bertius in Halberstadio Saxoniæ sic scribit. *Constat Carolum Magnum, qui ad debellandos domandósque Saxonas vim simul externam & pietatis studia conjunxit, ut non tam sibi populos, quàm Christo Ecclesiam inter paganos colligere crederetur, OsterWici magnificum Templum Stephano sacrum condidisse, & loco nomen boni ominis dedisse Seligenstadii, præfecto etiam Episcopo Hildegrino Catalonensi Gallo. Sed quùm locus ille minùs placeret, transtulisse inde Sedem Episcopalem ad confluenteis amnium Albis & Ora, atque ex eo nomen urbi inditum initio Alborestadium, quod posteà transiit in Halberstadium.* Et Baudrandus in Ostervico, sic. *Ostervicum, Osterwick, oppidum est Germaniæ, aliis Ostrovicum dictum, in Saxonia Inferiori & in Halberstadiensi Principatu, ad amnem Olsam, ubi aliàs Sedes Episcopalis Halberstadiensis. Subest dominio Electoris Brandeburgici, 3 milliaribus Germanicis distat ab Holberstadio in Occasum, & ferè quinque à Brunsvico in Meridiem.* Habes jam Salingestadium urbem Episcopalem non ad Mœnum amnem qui dexteram Rheni ripam apud Moguntiacum subit, sed ad Olsam fluvium cujus aquæ in dexteram Obacri ripam supra Wolfebutellam egeruntur. Bertius in præcitato textu, cùm de Seligenstadio, & *præfecto Episcopo Hildegrino Catalonensi Gallo* disserit, Hildegrimum, qui gente Frisius fuit & Episcopatum in Gallia Catalaunensem gessit, non Episcopum Catalaunensem sed virum Gallum Catalauni natum videtur agnoscere. Posteà clariùs in Halberstadiensium Episcoporum Catalogo mentem suam exponit, & Hildegrimum ex cive Catalaunensi Catalaunensem Episcopum atque ex Episcopo Catalaunensi Salingestadiensem Episcopum, postremò Halberstadiensem factum sic affirmat. *Hildegrinus Catalaunensis, patre Dietgrino, matre Lieburgâ editus, ex Episcopo Catalonensi factus primum Episcopus Salingenstadianus, posteà Halberstadiensis, anno Domini 780, præfuit Ecclesiæ annos 47, obiit anno 827.* Duplicis adhuc erroris est reus, Hildegrimus enim natus est in Frisia, nec annos sedit septem & quadraginta. Lege Tomo quinto [a], quæ de parentibus ac patria Ludgeri atque Hildegrimi scripta sunt. Hildegrimus, cujus obitus anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo consignatur, ad Episcopatum Catalaunensem promotus est anno Redemptoris octingentesimo quarto, dignitatem igitur Episcopalem annis duntaxat tribus ac viginti tenuit. Episcopatu Catalaunensi post sex administrationis annos dimisso factus est Episcopus Salingestadiensis hoc anno reparatæ Salutis octingentesimo decimo. Helmenstadium, quod Sanctus Ludgerus contra Vandalos communierat, attributum est Diœcesi Salingestadiensi, & quia Monasterium Helmenstadiense, quod idem beatus Ludgerus erexerat, Cœnobio Werthinensi subjiciebatur, deinceps Episcopi Mimigardevordensis & Salingestadiensis sive Helberstadiensis aut simul, aut alternatim Provisores ac Rectores fuerunt Werthinensis Monasterii, donec ab illius loci Monachis eligi cœpit Abbas ex licentia, quam Regio Diplomate Ludovicus Rex Orientalis Franciæ, nepos Ludovici Pii, concessit XI *Kal Jun. an. Dn. Incarnationis* DCCCLXXVII, *anno primo Regni* [b]. Post Hildegrimum sive Hildegrinum in Catalaunensium Episcoporum Catalogo ponitur Adalelinus, qui vocatus etiam reperitur Alderinus, Alderius, Aldeblerinus, & Aldaberinus. De utroque sermo non semel fiet. Hoc autem loco prætermitti non possunt Versus rhytmici, quibus Poëta Werthinensis, in encomio beati Ludgeri, Hildegrimum ejus fratrem ac discipulum egregiè commendat,

HILDEGRIMUS FIT PRIMUS EP.

DIMISSO EPISCOPATU CATALAUNENSI.

ADALELINUS FIT EP. CATALAUNENSIS.

[a] Ad an. 758. nn. 25. & seqq.

[b] Bucelin. in Monasteriol. Imp. Germ. in Werthina.

multarum enim rerum, quas suprà memoravimus, confirmationem haud spernendam sic involvunt. AN. CH. 810. CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

Ita ut plurimis studeret discipulis
Omni semper mane lectionem dare.
Quos & erudiens ipse & instituens
Per honestos mores duxit ad honores.
De quibus plurimi facti sunt Episcopi:
Suus sicut primus frater Hildegrimus:
Qui in Ecclesia dudum fuit aliqua
Catalaunensi Præsul sub Remensi:
Ubi dum degeret, & commissa regeret, LAUS HILDEGRIMI.
Et prosperitatem habuisse fratrem
Liudgerum cerneret, ut gentes converteret,
Quas de paganismo acquisivit Christo;
Et ipse monitus nimirum divinitus
Ad Norththuringensem se committit gentem,
Usus auxilio fratris & hospitio
Manentis in loco Helmenstadt vocato:
Ubi sanctissima ordinantes semina
Evangeliorum in Norththuringorum
Jecerunt pectora, donec Dei gratia
Fecit ibi fructum calos usque ductum.
Est Episcopium adhuc testimonium,
Quo incepit Sedem Hildegrimus idem.
Qui quamvis Werthinæ sit conditus corpore,
Halverstadis tamen sit Patronus. Amen.

XCV. EPISCOPI LEODIENSES. Obiit hoc anno, decimo-quinto Kalendas Novembris Gerbardus Leodiensis Episcopus. Sedit annos sex ac viginti. Datus ei successor Walcandus. Lege Ægidium in Additionibus ad Anselmum [a].

XCVI. ARCHIEP. TREVIRENSES. *Sub hunc annum* Christophorus Browerus ponit obitum Wazzonis Archiepiscopi Trevirensis, cujus res gestæ, silentio Annalium, manent incompertæ. Successit Amalharius, de quo celebrem anno proximo mentionem facturi sumus.

XCVII. EPISCOPI VENETENSES. Auctor Armoricæ Sanctæ Agonem Episcopum Venetensem, cùm Ecclesiam suam annis undecim rexisset, hoc etiam anno mortuum tradit, eique proximum hoc eodem anno successorem Isaacum tribuit.

XCVIII. ABBATES ELWACENSES. Hoc quoque anno decessit Orbaldus Elwacensis Abbas in Augustana Diœcesi. Successit Adalgerus. Utriusque meminit Bucelinus in secunda parte Germaniæ Sacræ.

XCIX. ARCHIEP. BITURICENSES. Apud Joannem Chenutium hoc elogium Stephani Bituricensis Archiepiscopi legitur [b]. Sanctus Stephanus *interfuit Conventui totius Cleri Ecclesiæ Gallicanæ habito Aquisgrani, jussu Ludovici Pii Imp. Sedit annis 8. temp. Greg. 4. Papæ, & dicti Ludovici Pii Imp. & Regis Franciæ. Obiit Idib. Jann. 835. Quiescit verò in Ecclesia Sancti Austregisilli de Castro, & ibidem piè colitur.* De die obitûs, de numero annorum in Pontificatu, de sepultura, de cultu non disputamus. Hæc enim constant ex Patriarchio Bituricensi [c], quod hic Auctor præ manibus habuit, ut ex ipso quoque Chronologiæ nævo patet, in eodem enim Patriarchio Stephanus Archiepiscopus claret *ab anno Christi 827 ad 835, præsidente Romæ Gregorio IV* (malè II in editione Labbeana [d]) *& imperante Ludovico Pio Rege Francorum.* Sed nec ista Chronologia, nec, quæ subsequitur, Archiepiscoporum Bituricensium series admitti potest. Utrobique post Sanctum Stephanum collocatur Ermenbertus, tum Ebroïnus. At Ermenbertus, qui *quinque* duntaxat *annis & tribus diebus* Pastoralem curam administravit, Archiepiscopatum multò citiùs gessit, Carolo enim nondum Imperatore & Fastradâ tum Reginâ Pallium obtinuit ab Ha-

[a] Capp. 33. 34.
[b] Num. 43.
[c] Cap. 43.
[d] Tom. 2. Biblioth.

AN. CH. 810.

driano, ut ad annum Christi septingentesimum octogesimum sextum [a] probavimus ex Pontificio Diplomate. Sæpiùs autem excusæ sunt Ebroini Bituricensis Archiepiscopi literæ cum hac subscriptione. *Actum in anno* X *Imperii Domini nostri Caroli, & anno* XLIII *Regni ejus.* Id est, anno Redemptoris octingentesimo decimo, ante diem Decembris vicesimum-quintum quo decimus annus Imperii Carolini terminabatur, post diem verò Septembris vicesimum-quartum quo Pippinus Rex obiit & Carolus regnare cœpit. Nec ab anno Redemptoris octingentesimo decimo recedit Indictio quarta, quæ notatur in iisdem literis, & initium à Kalendis Septembris hoc eodem anno sumpsit.

[a] Nn. 59. 60.

C.

FORMATÆ LITERÆ EBROÏNI ARCHIEP. BITURICENSIS AD MAGNONEM ARCHIEP. SENONENS.

Idibus igitur Januarii migravit ad Deum hoc anno Stephanus Bituricensis Archiepiscopus, eique datus est successor Ebroïnus, cujus literas hoc eodem anno, Indictione quartâ & anno Regni Carolini quadragesimo-tertio jam inchoatis, datas publicarunt, Fridericus Lindenbrogius capite centesimo octogesimo Formularum solemnium, Hieronymus Bignonius capite duodecimo veterum Formularum incerti Auctoris, Jacobus Sirmondus in Formulis antiquis Formatarum Episcopalium Tomo secundo Conciliorum Galliæ. *Sancto & Deo amabili Magnoni dono Dei Archiepiscopo ex Senonica urbe, ego in Dei Nomine Ebroïnus dono Dei Archiepiscopus ex Biturige urbe, in Domino Jesu salutem [1] optamus vobis in perpetuum. De cetero notum facimus Sanctitati vestræ, quia iste [2] præsens Presbyter, nomen Dodobertus, Parochianus noster, in nostra Diœcesi natus, & sacras literas edoctus sit, eúmque ad ordinem sacrum promoveri jussimus. Posteà verò petiit à [3] nobis licentiam, ut in vestra Parochia apud hominem aliquem nomine [4] Hercambaldum manere possit [5]. Nos verò petitionem illius non denegavimus; nisi licentiam illi dedimus [6], quia scimus, quòd de benè liberis hominibus ortus sit. Unde has literas commendatitias more Ecclesiastico factas ad Sanctitatem vestram misimus, ut scire valeat Deo digna charitas vestra, eum nec fugâ lapsum, nec suâ malitiâ à nobis ejectum, sed nostrâ voluntate destinatum. Et ut certiùs credatis, Græca elementa, quæ octogenarium, quadringintesimum, & primum numerum exprimunt, in primis [7] adnexuimus.* Π *Petri quoque nominis primam literam sumptam in medium [8] adscribere rogavimus. Nihilominus etiam parvitatis nostræ nominis primam literam* E [9]. *Magnitudinis vestræ secundam literam* A, *istius fratris tertiam literam* Δ. *civitatis nostræ quartam* Υ [10]. *& Indictionem [11] quartam adjunximus. Addidimus nonagenarium & nonum numerum, id est,* ϟ' [12] *&* Θ. *& insequenter impressione sigilli nostri subter firmavimus [13], & manu propriâ eam roboravimus, & à [14] Clericis nostris roborari jussimus. Actum in anno* X *Imperii Domini nostri Caroli [15], & anno* XLIII *Regni ejus, in Dei Nomine feliciter. Amen.*

Claudius Robertus in Magnone Archiepiscopo Senonensi fragmentum prædictarum literarum retulit cum hac subscriptione, *anno 2 Imperii, 34 Regni Caroli*, subditque hanc interpretationem, *is est annus Christi 802.* Idem verò fragmentum ad eundem locum Galliæ Christianæ Sammarthani rectè sic restituerunt. *Actum in anno* X *Imperii Domini nostri Caroli, &* XLIII *Regni ejus.* Ebroïnus igitur Bituricensis Archiepiscopus hoc anno Formatas literas, quas proximè recitavimus, Magnoni Archiepiscopo Senonensi pro Dodoberto Presbytero scripsit, ut in ejus Parochia apud Hercambaldum manere posset.

[1] Bignon. salutes
[2] Lindenbrog. Sirmond. quia istum præsentem Presbyterum nomine Dodobertum, Parochianum nostrum, in nostra Diœcesi natum, & sacras literas edoctum, ad ordinem
[3] Bignon. deest à
[4] Bignon. nomen Hercambaldum. Lindenbrog. nomine Hercambaldo
[5] Lindenbrog possit. Bignon. voluisset
[6] Bignon. dedissemus.
[7] Bignon. in primitus adnexuimus
[8] Bignon. medio
[9] Bignon. HE.
[10] Lindenbr. Ω
[11] Bignon. Indictione quarta
[12] Lindenbrog. Bignon. Φ
[13] Bignon. confirmavimus.
[14] Bignon. deest à
[15] Lindenbr. Ill.

CI.
CII.

FORMATARUM EPISTOLARUM USUS ET EXPLICATIO.

Formatarum epistolarum usus inter Episcopos frequentissimus fuit, Clericorum maximè causâ, cùm aliò migrabant, quia sine Formatis literis ad communionem illos recipi, vel in alia Ecclesia ordinari non licebat. Formatæ dictæ sunt, sive quòd certâ formâ certísque notis conceptæ essent, sive etiam à formâ seu sigillo quod addebatur. Græcam earum originem Grecæ literæ ostendunt, quarum numeri in hujuscemodi epistolis observabantur, etiam in Latinis nominibus. Nicænorum quoque Patrum auctoritate institutas eas fuisse, tum alii vulgò tradunt, tum ipsa quæ Attici Episcopi

AN. CH. 810. CAROLI IMP. 10. PIPPINI LUDOV. RR. 30. CAROLI R. 22.

Constantinopolitani titulo circumfertur, vetus conficiendarum Formatarum formula sic docet. *Atticus Episcopus, qualiter Formata epistola fiat. Græca elementa literarum numeros etiam exprimere, nullus, qui vel tenuiter Græci sermonis notitiam habet, ignorat. Ne igitur in faciendis epistolis Canonicis, quas mos Latinus Formatas appellat, aliqua fraus falsitatis temerè præsumeretur, hoc à Patribus* CCCXVIII *Nicæam congregatis & saluberrimè inventum est & constitutum, ut Formatæ epistolæ hanc calculationis seu supputationis habeant rationem. Id est, ut adsumantur in supputationem prima Græca elementa Patris & Filii & Sancti Spiritûs, hoc est,* Π. Υ. Α. *quæ elementa octogenarium, & quadringentesimum, & primum significant numerum. Petri quoque Apostoli prima litera, id est* Π. *qua numerum octoginta significat. Ejus quoque, qui scribit, Episcopi prima litera; cui scribitur, secunda; accipientis, tertia; civitatis, de qua scribitur, quarta; & Indictionis, quæcumque est id temporis, idem qui fuerit numerus adsumatur: atque ita his omnibus Græcis literis, quæ, ut diximus, numeros exprimunt, in unum ductis, unam, quæcumque collecta fuerit, summam epistola teneat. Hanc qui suscipit, omni cum cautela requirat expressè. Addat præterea separatim in epistola nonagenarium & nonum numerum, qui secundùm Græca elementa significat* ΑΜΗΝ.

CIII. Ex superioribus liquet, numerorum, qui in Formatis observantur, alios in omnibus Formatis eosdem semper esse, alios in singulis diversos: illos proinde omnibus communes esse, hos singularum proprios. Communes sunt, qui fiunt ex primis literis Patris, Filii, Sancti Spiritûs, & Petri; nimirum ex literis Π. Υ. Α. Π. quibus hi respondent numeri LXXX. CCCC. I. LXXX. atque ex omnibus literis ΑΜΗΝ, quarum numeri sunt, I. XL. VIII. L. id est ϟθʹ. XCIX. omnium verò summa DCLX. Quare hic idem numerus Formatis omnibus est communis, atque in omnibus idem est. Proprius autem, quia ex prima litera scribentis, ex secunda ejus cui scribitur, ex tertia accipientis, ex quarta civitatis de qua scribitur, & ex Indictionis cujusque nota ducitur, quæ vix unquam in diversis Formatis consentiunt, eo fit ut in singulis diversus existat, ac diversa proinde in diversis utriusque numeri sit summa. Hanc observationem habes inter annotationes Jacobi Sirmondi.

CIV. Ebroïnus communem omnium Formatarum numerum DCLX complexus est octo distinctis numeris, LXXX. CCCC. I. LXXX. I. XL. VIII. L. quorum quatuor priores designantur per Græcas initiales literas, Patris, Filii, Sancti Spiritûs, & Petri Apostoli, id est, per Π. Υ. Α. Π. quatuor verò posteriores per totidem literas, quibus componitur vocabulum ΑΜΗΝ. Deinde proprium Formatæ suæ epistolæ numerum adjecit CCCCXIV. & hunc numerum confecit ex quatuor literis. Ε. Α. Δ. Τ. & ex Indictione IV. id est, ex prima litera sui nominis, ex secunda Magnonis, ex tertia Dodoberti, ex quarta Biturigum, & ex Indictione tum currente. Omnes autem numeri hac formatâ comprehensi summam efficiunt MLXXIV. Atque ut hæc tibi clariora fiant, observa, quos numeros singula Græcorum elementa significent.

Α	I.	Ι	X.	Ρ	C.
Β	II.	Κ	XX.	Σ	CC.
Γ	III.	Λ	XXX.	Τ	CCC.
Δ	IV.	Μ	XL.	Υ	CCCC.
Ε	V.	Ν	L.	Φ	D.
ϛʹ	VI.	Ξ	LX.	Χ	DC.
Ζ	VII.	Ο	LXX.	Ψ	DCC.
Η	VIII.	Π	LXXX.	Ω	DCCC.
Θ	IX.	ϟʹ	XC.	ϡʹ	DCCCC.

AN. CH. 810.

CV. Ebroïnum in Patriarchio Bituricensi [a] sequuntur Sanctus Aigulfus sive Aiulfus & Sanctus Radulpbus. Hujus obitus in Adonis Chronico consignatur anno Redemptoris octingentesimo sexagesimo-sexto. Certa est hæc epocha, nec parum torquet Auctorem Patriarchii Bituricensis & Cbenutium, qui Bituricensem Archiepiscopum non agnoscunt Ebroïnum ante annum Redemptoris octingentesimum quadragesimum, licèt fateantur annos Pontificatûs sex ac viginti Sancto Aigulfo, viginti-quinque Sancto Radulpho in veteri Catalogo tribui. Totam difficultatem diremptam putant, si mensis Ebroïno, Sancto Aigulfo annus assignetur. At secundùm antiquam computationem Sancto Aigulfo sex ac viginti servari possunt anni, cóque calculo Ebroïnus integro quinquennio sedebit, annóque Redemptoris octingentesimo decimo-quinto vitam clauder.

[a] Capp. 45. 46. 47.

ARCHIEPISCOPORUM BITURICENSIUM CHRONOLOGIA.

CVI. Ad hunc annum Imperii Carolini decimum referri debet hæc Beati Honaviensis Abbatis Charta, quam apud Jodocum Coccium in notis ad caput decimum-quartum Dagoberti redivivi reperies. *Ego Beatus, etiam indignus Abbas, dono pro animæ meæ remedio totum & integrum quantumcunque acquisivi, aut collaboravi, sive comparavi, aut etiam per manus bonorum hominum, & per chartas firmas inveni, & per chartam confirmationis Regis Caroli & Imperatoris. Dono autem hoc totum & integrum ad illum locum, & ad illos Sanctos in quorum honore constructus est, & ad pauperes & peregrinos gentis Scotorum*, id est, ad Monasterinm Sancti Michaelis in Insula Hohenauvia. *Dono autem hoc totum, ut ille Abbas, quem ego elegero, secundùm Regulam Ecclesiasticam, post meum obitum habeat. Dono autem primùm Ecclesiam, quam ego construxi in Moguntia civitate; & alteram Ecclesiam, quæ est constructa in silva Marchlicheo sive Luttenbach; & tertiam Ecclesiam in Lognaim, in curte nuncupata Wisicha; & quartam, quæ est in Sterrenbach; & quintam, quæ est in Buranhaim; & sextam, quæ est in Rodahaim; & septimam, quæ est in Hornusa; & octavam in Buchonia, cum omni adjacentia trado atque transfundo, & in perpetuum permaneat, volo, cum terris, pratis, campis, sylvis* &c. *Si quis verò, quod non credo, contra hanc Chartam confirmationis & oblationis venire tentaverit, aut irrumpere voluerit, primitus iram Dei incurrat, & de illa Ecclesia, velut extraneus abjiciatur, & insuper ista confirmatio firma permaneat. Ego Vellumannus rogatus scripsi, & notavi diem, & tempus, & locum. Hac Charta in Mogontia civitate scripta* XI *Kal. Julias, anno* X *Regni Domini nostri Karoli Regis & Imperatoris. Signum Beati Abbatis, qui hanc Chartam fieri rogavit.* &c.

BEATUS ABB. HONAVIENSIS MUNIFICUS ERGA SUUM MON.

CVII. Ad bunc quoque annum, Caroli Imperatoris decimum, memoratur Deipoldus Ebersheimiensis Abbas. Hic literas Immunitatis, quas à Carolo jam acceperat, hoc anno confirmandas curavit. In Ebersheimiensium Abbatum Catalogo sequitur absque ullo Cbaractere Chronologico Gricmaldus seu Grimoldus, de quo nihil præter nomen superest, tum Sambatius, qui florebat anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto. Lege Bucelinum in altera parte Monasteriologiæ.

ABBATES EBERSHEIMIENS.

CVIII. Ad bunc etiam annum, quo Rabanus ætatis suæ vicesimum-quintum absolvit, referenda sunt initia Scholæ Fuldensis, cui Ratgarius Abbas eundem Rabanum præfecit. Lege Trithemium in vita Rabani, &c, ne scrupulum tibi moveat hujus Auctoris Cbronologia, consule quæ Tomo superiore dicta sunt ad annum Christi septingentesimum octogesimum-quintum [b].

SCHOLA FULDENSIS INSTITUITUR.

[b] Num. 110.

AN. CH. 811.
CAROLI IMP. II.
LUDOV. R. 31.
CAROLI R. 23.

ANNUS				
CHRISTI		811.		
CAROLI	IMP.	11.		
	REG.	43.	40.	38.
LUDOVICI	REG.	31.	6.	
CAROLI	REG.	23.	6.	
INDICTIO		4.		

ANNO Redemptoris octingentesimo undecimo Arsatius Orator Nicephori Imperatoris Constantinopolim reversus est. Missi quoque sunt à Carolo Legati, Hetto Basileensis Episcopus, Hugo Comes Turonicus, & Aio Longobardus. Ab illa Legatione suam hoc anno narrationem inchoarunt antiqui Scriptores, qui Gesta Caroli Magni per annos digesserunt. Præmittendum tamen ex Eginhardo videtur ejusdem Caroli Testamentum, Hetto enim Basileensis Episcopus, qui testis adfuit, hoc eodem anno in Orientem posteà profectus est. Conditum illud Testamentum anno ante Caroli mortem tertio, Dominicæ Incarnationis octingentesimo undecimo, Regni Carolini in Francia quadragesimo-tertio, in Italia tricesimo-septimo adhuc currente, Imperii undecimo, Indictione quartâ. Simul rectè conveniunt hi Characteres, exceptóque anno Regni Italici notantur omnes in ipso Testamento, quod ab Eginhardo in vita Caroli publicatum est, & à nobis integrum statim transcribetur. In vulgatis exemplaribus ponitur annus Regni Carolini in Italia XXXVI, restituendus est XXXVII, cujus exitus rectè componitur cum ceteris Characteribus, quibus idem Testamentum consignatur, id est, cum Indictione quarta, cum anno Imperii Carolini undecimo, Regni in Francia quadragesimo-tertio, & Incarnationis Dominicæ octingentesimo undecimo ineunte, priùs videlicet quàm Hetto Basileensis Episcopus iter in Orientem hoc eodem anno susciperet. Hæc ad Chronologiam. Quid autem de Testamento præmittat Eginhardus, audi. *Karolus divisionem thesaurorum, & pecuniæ, ac vestium, aliaque supellectilis coram amicis & ministris suis, annis tribus antequàm decederet fecit, contestatus eos, ut post obitum suum à se facta distributio per illorum suffragium rata permaneret. Quidquid ex iis, quæ diviserat, fieri vellet, breviario comprehendit, cujus ratio ac textus talis est.* Ipsum nunc Testamentum accipe, mendo, quod in annum Regni Italici irrepsit, ad oram rejecto. I.

TESTAMENTUM CAROLI AUG.

In Nomine Domini Dei Omnipotentis, Patris, Filii, & Spiritûs Sancti. Incipit descriptio atque divisio quæ facta est à Gloriosissimo atque Piissimo Domno Karolo Imperatore Augusto, anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi DCCCXI. *anno verò Regni ejus in Francia* XLIII, *& in Italia* XXXVII *, *Imperii autem* XI, *Indictione* IV, *quam piâ & prudenti consideratione facere decrevit, & Domino annuente perfecit, de thesauris suis, atque pecuniâ, quæ in illa die in camera ejus inventa est. In qua illud præcipuè cavere voluit, ut non solùm eleemosynarum largitio, quæ solemniter apud Christianos de possessionibus eorum agitur, pro se quoque de sua pecunia ordine atque ratione perficeretur: sed etiam ut hæredes sui omni ambiguitate remotâ, quid ad se pertinere deberet liquidò agnoscerent, & sine lite atque contentione sua inter se competenti partitione dividere possent. Hac igitur intentione atque proposito omnem supellectilem atque* II.

* In edit. exempl. malè XXXVI.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

substantiam suam tam in auro quàm in argento gemmísque & ornatu Regio, quæ, ut dictum est, illâ die in camera ejus inveniri poterat, primò quidem trinâ divisione partitus est. Deinde easdem partes subdividendo, de duabus partibus XX *& unam partes fecit, & tertiam integram reservavit. Et duarum quidem partium in* XX *& unam partes facta divisio tali ratione consistit, ut quia in Regno illius Metropolitanæ civitates* XX *& una esse noscuntur, unaquæque illarum partium ad unamquamque Metropolim per manus hæredum & amicorum suorum eleemosynæ nomine perveniat, & Archiepiscopus qui tunc illius Ecclesiæ rector extiterit, partem quæ ad suam Ecclesiam data est suscipiens cum suis Suffraganeis partiatur: eo scilicèt modo, ut pars tertia suæ Ecclesiæ sit, duæ verò partes inter Suffraganeos dividantur. Harum divisionum, quæ ex duabus primis partibus factæ sunt, & juxta Metropoliticarum civitatum numerum* XX *& una esse noscuntur, unaquæque ab altera sequestrata, semotim in suo repositorio cum superscriptione civitatis ad quam perferenda est, recondita jacet. Nomina verò Metropoliticarum civitatum ad quas eadem eleemosyna vel largitio data est, hæc sunt. Roma, Ravenna, Mediolanum, Forumjulii, Gradus, Colonia, Maguntiacum, Juvavum quæ & Salizburg, Treveris, Senones, Vesontium, Lugdunum, Rotomagus, Remis, Arelas, Vienna, Darantasia, Ebrodunum, Burdigala, Turones, Bituriges. Unius autem partis, quam integram reservari voluit, talis est ratia, ut illis duabus in supradictas divisiones distributis & sub sigillo reconditis, hæc tertia in usu quotidiano versaretur, velut res quam nullâ voti obligatione à dominio possidentis alienatam esse constaret: & hoc tamdiu, quoad usque vel ipse superstes esset, vel usum ejus sibi necessarium judicaret. Post obitum verò suum, aut voluntariam secularium rerum abdicationem, eadem pars quatuor subdivisionibus secaretur. Et una quidem earum supradictis* XX *& uni partibus adderetur. Altera à filiis ac filiabus, nepotibúsque ac neptibus suis assumpta, justâ ac rationabili inter eos partitione divideretur. Tertia verò, consueto Christianitatis more, in usum pauperum erogaretur. Quarta simili modo nomine eleemosynæ in servorum & ancillarum usibus Palatii famulantium sustentationem distributa veniret. Ad hanc tertiam totius summæ portionem, quæ similiter ut cetera ex auro & argento constat, adjungi voluit omnia ex ære & ferro, aliísque metallis, vasa atque utensilia, cum armis & vestibus, aliâque pretioso aut vili ad varios usus facto supellectili, ut sunt cortinæ, stragula, tapetia, fulcra, coria, sagmata, & quicquid in camera atque vestiario ejus eo die fuisset inventum, ut & hoc majores illius partis divisiones fierent, & erogatio eleemosynæ ad plures pervenire potuisset. Capellam, id est, Ecclesiasticum ministerium, tam id quod ipse fecit atque congregavit, quàm quod ad eum ex paterna hæreditate pervenit, ut integrum esset, neque ullâ divisione scinderetur, ordinavit. Si qua autem invenirentur aut vasa, aut libri, aut alia ornamenta, quæ liquidò constaret eidem Capellæ ab eo collata non fuisse, hæc qui habere vellet, dato justæ æstimationis precio, emeret & haberet. Similiter & de libris, quorum magnam in Bibliotheca sua copiam congregavit, statuit ut ab iis, qui eos habere vellent, justo precio fuissent redempti, preciúmque in pauperes erogatum. Inter ceteros thesauros atque pecuniam tres mensas argenteas, & auream unam præcipuæ magnitudinis & ponderis esse constat. De quibus statuit atque decrevit, ut una ex iis quæ formâ quadrangula descriptionem urbis Constantinopolitanæ continet, inter cetera donaria, quæ ad hoc deputata sunt, Romam ad Basilicam beati Petri Apostoli deferatur, & altera quæ formâ rotunda, Romanæ urbis effigie insignita est, Episcopo Ravennatis Ecclesiæ conferatur. Tertiam quæ ceteris & operis pulchritudine & ponderis gravitate multùm excellit, quæ ex tribus orbibus connexa totius mundi descriptionem subtili ac minutâ figuratione complectitur: & auream illam, quæ quarta esse dicta est, in tertia illius & inter heredes suos atque in eleemosynam dividendæ partis augmentum esse constituit. Hanc constitutionem atque ordinationem, coram Episcopis, Abbatibus, Comitibúsque, qui tunc præsentes esse potuerunt, quorúmque hic nomina scripta sunt, fecit atque constituit. Episcopi, Hildebaldus, Riculfus, Arnulfus, Vulfarius, Bernuinus, Laiddradus, Joannes, Theodulfus,*

Theodulfus, Jesse, Hetto, Waldgaudus. Abbates, Fridugisus, Adalungus, Engilbertus, Hirmino. Comites, Walach, Meginherius, Odulfus, Stephanus, Unrochus, Burchardus, Meginhardus, Hatto, Richwinus, Eddo, Erchengarius, Geraldus, Bero, Hildigarius, Riculfus. AN. CH. 811.

Hujus Constitutionis testes sunt Archiepiscopi septem, Episcopi quatuor; *Hildebaldus* Archiepiscopus Coloniensis; *Riculphus* Archiepiscopus Moguntinus; *Arnulphus*, qui nobis idem videtur ac Arno Juvavensis seu Salisburgiensis Archiepiscopus; *Vulfarius* Archiepiscopus Remensis; *Bernuinus* Vesontionensis Archiepiscopus, Gedeonis à nobis Tomo superiore laudati proximus successor; *Laiddradus* Archiepiscopus Lugdunensis; *Joannes* Arelatensis Archiepiscopus; *Theodulfus* Episcopus Aurelianensis; *Jesse* Episcopus Ambianensis; *Hetto* Basileensis Episcopus; *Waldgaudus* seu Walcandus Episcopus Leodiensis. III. TESTES ARCHIEPISCOPI, EPISCOPI.

Testes sunt & Abbates quatuor; *Fridugisus* Abbas Sam-Martinianus & Cormaricensis, *Adalungus* Abbas Laureshamensis, *Engilbertus* Abbas Centulensis, & *Hirmino* Abbas Sancti Germani prope muros Parisienses. Fridugisi, Adalungi, & Engilberti mentionem sæpè fecimus, Hirminonis verò sive Irminonis nequaquam. Roberto, quem non semel laudavimus, in administrationem Monasterii successit Irmino. De utroque sic scribit Interpolator Continuatoris Aimoiniani [a]. *Robertus Abbas Sancti Germani Monasterii vitâ decessit. Irmino quoque prudentissimus vir loco ejus successit.* Id autem perperam rejicit post narrationem rerum, quas veteres Annales anno Redemptoris octingentesimo duodecimo consignant, hoc enim anno post Christum natum octingentesimo undecimo, cùm Carolus Testamentum suprà descriptum condidit, Abbatiale munus Irmino jam gerebat. IV. ABBATES.

[a] Lib. 4. c. 100.

In eodem Caroli Testamento Metropoles una & viginti celebrantur; in Italia quinque, Roma, Ravenna, Mediolanum, Forum-Julii, Gradus; una in Bojoaria, Juvavum seu Salisburgum; in Gallia quindecim, Colonia, Moguntiacum, Treviri, Senonæ, Vesontio, Lugdunum, Rotomagum, Remi, Arelatum, Vienna, Darantasia, Ebrodunum, Burdigala, Turoni, Bituriges. V. VARIÆ CIRCA ILLUD TESTAMENTUM QUÆSTIONES SOLVUNTUR.

Adversùs illam Metropoliticarum civitatum enumerationem multæ moveri possunt quæstiones. Carolus Româ quidem & Grado potitur, at in sua potestate non habet civitates omnes, quæ Romæ & Grado subsunt; similiter in provincia Ravennate quatuor tantùm possidet civitates, in quarum numero ne quidem est ipsa Metropolis Ravenna; datur inde disputationi locus, an Regiæ Donationis participes fieri debeant Episcopi civitatum, quæ, licèt ad provincias Romanam Gradensem & Ravennatem pertineant, extra Carolini Regni limites positæ reperiuntur. Majorem adhuc difficultatem pariunt Metropoles Gallicanæ; sæpiùs à nobis suprà recensitæ sunt octodecim, tamen à Carolo quindecim duntaxat nominantur, tres enim hæ reticentur, Elusa, Narbo, & Aquæ Sextiæ; istius autem omissionis investiganda ratio. Denique, cùm in singulis provinciis non idem sit Episcoporum numerus, in controversiam vocari potest, an Carolus Thesauros, quos Ecclesiis erogandos destinat, in partes unam ac viginti, pro numero totidem Archiepiscoporum, æqualiter dividi velit. VI.

Romana provincia, quæ ceteris multò spatiosior est, ac longè pluribus abundat Episcopatibus, tres in partes distinguitur; una Dominum agnoscit Leonem Papam, altera cum Metropoli Roma subjicitur Carolo Francorum Regi, tertia Nicephoro Græcorum Imperatori paret. Existimamus Caroli, qui Sedis Apostolicæ Protectorem ac Defensorem se dicit ac gerit, hanc esse mentem, ut Thesauri, quos provinciæ Romanæ legat, inter Leonem & Suffraganeos in ejusdem Leonis & Caroli ditionibus consistentes dividantur, exclusis aliis Episcopis quorum Diœceses in Græcorum Imperio sitæ sunt. Eodem prorsus modo licet ratiocinari de provinciis Ravennate & Gra- VII.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

densi; quarum illa est partim in ditione Pontificia, partim in Regno Caroli; hæc verò, cui restituta nuper Istria cum parte Venetiæ, partim est in eodem Caroli Regno, partim in potestate Venetorum. Carolus, quos Ravennati provinciæ Thesauros elargitur, distribuendos censet inter Archiepiscopum Ravennatem & Episcopos ejusdem provinciæ, sive in ditione Romani Pontificis sive in Regno Francorum suas habeant Diœceses. Arut eleemosynam suam per provinciam Romanam non effundit ad illos usque Episcopos, qui Græcorum Imperatori subsunt, sic nec extendit per Gradensem ad eos, qui sub Veneta dominatiooe permanent.

VIII. Cur Carolus, ubi Gallicanas Metropoles recenset, Elusam cum Narbone & Aquis Sextiis omittat, haud facilè deprehendi potest. Erroris suspicio non est in enumeratione Metropoliticarum civitatum, idem enim numerus quater repetitur; semel sic, XX *& unam partes fecit*; iterum sic, *in* XX *& unam partes facta divisio*; tertiò sic, *in Regno illius*, nempe Caroli, *Metropolitana civitates* XX *& una esse noscuntur*; quartò sic, *juxta Metropoliticarum civitatum numerum* XX *& una esse noscuntur.* Elusam Novempopulaniæ Metropolim anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, Aquas Sextias provinciæ Narbonensis secundæ Metropolim anno Christi septingentesimo tricesimo-nono ceperunt diruerúntque Saraceni, ut suis locis in fine Tomi quarti & initio quinti probatum est. Illas Metropoles quidam à Pippino Rege vel ejus filiis instauratas negant, volúntque propter hæc excidia Novempopulaniam Metropolitæ Burdigalensi, provinciam Narbonensem secundam Arelatensi Metropolitæ, tanquam vicinioribus Archiepiscopis, ætate Caroli Magni subjectas fuisse. De Elusa id verisimile videtur. De Aquis verò Sextiis asseri nullomodo potest. Stabat hæc Metropolis anno Christi septingentesimo nonagesimo-quarto, cùm Synodus Francofordiensis habita est. Lege quæ Tomo superiore dicta sunt ad octavum Canonem [a] istius Concilii. Duo Metropolitarum genera distinximus, explicuimúsque cur Aquensis Archiepiscopus à Papa, quem Synodus Francofurtana per Legatos consuluerat, sub Arelatensi Metropolita positus sit, dictúsque Metropolitanus auctoritatis imminutæ; nec alia postulanda ratio, cur omissus sit à Carolo, qui solos *αὐτοκεφάλοις* in suo Testamento nominavit. Quod ad Narbonem attinet, paucis accipe varias ejus vicissitudines, quarum partem ad prædictum octavum Canonem Francofurtanæ Synodi jam attigimus. Narbo, florente Romanorum Imperio, Galliæ Braccatæ, quæ Narbonensis quoque dicebatur, primaria civitas fuit, etiam postquàm Gallia Braccata, sex in provincias, in duas videlicet Narbonenses, totidémque Viennenses, atque Alpinas, divisa est. At post annum Christi quadringentesimum duodecimum, cùm provincia Narbonensis prima, quam Rhodanus à reliqua Gallia Braccata separabat, in potestatem Wisigothorum venisset, Metropolis Viennensis, quæ sub Imperio Romanorum, cum Darantasiensi, Ebredunensi, Aquensi, & Arelatensi, permanebat, Narbonensem exteræ ditionis factam sprevit, séque matricem dixit Galliæ Braccatæ, Rhodano, mari mediterraneo, & Alpibus circumscriptæ. Sic Narbo, caput provinciæ Narbonensis primæ perstitit, júsque, quod in reliquam Galliam Braccatam priùs habebat, penitus amisit. Provincia Narbonensis prima, postquàm ab Imperio Romanorum avulsa est, annis trecentis & quadraginta, seu Wisigothis seu Saracenis subjaceret, quibus limes dominationis erat Rhodanus, cum reliqua Gallia Braccata nihil habuit commercii. Francicis tandem ditionibus accessit regnante Pippino, cui ceteræ provinciæ veteris Galliæ Braccatæ, Viennensis, Arelatensis, Aquensis, Ebredunensis & Darantasiensis, morem jam gerebant. Archiepiscopus Narbonensis hac postremâ mutatione nihil pristini juris recuperavit. Celebratum est Francofordiense Concilium anno Christi septingentesimo nonagesimo-quarto, Caroli post Carolomannum fratrem in Gothia seu provincia Narbonensi prima regnantis anno vicesimo-primo. Canone octavo actum

[a] Ad an. 794. nu. 47. & seqq.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

de quinque Metropolitanis Galliæ Braccatæ Sedibus, Arelatensi, Viennensi, Darantasiensi, Ebredunensi, & Aquensi; Narbonensis verò nulla mentio facta. Reges Francorum rebus suis sapientissimè consultum existimarunt, si contentiones inter Metropolitas Viennensem & Arelatensem, necnon inter hos & Darantasiensem, Ebredunensem atque Aquensem exortæ sopirentur; & Narbonensis, ne quid antiqui juris in utrosque repeteret, redigeretur ad classem Metropolitarum qui imminutæ dicebantur auctoritatis, alterique Metropolitæ subderetur extra veterem Galliam Braccatam consistenti. Provinciæ Narbonensi primæ confines erant Aquitania prima & Novempopulania. Narbonensis Metropolita cùm subjici non posset Novempopulano sive Elusano, qui tunc auctoritatis imminutæ jam erat, Aquitaniæ primæ Metropolitæ seu Bituricensi subditus fuit. Nec in dubium vocari potest, quin id factum sit. Hoc nono seculo multa occurrent exempla, quæ Metropolitam Narbonensem, ut Metropolitam secundi generis sive imminutæ auctoritatis, Bituricensi Metropolitæ primi generis sive αὐτοκεφάλῳ subjectum ostendent. Apud Gratianum parte secunda Decreti, causâ nonâ, quæstione tertiâ, capite octavo legitur hoc fragmentum epistolæ, quâ Nicolaus Papa Primus literis & consultis Rodulfi Bituricensis Archiepiscopi respondet. *Conquestus est Apostolatui nostro frater noster Sigebodus Archiepiscopus Narbonensis, quòd Clericos suos eo invito ad judicium tuum venire compellas, & de rebus ad Ecclesiam suam pertinentibus, eo inconsulto, quasi jure Patriarchatûs tui disponas; cùm hoc nec antiquitas (cui Patres* [1] *sanxerunt reverentiam) habeat, & auctoritas sacrorum Canonum penitus interdicat, nisi fortè pro causis, quæ apud se terminari* [2] *non possunt, ad te, quasi ad Patriarcham suum provocaverint*, &c. Epistolam integram suo recitabimus loco, ut ex manuscripto Codice, Tomo tertio Conciliorum Gallicanorum, publicata est à Sirmondo, & à postremis Conciliorum collectoribus inserta Tomo octavo. Extant Hincmari [a] literæ ad Rodulfum & Frotarium Archiepiscopos Bituricarum & Burdigalæ, sive, ut ipsemet Hincmarus scribit, *primarum Sedium Regni Aquitanici*. Bituricæ autem & Burdigala primariæ Sedes Aquitanici Regni dicuntur, quia Regnum Aquitanicum quatuor constat provinciis, duabus videlicet Aquitanicis, ac Novempopulanâ, & Narbonensi, quarum Metropoles, Bituricæ, Burdigala, Elusa, Narbo; & quemadmodum Archiepiscopus Elusanus, ut suprà notavimus, Burdigalensi, sic & Narbonensis Bituricensi subjicitur. Ad illos Aquitaniæ fines respexit Aimoinus in Præfatione, quam Gestis Francorum præposuit, Indicem enim civitatum Aquitanicarum sic exorsus est. *In Aquitania continentur urbes egregiæ, Narbona, Arvernus*, &c. Atque ex istis observationibus satis patet eandem Carolo Augusto rationem fuisse, cur Narbonem æquè ac Elusam & Aquas Sextias in enumeratione civitatum Metropoliticarum prætermiserit.

[1] Sirmond. sanctis Patres

[2] Gratian. terminare

[a] Ep. 37.

IX.

Ad solvendam quam postremo loco quæstionem proposuimus, an Carolus thesauros, quos Ecclesiis elargitur, inter unum ac viginti Metropolitas æqualiter dividi velit, hæc Testamenti verba sufficiunt. *Harum divisionum, quæ ex duabus primis partibus factæ sunt, & juxta Metropoliticarum civitatum numerum* XX *& una esse noscuntur, unaquæque ab altera sequestrata, semotim in suo repositorio cum superscriptione civitatis, ad quam perferenda est, recondita jacet.* Æquales has esse divisiones ea negat sollicitudo, quæ nomen civitatis ad quam perferatur unicuique superscribit; nec ipsa patitur ratio, cùm omnes Metropoles non eundem, sed aliæ majorem, aliæ minorem suffraganeorum Episcoporum numerum habeant. Indicem Archiepiscopatuum placet hic exhibere cum suffraganeis Episcopatibus, qui siti sunt in ditionibus aut Romani Pontificis aut Francorum, ut uno possis intuitu perspicere, quas civitates quásque provincias Pippinus & Carolus Francorum Reges Apostolicæ Sedi contulerint, quámque spatiosum Francorum Regnum eo sit tempore, quo Carolus Testamentum condidit. Dioeceses di-

INDEX ARCHIEPISCOPATUUM ET EPISCOPATUUM IN DITIONE CAROLI.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

tionis Pontificiæ notabimus asterisco. Nomina singulorum, ut occurrere potuerunt, Episcoporum adscribemus, quorum Diœceses ad Francorum Regnum pertinebant; abstinebimus ab inquirendis aliorum nominibus, ne videamur extra nostrum institutum sive extra Franciæ fines exspatiari. Tunc in Regno Caroli, præter Romam, Metropoles erant novemdecim primi generis sive αὐτοκέφαλαι, tres secundi generis sive imminutæ auctoritatis, Episcopatus quatuor & quadraginta supra ducentos.

X.

Prima Metropolis

ROMA,

CUI SUBSUNT EPISCOPATUS,

VIGINTI-QUATUOR

in ditione Leonis PP.

SEPTUAGINTA ET UNUS

in ditione Caroli Francorum R.

ROMANUS Pontifex Leo Tertius.
ACHERUNTINUS Episcopus . . . . .
ÆSERNIENSIS Episcopus . . . . . *
ALATRINUS Episcopus . . . . .
ALBANENSIS Episcopus . . . . .
AMERINUS Episcopus . . . . .
ANAGNINUS Episcopus . . . . *
APRUTINUS Episcopus . . . . .
* ARETINUS Episcopus Aripertus.
ASCULANUS Episcopus Tuptolphus.
ASSISIENSIS Episcopus . . . . .
ATINENSIS Episcopus . . . . .
BENEVENTANUS Episcopus David.
BLERANUS Episcopus . . . . .
CÆRENSIS Episcopus . . . . .
CALATINUS Episcopus . . . . .
CAMERINENSIS Episcopus . . . . .
CENTUMCELLICUS Episcopus . . . . .
CLUSINUS Episcopus Arialdus.
FALERITANUS Episcopus . . . . .
FERENTINAS Episcopus . . . . .
FESULANUS Episcopus . . . . .
FIRMANUS Episcopus . . . . .
FLORENTINUS Episcopus . . . . .
FRUSINONENSIS Episcopus . . . . .
FULGINATENSIS Episcopus . . . . .
FURCONIENSIS Episcopus . . . . .
GALLESIANUS Episcopus . . . . .
HORTANUS Episcopus . . . . .
INTERAMNENSIS Episcopatus vacat.
LABICANENSIS Episcopus . . . . .
LUCENSIS Episcopus Jacobus.
LUCERINUS Episcopus . . . . .
LUNENSIS Episcopus . . . . .
MARIANENSIS Episcopus . . . . *
MARTURANENSIS Episcopus . . . . *

AN. CH. 811.
CAROLI IMP. 11.
LUDOV. R. 31.
CAROLI R. 23.

NEBIENSIS Episcopus . . . . .
NEPESINUS Episcopus . . . . .
OSTIENSIS Episcopus Petrus.
OTRICULENSIS Episcopus . . . . .
PAPIENSIS Episcopus Joannes.
PENNENSIS Episcopus . . . . .
PERUSINUS Episcopus . . . . .
PISANUS Episcopus Joannes.
PISTORIENSIS Episcopus Wiltretradus.
POLIMARTIENSIS Episcopus . . . . .
PORTUENSIS Episcopus Joannes.
PRÆNESTINUS Episcopus . . . . .
PRIVERNAS Episcopus . . . . .
REATINUS Episcopus . . . . .
SALERNITANUS Episcopus Nicolaus.
SENENSIS Episcopus Peritheus.
SETINUS Episcopus . . . . .
SIGNINUS Episcopus . . . . .
SIPONTINUS Episcopus David.
SPOLETANUS Episcopus Sigualdus.
SUESSANUS Episcopus . . . . .
SUTRINUS Episcopus . . . . .
SYLVÆ CANDIDÆ Episcopus Joannes.
TARRACINENSIS Episcopus . . . . .
TEATINUS Episcopus . . . . .
TIBURTINUS Episcopus . . . . .
TIPHERNAS Episcopus . . . . .
TRIVENTINUS Episcopus . . . . .
TRIUM TABERNARUM Episcopus . . . . .
TUDERTINUS Episcopus . . . . .
TUSCULANUS Episcopus . . . . .
VALVENSIS Episcopus Ravennus.
VELITRENSIS Episcopus . . . . .
VENAFRANUS Episcopus . . . . .
VERULANUS Episcopus . . . . .
VOLATERRANUS Episcopus Petrus.
* ÆSINUS Episcopus.
* ANCONITANUS Episcopus.
* AQUINAS Episcopatus vacat.
* AUXIMAS Episcopus.
* BALNEOREGIENSIS Episcopus.
* CALLIENSIS Episcopus.
* CAPUANUS Episcopus.
* EUGUBINUS Episcopus.
* FERENTINUS Episcopus.
* FERETRANUS Episcopus.
* FOROSEMPRONIENSIS Episcopus.
* HUMANATENSIS Episcopus.
* NARNIENSIS Episcopus.
* PISAURENSIS Episcopus.
* POPULONIENSIS Episcopus.
* RUSSELLENSIS Episcopus.
* SABINENSIS Episcopus.
* SENOGALLIENSIS Episcopus.
* SORANUS Episcopus.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

* SUANENSIS Episcopus.
* THEANENSIS Episcopus.
* TUSCANELLENSIS Episcopus.
* URBEVETANUS Episcopus.
* URBINAS Episcopus.

XI.

Secunda Metropolis.

RAVENNA,

CUI SUBSUNT EPISCOPATUS,

TREDECIM

in ditione Leonis PP.

QUATUOR

in ditione Caroli Francorum R.

* RAVENNAS Archiepiscopus.
MUTINENSIS Episcopus Geiso.
PARMENSIS Episcopus . . . . .
PLACENTINUS Episcopus Podus.
REGIENSIS Episcopus Adelmus.
* ADRIENSIS Episcopus.
* ARIMINENSIS Episcopus.
* BONONIENSIS Episcopus.
* CÆSENATENSIS Episcopus.
* COMACLENSIS Episcopus.
* FAVENTINUS Episcopus.
* FERRARIENSIS Episcopus.
* FICODENSIS Episcopus.
* FOROLIVIENSIS Episcopus.
* FOROPOPILIENSIS Episcopus.
* IMOLENSIS Episcopus.
* SASSINATENSIS Episcopus.
* TIFERNI METAURENSIS Episcopus.

XII.

Tertia Metropolis

MEDIOLANUM,

CUI SEXDECIM SUBSUNT EPISCOPATUS

in ditione Caroli Francorum R.

MEDIOLANENSIS Archiepiscopus Odelpertus.
ALBENSIS Episcopus . . . . .
ALBINGAUMENSIS Episcopus . . . . .
ALBINTIMILIENSIS Episcopus . . . . .
AQUENSIS Episcopus . . . . .
ASTENSIS Episcopus Eillulphus.
BERGOMENSIS Episcopus Tachipaldus.
BRIXIENSIS Episcopus Petrus.
CREMONENSIS Episcopus Stephanus.
DERTHONENSIS Episcopus Valerius.
EPOREDIENSIS Episcopus . . . . .
JANUENSIS Episcopus Dionysius.
LAUDENSIS Episcopus . . . . .

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 25.

NOVARIENSIS Episcopus Atto.
SAVONENSIS Episcopus . . . . .
TAURINENSIS Episcopus . . . . .
VERCELLENSIS Episcopus Nottingus.

Quarta Metropolis

FORUM-JULII,

CUI SUBSUNT UNDECIM EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R. XIII.

FORO-JULIENSIS Patriarcha Maxentius.
BELLUNENSIS Episcopus . . . . .
CENETENSIS Episcopus . . . . .
COMENSIS Episcopus Petrus.
CONCORDIENSIS Episcopus . . . . .
FELTRENSIS Episcopus . . . . .
MANTUANUS Episcopus Gregorius.
PATAVINUS Episcopus Luitardus.
TARVISINUS Episcopus . . . . .
TRIDENTINUS Episcopus Hildegarius.
VERONENSIS Episcopus Rotaldus.
VICENTINUS Episcopus . . . . .

Quinta Metropolis XIV.

GRADUS,

CUI NOVEM SUBSUNT EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

GRADENSIS Patriarcha Fortunatus.
ÆMONIENSIS Episcopus . . . . .
EQUILIENSIS Episcopus . . . . .
HERACLIENSIS Episcopus . . . . .
JUSTINOPOLITANUS Episcopus . . . . .
METAMAUCENSIS Episcopus . . . . .
PARENTINUS Episcopus Antonius.
PETINENSIS Episcopus . . . . .
POLANUS Episcopus . . . . .
TERGESTINUS Episcopus . . . . .

Sexta Metropolis XV.

COLONIA,

CUI SEX SUBSUNT EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

COLONIENSIS Archiepiscopus Hildebaldus.
BREMENSIS Episcopus Willericus.
LEODIENSIS Episcopus Walcandus.
MIMIGARDEVORDENSIS Episcopus Gerfridus.
MINDENSIS Episcopus Herimbertus.
OSNABURGENSIS Episcopus Mengardus.
ULTRAJECTINUS Episcopus Rixfridus.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

XVI. Septima Metropolis

MOGUNTIACUM,

CUI SUBSUNT UNDECIM EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

MOGUNTIACENSIS Archiepiscopus Riculfus.
AUGUSTANUS Episcopus Hauto.
CONSTANTIENSIS Episcopus Egino.
CURIENSIS Episcopus Constantinus seu Constantius.
EYSTETTENSIS Episcopus Aganus sive Agannus.
PADERBORNENSIS Episcopus Hadumarius.
SALINGEITADIENSIS Episcopus Hildegrimus.
SPIRENSIS Episcopus Freydo seu Fraydo.
STRASBURGENSIS Episcopus Recho.
VERDENSIS Episcopus Tanco.
VORMACIENSIS Episcopus Bernharius.
WIRCEBURGENSIS Episcopus Wolfgerus.

XVII. Octava Metropolis

SALISBURGUM,

CUI QUINQUE SUBSUNT EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

SALISBURGENSIS Archiepiscopus Arno.
CARANTANUS Episcopus Theodoricus.
FRISINGENSIS Episcopus Atto.
PATAVIENSIS Episcopus Hatto.
REGINOBURGENSIS Episcopus Adalwinus.
SABIONENSIS Episcopus Heinricus.

XVIII. Nona Metropolis

TREVIRI,

CUI TRES SUBSUNT EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

TREVIRENSIS Archiepiscopus Amalharius.
METENSIS Episcopatus vacat.
TULLENSIS Episcopus Unanimicus.
VIRODUNENSIS Episcopus Petrus.

XIX. Decima Metropolis,

SENONÆ,

CUI SEPTEM SUBSUNT EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

SENONENSIS Archiepiscopus Magno seu Magnus.
AURELIANENSIS Episcopus Theodulphus.
AUTISSIODORENSIS Episcopus Aaron.
CARNOTENSIS Episcopus Hieronymus.
MELDENSIS Episcopus Hildericus sive Hildricus.

NIVERNENSIS

NIVERNENSIS Episcopus Galdo.
PARISIENSIS Episcopus Inchadus.
TRECENSIS Episcopus Bertulfus.

XX.

Undecima Metropolis

VESONTIO,

CUI TRES SUBSUNT EPISCOPATUS

in ditione Caroli Francorum R.

VESONTIONENSIS Archiepiscopus Bernuinus.
BASILEENSIS Episcopus Heito.
BELLICENSIS Episcopus Rithfredus.
LAUSANNENSIS Episcopus Fredaricus seu Fredarius.

XXI.

Duodecima Metropolis

LUGDUNUM,

CUI QUATUOR SUBSUNT EPISCOPATUS

in ditione Caroli Francorum R.

LUGDUNENSIS Archiepiscopus Leidradus.
AUGUSTODUNENSIS Episcopus Aldericus.
CABILONENSIS Episcopus . . . . .
LINGONENSIS Episcopus Betto seu Becto.
MATISCONENSIS Episcopus Adalranus.

XXII.

Decima-tertia Metropolis

ROTOMAGUS,

CUI SEX SUBSUNT EPISCOPATUS

in ditione Caroli Francorum R.

ROTOMAGENSIS Archiepiscopus Willebertus.
ABRINCENSIS Episcopus . . . . .
BAJOCENSIS Episcopus Thiorus.
CONSTANTIENSIS Episcopus Hubertus.
EBROÏCENSIS Episcopus . . . . .
LEXOVIENSIS Episcopus . . . . .
SAGIENSIS Episcopus Patratus.

XXIII.

Decima-quarta Metropolis

REMI,

CUI SUBSUNT UNDECIM EPISCOPATUS

in ditione Caroli Francorum R.

REMENSIS Archiepiscopus Wulfarius.
AMBIANENSIS Episcopus Jesse seu Jessæus.
ATREBATENSIS Episcopus Hildoardus.
BELLOVACENSIS Episcopus Ragimbertus.
CAMERACENSIS Episcopus Hildoardus.
CATALAUNENSIS Episcopus Adalelinus.
LAUDUNENSIS Episcopus Ostroldus.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 25.

NOVIOMENSIS Episcopus Wendilmarus.
SILVANECTENSIS Episcopus Ermeno.
SUESSIONENSIS Episcopus Rotardus.
TARUANNENSIS Episcopus Grimbaldus.
TORNACENSIS Episcopus Wendilmarus.

XXIV.

Decima-quinta Metropolis

ARELATUM,

CUI, PRÆTER ARCHIEPISCOPATUM IMMINUTÆ AUCTORITATIS, sexdecim subsunt Episcopatus, in ditione Caroli Francorum R.

ARELATENSIS Archiepiscopus Joannes.
ARAUSICANUS Episcopus Bonifacius.
AVENIONENSIS Episcopus Humbertus.
CABELLIONENSIS Episcopus . . . .
CARPENCTORACTENSIS Episcopus Antonius.
DEENSIS Episcopus Vulfinus.
MASSILIENSIS Episcopus Honoratus.
TOLONIENSIS Episcopus . . . . .
TRICASTINENSIS Episcopus . . . . .
VASIONENSIS Episcopus . . . . .
VIVARIENSIS Episcopus Thomas.
AQUENSIS Archiepiscopus imminutæ auctoritatis . . . . .
ANTIPOLITANUS Episcopus . . . . .
APTENSIS Episcopus . . . . .
FORO-JULIENSIS Episcopus . . . . .
REIENSIS Episcopus Riculphus.
SEGESTARICENSIS Episcopus Joannes.
VAPPINCENSIS Episcopus . . . . .

XXV.

Decima-sexta Metropolis

VIENNA,

CUI TRES SUBSUNT EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

VIENNENSIS Archiepiscopus Volferius.
GENAVENSIS Episcopus Walternus.
GRATIANOPOLITANUS Episcopus Radoldus.
VALENTINUS Episcopus Salvius seu Silvius.

XXVI.

Decima-septima Metropolis

DARANTASIA,

CUI TRES SUBSUNT EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

DARANTASIENSIS Archiepiscopus Eodebertus seu Rodoabertus.
AUGUSTENSIS Episcopus Gratus.
MAURIENNENSIS Episcopus Felinacius.
SEDUNENSIS Episcopus Theodulus.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23. XXVII.

Duodevicesima Metropolis

EBREDUNUM,

CUI QUINQUE SUBSUNT EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

EBREDUNENSIS Archiepiscopus .....
DINIENSIS Episcopus .....
GLANNATENSIS Episcopus .....
NICAENSIS Episcopus .....
SANICIENSIS Episcopus .....
VINCIENSIS Episcopus .....

Undevicesima Metropolis XXVIII.

BURDIGALA,

CUI, PRÆTER ARCHIEPISCOPATUM IMMINUTÆ AUCTORITATIS, sexdecim subsunt Episcopatus, in ditione Caroli Francorum R.

BURDIGALENSIS Archiepiscopus .....
AGINNENSIS Episcopus .....
ECOLISMENSIS Episcopus Sidranius.
PETROCORICENSIS Episcopus Raymundus.
PICTAVIENSIS Episcopus Sigibrannus.
SANTONENSIS Episcopus .....
ELUSANUS Archiepiscopus imminutæ auctoritatis .....
AQUENSIS Episcopus .....
AUSCIENSIS Episcopus Salvinus seu Salvius aut Galvius.
BENARNENSIS Episcopus .....
BIGORRITANUS Episcopus .....
CONSORANENSIS Episcopus ......
CONVENENSIS Episcopus .....
LACTORENSIS Episcopus .....
OLORONENSIS Episcopus .....
PAMPILONENSIS Episcopus Oppilo.
VASATENSIS Episcopus .....
VICO-JULIENSIS Episcopus .....

Vicesima Metropolis XXIX.

TURONES,

CUI SUBSUNT UNDECIM EPISCOPATUS in ditione Caroli Francorum R.

TURONENSIS Archiepiscopus Josephus.
ALETENSIS Episcopus Docmael.
ANDEGAVENSIS Episcopus Benedictus.
BRIOCENSIS Episcopus .....
CENOMANENSIS Episcopus Franco.
CORENTINOPOLITANUS Episcopus .....
DOLENSIS Episcopus .....
LEONENSIS Episcopus Leonorius.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

LEXOBIENSIS Episcopatus vacat.
NAMNETENSIS Episcopus Alanus sive Almannus.
REDONENSIS Episcopus Aurismundus.
VENETENSIS Episcopus Isaac.

Vicesima-prima Metropolis

BITURIGES,

XXX. CUI, PRÆTER ARCHIEPISCOPATUM IMMINUTÆ AUCTORITATIS, tres ac viginti subsunt Episcopatus in ditione Caroli Francorum R.

BITURICENSIS Archiepiscopus Ebroïnus.
ALBIGENSIS Episcopus Verdatus.
ANICIENSIS Episcopus Roricius.
ARVERNUS Episcopus Fridigisus.
CADURCENSIS Episcopus .....
GABALITANUS Episcopus .....
LEMOVICENSIS Episcopus Remigibertus.
RUTENENSIS Episcopus .....
TOLOSANUS Episcopus Mantio.
NARBONENSIS Archiepiscopus imminutæ auctoritatis Nefridius.
AGATHENSIS Episcopus Stephanus.
AUSONENSIS Episcopatus caret Episcopo, regiturque à Nefridio Archiepiscopo Narbonensi.
BARCINONENSIS Episcopus Joannes.
BITERRENSIS Episcopus .....
CARCASSONENSIS Episcopus Rogerius.
DERTUSANUS Episcopus .....
GERUNDENSIS Episcopus Nifredus.
HELENENSIS Episcopus Ramnus.
LUTEVENSIS Episcopus Nebridius.
MAGALONENSIS Episcopus Ricuinus.
MAJORICENSIS INSULÆ seu DE MAJORICA Episcopus .....
MINORICENSIS INSULÆ seu DE MINORICA Episcopus .....
NEMAUSENSIS Episcopus Christianus.
UCECIENSIS Episcopus Elefantus.
URGELLENSIS Episcopus Sisebutus.

XXXI. In hoc Indice nonnulli notantur Antistites, quorum mentionem vel nondum vel extra suum locum arreptâ quapiam occasione fecimus, ideóque, cur à nobis hic nominentur, rationem damus.

XXXII. In provincia Romana Spoletanum Episcopum dicimus Sigualdum, quia, teste Ughello, Pontificatum gerebat, cùm Carolus Magnus ex hac vita discessit. Episcopum quoque Sylvæ Candidæ dicimus Joannem, quia memoratur ab Annalistis Laureshamensi & Bertiniano ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quintum. De Amiternino Episcopatu nullum habemus verbum, quamvis Amiterninos quondam Episcopos floruisse non inficiemur. Sedem Episcopalem Furconio Aquilam Alexander Quartus Papa transtulit, & Berardum de Padula, qui priùs Furconiensis Episcopus appellabatur, Aquilanum Episcopum, ejúsque deinceps successores Aquilanos Episcopos vocari præcepit Apostolico Diplomate, quod in Italia Sacra [a] decimo Kalendas Martias anno Christi millesimo ducentesimo quinquagesimo-septimo datum reperitur. Nulla ibi mentio fit vel Amiterni tunc eversi vel

[a] Tom. 1. Ital. Sacr. in Ep. Aquilano 1.

Episcopatûs Amiternini Forconiensi tunc uniti. *Cùm nos*, inquit Alexander, *terram Aquilæ de fratrum nostrorum consilio statuerimus esse de cetero civitatem, Episcopalem dignitatem concedentes eidem, Furconiensem Sedem cum omnibus suis juribus, dignitatibus & honoribus, præsertim cùm tua & dilectorum filiorum Archipresbyteri & Capituli quondam Furconiensis, nunc autem Aquilani, ad id vota concurrerint, ad Ecclesiam Sanctorum Maximi & Georgii de Aquila, quam Cathedralem deinceps esse decernimus, transferentes, constituendo ut de cetero loci Præsul non Forconiensis sed Aquilanus Episcopus nominetur. Fraternitati tuæ per Apostolica Scripta mandamus, quatenus ad prædictam civitatem Aquilanam accedas, téque de cætero nominans ac nominari faciens Episcopum Aquilanum.* Aquila in Aprutiis inter Amiternum & Furconium antiquissimas civitates, quæ luctuosissimum à Longobardis excidium passæ sunt, alto in monte sita crevit ex ruinis utriusque. Post illam cladem, cujus meminit Ughellus, existimamus ambas Diœceses, Amiterninam videlicet ac Furconiensem, simul sic unitas fuisse, ut Episcopus Furconii Sedem haberet, Amiterni verò maneret Archipresbyter, qui Furconiensi Episcopo subesset. Ut ita sentiamus, suadet quæ Furconio Aquilam translatio Sedis Episcopalis facta est, Amiterni mentione in Pontificio Diplomate nusquam expressâ. Semper enim ad Aquilanam Diœcesim cum Furconio pertinuit atque etiamnum pertinet Amiternum, cui posterioribus seculis inditum nomen Sancti Victorini * Martyris, Amiternini quondam Episcopi, de quo sic Ecclesiasticæ Tabulæ Nonis Septembris. *Romæ in suburbano, Beati Victorini Episcopi & Martyris, qui Sanctitate & Miraculis clarus, Sacerdotium Amiterninæ urbis, totius populi electione adeptus est: postmodum sub Nerva Trajano apud Cutilias, ubi putentes & sulphureæ emanant aquæ, cum aliis Dei servis relegatus, ab Aureliano Judice jussus est suspendi capite deorsum, quod cùm per triduum pro nomine Christi passus fuisset, gloriosè coronatus, victor migravit ad Dominum, cujus corpus Christiani rapientes, honorificâ sepulturâ Amiterni condiderunt.* Archipresbyter Amiterninus, postquàm Furconio Sedes Episcopalis Aquilam translata est, Archipresbyter Sancti Victorini de Amiterno ut anteà dictus est, hodie verò vocatur Archipresbyter Sancti Blasii. Quomodo Berardus de Padula, qui postremus Furconiensis Episcopus ac primus Aquilanus fuit, Archipresbyterum Amiterninum jam factus Aquilanus Episcopus susceperit, Ughellus appositè sic exponit. *Archipresbyterum Sancti Victorini de Amiterno, qui nunc Sancti Blasii vocatur, intra civitatem Aquilanam & liberè obedientiam præstantem benignè recepit, nonnullis pactis ac conditionibus, ac præsertim ut ipse ac successores ejus Episcopi Aquilani eum defenderent ac conservarent in sua immemoriabili jurisdictione juxta Privilegia ipsius Archipresbyteri. Quæ omnia Berardus sub ea conditione suscepit, ut in publico habetur Instrumento.* Ex hoc textu non obscurè patet Amiterninum Episcopatum à longo jam retrò tempore extinctum fuisse, nec aliud quidpiam ab Amiternino Archipresbytero postulatum, quàm ut imposterum iisdem sub Aquilano Episcopo, quibus anteà sub Furconiensi, Privilegiis gauderet. Nobis igitur vitio verti non potest aut errori, quòd Amiterninam Diœcesim, quæ priùs est unita Furconiensi, sub Carolo Magno innominaram relinquimus.

* S. Victorino.

XXXIII. In provincia Mediolanensi celebramus Eillulphum Astensem Episcopum, Attonem Episcopum Novariensem, & Nottingum Vercellensem Episcopum. De Eillulpho plura scribemus anno sequenti. De Nottingi ætate consule, quæ Tomo priore per antecessum ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-quartum [a] scripta sunt. Episcoporum Novariensium Catalogus accuratiorem hic investigationem postulat. Post Gratianum, quem anno Christi sexcentesimo septuagesimo-nono temporibus Agathonis Papæ sedisse constat, absque ullo Charactere Chronologico recensentur ab Ughello [b], Probus, Laureolus, Leo, Ambrosius, Gratiosus, Benedictus, Petrus, Sicardus, Titus, Atto, Adelgesius, quorum postremus anno Redemptoris

[a] Num. 46.

[b] Tom. 4. Ital. Sacr. in Episc. Novariens.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

octingentesimo quadragesimo floruit. Arialdus in sua Tabula, ut idem Ughellus observat, ab Attone incipit *notare annos, quibus quisque Novariensis Præsul in ea Sede floruit.* Attonem in Episcoporum Novariensium Nomenclatura proximè sequuntur Adelgesius, Oddo, Ductermínus, & Notingus, cui Joannes Octavus Papa [a] literas scripsit datas XIV *Kalend. Novembris, Indictione* XIII, id est, decimo-quarto Kalendas Novembris, anno Redemptoris octingentesimo septuagesimo-nono, Indictione decimâ-tertiâ jam à Kalendis Septembris inchoatâ. Ughellus, postquàm Arialdi Tabulam laudavit, annos Attoni viginti-novem cum tribus mensibus, annos Adelgesio novemdecim, annos Oddoni tres ac triginta, annos Ductermino tres ac quadraginta, Notingo annos decem in Pontificatu tribuit. At hæc annorum summa non potest admitti, quia si superstes ad annum usque Redemptoris octingentesimum quadragesimum vixit Adelgesius, ejúsque proximi successores Oddo & Ducterminus annis sex ac septuaginta sederunt, certè Notingus Episcopatum longè post Joannis Octavi Papæ mortem obtinere cœpit. A Joanne tamen Octavo, cujus obitus anno Redemptoris octingentesimo octogesimo - secundo consignatur, epistolam accepit scriptam decimo - quarto Kalendas Novembris, Indictione decima - tertiâ, sive anno Redemptoris octingentesimo septuagesimo-nono, Indictione decimâ-tertiâ jam cœptâ, ut observatum est suprà, denuóque ad illum annum repetetur. Error, qui Chronologiam Novariensium Episcoporum perturbat, commodiùs faciliúsque tolli non potest, quàm si Ductermino quadraginta rescindantur anni, trésque tantùm residui concedantur. Ab obitu enim Adelgesii ad Episcopatum usque Notingi supererunt anni duntaxat sex ac triginta, posítóque quòd Adelgesius hominem exuerit Nonis Octobris anno Redemptoris octingentesimo quadragesimo, Notingus Episcopatum ab anno Redemptoris octingentesimo septuagesimo-sexto per decennium ad annum usque Redemptoris octingentesimum octogesimum-sextum gereret. Ex hac autem computatione colligimus Tito Attonem anno Christi septingentesimo nonagesimo-secundo, Attoni Adelgesium anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo successisse. Annum igitur in Episcopatu decimum-nonum agebat Atto, cùm Carolus Magnus Testamentum condidit.

[a] Ep. 224.

XXXIV. In provincia Gradensi Parentinum Episcopum ponimus Antonium successorem Dominici, quem Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum [b] laudavimus.

[b] Num. 166.

XXXV. In provincia Senonensi, Parisiensem Episcopum Inchadum, Bertulfum Trecensem Episcopum ponimus. De utroque hic accuratiùs investigandum. Deodefridi Parisiensis Episcopi, cujus mentionem Tomo quinto fecimus, proximos hosce successores Tomo sexto [c] recensuimus, Erkanradum Seniorem, Ermanfredum, Inchadum, & Erkanradum Juniorem. Anno Christi septingentesimo quinquagesimo - septimo Deodefridus regnante Pippino Gorziense Privilegium suâ subscriptione communivit. Ab illo Redemptoris anno ad hunc usque lapsi sunt quatuor ac quinquaginta. Pontificatum per istud interstitium gesserunt Deodefridus, Erkanradus Senior qui *tempore Caroli Magni* sedisse comprobatur, Ermanfredus cujus solum nomen superest, & Inchadus cujus memoriam parvum Pastorale insignis Ecclesiæ Parisiensis sub Carolo Augusto ejúsque filio ac successore Ludovico commendat. Extat in illo Pastorali Charta, per quam Stephanus Comes & Amaltrudis ejus uxor, Inchado tunc Episcopatum gerente, munificos erga Parisiensem Ecclesiam se præbent. Data est autem *in anno* XI *Imperii Domni nostri Karoli Gloriosique Augusti* XLIII *Regni ejus in Francia, &* XXXVI *in Italia sub Indictione* III. E quatuor hisce Characteribus sani sunt & benè cohærent inter se duo priores, annus videlicet undecimus Imperii Carolini & annus Regni in Francia quadragesimus-tertius, qui designant annum Re-

[c] Ad an. 796. n. 137.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

demptoris octingentesimum undecimum. Depravati fuerunt duo posteriores, qui nec cum prioribus nec inter se conveniunt. Emendari verò sic debent, ut cum duobus, quos laudavimus, optimè comparentur. Erat igitur Episcopus Parisiensis Inchadus, cùm Carolus Testamentum edidit de quo loquimur. Transeamus ad Trecenses Episcopos. Sedebat Trecis Adelgarius anno Christi septingentesimo undenonagesimo, ut Tomo superiore ad illum annum [a] observavimus. In Trecensium Episcoporum Catalogo, quem Nicolaus Camuzatus concinnavit, post Adelgarium Trecis hi sedent Antistites, Osulfus, Bertulfus, Sanctus Paulus, & Helias cujus obitus anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-sexto consignatur. Camuzatum secuti sunt Chenutius, Severtius, Robertus, Desguerroisius, & Sammarthani. Solus ex his Auctoribus occurrit Severtius, qui singulis Pontificatibus Chronologicos Characteres apponat. At magno se vituperio dignum præstat, quia nullam computi rationem reddit, annos quos vult pro lubitu notat, nec etiam cum recta convenit Chronologia cùm in tempore, quo sedit Adelgarius, tum in anno quo Helias vitam finivit. Ab anno Christi septingentesimo undenonagesimo quo mentionem Adelgarii fecimus, ad annum usque Redemptoris octingentesimum tricesimum-sextum quo mortem Heliæ contigisse vetus Astronomus in vita Ludovici Pii testatur, nullum Characterem deprehendimus, quo Chronologia Trecensium Episcoporum fulciri possit. Severtius nullo fretus Auctore Amingum audacter Episcopum agnoscit *anno 800*, Adelgarium *sub an. 810*, Sulfum sive Osulfum *circa an. 815*, Bertulfum *ad an. 820*, Sanctum Paulum *sub an. 830*, subditque Heliam obiisse *an. 835*, Heliæ mortem in annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-sextum rejiciendam, cùm ad illum annum pervenerimus, ex vita Ludovici Pii jam laudata probabimus & ex veteribus Annalistis simul collatis. Aliæ difficultates hîc enodandæ. Camuzatus, licèt in Indice Bertulfum ab Osulfo distinguat, in notis ad eundem Bertulfum non dissimulat unum ex utroque sibi conflandum videri. Duo profert argumenta, quibus opinionem suam tueatur. Ea vocabula, *Osulfus vocatus Bertulfus*, quæ Osulfum & Bertulfum unius tantùm loco habendos declarant, in quibusdam Catalogis à se lecta testatur. Deinde Bodonem, cui vulgatus Index quadragesimum locum in ordine Trecensium Episcoporum tribuit, observat Episcopum dici tricesimum-nonum in Codice Sancti Lupi Trecensis ante quadringentos annos conscripto. Post dedicatoriam quoque epistolam expressiùs ita scribit. *Confecto hoc & absoluto* sacrarum Antiquitatum Tricassinæ Diœcesis *promptuario, venit in manus meas Codex M S. Cœnobii Aremarensis, sequentem Trecensium Episcoporum Catalogum continens, qui vulgatis syllabis non consentit, in quibus plures Episcopi comprehenduntur: sed quædam nomina in illos irrepsisse, mihi facilè persuaserim, ut Pauli quem Tricastinum Episcopum veriùs dixeris, Fredeberti (rectiùs Frodoberti) & Osulphi, qui meo quidem judicio perperam inter dictos Præsules recensentur. Frodobertus enim jure expungendus videtur, qui cùm Abbas Cellensis fuerit & nominatissimus, à quibusdam Elenchorum concinnatoribus, re non satis exactè perpensâ, in dictorum Præsulum ordine est collocatus, sicut & ipse Paulus dum ex Tricastino Episcopo ipsum Tricassinum effecerunt nominis cognatione decepti & delusi, quod sæpè accidit. Bertulphus autem dicebatur & Osulphus, ipsáque vocabula conjunctim non seorsim legenda, sicque extritis Paulo & Frodoberto, Bertulphóque & Osulpho conjunctis, reliquus erit Bertulphus binominis.* Hanc Præfationem sequitur ex Arremarensi Codice series Episcoporum Trecensium, in qua recensentur hoc ordine, qui sub Carolo Magno & Ludovico Pio floruerunt, *Amingus, Adelgarius, Bertulfus, Helias, Adelbertus.* Arremarensis ille Codex desinit in Henrico Episcopo, qui, teste eodem Camuzato, *Pontificiis insignibus cohonestatus est anno millesimo centesimo quadragesimo-secundo.* Multa de Sancto Frodoberto déque Monasterii Cellensis origine scripsimus Tomo tertio; Frodobertum laudavimus Abbatem, Episcopum nequaquam. De Osul-

[a] Num. 137.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

so quoque lubenter cum Camuzato convenimus, & Bertulſum cenſemus eundem cum Oſulfo. *Gombertum*, cujus nullum in Elenchis & Indicibus veſtigium ſopereſt, ait idem Camuzatus in manuſcriptis Chronicis nominari, quæ mentionem faciunt *cujuſdam Conventûs celeberrimi & frequentiſſimi, à Carolo apud Aquiſgranum inaicti & habiti, ubi palàm complures auguſtiſſimas Reliquias à Conſtantino Orientis Imperatore miſſas religioſiſſimè oſtendit, & è ſcriniis eduxit* præſente Leone Papâ. Commentitiam indicat chartam, quam nos pſeudo-Aquiſgranenſem vocavimus Tomo ſuperiore, deſcriptámque ad annum Redemptoris octingenteſimum [a] abundè refutavimus. In illa Charta teſtes, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Abbates, recenſentur uous & quinquaginta, penè omnes fictitii, atque inter hos *Gosbertus Epiſcopus Trecarum*, quem Camuzatus Gombertum appellat. Omiſſo iſto Goſberto ſeu Gomberto qui numquam fuit, Bertulſum Adelgario proximè ſubrogamus; eundémque Bertulſum, quem ab Oſulfo non diſtinguimus, ſuperſtitem exiſtimamus ad hunc annum, quo Carolus Magnus Theſauros ſuos Metropoliticis Regni ſui civitatibus diſtribuit. De ſucceſſore quæſtio moveri poteſt, nam Petrus Pithœus, qui longè ante Camuzatum Indicem Trecenſium Epiſcoporum anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo-ſecundo texuit, Heliam præpoſuir Paulo, faſſus tamen non defuiſſe, qui Paulum Heliæ præponerenr; & Codex Arremarenſis, cui Camuzatus ultrò ſuffragatur, Bertulſo ſubrogar Heliam, Pauli nomine penitus expuncto. Re diligenter examinatâ Paulum in Catalogo Trecenſium Epiſcoporum retinemus, eúmque Heliæ non ſucceſſorem ſed deceſſorem arbitramur. Paulus Tricaſſimus à Paulo Tricaſtino diſtinguendus. Ambo floruerunt inſignes Epiſcopalibus Infulis & ſanctitate. Paulus Epiſcopus Tricaſtinus vixit longè ante annum Chriſti quingenteſimum triceſimum-ſextum, quo Francis Auguſtam Tricaſtinorum reliquáſque ditiones ſuas Oſtrogothi ceſſerunt. Bollandos [b] ſuſpicatur hunc eſſe Paulum, qui Concilio Valentino ſubſcripſit Gratiano Auguſto tertiùm & Equitio Vito Clariſſimo Conſulibus, anno Chriſti trecenteſimo ſeptuageſimo-quarto. Paulus Antiſtes Tricaſſinus Epiſcopatum multò ſeriùs ſub Carolo Magno & Ludovico Pio geſſit. Illa temporum diſcrepantia duos apertè Paulos diſtinguit. Paulus Tricaſtinus apud Auguſtam Tricaſtinorum colitur Kalendis Februarii, quievitque ſacrum ejus corpus in Eccleſia Cathedrali, donec cum Reliquiis aliorum Antiſtitum anno Chriſti milleſimo quingenteſimo ſexageſimo-primo concrematum eſt ab Orthodoxæ Religionis hoſtibus. Audi Sammarthanos in Epiſcopis & Comitibus Sancti Pauli Tricaſtinenſis [c]. *Ipſa civitas Tricaſtina eum ſibi olegit Patronum; ae feſtum celebratur 1. Februarii: ſacrum corpus diu requievit in Eccleſia Cathedrali Tricaſtina thecis argenteis incluſum, unúmque ex ipſius brachiis ſeorſim à dicto corpore ſeparatum, cui feſtum ſolemne dedicatum fuerat: quod quidem ſacrum corpus anno 1561, die 24 Decembris, Novatores hæretici prædictam Eccleſiam violenter ingreſſi, profanatâ divi Confeſſoris memoriâ, cum Reliquiis Sanctorum Amantii & Euſebii concremarunt. Hae notantur in Archivis Capituli ejuſdem Eccleſiæ.* Pauli Epiſcopi Tricaſſini corpus apud Trecas in Æde primaria cuſtodiri teſtantur Camuzatus & Deſguerroiſius, ille in prælaudato Promptuario quod edidit anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo decimo, hic in ſanctis Antiquitatibus Tricaſſinæ Diœceſis quas in lucem emiſit anno Chriſti milleſimo ſexcenteſimo triceſimo-ſeptimo, uterqoe longè poſt annum Chriſti milleſimum quingenteſimum ſexageſimum-primum, quo corpus Pauli Tricaſtini combuſtum eſt ab heterodoxis. En duo corpora valdè diſtincta, quæ duos oſtendunt Paulos eóſque in locis valdè diſſitis collocant. Tricaſtini ſuum colunt Kalendis Fibruarii, nullam ſul celebritatem faciunt Tricaſſini, ſic enim ſcribir Camuzatus. *Ejus*, id eſt, Sancti Pauli, *corpus in lignea theca conditum Tricaſſina Eccleſia ſumma cum veneratione cuſtodit, & tanquam ſacrum depoſitum piè religioséque colit & tuetur, nulla tamen annua ejus nomini dicata*

celebritas

[a] Num. 30.

[b] D. 1. Febr.

[c] Num. 4.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

celebritas agitur, forte quia vita ejus Historia non extat. Eruditi viri quærunt hodie, cujus civitatis, utrum Tricassinæ an Tricastinæ, Pontifex fuerit Sanctus ille Paulus, quem Martyrologi Kalendis Februarii commendant. In vocibus, *Tricassina* & *Tricastina*, propter nimiam earum affinitatem variant manuscripti Codices. Ecclesiasticæ Tabulæ Kalendis Februarii sic habent. *In Gallia, civitate Tricastinâ Sancti Pauli Episcopi, cujus vita virtutibus claruit, & mors pretiosa miraculis commendatur.* Baronius in ootis ad illas Kalendas monet correctum errorem, qui priùs irrepserat nomine civitatis Tricassinæ perperam admisso. Manet adhuc idem civitatis Tricassinæ seu Trecassinæ nomen in Adonis Martyrologio, sic. *Eodem die*, id est, Kalendis Februarii, *Sancti Pauli Episcopi civitatis Trecassinæ, cujus & vita virtutibus claruit, & mors pretiosa miraculis commendatur.* Manet & oppidi Trecassini nomen ad easdem Kalendas in Usuardi Martyrologio, sic. *In oppido Trecassino, Sancti Pauli Episcopi, cujus & vita virtutibus claruit, & mors pretiosa miraculis commendatur.* Pithœus, quæ vel Usuardo, vel Adoni, vel utrique tribui debent, accepta scribit à Beda. *Kl. Febr. Natale S. Pauli Episcopi civitatis Tricassinæ, cujus & vita virtutibus claruit, & mors pretiosa miraculis commendatur. Beda. In vet. tamen Martyrol. scriptum est, Tricastinæ.* Genuinum Bedæ Martyrologium ex Codice Divionensi publicavit Henschenius [a]. In illa Bedæ lucubratione, Kalendis Februarii, nulla fit Sancti Pauli seu Tricassini seu Tricastini mentio, solúmque memoratur Natale Sanctæ Brigidæ sic initio Februarii. *Kalendis. Natale Sanctæ Brigidæ Virginis.* Certè Beda, si meminisset Sancti Pauli, quæstioocm omnem amputasset. Obiit enim anno Christi septingentesimo tricesimo-primo, ut ex Annalista Nazariano sæpè notavimus, id est, longè post ætatem Pauli Episcopi Tricastini, ac longè ante Pauli Episcopi Tricassini Pontificatum. Ideòque miramur repertos esse viros eruditos, qui Bedam de Paulo Episcopo Tricassino locutum crediderint. Usuardus & Ado, quia ooo tantùm post Bedam sed etiam post Paulum Episcopum Tricassinum vixerunt, eundem Paulum suis potuerunt adscribere Martyrologiis, adscripserúntque si fides est exemplaribus in lucem editis ac suprà citatis. Lubentissimè tameo adstipulamur Barooio, fatemúrque mendum irrepsisse in Martyrologia seu manuscripta seu publicata, quæ Kalendis Februarii Sanctum Paulum exhibent Episcopum Tricassinum. Legendus ibi non Tricassinus sed Tricastinus Episcopus. Huic emendationi plurimùm favet festum Beati Pauli, quod Tricastini Kalendis Februarii celebrant, Tricassini minimè. Quamvis autem Tricastinis Sanctum testituamus Paulum, quem Ecclesiasticæ Tabulæ Kalendis Februarii memorant, Tricassinis alterum nolumus auferre Sanctum Paulum, cujus ut & aliorum Trecensium Episcoporum, quorum Reliquias in Ecclesia Cathedrali custodiunt, memoriam teste Desguerroisio [b], die Dominicâ infra Octavam Ascensionis venerantur. Duos distinximus Paulos Episcopos, unum Tricastinum, alterum Tricassinum. Toto igitur tempore, quo Carolus Magnus apud Francos regnavit, Episcopatum Tricassinum quatuor hi tenuerunt Antistites, Amingus, Adelgarius, Bertulfus qui & Osulfus, Sanctus Paulus. Hic eidem Carolo superstes vixit, successorémque nactus est Heliam, de quo plura dicturi sumus suis locis.

In provincia Vesontionensi, cùm Carolus Magnus Thesauros suos divisit, Episcopum Lausannensem ponimus Fredaricum seu Fredarium, quem Sammarthani Præsulem agnoscunt *ad an. 815*, decessorémque Paschalis, qui, teste Stumpffio, sedebat anno Redemptoris octingentesimo decimoseptimo. XXXVI.

In provincia Rotomagensi Constantiensem Episcopum ponimus Hubertum. In Catalogis enim illius Ecclesiæ post Leonem, quem sedisse diximus cùm Pippinus regnare cœpit, tres hi sequuntur solis noti nominibus, Angulo, Hubertus, & Wilardus, tum Erluious de quo sepè locuturi sumus sub Carolo Ludovici Pii filio. Ponimus & Sagiensem Episcopum Patratum, hic XXXVII.

[a] Tom. 1. Act. SS mens. Martii.

[b] In Urso Ep. ad a. 426.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

enim locum in Catalogis obtinet Ragimfridum inter & Reginaldum, quorum ille Pontificatum anno Christi septingentesimo septuagesimo suscepit, hic floruit sub Ludovico Pio.

XXXVIII. In consignandis Metropolitæ Remensis Episcoporúmque suffraganeorum nominibus utimur Flodoardo, qui de Vulfario Metropolita Remensi comprovincialibúsque Episcopis ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum sic scribit [a]. *Hic Vulfarius Synodum invenitur habuisse anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo decimo-quarto, in Ecclesia Noviomensi, regnante Ludovico filio Caroli, congregatis secum Coepiscopis suis, Hildoaldo, Ermenone, Jesse, Ragimberto, Grimbaldo, Rotardo, Wendilmaro, Ostroldo.* Id est, Vulfarius Synodum celebravit cum suffraganeis Episcopis, *Hildoaldo* sive Hildoardo Episcopo Attrebatensi & Cameracensi, *Ermenone* sive Herminio Silvanectensi Episcopo, *Jesse* seu Jessæo Episcopo Ambianensi, *Ragimberto* Bellovacensi Episcopo, *Grimbaldo* Episcopo Taruannensi, *Rotardo* Suessionensi Episcopo, *Wendilmaro* Episcopo Noviomensi & Tornacensi, *Ostroldo* Episcopo Laudunensi. Solus in hac Episcoporum enumeratione, qui Metropolitæ Remensi subsunt, desideratur Adalelinus Catalaunensis Episcopus. Vulfarium Remensem Archiepiscopum, Hildoaldum sive Hildoardum Attrebatensem & Cameracensem Episcopum, Ermenonem sive Herminium Episcopum Silvanectensem, Jessæum Ambianensem Episcopum, Grimbaldum Episcopum Taruannensem, & Adalelinum Catalaunensem Episcopum jam laudavimus. Cœperunt enim sedere, Vulfarius anno Redemptoris octingentesimo secundo, Hildoardus sive Hildoaldus anno Christi septingentesimo nonagesimo, Ermeno sive Herminius anno Redemptoris octingentesimo septimo, Jesse sive Jessæus anno Christi septingentesimo nonagesimo-nono, Grimbaldus anno Redemptoris octingentesimo primo, Adalelinus anno Redemptoris octingentesimo decimo. Supersunt adhuc innominati, Ragimbertus, Ostroldus, Wendilmarus, & Rotardus, quorum decessores Tomo superiore memoravimus. Adalmano successit Ragimbertus in Episcopatum Bellovacensem; Ostroldus in Episcopatum Laudunensem non Sigebaudo ut multi volunt, sed Weniloni secundo ut infrà probabimus; Pleoni Wendilmarus in Episcopatus Noviomensem & Tornacensem; Deodato Rotardus in Episcopatum Suessionensem.

[a] Lib. 2. c. 18

XXXIX. In Arelatensi provincia laudamus Bonifacium Arausicanum Episcopum, eíque locum tribuimus inter Salicum & Laudonem, quorum ille Concilium Narbonense cum aliis Episcopis anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo celebravit, hic eidem Bonifacio in Episcopatum anno Redemptoris octingentesimo undequadragesimo successit, ut Arausicanæ Schedæ testantur. Laudamus & Thomam Vivariensem Episcopum, quem Ludovicus Pius anno Imperii sui secundo sive anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto commendat, ut ostendemus suo loco. Columbus, postquàm locutus est de Longino, quem anno Christi septingentesimo vicesimo-septimo sedisse probavimus, agit proximè de Eribaldo & Arcontio, tum de Severino, quem agnoscit Episcopum anno Redemptoris octingentesimo quarto, deinde de Thoma, qui florebat XVII *Kal. Julii, anno* II *Imperii Domini Ludovici Augusti, Indict.* VIII. Sed Aribaldus & Arcontius Episcopi sunt incertorum temporum, nec idem Auctor dissimulat eos illo loco à se tantùm recenseri, ne Catalogus à Longino ad Severinum hiare credatur. Lege ad annum Redemptoris octingentesimum quintum [b], quæ scripta sunt accuratiùs de Severino, nomen enim illius abrasimus è Catalogo Vivariensium Episcoporum, quia non innotescebat aliunde quàm ex Anianensis Monasterii Charta supposititia. Post Longinum igitur qui regnante Theodorico Quarto floruit, fixus certúsque non occurrit Vivariensis Episcopus ante Thomam, qui Pontificatum gerebat anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto, videtúrque priùs suscepisse, quàm Carolus Magnus Thesauros suos divideret.

[b] Num. 37.

In provincia Darantasiensi Gratum ponimus Augustensem Episcopum, quia Carolo Augusto & Leoni Tertio Papæ notus fuit, simúlque cum Theodulo tunc Episcopo Sedunensi, quem ad annum Redemptoris octingentesimum secundum jam laudavimus, Reliquias Agaunensium Martyrum in locum decentiorem transtulit. In Actis Grati, quæ citantur ab Ughello & à Sammarthanis, hi notantur Chronologici Characteres, omittuntur autem à Francisco Augustino ab Ecclesia Episcopo Salutiensi, qui Gratum anno Christi septingentesimo septuagesimo floruisse scribit. Apud hunc Auctorem Augustenses Episcopi recensentur, *anno 755 Lupus, anno 770 Gratus, anno 790 Jocundus, anno 877 Ratbonus.* Convenimus de Lupo, cujus mentionem ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-septimum [a] fecimus, & de Ratbono seu Ratborno, qui Concilio Ticinensi, ut suo loco dicemus, anno Redemptoris octingentesimo septuagesimo-sexto subscripsit; Episcopatum verò Grati, cui Jocundus posteà successit, in nonum seculum rejicimus Leone Papâ & Carolo jam Imperatore. Salutiensis Episcopi textus de Sancto Grato talis est in Chronologica Pedemontanæ Regionis historia [b]. *S. Gratus, natione Græcus, Lacedemoniensis, Athenis liberalibus disciplinis optimísque moribus excultus, Ephesum profectus, ibi Monasticum habitum induit, sed creatus Episcopus Augustensis, Augustam veniens, brevi assiduis prædicationibus tum publicis tum privatis, populum variis erroribus respersum repurgavit. Reliquias Sancti Mauritii Martyris & Sociorum sordido loco ad Rhodani fluminis ripam jacentes, divino admonitu in Augustensi Monasterio* (legendum existimamus *in Agaunensi Monasterio*) *loco decentiore reposuit, quarum pars Sedunum ab illius Civitatis Episcopo, pars Augustam ab ipso Grato delata est. Dicitur etiam mentum capitis S. Jo. Baptistæ Præcursoris Domini à Pontifice Romano dono acceptum in sua Augustensi Ecclesia, ubi adhuc hodie honorificè asservatur, collocasse. Obdormivit in Domino septimo Idus Septembris, ante & post mortem Miraculis clarus.* Scripsit Episcopus Salutiensis anno Christi millesimo sexcentesimo quadragesimo-quinto. Ferdinandus Ughellus septimo pòst anno quartum Italiæ Sacræ Tomum publicavit, in quo Catalogum Augustensium Episcoporum texuit, & in laudes Beati Grati sic excurrit. *S. Gratus Lacedæmone illustri genere ortus, postquàm Athenis liberalibus disciplinis fuit excultus, divinarum rerum desiderio accensus, Ephesum profectus, adhuc adolescens Monasticum induit habitum, ubi brevi ad Regularis observantiæ & doctrinæ perfectoinem pervenit, ut ceteros virtutibus omnibus anteiret, ac divinarum Scripturarum interpres esset, ad Concilium, quod tunc in Græcia celebrabatur, vocatus, ob doctrinæ præstantiam in eo Magni cognomen adeptus est. Ab eodem Concilio ad Carolum Magnum Imperatorem pro Ecclesiasticæ pacis reformatione legatus est, eâque feliciter perfunctus Romam ad Leonem III Pontificem se contulit. Obierat per id tempus Augustæ Prætoriæ Episcopus, quod cùm Gratus in Æde S. Mariæ ad Martyres orans didicisset, & Leoni narrasset, invitus ab eodem Episcopus suffectus est. Augustsm pervenit, populum in pluribus aberrantem doctrinâ & exemplo expurgavit, Ecclesiasticam disciplinam restituit, auxítque divinum cultum, Sanctorum Mauritii sociorúmque ejus Reliquias sordido in loco ad Rhodani fluminis ripas jacentes, divino monitu unà cum Sancto Theodulo Sedunensi Episcopo in Agaunensi Cœnobio reposuit, partem aliquam Sedunum & Augustam detulit, & in Cathedrali honorificè recondidit ad altare in eorum nomine erectum, adhibito perpetuo censu pro quatuor Sacerdotibus, ut in eo sacrum quotidie agerent. Referunt ejusdem Grati Acta iis temporibus caput Sancti Joannis Baptistæ Præcursoris in puteo apud Sebastem Samariæ urbem divinitus detectum fuisse, & vox audita solum Gratum Augustæ Episcopum inde extracturum. Summus Pontifex ab Hierosolymitano Episcopo certior factus Gratum accersit, qui cum Jocundo, quem adolescentulum excolendum susceperat, & sibi successorem præviderat, Romam proficiscitur; causam, ob quam accersitus esset, edoctus, navim conscendit, Ptolemaidem appulit, accessítque Sebastæ ad puteum, sacrum caput aspexit, & magna cum devotione & humilitate illud hausit de jugi*

[a] Num. 10.

[b] Cap. 43.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

puteo. Romam repetiit, & sacrum pignus Pontifici Maximo consignat, ab eóque mentum à capite avulsum dona accepit, quod in sua Cathedrali Ecclesia maximâ Cleri populíque lætitiâ collocavit. Hæc Acta Grati manuscripta longè diversa ab aliis, quæ tamen, ut loquitur Baronius in Notis ad Martyrologium Romanum, nulla fulciuntur testimonio veritatis de Translatione Capitis Sancti Joannis Baptistæ. Cæterùm Gratus in vita & morte Miraculis clarus obdormivit in Domino, septima Idus Septembris. Sammarthani fratres anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-sexto Galliam Christianam quatuor in Tomos digesserunt, quorum secundus in Augustensium Episcoporum Catalogo textum Ughelli de Grato penè ad verbum exhibet, omissis quæ spectant ad Inventionem & Translationem Sancti Joannis Baptistæ. Post accuratum examen, quid de Grato sentiamus, paucis accipe. Gratus, natione Græcus, Leoni Tertio Papæ & Carolo Magno propter insignem eruditionem charus extitit; factus est Augustensis Episcopus accedente Caroli, ut illorum temporum mos erat, vel jussu vel consensu; Pontificatum iniit nono seculo jam inchoato; sedebat anno Redemptoris octingentesimo undecimo; fuit amicitiâ Theodulo Sedunensi tunc Episcopo conjunctissimus; ambo Reliquias Agaunensium Martyrum transtulerunt, obierúntque Ludovico Pio post patrem jam imperante. De utroque sermonem sub eodem Ludovico rursum faciemus. Agemus & aliâ occasione de Capite Sancti Joannis Baptistæ reperto in Oriente atque in Occidentem translato. Sammarthani nobis adversari non parum videntur in Agaunensis Monasterii præconio, quod Agaunensium Abbatum Catalogo præposuerunt [a]. *Anno*, inquiunt, *circiter 880, Theodulo Sedunensi Antistite, revelata sunt S. Mauricii & sociarum corpora, Grati Augustensis & Protasii Gebennensis Episcoporum adjuvante operâ. Deinde cùm disciplina Monastica excidisset depravatis moribus, Rex Francorum Ludovicus Monachos ejecit, & ab Alexandro 2 Papa impetravit, ut triginta-duo Canonici substituerentur, intercedente Adalongo Sedunensi Episcopo & Abbate Sancti Mauritii.* Mendum in Characteres Chronologicos & in nomen Romani Pontificis irrepsit. Agaunensium Martyrum corpora non *anno circiter 880* sed *anno circiter 810* translata sunt. Interfuerunt Translationi Theodulus Sedunensis Episcopus & Gratus Episcopus Augustensis, ut ex Actis ejusdem Grati constat, in quibus nec Protasii Gebennensis Episcopi mentio fit, nec ulla pars Agaunensium Reliquiarum Gebennam seu Genevam translata memoratur; atque inde colligimus abradendum ex præcitato textu nomen Protasii, maximè cùm in Nomenclatura Genevensium Episcoporum, qui Gebennenses etiam dicuntur, nullus apud eosdem Sammarthanos occurrat Protasius. Theodulo successit in Episcopatum Sedunensem Adalongus, à multis annis Abbas jam Agaunensis. Eo sedente atque intercedente, *Rex Francorum Ludovicus* Agaunenses *Monachos ejecit*, quia priscis à moribus desciverant, *& à Papa impetravit, ut triginta-duo Canonici substituerentur.* Rex ille Francorum Ludovicus non alius est à Ludovico Pio, de quo sic ipsimet Sammarthani in Adalongo Agaunensis Monasterii tricesimo-tertio Abbate. *33 Adalongus, sub quo, Ludovico Pio Imp. postulante, pulsis Monachis Canonici cum eorumdem jurium privilegio statuuntur.* Ergo Ludovicus Francorum Rex, ut Agaunensibus Monachis Canonici subrogarentur, non postulavit *ab Alexandro 2 Papa*, qui Pontificatum ab anno Christi millesimo sexagesimo-primo ad annum Christi millesimum septuagesimum-tertium gessit, sed ab Eugenio 2, qui sedere cœpit anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto, vitámque clausit anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo.

[a] Tom. 4. Gall. Christ.

XLI. Quod attinet ad provincias Bituricensem & Narbonensem, quæ, propter imminutam Metropolitæ Narbonensis auctoritatem, simul in unam coaluerunt provinciam, Præceptum habetur in Nemausensis * Ecclesiæ Tabulario datum, ut Sammarthani [b] notant, *anno XI Gloriosissimi Domni Caroli.* Nemausensis Episcopus tunc erat Christianus, qui post Witeringum ex Con-

* *de Nismes.*

[b] In Ep. Nemaus. 10.

AN. CH. 811. Caroli Imp. 11. Ludov. R. 31. Caroli R. 25.

cilio Narbonensi notum sedit. Atque ex illo Nemausensium Episcoporum ordine liquet annum Caroli undecimum non esse numerandum à die quo Carolus aut in partem Regni post obitum Pippini patris, aut in Septimaniam ubi Nemausus, & in alias Carolomanni fratris ditiones post ejus mortem successit, sed à die quo vocatus est Imperator, quia Witeringus Christiani decessor anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo, id est, anno post obitum Pippini vicesimo-tertio, post Carolomanni mortem vicesimo, Concilium Narbonense cum aliis Præsulibus celebravit. Annus autem undecimus Imperii Carolini cum anno Redemptoris octingentesimo undecimo comparatur. Quo anno seu cœperit seu desierit sedere Christianus, haud compertum habemus. In festo Sancti Andreæ consecratus fuit Episcopus; factus etiam Abbas Sancti Ægidii; Basilieæ suæ legavit Ecclesias & decimarias Sancti Andreæ *de Costebalain* & Sanctæ Mariæ *de la Garne* juxta Nemausum. Præsulatum anno Redemptoris octingentesimo undecimo gessit, proximus censetur successor Witeringi, cujus mentionem ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-primum in Concilio Narbonensi fecimus.

Carolus Aug. pace cum Danis firmata,

Indicta inter Carolum *Imperatorem & Hemmingum Danorum Regem pax, propter hyemis asperitatem, quæ inter partes commeandi viam claudebat, in armis tantùm jurata servatur, donec redeunte veris temperie, & viis apertis, quæ immanitate frigoris clausa fuerunt, congredientibus ex utraque parte utriusque gentis, Francorum scilicet & Danorum, XII Primoribus super fluvium Egidoram, datis vicissim secundùm ritum ac morem suum sacramentis, pax firmatur.* Hæc Annalista Laureshamensis, quocum ceteri conveniunt. E Francis adfuerunt duodecim Comites, inter quos eminebat *Walach filius Bernhardi*, Caroli videlicet Imperatoris frater patruelis, Bernhardus enim Pippini Regis frater fuit. E Danis adfuerunt Hemmingi Regis fratres duo, *Hancwinc & Angandeo*, cum decem Danicæ gentis Magnatibus. XLII.

Tres dirigit exercitus,

Imperator cum Hemmingo pace firmatâ, & placito generali secundùm consuetudinem Aquis habito, in tres partes Regni totidem exercitus misit; unum trans Albim in Hilinones, qui & ipsos vastavit, & castellum Hobbuochi superiore anno à Wilsis destructum in ripa Albis fluminis restauravit; alterum in Pannonias, ad controversias Hunorum & Sclavorum finiendas; tertium in Brittones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes rebus prosperè gestis incolumes regressi sunt. Ita scribit idem Annalista. XLIII.

Quæ primo loco contra Hilinones expeditio ponitur, eundem Annalistam distinguit ab Eginhardo, qui vitam Caroli Magni conscripsit. Omnium bellorum, quæ Carolus Magnus gessit, tria postrema, Boemanicum, Hilinonicum, & Danicum, sic memorat Eginhardus. *Boemanicum quoque & Hilinonicum, quæ posteà*, id est, post Saxonicum penitus confectum, sive post annum Redemptoris octingentesimum quartum, *exorta sunt, diu durare non potuerunt. Quorum utrumque ductu Karoli Junioris celeri fine completum est. Ultimum quoque contra Nordmannos, qui Dani vocantur, primò piraticam exercentes, deinde majori classe littora Galliæ atque Germaniæ vastantes, bellum susceptum est. Quorum Rex Godefridus adeò vanâ spe inflatus erat, ut totius sibi Germaniæ promitteret potestatem. Frisiam quoque & Saxoniam haud aliter atque suas provincias æstimabat. Jam Abodritos vicinos suos in suam redegerat ditionem, jam eos sibi vectigales fecerat. Jactabat enim se brevi Aquasgrani, ubi Regis comitatus erat, cum maximis copiis adventurum. Nec dictis ejus quamvis vanissimis omnino fides abnuebatur, quin potiùs putaretur tale aliquid inchoaturus, nisi festinatâ morte fuisset præventus. Nam à proprio satellite interfectus, & suæ vitæ & belli à se inchoati finem acceleravit.* Annalista Laureshamensis ab Eginhardo non dissidet in bello Boemanico, quod biennio gestum testatur. Anno enim Redemptoris octingentesimo quinto sic habet. *Misit exercitum suum cum filio suo Karolo in terram Sclavorum, qui Behemanni vocantur, qui omnem illorum patriam depopulatus, Ducem eorum, nomine Lechonem occidit, & inde re-* XLIV.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

gressus in Vogesum sylvam ad patrem venit. Et anno Redemptoris octingentesimo sexto, sic. *Missa est & manus de Bajoaria & Alemania atque Burgundia, sicut anno superiore, in terram Behemannorum, vastatâque terra non minimâ portione, absque ullo gravi incommodo regressa est.* In aliis autem bellis plurimum discrepat, Danicum enim & Hilinonicum simul exorta scribit, & Danicum priùs extinctum quàm Hilinonicum affirmat. Anno Redemptoris octingentesimo octavo Godefridum Danorum Regem in Abotritos irrupisse, & Hilinones cum Smeldingis ac Wilsis ad ejusdem Godefridi partes transiisse sic asserit. *Imperator, quia nunciabatur Godefridum Regem Danorum in Abotritos cum exercitu trajecisse, Karolum filium suum ad Albim cum valida Francorum & Saxonum manu misit, jubens ut vesano Regi resisterent, si Saxonia terminos aggredi tentaret. Sed ille stativis per aliquot dies in littore habitis, expugnatis etiam & captis aliquot Sclavorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento reversus est. Nam licèt Thrasiconem Ducem Abotritorum popularium fidei diffidentem loco pepulisset, Godalaibum alium Ducem dolo captum patibulo suspendisset, Abotritorum duas partes vectigales sibi fecisset, optimos tamen militum suorum & manu promptissimos amisit, & cum eis filium fratris sui, nomine Reginboldum, qui in oppugnatione cujusdam oppidi cum plurimis Danorum Primoribus interfectus est. Filius autem Imperatoris Karolus Albim ponte junxit, & exercitum cui praerat in Hilinones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godefridum defecerant, celerrimè transposuit, populatísque circumquaque eorum agris, transitóque iterum flumine, cum incolumi exercitu in Saxoniam se recepit. Erant cum Godefrido in expeditione prædicta Sclavi qui dicuntur Wilsi, qui propter antiquas inimicitias, quas cum Abotritis habere solebant, sponte se copiis ejus conjunxerunt, ipsóque domum revertente, cum præda quam in Abotritis capere potuerunt & ipsi domum regressi sunt.* Anno Redemptoris octingentesimo decimo classem Danorum in Frisiam appulisse, & Godefrido Regi necem in Dania illatam sic refert. *Imperator congregatis copiis, celerrimè ad Alaram fluvium contendit, castrísque juxta confluentem ejus, quo Wisira flumine conjungitur, positis, minarum Godefridi Regis præstolatur eventum. Nam Rex ille vanissimâ spe victoriæ inflatus, acie se cum Imperatore confligere velle jactabat. Sed dum Imperator in memorato loco stativa haberet, diversarum rerum nuncii ad eum perferuntur. Nam & classem, quæ Frisiam vastabat, domum regressam, & Godefridum Regem à quodam suo satellite interfectum nunciatur.* Pacem mox Francos inter ac Danos subsecutam testatur, rerum enim illo anno gestarum narrationem sic claudit. *Godefrido Danorum Rege mortuo, Hemmingus filius fratris ejus in Regnum successit, ac pacem cum Imperatore fecit.* Anno autem Redemptoris octingentesimo undecimo, quo pax eadem firmata est, durasse bellum cum Hilinonibus ostendit in textu quem examinamus. *Imperator*, inquit, *cum Himmingo pace firmatâ, & placito generali secundùm consuetudinem Aquis habito, in tres partes Regni totidem exercitus misit; unum trans Albim in Hilinones, qui & ipsos vastavit.* Annales igitur præcitati, quos Laureshamenses vocare consuevimus, & vita Caroli Magni per Eginhardum scripta multùm differunt in textibus suprà descriptis, nec utriusque operis unus haberi debet Auctor Eginhardus.

XLV. TRANS ALBIM ADVERSÙS LINONES.

Qui dicuntur *Hilinones* in vulgatis editionibus Annalium Laureshamensium, *Linones* appellantur in Codice Georgii Cardinalis de Armaniaco, necnon in Annalibus Fuldensibus, Bertinianis, ac Metensibus, & apud Adonem, apud Monachum Ecolismensem, atque apud incertum Auctorem in vita Caroli; *Lanai* quoque & *Linai* in Chronico Moissiacensi, breviùs *Lini* libro quarto Poëtæ Saxonici. Reinerus Reineccius ad illum Vatem hanc habet notatiunculam. *Ado Linones, Albert. Stad. Liniones, Helmoldus Linoges, Adamus Brem. Lingones dixere.* Helmoldus in Chronico Sclavorum, capite secundo libri primi *Lingnones*, & capite duodequadragesimo *Linos* ac *Linoges* scribit, docétque quanam in parte Germaniæ consederint. Enumeraturus

enim populos, *qui inter Albiam & Odoram degunt*, orditur à Wilzis, quos, in Tholenzos, Redarios, Kyzinos, & Circipanos distinguit, atque ad Occidentalem plagam cis Odoram sive Oderam collocat. Deinde sermonem ad Linguones, Warnavos, & Obotritos, ita convertit. *Ultra illos*, id est, ultra Wilzos Occasum versùs, *sunt Linguones & Warnavi. Hos sequuntur Obotriti, civitas illorum Mikelinburgk.* De Wilzis actum suprà, quos cis & ultra Panim fluvium habitasse constat. Wilzis versùs Occidentem contermini Linones, Linonibus Warnavi. Nomen hi sumpserunt ab amne Warnavo, qui Rostochiensem agrum praeterfluit, atque in mare Balticum egeritur. Erant igitur Linones transalbiani populi, quos ab Ortu Wilzi claudebant, ab Occasu Warnavi, mare Balticum à Septemtrione. Nec audiri debet Reinerus Reineccius in Germanicarum Gentium appellationibus, ubi Linos cis Albim ponit in tractu Luneburgensi, quasi *nomen eorum* conservarint *Lune & Luneburgum*. AN. CH. 811. CAROLI IMP. II. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

XLVI. Franci non tantùm vastarunt agros Linonum, sed & Castellum, quod à Wilsis anno superiore captum dirutúmque fuerat, ad Albis ripam reparatunt. Hujus Castelli nomen variis modis, ut jam notavimus, ab antiquis Auctoribus enuntiatur, Hohbuochi, Hohbuchi, Hocbuoki, Huobbuochi, Hochboki, & Obnoki. Non desunt, qui Castellum illud in eo situm loco contendant, ubi hodiernum Hamburgum, quod tum primùm & nomen & formam urbis acceperit. Lege Petrum Lambecium in Originibus Hamburgensibus. Imperator, ut propagandae Fidei studiosissimus erat, novam hanc civitatem Ecclesiâ statim decorandam curavit. Septimus tunc annus agebatur, ex quo bellum confecerat Saxonicum, & plerosque Saxonum Transalbianorum per Gallias dispersetat. Laxatâ jam post septennium captivitate, liberum in patriam reditum eis permisit, & curam erudiendarum gentium Transalbianarum, quam penes vicinos Episcopos Bremensem ac Verdensem esse quondam voluerat, uni commisit Amalario Gallicano Episcopo, quem illa de causa trans Albim direxit. Audi Ludovicum Pium in Diplomate, quod suo loco integrum ad annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-quartum recitabimus. *Genitor noster Gloriosa memoria Karolus omnem Saxoniam Ecclesiastica Religioni subdidit, jugúmque Christi ad usque terminos Danorum atque Slavorum, corda ferocia ferro perdomans docuit, ubi inter hae utrasque gentes Danorum sive Wandalorum ultimam Saxonia partem sitam & diversis periculis temporalibus videlicet & spiritualibus interjacentem perspiciens, Pontificalem ibidem Sedem fieri decrevit trans Albiam. Unde postquàm terram Nordalbingorum, laxatâ captivitate, quam ob multam perfidiam, in ipsis Christianitatis initiis patratam, per septennium passi sunt, ne locus ille à barbaris invaderetur, Ecberto Comiti restituere praeceperat, non jam vicinis Episcopis locum illum committere voluit. Sed ne quisquam eorum hanc sibi deinceps Parochiam vindicaret, ex remotis Gallia partibus quendam Episcopum, Amalarium nomine, direxit, qui primitivam Ecclesiam ibidem consecraret. Sed & eidem Ecclesia sacras Reliquias ac plura Ecclesiastica munera piâ largitate specialiter destinare curavit.* Quis ille sit Amalarius, in controversia ponitur. Amalarium interpretamut Archiepiscopum Trevirensem superiore jam laudatum anno, quo Pontificales Infulas suscepit. In notis ad Praeceptum Ludovici Pii proximè citatum, Bollandus [a] Amalarium alium ab Archiepiscopo Trevirensi sic distinguit. *Alius ab Amalario Trevirensi anno 813 à Carolo Magno Constantinopolim misso. Certè hic non venisset Aquisgranensibus, quidam ex remotis, sed notus ex vicinis Gallia partibus.* At in Ludovici textu, nec vox *quidam* ignotum significat, nec Carolus Episcopum mittit in Saxoniam Transalbianam ex partibus Galliae remotis ab Aquisgrano, sed ex partibus Galliae remotis à Saxonia Transalbiana. *Terram Transalbianorum*, inquit Ludovicus, *non jam vicinis Episcopis committere voluit. Sed, ne quisquam eorum hanc sibi deinceps Parochiam vindicaret, ex remotis Gallia partibus quendam Episcopum, Amala-*

[a] D. 3. Febr in prolegom. ad vit. S. Anscharii §. 16.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

rium nomine, direxit. A Saxonia Transalbiana procul removetur Augusta Trevirorum in Galliis ad Mosellam sita. Nihil igitur vetat, quominùs res gestas Amalarii Trevirensis Archiepiscopi per annos ita digeramus. Amalarius anno Redemptoris octingentesimo decimo fit Archiepiscopus; anno Redemptoris octingentesimo undecimo mittitur in Saxoniam Transalbianam; anno Redemptoris octingentesimo duodecimo redit in Gallias, & ad encyclicas Caroli literas de cæremoniis Baptismi respondet, scripto libello, quem Alcuino ante aliquot annos mortuo multi perperam attribuunt; anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio Constantinopolim dirigitur; anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto reversus ex Oriente vitam mox claudit.

XLVII. IN PANNONIAM. Alter Francorum exercitus, quia lis de finibus inter Hunnos & Slavos agebatur, in Pannoniam missus est. Copiarum Ducibus nihil consultius visum, quàm ut Aquisgranum ad Imperatorem Oratores ab utraque gente mitterentur. Illa de Legatione agemus infrà.

XLVIII. IN BRITANNIAM. Tertius Francorum exercitus Britones, qui tumultuabantur, in officio continuit. Istius regionis Scriptores multas subjiciunt fabulas ex commentitiis Tilpini Chronicis, à quibus abstinemus.

XLIX. OSCA OBSIDETUR. Eodem tempore Heribertus Oscam jussu Ludovici Regis obsedit. Astronomus ab obsidio Tortosæ, de quo nos anno superiore, sic transit ad obsidionem Oscæ. *Post anni instantis excursum*, Rex *exercitum ordinavit, & Oscam cum Misso patris Heriberto mittere statuit. Quò pervenientes qui missi fuerant, civitatem obsederunt, obvios quosque aut vivos comprehenderunt, aut in fugam coactos compulerunt. Sed dum circa urbem sedentes, ignaviori se quàm decuit studio resolvunt, imprudentes ac leves aliqui juvenum propiùs muros accedentes, verbis quidem eos, qui propugnaculis præsidebant, primùm lacessere, deinde missilibus incessere tentant. Oppidani porrò contemnentes præsentium paucitatem, absentium metientes seram occursionem, apertis portis prosiliunt. Pugnatum hinc inde est; casi sunt ab utraque parte, & tandem illi sese in civitatem receperunt, isti autem ad castra mansuri redierunt. Protractâ igitur obsidione, peractâ vastatione, & quæcumque visa sunt contra inimicos agenda pro ira satisfactione, ad Regem sunt reversi, qui eo tempore in sylvis venationum occupabatur studiis. Erat enim tempus autumni perextremum. Receptis ergo suis ab expeditione præmissa redeuntibus, Rex hyemem sequentem, in suis consistens, pacificè exegit.* Ad oram hujus textûs in vulgatis editionibus perperam notatur annus 809.

L. CAROLUS AUG. IT BONONIAM AD VIDENDAM CLASSEM. Hactenus ea commemoravimus, quæ Carolus Imperator hoc anno per filios suos Ducésque gessit, quid autem ipse peregerit, ex veteribus Annalistis accipe. Codex Loiselianus ad hunc annum sic habet. *Ipse interea* * *propter classem, quam anno superiore fieri imperavit, videndam, ad Bononiam civitatem maritimam, ubi eadem naves congregata erant, accessit. Farúmque ibi ad navigantium cursus dirigendos antiquitus constitutum restauravit, & in summitate ejus nocturnum ignem accendit. Inde ad Schaldim fluvium veniens, in loco, quò Gand vocatur, naves ad eandem classem adificatas aspexit. Et circa medium Novembrium Aquas venit.* Annalistæ Loiseliano consentaneus est Laureshamensis ad eundem annum, sic. *Ipse autem propter classem, quam anno superiore fieri imperaverat, videndam, ad Bononiam Gallicam; civitatem maritimam, ubi eadem naves congregata erant, accessit; turrimque ibi ad navigantium cursus dirigendos antiquitus constitutam restauravit, & in summitate ejus nocturnum ignem accendit. Inde ad Schaldim fluvium veniens, in loco, qui Ganda vocatur, naves ad eandem classem adificatas aspexit, & circa medium Novembrem Aquas venit.* Eadem ad hunc annum scribunt, Ado, Regino, Monachus Ecolismensis, Annalista Bertinianus, & incertus Auctor in vita Caroli, nec vocari potest in dubium, quin idem Carolus hoc anno Bononiam se contulerit.

* correptè in terra

LI. TRIA EDIT CAPITULARIA. Jacobus Sirmondus in elencho publicorum Conventuum, quos Carolus jam Imperator celebravit, ad annos Imperii Carolini undecimum ac duodecimum,

AN. CH. 811.
CAROLI IMP. II.
LUDOV. R. 31.
CAROLI R. 23.

decimum, id est, ad hunc annum posterúmque, sic scribit. *Anno XI fine loco, Capitularia duo Interrogationis. Item Capitula VIII cur exercitus deserantur. Anno XII, Bononiæ in littore maris, Capitula XI. Quicumque liber &c. Capitula XIII pro justitiis faciendis.* Hæc omnia nobis ex Metensi Codice communicavit Stephanus Baluzius. Ut autem Capitula, quæ spectant ad exercituum desertionem, citiùs edita censemus, sic & ea, quæ publicata sunt Bononiæ, non anno Imperii Carolini duodecimo sed undecimo quo Carolus Bononiam venit, asserimus promulgata. Cur de Capitulis ad exercituum desertionem pertinentibus ita sentiamus, explicuimus ante triennium. Capitulare verò Bononiense uno prævertendum existimamus anno, quia Carolus toto duodecimo Imperii sui anno à Bononia maríque procul abfuit. Hujus Capitularis, ex Codicibus Vaticano & Metensi, talis profertur titulus. *Capitula, quæ Dominus Imperator constituit Bononiæ, quæ est in littore maris, anno Regni sui XLIV, mensa Octobrio, Indictione sextâ.* Sed hi Characteres simul convenire non possunt. Carolus hoc anno, post Christum natum octingentesimo undecimo, mense Octobri Bononiam pervenit. Utrumque ex antiquis constat Annalistis suprà citatis. Annus distinctissimè notatur. Mensis colligitur apertissimè, quia Carolus Bononiâ *veniens ad Schaldim fluvium, in loco qui Ganda vocatur, naves ad eandem classem ædificatas aspexit, & circa medium Novembrem Aquas venit*, hoc utique anno, quo sub finem mensis Septembris annum Regni sui quadragesimum-quartum numerare cœpit. At huic eidem anno, qui partim Indictioni quartæ, partim Indictioni quintæ illigatur, manifestissimè repugnat quæ præcitato Capitularis titulo sexta ponitur Indictio, eâque deletâ quintam restituas necesse est. Ex his autem observationibus atque emendationibus liquet tria duntaxat ad hunc annum pertinere Capitularia, duo videlicet Interrogationis, & tertium, quod à loco ubi editum est, Bononiense nuncupatur. De singulis per ordinem agemus.

Capitulare primum inscribitur *Capitulare Interrogationis de iis, quæ Karolus Magnus pro communi omnium utilitate interroganda constituit.* LII.
Distribuitur in duodecim Capitula, quibus hæc Præfatio præponitur. *In primis separare volumus Episcopos, Abbates, & Comites nostros, & singulariter illos alloqui.* Sequuntur Interrogationes. I. *Quæ causæ efficiant, ut unus alteri adjutorium præstare nolit, sive in marcha, sive in exercitu, ubi aliquid utilitatis defensione patriæ facere debet.* II. *Unde illæ frequentissimæ causationes, in quibus unus alteri quærit quicquid parem suum viderit possidentem.* III. *De eo quod quilibet alterius hominem ad se fugientem suscipit.* IV. *Interrogandi sunt in quibus rebus vel locis Ecclesiastici laicis aut laici Ecclesiasticis ministerium suum impediunt. In hoc loco discutiendum est atque interveniendum in quantùm se Episcopus aut Abbas rebus secularibus debeat inserere, vel in quantùm Comes vel alter laicus in Ecclesiastica negotia. Hic interrogandum est acutissimè quid sit quod Apostolus ait, [nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus,] vel ad quos sermo iste pertineat.* V. *Quid sit quod unusquisque Christianus in Baptismo promittat, vel quibus abrenuntiet.* VI. *Quæ sectando vel negligendo ipsam suam renuntiationem vel abrenuntiationem irritam faciat.* VII. *Quòd ille benè in Deum non credit qui præcepta ejus impunè se contemnere putat, vel qui ea quasi non ventura despicit quæ ille comminatus est.* VIII. *Quòd in nobis dispiciendum est utrùm verè Christiani sumus. Quod in consideratione vitæ vel morum nostrorum facillimè cognosci potest, si diligenter conversationem coràm discutere voluerimus.* IX. *De vita & moribus Pastorum nostrorum, id est, Episcoporum, qui populo Dei non solùm docendo sed etiam vivendo exemplum bonum dare debent. Ipsis namque Apostolum dixisse credimus ubi dicit. [Imitatores mei estote, & observate eos qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram]* X. *De vita eorum, qui dicuntur Canonici, qualis esse debeat.* XI. *De conversatione Monachorum, & utrùm aliqui Monachi esse possint præter eos, qui Regulam Sancti Benedicti observant.*

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

Inquirendum etiam, si in Gallia Monachi fuissent, priusquàm traditio Regulæ Sancti Benedicti in has Parrochias pervenisset. XII. *Ista conservetis sicut vobis decet & in vobis confido, Piissimi Pontifices, & in quantùm investigare possum, vobis mittere seu scribere non dubito. Benè valete in Domino.*

Alterum hujus anni Capitulare tredecim constat Capitulis, inscribitúrque *brevis Capitulorum, quibus fideles nostros Episcopos & Abbates alloqui volumus, & commonere de communi omnium nostrum utilitate.* Quibus in rebus cum priore Capitulari conveniat, ad ipsa Capitula breviter notabimus.

LIII. Primum Capitulum. *Primò commemorandum est, quòd anno præterito tria
LIV. triduana jejunia fecimus, Deum orando ut ille nobis dignaretur ostendere in quibus conversatio nostra coram illo emendari debuisset, quod nunc facere desideramus.* Anno superiore Carolus publicis calamitatibus domesticisque funeribus plurimùm indoluit, placandique Dei spem omnem in exercitiis pœnitentiæ collocavit.

LV. Secundum Capitulum. *Quærendum est in primis ab Ecclesiasticis, id est, Episcopis & Abbatibus, ut illi nobis patefaciant de conversatione sua qualiter vivere debeant, ut cognoscere valeamus cui de illis aut bonum aut aliud aliquid refrænati credere debeamus, & ut scire possimus in quantùm cuilibet Ecclesiastico, id est, Episcopo, vel Abbati, seu Monacho, secularibus negotiis se ingerere, aut quod propriè pertineat ad illos, qui dicuntur & esse debent Pastores Ecclesiæ Patrésque Monasteriorum, ut aliud ab eis non quæramus, quàm quod ipsis facere licet, & ut quislibet ex eis à nobis ea non quærat, in quibus eis consentire non debemus.* Huic Capitulo in multis simile est quod in priore Capitulari quartum numeratur.

LVI. Tertium Capitulum. *Interrogare volumus ipsos Ecclesiasticos, ut qui Scripturas Sanctas non solùm ipsi discere sed etiam alios docere debent, qui sint illi quibus Apostolus loquitur, [imitatores mei estote,] vel quis ille de quo idem dicit, [nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus,] aut qualiter Apostolus sit imitandus, vel quomodo Deo militet.* Lege in superiore Capitulari Capitula quartum & nonum.

LVII. Quartum Capitulum. *Iterum inquirendum ab eis, ut nobis veraciter patefaciant quid sit quod apud eos dicitur seculum relinquere, vel in quibus internosci possint hi qui seculum relinquunt ab his qui adhuc seculum sectantur; utrùm in eo solo quòd arma non portant, nec publicè conjugati sunt.*

LVIII. Quintum Capitulum. *Inquirendum etiam, si ille seculum dimissum habeat, qui quotidie possessiones suas augere quolibet modo qualibet arte non cessat, suadendo de cælestis Regni beatitudine, comminando de æterno supplicio inferni, & sub nomine Dei aut cujuslibet Sancti tam divitem quàm pauperem, qui simplicioris naturæ sunt & minùs docti atque cauti inveniuntur, si rebus suis exspoliant, & legitimos hæredes eorum exhæredant, ac per hoc plerosque ad flagitia & scelera propter inopiam, ad quam per hoc fuerint devoluti, perpetranda compellunt, ut quasi necessariò furta & latrocinia exerceat, cui paternarum rerum hæreditas, ne ad eum perveniret, ab alio prærepta est.*

LIX. Sextum Capitulum. *Iterum inquirendum quomodo seculum reliquisset qui cupiditate ductus propter adipiscendas res quas alium vidit possidentem, homines ad perjuria & falsa testimonia pretio conducit, & Advocatum sive Præpositum non justum ac Deum timentem, sed crudelem ac cupidum ac perjuria parvipendentem inquirit, & ad inquisitionem rerum non qualiter, sed quanta adquirat.*

LX. Septimum Capitulum. *Quid de his dicendum, qui quasi ad amorem Dei, & Sanctorum, sive Martyrum, sive Confessorum, ossa & reliquias sanctorum corporum de loco ad locum transferunt, ibique novas Basilicas construunt, & quoscunque potuerint, ut res suas illuc tradant, instantissimè adhortantur. Ille siquidem vult ut videatur quasi benè facere, séque propter hoc factum benè meritum apud Deum fieri, quibus potest persuadere Episcopis. Palàm fit hoc ideo factum ut ad aliam perveniat potestatem.*

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

Octavum Capitulum. *Miramur unde accidisset, ut is, qui se confitetur seculum reliquisse, neque omnino vult consentire, ut ipse à quolibet secularis vocetur, armatus homo cùm sit, & propria velit retinere, & ad eos, qui nondum in totum seculum renuntiaverunt, hoc pertineat, ad Ecclesiasticos verò quomodo justè pertineat, penitus ignoramus, nisi illi nobis insinuaverint qui hæc quasi licita usurpare non dubitant.*

LXI. LXII. Nonum Capitulum. *Quid unusquisque Christo in Baptismo promittat, vel quibus causis abrenuntiet, ut quamvis unicuique Christiano considerandum sit, specialiter tamen ab Ecclesiasticis inquirendum, qui laicis ipsius promissionis & abrenuntiationis in sua vita exemplum præbere debent. Hic diligentissimè considerandum est, & acutissimè distinguendum, quæ sectando, vel quæ negligendo, unusquisque nostrum ipsam suam promissionem & abrenuntiationem vel conservet vel irritam faciat. Et quis sit ille Satanas, sive adversarius, cujus opera vel pompas in Baptismo renuntiavimus. Hic autem conspiciendum est, ne perversa unusquisque faciendo, illum quislibet nostrum sequatur, cui jamdudum in Baptismo renuntiavimus.* In superiore Capitulari lege Capitula quintum & sextum, quæ breviora quidem sunt, át in eadem versantur materia.

Decimum Capitulum. *In quo Canonum vel in cujus Sancti Patris Regula constitutum sit, ut invitus quislibet aut Clericus aut Monachus fiat, aut ubi Christus præcepisset aut quis Apostolus prædicasset, ut de nolentibus & invitis & vilibus personis Congregatio fieret in Ecclesia vel Canonicorum vel Monachorum.* LXIII.

Undecimum Capitulum. *Quam utilitatem conferat Ecclesiæ Christi, quòd is qui Pastor vel Magister nec cujuscunque venerabilis loci esse debet, magis studet in sua conversatione habere multos quàm bonos, & non tam * probis quàm multitudine hominum delectatur, plùs studet ut suus Clericus vel Monachus benè cantet & legat, quàm justè & beatè vivat. Quamquam non solùm minimè in Ecclesiis contemnenda sit cantandi vel legendi disciplina, sed etiam omnimodis exercenda. Sed, si utrumque cuilibet venerabili loco accedere non potest, tolerabiliùs tamen nobis videtur ferendum imperfectione cantandi quàm vivendi. Et quamvis bonum sit, ut Ecclesiæ pulchra sint ædificia, præferendus tamen est ædificiis bonorum morum ornatus & culmen, quia, in quantùm nobis videtur, structio Basilicarum veteris legis quandam trahit consuetudinem, morum autem emendatio propriè ad novum Testamentum & Christianam pertinet disciplinam. Quòd si Christus & Apostoli, & qui Apostolos rectè secuti sunt, in Ecclesiastica disciplina sunt sequendi, aliter nobis in multis rebus faciendum est, quàm usque modò fecissemus, multa de usu & consuetudine nostra auferenda, & non minus multa, quæ hactenus non fecimus, facienda.* LXIV.

* tantùm

Duodecimum Capitulum. *Quâ Regulâ Monachi vixissent in Gallia, priusquàm Regula Sancti Benedicti in ea tradita fuisset, cùm legamus Sanctum Martinum & Monachum fuisse & sub se Monachos habuisse, qui multò ante Sanctum Benedictum fuit.* Cum hoc Capitulo confer undecimum prioris Capitularis. Tomo primo de multis egimus Regulis, quæ priùs in Galliis observari cœperunt, quàm Beatus Maurus illuc Benedictinam ex Italia deferret. Nec dubium, quin antiquis illis temporibus plerique Galliarum Episcopi modum vivendi Monachis intra suas Diœceses commorantibus præscripserint. Qua de re fusiùs differemus aliâ occasione sub Ludovico Pio Augusto. LXV.

Decimum-tertium Capitulum. *De Sanctimonialium & ancillarum Dei conversatione.* LXVI.

Capitulare Bononiense complectitur undecim Capitula, quæ Carolus Imperator, cùm Bononiæ esset, constituit hoc anno, mense Octobri, anno Regni sui quadragesimo-quarto jam inchoato, currente tunc Indictione quinta. Totum insertum est libro tertio Capitularium & Appendicis secundæ. LXVII.

Primum Capitulum est de libero homine in hostem bannito. *Quicumque liber homo in hostem bannitus fuerit, & venire contempserit, plenum heribannum, id est, solidos LX persolvat. Aut si non habuerit unde illam summam persolvat,* LXVIII.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23. *semetipsum pro wadio in servitium Principis tradat, donec per tempora ipse bannus ab eo fiat persolutus. Et tunc iterum ad statum libertatis sua revertatur. Et, si ille homo, qui se propter heribannum in servitium tradidit, in illo servitio defunctus fuerit, hæredes ejus hæreditatem, qua ad eos pertinet, non perdant, nec libertatem, nec de ipso heribanno obnoxii fiant.* Hoc Capitulum, septémque proximè sequentia eodem ordine reperiuntur in libro tertio Capitularium à Capitulo sexagesimo-septimo ad septuagesimum-quartum.

LXIX. Secundum Capitulum est de heribanno exactando. *Ut non pro aliqua occasione, nec pro wacta, nec de scara, nec de warda, nec pro heribergare, nec pro alio banno, heribannum Comes exactare præsumat, nisi Missus noster priùs heribannum ad partem nostram recipiat, & ei suam tertiam exinde per jussionem nostram donet. Ipse verò heribannus non exactetur neque in terris neque in mancipiis sed in auro & argento, palliis atque armis, & animalibus atque pecudibus, sive talibus speciebus, quæ ad utilitatem pertinent.* In hoc Capitulo *wactam* Spelmannus [a] vigilias sive excubias interpretatur, & in assertionis suæ probationem hoc Præcepti à Ludovico Pio dati fragmentum allegat ex Archivis Ecclesiæ Narbonensis. *In Marcha nostra juxta rationabilem ejusdem Comitis ordinationem atque admonitionem explorationes & excubias, quas usitato vocabulo wactas dicunt, facere non negligant.* Idem Auctor wactam à Germanico vocabulo *wachs* deducit, & in Capitulo proximè descripto, cujus textum citat, non wardam sed wardeam legit; inferiùs tamen, cùm agit de voce *warda*, promiscuè wardam & wardeam usurpat pro præsidio, quod castellis & urbibus imponitur. *Scara* pars est exercitûs, ut alibi notavimus. *Heribergare* propriè est castra metari, & exercitum loco tuto seu munito suscipere, Saxonibus enim *here* est exercitus, & *hergian* est munire ac defendere.

[a] In voc. *walla*.

LXX. Tertium Capitulum est de his, qui Regales habent honores, & in hostem banniti ad condictum Placitum non venerunt. *Quicunque homo nostros habens honores in hostem bannitus fuerit, & ad condictum Placitum non venerit, quot diebus post Placitum condictum venisse comprobatus fuerit, tot diebus abstineat à carne & vino.*

LXXI. Quartum Capitulum est de his, qui sine licentia de hoste revertuntur. *Quicunque absque licentia vel permissione Principis de hoste reversus fuerit, quod factum Franci Herisliz dicunt, volumus ut antiqua constitutio, id est, capitalis sententia, erga illum puniendum custodiatur.*

LXXII. Quintum Capitulum est de his, qui beneficia Principum habent. *Quicunque ex his, qui beneficium Principis habent, parem suum contra hostes communes in exercitum pergentem dimiserit, & cum eo ire aut stare noluerit, honorem suum & beneficium perdat.*

LXXIII. Sextum Capitulum est de non cogendo bibere in exercitu. *Ut in hoste nemo parem suum vel quemlibet alterum hominem bibere roget. Et quicunque in exercitu ebrius inventus fuerit, ita excommunicetur, ut in bibendo solâ aquâ utatur, quousque se malè fecisse cognoscat.*

LXXIV. Septimum Capitulum est de Vassis, qui adhuc in Palatio serviunt, & tamen habent beneficia. *De Vassis Dominicis, qui adhuc intra casam serviunt, & tamen beneficia habere noscuntur, statutum est, ut quicunque ex eis cum Domno Imperatore domi remanserint, Vassallos suos casatos secum non retineant, sed cum Comite, cujus pagenses sunt, ire permittant.*

LXXV. Octavum Capitulum est de præparatione ad exercitum secundùm antiquam consuetudinem. *Constitutum est, ut secundùm antiquam consuetudinem præparatio ad hostem facienda indicaretur & observaretur, id est, victualia de marcha ad tres menses, & arma atque vestimenta ad dimidium annum. Quod tamen ita observari placuit, ut his qui de Rheno ad Ligerim pergunt, de Ligere inanteà ad tres menses computetur; & qui de Ligere ad Rhenum pergunt, inanteà ad tres menses victualia habere debeant. Qui autem trans Rhenum sunt & ad Saxoniam*

pergunt, ad Albiam marcham esse sciant; & qui trans Ligerim manent, atque in Hispaniam proficisci debent, montes Pyrenaeos marcham sibi esse cognoscant. AN. CH. 811.

Nonum Capitulum est de his, qui absque licentia Imperatoris domi remanent, & in exercitum non pergunt. *Quicumque liber homo inventus fuerit anno praesente cum Seniore suo in hoste non fuisse, plenum heribannum persolvere cogatur. Et, si Senior vel Comes eum domi dimisit, ipse pro eo eundem heribannum persolvat; & tot heribanni ab eo exigantur, quot homines domi dimisit. Et quia nos anno praesente unicuique Seniori duos homines domi dimittere concessimus, illos volumus ut Missis nostris ostendant, quia his tantummodo heribannum concessimus.* Hoc Capitulum est tricesimum-quintum in Appendice secunda. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23. LXXVI.

Decimum Capitulum statuit, ut non nisi permissione Regali brunia vel gladius homini extraneo à quolibet detur aut vendatur. *Constitutum est, ut neque Episcopus, neque Abbas, aut Abbatissa, vel quilibet Rector Ecclesiae, bruniam vel gladium sine nostro permissu cuilibet homini extraneo aut dare aut vendere praesumat, nisi tantum Vasallis suis. Et, si evenerit, ut in qualibet Ecclesia vel sancto loco plures bruniae habeant, quàm ad homines Rectoris ejusdem Ecclesiae sufficiant, tunc Principem idem Rector Ecclesiae interroget quid de his fieri praecipiat.* Hoc Capitulum in tertio Capitularium libro septuagesimum-quintum numeratur. LXXVII.

Undecimum Capitulum est de navigio mittendo. *Ut quandocunque navigium mittere volumus, ipsi Seniores in ipsis navibus pergant, & ad hoc sint praeparati.* Hoc Capitulum est tricesimum-sextum Appendicis secundae. LXXVIII.

Imperator Bononiâ, ubi Capitulare suprà descriptum mense publicavit Octobri, Gandam profectus est, atque inde Aquisgranum, quò pervenit circa medium Novembrem ut dictum suprà. *Obviarunt ei venienti Legati Hemmingi* Danorum *Regis Aowin & Hebbi munera & verba pacifica deferentes. Fuere etiam Aquis adventum ejus expectantes, qui de Pannonia venere, Canizauci Princeps Avarum, & Thudun, & alii Primores ac Duces Sclavorum circa Danubium habitantium, qui à Ducibus copiarum, quae in Pannoniam missae fuerunt, ad praesentiam Principis venire jussi erant. Intereà Karolus filius Imperatoris, qui major natu erat, II Non. Decembris diem obiit, & Imperator Aquis hyemavit.* Ita scribit Annalista Laureshamensis in Codice Cardinalis Armaniaci. LXXIX. AUDIT LEGATOS DANORUM ET SCLAVORUM. CAROLUS R. OBIT.

Vixit Carolus annos triginta-quinque. Rex dictus est per annos tres ac viginti. Feliciter adversùs Saxones, Sclavos, Sorabos, Bohemos, ac Danos dimicavit; bella Boemanicum & Hilinonicum celerrimè confecit; maximum sui desiderium patri reliquit; an uxorem duxerit, habetur incompertum; prolem non habuit, quod enim veteres Viromanduorum Comites ex eo quidam dicunt oriundos, id inter commentitia rejiciendum videtur. Hungariae seu Pannoniae regendae praepositus fuit. *Nullus deinde, quoad Carolus Magnus imperavit, ex Regio sanguine Hungariae praefuit, sed per Legatos ex Optimatum sententia administrata est, Religione Christianâ, quantum licuit, tutâ, & Sacerdotum diligentiâ tametsi nondum fundatis Ecclesiarum Cathedris conservatâ.* Haec ad hunc annum Melchior Inchofer. LXXX. PANNONIAE STATUS.

Carolus Junior, cujus mortem hic deflemus, matre natus est Hildegarde, Thegano dictâ Hilregardâ. Tres illi Reginae filios hic Auctor [a] attribuit, *quorum unus vocabatur nomine patris sui Karolus, alter verò Pippinus qui erat Rex super Italiam, tertius verò vocabatur Ludewicus qui erat Rex super Aquitaniam.* Deinde Pippini & Caroli fratrum necnon Hiltegardae matris obitum sic commemoravit [b]. *Anno Regni ejus*, nempe Caroli Senioris, *quadragesimo-secundo* sive anno Redemptoris octingentesimo decimo, *obiit Pippinus filius ejus, anno aetatis suae* XXXIII. ut anno superiore dictum est. *Sequenti verò anno*, id est, hoc anno, *Karolus primogenitus ejus & Regina supradicta Hiltegarda obiit.* In Pippino & Carolo non est error. Est autem in Regina, constat enim Hiltegardam sive Hildegardem ante annos duodetriginta sublatam ex hac vita fuisse. Corrigendus Thegani textus, & Hiltegardae loco LXXXI. [a] Cap. 2. [b] Cap. 5. ADELLUIDA AUG MORITUR RELICTO IN CUNIS THEODORICO FIL.

AN. CH. 811. reponenda est Adelluida, postrema Caroli Augusti uxor, quæ vitam hoc anno cum morte commutavit relicto in cunis filio Theodorico. Ab eo tempore Carolus Imperator reliquam vitam transegit absque conjuge.

LXXXII. LEGATI MITTUNTUR CONSTANTINOPOLIM AD FIRMANDAM PACEM. Qui venerat ad pacem cum Græcorum Imperatore firmandam, *absoluto atque dimisso* sub hujus anni principium *Arsatio Spathario, hoc erat nomen Legato Nicephori Imperatoris, ejusdem pacis confirmandæ gratiâ Legati Constantinopolim ad Imperatorem mittuntur, Hatto Episcopus Basileensis, & Hugo Comes Turonicus, & Aio Langobardus de Foro-Julii, & cum eis Leo quidam Spatharius natione Siculus, & Wilharius Dux Venetorum. Quorum alter ante annos decem Romam ad Imperatorem* Carolum, *cùm ibi esset, de Sicilia profugit; alter propter perfidiam honore spoliatus, Constantinopolim ad Dominum suum duci jubetur.* Hæc Annalista Laureshamensis. Pervenerunt Oratores Constantinopolim Michaele Curopalate jam imperante. Græcia enim hoc anno plures habuit Imperatores, quos pro re nostra perstringemus ex Theophane, qui tunc erat Constantinopoli, cunctáque præ oculis intuebatur. Nicephorus Imperator in pugna contra Bulgaros occisus est *die vicesimâ-quinta mensis Julii, Indictione quartâ*, τῇ εἰκοστῇ πέμπτῃ τοῦ Ιουλίου μηνὸς ἰνδικτιῶνι τετάρτῃ. Stauracius Nicephori filius, ipsiúsque in Imperio Collega, multis in prælio vulneribus affectus, ægréque Constantinopolim relatus, cùm & ipse novas in ea civitate cædes moliretur, Imperiúmque Theophaniæ conjugi firmare vellet, spe prorsus excidit. Michael Curopalates Nicephori gener *hoc eodem anno* qui præditus fuit literâ Dominicali E, *die secundâ mensis Octobris, Indictione quintâ* jam inchoatâ, *feriâ hebdomadis quintâ, horâ primâ, salutatur Imperator à Senatu & militaribus Ordinibus in Hippodromo.* Τούτῳ τῷ ἔτει, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ β΄. ἰνδικτιῶνι ε΄. ἡμέρᾳ ε΄. ὥρᾳ α΄. Μιχαὴλ ὁ εὐσεβέστατος Κουροπαλάτης ἀνηγορεύθη βασιλεὺς Ῥωμαίων ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ ὑπὸ πάσης τῆς συγκλήτου, καὶ τῶν ταγμάτων.

AUDIUNTUR A MICHAELE IMP. Sub initium sui Principatûs Oratores Caroli Imperatoris ad Nicephorum missos lubenter audivit, atque eis in Franciam redeuntibus suos addidit, *qui de pace atque matrimonio cum Theophylacto ejus filio tractarent.* Ἀπέστειλεν δὲ καὶ πρὸς τὸν Κάρουλλον βασιλέα τῶν Φράγγων περὶ εἰρήνης καὶ συναλλαγῆς εἰς Θεοφύλακτον τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Qua de Legatione fusiùs ad annum sequentem.

LXXXIII. FOLBERTUS MUNIFICUS ERGA MON. SITIVENSE. Folbertus hoc anno, qui Caroli Regis quadragesimus-tertius, Imperatoris undecimus numeratur, Aprili mense, munificum erga Sitivense Monasterium se præbet amissâ matre Ebertanâ. Sancto Bertino complura dat *bunaria* sive arabil s terræ jugera, cum prato *Bratungala* dicto, & quicquid ab eo pendet *in Campania* Taruannensis territorii. Tabulæ Donationis ita clauduntur. *Actum in Bagingatun in mense Aprilio, anno* XLIII, *regnante Karolo Glorioso Rege, & anno* XI *Imperii ejus. Signum Folberti, qui hanc Donationem fieri rogavit. Ego Gunthertus scripsi & subscripsi.* Porrò Bagingatum, modò Baindum, vicus est in Bononeso ad radicem ardui montis, e quo Bononiam descenditur, ut testatur Malbrancus [a], qui tres Campanias in Morinis distinguit; unam, Hedinum inter & Monstrolium; alteram, Ariam inter & Audomaropolim; tertiam, supra Renticam viâ quâ Taruannam itur ab Septemvio, & hac de postrema Campania Donationem Folberti censet intelligendam propter Bagingati seu Baindi viciniam.

[a] Lib. 5. c. 42.

TRIPLEX CAMPANIA IN MORINIS.

LXXXIV. ABBATES FABARIENSES. Hoc anno, Nonis Maii migravit ex hac vita Wernherus Fabariensis Abbas insignis, cui successit Guerdo. Meminit utriusque Bucelinus in Chronologia Rhætiæ.

LXXXV. HARDUINUS PRESBYTER FONTANELL. OBIT. Pervenit ad hunc annum Harduinus Fontanellensis Presbyter, cujus peregrinationem ad limina Apostolorum ante annos unum ac viginti retulimus [b]. Illius obitum Fontanellensis Chronographus his consignavit [c] characteribus. *Depositus est senex & plenus dierum sub anno Imperii Magni Imperatoris Caroli undecimo, Regni autem ejus, quod per quadraginta septem annos tenuit, quadragesimo-quarto, qui erat Dominica Incarnationis octingentesimus*

[b] Ad an. 790. n. 84.

[c] Cap 15.

undecimus, Indictione quartâ, tenente regiminis locum in Fontinella Cœnobio anno quinto Trasaro Abbate. Cum anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo undecimo conveniunt quarta Indictio & undecimus annus Imperii Carolini. Convenit & annus Regni Carolini quadragesimus-quartus, si annus Incarnationis Dominicæ septingentesimus duodeseptuagesimus quo Carolus regnare cœpit, annus Regni numeratur primus, & à proximis Kalendis Januariis ut annus Incarnationis Dominicæ septingentesimus undeseptuagesimus sic & annus Carolini Regni secundus inchoatur. Hoc enim computo eædem Kalendæ Januarii, quæ annum Dominicæ Incarnationis octingentesimum undecimum aperiunt, aperiunt & annum Carolini Regni quadragesimum-quartum. Similiter & mensis Januarius, quo Carolus ex hac vita sublatus est, pertinet cùm ad annum Dominicæ Incarnationis octingentesimum decimum-quartum, tum ad annum Carolini Regni septimum supra quadragesimum.

AN. CH. 811. CAROLI IMP. 11. LUDOV. R. 31. CAROLI R. 23.

AN CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

ANNUS

CHRISTI		812.		
CAROLI	IMP.	12.		
	REG.	44.	41.	39.
LUDOVICI REG.		32.	7.	
INDICTIO		5.		

I. IN Astensium Episcoporum [a] Catalogo Ferdinandus Ughellus sub Eildulpho Episcopo Dettoardum laudat Presbyterum, qui multa bona Basilicæ Sanctæ Mariæ & Sancti Secundi largitus est *anno sexto Ludovici Pii, mense Martio, Ind. 5.* Annum hunc interpretatur Incarnationis Dominicæ 812. *Hic enim*, inquit, *annus sextus erat ab eo quo Carolus pater Regna inter filios partitus fuerat, Notariique dinumerare cœperant annos Imperii Ludovici, quamquam Historici ab anno 814, quo Carolus ipse vitâ functus, Ludovici Imperii annos enumerare incipiant.*

[a] Tom. 4. Ital. Sacr.

DETTOARDUS PRESBYTER ASTENSIS MUNIFICUS ERGA ECCLES. S. MARIÆ ET S. SECUNDI.

II. Hactenus in annis Ludovici connotandis usi sumus duobus tantùm Characteribus; unum sumpsimus ab anno Incarnationis Dominicæ septingentesimo octogesimo-primo, quo Rex Aquitaniæ primùm à Carolo patre constitutus est; alterum ab anno reparatæ salutis octingentesimo sexto, quo spatiosius Regnum adeptus est Monarchiâ Francorum in tres partes ab eodem Carolo tum divisâ. Subsequentibus temporibus duos addemus Characteres, unum à suscepto Imperatoris Titulo, alterum ab adita Francorum Monarchia. Ludovicus paucis ante patris obitum mensibus in consortium Imperii vocatus est exeunte anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio; Monarchiam verò Francorum obtinuit exauctorato Italiæ Rege Bernardo, id est, anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo. Quænam è quatuor hisce computationibus sextum annum Ludovici per mensem Martium cum Indictione quinta comparare possit, inquirendum hîc accuratè. Prima non convenit; annus enim Christi septingentesimus octogesimus-septimus, quo Ludovicus annum sextum Aquitanici Regni per mensem Martium adhuc numerat, eodem mense Martio decimæ illigatur Indictioni, quintæ nequaquam; deinde illo anno Ludovicus Rex Aquitaniæ regnat procul ab Italia ubi civitas Astensis. Tertia quoque computatio rejicitur, quia sive à die quo Ludovicus à patre consors Imperatoriæ dignitatis factus est, sive à die

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

quo patrem amisit, initium petas Imperii quo potitus est, annus sextus per mensem Martium cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-nono componitur, & duodecimâ consignatur Indictione. Non potest etiam admitti postrema computatio, Bernardus enim, ut Annalista Laureshamensis aliique testantur, exauctoratur anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo, Paschali Solemnitate jam celebratâ, sextúsque exinde annus per mensem Martium cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto comparatur, illo autem anno mense Martio currit Indictio secunda. Restat igitur ut secundam computationem sequamur, annúmque sextum Ludovici per mensem Martium numeremus à partitione Regni, quam Carolus Magnus inter filios suos anno Redemptoris octingentesimo sexto fecit, id est, ut annum Ludovici sextum per mensem Martium componamus cum anno Redemptoris octingentesimo duodecimo, cui per eundem mensem Martium illigatur Indictio quinta.

III. Duplex superest scrupulus. Anno Redemptoris octingentesimo sexto, cùm Carolus Magnus tribus suis filiis Carolo Pippino & Ludovico Regnum divisit, Asta, quæ Regibus Longobardorum paruerat & Longobardiæ pars habebatur, non videtur attributa Ludovico, sed Pippino fratri, qui Longobardiæ sive Italiæ Rex eodem prorsus tempore, quo Ludovicus Aquitaniæ Rex, à patre constitutus est, anno videlicet Christi septingentesimo octogesimo-primo. Astam in Italia sitam esse, Longobardorum Regibus morem gessisse, atque etiam ad Pippini sortem anno Christi septingentesimo octogesimo-primo pertinuisse non inficiamur. At longè dispar altera fuit Franciæ partitio, quam veteres Annalistæ consignant anno Redemptoris octingentesimo sexto. Tunc enim Carolus Imperator Regnum tres inter filios tantâ prudentiâ partitus est, ut auxilium invicem sibi ferre possent. Eam ob causam multis in locis limes Regni Pippino priùs collati mutatus est. Ipsam partitionis Chartam consule, quam suo loco integram suprà descripsimus [a]. Fragmenta tantùm hic repetemus, quæ spectant ad regnum Ludovici. Carolus præter alia; *Saboiam, Moriennam, Tarentasiam, montem Cinisium, vallem Segusianam usque ad Clusas, Lodewico dilecto filio* largitur. Partem quoque Regni *dilecto filio Karolo* concedit, *ita ut Karolus & Lodewicus viam habere possint in Italiam ad auxilium ferendum fratri suo, si ita necessitas extiterit, Karolus per vallem Augustanam quæ ad Regnum ejus pertinet, & Lodewicus per vallem Segusianam.* Id verò sic intelligendum est, ut ditio Ludovici trans vallem Segusianam Astam usque protendatur. Eâ ratione difficultas omnis evanescit. Astenses annum sextum Ludovici cum Indictione quinta, id est, cum anno Redemptoris octingentesimo duodecimo comparant, initio Regni ducto ab anno Redemptoris octingentesimo sexto, quo subesse Ludovico primùm cœperunt Franciâ tres in partes à Carolo Augusto tum divisâ.

[a] Ad an. 806. nu 6. & seqq.

IV. Alter scrupulus petitur à mense Martio. Factâ Regni partitione, Chartâque partitionis Romam ad Leonem Papam directâ, quid egerit Carolus, Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis, aliique sic ad annum Redemptoris octingentesimum sextum testantur. *Imperator dimisso utroque filio in Regnum sibi deputatum, Pippino scilicet & Ludovico, de villa Theodonis per Mosellam & Rhenum secundâ aquâ Noviomagum * navigavit; ibique Quadragesimale jejunium & sacratissimam Pascha solemnitatem celebravit.* Hic textus rectè convenit cum observatione Labbei; qui Testamentum de partitione Regni factum scribit VIII *Idus Februarii, die Veneris*, anno enim Redemptoris octingentesimo sexto litera Dominicalis fuit D, & pridie Idus Aprilis celebratum est Pascha. Porrò, si Regnum Ludovici repetitur ab octavo Idus Februarias anni post Christum natum octingentesimi sexti, sive à die, quo Testamentum de Regno inter filios dividendo conditum est à Carolo Augusto, sextus Ludovici Regis annus per mensem Martium nec cum Indictione

* Nimègue.

quinta

quinta nec cum anno Redemptoris octingentesimo duodecimo convenit, sed cum indictione quarta & anno Redemptoris octingentesimo undecimo componitur. At Ughellus & Labbeus facilè conciliari possunt, absque ullo Chartarum, quas consuluerunt, detrimento. Testamentum à Carolo de partitione Regni factum est apud Theodonis villam octavo Idus Februarii, die Veneris, anno Redemptoris octingentesimo sexto, currente tum literâ Dominicali D. Dimissi sunt paulò pòst in sua Regna Pippinus & Ludovicus. Uterque sacramentum fidelitatis à populis exegit, apud quos ex ultima Regni divisione regnare tum cœpit, & quivis populus ab illo die, quo novum Regem agnovit, ejus annos deinceps numeravit. Astenses ex eorum numero fuerunt, quos nova Francicarum ditionum partitio à Pippini Regno ad Regnum Ludovici transtulit. Hæc mutatio, quamvis à Carolo præscripta sit octavo Idus Februarii, non videtur antè facta, quàm Ludovicus è Theodonis villa profectus est in Regnum suum, & in publico Conventu cùm ab Astensibus tum ab aliis populis, qui priùs alteri Regi parebant, Rex est salutatus. Hæc intercapedo non reliqui tantùm Februarii fuit, sed etiam Martii si non integri saltem ex parte; nihilque vetat, quominus ineunte proximo mense Martio post Regni partitionem à Carolo constitutam Astenses Ludovicum nondum Regem suum dixerint, vel ignari rerum in Theodonis villa nuperrimè gestarum, vel præstolantes Conventum, in quo fideles novò Regi se futuros cum juramento pollicerentur. Inde autem apertè liquet annum Redemptoris octingentesimum duodecimum per mensem Martium, quocum Indictio quinta coincidit, ad annum Ludovici Regis adhuc sextum pertinuisse. Sua stat igitur fides Astensi Chartæ, quæ sextum Ludovici Regis annum per mensem Martium cum Indictione quinta comparat, nec arguendus est Ughellus, qui tres illos Characteres, annum videlicet sextum Ludovici Regis, mensem Martium, & Indictionem quintam, cum anno Redemptoris octingentesimo duodecimo componit.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

I

V. Hoc anno, quarto Nonas Aprilis, Indictione quintâ, Carolus, cùm annum Imperii sui duodecimum, Regni in Francia quadragesimum-quartum, in Italia duodequadragesimum adhuc currentem numerabat, pro Hispanis in Francorum Regnò sive in Hispaniæ citerioris parte cis Rubricatum sita commorantibus hoc emisit Præceptum. *In Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Karolus Serenissimus Augustus, à Deo coronatus, Magnus, Pacificus Imperator, Romanum gubernans imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum, Beranæ, Gauscelino, Gisclafredo, Odiloni, Ermengario, Ademaro, Laibulfo, & Erlino, Comitibus. Notum sit vobis, quia isti Hispani de vestra ministeria, Martinus Presbyter, Joannas, Quintila, Calapodius, Asinarius, Egila, Stephanus, Rebellis, Ofido, Atila, Fredemirus, Amabilis, Christianus, Elpericus, Homodei, Jacentus, Esperandai, item Stephanus, Zoleiman, Marchatellus, Theodaldus, Paraparius, Gomis, Castellanus, Ardaricus, Wasco, Wigisus, Witericus, Ranoidus, Sunieſredus, Amantio, Cazerellus, Longobardus, Zate, milites, Odesindus, Walda, Roncariolus, Mauro, Pascales, Simplicio, Gabinius, Solomo Presbyter, ad nos venientes suggesserunt, quòd multas oppressiones sustineant de parte vestrâ & Juniorum vestrorum. Et dixerunt, quòd aliqui pagenses fiscum nostrum sibi alter alterius testificant ad eorum proprietatem, & eos exinde expellant contra justitiam, & tollant nostram vestituram, quam per triginta annos seu ampliùs vestiti fuimus, & ipsi per nostrum donitum de eremo per nostram datam licentiam retraxerunt. Dicunt etiam quòd aliquas villas, quas ipsi laboraverunt, laboratas illis eis abstractas habeatis, & beboranias illis superponatis & saiones, qui per forciam super eos exactant. Quamobrem jussimus Johanni Archiepiscopo, Misso nostro, ut ad dilectum filium nostrum Ludovicum Regem veniret, & hanc causam ei per ordinem recitaret. Et mandavimus illi, ut tempora opportuna illuc veniens, & vos in ejus præsentiam venientes, ordinare faciat quomodo aut qualiter ipsi Hispani vivere debeant. Propterea has literas fieri præcipimus, atque demandamus, ut neque vos, neque Ju-*

CAROLUS AUG. DAT PRÆCEPTUM PRO HISPANIS IN FRANCIÆ REGNO CIS RUBRICATUM COMMORANTIBUS.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

niores vestri, memoratos Hispanos nostras, qui ad nostram fiduciam de Hispania venientes, per nostram datam licentiam erema loca sibi ad laboricandum proprisērunt, & laboratas habere videntur, nullum censum superponere præsumatis, neque ad proprium facere permittatis, sed quoadusque illi fideles nobis aut filiis nostris fuerint, quod per triginta annos habuerunt, per aprisionem quieti possideant & illi & posteritas earum, & vos conservare debeatis. Et quicquid contra justitiam eis vos aut Juniores vestri factum habetis, aut si aliquid eis injustè abstulistis, omnia in loco restituere faciatis, sicuti gratiam Dei & nostram vultis habere propriam. Et ut certiùs credatis, de anulo nostro subter sigillari jussimus. Guidbertus Diaconus ad vicem Ercanbaldi recognovit. Data IV *Nonas Aprilis, anno Christo propitio Imperii nostri* XII, *Regni verò in Francia* XLIV, *atque* XXXVIII *in Italia, Indictione quintâ. Actum Aquisgrani Palatia Regia in Dei Nomine feliciter. Amen.* Qui nominatur in hoc Præcepto Joannes Archiepiscopus, is est Joannes Archiepiscopus Arelatensis, de quo jam locuti sumus loquemúrque. *Saiones*, quorum mentio fit in eodem Diplomate, Ministri dicuntur, qui reos in judicium protrahunt, & mandata superioris potestatis exequuntur. Vocem illam Henricus Spelmannus à vocabulo Saxonico *Sazol* derivatam suspicatur *z* ut passim fieri solet in *i* verso. Est autem *Sazol* vel *Saiol* fustis seu baculus, qualem apparitores Curiarum in sui muneris indicium ferre consueverunt.

VI. PACE CUM GRÆCIS FIRMATA BASILEUS VOCATUR.

Carolus Imperator, cùm Aquisgrani esset, Oratores Michaelis Imperatoris Constantinopolitani suscepit, atque in patriam remisit pace Francos inter ac Græcos firmatâ. *Michael Imperatar factus Legatos Imperatoris Karoli, qui ad Nicephorum missi fuerunt*, ut anno superiore dictum est, *in Constantinopali suscepit & absolvit. Cum quibus & suos Legatos direxit, Michaelem Episcopum, & Arsaphium atque Theognostum Protospatharios, & per eos pacem à Nicephoro incœptam canfirmavit. Nam Aquisgrani, ubi ad Imperatorem venerunt, scriptum pacti ab eo in Ecclesia suscipientes, mare suo, id est, Græcâ linguâ, laudes ei dixerunt, Imperatarem &* Βασιλέα *eum appellantes; & inde revertendo Roman venientes in Basilica Sancti Petri eundem pacti seu fœderis libellum à Leane Papa denuò susceperunt.* Ita scribit Annalista Laureshamensis in Codice Cardinalis Armaniaci. Consentanea quoque leguntur apud alios Annalistas, necnon apud Monachum Egolismensem & incertum Auctorem in vita Caroli. Græci Carolum, licèt Imperator à Romanis ante multos annos acclamatus fuisset, Imperatorem seu Βασιλέα nondum appellarant, eum Ῥῆγα seu Regem contenti dixisse veteri more. Theophanes differentiam declarat inter Ῥῆγα & Βασιλέα, cùm agit de Leone Papa, qui προσφυγὼν τῷ ῥηγὶ τῶν Φράγγων Καρούλλῳ anno postero ἔστεψεν αὐτὸν εἰς Βασιλέα Ῥωμαίων. Ut autem Græci Ῥῆγα, quem Latini Regem; sic & Latini Basileum vocarunt, quem Græci Βασιλέα. Vocem Græcam in præcitato textu retinuit Annalista Laureshamensis. *Laudes*, inquit, *ei* nempe Carolo *dixerunt, Imperatorem &* Βασιλέα *eum appellantes*. Annalista Loiselianus *Imperatorem & Basileum* scripsit. Idem alii præstiterunt Annalistæ, Fuldensis, Bertinianus, ac Metensis, necnon Regino in suo Chronico, & incertus Auctor in vita Caroli. Deinde Monachus Egolismensis *Basileum* etiam usurpavit, omisso Imperatoris vocabulo, quia Basileum & Imperatorem sciebat voces esse synonymas. Eginhardus haud dissimulavit Carolum Constantinopolitanis Imperatoribus, Nicephoro, Michaeli, & Leoni, valdè odiosum fuisse *propter susceptum à se Imperatoris nomen, quasi qui Imperium eis præcipere vellet.* Initæ pacis hanc fuisse legem arbitramur, ut Carolus ab Imperatoribus Constantinopolitanis Imperator haberetur vocaretúrque. Scriptores, quos supra citavimus, Carolum à Michaelis Oratoribus *Imperatorem & Basileum* appellatum simpliciter & sine addito testantur. Idque factum putamus, quia Michael Romanorum Imperatorem more Majorum se dicebar, nolebátque Carolum ejusdem Tituli participem fieri; Carolus verò, cui vetus Roma parebat, Romanorum Imperatorem potiori

AN. CH. 112. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

se jure contendebat appellandum, quàm Michaelem qui novæ duntaxat Romæ seu Constantinopoli dominabatur. Theophanes non negat Carolum Romæ coronatum esse Romanorum Imperatorem, textu enim proximè citato asserit de Leone Papa, quòd *eum coronavit in Imperatorem Romanorum*, ἔςεψαν αὐτὸν εἰς Βασιλέα Ῥωμαίων; tamen alibi cùm loquitur de prædictis Oratoribus Michaelis Imperatoris, eos ait directos *ad Carolum Imperatorem Francorum*, πρὸς τὸν Κάρουλλον Βασιλέα τῶν Φράγγων. Hae arte Græci suos Imperatores, quos Romanorum Imperatores vocitabant, sibi videbantur præferre Carolo, quem appellabant Francorum Imperatorem. Sopiendæ litis ergò conventum existimamus, ut Michael Carolum, Carolus Michaelem vicissim Imperatorem simpliciter & sine adjuncto nuncuparet. Ceteros pacis articulos, qui dubio procul ad Venetiam & Dalmatiam spectant, ex Eginhardo & ex antiquis Annalibus eruemus. Anno Redemptoris octingentesimo decimo, quo Francos inter ac Græcos ab armis cessatum est, Venetiam seu Venetiæ partem, quam Pippinus Italiæ Rex paulò antequàm moreretur nuper subegerat, à Carolo Imperatore redditam veteres Annalistæ, Loiselianus, Laureshamensis, aliique testantur. Idque sic accipiendum putamus, ut illo anno, quo, positis armis, à Francis, Græcis, ac Venetis agi de pace cœptum est, Carolus Venetiam se Venetis redditurum promiserit, servatâque Metropoli Grado ceteras quas in eadem Venetia civitates occupaverat, Heraclîam, Metamaucum & Equilium hoc reddiderit anno, quo Michael Græcorum Imperator pacem à Nicephoro decessore inceptam perfecit confirmavitque. Magna verò pars Dalmatiæ cum Istria & Liburnia mansit sub potestate Caroli, qui, teste Eginhardo, *in deditionem suscepit Histriam, & Liburniam, atque Dalmatiam exceptis maritimis civitatibus; quas, ob amicitiam & junctum cum eo fœdus, Constantinopolitanum Imperatorem habere permisit.* Joannes Lucius [a], cui lubentissimè suffragamur, exceptionem illam civitatum maritimarum intelligit *de civitatibus continentis Dalmatiæ, scilicet Jadrâ, Tragurio *, & Spalato*, quæ cum Insulis nomen Dalmatiæ retinebant. Ut autem pactum illud, quod Franci cum Græcis ac Venetis pepigerunt, ab utraque parte sanctius haberetur, Oratores Græci, cùm in patriam reverterentur, ejusdem fœderis libellum in Basilica Sancti Petri à Leone Romano Pontifice susceperunt.

VENETIAM REDDIT VENETIS.

ISTRIAM ET LIBURNIAM SERVAT CUM PARTE DALMATIÆ.

[a] Lib. 1. de Regn. Dalmat. & Croat. c. 15.

* Trau.

VII. EDIT DUO CAPITULARIA.

Carolus pace cum Græcis ac Venetis firmatâ, Legatísque Michaelis in patriam dimissis, generalem Conventum, ut veteres Annalistæ testantur, Aquisgrani solenniter habuit. In illo Conventu Capitulare pro justitiis faciendis in tredecim Capitula distinctum promulgavit. Jacobus Sirmondus ad hunc annum Imperii Carolini duodecimum celebrat duo Capitularia, sic. *Anno* XII. *Bononiæ in littore maris Capitula* XI. *Quicumque liber &c. Capitula* XIII *pro justitiis faciendis.* Ar ad annum superiorem, ut suo loco probavimus, Bononiense pertinet Capitulare. Quapropter sola tantùm pro justitiis faciendis hic à nobis describentur Capitula, quæ numero sunt tredecim, tertio Capitularium libro sub finem [b] eum hoc inserta Titulo. *Item Capitula, quæ propter justitias intra patriam faciendas constituta sunt.*

[b] Cap. 76. & seqq.

VIII. Primum Capitulum de causarum & litium terminis inscribitur. *De termino causarum & litium statuimus, ut ex quo bona memoria Domnus Pippinus Rex obiit, & nos regnare cœpimus, causæ vel lites inter partes factæ atque exortæ discutiantur, & congruo sibi judicio terminentur. Priùs verò, id est, ante obitum prædicti Domni Pippini Regis, causæ commissæ vel omnino non moveantur, vel salvæ usque ad nostram interrogationem reserventur.*

IX. Secundum Capitulum est de causis potentiorum. *Ut Episcopi, Abbates, Comites, & potentiores quique, si causam inter se habuerint, ac se pacificare noluerint, ad nostram jubeantur venire præsentiam, neque illorum contentio alibi dijudicetur, ne propter hoc pauperum & minùs potentium justitia remaneant. Neque ullus Comes Palatii nostri potentiores causas sine nostra jussione finire præ-*

sumat, sed tantùm ad pauperum & minùs potentium justitias faciendas sibi sciat esse vacandum.

X. Tertium Capitulum est de testibus. *Ut quandocumque testes ad rem quamlibet discutiendam quærendi atque eligendi sunt, à Misso nostro, & à Comite, in cujus ministerio de re qualicumque agendum est, tales eligantur, quales optimi in ipso pago inveniri possunt. Et non liceat litigatoribus per præmia falsos testes adducere, sicut hactenus fieri solebat.*

XI. Quartum Capitulum est de Placito Centenarii. *Ut nullus homo in Placito Centenarii neque ad mortem neque ad libertatem suam amittendam aut ad res reddendas vel mancipia judicetur. Sed ista, aut in præsentia Comitis, vel Missorum nostrorum, judicentur.*

XII. Cetera pertinent ad Missos Dominicos. Quintum. *Ut Missi nostri diligenter inquirant & describere debeant unusquisque in suo Missatico, quid unusquisque de beneficio habeat, vel quot homines casatos in ipso beneficio.* Sextum. *Quomodo eadem beneficia condricta sunt, aut quis de beneficio suo alodem comparavit vel struxit.* Septimum. *Ut non solùm beneficia Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, atque Comitum, sive Vassorum nostrorum, sed etiam fisci nostri describantur in breve, ut scire possimus, quantùm etiam de nostro in uniuscujusque legatione habeamus.* Octavum. *Volumus, ut propter justitias, quæ usque modò de parte Comitum remanserunt, quatuor tantùm mensibus in anno Missi nostri Legationes suas exerceant: in hyeme, Januario; in verno, Aprili; in æstate, Julio; in autumno, Octobrio. Ceteris verò mensibus unusquisque Comitum Placitum suum habeat & justitias faciat. Missi autem nostri quater in uno mense & in quatuor locis habeant Placita sua cum illis Comitibus, quibus congruum fuerit ut ad eum locum possint convenire.* Nonum. *Ut quicquid ille Missus in illo Missatico aliter factum invenerit, quàm nostra sit jussio, non solùm illud emendare studeat, sed etiam ad nos ipsam rem, qualiter ab eo inventa est, deferat.* Decimum. *Ut Missi nostri census nostros perquirant diligenter, undecunque antiquitus ad partem Regis exire solebant; similiter & freda. Et nobis renuntient, ut nos ordinemus, quid de his in futurum fieri debeat.* Undecimum. *Ut de rebus, unde census ad partem Regis exire solebat, si ad aliquam Ecclesiam traditæ sunt, aut reddantur propriis hæredibus, aut qui eas retinuerit illum censum persolvat.* Duodecimum. *Ut unusquisque Missorum nostrorum in Placito suo notum faciat Comitibus, qui ad ejus Missaticum pertinent, ut in illis mensibus, quibus ille Legationem suam non exercet, conveniant inter se, & communia Placita faciant tam ad latrones distringendos quàm ad ceteras justitias faciendas.* Decimumtertium. *Ut Missi nostri populum nostrum iterum nobis fidelitatem promittere faciant secundùm consuetudinem jam ordinatam. Et ipsi aperiant & interpretentur illis hominibus, qualiter ipsum sacramentum & fidelitatem erga nos servare debeant.* Carolus hoc ultimum edidit Capitulum, quia superioribus annis duos amiserat filios, quos in Regni consortium adsciverat.

XIII. Stephanus Baluzius alterum hujus anni Capitulare nobis communicavit in novem distinctum Capitula pro Missis Dominicis ad exercitum promovendum.

XIV. Primum Capitulum. *Ut omnis liber homo, qui quatuor mansos vestitos de proprio suo sive de alicujus beneficio habet, ipse se præparet, & ipse in hostem pergat, sive cum Seniore suo. Qui verò tres mansos de proprio habuerit, huic adjungatur unus qui unum mansum habeat, & det illi adjutorium ut ille pro ambobus ire possit. Qui autem duos mansos tantùm de proprio habet, jungatur illi alter qui similiter duos mansos habeat, & unus ex eis, altero illi adjuvante, pergat in hostem. Qui etiam unum tantùm mansum de proprio habet, adjungantur ei tres qui similiter habeant, & dent ei adjutorium, & ille tantum pergat; tres verò, qui illi adjutorium dederunt, domi remaneant.* Hoc Capitulum convenit cum secundo Capitulo Capitularis Aquisgranensis, quod ad annum Redemptoris octingentesimum septimum ex Metensi Codice descripsimus.

Secundum Capitulum. *Volumus atque jubemus, ut iidem Missi nostri diligenter inquirant, qui anno praeterito de hoste bannito transissent super illam ordinationem, quam modo superiùs comprehenso de liberis & pauperibus hominibus fieri jussimus. Et quicunque fuerit inventus, qui nec parem suum ad hostem faciendum secundùm nostram jussionem adjuvit, neque perrexit, heribannum nostrum pleniter rewadiet, & de solvenda illo secundùm Legem fidem faciat.*

Tertium Capitulum. *Quod si fortè talis homo inventus fuerit, qui dicat quòd jussione Comitis vel Vicarii aut Centenarii sui hoc * quoque ipse semetipsum praeparare debeat, eidem Comiti vel Vicario aut Centenario vel quibuslibet hominibus eorum dedisset, & propter hoc illud iter dimisisset, & Missi nostri hoc ita verum esse investigare potuerint, is, per cujus jussionem ille remansit, bannum nostrum rewadiet atque persolvat, sive sit Comes, sive Vicarius, sive Advocatus Episcopi atque Abbatis.* XV. XVI

Quartum Capitulum. *De hominibus Comitum casatis isti sunt excipiendi, & bannum rewadiare non jubeantur. Duo, qui cum uxore illius domi dimissi fuerunt, & alii duo, qui propter ministerium ejus custodiendum & servitium nostrum faciendum remanere jussi sunt. In qua causa modò praecipimus, ut quanta ministeria unusquisque Comes habuerit, totiens duos homines ad ea custodienda domi dimittat, praeter illos duos quos cum uxore sua. Ceteros verò omnes secum pleniter habeat; vel, si ipse domi remanserit, cum illo, qui pro eo in hostem proficiscitur, dirigantur. Episcopus verò vel Abbas duas tantùm de casatis & laicis hominibus suis domi dimittant.* XVII.

Quintum Capitulum. *De hominibus nostris & Episcoporum & Abbatum, qui vel beneficia vel talia propria habent, ut ex eis secundùm nostram jussionem in hostem benè possit pergere, exceptis his, quos eis secum domi remanere permisimus, si aliqui inventi fuerint, qui vel pretio se redemissent, vel dominis suis permittentibus domi remansissent, bannum nostrum, sicut superiùs dictum est, rewadient, & fidem faciant ac persolvant. Domini verò eorum, qui eos domi remanere permiserunt, vel Ministeriales eorum, qui ab eis pretium acceperunt, similiter bannum nostrum rewadient, & fidem faciant, usquedum nobis fuerit annuntiatum.* XVIII.

Sextum Capitulum. *Volumus, ut Missi nostri diligenter inquirant, in quibus locis hoc factum sit quod ad nos pervenit, quòd quidam homines, postquam secundum nostram jussionem sociis suis, qui in hostem perrexerunt, de stipendia sua adjutorium fecerunt, jubente Comite vel Ministerialibus ejus, propter se redimendum, pretium dederunt, ut eis domi remanere licuisset, cùm illi in hostem ire non deberent, quia jam sociis suis constitutum à nobis adjutorium dederunt. Hoc fiat investigatum & nobis nuntiatum.* XIX.

Septimum Capitulum. *Volumus, ut isti Missi nostri, qui hac Legatione fungi debent, ab his hominibus conjectum accipiant, qui in hostem pergere debuerunt & non perrexerunt. Similiter & à Comite vel Vicario vel Centenario qui ad hoc consenserunt ut illi domi remansissent. Necnon & ab omnibus praedictum conjectum accipiant, qui anno praeterito constitutam à nobis exercitalis itineris jussionem irritam fecerunt.* XX.

Octavum Capitulum. *Istius Capitularis exemplaria quatuor volumus ut scribantur, & unum habeant Missi nostri, alterum Comes in cujus ministeriis haec facienda sunt, ut aliter non faciant, neque Missus noster, neque Comes, nisi sicut à nobis Capitulis ordinatum est. Tertium habeant Missi nostri, qui super exercitum nostrum constituendi sunt. Quartum habeat Cancellarius noster.* XXI.

Nonum Capitulum. *Volumus, ut homines fidelium nostrorum, quos nobiscum ad servitium nostrum domi reservare jussimus, in exercitum ire non compellantur; sed aut ipsi domi remaneant, vel in servitio dominorum suorum. Neque heribannum rewadiare jubeantur illi homines, qui anno praeterito nobiscum fuerunt.* XXII.

Quid Carolus post Aquisgranensem Conventum egerit, antiqui docent Auctores. *Generali Conventu Aquis solenniter habito Bernardum filium Pippini,* XXIII.

* locus corruptus, fortè sic restituendus. *Hoc quod ipse per semetipsum praeparare debeat.*

AN. CH. 812.

In Italiam mittit Bernardum nepotem.

Pacem init cum Calipha Cordubensi,

cum Grimoaldo Duce Benevent.

nepotem suum, in Italiam misit, & propter famam classis, quæ de Africa & de Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, Walanem filium Bernardi patruelis sui cum illo esse jussit, quoadusque rerum eventus securitatem nostris adferret. Hæc classis partim in Corsicam, partim in Sardiniam venit. Et ea quidem pars, quæ ad Sardiniam est delata, penè tota deleta est. Ita scribit Annalista Loiselianus, cui ceteri suffragantur. *Pax* paulò pòst *cum Abulaz Rege Sarracenorum facta.* Chronographus Moissiacensis illa de pace fusiorem sermonem sic habet. *Eodem anno Abulaser Rex Sarracenorum ex Spania audiens famam & opinionem virtutum Domni Karoli Imperatoris, Missos suos direxit postulans pacem facere cum eo. Quam ipse Piissimus Imperator denegare noluit, sed fecerunt pacem cum ipso per tres annos.* Abulaz sive Abulaser vel Alhaca Rex erat Cordubensis de quo sæpè jam locuti sumus. Pax item facta *cum Duce Beneventanorum Grimoaldo, & tributi nomine* XXV *millia solidorum auri à Beneventanis soluta*, ut Annalista Loiselianus aliique testantur. Adeò felix fuit adventus Bernardi in Italiam cum exercitu. Walanes seu Walo vel Wala sive Walach aut Walachus, quem Carolus Augustus in Italiam ire præcepit, ut consilio Bernardum juvaret, Adelhardi Corbeiensis tunc Abbatis frater erat germanus. In Historia de Sancti Viti Martyris Translatione, cujus mentionem Bollandus in addendis ad secundam diem Januarii sive ad vitam Sancti Adelhardi facit, ipsemet Adelhardus Italiæ Regnum post Pippini Regis obitum dicitur gubernasse, donec Bernardus Pippini filius adolesceret. Ut Adelhardus Pippino, sic Walanes Bernardo præcipuus fuit Consiliarius. Uterque directus in Italiam à Carolo. Lege de Adelhardo, quæ Tomo superiore scripta sunt ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-sextum [a].

[a] Num. 149.

XXIV. Imperator, misso in Italiam Bernardo nepote, rebus Italicis ita consuluit, ut Germanicas & Sclavicas minimè neglexerit. *Expeditio*, inquiunt veteres Annalistæ, Loiselianus & alii, *facta ad Wilzos, & ab eis obsides accepti.* Chronographus Moissiacensis rem eandem fusiùs sic exponit. *Anno* DCCCXII *misit Karolus Imperator tres scaras ad illos Sclavos qui dicuntur Wilti. Unus exercitus ejus venit cum eis super Abotridi, & duo venerunt obviam ei ad illam Marcham. Sed & illi Wilti dextras dederunt, & obsides obtulerunt, & promiserunt se dare partibus Karoli Imperatoris.*

Cum Wilzis,

XXV. Paulò pòst, ut Annalistæ Loiselianus ceterique scribunt, *Harioldus & Reginfridus Reges Danorum missâ ad Imperatorem Legatione pacem petunt, & fratrem suum Hemmingum sibi remitti rogant.* Hæc autem ut tibi clariora fiant, observa Hemmingum Danorum Regem, quem anno priore memoravimus, è vita sub initium hujus anni migrasse. *Cui cùm Sigifridus nepos Godofridi Regis & Anulo nepos Herioldi quondam Regis succedere voluissent, neque inter eos, uter regnare deberet, convenire potuisset, comparatis copiis, & commisso prælio, ambo moriuntur. Pars tamen Anulonis adepta victoriam, fratres ejus Herioldum & Reginfredum Reges sibi constituit, quam necessario pars victa secuta, eosdem sibi regnare non abnuit.* De Hemmingo, quem hi Reges sibi reddi postulabant, anno proximo recurret sermo.

Cum RR. Daniæ.

XXVI. Quid Ludovicus Aquitaniæ Rex hoc eodem anno gesserit, vetus docet Astronomus, post obsidium enim Oscæ, quod anno superiori retulimus, hæc proximè subjungit. *Succedente æstate, accito populi sui generali Conventu, retulit eis sibi delatum rumorem, quod quædam Vasconum pars jam pridem in deditionem suscepta, nunc defectionem meditata in rebellionem assurgeret, ad quorum reprimendam pervicaciam ire publica utilitas postularet. Hanc Regis voluntatem omnes laudibus prosequuntur; nec talia in subditis contemnenda, sed potiùs severissimè resecanda testantur. Moto igitur & disposito, prout oportuit, exercitu, Aquas villam pervenit, &, ut ad se venirent, qui infidelitatis insimulabantur, jussit. Sed illis venire detractantibus, ad eorum vicinia devenit, cunctáque eorum depopulari manu militari permisit. Ad ultimum cunctis, quæ ad eos*

Ludovicus R. Pompelonem proficiscitur.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. RR. 32.

pertinere videbantur, consumptis, ipsi supplices venerunt, & tandem veniam perditis omnibus magno pro munere meruerunt. Superato autem penè difficili Pyrenaarum Alpium transitu, Pampalonam descendit; & in illis, quandiu visum est, moratus locis, ea, qua utilitati tam publica quàm privata conducerent, ordinavit. Sed quum per ejusdem montis remeandum foret angustias, Vascones nativum assuetúmque fallendi morem exercere conati, mox sunt prudenti astutiâ deprehensi, consilio cauti, atque cautelâ vitati. Uno enim eorum, qui ad provocandum processerat, comprehenso atque appenso, reliquis penè omnibus uxores aut filii sunt erepti, usquequò eò nostri pervenerunt, quò fraus illorum nullam Regi vel exercitui posset inferre jacturam. His gestis, in propria Rex populúsque ejus Deo propitio concessit.

XXVII.

PIUS ERGA CLERICOS ET MONACHOS.

Sequitur apud eundem Auctorem insignis commendatio Regiæ pietatis, quâ Ludovicus erga Clericos ac Monachos fertur. *Regis quidem ab ineunte atate, sed tunc quammaximè, circa divinum cultum & Sancta Ecclesia exaltationem piissimus incitabatur animus; itaut non modò Regem, sed ipsius opera potiùs eum vociferarentur Sacerdotem. Nam totius Aquitania qui videbatur Clerus, antequàm ei crederetur, ut pote sub tyrannis agens, magis equitationi, bellica exercitationi, missilium librationi, quàm divino cultui operam dare noverat. Regis autem studio undecunque adductis magistris, tam legendi quàm cantandi studium; necnon divinarum & mundanarum intelligentia literarum citiùs quàm credi poterat coaluit. Pracipuè tamen affectu illorum ducebatur, qui cuncta sua pro Domini amore relinquentes, speculativa vita curabant fieri participes. Nam antequàm Aquitania sub eo regeretur, collapsus erat in ea hujuscemodi ordo: at sub eo adeò convaluit, ut etiam ipse fraternum avi Carlomanni imitari gestiens memorabile exemplum* (locus hic est corruptus, expunctò *fraternum avi*, lege *fratris avi*, id est, propatrui, Ludovicus enim introducitur gestiens imitari memorabile exemplum Carolomanni, qui propatruus ejus fuit seu frater avi Pippini) *ipse quoque theorica vita culmina niteretur comprehendere. Sed hujus voti ne compos fieret, obicem se prabuit refragatio patris, vel potiùs divina voluntatis nutus, qui tanta pietatis virum noluit sub cura sua solius salutis delitescere, sed potiùs per eum & sub eo multorum salutem adolescere. Et quidem multa, ut dictum est, ab eo sunt in ejus ditione reparata, imò à fundamentis adificata Monasteria, sed pracipuè hac.*

MULTA ÆDIFICAT INSTAURATQUE MONASTERIA.

XXVIII.

Enumeratio sex ac viginti Monasteriorum subjicitur hoc ordine.

XXIX.

I. *Monasterium Sancta Maria & Sancti Petri de Ferrariis, quod antiquitus Bethleem vocabatur;* [*in cujus curia pater ejus Pippinus occidit Leonem, & ipsemet à Stephano Papa Romano in Regem honorificè consecratus est in eadem Ecclesia.*] Quæ notis his [ ] includuntur, infititia debent haberi, quia nec Ludovico Regi conveniunt, nec Historicæ veritati suffragantur. Pippinus enim Ludovici non pater sed avus fuit; à Stephano Papa Tertio Rex inunctus est in Ecclesia Monasterii San-Dionysiani, quod situm est in agro Parisiensi, atque à Cœnobio Ferrariensi Diœceseos Senonicæ non parum distat. De Pippini Regis inunctione consule, si lubet, quæ Tomo quinto scripta sunt ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-quartum [a]. Præterea Ferrariæ nec pertinent ad Aquitaniam, cui Ludovicus à Carolo patre Rex datus est anno Christi septingentesimo octogesimo-primo, nec in ea positæ sunt Regni parte, quam idem Carolus in tripertita ditionum suarum divisione Ludovico filio consignavit anno Redemptoris octingentesimo sexto, ut patet ex ipsa partitionis charta, quam ad illum annum [b] descripsimus examinavimúsque. Totum igitur textum, qui de Monasterio Ferrariensi proximè recitatus est, ex Actibus Ludovici Pii, quibus perperam insertus fuit, haud temerè deleveris. Superioribus Tomis Ferrariense Monasterium ejúsque Abbates sæpè laudavimus. Conditum Cœnobium regnante Dagoberto Primo. Locum illum, ætate Caroli Magni, quatuor hi texerunt Abbates, Ogerius, Constantius, Alcuinus, & Sigulfus qui Præfecturam post Alcuini mortem anno Redemptoris octingentesimo quarto suscepit.

[a] Num. 37.

[b] Nu. 6. & seqq.

AN. CH. 812. XXX.

II. *Monasterium Sancti Filiberti.* Hoc Cœnobium ab Ansoaldo Episcopo Pictaviensi conditum fuit septimo seculo in Aquitania secunda. Dictum est Herense * ab Hero Insula, ubi situm in Diœcesi Pictaviensi. Primum Abbatem habuit Philibertum, à quo posteà nomen accepit Sancti Philiberti. Lege quæ de illius Monasterii conditu ac nomine déque Sancto Philiberto dicta sunt Tomis tertio [a] & quarto [b]. Nomina successorum perierunt ad ætatem usque Ludovici Pii Regis Aquitaniæ, huic enim synchronus vixit Atnulphus Abbas Herensis, cujus obitus in annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum incidit, ut Falco Trenorciensis * Monachus in Chronico sui Monasterii testatur [c]. Hic Abbas, cùm Herus Insula propter frequentes Danorum incursiones haud satis tuta videretur, ex ejusdem Ludovici munificentia Monasterium *Deas* in pago Erbadellico Diœcesis quoque Pictaviensis exexit. Quæ de te sic ipsemet Ludovicus in suo Præcepto, quod integrum anno quo scriptum est Imperii sexto, Redemptoris octingentesimo undevicesimo, recitabimus. *Notum sit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, sagacitati, qualiter Vir Venerabilis Arnulfus Abba ex Monasterio Sancti Filiberti, quod est situm in Insula Æri, propter incursiones barbarorum, qui frequenter ipsum Monasterium depopulantur; foras in pago, qui dicitur Erbadellicus, in loco cujus vocabulum est Deas, per nostrum consensum atque adjutorium, novum Monasterium ædificasse.* Pagus Erbadellicus *, aliis Herbatilicus, Herbadilicus, Herbedilicus, Herbidilicus, & Arbatilicensis, ut olim Aquitaniæ Diœcesisque Pictaviensis pars fuit, sic & posterioribus seculis ad Britanniam & Episcopatum Namnetensem transiit cum vicino pago Ratiatensi *. Lege Tomo primo, quæ dicta sunt de Adelfio [d], qui Pictaviensis & Ratiatensis Episcopus promiscuè vocatur cùm à pago Pictavico tum à Ratiatensi tractu pagi Pictavici. Lege & Tomo secundo [e], quæ de Sancto Amando relata sunt ex Baudemundo ejus discipulo & ex Philippo Harvengio recentiori Auctore, quorum ille pagum Herbatilicum in Aquitania collocat, hic Aquitaniæ regioni collimitantem exhibet. Denique inter probationes Historiæ Trenorciensis consule Calixti Papæ Secundi Privilegium Abbati Franconi concessum in confirmationem possessionum ad Trenorciense Monasterium in diversis pertinentium Episcopatibus, *Claromontensi, Cabillonensi, Lugdunensi, Matisconensi, Bituricensi, Augustudunensi, Namnetensi, Pictavensi, Turonensi, Andegavensi, Genevensi, Aniciensi, Diensi, Tricastrinensi, Arausiensi, Vasionensi, Viennensi, Bisuntino.* In Namnentensi Diœcesi reperies *Monasterium Sancti Philiberti, Ecclesiam Sancti Vitalis * de Raas, Ecclesiam de Machicol, Sancti Martini de Paciaco, Sancti Liminii, Ecclesiam de Limoziveria, Sancti Columbani, Ecclesias de Corcoiaco, Ecclesias de Mores, Mansiones de Legiaco, de Tolvei, Ecclesias de Monasteriis.* Inter Beneficia, quæ sunt ad collationem Abbatis Trenorciensis, in Episcopatu Namnetensi tres hi Prioratus etiamnum recensentur; *Prioratus Sancti Vitalis, Prioratus Sancti Philiberti de Grandi lacu, Prioratus de Machicolio.* Tria hæc Beneficia in Diœcesi Namnetensi, ut ex præcitatis literis constat, à Calixto quoque Papa ponuntur. Prioratus Sancti Vitalis est Calixto *Ecclesia Sancti Vitalis de Raas* sive de Ratiaco, id est, Ecclesia Sancti Vitalis in pago Ratiacensi. Prioratus Sancti Philiberti de Grandi lacu est Calixto *Monasterium Sancti Philiberti*, nec aliud haberi debet ab eo quod Atnulphus Heriensis Abbas extruxit in pago Herbatilico, dictum est enim primùm Deense à loco cui nomen *Deas*, deinde à Sancto Philiberto, cujus Reliquiæ illuc ex Hero Insula sub Ludovico Augusto delatæ, nuncupationem accepit, addito pòst ad distinctionem cognomine *de Grandi lacu* propter viciniam spatiosi lacûs, hodie corruptè, de Grandi loco, unde vulgò Monasterium Sancti Philiberti * de Grandi loco seu Grandilocense. Prioratus de Machicolio est Calixto *Ecclesia de Machicol*, Machicolium * autem hodierni Ducatûs Ratiacensis primarium est oppidum. Notitiam Galliarum apud Hadrianum Valesium consule, si lubet, in Herio Insula, & in pagis

* Normoutier.
[a] Ad an. 674. n. 6.
[b] Ad an. 685. n. 3.
* de Tournus.
[c] Num. 18.
* d'Herbauge.
* le pays de Retz.
[d] Ad an. 533. n. 41.
[e] Ad an. 589. n. 19.
* Saint Vian en Retz.
* S. Filbert de Grand lieu.
* Machecou.

pagis Herbatilico atque Ratiatensi, obitérque nota eruditissimum hunc Auctorem à nobis non dissidere in distinguendis Sanctorum Benedicti & Columbani Regulis, scribit enim Heriense Monasterium fuisse *Monachorum, statuta Columbani primùm, deinde Benedicti sequentium.* Atque hæc impræsentiarum dicta sufficiant de Monasteriis Heriensi & Deensi, quibus Sancti Philiberti nomen est impositum, idémque præfuit Arnulfus Abbas Ludovico Pio cùm Aquitaniæ Rege tum Imperatore. AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

III. *Monasterium Sancti Florentii.* Hoc Cœnobium, quod hactenus Glannense vocavimus, hodie Vetus * Sancti Florentii Monasterium appellatur, situm est ad sinistram Ligeris ripam in Andina Diœcesi nec procul à Namnetica. Lege quæ Tomo quarto scripsimus ad annum Christi sexcentesimum nonagesimum-quartum [a]. Portò cùm Ligeris Galliam Celticam ab Aquitanica dividat, locus ille, quia sinistræ Ligeris ripæ impositus est, pertinet ad Galliam Aquitanicam, attribuitúrque Aquitaniæ secundæ, licèt in Episcopatu sit Andegavensi. Duo illius loci Abbates *Hilbodus & Frobertus* in Chronico Malleacensi commendantur *Ludovici tempore*, sive Regis sive Imperatoris. Vixit Hilbodus sive Hilboldus ad annum usque Ludovici Augusti undecimum, id est, ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum, quo mortem illius consignabimus. Deinceps eundem Hilboldum successorésque non à Glanna Glannenses ut antecessores, sed à loci patrono vocabimus Abbates Sancti Florentii, quoniam hæc appellatio ab ætate Ludovici Pii in usu fuit. XXXI.

* *S. Florent le Vieil.*

[a] Num. 11.

IV. *Monasterium Carroffi* *. De Carrofensi Monasterio in eadem Aquitania secunda & Diœcesi Pictaviensi egimus Tomo superiore [b]. Tres antiquissimos Abbates illius loci sub Ludovico Aquitaniæ Rege memoravimus Dominicum, Davidem, & Justum de quo plura post triennium sub eodem Ludovico tunc Imperatore. XXXII.

* *Charroux.*

[b] Ad an. 789. nn. 215. & seqq.

V. *Monasterium Concas* *. Hoc Cœnobium in Aquitania prima pagóque Rutenensi dirutum fuit à Saracenis, à Pippino restitui cœptum, à Carolo & Ludovico perfectum ac Reliquiis ditatum, ut Tomo quinto ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum [c] observavimus. Nuper in manus nostras venit illius Monasterii Chartularium, quod Chartis constat duodeseptuaginta supra quingentas. In plerisque locus ille commendatur *sacer Sanctæ Dei Ecclesiæ, qui est situs in pago Ruthenico, in Vicaria Farracense, super alveum Dordonis, fundatus in honore Domini nostri Jesu Christi seu Sanctæ Mariæ Virginis & Sancti Petri Principis Apostolorum necnon & clavigeri, ubi Sanctus Vincentius & Sancta Fides consistunt.* In Tabulis Ecclesiasticis uterque Martyr prædicatur. Sanctus Vincentius quinto Idus Junii, sic. *Agenni in Gallia, Passio Sancti Vincentii Levitæ & Martyris.* Sancta Fides pridie Nonas Octobris, sic. *Agenni in Gallia, Natalis Sanctæ Fidei Virginis & Martyris, cujus exemplo Beatus Caprasius ad Martyrium animatus, agonem suum feliciter consummavit.* Ambo ex Aginnensi pago translati sunt in Ruthenensem depositique in Cœnobio Conchensi seu Conchacensi, quod à Sancta Fide Monasterium Sanctæ Fidis de Conchis appellatur in Gallia Christiana, parique modo nonnulli Abbatum dicti reperiuntur Abbates Sanctæ Fidis, ut Isernus in prædicto Chartulario, Chartâ centesimâ sexagesimâ-primâ. Publicatus est à Sammarthanis Abbatum Conchensium Catalogus, initio ducto à suscepta Monasterii restauratione. Quatuor enim hi recensentur Abbates antiquissimi. *S. Dado qui in Gaubabro requiescit, Medraldus, Geofredus, Anastasius.* Conchacensis autem Monasterii sexta Charta Loutadum exhibet munificum erga illum locum, *ubi modò est Venerabilis Vir Madraldus* seu Medraldus *Abba*, & Donatio facta dicitur *in mense Februario anno vigesimo, regnante Domino nostro Hlodoico Rege Aquitanorum*; id est, anno Redemptoris octingentesimo primo, quo Ludovicus annum Aquitanici Regni vicesimum per mensem Februarium adhuc numerabat. XXXIII.

* *Conques.*

[c] Num. 133.

AN. CH. 812.

XXXIV. VI. *Monasterium Sancti Maxentii* *. Hoc Cœnobium in Aquitania secunda & Diœcesi Pictaviensi nomen accepit à Sancto Maxentio, qui Clodoveo Magno synchronus vixit, ut ex Gregorio Turonensi [a] probatum Tomo primo [b].

* S. Maixent. [a] Lib. 2. c. 37. [b] Ad an. 507. n. 9.

XXXV. VII. *Monasterium Menata* *. Hoc Monasterium in Diœcesi Arvernensi, quæ pertinet ad Aquitaniam primam, celebre [c] jam erat, cùm Clodoveus Magnus ex Aquitania Wisigothos expulit.

VIII. *Monasterium Magni-loci* *. Hoc Cœnobium septimo seculo in eadem Arvernensi Diœcesi sive in Aquitania prima conditum [d] fuit à Sancto Genesio Arvernorum Episcopo.

* Menat. [c] Tom. 1. a. 508. n. 36.

XXXVI. IX. *Monasterium Musciacum*. Hoc Cœnobium non differt ab eo quod vulgò Mossiacum * dici solet, situmque est in Diœcesi Cadurcensi, quæ pars est Aquitaniæ primæ. De primordiis hujus Monasterii disputatum Tomo secundo [e].

* Manlieu. [d] Tom. 3. a. 656. n. 35.

XXXVII. X. *Monasterium Sancti Savini* *. Hoc Monasterium Vartimpæ * fluvio adsidet in Diœcesi Pictaviensi sive in Aquitania secunda. Nobis unum videtur ex Cœnobiis, quæ Ludovicus à fundamentis excitavit; ut ædificetur jubet Carolus Magnus in Chronico Malleacensi seu Sancti Maxentii; nihil autem vetat, quominùs idem Monasterium construi præcipiat Carolus, construátque Ludovicus imperio patris obsecutus.

* Moissac. [e] Ad an. 632. n. 6.

XXXVIII. * S. Savin. * la Gartempe.

XXXIX. XI. *Monasterium Masciacum* *. Hoc Cœnobium in Diœcesi Bituricensi sive in Aquitania prima situm est. A Carolo quoque Magno conditum fertur. At aliud eruitur ex brevi Chronico illius loci quod ad annos Christi septingentesimum duodequadragesimum & octingentesimum decimum-quartum in editione Labbeana [f] sic habet. DCCXXXVIII. *Initium Monasterii Masciacensis ab Egone Comite.* DCCCXIIII. *Adventus Monachorum in Masciaco.*

* Massay. [f] Tom. 2. Biblioth.

XL. XII. *Monasterium Noviliacum* *. Sanctus Junianus, qui Beatæ Radegundi synchronus vixit, in Diœcesi Pictaviensi, sive in Aquitania secunda, Mariacum * Monasterium erexit, de quo locuti sumus Tomis primo [g] & secundo [h]. Postquàm autem in eadem Diœcesi constructum fuit à Ludovico Noviliacum seu Nobiliacum, illuc Mariaco translati sunt Monachi cum Abbate. Deinceps appellati sunt Noviliacenses seu Nobiliacenses cùm Abbates tum Monachi, qui priùs Mariacenses. Ut autem illam mutationem hisce temporibus factam tibi faciliùs persuadeas, observa beati Juniani corpus apud Mariacum jacuisse ad annum usque Redemptoris octingentesimum tricesimum, qui Dedicatione Nobiliacensis Ecclesiæ, sacrarúmque exuviarum Translatione celeberrimus fuit.

* Novaillé. * Mairé. [g] Ad an. 559. n. 12. [h] Ad an. 587. n. 6.

XLI. XIII. *Monasterium Sancti Theotfridi*. Hoc Cœnobium est in Aquitania prima Diœcesique Aniciensi. Dictum fuit primò Calminium seu Calmeliacum à conditore Sancto * Calminio seu Calmelio, qui florebat anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo. Direptum fuit à Saracenis, qui Theotfridum seu Theofredum illius loci tunc Abbatem lethalibus vulneribus affecerunt anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo. Reparatum posteà fuit à Ludovico, noménque gerere cœpit prælaudati Martyris Theotfridi *.

* S. Carmery. * S. Chaffre.

XLII. XIV. *Monasterium Sancti* * *Pascentii*. Illo de Cœnobio nihil à nobis lectum meminimus. Conditum arbitramur in Aquitania secunda, in Diœcesi Pictaviensi, nomen enim Pascentii Pictaviensibus fuit familiare. Duos Pascentios, longè antequàm Carolus Magnus nasceretur, Ecclesiæ Pictaviensis Episcopos vulgati repræsentant Indices, nullum ejusdem nominis in reliqua Gallia.

* S. Paixent.

XLIII. XV. *Monasterium Dosera* *, seu Dusera. Hujus Cœnobii primam erectionem à Principatu Theodorici Tertii repetit Aigradus in vita Sancti Ansberti Metropolitæ Rotomagensis. *Venerabili*, inquit, *Patri Lantberto* Abbati Fontanellensi *Theodoricus Rex, filius Clodovei Regis & Bathildis Reginæ, lar-*

* Donzére.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

gitus est patrimonium aliquod, cujus est vocabulum Dusera, quod situm erat ultra fluvium Rhodanum in regione, quæ propriè vocatur Provincia, eo videlicet modo, ut hoc prædium Monachis in Cœnobio Fontanellæ morantibus luminaria ministraret Ecclesiæ, in oleo & ceteris hujus rei necessariis. In quo loco prædictus Pater egregium condidit Cœnobium Monachorum, directis ex Cœnobio Fontanellæ Monachis, qui illud laudabile opus diligenter executi sunt. Et de prædio parvo magnum hactenus extat Monasterium Monachorum, & in illa regione ab aliis præcipuum. Lantbertus Abbas Fontanellensis fuit ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo-septimo ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-octavum. Theodoricus, Clodovei Secundi Regis & Bathildis filius, post fratrem Childericum Secundum anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio regnare cœpit, vitámque ad annum usque Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum prorogavit. Ex annis, quibus Lantbertus Abbatiale munus iniit & Theodoricus Regiam Dignitatem suscepit, apertè constat initia Duserensis Monasterii nec consignanda esse ante annum Christi sexcentesimum septuagesimum-tertium, quo Theodoricus in Regnum Childerico fratri successit, nec rejicienda post annum Christi sexcentesimum septuagesimum-octavum, quo Lantbertus ex Abbate Fontanellensi factus est Metropolitanus Lugdunensis. Aigradus Sancti Ansberti vitam, unde textum proximè citatum descripsimus, dicavit Hiltberto Abbati Fontanellensi, cujus obitus tum anno Christi septingentesimo coincidit. Ergo quæ sequuntur, cùm ad Agarenorum seu Saracenorum irruptiones in Franciam multò recentiores pertineant, non Aigrado sed ejus Interpolarori debent attribui. Dusera, cùm Aigradus scribit, *magnum extat Monasterium Monachorum.* Subdit Interpolator, *quòd per multa annorum curricula ditioni Monasterii Fontanellensis subjectum erat, donec divisione Regni, & discordiâ Principum, & incursione nefandæ gentis Agarenorum, cum aliis venerabilibus locis, aliquanto depopulatum tempore, finem subjectionis fecit.* Hoc Cœnobium existimamus anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo dirutum à Saracenis, cùm in illorum potestatem nobilissimæ civitates ad Rhodanum, Avenio, Vivarium, Valentia, Lugdunum, devenerunt. Reparatum ac ditatum putamus à Carolo Magno, necnon & ab ejus filio post annum Redemptoris octingentesimum sextum, quo regionem illam ex nova Regni partitione gubernandam suscepit. Ab hac instauratione Dusera suum habuit Abbatem, nec ampliùs Fontanellensi subjacuit. Abbatum Duserensium Indicem ordiemur à Norfidio & Dextro, quorum ille à Carolo, hic à Ludovico Præceptum obtinuit. Integrum Diploma Ludovicianum post biennium recitabimus [a]. Interim hoc fragmentum accipe, quo Duseram agnoscas in Arausico territorio sitam, &, quæ de Norfidio ac Dextro præmisimus, certa teneas & indubitata. *Comperiat*, inquit Ludovicus, *omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter Dexter Abbas ex Monasterio Duserensi, quod est constructum in honore Sanctæ Mariæ Virginis & Sancti Petri & aliorum Sanctorum in territorio Arausica, veniens ad nos, detulit nobis Præceptum Karoli Serenissimi Imperatoris, Genitoris nostri, in quo continebatur qualiter ipsum locum, qui erat de proprietate soli ejus, ad eundem Monasterium construendum Norfidio Abbati vel ejus successoribus concesserat, atque perpetuis temporibus ad habendum confirmaverat. Sed memoratus Abba & ejus Congregatio petierunt Celsitudinem nostram, ut ipsas res cum omnibus appendiciis vel adjacentiis earum, ad ipsam Ecclesiam, ad eorum supplendas necessitates, ex nostra auctoritate, pro mercedis nostræ augmento confirmaremus.* &c.

[a] Ad an. 814.

XLIV.

XVI. *Monasterium Sollemniacum* *. Hoc Cœnobium in Diœcesi Lemovicensi in Aquitania prima conditum fuit à Sancto Eligio nondum Episcopo, ut observatum Tomo secundo [b].

* *Solognac.*

[b] Ad an. 631. nn. 19. & seqq.

XLV.

XVII. *Monasterium puellare Sanctæ Mariæ*, de quo post quinquennium recurret sermo.

AN. CH. 812.

XLVI. XVIII. *Monasterium puellare Sanctæ Radegundis.* Hoc Monasterium à Sancta Radegunde conditum fuit in Aquitania secunda, in civitate Pictaviensi. A loco dictum est Monasterium Pictaviense, nec aliter à nobis hactenus vocatum est. A fundatrice nomen etiam accepit Sanctæ Radegundis, ut & Sanctæ Crucis à fragmento salutiferæ Crucis illuc Constantinopoli delato. De nobilissimi hujusce Monasterii conditu locuti sumus Tomo primo [a].

[a] Ad an. 544. n. 98.

XLVII. XIX. *Monasterium de Vera.*

XLVIII. XX. *Monasterium de Utera.* Qui sequitur textus, in editionibus Pithœana & Duchesniana sic interpungitur. *Monasterium de Utera in pago Tolosano, Monasterium Valada in Septimania, Monasterium Aniana, Monasterium Galunæ, Monasterium Sancti Laurentii, Monasterium Sanctæ Mariæ quod dicitur in Rubine, Monasterium Caunas, & cetera plurima, quibus veluti quibusdam lychnis totum decoratur Aquitaniæ Regnum.* Sic autem interpungendus videtur [b]. *Monasterium de Utera. In pago Tolosano, Monasterium Valada. In Septimania, Monasterium Aniana*, &c. ut suprà. Licèt enim de Utera & Valada nihil occurrat, certum est Anianum & alia quatuor Monasteria, quæ proximè commemorantur, ad Septimaniam pertinere, ad Diœceses videlicet, Magalonensem, Lutevensem, Narbonensem & Carcassonensem, ut infrà probaturi sumus. Sana est igitur hæc interpunctio. *In Septimania, Monasterium Aniana, Monasterium Galuna, Monasterium Sancti Laurentii*, &c. Sana & ista, quæ præcedit. *In pago Tolosano, Monasterium Valada.* Nec Monasterium *de Utera* pago Tolosano debet attribui.

[b] Catell. in Hist. Comit. Tolosan. lib. 1. c. 1.

XLIX. XXI. *In pago Tolosano Monasterium Valada.* Pagus Tolosanus olim extra limites Aquitaniæ ponebatur in Septimania, pársque erat Galliæ Narbonensis. Anno Christi quingentesimo octavo transiit à Wisigothis ad Francos, à Septimania & Gallia Narbonensi tunc avulsus est, atque Aquitaniæ primæ attributus à Clodoveo Rege. Non potest in dubium vocari, quin ætate Caroli Magni pars Aquitanici Regni fuerit, filius enim Ludovicus, quem Aquitaniæ Regem constituerat, Tolosæ non semel Placitum generale seu Conventum generalem habuit, ut suis locis observavimus. Pagus tamen Tolosanus specialem constituebat provinciam, quam Aquitania, Wasconia & Septimania circumcingebant. Hæc regionum distinctio colligitur ex Constituto, quod anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo Ludovicus Pius apud Aquisgranum fecit, Imperator enim Monasteria recensuit in Aquitania tredecim, quatuordecim in Septimania, quatuor in pago Tolosano, quinque in Wasconia, sic. *In Aquitania, Monasterium Sancti Philiberti, Monasterium Sancti Maxentii*, &c. *In Septimania, Monasterium Sancti Ægidii in valle Flaviana, Monasterium Psalmodiam*, &c. *In Tolosano, Monasterium Sancti Papuli, Monasterium Suriciniam*, &c. *In Wasconia, Monasterium Cella fraxilii, Monasterium Gimorra*, &c. Postquàm è Gallia trans Pyrenæos montes in Hispaniam summoti sunt Saraceni, Pippino Francorum Regi parere cœpit omnis Septimania. Metropolitæ Narbonenses abhinc Tolosam sibi denuò subjici postularunt. Bituricenses reclamarunt Archiepiscopi. Flagrante inter utrosque contentione, Diœcesis Tolosana, de qua lis erat, provinciam ab Aquitania & à Septimania distinctam constituit. Catello in Historia [c] Comitum Tolosanorum, Monasterium Valada est Monasterium Benerca seu Monasterium Sancti Petri de Benerca *, hodie Prioratus de Benerca quatuor tantùm leucis à Tolosa remotus.

[c] Lib. 1. c. 1.

* Benerque.

L. XXII. *In Septimania, Monasterium Aniana.* De nomine, finibus, & civitatibus Septimaniæ, disputatum Tomo primo [d]. Clodoveus Magnus in Septimania sive in provincia Narbonensi prima præter Tolosam & Ucetiam nihil obtinuit. Eandem Septimaniam posteri sæpè tentarunt nullo memorabili successu. Pars igitur præcipua permansit in potestate Wisigothorum, donec occupata fuit à Saracenis, quos ultra Pyrenen in Hispaniam Pippi-

[d] Ad an. 531. n. 13.

AN. CH. 812.
CAROLI IMP. 12.
LUDOV. R. 32.

nus Rex è Gallia summovit. Abhinc Francorum Reges integrâ potiti sunt Septimaniâ. Carolus Pippini filius provinciam illam, quamvis extra limites veteris Aquitaniæ positam, Aquitanici Regni partem esse voluit anno Christi septingentesimo octogesimo-primo, cùm Ludovicum filium Regem Aquitaniæ dixit, idque liquet ex rebus gestis ejusdem Ludovici, qui generalem in Septimania Conventum anno Christi septingentesimo undenonagesimo constituit, atque ex eadem Septimania suas in Hispaniam copias sæpè contra Saracenos eduxit. Deinceps Narbo aliæque Septimaniæ civitates Aquitanicis annumeratæ sunt. Situm est autem *Monasterium Aniana* in Diœcesi Magalonensi, quæ pars est Septimaniæ. Vocatur Anianum * ab Aniano rivo, necnon Monasterium Sancti Salvatoris ab Ecclesia in honorem Domini & Salvatoris nostri constructa. Benedicto Abbati, cùm Ludovicus Aquitaniæ Rex esset, sua debet incunabula, eáque refert ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-septimum, ut ad illum annum Tomo superiore probavimus.

* *Aniane.*

LI.

XXIII. *Monasterium Galuna*, Pithœo *Galima*, fortè Gelonæ, id est, Gelonis, in Episcopatu Lutevensi.

LII.

XXIV. *Monasterium Sancti Lewrentii.* Hoc Cœnobium in Narbonensi Diœcesi positum docet Catellus libro primo Historiæ Linguodochianæ.

LIII.

XXV. *Monasterium Sancta Maria, quod dicitur in Rubine.* Textus hic corruptus; expuncto *Rubine*, lege *Urbione*. Situm est hoc Monasterium in Septimania, in Diœcesi Carcassonensi, ad Urbionem sive Orbionem * fluvium. A Saracenis ad Francos cum reliqua transiit Septimania Pippino tum Rege. Vocatur hodie Grassa *. Lege Tomo quinto quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-quintum [a].

* *Orbieu.*
* *Grasse.*
[a] Num. 100.

LIV.

XXVI. *Monasterium Caunas* *. Hoc quoque Monasterium positum est in Diœcesi Carcassonensi, ut observat Catellus in Historia Linguodochiana [b].

* *Caunes.*
[b] Lib. 1.

LV.

Sex ac viginti Monasteriis, quæ commemoravimus, per ordinem nominatis, Auctor addit instar coronidis *& cetera plurima, quibus veluti quibusdam lychnis totum decoratur Aquitaniæ Regnum.* Deinde quantùm apud Episcopos, imò apud laicos Regium hoc exemplum valeret, ita subjungit. *Hoc ejus exemplum non modò Episcopi multi, sed & laici quamplurimi æmulati, collapsa restaurabant, & nova Monasteria certabant instituere, quod cernere oculis est.* Etsi cunctam Ludovico laudem tribuat in erigendis aut instaurandis Aquitaniæ Septimaniæque Monasteriis, ejusdem tamen gloriæ particeps haberi debet Carolus Magnus, quem pleraque illorum Cœnobiorum suum vel conditorem vel instauratorem prædicant. In multis enim negotiis Ludovicus id tantùm peregit, quod pater præceperat fieri vel sibi gratissimum fore præmonuerat.

LVI.
TRIBUS DIEBUS PER SINGULAS HEBDOMADAS VACAT REI JUDICIARIÆ.

In tantam denique felicitatem res publica Aquitanici Regni profecerat, ut proficiscente quolibet Rege, vel in Palatio residente, vix aliquis reperiretur se conquerens aliquid ab jure perpessum. Tribus enim diebus Rex per singulas hebdomadas rei judiciariæ intererat. Nam quadam tempestate Carolus *misso Archambaldo Commentariensi Imperii, dum ei quadam ferenda filio referendáque commisisset, & ille ordinationem hanc, ut viderat, rediens patri retulisset, adeò exultasse dicitur, ut præ nimia alacritate lachrymis fluxerit, & circumstantibus, ô, inquit, socii, victos nos gratulemur ab hujus juvenis senili sagacitate. Unde quia servus fuit Domini fidelis in commisso, prudens in augmentando sibi tradito talento, constitutus est potestatem habens in cuncta patris-familias domo.* Laudandus sanè Carolus, quòd gloriæ filii sui non inviderit. Laudandus quoque Ludovicus, quòd & officium suum diligentissimè sit executus, & modis omnibus, ne patri suspectus videretur, prudentissimè caverit. *Per idem tempus,* inquit idem Astronomus, *mortuo jampridem Pippino Italiæ Rege, nuperrimè autem Carolo itidem fratre res humanas relinquente, spes universitatis potiundæ in*

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

NE PATRI SUSPECTUS FIAT PRUDENTER CAVET.

eum assurgebat. Missus enim pro quibusdam necessariis patrem consulturus Gerricus capis seu seriniis Reliquiarum *pralatus quum in Palatio moraretur prastolans perlatorum responsum, monitus est tam à Francis, quàm à Germanis, ut ad patrem Rex veniret, eíque propter assisteret; videri sibi dicentes, quòd cùm pater jam in senilem vergeret ætatem, & acerbè ferret liberorum infortunatam defectionem, citam illius hac portenderent corpoream solutionem. Quod Gerricus cùm Regi, Rex verò Consiliariis retulisset, quibusdam vel penè omnibus visum est salubre suggestum. Sed Rex altiori consilio, ne fortè per hoc se patri suspectum redderet, agere distulit. Hac tamen Divinitas, pro cujus timore & amore facere noluit, ut sibi moris est amatores sui sublimiùs, quam cogitari potest, nobilitare, prudentiùs ordinavit*, ut anno proximo dicturi sumus.

LVII. EPISCOPI MUTINENSES.

Geiso seu Giso vel Gisio Mutinensis Episcopus, postquàm Ecclesiam sibi creditam benè sanctéque gubernasset, hoc circiter anno migravit è vita. Successit Adeodatus. Lege Ughellum Tomo secundo [a] Italiæ Sacræ.

[a] In Episc. Mutinens.

LVIII. FRISINGENSES.

Certior est Frisingensium Episcoporum Chronologia, quæ mortem Attonis Hittonísque subrogationem hoc anno determinatè consignat. In hac sententia versantur Gewoldus & Bucelinus, nituntúrque manuscripto Frisingensium Episcoporum Catalogo, quem Gewoldus allegat in Hittone. Quæ de Gestis hujus Antistitis ibi commemorantur, alio describemus loco, sufficiet impræsentiarum notasse, quòd asseratur assumptus *in Cathedram Episcopalem Frisingensis Sedis anno Domini* DCCCXII.

LIX. STRASBURGENSES ET ALETENSES.

Hoc eodem anno vitam clauserunt in Galliis Recho seu Rato vel Ratto Strasburgensis Episcopus & Doemaël Episcopus Aletensis, ille anno sui Pontificatûs nono, hic vicesimo. Rechoni successit Utho, Docmaëli subrogatus est Heloga. De his consule Armoricam Sanctam in Episcopis Macloviensibus, de illis Bruschium & Bucelinum cum Wimphelingio, apud quem *Uto scribitur fuisse amator virtutum, peritus, sapiens, & benè doctus; natus Argentina* seu Strasburgi *in platea, quæ ab ejus nomine in hodiernum diem appellatur Utengasse.*

LX. VOLFERIUS ARCHIEP. VIENNENSIS OBIT.

Obiit etiam in Galliis hoc anno Volferius seu Vulferius aut Vulferi Viennensis Archiepiscopus, teste enim Adone *rexit Ecclesiam Viennensem annis undecim*, ab anno videlicet octingentesimo primo. Quandiu Volferius sedit, Romanum Pontificatum gessit Leo Papa Tertius, Imperatoriam dignitatem Carolus. Epistolam Leonis ad Volferium Carolo Imperatore Boscius & Lievræus ita recitant. *Leo Episcopus servus servorum Dei, Volferio Viennensi Archiepiscopo & cunctis Episcopis per Viennensem provinciam constitutis. Petente inclyto ac triumphatore filio Karolo Augusto & Invictissimo Imperatore, more prædecessorum nostrorum, Galliarum Episcopis sua jura firmavimus, pro quo etiam Presbyterum tuum ad nos direxisti, ut tibi antiqua Privilegia roboraremus. Scias autem nos ab eorum institutionibus nolle deviare, &, qua illi Ecclesia tua contulerunt, nos velle inconcussa servare. Et licèt Tarentasia Episcopus aliquibus oppidis videatur prælatus, tamen provincia Alpium Graiarum ditioni Viennensis Ecclesia submissa, sicuti à prædecessoribus nostris confirmatum est, manebit. Nec debet Episcopus supradicta provincia humilitatis viam in subditione majoris contemnere, cùm constet eum gratiâ muneris aliquibus prælatum excellere. Quanta autem ab impiis passi sumus, te ignorare non dubitamus. Unde propter Beatum Petrum tu tuíque nobis faveatis, ne malignorum iniquitas valeat, rogamus, & Apostolicâ Reverentiâ monemus. Data* XV *mensis Julii, Imperante Piissimo Augusto Karolo Imperatore, à Deo coronato.*

SUPPOSITITIÆ AD EUM LEONIS PP. LITERÆ.

Hæc epistola, quocumque Volferii Metropolitæ Viennensis anno scripta censeatur, commentitia nobis videtur, quia Darantasiensem Archiepiscopum post annum Redemptoris octingentesimum primum, quo Volferius Archiepiscopatum Viennensem suscepit, Metropolitam auctoritatis adhuc imminutæ supponit, vúltque Viennensi αὐτοκέφαλον subjectum permanere ex sententia Leonis Papæ Tertii nolentis à prædecessorum institutionibus deviare. Huic autem opinioni valdè refra-

gantur quæ scripta sunt ad annos Christi septingentesimum nonagesimum-quartum & octingentesimum udecimum. In Concilio Francofordiensi, quod anno Christi septingentesimo nonagesimo-quarto celebratum legitur, circa quæstionem quæ de Darantasiensi Metropolita vertitur, utrum Archiepiscopus primi generis sive αὐτοκέφαλος an Archiepiscopus secundi generis sive auctoritatis imminutæ habendus sit, octavo Canone Patres decernunt, ut *quidquid per Pontificem Romanæ Ecclesiæ*, ad quem *Legatio* facta est, *definitum fuerit, hoc teneatur*. Apostolicæ tunc Sedi præerat Hadrianus Papa. Quid hic aut ejus successor Leo definierit, exploratum habemus ex Indice Metropoliticarum civitatum, quas anno Redemptoris octingentesimo undecimo Carolus Imperator in suo Testamento complexus est, in hac enim enumeratione, quæ solas Metropoles αὐτοκεφάλους recenset, haud omittitur Darantasia. Supposititiæ sunt igitur quæ circumferuntur Leonis Romani Pontificis ad Volferium Viennensem Archiepiscopum literæ. Volferio successit Barnardus Abbas Ambroniacensis, qui testibus, Boscio, Chenutio, Saussayo, & Guichenono, tenuit Archiepiscopatum annis sex ac triginta, id est, ad annum usque Redemptoris octingentesimum duodequinquagesimum, ut ad illum annum fusiùs probabimus.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

BARNARDUS FIT ARCHIEP. VIENNENSIS.

LXI. In Chronico Episcoporum Albigensium & Abbatum Castrensium hæc leguntur. *Anno 812 Verdatus episcopabat: Grimoaldus abbatiabat*. De Verdato Albigensium Episcopo sub initium hujus Tomi jam locuti sumus [a]. Grimoaldus Abbas Castrensis ad annos Redemptoris octingentesimum duodecimum & octingentesimum decimum-quintum commendatur insigni hoc elogio. *Grimoaldus V. Abbas an. 812. & 815.*

Bellum atrox, urgénsque fames, pestisque cruenta
Cuncta vorant, Trini terna flagella Dei.
O fera corda hominum, quæ tantis acta procellis
Accumulant semper crimina criminibus.
Inter tot clades sine damno Castra fuere,
Virtute Abbatis conciliante Deum.

VERDATUS EP. ALBIGENSIS.

[a] Ad an. 803. n. 22.

GRIMOALDUS ABB. CASTRENSIS.

LXII. Alanus Namnetensis Episcopus Benedictum hominem Græcum apud Patras Achaïæ civitatem ordine Senatorio natum, Aveniam ejus sororem, novémque comites ad se venientes hoc anno benignissimè suscepit. Hi relictâ patriâ mare Mediterraneum ac fretum Gaditanum emensi, per Oceanum ad ostium Ligeris, adversóque deinde flumine Namnetas tandem pervenerunt. Audito, quid consilii cepissent, Alanus Episcopus Aveniam congregationi Monialium in urbe Namnetensi degentium adscripsit, Benedictum ejúsque socios Gundeboldo Namnetensi Comiti commendavit. Gundeboldus dedit illis Maceraeum *, locum solitariæ vitæ percommodum ad Vicenoniam * fluvium in ultimis finibus Diœcesis Namnetensis. Illic Benedictus Ecclesiam erexit decémque circùm cellulas, in quibus ipse sociíque sejunctim habitarunt. Lege Albertum [b] in Armorica Sancta, & Saussaium [c] in Martyrologio Gallicano.

ALANUS EP. NAMNET. BENEDICTUM HOMINEM GRÆCUM CUM SORORE AC SOCIIS BENIGNE SUSCIPIT.

* Macerac.

* la Vilaine.

[b] D. 22. Oct.

[c] D. 1. Oct.

LXIII. Obiit hoc anno Seoranus Abbas Blandiniensis, eíque successor datus est à fratribus in exilio degentibus vir insignis pietate Folradus, de quo consule Sanderum in Auctario ad Tomum primum Flandriæ Illustratæ.

ABBATES BLANDINIENSES.

LXIV. Hoc eodem anno Riculfus Moguntiacensis Archiepiscopus Bleïstadiense Templum dedicavit. Nicolaus Serarius in rebus Moguntiacis [d] tres notat Characteres, annum videlicet Incarnationis Dominicæ cum Indictione ac die. *Anno*, inquit, IↃCCCXII, *Indict.* XIV. *mense Junio*, VIII *Idus, prout ejus ipsius Templi, hodiernâ adhuc die, picturis loquuntur parietes*. Irrepsit nævus in Indictionem; expunctâ Indictione XIV, restituenda est V. Præterea idem Riculfus Ecclesiam Slitissæ dedicavit duodecimo Kalendas Octobris. Hujus rei vetus monumentum apud Christophorum Browerum libro secundo [e] Fuldensium Antiquitatum sic extat. *Anno* DCCCXII. *dedicata est*

TEMPLA DEDICANTUR, BLEÏSTADIENSE,

[d] Lib. 4. Archiep. 3.

[e] Cap. 12.

AN. CH. 812. ET SLITISSENSE. * Slitz. *Ecclesia in Slitisse, rogatu Baugolphi à Richolpho Venerabili Archiepiscopo Moguntiacensis Ecclesiæ, XII Kalend. Octob. in honorem S. Margaretæ Virginis.* Slitissa * oppidum est Ecclesiæ Fuldensis etiamnum clientelare intra montium fauces haud procul ab amne Fulda. Quòd autem Slitissensis Ecclesiæ Dedicationem *rogatu Baugolphi* factam audis, id indicio est Baugolphum Abbatiali munere sic excidisse, ut quam sibi priùs existimationem pepererat, imminutam quidem apud plerosque, sed nequaquam vel oblivioni datam vel penitus amissam senserit, maximè cùm pòst exauctorationem laudabiliter vixerit, partim in Cœnobio sui nominis à se constructo, vulgò *Baugolffes-Munster*, ubi sepeliri voluit, partim in monte Fuldæ vicino, *Ugelsberge* vel *Hugesberg* olim appellato, ubi quoque fundamenta novi Cœnobii sub nuncupatione Sancti Petri posuit. Adde quòd adversùs Ratgarium Abbatem graves jam audiebantur Fuldensium Monachorum querelæ, de quibus agemus anno proximo.

LXV. CAROLUS AUG. MUNIFICUS ERGA MON. INFERIORIS ALTAICHII. Carolus Imperator ad Geroldi Comitis deprecationem hoc anno locum in Avaria sive Hunia quasi quadraginta mansorum Monasterio Inferioris Altaichii concessit. Sunt autem apud Gewoldum nævi quidam in Characteribus Diplomati sic appositis. *Datum 6. Cal. Decembr. anno, Christo propitio, Imperii nostri duodecimo, Regni verò in Francia 44. atque 37 in Italia, Indictione quintâ. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter.* Super loco nulla difficultas, Carolum enim illo tempore Aquisgrani degisse veteres innuunt Annalistæ. Duodecimus annus Imperii per mensem Novembrem cum anno Redemptoris octingentesimo duodecimo convenit. At non ita convenit cum Indictione quinta & anno Caroli regnantis in Francia quadragesimo-quarto, nam si principium Indictionis, ut fieri solet, petatur à Kalendis Septembribus, & initium Regni Carolini in Francia sumatur ab obitu Pippini patris, anno duodecimo Imperii Carolini sive anno Redemptoris octingentesimo duodecimo per mensem Novembrem sexta jam currit Indictio numeratúrque annus Caroli regnantis in Francia quadragesimus-quintus. Si quis tamen obstinatiùs Indictionem quintam & annum Caroli Regis in Francia quadragesimum-quartum servare contendat, necesse est ut mensem Novembrem mutet in alium qui Septembrem antecesserit, aut subterfugium accommodatâ quærat interpretatione, quia non desunt Auctores, qui principium idem & Indictionis & anni ducant sive à die Natali Domini, sive à Kalendis Januariis, aut à Paschate, annósque Regis de quo sermonem habent, non à die quo regnare cœpit, sed ab initio anni subsequentis ordiantur, & talem computandi modum in quibusdam Chartis ac Diplomatibus probent. Restat adhuc annus Caroli regnantis in Italia tricesimus-septimus, quocum annus duodecimus Imperii ejusdem Caroli, id est, annus Redemptoris octingentesimus duodecimus comparari nullomodo potest, sive ab anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto quo Carolus Longobardiam subegit, sive ab anni proximè sequentis initio principium Regni Carolini desumatur. Hac observatione præmissâ ipsum Caroli Præceptum accipe. *In Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Carolus Serenissimus Augustus à Deo coronatus, Magnus, Pacificus, Imperator Romanorum gubernans Imperium, qui & per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum. Quicquid enim ob amorem Omnipotentis Dei ad loca Sanctorum venerabilium pro mercedis animæ nostræ augmento concedimus vel confirmamus, hoc nobis procul dubio ad æternam beatitudinem pertinere confidimus. Igitur notum sit omnium fidelium nostrorum magnitudini, præsentium scilicet & futurorum, quoniam nos in eleemosyna nostra ad deprecationem Geroldi Comitis fidelis nostri concedimus atque confirmamus ad Monasterium S. Mauritii, quod est situm in Ducatu Bajoariorum, in loco nuncupante Altaha, ubi Orulfus* sive Urolfus *Rector præesse videtur, locum quendam in Avaria, ubi Bieloha fluvius Danubium ingreditur. Est autem æstimatio illius loci quasi 40 mansorum. Qui locus sub omni integritate partibus memorati*

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

rati Monasterii per hanc nostræ auctoritatis largitionem vel confirmationem perpetuis temporibus proficiat in augmentis. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus quilibet fidelium nostrorum memorato Orulfo Abbati, vel successoribus ejus, aut Monachis in memorato Monasterio vitam degentibus, ullam inquietudinem aut calumniam aut diminorationem de prædicto loco ullo unquam tempore facere præsumat, sed perpetuis temporibus per hoc nostræ auctoritatis Præceptum vel largitatis donum robustissimo jure pars ipsius Monasterii teneat atque possideat. Et ut hac Præceptio nostra vel confirmatio nostris vel futuris temporibus meliùs conservetur, de annulo nostro subtus sigillare jussimus.

LXVI. Inter Alcuini opera reperitur sub epistolæ nomine libellus *de cæremoniis Baptismi* inscriptus *Gloriosissimo & Excellentissimo Augusto à Deo coronato Carolo Serenissimo.* Sed falsâ conjecturâ, quòd titulo careret Alcuino tributus fuit, cùm auctor reverà sit Amalharius Trevirensis Archiepiscopus, ut ex Codice Petaviano se didicisse testatus est Jacobus Sirmondus in Notis ad librum, quem *de Ordine Baptismi* Theodulphus Aurelianensis Episcopus exaravit. *Certè*, inquit Joannes Mabillonus [a] in Adnotatione ad epistolam quam Carolus Magnus Odilberto Archiepiscopo Mediolanensi scripsit, *quæ sub ejus libri finem leguntur, Episcopo rectè non verò Alcuino conveniunt*, imò conveniunt Archiepiscopo, cui subsunt Episcopi Suffraganei. *Dixistis*, ait Auctor libelli, *Serenissime Imperator, velle vos scire, qualiter nos & suffraganei nostri doceremus populum Dei de Baptismi Sacramento.* Subdit Mabillonus nihil obstare *quo minùs Alcuinus hunc librum scripserit nomine Amalarii, qui gravissimis negotiis occupatus Alcuino commiserit provinciam nomine suo respondendi ad interrogata Imperatoris.* At hoc fieri nullomodo potuit, quia priùs obiit Alcuinus, quàm Amalharius in Trevirensi Cathedra collocaretur. Stamus igitur pro Sirmondo, & prædictum librum existimamus opus esse genuinum Amalharii, qui reversus è Transalbianæ Saxoniæ partibus, hujuscemodi lucubrationem hoc exararit anno posteróque iter in Orientem ad pacem inter utrumque Imperatorem confirmandam susceperit. Amalharium hoc anno reversum è Transalbiana Saxonia non obscurè docet Ludovicus Pius in Diplomate, cujus fragmentum anno priore jam descripsimus, res enim hoc biennio gestas uno tenore sic enarrat. *Genitor noster Gloriosæ memoriæ Karolus, postquàm terram Nordalbingorum, laxatâ captivitate, quam, ob multam perfidiam in ipsis Christianitatis initiis patratam, per septennium*, ab anno videlicet Redemptoris octingentesimo quarto ad annum Redemptoris octingentesimum undecimum, *passi sunt, ne locus ille à barbaris invaderetur, Ecberto Comiti restituere præceperat, non jam vicinis Episcopis locum illum committere voluit. Sed ne quisquam eorum hanc sibi deinceps Parochiam vindicaret, ex remotis Galliæ partibus quemdam Episcopum, Amalarium nomine, direxit, qui primitivam Ecclesiam ibidem consecraret. Sed & eidem Ecclesiæ sacras Reliquias ac plura Ecclesiastica munera, piâ largitate, specialiter destinare curavit. Postmodum verò*, nempe hoc anno, Redemptoris octingentesimo duodecimo, *captivis optatam ad patriam undique confluentibus, eamdem Parochiam cuidam Presbytero, Heridae nomine, specialiter commendavit, quem universæ Nordalbingorum Ecclesiæ, videlicet ne ad ritum relaberentur Gentium, vel quia locus ille lucrandis adhuc Gentibus videbatur aptissimus, disposuerat consecrari Episcopum, ut ipsâ occasione vel auctoritate, summâ in ipsis terminis Gentium sedulitate prædicandi Sancta multiplicaretur Ecclesia, dum vicinorum ipsius novitatis Episcoporum multa latitudinis cura non sufficiebat discurrere per omnia. Delegavit etiam eidem Presbytero quamdam Cellam, Hrodnace vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret supplementum.* Qui revertente in Galliam Amalhario curam erudiendarum Gentium Transalbianarum hoc anno suscepit Heridagus Presbyter, à nonnullis primus Hamburgensium Episcopus appellatur. Apud Nicolaum *Schaten* Episcopatus in Saxonia fundati sic enumerantur. *Antiquissimus Osnabrugensis. Inde Paderbornensis, Halberstadiensis, Bremensis, Verdensis,*

AMALARIUS ARCHIEP. TREVIRENS. REDIT IN GALLIAM, SCRIBITQUE LIBRUM DE RITIBUS BAPTISMI.

HERIDAGUS PRESBYTER ERUDIT GENTES TRANSALBIANAS.

[a] Tom. 1. vet. Analect.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

EPISCOPATUS SAXONIÆ.

Mindensis, Mimigardevordensis seu Monasteriensis, Hildesiensis, fundati. His accessere Hamburgensis & Schildrensis, cœpti inchoatíque à Carolo Magno: alterum Ludovicus Pius, alterum ceteri Imperatores, dum postremò Magdenburgum transferretur, Otto Magnus absolvit. Deinde Ecclesiarum, Hildesianæ, Hamburgensis, & Schildrensis, primi sic recensentur Episcopi; *Hildesimensi Guntherum, Hamburgensi Heridagum, Schildrensi Albertum præfecit Carolus.* At aliter se res habuit. Trium Ecclesiarum proximè nominatarum nullus ordinatus est Episcopus superstite Carolo. Guntherus seu Guntharius Aulicæ, cùm Carolus Cathedralem illic Ecclesiam in honorem Principis Apostolorum erigebat, concionatus est aliquandiu, deinde factus est Episcopus illius loci, nec inde Sedem nisi post Caroli mortem Hildesiam transtulit, ut ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum fusiùs exponemus. Heridagus obiit Presbyter, & sublato ex hac vita Carolo curam Transalbianarum Gentium Ludovicus vicinis Episcopis, Bremensi videlicet ac Verdensi, rursum commisit, ut ad eundem annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum ex ipsius Ludovici Diplomate probaturi sumus. Inchoavit quidem Carolus Ecclesiam Schildrensem, sed Episcopum ei non præfecit Albertum, qui sedere Magdeburgi sub Ottone Primo cœpit. Aliorum Episcopatuum, quos Carolus Magnus in Saxonia fundavit, primas origines suis locis aperuimus. Quem Auctor proximè citatus Mimigardevordensem ac Monasteriensem promiscuè vocat, Monasteriensem nondum diximus, quia seriùs hæc appellatio usurpari cœpta. Nondum quoque meminimus Halberstadiensis Episcopatûs, quia Hildegrimus, qui primus Salingestadiensis Episcopus, deinde & primus Halberstadiensis fuit, integro decennio, Salingestadii sedit, ab anno videlicet Redemptoris octingentesimo decimo quo factus est Salingestadiensis Episcopus, ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum, quo Sedem Episcopalem Salingestadio Halberstadium transtulit. Salingestadiensis Episcopatus antiquior Aulicensi prædicatur. *Aulicam*, inquit Krantzius [a], *aulici locum dixere, quòd crebriùs ibi Rex Gloriosissimus* Carolus, *quum esset in provincia resideret. Circumspiciens autem opus esse & his populis proprio Sacerdote, quòd longiùs abesset Salingestedensis (nunc Halberstadensis) Episcopus, igitur Ecclesia sua ibi exædificata Pontificem jussit consecrari Venerabilem Sacerdotem Guntherum, qui illam inibi rexit per reliqua Caroli Magni tempora usque ad Ludovicum ejus filium, & Regni & Imperii successorem.* Porrò cùm Salingestadiensis Episcopatus haud erectus sit ante annum Redemptoris octingentesimum decimum, quartóque pòst anno Carolus ex hac vita migrarit, Aulicensis Episcopatus hoc anno Redemptoris octingentesimo duodecimo videtur institutus. Aulicæ nomen vetustius fuit, auditum enim ab illis temporibus, quibus Carolus necdum Imperator *moram fecit in Orientali Saxonia, quòd fidem quorumdam sentiret vacillare, respicientium in Wandalorum arma auxiliaria, & castra firmavit inter duos rivos, in ea provincia confluentes*, id est, inter Salam & Leynam, nam Sala perennis rivulus in sinistram Leynæ ripam egeritur, & ad confluentes extructa fuit Aulica, hodie Elzium *. *Ibi prima Cathedralis Basilica futuro Episcopatui constructa est à Divo Carolo Magno in honorem Principis Apostolorum Sancti Petri, à qua Episcopatus primùm Aulicensis Episcopatus dictus est.* Lege Bruschium in Præfatione Catalogo Hildesheymensium Episcoporum præfixa.

[a] Lib. 1. Metrop. c. 10.

AULICENSIS ERIGITUR.

* *Elsen.*

Ut autem Salingestadiensis, sic & Aulicensis Episcopus provinciæ attributus est Moguntiacensi. Rationem reddit Godefridus Henschenius [b] in Commentario Sancti Sviberti primi Verdensis Episcopi. Saxoniam enim, quam veteres Annales [c] anno Christi septingentesimo octogesimo divisam à Carolo produnt *inter Presbyteros & Episcopos, seu & Abbates, ut in ea baptizarent & prædicarent*, ait à Carolo separatam duas in partes, id est, in Ostphaliam & Westphaliam, medio inter utramque fluvio Visurgi, duobúsque vicinis commissam Metropolitis Moguntino videlicet ac Coloniensi, quorum

[b] D. 30. April.

[c] Tom. 2. Collect. Hist. Franc. pag. 22.

SAXONIA DUAS IN PARTES DIVIDITUR.

AN. CH. 812.

ille Ostphaliam seu Saxoniam Orientalem trans dexteram Visurgis ripam, hic Westphaliam seu Saxoniam Occidentalem cis lævam Visurgis ripam procuraret; additque hac ex partitione factum, ut Sedes Episcopales, quæ posteris annis erectæ sunt in Saxonia, si trans Visurgim, Moguntiacensi Metropolitæ, si cis eundem amnem, Coloniensi subjacuerint. Salingestadium igitur & Aulica, quia trans Visurgim erant in Ostphalia, partem constituerunt provinciæ Moguntiacensis, & illarum Ecclesiarum Episcopi Moguntino Metropolitæ paruerunt. Idem Auctor [a] observat de Hildegrimo Salingestadiensi Episcopo, quòd Carolo superstite varias Werthinensi Monasterio possessiones emit, atque inter has *cortile in pago Brunnengao in villa Melenhem, anno XII Imperii Domni Carli*, id est, hoc anno, XV *Kal. Novembris*; item *jornales sex in villa Menithinna, pago Ruracgawâ, imperante Domno Carlo*. Ceteras emptiones cum multis Donationibus, quia factæ sunt utræque Ludovico jam Imperatore, post obitum Caroli rejiciemus, &, quantùm fieri poterit, singulas suis annis consignabimus.

DUOBUS SUBEST METROPOLITIS.

[a] D. 26. Mart. in Commentar, prævio vitæ S. Ludgeri, n. 29.

HILDEGRIMUS EP. SALINGEST. MUNIFICUS ERGA WERTHINAM.

LXVII. Carolus encyclicas literas Archiepiscopis Regni sui direxit, ut eorum scriptis certior efficeretur, qualiter & ipsi & illorum Suffraganei Presbyteros Dei plebémque sibi commissam instruerent de Baptismo. Non potest in dubium vocari, quin exemplum talium literarum à Carolo quatuor hi Metropolitæ, Magno Senonensis, Joannes Arelatensis, Odilbertus Mediolanensis, & Amalharius Trevirensis acceperint. Literæ Caroli ad Odilbertum Mediolanensem Archiepiscopum inter Analecta vetera publicatæ sunt à Mabillono. Similibus literis pulsati Magno Senonensis Archiepiscopus & Joannes Archiepiscopus Arelatensis Theodulfum Aurelianensem Episcopum impulerunt ad scribendum librum *de ordine Baptismi*; nec alia ratio quærenda, cur illum librum, quem Codices, Virodunensis, Divionensis, & Vaticanus, Magnoni Metropolitæ Senonensi inscribunt, Corbeiensis inscribat Joanni Arelatensi Metropolitæ, ut Sirmondus in suis ad eundem librum Notis testatur. Amalharius Trevirensis Archiepiscopus pares quoque literas sibi transmissas à Carolo sic asserit initio sui libelli. *Domine mi Christianissime Imperator, misistis ad servulum vestrum inquisitiones secundùm vestram misericordiam de sacro Baptismate per ordinem interrogantes, cur unaquaque res agatur in Baptisterio aut in scrutinio.* Et in fine ejusdem operis addit Carolum scire voluisse non tantùm qualiter ipse Archiepiscopus sed etiam qualiter ipsius Suffraganei docerent *populum Dei de Baptismi Sacramento*. Textum, quia brevis est, non piget denuò repetere. *Dixistis, Serenissime Imperator, velle vos scire, qualiter nos & Suffraganei nostri doceremus populum Dei de Baptismi Sacramento.*

CAROLUS AUG. AB ARCHIEPISCOPIS RESPONSIONES POSTULAT AD INTERROGATIONES DE CÆREMONIIS BAPTISMI.

LXVIII. Literæ Caroli ad Odilbertum Mediolanensem Archiepiscopum sic editæ sunt. *In Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Carolus Serenissimus Augustus, à Domino coronatus, Magnus, Pacificus Imperator, gubernans Imperium quidem, & misericordiâ Dei Rex Francorum & Longobardorum, Odiberto Archiepiscopo in Domino salutem. Sæpiùs tecum, immo & cum ceteris Collegis tuis*, id est, cùm ceteris Archiepiscopis, *familiare colloquium de utilitate Sanctæ Dei Ecclesiæ habere voluissemus, si absque molestia corporali id efficere potuisses. Sed quamvis Sanctitatem tuam in divinis rebus totâ intentione vigilare non ignoremus, omittere tamen non possumus, quin tuam devotionem Sancto incitante Spiritu nostris apicibus compellamus atque commoneamus, ut magis ac magis in Sancta Dei Ecclesia studiosè ac vigilanti curâ laborare studeas in prædicatione sancta & doctrina salutari, quatenus per tuam devotissimam solertiam verbum vitæ æternæ crescat & currat, & multiplicetur numerus populi Christiani in laudem & gloriam Salvatoris nostri Dei. Nosse itaque per tua scripta aut per teipsum volumus, qualiter & tu, & Suffraganei tui doceatis & instruatis Sacerdotes Dei & plebem vobis commissam de Baptismi Sacramento; id est, cur primò infans Catechumenus efficitur, vel quid sit Catechumenus; deinde per ordinem omnia quæ aguntur. De*

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

ſcrutinio, quid ſit ſcrutinium. De Symbolo, quæ ſit ejus interpretatio ſecundùm Latinos. De credulitate, quomodo credendum ſit in Dominum Patrem Omnipotentem, & in Jeſum Chriſtum Filium ejus, & in Spiritum Sanctum, Sanctam Eccleſiam Catholicam, & omnia quæ ſequuntur in eodem Symbolo. De abrenuntiatione Satanæ & omnibus operibus ejus & pompis. Quid ſit abrenuntiatio, & quæ opera ejus diaboli & pompæ. Cur inſufflatur & cur exorcizatur. Cur Catechumenus accipit ſalem. Quare tangantur nares, pectus ungatur oleo; cur ſcapulæ ſignantur, & quare pectus & ſcapulæ lavantur. Cur albis induitur veſtimentis; cur ſacro Chriſmate caput perungitur; & myſtico tegitur velamine; & cur Corpore & Sanguine Dominico confirmatur. Hæc omnia ſubtili indagine per ſcripta nobis, ſicut diximus, nunciare ſatage; & ſi ita teneas & prædices, aut ſi in hoc quod prædicas teipſum cuſtodias. Benè vale, & ora pro nobis.

LXIX. Quid ad ſingulas interrogationes Amalharius Trevirenſis Archiepiſcopus & Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus reſponderint, ex eorum ſcriptis per ordinem mox relaturi ſumus. Priùs autem obſerva prolixas à Jeſſæo Ambianenſi Epiſcopo ſuper eadem materia ſcriptas fuiſſe literas, quas Joannes Cordeſius Lemovicenſis Canonicus poſt Opuſcula Hincmari Remenſis Archiepiſcopi publicavit cum hac inſcriptione. *Sacris Sacerdotibus, & in Chriſto omnibus Diœceſi noſtræ dignè militantibus Jeſſe humilis Epiſcopus in Domino ſalutem.* Initio ſuæ ſcriptionis Jeſſe teſtatur à Diœceſi ſe abeſſe, inſinuátque gravibus ſe negotiis implicitum detineri. *Breviter*, inquit, *vobis, in quantùm temporum adfuit ſpatium, qualiter à ſacri Baptiſmatis unda pervenire debeatur, ſcribendo perſtrinximus.* Ex hac periodo nonnulli ſeiptam putant epiſtolam, cùm Jeſſe Conſtantinopoli Legationem obibat, de qua Tomo ſuperiore ad annos Redemptoris octingenteſimum ſecundum & octingenteſimum tertium diſſeruimus. At anno Redemptoris octingenteſimo octavo Jeſſe fuit è Miſſorum numero, qui Ravennam ab Imperatote Carolo directi ſunt vituperatíque poſtmodum à Leone Papa, quòd cùm illuc ad juſtitiam faciendam miſſi fuiſſent, non juſtitiam ſed damnum fecerunt. Ipſas literas, in quibus Pontifex valdè conquerebatur, integras ad illum annum recitavimus. In Caroli quoque comitatu plerumque moratus eſt Jeſſe, vel in Aquiſgranenſi Palatio, vel aliis in locis ab Ambianenſi Diœceſi longè diſſitis. Sive autem Legatione fungebatur, ſive in Comitatu Regis erat aut in Miſſatico, cùm abeſſet à ſua Diœceſi, ſcripſit de Baptiſmi cæremoniis eodem circiter tempore, quo ſuas Amalharius & Theodulphus lucubrationes exararunt.

LXX. Amalharius opus ſuum in capitula viginti & unum, Theodulfus in capitula duodeviginti, Jeſſæus in pauciores interrogationes ac reſponſiones diſtinxit. Tres hos Auctores ſimul ad ſingulas interrogationes Caroli conferemus, præmiſſâ Theodulfi Præfatione, quia non tantùm confirmat ea quæ de Magno ſeu Magnone Metropolita Senonenſi déque eodem Theodulfo dicta ſunt, ſed & ſingularem Caroli Auguſti commendationem ſic exhibet. *Reverentiſſimo atque cariſſimo fratri Magno Epiſcopo Theodulphus ſalutem. Præceptum tuum, vir venerabilis Magne, peregi, &, ſi non ſollerti efficaciâ, plenâ tamen obedientiâ. Præcepiſti enim mihi, immò per te caritas præcepit, ut quibuſdam quæſtionibus de ordine Baptiſmi à Domino & Glorioſo Imperatore Carolo tibi tranſmiſſis breviter & citò reſponderem. Coartantibus itaque me hinc brevitate, quâ cogebar brevi ſermone res magnas expedire, illinc temporis anguſtiâ, quâ citò quod juſſeras adimplere volebam, explevi quod juſſiſti. Quod opus ô utinam eſſet tam efficaciter expletum, quàm eſt libenter ſuſceptum. Quanquam ergo mihi ſpatioſè tractandi, & Patrum volumina revolvendi, quibuſdam occupationibus præpedientibus, facultas nulla ſuppeteret, & me ad juſſionem implendam caritas permoveret, de ſingulis, quæ mihi occurrere potuerunt, celeri curſu ſcripſi, & veſtræ fraternitati miſi, ut, ſi non habuerint reſponſa emolumentum, ſaltim obedientia habeat fructum. Quæſtiones intereà iſtæ, ut ego te noſſe certus ſum, à Regali Celſitudine non ſunt factæ neceſſitate diſcendi, ſed ſtudio docendi: nec ut*

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

ipse his absolutis de nescitis valeat imbui, sed ut alii de somno desidiosi torporis ad rerum absolvendarum utilitatem valeant excitari. Quippe cui hoc semper familiare est, ut exerceat Præsules ad Sanctarum Scripturarum indagationem, & sanam sobriámque doctrinam, omnem Clerum ad disciplinam, Philosophos ad rerum divinarum humanarúmque cognitionem, Monachos ad Religionem, omnes generaliter ad sanctitatem, Primates ad consilium, Judices ad justitiam, milites ad armorum experientiam, prælatos ad humilitatem, subditos ad obedientiam, omnes generaliter ad prudentiam, justitiam, fortitudinem, temperantiam atque concordiam. His & his similibus rebus ille virorum optimus, Deo sibi propitio, Sanctæ Ecclesiæ fastigium adcumulare non cessat, & admirabili in rerum Ecclesiasticarum sive civilium administratione strenuus, & sapientiæ fonte redundat, & virtutis exhibitione triumphat.

LXXI. DE CATECHUMENIS.

Imprimis Carolus in suis ad Odilbertum Archiepiscopum literis quærit, *cur primò infans Catechumenus efficitur, vel quid sit Catechumenus*. Apud Amalharium, *interrogationum prima hæc consistit, cur Infans Catechumenus fiat ante Baptismum*, & capitulum primum totum est *de Catechumenis*. Theodulfus capitulo primo docet, *cur Infans Catechumenus efficitur*; altero, *quid sit Catechumenus*. Amalharius sic habet. *Scimus, Excellentissime Imperator, omnes homines sub jugo peccati teneri, ab ipso articulo nativitatis ejus usque ad secundam nativitatem, & veridicam esse sententiam Psalmistæ, qui inquit. [Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.] Et hoc est propter inobedientiam primi hominis & ejus transgressionem, à quo ducimus originem carnalem. Et non posse nos reformari ad imaginem ejus, qui nos creavit, nisi per salutare Baptisma, quod nondum accepimus, neque patet aditus Regni cælorum, nisi renascamur ex aqua & Spiritu Sancto. Sumus enim ante Baptisma in tenebris ignorantiæ, in desideriis carnis ambulantes facimus ea quæ non conveniunt. Vivimus secundùm veterem hominem, qui corrumpitur secundùm desideria erroris, ideóque qui desiderat secundùm novum hominem renovari, necesse est ut instruatur à Doctoribus Ecclesiæ, qualis ante Baptismum sit, qualis post Baptismum sit futurus per Dei gratiam, ut de tenebris peccatorum in lucem veritatis convertatur, relicto nomine falsorum Deorum colat unum Deum vivum & verum. Et postquàm hæc percipit à Catholico Doctore, Catechumenus dicitur, instructus, sive auditor. Non possumus cognoscere veritatem, antequàm sciamus quid sit falsum. Igitur oportet nos docere illum, à quo recesserit peccando, & in quo errore permaneat. Et posteà in quem oporteat credere, & fidem tenere per opera charitatis. Et sicut Augustinus ait in libro de fide & operibus sic catechizandos eos qui Baptismum petunt, ut non solùm audiant atque suscipiant quid credere, verùm etiam qualiter debeant vivere. Sic promitti fidelibus vitam æternam, ut non etiam per fidem mortuam, quæ sine operibus salvare non potest, ad eam se quisque posse pervenire arbitretur, sed per illam fidem gratiæ, quæ per dilectionem operatur. De qua instructione si quis vult, satis reperire potest in Augustino de catechizandis rudibus. Super parvulos orationem faciant, ut cæcitas cordis ab eis depellatur, dirumpantur laquei Sathanæ, quibus fuerant colligati, & idonei efficiantur per incrementa & ministrationem membrorum tantùm cognoscere quæ dimittenda sunt & quæ tenenda.* Theodulphus capitulo primo sic habet. *Quòd modò Infantes Catechumeni efficiuntur, antiquus mos servatur. Quicumque enim ad Apostolos credentes baptizandi veniebant, instruebantur & docebantur ab eis, & instructi & docti de Sacramento Baptismatis & de ceteris Regulis fidei, accipiebant sacrosanctum Mysterium Baptismatis. Unde ait Apostolus. [An ignoratis, fratres, quia quicunque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus?] .... Sed & Dominus non utcumque ait, ite, baptizate; sed [ite & docete omnes gentes, baptizantes eos.]..... Infantes ergo & Audientes & Catechumeni fiunt, non quò in eadem ætate & instrui & doceri possint, sed ut antiquus mos servetur, quo Apostoli eos, quos baptizaturi erant, primùm docebant & instruebant, sicut jam dictum est.* Et capitulo secundo. *Catechumenus autem audiens sive instructus interpreta-*

AN. CH. 812. *tur, genus enim humanum audit & instruitur, antequam ad Baptismum veniat.* &c. Jesse primam interrogationem Caroli cum altera de scrutinio simul complexus est, ideóque quid ad utramque scripserit, dicemus infrà post subsequentem interrogationem de scrutinio.

LXXII. De scrutiniis.

Secundò, Carolus quærit *de scrutinio, quid sit scrutinium.* Amalharius capitulis, secundo, tertio, quarto, quinto, sexto, septimo, octavo, & duodecimo sermonem habet de scrutinio. Capitulum secundum sic orditur. *In scrutinio facimus signum Crucis super pueros, sicut invenimus scriptum in Romano Ordine, & genuflexionem, & admonitionem *, & docemus Orationem Dominicam patrinos & matrinas, ut & ipsi similiter faciant, quos suscepturi sunt à sacro Baptismate. Similiter docemus Symbolum, quod* &c. Proximis capitulis, agit de signo Crucis. Cur illud fiat in fronte, sic docet capitulo tertio. *Sedes verecundia in fronte solet esse. Siquidem Judai in fronte erubescunt credere in illum, quem norunt crucifixum, ut Paulus Apostolus ait. [Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam.] Sed nos credimus per crucifixum salvari, de cujus nomine Judæi erubescunt, cujus nos nomine credimus muniri, atque ideo in fronte signum Crucis facimus, ubi sedes verecundia est, sicut jam diximus.* Et capitulo quarto rationem illius ritûs hanc reddit, ut *per tale signum recognoscat contraria potestas principatum se perdere in istis, quos Deus vocavit ad gratiam Baptismi.* Deinde à quibus hoc signum in frontibus Catechumenorum fiat, ita subjungit. *Illud signum faciunt in frontibus eorum Presbyteri, acolyti, patrini, vel matrinæ.* Capitulo quinto cur septies scrutinium agatur sic exponit. *Scrutinium fit ante Pascha septies, septenario enim numero sæpè universitas designatur, sicut Joannes scribit septem Ecclesiis quæ sunt in Asia. Per has enim septem Ecclesias omni Ecclesiæ scribit. Septies perscrutantur, si ea fixâ mente teneant, quæ audierunt à Magistro. Et quodammodo quasi tenebræ fugantur à Catechumeno, ut in profectu scrutinii illuminentur ipsi Cathecumeni, unde & in scrutinio acolytis plurimum ministerium impenditur, qui accensores sunt luminum. Et ideo autumavimus nos in priore oratione dicere, omnem cæcitatem cordis ab eo expelle; & in ista quæ posita dicitur in scrutinio, æternam ac justissimam pietatem tuam dicimus, ut digneris eos illuminare lumine intelligentiæ tuæ.* Capitulo sexto rationem reddit cur fiat genuflexio. *Genuflexionem pro his facimus, sicut Stephanus fecit inquiens. [Domine mi, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt.] Similiter pro istis oramus, ut Deus illis non imputet, quod tamdiu erraverunt & jacuerunt in peccatis, sed secundùm magnam misericordiam suam eos ad Baptismi gratiam perducat.* Capitulo septimo Dominicam Orationem per articulos explicat. *Orationem*, inquit, *Dominicam sic docemus. Dominus docuit discipulos hanc Orationem, ne superflua peterent, & ea quæ ad eorum salutem non pertinerent. Septem petitiones sunt in hac Oratione Dominica, tres pertinent ad æternitatem, quatuor ad necessaria nostra hujus temporis, quæ in isto modo continentur. [Pater noster qui es in cælis. Sanctificetur nomen tuum.] Te patrem Deum invocamus, qui voluisti nos facere tibi filios adoptivos, & in animabus justis sedem vis habere, ut sanctitas nominis tui, quæ apud te est, maneat in nostro pectore. [Adveniat Regnum tuum.] Deficiat quotidie Regnum diaboli, crescátque tuum vel illo modo, sicuti clamant in Apocalypsi. [Usquequo Domine sanctus & verus non judicas & vindicas sanguinem nostrum de his qui habitant in terra?] Quod ita expositum videmus in libro Domni Bedæ. Non hoc odio inimicorum, pro quibus in hoc seculo rogaverunt, orant, sed amore æquitatis, quo ipsi judici, ut prope positi, concordant, diem judicii quo peccati Regnum destruatur, & resurrectionem extinctorum corporum advenire precantur. Nam & nos in præsenti cùm pro inimicis orare jubemur, dicimus tamen Domino orantes. [Adveniat Regnum tuum, fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.] Per cælum, spiritualem creaturam intelligimus; per terram, corporalem. Ita fiat, Deus pater, voluntas tua, ut ea, quæ animo cogitamus bona, perficere valeamus opere per corpus. [Panem nostrum quoti-*

* admonitionem

dianum da nobis hodie.] *Semper quandiu nos sumus in hoc seculo, dignare ministrare nobis omnia necessaria.* [*Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.*] *Quotidie enim peccamus, & ideo necesse est nobis dicere quotidie, dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Te donante, Deus, molle sit cor nostrum, ut citò ignoscamus, & tu ignoscas.* [*Et ne nos inducas in tentationem.*] *Ne permittas nos à diabolo tentari, ut superemur.* [*Sed libera nos à malo.*] *Id est, à peccatis quæ gessimus.* Octavo capitulo dat similiter explicationem Symboli, de qua nos inferiùs ad quartam interrogationem Caroli. Tandem duodecimo capitulo, quomodo fiat novissimum scrutinium, ex Ordine Romano sic refert. *Istud scrutinium finitur Sabbato ante Pascha. Ipso die facimus septimum scrutinium, sicut in Romano Ordine invenitur scriptum, & legimus super illos;* [*nec te latet, sathana.*] Orationem illam integram accipe ex Ordine Romano in Sabbato Sancto. *Nec te latet, satana, imminere tibi pœnas, imminere tibi tormenta, imminere tibi diem judicii, diem supplicii sempiterni, diem qui venturus est velut clibanus ardens, in quo tibi atque universis angelis tuis æternus veniet interitus. Proinde damnate atque damnande, da honorem Deo vivo & vero, da honorem Jesu Christo filio ejus, & Spiritui Sancto, in cujus nomine atque virtute præcipio tibi, quicumque es, spiritus immunde, ut exeas & recedas ab hoc famulo Dei N. quem hodie Dominus noster Jesus Christus ad suam sanctam gratiam & benedictionem fontémque Baptismatis dono vocare dignatus est, ut fiat ejus templum per aquam regenerationis in remissionem omnium peccatorum, in nomine Domini nostri Jesu Christi qui venturus est judicare vivos & mortuos & seculum per ignem.* Theodulfus de scrutinio sic loquitur octavo capitulo. *Qui verò illius sunt ætatis, ut rationem credulitatis suæ reddere possint, diligenti examine scrutandi sunt, utrùm veraciter credant, an alicujus falsitatis in eis macula celetur, ne, dum aut timore aut favore terrenarum potestatum, aut adquisitione quarumdam rerum, ad Baptismatis Sacramentum, ignorantibus Ministris Ecclesiæ, perveniunt, tradatur sanctum canibus, & mittantur margaritæ ante porcos, & lupi ovinâ pelle vestiantur. Hunc enim morem Ecclesia servare consuevit, ut per aliquot dierum spatium hi, qui in sollemnitate Paschali baptizandi sunt, scrutentur, ut instructis & doctis & simplici corde ad fidem veram venientibus vitæ Sacramenta impertiantur.* &c. Jesse duas superiores interrogationes Caroli de Catechumeno & de scrutinio sub hac una complexus est. *Catechumenus cur dicitur, & in qua lingua dicitur, & quo tempore vel ordine efficitur si necessitas non intervenerit, & quot personæ qualésve ad illud ministerium sunt adhibendæ?* Subjecitque hanc responsionem penè totam ex Ordine descriptam Romano. *Catechumenum ab audiendo vel ab instruendo dictum fore legitur. Audit namque doctrinam percipiendæ fidei, instituitúrque qualiter ad sacri Baptismatis lavacrum pervenire debeat, unde & auditor vel instructus interpretatur; Catechumenus enim Græcè, Latinè audiens sive instructus dicitur. Fit enim hoc tempore vel isto ordine. Tertiâ hebdomadâ in Quadragesima, II feriâ, horâ tertiâ veniant ad Ecclesiam, & antequàm in Ecclesiam introeant, scribantur nomina infantum, & eorum qui eos suscepturi sunt, ab Acolyto, & tunc vocentur ipsi infantes ab Acolyto infra Ecclesiam, nominentur per ordinem sicut scripti sunt, & statuantur masculi seorsum ad dexteram partem, fœminæ verò seorsum in læva, & tunc veniens Presbyter faciat in singulorum frontibus Crucem cum pollice, ita dicendo. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Deinde ponat manum super capita eorum, dicens Orationem hanc. Omnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, & reliqua. Deinde vertens se ad fœminas faciat similiter. Et posteà benedicat sal hoc modo. Exorcizo te, creatura salis, & reliqua.* Oratio super capita & benedictio salis integræ sunt in Ordine Romano. Oratio, sic. *Omnipotens sempiterne Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, respicere dignare super hunc famulum tuum N, quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es, omnem cæcitatem cordis ab eo expelle, disrumpe omnes laqueos satanæ, quibus fuerat colligatus. Aperi ei Domine*

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

januam pietatis tuæ, ut signo sapientiæ tuæ imbutus, omnium cupiditatum fœtoribus careat, & ad suavem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in Ecclesia tua deserviat, & proficiat de die in diem, ut idoneus efficiatur accedere ad gratiam Baptismi tui perceptâ medicinâ. Per &c. Benedictio, sic. Exorcizo te creatura salis in nomine Dei Patris Omnipotentis, & in charitate Domini nostri Jesu Christi, & in virtute Spiritûs Sancti. Exorcizo te per Deum vivum, per Deum verum, qui te ad tutelam humani generis procreavit, & populo venienti ad credulitatem per servos suos consecrari præcepit. *Proinde rogamus te, Domine Deus noster, ut hæc creatura salis in nomine Sanctæ Trinitatis efficiatur salutare Sacramentum ad effugandum inimicum, quam tu, Domine, sanctificando sanctifices, benedicendo benedicas, ut fiat omnibus accipientibus perfecta medicina permanens in visceribus eorum in nomine Domini nostri Jesu Christi, qui venturus &c. Pergit Jesse. Benedicto autem sale, mittat de ipso in ore infantum per singulos, ita dicendo. Tu ille accipe sal sapientiæ, propitiatus in æternum. Hoc expleto exeant foras Ecclesiam expectantes horam quando revocentur. Interim incipiat Chorus Antiphonam ad introitum eo die pertinentem. Quâ finitâ, dicat Sacerdos juxta Ordinem Romanum. Oremus. Da, quæsumus, Domine, electis nostris, ut sanctis edocti Mysteriis, & renoventur fonte Baptismatis, & inter Ecclesiæ tuæ membra numerentur. Per, & reliqua. Finitâ hac oratione, sedeas in sede sua. Deinde dicat Diaconus. Catechumeni procedant. Et vocentur infantes ab Acolyto per nomina, & ordinem, ut scripti sunt, & statuantur sicut priùs. Postmodum verò admoneantur à Diacono dicente. Orate electi, flectite genua. Et postquàm oraverint, dicat. Levate, complete orationem vestram in unum, & dicite, Amen. Et respondeant omnes, Amen. Item dicat Diaconus. Signate illos, accedite ad benedictionem. Et signent ipsos infantes in frontibus eorum susceptores, viri vel fœminæ, id est, patrini vel matrinæ, de pollice, dicendo. In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Et imponat primùm manum super viros, posteà super fœminas, dans orationem excelsâ voce his verbis, ut sunt in Ordine Romano. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus, qui Moysi famulo tuo in monte Sinai apparuisti, & filios Israel de terra Ægypti eduxisti, deputans eis Angelum pietatis tuæ, qui custodiret eos die ac nocte, te quæsumus, Domine, ut mittere digneris sanctum Angelum tuum, ut similiter custodiat & hunc famulum tuum N, & perducat eum ad gratiam Baptismi tui. Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam, & da honorem Deo vivo & vero, da honorem Jesu Christo filio ejus, & Spiritui Sancto, & recede ab his famulis Dei, quia istos sibi Deus & Dominus noster Jesus Christus ad suam sanctam gratiam & benedictionem fontémque Baptismalem vocare dignatus est. Et hoc signum sanctæ Crucis, quod nos frontibus eorum damus, tu, maledicte diabole, nunquam audeas violare. Post hæc vertens se ad fœminas faciat sicut suprà, & dicat, ut est in Ordine Romano. Deus cæli, Deus terræ, Deus Angelorum, Deus Archangelorum, Deus Prophetarum, Deus Martyrum, Deus Confessorum, Deus Virginum, Deus omnium benè viventium, Deus cui omnis lingua confitetur, & omne genu flectitur, cælestium, terrestrium, & infernorum, te invoco, Domine, ut hanc famulam tuam N perducere digneris ad gratiam Baptismi tui. Ergo maledicte Diabole &c. ut suprà. Et iterum annunciet Diaconus dicens. Orate electi & reliqua. Et signent susceptores ut priùs, & sequatur Acolytus alius faciens per omnia, sicut ille primus fecit, & dicat, audi maledicte Satana, super viros primùm, deinde super fœminas separatim, & iterum dicat, Deus Abraham & Deus Isaac, & reliqua. Satanas in Ordine Romano sic increpatur. Audi, maledicte satana, adjuratus per nomen æterni Dei & Salvatoris nostri filii ejus, cum tua victus invidia tremens geménsque discede. Nihil tibi sit commune cum servo Dei N jam cælestia cogitanti, renunciaturo tibi ac seculo tuo, & beatâ immortalitate victuro. Da ergo honorem advenienti Spiritui Sancto, qui ex summa cæli arce descendens, proturbatis fraudibus tuis, divino fonte purgatum pectus, id est, sanctificatum Deo templum & habitaculum perficiat, & ab omnibus penitus noxiis præteritorum crimi-

num

5

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

num liberatus servus Dei N gatias perenni Deo referat semper, & benedicat ejus sanctum nomen in secula seculorum. Amen. In eodem Ordine sequitur hæc Oratio super fœminas. *Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, Deus qui tribus Israel monuisti, & Susannam de falso crimine liberasti, te supplex deprecor, Domine, ut liberes hanc famulam tuam N, & perducere eam digneris ad gratiam Baptismi tui. Ergo maledicte diabole* &c. ut suprà. *Item dicat Diaconus ut orent electi, & signent eos Susceptores ut priùs. Post hac tertius Acolytus faciat sicut illi priores fecerunt dicendo orationem hanc, exorcizo te immunde spiritus, primùm super viros, postmodum super fœminas.* Integram orationem accipe ex Ordine Romano. Super viros. *Exorcizo te, immunde spiritus, in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, ut exeas & recedas ab hoc famulo Dei N. ipse enim tibi imperat, maledicte, damnate, qui pedibus super mare ambulavit, & Petro mergenti dexteram porrexit. Ergo maledicte* &c. Super fœminas. *Exorcizo te, immunde spiritus, per Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, ut exeas & recedas ab hac famula Dei N. ipse enim tibi imperat, maledicte, damnate, qui cæco nato oculos aperuit, & quatriduanum Lazarum de monumento suscitavit. Ergo maledicte* &c. *Expletâ* oratione *iterum annuntiet Diaconus, ut orent electi &c. & faciant sicut priùs. His omnibus expletis veniens Presbyter faciat Crucem in frontibus singulorum, ponéque manum super capita eorum datâ oratione hac,* quam Ordo Romanus integram exhibet. *Æternam ac justissimam pietatem tuam deprecor, Domine Sancte, Pater Omnipotens, æterne Deus luminis & veritatis, super hunc famulum tuum N. ut digneris eum illuminare lumine intelligentiæ tuæ. Munda eum & sanctifica, da ei scientiam veram, ut dignus efficiatur accedere ad gratiam Baptismi tui. Teneat firmam spem, consilium rectum, doctrinam sanctam, ut aptus sit ad percipiendam gratiam Baptismi tui. Per* &c. *His verò consummatis, iterum admoneantur à Diacono ita. Orate electi, flectite genua. Et post pusillum dicat. Levate, complete orationem vestram in unum, & dicite, Amen. Signate illos, state cum disciplina & silentio. Post hæc revertatur Sacerdos ad sedem suam, & Lectio legatur, & psallatur Graduale pertinens ad ipsum diem. Posteà verò taliter à Diacono admoneantur. Catechumeni recedant. Si quis Catechumenus est, recedat. Omnes Catechumeni recedant foras, & egrediantur electi, expectantes pro foribus, quousque completa fuerit Missa. Deinde legatur Evangelium, & offerantur oblationes à Parentibus vel à Susceptoribus infantum, & ponat ipsas Sacerdos super Altare, dicátque orationem hanc secretè,* ut habetur in Ordine Romano. *Miseratio tua, Deus, ad hæc percipienda Mysteria famulos tuos NN. quæsumus & provehat competenter, & devotâ conversatione perducat. Per &c. At ubi dixerit, Memento Domine famulorum famularúmque tuarum, recitentur nomina virorum ac mulierum, qui ipsos infantes suscepturi sunt. Item infra* actionem, hanc igitur oblationem, recitentur nomina virorum electorum, & postquàm recitata fuerint, dicat* juxta Ordinem Romanum. *Hos, Domine, fonte Baptismatis innovandos Spiritûs tui munere ad Sacramentorum tuorum plenitudinem poscimus præparari jubeas, diésque nostros in tua pace disponas &c. Missâ finitâ communicent omnes præter ipsos infantes. Iterum denunciet Presbyter, ut in ipsa hebdomada, feriâ, quali voluerit, veniant omnes ad Ecclesiam, qualem eis denunciaverit. Venientes autem ad Ecclesiam condictam faciant scrutinium alterum per ordinem, sicut priùs fecerunt. Similiter faciendum est de scrutinio tertio, quarto, vel quinto; in illis tribus hebdomadis, usque in quarta feria ante Palmas. In eadem autem* IIII *feria sequente veniant ad Ecclesiam, qualemcumque dixerit, & tunc faciant scrutinium sextum per ordinem, sicut illa quinque fecerunt, usque ad locum, ubi dicit, signate illos, state cum disciplina & silentio, & legatur in aurium apertione Lectio Isaiæ Prophetæ. Hæc dicit Dominus, audite audientes me, & comedite bonum, usque, quoniam multus est ad ignoscendum. Sequitur. Responsorium. Venite, filii. Item alia Lectio ad Colossenses. Fratres, expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, usque, gratias agentes Deo Patri per Jesum Christum Dominum nostrum. Sequi-*

* corruptè in fractione

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

tur Responsorium. Beata gens. Post hac procedant quatuor Diaconi de Secretario cum quatuor libris Evangeliorum, pracedentibus eos duobus candelabris, cum thuribulis, & incenso, & ponant ipsa Evangelia in quatuor angulis Altaris, & antequam aliquis eorum legat, tractet Presbyter his verbis. Aperturi vobis, filii charissimi, Evangelia, id est, gesta divina, priùs ordinem insinuare debemus, quid est Evangelium, & unde descendat, & cujus in eo verba ponantur, & quare quatuor sunt qui hac gesta scripserunt, vel qui sunt, & reliqua ad hac pertinentia. Tunc iterum dicat. Ideo præmisimus, ne sine hujus ordinis ratione stuporem mentibus vestris relinqueremus, & quia ad hoc venistis, ut aures vobis aperiantur, ne sensus vester hebetando obtundatur. Hoc facto, iterum adnunciet Diaconus dicens, state cum silentio & audientes intendite. Tunc accipiens unus ex Diaconibus de angulo Altaris, qui est ad Levam primus, librum Evangelii, pracedentibus duobus candelabris cum thuribulis, ascendat ad legendum & legat. Initium Sancti Evangelii secundùm Matthæum, usque, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum. Quo lecto suscipiat ab eo Subdiaconus Evangelium in linteo, & deferat in Secretarium. Deinde tractet Presbyter his verbis. Filii charissimi, ne morulam vobis innectamus, exponere vobis cupimus, quam rationem figurámque unusquisque Evangelista in se contineat. Et exponat singulorum Evangelistarum rationem, & cur ita figurentur. Expletâ autem narratione Sacerdotis, iterum annunciet Diaconus, state cum silentio, audientésque intendite, & legatur Evangelium secundùm Marcum usque ad locum ubi dicit. Ego vos baptizo aquâ, ille verò baptizabit vos in Spiritu Sancto. Et similiter exponat Sacerdos de Marco, sicut de Matthæo. Post hac iterum adnunciet Diaconus sicut suprà, & legat initium Sancti Evangelii secundùm Lucam, usque, parare Domino plebem perfectam. Et faciat Sacerdos verbum de Luca, sicut fecit de aliis. Iterum autem adnuncietur à Diacono ut suprà, & legat initium Sancti Evangelii secundùm Joannem, usque, plenum gratia & veritatis, & exponat Sacerdos de Joanne, sicut exposuit de aliis. Post hanc iterum verò expositionem, adnuntietur eis à Sacerdote Præfatio Symboli his verbis Ordinis Romani. *Dilectissimi nobis, accepturi Sacramenta Baptismatis, & in novam creaturam Sancti Spiritûs procreandi, fidem, quâ credentes justificandi estis, toto corde concipite, & animis vestris verâ conversatione mutatis ad Deum, qui mentium vestrarum illuminator est, accedite, suscipientes Evangelici Symboli sacramentum, à Domino inspiratum, ab Apostolis institutum. Cujus pauca quidem verba sunt, sed magna Mysteria. Sanctus enim Spiritus, qui Magistris Ecclesiæ ista dictavit, tali eloquio talíque brevitate salutiferam condidit fidem, ut quod credendum vobis est sempérque profitendum, nec intelligentiam possis latere, nec memoriam fatigare. Intentis itaque animis Symbolum discite, & quod vobis, sicut accepimus, tradimus, non alicui materia qua corrumpi potest, sed paginis vestri cordis ascribite. Confessio itaque fidei, quam suscepistis, hoc inchoatur exordio. Quâ Præfatione expletâ, tunc accipiat Acolytus unum ex ipsis infantibus masculum, tenens eum in sinistro brachio, ponátque manum super caput ejus, dicátque Presbyter, adnuncia fidem illorum & qualiter confiteantur Dominum Jesum Christum, & dicat Symbolum decantando. Hoc finito faciat alius Acolytus super unam de fœminis. Deinde subsequatur Presbyter his verbis* Ordinis Romani. *Hæc summa est fidei nostra*, &c. ut inferiùs ad quartam interrogationem de credulitate. *Posteà adnuncietur à Diacono ut suprà, & tunc dicat Presbyter,* ut Ordo Romanus habet, *Orationem Dominicam ita. Dominus & Salvator noster Jesus Christus inter cetera sacra præcepta, discipulis suis petentibus, quemadmodum orare deberent, non solùm formam orationis concessit, verùm etiam quâ mente & puritate precarentur ostendit, ut in præsenti sacra hac lectio demonstrabit. Tu autem, cùm orabis, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora Patrem tuum. Cubiculum, quod nominat, non occultam domum ostendit, sed cordis nostri secretum, id est, ut à mala cogitatione pectus nostrum mysticâ fide clave claudamus, ac labiis clausis incorruptâ mente loquamur. Deus enim noster, fidei non vocis auditor est. Ergo unde sermo est, id est, sapientia Christus Dominus noster hanc Orationem nos do-*

cuit, ut ita oremus. Pater noster, qui es in cœlis. Hæc libertatis vox est & plena fiduciâ. Ergo nobis his moribus est vivendum, ut & filii Dei, & fratres Christi esse possimus. Nam Patrem suum Dominum quâ temeritate dicere præsumit, qui ab ejus voluntate degenerat. Unde vos, dilectissimi, dignos exhibete adoptione divinâ, quoniam scriptum est. Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Sanctificetur nomen tuum. Non quod Deus nostris sanctificetur orationibus, qui semper est sanctus, sed petimus, ut nomen ejus sanctificetur in nobis, ut qui in Baptismate ejus sanctificamur, in eo, quod esse cœpimus, perseveremus. Adveniat Regnum tuum. Deus namque noster est, quando non regnat, maximè cujus Regnum est immortale? Sed cùm dicimus, adveniat Regnum tuum, Regnum petimus advenire, à Deo nobis promissum, Christi Sanguine & Passione quæsitum. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. Id est, in eo fiat voluntas tua, ut quod tu vis in cœlo, hos nos in terra positi, irreprehensibiliter faciamus. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Hic spiritalem cibum intelligere debemus. Christus enim panis est noster, qui dixit. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Quem quotidianum dicens, ita nos semper immunes præcipit esse peccati, ut digni simus cœlestibus alimentis. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Hoc pactum est, significans non nos aliter peccatorum posse veniam promereri, nisi priùs nos in nobis delinquentibus aliis veniam relaxemus, sicut in Evangelio Dominus noster dicit. Nisi dimiseritis peccata hominibus, nec vobis Pater vester dimittet peccata vestra. Et ne nos inducas in tentationem. Id est, ne nos patiaris induci ab eo, qui nos tentat, pravitatis auctore. Nam dicit Scriptura. Deus enim intentator est malorum. Diabolus vero est tentator, ad quem evincendum Dominus dicit. Vigilate & orate, ne intretis in tentationem. Sed libera nos à malo. Hoc ideo ait, quia dixit Apostolus. Nescitis quid vobis oporteat orare. Unde Deus Omnipotens ita à nobis orandus est, ut quicquid humana fragilitas cavere non prævalet, hoc ille propitius nobis conferre dignetur Jesus Christus Dominus noster, qui vivit & regnat cum Deo Patre & Spiritu Sancto, per omnia secula seculorum. Amen. Diximus autem superiùs, quæ vel quot personæ ad hoc opus, id est, ad faciendum scrutinium, *deputatæ sunt, scilicet specialiter quatuor sunt personæ, secundùm numerum librorum quatuor Evangeliorum, unde paulò priùs mentio facta est, exceptis Subdiaconibus, reliquísque Ministris, ac ceteris. Sunt enim ibi Susceptores infantum, Acolyti, Subdiaconi, ac Presbyteri. Catechumenus enim Mysterium Fidei jam accipiens, signaculum Crucis in fronte portans, in Christum se credere profitetur, sed nondum lavacri undâ regeneratus Corpus & Sanguinem Domini meretur percipere. Unde benè Beatus Augustinus in sermone Evangelico ex verbis Domini ad Nicodemum ait. Amen, Amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre Regnum Dei. Ipsis ergo se credit Jesus, qui nati fuerint denuò. Ecce illi qui crediderant in eum, & Jesus non se credebat eis. Tales sunt omnes Catechumeni, ipsi jam credunt in nomine Christi, sed Jesus non se credit illis. Intendat & intelligat charitas vestra, si dixerimus Catechumeno. Credis in Christum? Respondet. Credo. Et signat se, jam Crucem Christi portans in fronte, & non erubescit de Cruce Domini sui. Ecce credit in nomine ejus. Interrogemus eum. Manducas carnem filii hominis, & bibis sanguinem filii hominis? Nescit quid dicimus, quia Jesus non se credit ei.*

Tertiò, quærit Carolus *de Symbolo, quæ sit ejus interpretatio secundùm Latinos.* Ad illam interrogationem Amalharius ita respondet capitulo secundo. *Docemus Symbolum, quod signum in nostra lingua vertitur vel cognitio. Quando dividebantur Apostoli per totum Orbem prædicationis causâ, dederunt illud prædicationis, ut si quis talia confiteretur, qualia ibi dicuntur, cognitionem daret se à Christi Apostolis sive à successoribus eorum didicisse.* Theodulfus capitulo sexto, sic. *Symbolum Latinè Indicium, vel Signum, vel Collatio interpretatur. Indicium, quia per id indicatur fidei integritas. Signum, quòd eo benè retento & intellecto fideles ab infidelibus discernuntur. Conlatio, quia in eo Apostoli omnem fidei* LXXIII. DE SYMBOLI SIGNIFICATIONE.

AN. CH. 810. CAROL. I. IMP. 12. LUDOV. R. 32.

integritatem contulerunt. Quod autem pari fidei synceritate corde retinebant, ore confessi sunt, & singuli proprias senentias conferentes, Symbolum, id est, totius fidei Conlationem ediderunt. Discessuri enim ab invicem normam futuræ prædicationis in commune statuerunt, ne localiter ab invicem discedentes diversum aliquid vel dissonum prædicarent. Decentissimum namque & utile erat, ut quibus erat anima una & cor unum in Domino, & quos Sancti Spiritûs afflatus vegetabat, unius etiam fidei confessio exornaret. Nec enim dirimi in aliquo vel poterant vel debebant, qui unius fidei vinculo nectebantur. &c. Jesse, sic. *Symbolum Græcè, Latinè signum vel cognitio interpretatur. Discessuri Apostoli ad evangelizandum gentibus hoc sibi prædicationis signum vel indicium posuerunt.*

LXXIV. ET EJUS ARTICULIS.

Quartò, Carolus quærit *de credulitate, quomodo credendum sit in Dominum Patrem Omnipotentem, & in Jesum Christum Filium ejus, & in Spiritum Sanctum, Sanctam Ecclesiam Catholicam, & omnia quæ sequuntur in eodem Symbolo.* Ad illam interrogationem Amalharius per articulos ita respondet octavo capitulo, quod inscribitur de Symbolo. *Credo in Deum Patrem Omnipotentem; in Dominum vivum & verum Patrem æternum æterni geniti; Omnipotentem, qui & peccatoribus reddet supplicia secundùm sua merita, & justis præmia; Creatorem cæli & terræ, id est, & spiritualis creaturæ & corporalis. Et in Jesum Christum filium ejus, & in Salvatorem unicum filium ejus, quia solus nos redemit pretioso sanguine suo, qui per Esaiam dixit,* [*torcular calcavi solus, & de gentibus non est vir mecum;*] *natum in tempore novissimo ex Maria Virgine, passum pro nostra salute sub Pontio Pilato, id est, sub Præside Pilato qui de Pontei Insula fuit. Crucifixus, in Cruce suspensus; mortuus, corporali morte, & sepultus corpore triduo, descendit ad inferna animâ tantùm; tertiâ die resurrexit à mortuis, corpore resurrexit morte destructâ: ascendit ad cælos Apostolis videntibus in forma quâ venturus est ad judicium, ascendit ad cælos qui nunquam defuit cælestibus sedibus. Sedet ad dexteram Dei Omnipotentis, id est, regnat in Regno Patris sui, in quo nihil sinistrum manet & manebit. Inde venturus judicare vivos & mortuos; justos & peccatores, unumquemque secundùm facta ejus. Credo in Spiritum Sanctum, quo aliquo modo donum Dei dicitur, & amor Patris & Filii, sive communicatio, in quo dono fit remissio omnium peccatorum, ideóque qui blasphemaverit in Spiritu Sancto, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Sanctam Ecclesiam Catholicam, universalem congregationem justorum, & unicatem * fidei credimus esse. Sanctorum communionem, in vinculo pacis unitatem Spiritûs servare credo. Remissionem peccatorum, quæ, sicut diximus, fit in dono Spiritûs Sancti. Carnis resurrectionem; septimam Sabbati credo justos recipere absolutos de corpore terreno, & erunt in magno gaudio secundùm uniuscujusque mansionem, atque expectare octavum diem, in quo corpora sua recipiant integra atque perfecta: impii ad supplicium, justi ad vitam æternam.* Et Theodulphus capitulo septimo, sic. *Fides quæ in hoc Symbolo continetur, ita ab his, qui baptizandi sunt, intelligi debet, ut credant in Deum Patrem Omnipotentem, creatorem omnium visibilium & invisibilium, qui solus quia non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus. Et in Jesum Christum Filium ejus, per quem omnia facta sunt, verum Deum unigenitum, verúmque Dei Filium, non factum aut adoptivum, sed genitum, & unius cum patre substantiæ, atque ita per omnia æqualem Deo Patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestate esse possit inferior, tantúmque esse illum qui genitus est, quantus est ille qui genuit. Credant etiam eum natum de Spiritu Sancto ex Maria semper Virgine, id est, ut Spiritu Sancto cooperante verum sibi corpus ex Virgine idem Dei Filius adsumpserit, ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, ipse factus sit in humanitate hominis Matris Filius. Credant etiam eum descendisse ultimo tempore pro redemptione mundi à Patre, qui nunquam desiit esse cum Patre, & hominem verum factum, ut humanum genus homo liberaret. Et ipse, qui absque initio æternitatem cum Patre & Spiritu Sancto possidet, in fine seculorum perfectum natura nostra hominem susceperit, & Verbum caro factum sit, adsumendo humanitatem, non permutando divinitatem:*

* humanitatem

Credant etiam eum pertulisse passionem & mortem, non in virtute divinitatis, sed in infirmitate humanitatis, mortuum verò carnis morte, resurrexisse verò carnis resurrectione, & resurrectione suâ spem nobis resurrectionis contulisse, ita duntaxat, ut sicut ille tertiâ die resurrexit vivus à mortuis, ita & nos in fine seculorum resurgamus in eadem quâ nunc vivimus carne. Credant etiam eum in eodem corpore, quod de Virgine assumpsit, & passionem sustinuit & resurrexit, ascendisse in cælum, & in eodem & nunc esse, & ad judicium venturum esse, & resuscitatis omnibus, dare aliis pro peccatis supplicii æterni sententiam, aliis pro justitia meritis æternæ beatitudinis præmium. Credant & in Spiritum Sanctum, Deum verum ex Patre Filióque procedentem, æqualem per omnia Patri & Filio, voluntate, potestate, æternitate, substantiâ, nec esse in hac Sancta Trinitate ullos gradus, quibus aliquis inferior superiórve dici possit. Credant etiam Sanctam Ecclesiam Catholicam, id est, universalem, non in Sanctam Ecclesiam, ut credentes in Trinitatem. Credant ejusdem Sanctæ Trinitatis domum esse Sanctam Ecclesiam, à cujus communione discedentes schismatici & hæretici vocantur, & æternâ damnatione puniuntur. In ejus verò communione permanentes, & membra Christi esse, & remissionem peccatorum percipere, & ad vitam æternam pertinere. Jesse, postquàm explicuit, quid sit Symbolum, hæc de illo subjungit. *Continet credulitatem Trinitatis, & unitatem Ecclesiæ, ac omne Christiani dogmatis sacramentum, quod Symbolum fidei & spei nostræ non scribitur in charta & atramento, sed in tabulis cordis carnalibus.* &c. Deinde, cùm agit de scrutinio, Presbyterum introducit post decantatum Symbolum sic alloquentem Catechumenos. *Hæc summa est fidei nostræ, dilectissimi filii: hæc verba sunt Symboli, non sapientiæ humanæ sermone facta, sed vera Divinitatis ratione disposita. Quibus comprehendendis atque servandis nemo non idoneus, nemo non aptus. Hic Dei Patris & Filii una æqualitas pronunciatur atque potestas. Hic unigenitus Dei de Maria Virgine & Spiritu Sancto secundùm carnem natus ostenditur. Hic ejusdem Crucifixio & Sepultura, ac die tertiâ Resurrectio prædicatur. Hic Spiritus Sanctus in eadem, quâ Pater & Filius, Deitate indiscretus accipitur. Hic postremò Ecclesiæ vocatio, peccatorum remissio, & carnis resurrectio perdocetur. Quæ brevissima plenitudo ita debet vestris cordibus inhærere, ut omni tempore præsidio hujus confessionis utamini. Invicta est enim talium armorum potestas, & contra omnes vobis insidias diaboli tanquam bonis Christi militibus profutura. Diabolus, qui hominem tentare non desistit, munitos vos hoc Symbolo semper inveniat, ut devicto adversario, cui renunciastis, gratiam Domini incorruptam & immaculatam usque in finem, ipso, quem confitemini, protegente, servetis, ut in quo peccatorum remissionem accipitis, in eo gloriam resurrectionis habeatis. Ergo, dilectissimi, præfatum Symbolum Fidei Catholicæ in præsenti cognovistis, nunc euntes edocemini, nullo mutato sermone. Potens est enim Dei misericordia, quò & vos ad Baptismi fidem currentes perducat, & nos, qui vobis Mysteria tradimus, unà vobiscum ad Regna cælestia faciat pervenire. Per eundem &c.* Theodulphus Capitulo septimo sub finem objectioni de parvulis, qui nec Symbolum, nec ejus expositionem scire possunt, sic occurrit. *Quia ergo parvuli, necdum ratione utentes, hæc minimè capere possunt, oportet, ut cùm ad intelligibilem ætatem pervenerint, doceantur & fidei sacramentis & confessionis suæ mysteriis, ut ea veraciter credant & diligenti curâ custodiant. Confessionem suam planè diximus, quia, quamvis illi necdum loqui possint, pro illis & confitentur & loquuntur qui eos de lavacro fontis suscipiunt. Nec immeritò dignum est, ut qui aliorum peccatis obnoxii sunt, aliorum etiam confessione per mysterium Baptismatis remissionem originalium percipiant peccatorum.* Eidem quoque objectioni sic occurrit Amalharius ultimo capitulo. *Quamvis parvuli per ætatem non possint intelligere ipsam conversationem* seu conversionem *ad Deum atque credulitatem, credimus tamen eos ad Dominum converti propter conversationis* seu conversionis *Sacramentum, sicut legimus in Augustini epistola ad Bonifacium Episcopum de parvulis requirentem, ubi dicit. Ipsa responsio ad celebrationem pertinet Sacramenti, sicut de ipso Apostolus.*

AN. CH. 810. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

integritatem contulerunt. Quod autem pari fidei synceritate corde retinebant, ore confessi sunt, & singuli proprias sententias conferentes, Symbolum, id est, totius fidei Conlationem ediderunt. Discessuri enim ab invicem normam futuræ prædicationis in commune statuerunt, ne localiter ab invicem discedentes diversum aliquid vel dissonum prædicarent. Decentissimum namque & utile erat, ut quibus erat anima una & cor unum in Domino, & quos Sancti Spiritûs afflatus vegetabat, omnes etiam fidei confessio exornaret. Nec enim divisi in aliquo vel poterant vel debebant, qui unius fidei vinculo nectebantur. &c. Jesse, sic. *Symbolum Græcè, Latinè signum vel cognitio interpretatur. Discessuri Apostoli ad evangelizandum gentibus hoc sibi prædicationis signum vel indicium posuerunt.*

LXXIV. ET EJUS ARTICULIS.

Quartò, Carolus quærit *de credulitate, quomodo credendum sit in Deum omnipotentem Patrem Omnipotentem, & in Jesum Christum Filium ejus, & in Spiritum Sanctum, Sanctam Ecclesiam Catholicam, & omnia quæ sequuntur in eodem Symbolo.* Ad illam interrogationem Amalharius per articulos ita respondet octavo capitulo, quod inscribitur de Symbolo. *Credo in Deum Patrem Omnipotentem; in Dominum vivum & verum Patrem æternum æterni geniti; Omnipotentem, qui & peccatoribus reddet supplicia secundùm sua merita, & justis præmia: Creatorem cæli & terræ, id est, & spiritualis creaturæ & corporalis. Et in Jesum Christum filium ejus, & in Salvatorem unicum filium ejus, quia solus nos redemit pretioso sanguine suo, qui per Esaiam dixit, [torcular calcavi solus, & de gentibus non est vir mecum;] natum in tempore novissimo ex Maria Virgine, passum pro nostra salute sub Pontio Pilato, id est, sub Præside Pilato qui de Ponti Insula fuit. Crucifixus, in Cruce suspensus; mortuus, corporali morte, & sepultus corpore triduo, descendit ad inferna animâ tantùm; tertiâ die resurrexit à mortuis, corpore resurrexit morte destructâ: ascendit ad cælos Apostolis videntibus in formâ quâ venturus est ad judicium, ascendit ad cælos qui nunquam defuit cælestibus sedibus. Sedet ad dexteram Dei Omnipotentis, id est, regnat in Regno Patris sui, in quo nihil sinistrum manet & manebit. Inde venturus judicare vivos & mortuos; justos & peccatores, unumquemque secundùm facta ejus. Credo in Spiritum Sanctum, quo aliquo modo donum Dei dicitur, & amor Patris & Filii, sive communicatio, in quo dono fit remissio omnium peccatorum, ideóque qui blasphemaverit in Spiritu Sancto, non remittetur ei neque in hoc seculo, neque in futuro. Sanctam Ecclesiam Catholicam, universalem congregationem justorum, & unitatem * fidei credimus esse. Sanctorum communionem, in vinculo pacis unitatem Spiritûs servare credo. Remissionem peccatorum, quæ, sicut diximus, fit in dono Spiritûs Sancti. Carnis resurrectionem; septimam Sabbati credo justos recipere absolutos de corpore terreno, & erunt in magno gaudio secundùm uniuscujusque mansionem, atque expectare octavum diem, in quo corpora sua recipiant integra atque perfecta: impii ad supplicium, justi ad vitam æternam.* Et Theodulphus capitulo septimo, sic. *Fides quæ in hoc Symbolo continetur, ita ab his, qui baptizandi sunt, intelligi debet, ut credant in Deum Patrem Omnipotentem, creatorem omnium visibilium & invisibilium, qui solus quia non est de alio, ideo solus appellatur ingenitus. Et in Jesum Christum Filium ejus, per quem omnia facta sunt, verum Deum unigenitum, verúmque Dei Filium, non factum aut adoptivum; sed genitum, & unius cum patre substantiæ, atque ita per omnia æqualem Deo Patri, ut nec tempore, nec gradu, nec potestate esse possit inferior, tantúmque esse illum qui genitus est, quantus est ille qui genuit. Credant etiam eum natum de Spiritu Sancto ex Maria semper Virgine, id est, ut Spiritu Sancto cooperante verum sibi corpus ex Virgine idem Dei Filius adsumpserit, ut qui erat in divinitate Dei Patris Filius, ipse factus sit in humanitate hominis Matris Filius. Credant etiam eum descendisse ultimo tempore pro redemptione mundi à Patre, qui nunquam desiit esse cum Patre, & hominem verum factum, ut humanum genus homo liberaret. Et ipse, qui absque initio æternitatem cum Patre & Spiritu Sancto possidet, in fine seculorum perfectum natura nostra hominem susceperit, & Verbum caro factum sit, adsumendo humanitatem, non permutando divinitatem:*

* humanitatem

Credant etiam eum pertulisse passionem & mortem, non in virtute divinitatis, AN. CH. 812.
sed in infirmitate humanitatis, mortuum verò carnis morte, resurrexisse verò carnis CAROLI IMP. 12.
resurrectione, & resurrectione suâ spem nobis resurrectionis contulisse, ita dumta- LUDOV. R. 32.
xat, ut sicut ille tertiâ die resurrexit vivus a mortuis, ita & nos in fine seculo-
rum resurgamus in eadem qua nunc vivimus carne. Credant etiam eum in eodem
corpore, quod de Virgine assumpsit, & passionem sustinuit & resurrexit, ascen-
disse in cælum [illegible] & in eodem & nunc esse, & ad judicium venturum esse, & re-
suscitatis omnibus [illegible] dum, dare aliis pro peccatis supplicii æterni sententiam, aliis pro
justitia meritis [illegible] æterna beatitudinis præmium. Credant & in Spiritum Sanctum,
Deum verum [illegible] ex Patre Filioque procedentem, æqualem per omnia Patri & Filio,
voluntate, po[illegible]estate, æternitate, substantiâ, nec esse in hac Sancta Trinitate ullos
gradus, quibu[illegible] aliquis inferior superiorve dici possit. Credant etiam Sanctam Ec-
clesiam Catho[illegible]am, id est, universalem, non in Sanctam Ecclesiam, ut credentes
in Trinitatem [illegible] Credant ejusdem Sanctæ Trinitatis domum esse Sanctam Ecclesiam,
à cujus commu[illegible]nione discedentes schismatici & hæretici vocantur, & æternâ dam-
natione puni[illegible]tur. In ejus verò communione permanentes, & membra Christi esse,
& remissione[illegible] peccatorum percipere, & ad vitam æternam pertinere. Jesse, post-
quàm expli[illegible]t, quid sit Symbolum, hæc de illo subjungit. Continet credu-
litatem Tri[illegible]tatis, & unitatem Ecclesiæ, ac omne Christiani dogmatis sacramen-
tum, quod S[illegible] Symbolum fidei & spei nostræ non scribitur in charta & atramento, sed
in tabulis co[illegible]dis carnalibus. &c. Deinde, cùm agit de scrutinio, Presbyterum
introducit [illegible]ost decantatum Symbolum sic alloquentem Catechumenos. Hæc
summa est [illegible] dei nostræ, dilectissimi filii; hæc verba sunt Symboli, non sapientia
humana se[illegible]mone facta, sed vera Divinitatis ratione disposita. Quibus compre-
hendendis [illegible]que servandis nemo non idoneus, nemo non aptus. Hic Dei Patris &
Filii una æ[illegible]alitas pronunciatur atque potestas. Hic unigenitus Dei de Maria Vir-
gine & Spi[illegible]itu Sancto secundum carnem natus ostenditur. Hic ejusdem Crucifi-
xio & Sep[illegible]ultura, ac die tertiâ Resurrectio prædicatur. Hic Spiritus Sanctus in
eadem, qu[illegible] Pater & Filius, Deitate indiscretus accipitur. Hic postremò Ecclesiæ
vocatio, pe[illegible]catorum remissio, & carnis resurrectio perdocetur. Quæ brevissima
plenitudo [illegible] debet vestris cordibus inhærere, ut omni tempore præsidio hujus con-
fessionis ut[illegible]mini. Invicta est enim talium armorum potestas, & contra omnes vo-
bis insidias diaboli tanquam bonis Christi militibus profutura. Diabolus, qui ho-
minem tentare non desistit, munitos vos hoc Symbolo semper inveniat, ut devicto
adversario, cui renunciastis, Gratiam Domini incorruptam & immaculatam usque
in finem ipso, quem confitemini, protegente, servetis, ut in quo peccatorum re-
missionem accepistis, in eo gloriam resurrectionis habeatis. Ergo, dilectissimi, præ-
fatum Symbolum Fidei Catholicæ in præsenti cognovistis, nunc euntes edocemini,
nullo mutato sermone. Potens est enim Dei misericordia, quæ & vos ad Baptismi
fidem currentes perducat, & nos, qui vobis Mysteria tradimus, unà vobiscum ad
Regna cælestia faciat pervenire. Per eundem &c. Theodulphus Capitulo septi-
mo sub finem objectioni de Parvulis, qui nec Symbolum, nec ejus exposi-
tionem scire possunt, sic occurrit. Quia ergo parvuli, necdum ratione utentes,
hæc minimè capere possunt, oportet, ut cùm ad intelligibilem ætatem pervenerint,
doceantur & fidei sacramentis [illegible] confessionis suæ mysteriis, ut ea veraciter credant
& diligenti curâ custodiant. [illegible] confessionem suam planè diximus, quia, quamvis
illi necdum loqui possint, pro illis [illegible] & confitentur & loquuntur qui eos de lavacro
fontis suscipiunt. Nec immeritò [illegible] dignum est, ut qui aliorum peccatis obnoxii sunt,
aliorum etiam confessione per [illegible]rium Baptismatis remissionem originalium perci-
piant peccatorum. Eidem quoque objectioni sic occurrit Amalharius ultimo
capitulo. Quamvis parvuli per ætatem non possint intelligere ipsam conversatio-
nem seu conversionem ad Deum atque credulitatem, credimus tamen eos ad Do-
num converti propter conversationis seu conversionis Sacramentum, sicut legi-
mus in Augustini epistola ad Bonifacium Episcopum de parvulis requirentem, ubi
dicit: Ipsa responsio ad celebrationem pertinet Sacramenti, sicut de ipso Apostolus.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32. *Consepulti, inquit, sumus cum Christo per Baptismum in mortem, non autem ait, sepulturam significabimus, sed prorsus ait, consepulti sumus. Sacramentum ergo tanta rei, non nisi ejusdem rei vocabulo nuncupavit. Itaque parvulum, etsi nondum fides illa, qua in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei Sacramentum fidelem facit. Nam sicut credere respondentur, ita etiam fideles vocantur, non rem ipsam mente annuendo, sed ipsius rei Sacramentum percipiendo. Cùm autem se homo sapere cœperit, non illud Sacramentum repetit sed intelliget, ejúsque veritati consonâ ejus voluntate coaptabitur. Hoc quandiu non potest, valebit Sacramentum ad ejus tutelam adversus contrarias potestates, & tantum valebit, ut si ante rationis* * *usum ex hac vita emigraverit, per ipsum Sacramentum commendans Ecclesia charitatem, ab illa condemnatione, qua per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberetur. Hac usque Augustinus. Potest fieri, ut qui alieno peccato sunt ligati, alienâ professione solvantur.*

* majoris

LXXV. DE ABRENUNTIATIONE SATANÆ. Quintò Carolus quærit de abrenuntiatione *satana & omnibus operibus ejus & pompis, quid sit abrenuntiatio, & qua opera ejus diaboli & pompa.* Respondet Amalharius capitulo decimo-quinto, sic. *Interrogamus illos, quos annis instruximus in fide, & quos posteà scrutati sumus, si adhuc permansissent in his, qua primitus didicerunt, & si se cæcos cognovissent, & modò prosperasse ad lumen, eò quòd perfectè, id est, septies illos scrutati sumus, si abrenuntiant, id est, contradicant sathana, contraria potestati, & omnibus operibus, & omnibus pompis ejus. Dicimus illi, Contradic sathana, cum Propheta David; oblivisce populum tuum & domum patris tui; posteà & omnibus operibus ejus, qua sunt, fornicatio, idolorum servitus, veneficia, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Qua quamvis ad carnis voluptates pertineant, tamen opera sunt satana, quorum suasor & investigator est occultus. Hæc sunt, qua regnant in diabolo sine carne, superbia, invidia, inimicitia, contentiones, æmulationes, iræ, rixa, dissensiones, secta, & reliqua. Quamvis ea Apostolus opera carnis dicat, tamen sine carne regnant in diabolo, & sunt quodammodo opera carnis, quia sunt opera hominis. Et homo vivendo secundùm semetipsum, hoc est, secundùm hominem, factus est similis diabolo, quia & ille secundùm seipsum vivere voluit; hæc opera sathana dicimus, quorum aliquorum suasor & instigator est, aliquorum caput & origo. Novissimè & omnibus pompis ejus, qua sunt, inanis jactantia hominis * terreni, canora musica, in quibus sæpè solvitur Christianus & mollitur vigor, spectacula turpia, vel superflua, & reliqua.* Theodulfus capitulo undecimo docet quid sit abrenuntiare. *Abrenuntiare poni solet pro eo quod est spernere, rejicere, contradicere, sive aliud quid quod hoc verbo in hoc sensu exprimi potest. &c.* Deinde capitulo duodecimo differit de abrenuntiatione satanæ & omnibus operibus ejus atque pompis. *Septem principalia vitia, quibus diabolus genus humanum infestat, non incongruè opera satana dicere possumus. Quibus opponuntur septem principales virtutes, qua opera sunt procul dubio salutaria. Nec minùs intereà pompis ejus abrenuntiatur, qua utique opera sunt satana, sed eo quasi discerni videntur à ceteris operibus ejus, quia in ejus superbia, cujus ille auctor est, & qua eum dejecit, quodammodo designatur. Pompa igitur ejus sunt, ambitio, arrogantia, vana gloria, & cetera hujuscemodi, qua de fonte superbia procedere dinoscuntur. &c.* Jesse de abrenuntiatione diaboli & pompis ejus sic scribit. *Perducitur infans ad Baptismi sacramentum, & interrogatur de credulitate Christi, & abrenunciatione diaboli; pompas autem, quas, diabolo nunciante & suadente, susceperat homo, abrenunciat, ut rejectis diaboli operibus & vitiis veternosis renovandus expolietur, qui pannis sordidis & conscissis mundatur, induatur albis & novis vestibus, currat cum desiderio ad fontes. Pompa diaboli sunt vitia mortifera, qua primo homini, ipso consentiente, immisit, id est, superbia, vana gloria, & cetera, qua ad omnes homines pervenerunt. &c.*

* hominis

LXXVI. DE EXORCIZATIONE ET EXSUFFLATIONE DIABOLI. Sextò, Carolus quærit, *cur satanas insufflatur, & cur exorcizatur.* Amalharius exorcizationem exsufflationi præponit. Rectiùs, secundùm interrogationem Caroli, Theodulfus exorcizationem exsufflationi subjungit. Agis

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

Amalharius de [illegible]zatione capitulo nono, sic. *Exorcizatur, id est, adjuratur, sive increpatur* [illegible]*bolus, sub quo sunt omnes, qui cum peccato nascuntur, ut recedat à Dei* [illegible]*tura.* Deinde agit de *exsufflatione* capitulo decimo, sic. *Exsufflatur itaq*[illegible]*e, quia tali dignus est ignominiâ desertor antiquus.* Theodulfus loquitur de [illegible]e exsufflatione capitulo tertio, sic. *In quorum etiam facie à Sacerdote per* [illegible] *exsufflationem signum Crucis fit, ut & diabolus fugetur, & Christo via præparetur* [illegible]*, ut qui inlecebrosâ persuasione suâ generis humani, quod in primordio sui spi*[illegible] [illegible]*aculum vitæ acceperat, habitator erat, ejus virtute & sacratissimo signo per* [illegible] *ministerium Sacerdotum exire cogatur, qui & in discipulos suos insufflasse & spiri*[illegible] [illegible] *immundos increpasse legitur.* Et capitulo quarto exsufflationi subjungit ex[illegible]orcizationem. *Unde & exorcizatur idem malignus Spiritus, ut exeat & rece*[illegible]*dat ab illo plasmate, quod jam dudum per peccatum primi hominis possidebat* [illegible] &c. Iesse, sicut Amalharius, exorcismum exsufflationi præmittit. *Exor*[illegible]*smus, inquit, Græcè, Latinè conjuratio sive increpatio dicitur. Increpatio.* Ne[illegible] *te latet, satana, imminere tibi pœnas & reliqua*, id est, ut ex Ordine Ro[illegible]ano jam retulimus, *imminere tibi pœnas, imminere tibi tormenta, imminere* [illegible] *tibi diem judicii, diem supplicii sempiterni, diem qui venturus est velut cli*[illegible] [illegible]*atus ardens, in quo tibi atque universis angelis tuis æternus veniet interitus.* C[illegible] [illegible]*njuratio simul & increpatio damnati & damnandi. Da honorem Deo vivo, da h*[illegible]*onorem Jesu Christo, da honorem Spiritui Sancto, & recede ab hoc & ab hac* [illegible] *famulo Dei in nomine Domini nostri Jesu Christi, qui venturus est judicare vi*[illegible]*vos & mortuos & seculum per ignem.* &c. Ab exorcismo ad exsufflatione[illegible] [illegible] sic transit. *Exorcizatur malignus spiritus, ut relinquat Dei creaturam. Ide*[illegible] *enim & exsufflatur, non homo, sed sub quo sunt omnes qui sub peccato nascun*[illegible]*ur, quia ipse est auctor mali & princeps peccatorum. Rectè enim exsufflatur &* [illegible] *projicitur tanquam pulvis à facie venti, confusus in sua nequitia diabolus, ut* [illegible] *fugato homo renovandus & vivificandus, calefactus flatu divino, perducatur ad gratiam Christi, & in illo Christo Deo nostro dignus patefiat introitus.* &c[illegible]

LXXVII. DE SALE IMPOSITO ORI CATECHUMENI.

Septim[illegible], quærit Carolus, *cur Catechumenus accipit salem.* Respondet Amalhari[illegible]s undecimo capitulo, sic. *In ipso scrutinio benedictum salem ori imponimus p*[illegible]*st primam orationem* (orationem illam ex Ordine Romano integram su[illegible]tà recitavimus) *quæ dicitur. Omnipotens sempiterne Deus respicere dignare super hunc famulum tuum, quem ad rudimenta fidei vocare dignatus es, & reliqua, ut postquam instructus fuerit à Magistro Ecclesiastico, recognoscat verba sua condita debere esse sale sapientiæ, sicut Paulus Apostolus scribit ad Colossenses. [Sermo vester in gratia sale sit conditus, ut sciatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.]* Et Theodulfus capitulo quinto, sic. *Hi, qui baptizandi sunt, salem in sacramento accipiunt, ut ejus gustu condimentum sapientiæ percipiant, neque à sapore Christi decipiantur, & fiant insulsi & fatui.* &c. Jesse scribit sal ori Catechumeni à Sacerdote imponi, *ut significet sale divinæ sapientiæ fluxa et voluptuosa ejus peccata ab illo depelli, & omnia ejus eloquia condita esse ac perunct*[illegible] *Paulo attestante, qui ait. [Sermo vester in gratia Dei sale sit conditus, ut sc*[illegible]*iatis quomodo oporteat vos unicuique respondere.] Sal ergo in igne conditum* [illegible]*quamvis sit igneum, ignem tamen fugit, naturam enim sequitur, quia igni* [illegible] *qua inimica sunt sibi. Benè autem baptizandis & ab igne æterno exilii. Nam* [illegible] *tribuitur, ut relictâ vanitate, ex qua infideles liberos suos per ignem lustrare* [illegible]*s dæmonibus offerebant, ad aquam regenerationis perducti, oblatique Deo in con*[illegible]*erati, infidelitate rejectâ, efficiantur filii Dei, & Christum, qui est pax vera,* [illegible]*cipiant dicente ipso, [Sal habete in vobis,] id est, pacem, & [vos estis sal terræ.] Benè autem convenit, quòd Sacerdotes Dei, qui sunt condimentum* [illegible]*soli, sal ad officium Christianitatis adponunt, ut* [illegible] *parvulos sale* [illegible]*entia bona conditos Deo pacificos offerant.*

LXXVIII.

Octavò, Carolus quærit [illegible] *tangantur nares.* Tactus aurium videtur [illegible]is amanuensis oscitantia. De tactu enim cùm narium cum aurium in

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

DE TACTU NARIUM ET AURIUM.

suis agunt responsionibus Amalharius & Theodulfus. Ille capitulo decimo-tertio, sic. *Tangimus eorum aures & nares, & dicimus eis, epheta, in odorem suavitatis. Nares tangimus, ut admoneantur, quandiu spiritum vitæ hujus trahunt, semper in his perseverent, quæ jam didicerunt, & adhuc discunt, ab ore Catholicorum virorum, & ideo sputo Presbyteri tanguntur. Similiter dicimus de auribus, quasi dicat Presbyter; fidem, quam ab isto ore didicisti, & quæ per aures intravit ad animam, quandiu spiritum vitæ hujus naribus trahis, semper tenere memento, ut dicere possis cum Paulo Apostolo. [Christi bonus odor sumus.] Et iterum dicat auribus; aures istæ, Deo miserante, semper aperta sint ad intelligenda verba disciplinæ Dei; & dicere possis [in obauditu auris obedivi tibi.]* Et Theodulfus capitulo nono, sic. *Tanguntur de sputo nares & aures, & dicitur, effeta. Nares, ut Christum in odore unguentorum sequantur...... Aures, ut audientes verba Dei, & facientes ea, similes sint secundùm Evangelium viro sapienti, qui ædificat domum suam supra petram, & spiritali auditu semper spiritalia auscultent...... In sacro eloquio plerumque per membra corporis spiritales animæ virtutes intelliguntur. Quia ergo Divinitas hominem adsumens quoddam ex connexione duarum substantiarum in una Dei filii persona collyrium fecit, unde genus humanum, quod cæcum à primis parentibus natum erat, illuminaret, non absre sputo aures tanguntur & nares, ut qui exspuens linguam muti tetigerat, & sputo lutum fecerat, & oculos cæci nati aperuerat, nunc per ministerium Sacerdotum, & auditum spiritalem his qui baptizandi sunt tribuat, & rectè loquendi, id est, fidem veram confitendi, facultatem præbeat, & nares, quibus bonum odorem capiant, aperiat.* &c. Jesse quoque non narium modò sed aurium etiam tactum sic expressit. *De saliva tangitur ante Baptismum homo, ut postea ad Baptismum perducatur. Tanguntur autem nares & aures digito, ut dona Sancti Spiritûs hi, qui à via veritatis aberraverant, audiant, & corde percipiant, & percepta quæ audierunt in fide perdurent, ut dicere possint, [in auditu auris obedivit mihi.] Unde & Dominus, [qui habet aures audiendi, audiat,] id est, qui habet intellectum intelligendi, intelligat, nam & Dominus surdum & mutum adprehendens de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas. Prima salutis janua est, infirmum, apprehendente Domino, seorsum de turba educere, id est, de conversatione gentili ad fidem provocare. Digitos in auriculas mittis, cùm ad suscipienda & intelligenda, per dona Sancti Spiritûs, verba salutis, aures cordis aperis. Nares etiam tanguntur, ut, per invocationem Sancti Spiritûs odorem bonorum operum, rejectis operibus putrilibus & fœtidis, percipiant, & delectatione florum virtutum, adspirante Domino, frui mereantur.* &c.

LXXIX. DE UNCTIONE AC LOTIONE PECTORIS ET SCAPULARUM.

Nonò, Carolus quærit, quare *pectus ungatur oleo*, item *cur scapulæ signantur, & quare pectus & scapulæ lavantur.* Multa de pectoris & scapularum unctione, nihil omnino de lotione scribunt Amalharius & Theodulfus. Audi Amalharium capitulo decimo-quarto. *Posteà*, id est, post tactum narium & aurium, *tangimus de oleo sancto scapulas & pectus, & dicimus eis. Abrenuntias satanæ? & cetera quæ sequuntur. Per oleum namque misericordiam Dei novimus signari. Sicut illud est Gregorii, quia Græcè ἔλεος, Latinè misericordia interpretatur. In scapulis sive in humeris fortitudinem brachii terreni hominis ponimus. Brachia operantur, & manus, quæ in brachiis posita sunt, & ideò æstimamus per scapulas designari fortia opera hominum, & per pectus, quodammodo consistit cubiculum cogitationum, volumus designari bonas cogitationes. Oleo sancto, id est, misericordiâ Dei unguntur, ut sciant semper deprecari misericordiam Dei, ut dirigat corda & opera eorum in charitate Dei & patientia Christi, ut recognoscant se non aliter bonum operari posse neque velle nisi per misericordiam Dei.* Audi & Theodulfum capitulo decimo. *Hi, qui baptizandi sunt, pectus de oleo & scapula tanguntur, ut illius olei, Sancti videlicet Spiritûs, unctione liniti, de quo Apostolus ait, [sicut unctio quæ docet nos de omnibus,] antè & retrò muniti, id est contra omnia prospera sive adversa sint circumspecti, & cælestium animalium imitatione antè & retrò pleni sint oculis, id*

id est, in præteritis [illegible] futurorum respicientes salutis suæ custodiam non amittant. AN. CH.
Tangitur eis pectus, ut cum David dicere possint. [Et misericordia ejus præve- 812.
niet me.] Tanguntur scapula, ut cum eodem dicant. [Et misericordia ejus sub- CAROLI
sequatur me.] Id est, anteriora ut bene velint, posteriora ne frustra velint. &c. IMP. 12.
Jesse quoque nihil omnino scribit de lotione pectoris & scapularum; de unc- LUDOV.
tione vero sic. — Tangitur etiam de oleo sancto pectus, ut immundo spiritui prohi- R. 32.
beatur introitus — Scapula enim eodem signantur oleo, ut undique munitione Crucis
firmetur, & ad [illegible] gratiam Christi perductus participare mereatur & adhærere Christo
Domino, qui [illegible] unctus est oleo lætitiæ præ participibus suis. Inter scapulas tangitur,
ut consecratus [illegible] humerus cum scapulis totum se subjiciat potestati Dei & domina-
tioni, cujus P[illegible] principatus & Regnum super humerum esse ejus ostenditur, unde &
Crucem suam [illegible] ipse portavit, habens nomen super omne nomen. Námque & nos
humerum & [illegible] cervices inclinemus; credentes & adorantes illum, cui omne genu
flectitur. Por[illegible] mus enim Crucem, & sequamur illum, quia jugum ejus & onus
suave & leve [illegible] est, ut audire credentes mereamur. [Venite ad me omnes, qui la-
boratis & one[illegible] rati estis.] Perducamus ad rationem opera nostra, ad fidem cum
desiderio curr[illegible] ntes, quia in humero & scapulis opus, in pectore ratio intelligi-
tur, fides enim [illegible], quæ capitur auditu, corde creditur, ore promitur * ad salutem, * promitti-
secreto ment[illegible] est conlocanda, & ipsis est nostri pectoris vitalibus committenda. tur
[Corde enim [illegible] creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad fidem.] &c.

Amalhar[illegible] ius, antequam ulterius progrediatur, capitulo decimo-sexto re- LXXX.
capitulatio[illegible] em prædictorum sic exhibet. Is qui baptizandus est jam Catechu-
menus, id [illegible] st, instructus, ut recognoscat errorem pristinum, & intelligat lucem
veritatis, a [illegible] cepit salem sapientiæ, ut turpiloquia declinaret. Adjuratus est dia-
bolus, qui [illegible] is in illo, cum signo Crucis, ut recedat à Dei famulo, & inde fit
genuflexio [illegible] d Deum, ut Deus illum expellat à suo vocato. Orare pro seipso jam
doctus est [illegible] n Oratione Dominica. Quomodo credere oporteat, jam audivit in
Symbolo. [illegible] dmonitus est per sputum Presbyteri, ut quamdiu spiritum vitæ hujus
naribus tr[illegible] hic, fidem quam audivit per aures teneat. Post auditam fidem ungitur
inter scapu[illegible] am & pectus, ut Dei misericordia cogitationes bonæ & opera corrobo-
rentur in [illegible], & recedat ab omni malo quod ad membra sathanæ pertinet, & fa-
ciat bonum [illegible], & confiteatur se credere in Deum Patrem Omnipotentem, & in Jesum
Christum [illegible] filium ejus, natum ex Patre ante omnia secula, factum ex muliere in
tempore novissimo, & in Spiritum Sanctum, & reliqua. Sicque conjungitur sacro
fonte Baptismatis.

Decimò, Carolus quærit, cur is, qui baptizatur, albis post Baptismum LXXXI.
induatur vestimentis. Amalharius ad illam interrogationem sic respondet ca- DE ALBIS
pitulo decimo-nono. Albis [illegible] induitur vestimentis, ut sciat se inviolatum corpus VESTIBUS.
possidere, & charitate Spiritus Sancti illustratum cor se habere, sive recognoscat
se justitiam & nuptialem vestem [illegible] habere. Per vestimenta enim opera justitiæ in-
telliguntur, unde dicitur cir[illegible] Sacerdotes induantur justitiâ. Et Theodulfus ca-
pitulo decimo-quarto, sic — albis post Baptismum induimur vestibus, ut mun-
ditiam teneamus in [illegible] quam accepimus in regeneratione, servantes & nos-
tram innovationem in opere, [illegible] i splendoris decorem, & dentur nobis singulis stola
albæ, per videlicet, & Ange[illegible] is & æternæ felicitatis. &c.
immortalitatis [illegible]

Undecimò, Carolus quærit, cur sacro Chrismate caput perungitur. Respon- LXXXII.
det Amalharius capitulo decimo-septimo. Post hoc salutare lavacrum linitur DE CAPI-
caput ejus sacro Chrismate, [illegible] e Sacerdotes & Reges unctos esse novimus in ve- TIS UNC-
teri Testamento. Ut intelligat [illegible] Baptizatus Regale ac Sacerdotale Mysterium se sc- TIONE
cepisse, quia illius corpori adhærere [illegible] ctus est, qui Rex summus & Sacerdos est verus,
& Regnum sperare debet perpetuum, & hostias immaculatæ conversationis Deo
semper offerre. Et Theodulfus capitulo decimo-quinto. Ante adventum Christi,
Reges tantummodo ungebantur & Sacerdotes, qui etiam Christi vocabantur. Post
adventum verò ejus, non jam solùm Reges & Sacerdotes, sed omnis hac unc-
tione consecratur Ecclesia, quæ constat eam esse Regnum & Sacerdotium, & filios
Tomus VII. Ff

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

ejus Reges & Sacerdotes. Baptizatorum itaque capita Chrismate liniuntur, ut in Regno & Saserdotio Ecclesia delibuti, & Christiani nominis prærogativam accipiant, & ejus membra, qui eos redemit, & eorum caput est, effici valeant. Jesse de eadem capitis unctione sic scribit. *Baptizato facit Presbyter signum Crucis de Chrismate cum pollice in verticem capitis. Sicut enim in Baptismo peccatorum remissio datur, ita per unctionem sanctificatio spiritus adhibetur. Nam & in veteri Testamento Sacerdotes & Reges ungebantur, sicut Aaron à Moyse unctus est & David à Samuele. In capite ungitur, quia ex ipso omnes sensus procedunt, & ipse sensus capit. Nam mulier super caput Jesu unguentum fudit nardi pistici, ut fidem Ecclesiæ & gentium ostenderet per unctos chrismate salutis.*

LXXXIII. ET VELAMINE. Duodecimò, Carolus quærit, cur *mystico tegitur velamine.* Ad hoc Amalharius capitulo duodevicesimo. *Tegitur posteà linteo, & hoc de veteri Testamento assumptum est: sic enim scriptum est in Exodo. Filios quoque illius, scilicet Aaron, applicabis & indues tunicis lineis, cingésque balteo, Aaron scilicet ac liberos ejus, & impones eis mitram. Jam perceptâ gratiâ sacri Baptismatis, non resonfidat viribus suis, sed semper deprecetur, ut protectus sit cælesti auxilio, protectionem Domini præclaram volumus intelligere per linteum quo caput tegitur.* Et Theodulfus capitulo decimo-sexto. *Quia Redemptor noster Rex est ...... & Sacerdos, ... decentissimum est, ut Sancta ejus Ecclesia, quæ utique corpus ejus est, & Regnum sit & Sacerdotium, & nos in ea regenerati, qui ejus membra sumus, Reges simus & Sacerdotes; Reges, ut & contra diabolum viriliter dimicemus, & administrationem vitæ nostræ admirabili dispensatione gubernemus; & Sacerdotes, ut in Templo Dei sancto, quod sumus nos, altare fidei ædificantes, bonorum operum ei hostias pacificas offeramus...... Capita itaque eorum, qui regenerantur ex aqua & Spiritu Sancto, mystico velamine teguntur. ..... ut hoc velamine & diadema Regium & Sacerdotalis capitis velamentum significetur. Et quia per caput mens plerumque in sacro eloquio accipi solet juxta illud, [respicite & levate capita vestra,] mens renatorum & Regiæ dignitatis ornamenta & Sacerdotalis vertitis habeat tegumentum, ut & contra vitia Sacerdotali velamine muniatur, & virtutum gemmis spiritaliter exornetur, & unctione sacrosancti Chrismatis liniatur.* &c. Jesse de eodem velamine capitis hæc habet. *Pannus ornatus super caput baptizati ponitur. Sæpè enim nomine capitis mens solet intelligi: unde & in Apocalypsi circumamicti vestimentis albis in capitibus suis coronas aureas habere dicuntur, id est, bonis operibus induti perenni memoriâ mentis gaudia superna quærant. Jam tunc equus albus effectus, & sessor super illum habens arcum, id est, Ecclesiæ, quæ super nivem gratiâ Baptismi dealbata est, Dominus præsidet, vexillum Crucis habens.*

LXXXIV. DE PERCEPTIONE EUCHARISTIÆ. Denique Carolus quærit, *cur Corpore & Sanguine Dominico confirmatur.* Ad hanc interrogationem sic Amalharius capitulo vicesimo. *Confirmatur posteà Corpore & Sanguine Domini, ut sciat per talia Mysteria diabolum expulsum ab ejus corde, ac Christum inhabitare; itaut confidenter dicamus illis. [Omnes, qui in Christo baptizati estis, Christum induistis.]* Et Theodulfus capitulo duodevicesimo, sic. *Morem accipiendæ Eucharistiæ à Domino traditum Ecclesia tenet, ut cùm ex aqua & Spiritu Sancto quis renascitur, Corpore Domini pascatur, & Sanguine ejus potetur, ut in Corpore Christi trajecto, & ille in Christo maneat, & Christus in eo, ut istius cibi fortitudine roboratus, exemplo Heliæ veniat usque ad montem Dei, Christum videlicet, qui est mons domus Domini præparatus in vertice montium, & ejus dono ad æternæ beatitudinis gloriam perveniat, ubi satietur in bonis desiderium ejus,* &c. Jesse quoque, sic. *Novissimè autem Corpore & Sanguine Christi confirmatur infans, ut ejus possit esse membrum, qui pro eo passus est & resurrexit, ipso Domino attestante, qui dixit. [Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo, quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.] Unde,* &c.

LXXXV. Ut Carolus in suis interrogationibus, sic Amalharius & Theodulfus in responsionibus ad illas interrogationes nullam omnino mentionem fecerunt

mersionis in aqua. Fortè Carolus ab hac abstinuit quæstione, quia sciebat duplicem [illegible] mersionis ritum absque ullo Catholicæ fidei dispendio, cùm alii unam, alii tres in Baptismate mersiones usurparent, utrique verò rationem suæ consuetudinis redderent teste Gregorio Magno[a], cujus hic est super ea materia textus ad Leandrum Metropolitam Hispalensem. *De trina vero mersione Baptismatis, nil respondere verius potest, quam quod ipse sensistis, quia in fide unitas nihil officit Sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa. Nos autem, quod tertiò mergimus, triduanæ sepulturæ Sacramenta signamus, ut dum tertiò infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quod si quis [illegible] etiam pro summa Trinitatis veneratione æstimet fieri, neque ad hoc aliquid obsistit, baptizando semel in aquis mergere, quia dum in tribus personis una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in Baptismate in aqua [illegible] vel ter vel semel immergere, quando & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in una potest Divinitatis singularitas designari.* Jesse, licèt Carolus [illegible] mersionis non meminerit, de trina mersione sic loquitur. *Abrenunciatis [illegible] operibus diaboli, & mysterio credulitatis accepto, mergitur infans in aqua, & [illegible] baptizatur. Baptismus Græcè, Latinè tinctio interpretatur. Sub Trinitatis enim [illegible] signatione fit, id est, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, dicente Domino ad [illegible] Apostoles. [Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.] Convenienti ergo ratione sub trina mersione homo ad imaginem revocatur sanctæ Trinitatis, qui ad eandem Deo cooperante in principio est creatus, & benè qui lapsus est in mortem tertio gradu delicti, id est, consensu, ter[t]io à lavacro receptus recuperetur ad vitam.* Similia repetit in recapitulatione [illegible], de qua nos infrà. Trinam autem mersionem ex ritu commendat Romano, sic enim habet Ordo Romanus in Sabbato Sancto. *Acceptis infantibus à parentibus vel patrinis eorum, baptizant eos sub trina mersione, tantum sanctam Trinitatem semel invocantes, ita dicendo. Et ego baptizo te in nomine Patris. Et mergit semel. Et Filii. Et mergit iterum. Et Spiritûs Sancti. Et mergit tertiò.* In fine prædictæ recapitulationis, Ecclesiæ Romanæ ritibus addictissimum se testatur his verbis. *Sequamur pro Baptismate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritatem.*

LXXXVI. CUR NON LOQUITUR DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

Carolus in suis interrogationibus & Amalharius in responsionibus ad illas interrogationes nullam quoque mentionem faciunt de Sacramento Confirmationis, de quo Theodulfus & Jesse loquuntur distinctissimè. Caroline silentii causam ex diversa quoque locorum consuetudine, quæ in fide nihil officit, petendam suspicamur. Theodulfus autem capite decimo-septimo sic ait. *Presbyteris baptizatos Chrismate ungere licet, Spiritum vero Sanctum per manûs impositionem tradere non licet. Antiquus iste mos ab Apostolis Ecclesiæ est traditus...... Hoc autem solis Pontificibus deberi, ut vel signent, vel Paracletum Spiritum tradant, non solùm consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verùm etiam lectio Actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum & Joannem esse directos, qui jam baptizatis traderent Spiritum Sanctum. Nam Presbyteris, sive absentibus sive præsentibus Episcopi, baptizare & baptizatos Chrismate ungere licet, sed quod ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cùm tradunt Spiritum Paraclitum. &c.* Item Jesse, sic. *Post hæc confirmet cum benedictione Episcopus in fronte de Chrismate. Ideóque manûs impositio fit, ut per benedictionem advocatus invitetur, Spiritus Sanctus super eos descendat, juxta exemplum Apostolorum. Cum audissent, inquit, discipuli, qui Hierosolymis erant, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad illos Petrum & Joannem, qui cùm venissent oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum, nondum enim in quenquam illorum supervenerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini nostri Jesu Christi, tunc imponebant manus super eos, & accipiebant Spiritum Sanctum. Scriptum est, quòd Philippus, qui Samaria evangelizavit, unus de septem fuerit; si enim Apostolus esset, ipse manuum impositione potuisset ut acciperent Spiritum Sanctum, hoc enim solùm Pontificibus debetur. Nam*

[a] Lib. 1. ep. 41.

VII.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

Presbyteri cùm baptizant, Chrismate baptizatos ungere licet, sed si ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis Episcopis debetur, quo tradant Spiritum Paraclitum baptizatis. Postquam enim ascendit Dominus de aqua, vidit cælos apertos, & Spiritus Sanctus tanquam columba descendit super eum.

LXXXVII. BAPTISMUS NON ITERANDUS. Baptismum non iterari sic etiam docet Theodulfus capitulo decimotertio. *Nullatenus Baptismi Mysterium perfici potest, nisi sub invocatione Sanctæ Trinitatis, quia & Dominus ad Apostolos dixit.* [*Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti.*] ...... *Idcircò autem Baptismus non iteratur, quia & Christus non ampliùs quàm semel moritur. Peccata enim, quæ post Baptismum committuntur, pœnitentia lacrymis, eleemosynis, & ceteris bonorum operum exhibitionibus, non Baptismatis iteratione delentur.* &c.

LXXXVIII. Opus suum Theodulfus hac clausit apostrophe, quam Sirmondus ex Codicibus, Virodunensi, Divionensi, & Vaticano publicavit. *Ecce, Vir Venerabilis, quod prudenter jussisti, humiliter implevi, deprecans Sanctitatem vestram, ut cùm de his interrogationibus altiores responsiones inveneritis, illis adhibitis istas non rejiciatis, dummodo Apostolicâ auctoritate omnia sunt probanda, & quæ bona sunt retinenda.* Utrum Magnus Senonensis Archiepiscopus in brevi libello, quem Carolo Imperatori, cujus jussu calamo manum admoverat, *de Mysterio Baptismatis* inscripsit, usus sit opere Theodulfi, nos latet. Nondum enim in lucem prodiit libellus ille, cujus exemplar manuscriptum penes eundem Sirmondum fuit, ut ipsemet in notis ad opuscula prælaudati Theodulfi testatus est.

LXXXIX. Jesse suam epistolam insigni clausit recapitulatione, quam Baptisterii traditionem dixit. *Primò paganus posteà Catechumenus fit. Accedens ad Baptismum renuntiat maligno spiritui, & omnibus damnosis ejus pompis. Exorcizatur, id est, conjuratur malignus spiritus, ut exeat, & excedat, dans locum Deo vero. Accepit Catechumenus salem, ut putrida & fluxa ejus peccata sapientia sale divino munere mundentur. Deinde Symboli Apostolici traditur ei fides, ut vacua domus, & à prisco habitatore derelicta, fide ornetur, & præparetur habitatio Dei. Tunc fiunt scrutinia, ut experiretur sæpiùs quàm firmiter post renunciationem satanæ sacra verba data fidei radicitus corde defixerint. Tanguntur & nares, ut quamdiu spiritum naribus trahat, in fide accepta perduret. Pectus quoque eodem perungitur oleo in sanctæ Crucis signo, ut diabolo claudatur ingressus. Signantur & scapulæ, & undique muniuntur; item in pectoris & scapulæ unctione signatur fidei firmitas & operum bonorum perseverantia; & in nomine Sanctæ Trinitatis trinâ submersione baptizatus, & rectè homo, qui ad imaginem Sanctæ Trinitatis conditus est, per invocationem ejusdem Sanctæ Trinitatis ad eandem renovetur imaginem, & qui tertio peccati gradu, id est operatione, cecidit in mortem (cecidit homo per cogitationem, delectationem, & operationem) tertiò elevatus de fonte per gratiam resurgat ad vitam. Tunc albis induitur vestimentis, propter gaudium regenerationis, castitatem vitæ, & Angelici splendoris decorem. Tunc sacro Chrismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, ut intelligat diadema Regni & Sacerdotii dignitatem portare juxta Apostolum.* [*Vos estis genus Regale, offerentes vosmetipsos Deo vivo, hostiam sanctam & Deo placentem.*] *Sic Corpore & Sanguine Dominico confirmatur, ut illius sit membrum, qui pro eo passus est & resurrexit. Novissimè per impositionem manûs à Summo Sacerdote septiformis gratiæ Spiritum accepit, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis qui fuit in Baptismo per gratiam vitæ donatus æterna. Videtis quàm fideliter seu rationabiliter & prudenter hæc omnia nobis tradita sunt observanda.*

XC. CAROLUS EDIT DUO CAPITULARIA. Cum epistola Jessæi publicatum est à Cordesio Capitulare admonitionis ad Presbyteros, at imperfectum, desinit enim in nono Capitulo nec integro.

XCI. *Primò omnium admonendi sunt de rectitudine fidei suæ, ut eam & ipsi teneant & intelligant, & sibi subjectis populis vivo sermone annuntient. Et unusquisque*

quisque eos qui sibi in suo ministerio cognoscat, sive viros, sive fœminas, ut noverit singulorum confessiones & conversationem, quia pro omnibus redditurus est rationem Deo. AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

Secundo, ut ipsi Sacerdotes talem ostendant suam conversationem subjectis sibi populis quæ imitabilis sit, videlicet, sicut Apostolus dixit, in castitate, in sobrietate, ut non deserviant gulæ, & cupiditati hujus seculi, et, quod alios monent, observare in se ipsis ostendant, ut caveant se ab omni avaritia & cupiditate, quia multi diu noctu[illegible] que laborant, ut adquirant temporalia, videlicet mancipia, vinum, & annonam [illegible] in usura, à qua & Deus prohibet, & omnis Scriptura Divina, & Sancti Canones [illegible], necnon mulierum declinent consortium, & secum habitare non permittant, [illegible] auctoritas est Canonica. XCII.

Tertiò, ut [illegible] rationem Dominicam, id est, Pater noster, & Credo in Deum omnipotentem, [illegible] subjectis insinuet, & sibi reddi faciat tam viros & fœminas, quàmque & [illegible] nostros, id est, ut Orationem Dominicam & Symbolum, tam à viris & fœ[illegible] minis quàm & à pueris curet edisci. XCIII.

Quartò, [illegible] ipsi Presbyteri à comessationibus & potationibus, ut Apostolus monet, se subtra[illegible] ant. Nam quidam illorum cum quibusdam vicinis suis . . . . . . usque ad mediam n[illegible] ctem & eo amplius cum ipsis bibendo morantur; & qui religiosi & sancti esse v[illegible] dentur, non quidem tunc ibi manent, sed tamen saturati vel ebrii revertuntur [illegible] ad Ecclesias suas, & neque in die neque in nocte officium Deo in Ecclesia sibi [illegible] credita persolvunt, nonnulli vero in eodem loco, ubi ad convivium pergunt, dor[illegible] miunt. XCIV.

Quintò, [illegible] ut ipsi Presbyteri tales scolarios habeant, id est, ita nutritos & insinuatos, ut si [illegible] forte eis contingat non posse occurrere tempore competenti ad Ecclesiam suam [illegible] ficii gratiâ persolvendi, id est, Tertiam, Sextam, Nonam, & Vesperas, ipsi S[illegible] larii & signum in tempore suo pulsent, & officium honestè Deo persolvant. XCV.

Sextò, ut [illegible] diligenter resciatis post ordinationem uniuscujusque Presbyteri, quantùm quisque [illegible] profecerit in suo ministerio, quia qui ante ordinationem pauperes fuerunt, post [illegible] dinationem verò de rebus, cùm debuerant Ecclesiis servire, emunt sibi alodium [illegible] & mancipia, & ceteras facultates, & neque in sua lectione aliquid profec[illegible] runt, neque libros congregaverunt, aut ea, quæ pertinent ad cultum Religi[illegible] nis, augmentaverunt, sed semper convitiis, & contentionibus, & rapinâ vivunt. XCVI.

Septimò, ut domesticos suos, id est, eos qui cum ipsis sunt in sua mansione, sive scolarios, sive alios servientes, diligentissime prævidere studeant ab omnibus vitiis, & maximè de ebrietatibus, & luxuria, & variis immunditiis, nam sicut dicit Apostolus, qui domesticorum suorum curam negligit, aliorum non prodesse poterit conversationi. XCVII.

Octavò, ut hospitales sint, [illegible] multi, qui sciunt hospitem supervenire ad Ecclesiam suam, fugiunt, sed quod [illegible] Apostolus jubet & cetera Scriptura Divina sectari, sequi illi è contrario fugiunt, & [illegible] pauperibus subvenire metuunt. XCVIII.

Nonò, jubet Apostolus omnibus [illegible] fidelibus, ut sermo eorum in gratia sit semper sale conditus, id est, ut ea loq[illegible] tur Christianus quæ Religioni conveniunt, unde aliorum mentem condire possit, & à putredine peccatorum emundare . . . . . . XCIX.

Reliqua desunt cùm apud Joannem Cordesium, tum in schedis Jacobi Sirmondi, quas Stephanus Baluzius consuluit. C.

[illegible] quam Vitus Amerpachius ex Codice Tegernseensi Collectione Lothariana publicavit, extat Capitulare tredecim in Capitula distinctum, quod vel hoc anno vel postero promulgatum putamus, cùm Carolus è tribus filiis, quos in Regni consortium adsciverat, solum superstitem haberet Ludovicum, de quo locutus videtur Capitulo nono, ubi de Vassis Regalibus ita statuit, *aut ad nos [illegible] aut ad filium nostrum caput teneant.* Integrum describemus, & distinctiora Capitula notis Amerpachianis illustribus.

AN. CH. 812. Primum Capitulum. *De ordinatione Ecclesiastica, & restauratione Ecclesiarum Dei, omnes generaliter habeant bonam providentiam.*

C I. Secundum Capitulum. *Ut pacem & concordiam habeant ad invicem fideles nostri.*

C II. Tertium Capitulum. *Quomodo marcha nostra sit ordinata, & quae per se fecerunt confiniales nostri specialiter istis praeteritis annis.* Amerpachius hoc loco repetendum, *providentiam habeant*, aut aliquid simile subintelligendum rectè monet.

C III.

C IV. Quartum Capitulum. *De Placito condicto ad marcham, necesse est, ut omnimodis ex omni parte, sicut ordinatum fuerit, unusquisque conveniat.*

C V. Quintum Capitulum. *De illis hominibus non recipiendis a Marchionibus nostris, qui Seniores suos fugiunt pro damnáque eis facta habent.* Sic habet Codex Teghernseensis. Legit Amerpachius, *pro damnisque facta*, sicque legendum censet, ut sit sensus, *& quod fugiunt, putant se laedere suos Superiores, aut fugiunt dolosè*, nec dissimulat accusativum casum in Collectione Lothariana praepositioni *pro* saepè additum inveniri. Quapropter Baluzius *pro damna* sic optimè retinet, *qui Seniores suos fugiunt pro damna quae eis facta habent*, id est, pro damnis quae Seniores eis fecerunt.

C VI. Sextum Capitulum. *De pravis Judicibus, Advocatis, Vicedominis, Vicariis, Centenariis, vel reliquis Actoribus malevolis non habendis.* In Codice Teghernseensi legitur *Auctoribus*, Amerpachius reposuit *Actoribus*. Hanc emendationem Busaeus & Baluzius jam probarunt. Apud Lindenbrogium in formula Cessionis à die praesente ad Ecclesiam, id est in formula quae numero decima-sexta est inter formulas solemnes apud istum Collectorem, laudantur *Auctores Ecclesiarum*, sed ut idem Lindenbrogius in suo Glossario testatur, *alibi hi ipsi Actores vocantur.*

C VII. Septimum Capitulum. *De liberorum hominum possibilitate, ut juxta qualitatem proprietatis* seu facultatum suarum *exercitare* seu militare vel exercitum juvare *debeant.*

C VIII. Octavum Capitulum. *Ut nullus consentiat suis hominibus ad malefaciendum infra patriam, de eo* (id est, ideò) *quòd dicunt se non posse habere homines ad marcham defendendam, si eos benè distringunt.*

C IX. Nonum Capitulum. *De Vassis Regalibus, ut honorem habeant & per se, aut ad nos, aut ad filium nostrum caput teneant.* Ita Codex Teghernseensis. At cùm Vassi Regales per se honorem habeant, & ab alio tamen teneant, Amerpachius ita legit, *honorem habeant per se, & aut ad nos, aut ad filium nostrum caput teneant.*

C X. Decimum Capitulum. *De obsidibus, quòd benè non custodiant, & ab eis fugiunt.* In hoc Capitulo Carolus eos, quibus cura custodiendorum obsidum demandata est, acriter redarguit, quòd ipsos obsides adeò negligenter custodiunt, ut iidem obsides ab eis aufugiant.

C XI. Undecimum Capitulum. *De illis, qui necessitatem patiuntur, ut meliorem habeant consolationem ad eorum*, id est, ad suam, *justitiam.*

C XII. Duodecimum Capitulum. *Ut per Placita non fiant banniti homines, excepto si aliquis proclamatio super aliquem venerit, aut certè si Scabinus aut Judex non fuerit, & pro hoc condemnati illi pauperiores non fiant.*

C XIII. Decimum-tertium. *Ut Haribannum aut aliquid collectum pro exercitali causa Comites de liberis hominibus recipere aut requirere non praesumant, excepto si de Palatio nostro aut filii nostri Missus veniat, qui illum haribannum requirat.* Hoc Capitulum reperitur in lege Longobardorum, libro tertio, titulo sexto [a], & à nobis jam descriptum fuit Tomo superiore [b]. In illa Lege textus non habet *collectum*, sed *conjectum*, nec intelligitur de alio Caroli filio quàm de Pippino Longobardiae Rege jam constituto. Capitulare verò, de quo nunc agimus, nihil omnino complectitur, quod ad Longobardiam speciatim pertineat. Quapropter non Longobardiae modò sed universae Franciae

[a] Cap. 8.
[b] Ad an. 781. n. 104.

præscriptum videtur, atque ad ea rejiciendum tempora, quibus solus è
tribus filiis, quos Carolus Reges dixerat, supererat Ludovicus, alioquin — AN. CH. 812.
Carolus non filii sui in singulari sed filiorum suorum in plurali numero meminisset.

Theodulfus Aurelianensis Episcopus, cujus librum *de ordine Baptismi* cum scriptis Amalhari Metropolitæ Trevirensis & Jessæi Ambianensis Episcopi suprà commemoravimus, Miciacum antiquum in Aurelianensi Diœcesi Monasterium à Benedicto Anianensi reformandum curavit. Quapropter in Monachorum [illegible] Indensium literis, quas Ardonus lucubrationi subjectas apud Menardum & [illegible] Bollandum reperies, idem Benedictus suo sub regimine duodecim habet [illegible] Monasteria, atque in his *Sanctum Maximinum*, seu Cœnobium Sancti Max[imini] [illegible], quod & alio nomine Miciacum à loco nuncupatur, ut fusiùs post [illegible] [illegible] expositurì sumus. — CXIV. MICIACUM MON. INSTAURATUR A BENEDICTO ANIANENSI.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

ANNUS

CHRISTI		813.		
CAROLI	IMP.	13.		
	REG.	45.	42.	40.
LUDOVICI	REG.	33.	8.	
INDICTIO		6.		

CAROLUS, ut præcedentem hyemem, sic & Paschalem Festivitatem, — I.
quâ [illegible] Moissiacensis Chronographus annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium aperit, egit Aquisgrani, primóque vere Legatos in Orientem ad firmandam cum Imperatore Constantinopolitano pacem direxit. Prælaudatus enim Chronographus annum priorem sic claudit. *Missionemque Imperator eodem anno apud Aquis hyemavit, & ibi celebravit Pascha.* Deinde ejus anno DCCCXIII gestas sic aggreditur. *Hoc anno sedit Piissimus Karolus Imperator apud Aquis* [illegible] *Palatium*. Et Annalista Loiselianus, cui ceteri consentiunt, ad hunc annum sic scribit. DCCCXIII. *Imperator Aquisgrani hyemavit, & incipiente verni tempore Amalharium Treverensem Episcopum & Petrum Abbatem Nonantulæ propter pacem cum Michaele Imperatore confirmandam Constantinopolim misit.* Ceterùm Amalharius, antequàm itineri se daret, Austrannum ordinavit Episcopum Virodunensem in locum Petri nuperrimè mortui. *Fuit enim* Petrus *in Episcopatu per viginti-quinque annos*, ut Bertarius seu Berarius Presbyter in brevissima testatur Historia Virodunensium Episcoporum, quam Lucas Dacherius Tomo duodecimo sui Spicilegii publicavit. Hanc Chronologiam sic confirmat Hugo Flaviniacensis. *Concessum est illi, nempe Petro, civitatem ingredi, & Episcopatu potiri anno ab Incarnatione Domini* DCCLXXXVIII, *fuitque per viginti-quinque annos*, id est, ad hunc usque annum DCCCXIII. *Post mortem illius*, inquit Bertarius, *elegerunt sibi Episcopum de Regis Palatio, Austrannum Cantorem ipsius, virum strenuum. Superfuit* quinque annis. Hunc Auctorem Hugo Flaviniacensis Abbas sequitur, & Episcopatus, quem Austrannus gessit, initium in annum Redemptoris octingentesimum decimum-quintum sic rejicit. *Post Petri mortem elegerunt sibi à Clero & populus Episcopum de Regis Palatio anno* DCCCXV *Austrannum Cantorem ipsius, virum strenuum. Et hic superfuit quinque.* Sed aliter instituenda Virodunensium Episcoporum Chrono-

CAROLUS LEGATOS MITTIT CONSTANTINOPOLIM.

PETRUS EP. VIRODUN. OBIIT.

SUCCEDIT AUSTRANNUS.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

logia. Post Petrum, in Virodunensi Cathedra sederunt, Austrannus, Herilandus, Hildinus, Atto. Mortuus est Petrus hoc anno, qui post natum Christum numeratur octingentesimus decimus-tertius. Obiit Atto Kalendis Januarii, quæ pertinebant vel ad annum Redemptoris octingentesimum sexagesimum-nonum in eorum opinione qui principium anni ducunt à Paschali Solemnitate, vel ad annum Redemptoris octogentesimum septuagesimum in opinione cùm coætaneorum Auctorum qui ordiuntur annum à die Natali Domini, tum recentiorum qui annum ab iisdem Kalendis Januarii nobiscum auspicantur. In Episcoporum Virodunensium Catalogis à morte Petri ad Attonis usque obitum, id est, ab hoc anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio ad annum Redemptoris vel octingentesimum sexagesimum-nonum vel octingentesimum septuagesimum certa non occurrit epôcha. De anno, quo Petrus obiit, actum suprà. De morte Attonis sic Bertharius. *Intentio ejus & labor ejus nimius in hoc exstitit, ut ista Ecclesia exaltaretur & pace frueretur, quod & fecit diebus vitæ Lotharii Junioris. Illo verò mortuo in mense Augusto, iste etiam obiit Kalendis Januarii.* Vivebat tum Bertharius, ideóque potiorem sibi conciliat auctoritatem, laudato enim Hildino, priusquàm Attonis, qui proximè successit, aggrediatur Gesta, transitionem hanc præmittit. *Deinceps quod oculis vidi liberiùs valeo litteris exequi.* Junior autem Lotharius, ut Annalistæ, Fuldensis, Bertinianus, & Metensis, cum Reginone testantur, anno Redemptoris octingentesimo sexagesimo-nono vitam terminavit. Atto igitur, qui, teste Berthario, *fuit in Episcopatu per annos viginti & tres*, Episcopatum anno Redemptoris octingentesimo quadragesimo-sexto suscepit Lothario tunc Imperatore; & Hildinus decessor, qui teste eodem Auctore *fuit in Episcopatu per viginti-quatuor annos*, sedere cœpit anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, imperante tum Ludovico Pio. Restant à Petri morte ad Hildini Pontificatum anni duntaxat novem, quos in duos Episcopatus Austranni videlicet & Herilandi sic distinguimus, ut Austranno quinque, quatuor Herilando tribuamus. Super Austranni quinquennio nobiscum conveniunt Bertharius & Hugo jam citati. Tota difficultas in Herilandi quadriennio consistit. Herilandus, si vulgato Berthario fides est, *fuit in Episcopatu per viginti-quatuor annos*, in Hugonis autem Chronico mortuus fertur *expletis in Episcopatu annis septem*. Inter utrumque Scriptorem hoc loco discrepantia reperitur annorum septemdecim. Hugoni quia procul ab illa remotus est ætate, minùs fidendum. Vulgati verò Bertharii stare non potest opinio, quia Herilandus, si quatuor ac viginti sedit annos, Episcopatum iniit anno Christi septingentesimo nonagesimo octavo, & Austrannus ejus decessor ad Episcopales Infulas assumptus est anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio. Quod à vero quàm sit alienum docet antecedentium Episcoporum Chronologia, Petri potissimùm, qui post subactam à Carolo Longobardiam gessit Episcopatum *per viginti-quinque annos*, & Austrannum nactus est proximum successorem. Irrepsit igitur mendum in editionem Bertharii, nec commodiùs faciliúsve tolli potest, quàm si *post quatuor annos sui Episcopatûs* non autem *post viginti-quatuor annos*, ut edita ferunt exemplaria, mortuus asseratur Herilandus. Hac adhibitâ correctione, quinquennium Austranni numerabimus ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio quo Petrus obiit, ad annum Redemptoris octingentesimum duodevicesimum quo Pontificatum Herilandus administrare cœpit. Agemus [a] infrà de veteribus Episcopalium promotionum formulis ab ætate Clodovei Magni, qui primus è Francorum Regibus Christianam Religionem suscepit, ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum, quo Ludovicus Pius edidit apud Attiniacum Capitulare, cujus secundum Capitulum inscribitur *de Episcopis eligendis*. Ne quid autem ab ævi Carolini moribus & usu remotum in textibus suprà citatis occurrere videatur, electionem

[a] Ad an. 822.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

electionem [illegible] sic factam arbitrare. Vacante Virodunensi Episcopatu, Virodunenses, sive, ut Hugo distinctiùs loquitur, *Clerus & populus*, unanimi consensu Haistrannum Episcopum sibi dari petierunt à Carolo, qui postulationem sibi gratissimam lubentissimè ratam habuit. Berthárius paulò inferiùs de H[illegible] promotione similia hic scribit. *Defuncto isto, nempe Herilando, ab [illegible] pars Clero & plebe ad Ludovicum Imperatorem, & petierunt sibi dari Hild[illegible] de Alemannia virum bonum & sanctum.* Porrò, cùm Austrannus Epis[illegible]opales Infulas accepit, provinciæ Trevirensis seu Belgicæ primæ status is [illegible] erat. Amalharius Trevirensem Archiepiscopatum gerebat, habebátque [illegible] Coepiscopum Adalmarum; vacabat Episcopatus Metensis; Ecclesiæ Tu[illegible]lensi præerat Unanimicus. Austrannus igitur ab Amalhario Metropolita [illegible] consecratus est, assistentibus Adalmaro & Unanimico. Paulò pòst in Ori[illegible]tem profectus est Amalharius, cóque jam iter aggresso vitam clausit [illegible] Unanimicus Tullensis Episcopus, ut infrà probabimus ex Flodoardo.

Interum [illegible] Carolus Imperator, cùm adhuc Aquisgrani degeret, consilium de cogendis Synodis habuit, Chronographus enim Moissiacensis, quem suprà citavim[illegible], suam narrationem sic persequitur. *Hoc anno sedit Piissimus Karolus Imp[illegible]rator apud Aquis Palatium, & habuit ibi consilium magnum cum Francis, & [illegible] decrevit quatuor Synodos fieri, id est, ad Moguntiam civitatem unam, alter[illegible]m in Remis, tertiam Turonis, quartam Arelato civitate. Mandavitque, ut qui[illegible]dquid in unamquamque Synodum definissent, ad Placitum constituti Imperatoris [illegible] annunciassent; quod ita factum est.* Omittit hic Chronographus Synodum Ca[illegible]bilonensem, cujus non tantùm mentio fit apud alios Auctores, sed & Ca[illegible]nones, ut aliarum quatuor ab eodem Chronographo nominatarum, à var[illegible]s Conciliorum Collectoribus per ordinem recitantur. Habitæ sunt hæ Synodi per æstatem, Arelatensis *sub die* v *Idus Maias*, Remensis mediante [illegible]ense *Maio*, Moguntina v *Idus Junii*, Turonensis & Cabilonensis licèt exhibe[illegible]ntur absque nota mensis, haud videntur in aliam hujus anni partem rejici[illegible]ndæ. Porrò cùm hæ quinque Synodi celebrabantur, Imperator Aquisgran[illegible] digressus, ut indulgeret venationi, sylvam adiit Arduennam, sed morbo cor[illegible]eptus Aquisgranum statim rediit, ibique mense Septembri generalem Franc[illegible]rum Conventum habuit. Audi Annalistam Laureshamensem. *Pons apud Mogu[illegible]ciacum mense Maio incendio conflagravit. Post quod Imperator, cùm de Arduenna [illegible] venaretur, pedum dolore decubuit, & convalescens Aquisgrani reversus est; ac deinde habito generali Conventu, evocatum ad se apud Aquasgrani filium suum Ludovicum Aquitaniæ Regem excipiens, Coronam illi imposuit, & Imperialis Nominis sibi consortem fecit, Bernhardumque nepotem suum ex Pippino filio Italiæ præfecit, & Regem appellari jussit.* Ex Moissiacensi Chronico edidimus habitum hunc mense Septembri Conventum, in quo Carolus Canones prædictarum Synodorum coram se legi præcepit, & ex iisdem Conciliis Capitulare decerpsit in sex ac viginti distinctum Capitula, deinde Ludovicum filium Imperialis Nominis consortem dixit. *Mandavit*, inquit Chronographus, *ut quidquid in unamquamque Synodum definissent, ad Placitum constituti Imperatoris [illegible]ciassent, quod ita factum est, & in ipso anno mense Septembri [illegible] Karolus fecit Conventum magnum populi apud Aquis Palatium de omni [illegible] Regno vel Imperio suo, & convenerunt Episcopi, Abbates, & Comites, & Senatus Francorum [illegible] ad Imperatorem in Aquis, & ibidem constituit Capitula numero* XXVI* *de causis, quæ erant necessaria Ecclesiæ Dei & Christiano populo. Post hæc habuit consilium cum præfatis Episcopis, & Abbatibus, & Comitibus, & Majoribus natu Francorum, ut constitueret * filium suum Ludovicum Imperatorem.* Hæc rerum gestarum series fuit. Priùs igitur, quàm procedamus ad Conventum habitum mense Septembri, sermo nobis habendus est de quinque Synodis, quæ per æstatem celebratæ sunt. Annalista [illegible]elianus, cui ceteri suffragantur, ad hunc annum sic habet. *Concilia* [illegible] VII.

II. CAROLUS AUG. QUINQUE CURAT CELEBRARI CONCILIA.

* XXVI.

* [illegible]

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

III. ARELATENSE.

jussu ejus, nempe Caroli Augusti, *super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt. Quorum unum Moguntiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillone, quintum Arelati congregatum est.* Spectatâ ratione temporis ordiemur ab Arelatensi, cujus est talis præfatio.

Dum anno XLV Inclyti & Orthodoxi Domini & Principis nostri Caroli Imperatoris, sub die VI Idus Maias, aerâ DCCCLI, unanimitatis nostra conventus in Arelatensium urbe, in Basilica Sancti Stephani Martyris primi adgregatus consisteret, atque unusquisque nostrorum ex more, secundùm ordinationis suæ tempus, in locis debitis resideret, rerum omnium Domino priùs devotissima gratiarum jura persolvimus, pro eo quòd nos & alterna visionis contuitu solari permisit, & alterna pacis osculo confovendo statuit: diffusis cordibus, simulque & vocibus, precum murmora effundentes, ut sicut nos alternorum osculorum impensione lætificos efficit, ita Serenissimum ac Religiosissimum prædictum Dominum nostrum Carolum Imperatorem, cujus jussu fraternitatis nostræ cœtus est adunatus, fidei suæ conservatione stabiliat, prærogatione justitia muniat, pacem ei locupletem reddat, impensione misericordiæ fulciat, virium fortitudine roboret, commissa sibi Regni gubernacula discreto moderamine tenere concedat, ut commissos sibi populos benignè regat, æquè disponat, & jure pietatis modificet. His devotione promptissimâ actis, cœpit unionis nostra numerositas de rebus spiritalibus mutuâ collatione inter se ora diffundere, atque eventum rei expectatione mansuetissimâ præstolari. Igitur cùm hæc attentiùs agerentur, venerabiles Missi Gloriosissimi ac Piissimi Domini nostri, Joannes Arelatensis Ecclesiæ Archiepiscopus necnon & Nebridius Narbonensis Sedis Archiepiscopus, surgentes steterunt in medio Concilii & dixerunt. Sanctissimi & Venerandissimi Sacerdotes, Gloriosus etenim ac Serenissimus Dominus noster, ferventissimi amoris Christi igne succensus, & sanctæ actionis ope perfunctus, utpote verus Christi discipulus & imitator, Ecclesiæ Dei statum vigili instantiâ roborare disponit, sanctis Dei Basilicis sese munificum exhibet, maligoâ contra se observatione agentibus animi liberalitate gratissimâ ac piæ miserationis instantiâ ignoscere consuevit, ut qui in diversis sanctæ vitæ studiis sese exercendo præpollet, atque omnibus Dei Sacerdotibus obsecrans & obtestans, ut Ecclesias, quas regendas susceperunt, piâ prædicatione instruant, moribus sanctis exornent, ac beatæ vitæ exemplis ædificent. Quocirca quoniam pro tot tantisque beneficiis, quæ multimodâ devotione Ecclesiæ Dei vel gentibus prærogare studet, quid illi unanimitas nostra condignè respondeat, invenire non prævalet; id salutari providentiâ, quæ semper est utilis, (immò semper est utile quod veram pertinet ad salutem) decernit atque instituit, ut tam per omnes civitates ac loca, in quibus Sedes Episcoporum esse noscuntur, quàm etiam per eorumdem Episcoporum diœceses, cunctis diebus, quibus idem Dominus noster in hac vita superstes extiterit, pro eo, vel pro cunctis ejus filiis vel filiabus, sacrificiorum Deo libamina dedicentur, pia orationum vota solvantur, ac cum gratiarum actione superno numini commendentur, ut desideria in eis bona quotidie multiplicentur, adversantium conamina virtutis divinæ dexterâ confringantur, indulgentia & gratia eis à sua misericordia conferatur, ut suæ potentiæ defensione protecti, antiqui hostis decipulam evadant, & caritatis munere ac vitæ longævitate pollentes adire mereantur post transitum sidereas mansiones. Qui cùm sequenti die in eadem Ecclesia Sancti ac Beatissimi Stephani Martyris debitis in sedibus locaremur, inter cetera, quæ subteriùs discreto Capitulorum ordine sunt digesta, non aliundè primum cœpimus habere sermonem, quàm de nostra fidei puritate. Et quia initiandis ad beatam vitam hominibus hæc prima semper est via salutis, prævia quoque nostris & institutis pariter & præceptis, quæ per veram credulitatem in omni terrarum Orbe diffusa expandatur, nostra collationis eloquiis prædicetur, prædicata veraciter teneatur, retenta in penetralibus nostri pectoris illibata servetur. In hac Præfatione duo tantùm nominantur Antistites, *Joannes Arelatensis Ecclesiæ Archiepiscopus*, & *Nebridius Narbonensis Sedis Archiepiscopus*, plerisque Nefridius dictus; ceterorum, qui Concilio præsentes adfuerunt, in tota Synodo nulla fit memoria. Porrò, cùm Annalistæ suprà laudati præ-

AN. CH. 813. Caroli Imp. 13. Ludov. R. 33.

dicta quinquagesima Concilia per totam Galliam ab Episcopis celebrata testentur, Episcopos omnes Galliarum vocatos ad illas Synodos arbitrare, totámque Galliam quinquepartitam constitue. Vetus Gallia Narbonensis, ubi Narbo & Arelatum, tunc dividebatur in sex provincias, quarum Metropoles, Narbo, Arelatum, Vienna, Aquæ Sextiæ, Ebredunum, & Darantasia. Convocatos ad Arelatensem Synodum existimamus Præsules illarum provinciarum cum nonnullis ex Hispania citeriore, qui, quoniam in Regno Francorum tunc erant, attribuebantur provinciæ Narbonensi, nec alia nobis occurrit ratio, cur Era, cujus usus peculiaris Hispanis fuit, in præcitata Concilii Præfatione cum anno Regni Caroli componatur, Era videlicet octingentesima quinquagesima-prima cum anno Caroli Regis quadragesimo-quinto. In eadem Præfatione Carolus ejusque liberi Deo commendantur uxo[illegible] nulli mentione factâ, quia post Adelludæ mortem ab anno Redemptor[illegible] octingentesimo undecimo reliquam vitam transegit absque conjuge.

Præfatio[illegible]em sequuntur Canones sex ac viginti; primus est de fide Catholica, ce[illegible]eri pertinent ad Ecclesiasticam disciplinam. IV.

I. Can[illegible] *Secundum Divinas enim Scripturas & doctrinam quam à Sanctis Patribus ac[illegible]epimus, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum unius Deitatis atque substantia [illegible]onfitemur. In personarum diversitate Trinitatem credentes, in Divinitate Unit[illegible]tem prædicantes, nec personas confundimus, nec substantiam separamus. Patr[illegible]m à nullo factum vel genitum dicimus; Filium à Patre non factum sed genit[illegible] adserimus; Spiritum vero Sanctum nec creatum, nec genitum, sed procedente[illegible] ex Patre & Filio profitemur. Ipsum autem Dominum Jesum Christum, Dei [illegible]lium, & creatorem omnium, ex substantia Patris ante secula genitum, descendisse [illegible] ultimo tempore pro redemptione mundi à Patre, qui numquam desiit esse cum P[illegible]tre. Incarnatus est enim ex Spiritu Sancto & Sancta Gloriosa Dei Genitrice M[illegible]aria, & natus ex ipsa solus idem Dominus Jesus Christus, unus de Sancta T[illegible]initate, animam & carnem, perfectum sine peccato suscipiens hominem, manens q[illegible]od erat, assumens quod non erat, æqualis Patri secundum Divinitatem, minor P[illegible]re secundum humanitatem, habens in una persona duarum naturarum proprieta[illegible]m (natura enim in illo duæ, Deus & homo, non enim duo Filii, & Dii duo, sed idem una persona in utraque natura) perferens passionem & mortem pro nostra salute, non in virtute Divinitatis, sed in infirmitate humanitatis. Descendit ad inferos, ut sanctos, qui ibidem tenebantur, erueret; devictóque mortis imperio resurrexit: assumptusque deinde in cœlos, venturus est in finem ad judicium vivorum & mortuorum. Cujus morte & sanguine mundati peccatorum remissionem consecuti sumus, resuscitandi ab eo in die novissimo in ea quâ nunc vivimus carne, & in ea quâ surrexit idem Dominus forma, percepturi ab ipso alii pro justitiæ meritis vitam æternam, alii pro peccatis supplicii æterni sententiam. Hæc est Catholicæ Ecclesiæ fides, hanc confessionem servamus atque tenemus. Quam quisquis firmissimè custodierit, perpetuam salutem habebit. Sancta enim fidei Mysterium nostri confessione pandentes, ad Capitula, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam manifestè errantium corrigendos necessaria sunt, unanimitatis nostræ structura fulcire, & quæ opportuna sunt, discretis Capitulis diffinire oportet.* V.

II. Canon. *Pro Excellentissimo atque Gloriosissimo Domino nostro Carolo Rege, sui liberis ejus, omnes Episcopi, Presbyteri, seu Abbates, & Monachi, in unum quantum [illegible] Litaniarum extremam [illegible] nostra prævalet, Psalmodiam, Missarum solemnia, Officia, [illegible] Omnipotenti Deo devotissimè exolvere decrevimus.* VI. In hoc Canone preces pro Carolo ejusque liberis decernuntur, nequaquam pro uxore, quia non fuit conjux [illegible] ab anno Redemptoris octingentesimo undecimo, quo Adelludam uxorem amisit.

III. Canon. *De Baptismo & Mysterio sanctæ fidei, unusquisque Archiepiscopus suos suffraganeos diligenter studiosèque admoneat, quatenus per studium sacris imbuti, & de Mysterio sanctæ fidei & de Sacramento Baptismatis unus-* VII.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

quisque illorum in propria Parrochia perfectè studioséque Presbyteros & univer- sum populum docere & instruere non negligat, quia ignurantia mater cunctorum est errorum, & maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes enim legere Sanctas Scripturas admonet Paulus Apostolus dicens ad Timotheum. [Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ.] Sciant igitur Sacerdotes Scripturas Sanctas & Canones, ut omne opus eorum in prædicatione & doctrina consistat, atque ædificent cunctos tam fidei scientiâ quàm operum disciplinâ.

VIII. IV. Canon. *Ut laici Presbyteros absque judicio proprii Episcopi non ejiciant de Ecclesiis, nec alios immittere præsumant, quia quandu Presbyteri ab Episcopis in Parrochiis ordinantur, necesse est, ut ab ipsis Episcopis diligenter instructi Ecclesias sibi deputatas accipiant, ne per ignurantiam, quod absit, etiam in ipsis divinis Sacramentis offendant, quia à Sanctis Patribus institutum est, ut quando ad Concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium vel Baptismum celebrent.*

IX. V. Canon. *Ut laici omnino à Presbyteris non audeant munera exigere propter commendationem Ecclesiæ, quia propter cupiditatem plerumque à laicis talibus Presbyteris Ecclesiæ dantur, qui ad peragendum Sacerdotale officium sunt indigni.*

X. VI. Canon. *Providendum necesse est unicuique Episcopo, qualiter Canonici vivere debeant, necnon & Monachi, ut secundum ordinem Canonicum vel Regularem vivere studeant, ut ait Apostolus. [Unusquisque in qua vocatione vocatus est in ea permaneat.]*

XI. VII. Canon. *Ut in Monasteria puellarum non nisi probata vita & ætatis provecti viri ad quascumque earum necessitates vel ministrationes permittantur intrare: ad faciendas verò Missas qui ingressi fuerint, statim exacto ministerio regredi festinabunt. Aliàs autem nec Clericus nec Monachus juvenis ad puellarum Congregationem habebit accessum, nisi aut paterna aut germana necessitudo probetur admittere.*

XII. VIII. Canon. *Ut nun ampliùs suscipiantur in Monasterio Canonicorum atque Monachorum seu etiam puellarum, nisi quantùm ratio permittit, & in eodem Monasterio absque necessariarum rerum penuria degere possunt.*

XIII. IX. Canon. *Ut unusquisque de propriis laboribus decimas, & primitias Deo offerat, sicut scriptum est. [Decimas & primitias tuas non tardabis offerre Domino Deo tuo.]*

XIV. X. Canon. *Providimus enim pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi, ut non solùm in civitatibus, sed etiam in omnibus Parrochiis, Presbyteri ad populum verbum faciant, & ut benè vivere studeant, & populo sibi commissu prædicare non negligant.*

XV. XI. Canon. *De incestis conjunctionibus, sicut à Sanctis Patribus institutum est, nihil prorsus veniæ reservamus, nisi cùm adulterium separatione sanaverint. Incestos verò, nullu conjugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est, hos esse censemus. Si quis relictam fratris, quæ penè priùs soror extiterat, carnali conjunctione violaverit; si quis fratris germanam uxorem acceperit; si quis novercam duxerit; si quis consobrinæ suæ se societ; si quis relictæ vel filiæ avunculi misceatur, aut patris filiæ vel privignæ suæ concubitu polluatur: vel si quid est hujusmodi, quod & hîc adnotare lungum est, & in exitii barathrum negligentem quemlibet immergit.*

XVI XII. Canon. *De pacis bono atque concordia, ut ab omnibus omnino indisrupta teneatur, inter Episcopos & Comites, inter Clericus & Monachos, & omnem populum Christianum, ut Beatus Apostolus docuit, dicens. [Sectamini castitatem & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum.] Et idcircò quicquid illud est, quod nos ad vera pacis studium & caritatis perfectionem provocat, totis viribus sectandum est: quicquid nos ab illa disjungit, ut venenum mortiferum à nobis cavendum est.*

XVII. XIII. Canon. *Ut Comites & Judices, seu reliquus populus, obedientes sint Episcopo, & invicem consentiant ad justitias faciendas, & munera pro judicio*

AN. CH. 813.
CAROLI IMP. 13.
LUDOV. R. 33.

non recipiant, nec falsos testes, ne per hoc pervertant judicia justorum, quia scriptum est. [Justitia elevat gentem, injustitia verò miseros facit populos.] Et Psalmista. [Beati qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam in omni tempore.]

XIV. Canon. Ut unusquisque tempore famis aut cujuslibet necessitatis, ad se pertinentes pro viribus suis gubernare studeat, quia scriptum est. [Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.] Et iterum. [Date & dabitur vobis; dimittite & dimittetur vobis.] XVIII.

XV. Canon. Ut pondera vel mensuræ ubique æqualia sint & justa, sicut scriptum est. [Æquum pondus, æquum modium, & æquum sextarium.] Et iterum. [Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud Deum.] XIX.

XVI. Canon. Ne in Dominicis diebus publica mercata, neque causationes disceptationesque exerceantur, & penitus à rurali & servili opere cesseretur, hìs solummodo peractis, quæ ad Dei cultum & servitium pertinere noscuntur. XX.

XVII. Canon. Ut unusquisque Episcopus semel in anno circumeat Parrochiam suam. Noverint sibi curam populorum & pauperum in protegendis ac defendendis impositam. Ideoque dum conspiciunt Judices ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos Sacerdotali admonitione redarguant, & si contempserint emendari, eorum insolentia Regis auribus intimetur, ut quos Sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, Regalis potestas ab improbitate coerceat. XXI.

XVIII. Canon. Ut Presbyteri sub sigillo custodiant Chrisma, & nulli sub prætextu medicinæ vel cujuslibet rei donare præsumant. Genus enim Sacramenti est, & non ab aliis nisi à Sacerdotibus contingi debet. Quòd si fecerint, honore priventur. XXII.

XIX. Canon. Ut parentes filios suos, & patrini eos, quos de fonte lavacri suscipiunt, erudire summoperè studeant; illi, quia eos genuerunt, & eis à Domino dati sunt; isti quia pro eis fidejussores existunt. XXIII.

XX. Canon. Ut Ecclesiæ antiquitus constituta nec decimis nec aliâ ullâ possessione priventur. XXIV.

XXI. Canon. Ut de sepeliendis in Basilicis mortuis illa constitutio servetur, quæ ab antiquis Patribus constituta est. XXV.

XXII. Canon. Ut placita publica & secularia, neque in atriis Basilicarum, neque in ipsis Basilicis fiant, dicente Domino. [Domus mea Domus orationis vocabitur.] XXVI.

XXIII. Canon. Ne Comites, vel Vicarii, seu Judices, vel Centenarii, sub mala occasione vel ingenio res pauperum emant, nec per vim tollant, aut quolibet argumento subripiant: sed si cui aliquid possessionum emendum aut vendendum est, id in publico coram Comite & Judicibus & nobilibus civitatis facere debebit. XXVII.

XXIV. Canon. Ut unusquisque Episcopus in sua Parrochia Presbyteros vel Diacones diligenter inquirat, & fugitivos omnes Clericos ad loca sua redire jubeat, & propriis Episcopis aut Rectoribus quærentibus reddat. XXVIII.

XXV. Canon. Ut si quis beneficium de rebus Ecclesiæ habet ad tecta ejusdem Ecclesiæ restauranda, vel ad ipsas Ecclesias ædificandas omnino adjuvet. XXIX.

XXVI. Canon. Ut qui publico crimine convicti sunt, rei publicè judicentur, & publicam pœnitentiam agant secundum Canones. XXX.

Canonibus Arelatensis Concilii suprà descriptis additur hic epilogus. XXXI. Hæc igitur, inquiunt Patres, sub brevitate, quæ emendatione digna perspeximus, quàm brevissimè adnotavimus, & Domino Imperatori præsentanda decrevimus, præsentes ejus Clementiam, ut si quid hic minus est, ejus prudentiâ suppleatur; si quid secus quàm se ratio habet, ejus judicio emendetur; si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio divinâ opitulante Clementiâ perficiatur.

Ex his Canonibus, sex inserti sunt Capitularibus, quintus, duodecimus, decimus-tertius, & decimus-septimus Additioni tertiæ, decimus-nonus & vicesimus-primus libro secundo, ut patet ex Capitulis Additionis tertiæ & vicesimo-tertio tribúsque proximè sequentibus, & ex duobus ultimis libri secundi. XXXII.

AN. CH. 813. Medio eodem mense Maio celebratum est secundum Concilium Remense, cujus extant Canones quatuor & quadraginta, Vulfario tunc Archiepiscopo, ut docet hæc ipsius Synodi Præfatio. *Hic est ordo Capitulorum*

CARO L. I IMP. 13. LUDOV. R. 33. *breviter adnotatus, qua anno Dominicæ Incarnationis* DCCCXIII *notata sunt in Conventu Metropolitanæ Sedis Remensis Ecclesiæ à Domino Carolo Piissimo Cæsare, more priscorum Imperatorum, congregata, ordinante Vulfario ejusdem*

XXXIII. REMENSE. *Sanctæ Sedis Archiepiscopo, & ceteris quamplurimis Patribus & fratribus in eodem Conventu divinâ largiente Clementiâ residentibus. Primò omnium mediante mense Maio, Deo inspirante, ab eisdem Venerabilibus Patribus institutum est secundùm consuetudinem jejunium triduanum: quatenus ipsa miserante ea, quæ ad laudem & gloriam sui sancti Nominis, & ad mercedem præfati Gloriosissimi Principis nostri, seu correctionem totius Christianitatis Imperii, in eo consideranda vel statuenda erant, eo cooperante, secundùm suam magnam misericordiam piissimâ voluntate ordinari mererentur.* Ut Arelatense Concilium, de quo suprà, convocatum est ex provinciis Galliæ Narbonensis, id est, ex Narbonensi, Arelatensi, Viennensi, Aquensi, Ebredunensi, & Darantasiensi, sic & Remense congregatum est ex provinciis Galliæ Belgicæ, id est, ex Trevirensi & Remensi. Tunc Archiepiscopus Trevirensis erat Amalharius, Remensis Vulfarius. Hic autem in Præfatione Synodi solus nominatur, quia procul à Galliis aberat Amalharius itinere Constantinopolim suscepto, ideóque Concilium Remis potiùs quàm Treviris habitum videtur. Extant hujus Synodi Capitula quatuor & quadraginta, è quibus decimum-septimum, decimum-nonum, vicesimum-quintum, tricesimum-quartum, & tricesimum-septimum, eadem sunt cum duodevicesimo-quatuórque subsequentibus Additionis tertiæ, quæ libris Capitularium subjecta reperitur.

XXXIV. *Capitulum primum est de fidei ratione, ut unusquisque juxta intellectum suæ capacitatis, Domino largiente, disceret & intelligeret, atque operibus pleniter observaret.*

XXXV. Secundum Capitulum. *Ut Orationem, quam Dominus noster Jesus Christus discipulos suos orare docuit, verbis discerent, & sensu benè intelligerent, quia illam ignorare nulli Christiano licet.*

XXXVI. Tertium Capitulum. *Ut quicumque ad gradus Ecclesiasticos condignè ascendere voluerit, unusquisque intelligeret qualiter secundùm possibilitatem intellectûs sui in eo gradu, ubi constitutus est, Deo militare, & seipsum valeret custodire.*

XXXVII. Quartum Capitulum. *Ut ea quæ scripta sunt superiùs, unusquisque secundùm à Deo sibi collatum gradum operibus perficere valeret, residentibus cunctis lecta sunt epistolæ Pauli, qualiter Subdiaconi ministerium est eundem Apostolum legere, ut officium sibi commissum implere rectiùs potuisset.*

XXXVIII. Quintum Capitulum. *Lectum est Evangelium, ut Diaconi etiam instruerentur, qualiter Christo, cujus funguntur officio, condignè valerent ministrare.*

XXXIX. Sextum Capitulum. *Missarum ibi discussa est ratio, ut Presbyteri minùs anteà scientes intelligerent, qualiter Missarum solemnia deinceps digniùs celebrare deberent.* Huic Remensi Capitulo Gratianus de consecratione, distinctione

[a] Cap. 44. primâ [a], longè plura tribuit, quæ spectant ad materiam, ex qua calix cum patena fieri debeat. Sic enim habet. *Item in Concilio Rhemensi, cap. 6. Ut calix Domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat. Et infrà. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum calicem habeat. De ære aut orichalco non fiat calix, quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum provocat. Nullus autem in ligneo aut vitreo calice præsumat Missam cantare.* Cæsar Baronius septimo Idus Augusti, cùm exponit elogium *Sancti Donati Episcopi & Martyris, qui inter cetera virtutis opera, ut scribit Beatus Gregorius Papa, fractum à paganis calicem Sanctum orando instauravit*, illum calicem vitreum extitisse probat ex actis Sancti Donati, subditque vitreum calicem olim usui fuisse in sacris ministeriis, deinde præcitato Gratiani capitulo nixus usum hujusce modi calicis in Rhemensi Concilio sub Carolo Magno prohibitum sic

AN. CH. 813.
CAROLI IMP. 13.
LUDOV. R. 31.

asserit. *In Concilio autem Rhemensi, quod temporibus Caroli Magni est celebratum, calix vitreus vetitus est, idque laudabiliter, ob periculum, quod immineret materia fragili. De his habes can. ut calix, de consecrat. distinct. 1.* Dolemus à Baronio non fuisse consultum Remense Capitulum, in quo certe nihil eorum reperisset, quæ memorantur apud Gratianum. Ut autem hic Baronium, sic & Baronius fefellit Lectorum, cujus etiam gravior evasit error, quia Remense Concilium, quod Baronius *temporibus Caroli Magni celebratum* decrevit, post biennium ab obitu ejusdem Caroli, sive in annum Redemptoris octingentesimum decimum-sextum sic rejecit. *Anno 816 in Concilio Remensi statuitur, ne deinceps calice vitreo inter celebrandum quisquam utatur. Vide Martyrol. Rom. 7. Aug. & Baronii Notas.* Nullius igitur auctoritatis hoc loco videntur Gratianus ejúsque asseclæ.

Septimum Capitulum. *Baptisterii & Catechumenorum ventilata est ratio, ut Sacerdotes plenius intelligerent, qualiter condignis ordinibus efficerent Christianum.* XL.

Octavum Capitulum. *Lecti sunt Sancti Canones, ut quisque Canonicam legem vitámque suam minimè ignoraret, quod omnimodis non expedit, sicut in Decretali legitur Innocentii.* XLI.

Nonum Capitulum. *Lecta est Regula Sancti Benedicti, ut ad memoriam reduceretur Abbatibus minus scientibus, si qui fortè adfuerint, qualiter & se & suos secundùm eandem Regulam custodire valerent atque gubernare.* XLII.

Decimum Capitulum. *Lectæ sunt sententiæ libri Pastoralis Beati Gregorii, ut Pastores Ecclesiæ intelligerent, quomodo ipsi vivere & qualiter sibi subjectos deberent admonere, quoniam, teste eodem Beato Gregorio, aliter admonendi sunt Prælati, atque aliter subditi.* XLIII.

Undecimum Capitulum. *Diversorum ibi sententiæ relatæ sunt Patrum, ut audientes in omnibus, quæ supra inserta leguntur, tam prælati, quàm subditi, in Dei laudibus roborati, de his quæ audierant, fructum boni operis contenderent reddere.* XLIV.

Duodecimum Capitulum. *Omnibus his actis, ventilata est ratio pœnitentiæ, ut Sacerdotes certiùs intelligerent, quomodo confessiones recipere, & pœnitentiam secundùm Canonicam institutionem pœnitentibus deberent indicare.* XLV.

Decimum-tertium Capitulum. *Ventilata est ratio principalium vitiorum, ut unusquisque diversitatem illorum sciret, & ab illis, Domino auxiliante, se intelligeret custodire & aliis prædicare.* XLVI.

Decimum-quartum Capitulum. *Ut Episcopi diligentiùs operam dent, lectioni divinæ incumbant, id est, Canonicis libris & opusculis Patrum, & verbum Dei omnibus prædicent.* XLVII.

Decimum-quintum Capitulum. *Ut Episcopi Sermones & Homilias Sanctorum Patrum [illegible], prout omnes intelligere possint, secundùm proprietatem linguæ prædicent.* XLVIII.

Decimum-sextum Capitulum. *Ut Episcopi & Presbyteri examinent, qualiter confitentibus peccata dijudicent, & tempus pœnitentiæ constituant.* XLIX.

Decimum-septimum Capitulum. *Ut Episcopi & Abbates ante se joca turpia [illegible] permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & [illegible] personet, & sumant cibum cum benedictione & laude Domini [illegible] Apostolum. [Sive manducatis, sive bibitis, omnia in laudem Dei facite.* L.

Decimum-octavum Capitulum. *Episcopi & Dei ministri non debent comessationibus & vinolentiis nimiis incumbere, sed considerent sententiam Domini [illegible] Attendite ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate.] Moderatè cibum & necessarium potum sumant, ut juxta Apostolum sobrii sint, parati ad servitium Domini.* LI.

Decimum-nonum Capitulum. *Ut Episcopi & Judices judicia discernant, [illegible] quædam judicanda modo, quædam Dei judicio reservanda. Scriptum est.* LII.

AN. CH. ejus Reges & Sacerdotes. Baptizatorum itaque capita Chrismate liniuntur, ut in
812. Regno & Sacerdotio Ecclesiæ delibuti, & Christiani nominis prærogativam acci-
CAROL. I piant, & ejus membra, qui eos redemit, & eorum caput est, effici valeant. Jesse
IMP. 12. de eadem capitis unctione sic scribit. Baptizato facit Presbyter signum Crucis de
LUDOV. Chrismate cum pollice in verticem capitis. Sicut enim in Baptismo peccatorum re-
R. 32. missio datur, ita per unctionem sanctificatio Spiritus adhibetur. Nam & in ve-
teri Testamento Sacerdotes & Reges ungebantur, sicut Aaron à Moyse unctus est & David à Samuele. In capite ungitur, quia ex ipso omnes sensus procedunt, & ipse sensus capit. Nam mulier super caput Jesu unguentum fudit nardi pistici, ut fidem Ecclesiæ & gentium ostenderet per unctos chrismate salutis.

LXXXIII. ET VELAMINE. Duodecimò, Carolus quærit, cur mystico tegitur velamine. Ad hoc Amalharius capitulo duodevicesimo. Tegitur posteà linteo, & hoc de veteri Testamento assumptum est: sic enim scriptum est in Exodo. Filios quoque illius, scilicet Aaron, applicabis & indues tunicis lineis, tingésque balthéo, Aaron scilicet ac liberos ejus, & impones eis mitras. Jam perceptâ gratiâ sacri Baptismatis, non reconfidat viribus suis, sed semper deprecetur, ut protectus sit cælesti auxilio, protectionem Domini præclaram volumus intelligere per linteum quo caput tegitur. Et Theodulfus capitulo decimo-sexto. Quia Redemptor noster Rex est...... & Sacerdos,...... decentissimum est, ut Sancta ejus Ecclesia, quæ utique corpus ejus est, & Regnum sit & Sacerdotium, & nos in ea regenerati, qui ejus membra sumus, Reges sumus & Sacerdotes; Reges, ut & contra diabolum viriliter dimicemus, & administrationem vitæ nostra admirabili dispensatione gubernemus; & Sacerdotes, ut in Templo Dei sancto, quod sumus nos, altare fidei ædificantes, bonorum operum ei hostias pacificas offeramus...... Capita itaque eorum, qui regenerantur ex aqua & Spiritu Sancto, mystico velamine teguntur...... ut hoc velamine & diadema Regium & Sacerdotalis capitis velamentum significetur. Et quia per caput mens plerumque in sacro eloquio accipi solet juxta illud, [respicite & levate capita vestra,] mens renatorum & Regiæ dignitatis ornamenta & Sacerdotalis veritatis habeat tegumentum, ut & contra vitia Sacerdotali velamine muniatur, & virtutum gemmis spiritaliter exornetur, & unctione sacrosancti Chrismatis liniatur. &c. Jesse de eodem velamine capitis hæc habet. Pannus ornatus super caput baptizati ponitur. Sæpè enim nomine capitis mens solet intelligi; unde & in Apocalypsi circumamicti vestimentis albis in capitibus suis coronas aureas habere dicuntur, id est, bonis operibus induti perenni memoriâ mentis gaudia superna quærant. Jam tunc equus albus effectus, & sessor super illum habens arcum, id est, Ecclesia, quæ super nivem gratiâ Baptismi dealbata est, Dominus præsidet, vexillum Crucis habens.

LXXXIV. DE PERCEPTIONE EUCHARISTIÆ. Denique Carolus quærit, cur Corpore & Sanguine Dominico confirmatur. Ad hanc interrogationem sic Amalharius capitulo vicesimo. Confirmatur posteà Corpore & Sanguine Domini, ut sciat per talia Mysteria diabolum expulsum ab ejus corde, ac Christum inhabitare; itaut confidenter dicamus illis. [Omnes, qui in Christo baptizati estis, Christum induistis.] Et Theodulfus capitulo duodevicesimo, sic. Morem accipiendæ Eucharistiæ à Domino traditum Ecclesia tenet, ut cùm ex aqua & Spiritu Sancto quis renascitur, Corpore Domini pascatur, & Sanguine ejus potetur, ut in Corpore Christi trajecto, & ille in Christo maneat, & Christus in eo, ut istius cibi fortitudine roboratus, exemplo Heliæ veniat usque ad montem Dei, Christum videlicet, qui est mons domûs Domini præparatus in vertice montium, & ejus dono ad æternæ beatitudinis gloriam peraccedat, ubi satietur in bonis desiderium ejus, &c. Jesse quoque, sic. Novissimè autem Corpore & Sanguine Christi confirmatur infans, ut ejus possit esse membrum, qui pro eo passus est & resurrexit, ipso Domino attestante, qui dixit. [Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo, quia caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.] Unde, &c.

LXXXV. Ut Carolus in suis interrogationibus, sic Amalharius & Theodulfus in responsionibus ad illas interrogationes nullam omnino mentionem fecerunt

mersionis in aqua, m. Fortè Carolus ab hac abstinuit quæstione, quia sciebat duplicem observari mersionis ritum absque ullo Catholicæ fidei dispendio, cùm alii unam, alii tres in Baptismate mersiones usurparent, utrique verò rationem suæ consuetudinis redderent teste Gregorio Magno a, cujus hic est super ea materia textus ad Leandrum Metropolitam Hispalensem. *De trina verò mersione Baptismatis, nil respondere verius potest, quàm quod ipsi sensistis, quia in fide nihil officit Sanctæ Ecclesiæ consuetudo diversa. Nos autem, quod tertiò mergimus, triduanæ sepulturæ Sacramenta signamus, ut dum tertiò infans ab aquis educitur, resurrectio triduani temporis exprimatur. Quod si quis fortè etiam pro summæ Trinitatis veneratione æstimet fieri, neque ad hoc aliquid obsistit, baptizando semel in aquis mergere. quia dum in tribus personis una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in Baptismate in aquam vel ter vel semel immergere, quando & in tribus mersionibus personarum Trinitas, & in una potest Divinitatis singularitas designari.* Jesse, licèt Carolus mersionis non meminerit, de trina mersione sic loquitur. *Abrenunciatis operibus diaboli, & mysterio credulitatis accepto, mergitur infans in aqua, & baptizatur. Baptismum Græcè, Latinè tinctio interpretatur. Sub Trinitatis enim designatione fit, id est, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti, dicente Domino ad Apostolos. [Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.] Convenienti ergo ratione sub trina mersione homo ad imaginem revocatur sanctæ Trinitatis, qui ad eandem Deo cooperante in principio est creatus, & benè qui lapsus est in mortem tertio gradu delicti, id est, consensu, sermone* [illegible] *à lavacro receptus recuperetur ad vitam.* Similia repetit in recapitulatione, de qua nos infrà. Trinam autem mersionem ex ritu commendat Romano, sic enim habet Ordo Romanus in Sabbato Sancto. *Acceptis infantibus à parentibus vel patrinis eorum, baptizant eos sub trina mersione, tantum* [illegible] *Sanctam Trinitatem semel invocantes, ita dicendo. Et ego baptizo te in nomine Patris. Et mergit semel. Et Filii. Et mergit iterum. Et Spiritûs Sancti. Et mergit tertiò.* In fine prædictæ recapitulationis, Ecclesiæ Romanæ ritibus adductis [illegible] ultimum se testatur his verbis. *Sequamur pro Baptismate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritatem.*

Carolus [illegible] illas interrogationes [illegible] in suis interrogationibus & Amalharius in responsionibus ad Confirmationis [illegible] nullam quoque mentionem faciunt de Sacramento [illegible] de quo Theodulfus & Jesse loquuntur distinctissimè. Caro[illegible] causam ex diversa quoque locorum consuetudine, quæ in fide [illegible] petendam suspicamur. Theodulfus autem capite decimo-septi[illegible] *Presbyteris baptizatos Chrismate ungere licet, Spiritum verò Sanctum per manûs impositionem tradere non licet. Antiquus iste mos ab Apostolis* [illegible] *traditus ...... Hoc autem solis Pontificibus deberi, ut vel signent, vel* [illegible] *Spiritum tradant, non solùm consuetudo Ecclesiastica demonstrat, verùm* [illegible] *Actuum Apostolorum, quæ asserit Petrum & Joannem esse directos, qui* [illegible] *baptizatis traderent Spiritum Sanctum. Nam Presbyteris, sive absentibus sive* [illegible] *Episcopis, baptizare & baptizatos Chrismate ungere licet, sed quod* [illegible] *Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod* [illegible] *debetur Episcopis, cùm tradunt Spiritum Paraclitum.* &c. Item Jesse, sic. [illegible] *confirmet eum Episcopus in fronte de Chrismate. Ideòque manûs impositione* [illegible] *benedictionem advocatus invitetur Spiritus Sanctus super eos de*[illegible] *exemplum Apostolorum. Cum audissent, inquit, discipuli, qui Hierosolymis erant, quia recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad illos Petrum & Joannem. Qui cùm venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum Sanctum. Nondum enim in quenquam illorum supervenerat, sed baptizati tantùm erant in nomine Domini nostri Jesu Christi, tunc imponebant manus super eos, & accipiebant Spiritum Sanctum. Sciendum est, quòd Philippus, qui Samariæ evangelizavit, unus de septem fuerit, si enim Apostolus esset, ipse manum imponere potuisset, ut acciperent Spiritum Sanctum, hoc enim solùm Pontificibus debetur. Nam*

AN. CH. 812.

CAROLI IMP. 12. LUDOV. I R. 32.

CUR ABSTINET A QUÆSTIONE DE MERSIONE IN AQUAM.

a Lib. 1. ep. 41.

LXXXVI. CUR NON LOQUITUR DE SACRAMENTO CONFIRMATIONIS.

AN. CH. 812. CAROLI IMP. 12. LUDOV. R. 32.

Presbyteri cùm baptizant, Chrismate baptizatos unguere licet, sed si ab Episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis Episcopis debetur, quo tradant Spiritum Paraclitum baptizatis. Postquàm enim ascendit Dominus de aqua, vidit cælos apertos, & Spiritum Sanctum tanquam columba descendit super eum.

LXXXVII. BAPTISMUS NON ITERANDUS.

Baptismum non iterari sic etiam docet Theodulfus capitulo decimo-tertio. *Nullatenus Baptismi Mysterium perfici potest, nisi sub invocatione Sanctæ Trinitatis, quia & Dominus ad Apostolos dixit.* [*Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti.*] ...... *Idcircò autem Baptismus non iteratur, quia & Christus non ampliùs quam semel moritur. Peccata enim, quæ post Baptismum committuntur, pœnitentia lacrymis, eleemosynis, & ceteris bonorum operum exhibitionibus, non Baptismatis iteratione delentur.* &c.

LXXXVIII. Opus suum Theodulfus hac clausit apostrophe, quam Sirmondus ex Codicibus, Virodunensi, Divionensi, & Vaticano publicavit. *Ecce, Vir Venerabilis, quod prudenter jussisti, humiliter implevi, deprecans Sanctitatem vestram, ut cùm de his interrogationibus altiores responsiones inveneritis, illis adhibitis istas non rejiciatis, dummodo Apostolicâ auctoritate omnia sint probanda, & quæ bona sunt retinenda.* Utrum Magnus Senonensis Archiepiscopus in brevi libello, quem Carolo Imperatori, cujus jussu calamo manum admoverat, *de Mysterio Baptismatis* inscripsit, usus sit opere Theodulfi, nos latet. Nondum enim in lucem prodiit libellus ille, cujus exemplar manuscriptum penes eundem Sirmondum fuit, ut ipsemet in notis ad opuscula prælaudati Theodulfi testatus est.

LXXXIX. Jesse suam epistolam insigni clausit recapitulatione, quam Baptisterii traditionem dixit. *Primò paganus posteà Catechumenus fit. Accedens ad Baptismum renuntiat maligno spiritui, & omnibus damnosis ejus pompis. Exorcizatur, id est, conjuratur malignus spiritus, ut exeat, & excedat, dans locum Deo vero. Accepit Catechumenus salem, ut putrida & fluxa ejus peccata sapientia sale divino munere mundentur. Deinde Symboli Apostolici traditur ei fides, ut vacua domus, & à prisco habitatore derelicta, fide ornetur, & præparetur habitatio Dei. Tunc fiunt scrutinia, ut experiretur sæpiùs quàm firmiter post renunciationem satanæ sacra verba data fidei radicitus corde defixerint. Tanguntur & nares, ut quandiu spiritum naribus trahat, in fide accepta perduret. Pectus quoque eodem perungitur oleo in sanctæ Crucis signo, ut diabolo claudatur ingressus. Signantur & scapula, & undique muniuntur; item in pectoris & scapulæ unctione signatur fidei firmitas & operum bonorum perseverantia; & in nomine Sanctæ Trinitatis trinâ submersione baptizatus, & rectè homo, qui ad imaginem Sanctæ Trinitatis conditus est, per invocationem ejusdem Sanctæ Trinitatis ad eandem renovetur imaginem, & qui tertio peccati gradu, id est operatione, cecidit in mortem (cecidit homo per cogitationem, delectationem, & operationem) tertiò elevatus de fonte per gratiam resurgat ad vitam. Tunc albis induitur vestimentis, propter gaudium regenerationis, castitatem vitæ, & Angelici splendoris decorem. Tunc sacro Chrismate caput perungitur, & mystico tegitur velamine, ut intelligat diadema Regni & Sacerdotii dignitatem portare juxta Apostolum.* [*Vos estis genus Regale, offerentes vosmetipsos Deo vivo, hostiam sanctam & Deo placentem.*] *Sic Corpore & Sanguine Dominico confirmatur, ut illius sit membrum, qui pro eo passus est & resurrexit. Novissimè per impositionem manûs à Summo Sacerdote septiformis gratiæ Spiritum accepit, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis qui fuit in Baptismo per gratiam vita donatus æterna. Videtis quàm fideliter seu rationabiliter & prudenter hæc omnia nobis tradita sunt observanda.*

XC. CAROLUS EDIT DUO CAPITULARIA.

Cum epistola Jessæi publicatum est à Cordesio Capitulare admonitionis ad Presbyteros, at imperfectum, desinit enim in nono Capitulo nec integro.

XCI. *Primò omnium admonendi sunt de rectitudine fidei suæ, ut eam & ipsi teneant & intelligant, & sibi subjectis populis vivo sermone annuntient. Et unus-*

quisque eos quos habet in suo ministerio cognoscat, sive viros, sive feminas, ut noverit singulorum confessiones & conversationem, quia pro omnibus redditurus est rationem Deo.

XCII. Secundò, ut ipsi Sacerdotes talem ostendant suam conversationem subjectis sibi populis quæ imitabilis sit, videlicet, sicut Apostolus dixit, in castitate, in sobrietate, ut non deserviant gulæ, & cupiditati hujus seculi, ut, quod alios monent, observare in semetipsis ostendant, ut caveant se ab omni avaritia & cupiditate, quia multi diu noctúque laborant, ut adquirant temporalia, videlicet mancipia, vineam, & annonam cum usura, à qua & Deus prohibet, & omnis Scriptura Divina, & Sancti Canones, necnon mulierum declinent consortium, & secum habitare non permittant, ut auctoritas est Canonica.

XCIII. Tertiò, ut Orationem Dominicam, id est, Pater noster, & Credo in Deum Omnipotentem, sibi subjectis insinuet, & sibi reddi faciat tam viros & feminas, quámque & pueros, id est, ut Orationem Dominicam & Symbolum, tam à viris & feminis quàm & à pueris curet edisci.

XCIV. Quartò, & ipsi Presbyteri à comessationibus & potationibus, ut Apostolus monet, se subtrahant. Nam quidam illorum cum quibusdam vicinis suis...... usque ad mediam noctem & eo ampliùs cum ipsis bibendo morantur; & qui religiosi & sancti esse videntur, non quidem tunc ibi manent, sed tamen saturati vel ebrii revertuntur ad Ecclesiam suam, & neque in die neque in nocte officium Deo in Ecclesia sibi credita persolvunt, nonnulli verò in eodem loco, ubi ad convivium pergunt, dormiunt.

XCV. Quintò, [illegible] ipsi Presbyteri tales scolarios habeant, id est, ita nutritos & instructos, ut si [illegible] fortè eis contingat non posse occurrere tempore competenti ad Ecclesiam suam [illegible] officii gratiâ persolvendi, id est, Tertiam, Sextam, Nonam, & Vesperas, ipsi S[illegible]olarii & signum in tempore suo pulsent, & officium honestè Deo persolvant.

XCVI. Sextò, ut [illegible] diligenter vestiatis post ordinationem uniuscujusque Presbyteri, quantùm quisque [illegible] profecerit in suo ministerio, quia qui ante ordinationem pauperes fuerunt, post [illegible]dinationem verò de rebus, cum debuerant Ecclesiis servire, emunt sibi alodia [illegible], & mancipia, & ceteras facultates, & neque in sua lectione aliquid profe[illegible]cerunt, neque libros congregaverunt, aut ea, quæ pertinent ad cultum Relig[illegible]onis, augmentaverunt, sed semper conviviis, & contentionibus, & rapinâ vo[illegible]t.

XCVII. Septim[illegible], ut domesticos suos, id est, eos qui cum ipsis sunt in sua mansione, sive scolarios, & [illegible]sive alios servientes, diligentissime prævidere studeant ab omnibus vitiis, & [illegible] maximè de ebrietatibus, & luxuria, & variis immunditiis, nam sicut dicit Apo[illegible]olus, qui domesticorum suorum curam negligit, aliorum non prodesse poterit con[illegible]versationi.

XCVIII. Octavo [illegible], ut hospitales sint, quia multi, qui sciunt hospitem supervenire ad Ecclesiam suam [illegible]rum, fugiunt, sed quod Apostolus jubet & cetera Scriptura Divina suitarò, [illegible] è contrario fugiunt, & pauperibus subvenire metuunt.

XCIX. [illegible] jubet Apostolus omnibus fidelibus, ut sermo eorum in gratia sit semper [illegible]dictus, id est, ut ea loquatur Christianus quæ Religioni conveniunt, unde [illegible] mentem condire possit, & à putredine peccatorum emundare...... Reli[illegible] cùm apud Joannem Cordesium, tum in schedis Jacobi Sir[illegible] Stephanus Baluzius consuluit.

C. [illegible]one Lothariana, quam Vitus Amerpachius ex Codice Teg[illegible] [illegible]blicavit, extat Capitulare tredecim in Capitula distinctum, [illegible] anno vel postero promulgatum putamus, cùm Carolus [illegible] quos in Regni consortium adsciverat, solum superstitem habe[illegible]cum, de quo locutus videtur Capitulo nono, ubi de Vassis Re[illegible] statuit, aut ad nos aut ad filium nostrum caput teneant. Integrum [illegible] describemus, & difficiliora Capitula notis Amerpachianis illus-

AN. CH. 812. Primum Capitulum. *De ordinatione Ecclesiastica, & restauratione Ecclesiarum Dei, omnes generaliter habeant bonam providentiam.*

CI. Secundum Capitulum. *Ut pacem & concordiam habeant ad invicem fideles nostri.*

CII.

CIII. Tertium Capitulum. *Quomodo marcha nostra sit ordinata, & quæ per se fecerunt confiniales nostri specialiter istis præteritis annis.* Amerpachius hoc loco repetendum, *providentiam habeant*, aut aliquid simile subintelligendum rectè monet.

CIV. Quartum Capitulum. *De Placito condicto ad marcham, necesse est, ut omnimodis ex omni parte, sicut ordinatum fuerit, unusquisque conveniat.*

CV. Quintum Capitulum. *De illis hominibus non recipiendis à Marchionibus nostris, qui Seniores suos fugiunt pro damnáque eis facta habent.* Sic habet Codex Teghernseensis. Legit Amerpachius, *pro damnisque facta*, sicque legendum censet, ut sit sensus, *& quòd fugiunt, putant se lædere suos Superiores, aut fugiunt dolosè*, nec dissimulat accusativum in casum in Collectione Lothariana præpositioni *pro* sæpè additum inveniri. Quapropter Baluzius *pro damna* sic optimè retinet, *qui Seniores suos fugiunt pro damna quæ eis facta habent*, id est, pro damnis quæ Seniores eis fecerunt.

CVI. Sextum Capitulum. *De pravis Judicibus, Advocatis, Vicedominis, Vicariis, Centenariis, vel reliquis Actoribus malevolis non habendis.* In Codice Teghernseensi legitur *Auctoribus*, Amerpachius reposuit *Actoribus*. Hanc emendationem Busæus & Baluzius jam probarunt. Apud Lindenbrogium in formula Cessionis à die præsente ad Ecclesiam, id est in formula quæ numero decima-sexta est inter formulas solemnes apud istum Collectorem, laudantur *Auctores Ecclesiarum*, sed ut idem Lindenbrogius in suo Glossario testatur, *alibi hi ipsi Actores vocantur.*

CVII. Septimum Capitulum. *De liberorum hominum possibilitate, ut juxta qualitatem proprietatis* seu facultatum suarum *exercitare* seu militare vel exercitum juvare *debeant.*

CVIII. Octavum Capitulum. *Ut nullus consentiat suis hominibus ad malefaciendum infra patriam, de eo* (id est, ideò) *quòd dicunt se non posse habere homines ad marcham defendendam, si eos benè distringunt.*

CIX. Nonum Capitulum. *De Vassis Regalibus, ut honorem habeant & per se, aut ad nos, aut ad filium nostrum caput teneant.* Ita Codex Teghernseensis. At cùm Vassi Regales per se honorem habeant, & ab alio tamen teneant, Amerpachius ita legit, *honorem habeant per se, & aut ad nos, aut ad filium nostrum caput teneant.*

CX. Decimum Capitulum. *De obsidibus, quòd benè non custodiunt, & ab eis fugiunt.* In hoc Capitulo Carolus eos, quibus cura custodiendorum obsidum demandata est, acriter redarguit, quòd ipsos obsides adeò negligenter custodiunt, ut iidem obsides ab eis aufugiant.

CXI. Undecimum Capitulum. *De illis, qui necessitatem potiuntur, ut meliorem habeant consolationem ad eorum*, id est, ad suam, *justitiam.*

CXII. Duodecimum Capitulum. *Ut per Placita non fiant banniti homines, excepto si aliqua proclamatio super aliquem venerit, aut certè si Scabinus aut Judex non fuerit, & pro hoc condemnati illi pauperiores non fiant.*

CXIII. Decimum-tertium. *Ut Haribannum aut aliquid collectum pro exercitali causa Comites de liberis hominibus recipere aut requirere non præsumant, excepto si de Palatio nostro aut filii nostri Missus veniat, qui illum haribannum requirat.* Hoc Capitulum reperitur in lege Longobardorum, libro tertio, titulo sexto [a], & à nobis jam descriptum fuit Tomo superiore [b]. In illa Lege textus non habet *collectum*, sed *conjectum*, nec intelligitur de alio Caroli filio quàm de Pippino Longobardiæ Rege jam constituto. Capitulare verò, de quo nunc agimus, nihil omnino complectitur, quod ad Longobardiam speciatim pertineat. Quapropter non Longobardiæ modò sed universæ Franciæ

[a] Cap. 1.
[b] Ad an. 781. n. 104.

praescriptum videtur, atque ad ea recipiendum tempora, quibus solus è tribus filiis, quos Carolus Reges dixerat, supererat Ludovicus, alioquin Carolus non filii sui in singulari sed filiorum suorum in plurali numero meminisset.

AN. CH. 812.

Theodulfus Aurelianensis Episcopus, cujus librum *de ordine Baptismi* cum scriptis Amalharii Metropolitae Treverensis & Jesseï Ambianensis Episcopi suprà consuluimus, Miciacum antiquum in Aurelianensi Dioecesi Monasterium à Benedicto Anianensi reformandum curavit. Quapropter in Monachorum Indensium literis, quas Ardonis lucubrationi subjectas apud Menardum & Bollandum reperies, idem Benedictus suo sub regimine duodecim habet Monasteria, atque in his *Sanctum Maximinum*, seu Coenobium Sancti Maximini, quod & alio nomine Miciacum à loco nuncupatur, ut fusiùs post biennium expositum fuimus.

CXIV. Miciacum Mon. instauratum a Benedicto Anianensi.

ANNUS

AN. CH. 813. Caroli Imp. 13. Ludov. R. 33.

CHRISTI	813.		
CAROLI IMP.	13.		
CAROLI REG.	45.	42.	40.
LUDOVICI REG.	33.	8.	
INDICTIO	6.		

I. CAROLUS, ut praecedentem hyemem, sic & Paschalem Festivitatem [illegible] Moissiacensis Chronographus annum Redemptoris octingentesimum-tertium [illegible] ergo Aquisgrani, primoque vere Legatos [illegible] ad firmandam cum Imperatore Constantinopolitano pacem [illegible] laudatus enim Chronographus annum priorem sic claudit. *[illegible] Imperator eodem anno apud Aquis hyemavit, & ibi celebravit Pascha* [illegible] anno DCCCXIII gesta sic aggreditur. *Hoc anno sedit Piissimus Imperator apud Aquis Palatium.* Et Annalista Loiselianus, cui ceterà [illegible], ad hunc annum sic scribit. DCCCXIII. *Imperator Aquisgrani* [illegible], *& incipiente verni tempore Amalharium Treverensem Episcopum & Abbatem Monasterii Nonantulae propter pacem cum Michaele Imperatore* [illegible] *Constantinopolim misit.* Ceterum Amalharius, antequam itineri [illegible], Austrannum ordinavit Episcopum Virodunensem in locum Petri [illegible] mortui. *Fuit enim Petrus in Episcopatu per viginti-quinque annos*, [illegible] Berearius seu Berearius Presbyter in brevissima testatur Historia Virodunensium Episcoporum, quam Lucas Dacherius Tomo duodecimo sui Spicilegii publicavit. Hanc Chronologiam sic confirmat Hugo Flaviniacensis. [illegible] *est illi, nempe Petro, civitatem ingredi, & Episcopatu potiri* [illegible] *Confirmatione Domini* DCCLXXXVIII, *fuitque per viginti-quinque* [illegible], *ad hunc usque annum* DCCCXIII. *Post mortem illius, inquit*, [illegible] *elegerunt sibi Episcopum de Regis Palatio, Austrannum Cantorem ipsius, strenuum. Superfuit quinque annis.* Hunc Auctorem Hugo Flaviniacensis Abbas sequitur, & Episcopatus, quem Austrannus gessit, initium [illegible] Redemptoris octingentesimum decimum-quintum sic rejicit. [illegible] *mortem elegerunt sibi Clerus & populus Episcopum de Regis Palatio* DCCCXV *Austrannum Cantorem ipsius, virum strenuum. Et hic superfuit* [illegible] *quinque.* Sed aliter instituenda Virodunensium Episcoporum Chrono-

Carolus Legatos mittit Constantinopolim.

Petrus Ep. Virodun. obiit.

Succedit Austrannus.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

logia. Post Petrum, in Virodunensi Cathedra sederunt, Austrannus, Heri-
landus, Hildinus, Atto. Mortuus est Petrus hoc anno, qui post natum
Christum numeratur octingentesimus decimus-tertius. Obiit Atto Kalendis
Januarii, quæ pertinebant vel ad annum Redemptoris octingentesimum se-
xagesimum-nonum in eorum opinione qui principium anni ducunt à Paf-
chali Solemnitate, vel ad annum Redemptoris octogentesimum septuage-
simum in opinione cùm coætaneorum Auctorum qui ordiuntur annum à
die Natali Domini, tum recentiorum qui annum ab iisdem Kalendis Ja-
nuarii nobiscum auspicantur. In Episcoporum Virodunensium Catalogis à
morte Petri ad Attonis usque obitum, id est, ab hoc anno Redemptoris
octingentesimo decimo-tertio ad annum Redemptoris vel octingentesimum
sexagesimum-nonum vel octingentesimum septuagesimum certa non occur-
rit epôcha. De anno, quo Petrus obiit, actum suprà. De morte Attonis sic
Bertharius. *Intentio ejus & labor ejus nimius in hoc exstitit, ut ista Ecclesia*
exaltaretur & pace frueretur, quod & fecit diebus vitæ Lotharii Junioris. Illo
verò mortuo in mense Augusto, iste etiam obiit Kalendis Januarii. Vivebat tum
Bertharius, ideóque potiorem sibi conciliat auctoritatem, laudato enim
Hildino, priusquàm Attonis, qui proximè successit, aggrediatur Gesta,
transitionem hanc præmittit. *Deinceps quod oculis vidi liberiùs valeo litteris*
exequi. Junior autem Lotharius, ut Annalistæ, Fuldensis, Bertinianus, &
Metensis, cum Reginone testantur, anno Redemptoris octingentesimo sexa-
gesimo-nono vitam terminavit. Atto igitur, qui, teste Berthario, *fuit in*
Episcopatu per annos viginti & tres, Episcopatum anno Redemptotis octin-
gentesimo quadragesimo-sexto suscepit Lothario tunc Imperatore; & Hil-
dinus decessor, qui teste eodem Auctore *fuit in Episcopatu per viginti-quatuor*
annos, sedere cœpit anno Redemptotis octingentesimo vicesimo-secundo,
imperante tum Ludovico Pio. Restant à Petri morte ad Hildini Pontifica-
tum anni duntaxat novem, quos in duos Episcopatus Austranni videlicet
& Herilandi sic distinguimus, ut Austranno quinque, quatuor Herilando
tribuamus. Super Austranni quinquennio nobiscum conveniunt Bertharius
& Hugo jam citati. Tota difficultas in Herilandi quadriennio consistit. He-
rilandus, si vulgato Berthario fides est, *fuit in Episcopatu per viginti-quatuor*
annos, in Hugonis autem Chronico mortuus fertur *expletis in Episcopatu*
annis septem. Inter utrumque Scriptorem hoc loco discrepantia reperitur an-
norum septemdecim. Hugoni quia procul ab illa remotus est ætate, minùs
fidendum. Vulgati verò Bertharii stare non potest opinio, quia Herilan-
dus, si quatuor ac viginti sedit annos, Episcopatum iniit anno Christi
septingentesimo nonagesimo octavo, & Austrannus ejus decessor ad
Episcopales Infulas assumptus est anno Christi septingentesimo nonage-
simo-tertio. Quod à vero quàm sit alienum docet antecedentium Episco-
porum Chronologia, Petri potissimùm, qui post subactam à Carolo Lon-
gobardiam gessit Episcopatum *per viginti-quinque annos*, & Austrannum
nactus est proximum successorem. Irrepsit igitur mendum in editionem
Bertharii, nec commodiùs faciliúsve tolli potest, quàm si *post quatuor annos*
sui Episcopatûs non autem *post viginti-quatuor annos*, ut edita ferunt exem-
plaria, mortuus asseratur Herilandus. Hac adhibitâ correctione, quinquen-
nium Austranni numerabimus ab anno Redemptoris octingentesimo deci-
mo-tertio quo Petrus obiit, ad annum Redemptoris octingentesimum duo-
devicesimum quo Pontificatum Herilandus administrare cœpit. Agemus[a]
infrà de veteribus Episcopalium promotionum formulis ab ætate Clodovei
Magni, qui primus è Francorum Regibus Christianam Religionem suscepit,
ad annum usque Redemptotis octingentesimum vicesimum-secundum,
quo Ludovicus Pius edidit apud Attiniacum Capitulare, cujus secundum
Capitulum inscribitur *de Episcopis eligendis*. Ne quid autem ab ævi Caro-
lini moribus & usu remotum in textibus suprà citatis occurrere videatur,
electionem

[a] Ad an. 812.

electionem Austranni sic factam arbitrare. Vacante Virodunensi Episcopatu, Virodunenses, sive, ut Hugo distinctiùs loquitur, *Clerus & populus*, unanimi consensu Austrannum Episcopum sibi dari petierunt à Carolo, qui postulationem sibi gratissimam lubentissimè ratam habuit. Bertharius paulò inferiùs de Hil[illegible] promotione similia sic scribit. *Defuncto isto*, nempe Herilando, *abiit pars Cleri & plebis ad Ludovicum Imperatorem, & petierunt sibi dari Hildinum de Alemannia virum bonum & sanctum.* Porrò, cùm Austrannus Episcopales Infulas accepit, provinciæ Trevirensis seu Belgicæ primæ status is erat. Amalharius Trevirensem Archiepiscopatum gerebat, habebatque Coepiscopum Adalmatum; vacabat Episcopatus Metensis; Ecclesiæ Tullensi præerat Unanimicus. Austrannus igitur ab Amalhario Metropolita consecratus est, assistentibus Adalmato & Unanimico. Paulò pòst in Orientem profectus est Amalharius, eòque jam iter aggresso vitam clausit Unanimicus Tullensis Episcopus, ut infrà probabimus ex Flodoardo.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

II. CAROLUS AUG. QUINQUE CURAT CELEBRARI CONCILIA.

Interim Carolus Imperator, cùm adhuc Aquisgrani degeret, consilium de cogendis Synodis habuit, Chronographus enim Moissiacensis, quem suprà citavimus, suam narrationem sic persequitur. *Hoc anno sedit Piissimus Karolus Imperator apud Aquis Palatium, & habuit ibi consilium magnum cum Francis, & decrevit quatuor Synodos fieri, id est, ad Moguntiam civitatem unam, alteram in Remis, tertiam Turonis, quartam Arelato civitate. Mandavitque, ut quidquid in unaquaque Synodorum definissent, ad Placitum constituti Imperatoris* [illegible] *enunciassent; quod ita factum est.* Omittit hic Chronographus Synodum Ca[illegible]ilonensem, cujus non tantùm mentio fit apud alios Auctores, sed & Ca[illegible]ones, ut aliarum quatuor ab eodem Chronographo nominatarum, à var[illegible]is Conciliorum Collectionibus per ordinem recitantur. Habitæ sunt hæ Synodi per æstatem, Arelatensis *sub die VI Idus Maias*, Remensis *mediante mense Maio*, Moguntina *V Idus Junii*, Turonensis & Cabilonensis licèt exhibe[illegible]ntur absque nota mensis, haud videntur in aliam hujus anni partem rejici[illegible]ndæ. Porrò cùm hæ quinque Synodi celebrabantur, Imperator Aquisgra[illegible] digressus, ut indulgeret venationi, sylvam adiit Arduennam, sed morbo co[illegible]reptus Aquisgranum statim rediit, ibique mense Septembri generalem Franc[illegible]orum Conventum habuit. Audi Annalistam Laureshamensem. *Pons apud Mog[illegible]untiacum mense Maio incendio conflagravit. Post quod Imperator, cùm in Arduenna venaretur, pedum dolore decubuit, & convalescens Aquisgrani reversus est,* [illegible] *ac deinde habito generali Conventu, evocatum ad se apud Aquasgrani filium* [illegible] *Ludovicum Aquitaniæ Regem excipiens, Coronam illi imposuit, &* [illegible] *Nominis sibi consortem fecit. Bernhardumque nepotem suum ex Pip*[illegible] *Italiæ præfecit, & Regem appellari jussit.* Ex Moissiacensi Chronico [illegible] habitum hunc mense Septembri Conventum, in quo Carolus [illegible] prædictarum Synodorum coram se legi præcepit, & ex iisdem [illegible] Capitulare decerpsit in sex ac viginti distinctum Capitula, deinde [illegible] cum filium Imperialis Nominis consortem dixit. *Mandavit*, inquit [illegible]graphus, *ut quidquid in unaquaque Synodorum definissent, ad Placitum* [illegible] *constituti Imperatoris renunciassent, quod ita factum est. & in ipso anno* [illegible] *Septembri jamdictus Karolus fecit Conventum magnum populi apud Aquis* [illegible] *Regno vel Imperio suo, & convenerunt Episcopi, Abbates,* [illegible] *Francorum ad Imperatorem in Aquis, & ibidem constituerunt* [illegible] *XXVI * de causis, quæ erant necessariæ Ecclesiæ Dei & Christ*[illegible] *Post hæc habuit consilium cum præfatis Episcopis, & Abbatibus,* [illegible] *Majoribus natu Francorum, ut constitueret * filium suum Ludovi*[illegible] *& Imperatorem.* Hæc rerum gestarum series fuit. Priùs igitur [illegible] procedamus ad Conventum habitum mense Septembri, sermo nobis est de quinque Synodis, quæ per æstatem celebratæ fuere. Annalista [illegible]ldanus, cui ceteri suffragantur, ad hunc annum sic habet. *Concilia*

* XXVI.

* [illegible]

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33. III. ARELATENSE.

jussu ejus, nempe Caroli Augusti, super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt. Quorum unum Maguntiaci, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Cabillone, quintum Arelati congregatum est. Spectata ratione temporis ordiemur ab Arelatensi II, cujus est talis præfatio.

Dum anno XLV Inclyti & Orthodoxi Domini & Principis nostri Caroli Imperatoris, sub die VI Idus Maias, æra DCCCLI, unanimitatis nostræ conventus in Arelatensium urbe, in Basilica Sancti Stephani Martyris primi adgregatus consisteret, atque unusquisque nostrorum ex more, secundùm ordinationis suæ tempus, in locis debitis resideret, rerum omnium Domino priùs devotissima gratiarum jura persolvimus, pro eo quòd nos & alternæ visionis contuitu solari permisit, & alterna pacis oscula confovendo statuit: diffusis cordibus, simulque & vocibus, precum murmura effundentes, ut sicut nos alternorum osculorum impensione lætificos efficit; ita Serenissimum ac Religiosissimum prædictum Dominum nostrum Carolum Imperatorem, cujus jussu fraternitatis nostræ cœtus est adunatus, fidei suæ conservatione stabiliat, prærogatione justitiæ muniat, pacem ei locupletem reddat, impensione misericordiæ fulciat, virium fortitudine roboret, commissa sibi Regni gubernacula discreto moderamine tenere concedat, ut commissos sibi populos benignè regat, æquè disponat, & jure pietatis modificet. His devotione promptissimâ actis, cœpit unionis nostræ numerositas de rebus spiritalibus mutuâ collatione inter se ora diffundere, atque eventum rei expectatione mansuetissimâ præstolari. Igitur cùm hæc attentiùs agerentur, venerabiles Missi Gloriosissimi ac Piissimi Domini nostri, Joannes Arelatensis Ecclesiæ Archiepiscopus necnon & Nebridius Narbonensis Sedis Archiepiscopus, surgentes steterunt in medio Concilii & dixerunt. Sanctissimi & Venerandissimi Sacerdotes, Gloriosus etenim ac Serenissimus Dominus noster, ferventissimi amoris Christi igne succensus, & sanctæ actionis ope perfunctus, utpote verus Christi discipulus & imitator, Ecclesiæ Dei statum vigili instantiâ roborare disponit, sanctis Dei Basilicis sese munificum exhibet, malignâ contra se observatione agentibus animi liberalitate gratissimâ ac pia miserationis instantiâ ignoscere consuevit, ut qui in diversis sanctæ vitæ studiis sese exercendo præpollet, atque omnibus Dei Sacerdotibus obsecrans & obtestans, ut Ecclesias, quas regendas susceperunt, piâ prædicatione instruant, moribus sanctis exornent, ac beata vita exemplis ædificent. Quocirca quoniam pro tot tantisque beneficiis, quæ multimodâ devotione Ecclesiæ Dei vel gentibus prærogare studet, quid illi unanimitas nostra condignè respondeat, invenire non prævalet; id salutari providentiâ, quæ semper est utilis, (immò semper est utile quod veram pertinet ad salutem) decernit atque instituit, ut tam per omnes civitates ac loca, in quibus Sedes Episcoporum esse noscuntur, quàm etiam per eorumdem Episcoporum diœceses, cunctis diebus, quibus idem Dominus noster in hac vita superstes extiterit, pro eo, vel pro cunctis ejus filiis vel filiabus, sacrificiorum Deo libamina dedicentur, piæ orationum vota solvantur, ac cum gratiarum actione superno numini commendentur, ut desideria in eis bona quotidie multiplicentur, adversantium conamina virtutis divinæ dexterâ confringantur, indulgentia & gratia eis à sua misericordia conferatur, ut sua potentia defensione protecti, antiqui hostis decipulam evadant, & caritatis munere ac vita longævitate pollentes adire mereantur post transitum sidereas mansiones. Qui cùm sequenti die in eadem Ecclesia Sancti ac Beatissimi Stephani Martyris debitis in sedibus locaremur, inter cetera, quæ subteriùs discreto Capitulorum ordine sunt digesta, non aliundè primum cœpimus habere sermonem, quàm de nostra fidei puritate. Et quia initiandia ad beatam vitam hominibus hæc prima semper est via salutis, prævia quoque nostris & institutis pariter & præceptis, quæ per veram credulitatem in omni terrarum Orbe diffusa expandatur, nostræ collationis eloquiis prædicetur, prædicata veraciter teneatur, retenta in penetralibus nostri pectoris illibata servetur. In hac Præfatione duo tantùm nominantur Antistites, Joannes Arelatensis Ecclesiæ Archiepiscopus, & Nebridius Narbonensis Sedis Archiepiscopus, plerisque Nefridius dictus; ceterorum, qui Concilio præsentes adfuerunt, in tota Synodo nulla fit memoria. Porrò, cùm Annalistæ suprà laudati præ-

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

dicta quinque Concilia per totam Galliam ab Episcopis celebrata testentur, Episcopos omnes Galliarum vocatos ad illas Synodos arbitrare, totamque Galliam quinquepartitam constitue. Vetus Gallia Narbonensis, ubi Narbo & Arelatum, tunc dividebatur in sex provincias, quarum Metropoles, Narbo, Arelatum, Vienna, Aquæ Sextiæ, Ebredunum, & Darantasia. Convocatos ad Arelatensem Synodum existimamus Præsules illarum provinciarum cum nonnullis ex Hispania citeriore, qui, quoniam in Regno Francorum tunc erant, attribuebantur provinciæ Narbonensi, nec alia nobis occurrit ratio, cur Era, cujus usus peculiaris Hispanis fuit, in præcitata Concilii Præfatione cum anno Regni Caroli componatur, Era videlicet octingentesima quinquagesima-prima cum anno Caroli Regis quadragesimo-quinto. In eadem Præfatione Carolus ejusque liberi Deo commendantur uxoris nulla mentione facta, quia post Adelluidæ mortem ab anno Redemptoris octingentesimo undecimo reliquam vitam transegit absque conjuge.

Præfationem sequuntur Canones sex ac viginti; primus est de fide Catholica, ceteri pertinent ad Ecclesiasticam disciplinam. IV.

I. Canon. *Secundum Divinas enim Scripturas & doctrinam quam à Sanctis Patribus accepimus, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum unius Deitatis atque substantiæ confitemur. In personarum diversitate Trinitatem credentes, in Divinitate Unitatem prædicantes, nec personas confundimus, nec substantiam separamus. Patrem à nullo factum vel genitum dicimus; Filium à Patre non factum sed genitum adserimus; Spiritum vero Sanctum nec creatum, nec genitum, sed procedentem ex Patre & Filio profitemur. Ipsum autem Dominum Jesum Christum Dei Filium, & creatorem omnium, ex substantia Patris ante secula genitum, descendisse* [illegible] *ultimo tempore pro redemptione mundi à Patre, qui numquam desiit esse cum Patre. Incarnatus est enim ex Spiritu Sancto & Sancta Gloriosa Dei Genitrice Maria, & natus ex ipsa solus idem Dominus Jesus Christus, unus de Sancta Trinitate, animam & carnem, perfectum sine peccato suscipiens hominem, manens quod erat, assumens quod non erat, æqualis Patri secundum Divinitatem, minor Patre secundum humanitatem, habens in una persona duarum naturarum proprietatem (natura enim in illo duæ, Deus & homo, non enim duo Filii, & Dii duo, sed idem una persona in utraque natura) perferens passionem & mortem pro nostra salute, non in virtute Divinitatis, sed in infirmitate humanitatis. Descendit ad inferos, ut sanctos, qui ibidem tenebantur, erueret; devictaque mortis imperio resurrexit, assumptus deinde in cælos, venturus est in finem ad judicium vivorum & mortuorum. Cujus morte & sanguine mundati peccatorum remissionem consecuti sumus, resuscitandi ab eo in die novissimo in ea qua nunc vivimus carne, & in ea qua surrexit idem Dominus forma, percepturi ab ipso alii pro justitiæ meritis vitam æternam, alii pro peccatis supplicii æterni sententiam. Hæc est Catholicæ Ecclesiæ fides, hanc confessionem servamus atque tenemus. Quam quisquis firmissimè custodierit, perpetuam salutem habebit. Sancta enim fidei Mysterio in vestri confessione pandentes, ad Capitula, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam* [illegible] *male errantium componendus necessaria sunt, unanimitatis nostræ articulis* [illegible] *referre, & quæ opportuna sunt, discretis Capitulis distinguere oportet.* V.

II. Canon. *Pro Excellentissimo atque Gloriosissimo Domino nostro Carolo Rege, & liberis ejus, omnes Episcopi, Presbyteri, seu Abbates, & Monachi, in omnium* [illegible] *quantum extremitas nostra prævalet, Psalmodiam, Missarum solemnia, & sacrorum Officia, Omnipotenti Deo devotissimè exsolvere decrevimus.* VI.

In II. Canon preces pro Carolo ejusque liberis decernuntur, nequaquam pro [illegible] a non fuit conjugatus ab anno Redemptoris octingentesimo undecimo, quo Adelluidam uxorem amisit.

III. Canon. *De Baptismo & Mysterio sanctæ fidei, unusquisque Archiepiscopus suffraganeos diligenter studioséque admoneat, quatenus per studium sacrum* [illegible] *& de Mysterio sanctæ fidei & de Sacramento Baptismatis* [illegible] VII.

[illegible] *VII.*

AN. CH. 813. CARO L. I IMP. 13. LUDOV. R. 33.

quisque illorum in propria Parrochia perfectè studioséque Presbyteros & univer-
sum populum docere & instruere non negligat, quia ignorantia mater cunctorum
est errorum, & maximè in Sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in
populis susceperunt. Sacerdotes enim legere Sanctas Scripturas admonet Paulus
Apostolus dicens ad Timotheum. [Attende lectioni, exhortationi, doctrinæ.] Sciant
igitur Sacerdotes Scripturas Sanctas & Canones, ut omne opus eorum in prædica-
tione & doctrina consistat, atque ædificent cunctos tam fidei scientiâ quam operum
disciplinâ.

VIII. IV. Canon. *Ut laici Presbyteros absque judicio proprii Episcopi non ejiciant de Ecclesiis, nec alios immittere præsumant, quia quando Presbyteri ab Episcopis in Parrochiis ordinantur, necesse est, ut ab ipsis Episcopis diligenter instructi Ecclesias sibi deputatas accipiant, ne per ignorantiam, quod absit, etiam in ipsis divinis Sacramentis offendant, quia à Sanctis Patribus institutum est, ut quando ad Concilium venerint, rationem Episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium vel Baptismum celebrent.*

IX. V. Canon. *Ut laici omnino à Presbyteris non audeant munera exigere propter commendationem Ecclesiæ, quia propter cupiditatem plerumque à laicis talibus Presbyteris Ecclesiæ dantur, qui ad peragendum Sacerdotale officium sunt indigni.*

X. VI. Canon. *Providendum necesse est unicuique Episcopo, qualiter Canonici vivere debeant, necnon & Monachi, ut secundum ordinem Canonicum vel Regularem vivere studeant, ut ait Apostolus. [Unusquisque in qua vocatione vocatus est in ea permaneat.]*

XI. VII. Canon. *Ut in Monasteria puellarum non nisi probata vita & ætatis provecta viri ad quascumque earum necessitates vel ministrationes permittantur intrare: ad faciendas verò Missas qui ingressi fuerint, statim exacto ministerio regredi festinabunt. Aliàs autem nec Clericus nec Monachus juvenis ad puellarum Congregationem habebit accessum, nisi aut paterna aut germana necessitudo probetur admittere.*

XII. VIII. Canon. *Ut non ampliùs suscipiantur in Monasterio Canonicorum atque Monachorum seu etiam puellarum, nisi quantùm ratio permittit, & in eodem Monasterio absque necessariarum rerum penuria degere possunt.*

XIII. IX. Canon. *Ut unusquisque de propriis laboribus decimas, & primitias Deo offerat, sicut scriptum est. [Decimas & primitias tuas non tardabis offerre Domino Deo tuo.]*

XIV. X. Canon. *Providimus enim pro ædificatione omnium Ecclesiarum, & pro utilitate totius populi, ut non solùm in civitatibus, sed etiam in omnibus Parrochiis, Presbyteri ad populum verbum faciant, & ut benè vivere studeant, & populo sibi commisso prædicare non negligant.*

XV. XI. Canon. *De incestis conjunctionibus, sicut à Sanctis Patribus institutum est, nihil prorsus veniæ reservamus, nisi cùm adulterium separatione sanaverint. Incestos verò, nullo conjugii nomine deputandos, quos etiam designare funestum est, hos esse censemus. Si quis relictam fratris, quæ penè priùs soror extiterat, carnali conjunctione violaverit; si quis fratris germanam uxorem acceperit; si quis novercam duxerit; si quis consobrinæ suæ se societ; si quis relictæ vel filiæ avunculi misceatur, aut patris filiæ vel privignæ suæ concubitu polluatur: vel si quid est hujusmodi, quod & hic adnotare longum est, & in exitii barathrum negligentem quemlibet immergit.*

XVI XII. Canon. *De pacis bono atque concordia, ut ab omnibus omnino indisrupta teneatur, inter Episcopos & Comites, inter Clericos & Monachos, & omnem populum Christianum, ut Beatus Apostolus docuit, dicens. [Sectamini castitatem & sanctimoniam sine qua nemo videbit Deum.] Et idcircò quicquid illud est, quod nos ad vera pacis studium & caritatis perfectionem provocat, totis viribus sectandum est: quicquid nos ab illa disjungit, ut venenum mortiferum à nobis cavendum est.*

XVII. XIII. Canon. *Ut Comites & Judices, seu reliquus populus, obedientes sint Episcopo, & invicem consentiant ad justitias faciendas, & munera pro judicio*

non recipiant, nec falsos testes, ne per hoc pervertant judicia justorum, quia scriptum est. [Justitia elevat gentem, injustitia verò miseros facit populos] Et Psalmista. [Beati qui custodiunt judicium, & faciunt justitiam in omni tempore.]

XIV. Canon. Ut unusquisque tempore suo ante cujuslibet necessitatis, ad se pertinentes per urbibus suis gubernare studeat, quia scriptum est. [Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.] Et iterum. [Date & dabitur vobis; dimittite & dimittetur vobis.] XVIII.

XV. Canon. Ut pondera vel mensuræ ubique æqualia sint & justa, sicut scriptum est. [... æquus modius, & æquus sextarius.] Et iterum. [Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile est apud Deum.] XIX.

XVI. Canon. Ut in Dominicis diebus publica mercata, neque causationes disceptationésque exerceantur, & penitus à rurali & servili opere cessetur, hic solummodo peracta, quæ ad Dei cultum & servitium pertinere noscuntur. XX.

XVII. Canon. Ut unusquisque Episcopus semel in anno circumeat Parrochiam suam. Noverint sibi curam populorum & pauperum in protegendo ac defendendo impositam. Ideoque dum conspiciunt Judices ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos Sacerdotali admonitione redarguant, & si contempserint emendari, eorum insolentia Regis auribus intimetur, ut quos Sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, Regalis potestas ab improbitate coerceat. XXI.

XVIII. Canon. Ut Presbyteri sub sigillo custodiant Chrisma, & nulli sub prætextu medicinæ vel cujuslibet rei donare præsumant. Genus enim Sacramenti est, & non ab aliis nisi à Sacerdotibus contingi debet. Quòd si fecerint, honore priventur. XXII.

XIX. Canon. Ut parentes filios suos, & patrini eos, quos de fonte lavacri suscipiunt, erudire summoperè studeant: illi; quia eos genuerunt, & eis à Domino dati sunt; isti quia pro eis fidejussores existunt. XXIII.

XX. Canon. Ut Ecclesia antiquitus constituta nec decimis nec aliâ ullâ possessione priventur. XXIV.

XXI. Canon. Ut de sepeliendis in Basilicis mortuis illa constitutio servetur, quæ ab antiquis Patribus constituta est. XXV.

XXII. Canon. Ut placita publica & secularia, neque in atriis Basilicarum neque in ipsis Basilicis fiant, dicente Domino. [Domus mea Domus orationis vocabitur.] XXVI.

XXIII. Canon. Ne Comites, vel Vicarii, seu Judices, vel Centenarii, sub malo occasione vel ingenio res pauperum emant, nec per vim tollant, aut quolibet argumento subripiant: sed si cui aliquid possessionum emendum aut vendendum fuerit, id publico coram Comite & Judicibus & nobilibus civitatis fieri debebit. XXVII.

XXIV. Canon. Ut unusquisque Episcopus in sua Parrochia Presbyteros vel Diaconos diligenter inquirat, & fugitivos omnes Clericos ad loca sua redire jubeat, & propriis Episcopis aut Rectoribus quærentibus reddat. XXVIII.

XXV. Canon. Ut si quis beneficium de rebus Ecclesiæ habet ad tecta ejusdem Ecclesiæ restauranda, vel ad ipsas Ecclesias ædificandas omnino adjuvet. XXIX.

XXVI. Canon. Ut qui publico crimine convicti sunt, rei publicè judicentur, & publicam pœnitentiam agant secundum Canones. XXX.

Canonibus Arelatensis Concilii suprà descriptis additur hic epilogus. [illegible], inquiunt Patres, sub brevitate, quæ emendatione digna perspeximus, [illegible] adnotavimus, & Domino Imperatori præsentanda decrevimus [illegible] ejus Clementiam, ut si quid hic minus est, ejus prudentiâ suppleatur; [illegible] secus quàm se ratio habet, ejus judicio emendetur; si quid rationabiliter [illegible] est, ejus adjutorio divinâ opitulante Clementiâ perficiatur. XXXI.

[illegible] canonibus, sex inserti sunt Capitularibus, quintus, duodecimus, [illegible]-tertius, & decimus-septimus Additioni tertiæ, decimus-nonus & [illegible]-primus libro secundo, ut patet ex Capitulis Additionis tertiæ [illegible]-tertio tribúsque proximè sequentibus, & ex duobus ultimis libri [illegible] XXXII.

asserit. *In Concilio autem Rhemensi, quod temporibus Caroli Magni est celebratum, calix vitreus vetitus est, idque laudabiliter, ob periculum, quod imminere materia fragili. De his habes can. ut calix, de consecrat. distinct. 1.* Dolemus à Baronio non fuisse consultum Remense Capitulum, in quo certè nihil eorum reperisset, quæ memorantur apud Gratianum. Ut autem hic Baronium, sic & Baronius fefellit Locrium, cujus etiam gravior evasit error, quia Remense Concilium, quod Baronius *temporibus Caroli Magni celebratum* dixerat, post biennium ab obitu ejusdem Caroli, sive in annum Redemptoris octingentesimum decimum-sextum sic rejecit. *Anno 816 in Concilio Remensi statuitur, ne deinceps calice vitreo inter celebrandum quisquam utatur. Vide Martyrol. Rom. 7. Aug. & Baronii Notas.* Nullius igitur auctoritatis hoc loco videntur Gratianus ejúsque asseclæ.

Septimum Capitulum. *Baptisterii & Catechumenorum ventilata est ratio, ut Sacerdotes plenius intelligerent, qualiter condignis ordinibus efficerent Christianum.* XL.

Octavum Capitulum. *Lecti sunt Sancti Canones, ut quisque Canonicus legem vitámque suam minimè ignoraret, quod omnimodis non expedit, sicut in Decretali legitur Innocentii.* XLI.

Nonum Capitulum. *Lecta est Regula Sancti Benedicti, ut ad memoriam reducerentur Abbatibus minus scientibus, si qui fortè adfuerint, qualiter & se & suos secundùm eandem Regulam custodire valerent atque gubernare.* XLII.

Decimum Capitulum. *Lecta sunt sententiæ libri Pastoralis Beati Gregorii, ut Pastores Ecclesiæ intelligerent, quomodo ipsi vivere & qualiter sibi subjectos deberent admonere, quoniam, teste eodem Beato Gregorio, aliter admonendi sunt Prælati, atque aliter subditi.* XLIII.

Undecimum Capitulum. *Diversorum ibi sententiæ relatæ sunt Patrum, ut audientes in omnibus, quæ supra insertis leguntur, tam prælati, quàm subditi, in Dei laudibus roborati, de his quæ audierant, fructum boni operis contenderent reddere.* XLIV.

Duodecimum Capitulum. *Omnibus his actis, ventilata est ratio pœnitentiæ, ut Sacerdotes certius intelligerent, quomodo confessiones recipere, & pœnitentiam secundùm Canonicam institutionem pœnitentibus deberent indicare.* XLV.

Decimum-tertium Capitulum. *Ventilata est ratio principalium vitiorum, ut unusquisque [illegible] diversitatem illorum sciret, & ab illis, Domino auxiliante, se intelligeret [illegible] cavere & aliis prædicare.* XLVI.

Decimum-quartum Capitulum. *Ut Episcopi diligentius operam dent, lectioni [illegible] incumbant, id est, Canonicis libris, & opusculis Patrum, & verbum Dei [illegible] prædicent.* XLVII.

Decimum-quintum Capitulum. *Ut Episcopi Sermones & Homilias Sanctorum Patrum, prout omnes intelligere possint, secundùm proprietatem linguæ [illegible] studeant.* XLVIII.

Decimum-sextum Capitulum. *Ut Episcopi & Presbyteri examinent, qualiter confitentibus peccata dijudicent, & tempus pœnitentiæ constituant.* XLIX.

Decimum-septimum Capitulum. *Ut Episcopi & Abbates ante se joca turpia [illegible] non permittant, sed pauperes & indigentes secum ad mensam habeant, & lectio divina personet, & sumant cibum cum benedictione & laude Domini [illegible] Apostolum. [Sive manducatis, sive bibitis, omnia in laudem Dei facite.]* L.

Decimum-octavum Capitulum. *Episcopi & Dei ministri non debent conviviis & vinolentiis nimiis incumbere, sed considerent sententiam Domini [Attendite ne graventur corda vestra in crapula & ebrietate.] Moderatè cibum & necessarium potum sumant, ut juxta Apostolum sobrii sint, paratique ad servitium Domini.* LI.

Decimum-nonum Capitulum. *Ut Episcopi & Judices judicia discernant, quia sunt quædam judicanda modò, quædam Dei judicio reservanda. Scriptum est* LII.

AN. CH. *enim.* [*Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illu-*
813. *minabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit*
CAROLI *unicuique à Deo.*] *Et illius memores sitote.* [*In quo enim judicio judicaveritis,*
IMP. 13. *judicabitur de vobis.*]
LUDOV. Vicesimum Capitulum. *Ut Presbyteris de minore titulo ad majorem non li-*
R. 33. *ceat transmigrare.*
Vicesimum-primum Capitulum. *Ut quicumque Presbyter per pretium gra-*
LIII. *dum & Ecclesiam acquisierit deponatur.*
LIV. Vicesimum-secundum Capitulum. *Ut à Sacerdotibus omnis suspicio mulie-*
LV. *rum funditus eradicetur, cum quibus etiam nulla habitatio eis concedatur, præter*
illam qua in Nicæna Synodo permittitur, id est, matrem aut sororem, vel eas tan-
tùm personas, à quibus omnes suspiciones effugiant.
LVI. Vicesimum-tertium Capitulum. *Ut in victu vel vestitu vel conversatione*
Abbatum, qui Monachos habere cernuntur, Dei voluntas & Domini Imperatoris
impleatur.
LVII. Vicesimum-quartum Capitulum. *Ut præpositi & Vicedomini secundùm*
Regulas vel Canones constituantur.
LVIII. Vicesimum-quintum Capitulum. *Ut Monachi & Canonici pariter consilium*
habeant, qualiter Deo militare, animásque eorum meliùs valeant custodire, ne pro-
pter aliquam necessitatem occasionem quærant vagandi, & inter ipsos propter hoc
locus tentandi detur diabolo.
LIX. Vicesimum-sextum Capitulum. *Ut Monachi & Canonici tabernas ad eden-*
dum vel bibendum non ingrediantur, sicut in Conciliis Laodicensi & Africano le-
gitur esse interdictum. Concilium Laodicense statuit Capitulo vicesimo-quar-
to, *quòd non oporteat sacro ministerio deditos à Presbyteris usque ad Diaconos, &*
reliquum Ecclesiasticum ordinem, id est, usque ad Subdiaconos, Lectores, Canto-
res, Exorcistas, & Ostiarios, & ex numero continentium & Monachorum ingredi
tabernas. Et Concilium Africanum, seu potiùs Canonum ex diversis Africæ
Conciliis Collectio, quæ centum ac quinque Canones complectitur, Ca-
none septimo statuit, *ut Clerici edendi vel bibendi causâ tabernas non ingre-*
diantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.
LX. Vicesimum-septimum Capitulum. *Ut in civitatibus & Monasteriis non ma-*
jor numerus servientium Deo mittatur, quàm possibilitas eis ministrandi fuerit.
LXI. Vicesimum-octavum Capitulum. *Ut cupiditatis & avaritia malum nullate-*
nus sectetur, sicut Carthaginiense interdicit Concilium.
LXII. Vicesimum-nonum Capitulum. *Ut Monachi ad placita secularia nullatenus*
vadant.
LXIII. Tricesimum Capitulum. *Ut nemo Sacerdotum, vel Monachorum, negotiis*
illicitis se implicet, quomodo scriptum est. [*Nemo militans Deo implicat se ne-*
gotiis secularibus.]
LXIV. Tricesimum-primum Capitulum. *Ut discretio servanda sit inter pœniten-*
tes, qui publicè & qui absconsè pœnitere debent.
LXV. Tricesimum-secundum Capitulum. *Ut turpia lucra & usuras minimè exer-*
ceant.
LXVI. Tricesimum-tertium Capitulum. *De Monasteriis puellarum considerandum*
est, & Domini Imperatoris misericordia imploranda, ut victum & necessaria à
sibi prælatis consequi possint Sanctimoniales, & vita illarum & castitas secundùm
fragilitatem sexûs diligenter provisa tueatur.
LXVII. Tricesimum-quartum Capitulum. *Ut viduæ non sint in deliciis, sed secun-*
dùm Apostolum sub potestate Episcopi vivant sicut decet.
LXVIII. Tricesimum-quintum Capitulum. *Ut diebus Dominicis secundùm Domini*
Præceptum nulla opera servilia quilibet perficiat, nec ad placita conveniat, nec
etiam Donationes in publico facere præsumat, neque mercata exerceat.
LXIX. Tricesimum-sextum Capitulum. *Ut quicumque, per cupiditatem & ma-*
lum ingenium, aliorum res sibi acquisierint, & pro ipsis rebus Ecclesia illis in pre-
caria

ecclesiæ redddiderint, & in postmodum datoribus displicuerit, pars Ecclesiæ quod suum est habeat, & illi quæ sua sunt absque ulla contradictione recipiant. Post hæc verò, qui hoc malum perpetrati sunt, secundùm modum culpæ pœnitentiam agant, & deinceps res aliorum cupidè & precariter recipere non præsumant, nisi tantùm quod pro sola eleemosyna eas Deo dare voluerint, vel etiam ipsas, quas donant, in nomine suo & filiorum suorum, in precariam recipere voluerint. AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

Tricesimum-septimum Capitulum. Ut si quilibet hominum res Ecclesiæ per mendacia, vel aurala ingenia, in precariam sibi acquirere & habere voluerit, & post facta precaria eadem mendacia ad aures ejusdem Rectoris Ecclesiæ delata fuerint, ipsa Ecclesia res suas, quæ ei mendaciter abstractæ fuerint, pleniter absque ullius contradictione omnimodis recipiat. Ille verò, qui res suas per eadem mendacia propter cupiditatem ipsius precariæ eidem Ecclesiæ tradiderit, similis modo in suam recipiat dominationem. LXX.

Tricesimum-octavum Capitulum. Ut decimæ pleniter dentur. LXXI.

Tricesimum-nonum Capitulum. Ut nullus homo munera pro placito requirat, aut accipere præsumat. LXXII.

Quadragesimum Capitulum. Ut pro Domino Imperatore suaque nobilissima prole orationes & oblationes super hoc, quæ hactenus pro ipsis Deo Omnipotenti oblatæ sunt, augeantur, ut eos suis temporibus in præsenti seculo cum omni felicitate custodiat, & in futuro cum sanctis Angelis suis piâ miseratione gaudentes efficiat. LXXIII.

Quadragesimum-primum Capitulum. Ut Dominus Imperator secundum [illegible] hoc a memoria Domini Pippini misericordiam faciat, ne Solidi, qui in Lege habentur, per quadraginta Denarios discurrant, quoniam propter eos multa perjuria, [illegible]que falsa testimonia reperiuntur. LXXIV.

Quadragesimum-secundum Capitulum. Ut in sua eleemosyna firmiter [illegible] [illegible] libet in suum pergentibus servitium ullatenus prohibere audeat man[illegible] aut aliis quibus necessitas incumbit. LXXV.

Quadragesimum-tertium Capitulum. Ut ejus magnificum cuncto Imperio [illegible] futuris temporibus firmetur Capitulum, sive ab anno XXX, à quo [illegible] haberi possunt, seu etiam ab illo, à quo felicissimum Regnum ejus [illegible] ordium, qualiter omnes lites & jurgia in sua misericordia terminum ha[illegible] sint, quoniam pro talibus multa perjuria multæque dissensiones oriuntur in populo. LXXVI.

Quadragesimum-quartum Capitulum. Ut de falsis testibus ejus simili modo [illegible] firmetur Capitulum, qualiter & hoc quod ille Bononia statuit firmissimum [illegible] & adhuc quærantur, quatenus in sua piissima misericordia, si quæ ne[illegible] augeantur, ne propter eorum falsa testimonia iniquique perjuria, tot [illegible] injuriæ oriantur. Ante biennium [a] Capiculare Bononiense de[illegible] testibus. LXXVII.

[illegible] undecim distinctum Capitulis, in quibus nihil occurrit omnino [illegible] testibus. Synodus igitur Remensis ad peculiare quoddam alludit [illegible], quod Carolus Bononiæ tunc ediderit, vel anno Redemptoris [illegible] tesimo, cùm littus Oceani Gallici perlustraret, ut ad illum annum scribunt Annalistæ.

[a] Ad an. 811. num. 47. & seqq.

[illegible] Gallia Belgica, cùm Comatæ tertia pars esset, quatuor habebat [illegible] poles, Moguntiacum, Coloniam, Trevirim, ac Remos. Postea, [illegible] quidem Belgicæ Germanis Rhenum transgressis cessisset, è qua [illegible] quibus tota Belgica priùs constabat, factæ sunt duæ Ger[illegible] Moguntina videlicet & Coloniensis. Ut autem Remense Conci[illegible] provinciis Belgicis Trevirensi ac Remensi convocatum est, [illegible] Moguntiacense congregatum est è provinciis Germanicis Moguntina, [illegible] necnon è Bojoarica seu Salisburgiensi. Tres enim in ipsa [illegible] præfatione nominantur Archiepiscopi, Hildebaldus, Richolfus, & [illegible] cum Bernhario Episcopo. Hildebaldus Coloniensis est Archiepiscopus, [illegible] Archicapellanus Sacri Palatii, primo loco ponitur. Richolfus [illegible] Moguntiacensi Metropolitanæ præsidet. Arno Metropolitanus est LXXVIII. Mogun. tinum.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

Salisburgiensis præéstque toti Bojoariæ vicinæque Karantaniæ. Bernharius Wormaciensis est Episcopus. Actum sæpiùs de quatuor hisce Præsulibus. Præfatio Synodi talis est. *In nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Gloriosissimo & Christianissimo Imperatori Carolo Augusto, veræ Religionis Rectori ac Defensori Sanctæ Dei Ecclesiæ, unà cum prole sua, ejúsque fidelibus, vita & salus, honor & benedictio, cum victoria sine fine mansura. Almifica Reverentia vestra patefacimus nos humillimi famuli ac Missi vestri, Hildebaldus scilicet Sacri Palatii Archiepiscopus, Richolfus, & Arno Archiepiscopi, seu Bernharius, unà cum reliquis Coepiscopis, atque Abbatibus, & cetero Clero, quia venimus secundùm jussionem vestram in civitatem Maguntiam, ibíque pariter adunati primitus cum Litaniis triduanum celebravimus jejunium, divinam suppliciter postulantes clementiam, quatenus sancta gratia sua Conventum & Actionem ipsius Synodi sibi acceptabilem facere dignaretur, & Christiano populo proficientem ad salutem & vitam perpetuam, vobísque ad æternum honorem & gloriam. Tum verò consedentes in claustro Basilicæ Sancti Albani Martyris Christi, consonâ voce gratias egimus Deo Patri Omnipotenti, quia Sancta Ecclesia sua tam pium ac devotum in servitio Dei concessit habere Rectorem, qui suis temporibus sacra sapientia fontem aperiens, oves Christi indesinenter sanctis reficit alimentis, ac divinis instruit disciplinis, Christianumque populum indefesso labore amplificare conatur, hilaritérque Christi honorat Ecclesias, ac de fauce diri draconis multorum animas studet eripere, & ad sinum sanctæ matris Ecclesiæ revocare, atque ad gaudia paradisi & ad Regna cælestia omnes communiter invitare, sanctâ sapientiâ suâ devotissimóque studio ceteros Reges transcendens. Incipientes igitur in nomine Domini communi consensu & voluntate tractare pariter de statu veræ Religionis, ac de utilitate & profectu Christianæ plebis, convenit nobis, de nostro communi Collegio Clericorum seu laicorum, tres facere turmas, sicut & fecimus. In prima autem turma consederunt Episcopi cum quibusdam Notariis, legentes atque tractantes sanctum Evangelium, necnon Epistolas & Actus Apostolorum. Canones quoque ac diversa Sanctorum Patrum opuscula, Pastoralémque librum Gregorii, cum ceteris sacris dogmatibus, diligenti studio perquirentes, quibus modis statum Ecclesiæ Dei, & Christianæ plebis profectum sanâ doctrinâ & exemplis justitiæ inconvulsum, largiente gratiâ Dei, perficere & conservare potuissent. In alia verò turma consederunt Abbates ac probati Monachi, Regulam Sancti Benedicti legentes, atque tractantes diligenter, qualiter Monachorum vitam in meliorem statum atque augmentum cum Dei gratia perducere potuissent. In tertia denique turma sederunt Comites & Judices in mundanis legibus decertantes, vulgi justitias perquirentes, omniúmque advenientium causas diligenter examinantes, modis, quibus poterant, justitias terminantes. In his itaque omnibus primò decrevimus, unicuique personæ vel sexui congruum honorem impendere, secundùm dictum Beati Petri primi Pastoris Ecclesiæ, ubi ait. [Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorificate. Servi subditi estote in omni timore dominis non tantùm bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Hæc est enim gratia in Christo Jesu Domino nostro.] Hinc Paulus ad Timotheum scripsit dicens. [Attende sibi & doctrinæ, insta in illis. Hoc enim faciens, & teipsum salvum facies & eos qui te audiunt. Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem, juvenes ut fratres, anus ut matres, juvenculas ut sorores in omni castitate.] Insuper etiam congruum nobis esse videbatur, ut Sacerdotes Ecclesiæ Dei jure legitimo & inconvulso honorarentur, de quibus Dominus ait. [Qui vos audit, me audit: & qui vos recipit, me recipit: qui autem me recipit, recipit eum qui me misit.] Et Apostolus ad Hebræos. Obedite, inquit, Præpositis vestris & subjacete eis. Ipsi enim pervigilant, quasi rationem reddituri pro animabus vestris. Nam de reverentia Ecclesiarum dicit Dominus. [Domus mea domus orationis vocabitur cunctis gentibus.] De his tamen omnibus valdè indigemus vestro adjutorio, atque sanâ doctrinâ, quæ & nos jugiter admoneat, atque clementer erudiat, quatenus ea, quæ paucis subter perstrinximus Capitulis, à vestra auctoritate firmentur, si tamen*

[illegible] *sse judicaverit, & quicquid in eis emendatione dignum Imperialis dignitas jubeat emendare, ut ita emendata Christiana plebs ac posteris nostris proficiant ad vitam sempiternam, vobisque inde merces, honor, & laus, permaneat in omnes aeternitates seculi. Amen.* Sequun-[illegible] quinquaginta, quorum nonnullos, ubi commodè ad [illegible] redigemus.

[illegible] Canones sex & quinquaginta [illegible] Primus, secundus, & tertius, sunt de fide Catholica firmiter tenenda, [illegible] de caritate ab omnibus servanda. LXXIX.

Quartus est de Baptismo. *Sacramenta itaque Baptismatis volumus, ut sicut* [illegible] *vestra fuit admonitio, ita concorditer atque uniformiter in singulis Parrochiis secundum Romanum ordinem inter nos celebrentur, jugiterque conserventur,* [illegible] *Capitulis. In Decretis Leonis Papae* [illegible] *Capitulo XI. duo tempora, id est, Pascha & Pentecoste, sub duobus* [illegible] *à Romano Pontifice legitima praefixa sunt. Item Capitulo XII. non* [illegible] *licentia, quâ in Baptismo* [illegible] *temporibus periclitantibus sub*[illegible]. *Et Siricius. Si in qualibet necessitate quis fuerit sacri undâ Baptismatis* [illegible] *volumus celeritate succurri.* In hunc Canonem Patres alludunt ad antiquissimam Decretorum Collectionem, in qua illa Decretorum Papae Leonis I, numero XLIX, repraesentantur; XI hic, quod hic tantùm tempora, id est, Pascha & Pentecoste, ad baptizandum à Romano Pontificibus praefixa sunt; XII sic, quòd omni tempore hi, qui necessitate mortis urgentur, debeant baptizari. Alludunt & ad scripta Siricii Papae, qui capitulo secundo suarum ad Himerium literarum sic habet; *his, quibus in qualibet necessitate opus fuerit sacri undâ baptismatis, omni volumus celeritate succurri.* LXXX.

Quintus. *Ut pax & concordia sit atque unanimitas in populo Christiano, quia unum Deum patrem habemus in caelis, & unam matrem Ecclesiam, unam fidem, unum Baptisma. Ideo in una pace & unanimitate concorditer vivere debemus, si ad unam & veram hereditatem Regni caelestis cupimus pervenire, quia non est dissensionis Deus sed pacis, ut ipse ait. [Item pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.]* LXXXI.

Sextus. *Propter istius itaque pacis concordiam conservandam, placuit nobis de orphanis & pauperibus, qui debite vel indebitè dicuntur amisisse hereditatem paternam vel maternam juris ad se legibus pertinentem; si alicubi inventum fuerint, quas patres vel matres propter traditiones illorum exheredes fecerunt, aliorum scilicet suasionibus aut petitionibus vel aliquo ingenio; omnino volumus atque decrevimus emendari, quantum ad nos vel ad nostram pertinet potestatem juxta voluntatem Dei & vestram sanctam admonitionem & considerationem. Quod si fortè contra officium nostrum alicubi inventum fuerit, admonere vestram Clementiam audemus, ut emendetur.* LXXXII.

Septimus. *Propter provisiones pauperum, pro quibus curam habere debemus, placuit nobis, ut nec Episcopi, nec Abbates, nec Comites, nec Vicarii, nec Judices, nullúsque omnino sub mala occasione vel malo ingenio res pauperum vel minùs potentum nec emere nec vi tollere audeat. Sed si quis ex eis aliquid comparare voluerit, in publico placito coram idoneis testibus & cum ratione hoc faciat. Ubicumque autem aliter inventum fuerit factum, hoc omnino emendetur per jussionem vestram.* LXXXIII.

Octavus. *Ut Episcopi potestatem habeant res Ecclesiasticas providere, regere, gubernare, atque dispensare secundùm Canonum auctoritatem, volumus; & ut laici in eorum ministerio obediant Episcopis ad regendas Ecclesias Dei, viduas & orphanos defensandos, & ut obedientes sint eis ad eorum Christianitatem servandam. Et Episcopi consentientes sint Comitibus & Judicibus ad justitias faciendas, & ut nullatenus per aliquorum mendacium, vel falsum testimonium, neque per perjurium, aut per praemium, lex justa in aliquo depravetur.* LXXXIV.

Nonus est de vita Canonicorum. *In omnibus igitur, quantùm humana per-* LXXXV.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

*mittit fragilitas, decrevimus, ut Canonicè Clerici canonicè vivant, observantes Divinæ Scripturæ doctrinam, & documenta Sanctorum Patrum, & nihil sine licentia Episcopi sui vel Magistri eorum compositè agere præsumant in unoquoque Episcopatu; & ut simul manducent & dormiant, ubi his facultas id faciendi suppetit, vel * qui de rebus Ecclesiasticis stipendia accipiunt, & in suo claustro maneant, & singulis diebus mane primo ad lectionem veniant, & audiant quid eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiant, & obedientiam secundùm Canones suis Magistris exhibeant.*

* vel ponitur conjunctivè

LXXXVI. Decimus inter alia hæc habet de vita Clericorum. *Clerici convivia privata non tantùm pudica sed & sobria colant; usuris nequaquam incumbant, neque turpium occasiones lucrorum, fraudísque cujusquam studium appetant. Amorem pecuniæ, quasi materiam cunctorum criminum fugiant, secularia officia negotiáque abjiciant: honorum gradus per ambitionem non subeant: pro beneficiis medicinæ Dei munera non accipiant: dolos & conjurationes caveant: odium, æmulationem, obtrectationem, atque invidiam fugiant. Non vagis oculis, non infreni linguâ aut petulanti, tumidóque gestu incedant: sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu incessúque ostendant. Obscœnitatem etiam verborum, sicut & operum, penitus exsecrentur; viduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant: contubernia fœminarum nullatenus appetant: castimoniam quoque inviolati corporis perpetuò conservare studeant. Senioribus quoque debitam præbeant obedientiam: neque ullo jactantiæ studio se attollant. Postremò in doctrina, in lectionibus, in Psalmis, Hymnis & Canticis, exercitio jugi incumbant. Tales enim debent esse, qui divinis cultibus se mancipandos student exhibere: scilicet ut dum scientiæ operam dant, Doctrinæ gratiam populis administrent.*

LXXXVII. Undecimus est de vita Monachorum. *Abbates autem censuimus ita cum Monachis suis pleniter vivere, sicut ipsi, qui in præsenti Synodo aderant, palàm nobis omnibus promiserunt; id est, secundùm doctrinam Sanctæ Regulæ Benedictinæ, quantùm humana permittit fragilitas. Ac deinde decrevimus, sicut Sancta Regula dicit, ut Monasterium, ubi fieri possit, per Decanos ordinetur; quia illi Præpositi sæpè in elationem incidunt & in laqueum diaboli.*

LXXXVIII. Duodecimus est etiam de Monachis. *Ut ad secularia Placita nullatenus veniant, neque ipse Abbas sine consilio Episcopi sui, & cùm necessitas exigit, tunc per jussionem & consilium Episcopi illuc vadat, nequaquam tamen contentiones aut lites aliquas ibi movere præsumat: sed quicquid quærendum vel etiam respondendum sit, per Advocatos suos hoc faciat. Abbates & Monachi usque ad interrogationem silentium habeant, & cùm interrogantur, cum humilitate & reverentia respondeant: alias querelas omnino devitent. In eorum claustro permaneant, nullusque ex eis foras vadat, nisi per necessitatem ab Abbate mittatur in obedientiam. Nec foris manducent, neque bibant, sine permissione Abbatis, nec ad convivia secularia vadant.*

LXXXIX. Decimus-tertius est de sacris virginibus. *Abbatissas cum Sanctimonialibus omnino rectè & justè vivere censemus. Quæ verò professionem Sanctæ Regulæ Benedicti fecerunt, regulariter vivant. Sin autem, canonicè vivant pleniter, & sub diligenti cura custodiam habeant, & in claustris permaneant, neque foras exitum habeant. Sed & ipsæ Abbatissæ in Monasteriis sedeant, nec foras vadant sine licentia & consilio Episcopi sui.*

XC. Decimus-quartus est de negotio seculari Clericis & Monachis interdicto. *Ministri autem altaris Domini, vel Monachi, nobis placuit ut à negotiis secularibus omnino abstineant. Multa sunt ergo negotia secularia, de his tamen pauca perstrinximus, ad quæ pertinet omnis libido, non solùm in immunditia carnis, sed etiam in omni concupiscentia carnali. Quicquid plus justo appetit homo, turpe lucrum est; munera injustè accipere, vel etiam dare, pro aliquo seculari quæstu pretio aliquem conducere, contentiones & lites vel rixas amare, in placitis secularibus disputare, exceptâ defensione orphanorum aut viduarum, conductores aut procuratores esse secularium rerum; turpis verbi vel facti joculatorem esse, vel jocum secularem*

[illegible] mentum inconvenienter proposito suo quaerere, in delitiis AN. CH.
[illegible] rietatem sequi, pondera injusta vel mensuras habere. 813.
[illegible] Nec tamen justum negotium est contradicendum pro- CAROLI
[illegible] ia legimus Sanctos Apostolos negotiatos esse. & in Re- IMP. 13.
[illegible] spitur providere, per quorum manus negotium Monas- LUDOV.
[illegible] es sequi ad venandum, in omnibus quibuslibet sic can- R. 33.
[illegible] lia, & his similia Ministris Altaris Domini, necnon
[illegible] dicimus, de quibus dicit Apostolus. [Nemo militans Deo [illegible] bus.]

Decimus-quintus est de imitatione Apostolica, & aliorum Sanctorum Hominum atque Augustini sententiis exponit hunc Apostoli textum. Imitatores [illegible] estote, &c. CXI.

Decimus-sextus ex Apostolo & ex beato Gregorio in libro Pastorum, quid sit mundum relinquere, seculi videlicet voluptatibus contraire. XCII.

Decimus-septimus est de armis non portandis. Nos autem, qui relinquimus seculum, id modis omnibus observare volumus, ut arma spiritalia habeamus, secularia dimittamus. Laicis verò, qui apud nos sunt, arma portare non praejudicemus, qui antiquus mos est, & ad nos usque pervenit. XCIII.

Decimus-octavus est de fictis virtutibus & veris vitiis discernendis. XCIV.

Decimus-nonus statuit, ut plures non mittantur in Monasteria Canonicorum vel Monachorum, aut etiam puellarum, quam ipsorum locus & facultas ferre possit. XCV.

Vicesimus est de Monasteriorum locis & aedificiis providendis. Dignum & necessarium est, ut Missi per quaeque loca directi, simul cum Episcopis uniuscujusque Diœcesis, perspiciant loca Monasteriorum, Canonicorum pariter & Monachorum, similiterque puellarum, si in apto & congruo loco sint posita, ubi commodum necessarium possit acquiri, quod ad utilitatem pertinet Monasterii, sicut in Sancta Regula dicitur. Monasterium autem ita debet construi, ut omnia necessaria infra Monasterium exerceantur, ut non sit necessitas Monachis vel Clericis vagandi foras, quia omnino non expedit animabus eorum. Similiter quoque aedificia Monasteriorum supradicti Missi, & cum eis Episcopi, per diversa loca praevideant, si apta sint, & congruenter sanctae professioni composita: vel si claustrum firmum habeant, in quo salvari possint animae in eis commorantium sub disciplina canonica vel regulari. Ubi autem aliter inventum fuerit, hoc omnimodis Episcopus loci ipsius faciat emendari, ita ut condignam professioni eorum custodiam habeant Canonici vel Monachi atque Nonnanes, ne detur eis occasio malefaciendi, quod absit. XCVI.

Vicesimus-primus est de Canonicis. Praecipimus, ut unusquisque Episcopus sciat per singula Monasteria, quantos quisque Abbas Canonicos in Monasterio suo habeat: & hoc omnino ambo pariter provideant, ut si Monachi fieri voluerint, regulariter vivant; sin autem, canonicè vivant omnino. XCVII.

Vicesimus-secundus est de Clericis vagis, seu de acephalis, id est, de his, qui sunt sine capite, neque in servitio Domini nostri, neque sub Episcopo, neque sub Abbate, sed sine canonica vel regulari vita degentes, &c. Tales omnino ubicunque inventi fuerint, praecipimus ut Episcopi sine ulla mora eos sub custodia constringant canonica, & nullatenus eos ampliùs ita errabundos & vagos secundùm desideria voluptatum suarum vivere permittant. Sin autem Episcopo suo canonicè obedire noluerint, excommunicentur usque ad judicium Archiepiscopi regionis illius. Si autem nec ille eos corrigere valuerit, tunc omnino sub vinculis constringantur usque ad Synodum, ut ibi eis judicetur, utrum ad judicium Domini nostri, aut ad istam magnam Synodum adserventur sub custodia publica. XCVIII.

Vicesimus-tertius statuit de Clericis, ut hi, qui hactenus inventi sunt, sive in Canonico sive in Monachico ordine, tonsurati sine eorum voluntate, si liberi sunt, ut ita permaneant: & deinceps cavendum, ut nullus tondeatur sine legitima aetate, & spontanea voluntate, vel cum licentia Domini sui. XCIX.

Vicesimus-quartus est de Clericis adeuntibus Imperatorem, déque illis hoc placet omnibus modis observare, quod in sacris Canonibus constitutum est. C.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

Vicesimus-quintus est *de officio prædicationis. Si fortè Episcopus non fuerit in domo sua, aut infirmus est, aut aliâ aliquâ causâ exigente non valuerit, nunquam tamen desit diebus Dominicis, aut festivitatibus, qui verbum Dei prædicet, juxta quod intelligere vulgus possit.*

CI. Vicesimus-sextus decernit, *ut Presbyteris per Monasteria puellarum opportuno tempore liceat Missarum solemnia celebrare, & iterum ad proprias Ecclesias redire.*

CII. Vicesimus-septimus est de Chrismate diligenter custodiendo. *Presbyteri sub sigillo custodiant Chrisma, & nulli sub prætextu medicinæ, vel maleficii, donare inde præsumant. Quòd si fecerint, honore priventur.*

CIII. CIV. Vicesimus-octavus præcipit, ut *Presbyteri sine intermissione utantur orariis propter differentiam Sacerdotii dignitatis.*

CV. Vicesimus-nonus statuit, *ut laici Presbyteros non ejiciant de Ecclesiis, neque constituant sine consensu Episcoporum suorum.*

CVI. Tricesimus decernit, *ut laici omnino munera injusta non exigant à Presbyteris propter commendationem Ecclesiæ cuiquam Presbytero.*

CVII. Tricesimus-primus est de fugitivis Clericis. *Ut unusquisque Episcopus in sua Parrochia diligenter Presbyteros vel Clericos inquirat unde sint, &, si aliquem fugitivum invenerit, ad suum Episcopum redire faciat.*

CVIII. Tricesimus-secundus docet quid sit Litania, quid Exomologesis. *Litania autem Græco nomine appellantur, quæ Latinè dicuntur Rogationes. Inter Litanias autem & Exomologeses hoc differt, quòd Exomologeses pro sola peccatorum confessione agantur: Litaniæ verò indicantur propter rogandum Deum, & impetrandum in aliquo misericordiam ejus. Sed nunc jam utrumque vocabulum sub una designatione habetur.*

CIX. Tricesimus-tertius est de Litania majore. *Placuit nobis, ut Litania major observanda sit à cunctis Christianis, diebus tribus, sicut legendo reperimus, & sicut sancti Patres nostri instituerunt, non equitando, nec pretiosis vestibus induti, sed discalceati, cinere & cilicio induti, nisi infirmitas impedierit.*

CX. Tricesimus-quartus est de Quatuor Temporibus observandis. *Constituimus ut quatuor Tempora anni ab omnibus cum jejunio observentur, id est, in mense Martio hebdomadâ primâ: & feriâ IV & VI & Sabbato veniant omnes ad Ecclesiam, horâ nonâ cum Litaniis ad Missarum solemnia. Similiter in mense Junio hebdomadâ secundâ, feriâ IV & VI & Sabbato jejunetur usque ad horam nonam, & à carne ab omnibus abstineatur. Similiter in mense Septembrio hebdomadâ tertiâ; & in mense Decembrio hebdomadâ, quæ fuerit plena ante Vigiliam Natalis Domini, sicut est in Romana Ecclesia traditum.*

CXI. Tricesimus-quintus est de indicto jejunio. *Quòd si quis indictum jejunium superbiendo contempserit, & observare cum ceteris Christianis noluerit, in Gangrensi Concilio præcipitur ut anathematizetur, nisi emendare se studeat.* Gangrensis autem Concilii Canon undevicesimus talis est; εἴ τις τῶν ἀσκουμένων χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερηφανεύοιτο, καὶ τὰς παραδεδομένας νηστείας εἰς τὸ κοινὸν, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, παραλύοι, ὑποικουροῦντος ἐν αὐτῷ τελείου λογισμοῦ, ἀνάθεμα ἔστω. *Si quis eorum, qui continentiæ student, absque necessitate corporea tradita in commune jejunia & ab Ecclesia custodita superbiendo dissolverit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit.*

CXII. Tricesimus-sextus est de Festivitatibus anni. *Festos dies in anno celebrare sancimus. Hæc est, diem Dominicum Pascha cum omni honore & sobrietate venerari, simili modo totam hebdomadam illam observari decrevimus. Diem Ascensionis Domini pleniter celebrare. Item Pentecosten similiter ut in Pascha. In Natali Apostolorum Petri & Pauli diem unum, Nativitatem Sancti Joannis Baptistæ, Assumptionem Sanctæ Mariæ, Dedicationem Sancti Michaelis, Natalem Sancti Remigii, Sancti Martini, Sancti Andreæ. In Natali Domini dies quatuor, Octavas Domini, Epiphaniam Domini, Purificationem Sanctæ Mariæ. Et illas Festivitates Martyrum vel Confessorum observare decrevimus, quorum in unaquaque Parrochia sancta corpora requiescunt. Similiter etiam Dedicationem Templi.*

Tricesimus-septimus est de diebus Dominicis. *Omnes dies Dominicos cum omni veneratione decrevimus observari, & à servili opere abstinere, & ut mercatus in eis minimè sit, nec placitum, ubi aliquis ad mortem vel ad pœnam judicetur.* AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33. CXIII.

Tricesimus-octavus est de decimis. *Admonemus atque præcipimus, ut decimas Deo omnino dari non negligatur, quas Deus ipse sibi dari constituit, quia timendum est, ut quisquis Deo debitum suum abstrahit, ne fortè Deus per peccatum suum auferat ei necessaria sua.* CXIV.

Tricesimus-nonus est de asylo Ecclesiarum. *Reum confugientem ad Ecclesiam nemo abstrahere audeat, nec inde donare ad pœnam vel ad mortem, ut honor Dei & Sanctorum ejus conservetur, sed Rectores Ecclesiarum pacem & vitam ac membra ejus obtinere studeant, tamen legitimè componat, quod iniquè fecit.* CXV.

Quadragesimus præcipit, *ut in Ecclesiis, aut in domibus Ecclesiarum, vel atriis, placita secularia minimè fiant.* CXVI.

Quadragesimus-primus est de antiquis Ecclesiis, ut honorem suum non perdant. *Ecclesia antiquitus constituta nec decimis nec aliis possessionibus priventur, ita ut novis Oratoriis tribuantur.* CXVII.

Quadragesimus-secundus est de Beneficiis Ecclesiasticis. *Quicumque beneficium Ecclesiasticum habent, ad tecta Ecclesiæ restauranda, vel ipsas Ecclesias emendandas, omnino adjuvent, & nonam & decimam reddant.* CXVIII.

[illegible] gesimus-tertius vetat, ne Presbyter solus Missam cantet. *Nullus, ut nobis videtur, solus Missam cantare valet rectè. Quomodo enim dicet Dominus vobiscum, vel sursum corda admonebit habere, & alia multa his similia, cùm alius nemo cum eo sit?* CXIX.

Quadragesimus-quartus est de oblatione & pace in Ecclesia facienda. *[illegible] Oblationem quoque & pacem in Ecclesia facere, jugiter admoneatur populus Christianus, quia ipsa oblatio sibi & suis magnum remedium est animarum, & in ipsa pace vera unanimitas & concordia demonstratur.* CXX.

Quadragesimus-quintus est de Symbolo & oratione Dominica. *Symbolum, [illegible] est signaculum fidei, & Orationem Dominicam discere semper admoneant Sacerdotes populum Christianum. Volumusque ut disciplinam condignam habeant qui [illegible] discere negligunt, sive in jejunio sive in alia castigatione emendentur. Propterea [illegible] est ut filios suos donent ad Scholam, sive ad Monasteria, sive foras [illegible], ut fidem Catholicam rectè discant, & Orationem Dominicam, ut [illegible] docere valeant. Et qui aliter non potuerit, vel in sua lingua hoc discat.* CXXI.

[illegible] gesimus-sextus magnum malum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, omnibus præcipit cavere; & qui hoc vitare noluerit, excommunicatum esse decernit usque ad emendationem congruam. CXXII.

[illegible] dragesimus-septimus præcipit, *ut unusquisque compater, vel proximi, [illegible] filiolos suos catholicè instruant.* CXXIII.

[illegible] dragesimus-octavus *Canticum turpe atque luxuriosum circa Ecclesias agere* [illegible] contradicit, *quod & ubique vitandum est.* CXXIV.

Quadragesimus nonus fœminas in domibus Clericorum manere non pa[illegible]. *[illegible] omnibus igitur Clericis fœminas secum in domibus suis habere ultra licentiam [illegible] canonum firmiter sit contradictum.* CXXV.

Quinquagesimus est de Præpositis, Advocatis, Vicedominis, Judicibus, Centenariis, Tribunis & Vicariis. *Omnibus igitur Episcopis, Abbatibus, cunctoque Clero omnino præcipimus, Vicedominos, Præpositos, Advocatos sive Defensores bonos habere, non malos, non crudeles, non cupidos, non perjuros, non [illegible] pietatem amantes, sed Deum timentes, & in omnibus justitiam diligentes. De [illegible] dicibus autem, vel Centenariis, atque Tribunis, seu Vicariis, dignum esse censemus, ut, si mali fuerint, de ministerio suo abjiciantur.* CXXVI.

Quinquagesimus-primus statuit, *ut deinceps corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præsumat transferre, sine consilio Principis, vel Episcoporum, & [illegible] Sanctæ Synodi licentia.* CXXVII.

AN. CH. 813. Quinquagesimus-secundus decernit, ut *nullus mortuus infra Ecclesiam sepeliatur, nisi Episcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, vel fideles laici.*

CXXVIII. CXXIX. Quinquagesimus-tertius est de incestuosis. *Ut Episcopi incestuosos pariter investigare studeant omnino præcipimus. Et, si pœnitere noluerint, de Ecclesia expellantur, donec ad pœnitentiam revertantur.*

CXXX. Quinquagesimus-quartus statuit, *ut in quarta generatione nullus amplius conjugio copuletur, ubi autem post interdictum factum fuerit, separetur.*

CXXXI. Quinquagesimus-quintus decernit, ut *nullus proprium filium vel filiam de fonte Baptismatis suscipiat; nec filiolam nec commatrem ducat uxorem; nec illam, cujus filium, aut filiam ad confirmationem duxerit. Ubi autem factum fuerit, separentur.*

CXXXII. Quinquagesimus-sextus est de damnatis nuptiis. *Si quis uxorem viduam duxerit, & posteà cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu duabus sororibus nupserit; aut si qua duobus fratribus nupserit, seu cum patre & filio, tales copulationes anathematizari & disjungi præcipimus, nec unquam amplius conjugio copulari, sed sub magna aistrictione fieri.*

CXXXIII. Hisce Canonibus instar Epilogi subjicitur hæc clausula. *Facta est autem hæc Synodus in civitate Moguntia, in claustro Basilicæ Sancti Albani Martyris, anno Domini* DCCCXIII. *& Imperiò Domini Caroli Imperatoris anno* XIII. *Indictione* VI. V *Idus Junii, ubi sederunt Episcopi* XXX. *Abbates verò* XXV. Dolemus subscriptiones cùm Episcoporum tum Abbatum desiderari, utrorumque enim nomina Catalogos multarum Ecclesiarum plurimùm illustrarent. Congregata Synodus è tribus provinciis, Moguntina, Coloniensi, & Salisburgiensi. Sub Archiepiscopo Moguntino undecim erant Episcopi Suffraganei, sex sub Coloniensi, sub Salisburgiensi quinque. Prædictarum igitur provinciarum tres duntaxat erant Archiepiscopi cum Episcopis duobus ac viginti. Pertinebat ad provinciam Coloniensem, nec à Moguntiaco longis itineribus distabat Aquisgranum, ubi Carolus generalem Francorum Conventum tunc celebrabat. E Regio Comitatu Moguntiam nonnulli fortè venerunt Episcopi, quorum Diœceses extra provincias suprà nominatas erant sitæ vel in Gallia vel in Italia. Locum quoque cum Episcopis in Synodo potuerunt habere Chorepiscopi, cùm reverà Episcopi essent, obirentque Episcopalia munera, ut de Adalmato, Herilando, & Thegano legimus, quorum operâ usi sunt Amalharius & Hettius Trevirenses Archiepiscopi, quia propter publicas Legationes à sua Diœcesi frequenter aberant. Quod ad Abbates attinet, viginti-quinque Synodo interfuerunt Moguntinæ; dolemus etiam subscriptiones illorum periisse, nam si prostarent, singulorum nomina Monasteriaque sciremus. Erant in tribus prædictis provinciis Cœnobia copioso sanè numero, nec mirum, si Moguntiam ad Synodum, cùm longè plures essent, viginti-quinque pertexerint Abbates.

CXXXIV. Ex Canonibus Moguntinis unus ac triginta inserti sunt libris Capitularium secundo ac quinto & additioni tertiæ iisdem Capitularibus adjectæ. Canoni quinto respondet Capitulum decimum-quintum additionis tertiæ. Canonibus, sexto, septimo, tricesimo-sexto & quadragesimo-primo paria sunt Capitula libri secundi, tricesimum-primum, tricesimum-secundum, tricesimum-quintum & tricesimum-sextum. Canonibus octavo, nono, vicesimo, vicesimo-primo, vicesimo-septimo, quatuórque subsequentibus, item tricesimo-tertio duobúsque proximis, necnon tricesimo-septimo tribúsque sequentibus, & quadragesimo-secundo quatuórque proximis, item quadragesimo-octavo, quinquagesimo-tertio, tribúsque subsequentibus conformia sunt Capitula libri quinti, centesimum decimum-quartum, centesimum decimum-quintum, septuagesimum-octavum aliaque viginti-tria, usque ad primum supra centesimum. Præterea Canoni octavo ut [illegible] millimum est Capitulum centesimum decimum-quartum libri quinti, sic & Capitulum decimum-sextum additionis tertiæ.

Concilio Moguntiacensi subjicimus Cabilonense quartum, cujus hæc est Præfatio. *Auxiliante Domino nostro Jesu Christo, & imperante Serenissimo atque Inclyto Augusto Carolo, convenimus Episcopi & Abbates totius Galliæ Lugdunensis in urbem Cabilonensem, & de quibusdam rebus, in quibus nobis emendatio necessaria videbatur, quædam Capitula, quæ subter inserta sunt, eidem Domino Imperatori præsentanda, & ad ejus sacratissimum judicium referenda adnotavimus; quatenus ejus prudentæ examine ea, quæ rationabiliter decrevimus, confirmentur; sicubi minus aliquid egimus, illius sapientiâ suppleatur.* Gallia Lugdunensis non provinciam modò Lugdunensem ubi Cabilo, sed & alias quatuor provincias, Rotomagensem videlicet, Turonicam, Senonicam & Vesontionensem complectebatur. An ex illis quinque provinciis Episcopi & Abbates Cabilonem ad celebrandam Synodum pervenerint, in dubium meritò vocari potest, quia Turonis habitum quoque Concilium, in quo provinciæ Turonensis Antistites cum suo Metropolita sedisse nemo non existimabit. Idcircò, quamvis in Præfatione suprà descripta *Episcopi & Abbates totius Galliæ Lugdunensis in urbem Cabilonensem* convenisse perhibeantur, Episcopos & Abbates provinciæ Lugdunensis tertiæ seu Turonensis excipiendos arbitramur. Vocati sunt igitur ad Synodum Cabilonensem Episcopi & Abbates ex provinciis, Lugdunensi, Rotomagensi, Senonensi & Vesontionensi. Quatuor hæ provinciæ Monasteriis abundabant, complectebantúrque Diœceses quatuor ac viginti. Quot ex iis Episcopi, quot Abbates convenerint, Acta Concilii non indicant. Conditi sunt autem Canones sex & sexaginta, quorum plerosque redigemus in epitomen. CXXXV. CABILONENSE,

Primus Canon statuit, ut Episcopi legant Sacras Scripturas, Canones, & Pastorale Sancti Gregorii. *Decrevimus juxta Sanctorum Canonum constitutionem, & ceterarum Sanctarum Scripturarum doctrinam, ut Episcopi assidui sint in lectione, & scrutentur Mysteria verborum Dei, quibus in Ecclesia doctrina fulgere splendeant, & verborum Dei alimentis animas sibi subditas satiare non cessent, & cum David quotidie Domino dicant. [Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua.] Ita videlicet, ut illas Scripturas notissimas habeant, quæ canonica appellantur, & earum sensum per Patrum tractatus inquirant. Canones quoque intelligant, & librum Beati Gregorii Papæ de cura Pastorali, & secundum formam ibi constitutam & vivant & prædicent.* CXXXVI.

Secundus decernit, *ut Episcopi ea, quæ legendo perscrutantur, opere compleant, & sint subditis norma vivendi, ita videlicet, ut & verbis & exemplis populo ad æternam patriam pergenti ducatum præbeant.* CXXXVII.

Tertius statuit, *ut Episcopi, sicut Dominus Imperator Carolus præcepit, scholas constituant, in quibus & litteraria solertia disciplinæ, & Sacræ Scripturæ documenta discantur, & tales ibi erudiantur, quibus meritò dicatur à Domino, [vos estis sal terræ;] & qui condimentum plebibus esse valeant, & quorum doctrinâ non solùm diversis hæresibus, verùm etiam Antichristi monitis, & ipsi Antichristo resistatur.* CXXXVIII.

Quartus statuit, *ut Episcopi humilitatem atque Religionem & in vultu, & in opere, & in habitu, & in sermone demonstrent; ut benè agentes & habitu & vultu demulceant; malè agentibus verò ipso suo visu terribiles sint, juxta illud quod in Tabernaculo Dei boum & leonum effigies expressa fuisse memorantur; & Dominum in Evangelio, & astutiam serpentis, & simplicitatem columbæ habendam percensset* [sic]. CXXXIX.

Quintus statuit, *ut juxta Apostoli vocem Sacerdotes irreprehensibiles sint & moribus ornati. Et à turpibus lucris & usuris non solùm ipsi abstineant, verùm etiam plebes sibi subditas abstinere instituant.* CXL.

Sextus fideles ad res suas Ecclesiæ dandas nec cogi nec circumveniri patitur. *Oblatio namque spontanea esse debet. Ecclesia verò Sancta non solùm fideles spoliare non debet, quin potiùs inopibus opem ferre, ut debiles, pauperes, viduæ, orphani, & ceteri necessitatem patientes, à Sancta Ecclesia, ut piâ à pia matre* [sic] *& omnium gubernatrice subsidium accipiant, quia rea Ecclesia, quibus Episcopi,* CXLI.

AN. CH. *non ut propriis, sed ut commendatitiis uti debent, pretia sunt peccatorum, patri-*
813. *monia pauperum, stipendia fratrum in communi viventium.*

CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

CXLII. Septimus *constituit, ut Episcopi, sive Abbates, qui non in fructum animarum, sed in avaritiam & turpe lucrum inhiantes, quoslibet homines illectos circumveniendo totonderunt, & res eorum tali persuasione non solùm acceperunt, sed potiùs subripuerunt, pœnitentia canonica sive regulari, ut putà turpis lucri sectatores subjaceant. Hi verò, qui vanis promissionibus illecti, vel quibuslibet machinationibus persuasi, mentis inopes effecti, rerum suarum domini esse nescientes, comam deposuerint, in eo quod cœperunt perseverare cogantur. Res namque quæ ab illectis & negligentibus data, ab avaris & cupidis non solùm accepta sed raptæ noscuntur, hæredibus reddantur, qui dementiâ parentum & avaritiâ incentorum exhæredati esse noscuntur. Si verò nescientibus Episcopis aut Abbatibus, ministri eorum, quilibet videlicet in Clero, hoc fecisse convincuntur, Episcopi & Abbates desidiâ, illi verò rapacitate & avaritiâ judicentur. Hoc verò quod quisque Deo juste & rationabiliter de rebus suis offert, firmiter Ecclesia tenere debet.*

CXLIII. Octavus statuit, *ut si quando Sacerdotes fruges, vel quosdam reditus terræ congregant & protelant, non ideo hoc faciant, ut cariùs vendant & thesauros congregent, sed ut pauperibus tempore necessitatis subveniant.*

CXLIV. Nonus præcipit, ut Episcopi ab omnibus sensuum illecebris abstineant. *Ab omnibus oculorum auriumque illecebris Sacerdotes abstinere debent: & canum, accipitrum, falconum, vel cæterarum hujusmodi rerum curam parvipendere: & histrionum, sive scurronum, & turpium seu obscœnorum jocorum insolentiam, non solùm ipsi respuant, verùm etiam fidelibus respuenda percenseant.*

CXLV. Decimus statuit, *ut sobrietatem Sacerdotes teneant, & hanc habendam fidelibus prædicent.*

CXLVI. Undecimus est de publicis judiciis. *Ut Episcopus ad forum, neque ubi publicè negotia judiciaria exercentur, non pergat sua causa suffragaturus; nisi fortè ut aut pauperibus oppressis succurrat, aut viduis & orphanis tuitionem conferat, aut de verbo Dei Judices admoneat, ut juxta Domini præceptum justa judicent judicia. Hoc & de Abbatibus, & de Presbyteris, & Diaconibus, & maxime Monachis, observandum est. Si verò eorum, qui in Clero sunt, propria causa agenda est, cum licentia Episcopi & Advocato pergat, & sua causa cum justitia suffragetur.*

CXLVII. Duodecimus statuit, *ut neque Presbyteri, neque Diaconi, neque Monachi villici fiant.*

CXLVIII. Decimus-tertius est de inhibendo juramento quod ab ordinandis exigebatur. *Dictum est intereà de quibusdam fratribus, quòd eos quos ordinaturi sunt jurare cogant, quòd digni sint, & contra Canones non sint facturi, & obedientes sint Episcopo qui eos ordinat, & Ecclesiæ in qua ordinantur. Quod juramentum, quia periculosum est, omnes unà inhibendum statuimus.*

CXLIX. Decimus-quartus est de Episcopis Parrochias suas peragrantibus. *Cavendum sanè est, ne cùm Episcopi Parrochias suas peragrant, quandam non solùm erga subditos sed erga socios tyrannidem exerceant: nec (quod absit) non cum caritate, sed quadam judiciariâ invectione stipendia ab eis exigant. Observandum etiam modis omnibus est, ut si quando eis peragranda Parrochiæ necessitas incumbit, in confirmandis hominibus, in inquirendis rebus emendatione dignis, in prædicatione verbi Dei, in lucris animarum potiùs quàm in deprædandis & spoliandis hominibus, & scandalizandis fratribus, operam dent. Et si quando eis ad peragendum ministerium suum à fratribus aut à subditis aliquid accipiendum est, hoc summoperè observare debent, ne quem scandalizent aut gravent. Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut & verbi Dei prædicator sumptus, ubi propriis desunt, à fratribus accipiat, & iidem fratres illius potentiâ non graventur, exemplo Apostoli Pauli, qui, ne quem gravaret, arte & manibus victum quærebat.*

CL. Decimus-quintus est de Archidiaconis. *Dictum est etiam, quòd in plerisque locis Archidiaconi super Presbyteros Parrochianos quamdam exerceant dominationem,*

& ab eis censu exigant, quod magis ad tyrannidem quàm ad rectitudinis ordinem pertinet. Si enim Episcopi, juxta Petri Apostoli sententiam, non debent esse dominantes in Clero, sed forma facti gregis ex animo, multò minùs isti hoc facere debent, sed contenti sint regularibus disciplinis, & teneant propriam mensuram; & quod eis ab Episcopis injungitur, hoc per Parrochias suas exercere studeant, nihil per cupiditatem & avaritiam præsumentes. AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

Decimus-sextus est de balsamo ad Chrisma conficiendum & de luminaribus Ecclesiæ. Quidam fratres dixerunt consuetudinis antiquæ fuisse in eorum Ecclesiis, ut pro balsamo emendo ad Chrisma faciendum, sive pro luminaribus Ecclesiæ concinnandis, binos vel quaternos denarios Presbyteri darent. Unde omnes uno consensu statuimus, ut sicut pro dedicandis Basilicis & dandis ordinibus nihil accipiendum est, ita etiam pro balsamo sive luminaribus emendis nihil Presbyteri chrisma accepturi dent. Episcopi itaque de facultatibus Ecclesiæ balsamum emant, & luminaria singuli in Ecclesiis suis concinnanda provideant. CLI.

Decimus-septimus est de abolendo censu annuo, quem Presbyteri dabant Episcopis. Inventum est, quod in quibusdam locis Presbyteri duodenos vel quaternos denarios Episcopis in censum annis singulis darent, quod penitus abolendum esse decernimus. CLII.

Decimus-octavus est de Episcopis & Comitibus. Dictum est nobis, quòd in quibusdam locis Episcopi & Comites ab incestuosis & ab his qui decimas non darent, wadios accipiant, & à Presbyteris pro quibusdam negligentiis, & inter se pecuniam dividant. Quod penitus abolendum decrevimus, ne fortè avaritia locum detur. Et constituimus, ut incestuosi juxta canonicam sententiam pœnitentiâ mulctentur. Qui verò decimas post crebras admonitiones & prædicationes dare neglexerint, excommunicentur. Juramento verò eos constringi nolumus propter periculum perjurii. CLIII.

Decimus-nonus est de decimis. Questi sunt præterea quidam fratres, quòd essent quidam Episcopi & Abbates, qui decimas non sinerent dari Ecclesiis, ubi illi coloni Missas audiunt. Proinde decrevit sacer iste conventus, ut Episcopi & Abbates de agris & vineis, quæ ad suum vel fratrum stipendium habent, decimas ad Ecclesias deferri faciant; familia verò ibi dent decimas suas, ubi infantes eorum baptizantur, & ubi per totum anni circulum Missas audiunt. CLIV.

Vicesimus est de Episcopis & Comitibus. Si inter omnes fideles pax & concordia habenda est, multò magis inter Episcopos & Comites esse debet, qui post Imperialis apicis dignitatem populum Dei regunt. Ita enim inter se concordare debent, ut alterutrum sibi, ad Dei servitium peragendum & ministerium suum explendum, non solùm non noceant, quin potiùs adminiculo sint. CLV.

Vicesimus-primus est de judicibus. Comitibus verò & Judicibus hoc summoperè observandum est, ut justè judicent, & nequaquam in judicio munera sive personas accipiant. Sed & ministros, quos Vicarios & Centenarios vocant, justos habere debent, ne fortè eorum avaritiâ aut rapacitate populus gravetur, & amissis facultatibus in paupertatem redigatur. Testes verò probatissimi & pauci de pluribus esse debent tales, de quorum fide non dubitetur. CLVI.

Vicesimus-secundus est de Abbatibus & Monachis, ut secundùm Regulam vivant. De Abbatibus verò & Monachis idcircò hic pauca scribimus, quia penè omnia Monasteria Regularia in his regionibus constituta secundùm Regulam Sancti Benedicti se vivere fatentur: quæ Beati Benedicti documenta per omnia demonstrant, qualiter eis vivendum sit. Inquiratur ergo diligenter, ubi secundùm ipsum ordinem vivitur, & ubi ab ipso ordine digressum est, ut juxta ejusdem beati viri institutionem vivere certent, qui se, ut ita viverent, cum attestatione professi sunt. CLVII.

Vicesimus-tertius decernit secundùm institutionem, Presbyterorum, Diaconorum, & ceterorum graduum inferiorum ordinationes statutis temporibus fieri debere. CLVIII.

Vicesimus-quartus de Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus, & Monachis interfectis, quærendorum statuit à Domino Imperatore, cui illius homicidii pretium exsolvendum sit. CLIX.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 31.

CLX. Vicesimus-quintus est de renovando antiquo publicæ pœnitentiæ more. *Pœnitentiam agere juxta antiquam Canonum constitutionem in plerisque locis ab usu recessit, & neque excommunicandi neque reconciliandi, antiquus moris ordo servatur: ut à Domino Imperatore impetretur adjutorium, qualiter si quis publicè peccat, publicâ multetur pœnitentiâ, & secundùm ordinem Canonum pro merito suo excommunicetur & reconcilietur.*

CLXI. Vicesimus-sextus statuit, ut Ecclesiæ inter hæredes non dividantur. *Perlatum ad nos est, quòd inter hæredes Ecclesiæ in rebus propriis constitutæ dividantur, & tanto per eandem divisionem simultas oriatur, ut unius Altaris quatuor partes fiant, & singulæ partes singulos habeant Presbyteros; quod sine discordia & simultate nullomodo geri potest. Unde nobis visum est, quòd hujuscemodi Ecclesiæ inter hæredes dividi non debeant, & si in contentionem venerint, & simultates inter eos surrexerint, per quas Sacerdos suo ibi officio canonicè fungi non possit, præcipiatur ab Episcopo civitatis, ut nullomodo ibi Missarum solemnia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant, & pari voto atque consilio Ecclesia illa Sacerdotem canonicè habeat, qui liberè ibi suum ministerium peragere possit.*

CLXII. Vicesimus-septimus est de Confirmatione. *Dictum nobis est, quòd quidam de plebe bis & ter ab Episcopis, ignorantibus eisdem Episcopis, confirmentur. Unde nobis visum est eandem Confirmationem, sicut nec Baptismum, iterari minimè debere.*

CLXIII. Vicesimus-octavus est de gradibus, in quibus matrimonia jungenda sunt. *Interrogaverunt nos quidam de affinitate propinquitatum, & in quibus gradibus matrimonio jungenda sint. Quibus nos ad Canones currere præcipimus, & quod in eis continetur, hoc ab eis in negotio, sicut & in ceteris, observari debere.*

CLXIV. Vicesimus-nonus est de iisdem gradibus. *Sanè quæ in proprio viro, hæc nimirum in uxoris parentela de lege nuptiarum regula custodienda est. Quia ergo constat eos duos esse in carne una, communis illis utrinque parentela esse credenda est, sicut scriptum est.* [*Erunt duo in carne una.*]

CLXV. Tricesimus est de his, qui legitima servorum matrimonia dirimunt. *Dictum nobis est, quod quidam legitima servorum matrimonia potestativâ quadam præsumptione diriment, non attendentes illud Evangelicum.* [*Quod Deus conjunxit, homo non separet.*] *Unde nobis visum est, ut conjugia servorum non dirimantur, etiamsi diversos dominos habeant, sed in uno conjugio permanentes dominis suis serviant. Et hoc in illis observandum est, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem dominorum.*

CLXVI. Tricesimus-primus est de fœminis, quæ filios suos fraudulenter ad confirmandum tenent. *Dictum etiam nobis est, quasdam fœminas desidiosè, quasdam verò fraudulenter, ut a viris suis separentur, proprios filios coram Episcopis ad confirmandum tenuisse. Unde nos dignum duximus, ut si qua mulier filium suum desidiâ, aut fraude aliquâ, coram Episcopo tenuerit ad confirmandum, propter fallaciam suam, aut propter fraudem, quamdiu vivet, agat pœnitentiam, à viro tamen suo non separetur.*

CLXVII. Tricesimus-secundus est de his, qui pleniter peccata non confitentur. *Sed & hoc emendatione indigere perspeximus, quòd quidam, dum confitentur peccata sua Sacerdotibus, non plenè id faciunt. Quia ergo constat hominem ex duabus esse substantiis, animâ videlicet & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, ut ex utrisque plena sit confessio, scilicet ut & ea confiteantur quæ per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur. Instruendus est itaque peccatorum suorum confessor, ut de octo principalibus vitiis, sine quibus in hac vita difficilè vivitur, confessionem faciat, quia aut cogitatione, aut quod est gravius, opere eorum instinctu peccavit. Odium etenim, invidia, superbia, vel cetera hujusmodi animæ pestes tantò periculosius lædunt, quantò subtilius serpunt.*

CLXVIII. Tricesimus-tertius est de confessione peccatorum. *Quidam Deo solummodo confiteri debere dicunt peccata, quidam verò Sacerdotibus confitenda esse per-*

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

consent: quia utrumque non sine magno fructu intra Sanctam fit Ecclesiam. Ita duntaxat ut & Deo, qui remissor est peccatorum, confiteamur peccata nostra, & cum David dicamus: [delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi: dixi confitebor adversùm me injustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei;] & secundum institutionem Apostoli, confiteamur alterutrum peccata nostra, & oremus pro invicem ut salvemur. Confessio itaque quæ Deo fit, purgat peccata: ea verò, quæ Sacerdoti fit, docet qualiter ipsa purgentur peccata. Deus namque salutis & sanitatis auctor & largitor, plerumque hanc præbet suæ potentiæ invisibili administratione, plerumque medicorum operatione.

Trigesimus-quartus est de personarum acceptione in pœnitentiæ judicio cavenda. Quia igitur, Apostolo teste, non est personarum acceptio apud Deum, & in omnibus judiciis cavenda est, multò magis in hoc pœnitentiæ judicio præcaveri debet, ut nullus Sacerdotum unquam, aut gratiâ, aut odio alicujus personæ, secus judicet, quàm quod in Canonibus sacris invenerit, aut quod illi secundùm Sanctarum Scripturarum auctoritatem & Ecclesiasticam consuetudinem rectius visum fuerit. CLXIX.

Tricesimus-quintus est de his, qui deliciis indulgent in pœnitentia. Multi, quod non sine dolore dicendum est, in pœnitentia non tam peccati remissionem, quàm temporis constituti expectant expletionem. Et, si carnium & vini usus eis interdictus est, mutatâ non voluntate sed ejusdem cibi aut potûs perceptione, in aliorum ciborum deliciis sese indulgent, ut deliciosius, his interdictis, aliorum ciborum vel potionum appetitu vivere cognoscantur. Spiritalis autem abstinentia, quæ in pœnitentibus potissimùm vigere debet, & quorumdam ciborum ac potionum perceptiones & desiderium fugere debet. Ille, inquam, ille magis parsimoniæ servare censendus est, qui sibi non solum quarumdam rerum perceptiones sed delectationes corporis penitus interdicit. CLXX.

Tricesimus-sextus est de his, qui ex industria peccant. Sed nec hoc prætereundum putavimus, quod quidam ex industria peccantes, propter eleemosynarum largitionem, quamdam sibi promittunt impunitatem. Eleemosyna enim extinguit peccata juxta illud. [Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna extinguit peccatum.] Sed ea, quæ aut necessitate, aut casu, aut qualibet fiunt fragilitate. Ea verò, quæ ex industria, aut cujuslibet libidinis explendæ causâ idcirco fiunt, ut eleemosyna redimantur, nequaquam eis redimi possunt, quia qui hoc perpetrant, videntur Deum mercede conducere, ut eis impunè peccare liceat. Non ergo quis idcircò peccare debet, ut eleemosynas faciat; sed ideo eleemosynam facere debet, quia peccavit. Mentem enim & corpus, quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam. CLXXI.

Tricesimus-septimus est de lectione Canonum. Cùm igitur omnia Concilia Canonum, quæ recipiuntur, sint à Sacerdotibus legenda & intelligenda, & per ea sit eis vivendum & prædicandum, necessarium duximus, ut ea, quæ ad fidem pertinent, & ubi de exstirpandis vitiis & plantandis virtutibus scribitur, hæc ab eis crebrò legantur, & benè intelligantur, & in populo prædicentur. CLXXII.

Tricesimus-octavus est de pœnitentia. Modus autem pœnitentiæ peccata sua confitentibus, aut per antiquorum Canonum institutionem, aut per Sanctarum Scripturarum auctoritatem, aut per Ecclesiasticam consuetudinem, sicut superiùs dictum est, imponi debet, repudiatis ac penitus eliminatis libellis, quos pœnitentiales vocant, quorum sunt certi errores, incerti auctores. CLXXIII.

Tricesimus-nonus statuit, ut in omnibus Missarum solemnitatibus pro defunctorum spiritibus loco competenti Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, quâ non pro quibuslibet necessitatibus Dominus deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Missarum solemniis fundantur. Antiquitùs hunc morem igitur Sancta Ecclesia tenet, ut & in Missarum solemnitatibus, & in aliis precibus, Domino spiritus quiescentium commendet, dicente Beato Augustino, &c. CLXXIV.

Quadragesimus est de Presbyteris degradatis. Dictum est nobis, Presbyteros propter suam negligentiam canonicè degradatos secularitèr gradu amisso vivere, CLXXV.

AN. CH. & pœnitentia agenda bonum negligere. Unde statuimus, ut, gradu amisso, agen-
813. da pœnitentia gratiâ, in Monasteria aut canonico aut regulari mittantur. Si verò
CAROLI hunc fieri causa qualibet prohibuerit, ubicumque sint, pœnitentiam agere non de-
IMP. 13. sistant. Si autem amisso gradu seculariter vivere voluerint, & pœnitentiam agere
LUDOV. neglexerint, ab Ecclesiæ communione separentur.
R. 3.

CLXXVI. Quadragesimus-primus statuit, ut *Presbyter proprio loco dimisso ad alium migrans nequaquam recipiatur, nisi suæ migrationis causam dixerit, & se innocenter vixisse in Parrochia, in qua ordinatus est, sub testibus probaverit. Literas etiam habebit, in quibus sint nomina Episcopi & civitatis plumbo impressa; quibus cognitis, & talibus inventis, quibus fides adhiberi possit, recipiatur.*

CLXXVII. Quadragesimus-secundus Ecclesias Presbyteris sine consensu Episcopi dari vel auferri prohibet. *Inventum est, quòd multi arbitrii sui temeritate, &, quod est gravius, ducti cupiditate, Presbyteris quibuslibet absque consensu Episcoporum Ecclesias dant vel auferunt. Unde oportet, ut canonica Regulâ servatâ nullus absque consensu Episcopi cuilibet Presbytero Ecclesiam det. Quam si justè adeptus fuerit, hanc non nisi gravi culpâ suâ & coram Episcopo canonicâ severitate amittat.*

CLXXVIII. Quadragesimus-tertius est de ordinationibus. *Sunt in quibusdam locis Scoti, qui se dicunt Episcopos esse, & multos negligentes, absque licentia dominorum suorum sive magistrorum, Presbyteros & Diaconos ordinant: quorum ordinationem, quia plerumque in Simoniacam incidit hæresim, & multis erroribus subjacet, modis omnibus irritam fieri debere omnes uno consensu decrevimus.*

CLXXIX. Quadragesimus-quartus est de Presbyteris. *Superiùs scripsimus Presbyteros villicos esse non debere: & nunc eis in tabernis bibere, cancellarios publicos esse, nundinas insolenter peragrare, Romam sive Turonum absque licentia Episcopi sui adire, penitus decrevimus inhibendum.*

CLXXX. Quadragesimus-quintus est de peregrinationibus. *Nam & à quibusdam, qui Romam, Turonúmve, & alia quædam loca sub prætextu orationis inconsultè peragrant, plurimùm erratur. Sunt Presbyteri, & Diacones, & ceteri in Clero constituti, qui negligenter viventes, in eo purgari se à peccatis putant, & ministerio suo fungi debere, si præfata loca attingant. Sunt nihilominus laici, qui putant se impunè aut peccare aut peccasse, quia hæc loca oraturi frequentant. Sunt quidam potentum, qui acquirendi census gratiâ, sub prætextu Romani sive Turonici itineris, multa acquirunt, multos pauperum opprimunt; & quod solâ cupiditate faciunt, orationum sive sanctorum locorum visitationis causâ se facere videri affectant. Sunt pauperes, qui vel ideo id faciunt, ut majorem habeant materiam mendicandi. De quorum numero sunt illi, qui circumquaque vagantes, illò se pergere mentiuntur, vel quia tantùm sunt vecordes, ut putent se sanctorum locorum solâ visione à peccatis purgari, non attendentes quod ait Beatus Hieronymus. [Non Hierosolymam vidisse, sed Hierosolymis benè vixisse, laudandum est.] De quibus omnibus Domini Imperatoris, qualiter sint emendanda, sententia expectetur. Qui verò peccata sua Sacerdotibus, in quorum sunt Parrochiis, confessi sunt, & ab his agenda pœnitentia consilium acceperunt, si orationibus insistendo, eleemosynas largiendo, vitam emendando, mores componendo, Apostolorum limina, vel quorumlibet Sanctorum, invisere desiderant, horum est devotio modis omnibus collaudanda.*

CLXXXI. Quadragesimus-sextus est de discretione adhibenda in perceptione Eucharistiæ. *In perceptione Corporis & Sanguinis Dominici magna discretio adhibenda est. Cavendum est enim, ne si nimium in longum differatur, ad perniciem animæ pertineat, dicente Domino. [Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.] Si verò indiscretè accipiatur, timendum est illud, quod ait Apostolus. [Qui manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit.] Juxta ejusdem ergo Apostoli documentum, probare se debet homo, & sic de pane illo manducare, & de calice bibere, ut videlicet abstinens aliquot diebus ab operibus carnis, & purificans corpus animamque*

suam. Praparet se ad percipiendum tantum Sacramentum, exemplo David, qui nisi se fassus fuisset abstinuisse ab opere conjugali ab heri & nudius tertius, panes propositionis nequaquam à Sacerdote accepisset.

Quadragesimus-septimus est de Eucharistia percipienda in Cœna Domini. *In Cœna Domini à quibusdam perceptio Eucharistiæ negligitur. Quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his, quibus pro gravibus criminibus inhibitum est, percipienda sit, Ecclesiasticus usus demonstrat, cùm etiam pœnitentes eâdem die ad percipienda Corporis & Sanguinis Dominici Sacramenta reconciliat.* CLXXXII.

Quadragesimus-octavus est de unctione infirmorum. *Secundùm Beati Apostoli Jacobi documentum, cui etiam documenta Patrum consonant, infirmi oleo, quod ab Episcopis benedicitur, à Presbyteris ungi debent.* CLXXXIII.

Quadragesimus-nonus est de locis, in quibus Missæ celebrandæ sunt. *In quibus locis, & quo apparatu, Missarum solemnia, exceptis Basilicis, celebrari debeant, & utrùm celebrare debeant, in Concilio Laodicensi ita scribitur. [Quod non oportet in domibus oblationes celebrari ab Episcopis vel à Presbyteris.]* Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς οἴκοις προσφορὰς γίνεσθαι παρὰ ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων; Canone quinquagesimo-nono, νθ. CLXXXIV.

Quinquagesimus est de die Dominico. *Diei interea Dominici observatio & veneratio plurimùm negligitur. Unde oportet, ut authenticâ constitutione illius veneranda diei observatio juxta Imperium Domini Imperatoris statuatur.* CLXXXV.

Quinquagesimus-primus Prælatos monet seu Clericos seu laicos, quomodo debeant erga sibi subditos agere. *Quia ergo constat in Ecclesia diversarum conditionum homines esse, ut sint nobiles & ignobiles, servi, coloni, inquilini, & cetera hujuscemodi nomina, oportet ut quicumque eis prælati sunt, Clerici sive laici, clementer erga eos agant, & misericorditer eos tractent, sive in exigendis ab eis operibus, sive in accipiendis tributis & quibusdam debitis: sciantque eos fratres suos esse, & unum secum habere patrem Deum, cui clamant, [pater noster, qui es in cœlis] & unam matrem Sanctam Ecclesiam, quæ eos intemerato sacri fontis utero genuit. Disciplina igitur eis misericordissima & gubernatio opportuna adhibenda est: disciplina, ne indisciplinati vivendo auctorem suum offendant; & gubernatio, ne in quotidianis vitæ commeatibus prælatorum adminiculo destituti fatiscant.* CLXXXVI.

Quinquagesimus-secundus est de Abbatissis. *Talem se debet Abbatissa exhibere subditis in habitu, in veste, in omni convictu, ut eis ad cælestia Regna pergentibus ducatum præbeat. Sciat etiam se pro his, quas in regimine accepit, in conspectu Domini rationem reddituram.* CLXXXVII.

Quinquagesimus-tertius nihil præscribit, observat autem placuisse Synodo, ut admonitiunculæ breviter eis scriberentur *Sanctimonialibus, quæ se Canonicas vocant, quoniam hæ, quæ sub Monastica Regulæ norma degunt, totius vitæ suæ ordinem in eadem, quam profitentur, Regula scriptum habent.* Quapropter qui proximè sequuntur duodecim Canones, ad sola Canonicarum Monasteria spectant. CLXXXVIII.

Quinquagesimus-quartus statuit, ut *Abbatissa diligentem habeat curam de Congregatione sibi commissa, & provideat ut in lectione, & in officio, & in Psalmorum modulatione ipsæ Sanctimoniales strenuæ sint, & in omnibus operibus bonis illa eis ducatum præbeat, utpote pro animabus earum rationem in conspectu Domini redditura, & stipendia Sanctimonialibus præbeat necessaria, ne forte per indigentiam ibi aut potiùs peccare compellantur.* CLXXXIX.

Quinquagesimus-quintus statuit, ut *Abbatissa cum viris, Clericis sive laicis, horis incompetentibus non loquatur: sed quicquid cum masculis, Clericis sive laicis, de rebus necessariis peragere debet, à prima hora usque ad vespertinam peragat; & hoc non cum singulis, sed coram pluribus.* CXC.

Quinquagesimus-sextus statuit, ut *à Vespera usque ad Primam, neque Abbatissa, neque aliqua Sanctimonialium, cum quibuslibet masculis ullum colloquium habeant, nisi forte talis fuerit occasio, quam evitare non possint; &, si necessitas incubuerit, id coram testibus facere debebunt.* CXCI.

AN. CH. 813. CAROL I IMP. 13. LUDOV. R. 33.

CXCII. Quinquagesimus-septimus est de Abbatissa foras pergente. *Abbatissa, quæ in civitate Monasterium habet, nequaquam de Monasterio egrediatur, nisi per licentiam Episcopi sui, aut qui ejus vicem obtinet: nisi fortè aut Imperialis jussio eam cogat, aut prolixitas itineris id facere minimè permittat. Et, si quando foras pergit, de Sanctimonialibus, quas secum ducit, curam & vigilantiam habeat, ut nulla eis detur peccandi licentia sive occasio. Sed & cùm pergit, in Monasterio talem vice suâ constituere debet, quæ de Sanctimonialium animabus curam & vigilantiam habeat.*

CXCIII. Quinquagesimus-octavus præcipit, ut *habeat etiam Abbatissa studium, aut in ædificando ea quæ ad Sanctimonialium necessitatem pertinent, aut in restaurando.*

CXCIV. Quinquagesimus-nonus decernit, ut *Sanctimoniales in Monasterio constitutæ habeant studium in legendo, & in cantando, in Psalmorum celebratione sive orationes; & horas Canonicas, Matutinam videlicet, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vespertinam, Completoriam pariter celebrent: & omnes, exceptâ quam infirmitas tenet, in dormitorio dormiant, & omnibus diebus ad collationem veniant.*

CXCV. Sexagesimus statuit *non debere Presbyteros ampliùs in Monasterio puellari immorari, nisi donec Missarum solemnia celebrent, aut aliquid ibi de Dei servitio & suo ministerio expleant.*

CXCVI. Sexagesimus-primus statuit *non debere Sanctimoniales in propriis mansionibus cum aliquibus masculis, Clericis sive laicis, consanguineis sive extraneis, bibere sive comedere: sed, si quando id agendum est, in auditorio agatur; &, ubi auditorium deest, fiat. Et cum nullo masculo eis colloquium habere liceat, nisi in auditorio, & ibi coram testibus.*

CXCVII. Sexagesimus-secundus statuit, ut *Sanctimoniales, nisi fortè Abbatissâ suâ pro aliqua necessitate incumbente illas mittente, nequaquam de Monasterio egrediantur. Illæ verò, quæ famulos aut famulas non habent ad exercenda negotia, ad mediam portam Monasterii perveniant, & ibi coram testibus negotium suum exerceant.*

CXCVIII. Sexagesimus-tertius statuit, ut *nullus Vassus Abbatissæ, nec minister aliquis, nec Clericus, nec laicus, claustra Ancillarum Dei ingrediatur, nisi fortè quando necessitas operandi incumbit.*

CXCIX. Sexagesimus-quartus est de Portaria. *Portaria non eligatur, nisi quæ ætate matura sit, & testimonium habeat bonum, & vita probabilis sit.*

CC. Sexagesimus-quintus præcipit, ut *quicquid* in his Canonibus seu Capitulis *minus est, ab Episcopo suo Abbatissa perquirat, & illi in omnibus obediens sit, secundùm canonicam institutionem, sicuti justum & rectum est.*

CCI. Sexagesimus-sextus præcipit, *ut ab omnibus indesinenter orationes fiant pro vita incolumitate, pro salute animæ & corporis Domini Imperatoris prolisque ejus, pro statu Regni, pro remissione peccatorum, & cælestis Regni collatione: ita dumtaxat, ut semper magis ac magis per incrementa temporum talis crescat observatio.*

CCII. Illis Canonibus instar epilogi Patres hanc clausulam subjiciunt. *Hæc itaque pauca de pluribus, quæ necessaria perspeximus, cum magna brevitate, Domini Imperatoris prudenti judicio præsentanda adnotavimus. Ceterùm quid generaliter in omnibus & ab omnibus sequendum sit, quídve vitandum, qualiterve intra Sanctam Ecclesiam sit vivendum, qui pleniùs nosse desiderat, Sanctarum Scripturarum prata percurrere non desistat.*

CCIII. Ex Canonibus Synodi Cabilonensis inserti sunt quinque libro Capitularium secundo, quindecim additioni tertiæ iisdem Capitularibus adjectæ. Canonibus, quinto, decimo-octavo, quadragesimo-sexto, quinquagesimo-primo, & quinquagesimo-secundo, paria sunt Capitula libri secundi, tricesimum-septimum cum sequenti, & quadragesimum cum duobus proximis. Similiter Canonibus vicesimo-quinto, vicesimo-sexto, vicesimo-septimo, tricesimo, tricesimo-secundo, tricesimo-tertio, tricesimo-quarto, tricesimo-quinto, tricesimo-sexto, duodequadragesimo, quadragesimo-secundo, quadragesimo-tertio, quadragesimo-septimo, duobúsque sequentibus, conformia sunt additionis tertiæ Capitula, vicesimum-tertium, vicesimum-quintum,

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33. CCIV. TURONEN. III.

quintum, vicesimum-sextum, vicesimum-octavum, vicesimum-nonum, tricesimum-primum, octoque proximè sequentia cum quadragesimo-primo.

Actum est eâdem æstate Concilium Turonense tertium, cujus hæc est præfatio. *Quantum Piissimi Imperatoris nostri excellens animus divinæ sapientiæ fulgore sit irradiatus ad gubernandum præsentium rerum statum, ipsius imperii sibi à Deo dati liquidò testantur negotia: quæ quantâ sint industriâ administrata, quantâque prudentiâ ordinata, qui sapiens ac intelligens est, facilè perspicere potest. & eò præcipuè quòd hic toto animo invigilat, investigando quæ ad pietatem & veram religionem pertinent, quorum fructus hominem in bono beatitudinis collocant. Hic igitur intentus pios ac religiosos Dei Sacerdotes, Ecclesiæ gubernacula in Regno sibi divinâ largitate collato tenentes, saluberrimis exhortationibus admonuit, ut operam darent & actibus eminerent, quibus & se benè operando, & sibi commissos verbis & exemplis instruendo regerent. Diffinitum itaque de locis & tempore, quando & ubi coadunari fuerit opus, & quod à tanto Principe nobis injunctum est, ad statuta loca convenimus. Siquidem urbe Turonis congregati Episcopi, Abbates, & Venerabilis Clerus, pro parvitate nostra parva, quæ ad tantum opus pertinere animadvertimus, & quæ secundùm Canonicam Regulam emendatione indigent, distinctè per Capitula adnotavimus Serenissimo Imperatori nostro ostendenda.* Hoc Turonense Concilium non ex provincia tantùm Turonensi, sed ex tribus etiam Aquitanicis congregatum censebit, quisquis aliorum quatuor, ex cæteris Galliarum provinciis hac eâdem æstate convocatorum, meminerit. Turonis autem, ubi superstes Josephus Metropolita, si Joannes Maan Chronologiam Turonensium Archiepiscoporum benè assequitur, Canones unus ac quinquaginta conditi sunt.

Primus cunctos admonet, ut obedientes ac fideles sint Imperatori, Deumque pro illo assiduè orent. CCV.

Secundus præcipit, *ut omnes Episcopi studiosè operam divinæ dent lectioni,* CCVI. *sanctum Evangelium & Epistolas Beati Pauli Apostoli non solùm crebrò legitent, sed etiam quantùm possint, memoriæ studeant commendare, Sanctorúmque Patrum opuscula super eadem exposita devotè frequentent. Similiter & de cæteris libris canonicis faciant.*

Tertius sancit, *ut nulli Episcopo liceat Canones, aut librum Pastoralem à Beato* CCVII. *Gregorio Papa editum, si fieri potest, ignorare; in quibus se debet unusquisque, quasi in quodam speculo, assiduè considerare.*

Quartus statuit, *ut sollicitè studeat unusquisque Episcopus gregem sibi com-* CCVIII. *missum sacrâ prædicatione, quid agere quidve vitare debeat, informare. Et ipse Episcopus vitâ, habitu, formâ, & conversatione sanctâ, sit is sui subjectis exemplum.*

Quintus decernit, ut Episcopus parcâ contentus sit mensâ, eique sacram CCIX. lectionem adhibeat.

Sextus statuit, *ut peregrini & pauperes convivæ sint Episcoporum, cum quibus* CCX. *non solùm corporali, sed & spiritali reficiantur alimento.*

Septimus statuit, *ut ab omnibus, quæcumque ad aurium & ad oculorum perti-* CCXI. *nent illecebras, unde vigor animi emolliri posse credatur (quod de aliquibus generibus musicorum aliisque nonnullis rebus sentiri potest) Dei Sacerdotes* abstineant, *quia per aurium oculorúmque illecebras, vitiorum turba ad animam ingredi solet. Histrionum quoque turpium, & obscænorum insolentias jocorum, & ipsi animo effugiant, cæterísque Sacerdotibus effugienda* prædicent.

Octavus statuit, ut Episcopi à *secularibus & turpibus jocis,* & venationibus CCXII. *ferarum vel avium* abstineant.

Nonus statuit, ut Episcopi sui vestigia in bonis moribus Presbyteri con- CCXIII. sectentur & Diaconi.

Decimus statuit, ut Episcopi pauperum curam habeant, *& res Ecclesias-* CCXIV. *ticas* cautè dispensent, *illisque ita utantur, non ut propriis, sed ut sibi ad dispensandum commissis.*

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

Undecimus statuit, ut liceat Episcopis præsente Clero thesaurum Ecclesiæ pauperibus, *secundum canonicam institutionem, juxta quod indiguerint*, erogare.

CCXV. Duodecimus sancit *Presbyterum ordinari non debere ante legitimum tempus, hoc est, ante XXX ætatis annum, sed prinsquàm ad consecrationem Presbyteratus accedat, maneat in Episcopio discendi gratiâ officium suum tamdiu, donec possint & mores & actus ejus animadverti: & tunc, si dignus fuerit, ad Sacerdotium promoveatur.*

CCXVI.

CCXVII. Decimus-tertius statuit, *ut unusquisque Episcoporum Parrochiam suam diligenter perscrutari nitatur, ne aliquis Presbyter ab alterius Parrochia in suam commigrans, officium celebrare præsumat sine literis commendatitiis, sicut olim multis in locis actum esse repertum est.*

CCXVIII. Decimus-quartus est de Presbyteris à titulis minoribus ad majores migrantibus. *De titulo minori ad majorem migrare nulli Presbytero licitum sit: sed in eo permaneat, ad quem ordinatus est. Quòd si inventus fuerit contra statuta id facere, eâdem feriatur sententiâ, quâ Episcopus, si de minore ad majorem transmigraverit Sedem.*

CCXIX. Decimus-quintus sancit, ut deponatur Presbyter, qui alterius Ecclesiam pretio sit adeptus, & ut nullus ex Clericis aut laicis *cuilibet Presbytero præsumat dare Ecclesiam sine licentia & consensu Episcopi sui.*

CCXX. Decimus-sextus statuit, *ut decimæ, quæ singulis dabuntur Ecclesiis, per consulta Episcoporum à Presbyteris ad usum Ecclesiæ & pauperum summâ diligentiâ dispensentur.*

CCXXI. Decimus-septimus sancit, *ut quilibet Episcopus habeat Homilias, continentes necessarias admonitiones, quibus subjecti erudiantur: id est, de fide Catholica, prout capere possint, de perpetua retributione bonorum & æterna damnatione malorum, de resurrectione quoque futura & æterno judicio, & quibus operibus possit promereri beata vita quibusve excludi. Et ut easdem Homilias quisque apertè transferre studeat in rusticam Romanam linguam, aut Theotiscam, quo facilliùs cuncti possint intelligere quæ dicuntur.*

CCXXII. Decimus-octavus est de Baptismo. *Episcoporum sit magna sollicitudo, Presbyteris suis tradere Baptismi Sacramentum, & quid in eodem renuntiandum quidve credendum sit. Renuntiatur ergo diabolo, & omnibus operibus ejus, & omnibus pompis ejus. Opera ejus intelliguntur & sunt, homicidia, fornicationes, adulteria, ebrietates, & multa alia his similia, quæ nimirum diabolico instinctu prius cogitatione mentis concipiuntur, quàm opere perpetrentur. Pompa verò ejus eadem sunt, superbia, jactantia, elatio, vana gloria, fastus, & alia quamplurima, quæ ex his oriri videntur.*

CCXXIII. Decimus-nonus sancit Presbyteros omnino admonendos esse, *ut cùm sacra Missarum solemnia peregerint, atque communicaverint, pueris aut aliis quibuslibet personis adstantibus corpus Domini indiscretè non tribuant.*

CCXXIV. Vicesimus Presbyteris injungit, *ne sacrum Chrisma foras conclave dimittant, ubi à quolibet attingi possit. Nam criminosos eodem chrismate unctos, aut potatos, nequaquam ullo examine deprehendi posse à multis putatur.*

CCXXV. Vicesimus-primus statuit, *ne Presbyteri tabernas ingrediantur comedendi bibendive causâ. Quòd si post hæc statuta facere præsumpserint, Canonicâ decernit sententiâ feriendos.*

CCXXVI. Vicesimus-secundus sancit *Episcopis & Presbyteris diligenti cautelâ pertractandum, qualiter hominibus sua sibi delicta confitentibus tempus abstinentiæ adscribant, ut juxta modum peccati pœnitentibus abstinentia indicatur, quoniam variè ab aliquibus Sacerdotibus & indiscretè hæc judicia proferuntur. Ideo necessarium* videtur Patribus, *cùm omnes Episcopi ad sacrum Palatium congregati fuerint, ab eis edoceri, cujus antiquorum liber pœnitentialis potissimùm sit sequendus.*

CCXXVII. Vicesimus-tertius est de vita Canonicorum in Episcopiis conversantium. *Canonici & Clerici civitatum, qui in Episcopiis conversantur, considerávimus ut*

in claustris habitantes simul omnes in uno dormitorio dormiant, simulque in uno reficiantur refectorio, quo faciliùs possint ad horas Canonicas celebrandas occurrere ac de vita & conversatione sua admoneri & doceri: victum & vestimentum juxta facultatem Episcopi accipiant, ne paupertatis occasione compulsi, per diversa vagari, ac turpibus se implicare negotiis cogantur; dimissoque Ecclesiastico officio incipiant indisciplinatè vivere, & propriis deservire voluptatibus.

CCXXVIII. Vicesimus-quartus est de Canonicis sub Abbate viventibus in Monasteriis. *Similimodo & Abbates Monasteriorum, in quibus Canonica vita antiquitus fuit, vel nunc videtur esse, sollicitè suis provideant Canonicis, ut habeant claustra & dormitoria, in quibus simul dormiant, simulque reficiantur, horas Canonicas custodiant, victum & vestitum juxta quod poterit Abbas habeant, quò faciliùs ad Dei servitium possint constringi, sintque Abbates sibi subditis benè vivendo duces & prævii, viamque demonstrent, quâ rectè vadendo ad meliorem vitam pervenire valeant.*

CCXXIX. Vicesimus-quintus est de Monasteriis Benedictinis. *Monasteria Monachorum, in quibus olim Regula Sancti Benedicti Patris conservabatur, sed nunc fortè qualicumque negligentiâ subrepente remissiùs ac dissolutiùs custoditur, vel certè penitus abolita negligitur, bonum videtur ut ad pristinum revertantur statum, & Abbates eorumdem in eodem habitu & vita, quâ ipsa Regula præcipit eos incedere, vivere studeant: quoniam aliqua sunt Monasteria, in quibus jam pauci sunt Monachi, qui prædicti Patris Regulam suis Abbatibus promissam habeant: quippe cùm ipsi Abbates magis Canonicè quàm Monachicè inter suos conversari videntur.*

CCXXX. Vicesimus-sextus est de puellaribus Monasteriis. *In Monasteriis puellarum multa inveniri possunt, quæ emendatione indigent. Nam quædam Abbatissarum negligentiùs, quàm oporteat, vivere dicuntur, & ob hoc earumdem vita & conversatio à multis diffamatur: sed & talium actus subditam familiam imitari velle tremendum est. Victum etiam ac vestimenta, aliaque nonnulla necessaria, quæ jure ab Abbatissis præparari debuerant, abstracta sibi eadem conqueritur familia.*

CCXXXI. Vicesimus-septimus sancit, *ut juvenes viduæ citò nequaquam velentur, usquedum probetur illarum religio, & bona ab eis nota sit conversatio.*

CCXXXII. Vicesimus-octavus est de virginibus ante annos XXV sine necessitate non velandis. *Virginibus quoque sacrum velamen accipiendum decreta Patrum interdicunt ante XXV annos, nisi fortè aliquâ cogente necessitate, pro qua licitum est hæc statuta mutare, ut in Canonibus, si requiratur, inveniri poterit.*

CCXXXIII. Vicesimus-nonus est de puellarum Monasteriorum aditu Clericis ac laicis interdicto. *Presbyteris, Diaconibus, ceterisque Clericis, infra claustra Monasteriorum puellarum non sit concessum habitare. Neque enim intrent Monasteria, nisi tempore quo Missarum solemnia celebranda sunt, vel alia qualibet Ecclesiastica officia peragenda; quibus peractis statim egrediantur, ne ibi posteà aliquam moram faciant. Similiter & aliis hominibus eadem Monasteria importunè frequentare cupientibus, omnis aditus præcludatur.*

CCXXXIV. Tricesimus sancit, *ut Abbatissæ absque sui Episcopi licentia foras egredi non habeant potestatem, nisi cum ad Piissimum Imperatorem proficisci voluerint.*

CCXXXV. Tricesimus-primus statuit, *ut in Monasteriis Canonicorum, Monachorum, seu puellarum, major hominum numerus non admittatur, quàm facultas Monasterii possit sufferre.*

CCXXXVI. Tricesimus-secundus decernit, *ut omnes homines, & maximè Christiani, studeant inter se pacem, unanimitatem & concordiam habere; odium verò & discordiam longè à se propellere.*

CCXXXVII. Tricesimus-tertius est de modo, quo Comites, Judices, & reliquus populus erga Episcopos, & Episcopi erga illos gerere se debent. *Comitibus, Judicibus, reliquoque populo expedit, ut suis sint Episcopis consentientes, & obedientes propter Dei amorem suique gradus honorem, & semper ab eis utile quærant consilium, illorumque salubria non spernant monita; sed intentâ cordis aure audiant. Similiter verò & Episcopi prædictas personas humiliter suscipiant, honori-*

AN. CH. *ficique erga eos in omnibus agant: & sic sese mutuis studeant sublevare consolationibus.*
813.

CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33. CCXXXVIII. Tricesimus-quartus sancit admonendos esse summopere Comites & Judices, *ne viles & indignas personas coram se permittant ad testimonium accedere, quoniam multi sunt, qui pejerare pro nihilo ducunt, in tantum ut pro unius diei saturitate, aut pro quolibet parvo pretio, ad juramentum conduci possint, animásque suas perjurio perdere minimè formident.*

CCXXXIX. Tricesimus-quintus vetat, ne Christianus *pro quolibet placito vel judicio à qualibet persona munera* exigat aut accipiat.

CCXL. Tricesimus-sextus statuit, *ut unusquisque omni tempore suam familiam & ad se pertinentes inopes alere ac vegetare studeat.*

CCXLI. Tricesimus-septimus sancit, exceptis diebus Dominicis & tempore Paschali, flexis genibus orandum esse.

CCXLII. Tricesimus-octavus injungit Sacerdotibus, ut admoneant fideles, quomodo ad Ecclesiam convenire, atque in ea versari debeant.

CCXLIII. Tricesimus-nonus *placita secularia in Ecclesiis, vel in atriis Ecclesiarum, à Comitibus Vicariísque usque modo multis in locis habita, ne ultrà fiant*, interdicit.

CCXLIV. Quadragesimus prohibet, *ne mercata & placita usquam fiant die Dominicâ, quâ oportet omnes Christianos à servili opere in laude Dei & gratiarum actione usque ad vesperam perseverare.*

CCXLV. Quadragesimus-primus est de criminosis, qui Sacerdotali admonitione non corriguntur, seculari potentiâ coërcendis. *Incestuosi, parricidæ, homicidæ multi apud nos, heu proh dolor! reperiuntur: sed aliqui ex illis Sacerdotum nolunt admonitionibus aurem accommodare, volentes in pristinis perdurare criminibus, quos oportet per secularis potentia disciplinam à tam prava consuetudine coerceri, qui per salutifera Sacerdotum monita noluerunt revocari. Quorum aliquos jam excommunicavimus. Sed illi, hoc parvipendentes in eisdem perduraverunt criminibus. Quamobrem vestra decernat mansuetudo, quid de talibus deinçeps agendum sit.*

CCXLVI. Quadragesimus-secundus injungit Sacerdotibus, ut fideles populos admoneant, *magicas artes incantationésque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedii conferre: non animalibus languentibus claudicantibúsve, vel etiam moribundis quicquam mederi: non ligaturas ossium vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodesse: sed hac esse laqueos & insidias antiqui hostis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur.*

CCXLVII. Quadragesimus-tertius homines omnes admonet, *ne per singula verba quasi ad confirmationem sua adsertionis, nomen Domini in vanum assumant.*

CCXLVIII. Quadragesimus-quartus est de sublevandis pauperibus, qui à potentioribus opprimuntur. *Propter diversas occasiones res pauperum multis in locis valdè attenuata sunt: eorum scilicet dicimus, qui liberi esse noscuntur, & sub potestate potentiorum sunt constituti: quorum si negotia & causas Clementia Piissimi Principis nostri diligenter investigari jusserit, reperientur quamplurimi diversis occasionibus ad ultimam paupertatem jam redigi.*

CCXLIX. Quadragesimus-quintus præcipit, ut *mensura & pondera justa ubique habeantur.*

CCL. Quadragesimus-sextus est de nonis & decimis solvendis, & de tectis Ecclesiarum ac Monasteriorum instaurandis. *Nonas ac decimas, quas qui res Ecclesiasticas tenent, solvere Rectoribus Ecclesiarum ordinati sunt ad luminaria & stipendia Clericorum, multis in locis abstractas esse vidimus. Quod sæpè jam Missis vestris in publicis indicavimus placitis. Sed inde hactenus aut parvum aut nullum consecuti sumus effectum. Similiter & de restauratione tectorum nobis necessitas incumbit indicare, quia non tantùm domus Monasteriorum, sed & ipsa Ecclesia, propter tectorum inopiam, ruinas minantur.*

CCLI. Quadragesimus-septimus sancit, ut jejunia, *quando generaliter pro aliqua necessitate indicuntur*, ab omnibus custodiantur & observentur.

Quadragesimus-octavus est de vitanda crapula & ebrietate. AN. CH.
Quadragesimus-nonus statuit admonendos esse dominos subditorum, *ut* 813.
circa suos piè & misericorditer agant: nec eos qualibet injustâ occasione condem- CAROLI
nent, nec vi opprimant, nec illorum substantiolas injustè tollant; nec ipsa debita, IMP. 13.
quæ à subditis reddenda sunt, impiè ac crudeliter exigantur. LUDOV.
Quinquagesimus sancit, *ut si non frequentiùs, vel ter laici homines in anno* R. 33.
communicent, nisi fortè quis majoribus quibuslibet criminibus impediatur.
Quinquagesimus-primus est de iis, qui ob traditiones Ecclesiæ à paren- CCLII.
tibus factas exhæredati dicebantur. *Diligenter tractare & inquirere pariter cœ-* CCLIII.
pimus in Conventu nostro, sicut pia Serenissimi Principis nostri nobis injunxit ad- CCLIV.
monitio, de illis hominibus, qui exhæredati esse dicuntur; si aliquis esset, qui nostris CCLV.
*temporibus voluisset dicere, se à quolibet nostrûm illas privari rebus, quas pater
ejus, aut mater, aut frater, vel aliquis propinquorum ad Ecclesias Dei dedisset, &
in ejus nomine iterum precaria à Rectoribus Ecclesiarum acciperetur. Sed in eodem
Conventu nostro neminem reperimus, qui de hac re adversus nos conqueri voluis-
set. Nam penè nullus est, qui res suas ad Ecclesias donet, nisi de rebus Ecclesiasti-
cis, aut tantùm quantum donavit, aut duplum, aut triplum usu fructuario accipiat;
& quibus ille tunc, vel quantis filiis aut propinquis, à Rectoribus impetraverit,
post discessum ejus eâdem conditione, quâ ille tenebat, posteri ejus sibi vindicent.
Hic usus & hæc ratio apud nos usque modò de talibus tenebatur. Nam & nobis vi-
sum est, prædictis hæredibus hanc dare optionem, ut si voluissent traditiones pa-
rentum suorum consequi, de qua illi jam erant per legem exclusi, Rectoribus Ec-
clesiarum se commendarent, & hæreditatem illam in beneficium, unde se adjuvare
ac sustentare possent, acciperent.*

Instar epilogi sequitur hæc clausula. *Hæc nos in Conventu nostro ita venti-* CCLVI.
*lavimus, sed quomodo deinceps Piissimo Principi nostro de his agendum placebit,
nos fideles ejus famuli libenti animo ad nutum & voluntatem ejus parati sumus.*

Ex Canonibus Turonicis inserti sunt tres libro Capitularium secundo, CCLVII.
sexdecim additioni tertiæ iisdem Capitularibus subjectæ. Canonibus, septi-
mo septémque subsequentibus, necnon decimo-sexto, vicesimo-septimo,
tricesimo-tertio, duobúsque proximis, item tricesimo-nono, quadragesi-
mo-secundo & quadragesimo-tertio, conformia sunt additionis prædictæ
Capitula, quadragesimum-secundum cum duobus proximis, quadragesi-
mum-sextum cum sequenti, quadragesimum-nonum cum tribus subse-
quentibus, quinquagesimum-quartum, quinquagesimum-quintum, quin-
quagesimum-septimum, quinquagesimum-octavum, & sexagesimum cum
duobus proximis. Similiter Canonibus, quadragesimo-primo, quadragesi-
mo-nono & quinquagesimo, paria sunt libri secundi Capitula, quadrage-
simum-tertium duóque subsequentia.

Chronographus Moissiacensis Cabilonensem Synodum prætermisit, alias CCLVIII.
quatuor laudavit, adjecitque mandatum à Carolo, ut quicquid in unaqua- ET IN CON-
que definitum esset, ad Placitum posteà referretur. *Hoc*, inquit, *anno sedit* VENTU
Piissimus Karolus Imperator apud Aquis Palatium, & habuit ibi Consilium magnum AQUISGRA-
cum Francis: & decrevit quatuor Synodos fieri, id est, ad Moguntiam civita- NENSI CA-
tem unam, alteram in Remis, tertiam Turonis, quartam Arelate civitate. Manda- NONES EO-
vitque ut quidquid in unamquamque Synodum definissent, ad Placitum constituti RUMDEM
Imperatoris renunciassent; quod ita factum est. Ad illud Imperatoris mandatum CONCILIO-
Patres Arelatensis Concilii respexerunt hac clausulâ. *Hæc sub brevitate, quæ* RUM RE-
emendatione digna perspeximus, quambrevissimè adnotavimus, & Domino Impe- FERRI.
*ratori præsentanda decrevimus, poscentes ejus Clementiam, ut si quid hic minus
est, prudentiâ suppleatur: si quid secus, quàm se ratio habet, ejus judicio emen-
detur: si quid rationabiliter taxatum est, ejus adjutorio divinâ opitulante clemen-
tiâ perficiatur.* Patres Synodi Moguntiacensis in fine suæ Præfationis ad Im-
peratorem. *Valdè indigemus vestro adjutorio, atque sanâ doctrinâ, quæ & nos
jugiter admoneat, atque clementer erudiat, quatenus ea, quæ paucis subter perstrinxi-*

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

mus Capitulis, à vestra auctoritate firmentur, si tamen vestra pietas ita dignum esse judicaverit, & quicquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica Imperialis dignitas jubeat emendare. Similiter Patres Concilii Cabilonensis in fine suæ Præfationis. *De quibusdam rebus, in quibus nobis emendatio necessaria videbatur, quædam Capitula, quæ subter inserta sunt eidem Domino Imperatori præsentanda, & ad ejus sacratissimum judicium referenda adnotavimus, quatenus ejus prudente examine ea quæ rationabiliter decrevimus confirmentur; sicubi minùs aliquid egimus, illius sapientiâ suppleatur.* Et in epilogo. *Hæc pauca de pluribus, quæ necessaria perspeximus, cum magna brevitate, Domini Imperatoris prudenti judicio præsentanda adnotavimus.* Item Patres Concilii Turonensis hac clausulâ. *Hæc nos in Conventu nostro ita ventilavimus, sed quomodo deinceps Piissimo Principi nostro de his agendum placebit, nos fideles ejus famuli libenti animo ad nutum & voluntatem ejus parati sumus.*

CCLIX. EX IISDEM CONCILIIS EXCERPIT CAPITULARE.

Canones, quos prænominatæ quinque Synodi condiderunt, præsente Carolo simul collati sunt apud Aquisgranum in generali Francorum Conventu, sic enim ad hunc annum Loiselianus aliique scribunt Annalistæ. *Constitutionum, quæ in singulis* Conciliis *facta sunt, collatio coram Imperatore in illo Conventu habita. Quas qui nosse voluerit, in supradictis quinque civitatibus invenire poterit, quanquam & in Archivo Palatii exemplaria illarum habeantur.* Hac peractâ collatione, Carolus ex iisdem Conciliis excerpsit Capitulare, quod in sex ac viginti distinctum Capitula Jacobus Sirmondus ex Codice Metensi publicavit.

CCLX. Primum Capitulum. *Ut unusquisque Archiepiscopus suos suffraganeos diligenter studiosèque admonere studeat, ut unusquisque suos Presbyteros pariter investigare non negligat, Baptismatis Sacramenta qualiter agant, & hoc eos studiosè doceant, ut ordinabiliter fiat.* Lege Canones, Arelatensem tertium, Remensem septimum, Moguntiacensem quartum, duodevicesimum Turonensem.

CCLXI. Secundum Capitulum. *Ut laici Presbyteros non ejiciant de Ecclesiis, nec alios mittere præsumant.* Confer Canones, Arelatensem quartum, Moguntinum undetricesimum, quadragesimum-secundum Cabilonensem, & decimum-quintum Turonensem.

CCLXII. Tertium Capitulum. *Ut laici omnino non audeant munera exigere à Presbyteris propter commendationem Ecclesiæ cuique Presbytero.* Consule Canones, Arelatensem quintum, & Moguntinum tricesimum.

CCLXIII. Quartum Capitulum. *Providendum necesse est, qualiter Canonici vivere debeant, necnon & Monachi, ut secundùm ordinem Canonicum & Regularem vivere studeant.* Hoc Capitulum est epitome Canonis Arelatensis sexti.

CCLXIV. Quintum Capitulum. *De Monasteriis puellarum, ut Presbyteros opportuno tempore ad Missarum solemnia liceat advenire, & iterum ad proprias Ecclesias redire.* Vide Canones Arelatensem septimum, vicesimum-sextum Moguntiacensem, sexagesimum Cabilonensem, & vicesimum-nonum Turonicum.

CCLXV. Sextum Capitulum. *Ut plures non mittantur in Monasteria Canonicorum, atque Monachorum, seu puellarum, quàm sufferri possit.* Lege Canones, Arelatensem octavum, vicesimum-septimum Remensem, undevicesimum Moguntinum, & tricesimum-primum Turonensem.

CCLXVI. Septimum Capitulum. *De decimis admonendis.* Lege Canones, Arelatensem nonum, & duodequadragesimum cùm Remensem tum Moguntinum.

CCLXVII. Octavum Capitulum. *De incestuosis omnino investigandum, ut ab Ecclesia expellantur, nisi pœnitentiam egerint.* Excerptum est hoc Capitulum ex Canone Moguntiacensi quinquagesimo-tertio.

CCLXVIII. Nonum Capitulum. *Ut pax sit & concordia inter Episcopos, & Comites, & reliquos Clericos, & Monachos, & laicos.* Sumptum est hoc Capitulum ex Canone duodecimo Arelatensi, quocum confer vicesimum Cabilonensem & tricesimum-secundum Turonicum.

Decimum-Capitulum. *Ut Comites & Judices, seu reliquus populus, obedientes sint Episcopo, & invicem consentiant ad justitias faciendas, & munera pro judicio non accipiant, nec falsos testes.* Hoc Capitulum est epitome Canonis Arelatensis decimi-tertii. AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13.

Undecimum Capitulum. *Ut unusquisque propter inopiam famis suos familiares & ad se pertinentes gubernare studeat.* Lege Canones, Arelatensem decimum-quartum & tricesimum-sextum Turonensem. LUDOV. R. 33. CCLXIX.

Duodecimum Capitulum. *Ut unicuique Episcoporum liceat de thesauro Ecclesiæ pauperibus erogare ad nutrimentum secundum Canones, cum testibus.* Hoc Capitulum excerptum est ex undecimo Canone Turonensi. CCLXX. CCLXXI.

Decimum-tertium Capitulum. *Ut pondera & mensura ubique æqualia sint & justa.* Verba sunt Canonis Arelatensis decimi-quinti, quocum confer quadragesimum-quintum Turonensem. CCLXXII.

Decimum-quartum Capitulum. *De officio prædicationis, ut juxta quod benè vulgaris populus intelligere possit, assiduè fiat.* Vide Canones, Remensem decimum-quintum & Moguntinum vicesimum-quintum. CCLXXIII.

Decimum-quintum Capitulum. *Ne Dominicis diebus mercatum fiat, neque placitum; & ut his diebus nemo ad pœnam vel ad mortem judicetur, & de operibus cavendis admoneatur.* Cum hoc Capitulo confer Canones, Arelatensem decimum-sextum, tricesimum-septimum Moguntiacensem, & quadragesimum Turonicum. CCLXXIV.

Decimum-sextum Capitulum. *Ut unusquisque Episcopus interim circumeat Parrochiam suam docendo & admonendo, & quæque sunt necessaria emendare studeat, & si quid emendare nequiverit, ad prædictum placitum proferat.* Lege decimum-septimum Canonem Arelatensem. CCLXXV.

Decimum-septimum Capitulum. *Ut Presbyteri sub sigillo custodiant Chrisma, & nulli sub prætextu medicinæ vel maleficii donare præsumant. Quòd si fecerint, honore priventur.* Ipsissima verba sunt vicesimi-septimi Canonis Moguntini, quocum confer Canones, duodevicesimum Arelatensem & vicesimum Turonicum. CCLXXVI.

Decimum-octavum Capitulum. *De fide unusquisque compater, vel parentes, vel proximi, filios suos spiritales Catholicè instruant, ita ut coram Deo ratiocinare debeant.* Lege Canones, undevicesimum Arelatensem, & quadragesimum-septimum Moguntinum. CCLXXVII.

Decimum-nonum Capitulum. *Ut Ecclesia antiquitus constituta nec decimâ nec aliâ ullâ possessione priventur, ita ut novis tribuatur Ecclesiis.* Adi Canones, vicesimum Arelatensem, & quadragesimum-primum Moguntinum. CCLXXVIII.

Vicesimum Capitulum. *Ut mortui non sepeliantur in Ecclesia, nisi Episcopi, vel Abbates, vel fideles & boni Presbyteri.* Sumptum est hoc Capitulum ex quinquagesimo-secundo Canone Moguntino. CCLXXIX.

Vicesimum-primum Capitulum. *Ut placita in domibus vel atriis Ecclesiarum minimè fiant.* Consule Canones, vicesimum-secundum Arelatensem, quadragesimum Moguntinum, & undequadragesimum Turonensem. CCLXXX.

Vicesimum-secundum Capitulum. *Ut Comites vel Vicarii, seu Judices aut Centenarii, sub mala occasione vel ingenio res pauperum non emant, nec vi tollant: sed quisquis hoc comparare voluerit, in publico placito coram Episcopo hoc faciat.* Consule Canones, vicesimum-tertium Arelatensem & septimum Moguntinum. CCLXXXI.

Vicesimum-tertium Capitulum. *Ut unusquisque in sua Parrochia Presbyteros vel alios Clericos diligenter inquirat, & fugitivos ad loca sua redire faciat, & ad proprium Episcopum suum.* Lege Canones vicesimum-quintum Arelatensem & tricesimum-primum Moguntinum. CCLXXXII.

Vicesimum-quartum Capitulum. *Ut quisque Beneficium Ecclesiasticum habet, ad tecta Ecclesiæ restauranda vel ipsas Ecclesias omnino adjuvet.* Sumptum est hoc Capitulum ex Arelatensi Canone vicesimo-quinto. CCLXXXIII.

AN. CH. Vicesimum-quintum Capitulum. *Ut qui publico crimine convicti sunt rei,*
813. *publicè judicentur, & publicam pœnitentiam agant secundùm Canones.* Hoc Ca-
CAROLI pitulum omnino convenit cum ultimo Canone Atelatensi.

IMP. 13. Vicesimum-sextum Capitulum. *Ut Presbyteri benè vivere studeant, &*
LUDOV. *ita populum doceant.* Hoc Capitulum expressis quidem verbis in prædictarum
R. 33. Synodorum Canonibus haud invenitur, at simile quid primo Canone Cabi-
CCLXXXIV. lonensi legitur de Episcopis, his enim injungitur, ut Sanctas Scripturas, Ca-
CCLXXXV. nones Synodicos, & librum Sancti Gregorii de cura Pastorali legant, ac
secundùm formam ibidem constitutam & vivant & prædicent.

CCLXXXVI. In Codice Gandavensi, quem Sirmondus consuluit, sequuntur alia duo Capitula, quorum nullum superest vestigium in prælaudatis quinque Synodis. Unum est de Presbyteris, qui Confessiones revelare dicebantur; alterum de tumultibus, quos faidosi homines excitabant. Primum sic publicatum est. *Ut hoc inquiratur, si de partibus Austriæ verum est, quod dicitur, an non, quòd Presbyteri de Confessionibus accepto pretio manifestent latrones.* Secundum, sic. *Ut inquiratur diligenter de faidosis hominibus, qui solent incongruas commotiones facere, tam in Dominicis diebus, quámque & aliis solemnitatibus, sicuti & in feriaticis diebus. Hoc omnino prohibendum est, ne facere præsumant.* Neutrum Aquisgranensi tribuimus Capitulari, quod editum est hoc anno, utrumque enim desideratur cùm in Codice Metensi tum in Synodis suprà memoratis.

CCLXXXVII. Observat etiam Sirmondus Capitula quartum & quintum, quæ suprà ex Codice Metensi descripta sunt, in Gandavensi prolixiùs recitari. Quartum, sic. *Providendum omnimodis ac diligenter exquirendum, qualiter Canonici vivant, necnon & Monachi, ut unusquisque eorum secundùm ordinem canonicè ac regulariter vivant & non similiter. Id est, ut refectoria & dormitoria unà simul observentur, quemadmodum jamdudum in Capitulis nostris injunctum habemus.* Quintum, sic. *De Monasteriis puellarum, ut Presbyteris certo tempore ad Missarum solemnia celebranda liceat ad eas in Ecclesia convenire, & mox ad proprias redire Ecclesias. Ceteri verò Clerici vel laici similiter observent, ut nequaquam in eadem Monasteria ingredi audeant, nisi necessitatis causa ipsius Monasterii compulerit. Hoc tamen cum summa providentia Episcopi vel Abbatissa fiat. Similiter & hoc pleniter observandum sit, ut fœmina per domos Clericorum minimè discurrant.*

CCLXXXVIII. Chronographus Moissiacensis testatur habitum mense Septembri Conventum Francorum, in quo Carolus prædictarum Synodorum Canones relegi præcepit, Capitulare condidit proximè descriptum, filiúmque Ludovicum Imperatorii Nominis consortem fecit. *Mandavit*, inquit, *ut quidquid in unamquamque Synodum definissent, ad Placitum constituti Imperatoris renunciassent, quod ita factum est; & in ipso anno mense Septembri jamdictus Karolus fecit Conventum magnum populi apud Aquis Palatium de omni Regno vel Imperio suo. Et convenerunt Episcopi, Abbates, & Comites, & Senatus Francorum ad Imperatorem in Aquis, & ibidem constituit Capitula numero* XXVI *de causis, quæ erant necessaria Ecclesiæ Dei & Christiano populo. Post hæc habuit consilium cum præfatis Episcopis, & Abbatibus, & Comitibus, & Majoribus natu Francorum, ut constitueret* filium suum Ludovicum Regem & Imperatorem.* Scimus in vulgatis exemplaribus legi *Capitula numero* XLVI, nupérque manuscriptis è codicibus publicatum esse Capitulare, quod in Capitula XLVI distinguitur. At quisquis textum Moissiacensis Chronici cum Capitulis XXVI quæ suprà recitavimus, & Capitulis XLVI quæ describemus infrà, studiosè contulerit, deprehendet Chronographum non de Capitulari quod Capitulis sex & quadraginta constat, sed de Capitulari quod Capitulis sex ac viginti circumscribitur, locutum esse, & Charactere X in L mutato numerum XXVI in XLVI perperam abiisse. Ratio patet evidentissimè. Chronographus enim illa Capitula, seu XXVI seu XLVI fuerint, constituta dicit *de causis, quæ erant necessaria Ecclesiæ Dei & Christiano populo.* Capitulare autem, quod

* *constituerent*

Capitulis

AN. CH. 813.

Capitulis viginti-sex absolvitur, totum est de causis *Ecclesiæ Dei & Christiano populo* necessariis, concinnatum est enim ex Canonibus Synodorum novissimè celebratarum, ut ex singulorum Capitulorum collatione cum Canonibus iisdem superiùs facta liquet. Longè aliud est Capitulare, quod in Capitula sex & quadraginta protrahitur, de causis *Ecclesiæ Dei & Christiano populo* necessariis nihil distinctè statuit, Francis omnibus non est commune, versatúrque potissimum in pœnis, quas homicidii, latrocinii, raptûs, aliorúmque criminum reis, Judex secularis ex Edicto Regio constituit. Ne quid gratis à nobis dictum putes, hoc etiam Capitulare dabimus eodem prorsus modo, quo nuper ex Codicibus Metensi ac Navarrico publicatum est in absolutissima Capitularium Collectione, quam tandem ab eruditissimo Stephano Baluzio post longam virorum literatorum expectationem feliciter confectam gaudemus. Voces in hoc Capitulari sunt complures obscuræ. Multas alibi jam explicuimus. His adde *wargengum* octavi Capituli & *geldos* Capituli vicesimi-tertii; wargengum, veteribus Ripuariis wargum, vagum sive expulsum, id est, proscriptum; & geldos mulctas interpretamur.

LONGE DISTINCTUM AB ALIO CAPITULARI INCERTI ANNI ET INCERTI LOCI.

I. In primo Capitulo de causis Ecclesiæ, & de illis Dei servis, qui ibidem deserviunt, sic habemus quomodo & alii Franci habent. De banno Dominico similiter sicut alii Franci habent. CCLXXXIX.

II. Qui Francum occiderit, solidos sexcentos componat ad opus Dominicum, & pro fredo solidos ducentos componat. CCXC.

III. Qui hominem ingenuum occiderit, solidos ducentos componat, & exinde in dominico tertiam partem componat. CCXCI.

IV. Qui lidum occiderit, solidos centum componat, & exinde dominico tertiam partem componat. CCXCII.

V. Qui servum occiderit, solidos quinquaginta componat. Exinde in dominico, sicut diximus, tertiam partem componat. CCXCIII.

VI. Si quis Comes in suo Comitatu occisus fuerit, in tres weregildos, sicut sua nativitas est, componere faciat. CCXCIV.

VII. Si quis Missum Dominicum occiderit, quando in Missaticum directus fuerit, in tres weregildos, sicut sua nativitas est, componere faciat. CCXCV.

VIII. Si quis Wargengum occiderit, solidos sexcentos in dominico componat. CCXCVI.

IX. Si quis hominem ingenuum ad servitium requirit, cum duodecim hominibus de suis proximis parentibus in Sanctis juret, & se ingenuum esse faciat, aut in servitium cadat. CCXCVII.

X. Qui per hantradam hominem ingenuum dimittere voluerit, in loco qui dicitur sanctum, suâ manu duodecimâ ipsum ingenuum dimittere faciat. CCXCVIII.

XI. Qui per chartam aut per hantradam ingenuus est, & se ille foris de eo miserit, tunc ille leodis in dominicum veniat, & suis peculiariis traditum jamdicto domino non fiat. CCXCIX.

XII. Qui per chartam ingenuus est, sic debet in omnia pertinere sicut alii Franci. CCC.

XIII. Qui de mundeburde aliquid habuerit, ad illum seniorem, qui eum ingenuum dimiserat, sua peculia revertere faciat. CCCI.

XIV. De quali causa quod sacramentum promiserit, & ad Placitum non juraverit, ipsam causam reddere faciat. CCCII.

XV. Qui propter alium hominem wadium adhramivit, & ipse homo eum damnum incurrere dimittit, ille qui suum wadium adhramivit, de suo omnia componat, super noctes septem ille, qui precator adhramire, duplum componere faciat. CCCIII.

XVI. Qui hominem Francum sine culpa ligaverit, solidos duodecim componat, & in fredo dominico solidos tres. CCCIV.

XVII. Qui per capillos Francum priserit, solidos duodecim, & in dominico solidos quatuor. Et qui ei sanguinem sine culpa effuderit, solidos duodecim componat, & in fredo dominico solidos quatuor. CCCV.

AN. CH. 813.

XVIII. Si quis hominis Franci casam infregerit, solidos duodecim componat, & in fredo dominico solidos quatuor.

CCCVI. *XIX. Si quis hominis Franci curtem infregerit, solidos sex componat, in domi-*
CCCVII. *nico solidos quatuor, suam manum aut suum pedem aut suum oculum pro quarta parte de sua leode, & in fredo dominico semper de unaquaque re solidos quatuor.*

CCCVIII. *XX. De ingenuo homine in emendatione sua solidos octo; nisi, sicut superiùs diximus, in fredo dominico solidos quatuor.*

CCCIX. *XXI. De lido in emendatione solidos quatuor, in fredo dominico solidos quatuor.*

CCCX. *XXII. De servo in emendatione solidos duos, in fredo dominico solidos quatuor.*

CCCXI. *XXIII. Quicquid involavit, novem geldos componere faciat, & de unoquoque latrocinio in dominico fredo solidos quatuor.*

CCCXII. *XXIV. De quicquid in casa furaveris, in wirdira solidos septem. De warnione, in wirdira solidos septem. De spadato caballo solidos septem. De servo solidos septem. De spata septem. De jumento solidos quatuor. De bove solidos duos. De vacca solidos duos. De porcis & verrecibus & animalibus juvenibus, & de capris, tertiam partem quantùm valet in wirdira.*

CCCXIII. *XXV. Quicquid in amore in alterum furatum habent, in duos geldos componere faciat, in wirdira uncias duas, in fredo solidos quatuor. Et quicquid in mashau furaverit, duos geldos componere faciat, in wirdira uncias duas, in fredo dominico solidos quatuor.*

CCCXIV. *XXVI. Quicquid in amore Fresiones injustè tulerint, per aliud tantùm componere faciat in fredo solidos quatuor.*

CCCXV. *XXVII. Quicquid ad Saxones contra rectum tulerint, cum alio tantùm eum emendare faciat in fredo solidos quatuor.*

CCCXVI. *XXVIII. Si quis infra pagum latronem comprehenderit, & ante illum Comitem eum non adduxerit aut ante suum Centenarium, solidos sexaginta componat.*

CCCXVII. *XXIX. Si quis latronem viderit cum furto ambulantem, & cognitum non fecerit, in fredo dominico solidos quatuor componere faciat.*

CCCXVIII. *XXX. Si quis in Sanctis Reliquiis se perjuraverit, manum suam perdat, aut eam redimat quartâ parte de sua leode in dominico.*

CCCXIX. *XXXI. Quicquid contra rectum fecerit, cum solidis quatuor in fredo dominico componere faciat.*

CCCXX. *XXXII. Si quis cum armis bannitus fuerit, & non venerit ibi, solidos quatuor in fredo dominico componere faciat.*

CCCXXI. *XXXIII. Si quis cum caballo bannitus fuerit, in fredo dominico solidos quatuor componere faciat.*

CCCXXII. *XXXIV. Si quis wactam aut wardam dimiserit, quando ille Comes ei cognitum fecerit, in fredo dominico solidos quatuor componere faciat.*

CCCXXIII. *XXXV. Si quis sclusam dimiserit, quando suus Comes ei commendat facere, in fredo solidos quatuor componere faciat. Quando rumpit, & eam emendare nolueris, solidos quatuor in dominico componere faciat.*

CCCXXIV. *XXXVI. Quisquis audit arma clamare, & ibi non venerio, in fredo dominico solidos quatuor componere faciat.*

CCCXXV. *XXXVII. Si quis ad pontem publicum bannitus fuerit, & ibi non venerit, solidos quatuor in fredo componat.*

CCCXXVI. *XXXVIII. Si quis Comes ad placitum suum hominem bannit, & ibi non venerit, in fredo solidos quatuor componat.*

CCCXXVII. *XXXIX. Si quis viam publicam clauserit, in fredo dominico solidos quatuor componat.*

CCCXXVIII. *XL. Si quis Francus homo habuerit filios duos, hereditatem suam de silva & de terra eis dimittat, & de mancipiis, & de peculio. De materna hereditate similiter in filiam veniat.*

XLI. De ingenuis hominibus, quomodo aut qualiter ad Placitum per bannum AN. CH.
debeant venire. Ingenuus, si per Comitem aut per Missum suum bannitus fuerit 813.
infra Comitatum de maxima causa, super noctes quatuordecim ad Placitum veniat.
Si minor causa extiterit, super noctes septem ad Placitum veniat. CAROLI

XLII. Si quis de lido suo pro aliqua causa in ratione fuerit inventus, super IMP. 13.
noctes quatuordecim ipsum lidum ad Placitum adducat, si senior suus in ipso Co- LUDOV.
mitatu est. Si in alio Comitatu est, ipse lidus suum seniorem ad Placitum addu- R. 33. CCCXXIX.
cat super noctes viginti-quinque. Si in tertio Comitatu est, super noctes quadra- CCCXXX.
ginta-duas. Si in alio Ducatu, super noctes octuaginta-quatuor cum suo seniore ve-
niat ad ipsum Placitum.

XLIII. De raptu. Si quis ingenuus cum lidis raptum fecerit, cum uno wadio CCCXXXI.
& una manu emendare studeat.

XLIV. Si quis hominem in mordro occiderit, tunc exeat ad judicium, aut suus CCCXXXII.
senior per sacramentum eum liberet.

XLV. Si cujus puellam sponsatam alius priserit, solidos ducentos componere CCCXXXIII.
faciat, in fredo solidos sexaginta.

XLVI. Si fur de septem latrociniis comprobatus fuerit, exiet ad judicium. Si CCCXXXIV.
ibi incenderit, tradant eum ad mortem. Et posteaquàm ad judicium ambulaverit,
si ibi non incenderit, tunc liceat suo seniori wadio suo adhramire & pro eo emen-
dare ac de morte liberare.

Hoc Capitulare nobis incerti cùm anni tum loci videtur. Chronographus CCCXXXV.
autem Moissiacensis, postquàm disseruit de Capitulari, quod collatis priùs Canonibus Synodorum nuperrimè celebratarum Carolus Imperator apud Aquisgranum hoc anno promulgavit, agit de Ludovico Aquitaniæ Rege, quem idem Augustus in eodem Francorum Conventu consortem Imperialis nominis fecit. Rem, ut gesta est, in literas sic retulit, qui tunc vivebat
Theganus [a]. *Imperator, cùm jam intellexisset appropinquare sibi diem obitûs sui* [a] Cap. 6.
(senuerat enim valdè) vocavit filium suum Ludewicum ad se cum omni exercitu, LUDOVICUS
Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Loco-positis; habuit grande colloquium PIT IMP.
cum eis Aquisgrani Palatio, pacificè & honestè ammonens, ut fidem erga filium suum ostenderent, interrogans omnes à maximo usque ad minimum, si eis placuisset, ut nomen suum, id est, Imperatoris, filio suo Ludewico tradidisset. Illi omnes responderunt, Dei esse admonitionem illius rei. Quo facto, in prima die Dominica ornavit se cultu Regis, & coronam capiti suo imposuit, incedebátque clarè vestitus & ornatus, sicut eum decuerat. Perrexit ad Ecclesiam, quam ipse à fundamentis construxerat, pervenísque ante altare in eminentiori loco constructum ceteris altaribus, & consecratum in honorem Domini nostri Jesu Christi: super quod coronam auream aliam, quàm ipse gestabat in capite suo, jussis poni. Postquàm diu araverunt ipse & filius ejus, locutus est ad filium suum coram omni multitudine Pontificum & Optimatum suorum, ammonens eum imprimis Omnipotentem Deum diligere & timere, ejus praecepta servare in omnibus, Ecclesias Dei gubernare & defendere à pravis hominibus, sororibus suis & fratribus, qui erant natu juniores, & nepotibus & omnibus propinquis suis indeficientem misericordiam semper ostendere pracepit; deinde Sacerdotes honorare ut patres, populum diligere ut filias, superbos & nequissimos homines in viam salutis coactos dirigere, Cœnobiorum consolator & pauperum esse. Fideles ministros & Deum timentes constitueret, qui munera injusta odio haberent. Nullum ab honore suo sine causa discretionis ejiceret, semetipsum omni tempore coram Deo & omni populo irreprehensibilem demonstraret. Postquàm hac verba & alia multa coram multitudine filio suo ostenderat, interrogavit si obediens voluisset esse praceptis suis. At ille respondit; libenter obedire, & cum Dei adjutorio omnia pracepta, qua mandaverat ei pater, custodire. Tunc jussit eum pater, ut propriis manibus coronam, qua erat super altare, elevaret, & capiti suo imponeret ob recordationem omnium praceptorum, qua mandaverat ei pater. At ille jussionem patris implevit. Quo facto, audientes Missarum solemnia ibant ad Palatium. Sustinuit enim filius patrem eundo & redeundo,

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

quamdiu cum eo fuerat filius. Non post multos dies magnificis donis honoravit eum pater suus, & dimisit eum ire in Aquitaniam. Antequàm divisi essent, amplexantes se & osculantes propter gaudium amoris flere cœperunt. Ille perrexit in Aquitaniam, & Dominus Imperator tenuit Regnum & nomen suum honorificè sicut dignum erat. Astronomus Thegano coætaneus, qui vitam & actus Ludovici conscripsit, eundem Ludovicum *totâ æstate* in patris comitatu fuisse, deinde *Imperii diademate* coronatum, ac *mense* tandem *Novembri* reversum in Aquitaniam sic testatur. *Imperator Carolus considerans suum in senectutem adclinem devexum, & verens, ne fortè subtractus rebus humanis confusum relinqueret Regnum, quod erat donante Deo nobiliter ordinatum: scilicet ne aut externis quateretur procellis, aut intestinis vexaretur scissionibus, misit ad filium, eúmque ab Aquitania evocavit. Quem venientem clementer suscepit, totâ æstate secum tenuit, de his quibus eum indigere putavit instruxit: qualiter videlicet sibi vivendum, regnandum, Regnum ordinandum, & ordinatum tenendum foret, monuit, & tandem Imperiali eum diademate coronavit, & rerum summam penes eum futuram esse Christo favente innotuit, & hoc peracto negotio reditum ad propria concessit. Qui mense Novembri, à patre regrediens, Aquitaniam repetiit.* Ab hoc Auctore non discrepat Chronographus Moissiacensis, Conventum enim Francorum habitum Aquisgrani mense Septembri, ibique Capitulare, de quo suprà, scribit priùs editum quàm Ludovicus Imperator à patre constitueretur. *In ipso anno, mense Septembri, jamdictus Karolus fecit Conventum magnum populi apud Aquis Palatium de omni Regno vel Imperio suo. Et convenerunt Episcopi, Abbates, & Comites, & Senatus Francorum ad Imperatorem in Aquis, & ibidem constituit Capitula* suprà descripta *de causis quæ erant necessariæ Ecclesiæ Dei & Christiano populo. Post hæc habuit consilium cum præfatis Episcopis, & Abbatibus, & Comitibus, & Majoribus natu Francorum, ut constitueret * filium suum Ludovicum Regem & Imperatorem. Qui omnes pariter consenserunt, dicentes hoc dignum esse, omníque populo placuit. Et cum consensu & acclamatione omnium populorum Ludovicum filium constituit Imperatorem secum, ac per coronam auream tradidit ei Imperium, populis acclamantibus & dicentibus, VIVAT IMPERATOR LUDOVICUS. Et facta est lætitia magna in populo in illa die. Nam & ipse Imperator benedixit Dominum, dicens.* [*Benedictus es, Domine Deus, qui dedisti hodie sedentem in solio meo, videntibus oculis meis.*] *Docuit autem eum pater, ut in omnibus preceptum Domini custodiret, tradiditque ei jus Regni, commendavitque ei filios suos, Drocone, Theuderico, & Hugone. Et cùm omnia perfecisset, dimisit unumquemque, ut abirent in locum suum. Ipse autem resedit in Aquis Palatium.* Error in vulgata irrepsit [a] exemplaria, ibi enim in plurali numero legitur, *constituerent*, cum relatione ad Episcopos, Abbates, Comites, alióſque Proceres in Aquisgranensi sedentes Conventu. *Habuit consilium cum præfatis Episcopis, & Abbatibus, & Comitibus, & Majoribus natu Francorum, ut constituerent filium suum Ludovicum Regem & Imperatorem.* In singulari numero restituimus, *constitueret*, cum relatione ad ipsummet Carolum Augustum, qui filium suum Ludovicum constitueret Imperatorem. Istius emendationis duplex apud eundem Chronographum occurrit ratio. In proxima enim periodo scribit de Carolo, quòd *Ludovicum filium suum constituit Imperatorem secum.* Et ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum rem omnino similem de Ludovico, qui filium suum Lotharium constituit Imperatorem, sic enarrat. *Ludovicus Imperator apud Aquis Palatium celebravit Pascha. Et in ipsa æstate jussit esse ibi Conventum populi de omni Regno vel Imperio suo, apud Aquis Sedem Regiam, id est, Episcopos, Abbates, sive Comites, & Majores natu Francorum. Et manifestavit eis mysterium consilii sui, quod cogitaverat, ut constitueret unum de filiis suis Imperatorem.*

* *constitueret*

[a] Tom. 1. Collect. Hist. Franc. pag. 146.

CCCXXXVI. Carolus non tantùm cui voluit Imperiale nomen contulit, sed etiam totius Regni seu ditionum Francicarum novam partitionem inter Ludovicum

filium & Bernardum nepotem fecit; huic Italiam, illi reliquam concessit Franciam cum Imperatoria dignitate. *Habito generali Conventu*, inquit Annalista Loiselianus, *evocatum ad se apud Aquasgrani filium suum Ludovicum Aquitaniæ Regem, coronam illi imposuit, & Imperialis nominis sibi consortem fecit, Bernardúmque nepotem suum, filium Pipini filii sui, Italiæ præfecit, & Regem appellari jussit.* Eadem ab aliis repetuntur Annalistis, Laureshamensi, Fuldensi, Bertiniano ac Metensi, necnon à Reginone, à Monacho Egolismensi & ab incerto Auctore in vita Caroli. Quæ quidem sic accipi volumus, ut Carolus Bernardum nepotem adscivisse censeatur in consortium Regni Longobardici sive Italici, Ludovicum filium in consortium reliqui Regni Francici, quantumcumque in Galliis trànsque Rhenum fluvium ac Pyrenæos montes esset, Carolus enim, ut ex Thegano jam notavimus, dimisso in Aquitaniam Ludovico filio Imperatore *tenuit Regnum & nomen suum honorificè, sicut dignum erat;* id est, nec abdicavit se Regno, nec Imperatoris titulum abjecit, sed ad obitum usque gavisus est Imperatoriâ dignitate, totámque Franciam gubernavit partitione filium inter ac nepotem quantumvis factâ. Ludovicus autem in Diplomatibus annos Imperii sui numerare nonnumquam ab illo cœpit die, quo consors Imperialis Nominis à Carolo dictus est, sæpiùs ab ejusdem patris obitu sive à quinto Kalendas Februarias anni post Christum natum octingentesimi decimi-quarti. Multis exemplis duas has epochas infrà distinguemus. Porrò cùm Bernardum Italiæ Regem constitutum audis, Ducatus Romanum ac Beneventanum in ejus Regno ne comprehendas. Super Ducatu Romano nulla difficultas, nam quandiu sub potestate Francorum fuit, ei paruit Regi, qui nomen Imperatoris & Augusti gessit. Ducatûs Beneventani sors obscurior. Anno Redemptoris octingentesimo sexto, cùm Carolus Augustus Regnum Francorum inter filios suos, Carolum, Pippinum, & Ludovicum, divisit, Ducatum Beneventanum procul dubio complexus est sub Italiæ seu Longobardiæ Regno, quod Pippino rebus in ea regione præclarè gestis insignem nominis famam adepto concessit, atque ad illum annum ita censuimus. At hoc anno, post Christum natum octingentesimo decimo-tertio, cùm Regnum inter Ludovicum filium & Bernardum nepotem partitus est, Ducatum Beneventanum reliquit Ludovico, quem ut Imperatoriæ dignitatis, sic & Ducatuum Romani ac Beneventani, necnon & omnium ditionum, quas extra fines Italiæ possidebat, hæredem dixit. Ut de Beneventano Ducatu sic statueret, ætas Bernardi tum junioris & Grimoaldi Ducis Beneventani promptus ad res novas animus impulerunt. Ludovicus Augustus, cui Regnum multò spatiosius attribuebatur, nemini non videbatur potiori quoque quàm Bernardus terrori Grimoaldo futurus. Opinionem nostram plurimùm confirmabunt, quæ post Caroli mortem anno proximo de Ludovico Augusto & Grimoaldo Duce commemorabimus. Bernardus non erat in Avi comitatu, cùm Rex ab eo declaratus est. Accepto hujus rei nuncio, Adelhardus Abbas Corbeïensis, qui Longobardiam ab obitu Pippini Regis administrabat, *accepit ei*, nempe Bernardo, *uxorem, & constituit secundùm jussionem Principis*, id est, Caroli Augusti, *super omne Regnum*, ut in vetere libello de constructione novæ Corbeiæ scriptum reperies. Si Bucelino fides est in Chronologia Rhætiæ, Guerdo Fabariensis Abbas, cùm Bernardus Italiæ Rex ab avo constitutus est, in aula Caroli versabatur. Bernardo in Bojoariam, quæ Pippino patri quondam paruerat, nihil juris concessum, quicquid in contrarium scribat Brunnerus [a]. Anno proximo Lotharius Ludovici Augusti filius natu maximus à patre Rex Bojoariæ constituetur florente tunc in Italia Bernardo Rege.

Rotaldi Veronensis Episcopi duo circumferuntur Diplomata, quorum hæc sunt initia. *In Nomine Domini Jesu Christi, regnante Domnô Karolo in Italia anno Pietatis ejus quadragesimo-primo, & Bernardo Glorioso Rege primo, sub die octavo Kal. Julii, Indictione sextâ feliciter. Rotaldus ultimus servus ser-*

AN. CH. 813.

CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

BERNARDUS FIT R. ITALIÆ.

[a] Lib. 6. n. 4.

CCCXXXVII CHARTÆ COMMENTITIÆ REJICIUNTUR.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

vorum Dei, Sancta autem Veronensis Ecclesia Episcopus. Sanctorum Canonum &c. *In Nomine Domini Jesu Christi, regnante Domino Carolo in Italia anno Pietatis ejus quadragesimo-primo, & Bernardo Glorioso Rege primo sub die sexto-decimo Kal. Octob. Indictione sextâ feliciter. Rotaldus ultimus servus servorum Dei, Sanctæ autem Veronensis Ecclesiæ Episcopus. Notum omnium fidelium Magnitudini* &c. Ughellus [a] utrumque consignat hoc anno, post Christum natum octingentesimo decimo-tertio, quo Bernardus ab avo Carolo Rex Italiæ constitutus est. At annus ejusdem Caroli regnantis in Italia quadragesimus-primus apertissimè refragatur, annus enim Redemptoris octingentesimus decimus-tertius partim anno Caroli regnantis in Italia tricesimo-nono, partim quadragesimo illigatur, nequaquam quadragesimo-primo. Migravit ex hac vita Carolus proximo mense Januario, cùm annum Italici Regni quadragesimum adhuc numerabat. Annus igitur ejus in Longobardico Regno quadragesimus-primus cum anno Bernardi Regis primo nec per mensem Junium nec per mensem Septembrem comparari potest. Deinde quisquis Theganum, Astronomum, & Chronographum Moissiacensem, supr laudatos, attentè legerit, nusquam sibi persuadebit scitum hoc anno Veronæ octavo Kalendas Julii, quòd apud Aquisgranum Carolus Imperator Bernardum nepotem suum Regni Longobardici consortem jam fecisset. Eodem enim tempore, quo Ludovicus à Carolo patre dictus est Imperator & Augustus, ab eodem avo Carolo Bernardus licèt absens Italiæ Rex est renuntiatus. Teste autem Thegano Ludovicus *non post multos dies* à suscepto Imperatoris titulo rediit in Aquitaniam, & teste Astronomo in ejus vita *mense Novembri* dimissus est à patre, nec ab hac computatione recedit Chronographus Moissiacensis, nam *mense Septembri Conventum magnum in Aquis* priùs habitum scribit. Denique fidem alterius Diplomatis non parum elevat nomen *Guidonis Cardinalis S. Romanæ Ecclesiæ*, quod in ipso contextu necnon inter subscriptiones nominibus Episcoporum præponitur contra morem illorum temporum, ut ad annum Redemptoris octingentesimum quintum probavimus.

[a] Tom. 5. Ital. Sacr. in Rotald. Ep. Veron. 44.

CCCXXXVIII. Omissis igitur illis Rotaldi Veronensis Episcopi Diplomatibus, rejectisque nonnullis Episcopis quorum nomina non aliunde innotescunt, intermissam rerum à veteribus Annalistis ad hunc annum memoratarum narrationem resumemus. Ex Aquisgranensi Conventu, de quo suprà, directi sunt Oratores Francorum & Saxonum, qui pacem cum Danis paciscerentur. Res feliciter cessit. Francos inter ac Danos pax est firmata, Harioldus & Reginfridus Danorum Reges Hemmingum fratrem suum, quem anno priore sibi remitti poposcerant, à Carolo redditum receperunt. Lege veteres Annalistas. Hi varios quoque te docebunt eventus domesticorum bellorum prædictos inter Reges ac filios Godofridi quondam Regis, qui paulò pòst hoc eodem anno Regnum sibi compararunt.

PAX CUM DANIS FIRMATUR.

CCCXXXIX. Quid interim Mauri postpositâ pace quam anno priore pepigerant, hoc anno gesserint, audi ex Annalista Loiseliano. *Mauris de Corsica ad Hispaniam cum multa prædâ redeuntibus, Hermingarius Comes Emporitanus in Majorica insidias posuit, & VIII naves eorum cepit, in quibus quingentos & eò ampliùs Corsos captivos invenit. Hoc Mauri vindicare volentes, Centumcellas Tusciæ civitatem & Nicaam provinciæ Narbonensis vastaverunt. Sardiniam quoque adgressi, commissóque cum Sardis prælio pulsi ac victi, & multis suorum amissis recesserunt.* Postrema sunt hujus Annalistæ verba, quo plurimùm usi sumus ab obitu Caroli Majoris-domûs, cognomento pòst Martelli, sive ab anno Christi septingentesimo quadragesimo-primo. Hic Auctor ætatem suam ad annum Redemptoris octingentesimum septimum bis prodit. Semel sic. *Stella Mercurii XVI Kal. Aprilis visa est in Sole quasi parva macula nigra, tamen paululum superiùs medio centro ejusdem sideris, quæ à nobis VIII dies conspicitur, sed quando primùm * intravit vel exivit, nubibus impedientibus minimè adnotare*

MAURI VINCUNTUR.

* primam

AN. CH. 813.
CAROLI IMP. 13.
LUDOV. R. 33.

potuimus. Iterum sic. *Hic Georgius est Abba in monte Oliveti, & cui patria Germania est, qui etiam proprio vocatur nomine Engelbaldus.* Lege quæ dicta sunt ad illum annum [a], necnon Tomo quinto ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-secundum [b]. In dubium certè vocari non potest, quin hic Annalista temporibus Caroli Magni floruerit, annóque Redemptoris octingentesimo decimo-tertio suam terminarit lucubrationem, quâ plurimùm usi Monachus Egolismensis & incertus Auctor in vita Caroli, necnon Annalistæ, Laureshamensis, Bertinianus, ac Metensis, cum Reginone.

[a] Num. 1.
[b] Num. 4.

CCCXL.

Annalistæ Loiseliano succedet deinceps Laureshamensis, qui res hoc ipso gestas anno sic absolvit. *At Michael Imperater Bulgaros appetens bello, haud prosperis successibus utitur: ac proinde domum reversus, deposito diademate Monachus efficitur. In cujus locum Leo Papda Patritii filius Imperator constituitur. Crumas Rex Bulgarorum, qui Nicephorum Imperatorem ante duos annos interfecerat, & Michaelem de Mœsia fugaverat, secundis rebus elatus, cum exercitu usque ad ipsam Constantinopolim accessit. Quem mœnibus urbis obequitantem Leo Imperator eruptione factâ incautum excepit, ac graviter vulneratum fugiendo sibi consulere, ac in patriam turpiter redire coegit.* Hic textus à Monacho Egolismensi & ab incerto Auctore in vita Caroli necnon ab Annalista Bertiniano descriptus fuit. Quamvis autem totus sit de rebus cùm Bulgaricis tum Constantinopolitanis, ad nostrum videtur aliquatenus institutum pertinere, quia Legatos à Carolo Constantinopolim missos Amalharium Trevirensem Archiepiscopum & Petrum Abbatem Nonantulanum suscepit remisitque Leo Imperator Michaeli jam subrogatus. Michael habitum Monasticum capillis detonsis induit. Posterâ die, Julii mensis undecimâ, Indictione sextâ, feriâ secundâ, in magnæ Ecclesiæ ambone coronatus est Leo. Sic enim hic commendatur à Theophane. *Τῇ δὲ ια' τοῦ Ἰουλίου μηνὸς, ἕκτῃ ἰνδικτιῶνι, ἡμέρᾳ δευτέρᾳ, τῇ ἐπαύριον, στεφθεὶς ὑπὸ Νικηφόρου Πατριάρχου ἐν τῷ ἄμβωνι τῆς μεγάλης ἐκκλησίας.* Currebat littera Dominicalis B.

IMPP. CONSTANTINOPOLITANI.

CCCXLI.

Tomo septimo Conciliorum, inter epistolas Leonis Tertii Papæ, tres inveniuntur, hoc anno scriptæ, una [c] septimo Idus Septembris, altera [d] tertio Idus Novembris, postrema [e] septimo Kalendas Decembris. In unaquaque Leo Carolum de Græcorum rebus certiorem facit. In prima scribit Siciliam & Ducatum Neapolitanum trepidasse, conspectâ Maurorum classe, qui minores quasdam Græcorum Insulas circùm positas devastarunt. In secunda monet pacem ad annos decem à Græcis initam esse cum iisdem Mauris, qui Caliphæ subjacebant Arabico, séque Cordubensis tanquam perduellis hostes acerrimos profitebantur; deinde ex viri Christiani relatione subjungit eorumdem Maurorum naves centum *Junio mense transacta sextæ Indictionis*, id est, hujus anni, prope Sardiniam periisse; sub finem Georgium Patritium Siciliensem, quòd Caroli literis per hominem Papæ Româ sibi delatis responsum non ipsi Carolo sed Pontifici inscripserit, benignè reddit excusatum, asserendo illum non ausum epistolam ad eum dirigere *sine consulto Leonis Imperatoris sui*, atque ut id Carolo minùs displiceat, addit rogatum se à Georgio, ut ipsum responsum legeret, & exemplar posteà Carolo transferendum curaret, nihil autem horum à se factum, nec ad legendum apertas à se quas obsignatas transmittit Patritii literas, nec quid illæ contineant à se sciri præter id quod didicit ex ore Missi sui, per quem è Sicilia delatæ sunt. In tertia epistola multa de tumultu Constantinopolitano scribit incerto rumore. Ex his obiter observa Mauris plures imperare Caliphas; duos ceteris longè potentiores esse; unum qui in Arabia, alterum qui in Hispania Regiam Sedem habet; utrumque Sardiniæ inhiare. Observa quoque Chronographiam Theophanis in hoc anno desinere, quo Leo Imperium assumpsit, licèt Auctor aliquot annis, ut Henschenius in Commentario illius vitæ prævio testatur, sub eodem Leone Augusto superstes vixet

[c] Ep. 5.
[d] Ep. 4.
[e] Ep. 6.

AN. CH. 813.

rit. Scribebat igitur Theophanes, cùm Roma sub potestate Francorum adhuc esset, nec aliud his insinuavit verbis, quæ licèt aliàs allegata rursum hoc repetenda loco ducimus, *γενομένης τῆς Ῥώμης ἀπ᾽ ἐκείνου χαιροῦ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Φράγγων.*

CCCXLII. JOANNES PAPIENSIS EP. OBIT. Hoc anno migravit in cælum Sanctus Joannes Papiensis Episcopus, cujus memoria celebris est in Tabulis Ecclesiasticis sexto Kalendas Septembris. Agemus anno sequenti de successore. Lege Catalogum Papiensium Episcoporum in Italia Sacra [a].

[a] Tom 1.

CCCXLIII. EPISCOPI CURIENSES. LEONENSES. Moritur hoc eodem anno Constantius sive Constantinus Curiensis Episcopus, vir summæ auctoritatis & apud Carolum Augustum gratiæ, cui Remigius, aliis Remedius, sufficitur teste Bucelino in Chronologia Rhætiæ. Moritur & Leonorius Leonensis Episcopus, eique succedit in Episcopatum Liberalis, ut habet Index Leonensium Episcoporum in Armorica Sancta.

CCCXLIV. TULLENSES. Ad hunc annum pervenit Unanimicus Tullensis Episcopus. Datus est ei successor Frotharius, lis autem mota super ordinatione, quia tunc in provincia Trevirensi seu Belgica prima numerus Episcoporum ad consecrationem Episcopi requisitus deerat, Amalhario enim Metropolitâ Constantinopolim profecto, Sedibúsque Metensi ac Tullensi vacantibus soli supererant Adalmatus & Austrannus, ille Coepiscopus Trevirensis, hic Episcopus Virodunensis ordinatus nuperrimè. Vulfarius, quia provinciæ Remensis seu Belgicæ secundæ Metropolitanus erat, in hoc casu jus ordinationis sibi devolutum dixit, ipsúmque consecravit Frotharium, ut colligimus ex hoc Flodoardi [b] textu. *Nec sua tantùm Diœceseos*, nempe Remensis, *quin etiam Treverica vobis Archiepiscopum Amalarium cum Adalmato ipsius Coepiscopo & Herilando, jussione Imperatoris Magni Karoli, ab eodem scilicet Vulfario Metropolitano convocatum ad ordinationem Episcopalem cujusdam Frotharii præfatæ Treverensis Ecclesiæ Presbyteri, eidem paruisse reperimus.* Flodoardus, utpote Remensis Ecclesiæ Presbyter & Canonicus, eandem Remensem Ecclesiam, ultrà quàm par est, ob Frotharii consecrationem multùm extollit. Amalharium Trevirensem Archiepiscopum tanquam imminutæ auctoritatis Archiepiscopum vicino Remensi Metropolitæ *αὐτοκεφάλῳ* subjicit. Id autem nullo nititur fundamento, nam Carolus ante biennium, cùm *αὐτοκεφάλους* Francicarum ditionum Metropoles in suo Testamento recensuit, duas in Gallia Belgica, Treviros videlicet in Belgica prima, Remos in Belgica secunda collocavit. Vulfarius igitur Remensis Metropolitanus Frotharium Tullensem Episcopum non ideo consecravit, quòd Trevirensis Metropolis, cui Tullum subjicitur, Remensi Metropoli subderetur, sed quòd absente Amalhario Trevirensi Metropolitâ Sedéque Metensi vacante sufficiens Episcoporum numerus ad Episcopi consecrationem in Trevirensi provincia super non esset. Obiter quoque notabis lapsum esse Flodoardum, cùm inter Episcopos Trevirensis provinciæ, quando Frotharius ad Tullensem Episcopatum assumptus est, nominavit Herilandum, qui seriùs sedere cœpit. Herilandi loco Austrannum repone, quem Herilando præponit Bertharius Auctor certè suppar, postquàm enim de Herilando ejúsque successore Hildino locutus est, ætatem suam hac probat transitione, *deinceps quod oculis vidi, liberiùs valeo literis exequi.* Procul autem ab illis temporibus abfuit Flodoardus. Prætereà, ne quid hîc tacitum omittamus, observa Frotharium, quem Flodoardus *Treverensis Ecclesiæ Presbyterum* vocat, in Tullensi Diœcesi priùs Abbatem Sancti Apri fuisse, quàm Tullensem ad Episcopatum promoveretur.

[b] Lib. 2. c. 18.

CCCXLV. DUO DISTINGUUNTUR CHOREPISCOPORUM GENERA. Qui Flodoardo Trevirensis Archiepiscopi Coepiscopus est Adalmatus, ab aliis Chorepiscopus & Suffraganeus vocatur. Ex hac observatione duo distinguimus genera Chorepiscoporum, quorum alii verè sunt Episcopi, alii verò Presbyteri. Primi generis existunt Adalmatus & Agobardus, ambo eodem tempore Chorepiscopi, ille Amalharii Archiepiscopi Trevirensis, hic Leidradi Lugdunensis Archiepiscopi. De Adalmato testis est Flodoardus

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

dus jam citatus. De Agobardo testis est Ado, postquàm enim mortem Caroli retulit, quam nos anno sequenti consignabimus, hæc de Archiepiscopis Viennensi ac Lugdunensi proximè subjungit. *Bernardus Viennensis Episcopus erat, & Leidradus Lugdunensis, qui, initio Imperii Ludovici Imperatoris, Suessionis Monasterii locum petiit, & in loco ejus Agobardus ejusdem Ecclesiæ Chorepiscopus, consentiente Imperatore & universà Gallorum Episcoporum Synodo, Episcopus substitutus est.* Adoni suffragatur Hugo Flaviniacensis, sic. *Leidradus in initio Imperii Ludovici Imperatoris Suessionense Monasterium petiit, & in loco ejus Agobardus substituitur ejusdem Ecclesiæ Chorepiscopus, consentiente Imperatore & omni Gallicanorum Episcoporum Synodo.* Multi duas in Agobardo res improbabant, quòd ordinatus fuisset Chorepiscopus, & ex Lugdunensis Ecclesiæ Chorepiscopo fieret Archiepiscopus ejusdem Ecclesiæ, Leidrado tum superstite; sive enim Chorepiscopi Titulum gereret sub Archiepiscopo Leidrado, sive post ipsius Leidradi secessum Archiepiscopus diceretur, aiebant sacris prohibitum Canonibus, ne duo simul in una civitate sederent Episcopi. Chorepiscopum, qualis erat Agobardus, verum agnoscebant Episcopum, utpote ordinatum à tribus Episcopis. Ideóque prælaudati Chronographi non dissimulant repertos esse quosdam, qui volentes Agobardum defendere, palàm assererent eum *à tribus Episcopis in Sede Lugdunensi jubente Leidrado fuisse ordinatum.* Quod addit Ado de duobus Episcopis in una civitate non constituendis & de successore non eligendo, censetur id extra causam prolatum, quia Leidradus Agobardum nec in Sede Lugdunensi jussit ordinari, nec sibi successorem elegit. Agobardus à tribus Episcopis ordinatus est, non ut simul in Lugdunensi Cathedra cum Leidrado sederet, sed ut ejusdem Leidradi Lugdunensis Archiepiscopi sive absentis sive morbo vel negotiis impediti vices ageret. Nec quandiu Leidradus Archiepiscopatum gessit, duo fuerunt Archiepiscopi Lugdunenses, at Leidradus extitit Lugdunensis Archiepiscopus, & Agobardus ejusdem Leidradi Lugdunensis Archiepiscopi Chorepiscopus seu Vicarius fuit. Quod ad Archiepiscopalem Dignitatem attinet, Leidradus Lugdunensis Archiepiscopus Agobardum sibi successorem nec elegit nec eligere potuit, quia tunc absque jussione vel consensu Regis in Francia nullus fiebat Episcopus, nec illud Ado & Hugo jam citati diffitentur, scribunt enim Agobardum anteà Chorepiscopum Leidrado substitutum fuisse Archiepiscopum *consentiente* Ludovico *Imperatore.* Frustrà igitur adversùs Agobardum hæc ab Adone subjunguntur. *Canonica auctoritas est, in una civitate duos Episcopos non esse, nec vivente Episcopo successorem sibi debere eligere. Ac idcircò illà quacunque causà Regula Ecclesiæ pratoriri in tanto ordine fixa non debent.* Eruditissimus Joannes Morinus nostræ Congregationis Presbyter parte tertiâ de sacris Ecclesiæ Ordinationibus quartam Exercitationem totam habet de Chorepiscopis, & capite quinto Chorepiscopos primi generis, quales Adalmatum & Agobardum dicimus, in Germania complures agnoscit, Episcopos videlicet illos, qui *pro partibus infidelium* ordinantur, & Germanicorum Episcoporum vicibus funguntur. Talem nos anno Christi millesimo sexcentesimo quadragesimo-quarto Monasterii Westphalorum, cùm illic pro sancienda pace Conventus habebatur, Aconitanum vidimus Episcopum vices obeuntem Monasteriensis Episcopi, nempe Celsissimi Ducis Ferdinandi à Bavaria, qui Coloniensis erat Archiepiscopus, necnon & Episcopus Leodiensis, Monasteriensis, Paderbornensis, atque Hildesheymensis. Eodem tempore Serenissimus Archidux Austriæ Leopoldus Wilhelmus Ferdinandi Tertii Cæsaris frater, Episcopus erat Pataviensis, Strasburgensis, Halberstadiensis, & Olomucensis. Item Illustrissimus Comes Franciscus Wilhelmus *de Wartenberg*, quem Electoralis Collegii Oratorem in eodem Monasteriensi Conventu novimus, erat Episcopus Osnaburgensis, Mindensis, ac Verdensis, & Coadjutor Ratisponensis. Archidux Austriæ solà insignitus erat Tonsurà. De Coloniensi Electore non

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

constabat an esset Subdiaconus. Comes verò Wartenbergius in Episcopum consecratus fuerat. Tres hi tot Ecclesiarum Titulares Episcopi per singulas suas Diœceses utebantur Chorepiscopis seu Suffraganeis ut hodie vocant. Hujus usûs triplex dabatur ratio, plures Episcopatus uni viro collati, Diœceses ab invicem procul remotæ, defectus unctionis Episcopalis. Ætate Caroli Magni deerant hæ rationes constituendorum Chorepiscoporum, nam qui Titulares erant Episcopi, nec Episcopali carebant consecratione, nec plures simul Episcopatus tenebant. Quapropter ad veteres Chorepiscopos, Adalmatum & Agobardum, magis accedunt Suffraganei Lugdunenses octo, quorum Indicem Jacobus Severtius in fine Tomi primi, qui totus est de Metropolitis Lugdunensibus, cum hoc texuit titulo. *Nonnulli Reverendi Episcopi, Suffraganei Reverendissimorum Archiepiscoporum Lugdunensium, quos tutò nancisci licuit, saltem ab elapso nuper seculo.* Postremus omnium Robertus *Berthelot* Archiepiscopus Damascenus Claudii *de Belièvre* & Dionysii Simonis *de Marquemont* Archiepiscoporum Lugdunensium consecratorum Suffraganeus fuit. Inter modernos tamen Chorepiscopos seu Suffraganeos & antiquos Chorepiscopos insignis occurrit differentia: Moderni Chorepiscopi Titulos gerunt Ecclesiarum in partibus infidelium; Robertus Berthelotus Archiepiscoporum Lugdunensium Chorepiscopus seu Suffraganeus, de quo suprà, Damascenus est Archiepiscopus in Syria. Veteres autem Chorepiscopi dicebantur ipsarùmmet Ecclesiarum, quibus serviebant, Chorepiscopi; Trevirensis Chorepiscopus Adalmatus sub Amalhario Trevirensi Archiepiscopo, Lugdunensis Chorepiscopus Agobardus sub Leidrado Archiepiscopo Lugdunensi. Flodoardus jam citatus *Treverica urbis Archiepiscopum Amalarium cum Adalmato ipsius Coepiscopo* laudat. Ab Adone jam quoque allegato commendantur *Leidradus Episcopus Lugdunensis & Agobardus ejusdem Ecclesiæ Chorepiscopus.* Quos autem antiqui Chorepiscopos primi generis appellarunt, Suffraganeos hodie nuncupamus. Adalmatum, quem Trevirensem Chorepiscopum fuisse diximus, Amalharii Trevirensis Archiepiscopi Suffraganeum vocat Christophorus Browerus in Annalibus Trevirensibus [a]; & Agobardus, qui fuit Adoni *Lugdunensis Ecclesiæ Chorepiscopus*, Jacobo Severtio *Suffraganeus* est *Lugdunensis* in ultimo paragrapho rerum à Leidrado decessore gestarum. Atque inde ut Chorepiscoporum sic & Suffraganeorum duplicem obiter acceptionem observa. Sunt enim in altera significatione Suffraganei, quotquot Archiepiscopo subsunt Episcopi. Sic Archiepiscopum Lugdunensem Suffraganei venerantur Episcopi quatuor, Æduensis, Lingonensis, Cabilonensis, & Matisconensis; Archiepiscopum Trevirensem tres Episcopi Suffraganei, Metensis, Tullensis, ac Virodunensis. Ætate Caroli Magni Suffraganeus in hac significatione jam sumebatur, in Synodo enim apud Arelatum hoc ipso anno Caroli Augusti decimo-tertio Patres Canone tertio sanciunt, ut *unusquisque Archiepiscopus suos Suffraganeos diligenter studioséque admoneat, quatenus* &c.

[a] Lib. 8. n. 23. in marg.

CCCXLVI. Chorepiscopi secundi generis licèt Episcopi villani reperiantur dicti, non fuerunt Episcopi, sed tantùm Presbyteri & Episcoporum Vicarii. Occasionem instituendi tales Chorepiscopos ex multiplicatione & dilatatione prædicationis Evangelicæ sumpserunt Episcopi. Cùm enim hi nec in oppidis nec in pagis vicisve, sed in solis duntaxat civitatibus instituerentur, lapsu temporis, ubi multitudo fidelium ex urbibus in oppida pagósque sese diffudit, Episcopalia munera per tot loca vix exercere potuerunt. Quapropter visum est in præcipuis oppidis seu pagis creare Vicarios Episcoporum sive Chorepiscopos, qui propter Diœcesis commodum nonnullis Episcopalibus prærogativis gauderent. Hujuscemodi Chorepiscopi nimiâ pòst ambitione tumidi res haud paucas, quæ solis competebant Episcopis, agendas susceperunt. Ut eos aut in officio continerent aut abolerent, diutissimè laborarunt Episcopi. Lege superiori Tomo, quæ dicta sunt ad annum Redemptoris

octingentesimum tertium [a]. Tunc habita Synodus Reginoburgensis, in qua tres Sanctiones adversùs Chorepiscopos editæ; prima, ut Chorepiscopi de ministerio Episcopali nihil præsumerent; altera, ut in posterum Chorepiscopi non fierent; tertia, ut quæ gesta fuerant à Chorepiscopis, haberentur irrita. Tres hæ Sanctiones in Capitularibus à Carolo Magno memorantur Capitulo centesimo octogesimo-septimo libri septimi. Singulæ quoque in iisdem repetuntur Capitularibus; prima, Capitulo trecentesimo vicesimo-septimo libri septimi; secunda, Capitulo centesimo undevicesimo libri sexti; tertia, Capitulo trecentesimo vicesimo-quarto libri septimi. Præter hæc Capitula, de quibus à nobis actum est ad prædictam Synodum Reginoburgensem, in iisdem Capitularibus alia de Chorepiscopis secundi generis occurrunt, quæ placet hîc ad validiorem confirmationem subjicere. Capitulum ducentesimum octogesimum-quartum libri sexti sic habet. *Hominum Confirmatio; Ecclesiarum, Altarium, Virginum, Chrismatum, Presbyterorum, Diaconorum, & Subdiaconorum Consecrationes, à Chorepiscopis acta, ab Episcopis canonicè ordinatis sunt reformanda canonicéque peragenda; quia Chorepiscopi hæc contingere non debuerunt, nec agere potuerunt. Non enim ea tribuere valuerunt quæ non habuerunt. Nequaquam enim talis Ordinatio vel Consecratio reiteratio esse à prudentibus & rectè sapientibus videtur, sed irrita talis Ordinatio & Confirmatio ac Consecratio indubitanter fore agnoscitur. Si quis autem Chorepiscoporum aliquid ex prædictis agere tentaverit, non acta, sed imperfecta atque irrita erunt; & ipse omni Ecclesiastico irrevocabiliter careat gradu.* Capitulum CCCV libri septimi, sic. *In singulis Episcoporum Parrochiis Presbyteri eorúmque Ministri non à quibuslibet Episcopis, sed à suis propriis Chrisma petant vel accipiant, nec alio unquam tempore, juxta sanctos Canones, vel secundùm morem Romanum, nisi in Cœna Domini Sanctum Chrisma conficiatur. Quibus etiam diebus Presbyteris vel eorum Ministris Canonicè dispensandum est, sed non aliis tradendum nisi solummodo Presbyteris vel Diaconis aut Subdiaconis benè fidelibus. Indignum enim est, ut alii illud accipiant, nisi illi qui hoc in tradendo usuri sunt. Similiter & hoc statutum est, ut à Chorepiscopis, qui juxta sanctorum Canonum Decreta locum LXX discipulorum, id est, Presbyterorum tenent, vel ab ipsis Presbyteris, nec Virginum Consecratio, nec Sancti Spiritûs traditio, nec Ecclesiarum vel Altarium Consecratio, vel illa, quæ solis Episcopis debentur, fiant. Nam si à duobus Episcopis Episcopus non potest consecrari, quomodo ille Episcopus erit, aut aliquid de Episcopali Ministerio, nisi quantùm Presbyter, cujus locum in Ecclesia tenet, agere poterit? Omnia ergo, quæ isti præsumptuosi de Episcopali Ministerio egerint, irrita esse comprobantur, & effectu carere, atque per omnia tam ab Apostolica Sede quàm & omnium Episcoporum Decreto irrita esse, & potiùs nocumenta quàm aliqua adjumenta sunt judicata ac sæpiùs interdicta. Ideóque ne fiant omnino sub anathematis vinculo interdicimus, atque qui ab eis sunt polluti potiùs quàm sanctificati, in meliorem statum canonicè, id est, à tribus ordinatis Episcopis ut reformentur jubemus, quia reformatio non est iteratio, sed Ecclesiastica & Canonica perfectio.* Denique in eadem materia versatur Capitulum ejusdem libri trecentesimum decimum-tertium, cujus initium in exemplaribus Capitularium vitiosè sic effertur. *Si quis ab Episcopo, & non à Chorepiscopo, qui non Episcopus sed Vicarius Episcopi, priusquàm prohibiti essent & erant & dicebantur, fuerit confirmatus, reiterari talis Confirmatio non debet. Nam* &c. Rectè verò sic apud Isaac Episcopum Lingonensem. *Si quis non ab Episcopo, sed à Chorepiscopo qui non est Episcopus sed Vicarius Episcopi, priusquàm prohibiti essent, fuerit confirmatus, reiterari aliis benedictionibus debet. Nam Chorepiscopi ante Apostolicam atque Synodalem prohibitionem, non ex numero Apostolorum, sed ex septuaginta Discipulorum, ut sacri Canones testantur, ordine erant, quos nunquam Spiritum Paraclitum tradidisse novimus. Sed quia olim, ut dictum est, jam dicti Chorepiscopi prohibiti sunt, ideo modò nihil sunt, nec Spiritum Paraclitum ullo unquam tempore tradere potuerunt, nec modò possunt.* Huc usque Isaac Titulo undecimo,

[a] No. 64. & seqq.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

Canone tricesimo. In exemplaribus autem Capitularium appositè hæc additur clausula. *Quapropter non apparet iteratum, quod olim Canonicè non agnoscitur patratum.* Ex eo enim, quòd quispiam, qui se priùs à Chorepiscopo vel ante vel post Synodum Reginoburgensem confirmatum dicebat, ab Episcopo posteà confirmatus est, haud infertur iteratio Confirmationis, quia Chorepiscopus in ordine Presbyterorum positus quempiam confirmare non potuit. De Chorepiscopis recurret sermo. Hæc impræsentiarum sufficiant.

CCCXLVII. In Autissiodorensium Episcoporum Historia [a] sic Aaron Episcopus commendatur. *Aaron Episcopus sedit annos* XIII. *De hoc constat, quòd proficiscente Romam Carolo Magno sub Leone Papa ad decus Imperii roborandum cum ipso pariter profectus est, atque in ipsa expeditione Abbatiam Sancti Mariani à præfato Imperatore obtinuit. Hic idem Pontifex ciborium super altare Sancti Stephani auro argentóque mirificè composuit. Obiit Idibus Februarii, & sepultus est in Basilica Sancti Gervasii*, hoc utique anno, quia promotus est ad Episcopatum itérque in Italiam cum Carolo suscepit anno Redemptoris octingentesimo, ut probavimus Tomo superiore. Successit Angelelmus, cujus encomium Auctor ejusdem Historiæ sic orditur. *Angelelmus Episcopus, natione Bajoarius, ex patre Obtelmo & matre Hogarde, sedit annos* XVII. *Hic cùm esset vir summa simplicitatis & charitatis, Presbyter ordinatus & Basilica Sanctorum Gervasii & Protasii Abbas præstitutus est. Sanè decedente Aaron Pontifice, Jeremias* (Jeremiæ loco Magnonem reponendum ostendemus infrà) *Senonensis Archiepiscopus jussu Caroli Imperatoris Autissiodorum veniens in Ecclesia Sancti Germani Cleri & populi collegit cœtum, ibi generali consensu accedente, hic idem Angelelmus ab omnibus electus est Episcopus & ordinatus.* Jeremiâ expuncto Magnonem restituendum asserimus, quia post Aquisgranensem Conventum anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo celebratum Ludovicus Pius Magno seu Magnoni Senonensium Metropolitæ literas scripsit, quas suo loco recitabimus integras; & præcitatus Auctor Angelelmum, cùm in illo Aquisgranensi Conventu Regulæ pro Canonicis & Canonissis necnon pro Monachis & Monialibus institutæ sunt, Episcopum jam fuisse sic testatur. *Hujus*, id est, Angelelmi Episcopi, *tempore, Ludovicus Imperator facto generali Conventu Canonicis Regularem vitam imposuit, atque ob tutelam Religionis claustri custodiam instituit, ac diversas competentésque officinas eorum usibus ordinavit.* Assumpto Pontificatu qualem Angelelmus se gesserit, exponit idem Auctor. *Suscepto*, inquit, *Pontificali ministerio totum se in divinum transtulit servitium, in orationibus assiduus, in lachrymis frequens, in eleemosynis præcipuus, ac penè suo tempore singularis, fertur enim interdum amore largitatis ægritudinem simulasse, ut absque ullius contradictione, quæ habere poterat, in usus pauperum erogaret. Ecclesiam Sancti Stephani non simplici largitate ditavit, Altare senioris Ecclesiæ tabulis argenteis ubique compegit, Altare quoque Sanctæ Mariæ nihilominùs tabulâ argenteâ decoravit, ante Altare Sancti Stephani tres coronas argenteas præcipui ponderis præparavit, in circuitu Altaris decem candelabra maxima & argentea constituit, calicem argenteum optimum cum patena condonavit ac suo nomine præsignavit, sed & Crucem permaximam inibi collocavit, quam auro argentóque vultu Salvatoris decentissimè decoravit, Altare argenteâ tabulâ ornatum ante eam statuens. Eandem Ecclesiam signis quatuor maximis & sonoris decoravit, fecit & capsam præcipui operis auro argentóque elegantissimè comptam, ubi capsam beatissimi Amatoris*, Autissiodorensis quondam Episcopi, *cum multis Sanctorum pignoribus condidit. Tapetia etiam optima ad sedilia Basilicæ exornanda plurima contulit.* Cetera prosequemur inferiùs ex eadem Autissiodorensium Episcoporum Historia.

[a] Cap. 14.

AARON EP. AUTISSIOD. MORITUR.

SUCCEDIT ANGELELMUS.

MUNIFICUS ERGA SUAM ECCLESIAM.

CCCXLVIII. In Gallia Christiana commendatur à Sammarthanis hoc anno Joannes Episcopus Carpentoractensis, & ab Episcopo Salutiensi memoratur in Historia Chronologica Regionis Pedemontanæ Felinacius Mauriennensis Episcopus.

JOANNES EP. CARPENTORACT. FELINACIUS EP. MAURIENN.

AN. CH. 813.

CAROLI IMP. 13.

LUDOV. R. 33.

CCCXLIX.

CELLA S. GEORGII CONDITUR IN SYLVA HERCINIA.

Ad hunc eundem annum referuntur incunabula celeberrimi quondam Monasterii, cui nomen Cella Sancti Georgii in Diœcesi Constantiensi. Gabriel Bucelinus locum illum in Germania Sacra [a] sic commendat. Fundari cœpit egregium Cœnobium, si vetustissimo ms. fides, A. C. 813 apud villam Neharteskirchung ab Hezilone & Hessone Viris Illustribus, in allodio illius, absolutúmque est sub A. C. 824 rudi primùm opere, donec paulatim in magnum splendorem excresceret, viris deinceps sanctissimis felicissimum, qui obscurissimam naturâ Herciniam Firmamenti instar illustrem reddiderunt. Hoc encomium, quia tempora longè diversa complectitur, duas in partes à nobis dividi debet. Prior ad hunc annum spectat, quo fundamenta Monasterii jacta primùm sunt in villa Walda; posterior pertinet ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum, quo Cœnobium illud è villa Walda in pagum Baram translatum est. Hezilo sive Hezelo, cujus progenitores Sanctum Georgium singulariter adamarunt, singulariùs & impensiùs hunc Martyrem in tantùm recoluit, ut in villa sua nomine Walda ei Monasteriolum fieri desideraret, eò quòd dilecti progenitores sui ibi ex majori parte terræ commendati fuissent, qui ibidem construxerant eidem Martyri Oratorium satis aptè & benè, prout in villa solet, Reliquiis Sanctorum, libris, ceterísque utensilibus, simúlque prædiis & familiâ ditatum. Ad hoc cùm toto mentis desiderio anhelaret, obtulit sibi Hessonem, hominem curialem, potentem, prædiis benè locupletem, cui par in animo insederat cupido, simul de allodio suo, aliquid honoris Deo conferendi. Communicato ergo consensu exposuerunt sibi invicem diligentiùs saluberrima consilia. Ille quidem, quid de villa Walda cogitasset; iste verò, de bono, quod de hæreditate sua conferre desiderasset. Itaque conventum est omnino inter ipsos, concordíque consensu & consilio amborum comprobatum, ut in honore Sancti Georgii, in Walda fieret Monasterium, in quo secundùm Regulam Sancti Benedicti viveretur, quam nulli unquam liceret aliquâ aliâ Regulâ transmutare. Eandem autem villam, quia idem Hezelo uxori suæ Berthæ in dotem, ejusque proli * in proprietatem, jamdudum allegaverat, & idcircò exinde secundùm suam voluntatem agendi nondum liberam potestatem habebat, accepto cognatorum partímque amicorum suorum consilio, placuit ei prædio fratris sui nuper defuncti, quæ ad ipsum hæreditario jure descenderant, de quibus quidvis constituendi vel agendi liberam potestatem ipse solus habebat, quasi in concambio pro Walda filio suo unico Hermanno (uxore suâ supradictâ Berthâ jam defunctâ) per manum fidejussoris constituere, dictúsque est dies & locus, quando hæc constitutio fieri deberet. Anno igitur Redemptoris octingentesimo decimo-tertio, Indictione sextâ, mense Januario, apud villam nomine Nerharteskirchung, Hezelo in fide Comitis Manegoldi tradidit Waldam cum omnibus appendiciis suis, ut Monasterium ibi constitueretur. Hesso eodem in loco, eadem die, proprietates suas hæreditarias ferè omnes in manus & in fidem sæpedicti Hezilonis contradidit eâ conditione, ut eidem Monasterio in omni ditione manciparetur. Paria fieri de suo allodio vir quidam militaris, Eduart nomine, ab Adelberto de Ocelneswanc postulavit, cujus fidei illud ibidem eodem die commendavit. Posteà in Oratorio Sancti Georgii circa Nonas Martias rogati, ab Hezilone Manegoldus Comes, ab Hessone Hezilo, & ab Eduardo Adalbertus, ut constitutionem mense Januario factam exequerentur, Deo & Sancto Georgio in perpetuam proprietatem dediderunt, Comes quidem Waldam cum omnibus appendiciis suis, uterque verò fidesponsor supradictus proprietates Hessonis & Eduardi, in servitium Monachorum, qui futuri forent in Monasterio superiùs dicto, adhuc construendo. Quibus ita ritè peractis itum est ad Reverendissimum Abbatem Wilhelmum, quem Dominus Deus plebi suæ exemplum veræ religionis præposuerat, operariúmque ferventissimum in vineam suam conduxerat. Hunc ergo multis & magnis precibus ambo sæpedicti rogaverunt, postulaverunt, & exoraverunt, ut intromitteret se ad hoc Monasterium condendum, construendum, & ordinandum. Hæc omnia leguntur in Annalibus Suevicis, parte secundâ, libro secundo, capite secundo.

[a] Part. 2.

* prolem

AN. CH. 813.

CCCL. Hoc eodem anno vitam terminavit Egino Constantiensis Episcopus, ut ex brevi Chronico Monasterii San-Gallensis & ex Hermanno Contracto liquet. Successit Wolflech, seu Wolfoleus vel Wolflerus, Monachus antea San-Gallensis. Non desunt, qui Wolfoleum ex San-Gallensi Monacho San-Gallensem Abbatem, deinde Constantiensem Episcopum ex Abbate San-Gallensi factum scribant. At Werdonem Abbatem San-Gallensem vixisse ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-sextum, eique Gotzbertum seu Gosbertum in munus Abbatiale tunc successisse constat ex Ratperto, cujus auctoritas ceteris ob antiquitatem præstat.

EPISCOPI CONSTANTIENS. AD RHENUM.

CCCLI. Ad hæc postrema Caroli Magni tempora referendus est felix ad Deum transitus beati Willelmi, quem ex Illustri Comite Gellonensem Monachum anno Redemptoris octingentesimo octavo factum diximus. *Consilio fratrum,* inquit Ordericus[a], *Abbas servilia ei opera omnino prohibuit, sed orationi & sanctæ meditationi vacare præcepit, idoneámque Cellam ei deputavit. Sic diu exercitatus in activa, incepit requiescere in vita speculativa, & post Marthæ servitium frequénsque ministerium, delectabatur cum Maria in perenni theoria. Tandem Guillelmus perfectus virtutibus, spiritu prophetiæ donatur, & divinis oraculis vita ejus declaratur. Obitûs sui diem Abbati & fratribus prædixit, multísque vicinis scripto eam significavit, & Carolo Regi delegavit nuncium, & signum quod fieret dum moreretur manifestissimè indicavit. Tandem omnibus ritè consummatis, migrevit B. Guillelmus v Kal. Junii, Angelis gaudentibus & terrigenis plorantibus.* Obitûs diem reticuit Ardo, notavit Ordericus; neuter annum indicavit; uterque verò Carolum Augustum Willelmo superstitem asseruit. Hæc de Beato Willelmo Gellonensi, quem plerique cum aliis Willelmis confundunt.

[a] Lib. 6. sub init.

WILLELMUS GELLONENSIS MONACHUS OBIT.

CCCLII. Extat in Collectione Baluziana Capitulare hujus anni, distinctum in viginti Capitula de justitiis faciendis, & concinnatum ex Legibus, Salica, Romana, & Gundobada, ut hæc docet Præfatio. *Karolus Serenissimus Imperator Augustus, à Deo coronatus, Magnus, & Pacificus, cum Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Ducibus, omnibúsque fidelibus Christianæ Ecclesiæ, cum consensu consilióque constituit ex lege Salica, Romana, atque Gundobada, Capitula ista in Palatio Aquis, ut unusquisque fidelis justitias ita faceret, qua & ipse manu propriâ firmavit Capitula ista, ut omnes fideles manu roborare studuissent.* Sequuntur Capitula.

CAPITULARE DE JUSTITIIS FACIENDIS.

CCCLIII. Primum est de cura & sollicitudine Episcoporum. *Ut Episcopi circumeant Parrochias sibi commissas, & ibi inquirendi studium habeant de incestu, de patricidiis, fratricidiis, adulteriis, cenodoxiis, & aliis malis, quæ contraria sunt Deo, quæ in Sacris Scripturis leguntur, quæ Christiani devitare debent. Et infra illorum Parrochias Ecclesiæ quibus necesse est emendandi curam habeant. Similiter nostras à nobis in beneficio datas quàm & aliorum, ubi Reliquia praesse videntur. Et ut Monachi per verbum Episcopi & per regimen Abbatis & per bona illorum exempla regulariter vivant, prout loca locata sunt. Et ut Præpositus & hi qui foras Monasteria sunt, ne venatores habeant, quia jam frequenter jussimus Monachis, ne foras Monasteria habitassent.*

CCCLIV. Secundum est de Ecclesiis, viduis, & pupillis. *Ut Ecclesiæ, viduæ, pupilli, per bannum Regis pacem habeant. Sin aliter, in præsentiam nostram hoc veniat, si fieri potest. Sin autem, Missi nostri investigent illud quomodo gestum sit.*

CCCLV. Tertium est de jumentis. *Ut jumenta pacem habeant similiter per bannum Regis.*

CCCLVI. Quartum est de his qui beneficia Regalia habent. *Ut hi, qui beneficium nostrum habent, benè illud immeliorare in omni re studeant. Et ut Missi nostri hoc sciant.*

CCCLVII. Quintum est de Vicariis & Centenariis. *Ut Vicarii nostri vel Centenarii à servo Regis mancipia ne emant. Et ut ipsi Vicarii de hæreditate foris hæredibus, si extiterit, ad opus nostrum recipiatur, ne illud frandetur.*

Sextum est de ingenuis, si intestati decesserint. *De his, qui à literarum* AN. CH.
conscriptione ingenui fuerint, si sine traditione mortui fuerint, hæreditas eorum 813.
ad opus nostrum recipiatur. Nec Comes, nec Vicarius illud sibi societ, sed ad opus CAROLI
nostrum revocetur. Similiter volumus, ut banni nostri de illis unde censa exigunt, IMP. 13.
ut ipsa censa ad opus nostrum vel ubi nos jubemus veniant. LUDOV.
Septimum est de hæreditate contentiosa. *De hæreditate inter hæredes, si* R. 33.
contentiosè egerint, & Rex Missum suum ad illam divisionem transmiserit, deci- CCCLVIII.
mum mancipium & decima virga hæreditatis fisco Regis detur. CCCLIX.
Octavum est de lupariis. *Ut Vicarii luparios habeant, unusquisque in suo* CCCLX.
ministerio duos. Et ipsi de hoste pergendi & de Placito Comitis vel Vicarii ne cus-
todiant, nisi clamor super eum veniat. Et ipsi certare studeant de hoc ut per-* * *custodiat*
fectum exinde habeant, & ipsa pelles luporum ad nostrum opus dentur. Et unus-
quisque de illis, qui in illo ministerio Placitum custodiunt, detur eis modium unum
de annona.
Nonum est de exercitu. *De hoste pergendi, ut Comiti in suo Comitatu per* CCCLXI.
bannum unumquemque hominem per sexaginta solidos in hostem pergere bannire
studeat, ut ad Placitum denuntiatum ad illum locum ubi jubetur veniant. Et ipse
Comes prævideat quomodo sint parati, id est, lanceam, scutum, aut arcum cum
duabus cordis & sagittis duodecim. De his uterque habeant. Et Episcopi, Comites,
Abbates, hos homines habeant, qui hoc benè prævideant, & ad diem denuntiati
Placiti veniant, & ibi ostendant quomodo sint parati. Habeant loricas, vel galeas,
& temporalem hostem, id est, æstivo tempore.
Decimum est de dispensa Regis & Optimatum. *Ut Regis spensa in carra* CCCLXII.
ducatur, simul Episcoporum, Comitum, Abbatum, & Optimatum Regis farinam,
vinum, baccones, & victum abundanter, molas, dolatorias, secures, taretros,
fundibulas, & illos homines qui exinde benè sciant jactare. Et Marscalci Regis ad-
ducant eis petras in saumas viginti, si opus est. Et unusquisque hostiliter sit paratus,
& omnia utensilia sufficienter habeant. Et unusquisque Comes duas partes de herba
in suo Comitatu defendat ad opus illius hostis, & habeat pontes bonos, naves bonas.
Undecimum est de carceribus & patibulis. *Ut Comites, unusquisque in suo* CCCLXIII.
Comitatu, carcerem habeant. Et Judices atque Vicarii patibulos habeant.
Duodecimum est de pœna hominum boni generis iniquè agentium. *Ut* CCCLXIV.
homines boni generis, qui infra Comitatum iniquè vel injustè agunt, in præsen-
tiam Regis ducantur, & Rex super eos districtionem faciat carcerandi, exiliandi,
usque ad emendationem illorum.
Decimum-tertium est de latrone ad mortem judicato. *Ut Vicarii munera* CCCLXV.
ne accipiant pro illis latronibus, qui ante Comitem judicati fuerint ad mortem.
Quòd si hoc perpetraverint, tale judicium sustineant sicut & latro judicatus fuit.
Quia postquàm Scabini eum dyudicaverint, non est licentia Comitis vel Vicarii ei
vitam concedere. Sed si bannus ei judicatus fuerit, & banno peracto stet in eo
interim usquedum Comiti & eo qui clamorem vel causam ad eum habuit, & tunc
sit foris banno.
Decimum-quartum est de Advocatis Episcoporum & Abbatum. *Ut Epi-* CCCLXVI.
scopi & Abbates Advocatos habeant. Et ipsi habeant in illo Comitatu propriam
hæreditatem. Et ut ipsi recti & boni sint, & habeant voluntatem rectè & justè
causas perficere.
Decimum-quintum est de iis qui se pro furto in servitium tradere vo- CCCLXVII.
lunt. *Ut Vicarii eos, qui pro furto se in servitium tradere cupiunt, non consen-*
tiant, sed secundùm justum judicium terminetur.
Decimum-sextum est de seniore non dimittendo. *Quòd nullus seniorem* CCCLXVIII.
suum dimittat, postquàm ab eo acceperit valente solidum unum, excepto si eum
vult occidere, aut cum baculo cadere, vel uxorem aut filiam maculare, seu hære-
ditatem ei tollere.
Decimum-septimum est de arcu habendo in exercitu. *Quòd nullus in hoste* CCCLXIX.
baculum habeat, sed arcum.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

Decimum-octavum est de forestis Dominicis. *De forestis, ut forestarii benè illas defendant, simul & custodiant bestias & pisces. Et si Rex alicui intus foreste feramen unum aut magis dederit, ampliùs ne prendat quàm illi datum sit.*

Decimum-nonum est de villicis Regiis. *Ut villicus bonus, sapiens, & prudens, in opus nostrum eligatur, qui sciat rationem Misso nostro reddere, & servitium perficere, prout loca locata sunt, ædificia emendent, nutriant porcos, ju-*
CCCLXX. *menta, animalia, hortos, apes, aucas, pullos, vivaria cum piscibus, vennas, mo-*
CCCLXXI. *lina, stirpes, terram aratoriam studeant semare. In forestis mansum Regale, & ibi vivaria cum piscibus, & homines ibi manent. Et plantent vineas, faciant pomaria, & ubicunque invenient utiles ullos homines, detur illis silva ad stirpandum, ut nostrum servitium immelioretur. Et ut fœmina nostra, quæ ad opus nostrum sunt servientes, habeant ex partibus nostris lanam & linum, & faciant sarcillos & camisilos, & perveniant ad cameram nostram per rationem per villicos nostros aut Missos eorum ad se transmissos.*

CCCLXXII. Vicesimum est de eo, qui parem suum adjuvare noluit. *Et si quis è fidelibus nostris contra adversarium suum pugnam aut aliquod certamen agere voluit, & convocaverit ad se aliquem de comparibus suis ut ei adjutorium præbuisset, & ille noluit, & exinde negligens permansit, ipsum beneficium quod habuit auferatur ab eo, & detur ei qui in stabilitate & fidelitate sua permansit.*

CCCLXXIII. [a] D. 17. Mart. PSEUDO-DIPLOMATA, PRO MON. NEOSTADIENSI,

Apud Henschenium [a] occurrit pseudo-Diploma, quod hoc anno Carolini Regni vel potiùs Imperii decimo-tertio concessum fertur pro Monasterio Neostadiensi Diœcesis Wirceburgensis. *In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Carolus supernâ favente Clementiâ Rex Francorum & Longobardorum & Patricius Romanorum. Sapientia Dei Sanctam Ecclesiam duobus gladiis munitam atque tutam esse voluit, scilicet gladio spirituali atque materiali, quapropter gladio materiali nobis divinitus collato, prout Dominus donavit, eam gubernare, defendere & honorare non cessamus. Inde est quod præsentibus scriptis omnibus post nos venturis intimamus, qualiter Ecclesia per nos constructa, Newenstadt scilicet sive Roreplacha dicta, nostro rogatu à sorore nostra Gertrude optimis villis & plurimâ familiâ sit dotata. Nam eadem soror nostra cælestem sponsum sitiens, omnémque mundi pompam mente & corpore relinquens, de omnibus, quæ hæreditario jure possidebat, in Theutonicis partibus Ecclesias vicinas fecit esse hæredes. Fuerant autem villæ, Steinfelt & Cella nominatæ, non longiùs uno milliari à nostro Monasterio sequestratæ. Has igitur, ut diximus, nostro rogatu unà cum viris & mulieribus inibi manentibus, Parrochiam cum decimis, omnia ob æterna vitæ præmium super altare Sanctæ Dei Genitricis Mariæ in nostra præsentia donavit propriâ manu.* &c. *Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnacionis* DCCCXIII. *Indictione* V. *anno Regni nostri* XIII. *Signum Caroli Gloriosi Regis. Acta sunt hæc in Ecclesia Newenstadiensi.* Lege quæ de Monasterii Neostadiensis origine dicta sunt Tomo quinto ad annum Christi septingentesimum undeseptuagesimum [b] & Tomo sexto ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-sextum [c]. Observa quoque duobus è Diplomatibus, quæ prodierunt ex Archivo Neostadiensi, nostrámque sententiam oppugnant, unum à nobis jam refutatum esse ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-quartum [d], & alterius, quod proximè descripsimus, examen rejectum esse in hunc annum quo datum dicitur. Nullam Carolo Magno sororem fuisse, quæ Gertrudis appellaretur, non semel probavimus. Situm in Diœcesi Wirceburgensi Neostadium. Illuc haud profectus hoc anno Carolus, qui pedem Aquisgrano non movit, præterquàm ut *in Arduenna venaretur*. Ea de re consuli potest Annalista Laureshamensis. In Carolinis literis præter formulam tunc usitatam indicatur annus Incarnationis Dominicæ, iisque consignatur octingentesimus decimus-tertius, quocum non Regni sed Imperii Carolini decimus-tertius annus comparatur. At Carolus in earumdem literarum apice non Imperator sed *Patricius Romanorum* vocatur, & quod iisdem literis apponitur Caroli signum non Imperatoris sed *Regis* esse dicitur.

[b] Num. 19.
[c] Num. 20.
[d] Nu. 114. & seqq.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

citur. Annus autem Caroli Regis decimus-tertius illigatur anno Christi septingentesimo octogesimo-ptimo, illóque anno Carolus non adiit Neostadium, nam Papiæ Natalem Domini, Pascha Romæ, Pentecosten Mediolani celebravit, medióque mense Julio motabatur adhuc Papiæ, unde digressus Wormaciam rectà venit, ibique Placitum habuit, atque inde contendit ad villam Carisiacum ubi hyemem egit. Locupletes totius itineris testes sunt veteres Annalistæ, quos ad illum annum produximos. Indictio quinta post Kalendas Septembres eidem anno convenit, at Carolus Indictionis notâ priùs non usus est quàm Imperator acclamaretur, annus autem Imperii Carolini decimus-tertius, quocum annus Redemptoris octingentesimus decimus-tertius componitur, partim Indictione sextâ, partim septimâ consignatur. Hæc satis supérque sufficiunt, ut prædicto Diplomati fides abrogetur. Adde tamen, si lubet, ipsum Diplomatis initium, caret enim formulâ quæ tunc usurpabatur à Carolo, *in Nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*, & illius loco aliam, quæ multò seriùs in usu cœpit esse, sic exhibet, *in Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis.*

CCCLXXIV. PRO MON. AUGIENSI.

Ex eadem formula commentitium quoque deprehenditur Caroli Præceptum, quod hoc ipso anno pro divite Augia datum sic habetur apud Martinum Magerum capite quinto [a] Advocatiæ armatæ, necnon apud Hermannum Coringium in Censura [b] Diplomatis Ludoviciani pro Cœnobio Lindaviensi. *In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Carolus divinâ favente gratiâ Imperator Augustus. Si Sanctorum Monasteriorum loca, ne labantur, frequenter sustentamus, sustentando ditamus, non solùm Deum per hoc nobis placamus, sed etiam nostri totius Regni statum corroboramus. Quapropter omnium præsentium ac futurorum comperiet Industria, qualiter Ulmam nostram Regalem villam pro anima nostræ ac parentum nostrorum remedio ad Monasterium quod constructum est in Insula, quæ in Alemanniæ partibus sita Sintleohesuna nuncupatur, ubi Venerabilis Præsul Hetto spirituali turmæ præest, cum omnibus appendiciis suis & locis adjacentibus tradimus atque transfundimus, ut fratres ibidem regulariter subsistentes, & divino operi die noctúque jugiter insudantes, dum à nostris sumptibus alacriter procurantur, assiduis eorum precibus Deum nobis propitium facere dignentur. Utque prædictus Hetto cum fratribus suis, Monachis videlicet atque Clericis, in præfata Insula, exterioribus curis remotis, Deo servire liberiùs atque securiùs insistere valeat, cum ipsius Abbatis desiderio suorúmque Monachorum rogatu, Adelbertum cognatum nostrum in supradicta Ulma Advocatum ac Defensorem constituimus, & eundem, quia quales futuri homines sint ignoramus, ne Statuta nostra vel quisquam suorum successorum transgrediatur, in præsenti cum juramento tenaciter obligamus. Hac de causa nostra placuit Providentia, eodem Adelberto defuncto, in præsentia Abbatis suorúmque successorum ac fratrum, videlicet Monachorum, hac perpetuâ potestate, ut sapientum usi consiliis ex his, quos inter potentes seculi noverint & invenerint meliores & æquitatis amatores, eligant huic loco, sicut & in ceteris locis suis, competenter Advocatos & Defensores, eo tamen tenore, ut quandocunque sui commissi prævaricator, aut in rebus vel hominibus, quod vulgò Balmund dicitur, existat, statim sine mora, sine judicio Advocatiam perdat. Qui Advocatus & omnes sui successores, quale servitium in præfata villa Ulma ab Augensi Abbate ejusdémque Ministris deinceps percepturi, vel qualem justitiam ipsi Abbatibus sint facturi, breviter hic determinavimus. Statuimus ergo & præcipimus, si præsens Adelbertus Advocatus vel quisquam suorum successorum in prædicta villa placitare voluerit, quando vel qualiter aut quoties hoc fiat, in Abbatis arbitrio pendeat, & ab eo disponatur, ut non cum pluribus quàm cum triginta equis ad placitandum veniat, & tale servitium, quale tunc reperitur, & quod prædicta militum & equorum multitudini congruat & sufficiat, eidem Advocato prælibato Abbas decenter & honestè exhibeat. Et ut hoc nunc & in futuro cunctis pateat, Regali nostro imperio sancimus & confirmamus, ut nullus Advocatus in præfata villa majus servitium ab Augensi Abbate vel suis Ministris quasi ex debito exi-*

[a] Num. 411.
[b] Cap. 10.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

gat, aut ad libitum sibi statuat ipse, sive quasi ex jure ultra statutum quicquam usurpare sibi vel vendicare audeat. Insuper statuimus atque jubemus; quicquid placitando acquirit, tertiâ parte sibi retentâ, duas Abbati reddat, & nullum Advocatum vel exactorem præter se sine Abbatis permissione constituat. Addimus, quòd nihil privati muneris vel servitii in eadem villa, vel à quolibet locorum illuc pertinentium, sive à Cellariis, quasi ex debito & statuto sibi jure exigat, ac mansiones vel pernoctationes usquiam frequentare audeat. Quod si præsens Advocatus vel quisquam suorum successorum hæc nostra Statuta transgrediatur, sine judicio & absque spe recuperationis jubemus ut Advocatiâ statim privetur, & alter fidelior ac justitiæ amantior sano consilio in ejus locum subrogetur. Et ut hoc scriptum nostrum atque decretum ab omnibus firmiùs observetur & obnixiùs, annuli nostri signo sigillíque impressione firmari jussimus. Dat. anno Salutis 813. Ut hujus Diplomatis initium in formula cujus usus recentior, sic & finis peccat in Charactere Chronologico qui seriùs ab Era Salutis seu Christiana cœpit usurpari. Utrumque jam sæpiùs inculcatum. Quamvis autem hoc pseudo-Præceptum rejiciamus, erga Monasterium Augiense nihil Carolinæ munificentiæ detractum volumus. Simili modo licèt Ludovicianum pro Cœnobio Lindaviensi Diploma reprobemus, in quo, sicut in pseudo-Augiensi, celebris mentio fit ejusdem Adelberti, non ideo fidem denegamus antiquæ traditioni, quæ puellare Monasterium ad lacûs Podamici partem dexteram, ubi etiamnum *Nunnenhorn* & *Nunnenbach* à Nonnis sic appellata, postremis Caroli temporibus conditum asserit, imminentibúsque pòst bellis translatum in proximam Insulam, cui primùm ut & urbi, deinde Cœnobio nomen inditum est Lindaugiæ, quod in Lindaviam & Lindavium posterioribus seculis abiit. Illo de nomine déque Adelberto Comite fusiùs agemus, cùm pseudo-Ludovicianum seu pseudo-Lindaviense Diploma recitabimus examinabimúsque.

CCCLXXV. Chartis pseudo-Neostadiensi & pseudo-Augiensi subjiciemus pseudo-Dionysianam, quam Jacobus Dubletus Antiquitatibus [a] Dionysianis ad hunc annum sic inseruit. *Carolus Serenissimus Augustus, à Deo coronatus, Magnus ac Pacificus Imperator, Romanorum gubernans Imperium, quin etiam per misericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum, omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Optimatibus, ceterísque Regni nostri Proceribus, salutem in vero salutari. Minimè decet Regiam Sublimitatem beneficia, quæ à Deo Omnipotente est consecuta, oblivioni tradere, sed potiùs rationi convenit, & est æquum, per aliquam erga Sanctorum loca bonorum operum exhibitionem, aliquod reddere testimonium. Quapropter cognoscat Magnitudo seu Nobilitas vestra, quòd evocatis nobis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Principibus, ac Regni nostri Proceribus, in Generali Concilio, in Monasterio ter Beati Dionysii peculiaris Patroni nostri, multis de causis & rationibus celebrato, sed præcipuè quia ejusdem Sanctissimi Martyris præcellentissimi sociorúmque ejus Rustici & Eleutherii meritis & intercessionibus, nos ad summa Regni Imperiique fastigia conscendisse confidimus & fatemur, sed & quamplurima vitasse pericula, ac inimicorum nostrorum superasse tela, infinitas & victorias de ipsis illorum Sanctorum protectionum alis evecti reportasse credimus. Igitur ob id ad honorem Dei & tantorum Dominorum nostrorum reverentiam, tale fieri decrevimus Præceptum, quod volumus inperpetuum esse mansurum, videlicet quòd omnes Franciæ Reges, omnes Archiepiscopi, & Episcopi, tam præsentes quàm & futuri, ob amorem Domini Dei & nostri Salvatoris Jesu Christi, honorem ac reverentiam deferant venerandæ Matri Ecclesiæ Domini Dionysii peculiaris Protectoris nostri, ac venerabili Abbati ejusdem sancti & sacri loci, eámque, ut caput omnium Ecclesiarum Regni nostri, ab omnibus ejusdem Regni nostri Christicolis venerari, & eundem Abbatem super omnes Prælatos Primatem haberi & teneri volumus ac desideramus. Prohibemus insuper ne successores nostri Franciæ Reges alibi quàm in Ecclesia sæpefati Domini Dionysii sint coronati, nec Archiepiscopi & Episcopi confirmati, aut ad sacram Beati Petri Sedem recepti*

[a] Lib. 3 c. 6 pro Mon. S. Dionys.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

& damnati, absque assensu & consilio Abbatis. Post verò multa eidem Ecclesiæ bona per nos oblata ac concessa Privilegia, ego Karolus Francorum Rex deposito de capite meo Regni Diademate & Sanctorum Martyrum Altari superposito, talia, cunctis qui aderant audientibus, dixi. Sanctissime Domine Dionysi, his Regni Franciæ Regiis insigniis & ornamentis libenter me spolio, ut deinceps ejus Regale habeas, teneas, atque possideas dominium, & in signum rei quatuor modò aureos tibi offero bizancios, ut omnes tam præsentes quàm & futuri sciant & agnoscant, quòd à Deo solo & à te Regnum Franciæ teneo, tuóque ac tuorum sociorum fretus auxilio & suffragantibus meritis illud ancipiti gladio defendo; obsecrans atque obtestans omnes successores nostros Reges, ut annuatim simile faciant, & in oblatione submittendo ac tangendo caput illos quatuor supradictos bysancios offerant, non proinde astricti humanæ servituti, sed potiùs divinæ, quæ summa libertas appellari debet, quippe Deo servire sit regnare. Sed etiam omnes Regni nostri Proceres & Optimates, pro qualicumque domo sua eidem Ecclesiæ memoratæ quatuor singulis annis aureos persolvant nummos, pro illius augmento ab ædificio Dagoberti Regis Excellentissimi usque ad Crucifixum; similiter omnes homines servituti addictos emancipans, & eos in perpetuum faciens liberos tam præsentes quàm & futuros, qui libenter eosdem quatuor aureos nummos daturi sunt, quos Beati Dionysii Francos proinde vocari volo & appellari jubeo. His ergo tam dignè per me, in honorem Dei & Matris Ecclesiæ præcellentissimorum Martyrum Dominorum meorum expletis, necnon pro animæ meæ remedio & Regni stabilitate ac filiorum incolumitate, palàm omnibus dico, quòd à vobis nunc exeundi copiam peto, Regnúmque Franciæ relinquo, ut post Deum sitis illius semper custodes ac Domini. Si quis autem contra hoc meæ Regiæ Majestatis Præceptum aliquid attemptare præsumpserit, anathema sit, reúsque divinæ Majestatis & humanæ censeatur, sciátque se in districto ac tremendo superni Judicis examine rationem redditurum, & Sanctos Martyres, Dionysium, Rusticum & Eleutherium, adversarios habiturum. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & ab omnibus certior credatur, manu propriâ eam subter signare decrevi, & sigilli mei charactere sigillari jussi. Actum in Monasterio Sancti Dionysii, in Dei Nomine feliciter, anno Domini nostri Jesu Christi octingentesimo decimo-tertio, præsentibus quorum nomina subtitulata sunt & signa. Signum Caroli Serenissimi Augusti & Francorum Gloriosissimi Regis, signum Turpini Remensis Archipræsulis, signum Gesberti Bituricensis Archiepiscopi, signum Joannis Lugdunensis Archiepiscopi, signum Imberti Senonensis Archiepiscopi, signum Arnulphi Turonensis Archiepiscopi, signum Nicolai Viennensis Archiepiscopi, signum Nescii Tolosani Archiepiscopi, signum Severini Pictavensis Antistitis, signum Stephani Lemovicensis Episcopi, signum Erkanradi Parisiacæ urbis Episcopi, signum Achillea Alexandriæ Antistitis, signum Gerotini Papiæ Episcopi, signum Walchandi Leodiens. Episcopi, signum Candulfi Metens. Episcopi, signum Theodulfi Aurelian. Episcopi, signum Anselmi Mediolanensis Episcopi, signum Wolfoldi Cremonensis Episcopi, signum Hilduini Abbatis Monasterii Sancti Dionysii, signum Floriani Abbatis Montis Cassini.

Quisquis hoc Diploma legerit, arguet commentitium, solámque lectionem ad absolutissimam refutationem sufficere procul dubio pronuntiabit. Tria nihilominùs proponemus argumenta. Primum à loco sumetur, alterum à formula Præcepti, tertium à subscriptionibus. CCCLXXVI.

Diploma datum dicitur *in Monasterio Sancti Dionysii*. Sed toto hoc anno Carolus ab agro Parisiensi, ubi situm Sancti Dionysii Cœnobium, procul abfuit. Hyemem, cujus prior pars, quæ Kalendas Januarias antecessit, ad annum præcedentem, posterior ad hunc annum pertinuit, integram transegit Aquisgrani cum proximo vere, nec ampliùs ex isto loco recessit, excepto quòd in Arduenna venationem post mensem Maium exercuit; at contracto pedum dolore, mox ut convaluit, reversus est Aquisgranum, ibique & Conventum celebravit, & vitam hyeme subsequente clausit quinto Kalendas Februarias. Id testantur antiqui cùm Annalistæ tum Biographi, qui, CCCLXXVII.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

per annos, illius Gesta digesserunt, & à nobis suprà sunt allegati. Præterea iidem Auctores nullam faciunt mentionem Concilii San-Dionysiani, quod in Diplomate suprà descripto *Generale* nuncupatur *evocatis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Principibus ac Regni Proceribus*; memorant autem alia quinque Concilia, quæ per æstatem habita sunt, Arelate, Remis, Moguntiæ, Turonis, & Cabilone. Sub idem tempus, cùm hæ quinque Synodi celebrabantur, Imperator Aquisgrano digressus, ut indulgeret venationi, sylvam adiit Arduennam, sed morbo correptus Aquisgranum statim rediit, ibique mense Septembri Generalem Francorum Conventum habuit, in quo multa præclarè admodum gessit. Canones prædictarum quinque Synodorum simul conferri præcepit, peractâ collatione decerpsit ex iisdem Conciliis Capitulare sex ac viginti distinctum Capitulis, Ludovicum filium Imperialis Nominis consortem proclamavit, Bernardum nepotem quamvis absentem Italiæ Regem constituit, Oratorésque pacem cum Danis pacturos direxit. Soluto Conventu Ludovicum in Aquitaniam remisit *mense*, ut Astronomus asserit, *Novembri*, *ipse autem*, teste Chronographo Moissiacensi, *resedit in Aquis Palatium*, ibique, *dum hyemaret*, ut Annalista Lauteshamensis scribit, v *Cal. Feb. rebus humanis excessit*. Hoc igitur anno, nec cis Arduennam sylvam, nec in Monasterium San-Dionysianum agri Parisiensis venit.

CCCLXXVIII. Porrò, si Carolus toto hoc anno in Austrasia moratus est, nec accessit ad Cœnobium Sancti Dionysii, certè corruunt quæcumque circumferuntur ab eo gesta in Æde San-Dionysiana. Dublerus tamen hujuscemodi fabulis adeò delectatus videtur, ut eas non tantùm capite sexto libri tertii retulerit cum integro Diplomate suppositicio, sed etiam vernaculo sermone donatas, ut ab omnibus legi possent, capite tertio libri quarti repetierit. Quis Basilicam San-Dionysianam caput unquam dixit omnium Ecclesiarum quæ sunt in Regno Francorum? quis Abbatem Monasterii San-Dionysiani tanquam *super omnes* Francici Regni *Prælatos Primatem* coluit? Hæc valdè sunt injuria ceteris Ecclesiis intra Franciam constitutis, illarúmque Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus, imò Sedi Apostolicæ ipsique Romano Pontifici Leoni Tertio, quia tunc Roma Ducatúsque Romanus ad Regnum Francorum pertinebant. Præterea quis credat sancitum unquam fuisse, ut qui ritè in Franciæ Regno designatus esset Archiepiscopus aut Episcopus, is ab Apostolica Sede nec admitti nec rejici posset *absque assensu & consilio Abbatis* San-Dionysiani? Hæc sanctio, dum insinuat in Francia, nec Archiepiscopum nec Episcopum esse ordinandum inconsulto Romano Pontifice, suppositicii Diplomatis concinnatorem ostendit ætate Caroli recentiorem. Denique quis à Carolo statutum existimet, ut qui post eum Reges in Francia regnaturi essent, non alibi quàm in Ecclesia Sancti Dionysii coronarentur? Quàm alienus ab hoc esset consilio Carolus, probat coronatio Ludovici, quæ vertente hoc ipso anno jussu ejusdem Caroli facta est in Aquisgranensi Basilica Beatissimæ Virginis, ut superiùs observatum est ex Thegano [a].

[a] Cap. 6.

CCCLXXIX. Quod ad subscriptiones attinet, numero sunt viginti. Pleræque commentitiis quoque Chartis Aquisgranensi & Suessionensi, quas ad annos Redemptoris octingentesimum & octingentesimum quartum refutavimus, subjectæ reperiuntur. De singulis breviter hîc inquirendum, ne deinceps Archiepiscoporum Episcopotúmque Catalogi nominibus fictitiorum Præsulum augeantur.

CCCLXXX. Primo loco ponitur *signum Caroli Serenissimi Augusti & Francorum Gloriosissimi Regis*. At hoc anno Carolus Monasterium San-Dionysianum agri Parisiensis non adiit.

CCCLXXXI. Secundo loco ponitur *signum Turpini Remensis Archipræsulis*. Hic Turpinus sive Tilpinus, ut jam notavimus ad Chartas pseudo-Aquisgranensem & pseudo-Suessionensem, quibus subscripsisse dicitur, obiit anno Redempto-

AN. CH. 813.
CAROLI IMP. 13.
LUDOV. R. 33.

ris octingentesimo, mense Septembri. Post Interpontificium biennè subrogatus est Vulfarius, qui Pontificatum ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-sextum tenuit.

Tertio loco ponitur *signum Gosberti Bithuricensis Archiepiscopi.* Habetur ejusdem Gosberti signum in duabus pseudo-chartis proximè nominatis, ad quas obiter annotavimus nullum ætate Caroli Bituricis Archiepiscopum sedisse, qui vocaretur Gosbertus. Ab anno Christi septingentesimo duodeseptuage- CCCLXXXII.
simo quo Carolus regnare cœpit, ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-quartum quo vitam clausit, in Bituricensi Cathedra collocati sunt Ermenarius, Deodatus, Ermembertus, Segolenus, David, Stephanus, Ebroïnus, quorum postremus quinque duntaxat annis Infulas gessit, vitámque clausit anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto.

Quarto loco ponitur *signum Joannis Lugdunensis Archiepiscopi.* Habetur CCCLXXXIII.
& ejusdem Joannis signum in prædictis duabus pseudo-chartis. At Leidradus ordinatus est Lugdunensis Archiepiscopus anno Christi septingentesimo nonagesimo-nono, nec Archiepiscopatum dimisit ante obitum Caroli.

Quinto loco ponitur *signum Imberti Senonensis Archiepiscopi.* In Charta CCCLXXXIV.
pseudo-Aquisgranensi legitur *Halmbertus Archiepiscopus Senonensis*, in Charta pseudo-Suessionica *signum* invenitur *Ainberti Senonensis Archiepiscopi.* Fortè pseudo-Diplomatum concinnator exprimere voluit Raimbertum seu Rambertum aut Reymbertum, qui Senonensem Archiepiscopatum ab anno Christi septingentesimo nonagesimo-quinto ad annum usque Redemptoris octingentesimum primum gessit. At qui successit ei Magnus seu Magno sedit annis Redemptoris, octingentesimo quarto & octingentesimo decimo-tertio, superstésque Carolo Magno vixit, ut dicemus infrà.

Sexto loco ponitur *signum Arnulphi Turonensis Archiepiscopi.* Notantur ejus- CCCLXXXV.
dem Arnulphi nomen & signum in prædictis duabus pseudo-chartis. Error autem exinde patet, quòd toto tempore, quo Carolus Francis præfuit, haud sedit Turonis Archiepiscopus, cui nomen esset Arnulfus; & Josephus, qui Pontificatum anno Christi septingentesimo nonagesimo-secundo suscepit, ad Imperium Ludovici Pii pervenit.

Septimo loco ponitur *signum Nicolai Viennensis Archiepiscopi.* In prædictis CCCLXXXVI.
pseudo-chartis laudatur etiam hic Nicolaus. Archiepiscoporum autem Viennensium Catalogus aliter est instituendus. Ursio, qui sedebat anno Christi septingentesimo nonagesimo-quarto, cùm Francofordiense [b] Concilium ce- [b] Can. 8.
lebrabatur, vitam ad annum usque Redemptoris octingentesimum primum prorogavit. Proximus successor Volferius Archiepiscopales Infulas gessit annis undecim, tum Barnardus de quo plura sub Ludovico Pio.

Octavo loco ponitur *signum Nescii Tolosani Archiepiscopi.* Qui Natius in CCCLXXXVII.
Charta pseudo-Aquisgranensi vocatur, in pseudo-Suessionensi ut & in hac pseudo-Dionysiana nuncupatur Nescius. Eos jam refutavimus, qui regnante Carolo Præsulem Ecclesiæ Tolosanæ dicunt Archiepiscopum, aut Antistitum Tolosanorum Catalogo Firminum & Natium seu Nescium intrudunt, unum ex Anianensi pseudo-Diplomate, alterum ex Tabulario Monasterii San-Dionysiani. Atticho Tolosanus Episcopus Narbonensem Synodum cum aliis Præsulibus anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo celebravit, huic proximè successit Mantio, qui Carolo Magno superstes vixit.

Nono loco ponitur *signum Severini Pictavensis Episcopi.* Ejusdem quoque CCCLXXXVIII.
Severini nomen in aliis pseudo-chartis occurrit. At ætate Caroli Pictaviensem Diœcesim hi rexerunt [c] Episcopi, Benedictus, Joannes, Bertrandus; & [c] Vid. Tom. 6. a. 789. n. 210.
Sigibrandus de quo plura sub Ludovico Pio.

Decimo loco ponitur *signum Stephani Lemovicensis Episcopi.* Hujus Ste- CCCLXXXIX.
phani signum habetur etiam in pseudo-charta Suessionensi, sed ad annum Redemptoris octingentesimum quartum [d] jam monuimus Lemovicenses In- [d] Num. 24.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

fulas tunc fuiſſe penes Remigibertum, de quo recurret ſermo poſt obitum Caroli Magni.

CCCXC. Undecimo loco ponitur *ſignum Erkauradi Pariſiacæ urbis Epiſcopi*. Sed hoc anno Pariſiis ſedet Inchadus, cujus memoriam parvum Paſtorale inſignis Eccleſiæ Pariſienſis ſub Carolo Auguſto ejúſque filio ac ſucceſſore commendat, ut ante biennium ad Teſtamentum ejuſdem Caroli jam notavimus [a]. Duo diſtinguuntur Erkauradi ſive Erkanradi Pariſienſes Epiſcopi. Medii ſederunt inter utrumque Ermanfredus & Inchadus. Hunc Epiſcopum ad annum undecimum Imperii Carolini ſive ad annum Redemptoris octingenteſimum undecimum jam agnovimus ex vetere Charta. Proximè ſucceſſurus eſt Erkauradus Junior, at ſetiùs, Imperii ſummâ poſt Caroli mortem ad Ludovicum devolutâ.

[a] Ad an. 811. n. 36.

CCCXCI. Duodecimo loco ponitur *ſignum Achilleæ Alexandriæ Antiſtis*. Ejuſdem Achillis ſive Achilleæ nomen in Chartis pſeudo-Aquiſgranenſi & pſeudo-Sueſſionica reperitur, in illud non inquirimus, quia procul à Francia diſtat Alexandria.

CCCXCII. Decimo-tertio loco ponitur *ſignum Gerotini Papiæ Epiſcopi*. Qui Gerotinus hic appellatur, in aliis pſeudo-chartis dicitur Geroïnus. At Joannes qui Petro Secundo ſucceſſerat, Epiſcopatum ab anno Redemptoris octingenteſimo primo ad hunc uſque annum per annos duodecim tenuit, ut ex Ughello [b] retulimus ſuprà. Succeſſori nomen fuit Sebaſtianus, de quo ſermonem inſtituemus anno ſequenti.

[b] Tom. 1. Ital. Sacr.

CCCXCIII. Decimo-quarto ponitur *ſignum Walchandi Leodienſ. Epiſcopi*. Hoc de Walchando Leodienſium Epiſcopo non ſemel jam locuti ſumus ſæpiúſque loquemur infrà ſub Ludovico Pio.

CCCXCIV. Decimo-quinto loco ponitur *ſignum Candulfi Metenſ. Epiſcopi*. Metæ poſt Angelramni mortem longo laboraverunt interpontificio. *Ceſſavit. Epiſcopatus ann.* XXVII. *&* *menſ.* III, ut legitur in veteri Codice Sancti Symphoriani Metenſis. Obiit Angelramnus anno Chriſti ſeptingenteſimo nonageſimo-primo. Id, multis argumentis probatum ſuo loco. Vacat igitur hoc anno Metenſis Epiſcopatus, ſetiúſque conferetur Gundulfo, qui primum in Epiſcoporum Metenſium Catalogo locum poſt Angelramnum tenet, & à pſeudo-diplomatis concinnatore mutatus in Candulfum videtur.

CCCXCV. Decimo-ſexto loco ponitur *ſignum Theodulfi Aurelian. Epiſcopi*. Hoc de Theodulfo, Aurelianenſium Epiſcopo, ut ſuprà de Walchando Leodienſium Antiſtite obſerva, quòd Epiſcopatum Carolo Rege ſuſcepit, eique vixit ſuperſtes. Mirum ſanè tot inter Francorum Præſulum ſubſcriptiones quas hactenus retulimus, duas tantùm, Walchandi ſcilicet ac Theodulfi, reperiri, quæ rectè cum hoc componantur anno, quo Præceptum à Carolo datum fertur, in quod inquirimus.

CCCXCVI. Decimo-ſeptimo loco ponitur *ſignum Anſelmi Mediolanenſis Epiſcopi*. Sed Odelpertus hujus Anſelmi deceſſor huic anno ſuperfuit, obiitque quinto Kalendas Maias, anno Redemptoris octingenteſimo decimo-quarto, ut ad illum annum dicturi ſumus.

CCCXCVII. Duodeviceſimo loco ponitur *ſignum Wolfoldi Cremonenſis Epiſcopi*. Sed & Stephanus hujus Wolfoldi deceſſor vitam poſt hunc annum clauſit Bernardo Italiæ jam Rege.

CCCXCVIII. Undeviceſimo loco ponitur *ſignum Hilduini Abbatis Monaſterii Sancti Dionyſii*. Tomo ſecundo [c] Seculi tertii Benedictini tres extant libri de virtutibus & miraculis Sancti Dionyſii, quos Monachus San-Dionyſianus ætate Caroli Calvi compoſuit. Secundus hoc habet initium. *Regimen præfati ſæpenumero Monaſterii* San-Dionyſiani *poſt Waltonem Hilduinus emeruit*. Walto factus eſt Abbas San-Dionyſianus anno Redemptoris octingenteſimo ſexto. Quot annos Abbatiali munere functus ſit, nemo prodit. Ejus obitus, ut Mabillonus obſervat, in Necrologio San-Gallenſi notatur III. *Kal. Aprilis*, in An-

[c] Ad an. 784. in S. Fulrad.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33. CCCXCIX.

gentogilensi, cui magis fidendum, v *Kal. Aprilis* his verbis, *Obiit Walto Abbas Beati Dionysii.* Utrùm hoc anno superstes in vivis extiterit, haud liquet. Certè Hilduinus Abbas erat anno sequenti, Kalendis Decembris, ut patet ex Diplomate, quod legitur datum *Kalend. Decembris, anno, Christo propitio, primo Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indict. octavâ.*

Vicesimo loco ponitur *signum Floriani Abbatis Montis Cassini.* Hujus quoque Floriani nomen ac signum apposita sunt aliis pseudodiplomatibus, de quibus ad annos Redemptoris octingentesimum & octingentesimum quartum inquisivimus. At illis temporibus Casinensis Abbas erat Gisulfus, qui Præfecturam Abbatialem anno Christi septingentesimo nonagesimo-sexto suscepit, eámque gessit ad annum usque quartum Ludovici Pii Augusti, sive ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-septimum, quo vitam cum morte commutavit.

CD. Hæc sunt supposititii Diplomatis indicia certissima. Si quis autem causam cudendarum tot fabularum diligentiùs scrutari velit, caput undevicesimum pseudo-Turpini de Gestis Caroli Magni consulat. Ibi multa reperiet ad commendationem Ecclesiæ Compostellanæ conficta, quæ simili pòst commento translata sunt ad San-Dionysianam. Hic pseudobiographus caput quintum suarum nugarum sic orditur. *De auro, quod Carolo Reges & Principes Hispaniæ dedere, Beati Jacobi Basilicam tunc per tres annos in illis oris commorans augmentavit, Antistitem & Canonicos secundùm Beati Isidori Episcopi & Confessoris Regulam instituit, eámque tintinnabulis, palliisque, libris, ceterísque ornamentis decenter ornavit.* Caput duodevicesimum sic claudit. *Terras & provincias Hispaniæ pugnatoribus & gentibus suis, illis scilicet, qui in illa manere volebant, tunc Carolus dimisit, terram Navarrorum & Basclorum Britannis, & terram Castellanorum Francis, terram Nagere & Cæsaraugustam Græcis & Apulis, qui in nostro exercitu sunt, & terram Arraginis Picardis, & terram Alandaluf juxta maritima Teutonicis, & terram Portugallorum Dacis & Flandris dedit. Terram Galliciæ Franci inhabitare noluerunt, quoniam aspera eis videbatur. Nemo posteà fuit, qui auderet in Hispania Carolum impugnare.* Deinde caput undevicesimum sic aggreditur. *Tunc dimissis majoribus exercitibus Carolus in Hispania Beati Jacobi limina adiit, & quos in illa patria habitantes reperit Christianos amplificavit, illos verò, qui ad perfidiam Saracenorum reversi fuerant, aut gladio peremit, aut in Galliam exules misit. Tunc constituit per civitates Antistites, & Presbyteros, & adunato in urbe Compostella Episcoporum & Principum Concilio, instituit amore Beati Jacobi, quòd cuncti Præsules & Principes & Reges Christiani, Hispani scilicet & Galliciani, præsentes & futuri, Episcopo Sancti Jacobi obedirent; apud Iriam Præsulem minimè instituit, quia illam pro urbe non reputavit, sed villam subjectam Sedi Compostellensi esse præcepit. Tunc in eodem Concilio, ego Turpinus Rhemensis Archiepiscopus Beati Jacobi Basilicam, & altare cum quadraginta Episcopis Caroli rogatu Calendis Junii honorificè dedicavi. Et subjugavit Rex eidem Ecclesiæ totam terram Hispanicam & Gallicianam, dedítque ei in dote præcipiens, ut unusquisque possessor domûs totius Hispaniæ & Galliciæ quatuor nummos annuatim ex debito daret, & ab omni servitute, Rege præcipiente, liberi essent. Et constituitur die illo, ut illa Ecclesia ampliùs vocitetur Sedes Apostolica, eò quòd ibi Jacobus Apostolus requiescat, & in ea Episcoporum totius Hispaniæ crebrò Concilia teneantur, & Episcopales Virgæ & Regales Coronæ per manus Episcopi ejusdem urbis ad decus Apostoli Domini præbeantur. Et, si fides in aliis urbibus, peccatis populorum exigentibus, vel Dominica præcepta defecerint, ibi consilio ejusdem Episcopi reconcilientur, & meritò in Ecclesia illa venerabili fides reconciliari & stabiliri decernitur. Et, sicut per Beatum Joannem Evangelistam, Beati Jacobi fratrem, in Orientali parte apud Ephesum Christi fides & Apostolica Sedes instituitur; sic per Beatum Jacobum in Occidentali parte Regni Dei apud Galliciam fides eadem & Apostolica Sedes constituitur. Hæ sunt procul dubio Sedes, Ephesus scilicet, quæ est ad dexteram in Regno terreno Christi, &*

PRO ECCLESIA COMPOSTELLANA.

AN.CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

Compostella, quæ est ad sinistram. Quæ videlicet Sedes his duobus fratribus filiis Zebedæi in divisione provinciarum contigerunt, quia ipsi petierant à Domino, ut unus ad dexteram in Regno ejus sederet, & alius ad lævam. Tres Apostolicas Sedes principales præ omnibus Sedibus in Orbe meritò Religio Christiana venerari præcipuè consuevit, Romanam scilicet, & Gallicianam, & Ephesianam. Sicut enim tres Apostolos, Petrum scilicet, & Jacobum, & Joannem, præ omnibus Apostolis Dominus instituit, quibus sua secreta pleniùs ceteris, ut in Evangeliis patet, revelavit; sic per eos tres has Sedes præ omnibus cosmi Sedibus reverendas constituit. Et meritò hæ Sedes dicuntur principales, quia sicut hi tres Apostoli dignitatis gratiâ ceteros præcesserunt Apostolos, sic loca illa sacrosancta, in quibus prædicaverunt & sepulti fuere, dignitatis excellentiâ totius Orbis Sedes præcedere debent. Jure Roma Sedes Apostolica prima præponitur, quia eam Princeps Apostolorum Petrus prædicatione suâ & proprio sanguine & sepulturâ dedicavit. Compostella quoque Sedes secunda meritò dicitur, quia Beatus Jacobus inter ceteros Apostolos præcipuâ dignitate & honore & honestate major post Beatum Petrum extitit, & in cælis Primatum super illos tenet, priùs Martyrio laureatus, eam suâ prædicatione olim munivit, sepulturâ suâ sacratissimâ consecravit, & Miraculis adhuc perlustrat, & indeficientibus beneficiis indesinenter ditare non cessat. Tertia Sedes ritè Ephesus dicitur, quia Beatus Joannes Evangelista in ea Evangelium suum (scilicet, In principio erat verbum) eructavit, coadunato Episcoporum Concilio, quos ipse per urbes disposuerat, quos etiam in Apocalypsi sua Angelos vocat, eámque doctrinâ suâ, & Miraculis, & Basilicâ, quam in ea ædificavit, insuper propriâ sepulturâ consecravit. Si ergo aliqua judicia, aut divina, aut humana, in aliis Sedibus Orbis suâ difficultate terminari fortè nequeant, in his tribus sedibus tractari & definiri legitimè & justè debent. Itaque Gallicia in primis temporibus à Saracenis expetita, virtute Dei & Beati Jacobi & auxilio Caroli constat honesta usque in hodiernum diem in fide Orthodoxa. Dubletus [a] ultimum hunc textum San-Dionysianis Antiquitatibus inseruit, ut San-Dionysiano pseudodiplomati, quod in eadem materia versabatur, potiorem auctoritatem conciliaret. At ut San-Dionysianum Diploma, sic & Compostellanum ipsa lectio commentitium satis ostendit. Omissis populorum nominibus quæ seriùs audiri cœperunt, omissâ Pastoralium Virgarum & Regalium Coronarum distributione quæ tota pendet ab Episcopo Compostellano, omissâ quoque provinciarum Hispaniensium partitione quam Carolus suos inter milites facit; instar omnium argumentorum, quæ contra prædictam narrationem produci possunt, hoc unum esto, quòd Carolus *per tres annos* in Hispania commoratur. Id enim quàm alienum sit à vero veteres docent cùm Annalistæ tum Biographi, qui Gesta Caroli per annos accuratissimè digesserunt, annotarúntque quibus in locis Paschalem Solemnitatem & diem Natalem Domini per singulos annos celebravit.

[a] Lib. 4. c. 3.

CDI. FULDENSIUM MONACHORUM SUPPLEX AD CAROLUM IMP. ADVERSUS ABBATEM LIBELLUS.

Ad hæc postrema Caroli tempora referendus videtur supplex libellus, quem adversùs Ratgarium Abbatem suum Monachi Fuldenses obtulerunt in viginti Capitula sic distinctum apud Christophorum Browerum libro tertio [b] Antiquitatum Fuldensium.

[b] Cap. 12.

CDII. *I. In primis petimus Pietatem tuam, Clementissime Imperator, quòd liceat nobis, Orationum, Psalmodiæ, & Vigiliarum modum tenere, quem Patres nostri habuerunt, pro amicis nostris viventibus atque defunctis; id est, quotidianam precem pro te, Domine Auguste, & pro liberis tuis, & pro omni populo Christiano, quam mane, quando in unum convenimus, & Capitulum de Regula coram fratribus legebatur, exurgentes post lectionem, ter Versum [Deus, in adjutorium meum intende] adjunctâ [Gloria Patri] cantantes, flexis genibus Psal. L cecinimus, simul cum Versibus & Collecta. In secunda quoque feria uniuscujusque septimanæ, orationem pro omnibus eleemosynas nobis tribuentibus, id est, eundem Psalmum L, quem tota Congregatio juxta corpus B. Martyris simul prostrata cantavit cum Oratione Dominica & Versibus. Pro defunctis ergo fratribus nostris commemorationem illam,*

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

illam, quam quotidie bis habuimus, id est, post Matutinam celebrationem & Vespertinam, quæ est, Antiphona videlicet [Requiem æternam] & prima pars Psalmi [Te decet Hymnus Deus] Versus & Collecta. In Kalendis verò omnium mensium, unam Vigiliam & L Psalmos. Pro Sturmi quoque Abbate & Fundatoribus Monasterii istius, in anniversaria obitûs die, unam Vigiliam & unum Psalterium per singulos annos. In hoc articulo Monachi Fuldenses quotidianam laudant precem pro Domino Augusto & ejus liberis, nec ullam Augustæ vel Reginæ mentionem faciunt, unde colligimus supplicem hunc libellum post Adelluidæ mortem porrectum esse Carolo, cùm vitam duceret absque uxore post annum Redemptoris octingentesimum undecimum. Deinde Fuldensis tumultus ad Imperium usque Ludovici Pii perduravit, idque argumento est apud Carolum paulò antequàm moreretur, questos esse Monachos Fuldenses, alioquin enim ipse Monasterio pacem reddidisset, quam posteà Ludovicus filius feliciter restituit. Nec in dubium vocari potest, quin libellus, de quo nunc agimus, oblatus sit Carolo. Heistolphus enim Moguntiacensis Archiepiscopus, ut Ægilem proximum Ratgarii successorem ad muneris æquitatem & curam erigeret, ultimum hujus libelli capitulum, in quo viva effigies Abbatis exhibetur, illi recitavit cum hac Præfatione. *Talem te filiis tuis patrem exhibere contende, qualem tibi & fratribus tuis tecum paulò antè fieri postulabas. Cujus petitionis & optionis exemplar, à vobis hoc modo dictatum ac scriptum Carolo præsignabatur Augusto.*

II. Quòd Presbyteris concedatur Missas sæpiùs celebrare, & quòd spatia eis CDIII.
ad hoc dentur, sicut à Majoribus nostris dabantur. Quódque illi ad sacrum ordinem eligantur, qui eruditi sint verbo, & sanctâ conversatione probati: & nec fures, nec scelerati, & qui Sacerdotii juris penitus ignari sunt.

III. Ut Sanctorum honor & festivitas non detestetur, sed in Vigiliis & Mis- CDIV.
sis eorum digna commemoratio fiat, & quod in his festivitatibus, quibus major veneratio convenit, fratribus ab opere ad lectiones & psalmodiam vacare liceat, sicut apud Majores nostros licitum est: id est, in festivitate S. Mariæ & XII Apostolorum, S. Stephani & S. Laurentii, & ceterorum, quorum memoria apud Ecclesias Germaniæ celebres sunt, necnon & eorum, quorum corpora in his regionibus habentur.

IIII. Quòd communicationem fracti panis ante cibum quotidie sumere non CDV.
respuatur, secundùm exempla præcedentium Patrum. De Eulogiis actum [a] Tomo 5.
sub Theodorico, Childeberto & Clotario Regibus, agendúmque infrà sub Ludovico Pio ex Aquisgranensi Abbatum Collatione, cujus hic est Canon duodeseptuagesimus. *Ut Eulogiæ fratribus à Presbyteris in refectorio dentur.*

[a] Ad an. 530. n. 9.

V. Quòd infirmorum major cura sit & miseratio, senum videlicet & debilium; CDVI.
neque penuriâ victûs affligantur, neque vestitûs paupertate conterantur; & nec ineptiis aliquibus vexentur, ita ut nec baculum eis pro sustentatione ferre liceat, nec ad inclinatorium, quod nos formulam dicimus, morando hærere, quia cæcus & claudus non possunt sine sustentatione baculi benè incedere, nec decrepitus sine formula genua flectere. Hoc rogamus, ut tales propter fastidium de Monasterio non ejiciantur, ne fortè in Cellis sub laicis constituti, sine confessione & necessario vitæ viatico moriantur.

VI. Quòd omnibus ad Monasterium vitæ hujus amore venientibus pietas con- CDVII.
grua impendatur, & nec infirmi, neque seniores, neque delicati duritiâ aufugentur, sed omnes cum misericordia suscipiantur, & solatium, quod petierint, honestè infirmitati eorum impertiatur.

VII. Quòd nullus ante probationem suscipiatur, neque corpori Monasterii CDVIII.
societur; ne fortè aliquis magis propter commoda terrena, quàm propter æternæ vitæ amorem, se Monasterio sociare voluerit; & receptus inhonesto suo more conturbet fratres.

VIII. Ut nullus propter pecuniam vel possessionem terrenam fictis suasionibus CDIX.
seductus, & blanditiis deceptus, postquàm in Monasterium susceptus fuerit, & non

AN. CH. 813. *habens quod sibi promittebat, tristitiâ & pœnitentiâ sæculi pereat, sed veritas unicuique ore proferatur, & opere impleatur.*

CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33. *IX. Quòd nullus vi Monachus fieri cogatur, nec ad Clerum tondeatur, sive liber sit sive servus, quia tales in Monasterium suscepti, auctores sunt scelerum & executores vitiorum.*

CDX. *X. Quòd victum & vestitum, sicut Majores nostri constituerunt, habere liceat: quia primus Abbas noster Sturmis in Monasterio S. Benedicti per annum conversans, huc posteà rediens, secundùm electionem S. Bonifacii habitum eorum &*

CDXI. *victum dijudicantis, nobis istum constituit, cujus rei plures adhuc testes supersunt.* Lege quæ de Sancti Sturmionis itinere in Italiam scripta sunt Tomo quinto ad annum Christi septingentesimum undequinquagesimum [a]. Martyrio coronatus est Sanctus Bonifacius anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto, mense Junio. Migravit in cælum Sanctus Sturmio seu Sturmius aut Sturmis exeunte anno Christi septingentesimo septuagesimo-nono, sive anno post Sancti Bonifacii Martyrium vicesimo-quinto jam inchoato. Paucos, qui Sturmium susceperint ex Italia redeuntem, vel eo priùs reverso Bonifacium adierint, existimamus ad ultima Caroli tempora pervenisse, complures autem, qui probè noverint quis esset Monachorum Fuldensium habitus Sturmione superstite.

[a] Nn. 32. 33.

CDXII. *XI. Quòd commune Magisterium à Decanis & Præposito omnibus fratribus fiat, quia hæ divisiones, quæ modò factæ sunt, occasiones sunt scandalorum, dissensionum, & contradictionum. Credimus enim propter pacis charitatisque custodiam expedire, secundùm priorem Constitutionem communiter fratribus Decanos omnes constitui, ut communis cura cautelam præbeat, & dilectionem impendat.*

CDXIII. *XII. Ut ædificia immensa atque superflua, & cetera inutilia opera omittantur, quibus fratres ultra modum fatigantur, & familia foris dispereunt, sed omnia juxta mensuram & discretionem fiant; fratribus quoque, secundùm Regulam, certis horis vacare lectioni liceat, & item certis operari*, id est, secundùm Regulam Benedictinam capite duodequinquagesimo.

CDXIV. *XIII. Quòd peregrinorum susceptio & lavatio in eis pedum non negligatur, sed secundùm Regulam & secundùm priorum nostrorum consuetudinem, quandocunque venerint, misericorditer suscipiantur, & ab omnibus fratribus lavatio pedum eis exhibeatur.* Lege caput quinquagesimum-tertium Regulæ Benedictinæ.

CDXV. *XIIII. Quòd hospitalitas antiqua non oblivifcatur, sed omnibus hospitibus congruus honor & omnis humanitas exhibeatur. Quando autem plures advenerint, ut in Missa Sancti Bonifacii, consolatione undique factâ, ab his, qui Cellas provident, omnibus refectio præbeatur.*

CDXVI. *XV. Ut privata negotia, & secularia beneficia, & divisio possessionum atque agrorum in ipso Monasterii loco non fiant, quia inde exoriuntur jurgia, contentiones, æmulationes, iræ, rixæ, inimicitiæ, dissensiones, invidiæ, furtivæ comessationes, & ebrietates, & penè omnia mala, & saluti nostræ contraria. Sed omnes agri atque cellæ in communi omnium fratrum fiant, & omnes homines, qui in eodem Monasterii loco habitant, ab uno vestiario vestitum accipiant, prout Præpositus sive Cellarius dispensaverint, nec mercimonia aliqua ab aliquibus ibi ventilentur, sed sint omnia omnibus communia.*

CDXVII. *XVI. Ut ipsa Monasterii ministeria per fratres ordinentur, id est, pistrinum, hortus, bratiarium, coquina, agricultura, & cetera ministeria, sicut apud decessores nostros fuerunt, quia devotiùs & digniùs per fratres omne exercebitur officium, quàm per laicum aut servum malevolum.* Lege Aquisgranensem Abbatum Collationem Canone quarto. Porrò bratiarium, sive ut alii vocant braxatorium, est officina conficiendi potûs, qui ex hordeo fricto, aquato, coctóque, velut Cereris vinum, indiscriminatim Cerevisia, Ceria, Celia, & Zythum à nonnullis appellatur, siti non magis sedandæ quàm robori & salubritati quærendæ, præsertim ubi tritici polline & lupulo salictario benè

temperatur. Nomen trahit à bratio, quod priscis Germanis hordeum de AN. CH.
madido torrefactum. Illius vocis, licèt barbaræ, tamen ut & potùs anti- 813.
quissimum usum ex vetustis membranis eruit Christophorus Browerus, CAROLI
quem consule in notis ad articulum proximè descriptum. IMP. 13. LUDOV. R. 33.

XVII. Quòd malitiosæ & furiosæ mentis homines, & ad cuncta flagitia perpetranda promptissimi, non colligantur intra Monasterium, sicut factum est de illo homicida Clerico qui Monachum interfecit, qui contra omnium fratrum voluntatem & CDXVIII.
consensum locatus est in Monasterio, quia timemus ne fortè cognati ipsius Monachi diabolicâ suasione in ultionem ejus inflammentur, & homicidium augeatur; quódque ipsi, qui propter scelera sua & improbitates inter seculares esse non poterant, in vicina Monasterii loca gregatim non collocentur, quia furto Monasteria deprædant, & proxima quæque loca latrociniis infestant.

XVIII. Quòd ipse Abbas corrigatur, ne institutis S. Bonifacii detrahat, dicens CDXIX.
quòd Decreta ejus Synodus damnaverit; & quòd Majores & cetera Monasteria non reprehendat, quasi regulariter non vivant. A qua notatus Synodo Bonifacius, haud patet. Suspicamur eos, qui Bonifacium deprimebant, objecisse potissimùm, quòd causâ quondam cecidisset in disputatione de Baptismo. Lege Tomum quintum ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-sextum. In Bojoaria Sacerdos formâ solitâ sed vitiatâ Latinitate baptizavit, dicens. *Baptizo te in Nomine Patria & Filia & Spiritua Sancta.* Quos ille baptizavit, rebaptizandos existimavit Bonifacius, aliter senserunt Virgilius & Sidonius, qui perrexerant in Bojoariam Evangelii propagandi causâ, séque in ipsius Bonifacii disciplinam tradiderant. Hi rem totam per literas ad Zachariam Papam retulerunt. Romanus Pontifex Bonifacio statim rescripsit, ut abstineret à rebaptizandis, quos baptizando Presbyter non errorem introduxisset aut hæresim, sed, pro sola ignorantia, Romanæ locutionis linguam infregisset. Epistolam suo loco [a] recitavimus integram, quâ Bonifacius acceptâ sententiæ Sedis Apostolicæ mox acquievit. Nullum quidem ea de controversia verbum deinceps reperitur factum, sed hoc silentio prohiberi non potuit, quominus id quod olim gestum fuerat, Ratgarius ejúsque fautores suis publicarent sermonibus, ut institutis Sancti Bonifacii detraherent, quamvis illa disputatio de Baptismo ad institutionem Monachorum & ad Regularem disciplinam Fuldensis Monasterii nullomodo spectaret.

[a] Tom. 5. a. 746. n. 11.

XIX. Ut Crucis gloriatio in singulis diebus Dominicis fiat ante Missam, fratri- CDXX.
bus omnibus circa vicina quæque loca Monasterii Crucem sequentibus, Hymnos & Antiphonas cantantibus, sicut apud Majores nostros usus erat, in diebus Dominicis, Passionis & Resurrectionis Domini gloriam celebrari. Et quòd in diebus jejuniorum ab Episcopo decretis Crucem portare & Litanias facere liceat.

XX. Hoc igitur, quod maximè nobis necessarium esse judicavimus, præ omnibus CDXXI.
optabamus, id est, unitatem & concordiam cum Abbate nostro habere, sicut cum anterioribus nostris Abbatibus habuimus, & misericordiam & familiaritatem pietatem & modestiam in illo sentire. Et, ut esset benignus infirmis, propitius delinquentibus, affabilis fratribus, mœstorum consolator, laborantium adjutor, benevolorum auxiliator, benè certantium hortator, lassorum refocillator, cedentium sustentator, cadentium restaurator: omnes fratres amaret, nullum odiret, & nullum zeli vel livoris dolo persequeretur, fierétque non turbulentus vultu, non anxius animo, non nimius in judicio, non obstinatus in consilio, sed hilaris facie, lætus mente, discretus in opere, consentiens in utilitate. Et quando aliquis de fratribus præoccupatus fuerit in aliquo delicto, non statim tyrannicâ vindictâ illum excruciaret, sed misericordi disciplinâ corrigere festinaret, conversúmque clementer susciperet, nec pravâ suspicione denuò illum fatigaret, neque perpetuo odio exterminaret.

Sequitur epilogus. *His & talibus, Domine Imperator, apud priores nostros* CDXXII.
Abbates usi sumus, & de hoc illum Abbatem sæpissimè rogavimus, sed usque in præsentem diem impetrare non potuimus. Carolus Imperator, ne tumultum componeret, morte præpeditus fuit. Hoc igitur dissidium post oblatum

AN. CH. 813. supplicem libellum perduravit aliquandiu, donec sub Ludovico Pio Rargarius Abbatiale munus abdicavit, ut suo loco dicemus utriusque partis jure
CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33. priùs examinato.

CDXXIII. VARIA PRODIGIA.
Mortem Caroli, quam proximo mense Januario consignabimus, varia præcesserunt hoc anno portenta, quæ sic ab Eginhardo in ejus vita commemorantur. *Porticus, quam inter Basilicam & Regiam operosâ mole construxerat, die Ascensionis Domini subitâ ruinâ usque ad fundamenta conlapsa. Item pons Rheni apud Moguntiacum, quem ipse per decem annos ingenti labore & opere mirabili è ligno ita construxit, ut perenniter durare posse videretur, ita tribus horis,* hoc utique anno, mense Maio, ut ex Aonalista Laureshamensi jam observavimus, *fortuitu incendio conflagravit, ut præter quod aquâ tegebatur, ne una quidem hastula ex eo remoneret. Accessit ad hoc creber Aquensis Palatii tremor, & in domibus, ubi conversabatur, assiduus laqueariorum crepitus. Tacta etiam de cælo, in qua posteà sepultus est, Basilica, malúmque aureum, quo tecti culmen erat ornatum, ictu fulminis dissipatum, & supra domum Pontificis, quæ Basilicæ contigua erat, projectum est. Erat in eadem Basilica, in margine coronæ, quæ inter superiores & inferiores arcus interiorem Ædis partem ambiebat, epigramma synopide scriptum, continens, quis auctor esset ejusdem Templi, cujus in extremo versu legebatur, KAROLUS PRINCEPS. Notatum est à quibusdam, eodem quo decessit anno, paucis ante mortem mensibus, eas, quæ PRINCEPS exprimebant, literas ita esse deletas, ut penitus non apparerent.*

CDXXIV. CAPITULARIA AQUISGRAN.
Tomo superiore Carolum Augustum ad annum Redemptotis octingentesimum secundum laudavimus, quòd Missos per proviocias ad faciendam justitiam direxerit. Sex quoque Capitula tecitavimus à Sirmondo selecta ex longè plutibus, quæ Missis Dominicis tunc data sunt. Iotegrum Capitulare quod Capitula viginti-tria complectitur, in Collectione Baluziana ouperrimè produit ex manuscriptis Codicibus Vaticano & Metensi. Primum Capitulum est *de fidelitate, jusjurandum ut omnes repromittont.* Quatuor proximè sequentia jam descripta sunt [a], nec hîc videntur à nobis tepetenda. Sextum est *de legibus mundanis.* Septimum *de perjuriis.* Octavum *de homicidiis.* Nonum *de adulteriis & inlicitis causis tam per Episcopia & Monasteria virorum & puellarum quámque inter seculares homines.* Decimum *de illis hominibus, qui nostra beneficia habent destructa & alodes eorum restauratos; similiter & de rebus Ecclesiarum.* Undecimum *de illis Saxonibus, qui beneficia nostra in Francia habent, quomodo aut qualiter habeant condricta.* Duodecimum *de oppressione liberorum hominum pauperum, qui in exercitu ire debent, & à Judicibus sunt oppressi.* Decimum-tertium, *ut omnes præparati sint benè, quandocunque nostra Jussio venerit.* Decimum-quartum *de navigiis præparandis circa littora maris.* Decimum-quintum *de liberis hominibus qui circa maritima loca habitant, si nuntius venerit ut ad succurrendum debeant venire, & hoc neglexerint, unusquisque solidos viginti componat, medietatem in Dominico, medietatem ad populum; si ictus fuerit, solidos quindecim componat ad populum & fredo Dominico.* Decimum-sextum *de Legationibus ad nos venientibus & de Missis à nobis directis.* Decimum-septimum *de his quos volumus ut pacem habeant & defensionem per Regna Christo propitio nostra.* Duodevicesimum *de illis hominibus, qui justitiam nostram adnuntiantes occisi sunt.* Undevicesimum *de decimis & nonis atque justitia Ecclesiarum Dei, ut omnes dare & emendare studeant.* Hoc quoque Capitulum Tomo priore descripsimus ex Sirmondo, cui *casticia* vox est obscurior quàm *justitia* Baluzio. Quid de casticia seu casticio sentiremus, eodem explicuimus loco. Sequitur vicesimum Capitulum *de banno Domni Imperatoris Karoli, quod per semetipsum consuetus est bannire, id est, de mundoburdo Ecclesiarum & viduarum & orphanorum & minùs potentium, atque de rapto, & de exercitali Placito instituto, ut hi, qui ista inruperint, bannum Dominicum omnino componant:* Vicesimum-primum. *Ut omnes habeant bonos Vicedominos & Advocatos.* Vicesimum-secundum. *Ut diligenter inquirant*

[a] Ad an. 802. nn. 12. & seqq.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

inter Episcopos, Abbates, sive Comites, vel Abbatissas, atque Vassos nostros, qualem concordiam vel amicitiam ad invicem habeant per singula ministeria, aut si aliqua discordia inter ipsos esse videtur, & omnem veritatem in eorum sacramento nobis exinde renuntiare non negligant. Vicesimum-tertium. *De omni re insuper totum undecunque necesse fuerit, tam de justitiis nostris, quámque justitiis Ecclesiarum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum, & ceterorum hominum, inquirant & perficiant; & quodcunque ad emendandum invenerint, emendare studeant in quantùm meliùs potuerit; & quod per se emendare non potuerint, in præsentiam nostram adduci faciant.*

Pleraque horum Capitulorum breviata sunt ex Capitulis alterius Capitu- CDXXV.
laris, quod in unum & quadraginta distinctum Capitula prælaudatus Capitularium Collector ad annum Redemptoris octingentesimum secundum ex Bibliotheca Thuanea sic evulgavit.

I. Serenissimus & Christianissimus Domnus Imperator Karolus elegit ex Opti- CDXXVI.
*matibus suis prudentissimos & sapientissimos viros, tam Archiepiscopos quàm & reliquos Episcopos, simúlque & Abbates venerabiles, laicósque religiosos, & direxit in universum Regnum suum, & per eos cunctis subsequentibus secundùm rectam Legem vivere concessit. Ubi autem aliter quàm rectè & justè in Lege aliquid esset constitutum, hoc diligentissimo animo exquirere jussit & sibi innotescere, quod ipse donante Deo meliorare cupit. Et nemo per ingenium suum vel astutiam præscriptam Legem, ut multi solent, vel sibi suam justitiam marrire audeat vel prævaleat, neque Ecclesiis Dei, neque pauperibus, nec viduis, nec pupillis, nullíque homini Christiano. Sed omnes omnino secundùm Dei præceptum justâ viverent ratione * in justo judicio, & unusquisque in suo proposito vel professione unanimiter absque turpis lucri negotio pleniter observassent, Sanctimoniales sub diligenti custodia vitam suam custodirent, laici & seculares rectè legibus suis uterentur absque fraude maligna, omnes in invicem in caritate & pace perfectè viverent, & ut ipsi Missi diligenter perquirerent ubicunque aliquis homo sibi injustitiam factam ab aliquo reclamasset, sicut Dei Omnipotentis gratiam ubi cupiant custodire & fidelitatem sibi promissam conservare, itant omnino in omnibus ubicunque, sive in sanctis Ecclesiis Dei, vel etiam pauperibus, pupillis, & viduis, atque cuncto populo, Legem pleniter atque justitiam exhiberent secundùm voluntatem & timorem Dei. Et, si tale aliquid esset quod ipsi per se cum Comitibus provincialibus emendare & ad justitiam reducere nequivissent, hoc absque ulla ambiguitate cum brebitariis suis*, id est, cum brevibus sive inventariis, *ad suum referrent judicium, & per nullius hominis adulationem vel præmium, nulliúsque consanguinitatis defensione, vel timore potentum, recta justitia impediretur ab aliquo.* In hoc Capitulo *marrire justitiam* idem est ac deviare à justitia, Metaphorâ ductâ à viatoribus, qui, cùm à recta deviant via, marrire iter dicuntur etiamnum à Lemovicibus, ut in suis ad Capitularia notis observat egregius ipsorum Capitularium Collector, Tutelæ natus in provincia Lemovicensi.

* *rationem justo*

II. Præcepítque ut omnis homo in toto Regno suo, sive Ecclesiasticus, sive laicus, CDXXVII.
unusquisque secundùm votum & propositum suum, qui anteà fidelitatem sibi Regis nomine promisissent, nunc ipsum promissum hominis Cæsari faciant. Et ii, qui adhuc ipsum promissum non perfecerunt, omnes usque ad duodecimum ætatis annum similiter facerent. Cetera prætermittimus, quia sunt depravata. Capitulo præfigitur Titulus *de fidelitate promittenda Domno Imperatori.* Quæ superiùs descripta sunt, Titulum illum satis implent conveniúntque cum hoc primo Capitulo præcedentis Capitularis. *De fidelitate, jusjurandum ut omnes repromittant.*

III. Placuit, ut unusquisque ex persona propria se in sancto Dei servitio se- CDXXVIII.
cundùm Dei præceptum & secundùm sponsionem suam pleniter conservare studeat secundùm intellectum & vires suas, quia ipse Domnus Imperator non omnibus singulariter necessariam potest exhibere curam & disciplinam.

IV. Secundò, ut nullus homo neque cum perjuris neque aliis ullo ingenio vel CDXXIX.
fraude, per nullius unquam adulationem vel præmium, neque servum Domni Im-

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

peratoris, neque terminum, neque terram, nihilque quod jure potestativo permaneat, nullatenus contradicat, neque abstrahere audeat vel celare. Et ut nemo fugitivos fiscales suos, qui se injustè & cum fraude liberos dicunt, celare neque abstrahere cum perjurio vel alio ingenio præsumat.

V. Ut sanctis Ecclesiis Dei, neque viduis, neque orphanis, neque peregrinis fraudem vel rapinam vel aliquid injuriæ quis facere præsumat. Ratio subjicitur,
CDXXX. quam vitiosè sic editam reperies. *Quia ipse Domnus Imperator post Domini & Sanctorum ejus, quorum & protector & defensor esse constitutus est.* Ita verò restituendam arbitrare. *Quia ipse Domnus Imperator, post Dominum & Sanctos ejus, illorum & protector & defensor constitutus est.*

CDXXXI. *VI. Ut beneficium Domni Imperatoris desertare nemo audeat, propriam suam alodem exinde construere.* Vide Capitulum decimum superioris Capitularis.

CDXXXII. *VII. Ut hostile bannum Domni Imperatoris nullus prætermittere præsumat, nullúsque Comes tam præsumptuosus sit, ut illum de his qui hostem facere debiti sunt exinde vel aliqua propinquatis defensionem. vel cujus muneris adolationem dimittere audeant.* Posterior pars hujus Capituli sic videtur corrigenda. *Nullúsque Comes tam præsumptuosus sit, ut ullum de his qui hostem facere debent, exinde per aliquam propinquitatis defensionem vel muneris adulationem dimittere audeat.*

CDXXXIII. *VIII. Ut nullum bannum vel præceptum Domni Imperatoris nullus omnino in nullo marrire præsumat, neque opus ejus stricare vel impedire vel minuere, vel in alio contrarius fieri voluntati vel præceptis ejus. Et ut nemo debitum suum vel censum marrire ausus sit.* Quid autem sit *marrire*, diximus suprà.

CDXXXIV. *IX. Ut nemo in Placito pro alio rationare usum habeat defensionem alterius injustè, sive pro cupiditate aliqua minùs rationare valente, vel pro ingenio rationis sua justum judicium marrire, vel rationem suam minùs valente opprimendi studio. Sed unusquisque pro sua causa vel censu vel debito rationem reddat, nisi aliquis sit infirmus, aut rationes nescius, pro quibus Missi vel priores qui in ipso Placito sunt, vel Judex qui causam hujus rationis sciat, rationetur cum Placito, vel si necessitas sit talem personam largiatur, ut rationetur qui omnibus probabilis sit, & qui in ipsa benè noverit causa. Quod tamen omnino fiat secundùm convenientiam priorum vel Missorum qui præsentes adsunt. Quod & omnimodis secundùm justitiam & legem fiat ádque præmium, & mercedem; vel aliquo mala adulationis ingenio vel defensione propinquitatis ut nullatenus justitiam quis marrire prævaleat. Et ut nemo aliquid alicui injustè consentiat, sed omni studio & voluntate omnes ad justitiam perficiendam præparati sint. Hæc enim omnia suprà dicta Imperiali sacramento observari debent.*

CDXXXV. *X. Ut Episcopi & Presbyteri secundùm Canones vivant, & ita ceteros doceant.* Lege Capitulum secundum superioris Capitularis.

CDXXXVI. *XI. Ut Episcopi, Abbates, atque Abbatissa, qui ceteris prælati sunt, cum summa veneratione ac diligentia subjectis sibi præesse studeant, non potentivâ dominatione vel tyrannide sibi subjectos premant, sed simplici dilectione cum mansuetudine & caritate vel exemplis bonorum operum commissum sibi gregem sollicitè custodiant.*

CDXXXVII. *XII. Ut Abbates, ubi Monachi sunt, pleniter cum Monachis secundùm Regulam vivant, atque Canones diligenter discant & observent. Similiter Abbatissæ faciant.* Ad hoc Capitulum accedit, quod in priore Capitulari tertium est numero, totúmque ad Abbates spectat.

CDXXXVIII. *XIII. Ut Episcopi, Abbates, atque Abbatissa, Advocatos atque Vicedominos Centenariósque legem scientes, & justitiam diligentes, pacificósque, & mansuetos habeant, qualiter per illos Sancta Dei Ecclesia magis præceptum vel merces adcrescat, quia nullatenus neque Præpositos neque Advocatos damnosos & cupidos in Monasteria habere volumus, à quibus magis blasphemia vel detrimenta oriantur. Sed tales sint, quales eos Canonica vel Regularis institutio fieri jubet, voluntati Dei subditos, & ad omnes justitiam perficiendi semper paratos, legem pleniter observantes absque fraude maligna, justum semper judicium in omnibus exer-*

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

centes, Præpositos vestros tales quales Sancta Regula fieri docet. Et hoc omnino observent, ut nullatenus à Canonica vel Regulari norma discedant, sed humilitatem in omnibus habeant. Si autem aliter præsumpserint, Regularem disciplinam sentiant. Et, si se emendare noluerint, à præposito removeantur, & qui digni sunt in loca eorum subrogentur. Ad hoc Capitulum respicit vicesimum-primum prioris Capitularis.

XIV. Ut Episcopi, Abbates, atque Abbatissæ, Comitésque, unanimiter invicem sint consentientes legem ad judicium justum terminandum cum omni caritate & concordia pacis, & ut fideliter vivant secundùm voluntatem Dei, ut semper ubique & propter illos & inter illos justum judicium perficiatur; pauperes, viduæ, orphani, & peregrini, consolationem atque defensionem ab eis habeant, ut & nos per eorum bonam voluntatem magis præmium vitæ æternæ quàm supplicium mereamur. CDXXXIX.

XV. Abbates autem & Monachi omnimodis volumus & præcipimus, ut Episcopis suis cum omni humilitate & obedientia sint subjecti, sicut Canonica Constitutio mandat. Et Monachi ab Episcopo provinciæ ipsius corripiantur. Quòd si se non emendent, tunc Archiepiscopus eos ad Synodum convocet. Et, si neque sic se correxerint, tunc ad nostram præsentiam simul cum Episcopo suo veniant. Hoc Capitulum habet insuper multa de Ecclesiis & Basilicis, sed non absque styli depravatione, quam nemo facilè correxerit. *Omnes Ecclesiæ atque Basilicæ in Ecclesiastica defensione & potestate permaneant. Et de rebus ipsius Basilicæ nemo ausit sit in divisione aut in sorte mittere. Et quod semel offeritur non revolvatur * & sanctificat & vindicet. Et, si autem aliter præsumpserit, persolvatur, & bannum nostrum componat.* CDXL.

* locus corruptus

XVI. De ordinatione eligenda, ut Domnus Imperator jam olim ad Francorum bannum concessit, ut Episcopi Abbatibus, ita etiam nunc & firmavit, eo tamen tenore, ut neque Episcopus neque Abbas in Monasterio viliores meliori plùs diligat, & eum sibi propter consanguinitatem suam vel aliquam adulationem melioribus suis præferre studeat, & talem nobis ducit ordinandum, cùm meliorem eo habet occultatum & oppressum. Quod nequaquam fieri volumus, quia irrisio & delusio nostra hoc fieri videtur. Sed tales in Monasteriis nutriantur ad ordinandum, quibus & nobis merces & profectus adcrescat commendatoribus suis. CDXLI.

XVII. Monachi autem ut firmiter ac fortiter secundùm Regulam vivant, quia displicere Deo novimus, quisquis in sua voluntate tepidus est, testante Johanne in Apocalypsi. [Utinam calidus esses aut frigidus! Sed quia tepidus es, incipiam te evomere ex ore meo.] Secularem sibi negligentiam nullatenus usurpent. Foris Monasterio nequaquam progrediendi licentiam habeant, nisi maximâ cogente necessitate, quod tamen Episcopus, in cujus Diocesi erunt, omnino procuret, ne foris Monasterio vagandi usum habeant. Sed, si necessitas sit ad aliquam obedientiam aliquem foris pergere, & hoc cum consilio & consensu Episcopi fiat, & tales personæ cum testimonio foris mittantur, in quibus nulla sit suspicio mala, vel à quibus nulla opinio mala oriatur. Foris verò peculium vel res Monasterii sui Abbas cum Episcopi sui licentia & consilio ordinet, qui prævideat, non Monachum, nisi alium fidelem. Quæstum verò secularem vel concupiscentiam mundanarum rerum omnibus modis devitent, quia avaritia vel concupiscentia hujus mundi omnibus est evitanda Christianis, maximè tamen his, qui mundo & concupiscentiis abrenuntiasse videntur. Lites & contentiones nequaquam neque infra neque foris Monasterio movere præsumant. Qui autem præsumpserint, gravissimâ disciplinâ Regulari corripiantur, ut taliter ceteri metum habeant talia perpetrandi. Ebrietatem & comessationem omnino fugiant, quia inde libidine maximè pollui omnibus notum est. Nam pervenit ad aures nostras opinio perniciosissima, in fornicatione & abominatione & immunditia multos jam in Monasteriis esse deprehensos. Proximam omittimus periodum, quia nonnulla desunt vocabula. Sensus tamen ex phrasi quamvis imperfecta satis colligitur. Damnantur Monachi luxuriæ dediti, quibus infensissimum se Carolus in fine Capituli sic prodit. *Rogamus & contestamur ut certissimè ampliùs ex his diebus omni custodiâ* CDXLII.

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

se ex his malis conservare studeant, ut nunquam ampliùs tale quid ad nostras aures perveniat. Et hoc omnibus notum sit, quia nullatenus injusta mala in nullo loco ampliùs in toto Regno nostro consentire audeamus, quantò minùs inter eos quos castitatis & sanctimonia emendatiores esse cupimus. Certè si ampliùs quid tale ad aures nostras pervenerit, non solùm in eos, sed etiam & in ceteros qui talia consentiant, talem ultionem faciemus, ut nullus Christianus, qui hoc audierit, nullatenus tale quid perpetrare ampliùs præsumpserit.

CDXLIII. *XVIII. Monasteria puellarum firmiter observata sint, & nequaquam vagari sinantur, sed cum omni diligentia conserventur; neque litigationes vel contentiones inter se movere præsumant, neque in nullo Magistris & Abbatissis inobedientes vel contraria fieri audeant. Ubi autem Regulares sunt, omnino secundùm Regulam observent. Non fornicationi dedita; non ebrietati, non cupiditati servientes, sed omnimodis justè & piè vivant. Et ut in claustra vel Monasterium earum vir nullus intret, nisi ad Missam tantùm, & statim exeat. Et ut nemo alterius filiam suam in Congregationem Sanctimonialium recipiat absque notitia vel consideratione Episcopi, ad cujus Diocesim pertinet locus ille, & ut ipse diligenter exquirat qualiter in Sancta Dei servitio permanere cupiat, & stabilitatem suam ibidem firmaro vel professionem. Ancilla autem aliorum hominum, vel tales fœmina, quæ secundùm morem conversationis in sancta Congregatione vivere nolunt, omnes pleniter de Congregatione ejiciantur.*

CDXLIV. *XIX. Ut Episcopi, Abbates, Presbyteri, Diaconi, nullúsque ex omni Clero, canes ad venandum, aut accipitres *, falcones, seu sparvarios habere præsumant, sed pleniter se unusquisque in ordine suo Canonicè vel Regulariter custodiant. Qui autem præsumpserit, sciat unusquisque honorem suum perdere. Coteri verò tale exinde damnum patiantur, ut reliqui metum habeant talia sibi usurpare.* Tomo superiore [a] jam recitavimus Capitulum, quo sancitur, *ut Episcopi, & Abbates, & Abbatissa, cuplas canum non habeant, nec falcones, nec accipitres, nec joculatores.*

* accepteres

[a] Ad an. 789. n. 154.

CDXLV. *XX. Ut Abbatissa unà cum Sanctimonialibus suis unanimiter ac diligenter infra claustra se custodiant, & nullatenus foris claustra ire præsumant. Sed Abbatissa cùm propter * ... aliquas de Sanctimonialibus dirigere, hoc nequaquam absque licentia & consilio Episcopi sui faciant. Similiter & cùm ordinationem aliquam in Monasteriis agere debeant, vel aliquas in Monasterio receptiones facero, & hoc cum Episcopis suis pleniter anteà retractent, & quod salubrius vel utilius fieri disponat, Episcopi Archiepiscopo annuntient, & cum ejus consilio quæ agenda sunt perficiantur.*

* deest aliquid

CDXLVI. *XXI. Ut Presbyteros ac ceteros Canonicos, quos Comites suis in ministeriis habent, omnino eos Episcopis suis subjectos exhibeant, ut Canonica Institutio jubet, & de his Episcopis suis pleniter sub sancta disciplina eos erudire sint consentientes, sicut nostram gratiam vel suos honores habere desiderant.*

CDXLVII. *XXII. Canonici autem pleniter vitam observent Canonicam, & in domo Episcopali vel etiam in Monasterio cum omni diligentia secundùm Canonicam disciplinam erudiantur. Nequaquam foris vagari sinantur, sed sub omni custodia vivant, non turpis lucri cupidi, non fornicarii, non fures, non homicida, non raptores, non litigiosi, non iracundi, non elati, non ebriosi, sed casti corde & corpore, humiles, modesti, sobrii, mansueti, pacifici, ut filii Dei digni sint ad sacros ordines promoveri. Non per vicos neque per villas ad Ecclesiam vicini vel terminantes sine magisterio vel disciplina, qui Sarabaiti,* seu Sarabaitæ [b], *dicuntur, luxuriando vel fornicando vel etiam cetera iniqua operando quæ consentiri absurdum est.*

[b] Cap. 1. Reg. Benedict.

CDXLVIII. *XXIII. Presbyteri Clericos, quos secum habent, sollicitè provideant, ut Canonicè vivant, non inanis lusibus, vel conviviis secularibus, vel canticis luxuriosis usum habeant, sed castè & sobriè vivant.*

CDXLIX. *XXIV. Si quis autem Presbyter sive Diaconus post hoc in domo sua secum mulieres extra Canonicam licentiam habere præsumpserit, honore simul & hæreditate privetur * usque ad nostram præsentiam.*

* Edit. privet utriusque

XXV.

XXV. Ut Comites & Centenarii omnes ad justitiam faciendam compellant, & juniores tales in ministeriis suis habeant, in quibus securi confidant, quia legem atque justitiam fideliter observent; pauperes nequaquam opprimant; fures, latronesque, & homicidas, adulteros, maleficos, atque incantatores, vel anguriatrices, omnésque sacrilegos nullâ adulatione vel præmio nullóque sub tegimine celare audeant, sed magis prodere, ut emendentur & castigentur secundùm legem, ut Deo largiente omnia hac mala à Christiano populo auferantur. CDL.

XXVI. Ut Judices secundùm scriptam legem justè judicent, non secundùm arbitrium suum. CDLI.

XXVII. Præcipimus ut in omni Regno nostro neque dives neque pauper pere- CDLII.
grinis hospitia denegare audeant, id est, sive peregrinis propter Deum ambulantibus per terram, sive cuilibet iteranti propter amorem Dei & propter salutem animæ suæ, tectum & focum & aquam nemo illi deneget. Si autem ampliùs eis aliquis boni facere voluerit, à Deo sibi sciant retributionem optimam ut ipse dixit. [Qui autem susceperit unum parvulum propter me, me suscipit.] Et alibi. [Hospes fui, & suscepistis me.] In hoc Capitulari Carolus frequenter appellatur Imperator, ejus tamen ditiones, semper Regni, numquam Imperii nomine designantur; Capitulo primo, *in universum Regnum;* Capitulo secundo, *in Regnum;* Capitulo decimo-septimo, *in toto Regno;* Capitulo vicesimo-septimo, *in omni Regno;* Capitulo tricesimo, *in Regno;* Capitulo quadragesimo, *in universo Regno.* Hujus observationis rationem sæpè dedimus inculcavimúsque, quòd Carolus cunctas ditiones suas ut Rex, ne vicum quidem ut Imperator obtineret.

XXVIII. Huic Capitulo instar tituli rectè præfigi potest quod in supe- CDLIII.
riore Capitulari decimum-sextum est Capitulum *de Legationibus* ad Imperatorem *venientibus & de Missis* ab eodem Imperatore *directis.* Abstinemus à describendo textu, quia valdè corruptus est in exemplaribus. Capituli sensus est, *ut Comites & Centenarii omnibus* quibus id curæ incumbit, *omnino præcipiant prævidere*, quatenus & Legati ad Imperatorem venientes & Missi ab Imperatore directi *nullam* in via *moram patiantur.*

XXIX. Hujus quoque Capituli textus est depravatus, sensus tamen is CDLIV.
videtur esse, ut eos pauperes, quibus Imperator *in sua eleemosyna* concessit quod *pro banno* solvere debebant, *Judices, Comites, & Missi* Dominici *pro concesso* non constringant.

XXX. De his quos vult Domnus Imperator Christo propitio ut pacem ac defensionem CDLV.
habeant in Regno suo. Ii sunt qui ad suam Clementiam festinant aliquid nuntiare cupientes, sive ex Christianis, sive ex paganis; aut propter inopiam vel propter famem suffragantiam quærunt, ut nullus eos sibi servitio constringere vel usurpare audeat, neque alienare, neque vendere, sed ubi sponte manere voluerint, sub defensione Domni Imperatoris ibi habeant suffragia in sua eleemosyna. Pœna subjicitur in transgressores, sed stylo tam depravato, ut vix corruptius quidquam legi possit. Exemplaria sic habent. *Si quis hoc transgredere præsumpserit, sciat se exinde damnum pati vitam præsumptuosus dispositum jussa Domnum Imperator.* Lege Capitulum decimum-septimum superioris Capitularis.

XXXI. Ut his, qui justitiam Domni Imperatoris annuntiant, nihil læsionis CDLVI.
vel injuriæ quis machinari præsumat, neque aliquid inimicitiæ contra eos movere. Qui autem præsumpserit, bannum Dominicum solvat. Vel si majoris debiti reus sit ad suam præsentiam perduci jussum est. Ad eandem materiam spectat duodevicesimum Capitulum prioris Capitularis.

XXXII. Hoc Capitulum benè longum est de cavendis homicidiis, de CDLVII.
compositione occisorum, & de pœnitentia homicidarum. Tituli loco præfigi potest superioris Capitularis octavum Capitulum *de homicidiis.*

XXXIII. Incestuosum scelus omnino prohibemus. Si quis autem nefandâ for- CDLVIII.
nicatione contaminatus fuerit, nullatenus sine districtione gravi relaxetur, sed taliter ex hoc corripiatur, ut ceteri metum habeant talia perpetrandi, ut auferatur

AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

*penitus immunditia à populo Christiano, & ut reus ex hoc per pœnitentiam * satisfaciat pleniter, sicut ei ob Episcopo suo disponatur, & eadem fœmina in manus parentum sit constituta usque ad judicium nostram. Si autem reus judicium Episcopi ad suam emendationem consentire noluerit, tunc ad nostram præsentiam perducatur.* Posteà Carolus inculcat memoriam *exempli, quod de incesto factum est, quod Fricco perpetravit in Sanctimoniali Dei.*

* Edit. pœnitentia ammittat

CDLIX. *XXXIV. Ut omnes pleniter benè parati sint quandocunque jussio nostra vel annuntiatio advenerit. Si quis autem tunc se imparatum esse dixerit & prætererit mandatum, ad Palatium perducatur; & non solùm ille, sed etiam omnes qui bannum vel præceptum nostrum transgredere præsumunt.* Hujus Capituli prima periodus in superiore Capitulari decimum-tertium constituit Capitulum.

CDLX. *XXXV. Ut omnes omnino Episcopos & Presbyteros suos omni honore venerentur in servitio & voluntate Dei, & ne incestis nuptiis & seipsos & ceteros maculare audeant, conjunctiones facere non præsumant, antequam Episcopi & Presbyteri cum senioribus populi consanguinitatem conjungentium diligenter exquirant. Et tunc eum benedictione jungantur. Ebrietatem devitent, rapacitatem fugiant, furtum non faciant; lites & contentiones atque blasphemia sive in conviviis sive in complacito omnino devitentur, sed cum caritate & concordia vivant.*

CDLXI. *XXXVI. Et ut omnes omnino ad omnem justitiam exsequendam Missis nostris sint consentientes; & usum perjurii omnino non permittant; quia hoc pessimum scelus Christiano populo auferri necesse est. Si quis autem post hoc in perjurio probatus fuerit, manum dexteram se perdere sciat; tamen hæreditate propriâ priventur usque ad nostrum judicium.* In vulgaris exemplaribus perperam legitur; *manum dextera semper derescíat;* locum illum sic restituimus, *manum dexteram se perdere sciat.* Hanc emendationem variæ comprobant Sanctiones, quarum mentionem Tomo superiore fecimus ad annos octavi seculi septuagesimum-nonum [a], octogesimum [b], & octogesimum-primum [c]. In hoc enim simul conveniunt, ut *qui perjurium fecerit, manum perdat.* Capitulum quoque septimum superioris Capitularis est *de perjuriis.*

[a] Num. 12. [b] Num. 5 [c] Num. 86.

CDLXII. *XXXVII. Ut hos, qui parricidia, vel fratricidia fecerint, avunculum, patruum, vel aliquem ex propinquis occiderint, & judicium Episcoporum, Presbyterorum, ceterorúmque Judicum obedire & consentire noluerint, ad salutem animæ suæ justumque judicium solvendum Missi nostri & Comites in Italia custodiâ coartent, ut salvi sint, nec ceterum populum coinquinent, usquedum in nostra præsentia perducantur, & de res proprias suas interim nihil habeant.*

CDLXIII. *XXXVIII. Similiter & his fiat, qui inlicitis & incestis conjunctionibus reprehensi sunt correpti, & nec se emendare volunt, neque Episcopis neque Presbyteris suis obtemperare, & bannum nostrum præsumunt contemnere.*

CDLXIV. *XXXIX. Ut in forestes nostras feramina nostra nemo furari audeat, quod jam multis vicibus fieri contradiximus, & nunc iterum bannimus firmiter, ut nemo ampliùs faciat, sicut fidelitatem nobis promissam unusquisque conservare cupiat, ita sibi caveat. Si quis autem Comes, vel Centenarius, aut Vassus noster, aut aliquis de Ministerialibus nostris, feramina nostra furaverit, omnino ad nostram præsentiam perducantur ad rationem. Ceteris autem vulgis qui ipsum furtum de feraminibus fecerit, omnino quod justum est componat, nullatenúsque eis exinde aliquid relaxetur. Si quis autem hoc scieris alicui perpetratum, in ea fidelitate conservata, quam nobis promiserunt & nunc promittere habent, nullus hoc celare audeat.*

CDLXV. *XL. Novissimè igitur ex omnibus decretis nostris nosse cupimus in universo Regno nostro Missos nostros nunc directos, sive inter Ecclesiasticos viros, Episcopos, Abbates, Presbyteros, Diaconos, Canonicos; omnes Monachos, sive Sanctimoniales, qualiter unusquisque in suo ministerio vel professione nostra bannum vel decretum habeat conservatum, vel ubi civibus ex his dignum sit ex bona voluntate sua gratias agere vel adjutoria impendere, vel ubi aliquid adhuc sit necessitatis emendare. Similiter autem laicos & in omnibus ubicunque locis. Si de mundeburde*

*Sanctarum Ecclesiarum, vel etiam viduarum, & orphanorum, seu minimùm potentium, atque rapina, necnon de exercitali placito instituto, & super ipsis causis, qualiter pracepto vel voluntati nostra sint obedientes, vel etiam qualiter bannum nostrum habeant conservatum, qualiterque super omnia unusquisque certamen habeat in sancto servitio seipsum custodire. Et, si hac omnia bona & benè sunt ad Dei Omnipotentis laudem, ei gratias referamus ut dignum est. Ubi autem aliquid malum esse credimus, sic ad emendandum omni studio & voluntate certamen habeamus, ut cum Dei adjutorio hoc ad emendationem perducamus, & ad nostram aternam mercedem & omnium fidelium nostrorum. Similiter & de Comitibus vel Centenariis Ministerialibus nostris, inter * omnia eos supradicta nosse cupimus feliciter.* AN. CH. 813. CAROLI IMP. 13. LUDOV. R. 33.

* Edit. inter nos omnia.

XLI. Hoc Capitulum est admonitio de symbolo fidei. *Ammonemus vos in primis, ut credatis unum Deum Patrem Omnipotentem & Filium & Spiritum Sanctum. Hic est unus Deus & verus, perfecta Trinitas & vera Unitas. Deus, creator omnium bonorum nostrorum, Credite Filium Dei pro salute mundi hominem factum, natum de Spiritu Sancto & Virgine Maria. Credite, quòd pro nostra salute mortem passus est, & tertiâ die surrexit à mortuis, ascendit in calos, sedet ad dexteram Dei. Credite eum venturum ad judicandos vivos & mortuos, & tunc reddet unicuique secundùm opera sua. Credite unam Ecclesiam, id est, Congregationem bonorum hominum per totum Orbem terra. Et scitote, quia illi soli salvi esse poterunt, & illi soli ad Regnum Dei pertinent, qui in istius Ecclesia Sedis & communione & caritate perseverant.* CDLXVI.

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

ANNUS

CHRISTI		814.		
CAROLI	IMP.	14.		
	REG.	46.	43.	40.
LUDOVICI	IMP.	1.		
	REG.	34.	9.	
BERNARDI	REG.	1.		
INDICTIO		7.		

I. CAROLI AUG. OBITUS.

ANNO Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, Carolus Imperator quinto Kalendas Februarii migravit ex hac vita, cùm annum ab obitu Pippini patris quadragesimum-sextum, à morte Carolomanni fratris quadragesimum-tertium, à subacta Longobardia quadragesimum, à susceto Imperatoris & Augusti nomine decimum-quartum, à nativitate sua sexagesimum-septimum numeraret. Quid Theganus * hoc loco scripserit, imprimis observa. *Sequenti*, inquit, *anno, qui est annus Regni ejus XLVI. mense Januario, accepit Dominum Imperatorem febris post balneum. Cúmque per singulos dies laboribus ingravesceret, nihil comedens neque bibens, nisi modicum aqua ad recreationem corporis, septimo die postquàm laborare cœpit, jussit familiarissimum Pontificem suum Hiltibaldum venire ad se, ut ei Sacramenta Dominici Corporis & Sanguinis tribueret, ut exitum suum confirmaret. Quo facto, laboravit in infirmitate diem illum & noctem sequentem. In crastinum verò luce advemiente, sciens quod facturus erat, extensâ manu dexterâ, virtute quâ poterat si-*

* Cap. 7.

AN. CH. 814.
CAROLI IMP. 14.
LUDOV. IMP. 1.
BERN. R. 1.
III.
FUNUS,

annos Regnorum ſuorum in Francia & Italia numerare, vel Regem Francorum ac Longobardorum ſe dicere non deſtitit.

Caroli funus ceteris accuratiùs deſcripſit Monachus Egoliſmenſis. *Domnus Piiſſimus & Glorioſiſſimus Imperator Carolus, dum Aquiſgrani hyemaret, anno* LXXI *ætatis ſuæ, Regni autem* XLVII, *ſubactæ autem Italiæ* XLIII, *ex quo verò Imperator & Auguſtus appellatus eſt, anno* XIIII, *quinto-decimo Cal. Febr. rebus humanis exceſſit, ſepultus Aquis in Baſilica Sanctæ Dei Genitricis quam ipſe conſtruxerat Corpus ejus aromatizatum eſt, & in ſede aurea ſedens poſitum eſt in curvatura ſepulchri, enſe aureo accinctus, Evangelium aureum tenens in manibus, & genibus reclinatis humeris in cathedra, & capite honeſtè erecto ligato aureâ cathenâ ad diadema. Et in diademate lignum Sanctæ Crucis poſitum eſt. Et repleverunt ſepulchrum ejus aromatibus, pigmentis, & balſamo, & muſco, & theſauris multis in auro. Veſtitum eſt corpus ejus veſtimentis Imperialibus, & ſudario ſub diademate facies ejus operta eſt. Cilicium ad carnem ejus poſitum eſt, quod ſecretò ſemper induebatur, & ſuper veſtimentis Imperialibus pera peregrinalis aurea poſita eſt, quam Romam portare ſolitus erat. Sceptrum aureum, & ſcutum aureum, quod Leo Papa conſecraverat, ante eum poſita ſunt dependentia, & clauſum & ſigillatum eſt ſepulchrum ejus. Nemo autem referre poteſt quantus planctus & luctus pro eo fuerit per univerſam terram; etiam inter paganos plangebatur quaſi pater orbis. Maximus verò planctus inter Chriſtianos fuit, & præcipuè per univerſum Regnum ejus. Oleo autem ſancto inunctus ab Epiſcopis, & viatico ſumpto, & omnibus ſuis diſpoſitis, commendans Domino ſpiritum ſuum, obiit in pace anno* DCCCXIIII *ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti.* In hoc textu veterem Eccleſiæ Traditionem habes, quæ poſt Unctionem Euchariſtiam infirmis ætate Caroli dabat, ut in Adelhardi Corbeïenſis Abbatis obitu fuſiùs à nobis exponetur. Quòd attinet ad Chronologicos Characteres, quos Egoliſmenſis Monachus ſimul conglobavit, de annorum numero, quibus Carolus aut vixit aut poſt Pippinum patrem regnavit diſputatum ſuprà. Mirari verò ſubit cur prædictus Monachus & incertus Auctor in vita Caroli, necnon Annaliſtæ Laureshamenſis ac Fuldenſis, eundem Carolum ex hac vita diſceſſiſſe ſcribant *anno ſubactæ Italiæ* XLIII, cùm tamen iidem Auctores, necnon Annaliſtæ Nazarianus ac Petavianus, aliique Scriptores Regnum Longobardorum extinctum dicant anno Chriſti ſeptingenteſimo ſeptuageſimo-quarto, factâ Papiæ deditione poſt Paſcha. Patet enim ex hoc computo Carolum in Italia regnaſſe annos triginta-novem & aliquot menſes, ac vitâ functum anno poſt ſubactam Italiam quadrageſimo, non autem quadrageſimo-tertio, vel, ut adhuc vitioſiùs in Annalibus Bertinianis habetur, duodequinquageſimo. Minor eſt diſcrepantia ſuper annis Dominicæ Incarnationis & Imperii Carolini. Ado in ſuo Chronico ſic habet. *Imperator Carolus, vir in omni diſpoſitione Imperii ſtrenuus, dilatato Imperio, & pace Francis uſquequaque compoſitâ, anno Incarnationis Domini* DCCCXIII, *Aquiſgrani moritur, & ſepelitur* XIII *anno, poſtquàm Imperator acclamatus eſt.* Alii Carolum ex hac vita ſublatum aiunt anno Redemptoris octingenteſimo decimo-quarto, Imperii decimo-quarto. Ambæ opiniones in unam recidunt. Ado annum orditur à Paſcha, ceteri à Natalitiis Domini. Porrò ſi principium anni petitur à Paſchali Solemnitate, Carolus in die Natali Domini coronatur Imperator currente anno Redemptoris octingenteſimo, vitámque claudit menſe Januario, anno pòſt decimo-tertio, ſive anno Redemptoris octingenteſimo decimo-tertio nondum finito, atque hic eſt Adonis computus. At alii annum incipiunt à die Natali Domini, in eâque ſententiâ Carolus acclamatur Imperator ineunte anno Redemptoris octingenteſimo primo, moritúrque menſe Januario, anno ut Redemptoris octingenteſimo decimo-quarto, ſic & Imperii decimo-quarto jam inchoato. In noſtra computatione nulla difficultas, annum auſpicamur à Kalendis Januarii, Carolus fit Imperator menſe Decembri, anno Redemptoris octingenteſimo, obit menſe Januario, anno

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

Imperii decimo-quarto, Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, Indictione, ut Theganus notat, septimâ. Dies, quo Carolus ex hac vita discessit, à Monacho Egolismensi notatur XV Kalendas Februarias. In eadem versatur opinione Chronographus Moissiacensis. Alii, quibus potior fides habenda, diem V ante easdem Kalendas unanimi ponunt consensu.

IV. STATURA, Carolus, ut Eginhardus testatur, *corpore fuit amplo atque robusto, staturâ eminenti, quæ tamen justum non excederet modum, nam septem suorum pedum proceritatem ejus constat habuisse mensuram. Apice capitis rotundo, oculis prægrandibus, ac vegetis, naso paululum mediocritatem excedente, canicie pulchrâ, facie lætâ & hilari, unde formæ auctoritas ac dignitas tam stanti quàm sedenti plurima adquirebatur. Quamquam cervix obesa & brevior, ventérque projectior videretur, tamen hæc ceterorum membrorum celabat æqualitas. Incessu firmo, totâque corporis habitudine virili: voce clarâ quidem, sed quæ minùs corporis formæ conveniret. Valetudine prosperâ, præter quòd antequàm decederet, per quatuor annos crebrò febribus corripiebatur, ad extremum uno etiam pede claudicaret. Et tunc quidem plura arbitratu suo quàm medicorum consilio faciebat, quos penè exosos habebat, quòd ei in cibis assa, quibus assuetus erat, dimittere, & elixis adsuescere suadebant.*

V. EXERCITIA, *Assiduè exercebatur equitando ac venando, quod illi gentilitium erat, quia vix ulla in terris natio invenitur, quæ in hac arte Francis possit æquari. Delectabatur etiam vaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens, cujus adeò peritus fuit, ut nullus ei justè valeat anteferri. Ob hoc etiam Aquisgrani Regiam extruxit, ibíque extremis vitæ annis usque ad obitum perpetim habitavit, & non solùm filios ad balneum, verùm etiam Optimates & amicos aliquando, satellitúmque & custodum corporis turbam invitavit, ita ut nonnunquam centum vel eò ampliùs homines unà lavarentur.*

VI. VESTIMENTA, *Vestitu patrio, id est Francico utebatur, ad corpus camisiam lineam, & fœminalibus lineis induebatur. Deinde tunicam, quæ limbo serico ambiebatur, & tibialia; tum fasciolis crura, & pedes calciamentis constringebat, & ex pellibus lutrinis thorace confecto humeros ac pectus hyeme muniebat. Sago Veneto amictus & gladio semper accinctus, cujus capulus ac balthеus aut aureus aut argenteus erat. Aliquoties & gemmato ense utebatur, quod tamen non nisi in præcipuis festivitatibus, vel si quando exterarum gentium Legati adessent, faciebat. Peregrina verò indumenta quamvis pulcherrima respuebat, nec unquam eis indui patiebatur, excepto quòd Romæ semel Adriano Pontifice petente, & iterum Leone successore ejus supplicante, longâ tunicâ & chlamide accinctus, calceis quoque Romano more formatis induebatur. In festivitatibus veste auro textâ & calcicamentis gemmatis ornatus incedebat. Aliis autem diebus habitus ejus parum à communi ac plebeio discrepabat.*

VII. VICTUS, *In cibo & potu temperans, sed in potu temperantior, quippe qui ebrietatem in qualicunque homine nedum in se ac suis plurimùm abominabatur. Cibo enim non adeò abstinere poterat, ut sæpè quereretur noxia esse suo corpori jejunia. Convivabatur rarissimè, & hoc præcipuis tantùm festivitatibus, & tunc tamen cum magno hominum numero. Cœna quotidiana quaternis tantùm ferculis præbebatur, præter assam, quam venatores verubus inferre solebant, quâ ille libentiùs quàm ullo alio cibo vescebatur. Inter cœnandum aliquod acroama aut lectorem audiebat. Legebantur ei Historiæ & antiquorum Regum gesta. Delectabatur & libris Sancti Augustini, præcipuéque his qui de Civitate Dei prætitulati sunt. Vini & omnis potûs adeò parcus in bibendo erat, ut super cœnam raro plus quàm ter biberet. Æstate post cibum meridianum pomorum aliquid sumens, ac semel bibens, depositis vestibus ac calciamentis, velut noctu solitus erat, duabus aut tribus horis quiesceret. Noctibus sic dormiebat, ut somnum quater aut quinquies non solùm expergiscendo sed etiam surgendo interrumperet. Cùm calciaretur & amiciretur, non tantùm amicos amittebat, verùm etiam si Comes Palatii litem aliquam esse diceret, quæ sine ejus jussu definiri non posset, statim litigantes introducere jubebat, & velut pro tri-*

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

bunali sederet, lite cognitâ sententiam dicebat. Nec hoc tantùm eo tempore, sed etiam quicquid eâ die cujuslibet officii agendum, aut cuiquam ministrorum injungendum erat, expediebat.

VIII. ERUDITIO,

Erat eloquentiâ copiosus & exuberans, poterátque quicquid vellet apertissimè exprimere. Nec patrio tantùm sermone contentus, etiam peregrinis linguis ediscendis operam impendit. In quibus Latinam ita didicit ut æquè illâ ac patriâ linguâ orare esset solitus. Græcam verò meliùs intelligere quàm pronunciare poterat. Adeò certè facundus erat, ut etiam didascalus appareret. Artes liberales studiosissimè coluit, earúmque doctores plurimùm veneratus, magnis afficiebat honoribus. In discenda Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senem audivit, in ceteris disciplinis Albinum cognomento Alcuinum item Diaconum de Britannia Saxonici generis hominem, virum undecumque doctissimum præceptorem habuit. Apud quem & Rhetoricæ & Dialecticæ, præcipuè tamen Astronomiæ ediscendæ plurimùm & temporis & laboris impertivit. Discebat & artem computandi, & intentione sagaci siderum cursum curiosissimè rimabatur. Tentabat & scribere, tabulásque & codicillos ad hoc in lectulo sub cervicalibus circumferre solebat, ut cum vacuum tempus esset, manum effigiandis literis assuefaceret. Sed parum prosperè successit labor præposterus, ac serò inchoatus.

IX. PIETAS,

Religionem Christianam, quâ ab infantia fuerat imbutus, sanctissimè & cum summa pietate ac veneratione coluit. Ac propter hoc plurimæ pulchritudinis Basilicam Aquisgrani extruxit, auróque & argento & luminaribus, atque ex ære solido cancellis & januis adornavit. Ad cujus structuram cùm columnas & marmora aliunde habere non posset, à Româ & Ravennâ devehenda curavit. Ecclesiam mane & vespere, item nocturnis horis & sacrificii tempore, quoad eum valetudo permiserat, impigrè frequentabat. Curabátque magnoperè ut omnia quæ in ea gerebantur, cum maxima fierent honestate, Æditnos creberrimè commonens, ne quid indecens aut sordidum aut inferri aut in ea remanere permitterent. Sacrorum vasorum ex auro & argento vestimentorúmque Sacerdotalium tantam in ea copiam procuravit, ut in sacrificiis celebrandis, ne janitoribus quidem, qui ultimi Ecclesiastici Ordinis sunt, privato habitu ministrare necesse fuisset. Legendi atque psallendi disciplinam diligentissimè emendavit. Erat enim utriusque admodùm eruditus, quamquam ipse nec publicè legeret, nec nisi summissim & in commune cantaret. Circa pauperes sustentandos & gratuitam liberalitatem, quam Græci eleemosynam vocant, devotissimus, ut qui non in patria sua solùm & in suo Regno eam facere curaverit, verùm trans maria in Syriam & Ægyptum, atque Africam, Jerosolymis, Alexandriæ atque Carthagini, ubi Christianos in paupertate vivere compererat, penuriæ illorum compatiens, pecuniam mittere solebat. Ob hoc maximè transmarinorum Regum amicitias expetens, ut Christianis sub eorum dominatu degentibus refrigerium aliquod ac relevatio proveniret. Colebat præ ceteris sacris & venerabilibus locis apud Romam Ecclesiam beati Petri Apostoli, in cujus donaria magna vis pecuniæ tam in auro quàm in argento, necnon & gemmis ab illo congesta est, multa & innumera Pontificibus munera missa. Nec ille toto Regni sui tempore quicquam duxit antiquius, quàm ut urbs Roma suâ operâ suóque labore veteri polleret auctoritate, & Ecclesia Sancti Petri non solùm per illum tuta ac defensa, sed etiam suis opibus præ omnibus Ecclesiis esset ornata atque ditata. Quam cùm tanti penderet, tamen intra XLVII *annorum*, nempe incompletorum, *quibus regnaverat, spatium, quater tantùm illò votorum solvendorum ac supplicandi causâ profectus est*, ut probatum Tomo superiore.

X. DONATIONES FACTÆ SEDI APOSTOLICÆ,

Donationem Apostolicæ Sedi à Pippino patre factam non semel amplificavit, atque inde maximam pietatis laudem promeruit. Quid singulis vicibus concesserit, sigillatim suis locis exposuimus, haud tamen alienum à proposito nostro videtur hic eadem de re generatim atque universè loqui, ut quemadmodum Tomo quinto Pippininam ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-quintum, sic & Carolinam Donationem suis tandem limitibus circumscribamus. Ac primùm Carolus anno Christi septin-

AN. CH. gentesimo septuagesimo-quarto Donationem Pippini patris confirmavit,
814. plerasque civitates, quas Desiderius Longobardorum Rex spretâ Pippini Donatione retinuerat, Ecclesiæ Romanæ restituendas curavit, addiditque Ducatum Spoletanum, ita tamen ut in eodem Ducatu Sabinense territorium sibi Francisque reservarit. Hæc autem Donatio, quantùm ad eundem Ducatum attinet, effectum non est sortita. Carolus alterâ vice, anno videlicet Christi septingentesimo octogesimo-primo, Sabinense territorium Ecclesiæ Romanæ concessit, ultróque Romanus Pontifex factâ quasi permutatione decessit jure in reliquum Ducatum Spoletanum vi prioris Donationis obtento. Tertiâ vice, id est, anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo Carolus Apostolicæ Sedi dedit in Tuscia Castellum Felicitatis, Urbevetum, Balneum Regis, Ferenti Castrum, Viterbium, Martam, Tuscaniam, Populoniam, Soanam, & Rosellas; in Campania Soram, Arces, Aquinum, Arpinum, Theanum, & Capuam. His ita consideratis, facile est Donationem Carolinam à Pippinina distinguere. Pippininæ limites fuerunt, quos alibi diximus [a], Muso fluvius versùs Eurum, Scultenna & Padus amnes Zephyrum versùs, mons Appenninus Austrum versùs, Tartarus & Padus cum Adriatico mari versùs Aquilonem. Australior erat Donatio Carolina, quæ partem cùm Campaniæ ad Vulturnum usque flumen, tùm Ducatûs Tuscani ad promontorium usque Populoniense complectebatur cum territorio Sabinensi in Ducatu Spoletano. Ambæ Donationes simul haud jungebantur, inter utramque Francis ex Ducatu Tuscano in Spoletanum atque inde in Beneventanum libera fuit via, nec id absque prudenti consilio factum, ut Carolus Beneventanos, si seditio timeretur, in officio vi contineret; Græcorum, si quid contra Longobardiæ Regnum molirentur, vesanam retunderet audaciam; & Ecclesiæ Romanæ Romanisque, si res postularet, auxilio esset ac præsidio.

CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

[a] Tom. 5. ad an. 751. n. 22.

XI. Anastasius singulas Caroli Donationes haud delineat, eas à Pippinina non distinguit, hanc quoque auctam à Carolo sub Hadriano Papa repræsentat *per designationem confinium*, ut loquitur, *à Lunis cum Insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in monte Bardono, inde in Verceto, deinde in Parma, deinde in Rhegio, & exinde in Mantua, atque monte Silicis, simúlque & universum Exarchatum Ravennatium, sicut antiquitus erat, atque provincias Venetiarum, & Histriam, necnon & cunctum Ducatum Spoletinum, & Beneventanum.* Quibus in rebus peccet, ex sequentibus observationibus accipe.

XII. Primò, Carolinam Donationem versùs occasum malè protendit usque ad Lunæ portum & Macram fluvium Liguriæ ac Tusciæ terminum, cùm in Diplomate Ludovici Pii nihil notetur occidentalius urbe Populoniâ, & Carolus anno Redemptoris octingentesimo sexto in ditionum suarum partitione meminerit Ducatus Tuscani seu Tusciæ, cujus partem occidentalem non spernendam sibi suisque posteris servaverat.

XIII. Secundò, Anastasius Carolinæ seu potiùs Pippininæ Donationi limitem occidentalem inter Appenninum montem & Padum amnem perperam constituit Parmam ac Regium & trajecto Pado Mantuam, nam Carolus anno Redemptoris octingentesimo sexto, cùm testamentum suum conderet, Mutinam, quæ Parmâ & Regio est orientalior, complexus est in suo Regno, cujus fines ultra Mutinam extendit *usque ad terminos Sancti Petri* seu ditionis Apostolicæ, hoc est, ut explicuimus alibi, usque ad Scultennam, qui medius fluit inter Mutinam quam Carolus extincto Regno Longobardico in sua potestate semper tenuit, & Bononiam quam Pippinus in suâ Donatione comprehendit, ut Stephanus Pontifex in suis ad Pippinum literis [b], & Ludovicus Pius in suo Diplomate docent.

[b] Cod. Car. Magn. ep. 8.

XIV. Tertiò, Anastasius in Carolinâ seu potiùs in Pippininâ Donatione malè complectitur Istriam & provincias Venetiarum, quas ad Dravum usque fluvium olim protensas viri doctissimi frustrà suadent, nam in Donatione

Pippinina

Pippinina nihil Borealius fuit Tartaro amne & Adriâ urbe, ut ad annum AN. CH.
Christi septingentesimum quinquagesimum-quintum probavimus ex Diplo- 814.
mate Ludovici Pii, variisque posteà locis confirmavimus, quoties de pro- CAROLI
vincia Veneta, de Foro-Julii, de Istria sermo haberi debuit.

Quartò, Anastasius Ducatum Spoletanum includit in Donatione Caro- IMP. 14.
lina, ipse autem Carolus in Testamento, quod condidit anno Redemptoris LUDOV.
octingentesimo sexto, Ducatum illum complexus est inter ditiones quas ad IMP. I.
filios suos hæreditario jure devolvi volebat. BERN.

Quintò, Anastasius in Donatione Carolina posuit quoque Ducatum Be- R. I. XV.
neventanum. Ideò nonnulli limitem Orientalem Carolinæ Donationis ad XVI.
Cerbalum & Silarum usque fluvios protendunt. Opinionem suam confir-
mare nituntur authoritate tum Eginhardi, qui Beneventanorum & Græ-
corum confinia ponit in inferiori Calabria, tum Monachi Egolismensis,
apud quem Carolus *in potestate sua omnem terram de monte Gargano* tenuisse
dicitur usque in Hispaniam. Non negamus Beneventanis & Græcis eos fuis-
se fines quos Eginhardus assignavit, non inficiamur anno Christi septin-
gentesimo octogesimo-septimo Francos ad montem Garganum & Sipon-
tum usque victores penetrasse, fatemur etiam Aragiso Duci Beneventano
plerasque civitates ablatas, & Ecclesiæ Romanæ traditas à Carolo, sed cùm
earum urbium, ut ex Diplomate Ludovici Pii constat, à quo perstringun-
tur, nulla sit vel Apennino monte Borealior vel Orientalior Capuâ, certè
necesse est asserere versùs ortum nec Pippininam Donationem ultra Mu-
sonem fluvium, nec Carolinam ultra Capuam & Vulturnum amnem pa-
tuisse.

Sextò, Anastasius Corsicam Insulam, quam Ludovicus Pius Apostolicæ XVII.
Sedi contulit, in Donatione Carolina perperam complexus est. Post trien-
nium agemus de Donatione Ludovici Pii.

Carolus, ut ejus elogium ex Eginhardo persequamur, *barbara & antiquis-* XVIII.
*sima carmina, quibus veterum Regum actus ac bella canebantur, scripsit, memoria-
que mandavit. Inchoavit & Grammaticam patrii sermonis. Mensibus etiam juxta
patriam linguam nomina imposuit, cùm ante id tempus apud Francos partim La-
tinis, partim barbaris nominibus appellarentur. Item ventos duodecim propriis
appellationibus insignivit, cùm priùs non ampliùs quàm vix quatuor ventorum
vocabula possent inveniri: Et de mensibus quidem Januarium Wintermanoht, Fe-
bruarium Hornunc, Martium Lenzinmanoht, Aprilem Ostermanoht, Maium Win-
nemanoht, Junium Prahmanoht, Julium Heuvimanoht, Augustum Aranmanoht,
Septembrem Wintumanoht, Octobrem Windummemanoht, Novembrem Herbist-
manoht, Decembrem Helmanoht appellavit. Ventis verò hoc modo nomina impo-
suit, ut Subsolanum vocaret Ostroniwint, Eurum Ostsundroni, Euroaustrum Sun-
dostroni, Austrum Sundroni, Austroafricum Sundwestroni, Africum Westsundroni,
Zephyrum Westroni, Corum Westnordroni, Circium Nordwestroni, Septentrionem
Nordroni, Aquilonem Nordostroni, Vulturnum Ostnordroni.*

Regnum Francorum, quod, post patrem Pippinum, magnum quidem & forte XIX.
susceperat, ita nobiliter ampliavit, ut penè duplum illi adjecerit. Nam cùm priùs POTENTIA,
*non ampliùs quàm ea pars Galliæ, quæ inter Rhenum & Ligerim Oceanúmque ac
mare Balearicum jacet, & pars Germaniæ quæ inter Saxoniam & Danubium Rhe-
númque & Salam fluvium, qui Toringos, & Sorabos dividit, posteà à Francis
qui Orientales dicuntur, incolitur, & præter hæc Alamanni atque Bojoarii ad Re-
gni Francorum potestatem pertinerent; ipse per bella memorata primò Aquitaniam
& Wasconiam, totúmque Pyrenæi montis jugum, & usque ad Hiberum amnem,
qui apud Navarros ortus, & fertilissimos Hispaniæ agros secans, sub Dertusæ ci-
vitatis mœnia Balearico mari miscetur: deinde Italiam totam, quæ ab Augusta Præ-
toria usque in Calabriam inferiorem, in qua Græcorum ac Beneventanorum constat
esse confinia, decies centum & eò ampliùs passuum millibus longitudine porrigitur;
tum Saxoniam, quæ quidem Germaniæ pars non modica est, & ejus, quæ à Fran-*

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

eis incolitur, duplum in lato habere putatur, cùm ei longitudine possit esse consimilis. Post quam, utramque Pannaniam, & appositam in altera Danubii ripa Daciam, Histriam quoque, & Liburniam, atque Dalmatiam, exceptis maritimis civitatibus, quas, ob amicitiam & junctum cum eo fœdus, Constantinopolitanum Imperatorem habere permisit; deinde omnes barbaras ac feras nationes, quæ inter Rhenum ac Vistulam fluvios, Oceanúmque ac Danubium positæ, linguâ quidem penè similes, moribus verò atque habitu valdè dissimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret. Inter quas ferè præcipui sunt Welatabi, Sorabi, Abodriti, Boemani. Cum his namque bella conflixit; ceteras, quarum multò major est numerus, in deditionem suscepit. Apud Monachum Egolismensem tenuisse dicitur *in potestate sua omnem terram à monte Gargano usque in Cordubam civitatem Hispaniæ.* Sed manifestus est error, & Cordubæ loco restitui debet Dertusa, quæ sinistræ Iberi ripæ adsidet, neque enim Carolus ultra illum amnem unquam imperavit. *Auxit* autem *gloriam Regni sui, quibusdam Regibus & gentibus per amicitiam sibi conciliatis. Adeò namque Adefansum Galliciæ atque Asturicæ Regem sibi societate divinxit, ut is, cùm ad eum vel literas vel Legatos mitteret, non aliter se apud illum quàm proprium suum appellari juberet. Scotorum quoque Reges sic habuit ad suam voluntatem per suam munificentiam inclinatos, ut eum numquam aliter quàm Dominum séque subditos ac servos ejus pronunciarent. Extant epistolæ ab eis ad illum missæ, quibus hujusmodi affectus eorum erga illum indicatur. Cum Aaron Rege Persarum, qui, exceptâ Indiâ, totum penè tenebat Orientem, talem habuit in amicitia concordiam, ut is gratiam ejus omnium qui in toto Orbe terrarum erant Regum ac Principum amicitiæ præponeret, solúmque illum honore ac munificentiâ sibi colendum judicaret. Ac proinde, cùm Legati ejus, quos cum donariis ad sacratissimum Domini ac Salvatoris mundi Sepulchrum locúmque Resurrectionis miserat, ad eum venissent, & ei Domini sui voluntatem indicassent, non solùm quæ petebantur fieri permisit, sed etiam sacrum illum & salutarem locum, ut illius potestati adscriberetur, concessit. Et revertentibus Legatis suos adjungens, inter vestes & aromata, & ceteras Orientalium terrarum opes, ingentia illi dona transmisit, cùm ei ante paucos annos eum, quem tunc solum habebat, roganti mitteret elephantem. Imperatores etiam Constantinopolitani, Nicephorus, Michael, & Leo, ultrò amicitiam & societatem ejus expetentes, complures ad eum misere Legatos. Cum quibus tamen propter susceptum à se Imperatoris nomen, & ob hoc ei, quasi qui Imperium eis præripere vellet, valdè suspectum, fœdus firmissimum statuit, ut nulla inter partes cujuslibet scandali remaneret occasio. Erat enim semper Romanis & Græcis Francorum suspecta potentia. Unde & illud Græcum extat proverbium.* Τὸν Φρᾶγκον φίλον ἔχῃς, γείτονα οὐκ ἔχῃς.

FAMA APUD EXTERAS GENTES,

XX. *Cùm tantus in ampliando Regno & subigendis exteris nationibus existeret, & in ejusmodi occupationibus assiduè versaretur, opera tamen plurima ad Regni decorem & commoditatem pertinentia diversis in locis inchoavit, quædam etiam consummavit. Inter quæ præcipua non immeritò videri possunt, Basilica Sanctæ Dei Genitricis Aquisgrani opere mirabili constructa, & pons apud Moguntiacum in Rheno quingentorum passuum longitudinis, nam tanta est ibi fluminis latitudo. Qui uno tamen antequàm decederet anno, incendio conflagravit, nec refici potuit propter festinatum ejus decessum, quanquam in ea meditatione esset, ut pro ligneo lapideum restitueret. Inchoavit & Palatia operis egregii, unum haud longè à Moguntiaco juxta villam cui nomen est Ingelheim, alterum Noviomagi super Vahalem fluvium, qui Batavorum Insulam à parte meridiana præterfluit. Præcipuè tamen Ædes sacras ubicumque in toto Regno sua vetustate collapsas comperit, Pontificibus & Patribus, ad quorum curam pertinebat, ut restaurarentur imperavit, adhibens curam ut imperata perficerent. Molitus est & classem contra Nordmannos, ædificatis ad hoc navibus juxta flumina, quæ & de Gallia & Germania Septentrionalem influunt Oceanum. Et quia Nordmanni Gallicum littus atque Germanicum assiduâ infestatione vastabant, per omnes portus & ostia fluminum, quà na-*

ÆDIFICIA,

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

ves recipi posse videbantur, stationibus & excubiis dispositis, ne quà hostis exire potuisset, tali munitione prohibuit. Fecit idem à parte meridiana in littore provinciæ Narbonensis ac Septimaniæ, toto etiam Italiæ littore usque Romam contra Mauros nuper piraticam exercere aggressos. Ac per hoc nullo gravi damno vel à Mauris Italia, vel Gallia atque Germania à Nordmannis, diebus suis affecta est, præter quòd Centumcellæ civitas Hetruriæ per proditionem à Mauris capta atque vastata est, & in Frisia quædam Insulæ Germanico littori contiguæ à Nordmannis deprædatæ sunt. Talem eum in tuendo & ampliando simúlque ornando Regno fuisse constat.

XXI. AMOR ERGA PEREGRINOS.

Per omne vitæ suæ tempus ita cum summo omnium amore atque favore & domi & foris conversatus est, ut nunquam ei vel minima injustæ crudelitatis nota à quoquam fuisset objecta. Amabat peregrinos, & eorum suscipiendorum magnam habebat curam, adeò ut eorum multitudo non solùm Palatio verùm etiam Regno non immeritò videretur onerosa. Ipse tamen præ magnitudine animi hujuscemodi pondere minimè gravabatur, cùm etiam ingentia incommoda laude liberalitatis ac bonæ famæ mercede compensaret.

XXII. CURA IN ERUDIENDIS LIBERIS.

Liberos suos ita censuit instituendos, ut tam filii quàm nepotes primò liberalibus studiis, quibus & ipse operam dabat, erudirentur. Tum filios, quamprimùm ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venationibus exerceri fecit. Filias verò lanificio assuescere, colóque ac fuso, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honestatem erudiri jussit. Ex iis omnibus duos tantùm filios & unam filiam priusquàm moreretur amisit; Karolum, qui major natu erat, & Pippinum, quem Regem Italiæ præfecerat, & Rotdrudim, quæ filiarum ejus primogenita, & Constantino Græcorum Imperatori desponsata erat. Quorum Pippinus unum filium suum Bernardum, filias autem quinque, Adelhaidem, Atalam, Gundradam, Bertraidem, ac Thedradam superstites reliquit. In quibus Rex pietatis suæ præcipuum documentum ostendit, cùm filio defuncto nepotem patri succedere, & neptes inter filias suas educari fecisset. Mortes filiorum ac filiæ pro magnitudine, quâ excellebat, minùs patienter tulit, pietate videlicet, quâ non minùs insignis erat, compulsus ad lacrymas. Nunciato etiam sibi Adriani Pontificis obitu, quem amicum præcipuum habebat, sic flevit, ac si fratrem aut charissimum filium amisisset. Erat enim in amicitiis optimè temperatus, ut eas & facilè admitteret, & constantissimè retineret, colebátque sanctissimè quoscunque hac affinitate sibi conjunxerat. Filiorum & filiarum tantam in educando curam habuit, ut nunquam domi positus sine ipsis cœnaret, nunquam iter sine illis faceret. Adequitabant ei filii, filiæ verò ponè sequebantur, quarum agmen extremum ex satellitum numero ad hoc ordinati tuebantur. In hoc textu Eginhardus solos commendat liberos, quos Carolus ex Hildegarde suscepit, quia ceteri spe privati sunt hæreditatis ercìscundæ.

AMICITIA ERGA ADRIANUM PP.

XXIII. UXORES ET LIBERI.

Quas Carolus & quando duxerit uxores, quos ex singulis & quando liberos susceperit, quando mortem earumdem conjugum nonnullorúmque liberorum defleverit, suis distinctè locis exposuimus. Reliquit quinque filios, Pippinum ex Himiltrude, Ludovicum ex Hildegarde, Drogonem atque Hugonem ex Regina, Thedericum ex Adelluida; filias septem, Rothaidem ex Himiltrude, Bertam & Gislam ex Hildegarde, Thedradam Argentogilensem Abbatissam & Hiltrudem ex Fastrada, Rothildem ex Mathalgarde, Adeldrudem ex Gersuinda. Reliquit & ex filio Pippino jam mortuo Bernardum nepotem, & quinque neptes suprà nominatas; necnon etiam ex Ludovico filio tres nepotes, Lotharium, Pippinum, ac Ludovicum, neptésque de quibus infrà. Porrò de filiabus hæc addit Eginhardus. *Cùm pulcherrimæ essent, & ab eo plurimùm diligerentur, mirum quod nullam earum cuiquam aut suorum aut exterorum nuptum dare voluit. Sed omnes secum usque ad obitum suum in domo sua retinuit, dicens se earum contubernio carere non posse. Ac propter hoc, licèt aliàs felix, adversæ fortunæ malignitatem expertus est. Quod tamen ita dissimulavit, ac si de eis nunquam alicujus probri suspicio orta vel dispersa fuisset.*

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1. XXIV. XXV.

Inde redarguas Auctorem Chronici Laureshamensis, qui vivente Carolo filiam ejus Immam ab ipsomet Eginhardo post illatum stuprum ductam in uxorem comminiscitur, in præcitato quidem textu turpe quid Eginhardus, ut de Rotrude & Berta diximus, insinuat à filiabus Caroli perpetratum, sed filiam ei fuisse nomine Immam non indicat, deinde filias ejus ad obitum usque patris innuptas permansisse testatur.

Æquè rejicienda est fabula de annulo, cui tantam fraude magicâ vim fuisse nonnulli tradunt, ut mulierem, sub cujus lingua latebat, etiam mortuam Carolus deperierit. Sanè nihil est vitii, quod in tanto Imperatore reprehendas, nisi quòd anno Christi septingentesimo septuagesimo, cùm annos tres ac viginti vix natus esset, Bertâ matre suadente Himiltrudem uxorem legitimam repudiavit, ut filiam Desiderii Regis Longobardorum contra fas sibi sociaret, sed anno proximo eandem Desiderii filiam à se dimisit Bertâ id quantumvis ægrè ferente, ac per annos tres & quadraginta, quibus superstes fuit, nullâ luxuriæ labe coinquinatus reperitur. Plerosque neotericorum sæpè vituperavimus, quòd minùs honorificè, quàm par erat, de Caroli & Himiltrudis conjugio eorúmque filio Pippino scripserint. Argumenta, quibus usi sumus, haud repetemus. Unum duntaxat addemus ex antiquis Litaniis, quas Joannes Mabillonus secundo veterum Analectorum Tomo nuperrimè publicavit. Ibi fausta optantur Adriano Papæ; Carolo Regi; quatuor ejus filiis, Pippino, Carolo, alteri Pippino, ac Ludovico; necnon & Fastradæ Reginæ, servato hoc supplicationum ordine. *Adriano Summo Pontifici* [1] *& Universali Papæ, vita. Karolo Excellentissimo, & à Deo coronato, Magno, & Pacifico, Regi* [2] *Francorum & Langobardorum, ac Patricio Romanorum, vita & victoria. Pipino & Karolo Nobilissimis filiis ejus, vita. Pipino Regi* [3] *Langobardorum, vita. Chlodovico Regi* [4] *Aquitaniorum, vita. Fastradanæ Reginæ, salus & vita.* Scriptæ sunt igitur hæ Litaniæ, Fastrædanâ seu Fastradanâ vel Fastradâ jam Reginâ, & Carolo, altero Caroli Regis filio, nondum Rege constituto, id est, nec ante annum Christi septingentesimum octogesimum-tertium quo Fastrada Carolo Regi nupsit, nec post annum Christi septingentesimum undenonagesimum quo Carolus Rex Carolum alterum filium Regem Neustrasiæ præfecit, sed intra sex illos annos, qui post Fastradæ nuptias priùs effluxerunt, quàm Carolus Rex Carolum filium Regem Neustrasiæ renuntiarit. Pippinus Caroli Regis & Himiltrudis Reginæ filius in patrem fratrésque seriùs conjuravit, nec ante annum Christi septingentesimum nonagesimum-tertium trusus est in Prumiense Monasterium, ubi tonso capite reliquam vitam degit. Qui post Pippini relegationem scripserunt, Himiltrudem ejus matrem vocarunt concubinam, ipsúmque Pippinum dixerunt natum ex concubina. Judicium æquus ferat Lector. An Himiltrudis, cui Carolus, *Dei voluntate & consilio, conjugio legitimo ex præceptione genitoris* copulatus fuit, ut Stephanus Quartus Papa suis in literis [a] testatur, à posteris haberi debet concubina, quia filium peperit adipiscendi Regni spe posteà privatum in pœnam admissi criminis? An ipse Pippinus, cui non tantùm quandiu mater vixit, sed etiam totis annis viginti, quibus, post ejusdem matris mortem, educabatur in spem Regni quandoque potiundi, Regióque in Palatio præcipuum inter fratres locum utpote natu maximus obtinebat, nihil vitii circa Natales objectum est, posterioribus seculis asseri debet natus ex concubina, quia propter reatum conjurationis in patrem ac fratres initæ, spe dejectus est hæreditatis ercíscundæ? Certè Pippinus in præcitatis Litaniis designatur hæres patris cum fratribus futurus. Primo siquidem loco post patrem nominatur; anteponitúrque filiis Hildegardis, Carolo videlicet quocum in eodem memoratur Versiculo, Pippino & Ludovico qui seriùs in aliis recensentur. Observandúmque maximè, quòd idem Pippinus filius Himiltrudis & Carolus Hildegardis filius, quamvis in consortium Regiæ Dignitatis nondum vocati, præferuntur alteri Pippino

[1] Pontifice & Universale

[2], [3], [4], Rege

[a] Ep. 45 Cod. Carol.

& Ludovico junioribus fratribus ad Regium jam Titulum evectis. Ab anno Christi septingentesimo octogesimo-primo hi Reges appellari, Pippinus Longobardiæ, Ludovicus Aquitaniæ. Nec dubium quin à patre seniores inter filios Pippinum & Carolum reliquæ Francorum ditiones forent dividendæ. Rex anno Christi septingentesimo undenonagesimo mentem suam satis aperuit, æquivoco enim filio in consortium Regni per Neustrasiam adscito, Austrasiam, & si quid aliud ceteris filiis nondum assignarat, Pippino natu maximo visus est reservare. Pluribus verbis non est opus, ut ex Litaniis post Himiltrudis Reginæ mortem scriptis, cùm Pippinus ejus filius in Regio Comitatu patris adolescebat, intelligas nec ipsam Himiltrudem concubinam fuisse, nec Pippinum ejus filium ex concubina natum esse, sive in bonam sive in malam partem nomen accipias concubinæ, cujus duplicem aliàs significationem exposuimus, cùm ex antiquarum Synodorum lectione duo concubinarum genera distingueremus. In iisdem Litaniis quædam occurrunt Angelorum nomina, *Oribel, Raguel, Tobihel*, sive, ut alii scribunt, *Uriel, Raguel, Tubuel*, quæ *non Angelorum sed nomina dæmonum* vocata sunt à Patribus Concilii Romani sub Zacharia Papa, ut Tomo quinto ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-sextum [a] notavimus. At hic error, qui nos à describendis Litaniis deterruit, auctoritatem non elevat, quam protulimus, ut Carolus Rex, Himiltrudis Regina, illorúmque filius à calumnia vindicarentur.

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

[a] Num. 17.

XXVI. Inter Auctores, qui conjugalem castitatem introductione concubinarum à Carolo fœdatam scripserunt, annumerari debet Cæsar Baronius alioquin egregius ejusdem Caroli Panegyristes. *Si animæ*, inquit [b], *sicut & corporis species formam, planè ex his quæ de ipso scripta sunt ab eo*, id est ab Eginhardo, *tum ab aliis ejus temporis Scriptoribus, dignum virtutum exemplar intueberis, Religionis verò omnibus absolutum numeris simulachrum, cui nec, meâ sententiâ, qui præcesserunt, vel posteà successerunt Imperatores penitus æquari valeant; sed nec in moribus etiam haberet æqualem, nisi ipse conjugalem castitatem concubinarum introductione fœdasset. Sed posterior maculas istas pœnitentia jugis abstersit, dum carnem suam, senilem licèt, cilicino super nudum corpus inhærente jugiter indumento attrivit. Porrò egregiarum ipsius virtutum merito Ecclesia Gallicana ejus diem Natalem celebrat, habéntque inter Sanctos recensitum Aquisgranensis Ecclesiæ tabulæ. Sub Frederico Imperatore post annos centum sexaginta-sex, Paschalis, Papa dictus, in numerum Sanctorum adscripsit, cui rei gesta asservari Diploma in Aquisgranensi Ecclesia tradunt. Verùm quod Paschalis ille haud legitimus Pontifex fuit, sed schismaticus, ejusmodi canonizatio haud recepta est ab Ecclesia Romana, ob quam causam nec nomen ejus illatum est in Ecclesiæ Romanæ Martyrologium. Verùm quòd non reperiantur legitimi Pontifices illud Diploma abolevisse, aut impugnasse, aut prohibuisse, res sic tacitâ permissione sive tolerantiâ perseverat, ut scilicet in propria Ecclesia ubi sepultus fuit in Galliis coleretur; ita quidem Canonum præcipui interpretes declararunt. Ceterùm propagatus posteà noscitur ejus cultus in alias Ecclesias Belgii atque Germaniæ, in quibus idem Carolus Sanctitatis titulo celebratur ac colitur, quibus favent scripta plurium rerum Francorum Historicorum.*

[b] Tom. 9. hoc an. n. 63.

XXVII. Joannes Bollandus, cùm agit de publica Sancti Caroli veneratione, Breviaria complurium Ecclesiarum à se visa testatur, in quibus quinto Kalendas Februarii Carolus Imperator officio novem vel trium saltem Lectionum colitur. Citat & Wandelbertum aliósque Martyrologos, apud quos eodem die nomen Caroli consignatum reperitur. Denique ex Breviariis Mindensi & Rotomagensi publicas precationes, eo quoque die recitari solitas describit. Unam, quam apud Canisium Tomo sexto Antiquæ Lectionis & apud Vassorium in Annalibus Ecclesiæ Noviomensis [c] etiam invenies, sic. *Deus, qui superabundanti fœcunditate bonitatis tuæ Beatum Karolum Magnum Imperatorem & Confessorem tuum, deposito carnis velamine Beata Immortalitatis gloriâ sublimasti, concede propitius, ut quem ad laudem & gloriam Nominis tui*

SANCTITAS.

[c] Lib. 3. c. 14.

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

honore Imperii exaltasti in terris, pium ac propitium intercessorem semper habere mereamur in cælis. Per Dominum &c. Alteram, sic. *Deus, qui Beatum Carolum Confessorem tuum de terreno Regno ad cælestis Regni gloriam transtulisti, ejus quæsumus meritis & intercessione, Regis Regum Jesu Christi filii tui facias nos esse consortes. Per eundem Dominum* &c. Nuper Christianus Nifanius, homo Lutheranus, Bilfeldiæ in Comitatu Ravensbergico Prædicans & Superintendens, ut vocant, librum satis grandem atque in quatuordecim titulos seu tractatus digestum edidit cum hac inscriptione. *Ostensio Historico-Theologica, quòd Carolus Magnus in quamplurimis fidei articulis non fuerit formaliter Papista.* Toto libro Scriptor probare contendit Carolum Magnum non fuisse ex integro Romano-Catholicum, sed in plerisque fidei capitibus eam Religionem coluisse, & in Saxoniam antiquitus introduxisse, quam post Lutherum & Augustanam Confessionem modò Lutherani ex Lutheri doctrina profitentur. Putidissimum hoc commentum qui refutaret, statim Neuhusii repertus est in Diœcesi Paderbornensi Nicolaus *Schaten* eruditissimus Societatis Jesu Sacerdos, è cujus calamo prodiit *Carolus Magnus, Romanorum Imperator & Francorum Rex Romano-Catholicus, libris ɪᴠ explicatus & vindicatus, adversùs Christianum Nifanium, Lutheranum Bilfeldiæ Prædicantem & Superindentem, ceterósque horum temporum heterodoxos.* Opus hoc Auctor meritò convenientérque inscripsit Reverendissimo & Celsissimo Principi Ferdinando Furstembergio, Episcopo Paderbornensi, Coadjutori Monasteriensi, Sacri Imperii Principi, qui Monumenta Paderbornensia nuperrimè in lucem emiserat, in üsque Francorum res gestas per Westphaliam & Saxoniam complexus, non tantùm introduxerat Carolum Magnum domitorem Saxoniæ & primorum Episcopatuum in illa regione conditorem, sed etiam ex omni Annalium memoria palàm ostenderat non aliam ab eodem Carolo Magno Religionem, quàm Catholicam per Episcopos, Sacerdotes, Monachos, & Apostolicos viros ab eo evocatos, esse traditam doctámque, qualem exinde per omnes ad Lutherum ætates Saxonia coluit. Adversùs calumniam, quâ Lutheranus Scriptor memoriam Sancti Caroli læsum iri putavit, hæc indicasse sufficiat.

XXVIII. ORIGINES QUORUMDAM MONASTERIORUM.

Instar Appendicis ad tanti Principis Gesta, de quibus non hoc tantùm Tomo sed duobus etiam præcedentibus actum est, origines quorumdam subjiciemus Monasteriorum, quas certis annis consignare non licuit; addemus & Capitulare, cujus incerta quoque est epocha. In Chronico Sancti Maxentii, quod vulgò Malleacense dicitur, ad annum Christi millesimum quadragesimum-sextum hæc leguntur. *Monasterium Sancti Benedicti Nantolii similiter à Domino Castri Rufiaci in istis diebus cæptum est.* Stat etiamnum in Diœcesi Pictaviensi Monasterium Nantoliense *, cujus instaurator quidem Dominus Castri Rufiaci, conditor verò Carolus Magnus, ut observat Corlæus in Historia [a] Civitatis & Comitum Inculismensium, nec ab eo dissentiunt Sammarthani Tomo quarto Galliæ Christianæ. *Construitur*, inquiunt, *à Domino Castri Ruffiaci anno 1046 ex Chron. Malleacensi, à Carolo autem Magno fundatur in loco, qui Fossa dicitur ad Aurei & Argenti confluentes.* Corlæus ut Nantolium, sic & Beaniam * Monasteriis accenset, quæ condita sunt à Carolo Magno. Subsistit etiamnum Beaniense Monasterium in Diœcesi Santonica. Chopinus libro secundo [b] de Monasteriis eundem quoque Carolum laudat, quòd Sanctæ Magdalenæ Cœnobium in Castro * Dunensi Diœcesique Carnotena construxerit. Bruschius & Bucelinus Wildsburgum Ordinis Benedictini Monasterium in Episcopatu Eystettensi celebrant. Carolus sive *Rex* ut Bruschius [c] scribit, sive *Imperator* ut Bucelinus [d] asserit, eodem in loco, ubi Pippinus ejus pater Sacellum Sancti Nicolai quondam erexerat, Cœnobium Wildsburgense condidit Gerocho tunc Eystettensi Pontifice, qui gessit Episcopatum ab anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo ad annum Christi octingentesimum sextum. Prædictorum au-

* *Nanteuil en Valée.*

[a] Lib. 1. c. 5.

* *Baigne.*

[b] Tit. 2. n. 20.

* *Chasteau-dun.*

[c] In Ep. Eystetensi 2.

[d] Part. 2. Germ. Sacr.

AN. CH. 814.
CAROLI IMP. 14.
LUDOV. IMP. 1.
BERN. R. 1.

tem Monasteriorum Abbates ignorantur, qui temporibus Caroli Magni proximisque seculis vixerunt. In Notis Baluzianis ad Capitularia Ludovici Pii, legitur Abbatum Castrelli Malasci seu Castelli Malasci, sive Malasti Catalogus, in quo vetustissimi sub eodem Ludovico Augusto recensentur Abbates, Olomundus & Vilafredus. Situm est hoc Cœnobium in Diœcesi Carcassonensi, vocatur hodie Monasterium Montis-Olivi *. Tempus fundationis & nomen conditoris apud Sammarthanos in controversia ponuntur, ipsam originem aliis ad Carolum Magnum, aliis ad Rogerium primum Comitem Carcassonensem referentibus. At totam litem dirimit Index Abbatum jam citatus, nam Rogerius Comes vixit longè serius Olomundo Abbate, qui Monasterium à primo conditu rexit, superstésque hoc anno, sexto Idus Decembris, anno Ludovici Augusti secundo & Indictione octavâ jam inchoatis, commendatur in Præcepto Ludoviciano, quod in Appendice veterum Actorum post prælaudatas ad Capitularia Notas ex Archivo Monasterii Montis-Olivi publicatum sic reperitur. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Cùm petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultûs amore favemus, supernâ nos gratiâ muniri non dubitamus. Proinde noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quàm & futurorum sagacitas, quia Vir Venerabilis Olomundus Abbas ex Monasterio, quod nuncupatur Malasti, quod est situm in territorio Carcassense super fluvium Durannum, constructum in honore Sancti Joannis Baptistæ, obtulit obtutibus nostris quandam auctoritatem Domni & genitoris nostri Karoli piæ recordationis Serenissimi Augusti, in qua erat insertum, qualiter idem Olomundus ipsum Monasterium novo construxisset opere, & propter ejus defensionem vel propter pravorum hominum illicitas infestationes in manu ejusdem Domni Imperatoris unà cum Monachis ibi degentibus se commendavit, ut sub ejus tuitione licuisset eis cum rebus & hominibus eorum quietè vivere ac residere, & deprecatus est Clementiam nostram, ut prædictum Monasterium unà cum Cellula, quæ nuncupatur Sancti Martini, prædicto Monasterio subjecta, quæ est sita in eodem pago super rivulum Lampis, quæ est constructa in honore Sancti Martini Confessoris, cum rebus, hominibus, & adjacentiis, sive terminis suis, sub nostra susciperemus defensione & immunitatis tuitione. Cujus precibus ob amorem Dei & reverentiam divini cultûs libenter aurem accommodare placuit, & hoc nostræ auctoritatis Præceptum, immunitatis atque tuitionis gratiâ, fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quislibet ex Judiciaria potestate in Ecclesias, vel loca, aut agros, seu reliquas possessiones prædicti Monasterii, quas moderno tempore justè & rationabiliter possidet, vel quæ etiam deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines Monasterii tam ingenuos quàm & servos super terram ipsius commanentes injustè distringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat, & quicquid de rebus præfati Monasterii fiscus sperare poterat, totum nos pro æterna remuneratione præfato Monasterio concedimus, ut in alimonia pauperum & stipendia Monachorum ibidem Deo famulantium perpetuò proficiat in augmentum. Et quandoquidem divinâ vocatione supradictus Abbas vel successores ejus de hac luce migraverint, quamdiu ipsi Monachi inter se tales invenire potuerint, qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum licentiam habeant eligendi Abbates, quatenus ipsos Monachos, qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & conjuge prolèque nostra, atque stabilitate totius Imperii nostri à Deo nobis concessi, ejúsque clementissimâ miseratione per immensum conservandi, Domini immensam Clementiam jugiter exorare delectet. Hanc itaque auctoritatem, ut pleniorem in Dei Nomine obtineat vigorem, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur & diligen-*

* *Montolieu.*

AN. CH. 814. CAROLI IMP. 14. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

tins conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Ludovici Sereniss.mi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovit. Datum VI Idus Decembris, anno, Christo propitio, secundo Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti, Indictione octavâ. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen. Qui Præceptum hoc in annum sequentem rejiciunt, non satis advertunt octavam Indictionem, quam Kalendæ Septembres aperuerunt, cum hoc anno per mensem Decembrem convenire, eodémque Decembri mense numerari secundum Ludovici Imperatoris annum initio Imperii ducto à mense Octobri quo Ludovicus Imperialis Nominis consors à Carolo patre factus fuit.

XXIX. Capitulare Carolinum. In Collectione Baluziana legitur absque ullo Charactere Chronologico Carolinum Capitulare, quod editum est ex schedis Jacobi Sirmondi, constátque Capitulis undesexaginta, vel undesexaginta potiùs Titulis Capitulorum anteà conditorum in aliis Capitularibus, præsertim in Aquisgranensi, quod apud Ansegisum Abbatem initium libris Capitularium dedit.

XXX. Primum Capitulum hoc est. *Ut eorum, qui ad ordinandum veniunt, fides & vita & scientia ab Episcopo discutiatur.* Secundum. *Ut fugitivi Clerici & peregrini à nullo recipiantur sine commendatitiis literis.* Tertium. *Ut Presbyteri, Diaconi, vel ceteri Clerici mulierem extraneam in domo sua non habeant.* Quartum. *Ut Monachi & Clerici tabernas non ingrediantur edendi vel bibendi causâ.* Quintum. *Ut ignota Angelorum nomina nec fingantur nec nominentur.* Sextum. *Ut mulieres ad Altare non ingrediantur.* Septimum. *Ut Canonici libri tantùm legantur in Ecclesia.* Octavum. *Ut nullus per pecuniam ordinetur.* Nonum. *Ut Monachus vel Clericus ad secularia negotia non transeat.* Decimum. *Ut Clerici de civitate ad civitatem non transmigrent.* Undecimum. *Ut nullus absolutè ordinetur.* Duodecimum. *Ut Clerici & Monachi in suo proposito permaneant.* Decimum-tertium. *Ut Clerici inter se negotium habentes à suo Episcopo dijudicentur, non à secularibus.* Decimum-quartum. *Ut Clerici & Monachi insidias contra Pastorem suum non faciant.* Decimum-quintum. *Ut loca quæ semel Deo dedicata sunt ut Monasteria sint, maneant perpetuò Monasteria, nec possint ultrà fieri secularia habitacula.* Decimum-sextum. *Ut nullus Presbyter contra suum Episcopum superbire audeat.* Decimum-septimum. *Ut Clerici Ecclesiastici ordinis, si culpam incurrerint, apud Ecclesiasticos judicentur, non apud seculares.* Duodevicesimum. *Ut qui commodaverit pecuniam, pecuniam accipiat. Si speciem aliam, eandem speciem, quantùm dederit, accipiat.* Undevicesimum. *Ut ante viginti-quinque annos ætatis nec Diacones ordinentur nec Virgines consecrentur.* Hæc novemdecim Capitula sumpta sunt ex totidem Capitulis, secundo, tertio, quarto, decimo-quarto, decimo-sexto, decimo-septimo, vicesimo, vicesimo-primo, vicesimo-secundo, vicesimo-quarto, vicesimo-quinto, vicesimo-sexto, vicesimo-octavo, vicesimo-nono, tricesimo-primo, tricesimo-septimo, tricesimo-octavo, tricesimo-nono, & quadragesimo-sexto, Capitularis Aquisgranensis, quod ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum [a] superiore Tomo retulimus.

[a] Nu. 1. & seqq.

XXXI. Vicesimum Capitulum. *Ut Virgines Deo sacratæ simul habitantes invicem se custodiant, nec passim vagando Ecclesiæ lædant existimationem.* Sumptum est ex ejusdem Capitularis Aquisgranensis Capitulo quadragesimo, quod inscribitur *de Virginibus Deo dicatis*, & apud Jacobum Sirmondum in Tomo secundo Conciliorum Gallicanorum sic habetur. *In Concilio Africano præcipitur, ut Virgines Deo sacratæ à gravioribus personis diligenti custodiâ serventur. Ut Virgines sacræ, cùm parentibus, à quibus custodiebantur, privatæ fuerint, ab Episcopo custodiantur. Ubi autem Episcopus absens est, providentia gravioribus fœminis commendetur, ut simul habitantes invicem se custodiant, ne passim vagando Ecclesiæ lædant existimationem.* Lege in Collectione Hadriani Papæ, quam sæpè laudamus, Canonem undecimum Concilii Africani inscriptum *de Virginibus.*

Vicesimum

AN. CH. 814.

XXXII. Vicesimum-primum Capitulum. *Ut falsa nomina Martyrum non venerentur.* Vicesimum-secundum. *Ut nec uxor à viro dimissa aliam accipiat vivente viro suo, nec vir aliam accipiat vivente uxore priore.* Vicesimum-tertium. *Ut Ecclesiastica jejunia sine necessitate rationabili non solvantur.* Vicesimum-quartum. *Ut nullatenus Presbyter ante trigesimum ætatis suæ annum ordinetur.* Vicesimum-quintum. *Ut nulli Sacerdotum liceat ignorare Sanctorum Canonum instituta.* Vicesimum-sextum. *Ut nullus Episcopus ad Clericatûs officium servum alterius sine Domini sui voluntate promovere præsumat.* Sex illa Capitula sumpta sunt ex totidem Capitulis prædicti Capitularis Aquisgranensis, ex quadragesimo-secundo, quadragesimo-tertio, quadragesimo-octavo, quinquagesimo, quinquagesimo-quinto, & quinquagesimo-septimo.

XXXIII. Vicesimum-septimum Capitulum. *Ut Episcopi & reliqui Sacerdotes Canones benè intelligant, & secundùm Canonicam institutionem vivant.* Concilii Francofordiensis, quod anno Christi septingentesimo nonagesimo-quarto consignavimus, Canon vicesimus statuit, *ut Episcopum Canones & Regulam non liceat ignorare*; & quinquagesimus-tertius, *ut nulli Episcoporum & Sacerdotum liceat sacros Canones ignorare.*

XXXIV. Vicesimum-octavum Capitulum. *Ut Episcopi diligenter discutiant per suas Parrochias Presbyteros, eorum fidem, Baptisma, & Missarum celebrationes, & ut fidem rectam teneant, & Baptisma Catholicum observens, & Missarum preces benè intelligant, & ut Psalmi dignè secundùm modulationes versuum modulentur.* Hoc Capitulum idem est cum septuagesimo Capitularis Aquisgranensis.

XXXV. Vicesimum-nonum Capitulum. *Ut fides Catholica ab Episcopis & Presbyteris diligenter legatur & omni populo prædicetur. Et Dominicam Orationem ipsi intelligant, & omnibus prædicent intelligendam, ut quisque sciat quid petat à Deo.* Tricesimum. *Ut omnis populus Christianus fidem Catholicam & Dominicam orationem memoriter teneat.* Hæc duo Capitula sumpta sunt partim ex Capitulari Aquisgranensi, partim ex Capitulari Theodulfi ad annum Christi septingentesimum octogesimum-septimum [a] à nobis recitato. Capitulum sexagesimum Capitularis Aquisgranensis apud Sirmondum sic habet. *Primò omnium admonemus, ut fides Catholica ab Episcopis & Presbyteris diligenter legatur, & omni populo prædicetur, quia hoc primum Præceptum est Domini Dei Omnipotentis in Lege.* [*Audi, Israel, quia Dominus tuus Deus unus est.*] *Et ut ille diligatur ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota virtute nostra.* Et vicesimum-secundum Theodulfi Capitulum tale est. *Commonendi sunt fideles, ut generaliter omnes à minimo usque ad maximum orationem Dominicam & Symbolum discant: & dicendum est eis, quòd in his duabus sententiis omne fidei Christianæ fundamentum incumbit, & nisi quis has duas sententias & memoriter tenuerit, & ex toto corde crediderit, & in oratione sæpè frequentaverit, Catholicus esse non poterit. Constitutum namque est, ut nullus chrismetur, neque baptizetur, neque à lavacro fontis illius suscipiatur, neque coram Episcopo ad confirmandum quemlibet teneat, nisi Symbolum & orationem Dominicam memoriter tenuerit, exceptis his, quos ad loquendum ætas minimè perduxit.*

[a] Nu. 66. & seqq.

XXXVI. Tricesimum-primum Capitulum. *Ut inter Episcopos, Abbates, Comites, Judices, & omnes ubique seu majores seu minores personas, pax sit, & concordia, & unanimitas, quia nihil Deo sine pace placet.* Est epitome Capituli quod in Aquisgranensi Capitulari numeratur sexagesimum-primum.

XXXVII. Tricesimum-secundum Capitulum. *Ut Abbates Canonici Canones intelligant, & Canones observent, & Clerici Canonici secundùm Canones vivant.* Tricesimum-tertium. *Ut Abbates Regulares & Monachi Regulam intelligant, & secundùm Regulam vivant.* Tricesimum-quartum. *Ut Abbatissæ Canonicæ & Sanctimoniales Canonicæ secundùm Canones vivant, & claustra earum ordinabiliter composita sint.* Tricesimum-quintum. *Ut Abbatissæ Regulares & Sanctimoniales in Monachico proposito existentes Regulam intelligant & regulariter vivant, & claustra earum rationabiliter disposita sint.* Hæ quatuor Capitula, ut

AN. CH. 814. Abbatum, sic & Abbatissarum duo distinguunt genera, unum Canonicum, alterum Monasticum, de quibus sæpè nobis jam fuit eritque rursum sermo.

XXXVIII. Tricesimum-sextum Capitulum. *Ut Ecclesia Dei suum habeat honorem. Simul & Altaria secundùm suam dignitatem venerentur. Et non sit domus Dei & Altaria sacra pervia canibus. Et ut secularia negotia vel vaniloquia in Ecclesiis non agantur.* Potissima pars est Capituli septuagesimi-primi in Capitulari Aquisgranensi.

XXXIX. Tricesimum-septimum Capitulum. *Ut Presbyteri, & Diaconi, vel reliqui Clerici, arma non portent, sed magis confidant in defensione Dei quàm in armis.* Postrema pars est Capituli septuagesimi in eodem Capitulari Aquisgranensi.

XL. Tricesimum-octavum Capitulum. *Ut quibus data est potestas judicandi justè judicent, non in muneribus quia munera excæcant corda prudentium. Et ut Judices jejuni causas judicent & discernant.* Tricesimum-nonum. *Ut omnes caveant perjurium, non solùm in sancto Evangelio, vel Altari, seu in Sanctorum Reliquiis, sed & in communi loquela. Et ut qui in Sanctis habet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honestate & timore Dei. Et qui semel perjuratus fuerit, nec testis sit post hæc, nec in sua causa nec in alterius jurator existat.* Hæc duo Capitula sumpta sunt ex sexagesimo-secundo & sexagesimo-tertio Capitularis Aquisgranensis.

XLI. Quadragesimum Capitulum. *Ut nemo sit, qui ariolos sciscitetur, vel somnia observet, vel ad auguria intendat. Nec sint malefici, nec incantatores, nec pythones *, nec cauculatores, nec tempestarii, vel obligatores. Et ubicunque sunt, emendentur vel damnentur.* Quadragesimum-primum Capitulum. *Ut observationes, quas stulti faciunt ad arbores vel petras vel fontes, ubicunque inveniantur, tollantur & destruantur.* Hæc duo Capitula sumpta sunt ex sexagesimo-quarto Capitularis Aquisgranensis.

* phitones

XLII. Quadragesimum-secundum Capitulum. *Ut homicidia infra patriam, nec causâ ultionis, nec avaritia, nec latrocinandi, non faciant. Et non occidatur homo nisi Lege jubente.* Quadragesimum-tertium. *Ut furta & injusta connubia & inlicita causa prohibeantur.* Quadragesimum-quartum. *Ut æquales mensuras & rectas, & pondera justa & æqualia omnes habeant. Et qui antea dedit tres modios, modò det duos.* Quadragesimum-quintum. *Ut mangones, & cociones, & nudi homines qui cum ferro vadunt, non sinantur vagari & deceptiones hominibus agere.* Quadragesimum-sextum. *Ut opera servilia diebus Dominicis non agantur. Et ut dies Dominica à vespera ad vesperam celebretur.* Hæc quinque Capitula sumpta sunt ex sexagesimo-septimo, sexagesimo-octavo, septuagesimo-quarto, septuagesimo nono, & octogesimo-primo prædicti Capitularis Aquisgranensis.

XLIII. Quadragesimum-septimum Capitulum. *Ut omnes fidelitatem promittant Domno Imperatori.* Lege Capitulum secundum Capitularis Noviomagensis, quod anno Redemptoris octingentesimo sexto consignavimus.

XLIV. Quadragesimum-octavum Capitulum. *Ut Comites & Judices confiteantur quâ Lege vivere debeant, & secundùm ipsam judicent.*

XLV. Quadragesimum-nonum Capitulum. *Ut beneficia Domni Imperatoris & Ecclesiarum considerentur, ne fortè aliquis alodem suum restaurans beneficia destruat.* In eadem materia versantur Capitula quintum & sextum Capitularis, quod anno Redemptoris octingentesimo duodecimo editum est Aquisgrani *propter justitias infra patriam faciendas.*

XLVI. Quinquagesimum Capitulum. *Ut beneficia Saxonum in Francia considerentur qualiter condirecta sint.*

XLVII. Quinquagesimum-primum Capitulum. *Ut liberi homines pauperes à nullo injustè opprimantur.* In antiquiori additione, quam Carolus anno Christi septingentesimo octogesimo Legi Salicæ fecit, sextum Capitulum, quod superiore Tomo [a] retulimus, tale est. *De oppressione pauperum liberorum hominum,*

[a] Ad an. 780. n. 7.

ut nulli fiant à potentioribus per aliquod malum ingenium contra justitiam oppressi, sed diligenter inquiratur eorum causa. AN. CH. 814.

Quinquagesimum-secundum Capitulum. *Ut omnee parati sint, quandocunque Domni Imperatoris jussio venerit.* XLVIII.

Quinquagesimum-tertium Capitulum. *Ut Missi ad Domnum Imperatorem venientes & ab eo directi honorabiliter suscipiantur.* Consule primum librum Legis Longobardicæ, Titulo decimo-tertio, cujus hæc est inscriptio, *ne quis ad Regem venientibus injuriam faciat.* XLIX.

Quinquagesimum-quartum Capitulum. *Ut hii, qui in mundeburde Domni Imperatoris sunt, pacem & defensionem ab omnibus habeant.* L.

Quinquagesimum-quintum Capitulum. *Ut inquiratur si aliquis homo propter justitiam Domni Imperatoris annuntiando occisus sit, vel aliquid mali passus sit.* LI.

Quinquagesimum-sextum Capitulum. *Ut hii, qui per beneficium Domni Imperatoris Ecclesiasticas res habent, decimam & nonam dare & Ecclesiarum restaurationem facere studeant.* LII.

Quinquagesimum-septimum Capitulum. *Ut bannus, quem per semetipsum Domnus Imperator bannivit, sexaginta solidos solvatur. Ceteri verò banni, quos Comites & Judices faciunt, secundùm Legem uniuscujusque componantur.* LIII.

Quinquagesimum-octavum Capitulum. *Ut omnes bonos & idoneos Vicedominos & Advocatos habeant & Judices.* LIV.

Quinquagesimum-nonum Capitulum. *Ut Missi nostri, undecunque necesse fuerit, tam de Justitiis Ecclesiarum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum, & ceterorum hominum inquirant & perficiant, & quodcunque ad emendandum invenerint, emendare studeant in quantùm meliùs potuerint. Et quod per se emendare nequiverint, in præsentiam nostram adduci faciant.* LV.

Quo tempore Carolus Magnus ex hac vita discessit, *Ludowicus Imperator*, ut Astronomus in ejus vita scribit, *Concilium populo generale quasi quodam indixerat præsagio, in Purificatione Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, in loco cujus vocabulum est Theotuadus *. Defuncto autem patre piæ recordationis missus est Rampo ad eum ab eis qui sepulturam ejus curarunt, liberis scilicet & Proceribus Palatinis, ut & mortem ejus maturè cognosceret, adventúmque suum nullo modo comperendinaret. Qui quum Aurelianam devenisset ad urbem, Theodulfus ejusdem urbis Episcopus, vir undecumque doctissimus, causam ejus adventûs præsensit, & velocissimè misso perlatore Imperatori innotescere studuit, hoc tantummodo ei suggerendum jubens, utrùm præstolaretur venientem in urbem, an itinere aliquo ei occurreret venturo ad urbem. Quam causam ille protinus commentatus agnovit, & ipsum venire ad se jussit. Inde alium atque alium hujusce rei tristes suscipiens nuncios, post quintum diem ab eodem loco pedem movit, & cum tanto, quantum passa est angustia temporis, populo iter arripuit. Timebatur enim quammaximè Wala, summi apud Carolum Imperatorem habitus loci, ne fortè aliquid sinistri contra Imperatorem moliretur. Qui tamen citissimè ad eum venit, & humillissimâ subjectione se ejus nutui, secundùm consuetudinem Francorum, commendans subdidit. Post cujus ad Imperatorem adventum æmulati eum omnes Francorum Procerec certatim gregatímque ei obviam ire certabant. Tandémque ad Haristallium, prospero itinere pervenit, & die tricesimo, postquàm ab Aquitania promovit, Palatio Aquisgrani pedem feliciter intulit. Moverat autem ejus animum jamdudum, quanquam naturâ mitissimum, illud quod à sororibus in contubernio exercebatur paterno, quo solo domus paterna inurebatur nævo. Cui incommodo mederi volens simul & cavens, ne quod per Odilonem & Hiltrudem olim acciderat, reviviscerec scandalum, misit Walam & Warnarium, necnon & Lantbertum, sed & Ingobertum, qui Aquasgrani venientes talibus, ne accidere possent, cautelâ prospicerent, & quosdam stupri immanitate & superbia fastu reos Majestatis cautè ad adventum usque suum adservarent. Nam aliqui eorum cùm supplices veniam inter iter agendum poposcissent, emeruerunt. Simul & præcipiens ut populus ibidem* LVI.

* Doüé en Anjou.

LUDOVICUS IMP. EX AQUITANIA VENIT AQUISGRANUM.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

*consistens absque metu semet ibidem operiretur venturum. At verò Warnarius Comes, inscio Walâ & Ingoberto, accito nepote Lantberto, Hodoinum jam dicto obnaxium crimine, ad se venire mandavit quasi comprehendendum, & Regiæ vindictæ objecerandum. Cujus ille insidias, ut pote admordente acriter conscientiâ, monitus prævidit, & quia declinare detrectavit, & ipse experiri meruit, & ipsi Warnario ultimam cladem importavit. Nam ad eum, sicut ille mandaverat, veniens, & ipsum Warnarium confecit, & Lantbertum cruris læsione non parvo tempore debilem reddidit, & ad ultimum ipse confossus gladio interiit. Quæ quum nuntiata Imperatori fuissent, animum illius, ad vindictam * exitium flexit amici in tantùm ut * alius quidam reus talium, qui penè jam Imperatoris clementiâ veniâ dignus videbatur, luminum amissione mulctaretur. Venit ergo Imperator Aquasgrani Palatium & à propinquis, atque multis Francorum millibus cum multa favore est receptus Imperatórque secundò declaratus. Quibus expletis, studiosis sepultura paterna gratias egit, ac propinquis luctûs acerbitate confectis, consolationis congrua contulit levamen. Sed & quod deerat inferiis genitoris promptissimè supplevit. Nam recitato paterno Testamento, nihil relictum est paternarum bonorum, quin secundùm ejus sectionem partiretur. Nihil enim ab eo intestatum est relictum. Sed quod Ecclesiis Metropolitanorum distribuendum censuit, subdivisit superscriptione nominum, quarum partes fuere viginti & una. Quod autem ornatui Regia conducebat, posteriori reliquit ætati. Statuit etiam quid, secundùm morem Christianorum, filiis, filiorúmque filiis & filiabus, necnon & servis ancillísque Regalibus, sed & in commune omnibus pauperibus distribueretur. Quæ cuncta Dominus Imperator Ludowicus, ut scripta relegit, executione operis complevit. His peractis, Imperator omnem cœtum fœmineum, qui permaximus erat, Palatio excludi judicavit præter paucissimas, quas famulatui Regali congruas existimavit. Sororum autem quæque in sua, quæ à patre acceperat, concessit. Quæ autem necdum tale quid consecuta erant, ab Imperatore meruerunt, & ad imperata sese verterunt.*

* misericordiam

* ut Tullius quidam talium

LVII. Addunt Theganus & Nithardus nonnulla, quæ non debent hîc omitti. Theganus [a] sic scribit. *Ludewicus in primis cum maxima festinatiane jussit ostendere sibi omnes thesauros patris in auro, in argento, in gemmis pretiosissimis, & in omni suppellectili. Dedit sororibus suis partem earum legalem, & quicquid remanserat dedit pro anima patris. Maximam partem thesauri misit Romam temporibus beati Leonis Papæ, & quicquid super hoc remanserat, Sacerdotibus & pauperibus, advenis, viduis, orphanísque omnia distribuit, nihil sibi reservans præter unam mensam argenteam, quæ triformis est in medio, quasi tres clypei in unum conjuncti, ipsam sibi retinuit ob amorem patris, & tamen eam alia pretio redemit, quod pro patre tradidit.* Nithardus [b] sic. *Lodhwicus initio Imperii suscepti pecuniam ingenti numero à patre relictam trifariam dividere jussit, & unam partem in causam funeris expendit, duas verò inter se & sorores suas à patre justo matrimonio susceptas divisit, quas & instanter à Palatio ad sua Monasteria abire præcepit: Fratres quoque adhuc tenerâ ætate, Drogonem, Hugonem, & Theodericum, participes mensæ effecit, quos & in Palatio unà secum nutriri præcepit; & Bernardo nepoti suo, filio Pippini, Regnum Italiæ concessit.* Hic Auctor ut in textu proximè citato *sorores* Ludovico tribuit *à patre justo matrimonio susceptas*, quæ propter Natalium suorum decus ab aliis distingui debeant, sic & ipsum Ludovicum *filiorum* Caroli *justo matrimonio susceptorum novissimum* appellat [c]. Cave autem ne tales te locutiones fallant, & proles Caroli, quæ natæ non sunt ex Hildegarde, continuò spurias arbitreris. Distinguenda sunt duo concubinarum genera, & ut illa concubina, quæ vera est uxor, injusta tamen uxor vocatur, sic & ejusdem concubinæ matrimonium dicitur injustum, discernitúrque à matrimonio, quod justum appellatur, quia contrahitur à muliere, cui nomen concubinæ nullomodo competit, licèt reverà ut hoc sic & illud justum sit matrimonium, & ut hæc mulier sic & illa concubina sit uxor justa. Lege quæ Tomo superiore scripta sunt ad annos Christi septingentesimum septuagesimum tertium [d], & octingentesimum tertium [e].

THESAUROS PATRIS SUI DIVIDIT.

[a] Cap. 8.

[b] Lib. 1.

[c] Lib. 1.

[d] Num. 12.

[e] Nu. 49. & seqq.

E mulieribus, quæ Carolo prolem pepererunt, nulla nominari debet concubina, quocumque modo concubinam interpreteris; Hildegardis enim aliæque omnes legitimo conjugii nexu Carolo sociatæ fuerunt. Scribit Nithardus tres novissimos Caroli filios, Drogonem videlicet, Hugonem, & Theodericum, *adhuc tenerâ ætate* fuisse, cùm patrem amiserunt. Idque maximè observandum est adversùs plerosque Scriptores, qui constituunt eos ætate grandiores, natósque contendunt ante Hildegardis aut Fastradæ mortem, ut de calumnia, quam inurunt Carolo, dubium esse non possit.

LVIII. AUDIT LEGATOS DIVERSARUM GENTIUM.

Annalista Laureshamensis, quo potissimùm deinceps usuri sumus, res à Ludovico post patris mortem gestas sic orditur. *Ad suscepti Regni administrationem curâ conversâ, primò Legationes gentium, quæ ad patrem venerant, auditas absolvit. Aliàs simili modo ad patrem ante quidem missas, ad se verò venientes suscepit. Inter quas præcipua fuit Legatio de Constantinopoli missa. Nam Leo Imperator, qui Michaeli successerat, dimisso Amalhario Episcopo* Trevirensi *& Petro Abbate* Nonantulano, *qui ad Michaelem quidem missi ad se venerant, Legatos suos Christophorum Spatharium & Gregorium Diaconum, cum eis ad Dominum Karolum, & per eos descriptionem ac confirmationem pacti ac fœderis misit. Quibus susceptis atque dimissis, Dominus Ludovicus Legatos suos, Nortbertum Rhegiensem Episcopum & Richwinum Pictavensem Comitem ad Leonem Imperatorem ob renovandam secum amicitiam & prædictum pactum confirmandum misit.* Ex hoc textu liquet Leonem non malè ab Eginhardo recenseri inter Constantinopolitanos Imperatores, qui missis ad Carolum Legationibus amicitiam ejus ac societatem expetierunt, licèt Carolus morte præventus Legatos à Leone directos haud susceperit. *Ludewicus*, ait Theganus [a], *eos benignè suscipiens, & dona eorum cum gratiarum actione accipiens, & colloquium familiare interim, quousque cum eo erant, habebat. Non post multos autem dies magnis honoribus decoravit eos, & dimisit ire ad propria, & ante eos misit Missos suos præparare eis quicquid desiderabant ad opus eorum, quousque forent in Regno.* Quod attinet ad Legatos, quos paulò pòst in Orientem direxit; Nordbertus, qui primo loco nominatur, Regiensis Episcopus fuit in Insubria, seditque post Adelmum, quem Ughellus ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum pervenisse perperam scribit.

[a] Cap. 9.

LIX. GENERALEM CELEBRAT CONVENTUM.

Ludovicus, auditis ac dimissis exterarum gentium Oratoribus Aquisgrani generalem Francorum Conventum habuit, de quo sic Chronographus Moissiacensis. *Anno* DCCCXIV. *Ludovicus Imperator resedit apud Aquis Palatium, & ibi celebravit Pascha* decimo-sexto Kalendas Maii. *Et in ipso anno venerunt ad eum Episcopi, Abbates, & Comites, & Duces, & loquutus est cum eis de causis necessariis, & ad utilitatem Sanctæ Ecclesiæ.* Huic Conventui accepta referimus, quæ Ludovicus in commodum Ecclesiæ ac populi mox peregit. *Eodem anno*, inquit Theganus [b], *jussit supradictus Princeps renovare omnia Præcepta, quæ sub temporibus Patrum suorum gesta erant Ecclesiis Dei, & ipse manu propriâ ea cum subscriptione roboravit.* Præterea, ut in Annalibus Laureshamensibus legitur, *habito Aquisgrani generali populi sui Conventu, ad justitias faciendas & oppressiones popularium relevandas Legatos in omnes Regni sui fines misit.* Astronomus in vita Ludovici prælaudatis Annalibus sic adstipulatur. *Eodem anno generalem Conventum Aquisgrani habuit, & per universas Regni sui partes fideles ac creditarios à latere suo misit, qui æqui juris tenaces existentes perversa corrigerent, omnibúsque jus congruum æquo libramine penderent.* Quo de negotio plura sic Theganus [c]. *Eodem tempore supradictus Princeps misit Legatos suos supra omnia Regna sua inquirere & investigare, si alicui aliqua injustitia perpetrata esset, &, si aliquem invenissent qui hoc dicere vellet, & cum verissimis testibus hoc probare potuisset, statim cum eis in provinciam ejus venire præcepit. Qui ingressi invenerunt innumeram multitudinem oppressorum aut ablatione patrimonii aut exspoliatione libertatis, quod iniqui Ministri, Comites & Loco-positi, per malum ingenium exercebant. Omnia supradictus Prin-*

[b] Cap. 10.

[c] Cap. 23.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

ceps destruere jussit acta, quæ impiè in diebus patris sui per iniquorum Ministrorum ingenia facta fuerant. Patrimonia oppressis reddidit, injustè ad servitium inclinatos absolvit, & omnibus Præcepta jussit facere, & manu propria cum subscriptione confirmavit. Huc etiam spectat quod addit Astronomus in ejus vita. *Saxonibus atque Frisonibus jus paternæ hæreditatis; quod sub patre ob perfidiam legaliter perdiderant, Imperatoria Clementia restituit. Quod alii liberalitati, alii improvidentiæ assignabant, eò quòd hæ gentes, naturali feritati assuefactæ, talibus habenis deberent coerceri, ne scilicet effrænes in perduellionis procacitatem ferrentur. Imperator autem eò sibi arctiùs eos vinciri ratus, quò eis beneficia largiretur, non est spe suâ deceptus. Nam post hæc easdem gentes semper sibi devotissimas habuit.*

BERNARDUM R. ITALIÆ AD SE VENIENTEM SUSCIPIT REMITTITQUE IN ITALIAM.

LX. Rerum hoc anno gestarum narrationem Chronographus Moissiacensis sic absolvit. *Venit ad eum*, nempe Ludovicum, *Barnardus filius Pipini Rex Longobardorum, suscepítque eum benigniter Domnus Imperator Ludovicus, ac remuneratum remisit ad propria. Disposuit & Marchas suas undique. Nam & præsidia posuit in littore maris, ubi necesse fuit. Et ipso anno apud Aquis hyemavit.* De Bernardi Regis adventu in comitatum Imperatoris déque ejus reditu in Italiam ad hunc primum annum Ludovici Augusti conveniunt, Annalista Lureshamensis, Astronomus, & Theganus. At hic addit nonnulla, quæ Historicæ veritati non videntur adeò consentanea. Laureshamensis Annalista sic habet. *Ludovicus Bernhardum Regem Italiæ nepotem suum ad se evocatum muneribus donavit, & in Regnum remisit.* Huic Annalistæ conformis est Astronomus. *Bernardum*, inquit, *nepotem suum jamdudum Regem Italiæ ad se evocatum, & obedienter parentem, amplis muneribus donatum, ad proprium Regnum remisit.* Bernardum à Ludovico evocatum fuisse ex Italia, eúmque patrui voluntati paruisse non inficiamur, sed negamus ad tantam inclinatum demissionem, ut sponte cum sacramento fidelem Ludovici vassúmque se fore promitteret. Thegani [a] tamen hæc est assertio. *Venit Bernhardus filius fratris sui Pippini, & tradidit semetipsum ei ad Procerem, & fidelitatem ei cum juramento promisit. Suscepit eum libenter Dominus Ludewicus, & magnis eum ac honorificis donis honoravit, & permisit iterum ire in Italiam.* Multis in locis Theganus Bernardo parùm æquum se præbet, ídque alibi jam notavimus notabimúsque.

[a] Cap. 12.

PACEM FIRMAT CUM GRIMOALDO DUCE BENEVENT.

LXI. Ludovicus Augustus, ut Annalista Laureshamensis prosequitur, *cum Grimoaldo Beneventanorum Duce pactum fecit atque firmavit, eo modo quo & pater, scilicet ut Beneventani tributum annis singulis* VII *millia solidorum darent*, sive, ut Astronomus in ejus vita scribit, *Grimoaldum non quidem venientem, sed Missos suos mittentem pacto & sacramentis constrinxit, ut singulis annis septem millia solidorum auri arca publica inferret.* Audiendus & ea de re Theganus [b]. *Venerunt*, inquit, *Legati Beneventanorum, qui omnem terram Beneventi suæ potestati tradiderunt, & multa millia aureorum per annos singulos ad censum tradere promiserunt; quod ita perfecerunt usque in hodiernum diem*; id est, ad annum usque Ludovici Augusti vicesimum-tertium, Redemptoris octingentesimum tricesimum-sextum, quo Theganus opus suum terminavit.

[b] Cap. 11.

HERIHOLTUM REG. E DANIA PULSUM SUSCIPIT.

LXII. Interim bellum redintegratur in Dania. *Heriboltus & Reginfridus Reges Danorum, qui anno superioriore à filiis Godefridi victi & Regno pulsi fuerunt, reparatis viribus iterum eis bellum intulerunt. In quo conflictu & Reginfridus & unus de filiis Godefridi qui major natu erat interfectus est. Quo facto, Heriboltus rebus suis diffidens ad Imperatorem venit, & se in manus illius commendavit. Quem ille susceptum in Saxoniam ire, & opportunum tempus expectare jussit, quo ei, quemadmodum petierat, auxilium ferre posset.* Hæc Annalista Laureshamensis, cui consentit Astronomus in vita Ludovici.

FILIOS LOTHARIUM ET PIPPINUM RR. CONSTITUIT.

LXIII. Nec hoc loco prætermittendum, quod iidem scribunt Auctores de filiis, quos patre Carolo superstite Ludovicus ex Hirmingarde suscepit, duo enim ex iis hoc anno Reges instituti sunt, Lotharius apud Bojoarios, Pippinus apud Aquitanos. Rem illam brevissimè sic attingit Annalista Laureshamensis.

Tunc Imperator *duos ex filiis suis, Lotharium in Bajoariam, Pipinum in Aquitaniam misit.* Paulò fusior est Astronomus in eadem materia, facitque mentionem Ludovici, qui prædictorum Lotharii & Pippini frater fuit natu minimus. *Eodem etiam anno duorum suorum filiorum, Lotharium in Bajoariam, Pippinum in Aquitaniam misit, tertium verò Ludowicum adhuc puerilibus consistentem in annis secum tenuit.* Profectionem illam Lotharii in Bojoariam, & Pippini in Aquitaniam, exeunte hoc anno contigisse facilè suadent multa, quæ priùs iidem Scriptores gesta recitant ab Imperatore Ludovico Aquisgranum ex Aquitania post compertam Caroli patris mortem profecto. Chronographus Moissiacensis id perperam in mensem Julium anni proximi sic rejicit. *Anno* DCCCXV *Ludovicus Imperator* III *Kalend. Augusti habuit Consilium magnum in Aquis, & constituit duos filios suos Reges, Pipinum, & Clotarium super Bagoaria. Et decrevit in ipsa Synodo Domnus Imperator Ludovicus, ut in universo Regno suo Monachi regulariter viverent secundùm Regulam, & Canonici secundùm Canonum auctoritatem. Mandavit etiam Missis & Comitibus suis, ut justitias facerent in Regno suo, & si aliqui homines injustè privati fuissent de hæreditate parentum per cupiditatem Comitum aut divitum, ut reddere facerent. Necnon & si aliqui homines injustè in servitutem redacti erant, ut iterum acciperent libertatem.* Hic Auctor multa, quæ diversis annis Aquisgrani gesta sunt, ad unum eundémque Conventum ibi celebratum refert. Pertinent ad hunc annum, quæ scribit de Lothario & Pippino Regibus, déque Missis ac Comitibus ad faciendas justitias in varias Regni provincias directis; spectant autem ad annos Redemptoris octingentesimum decimum-sextum & octingentesimum decimum-septimum, quæ scribit de Canonicis ac Monachis. Lege quæ de Legatis per universas Regni partes à Ludovico missis, ut oppressis patrimonia libertatémque redderent, ad hunc annum jam descripta sunt ex Annalista Laureshamensi, ex Thegano, & ex Astronomo. Varia suis locis Diplomata proferemus, quæ primum Pippini Regis annum cum secundo Ludovici Augusti comparandum docent. Atque inde liquet Lotharium & Pippinum exeunte hoc eodem anno Reges à patre dictos fuisse. Nec scrupulum tibi moveant Astronomus ac Nithardus, ubi Ludovicum Aquitaniæ Regem per annos septem ac triginta constituunt. Ille sic in fine vitæ. *Aquitaniæ quidem præfuit per annos triginta-septem.* Hic verò sic in fine libri primi. *Rexit Aquitaniam per annos* VII *&* XXX. Ab utroque Ludovicus Aquitaniæ Rex agnoscitur ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-septimum, quo Regni divisionem ante triennium factam, sic mutavit, *ut*, teste Nithardo [a], *Pippinus quidem Aquitaniam, Lodhuwicus autem Bajoariam, Lodharius verò post discessum ejus universum Imperium haberet, cui & unà secum Imperatoris nomen habere concessit.* Alteram hanc partitionem laudat Astronomus, cúrque Ludovicus *Imperator filium primogenitum Lotharium Imperatorem appellari & esse voluit, & duorum filiorum suorum Pippinum in Aquitaniam, Ludovicum in Bajoariam misit*, hanc rationem reddit, *ut scilicet sciret populus, cujus deberet potestati parere.* Posterior hæc Regni divisio priore multò celebrior fuit. Annalista Laureshamensis de priore sic ad hunc annum scribit. *Ludovicus duos ex filis suis, Lotharium in Bajoariam, Pipinum in Aquitaniam misit.* De posteriore sic post triennium. *Filium suum primogenitum Lotharium coronavit, & nominis atque Imperii sui socium sibi constituit. Ceteros Reges appellatos, unum Aquitaniæ, alterum Bajoariæ præfecit.* Quamvis autem hic Auctor in priore Regni partitione, quæ sub exitum hujus anni facta est, Lotharium & Pippinum Reges haud vocet, eos tamen ab illo tempore Reges appellatos fuisse vetera probant Diplomata, quibus fides non potest abrogari. Quapropter annum proximum, ut Ludovici Augusti secundum, sic & primum Lotharii ac Pippini Regum dicemus, ita tamen ut eidem Ludovico præter Imperatoriam dignitatem Regium quoque Titulum, quem ab anno Christi septingentesimo octogesimo-primo gerere cœpit, ad annum

[a] Lib. 1.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

usque Redemptoris octingentesimum decimum-septimum per annos septem ac triginta cum Astronomo & Nithardo attribuamus, imò ad annum usque Redemptoris octingentesimum quadragesimum, quia quandiu vixit, instar Caroli patris summâ rerum potitus est, licèt filios suos à multis annis in consortium Regii nominis adscivisset.

LXIV. Edit Præcepta, Apud Petrum Franciscum Chiffletium inter probationes Historiæ Trenorciensis extat Præceptum pro Monasterio Duserensi in Arausicano territorio, apud Joannem Beslyum in tractatu de Regibus Aquitaniæ occurrit aliud pro Monasterio Sancti Severini prope Burdigalam. Utrumque hoc anno à Ludovico Augusto datum est Aquisgrani, priusquàm Lotharium ac Pippinum filios Regiis decorasset Titulis. Diploma pro Cœnobio Duserensi pridie Kalendas Junii sic editum est. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris* pro Mon. Duserensi, *nostri Jesu Christi, Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Comperiat intereà omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum solertia, qualiter Dexter Abbas ex Monasterio Duserensi, quod est constructum in honore Sanctæ Mariæ Virginis & Sancti Petri & aliorum Sanctorum in territorio Arausico, veniens ad nos, detulit nobis Præceptum Karoli Serenissimi Imperatoris, Genitoris nostri, in quo continebatur, qualiter ipsum locum, qui erat de proprietate soli ejus, ad eundem Monasterium construendum Norfidio Abbati vel ejus successoribus concesserat, atque perpetuis temporibus ad habendum confirmaverat. Sed memoratus Abba & ejus Congregatio petierunt Celsitudinem nostram, ut ipsas res cum omnibus appendiciis vel adjacentiis earum, ad ipsam Ecclesiam, ad eorum supplendas necessitates, ex nostra auctoritate, pro mercedis nostræ augmento confirmaremus, & tale Præceptum eis fieri juberemus, per quod memoratas res, & alias, quæ à Deum timentibus ad eundem sanctum locum conlatæ sunt, quietè habere, atque perpetuis temporibus absque alicujus contrarietate possidere valerent. Quorum petitionem denegare noluimus, sed in omnibus ita præstitisse vel confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Judex publicus, neque quislibet ex judiciaria potestate, nec ullus ex fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones prædicti Monasterii, quas moderno tempore justè & rationabiliter per Donationem Domni & Genitoris nostri vel ceterorum fidelium possidere videtur in quibuslibet pagis & territoriis, quicquid ibidem conlatum fuit, vel quæque deinceps in jure ipsius sancti loci, aut per nos, aut per alios, voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones, vel paratas * faciendas, aut fidejussores tollendos, vel homines ipsius Ecclesiæ, tam ingenuos quámque & servos, qui super terram ipsius residere videntur, distringendos: nec ullas redibitiones aut inlicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel exactare præsumat. Et quicquid de rebus præfati Monasterii fiscus sperare posset, totum nos pro æterna remuneratione jam dicto Monasterio concedimus, ut perpetuis temporibus in alimoniam pauperum & stipendia Monachorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Et quandoquidem divinâ vocatione supradictus Abba vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu ipsi Monachi inter se tales invenire potuerint, qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum, licentiam habeant eligendi Abbates, quatenus ipsis servis Dei, qui ibidem Deo famulari videntur, pro nobis & conjuge prolèque nostrâ & stabilitate totius Imperii nostri, à Deo nobis concessi vel conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectetur. Et ut hæc auctoritas nostris futurisque temporibus meliùs inconvulsa conservetur, manu propriâ subscripsimus, & de anulo nostro subter sigillare jussimus. Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Helisachar recognovi & subscripsi. Data pridie Kalendas Junias, anno primo, Christo propitio, Imperii nostri, Indictione VII. Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Ex quinto Idus Julii Præceptum pro Monasterio Sancti Severini sic emissum est. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit*

* parecias

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

PRO MON. S. SEVERINI PROPE BURDIGALAM,

sit omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris præsentibus scilicet & futuris, quia placuit nobis pro mercedis nostræ augmento ad Monasterium Sancti Severini prope urbem Burdegalensium villam quæ dicitur Miscaria in pago Santonico super fluvium Garumnam sitam cum omnibus appenditiis suis, ad supplementum fratrum in ipso Monasterio consistentium reddere, atque ut perpetuis temporibus quietè illam pars prædicti Monasterii habere valeat per has nostræ auctoritatis literas censirmare. Proinde hoc Præceptum nostrum fieri eis jussimus, per quod cunctis fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ præsentibus & futuris notum facimus, ut prædictam villam cum omnibus appenditiis suis vel adjacentiis, cum domibus, ædificiis, terris, vineis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, aquarum decursibus, quicquid ibidem jure pertinere videtur totum & integrum vel inexquisitum per hanc nostram auctoritatem ad ipsum Monasterium agnoscant à nobis esse redditum atque confirmatum. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus quilibet de prædictis rebus, quas nobis præfato Monasterio reddere atque confirmare placuit, aliquid abstrahere, aut injustè minuere, aut aliquam contrarietatem facere, vel injustam resultationem inferre tentet; sed liceat ipsas res memoratas Ecclesiæ possidere, atque pro omnibus temporibus ad stipendium fratrum ibidem Deo famulantium perficere. Et nullus eam exinde ullo unquam tempore abstrahere nitatur, si Dominum vult habere propitium. Nullus unquam Judex publicus in prædictis rebus ad causas audiendas vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ distringendos, aut ullas redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, ingredi audeat, vel exagitare præsumat, ita ut hæ futuris temporibus salvæ & illæsæ per nostram defensionem omni tempore persistere valeant. Hæc verò auctoritas ut nostris futurisque temporibus meliùs credatur, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & à nostris inviolabiliter custodiatur, manu propriâ subscripsimus, & de anulo nostro jussimus sigillari. Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Dat. 5. Idus Julii, anno 1, Christo propitio, Imperii nostri, Indictione 7. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen. Ex his Ludovici Augusti Præceptis liquet Diplomatum inchoandorum formulam ab eodem Ludovico mutatam fuisse, ut ad annum Redemptoris octingentesimum octavum [a] per antecessum jam observavimus, cùm ostenderemus nec Carolum nec Ludovicum eâ usum formulâ, *in Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis*; sed à Carolo usurpatam illam, *in Nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti*; à Ludovico hanc, *in Nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi.* Hæc eadem formula reperitur etiam initio Diplomatis, quod ab Hieronymo Lopesio publicatum est in Historia [b] Burdigalensis Ecclesiæ, videtúrque satis appositè referendum hoc loco, cùm in multis ad Monasterium quoque Sancti Severini pertineat, nec ullo muniatur Charactere, qui setiùs emissum probet. *In Nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quid conferimus beneficii, & necessitates Ecclesiasticas ad petitiones Sacerdotum nostro relevamus juvamine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam & ad æternam felicitatem obtinendam profuturum liquidò credimus. Noverit intereà sagacitas seu utilitas omnium fidelium, tam præsentium quàm futurorum, quòd Vir Venerabilis Sicharius Burdigalensis Archiepiscopus adiens nostram præsentiam detulit obtutibus nostris Immunitatem Domini & Genitoris nostri Karoli bonæ memoriæ Serenissimi Augusti, in qua continebatur, qualiter ipsam sedem, quæ est in honorem Sancti Andreæ & Sancti Jacobi Apostolorum cum Monasteriis sibi subjectis, quæ dicuntur, Blavia, quod est in honorem Sancti Romani constitutum, ubi ipse Sanctus pro tempore requiescit, situm in eodem pago Burdigalensi super fluvium Garonam, necnon & Sancti Severini, ubi etiam requiescit ipse, constructum in suburbio ipsius civitatis, cum omnibus appenditiis & assentiis eorum, quæ non solùm idem Genitor noster, verùm etiam prædecessores ejus Reges, ipsámque Sedem sub uno nomine & defensione cum Cellulis sibi subjectis, & rebus vel hominibus ad se pertinentibus vel assi-*

PRO ECCLESIA BURDIGAL.

[a] Num. 18.

[b] Cap. 9.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

*cientibus consistere fecissent, & eorum Immunitatum authoritatibus ab inquietudine judiciariæ potestatis eadem immunita atque defensa fuisset Ecclesia. Sed pro ejus firmitate postulavit à nobis præfatus Sicharius Archiepiscopus, ut Patrum seu prædecessorum nostrorum Regum morem sequentes, hujusmodi nostræ Immunitatis Præceptum ob amorem Dei & reverentiam ipsius sancti loci circa ipsam Ecclesiam fieri conferemus. Cujus petitioni libenter assensum præbuimus, & hoc nostræ authoritatis Præceptum, circa ipsam Ecclesiam Immunitatis atque authoritatis gratiâ pro divini cultûs amore & animæ nostræ remedio fieri decrevimus. Per quam præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex Judiciaria potestate, aut ullus ex fidelibus nostris tam præsentibus quàm futuris, in Ecclesias, aut agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibusdam pagis vel territoriis intra ditionem Imperii nostri, justè & legaliter memorata tenet Ecclesia, vel ea deinceps in jura ipsius Ecclesiæ divina pietas voluerit augere, ad causas audiendas, vel freda * aut tributa exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos quàm servos super terram ipsius permanentes injustè distringendos, nec ullas redemptiones aut illicitas occasiones requirendas nostris nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea, quæ suprà memorata sunt, exigere præsumat. Sed liceat memorato Pontifici & cuilibet successori res prædictæ Ecclesiæ cum Cellulis sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se aspicientibus vel pertinentibus, Immunitatis nostræ defensione, remotâ totius Judiciariæ potestatis inquietudine, quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere Imperio, atque pro incolumitate nostra, & conjugis, & prolis, seu etiam totius Imperii à Deo nobis collati & ejus clementissimâ miseratione per in immensum conservandi, unà cum Clero & populo sibi subjecto, Dei immensam clementiam jugiter exorare. Et quidquid de præfatis rebus Ecclesiæ jus fisci exigere poterit, totum nos perpetuâ renunciatione concessimus Ecclesiæ isti, ut perennibus temporibus in alimoniam pauperum & stipendia Clericorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Hanc itaque authoritatem, ut pleniorem in Dei Nomine obtineat vigorem, & à fidelibus nostris diligentiùs conservetur, manu nostrâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.*

* feuda

LXV. Tribus hisce Præceptis alia duo cum eadem inchoandorum Diplomatum formula subjiciemus, hoc ipso anno Aquisgrani data, unum pro Monasterio San-Dionysiano Kalendis Decembris, alterum pro Ecclesia Narbonensi quarto Kalendas Januarii. Primum in antiquitatibus San-Dionysianis [a] sic recitatur. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, & necessitates Ecclesiasticas ad petitiones servorum Dei nostro relevamus juvamine, atque Imperiali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquidò credimus. Ideóque comperiat omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ tam Episcoporum [1] quàm Abbatum [2] sive Comitum [3] tam præsentium quàm & futurorum sagacitas seu industria, quia obtulit obtutibus nostris Hildoinus Abba ex Monasterio Sancti Dionysii, quod est situm in territorio Parisiaco, ubi ipse Sanctus Dionysius & comites ejus corpore requiescunt, Immunitatem Domni & Genitoris nostri bonæ memoriæ Caroli Pissimi Augusti, in qua erat insertum, quòd non solùm idem Genitor noster, verùm etiam & prædecessores ejus Reges videlicet Francorum, sub suo nomine & defensione, cum Monasteriis virorum & puellarum eidem Monasterio Sancti Dionysii subjectis, & rebus, vel hominibus ad se pertinentibus vel aspicientibus, consistere fecerant, & Immunitatum [4] auctoritatibus hactenus ab inquietudine judiciariæ potestatis munitum atque defensum fuisset Monasterium; sed pro rei firmitate postulavit nobis prædictus Hildoinus Abba, ut paternum seu prædecessorum nostrorum morem sequentes, hujuscemodi nostræ Immunitatis Præceptum ob amorem Dei & reverentiam ipsius sancti loci circa ipsum Monasterium fieri censeremus. Cujus petitioni libenter adsensum præbuimus, & hoc nostræ auctoritatis Præceptum erga ipsum Monasterium Immunita-*

a Lib. 3. c. 7. PRO MON. S. DIONYSII,

1 Episcopis
2 Abbatibus
3 Comitibus

4 Immunitatem

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

tis atque tuitionis gratiâ, pro reverentia Sancti Dionysii Patroni nostri & animæ nostræ remedio, fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus unquam Episcopus vel quislibet ex judiciaria potestate, in cellulas, aut in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet provinciis, territoriis, vel pagis, infra ditionem Imperii nostri justè & legaliter memoratum tenet vel possidet Monasterium, vel ea quæ deinceps à Catholicis viris eidem conlata fuerint Monasterio, ad causas audiendas, vel freda aut tributa exigenda, vel mansiones aut paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii tam ingenuos quàm servos super terram ipsius commanentes injustè distringendos, nec ullas reddibitiones aut inlicitas occasiones requirendas, nostris futurisque temporibus ingredi audeat, nec ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exactare præsumat; sed liceat prædicto Abbati suisque successoribus res prædicti Monasterii Sancti Dionysii cum Cellulis sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se aspicientibus vel pertinentibus, sub tuitionis atque immunitatis nostræ defensione, remotâ totius judiciariæ potestatis inquietudine, quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere Imperio, atque pro incolumitate nostra, conjugis, ac prolis, seu etiam totius Imperii à Deo nobis conlati & ejus clementissimâ miseratione per immensum conservandi, unà cum Congregationibus ad regendum commissis Domini immensam Clementiam jugiter exorare; & quicquid de præfati rebus Monasterii jus fisci exigere poterit, in integrum in usus Congregationis ibidem Deo famulantis & luminaria ipsius Monasterii concinnanda, vel in alimonia pauperum proficiat in augmentum. Hanc itaque auctoritatem, ut pleniorem in Dei Nomine obtineat vigorem, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris tam Episcopis quàm Abbatibus necnon & Comitibus diligentiùs ac veriùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Domini Hludovici Serenissimi Imperatoris. Ego Helisiachar recognovi. Data Kalend. Decembris, anno, Christo propitio, primo Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indict. octavâ. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Annum Imperii Ludoviciani primum cum Indictione octava per mensem Decembrem conjungimus, initio ejusdem Imperii ducto à die quo Carolus Ludovici pater ex hac vita migravit. Qui Præceptum hoc Hilduinus Abbas postulavit obtinuitque, Waltoni nuper in administrationem Monasterii San-Dionysiani successerat. Alterum Ludovici Præceptum ex Archivis Narbonensibus à Catello [a] publicatum est in Catalogo Metropolitarum Narbonensium, deinde à Sammarthanis [b] editum est in Gallia Christiana. Utrobique nullo, si diem & locum exceperis, Charactere munitur; nec annum exhibet Ludovici Augusti, nec Indictionem. Laudatur à Besso in Historia Ducum Narbonensium [c], ibique dicitur emissum anno Ludovici Augusti primo, Incarnationis Dominicæ octingentesimo decimo-quinto. Huic Auctori super anno Ludovici lubenter adstipulamur, quia, teste Thegano [d], Ludovicus eodem anno, quo patri successit, *jussit renovare omnia Præcepta, quæ sub temporibus Patrum suorum gesta erant Ecclesiis Dei, & ipse manu propriâ ea cum subscriptione roboravit.* At annum primum Ludovici Augusti per mensem Decembrem cum hoc anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto in hoc Præcepto ut & in superiori componimus. Hac observatione præmissâ, ipsum Diploma nunc accipe. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Cùm petitionibus Sacerdotum justis & rationabilibus divini cultûs amore favemus, supernâ nos gratiâ muniri non diffidimus. Idcircò notum sit omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris tam præsentibus quàm & futuris, quia Vir Venerabilis Nifridius * Narbonensis urbis Archiepiscopus adiens obtutibus nostris deprecatus est mansuetudinem Culminis nostri, & Matrem Ecclesiam ipsius civitatis, quæ est in honore Sanctorum Justi & Pastoris, vel Sanctæ Mariæ semper Virginis, cum Monasterio Sancti Pauli Confessoris, ubi ipse Sanctus corpore requiescit, quod est constructum haud procul ab eadem urbe, cum omnibus moderno tempore sibi sub-*

[a] Lib. 5. Hist. Occitan.

[b] Tom. 2. in Archiep. Narbon. 16.

[c] Cap. 9. in fin.

[d] Cap. 10.

* Sammarth. Nibridius

ET PRO ECCLESIA NARBON.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

jectis sub nostra defensione & Immunitatis tuitione consistere faceremus. Cujus precibus ob amorem Dei & reverentiam eorumdem Sanctorum aurem accommodare libuit, & hoc nostræ auctoritatis Immunitatísque Præceptum erga eandem Ecclesiam facere, per quod decernimus atque jubemus, ut nemo ex Judiciaria potestate, nec ullus ex fidelibus nostris in Ecclesias, aut loca, vel agros, aut reliquas possessiones, quas præsenti tempore possidet, vel ea quæ deinceps in jure atque potestate ipsius Ecclesiæ divina pietas voluerit augere, ad causas audiendas, vel freda & tributa exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos quàm & servos distringendos, aut ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris aut futuris temporibus ingredi audeat, vel ea quæ suprà enumerata sunt penitus exigere præsumat, sed liceat memorato Præsuli suísque successoribus sub nostra defensione quietè residere, & nostro parere Imperio, & quicquid jus fisci inde exigere poterat, totum nos pro æterna remuneratione eidem concedimus Ecclesiæ, ut perpetuis temporibus Clericis ibidem servientibus Deo proficiat in augmentis, quatenus Rectores ipsius Ecclesiæ cum omnibus ad se pertinentibus cum Clero & populo sibi subjecto, pro nobis & conjuge prolèque nostra, ac totius Imperii à Deo nobis per immensam Domini misericordiam commissi salute alacriter exorare delectet. Et ut hæc authoritas nostra Præceptionis à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur & diligentiùs conservetur, eam manu propriâ subscripsimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Ludovici Piissimi Augusti. Durandus Diaconus ad vicem Elisachar recognovit. Data quarto Calend. Januarias, anno Christo propitio, Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen. In hoc Præcepto, si qui legitur à Besso, primus apponatur annus Ludovici Augusti cum Indictione per mensem Decembrem currente, postrema periodus sic est restituenda. *Data quarto Calend. Januarias, anno Christo propitio primo, Indictione octavâ, Aquisgrani* &c. ut suprà.

LXVI. AULICENSIS EPISCOPATUS TRANSFERTUR HILDESIAM.

Hoc eodem anno, quo Carolus Magnus obiit, Sedes Episcopalis Aulicâ Hildesiam translara est. Aulica & Hildesia duobus ab invicem milliariis dissident. Aulica sita est in loco ubi Sala rivulus in sinistram Leynæ ripam influit; Hildesia fluvio adsidet, qui vocatur ab incolis *Innerste*, & dexteram ejusdem Leynæ ripam infra Aulicam subit. Hanc Episcopatûs translationem sic exponit Bruschius in Præfatione Catalogo Hildesheymensium Episcoporum præfixa. *Cœpit Episcopatus ille non Hildesiæ, sed apud Elzium vel Regiam Aulam*, sive Aulicam, *amœnissimum quendam pagum in concursu Salæ ac Lyniò pisculentissimorum fluviolorum situm. Ibi prima Cathedralis Basilica futuro Episcopatui constructa est, à Divo Carolo Magno in honorem Principis Apostolorum Sancti Petri, à qua Episcopatus primùm Aulicensis Episcopatus dictus est. Translatus est autem tandem ab Imperatore Ludovico Pio Caroli Magni filio ex Regia ista Aula trans flumen Lynense in locum, quem à cælitus missa nive Hildeschne olim, nunc verò parum immutatâ voce Hildesheym appellamus. Ibi conditum est ab eodem Optimo Imperatore primum Templum Divæ Virgini sacrum, & hîc cœpit Episcopus Guntharius à Carolo Magno anteà electus, primus Hildesheymensis appellari, qui anteà Aulicensis dictus erat. Factúmque id est anno Dominicæ Incarnationis 814.* Et pauld pòst. *Guntharius vel Guntherus eligitur & constituitur primus Episcopus Hildesianæ Ecclesiæ ab Imperatore Ludovico Pio, anno Domini 814, quo obiit Carolus Magnus primus hujus Episcopatûs fundator.* Quod ad rationem nominis à nive derivatam attinet, illam Krantzius in sua Metropoli * fabulis sic accenset. Ludovicus Imperator, *quâ potuit fieri, instantiâ jussit moliri nova ibi*, nempe Hildesiæ, *Templi novi fundamenta, in honorem Divæ Virginis consecrandi. In quem locum mox translata est Aulicensis Ecclesia, ut deinde à novo loco diceretur Hildesemensis. Nominis autem rationem à nive quidam comminiscuntur, ut ibi Templum firmaretur, quo solo loco nix visa est terram operuisse. Sed illam fabulam traductam arbitror à Romano Divæ Virginis Mariæ, nunc Majoris, quondam Nivis, Templo. Utcumque fuerit de nomine, certum est Aulicensem Ecclesiam nunc esse Hildesemensem.*

* Lib. 1. c. 10.

AN. CH. 814.

LXVII.

Ecclesiæ Transalbianæ cura vicinis Episcopis denuo committitur.

Idem Ludovicus Imperator universam Transalbianorum Saxonum seu Nordalbingorum Ecclesiam, cujus curam Carolus pater ante biennium Heridago Presbytero ad illius gentis Episcopatum destinato commiserat, vicinis Episcopis, Bremensi videlicet ac Verdensi commendavit, transtulitque ad Indense Monasterium Cellam Rotnacensem, quam eidem Heridago Presbytero Carolus in supplementum delegarat. Hæc fusiùs enarrantur in ipsius Ludovici Diplomate super Missione Sancti Anscharii, quod integrum reperies apud Petrum Lambecium in probationibus Originum Hamburgensium, & apud Godefridum Henschenium in Commentario [a] prævio vitæ [b] ejusdem Sancti Anscharii. *Captivis*, inquit Ludovicus, *optatam ad patriam*, id est, ad Transalbianam Saxoniam, *undique confluentibus, genitor noster gloriosæ memoria Karolus eamdem Parochiam cuidam Presbytero, Heridac nomine, specialiter commendavit, quem universa Nordalbingorum Ecclesia, videlicet ne ad ritum relaberentur Gentium, vel quia locus ille lucrandis adhuc Gentibus videbatur aptissimus, disposuerat consecrari Episcopum, ut ipsâ occasione vel auctoritate, summâ in ipsis terminis Gentium sedulitate prædicandi sancta multiplicaretur Ecclesia, dum vicinorum ipsius novitatis Episcoporum multa latitudinis cura non sufficiebat discurrere per omnia. Delegavit etiam eidem Presbytero quamdam Cellam, Hrodnace vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret supplementum. Sed quia consecrationem jam dicti viri velox ex hac luce transitus pii genitoris nostri in diebus ejus fieri prohibuit; ego autem, quem Divina Clementia in Sedem Regni ejus asciverat, cùm in multis Regni disponendis negotiis insisterem, hoc quoque prædicti patris mei studium Regni in finibus peractum minùs cautè attenderem, suadentibus quibusdam jam dictam Cellam ad Indam Monasterium contuli, vicinam verò Parochiam vicinis Episcopis interim commendavi.* In editione Lambecii, postrema periodus, Indensis Monasterii Cellæque ad illud collatæ suppressâ mentione, sic profertur. *Ego autem, quem Divina Clementia in Sedem Regni ejus asciverat, cùm in multis Regni negotiis insisterem, hoc quoque prædictum patris mei studium, velut Regni in finibus, minùs cautè attenderem, prædictam Parochiam vicinis Episcopis interim commendavi.* Bremæ sedebat Willericus, Verdæ Tanco. Duobus hisce vicinis Episcopis post Caroli Magni mortem commissa denuò Transalbiana Saxonia. De Willerico recurret sermo. Tanconi successit Isengerus, tum Heligandus qui florebat anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-primo.

[a] §. 16.
[b] D. 3. Feb.

Inter Monasteria, quæ Ludovicus Rex Aquitaniæ, needum Imperator, curæ Benedicti Anianensis Abbatis commisit, annumeratur Masciacum in Diœcesi Bituricensi. Constat tamen ex illius loci Chronographo, Monachos ante hunc annum illic haud fuisse collocatos. Textus Chronici talis [c] est. *Anno à Christi Incarnatione* DCCCXIIII. *Adventus Monachorum in Masciaco.* Lege quæ scripsimus ad annum Redemptoris octingentesimum nonum, ut Ardonem in vita Benedicti conciliaremus cum eodem Chronographo, apud quem ad annum Christi septingentesimum duodequadragesimum ponitur *initium Monasterii Masciacensis ab Egone Comite*, & ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum *adventus Monachorum in Masciaco.* Priùs igitur quàm Meroveicum genus deficeret, cœptum est ab Egone Comite Monasterium Masciacense, longóque pòst intervallo cùm totum ædificium penè confectum esset, evocatus est à Ludovico tunc Aquitanorum Rege Benedictus, qui necessaria quæque Monasterio prævideret, eodémque tandem anno, quo Carolus Magnus obiit, introducti primùm Monachi, quibus Abbatem præfecit Benedictus, ut Ardo in illius vita testatur his verbis. *Rursùs ei* Rex Ludovicus *aliud contulit Monasterium, quod in territorio Bituricensi situm est, illícque quadraginta fermè posuit Monachos, constituítque Abbatem.* LXVIII.

[c] Tom. 2. Biblioth. Labb.

Abbas Masciaco Mon. præficitur.

Idem Benedictus, ordinato Masciacensibus Monachis Abbate, statim profectus est in Alsatiam, ut Maurum Monasterium pristino splendori restitue- LXIX.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

ret. At cùm locus hic ab Aquiſgrano longiùs abeſſet, Ludovicus Imperator novum mox ei præparavit Monaſterium, quod ſex duntaxat milliariis à Palatio diſtaret. De utroque ſub hæc tempora ſic Ardo. *Poſt obitum quoque Sereniſſimi Imperatoris Caroli, cùm filius ejus Ludovicus, Rex Aquitanorum, Imperii curam ſuſcepiſſet, Franciæ eum partibus ire juſſit, eíque in Alſas Maurum Monaſterium deſignavit, ubi plures vitæ ſuæ ſequaces ex Aniana Monaſterio collocavit. Et quoniam magnum à Palatio diſtat ſpatium locus præfatus, nec congrue occurrere tempore cùm vocabatur poterat, & quia Imperatori multis pro cauſis erat neceſſarius, placuit Imperatori, ut non longè à Palatio provideret locum aptum ſibi, in quo cum paucis quieſcere poſſet, ſícque præfecto Abbate fratribus Mauro degentibus ipſe cum nonnullis Imperatoris voluntati obtemperaturus acceſſit. Vallis autem erat vicina, quæ à Palatio, ut reor, ſex non ampliùs millibus diſtat, quæ viri Dei placuit oculis, ibíque Imperator juſſit conſtruere miro opere Monaſterium, quod vocatur Inda, mutuato de rivulo ejuſdem vallis nomine. In dedicatione verò Eccleſiæ adfuit Imperator, eámque de ſuis copioſiſſimè ditavit fiſcis; Immunitatémque juſſit, atque per ſcripturam, ut triginta ibidem Deo fratres Chriſto famulantes perſiſterent Monachi, ſtatuit, qua de re, ut numerus impleretur, Venerabilis Abbas de notis Monaſteriis lectos jubet venire fratres, quos ſuo inſtrueret exemplo, eſſéntque aliis documentum ſalutis, quouſque inſtinctu divinæ gratiæ ſeculari pompâ relictâ, æterno Regi militare deſiderantes ex eadem provincia in eorum ſubrogarentur ordinem.*

MAURUM MON. REFORMATUR.

INDA MON. ÆDIFICATUR.

LXX. In hoc textu *Maurum Monaſterium*, quod ponitur *in Alſat*, ſive in Alſatia, non aliud eſt à Cœnobio, quod ut à Sancto Leobardo conditore ac primo Abbate, Sancti Columbani diſcipulo, Cella Leobardina ſeu Cella Leobardi, vulgò *Lewartzell*, ſic & à Mauro quinto illius loci Abbate Maurum Monaſterium & Mauri-monaſterium vulgò *Maurs-Munſter* appellatur in Epiſcopatu Argentoratenſi ſeu Straſburgenſi. Series Abbatum à primo conditu ad Maurum uſque non eſt interrupta. Vivebat Maurus anno Chriſti ſeptingenteſimo viceſimo-quinto. De proximis ſucceſſoribus nihil auditur. Qui Ludovico Pio Imperium adepto percharus fuit Celſus Abbas, is Mauri-Monaſterienſis Abbas inſtitutus videtur à Benedicto Abbate Anianenſi prælaudato. Sub Abbate Mauro numerus Cœnobitarum ad unum & triginta excrevit. Quot extiterint ſub Abbate Celſo Monachi, nemo prodit. Lege Jodocum Coccium [a] in Dagoberto redivivo, & Gabrielem Bucelinum in Monaſteriologia Imperii Germanici.

CELSUS ABB. MAURI-MON.

[a] Cap. 6.

LXXI. Inda, cujus quoque mentio fit in eodem textu, celebre Colonienſis Diœceſis Monaſterium nomen traxit à rivo, qui partem Juliacenſis agri prætereclapſus in Ruram egeritur. Inter alia loca, quæ Ludovicus Auguſtus Monachis Indenſibus contulit, annumeratur Rotnacum ſeu Rodnacum vel Rotornacum aut Roturnacum, recentioribus Renæſa & Ronſa *. Locus hic non procul abeſt à dextra Schaldis ripa, duobúſque tantùm milliariis diſtat Aldenardâ, quæ Borealior eſt adſidétque Schaldi. Baldericus [b] teſtatur erectum à Sancto Amando Monaſterium Canonicorum in vico Rotnaco. Carolus Magnus, cùm novum in Tranſalbiana Saxonia Epiſcopatum inſtituere vellet, illud Monaſterium dedit Heridago Preſbytero, quem primum iſtius regionis Epiſcopum fore deſtinabat. Sed Ludovicus Pius poſt patris obitum curam Eccleſiæ Tranſalbianæ rurſum vicinis commiſit Epiſcopis, & Cellam Rotnacenſem Indenſi Monaſterio ſubjecit. Ad hanc mutationem obſtupeſcit Baldericus. *In vico*, inquit, *Rotnaſce eſt Monaſterium Canonicorum à Sancto Amando in honore eorumdem Apoſtolorum* Petri & Pauli *conſtructum, ubi Martyr Dei pretioſus Ermes quieſcit. Hoc autem demiramur, quòd hunc locum tam antiquum & tam opulentum Ludovicus Pius Endenſi* ſive Indenſi Cœnobio *ſubjacendum donavit.*

* Ronſa.

[b] In Chron. Cameracc. l. 2. c. 44.

ROTNACUM ATTRIBUITUR INDÆ MON.

LXXII. Indenſes Monachi, cùm duodecim recenſent Monaſteria, quæ ſub Benedicti regimine fuerunt, enumerationem Mauro & Indâ ſic claudunt, ut

decem superstite in vivis Carolo Magno, alia duo post ejusdem Caroli mortem, sub Benedicti moderamine posita liquidò demonstrent. *Hic est*, inquiunt, *Benedictus, per quem Dominus Christus in omni Regno Francorum Regulam Sancti Benedicti instauravit. Hic habuit sub regimine suo Monasteria duodecim, id est, Anianam, Gellonem, Casam-Novam, Insulam Barbaram, Menatem, Sanctum Savinum, Sanctum Maximinum, Massiacum, Cromatiacum, Cellam-Novam in Tolosano, Monasterium Maurum in Alsatz, Indam ex jussu Imperatoris ob illius ac discipulorum ejus usum ædificatum & de fiscu Regalibus ditatum. In his omnibus ex doctrina sua Monachos & Rectores misit.* In Episcopatu Magalonensi Monasterium Sancti Salvatoris sive Anianum erexit, ut dictum Tomo superiore [a], rexitque locum illum cum Abbatis titulo, donec aliò vocatus omnem administrationem refudit in Georgium, cui moribundus literas scripsit ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-primum recitandas. Ut Anianensi, sic & Gellonensi præfuit Monasterio, quod à Willelmo Comite Tolosano conditum in Diœcesi Lutevensi sub initium [b] hujus Tomi probavimus. Casam-Novam, Monasterium ab Illustri Viro Ulfario in Albigensi Diœcesi constructum accepit ab ipsomet conditore, duodecim ferè Monachos illuc misit, quibus & Abbatem præfecit, ut ad annum Redemptoris octingentesimum nonum [c] retulimus ex Ardone. Monasterii quoque Barbarensis à Leidrado Lugdunensi Metropolita reparati curam gessit, donec onus regiminis ad Campionem transtulit, de quo plura post biennium dicturi sumus, interim lege quæ præmissa sunt ad annum Redemptoris octingentesimum septimum [d], atque observa pagum Lugdunensem, ubi Insula Barbara & Barbarense Monasterium, ad sortem Ludovici tunc pertinuisse ex divisione Regni, quam Carolus Augustus anno Redemptoris octingentesimo sexto fecit. Idem Benedictus, Ludovico Aquitaniæ Rege, Menatum & Sanctum Savinum, duo Cœnobia, unum in Arvernica Diœcesi, alterum in Pictaviensi, suscepit regenda, &, Ardone teste, suum utrique Abbatem præposuit. Habuit & suo sub regimine Sanctum Maximinum seu Cœnobium Sancti Maximini. Porrò cùm in Gallia duplex Sancti Maximini Monasterium celebretur, unum prope Treviros, alterum prope Aurelianum, & Trevitense procul ab Aquitania sive à Regno Ludovici distet, Aurelianense verò, quod sinistræ Ligeris ripæ adsidet, ad Aquitaniam pertineat, cave ne Monachos Indenses de Trevitensi locutos suspiceris. In Aurelianensi Diœcesi Miciacum Monasterium, cui posteà Sancti * Maximini nomen inditum fuit, ex Clodovei Magni munificentia conditum est anno Christi duodequingentesimo. Perceleb res habuit Abbates sexto seculo, Sanctum Euspicium, Sanctum Maximinum Seniorem cujus nomen hodie gerit, Sanctum Avitum, Sanctum Theodemirum, Sanctum Maximinum Juniorem, sed horum successores desiderantur usque ad Dutresindum seu Drucecindum quem Benedictus Anianensis Miciaco præfecit. De Masciaco nihil repetemus; Abbatis, quem hoc anno Benedictus illi loco dedit, nomen ignoratur. Quod in editione Menardi & Bollandi Cromatiacum dicitur, in notis prædicti Menardi vocatur Cormeriacum, Cormariacum in editione Duchesnii [e] & capite nono Ruderum Barbarensium, nec differt à Cormarico celebri Diœcesis Turonensis ad Andriam * fluvium Monasterio, cujus loci Monachos Benedictus tam per se quàm per suos discipulos illis erudivit temporibus, quibus Alcuinus ejúsque successor Fredegisus Abbates & Cormaricenses & Sam-Martiniani fuerunt, ut diximus ad annum Redemptoris octingentesimum quartum, quo Fredegisus in utriusque Cœnobii regimen Alcuino successit; quin & Benedictum existimamus eidem auctorem fuisse Fredegiso, ut administratione Monasterii Sam-Martiniani, quod Canonicorum erat, ipse contentus esset utpote Canonicus Abbas, & peculiarem Abbatem, qui secundùm Sancti Benedicti Regulam viveret, Monachis Cormaricensibus imponi pateretur. De Cella-

BENEDICTO ABB. ANIANENSI DUODECIM COMMITTUNTUR MONASTERIA.

[a] Ad an. 797. nn. 10. & seqq.

[b] Ad an. 804. nn. 45. & seqq.

[c] Num. 92.

[d] Num. 20.

* *Saint Mesmin.*

[e] Tom. 3. Collect. Hist. Franc.

* *l'Indre.*

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

Nova, quam Indenses Monachi sitam testantur in pago Tolosano, nihil aliud legimus. Atque hæc sufficiant de Monasteriis decem, quorum curam Benedictus Anianensis gessit Ludovico Aquitaniæ Rege necdum Imperatore. Quod attinet ad alia duo, Maurum videlicet in Episcopatu Strasburgensi & Indam in Diœcesi Coloniensi, actum de illis suprà, Ludovico regimen Imperii post patris obitum jam adepto. Quapropter Ægidium Gelenium redargue, qui pridie Idus Februarias in Fastis Coloniensibus asserit Benedictum *temporibus & auctoritate Caroli Magni & Ludovici Pii septennio Indensibus præfuisse.* Cœptum est enim Monasterium Indense Carolo jam mortuo, ut observatum suprà. Ceterùm Ludovicus quantâ Benedictum in existimatione sub hoc tempus habuerit, anno pòst duodevicesimo, Imperii sui decimo-nono, Redemptoris octingentesimo tricesimo-secundo, in Præcepto pro Monasterio San-Dionysiano sic ostendit. *Mox ut divina dignatio nos paternâ sede susceptâ Imperialibus sceptris inniti voluit, piæ intentionis nostræ sollicitudo exequi procuravit, ut religio, decor, & omnis honestas à Domno & Genitore nostro divæ memoriæ Karolo cœpta & instituta liquido & veraciter, remota omni simulatione, in propriis quibusque maneret & vigeret ordinibus. Unde ad Monasticæ institutionis normam corrigendam duos religiosos & venerabilis vitæ viros Benedictum & Arnulfum Abbates constituimus, qui per nostrum à Deo gubernandum & conservandum Imperium seduli huic negotio studiosiè insisterent.* Arnulfus is nobis videtur Herensis Abbas, cujus mentionem ante biennium jam fecimus [a].

[a] Ad an. 812. n. 10.

LXXIII. ANGILBERTUS CENTULENSIS ABB. OBIT.

Angilbertus Centulensis Abbas duobus duntaxat ac viginti diebus Carolo Magno superstes vixit, obiitque hoc eodem anno, duodecimo Kalendas Martii, quo die nomen ejus celebratur in Martyrologiis Benedictino & Gallicano. Joannes de Capella, qui Chronicon Abbatum Centulensium concinnavit anno Christi millesimo quadringentesimo nonagesimo-secundo, mortem ac sepulturam ejusdem Angilberti sic commemoravit. *Viginti duobus diebus elapsis post mortem dicti Caroli Magni, anno* DCCCXIV, XII *Kal. Martii, S. Angilbertus migravit à seculo, & illis* XXII *diebus durantibus, die & nocte semper & continuè existens in orationibus de nece & morte Domini sui, plorans & jejunans humiliter Sacramenta Ecclesiastica & necessaria requirens & suscipiens, omnibus suis fratribus in signum humilitatis & paupertatis sepulturam Ecclesiasticam ante portam magna Ecclesiæ requisivit, ut per omnes intrantes pedibus conculcaretur. Et ibidem requievit ejus sanctissimum corpus* XXVIII *annis, & super ejus tumulum discipuli ejus inscripserunt & in epitaphium composuerunt Versus sequentes.*

Extulit egregiè quem mundo gratia vitæ,
Angilbertus in hoc membra locat tumulo.
Usque viam Domini tenuit quò corpore vixit,
Et modò cælesti spiritus arce nitet.
Promeruit cælum, pietatis jura tenendo,
Et Templum Sancti Richarii renovans.
Quicquid amat Dominus, cum toto corde relegit,
Pauperibus largus, debilibus medicus.
Contulit Ecclesiæ multum famulando decorem
Et famulis Christi se dedit in famulum.
Ecclesiæ regimen coluit virtutis amore,
Pro quibus æternum latus habet bravium.
Martii bis senis successit morte Kalendis,
Et Domino flatum reddidit, astra petens.
REX requiem Angilberto da Pater atque pius REX.
LEX Legum vitam æternam illi da, quia tu LEX.
LUX lucem semper concede illi, quia tu LUX.
PAX pacem illi perpetuam dona, quia tu PAX.

In

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

LXXIV.

In Chronico Centulensi & in Sancti Angilberti vita quidam sunt apud Hariulfum nævi. Utrobique Angilbertus obiisse dicitur *anno Dominicæ Incarnationis* DCCCXIV. *Indictione* VI. *die* XII *Kalendas Martii*. Utrobique reponenda est Indictio VII, quæ per mensem Februarium currebat anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto. In Chronico Nithardus Abbas Angilberto patri proximè succedit, ejúsque Abbatiali munere liber secundus ita clauditur. *Post ejus*, id est, Angilberti, *sanctum transitum filius ejus Nithardus, quem de Regis filia Berta susceperat, Centulensibus jure Abbatitio prælatus est, paucísque diebus in regimine expletis, interemptus prælio præsentis luminis caruit visu; sepultúsque juxta proprium genitorem quievit in pace, regnante Domino nostro Jesu Christo cum Patre & Spiritu Sancto in secula seculorum. Amen.* Vitam suam ad tempora longè posteriora perduxit Nithardus, qui quatuor libros Historiarum Carolo Calvo Regi dicavit. Itaque textum proximè recitatum abjudicamus Hariulfo, & Angilberti sepulturâ secundum Chronici Centulensis librum existimamus terminandum cum hac clausula, quæ paulò superiùs in editis exemplaribus occurrit. *Quievit* Angilbertus *in loco suprà scripto per annos* XXVIII. *regnante Augusto Hludogvico annis* XXVI. *Christi autem Domini nostri Regno nullam metam capiente per omnia secula. Amen.* Angilberto in munus Abbatiale successit Hericus, à quo tertium sui Chronici librum sic orditur Hariulfus. *Anno sacræ Incarnationis Domini nostri Jesu Christi* DCCCXIV. *Ind.* VII. *dum felix Francia sub Gloriosissimi Cæsaris Hludogvici moderamine omni venustate floreret, obtinuit beneficio ipsius Principis Hericus Abbas regimen Monasterii Beati Richarii. Notetur autem descriptio, quia eadem quidem, quo Sanctissimus Angilbertus Abbas obiit anno, sed non eâdem Indictione hic Hericus Abbatiæ Centulensi prælatus est, siquidem mense Septembri die* XXIV *Indictiones mutantur.* At ut Angilbertus non Indictione sextâ sed septimâ migravit ex hac vita, sic & Hericus non Indictione septimâ sed octavâ Præfecturam Centulensis Monasterii suscepit, si tamen non eâdem, quâ decessor obiit, subrogatus est Indictione, Concilio enim interfuit Noviomensi, quod Flodoardus hoc anno celebratum testatur, ut mox probaturi sumus. Atque inde obiter observa proximum Angilberti successorem haud alium ab Herico fuisse, de cujus munere studiosiùs adhuc inquiremus ad annum Redemptoris octingentesimum duodevicesimum, quia Senonensis Archiepiscopus illo anno constitutus est Hieremias, quem Monasterii Centulensis Abbatem priùs extitisse nonnulli perperam contendunt.

SUCCEDIT HERICUS.

LXXV.

Vulfarius Metropolitanus Remensis à Flodoardo [a] sic commendatur. *Hic Synodum invenitur habuisse anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo decimo-quarto, in Ecclesia Noviomensi, regnante Ludovico filio Caroli, congregatis secum Coepiscopis suis, Hildoaldo, Ermenone, Jesse, Ragimberto, Grimboldo, Rotardo, Wondilmaro, Ostroldo; & Chorepiscopis, Waltario, Sperno; necnon & Abbatibus, Adalardo, Nantario, Fulrado, Ericho, Hilderico, Remigio, Ebone, Sigbaldo; & cetero Clero, Presbyteris & Diaconibus; convocatis etiam Comitibus, Gunthardo, Rotfrido, Gisleberto, Othero. His hominibus residentibus, sententia ventilata est inter Wendilmarum & Rotardum Episcopos de terminis Parochiarum suarum, & requisitum ac definitum est, quod hæc loca trans fluvium Isaram in pago Noviomensi pertinere deberent ad Parochiam Ecclesiæ Noviomensis; id est, Varina, Urbs campus, Trapiacus, Jerusalem, Harbaudianisva, sive Ecclesia Sancti Leodegarii, cum reliquis villis ad has Ecclesias convenientibus. Cetera verò loca trans supradictum fluvium in prædicto pago omnia pertinere deberent ad Parochiam Sanctæ Ecclesiæ Suessionicæ. Hæc diligentissimè investigata consenserunt suprascripti Episcopi & Chorepiscopi, Abbates, Presbyteri, & Diaconi; & pars Ecclesiæ Noviomensis, Clerici & laici; & pars Ecclesiæ Suessionicæ, similiter Clerici & laici; & uno animo unóque consensu confirmare decreverunt.* Synodo præter Metropolitanum octo interfuerunt Episcopi, Hildoaldus,

SYNODUS NOVIOMENSIS.

[a] Lib. 2 c. 18.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

ſive Hildoardus Epiſcopus Attrebatenſis & Cameracenſis, Ermeno ſive Herminius Silvanectenſis Epiſcopus, Jeſſe ſeu Jeſſæus Epiſcopus Ambianenſis, Ragimbertus Bellovacenſis Epiſcopus, Grimbaldus Epiſcopus Taruannenſis, Rotardus Sueſſionenſis Epiſcopus, Wendilmarus Epiſcopus Noviomenſis & Tornacenſis, Oſtroldus Epiſcopus Laudunenſis. Interfuerunt Chorepiſcopi duo, Waltarius & Spernus, quos Vulfarii Metropolitæ Remenſis & Jeſſæi Ambianenſis Epiſcopi Chorepiſcopos fuiſſe ſuſpicamur, quia Vulfarius & Jeſſæus ob negotia publica ſæpiùs diutiúſque quàm ceteri ſuis à Diœceſibus abfuerunt. Interfuerunt Abbates octo, Adalardus Abbas Corbeïenſis in Diœceſi Ambianenſi, Ericus Abbas Centulenſis in eadem Diœceſi, Hildericus Abbas Lobienſis in Diœceſi Cameracenſi, Nantarius Abbas Sitivenſis in Diœceſi Taruannenſi, Fulradus Abbas Sancti Quintini in Diœceſi Noviomenſi, Ebo qui poſteà Remenſis Archiepiſcopus fuit, Remigius & Sigbaldus.

LXXVI. Tunc prædictus Abbas Fulradus novam Sancti Quintini Baſilicam latiori ambitu conſtruebar. Hoc ipſo anno, quo Carolus Magnus obiit, opus cœptum Theodulfus Epiſcopus Aurelianenſis Auctor coævus his teſtatur Verſibus [a].

[a] Lib. 2. Carm. 7.

NOVA S. QUINTINI BASILICA CONSTRUITUR.

Cùm denis luſtris ternos minùs inclytus annos
Rex ageret Karolus ſceptra tenendo pia.
Rebus & humanis exemptus culmina Regni
Linqueret ingentis, Rex Ludovice, tibi.
Dátque octingentis Chriſti Incarnatio felix
Addere curriculis quatuor atque decem.
Condere cœpit opus hujus venerabilis aula
Abbas Fulradus nobilitate cluens.
Námque huic Hieronymus, Carolus pater extitit illi,
Qui propria ſpecimen gentis ad alta tulit.
Bella gerens pacémque tuens, qui culmina Regni
Ad prolem miſit auxiliante Deo.

LXXVII. Claudius Hemeræus in Auguſta Viromanduorum Illuſtrata negat ædificationem inchoatam eſſe anno Redemptoris octingenteſimo decimo-quarto, vúltque tum præſertim operas architectorum incaluiſſe. *Quàm rectè enim*, inquit, *Carolum appellaremus Monaſterii fundatorem, qui nondum inceptâ molitione fatis conceſſiſſet?* At Carolus à poſteris fundator dici potuit ob conceſſas opes, quibus ad opus poſteà conficiendum uſus eſt Fulradus. Fortè perhonorificum hunc titulum à Carolo Magno Pippini Regis filio non temerè transferes ad Carolum Calvum ſuperioris Caroli nepotem, qui cognomento Magnus æquè ac avus à pleriſque prædicatur, & memoratus videtur in necrologio, quod Hemeræus *ad 5. Non. Octob.* ſic allegat. *Eo die obiit Glorioſus Rex Carolus conſtructor hujus Eccleſiæ, qui dedit nobis Fontanas cum appenditiis, & plurima Eccleſiæ ornamenta.* Carolum Magnum Pippini filium, cujus obitum menſe Januario conſignavimus, menſe Octobri mortuum nemo dixit. Id autem omnes aſſerunt de Carolo Calvo, quamvis de die nonnihil apud

LXXVIII. eos controverſiæ ſuperſit. Prætereà Hemeræo non poſſumus aſſentiri, cùm Fulradum Abbatem San-Quintinienſem, qui Noviomenſi Concilio interfuit, eundem facit cum Fulrado Abbate San-Dionyſiano, qui vivere deſierat ante annos triginta.

ARCHIEP. MEDIOLAN.

Odelpertus Mediolanenſis Archiepiſcopus obiit hoc anno, quinto Kalendas Maii. Sepultus fuit in Ambroſiana Baſilica. Succeſſit in Archiepiſcopatum Anſelmus. Lege Ughellum [b]. Apud eundem Auctorem [c] Sebaſtianus hoc anno Papienſis Epiſcopus conſtituitur, floret & Sigualdus Spoletanus Epiſcopus. Item [d] moritur Petrus Epiſcopus Brixienſis, eíque ſuccedit Rampertus.

[b] Tom. 4. Ital. Sac.
[c] Tom. 1.
EPISCOPI PAPIENSES, SPOLETAN.
[d] Tom. 4.
BRIXIENS.

LXXIX. In Patavinorum Epiſcoporum Catalogo, quem Robertus in altera parte Appendicis ad Galliam Chriſtianam texuit, Luitardus Patavinus Epiſcopus

PATAVINI.

AN. CH. 814.
LUDOV. IMP. I.
BERN. R. I.

annos sedet quindecim, ab anno Redemptoris, ut interpretamur, septingentesimo nonagesimo-nono ad hunc usque annum quo Carolus Magnus obiit. Successit in Episcopatum Dominicus, Donesmundo [a] & Ughello [b] notus, ignotus Roberto.

LXXX. SPIRENSES.

In Provincia Moguntiacensi, Riculfus Metropolita Moguntinus & Freydo Spirensis Episcopus vitam hoc eodem anno clauserunt. Bruschius, Eisengreinius, Bucelinus, aliique quadriennem Freydonis Pontificatum hoc anno terminant, eique successorem tribuunt Benedictum qui sedit annos octo. Par de Riculfo non est Nomenclatorum consensus. Ejus mortem anno præcedenti consignant Bruschius & Demochares; hoc anno Sammarthani, hoc vel proximo Serarius indeterminatè, difficultatem fugiunt Robertus & Bucelinus. Opinio Bruschii stare non potest, quia Lullus Riculfi decessor obiit anno Christi septingentesimo octogesimo-tertio, vetusque Codex, quem Serarius libro quarto [c] rerum Moguntiacarum laudat, Riculfo tribuit annos in Pontificatu septem ac viginti. Ne verò vitam ejusdem Riculfi ad sequentem usque annum prorogemus, vetat Haistulphus successor, qui *bis senis annis* Ecclesiam Moguntiacensem gubernavit, &, ut Serarius [d] post diutinam dubitationem vacillationémque tandem affirmat, *mortuus est anno 826, v Kalendas Januarias.* Hoc igitur anno vivere desiit Riculfus Metropolita Moguntinus. Sepultus fuit in Cœnobio Sancti Albani, successorémque nactus est Haistulphum Abbatem anteà Weissenburgensem. Lege quæ Tomo superiore dicta sunt ad annum Christi septingentesimum nonagesimum octavum [e], quo Bernharius Weissenburgensis Abbas ad Episcopatum Wormaciensem promotus est, & Haistulphus Monasterii Weissenburgensis administrationem cum Abbatis titulo suscepit. Eâque permotus observatione lubenter assentire Bruschio & aliis, qui *Monachum Instituti Benedictini* statuunt Haistulphum, hic enim ex Monacho Weissenburgensi factus est Abbas illius loci, deinde Moguntiacensis Archiepiscopus. At eos, à quibus Fuldensis vel Monachus vel Abbas prædicatur, procul explode. Browerus in primo Fuldensium Antiquitatum libro [f], cùm studiosiùs inquirit, quinam ex Fuldensibus Abbatibus Archiepiscopi Pontificium in Sede Moguntina tenuerunt, Haistulphum sive Haistolfum in horum numero collocat. *Haistolfus*, inquit, *seculo Christi inchoante octavo sub* DCCCXIII *in Moguntinam Sedem ex Fuldensi provectus*, &c. Octavi seculi loco nonum & anni DCCCXIII loco annus DCCCXIV rectiùs scriberentur. At hæc missa facimus, festinanter enim pergimus ad alia, quæ majoris sunt momenti. Browerus sibi non constat. Nam quarto earumdem Antiquitatum libro, cùm seriem Abbatum Fuldensium texit, inter eos Haistulpho locum non præbet. Anno Christi septingentesimo septuagesimo-nono Baugolphum Sturmioni subrogat. Anno pòst vicesimo-tertio, sive anno Redemptoris octingentesimo secundo, textum hunc ex Annalibus Fuldensibus allegat de Baugolpho exauctorato & Ratgario suffecto. DCCCII. *Baugolfus Abbas Fuldensis Cœnobii, relictâ quam habuit potestate, Ratgarium successorem accepit.* Addit Ratgarium annis præfuisse quindecim, idque scribit auctoritate fretus eorumdem Annalium, in quibus ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum hæc leguntur. DCCCXVII. *Ratgarius Abbas Fuldensis Cœnobii accusatus à fratribus & convictus deponitur.* In hac Abbatum Fuldensium Nomenclatura nullus occurrit Haistulphus. Hæc ratio nonnullos impulit, ut Haistulphum non Abbatem Fuldensem sed Monachum illius loci dicerent. At Rabanus hanc quoque destruit opinionem in epistola, quâ libros de Institutione Clericorum eidem Haistulpho Moguntiacensi tunc Archiepiscopo dicat, nullam enim in ea mentionem Fuldæ facit, quam certè non debuit oblivisci, si Haistulphus Monasterii Fuldensis alumnus quondam fuit. Factus est igitur Haistulphus Moguntiacensis Archiepiscopus ex Abbate Weissenburgensi, quis autem ei successerit in Præfecturam Monasterii, manet inquirendum.

ARCHIEP. MOGUNTINI.

[a] Hist. Mant. p. 2.
[b] Tom. 5.
[c] In Archiep. 3.
[d] Lib. 4. in Archiep. 4.
[e] Num. 53.
[f] Cap. 17.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. I. BERN. R. I.

ABBATES WEISSENBURGENSES.

Catalogus Abbatum Weissenburgensium, ut sæpè questi sumus, multùm mendosus est atque interturbatus, cùm apud Bruschium, tum apud Bucelinum. Utrique tamen notus est Odgerus sive Odogarius vel Otgarius Abbas Weissenburgensis, cui posteà delatæ sunt Infulæ Moguntiacenses. In Albo Castro seu Weissenburgo decimus-quartus Abbas sic à Bruschio commendatur, *14. Odgerus vel Odogarius Abbas & Episcopus Moguntinus anno 844;* decimus-tertius sic à Bucelino, *13. Odgerus sive Odogarius, inde ad Archiepiscopalem Moguntiæ Cathedram extractus.* Bucelinus Bruschio clarior est, & distinctiùs notat Odogarium ex Abbate Weissenburgensi constitutum fuisse Metropolitam Moguntiacensem. Porrò, cùm Odogarius sive Otgarius Haistulpho, quem Ecclesiæ Moguntiacensi duodecim duntaxat annis præfuisse constat, in Archiepiscopatum proximè successerit, non alius quærendus videtur qui munus Abbatiale post eundem Haistulphum gesserit in Cœnobio Weissenburgensi, donec ad Sedem assumeretur Archiepiscopalem. Quis Abbas Weissenburgensis post Odogarium fuerit, investigabimus suo loco. Satis est hîc errorem indicasse Bruschianum, qui Odogarium simul & Abbatem Weissenburgensem & Metropolitam Moguntinum agnoscit *anno 844.* Illo enim anno Archiepiscopus quidem Moguntiacensis erat, & Archiepiscopatûs administrati duodevicesimum jam annum numerabat Odogarius; at, ex quo Dignitatem Archiepiscopalem susceperat, abdicarat Abbatialem.

LXXXI.

AMALARIUS ARCHIEP. TREVIRENSIS OBIT.

Amalharius Trevirensis Archiepiscopus, quem sub initium hujus anni reversum ex Oriente diximus, hoc eodem anno mortuus videtur. De illius Legatione & obitu Philippus Labbeus ita scribit in Dissertatione de Scriptoribus Ecclesiasticis. *Eâ Legatione perfunctus Amalarius obiit anno 814, ut Annales Francici testantur, & in Sede Trevirensi nactus est Hetti successorem.* Joannes Masenius Labbeum sequitur in Annotatione decima-sexta ad Annales Trevirenses Christophori Broweri laudátque probatissimos *Annales Trevirorum, quos ante annos trecentos Balduinus Archiepiscopus ex Archivo principali magnâ curâ colligi jussit.* In his Annalibus Hetti moritur *post XXXVII annos sui Sacerdotii, anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo quinquagesimo.* Annos Pontificatûs interpretare triginta-septem incompletos, Amalharius enim non obiit ante hunc annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum. Browerus, quia duos Amalarios, unum Archiepiscopum Trevirensem, alterum Auctorem librorum de Ecclesiastico Officio, simul confundit, Amalharii Trevirensis Archiepiscopi mortem in annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-secundum perperam rejicit. Ut illum multò citiùs mortuum ostendamus, præter ea quæ jam protulimus, alia suis locis argumenta producemus ex Actis proximi successoris. Qui Præsulatum longè diuturniorem quàm oportet Amalhario tribuunt, eum tribus usum Chorepiscopis volunt, Adalmato, Herilando, & Thegano. Cùm autem annum Ludovici Imperatoris primum, Redemptoris octingentesimum decimum-quartum non excesserit, de Gestis verò Ludovici scripserit Theganus anno ejusdem Augusti vicesimo-tertio, Redemptoris octingentesimo tricesimo-sexto, prædictos tres Chorepiscopos operam duobus Archiepiscopis præstitisse credimus, Adalmatum Amalhario, Hettio Herilandum & Theganum, cujus hæc postrema sunt verba in opere prælaudato. *Iste est annus XXIII Regni Domini Lodewici Piissimi Imperatoris, quem conservare & protegere diu in hoc seculo feliciter commorantem, & post hæc discurrentia tempora perducere dignetur ad societatem omnium Sanctorum ejus, ille qui est Deus benedictus in secula. Amen.*

LXXXII.

QUIBUS REBUS INCLARUIT.

Tria hæc de Amalhario Trevirensi Archiepiscopo constantissimè possunt asseri; quòd Transalbianam Saxoniam erudierit, quòd Auctor sit libelli Alcuino suppositi *de cæremoniis Baptismi;* quódque Legatus in Orientem à Carolo Augusto pro pace confirmanda directus fuerit. Cetera, quæ circumferuntur, sunt commentitia. In Annalibus Trevirorum à Joanne Masenio

laudatis, Amalarius dicitur *Cardinalis Romanus.* Id commenti profectum est ex fictitiis Liudgeri Mimigardevordensis Episcopi literis de canonizatione Sancti Swiberti, quas apud Surium [a] post vitam ejusdem Sancti Swiberti reperies. Ista enim ibi leguntur. *Facta sunt hæc pridie Nonas Septembris, præsentibus ibidem, Victoriosissimo Carolo sempérque Augusto Romanorum Imperatore & Francorum Rege, venerabilibúsque Patribus Cardinalibus & Archiepiscopis, Bernardo Ostiensi, & Fortunato Trevirorum, Theodoro Sabinensium, Nicolao Tituli Sanctæ Crucis in Hierusalem, Eustochio Sanctæ Praxedis, Bonifacio Tituli Sanctorum Marcellini & Petri, Presbyteris Cardinalibus; Gerbaldo Leodiensi, Valquino Normensium Episcopis; & præsertim Felice Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, cujus industriâ & piâ instantiâ Sanctus Leo Werdam navigavit, & Sanctum Swibertum in Divos retulit, cum multis aliis Prælatis & Proceribus.* Literas illas jam refutavimus [b], speciatimque Fortunatum sive Amalarium cognomento Fortunatum, qui post Wazzonem Archiepiscopus Trevirorum fuit, observavimus in Trevirensi Cathedra nondum sedisse, quando Leo Romanus Pontifex ad Carolum Augustum ex Italia venit. Amalharii Trevirensis Archiepiscopi nomine cusi sunt sæpiùs quatuor libri *de Ecclesiastico Officio* necnon liber *de Ordine Antiphonarii.* Sed Auctor utriusque operis calamo manum admovit, Amalario Trevirorum Archiepiscopo jam mortuo. Dedicatoriam Epistolam ad Ludovicum Imperatorem, quam libris de Ecclesiastico Officio præfixit, faustis clausit acclamationibus, inter quas hæc invenitur: *Judith Orthodoxæ, Nobilissimæ atque Prudentissimæ Augustæ salus per multos annos;* Judith autem, ut Annalista Laureshamensis docet, Ludovico nupsit anno Redemptoris octingentesimo decimo-nono, illóque anno Trevirorum Archiepiscopus erat Hettius, ut ex prædictis liquet, atque etiam ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum fusiùs ac clariùs exponetur. Et in Prologo libri de Ordine Antiphonarii, Auctor ait missum se *Romam à Sancto & Christianissimo Imperatore Hludovico ad Sanctum & Reverendissimum Papam Gregorium*, id est, ad Gregorium Papam Quartum, qui longè post Amalarii Trevirensis Archiepiscopi mortem sedere cœpit, anno videlicet Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo, ut idem Annalista Laureshamensis testatur.

[a] D. 1 Mart.

[b] Ad an. 805. nn. 2. & seqq.

LXXXIII. SUCCEDIT HETTIUS.

In Annalibus Trevirorum à Masenio allegatis hæc de successore Amalharii subjiciuntur, *Post Fortunatum Trebirorum*, id est, post Amalharium, cognomento Fortunatum, Trevirorum Archiepiscopum, *Hetti præfuit Abbas Mediolacensis.* Fuit igitur Hetti sive Hettius Mediolacensis Abbas annis decem, priusquàm ad Archiepiscopales Infulas assumeretur. Quis autem ei successerit in Abbatiale munus, antiqua non produnt monumenta.

LXXXIV. EPISCOPI VENETENSES.

In Armorica Sancta Isaac Venetensis Episcopus sub hujus anni finem moritur, eique datur successor Wihelokus. At inter utrumque Sammarthani rectè reponunt Kermaricum ex membrana Monasterii Rotonensis ab Andrea Duchesnio sic publicata [c]. *Covoionus*, seu Covoius aut Convoion, *ex Cambliciaco * vico origine clarâ editus, ob facundiæ affluentiam & castitatis prærogativam, Venetensis Diaconi arcem exhortante Kermarico ejusdem urbis Pontifice meruit ascendere*, id est, Archidiaconatum Venetensem gerere meruit. Eo tempore, quo Kermaricus Episcopatum suscepit, tricesimum ætatis annum pene attigerat, obiit enim octogenarius, vixitque ad annum usque Redemptoris octingentesimum sexagesimum-septimum. Per gradus Ecclesiasticos ab eodem Kermarico promotus est ad Presbyteratum, ut in illius vita scriptum reperitur.

[c] Tom. 2. Collect. Hist. Franc.

* Cambsac.

COVOIONUS ARCHIDIACONUS.

LXXXV. ABBATES BLANDINIENSES.

In Abbatum Blandiniensium Catalogo, quem Sanderus in Auctario ad Tomum primum Flandriæ Illustratæ texuit, Gero alodium suum aliáque nonnulla Monasterio Blandiniensi dat hoc anno sub Folrado Abbate. Sed idem Folradus Abbas perperam Privilegium à Nicolao Papa dicitur obtinuisse temporibus Caroli Magni, nam Nicolaus Primus Papa Pontificatum

AN. CH. 814.

multò serius obtinere cœpit. Agemus iterum de Folrado ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quintum.

FABARIENSES. MURBACHIENS.

LXXXVI. Apud Bucelinum in Chronologia Rhætiæ moritur hoc anno Guerdo Fabariensis Abbas, eique succedit in administrationem Monasterii Gebenus. Apud eundem Auctorem in Monasteriologia Imperii Germanici claret hoc anno Guntramus Abbas Murbachiensis, qui Leoni Tertio Papæ & Ludovico Pio Augusto gratissimus fuit.

LXXXVII. Adelhardus Abbas Corbeïensis, postquàm ea peregit, quæ anno superiore ex libello de constructione novæ Corbeïæ inscripto commemoravimus, relictâ Bernardi Regis aulâ *perrexit Romam non solùm orationis causâ sed etiam ut cum venerabili viro Leone Papa conferret de necessitate Regia & plebis. Ubi cùm moraretur, atque simul de profectu adolescentis gauderent, subitò venit nuncius pennigero volatu, afferens epistolam luctuosam nimis de morte Karoli Imperatoris. Quâ perlectâ, mœstus nimis Venerabilis Pater illo de loco abscessit, statímque ad proprium Monasterium perrexit.* At paulò pòst hoc eodem anno, Ludovici Augusti primo, pulsus est in exilium, nam teste Paschasio Ratberto *per septennium* exulavit, suóque Monasterio restitutus est anno Redemptoris, ut Annalista Laureshamensis asserit, octingentesimo vicesimo-primo. Bernhardo Caroli Magni patruo quinque liberi fuerunt, tres mares Adelhardus, Wala, Bernarius; fœminæ duæ, Gundrada & Theodrada. Quanta illi apud Carolum in existimatione fuerint, docet Paschasius Radbertus. *Erant*, inquit, *quinque unius viri semine propagati, quorum trium Imperator Augustus familiari usus consilio, unà secum fundabili quadraturâ Francorum Imperium satis admodum dispositum regebat Reipublica augmentatum.* Adelhardus Abbas erat Corbeïensis, Wala clarissimus inter laicos, Bernarius Corbeïensis Monachus. Gundrada sororum natu major vitam agebat in aula Regia, Theodrada natu minor Suessionensis erat Abbatissa. *Factum est* autem, *cùm Imperator Carolus diem vitæ fecisset extremum, & Ludovicus proles ejus Augustus successisset in Regnum, ut diaboli agente invidiâ, in eo*, id est in Adelhardo Abbate, *veritas pravorum rursus solitis agitaretur insidiis.* In hac periodo prælaudatus Auctor solius meminit Adelhardi, quia vitam illius scribebat, inferiùs verò non dissimulavit Walam etiam & Bernarium exulasse cum Gundrada, solámque Theodradam in Suessionensi Monasterio, cui præerat Abbatissa, relictam fuisse. Nihil timendum erat à pissima familia. Ludovico tamen absenti suspectam Walæ potentiam quidam malevoli reddiderunt post Caroli patris obitum. Id Astronomus in ipsius Ludovici vita testatum reliquit, cur enim Ludovicus ex Aquitania voluerit Aquisgranum cum numeroso comitatu statim proficisci, rationem hanc attulit. *Timebatur quammaximè Wala, summi apud Carolum Imperatorem habitus loci, ne fortè aliquid sinistri contra Imperatorem moliretur.* Longè alium se præstitit Wala, teste enim eodem Astronomo *citissimè ad eum venit, & humillimâ subjectione se ejus nutui, secundùm consuetudinem Francorum, commendans subdidit.* Quin & ceteris Optimatibus, ut idem facerent, exemplo fuit. *Post cujus ad Imperatorem adventum*, inquit idem Auctor, *æmulati eum omnes Francorum Proceres, certatim gregatímque ei obviam ire certabant.* Actus tamen est in exilium Wala cum fratribus Adelhardo & Bernario ac sorore Gundrada. De singulis quid Paschasius Radbertus Corbeïensis tunc Monachus in Adelhardi vita scripserit, per ordinem accipe.

EXULAT ADELHARDUS ABB. CORBEIENSIS;

LXXXVIII. Adelhardus *erat major natu, ætate ac gratiâ Domino consecratus, maturior consilia, eximior omnibus sanctitate. Sapientiâ probus mittitur, quasi unus ex ignobilibus, ad Heri Insulam. Missus verò illuc omni humano privatus honore, sed cælesti interim undique vallo fulcitur.* In Hero Insula constructum fuit à Sancto Philiberto Monasterium, quod à Saracenis eversum & instauratum à Carolo Magno contendit Petrus Franciscus Chiffletius in Historia Trenorciensi *. De illius Cœnobii conditu actum Tomo tertio [a]. Philibertus Abbas Gem-

* de Tournus.

[a] Ad an. 674. n. 6.

meticensis è suo Monasterio pulsus Ansoaldum Pictaviensem Episcopum adiit, ejúsque opibus anno Christi sexcentesimo septuagesimo-quarto Cœnobium erexit in Hero Insula, ibique post varia itinera, de quibus Tomo quarto locuti sumus, in Domino feliciter obdormivit. De successoribus ad tempora usque Ludovici Pii Augusti nihil occurrit. Octavo seculo Saraceni sæpiùs in Franciam irruperunt. Herense Monasterium ab illis anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo dirutum putat Chiffletius. Hæc clades, si contigit, in alium annum conjici non debet. At Aquitanici maris Insulas à Saracenis occupatas non legimus. Levia sunt argumenta, quæ cùm ex vetere Charta tum ex Ademari Chronico proferuntur, ut Carolus Magnus Herensis Monasterii restaurator habeatur. Ademarus sic habet. *Normanni anno sequenti*, id est, anno Redemptoris octingentesimo tricesimo, *cùm timerent Saxoniam intrare, reflexis navibus ad mare Aquitanicum appellunt, & Herio Insulam incendunt mense Junio, & destituta est à generali Monachorum habitatione. Ibi fecerat Dominus Imperator Carolus Monasterium Sancti Philiberti.* Scripsit Ademarus undecimo seculo, procul abfuit ab ætate Caroli Magni, de quo perperàm asseruit, quòd in Herio Insula Monasterium Sancti Philiberti fecerit. Hoc enim Cœnobium erectum est, longè antequàm Carolus Magnus nasceretur, à quo factum dici non potest, sed aut instauratum ut Chiffletius opinatur, aut auctum ac locupletatum ut existimamus quia priùs in ruinis fuisse non constat. Certè nullam eversionis mentionem egit Carolus in Charta, per quam Herensibus Monachis decimo-sexto Kalendas Junias, anno Imperii sui primo, Indictione nonâ concessit, ut illorum Advocato, quoties de tuendis Monasterii rebus ageretur, accessus ad omnia Regni Tribunalia Comináque pateret. Adde illam Caroli Chartam non esse Magni sed Calvi qui Magnum avum habuit. Uterque quidem Carolus primum annum Imperii sui per mensem Maium cum Indictione nona conjunxit, quia per mensem Maium Indictio nona cum annis noni seculi primo & septuagesimo-sexto convenit, quorum ille primus annus Caroli Magni Imperatoris, hic primus annus Caroli Calvi Imperatoris fuit. Sed in eadem Charta sunt alii Characteres, qui Carolum Calvum designant, Magnum nequaquam. Subscriptio talis est. *Ego Auducher Notarius ad vicem Gozleni recognovi & subscripsi. Datum* XVI *Kalendas Junii, Indictione* VIIII, *anno* XXXVI *Regni Domni Karoli Imperatoris in Francia, & Imperii ejus anno primo.* Auducher sive Auduchar vel Audachar Notarius ad Gozleni seu Gausleni vel Gauzleni vicem Diplomata non Caroli Magni sed Caroli Calvi recognovit. Exemplum habet Philippus Labbeus in elogio Caroli Calvi, sic. *Audachar Notarius ad vicem Gausleni r. Data Kalend. Augusti, Indictione* X. *anno* XXXVIII *Regni D. Karoli Imp. in Francia, & in successione Lotharii* VIII, *& Imperii* II. *Actum Monasteriolo.* Id est, Kalendis Augusti, Indictione decimâ, anno Redemptoris octingentesimo septuagesimo-septimo, Caroli Calvi Imperatoris anno secundo, post Ludovicum patrem regnantis anno tricesimo-octavo jam inchoato, post occupatum Lotharii Regnum anno octavo. Character, qui sumitur à successione Lotharii, nullomodo referri potest ad Carolum Magnum, cujus ætate nullus in Francia Rex fuit, qui Lotharius appellaretur, sed ad Carolum Calvum, qui statim ac Lotharium Regem nepotem suum ex fratre mortuum rescivit, ejus Regnum invasit exeunte anno Redemptoris octingentesimo sexagesimo-nono. Apud Labbeum in encomio Caroli Calvi jam laudato multa commemorantur Diplomata, quibus varii Notarii, Hildeboldus, Gammo, Audachar, Adalagarius, & Hebroardus, ad vicem Gosleni seu Gauzleni vel Gausleni subscribunt sub eodem Carolo Calvo cùm Rege tum Imperatore. Ergo Charta, quam Auducher sive Audachar ad vicem Gosleni mense Maio, anno Caroli Imperatoris primo, Indictione nonâ recognovit, in annum primum Caroli Calvi Imperatoris, id est, in annum Redemptoris octingente-

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

simum septuagesimum-sextum rejici debet. Prætereà in eadem Charta qui ponitur annus tricesimus-sextus Regni Carolini in Francia, non potest intelligi de Carolo Magno, cujus annus à Pippini patris obitu tricesimus-sextus per mensem Maium nec cum anno Imperii primo nec cum Indictione nona convenit, sed cum anno Imperii quarto & Indictione duodecima, quibus illigatur annus Redemptoris octingentesimus quartus. At in Carolo Calvo, qui post patrem in Francia mense Junio anno Redemptoris octingentesimo quadragesimo regnare cœpit, & exeunte anno Redemptoris octingentesimo septuagesimo-quinto coronatus est Imperator, annus Regni in Francia tricesimus-sextus per mensem Maium cum anno Imperii primo & Indictione nona, sive cum anno Redemptoris octingentesimo septuagesimo-sexto rectè comparatur. Ut avum & nepotem æquivocos distinguamus, diversis hic utimur agnominibus Magni & Calvi, quamvis utrique Carolo agnomen Magni sciamus attributum, avo quidem usitatissimè, nepoti verò rariùs. Cùm autem avum vel in hoc loco vel in aliis Magnum agnominamus, cave ne putes illi, dum viveret, agnomen Magni jam inditum fuisse. Joannes Mabillonus Tomo secundo veterum Analectorum in observationibus ad opera Smaragdi, prævalido probat argumento, nec Carolo, de quo loquimur, agnomen Magni, nec ejusdem Caroli filio Ludovico agnomen Pii, quamdiu hi vixerunt, datum esse. Smaragdus Abbas, qui Monasterio Sancti Michaelis in pago Virodunensi præesse cœpit regnante Carolo, vitámque clausit Ludovico tunc Augusto, Commentarium edidit in Donatum Carolo jam Imperatore. Capite operis vicesimo-primo, de quatuor nominum speciebus ita scripsit. *Ergo, si places, sic ista quatuor propriorum nominum species jam hodie apud nos teneantur, ut dicamus pranomen, IMPERATOR, & sit illi proprium dignitatis, quod nulli alio in suo convenit Regno; dicamus, KAROLUS, & sit illi proprium quod accepit in Baptismo; dicamus, FRANCUS, & sit illi appellativum in genere suo; dicamus, PRUDENS, & sit agnomen appellativum accidens ei extrinsecus.* Mabillonus duos Corbeiensis Bibliothecæ Codices consuluit, numeris consignatos quingentesimo vicesimo-quarto & quingentesimo vicesimo-quinto. Ex posteriori Codice descripsit textum quem proximè citavimus, observavitque exemplum in priori Codice, qui Ludovico tunc Imperatore scriptus est, à Librario traductum esse ad eundem Ludovicum hoc modo. *Dicamus pranomen, IMPERATOR, & sit illi proprium dignitatis, quod nulli alio in suo convenit Regno; dicamus, CHLOVWICUS, & sit illi proprium quod accepit in Baptismo; dicamus, FRANCUS, & sit illi appellativum in genere suo; dicamus, PRUDENS, & sit illi agnomen appellativum accidens ei extrinsecus.* Deinde ex hac lectionis varietate collegit, *neque Carolo superstiti agnomen tribui solitum Magno, neque Ludovico cognomen Pio.* Visa sunt hæc nobis haud omittenda. Redeamus ad Adelhardum Abbatem, quem hoc anno Ludovicus Imperator, ut suprà dictum est, in exilium misit. Arnulfus Abbas erat Herensis Monasterii, cùm Adelhardus illuc ablegatus est. Qualem hic ibi vitam duxerit, quantis virtutibus enituerit, ostendit Paschasius Radbertus in ejus vita. Corbeienses interim Abbatem elegerunt alterum Adelhardum, virum quoque sanctissimum, quocum prior Anachoreticam vitam ducere statuerat, ideóque ambo simul Beneventum usque profecti quondam fuerant, ut habet libellus inscriptus de constructione novæ Corbeiæ.

LXXXIX. Ejus quoque frater, Wala,

Exulavit etiam Adelhardi frater Wala, de quo sic Paschasius Radbertus. *Wala virorum clarissimus, qui ei,* nempe Adelhardo fratri, *successit postrà Monachorum pater eximius, tunc temporis,* cùm videlicet Adelhardo irrogatum est exilium, *primus inter primos, & cunctis amabilior unus; nimiâ familiaritate Regi inhærens, & maximâ Præfectura dignitate subvectus; in Senatu clarior cunctis, in militia verò, prudenti animo fortior universis. Quem tanta laus sequebatur in omni vita negotio, ut longè plùs censeretur amore posse, quàm omnium*

fastus,

fastus, & tyrannis reliquorum. Erat enim justitiæ custos, & decus honestatis, oppressorum quoque justus oppressor. Hisce virtutibus ceterorum invidiam Procerum in se suámque familiam concitavit, ut insinuatum suprà. Spoliatus igitur honoribus, & ex aula pulsus, adiit Corbeiam, ibique Monachum induit, ac toti Congregationi, quæ deflebat absentiam Abbatis Adelhardi, non exiguo fuit solatio. Paulò pòst enim hæc in eadem Adelhardi vita subjiciuntur. *Corbeia tunc multorum quoque ore jamdiu laudata, mærens ac flens, cùm de tanto viduata Patrono lugeret, in consolationem sui meruit suscipere Walam clarissimum virum inter reliquos quos habebat nobiles velut tyronem Christi, quem postea post decessum fratris vice Christi gaudens sibi exultat Patrem habere. O providentia Dei & parati oculi discurrere in omnem terram, attingens à fine usque ad finem fortiter, dispanénsque omnia suaviter, quàm incomprehensibilia sunt opera & judicia tua universa! qui cæcitate humanâ uteris inæstimabili lucis consilio, flagellas enim ad tempus filios, quos coronare disponis. Inde igitur est, mi Pater Omnipotens, quòd Bernarius noster Lirinum remittitur: Wala verò tuus in Corbeia, ut dixi, tyro recipitur. Qui deponens militiæ cingulum, ut te totum veste sanctitatis indueret, arripuit primùm tyrocinia paradisi, ut consummares in se mensuram Christi.* In libello de constructione novæ Corbeiæ, novus Abbas veteris Corbeïæ, cui nomen etiam Adelhardus, hunc Walam familiarissimum habuisse legitur.

AN. CH. 814.
LUDOV. IMP. I.
BERN. R. I.

Bernarius trium fratrum natu minimus in exilium quoque missus est. Ut Adelhardo & Walâ fratribus, sic & Gundradâ sorore junior erat. Nam Paschasius Radbertus, postquàm de Adelhardo, Wala & Gundrada locutus est, sermonem ad Bernarium Monachum Corbeiensem & Theodradam Suessionensem Abbatissam sic convertit. *Reliqui verò duo videlicet Bernarius noster, & Theodrada soror ejus Deo devota, quæ jam reddito fructu nuptiarum secundum castimoniæ gradum arripuerat, ad pedes Jesu cum Maria domi sedebant; illa quidem Suessione Sanctimonialium regens vitam, iste verà Christi discipulatûs nobiscum habens formam; utrique tamen ad unum bravium supernæ vocationis currere festinabant.* Paschasius Radbertus, qui Corbeiensis Monachus erat, cùm Bernarium Christi discipulatûs formam secum habuisse scripsit, eundem Bernarium Monachum quoque Corbeiensem fuisse significavit. Deinde illius exilium sic perstrinxit. *Bernarius noster Lirinum remittitur.* Eodem igitur tempore, quo Corbeiensis Abbas Adelhardus in Herense Monasterium & Wala è Regio Comitatu in Cœnobium Corbeïense retrusi sunt, Bernarius Corbeiensis Monachus illorum frater è Corbeiensi Monasterio relegatus est ad Lerinense, cui tunc præerat vel Leotmundus Abbas de quo plura inferiùs, vel Leotmundi decessor cujus nomen ignoratur. XC.

ET BERNARIUS.

Tribus prædictis fratribus duæ sorores erant, Gundrada & Theodrada. Illa, ut ex eodem Auctore liquet, in exilium quoque acta est. Adelhardo & Walæ *inhærebat ex latere soror, nomine Gundrada, sexu dispar, sed virtutibus procul dubio compar, fratribus assiduitate præsens; siquidem virgo familiarior Regi, nobilium nobilissima, quæ inter Venereos Palatii ardores & juvenum venustates, etiam inter mulcentia deliciarum, & inter omnia libidinis blandimenta, sola meruit, ut credimus, reportare pudicitiæ palmam, & potuit, ut dicitur, carnis spurcitias illæso calle transire. Pudicitiæ, inquam, sceptra secum tenuit, quia prorsus sibi locupletius fore credidit integritatem servasse carnis, quàm roseos castitatum flores violare. Est autem pudicitia virtus, quâ feliciter, ut probatur, coronari meruit, velut Tertullianus facundissimus ait, flos morum, honor corporum, decor sexuum, integritas sanguinis, fides generis, fundamentum sanctitatis, præjudicium omnis bonæ mentis; ac deinde; quanquam rara, inquit, nec facilè perfecta, vixque perpetua. Hujuscemodi igitur Christi famula inter omnia castitatis discrimina delegit expetere campum certaminis, & meruit triumphum victrix obtinere pudoris.* Et inferiùs. *Porrò præfata Gundrada ad Sanctam Radegundem quondam Reginam mittitur, idcircò ut cui communicaverat ex parte florens inter* XCI.

AC SOROR GUNDRADA.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. 1. BERN. R. 1.

Palatii diſcrimina, imitaretur virtutum ejus inſignia, & cum ea die noctúque Deum exorans, de ſe ſuiſque interim conſolationem obſecrando reciperet. Pictavium igitur ablegata eſt Gundrada, ſive ad Sanctam Radegundem, id eſt, ad puellare Monaſterium, quod olim Sancta Radegundis Clotarii Primi Regis uxor in civitate Pictavienſi conſtruxerat.

XCII. THEODRADA MANET IN SUO MON.

Theodrada Sueſſionenſis Abbatiſſa, tot exulum ſoror, *Deo devota, quæ jam reddito fructu nuptiarum ſecundum caſtimoniæ gradum arripuerat*, in ſuo manſit Monaſterio, *Quaſi innocens*, ait Paſchaſius Radbertus, *ſub ſancta profeſſione Sueſſione relinquitur.* Ejus fratres ac ſoror haud nocentiores, quorum exilium invidia non culpa procuravit.

XCIII. ROMANI PARANT INSIDIAS LEONI PP.

Exeunte hoc anno paratæ ſunt iterum Romæ contra Leonem Papam inſidiæ. *Carolo*, inquir Sigonius [a], *ex humanis rebus ſubſtracto, cujus metu omnis facilè in officio continebatur Italia, Principes Romani rurſus conjurationem Leonis Pontificis interimendi fecerunt, quâ per indicem ad Leonem delatâ, omnes digni ultimo ſupplicio judicati ſunt.* Quid ſecutum ſit, exponemus anno proximo, cujus initio totum illud negotium in notitiam Ludovico Imperatori venit, cùm degeret Aquiſgrani, nec adhuc in Saxoniam profectus eſſet.

[a] Lib. 4. de Regno Ital.

XCIV. LEIDRADUS DIMISSO ARCHIEPISCOPATU LUGDUNENSI FIT MONACHUS.

Ad hunc quoque annum pertinent, quæ de Leidrado & Agobardo Lugdunenſibus Archiepiſcopis ab Adone poſt obitum Caroli Magni proximè commemorantur. *Imperator Carolus, vir in omni diſpoſitione Imperii ſtrenuus, Aquiſgrani moritur & ſepelitur. Bernardus Viennenſis Epiſcopus erat, & Leidradus Lugdunenſis, qui initio Imperii Ludovici Imperatoris, Sueſſionis Monaſterii locum petiit, & in loco ejus Agobardus ejuſdem Eccleſiæ Chorepiſcopus, conſentiente Imperatore & universâ Gallorum Epiſcoporum Synodo, Epiſcopus ſubſtitutus eſt. Quod quidam defendere volentes, dixerunt eundem Venerabilem Agobardum à tribus Epiſcopis in Sede Lugdunenſi jubente Leidrado fuiſſe ordinatum. Sed canonica auctoritas eſt, in una civitate duos Epiſcopos non eſſe, nec vivente Epiſcopo ſucceſſorem ſibi debere eligere. Ac idcircò ullâ quacumque causâ Regulæ Eccleſiæ præteriri in tanto ordine fixæ non debent.*

SUCCEDIT AGOBARDUS.

Per univerſam Gallorum Epiſcoporum Synodum, cujus hîc Ado meminit, Epiſcopos intellige Galliarum, qui præſentes apud Aquiſgranum hoc anno generali Francorum interfuerunt Conventui de quo ſuprà [b]. Leidradus igitur hoc anno Lugdunenſem Archiepiſcopatum abdicavit, & Sueſſione Monaſticam vitam in Sancti Medardi Monaſterio profiteri cœpit. Agobardus autem in Archiepiſcopatum ſucceſſit ex Chorepiſcopo factus Archiepiſcopus. Fruſtrà ſe torquet Severtius, ut Adonis textum opinionémque tueatur. Numquam una civitas duos ſimul Epiſcopos contra Canones habere dicta eſt, cùm quis Epiſcopus ordinatus eſt deceſſore Monaſticen amplexo. Quapropter Leidrado, qui Lugdunenſi Archiepiſcopatu ſponte dimiſſo Monachum induit, Agobardus legitimè ſubrogatus eſt. Similia magno numero ſuperiùs occurrerunt nec inferiùs deerunt exempla. Quot annos Leidradus in Monaſterio vixerit, manet incompertum, obiit quinto Kalendas Januarias, ut notat Severtius ex Obituum libro [c] Lugdunenſis Eccleſiæ.

[b] Hoc an. n. 19.

[c] Fol. 263.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

ANNUS			
CHRISTI		815.	
LUDOVICI	IMP.	2.	
	REG.	35.	10.
BERNARDI	REG.	2.	
LOTHARII	REG.	1.	
PIPPINI III.	REG.	1.	
INDICTIO		8.	

LUDOVICUS Imperator ipsis Kalendis Januarii, quæ principium anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto fecerunt, singularem testatus est pietatem erga plerosque Christianos Hispaniarum, qui solum lubentissimè verterant, seque receperant in Franciam, ne diutiùs acerbissimo Saracenorum jugo premerentur. In illius rei fidem ex Archivis Ecclesiæ Narbonensis à Petro Pithœo publicatum est Diploma, quod posteà Cæsar Baronius in Annalibus Ecclesiasticis, Andreas Duchesnius in Collectione coætaneorum Auctorum, Stephanus Baluzius in Tomo primo Capitularium recudi fecerunt. I. LUDOVICUS AUG. EMITTIT DIPLOMATA,

In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris, præsentibus scilicet & futuris, in partibus Aquitaniæ, Septimaniæ, Provinciæ & Hispaniæ consistentibus. Sicut nullius vestrûm notitiam effugisse putamus, qualiter aliqui homines propter iniquam oppressionem & crudelissimum jugum, quod eorum cervicibus inimicissima Christianitati gens Sarracenorum imposuit, relictis propriis habitationibus & facultatibus, quæ ad eos hæreditario jure pertinebant, de partibus Hispaniæ ad nos confugerunt, & in Septimania, atque in ea portione Hispaniæ, quæ à nostris Marchionibus in solitudinem redacta fuit, sese, ad habitandum contulerunt, & à Sarracenorum potestate se subtrahentes, nostro dominio liberâ & promptâ voluntate se subdiderunt; ita ad omnium hominum notitiam pervenire volumus, quòd eosdem homines sub protectione & defensione nostra receptos in libertate conservare decrevimus, eo videlicet modo, ut sicut ceteri liberi homines cum Comite suo in exercitum pergant, & in Marcha nostra, juxta rationabilem ejusdem Comitis ordinationem atque admonitionem, explorationes & excubias, quod usitato vocabulo wactas dicunt, facere non negligant, & Missis nostris aut filii nostri, quos pro rerum opportunitate illas in partes miserimus, aut Legatis, qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint, paratas faciant, & ad subvectionem eorum veredas donent. Alius verò census ab eis neque à Comite neque à Junioribus & Ministerialibus ejus exigatur. Ipsi verò pro majoribus caussis, sicut sunt homicidia, raptus, incendia, deprædationes, membrorum amputationes; furta, latrocinia, alienarum rerum invasiones, & undecunque à vicino suo aut criminaliter aut civiliter fuerint accusati, & ad Placitum venire jussi, ad Comitis sui mallum omnimodis venire non recusent. Ceteras verò minores causas more suo, sicut hactenus fecisse noscuntur, inter se mutuò definire non probibeantur. Et, si quispiam eorum in partem, quam ille ad habitandum sibi occupaverat, alios II. PRO HISPANIS CHRISTIANIS IN FRANCIAM CONFUGIENTIBUS.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

homines undecunque venientes attraxerit, & secum in portione sua, quam adprisionem vocant, habitare fecerit, utatur illorum servitio absque alicujus contradictione vel impedimento, & liceat illi eos distringere ad justitias faciendas, quales ipsi inter se definire possunt. Cetera verò judicia, id est, criminales actiones, ad examen Comitis reserventur. Adprisionem interpretare eam partem terræ incultæ, quam ipsi ex concessione Regum vel Comitum excolendam sumpserant. *Et, si aliquis ex his hominibus, qui ab eorum aliquo attractus est, & in sua portione collocatus, locum reliquerit, locus tamen qui relictus est, à domino illius, qui eum priùs tenebat, non recedat. Quòd si illi propter lenitatem & mansuetudinem Comitis sui, eidem Comiti, honoris & obsequii gratiâ, quippiam de rebus suis exhibuerunt, non hoc eis pro tributo vel censu aliquo computetur, aut Comes ille vel successores ejus hoc in consuetudinem præsumant, neque eos sibi vel hominibus suis aut mansionaticos parare, aut veredas dare, aut ullum censum vel tributum aut obsequium, præter id quod jam superiùs comprehensum est, præstare cogat: sed liceat tam istis Hispanis, qui præsenti tempore in prædictis locis resident, quàm his qui adhuc ad nostram fidem de iniquorum potestate fugiendo confluxerint, & in desertis atque in incultis locis per nostram vel Comitis nostri licentiam consIdentes ædificia fecerint, & agros incoluerint, juxta supradictum modum sub nostra defensione atque protectione in libertate residere, & nobis ea, quæ superiùs diximus, tam cum Comite suo quàm cum Missis ejus, pro temporum opportunitate, alacriter atque fideliter exhibere. Noverint tamen iidem Hispani sibi licentiam à nobis esse concessam, ut se in vassaticum Comitibus nostris more solito commendent, &, si beneficium aliquod quispiam eorum ab eo cui se commendavit, fuerit consequutus, sciat se de illo tale obsequium seniori suo exhibere debere, quale nostrates homines de simili beneficio senioribus suis exhibere solent. Idcircò has nostræ auctoritatis literas eis dare decrevimus, per quas decernimus atque jubemus, ut hæc nostra liberalitatis & mansuetudinis Constitutio erga illos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris inviolabiliter conservetur. Cujus Constitutionis in unaquaque civitate, ubi prædicti Hispani habitare noscuntur, tres descriptiones esse volumus, unam quam Episcopus ipsius civitatis habeat, & alteram quam Comes, & tertiam ipsi Hispani qui in eodem loco conversantur. Exemplar verò earum in Archivo Palatii nostri censuimus reponendum, ut ex illius inspectione, si quando, ut fieri solet, aut ipsi se reclamaverint, aut Comes, vel quislibet alter contra eos causam habuerit, definitio litis fieri possit. Hanc quippe Constitutionem, ut per diuturna tempora à fidelibus Sanctæ Ecclesiæ De... nostris & veriùs credatur & diligentiùs conservetur, manu propriâ subscripsimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Domini Hludovici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovit. Datum Kalend. Januarias, anno, Christo propitio, primo Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indict. VIII. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.*

In controversiam vocari possunt dies & annus, quibus emissum est hoc Diploma. In omnibus editionibus dicitur *datum Kalend. Januarias.* Haud levis est suspicio mendi, prætermisso per incuriam die, qui poni debuit ante Kalendas, quisquis ille fuerit à capite Kalendarum Januariarum ad ipsas Kalendas, nam dies quo quid scriptum dicitur, non in quarto casu, *Kalendas Januarias*, sed in sexto sic exprimi solet, Kalendis Januariis; pridie Kalendas Januarias, tertio Kalendas Januarias, & sic de ceteris retrogradiendo ad caput earumdem Kalendarum, quod in diem decimum-quartum Decembris incidit. Si placet hæc animadversio, prædictum Diploma pertinet ad mensem Decembrem superioris anni, quocum Indictio etiam octava convenit. In editione Pithœana desideratur annus Imperii Ludoviciani; Baronius in margine posuit annum secundum; Duchesnius annum illum à margine in textum transtulit. Annum primum rectè reposuit Baluzius, quia Ludovicus quamvis à patre Carolo dictus sit Imperator labente anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio, tamen sæpè suis in Diplo-

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

niatibus annos Imperii sui numeravit ab ejusdem patris obitu, sive à quinto die ante Kalendas Februarias anni post Christum natum octingentesimi decimi-quarti. Non longè petemus exempla, quibus hanc assertionem probemus. In manuscripto Codice Viennensi, quem Dominus Antonius *de Vyon d'Herouval* pro sua singulari benevolentiâ nobis utendum dedit, extant tria Ludovici Præcepta, quæ licèt Aquisgrani diversis cùm annis Imperii tum Indictionibus obsignata sint, ad hunc unum nihilominùs annum pertinent. Primum datum est decimo-quarto Kalendas Februarias, anno Imperii primo, Indictione octavâ; alterum quarto Idus Junias, anno Imperii secundo, Indictione pariter octavâ; tertium decimo-tertio Kalendas Januarias, anno quoque Imperii secundo, Indictione nonâ. Primum & secundum emissa sunt antequàm Ludovicus Aquisgrano proficisceretur in Saxoniam, tertium postquàm Aquisgranum è Saxonia reversus est. Ut autem primum & secundum Indictione notantur octavâ, tertium verò nonâ, quia Indictiones inchoantur mense Septembri; sic primum anno Imperii primo, secundum & tertium anno Imperii secundo consignantur, quia quinto Calendas Februarii, sive eodem quo Carolus decessit die, mutatur annus Imperii Ludoviciani.

III. Priùs autem quàm illa recitemus Diplomata, quæ spectant ad Ecclesiam Viennensem, series rerum gestarum postulat, ut describamus aliud, quod iisdem, quibus superius, Kalendis, Indictione, ac loco, sic emissum est. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris. Qualiter quidam homo fidelis noster, nomine Johannes, veniens in nostra præsentia, in manibus nostris se commendavit, & petivit nobis suâ aprisione quicquid genitor noster ei concesserat ac nos, & quicquid ille occupatum habebat, aut aprisione fecerat, vel deinceps occupare aut prendere poterat, sive filii sui cum hominibus eorum, & ostendit nobis exinde auctoritate quod genitor noster ei fecit. Nos verò alia ei facere jussimus, sive melioravimus. Et concedimus eidem fideli nostro Johanni, in pago Narbonense, villare Fontes, & villare Cello Carboniles, cum illorum terminis & pertinentiis, cultum & incultum, ab integrè, & quantùm ille in villa Fontejoncosa, vel in suis terminis, sive in aliis locis vel villis, sive villares occupavit, sive aprisionem fecit unà cum suis hominibus, vel deinceps facere poterit, tam ille quàm filii sui, omnia per nostrum donitum habeant ille & filii sui, & posteritas illorum, absque ullo censu vel alicujus inquietudine. Et nullus Comes nec Vicarius, nec Juniores eorum, nec ullus Judex publicus, illorum homines, qui super illorum aprisione habitant, aut illorum proprio, distringere nec judicare præsumant, sed Johannes & filii sui & posteritas illorum, illi eos judicent & distringant. Et quicquid per legem judicaverint, stabile permaneat, &, si extra legem fecerint, per legem emendent. Et hæc auctoritas nostra firma permaneat, dum ille & filii sui & posteritas illorum ad nos & ad filios nostros aut ad posteritatem illorum fideles extiterint. Et ut credatis, de anulo nostro impressione signari jussimus. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovit. Data Kal. Januarias anno Christo propitio primo Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indictione* VIII. *Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.* Hoc Diploma prælaudatus Capitularium Collector ex Narbonensis Ecclesiæ Chartulario inter Acta vetera post Notas ad Capitularia publicavit [a], & in iisdem Notis haud in vanum suspicatus est Joannem illum, cujus mentionem Ludovicus Augustus in suo Præcepto facit, Hispanorum in Francia commorantium Oratorem fuisse, qui publicam omnium causam egerit apud Imperatorem, nec suam privatim omiserit. Quis esset hic Joannes, quantâque conspicuus gloriâ multis ab annis coruscaret ob victos in pago Barcinonensi Saracenos Carolo nondum Imperatore, vetus docet ipsius Caroli Præceptum, quod inter eadem Acta [b] sic editum ex Narbonensi Chartulario reperies. *In Nomine Patris & Filii & Spi-*

[a] Act. 25.

[b] Act. 19.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

ritùs Sancti. Karolus Serenissimus gratiâ Dei Rex Francorum & Longobardorum ac Patricius Romanorum. Notum sit omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, vel cunctis fidelibus nostris tam præsentibus quàmque futuris. Rectum est, Regalis potestas illis tuitionem impertiat, quorum necessitas comprobatur. Igitur cognoscat Almitas vestra, qualiter Johannes ad nos veniens obtulit & ostendit nobis epistolam, quam dilectus filius noster Ludovicus ei fecerat, & per ipsum ad nos direxit. Et invenimus in ipsa epistola insertum, quòd Johannes ipse super hæreticos sive Sarracenos infideles nostros magnum certamen certavit in pago Barchinonense, ubi superavit eos in locum, ubi dicitur ad Ponte, & occidit jamdictos infideles, & cepit de ipsis spolia, aliquid exinde dilecto filio nostro obtulit, equum optimum & brunia optima & spatam Indiam cum theca de argento parata; & petierat in pago Narbonense villare heremum ad laborandum quem dicunt Fontes. Ille verò dedit ei ipsum villare, & direxit eum ad nos. Et cùm ad nos venisset cum ipsa epistola, quam filius noster ei fecerat, in manibus nostris se commendavit, & petivit à nobis jam dictus fidelis noster Johannes, ut ipsum villare, quod filius noster ei dederat, concedere fecissemus. Nos verò concedimus ei ipsum villare, & omnes suos terminos & pertinentias suas ab integrè, & quantùm ille cum hominibus suis in villa Fontejoncosa occupavit vel occupaverit, vel de heremo traxerit, vel infra suos terminos, sive in aliis locis, vel villis, seu villare occupaverit, vel aprisione fecerit cum hominibus suis. Hac omnia concedimus ei per nostrum donum, ut habeat ille & posteritas sua absque ullo censu aut inquietudine, dum nobis aut filiis nostris fideles extiterint. Quatenus verò auctoritas firmior habeatur, de anulo nostro subter sigillavimus. Gilabertus ad vicem Radoni recognovit & subscripsit. Data in mense Martio anno XXV & XVIII *Regni nostri. Actum Aquisgrani Palatio nostro in Dei Nomine feliciter. Amen.* Nævus est in Characteribus Chronologicis. Annus enim Carolini Regni post Pippini Regis obitum vicesimus-quintus per mensem Martium cum anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio convenit, annus verò Regni Carolini post subactam Longobardiam duodevicesimus per eundem mensem Martium cum anno Christi septingentesimo nonagesimo-secundo componitur. Deinde Carolus Aquisgrani per mensem Martium nec anno Christi septingentesimo nonagesimo-secundo, nec anno sequenti degit. Auctores haud pauci vitam Caroli per annos digesserunt, & diligenti studio singulis annis notarunt, ubi *Natalem Domini & Pascha* celebrarit. Hos si consulueris, advertes Carolum ab anno Christi septingentesimo undenonagesimo ad annum usque Christi septingentesimum nonagesimum-quintum Aquisgrani mense Martio non esse commoratum. Per illa tempora, *Barcinona civitas*, ut Annalista Laureshamensis [a] asserit, *in limite Hispanico sita, alternante rerum eventu, nunc Francorum nunc Saracenorum ditioni subjiciebatur.* Anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio transiit à Francis ad Saracenos, rediit ad Francos anno Christi septingentesimo nonagesimo-septimo. Carolus eodem anno, quo Barcinonem recepit, in Saxonia Natalem Domini celebravit, necnon & proximum Pascha, quod ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-octavum pertinuit; cis Rhenum verò reversus hyemavit Aquisgrani, nec in Saxoniam denuò profectus est ante Pascha subsequentis anni, post Christum natum septingentesimi nonagesimi-noni. Lege veteres Annalistas Loiselianum & Laureshamensem. Rerum illis annis gestarum serie studiosiùs inspectâ, Saracenos, qui Barcinonem nuper amissam ægerrimè ferebant, existimamus in agrum irrupisse Barcinonensem anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo, atque in fugam actos fuisse à Ioanne bellicoso viro, qui proximo mense Martio Carolum apud Aquisgranum convenerit, currente tunc annò Christi DCCCXCIX, Regni Carolini in Francia XXXI, in Longobardia XXV. Expunctis igitur è præcitato Diplomate Chronologicis illis numeris XXV & XVIII, hosce XXXI & XXV sic repone. *Data in mense Martio anno* XXXI & XXV *Regni nostri.*

[a] Ad an. 797.

AN. CH. 815.
LUDOV. IMP. 2.
BERN. R. 2.
LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

Inter eadem Acta Præceptum legitur [a] hoc anno, Ludovici Augusti primo adhuc currente, sexto Idus Januarias, Indictione octavâ, pro Miciacensi Monasterio sic emissum. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus Divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, vel Vicedominis, Vicariis, Centenariis, Telonariis, Actionariis, & omnibus rem publicam procurantibus, præsentibus scilicet & futuris. Notum sit, quia Dutresindus Abbas ex Monasterio Sancti Maximini Miciacensis & omnis ejus Congregatio petierunt Celsitudinem nostram, ut licentiam haberent, ad eorum supplendas necessitates, tres naves per Ligerim, Carum, Vincenam, Sartam, Meduanam, Taunucum, seu Lidum, Hylarium, sive per cetera flumina pro quibuslibet præfati Monasterii necessitatibus discurrunt, necnon & de carris, saumariis, navigiis, seu de omni commercio, undecunque fiscus teloneum exigere poterat. Cujus precibus ob amorem Dei & venerationem ipsius Sancti annuere, & hoc nostræ auctoritatis Præceptum firmitatis gratiâ erga ipsum Monasterium pro mercedis nostræ augmento, sicut petierunt, concessimus. Idcircò hoc Præceptum nostrum fieri jussimus, per quod jubemus atque præcipimus, ut nemo fidelium nostrorum, nec quislibet exactor judiciariæ potestatis, de carris, vel sagmariis, seu navigiis, vel de quolibet commercio, undecunque videlicet fiscus teloneum exigere potest, nullum teloneum accipere vel exigere præsumat. Naves verò tres, quæ sive per flumen Ligeris, sive per cetera flumina, ob utilitatem & necessitatem ipsius Monasterii discurrunt, ad quascumque civitates, castella, aut portus, vel cetera loca accessum habuerint, nullus ex eis aut ex hominibus qui eas prævident, ullum teloneum, aut ripaticum, aut pontaticum, aut portaticum, aut salutaticum, aut cespitaticum, aut cœnaticum, aut laudaticum, aut tranaticum, aut pulveraticum, aut ullum occursum, vel ullum censum, aut ullam redibitionem accipere vel exigere audeat, sed licitum sit absque alicujus illicita contrarietate vel detentione, per hanc nostram auctoritatem, naves tres, & homines qui eas prævidere debent, & quæ deferunt, per universum Imperium nostrum liberè ac securè ire & redire. Et, si aliquas moras in quolibet loco fecerint, aut aliquid mercati fuerint, aut vendiderint, nihil ab eis prorsus, ut dictum est, exigatur. Hæc verò auctoritas ut pleniorem obtineat vigorem, & à fidelibus nostris certiùs credatur & diligentiùs conservetur, de annuli nostri impressione subter sigillari jussimus. Datum VI Idus Januarii, anno Christo propitio primo Imperii Domni Ludovici Serenissimi Augusti, Indictione VIII. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.* In hoc Præcepto nominantur octo fluvii. Ligeris, olim Liger vocatus, ceteros in Oceanum devolvit. Sarta Lido à læva suscepto statim in sinistram Meduanæ ripam supra civitatem Andegavum egeritur, Meduana verò præterlapsus Andegavum dexteram Ligeris ripam subit. Alios Ligeris recipit à læva, Carum infra Turonos, Vincenam seu Vigennam ad Condatensem vicum tertiâ supra Salmurium leucâ. De Hylario & Taunuco nihil legimus, sunt hæc vocabula vel corrupta vel antiquata. Fluvii non ignobiles in sinistram Ligeris ripam exonerantur Anger vulgò *l'Indre* & Tœdus vulgò *le Toüé*, ille supra confluentes Vigennæ, hic paulò infra Salmurium. Ludovicum de aliis fluminibus locutum vix fas est suspicari.

IV.
[a] Act. 26.
PRO MON. MICIACENSI.

V.
PRO ECCLESIA VIENNENSI.

Primum Diploma pro Ecclesia Viennensi tale est. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, Actionariis, Missis nostris discurrentibus, vel cunctis fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris notum sit, quia si Sacerdotum ac servorum Dei petitionibus, quas nobis pro suis necessitatibus innotuerint, ad effectum perducimus, non solùm Regiam consuetudinem exercemus, verùm etiam ad beatitudinem & retributionis mercedem talia nobis facta profutura confidimus. Proinde comperiat omnium fidelium nostrorum industria, præsentium scilicet & futurorum, qualiter Vir Venerabilis Bernardus Viennensis civitatis &*

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

Sancti Mauricii Martyris Ecclesiæ Præsul veniens ad nos detulit nobis Præceptiones Regum antecessorum nostrorum, in quibus invenimus insertum, quomodò ipsam Sedem cum Cellulis vel rebus ibidem aspicientibus sub plenissima defensione & emunitatis tuitione habuissent. Petiit namque nobis pro firmitatis studio, ut circa ipsum sanctum locum pro mercedis nostræ augmento denuò similia concedere & confirmare deberemus. Cujus petitioni denegare noluimus, &c. Insuper etiam placuit nobis ibidem Cellulam Sancti Symphoriani olim exinde abstractam cum omnibus rebus ibidem aspicientibus reddere. Reddimus etiam ibi quandam villam, quæ vocatur Fasiana, quam volumus ad susceptionem peregrinorum & alimonio pauperum ibidem futuris proficere temporibus, ita duntaxat ut nullus eam exinde ullo unquam tempore abstrahere aut in beneficio dare præsumat, sed, sicut intulimus, ad necessitates indigentium Procuratores hujus Ecclesiæ eam manere permittant. Concessimus etiam ibi quosdam Cellulas; unam, quæ appellatur Monasterium superius; aliam, Monasterium medianum, constructas in honore Sancti Andreæ & Sancti Nicetii vel aliorum Sanctorum, quas volumus & nostris & futuris temporibus ad supplementum Canonicorum ibidem Deo famulantium proficere. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Judex publicus, neque quislibet ex judiciaria potestate, nec aliquis ex fidelibus nostris in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones memoratæ Ecclesiæ Sancti Mauricii, quas moderno tempore justè & rationabiliter possidere videtur in quibuslibet pagis & territoriis, quicquid ibidem propter divinum amorem conlatum est, vel quæ nos munere largitatis nostræ in nostra eleemosyna ibidem reddimus vel concessimus, quæque etiam deinceps in jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ejusdem Ecclesiæ tam ingenuos quàm & servos, qui super terram ipsius residere videntur, injustè distringendos, nec ullas redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel exactare præsumat. Et quicquid de rebus præfatæ Ecclesiæ fiscus sperare poterat, totum nos pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ concedimus, ut perennibus temporibus in alimonia pauperum & stipendia servorum Dei ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum, quatenus ipsis servis Dei, qui ibidem Deo famulari videntur, pro nobis & conjuge prolèque nostra & stabilitate totius Imperii nostri à Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet. Et ut hæc auctoritas nostris futurísque temporibus Domino protegente valeat inconvulsa manere, manu propriâ subscripsimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Helisachar recognovi. Data XIIII Kl. Feb. anno primo, Christo propitio, Imperii nostri. Indictione VIII. Actum Aquisgrani Palatio in Dei Nomine feliciter. Amen. Hoc Præceptum in veterum Actorum [a] Appendice post Notas ad Capitularia nuper editum est cum *Indictione* VII & apposito ad marginem *an. 814*. Sed quod Aquisgrani decimo-quarto Kalendas Februarias, anno Ludovici Augusti primo, datum est Diploma, certè ad Indictionem septimam & ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum, cùm Carolus in vivis adhuc superstes esset, referri nullomodo potest, quamvis Ludovicus ab aliquot mensibus in consortium Imperii vocatus à patre nomen Imperatoris & Augusti jam assumpsisset. Idem enim Ludovicus per mensem Januarium Indictionis septimæ, quando Carolus pater ex hac vita migravit, ab Aquisgranensi Palatio procul aberat in Aquitania. Disertis verbis id Annalista Laureshamensis ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum sic testatur. DCCCXIV. *Dominus Karolus Imperator, dum Aquisgrani hyemaret, V Cal. Feb. rebus humanis excessit. Cujus rei nuncium cùm Ludovicus filius ejus in Aquitania apud Thedooldum * villam, ubi & ipse tunc hybernabat, plurimis deferentibus accepisset, tricesimo postquàm id acciderat die Aquasgrani venit summóque omnium Francorum consensu ac favore patri successit.* Eadem Astronomus in ipsius Ludovici vita sic enarrat. *Obiit quinto Kalendas Februarias Piissimus Imperator Carolus anno Incarnationis Domini nostri Jesu*

[a] Act. 14.

* *Doué en Anjou.*

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. I.

Jesu Christi octingentesimo decimo-quarto. Quo in tempore Ludowicus Imperator Concilium populo generale quasi quodam indixerat præsagio, in Purificatione Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, in loco cujus vocabulum est Theotuadus. Defuncto autem patre piæ recordationis, missus est Rampo ad eum ab eis, qui sepulturam ejus curarunt, liberis scilicet & Proceribus Palatinis, ut & mortem ejus cognosceret, adventúmque suum nullomodo comperendinaret. Qui quum Aurelianam devenisset ad urbem, Theodulfus ejusdem urbis Episcopus, vir undecumque doctissimus, causam ejus adventûs præsensit, & velocissimè misso perlatore Imperatori innotescere studuit, hoc tantummodo ei suggerendum jubens, utrùm præstolaretur venientem in urbem, an itinere aliquo ei occurreret venturo ad urbem. Quam causam ille protinus commentatus agnovit, & ipsum venire ad se jussit. Inde alium atque alium hujusce rei tristes suscipiens nuntios, post quintum diem ab eodem loco pedem movit, & cum tanto, quantum passa est angustia temporis, populo iter arripuit. Timebatur enim quammaximè Wala, summi apud Carolum Imperatorem habitus loci, ne fortè aliquid sinistri contra Imperatorem moliretur. Qui tamen citissimè ad eum venit, & humillimâ subjectione se ejus nutui, secundùm consuetudinem Francorum, commendans subdidit. Post cujus ad Imperatorem adventum, amulati eum omnes Francorum Proceres certatim gregatímque ei obviam ire certabant. Tandémque ad Haristallium prospero itinere pervenit, & die tricesimo, postquàm ab Aquitania promovit, Palatio Aquisgrani pedem feliciter intulit.

Alterum Diploma pro Ecclesia Viennensi tale est. *In Nomine Domini Dei* VI.
*& Salvatoris nostri Jesu Christi, Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus, omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, Actionariis, Thelonearis, seu omnibus rem publicam procurantibus. Notum sit, quia nos deprecante Bernardo, Viennensis Ecclesiæ Episcopo, quæ est constructa in honore Sancti Mauricii, pro mercede nostra augmento seu pro utilitate fratrum ibidem Domino famulantium ei concessimus naves quinque per diversa flumina, Rhodanum scilicet & Segonnam *, ad sua negotia deferenda. Unde vobis præcipimus atque mandamus, ut neque vos neque juniores vestri ullum teloneum, aut ripaticum, seu portaticum, vel etiam cespitaticum, nec cenaticum, vel salutaticum, nec ullas redibitiones ab eodem prædicto numero navium exigere vel exactare præsumatis, quatenus per hanc nostræ Præceptionis auctoritatem, ut prædiximus ob utilitatem fratrum ibidem Deo servientium, liberiùs securiùsque negotia sua vestro simul fulti auxilio & munimine peragere valeant. Et ut hac auctoritas veriùs certiùsque credatur, de anulo nostro subter jussimus signari. Signum Hludovici Serenissimi Augusti. Ibbo ad vicem Helisiachar recognovi. Data* IIII *Id. Jun. anno secundo, Christo propitio, Imperii Domni Hludovici Serenissimi Augusti, Indictione* VIII. *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* In hoc Præcepto, ut & in quibusdam aliis, cenaticum seu cœnaticum, censum interpretare cœnæ seu mensæ, deputatum. *Salutaticum* corruptè dici, restituendúmque saltuaticum sæpè monuimus.

PRO EADEM ECCLESIA, * *la Saone.*

Tertium Diploma pro Ecclesia Viennensi, quia seriùs editum est mense VII.
Decembri, cùm Ludovicus è Saxonia jam rediisset, inferiùs à nobis sub exitum hujus anni referetur. Interim aliud accipe pro Ecclesia Vivariensi datum decimo-sexto Kalendas Julii, cùm Ludovicus Aquisgrano nondum digressus esset. *In Nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divina ordinatione providentia Imperator Augustus. Si Sacerdotum ac servorum Dei justis petitionibus acquiescimus, hoc nobis sanè ad æternam beatitudinem provenire confidimus. Idcircò comperiat omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, industria, quia Vir Venerabilis Thomas Episcopus Albensium seu Vivariensium veniens ad nos deprecatus est Celsitudinem nostram, ut pro nostra mercedis augmento prædictam Sedem cum fratribus ibidem Domino servientibus, sub nostra defensione & Immunitate reciperemus. Cujus petitioni assensum præbentes, per hoc nostræ auctoritatis Preceptum confirmare studuimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Judex publicus, neque quislibet ex judiciaria potestate, seu ali-*

PRO ECCLESIA VIVARIENSI.

AN. CH. 815.

LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

quis ex fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore juste & rationabiliter possidere videtur in quibuslibet pagis & territoriis, vel quidquid etiam deinceps propter divinum amorem ibidem collatum fuerit, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones, aut paratas faciendas, aut fidejussores tollendas, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos quàm servos injustè distringendos, sive ullas redibitiones vel illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ sunt suprà memorata, exactare præsumat, sed liceat servis Domini ibidem consistentibus sub nostra defensione & Immunitatis tuitione perpetuo tempore quietè residere, & pro nobis ac conjuge prolèque nostra, seu pro stabilitate totius Imperii nostri à Domino nobis collati, & ejus clementissimâ miseratione jugiter conservandi, Domini misericordiam exorare. Et ut hæc auctoritas veriùs certiùsque credatur, manu propriâ subscripsimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Domini Ludovici Serenissimi Imperatoris. Datum XVII *Cal. Jul. anno* II *Imperii Domini Ludovici Augusti, Indict.* VIII. *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Hoc Diploma libro secundo [a] de rebus gestis Episcoporum Vivariensium & Tomo tertio Galliæ Christianæ descriptum reperies.

[a] Nu. 30. 31.

VIII. Antequàm Ludovicus in Saxoniam proficisceretur, *cùm adhuc domi* sive Aquisgrani *esset, allatum est ei quosdam de Primoribus Romanorum ad interficiendum Leonem Papam in ipsa urbe Roma conspirasse, ac deinde cùm hujus causa indicium ad Pontificem esset delatum, omnes illius factionis auctores ipsius jussu fuisse trucidatos. Quod cùm molestè ferret, ordinatis tam Sclavorum & Heribalti rebus, ipsáque in Saxonia dimisso, cùm ad Franconofurt Palatium venisset, Bernhardum Regem Italiæ nepotem suum, qui & ipse secum in Saxonia fuerat, ad cognoscendum quod nunciabatur Romam mittit. Is cùm eò venisset ægritudine decubuit. Res tamen, quas compererat, per Gerholdum Comitem, qui ad hoc ei Legatus fuerat datus, Imperatori nunciavit. Quem Legati Pontificis, Joannes Episcopus Sylvæ Candidæ, Theodorus Nomenclator, & Sergius Dux, subsecuti, de iis, quæ domino suo objiciebantur, Imperatori satisfecerunt.* Hæc Annalista Laureshamensis. Quid speciatim de Leonis negotio scribat Astronomus in vita Ludovici, placet subnectere. *Perlatum est Imperatori, quòd Romanorum aliqui patentes contra Leonem Apostolicum pravas inierint conjurationes. Quos detractos atque convictos idem Apostolicus supplicio addixerit capitali, Lege Romanorum in id conspirante. Imperator autem audiens ægrè hæc tulit, velut à primo Orbis Sacerdote tam severè animadversa. Ideóque Bernardum Italiæ Regem illuc misit, ut ipse resciens quid verum quídve falsum de hac re rumor sparserit, per Geroldum sibi renunciaret. Ipse autem Bernardus Rex Romam venit; quæ visa sunt, per Missum supradictum renuntiavit. Sed mox subsecuti Missi ejusdem Apostolici Leonis, Johannes Episcopus Sylva-Candida, & Theodorus Nomenclator, necnon Sergius Dux, Leonem Apostolicum criminibus objectis purgavere.* Leonem ab omni reatu prorsus immunem in præcitatis Auctoribus hæ declarant phrases; *Legati Pontificis de iis, quæ domino suo objiciebantur, Imperatori satisfecerunt*, &, *Leonem Apostolicum criminibus objectis purgavere.* Romanorum conjurationem Ludovico plurimùm displicuisse nemo non fatebitur. Existimamus etiam nec minorem ei quàm Carolo quondam patri fuisse zelum, ut eo quo par erat supplicio rei punirentur, nec Leonem à priori recessisse clementia, quâ seditionis in se quoque commotæ præcipuos authores, qui *secundum Legem Romanorum* capite damnati fuerant, periculo mortis ante annos quatuordecim eripuerat, Carolo Augusto adeò exorato atque ad misericordiam adeò flexo, ut illis in exilium deportatis & vitam & integritatem membrorum concederet. Annalista Loiselianus ad annum Redemptoris octingentesimum primum, quo puniti sunt authores primæ conjurationis, ita scribit de Carolo Augusto. *Jussit eos, qui Pontificem anno superiore deposuerant, exhiberi, & habitâ de eis quæstione secundùm Legem Romanorum ut Ma-*

ORDINATIS SCLAVORUM REBUS,

INQUIRIT PER BERNARDUM ITALIÆ R. DE CONJURATIONE ROMANORUM IN LEONEM PP. ET DE POENA REIS INFLICTA.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

jestatis rei capite damnati sunt. Pro quibus tamen pio affectu apud Imperatorem intercessit. Nam & vita & membrorum integritas eis concessa est. Ceterùm pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Alii suffragantur Annalistæ, Laureshamensis, Tilianus, Fuldensis, Bertinianus, ac Metensis, cum incerto Auctore, Monacho Egolismensi, Reginone, & Adone. Omnes hi Scriptores unanimi consensu reos *secundùm Legem Romanam* seu *Lege Romanâ* damnatos affirmant. In altera conjuratione qui participes nefariorum consiliorum reperti sunt, hos capitali addictos supplicio scribit Astronomus, *Lege Ramanorum in id conspirante.* Per absentiam igitur Imperatoris, qui procul aberat & Aquisgrani degebat, hoc anno Romæ severiùs actum est adversùs eos, qui pravas contra Leonem Pontificem conjurationes inierunt. Nihil iniquè gestum, reis pœnæ non aliter irrogatæ, quàm Lex Romana præcipiebat. Huic judicio non accessit auctoritas aut jussio Pontificia. Qui pertulerunt ad aures Imperatoris, *omnes illius factionis auctores, cùm hujus causæ indicium ad Pontificem esset delatum, ipsius jussu fuisse trucidatos,* vel quòd *convictos idem Apostolicus supplicio addixerit capitali*, commentitiam hanc relationem fraudulenter excogitarunt, ut Leonem, quasi supremum Urbis Dominium in illo judicio sibi vendicasset, apud Ludovicum in odium vocarent. Imperator falsâ deceptus narratione potuit irasci Pontifici, non quòd nimiùm severè, sed quòd illius jussu animadversum in reos esset. Explorandæ veritatis causâ Romàm Bernardum Regem direxit. Hic post solertem indagationem, quid in Urbe gestum esset, Augustum certiorem fecit. Leo suæ non defuit causæ, Legatos quoque misit, qui satisfecerunt Imperatori, criminúmque per malitiam objectorum suspicionem omnem à Pontifice removerunt. In horum Legatorum numero ponitur Joannes Episcopus Sylvæ-Candidæ, de quo recurret sermo.

IX. EDIT PRÆCEPTUM PRO MON. ACUTIANO.

Ludovicus Augustus, cùm Francofurti morabatur, hoc emisit Præceptum pro Monasterio Farfensi sive Acutiano. *Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Imperialem Celsitudinem decet prædecessorum suorum facta non solùm inviolabiliter conservare, sed etiam censura sua auctoritate alacriter confirmare. Perinde noverit sagacitas seu industria omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quàm & futurorum, quia Vir Venerabilis Benedictus Abbas ex Monasterio Acutiana sito in territorio Sabinensi & constructo in honore Sanctæ Dei Genitricis sempérque Virginis Mariæ, obtulit obtutibus nostris quasdam auctoritates confirmationis Domini Genitoris nostri bonæ memoriæ Caroli Serenissimi Augusti, in quibus continebatur insertum, qualiter idem Monasterium sub tali Privilegio consistere fecerat, sicut cetera Monasteria, quæ in Francia sub Sancti Benedicti Patris norma consistunt. Scilicet ut nullus Episcopus de thesauris ipsius Monasterii aut rebus aliquid auferre, nec sub aliquo tributo ponere, aut aliquem censum exinde exigere aut exactare præsumeret. Vel qualiter Hildeprandus Dux gauldum qui nuncupatur Tancies, & curtem quæ vocatur Vallantis, cum omni integritate & appendiciis suis, per sua Præcepta confirmavit, & curtem Tacianum, Monasterium Sancti Marci Evangelistæ quod est situm juxta muros Spoletanæ civitatis, quod ipse Domnus & Genitor noster ad idem Monasterium per suum confirmavit Præceptum, & Monasterium Sancti Salvatoris situm non procul ab eadem civitate Spoletana, & Monasterium puellarum quod vocatur Sancti Georgii sub muro civitatis Reatinæ, & Ecclesiam Sancti Michaelis Archangeli positam super fluvium Mellinum juxta ipsam civitatem Reatinam, cùm omni integritate sua, & in territorio Firmano Monasterium Sancti Silvestri vel sanctæ Marinæ cum omni interitate, vel quidquid ex largitate Regum, Reginarúmque, Pontificum, Ducum, Castaldorum, vel ex collatis populi vel ceterorum fidelium, eidem Monasterio legaliter confirmatum fuerat, suis auctoritatibus confirmaret. Sed & pro rei totius firmitate postulavit nos prædictus Abbas ejúsque Congregatio, ut morem paternum sequentes nostram etiam auctoritatem super hoc negotio fieri censeremus. Quorum petitionibus, ob animæ nostræ emolumentum & æternæ retributionis fructum, liben-*

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

ter assensum præbuimus, & hoc nostra auctoritatis Præceptum inspectâ auctoritate paternâ fieri placuit, per quod decrevimus atque statuimus, ut nullus Episcopus de superiùs memoratis locis, aut de ceteris Monasteriis, aut Cellulis, Xenodochiis, Ecclesiis, curtibus, villis, piscationibus cum piscatoribus suis, servis, ancillis, libellariis, cartulatis, offertis, gualdis, molendinis, vel de omnibus eidem Monasterio jure subjectis, vel quidquid ex munificentia Regum, Reginarum, aut ex confirmatione Pontificum, Ducum, Castaldorum, necnon ex collatis populi, aut ceterorum fidelium liberalitate, vel etiam ex Monachis qui in eodem Monasterio suas animas salvare cupientes intraverunt, & eis tam ex Donatione Regum, Reginarúmque, Pontificum, Ducum, quàm & hæreditate parentum, vel de quolibet attractu advenerunt, & ibidem per cartulas delegaverunt, vel undecumque ad eos tam per venditiones, accessiones, commutationes, possessionésque, eidem Monasterio, sicut dictum est, venit, & moderno tempore justè & legaliter possidere noscitur, vel quod deinceps Domino largiente ibidem collatum fuerit, nullus fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, memorato Abbati ejúsque Congregationi aut suis successoribus inquietare, aut calumniam generare, aut aliquam injustam repetitionem facere tentet. Sed sicut à Genitore nostro confirmatum esse dignoscitur, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesia diversis rebus idem locus ditatus esse constat, ita omnì tempore absque alicujus præjudicio aut infestatione vel deminoratione consistat; & per hoc nostra confirmationis Præceptum jure perpetuo teneat, & sub nostro Privilegio atque mundiburdio consistat, & sub defensione nostra ejusdem Monachi in eodem Monasterio quietè residere valeant, & pro nobis & stabilitate totius Imperii nostri Dominum exorare. Concessimus etiam eis, ut quidquid ex copulatione servorum ipsius Monasterii cum liberis fœminis secundùm Legem Longobardorum ad publicum contingere poterat in eleemosyna nostra, per hoc nostrum confirmetur Præceptum. Et quandoquidem divinâ vocatione prædictus vel successores ejus de hac vita migraverint, quamdiu ipsi Monachi inter se talem invenire poterint, qui eos secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeat, licentiam habeant eligendi Abbatem. Et ut hæc auctoritas confirmationis nostra ab omnibus meliùs & veriùs credatur, & diligentiùs conservetur, more nostro eam subscribere & de bulla nostra jussimus sigillari. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovi. Datum II Non. Augusti, anno Christo propitio II Imperii nostri, Indictione VIII. Actum Franconofurd Palatio Regio in Dei Nomine feliciter.

X. SARDOS ULTRO SE DEDENTES RECIPIT. * Cagliari.

Hoc eodem anno *Legati Sardorum*, ut Annalista Laureshamensis subjungit, *de Carali civitate venerunt* ad Imperatorem, *dona ferentes.* Sardinia, cujus primaria civitas etiamnum est Caralis seu Calaris * in Saracenorum potestatem venit cum Africa; sub Iscami Caliphæ jugo gemebat mense Februario, anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto, Hegiræ centesimo sexto, cùm Luithprandus Longobardorum Rex corpus Sancti Augustini, quod in illam Insulam ex Africa delatum fuerat, magno pretio redemit à Saracenis, atque Papiam deportandum curavit. Anno Christi septingentesimo quinquagesimo-sexto, Hegiræ centesimo tricesimo-nono, cùm Caliphatus penes Almansorem esset, ab eo cismarini defecerunt Saraceni, novúmque Caliphatum in Hispania condidit Abderramenus Regiâ Sede Cordubæ constitutâ, unde posteri Caliphæ Cordubenses appellati. Baleares Insulas cum Sardinia & Corsica suis adjungere ditionibus hi tentarunt Caliphæ. Classe sæpiùs instructâ Corsicam Carolo Magno frustrà conati sunt eripere. Baleares Insulæ, ne deditionem illis facere cogerentur, eidem se Carolo sponte dediderunt anno Christi septingentesimo nonagesimo-nono. Sardi, ne redirent sub Saracenorum potestatem, quorum jugum excusserant, missâ hoc anno Legatione Ludovicum Caroli filium muneribus affecerunt, haud alio sanè consilio, quàm ut ab eo, quotiescumque periculum esset, auxilium obtinerent, imò Balearicorum exemplum sapienter imitari Francis ultrò se summiserunt. Iscam sive Hisiamus, cui decimus-septimus in Calipharum Catalogo locus tribuitur, extinctus est *die sexto Rabii posterioris*, anno Ara-

AN. CH. 815. LUDOVICI IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

bum centesimo vicesimo-quinto, id est, octavo Idus Februarii, anno Christi septingentesimo quadragesimo-tertio. Hujus Caliphæ, postquàm Novempopulaniam secundámque Aquitaniam subegit, quàm vastum fuerit Imperium, Rodericus Toletanus [a] per provincias singulásque provinciarum Metropoles accuratissimè describit, Sardiniâ tamen & Carali Metropoli neutiquam nominatis, quia Sardi sua penitus ex Insula Saracenos expulerant. In Annalibus Loiselianis ad annos Redemptoris, octingentesimum septimum, octingentesimum decimum, octingentesimum duodecimum, & octingentesimum decimum-tertium, Saraceni comparatâ ex Hispania classe Sardiniam adoriuntur, at infelici successu, ut observatum suprà. Verumtamen Sardi, cùm Francorum se dominationi subjecerunt, usi sunt sano prorsus consilio, ut quieti forent imposterùm à quorumlibet hostium incursionibus. Porrò Sardiniam Ludovico Pio paruisse vel ex eo liquet, quòd in Donatione ab eodem Ludovico Sedi Apostolicæ pòst facta continetur.

XI. Quænam tunc in Sardinia Sedes fuerint Episcopales manet hìc investigandum. Gregorius Magnus in literis [b] ad Januarium Caralitanum Antistitem datis Indictione duodecimâ, quæ cœpta est mense Septembri, anno Christi quingentesimo nonagesimo-tertio, Metropolitam agnoscit eundem Januarium, ei siquidem, ut Concilia provinciæ suæ de more bis in anno celebret, ita præcipit. *Episcoporum etiam Concilia, sicut tam tua mos dicitur fuisse provincia, quàm quòd Sanctorum Canonum auctoritate præcipitur, bis in anno celebrare te volumus.* Extant & ejusdem Gregorii literæ [c], *Vincentio, Innocentio, Mariniano, Libertino, Agathoni, & Victori, Sardiniæ Episcopis* inscriptæ Indictione secundâ, quæ cœpta est mense Septembri, anno Christi duodesexcentesimo. Lucas Holstenius sex hosce comprovinciales Episcopos in Sardinia Insula collocat, refellitque Carolum à Sancto Paulo, qui Calaritanum Antistitem non Sardiniæ modò sed Balearium etiam Insularum Metropolitam scripsit in Sacra Italiæ Geographia. Baleares Insulas extra Caralitanæ provinciæ fines jam rejecimus. Caralitanum tamen Metropolitam non uni tantùm Sardiniæ sed aliis etiam adjacentibus Insulis existimamus præfuisse. Lucifer Metropolita Caralitanus apud Theodoretum [d] non Sardiniæ Insulæ sed Insularum Sardiniæ Metropolitanus appellatur. *Λουκίφερος τῆς μητροπόλεως τῶν κατὰ Σαρδινίαν νήσων.* Philippus Ferrarius [e] Insulas adjacentes Sardiniæ numerat quatuor & quadraginta; quarum remotiores sex & triginta desertæ sunt & inhabitatæ; octo verò, quia propiores, turribus præsidióque contra piratas munitæ conspiciuntur. Adjungenda quoque Corsica, Caralitanus enim Antistes Primas Sardiniæ & Corsicæ dictus invenitur. De Corsicanis Episcopatibus actum Tomo priore sub Carolo Magno, qui Franciam Corsicâ primus auxit, ut & Sardiniâ Ludovicus Pius ejus filius. Quæri potest, utrùm Vincentius, Innocentius, Marinianus, Libertinus, Agatho, & Victor, quos Gregorius Magnus Episcopos Sardiniæ vocat sub Metropolita Caralitano, sederint omnes in Sardinia, an etiam in Corsica, & in aliis minoribus Insulis Sardiniæ vicinis. Turritanus Episcopus erat Marinianus, de quo sic idem Gregorius [f]. *Marinianus Turritanæ civitatis frater & Coepiscopus noster nobis lacrymabiliter indicavit*, &c. Fausianensis Episcopus erat Victor, de quo sic quoque Gregorius Magnus [g]. *Reverendissimi fratris & Coepiscopi nostri Victoris Fausianensis Episcopi plenam vobis doloribus querelam deferimus.* Quarum Sedium alii fuerint Episcopi, nos latet. Turris * Libissonis, seu Turres, urbs ampla Sardiniæ fuit in ora Occidentali; Episcopatu primùm nobilis, deinde & Archiepiscopatu; jacet hodie diruta, Sedésque Metropolitana Sassarim * translata est, Archiepiscopus tamen frequentiùs à Turri seu Turribus appellatur Turritanus quàm Sassaritanus à Sassari. Fausiana, plerisque Phausania, hodie Terra nova, urbs quoque Sardiniæ celebris olim fuit in ora Orientali. Ceteros ignoramus Episcopatus Sardiniæ, qui temporibus cùm Gregorii Magni Papæ tum Ludovici Pii Augusti floruerunt. Sedium

[a] In Hist. Arab. c. 12.

[b] Lib. 3. ep. 9. Ind. 12.

[c] Lib. 7. ep. 8. Ind. 2.

[d] Lib. 2 Hist. c. 12. vet. edit. c. 15. novæ edit.

[e] In Sulcitana Insula.

[f] Lib. 7. ep. 19. Ind. 9.

[g] Lib. 9. ep. 1. Ind. 4.

* *Terre.*

* *Sassari.*

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

enim Episcopalium in Sardinia variæ fuerunt vicissitudines. Ferrarius urbes in hac Insula sive Episcopales sive Archiepiscopales numerat octodecim, Algarium, Arboream, Bisarium, Bosam, Calarim, Castrum Aragonense, Emporias, Galtellinum, Sanctam Justam, Olienam, Phausaniam, Sassarim, Suellim, Sulcos, Turrim Albam, Turrim Libissonis, Villam Ecclesiæ, & Usellim; additque tanto de numero tres duntaxat superesse Sedes Archiepiscopales cum quatuor Episcopalibus, quia pleræque simul unitæ fuerunt. Tres hæ sunt Sedes Archiepiscopales, Calaris, Sassaris, & Arborea *. Quinque Episcopales unitæ sunt Caralitanæ, Gastellinensis, Olienensis, Suellensis, Sulcitana, & Villæ seu Vallis Ecclesiæ. Sassaris, & Turris Libissonis, ubi quondam Sedes Archiepiscopalis, simul junctæ sunt. Arborensi Metropoli conjuncta est Sedes Episcopalis Sanctæ Justæ. Quatuor supersunt Sedes Episcopales, Algarium, Bosa, Emporiæ, & Usellis. Algariensi Sedi juncta est Bisariensis; Usellitanæ Sedes Turris Albæ; Emporiensi Sedes Castri Aragonensis cum Phausaniensi. Subest Usellis Arborensi Metropoli; Turritanæ seu Sassaritanæ subsunt, Algarium, Bosa & Emporiæ.

* *Oristagni.*

XII. BELLUM INDICIT CALIPHÆ CORDUBENSI.

Ludovicus Imperator perfidiâ Maurorum per biennium dissimulatâ bellum illis indixit. *Pax*, inquit Annalista Laureshamensis, *quæ cum Abulaz Rege Saracenorum facta est, & per triennium servata, velut inutilis rupta, & contra eum iterum susceptum est bellum.* Abulaz, qui & Alhaca dicitur, Cordubensis Calipha pacem triennem cum Carolo Magno pepigit anno Redemptoris octingentesimo duodecimo, sed anno postero fractâ fide elasséque instructâ Corsicam, Sardiniam, Provinciam, atque Italiam aggressus est. Subsecuta paulò pòst mors Caroli. Ludovicus, ne quid detrimenti caperent finitimæ Mauris provinciæ, sapienter post obitum patris providit, pacémque per reliquum triennium servandam duxit. At elapso illo triennio fœdus ad proximos iterum annos renovari noluit, rem ratus inutilem esse, quia Saraceni datam fidem frequenter violabant. Hac observatione præmissâ, nullam difficultatem in vita Ludovici Pii patitur hic Astronomi textus. *Abulat Sarracenorum Rex triennem ab Imperatore petiit pacem. Quæ quidem primùm impetrata est, sed posteà tanquam inutilis rejecta, & bellum Sarracenis est indictum.*

XIII. PAX FIRMATUR CUM IMP. CONSTANTINOP.

Northertus Regiensis *Episcopus* in Insubria, *& Ricoinus Comes* Pictaviensis, de quibus anno superiore locuti sumus, *à Constantinopoli regressi sunt, fœderisque pactum inter ipsum & Francos detulere gratissimum.* Hæc Annalista Laureshamensis. Plura non habet Astronomus in vita Ludovici Pii, nec aliunde sciri potest, quænam illius fœderis leges fuerint. Sub idem tempus, ut colligimus ex Danduli Chronico, Fortunatus Gradensis Patriarcha *contra voluntatem Venetorum in Franciam remeavit, in cujus Sede Joannes Abbas Sancti Servuli intrusus est.*

XIV. ROMANI CONTRA LEONEM PP. RURSUM TUMULTUANTES COERCENTUR A BERNARDO R.

Eadem tempestate, inquit Astronomus, *Romani, quum Leo Apostolicus gravaretur adverso incommodo, prædia omnia, quæ illi domocultas appellant, & noviter ab eodem Apostolico instituta erant, sed & ea, quæ sibi contra jus querebantur direpta, nullo Judice expectato, diripere & sibi conati sunt restituere. Quorum cœptis restitit Bernardus Rex per Winigisum Ducem Spoleti, certúmque rerum nuntium de his omnibus direxit ad Imperatorem.* Consentanea sic scribit Annalista Laureshamensis. *Cùm Romani Leonem Papam ægritudine decubuisse viderent, collectâ manu omnia prædia, quæ in singularum civitatum ditionibus noviter extruxerat, primò diripiunt, deinde immisso igne cremant. Tum Romam ire statuunt, & quæ sibi erepta querebantur, violenter auferre. Quo comperto, Bernardus Rex, missâ manu per Winigisum Ducem Spoletanum, & seditionem illam sedavit, & eos à cœpto desistere fecit: quæque erant gesta, per Legatos Imperatori nunciavit.*

XV. Intereà, teste eodem Annalistâ, *jussum est ab Imperatore, ut Saxones & Abotriti ad* Danicam *expeditionem præpararentur*, id est, ad auxilium Heriholto ferendum, ut Regno Daniæ restitueretur. *Tentatum est in illa hyeme dua-*

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

bus vicibus, si Albiam transire possent. Sed mutatione subitâ aeris emolliti, ac glacie fluminis resolutâ, negotium remansit infectum; donec tandem hyeme transactâ circa medium Maium mensem opportunum proficiscendi tempus arrisit. Tunc omnes Saxonici Comites, omnésque Abotritorum copia, cum Legato Imperatoris Balderico, sicut jussum erat, ad auxilium Heriholto ferendum, trans Egidoram fluvium in terram Nordmannorum in loco nomine Sinlendi perveniunt. Et inde profecti septimo tandem die in loco qui dicitur .... in littore Oceani castra ponunt; ibique stativis triduo habitis, cùm filii Godefridi, contra eos magnis copiis & ducentarum navium classe comparatâ, in Insula quadam tribus millibus à continenti separata residerent, ipsíque cum eis congredi non auderent, vastatis circumquaque vicinis pagis, & acceptis popularium obsidibus XLI *ad Imperatorem in Saxoniam reversi sunt. Ipse enim tunc temporis in loco qui dicitur Padabrunna, generalem populi sui Conventum habebat. Ibi ad eum omnes Orientalium Sclavorum Primores & Legati venerunt.* Hæc postrema phrasis Sclavos, eo quo sæpè distinximus modo, separandos docet in Orientales & Septentrionales, quorum hi sedes ad mare Balticum habebant, illi verò degebant in Orientalibus Francorum regionibus, ut accuratiùs ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum exponemus.

LUDOVICUS AUG. HERIHOLTUM AD DANIAM RECUPERANDAM JUVAT AUXILIO.

XVI. Anno priore, postquàm Adelhardus Corbeïensis Abbas in exilium pulsus fuit, illius loci Monachi novum elegerunt Abbatem, Adelhardum quoque nuncupatum, de quo sic vetus Auctor in libello de constructione novæ Corbeïæ. *Recordatus ipse Abba, qualem prior Adhalardus habuit voluntatem de constructione Monasteris in Saxonia partibus, habuit consilium cum senioribus Fratribus, & cum his qui ab illis partibus venerant, ad extremum cum omni Congregatione, qualiter hoc ad perfectum adduceretur. Visúmque est omnibus justum esse, ut hanc rem indicarent Imperatori, ut cum ejus fieret imperio & voluntate. Factum est autem eodem tempore, ut Serenissimus Imperator Ludovicus haberet Placitum in Saxonia, in loco qui dicitur Patherbrunna, in secundo anno Regni sui, Incarnationis verò Domini octingentesimo decimo-quinto. Tunc accessit præfatus Abba ad eum & locutus est ei cum consilio suadens, ut ad profectum Christiana Religionis in eadem Provincia Monasterium Monachorum construere juberet. Quod cùm Piissimus Princeps benignè suscepisset, placuit accersere Episcopum, nomine Hathumarum, ad cujus Diœcesim pertinebat locus, ubi construendum erat Monasterium, ut cum ejus fieret imperio & voluntate. Sícque factum est, ut ab ea die & deinceps Religio Monachorum etiam in regione Saxonica succresceret atque proficeret. Eodem die remisit Dominus Imperator eidem Abbati omne servitium, quod ad se pertinebat, ut liberiùs sanctum opus implere quivisset. Cœpit autem ædificare in loco qui dicitur Hechi, ubi cùm per sex & eo ampliùs annos laborassent, nihil proficere potuerunt*, id est, ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum, quo prior Adelhardus ad illas partes accessit.

UT MON. VIRORUM IN SAXONIA CONDATUR, LUBENTER ANNUIT.

XVII. Extat in Augustodunensi Chartulario Diploma, quo Ludovicus Augustus rogante Modoino Æduorum Episcopo res omnes Sancti Nazarii, sive Ecclesiæ Cathedralis Augustodunensis quæ nomen Sancti Nazarii gerit, hoc anno sub Regio mundeburde ponit apud Paderbornam mense Julio. Characteres Chronologicos accipe. *Datum* XI *Kal. Aug. anno Christo propitio secundo Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indictione* VIII. *Actum Paderbrunno in Saxonia, in Dei Nomine feliciter. Amen.*

DAT PRÆCEPTUM PRO ECCL. AUGUSTODUN.

XVIII. In Galliâ Christianâ [a] Fredaricus, qui Stumpffio Fredarius est, hoc anno Lausannensem Episcopatum gerit. Hauto sive Haudo Dervensis est Abbas. Ansegisus Luxoviensi Monasterio præest. Antelmus sive Anselmus Condatescensis Abbas moritur, eique sufficitur Achinus. De Fredarico & Hautone convenimus. Convenimus & de Antelmo, quia superstes vivit anno primo Ludovici Augusti, Indictione octavâ jam inchoatâ, id est, anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto post Kalendas Septembres, moritúrque decimo-septimo Kalendas Julias anno videlicet proximo, sive anno Redemptoris octingente-

[a] Tom. 3. 4.

FREDARICUS EP. LAUSANNENS. ABBATES DERVENSES. CONDATESCENSES.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 3. LUXOVIENSES.

ſimo decimo-quinto, quia ſucceſſor Achinus eodem anno Ludovici Auguſti ſecundo celebratur. At de Anſegiſo non ita convenimus. In Gallia Chriſtiana Luxovienſes Abbates ita recenſentur. *Detto aliàs Docto, Sikelmus, Dadinus, S. Anſegiſus vivebat anno 815, Indictione 8.* Hac quidem auctoritate freti, poſtquàm Dottonem Abbatem ad annum Chriſti ſeptingenteſimum nonageſimum [a] Tomo ſuperiore laudavimus, proximos ejus ſucceſſores Sikelmum & Dadinum ſolis diximus notos nominibus, deinde Dadino ſubrogavimus Anſegiſum; quem arbitrati ſumus, anno Redemptoris octingenteſimo decimo-quinto cum Abbatis titulo jam floruiſſe, ſed hujus anni loco reponendus eſt annus Redemptoris octingenteſimus decimus-ſeptimus, ut Auctor coætaneus his verbis in Chronico Fontanellenſi [b] teſtatur. *Defuncto Magno Carolo Imperatore Auguſto Divæ memoriæ, Ludovicus ejus filius in Imperium elevatur. A quo idem Dominus Anſigiſus magnificè honorari meruit. Anno denique Imperii ſui IV Luxovium famoſum Galliis Cœnobium ad regendum beneficii jure eidem contulit.* Illa de re poſt biennium agemus. Interim ipſius Anſigiſi ſive Anſegiſi primordia ex eodem Chronographo accipe.

[a] Nu. 2.7.
[b] Cap. 16.

XIX. PRIMORDIA ANSEGISI ABBATIS.

Anſigiſus vir glorioſus ac tranquillus, omníque ſcientiâ divinæ ſcilicet atque humanæ Philoſophiæ ſufficienter inſtructus, à patre Anaſtaſio matréque vocabulo Himilrada procreatus, tenente locum regiminis hujus Cœnobii Fontanellenſis *Girowaldo* ſeu Geroaldo vel Gervoldo *Abbate propinquo ſuo hoc acceſſit Monaſterium, tonſurámque capitis ab eo ſuſcepit. Deinde non multò pòſt ad Palatium eum perducens in manus Glorioſiſſimi Regis Caroli commendare ſtuduit. Duo ad regendum ab Invictiſſimo Rege Carolo ei commiſſa Cœnobia, unum quod eſt ſitum prope muros urbis Remenſis & in honore Sancti Sixti primi ejuſdem urbis Præſulis, & eſt in ditione ejuſdem civitatis, alterum in territario Catalaunici Caſtri quo Sanctus Epiſcopus Memmius corpore quieſcit humatus. Defuncto verò Geroaldo,* cujus obitum anno Redemptoris octingenteſimo ſexto conſignavimus, *Traſarius hoc adeptus eſt Cœnobium, ac non paſt multùm temporis præfatus Dominus Anſigiſus,* deſertis duobus prædictis Cœnobiis Sancti Sixti & Sancti Memmii, *Flaviacum Monaſterium, quod Sanctus Geremarus fundavit, ac ibi corpore requieſcit, quod eſt ſitum in pago Bellovacenſi, à Domno Rege Carolo in precarium accepit, anno videlicet Incarnationis Domini Jeſu Chriſti* DCCCVII, *qui erat annus Magni Caroli, ex quo Rex Francorum conſtitutus eſt,* XXXVIIII, *ex quo verò Imperator & Auguſtus appellatus eſt, annus* VII. *Quod ferè ædificiis deſtitutum, ac in egeſtate redactum atque relictum invenit. Sed intra pauci temporis ſpatium nobili ſuâ induſtriâ recuperare ſtuduit. Omnia namque ædificia & publica & privata ipſe ibidem eliminatis atque projectis iis, quæ vetuſtate conſumpta fuerant, à fundamentis conſtrui atque in majori elegantia reſtaurari fecit, veluti cunctis illo advenientibus palàm eſt. Nam in præceptis rei ruſticæ ſagaciſſimus erat, unde factum eſt ut diverſarum frugum maxima illi copia numquam deeſſet, quam ſemper largâ manu cunctis indigentibus eragare noverat. Erat namque eleemoſynarius valdè, pauperúmque refector, profluus ditator ac defenſor Eccleſiarum, Clericorum nutritor, Monachorum veriſſimus Pater, peregrinorum lætiſſimus ſuſceptor, viduarum ac pupillorum maximus adjutor. Dum prædictum Flaviacenſe Cœnobium jure precarii ac beneficii teneret, etiam Exactor operum Regalium in Aquiſgranenſi Palatio Regio ſub Heinhardo Abbate viro undecunque doctiſſimo à Domino Rege conſtitutus eſt. Quod nobiliſſimè adminiſtravit, atque in cunctis operibus ſuis prudenter ſe agebat. Plurimis verò ejuſdem Regis juſſu Legationibus ſtrenuiſſimè functus eſt.* Quibus temporibus factus ſit Abbas cùm Luxovienſis tum Fontanellenſis, dicemus infrà. Citiùs autem regimini Monaſterii Fontanellenſis admotus eſt Einhardus ſive Eginhardus Abbas, ut oſtendemus anno ſequenti.

XX. Si Chronologiam Bituricenſium Archiepiſcoporum ad annum Redemptoris octingenteſimum decimum benè aſſecuti ſumus, hoc anno vitam clauſit Ebroinus Archiepiſcopus, eique ſucceſſit Aiulfus ſive Aigulfus, cujus primordia

AN. CH. 815.

mordia Theodulfus Aurelianensis Episcopus in Carmine [a], quod Andegavi scripsit cùm exularet, ita commendavit.

Esroïnus Archiep. Bituricens. obit. Succedit Aigulfus.

Nobilis & pulchra fueras puer indolis olim,
Nunc vir es ornatus nobilitatis ope.
Quæ fuit in puero docilis solertia parvo,
Nunc manet in magno, dante Tonante, viro.
Signa puer magna semper virtutis habebas
Magna, docens magnum te fore sorte virum.
Sic fata promittunt fœcundæ præmia meßis,
Sic tauri in vitulo forma patet tenero.
Ingenuas artes studium tibi discere tandem
Extitit, & cultum his pectus habere satis.
At nunc divini tibi tradere dogmata Verbi
Est labor, & populis jura referre poli.
Qui tunc Grammatico sumebas pocula fonte,
Ambrosio mentes nunc benè rore rigas.
Vivere te sanctè rumor dispergit ubique,
Magna per ora virûm sat tua fama volat.

[a] Lib. 4. Carm. 4.

XXI. Abbates Vedastini.

Hoc anno, Raddo Vedastini Monasterii præclarus Abbas obiit, successit Adalungus, de quo sic illius loci Chronographus apud Locrium. *Hic dignitate quadam oris & toto corporis habitu ad dignitatem compositus, atque literis benè expolitus, Ludovico Pio Cæsari adeò commendabilem se reddidit, ut spectatâ ejus virtute Cæsar, in obeundis maximis Legationibus*, de quibus agemus suis locis, *eo libentißimè usus sit.*

XXII. Stabulens. Disertinens. Weltenburg.

Hoc eodem anno apud Fisenum in Flotibus Ecclesiæ Leodiensis [b] obit Wirundus Malmundariensis ac Stabulensis Abbas, eique subrogatur Absalon. Apud Bucelinum in Chronologia Rhætiæ, Pruniconi Abbati Disertinæ mortuo sufficitur Richardus, de quo nihil præter nomen occurrit. Et apud Gewoldum in Additionibus ad Hundium memoratur Wicannus Abbas Weltenburgensis, successor Dieterici cujus mentionem ad annum Redemptoris octingentesimum secundum fecimus.

[b] O. 3. Sept.

XXIII.

Illis temporibus in Ludovici Augusti comitatu versabatur Claudius Presbyter, qui Taurinensem Episcopatum posteà consecutus est; utrumque Jonas Aurelianensis Episcopus initio libri primi de cultu Imaginum sic testatur. *Is*, nempe Claudius, *de quo agitur, exortus ex eadem Hispania, ejusdémque Felicis* Urgellensis quondam Episcopi *discipulatui ab ineunte ætate inhærens, per aliquod tempus in Palatio memorati Gloriosißimi ac Serenißimi, Deóque amabilis Augusti* Ludovici, *in officio Presbyteratûs militavit. Sed ut aliorum utilitati, doctrinâ prædicationis Evangelicæ, quæ illi admodùm inesse videbatur, consuleret, ipsius Piißimi clementiâ Præsul Taurinensis subrogatus est Ecclesiæ.* Notus fuit Ludovico needum Imperatori, sic enim scribit in literis ad Dructerannum Abbatem. *Tres, ni fallor, & eo ampliùs jam pertranseunt tempore anni; quòd me adhuc in Alvenni cespitis arvo; in Palatio Pii Principis Domini Ludovici tunc Regis, modò Imperatoris, detentum socordiâ sensûs mei, tuâ fervidâ dilectione adorsus es excitare; ut* &c. Tres Abbati Theodemiro libros in Genesim hoc anno transmisit, idque non obscurè docet suâ in Leviticum Præfatione, Leviticum enim à se testatur explanatum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, cùm octo jam effluxissent anni, ex quo libros tres in Genesim exararat. Ipsam Præfationem sic exorsus est. *Cogis & compellis, carissime frater Theodemire Abba, atque, ut ita dicam, stomachanti animo me reprehendis diu siluisse, nec paruisse jussioni tuæ in expositione Levitici. Biennium est, quòd tibi direxi expositionum atque informationum littera & spiritûs in Exodo libros quatuor, quibus principium est, [post expositionem libri Geneseos,] unde ante hos octo annos & dictis Sanctorum Patrum de littera & spiritu tres edidi libros.* Clausit verò sic. *Aggredimur igitur hoc opus, annuente pietate divinâ, Qua-*

Claudius Presbyter scribit Commentarios in Genesim.

AN. CH. 814. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

dragesima tempore, sub die septimo Idus Martii, anno Incarnationis DCCCXXIII *Salvatoris Jesu Christi Domini nostri.* Nec est cur Claudium quis suspicetur eorum calculos secutum, qui principium anni ducebant à Paschali Solemnitate, Præfationisque præcitatæ clausulam existimet à nobis rejiciendam esse in annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum, quia singulorum annorum initia petimus à Kalendis Januarii. Certè anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto, sive illius exordium à die Natali Domini, sive à Kalendis Januarii sumas aut à Paschali Festivitate, Pascha celebratum est octavo Kalendas Maii, diésque septimus ante superiores Idus Martii cum feria quarta inter Quinquagesimam & Quadragesimam seu cum capite jejunii coincidit, nec pertinuit ad Quadragesimam, quæ, teste Amalario in Ecclesiasticis [a] Officiis, *inchoatur à sequenti Dominica post Quinquagesimam.* Si Claudius caput jejunii seu feriam quartam post Quinquagesimam designare voluisset, non usus esset hac loquendi formulâ, *Quadragesima tempore*, quia Quadragesimæ tempus à Dominica post Quinquagesimam censetur excurrere. Recurrendum igitur ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium, quem Claudius in sua Præfatione notavit initio ducto à die Natali Domini. Illo anno cùm Pascha celebratum sit Nonis Aprilis, præcedénsque Quinquagesima inciderit in diem decimum-quintum ante Kalendas Martii, rectè Claudius ait opus à se inchoari *Quadragesima tempore, sub die septimo Idus Martii*, sive hebdomadâ tertiâ Quadragesimæ, feriâ secundâ. Porrò, si Leviticum tunc explanavit, tres libros in Genesim exaravit hoc anno, Redemptoris octingentesimo decimo-quinto, qui numeratur octavus ante octingentesimum vicesimum-tertium.

[a] Lib. 1. c. 4.

XXIV. ET IN EVANGELIUM MATTHÆI.

Præterea Claudius, ut in adnotationibus ad ejus scripta testatur Joannes Mabillonus Tomo primo veterum Analectorum, *commentatus est Evangelium Matthæi, opúsque suum Justo Carrofensi Abbati nuncupavit* hoc eodem *anno* DCCCXV. Fragmentum Præfationis in lucem protulit Usserius. Totum Commentarium in Bibliotheca Cathedralis Ecclesiæ Laudunensis à se visum scribit Mabillonus jam laudatus.

XXV. LUDOVICUS IMP. DAT PRÆCEPTUM PRO MON. CARROFENSI.

In dubium vocari non potest, quin Justus Abbas hoc ánno, Ludovici Augusti secundo, Indictione octavâ, Monasterium Carrofenso rexerit. Inter probationes, quas Joannes Beslyus Historiæ [b] Comitum Pictaviensium subjecit, extat hoc ejusdem Ludovici Præceptum è Carrofensi Tabulario descriptum. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imp. Aug. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei, eísque in eisdem locis sibi famulantiibus beneficia opportuna largiamur, præmium nobis apud Deum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Noverit intereà sagacitas seu utilitas omnium fidelium nostrorum tam præsentium quàm & futurorum, quia Vir Venerabilis Justus Abbas ex Monasterio Carrof. quod est constructum in honore Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, situm in pago Pictavensi prope fluvium Karentona, obtulit obtutibus nostris auctoritatem Immunitatis Domini & Genitoris nostri Karoli B. M. Piissimi Aug. in qua erat insertum, quod ipsum Monasterium Rotgerius quondam Comes in suo ædificavit proprio, & cum omnibus rebus & ornamentis Ecclesiæ, seu & cum omnibus appenditiis & adjacentiis suis, eidem Genitori nostro per Chartulam delegaverit Donationis, & quod ad ejus petitionem ob inquietudinem Judiciariæ potestatis sub sua devotione & Immunitatis tuitione consistere fecerat. Pro firmitatis namque studio deprecatus est prædictus Justus Abbas, & omnis Congregatio ibidem Deo serviens, ut paternum morem sequentes, hujusmodi nostræ Immunitatis Præceptum circa ipsum Monasterium fieri censeremus. Quorum petitioni libenter assensum præbuimus, & nostræ auctoritatis Præceptum erga ipsum Monasterium Immunitatis atque tuitionis gratiâ pro divini cultûs amore & animæ nostræ remedio fieri decrevimus. Per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus nec quislibet ex Judiciaria potestate, aut ullus ex fidelibus nostris tam præsentibus quàm &*

[b] Cap. 1.

futuris, in Ecclesias aut loca vel agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis & territoriis infra ditionem Imperii nostri justè ac legaliter possidet, vel ea, quæ deinceps in jure ipsius sancti loci aut per nos aut per alios voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii tam ingenuos quàm & servos super terram ipsius commanentes distringendos, nec ullas redibitiones, aut illicitas occasiones requirendas, nostris nec futuris temporibus ingredi audeat, nec ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat. Quicquid etiam de præfatis rebus Monasterii jus fisci * exigere poterat, in integrum pro æterna retributione eidem concedimus Monasterio, scilicet ut perennibus temporibus in alimoniam pauperum & stipendia Monachorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Et quandoquidem divinâ vocatione supradictus Abbas vel successores ejus de hac luce migraverint, quamdiu ipsi Monachi inter se tales invenire poterint, qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum, licentiam eligendi Abbates concedimus, quatenus ipsi Monachi, qui ibidem Deo famulari videntur, cum rebus vel hominibus eodem Monasterio aspicientibus vel pertinentibus sub tuitionis & Immunitatis nostræ defensione, remotâ totius iniquæ potestatis inquietudine, quieto ordine possidere, & pro incolumitate nostra conjugis & prolis seu etiam totius Imperii à Deo nobis collati & ejus clementissimâ miseratione perpetuò conservandi, Dei perimmensam clementiam jugiter exorare delectet. Hanc igitur auctoritatem, ut pleniorem in Deo obtinere valeat vigorem, & à fidelibus Sanctæ Ecclesiæ & nostris roboretur, & veriùs credatur & diligentius conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Ludovici Sereniss. Imp. Helisachar recognovi. Data 2 Id. Febr. anno, Christo propitio, 2 Imperii Domini nostri, Indictione 8. Actum Aquisgrani Palatio Regio. I. D. N. F. Amen.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

* fisco

XXVI. OBITUS BAUGOLFI ABB. OLIM FULDENS.

Adhuc usque annum vixit Baugolfus Abbas quondam Fuldensis, de cujus exauctoratione actum Tomo priore ad annum Redemptoris octingentesimum secundum. Supervixit honori, inquit Browerus [a], annis omnino tredecim, diem suum functus Christi anno DCCCXV. sepultus in sui nominis Monasterio, vulgò Baugolffes-Munster. Hoc nomen, ut ex Caroli Magni donariis liquet, inditum loco, qui Baugolfo concessus expetenti Cœnobitas liquos aggregare. Factum id à Baugolfo, postquàm regimine Monasterii Fuldensis abdicatus fuit. Simile post aliquot annos occurret exemplum de Ratgario, qui non tantùm excidet Abbatiali munere, sed etiam pelletur in exilium, unde posteà revocatus Monasterium Beatæ Virginis inchoabit, ibique privatam vitam ad obitum usque ducet. Qualis autem post exauctorationem vixerit Baugolffus, exposuimus Tomo superiore [b].

[a] In Antiquit. Fuld. l. 4. n. 2.

[b] Ad an. 802. n. 67 68.

XXVII. RABANUS ORDINATUR PRESBYTER.

Rabanus hoc eodem anno, ætatis suæ tricesimo, promotus est ad Sacerdotalis officii dignitatem. Ordinatus est ab Haistulpho Moguntiacensi Metropolita, cui delatas Archiepiscopales Infulas anno priore diximus. Ordinationem suam grato recoluit animo in Præfatione ad tres libros de Institutione Clericali, quos eidem Archiepiscopo post quadriennium dedicavit, illum enim inter alia sic allocutus est. Tuo Magisterio semper me libens subdam, à quo recordor me accepisse dignitatem Ecclesiasticam. Laudatur à Trithemio, quòd Presbyter consecratus nihil pristinæ humilitatis omisit, nihil Monasticæ conversationis & puritatis neglexit. A quinquennio Scholæ præerat Fuldensi, quam idem Auctor sic commendat. Plures Cœnobiorum Prælati eam docendi formam laudantes, alii Monachos suos ad Fuldam miserunt sub Hrabani ferula sacris imbuendos studiis, alii verò Scholas erexerunt in Monasteriis propriis, quibus Præceptores de memorato Cœnobio doctiores quosque præfecerunt. Sed in tempore brevi valde crevit numerus discipulorum Hrabani docentis, & Galliarum eruditionis & sanctitatis ejus veneranda opinio per totam Germaniam & se diffudit. Unde factum est, quod non solum Abbates Monachos, sed etiam nobiles terræ filios suos Hrabani doctrinæ Magisterio subdiderunt. Quos ille, ut erat mansuetus animo, omnes summa cum

LAUS SCHOLÆ FULDENSIS.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

diligentia informabat, prout uniuscujusque vel ætas vel ingenium permittebat; alios in Grammaticis, alios verò in Rhetoricis, atque alios in altioribus divinæ atque humanæ Philosophiæ scripturis, sine invidia communicans quod singuli ab eo postulassent. Omnes verò, quos in auditorium suum docendos admisit, non solùm prosâ sed etiam carmine, quidquid occurrisset, scribere informavit. Parcimus prolixo, qui subjicitur, discipulorum Catalogo, qui vel ad Abbatiales vel ad Episcopales Infulas assumpti sunt, nec tantùm doctrinâ sed etiam sanctitate claruerunt, de singulis enim, ut occurret occasio, verba faciemus. Abbati Ratgario non parvæ laudi tribuitur, quòd Rabanum *per singulos sacri Ministerii gradus evectum ad Sacerdotalis Officii dignitatem* hoc tandem anno promoveri curavit.

XXVIII. Haistulphus Moguntiacensis Archiepiscopus ab eodem Ratgario seu Raitgero Abbate rogatus Ecclesiam in Cellis dedicavit. Hujus rei monumentum à Browero in Fuldensibus Antiquitatibus [a] ita refertur. *Anno* DCCCXV *dedicata est Ecclesia in Cellis [Virginum Parthenone] ab Heistulpho Moguntiacensi Archiepiscopo, rogatu Raitgeri Fuldensis Ecclesiæ Abbatis, in honorem Domini nostri Jesu Christi, & S. Bonifacii Martyris, S. Joannis Baptistæ, SS. Petri & Pauli, Martini, Benedicti, Cæciliæ.* Idem Auctor [b], cùm de Congregationibus & Monasteriis cùm virorum tum fœminarum Ecclesiæ Fuldensi junctis & adunatis sermonem instituit, Cœnobium Sanctimonialium septimo inter puellaria Monasteria loco sic recenset. VII. *Cænobium Sanctimonialium in Cellis, quæ Fuldâ distant octodecim ferè millibus passuum ad Ortum Solstitialem juxta collimitium Orientalis Franciæ & tractûs Hennebergii. Earum originem Sancti Bonifacii patrocinia illustrem ad Raitgarium Abbatem facilè revoces, cui sua Templum exordia debere docet Inscriptia Dedicationis* proximè descripta. Prælaudatus Auctor mendum ex hac Inscriptione sustulit, annum enim DCCCXXV ad oram rejecit, ejúsque loco annum DCCCXV rectè substituit, quia longè ante annum DCCCXXV Ratgarius Abbas esse desiit.

[a] Lib. 2. c. 11. [b] Lib. 2. c. 10.

MON. IN CELLIS DEDICATUR.

XXIX. In Traditionibus [c] Fuldensibus, quas Joannes Pistorius publicavit, extat Charta concordiæ inter Wolfgerum Wirceburgensem Episcopum & eundem Ratgarium Fuldensem Abbatem initæ sexto Kalendas Aprilis hoc ipso anno Ludovici Augusti secundo. Initium tale est. *In Nomine Domini nostri Jesu Christi. Notum sit omnibus Deo fidelibus, qualiter Walfgerus Episcopus & Ratgarius Fuldensis Abbas cum suis Clericis Conventum fecerint in loco qui dicitur Rezzibach sub die* VI *Cal. Aprilis, anno* II *Domini Ludowici Gloriosissimi Imperatoris, ut pristinam discordiam, quæ suadente inimico membrísque ejus inter eos versabatur, ad veram concordiam & ad felicem caritatem converterent, quod ita Deo propitio & fecerunt. Dedit igitur Wolfgerus Episcopus cum consilio fratrum suorum suprascripto Abbati, sicut ei visum fuerat, decimationem suam, & sicut ipse Abbas cum fratribus suis ab eo postulaverat, in primis* &c. *Et hoc decreverunt inter se, ut nullus Clericus vel laicus suprascripti Episcopi vel Abbatis temerario casu præsumpsisset suprascriptos terminos transgredi, vel violare & contaminare eorum concordiam caritate confirmatam, quia nullus tam odibilis est Deo, Scripturâ testante, quàm qui seminat inter fratres discordiam. Insuper & invicem statuerunt, ut Advocati eorum in publico Placito inter se contentionem non haberent, sed inter se cum benivolentibus hominibus reconciliarent de qualicunque causa esset exortum.*

[c] Lib. 2.

CONCORDIA INTER EPISCOPUM WIRCEBURG. ET ABBATEM FULDENS.

XXX. In stabilienda Wirceburgensium Episcoporum Chronologia difficultates haud leves occurrunt. Auctores enim nec de anno conveniunt quo Burchardus factus est illius civitatis primus Episcopus, nec de anno consentiunt quo mortalem hanc vitam idem Burchardus terminavit. Deinde in annis Episcoporum, qui post Burchardum sederunt, paucæ reperiuntur epochæ, quæ certæ sint & indubitatæ. Burchardus apud vulgatum Egilwardum instituitur Episcopus anno Christi septingentesimo quinquagesimo-primo, migrátque in cælum anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo. Calculos In-

EPISCOPI WIRCEBURGENSES.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

carnationis Dominicæ apud Egilwardum perperam interpolatos sequuntur Bruschius & Bucelinus. Ab istis Nomenclatoribus Tomo quinto multùm recessimus. In nostra sententia Burchardus anno Christi septingentesimo quadragesimo-secundo fit Episcopus, anno Christi septingentesimo quinquagesimo-primo dimittit Episcopatum, obitque anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quarto. Hæc suis sunt locis accuratè probata. In elenchus Episcoporum, post Burchardum recensentur, Megingaudus, Bernwelphus, Luitrigus, Egilwardus, Wolfgerus, Humbertus. Ex secundo Fuldensium Traditionum libro proximè citato deprehendimus Wolfgerum Episcopum sedisse sexto Kalendas Aprilis, anno secundo Ludovici Augusti, idest, anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto. Huic epochæ, quæ validâ fulcitur auctoritate, Chronologiam Wirceburgensium Episcoporum hactenus illigavimus. At non sine nævo. Nam cùm singulorum Pontificatuum annos servatis Egilwardi calculis minùs cautè notaremus, nec à prædicta vellemus epocha vel tantillùm discedere, Wolfgerum Humberto postposuimus. Humbertus autem, ut Candidus Auctor synchronus testatur, interfuit Fuldensis Ecclesiæ Dedicationi, quæ peracta est Kalendis Novembris anno Redemptoris octingentesimo undevicesimo. Atque inde colligimus Humbertum Wolfgero successisse, & Episcopatum anno gessisse Redemptoris octingentesimo decimo-nono, ut ad illum annum fusiùs probaturi sumus. Interim placet mendum tollere, quo sub Wirceburgensibus Episcopis, Bernwelpho, Luitrigo, & Egilwardo, Wolfgeri decessoribus nostra laborat Chronologia.

Anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quarto Burchardus obiit. Anno Christi septingentesimo sexagesimo-nono Megingaudus Episcopatum abdicavit. XXXI. Ab hoc Megingaudo usque ad Wolfgerum intermedii sederunt hi tres Episcopi, Bernwelphus *annis septem*, Luitrigus *annis tribus, mensibus quinque*, Egilwardus *annis sex, mense uno, diebus viginti-tribus*, obieruntque Bernwelphus *29 Septembris*, Luitrigus *vicesimâ-septimâ Februarii*, Egilwardus *24 Aprilis*. Annos, menses diésque singulorum Pontificatuum notavit Egilwardus, mortem uniuscujusque Episcopi Bruschius suo die consignavit. Porrò, cùm ex Egilwardi numeris exurgant anni tantùm septemdecim, & ab anno Christi septingentesimo sexagesimo-nono quo Megingaudus Episcopatum sponte dimisit, ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-sextum quo Wolfgerus Episcopales Infulas suscepit, anni numerentur septem supra viginti, studiosiùs inquirendum est unde restitui possint qui desunt anni decem. Megingaudus Burchardi proximus successor annos quindecim sedit, quos observa non à Burchardi decessoris abdicatione sed ab illius morte sive ab anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quarto numerari. Simili modo non à Megingaudi decessoris abdicatione sed ab illius obitu Pontificatum exordire Bernwelphi, qui teste Egilwardo, *Cathedram Wirceburgensem tenuit annos septem*. Megingaudus Episcopatum anno Christi septingentesimo sexagesimo-nono sponte dimisit, posteà præsens interfuit Laureshamensis Ecclesiæ Dedicationi, quam alii anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto consignant, alii in annum Christi septingentesimum septuagesimum-septimum rejiciunt. Quonam mortuus sit anno, nemo prodit. Abdicato Episcopatu Neostadium insigne Monasterium condidit post annum Christi septingentesimum undeseptuagesimum, nihilque vetat quominùs ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-nonum pervenisse censeatur. Hoc autem posito cetera rectè quadrant. Bernwelphus post mortem Megingaudi sedet *annis septem* obitque *29 Septembris*, anno Christi septingentesimo octogesimo-sexto. Luitrigus post Bernwelphum sedet *annis tribus, mensibus quinque*, obitque *vicesimâ septimâ Februarii*, anno Christi septingentesimo nonagesimo. Denique Egilwardus Luitrigi successor sedet *annis sex, mense uno, diebus viginti-tribus*, obitque *24 Aprilis*, anno Christi sep-

AN. CH. tingentesimo nonagesimo-sexto, quo Wolfgerus Episcopatum adipiscitur.
815. Hæc ut tibi clariora fiant, Tabulam subjicimus in tres distinctam colum-
LUDOV. nas; quarum prima Chronologiam exhibet Bruschii & Bucelini, quæ niti-
IMP. 2. tur vitâ Sancti Burchardi, per Egilwardum conscriptâ nec parum deformatâ
BERN. calculis pòst interpolatis; altera Chronologicos Egilwardi Characteres, qui
R. 2. vitæ Sancti Burchardi subjiciuntur, cum annis Incarnationis Dominicæ non
LOTHAR. benè comparat; tertia totam difficultatem solvit annis Burchardi & Megin-
PIPPINI gaudi rectè consignatis, illisque Chronologiâ subsequentium Episcoporum,
RR. 1. qualis apud Egilwardum reperitur, optimè connexâ.

XXXII. WIRCEBURGENSIUM EPISCOPORUM CHRONOLOGIA,

AUCTORIBUS BRUSCHIO ET BUCELINO.	AUCTORE EGILWARDO MALE INTELLECTO.	AUCTORE EGILWARDO BENE INTELLECTO.
BURCHARDUS primus Episcopus Wirceburgensis obit an. 791.	BURCHARDUS primus Episcopus Wirceburgensis Episcopatum dimittit an. 751. obit an. 754.	BURCHARDUS primus Episcopus Wirceburgensis Episcopatum dimittit an. 751. obit an. 754.
Megingaudus post mortem Burchardi sedet ann. 3. dimittit Episcopatum an. 794.	Megingaudus post mortem Burchardi sedet ann. 15. dimittit Episcopatum ann. 769.	Megingaudus init Episcopatum an. 751. post mortem Burchardi sedet adhuc ann. 15. dimittit Episcopatum an. 769. obit an. 779.
Bernwelphus post abdicationem Megingaudi sedet ann. 6. mens. 4. dieb. 3. obit 29 Sept. an. 800.	Bernwelphus post abdicationem Megingaudi sedet ann. 7. obit 29 Sept. an. 776.	Bernwelphus post abdicationem Megingaudi sedere incipit an. 769. post mortem ejusdem Megingaudi sedet adhuc ann. 7. obit 29 Sept. an. 786.
Ludericus sedet ann. 6. mens. 5. obit 27 Febr. an. 804.	Luitrigus sedet ann. 3. mens. 5. obit 27 Febr. ann. 780.	Luitrigus sedet ann. 3. mens. 5. obit 27 Febr. an. 790.
Aygelwardus sedet ann. 6. dieb. 28. obit 24 April. an. 810.	Egilwardus sedet ann. 6. mens. 1. dieb. 23. obit 24 April. an. 786.	Egilwardus sedet ann. 6. mens. 1. dieb. 23. obit 24 April. an. 796.
Wolfgerus sedet ann. 21. mens. 6. dieb. 3. obit 4 Novembr. an. 831.	Humbertus sedet ann. 10. mens. 3. dieb. 8. obit mense Martio, an. 797.	Wolfgerus sedet ann. 22 mens. 6. dieb. 3. vivit 27. Martii an. 815. obit 4 Novembr. a. 818.
Hunibertus fit Ep. an. 832. sedet ann. 9. mens. 3. dieb. 8. obit mense Martio, an. 841.	Wolfgerus sedet ann. 22. mens. 6. vivit 27 Martii an. 815. obit 4 Novembr. an. 819.	Humbertus sedet an. 819.

XXXIII. Hæc impræsentiarum sufficiant, ut intelligas non deesse rationes, cur in stabilienda Wirceburgensium Episcoporum Chronologia procul à Bruschio & Bucelino recedamus. Cetera suis examinabimus locis.

Hoc anno res haud paucæ Monasterio Besuensi restitutæ sunt, agente potissimùm Bertone Lingonensi Episcopo, cujus zelum Chronographus Besuensis ita commendat. *Notum fiat posteris, & memoriæ commendetur, quòd ante Illustrem Virum Hildegarnum Comitem, seu Judices quos Scabineos vocant, & quamplures personas, qui cum eo aderant in Montaniaco villa, in mallo publico, ad multorum causas audiendas & rectas justitias terminandas, ibi venientes ... Episcopus, & Advocatus suus Burgoardus, novem legitimos testes ibi præsentavit, quorum nomina hæc sunt, Simeon, Agano, Bertramnus, Gono, Marchirius, Adalardus, Gervio, Gerento, Sirannus. Isti testificaverunt & juraverunt de finibus Besuensis Monasterii, quod à fine Pontense, & à fine Vendobrinse seu Vileose, & Vetus-Vendobrinse, & Vantinse, & Tillense, & Vetus-Viniense, & Bustellense, & Bustense, & Lucense, Burburenense, & Berechelpo-villare, per istas marcatas, inter ipsos fines Immunitas Sancti Petri est ad integrum, & in loco qui dicitur Boscum Monachorum similiter, & in alio loco qui dicitur Longo-Bosco immunitas Sancti Petri ad integrum. Et in alio Longo-Bosco communitas. Et in ipso fine Bustellense usque ad viam Petrosam. Et deinde usque ad stratam fractam, & deinde usque ad finem Burburenensem atque Vilarum Immunitas Sancti Petri est ad integrum. Per illas marcatas euntes ipsi novem testes, quos suprà nominavimus, misso secum Balalberio Illustri Viro ab Hildegarno Comite & à suis Scabineis, dixerunt & per judicium testificaverunt, quod à tempore Pipini Regis & deinceps per tempus Domini Caroli Magni Imperatoris vidissent inde legitimas vestituras ad partem Sancti Petri haberi, itaut nec Aldo nec hæredes ullam legitimam vestituram exinde nunquam habuissent, sed per legem & per justitiam vestitura Sancti Petri Fontis-Besuensis erat. Tunc ipsi Scabinei unanimiter judicaverunt, quòd omni tempore ipsæ res per illas marcatas ad partem Sancti Petri essent vendicatæ atque legibus conquisitæ. His præsentibus testibus, Balalberio, Madalberto, Beato, Epplerano, Baldrico, Alfono, Vermerio, Milone, Albrico Notario, Ferlegio, Leuduino, Arberto, Servio. Walterius præsens fuit & subscripsit. Data notitia die Mercurii proximâ in mense Maio, anno II regnante Domino nostro Hludovico Rege atque Imperatore.* Jacobus Vignerius in Chronico Lingonensi [a] secundum annum Imperii Ludoviciani per mensem Maium cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto malè comparat, atque in illum annum perperam rejicit notitiam rei judicatæ proximè descriptam.

Gabriel Bucelinus Murhartense Monasterium in hodierno Wirtembergensi Ducatu sic commendat. *Murhart celebre ac pervetus Wirtenbergiæ Cœnobium Ordinis Benedictini, ad instantiam Sancti Walderici Abbatis A. C. 815 à Ludovico Pio, Caroli Magni filio, Imperatore Augusto fundatum, cui primus Antistes S. Walericus datus est, atque ibidem plenus Sanctitate requievit.* Hæc anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-quinto scribebat Bucelinus in secunda parte Germaniæ Sacræ. Seriùs hic Auctor Benedictinum edidit Menologium, in quo fundationem Monasterii Murhartensis, & primum Abbatem illius loci laudat tertio Kalendas Decembris, nullâque sive Walderici sive Walerici mentione factâ solum memorat Walthericum, qui Ludovico Augusto consilium erigendi Cœnobii dedit, eique primus præfuit ex Eremita factus Abbas. *In Germania,* inquit [b], *Ducatu Wirtenbergico, Monasterio Murhartensi, depositio Beati Waltherici Abbatis. Is Eremiticam primùm ... cum vitam cum magnis effulgeret virtutibus, tanti à Ludovico Imperatore, Caroli Magni filio factus est, ut ipsum secretorum animæ sui arbitrum eligeret, & summo in pretio haberetur, à quo & conditæ recens Abbatiæ Præfectus, æternam eidem loco decus eximiâ vitæ sanctitate conciliavit. Condendi Cœnobii authorem ipsum fuisse sibi Walthericum Ludovicus in literis fundationis attestatur. Ex illis literis, quarum fragmenta recitantur ab eodem Bucelino, nomen Walcherici deprehenditur. Ejus rogatu Ludovicus in nemore prope Castrum suæ proprietatis, quod vulgò Hunenburg dicitur, juxta rivum qui dicitur Murra, Monasterium condidit pro duodecim fratribus, qui ibi cum eo,* nempe

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

XXXIV. RES ABLATÆ MON. BESUENSI RESTITUUNTUR.

XXXV. IN DIOECESI WIRCEBURGENSI NOVO CONSTRUUNTUR MONASTERIA.

[a] In Episcop.

[b] D. 29. Nov. de MURHARTENSIUM.

AN. CH. 815. LUDOV. IMP. 2. BERN. R. 2. LOTHAR. PIPPINI RR. 1.

Walcherico Abbate, *illic Deo servire, & secundùm Instituta Regulæ Beati Benedicti Monasticam vitam ducere deberent.* Ceterùm Murra dexteram Nicri ripam subit, & Murhartense Monasterium, ut in Annalibus Suevicis [a] legimus, duobus tantùm milliaribus distat ab Hala civitate Suevica, ibique, priusquàm Cœnobium construeretur, Eremitæ degerunt à temporibus Pippini Regis. Situm est autem Murhartum in Diœcesi Wirceburgensi, ut testatur Bruschius in Wolfgero Episcopo.

[a] Part. 2. l. 1. c. 12.

XXXVI. ET SCHWARCZACHIUM. Idem Auctor in Chronologia Monasteriorum Germaniæ scribit hoc eodem anno Schwarczachium, insigne Ordinis Benedictini Cœnobium in Diœcesi quoque Wirceburgensi fuisse conditum *ad Mœnum amnem in honorem Christi Salvatoris, Beatæ Virginis Mariæ, SS. Sebastiani ac Felicitatis Martyrum, à Megingando Duce* seu Præfecto regionis *& ab uxore ejusdem Ima* sive *Imina.* Meminit ejusdem Monasterii Bucelinus in utraque parte Germaniæ Sacræ, atque in altera Catalogum Schwarczachianorum Abbatum sic orditur. *Benedictus ab ipso Fundatore institutus anno 815, præfuit annis 28.*

XXXVII. HERLEGAUDUS ABB. S BENIGNI. Inter monumenta Burgundica Stephani Perardi duæ reperiuntur Chartæ, quæ pertinent ad hunc annum, datæ sunt enim anno secundo Ludovici Imperatoris, una *in die Dominico proximo Kl. Augusti*, altera *Sabbato proximo in mense Octobri.* Utraque Herlegaudum Abbatem San-Benignianum commendat; prior testatur ab Airardo & Zacharia venditam eidem Herlegaudo *terram in Centena Oscarensi, in fine Cratmulnensi, in oppido ipso Cratmulnensis*; posterior confirmat eidem quoque Herlegaudo Donationes omnes Monasterio San-Benigniano priùs factas *in villa Bargas & in monte Farulfo.*

XXXVIII. Exeunte hoc anno Ludovicus Imperator, cùm è Saxonia reversus in Aquisgranensi Palatio moraretur, mense Decembri, anno Imperii sui secundo, Indictione nonâ tunc currente, hoc pro Ecclesia Viennensi Præceptum emisit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei eisque in eisdem locis sibi famulantibus * beneficia opportuna largiamur *, præmium nobis apud Deum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcircò noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quàm futurorum solertia, quia placuit nobis pro mercedis nostræ augmento & æternæ retributionis fructu, quasdam res, quæ olim matri Ecclesiæ Viennensi, ubi modo Bernardus Archiepiscopus præest, quæ est constructa in honore Sancti Mauricii Martyris, abstractæ erant, pro amore Dei & reverentia ipsius sancti loci reddere, quæ sunt in pago Vasionense in villa quæ vocatur Dalforiana, cum domibus & ædificiis, mancipiis, accolabus, terris, olivetis, vineis, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarúmve decursibus, cum omnibus appendiciis vel adjacentiis. Has itaque res cum omnibus ad se pertinentibus vel aspicientibus, quæ de ratione ipsius villæ in eadem provincia præsenti tempore totum & ad integrum vel inexquisitum, prædictæ Viennensi Ecclesiæ per hanc nostram auctoritatem reddimus. Quapropter volumus atque jubemus, ut per hanc nostram auctoritatem, nostris videlicet & futuris temporibus, prædictæ res, sicut superiùs intulimus, perpetuò in jure & dominatione ipsius Ecclesiæ consistant, ut quicquid de ipsis rebus ob utilitatem & profectum Rectores ipsius Sedis facere voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi. Hanc quippe auctoritatem, ut firmior habeatur, & perennibus temporibus à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur & diligentiùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludovici Serenissimi Augusti. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovi. Data* XIII *Kl. Januarias, anno, Christo propitio, secundo Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indictione* VIIII. *Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.*

* famulantes
* largierimus

PRÆCEPTUM PRO ECCLESIA VIENNENSI.

ANNUS

ANNUS

CHRISTI		816.	
LUDOVICI	IMP.	3.	
	REG.	36.	11.
BERNARDI	REG.	3.	
LOTHARII	REG.	2.	
PIPPINI III.	REG.	2.	
INDICTIO		9.	

LUDOVICUS Aquisgrani quarto Idus Februarias, anno Imperii sui tertio, Indictione nonâ, id est, anno Redemptoris octingentesimo decimosexto, Præceptum hoc alterum pro Hispanis in Francorum Regno manentibus emisit. – *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, tam præsentibus quàm & futuris, seu etiam successoribus nostris, quia postquam Hispani, qui de potestate Sarracenorum se subtraxerunt, & ad nostram seu genitoris nostri fidem se contulerunt, & Præceptum auctoritatis, qualiter in Regno nostro cum suis Comitibus conversari, & nostrum servitium peragere deberent, scribere & eis dare jussimus, querimoniam aliqui ex ipsis Hispanis nostris auribus detulerunt, duo capitula continentem. Quorum unum est, quod quando iidem Hispani in nostrum Regnum venerunt, & locum desertum, quem ad habitandum occupaverunt, per Præceptum Domini & Genitoris nostri ac nostrum sibi ac successoribus suis ad possidendum adepti sunt, hi, qui inter eos majores & potentiores erant, ad Palatium venientes, ipsi Præcepta Regalia susceperunt, quibus susceptis, eos, qui inter illos minores & infirmiores erant, loca tamen sua benè excoluisse videbantur, per illorum Præceptorum auctoritatem aut penitus ab eisdem locis depellere aut sibi ad servitium subjicere conati fuissent. Alterum est, quod simili modo de Hispania venientes, & ad Comites sive Vassos nostros, vel etiam ad Vassos Comitum se commendaverunt, & ad habitandum atque excolendum deserta loca acceperunt, quæ ubi ab eis exculta sunt, ex quibuslibet occasionibus eos inde expellere, & ad opus proprium retinere, aut aliis propter præmium dare voluerunt. Quorum neutrum justum aut rationabile nobis esse videtur. Et ideo per hanc nostræ Præceptionis auctoritatem decrevimus atque jubemus, ut hi, qui vel nostrum vel Domini & Genitoris nostri Præceptum accipere meruerunt, hoc, quod ipsi cum suis hominibus de deserto excoluerunt, per nostram concessionem habeant. Ceteri verò, qui simul cum eis venerunt, & loca deserta occupaverunt, quicquid de inculto excoluerunt, absque ullius inquietudine possideant tam ipsi, quàm illorum posteritas, ita duntaxat ut servitium nostrum cum illo, qui ipsum Præceptum accepit, pro modo possessionis, quam tenet, facere debeat. Hi verò, qui posteà venerunt, & se aut Comitibus aut Vassis nostris aut Paribus suis se commendaverunt, & ab eis terras ad habitandum acceperunt, sub quali convenientia atque conditione acceperunt, tali eas in futurum & ipsi possideant, & suæ posteritati derelinquant. Hoc nostræ auctoritatis Decretum non solùm erga præteritos & præsentes, verùm etiam erga futuros, qui adhuc ex illis partibus ad nostram fidem*

I. PRÆCEPTUM PRO HISPANIS CHRISTIANIS IN FRANCIAM CONFUGIENTIBUS.

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

venturi sunt, conservandum statuimus, ac de constitutione nostra septem Pracepta uno tenore conscribere jussimus, quorum unum in Narbona, alterum in Carcassona, tertium in Rosciliona, quartum in Empuriis, quintum in Barchinona, sextum in Gerunda, septimum in Biterris haberi pracepimus, & exemplar eorum in Archivo Palatii nostri, ut pradicti Hispani ab illis septem exemplaria accipere & habere possint, & per exemplar, quod in Palatio retinemus, si rursum querela nobis delata fuerit, faciliùs possit definiri. Et ut hac nostra auctoritatis constitutio firmiorem obtineat vigorem, & à fidelibus Sancta Dei Ecclesia pleniùs per tempora conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Domni Hludowici Serenissimi Imperatoris. Arnaldus ad vicem Helisachar recognovit. Data IV Id. Februarii, anno, Christo propitio, tertio Imperii Domni Hludowici Piissimi Augusti, Indictione IX. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen. Is Helisachar, ad cujus vicem Durandus hoc Diploma recognovit, insignis fuit Abbas Ordinis Canonici. Post Heberardum, quem Bruschius ad annum Redemptoris octingentesimum nonum in Catalogo Sam-Maximinianorum Abbatum laudat, factus est Abbas Sam-Maximinianus in Archiepiscopatu Trevirensi, quo anno incertum. Abbas erat anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo, cùm Benedictus Indensis Abbas ex hac vita discessit, ut ad illum annum dicturi sumus. Seriùs in Centulense Monasterium successit Herico, cujus mentionem ante biennium fecimus. An etiam Gemmeticensis Abbas extiterit, inquiremus suo loco.

II. Hoc anno domestici tumultus in disjunctissimis Franciæ locis orti sunt ac citò compressi. Theganus *Sclavos in Oriente positos*, Annalista Laureshamensis & Astronomus *Sorabos Sclavos* primæ seditionis authores constituunt, id est, Sorabos qui Sclavis Orientalibus annumerantur, ut fusiùs exponemus ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum, cùm sermonem faciemus de Conventu Francofordiensi, in quo Ludovicus Imperator, teste prælaudato Annalistâ, *omnium Orientalium Sclavorum, hoc est, Abotritorum, Soraborum, Wilsorum, Behemannorum, Marvanorum, Pradenecentorum, & in Pannonia residentium Avarum Legationes cum muneribus ad se missis excepit.* Idem Annalista *Wascones, qui trans Garonnam & circa Pyrenæum montem habitant,* alterius seditionis authores facit, nec dissentit Astronomus. Quid autem hi Scriptores sigillatim de utrisque referant, placet hìc subjicere. Laureshamensis

TUMULTUS SORABORUM ET VASCONUM COMPONUNTUR.

Annalista sic habet ad hunc annum. *Hyeme transactâ, Saxones & Orientales Franci in Sorabos Sclavos, qui dicto audientes non erant, imperata strenuè compleverunt, & contumacium audaciam non magno labore compresserunt. Nam unâ civitate expugnatâ, quicquid in ea gente rebelle videbatur, subjectione promissâ conquievit. Wascones, qui trans Garonnam & circa Pyrenæum montem habitant, propter sublatum Ducem suum Sigwinum, quem Imperator ob nimiam ejus insolentiam ac morum pravitatem inde sustulerat, solitâ levitate commoti, conjuratione factâ, omnimodâ defectione desciverunt. Sed duabus expeditionibus ita sunt edomiti, ut tarda eis deditio & pacis impetratio videretur.* Et Astronomus. *Postquàm Imperator hyemis inclementiam serenâ valetudine & tranquillo successu transfegit, succedente æstivi temporis gratissimâ blanditie, missi sunt ab eo, qui dicuntur Orientales Franci, sed & Saxonici generis Comites, contra Sorabos Sclavos, qui ab ejus Imperio dicebantur defecisse. Quorum conatus quàm brevissimè ac facillimè, Christo donante, compressus est. Sed & Vasconum citimi, qui Pyrenæi jugi propinqua loca incolunt, eodem tempore juxta genuinam consuetudinem levitatis, à nobis omnino desciverunt. Causa autem rebellionis fuit, eò quòd Sigwinum eorum Comitem propter morum pravorum castigationem, quibus penè erat importabilis, ab eorum removit prælatione Imperator. Qui tamen adeò sunt duabus expeditionibus edomiti, ut serò pœnituerit eos incœpti sui, deditionémque magno expeterent voto.* Theganus, Vasconico tumultu penitus omisso, solum Sclavicum breviter sic attingit. *Misit* Imperator *exercitum contra Sclavos in Oriente positos, qui valdè*

oppresserunt eos, & victores Deo donante extiterunt. Hoc facto, unusquisque rediit ad propria.

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2. III.

Imperator ad mensem usque Julium, quo Remos perrexit, in Aquisgranensi Palatio moratus est, ibique tria dedit Præcepta, unum sexto Idus Martii pro Cœnobio Sancti Germani Autissiodorensis, alterum duodevicesimo Kalendas Maii pro Ecclesia Cameracensi, tertium quinto Idus Junii pro Monasterio Sancti Vincentii prope Vulturnum. Primum inter Acta vetera post Notas ad Capitularia sic ex Sancti Germani Chartulario publicatum est à Stephano Baluzio. *In Nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, Telonearis, Actionariis, vel omnibus rem publicam administrantibus, seu ceteris fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris tam præsentibus quàm futuris. Notum sit quia Venerabilis Vir Alegrerus Abbas ex Monasterio Sancti Germani, quod est constructum in suburbio Antissiodorensis civitatis, ubi ipse Sanctus corpore requiescit, detulit nobis auctoritatem avi nostri Pippini Regis, & Karoli bonæ memoriæ genitoris nostri Piissimi Augusti, seu & antecessorum nostrorum, Regum videlicet Francorum, in quibus continebatur qualiter ipsi ob æternæ retributionis fructum concessissent eidem Monasterio teloneum de quatuor navibus, quæ per Ligeris flumen seu cetera flumina propter sal & cetera commercia discurrebant, undecunque fiscus teloneum exigere poterat. Pro firmitatis namque studio postulavit nobis præfatus Alegrerus Abbas ut paternum seu prædecessorum nostrorum Regum morem sequentes, hujusmodi auctoritatis nostræ beneficium eidem concederemus vel confirmaremus Monasterio. Cujus precibus nobis ob amorem Dei & venerationem Sancti Germani Pontificis & hoc Præceptum munificentiæ nostræ firmitatis gratiâ circa ipsum Monasterium fieri libuit, per quod jubemus atque præcipimus, ut nullus Judex publicus vel quilibet ex Judiciaria potestate prædictas quatuor naves quæ per fluvium Ligeris vel per cetera flumina infra ditionem Imperii nostri ob utilitatem & necessitatem ipsius Monasterii discurrunt, ad quascunque civitates, castella, aut portus, vel cetera loca, accessum habuerint, nullus ex eis aut hominibus qui eas prævident, teloneum aut ripaticum, aut portaticum, aut pontaticum, aut salutaticum aut cespitaticum, aut cenaticum, aut pastionem, aut laudaticum, aut tranaticum, aut pulveraticum, aut ullum occursum, vel ullum censum, aut ullam redibitionem accipere vel exigere audeat; sed licitum sit, absque alicujus illicita contrarietate vel detentione, per hanc nostram auctoritatem, naves, & homines, qui eas prævidere debent, cum his quæ deferunt, liberè atque securè ire & redire. Et, si aliquas moras in quolibet loco fecerint, aut aliquid mercati fuerint aut vendiderint, nihil ab eis prorsus, ut dictum est, exigatur. Hæc verò auctoritas ut pleniorem in Dei Nomine obtineat vigorem, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur & diligentiùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Datum VI Idus Martii, anno, Christo propitio, tertio Imperii Domni Ludovici Piissimi Augusti, Indictione IX. Actum Aquisgranum Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.*

PRÆCEPTA, PRO MON. S. GERMANI AUTISSIOD.

Joannes Carpentarius inter probationes, quas Historiæ Cameracensi subjecit, Præceptum, quod Hildoardus Cameracensis Episcopus à Ludovico Augusto impetravit, per fragmenta sic allegavit ex Archivis Ecclesiæ Cameracensis. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus. Cùm petitionibus servorum Dei justis &c. proinde Immunitates Avi videlicet nostri Regis Pipini & Genitoris nostri Caroli bonæ memoriæ præstantissimi Imperatoris, in quibus continebatur insertum, qualiter idem Genitor noster & Antecessores Reges prædictam Sedem, quæ in honore est Dei Genitricis Mariæ semperque Virginis, ob amorem Dei tranquillitatémque consistentium fratrum, sub plenissima tuitione & Immunitatis defensione habuissent, &c. per hoc Præceptum nostra auctoritate confirmavimus, &c. Signum Hludowici Serenissimi Imperatoris. Ego Durandus Diaconus ad vicem Helisachardi recognovi. Data est XVIII*

PRO ECCLESIA CAMERACENSI.

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

Kal. Maias, anno Christo propitio III * *Domini Hludowici Piissimi Augusti, Indict.* IX. *Actum Aquisgrani Regio Palatio, in Dei Nomine. Amen.* Ad hoc Præceptum, cujus etiam meminit Baldericus, alludit Joannes Buzelinus in Annalibus [a] Gallo-Flandriæ, cùm observat de Hildowardo sive Hildoardo Episcopo, quòd *paucis ante mortem mensibus ab Ludovico Imperatore præclarum de Cameracensis B. Virginis Ecclesiæ Privilegiis & Immunitate Diploma* impetravit. Quapropter Carpentarius ejusdem Hildoardi mortem hoc anno, quarto Nonas Julii rectè consignat in Episcoporum Cameracensium Catalogo [b], nec apud Robertum & Sammarthanos, qui citiùs scripserunt, alius annus adnotatur. Inde mirari subit, cur annum 817 Buzelinus in ora textûs proximè citati & Carpentarius in margine Præcepti suprà descripti reposuerint. Indictio IX per mensem Aprilem non anno 817 sed 816 convenit. De Halitchario Hildoardi successore sæpiùs acturi sumus. Quod attinet ad Præceptum pro Cœnobio Sancti Vincentii prope Vulturnum, illud accipe ex ejusdem Monasterii Chronico [c]. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Cùm petitionibus Sacerdotum & servorum Dei, quas nostris auribus insinuaverint, libenter annuimus, non solùm Regiam consuetudinem exercemus, sed etiam hoc nobis tam ad præsentis vitæ prosperitatem, quàm ad futuræ beatitudinem adipisci, non minimum emolumenti afferre confidimus. Idcircò notum sit omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia Vir Venerabilis Josue Abbas Monasterii Martyris Christi Vincentii, quod situm est in finibus Beneventanis, nostram adiens Serenitatem obtulit obtutibus nostris Præcepta Regum Longobardorum, Aistulfi scilicet & Desiderii, necnon & Præceptum piæ recordationis Domini & Genitoris nostri Caroli Piissimi Augusti, in quibus illi tam antecessorum suorum videlicet Regum, quàm & Ducum, vel aliorum quorumlibet Deo devotorum hominum Donationes partibus prædicti Monasterii spontaneâ voluntate contulerunt; suggerens ac petens, ut eadem Præcepta nostra confirmationis auctoritate confirmaremus. Cujus petitioni propter amorem Domini nostri Jesu Christi assensum præbentes, prædicta Præcepta nostrâ auctoritate confirmamus. In primis decernentes, quidquid Domini Genitoris nostri Caroli Imperatoris Præcepto continetur, & de Judicaria Baluense in loco Trita, sicut per Præceptum Desiderii Regis & Ansanæ condonatum est; deinde quidquid Aistulphus vel Desiderius jam dicto Monasterio contulerunt, maneat inconvulsum. Quod verò Duces hi, Lupus & Hildeprandus, eidem Monasterio suis Præceptis condonaverunt, hæc nostrâ præsenti auctoritate abhinc in futurum stabilis perseveret & firma. De quibus una est Donatio, quam Lupus Dux ad prædictum sanctum locum fecit de vercinatico, id est, animalia, quæ exigebantur ad mensam Principis Ducatûs Spoletani; altera Hildeprandi Ducis de eadem re; tertia ejusdem de clausura in Marsis; quarta ejus de valdo Liburiano; quinta ejusdem de quatuor casis in Marsis. Hæ quinque Donationes ad idem venerabile Monasterium Sancti Vincentii nostrâ auctoritate, vel quidquid in ipsis Rectores supra memorati Monasterii pro ejusdem auctoritate facere voluerint, absque ullius contradictione ordinent & disponant. Et ut hæc auctoritas confirmationis nostra per curricula annorum inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, veriùs credatur, & diligentiùs conservetur, manu propriâ subterscripsimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Data IV Idus Junias, anno Christo propitio III Imperatoris Domini Hludovici Piissimi Augusti, Indictione IX. Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter.*

[a] Edit 3.
[a] Lib. 3.
[b] Part. 2. c. 2.
[c] Lib. 2.

ET PRO MON. S. VINCENTII PROPE VULTURNUM.

IV. LEO III. PP. OBIT.

IV. *Imperatori*, cùm Aquisgrani adhuc esset, *Domini Leonis Romani Antistitis dormitio nuntiatur, quæ evenit octavo Calendas Junii, anno vicesimo-primo Episcopatûs sui; Stephanique Diaconi in locum ejus subrogatio.* Verba sunt Astronomi. Et apud Annalistam Laureshamensem moritur *Dominus Leo Papa anno Pontificatûs sui* XXI, *circiter* VIII *Cal. Jun.* At Anastasius Leonis obitum

in mensem Junium ejusdem Indictionis nonæ sic rejicit. *Beatissimus Pontifex, postquàm Sedem Romanam & Apostolicam annos viginti, mens. quinque, & dies 16 gloriosissimè rexit, ex hac luce subtractus ad æternam migravit requiem. Sepultus verò est in Basilica Beati Petri Apostoli pridie Idus Jun. Indict. nonâ & cessavit Episcopatus dies 10.* Nicolaus Alemannus [a] in parietinis Lateranensibus Sanctitatem Leonis sic extollit. *Virum Deo gratum Majores adeò venerati sunt, ut ad ejus monumentum aram Deo (quem cultum antiquitus iis tantùm, qui in Sanctorum numerum adscriberentur, adhibere fas fuit) in sacra Vaticana Petri Basilica extruxerint, & cum Sanctitate paribus Leone I. II. & IV. uno in loco cum condi colique voluerint, quod à Paschale II inscriptus lapidi Titulus hic docet. SUB HOC ALTARE SUNT CORPORA SS. LEONUM, I. II. III. ET IV. PONTIFICUM ET CONFESSORUM.* In Martyrologio tamen Romano, cui Leo Primus tertio Idus Aprilis, Leo Secundus quarto Kalendas Julii, Leo Quartus decimo-sexto Kalendas Augusti reperiuntur inscripti, nulla fit Leonis Tertii memoria.

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

[a] Cap. 8.

Anastasius in laudes successoris seu Stephani Quinti sic excurrit. *Hic à primævâ ætate in Patriarchio Lateranensi sub sanctæ memoriæ Hadriano Papa nutritus atque educatus, nobili prosapiâ atque clarissimo genere ortus, adhuc in parva ætate ad discendam sacra disciplina scientiam studiosius vigilabat. Defuncto verò sanctæ memoriæ jam præfato Domno Hadriano Papâ in locum ejus Domnus Leo Papa successit. Qui prædictum Domnum Stephanum conspiciens bonæ conversationis atque humilitatis, eum ad Subdiaconatûs ordinem promovit. Quem magis ac magis spiritualibus studiis vacare conspiciens, Domino annuente, ad Diaconatûs culmen eum provehit, & ex tunc multipliciter spiritalibus pollens studiis, maximam, tam ad evangelizandum populo solerter ac clarè divina atque evangelica verba, quàmque ad exercendam Ecclesiasticam traditionem, gessit curam. Et ita Spiritûs Sancti gratia in ejus corde refulsit, ut in omnibus efficax idoneúsque comprobaretur. Sicque factum est, ut dum de hac vita migraret antè præfatus Domnus Leo Papa, illicò dum ferventissimo affectu à populo Romano diligeretur isdem præcipuus ac sanctissimus vir Stephanus ad sacrum Pontificatûs culmen est electus. Quem omnes uno affectu parique amore cum ad Ecclesiam Beati Petri Apostoli perducentes, Dei ordinante providentiâ, Papa Orbis consecratus est. Hic sanctissimus vir in Pontificatu jam positus pro confirmanda pace & unitate Sanctæ Dei Ecclesiæ ad Franciam arreptum est iter apud Piissimum & Serenissimum Domnum Ludovicum Imperatorem. Qui cùm in Franciam pervenisset, tanto honore atque exaltatione à prædicto Piissimo Principe atque Francorum populo susceptus est, quanto vix linguâ narrari potest. Et tantùm illi Dominus gratiam largiri dignatus est, ut omnia, quæ ab eo poposcisse dinoscitur, in omnibus impetrarit in tantum, ut isdem Piissimus Princeps pro illius amore in finibus Franciæ super omnia dona, quæ ei largitus est, curtem de suo proprio fisco Beato Petro Apostolo perpetuali usu per Præceptionis paginam concessit. Isdem verò sacer Antistes exemplum sumens Redemptoris nostri, qui pro nobis de cælis dignatus est descendere, & de captivitate diaboli nos eripere, omnes exules, qui illic captivitate tenebantur propter scelera, & iniquitates suas, quas in Sanctam Ecclesiam Romanam & erga Domnum Leonem Papam gesserunt, pro pietate Ecclesiæ secum reduxit.*

V. STEPHANUS V. SUCCEDIT.

VI.

VII.

Alia de Stephano Papa, quæ silentio prætermittere non possumus, in synchronis Francicarum rerum Scriptoribus occurrunt observanda.

LEGATOS IN FRANCIAM MITTIT, FIDELITATE LUDOVICO A ROMANIS PRIUS PROMISSA.

Primò, Theganus ita scribit. *Stephanus statim, postquam pontificatum suscepit, jussit omnem populum Romanum fidelitatem cum juramento promittere Ludowico, & dirigens Legatos suos ad supradictum Principem, nunciavit ei ut libenter eum videre voluisset in loco ubicumque sibi placuisset.* Ex hoc textu constat nec Stephanum Papam, nec Bernardum Italiæ Regem, sed Ludovicum Augustum supremo Romæ dominio tunc potitum esse.

VIII.

Secundò, patet ex Annalista Laureshamensi duos à Stephano Papa directos ad Ludovicum Legatos, qui *quasi pro sua consecratione Imperatori sug-*

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

gererent, sive, ut Astronomus in vita Ludovici loquitur, missam à Stephano Legationem, *qua super ordinatione ejus Imperatori satisfaceret.* Nec hæc Legatio diversa fuit ab ea, per quam Stephanus, Thegano teste, Ludovico significavit, *ut libenter eum videre voluisset in loco ubicunque sibi placuisset.* Cave autem ne prædictorum Annalistæ & Astronomi textus te fallant, atque inde suspiceris jus confirmandorum Summorum Pontificum aliquando penes Francorum Reges fuisse. Locutiones enim, quibus hi Scriptores usi sunt, Nuncios non nisi post Stephani consecrationem ad Ludovicum directos testantur. De libera Romanorum Pontificum electione, quandiu Roma sub potestate Francorum fuit, commodior differendi locus occurret anno sequenti, cùm Ludovicus Pius Urbem ipsam ac Ducatum Romanum Apostolicæ Sedi per insignem munificentiam largietur. Stephanus Legatos ad Imperatorem misit, ut eum de sua promotione amicitiâque certiorem pro antiqua consuetudine faceret. Ad illum morem, de quo fusiùs post obitum Stephani differemus, alludunt textus ex Annalista Laureshamensi & ex Astronomo proximè citati.

IX. *Iter quoque suscipit in Franciam.*

Tertiò, tempus itineris suscepti locúmque congressionis Annalista Laureshamensis sic notat. *Stephanus nondum duobus post consecrationem suam exactis mensibus, quàm maximis potuit itineribus ad Imperatorem venire contendit missis interim duobus Legatis, qui quasi pro suâ consecratione Imperatori suggererent. Quod ubi Imperator audivit, Remis ei occurrere statuit, missis obviam iis, qui eum illo deducerent, & adventum ejus præveniens cum magno eum ibidem honore suscepit. Qui statim Imperatori adventûs sui causam insinuans, celebratis ex more Missarum solemniis, cum diadematis impositione coronavit. Multis deinde inter eos muneribus datis & acceptis, conviviisque opiperè celebratis, & amicitiâ vicissim firmissimo robore constitutâ, aliisque utilitatibus Sanctæ Dei Ecclesiæ pro temporis opportunitate dispositis, Pontifex Romam, Imperator Compendium Palatium petiit.*

X. *Remis suscipitur a Ludovico Aug.*

Quartò, Theganus ipsam congressionem fusiùs describit. *Stephanus dirigens Legatos suos ad supradictum Principem* Ludovicum, *nunciavit ei ut libenter eum videre voluisset in loco ubicunque sibi placuisset. Quod audiens, magno tripudio repletus cœpit gaudere, & confestim jussit Missos suos obviam ire Sancto Pontifici cum salutationibus maximis, & servitia præparare. Perrexit post Missos Dominus Ludewicus obviam supradicto Pontifici, obvians ei in campo magno Remensium. Descendit uterque de equo suo, & Princeps se prosternens omni corpore in terram tribus vicibus ante pedes tanti Pontificis, & tertiâ vice erectus, salutavit Pontificem istis verbis dicens.* [*Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & illuxit nobis.*] *Et respondit Pontifex.* [*Benedictus sit Dominus Deus noster, qui tribuit oculis nostris secundum David Regem videre.*] *Amplexantes enim se & osculantes pacificè perrexerunt ad Ecclesiam, qui cùm diu oraverunt, erexit se Pontifex, & excelsâ voce cum Clero suo fecit ei laudes Regales. Posteà Pontifex honoravit eum magnis honoribus & multis, & Reginam Irmingardam, & omnes Optimates & Ministros ejus. Et in proxima die Dominica in Ecclesia ante Missarum solemnia coram Clero & omni populo consecravit eum, & unxit ad Imperatorem, & coronam auream mira pulchritudinis & pretiosissimis gemmis ornatam, quam secum apportaverat, posuit supra caput ejus. Et Irmingardam Reginam appellavit Augustam, & posuit coronam auream super caput ejus. Quamdiu ibi erat Beatissimus Papa, quotidie colloquium habebant de utilitate Sancta Dei Ecclesia. Post quod Dominus Imperator eum honoravit magnis & innumeris donis tripliciter & ampliùs quàm suscepisset ab eo, sicut semper solebat agere, magis dare quàm accipere, dimisit eum ire Romam cum Legatis suis, quibus præcepit ubique in itinere suo honestum exhibere servitium.*

Eundem Ludovicum et Irmingardem Augg. coronat.

XI. *Bernardus Italiæ Rex Papam comitatur.*

Quintò, Astronomus peculiaria scribit de Bernardo Rege, qui Stephanum Papam comitatus est; de Hildebaldo Archiepiscopo Coloniensi, de Joanne Arelatensi Metropolita, déque Theodulpho Aurelianensi Episcopo, quos Imperator obviam Papæ direxit; & de Monasterio Remigiano extra muros

Remenses, in quo Stephanus à Ludovico susceptus est honorificentissimè. *Stephanus post sui consecrationem ad Dominum Imperatorem venire non distulit. Vix enim duobus exactis mensibus summa cum festinatione ei occurrere festinavit. Praemisit tamen Legationem, quae super ordinatione ejus Imperatori satisfaceret. Imperator autem ejus adventu praecognito, Bernardo quidem nepoti suo comitari jussit. Sed & adpropinquanti alios Missos, qui eum debito honore perducerent, direxit. Ipsi autem adventum ejus Remis sustinere statuit. Cui etiam obviam Hildebaldum Archicapellanum Sacri Palatii, Theodulphum Episcopum Aurelianensem, Joannem Arelatensem, aliorúmque Ministrorum Ecclesiae copiam, procedere jussit, Infulis indutos Sacerdotalibus. Ad ultimum Imperator miliario processit à Monasterio Sancti Confessoris Remigii, & tanquam Beati Petri Vicarium honestissimè suscepit, descendentem ex equo excepit, & Ecclesiam intrantem manu propriâ sustentavit, praecinentibus pro tanta exultatione variis Ecclesiae Ordinibus, Te Deum laudamus, & reliqua. Quo Hymno finito, laudes Imperatori debitas Clerus Romanorum conclamavit, quarum finem Dominus Apostolicus oratione complevit. His expletis, intra domûs penetralia concessum est, expositísque causis sui adventûs, & benedictione panis ac vini simul participatâ, Imperator ad civitatem rediit, Dominus Apostolicus ibidem remansit. Sed in crastinum Dominus Imperator Dominum Apostolicum evocavit, convivio opulentissimo procuravit, donisque maximis honoravit. Similitérque die tertio à Domino Apostolico Dominus invitatur Imperator, & multis variísque est donatus muneribus. Et in crastinum, quae fuit dies Dominica, Imperator Imperiali Diademate coronatur, & benedictione inter Missarum celebrationes insignitur. Et tandem his completis, Dominus Apostolicus, cunctis quae poposcerat impetratis, Romam rediit. Imperator verò ad Compendium secessit.*

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

MULTI PRAESULES OBVIAM MISSI.

XII. Tunc Archiepiscopus Remensis & Abbas Remigianus erat Ebo. *His Ebo Praesul*, inquit Flodoardus [a] in Historia Remensi, *suprà memoratum Papam Stephanum cum Ludovico Rege Remis suscepit, postquàm Rex idem Sclavos in Oriente positos directo devicit & oppressit exercitu. Quando praefatus Papa Stephanus, qui tunc Leoni successerat, Legatos suos ad eundem principem destinans, intimavit ei, quòd libenter eum videre vellet in loco, ubicunque ipsi placuisset.* Plura hic ex Flodoardo non describemus, quia quae sequuntur, ad verbum penè sumpta sunt ex Thegano. Per illam aetatem, ut non semel observavimus, iidem Abbates erant Remigiani, qui Remenses Metropolitae. Ipsummet Ebonem Ludovicus Augustus in suo Diplomate talem sic commendat. *Ebo venerabilis Archiepiscopus Remensis Ecclesiae, & Reverentissimae Sedis Sancti Remigii, gloriosissimi Pontificis & specialis Patroni nostri, Praesul Clementia nostra innotuit.*

[a] Lib. 2. c. 19.

EBBO ARCHIEP. REMENSIS.

XIII. Porrò, cùm in congressione Stephani Papae & Ludovici Augusti nulla Vulfarii Remensis Metropolitae mentio fiat, facilè credimus hunc priùs obiisse, quàm Stephanus Remos pervenerit. Adstipulari non possumus iis, qui Vulfarium anno Redemptoris octingentesimo vicesimo Romam Paschale Pontifice profectum, annóque Redemptoris octingentesimo vicesimo secundo mortuum contendunt. Hallucinari quoque putamus eos, qui Vulfario aegrotanti & annoso Ebonem Suffraganeum seu Chorepiscopum datum volunt, atque ab eodem Ebone Chorepiscopo Ludovicum Augustum & Stephanum Quintum Papam Remis hoc anno susceptos affirmant. Inter varias opiniones, quae mortem Vulfarii diversis annis consignant, ea nobis ut & Guilelmo Marloto [b] praecipuè placet, quae ceteris annum hunc Redemptoris octingentesimum decimum-sextum jure praeponendum suadet. Sedit igitur annos tantùm quatuordecim, nec aetatem attigisse videtur adeò provectam, ut propter ejus senectutem Ebonem Chorepiscopum ordinatum arbitremur. *Animam Deo virtutibus plenam reddidit 15. Calend. Septemb.* ut est in *Necrologio Rem. Ecclesiae.* Migravit ex hac vita Leo Tertius Papa pridie Idus Junii, decimo pòst die subrogatus Stephanus Quintus. Hic statim postquàm

VULFARII SUCCESSOR.

[b] Lib. 3. c. 11.

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

Pontificatum suscepit, per Legatos Ludovico significavit, *ut libenter cum videre voluisset in loco ubicunque sibi placuisset.* Itineri se commisit *nondum duobus post consecrationem suam exactis mensibus* ut Annalista Laureshamensis loquitur, aut *vix duobus exactis mensibus* ut Astronomus scribit, id est, mense Augusto. Ludovicus autem, audito Papæ Nuncio, quamprimùm discessit Aquisgrano, Remósque venit Vulfario tunc ægrotante mortique proximo. Carolus Calvus id in suis ad Nicolaum Papam literis [a] ita testatur. *Post obitum divæ recordationis avi nostri Karoli Excellentissimi Imperatoris, genitor noster Hludovicus Piissimus Augustus, Deo donante, paternum adeptus Imperium, Remorum venit ad urbem, ubi prædecessor vester sanctæ memoriæ Stephanus Summus Pontifex ei obviam venit, atque in Imperii honorem cum Deo inspirante consecravit. Eo tempore Vulfarius præfatæ urbis Venerabilis Archiepiscopus validâ vexabatur infirmitate, quâ & mortuus est.* Hic textus tria complectitur temporibus valdè distincta, mortem Caroli Imperatoris, Ludovici Augusti adventum in urbem Remensem, ejusdem Ludovici Imperatoris coronationem ibidem factam à Stephano Papa. Vitam clausit Carolus quinto Kalendas Februarias anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto. Ludovicus Remos adiit anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, mense Julio exeunte, Stephanus autem illuc haud antè pervenit, quàm September ad finem vergeret, paucos enim dies, ut ex prædictis liquet, Remis cum Ludovico moratus Italiam repetiit, &, ut Annalista Laureshamensis ad annum sequentem scribit, *tertio, postquàm Romam venerat, mense, sed nondum exacto, circiter* VIII *Kal. Feb. diem obiit.* Carolinarum igitur literarum, quas suprà citavimus, hic est sensus. Ludovicus, qui post Caroli patris mortem paternum Imperium adeptus est, Remos post biennium venit, ibique à Stephano Papa, cujus adventum per duos circiter menses expectavit, coronatus est Imperator. Eo verò tempore, quo Remos ingressus est, Vulfarius illius civitatis Archiepiscopus validâ vexabatur infirmitate, quâ & mortuus est decimo-quinto Kalendas Septembres. Ejus elogium sic clausit Flodoardus [b]. *Quasdam villas Ecclesiæ Remensis ritè distributis atque descriptis ordinavit colonis. Sed & res Ecclesiæ aliquas mancipiáque cum personis quibusdam pro partium commutavit opportunitate. De thesauris etiam Sanctæ Mariæ ac Sancti Remigii nonnulla cum testimonio virorum illustrium tam Clericorum quàm laicorum mutavit, & ornamenta vel vasa Ecclesiastica exinde, prout dignum sibi visum fuit, fabricari fecit. Eundi denique Romam causâ orationis ad Sanctum Petrum licentiam ab Imperatore se accepisse in quadam sua designat epistola, sed utrùm ierit, certum non habemus. Reditus autem villarum quarundam Ecclesiæ in eleemosyna probabiliter, pro sui corporis & animæ salute, distributi quibusdam adhuc descriptionibus tunc factis leguntur. In quibus inveniuntur inter Termidum, Grandem-pratum, Vindicum, Furvillam, Gramadum, Pidum, Cadevellum, & Cortem Magnaldi, in distributione eleemosynæ, de annona modii* MDCCCCLXXV, *de animalibus inter majora & minora capita* CLXVII. *Item inter villas, Fagum, sive Boleticum, & alias quasdam, annonæ modii* MLII, *vini modii* LXCV, *salis modii* V, *cum diversis animalibus, & aliis variis rebus expensa. Ad opus quoque fratrum Orbacensis Cœnobii quantùm sufficeret eis. Unde datur intelligi, in majoribus quoque locis multò tunc plura fuisse dispensata. Immunitatis quoque Præceptum ab Imperatore Ludovico secundùm præceptionem Caroli Augusti patris ipsius, Ecclesiæ Remensi Monasterióque Sancti Remigii obtinuit.*

[a] Tom. 3. Conc. Gall.

[b] Lib. 2. c. 18.

XIV. Quæ Vulfarii mortem secuta sunt, Carolus Calvus in literis jam citatis ita persequitur. *Eo autem*, nempe Vulfario, *defuncto, & ab Imperatore, secundùm sacrorum Canonum institutionem, plebi electione concessâ, contigit eos quendam virum, Gislemarum nomine, ad Pontificatûs honorem elegisse. Qui dum ante Episcopos discutiendus adsedisset, oblatus est ei textus Evangelicus. Cùm autem ipsum aliquatenus legere, nihil tamen intelligere omnes pariter cognovissent, reprobatus ac velut insipiens ab omnibus est dejectus. Tunc verò Domno Imperatori*

tui visum est ut præfatus Ebo pro scientia capacitate meritorúmque reverentia ad jam dictum promoveretur Episcopatum. Quod cùm plebi atque omnibus sanè sapientibus esset relatum, placere sibi omnes adfirmavere: ac sic secundùm canonicam institutionem est Archiepiscopus ordinatus. Archiepiscopatum jam gerebat, cùm Stephanus Remos accessit, ut dictum suprà. Pinnaculum Ecclesiæ Metropolitanæ talem in Historia Remensi [a] præmonstrat titulum personis. & imaginibus Stephani Papæ ac Ludovici Imperatoris insignitum. AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

Ludovicus Cæsar factus coronante Stephano
Hac in Sede Papâ magno: tunc & Ebo Pontifex
Fundamenta renovavit cuncta loci istius,
Urbis jura sibi subdens Præsul auxit omnia.

[a] Flod. l. 2. c. 19.

XV.

Ebonis primordia, priusquàm Archiepiscopus fieret, sic perstringit Carolus Calvus in literis jam laudatis. *Ipse Ebo Regii fisci familiâ oriundo progressus, regiâ pietate Pii ac Gloriosi avi nostri Karoli susceptus, Palatinis negotiis non mediocriter adnutritus, libertate donatus, ob nobilitatem vehementis ingenii in sacris ordinibus gradatim promotus, genitori nostro Hludovico Piissimo Augusto, Aquitanicum Regnum regenti, ab eodem Gloriosissimo est ad serviendum deputatus. Quem ipse servitio strenuum ingenióque agilem comperiens, non post multum temporis Bibliothecarium constituit.* Apud Flodoardum [b] prædicatur Ebo vir industrius & liberalibus disciplinis eruditus, patriâ Transrhenensis ac Germanicus, Imperatoris, ut fertur, Ludowici collactaneus & conscholasticus. Erat Eboni mater, nomine Himiltrudis, quæ Remis per annos fermè decem cum filio permansit, ut constat ex ejus epitaphio quod suo loco recitabimus.

[b] Lib. 2. c. 19.

XVI. PRÆCEPTUM OBTINET A LUDOVICO AUG. PRO SUA ECCLESIA.

Cupiens præfatus Pontifex Ebo domum Ecclesiæ Sanctæ Dei genitricis Mariæ diuturnâ penè lapsabundam vetustate reparare, petiit à præmissa Imperatore Ludovico ad renovandam & amplificandam eandem Basilicam murum civitatis sibi concedi. Quod idem Princeps quietissimâ pace fruens, & Imperii præclarissimâ pietate sublimis, nullas barbarorum metuens incursiones, nequaquam refutavit, sed benignissime ob amorem Dei & ipsius almæ genitricis honorem concessit, atque jussionis suæ monimento fieri delegavit, hujusmodi super hoc sua dans Præceptionis decreta, hoc ut admodum probabile videtur anno, priusquàm Compendium proficisceretur. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si locis venerabilibus ea, quæ exinde à prædecessoribus nostris Regibus vel Imperatoribus ad rei publicæ usus exigebantur, religiosâ liberalitate in utilitatibus & necessitatibus eorundem sanctorum locorum expendenda remittimus, & fidelium nostrorum saluberrimis pro hac eadem re suggestionibus ac petitionibus benignum commodamus assensum, maximum & animæ nostræ & Regi ac Regno providemus consultum, quia nihil cernitur rei publicæ comminutum, quicquid ex eadem re publicâ piis actibus, & locis religiosis, ac Ecclesiarum Dei utilitatibus seu servorum Dei fuerit commoditati indultum. Quapropter notum esse volumus omnibus Dei fidelibus, præsentibus scilicet & futuris; præcipuè quoque successoribus nostris in eo Potestatis culmine, in quo sumus auctore Domino constituti, ab eodem Dominorum Domino constituendis, quia Ebo Venerabilis Archiepiscopus Remensis Ecclesiæ, & Reverentissimæ Sedis Sancti Remigii Gloriosissimi Pontificis & specialis Patroni nostri præsul, Clementiæ nostræ innotuit, quia vetustatis senio contrita jam dicta Metropolis urbis sancta mater nostra Ecclesia, in honore sanctæ sempérque Virginis ac Genitricis Mariæ constructa, existeret. In qua auctore Deo & cooperatore Sancto Remigio gens nostra Francorum cum æquivoco nostro Rege ejusdem gentis, sacri fontis Baptismate ablui, ac septiformis Spiritus Sancti gratiâ illustrari promeruit; sed & ipse Rex Nobilissimus ad Regiam potestatem perungi Dei Clementiâ dignus inventus est. Ubi etiam & nos per manus Domni Stephani Romani Summi Pontificis ad nomen & potestatem Imperialem coronari meruimus. Quam pro tantis beneficiis nobis ibidem à Deo collatis renovare cupientes, & ad id exequendum loci incommoditatem cernentes, concedimus ad hoc opus, & ad cetera quoque pro servitute Dei*

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

ibidem degentium necessitatibus ædificanda, murum omnem cum portis ipsius civitatis, & omnem operam cum cunctis impendiis, quæ ex rebus & facultatibus ipsius Ecclesiæ & Episcopatûs Remensis Aquis Palatio nostro Regio peragi & exolvi solitum fuerat, in eleemosyna videlicet nostra & pro remedio animæ Domni ac genitoris nostri atque ceterorum prædecessorum nostrorum, qui eundem Episcopatum contra salutem suam aliquandiu tenuerant, & in suos usus contra Ecclesiasticas Regulas res ac facultates Ecclesiæ ipsius expenderant, & ob hoc minùs quàm debuerat utilitatis sacris locis in eodem Episcopatu constitutis exinde provenerat. Volumus etiam ut vasalli, & quicunque fideles nostri ex rebus ejusdem Episcopatûs aliquid habent, eidem operi inserviant, sicut constitutum est à bonæ memoriæ Domno & genitore nostro; & sicut decretum est à piæ recordationis Domno & avo nostro Pippino, decimas & nonas eidem Ecclesiæ Sanctæ ex rebus, quas inde habent, persolvant. Vias etiam publicas omnes, quæ circa eandem Ecclesiam vadunt, & impedimento esse possunt ad claustra & servorum Dei habitacula construenda, ut transferri atque immutari possint, concedimus. Et, si aliquid ibi de fisco nostro habetur, per hoc nostræ auctoritatis Præceptum perpetuò æquè concedimus, ut nullus Judex, Comes, aut Missus, sive aliquis ex judiciaria potestate, ullam inde eidem Sanctæ Dei prædictæ Remensi Ecclesiæ inquietudinem, aut ullum calumniæ impedimentum inferre unquam præsumat. Obsecrantes successores nostros, ut salutis suæ memores, præsentis scilicet & æternæ; memores etiam beneficiorum, quæ nobis & genti nostræ ac prædecessoribus nostris in eodem sancto loco per beatum Remigium meritis Sanctæ Mariæ collata sunt, sicut sua benè gesta à suis successoribus conservari voluerint; ita quæ pro amore Dei & sanctæ ejus Genitricis ac beati Protectoris nostri Remigii sæpè fato sancto loco contulimus, perpetuò inviolabiliter conservare procurent. Et, ut hæc nostra concessionis auctoritas per futura tempora in Dei Nomine pleniorem obtineat firmitatis vigorem, anuli nostri impressione subterfignari decrevimus. Huc usque quod apud Flodoardum [a] habetur & à nobis non semel allegatum est Ludovici Pii Diploma.

[a] Lib. 2. c. 19.

XVII. Tomo primo [b] disputavimus, utrùm Ecclesiæ Sancti Martini, an Ecclesiæ Metropoli Sanctæ Mariæ conjungeretur Baptisterium, in quo baptizatus est Clodoveus Magnus. Stetimus pro prælaudaro Ludovici Pii Diplomate, quocum literas conciliavimus Nicetii Trevirensis Episcopi, quas plerique contrariæ opinioni multùm favere frustrà suspicantur. Locum illum adi. Lege & Tomo sexto [c], quæ de Remensi Episcopio déque villa Novilliaco post Tilpini Remensis Metropolitæ mortem retulimus, partim ex Notitia de eadem villa, partim ex Ludovici Pii Diplomate suprà descripto. Nihil horum repetemus. At quod nec Annalista Laureshamensis, nec Theganus, nec Astronomus, nec Anastasius observavit, ex eadem Charta notandum atque explicandum videtur, nempe Ludovicum à Stephano Papa coronatum esse Imperatorem in Metropolitana Remorum Basilica, in qua Clodoveus à Sancto Remigio unctus in Regem olim fuerat. *In qua*, inquit Ludovicus, *auctore Deo & cooperatore Sancto Remigio gens nostra Francorum cum æquivoco nostro Rege ejusdem gentis, sacri fontis Baptismate ablui, ac septiformis Spiritûs Sancti gratiâ illustrari promeruit; sed & ipse Rex Nobilissimus ad Regiam potestatem perungi Dei Clementiâ dignus inventus fuit. Ubi etiam & nos divinâ dignatione per manus Domni Stephani Romani Summi Pontificis, ad nomen & potestatem Imperialem coronari meruimus.*

[b] Ad an. 496. nn. 13. & seqq.

[c] Ad an. 800. n. 91.

XVIII. Nonnulli cùm ex hoc textu, in quo Ludovicus se, *per manus Domni Stephani Romani Summi Pontificis, ad nomen & potestatem Imperialem* coronatum dicit, tum ex Thegano & Flodoardo subtiliùs ratiocinantur, negántque Ludovicum Imperatorem & Augustum priùs appellatum fuisse, quàm Remis à Stephano Papa coronaretur Imperator, quia Princeps ante illam coronationem vocatur à Thegano, capitibus, decimo, decimo-tertio, & decimo-sexto, Imperator verò post eandem coronationem in reliquo nomi-

AN. CH. 816.

LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

natur opere, & apud Flodoardum Ebo *Papam Stephanum cum Ludovico Rege Remis* suscepisse dicitur. Romanus quidem Pontifex Remis Ludovicum Imperatorem coronavit, sed ei, per Diadematis impositionem, nec nomen nec potestatem Imperialem contulit. Et Ludovicus, cùm se coronatum ait Remis *ad nomen & potestatem Imperialem*, non significat à Papa sibi collatum Imperatoris titulum quem anteà non haberet, sed Metropolitanam Remorum Basilicam commendaturus observat in ea ut quondam Clodoveo sic & sibi nuperrimè rem valdè memorabilem ac planè similem contigisse, ibidem enim Clodoveus in Regem sive *ad Regiam potestatem* unctus est à Sancto Remigio, ipse verò Ludovicus in Imperatorem sive *ad nomen & potestatem Imperialem* coronatus est à Stephano Papa. Quemadmodum autem Clodoveus, cùm unctus est in Regem à Beato Remigio, Rex Francorum erat à multis annis; ita Ludovicus, antequàm Imperator à Stephano Pontifice coronaretur, Imperatoris & Augusti nomen à Carolo patre sibi collatum gerebat. De Clodoveo nulla difficultas. In Regnum Childerico patri successit anno Christi quadringentesimo octogesimo-primo, nec unctus est in Regem à Sancto Remigio ante annum Christi quadringentesimum nonagesimum-sextum, ut probatum est Tomo primo. De Ludovico quoque patet. A Romano Pontifice coronatus est Remis Imperator anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, sed annum tunc Imperii tertium jam numerabat, ex tempore consors Imperialis nominis à Carolo patre factus anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio. Coætanei Scriptores ea de re consulendi. Qui tunc vivebat Auctor Annalium plebeiorum, sic ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium scripsit. *Imperator Carolus evocatum ad se apud Aquasgrani filium suum Ludovicum Aquitaniæ Regem, coronam illi imposuit, & Imperialis nominis sibi consortem fecit.* Ad eundem annum sic Annalista Laureshamensis. *Imperator evocatum ad se apud Aquasgrani filium suum Ludovicum Aquitaniæ Regem excipiens, coronam illi imposuit, & Imperialis nominis sibi consortem fecit.* Ad eundem quoque annum Chronographus Moissiacensis. *Karolus, cum consensu & acclamatione omnium populorum, Ludovicum filium constituit Imperatorem secum, ac per coronam auream tradidit ei Imperium, populis acclamantibus & dicentibus, VIVAT IMPERATOR LUDOVICUS.* Et Astronomus in vita Ludovici Pii. *Imperator Carolus misit ad filium, eumque ab Aquitania evocavit. Quem venientem clementer suscepit, totâ æstate secum tenuit, & tandem Imperiali cum Diademate coronavit.* Lege & caput sextum Thegani, qui cæteris fusiùs ac distinctiùs explicuit, quomodo Carolus Imperator *nomen suum, id est, Imperatoris, filio suo Ludowico* tradidit. Pluribus non opus est auctoritatibus. Ipsemet Ludovicus in Charta, quam Joannes Beslius ex Tabulario Sancti Severini Burdegalensis in Tractatu de Regibus Aquitaniæ publicavit, annum Imperii sui primum per mensem Julium cum Indictione septima, id est, cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto sic composuit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit &c. Dat. 5 Idus Julii, anno 1, Christo propitio, Imperii nostri, Indictione 7. Actum Aquisgrani Palatio Regio.* Item in alia Charta, quam idem Auctor ibidem ex Tabulario Lemovicensi vulgavit, annum Imperii sui quartum per mensem quoque Julium cum Indictione decima, id est, cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo sic conjunxit. *In Nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si petitionibus &c. Data 17 Kalendas Augusti, anno, Christo propitio, 4 Imperii Domini Hludovici Piissimi Augusti, indictione 10. Actum Aquisgrani Palatio Regio.* Occurrent & aliæ Chartæ non paucæ, quarum Characteres in eandem Chronologiam conspirabunt. Hæc sufficiant, ut intelligas Imperium Ludovici non esse sumendum à die, quo Remis à Stephano Papa coronatus est Imperator, sed vel à die quo consors Imperii

AN. CH. 816.
Ludov. Imp. 3.
Bern. R. 3.
Lothar. Pippini RR. 2.

factus est à Catolo patre, vel à die quo solus post eundem Catolum patrem imperare cœpit, ita ut annus primus Ludovici Augusti cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto rectè comparetur.

XIX.
Theodulphus Ep. Aurelian.

Stephanus Papa Remis Romam reversus *fecit ordinationem in mense Decembrio, Presbyteros novem, Diaconas quatuor, Episcopos per diversa loca numero quinque*, ut habet Anastasius. Priùs autem quàm Remis egrederetur, Pallium Theodulpho Aurelianensi Episcopo tribuit, unde illud dictichon ejusdem Theodulphi in Carmine [a] ad Modoïnum Episcopum Augustodunensem.

Solius illud opus Romani Præsulis extat,
Cujus ego accepi Pallia sancta manu.

[a] Lib. 4. Carm. 5.

XX.
Pallio donatur a Stephano PP.

Pallium Archiepiscopis tribui propriè solet. Raró concessum legitur Episcopis qui non essent Metropolitani. Non desunt tamen exempla, quibus id ante & post Theodulphi tempora factum probetur. Hoc decus præter usitatum morem Theodulpho collatum videtur, quia jussu Imperatoris obviam Papæ cum duobus Archiepiscopis Hildebaldo Coloniensi & Joanni Arelatensi processerat. Accepto Pallio deinceps Archiepiscopus Aurelianensis dictus est. Testes sunt tres Ludovici Pii Chartæ. Prima sic habet. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus *. Cùm petitionibus Sacerdotum justis & rationabilibus divini cultûs favemus, supernâ nos gratiâ muniri non ambigimus. Notum sit igitur omnibus fidelibus * Sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris, tam & præsentibus quàm & futuris, quia detulit nobis Venerabilis Vir Theodulphus Aurelianensis Ecclesiæ Archiepiscopus & Abbas Monasterii Sancti Aniani Confessoris, ubi ipse Sanctus requiescit, quod est constructum in suburbio ipsius civitatis, auctoritates Immunitatis, Avi videlicet nostri Pippini quondam Regis, seu Domini & Genitoris nostri bonæ memoriæ Karoli Piissimi Augusti, in quibus erat insertum, quòd sive ipsi, sive antecessores eorum, Reges videlicet Francorum, præfatum Monasterium cum rebus & omnibus ad se pertinentibus vel respicientibus sub tuitione & defensione sua habuissent *; & eorum Immunitatibus, auctoritatum ac Judiciariæ potestatis inqnietudine defensum & munitum fuisset, ob rei tamen firmitatem postulavit nobis præfatus Episcopus, ut in amore Dei & reverentia ipsius Sancti, amorem paternum ac prædecessorum nastrorum morem sequentes, Immunitatis nostræ Præceptum circa ipsum sanctum locum fieri decerneremus, & præfatas auctoritates nostrâ auctoritate confirmaremus. Quapropter præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, aut quilibet ex judiciaria potestate, nec aliquis ex fidelibus nostris in Ecclesiis aut locis aut agris, seu reliquas possessiones memorati Monasterii, quas moderno tempore justè & rationabiliter in quibuslibet pagis ac territoriis infra ditionem Imperii nostri Rectores præfati Monasterii possident, nec in eas quas demùm in jure & potestate ipsius sancti loci divina augeri voluerit pietas, ad causas audiendas vel freda aut tributa exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, nec fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii supra terram ipsius commanentes distringendos, nec ullas * redhibitiones aut inlicitas occasiones requirendas, nostris futurisque temporibus ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Abbati suisque successoribus res prædicti Monasterii sub Immunitatis nostræ tuitione quieto ordine * possidere, & nostro fideliter parere Imperio, atque pro incolumitate nostra, seu conjugis ac prolis, vel stabilitate totius nobis conlati Regni, per immensum ejus largissimâ miseratione conservandi, unà cum Congregatione Canonicorum in eodem Monasterio Deo famulantium jugiter Dei misericordiam exorare, & quidquid de rebus præfati Monasterii fiscus exigere poterat, præfata Monasterio ejúsque Congregationi concessimus, ut eis, ad divinum servitium peragendum, augmentum vel supplementum fiat. Et ut hæc auctoritas nostris futurisque temporibus, Domino protegente, valeat inconcussa manere, eam manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione eam subter sigillari jussimus.* Altera, sic. *In Nomine Domini*

* Edit. Magnificus

* Edit. fratribus

Ludovicus Imp. dat Præcepta pro Mon. S. Aniani,

* Edit. habuisset

* Edit. illas

* Edit. ordine, suo & nostro

AN. CH. 816.
LUDOV. IMP. 3.
BERN. R. 3.
LOTHAR.
PIPPINI RR. 2.

*Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit cunctis fidelibus Christi, quia Vir Venerabilis Theodulfus Aurelianensis Ecclesiæ Archiepiscopus & Abbas Monasterii Sancti Aniani detulit nobis auctoritatem Præceptionis Domini & Genitoris nostri Karoli, in qua continebatur insertum, quòd Avus noster Pippinus Rex concessisset eidem Monasterio Teloneum de sex navibus, quæ per Ligeris flumen seu per cætera flumina propter sal & cetera commercia discurrebant, necnon & de carris & ceteris vehiculis saginariis necessaria ipsius Monasterii vel Congregationis ibi Deo famulantis deferentibus, & de omnibus locis undecunque Teloneum exigere poterat, pro firmitatis namque studio postulavit à nobis præfatus Archiepiscopus, ut paternum seu prædecessorum nostrorum morem sequentes hujusmodi auctoritatem eidem Monasterio concederemus vel confirmaremus. Cujus precibus ob amorem Dei & venerationem Sancti Aniani annuere, & hoc nostrum Præceptum firmitatis gratiâ circa ipsum Monasterium fieri libuit *, per quod jubemus & præcipimus, ut nemo fidelium nostrorum, nec quilibet exactor Judiciariæ potestatis, de carris vel saginariis, molendinis, vel ceteris vehiculis, seu villis ipsius Monasterii, vel de quolibet commercio, unde videlicet fiscus Teloneum exigere potest, illum Teloneum accipere vel exigere; super naves verò sex quæ sive per Ligerim flumen, sive per cetera flumina, infra ditionem Imperii nostri, ob utilitatem & necessitatem Monasterii ubicunque velint discurrere, nullus Teloneum, aut ripaticum, aut pontaticum, aut saltuaticum *, aut cespitaticum, aut cenaticum, aut pastionem *, aut laudaticum, aut pulveraticum, aut ullum occursum, vel censum, aut redhibitionem accipere vel exigere præsumat, sed licitum sit absque alicujus illicita contrarietate vel detentione per hanc nostram auctoritatem naves & homines qui eas providere debent, cum his quæ deferunt, per Imperium nostrum liberè atque securè ire atque redire. Has itaque Immunitates & Præcepta Regum infrà supráque conscripta, quamvis satis perpetuo jure teneant supradicti Canonici firmâ traditione subnixa, ob rei firmiorem stabilitatis & memoriæ certitudinem, hoc nostra Regalis auctoritatis scriptum ipsis Canonicis contra omnes æmulorum latratus & insidias, ob amorem Dei & reverentiam Sancti Confessoris Christi Aniani concedimus, ut illis liceat quieto ordine canonicè Deo & Sancto Aniano devotè servire, & illis placeat, pro incolumitate nostra & nostra conjugis & prolis, Dominum deprecari. Propter quod præcipimus atque jubemus, ut nullus futurorum Abbatum aut Judex de omnibus, quæ ad prædictas res Canonicorum pertinent, auferre aut immutare præsumat, sed sicut alii Reges firmando sanxerunt, ita etiam nostris futurísque temporibus stabile in perpetuum teneatur, inconcussúmque servetur, manu propriâ subter illud firmavimus, & sigilli nostri impressione sigillari jussimus.* Tertia, sic. *In Nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, & necessitates Ecclesiasticas ad petitiones Sacerdotum nostro relevamus juvamine, atque Imperiali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquidò credimus. Noverit intereà sagacitas seu utilitas omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorúmque tam præsentium quàm & futurorum, quia Vir Venerabilis Theodulfus Aurelianensis Ecclesiæ Archiepiscopus obtulit obtutibus nostris auctoritatem Domni & Genitoris nostri bonæ memoriæ Karoli Piissimi Augusti, in qua erat insertum, quòd idem Genitor noster & prædecessores ejus, Reges videlicet Francorum, Ecclesiam sanctæ Crucis, cui, auctore Deo, ipse Theodulfus prælatus est, sub suo munimine & defensione consistere fecissent, & eorum Immunitatum auctoritatibus hactenus ab inquietudine Judiciariæ potestatis eadem munita atque defensa fuisset Ecclesia. Ob rei tamen firmitatem postulavit nobis idem Theodulfus Episcopus, ut paternum morem sequentes, nostræ Immunitatis Præceptum eidem fieri conferemus Ecclesiæ. Cujus petitioni libenter adnuimus, & hoc nostræ Immunitatis Præceptum pro divini cultûs amore & animæ nostræ remedio erga ipsam sanctam Sedem fieri decrevimus. Per quod præcipimus atque jubemus ut*

* Edit. annuimus

* Edit. salutaticum

* Edit. positionem

PRO ECCLESIA AURELIANENSI.

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

nullus Judex publicus, vel quilibet ex Judiciaria potestate, aut ullus ex fidelibus nostris tam præsentibus quàm & futuris, in Ecclesias, aut loca, aut agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoriis infra ditionem Imperii nostri justè & legaliter memorata tenet vel possidet Ecclesia, nec in eas res, quæ deinceps à Catholicis viris eidem conlata fuerint Ecclesiæ, ad causas audiendas, vel freda aut tributa exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos quàm servos super terras ipsius commanentes distringendos, nec ullas redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, nec ea, quæ suprà memorata sunt, exigere penitus præsumat. Sed liceat præfato Præsuli suisque successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum Cellulis sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se aspicientibus vel pertinentibus, sub suitionis atque immunitatis nostræ defensione, remotâ totius Judiciariæ potestatis inquietudine, quieto ac libero ordine possidere, & nostro fideliter parere Imperio, atque pro incolumitate nostra, conjugis, ac prolis, seu etiam totius Imperii à Deo nobis collati ejúsque clementissimâ miseratione per immensum conservandi stabilitate, unà cum Clero & populo sibi subjecto, Dei immensam Clementiam jugiter exorare. Et quicquid de præfata rebus Ecclesiæ jus fisci exigere poterat, in integrum eidem concessimus Ecclesiæ, scilicet ut perpetuo tempore in eodem loco Deo famulantibus, ad peragendum Dei servitium, augmentum & supplementum sit. Hanc verò auctoritatem, ut pleniorem in Dei Nomine obtineat vigorem, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris per diuturna tempora diligentiùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Illarum Chartarum una & altera ex

[a] Lib. 3. c. 3. Tabulario Sancti Aniani publicatæ sunt inter probationes [a], quibus Historiam Aurelianensis Ecclesiæ Sancti Aniani confirmavit Hubertus ejusdem Ecclesiæ Præcentor & Canonicus; tertia ex Aurelianensis Ecclesiæ Chartu-

[b] Act. 30. lario descripta legitur inter Acta [b] vetera, quæ Stephanus Baluzius suis ad Capitularia Notis adjecit.

XXI. Ludovicus Imperatot, ut probatum suprà [c], Remis jam versabatur de-

[c] Hoc an. n. 13. cimo-quinto Kalendas Septembris, quo die Vulfarius Remensis Archiepiscopus è vita migravit. Stephano Papâ reditum in Italiam aggresso, Salmuntiacum in agro Laudunensi, deinde Compendium in pago Suessionensi petiit, &c, ut Annalista Laureshamensis subjungit, *completis ibi XX vel eo ampliùs diebus, Aquasgrani ad hyemandum profectus est.* Sammarthani de *Fridugiso seu Fridigiso Sancti Martini & Cormeriaci post Alcuinum Abbate* scribunt in

[d] In Abb. 10. Abbatibus Sam-Martinianis [d], quòd *ejus petitione Ludovicus Privilegia decessorum Regum rata habuit Elizachare subscripto 3 Calend. Septemb. an. 3 Im-*

[e] Act. 32. *perii.* Ipsum Ludovici Diploma Stephanus Baluzius inter Acta [e] vetera post Notas ad Capitularia publicavit integrum ex Chartulario Sam-Martiniano cum numeris hisce Chronologicis. *Data III Kalend. Septembris, anno, Christo propitio, III Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti, Indictione X. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.* At inter se pugnant hi Characteres, nam tertio Kalendas Septembris, anno Ludovici Augusti tertio non decima sed nona currebat Indictio. Quæstio est utrùm nævus in decimam Indictionem, an in annum tertium Imperii Ludoviciani cadat. Totam adimit controversiam locus, ubi datum Diploma, Ludovicus enim tertio Kalendas Septembris, anno Imperii sui tertio, Indictione nonâ, Remis morabatur; Aquisgrani verò degebat tertio Kalendas Septembris, anno Imperii sui quarto, Indictione decimâ. Quapropter die, Indictione, ac loco, in Præcepti subscriptione servatis, solum annum Imperii corrigendum, ac tertii loco reponendum arbitramur quartum, qui tertio Kalendas Septembris cum Indictione decima & anno Redemptoris octingentesimo decimo-

PRO ECCLESIA ANDEGAVENSI. septimo componatur. Illud igitur Diploma pro Monasteriis Sam-Martiniano & Cormaricensi, ne Chronologia turbetur, in annum sequentem rejiciemus. Interim aliud occurrit examinandum, quod hoc anno, decimo

AN. CH. 816.
LUDOV. IMP. 3.
BERN. R. 3.
LOTHAR.
PIPPINI RR. 2.

Kalendas Novembris, Indictione decimâ jam inchoatâ, Ludovicus Imperator apud Salmunciacum pro Ecclesia dedit Andegavensi. Describitur integrum in Gallia Christiana [a]. Simillimum est alteri proximè recitato, quod ad Ecclesiam spectat Aurelianensem. In utriusque contextu præter Episcoporum & Ecclesiarum nomina nihil intercedit discriminis. In Aurelianensi Præcepto laudatur *Theodulfus Aurelianensis Ecclesiæ Archiepiscopus*, & Imperator Ecclesiam, cui Theodulfus præest, *Ecclesiam Sanctæ Crucis* appellat. In Andegavensi Præcepto commendatur *Benedictus Andegavensium civitatis Præsul*, & Imperator Ecclesiam, cui Benedictus Episcopus præsidet, *Ecclesiam Sancti Mauricii vocat*, Aurelianense Præceptum Chronologicis destituitur Characteribus, his verò munitur Andegavense. *Signum Ludovici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Elisachar recognovit. Data* x *Calen. Novemb. anno, Christo propitio ...... Imperii Dom. Hludovici Serenissimi Imperatoris, Indict. 10. Actum Salmunciaco Palatio in Dei Nomine feliciter.* Annus quidem Ludovici Augusti reticetur, atque in controversiam vocari potest, sed decimo Kalendas Novembris Indictio decima cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto componitur sive annus Imperii Ludoviciani tertius adhuc numeretur, sive quartus jam sit inchoatus. Præceptum Aurelianense suprà recitavimus, ab Andegavensi describendo propter parilitatem abstinemus brevitatis causâ. Utrumque Salmunciaci tertio Kalendas Novembris hoc anno datum censemus.

[a] Tom. 2. in Episc. Andeg. 19.

XXII. LEGATOS SUSCIPIT ABOTRITORUM ET MAURORUM.

Imperator Salmunciaco egressus *Compendium Palatium petiit. Ibi cùm moraretur, Legatos Abotritorum, & de Hispania Legatos Abdirachman filii Abulaz Regis ad se missos suscepit. Completísque ibi* XX *vel eo ampliùs diebus Aquasgrani ad hyemandum profectus est.* Ita scribit Annalista Laureshamensis. Astronomus nullam Abotritorum mentionem facit, cetera sic complectitur. *Imperator ad Compendium secessit, ibíque Missos Abdirahman filii Abulat Regis suscepit & audivit. Moratus autem ibidem viginti vel eo ampliùs diebus Aquasgrani hyematurus petiit.* Jusserat sanè Imperator Missos Saracenorum Regis semet præcedere illuc venturum. *Quò cùm pervenissent, fermè tribus detenti sunt mensibus.* Quid igitur secutum sit, anno sequenti dicemus. Interim ex Annalista Laureshamensi [b] nota Legatos illos *de Cæsaraugusta, pacis petendæ gratiâ*, directos esse ab Abdirachmano Abulaz sive Alhacæ Cordubensis Caliphæ filio.

[b] Ad an. 817.

XXIII. PRÆCEPTUM EMITTIT PRO MON. AMMIATINO.

Erat Ludovicus apud Compendium decimo-quinto Kalendas Decembris, quando Præceptum pro Ammiatino Monasterio Sancti Salvatoris emisit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ providentiâ Imperator Augustus. Cùm petitionibus servorum Dei justis ac rationabilibus divini cultûs amore favemus, supernâ nos gratiâ muniri non dubitamus. Igitur notum sit omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ, præsentibus & futuris, quia Vir Venerabilis Audoaldus Abbas ex Monasterio Sancti Salvatoris quidem sito in monte Ammiato in territorio Clusino detulit obtutibus nostris auctoritatem Immunitatis Domini & Genitoris nostri Caroli, bonæ memoriæ Piissimi Augusti, in qua continebatur insertum, qualiter prædictum Monasterium ob amorem Dei tranquillitatémque Monachorum ibidem consistentium, semper sub plenissima tuitione & Immunitatis defensione habuisset, firmitatis namque studio à nobis procuravit, ut paternæ auctoritati hanc nostram jungeremus auctoritatem. Cui petitioni libenter aurem accommodare placuit, & hanc nostræ auctoritatis Præceptionem fieri, per quam præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones prædicti Monasterii, quas moderno tempore justè & legaliter possidet, vel quæ deinceps in jura ipsius loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines Monasterii tam ingenuos quàm etiam servos super terram ipsius commanentes nec ad hostes distringendos, nec ullas redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus*

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

exigere præsumat. Continebatur etiam in eadem auctoritate, qualiter confirmasset idem D. Imperator ad ipsum Monasterium Ecclesiam Sancti Petri in Carmarita, atque Cellulam Sancti Savini & Sanctæ Restitutæ, vel Sancti Petri & Sancti Stephani in Tarquino cum earum pertinentiis. Quas res confirmamus perpetualiter prædicto Monasterio ad habendum, sicut Dominus & Genitor noster per suum Præceptum confirmavit. Concessimus etiam eidem Sancto Monasterio quemadmodum Dominus & Genitor noster concessit, ut quandoquidem divinâ vocatione prædictus Abbas vel successores ejus de hac luce migraverint, quamdiu Monachi inter se tales invenire potuerint, qui ipsam Congregationem regere valeant per hujusmodi nostram auctoritatem, & consensum, vel dilecti filii nostri Bernardi Regis licentiam habeant eligendi Abbates, quatenus ipsos Monachos, qui ibidem Domino famulari videntur, pro nobis & conjuge prolèque nostra atque stabilitate totius Imperii à Domino nobis commissi atque conservandi, jugem Domini misericordiam exorare delectet. Et ut hæc auctoritas nostris futurísque temporibus Domino protegente valeat inconvulsa manere, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Ludovici Serenissimi Imp. Dat. 15 Kal. Decemb. anno, Christo propitio, 3 Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti Indict. decimâ. Actum Compendio Palatio in Dei Nomine feliciter. Amen. Hoc Præceptum ab Ughello [a] recitatur in Clusinis Episcopis. Optimè quadrant Characteres Chronologici. Per mensem Novembrem Indictio currebat decima Kalendis inchoata Septembris, & Ludovici Imperatoris tertius agebatur annus qui cœptus quinto Kalendas Februarii. Monasterium Ammiaticum Sancti Salvatoris, cùm in Diœcesi Clusina situm esset, ad Regnum Bernardi pertinebat, ideóque Ludovicus Imperator Præceptionem suam ejusdem Bernardi Regis consensu licentiâque corroborari voluit.

ABBATES AMMIATINI.

Ammiatino Cœnobio præerat Abbas Audoaldus, Usualdi, cujus mentionem ad annum Redemptoris octingentesimum primum [b] Tomo superiore fecimus, successor.

EPISCOPI CLUSINI.

Ad hæc tempora pervenit Arialdus Clusinus Episcopus, dicitur enim *sub Ludovico Pio sepultus apud Sanctam Mustiolam, quam impensè coluerat.* Qui successit ei Theobaldus, sub eodem Ludovico Pio illiúsque filio Lothario floruit.

[a] Tom. 3. Ital. Sacr.

[b] Num. 32.

XXIV. BRANTOSMA MON. CONDITUR.

Hisce temporibus, cùm Pippinus in Aquitania regnabat, erectum est in Episcopatu Petrocoricensi Monasterium, cui nomen Brantosma seu Brantosmum, ad Dronam fluvium qui ab Ella in Dorononiam defertur. Ludovici patris jussu conditum est à Pippino Rege, de quo sic scribit Ademarus Chabanensis. *Pipinus, Rex Aquitaniæ, filius Imperatoris obiit. Hic jussu patris fecerat Monasterium Brantosmense.* In Chronico Sancti Maxentii, quod vulgò Malleacense dicitur, & secundo Bibliothecæ Labbeanæ Tomo publicatum est, *Monasterium Brantomense* recensetur inter ea quæ *Pipinus Rex Aquitaniæ, filius Ludovici Imp. construxit.* Ademarum secutus est Franciscus *de Corlieu* in Historia Egolismensi. Brantosmenses origines in posteriora tempora differri non possunt, illius enim Cœnobii Ludovicus Augustus, ut anno proximo dicemus, in suo meminit Constituto, quod anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo consignatum reperitur.

XXV. Non desunt è Neotericis, qui Monasterium illud à Carolo Magno citiùs ædificatum putent. In horum numero sunt Claudius Robertus, Joannes Puteanus, & Sammarthani. Robertus in Abbatiarum Galliæ Nomenclatura notat annum Christi septingentesimum sexagesimum-nonum, sed nullum assertionis suæ testem citat. Puteanus in Historia Petrocoricensis Ecclesiæ sequitur eundem calculum, & secundum Reginonis librum sic allegat ex Pithœano Codice. *Anno Domini 769. Carolus Magnus iterum procedens ad Petrochoricum, constituit Basilicam juxta fluvium Dronam in honorem beati Petri Apostolorum Principis, in qua non multùm post temporis unum de Innocentibus collocavit, datum patri suo à Domino Papa Romano, cujus meritis & auxiliis dicebat se victorem in bello fuisse multoties; locus autem, in quo hæc Basilica fundata est, Brantosma dicitur.* Sammarthani Tomo quarto Galliæ Christianæ,

nulla

nullâ Pithœani Codicis aut itineris Carolini mentione factâ secundum quoque librum Reginonis producunt non quidem *anno Domini 769* sed *anno* DCCLXXIX, sic. *Anno* DCCLXXIX. *Carolus Magnus constituit Basilicam juxta fluvium Dronam*, &c. Nec dissimulant à præcitato differre Chronicon Malleacense, de quo proximè scribunt in hunc modum. *Chronicon aliud Malleacense dicit constructum Cœnobium Brantosmense à Pipino.*

XXVI. Frustrà Regino citatur, apud quem nullum occurrit de Brantosma verbum ad annum Christi seu septingentesimum undeseptuagesimum, seu septingentesimum septuagesimum-nonum. Plebeios, ut vocant, Annales, quibus usum Reginonem non diffitemur, Andreas Duchesnius in lucem emisit ex Codice Loiseliano cum additione ad annum Christi septingentesimum undeseptuagesimum, quam recentiori manu scriptam reperit in margine, &c, ne genuinus Annalistæ fœtus existimaretur, inclusam hisce notis [ ] sic exhibuit. *Anno* DCCLXIX. *Domnus Carolus Gloriosus Rex iter peragens partibus Aquitaniæ, eò quòd Hunaldus voluit rebellare totam Wasconiam, etiam & Aquitaniam. Et cum paucis Francis, auxiliante Domino, dissipavit iniqua consilia supradicti Hunaldi. Et in ipso itinere jungens se supradictus Magnus Rex cum germano suo Carlomanno in loco qui dicitur Duasdives. Inde Carlomannus se revertendo, in Franciam iter arripuit. Domnúsque Carolus benignissimus Rex ivit ad Equolesimam civitatem, [iter procedens ad Petrogoricum, cujus partibus constitoit Basilicam juxta fluvium nomine Dronam in honore beati Petri Apostolorum Principis, in qua post non multùm temporis unum de Innocentibus collocavit datum patri suo à Domno Papa Romano, cujus meritis & auxiliis dicebat se victorem bello fuisse multoties; locus autem, quo Basilica fundata est, Brantosmis dicitur; posteà de Petrogorico & Engolesima aliisque locis,] sumens plures Francos cum omnibus utensilibus, & praparamenta eorum, ivit super fluvium Dordoniam*, &c. Quomodo textus hic amputatâ interpolatione restituendus sit, optimè docet Annalista Tilianus, cùm ad eundem annum hæc habet de Carolo. DCCLXIX. *Domnus itaque Rex Karolus iter agens partibus Aquitaniæ, eò quòd Hunoldus voloit rebellare totam Wasconiam & Aquitaniam, cum paucis Francis auxiliante Domino, dissipata iniqua consilia sopradicti Hunoldi. In ipso itinere jungens se supradictus Rex cum germano suo Carlomanno in loco qui dicitur Duasdives. Inde Carlomannus se revertendo Franciam iter arripiens, Karolus Rex ivit ad Eccolasiam civitatem, & inde sumpsit plures Francos cum omni utensilia & praparamenta eorum, & ivit soper flumen Dordoniam*, &c. Interpolatio, quam rejicimus, Reginoni nunquam innotuit, tempus & author scriptionis ignorantur, pluris æstimari debent prænominati Scriptores, qui primordia Monasterii Brantosmensis in tempora Ludovici Augusti & Pippini Regis Aquitaniæ constanter rejiciunt.

XXVII. Si neglecto Pippino Rege staremus ab avo Carolo, lubenter iremus in opinionem Puteani, quia Carolus, ut veteres Annalistæ testantur, in Aquitaniam profectus est anno Christi septingentesimo undeseptuagesimo. Procul autem abfuit ab ea regione toto anno Christi septingentesimo septuagesimo-nono; apud Haristallium enim, ubi hyemarat, Pascha celebravit, deinde Compendium venit, tum rediit in Austrasiam, trajectóque Rheno bellum in Saxonia feliciter gessit, denique cis Rhenum reversus Wormatiæ Natalem egit Domini. Sammarthani difficultatem ex absentia Caroli natam subodorati resciderunt ex Puteani textu hæc verba, *iterum procedens ad Petrochoricum*, quæ tamen nituntur additione ad plebeios Annales, cui principium faciunt hæ voces, *iter procedens ad Petrogoricum*. Obiit Carolus anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, mense Januario. Ludovicus Augustus Pippinum filium exeunte eodem anno Regem Aquitaniæ constituit, & anno pòst tertio Monasterium Brantosmense, quod idem Pippinus ejus jussu construxerat, in suo nominavit Constituto. Pippinus igitur initio sui Regni prima prædicti Cœnobii fundamenta jecit.

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

XXVIII. CLAUDIUS PRESBYTER COMMENTATUR EPISTOLAM AD GALATAS.

In Bibliotheca Patrum sæpiùs recusum invenies Claudii Presbyteri, de quo locuti jam sumus anno superiore, Commentarium in Epistolam ad Galatas, Dructeranno Abbati sic inscriptum. *Domino piissimo, & in Christo summo mihi honore singulariter excolendo Dructeranno Abbati Claudius peccator. Tres, ni fallor, & eo ampliùs jam pertranseunt tempore anni, quòd me adhuc in Alvenni cespitis arvo, in Palatio Pii Principis Domini Ludovici tunc Regis, modò Imperatoris, detentum socordiâ sensûs mei tuâ fervidâ dilectione adorsus es excitare, ut aliquem fructuosum laborem in Epistolis Magistri Gentium adsumerem Apostoli Pauli. Sed quia laboribus & turbinibus mundi depressus, hactenus parere jussioni tuæ nequivi, modò largiente Deo in isto Quadragesimæ tempore Epistolam Beati jam dicti Apostoli Pauli ad Galatas ex Tractatibus Beatorum Augustini & Hieronymi Patrum permixtis procuravi ordinare sententiis. In quibus Tractatibus, cùm ad congruentem expositionem multa deesse cernerem, verti me ad alios libros præfati jam Patris Augustini, & exinde eam, quæ in illis deerat Tractatibus, explere studui expositionem. Nonnulla etiam, ut mihi visum est, infra illorum locutionem mea studui conjungere verba, quæ utramque expositionem absque scissione conjungerent, & legentis exercerent sensum, & fastidium facerent evitare. Hanc interim quasi manubias quasdam tuæ ovans dirigere studeo Sanctitati, ut quoties eam manu tenueris, & legeris, mei memor esse digneris, & in unum conjungat immensa ubique præsens Christi charitas, quos spatia terrarum dissociant. De ceteris verò Epistolis, jam multa in manibus nostris tenentur excerpta, ad quas, si Dominus voluerit, & vitam atque salutem concesserit, orantibus vobis pro nobis, ad expositionem illarum, quantocyus potuero, accedere procurabo. Pius & misericors Deus reverendam mihi Beatitudinem tuam, ad profectum & ornatum Ecclesiæ suæ, & annis multiplicare dignetur & meritis. Vale in Domino vir Dei, & memento mei.* Ineunte anno DCCCXIII, cùm Carolus Imperator apud Aquisgranum & Ludovicus Rex in Aquitania degebant, ab Abbate Dructeranno rogatus videtur Claudius, ut Epistolas Sancti Pauli susciperet exponendas. Elapso triennio, Epistolam ad Galatas aggressus est explanandam *Quadragesimæ tempore*, hoc utique anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, cujus initium à Natali die Domini præcedente repetur pro more suo, quem accuratiùs aliâ occasione ad annum superiorem investigavimus. Ut autem Ludovicum, quando Natalis dies Domini vel Kalendæ Januariæ annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium aperuerunt, in Aquitania versatum scias, audi quid Astronomus ad illum annum in ejus vita scribat. *Imperator Carolus considerans suum in senectutem adclinem devexum, misit ad filium, eúmque ab Aquitania evocavit. Quem venientem clementer suscepit, totâ æstate secum tenuit, de his, quibus eum indigere putavit, instruxit, qualiter,* &c. Non inficiamur Ludovicum Regem anno quoque Redemptoris octingentesimo duodecimo in Aquitania moratum esse, sed Claudium ad explicandas Epistolas Sancti Pauli tunc invitatum à Dructeranno pernegamus, ne eodem anno, quo Genesim & Evangelium Matthæi commentatus est, anno videlicet Redemptoris octingentesimo decimo-quinto Epistolam quoque ad Galatas dicamus tribus ab eo libris explanatam fuisse. Tot lucubrationes satius visum est in duos annos partiri. Pascha hoc anno, quo Claudius Epistolam ad Galatas exposuit, celebratum est duodecimo Kalendas Maias, idque observamus, quia expositionem illam aggressum se testatur tempore præcedentis Quadragesimæ. Ceterùm Dructerannus Abbas, cui Commentarius inscribitur, haud alius haberi debet à Ductramno, qui, post Ebulonem Pippino Regi seu Caroli Magni patri synchronum, tertius in Abbatum Solemniacensium Catalogo nominatur.

XXIX. EPISCOPI PAPIENSES. CREMONENSES.

Obierunt hoc anno Sebastianus Papiensis Episcopus & Stephanus Episcopus Cremonensis. Successerunt Sebastiano Deodatus, Stephano Wulfoldus. De utrisque lege Italiam Sacram Ferdinandi Ughelli, Tomis primo & quarto.

Walternus Genavensis Episcopus, cùm annos sex & triginta sedisset, hoc eodem anno vitam clausit. Successit in Episcopatum Artaldus. De utroque consule Galliam Christianam. AN. CH. 816. XXX. GENAVENSES.

Alanus Namnetensis Episcopus hoc etiam mortuus est anno, successorémque nactus est Trutgarium. De utroque consule Armoricam Sanctam. XXXI. NAMNETENSES.

Ad hunc quoque annum pervenit Franco Cenomannensis Episcopus, Pontificatum enim, quem anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio suscepit, annis duobus ac viginti, mensibúsque tribus ac diebus totidem gessit; obiitque tertio Kalendas Februarii. Sepultus fuit in Æde Sancti Vincentii. Successit alter Franco, ut à patruo distingueretur, cognomento Junior. Hic in Natali Principum Apostolorum, tertio Kalendas Julii, Turonis ab Archiepisco Landranno Josephi de quo sæpè locuti sumus successore, consecratus est Episcopus. Lege simúlque confer Corvaisierum & Bondonnetum in Gestis Episcoporum Cenomannensium. Senioris Franconis hoc extat Epitaphium. XXXII. CENOMANENSES.

Hoc busto tegitur tumulatus Franco Sacerdos,
Fessus jam senio qui hac requiescit humo.
Urbem hanc qui rexit felix moderamine justo,
Algida corda fovens dogmate nempe sacro.
Decursis annis bis denis atque duobus
Ad cælum vehitur Regna beata petens.
Dic, quicumque leges, hac verba precantia, quaso,
Perpetuam requiem donet ei Dominus.

Apud Malbrancum [a] moritur hoc anno Grimbaldus Taruannensis Episcopus, eique succedit Folquinus Fulradi San-Quintiniensis Abbatis jam laudati frater. XXXIII. TARUANNENSES.

[a] Lib. 5. c. 50.

Benedictus Abbas Acutianus, cujus mentionem pridie Nonas Augustas, cùm Imperator apud Franco-furtum morabatur, anno priori fecimus, ex illius Cœnobii Chronico mortuus hoc anno colligitur. *Quidam Majorianus, & Romanus ac Hunaldus filii ejus, res proprietatis sua in hoc Monasterio per Testamenti conscriptionem condonarunt, reservato sibi earumdem rerum usufructu ad dies vita eorum. Accidit autem ut filius ejusdem Majoriani, nomine Godoaldus, qui quartam portionem ejusdem possessionis eodem Testamento possidebat, instinctu Diaboli postpositâ fidelitate suâ ad Beneventanos, qui tunc temporis dominio Caroli Imperatoris rebelles erant, fugiendo se contulisset, ac propter hoc res propria illius fisco sociari debuissent. Cum quibus & portiones supradictorum Majoriani patris ejus, & duorum fratrum Romani & Hunaldi, in publicum redacta, & ita à potestate hujus Monasterii ablata sunt. Qua omnia cùm per Domnum Benedictum Abbatem auribus Serenissimi Imperatoris Ludovici referrentur, jussit Dominus Imperator pradictas trium hominum possessiones; id est, Majoriani & duorum fratrum Romani & Hunaldi, de parte fisci sublatas huic Monasterio restitui. Sed cùm eodem anno Domnus Benedictus Abbas de hoc seculo migrasset, ejus successor Domnus Abbas Ingoaldus suggessit Domino Imperatori, ut super his rebus huic loco Praceptionis sua confirmationem dare juberet. Insuper & de piscatore, nomine Annefrido, manente in territorio Reatino, ubi Septepontius, cum uxore, & filiis, terrâque, ac domo, sive piscatione, & omnibus rebus suis, ad usum hujus Monasterii concederet. Et concessit hoc Imperator, & per Imperialis paginas Pracepti decentissimè reboravit. Actum Aquisgrani Palatio Regio.* Huc usque editio Duchesniana [b], quæ Charactere Chronologicos omittit. At hi facilè deprehendi possunt ex textibus qui præcedunt subsequuntúrque. Præceptum, de quo loquimur, procul dubio datum est statim ac Compendio Ludovicus Aquisgranum ad hyemandum reversus est, Benedicto Acutiano Abbate jam mortuo, ac Ingoaldo in ejus locum substituto, nam proximè commendatur Pontificium Diploma, quod emisit Stephanus Papa, *mense Januarii, x Kal. Februarii, imperante Domino Hludovico Piissimo Augusto, à Deo coronato, Magno,* XXXIV. ABBATES ACUTIANI.

[b] Tom. 5. Collect. Hist. Franc.

AN. CH. 816. *Pacifico Imperatore, anno* III, *Indictione* x, id est, decimo Kalendas Februarias anni post Christum natum octingentesimi decimi-septimi, quo die Ludovicus annum adhuc Imperii sui tertium à patris obitu numerabat.

XXXV. FABARIENSES. Gebenus Abbas Fabariensis mortuus est octavo Idus Aprilis, eique successit Guido cognomento Felix. Meminit utriusque Bucelinus in Chronologia Rhætiæ.

XXXVI. SAN-GALLENSES. Obiit & hoc anno Werdo San-Gallensis Abbas, cui subrogatus est Gotzbertus, idque Ratpertus in libro [a] de casibus Sancti Galli sic testatur. *Abbate Werdone vitam finiente, Gotzpertus ejusdem Congregationis Monachus à fratribus est Abba electus & ordinatus, vir staturâ procerus, sapientiâ quoque morúmque dignitate præcipuus, anno ab Incarnatione Domini* DCCCXVI, *anno autem Imperii Hludowici Imperatoris, filii præfati Karoli Augusti, tertio.* In Hermanno Canisiano ad annum Redemptoris octingentesimum nonum hæc leguntur. *Apud S. Gallum Wolflec Abbas præfuit annos 4.* Et ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium. *Constantiæ Egino Episcopus obiit. Post quem Wolfleoh Episcopus factus, qui Cœnobium S. Galli 4. jam annis tenuit. Apud S. Gallum Gozbertus Abbas præfuit annis 27.* Gaspar Bruschius vult Werdonem obiisse *anno Domini 811, tribus nimirum annis ante mortem Caroli Magni.* Deinde hæc subjungit de successore. *Wolfoleus, sive Wolflerus Episcopus Constantiensis, antea Monachus San-Gallensis, præfuit per vim & tyrannidem quatuor annis; ab aliquibus, ob quòd sese intruserit & parum utilis Monasterio fuerit, non numeratur.* Tum sermonem de Gosberto sic habet. *Gosbertus à San-Gallensis Conventûs fratribus electus est anno 816 sub Ludovico Pio, Caroli Magni filio.* Sed quicquid alii scribant, standum censemus à Ratperto, qui Werdonis Abbatis mortem & Gotzberti seu Gozberti vel Gosberti subrogationem hoc eodem anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, Ludovici Imperatoris tertio, collocat.

[a] Cap. 6.

XXXVII. BRIDDONIS ABBATIS GANDENSIS MORTUO ET MON. INCENSO DISPERGUNTUR MONACHI. Hoc etiam anno Briddo Gandensis Abbas vitam undecimo Kalendas Martii terminavit. Post ejus mortem facta est fratrum dispersio. Nec hujus cladis alia ratio dari potest, quàm quòd Monasterium tunc incendio deformatum fuerit. Lege Catalogum Abbatum Gandensium, quem Antonius Sanderus in Auctatio ad Tomum primum Flandriæ Illustratæ concinnavit.

XXXVIII. ODO ABB. SARLATENS. Ab his circiter temporibus in Gallia Christiana series inchoatur Abbatum Sarlatensium, quorum antiquissimi recensentur Odo & Adacius decessores Assenarii, qui florebat anno Redemptoris octingentesimo sexagesimo. Sarlatensis Cœnobii conditorem quædam Tabulæ constituunt Clodoveum Magnum; aliæ, quæ multò probabiliores sunt, vel Pippinum, vel ejus filium Carolum cujus obitum ante biennium retulimus. Extat vetus Charta, per quam Bernardus Comes Petragoricensis idem Monasterium ditavit, cùm Odo superstes in vivis adhuc erat, datâque reperitur *in mense Junio, regnante Deo & Domino Ludovico Imperatore*, qui certè non alius esse potest à Ludovico Pio prædicti Caroli filio ac Pippini nepote.

XXXIX. CAPITULA ADDITA LEGI SALICÆ. Fridericus Lindenbrogius sex refert Capitula, *quæ Legi Salicæ Domnus Hludovicus Imperator anno* III *addere jussit*, id est, hoc anno, qui tertius Imperii Ludoviciani numeratur.

XL. I. Capitulum. *Si quis cum altero de qualibet causa contentionem habuerit, & testes contra eum ad judicium perducti fuerint, si ille falsos eos esse suspicatur, liceat ei alios testes, quos meliores putaverit, contra eos opponere, ut veracium testimonio falsorum testium perversitas superetur. Quòd si ambæ partes testium ita inter se dissenserint, ut nullatenus alteri una pars cedere velit, eligantur duo ex ipsis, id est, ex utraque parte unus, qui scutis & fustibus in campo decertent *, utra pars falsitatem, utra veritatem suo testimonio sequatur. Et campioni, qui victus fuerit, propter perjurium, quod ante pugnam commisit, dextera manus amputetur, ceteri verò ejusdem partis testes, qui falsi apparuerunt, manus suas redimant. Cujus compositionis duæ partes ei, contra quem testati sunt, dentur; tertia*

* decertent

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2.

Comitis est: & in seculari quidem causa hujuscemodi testium diversitas campo comprobetur; in Ecclesiasticis autem negotiis, Crucis judicio rei veritas inquiratur. Hoc & de timidis & de imbecillibus sive infirmis, qui pugnare non valent, ne propter hoc justitiâ suâ careant, censuimus faciendum. Testes verò de qualibet causa non aliunde quærantur, nisi de ipso Comitatu, in quo res, unde causa agitur, positæ sunt, quia non est credibile, ut vel de statu hominis, vel de possessione cujuslibet, per alios rei veritas meliùs cognosci valeat, quàm per illos qui viciniores sunt. Hoc Capitulum in quarto Capitularium libro pars est magna Capituli vicesimi-tertii, quod simillimum est ad compositionem usque testium, qui falsi præter campionem apparuerunt. *Cujus compositionis duæ partes ei, contra quem testati sunt, dentur; tertia pro fredo solvatur. Et in seculari quidem causâ hujuscemodi testium diversitas campo comprobetur. In Ecclesiasticis autem causis, ubi de una parte seculare, de altera verò Ecclesiasticum negotium est, idem modus observetur. Ubi verò ex utraque parte Ecclesiasticum fuerit, Rectores eorundem Ecclesiarum, si se familiariter pacificare velint, licentiam habeant, si autem de hujuscemodi pacificatione inter eos convenire non possint, Advocati eorum in mallo publico ad præsentiam Comitis veniant, & ibi legitimus terminus eorum contentionibus imponatur.* Deinde apud Lindenbrogium hæc desideratur periodus, quæ Capitulum ipsum in quarto libro Capitularium sic claudit. *Si tamen contentio, quæ inter eos exorta est, in confinio duorum Comitatuum fuerit, liceat eis de vicina centena adjacentis Comitatûs ad causam suam testes habere.*

II. Capitulum. *Si quis in aliena terra vel patria, ubi propter beneficium,* XLI. *vel propter aliam quamlibet occasionem assiduè conversari solet, de qualibet causa fuerit interpellatus, verbi gratiâ de conquisitu suo, vel de mancipiis suis; ibi secundùm suam legem justitiam faciat. Et cum talibus juratoribus, quales in eadem regione vel provincia secum habere potuerit, legitimum sacramentum juret, excepto si quis eum de statu suo, id est, de libertate sua, vel de hereditate, quam ei pater suus moriens dereliquit, appellaverit. De his duobus liceat illi sacramentum in patria sua, id est, in legitimo sui sacramenti loco jurandum offerre. Et is, qui cum eo litigat, si velit, sequatur eum in patria sua, ad recipiendum illud sacramentum. Ipse tamen primò in eodem loco, id est, ubi interpellatus est, satisfaciat tam Comiti & Judicibus, quàm adversario suo, testibus probando, quòd rem, quæ ab eo quæritur, pater suus ei dereliquit.* Huic Capitulo simillimum est, quod in quarto Capitularium libro notatur septuagesimum-quartum.

III. Capitulum. *Ut omnis solutio atque compositio, quæ in lege Salica con-* XLII. *tinetur, inter Francos per* XII *denariorum solutionem componatur, excepto ubi contentio contra Saxones & Frisones exorta fuerit, ibi volumus ut* XL *denariorum solutio quantitatem habeat, quam vel Saxo, vel Friso, ad partem Salici Franci cum eo litigantis, solvere debet.* Hoc Capitulum est septuagesimum-quintum in quarto Capitularium libro.

IV. Capitulum. *Ut de statu suo, id est, de libertate vel hereditate compel-* XLIII. *landus, juxta legis constitutionem manumittatur. De ceteris verò causis, unde quis rationem est redditurus, si post secundam Comitis admonitionem aliquis ad mallum venire noluerit, rebus ejus in bannum missis venire, & justitiam facere compellatur.* Clarior & emendatior est editio Capitularium, quæ Capitulum vicesimum-quintum libri quarti sic repræsentat. *Si quis de statu suo, id est, de libertate vel de hereditate compellendus est, juxta legis constitutionem manniatur. De ceteris verò causis, unde quis rationem est redditurus, non manniatur, sed per Comitem banniatur. Et, si post unam & alteram Comitis admonitionem aliquis ad mallum venire noluerit, rebus ejus in bannum missis venire, & justitiam facere compellatur.* Quid *mannire*, quid *bannire* significet, explicuimus alibi.

V. Capitulum. *Cujuscunque hominis proprietas, ob crimen aliquod ab eo com-* XLIV. *missum, in bannum fuit missa, & ille re cognitâ, ne justitiam faciat, venire distulerit, annúmque ac diem in eo banno esse permiserit, ulteriùs eam non adquirat, sed ipsa fisco nostro societur. Debitum verò, quod is, cujus ea fuit, solvere debuit,*

AN. CH. 816. LUDOV. IMP. 3. BERN. R. 3. LOTHAR. PIPPINI RR. 2. *per Comitem ac Ministros ejus juxta æstimationem damni de rebus mobilibus, quæ in eadem proprietate inventa fuerint, his, quibus idem debitor fuit, exsolvatur. Quòd si rerum mobilium ibidem inventarum quantitas ad compositionem non sufficerit, de immobilibus suppleatur, & quod superfuit, sicut dictum est, fiscus noster possideat. Si nihil super compositionem remanere potuerit, totum in illam expendatur. Si autem homo ille nondum cum suis cohæredibus proprium suum divisum habuit, convocet eos Comes, & cum eis legitimam divisionem faciat, & tunc, sicut jam dictum est, partem ejus fisco nostro addicat, & compositionem de ea, juxta modum superiùs comprehensum, his, ad quos illa legibus pertinet, exsolvat.* Hoc Capitulum in quarto Capitularium libro priorem tantùm partem constituit Capituli vicesimi-quarti, quod multò prolixius est. Editionem Capitularium utpote correctiorem secuti sumus. Ex eadem editione posteriorem Capituli partem accipe, quam Ludovicus Augustus ita prosequitur. *Quòd si non de alia re, sed de ipsa proprietate, quæ in bannum missa fuit, ac per hoc in nostram potestatem redacta est, fuerit interpellatus, Comes, in cujus ministerio eam esse constiterit, hoc ad notitiam nostram perferre curet, ut nos eandem proprietatem, quæ secundum supradictum modum in nostrum dominium redacta est, per Præcepti nostri auctoritatem in jus & potestatem hominis, qui eam quærebat, si sua esse debet, faciamus pervenire.*

XLV. VI. Capitulum. *De mannitionibus verò nisi de ingenuitate, aut de hæreditate, non sit opus observandum: de ceteris verò per districtionem Comitis ad mallum veniant, & justè examinentur ad justitias faciendum. Comites verò non semper pauperes per Placita premere debent.*

XLVI. ABBATES FONTANELLENSES. Trasarus Fontanellensis Abbas hoc anno munus Abbatiale dimisit, atque in Italiam reversus natale repetiit solum. Tunc ei suffectus est Einhardus sive Eginhardus. Audi Chronographum Fontanellensem [a] in Ansegiso Abbate ipsius Eginhardi proximo successore. *Anno Imperii Domni Ludovici Augusti tertio, Trasarus Rector hujus Cœnobii cum licentia ejusdem Imperatoris ad locum suæ nativitatis repedavit, ac Beneventum in Campania regrediens à Sigone Duce, quem ex lavacro sanctæ regenerationis susceperat, honorificè susceptus est. Post quem Einhardus hoc Cœnobium per septem fermè tenuit annos,* id est, ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium, Ludovici Augusti decimum, ut ad illum annum ex eodem Chronico probaturi sumus. Porrò textus suprà citatus eget interpretatione, quia Sigo seu Sico Ducatum Beneventanum ante annum Redemptoris octingentesimum duodevicesimum, Ludovici Augusti quintum, non obtinuit. Trasarus igitur Beneventum profectus benignè susceptus est à Sigone, qui Ducatum Beneventanum seu Præfecturam Beneventanam altero pòst anno suscepit.

[a] Cap. 16.

XLVII. MON. S. BENIGNI DITATUR. Chronographus San-Benignianus, complures viros ob munificentiam erga Monasterium Sancti Benigni laudat, atque inter hos, Dodonem, Amalbaldum, & Heraclium, sic. *Dederunt, Dodo, Amalbaldus, Heraclius, res quas possidebant in Salonis villa atque Bargis.* Hujus Donationis Chartam in Monumentis Burgundicis publicavit Stephanus Perardus datam hoc anno, *die videlicet Jovis post mensem Februarium anno tertio Domini Ludovici Imperatoris.* Tunc Abbas erat Herlegaudus, cujus mentionem anno priori fecimus.

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. 1.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. 1.

ANNUS			
CHRISTI		817.	
LUDOVICI	IMP.	4.	
	REG.	37.	12
LOTHARII	IMP.	1.	
	REG.	3.	
BERNARDI	REG.	4.	
PIPPINI III.	REG.	3.	1.
LUDOVICI	REG.	1.	
INDICTIO		10.	

I. QUAS anno Redemptoris octingenteſimo decimo-ſeptimo Stephanus Papa literas Ingoaldo ſcripſit Abbati Acutiano, ut anno priore in obitu Benedicti, Abbatis etiam Acutiani, jam notavimus, datæ reperiuntur [a] x *Kal. Februarii, imperante Domino Ludovico Piiſſimo Auguſto, à Deo coronato, Magno, Pacifico Imperatore, anno* III, *Indictione* x. Hæc Indictio per menſem Januarium cum anno Redemptoris octingenteſimo decimo-ſeptimo comparatur, illóque anno dies decimus ante Kalendas Februarii pertinebat adhuc ad annum Imperii Ludoviciani tertium, initio ducto ab obitu patris, qui rebus humanis exemptus eſt quinto Kalendas Februarias anno Redemptoris octingenteſimo decimo-quarto. Quod autem Leo Tertius Papa præſtitit, id & à Stephano Quinto ejuſdem Leonis ſucceſſore factum obſerva. Uterque Pontifex nomen Imperatoris, qui Romæ Dominus erat, ſuis Epiſtolis ac Diplomatibus appoſuit, ille nomen Caroli, hic nomen Ludovici. Lege Tomo ſuperiore ad annum Redemptoris octingenteſimum tertium quæ de Leone & Carolo ſcripta ſunt. De Stephano & Ludovico teſtes ſunt Chronologici Characteres Stephani literis ſubjecti ac proximè recitati.

[a] Tom. 3. Collect. Hiſt. Franc.

STEPHANUS V. PP. LITERIS SUIS NOMEN APPONIT LUDOVICI IMP.

II. Stephanus, poſtquàm illas ad Ingoaldum Abbatem Acutianum literas ſcripſit, biduum circiter in vivis ſuperſtes fuit. Audi Annaliſtam Laureshamenſem ad hunc annum. *Stephanus Papa*, de cujus adventu in Gallias anno priore dictum eſt, *tertio poſtquam Romam venerat menſe, ſed nondum exacto, circiter* VIII *Kal. Feb. diem obiit.* Adſtipulatur Aſtronomus in vita Ludovici, ſic. *Stephanus Papa tertio menſe, poſtquàm è Francia Romam rediit, ultimum diem clauſit.* Addit Theganus [b] claruiſſe *Dei manifeſtatione in nonnullis miraculis, quòd ipſe verus erat vivens Dei cultor.* Sedit Stephanus menſes ſeptem. Inſigni mendo leguntur apud Anaſtaſium anni ſeptem loco totidem menſium, imò in nonnullis exemplaribus præter annos ſeptem retinentur & ſeptem menſes. Leo Tertius Stephani Quinti deceſſor obiit pridie Idus Junii. Vacavit Epiſcopatus dies decem. Electus igitur Stephanus decimo Kalendas Julii. Proximo menſe Januario, ſive octavo Kalendas Februarii, vitam clauſit. Ergo Pontificatum geſſit ſeptem duntaxat menſibus ac tribus diebus. Si ſcire deſideras, quantis donis varias Urbis Eccleſias affecerit, Anaſtaſium in ejus vita conſule.

OBIT.

[b] Cap. 18.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

Circumfertur hujus Stephani nomine Decretum de Romani Pontificis electione, quod apud Gratianum primâ parte, distinctione sexagesimâ-tertiâ, capite duodetricesimo sic habetur: *Quia Sancta Romana Ecclesia, cui, auctore Deo, præsidemus, à pluribus patitur violentias, Pontifice obeunte: quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitia Pontificis fit consecratio: nec canonico ritu & consuetudine ab Imperatore directi intersunt nuntii, qui scandala fieri vetent; volumus, ut cùm instituendus est Pontifex, convenientibus Episcopis & universo Clero eligatur, præsente Senatu & populo, qui ordinandus est; & sic ab omnibus electus præsentibus Legatis Imperialibus consecretur, nullúsque sine periculo sui juramenta vel promissiones aliquas novâ adinventione audeat extorquere, nisi quæ antiqua exigit consuetudo, ne vel Ecclesia scandalizetur, & Imperialis honorificentia minuatur.* Complurium eruditorum virorum judicio supposititium videtur hoc Decretum, redoletque imposturam Schismaticorum, qui sæpiùs in tali materia credulos deceperunt. Sanè Ludovicus Imperator in Constitutione, quam sub Paschale Papa, proximo Stephani successore, hoc eodem anno edidit de Donatione Ecclesiæ Romanæ facta, liberam declaravit electionem ac coronationem Romani Pontificis, nec eum, qui Papa crearetur, ad aliud teneri voluit, nisi ut postquàm consecratus esset, Legationem mitteret ad Regem Francorum, quâ eum de sua promotione & amicitia certiorem faceret sicut nuperrimè præstiterat ipsemet Paschalis, & anno præterito Stephanus, necnon utriusque decessores à temporibus Caroli Martelli. Verba Constitutionis hæc sunt. *Cùm consecratus fuerit, Legati ad nos, vel ad successores nostros Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & inter illum amicitiam & caritatem & pacem socient, sicut temporibus piæ recordationis Domni Caroli atavi nostri, sive Domni Pipini avi nostri, vel & Caroli Imperatoris genitoris nostri consuetudo erat faciendi.*

III. DECRETUM DE ELECTIONE PP. OSTENDITUR COMMENTITIUM.

IV. PASCHALIS FIT PP.

Stephanus Papa *sepultus est in Basilica Beati Petri Apostoli. Cessavit Episcopatus dies duos.* Subrogatus est Paschalis. Hic *à primævo ætatis suæ divino cultui mancipatus, atque in sacrosancto Ecclesiæ Patriarchio studiis divinæ salutiferæque Scripturæ imbutus tam in Psalterio quámque in sacris paginis novi ac veteris Testamenti specialiter eruditus, elegans, atque in omni bonitate perfectus, Subdiaconus quidem factus, & postmodum Diaconus atque Presbyter honorificè consecratus est. Erat autem vir sanctus, castus, pius, innocens, magnanimus, loquelâ devotus, pudicitiâ plenus, & nimis hilariter jocundéque in eleemosynis pauperum cuncta quæ habebat opportunè distribuens. In colloquiis ergo divinis frequentiùs cum religiosis ac sanctis Monachis sedulâ observatione die noctúque insistebat, & in orationibus ac vigiliis cotidianísque jejuniis humiliter atque honestè vigebat. Quem dum prædecessor ejus Dominus Leo ter beatissimus Papa tantis studiis pervigilem & religionis devotum conspexisset, tunc ei Monasterium beati Stephani primi Martyris, juxta Basilicam beati Petri Principis Apostolorum, ad regendum commisit, quia scriptum est:* [*Nemo lucernam accendit, & in absconditò ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant,*] *unum, qui sibimet vitæ hujus temporalis lucra pro æterna sobriè atque utiliter moderando correxit, & exemplum benè vivendi in subditis, & correctionem pietatis religiosiùs exornavit. Qui etiam gratiam hospitalitatis in peregrinis & claudis, qui ob amorem beati Petri Apostoli de longinquis regionibus ad ejus limina occurrebant, utiliter præparans necessaria subministrabat, & occultè quibus egebant hilariter erogabat. Et semper quotidie in Dei operatione crescebat, usqueque prædecessor ejus Domnus Stephanus Papa de hac luce ad æternam beatitudinem migrasset. Dum ergo per tanta bona operationis exempla præcipuè, longè latéque fama discurreret, & Omnipotens Deus regimen Ecclesiæ suæ sub piæ gubernationis cura annueret aptè moderatéque disponere, unâ concordiâ unâ eadémque voluntate divino interveniente consultu à cunctis Sacerdotibus seu Proceribus atque omni Clero necnon & Optimatibus vel cuncto populo Romano ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei in Sedem Apostolicam Pontifex elevatus est.* Hæc ex Anastasio; qualem autem erga Ludovicum Imperatorem

AN. CH. 817.

V.

LEGATOS MITTIT AD LUDOVICUM AUG.

Imperatorem se gesserit, audi ex Annalista Laureshamensi & ex Astronomo in vita ejusdem Ludovici.

Duas Legationes sic distinguit Annalista. *Paschalis post completam solenniter ordinationem suam, & munera & excusatoriam Imperatori misit epistolam, in qua sibi non solùm nolenti sed etiam plurimùm renitenti Pontificatûs honorem velut impactum * asseverat. Missâ tamen aliâ Legatione, pactum, quod cum præcessoribus suis factum erat, etiam secum fieri ac firmari rogavit. Hanc Legationem Theodorus Nomenclator & detulit, & ea quæ petierat impetravit.* Astronomus unam tantùm Legationem sic agnoscit. *Paschalis post expletam consecrationem solemnem, Legatos cum epistola apologetica & maximis muneribus Imperatori misit, insinuans non se ambitione, nec voluntate, sed electione & populi acclamatione, huic succubuisse potiùs quàm insiluisse dignitati. Hujus Legationis bajulus* seu princeps *fuit Theodorus Nomenclator, qui negotio peracto & petitis impetratis, super confirmatione scilicet pacti & amicitiæ more prædecessorum suorum, reversus est.* Astronomo lubenter assentimur, nihil enim vetat, quominùs per eosdem Legatos novus Pontifex Imperatorem de sua promotione fecerit certiorem, amicitiámque more prædecessorum suorum cum eo firmarit.

* impositum

VI.

Porrò Theodorus Nomenclator Romam rediens non tabulas modò pacis & amicitiæ, ut moris erat, à Ludovico accepit Paschali Papæ deferendas, sed & alias, quibus Imperator Donationes ab avo Pippino & à patre Carolo Apostolicæ Sedi factas plurimùm amplificavit. Has ex parte publicarunt, Yvo [a], Gratianus [b], & Volaterranus [c]; integras primus edidit Sigonius [d], deinde quatuor exemplaribus Vaticanæ Bibliothecæ simul collatis Tomo nono [e] Annalium Ecclesiasticorum inseruit Baronius, ac novissimè Baluzius Tomo primo Capitularium. *In Nomine Domini Dei Omnipotentis, Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. Ego Ludovicus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali Summo Pontifici ac Universali Papæ, & successoribus ejus in perpetuum, sicut à prædecessoribus vestris usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis & disposuistis, civitatem Romanam cum Ducatu suo, & suburbanis, atque viculis omnibus, & territoriis ejus montanis & maritimis littoribus, ac portubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac viculis in Tusciæ partibus, id est, Portum, Centumcellas, Care, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepet, Castellum Gallesii, Hortam, Polimartium, Ameriam, Tudertum, Perusium, cum tribus insulis suis, id est, majorem, & minorem, Pulvensem, & lacum, Narniam, Otriculum, cum omnibus finibus ac territoriis ad supradictas civitates pertinentibus, simili modo & in partibus Campaniæ, Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrum, Patricum, Frusinonem, cum aliis partibus Campaniæ, nec non & Tibur, cum omnibus finibus & territoriis ad easdem civitates pertinentibus. Necnon & Exarchatum Ravennatem sub integritate cum urbibus, civitatibus, oppidis, & castellis, quæ piæ recordationis Domnus Pipinus Rex ac bonæ memoriæ Genitor noster Carolus Imperator beato Petro Apostolo & prædecessoribus vestris jamdudum per Donationis paginam restituerunt, hoc est, civitatem Ravennam, & Æmiliam, & Bobium, Cæsenum, Forum-Popillii, Forum-Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, & Adriam, & Gabellam, cum omnibus finibus, territoriis, atque Insulis in terra, maríque ad supradictas civitates pertinentibus. Simul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Humanam, Æsium, Forum-Sempronii, Montem Feretri, Urbinum, & territorium Balnense, Calles, Luceolos, Eugubinm, cum omnibus finibus & terris ad easdem civitates pertinentibus. Eodem modo territorium Sabinense, sicut à genitore nostro Carolo Imperatore beato Petro per Donationis scriptum concessum est, & sub integritate, quemadmodum ab Iterio & Majenario Abbatibus illius Missis inter idem territorium Sabinense & Reatinum diffinitum est. Item in partibus Tusciæ Longobardorum, Castellum Felicitatis, Urbivetum, Balneum Regis, Ferenti castrum, Viterbium, Martam, Tuscanam, Populoniam, Soanam, Rosellas; & In-*

[a] Part. 5. c. 51.
[b] Part. 1. dist. 63. c. 30.
[c] Lib. 3.
[d] Lib. 4 de Regn. Ital.
[e] Hoc an nn. 10. & seqq.

LUDOVICUS AUG. DONATIONES APOSTOLICÆ SEDI AB AVO ET PATRE FACTAS CONFIRMAT, AUGETQUE

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. 1.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. 1.

sulas, Corsicam, & Sardiniam, & Siciliam, sub integritate cum omnibus adjacentibus territoriis, ac maritimis littoribus, portubus, ad supradictas civitates & Insulas pertinentibus. Item in partibus Campaniæ, Soram, Arces, Aquinum, Theanum, & Capuam. Et patrimonia ad potestatem & nostram ditionem pertinentia, sicut est patrimonium Beneventanum, & Salernitanum, & patrimonium Calabriæ inferioris, & superioris, & patrimonium Neapolitanum, & ubicunque in partibus Regni atque Imperii à Deo nobis commissi patrimonia vestra esse noscuntur. Has omnes supradictas provincias, urbes, civitates, & oppida, atque castella, viculos, & territoria, simulque & patrimonia jam dicta Ecclesiæ tuæ, beate Petre Apostole, & per te beato Vicario tuo spirituali Patri nostro Domno Paschali Summo Pontifici & Universali Papæ, ejúsque successoribus usque in finem seculi eo modo confirmamus, ut in suo detineant jure, principatu, ac ditione. Simili modo per hoc nostræ confirmationis decretum firmamus Donationes, quas piæ recordationis Domnus Pipinus Rex avus noster & posteà Domnus & genitor noster Carolus Imperator beato Apostolo Petro spontaneâ voluntate contulerunt. Necnon & censum, & pensiones, seu ceteras Donationes, quæ annuatim in Palatium Regis Longobardorum inferri solebant, sive de Tuscia Longobardorum, sive de Ducatu Spoletano, sicut in suprascriptis Donationibus continetur, & inter sanctæ memoriæ Hadrianum Papam & Domnum & genitorem nostrum Carolum Imperatorem convenit, quando idem Pontifici eidem de suprascriptis Ducatibus, id est, Tuscano, & Spoletano, suæ auctoritatis Præceptum confirmavit, eo scilicet modo, ut annis singulis prædictus census Ecclesiæ beati Petri Apostoli persolvatur, salvâ super eosdem Ducatus in omnibus nostrâ ditione, & illorum ad nostram partem subjectione. Ceterùm, sicut diximus, omnia superiùs nominata ita ad nostram partem per hoc nostræ confirmationis Decretum roboramus, ut in vestro vestrorúmque successorum permaneant jure, principatu, atque ditione, ut neque à nobis, neque à filiis, vel successoribus nostris per quodlibet argumentum sive machinationem in quacunque parte minuatur vestra potestas, aut vobis de suprascriptis omnibus, vel successoribus vestris inde aliquid subtrahatur, de suprascriptis videlicet provinciis, urbibus, civitatibus, oppidis, castris, viculis, Insulis, territoriis, atque patrimoniis, necnon & pensionibus, atque censibus, ita ut neque nos ea subtrahamus, neque quibuslibet subtrahere volentibus consentiamus, sed potiùs omnia, quæ superiùs leguntur, id est, provincias, civitates, urbes, oppida, castella, territoria, patrimonia, atque Insulas, censús & pensiones, Ecclesiæ beati Petri Apostoli, & Pontificibus in sacratissima illius Sede in perpetuum residentibus, in quantùm possumus, defendere nos promittimus, ad hoc ut omnia ea in illius ditione ad utendum & fruendum atque disponendum firmiter valeat obtinere, nullámque in eis nobis partem, atque potestatem disponendi, vel judicandi, subtrahendíve, aut minorandi vendicamus, nisi quando ab illo, qui eo tempore hujus sanctæ Ecclesiæ regimen tenuerit, rogati fuerimus. Et, si quilibet homo de supradictis civitatibus ad vestram Ecclesiam pertinentibus ad nos venerit, subtrahere se volens de vestra jurisdictione vel potestate, vel quamlibet aliquam iniquam machinationem metuens, aut culpam commissam fugiens, nullo modo eum aliter recipiemus, nisi ad justam pro eo faciendam intercessionem; ita duntaxat si culpa, quam commisit, venialis fuerit inventa: sin aliter, comprehensum eum ad vestram potestatem remittemus, exceptis his, qui violentiam vel oppressionem potentiorem passi ideo ad nos veniant, ut per nostram intercessionem justitiam accipere mereantur, quorum altera conditio est, & à superioribus valdè disjuncta. Et quando divinâ vocatione hujus sacratissimæ Sedis Pontifex de hoc seculo migraverit, nullus ex Regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat contra Romanos aut publicè aut privatim veniendi, aut electionem faciendi, nullúsque in civitatibus, aut in territoriis ad Ecclesiam beati Petri pertinentibus aliquod malum propter hoc facere præsumat, sed liceat Romanis cum omni veneratione & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum, quem divinâ inspiratione & beati Petri intercessione omnes Romani uno consilio atque

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

concordiâ, sine aliqua promissione ad Pontificatûs ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate & contradictione more canonico consecrari. Et cùm consecratus fuerit, Legati ad nos vel ad nostros successores Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & inter illum amicitiam & charitatem & pacem socient, sicut temporibus piæ recordationis Domni Caroli atavi nostri, sive Domni Pipini avi nostri, vel & Caroli Imperatoris genitoris nostri, consuetudo erat faciendi. Hoc autem ut ab omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris firmum esse credatur, firmiúsque per futuras generationes & secula ventura custodiatur, propriæ manûs signaculo, & venerabilium Episcoporum, atque Abbatum, vel Optimatum nostrorum sub jurejurando & subscriptionibus pactum istud nostræ confirmationis roboravimus, & per Legatum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Theodorum Nomenclatorem Domno Paschali Papæ direximus. Ego Ludovicus misericordiâ Dei Imperator subscripsi.

Leo Marsicanus in Chronico Casinensi [a] sic hujus meminit Donationis. VII. *Hic Ludovicus pactum constitutionis & confirmationis fecit Beato Petro ejúsque Vicario Domno Paschali ad instar parentum suorum Pipini & Karoli, & propriæ manûs signaculo ac trium filiorum suorum illud corroborans, decem Episcopos, & VIII Abbates, & Comites XV, Bibliothecarium, Mansionarium, & Ostiarium unum in illo subscribere fecit, & per Legatum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Theodorum Nomenculatorem Domno Paschali Papæ transmisit.* Baronius [b] hanc Donationem existimat factam in Conventu Aquisgranensi, deceptus autem videtur à Chronographo Casinate, qui eodem capite de Conventu primùm Aquisgranensi, deinde sermonem de prædicta Donatione sic habet. *Ludowicus Imperator, qui cognominatus est Almus, vel Sanctus, filius Hcaroli hujus, quarto anno Imperii sui in Aquisgrani Palatio cum plurimis totius Franciæ Abbatibus Monachísque religiosis Conventum faciens, valdè utilissima nostri Ordinis observationi septuaginta & duo generalia Capitula constituit, quæ ita ferè omnia apud nos, ac si Beati Benedicti Regula, observantur. Hic Ludowicus pactum constitutionis & confirmationis fecit Beato Petro*, &c. ut suprà. Sed hic Auctor res illas non eo recenset ordine, quo gestæ sunt à Ludovico. Conventus enim Aquisgrani VI *Idus Julii* celebratus est, ut editis ibidem Capitulis præfixus docet Titulus in Appendice prima post septimum librum Capitularium. Theodorus autem, per quem Ludovicus Constitutionem suam Paschali Papæ transmisit, ad mensem usque Julium non mansit in ejusdem Imperatoris comitatu, quem mense Februario convenire potuit, nam Paschalis quarto Kalendas Februarii promotus est ad Pontificatum, Legationémque cum literis & maximis muneribus statim direxit.

[a] Lib 1. c. 18. vet. edit. c. 16. novæ edit.

[b] Hoc an. n. 9.

Deinde, si Baronio credimus, *Ludovicus Imperator* suâ Constitutione *confirmavit quæcumque à prædecessoribus suis donata vel restituta fuissent Romanæ Ecclesiæ*, nihilque Donationibus ab avo Pippino & à patre Carolo factis adjecit. VIII. Huic quidem opinioni duæ res plurimùm favent. Ludovicus suam Constitutionem vocat *pactum confirmationis*, meminitque prædecessorum, seu suorum, seu Paschalis pro diversis editionibus; una enim sic habet, *sicut à prædecessoribus nostris usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis*; altera sic, *sicut à prædecessoribus vestris usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis.* At rectè notatur ad hunc locum Gratiani, *quòd aliquid simul datur & confirmatur.* Itaque Diploma Ludovici non est pactum confirmationis tantùm, seu pactum quo Ludovicus confirmat Donationes ab avo & à patre Sedi Apostolicæ factas, sed est pactum Donationis simul & confirmationis, seu pactum quo Ludovicus Ecclesiæ Romanæ Donationem facit, eandémque Donationem cum aliis avi patrísque Donationibus confirmat. Quid Apostolicæ Sedi Pippinus, quid Carolus, quid Ludovicus concesserit, infrà distinguemus. Quod attinet ad alteram periodi partem, quæ de prædecessoribus vel Papæ vel Imperatoris capi debet, hæc apud Yvonem & Baronium ad prædecessores Paschalis Papæ refertur hoc modo, *sicut à prædecessoribus vestris usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis & disposuistis*; apud Gratianum ad

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

Imperatoris Ludovici prædecessores hoc modo, *sicut à prædecessoribus nostris usque nunc in vestra potestate & ditione tenuistis & disposuistis.* Melius autem omittitur à Volaterrano, sic. *Ego Ludovicus Imperator concedo tibi Beato Petro Principi Apostolorum & per te Vicario tuo Domno Paschali Summo Pontifici successoribúsque ejus in perpetuum civitatem Romanam* &c. Omittitur & à Joanne Morino Congregationis nostræ Presbytero, qui vernaculè reddidit integras illas Ludovici literas in eruditissimo Commentario [a] de temporali Summorum Pontificum dominio, Sedi Apostolicæ à piissimis munificentissimisque Francorum Regibus potissimùm concesso. Certè, ut omittatur, ipsemet literarum contextus suadet, qui rectissimè sic legi potest. *Ego Ludovicus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi Beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali Summo Pontifici ac universali Papæ & successoribus ejus in perpetuum civitatem Romanam* &c.

[a] Cap. 22.

IX. Anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto Pippinus Francorum Rex; annis Christi, septingentesimo septuagesimo-quarto, septingentesimo octogesimo-primo, septingentesimo octogesimo septimo Carolus Pippini filius & successor; anno Redemptoris octingentesimo decimo septimo Ludovicus Caroli filius & hæres Apostolicam Sedem insigni locupletavit Donatione. Tomo quinto actum de Pippino, Tomo sexto de Carolo; utriusque Donationes hoc anno confirmavit auxitque Ludovicus. Quomodo singulas avi patrísque Donationes in suo Diplomate complexus sit, quidque tot etiam Donationibus superaddiderit, paucis hîc ostendemus, ejus Constitutione varias in partes ideo separatâ.

X. URBS AC DUCATU ROMANO,

Primò, Ludovicus Apostolicæ Sedi per suam Donationem concedit *civitatem Romanam cum Ducatu suo, & suburbanis, atque viculis omnibus, & territoriis ejus montanis & maritimis littoribus, ac portubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac viculis, in Tusciæ partibus, id est, Portum, Centumcellas, Cære, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepet, Castellum Gallesii, Hortam, Polimartium, Ameriam, Tadertum, Perusium, cum tribus Insulis suis, id est, majorem, & minorem, Pulvensem, & lacum, Narniam, Otriculum, cum omnibus finibus ac territoriis ad supradictas civitates pertinentibus; simili modo & in partibus Campaniæ, Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrum, Patricum, Frusinonem, cum aliis partibus Campaniæ, necnon & Tibur, cum omnibus finibus & territoriis ad easdem civitates pertinentibus.* Ludovicus hac primâ suæ Constitutionis parte Ducatum Romanum cis & ultra Tyberim, partim in Tuscia, partim in Campania situm complectitur. De Ducatu Romano déque ejus finibus fusè Tomo superiore [b] disseruimus. Olim in illo Ducatu præter Romam Metropolim Sedibus Episcopalibus decorabantur triginta - quinque civitates, Ostia, Velitræ, Tres Tabernæ, Sylva Candida, Portus, Præneste, Tusculum, Lavicum, Albanum, Centumcellæ, Bledum, Cære, Marturanum, Nepet, Sutrium, Faleria, Gallesium, Horta, Polimartium, Tifernum, Ameria, Tudertum, Perusia, Signia, Anagnia, Ferentinum, Alatrum Frusino, Verulæ, Privernum, Setia, Tarracina, Tibur, Otriculum, & Narnia. Græcis Narniam & Perusiam eripuerunt Longobardi. Narniam his ademit Pippinus, Carolus Perusiam. Pippinus anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto Narniam cepit, Apostolicæque Sedi cum multis aliis civitatibus eodem anno tradidit. Carolus Perusiam totúmque Regnum Longobardorum anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto subegit; anno Christi septingentesimo nonagesimo-sexto spontaneâ civium deditione Romam obtinuit cum ceteris urbibus Ducatûs Romani, si Narniam Pontificiæ tum ditionis excipias; anno Redemptoris octingentesimo sexto, cùm annum Imperii sextum jam numerabat, omnes Regni sui provincias inter filios divisit, excepto Ducatu Romano, cui Perusiam restituit, Ducémque designandum reservavit illum è filiis, quem ipse Imperatorem constituisset; eo igitur obeunte anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto non ad Bernardum Ita-

[b] Ad an. 796. nu. 28. & seqq.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1. XI.

liæ seu Longobardiæ Regem sed ad Ludovicum Augustum transiit Perusia, atque ab eo ad Sedem Apostolicam hoc anno post Christum natum octingentesimo decimo-septimo, cùm idem Ludovicus Paschali Papæ successoribúsque Romanis Pontificibus Ducatum Romanum, cujus caput Roma, sic concessit, ut Narniæ Donationem ab avo Pippino factam confirmarit, ipse verò Perusiæ reliquique Ducatûs Romani Donationem fecerit dato Diplomate, quod & Confirmationis & Donationis pactum meritò dici possit.

Secundò, Ludovicus Donationem Apostolicæ Sedi anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto ab avo Pippino factam, & anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto à Carolo patre confirmatam sic denuò confirmat. *Ego Ludovicus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi Beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali Summo Pontifici ac Universali Papæ & successoribus ejus in perpetuum .... Exarchatum Ravennatem sub integritate cum urbibus, civitatibus, oppidis, & castellis, quæ pia recordationis Domnus Pipinus Rex ac bonæ memoriæ genitor noster Carolus Imperator Beato Petro Apostolo & prædecessoribus vestris jamdudum per Donationis paginam restituerunt, hoc est, civitatem Ravennam, & Æmiliam, & Bobium, Cæsenam, Forum-Popillii, Forum-Livii, Faventiam, Imolam, Bononiam, Ferrariam, Comaclum, & Adriam, & Gabellum, cum omnibus finibus, territoriis, atque Insulis, in terra marique ad supradictas civitates pertinentibus; simul & Pentapolim, videlicet Ariminum, Pisaurum, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Humanam, Æsium, Forum-Sempronii, Montem-Feretri, Urbinum, & territorium Balnense, Calles, Luceolos, Eugubium, cum omnibus finibus & terris ad easdem civitates pertinentibus.* Hunc textum Tomo quinto jam descripsimus, explicuimúsque ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-quintum [a]. Non dissimulavimus reperiri plerosque, qui pro territorio Balnensi Valvense substituant aut Balmense, sed agros Valvensem & Balmensem procul à limitibus Donationis Pippininæ sitos ostendimus. Hic autem observa quo sensu Pippinus & Carolus civitates ipsas, quas Apostolicæ Sedi concesserunt, eidem Sedi restituisse perhibeantur, ne tibi scrupulum in præcitata Ludovici Constitutione moveat hæc loquendi formula, *pia recordationis Domnus Pipinus Rex ac bonæ memoriæ genitor noster Carolus Imperator Beato Petro Apostolo & prædecessoribus vestris jamdudum per Donationis paginam restituerunt.* Anno Christi septingentesimo quinquagesimo-quinto Pippinus Donationem Stephano Tertio Papæ successoribúsque fecit, quantamcumque nepos Ludovicus illam in sua Constitutione delineavit. At Stephanus partem tantùm istius Donationis tunc accepit, Aistulpho Longobardorum Rege partem alteram perfidiosè retinente. Idcircò Ludovicus Imperator & Anastasius Bibliothecarius, cùm Pippininam Donationem exponunt, inter se multùm discrepant, illam enim longè diversis circumscribunt limitibus, ille latioribus quia recenset civitates quas Pippinus in suo Diplomate complexus est, hic autem angustioribus quia nominat eas duntaxat civitates quas reverso in Franciam Pippino Stephanus Papa statim recepit. Aistulphus cunctas urbes, quas Pippinus Romano Pontifici concesserat, in manus Stephani venire non permisit, idque liquido patet cùm ex eo quòd apud Anastasium [b] Desiderius Aistulfi successor legitur *se redditurum professus civitates quæ remanserant, imò & copiosa daturum munera*; tum ex eo quòd in literis [c], quas post Aistulfi mortem Stephanus ad Pippinum direxit, Desiderius dicitur *sub jurejurando pollicitus restituere Beato Petro civitates reliquas, Faventiam, Imolam, & Ferrariam, cum earum finibus; simul etiam & saltora, & omnia territoria, necnon & Ausimum, Anconam, & Humanam, civitates cum earum territoriis, & postmodum civitatem Bononiam cum finibus ejus.* Stephano Tertio successit Paulus Primus. Hic sub initium sui Pontificatus apud Pippinum de Longobardis, quòd civitates, ut polliciti fuerant, Beato Petro non restituerent, per literas [d] ita questus est.

[a] Nu. 20. & seqq.

[b] In Steph. III.

[c] Cod. Carol. ep. 8.

[d] Cod. Carol. ep. 17.

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. 1.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. 1.

Direxit nobis insignis Bonitas vestra, per suos affatus sibi innotescere adversantium causarum eventus. Unde certam à Deo protectam Eximietatem vestram reddimus, nihil nos usque hactenus recepisse de his, quæ per nostros Legatos Excellentia vestra petendo mandavimus. Solitè namque perfidi & maligni illi in magna arrogantia cordis permanentes, nequaquam inclinantur justitiam Beati Petri restituere. Deinde in aliis ad eundem Pippinum literis [a] asseruit de Desiderio, quod Imolam certis se conditionibus redditurum promisisset. *Pollicitus est,* inquit, *nobis restituere civitatem Immolas, eâ videlicet ratione ut* &c. Præter Imolam Paulus alias quoque civitates repetebat, de quibus Pippino sic rescripsit [b]. *Conjunxit hîc ad nos Romæ itidem Longobardorum Rex* Desiderius, *& cum eo loquentes, nimis eum adhortati sumus, & per sacratissimum corpus beati Petri atque etiam per tuam à Deo protectam Excellentiam fortiter illum conjuravimus, ut civitates illas, Immulas, Bononiam, Ausimum, & Anconam, quas nobis præsentialiter, simul per vestros Missos, id est, Folradum Deo amabilem Abbatem & Presbyterum, atque Rodbertum, Excellentissimæ Cristianitati tuæ & per te etiam beato Petro Apostolorum Principi pollicitus est redditurum, restituere deberet. Quod minimè adquiescere inclinatus est.* Inter Paulum ac Desiderium durabat adhuc dissidium anno Christi septingentesimo sexagesimo, mense Aprili, Indictione decimâ-tertiâ. Sub initium illius anni pervenerunt in Italiam Oratores Pippini Regis, quibus Desiderius spopondit se plenissimè Paulo restituturum omnia beati Petri patrimonia, jura etiam, loca, fines, & territoria diversarum civitatum, quæ Reipublicæ Romanorum fuerant, atque reipsà partem reddidit, aliam quoque pollicitus se paulò pòst redditurum. Rogavit insuper Romanum Pontificem, ut Pippinum de rebus illis certiorem faceret, quod quidem Paulus præstitisse legitur, ita tamen ut Regi Francorum supplicaret, ne desisteret à sollicitando Desiderio, donec is ritè suas omnes pollicitationes exsolvisset. Epistolæ Pontificiæ [c] fragmentum accipe. *Nuper dum ad nos conjunxissent fidelissimi vestri, constitit inter eos & Desiderium Langobardorum Regem, ut per totum instantem Aprilem mensem istius* XIII *Indictionis, omnes justitias fautoris vestri, beati Petri Apostolorum Principis, omnia videlicet patrimonia, jura etiam, & loca, atque fines, & territoria diversarum civitatum nostrarum Reipublicæ Romanorum, nobis plenissimè restituisset. Unde ex parte quidem easdem justitias nobis idem Langobardorum Rex fecisse dinoscitur, & reliquas omnes justitias se profitetur atque omnino spondet nobis esse facturum. Quapropter impensiùs nos præfatus Desiderius Langobardorum Rex obsecratus est, ut vestræ à Deo protectæ Excellentiæ nostris Apostolicis relationibus intimare debuissemus, & ecce sicut nostro post Deum liberatori hoc ipsum eximiæ atque sublimissimæ & à Deo protectæ Christianitati vestræ per has Apostolicas nostras innotuimus syllabas,* &c. *Si verò in ea, quam præfatus Desiderius Rex vel ejus Langobardorum gens profitentes pollicentur permanserint sponsione, nobísque omnia, secundùm ut constitit, & pactorum fœdera continent, restituta ab eis fuerint, tunc à Deo conservandæ Excellentiæ vestræ meritum intimantes innotescemus ei. Unde obsecrantes petimus, & obnixe deprecamur, imò & conjuramus te, Excellentissime atque Christianissime Rex amantissime fili, & spiritalis compater, per Omnipotentem Deum & beatum Petrum, qui te in Regem unxit, ut perfectiùs ea, quæ pertinent ad exaltationem & ad ampliatam liberationem Sanctæ Dei Ecclesiæ, & istius à vobis redemptæ provinciæ, sicut beato Petro, & nostro prædecessori Pontifici sanctæ recordationis Domno & germano nostro beatissimo Stephano Papæ polliciti estis, cuncta perficere & adimplere jubeatis, quatenus* &c. Paulus de Longobardorum fraude conqueri non destitit. *De finibus,* inquit [d], *civitatum nostrarum, & patrimoniis beati Petri, ab eisdem Langobardis retentis atque invasis, nihil usque hactenus; etiam ea, quæ primitus reddiderant, denuò invaserunt.* Anno Christi septingentesimo sexagesimo-septimo Romam perrexerunt Oratores Pippini Regis, ut explotarent utrùm Desiderius ea restituisset, quæ se redditurum promiserat, compertóque quòd

[a] Cod. Carol. ep. 29.
[b] Cod. Carol. ep. 15.
[c] Cod. Carol. ep. 21.
[d] Cod. Carol. ep. 17.

eorum quæ pollicitus fuerat nihil adhuc præstitisset, in Franciam statim redierunt cum literis Pontificiis [a], in quibus hæc Paulus ad Pippinum. *Innotuistis, ob hoc vos præsentes direxisse Missos, ut agnóscere per eos valuissetis, utrùm nobis à parte Langobardorum plenariæ factæ fuissent justitiæ, an non; ipsi omnino causæ meritum comperti sunt, & callidam versutiam atque solitè falsiloquam propositionem eorundem vestrorum nostrorúmque æmulorum agnoverunt, eísque ad vos revertentibus, Deo propitio, vestris propalabunt in auribus.* Obiit eodem anno Paulus, Pippinus sequenti. Pippino successerunt Carolus & Carolomannus. Hos Stephanus Papa Quartus, ut in firmo proposito rerum, quæ beato Petro sublatæ fuerant, à Longobardis exigendarum constantissimè permanerent, & cuilibet illas redditas asserenti fidem denegarent, per tremendum judicii diem & ipsius Principis Apostolorum nomine sic obtestatus est [b]. *Videte, Excellentissimi filii, quia obtestamur vos per tremendum diem judicii, etiam beatus Petrus per nos vos adhortatur atque obtestatur, ut sub nimia velocitate ipsas justitias ejusdem Principis Apostolorum exigere à Langobardis jubeatis, fortiter eos cum Dei virtute distringentes, ut sua propria idem Princeps Apostolorum atque Sancta Romana Ecclesia recipiat. Nam si, quod non credimus, ipsas justitias exigere neglexeritis aut distuleritis, sciatis vos de istis rationem fortiter ante tribunal Christi eidem Principi Apostolorum esse facturos. Si quis autem vobis dixerit, quòd justitias beati Petri recepimus, vos ullo modo ei non credatis.* Carolus Monarchiam Francorum adeptus est anno Christi septingentesimo septuagesimo-primo. Mortuus est anno proximo Stephanus Papa. Datus est ei successor Hadrianus. Hic auxilium à Carolo poposcit adversùs Desiderium, qui graves minas intentabat. Secutum est bellum Longobardicum. Desiderius in Caroli potestatem venit cum tota Longobardia. Carolus subacto Longobardiæ Regno Donationem Pippini patris confirmavit, Apostolicæque Sedi statim concessit civitates in illa Donatione comprehensas, quas Aistulphus & Desiderius Longobardorum Reges ad illud usque tempus retinuerant, licèt eas Romano Pontifici se daturos sæpè promisissent. Hæc gesta sunt anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto. Nihil igitur Pippinus & Carolus Francorum Reges Romanis Pontificibus aut abstulerunt aut restituerunt, sed quemadmodum Aistulfus & Desiderius Donatione Pippini priùs approbatâ & confirmatâ dicuntur eas Apostolicæ Sedi civitates abstulisse, quas in illius Sedis potestatem se transmissuros polliciti sunt nec transmiserunt, ita Pippinus & Carolus asseruntur eidem Sedi civitates restituisse, quas sub Romani Pontificis potestate poni curarunt vi Donationis ab ipso Pippino factæ, seu cesserunt eas Longobardi metu Francorum, seu Longobardis ademptas in ditionem Romani Pontificis transtulerunt Franci.

XII. Tertiò, Ludovicus Donationem Apostolicæ Sedi anno Christi septingentesimo octogesimo-primo à patre Carolo factam sic confirmat. *Ego Ludovicus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali Summo Pontifici ac Universali Papæ & successoribus ejus in perpetuum .... territorium Sabinense, sicut à genitore nostro Carolo Imperatore Beato Petro per Donationis scriptum concessum est, & sub integritate, quemadmodum ab Iterio & Majenario Abbatibus illius Missis inter idem territorium Sabinense & Reatinum diffinitum est.* Anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto Carolus Pippininam Donationem non tantùm confirmavit sed etiam auxit, & anno Christi septingentesimo octogesimo-primo Sabinense territorium cum illa auctione permutavit. Abhinc Sabinense territorium in ditione Romani Pontificis fuit. Lege quæ dicta sunt ad illos annos Tomo superiore [c].

XIII. Quartò, Ludovicus Donationem Apostolicæ Sedi anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo à patre Carolo factam sic confirmat. *Ego Ludovicus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi Beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali Sum-*

[a] Cod. Carol. ep. 19.

[b] Cod. Carol. ep. 47.

[c] An 774. nn. 5. & seqq. a. 781. n. 4.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

mo Pontifici ac Universali Papæ & successoribus ejus in perpetuum ...... in partibus Tusciæ Longobardorum, Castellum Felicitatis, Urbivetum, Balneum-Regis, Ferenti Castrum, Viterbium, Martam, Tuscanam, Populoniam, Soanam, Rosellas; ..... item in partibus Campaniæ, Soram, Arces, Aquinum, Theanum, & Capuam. Hujus Carolinæ Donationis duæ sunt partes, una in Tuscia ponitur, altera in Campania. Ludovicus inter utramque meminit nonnullarum Insularum, quas omisimus in textu proximè descripto, quia non ad Caroli sed ad ipsiusmet Ludovici Donationem pertinent.

Quintò, Ludovicus Apostolicæ Sedi per suam Donationem concedit *Insulas Corsicam & Sardiniam & Siciliam sub integritate cum omnibus adjacentibus territoriis, ac maritimis littoribus, portubus, ad supradictas civitates & Insulas pertinentibus.* Mendum in hanc partem Constitutionis irrepsit, Sicilia enim in potestate Pippini, Caroli, ac Ludovici Pii nusquam fuit. Præterea intrusæ sunt hæ voces, *ad supradictas civitates*, nam relationem habent ad civitates DCCLXXXVII Tusciæ, quas anno Christi Carolus Apostolicæ Sedi concessit, serius autem Corsica & Sardinia Francis paruerunt. Ludovicus emendato Constitutionis textu censendus est dedisse Romanis Pontificibus *Insulas Corsicam & Sardiniam sub integritate cum omnibus territoriis ac maritimis littoribus & portubus ad supradictas Insulas pertinentibus.* Ex Caroli Donationibus nihil ad ditionem Romani Pontificis accessit præter Sabinense territorium anno Christi septingentesimo octogesimo-primo, & aliquot civitates Tusciæ ac Campaniæ anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo. Corsica Francicæ ditionis adhuc erat anno Redemptoris octingentesimo cùm Nebii Cathedralis [a] Ecclesia reparata est à Francis, anno Redemptoris octingentesimo sexto cùm illam Insulam *contra Mauros qui eam vastabant classis de Italia à Pipino Rege missa est* [b], & anno Redemptoris octingentesimo septimo cùm Carolus *Burchardum Comitem Stabuli sui cum classe misit* in eandem Insulam *ut eam à Mauris qui superioribus annis illuc prædatum venire consueverant defenderet* [c]. Pluribus non opus est probationibus, ut intelligas Corsicam post annum Christi septingentesimum octogesimum-septimum in ditione Francorum fuisse. Nullum occurrit argumentum quo probare quis possit Carolum Magnum Sardiniâ potitum esse. *Legati Sardorum* [d] *de Carali civitate venerunt, dona* Ludovico Augusto *ferentes* anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto. Tunc Sardos in Francorum potestatem primùm venisse credimus. Donationes igitur Pippininam & Carolinam Ludovicus ut integro Ducatu Romano si Narniam excipias, sic & nobilissimis auxit Insulis, Corsicâ videlicet & Sardiniâ. Quapropter quæ de duabus illis Insulis in ejusdem Ludovici Constitutione leguntur, extra locum posita sunt, textuique, qui totus est de Ducatu Romano, subjici sic debent. *Ego Ludovicus Imperator Augustus statuo & concedo per hoc pactum confirmationis nostræ tibi Beato Petro Principi Apostolorum, & per te Vicario tuo Domino Paschali Summo Pontifici ac Universali Papæ & successoribus ejus in perpetuum civitatem Romanam cum Ducatu suo, & suburbanis, atque viculis omnibus, & territoriis ejus montanis & maritimis littoribus, & portubus, seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis, ac viculis in Tusciæ partibus, id est, Portum, Centumcellas, Caere, Bledam, Marturanum, Sutrium, Nepet, Castellum Gallesii, Hortam, Polimartium, Ameriam, Tudertum, Perusium, cum tribus Insulis suis, id est, majorem & minorem, Pulvensem, & lacum, Narniam, Otriculum, cum omnibus finibus ac territoriis ad supradictas civitates pertinentibus; simili modo & in partibus Campaniæ, Signiam, Anagniam, Ferentinum, Alatrum, Patricum, Frusinonem, cum aliis partibus Campaniæ, necnon & Tibur, cum omnibus finibus & territoriis ad easdem civitates pertinentibus; & Insulas Corsicam & Sardiniam sub integritate cum omnibus territoriis ac maritimis littoribus & portubus ad supradictas Insulas pertinentibus.*

XIV. NECNON ET INSULIS CORSICA ET SARDINIA.

[a] Ughell. Tom. 4.

[b] Annal Loisel.

[c] Iidem Annal.

[d] Annal. Lauresh.

XV. Textu Constitutionis sic emendato, habes primùm in uno contextu Donationem Ludovici, quæ consistit in integro Ducatu Romano si Narniam

exceperis,

exceperis, atque in Insulis Corsica & Sardinia; deinde confirmationem trium Donationum Pippininæ scilicet, & duarum Carolinarum, quarum prior facta est anno Christi septingentesimo octogesimo-primo, posterior anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo. AN. CH. 817.

XVI. Sequuntur multa de patrimoniis, censibus, ac pensionibus, sed illis omnibus gaudet Romanus Pontifex absque supremo territoriorum dominio, in quibus sita sunt hujuscemodi patrimonia, vel ex quibus hujuscemodi census & pensiones inferuntur, ideóque super hac Constitutionis parte nihil adnotamus.

XVII. NIHIL INNOVAT IN ELECTIONE ET CONSECRATIONE PP.

Neoterici quidam aiunt jus confirmandorum Pontificum, quod primùm Reges Ostrogothorum, posteà Imperatores Orientis usurparunt, penes Reges quoque Francorum ad hunc usque annum fuisse, quo Ludovicum Pium tabulis suprà recitatis in gratiam Paschalis Papæ de suo jure decessisse contendunt. Rem ipsam, & Ludovici Diploma, sub cujus finem de electione & consecratione Romani Pontificis agitur, paulò fusiùs accuratiúsque perpendemus.

XVIII. Theodoricus Rex Ostrogothorum Arianus anno Christi quingentesimo vicesimo-sexto Summi Pontificis electionem sibi procaciter arrogavit; ut autem suæ ipsius voluntati nulla esset occasio refragandi, quem in Romano Clero probatissimum novit virum, Felicem [a] Papam nominavit. Paucis pòst mensibus extinctus est. Successores tantùm præsumere haud ausi, adhibitâ quadam moderatione, suo deinceps assensu confirmarunt, quem Clerus Pontificem ex pristino usu delegisset. Romam auspiciis Justiniani Imperatoris cepit Belisarius anno Christi quingentesimo tricesimo-sexto, sed quod anteà sub Arianis Ostrogothorum Regibus præsumptum fuerat, Justinianus, & qui post eum in Oriente imperarunt, idem jus confirmandi Pontificem sibi retinuerunt. Pelagium primum, qui sedere cœpit anno Christi quingentesimo quinquagesimo-quinto, non sine assensu, imò & promotione Justiniani, Pontificem creatum indicat Anastasius [b]; & Gregorius Magnus, qui confirmationem sui Pontificatûs à Mauritio Imperatore accepit anno Christi quingentesimo nonagesimo, hujuscemodi probationem Romani Pontificis non sine certa pecuniæ oblatione fieri solitam scribit [c]. Postquàm quis electus à Clero fuerat in Pontificem, priusquàm ab Imperatore confirmaretur, Romanæ ac totius universalis Ecclesiæ curam haud gerebat solus, sed quatuor simul ejusdem Ecclesiæ præcipui ministri ad id muneris adhibebantur. Anno Christi sexcentesimo tricesimo-nono, imperante Heraclio, Scoti Episcopi literas ad Severinum Papam de celebratione Paschatis & de reviviscente in Scotia Pelagianismo miserunt; at, cùm Severinus jam obiisset, Clerus Romanus unà cum ipso Joanne electo necdum confirmato eas aperuit, & Scotis consultationum suarum responsa dedit, ut hæc apud Bedam [d] testatur præfatio. *Hilarius Archipresbyter & servans locum Sanctæ Sedis Apostolicæ, Joannes Diaconus & in Dei Nomine electus, item Joannes Primicerius & servans locum Sanctæ Sedis Apostolicæ, & Joannes servus Dei Consiliarius ejusdem Apostolicæ Sedis.* Constantinus Pogonatus anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo scriptis ad Agathonem Papam literis [e] Romanam Ecclesiam liberavit ab illa pensitatione pecuniæ, quam Romani Pontifices recèns creati persolvere consueverant Imperatori, jus tamen confirmandi Romani Pontificis retinuit, donec anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto, auditâ electione Benedicti Secundi, tandem concessit, ut, qui deinceps eligeretur in Summum Pontificem, mox nullâ expectatâ confirmatione Imperatoris ordinaretur. Annis sequentibus Apostolica Sedes pristinâ libertate gavisa est. Anno Christi septingentesimo tricesimo Gregorius Secundus Papa Leonem Tertium Imperatorem, qui ante quinquennium in Iconoclastam defecerat, sæpiùs monitum & resipiscere nolentem anathemate perculit [f], cúmque parum fideret Luitprando Longobardorum Regi, quocum

[a] Cassiod. l. 8. ep. 15.
[b] In Vigil. sub fin.
[c] In 7. Psalm. pœnit.
[d] lib. 2. c. 19.
[e] Anastas.
[f] Theoph.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

Imperator anno superiore fœdus ad expugnandam Romam inierat [a], missâ Legatione primus Romanorum Pontificum à Francis auxilium expetiit. Tunc conventum est, ut quisquis ad Pontificatum eveheretur, is statim post consecrationem suam Legatos in Franciam dirigeret, qui Sedem Apostolicam inter ac Francos amicitiam, charitatem, pacémque consociaret, prout deinceps temporibus Caroli Martelli, Pippini Regis, & Caroli Magni factum sic testatur Ludovicus Pius in præcitata Constitutione. *Cùm consecratus fuerit, Legati ad nos vel ad nostros successores Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & inter illum amicitiam & charitatem & pacem consocient, sicut temporibus piæ recordationis Domni Caroli atavi nostri, sive Domni Pippini avi nostri, vel & Caroli Imperatoris genitoris nostri consuetudo erat faciendi.*

XIX. Post Gregorium Secundum, unus Gregorius Tertius, ad quem Ludovicus dubio procul allusit, Pontificatum iniit superstite Martello, plures Pippino Martelli filio vel Majore-domûs vel Rege. Extant Pauli Primi literæ [b], in quibus, ut intendimus, renovatio fœderis & amicitiæ continetur, nullum autem est verbum de consensu Regis & confirmatione Pontificatûs ante consecrationem expectanda. *Innotescimus à Deo protecta Excellentia tua, potentissime Victor Rex, Dei vocatione de hac luce ad æternam requiem esse subtractum sanctæ recordationis Dominum & Germanum meum Stephanum Papam, in cujus etiam transitu & ipsi lapides, si dici potest, nobis conflentes lacrymaverunt. In cujus Apostolatûs ordinem à cuncta populorum caterva mea infelicitas electa est. Et dum hæc agerentur, convenit Romam Immo Christinanissima Excellentia tua Missus, & cum eo loquentes, unà cum nostris Optimatibus, aptum perspeximus eum hìc dêtineri, donec Dei providentiâ sacrâ Apostolicâ benedictione illustrati fuissemus, & tunc pleniùs satisfactus de nostra vel populi puritate & dilectione, quam erga tuam benignissimam Excellentiam & cunctam gentem Francorum gerimus, eum ad vos repedandum cum nostris Missis Apostolicis absolveremus. Quoniam nos pro certo agnoscas, Excellentissime & à Deo protecte noster post Deum auxiliator & defensor Rex, quòd firmi & robusti usque ad animam & sanguinis nostri effusionem in ea fide & dilectione & charitatis concordia atque pacis fœdere, quæ præfatus beatissimæ memoriæ Dominus & germanus meus Sanctissimus Pontifex vobiscum confirmavit, permanentes, & cum nostro populo permanebimus usque in finem.* Paulus obiit tertio Kalendas Julias, anno Christi septingentesimo sexagesimo-septimo. Sedem Apostolicam per vim invasit tertio Nonas Julii Constantinus neophytus. Hic in ipso sui pseudo-pontificatûs initio suam electionem ac consecrationem per literas [c] Pippino Regi significavit, postulavitque ut sicut antecessores in ejus amicitia permanere posset. *Omnino*, inquit, *credimus jam præcurrentibus nuntiis ad vestram Excellentissimam atque à Deo institutam Regalem Potentiam pervenisse, quòd beatæ recordationis prædecessore nostro Domno Paulo Papâ de hac luce, Dei vocatione, subtracto, Urbis vel subjacentium ei civitatum populus meam infelicitatem sibimet præesse Pastorem elegerunt.* Et paulò pòst. *Idcircò obnoxiis deprecationibus tanquam præsentialiter coram vestro mellifluo Regali adsistens conspectu, flexo poplite deprecor Præcellentiam vestram, ut illud quod beato Petro polliciti estis, simúlque & charitatem & amicitiam quam cum beatæ recordationis Domno Stephano Summo Pontifice vel ejus germano prædecessoribus nostris habuistis, omnimodo recordari ac conservare jubeatis, & multò ampliùs exaltationem Sanctæ Dei Ecclesiæ & spiritalis matris nostræ atque Orthodoxæ fidei defensionem, ac hujus nobis commissæ provinciæ perfectam liberationem procurare dignemini, quatenus &c.* Anno Christi septingentesimo sexagesimo-octavo, Nonis Augusti, creatus est legitimus Pontifex Stephanus Quartus, ac postridie ejus diei, ut Anastasius scribit, rebus omnibus ritè peractis est consecratus, nullâ certè confirmatione expectatâ. Statim Constantino pseudo-pontifice abdicare se & Monasterium subire compulso, Sergium in Franciam Legatum ad Pippinum direxit. Interim Pippinus è vivis discessit, Sergius iter prosecutus ad Carolum & Ca-

[a] Anastas. in Gregor. II.
[b] Cod. Carol. ep. 13.
[c] Cod. Carol. ep. 98.

rolomannum Pippini filios pervenit. Carolomannus obiit pridie Nonas Decembris anno Christi septingentesimo septuagesimo-primo superstite Stephano. Carolus diuturniorem vitam duxit sedentibus in Pontificatu post Stephanum Quartum Hadriano Primo & Leone Tertio. Hadrianus Stephano Quarto subrogatus est anno Christi septingentesimo septuagesimo-secundo, & sub finem ejusdem anni Petrum Legatum ad Carolum proficisci jussit. Anno Christi septingentesimo nonagesimo-quinto, die vicesimo-sexto Decembris, quo mors Hadriani contigit, datus est ei successor Leo Tertius. Extant literæ [a], per quas Carolus Leoni suam ad Pontificatum promotionem significanti respondet, nullâ Regiæ confirmationis factâ mentione. Post obitum Leonis Tertii, Stephanus Quintus in Apostolica Cathedra sedere cœpit anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto; statim ac consecratus fuit, Legatos destinavit, *qui quasi pro sua consecratione* Ludovico *Imperatori suggererent*, seu direxit Legationem, *quæ super ordinatione ejus* Ludovico *Imperatori satisfaceret*. Ita coætanei scribunt Auctores, Annalista Laureshamensis & Astronomus in vita Ludovici, palámque testantur Nuncios non nisi post Stephani consecrationem ad Imperatorem directos fuisse. Paria quoque commemorant iidem de Paschale, qui post Stephanum Quintum hoc eodem anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo factus est Pontifex, & Imperatori literas muneráque transmisit *post completam solenniter ordinationem suam*, ut observat Annalista Laureshamensis, seu *post expletam consecrationem solemnem*, ut loquitur Astronomus. Uterque notat etiam de Theodoro Legato, quòd postulatum impetravit. Annalista Laureshamensis *pactum* interpretatur, *quod* à Regibus Francorum *cum præcessoribus* Paschalis Papæ *factum erat*, & Paschalis *etiam secum fieri ac firmari rogavit*. Astronomus confirmationem interpretatur *pacti & amicitiæ more prædecessorum*, qui Pontificatum ante Paschalem gesserunt. Id est, Legati post consecrationem Paschalis ad Ludovicum directi sunt, ut novus Pontifex, sicut in ipsius Ludovici Constitutione disertis verbis expressum habetur, inter Sedem Apostolicam Regnúmque Francorum *amicitiam & charitatem & pacem* consociaret. Nihil igitur in electione & consecratione Romani Pontificis innovatum est ex Diplomate suprà descripto, quod Ludovicus Augustus Paschali Papæ per Theodorum Nomenclatorem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatum hoc anno direxit.

XX. PACEM INIT CUM CALIPHA CORDUBENSI.

Oratores, quos Abdirachmanus Alhacæ Cordubensis Caliphæ filius in Franciam Cæsaraugustâ petendæ pacis gratiâ direxerat, Aquisgrani *fermè tribus detenti sunt mensibus. Post hæc autem, quum eos jam tæderet adventûs sui, permissu Imperatoris redierunt*, ut Astronomus in vita Ludovici testatur. Pacem inter Francos ac Saracenos tunc constitutam suadent ea quæ post triennium ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum dicturi sumus.

XXI. PACE CUM GRÆCIS FACTA PARTEM DALMATIÆ RETINET CERTIS LIMITIBUS DEFINITAM.

Idem Auctor alteram subjungit Legationem à Leone Græcorum Imperatore directam. *Ludovicus in eo etiam commorans Palatio* Aquisgranensi, *ad se venientem Missum suscepit Leonis Constantinopolitani Imperatoris, nomine Nicephorum. Legatio autem, exceptâ amicitiâ & societate, erat de finibus Dalmatarum Romanorum & Sclavorum. Et quia nec hi præsentes erant, nec Chadalo finium Præfectus, neque sine illis hæc dirimi poterant, missus est in Dalmatiam ad hæc pacificanda & componenda Albigarius cum Chadalo earundem finium Principe.* Rem eandem paulò fusiùs eóque distinctiùs exponit Annalista Laureshamensis. *Imperator Aquasgrani cùm pervenisset, Legatum Leonis Imperatoris de Constantinopoli, pro Dalmatarum causa missum, Nicephorum nomine, suscepit. Quem etiam, quia Cadolach, ad quem illorum confinium cura pertinebat, non aderat, & tamen brevi venturus putabatur, adventum illius jussit opperiri. Quo veniente, ratio inter eum & Legatum Imperatoris de quæstionibus, quas idem detulit, habita est. Et quia res ad plurimos & Romanos & Sclavos pertinebat, neque sine illorum præsentia finiri posse videbatur, illò decernenda differtur. Missique ad hoc*

[a] Ap. Alcuin. ep. 84.

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. 1.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. 1.

cum Cadolach & prædicto Legato in Dalmatiam Albigarius Unrochi nepos. Joannes Lucius [a] ut his textibus lucem afferat, Slavos seu Sclavos, eo quo distinguendos modo jam diximus, separat in Orientales & Septentrionales; hos ad mare Balticum, illos in Orientalibus Francorum ditionibus collocat. Deinde Dalmatiam duas in partes dividit; quarum una Francis, altera Græcis paret. Præmissis duabus his observationibus nihil difficultatis superest. Duplex habetur Dalmatia. Dalmatæ alii vocantur Sclavi seu Franci, quia Sclavis annumerantur sub Francorum potestate constitutis; alii cognominantur Romani seu Græci, quia subsunt Imperatori Græcorum qui se Romanorum Imperatorem dicit. Controversia est igitur *de finibus Dalmatarum Romanorum & Sclavorum*, ut Astronomus scribit, id est, de finibus inter Dalmatas Romanos qui morem Michaeli gerunt Imperatori Romanorum nuncupato, & Dalmatas Sclavos qui pertinent ad Regnum Francorum attribuunturque Ducatui seu Præfecturæ Foro-Juliensi, cui præest Cadolachus. Aliam explicationem non postulat Annalista Laureshamensis, ait enim missum in Franciam Legatum *pro Dalmatarum causa*, nec ipsos Dalmatas aliter, quàm Astronomus, in Romanos & Sclavos distinguit, ubi rem ipsam addit *ad plurimos & Romanos & Sclavos* pertinere. Tota autem quæstio, quæ tum vertebatur, ex mutuo partium consensu pacificè composita est terminis inter utrosque Dalmatas constitutis.

[a] Lib. 1. c. 15.

XXII. HERIOLDUM R. DANIÆ JUVAT.

XXII. *Ipso anno*, inquit Astronomus, *filii Godefridi quondam Regis Nortmannorum, quum ab Herioldo premerentur, miserunt Legatos petentes ab Imperatore pacem. Qua Legatio tanquam inutilis & simulata ab eo rejecta est, auxiliúmque Herioldo contra eos datum.*

XXIII. FORTUITO CASU VULNERATUR.

XXIII. *Feriâ quintâ, quâ Cœna Domini celebratur, cùm Imperator ab Ecclesia peracto sacro officio remearet, lignea porticus, per quam incedebat, cùm fragili materiâ esset ædificata, & jam marcida & putrefacta, quæ contignationem & tabulatum sustinebant, transtra pondus aliquod ferre non possent, incedentem desuper Imperatorem subita ruina cum* XX *& eo ampliùs hominibus, qui unà ibant, ad terram usque depressit. Qui casus cùm plerosque ex iis qui simul deciderant graviter affecisset, illi tamen nihil aliud læsionis intulit, quàm quòd capulo gladii, quo accinctus erat, imi pectoris pars sinistra contusa est, & auris dextera in parte posteriore vulnerata, femur quoque dextrum cujusdam ligni pondere juxta inguina collisum. Sed operâ medicorum, qui ei curam adhibebant, summâ celeritate convaluit. Nam vicesimo, postquàm id acciderat, die Noviomagum profectus venatu se exercebat. Unde reversus generalem populi sui Conventum Aquisgrani more solito habuit.* Hæc Annalista Laureshamensis. Hoc anno Cœna Domini celebrata est quinto Idus Aprilis. Exeunte igitur eodem mense Aprili Ludovicus Noviomagum profectus est, atque inde Aquisgranum reversus generalem ibi Conventum habuit. Erat adhuc Noviomagi decimo-quarto Kalendas Junii, sic enim scribit Joannes Plantavitius in Sisemundo Episcopo Lodovensi. *Sisemundus cognomento Venerabilis immediatus Nebridii in Guidonis & Repertorii Nomenclaturis successor extitit, quem Ludovicus Pius cum hominibus ejus sub mandeburde & protectione sua suscepit* XIIII *Cal. Junii, Imperii sui anno quarto, Indictione* X, *Numagio in Palatio Regio, concessâ illi prius Ecclesiâ Sancti Amantii non procul ab urbe Lodova dissitâ, necnon Ecclesiis Sanctæ Mariæ, Sancti Martini, & Sancti Petri; concessis item eidem vallibus de Laurosio & de Pegueirollis, ut fusiùs habetur in Privilegiorum Repertorio.* Dissimulare non possumus annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum, quem consultò prætermisimus, in eodem textu notari, & cum anno Imperii Ludoviciani quarto atque Indictione decima sic componi, XIIII *Cal. Junii, Imperii sui anno quarto, Salutis* DCCCXXIV, *Indictione* X, *Numagio in Palatio Regio*, &c. Annum illum Salutis octingentesimum vicesimum-quartum quis expungendum non arbitretur, cùm nec anno Ludovici Augusti quarto nec Indictioni decimæ conveniat?

SANATUS IT NOVIOMAGUM.

PRÆCEPTUM EMITTIT PRO EP. LODOVENSI.

AN. CH. 817.

XXIV. GENERALEM AQUISGRANI CONVENTUM HABET.

Imperator Noviomago reversus est Aquisgranum, ibique *in ipsa æstate*, ut Chronographus Moissiacensis affirmat, generalem Francorum Conventum celebravit. Astronomus in ejusdem Ludovici vita res Aquisgrani tunc gestas ad certa capita reducit, & à Regulis ad vitam Canonicorum & Canonissarum spectantibus sic orditur. *Imperator generalem habuit Conventum Aquisgrani, in quo quantùm ferveris circa divinum cultum in arca pectoris gestaret, toto ædnisu declaravit. Congregatis enim Episcopis, nobilissimóque Sanctæ Ecclesiæ Clero, fecit componi ordinaríque librum, Canonicæ vitæ normam gestantem, in quo totius illius Ordinis perfectio continetur, sicut reclusus ipse fatetur. In quo etiam inseri jussit cibi potúsque atque omnium necessariorum summam, ut omnes tam viri quàm Sanctimoniales, sub hoc Ordine Christo servientes, nullis præpediti necessitatibus, liberâ servitute Domino omnium militare meminissent. Quem librum per omnes civitates & Monasteria Canonici Ordinis sui Imperii misit per manus Missorum prudentium, qui illum in omnibus supradictis locis transcribi facerent, debitáque atque conscripta exigerent stipendia ministrari. Quæ res magnum Ecclesiæ contribuit exultationis tripudium, & Piissimo Imperatori debita cum laude immortale monimentum.* Agemus de utraque Regula distinctè per articulos, sed priùs occurrendum est eruditis viris, qui Conventum illum anno priore consignant.

XXV.

Extant duo libri Conventûs Aquisgranensis; unus de Institutione Canonicorum, alter de Institutione Canonicarum seu Canonissarum; prior editus est primùm à Surio, deinde à Binio, à Sirmondo, à Miræo, & à Conciliorum Collectoribus, posterior publicatus est primùm à Sirmondo, deinde à Miræo & ab Editoribus Conciliorum. Quamvis autem primus in lucem liber prodierit, fueritque priùs etiam recusus, quàm vulgatus sit secundus, utrique tamen communis est hæc Præfatio. *Cùm in Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis Christianissimus ac Gloriosissimus Hludewicus superno munere Victor Augustus, anno Incarnationis D. N. Jesu Christi* DCCCXVI, *Indictione* X, *anno siquidem Imperii sui tertio, Aquisgrani Palatio generalem sanctúmque convocasset Conventum, & cœpisset, secundùm ardentissimam erga divinum cultum sibi cælitus inspiratam voluntatem, multa congrua & necessaria de emendatione Sanctæ Ecclesiæ, illius videlicet amore, qui eam suo sancto & pretioso redemit sanguine, eíque se adfuturum usque ad consummationem pollicitus est seculi, solerter ac curiosè pertractare; eò usque inter cetera perventum est, ut eumdem sanctum & venerabilem Deo annuente aggregatum Conventum consuleret, imò consulendo admoneret super quibusdam Ecclesiarum Præpositis, qui partim ignorantiâ, partim desidiâ, subditorum curam parvipendebant, & hospitalitatem minùs justo diligebant, quid facto opus esset. Adjunxit etiam monendo, ut quia Canonicorum vita sparsim in sacris Canonibus & in Sanctorum Patrum dictis erat indita, propter simplices quosque minúsque capaces, aliquam ex eisdem sacris Canonibus & sanctorum Patrum dictis Institutionis formam pari voto paríque consensu excerperent, per quam patenter prælatorum & subditorum vita monstraretur, quatenus omnes, qui Canonicâ censentur professione, per viam propositi sui inoffenso gressu incederent, & in Christi militia devotiùs unanimes atque concordes existerent. Sed ut id nutu divino fieret, Dominum in commune humiliter exorandum præmonuit, ut servorum suorum exorabilibus pulsatus precibus, ejus admonitionem secundùm suam voluntatem fieri, suâque gratiâ eam præcedere & subsequi dignaretur. Ad quam etiam admonitionem sacer Conventus intimo gaudio repletus, expansis in cælum manibus Creatori omnium gratias agens benedixit, quippe qui talem, tam pium, támque benignum Ecclesiæ suæ sanctæ Principem, cunctísque ejus necessitatibus sapientissimum ac devotissimum prætulerit procuratorem. Suscipientes ergo libentissimè hilaritérque ejus saluberrimam multis Deo miserante profuturam admonitionem, licèt plerique auxiliante Christo devotè ac religiosè cum sibi subjectis Canonicam servent Institutionem, & in plerisque locis idem Ordo plenissimè servetur, omnium tamen id animis sedit, ut secundùm ejusdem Principis admonitionem, unà divino freti auxilio, & ejusdem Piissimi Principis non modico adjuti juvamine, ejus vide-*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

licet liberalissimâ largitione copiam librorum præ manibus habentes, ex Canonica auctoritate & sanctorum Patrum dictis, veluti ex diversis pratis flosculos carpentes hanc Institutionis formam excerperent, & Canonicis observandam conferrent, ut quorum fortè labore, ob tarditatem ingenii, seu inopiam librorum, sparsim digesta difficilè comprehendi posset, solerti studio in eodem opere breviter congesta perfacilè ab his reperiri posset, per quam, ut præmissum est, & præfati recto tramite incedere & subditis normam vivendi absque ignorantiæ obstaculo salubriter nossent præbere. Vigilanti ergo studio eamdem Institutionis formam colligere studuerunt, in qua plenissimè continetur, qualiter & prælati vivere, & subjectos regere, eisque Ecclesiasticos sumptus administrare, & in Dei servitio constringere, benè operantes quoque ad meliora provocare, protervos quosque & negligentes debeant corripere. Cùm igitur hujus Institutionis formam coram memorato Glorioso Principe prolatam sacer Conventus laudibus extulisset, & Ecclesiasticâ auctoritate fulcitam laudéque dignam ac sanctæ Ecclesiæ utillimam atque proficuam consonâ voce prædicaret, nihilque in ea reprehensionis ab iis, qui sanum sapiunt, reperiri posse profiteretur, ab eodem Victoriosissimo Principe, & ab omnibus, qui aderant, Deo gratias acclamatum est. Nec immeritò, quippe qui & occultâ suâ dispensatione & gratissimâ inspiratione præfatum Principem, ut id fieri moneret, compulit, &, ut ad effectum perduceretur, miserando adjuvit. Proinde omnium sententiâ statutum est ab omnibus, qui in Canonica professione Domino militant, hanc Institutionis formam, tot Ecclesiasticorum virorum vigilanti studio congestam, dignisque præconiis laudatam, juxta virium possibilitatem modis omnibus observandam, quatenus hanc, sive aliarum sanctarum Scripturarum documenta, sedulâ meditatione perlegentes & prælati & subditi, vocatione quâ vocati sunt, ope divinâ adminiculati, infatigabiliter ambulent, & pro tam Piissimo Principe, qui ob lucrum animarum hoc sacrum & venerabile Concilium ad hanc formam congerendam & statuendam salutiferis admonitionibus excitavit, modernisque futurisque temporibus Dei immensam clementiam jugiter exorent. Nam & in altero libello idem sacer Conventus, eodem Religiosissimo Augusto monente, quandam Institutionis formulam ex sanctorum Patrum dictis studiosè excerpsit, & in unum breviter satisque congruenter congessit, & Sanctimonialibus Canonicè degentibus tenendam percensuit. In qua continetur, quales eis Abbatissa præferenda sint, qualiter eisdem Sanctimonialibus infra claustra Monasterii vivendum, quid à prælatis stipendiorum dandum, quibus documentis & virtutum instrumentis exornanda sint, quatenus hac formulâ vivendi inspectâ, &, Deo sibi adjutorium præbente, humiliter susceptâ & efficaciter impletâ, cum bonorum operum lampadibus venienti sponso apparere atque ejus thalamum ingredi mereantur. Ex illa Præfatione, quæ utrique Regulæ Canonicorum & Canonicarum communis erat, hæc videtur excerpta, quam Jacobus Sirmondus Regulæ Canonicarum speciatim præfixam in Codice Nicolai Fabri reperit. *Hanc Constitutionem sacer Conventus anno Incarnationis Domini DCCCXVI, Indict. X, anno siquidem Gloriosissimi Ludowici Imperatoris tertio, in Aquisgrani Palatio, eodem monente Principe, ob animarum Sanctimonialium canonicè degentium salutem, divinâ inspirante gratiâ, & Sanctorum Patrum auctoritatibus, velut ex pratis vernantibus quosdam flosculos collegit, & in unum congessit, atque communi voto communique consensu Sanctimonialibus tenendam observandámque percensuit.*

XXVI. Utrobique tres hi Characteres exhibentur; annus Redemptoris octingentesimus decimus-sextus, Indictio decima, & annus tertius Ludovici Imperatoris. Simul verò convenire non possunt, nisi post Kalendas Septembres, quibus cœpta est Indictio decima, nam per priores octo menses ejusdem anni post Christum natum octingentesimi decimi-sexti nona currebat Indictio. Sed Ludovicus ante mensem Septembrem, qui decimam Indictionem aperuit, Remos perrexit adventum Stephani Papæ præstolaturus. Deinde ad illum annum apud antiquos Auctores nulla fit mentio Conventus Aquisgranensis, fit autem ad annum Redemptoris octingentesimum deci-

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. I.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. I.

mum-septimum currente adhuc Indictione decimâ. Ludovicus in Cœna Domini, seu quinto Idus Aprilis, fortuito casu vulneratus est, *sed operâ medicorum, qui ei curam adhibebant, summâ celeritate convaluit. Nam vicesimo, postquam id acciderat, die Noviomagum profectus venatu sese exercebat. Unde reversus generalem populi sui Conventum Aquisgrani more solito habuit.* Verba sunt Annalistæ Laureshamensis ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum. Consentit Astronomus, sic. *Adhibito medicorum studio, quambrevi pristinæ saluti est restitutus. Viginti namque peractis diebus Noviomagum venatum petiit. Quo peracto negotio, Imperator generalem habuit Conventum Aquisgrani.* Et Chronographus Moissiacensis. *Anno* DCCCXVII. *Ludovicus Imperator apud Aquis Palatium celebravit Pascha. Et in ipsa æstate jussit esse ibi Conventum populi de omni Regno vel Imperio suo apud Aquis Sedem Regiam, id est, Episcopos, Abbates, sive Comites, & Majores natu Francorum.* Tribus his coætaneis Auctoribus, adjungi possunt Annalistæ Bertinianus ac Metensis. Conventus igitur Aquisgranensis, in quo Regulæ Canonicorum & Canonicarum sancitæ sunt, habitus est in æstate, Indictione decimâ, id est, anno Incarnationis Dominicæ DCCCXVII, Ludovici Imperatoris anno IV, malè in vulgatis exemplaribus anno Incarnationis Dominicæ DCCCXVI, Ludovici Imperatoris anno [illegible]I.

IN QUO MULTA SANCIUNTUR,

XXVII. DE VITA CANONICORUM,

Institutio Canonicorum constat articulis centum qnadraginta-quinque, quorum postremus dicitur *Epilogus breviter digestus*. Tredecim supra centum sumpti sunt aut ex scriptis Patrum ant ex Codice Canonum, quem Carolus Magnus ad usum Occidentalium Ecclesiarum accepit oblatum ab Hadriano Papa, ut Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-quartum [a] probavimus. Sufficiet titulos singulorum capitum notasse cum nominibus seu Doctorum seu Synodorum unde prodierunt.

[a] Num. 16.

XXVIII. Caput primum octóque proximè sequentia sumpta sunt ex Sancto Isidoro, libro secundo Officiorum Ecclesiasticorum, capitibus, quarto, quinto, septimo, octavo, decimo, undecimo, decimo-tertio, decimo-quarto, & libro septimo Etymologiarum, capite duodecimo, inscribuntúrque *de tonsura Clericoram, de Ostiariis, Lectoribus, Exorcistis, Acolytis, Subdiaconibus, Diaconibus, Presbyteris, & Sacerdotibus.*

XXIX. Capita decimum & undecimum inscribuntur *de Episcopis*, suntque excerpta Sancti Hieronymi, unum ex Commentariis in Epistolam ad Titum, alterum ex epistola ejusdem Hieronymi ad Oceanum.

XXX. Caput duodecimum inscribitur *de Pastoribus*, éstque Sancti Augustini de Pastoribus Ecclesiæ.

XXXI. Capita decimum-tertium & decimum-quartum inscribuntur etiam *de Pastoribus*, nempe *quales in Ecclesia eligi debeant*, & *ut indigni atque imperiti ad Pastorale Magisterium accedere non præsumant*, leguntúrque apud Sanctum Gregorium in libro de cura Pastorali.

XXXII. Capita decimum-quintum & decimum-sextum inscribuntur *de indignis & indoctis Præpositis*, sumptáque sunt ex Sancto Isidoro, libro tertio Sententiarum, capitibus tricesimo-quarto & tricesimo-quinto.

XXXIII. Caput decimum-septimum inscribitur *de his, qui in regimine prodesse possunt, sed idem officium per quietem propriam refugiunt*, sumptúmque est ex libro Sancti Gregorii de cura Pastorali, parte primâ, capitibus quinto & sexto.

XXXIV. Caput decimum-octavum inscribitur *de Præpositis Ecclesiæ*, éstque apud Sanctum Isidorum caput tricesimum-tertium libri tertii Sententiarum.

XXXV. Caput decimum-nonum hunc habet titulum. *Quòd Sacerdotes Sancti contemplativa vita fieri participes possunt.* Sumptum dicitur ex libro primo Sancti Prosperi de vita contemplativa, capite decimo-tertio. Sed in notis ad Concilium hoc Aquisgranense Jacobus Sirmondus multis argumentis ostendit tres libros de vita contemplativa, qui temporibus Ludovici Pii Prospero

AN. CH. jam tribuebantur, posterioribúsque seculis ejus nomine vel citati sunt vel editi,
817. non esse Prosperi sed Juliani Pomerii teste Sancto Isidoro in libro de Scri-
LUDOV. ptoribus Ecclesiasticis, capite duodecimo, teste & manuscripto Codice
IMP. 4. Sancti Salvatoris Vicecomitis in Episcopatu Constantiensi. Miræus aliique
LOTHAR. sententiam Sirmondi laudarunt. Ad eam confirmandam addi potest aucto-
IMP. I. ritas alterius Codicis, qui servatur in Monasterio Beatæ Mariæ de Trappa
BERN. Diœcesis Sagiensis.
R. 4. Caput vicesimum inscribitur *de doctrina & exemplis Præpositorum*, occur-
PIPPINI ritque apud Sanctum Isidorum libro tertio Sententiarum, capite tricesimo-
R. 3. sexto.
LUDOV. Capita vicesimum-primum & vicesimum-secundum inscribuntur *de hu-*
R. I. *militate Præpositorum*; unum est Gregorii Magni, parte secundâ curæ Pasto-
XXXVI. ralis, capitibus quarto & sexto; alterum est Sancti Isidori, libro tertio Sen-
XXXVII. tentiarum, capite quadragesimo-secundo.
XXXVIII. Capur vicesimum-tertium inscribitur *de doctrina discretione*, éstque quod apud eundèm Isidorum in libro quoque tertio Sententiarum proximè sequitur caput quadragesimum-tertium.

XXXIX. Caput vicesimum-quartum hoc decoratur titulo. *Qualiter prælati subjectos doceant, atque semetipsos discretâ circumspectione provideant.* Habetur autem apud Sanctum Gregorium in libro curæ Pastoralis, præsertim in prologo tertiæ partis, & in secunda parte, capite tertio.

XL. Caput vicesimum-quintum inscribitur *de Doctorum silentio*, éstque quadragesimum-quartum apud Sanctum Isidorum in libro tertio Sententiarum.

XLI. Caput vicesimum-sextum hoc afficitur titulo. *Quòd nihil prosit Sacerdoti, etiamsi benè vivat, si malè viventes tacendo non arguat.* Estque vicesimum libri primi de vita contemplativa, auctore Juliano Pomerio, ut observatum suprà.

XLII. Caput vicesimum-septimum est *de Pastoribus non rectè gradientibus*, constátque tribus capitibus, secundo videlicet, quarto, & undecimo, editis à Sancto Gregorio, primâ parte libri de cura Pastorali.

XLIII. Caput vicesimum-octavum inscribitur *de negligentia Sacerdotis, qui doctrinæ suæ agendo contraria, personam non potest implere Doctoris*, éstque decimum-quintum libri primi de vita contemplativa, cujus Auctor Julianus Pomerius.

XLIV. Capita, vicesimum-nonum, tricesimum, & tricesimum-primum, inscribuntur *de his qui benè docent & malè vivunt; de exemplis pravorum Sacerdotum; de Præpositis carnalibus*; suntque apud Sanctum Isidorum capita, tricesimum-septimum, tricesimum-octavum, & tricesimum-nonum libri tertii Sententiarum.

XLV. Caput tricesimum-secundum est *luctuosa descriptio carnaliter viventium Sacerdotum*, ut habetur apud Julianum Pomerium capite vicesimo-primo libri primi de vita contemplativa.

XLVI. Caput tricesimum-tertium inscribitur *de iracundis Doctoribus*, éstque quadragesimum apud Sanctum Isidorum libro tertio Sententiarum.

XLVII. Caput tricesimum-quartum inscribitur *de zelo Pastoralis officii erga subditos*, sumptúmque est ex variis tractatibus Sancti Gregorii, ex Homilia videlicet duodecima libri primi super Ezechielem & ex capite tricesimo libri quinti Moralium.

XLVIII. Caput tricesimum-quintum habet hunc titulum. *Quòd Sacerdotes nihil proprium habeant, & Ecclesiæ facultates, tanquam communes, Deo rationem reddituri suscipiant.* Est autem apud Julianum Pomerium caput nonum libri secundi de vita contemplativa.

XLIX. Caput tricesimum-sextum inscribitur *de disciplina Sacerdotum in his qui delinquunt*, éstque apud Sanctum Isidorum caput quadragesimum-sextum tertii libri Sententiarum.

Capita

Capita, triceſimum-ſeptimum & triceſimum-octavum inſcribuntur *de* AN. CH.
collata Epiſcopis poteſtate ligandi atque ſolvendi, & *de Epiſcopis qui pro ordina-* 817.
tione Sacerdotii munera libenter accipiunt; ſumptáque ſunt ex diverſis libris L.
Sancti Gregorii; primum partim ex Homilia viceſima-ſexta in Evangelia, partim ex libro decimo-nono Moralium, capite decimo-quarto; alterum ex Homilia quarta in Evangelia.

Capita, triceſimum-nonum, quatuórque ſubſequentia, inſcribuntur *de* LI.
ſubintroductis mulieribus; de Clericis uſuras accipientibus; de Privilegiis Presbyterorum; de excommunicatis, quomodo tractandi ſint, & quomodo Concilia quot annis celebranda; & *quòd non oporteat demigrari*; ſumptáque ſunt ex Canonibus Synodi Nicænæ, tertio, decimo-ſeptimo, decimo-octavo, quinto, & decimo-quinto.

Caput quadrageſimum-quartum repetit *non transſmigrandum de civitate in* LII.
civitatem, idque ex Canone quinto Concilii Calchedonenſis.

Capita, quadrageſimum-quintum *de his, qui in Eccleſiis, in quibus pro-* LIII.
vecti ſunt, minimè perdurarunt, & quadrageſimum-ſextum *de flectendo genu*, non differunt à Canonibus decimo-ſexto & viceſimo Concilii Nicæni.

Caput quadrageſimum-ſeptimum *de damnatis & miniſtrare tentantibus*, LIV.
ſimillimum eſt Canoni quarto Concilii apud Antiochiam in encæniis habiti.

Caput quadrageſimum-octavum *de Clericis damnatis* ſimillimum eſt etiam LV.
Canoni viceſimo-nono Concilii Africani.

Caput quadrageſimum-nonum *de peregrinorum ſuſceptione* idem eſt cum LVI.
Canone ſeptimo Concilii apud Antiochiam in encæniis, ut jam diximus, habiti.

Capita, quinquageſimum & quinquageſimum-primum, quorum hi ſunt LVII.
tituli, *quòd non liceat Clerico in duarum civitatum Eccleſiis miniſtrare*, & *quòd non oporteat peregrinos Clericos ſine commendatitiis miniſtrare*, conveniunt cum Canonibus decimo & decimo-tertio Concilii Calchedonenſis.

Caput quinquageſimum-ſecundum, cui præfigitur hic titulus, *quòd ſine* LVIII.
literis ſacro miniſterio ſervientes proficiſci non debeant, idem eſt cum Canone quadrageſimo-primo Concilii Laodicenſis.

Caput quinquageſimum-tertium *de Clericis à communione ſummotis, ab alio* LIX.
non recipiendis Epiſcopo, ſimillimum eſt Canoni decimo-ſexto Concilii Sardicenſis.

Caput quinquageſimum-quartum habet hunc titulum. *Si quis excommu-* LX.
nicatus ante audientiam communicare præſumpſerit, ipſe in ſe damnationem protulit. Simillimúmque eſt capiti viceſimo-nono Concilii Carthaginienſis.

Caput quinquageſimum-quintum inſcribitur *de non ſolicitandis Clericis* LXI.
alienis, éſtque ſimillimum Canoni duodeviceſimo Concilii Sardicenſis.

Caput quinquageſimum-ſextum *hos, qui ſemel legerint in Eccleſia*, vetat *ab* LXII.
aliis promoveri, nec differt à capite quinquageſimo-ſeptimo Concilii Africani.

Caput quinquageſimum-ſeptimum hunc gerit titulum. *Si qui Clerici ab* LXIII.
Epiſcopis ſuis promoti contempſerint, nec ipſi maneant unde recedere noluerunt. Id eſt, ut habet caput triceſimum-primum Concilii Carthaginienſis, *quicumque Clerici vel Diaconi pro neceſſitatibus Eccleſiarum non obtemperaverint Epiſcopis ſuis volentibus eos ad honorem ampliorem in ſua Eccleſia promovere, nec illic miniſtrent in gradu ſuo, unde recedere noluerunt.*

Caput quinquageſimum-octavum inſignitur hoc titulo. *Ut nullus alienum* LXIV.
Clericum ſolicitare vel tenere præſumat, ſuo Epiſcopo non præbente conſenſum. Eſtque Decretum triceſimum-nonum Leonis Papæ Primi in Codice Canonum ſuprà laudato.

Caput quinquageſimum-nonum, *ut in Eccleſiis convivia minimè celebren-* LXV.
tur, idem eſt cum nono Concilii Africani.

AN. CH. 817. Caput sexagesimum sic inscribitur. *Quòd nullus Ecclesiasticorum in tabernis comedere debeat.* Simillimum est capiti vicesimo-quarto Concilii Laodicensis.

LXVI. Caput sexagesimum-primum est *de avaritia*, idémque cum quinto Con-

LXVII. cilii Carthaginiensis.

LXVIII. Caput sexagesimum-secundum sic inscribitur. *Quòd usuram non solùm Clerici exigere non debent, sed nec laici Christiani.* Estque idem cum Decreto tertio Leonis Papæ Primi.

LXIX. Caput sexagesimum-tertium est *de his qui esum carnium in Clero constituti diffugiunt*, convenitque cum Regula decima-tertia Concilii Ancyrani.

LXX. Caput sexagesimum-quartum inscribitur *de numero certo Diaconorum*, éstque Canon ultimus Concilii Neocæsariensis.

LXXI. Capita, sexagesimum-quintum quatuórque subsequentia, non differunt à Canonibus, secundo, octavo, decimo, duodevicesimo, & undevicesimo Concilii Gangrensis, inscribunturque *de his qui abominantur eos qui carnibus vescuntur; de his quæ in usum pauperum conferuntur; de his qui pro virginitate superbiunt; de his qui Dominico die jejunant tanquam nihil præ ceteris differentes; de his qui Ecclesiastica jejunia absque necessitate dissolvunt.*

LXXII. Capita, septuagesimum, quatuórque subsequentia, non differunt à Canonibus, secundo, tertio, sexto, undecimo & duodecimo Concilii Antiocheni, inscribunturque *de his qui se à perceptione sanctæ communionis avertunt, & qui excommunicatis per domos communicant; de his qui ab alia Parochia præter conscientiam Episcoporum suorum in aliis commorantur; de Clericis excommunicatis, vel laicis; de Episcopis & Clericis adeuntibus Imperatorem; de damnatis Episcopis aut Clericis adeuntibus Imperatorem.*

LXXIII. Capita, septuagesimum-quintum, novémque subsequentia, constituta sunt ex Canonibus Concilii Laodicensis, quinto, decimo-quinto, vicesimo, vicesimo-quinto, vicesimo-sexto, duodetricesimo, quadragesimo-secundo, quadragesimo-quarto, quinquagesimo-quarto, & duodesexagesimo, cum his titulis. *Ut hi qui in sacrario serviunt, usuras non exigant. De his qui debeant in ambone, id est, in pulpito, psallere. De honore, quem Presbyteris Diaconi, qui sub ipsis sunt, debeant exhibere. Quòd Subdiaconi non debeant benedicere vel benedicta tribuere. De Exorcistis, qui non sunt ab Episcopis ordinati. In Ecclesia prandia fieri non debere. Quòd præter Episcopum*, id est, præter jussionem sui Pontificis, *Clericus proficisci non debeat. Ut ad sacrarium mulieres non introeant. Non licere Clericis, ludicris vel publicis spectaculis interesse, nec congruere penitus Christianis, comessationibus interesse. Oblationes offerri in domibus non oportere.*

LXXIV. Caput octogesimum-quintum *de Clericis & Monachis non manentibus in suo proposito*, triáque subsequentia, nempe *quòd non oporteat Clericos, habentes adversùs invicem negotia, proprium Episcopum relinquere, & ad secularia judicia convolare; quòd minimè Clericos transmigrari conveniat; quòd non liceat Clericis post mortem sui Episcopi bona ejus diripere*; Canones sunt Calchedonensis Concilii, septimus, nonus, vicesimus, & vicesimus-secundus.

LXXV. Caput undenonagesimum, cujus hic est titulus, *si quis Clericorum pauper promotus in ordine, postea habuerit aliquid, Ecclesiæ potestati subjiciat*, Canon est tricesimus-secundus Concilii Carthaginiensis.

LXXVI. Capita, nonagesimum & nonagesimum-primum, non differunt à Canonibus Africanis septimo & vicesimo-primo, quorum hi sunt tituli; *ut Clerici tabernas, nisi in peregrinis, non ingrediantur*, & *ut alienus Clericus minimè suscipiatur ab alio.*

LXXVII. Caput nonagesimum-secundum, *ut Clericus nec suo nec alieno nomine fœnus exerceat*, quartum locum habet in Decretis Leonis Magni.

LXXVIII. Caput nonagesimum-tertium idem est cum Decreto decimo-quinto Gelasii Papæ, *ut Clerici nullas negotiationes inhonestas & turpia lucra sectentur.*

LXXIX. Capita, nonagesimum-quartum, quatuórque subsequentia, sunt excerpta Sancti Hieronymi; primum de vita Clericorum ex epistola ad Nepotianum,

ſecundum de Inſtitutione Clericorum ex epiſtola ad Paulinum Presbyterum, AN. CH.
tertium ex epiſtola ad Ruſticum, quartum de differentia inter Clericum & 817.
Monachum ex epiſtola ad Heliodorum, quintum de vita Clericorum ex
epiſtola ad Oceanum.

Capita, nonageſimum-nonum, duóque ſubſequentia, quibus tituli ſunt,
de Clericis, de Regulis Clericorum, & de generibus Clericorum, deſcripta ſunt LXXX.
ex libro ſecundo Sancti Iſidori de Officiis Eccleſiaſticis, nec differunt à ca-
pitibus, primo, ſecundo, ac tertio illius libri.

Caput centeſimum ſecundum docet ex Gregorio Magno *quales oporteat*
eſſe Clericos. LXXXI.

Caput centeſimum tertium eſt *de ſubjectis bonis ſub Paſtorali regimine conſ-* LXXXII.
titutis, reperitúrque apud eundem Sanctum Gregorium in tertia parte libri
de cura Paſtorali, conſtat enim poſteriori parte Admonitionis quintæ & priori
parte Admonitionis undecimæ.

Caput centeſimum quartum, quod *de ſubditis* inſcribitur, eſt quadrageſi- LXXXIII.
mum-ſeptimum libri tertii Sententiarum apud Sanctum Iſidorum.

Caput centeſimum quintum, quod eſt *de invidis vel protervis ſubditis*, le- LXXXIV.
gitur apud Sanctum Gregorium parte tertiâ libri de cura Paſtorali, partim
Admonitione nonâ, partim Admonitione undecimâ.

Capita, centeſimum ſextum & quinque ſubſequentia, ſunt Juliani Pome- LXXXV.
rii de vita contemplativa; libro primo, capite viceſimo-ſecundo; & libro
ſecundo, capitibus decimo quatuórque proximis, atque hoc inſcribuntur
modo. *Quòd ſecundùm ſermonem Propheta, culpâ ſuâ pereant, qui Sacerdotum
increpationes perversâ voluntate contemnunt. Cum quo damno anima ſua ab Ec-
cleſia, qua pauperes paſcit, accipiunt illi, qui ſibi de ſuo ſufficiunt. Qui ſint, qui
etiam cum profectu anima ſua, opibus ſuſtentantur Eccleſiæ. Quid facere debeant
Clerici, quorum infirmitas non poteſt ſua contemnere. Qua ſint vera gaudia vel
vera divitia, & quid impedimenti adferant bona præſentia amatoribus futuro-
rum. Qualiter intelligatur quod dicit Apoſtolus, qui in ſacrario operantur, qua de
ſacrario ſunt edunt.*

Capita, centeſimum duodecimum & centeſimum decimum-tertium, *de* LXXXVI.
vita & moribus Clericorum, duo ſunt ſermones Sancti Auguſtini, híque re-
cenſentur quadrageſimus-nonus & quinquageſimus inter Sermones de di-
verſis.

Hîc deſinit prior pars Inſtitutionis ſeu Regulæ Canonicorum ex ſcriptis LXXXVII.
Sanctorum Patrum, & ex Codice Canonum, quem Hadrianus Romanus
Pontifex antè annos tres & quadraginta Carolo Regi Francorum ad uſum
Occidentalium Eccleſiarum dederat, concinnata. Poſterior pars conſtat duo-
bus ac triginta capitibus, totáque dictata eſt à Patribus Aquiſgranenſis Con-
cilii, ſi quinque excipias capita, quæ ſpectant ad horas Canonicas, deſcri-
ptáque ſunt ex libro primo Sancti Iſidori de Officiis Eccleſiaſticis, ut infe-
riùs obſervaturi ſumus. Ademarus in ſuo Chronico ad finem anni poſt Chriſ-
tum natum octingenteſimi decimi-ſexti de Ludovico Auguſto ſic ſcribit.
*Juſſit fieri Regulam Canonicis, excerptam de diverſis Patrum ſcripturis, decrevít-
que eam obſervandam à Canonicis, ut ſicut Monachi reſpiciunt ad librum Regula
Sancti Benedicti, ſic perlegant Canonici inter ſe librum Vita Clericorum; quem li-
brum Amalerius Diaconus ab Imperatore juſſus collegit ex diverſis Doctorum ſen-
tentiis. Dedit ei Imperator copiam librorum de Palatio ſuo, ut ex ipſis ea qua vi-
derentur congrua excerperet, & ita cum decretis Epiſcoporum, qui ibi fuerunt, vita
Clericorum roborata eſt.* Hic textus Inſtitutionem ſeu Regulam Canonicorum
duas in partes diſtinguit, unam ex Scriptis Patrum collegit Amalerius Dia-
conus, alteram Epiſcopi condiderunt adjectis aliis Decretis. Quis ille Dia-
conus fuerit, proximâ periodo ſic idem Ademarus docet. *Scripſit eidem Im-
peratori ſupradictus Amalerius librum de Officiis Divinis, & de Varietatibus eorum,
& de Ordine Pſalmorum juxta Clericorum uſum antiquum.* Ademarus per librum

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

de Divinis Officiis intelligit libros quatuor qui *de Ecclesiastico Officio* inscribi solent, & per librum *de Ordine Psalmorum* designat librum *de Ordine Antiphonarii*. Utrumque opus sæpè cusum est adscriptúmque Amalario Archiepiscopo Trevirensi, qui Christophoro Browero [a] in Annalibus Trevirensibus est Amalherius. At Jacobus Sirmondus in literis ad Domnum Constantinum Caietanum Abbatem Sancti Baronti, quas Philippus Labbeus inter addenda & corrigenda ad primum Tomum de Scriptoribus Ecclesiasticis evulgavit, duos Amalarios sive Amalherios vel Amalharios aut Amalerios ita distinguit, ut unum probet Archiepiscopum extitisse Trevirensem, longéque diversum ab Amalario Diacono, qui laudatur ab Ademaro, longéque post Amalarii Trevirensis Archiepiscopi mortem scripsit vixitque. Trevirensis enim Archiepiscopus obiit anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, Diaconus verò nec libros de Ecclesiastico Officio ante annum Redemptoris octingentesimum decimum-nonum, nec librum de Ordine Antiphonarii ante annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-septimum exaravit. Lege quæ dicta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum [b]. Atque hic tantùm observa, quomodo duæ distinguantur partes, in quas Regula Canonicorum distribuitur. Prima capitibus constat tredecim supra centum; altera duobus ac triginta. Prior est Amalarii Diaconi, qui capita centum ac tredecim ad vitam morésque Clericorum spectantia partim ex scriptis Patrum, partim ex Codice Canonum ad usum Ecclesiarum Occidentalium tunc recepto; id est, ex Sancti Hieronymi Commentariis in epistolam ad Titum, & ex epistolis ad Oceanum, ad Nepotianum, ad Heliodorum & ad Paulinum Presbyterum; ex duobus Sancti Augustini sermonibus quadragesimo-nono & quinquagesimo de diversis; ex Sancti Gregorii libro de cura Pastorali, ex libris quinto & decimo-nono Moralium, ex Homiliis in Evangelia, & ex Homilia duodecima libri primi super Ezechielem; ex variis Sancti Isidori libris, ex secundo Officiorum Ecclesiasticorum, ex tertio Sententiarum, & ex septimo Etymologiarum; ex libris primo & secundo Juliani Pomerii de vita contemplativa; ex Conciliis, Nicæno, Ancyrano, Neocæsariensi, Gangrensi, Antiocheno, Laodicensi, Calchedonensi, Sardicensi, Carthaginiensi, & Africano; ex Decretis Leonis Magni & Gelasii Romanorum Pontificum accuratè collegit. Posterior pars opus est Patrum Aquisgranensium, qui priorem partem seu collectionem Amalarii Diaconi lectam synodaliter approbarunt auxeruntque capitibus duobus ac triginta, de quibus hic nobis sigillatim agendum.

[a] Lib. 8. n. 18.

[b] No. 44. & seqq.

LXXXVIII. Caput centesimum decimum-quartum, à quo posterior Regulæ pars inchoatur, hunc gerit titulum; *quæ præcepta specialiter Monachis, quæ generaliter ceteris conveniant Christianis.* Concinnatum est ex scriptis Evangelistarum & ex epistolis Canonicis *propter quorumdam simplicium verba, qui religiosis & eruditis viris sese admonentibus ac redarguentibus plerumque objicere solent solos Monachos Scripturarum Sanctarum præcepta observare debere.* Certè hujuscemodi homines, quos Synodus redarguit, *insipienter asserunt solos Monachos arctam sectari debere viam, cùm utique Dominus arctam & angustam viam dicat esse quæ ducit ad vitam, & nemo nisi per eam in vitam ingredi possit æternam.* Unde & Patres Decretum suum sic concludunt. *Non solùm igitur Monachis & Clericis, verùm etiam omnibus, qui Christiano censentur vocabulo, per hanc arctam & angustam intrandum est viam.*

LXXXIX. Caput centesimum decimum-quintum Institutionem Canonicam sic commendat. *Quia evidenti auctoritate liquet Canonicam Institutionem ceteris præstare Institutionibus, debent, necesse est, qui hujus professionis censentur nomine, procurare, qualiter in semetipsis eamdem Institutionem vitâ & moribus exornent potiùs quàm dehonestent. Quoniam qui tantæ auctoritatis Institutione pollent, & se aliis imitabiles præbere debent, verendum est, ne si (quod absit) à proposito exorbitaverint, Regno Dei indigni fiant. Quamquam enim Canonicis, quia in*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

ſacris Canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus veſci, dare & accipere, proprias res & Eccleſiæ cum humilitate & juſtitia habere, quod Monachis, qui ſecundùm Regularem Inſtitutionem arctiorem ducunt vitam, penitus inhibitum eſt, non tamen in cavendis vitiis & amplectendis virtutibus, eorum à Monachis diſtare debet vita. Monachi namque, qui Evangelicum Præceptum ſequentes, diſtractis atque renuntiatis patrimoniis, ſua Chriſto dedere, meritò de facultatibus Eccleſiæ ſubſidium accipiunt temporale, ut, quia toto mentis deſiderio cæleſtia appetunt, ſic in hac peregrinationis via ſumptibus Dominicis ſuſtententur, quatenus ad ea, quæ contempſerunt, minimè redire qualibet neceſſitatis causâ compellantur. Et quia nihil ſibi proprium reliquerunt, manifeſtum eſt illos copioſioribus Eccleſiæ ſumptibus, quàm Canonicos, qui ſuis & Eccleſiæ licitè utuntur rebus, indigere. Unuſquiſque enim, ut ait Apoſtolus, proprium donum habet à Deo.

XC. Caput centeſimum decimum-ſextum, quid ſint res Eccleſiæ & quomodo ſint adminiſtrandæ, ſic edocet. *Res Eccleſiæ, ſicut à Sanctis Patribus traditur, & in ſuperioribus Capitulis continetur, vota ſunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Fideles namque fidei ardore & Chriſti amore ſuccenſi ob animarum ſuarum remedium & cæleſtis patriæ deſiderium, ſuis propriis facultatibus ſanctam locupletem fecerunt Eccleſiam, ut his & milites Chriſti alerentur, & Eccleſiæ exornarentur, pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur. Quapropter vigilanti ac ſolerti curâ providendum eſt his, qui ejus facultates adminiſtrant, ne eas in ſuos ſolummodo uſus convertant, ſed magis juxta poſſibilitatem rerum, Chriſto famulantium, imò eorum in quibus Chriſtus paſcitur & veſtitur, curam gerere penitus non negligant. Sed & ſententia Beati Hieronymi non ſolùm Prælatis ſed etiam ceteris, qui rebus utuntur Eccleſiæ, vigilanter perpendenda eſt, qui ita in Commentario Matthæi Evangeliſtæ ait. Omnes igitur qui ſtipe Templi, & his quæ conferuntur ad uſus Eccleſiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus ſuam expleant voluntatem, ſimiles ſunt Scribarum & Sacerdotum redimentium mendacium & Salvatoris ſanguinem. Ergo res Eccleſiæ pauperibus & militibus Chriſti ſtipendiaria debent intelligi. Unde totis niſibus Prælatis ſatagendum eſt, ut Sanctorum Patrum dictis & exemplis obſequentes, de rebus ſibi commiſſis (ut præmiſſum eſt) & ſubditos gubernent, & pauperes foveant, cunctiſque utilitatibus ac neceſſitatibus Eccleſiæ fideliter adminiſtrando conſulant, quatenus de fideli adminiſtratione ab ipſo, cujus miniſtri eſſe noſcuntur, ineffabiliter remunerari mereantur.* In hoc Capitulo Synodus alludit ad Collectionem Amalarii Diaconi ac potiſſimùm ad caput triceſimum-quintum, quod ſumptum eſt ex capite nono libri ſecundi de vita contemplativa. Auctor, poſtquàm locutus eſt de Sanctiſſimis Præſulibus Paulino Nolano & Hilario Arelatenſi, qui ſpontaneam primùm paupertatem amplexi ſunt, deinde ad Pontificatum promoti non contempſerunt facultates Eccleſiæ, ſed eas fideliſſimè diſpenſarunt, cur ita ſe geſſerint, ſic exponit. *Tales ac tanti viri, qui volentes fieri Chriſti diſcipuli, renuntiaverunt omnibus quæ habebant, non ut poſſeſſores ſed ut procuratores facultates Eccleſiæ poſſidebant. Et idcircò ſcientes nihil aliud eſſe res Eccleſiæ, niſi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vendicaverunt in uſus ſuos ut proprias, ſed ut commendatas pauperibus diviſerunt. Hoc eſt enim poſſidendo contemnere, non ſibi ſed aliis poſſidere, nec habendi cupiditate Eccleſiæ facultates ambire, ſed eas pietate ſubveniendi ſuſcipere. Quod habet Eccleſia, cum omnibus nihil habentibus habet commune.*

XCI. Caput centeſimum decimum-ſeptimum præcipit, ut clauſtra Canonicorum diligenter muniantur. *Præpoſitorum officii eſt, ut ſubditorum mentes Sanctarum Scripturarum lectionibus aſſiduè muniant, ne lupus inviſibilis aditum inveniat, quo ovile Domini ingredi & aliquam ovium ſurripere valeat. Et quamquam ab his hoc inſtantiſſimè ſpiritaliter fieri oporteat, neceſſe eſt tamen ut clauſtra, in quibus Clero ſibi commiſſo canonicè vivendum eſt, firmis undique circumdent munitionibus, ut nulli omnino intrandi aut exeundi, niſi per portam, pateat aditus. Sint etiam interiùs Dormitoria, Refectoria, Cellaria, & cetera habitationes, uſibus*

fratrum in una societate viventium necessariæ. Qui verò hæc, quæ præmissa sunt,
AN. CH. *juxta quod possibilitas suppetit, agere renuerit, impar minúsque idoneus ad cetera*
817. *Ecclesiastica officia peragenda habendus est. Et quamquam divinâ ultione sit dignus,*
LUDOV. *Synodali tamen est sententiâ feriendus.*
IMP. 4. Caput centesimum duodevicesimum est de modo discretionis in congregan-
LOTHAR. dis Canonicis tenendo. *Cavendum summoperè Præpositis Ecclesiarum est, ut in Ec-*
IMP. 1. *clesiis sibi commissis non plures admittant Clericos, quàm ratio sinit, & facultas Eccle-*
BERN. *siæ suppetit, ne si indiscretè & extraordinariè plures aggregaverint, nec ipsos guber-*
R. 4. *nare, nec ceteris Ecclesiæ necessitatibus, ut oportet, valeant adminiculari. Sunt namque*
PIPPINI *nonnulli vanam gloriam ab hominibus captantes, qui numerosam Cleri congregationem*
R. 3. *volunt habere, cui nec animæ nec corporis curant solatia exhibere. Hi namque ta-*
LUDOV. *liter aggregati, dum à Prælatis stipendia necessaria non accipiunt, neque Canoni-*
R. 1. *cum servant Ordinem, nec divinis Officiis insistunt, claustra societatémque relin-*
XCII. *quentes, efficiuntur vagi & lascivi, gulæ & ebrietati & ceteris suis voluptatibus*
dediti. Quidquid sibi libitum est, licitum faciunt. Proinde Præpositis solerter
providendum est, ut in hoc negotio modum discretionis teneant. Scilicet ut nec plus-
quàm oportet, & possibilitas Ecclesiæ suppetit, in Congregationem admittant, nec
eos, quos rationabiliter gubernare possunt, causâ avaritiæ abjiciant.

XCIII. Caput centesimum decimum-nonum est adversùs eos, qui in Congrega-
tione sibi commissa solummodò ex familia Ecclesiæ Clericos aggregant. *Sunt*
nonnulli, qui tantùm ex familia Ecclesiastica Clericos in sibi commissis congregant
Ecclesiis, & hoc ideo facere videntur, ut si quando eis aliquid incommodum fece-
rint, aut stipendia opportuna subtraxerint, nihil querimoniæ contra se objicere præ-
sumant, timentes scilicet ne aut severissimis verberibus afficiantur, aut humanæ ser-
vituti denuò crudeliter addicantur. Hoc autem non ideo dicitur, ut ex familia
Ecclesiæ, probabilis vitæ in Congregatione non sint admittendi, præsertim cùm apud
Deum non sit personarum acceptio: sed potiùs ut propter quam intulimus occasio-
nem, nullus Prælatorum, seclusis nobilibus, viles tantùm in sua Congregatione ad-
mittat personas. Hoc Capitulum, ut Tomo quinto ad annum Christi septin-
[a] Num. 34. gentesimum quinquagesimum-septimum [a] jam observavimus, nec in Co-
dice Romano quem Chrodegangus Metensis Episcopus consuluit, nec in ipsa
reperitur Regula quam idem Chrodegangus edidit, quia nec Auctor Regu-
læ juxta Romanam Ecclesiam nec Chrodegangus hoc prævidit malum, quod,
ubi grave fieri cœpit, in Aquisgranensi Concilio mox amputatum est.

XCIV. Caput centesimum vicesimum sic inscribitur. *Qui Clerici in Congregatione*
Canonica constituti Ecclesiastica accipere debeant stipendia. Citatur à Petro Da-
[b] Opusc. 24. [c] Num. 143. miani [b]. Totum à nobis infrà recitabitur [c]. Concinnatum est ex capitibus,
nono, decimo, & duodecimo libri secundi de vita contemplativa, quibus
usus anteà fuerat Amalarius Diaconus ad capitula, tricesimum-quintum,
centesimum septimum, centesimum octavum, & centesimum nonum, his
insignita titulis. *Quòd Sacerdotes nihil proprium habeant, & Ecclesiæ facultates,*
tanquam communes, Deo rationem reddituri suscipiant. Cum quo damno animæ
suæ ab Ecclesia, quæ pauperes pascit, accipiunt illi, qui sibi de suo sufficiunt. Qui
sint, qui etiam cum profectu animæ suæ, opibus sustentantur Ecclesiæ. Quid facere
debeant Clerici, quorum infirmitas non potest sua contemnere.

XCV. Caput centesimum vicesimum-primum præcipit, ut in Congregatione
Canonica cibus & potus æqualiter accipiantur. *Est nempe rationabile justúm-*
que coram Deo & hominibus, ut in unaquaque Canonica Congregatione, à mini-
mo usque ad maximum, cibum & potum omnes æqualiter accipiant; hi videlicet,
qui propter aliquam utilitatem in numero Canonicorum fuerint admissi. Quam-
quam enim plerique subditorum à Prælatis rebus quibuslibet plùs ceteris meritò
soleant honorari, in hac tamen societate, seclusâ personarum acceptione, una debet
cibi & potûs æqualitas esse.

XCVI. Caput centesimum vicesimum-secundum est de mensura cibi & potûs.
Illud quoque congruentissimè & rationabiliter tenendum esse censuimus, ut in sin-

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. I.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. I.

gulis locis, in quibus socialiter canonicè Domino militatur, panem & pulmentum & eleemosynarum partes æqualiter Canonici accipiant. Et quamquam decentissimum foret, ut similiter æquè potum acciperent, non tamen id æqualiter in omnibus locis nec Ecclesiarum diversissima facultates, nec terrarum qualitates, nec eventuum sinunt fieri posse varietates. Unde necessarium duximus, ut in hoc negotio modum discretionis tenendum describeremus. Quapropter communi voto communique consensu sacro Conventui statuere placuit, ut in omnibus locis majoribus scilicet & minoribus accipiant singuli Canonici per singulos dies quatuor libras vini. In locis verò, ubi majores facultates sunt Ecclesiæ, verbi gratia, tria aut quatuor aut certè octo & eo ampliùs millia mansi, si eadem regio vini ferax fuerit, accipiant per singulos dies quinque libras vini, si tamen sterilitas impedimenta non fuerit temporis. Si verò vinifera planè non fuerit, tres libras vini & tres cervisiæ. Et, si penitus vini ferax non fuerit, accipiant libram vini & quinque libras cervisiæ. In mediocribus enim locis, mille aut mille quingentos vel certè duo millia mansos habentibus, si regio (ut præmissum est) vini ferax fuerit, quatuor libras vini; & si plenè vini ferax non fuerit, duas libras vini & tres potûs ex diversis materiis confecti. Quòd si etiam vini ferax minimè fuerit, quatuor libras memorati potûs & libram vini accipiant. Porrò in minoribus locis, ducentos aut trecentos mansos habentibus accipiant duas libras vini. Quòd & si eadem regio (ut jam dictum est) vineis caruerit, tribuantur eis tres libræ cervisiæ, &, si facultas suppetit, libra vini. Licèt enim in nonnullis provinciis copia desit vini, satagendum est tamen Prælatis, ut ex circumjacentibus viniferis provinciis vinum habeant. Quoniam quamquam in plerisque regionibus vinea non sint, abundat tamen Sancta Dei Ecclesia, Domino attribuente, aliarum rerum copiis, è quibus industriâ Prælatorum ex aliis provinciis vinum adipisci, sibique subditis juxta facultatem pocula conferre possunt. In locis igitur, ubi permodicæ sunt res Ecclesiæ, aut fortè quorumdam abstractu valdè attenuata, pauci numero, magni tamen constituantur officio, quibus saltem præmissa minor mensura sine difficultate dari possit. Diebus verò festis, sicut moris est Ecclesiæ, juxta quod meliùs Prælati possunt, fratribus cibum potúmque ministrent. In his itaque locis, ubi fortè nonnulli Prælati, piorum Prælatorum imitantes exemplum, magis subditis dare soliti sunt, nullatenus bonum quod faciunt obmittant. Sed & si cui ob æternam retributionem magis subditis supererogare libuerit, hilariter quod potuerit tribuat. Sin autem, nullatenus mensuram prædictam absque inevitabili causa eis subtrahat. Quanda igitur tempus sterilitatis vini extiterit, sicut crebrò peccatis præpedientibus evenire solet, & Prælati, quantùm debent, dare vinum Canonicis nequiverint, id quod dederint, sic discretè & temperatè distribuant, ut omnes communiter eo utantur. Non autem id murmurantes, sed magis cum gratiarum actione, quod dari potest accipiant, & socialiter in sancto proposita perseverent. Idcircò prospicere sibi debent Canonici, ut vinum, aut quemlibet alium potum in eleemosyna sibi datum, in communi recondant Cellario, quatenus imminente hujuscemodi sterilitatis tempore, suis eo suffragentur communiter necessitatibus, non tamen eis propter hoc à Prælatis potus debitus penitus subtrahatur, si est unde detur. Qui verò & suis & Ecclesiæ abundant rebus, instante sterilitatis tempore, eis, quos pauperes pascit Ecclesia suis facultatibus, cum caritate & humilitate suffragari procurent, ut, juxta Apostolum, [frater fratrem adjuvet, & ambo consolentur.] Non tamen ob id se superbiendo extollant, quia sicut in libro Prosperi, meliùs in libro Juliani Pomerii, *legitur, non se debent hujuscemodi inani jactantiâ præferre his, quos nihil habentes pascit ac vestit Ecclesia. Illud intereà semper caveant Prælati, ne id, quod dare debent aut possunt, qualibet dissimulatione aut tenacitate subditis subtrahant, ne paupertatis occasione compulsi, per diversa vagari ac turpibus se implicari negotiis cogantur, relictóque Ecclesiastico officio incipiant indisciplinatè vivere & propriis voluptatibus deservire, & Prælati, qui eis necessaria largiendo à Domino remunerari poterant, districtè & severè judicentur. Dent quippe eis pulmentum, juxta quod vires suppetunt, & loca eis congrua attribuant, in quibus nutrimina fiant, unde necessaria pulmenta habeant,*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

exceptis his quæ de Ecclesiæ villis vel oblationibus fidelium accipiunt. Habeant itaque iidem Canonici hortos olerum, unde cum ceteris additamentis aliquod pulmentum quotidie in refertorio sibi vicissim ministrent. Propter diversitates namque & inæqualitates mensurarum, quæ apud plerosque non æquæ secundùm Domini legem sed secundùm uniuscujusque provinciæ usum habentur, mensuram cibi & potûs ponderis ratione Canonicis dandam esse censuimus, & hoc ideo, quia cùm hujuscemodi mensuræ diversissimæ & inæquales soleant haberi, publicum tamen pondus provinciis, civitatibus, metallísque inditum, nihil diversitatis aut inæqualitatis pati debet, quatenus sicut idem pondus æquum permanet, ita etiam eadem mensura æquè illis tribuatur. Noverint tamen generaliter omnes libram non ampliùs quàm duodecim unciis constare debere. Ex his multa, quæ pertinent ad mensuram potûs, sumpta sunt ex Regula [a] Canonicorum juxta Romanam Ecclesiam, atque ex decretis Aquisgranensis Concilii transierunt in Chrodegangi [b] Regulam interpolatam, quacum genuinam [c] conferre poteris hoc loco longè diversam. Porrò cùm libra duodecim habeat uncias, quinque libræ unciis sexaginta constant, unciæ verò sexaginta dividuntur vel in heminas octo, si hemina juxta nostram opinionem [d] unciarum est septem ac semis, aut in heminas sex, si hemina decem componitur unciis, ut censet Auctor Dissertationis de hemina Tomo superiore jam laudatus. Est autem hemina pars * dimidia sextarii. Ad illas observationes revocari debent, quæcumque de mensura potûs hîc statuuntur.

[a] Cap. 6.
[b] Cap. 8.
[c] Cap. 23.
[d] Tom. 2. a. 544. n. 54.
* demisetier

XCVII. Caput centesimum vicesimum-tertium sic inscribitur. *Quòd à Prælatis gemina pastio sit subditis impendenda.* Id est, quòd Prælati subditis *& terrena subsidia diligenter præbere & exempla virtutis simul cum verbo prædicationis debent sollicitè impendere.* Ideóque Synodus officium Prælatorum sic describit. *Ergo sicut subditis necessaria corporis tribuunt, ita nihilominùs studere debent, ut iidem religiosissimè Ordinem Canonicum servent, & Prælatis suis ac Magistris honorem debitum humiliter impendant. Ut horis Canonicis divinum Officium devotissimè expleant, intus forísque non solùm habitu & actu, sed etiam ipso incessu irreprehensibiles existant.. Ut non otio vacent, non vaniloquiis inserviant, non detractionibus, & ceteris vitiorum illecebris incumbant; sed potiùs aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet Ecclesiæ aut certè propriis utilitatibus vacent; aut etiam doctrinis sanis & diversarum artium erudiantur disciplinis; ita videlicet, ut nullus in Congregatione inutilis aut otiosus existens stipendia Ecclesiæ inofficiosè accipiat. Ut quotidie ad collationem veniant, ubi & hanc Institutionem & aliarum scripturarum lectiones perlegant, & pro admissis veniam postulent, & sententiam pro qualitate admissi suscipiant, ubi etiam de communi profectu & utilitate Ecclesiæ pertractent. Ut omnes in dormitorio, nisi quem infirmitas aut senectus id facere prohibuerit, dormiant; in refectorio quotidie unà reficiantur, nisi fortè quem necessitas abesse compulerit, & hoc non sine licentia Magistri fiat. Illis quoque comedentibus, & silentium religiosè tenentibus, continuatim legatur lectio, & ab his intentissimè audiatur. Ut vicissim in refectorio & ceteris communibus necessitatibus sibi fraternitatis officio serviant. Ut nullus foras nisi per licentiam egrediatur, egressus quoque nullam de se detractioni locum det, sed magis imitabilem se cunctis exhibeat.*

XCVIII. Caput centesimum vicesimum-quartum præcipit, *ut Canonici, sicut in ceteris, ita etiam in cultu vestium modum teneant discretionis.* Hæc præceptio nititur epistolâ Sancti Hieronymi ad Eustochium, vitâ Sancti Augustini [e], & Homiliâ Sancti Gregorii in Evangelia. *Quapropter*, inquit Synodus, *oportet Canonicos sanctarum scripturarum auctoritati parere, sanctorúmque Patrum documenta vigilanter perpendere, ut humilitate, quam corde gestant, actu, habitu, incessu, ipsâ etiam equitatione religiosissimè demonstrent, plúsque velint sanctâ conversatione eximiísque moribus, quàm ornatu vestium fulgere. Si enim more conjugatorum in se ordinandis, nitore vestium, faleris equorum, ceterísque humanæ vanitatis rebus abusi fuerint, scilicet ut se similibus uti debere contendant, in quo*

[e] Cap. 22.

eorum

eorum conversatio à laicorum distare videbitur? Decet porrò, ut eorum talis sit AN. CH.
vestium cultus, qui occasione vanitatis careat, & nihil novitatis, nihil superflui- 817.
tatis redoleat, nihílque reprehensionis aut detractionis habeat. Non enim speciali- LUDOV.
ter præsumi debet ab aliquo, quod non generaliter teneatur ab omnibus, id est, nec IMP. 4.
plùs justo cultior vestis, nec insolita atque deformis, quia in utroque illorum, aut LOTHAR.
elationis aut certè simulationis noxa patescet. Inter utrumque enim virtus discretio- IMP. 1.
nis moderatissimè tenenda est. BERN.
Caput centesimum vicesimum-quintum sancit *ut Canonici cucullas Mona-* R. 4.
chorum non induant, idque queritur à plerisque Canonicis *contra morem Ec-* PIPPINI
clesiasticum fieri. *Reprehensibilem & Ecclesiasticâ emendatione dignum apud ple-* R. 3.
rosque Canonicos inolevisse comperimus usum, eò quòd contra morem Ecclesiasticum LUDOV.
cucullas, quibus solis Monachis utendum est, induant, cùm utique illorum habitum R. 1.
penitus usurpare non debeant, à quorum proposito quodam modo distant, quia sicut XCIX.
indecens est, ut arma militaria more laicorum gestent, ita nimirum inhonestum & valdè indecorum est, ut alterius propositi indumenta sibi imponant. Habitus namque singulorum Ordinum idcircò in Ecclesia ab invicem discreti sunt, ut his visis, cujus propositi sit gestans, vel in qua professione Domino militet, liquidò cognoscatur.

Capita, centesimum vicesimum-sextum quatuórque subsequentia, *de Tertia, Sexta & Nona hora Officio, de Vespertinis, de Completis, ac Vigiliarum antiquitate, & de Matutinis*, transcripta sunt ex libro primo Sancti Isidori de Officio Ecclesiastico. C.

Caput centesimum tricesimum-primum præcipit, ut horas Canonicas Canonici religiosissimè observent. *Mox ut auditum fuerit signum, festinatò omnes ad Ecclesiam conveniant, quam non pompaticè, aut inhonestè, vel incompositè, sed cum reverentia & Dei timore ingrediantur. Nec cum baculis in Choro, exceptis debilibus, sed religiosissimè illis standum & psallendum est.* Et inferiùs. *Qui has horas frequentare & in his, ut dignum est, cæleste neglexerit Officium persolvere, dignâ invectione corripiatur, ut & ipse emendetur, & ceteri timorem habentes hujuscemodi negligentiam caveant. Sed quoniam aliud est ex toto omittere, aliud pigrè occurrere, qui segniter aut tardè ad Matutinum, aut ad aliud quodlibet divinum obsequium peragendum occurrerit, dignum est, ut non cum aliis in Choro, sed omnium ultimus, aut certè, ut erubescere discat, in loco hujuscemodi negligentibus à Prælatis constituto stet, foris verò nullatenus remanere præsumat, ne otio & fabulis vacet, & à Dei laudibus penitus alienus existat. Custodes prætereà Ecclesiæ harum horarum distinctiones benè norint, ut scilicet signa certis temporibus pulsent. Luminaria verò cum omni diligentia concinnanda provideant, sítque eorum studii, ut nihil de sibi commissis rebus Ecclesiæ pereat.* CI.

Caput centesimum tricesimum-secundum, ut Canonici majore cum reverentia divinum Officium celebrent, ex sacra Scriptura probat cantantibus & psallentibus Domino præsentiam Angelorum adesse. CII.

Caput centesimum tricesimum-tertium *tales ad legendum, cantandum & psallendum in Ecclesia* constituit, *qui non superbè sed humiliter debitas Domino laudes persolvant, & suavitate lectionis ac melodiæ doctos demulceant, & minùs doctos erudiant, plúsque velint in lectione vel cantu populi ædificationem, quàm popularem vanissimam adulationem.* CIII.

Caput centesimum tricesimum-quartum, quod totum est de modo correptionis, inter alia hæc habet: *Si quis frater in Congregatione Canonica constitutus horas Canonicas frequentare neglexerit, Ecclesiámque non religiosè sed pompaticè vel incompositè intraverit, & opus Dei negligenter executus fuerit, ad collationem venire distulerit, obedientiam à Magistris sibi injunctam agere recusaverit, in legendo vel cantando vel in ceteris Ecclesiasticis disciplinis juxta vires studium non exhibuerit, ad mensam non necessitate sed vitio tardè occurrerit, è claustris sine licentia exierit, per licentiam verò egressus contra constitutum sibi placitum moras fecerit, in plateas ire aut in biviis residere tentaverit, in dormitorio* CIV.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

aliquid indecens aut inhonestum verbis aut actibus perpetraverit, alibi nisi in dormitorio cum ceteris absque causa inevitabili dormire præsumpserit, fratribus caritatis officio obedienter servire neglexerit, discordiam quam (dicente Scripturâ) Dei anima detestatur inter fratres seminaverit, & huic Institutioni contumax aut superbus seu murmurans aut in aliquo contrarius extiterit, & cetera hujuscemodi agere tentaverit: hic primò secundùm Dei præceptum, non solùm semel & secundò ac tertiò, quin imò crebriùs admoneatur; &, si his admonitionibus non cesserit, publicâ objurgatione corripiatur. Quòd si & his renisus fuerit, ceteris sibi alimentis interdictis, pane tantùm usque ad dignam satisfactionem utatur & aquâ. Si verò nec sic se correxerit, separetur à mensa, & à societate fratrum in Choro psallentium removeatur, & seorsum in loco hujuscemodi negligentibus à Prælatis constituto stare cogatur, ut saltem rubore sequestrationis emendetur. Dein si his modis correptus incorrigibilis extiterit, & ætas permiserit, quia juxta Salomonis vocem stultus verbis non corrigitur, congrua ei verberum adhibeatur castigatio, quibus utpote filius verberetur, quatenus, secundùm Beati Gregorii sententiam, qui jubentis verba non audiunt, verberibus admoneantur, ut ad bona desideria pœna trahant, quos præmia non invitant. Ceterùm si talis fuerit, quem aut ætas aut qualitas personæ verberari non siverit, publicâ objurgatione & jejuniorum continuâ afflictione & sequestrationis rubore hujusmodi corripiatur, usquedum dignâ pœnitentia satisfactione veniam consequatur. Si verò uterque, & qui flagellatur, & quem flagellari ætas aut qualitas personæ prohibent, adhuc incorrigibiles extiterint; sit locus intra claustra Canonicorum, sicut multis in locis noscitur esse, quò ad tempus retrudantur, & secundùm modum culpæ castigentur, ut, juxta Apostolum, traditi Satanæ in interitum carnis, spiritus salvus sit in die Domini. Quòd si etiam tot saluberrimis admonitionibus & castigationibus necdum paruerint, fiat pro eis ab omni Congregatione communis oratio, ut à Domino sanentur. Postremò, si prorsus inemendabiles & incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira serpant contagia, necesse est, ut à ceterorum societate, utpote oves morbidæ, secreti, ante præsentiam deducantur Episcopi, ut ab eo canonicâ auctoritate publicè damnentur. Si verò quis in Collegio Canonicorum culpam criminalem admiserit, huic nulla est danda dilatio, quin aut sponte pœnitentiam pro admisso crimine gerat, aut si id agere refutaverit, coram Episcopo deducatur, ut ab eo publicâ mulctetur pœnitentiâ. Meminisse enim oportet Rectores, quia columba est in divinis Scripturis Ecclesia appellata, quæ non unguibus lacerat, sed alis piè percutit.

CV. Caput centesimum tricesimum-quintum est de pueris, qui nutriuntur & erudiuntur in Congregatione Canonica. *Si quis in Clero puer est, aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur, ut lubrica ætatis annos non in luxuria sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem & Magistrum doctrinæ & testem vitæ habeant.*

CVI. Caput centesimum tricesimum-sextum, cui titulus est, *ut omnes Canonici ad Completorium veniant*, sic incipit. *Expletis religiosissimo obsequio diurnis Officiis*, &c. Tomo quinto [a] descriptum à nobis fuit in notis ad Regulam Canonicorum editam à Chrodegango Metensium Episcopo.

[a] Ad an. 757 n. 41. sub fin.

CVII. Caput centesimum tricesimum-septimum est de Cantoribus. *Constituantur seniores fratres, probabilioris scilicet vitæ, qui tempore statuto vicissim cum Cantorum schola sint, ne hi, qui discere debent, aut otio vacent, aut inanibus & supervacuis fabulis insistant. Si verò Cantores superbi extiterint, & artem, quam divinitus adjuti didicerint, aliis insinuare renuerint, graviter ac severè judicentur, ne emendati atque correcti talentum sibi à Deo collatum aliis erogare procurent. Hujuscemodi autem correptionis modus erga eos, qui quarumlibet artium disciplinis eruditi sunt, & de talento sibi divinitus collato magis se aliis superbiendo præferre, quàm id cum caritate insinuare gestiunt, à Prælatis obnixè tenendus est.*

CVIII. Caput centesimum duodequadragesimum est de iis, qui vice Prælatorum in Congregatione Canonica funguntur. *Oportet Ecclesiæ Prælatos, ut de Congregatione sibi commissa tales eligant boni testimonii fratres, in quibus onera regiminis securè*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

possint partiri. Quibus etiam talem conferant potestatem, ut vice illorum fungentes & inobedientes Canonicâ censurâ corrigere & obedientes hortando ad meliora valeant provocare. Non enim constituendi sunt personaliter, aut eo ordine, quo in Collegio fratrum admissi sunt, sed secundùm vitæ meritum & spiritalium donorum prærogativam, qui & in Congregatione assidui sint, & fratrum curam pervigili studio gerant & sicut alios præcedunt Magisterio, ita nimirum innocentis vitæ informent exemplo, ut, juxta Apostolum, exemplo sint ceteris in verbo, in conversatione, in caritate, in fide, in castitate. Qui etiam, si Prioratûs sui causâ intumescere cœperint, & curam fratrum nihili penderint, si crebrò admoniti incorrigibiles extiterint; à ministerio propellantur, aliique in loco illorum, qui id strenuè peragere possint, substituantur.

Caput centesimum undequadragesimum est de Præpositis. *Quamvis omnes, qui præsunt, Præpositi ritè dicantur, usus tamen obtinuit eos vocari Præpositos, qui quandam Prioratûs curam sub aliis Prælatis gerunt. Hi tamen, qui juxta hunc morem Præpositi vocantur, tales & tam strenui constituendi sunt, qui & vita probabilis sint, & ea, quæ sibi injuncta sunt, fideliter humilitérque expleant, & pro eo quòd aliis Prælati sunt, nequaquam parvipendant Canonica Instituta, sed quantò plùs implicantur in fratrum curis, tantò magis studeant cælestibus obtemperare monitis. Debent igitur cuncta Congregationi utiles esse, & de ministerio sibi commisso fideliter prodesse. Ea verò, quæ fratribus dare debent, cum caritate tempore opportuno incunctanter præbeant, quatenus à Domino de fideli administratione gradum bonum acquirant. Erga hujuscemodi verò delinquentes, & obedientiam sibi commissam benè non administrantes, modus superiùs comprehensus tenendus est.* CIX.

Caput centesimum quadragesimum est de Cellerario seu Cellarario. *Debet procurare Prælatus, ut fratribus Cellararium, non vinolentum, non superbum, non tardum, non prodigum, sed moribus honestum, ac Deum timentem constituat, qui & stipendia fratrum fideliter servet & diligenti curâ administret, & in administrando nullatenus fratres contristet. Cui etiam pistrinum fratrum committendum est, ut illud ita vigilantissimâ curâ custodiat, ne ministri ibidem deputati annonam fratrum aut furtim subripiendo, aut alio quolibet modo negligenter vivendo dissipent. Hi verò famuli eligantur de fidelissima Ecclesiæ familia, & his officiis diligenter erudiantur, ut scilicet & pistoriâ arte & fidei puritate necessitatibus fratrum opportunissimè valeant suffragari. Eadem quoque forma de coco servanda est. Inutiles denique atque inobedientes Cellararii secundùm superiùs comprehensam sententiam judicentur.* CX.

Caput centesimum quadragesimum-primum est de stipendiis pauperum. *Oportet ut Prælati Ecclesiæ præcedentium Patrum exempla sectantes aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus Ecclesiæ tantumdem ibidem deputent, unde sumptus necessarios juxta possibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Ecclesiæ villis ibidem conferuntur. Sed & Canonici tam de frugibus quàm etiam de omnibus eleemosynarum oblationibus in usus pauperum decimas libentissimè ad ipsum conferant Hospitale. Et boni testimonii de ipsa Congregatione frater constituatur, qui Hospites & peregrinos adventantes, utpote Christum in membris suis suscipiat, eisque necessaria libenter pro viribus administret, qui etiam ea, quæ in usus pauperum cedere debent, nequaquam in usus suos reflectat, ne cum Juda loculos Domini furante sententiam damnationis excipiat. Sed & Prælatorum debet vigilare industria, ne eum, cui Hospitale pauperum committitur, res pauperibus deputatas in aliquo minuere, aut his quasi beneficiario munere concessis sinant uti, quod à Prælatis quibusdam, curam pauperum parvipendentibus, fieri comperimus. Clerici namque si aliis temporibus nequeunt, saltem Quadragesimæ tempore pedes pauperum in competenti lavent Hospitali, juxta illud Evangelicum. [Si ego Dominus & Magister lavi vobis pedes, quantò magis vos debetis alter alterius lavare pedes? &c.] Quapropter expedit ut in competenti loco Hospitale sit pauperum, ubi perfacilis ad illud veniendi Conventus possit fieri* CXI.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

fratrum. Quòd si is, cui Hospitale cammissum est, curam pauperum neglexerit, eorúmque res in suos usus retorserit, quamquam divinâ ultione dignus sit, severiùs tamen quàm ceteri delinquentes à Præpositis judicandus & à ministerio removendus est.

Caput centesimum quadragesimum-secundum est de infirmis senibúsque Canonicis. *Quamvis Canonicis proprias licitum sit habere mansiones, debet tamen à Prælato mansio infirmorum & senum intra claustra Canonicorum fieri, ut qui suam fortè non habent, in eadem suam aptissimè possint tolerare imbecillitatem, quatenus ibidem & subsidiis Ecclesiasticis, quibus indigent, & fratrum adminiculis misericorditer sustententur. Erga quos oportet ut ceteri fratres magnam exhibeant caritatem, scilicet ut eis compatiendo subveniant, & assiduis visitationibus & Scripturarum Sanctarum consolationibus necnon facultatibus adminicula necessaria præbeant, ut impleatur in eis illud Evangelicum. [Infirmus fui, &*

CXII. *visitastis me.]*

CXIII. Caput centesimum quadragesimum-tertium est de Portario. *Eligatur necesse est à Prælato ex Congregatione sibi commissa frater probabilis vitæ, cui officii sit portam Canonicorum cum summa obedientia & humilitate competenti tempore claudere ac reserare, ut nulli per eam nisi per licentiam aditus pateat intrandi aut exeundi. Cui etiam observandum est, ne eis, quibus cordi est plùs otiis vacare, quàm divinis obsequiis incubare, foras evagandi locum præbeat, & eorum nugarum, quod nefas est, particeps fiat. Debet prætereà advenientes quosque cum caritate suscipere, & Priori adventum eorum causámque nuntiare. Expleto namque Vespertino & Completorio Officio, obseratísque portis, claves earum idem Portarius ei, qui vicem Prælati tenet, ferat, ut nulli horis incompetentibus intrandi aut exeundi maneat facultas, quas etiam ab eodem in crastinum tempore accipiat constituto. Si verò inobediens atque protervus idem repertus fuerit Portarius, sicut de aliis ministris negligentibus superiùs dictum est, judicetur.*

CXIV. Caput centesimum quadragesimum-quartum est de claustris Canonicorum diligenter custodiendis. *Oportet claustra Canonicorum ita diligenter custodiri, ut grex Dominicus fraternâ concorditer fruatur pace, &, si quemlibet Prælatus, aut qui ejus vice fungitur, aut fortè quilibet alius spiritalis frater inter claustra quempiam inhonestè agentem, aut extra in biviis & plateis otio vanísque confabulationibus vacantem repererit, primò secretâ admonitione eum corripiat, & pòst, si necesse fuerit, coram fratribus idem negligens acriùs judicetur, ut deinceps emendatus in melius proficiat. Fœminis namque non solùm in mansionibus & claustris Canonicorum prandendum aut requiescendum non est, quin potiùs nec in ea intrandi, excepto in Ecclesiam, ulla tribuenda facultas, quia valdè hoc à Sanctis Patribus legitur inhibitum. Si quid verò caritatis officio illis attribuendum est, extra claustra constituatur locus, in quo id accipiant: nullus tamen fratrum cum ipsis, nisi testes fuerint, loquatur. Qui verò secus, quàm præmissum est, agere tentaverit, ita severiter à Prælatis & Magistris corrigatur, ut ceteris, ne quid tale agere pertentent, exemplo correptionis sibi exhibita terrorem incutiant.*

CXV. Caput centesimum quadragesimum-quintum continet epilogum breviter digestum. *Oportet, ut* Canonici *primò omnium Dominum Deum diligant ex toto corde, ex tota anima, tota virtute, & proximos tanquam seipsos, & nosse quia in his duobus præceptis tota lex pendet & Prophetæ. Non occidant, neque fratrem oderint, quia, ut ait Apostolus, qui fratrem suum oderit, homicida est. Non adulterent, non furtum faciant, non concupiscant rem alienam, non falsum testimonium dicant, &, quod sibi nolunt fieri, alteri ne faciant. Non sint superbiâ tumidi, non detractionibus assueti, non ebrietati servientes, non luxuriâ enervati, non iracundiâ turbidi, non quibuslibet aliis vitiis substrati, non vaniloqui, non invidi, non somnolenti, non pigri, non murmuratores, non susurrones, non vinolenti, non multùm edaces. Fraudes & dolositates caveant, usuris nequaquam inserviant, non jurent ne fortè perjurent, malum pro malo non reddant. Cùm in se aliquid boni viderint, Deo; & malum cùm viderint, sibi deputent. Discordiam*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

fugiant, & quos discordantes invenerint, ad caritatis concordiam revocent, & , juxta vocem Psalmistæ, & declinent à malo & faciant bonum. Attendant & Apostolum prohibentem. Non, inquit, in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Jesum Christum. Animadvertant etiam, quòd ab his vitiis ab Apostolo prohibitis omnium vitiorum seges emergat, & quòd horum morborum mater superbia sit. Oportet etiam, ut animam corpúsque suum ab omni inquinamento carnis & spiritûs custodiant, ut, juxta Apostolum, integer spiritus eorum & anima & corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur. Sobriè, justè, & piè vivant, secularia negotia prorsus abjiciant, quia, juxta eundem Apostolum, nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat, cui se probavit. Jejunium ament, hospites colligant, pauperes recreent, nudos vestiant, infirmos visitent, mortuos sepeliant, in tribulatione positis opem ferant, dolentes consolentur. Amori Christi nihil præponant; caritatem non derelinquant; pacem, si fieri potest, cum omnibus hominibus habeant; diem judicii timeant; vitam æternam spiritaliter concupiscant. Spem suam Deo committant, proprio Episcopo in omnibus secundùm Canonicam Institutionem obtemperent, Magistros suos non temerè reprehendant. Postremò in doctrinis spiritalibus operam dent. Lectionibus, Psalmis, Hymnis, Canticis, & ceterorum bonorum operum exercitiis jugiter incumbant. In dormitorio, nisi quem infirmitas detinuerit, omnes dormiant; in refectorio pariter reficiantur; quotidie ad collationem veniant. Mox ut signum datum fuerit, ad Ecclesiam omnes festinatò veniant, & Horas Canonicas non negligenter sed cum omni religione pariter celebrent. Ecclesiam non pompaticè sed reverenter ingrediantur. In Choro non cum baculis stent, vaniloquiis nequaquam insistant, sed cum omni devotione & veneratione divinæ servitutis opus peragant, scientes Angelorum præsentiam semper illic adesse. E claustris non nisi per licentiam egrediantur: egressi irreprehensibiliter vivant, ut ab his qui foris sunt bonum testimonium habeant, & religionem ac propositum suum actibus illicitis nequaquam maculent, sed potius omnes, quibus se conjunxerint, sale sapientiæ & bonorum operum exemplis condiant. Contubernia fœminarum nullatenus appetant; non vanis oculis aut petulanti tumidóque gestu ac dissolutis renibus incedant; non spectaculis, non pompis secularibus intersint; non alea, non quibuslibet venationibus inserviant. Apostoli namque instructi documento, quo ait [non in veste pretiosa] nequaquam pretiosis delectentur vestibus. Caveant summoperè, ne extra claustra moras faciant, nisi prout sibi à Priore constitutum fuerit, & opportunitas temporis dictaverit. Intra claustra positi non otio vacent; sed aut divinis Officiis aut propriis utilitatibus aut certè Magistrorum jussionibus pareant, ne otio torpentes ab Apostolo audiant. [Qui non vult operari, nec manducet.] Seniores spiritaliter juniores diligant: juniores senioribus obsequium dignum exhibeant. Doctiores minùs doctis nequaquam se præferant, sed magis eos cum caritate ædificent. Neque hi, qui nobilitate generis aut virtutum donis pollent, ceteris se tumidè superextollant. Omnes in Congregatione vicissim sibi caritatis officio serviant, quibus etiam in refectorio comedentibus & religiosè silentium tenentibus continuatim legatur lectio. Delinquentes zelo rectitudinis pariter arguant & castigent, pueros & adolescentes negligentes verborum disciplinis corripiant. Singuli juxta capacitatem suam diversarum artium erudiantur disciplinis, ut nullus in Collegio Canonico inutilis appareat, nec vota fidelium otiosus comedat. Tales quippe esse, immò & taliter conversari decet omnes, qui divinis Officiis se manciparunt.

Institutio seu Regula Sanctimonialium Canonicè viventium constat arti- CXVI.
culis duodetriginta, duásque dividi potest in partes, quarum prior sumitur Canoni-
ex scriptis Patrum, posterior ex Decretis Conventûs Aquisgranensis. carum.

Capita, primum & quinque subsequentia, primam Institutionis partem CXVII.
conficiunt, transcriptáque sunt ex epistolis Sancti Hieronymi, ad Eustochium, ad Demetriadem, ad Furiam; ex epistola Sancti Cypriani de habitu virginum; ex Sermone Sancti Cæsarii Sanctimonialibus directo; & ex Sermone Sancti Athanasii ad sponsas Christi. Sex illis capitibus hæc ad Aquis-

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

granensia Decreta subjicitur transitio. *Ecce quibus saluberrimis documentis sanctissimi & eruditissimi viri Deo dicatas ad castimoniale propositum servandum instituunt. Ecce quibus insignium virtutum indumentis eas exornant, ut illius sponsi, cui se dicaverunt, amplexibus digna fiant. Unde solerter Sanctimonialibus vigilandum est, ut tantorum Patrum obedienter obtemperent monitis, ne scilicet his resultando, cum fatuis virginibus reprobentur, sed potius parendo cum prudentibus Christi thalamo admittantur. Diligenter itaque eorundem Sanctorum Patrum sententiis prælibatis, dignum & necessarium judicavimus per singula capita distinguere, quid Prælatis quidve subditis observandum sit. Et quoniam subditarum vita Prælatarum est exemplis informanda, primùm quales debeant Abbatissæ constitui, qualiter eis vivendum, qualiter subditas gubernandum, qualitérve in Monasteriis residendum, & instanter Domino totâ mentis & corporis devotione serviendum, dein quid subjectis specialiter observandum sit, ponendum censuimus.*

CXVIII. Caput septimum docet, quales in puellaribus Monasteriis esse debeant Abbatissæ. *Nosse eas oportet, quia non ideo prælatæ sunt, ut se solummodò, sed potiùs ut se subditásque pascant, carnaliter videlicet & spiritaliter, nec ut præsint tantùm, sed ut prosint, à Domino sunt aliis prælatæ. Ergo necesse est, ut se suásque subditas in proposito sanctæ religionis solerter constringant. Et sicut alias præcedunt Prioratûs ordine, præcedant etiam piæ conversationis exemplo, & quæ aliis facere prohibent, nullatenus perpetrent. Rectè enim, ut habet Beatus Gregorius, aliorum errata corrigit, qui ea, quæ reprehendit, minimè agit. Sed quia Pastoris absentia ovium solet fieri præda, necesse est ut Abbatissæ in Monasteriis consistant assiduè, & ovium sibi subditarum vigilantissimam curam gerant, ne illis absentibus prædæ fiant subditæ invisibilis lupi.*

CXIX. Caput octavum est de congregandis in Monasteriis Sanctimonialibus. *Studendum summoperè Abbatissis est, ut tot talésque in Monasteriis admittant Sanctimoniales, quæ & morum probitate commendentur & Ecclesiasticis possint rationabiliter sustentari stipendiis. Quæ verò adhuc carnalibus delectationibus irretiuntur, nequaquam sunt in Monasteriis admittendæ. Quia satius est illis juxta Apostolum foris nubere, tantùm in Domino, quàm in Monasteriis admitti, & sub imagine simulatæ sanctitatis dissolutè vivere. Cùm igitur hujusmodi religionis gratiâ Monasteria expetiverint, non eis facilis tribuatur ingressus, donec priùs eis hæc legantur Capitula, ut his perlectis noverint quid eis in castimoniali proposito observandum quidve vitandum sit. Quia postquàm se Domino in hoc militia devinxerint, nequaquam sibi licitum erit propriis uti consiliis, nec secularibus penitus implicari posse negotiis; nec frequentiam virorum aut collocutionem familiarem absque causa inevitabili habere debent. Proinde scrutentur priùs arcana cordis sui, simúlque super adnotatas Sanctorum Patrum sententias assiduâ meditatione perlegant, ne inconsultè & minùs cautè vinculum continentiæ & virginitatis arripientes redeant post Satan, & fiant sicut canis reversus ad vomitum.*

CXX. Caput nonum ostendit, qualiter his, quæ Monasterium expetunt, de rebus propriis agendum sit. *Providendum est his, quæ ob amorem Christi castimoniæ se dicaverint, & in Collegio Sanctimonialium se admitti postulaverint, ut res suas antequàm Monasterium ingrediantur, ita sapienter prudentérque deliberent atque disponant, ut ad vitam tendentes æternam, nullam earum occasione patiantur perturbationem. Proinde si aliqua Sanctimonialium res suas proprias Ecclesiæ ita contulerit, ut nihil ex his sibi proprium vindicare, sed tantùm rebus sustentari velit Ecclesiæ, huic sufficienter in Congregatione stipendia largiantur necessaria. Si autem Ecclesiæ eas tradiderit, & usufructuario habere voluerit, Quæstor Ecclesiæ eas, utpote Ecclesiæ, defendat. Quòd si eas Ecclesiæ conferre noluerit, Abbatissâ & ceteris Sanctimonialibus conhibentiam adhibentibus, committat eas per scriptum publicè roboratum, aut propinquo, aut alio cuilibet bonæ fidei amico, qui eas jure fori defendat. Secundùm hanc igitur Constitutionis formam Sanctimoniales suas proprias res deliberent & disponant, & aut servis, aut certè aliis, quibus illis libuerit, eas ad procurandum sibíque fideliter earum fructus administrandum com-*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

mendent, quoniam ante ingressum Monasterii, cuncta, ut præmissum est, rationabiliter illis disponenda sunt, ut remotâ quarumlibet forensium rerum occupatione suum liberiùs & quietiùs possint custodire propositum. Sed & de adolescentulis, & de his, quarum conversatione simultates & dissensiones plerumque pati solent Monasteria, cavendum Abbatissis est, ne incautè & indiscretè eas in Congregatione admittant, ne fortè earum admissio aliquod in posterum generet scandalum.

CXXI.

Caput decimum docet, qualiter in Monasterio Sanctimonialibus conversandum sit. *In Monasteriis positæ non otio torpeant, non detractionibus & obscœnis confabulationibus incumbant, sed aut Psalmorum modulationibus aut manuum operationibus insistant, aut certè divinis lectionibus aurem accommodent. Frequentias & familiaritates atque confabulationes virorum, sicut à Sanctis Patribus inhibetur, modis omnibus caveant. Omnes in Dormitorio dormiant, singulæ scilicet in singulis lectis. In Refectorio quotidie pariter reficiantur, nisi quam infirmitas aut ætatis imbecillitas id facere prohibuerit. Omnes sibi caritatis officio vicissim serviant. Illis namque in Refectorio comedentibus, & religiosè silentium tenentibus, continuatim legatur lectio & intentissimè ab his audiatur. Ad collationem quotidie veniant, & hanc Institutionem sive aliarum Divinarum Scripturarum lectiones perlegant, & de anima sua salute pertractent. Ubi etiam delinquentes juxta modum delicti corripiantur. Horas Canonicas cum omni devotione custodiant, & his divinum Officium honestè expleant. Honorem sibi invicem humiliter deferant. Minores natu eas, quæ provectæ sunt ætatis, obsequio sanctitatis venerentur. Provectæ quoque annis, juniores dictis & exemplis ad benè vivendum informent. Nobiles genere nequaquam ignobilioribus se præferant, scientes quia personarum acceptor non est Deus. Neque enim quæ castitate & ceterorum bonorum operum prærogativis aut scientiæ doctrinis pollent, se ceteris præferant, sed potiùs de muneribus sibi divinitus collatis Deo gratias agentes ceterarum imbecillitatibus caritatis officio humiliter condescendant.*

Caput undecimum præcipit, ut Monasteria puellarum undique muniantur, & necessariæ habitationes interiùs præparentur. CXXII. *Summâ intentione Abbatissis satagendum est, ut Monasteria puellarum ita undique firmissimis circumdent munitionibus, ut nulli intrandi aut exeundi nisi per portam pateat aditus, quatenus nec viri quiddam quod non decet in earum claustris agendi, nec Sanctimoniales foras vagandi habeant facultatem. Habeant itaque interiùs Sanctimoniales Refectoria, Cellaria, Dormitoria, & ceteras suis usibus habitationes necessarias præparatas, ubi quæ Domino devoverunt, postpositâ omni excusatione inviolabiliter custodire valeant.*

Caput duodecimum statuit, ut Sanctimoniales in una societate viventes CXXIII. æqualiter cibum & potum accipiant. *Usum reprehensibilem & emendatione dignum in nonnullis Monasteriis puellaribus esse comperimus, eò quòd Sanctimoniales stipendia Ecclesiastica non æqualiter accipiant, cùm utique hoc ita fieri debere nusquam sancitum possit reperiri. Sed quia hoc nullâ auctoritate fulcitur, sed magis avaritiæ causâ aut personarum acceptione constat esse inolitum, necesse est ut æquitatis censurâ ab eisdem locis, in quibus sit, prorsus abdicetur. Dignum namque justùmque est coram Deo & hominibus, ut omnes, quæ ob amorem Christi in castimoniali proposito in una videlicet societate se vivere proposuerunt, seclusâ causâ avaritiæ & personarum acceptione, cibum & potum æqualiter accipiant.* Lege Regulam Canonicorum capite centesimo vicesimo-primo, quod in eadem materia versatur.

Caput decimum-tertium, ut & centesimum vicesimum-secundum Re- CXXIV. gulæ Canonicorum, ad mensuram cibi potûsque pertinet. *Quia perspicuè compertum est nonnullas Abbatissas negligenter & tepidè subditis stipendia necessaria conferre, opportunissimè imò rationabiliter statutum est, ut in omnibus Monasteriis puellaribus, in quibus canonicè vivitur, singulæ Sanctimoniales per dies singulos tres libras panis accipiant, & in his regionibus, quæ vinifera sunt, tres libras vini, si sterilitas temporis non impedierit: si autem plenè eadem regio vini*

AN.CH. *ferax non fuerit, duas libras vini & duas cervisiæ: &, si minimè vini ferax fue-*
817. *rit, tres libras cervisiæ, &, si facultas permiserit, libram vini. In locis verò mi-*
LUDOV. *noribus, accipiant duas libras vini, &, si eadem regio, ut præmissum est, vini fe-*
IMP. 4. *rax non fuerit, duas libras cervisiæ, &, si facultas suppetit, libram vini. Licèt*
LOTHAR. *enim in nonnullis provinciis copia desit vini, abundat tamen Sancta Dei Ecclesia,*
IMP. I. *Domino attribuente, aliarum rerum copiis, è quibus industriâ Prælatarum ex aliis*
BERN. *provinciis vinum adipisci, sibíque subditis juxta facultatem pocula conferre pos-*
R. 4. *sunt. In locis igitur, ubi permodicæ sunt res Ecclesiæ, aut fortè quorumdam abstractæ*
PIPPINI *valdè attenuata, tot taléſque admittantur, quibus saltim præmissa minor mensura*
R. 3. *potûs sine difficultate dari possit. In his itaque locis, ubi fortè nonnullæ Prælatæ,*
LUDOV. *piarum Prælatarum imitantes exemplum, magis subditis dare solita sunt, nullate-*
R. I. *nus bonum, quod faciunt, omittant. Sed & si cui ob æternam retributionem magis subditis supererogare libuerit, hilariter quod poterit tribuat: sin autem, nullatenus mensuram prædictam eis subtrahat. Diebus verò festis, & sicut moris est Ecclesiæ, prout meliùs possunt, Sanctimonialibus stipendia administrent. In pulmentis namque eis dandis nihilominùs solertissimè vigilare debet Abbatissarum industria, ut juxta possibilitatem eis carnem, pisces, legumina, & olera, ligna, & cetera necessaria attribuant, ut his adminiculatæ promptiores in Dei consistant servitio. Nam & talia eis debent constituere loca, in quibus aptissimè nutriant pecora, & horti olerum possint fieri, unde pulmenta habeant, exceptis his, quæ de villis Ecclesiæ & de eleemosynarum oblationibus accipiant. Caveant siquidem, ne propter earum incuriam & insolentiam, aliquam in Monasteriis patiantur inopiam, ut nec sibi in peccatum, nec Sanctimonialibus proveniat in murmurationis lapsum. Sint quoque eis in Refectorio conviva, quatenus Sanctimonialibus alimenta uberiùs administrentur, & quæ fortè minùs habentur, æquiori animo communiter tolerentur. Quoniam si earum societatem curámque parvipendentes, lautiores sibi cibos privatim dari præparaverint, exceptâ causâ infirmitatis aut hospitum, procul dubio in detractionis aut murmurationis noxam sibi subditas corruere compellent. Dent etiam eis annis singulis lanam, & linum, è quibus sibi conficiant necessaria indumenta, exceptis infirmis & debilibus, quæ propter corporis incommoditatem hæc sibi conficere nequeunt, & his quæ nihil proprium habere velint, quibus misericorditer studeant necessaria quæque præbere, eleemosynarum verò oblationes æqualiter accipiant.*

CXXV. Caput decimum-quartum est de gemina pastione, corporali videlicet ac spiritali, Sanctimonialibus ab Abbatissis impendenda, & quoniam de corporali jam actum est priore Capitulo, hoc, quocum in Canonicorum Regula centesimum vicesimum-tertium convenit, totum penè est de spiritali. *Doceant* Abbatissæ subditas, *qualiter vitent superbiam quæ radix est omnium malorum, avaritiam, invidiam, odium, detractionem, susurrationem, murmurationem, scurrilitates, bilinguitates, dissensiones, simulationes, vanas verborum confabulationes, & cetera his similia, quæ suos sectatores ad interitum pertrahunt. Curiositates etiam nihilominùs vitent, quibus fœmineus sexus potissimùm implicatur. Defleant propria, aliena curiosè non interrogent, adtendentes illud Hieronymi. Sufficit, inquit, unicuique sua plangere, non aliena carpere. Instruant etiam eas ad sectandas bonorum operum virtutes, videlicet caritatem, humilitatem, patientiam, castitatem, continentiam, sobrietatem, benignitatem, obedientiam, mansuetudinem, & ceteras virtutes, quibus animus Christianus ad æternam patriam tendens jugiter famulari debet. Provideant etiam ut otio vacare non possint, sed potiùs aut orationi, aut lectioni, aut manuum operationi insistant, aut certè divinis lectionibus aurem accommodent.*

CXXVI. Caput decimum-quintum præcipit, ut Sanctimoniales ad celebrandas Horas Canonicas incunctanter conveniant. *Oportet ut remoto totius excusationis obstaculo expeditè atque honestè Sanctimoniales Dei exequantur ministerium, sítque earum vigilantissima cura, ut ad Horas Canonicas, mox ut signum datum fuerit, impigrè occurrant, Ecclesiámque cum Dei timore & reverentia ingredientes,*

divina

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

divina potentia famulatui religiosissimè inserviant. Illúdque semper caveant, ut in domo Dei nihil inhonestatis corde aut linguâ vel opere perpetrent, sed potiùs aut orent aut legant aut audiant. Si verò fuerit aliqua, exceptis his, quæ aut quadam incommoditate corporis aut obedientiâ sibi injunctâ detinentur, quæ præfatas Horas Canonicas frequentare diligentérque custodire, & in his, ut dignum est, caleste neglexerit Officium persolvere, dignâ invectione corripiatur. Custodes namque Ecclesiæ harum Horarum spatia benè norint, ut scilicet signa certis temporibus pulsent. Quibus etiam sit studii, ut nihil de sibi commissis rebus Ecclesia pereat.

Caput decimum-sextum est *de instantia orationis*, quia orationum assiduitate remissio peccatorum obtineri potest.

Caput decimum-septimum centesimo tricesimo-sexto Canonicorum est simile. *Vespertinis Officiis devotissimo obsequio celebratis, & collatione divinarum Scripturarum solemniter habitâ, dato signo ad Completorium celebrandum Sanctimoniales pariter devotissimè occurrant. Quo expleto, non ad epulandum & bibendum & supervacuis loquelis instandum se convertant, sed his postpositis honestè Dormitorium petant. Caveatur etiam ab illis, ut nihil honestum aut indecens in Dormitorio geratur, nec aliqua aliquam inquietare præsumat, nec ad verba inutilia & otiosa prorumpere cogat. Si qua verò id fecerit, severissimâ invectione corripiatur. Lucerna quoque noctis tempore in eodem Dormitorio jugiter ardeat.* CXXVII. CXXVIII.

Caput duodevicesimum, ut & centesimum tricesimum-quartum in Re- CXXIX.
gula Canonicorum, est de modo correptionis. *Si aliqua in Congregatione Sanctimonialium Horas Canonicas frequentare neglexerit, & opus Dei negligenter executa fuerit; ad collationem venire distulerit; obedientiam sibi injunctam agere recusaverit; in discendis bonorum operum instrumentis juxta vires operam non dederit; in Dormitorio aliquid indecens aut inhonestum verbis aut actibus perpetraverit; alibi quàm in Dormitorio absque causa inevitabili dormire præsumpserit; Sororibus caritatis officio servire neglexerit; iræ, detractioni, susurrationi, scurrilitati, bilinguitati, verbositati, dissensioni, simulationi, curiositati, vanísque verborum confabulationibus inservierit, discordiam inter sorores seminaverit; huic Institutioni contumax, aut superba, aut murmurans, seu in aliquo contraria extiterit; & cetera hujusmodi agere tentaverit; primò secundùm Domini Præceptum, non solùm semel & secundò ac tertiò, quin etiam crebriùs admoneatur, &, si his admonitionibus non paruerit, publicâ objurgatione corripiatur. Quòd si & huic renisa fuerit, ceteris alimentis sibi interdictis, pane tantùm usque ad dignam pœnitentiæ satisfactionem utatur & aquâ. Si verò nec sic se correxerit, separetur à mensa, & à ceterarum Sanctimonialium in Choro psallentium societate, & seorsum in loco hujuscemodi negligentibus ab Abbatissis constituto stare cogatur, ut statim rubore sequestrationis emendetur. Si autem his modis admonita atque castigata, incorrigibilis adhuc extiterit, congruens, si tamen ætas permiserit, verberum adhibeatur castigatio. Verùm si talis fuerit, quam aut ætas aut qualitas personæ verberari non siverit, hæc, & publicâ objurgatione, & jejuniorum continuatione, & sequestrationis rubore tamdiu corripiatur, donec dignâ pœnitentiæ satisfactione veniam consequi posse videatur. Si igitur ea quæ flagellatur, & ea quam flagellari aut ætas aut qualitas personæ prohibet, incorrigibiles apparuerint, sit locus intra claustra, quo ad tempus retrudantur, & secundùm modum culpæ castigentur. Quòd si etiam aliqua in tantam insaniam devenerit, quæ post tot saluberrimas admonitiones & castigationes necdum se correxerit, deprecetur pro ea communi voto ab omni Congregatione, ut ab illo, cui nihil est impossibile, sanetur. Postremò si his omnibus exhibitis inemendabilis atque incorrigibilis apparuerit, quia nullatenus huic seculum repetere fas est, advocetur, si necesse est, Episcopus, & illius sapientissimo ac discretissimo judicio ita ejusdem vita, quæ se tot vitiis fœdando & in pertinacia permanendo à Collegio Sanctimonialium quodammodo secrevit, intra septa Monasterii moderetur, quatenus & pœnitentiam sibi ab eo injunctam salubriter gerat, & ceteris nullius contagionis morbum inferre valeat. Quæ autem criminale peccatum commiserit, huic nullatenus differenda est correptionis utilitas, quin*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

aut sponte peccati sui facinus pœnitendo abluat, aut, si id agere renuerit, ab Episcopo, ut præmissum est, juxta modum taxatum sententiam excommunicationis & modum pœnitentiæ excipiat. In castigandis namque, atque corrigendis delinquentibus, opem ferre non desistant Abbatissis ceteræ Sanctimoniales.

Capita, decimum-nonum ac vicesimum, statuunt, ut Abbatissæ & Sanctimoniales virorum frequentias vitent. *Si quando sermocinandi necessitas* Abbatissis *incubuerit, adhibitis secum Sanctimonialibus, quas & ætas & morum probitas & vita innocentia commendant, id faciant, & quod deliberandum est prudenter deliberent, & quod disponendum utiliter disponant. Quia si earum consilio & præsentiâ usæ fuerint, & morsum detractionis vitabunt, & exemplum sibi subditis salubriùs præbebunt. Licèt enim hujuscemodi Sanctimoniales talium negotiorum experientiam non habeant, earum tamen præsentiâ capaces boni consilii castique factæ sunt.*

CXXX. Item. *Decet porrò ut Abbatissa tres aut quatuor Sanctimoniales vitæ probabilis constituant, coram quibus ceteræ Sanctimoniales loquantur, quando eis in propriis mansiunculis aliquid operis agendum est, quod non sine virorum labore perfici potest.* &c.

CXXXI. Caput vicesimum-primum Sanctimonialibus injungit, ut pervigilem custodiam erga famulas sibi servientes adhibeant. *In talibus congregandis modum adhibeant discretionis, ut non ampliùs, quàm necessitas exigit, sibi ad serviendum congregent, & erga congregatas curam adhibeant, ne illis quolibet peccato ruentibus, illarum ruinæ participes existant. Si verò hæ famulæ, aut Abbatissarum, aut certè Sanctimonialium, in claustris Monasterii quippiam indecens admiserint, & crebrò admonitæ atque correptæ non se correxerint, extra claustra Monasterii procul ejiciendæ atque eliminandæ sunt.*

CXXXII. Caput vicesimum-secundum, quomodo puellæ in Monasteriis erudiendæ sint, plenissimè docet ex epistola, quam beatus Hieronymus ad Lætam de institutione filiæ scripsit. Illam consule.

CXXXIII. Caput vicesimum-tertium est de mansione intra Monasterium *propter anus & infirmas* construenda. *Quanquam intra claustra Monasterii Sanctimoniales canonicè viventes proprias solitæ sint habere mansiunculas, propter anus tamen & infirmas debet intra claustra ab Abbatissis mansio fieri, ubi earum, quæ fortè suas non habent, imbecillitatibus atque infirmitatibus misericordissimè possit opitulari. Quarum curam Abbatissa, utpote spiritales matres, ante omnia gerere debent, ut his ea, quibus opus habent, misericorditer administrent. Sed & cetera Sanctimoniales accessu eas frequenti visitantes, divinarum Scripturarum collocutionibus demulceant, & suis facultatibus eis adminiculum præbeant, earúmque imbecillitates & infirmitates cum caritate æquanimiter portent, ut merito à Domino eis dicatur.* [*Infirmus fui, & visitastis me.*]

CXXXIV. Caput vicesimum-quartum, ut & centesimum undequadragesimum in Regula Canonicorum, est de Præpositis. *Quia constat Abbatissas exteriorum & interiorum pondere gravatas, adeò ut præpediente ignorantiâ fragilitatis humanæ multa nesciant, quæ in Monasteriis negligenter fiunt, necesse est ut tales sub se constituant, cum quibus securè possint partiri onera regiminis. Quibus etiam talem conferent potestatem, ut vice suâ fungentes & benè agentes in melius proficere dictis & exemplis exhortentur, & delinquentium errata districtissimâ invectione corripiant, & quæ in Monasteriis ab Abbatissis ob diversarum curarum occupationes perfici minimè possunt, ab his dignè & utiliter perficiantur. Quibus etiam expedit, ut se imitabiles ceteris præbeant, quatenus irreprehensibiliter vivendo & sanctarum virtutum exempla præbendo, cœtibus sanctarum fœminarum mereantur adsciscí. Quòd si negligenter vixerint, & his, quibus benè vivendo prodesse debuerant, exemplo suæ perversitatis aliquam læsionis maculam ingesserint, juxta modum præmissum judicentur, &, si inemendabiles extiterint, à ministerio amoveantur, aliæque in loca earum probabilis vitæ constituantur.*

CXXXV. Caput vicesimum-quintum est de Cellararia. *Expedit Abbatissis, ut de Congregatione sibi commissa tales eligant, quibus alimenta Sanctimonialium com-*

mittant, quæ non sint criminatrices, non vinolentæ, non prodigæ, & ceteris vitiorum illecebris mancipatæ, sed magis quæ vita sint probabilis, & inviolabiliter congregata conservent, & fideliter ea atque humiliter Sanctimonialibus administrent. Erga hujuscemodi verò delinquentes & inobedientes modus præmissus obnixè tenendus est.

Capuc vicesimum-sextum est de Portaria. *Oportet ad portam Monasterii talis constituatur Sanctimonialis, quæ ætate & morum probitate ceteris emineat, ut neque propter personarum acceptionem, neque propter alicujus adulationem aut timorem, porta Monasterii nisi horis statutis reseretur. Quia nisi talis ad portam constituta fuerit, magnum procul dubio in Monasteriis degentibus poterit provenire periculum. Quod si alicujus gratiâ contra hanc Institutionem facere tentaverit, & admonita non se correxerit, dignâ invectione correpta à ministerio amoveatur.* CXXXVI.

CXXXVII. Capuc vicesimum-septimum est de Presbyteris eorúmque ministris qui Monasteria puellarum ingrediuntur. *Presbyteris, qui in Monasteriis puellaribus Missarum solemnia celebrare debent, extra Monasterium sit locus, & Ecclesia, ubi cum ministris suis habitent, & divinæ servitutis obsequium expleant, & non nisi statuto tempore Monasterium ingrediantur puellarum, & cum eis Diaconus tantùm & Subdiaconus, qui scilicet & vita honestate clarescant, & non se sed Christum amare cupiant, nec sua quærant, sed quæ Jesu Christi, & non ampliùs ibi morentur nisi in Missarum celebrationibus ad Sanctimoniales publicè faciendis, quibus ritè ac devotè celebratis illicò foras egrediantur. Sanctimoniales namque velo antè posito, ut moris est, Horas Canonicas & Missarum solemnia celebrent. Sed & hoc caveant, ut nulla illarum cum eisdem Presbyteris eorúmque ministris aliquam sermocinationem familiarem habeat. Si qua igitur peccata sua Sacerdoti confiteri voluerit, id in Ecclesia faciat, ut ab aliis videatur, sicut in dictis Sanctorum Patrum continetur, exceptis infirmis, quibus in domibus id facere necesse est. Nam Presbyter Diaconum & Subdiaconum, qui utique boni sint testimonii, ob detractionem vitandam secum habeat, à quibus scilicet videatur, & sua innocentia bonum testimonium exhibeatur.*

CXXXVIII. Capuc ultimum est de susceptione pauperum. *Oportet ut extra Monasterium, juxta Ecclesiam scilicet, in qua Presbyteri cum ministris suis divinum explent Officium, sit Hospitale pauperum, cui etiam præsit talis, qui & avaritiam oderit, & hospitalitatem diligat. Et exceptis decimis, quæ de Ecclesiæ villis ibidem conferuntur, de rebus Ecclesiæ, prout facultas suppetit, eidem deputetur Hospitali, unde pauperes ibidem recreentur & foveantur. Sed & de oblationibus, quæ à fidelibus Sanctimonialibus deferuntur, decima dentur ad eorumdem sustentationem pauperum. Is namque, cui Hospitale committitur, nequaquam res pauperum in suos usus retorqueat, ne cum Juda loculos Domini furante sententiam damnationis excipiat. Sit etiam intra Monasterium receptaculum, ubi viduæ & pauperculæ tantummodò recipiantur & alantur; & si non possunt alio, saltem Quadragesima tempore Sanctimoniales, Domini implentes præceptum, earum lavent pedes juxta illud. [Si ego Dominus & Magister vester lavi vobis pedes, quantò magis vos debetis alter alterius lavare pedes?]*

CXXXIX. Ludovicus Imperator utramque Regulam diligenter transcribi jussit, ut in singulas provincias ad Metropolitas, seu Concilio interfuissent seu non adfuissent, exemplaria sine depravatione vel detruncatione perferrentur. Hinc epistolarum, quæ publicatæ sunt, varii tituli. Jacobus Sirmondus duas evulgavit, unam ex Codice Aquitanico; alteram ex Autissiodorensi. Prior inscribitur *Sichario Archiepiscopo*; posterior *Magno Senonicæ urbis Archiepiscopo*. Tertiam Aubertus Miræus è Codice Parisiensi produxit inscriptam. *Arnoni Salzburgensi Archiepiscopo*. Sicharius autem Archiepiscopus, qui memoratur in Codice Aquitanico, non alius est à Sichario Burdigalensi Metropolita, cui Præceptum etiam Immunitatis idem Augustus ita concessit. *In Nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divinâ ordi-*

SCRIBIT AD ARCHIEPISCOPOS POST CONVENTUM AQUISGRANENSEM.

AN. CH. *nante Providentiâ Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo di-*
catis quid conferimus beneficii, & necessitates Ecclesiasticas ad petitiones Sacerdo-
817. *tum nostro relevamus juvamine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transi-*
LUDOV. *gendam & ad æternam fœlicitatem obtinendam profuturum liquidò credimus. No-*
IMP. 4. *verit intereà sagacitas seu utilitas omnium fidelium, tam præsentium quàm futuro-*
LOTHAR. *rum, quòd Vir Venerabilis Sicharius Burdigalensis Archiepiscopus adiens nostram*
IMP. 1. *præsentiam detulit obtutibus nostris Immunitatem Domini & Genitoris nostri Karoli*
BERN. *bonæ memoriæ Serenissimi Augusti, in qua continebatur, qualiter ipsam Sedem,*
R. 4. *quæ est in honorem Sancti Andreæ & Sancti Jacobi Apostolorum, cum Monasteriis*
PIPPINI *sibi subjectis, quæ dicuntur Blavia, quod est in honorem Sancti Romani constitu-*
R. 3. *tum, ubi ipse Sanctus pro tempore requiescit, situm in eodem pago Burdigalensi su-*
LUDOV. *per fluvium Garonam, necnon & Sancti Severini, ubi etiam requiescit ipse, cons-*
R. 1. *tructum in suburbio ipsius civitatis, cum omnibus appenditiis & assentiis eorum, quæ non solùm idem genitor noster verùm etiam prædecessores ejus Reges, ipsámque Sedem sub uno nomine & defensione cum Cellulis sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se pertinentibus vel aspicientibus consistere fecissent, & eorum Immunitatum auctoritatibus ab inquietudine judiciariæ potestatis eadem immunita atque defensa fuisset Ecclesia. Sed pro ejus firmitate postulavit à nobis præfatus Sicharius Archiepiscopus, ut patrum seu prædecessorum nostrorum Regum morem sequentes, hujusmodi nostræ Immunitatis Præceptum ob amorem Dei & reverentiam ipsius sancti loci circa ipsam Ecclesiam fieri censeremus, cujus petitioni libenter assensum præbuimus, & hoc nostræ authoritatis Praeceptum circa ipsam Ecclesiam Immunitatis atque authoritatis gratiâ pro divini cultûs amore & animæ nostræ remedio fieri decrevimus. Per quam præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus vel quilibet ex Judiciaria potestate, aut ullus ex fidelibus nostris tam præsentibus quàm futuris, in Ecclesias aut agros seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibusdam pagis vel territoriis intra ditionem Imperii nostri, justè & legaliter memorata tenet Ecclesia, vel ea deinceps in jura ipsius Ecclesiæ divina pietas voluerit augere, ad causas audiendas, vel freda * aut tributa exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos quàm servos super terram ipsius permanentes injustè distringendos, nec ullas redemptiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris nec futuris temporibus, ingredi audeat, nec ea, quæ suprà memorata sunt, exigere præsumat. Sed liceat memorato Præsuli & cuilibet successori res prædictæ Ecclesiæ cum Cellulis sibi subjectis & rebus vel hominibus ad se aspicientibus vel pertinentibus, Immunitatis nostræ defensione, remotâ totius Judiciariæ potestatis inquietudine, quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere imperio, atque pro incolumitate nostra, & conjugis, & prolis, seu etiam totius Imperii à Deo nobis collati, & ejus clementissimâ miseratione per in immensum conservandi, unà cum Clero & populo sibi subjecto, Dei immensam Clementiam jugiter exorare. Et quidquid de præfatis rebus Ecclesiæ jus fisci exigere poterit, totum nos perpetuâ renunciatione concessimus Ecclesiæ isti, ut perennibus temporibus in alimoniam pauperum & stipendia Clericorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Hanc itaque authoritatem, ut pleniorem in Dei Nomine obtineat vigorem, & à fidelibus nostris diligentiùs conservetur, manu nostrâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.* Hanc Immunitatis Chartam publicavit Hieronymus *Lopes* in Historia Burdigalensis Ecclesiæ, parte tertiâ, capite nono. Idem Auctor parte secundâ ejusdem operis, capite quarto [a], transcripsit fragmentum epistolæ, quam Ludovicus Imperator Sichario Archiepiscopo post Aquisgranense Concilium direxit. Illam hìc integram accipe, simúlque confer cum duabus aliis ad Magnum Senonensem Archiepiscopum & ad Arnonem Metropolitam Salisburgiensem ab eodem Augusto tunc scriptis. Quamvis enim omnes in eadem materia versentur, in ipso tamen contextu sic inter se differunt, ut nullâ illarum carere nostri debeant Annales.

* In edit. *funda*

a In Archiep. 12.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. I. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. I.

EPISTOLA LUDOVICI AUG. AD MAGNUM ARCHIEP. SENONENS.

EDITA A SIRMONDO EX COD. AUTISSIODORENSI.

GLoriosissimus Ludovicus superno munere Victor semper Augustus Venerabili in Christo Magno Senonica urbis Archiepiscopo in Domino salutem.

Sicut vobis nuperrimè in sacro Conventu, quem Deo annuente Aquisgrani Palatio aggregavimus, ubi multa, favente Christo, Ecclesiasticè immo Catholicè acta sunt, meminimus promisisse, misimus tua veneranda Paternitati per præsentes Missos nostros, Ermenfredum videlicet & Haymonem, Formulam Canonica Institutionis, quam idem sacer Conventus ex Sanctorum Patrum sparsim digestis sententiis colligere atque in unum congerere studuit. Quam quia vobis transcribendi angustia temporis facultatem denegavit, studii nostri fuit eam diligenter transcribi jubere, ut absque ullâ depravatione aut detruncatione textus ejus ad vos usque incolumis perferretur.

Proinde has literas ad tuam direximus Sanctitatem, per quas jubemus, ut memor admonitionis nostra

EPISTOLA LUDOVICI AUG. AD SICHARIUM ARCHIEP. BURDIGALENS.

EDITA A SIRMONDO EX CODICE AQUITANICO.

LUdovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus Venerabili in Christo Sichario Archiepiscopo in Domino salutem.

Sacrum & Venerabile Concilium divino nutu nostróque studio in Aquisgrani Palatio nuper aggregatum, in quo multa ob propagandam Ecclesiasticam dignitatem, præcedente & subsequente gratiâ Christi, diligenter tractata atque instituta sunt, tuam nullatenus credimus latere Sanctitatem. Sed quia contigit eidem Sancto & Venerabili Concilio tuam non interfuisse Paternitatem, ad tuam destinare decrevimus Beatitudinem, per præsentem Missum nostrum, nomine Adalelmum, Formulam Canonica Institutionis ab eodem sacro Conventu ex Sanctorum Patrum sparsim digestis sententiis collectam atque in unum congestam. Quam etiam idcircò penes Palatium nostrum diligenter scribi fecimus, ut nihil in se Scriptorum vitio depravationis aut detruncationis habens ad te usque incolumis perferretur.

Quapropter volumus atque decernimus, ut juxta Metropolitana Sedis tibi Canonicè collatam dignitatem

EPISTOLA LUDOVICI AUG. AD ARNONEM ARCHIEP. SALISBURGIENS.

EDITA A MIRÆO EX CODICE PARISIENSI.

IN Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus Venerabili Arnoni Salzburgensi Archiepiscopo in Domino salutem.

Sacrum & memorabile Concilium divino nutu nostróque studio in Aquisgrani Palatio nuper aggregatum, in quo multa ob propagandam Ecclesiasticam dignitatem præcedente & subsequente gratiâ Christi, diligenter tractata atque instituta sunt, tuam nullatenus credimus latere Sanctitatem. Sed quia contigit eidem Sancto & Venerabili Concilio tuam non interfuisse Paternitatem, ad tuam destinare decrevimus Beatitudinem per præsentem Missum nostrum, nomine Nothonem, Formulam Canonica Institutionis ab eodem sacro Conventu ex Sanctorum Patrum sparsim digestis sententiis collectam atque in unum congestam. Quam etiam idcircò penes Palatium nostrum diligenter scribi fecimus, ut nihil in se Scriptorum vitio depravationis aut detruncationis habens ad te usque incolumis perferretur.

Quapropter volumus atque decernimus, ut juxta Metropolitana Sedis tibi Canonicè collatam dignitatem

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

nostra Suffraganeos tuæ Diœceseos loco & tempore competenti ad te convocare studeas, & eandem Institutionem per singula Capitula coram Ecclesiasticis Ordinibus prælegi facias, & qualiter eam sacer Conventus ob emolumentum animarum instruere salubriter curaverit, patenter edoceas, & his, qui Canonicæ professionis censentur nomine, secundùm ministerium tibi divinitus collatum & nostræ auctoritatis Præceptum, coram memoratis Missis nostris observandam percenseas. Eorum autem qui tardioris sunt ingenii, & eam fortè plenè intelligere nequeunt, tuo sive comprovincialium tuorum Episcoporum dono scientiæ pollentium studio, ejus notitia sensibus perfundatur.

Nam & tuam nihilominùs providam volumus esse Beatitudinem, ut eam sollerti curâ prædicti Missi nostri omnes, prout insinuaveris, transcribere absque ulla depravatione & detruncatione præmoneant, quoniam qualiter diligenter studioséque distinctè & apertè transcribatur, illos satis instituimus. Cujus nempe exemplar idcircò in armario Palatii nostri recondi fecimus, ut per hoc nosse & inquirere possemus, utrúmne ab aliquo negligenter transcripta fuerit, quia, ut comperimus, dum in eodem sacro Concilio perlegeretur, antequàm coram nobis ab eodem Concilio prolata, & necdum mensura cibi & potûs plenè statuta fuisset, invidi magna ex parte illam detruncantes, quædam capitula inconsultè ex ea transcripse-

tatem nostraque auctoritatis sanctionem, Diœceseos tuæ Episcopos & ceteros Ecclesiæ Prælatos, tempore & loco congruenti ad te accersere facias, & his coram capitulatim memoratam Institutionis Formulam prælegi jubeas, & quòd ad exaltandum Ecclesiastici culminis fastigium & animarum salutem idem sacer Conventus eam ediderit, liquidò demonstres: sed & his, qui in uno Collegio Canonicè degunt, tenendam observandámque coram memorato Misso nostro conferas. Ac si alicujus cordis obtusio eam intelligere nequiverit, huic sive abs te, sive ab aliis Episcopis, comprovincialibus scilicet tuis, doctrinæ fulgore renitentibus, sobriè tradatur.

Sed & in hoc nihilominùs circumspectam monemus esse tuam prudentiam, ut ab his, qui eam transcripta sunt, ita transcribatur, ut nec depravata vitio Scriptoris, nec detruncata ab aliquo fiat; sed sicut à prædicto Misso nostro eis demonstratum fuerit, absque aliqua depravatione vel detruncatione transcribatur. Noveris etiam, quia ideo illius exemplum apud armarium Palatii nostri detentum est, ut eo probari patenter possit, quis eam incuriosè transcripserit, vel quis aliquam ejus partem detruncarit. Ut enim comperimus, dum in eodem sacro Collegio perlegeretur, antequàm coram nobis ab eodem Concilio perlegeretur, & necdum mensura cibi ac potûs statuta fuisset, quidam magna ex parte illam

tatem nostraque auctoritatis sanctionem, Diœceseos tuæ Episcopos & ceteros Ecclesiæ Prælatos, tempore & loco congruenti ad te accersere facias, & his coram capitulatim commemoratam Institutionis formulam prælegi jubeas, & quòd ad exaltandum Ecclesiastici culminis fastigium & animarum salutem idem sacer Conventus eam ediderit, liquidò demonstres: sed & his, qui in uno Collegio Canonicè degunt, tenendam observandámque coram memorato Misso nostro percenseas. Ac si alicujus cordis obtusio eam intelligere nequiverit, huic sive abs te, sive ab aliis Episcopis, comprovincialibus scilicet tuis, doctrinæ fulgore renitentibus, sobriè tradatur.

Sed in hoc nihilominùs circumspectam monemus esse tuam prudentiam, ut ab his, qui eam transcripturi sunt, ita transcribatur, ut nec depravata vitio Scriptoris, nec detruncata ab aliquo fiat; sed sicut à prædicto Misso nostro eis demonstratum fuerit, absque aliqua depravatione vel detruncatione transcribatur. Noveris etiam, quia ideo illius exemplum apud armarium Palatii nostri detentum est, ut eo probari patenter possit, quis eam incuriosè transcripserit, vel quis aliquam ejus partem detruncaverit.

Omnes

scripserunt. Unde necesse est, ut, si aliquem in tua Diœcesi tale fecisse repereris, hujuscemodi factum coram provincialium tuorum Episcoporum Conventu & coram præscriptis Missis nostris frustreris, & hanc authenticam, ut præmisimus, diligenter, sicut Missi nostri eis insinuaverint, transcribi percenseas.

Volumus ergo, ut omnes Prælati Canonicorum diligenter illam transcribant, studiosè intelligant, efficaciter, quantùm Dominus eis posse dederit, ob suam subditorúmque utilitatem opere adimplere procurent, ut quando nos, sicut in eorum sacro & venerabili Concilio generaliter omnibus diximus, Missos nostros hujus negotii inquirendi gratiâ, per universum Imperium nostrum Kalendis Septembris venturis direxerimus, omnes Prælati videlicet & subditi, juxta capacitatem & possibilitatem suam, eâdem instructione formati atque instructi, ejusdémque operatores inveniantur strenui. Quoniam diligenti indagine, vitâ comite, inquirere jubebimus, qualiter unusquisque Prælatorum ministerium suum expleat, qualiter jussioni nostra in claustris & ceteris Canonicorum necessariis habitationibus, & in eorum stipendiis dandis, & receptaculis pauperum præparandis obtemperaverint, vel quis Clerum suum secundùm hujus Institutionis normam & cetera spiritalia exercitia informare studuerit; aut si quis quem

eorum,

illam detruncantes, quadam Capitula inconsultè ex ea transcripserunt. Unde necesse est, ut, si aliquem in tua Diœcesi tale fecisse repereris, hujusmodi factum coram provincialium tuorum Episcoporum Conventu & coram præscripto Misso nostro frustreris, & hanc authenticam, ut præmisimus, diligenter, sicut Missus noster eis insinuaverit, transcribi percenseas.

Omnes ergo tuæ Diœceseos Episcopi & ceteri Prælati eam vigilanti curâ transcribere, solerti studio intelligere, instantissimæ assiduitatis exercitia divinitus adjuti operibus complere decertent, ut cùm nos hujus rei gratiâ inquirendæ venturis Kalendis Septembribus (sicut eidem sacro & memorabili Concilio meminimus nos dixisse facturos) Missos nostros per Imperium à Deo nobis collatum destinaverimus, remotâ cujuslibet difficultatis oppositione, ejusdem salutiferæ Institutionis Prælati & subditi, prout Dominus posse eis dederit, strenui inveniantur operatores. Quoniam diligenti indagine, vitâ comite, perquirere jubebimus, quis Prælatorum injunctum sibi officium strennè peregerit, vel quis in claustris Canonicorum & ceteris habitationibus construendis, & in necessariis stipendiis eis tribuendis, & in domibus ad receptacula pauperum reparandis, Sanctioni nostræ paruerit; quisve Clerum suum eâdem Institutione & ceteris spiritalibus documentis instruere curaverit; vel quis causâ ava-

ritia

Omnes ergo tuæ Diœceseos Episcopi & ceteri Prælati eam vigilanti curâ transcribere, solerti studio intelligere, instantissimæ assiduitatis exercitio divinitus adjuti operibus complere decertent, ut cùm nos hujus rei gratiâ inquirendæ venturis Kalendis Septembribus (sicut eidem sacro & memorabili Concilio meminimus nos dixisse facturas) Missos nostros per Imperium à Deo nobis collatum destinaverimus, remotâ cujuslibet difficultatus oppositione, ejusdem salutiferæ Institutianis Prælati & subditi, prout Dominus eis posse dederit, strenui inveniantur operatores. Quoniam diligenti indagine, vitâ comite, perquirere jubebimus, quis Prælatorum injunctum sibi officium strenuè peregerit, vel quis in claustris Canonicorum & ceteris habitationibus construendis, & in necessariis stipendiis eis tribuendis, & in damibus ad receptacula pauperum reparandis, Sanctiani nostræ paruerit; quisve Clerum suum eadem Institutione & ceteris spiritalibus documentis instruere curaverit; vel quis causâ avaritiæ eos, quos

Christi

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. I. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. I.

eorum, quos in Dei servitio rationabiliter gubernare potuit, causâ avaritiæ abjecerit, quia ut hac, quæ præmisimus, absque ullius difficultatis oppositione, in locis, in quibus facta necdum erant, fieri opportunissimè possent, unius anni spatium, sicut nosti, ad hæc peragenda tribuimus. Qui verò hoc annuo tempore nostra immóque Dei Jussioni juxta vires obtemperare neglexerit, ceteris, ne talia facere audeant, terrorem procul dubio incutiet.

ritia eos, quos Christi militia rationabiliter alere poterat, propulerit; quia unius anni spatium dedimus, ut ea, quæ promissa sunt, absque ullius difficultatis excusatione perfici, ubi necdum facta erant, facillimè possent. Proinde qui hoc anni tempore in hoc negotio nostra admodum Jussioni pro viribus obedire neglexerit, ceteris sine dubio terrori erit, ne talia admittere præsumant.

Christi militia rationabiliter alere poterat, propulerit; quia unius anni spatium dedimus, ut ea, quæ promissa sunt, absque ullius difficultatis excusatione perfici, ubi necdum facta erant, facillimè possent.

Misimus itaque tibi Institutionis formam, quam idem sacrum & venerabile Concilium ex Sanctorum Patrum sententiis diligenter excerpsit, & Sanctimonialibus in uno Collegio Canonicè degentibus observandam percensuit; quam sive per te, sive per comprovinciales tuos Episcopos, in omnibus tuæ Diœceseos puellaribus Monasteriis, in quibus Canonicè vivitur, studiosè præscriptam haberi voluimus. Sed & hoc decernimus, ut à vobis tam Abbatissis quàm ceteris Sanctimonialibus tradatur, & qualiter eam tenere debeant, vestro studio informentur. Ceterùm nisi aliquam Abbatissarum quando nos ad præsentiam nostram venire jusserimus, alio tempore volumus ut Abbatissæ propriis in Monasteriis resideant, & secundùm hanc Institutionis Formam vivere, sibique subjectas gubernare decertent; & nullis illarum per villas residendi, aut foras qualibet occasione acceptâ evagandi, suísque voluptatibus

Direximus sanè tibi Institutionis Formulam, quam ejusdem sacri Concilii par consensus párque studium ex Sanctorum Patrum dictis enucleatim excerpsit, & castimoniæ dicatis in una societate Canonicè degentibus observandam statuit; quam volumus à te, sive à tuis comprovincialibus Episcopis, studiosè jubere transcribi, & Monasteriis puellaribus in tua Diœcesi consistentibus, in quibus scilicet Canonicè vivitur, tenendam conferri, qualitérque ab Abbatissis & ceteris Sanctimonialibus religiosissimè ac devotissimè observari debeat, apertissimè perdoceri. Quoniam nisi quando nos aliquam Abbatissam nostram adire jusserimus præsentiam, alio tempore volumus in Monasteriis resideant, & secundùm ejusdem Institutionis Formam vitam ducant, sibíque subditas in sancto Religionis proposito constringant. Et nulla illarum foras evagandi aut occasione qualibet acceptâ per villas residendi, suísque vo-

Nos

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

bus deserviendi licentiam attribuant.

Quamquam enim nonnulli Clerici Monasteria puellarum, & nonnulli laici Monasteria virorum etiam ac puellarum habeant, tua tamen debet providere solertissima industria, ut in omnibus locis sub tua Diœcesi constitutis, ubicumque Congregationes Clericorum & Sanctimonialium sunt, juxta possibilitatem & facultatem rerum, secundum hujus Institutionis Formam vivant. Quia nulla est omnino Ecclesia, quæ facultates habeat, ubi non possint tot talésque gubernari, qui divinum expleant officium, & ubi hospitalitas juxta vires non possit diligi.

Nos quoque præfatos Missos nostros ad tuam Sanctitatem ideo direximus, ut tuum ceterorúmque Ecclesiasticorum in tua Diœcesi consistentium, diligenter atque subtiliter in hoc negotio intuerentur studium, & tibi opem in ceteris commonendis ferrent; qui & nobis referrent, qualiter Prælati & Prælatæ eam libenter susceperint, diligentérque transcribere studuerint, & devotè adimplere juxta vires curaverint: quoniam tamdiu illos in tua vel comprovincialium tuorum Diœcesi morari & discurrere unà cum Misso tuo jussimus, donec ab omnibus memorata Formula transcriberentur, ut videlicet cuncta procurantes, diligentérque taxantes, cùm ad nos illos redire operè expleto tempus permiseris, cuncta, quæ acta sunt, vestro utrorumque scripto no-

voluptatibus deserviendi licentiam sibi adtribuat.

Quamquam enim nonnulli Clerici Monasteria puellarum, & nonnulli laici Monasteria virorum etiam & puellarum habeant, tua tamen debet providere solertissima industria, ut in omnibus locis sub tua Diœcesi constitutis, ubicumque Congregationes Clericorum & Sanctimonialium sunt, juxta possibilitatem & facultatem rerum, secundum hujus Institutionis Formam vivant. Quia nulla est omnino Ecclesia, quæ facultates habeat, ubi non possint tot talésque gubernari, qui divinum expleant officium, & ubi hospitalitas juxta vires non possit diligi.

Nos quoque præfatum Missum nostrum ad tuam Sanctitatem ideo direximus, ut tuum ceterorúmque Ecclesiasticorum in tua Diœcesi existentium diligenter atque subtiliter in hoc negotio intueretur studium, & tibi opem in ceteris commonendis ferret, qui etiam nobis referret, qualiter Prælati & Prælatæ eas Formulas libenter susceperint, diligenter transcribere studuerint, & devotè adimplere juxta vires curaverint: quoniam tamdiu illum in tua vel comprovincialium tuorum Diœcesi immorari & discurrere unà cum Misso tuo jussimus, donec ab omnibus memorata Formula transcriberentur, ut videlicet cuncta procurans diligentérque perficiens, cùm ad nos illum redire opere expleto tempus permiserit, cuncta, quæ acta sunt, vestro utrorumque scripto

Nos quoque præfatum Missum nostrum ad tuam Sanctitatem ideo direximus, ut tuum ceterorúmque Ecclesiasticorum in tua Diœcesi existentium diligenter atque subtiliter in hoc negotio intueretur studium, & tibi opem in ceteris commonendis ferret, qui etiam nobis referret, qualiter Prælati & Prælatæ eas Formulas libenter susceperint, diligenter transcribere studuerint, & devotè adimplere juxta vires curaverint: quoniam tamdiu illum in tua vel comprovincialium tuorum Diœcesi immorari & discurrere unà cum Misso tuo jussimus, donec ab omnibus memorata Formula transcriberentur, ut videlicet cuncta procurans diligentérque perficiens, cùm ad nos illum redire opere expleto tempus permiserit, cuncta, quæ acta sunt, vestro utrorum-

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

notentur, atque per ipsos tuúmque Missum nostra dinoscentia intimentur, ut sciamus, quibus gratiarum actiones referre, quósque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus.

Si verò aliquis tua Diœcesis eidem Institutioni nostraqua admonitioni pro caciter reniti voluerit, & oa, qua ab eodem sacro & venerabili Concilio constituta atque decreta sunt, quantùm Dominus eis posse dederit, observare contempserit, præcipimus, ut si anteà hujusmodi non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram, tuâ vel Missorum nostrorum admonitione, venire festinet, quatenus à nobis juxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Direximus prætereà tibi pondus & mensuram, secundùm quam Clericis & Sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt.

Quæ ut omnibus firmissimè atque inviolabiliter teneantur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce hujus epistolæ admonemus Sanctitatem, ut, secundùm ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo exemplum bonum tribuas. Dignum quippe est, ut quantò sublimiùs Sacerdotii dignitate aliis superemines, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei nostrámque voluntatem faciendam, devotiorem te atque promptiorem

scripto notentur, atque per ipsum tuúmque Commissum nostra dignoscentia intimentur, ut sciamus, quibus gratiarum actiones referre, quósque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus.

Si verò aliquis tua Diœceseos eidem Institutioni nostraque admonitioni procaciter reniti voluerit, & eam, quæ ab eodem sacro Conventu constituta atque decreta est, pro viribus observare neglexerit, & subinde admonitus non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram tuâ vel Missi nostri admonitione venire festinet, quatenus à nobis juxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Direximus prætereà tibi pondus & mensuram, secundùm quæ Clericis & Sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt.

Quæ ut ab omnibus firmissimè atque inviolabiliter teneantur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce epistolæ admonemus Sanctitatem, ut, secundùm ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedientor atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe justúmque est, ut quantò sublimiùs Sacerdotii dignitate aliis superemines, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei nostrámque voluntatem exequendam, devotiorem te atque

que scripto notentur, atque per ipsum tuúmque Commissum nostræ dignoscentiæ intimentur, ut sciamus, quibus gratiarum actionès referre, quósque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus.

Si verò aliquis tua Diœceseos eidem Institutioni vestraque admonitioni procaciter reniti voluerit, & eam, quæ ab eodem sacro & venerabili Concilio constituta atque decreta est, quantùm Dominus ei posse dederit, observare contempserit, præcipimus, ut si anteà hujusmodi non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram tuâ vel Missi nostri admonitione venire festinet, quatenus à nobis juxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Direximus prætereà tibi pondus & mensuram, secundùm quæ Clericis & Sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt.

Quæ ut ab omnibus firmissimè atque inviolabiliter teneantur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce epistolæ admonemus Sanctitatem, ut secundùm ministerium tibi divino munero collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe justúmque est, ut quantò sublimiùs Sacerdotii dignitate aliis superemines, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei nostrámque voluntatem exequendam, devotiorem to atque prom-

ptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.	*quæ promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.*	*promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.*	AN. CH. 817.

Tam laudabile Ludovici Pii consilium, quod Auctores illorum temporum egregiè celebrarunt, alii re minùs accuratè consideratâ reprobarunt posterioribus seculis, &, ut opinioni suæ potiorem fidem conciliarent, quidam finxerunt vocem insigni prodigio cælitus eidem exprobrasse Ludovico, quòd Ecclesiæ venenum addidisset. Quapropter studiosiùs examinandum nobis hìc videtur, quid Petrus Damiani Joannésque Mauburnus scripserint contra Regulam Canonicorum, seu potiùs contra Synodum Aquisgranensem, & Ludovicum Augustum, qui Synodalia Decreta per omnes ditiones suas observari præcepit. CXL. VINDICATUR A CALUMNIA.

Petrus Damiani, scripsit Opusculum [a] contra Canonicos, qui licèt in commune fructibus Ecclesiarum alerentur, pecuniam aliáque bona seorsum possidebant, idque sibi licitum asserebant ex libro suæ Regulæ. Capite primo hujusce modi Canonicos oppugnat verbis Sancti Augustini. Capite secundo idem exequitur verbis Sancti Hieronymi, necnon & Beati Prosperi, seu potiùs Juliani Pomerii, cui sunt attribuendi libri de vita contemplativa, ut observatum suprà. Capite tertio Regulam ipsam Canonicorum, quam interpolationibus auctam existimat, acriùs carpit. Totum caput hic describendum examinandúmque. CXLI. [a] Opusc. 24.

Initio capitis queritur Petrus Damiani, quòd Canonici, cùm illis objiciuntur, Sanctus Augustinus, Sanctus Hieronymus, & Beatus Prosper seu Julianus Pomerius, quos superioribus capitibus primo & secundo descripsit, statim librum offerunt suæ Regulæ, quam partim approbandam partim rejiciendam censet. *Cùm hæc,* inquit, *illis objicimus, ipsi Regulæ suæ librum nobis protinus offerunt, ad Regulæ suæ auctoritatem redeunt, eâque sibi proprietatis peculium concedente, pati se præjudicium conqueruntur. Quam nimirum Regulam nos nec funditus improbamus, nec auctoritatem illi omnino tribuimus. Probamus enim in quantùm Sanctis Ecclesiæ Doctoribus consonat, abjicimus autem atque conspuimus in quantùm authenticis eorum institutionibus non concordat.* Ut opinionem suam confirmet, complures ex ipsa Regula textus allegat hac ad illos transitione præmissâ. *Sed jam ipsa illorum Regula deducatur ad medium, & utrùm indifferenter tota, an cautè atque suspectè ex parte duntaxat suscipi debeat, in una saltem paginula discernamus. Hoc planè in quadam ejus periocha reperitur,* id est, in capite centesimo vicesimo, quod inscribitur de Clericis, qui in Congregatione Canonica constituti Ecclesiastica accipere debeant stipendia. Totum illud caput hic ob oculos tibi ponimus cum textu ejusdem Petri Damiani conferendum. CXLII.

REGULÆ CANONICORUM — CAPUT CXX.

*Quia Sanctorum Patrum suprà notata sententia docent, Clericos non divitiarum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inofficiosè accipere debere; non abs re putavimus nonnulla capitula libri [a] Prosperi *, ad medium, & exempli causâ, deducere, in quibus ita legitur.* [*Qui Ecclesiæ serviunt, & ea, quibus*

TEXTUS PETRI DAMIANI — OPUSC. XXIV. CAP. III.

Hoc planè in quadam ejus, nempe Regulæ Canonicorum, *periocha reperitur.* [*Sanctorum,* inquit, *Patrum sententia docet, Clericos non divitiarum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inofficiosè accipere debere. Qui enim Ecclesiæ serviunt, & ea, quibus opus non habent, aut libenter accipiunt aut exigunt; nimis* CXLIII.

[a] Lib. de vita contempl.
* Lege Iuliani Pomerii.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

notentur, atque per ipsos tuúmque Missum nostræ dinoscentiæ intimentur, ut sciamus, quibus gratiarum actiones referre, quósque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus.

Si verò aliquis tuæ Diœcesis eidem Institutioni nostraque admonitioni procaciter reniti voluerit, & ea, quæ ab eodem sacro & venerabili Concilio constituta atque decreta sunt, quantùm Dominus eis posse dederit, observare contempserit, præcipimus, ut si anteà hujusmodi non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram, tuâ vel Missorum nostrorum admonitione, venire festinet, quatenus à nobis juxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Dreximus prætereà tibi pondus & mensuram, secundùm quam Clericis & Sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt,

Quæ ut omnibus firmissimè atque inviolabiliter teneantur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce hujus epistolæ admonemus Sanctitatem, ut, secundùm ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo exemplum bonum tribuas. Dignum quippe est, ut quantò sublimiùs Sacerdotii dignitate aliis superemines, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei nostrámque voluntatem faciendam, devotiorem te atque promptiorem

scripto notentur, atque per ipsum tuúmque Commissum nostræ dignoscentiæ intimentur, ut sciamus, quibus gratiarum actionesreferre, quásque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus.

Si verò aliquis tuæ Diœceseos eidem Institutioni nostraque admonitioni procaciter reniti voluerit, & eam, quæ ab eodem sacro Conventu constituta atque decreta est, pro viribus observare neglexerit, & subinde admonitus non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram tuâ vel Missi nostri admonitione venire festinet, quatenus à nobis juxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Direximus præterea tibi pondus & mensuram, secundùm quæ Clericis & Sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt.

Quæ ut ab omnibus firmissimè atque inviolabiliter teneantur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce epistolæ admonemus Sanctitatem, ut, secundùm ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe justúmque est, ut quantò sublimiùs Sacerdotii dignitate aliis superemines, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei nostrámque voluntatem exequendam, devotiorem te atque

que scripto notentur, atque per ipsum tuúmque Commissum nostræ dignoscentiæ intimentur, ut sciamus, quibus gratiarum actionès referre, quósque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus.

Si verò aliquis tuæ Diœceseos eidem Institutioni vestraque admonitioni procaciter reniti voluerit, & eam, quæ ab eodem sacro & venerabili Concilio constituta atque decreta est, quantùm Dominus ei posse dederit, observare contempserit, præcipimus, ut si anteà hujusmodi non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram tuâ vel Missi nostri admonitione venire festinet, quatenus à nobis juxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Direximus præterea tibi pondus & mensuram, secundùm quæ Clericis & Sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt.

Quæ ut ab omnibus firmissimè atque inviolabiliter teneantur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce epistolæ admonemus Sanctitatem, ut secundùm ministerium tibi divino munere collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe justúmque est, ut quantò sublimiùs Sacerdotii dignitate aliis superemines, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei nostrámque voluntatem exequendam, devotiorem te atque prom-

ptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.

que promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.

promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis. AN. CH. 817.

Tam laudabile Ludovici Pii consilium, quod Auctores illorum temporum egregiè celebrarunt, alii re minùs accuratè consideratâ reprobarunt posterioribus seculis, &c, ut opinioni suæ potiorem fidem conciliarent, quidam finxerunt vocem insigni prodigio cælitus eidem exprobrasse Ludovico, quòd Ecclesiæ venenum addidisset. Quapropter studiosiùs examinandum nobis hîc videtur, quid Petrus Damiani Joannésque Mauburnus scripserint contra Regulam Canonicorum, seu potiùs contra Synodum Aquisgranensem, & Ludovicum Augustum, qui Synodalia Decreta per omnes ditiones suas observari præcepit. CXL. VINDICATUR À CALUMNIA.

Petrus Damiani, scripsit Opusculum [a] contra Canonicos, qui licèt in commune fructibus Ecclesiarum alerentur, pecuniam aliáque bona seorsum possidebant, ídque sibi licitum asserebant ex libro suæ Regulæ. Capite primo hujuscemodi Canonicos oppugnat verbis Sancti Augustini. Capite secundo idem exequitur verbis Sancti Hieronymi, necnon & Beati Prosperi, seu potiùs Juliani Pomerii, cui sunt attribuendi libri de vita contemplativa, ut observatum suprà: Capite tertio Regulam ipsam Canonicorum, quam interpolationibus auctam existimat, acriùs carpit. Totum caput hîc describendum examinandúmque. CXLI.

[a] Opusc. 24.

Initio capitis queritur Petrus Damiani, quòd Canonici, cùm illis objiciuntur, Sanctus Augustinus, Sanctus Hieronymus, & Beatus Prosper seu Julianus Pomerius, quos superioribus capitibus primo & secundo descripsit, statim librum offerunt suæ Regulæ, quam partim approbandam partim rejiciendam censet. *Cùm hæc,* inquit, *illis objicimus, ipsi Regulæ suæ librum nobis protinus offerunt, ad Regulæ suæ auctoritatem redeunt, eâque sibi proprietatis peculium concedente, pati se præjudicium conqueruntur. Quam nimirum Regulam nos nec funditus improbamus, nec auctoritatem illi omnino tribuimus. Probamus enim in quantùm Sanctis Ecclesiæ Doctoribus consonat, abjicimus autem atque conspuimus in quantùm authenticis eorum institutionibus non concordat.* Ut opinionem suam confirmet, complures ex ipsa Regula textus allegat hac ad illos transitione præmissâ. *Sed jam ipsa illorum Regula deducatur ad medium, & utrùm indifferenter tota, an cautè atque suspectè ex parte duntaxat suscipi debeat, in una saltem paginula discernamus. Hoc planè in quadam ejus periocha reperitur,* id est, in capite centesimo vicesimo, quod inscribitur de Clericis, qui in Congregatione Canonica constituti Ecclesiastica accipere debeant stipendia. Totum illud caput hîc ob oculos tibi ponimus cum textu ejusdem Petri Damiani conferendum. CXLII.

REGULÆ CANONICORUM CAPUT CXX.

*Quia Sanctorum Patrum suprà notata sententia docent, Clericos non divitiarum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inofficiosè accipere debere; non abs re putavimus nonnulla capitula libri [a] Prosperi *, ad medium, & exempli causâ, deducere, in quibus ita legitur. [Qui Ecclesiæ serviant, & ea,* *quibus*

TEXTUS PETRI DAMIANI OPUSC. XXIV. CAP. III.

Hoc planè in quadam ejus, nempe Regulæ Canonicorum, *periocha reperitur. [Sanctorum, inquit, Patrum sententia docet, Clericos non divitiarum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inofficiosè accipere debere. Qui enim Ecclesiæ serviant, & ea, quibus opus non habent, aut libenter accipiunt aut exigunt;* *nimis* CXLIII.

[a] Lib. de vita contempl.

* Lege Iuliani Pomerii.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

*quibus opus non habent, aut libenter accipiunt aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt.] Item ibi. [Satis quippe indignum est, si fidelis & operosa devotio Clericorum propter stipendium seculare præmia sempiterna contemnat.] Item ibi. [Si propter hoc non vult sua quisque relinquere, ut habeat unde vivat, ut quid accipit unde rationem reddat? ut quid peccatis alienis sua multiplicat?] His igitur & ceterorum Sanctorum Patrum dictis diligenter animadversis, studeant necesse est Clerici in accipiendis Ecclesiasticis sumptibus suum vitare periculum. Proinde qui & suas & Ecclesiæ habent facultates, & utilitatem Ecclesiæ aut interiùs aut exteriùs conferunt, accipiant in Congregatione cibum & potum, & partes eleemosynarum, & his contenti sint, ne plùs accipientes, pauperes gravare videantur, perpendentes sententiam Prosperi *, quâ dicitur. [Qui sua possident, & dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, unde pauper victurus erat, non accipiunt.] Hi verò, qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiæ habent possessiones, & magnam utilitatem Ecclesiæ conferunt, accipiant in Canonica Congregatione victum, & vestitum, & eleemosynarum partes, quia de talibus ita in libro Prosperi * scribitur. [Clerici, quos voluntas aut nativitas pauperes fecit, in Congregatione viventes, necessaria vitæ accipiant, quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, sed cogit vivendi necessitas.] Porrò si tales fuerint, qui nec suas nec Ecclesiæ velint habere possessiones, horum necessitatibus providentissimâ gubernatione de facultatibus Ecclesiæ debent subvenire Prælati, attendentes illud Prosperi *. [Quod habet, inquit, Ecclesia, cum omnibus nihil habentibus in commune habet. Sed & illorum curam nihilominùs gerere debet, quos aut infirmitas aut senectus aggravat, quos etiam constat olim in utilitatibus Ecclesiæ desudasse.]*

* Iuliani Pomerij.

* Iuliani Pomerii.

* Iuliani Pomeris.

nimis carnaliter sapiunt. Indignum quippe est, si fidelis & operosa devotio Clericorum propter stipendium seculare præmia sempiterna contemnat, ut quod accipiat, inde rationem reddat, & peccatis alienis sua multiplicet peccata. Unde necesse est, imò utile Clericis, in Ecclesiasticis accipiendis sumptibus suum vitare periculum. Proinde tam de suis quàm de Ecclesiæ facultatibus non plùs accipiant aut exigant, quàm oportet; id est, accipiant cibum & potum & vestimentum, & his contenti sint, ne plùs accipientes, pauperes gravare videantur non sine grandi peccato, & non accipiant unde pauper victurus erat.] Ecce in his verbis hæc Regula, ubi scilicet Clericos cibo & potu ac veste contentos esse debere promulgat, & nobiscum & cum totius Ecclesiæ auctoritate concordat. Quod autem illicò sequitur, prorsus absurdum, ineptum videtur ac frivolum. [Ii verò, inquit, qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiæ habent possessiones, & magnam utilitatem Ecclesiæ conferunt, accipiant in Canonica Congregatione victum & eleemosynarum partes, quia de talibus in libro Prosperi dicitur. Clerici quos voluntas aut nativitas pauperes fecit, in Congregatione viventes necessaria vitæ accipiant.] Priùs itaque dat victum & vestimentum, deinde divisores constituit eleemosynarum. Illud scilicet ad necessarium vitæ subsidium, hoc ad infarciendam congeriem sacculorum. Illud ut corporaliter vivant, hoc ut æternæ morti pabulum nutriant. Consideranda sunt etiam ipsa repentium portenta verborum, & ignominiosa atque confusa locutionis opprobrium. Nam cùm præmisisset, ut Clerici susciperent cum victu & vestitu etiam partes eleemosynarum, quasi reddit causam, quare hoc, quia de talibus, inquit, in libro Prosperi dicitur. [Clerici, quos voluntas aut nativitas pauperes fecit, in Congregatione viventes necessaria vitæ accipiant.]

CXLIV. Pergit Petrus Damiani, nec tantùm in caput centesimum vicesimum, sed etiam in centesimum vicesimum-secundum, quod de mensura cibi & potûs inscribitur, eodem sic invehitur stylo, *Dic, Tulliane reformator eloquentiæ; dic, nove Demosthenes, quia dicit Prosper *, ut Clerici necessaria vitæ percipiant, idcircò præcipis, ut præter victus & vestimenta, per singulas etiam personas eleemosynas dividant? Ut juxta tuam interpretationem, necessaria vitæ suf-*

* Iulianum Pomerium.

AN. CH. 817. Ludov. Imp. 4. Lothar. Imp. 1. Bern. R. 4. Pippini R. 3. Ludov. R. 1.

cipere, hoc sit, victu vestéque perceptis, eleemosynas dispertire? Quàm benè faciunt Clerici, qui te præconiis efferunt, qui tam gravia atque importabilia tua legis edicto lætis visceribus amplectuntur! Et reverà satis gravia sunt & importabilia quæ promulgas, cùm à maximo usque ad minimum, id est, etiamsi duorum vel trium sit annorum in Clero puerulus, quinque sibi libras vini, & quatuor panis, ut non ad vomitum, sed ad exenterationem repleatur, accumulas. Et ut plena discretionis tuæ virtus appareat, hoc præcipis, ut, etiamsi semel in die reficitur, hac panis, & vini mensura nullatenus minuatur, ut si juxta sobrietatis tuæ metam refectionis fræna laxentur, non jam ructare sed crepare venter & ilia compellantur.

Denique suam increpationem sic claudit. *Planè præter nonnullas Sanctorum Patrum sententias, quæ in eodem libello reperiuntur, appositè de cetero sicut in literis stylus horret incultus, sic in plerisque sententiis devius corrigendus est intellectus.* CXLV. *Nescivit enim invenire quod scriberet, nescivit scribere si quas etiam ineptias invenisset. Istos amant flores eloquentiæ, qui spinosis moribus adversantur Ecclesiasticæ disciplinæ.*

Nicolaus *Desnos* Canonicus Regularis nuper opus edidit in quinque libros digestum, CXLVI. quorum primus est de Canonicis in genere, secundus de Canonicis Secularibus, tertius de Canonicis Regularibus, quartus de habitu Canonicorum, quintus de Canonissis. Libro secundo, capite decimo-quarto non omisit ea, quæ suprà recitavimus ex Petro Damiani, sed capite proximo, dignam ut nobis videtur, animadversionem in eundem Petrum Damiani subjecit. Ignoravit Petrus Regulam, qua se Canonici tuebantur, ipsummet Aquisgranensis Concilii textum esse, atque ex eodem Concilio de verbo ad verbum decerptas fuisse periochas, quæ Canonicis proprietatem permittunt, ut ex capite centesimo vicesimo superiùs descripto liquet. Illud certè si novisset, Canonicos, quibus tot Patres indulgentiam proprietatis concesserant, haud adeò severè carpsisset, abstinuissetque à conviciis in ipsam Regulam, ratus in ea nec *absurdum* quidquam, aut *ineptum* ac *frivolum* inveniri, nec esse *reptantium portenta verborum, & ignominiosæ atque confusæ locutionis opprobrium*; ipsas quoque sententias, quæ passim in prædicto sparsæ Concilio reperiuntur, *ineptias* nusquam appellasset. Interpolatam putavit illam Regulam, quæ Canonicis plùs indulgebat, quàm textus Prosperi seu Juliani Pomerii ferret. At hæc indulgentia instar interpolationis haberi non debet in Regula Canonicorum, quam Synodus Aquisgranensis promulgavit, priùs enim, ut Tomo quinto [a] dixımus, concessa legitur in Regula Canonicis Metensibus à Sancto Chrodegango præscripta, imò in Regula Romana quam idem beatus Chrodegangus Romæ consuluit.

[a] Ad an. 757.

Floruit Sanctus Chrodegangus Childerico Tertio & Pippino Regibus, CXLVII. Episcopatum Metensem suscepit anno Christi septingentesimo quadragesimo-secundo, Romam à Pippino Rege directus est anno Christi septingentesimo quinquagesimo-tertio, Placitum Attiniacense suâ subscriptione roboravit anno Christi septingentesimo sexagesimo-quinto, vitámque clausit pridie Nonas Martias anno Christi septingentesimo sexagesimo-sexto. Romà Metas reversus Regulam Canonicorum, quæ Romæ tum vigebat & in octoginta-quatuor capita distribuebatur, redegit ad capita quatuor ac triginta Cleróque Metensi sapienter accommodavit. Ut autem propter abbreviationem multa prætermisit, quæ scripta fuerant in Regula Romana, sic & Metensi propter accommodationem inseruit nonnulla, quorum nullum in Romana vestigium. Inter capita, quæ pertinent ad illam accommodationem, occurrit tricesimum-primum *de eo quòd qui ad hunc Canonicum specialem ordinem hujus Congregationis se sociare vult, de rebus, quas possidet, ad Ecclesiam Beati Pauli Apostoli solemnem Donationem per præsentem faciat, reservato tamen, tempore vitæ suæ, usufructuario ordine.* Totum abest à Regula

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

Canonicorum juxta Romanam Ecclesiam, quia spectat ad Canonicos tantùm Metenses, quos per Ecclesiam Sancti Pauli designat. Illis enim temporibus, ut in Metensium Episcoporum Historia Meurissius [a] observavit, Episcopi mensa jam distinguebatur à mensa Capituli, & in veteribus Chartis utraque mensa per Sanctum Stephanum & Sanctum Paulum discernitur; quoniam Episcopi mensa per Sanctum Stephanum seu per partes Sancti Stephani, mensa verò Capituli per Sanctum Paulum seu per partes Sancti Pauli connotatur, & secundùm illam distinctionem explicanda sunt instrumenta Donationum, quæ Sancto Stephano seu partibus Sancti Stephani, vel Sancto Paulo seu partibus Sancti Pauli factæ dicuntur. Ipsam beati Chrodegangi Sanctionem, quam Tomo quinto [b] descripsimus, supervacaneum esset denuò repetere, in illam enim non invehitur Petrus Damiani, sed in caput centesimum vicesimum Synodi Aquisgranensis, ut observatum suprà. Hoc autem utrùm jure an injuriâ faciat, apertissimè demonstrat collatio Regularum, Romanæ scilicet ac Metensis, quibuscum Synodus Aquisgranensis convenit.

[a] Lib. 2. in Ep. 37.
[b] Ad an. 757. n. 68.

CXLVIII. Regulæ Canonicorum juxta Romanam Ecclesiam duo consuluimus exemplaria; manuscriptum unum, quod Joannes Morinus nostræ Congregationis Presbyter, cùm Romæ degeret, aliàs descripsit; alterum à Luca Dacherio publicatum Tomo primo Spicilegii. Genuinam Sancti Chrodegangi pro Metensibus Canonicis Regulam Tomo septimo Conciliorum post Synodum Aquisgranensem inseruit Philippus Labbeus. In Codice manuscripto Regulæ Romanæ duo sunt capita de eleemosynis; quadragesimum inscribitur *de eleemosynis accipiendis*, quadragesimum-primum *de eleemosynis mensuratè à Sacerdotibus accipiendis*. Duo similiter in editione Dacheriana sed non eadem numero de eleemosynis occurrunt capita; quadragesimum-secundum est *de eleemosynis accipiendis*, quadragesimum-tertium *de mensura Sacerdotibus de eleemosynis accipiendis * facienda*. In Regula Canonicorum juxta Metensem Ecclesiam sive in Regula Sancti Chrodegangi caput tricesimum-secundum inscribitur *de eleemosynis*. Utriusque Regulæ textum nunc accipe simúlque confer.

* accipienda

REGULÆ ROMANÆ	REGULÆ METENSIS
CAPUT XLII.	CAPUT XXXII.
Si aliquis uni Sacerdoti pro Missa sua, vel pro Confessione, aut Clerico pro Psalmis & Hymnis, seu pro seipso, vel pro quolibet charo suo aut vivente aut mortuo, aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc Sacerdos vel Clericus à tribuente accipiat, & exinde quod voluerit faciat. Si autem à tribuente ad omnes Sacerdotes aliquid in eleemosyna datum fuerit, hanc eleemosynam communem habeant, & Psalmodiam vel Missas pro illo misericordè faciant.	*De eleemosynis accipiendis ita constituimus, ut si aliquis uni Sacerdoti pro Missa sua, vel pro Confessione, aut infirmitate, seu pro quolibet charo suo aut vivente aut mortuo, aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc Sacerdos à tribuente accipiat, & exinde quod voluerit faciat. Si autem ad omnes Sacerdotes sub tali conditione, seu pro quolibet modo aliquid in eleemosyna dare voluerit, hoc omnino tam ad omnes Sacerdotes quàm ad omnes Canonicos veniat, & omnes hanc eleemosynam communem habeant. Similiter & illa eleemosyna, quæ in commune ad omnem Clerum veniunt, omnes in commune habeant, & Psalmodiam vel Missas pro ipsis eleemosynis, ut Episcopus instituerit, faciant.*

 Ideo

CAPUT XLIII.

Nimis grave eis esse existimamus, si tam ingentia onera peccantium solis illis Sacerdotibus contigerit portare, quia faciliùs Dei misericordiam plures impetrant quàm unus, quia unusquisque de propria conscientia sua debet metuere, quanto magis de alienis peccatis supra vires non debet sibi sarcinam peccatorum cumulare?

Ideo autem mensuram Sacerdotibus de eleemosynis recipiendis ad opus proprium fecimus, quia nimis grave pondus existimamus eis esse, si tam ingentia onera peccantium solis illis Sacerdotibus contingeret portare, quia faciliùs Dei misericordiam plures impetrant quàm unus, quamvis studiosus, & unusquisque de propria conscientia debet metuere, quantò magis de alienis peccatis non debet sibi supra vires sarcinam peccatorum cumulare? Has eleemosynas Archidiaconus aut Primicerius recipiant, & in necessitatibus fratrum, ut eis opus fuerit, & Episcopus judicaverit, ipsas expendant; &, si aliquid exinde superfuerit, in vestiariis fratrum recondant.

CXLIX. Petrus Damiani, cùm post Aquisgranense Concilium anni saltem quatuor ac quadraginta supra ducentos, sive ex quo Chrodegangus Metensis Episcopus Regulam Canonicorum juxta Romanam Ecclesiam præ manibus habuerat, anni jam octo saltem supra trecentos effluxissent, *Domno Alexandro Beatissimo Papa*, Alexandro videlicet Papæ Secundo, qui sedere cœpit anno Christi millesimo sexagesimo-primo, inter alia Opusculum inscripsit vicesimum-quartum, de quo nunc inquirimus. Adeò remotus ab ætate Sancti Chrodegangi & à tempore Concilii Aquisgranensis, nec hanc Synodum nec Regulas Canonicorum Romanam ac Metensem novit. Quapropter lecto libro secundo de vita contemplativa, in quo de Clericis id legitur, *accipiant cibum & potum & vestimentum, & his contenti sint*, Regulam Canonicorum, quæ *partes* etiam *eleemosynarum* concedebat, interpolatam constanter asseruit. Id autem neutiquam fecisset, si scivisset Regulam illam, quâ Canonici se tuebantur, editam esse in Concilio Aquisgranensi, & additamentum, de quo querebatur, sumptum fuisse ex Regula quam Metensibus Canonicis beatus Chrodegangus ante annos circiter sexaginta præscripserat, imò ex Canonicorum Regula juxta Romanam Ecclesiam longè antiquiore, quam Metensi Cleto prædictus Chrodegangus Metensis Episcopus accommodarat.

CL. Petrus Damiani duriusculè etiam ac nimiùm hyperbolicè interpretatur ea, quæ capitibus centesimo vicesimo-primo & centesimo vicesimo-secundo in Regula Canonicorum de cibo & potu æqualiter distribuendis, déque mensura cibi & potûs statuuntur. Vult enim ex duabus illis Sanctionibus, quas suis locis descripsimus, apertè sequi, quòd *etiamsi duorum vel trium sit annorum in Clero puerulus*, hic quotidie *quinque libras vini & quatuor panis* accipere debeat, *ut non ad vomitum sed ad exenterationem repleatur.* At ubi vidit puerulos duorum annorum in Clerum adscitos? Cùm æqualitas cibi potûsque præcipitur, non ætatis attenditur ratio, sed meriti, cujus potissimùm prætextu subintroducitur inæqualitas. *Est rationabile*, inquiunt Patres Aquisgranensis Concilii, capite centesimo vicesimo-primo, *justúmque coram Deo & hominibus, ut in unaquaque Canonica Congregatione à minimo usque ad maximum, cibum & potum omnes æqualiter accipiant; hi videlicet qui propter aliquam utilitatem in numero Canonicorum fuerint admissi. Quamquam enim plerique subditorum à Prælatis, rebus quibuslibet aliis plùs ceteris soleant honorari, in hac tamen societate, seclusâ personarum acceptione, una debet cibi & potûs æqualitas esse.* Desnosius de mensura cibi & potûs hanc subjungit observationem. *Adde*, inquit, *mensuram quinque librarum & quatuor panis, quam cuilibet Canonico*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

quotidie praescribit, non multùm excedere, si eadem conferatur cum libris & unciis nostrae aetatis & provinciae; nam praterquàm quòd Germanorum, quibus hac mensura praescribebatur, constitutio id satis ferebat & postulabat, etiam arctiores hujus temporis Monachi, maximè qui à carnibus abstinent, eadem ferè cibi & potus mensurâ gaudent dum bis in die reficiuntur.

Ceterùm ex mente ejusdem Desnosii, Petrus Damiani, cùm in Opusculo, de quo loquimur, solam Canonicorum proprietatem damnarit, consultiùs fecisset, si Regulam admisisset Canonicorum in quam tam acriter invectus est, illàque studiosiùs examinatâ res non prohibitas, quibus accensetur proprietas, distinxisset à laudatis seu consultis quibus annumeratur expropriatio; Canonicos enim proprietarios, quos insectabatur, in inferiorem ordinem redegisset, expropriationémque proprietati multùm hac antepofuisset distinctione. Regulam Canonicorum, quam propugnamus, tribus oppugnavit Doctoribus, Sancto Augustino, Sancto Hieronymo, & Auctore librorum de vita contemplativa quem ubique Prosperum vocavit. Sed animadvertere debuit apud hunc Auctorem caput duodecimum libri secundi sic inchoari. *Illi autem, qui tam infirmi sunt, ut possessionibus suis renuntiare non possint: si ea, quae accepturi erant, dispensatori relinquant, nihil habentibus conferenda, sine peccato possident sua, quia & ipsi quodammodo sua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum, quae labori vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt.* Ex hoc textu, qui potiorem partem capitis centesimi noni constituit in Regula Canonicorum, & ex aliis Sanctorum Patrum Conciliorúmque sententiis, Aquisgranense Concilium clarissimè pronuntiat capite centesimo decimo-quinto, quòd *Canonicis, quia in sacris Canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus vesci, dare & accipere, proprias res & Ecclesiae cum humilitate & justitia habere; quod Monachis, qui, secundùm Regularem Institutionem, arctiorem ducunt vitam, penitus inhibitum est.* In scriptis autem Sanctorum Patrum Decretisque Conciliorum, quae simul ab Amalario Diacono collecta sunt oblatáque Synodo apud Aquisgranum congregatae, multa reperiuntur, quae proprietati Canonicorum expropriationem longè praeferunt, in his duo numerantur Sermones Sancti Augustini de vita & moribus Clericorum in fine praedictae Collectionis, capitibus videlicet centesimo duodecimo & centesimo decimo-tertio.

CLI.

CLII. Sanctus Bernardus Claravallensis Abbas Petro Damiani recentior obiit anno Christi millesimo centesimo quinquagesimo-tertio. Extant de illius vita & miraculis libri septem. Sextus est de miraculis, trésque dividitur in partes, quarum altera complectitur epistolam Monachorum Claravallensium & comitum Sancti Bernardi ad Clericos Ecclesiae Coloniensis cum hac inscriptione. *Dominis & amicis suis Clericis Ecclesiae Coloniensis salutem dicunt fratres & amici eorum, Everhardus, Gerardus, & Gaufridus, Monachi qualescúmque, Philippus Leodicensis, Volmarus Constantiensis, & ceteri tyrones spiritualis militiae, quos Vir Sanctus eripuit de medio Babylonis.* In illis literis Ludovicus Pius, qui praecipuè ditavit Ecclesias, audiisse vocem dicitur exprobrantem sibi, quòd Ecclesiae venenum addidisset. *Desperata est*, inquiunt Monachi Claravallenses, *plaga Cleri hujus*, nempe Coloniensis, *à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Ditata est Ecclesia terrenis possessionibus, sed virtutibus spoliata. Neque enim longa eis esse potuit cohabitatio, ex quo pauper factus propter nos Rex gloriae ita paupertatem elegit ut diceret,* [*nisi quis renunciaverit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus.*] *Heu! Heu! Videmus venenum additum Ecclesiae, sicut dictum est Ludovico, quem nominatis Pium, qui praecipuè ditavit Ecclesias. Legimus enim in Historia ejus, quòd audieris vocem dicentem sibi.* [*Venenum Ecclesiae addidisti.*] *An fortè vobis videtur absonum, venenum interpretari divitias? Christus etiam in Evangelio spinas vocat. Et Apostolus eas laqueum definit esse diaboli. Quicumque, inquit, divites volunt fieri in hoc saeculo,*

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. 1.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. 1.

culo, incidunt in tentationem & laqueum diaboli. Evadant ergo qui volunt fieri pauperes, & securè decantent, quia laqueus contritus est, & nos liberati sumus. Hic textus de Canonicorum proprietate vel expropriatione nullum verbum habet. Tota Claravallensium Monachorum in hoc versatur querimonia, quòd abundante divitiis Ecclesiâ Clerus ab antiqua pietate deflexit, quia terrenæ possessiones cum virtutibus diu cohabitare non potuerunt. Tantæ mutationis præcipuus author denuntiatur Ludovicus, quoniam multas Ecclesias insigni munificentiâ locupletavit. Ut huic ratiocinationi potior fides habeatur, additur memorabile prodigium. Ludovicus vocem audit objicientem sibi, quòd Ecclesiæ venenum addiderit. Rei adeò stupendæ testis appellatur Historia ejusdem Ludovici. Sed quænam est illa Historia? quando & à quo scripta? Monachi Claravallenses post annos trecentos & ampliùs ab obitu Ludovi Pii calamo manum admoverunt. Tanto temporis intervallo multi de Ludovico multa valdéque diversa narrarunt, nullus mentionem hujuscemodi vocis fecit. Non desunt etiam, qui vocem illam auditam à Constantino Magno velint, & ad eum transferenda contendant quæ de Ludovico Pio scripta sunt à Monachis Claravallensibus. Lege notatiunculam in margine epistolæ suprà citatæ positam, & seu Ludovicum serves in contextu literarum, seu Constantinum loco Ludovici reponas, fabulis accense, quicquid ibi legitur de voce audita vel à Constantino vel à Ludovico, quæ venenum Ecclesiæ ab alterutro additum dixerit.

CLIII. Joannes Mauburnus, qui Livriacensi Monasterio Diœcesis Parisiensis præerat Abbas anno Christi millesimo quingentesimo, literas Monachorum Claravallensium non tantùm laudavit, sed etiam asseruit ad Ordinem spectare Canonicum, atque inde captâ occasione in Regulam Aquisgranensem & in ipsum invectus est Ludovicum, qui Regulam illam in Concilio exarandam curavit, observandámque per omnes ditionum suarum Ecclesias misit. *Dum Ordinem*, inquit, *Canonicum sublimare & reformare voluit, destruxit qui adificare putavit, unde & vocem hanc cælitus audivit, venenum Ecclesiæ additum. Verè enim Venerabiles illi Abbates descriptores Miraculorum Beati Bernardi Claravallensis ad Canonicos Colonienses inquiunt. Videmus venenum Ecclesiæ additum, sicut dictum est ad Ludovicum, quem vos cognominatis Pium, qui præcipuè ditavit Ecclesias. Legimus enim in Historia ejus, quòd audierit vocem dicentem sibi, [venenum Ecclesiæ addidisti;] non enim est absonum, venenum interpretari divitias. Desperata est plaga Cleri, ditata est Ecclesia possessionibus, sed virtutibus spoliata; neque enim longa potuit esse Canonica cohabitatio, ex quo paupertatis est deserta observatio.* Hæc Mauburnus in libro, qui *Venatorium Canonicorum* inscribitur, & ad muros Parisienses in Bibliotheca Victorina manuscriptus asservatur, ut affirmat, qui textum proximè descriptum allegat Nicolaus Desnosius [a]. Duo certè reprehendi possunt in Mauburno; primum levioris est momenti, alterum gravissimi. Mauburnus non satis distinguit Auctores à quibus scripti sunt libri de vita & miraculis Sancti Bernardi; sextus enim, qui totus in miraculis consistit, non est Abbatum fœtus sed quorumdam Monachorum, & præcitatis literis, quæ partem istius libri constituunt, nomina Monachorum Claravallensium, Everhardi, Gerardi, Gaufridi, necnon Philippi & Volmari præfiguntur. Hi Monachi sic in sua scribunt epistola. *Desperata est plaga Cleri hujus*, nempe Coloniensis, *à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Ditata est Ecclesia terrenis possessionibus, sed virtutibus spoliata. Neque enim longa eis esse potuit cohabitatio, ex quo pauper factus propter nos Rex gloriæ, ita paupertatem elegit, ut diceret. [Nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.]* Textum illum Mauburnus à genuino sensu plurimùm detorquet. *Desperata est*, inquit, *plaga Cleri, ditata est Ecclesia possessionibus, sed virtutibus spoliata; neque enim longa potuit esse Canonica cohabitatio, ex quo paupertatis est deserta observatio.* Loquuntur Claravallenses Monachi de cohabitatione divitiarum ac virtutum, Mauburnus de

[a] Lib. 2. c. 16.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

cohabitatione Canonicorum. Negant illi cohabitationem terrenarum possessionum ac virtutum, ex quo Christus propter nos pauper factus est; negat hic cohabitationem Canonicam, ex quo Canonici recesserunt à paupertatis observatione. Desnosius Mauburni calliditatem advertit; &, quia textum ejusdem Mauburni potiori fore sibi præsidio quàm epistolam Claravallensium Monachorum putavit, abstinuit à citando hujus epistolæ textu, licèt eam Parisiis excusam non dissimularit, Mauburnum verò descripsit ex Codice Victorino. Tot artes aspernare; Patrum, qui Synodum Aquisgranensem celebrarunt, ardentissimum erga disciplinam Ecclesiasticam zelum dignis extolle præconiis; Regulam Canonicorum in eodem Concilio sancitam strenuè propugna contra Petrum Damiani & alios quoscumque adversarios; denique Ludovici Pii singularem in promovenda Synodo procurandâque Synodalium Decretorum observatione diligentiam magnificentissimè lauda, summotis procul fabulis ne quid nævi contra fas eidem Augusto conditæque tum Regulæ Canonicorum inuratur.

CLIV. Desnosius quamplurimos allegat è recentioribus Auctoribus, quorum alii Regulam Aquisgranensem pro Canonicis Regularibus, alii pro Secularibus exaratam scribunt. Utrisque verò præfert Mauburnum Canonicos omnes sub eadem Regula sic complectentem. *Hæc Regula æquè pro Regularibus & Secularibus est congesta, his in aliquibus condescendens, illos provocans ad celsiora; complectitur enim omnes, qui Canonicâ professione censentur; unde & eam vidi apud antiqua Monasteria Regularium & etiam Secularium Collegia.* Deinde sic eidem Mauburno palàm suffragatur. *Et reverà occurrit & mihi sæpiùs lustranti Tabularia Canonicarum nostrarum, ita ut expuncta videantur ea, quæ secularitatem vel proprietatem in ea Regula sapiunt, & econtrà lustranti Chartularia Secularium Collegiorum occurrit ob oculos ea Regula, ita ut ea, quæ Divus Augustinus pro Clericis instaurandis scripsit, oblitterata cernantur.* Post tot Auctores adeò discrepantes, quid ipsi sentiamus, paucis aperiemus. Aquisgranense Concilium Canonicos omnes, seu privatas opes possident seu dimiserunt, sub eadem Regula complectitur; exigit ab utrisque, locupletibus videlicet ac pauperibus, ut in communi vivant, suis morem gerant Prælatis, cibum ac potum æqualiter accipiant, in eodem Refectorio manducent, in eodem recumbant Dormitorio; duplex Canonicorum genus, Seculare & Regulare, non agnoscit, hæc enim distinctio seriùs usurpari cœpit, postquàm plerique recesserunt ab Aquisgranensi Regula, desierúntque in communi vivere. Tunc Canonici Regulares dicti sunt, qui Regulariter seu Canonicè juxta Regulam more majorum vivebant. Seculares verò, qui Canonicum Institutum seu pristinam consuetudinem vivendi in communi deseruerant. Ea de materia, quia sequentibus seculiis sæpiùs recurret, hoc loco plura non congeremus. Utinam utrique Canonici, tam qui Seculares quàm qui Regulares vocantur, secundùm Regulam in Aquisgranensi Concilio præscriptam hodie viverent!

CLV. SANCTIONES DE VITA MONACHORUM.

Ut in Aquisgranensi Concilio Regulæ pro Canonicis & Sanctimonialibus Canonicè viventibus conditæ sunt, sic & in Conventu Abbatum ac Monachorum ibidem habito præscripta sunt Abbatibus ac Monachis Capitula cum hac Præfatiuncula. *Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi* DCCCXVII. *Imperii verò Gloriosissimi Principis Ludovici* IIII. VI *Idus Julii, cùm in domo Aquisgrani Palatii, quæ Lateranis dicitur, Abbates cum quamplurihus unà suis resedissent Monachis, quæ subsequuntur Capitula communi consilio ac pari voluntate inviolabiliter à Regularibus conservari decreverunt.* In quibusdam Codicibus illa Capitula partem libri septimi Capitularium conficiunt, in aliis extant sub Additionis primæ titulo. Numerus eorum vocari potest in controversiam. Apud Leonem Ostiensem in veteri editione, capite duodevicesimo libri primi, scribuntur tantùm LXII, in nova verò editione, capite decimo-sexto ejusdem primi libri, *septuaginta & duo*; apud Pithœum

& alios Capitularium editores, habentur LXXX. Quædam fortè divisa sunt in plura. AN. CH. 817.

I. Ut Abbates, mox ut ad Monasteria sua remeaverint, Regulam per singula verba discutientes pleniter legant, & intelligentes Domino opitulante efficaciter cum Monachis suis implere studeant. CLVI.

II. Ut Monachi omnes, qui possunt, Regulam memoriter discant. Quàm utile sit id agere, probat Haeftenus in Disquisitionibus Monasticis [a]. CLVII.

[a] L. 2. Tract. 8. Disquis. 7.

III. Ut Officium, juxta quod in Regula Sancti Benedicti continetur, celebrent Monachi. In notis ad hoc Capitulum Haeftenus ab Officio Benedictino ritus Agaunensium & Sancti Columbani distinguit. CLVIII.

IV. Ut in coquina, in pistrino, & in ceteris officinis, propriis operentur manibus, & vestimenta sua opportuno tempore lavent. Fuldenses Monachos, quòd hæc humilitatis exercitia operáque manuum intermitterentur, ante quadriennium apud Carolum Magnum questos audivimus, ne talis remissio longiùs serperet, hoc Capitulo prohibitum videtur. De Vestilavio multa congessit Haeftenus [b]. CLIX.

[b] L. 5. Tract. 2. Disquis. 5.

V. Ut nullo unquam tempore post Vigilias causâ dormiendi, nisi contigerit eos ante horam constitutam surgere, ad lectos redeant suos. Lege quæ Tomo primo [c] dicta sunt ad caput octavum Regulæ Benedictinæ. CLX.

[c] Ad an. 544. n. 23.

VI. Ut in Quadragesima, nisi in Sabbato Sancto, non radantur; in alio autem tempore, semel per XV dies radantur, & in octavis Pascha. CLXI.

VII. Ut balnearum usus in arbitrio Prioris consistat. CLXII.

VIII. Ut volatilia intus forísve, nisi pro infirmitate, nullo tempore comedant. Actum hac de re Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum [d]. CLXIII.

[d] Num. 145.

IX. Ut nullus Episcoporum Monachis volatilia comedere præcipiat. Id decretum arbitramur, quia Sanctus Fructuosus in sua Regula [e] permiserat volatilium esum, si ab Episcopo vel à Principe Monachus invitaretur. CLXIV.

[e] Cap. 5.

X. Ut poma & lactuca, nisi quando alius sumitur cibus, non comedantur. CLXV.

XI. Ut certum phlebotomia tempus non observent, sed unicuique, secundùm quod necessitas expostulat, concedatur, & specialis in cibo & in potu tunc consolatio præbeatur. Mos ille, qui priùs invaluerat, ut Monacho certis anni temporibus phlebotomia seu missio sanguinis imperaretur, hoc quidem Capitulo damnatur, receptissimus tamen apud recentiores fuit Congregationes Monachorum, de quibus agendum nobis erit infrà. CLXVI.

XII. Ut si necessitas poposcerit ob operis laborem, post refectionem Vespertinam, etiam & in Quadragesima pari modo, & quando officium mortuorum celebratur, priusquàm lectio Completorii legatur, bibant. His diebus, atque etiam ab Idibus Septembris usque ad Pascha Sanctus Benedictus unicam duntaxat refectionem præscribit, eámque ad Nonam, aut etiam setiùs. Si Monachi post eam laborant, aut officium mortuorum decantant, atque inde sitis ac bibendi necessitas oritur, indulgetur hoc Capitulo potus, *priusquàm lectio Completorii legatur.* CLXVII.

XIII. Ut cùm à quocumque Priore suo increpatus quis eorum fuerit; mea culpa, primò dicat; dehinc prosternens se illius pedibus cum cappa, si habuerit, veniam petat, & tunc jubente Priore surgat, & unde interrogatus fuerit, rationem humiliter reddat. Quid capa seu cappa significet, inquisivimus Tomo superiore [f]. CLXVIII.

[f] Ad an. 789. n. 146.

XIV. Ut nudi pro qualibet causa coram fratrum obtutibus non flagellentur. Est enim indecentia in nudi corporis aspectu, quem in semetipsis horruerunt viri Sancti. CLXIX.

XV. Ut soli sine alio fratre in via non dirigantur. Hoc Capitulum explicatio quædam est capitis sexagesimi-septimi Regulæ Benedictinæ, *de fratribus in via directis.* CLXX.

XVI. Ut sibi compatres commatrésque non faciant, neque osculentur fœminas. Lege Tomo primo Regulas Sanctorum, Cæsarii, Aureliani, & Ferreoli, vo- CLXXI.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

tant enim ne Monachus infantem de sacro lavacro suscipiat. Lege & Tomo secundo Canonem vicesimum-quintum Synodi Autissiodorensis, necnon & Tomo tertio Canonem quintum Augustodunensem.

CLXXII. *XVII. Ut, si necessitas fuerit eos occupari in fruges colligendo, constitutum legendi & meridie pausandi tempus præmittatur,* (vel, ut quidam Codices habent, *prætermittatur*) *& operantes non murmurent.* Hoc Capitulum explicatio est Regulæ Benedictinæ, in cujus capite duodequinquagesimo hæc leguntur. *A Pascha usque ad Kalendas Octobres, mane exeuntes à Prima usque ad horam penè quartam laborent, quod necessarium fuerit. Ab hora autem quarta usque ad horam quasi sextam Lectioni vacent. Post sextam autem surgentes à mensa pausent in lectis suis cum omni silentio, aut fortè qui voluerit legere, sibi sic legat, ut alium non inquietet, & agatur nona temperius, mediante octavâ horâ, & iterum quod faciendum est, operentur usque ad vesperam. Si autem necessitas loci aut paupertas exegerit, ut ad fruges colligendas per se occupentur, non contristentur, quia tunc verè Monachi sunt, si labore manuum suarum vivunt, sicut & Patres nostri & Apostoli, omnia tamen mensuratè fiant propter pusillanimes.* In hoc textu operi manuum certa diei spatia destinantur, intervallum videlicet ab Officio Primæ usque ad horam ferè quartam, tota hora octava, & interstitium ab Officio Nonæ usque ad Vesperam. Quæstio est, utrùm quod sequitur de frugibus propter loci necessitatem aut paupertatem colligendis, ad illa tria tempora necessariò referri debeat, an ad alia possit extendi vel lectioni vel quieti destinata. Sanctus Benedictus, ut ipsa Regulæ verba satis apertè declarant, temporibus operi manuum destinatis fruges etiam colligi voluit, si necessitas loci vel paupertas exigeret. At aliud in Aquisgranensi statuitur Capitulo, præfixum enim hunc in editionibus, Pithœana, Sirmondana, Labbeana, & Baluziana, Titulum reperies; *ne murmurent Monachi tempore legendi & meridiano occupati ad colligendas fruges.* Ut igitur cum Titulo conveniat textus Capituli, *constitutum legendi & meridie pausandi tempus* non *præmittatur* sed *prætermittatur* necesse est eo sensu, ut Monachi non murmurent, quamvis in colligendis frugibus occupentur illis etiam temporibus, quæ secundùm Regulam seu lectioni seu quieti destinantur.

CLXXIII. *XVIII. Ut quartâ & sextâ feriâ jejunantes, ante Nonam aut post Nonam, si necessitas fuerit, juxta Prioris arbitrium, levia opera exerceant.* Obtentu jejunii, labor ante Nonam & post Nonam non omittitur, sed hac parte sublevatur quòd opera ipsa sint leviora, sicque Regulæ [a] satisfit ad prius Capitulum sic allegatæ. *Agatur Nona temperiùs, mediante octavâ horâ, & iterum quod faciendum est, operentur usque ad Vesperam.*

CLXXIV. *XIX. Ut in Quadragesima libris de Bibliotheca secundùm Prioris dispositionem acceptis, aliàs, nisi Prior decreverit expedire, non accipiant.* Sanctus Benedictus capite duodequinquagesimo suæ Regulæ sic habet. *In diebus Quadragesima, accipiant omnes singulos Codices de Bibliotheca, quos per ordinem ex integro legant. Qui Codices in caput Quadragesima dandi sunt.*

CLXXV. *XX. Ut eis vestimenta nec multùm vilia, nec multùm pretiosa, sed mediocria dentur.* Mitigatio quædam est Regulæ, nam Sanctus Benedictus capite quinquagesimo-quinto, quod *de vestiariis & calciariis fratrum* inscribitur, ita statuit. *De colore aut grossitudine non causentur Monachi, sed quales inveniri possunt in provincia, quâ degunt, aut quod vilius comparari possit.*

CLXXVI. *XXI. Ut mensura cuculla duobus consistat cubitis.* Haeftenus [b] Cucullam hoc loco Scapulare interpretatur, idque fit admodùm probabile, quia sequenti Capitulo, quo cuncta Monachorum indumenta recensentur, omittitur omnino Scapulare.

CLXXVII. *XXII. Ut si infra posita mensura quantitatem decreverit Abbas causâ necessitatis quippiam augeri, in illius maneat potestate. Alioquin hoc omnino provideat, ut camisias duas, & tunicas duas, & cucullas duas, & cappas duas unusquisque Monachorum habeat; quibus verò necesse est addatur & tertia, & pedules quatuor*

[a] Cap. 48.

[b] L. 5. Tract. 3. Disquis. 1.

paria, & femoralia duo paria, roccum unum, pelliceas usque ad talos duas, fasciolas duas, quibus autem necesse est itineris causâ, alias duas, wantos in æstate, muffulas in hyeme vervecinas, calciamenta diurna paria duo, subtalares per noctem in æstate duas, in hyeme verò soccos, saponem & uncturam sufficienter, pinguedinem ad esum, excepto sextâ feriâ, & viginti diebus ante Nativitatem Domini, & septimanâ illâ, qua ante Quadragesimam vocatur Quinquagesima; ubi autem vinum non est unde hemina detur, duplicem mensuram de cervisia bona, & quæcumque, præter hæc, Regula jubet, singuli, cùm necessitas postulaverit, absque dilatione accipiant. Vestimenta multò pauciora concedit Sanctus Benedictus [a]. *Sufficit*, inquit, *Monacho, duas tunicas & duas cucullas habere propter noctes & propter lavare ipsas res. Jam quod superfluum est amputari debet. Et pedules, & quodcumque est vetus, reddant, dum accipiunt novum. Femoralia ii, qui diriguntur in via, de vestiario accipiant, qui revertentes lota ibi restituant. Et cuculla & tunica sint aliquantò à solito, quas habent, modicè meliores, quas exeuntes in viam accipiant de vestiario, & revertentes restituant.* Ex Regula Benedictina & Aquisgranensi Capitulo quadruplex colligitur vestium distinctio. Aliæ sunt hybernæ, aliæ æstivæ; aliæ diurnæ, aliæ nocturnæ; aliæ laboris tempote, aliæ vacationis; aliæ domesticæ, aliæ viatoriæ. Sanctus Benedictus.[b] hybernas vestes ab æstivis distinguit, singulis enim Monachis concedit *cucullam in hyeme villosam, in æstate puram aut vetustam.* Quid per cucullam villosam, quid per puram intelligat explicuimus Tomo primo [c]. Rursum vestes dividit in diurnas & nocturnas, *sufficit*, inquit, *Monacho duas tunicas & duas cucullas habere propter noctes & propter lavare ipsas res.* Indulgentior est Conventus Aquisgranensis, præcipit enim *ut camisias duas, & tunicas duas, & cucullas duas, & cappas duas unusquisque Monachorum habeat, quibus verò necesse est addatur & tertia*, ut vestes videlicet æstivas, hybernas ac nocturnas habeat. Nullam camisiarum mentionem facit Sanctus Benedictus. Cama Papiæ lectus est brevis, à cama camisiam sic deducit Isidorus [d], *camisias vocamus, quòd in his dormimus in camis, id est, in stratis nostris.* Apud Monachos cilicio successit camisia, vestis intima laneáque. Camisiæ superponitur tunica, vestis ad collum usque pedis protensa. Duplex autem tunicarum distinctio celebratur, aliæ sunt manicatæ, aliæ sine manicis; aliæ caputiatæ, aliæ sine caputio. Tunica, de qua post Aquisgranensem Conventum hic loquimur, manicas habet, at caputio caret. Ut autem camisiæ tunica sic & tunicæ superimponitur cuculla, quæ distinguitur à cappa, cuculla enim vestis est domestica, cappa viatoria, utraque verò caputiata. Sequuntur in Aquisgranensi Capitulo pedules, femoralia, roccus, pelliceæ, & fasciolæ. Pedules à Sancto Benedicto [e] memorantur cum caligis, genericè sumuntur pro quolibet pedum indumento, strictim pro calceamentis diurnis, ideóque dividuntur in pedules propriè dictos & in caligas seu subtalares, id est, in calceamenta diurna & nocturna. Quapropter in Aquisgranensi Capitulo quod explicamus, ubi legis *pedules quatuor paria*, & paulò pòst *calciamenta diurna paria duo, subtalares per noctem duas*, rem unam bis repetitam arbitrare. Primò ponuntur in genere sub pedulium nomine quatuor paria calceorum, deinde subdividuntur in duo paria calceamentorum diurnorum & duo paria subtalarium seu caligarum vel calceamentorum nocturnorum. Diurna calceamenta producuntur ultra talum, velut ocreæ breviores, & quia noctu non adeò facilè possunt indui, cùm ad opus Dei properandum est, adduntur calceamenta nocturna, quæ talos non attingunt, & à Papia sic describuntur. *Subtalares, genus calceamenti, quasi sub talo propriè.* Subtalaribus in hyeme junguntur socci seu lanei calcei. Monachis ut vestium sic & calceamentorum nitor commendatur, idcircò post distinctionem calceamentorum cùm diuturnorum & nocturnorum, tum æstivorum & hybernorum, proxima saponis & uncturæ mentio sic subjicitur. *Unusquisque Monachorum habeat calciamenta diurna paria duo, subtalares per noctem in æstate*

[a] Cap. 55.

[b] Cap. 55.

[c] Ad an. 544. n. 70.

[d] In Orig. l. 19. c. 22.

[e] Cap. 55.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

duas, in hyeme verò soccos, saponem & uncturam sufficienter. De femoralibus agunt Sanctus Benedictus & Conventus Aquisgranensis jam citati, sed magno cum discrimine. Sanctus Benedictus solis Monachis, qui diriguntur in viam, Conventus Aquisgranensis unicuique Monachorum sive domi maneat, sive in viam dirigatur, usum femoralium permittit. Roccus multis idem ac froccus seu caputium vel capitium. Ex eodem Aquisgranensi Capitulo Monachis usus pellicearum conceditur, nec id adversatur Regulæ Benedictinæ, cujus Auctor nec certam vestimentis metam præfixit, nec quidpiam abstulit necessitati, sed in Abbatis arbitrio totum sic reliquit [a]. *Vestimenta fratribus secundùm locorum qualitatem ubi habitant, vel aerum temperiem, dentur: quia in frigidis regionibus, ampliùs indigetur; in calidis verò, minùs. Hæc ergo consideratio penes Abbatem est.* Fasciolas interpretare crurum tegmina, prævio Eginhardo, apud quem de Carolo Magno legitur, quòd *fasciolis crura, & pedes calciamentis constringebat.* Sanctus Benedictus fasciolarum nou meminit, non meminit & chirothecarum, quas Conventus Aquisgranensis in æstivas & hybernas distinguit, assignat enim *wantas in æstate, muffulas in hyeme vervecinas.* Si plura cupis, adi Benedictum Haeftenum quinto Monasticarum Disquisitionum libro, cui Titulus *Vestiarium sive de Religioso habitu.* Quod attinet ad pinguediuem, quæ conceditur *ad esum,* de illa sermonem inferiùs ad Capitulum septuagesimum-septimum faciemus.

[a] Cap. 55.

CLXXVIII. *XXIII. Ut in Quadragesima, sicut & in alio tempore, vicissim sibi pedes lavent, & Antiphonas huic officio congruentes decantent. In Cœna verò Domini pedes fratrum, si valet, Abbas lavet & osculetur, & demùm propriâ manu poculum eis porrigat.* Duplex hîc commendatur pedilavium, unum singulis Sabbatis, alterum feriâ quintâ Majoris Hebdomadæ. Primum nititur capite tricesimo-quinto Regulæ Benedictinæ de coquinæ septimanariis inscripto. *Egressurus de septimana Sabbato munditias faciat, lintea, cum quibus sibi fratres manus ac pedes tegunt, lavet. Pedes verò tam ipse, quàm ille, qui intraturus est, omnibus lavent.* Alterum nititur exemplo Christi, qui *cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus,* ut scribit Joannes [b] in Evangelio.

[b] Cap. 13.

CLXXIX. *XXIV. Ut mandatum, si tempus cœna est, tam fratrum quàm etiam peregrinorum, post cœnam fiat.* Id est, pedilavium post cœnam fiat, quando nou est dies jejunii. Pedilavium autem vocatur Mandatum, quia dicitur ad pedilavium Antiphona, cujus primum vocabulum est *Mandatum.*

CLXXX. *XXV. Ut eâ, quam Monachi sui habent, mensurâ sint Abbates contenti, in manducando, in bibendo, in dormiendo, in operando, si in aliis utilitatibus non fuerint occupati.*

CLXXXI. *XXVI. Ut villas frequenter, & nisi necessitas coegerit, non circumeant, neque suis illas Monachis custodiendas committant, &, si eos ire ad eas necessitas fuerit, expleto necessitatis negotio ad sua mox Monasteria redeant.*

CLXXXII. *XXVII. Ut Abbas vel quispiam fratrum ad portam Monasterii cum hospitibus non reficiant. In Refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi ac bibendi exhibeat: ipse tamen eâ cibi potûsque mensurâ contentus sit, quam reliqui fratres accipiunt. Si verò propter hospitem voluerit ad solitam mensuram fratribus sibique augere aliquid, in sua maneat potestate.*

CLXXXIII. *XXVIII. Ut servitores non ad unam mensam, sed in propriis locis post refectionem fratrum reficiant, quibus eadem lectio quæ fratribus recitetur.*

CLXXXIV. *XXIX. Ut lectioni nihil nisi quod Regula jubet detur.* Hoc est, ne Lectori peculiare quidpiam in secunda mensa ministretur, ídque de ceteris etiam ministris intelligendum.

CLXXXV. *XXX. Ut Alleluia in Septuagesima dimittatur.* Capite decimo-quinto Regulæ Benedictinæ Alleluia dicitur usque ad caput Quadragesimæ. Conventus autem Aquisgranensis aliter statuit, ne Monachi deinceps à communi Ecclesiæ more dissideant. Tomo primo [c] notavimus eos errare, qui caput

[c] Ad an. 544. n. 30.

Quadrageſimæ Septuageſimam interpretantur, ut diſſidium componant, de quo poſt multa ſecula nondum ſopiro ſæpiſſimè recurret ſermo. AN. CH. 817.

XXXI. Ut Præpoſitus intra & extra Monaſterium, poſt Abbatem, majorem reliquis Abbati ſubditis habeat poteſtatem. Lege caput ſexageſimum-quintum Regulæ Benedictinæ. CLXXXVI.

XXXII. Ut Monachis non niſi Monachus conſtituatur Præpoſitus. Illâ ætate, Monachis aliquando dati ſunt Abbates Ordinis Canonici, ut de Alcuino diximus, ideóque Conventus Aquiſgranenſis ſtatuit, ut Præpoſitus, qui primus eſt ab Abbate, nemo conſtituatur, niſi ſit Monachus. CLXXXVII.

XXXIII. Ut de ſenioribus Monaſterium circumeuntibus quidam cum fratribus in obedientiam exeant, quidam in Monaſterio propter cuſtodiam remaneant. De Monachis illis, qui Circuitores, Circatores & Circæ nnncupantur, alio loco fuſiùs agemus. CLXXXVIII.

XXXIV. Ut Novitio non facilis in Monaſterium tribuatur ingreſſus, & ut in Cella hoſpitum probationis causâ hoſpitibus ſerviat paucis diebus; res verò, quas habet, parentibus ſuis committat. Expleto autem probationis ſua anno, ſecundùm quod Regula præcipit, inde faciet: ipſe verò nec tondeatur, nec veſtimenta priſtina immutet, priuſquàm obedientiam promittat. Conſule conférque caput duodeſexageſimum Regulæ Benedictinæ *de Diſciplina ſuſcipiendorum fratrum.* CLXXXIX.

XXXV. Ut Monachus profeſſione factâ tribus diebus cucullâ coopertum habeat caput. Abeſt hic ritus à Regula Benedictina, cenſetur introductus ob memoriam Paſſionis ac Reſurrectionis Dominicæ, ut *Monachus Chriſto quodammodo commoriatur & conſepeliatur, videlicet triduano ſilentio, capite cooperto, mortificationis vel ſuſceptæ pænitentiæ circumferens teſtimonium, ſpectaculúmque factus & Angelis & hominibus, tertiâ tandem die, depoſito capitio reveletur ab Abbate, dante ſibi oſculum pacis, in ſimilitudinem Reſurrectionis Domini, qui diſcipulis ſuis poſt triduanam eorum triſtitiam redivivus apparens dixit eis; Pax vobis.* Lege Rupertum [a] in Commentariis ad ſupradictam Regulam. CXC. [a] Lib. 3. c. 9.

XXXVI. Ut puerum pater aut mater tempore oblationis offerant Altari, & petitionem pro eo coram laicis teſtibus faciant, quam tempore intelligibili puer confirmet. Lege quæ Tomo primo [a] ſcripta ſunt ad caput undeſexageſimum Regulæ Benedictinæ *de pueris qui offeruntur.* Ab illa Regula recedit Conventus Aquiſgranenſis, petitionem enim ſeu ſcripturam obligatoriam, quam parentes fecerunt cùm puer offerebatur, vult ratam haberi ab eo legitimam ætatem adepto, ſeu *tempore intelligibili.* Inde locus quæſtioni non levi circa obligationem pueri ex oblatione à parentibus facta. Filius in infantia ſolemniter à parentibus oblatus, quantùm ex Sancti Benedicti textu colligere licet, tenetur ad Monachatum, nec poteſt ad ſeculum redire, multis id etiam Conciliorum Canonibus, quorum alibi meminimus, abundè confirmatur. Aliud autem hoc loco ſtatuit Conventus Aquiſgranenſis, nam puero à parentibus oblato liberam ad ſeculum reverſionem permittit, niſi petitionem à parentibus factam ipſe *tempore intelligibili* ſive in legitima conſtitutus ætate confirmarit. Editæ ſunt in hac materia variæ Sanctiones, quas, ut occurrent, ſuis referemus locis. CXCI. [b] Ad an. 544. n. 74.

XXXVII. Ut infantes oblati carnem non niſi causâ infirmitatis manducent. Lege Regulam Benedictinam capite triceſimo-nono. CXCII.

XXXVIII. Ut quando fratres poſt ſextam dormiunt, ſi quis eorum voluerit legere, in Eccleſia aut in lecto ſuo legat. CXCIII.

XXXIX. Ut in Quadrageſima uſque ad nonam operentur fratres, quatenus Miſſâ celebratâ congruo tempore reficiant. Sanctus Benedictus capite duodequinquageſimuo præcipit, *ut fratres in Quadrageſima diebus uſque ad decimam horam plenam operentur quod eis injungitur.* Ambæ Conſtitutiones integrâ differunt horâ. Totius diſcrepantiæ ratio petitur ex Miſſa, de qua nihil in Statuto Benedictino. Hinc varios obſerva ritus pro diverſis ætatibus. Miſſa tempore Sancti Benedicti Quadrageſimalibus feriis in Monaſteriis non cele- CXCIV.

AN. CH. 817. bratur, celebratur autem tertio pòst ſeculo cùm Aquiſgranenſis Conventus agitur Ludovico Pio tunc Imperatore.

CXCV. *XL. Ut domus ſemota hìs, qui fugere aut pugnis baculiſve inter ſe voluerint confligere, aut quibus ex integro facta ſunt Regulares diſciplina, habeatur hujuſmodi, quâ in hyeme ignis poſſit accendi, & atrium juxta ſit, in quo valeant, quod eis injungitur, operari.*

CXCVI. *XLI. Ut ſi quis negligenter ſonitum fecerit, aut aliud quid exceſſerit in Refectorio, à Priore veniam petat.* Lege caput quadrageſimum-ſextum Regulæ Benedictinæ.

CXCVII. *XLII. Ut nullus plebeius ſeu Clericus ſecularis in Monaſterio ad habitandum recipiatur, niſi voluerit fieri Monachus.*

CXCVIII. *XLIII. Ut nemini liceat ſermonem juramenti aut affirmationis proferre, niſi ſicut Sancti Patres ſoliti fuerunt loqui.*

CXCIX. *XLIV. Ut Abbatibus liceat habere Cellas, in quibus aut Monachi ſint aut Canonici; & Abbas provideat, ne minùs de Monachis ibi habitare permittat, quàm ſex.* Lege apud Chriſtophorum Browerum in Fuldenſibus Antiquitatibus caput ſeptimum de Cellarum origine & uſu, ibique obſerva poſteriorem Aquiſgranenſis Capituli partem perperam ſic efferri. *Et Abbas provideat, ne minùs duobus Monachis ibi habitare permittat.* In ceteris editionibus, quæ multæ ſunt, habetur ſenarius Monachorum numerus, iſque nemini non magis placebit, ut aliqua ſaltem forma Monaſticæ diſciplinæ in iſtiuſmodi Cellis obſervari poſſit, maximè cùm quaſi per indulgentiam ex Aquiſgranenſis Conventùs aſſenſu ac decreto *Abbatibus liceat habere Cellas*, poteſt enim videri contra propoſitum ſtabilitatis, ut à reliquis ſeparati Monachis pauci degant in una domo procul à principali Cœnobio.

CC. *XLV. Ut Schola in Monaſterio non habeatur niſi eorum qui oblati ſunt.* Lege quæ Tomo ſuperiore [a] dicta ſunt de Scholis cùm privatis tum publicis. Cùm publicæ penitus in Galliis evanuiſſent Scholæ, curam privatarum ad eruditionem Clericorum in Epiſcopiis geſſerunt Epiſcopi, ut Abbates in Cœnobiis ad Monachorum inſtructionem, aditu laicis utrobique interdicto. Utræque hæ Scholæ, poſtquàm Carolus Magnus in Regio Palatio publicas erexit, factæ ſunt etiam publicæ, ſed à Monachis poſteà veritis, ne quid detrimenti Monaſticus ordo caperet ex aſſidua Laicorum Seculariùmque familiaritate, duplices in Cœnobiis exercitio literarum addictæ Scholæ; aliæ Cœnobitis, aliæ laicis edocendis deſtinatæ ſunt; illæ Clauſtrales quia in intimis Monaſterii penetralibus conſtitutæ, aliæ exteriores dictæ quia extra Cœnobium poſitæ. De Schola prioris generis accipiendum Aquiſgranenſe Capitulum. *Ut Schola in Monaſterio non habeatur niſi eorum qui oblati ſunt.* Id eſt, ut Schola interior ſeu Clauſtralis ſit tantùm pro pueris ad Monachatum oblatis, & laici ſtudiorum causâ nec in Monaſteriis nutriantur, nec in Clauſtralem admittantur Scholam. Falluntur, qui Capitulo illo Scholas exteriores abrogatas putant retentis interioribus. Totum quidem Capitulum de Scholis eſt interioribus ſeu Clauſtralibus, quas laudat, ſed non abrogat exteriores, quas temporibus multò recentioribus adhuc floruiſſe conſtat.

[a] Ad an. 787. n. 11.

CCI. *XLVI. Ut in præcipuis Solemnitatibus, id eſt, in Natali & in Octavis Domini, in Epiphania, in Paſcha quoque & Aſcenſione Domini, in Pentecoſte, & in Sanctorum Feſtivitatibus, id eſt, Sancti Stephani, & Beati Joannis Evangeliſta, & in Natali Infantium, in Purificatione & Aſſumptione Sanctæ Mariæ; ſimiliter & in Beatorum Apoſtolorum Feſtis, & in Sancti Joannis Baptiſtæ Nativitate, Sancti quoque Laurentii, atque Martini, ſeu in Natalitiis cujuſlibet Sancti, cujus honor in qualicunque Parochia ſpecialiter celebratur, plenarium Officium agatur, & bis reficiatur.*

CCII. *XLVII. Ut in Paraſceve non aliud niſi panis & aqua ſumatur.*

CCIII. *XLVIII. Ut benedictio poſt Completorium à Sacerdote dicatur.*

XLIX.

XLIX. Ut de omnibus in eleemosynam datis tam Ecclesiæ quàm fratribus, decima pauperibus dentur. AN. CH. 817.

L. Ut prætermissis partitionibus Psalterii, Psalmi speciales pro eleemosynariis & defunctis cantentur. Pro Benefactoribus sive eleemosynariis ac defunctis integra olim in Monasteriis persolvebantur Psalteria, sed in plures, ut ex hoc Capitulo liquet, divisa partes, quarum singulæ assignato recitabantur tempore. Conventus Aquisgranensis integro Psalterio speciales substituit Psalmos. CCIV. CCV.

LI. Ut in hebdomada Pentecostes non flectantur genua, & non jejunetur, nisi statuti fuerint dies jejunii. CCVI. Hoc Capitulum Monachis duos ritus in hebdomada Pentecostes observandos præscribit, nempe ut totâ illâ septimanâ nec genua flectant, nec jejunent nisi jejunium æstivale in eandem hebdomadam inciderit. De utroque ritu nonnullas observationes accipe. Joannes cognomento Jejunator, qui factus est Patriarcha Constantinopolitanus anno Christi quingentesimo octogesimo-sexto, vitámque clausit anno Redemptoris quingentesimo nonagesimo-sexto, librum edidit Pœnitentialem, sub cujus finem statuitur de Pœnitentibus, quòd *diebus, qui Pascha sequuntur usque ad festum omnium Sanctorum*, id est, usque ad Dominicam post Pentecosten, *in orationibus genua non flectent, sed sese tantùm leviter inclinabunt.* Ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ τοῦ πάσχα ἡμέρας ἕως τῶν ἁγίων πάντων μὴ γονυκλιτεῖν ἐν ταῖς εὐχαῖς, ἀλλὰ μόνον προσκυνήσεις ποιεῖν κατὰ πάντα. Eadem leguntur in alio libro Pœnitentiali, cujus Auctor alter Joannes Monachus ac Diaconus. Utrumque Joannes Morinus nostræ Congregationis Presbyter ad calcem eruditissimi Commentarii de disciplina in administratione Sacramenti Pœnitentiæ primus poblicavit, unum quidem Romæ à se descriptum, alterum verò sibi Româ transmissum. Tempore Paschali dies omnes in lætitia celebrantur. *Propter hoc*, inquit Ordo Romanus [a], *stantes oramus, quod est signum Resurrectionis.* Quæstio est, an Paschale tempus ad Dominicam usque post Pentecosten prorogetur. In eodem Ordine Romano, *tempus Pentecostes inchoatur à prima die Resurrectionis, & currit usque ad diem quinquagesimum post Pascha. Qui dies quinquaginta celebrantur in lætitia post Resurrectionem Domini.* Sed ut Auctor ejusdem Ordinis [b] testatur, *non statim peractâ die quinquagesimâ genu ad orandum curvamus, sed & illâ adhuc septimanâ stantes Domino supplicamus.* Cum Ordine Romano Conventus Aquisgranensis in hoc convenit, quòd in hebdomada Pentecostes genua non flectit. At in iis, quæ spectant ad jejunium quarti mensis, ab eodem dissidet Ordine. Quater in anno, seu tertio quôqoe mense, primo videlicet, quarto, septimo, & decimo, sive Martio, Junio, Septembri, ac Decembri, solemne fit jejunium, quod à quatuor anni temporibus jejunium quatuor temporum dici solet, &, ob diversas anni tempestates, in vernum, æstivale, autumnale, & hybernum, distinguitur. Æstivale jejunium antiquis temporibus jejunium quoque Pentecostes appellatum reperitur, ut ex quatuor Sermonibus Leonis Magni de jejunio Pentecostes inscriptis & quinto seculo in eodem jejunio Pentecostes habitis constat. Jejunium autem Pentecostes vocatur, quia celebratur infra octavam Pentecostes. Ordo Romanus jam citatus jejunium, quod à Paschali Solemnitate sive à prima die Resurrectionis intermissum fuit, in hebdomada Pentecostes sive infra octavam Pentecostes repeti sic asserit. *Non statim peractâ die quinquagesimâ genua ad orandum curvamus, sed & illâ adhuc septimanâ stantes Domino supplicamus, & quamvis intermissa repetentes jejunia, tamen Alleluia quotidie personamus.* Amalarius libro primo [c] de Ecclesiasticis Officiis hunc textum ex Beda sic allegat. *Inchoatæ in sequentibus diebus præsentis hebdomadæ quid agere debeamus, Dominus Beda manifestat in Homilia sua dicens. Verum hoc quoque quòd non statim peractâ die quinquagesimâ genu ad orandum curvamus, sed* &c. Fuit hæc praxis Ecclesiæ Romanæ, sed non omnium Ecclesiarum, ut æstivale jejunium infra octavam Pentecostes ageretur. Lege quæ scripta sunt ea de re Tomo quarto [d].

[a] De Octava Pentecost.

[b] In nocte Pentecost.

[c] Cap. 39.

[d] Ad an. 616. n. 33.

AN. CH. Joannes Citrius in Responsis ad Cabasilam, ut Joannes Baptista Cotelerius
817. Societatis Sorbonicæ Theologus in Notis ad quintum Apostolicarum Constitutionum librum testatur, scribit hebdomadam post Pentecosten in honorem
LUDOV. IMP. 4. Sancti Spiritûs, æquè ac hebdomadam post Pascha in Salvatoris nostri Jesu Christi, sine jejunio transigi, quòd Spiritus Sanctus paris sit dignitatis,
LOTHAR. IMP. 1. ut cum Patre, ita & cum Filio; per Filium enim & Sanctum Spiritum beneplacito Patris nostræ reformationis mysterium dispensatum est, nobisque co-
BERN. R. 4. gnitionis Dei splendor illuxit. Καταλύομεν δὲ καὶ πᾶσαν τὴν μετὰ τὴν πεντηκοστὴν
PIPPINI R. 3. ἑβδομάδα, εἰς τιμὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὥς γε δὴ καὶ τὴν διαχαρίσιμον, εἰς τιμὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. διὰ τὸ ὁμότιμον εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὥσπερ
LUDOV. R. 1. ἄρα τῷ πατρὶ οὕτω δὴ καὶ τῷ υἱῷ. δι' αὐτοῦ γὰρ τῇ τοῦ πατρὸς εὐδοκίᾳ τὸ τῆς ἡμῶν ἀναπλάσεως ᾠκονομήθη μυστήριον, καὶ ὁ τῆς θεογνωσίας ἡμῖν ἐπέλαμψεν φωτισμός. Concilii Moguntiacensis anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio celebrati Canon tricesimus-sextus inscribitur *de Festivitatibus anni.* Solum hic initium repetemus, in quo per totam hebdomadam post Pentecosten par est ratio Festivitatis ac per totam hebdomadam post Pascha, unde colligas ut per hanc septimanam sic & per illam jejunium solvi. *Festos dies in anno celebrare sancimus. Hoc est, diem Dominicum Pascha, cum omni honore & sobrietate venerari, simili modo totam hebdomadam illam observari decrevimus. Diem Ascensionis Domini pleniter celebrare. Item Pentecosten similiter ut in Pascha.* Hic Canon in secundo Capitularium libro Capitulum constituit tricesimum-quintum cum eodem titulo *de Festivitatibus anni.* Canon ejusdem Synodi tricesimus-quartus, qui totus est *de quatuor temporibus observandis*, jejunium æstivale in secundam hebdomadam mensis quarti seu Junii sic rejicit. *Similiter in mense Junio, hebdomadâ secundâ, feriâ* IV, *&* VI, *& Sabbato, jejunetur usque ad horam nonam, & à carne ab omnibus abstineatur.* Secunda illa quarti mensis hebdomada cum septimana post Pentecosten rarò coïncidit. Gregorius Papa Septimus anno Christi millesimo septuagesimo-tertio sedere cœpit, & æstivale jejunium infra octavam Pentecostes celebrari voluit. Caput vicesimum-quintum Micrologi, quod est *de jejunio æstivali*, sic inchoatur. *Gregorius Papa Septimus Apostolicæ Sedi præsidens constituit, ut æstivale jejunium infra octavam Pentecostes annuatim celebraretur. Quod quidem sapientioribus reverentia Sedis Apostolicæ facilè persuasit, simplicioribus autem nonnulla dubitatio super hujus Statuti promulgatione remansit, nam non parum ab eorum consuetudine discrepat.* Auctor prædicti Micrologi synchronus Gregorio Papæ vixit, & textu proximè recitato testatus est ad sua usque tempora non defuisse, qui jejunium æstivale censerent extra septimanam Pentecostes, id est, ut eodem capite subjunxit, hebdomadâ secundâ mensis quarti seu Junii. *Si juxta statutum*, inquit, *Domini Apostolici infra Pentecosten annuatim jejunaveris, non semper secundam quartam feriam vel secundum sabbatum Junii observare poteris.* Ab Aquisgranensi Conventu, donec hæc scripta fuerint, effluxerunt duo secula cum dimidio & ampliùs. Tanto temporis intérstitio sæpè nobis de jejunio æstivali pro diversis locorum consuetudinibus loquendum erit. Impræsentiarum observa in Aquisgranensi Conventu Synodo ante quadriennium apud Moguntiam celebratæ non derogari. Ut enim hæc Synodus æstivali jejunio secundam mensis Junii septimanam assignat, sive illa sit eadem cum hebdomada Pentecostes sive non sit, ita Conventus Aquisgranensis jejunium per hebdomadam Pentecostes interdicit, nisi jejunium æstivale in illam hebdomadam cadat. Id autem quando contingat paucis explicamus. Citimum jejunium æstivale celebratur diebus, octavâ, decimâ & undecimâ Junii, currente tum literâ Dominicali B, nec celebrari potest infra octavam Pentecostes, nisi Pascha celebratum fuerit die decimâ-septimâ Aprilis. Extimum verò celebratur diebus, decimâ-quartâ, decimâ-sextâ, & decimâ-septimâ Junii, currente tum literâ Dominicali A, nec celebrari potest infra octavam Pentecostes, nisi Pascha celebratum fue-

rit die vicesimâ-tertiâ Aprilis. Ergo jejunium quarti mensis infra octavam Pentecostes agitur illis duntaxat annis, qui Pascha mense celebrant Aprili, die vel decimâ-septimâ vel vicesimâ-tertiâ vel unâ ex intermediis, ut clarius ex sequenti Tabula patebit.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. I. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. I.

Litera Dominicalis	Pascha	Pentecoste	Jejunium		
B.	17 April.	5 Junii.	quarti mensis	Fer. 4.	8 Jun.
			infra octavam	Fer. 6.	10 Jun.
			Pentecostes.	Sabb.	11 Jun.
C.	18 April.	6 Junii.	quarti mensis	Fer. 4.	9 Jun.
			infra octavam	Fer. 6.	11 Jun.
			Pentecostes.	Sabb.	12 Jun.
D.	19 April.	7 Junii.	quarti mensis	Fer. 4.	10 Jun.
			infra octavam	Fer. 6.	12 Jun.
			Pentecostes.	Sabb.	13 Jun.
E.	20 April.	8 Junii.	quarti mensis	Fer. 4.	11 Jun.
			infra octavam	Fer. 6.	13 Jun.
			Pentecostes.	Sabb.	14 Jun.
F.	21 April.	9 Junii.	quarti mensis	Fer. 4.	12 Jun.
			infra octavam	Fer. 6.	14 Jun.
			Pentecostes.	Sabb.	15 Jun.
G.	22 April.	10 Junii.	quarti mensis	Fer. 4.	13 Jun.
			infra octavam	Fer. 6.	15 Jun.
			Pentecostes.	Sabb.	16 Jun.
A.	23 April.	11 Junii.	quarti mensis	Fer. 4.	14 Jun.
			infra octavam	Fer. 6.	16 Jun.
			Pentecostes.	Sabb.	17 Jun.

LII. Ut laicus causâ manducandi ac bibendi in Refectorium non ducatur. In hoc Capitulo laicos interpretare famulos Monasterii, quos Conventus Aquisgranensis arcet à Refectorio & à communi fratrum mensa, ne nimia familiaritas aliquando contemptum inducat. Multiplicis generis hi fuerunt apud Monachos laici, de quibus sæpè nobis inferiùs erit differendum. Nomen autem laicorum necessariò sic accipiendum hoc loco videtur, ne, quod à nobis Capitulum explicatur, dissentiat à vicesimo-septimo, quod hospites in Refectorio cum humanitate refici sic præcipit. *Ut Abbas vel quispiam fratrum ad portam Monasterii cum hospitibus non reficiant. In Refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi ac bibendi exhibeat.* CCVII.

LIII. Ut quoties exposcit necessitas, vestimenta & calciamenta & omnia necessaria fratribus dentur. CCVIII.

LIV. Ut qui præponuntur, Nonni vocentur. De hac voce consule Tomo primo [a], quæ dicta sunt ad caput sexagesimum-tertium Regulæ Benedictinæ. CCIX.

[a] Ad an. 544. n. 78.

LV. Ut senior Decanus reliquis Decanis præponatur, & Abbate vel Præposito præsente locum proprium, id est, locum professionis suæ, *teneat.* CCX.

AN. CH. 817.

LVI. Ut Præpositus, Decanus, Cellararius, de eorum ministerio, nisi causâ utilitatis aut necessitatis non removeantur.

CCXI. CCXII. *LVII. Ut libra panis triginta solidis per duodecim denarios metiatur.* Hujus Capituli titulus est in omnibus editionibus, *de libra panis, ut triginta solidos penset, antequàm coquatur.* Ideóque Benedictus Haeftenus in Monasticis Disquisitionibus [a] scribit hoc Capitulo statutum, *ut libra panis, quæ Monachis datur, triginta solidos per denarios ponderetur antequàm coquatur.* Vult in sua Regula [b] Sanctus Benedictus, ut *panis libra una propensa*, seu quæ inclinata præponderet, *sufficiat in die, sive una sit refectio, sive prandii & cœna.* Libra illa Benedictina sive Italica duodecim constabat unciis, ut Tomo primo ad annum Christi quingentesimum quadragesimum-quartum [c] fusè probavimus. Apud Gallos ac Francos denarius vicesima pars erat unciæ, & solidus per duodecim denarios componebatur. Ergo quinque solidi tribus æquiparabantur unciis, & viginti solidi libræ, unde summa viginti solidorum, qui singuli fiunt ex duodecim denariis, etiamnum libra vocitatur. In hac materia pereruditè versatur Auctor Dissertationis [d] ad Regulam Benedictinam de hemina vini & libra panis editæ Parisiis anno Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo-septimo. Carolus Magnus in Capitulo [e] *de heribanno*, quod ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum [f] Tomo superiore descripsimus, denuóque perstrinximus ad annum Redemptoris octingentesimum quintum [g], triginta solidos cum libra & dimidia sic comparat. *Solidi* XXX *ab eo exigantur, id est, libra & dimidia.* Inde locus quæstioni, cur triginta solidi in Capitulo Caroli Magni libram unam ac dimidiam, in Capitulo Conventûs Aquisgranensis unam tantùm libram conficiant. In Capitulo Caroli Magni, triginta solidi æquivalent unciis octodecim sive uni libræ cum dimidia. Conventus Aquisgranensis cùm agit de mensura panis, quæ singulis diebus ad comedendum Monacho dari debet, eodem quo Sanctus Benedictus utitur vocabulo, illam enim mensuram in suo Capitulo libram vocat, hac tamen intercedente differentiâ, quòd libram, quam Sanctus Benedictus jam dixit propensam, ponderosiorem adhuc facit, eam quippe triginta mensus solidis per duodecim denarios, idest, unciis duodeviginti. Sed observandum maximè, quòd Sanctus Benedictus de pane cocto, Conventus Aquisgranensis de coquendo loquitur, nam pondus adeò minuitur per ipsam coctionem, ut octodecim unciæ, si panis secundarius fiat, ad uncias quindecim aut sexdecim, imò si candidus ac delicatus, ad quatuordecim atque etiam ad tredecim reducantur. Ex his autem observationibus liquet Conventum Aquisgranensem à Regula Benedictina parum differre. Sanctus Benedictus libram concedit unciarum duodecim propensam, Conventus Aquisgranensis libram unciarum tredecim aut quatuordecim si candidus sit panis, quindecim aut sexdecim si secundarius.

[a] L. 10. Tract. 3. Disquis. 2.

[b] Cap. 39.

[c] Num. 55.

[d] Capp. 25. 26. 27.

[e] In Capitul. l. 3. c. 14.

[f] Num. 104.

[g] Num. 82.

CCXIII. *LVIII. Ut Dormitorium juxta Oratorium constituatur, ubi supervenientes Monachi dormiant.*

CCXIV. *LIX. Ut Abbates Monachos secum in itinere, nisi ad generalem Synodum, non ducant.*

CCXV. *LX. Ut duo tantùm signa ad Tertiam, Sextam, Nonámque pulsentur.* Vox hæc, *signa*, quibusdam in hoc Capitulo visa est æquivoca, quia signum ut pro campaniæ pulsu sic & pro ipsa sumi potest campana. Duplex inde sensus Capituli. Primus, ut signum bis pulsetur; alter, ut duæ pulsentur campanæ. Prior magis arridet, quia capite duodequinquagesimo Regulæ Benedictinæ signum ad Nonam bis pulsatur. *Facto primo signo Nona hora disjungant se ab opere singuli, & sint parati, dum secundum signum pulsaverit.*

CCXVI. *LXI. Ut Monachi cappas disconsutas, præter villosas, non habeant.* Haeftenus *cappas* hîc sumit pro cucullis, *disconsutas* interpretatur antrorsum apertas, & *villosas* intelligit pellicias. Vetat igitur hoc Capitulum, ne cucullæ scissæ

fint aut antrorsum apertæ. Nihil autem tale præscribit de pelliciis, quia si non essent antrorsum apertæ, difficiliùs & induerentur & exuerentur, aut eas oporteret esse laxiores. AN. CH. 817.

LXII. Ut Abbas, Præpositus, vel Decanus, quamvis Presbyteri non sint, Lectoribus benedictionem tribuant. Talis Benedictio Sacerdotalem gradum non requirebat, requirebat autem Benedictio post Completorium, ut docet Capitulum duodequinquagesimum suprà descriptum. CCXVII.

LXIII. Ut docti fratres eligantur, qui cum supervenientibus hospitibus loquantur. Vulgaris lectio *cum supervenientibus Monachis* minùs placet Haefteno, quia cautio major adhidenda videtur erga hospites & externos. CCXVIII.

LXIV. Ut de furto incerto oratio & excommunicatio à Corpore & Sanguine Christi fiat, quousque culpabilis confiteatur. In hoc Capitulo duo sunt observanda, fit oratio conventualis, ut Deus furem dignetur revelare. Fertur excommunicatio, ut reus ad veritatis agnitionem veniat tali provocatus fulmine. CCXIX.

LXV. Ut si frater adversus fratrem pro qualibet culpa testimonium protulerit, fratri perfectiori credatur. CCXX.

LXVI. Ut Psalmus Invitatorius & Gloria pro defunctis non cantetur. Psalmus Invitatorius non alius est à quadragesimo-nono, cujus initium, *Venite exultemus.* Amalarius in Ecclesiasticis Officiis, caput nonum libri quarti inscriptum de nocturnali Officio sic orditur. *In nocturnali Officio dicimus primò. Domine, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Deinde sequitur Gloria. Quando pridem in nocte conventi fuimus, commendavimus nos Domino, & conclusimus ora, atque post singuli quasi quodammodo in singulis sepulchris quievimus, & soli Domino mente adstitimus, cui non sunt verba necessaria, quia omnes cogitationes novit. At nunc quia iterum convenimus ad confitendum Domino, precamur eum, ut suâ directione labia nostra aperiat, & ad suam laudem os nostrum satisfcat. Deinde sequitur Invitatorium. In eo communis cœtus fratrum convocat omnes degentes undique, ut excitentur & veniant ad confitendum Domino, juxta quod Versus secundus sanat Invitatorii, præoccupemus faciem ejus, inquiens, in confessione, & in Psalmis jubilemus ei.* CCXXI.

LXVII. Ut Lector stando benedictionem postulet. CCXXII.

LXVIII. Ut Eulogia fratribus à Presbyteris in Refectorio dentur. Huic Capitulo clarissimam lucem afferet ritus benedicendarum ac sumendarum Eulogiarum in pervetusto Codice descriptus, atque in epitomen ab Haefteno sic redactus libro quarto [a] Disquisitionum Monasticarum. *Offerunt singuli Religiosorum in patena hostiam unam & aliquantùm vini, utrumque autem à Sacerdote cum Diacono & Subdiacono ad gradum Presbyterii stante suscipitur. Ex omnibus autem oblatis hostiis unam Sacerdos eligit, & seorsim ad consecrandum ponit; similiter ex calice, in quo omnium vinum receptum fuit, tantùm suo calici infundit, quantùm ad celebrationem Missæ sufficit. Reliquum vini in piscina mittitur. Hostia verò oblata duabus pixidibus congruo loco extra altare positis immittuntur, horâ autem prandii in Refectorium deferuntur, & in mensa superiori ponuntur, quas datâ benedictione duo Sacerdotes, qui Matutinalem scilicet & summam Missam celebrarunt, singulis distribuunt, unus in latere Abbatis, alter verò in latere Prioris. Sumuntur autem hostia cum reverentia, assurgentibus his qui eas accipiunt, eásque manducantibus antequàm alia cibaria masticentur.* De hoc Eulogiarum usu locutus non videtur Sanctus Benedictus, locuti verò sunt ante quadriennium Monachi Fuldenses in supplici ad Carolum Magnum libello, cujus quartus hic est Articulus. *Quòd communicationem fracti panis ante cibum quotidie sumere non respuatur, secundùm exempla præcedentium Patrum.* CCXXIII.

[a] Tract. 7. Disquis. 4.

LXIX. Ut ad Capitulum primitus Martyrologium legatur, & dicatur Versus, deinde Regula aut Homilia qualibet legatur, deinde TU AUTEM DOMINE, dicatur. In hoc Decreto & in postero *Capitulum* interpretare locum Capitulatem, in quem Monachi post Officium Primæ conveniunt. Hoc CCXXIV.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

Officium capite decimo-septimo Regulæ Benedictinæ sic describitur. *Primâ horâ dicantur Psalmi tres singillatim & non sub una Gloria. Hymnus ejusdem horæ post Versum, [Deus, in adjutorium meum intende,] antequàm Psalmi incipiantur. Post expletionem verò trium Psalmorum recitetur Lectio una, Versus & Kyrie eleison, & Missæ sint.* Et capite duodevicesimo initium non Primæ tantùm sed etiam Tertiæ, Sextæ, & Nonæ sic exhibetur. *In primis dicatur Versus, [Deus, in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina,] & Gloria. Inde Hymnus cujusque horæ.* In agenda igitur Prima hic ordo modúsque servatur ex Regula Benedictina. Dicitur Versus, *Deus, in adjutorium meum intende*, cum glorificatione beatissimæ Trinitatis, *Gloria Patri*, &c. tum Hymnus, & tres Psalmi, post quos recitatur una Lectio, tum Versus & Kyrie eleison, deinde Missæ sunt seu fiunt, id est, completur Officium Primæ. Primâ sic finitâ, Monachis Conventus Aquisgranensis præscribit, ut eant ad Capitulum, & in illo Capitulari loco legant primò Martyrologium addito in fine Versu, *pretiosa in conspectu Domini*, &c. deinde vel caput aliquod suæ Regulæ vel aliquam legant Homiliam. Sanctus Benedictus [a] vult *Regulam sæpiùs in Congregatione legi, ne quis fratrum de ignorantia se excuset.* Monachi Fuldenses apud Carolum Magnum questi sunt, quòd illa Regulæ lectio post Primam intermitteretur. *Mane, quando in unum convenimus, capitulum de Regula fratribus legebatur.* Huic malo mederi voluit Conventus Aquisgranensis.

[a] Cap. 66.

CCXXV. *LXX. Ut ad Capitulum Lectio tradatur, similiter ad Collationem, si tempus fuerit opportunum.* Haectenus ad hunc textum, Lectionem, quam Conventus Aquisgranensis commendat, interpretatur Lectionem Regulæ, eámque vult bis fieri, semel *ad Capitulum*, id est, in Capitulari loco post Primam, iterum *ad Collationem*, sive in loco Collationis quæ fit ante Completorium.

CCXXVI. *LXXI. Ut quando fratres æstivo tempore jejunant, post Sextam dormiant.*

CCXXVII. *LXXII. Ut is, qui noxa culpâ tenetur, die Dominico remissiùs habeat, & veniam non petat.* Monacho pœnitentiam agenti duplex indulgentia die Dominico datur; una quoad cibum & potum, ne jejunare videatur; altera quoad prostrationes vel genuflexiones, ne videatur à lætitia Dominicæ Resurrectionis alienus; prior in illis verbis consistit, *remissiùs habeat*; posterior in his, *veniam non petat.*

CCXXVIII. *LXXIII. Ut pro Abbate defuncto anniversarium fiat Officium.* Fuldenses Monachi, cùm per supplicem libellum [b] à Carolo Magno postularunt, ut sibi liceret *orationum, Psalmodiæ, & Vigiliarum modum tenere*, qui priùs in eodem Fuldensi Monasterio jam habitus fuerat, *pro amicis viventibus atque defunctis*, non omiserunt *in anniversaria obitûs die, unam Vigiliam & unum Psalterium per singulos annos pro Sturmi Abbate*, qui solus obierat ex Abbatibus illius loci, proximus enim successor Baugolffus in vivis superstes erat, Monasterióque præerat Ratgarius in ejusdem Baugolffi locum à multis annis jam suffectus. Talis Fuldensium Monachorum postulatio fortè locum sanciendo apud Aquisgranum huic Decreto dedit.

[b] Art. 1.

CCXXIX. *LXXIV. Ut ad Missam, SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS, stantes, & PATER NOSTER genu flectentes dicant.*

CCXXX. *LXXV. Ut nullus pro munere recipiatur in Monasterio, nisi quem bona voluntas & merita commendant.*

CCXXXI. *LXXVI. Ut unicuique fratri in cibo & potu sua mensura separatim detur, & de tota mensura sibi data alicui nihil tribuat.*

CCXXXII. *LXXVII. Ut fratres aliquid pinguedinis in victu quotidiano habeant, exceptâ sextâ feriâ, & diebus octo ante Natale Domini, & à Quinquagesima usque ad Pascha.* Bilem movit Aquisgranensis hæc Constitutio Guidoni Juvenalis, qui post sexcentos annos *nimio*, ut Haeftenus [c] observat, *zelo nec secundùm scientiam abripi se passus est, & credere debuit non defuisse causas rationabiles, cur ita Patres isti constituerint.* Ea de materia sæpiùs recurret sermo.

[c] L. 10. Tract. 6. Disquis. 4.

LXXVIII. Ut volatilia in Natali Domini, & in Pascha, tantùm quatuor diebus, si est unde, comedant: si verò non fuerit unde, non requiratur per debitum. Si autem Abbas aut Monachi abstinere se voluerint, in eorum sit arbitrio. Sic habent editiones, Pithœana, Biniana, Sirmondana, Haefrenana, & Baluziana. Lege Tomo superiore quæ dicta sunt ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum [a]. AN. CH. 817. CCXXXIII.

[a] Num. 145.

LXXIX. Ut mussula vervecina Monachis dentur. Hoc Capitulum pars est vicesimi-secundi jam descripti quo statuitur, *ut unusquisque Monachorum habeat wantos in æstate, mussulas in hyeme vervecinas.* CCXXXIV.

LXXX. In doctrina sua Abbas Apostolicam debet illam semper formam servare, in qua dicit, argue, obsecra, increpa, id est, indisciplinatos & inquietos debet duriùs arguere, obedientes autem & mites ut in melius proficiant obsecrare. Negligentes & contemnentes ut increpet & corripiat admonemus, neque dissimulet peccata delinquentium, sed mox, ut cœperint oriri, radicitus ea, ut prævalet, amputet, memor periculi Heli Sacerdotis de Silo. Improbos autem & duros ac superbos vel inobedientes verberum vel corporis castigatione in ipso initio peccati coerceat, sciens scriptum. [Stultus verbis non corrigitur.] Et iterum. [Percute filium tuum virgâ, & liberabis animam ejus à morte.] In omnibus igitur omnes magistram sequantur Regulam, neque ab ea temerè declinetur à quoquam. Nullus in Monasterio proprii cordis sequatur voluntatem: neque præsumat quisquam cum Abbate suo protervè infra Monasterium aut foris contendere, quod si præsumpseris, Regulari disciplina subjaceat. Si quis frequenter correptus pro qualibet culpa, si etiam excommunicatus non emendaverit, acrior ei accedat correctio, id est, verberum vindictæ in eum procedant. Similiter & qui præsumpserit claustra Monasterii egredi, vel quocunque ire, vel quippiam quamvis parum sine jussione Abbatis facere, vindictæ Regulari subjaceat. Peccantes autem coram omnibus arguantur, ut ceteri metum habeant. Concinnatum est hoc Capitulum ex variis capitibus Regulæ Benedictinæ, secundo videlicet, duodetricesimo, sexagesimo-septimo, & septuagesimo. CCXXXV.

In Aquisgranensi Conventu, ut de otdine Canonico Capitula quæ cùm ad Canonicos tum ad Canonissas pertinebant, sic & de Monastico edita sunt quæ cùm ad Monachos tum ad Monachas spectabant. *Itidem*, inquit Astronomus, *constituit idem Deo amabilis Imperator Benedictum Abbatem & cum eo Monachos strenua vita per omnia, qui per omnia Monasteria Monachorum euntes redeuntésque uniformem traderent cunctis Monasteriis, tam viris quàm Sanctimonialibus fœminis, vivendi secundùm Regulam Sancti Benedicti incommutabilem morem.* Qui laudatur in hoc textu Benedictus Abbas, is Indensi Monasterio præest, & tanquam Princeps Abbatum ac Præses Abbatialis Conventûs ab Ardone sic commendatur. *Præfecit eum quoque Imperator cunctis in Regno suo Cœnobiis, ut sicut Aquitaniam Gothiámque normâ salutis instruxerat, ita etiam Francos salutifero imbueret exemplo. Multa denique Monasteria erant, quæ quondam Regulariter fuerant instituta, sed paulatim tepescente rigore Regularis penè deperierat Ordo. Ut autem, sicut una omnium erat professio, fieret quoque omnium Monasteriorum salubris una consuetudo, jubente Imperatore, aggregatis Cœnobiorum Patribus, unà cum quampluribus Monachis perplures resedit dies. Omnibus ergo simul positis Regulam ab integro discutiens, cunctis obscura dilucidans dubia patefecit, priscos errores abstulit, utiles consuetudines affectúsque confirmavit. Judicia igitur Regulæ cunctáque dubia ad proficuum deducta effectum, quas minùs Regula pandit consuetudines, assentientibus cunctis protulit, de quibus etiam Capitulare Institutum Imperatori confirmandum præbuit, ut omnibus in Regno suo positis Monasteriis observare præciperet, ad quem librum scire cupientem dirigimus. Cui protinus Imperator assensum præbuit, inspectorésque per singula posuit Monasteria, qui, utrùm ea quæ visa fuerant sic observarentur, inspicerent, quique etiam formam salubrem ignorantibus traderent. Perfectum itaque propagatúmque est opus divinâ opitulante misericordiâ, & una cunctis generaliter posita observatur Regula, cunc-* CCXXXVI.

REGULA S. BENEDICTI MONACHIS ET MONIALIBUS PRÆSCRIBITUR.

AN. CH. 817.

ORDO MONASTICUS TEPESCIT IN MON. SAN-DIONYSIANO,

táque Monasteria ita ad formam unitatis redacta sunt, ac si ab uno Magistro & in uno imbuerentur loco. Uniformis mensura in potu, in cibo, in vigiliis, in modulationibus, cunctis observanda est tradita. Monasteriis, quæ quondam Regulariter instituta fuerant, & tepescente paulatim rigore Regularem penè disciplinam abjecerant, accenseri debet in agro Parisiensi Cœnobium San-Dionysianum. Sic enim Ludovicus in suo Præcepto. *Visum est, ut Monasterium præclarißimi & eximii Christi Martyris Beati Dionysii sociorúmque ejus, quod constat tantorum Martyrum nomine Deo dedicatum, & à Regibus Francorum progenitoribúsque Gloriæ nostræ amplißimis rebus ditatum, quò in eo Monasticus ordo religiosè Deo deserviret, magnâ emendatione & correctione opus haberet, quoniam ab eo idem ordo ad multorum discrimen, nullâ necessitate præpediente, nullius rei inopiâ obsistente, penitus erat avulsus.* Item. *Quòd idem Monasterium ordini Monastico constructum, dedicatum & rebus ditatum fuit, & in eo ipse ordo usque ad tempus, quo sceptra Imperialia supernâ largiente gratiâ Clementia nostra suscepit, & Hilduini Abbatis prælationem, ibidem utcumque viguerit, manifestis indiciis Regúmque antiquis & modernis Præceptis, & Episcoporum Privilegiis, ac fidelium Donationibus, palàm cunctis est factum.* Et inferius. *Mox ut divina dignatio nos paternâ sede susceptâ Imperialibus sceptris inniti voluit, piæ intentionis nostræ sollicitudo exequi procuravit, ut Religio, decor, & omnis honestas à Domno & Genitore nostro divæ memoriæ Karolo cœpta & instituta liquidò & veraciter, remotâ omni simulatione, in propriis quibusque maneret & vigeret ordinibus. Unde ad Monasticæ Institutionis normam corrigendam duos religiosos & venerabilis vitæ viros Benedictum & Arnulfum Abbates constituimus, qui per nostrum à Deo gubernandum & conservandum Imperium seduli, huic negotio studiosè insisterent. Iidem verò boni & devoti sed simplicißimi Patres, supradictorum fratrum calliditate & duritiâ suâque simplicitate abducti, non studio sed minùs subtili & necessariâ investigatione seu providentiâ fallentes, eos qui in soliditate suæ professæ salvationis perduraverunt, à Monasterio removerunt, atque in Cella collocaverunt, & illos, qui propriæ voluntatis libitus non virtute sed versutiâ quæsierunt, ac collo de sub jugo Regulæ excusso, loro disligatioris vitæ soluti, ampliori itinere cælestem patriam petere sunt conati, in domiciliis reverendi habitûs & vitæ Monasticæ reliquerunt.* Quid secutum sit, exponemus ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-nonum quo Synodus Parisiis habita, necnon ad annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-secundum quo Præceptum illud à Ludovico Augusto datum est & à nobis integrum describetur. Ex fragmentis autem proximè recitatis hæc constant. Monastica disciplina postremis Caroli Magni temporibus in Cœnobio San-Dionysiano multùm remittitur. Omnes penè Monachi Canonicum amplectuntur ordinem; paucis, qui nolunt à Monasteriali recedere vita quam semel professi sunt, in Cellulam ablegatis, ipso Monasterio potiuntur, imò post Caroli mortem Ludovicum Augustum suis artibus fallunt, & ab eo directos, qui Monasticum decorem restituant, pios quidem ac devotos, sed nimiùm simplices Abbates, Benedictum videlicet Indensem & Arnulfum Heriensem, eâdem decipiunt astutiâ, persêverántque in suo libitu ad annum usque Redemptoris octingentesimum tricesimum-secundum, quo Ludovicus Imperator Præceptum emittit suprà laudatum. Is erat status Cœnobii San-Dionysiani, quando Hincmarus adhuc puer illud adiit, ibíque Canonicum induit habitum, ut ipsemet in suis ad Nicolaum Papam literis [a] testatur, ubi breviter vitæ suæ primordia sic perstringit. *In Monasterio, ubi ab ipsis rudimentis infantiæ sub Canonico habitu educatus, indéque eductus, in Palatio Domni Hludowici Imperatoris non modico tempore mansi. Conversis autem ad Regularem vitam & habitum fratribus in Monasterio Sancti Dionysii, ubi nutritus fueram, in illud, seculum fugiens, sine spe vel appetitu Episcopatûs aut alicujus Prælationis, diutiùs degui.*

[a] Ep. 26.

ET FONTANELLENSI.

Fontanellensi Monasterio in Diœcesi Rotomagensi sors eadem fuit quæ Cœnobio San-Dionysiano in agro Parisiensi. Quamplurimi Monachorum Fontanellensium

tanellensium ad Ordinem Canonicum transierunt; frustráque, ut ad Monasticen redirent, frequentibus hortationibus admoniti sunt à prælaudato Abbate Benedicto; nec suus Fontanellæ splendor redditus est, antequàm illius loci fieret Abbas Ansegisus, ut ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium fusiùs exponemus.

Ad prædictum Aquisgranensem Conventum pertinet etiam Constitutum, CCXXXVII.
quo Ludovicus Augustus Monasteria Regni sui tres in classes ita distribuit, Constitutum Ludovici Aug. de Monasteriis,
ut Regi nonnulla militiam & dona, quædam non militiam sed dona tantùm, alia nec militiam nec dona sed solas orationes debeant, juxta Notitiam, *quam* Jacobus Sirmondus *ex Monasterio Sancti Ægidii apud Septimanos olim depromptam, vel cum his quibus scatet mendis, donec emendatius exemplar se offerat, non indignam luce* censuit in Notis ad secundum Tomum Conciliorum Galliæ. Sirmondanam editionem secutus est Andreas Duschesnius, ne uno quidem apice addito vel expuncto. Nobis placuit brevissimas observationes singulis subjicere Monasteriis, quorum genuinam appellationem sitúmque deprehendimus cum ipsis Abbatum vel Abbatissarum nominibus. Cetera, quorum nævos corrigere nequivimus, eo descripsimus modo, quo publicata sunt in superioribus editionibus.

Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCXVII. *Ludovicus Sero-* CCXXXVIII.
nissimus Augustus divinâ ordinante providentiâ Conventum fecit apud Aquis Sedem Regiam, Episcoporum, Abbatum, seu totius Senatûs Francorum. Ubi inter ceteras dispositiones Imperii statuit, atque Constitutum scribere fecit, quæ Monasteria in Regno vel Imperio suo dona & militiam facere possunt, quæ sola dona sine militia, quæ verò nec dona nec militiam, sed solas orationes pro salute Imperatoris, vel filiorum ejus, & stabilitate Imperii.

Hæc sunt, quæ dona & militiam facere debent, numero XIV. CCXXXIX.
I. *Monasterium Sancti Benedicti.* Hoc Monasterium, quod & Floriacum dicitur ad Ligerim in Aurelianensi Diœcesi, regebat Adalgaudus Abbas. Tomo superiore, cùm de Monasterio Floriacensi sermonem haberemus, incidimus in Theodulphum, qui simul & Aurelianensis Episcopus & Abbas erat Floriacensis anno Christi septingentesimo octogesimo-sexto. Hic Abbas sponte dimisit administrationem prædicti Monasterii. Successit in Abbatiale munus Adacalcus, deinde Adalgaudus. Utriusque meminit Sausseyus [a] in Abbatum Floriacensium Catalogo. Mentionem Adalgaudi faciemus iterum ad annum sequentem ex Diplomate Ludovici Augusti, necnon & ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-primum ex Annalibus [b] Aureliananensis Ecclesiæ. Quæ debent dona et militiam facere, CCXL.

[a] Lib. 4. Annal. Aurelian. n. 123.

[b] Lib. 4. c. 12.

II. *Monasterium Ferrerias.* Lege Ferratias. Hoc enim Cœnobium, quod CCXLI.
antiquitus Bethleem vocabatur, posterius nomen à ferrariis accepit. Situm est in Diœcesi Senonensi. Sub initium hujus Tomi [c] sermonem instituimus de Sigulfo Abbate, qui post Beatum Alcuinum Ferrariense Monasterium in habitu Canonico rexit, donec senectute jam fessus & Abbatiale munus abdicavit, & Monasticam vitam ducere statuit sub Abbate Adelberto, suo quondam discipulo. *Certè*, inquit Lupus Ferrariensis pòst Abbas in literis [d] ad Guenilonem tunc Archiepiscopum Senonensem, *Ferrariensis Monasterii quondam nobilis Abbas & Presbyter Sigulfus, qui usque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exuit, & nostram, hoc est, Monachicam Religionem assumpsit; atque donec diem obiret, suo passus est subjici discipulo, quem ipsius voluntate ac fratrum consensu Imperator Ludovicus memorato loco Abbatem præfecerat.* In Alcuini vita, quam Auctor Sigulfo quondam familiaris sub Aldrico proximo Adelberti successore scripsit, idem Adelbertus Abbas sic commendatur. *Adelbertus beatæ memoriæ, quantùm poterat Sigulfi tunc filius, pòst autem venerandus Pater.* Hæc mutatio videtur in illud circiter tempus incidisse, quo celebratus est Conventus Aquisgranensis, de quo nuperrimè locuti sumus. Fuit igitur Sigulfus apud Ferrarias postremus Abbas Canonicus. Quot annis Monasticen coluerit sub Adelberto Abbate, quótve an-

[c] An. 804. nn. 64. 70. 71. 76.

[d] Ep. 29.

AN. CH. 817. nis Adelbertus Monasterium gubernarit, nemo prodit. Aldricus, cujus mentionem quoque fecimus, Sigulfi discipulus cum Adelberto fuit, vixitque Canonicus sub Abbatibus Canonicis Alcuino & Sigulfo, Monachus sub Adelberto Abbate Monastico, cui posteà successit ut dicemus infrà sub Hieremia Senonensi Archiepiscopo.

CCXLII. III. *Monasterium Nigelli*; vel, ut legendum arbitramur, Nigellæ, id est, Monasterium Nigellæ Absconditæ, quod etiamnum stat pro viris in Episcopatu Trecensi. Conditum fuit pro viris & fœminis ex munificentia Clodovei Magni Regis & Clotildis Reginæ. Catalogus Abbatum desideratur.

CCXLIII. IV. *Monasterium Sanctæ Crucis.* Hoc Cœnobium, quod hodie nomen Sancti Faronis gerit, in suburbio Meldensi gubernabat Abbas Grimoaldus.

CCXLIV. V. *Monasterium Corbeia.* Hoc Cœnobium ad Somonam in Ambianensi Dœcesi penes Adelhardum Abbatem erat.

CCXLV. VI. *Monasterium Sanctæ Mariæ Suessionis.* Hoc puellare Monasterium administrabat Abbatissa Theodrada ejusdem Adelhardi soror.

CCXLVI. VII. *Monasterium Stablaus.* Stablaus, seu Stabulaus, aut Stabuletum in Episcopatu Leodiensi suberat Absaloni Abbati, qui vitam hoc eodem anno clausit, cùm sesquiannum iu Præfectura explevisset, Basilicæque Malmundariensis instaurationem aggressus esset. Successit Ando. De utroque consule Fisenum in floribus Ecclesiæ Leodiensis.

CCXLVII. VIII. *Monasterium Flaviniacum* in Augustodunensi Diœcesi sub Abbate Apollinare. Quidam legunt *Fariniacum.* Fauriniacum*, corruptè Fariniacum, ad Lantanam * amniculum, qui paulò inferiùs Ararim à læva subit, iu Diœcesi Vesontionensi Cœnobium puellare tunc erat, fuitque ad duodecimum usque seculum, quo Monachi Monialibus successerunt, ut eruditè docet Hadrianus Valesius [a] in Notitia Galliarum; nondum autem in lucem prodiit Abbatissarum Catalogus.

* *Faverney.*
* *Lantaine.*
[a] In voc. Fauriniacum.

CCXLVIII. IX. *Monasterium Sancti Eugendi.* Achino Abbati parebat hoc Cœnobium, quod primò Condatescense dictum est, deinde Sancti Eugendi nomen accepit, hodie verò nomen Sancti Claudii gerit in Diœcesi Lugdunensi.

CCXLIX. X. *Monasterium Novalicium.* Abbas erat hujus Cœnobii Frodoinus in Episcopatu Taurinensi.

CCL. XI. *Monasterium Sancti Nazarii, ultra Rhenum.* Laureshamense seu Sancti Nazarii Monasterium ultra Rhenum in Episcopatu Vormaciensi Adalungum Abbatem venerabatur.

CCLI. XII. *Monasterium Offunwilarii, ultra Rhenum.* Hoc Cœnobium ultra Rhenum in Diœcesi Strasburgensi nomen traxit à primo conditore Offone Anglo, deinde dictum est Schutteranum ab amne Schuttera cui adsidet. Abbatum Schutteranorum Index non extat.

CCLII. XIII. *Monasterium Manauser in Bavaria.* Fortè Mansea in Diœcesi Salisburgiensi, cui Cœnobio præsidebat Lambertus Abbas, de quo plura post biennium.

CCLIII. XIV. *Monasterium Tegnauser in Bavaria.* Nobis videtur Tegernsea, celebre iu Episcopatu Frisingensi Monasterium, cujus Abbates alià occasione suprà recensuimus [b].

[b] Ad an. 807. p. 27.

CCLIV. *Hæc sunt, quæ tantùm dona dare debent sine militia numero* XVI.

VEL DONA SINE MILITIA.

I. *Monasterium S. Michael. maresci primi.* Hoc Cœnobium Canonicorum erat in Episcopatu Abrincensi. Canonicis Monachi successerunt decimo seculo. Hodie locus ille nuncupatur mons Sancti Michaelis iu periculo maris.

CCLV. Ideóque Duchesnius in præcitato textu non *maresci primi* sed *maris periculi* legendum suspicatur. At Valesius in notitia Galliarum vulgatam lectionem laudat exponitque. Quippe Monasterium *maresci primi* vocabatur, duo sunt enim ab invicem non longè dissiti montes in mariscis seu marescis, id est, in paludstribus solis, quæ quotidianis accessibus æstuans inundat Oceanus; major autem horum montium decoratur Monasterio, dicitúrque esse in maresco

ptimo, quia continenti propior est quàm mons alter, qui pari jure mons ma- AN. CH.
resci secundi potest appellari. 817.

II. *Monasterium Balma.* Puellarum erat hoc Monasterium in Diœcesi Vesontionensi. Desideratur Index Abbatissarum. CCLVI.

III. *Monasterium Sancti Sequani.* Situm est hoc Cœnobium in Episcopatu Lingonensi. A conditore nomen accepit Sancti Sequani, dictum est & Segestrum * à loco. Perierunt Abbatum nomina, qui sub Ludovico Pio floruerunt. CCLVII. * *Sestre.*

IV. *Monasterium Natuadis.* Hoc Cœnobium, cui nomen hodie Nantua in Diœcesi Lugdunensi, Petrum habebat Abbatem, cujus antecessores à Samuele Guichenono celebrantur in Historia Bugiæ; Pontius sub Meroveadis, Siagrius quarto Idus Augustas, anno sexto Pippini Regis, id est, anno Christi septingentesimo quinquagesimo-septimo; & Sodesaldus sub Carolo Magno. CCLVIII.

V. *Monasterium Svarisaha ultra Rhenum.* Jacobo Wimphelingio [a] est Svartzaha, quibusdam Schwartzaha, recentioribus Schwarchium, & Schwarczachium, ultra Rhenum in Episcopatu Strasburgensi. CCLIX. [a] In Ep. Argent. n. 12.

VI. *Monasterium Sancti Bonifacii ultra Rhenum.* Fulda, Monasterium ultra Rhenum in Diœcesi Moguntina, post receptas Sancti Bonifacii Reliquias, nomen etiam illius accepit. De Ratgario hujus loci Abbate agemus infrà. CCLX.

VII. *Monasterium Sancti Vigberti ultra Rhenum.* Friteslaria, Monasterium ultra Rhenum in Episcopatu Paderbornensi nomen quoque Sancti Wigberchti gerebat. CCLXI.

VIII. *Monasterium Clebenwanc in Alemannia.* CCLXII.

IX. *Monasterium Frubelinwanc in Alemannia.* CCLXIII.

X. *Monasterium Nazaruda in Alemannia.* CCLXIV.

XI. *Monasterium Campita in Alemannia.* Campita * seu Campidona in Alemannia seu Suevia, Monasterium erat Diœceseos Augustanæ sub Agapito Abbate, qui proximo mense Decembri vitam clausit, animi dolore, quòd, magna Cœnobii pars miserè conflagrasset per incuriam Monachi, qui candelam ardentem negligenter in Bibliothecam tulerat. Successit Gothardus, vir genere nobilis & innocentiâ vitæ præclarus, qui damna per incendium illata quanto potuit studio reparavit. Lege Bruschium in Monasteriis Germaniæ. CCLXV. * *Kempten.*

XII. *Monasterium Altembure in Bavaria.* Nobis idem videtur ac *Alten-Munster*, sive Alronis Monasterium in Episcopatu Frisingensi; quis illius loci tunc Abbas extiterit, nos latet. CCLXVI.

XIII. *Monasterium Alcahe in Bavaria.* CCLXVII.

XIV. *Monasterium Creauza in Bavaria.* CCLXVIII.

XV. *Monasterium Mathasco in Bavaria.* Si non fallimur, Mattsea designatur in Episcopatu Pataviensi, sed Abbatum deest Catalogus. CCLXIX.

XVI. *Monasterium Buria in Bavaria.* Bura seu Buria in Bavaria pertinebat ad Diœcesim Frisingensem. Ignoratur nomen Abbatis, qui Monasterio tunc præerat. CCLXX.

Hæc sunt, quæ nec dona nec militiam dare debeant, sed solas orationes pro salute Imperatoris, vel filiorum ejus, & stabilitate Imperii, numero XVIII. CCLXXI. VEL SOLAS ORATIONES

I. *Monasterium Melaredum.*

II. *Monasterium Fossatus.* Huic Cœnobio in Diœcesi Parisiensi præpositus erat Optatus Abbas, quantùm ex illius loci Catalogis colligi potest. Sequuntur enim Benedictus & Ingelbertus, quorum ille distingui non debet à Benedicto Anianensi sive Indensi Abbate, qui Fossatum ut & alia pleraque reformavit Monasteria, memoriámque sui reliquit in iisdem Cœnobiis adeò celebrem, ut Indicibus Abbatum insertus reperiatur, quamvis reverà non fuerit Abbas illorum Monasteriorum, in quibus ad instaurandam tantùm CCLXXII. CCLXXIII.

AN. CH. 817. Monafticen aliquandiu degit. Ingelbertus verò, qui poft Benedictum in Fosfatenfi Catalogo nominatur, Abbas erat anno Redemptoris octingentefimo tricefimo-tertio, ut conftat ex Diplomate, quod datum invenitur octauo Kalendas Septembris, anno vicefimo Ludovici Imperatoris, Indictione undecimâ, & ad illum annum à nobis integrum defcribetur.

CCLXXIV. III. *Monafterium Ludra.* Lutra feu Lutera vel Ludra Monafterium in Diœcefi Vefontionenfi. Defiderantur Abbates illius loci fub Ludovico Pio.

CCLXXV. IV. *Monafterium Sancti Gregorii.* Huic Cœnobio in Epifcopatu Bafileenfi datus fuerat ab annis quatuordecim Gotefridus Abbas.

CCLXXVI. V. *Monafterium Mauri.* Hoc Cœnobium in Epifcopatu Straſburgenfi, ut à Leobardo conditore ac primo Abbate Cella Leobardina vulgò *Lewartzell*, fic & dictum eft Mauri Monafterium *Maur-Munſter* ab Abbate Mauro, qui florebat anno Chrifti feptingentefimo vicefimo-quinto. Ceterùm hujus Mauri fucceffores ad annum ufque Redemptoris octingentefimum duodetricefimum nefciuntur.

CCLXXVII. VI. *Monafterium Eberrcheim.* Germanis *Ebersheim* eft aper, unde formatum *Ebersheimb-Munſter*, five Apri-Monafterium vel fimpliciter Ebersheimium ob memoriam necis ab apro quondam illatæ filio Dagoberti Secundi Regis. Hoc Cœnobium, cùm Ludovicus Pius fuum edidit Conftitutum, adminiftrabat in Diœcefi Straſburgenfi Griemaldus feu Grimoldus, Deipoldi, de quo non femel locuti fumus, proximus fucceffor. Adi Catalogum Abbatum, quem Gabriel Bucelinus texuit in altera parte Monafteriologiæ.

CCLXXVIII. VII. *Monafterium Clinga.* Situm hoc Cœnobium in Diœcefi Spirenfi.

CCLXXIX. VIII. *Monafterium Saviniciaco.* Saviniacum feu Savigniacum in Diœcefi Lugdunenfi nobile Monafterium antiquiffimos habuit Abbates, Adalbertum & Anafteum, illum fub Carolo Magno, hunc fub Ludovico Pio, ut aliâ occafione jam notavimus [a].

[a] Ad an. 809. n. 91.

CCLXXX. IX. *Monafterium Crudatis* *. Ita legendum docet Sirmondus in correctione notarum ad fecundum Tomum Conciliorum Galliæ. Crudatum autem, ut Catellus [b] obfervat, Monafterium eft ad Rhodanum in Epifcopatu Vivarienfi.

* Crudas.
[b] In Hift. Linguodoch. l. 2. c. 13.

CCLXXXI. X. *Monafterium Dufera.* Huic Cœnobio in Araufıcana Diœcefi præerat Dexter Abbas, cujus mentionem ante triennium fecimus [c].

[c] Ad an. 814. n. 43.

CCLXXXII. XI. *Monafterium Lorwvim.*

CCLXXXIII. XII. *Monafterium Scewanc.* } *ultra Rhenum.*

CCLXXXIV. XIII. *Monafterium Sculturbura.* } *ultra Rhenum.*

CCLXXXV. XIV. *Monafterium Berch.* } *in Bavaria.*

CCLXXXVI. XV. *Monafterium Mechema.* } *in Bavaria.*

CCLXXXVII. XVI. *Monafterium Scovenauva.* } *in Bavaria.*

CCLXXXVIII. XVII. *Monafterium Alofeburch.* } *in Bavaria.*

CCLXXXIX. XVIII. *Monafterium Weizzenbrunico.* Poftremum hoc Cœnobium in Epifcopatu Frifingenfi, Germanis eft *Weſſesbrunnen*, Latinis Weffobrunna. Suberat Adelmaro Abbati, de quo recurret fermo.

CCXC. In editionibus Sirmondana & Duchefniana fequuntur Monafteria fex ac triginta, *in Aquitania* tredecim, *in Septimania* quatuordecim, *in Tolofano* quatuor, *in Wafconia* quinque. Non benè capimus, cur hæc ponuntur extra tres claffes fuperiùs expofitas, quæ Regi vel militiam & dona, vel dona tantùm, vel folas orationes debent. Sufpicamur tamen in numerum Monafteriorum, quæ folas debent orationes, irrepfiffe mendum, &, loco XVIII, reponenda effe LIIII. Certè non defunt rationes, cur ab Aquitaniæ, Septimaniæ, agri Tolofani, & Wafconiæ Monafteriis orationes tantùm poftulentur. Septimania diu gemuit fub Saracenorum jugo, qui per Tolofanam regionem, per Wafconiam, & per Aquitaniam non femel effufi Cœnobia diruerunt ut Tomo quarto fub finem fusè narravimus. Quæcumque igitur in illis provin-

ciis ætate Ludovici Pii conspiciebantur, ea fuerant nuperrimè vel instaurata vel erecta, nec opibus ad militiam donáque vel etiam ad sola dona satis abundabant. Pleraque hic à Ludovico recensentur, quæ *ab eo sunt in ejus ditione*, id est, in Regno Aquitanico, *reparata, imò à fundamentis ædificata Monasteria*, ut ante quinquennium retulimus ex ejus Actibus ab Astronomo conscriptis. Utraque simul conferemus. AN. CH. 817.

In Ludovici Constituto tredecim recensentur Monasteria, quæ pertinent ad Aquitaniam. CCXCI.

I. *Monasterium Sancti Philiberti.* Astronomo in Actibus Ludovici *Monasterium Sancti Filiberti*, quod & ab Hero Insula Herense dictum est in Diœcesi tunc Pictaviensi sub Abbate Arnulfo jam laudato. CCXCII.

II. *Monasterium Sancti Maxentii.* Huic Cœnobio, quod totidem verbis ab Astronomo commendatur, in eadem Diœcesi Pictaviensi sub Ludovico Pio præfuit Abbas Abbo, cujus mentionem ad annum Redemptoris [a] octingentesimum vicesimum-tertium facit Chronographus illius loci. CCXCIII.

[a] Tom. 2. Biblioth. Labb.

III. *Monasterium Caroffinii*, Astronomo *Monasterium Carroffi.* Huic Cœnobio in Diœcesi quoque Pictaviensi præerat Justus Abbas, cujus meminimus ante biennium. CCXCIV.

IV. *Monasterium Brantosmensi.* Hoc Cœnobium vocatur Brantosmum & Brantosma. Situm est in Episcopatu Petrocoricensi. De illius conditu fusè disseruimus anno superiore. CCXCV.

V. *Monasterium Sancti Savini.* Totidem verbis ab Astronomo commendatur, Vartimpæ fluvio adsidet in Diœcesi Pictaviensi. CCXCVI.

VI. *Monasterium Sanctæ Crucis puellarum*, Astronomo *Monasterium puellare Sanctæ Radegundis*, conditum in civitate Pictaviensi. CCXCVII.

VII. *Monasterium Sanctæ Mariæ in Lemovicas*, Astronomo *Monasterium puellare Sanctæ Mariæ*, vulgò *Regula* * dicitur. CCXCVIII.

* la Regle.

VIII. *Monasterium Mastracurii.* Baluzius legit *Masciacum*, quod est Cœnobium in Diœcesi Bituricensi. CCXCIX.

IX. *Monasterium Menadivii*, Astronomo *Monasterium Menata* in Arvernensi Diœcesi. CCC.

X. *Monasterium Magnilocum*, Astronomo *Monasterium Magni-loci* in eâdem Arvernensi Diœcesi. CCCI.

XI. *Monasterium Conquas*, Astronomo *Monasterium Concas*, cui præest in Diœcesi Rutenensi Medraldus Abbas à nobis jam laudatus. CCCII.

XII. *Monasterium Sancti Antonii.* Lege cum Baluzio *Monasterium Sancti Antonini* in eadem Diœcesi Rutenensi. CCCIII.

XIII. *Monasterium Musciacum.* Hoc Cœnobium ab Astronomo quoque nominatur. Situm est in Diœcesi Cadurcensi. CCCIV.

In Ludovici Constituto quatuordecim recensentur Monasteria, quæ pertinent ad Septimaniam. CCCV.

I. *Monasterium Sancti Ægidii in valle Flaviana*, pertinet ad Diœcesim Nemausensem. CCCVI.

II. *Monasterium Psalmodium.* Hoc Cœnobium in eodem Episcopatu Nemausensi distabat ab Aquis-mortuis semileucâ. Dirutum fuit à Saracenis, priusquàm Septimania veniret in potestatem Francorum à quibus reparatum est. CCCVII.

III. *Monasterium Anianum*, Astronomo *Monasterium Anianæ* in Diœcesi Magalonensi ad Anianum rivum sub Abbate Georgio Benedicti tunc Indensis Abbatis proximo successore. CCCVIII.

IV. *Monasterium Sancti * Tiberii.* Ado quarto Idus Novembris in suo Martyrologio sic habet. *In territorio Agathensi, in Cessarione, Natalis SS. Martyrum, Tiberii, Modesti, & Florentiæ, qui tempore Diocletiani variis tormentis cruciati Martyrium compleverunt.* Cesero seu Cessero, Adoni Cessario, ad Araurim fluvium in Episcopatu Agathensi, nomen accepit à Sancto Tibe- CCCIX.

* S. Ubert.

AN. CH. rio Martyre quod etiamnum gerit, decoratúrque Monasterio in quo Reli-
817. quiæ prædictorum Martyrum servantur. Abbas ejusdem loci Modarius à Benedicto Indensi Abbate morti proximo laudatus invenitur anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo.

CCCX. V. *Monasterium Villa-Magna* *. Hoc Monasterium in Episcopatu Biter-
* Walmagne. rensi collocatur à Baluzio. Est & apud Carellum altera Villa-Magna in Agathensi Diœcesi.

CCCXI. VI. *Monasterium Sancti Petri in Lunate.* Super hujus Monasterii situ tres occurrunt opiniones multùm diversæ, cùm singulæ singulos Episcopatus adnotent, una Lutevensem, altera Magalonensem, tertia Biterrensem. Prima
a Lib. 1. est Guillelmi Catelli in Historia Linguodochiana [a], qui Monasterium Sancti Petri in Lunate suspicatur Ecclesiam esse Sancti Petri in civitate Lutevensi. Secunda est Hadriani Valesii in Notitia Galliarum, qui Lunate & Lunellum synonyma facit, & Monasterium Sancti Petri in Lunate seu de Lunello ponit in Diœcesi Magalonensi. Tertia & omnium optima est Stephani Baluzii in Notis ad Capitularia, qui Monasterium Sancti Petri in Lunate Juncellense Monasterium interpretatur in Diœcesi Biterrensi, cujus loci Abba-
b Ad an. 755. n. 97. tem nomine Benedictum Tomo quinto [b], cùm de Pippino Rege sermonem faceremus, Abbatem diximus *Juncellensis Cœnobii, sub invocatione Sancti Petri fundati in valle Lunatensi.* Idem Benedictus in Præcepto Pippini Regis vocatur *Abbas Sancti Petri Juncellensis Monasterii, quod est situm in territorio*
c Act. 15. *Biterrensi.* Integrum Diploma Stephanus Baluzius inter Acta vetera [c] post Notas ad Capitularia publicavit, observavitque multos in Characteribus Chronologicis nævos esse, quibus adde hanc inchoandorum Diplomatum formulam ætate Pippini Regis insuitatam. *In Nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Pippinus* &c.

CCCXII. VII. *Monasterium Caunas.* Catellus hoc Monasterium libro primo Historiæ Linguodochianæ collocat in Diœcesi Carcassonensi, libro tamen secundo Caunas in Narbonensi ponit territorio. Quapropter standum à Sammarthanis & à Baluzio, qui Monasterium de Caunis Diœcesi Narbonensi tribuunt, illi in Gallia Christiana, hic in Notis ad Capitularia. Inter Acta ve-
d Act. 18. tera [d] Notis illis adjecta reperitur Præceptum, quod *Karolus Rex Francorum & Longobardorum ac Patricius Romanorum emisit* XIII *Kalendas Augusti, anno vigesimo-sexto & vigesimo Regni, Franconofurti Palatio Regio*, id est, anno Christi septingentesimo nonagesimo-quarto, quo Synodus habita Francofurti, cùm Carolus in Francia vicesimum-sextum annum Regni, vicesimum in Longobardia sive Italia numerabat. In hoc Diplomate Rex de Aniano Abbate & de Caunis ita loquitur. *Cognoscat* &c. *quia Vir Venerabilis Anianus Abbas ex Monasterio Sancti Johannis & Sancti Laurentii, quod fuit constructum in locis nuncupatis Extorio & Olibegio, nostro Synodali Concilio veniens unà cum Monachis suis, Continuo, Stromundo, Lurio, cum omnibus rebus vel hominibus Monasterii sui, quas moderno tempore videtur possidere, se pleniùs commendavit, & nos sub nostra tuitione eum & Monachos suos cum omnibus rebus atque hominibus suis recepimus, ac retinemus, quatenus diebus vitæ suæ sub nostra tuitione valeant quietè vivere & residere*, &c. *Similiter concessimus ei villam Caunas, sicuti Milo ad suum Monasterium per suas literas delegavit, cum omnibus appendiciis suis, quatenus meliùs delectet ipsos servos Dei pro nobis vel stabilitate Regni nostri Domini misericordiam exorare.* Is est Milo Comes Narbonensis, de quo non semel Tomo priore locuti sumus. Anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio Willelmus Comes Tolosanus infeliciter contra Saracenos in Septimania pugnavit. Ab hostibus Christianæ fidei tunc dirutum arbitramur Monasterium, cui præerat Abbas Anianus anno sequenti laudatus in Diplomate Carolino proximè recitato. Paulò pòst ex illius Cœnobii ruderibus erectum Caunense, cujus administrationem idem gessit Anianus, ideóque primus Caunensis Abbas jure nuncupandus.

VIII. *Monasterium Castrelli Malasci.* Catello *Monasterium Castelli Malasci*, AN. CH.
Ludovico Pio *Monasterium Malasti, quod est situm in territorio Carcassense super* 817.
fluvium Duranum, constructum in honore Sancti Joannis Baptistæ; hodie Monas- CCCXIII.
terium Montis-Olivi, de quo sermonem ante triennium fecimus [a] in Olo- [a] Ad an. 814. n. 28.
mundo illius loci Abbate.

IX. *Monasterium Sanctæ Mariæ Capariensis.* Hadriano Valesio [b] *Monaste-* CCCXIV.
rium Sanctæ Mariæ Caprariensis in Episcopatu Biterrensi, Caprariensis enim [b] In voc. Capraria.
Archidiaconatus, cui Captaria * nomen fecit, pertinet ad Diœcesim Biter- * Cabrieres.
rensem.

X. *Monasterium Sanctæ Mariæ ad Orubionem*, Astronomo corruptè *Monaste-* CCCXV.
rium Sanctæ Mariæ quod dicitur in Rubine. Vocatur hodie Grassa in Episco-
patu Carcassonensi. Infredum illius loci Abbatem ad annos Redemptoris
octingentesimum-primum & octingentesimum-sextum laudavimus.

XI. *Monasterium Sancti Laurentii.* Hoc Cœnobium ab Astronomo me- CCCXVI.
moratur, situm est in Diœcesi Narbonensi, ut ex Catello jam observavi-
mus [c]. [c] Ad an. 812. n. 24.

XII. *Monasterium Sanctæ Eugeniæ.* CCCXVII.

XIII. *Monasterium Sancti Hilarii.* Hoc Cœnobium prope Carcassonem CCCXVIII.
erectum est, primò nomen Sancti Saturnini gessit, deinde Sancti Hilarii con-
ditoris illic sepulti, qui Carcassonensem olim Episcopatum rexit, longè an-
tequàm Septimania Francis parere cœpisset. Inter Acta vetera [d], quæ Ste- [d] Act. 29.
phanus Baluzius post Notas ad Capitularia publicavit, ex Archivo prædicti Cœnobii prodiit hoc Ludovici Pii Diploma. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si erga loca divinis cultibus mancipata, propter amorem Dei ejusque in eisdem locis sibi famulantes beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcircò noverit Sagacitas seu Utilitas omnium fidelium nostrorum tam præsentium quàm & futurorum, quoniam Vir Venerabilis Monnellus Abba ex Monasterio Sancti Hilarii, quod est situm in pago Carcassonense super rivum qui dicitur Lenchus, constructum in honore Sancti Saturnini Martyris, ubi etiam prædictus Sanctus Hilarius Confessor corpore requiescit, ad nostram accedens Clementiam detulit obtutibus nostris quandam auctoritatem Domini & Genitoris nostri Karoli bonæ memoriæ Piissimi Augusti, in qua continebatur insertum, qualiter idem Genitor noster ipsum Monasterium ad deprecationem prædecessoris sui Nampionis Abbatis sub suo suscepisset mundeburdo vel defensione, videlicet ut Monachi in eodem Monasterio commorantes cum omnibus rebus eorum quietè vivere absque alicujus infestatione licuisset. Pro firmitatis namque studio postulavit nobis prædictus Monnellus Abba, ut eundem Monasterium cum Cellulis sibi subjectis, quæ nuncupatur Garelianus, & alia quæ nuncupatur Sancti Martini, & villam juxta ipsum Monasterium quæ vocatur Salas, ubi est Ecclesia constructa in honore Sanctæ Mariæ semper Virginis, quam & nos eidem Monasterio concessimus, cum adjacentiis vel terminis prædictorum locorum, sub nostra constitueremus defensione & immunitatis tuitione. Cujus precibus ob amorem Dei & reverentiam divini cultûs libenter aurem accommodare placuit, & hoc nostræ auctoritatis Præceptum immunitatis atque tuitionis gratiam fieri decernimus, per quam præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus vel quilibet ex Judiciaria potestate in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones prædicti Monasterii, quas moderno tempore justè & rationabiliter possidet, vel quæ etiam deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii tam ingenuos quàm & servos super ipsius terram commanentes injustè distringendos, nec ullas redibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat, & quicquid de rebus præfati Monasterii fiscus sperare poterit, totum nos pro æterna remuneratione præfato Monasterio con-*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

cedimus, ut in alimonia pauperum & stipendia Monachorum ibidem Deo famulantium perpetuò proficiat in augmentum. Et quandoquidem divinâ vocatione supradictus Abba vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu ipsi Monachi inter se tales invenire potuerint, qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum licentiam habeant eligendi Abbates, quatenus ipsos Monachos, qui ibidem Deo famulantur, pro nobis & conjuge proléque nostra ac stabilitate totius Imperii nostri à Deo nobis concessi, ejúsque clementissimâ miseratione per immensum conservandi, Dominì immensam clementiam jugiter exorare delectet. Hanc itaque auctoritatem, ut pleniorem in Dei Nomine obtineat vigorem, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur & diligentiùs observetur, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. In hoc Diplomate duo memorantur Abbates, Nampio sub Carolo Magno, Monnellus sub Ludovico Pio. Qui Monnello proximè successerunt Egido & Leonnius, in altero ejusdem Ludovici Præcepto nominantur, quod ad annum Redemptoris octingentesimum duodetricesimum, Ludovici Augusti decimum-quintum, descripturi sumus.

CCCXIX. XIV. *Monasterium Valle Asperii.* Hoc Monasterium, quod & Arulense seu Cœnobium de Arulis vocatur, hisce temporibus à Castelano Abbate reparatum est. In Præcepto enim, quod Ludovicus Pius decimo-quinto Kalendas Aprilis, anno Imperii sui septimo, id est, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo dedit, hæc apud Baluzium inter Notas ad Capitularia leguntur. *Castelanus Abba Monasterii Sanctæ Mariæ veniens ad nos innotuit eò quòd ipse cum fratribus suis in Valle, quæ dicitur Asperia, Monasterium in antiqua ædificia construxerit.* Et Carolus Calvus, ejusdem Ludovici filius, in suo

[a] Act. 63. Præcepto, quod inter Acta [a] vetera prælaudatis Notis adjecta reperies, de Recesindo Abbate sic loquitur. *Vir Venerabilis Recesindus Abba Monasterii Sanctæ Mariæ in Arulas veniens ad nos obtulit obtutibus nostris auctoritatem Domni & Genitoris nostri Ludovici Imperatoris, quâ continebatur qualiter prædictum Monasterium, ædificatum à Castelano quondam Valle, quæ dicitur Asperia, sub sua immunitate atque defensione cum Monachis ibidem Deo famulantibus & omnibus rebus ad se pertinentibus plenissimè suscepisset.* In recentiore Charta, cujus fragmentum in prædictis quoque Notis invenies, Arulense Monasterium dicitur situm *in Comitatu Rusulionense, in Valle Asperi, super alveo Tecche.* Thicis seu Tichis, vulgò *le Tech*, Vallem Asperiam interfluit, rigat Arulense Monasterium & Helenam Ludovici Pii temporibus Episcopatu nobilem. In antiquis igitur Diplomatibus Arulæ non malè collocantur in Helenensi Diœcesi, & in Comitatu Ruscinonensi cujus pars Vallis Asperia.

CCCXX. In Ludovici Constituto quatuor numerantur Monasteria, quæ pertinent ad pagum Tolosanum sive ad Diœcesim Tolosanam.

CCCXXI. I. *Monasterium Sancti Papuli.* Catellus libro secundo [b] Historiæ Linguo-

[b] Cap. 18. dochianæ notat in quibusdam legi Codicibus *Monasterium Sancti Pauli*, & in veteribus illius loci monumentis vocari *Monasterium Sancti Pauli seu Sancti Papuli.* Vixit Sanctus Papulus Sancto Saturnino synchronus. Monasterium, cui nomen ejus inditum est, conditum fertur à Carolo Magno, ut & alia pleraque ejusdem regionis, quorum origines probè sciri non possunt. Certè stabat anno tertio post ejusdem Caroli mortem, ut Chartæ, de qua nunc agimus, Chronologici Characteres apertè docent.

CCCXXII. II. *Monasterium Suricinium* *, vel *Soricinum*, ut vetus habet inscriptio,

* Soreſe. quam Catellus in Historia Linguodochiana sic refert [c]. *Soricini laudes cante-*

[c] Lib. 2. *mus Musæ callentes, omnibus anteit ejus ager, nisi flatu venti rigidi Australis lædantur fructus amœni. Ibi magnus Abbas præsides Religiosis, Cemeni montes vallant ejus mœnia, fruges ibi formosæ, Nymphæ nive candidiores. Nomen dat urbi*

* le Sor. *Soror * amnis agros irrigans. Ibi plantatur alba vitis, nigrâ relictâ. Urbs antiqua gaudet Rege Pipino fundata, manet in ævum urbs lanifica felix.* Pippinus Caroli

Magni

Magni pater in Præcepto, quod anno Christi septingentesimo quinquagesimo- AN. CH.
quarto fertur emisisse, de Soriciniensi Monasterii conditu sic disserit. *Placuit* 817.
nobis propter amorem Dei & animæ nostra remedium construere Monasterium in LUDOV.
pago Tolosano juxta Castrum quod dicitur Verdiminus, cui Soricinii rivulo vocabu- IMP. 4.
lum constat indici Soricinii, in honorem Dei & ejus Genitricis perpetuæ Virginis LOTHAR.
Mariæ & omnium Sanctorum, secundùm quod eadem Dei Genitrix nobis visa IMP. 1.
est præcepisse. Hoc Pippini Regis Diploma post Notas ad Capitularia descri- BERN.
bitur [a] integrum, sed à nobis omittitur, quia videtur depravatum, cùm in R. 4.
formula inchoationis, tum in Characteribus Chronologicis. Initium tale est. PIPPINI
In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Pippinus gratiâ Dei Rex. R. 3.
Hanc formulam, quæ Ludovici Pii Diplomatibus convenit, Pippinus ejus LUDOV.
avus numquam usurpavit. Subscriptio talis est. *Signum Pippini Gloriosissimi* R. 1.
Regis. Joannes Diaconus ad vicem Dagni recognovit. Data septimo Kalendas Sep- [a] Act. 13.
tembris, anno Christo propitio secundo Domni Pippini Regis, Indictione septimâ.
Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen. Hic subscri-
bendi modus ætatem Caroli jam Augusti sapit. Indictione nec unquam
usus est Pippinus, nec priùs uti cœpit Carolus quàm Imperatoris & Augusti
nomen assumpsit. Deinde Indictio septima per mensem Augustum cum anno
Christi septingentesimo quinquagesimo-quarto componitur, tunc autem
Pippinus annum Regni sui non secundum sed tertium jam inchoatum nu-
meravit, anno enim Christi septingentesimo quinquagesimo-secundo Rex
ante mensem Augustum proclamatus fuit. Denique Pippinus in Aquisgra-
nensi Palatio non erat septimo Kalendas Septembris, anno Christi septin-
gentesimo quinquagesimo-quarto, illo enim anno quinto Kalendas Augustas
in Monasterio San-Dionysiano prope Lutetiam Rex unctus est à Stephano Ter-
tio Papa, maximâque celeritate mox iter rectà Mauriennam habuit, ut Tomo
quinto [b] fusè probavimus. A recitando Diplomate propter tot nævos absti- [b] Ad an. 754.
nemus, monitum tamen te volumus in eo multa valdè probabilia contineri,
quæ spectant ad erectionem, situm, nomen, dotationem, atque Immunita-
tem Monasterii, necnon & ad Abbatis electionem. Procul abeant, qui Sori-
cinum non ab amne, cui nomen Soror, sed à Soricum copia deduci volunt.

III. *Monasterium Asilo*, aliis *Monasterium Mansi Asilli* *. CCCXXIII.

IV. *Monasterium Venercha.* Hoc Monasterium nobis idem videtur ac Mo- * *Mas d'A-*
nasterium Benerca seu Monasterium Sancti Petri de Benerca *, hodie Prio- *sil.*
ratus de Benerca quatuor tantùm leucis à Tolosa remotus. In Historia Co- CCCXXIV.
mitum Tolosanorum [c] Catellus Benercam confundit cum Valada pagi quo- * *Benerque.*
que Tolosani Monasterio, de quo locuti sumus ante quinquennium [d]. Be- [c] Lib. 1. c. 2.
nercam à Valada distinguit, à Venercha nequaquam. [d] Ad an. 812. n. 49.

Denique in Ludovici Constituto quinque nominantur Monasteria, quæ CCCXXV.
pertinent ad Wasconiam, id est, ad Novempopulaniam.

I. *Monasterium Cella fraxilii.* CCCXXVI.

II. *Monasterium Cimorra.* CCCXXVII.

III. *Monasterium Piciano.* CCCXXVIII.

IV. *Monasterium Altum fragitum.* CCCXXIX.

V. *Monasterium Sancti Savini*, in Diœcesi Bigorritana seu Tarbensi. CCCXXX.

Prædictis Monasteriis præfatus Imperator, sicut suprà dictum est, Statutum scribi CCCXXXI.
fecit, atque manu suâ firmavit, & anulo suo Imperiali sigillare fecit. Huc usque
Charta, quam Sirmondus & Duchesnius ediderunt.

Præterea *in eodem* Aquisgranensi *Placito*, ut Astronomus testatur, *Impera-* CCCXXXII.
tor filium primogenitum Lotharium Imperatorem appellari & esse voluit, & duo- LOTHA-
rum filiorum suorum Pippinum in Aquitaniam, Ludovicum in Bojoariam misit, ut RIUM IM-
scilicet sciret populus, cujus deberet potestati parere. Ad hunc annum illa de re PERII CON-
sic Annalista Laureshamensis. *Generalem populi sui Conventum Aquisgrani more* SORTEM
solito habuit, in quo filium suum primogenitum Lotharium coronavit, & nominis FACIT,
atque Imperii sui socium sibi constituit. Ceteros Reges appellatos, unum Aquitaniæ,

AN. CH 817. *alterum Bajoariæ præfecit.* Ex his patet Ludovicum Imperatorem, qui currente anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto filios suos Lotharium & Pippinum Reges appellarat, Lotharium in Bojoariam, Pippinum in Aquitaniam direxerat, de Ludovico natu minimo & adhuc puero secum retento nihil statuerat, anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo consilium suum in Aquisgranensi Conventu nonnihil mutasse, siquidem Pippino Aquitaniæ Rege confirmato Ludovicum Regem Bojoariæ constituit, Lothoarium Bojoariâ exauctoratum consortem Imperatoriæ Dignitatis fecit. Annalistam Laureshamensem hoc loco describunt, Fuldensis, Bertinianus, & Metensis, quos, si lubet, etiam consule.

DUOBUS ALIIS FILIIS REGIBUS APPELLATIS, PIPPINO AQUITANIÆ, LUDOVICO BOJOARIÆ.

CCCXXXIII. Ut ante triennium sic & hoc anno, Ludovicus suis filiis non integrum Regnum suum, sed illius partem, Bojoariam videlicet & Aquitaniam divisit, ceteris provinciis, quæ multò plures ac spatiosiores erant, nulli filiorum attributis. In utraque partitione secutus est exemplum Caroli patris, qui filios suos, Pippinum Juniorem & Ludovicum, anno Christi septingentesimo octogesimo-primo Reges appellavit, & Pippino Longobardiam, Aquitaniam Ludovico concessit, nec ullam cùm aliorum filiorum, nempe Pippini Senioris & Caroli, tum ceterarum provinciarum, in quibus æquè ac in Longobardia & Aquitania regnabat, mentionem fecit, reservatâ sibi libertate prænominatos filios natu majores, quando & quibus in regionibus vellet, Reges & appellandi & constituendi; idque posteà clarissimè patuit, seu Carolum anno Christi septingentesimo undenonagesimo Regem Neustriæ dixit, Pippino Seniori nullâ Regni parte contraditâ; seu Carolo, Pippino Juniori, & Ludovico, Regnum tres in partes æqualiter distinctum anno Redemptoris octingentesimo sexto distribuit, Pippino Seniore, qui res novas molitus fuerat, in Monasterium ab annis tredecim jam detruso. Secunda ditionum partitio, quam Ludovicus Augustus inter filios hoc anno fecit, apud Nithardum nec rectâ nititur Chronologiâ, nec quibus oportet limitibus circumscribitur. Hic Auctor, postquàm Bernardum Italiæ Regem excæcatum ac præ mœrore mortuum, fratrésque Ludovici Augusti, Drogonem, Hugonem, & Theodoricum, tonsos scripsit, hæc proximè subjungit. *Lodhuwicus filios suos justo matrimonio junxit, & universum Imperium inter eos ita divisit, ut Pippinus quidem Aquitaniam, Lodhuwicus autem Bajoariam, Lodharius verò post discessum ejus universum Imperium haberet, cui & unà secum Imperatoris nomen habere concessit.* Multiplices circa Chronologiam errores adverte. Generalis Francorum Conventus, in quo Ludovicus Lotharium filium natu maximum in consortium Imperatoriæ Dignitatis adscivit, Pippinum alterum filium Regem Aquitaniæ confirmavit, & Ludovicum filium natu minimum Regem Bojoariæ præfecit, habitus est hoc anno post Christum natum octingentesimo decimo-septimo, ut veteres Annalistæ, quos suprà citavimus, unanimi consensu testantur. Celebratus est igitur Bernardo Italiæ Rege in vivis superstite, fratribus Ludovici Augusti nondum detonsis, ejusdémque Ludovici filiis necdum matrimonio junctis. Oculos enim ac vitam amisit Bernardus anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo, eodémque anno capillos fratribus suis abscindi præcepit Imperator. Seriùs uxores sibi sociarunt ejusdem Imperatoris filii, Lotharius anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo, Pippinus anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, Ludovicus aliquot pòst annis, erat enim fratribus suis junior, & annum ætatis undecimum adhuc agebat, cùm Bojoariæ Rex à patre constitutus est. Hæc accuratè suis probabuntur locis. Quod attinet ad Regni vel Imperii partitionem, Ludovicus Augustus, ut ostensum est suprà, nec Nithardus diffitetur, Imperatorium Titulum Lothario, Aquitaniam Pippino, Ludovico Bojoariam hoc anno concessit. Ergo nec *universum Imperium* inter filios *divisit*, nec illud *inter eos ita divisit, ut Lodharius post discessum ejus universum Imperium haberet.* Ut hæ duæ res tibi clariores fiant,

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. 1.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. 1.

observa Imperium, quod est penes Ludovicum ac penes Carolum patrem fuit, non in ditionibus versari quæ dividi possint, sed totum consistere in solo Imperatoris Nomine quod dividi nequit. Nithardus Imperium non usurpat in hac significatione, sed illud accipit abusivè pro Regno Ludovici, quod cis & ultra Rhenum tránsque Pyrenæum montem complures amplissimásque provincias complectitur. At in hac acceptione nec verè potest asseri, quòd Ludovicus *universum Imperium* inter filios suos diviserit, multóque minùs, quòd illud *inter eos ita* diviserit, ut *Lodharius post discessum ejus universum Imperium* habiturus esset. E spatiosissimo enim Regno, quod Ortum versùs Vistulâ fluvio, versùs Occasum Oceano, Septentrionem versùs Egidorâ flumine & mari Baltico, versùs Meridiem Alpibus mari mediterraneo & Rubricato amne claudebatur, Aquitaniam duntaxat ac Bojoariam paulò latiùs sumptas divisit inter filios suos Pippinum & Ludovicum, quorum unum Aquitaniæ, alterum Bojoariæ Regem appellavit; de ceteris verò provinciis nihil omnino statuit, ne vico quidem, qui Lothario in consortium Imperii vocato pareret, speciatim assignato. Theganus Nithardum in errorem videtur adduxisse, de Ludovico enim Augusto ejúsque filiis ita scripsit [a]. *Imperator denominavit filium suum Lotharium, ut post obitum suum omnia Regna, quæ ei tradidit Deus per manus patris sui, susciperet, atque haberet nomen & Imperium patris, & ob hoc ceteri filii indignati sunt.* At in Aquisgranensi Conventu nec Ludovicus Imperator Lotharium filium natu maximum hæredem ex asse dixit, nec *ceteri filii* Pippinus & Ludovicus ob res ibi gestas indignati leguntur. Indignatus est autem plurimùm frater eorum patruelis Bernardus Rex Italiæ, postquàm Imperatorium titulum Lothario collatum rescivit. Erant Bernardus & Lotharius Caroli Magni nepotes, ille per Pippinum, hic per Ludovicum; & quia Pippinus Ludovici frater fuerat natu major, Bernardus Lotharium ejusdem Ludovici filium sibi prælatum querebatur. Ortum inde Ludovicum inter ac Bernardum grave dissidium, quod ut exitiale Bernardo, sic & Ludovico luctuosum fuit. Utrumque patebit infrà, teste quoque Thegano [b].

CCCXXXIV.

Quàm maturo Ludovicus consilio sit usus in constituendo Imperatore Lothario, docet Chronographus Moissiacensis narratione satis prolixâ, novúmque Lotharii decus Bernardo causæ novandarum rerum fuisse non dissimulat. *Anno* DCCCXVII. *Ludovicus Imperator apud Aquis Palatium celebravit Pascha. Et in ipsa æstate jussit esse ibi Conventum populi de omni Regno vel Imperio suo apud Aquis Sedem Regiam, id est, Episcopos, Abbates, sive Comites, & Majores natu Francorum. Et manifestavit eis mysterium consilii sui, quod cogitaverat, ut constitueret unum de filiis suis Imperatorem. Habebat enim tres filios ex uxore Hermengarda Regina. Nomen uni Clotarius, nomen secundi Pipinus, & nomen tertii Ludovicus. Tunc omni populo placuit, ut ipse, se vivente, constitueret unum ex filiis suis imperare, sicut Karolus pater ejus fecerat ipsum. Tunc tribus diebus jejunatum est ab omni populo, ac Letania facta. Post hoc jamdictus Imperator Clotarium* seu Lotharium, *qui erat major natu, Imperatorem elegit, ac per coronam auream tradidit ei Imperium, populis acclamantibus & dicentibus. VIVAT IMPERATOR CLOTARIUS. Facta est autem lætitia magna in populo die illo. Et ipse Imperator benedixit Dominum, dicens.* [*Benedictus es Dominus Deus noster, qui dedisti hodie ex semine meo consedentem in solio meo, videntibus oculis meis.*] *Audiens autem Barnardus filius Pipini Regis Rex Italiæ quod factum erat, cogitavit consilium pessimum, voluítque in Imperatorem & in filios suos insurgere, & per tyrannidem Imperium usurpare.* Ab hoc Auctore, in rebus, quæ spectant ad Imperatoris titulum Lothario delatum, non dissentit epistola, quâ Ludovicum Augustum Agobardus Archiepiscopus ita compellavit. *In illo tempore, quando filium vestrum participem nominis vestri facere curastis, ita in publicum vestrum interrogando hoc inchoastis, dicentes. Quod ad stabilimentum Regni pertinet, & ad robur regiminis, debet homo differre an non?*

[a] Cap. 21.

[b] Capp. 22. 23.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

Cúmque omnes respondissent, quod utile & necessarium est, non esse differendum, sed potiùs accelerandum; statim vos, quod cum paucissimis tractaveratis, omnibus aperuistis, & dixistis vos velle propter fragilitatem vitæ, cui incerta est mors, ut, dum valeretis, nomen Imperatoris uni ex tribus filiis vestris imponeretis, in quo voluntatem Dei quoquomodo cognoscere potuissetis. Propter quam cognoscendam injunxistis, ut facerent omnes jejunium triduanum, offerrent Sacerdotes sacrificia Omnipotenti Deo, qui suavis & mitis & multæ misericordiæ est omnibus invocantibus se; fieret quoque ab omnibus eleemosyna per illud triduum solito largior, ut Omnipotens Deus, qui summâ benignitate regit corda in se sperantium, infunderet in corde vestro voluntatem suam, & non sineret super alium inclinari voluntatem vestram, nisi super eum qui sibi placuisset. Itaque perfecistis omnia quæ in tali re facienda erant, tali fide & spe, ut hoc à Deo vobis infusum & inspiratum nemo dubitaret. Lotharium III *Kal. Augusti* dictum Imperatorem testatur Auctor ineditus Annalium Anianensium, ut Stephanus Baluzius ad illum Agobardi textum observavit. Nec ab isto calculo recedit, qui Conventum Aquisgranensem *in ipsa æstate* celebratum scribit Chronographus Moissiacensis jam laudatus. Mensem quoque Julium exhibet quæ nuper edita est Ludoviciani pseudo-diplomatis hæc Præfatio.

CCCXXXV. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Cùm nos in Dei Nomine, anno Incarnationis Domini octingentesimo septimo-decimo, Indictione decimâ, annóque Imperii nostri quarto, mense Julio, Aquisgrani Palatio nostro, more solito, sacrum Conventum & generalitatem populi nostri propter Ecclesiasticas vel totius Imperii nostri utilitates pertractandas congregassemus, & in his studeremus, subitò divinâ inspiratione actum est, ut nos fideles nostri commonerent, quatenus manente nostrâ incolumitate, & pace undique à Deo concessâ, de statu totius Regni & de filiorum nostrorum causa, more parentum nostrorum, tractaremus. Sed quamvis hæc admonitio devotè ac fideliter fieret, nequaquam nobis, nec his, qui sanum sapiunt, visum fuit ut amore filiorum aut gratiâ unitas Imperii à Deo nobis conservati divisione humanâ scinderetur, ne fortè hac occasione scandalum in Sancta Ecclesia oriretur, & offensam illius, in cujus potestate omnium jura Regnorum consistant, incurreremus. Idcircò necessarium duximus, ut jejuniis & orationibus & eleemosynarum largitionibus apud illum obtineremus quod nostra infirmitas non præsumebat. Quibus ritè per triduum celebratis, nutu Omnipotentis Dei, ut credimus, actum est ut & nostra & totius populi nostri in dilecti primogeniti nostri Hlotharii electione vota concurrerent. Itaque taliter divinâ dispensatione manifestatum placuit & nobis & omni populo nostro more solenni Imperiali Diademate coronatum nobis & consortem & successorem Imperii, si Dominus voluerit, communi voto constitui. Ceteros verò fratres ejus, Pippinum videlicet & Hlodouvicum æquivocum nostrum, communi consilio placuit Regiis insigniri nominibus, & loca inferiùs denominata constituere, in quibus post decessum nostrum sub seniore fratre Regali potestate potiantur juxta inferiùs adnotata Capitula, quibus, quam inter eos constituimus, conditio continetur. Quæ Capitula, propter utilitatem Imperii & perpetuam inter eos pacem conservandam & totius Ecclesiæ tutamen, cum omnibus fidelibus nostris considerare placuit, & considerata conscribere, & conscripta propriis manibus firmare, ut, Deo opem ferente, sicut ob omnibus communi voto actum est, ita communi devotione à cunctis inviolabiliter conserventur ad illorum & totius populi Christiani perpetuam pacem. Salvâ in omnibus nostrâ Imperiali potestate super filios & populum nostrum cum omni subjectione, quæ patri à filiis, & Imperatori ac Regi à suis populis exhibetur.*

[a] Tom, 1. Capitular.

Hanc Præfationem subjectáque duodeviginti Capitula Stephanus Baluzius [a] ex Codice manuscripto nuperrimè publicavit, sed & Præfationis & Capitulorum auctoritatem res elevant haud paucæ, quæ nec tempori conveniunt, nec Ludovico Augusto in mentem venisse creduntur.

CCCXXXVI. In Præfatione notatur annus Redemptoris octingentesimus decimus-septimus, isque Character ætatem Ludovico Pio recentiorem procul dubio sapit.

Deinde Regnum & Imperium promiſcuè ſumpta non placent, plurimùm enim inter ſe differunt. Imperium in Imperiali Nomine ſive Imperatoria Dignitate totum conſiſtit, Regnum verò ditiones omnes Ludovici complectitur, ideóque non ſemel Imperii loco Regnum in ipſa Præfatione reſtitui debet. Ludovicus ſe commonitum dicit, ut *de ſtatu totius Regni & de filiorum ſuorum cauſa* ſive de Regno inter filios dividendo, *more parentum ſuorum*, id eſt, avi Pippini & Caroli patris exemplo, tractet. Ergo ſeu Conventum *propter totius Imperii utilitates pertractandas* congregat, ſeu veretur ne *unitas Imperii diviſione humanâ* ſcindatur, non *Imperii* ſed *Regni* cùm utilitates tum unitatem attendit. Illius enim Imperium caret dominio, cujus vel utilitas perpendi vel partitio fieri queat. Eſt autem alia ratio Regni, cujus utilitates ac partes in Francorum Conventu pertractari poſſunt.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. LUDOV. R. 1.

CCCXXXVII.

CCCXXXVIII. In eadem Præfatione multa de Regnis Pippini ac Ludovici circumferuntur haud probabilia. Ludovicus Auguſtus, poſtquàm Lotharium filium natu maximum conſortem Imperii ſeu Nominis Imperialis fecit, de Pippino & Ludovico junioribus filiis ita loquitur. *Ceteros verò fratres ejus, Pippinum videlicet & Hludouvicum æquivocum noſtrum, communi conſilio placuit Regiis inſigniri nominibus, & loco inferiùs denominato conſtituere, in quibus poſt deceſſum noſtrum ſub ſeniore fratre Regali poteſtate potiantur juxta inferiùs adnotata Capitula, quibus, quam inter eos conſtituimus, conditio continetur.* Hæc ſi vera ſunt, Ludovicus Auguſtus ab avo Pippino & patre Carolo, quorum exempla ſibi propoſuit imitanda, multùm deflexit. Anno Chriſti ſeptingenteſimo duodeſeptuageſimo, Pippinus, ut Auctor Geſtorum ſcribit [a], *Regnum Francorum, quod ipſe tenuerat, æquali ſorte inter filios ſuos Carolum & Carolomannum, dum adhuc ipſe viveret, inter eos diviſit.* Anno Redemptoris octingenteſimo ſexto, Carolus Regnum pro filiis ſuis, Carolo, Pippino ac Ludovico, tres in partes æqualiter ſeparavit, ut patet ex ipſius diviſionis ſeu partitionis Charta, quam ad illum annum ſuprà deſcripſimus. Utrobique Regnum æquales in partes diſtinguitur, fratrique ſeniori nihil omnino juris attribuitur in fratrem vel in fratres natu minores, neque enim in Pippini Teſtamento Carolomannus ſub ſeniore fratre Carolo, vel in ejuſdem Caroli Teſtamento Pippinus ac Ludovicus ſub ſeniore fratre Carolo Reges deſignantur futuri. Reges igitur Pippinum ac Ludovicum in generali Francorum Conventu nominatos eſſe, qui poſt patrem ſub ſeniore fratre Lothario Regiam poteſtatem in ſuis Regnis exercerent, haud perſuaſum habemus. Lotharius poſt Ludovici patris obitum, ſi ſuperſtes fuerit in vivis, duplici quidem Imperatoris ac Regis Titulo gaudebit, at neutro quidquam juris in ſuos obtinebit fratres aut in illorum Regna. Ludovicus Secundus Imperator ejuſdem Lotharii filius exprobrante poſteà Baſilio Imperatore Conſtantinopolitano, quòd in tota non imperaret Francia, nullam ſibi propter Imperatoris nomen auctoritatem in alios Francorum Reges arrogavit, ſed arctiſſimam inter ſe atque illos amicitiam concordiámque ſic commendavit in reſponſoriis ad eundem Baſilium literis. *Porrò de eo quod dicis non in tota nos Francia imperare, accipe, frater, breve reſponſum. In tota nempe imperamus Francia, quia nos procul dubio retinemus, quod illi retinent, cum quibus una caro & ſanguis ſumus, & unus per Dominum ſpiritus.* Stante Meroveadarum familiâ paternum inter ſe Regnum multi non rarò partiti ſunt fratres, at numquam contigit, ut cuipiam illorum Regum ceteri vel horum filii ſubeſſent. Pippinus quoque, qui primus ex altera ſtirpe regnavit, cùm duos relinqueret filios, neutrum alteri ſubjectum eſſe voluit. Carolus Pippini patris exemplum ſecutus eſt, Regnum ſuum tribus filiis diviſit, nec ullum ex illis elegit, ſub quo ceteri regnaturi eſſent. Avi Pippini patriſque Caroli teſtamentariis tabulis quidpiam adeò contrarium à Ludovico Pio conſtitutum fuiſſe non exiſtimamus.

[a] Vid. Tom. 5. ad an. 768. n. 8.

Eâdem cenſurâ, quâ Pippino & Ludovico Regalem *ſub ſeniore fratre* Lothario poteſtatem, qualem textus prædictæ Præfationis exhibet, attributam CCCXXXIX.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LODOV. R. 1.

inficiamur, rejicimus & Capitula non pauca eidem Præfationi subjecta, *quibus conditio continetur*, quam Ludovicus Augustus inter filios suos constituisse fertur. Capitula numero sunt octodecim. Quartum, septimum, octavum, decimum, decimum-tertium, decimum-quintum, & decimum-sextum respuimus, quia Pippinum & Ludovicum juniores fratres seniori fratri Lothario multis inauditisque modis summittunt. Ludovicus Imperator in quarto Capitulo decernit, ut Pippinus & Lodovicus *semel in anno, vel simul vel singillatim, juxta quod rerum conditio permiserit, ad seniorem fratrem cum donis suis veniant. Et, si fortè aliquis illorum qualibet inevitabili necessitate impeditus venire tempore solito & opportuno nequiverit, hoc seniori fratri* Lothario *Legatos & dona mittendo significet; ita duntaxat, ut cùm primùm possibilitas congruo tempore adfuerit, venire qualibet cavillatione non dissimulet.* In septimo, *ut nec pacem facere, nec bellum contra exteras &* Francis *inimicas nationes absque consilio & consensu* Lotharii *senioris fratris ullatenus suscipere præsumant.* In octavo, ut Legatis, *si ab exteris nationibus vel propter pacem faciendam, vel bellum suscipiendum, vel civitates aut castella tradenda, vel propter alias quaslibet majores causas directi fuerint, nullatenus sine senioris fratris* Lotharii *conscientia respondeant, vel eos remittant. Si autem ad illum de quacumque parte Missi directi fuerint; ad quemlibet illorum primò pervenerint, honorificè eos cum fidelibus Missis usque ad ejus præsentiam faciat pervenire.* Et *quomodocumque se res in confinibus eorum habuerint, semper ad senioris fratris notitiam perferre non negligant, ut ille semper sollicitus & paratus inveniatur ad quacumque necessitas & utilitas Regni postulaverit.* In decimo, *ut si aliquis illorum aut divisor aut oppressor Ecclesiarum vel pauperum extiterit, aut tyrannidem exercuerit, primò secretò secundùm Domini præceptum per fideles Legatos semel, bis, & ter, de sua emendatione commoneatur, ut, si his renisus fuerit, accersitus à fratre* Lothario *coram altero fratre paterno & fraterno amore moneatur & castigetur.* In decimo-tertio, *ut, si alicui illorum* post patris decessum *tempus nubendi venerit, cum consilio & consensu* Lotharii *senioris fratris uxorem ducat.* In decimo-quinto, *ut, si absque legitimis liberis aliquis eorum decesserit, potestas illius ad seniorem fratrem* Lotharium *revertatur.* In decimo-sexto, *ut si alicui illorum contigerit,* patre decedente, *ad annos legitimos juxta Ribuariam legem nondum pervenisse, donec ad præfinitum annorum terminum veniat, à seniore fratre* Lothario *& ipse & Regnum ejus procuretur atque gubernetur.* Hæ conditiones Pippino ac Ludovico numquam impositæ videntur.

CCCXL. Capitula, quæ Præfationi subjiciuntur, in eadem Præfatione *propter utilitatem Imperii & perpetuam inter eos*, id est, inter Lotharium, Pippinum ac Ludovicum, Ludovici Augusti filios, *pacem conservandam, & totius Ecclesiæ tutamen*, dicuntur *considerata, conscripta & firmata.* In illo textu ad Capitulorum commendationem tria hæc proponuntur, utilitas Imperii, pax inter fratres perpetuò conservanda, & tuitio totius Ecclesiæ. Impetium perperam ponitur pro Regno, non enim Imperium Ludovici quod in solo titulo consistit, sed Regnum quod in Gallia, in Hispania, & in Germania, plurimas amplissimásque complectitur provincias, tres in partes pro tribus ejosdem Ludovici filiis distinguitur. Ludovicus utilitatem Regni considerasset, si postremorum Meroveadarum exemplo totum Regnum uni filiorum suorum reliquisset. Paci verò studuisset inter eosdem filios conservandæ, si Regnum tres in partes divisisset æqualiter, & secundùm Caroli patris industriam singulas portiones singulis filiis distribuisset ita dispositas, ut quilibet eorum, si res posceret, fratres juvare posset. Nec dubium, quin mutuam inter filios suos pacem fovendo, consuluisset etiam totius Ecclesiæ tuitioni, quam civilia Francorum bella, si fortè concitarentur, plurimùm essent impeditura. Nihil autem horum præstitisse fertur. In Charta, de qua loquimur, Lothario filio, quem duobus aliis anteponit, nec universum Regnum instar Meroveadarum, qui post annum Christi sexcentesimum octogesimum regnarunt, nec

tertiam Regni partem instar Caroli patris concedit. Imò Regnum partitur inæqualiter, & portiones adeò malè distinguit, ut nec Pippinus Ludovico fratri nec Pippino fratri Ludovicus esse possit auxilio. Partem ceteris multò spatiosiorem ac mediam inter illas Lothario largitur, ut viribus præpolleat, & neuter fratrum valeat adversùs eum fratri propter locorum distantiam suppetias ferre. Seminandis inter fratres dissensionibus hæ potiùs conditiones quàm paci firmandæ conducunt. Addequòd plurimùm refragantur coætaneis Auctoribus, quorum testimonio constat hoc anno Aquitaniam Pippino, Bojoariam Ludovico concessam esse; de ceteris verò Regni partibus à Ludovico Augusto illorum patre nihil statutum fuisse.

AN. CH. 817. Ludov. Imp. 4. Lothar. Imp. 1. Bern. R. 4. Pippini R. 3. Ludov. R. 1.

Clausula Præfationis hoc refertur modo. *Salvâ*, inquit Ludovicus, *in omnibus nostrâ Imperiali potestate super filios & populum nostrum cum omni subjectione, quæ patri à filiis & Imperatori ac Regi à suis populis exhibetur.* Initium vitio non caret, rectiúsque sic edi potuit. *Salvâ in omnibus nostrâ Imperiali ac Regali potestate*, &c. Ludovicus enim in eadem periodo, cùm loquitur de subjectione, quæ sibi exhibetur à populis, eam non Imperatori tantùm sed *Imperatori ac Regi* testatur exhiberi. Præterea in Carolini Testamenti clausula, quam profectò consuluit qui Ludovicianam Chartam concinnavit, mentio fit Regni atque Imperii, dominatûs Regalis atque Imperialis necnon & subjectionis quæ Imperatori ac Regi à populis exhibetur. Sic enim Carolus suum absolvit Diploma. *Hæc autem omnia ita disposuimus, atque ex ordine firmare decrevimus, ut, quamdiu divinæ Majestati placuerit, nos hanc corporalem agere vitam, potestas nostra sit super à Deo conservatum Regnum atque Imperium istud, sicut hactenus fuit in regimine atque ordinatione, & omni dominatu Regali atque Imperiali, & ut obedientes habeamus prædictos filios nostros atque Deo amabilem populum nostrum, cum omni subjectione, qua patri à filiis, & Imperatori ac Regi à suis populis exhibetur.* Ut huic observationi sua stet auctoritas, memento nomina Imperii & Imperatoris, quæ per Occidentales provincias à multis seculis non audiebantur, in Carolo Magno renovata esse, atque ut ab eo ad Ludovicum filium, sic & ab hoc ad Lothariom translata, nec illos Imperatores ob Imperialem dignitatem vel uno potitos esse pago. Quapropter ubi populos Carolo vel Ludovico subjectos audis, Imperatorium in illis nomen, cui ne vicus quidem subest, haud attende, sed Regiam dignitatem, cui vel omnis Francia vel Franciæ pars magna subjacet, exhibétque subjectionem. Hæc adhuc clariùs patebunt in Lothario ejúsque filio Ludovico Secundo Imperatoribus, quorum ille tertiam Franciæ partem ex pacto cum fratribus inito, hic tertiæ partis tertiam duntaxat partem post patris obitum possidebit. CCCXLI.

Præfationi suprà descriptæ subjiciuntur octodecim quæ sequuntur Capitula. CCCXLII.

Cap. 1. Volumus, ut Pippinus habeat Aquitaniam, & Wasconiam, & Marcham Tolosanam totam, & insuper Comitatus quatuor, id est, in Septimania Carcassensem, & in Burgundia Augustudunensem & Avalensem & Nivernensem. Hic Pippinus, alter Ludovi Augusti filius, ante triennium à patre Rex Aquitaniæ constitutus, in eodem confirmatur Regno, cui præter tres Aquitanias, quarum ultima nomine Wasconiæ seu Novempopulaniæ comprehenditur, Marcha Tolosana seu pagus Tolosanus attribuitur cum quatuor Comitatibus, partim in Septimania, partim in Burgundia, pertinet enim ad Septimaniam Comitatus Carcassensis, cujus caput Carcasso civitas Episcopalis, ad Burgundiam verò tres alii Comitatus, Augustodunensis cujus caput Augustodunum civitas Episcopalis, Avalensis cujus caput Avalo in Diœcesi Augustodunensi, Nivernensis cujus caput Nivernum civitas Episcopalis. At multò probabilius est, ut quondam Ludovico patri, sic & Pippino integram cessisse Septimaniam cum ditionibus Francorum intra fines Hispaniæ sitis. Nec id revocabit in dubium, quisquis attentè legerit primum Ludovici Augusti Præceptum anno Redemptoris octingentesimo de- CCCXLIII.

AN. CH. 817. Ludov. Imp. 4. Lothar. Imp. 1. Bern. R. 4. Pippini R. 3. Ludov. R. 1.

cimo-quinto datum pro Christianis, qui, ne diutiùs in Hispania sub Saracenorum jugo gemerent, in Franciam sive in Septimaniam & in eam Hispaniæ partem quæ cis Rubricatum ad Francos accesserat, relicto natali solo confugerant. In illo enim Diplomate loquitur de Missis filii sui, nec alium è suis filiis intelligit præter Pippinum Aquitaniæ Regem, quem Septimaniæ quoque & ditionibus Francorum inter Pyrenæos montes & Rubricatum amnem in Hispania positis Regem exeunte anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto præfecit sub eodem Regis Aquitaniæ Titulo. Textus Ludoviciani Præcepti talis est. *Sicut nullius vestrûm notitiam effugisse putamus, qualiter aliqui homines propter iniquam oppressionem & crudelissimum jugum, quod eorum cervicibus inimicissima Christianitati gens Sarracenorum imposuit, relictis propriis habitationibus & facultatibus, quæ ad eos hæreditario jure pertinebant, de partibus Hispaniæ ad nos confugerunt, & in Septimania atque in ea portione Hispaniæ quæ à nostris Marchionibus in solitudinem redacta fuit, sese ad habitandum contulerunt, & à Sarracenorum potestate se subtrahentes, nostro dominio liberâ & promptâ voluntate se subdiderunt, ita ad omnium vestrum notitiam pervenire volumus, quòd eosdem homines sub protectione & defensione nostra receptos in libertate conservare decrevimus, eo videlicet modo, ut sicut ceteri liberi homines cum Comite suo in exercitum pergant, & in Marcha nostra juxta rationabilem ejusdem Comitis ordinationem atque admonitionem explorationes & excubias, quod usitato vocabulo Wactas dicunt, facere non negligant, & Missis nostris aut filii nostri, quos pro rerum opportunitate illas in partes miserimus, aut Legatis, qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint, paratas faciant, & ad subvectionem eorum veredas donent.*

CCCXLIV. *II. Item Hludowicus volumus ut habeat Bajoariam, & Carentanos, & Beheimos, & Avaros, atque Sclavos qui ab Orientali parte Bajoariæ sunt, & insuper duas villas Dominicales ad suum servitium in pago Nortgaoe Luttraof & Ingoldestat.* Hic Ludovicus, Ludovici Augusti filius natu minimus, à patre Rex primùm constituitur, & à præcipua Regni parte Rex Bojoariæ dictus invenitur. Præter Bojoariam autem circumjacentes obtinet provincias Carentanorum, Bohemorum, Avarorum sive Hunorum, necnon & Sclavorum ad ortum Bojoariæ consistentium. Cur hæ speciatim addantur villæ, *Luttraof & Ingoldestat, in pago Nortgaoe*, ratio vix suppetit. In Testamento enim Carolino, quod anno Redemptoris octingentesimo sexto conditum fuit, pagus ille *Nortgaoe*, seu *Northgowve* vel *Northgow*, pars est Bojoariæ, villæque *Luttraof* sive *Lutrahaof* & *Ingoldestat* eidem Bojoariæ attribuuntur. Carolus inter alia Pippino filio dat *Bajoariam, sicut Tassilo tenuit, exceptis duabus villis, quarum nomina sunt Ingoldestat & Lutrahahof, & pertinent ad pagum qui dicitur Northgowve*; deinde Carolo suo quoque filio concedit inter alia *partem Bajoariæ quæ dicitur Northgow.*

CCCXLV. *III. Volumus ut hi duo fratres, qui Regis nomine censentur, in cunctis honoribus intra suam potestatem distribuendis propriâ potestate potiantur; tantùm ut in Episcopatibus & Abbatiis Ecclesiasticus ordo teneatur, & in ceteris honoribus dandis honestas & utilitas servetur.*

CCCXLVI. *IV. Item volumus, ut semel in anno, tempore opportuno, vel simul vel singillatim, juxta quod rerum conditio permiserit, visitandi & videndi, & de his, quæ necessaria sunt, & quæ ad communem utilitatem vel ad perpetuam pacem pertinent, mutuo fraterno amore tractandi gratiâ ad seniorem fratrem cum donis suis veniant. Et, si fortè aliquis illorum qualibet inevitabili necessitate impeditus venire tempore solito & opportuno nequiverit, hoc seniori fratri Legatos & dona mittendo significet, ita duntaxat, ut cùm primùm possibilitas congruo tempore adfuerit, venire qualibet cavillatione non dissimulet.* Quid illo de Capitulo sentiamus, jam insinuavimus suprà.

CCCXLVII. *V. Volumus atque monemus, ut senior frater quando ad eum aut unus aut ambo fratres sui cum donis, sicut prædictum est, venerint, sicut ei major potestas Deo annuente*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. I. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. I.

annuente fuerit attributa, ita & ipse illos pio fraternáque amore largiori dono remuneret. Certè cùm Ludovicus Augustus in hac Charta Pippino alteri filio solam concedat Aquitaniam cum pago Tolosano quatuórque Comitatibus, Carcassonensi, Nivernensi, Avalensi & Augustodunensi; Ludovico filio natu minimo nihil extra Bojoariam, Carantaniam, Bohemiam, Huniam, & Orientalem Slaviam Bojoariæ conterminam largiatur; ceteras verò Francorum ditiones, Saxoniam, Turingiam, Austriam, Sueviam, Alsatiam, Frisiam, Neustriam, Burgundiam exceptis Comitatibus Augustodunensi, Avalensi & Nivernensi, Provinciam, Septimaniam excepto Comitatu Carcassonensi, partémque non modicam citerioris Hispaniæ à Septimaniæ finibus ad Rubricatum usque fluvium, Lothario primogenito filio relinquat; huic *major* quàm fratribus *potestas* attribuitur, ab Ortu ad Occasum sive ab ultimis Saxoniæ Turingiæque finibus ad inferiores usque partes Armoricæ, necnon à Meridie ad Septentrionem sive à mari mediterraneo & Rubricato flumine ad mare usque Balticum & amnem Egidoram. Hæc autem ditio, quantumvis spatiosa, pars est Franciæ Lotharióque non tanquam Imperatori sed tanquam Regi Francorum à patre conceditur. Atque ut id magis credas, per antecessum observa tres Lothario filios fore, quibus tertiam Franciæ partem, quam tunc possidebit, tres in partes æqualiter dividet, partitione propter hanc potissimùm causam memorabili, quòd Ludovicus natu maximus Imperator à patre constituetur, & è Francorum Regno tertiam tantùm partem tertiæ partis obtinebit, nec in illam tertiam partem tertiæ partis cadet quidquam ex amplissima portione Lothario patri per Chartam, in quam inquirimus, falsò contráque coætaneorum Auctorum suprà descriptorum fidem attributa.

VI. Volumus atque jubemus, ut senior frater junioribus fratribus suis, quando contra exteras nationes auxilium sibi ferre rationabiliter expetiverint, juxta quod ratio dictaverit, & temporis opportunitas permiserit, vel per seipsum vel per fideles Missos & exercitus suos opportunum eis auxilium ferat. CCCXLVIII.

VII. Item volumus, ut nec pacem facere nec bellum contra exteras & huic à Deo conservato Imperio inimicas nationes absque consilio & consensu senioris fratris ullatenus suscipere præsumant. Impetum verò hostium subitò insurgentium vel repentinas incursiones juxta vires per se repellere studeant. In hoc Capitulo, ut in aliis plerisque locis hujus Diplomatis, Imperium pro Regno ponitur. Ditiones, quas Ludovicus Augustus sub sua tenet potestate, factâque partitione suos inter filios dividit, nec Imperium constituunt, nec in plura distinguuntur Imperia, sed sub eodem Ludovico, quantæcumque sunt, ut Longobardia sub Bernardo Rege, partem Francici Regni componunt, quod adhuc plures in partes separari potest, separabitúrque post obitum Lotharii Augusti, quando tres ejus filii, Ludovicus, Lotharius, & Carolus, cum duobus suis patruis Ludovico & Carolo regnabunt. Ex illis quinque Regibus Francorum qui nomen Imperatoris geret Ludovicus Lotharii Augusti filius natu maximus, is è Francorum Regno tertiam duntaxat partem tertiæ partis in Italia sitam possidebit aviti Regni partitione cum patruis ac fratribus initâ. Dura nobis in Capitulo proximè descripto videtur hæc conditio, ut Pippinus & Ludovicus nec pacem facere nec bellum suscipere præsumant *absque consilio & consensu senioris fratris* Lotharii. CCCXLIX.

VIII. De Legatis verò, si ab exteris nationibus vel propter pacem faciendam vel bellum suscipiendum, vel civitates aut castella tradenda, vel propter alias quaslibet majores causas directi fuerint, nullatenus sine senioris fratris conscientia eis respondeant, vel eos remittant. Si autem ad illum de quacumque parte Missi directi fuerint; ad quemlibet illorum primò pervenerint, honorificè eos cum fidelibus Missis usque ad ejus præsentiam faciat pervenire. De levioribus sanè causis juxta qualitatem Legationis per se respondeant. Illud tamen monemus, ut quomodocumque se res in confinibus eorum habuerint, semper ad senioris fratris notitiam per- CCCL.

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. I. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. I.

ferre non negligant, ut ille semper sollicitus & paratus inveniatur ad quacumque necessitas & utilitas Regni postulaverit. Duriores quoque sunt hujus Capituli conditiones, quàm ut Pippino & Ludovico junioribus filiis à Ludovico Augusto patre censeantur impositæ. Regnum Francorum in duas pluresque partes sæpè distinctum fuit. Nullum tamen in antiquis Auctoribus vestigium partitionis superest his factæ legibus, ut qui Regiæ stirpis princeps est, is exterarum gentium Legatis solus de pace, de bello, déque majoribus causis respondeat, & à junioribus suis fratribus agnatisque, quibuscum regnat, diligenter admoneatur, quonam sint in statu fines provinciarum, quas sub sua tenent potestate, quasi positus in Franciæ specula prospiciat, ne quid detrimenti capiat Francorum Regnum inter fratres agnatósque quantumlibet divisum, *sempérque sollicitus ac paratus inveniatur, ad quacumque necessitas & utilitas Regni*, id est, Franciæ quamvis in plura Regna separatæ, *postulaverit.* Huic profectò Regi, licèt familiæ totius principi, atque etiam Carolidarum ætate dicto Imperatori, nihil omnino juris atque auctoritatis fuit in juniorum fratrum agnatorúmque Regna.

CCCLI. *IX. Præcipiendum etiam nobis videtur, ut post decessum nostrum uniuscujusque vasallus tantum in potestate Domini sui beneficium propter discordias evitandas habeat, & non in alterius. Proprium autem suum & hæreditatem, ubicunque fuerit, salvâ justitiâ cum honore & securitate secundùm suam Legem unusquisque absque justa inquietudine possideat, & licentiam habeat unusquisque liber homo, qui seniorem non habuerit, cuicunque ex his tribus fratribus voluerit se commendandi.* Huic Capitulo similia sunt in Testamento Carolino quartum & quintum, quæ superiùs ad annum Redemptoris octingentesimum sextum descripsimus. Quartum, sic. *Præcipiendum nobis videtur, ut post nostram ab hac mortalitate discessum homines uniuscujusque eorum accipiant beneficia unusquisque in Regno domini sui, & non in alterius, ne fortè per hoc, si aliter fuerit, scandalum aliquod accidere possit. Hæreditatem autem suam habeat unusquisque illorum hominum absque contradictione, in quocunque Regno hoc eum legitimè habere contigerit.* Quintum, sic. *Et unusquisque liber homo post mortem domini sui licentiam habeat se commendandi inter hæc tria Regna ad quodcumque voluerit, similiter & ille qui nondum alicui est commendatus.* Ex his Capitulis constat, Franciam à Carolo pro totidem filiis in tria distingui Regna, sive in tres partes, quarum unaquæque Regnum constituit, & peculiarem habet Regem, qui supremâ, ut Regi convenit, potitur auctoritate, nec à fratre fratribúsve in administrandis Regni sui negotiis ullatenus dependet. Eodem jure gavisos in suis Regnis arbitrare Pippinum & Ludovicum, quos Ludovicus pater hoc anno Reges appellavit parte Franciæ inter eos divisâ.

CCCLII. *X. Si autem, & quod Deus avertat, & quod minimè optamus, evenerit, ut aliquis illorum propter cupiditatem rerum terrenarum, quæ est radix omnium malorum, aut divisor aut oppressor Ecclesiarum vel pauperum extiterit, aut tyrannidem, in qua omnis crudelitas consistit, exercuerit, primò secretò secundùm Domini Præceptum per fideles Legatos semel, bis, & ter, de sua emendatione commoneatur, ut, si his renisus fuerit, accersitus à fratre coram altero fratre paterno & fraterno amore moneatur & castigetur. Et, si hanc salubrem admonitionem penitus spreverit, communi omnium sententiâ quid de illo agendum sit decernatur, ut quem salubris commonitio à nefandis actibus revocare non potuit, Imperialis potentia communisque omnium sententia coerceat.* Auctor hujus Capituli à Ludovico Caroli Magni filio se planè diversum, imò ab ætate ejusdem Ludovici longè remotum se prodit, cùm Imperialem extollit potentiam, quâ Lotharius pœnas sumat à junioribus suis fratribus, si fortè in administratione Regnorum suorum deliquerint. Noverat Ludovicus nomen Imperatoris, quod à multis seculis in Occidente non audiebatur, suscitatum quidem in patre Carolo fuisse, sed hoc novo Titulo nihil illi penitus aut auctoritatis aut ditionis additum. Dictus fuerat Imperator ab eodem patre Carolo, scie-

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

bátque nihil ſibi juris in Bernardum, alterum Francorum Regem, ex Imperatorio Nomine competere. Quapropter haud aliud jus ad Lotharium filium, quàm quod ipſe à Carolo patre Auguſto acceperat, cenſendus eſt tranſmiſiſſe. Quandiu Nomen Imperatoris in familia Caroli Magni permanſit, is è Regibus Francorum qui vocatus eſt Imperator, ſive in Gallia, ſive in quavis alia Franciæ parte ſuum haberet Regnum, nullam dominationem in alios Francorum Reges exercuit, ubicunque regnarent, ſeu plures ſeu pauciores. Ex hac obſervatione liquet Imperium certo tunc ſpatio terrarum haud circumſcriptum fuiſſe, cùm Imperator ex Imperatorio Titulo ne vicum quidem poſſideret, ex Regia verò Dignitate, quia Rex erat Francorum, ditiones hæreditarias, eáſque modò ſpatioſiores, modò anguſtiores obtineret pro diverſis Franciæ partitionibus, quas per anteceſſum attigimus ſuprà. Regum Francorum gente trans Rhenum pòſt extinctâ, cœpit Imperium certos habere fines, intra quos Imperialis potentia vigeret, ad quam procul dubio reſpexit Auctor hujus Capituli, proinde Ludovico Caroli Magni filio longè recentior, ut ex ipſa Præfatione & anno Dominicæ Incarnationis octingenteſimo decimo-ſeptimo contra morem illorum temporum appoſito jam probavimus.

XI. Rectores verò Eccleſiarum de Francia talem poteſtatem habeant rerum ad CCCLIII.
illas pertinentium, ſive in Aquitania, ſive in Italia, ſive in aliis regionibus ac provinciis huic Imperio ſubjectis, qualem tempore Genitoris noſtri habuerunt, vel noſtro habere noſcuntur. In hoc Capitulo Imperium ponitur pro ditionibus omnibus, quæ Carolo Magno quondam paruerunt. At intra vaſtiſſimum ſpatium tot provinciarum, quas idem Carolus ſub ſua tenuit poteſtate, ne vicus quidem erat, qui vel ad eum tanquam ad Imperatorem vel ad ipſum Imperium pertinere diceretur. Deinde cur Ludovicus Caroli filius in hoc Capitulo meminit Italiæ, cùm Bernardus Italiæ Rex in vivis ſuperſtes adhuc exiſtat?

XII. De tributis verò & cenſibus vel metallis, quicquid in eorum, ſeu Pip- CCCLIV.
pini & Ludovici juniorum fratrum, *poteſtate exigi vel haberi poterit, ipſi habeant, ut ex his in ſuis neceſſitatibus conſulant, & dona ſeniori fratri deferenda meliùs præparare valeant.* Hæc poſterior ratio videtur ad inculcandam Lotharii ſenioris fratris prærogativam nimis affectata.

XIII. Volumus etiam, ut ſi alicui illorum poſt deceſſum noſtrum tempus nubendi CCCLV.
venerit, ut cum conſilio & conſenſu ſenioris fratris uxorem ducat. Illud tamen propter diſcordias evitandas & occaſiones noxias auferendas, cavendum decernimus, ut de exteris gentibus nullus illorum uxorem accipere præſumat. Omnium verò homines, propter pacem artiùs conligandam ubicunque inter partes elegerint, uxores ducant. E tribus Ludovici Auguſti filiis nullus adhuc uxorem duxit. Ludovicus natu minimus annum ætatis undecimum agit, aliquot annis grandiores ſunt ejus fratres, & horum ætas colligitur ex matris nuptiis, quas anno Chriſti ſeptingenteſimo nonageſimo-octavo conſignavimus [a]. Ceterùm Regiæ juniorum fratrum Dignitati parum æqua hæc videtur Conſtitutio, ut neuter uxorem ducere præſumat ſine *conſilio & conſenſu ſenioris fratris.*

[a] Tom. 6. a. 798. n. 40.

XIV. Si verò aliquis eorum decedens legitimos filios reliquerit, non inter eos CCCLVI.
poteſtas ipſa dividatur, ſed potiùs populus pariter conveniens, unum ex eis, quem Dominus voluerit, eligat, & hunc ſenior frater in loco fratris & filii ſuſcipiat, & honore paterno ſublimato, hanc Conſtitutionem erga illum modis omnibus conſervet. De ceteris verò liberis pio amore pertractent, qualiter eos more parentum noſtrorum ſalvent, & cum conſilio habeant. Hoc Capitulum putamus exaratum cum reſpectu ad Carolinum, quod ad annum Redemptoris octingenteſimum ſextum ex Caroli Teſtamento ſic deſcripſimus. *Quòd ſi talis filius cuilibet iſtorum trium fratrum natus fuerit, quem populus eligere velit ut patri ſuo ſuccedat in Regni hæreditate, volumus ut hoc conſentiant patrui ipſius pueri, & regnare permittant filium fratris ſui in portione Regni quam pater ejus eorum frater habuit.*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. I. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. I.

Maxima tamen est inter utrumque differentia. Carolus diviso tres inter filios Regno, si, priusquàm ipse decesserit, unus ex illis filiis moriatur relicto puero, quem populus pro defuncto patre consortem Regiæ Dignitatis ab avo fieri cupiat, illum vi ejusdem Testamenti demortuo patri successorem sufficit, vúltque patruos ejus in hoc consentire. Genuinus est hic Capituli Carolini sensus. Cave enim ne futuri Regis electionem in arbitrio populi positam suspiceris. Carolus, cùm universum Franciæ Regnum tres in partes pro totidem filiis divisit, in nepotem, qui priùs orbaretur parte quàm avo, nihil omnino juris transmisit, aliam editurus Constitutionem, si vellet illum cum patruis regnare, tamen in gratiam nepotis adhuc pueri subjecit annuere se, ut in eadem quâ pater Regni portione regnaret, si Rex postularetur à populo. Post quadriennium Pippinus Italiæ Rex, alter ejus filius, obiit relicto filio uxori ducendæ nondum idoneo, cui nomen Bernardus. Hic statim à patris obitu Rex Italiæ non est dictus, sed post triennium ex postremo avi Testamento, quod ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium exposuimus. En exemplum, quo nihil ad explicationem Capituli Carolini potest aptius afferri. Capitulum Ludovicianum à Carolino plurimùm differt. Agit enim non de uno è tribus fratribus, qui ante patrem testatorem mortuus sit relicto unico tantùm filio, sed de altero è duobus junioribus fratribus, qui post patrem testatorem obierit relictis pluribus filiis. Quòd autem accipiendum sit de Ludovici filio, qui superstes patri vixerit, id patet ex contextu trium Capitulorum, nempe decimi-tertii, de quo proximè locuti sumus, decimi-quarti de quo nunc disserimus, & decimi-quinti de quo postmodum verba faciemus. In decimo-tertio leguntur hæ voces, *post decessum nostrum*, subaudirique debent in duobus proximè sequentibus, quia servatâ temporis gradatione ponuntur hæ sanciendarum Præceptionum causæ; in decimo-tertio, *si alicui juniorum fratrum post patris decessum tempus nubendi venerit*; in decimo-quarto, *si aliquis illorum decedens legitimos filios reliquerit*; & in decimo-quinto, *si absque legitimis liberis aliquis eorum decesserit.* Vetat igitur Ludovicus Augustus decimo-quarto Capitulo, ne Regna juniorum suorum filiorum, si superstites sibi fuerint testatori, multósque filios reliquerint, in partes dividantur. Id autem nullo pacto verisimile videtur. Quis enim sibi persuadeat Ludovicum prohibuisse, ne quod ipse faciebat in gratiam suorum filiorum, id iidem filii in suorum gratiam filiorum posteà facerent? Addequòd hæc Constitutio cadit tantùm in juniores Ludovici filios, id est, in Pippinum & Ludovicum, quorum causa melior sit quàm senioris fratris Lotharii, cujus Regnum, si filii, nepotes, pronepotésque magno futuri sunt numero, debeat in partes dividi multò minutiores quàm sint ipsa prædictorum Pippini ac Ludovici Regna. Præterea talis Sanctio non fuit observata, Regnum enim, quo potitus est Ludovicus Ludovici Augusti filius, tres in partes pro totidem ejus filiis, Carolomanno, Ludovico, & Carolo, distinctum fuit. Hæc igitur Ludovici Augusti Præceptio est infititia, videtúrque publicata, postquàm stirps Carolidarum trans Rhenum sive in Orientali Francia defecisset, cùm quis audiisset ægréque ferret aliquando contigisse, ut tres fratres, diviso inter se patris sui Regno, singuli tertiam tantùm partem possiderent tertiæ partis ditionum, quæ sub Caroli Magni potestate quondam fuerant.

CCCLVII. *XV. Si verò absque legitimis liberis aliquis eorum decesserit, potestas illius ad seniorem fratrem revertatur. Et, si contigerit illum habere liberos ex concubinis, monemus, ut erga illos misericorditer agat.* Iniqua est etiam hæc conditio, ut, si de junioribus filiis alteruter *absque legitimis liberis* obierit, alter partem hæreditatis non obtineat, sed hæc ad seniorem fratrem Lotharium tota devolvatur. Ipsemet Lotharius Regnum suum tres inter filios, Ludovicum videlicet, Lotharium, & Carolum divisit, mortuóque sine prole Carolo, Regnum hujus haud integrum transiit ad Ludovicum seniorem fratrem, sed

inter eundem Ludovicum & Lotharium fratres ex æquo divisum fuit. Liberos hic filios interpretare, & legitimos liberos à liberis ex concubinis eo distingue modo, quo filios Caroli Magni & Hildegardis Reginæ distinximus à filiis ejusdem Caroli & aliarum uxorum, quæ concubinæ vocantur. AN. CH. 817.

XVI. Si verò alicui illorum contigerit, nobis decedentibus, ad annos legitimos CCCLVIII.
juxta Ribuariam Legem nondum pervenisse, volumus ut donec ad præfinitum annorum terminum veniat, quemadmodum modò à nobis, sic à seniore fratre & ipse & Regnum ejus procuretur atque gubernetur. Et cùm ad legitimos annos pervenerit, juxta taxatum modum suâ potestate in omnibus potiatur.

XVII. Regnum verò Italiæ eo modo prædicto filio nostro, si Deus voluerit ut CCCLIX.
successor noster existat, per omnia subjectum sit, sicut & patri nostro fuit, & nobis Deo volente præsenti tempore subjectum manet. Hoc Capitulum Ludovico Augusto ad hunc annum minimè convenit, quia Bernardus illius ex Pippino fratre nepos Italiâ potitur, nec in eam provinciam jus est eidem Ludovico, quod Carolo patri post extinctum Longobardorum Regnum fuit.

XVIII. Monemus etiam totius populi nostri devotionem & sincerissima fidei CCCLX.
penè apud omnes gentes famosissimam firmitatem, ut si is filius noster, qui nobis divino nutu successerit, absque legitimis liberis rebus humanis excesserit, propter omnium salutem & Ecclesiæ tranquillitatem & Imperii unitatem, in eligendo uno ex liberis nostris, si superstites fratri suo fuerint, eam, quam in illius electione fecimus, conditionem imitentur, quatenus in eo constituendo non humana sed Dei quæratur voluntas adimplenda. Hoc Capitulum non de Regis sed de Imperatoris electione sumendum est. Hæreditarium semper fuit Francorum Regnum, sive uni sive pluribus paruit Regibus, iisque sive fratribus sive agnatis. Nomen Imperatoris, quod à multis retrò seculis extinctum in Occidente fuerat, anno Redemptoris octingentesimo suscitatum est collatúmque Carolo Francorum Regi tunc potentissimo. Fuit & hæreditarius in Caroli familia Titulus hic Imperatorius. At quoniam erat Imperatori liberum, ut quem vellet Imperialis nominis consortem sibi faceret, Auctores; ut istam subrogationem exprimant, electionis vocabulo nonnumquam utuntur. Chronographus Moissiacensis ad hunc annum de Ludovico Augusto ejúsque filio Lothario, quem Clotarium appellat, ita scribit. *Imperator Clotarium, qui erat major natu, Imperatorem elegit, ac per coronam auream tradidit ei Imperium.* Jus autem illum eligendi, qui consors Imperii fieret, penes unum Imperatorem erat. Id patet ex Chronico Moissiacensi ad hunc annum jam allegaro. *Anno* DCCCXVII. *Ludovicus Imperator apud Aquis Palatium celebravit Pascha. Et in ipsa æstate jussit esse ibi Conventum populi de omni Regno vel Imperio suo apud Aquis Sedem Regiam, id est, Episcopos, Abbates, sive Comites, & Majores natu Francorum. Et manifestavit eis mysterium consilii sui, quòd cogitaverat, ut constitueret unum de filiis suis Imperatorem. Tunc omni populo placuit, ut ipse, se vivente, constitueret unum ex filiis suis imperare, sicut Karolus pater ejus fecerat ipsum. Tunc tribus diebus jejunatum est ab omni populo, ac Letania factæ. Post hoc jamdictus Imperator Clotarium, qui erat major natu, Imperatorem elegit, ac per coronam auream tradidit ei Imperium, populis acclamantibus & dicentibus. VIVAT IMPERATOR CLOTARIUS.* Et ex Agobardo eundem Ludovicum Augustum sic compellante. *Dixistis vos velle propter fragilitatem vitæ, cui incerta est mors, ut, dum valeretis, nomen Imperatoris uni ex tribus filiis vestris imponeretis, in quo voluntatem Dei quoquomodo cognoscere potuissetis. Propter quam cognoscendam injunxistis, ut facerent omnes jejunium triduanum, offerrent Sacerdotes sacrificia Omnipotenti Deo, qui suavis & mitis & multa misericordia est omnibus invocantibus se; fieret quoque ab omnibus eleemosyna per illud triduum solito largior, ut Omnipotens Deus, qui summâ benignitate regit corda in se sperantium, infunderet in corde vestro voluntatem suam, & non sineret super alium inclinari voluntatem vestram, nisi super eum qui sibi placuisset.* Ergo cùm Ludovicus Augustus omnes admonet, ut si Lotharius *absque legitimis*

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

liberis obierit, in eligendo uno ex ejus fratribus qui superstites fuerint, *eam quam* ipse *in illius* Lotharii *electione* fecit, *conditionem imitentur*, hæ voces, *in eligendo uno*, nullum populo jus eligendi tribuunt. Constitutionis enim hic est sensus. *Si* Lotharius *absque legitimis liberis rebus humanis excesserit, propter omnium salutem & Ecclesiæ tranquillitatem & Imperii unitatem, in eligendo uno* ex ejus fratribus, *si superstites fuerint, eam, quam* Ludovicus pater *in illius electione* fecit, *conditionem imitentur*. Id est, si Lotharius absque legitimis filiis vitam clauserit, & Ludovicus ejus pater voluerit alterum è duobus superstitibus filiis eligere, cui nomen Imperatoris imponat, populus per triduum jejuniis, eleemosynis, piisque vacet exercitiis *quatenus*, ut proximè sequitur, *in eo* Imperatore *constituendo non humana sed Dei quæratur voluntas adimplenda*, sive, ut Agobardus loquitur, *Omnipotens Deus, qui summâ benignitate regit corda in se sperantium*, infundat *in corde* Ludovici *voluntatem suam, & non* sinat *super alium* illius *inclinari voluntatem, nisi super eum, qui sibi* placuerit.

CCCLXI. Quamvis illud Diploma, quod Ludovici Augusti nomine prætitulatur, tanquam commentitium rejiciamus, haud inficiamur Ludoviciani Regni partem inter Pippinum ac Ludovicum Ludovici Augusti filios pro anno, mense Julio, divisam fuisse. Testes enim hujus existunt partitionis coætanei Scriptores, qui frequenter à nobis laudantur, Annalista Laureshamensis ad hunc annum, & Astronomus in vita Ludovici. Lotharius filius natu maximus, quem pater ante triennium Regem Bojoariæ dixerat, in consortium Imperialis Nominis ab eodem patre vocatus est relictâ Bojoariâ. Pippinus alter filius, quem pater ante triennium in Aquitanici Regni consortium adsciverat, in eodem confirmatus fuit Regno, cui præter tres Aquitanias, ut quondam sub Ludovico Rege, pagus Tolosanus cum integra Septimania ditionibúsque Francorum in Hispania positis attribuebatur. Ludovicus filius natu minimus, in locum Lotharii fratris, à patre Rex Bojoariæ constitutus est. Hæc nova partitio negari non potest. Quapropter annum hunc Redemptoris octingentesimum decimum-septimum, ut Lotharii Imperatoris, sic & Pippini Regis secundò dicti, & Ludovici Regis primum vocamus. Porrò Ludovicus Augustus Pippinum in Aquitaniam, Ludovicum in Bojoariam misit, Lotharium verò dignitatis Imperatoriæ consortem factum tenuit secum, & Eginhardo Fontanellensi jam Abbati præcepit, ut ejusdem Lotharii curam gereret, illúmque *de moribus corrigendis & honestis atque utilibus sectandis* sedulò commoneret [a].

[a] Eginh. ep. 14.

CCCLXII. DAT PRÆCEPTUM PRO MON. SOLEMNIAC. Nono Kalendas Augusti, Ludovicus Imperator in Aquisgranensi Palatio Præceptum pro Monasterio Solemniacensi rogatus ab Agiulfo Abbate sic emisit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Cùm locis divino cultui mancipatis ob divinæ servitutis amorem opem congruam ferimus, & Regium morem decenter implemus, id nobis profuturum ad æterna remunerationis præmia capessenda veraciter credimus. Notum igitur esse volumus cunctis fidelibus nostris tam præsentibus quàm & futuris, seu etiam successoribus nostris fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ, quia adiens Serenitatem Culminis nostri Venerabilis Vir Agiulfus Abba ex Monasterio quod dicitur Sollemniacus, quod Sanctus Eligius in honore Sancti Petri & cæterorum Sanctorum construxit, gestans in manibus Immunitatem Avi nostri Pippini Regis, necnon Domni & Genitoris nostri Caroli bonæ memoriæ Magni Imperatoris, in qua continebatur insertum, qualiter ipsi præfatum Monasterium propter divinum amorem & reverentiam divini cultûs semper sub plenissima defensione consistere & ab omni publica functione & judiciaria exactione immune * liberúmque reddidissent. Quod munus eidem Monasterio exhibitum Deo annuente inviolabiliter hactenus constat esse conservatum. Pro firmitatis namque studio hujuscemodi beneficium erga præfatum venerabile Monasterium nostrâ auctoritate humiliter quibus valuit fieri postulavit. Cujus petitioni ob amorem Dei & reverentiam*

* immunem

AN. CH 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. I.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. I.

diviniculttûs libenter adsensum præbere nobis usquequaque libuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut omnes res ejusdem Monasterii cum hominibus sibi subjectis tam ingenuis quàm & servis sub nostræ defensionis munimine modis omnibus consistant. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus Judex publicus, aut quilibet superioris aut inferioris ordinis rei publicæ procurator ad causas judiciario more audiendas in Ecclesias aut villas seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibuslibet pagis vel territoriis Imperii nostri justè & legaliter tenet, vel deinceps in jure ipsius Monasterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præsumat, nec freda aut tributa aut mansiones aut paratas aut fidejussores tollere, aut homines tam ingenuos quàm & servos ipsius Monasterii distringere, nec ullas publicas functiones aut redibitiones vel inlicitas occasiones requirere, quibus in aliquo idem Monasterium sibíque subjecti aliquod patiantur incommodum, nec nostris futurísque temporibus quisquam tam temerarius existat, qui id faciendi inlicitam sibi potestatem adtribuere audeat. Quicquid ergo in sæpefatis ejusdem Monasterii rebus jus fisci exigere debuit, & à prædecessoribus nostris conlatum esse constat, largitionis nostræ munere libenter esse volumus per immensum eidem Monasterio concessum, ut remoto fisci dominatu ad luminaria Basilicæ prædicti Monasterii concinnanda & ad sustentationem pauperum seu Clericorum in eodem loco Domino deservientium sit supplementum. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & perpetuo tempore meliùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impreßione signari jußimus. Signum Hludowici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovi. Data VIIII Kal. Augustas, anno Christo propitio IIII Imperii Hludowici Piißimi Augusti, Indictione X. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter, Amen. Editum est hoc Præceptum in Appendice veterum Actorum [a] post Notas ad Capitularia. Postulatum videtur ab Agiulfo Abbate statim ac regimen Monasterii suscepit, successit enim Druсterаnno, cujus mentionem anno priore [b] fecimus.

[a] Act. 33.

[b] Num. 28.

Res à Ludovico Augusto post Aquisgranensem Conventum gestas nunc inspiciamus. *Conventu peracto*, ait Annalista Lauteshamensis, *cùm Vogesi saltum venandi gratiâ peteret, obvios habuit Legatos Leonis Imperatoris, quos cùm in Ingelheim Palatio juxta Moguntiacum civitatem audisset, ac Legationem eorum non aliam esse, nisi quam Nicephorus ejusdem Imperatoris Legatus proximè attulerat, comperisset, celeriter absolutos dimisit, & quò tendebat proficiscitur. Nunciatâque defectione Abotritorum & Sclaomiri, Comitibus tantùm, qui juxta Albim in præsidio residere solebant, ut terminos sibi commissos tuerentur, per Legatum mandavit. Causa defectionis hæc erat, quòd Regiam potestatem, quam Sclaomir catenus post mortem Thrasconis solus super Abotritos tenebat, cum Ceadrago filio Thrasconis partiri jubebatur* [1]. *Quæ res illum tam graviter exacerbavit, ut affirmaret se nunquam posthac Albim fluvium transiturum, neque ad Palatium venturum. Statim missâ trans mare Legatione junxit amicitiam cum filiis Godefridi, & ut exercitus trans Albim mitteretur impetravit* [2]. *Nam & classis eorum per Albim usque ad Essesfeld Castellum venit, quæ totam Sturiæ fluminis ripam devastavit, & Gluomi Nordmannici limitis custos pedestres copias ducens, simul cum Abotritis terreno itinere ad ipsum Castellum accessit. Quibus cùm nostri fortiter restitissent, omissâ Castelli oppugnatione discesserunt.* Hunc textum cum Codice Cardinalis Armaniaci & Annalibus Bertinianis ac Fuldensibus contulimus, factâque collatione genuinum restituimus sensum, ut liquet ex duabus potissimùm vocibus, quas ad oram rejecimus. CCCLXIII.

AUDIT LEGATOS LEONIS IMP. CONSTANTINOPOL.

COPIAS MITTIT ADVERSUS SCLAOMIRUM ABOTRITORUM DUCEM PERDUELLEM.

[1] videbatur.

[2] impetravit.

Imperator audito Abotritorum tumultu non destitit ab itinere suscepto, directis enim adversùs eos copiis ipse Vosagi lustra sectatus est. *Dum* autem *venatione peractâ*, ut Annalista Laureshamensis testatur, *de Vogeso Aquasgrani reverteretur, nunciatum est ei Bernhardum nepotem suum Italiæ Regem quorumdam pravorum hominum consilio tyrannidem meditatum.* Profectus est tamen Aquisgranum, ibíque degebat duodecimo Kalendas Decembris, Indictione undecimâ jam inchoatâ, quo die pro Ecclesia Tornacensi Præceptum emisit, CCCLXIV.

AN. CH. 817. cujus fragmenta Joannes Cousinus ita publicavit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit &c. Quia postulavit nobis Vir Venerabilis Wendilmarus Tornacensis urbis Episcopus, ut terras quasdam fisci nostri in eadem urbe ei in ampliandâ & dilatanda claustra Canonicorum in nostra eleemosyna concederemus. Nos itaque ad hoc inspiciendum Venerabilem Abbatem Yrmionem, Ygobertum, & Hartmannum, Missos nostros direximus, qui & provideant de terra habente in circuitu* &c. *pro mercedis nostræ augmento & reverentia ipsius sancti loci secundùm dimensionem tradere libuit, ut in ditione Ecclesiæ consistant. Datum 12 Cal. Decembr. Aquisgrani in Palatio Regio, anno Imperii Domini nostri 4. Indictione 11. In Dei Nomine feliciter.* Hujus quoque Diplomatis meminit Miræus in Notitia Ecclesiarum Belgii [a], sed in ipso titulo quem præfixit, perperam notavit *an. 818.* Indictio enim undecima per mensem Novembrem convenit cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, cujus priores octo menses decimæ, posteriores quatuor undecimæ illigantur Indictioni.

PRÆCEPTUM EMITTIT PRO ECCLESIA TORNAC.

[a] Cap. 28.

CCCLXV. Brevem motûs Italici narrationem sic init Annalista Laureshamensis. *Nunciatum est ei*, nempe Ludovico Imperatori, *Bernhardum nepotem suum Italiæ Regem quorumdam pravorum hominum consilio tyrannidem meditatum, jam omnes aditus, id est, clusas, quibus in Italiam intratur, impositis firmasse præsidiis, atque omnes Italiæ civitates in illius verba jurasse, quod ex parte verum, ex parte falsum erat. Ad quos motus comprimendos cùm ex tota Gallia atque Germania congregato cum summa celeritate magno exercitu Imperator Italiam intrare festinasset, Bernhardus rebus suis diffidens, maximè quòd se à suis quotidie deseri videbat, armis depositis apud Cabillonem Imperatori se tradidit.* Hæc Annalista Laureshamensis. Habet conformia vetus Astronomus. *Venatione*, inquit, *juxta morem Francorum expletâ, quum* Imperator *hyemem exacturus Aquisgrani reverteretur, nunciatum est ei Bernardum nepotem suum Italiæ Regem, cui ipse maxima, ut Rex fieret, apud patrem causa fuerat, consiliis quorundam pravorum hominum adeò dementatum, ut ab eo disciverit, omnésque civitates Regni & Principes Italiæ in hæc verba conjuraverint: sed & omnes aditus, quibus in Italiam intratur, positis obicibus & custodiis obserarint. Quod quum certis nuntiis referentibus, maximéque Rathaldo Episcopo & Suppone, certissimè cognovisset, contractis undique copiis, tam ex Gallia quàm ex Germania, cum maximo exercitûs robore Cabillonum usque pervenit. At Bernardus quum se cerneret viribus imparem, & ad cœpta inefficacem, utpote à quo plurimi suorum quotidie deficerent, desperatis rebus ad Imperatorem venit, armísque depositis pedibus se ejus prostravit confessus perperam se egisse.* Rathaldus seu Rotaldus Veronensis erat Episcopus, de quo non semel locuti sumus; Comes verò Brixiæ Suppo, de quo recurret sermo. Quàm autem diligenter Ludovicus exercitum adversus Bernardum compararit, hæ præ ceteris testantur Hettii Trevirensis Archiepiscopi literæ Frothario Tullensi Episcopo scriptæ. *In Nomine Domini nostri Jesu Christi, Hettì misericordiâ Dei Archiepiscopus Diœceseos Trevirensis, necnon & Legatus Hludowico Serenissimo Imperatori, Venerabili Fratri Frothario Tullensi Episcopo æternam salutem. Notum sit tibi, quia terribile imperium ad nos pervenit Domni Imperatoris, ut omnibus notum faceremus, qui in nostra Legatione manere videntur, quatenus universi se præparent, qualiter proficisci valeant ad bellum in Italiam, quoniam insidiante satanâ Bernardus Rex disponit rebellare illi. Propterea tibi mandamus atque præcipimus de verbo Domni Imperatoris, ut solerti sagacitate studeas cum summâ festinatione omnibus Abbatibus, Abbatissis, Comitibus, Vassis Dominicis, vel cuncto populo Parrochiæ tuæ, quibus convenit militiam Regiæ potestati exhibere in ....* quatenus omnes præparati sint; ut si vespere eis adnuntiatum fuerit, mane; & si mane, vesperi, absque ulla tarditate proficiscantur in partes Italiæ, quia Domnus Imperator suum iter præparat, ut quantò citiùs potuerit in partes illas unà cum fidelibus suis pergat.* Hanc epistolam inter Frotharianas [b] ab Andrea Duchesnio [c] publicatam reperies.

ACCINGIT SE BELLO ITALICO CONTRA BERNARDUM NEPOTEM.

* F. intimare

[b] Ep. 25.

[c] Tom. 2. Collect. Hist. Franc.

Annalistæ

AN. CH. 817.

Ludov. Imp. 4. Lothar. Imp. I. Bern. R. 4. Pippini R. 3. Ludov. R. I.

Annalistæ Laureshamensi, Astronomo, & aliis quibuscumque Scriptoribus, qui Bernardum viribus suis diffisum, útque consilii pravè suscepti veniam à patruo postularet, in Galliam ex Italia sponte profectum volunt, hoc loco præferendum putamus Chronographum Moissiacensem, qui causam dissensionis à ceteris Auctoribus omissam non dissimulavit, eâque divulgatâ, quomodo Bernardus in potestatem Imperatoris venerit, proximè sic subjunxit. *Audiens Barnardus filius Pipini Regis Rex Italiæ, quod factum erat*, id est, quòd Lotharius à patre Ludovico dictus fuerat Imperator, *cogitavit consilium pessimum, voluitque in Imperatorem & in filios suos insurgere, & per tyrannidem Imperium usurpare. Quo comperto Imperator misit confestim nuncios per universum Regnum & Imperium, ut pariter conglobati occuparent omnes aditus Italiæ; quod ita factum est. Barnardus autem cùm hæc audisset, terruit eum Dominus, ipsum & omnes qui ei consenserant. Et comprehensi sunt ab exercitu, quem Imperator miserat ante faciem suam, & comprehensos cum ipso Rege adduxerunt ad Imperatorem, qui erat tunc apud Cavallono*, ut dicemus anno sequenti. Interim, ut ex Thegano [a] patet, Imperator hoc anno Cabilone Natalem Domini celebravit. CCCLXVI.

CCCLXVII. Angelelmus Ep. Autissiod. Regulam Canonicis impositam curat observari.

Ut Angelelmum Autissiodorensem Episcopum & Walcandum Episcopum Leodiensem hoc anno laudemus, Conventus monet Aquisgranensis, de quo suprà. *Ludovicus Imperator*, ut in Gestis Pontificum Autissiodorensium legitur capite tricesimo-quinto de Angelelmo, *facto generali Conventu Canonicis Regularem vitam imposuit, atque ob tutelam Religionis Claustri custodiam instituit, ac diversas competentésque officinas eorum usibus ordinavit, quâ auctoritate idem Pontifex* Angelelmus *delectatus villam, cui Pulveremus nomen est, fratrum Canonicorum scilicet stipendiis deputavit. Et quia quædam beneficiata erant, quæ protinus auferri non poterant, decretum est, ut illis decedentibus continuò Canonici in suos usus reflecterent. Res etiam, quæ ex jure proprio ei cesserant, tam in Biliaco quàm in Aman, eorumdem usibus delegavit.* Et in Historia de Translatione Sancti Huberti Walcandus Leodiensis Episcopus ab Auctore coætaneo [b] sic commendatur. *Walcandus venerandus Episcopus, partim Divinitatis instinctu & mercedis intuitu, partim verò Sacratissimi Principis* Ludovici *monitionibus incitatus, studebat magnoperè plebem sibi à Domino traditam bonorum operum exercitiis nobilitare, & de bonis ad meliora semper evehere, ac, si quid in Episcopio suo resedisset emendatione dignum, totis nisibus in meliorem statum recuperare. Unde inter cetera, quæ emendationem postulabant, obtulit se ejus munificentiæ Cella quædam, antiquo nomine vocata Andagium, quæ olim quidem inhabitatoribus penè fuerat annullata. Hæc ergo se materiam quandam obtulit ejus munificentiæ, in qua liberalitatis suæ laxatis habenis, quàm vacuus tenacitate esset, non inanibus verbis sed executione operis ostendit. Namque hanc penè à fundamento restauratam, in melioremque statum denuò renovatam, posthabitâ avaritiâ, nobiliter ejus statum composuit, ædificiis honestis nobilitavit, & exemptis prædiis, quæ olim Religio sanctorum virorum largitate possedit, alia de Episcopio suo superaddidit, incolasque loci illius Monachos esse voluit.* Auctor ætatem suam prodit, cùm in fine suæ lucubrationis ait à se narrari, quæ *dicti Venerabilis Antistitis Walcandi & quorumdam aliorum Religiosorum virorum veraci relatu* didicit. Ægidius in Additionibus [c] ad Anselmum, mutationem Andaginensium sive Andainensium Clericorum in Monachos huic anno sic illigat. *Clerici Andainensis Monasterii, cùm jam penè deficerent, utpote in tam vasta & sterili eremo constituti, acceptâ occasione sibi consulendi, ad Walcandum Leodiensem Episcopum se contulerunt, & quomodo prædictum locum eorum divina providentia elegisset, quásque in eo paterentur necessitates, illi retulerunt. Lætatus Episcopus se invenisse opportunitatem providendi suæ saluti, si in eodem loco collaboraret voluntati divinæ, omnimodâ intentione id exequendi curam concepit, & juvante Deo in præsentem statum suscitavit. Commutato ordine Clericali, anno Domini octingentesimo decimo-septimo, quarto Idus Augusti, in die Sancti Laurentii Martyris, Monachorum ibi Religionem constituit, dispositis eis possessionibus, quæ*

Andainensibus Clericis Monachi substituuntur a Walcando Episc. Leodiensi.

[a] Cap. 22.

[b] Ap. Sur. d. 3. Novembr.

[c] Cap. 34.

AN. CH. 817. *sufficerent ibi Deo servientium.* Quòd autem id actum vult *cum consilio Leonis Papæ & Ludovici Imperatoris*, solum Ludovici nomen in textu servandum videtur, quia nec Leo Tertius Papa, nec ejus successor Stephanus Quintus ad hujus anni mensem Augustum pervenit. Tomo quarto ad annos Christi septingentesimum quartum [a] & septingentesimum vicesimum-quintum [b] fusè disseruimus de originibus Andainensis Monasterii déque Sancto Beregiso primo Clericorum ibi degentium Abbate. Nomina successorum interierunt. Locus ille, postquam Monachi Canonicis substituti sunt, plurimùm refloruit. *Egit namque Walcandus Episcopus, ut quæ vitæ forent necessaria, nulla deessent, procuravitque, ut quia usibus eorum necessaria subministrabat, ipsi quoque quæ divinæ forent grata voluntati peragerent, &, quantùm sibi posse Divinitas conferret, nequaquam ab ea declinarent. Adductis namque Regularis vitæ optimis Præceptoribus, Monasticæ ordinem vitæ eos edocuit, & bonorum operum exercitiis operam dare, tam voce propriâ quàm & lectione divinâ suasit. Unde factum est, ut* ALVEUS FIT PRIMUS ABB. *ejus studium non inani labore cassaretur, sed super optimam terram jactato verbi semine, citiùs centuplicato verbi fœnore fructus multiplicaretur.* Hæc Anonymus jam citatus. Quæ secuta sunt, narrabuntur inferiùs. Primus Monachis Abbas datus est Alveus, de quo consule Fisenum in Historia [c] & Floribus [d] Ecclesiæ Leodiensis.

[a] Num. 41. [b] Nu. 33. & seqq. [c] Lib. 5. Epist. 35. [d] Die 2. Octobr. 16. Novembr.

CCCLXVIII. VARIA PRÆCEPTA. In Gallia Christiana [e] *Fridugisus seu Fridigisus* aut Fredegisus *Abbas Sancti Martini & Cormeriaci memoratur in Diplomate Hludovici Augusti, Cal. Julii, an. 4. Imperii ejusdem Ludovici, cui iste Abbas cartulâ exponit, quòd Carolus Augustus dederat Sancto Martino duodecim naves immunes ab omni teloneo, quæ per alveum Ligeris, Carum, Meduanam, Sartam, & Ledum, ceteráve alia diversa flumina discurrerent, 3 Cal. Septemb. anno 3 Imperii sui apud Aquisgranum.* Ad annum Redemptoris octingentesimum tertium, qui tertius Imperii Carolini fuit, nullam hujus Diplomatis mentionem fecimus Tomo superiore, quia Carolus Imperator tertio Kalendas Septembres illius anni procul aberat ab Aquisgranensi Palatio, ut cuilibet res illo anno gestas attentè consideranti patebit. Atque inde colligimus explodendum esse Ludovici Diploma, in quo ista tam studiosè dicuntur hoc anno exposita. Potior autem fides haberi debet Præcepto, quod anno priore jam monuimus [f] rejiciendum esse in hunc annum, quia datum reperitur III *Kalend. Septembris, Indictione* X, *Aquisgrani Palatio Regio*, eæque notæ cum *anno* III *Imperii Domini Ludovici* sive cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto minimè conveniunt, rectè verò cum anno IIII ejusdem Ludovici Augusti sive cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo componuntur. Anno igitur Imperii Ludoviciani quarto, qui per mensem Augustum cum Indictione decima comparatur, probè restituto, nunc ipsum accipe Diploma, ut ex Chartulario Sam-Martiniano inter Acta vetera [g] post Notas ad Capitularia publicatum est à Stephano Baluzio. PRO MON. S. MARTINI. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante Clementiâ Imperator Augustus. Si petitionibus servorum Dei pro quibuslibet Ecclesiasticis necessitatibus aures nostras pulsantium libenter annuimus, & ad divina potentiæ in Domino dicatis locis uberiùs famulandum auxilium porrigimus, id nobis procul dubio & ad mortalem vitam temporaliter deducendam & ad futuram feliciter obtinendam commodum pervenire confidimus. Notum igitur esse volumus cunctis fidelibus nostris, Episcopis videlicet, Abbatibus, Virisque Illustribus, Ducibus, Comitibus, Domesticis, Grafionibus, Vicariis, Centenariis, eorumque Junioribus, necnon Missis nostris per universum Imperium nostrum discurrentibus, seu etiam ceteris fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia adiit Serenitatem Culminis nostri Venerabilis Vir Fredegisus Abba ex Monasterio peculiaris Patroni nostri Sancti Martini, ubi ejusdem præclarissimi viri venerabile corpus requiescit, ferens manibus Immunitates priscorum Regum Francorum, necnon avi nostri Pippini quondam Regis, seu etiam pia recordationis Domini & Genitoris nostri Karoli Se-*

[e] In Abb. S. Martini 10. [f] An. 816. n. 21. [g] Act. 31.

AN. CH. 817.
LUDOV. IMP. 4.
LOTHAR. IMP. 1.
BERN. R. 4.
PIPPINI R. 3.
LUDOV. R. 1.

*renissimi Imperatoris, quibus idem Monasterium quietè in Dei servitio degere sanxerunt, & omnes res præfati Monasterii in universo, Christo largiente, Regno nostro, in Austria scilicet, Niustria, Burgundia, Aquitania, Provincia, Italia, & in ceteris Regni nostri partibus consistentes, quæ non solùm ab Orthodoxis Principibus, verùm etiam à ceteris fidelibus collata, vel per quoslibet contractus & munimina Chartarum, usibus ejusdem legaliter tradita sunt Monasterii, sub Immunitatis suæ defensione consistere, & ab omni publica functione & Judiciaria exactione immunes reddidissent. Quod munus eidem Monasterio, necnon & Cormaricensi Cœnebio ab rebus Sancti Martini constructo, exhibitum, Deo annuente, inviolabiliter hactenus constat esse conservatum. Pro firmitatis namque studio hujuscemodi beneficium erga præfatum Venerabile Monasterium nostrâ auctoritate humiliter precibus, quibus valuit, fieri postulavit. Cujus petitioni ob amorem Dei & venerationem Beati Martini libenter assensum præbere usquequaque ...... libuit. Quapropter volumus atque decernimus, ut omnes res ejusdem Monasterii cum hominibus sibi subjectis sub nostra defensionis munimine modis omnibus consistant. Præcipientes ergo jubemus atque præcipimus, ut nullus Judex publicus aut quislibet superioris aut inferioris ordinis rei publicæ procurator ad causas Judiciario more audiendas in Ecclesias aut villas seu reliquas possessiones, quas moderno tempore in quibusdam provinciis aut territoriis Imperii nostri justè & legaliter possidet, vel quæ deinceps in jure ipsius Monasterii divina pietas voluerit augeri, ingredi præsumat, nec freda aut telonea aut mansiones aut pastus aut tributa, sicut Præcepto Domini & Genitoris nostri continetur, exigere, aut fidejussores tollere, aut homines tam ingenuos quàm servos super terram ipsius Monasterii commanentes distringere, nec ullas publicas functiones aut redhibitiones vel illicitas occasiones requirere, quibus idem Monasterium sibique subjecti aliquod injustè patiantur incommodum, nostris futurisque temporibus quisquam temerarius existat, quòd faciendi illicitam sibi potestatem attribuere audeat. Quicquid igitur de præfatis ejusdem Monasterii rebus jure fisci cedendum fuit, & à decessoribus nostris comperimus collatum, & largitionis nostræ munere libenter volumus esse per universum eidem Monasterio concessum, ut id, remoto fisci dominatu, ad luminaria Basilicæ Beati Martini concinnanda & ad sustentationem pauperum seu Clericorum in eodem loco Domino servientium supplementum .... Si quis autem in tantam prorumpere ausus fuerit audaciam, ut hujus Præcepti nostri violator extiterit, quemadmodum in Præceptione Domini & Genitoris nostri continetur, non solùm in offensam nostram lapsurum, verùm etiam sexcentorum solidorum auri ad purum excocti se noverit pœnâ mulctandum, ex qua duas partes Rectores memorati Monasterii, tertiam jus fisci recipiat. Dignum namque & justum est ut tot piorum Regum decessorum nostrorum nostríque Præcepti violator hujuscemodi habeat pœnam, & temeritatis meritò argui * se cognoscat, & ceteris, ne id agere quolibet ausu pertentent, timorem injiciat, ut nullus scilicet beneficia Regalia locis Deo dicatis veneranter exhibita temerare conetur. Volumus itaque ac censemus, remotâ totius Judiciariæ potestatis inquietudine, quieto ordine memoratus Abbas suique successores prædicti Monasterii cum omnibus sibi subjectis vel ad se aspicientibus seu pertinentibus hominibus, sub Immunitatis atque protectionis nostræ defensione consistant, nostróque fideliter parentes imperio, pro incolumitate nostra nostraque conjugis & prolis seu etiam totius Imperii à Deo nobis collati ejúsque gratissimâ miseratione perpetuò conservandi, unà cum Clero sibi commisso immensam Clementiam jugiter exorent. Si quid verò de præfati Monasterii rebus per tepiditatem & negligentiam Abbatum aut præceptionem Judicum abstractum est, id per nostram auctoritatem prorsus restaurandum præcipimus. Et ut hæc auctoritas inviolabilem obtineat effectum, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Ludovici Serenissimi Imperatoris .... ad vicem Helisachar recognovit. Data III Kalend. Septembris, anno, Christo propitio, IIII * Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti, Indictione X. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine*

* arguisse cognoscat

* Edit. III.

AN. CH. 817.

feliciter. Amen. Ut Imperii Ludoviciani annum quartum loco tertii reponere-
mus, non tantùm suasit Indictio decima, sed etiam locus ubi datum Diplo-
ma, Ludovicus enim tertio Kalendas Septembris, anno Imperii sui quarto,
sive anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, morabatur adhuc
Aquisgrani, Remis verò degebat anno superiore, tertio easdem Kalendas
Septembris, ut ad illum annum [a] observavimus.

[a] An. 816. n. 21.

CCCLXIX. In Gallia [b] Christiana mentio fit aliorum Præceptorum pro Ecclesiis He-
lenensi ac Lemovicensi. Ramnus Helenensis Episcopus, quem Wenedurio,
post annum Christi septingentesimum nonagesimum-primum successisse, &
ad tempora usque Ludovici Pii pervenisse jam monuimus [c], ab eodem Lu-
dovico circa hunc annum impetrasse dicitur Præceptum in confirmationem
Privilegiorum ac donorum, quæ Carolus Magnus Helenensi Ecclesiæ con-
tulerat. Similiter Remigibertus seu Regimbertus Lemovicensis Episcopus,
quem Tomo superiore ante annum Redemptoris octingentesimum secun-
dum Asclepio suffecimus [d], à Ludovico Augusto confirmationem Privile-
giorum, quæ Sancto Stephano, id est, Ecclesiæ Cathedrali Deo sub nun-
cupatione Sancti Stephani Lemovicis dedicatæ, priùs concessa fuerant, hoc
anno legitur impetrasse. Obtinuit & idem Remigibertus hoc eodem anno.
aliud Præceptum, quod à Joanne Beslyo sic ex Tabulario Lemovicensi pu-
blicatum est in Tractatu de Regibus Aquitanorum. *In Nomine Dei & Sal-
vatoris nostri Jesu Christi Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Au-
gustus. Si petitionibus Sacerdotum justis & rationabilibus divini cultûs amore fa-
vemus, superni muneris donum nobis à Domino impertiri credimus. Idcircò no-
tum sit omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris, tam præsentibus quàm
futuris, quia Vir Venerabilis Regimpertus Limovicæ urbis Episcopus adiens Sereni-
tatem Culminis nostri innotuit nobis eò quòd quidam Diaconus nomine Mathusalam
ex Canonica prædictæ urbis, quæ est constructa in honore Sancti Stephani, jam-
dudum ei quasdam res juris nostri proprietatis suæ tradidisset, quæ sunt in eodem
pago Lemovicino in loco nuncupante Carentenago, id est, cellulam quam ipse &
præfatus Episcopus de rebus acquisitis posteà largiente Deo pleniùs ditaverunt, &
omnes has res ad stipendia Canonicorum in prædicta Canonica degentium delegave-
runt, ob quam causam petiit Clementiam Serenitatis nostræ, ut super hac re nostrum
Præceptum ob firmitatis gratiam fieri juberemus, per quod nostris & futuris tem-
poribus prædicta Cellula cum omnibus ad se aspicientibus vel pertinentibus ad sti-
pendia & usus Canonicorum prædictæ Sedis degentium proficerent. Cujus petitioni
adsensum præbentes, ac nostræ auctoritatis Præcepto confirmantes præcipimus atque
jubemus, ut nullus ex fidelibus nostris tam præsentibus quàm & futuris de præ-
dictis rebus per cupidinem vel occasionem aliquam minuere præsumat, sed prædicta
Cellula cum omnibus ad se legaliter & rationabiliter aspicientibus, sicut ab eodem
Episcopo dispositum atque ordinatum est, ita deinceps nostris & futuris temporibus
inviolabiliter conservetur, & nullus quilibet ex successoribus jam prænominati Epi-
scopi eandem Cellulam in beneficium alicui dare audeat, aut in alteros usus retor-
quere præsumat. Sed sicut ab illo & per illum constitutum, & per hanc nostram
auctoritatem confirmatum est, ita perpetuò maneat inconvulsum. Hæc verò confir-
matio ut ab omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur, &
diligentiùs conservetur, de anulo nostro subter jussimus sigillari. Signum Hludovici
Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovi. Data
17 Kalendas Augusti, anno Christo propitio 4 Imperii Domini Hludovici Piissimi
Augusti, Indictione 10. Actum Aquisgrano Palatio Regio, in Dei Nomine feli-
citer. Amen.*

[b] Tom. 2. in Episc. Helen. & Lemovic.
[c] Tom. 6. a. 791. n. 35.
PRO ECCLESIA HELENENSI.
[d] Vide an. 793. n. 22.
PRO ECCLESIA LEMOVICENSI.

CCCLXX. Apud Jacobum Vignerium in Chronico Lingonensi [e], Betto Lingonensis
Episcopus *tutatus* dicitur *possessiones Monasterii Besuensis, Hildegario Hattua-
riorum Comite causas ex officio dijudicante, anno Christi 816 & 818, Ludovici
Pii Regis Imperatorisque secundo & quarto.* Notitiam utriusque judicii repræ-
sentat illius Cœnobii Chronographus, ad cujus oram Lucas Dacherius [f].

[e] In Episc. 34.
[f] Tom. 1. Spicileg.

AN. CH. 817.

non annos 816 & 818 sed 815 & 817 rectè reposuit. De primo judicio egimus suo loco [a]. Secundum nunc accipe ex eodem Chronographo Besuensi. *Noticia, qualiter ante Bettonem Episcopum & Balactarium Vicecomitem, ad vicem Hildegarni* sive Hildegarii *Comitis, seu Scabineorum qui ibidem aderant, veniens Bernardus Advocatus Monasterii Sancti Petri Fontis Besuae, & Betto Episcopus, in fines Bodingis-villa & Alteriaci-villa, ibi dedit tredecim testes appellatos his nominibus, Ursnaldum, Aglardum, Guirindum, Marcherium, Aggonem, Symeonem, Garinum, Adalardum, Syrannum, Winierium, Ulgerium, Amalerium, Flamminum. Isti testificaverunt, quòd inter illas veteres vias, quarum una pergit de Alteriaco-villa ad Colonias-villam, & altera pergit de Furto-villa ad Villarum, inter istas duas vias usque ad locum, qui dicitur Vaccaria, & illum fontem, qui dicitur Springus, terra Sancti Petri est, tam in campis quàm in sylvis, & semper exinde vestita fuerit ipsa casa Dei, Monasterium scilicet Sancti Petri Besuensis, per legem & per rectum. Actum his praesentibus, Madalberto, Adalelmo, Balatterio Vicecomite, Ursnado, Gunduino, Flammiro, Syranno, Aglardo, Marcherio, Aggone, Girvio, Adalardo, Winerio, Ulgerio, Bettone Vicario & Misso ab Hildegarno Comite, Zizone, Unibaldo, Hugberto, Aribasto, Vebalto, Laipno. Ego Aldoerius Lector hanc Notitiam scripsi, anno quarto Imperii Domni nostri Hludovici Regis atque Imperatoris.*

[a] Ad an. 815. n. 27.

BETTO EP. LINCON. TUETUR POSSESSIONES MONASTERII BESUENSIS.

Apud Stumpffium hoc anno memoratur Paschalis Episcopus Lausan- CCCLXXI.
nensis, cujus decessor Fredaricus seu Fredarius ante biennium à nobis laudatus.

EPISCOPI LAUSANNENSES.

Adalwinus Reginoburgensis Episcopus, cui Wiguleus Hundius & Ga- CCCLXXII.
briel Bucelinus annos in Episcopatu sex ac viginti tribuunt, vitam hoc anno clausit, atque in Ecclesia Sancti Emmerammi, cui tunc Richpaldus seu Richobaldus Abbas praeerat, cum suis antecessoribus sepeliri voluit. Successit Barbaricus. Moritur & hoc anno secundùm eosdem Auctores Hatto Laureacensis ac Pataviensis Episcopus, de cujus successore par esse non potest consensus. Post Walderici mortem, quam Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum nonagesimmm-octavum retulimus, sic Hundius [b] de proximis successoribus disserit. *De sequentibus tribus Episcopis discrepant Annalium Scriptores, tam in ordine successorum, quàm etiam in tempore. Annales Patavienses ponunt Urolphum primo, Hattonem secundo, Reinharium tertio loco. Aventinus idem, nisi quòd videtur primo loco Hattonem ponere. Bruschius de Laureaco veteri, qui Annales Patavienses mendosissimos dicit, invertit ordinem, ponens Hattonem primo, Reinharium secundo, & Urolphum tertio loco.* Hundius Patavienses sequitur Annales, & Urolpbum Walderico subrogat. Ab hac opinione recessimus, & Walderico suffecimus Hattonem, qui, teste Anastasio [c], Leonem Papam in Italiam redeuntem anno post obitum Walderici proximo sive anno Christi septingentesimo nonagesimo-nono comitatus est. De Hattonis successore quaestio jam movetur. Urolphum nec Hattoni praeponimus ut Hundius, nec Reginario postponimus ut Bruschius, at medium illi locum Hattonem inter & Reginarium tribuimus. Sententiam nostram infrà multis confirmabimus argumentis. Arno Metropolita Salisburgiensis Adalwino & Hattoni Praesulibus Bojoariae, de quibus suprà, vixit superstes. Anno proximo de illo ut & de Urolpho & Reginario successoribus Hattonis recurret sermo.

REGINOBURGENSES. LAUREACENSES AC PATAVIENSES.

[b] Tom. 1. Metrop. in Ep. Pataviens. 18.

[c] In Leone III PP.

Hieronymus Carnotensis Episcopus, quem plerique Nomenclatores [d] an- CCCLXXIII.
nis decem sedisse testantur, hoc quoque decessit, si Carnotensium Episcoporum Chronologiam benè assecuti sumus. Hunc in Gallia Christiana Robertus & Sammarthani Berninum etiam appellant. At Berninum ab Hieronymo distinguendum putamus, quoniam qui proximè sequitur Helias, Episcopatum post Ebbonis Remensis Archiepiscopi depositionem seriùs adipiscetur. Successit igitur Hieronymo Berninus, tum Helias, quem Hincmarus [e] ad annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-quintum, quo

[d] Roliard. Chenut.

CARNOTENSES.

[e] In poster. Apol. contra Godesch. c. 36.

AN. CH. Remensis Archiepiscopus gradu suo dejicitur, Presbyterum adhuc appellat.
817. *Dictatum est*, inquit, *à Jona Aurelianense Episcopo, Helia Presbytero, postea Carnotensi Episcopo.*

CCCLXXIV. ALETENSES. In Armotica Sancta Hælocarus sive Heloga, postquàm Aletensem Episcopatum quinquennio gessit, hoc anno moritur, eique successor datur Ermor sive Ermorus.

CCCLXXV. ABBATES OTTENBURANI. Gabriel Bucelinus in secunda parte Germaniæ Sacræ profert Catalogum Abbatum Ottenburanorum, asseritque de Tutone seu Totone illius loci primo Abbate, quòd *non sine opinione Sanctitatis 13 Cal. Dec. ad superos migravit an. C. 817. regiminis 48. vita 80. Miraculorum gloriâ post mortem illustratus.* Deinde addit de Milone proximo Totonis successore, quod *vir fuit nobilis & solida in Deum pietatis*, quem Ludovicus Imperator *in specialem* FABARIENSES. *tutelam* recepit. Idem Auctor in Chronologia Rhetiæ, Guidonem Fabariensem Abbatem cognomento Felicem, cujus mentionem anno superiori fecimus, post annuam Præfecturam hoc anno mortuum scribit, dicitque feliciorem, *quòd cum magna Religionis opinione ad meliora translatus est 28 Aprilis.* Successit Vipertus ex Monacho San-Gallensi.

CCCLXXVI. In Annalibus Fuldensibus hoc anno *Ratgarius Abbas Fuldensis Cœnobii accusatus à fratribus, & convictus, deponitur.* Qua de lite sic Christophorus Browerus in Antiquitatibus Fuldensibus [a]. *Tota Congregatio adversùs Ratgarium tertium Abbatem, quem mirâ nuper concordiâ sibi præfecerat, scissa atque divisa, in magnas se turbas motúsque conjecit. Enimverò, cùm perennem discordiæ segetem, oves inter & Pastorem, satana ministri alerent, & Ratgarius non pœnitendus alioquin Antistes, in asperiora versus, malum bono vincere nesciret, denique membra tam longè à capite suo abiere, ut, nisi Regum auctoritate, hujus dissidii vulnera non coalescerent. Hinc Magno Carolo adhuc superstite libellus supplex ille datus est, argumento multarum querelarum, quo status Monasterii inter ortùs sui prima germina flaccescentis, & graphicè describitur, & justè deploratur,* ut dictum est ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium. *Porrò Ratgarius vir genere nobilis, & ad magna natus, non tam culpâ suâ, ut mea quidem opinio fert, quàm interventorum, exasperasse videtur Cœnobitas, qui recentis instituti zelo flagrantes, perire sibi veteris disciplinæ rigorem nolebant, unde cùm exulceratis, ut fit, utrimque animis, Præsul summo jure nusquam cedendo, Congregationem premit, & omnium à se voluntates abjungit, Ludovici Imperatoris ope implorata, excedere gubernaculis, & vitam eum complecti privatam placuit, postquàm* XV *annis*, ab anno videlicet Redemptoris octingentesimo secundo ad hunc usque annum, *spectabili magnificentiâ Monasterio præfuisset.* Monachi Fuldenses, tecenti adhuc vulneris cicatrice, liberè in eum invecti sunt. Candidus inter accusationis capita memorat *austeritatem indiscreti Pastoris, quo sedente non pauci Monachi prætextu alicujus utilitatis ad alia Monasteria extrusi sunt propter quamdam parvissimam responsionem necessariæ dictionis, &, quod eo tempore dictu & visu miserabile fuit, senes atque decrepiti absque ulla miseratione ad loca diversa trahebantur inviti.* Hinc in Carminum libro Modestus eundem Ratgarium memorabili expinxit schemate, posuit enim juxta eum imaginem monocerotis in ovium gregem incurrentis infesto cornu, adjecitque hos Candidi Versus de tribus antiquissimis Monasterii Fuldensis Abbatibus, Sturmione, Baugolffo & Ratgario.

RATGARIUS ABB. FULDENSIS DEPONITUR.

[a] Lib. 1. c. 15.

Contigit intereà senio morbóque peresum
Sturmen, qui fuerat primus fundator & Abbas
Cœnobii Fuldensis, ab hac quoque luce migrasse,
Credimus in lucem semper sine fine manentem.
Cujus post obitum concordi voce boantum
Baugolff eligitur, larga Germanica proles,
Ritè Pater, præcessoris porrectus ab ore.
Hoc jam cessante successit monoceros, qui

Forte gregem sibi commissum (res fœda refertur)
Nescio quâ fronte stimulis agitabat ineptis,
Donec vi nimiâ, pastum, fontésque fluentes,
Dulcia namque loca ..... & stabula alta coactus
Deserit, atque fugâ regnis decessit avitis.

Rabanus annos tunc natus erat duos ac triginta, tantæ dissensionis spectator & pars fuit; Ratgarii cultor & alumnus licèt adprimè pius, scissuræ tamen hujus non celavit ulcus in Poëmate [a] cui Titulum *de transitu Monachorum* dedit. CCCLXXVII. [a] Poëm. 30.

Ex quo seditio noxia dudum
Inter nos orta est, nemo valebat
Lenire hanc precibus, nec dare finem.
Crescens sed nimiùm tempore multo
Aucta est, pérque dies sorte malignâ
Vastavit populum, Patris ob iram.
Duruscit qui animo & cedere nescit.
Trux deturbat oves, cade cruentat;
Nullius miseret; sævit in omnes.
His commota malis turba relinquit
Antiquum stabulum, fit peregrina.
Lassis una salus pergere longè est.
Venit summa dies, tempus amarum,
Quando extrema pati turba coacta est,
Et convicta malis linquere sedes.
Cuncti conveniunt undique fratres,
Queis mens una fuit párque voluntas,
Immitem ut precibus flectere certent.
Duratus qui animo streverat omnes,
Irritans populum pellit ab Æde,
Desperare dedit Patris amorem.

Ratgarius exauctoratus exilii quoque pœnam subiit, ut Candidus in Ægilis vita notavit. Longiùs fortè deportatus est, ne rerum novarum adesset occasio. Quid secutum sit, anno proximo dicemus. CCCLXXVIII. EXULAT.

Ado sive Aldo Epternacensis Abbas apud Bruschium vitam hoc anno claudit, illam apud Bucelinum ad sequentem usque annum prorogat. Successor ab iisdem Auctoribus vocatur Sigoaldus, à Bruschio prædicatur *Spoletinæ urbis Episcopus*, à Bucelino dicitur *ex Spoletanæ urbis Episcopo Abbas*, à Roberto & Sammarthanis appellatur Siginaldus nullâ Spoletanæ Sedis mentione factâ, nec alius censeri debet à Sigualdo Spoletano Episcopo, qui, teste Ughello [b], sedebat anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, vixitque Ludovico & Lothario Imperatoribus perchatus. CCCLXXIX. ABBATES EPTERNAC. [b] Tom. 1. Ital. Sacr. in Ep. Spolet. 16.

In Gallia Christiana Hilduinus Abbas Sancti Medardi prope Suessionem à Sammarthanis hoc anno commendatur. Eorumdem Nomenclatorum auctoritate freti Hugobertum Abbatem ad annum Christi septingentesimum duodevicesimum Tomo quarto memoravimus. Ab hoc Hugoberto ad Hilduinum usque manci sunt Abbatum Medardinorum Catalogi. Nec admittendus videtur Hugo Caroli Magni & Reginæ filius, quem iidem Scriptores Abbatem *circa an. 806* constituunt, usuram enim lucis ante annum Redemptoris octingentesimum octavum non accepit. Illo de Hugone sæpiùs locuturi sumus. Ceterùm Hilduinus, de quo nobis hic sermo, non tantùm Sancti Medardi prope Soessionem, sed etiam Sancti Dionysii in agro Parisiensi post Walronem, ut ante triennium [c] observavimus, necnon & Sancti Germani ad muros Parisienses Abbas fuit post Irminonem sive Yrmionem, quem Ludovicus Imperator duodecimo Kalendas Decembris, anno Imperii sui quarto, Indictione undecimâ jam inchoatâ, sive hoc anno CCCLXXX. HILDUINUS ABB. S. MEDARDI SUESSION. [c] Ad an. 814. n. 65.

AN. CH 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, in Diplomate pro Ecclesia Tornacensi laudavit [a]. Quam Bertinianus Annalista narrationem rerum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto gestarum texuit, in Aimoini Continuatione caput esse reperies centesimum decimum-quartum libri quarti de Gestis Francorum. Hilduinus cùm ab Annalista Bertiniano tum ab Aimoini Continuatore vocatur *Abbas Monasterii Sancti Dionysii Martyris*. At in fine prænotati capitis occurrit additio, quam Aimoinianæ Continuationis Interpolator de Sanctorum Medardi & Germani Monasteriis eidem commissis Hilduino sic adjecit. *Ipse autem Venerabilis Abbas præfatus Hilduinus inter plurima, quæ ei Augustali benignitate commissa fuerant Monasteria, habebat procurationem Cœnobii nobilis in prospectu urbis Suessorum, quod Clotharius quondam Rex Francorum, filiúsque ejus Sigebertus, in honorem beatissimi Medardi Confessoris Christi magnis construxerant sumptibus, in quo & ejus sacratissima tumulaverant membra. Simili modo prædictus Abbas post decessum Irminonis regebat locum Sancti Vincentii Levitæ & Martyris in suburbano urbis Parrhisiacæ, ubi pretiosus Christi Confessor Germanus requiescit, quod Childebertus Rex quondam Francorum inclytus, frater prædicti Regis Clotharii, ædificavit.*

[a] Hoc an. n. 364.

CCCLXXXI. ABBATES LUXOVIENSES. Ansegisus Flaviacensis Abbas, de quo fusiùs ante biennium scrisipmus, hoc anno post Dadini mortem factus est Abbas Luxoviensis. Audi Chronographum Fontanellensem [b]. *Ludovicus, à quo Domnus Ansigisus magnificè honorari meruit, anno Imperii sui IV Luxovium famosum Galliis Cœnobium ad regendum beneficii jure eidem contulit. Quo anno Stephanus Papa tertio mense, postquàm Romam remeaverat reversus de Francia, VIII Calendas Febr. vità decessit, in cujus Sede Paschalis successor efficitur.* Hi Characteres in annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum conveniunt. Lucas Dacherius in Notis ad Guiberti Abbatis opera compendium Historiæ Flaviacensis edidit, & Ansegisi Præfecturam post annum Redemptoris octingentesimum sexagesimum perperam rejecit. Ansegiso successisse credimus Adebrardum, quem idem Auctor à Ludovico Pio dilectum asserit ex manuscripto Codice. FLAVIACENSES. Porrò cùm audis Ansegisum in Luxoviensem Abbatem hoc assumptum anno, qui secundus Eginhardi Fontanellensis Abbatis numeratur, observa prædictum Ansegisum in Fontanellensi Chronico rectè vocatum Flaviacensem Abbatem, cùm Eginhardus jam Abbas esset.

[b] Cap. 16.

CCCLXXXII. CATALOGUS EPISCOPORUM STRASBURGENSIUM EXAMINATUR. Gaspar Bruschius in Argentinensibus Episcopis quorum Catalogum anno Christi millesimo quingentesimo undequinquagesimo publicavit, Uthonem hoc anno post Christum natum octingentesimo decimo-septimo Strasburgensem sive Argentinensem Episcopum agnovit. In eadem opinione jam versatus fuerat Jacobus Wimphelingius, qui florebat anno Christi millesimo quadringentesimo nonagesimo-quarto, texuítque Argentinensium Episcoporum Indicem, post sesquiseculum & ampliùs in lucem tandem emissum anno Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo. Non aliter censuit & Gabriel Bucelinus in eorumdem Argentinensium Episcoporum Nomenclatura, quam in parte prima Germaniæ Sacræ concinnavit anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-quinto. Franciscus Guillimannus in Commentario de Argentinensibus Episcopis, quem typis anno Christi millesimo sexcentesimo octavo commisit, Argentinensem Episcopum anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo non Uthonem sed Adelochum laudavit. Jacobus Sirmondus ad illum annum nec Uthonem nec Adelochum sed Bernaltum Argentariensem Episcopum prædicavit in veteribus Formatarum Episcopalium Formulis, quas in antiquis Galliæ Conciliis ad calcem Tomi secundi collegit anno Christi millesimo sexcentesimo undetricesimo. Sammarthani Sirmondum in auctiore Gallia Christiana secuti sunt anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-sexto. Singulæ nunc opiniones examinandæ.

Argentinensium

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. I. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. I.

Argentinensium Episcoporum Chronologia sic ab anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo ad annum Redemptoris octingentesimum quinquagesimum-septimum apud Bruschium instituitur. Utho fit Episcopus *anno Domini 812*, sedet *annis novem*, moritur *anno Christianæ salutis 821*. Erlenhardus sive Urlenhardus Uthoni succedit, præest *annis septem*, decedit *anno Domini 828*. Adelochus Episcopatum post Erlenhardum gerit *annis duodecim*, obit *anno Christi 840*. Bernoldus constituitur Episcopus *anno Christi 840*, Ecclesiam regit *annis septendecim*, ex hac vita migrat *anno Domini 857*. Bucelinus à Bruschio non recedit.

Apud Wimphelingium eadem est series Episcoporum, idémque penè calculus. Uto Diœcesim gubernat *annis novem*; Erlehardus *septem*, Adelochus *decem*. Hic autem sedet *anno Christi octingentesimo tricesimo*, ejúsque successor Bernoldus *anno Domini octingentesimo quadragesimo* Pontificatum init.

CCCLXXXIII. CCCLXXXIV.

CCCLXXXV. Guillimannus meritò ridet Bruschium; cujus Chronologia cum Diplomatibus Ludovici Pii non convenit. At ipse nævo non caret. Imprimis eandem cum Bruschio seriem Episcoporum servat, Uthoni Erlehardum, Erlehardo Adalochum, Adalocho Bernaldum sufficit. Deinde Utboni tribuit annos in Episcopatu novem, additque illum interfuisse *Concilio Aquisgranensi sub Ludovico Pio, in quo multa de statu Ecclesiarum & Monasteriorum tractata atque ordinata sunt, Legibus etiam Capitula quædam pernecessaria, quia deerant, addita sunt an. Domini* DCCCXIX. Hæc quomodo stare possunt cum Ludovici Pii Diplomate, ex quo infert eundem Adalocbum Aquisgranensi Conventui adfuisse *anno Domini* DCCCXVII; cùm *Imperator Hlotharium primogenitum coronavit & consortem Imperii fecit, reliquos filios Reges, alterum Aquitaniæ, alterum Bojoariæ creavit?* Si veritatem Historiæ vis assequi, quæcumque de Conventibus Aquisgranensibus Auctor ille ad annum Redemptoris octingentesimum undevicesimum sub Uthone & ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum scripsit, ad unum eundémque refer Aquisgranensem Conventum, qui celebratus est anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, fuséque suprà per partes à nobis expositus fuit; utque Adalochus illo anno sedeat Episcopus, ex annis novem, quibus Utho Pontificatum ab anno Redemptoris octingentesimo duodecimo gessisse perhibetur, sex rescinde, & Erlehardum Episcopum, qui medius Uthonem inter & Adalochum collocatur, in alium rejice locum, ac seriùs ad Episcopales Infulas promotum arbitrare. Nititur hæc emendatio Diplomate Ludoviciano, cujus fragmenta Guillimannus in Adalocho sic edidit [a]. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Hluduvicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus. Cùm petitionibus servorum Dei justis* &c. *Idcircò noverit* &c. *quia Vir Venerabilis Adaloch Argentoratensis sive Strasburgensis * Ecclesiæ vocatus Episcopus, quæ est constructa* &c. *detulit obtutibus nostris auctoritatem Domini & Genitoris nostri Caroli bonæ memoriæ Piissimi Augusti, in qua erat insertum, qualiter quondam quoddam Sacellum nuncupatum Stilla* &c. *per loca denominata, id est, per Regia strata, qui pergit super rivolum, qui dicitur Stilla, super rura Rummaldi, deinde ubi dicitur Paphi nirnaida. Inde totum montem, qui vocatur Arlesgisbergo, usque rivolus surgit, qui dicitur Harla, deinde ubi Vicbia surgit, usquequo in Brusca ingreditur. Inde iterum per longa Brusca, usquedum Stilla intus ingreditur,* &c. *& Dominus ac Genitor noster* &c. *Signum Hluduvici Regis Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar * recognovi. Data* v *Kalen. Septembris, anno, Christo propitio, tertio Imperii Domini Hluduvici Piissimi Augusti, Indictione* [illegible] *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Indictio decima per mensem Augustum convenit cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, isque annus Christi cum tertio Ludovici Augusti, si annus Redemptoris octingentesimus decimus-quartus, quo Carolus Magnus obiit, postremus numeratur

[a] In Episc. 23.

* Edit. Strasburgensis

ADALOCHUS EP. PRÆCEPTUM OBTINET A LUDOVICO AUG.

* Edit. Helirachar

AN. CH. 817. LUDOV. IMP. 4. LOTHAR. IMP. 1. BERN. R. 4. PIPPINI R. 3. LUDOV. R. 1.

Imperii Carolini, & annus Redemptoris octingentesimus decimus-quintus censetur primus Imperii Ludoviciani, alioquin loco III, reponendus est annus IIII, ut rectè cum Indictione x per mensem Augustum componatur.

Sirmondus Episcoporum Strasburgensium Catalogum non habet, refert tantùm epistolam Wolfeonis Constantiensis Episcopi ad Bernaltum Argentariensem Episcopum pro Annone Clerico, ut in ejus Parochia manere & ad sacros Ordines promoveri possit, atque ex Indictione decima, quâ Wolfeo Formatam illam consignat, annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum sic colligit. *Indictio* x *& Wolfeonis Episcopatus annum denotant* DCCCXVII. At Indictio decima cum Wolfeonis Episcopatu conjuncta ut annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum sic & octin-
CCCLXXXVI. gentesimum tricesimum-secundum designat. Ut autem Wolfeonis literas anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-secundo, Indictione decimâ, datas existimemus, suadet nomen Bernalti Strasburgensis Episcopi cui diriguntur. Argentinensem enim seu Strasburgensem Ecclesiam regebant, Adalochus anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, Bernaltus seu Bernaldus aut Bernoldus seu Beroldus anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-secundo. Pontificatum Adalochi Ludovicus Augustus in Diplomate suprà citato determinatè notat ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum, unde sequitur literas Wolfeonis, quæ Bernaltum Episcopum per Indictionem decimam celebrant, in annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-secundum necessariò rejiciendas esse.

CCCLXXXVII. Sammarthani in Argentoratensibus Episcopis ab anno Redemptoris octingentesimo tertio quo mortem Remedii consignant, ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum quo memorant Bernaltum, quatuor intermedios, Rattonem videlicet, Uthonem, Herlevaldum sive Urlevaldum, & Adalochum, absque Chronologicis Characteribus recensent. Ratto seu Recho vitam terminavit anno Redemptoris octingentesimo duodecimo. De successoribus major est difficultas. Qui proximè successit Utho diu non sedit, locóque movendus est Erlehardus sive Herlevaldus, anno enim Redemptoris octingentesimo decimo-septimo Pontificatum jam gerebat Adalochus.

CCCLXXXVIII. Quonam anno hic cœperit sedere, quótve annis Episcopatum tenuerit, haud constat. Wimphelingius annos in Episcopatu decem, duodecim Bruschius & Bucelinus tribuunt, plures Guillimannus, quem enim anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo jam Episcopum agnoscit, superstitem *circa ann. D. N.* DCCCXXX laudat. Primum patet ex Diplomate Ludovici Pii suprà descripto. Caret alterum notis Chronologicis, imò Chronologiæ repugnat, nam qui successit Bernaldus, is anno Ludovici Augusti decimo-tertio, sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto, Pontificales Infulas jam obtinebat, ut liquet ex ejusdem Ludovici Præcepto, quod Guillimannus evulgavit in hoc sibimetipsi non parum adversatus. Hæc observatio nos adducit, ut Adalochi Pontificatum decennio circumscribamus ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto ad octingentesimum vicesimum-quintum. De Strasburgensibus igitur Episcopis, qui Ludovico Augusto floruerunt, hoc nostrum esto judicium. Utho, qui priùs ad munus Episcopale quàm Ludovicus ad Imperatoriam Dignitatem promotus est, vitam clausit anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto. Post eum sedit Adalochus, tum Bernaltus, ille annis decem, hic septemdecim. Uterque variis ex Diplomatibus innotescit, Adalochus ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum ut probavimus suprà, Bernaldus ad annos Redemptoris, octingentesimum vicesimum-sextum, octingentesimum tricesimum-primum, & octingentesimum tricesimum-secundum, ut dicemus infrà suis locis, partim hoc Tomo, partim sequenti.

ANNUS				
CHRISTI		818.		
LUDOVICI	IMP.	5.		
	REG.	38.	13.	1.
LOTHARII	IMP.	2.		
	REG.	4.		
BERNARDI	REG.	5.		
PIPPINI III.	REG.	4.	2.	
LUDOVICI	REG.	2.		
INDICTIO		11.		

INEUNTE anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo, cùm Ludovicus Imperator apud Cabilonem, ubi Natalem Domini celebrarar, moras ageret, adductus est ad cum Bernardus Italiæ Rex cum præcipuis initæ conjurationis authoribus, ut anno priore per antecessum ex Annalista Laureshamensi, ex Astronomo, & ex Chronographo Moissiacensi jam insinuavimus. Illorum textus ex parte necessariò repetendi videntur. Annalista sic habet. *Bernardus rebus suis diffidens, maximè quòd se à suis quotidie deseri videbat, armis depositis apud Cabillonem Imperatori se tradidit. Quem ceteri secuti non solùm armis depositis se dediderunt, verùm ultrò & ad primam interrogationem omnia, ut gesta erant, aperuerunt.* Astronomus, sic. *Bernardus, quum se cerneret viribus imparem & ad cæpta inefficacem, utpote à quo plurimi suorum quotidie deficerent, desperatis rebus ad Imperatorem venit, armísque depositis pedibus se ejus prostravit confessus perperam se egisse. Cujus exemplum Primores ejus sunt secuti, & armis depositis se ejus potestati & judicio subdiderunt. Sed & concinnationes, quomodo cæptam rebellionem & quare inchoaverint, & ad quem finem inchoata perducere voluerint, quósve complices sibi allexerint, ad primam prodiderunt interrogationem.* Sic verò Chronographus, cui potiorem hoc loco fidem habendam præmonuimus. *Barnardus cùm hac audisset, terruit eum Dominus, ipsum & omnes qui ei consenserunt. Et comprehensi sunt ab exercitu, quem Imperator miserat ante faciem suam, & comprehensos cum ipso Rege adduxerunt ad Imperatorem, qui erat tunc apud Cavallono, quod est super Sagona flumine. Tunc sub custodiam missus est præfatus Rex cum Architeo Comite, qui auctor consilii maligni fuerat. & alii, qui illi consenserant, ducti sunt Aquis.* I.

Bernardus Rex Italiæ captivus ad Ludovicum Aug. adducitur.

Non desunt, qui librum *de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi* censeant à Paschasio Radberto scriptum hoc anno, quo Bernardus Italiæ Rex propter conspirationem contra Ludovicum Imperatorem luminibus orbatus est. Ex ipsa Præfatione conjiciunt hoc opus exaratum esse, cùm Adelhardus Corbeiensis Abbas exulabat, & Francia *discordiarum anfractibus* penè labebatur *effusâ super Magnates contentione Imperii.* Septenne Adelhardi exilium ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum metiuntur, & Paschasii textum interpretantur de bello quod Bernardus Italiæ seu Longo-

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. BERN. R. 5. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

bardiæ Rex excitavit, Philippus Labbeus Tomo secundo Dissertationis Historicæ de Scriptoribus Ecclesiasticis annum, quo Paschasius scripsit, haud notavit præcisè, sed vagè intra septennium quod Adelhardus egit in exilio. *Hic*, inquit, *liber videtur scriptus inter annum 815 *, quo exulare coactus est Adalardus Pippini Regis nepos & Caroli consobrinus Augusti, quem Arsenium vocat, & sui seculi Jeremiam, & 822 quo in aulam ac Monasterium revocatus est, ut ex Prologo aliisque docetur argumentis.* Et ad calcem illius Tomi inter errata locum hunc ita corrigendum monuit. *Hic liber videtur scriptus ante annum 814, ut ex ejus*, nempe Paschasii, *vita colligitur.* De ejusdem Paschasii Radberti ætate sub initium hujus Voluminis ad annum Redemptoris octingentesimum quartum [a] jam disseruimus, túncque vulgarem ac communem insinuavimus opinionem, quæ librum, de quo loquimur, anno Christi circiter octingentesimo duodevicesimo scriptum affirmat. Re posteà diligentiùs examinatâ deprehendimus ex ipsómet operis Prologo Adelhardum Corbeïensem Abbatem priùs obiisse, quàm Paschasius Radbertus prædictum librum elucubrarit, & hunc Auctorem in illa Præfatione locutum esse de discordiis, quæ seriùs Ludovicum Augustum inter ejúsque filios exarserunt. Quapropter de libro suprà nominato nullum hîc verbum faciemus, acturi de illo commodiùs ad annum quo fuit editus.

* Edit. corruptè 81.

[a] Num. 13.

II. Paucis post Paschalem Solemnitatem diebus, Imperator judicium de Bernardo hactenus Rege ac conjuratis exercuit. Ea de re sic Annalista Laureshamensis. DCCCXVIII. *Detectâ fraude & conjuratione patefactâ, ac seditiosis omnibus in potestatem suam redactis, Imperator Aquasgrani revertitur. Transactóque Quadragesimali Jejunio, paucis post Sanctum Pascha diebus, conjurationis auctores, qui superiùs nominati sunt, simul & Bernhardum Regem, judicio Francorum capitali sententiâ condemnatos, luminibus tantùm jussit orbari: Episcopos Synodali Decreto depositos Monasteriis mancipari: ceteros, prout quisque vel nocentior vel innocentior apparebat, vel exilio deportari, vel detondi atque in Monasteriis conversari.* Præcipui seditionis auctores apud eundem Annalistam anno priore sic enumerati reperiuntur. *Hujus conjurationis principes fuere Eggideo inter omnes amicos Regis primus, & Reginhardus Camerarius ejus, & Reginharius Reginharii Comitis filius, cujus maternus avus Hardradus olim in Germania cum multis ex ea provincia nobilibus*, ut Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum octogesimum-sextum [b] probavimus, *contra Karolum Imperatorem conjuravit. Erant prætereà alii multi præclari & nobiles viri, qui in eodem scelere deprehensi sunt. Inter quos & aliqui Episcopi, Anshelmus Mediolanensis, & Wolfoldus Cremonensis, & Theodulfus Aurelianensis fuere.*

CONDEMNATUR CUM AUCTORIBUS CONJURATIONIS.

[b] Num. 5.

III. Huic Annalistæ consentanea scribit Astronomus in vita Ludovici Pii, subdítque mortem Bernardi Regis, qui luminibus amissis vitam quoque præ tristitia paulò pòst amisit. *Fuerunt*, inquit, *hujus conspirationis auctores Eggiddeo Regalium primus amicorum; Reginherius olim Comes Palatii Imperatoris, filius Reginherii Comitis; sed & Reginhardus Præpositus Cameræ Regalis. Erant autem hujus sceleris conscii quamplures Clerici seu laici, inter quos, aliquos Episcopos hujus tempestatis procella involvit, Anselmum scilicet Mediolanensem, Wulfoldum Cremonensem, sed & Theodulfum Aurelianensem. Postquàm verò defectionis propalati sunt principes & custodia mancipati, Aquisgrani Imperator, sicut decreverat, hyematum regreditur, ibique, usquedum sacram Pascha Solemnitatem celebraret, remoratur. Post cujus festivitatis transactam celebritatem, Bernardum hactenus Regem, ejúsque fautores in supradicto scelere, quum lege judicióque Francorum deberent capitali invectione feriri, suppressâ tristiori sententiâ luminibus orbari consensit, licèt multis obnitentibus & animadverti in eos totâ severitate legali cupientibus. At verò licèt Imperator indulgentiùs ageret, ultio tamen eliminata ad effectum in aliquos est perducta. Etenim Bernardus & Reginherius, dum impatientiùs oculorum amissionem & ablationem tulerunt, mortis acerbitatem sibi consciverunt. Episcopos porrò hac constrictos immanitate, ab Epi-*

scopis reliquis depositos, Monasteriis mancipavit. Ceterorum autem nullum vel vitâ privari jussit, vel membrorum amputatione multari, sed secundùm quod exigente culpâ visum est, alios exiliari, alios jussit attondi.

IV. His Auctotibus adjungemus & Theganum [a], quia de Bernardi morte, déque Ludovici fratribus, Drogone, Hugone, & Theodorico, pleraque narravit ab aliis omissa. *Inventi sunt nonnulli in hac seductione esse lapsi ex utraque parte Francorum atque Longobardorum, qui omnes judicati sunt ad mortem, præter Episcopos, qui postmodum depositi in confessione eorum facti sunt. Hoc fuit, Anshelmus Mediolanensis, & Wolvodus Cremonensis, & Theodulfus Aurelianensis. Illud judicium mortale, quod à ceteris factum est, Imperator exercere noluit, sed Consiliarii Bernhardum luminibus privarunt, similiter & exhortatores suos Egittenm, Reinhartum, & Reginharium, qui erat filius filiæ Hardiati, qui erat Dux Austriæ infidelissimus, qui jamdudum insurgere in Dominum Karolum voluit, & ei Regnum minuere, qui eodem supplicio deputatus est, sicut filia sua filius sustinuit cum consentaneis suis. Tertio die post amissionem luminum Bernhardus obiit. Quod audiens Imperator magno cum dolore deflevit. Eodem tempore jussit fratres suos tonsurari, Drugonem, Hugonem, & Theodoricum, ad discordiam mitigandam, & liberalibus disciplinis jussit instrui.*

V. Bernardus apud Nithardum [b] *à Bertmundo Lugdunensis provinciæ Præfecto luminibus pariter & vitâ privatur.* Id est, excæcatur decimo-octavo Kalendas Maii, vitámque triduo pòst præ mœrore claudit decimo-quinto easdem Kalendas. Nam, teste Sigonio [c], Mediolani cippus ejus invisitur in Æde Sancti Ambtosii cum hoc elogio. *Bernardus civilitate mirabilis, ceterísque piis virtutibus inclytus Rex hîc requiescit. Regnavit annos IIII. menses V. Obiit XV Kalend. Maii, filius piæ memoriæ Pippini.* Superstes avo Carolo Magno, præter annos quatuor, menses duntaxat duos vixit ac dies viginti, menses verò quinque si principium Regni sumitur à die quo Rex à prædicto avo Carolo dictus fuit. Vitam non produxit annos ultra duos ac viginti. Filium nomine Pippinum, quem Ludovicus Augustus in Galliam adduci jussit, in tenera reliquit ætate. Lege Reginonem.

EXCÆCATUS MORITUR.

PIPPINUS ejus FILIUS IN GALLIAM ADDUCITUR.

VI. Judices sententiam mortis in Bernardum Regem tulerunt, non quia Ludovicum Imperatorem bello lacessiverat, sed quia malis artibus in ejusdem patrui caput conjurarat. *Eminuit*, inquit Annalista Lauteshamensis [d], *Piissimi Imperatoris* Ludovici *misericordia singularis, quam ostendit super eos, qui cum Bernhardo nepote suo in Italia contra caput ac Regnum suum conjuraverunt.* Et Astronomus [e] eundem Imperatorem laudat ob insignem clementiam, quâ pepercit omnibus, *qui contra vitam suam Regnúmque conjuraverant.*

VII. Propter eandem conjurationem tres in judicium vocati sunt Antistites, Anselmus Metropolitanus Mediolanensis, Wulfoldus Cremonensis Episcopus, & Theodulphus Episcopus Aurelianensis. Anselmus & Wulfoldus Diœceses in Regno Bernardi regebant, reique non habiti sunt quòd Bernardi Regis sui partibus adhæserint, sed quòd participes nefarii fuerint consilii, quo vitam Imperatori per insidias eripere moliebatur. Theodulfus Episcopatum gerebat in ditione Ludovici, sed cùm patriâ Italus esset, in proditionis suspicionem facilè venit. Apud Annalistam Lauteshamensem Imperator *Episcopos Synodali Decreto depositos Monasteriis mancipari* jubet; apud Astronomum *Episcopos ab Episcopis reliquis depositos Monasteriis* mancipat; & Theganus insinuat eosdem Episcopos crimen confessos esse, *qui postmodum*, inquit, *depositi in confessione eorum facti sunt.* Id admodum probabile videtur de Anselmo & Wulfoldo, neutiquam verò de Theodulfo, qui constanter innocentem usquequaque se dixit, ut cônstat ex ejus Carminibus ad Aiulsum Bituricensem Archiepiscopum & ad Modoinum Episcopum Augustodunensem, de quibus acturi sumus anno proximo. Quin & extat Modoini Carmen, in quo frustrà spes veniæ fit eidem Theodulfo, si reum objecti criminis fateri se velit. Licèt autem Anselmus & Wulfoldus necnon

EPISCOPI PARTICIPES CONJURATIONIS IN MONASTERIA RELEGANTUR, SYNODALI PRIÙS DECRETO DEPOSITI.

[a] Capp. 22, 23. 24.

[b] Lib. 1.

[c] Lib. 4. ad hunc an.

[d] Ad an. 821.

[e] Ad an 821.

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

& Theodulfus ab aliis Episcopis depositi fuerint atque ab Imperatore in Monasteria relegati, tamen haud actum est de successoribus per eorum absentiam constituendis.

Ludovicus Imperator Bernardi Regis ditionem bello partam retinuit, prole illius masculâ in Gallias abductâ. Deinde *metuens ne prædicti fratres,* Drogo, Hugo, & Theodoricus, *populo sollicitato eadem facerent,* quæ Bernardus susceperat, *ad Conventum publicum eos venire praecepit, totondit, ac per Monasteria sub libera custodia commendavit.* Ita scribit Nithardus [a] nepos eorum ex sorore. Nec aliud apud Theganum [b] innuit Ludovicus, suos enim fratres *tonsurari jussit ad discordiam mitigandam,* id est, ut novandarum rerum occasionem præscinderet, quia, nisi capillos deponerent, eos paternarum

VIII. FRATRES LUDOVICI AUGUSTI FIUNT CLERICI.

ditionum partem aliquando repetituros suspicabatur. Comâ depositâ facti sunt Clerici atque in Monasteria Clericorum missi, agebant annum ætatis, Drogo undecimum, Hugo decimum, & Theodoricus octavum. Erant ducendis uxoribus adhuc impares, idque operæpretium videtur hîc observare, quia Hugonem conjugatum fuisse, & ex uxore duas filias suscepisse, Adelaidem & Petronillam, multi falsò tradiderunt. Ut autem hic annus Bernardi Regis postremus fuit, sic & primus numeratur Ludovici Monarchiam Francorum adepti. Quapropter huic anno subsequentibúsque præfigendam duximus quartam illam epocham ejusdem Ludovici.

[a] Lib. 1.
[b] Cap. 24.

IX. LUDOVICUS AUG. DAT PRÆCEPTUM PRO MON. FLORIACENSI.

Extincto Bernardo Rege Ludovicus Imperator in Armoricam profectus est. In itinere, cùm esset Aureliæ, sexto Kalendas Augustas, anno Imperii sui quinto, Indictione undecimâ, Præceptum emisit pro Monasterio Floriacensi, cui præerat Adalgaudus Abbas. Lege Joannem Boscium in Bibliotheca Floriacensi [c], & Carolum Saussejum in Annalibus Aurelianensis Ecclesiæ [d]. Ludovicus in illo Diplomate disertis verbis asserit Sancti Benedicti corpus in Cœnobio Floriacensi requiescere, restatúrque multa eidem Monasterio concessa esse Privilegia cùm ab avo Pippino tum à patre Carolo; atque imprimis ut quatuor naves immunes ab omni debito fisci per alveum Ligeris discurrerent. Hujus concessionis mentionem quoque facit Adrevaldus in libro primo [e] de Miraculis Sancti Benedicti.

[c] Inventar. Rescript. c. 3.
[d] Lib. 4. n. 39.
[e] Cap. 19.

X. COMPESCIT TUMULTUM ARMORICÆ.

Imperatot iter Aureliâ prosecutus est in Armoricam. Audi Theganum [f]. *Perrexit Dominus Imperator in partes Brittanniæ cum exercitu, & ibi Murmannus Dux eorum interfectus est, & omnem terram eorum sua ditioni subegit.* Murmannus, quem Annalista Laureshamensis Mormanum, Astronomus Marmonium vocat, initâ defectione Regium nomen usurpavit. Imperator, ut ejus audaciam frangeret, *cum maximo exercitu Britanniam aggressus, generalem Conventum,* teste Annalista Laureshamensi, *Venedis habuit. Inde memoratam provinciam ingressus, captis rebellium munitionibus, brevi totam in suam potestatem non magno labore redegit. Nam postquàm Mormanus, qui in ea præter solitum Brittonibus morem Regiam sibi vindicaverat potestatem, ab exercitu Imperatoris occisus esset, nullus Britto inveniebatur, qui resisteret, aut qui imperata facere, aut qui obsides qui jubebantur dare renueret.* Astronomus consentanea sic scribit. *Nunciatur Imperatori protervia inobedientium Brittonum, qui in tantam insolentiam eruperant, ut unum suorum, Marmonium nomine, Regem appellare ausi sint, subjectionémque omnimodis recusarint. Ad quorum insolentiam ulciscendam Imperator undequaque aggregatâ militari manu, fines Brittonum aggrediens, proficiscitur, habitóque Venedis generali Conventu provinciam ingreditur, & parvo tempore & labore cuncta populatur, donec interfecto Marmonio, dum sarcinis castrensibus immeditatur, à quodam Regiorum equorum custode, nomine Choslo, tota cum eo Britannia victa succubuit, & manus dedit, ad quascunque conditiones Imperator vellet denuò servitura. Nam & obsides qui & quanti jussi sunt, dati atque suscepti, & omnis terra secundùm suam voluntatem disposita est.* Utrobique pro *Venedis* legendum *Venetis*. Apud Gregorium Turonensem [g], Venetorum caput atque urbs primaria *Veneti* * Gentis ipsius nomine sic appellatur,

[f] Cap. 25.
[g] Lib. 10. c. 9.
* *Vannes.*

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

Ebrarharius usque Venetos urbem accessit. Imperator igitur in procinctu belli Britannici generalem Conventum Venetis, id, est in urbe primaria Venetorum, habuit, ubi tunc Episcopatum gerebat qui Kermarieo nuper successerat Wihelochus. Civitates Venetum, Coriosopitum, Ossismorum & Diablintum, Regnum olim Britannicum in Armorica constituebant. Clodoveus Magnus Regnum illud penitus extinxit, civitatem enim Venetum Britannis eripuit, eisdémque ceteras concessit, modò abstinerent Regio nomine, séque Comites imposterum dicerent ac Regum Franciæ beneficiarios. Hæc docet Gregorius Turonensis multis in locis, ac præcipuè libro quarto [a] Historiæ Ecclesiasticæ, ubi sic habet.. *Semper Britanni sub Francorum potestate post obitum Chlodovechi fuerunt, & Comites non Reges appellati sunt.* Post Gregorii Turonensis ætatem non defuerunt è Britannis, qui spreto Comitis titulo Regium nomen affectarent, at quoties rebellarunt, toties à Regibus Francorum victi sunt. Exemplo post alios esto Murmannus, qui periit in bello contra Ludovicum Augustum reus arreptæ tyrannidis. In vita Sancti Winwaloei, quam Godefridus Henschenius ex Codice Armorico publicavit [b], mentio fit & motuum Britannicorum quos Imperator compescuit, & Monachorum Tevenecensium qui Benedictinam Regulam tunc amplexi sunt. Winwaloeus, quem alii Guingaloeum, Winnavaloeum, Winwalocum, Winvalocum, Winnavinlocum, Wingaloeum, Wingalotum, Wynolatum, Winebaldum, & Galnutium vocant, Monasterium Tevenecense seu Cœnobium *Landewinoch* vulgò *Land-Tevennec* in Diœcesi Corentinopolitana construxit, ac primus Abbas illius loci fuit, antequàm Clodoveus Magnus Armoricam subigeret. Regula, quam Beatus Winwaloeus discipulis suis præscripsit, observata fuit in illo Monasterio à primo conditu ad hunc usque annum, sive, ut Auctor vitæ scribit, *ad annum Ludovici Imperatoris* v, *Dominicæ Incarnationis* DCCCXVIII. Hanc mutationem idem Biographus sic attingit. *Imperator, dum in eadem Britanniæ provincia castra fixisset super fluvium Eliginm, juxta sylvam quæ dicitur Brisiaci hæc propriâ manu direxit mandata Matinonoco Abbati Monasterii Landewinoch, ut nempe Regulam Sancti Benedicti sequerentur, possibilem & laude dignam, déque tonsura pariter juxta taxatum modum cum Ecclesia concordarent, de quibus missam epistolam subsignavit. Hoc eodem anno prædicto*, nempe Ludovici Imperatoris quinto, Dominicæ Incarnationis DCCCXVIII, *cœpta est servari in eodem Monasterio Regula Sancti Benedicti.* Ipsas quoque Ludovici literas Henschenius in Notis ad prælaudatam Sancti Winwaloei vitam sic edidit ex Codice Monstroliensi. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus. Omnibus Episcopis & universo Ordini Ecclesiastico Britanniæ consistenti notum sit, quia cùm Macmonicus Abbas ex Monasterio Landowinnoch nostram adiisset præsentiam, & illum sive de conversatione Monachorum illarum partium, sive de tonsione interrogassemus, & ad liquidum nobis, qualiter hæc forent, patefecisset, cognoscentes, quia ab Scotis, sive de conversatione, sive de tonsione capitum accepissent, dum ordo totius Sanctæ Apostolica atque Romanæ Ecclesiæ aliter se habere dignoscitur, placuit nobis, ut sive de vita, sive etiam de tonsura, cum universali Ecclesia, Deo dispensante, nobis commissa concordarent, & ideo jussimus, ut & juxta Regulam Sancti Benedicti Patris viverent, quia possibilis & laude digna est, & de tonsura capitis juxta* ...... cum Sancta Romana Ecclesia, quia per Orbem terrarum dilatata est, concordent unitatem, & eumdem vivendi morem, juxta quod in Sancti atque Eximii Patris Benedicti Regula scriptum est, in hoc Monasterio prædicto teneant, & in subjectis etiam ceteris qui nostrum plenissimum jussum exequi maluerint.*

a Cap. 4.

b D. 3. Mart.

REGULAM S. BENEDICTI IN MON. TEVENECENSE SUSCIPIENDAM CURAT.

* tam medicam

XI.

AMITTIT IRMINGARDEM UXOREM.

Expeditione contra Britannos *completâ*, inquit Annalista Laureshamensis, *cùm Imperator dimisso exercitu Andegavos civitatem esset reversus, Irmingardis Regina conjunx ejus, quam proficiscens ibi ægrotantem dimiserat, duobus diebus postquàm ipse ad eam venit, morbo invalescente* v *Non. Octob. decessit.* Ad-

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

stipulatur Astronomus, additque curatam ibi Reginæ sepulturam. *A finibus*, inquit, *Brittannia ita pacatis Imperator pedem retulit, & Andegavorum urbem repetiit. Ubi dum Hermengardis Regina longo fatigaretur incommodo, duobus diebus post regressionem Imperatoris supervixit, & tertio die obiit, quinto Nonas Octobris. Curatâ autem Reginæ sepulturâ, Imperator per Rotomagum & Ambianorum urbem recto itinere se Aquisgrani ad hiberna contulit.* Ex hoc Auctore constat Hermengardam Ludovici Pii conjugem, Andegavi quiescere, nec eos à Guillimanno [a] redargui temerè, qui sepultam in *Erstein* Alsatiæ Monasterio volunt. Hujus Cœnobii situm in parte secunda Germaniæ Sacræ sic describit Bucelinus. *Erstein Benedictinæ professionis celebre virginum Monasterium in partibus Alsatiæ Illum inter & Ischeram amnes situm.* Quando & à quo conditum sit hoc Monasterium non ita liquet. Apud Guillimannum hæc leguntur sub Uthone Episcopo Argentinensi. *Præsidente Utone incepit Hermingardis Augusta Pii Imperatoris uxor, amplissimum Monasterium Eristein supra Argentinam, quod Lotharius I. Imperat. filius, & ejus uxor etiam Hermingardis multis modis cumularunt, & nobilitate tantùm conspicuis Sanctimonialibus incoli & habitari voluerunt. In quarum gratiam multas etiam Sanctorum Reliquias eò transmisit Leo Pontifex, præcipuè Sanctorum Martyrum, Sixti Pontificis, Felicis, & Adaucti. Sunt qui utramque Augustam in eodem Monasterio sepultam volunt. Posteriorem crediderim. Nam priorem sepultam scribit Joannes Tillius Andegavi an.* DCCCXVIII, V *Non. Octobris. Junior defuncta est anno* DCCCLI *teste Rheginone.* Bucelinus conditum ait hoc Monasterium *sub annum 815* ab Hermingarda Ludovici Pii uxore, quam titulo tunc inaudito *Ducissam Andium* vocat, Leonémque Romanum Pontificem, qui Reliquias illuc transmisit, suique nominis Quartus fuit, perperam Quintum dicit. Bruschius [b] Origines Monasterii rejicit in Episcopatum Adelochi sive Adalochi, quem sic commendat. *Sub eo Himelgardis Imperatrix, Lotharii conjunx, construxit & fundavit, maximisque opibus & ornamentis illustravit Cœnobium virginum Deo dicatarum Ehrensteinium, ubi ipsa Imperatrix cum filia Irmelgarde honorificè humata & terra mandata est.* Ehrensteinium erectum ab Hermingarda Lotharii Augusti uxore censemus cum Bruschio, sed longè post Adelochi tempora, cùm Ludovicus Pius jam obiisset, & Lotharius Alsatiâ quietè potiretur, factâ Regni divisione cum fratribus Ludovico & Carolo. Quapropter illo de Monasterio, in quo Hermingardis uxor Lotharii Augusti, & altera Hermingardis illorum filia, conditæ jacent, commodiùs agemus Tomo sequenti. Hermingardis autem Augusta, quam Ludovicus Pius hoc anno sepelivit Andegavi, tres ex eo reliquit filios, Lotharium, Pippinum, & Ludovicum, quorum mentionem jam fecimus.

[a] In Episcop. Argentin. 21.

[b] In Episcop. Argentin. 29.

XII. LEGATOS AUDIT DIVERSARUM GENTIUM APUD HERISTALLIUM.

Curatâ uxoris sepulturâ, Ludovicus cùm Aquisgranum rediret, iter habuit Rotomago, Ambiano, Cameraco, & Heristallio, ubi Beneventanorum, Abotritorum, Coduscanorum, Timotianorum, ac Pannoniorum Legatos audivit. *Imperator*, teste Annalistâ Laureshamensi, *per Rotomagum, & per Ambianos, & Cameracum, Aquasgrani ad hybernandum reversus, cum Haristallium venisset, obvios habuit Legatos* plurimarum gentium, de quibus per ordinem breviter hic sermonem instituemus.

XIII. Imprimis *obvios habuit Legatos Sigonis Ducis Beneventanorum, dona deferentes, eùmque de nece Grimoaldi Ducis antecessoris sui excusantes.* In vulgatis Annalistæ Laureshamensis exemplaribus non *excusantes* exhibentur Legati sed *accusantes*, manifesto prorsus errore, quem correximus ex Codice Armaniaco, talémque emendationem confirmat Astronomus, apud quem occurrunt *Missi Sigonis Beneventani Ducis dona quammaxima deferentes, Dominum suum à morte Grimoaldi prædecessoris sui purgantes.* In Ducatu Beneventano haud pridem exortus fuerat tumultus, de quo sic Erchempertus [c]. *Antiquus hostis semper invidet pacatis & piis viris, atque bella & discordiæ semina in eis serere molitur. Dauferium quendam Virum spectabilem suæ artis malitiâ irretivit, & cum*

[c] Nu. 7. & seqq.

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

cum nonnullis filiis Belial horrendum fecit inire consilium adversùs Principem fatum, id est, adversùs Grimoaldum Ducem Beneventanum. *Depositis quippe in itinere insidiis, ut, dum per pontem proficisceretur veterrimæ urbis ad prædictam urbem Salernum properans, impulsus à membris sathanæ in profundum fluctibus marinis immergeretur, & esset belluis in pastu. Sed revelante sibi occultorum cognitore Deo, suis ad se accersitis, jam dictum incolumis pertransiit pontem. Eos autem, qui suæ salutis hostes fuerant, cepit, & vinculis injecit. Dauferius verò, quia tunc non aderat illic, hoc cognito fugam arripuit, & à Neapolitis susceptus est. Quo comperto, Grimoalt non segniter egit, sed confestim iter Neapolim aggreditur, exercitúmque post se accelerare jubet. At ubi juxta memoratam applicuit urbem, continuò multæ juventutis populus ejusdem civitatis armis evectus, obvius illi audaciter exivit in prælium. Quod ille ut intellexit, protinus itinera eorum revertendi priùs irretire molitus est, & ita demum in eos insurgere voluit, tantámque denique stragem hostium, cœpto bello, mari terrâque fecit, ut fretum adjacens vix per septem & eo ampliùs dies cruore occisorum purgaretur, in terra verò tumuli nunc usque interfectorum conspiciuntur cadaverum, &, ut ab eisdem incolis referentibus compertus sum, quinque millia ferè hominum eadem tunc in acie occubuere. Idem enim Dauferius unà cum Magistro militum, qui tunc inibi regnabat*, id est, qui Neapolim auspiciis Imperatoris Constantinopolitani regebat, *soli elapsi fugibundi mœnia illius urbis tandem ingressi, nec ibi siquidem requiem capiunt, nam egressæ conjuges virorum peremptorum gladiis insequebantur illos dicentes,* [*Reddite nobis, ô caduci viri proditores, quos nequiter interfecistis. Quare adversùs eos prælium insurgere conati estis, quàm profectò injustum scitis?*] *Grimoalt verò acriùs eos insecutus est usque ad portam, quæ dicitur Capuana, ita ut proprio conto eam percuteret, nec erat quisquam, qui resisteret. Clausis autem obseratísque foribus, qui remanserant infra muros se tutaverunt.* Secuta pax his legibus, ut prædictus Magister militum Grimoaldo solveret octo millia aureorum, & Grimoaldus Dauferium in pristinam gratiam reciperet. *Intereà Radechis Comes Consinus* seu Compsanus in Hirpinis *& Sico Agerentinus Castaldeus sub dolo insurgentes* in Grimoaldum, *gladio eum peremerunt. Interfecto eo innocenter,* hoc est, eùm innocens esset, ut in similibus caussis vocem illam *innocenter* non semel explicuimus, *Radechis Siconem loco illius in Principem subrogavit. Ipse verò non multum post tempus cuncta viriliter mundana metu gehennæ abdicans, ad beati se contulit Benedicti suffragia, catenâque cervice tenus vinctus, ejus Cœnobium Christo militaturus adiit, se reum quoque clamitans & impium, maléque se gessisse atque crudeliter vociferans, sícque Monachicum schema sumens, in tanta se districtione corporis animíque coram oculis interni arbitri in eodem Monasterio coercuit, ut nulli scrupulum adsit omnium facinorum suorum veniam adipisci meruisse. Suscepto itaque Sico Principatu fœdus cum Francis innovavit.* Eget hie Auctor interpretatione, quia Grimoaldum, Siconem, aliósque Duees Beneventanos, fingit Prineipes seu supremos Dynastas, qui non essent Franciæ beneficiarii. Sed aliter se res habuit. Ex quo Carolus Franeorum Rex Longobardiam subegit, Dueatus Beneventanus, qui pars erat Regni Longobardici, Francicis ditionibus accessit, & à Franeorum Regibus, qui Longobardiam tenuerunt, instituti sunt deineeps Duces seu Rectores ac Præfecti Beneventani. Quapropter ut in præcitato textu perperam pro Duee Princeps, pro Dueatu Principatus ponitur, sic & impropriè dicitur Sico fœdus cum Franeis innovasse. Peremptus est Grimoaldus Dux Beneventanus, ejus loeum ambivit Sico Agerentinus sive Acheruntinus Castaldeus, & missis ad Ludovieum Imperatorem nunciis Præfecturam sibi Beneventanam committi postulavit, útque quod petebat faciliùs obtineret, necis illatæ Grimoaldo suspicionem omnem studuit à se procul amovere. Ludovicus cædem Grimoaldi prudenter dissimulavit, ipsum Siconem seu Sigonem Ducem sive Præfectum Beneventanum constituit. In Chronico Beneventano, cujus Auctor Monachus Sanctæ Sophiæ, Grimoal-

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

dus Præfecturam gerit *ann.* XII. *menſ.* I. *d.* X. ab anno videlicet Redemptoris octingenteſimo ſexto ad hunc uſque annum Redemptoris octingenteſimum decimum-octavum, quo nuncii Sigonis cum muneribus ad Imperatorem pervenerunt. Erchempertus, poſtquàm de Radechis converſione ac receſſu in Caſinenſe Monaſterium locutus eſt, hæc proximè ſubjungit. *Circuibat illa ſæpè diabolus girans ſepta ſacri Monaſterii, & voce perſpicuâ multis audientibus clamitabat. Heu, Benedicte, cur me undique rodis?* &c. Hunc Auctorem Leo ſic expreſſit in Chronico Caſinenſi [a]. *Radechis Compſanus* * *Comes, qui interfecto Grimoald prædictum Siconem Principem conſtituerat, non multò pòſt pœnitentiâ ductus, relicto ſeculo, cervice tenus catenâ ligatus, huc ad beati Benedicti ſe Cœnobium contulit. Cujus nimis auſtera pœnitentia diabolus condolens & invidens, multis audientibus, circa Monaſterii clauſtra ſæpiſſimè clamitabat. Heu me, heu me, Benedicte, cur me ſic inſtanter perſequeris? non ſuffecit tibi, ut meipſum hinc expelleres, inſuper & meos fideles undecumque tibi vendicare non deſinis.* A quo Monaſterii Caſinenſis Abbate ſuſceptus ſit Radechis, utrùm à Giſulfo an ab Apollinare non liquet. Servandum tamen videtur Giſulfi nomen, ſi Radechis eodem anno Monachum induit, quo cœpit Sico Dux eſſe Beneventanus, ut apud Erchempertum [b] innuunt hæ voces, *non multum poſt tempus*, ex quo videlicet Sico Ducem Beneventanum ſe dixit. Eodem prorſus anno, quo poſt Grimoaldi Ducis necem Sico Titulum Beneventani Ducis aſſumpſit, obiit Giſulfus Caſinenſis Abbas, cui ſucceſſit Apollinaris. Utrumque Chronographus Caſinenſis [c] ita declarat. *Apollinaris Abbas quartodecimo loco in Abbatiam prælatus ſedit annis* XI. *Fuit autem temporibus Romanorum Pontificum Paſchalis & Eugenii, & Siconis qui eodem anno Beneventi Princeps effectus eſt.* Lauretus notat *an. Domini 813.* Sed, ut Angelus de Nuce ad textum proximè deſcriptum obſervat, illum annum nec Ducum Beneventanorum nec Abbatum Caſinenſium ſeries admittit per annos. ducta. Grimoaldus Dux Beneventanus, ut ſuprà probavimus, ad hunc uſque annum Redemptoris octingenteſimum duodevigeſimum ſuperſtes vixit. Giſulfus Abbas Caſinenſis eodem anno deſiit vivere die viceſimâquartâ Decembris, Radeche, ut opinamur, jam Monacho.

[a] Lib. 1. c. 20. novæ edit. c. 22. vet. edit.
* de Conza.
[b] Num. 9.
[c] Lib. 1. c. 18. novæ edit. c. 21. vet. edit.

XIV. Inter populos, quorum Miſſos Imperator apud Hariſtallium audivit, ponuntur Abotriti. Legationem illorum irritam fuiſſe vel ex eo liquet, quòd à Ludovico directæ ſunt adversùs Sclaomirum copiæ, de quibus ad annum ſequentem dicemus.

XV. Auditi quoque ſunt apud Hariſtallium Legati Guduſcanorum & Timotianorum, de quibus ſic Annaliſta Laureshamenſis. *Erant ibi & Legati Borna Ducis Guduſcanorum & Timotianorum, qui nuper à Bulgarorum ſocietate deſciverant, & ad fines noſtros ſe contulerant.* Et Aſtronomus, ſic. *Præterea Miſſi aderant Coduſcanorum* * *& Timotianorum, qui Bulgarum ſocietate relictâ noſtris ſe nuper ſociaverant.* Apud eoſdem Auctores [d] Borna *Dux Dalmatiæ*, imò apud Annaliſtam Laureshamenſem [e] *Dux Dalmatiæ atque Liburniæ* prædicatur, id eſt, Præfectus Dalmatarum, qui Sclavi vocabantur, & in ditione Francorum erant, ut anno priore monuimus, ubi Dalmatas diſtinximus in Sclavos & Romanos, quorum illi Francis, hi Græcis parebant. Guduſcani & Timociani, cùm à Bulgaris ad Francos tranſire vellent, finitimæ Dalmatiæ Præfecto ſe ſubdiderunt. Guduſcanorum veſtigia ſervantur in vico Guduſca dicto ad Mhaunam fluvium, qui dexteram Moravæ majoris ſeu Bulgarici ripam ſubit, Morava vetus nomen etiamnum retinet, atque in dexteram Danubii ripam ad Zargonam egeritur. Ut duplex Morava, ſic & duplex celebratur Timachum vulgò *Timoch*, unde dicti Timociani, hodiè Timozani. Timachum minus in majus influit à dextra, ſimúlque ambo pòſt uno nomine in dexteram Danubii ripam infra pontem Trajani ſupráque Nicopolim exonerantur. Hæc de Guduſcanorum & Timocianorum ſitu. Joannes Lucius [f] exiſtimat *Ducem Bornam cum ſuis Guduſcanis & Timotianis à Bulgaris*

* Lege Guduſcanorum
[d] Ad an. 819.
[e] Ad an. 821.
[f] Lib. 1. c. 15.

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PEPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

ad Francos desciviße simul cum Abotritis, ipsos Abotritos in Dacia *prope Danubium conterminos Bulgaris* collocat, additque *Gudustanorum & Timocianorum Ducem Bornam à Francis Dalmatiæ Ducem constitutum Liburniam quoque sive Occidentalem partem Dalmatiæ Croatiam dictam rexiße*. Testes assertionum suarum non alios profert quàm quos ipsi consuluimus Annalistam Laureshamensem & Astronomum, sed eos non benè videtur assecutus. Annalista sic habet. *Erant ibi & aliarum nationum Legati, Abotritorum videlicet, ac Bornæ Ducis Gudusçanorum & Timotianorum, qui nuper à Bulgarorum societate desciverant, & ad fines nostros se contulerant*. Astronomus, sic. *Præterea aliorum nationum Missi aderant, Abodritorum videlicet, & Coduscanorum, & Timotianorum, qui Bulgarum societate relictâ, nostris se nuper sociaverant*. Lecto posteriore hoc textu Lucius Abotritos facilè conjunxit cum Guduscanis & Timotianis, eósque tres populos à Bulgaris ad Francos transiisse scripsit. At Annalista situ longè distinctos à Guduscanis & Timotianis exhibuit Abotritos, asseruit enim adfuisse Legatos cùm *Abotritorum*, tum *Bornæ Ducis*, ipsúmque Bornam *Guduscanorum & Timotianorum* Ducem vocavit nullâ mentione Abotritorum factâ, solósque Guduscanos & Timotianos populis accensuit, *qui nuper à Bulgarorum societate desciverant*. Ut hæc tria meliùs capias, ejus textum attentiùs iterum lege. *Erant ibi & aliorum nationum Legati, Abotritorum videlicet, ac Bornæ Ducis Guduscanorum & Timotianorum, qui nuper à Bulgarorum societate desciverant, & ad fines nostros se contulerant.* Erant Abotriti in duplici differentia, alii trans Albim habitabant in Germania, alii cognomento Prædenecenti Daciam Danubio adjacentem incolebant in confinio positi Bulgarorum. Lucius Annalistam interpretatus est de Prædenecentis, nos de Transalbianis, quos Sclaomirus ad defectionem provocabat. Opinionem nostram prævalidè confirmabunt ea, quæ de eodem Sclaomiro narrabuntur anno sequenti. Quos igitur Abotritos Annalista Laureshamensis & Astronomus commemorarunt, perperam Lucius & in Dacia sitos putavit, & à Bulgaris ad Francos cum Guduscanis & Timotianis transiisse credidit. Præterea Bornam, quem Annalista Ducem *Guduscanorum & Timotianorum, qui nuper à Bulgarorum societate desciverant*, ad annum Redemptoris octingentesimum duodevicesimum vocavit, Ducem *Dalmatiæ* ad annum sequentem, necnon Ducem *Dalmatiæ atque Liburniæ* ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-primum, idem quoque Lucius perperam scripsit Ducem Guduscanis & Timotianis à Rege Bulgarorum deinde & Dalmatiæ ac Liburniæ datum esse à Rege Francorum, postquàm Guduscani & Timotiani à Bulgarorum societate desciverunt. Id certè prudentiæ plurimùm refragatur, quis enim homini extero perduellionis apud Dynastam suum reo tantoperè fidit, ut & ipsi regimen suarum provinciarum committat? Rex Francorum rebus suis procul dubio meliùs consuluit, nec Dalmatiæ Liburniæque præfecit Ducem Guduscanorum & Timotianorum, qui fidem Regi Bulgarorum priùs fefellisset, & ut in ejusdem Regis gratiam rediret, non tantùm Guduscanos & Timotianos ad officium revocare posset, sed & fortè provincias à Francis sibi creditas prodere non dubitaret. Ergo Bornam à Francorum Rege Ducem Dalmatiæ Liburniæque priùs institutum arbitrare, quàm Guduscani & Timotiani relictâ Bulgarorum societate Francis se summiserint.

XVI. Denique, ut Annalista Laureshamensis prosequitur, auditi sunt & Legati *Liudewiti Ducis Pannoniæ Inferioris, qui res novas moliens Cadolaum Comitem & Marcæ Foro-Juliensis Præfectum crudelitatis & insolentiæ accusare conabatur*. Addit Astronomus fraudem Liudeviti seu Leuteviti posteà detectam fuisse. *Leuteviti*, inquit, *Rectoris Inferioris Pannoniæ Missi aderant, accusantes Cadalum falsò, ut pòst potuit, eò quòd immanitas illius importabilis sibi foret*. Annis proximè sequentibus plura de Liudewito dicemus.

XVII. *Fortunatus* Gradensis *Patriarcha, veteris Privilegii sui confirmatione à Ludovico receptâ, & reconciliatâ cum Venetis gratiâ, Ecclesiam Gradensem repetiit, ac*

AN. CH. 818.

Fortunatus Patriarcha Gradum redit.

Joannem Abbatem, qui illam invaſerat, ad Monaſterium redire coegit. Hæc Sigonius [a] in Regno Italiæ. Dandulus Joannem illum Abbatem Sancti Servuli vocat. Apud Ughellum [b], in gratiam prælaudati Fortunati, *Ludovicus Imperator Iſtrienſi populo* concedit, *ut Rectores, Gubernatores, Epiſcopos, Abbates, ſeu Tribunos, & reliquos Ordines, licentiam* habeat *eligendi.* Dandulus in ſuo Chronico duos diſtinguit Joannes, qui Gradenſem Patriarchatum invaſerunt. Priori quadriennem Pſeudo-Patriarchatum ab anno Redemptoris, ut explicuimus, octingenteſimo ſexto ad octingenteſimum decimum ſic attribuit. *Joannes ſiquidem, qui Patriarchatum invaſerat, Synodali cenſurâ depoſitus eſt. Tenuit quoque Sedem annis quatuor.* Poſteriori locum quoque concedit inter Pſeudo-Patriarchas, poſtquàm enim de Fortunato *in patriam* reverſo locutus eſt, hæc de eodem Fortunato & altero Joanne Pſeudo-Patriarcha proximè ſubjungit. *Poſtmodum contra voluntatem Venetorum in Franciam remeavit, in cujus Sede Joannes Abbas Sancti Servuli intruſus eſt.* Annus intruſionis haud notatur. Hæc mutatio Ludovico jam Imperatore contigit, anno Redemptoris, ut opinamur, octingenteſimo decimo-quinto. Difficillima fuerunt variiſque viciſſitudinibus obnoxia Fortunati Patriarchæ tempora, quia pars Gradenſis Patriarchatûs ſub poteſtate Francorum erat, altera pars in ditione Venetorum, & Gradus ipſius Patriarchæ Sedes in confiniis Francorum, Græcorum ac Venetorum conſpiciebatur, diſſidiáque frequenter oriebantur inter illas gentes, ne quid dicamus de tumultibus domeſticis, quibus circumjacentes Francorum provinciæ nonnumquam quaſſatæ ſunt. Ejecto igitur Joanne Sancti Servuli Abbate, qui Patriarchatum occupatat, Gradum reverſus eſt hoc anno Fortunatus, *& reconciliatâ cum Venetis gratiâ* munus ſuum, quà latè Patriarchatus extendebatur, apud Francos & Venetos exercuit.

[a] Lib. 4.
[b] Tom. 5. Ital. Sacr. in Patr. Grad. 18.

XVIII.

Episcopi Salernitani.

Apud Ughellum Tomo ſeptimo in Salernitanorum Epiſcoporum Catalogo, poſt Nicolaum, cujus mentionem ad annum Redemptoris octingenteſimum primum fecimus, ſequitur Rodoaldus. Hic ſedit *annos 16*, obiitque *anno 834. Indict. 12.* Hoc igitur anno Redemptoris octingenteſimo duodeviceſimo mortem Nicolai ſubrogationémque Rodoaldi rectè conſignabis.

Comenses.

Apud eundem Auctorem Tomo quinto in Comenſium Epiſcoporum Catalogo & in Appendice ad Lucenſes Epiſcopos eidem Tomo ſubjecta, moriuntur hoc eodem anno Petrus Comenſis Epiſcopus & Jacobus Epiſcopus Lucenſis. Petro ſufficitur Leo natione Gallus, Sedes verò Jacobi vacat uſque ad annum ſequentem.

Lucenses.

XIX.

Urolphus Ep. Pataviensis et Laureacensis proficiscitur in Avariam et Moraviam. Reginarius in ejus locum designatur Ep.

Urolphus Laureacenſis ac Patavienſis Epiſcopus hoc anno, ſuſcepti Pontificatûs ſecundo, perrexit in Avariam & Moraviam, ut illarum provinciarum populos Chriſtianam Religionem edoceret. Res proſperè ſucceſſit, teſtibus, quas ſuo loco recitabimus, Eugenii Papæ literis. Interim divulgato Urolphi conſilio, qui reliquam vitam propagandæ extra Bojoariam fidei devoverat, hoc anno Reginarius, ne Laureacum & Patavia Pontifice diu carerent, deſignatus eſt illarum civitatum Epiſcopus, tamen ante annum Redemptoris octingenteſimum viceſimum-ſecundum non eſt ordinatus. Hujus Antiſtitis conſecratio videtur dilata, donec certiſſimè conſtitit Urolphum in Bojoariam non rediturum, quoniam Hunorum Moravorúmque copioſa multitudo feliciter Chriſto ſe ſummittebat. Cùm autem hæc gerebantur, Arno Saliſburgenſis Archiepiſcopus, qui Metropolitico jure per Bojoariam gaudebat, muneri ſuo non deerat. Lege Hundium in Saliſburgenſibus Archiepiſcopis & in Epiſcopis Patavienſibus.

XX.

Hildebaldus Archiep. Coloniensis obit.

Hildeboldus ſive Hildebaldus, Colonienſis Archiepiſcopus & Archicapellanus Palatii, vitam hoc anno clauſit, tertio Nonas Septembris, quo die Gelenius in ſacris & piis Faſtis Agrippinenſibus ſive in libro quarto de admiranda ſacra & civili magnitudine Coloniæ ſic habet. *Colonia in Baſilica Sancti Gereonis, Sancti Hildeboldi Archiepiſcopi.* Idem Auctor, quod & alii

AN. CH. 818.

LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

Nomenclatores asserunt, in primo libro sui operis, syntagmate sexto, cùm Præsulum Coloniensium Indicem texit, Sanctum Hildeboldum sedisse testatur *usque ad annum 818 quo obiit 3. Nonas Sept.* Et libro tertio, syntagmate secundo, paragrapho tertio [a], cùm *spectabiliora Gereoneæ Basilicæ Monumenta* repræsentat, Beatum Hildeboldum in eadem Sancti Gereonis Ecclesia sepultum sic docet. *Apud Sancti Mauritii Aram à latere Ecclesiæ meridionali proximum ostio est Monumentum Beati Hildeboldi Coloniensis Archiepiscopi.* Deinde multa repetit de eodem Hildeboldo, quæ vel suis examinavimus locis, vel consultò prætermisimus in aliud tempus utpote rejicienda. Superest unum haud reticendum, est enim memoriâ dignissimum. *Novam Basilicam Metropolitanam erexit.* Quòd autem eandem Basilicam *Bibliothecâ per Wenilonem Laudonensem Episcopum ex Italia* [c]*uratâ* dotasse dicitur, id aliquam patitur difficultatem, cùm ex vulgatis Laudunensium seu Laudonensium Antistitum Catalogis, tum ex scriptis probatissimorum Auctorum, ad quorum Chronologiam revocandi sunt iidem Laudunensium Episcoporum Indices. Anno Christi septingentesimo sexagesimo-quinto Genbaudus seu Genebaudus Laudunensis Episcopus Attiniacensi Decreto sic subscripsit, *Genbaudus Episcopus civit. Lauduno.* Anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, ut Flodoardus [b] scribit, Ostroldus Laudunensis Episcopus in Noviomensi Concilio sedit. Septem hi solent intermedii per ordinem recenseri, Bernico seu Bernito, Wanilo primus, Wanilo secundus, Eybo sive Erlo vel Cilo seu Cyolo, Banifridus seu Ranifridus vel Raimfridus, Gerfridus seu Garisidus aut Garfridus sive Gerfridus vel Gurfridus seu Gaufridus, Sigebaudus seu Sigebodus. Gerfridum loco movimus, quia Pontificatum annis Christi septingentesimo nonagesimo-octavo & septingentesimo nonagesimo-nono gerebat, ut Tomo superiore ad illos annos ex Chronico Centulensi probavimus. Anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio Hildeboldus ad Archiepiscopatum Coloniensem promotus est. Inde suspicamur corrigendum denuò Catalogum Laudunensium Episcoporum, & locum Waniloni secundo tribuendum inter Gerfridum anno Christi septingentesimo nonagesimo-nono superstitem & Ostroldum anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto in Synodo Noviomensi considentem. Aliâ verò non opus videtur emendatione, quàm ut Sigebaudus, qui Gerfrido postponi solet, eidem Gerfrido præponatur. Laudunensium igitur Episcoporum Nomenclaturam suis tandem expurgatam nævis ab anno Christi septingentesimo sexagesimo-quinto ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum sic accipe.

EPISCOPORUM LAUDUNENSIUM CATALOGUS EMENDATUR.

Genebaudus vivebat adhuc an. 765.
Bernico seu Bernito.
Wanilo I.
Eybo, Erlo Roberto, Sammarthanis Cilo & Cyolo.
Banifridus, Roberto Ranifridus, Sammarthanis Raimfridus.
Sigebaudus, Demochari Sigebodus.
Gerfridus, Demochari Garifidus, Chenutio Garisidus & Gurfridus, Roberto Garfridus, Sammarthanis & Belloto Gaufridus, sedebat ann. 798 & 799. Ab Alcuino commendatur Poëmate 50.
Wanilo II.
Ostroldus, Sammarthanis & Belloto Austroaldus & Ostroaldus, à Flodoardo laudatus ad an. 814.

XXII. HADEBALDUS FIT ARCHIEP. COLONIENSIS.

HILDUINUS PRESBYTER ET ABBAS FIT ARCHICAPELLANUS.

Sancto Hildeboldo successit in Archiepiscopatum Coloniensem Hadebaldus sive Hagebaldus, ut Gelenius aliique testantur. Archicapellanus verò Palatii constitutus est Hilduinus. Id patet ex Hincmaro, qui breviter in Opusculo [c] ad Proceres Regni pro Institutione Carolomanni Regis, Archicapellanorum seriem sub Pippino, sub Carolo Magno, sub Ludovico Pio, sic exhibet. *Tempore Pippini & Caroli hoc Ministerium consensu Episcoporum per Fulradum Presbyterum, tempore etiam Caroli per Engelramnum & Hildi-*

[a] Num. 8.

[b] Lib. 2. c. 18.

[c] Cap. 15.

AN. CH. 818. *boldum Episcopos, tempore denique Hludowici per Huildinum Presbyterum & post eum per Fulconem item Presbyterum, deinde per Drogonem Episcopum extitit hoc Ministerium executum.* De Fulrado Presbytero & Abbate San-Dionysiano in agro Parisiensi, déque Angelramno sive Engelramno Episcopo Metensi, & de Hildiboldo sive Hildeboldo Archiepiscopo Coloniensi, munus obeuntibus Archicapellani, sermonem sæpè fecimus. Ad idem Ministerium post Hildeboldum assumptus est Hilduinus Presbyter & Abbas, de quo non semel jam loqnuti sumus.

XXII. EPISCOPI VIRODUNENSES. Austrannus Virodunensis Episcopus, cui Bertharius Presbyter & Hugo Flaviniacensis Abbas annos in Pontificatu tribuunt quinque, mortuus est hoc anno, si Virodunensium Episcoporum Chronologiam suis mendis ante quinquennium benè purgavimus. A Berthario laudatur ejus industria, quâ *Bracenses negotiatores isti*, nempe Virodunensi, *Ecclesiæ redacti sunt.* Hugo corruptè scribit *Biacenses.* Lucas Dacherius [a] *Bracenses* interpretatur ceruisiæ confectores, quos Virodunensis Ecclesia sibi subjectos habebat. Sepultus est Austrannus in Basilica Sancti Vitoni. Bertharius enim & Hugo de Herilando illius successore scribunt, quòd *est sepultus juxta Austrannum in Basilica Sancti Vitoni.* Sedit Herilandus annos quatuor, ut ante quinquennium jam insinuavimus, repetemúsque ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum.

[a] Tom. 12. Spicileg.

XXIII. MAGNUS ARCHIEP. SENONENSIS OBIT. In Gestis Archipræsulum Senonensium, quæ sæpè jam citavimus ex Codice [b] manuscripto Bibliothecæ Thuaneæ, Magno seu Magnus Senonensis Archiepiscopus hoc anno mortuus dicitur, eíque subrogatur Hieremias, de quo sic Clarius in Chronico Sancti Petri Vivi. *Obiit Carolus Magnus, & Hludovicus filius ejus, qui Pius dicitur, Regnum Francorum & Imperium Romanorum suscepit. Cujus in tempore pagani diffusi sunt in provincia, quæ Pontivus pagus appellatur. Quod cernens Hieremias Monachus & Procurator Cœnobii Sancti Richarii, quod est situm in eodem pago, sciénsque & timens multiplicatam esse malitiam in illa regione, consilio accepto cum fratribus, accipiens corpora Sanctorum cum pluribus Reliquiis, quas Carolus Magnus illic asportaverat ex multis regionibus ob amorem nepotis sui, qui illic tempore suo præfuit Abbas, detulit eas Senones in Basilicam Sanctæ Columbæ, tempore Magni Archiepiscopi. Morante autem Hieremiâ Monacho ibi factum est ut dormitionem acciperet Domnus Magnus Archiepiscopus. Dei igitur nutu ab omnibus idem Hieremias eligitur Archiepiscopus. Erat enim valdè eloquens & studiosus in omni Philosophia.* Eadem quoque scribit Monachus Altissiodorensis Clario recentior. *Post Magnum Jeremias præfuit. Hic priùs Monachus & Procurator Cœnobii Sancti Richerii in Pontivo pago siti, cùm videret post mortem Karoli Magni in eadem provincia paganos diffundi, timens, quasdam Sanctorum Reliquias, quæ illic erant, secum accepit, Senonésque devenit, ubi cùm hospitaretur, accidit Magnum tunc Archiepiscopum decedere, móxque præfatus Jeremias nutu Dei, totius favore populi, meruit in Pontificem promoveri.* In Codice Thuaneo præest Monasterio Sanctæ Columbæ Remigius Abbas, cùm Hieremias illuc ex agro Pontivo propter Danorum seu Nortmannorum incursiones se recipit. Id nullâ potest auctoritate reprobari.

[b] Cod. 105.

SUCCEDIT HIEREMIAS.

AN ABBAS CENTULENSIS? Secus est de Centulensis Abbatis titulo, quem idem Codex & Tavellus Hieremiæ tribuunt. Angilbertus Sancti Richarii seu Centulensis Abbas ex hac vita migravit anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto. Hericus eodem successit anno, crátque adhuc in vivis atque Abbatiale munus obibat anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-primo, ut ad illum annum ex Centulensi Chronico probabimus. Ergo locus inter Abbates Monasterii Centulensis seu Sancti Richarii dari non potest Hieremiæ, qui Carolo Magno jam mortuo Senonas venit, & anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo factus est Archiepiscopus Senonensis. Textus autem Tavelli talis est sub Ludovico Pio. *Quo regnante Normani gens Danica piraticam exercentes oras Galliæ navigiis infestare cæperunt. Cúmque oppido Sancti Richierii,*

*quod est situm in Pontivo * pago, infestissimi essent, Hieremias, qui istius Cœnobii Rector & Abba erat, sacra, quæ illic Carolus Magnus in gratiam nepotis sui Raynardi, qui huic Cœnobio præfuerat, variis ex regionibus asportaverat, & ornamenta Ecclesiæ arripuit, & ad Senonas deportavit, & in Cœnobio Sanctæ Colombæ susceptus ibi diu habitavit. Decedente dein Magno in Archiepiscopum communi omnium suffragio Hieremias electus est, qui & doctrinâ & vitâ florebat, & Regi Ludovico erat pergratus.* Quæ de Centulensi Abbate, Caroli Magni nepote scripta sunt à Clario & Tavello, sumpta videntur ex Hariulfo interpolato. Hic seculo penè integro Clarium antecessit, & Gesta Centulensium Abbatum in quatuor digessit libros, quorum secundum clausit Angilberti sepulturâ, sic; *quievit in loco suprà scripto per annos* XXVIII, *regnante Augusto Hludogvico annis* XXVI, *Christi autem Domini Regno nullam metam capiente per omniq secula, Amen;* deinde tertium sic exorsus est; *anno sacræ Incarnationis Domini nostri Jesu Christi* DCCCXIV, *Ind.* VII, *dum felix Francia, sub Gloriosissimi Cæsaris Hludogvici moderamine, omni venustate floreret, obtinuit beneficio ipsius Principis Hericus Abbas regimen Monasterii Beati Richarii.* Interpolator in calce libri secundi, post clausulam suprà descriptam, rursum Angilberti memoriam, ac filium Nithardum sic commendavit. *Igitur septimo Centulensis Cœnobii Abbate* Angilberto *intimato, ejúsque studiis & bonitate monstratâ, jam modò paulisper linguæ nostræ requies præbeatur, ut & mæstitia ex ejus ablatione concepta, quò paululùm, quia mortales aliter non possumus, admittitur, eò citiùs suspiriis satisfacta desideratur *. Simul & æquum videtur, ut is, qui singulari erga nos usus est amore, singulari quoque in descriptione Gestorum collaudetur libello. Hoc tamen in calce libri necessario recondimus, quòd post ejus transitum filius ejus Nithardus, quem de Regis filia Berta susceperat, Centulensibus jure Abbatitio prælatus est, paucísque diebus in regimine expletis interemptus prælio præsentis luminis caruit visu, sepultúsque juxta proprium genitorem quievit in pace, regnante Domino nostro Jesu Christo cum Patre & Spiritu Sancto in secula seculorum, Amen.* Primus Hariulfi liber desinit in Symphoriano Abbate. Secundus totus est de Gestis Angilberti, qui *post mortem utique Magni Augusti Karoli anno eodem, diebus* XX *superstes effectus* obiit *anno Dominicæ Incarnationis* DCCCXIV, *mense Februario, die* XII *Kalendas Martii.* Tertius inchoatur ab Herici subrogatione, qui regimen Monasterii Centulensis obtinuit *anno sacræ Incarnationis Domini nostri Jesu Christi* DCCCXIV, sive *eodem quo Sanctissimus Angilbertus Abbas obiit anno.* Nithardus, cujus nomen Clarius reticuit, Tavellus in Raynardum deflexit, Caroli Magni nepos fuit ex Berta filia, perperam autem medius inter Angilbertum & Hericum Abbates in Chronico Centulensi ab Interpolatore collocatur, *paucísque diebus in regimine expletis interemptus prælio* dicitur anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, nam Carolo Calvo Regi quatuor libros Historiarum multò seriùs dicavit. Præterea Interpolator Clario & Tavello nullomodo favet; Abbatem enim Centulensem, quem Caroli Magni nepotem vocat, Angilberti post Carolum Magnum mortui successorem dicit, eâque assertione negat illum Monasterio præfuisse cùm Carolus regnaret. Quando Pippinus ejusdem Caroli pater è vita migravit, Centulensis Abbas erat Guitmarus, huic successit Aldricus, tum Symphorianus, deinde Angilbertus, qui Carolo superstes vixit dies viginti. Nullus ex illis quatuor Abbatibus nepos Caroli potest asseri, sive fratris vel sororis sive filii vel filiæ filium nepotem interpreteris. Hieremias autem *ordinatus* Senonensis Archiepiscopus *transtulit Reliquias in Ecclesiam Sancti Stephani, quas detulerat de Sancto Richario. Obtinuit autem Præcepta à Ludovico Augusto Sanctæ matri Ecclesiæ Senonensi de omnibus quæ videbatur habere ipsa Ecclesia ad munimen & defensionem contra omnes judiciarias potestates. Insuper addidit ei Rex Abbatiam Sanctæ Columbæ, quam Antecessores sui nuper perdiderant, ut esset sub tuitione Archiepiscopi Senonicæ urbis.* Hæc Clarius in suo Chronico.

* Pontino

* fort. desideretur, vel deleatur.

AN. CH. 818.

XXIV. *Hieronymus Ep. Nivernens.*

Apud Chenutium, Severtium, & Robertum, Galdonis Nivernensis Episcopi proximus successor hoc anno floret. Tribus his Auctoribus est Jonas, Sammarthanis Ragenfredus, vereri Nomenclatori Hieronymus. Postremam hanc opinionem lubenter amplectimur, quia loco movendus est Ragenfredus, & in duobus Catalogis, quos Coquillus laudat, ut & in auctiore Gallia Christiana, Hieronymus Jonæ præponitur.

XXV. *Episcopi Gerundenses.*

Ad hunc usque annum superstes à Tamayo [a] commendatur Nefredus seu Nifridius vel Nifredus Gerundensis Episcopus, cujus mentionem ad annum superiorem fecit Stephanus Baluzius ex vetere Charta, quam ex Archivo Gerundensi post Notas ad Capitularia publicavit [b] cum hoc titulo. *Judicium pro Episcopo Gerundensi ob villam cui nomen Baschara.* Waimerus Nefredi successor, ut Tamayus subjungit, Caroli Magni Donationes Ecclesiæ Gerundensi factas curavit ab ejusdem Caroli filio Ludovico confirmari.

[a] D. 3. Sept.
[b] Act. 34.

XXVI. *Wirceburgenses.*

Si Chronologiam Wirceburgensium Episcoporum ante triennium benè correximus [c], Wolfgerus Wirceburgensis Episcopus obiit hoc anno, cùm sedisset *annis viginti-duobus, mensibus sex*, ut scribit Egilwardus. Apud Bruschium moritur die *quarta Novembrium*. Successit Humbertus. Hunc Candidus [d] in Fuldensis Ecclesiæ Dedicatione, de qua sermonem anno proximo facturi sumus, Haistulphi Moguntiacensis Metropolitæ Chorepiscopum vocat, id est, Suffraganeum seu Comprovincialem Episcopum, quia Wirceburgensis Episcopus Archiepiscopo Moguntiacensi subest.

[c] Ad an. 815. nn. 30. & seqq.
[d] In vit. Ægilis Abb. Fuld.

XXVII. *Ægil. fit Abb. Fuldensis.*

Hoc anno, ut Annalista Fuldensis testatur, *Monasterio Fuldensi Eigil Abbas electus & ordinatus est.* Rem illam in Ægilis sive Eigilis aut Æigilis vita fusiùs exponit Candidus. *Ratgario*, inquit, *jam decedente, ob quandam discordiam, quam seminaverunt inter eum & fratres illius, membra capitis omnium jurgiorum, surrexit statim cura & auxilium circa nos Hluduvici Serenissimi Augusti, cujus etiam cor nostra miseria adeò commoverat, ut diceret se tantùm doloris nunquam expertum, excepto eo, qui ei acciderat ex morte beatæ memoriæ Karoli genitoris sui. Hic igitur misit nuntios suos Aaron & Adalfridum cum sociis ipsorum, Monachos scilicet Occidentales, qui nos in temptatione temporalis miseriæ consolanda sublevarent, &, si qua de Regula institutis apud nos aut incæpta aut dilapsa fuissent, fraternâ dilectione præmonendo corrigerent. Eramus quidem multo tempore in Cænobio degentes vitam quietam sub eorum magisterio, addito Præposito & Decanis ab eisdem constitutis. Postmodum namque congregatio fratrum, inito consilio, cum Aaron & sociis ejus, miserunt Adalfridum unum ex eis, virum, ut nobis videbatur, benè morigeratum, & cum eo fratres nostros ad Imperatoris clementiam, si fortè dignaretur quid indignis de Abbatis electione præmonstrare. Quibus sanè clementer susceptis, electianem concessit, &, ut esset eadem electio secundùm Regulæ auctoritatem, satis evidenter edocuit, sæpè commemorans austeritatem indiscreti Pastoris. Cùm autem reversa esset hæc eadem Legatio, & intrasset Monasterium Fuldam congregatis fratribus, Imperatoris mandatum exposuit hoc modo. Fratres, Hluduvicus Serenus Augustus remandavit vobis salutem, electionem verò, quam petistis, hilari vultu perdonavit. Insuper etiam hoc frequenti admonitione repetivit, ut hunc talem, si quis sit, in hoc opus eligatis, qui vobis secundùm Deum & Sanctæ Regulæ auctoritatem velit esse Pater, & possit. His autem fratres auditis sermonibus proni adoraverunt gratias agentes Imperatori.* Secuta est Ægilis electio, licèt hic oblatum honorem recusaret, *senectutis & infirmitatis suæ causâ.*

XXVIII. *Adit Ludovicum Aug.*

Non multis post hæc evolutis diebus Pater iste noviter constitutus, & Aaron Presbyter, primus ex Monachis Occidentalibus, turbâ fratrum comitante, Imperatorem adierunt. Quibus sanè misericorditer salutatis, his sermonibus adlocutus est eos. Vos igitur, Patres, Fratres, & dilectissimi Filii mei, scitis, scio & ego, novit etiam penè totum Regnum meum, quanta pericula vos circumsteterunt ex tempore beatæ memoriæ Karoli genitoris mei, usque huc; sed quia nunc divinâ miseratione salvati estis, erigite corda vestra in Domino, mæstúmque metum

hujus

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

hujus tempestatis & diras mentium vestrarum secludite curas. Conversationem vestram secundùm Dei timorem & Sanctæ Regulæ auctoritatem componite, ut in ea permanentes hæredes sitis Regni Dei. Si enim suscepistis minimam inchoationis regulam, & in ea confidentiam habuistis, juxta promissum beati viri Dei Benedicti, vitam perpetuam vos adipisci, quare neglexistis tantum bonum, dimittentes propter unius conservi obstinationem, locum vestrum & legem? quis vos fascinavit in tantùm veritati non obedire? Putabat enim quandoque Pater meus nuperrimè nominatus, arbitrabar & ipse in Imperio natus, si legem vestram atque institutum vobis infringere voluissem, quod absit, mihi adsensum minimè dedissetis, nondum enim usque ad sanguinem restitistis. Turpe est propter unius minas, legem veritatis & locum sanctum tam facilè dimittere, cùm plurimi Sanctorum pro lege Dei sui certarint usque ad mortem, & à verbis iniquorum non timuerint. Adjecit Imperator alia multa, quæ, quia prolixiora sunt, lubenter omittimus. Imprimis dilectionem & concordiam commendavit, ambitionis varia enumeravit mala, unde Monasteriorum corruptela sequitur; præpostera Rectorum & subditorum judicia sic damnavit. *Omnes subditos hi, qui præsunt, minùs, quàm ipsimet, sapientes arbitrantur; & rursum, qui subjecti sunt, Rectorum suorum actiones judicant; &, si ipsos regimen tenere contingeret, se potuisse agere meliùs putant, unde plerumque fit, ut & Rectores minùs prudenter ea, quæ agenda sunt, videant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat, & nonnunquam is, qui subjectus est, hoc, cùm Prælatus fuerit, faciat, quod dudum fieri subjectus arguebat, & pro eo, quod illa, quæ judicaverat, perpetrat, saltem, quia judicavit, erubescat.* Denique Prælatorum tumorem sic redarguit. *Sæpè novimus, quòd plerumque, qui præsunt, inordinatum sibi metum à subditis exigunt, & non tam propter dominum quàm pro domino venerari volunt, intus enim se tumore cordis extollunt, & cunctos subditos in sui comparatione despiciunt, nec condescendenda consulunt, sed dominando præsumunt, qui videlicet altâ cogitatione se erigunt, & æquales se illis, quibus eos præesse contigit, non agnoscunt. Contra hunc tumorem, per Ecclesiasticum Doctorem dicitur. [Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis.] Hunc tumorem, per Prophetam Dominus in Pastoribus increpans, ait. [Vos autem imperabatis eis cum austeritate & potentia.] Quia ergo unusquisque Rector, quoties extollitur, in eo quòd ceteros regit, toties per lapsum superbiæ à summi Rectoris servitio separatur; & cùm æquales sibi subditos despicit, ejus super se dominium, sub quo omnes æquales sunt, non agnoscit. Hi tales, fratres mei, dum à consentaneis non tam prodesse quàm Congregationi præesse coguntur, simulatâ impossibilitate repugnant, & tamen ad hoc Magisterium, ad quod quasi trahuntur inviti, ne non perveniant timent, & cùm fortè pervenerint, quantâ hoc priùs ambitione mentis amaverint, postmodùm diversis speciebus informant.*

XXIX. Habitis hisce sermonibus, Imperator electum Abbatem sibi sisti jussit, illóque præsente sic eosdem Monachos allocutus est. *Istum nunc vobis committo, fratres, secundùm Dei timorem, & Sanctæ Regulæ auctoritatem, ut sit vobis Pater, Pastor & Frater, juxta Monasterium beati Benedicti, qui hanc eandem Regulam Monachorum, Spiritu Sancto repletus, cum magna discretione conscripsit, suísque secum servandam mandavit alumnis. Vos autem, Filii, hunc senem Patrem vestrum sanctis conversationibus vestris honorate, sincero amore diligite, obedientiam verò non solùm illi, verùm etiam ad omne opus bonum certatim vobis invicem exhibere curate.* Et oratione ad ipsum Ægilem mox conversâ, concordiam in Cœnobio servandam docuit, fabricæ & ædificiorum modestiam præscripsit, Martyriorum & Templorum constructiones iniquas aut ex alieno factas damnavit, prodigam œconomiam vetuit, facultates Monasterii prohibuit cognatis & non egenis erogari, Regulam Sancti Benedicti laudavit, adulatores fugiendos suasit. Illustrius est hoc Imperatoriæ pietatis argumentum, quàm ut silentio prætermitti possit. Sic igitur Ludovicus ad Ægilem: *Tu verò, Pater mi, juniores tuos, cum omni studio & sagacitate, secundùm Dei*

SALUTARIA AB EO MONITA PERCIPIT.

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

voluntatem, servare contende, quatenus in hac sancta concordia perseverantes, ad eum pervenire mereamini, qui ad hoc solummodò descendit de cælo, ut mundum Deo Patri pacificaret per ipsum. Vobis igitur scientibus legem Dei loquor, de qua nihil aliud hortor, nisi ut legatis, & juxta possibilitatem, quam Dominus donaverit, verba vertatis in opera. Immensa verò ædificia, Pater, & opera non necessaria, quibus familia foris & intus fratrum congregatio fatigatur, ex hinc penitus ad mensuram dimitte. Et memento quàm sæpè hujus nimietatis querimonia Genitoris mei ac nostras aures inquietabat. Ad hoc enim me, licèt minùs idoneum, tamen divina potentia in hoc subrogavit Imperium, ut essem oculus cæco, & pes claudo, pater essem pauperum, & causam, quam nescirem, diligentissimè investigarem, ac per hoc, hujus Religionis non possum utilitatem non loqui. Joannes verò ille Chrysostomus de his, qui Martyria ædificant, Ecclesias ornant, bonum opus facere videntur; sed & si quidem & aliam justitiam Dei custodiunt, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorum bona per violentiam non faciunt sua, scito quia ad gloriam Dei ædificant. Si autem alias justitias Dei non servant, si de bonis eorum pauperes non gaudent, si aliorum bona faciunt sua aut per violentiam aut per fraudem, quis tam insensatus est ut non intelligat, quia non ad gloriam Dei faciunt ædificia illa, sed propter æstimationem humanam, & justè ædificant Martyria ubi pauperes violentiam passi ab eis interpellent contra eos? Non enim gaudent Martyres, quando ex illis pecuniis honorantur, in quibus pauperes plorant. Qualis est illa justitia, munerare mortuos, & spoliare viventos? de sanguine miserorum tollere, & Deo offerre? illud non est Domino offerre, sed velle violentiæ suæ socium facere Deum, ut si obligatam sibi pecuniam de peccato libenter acciperet, consentiat in peccato. Vis domum Dei ædificare, da fidelibus pauperibus unde vivant, & ædificasti rationabilem domum Dei. In ædificiis enim homines habitant, Deus autem in hominibus sanctis, quales ergo illi sunt, qui homines spoliant, & ædificia Martyrum faciunt, habitationes hominum componunt, & habitationes Dei disturbant? Substantiam verò, mi Pater, Monasterii tibi commissam, caveto ne audaci judicio imprudenter effundas, nec aliquid injustè jubeas aut constituas, quasi liberam habeas potestatem. Hieronymus quoque te docet, scribens ad Paulinum, ne pauperum Christi res effundas. Quæ utilitas est, inquit, parietes fulgere gemmis, & Christum in pauperum fame mori? Jam non sunt tua, quæ possides; dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ & Saphiræ. Illi sua timidè servaverunt, tu considera ne Christi substantiam imprudenter effundas, id est, ne immoderato judicio rem pauperum tribuas non pauperibus, &, secundùm dictum prudentissimi viri, liberalitas liberalitate pereat. Multi enim Monachorum, juxta cujusdam Patris sententiam, secularibus actibus & forensibus negotiis involuti, dum propinquitati prodesse cupiunt, suas animas perdiderunt. Hinc igitur summoperè cavendum tibi est, ne immoderato, imò verò audaci judicio, rem pauperum tribuas non pauperibus, eleemosynas videlicet laicorum fidelium, quas pro salute animæ ipsorum, ad pauperes Christi nutriendos, Domino contulerunt. Sed ne quidem subjectis tibi consentias, ut res pauperibus Christi conlatas, cognatis & amicis, sive etiam, quod pejus est, seditiosis audeant procaciter exhibere, quia, ut scriptum est, non solùm qui faciunt mala, sed qui consentiunt facientibus, digni sunt pœnâ. Regulam verò vir Dei Benedictus luculento sermone conscripsit, in qua nihil doctrinæ latentis, nihil obscuritatis comprehendit: quapropter non indiget expositione, sed ammonitione. Hæc est enim angusta porta, & arcta via, quæ sequentes se ducit ad Deum. Sanè in tantùm discretionem, mensuram, & charitatem te docet habere, ut etiam cum charitate hortatus prævaleas ipsa vitia resecare, agere cuncta propter pusillamines mensuratè, discretionem scilicet Jacob cogitare, & semper in his omnibus fragilitatem suam tibimetipsi ad memoriam revocare. Sed timeo, ne sicut serpens seduxit Evam astutiâ suâ in deliciis paradisi Dei commanentem; ita per adulatores & accusatores, vasa scilicet intelligibilis serpentis corrumpatur sensus tuus, quod absit, & abjiciaris cum animabus tibi subjectis in locum miseriæ & calamitatis.

AN. CH. 818.

XXX.

Egressus autem de Palatio cum sociis Pater Ægil per Mogontiam fecis iter, qui cùm pervenisset ad urbem, susceptus est honorificè ab Heistolfo ejusdem urbis Archiepiscopo, & factâ oratione consederunt. Posteà verò Præsul civitatis sic prior incipiens ait. Nos, Pater, imprimis laudemus Dominum Deum nostrum, & gratias illi uberes agamus, qui nos suâ benignitate conduxit in unum, ac mutuâ conlocutione jucundos esse concessit. De cetero quoque, Pater, dilectam familiaritatem tuam commonere curabo, ut in hoc suscepto regimine vitam tuam atque doctrinam ita componas, ut tibi atque omnibus, qui tuo subduntur imperio, ad æternam proficiat sanitatem. Talem te filiis tuis patrem exhibere contende, qualem tibi & fratribus tuis tecum paulò antè fieri postulabas. Alludit ad libellum supplicem, quem Monachi Fuldenses Carolo Magno Imperatori porrexerunt, ut suo loco diximus. Postquàm verò *se diversis utilitatibus* Heistolfus & Ægil *roborassent, petitâ licentiâ Pater Ægil à Pontifice benedictus, profectus est Fuldam, quò nimirum venienti obviam ei fuerunt Monachi sui, qui eum honore condigno suscipientes, ad orationem duxerunt. Expletâ namque oratione, in Oratorio postrati solo, salutaverunt Abbatem, quibus clementer & humiliter resalutatis osculabatur eos pacificè, cantans pariter cum illis more Patrum Canticum David hoc modo. [Ecce quàm bonum & jucundum habitare fratres in unum.] Et facta est lætitia magna in Ecclesia ibidem in Nomine Domini congregata.*

NECNON AB HAISTULPHO ARCHIEP. MOGUNTINO.

FULDAM REVERTITUR.

XXXI.

Ægil patriâ Noricus, adhuc puerulus, à parentibus oblatus Sturmioni consanguineo suo, qui Fuldensi Monasterio tunc præerât. *Vir Venerabilis Sturmi, cognatus ejus de quo loquimur,* air Candidus in ipsius Ægilis vita, *eo tempore turbam Monachorum, dignis conversationibus, regere videbatur. Huic nimirum adhuc puerulus Ægil de patria transportatus & honorificè à parentibus præsentatus est, quem paterna pietate & blanditiis delinitum, scholæ congregationi, ubi Lex Divina jugi exercitatione discitur & docetur, sociari voluit.* Id contigit ante annum Christi septingentesimum quinquagesimum - nonum. Ægil enim in vita Sancti Sturmionis ita de seipso scribit. *Ego Ægil in discipulatu illius plusquàm* x x *annos conversatus eram, & sub ipsius Cænobii disciplina ab infantia usque in hanc ætatem nutritus & eruditus sum.* Ex hac autem vita migravit Sanctus Sturmio mense Decembri, anno Christi septingentesimo septuagesimo-nono. Vixit igitur Ægil annos plusquàm viginti sub Abbate Sturmione, tres ac viginti sub Baugulfo, quindecim sub Ratgario, nec immeritò, post exauctorationem Ratgarii, senex à Ludovico Augusto vocatur, cùm annos in Fuldensi Monasterio sexaginta jam transegerit. Factus Abbas Ludovicum Imperatorem rogavit, ut Ratgarium ab exilio revocaret. Hoc insigne mansuetudinis Christianæ documentum Candidus in ejus vita sic commendat. *Inter alia misericordiæ & pietatis opera, hoc misericordiæ bonum probabiliter egisse laudatur, quòd antecessorem suum, quem quondam cum sociis quasi persecutorem fugiendo vitabat, cùm esset causâ illius inquietudinis ab Imperatore in exilium missus, unà cum fratrum suorum petitione, de exilio liberavit. Quorum fidem atque misericordiam adeò mirabatur Augustus, ut diceret eos juxta præceptum Veritatis pro persecutoribus suis veraciter exorasse.* Ratgarius ab exilio reversus Cœnobium Beatissimæ Virginis inchoavit in monte Sancti Bonifacii, ubi olim & illius Sancti mansio & Fuldensium incolarum prima parœcia fuit. Hoc postremo ædificio invidiam administrationis malè gestæ penitus abolevisse dicitur in Antiquitatibus Fuldensibus [a]. Peccaverat in hoc non leviter, quòd ædificia struxerat immensa atque superflua, operáque multa fecerat inutilia, quibus fratres ultra modum fatigabantur & familiæ foris disperibant. Huc pertinet caput duodecimum libelli supplicis adversùs eum oblati Carolo Augusto. *Ut ædificia immensa atque superflua, & cetera inutilia opera omittantur, quibus fratres ultra modum fatigantur, & familiæ foris dispereunt, sed omnia juxta mensuram & discretionem fiant.* Huc spectat & pars orationis novissimè descriptæ habitæque Ægili Abbati ab Imperatore Ludovico. *Immensa verò ædificia, Pater, & opera non necessaria, quibus familia*

AGIT APUD IMP. UT RATGARIUS AB EXILIO REVOCETUR.

RATGARIUS FULDAM REVERSUS INCHOAT MON. B. VIRGINIS.

a Lib. 1. cc. 6. 21.

AN. CH. 818.

foris & intus fratrum congregatio fatigatur, ex hinc penitus ad mensuram dimitte. Et memento quàm sæpè hujus nimietatis querimonia Genitoris mei ac nostras aures inquietabant. Ex prædictis distingue duo ædificiorum genera, quorum unum laudatur quia vel necessarium vel utile, alterum damnatur quia vel superfluum vel noxium Monasterio. Probatur in Sturmio, Baugolpho, Ratgario & Ægile, cura construendæ Basilicæ, de qua sic Browerus in præcitatis Antiquitaribus [a]. *Sturmus columnis fulciisse Templum, & porticum ornasse condiendo* Bonifacii *Martyris pignori, scribitur. Idem aquis intra septa ad varia ministeria deductis, Monachorum quoque domiciliis instaurandis manum adhibuit. Quam deinde curam Baugolfus & Rhatarius, præsertim oneroso & perdifficili sumptu excepere, qui Basilicam in eam protulere magnitudinem, ut cryptis denique duabus magnifico opere, hinc ad Occasum, inde ad Orientem, extructis, absoluti Templi decus Ægil Abbas auferret.* Anno proximo Dedicationem hujus Basilicæ non omittemus. Claustrum quoque, quod Ægil adjecit, infrà memorabimus. Improbantur autem in Ratgario posterioris generis ædificia, de quibus sic idem Auctor. *Convalescente numero Monachorum & advenarum, servitiorúmque crescente multitudine, foris in omnem partem deducta colonia, vicinóque solo passim vel Ecclesiæ vel Cellæ exædificari cœptæ, eâ frequentiâ & molitionis ardore, ut oneri & dispendio hanc festinationem sibi esse primores Monachorum ipsi faterentur,* capite videlicet duodecimo libelli supplicis ad Carolum Augustum. In celebri Abbatum Collatione, quam Aquisgrani anno priore habitam observavimus, usus Cellarum commendatur Capitulo quadragesimo-quarto, sic. *Abbatibus liceat habere Cellas, in quibus aut Monachi sint aut Canonici, & Abbas provideat ne minùs de Monachis ibi habitare permittat quàm sex.* Ab Abbate Ratgario Cellæ plures erectæ sunt, eæque magnificentiùs adornatæ, quàm facultates Monasterii ferebant. Inde datus querelis locus, hospitalitas enim & inopum peregrinorúmque cura multùm remittebantur. Cellæ rei rusticæ ac familiaris erant officinæ. Monachis ibi degentibus qui præerant, Præpositi vocabantur, horum munus erat in officio servos continere, colonos ritè gubernare, Monasterio ministrare sumptum, præbere ad victum cultúmque necessaria, reficere domesticos ultrò citróque commeantes, hospitio peregrinos excipere. Rectè in præcitata Collatione constitutum, ut in qualiber Cella sex saltem habitarent Monachi, ne, si pauciores essent, in illis studium Regularis disciplinæ tepesceret aut etiam penitus extingueretur. Ad singulas profectò Cellas sufficientem Monachorum numerum dirigere potuit Abbas Fuldensis, Sanctus enim Ludgerus in vita Sancti Gregorii testatur de Sturmione primo Monasterii Fuldensis Abbate, quòd locum illum *in tantùm provehere & glorificare* meruit, *ut ante obitum suum de hoc mundo, quadringentorum circiter Monachorum, exceptis pulsantibus & aliis minoribus personis, quorum numerus multiplex erat valdè, in ipso Monasterio, posito juxta fluvium Fulda, Pater extiterit & Præceptor.* Cellarum curam non neglexit Ægil Abbas, de quo sic Candidus. *Cum consilio & consensu fratrum suorum constituit atque decrevit, ut fratres qui extra Monasterium ministeria providere noscuntur, fratribus intra Monasterium commanentibus per singulas anni septimanas, juxta ordinationem Præpositi vel Decanorum, in cibo & potu, atque aliis quibuslibet commodis, Monasticæ vitæ congruentibus, super indictam sibi annonam, ad honestam consolationem, non coactè, sed ut eos sumptus permitteret, spontaneâ voluntate servirent, ita tamen ut ipse primò omnium hujus servitutis initium in die Natalis Domini, ad exemplum ceteris, cum gaudio susciperet. Hæc ideo sanè fratribus extrà manentibus commisit, ut per illa charitatis officia mercedem consequerentur à Deo, & à præcepto Regulæ, quæ jubet ut fratres sibi invicem serviant, longè positi non discreparent.*

Ædificia duplicis generis.

Alia laudantur.

[b] Lib. 1. c. 6.

Alia damnantur.

Cellæ Monasteriorum ad quos usus.

XXXII. Halitgarius Cameracensis Episcopus Sancti Gisleni Corpus ob Ecclesiæ novæ Dedicationem loco movit. Anonymus id in ejusdem Sancti Gisleni vita [b] testatum sic reliquit. *Magnus Rex Carolus cuidam Abbati propinquo suo, nomine Elefanti, præfatum locum*, Cellense videlicet Monasterium, *concessit*

[b] Sec. 2. Benedict. a. circ. 681.

AN. CH. 818.

LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

BASILICA S. GISLENI DEDICATUR.

servandum, sublimiúsque & pulchriùs construendum Oratorium, quo isdem Sanctus Gislenus *quiescebat. Honorificatiùs autem illo ædificato, poposcit idem Nobilis Abbas Episcopum Cameracensium Halydgarium venire & consecrare illud more Catholico. Veniens ergo Episcopus dixit non debere illud benedici manente intus alicujus Sancti Corpore aut aliquibus Sanctorum Reliquiis. Initóque simul consilio elevantes Beati artus detulerunt foras Monasterii Oratorium, abdentes eos post absidem altarísque fenestram, cupiens Abbas Elefans pòst referre illos intrò. Benedicta est itaque Basilica in honore Apostolorum Petri & Pauli atque ceterorum Sanctorum, octavo Kalendas Augusti, tempore Lugdovici Regis prolis inclyti Caroli. Sciscitato deinde Episcopo Abbas quid de sacro-sancto Corpore fieri deberet, respondisse fertur Episcopus. Quiescat illic Sanctus donec Dei pietas dignetur patefacere ejus merita manifestiùs cunctis hominibus.* Elefans sive Elephas ex Monacho Gisleniano factus est Abbas anno Redemptoris octingentesimo octavo. Halitgarius Episcopatum Cameracensem suscepit anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo. Utrumque suo probavimus loco. Toto tempore, quo Pontificatum gessit Halitgarius, litera C, quæ præfigitur octavo Kalendas Augusti, bis duntaxat Dominicalis fuit per mensem Julium, nempe hoc anno reparatæ Salutis octingentesimo duodevicesimo, & anno pòst undecimo sive anno Redemptoris octingentesimo undetricesimo; annus enim Redemptoris octingentesimus vicesimus-quartus, qui bisextilis fuit, habuit quidem literam Dominicalem C, sed antequàm bisextum intercalaretur. Cùm autem Dedicationes Ecclesiarum Dominicis diebus fieri consueverint, Dedicatio Basilicæ Gislenianæ vel hoc anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo consignari, vel post annos undecim necessariò differri debet. Ne verò rejiciatur in annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-nonum, prohibent veteres Annalistæ, qui Halitgarium anno Redemptoris octingentesimo duodetricesimo Constantinopolim à Ludovico Augusto directum scribunt. Quot annos Elephas post illam Dedicationem superstes vixerit, & qui fuerint ejus successores ad irruptionem usque Nortmannorum nemo prodit.

XXXIII. NANTHARIUS ABB. SITIVENSIS OBIT.

Obiit hoc anno Nantharius Sitivensis seu Bertinensis Abbas, *ubi Præsulem egisset annos quatuordecim*, ut scribit Ferreolus Locrius in Chronico Belgico [a]. De successore agemus post biennium.

XXXIV. CAPITULA MONACHORUM S. GALLI.

Ad hunc interim annum referemus Capitula Monachorum San-Gallensium, quæ numero sunt triginta & unum, atque ex Codice San-Gallensi nuper à Stephano Baluzio publicata prodierunt in Appendice veterum [b] Actorum post Notas ad Capitularia.

XXXV.

I. In primis ut nulla in ullis rebus inter hujus professionis viros in toto Regno suo, nisi ubi impossibilitas non permittit, inveniatur varietas, cujus impossibilitatis qualitatem summo studio Missi pro hoc directi satagunt inquirere. Huc spectat Astronomi textus, apud quem *constituit Imperator Benedictum Abbatem* Indensem *& cum eo Monachos strenua vita per omnia, qui per omnia Monasteria Monachorum euntes redeuntésque uniformem traderent cunctis Monasteriis tam viris quàm Sanctimonialibus fœminis, vivendi secundùm Regulam Sancti Benedicti incommutabilem morem.*

XXXVI. *II. Ut ad omnia signa diuturna sive nocturna, secundùm Præceptum Regulæ, statim ut audita fuerint festinetur.*

XXXVII. *III. Ut locus separatim tardè ad qualecunque signum occurrentibus constituatur.*

XXXVIII. *IIII. Ut cum disciplina regulari & reverentia magna divina agantur officia.*

XXXIX. *V. Ut dictis sex Psalmis primis ad nocturnum genua non inflectant, sed stantes orent.*

XL. *VI. Ut intervallum post nocturnum in æstivo tempore usquedum quinque Psalmi dici possunt proteletur.*

XLI. *VII. Ut finitis cursibus incœpturi Kyrie eleyson genua flectant, & non antè surgant quàm Sancta Trinitatis vocabulis perdictis Presbyter dicat. Per omnia se-*

[a] Ad an. 821.

[b] Act. 10.

AN. CH. 818. *cula seculorum. Amen. Surgentes autem humiliationem supplicationis sibi vicissim præbeant. Et idipsum sessuri in Capitulo, atque recessuri, vel ubicunque tota Congregatio jungitur vel separatur, faciant.*

XLII. *VIII. Ut in Ecclesia nemo, nisi quod Regula mandat, loquatur.*

XLIII. *VIIII. Ut Kyrie eleyson, Amen, Deo gratias, & Versus, in unoquoque concursu altiùs & distinctiùs atque protractiùs honestè dicantur.*

XLIV. *X. Ut Lector in Ecclesia priùs benedictionem non petat, quàm omnes sedeant.*

XLV. *XI. Ut Versus ad Capitulum, id est, Deus in adjutorium meum, à Presbytero ter térque à Congregatione repetitus dicatur. Et dictâ Gloriâ, post hoc non adjungant Alleluya.* In hoc Decreto, ut & in proximè sequentibus, necnon & in septimo recitato Capitulum interpretare locum Capitularem, in quem Monachi conveniunt.

XLVI. *XII. Ut Kyrie eleyson oraturi in Capitulo, utrumque genu flectentes, consonâ voce tribus tantùm vicibus dicant, id est, Kyrie eleyson, Christe eleyson, Kyrie eleyson. Similiter in Refectorio, sed sine genuflexione.*

XLVII. *XIII. Ut in Capitulo seu ubicunque quis increpatus fuerit, statim veniam petens dicat, mea culpa, & jussus surgat, & sic humiliter rationem reddat. Et si quisquam hoc facere contempserit, duplici vindictâ subjaceat.* Lege Capitulum decimum-tertium Additionis primæ, de qua suprà.

XLVIII. *XIIII. Ut post Capitulum signum sonetur, ut omnes pariter cum Præposito vel Decanis & uno de Circatoribus in obedientia, ubi injungitur, pergant, exceptis his qui variis occupati sunt obedientiis. Et alter de Circatoribus claustrum providens domi remaneat. Qui Decani & Circatores summâ curâ provideant, ne quid vel in ipsa obedientia, vel illuc eundo, vel inde revertendo, vel ubi & ubi, inhonestum & nostræ professioni inconveniens fiat, recordantes quòd quicquid à discipulis delinquitur, magistros respicit.* Qui vocantur hic Circatores, alibi Circæ, Circitores, Circuitores & Circumitores dicti reperiuntur, de quibus Consule Haeftenum in Disquisitionibus Monasticis [a].

[a] Lib. 9. Tract. 4. Disquis. 3.

XLIX. *XV. Ut in Refectorio horâ refectionis nullius nisi Lectoris vox audiatur.* Lege Regulam Sancti Benedicti capite duodequadragesimo, & Ordinem Monasticæ conversationis capite undecimo.

L. *XVI. Ut reficiendi fratres unum pulmentum cum potu & horto seu pomis, si sunt, ante se inveniant, post quæ & alia dentur, quæ Regula mandat.* Regulæ Benedictinæ caput undequadragesimum inscribitur éstque totum *de mensura cibi.*

LI. *XVII. Ut ante nec post horam constitutam quicquam cibi vel potûs aliquis sumat, exceptis infirmis. Sed & omnes, sicut uno stringuuntur voto, unius Regis bajolant servitium, unum expectant Regni calestis præmium, ita unum in labore militiæ accipiant necessitatis stipendium.* Lege Ordinem Monasticæ conversationis, capite nono.

LII. *XVIII. Ut custodia regularis circa infirmos non negligatur.*

LIII. *XVIIII. Ut quatuor fratres juniores, seu quantos poposcerit necessitas, deputentur ad miscendum, qui tamen reficiantur cum ceteris.*

LIV. *XX. Ut Ministri omnes intus forísve in potu & cibo, vestimentis, ceterísque necessariis, eâ mensurâ, quâ ceteri fratres vivunt, contenti sint. Et quando à ministeriis suis vacent, cum aliis reficiantur.*

LV. *XXI. Ut ad coquinam signum non sonetur. Sed Hebdomadarius, factâ ministratione, illud tintinnabulum, quod ante Abbatem pendet, tangat. Quo sonato, inclinet se ipse Hebdomadarius atque omnes fratres, usquedum à Sacerdote benedictio compleatur.*

LVI. *XXII. Ut dicto Versu post mensam, incipiat Prior, Miserere mei, Deus, in dextro Choro, & Chorus sinister præcedat. Et sic apertè & distinctè cantando pergant ad Ecclesiam.* Similia præscribit Ordo Monasticæ conversationis, capite undecimo. *Surgentes à mensa, dicto Versu, sinister Chorus exeat prior ordinatè, dexter verò posterior, novissimè autem Domnus Abbas, psallentes Psalmum quin-*

quagesimum distinctè & non festinanter. Cùm introierint Oratorium, psallentes inclinent se usque ad Gloriam. Ad Gloriam verò flectant genua, & post Orationem Dominicam surgentes, vadant cum silentio, secundùm quod tempori congruit.

XXIII. *Ut summum silentium post refectionem omni tempore teneatur.* Hujus quoque silentii mentio fit in Ordine Monasticæ conversationis proximè citato. LVII.

XXIV. *Ut certis temporibus occupentur in opere manuum, certis in lectione divina.* Lege in Ordine conversationis Monasticæ caput nonum de opere manuum & lectione. LVIII.

XXV. *Ut Præpositus, Decani, Circatores, omnésque Ministri sæpiùs privatè publicéque ammoneantur, ut omnimodis circa Ministerium solliciti sint.* LIX.

XXVI. *Ut omnes ad Missas veniant & persistant, sicut & in ceteris divinis Officiis facere debent.* LX.

XXVII. *Ut in æstivo tempore post Nonam bibant fratres, & posteà ad Capitulum pergant.* LXI.

XXVIII. *Ut post omnes cursus, quando ad refectionem ire oportet, in Ecclesia illud signum, quod ad refectorium sonat, expectent, nisi quem necessitas exire compellit.* Lege in Ordine conversationis Monasticæ initium capitis undecimi. LXII.

XXIX. *Ut ubicumque sibi obviaverint fratres, junior benedictionem petens stet in uno loco inclinatus usquedum tribuens benedictionem prior pertranseat.* Breviùs Ordo [a] Monasticæ conversationis. *Cùm sibi obvians fratres, ubique dicat junior seniori inclinato capite, benedicite.* LXIII.

[a] Cap. 6.

XXX. *Ut absente Abbate Præpositus locum ejus in Ecclesia, in Capitulo, atque in Refectorio teneat, ejúsque vice lectiones in unoquoque conventu interpretetur, & benedictionem legentibus tribuat: & Præposito non præsente senior Decanus eadem faciat: qui præsente Abbate propria teneant loca.* Lege in Capitularibus Capitulum quinquagesimum-quintum Additionis tertiæ. LXIV.

XXXI. *Ut intervallum post Matutinos, & ante Primam, hyemis vel æstatis tempore, eo protelectur spatio, quo se fratres aptè parare & convenienter orando Altaria circuire possint, ut clarâ luce vel orto Sole exeuntes à Prima vel lectioni vacent, vel injunctam sibi obedientiam subeant.* LXV.

Ut illud Capitulare censeremus hoc anno consignandum, suasit titulus, in quo sic ipsimet Monachi San-Gallenses loquuntur. *Præceptum Regulæ & Constitutiones novellorum Conciliorum acutiùs considerare & promptiùs exercere jussio Imperialis ammonet.* Anno enim priori Sanctiones apud Aquisgranum de vita Canonicorum, Monachorum, Canonissarum, & Monialium, promulgatæ sunt, statimque per Provincias, ut Ecclesiæ statum vel dejectum restaurarent, vel stantem confirmarent, directi sunt Missi, quorum reditum ad Imperatoris comitatum sub anni sequentis initium non omittemus. LXVI.

Haud adeò determinatè sciri potest tempus, quo vel Felix Urgellensis quondam Episcopus obiit, vel Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus, librum adversùs ejus dogma conscripsit, dicavitque *Christianorum religiosissimo, benignorum benignissimo, mansuetorum tranquillissimo, Christi amatori, ideóque victori ac triumphatori piissimo Augusto, Domno gloriosissimo Hludewico Imperatori.* Felix errorem, quem sæpè damnaverat, Aquisgrani novissimè damnavit anno Christi septingentesimo nonagesimo-nono, propter frequentes tamen lapsus ab Episcopatûs honore depositus est, & apud Lugdunum in perpetuum relegatus exilium. Mox egregiam fidei Confessionem ad Clerum populúmque Urgellitanum misit. Creditus est egisse syncerè, laudaríque meruit ab Alcuino in libris adversùs Elipantum pòst editis. In suo tamen errore mortuus est, idque constat contigisse, cùm Ludovicus Imperiali dignitate jam gaudebat, eráneque Lugdunenses Infulæ penes Agobardum, nec adhuc Ludovicum inter ejúsque filios ulla jurgii causa serpebat. Ideóque non multùm nos aberraturos arbitramur, si quæ mortem Felicis secuta sunt, LXVII.

FELIX URGELLENSIS QUONDAM EP. OBIT HÆRETICUS.

AN. CH. 818. LUDOV. IMP. 5. LOTHAR. IMP. 2. PIPPINI R. 4. LUDOV. R. 2.

hoc anno recitemus, addequòd idem annus apud Tamayum [a] tricesimusnonus Felicis à suscepto Pontificatu numeratur. Felix è vita discessit exul Lugduni, post ejus obitum schedula, quam Catholicæ veritati contrariam scripserat, inventa est ab Agobardo Lugdunensi Archiepiscopo, qui statim illam & reprehendit & reprehendendam publicavit, ut ipsemet initio libri ad Ludovicum Augustum contra Felicianum dogma paulò pòst directi sic testatus est. *Post obitum Felicis illius, qui fuerat quondam Episcopus in urbe Orgellętana, inventa est à nobis quædam scedula ab eo edita sub specie interrogationis & responsionis, quam cùm legentes consideraremus, inspeximus hominem diligenter & fraudulenter instaurasse, quantùm in se fuit, omnem pravitatem dogmatis sui, in qua dudum fuerat detectus & convictus, & propter quam ab honore Episcopatûs depositus, qui licèt aliqua verba, quæ priùs imprudenter efferebat, postea suppresserit, aliqua tamen nunc addidit, quæ tunc reticuit. Quam scedulam ego, ut potui, juxta veritatem fidei cùm reprehendissem, vel reprehendendam publicassem, quidam ex fratribus, ut comperi, indignè tulerunt; & non perversitate animi, ut puto, sed simplicitate ingenii, arbitrati sunt me non id fecisse zelo Fidei sed zelo invidentiæ, sicut moris est eorum, qui inanis gloriæ cupidi, idcircò bonis detrectant, ut se illis superponere nitantur, &, si detractionibus obtinuerint, ne illi admirentur, isti admirationis gloriam consequantur. Et quoniam non desunt inter nos tales, quibus necesse sit & integritatem Fidei cognoscere, per quam valeant malum perfidia declinare, & rectis judiciis obtemperare, ut mereantur in dogmate pietatis proficere; opportunum putavi ea, quæ prædictus vir malè sensit, exaggeranda adsumere, & verbis ejus, in quibus à veritate Fidei excessit, Sanctorum Patrum sententias opponere, ut quisquis dignatus fuerit legere, agnoscat, quâ cautelâ Catholicæ veritatis purissimum sensum sequatur.* Huc usque Agobardus.

[a] D. 3. Oct.

AN. CH. 819. LUDOV. IMP. 6. LOTHAR. IMP. 3. PIPPINI R. 5. LUDOV. R. 3.

ANNUS

CHRISTI		819.		
LUDOVICI	IMP.	6.		
	REG.	39.	14.	2.
LOTHARII	IMP.	3.		
	REG.	5.		
PIPPINI III.	REG.	5.	3.	
LUDOVICI	REG.	3.		
INDICTIO		12.		

I. LUDOVICUS IMP. AQUISGRANI CONVENTUM CELEBRAT.

INEUNTE anno Redemptoris octingentesimo undevicesimo, Ludovicus Imperator apud Aquisgranum, ubi Natalem Domini celebrarat, generalem habuit Conventum, de quo sic Annalista Laureshamensis. *Conventus Aquisgrani post Natalem Domini habitus, in quo multa de statu Ecclesiarum & Monasteriorum tractata atque ordinata sunt. Legibus etiam Capitula quædam necessaria, quia deerant, conscripta atque addita sunt.* Et Astronomus in ejusdem Ludovici vita, sic. *Hyeme Imperator in eodem* Aquisgranensi *Palatio Conventum publicum populi sui celebravit, & renunciantes sibi Missos de omni suo Regno, quos pro statu Sanctæ Ecclesiæ restaurando dejecto, vel confirmando stante miserat, audivit,*

divit, & quicquid utile judicavit, sanctâ impellente devotione superaddidit, nihilque intactum reliquit, quicquid ad honorem Sanctæ Dei Ecclesiæ proficere posse visum fuit. Intereà Capitula quædam Legibus superaddidit, in quibus causæ forenses claudicare videbantur, quæ hactenus veluti pernecessaria servantur.

II. Stephanus Baluzius ad hunc annum sex edidit Capitularia, quæ vel ad Salicæ Legis additamentum aut interpretationem, vel ad instructionem Missorum Dominicorum pertinent. Capitulorum potissima pars occurrit in quarto libro Capitularium à Capitulo decimo-tertio ad finem usque libri. Post duodecimum Capitulum legitur hic titulus, qui materiam subsequentium Capitulorum ad quartum usque supra quadragesimum sic complectitur. *Capitula, quæ constituit Domnus Ludovicus Imperator Salicis Legibus addenda, quæ & Missi & Comites habere, & ceteris nota facere debent.* Deinde post Capitulum quadragesimum-tertium hic habetur titulus, qui materiam quoque subsequentium Capitulorum ad finem usque libri sic indicat. *Hæc sunt Capitula præcipuè ad Legationem Missorum nostrorum ob memoriæ causam pertinentia.* Utraque rejiciemus in annum sequentem, quia in Capitularibus ad Missorum Legationem spectantibus occurrunt Capitula non pauca, quæ Capitulis Legi Salicæ nuper adjectis posteriora comprobantur. Ludovicus autem apud Theodonis villam anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo Capitula, quæ *præterito anno* sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo Legi Salicæ censuerat addenda, non ampliùs Capitula, sed Legem dici & pro Lege teneri præcepit.

III. Extat ejusdem Imperatoris Diploma pro Ecclesia Magalonensi, datum Idibus Martiis Aquisgrani, sexto Imperii anno. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Constat nos divinâ ordinante gratiâ ceteris mortalibus supereminere, unde oportet, ut cujus præcellimus munere, studeamus modis omnibus Ecclesiasticis rebus opem ferre. Idcircò notum fieri volumus omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, seu successoribus nostris, fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ, quia placuit nobis pro mercedis nostræ augmento & æternæ remunerationis fructu, quandam villam, quæ est in territorio Magalonensi, cujus vocabulum est Villa-Nova, sicuti eam Robertus Comes in beneficium habuit, Ecclesiæ Sancti Petri Magalonensis, ubi Deo auctore Argemirus præest, quia constat eum ex prædictis rebus Ecclesiæ, cum omni integritate reddere, ita duntaxat ut quidquid Rectores ac Ministri prædictæ Sedis deinceps pro opportunitate ipsius Ecclesiæ de eadem villa, vel de iis quæ ad eam moderno tempore pertinent, facere voluerint, libero potiantur arbitrio ad hæc facienda. Et ideo omnibus præcipimus, ac per has literas statuimus, ut nullus quilibet fidelium nostrorum, tam præsentium quàm futurorum, prædictam villam cum omnibus ad se pertinentibus de prædicta Sede abstrahere, aut aliquid imminuere, aut injustam interpellationem ingerere præsumat, sed sicut à nobis injunctum est, & per hanc nostram auctoritatem prædictæ Ecclesiæ confirmatum, ita perpetuò permaneat. Et ut hæc auctoritas firmiter habeatur, & per futura tempora meliùs conservetur, de annulo nostro subter jussimus sigillari. Signum Ludovici Serenissimi Imperatoris. Durantus Diaconus ad vicem Helisachar recognovit. Dat. Id Mart. anno, Christo propitio, sexto Imperii Dom. Ludovici Excellentissimi Augusti, Indictione* XII. *Aquisgrani in Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.* Hoc Diploma legitur apud Garielem in Serie Præsulum Magalonensium, & apud Sammarthanos in Gallia Christiana. Longè ante hos Auctores, qui nostrâ scripserunt ætate, floruit Arnaldus *de Verdale* Magalonensis Episcopus, qui sedere cœpit anno Christi millesimo trecentesimo undequadragesimo, suorúmque decessorum à Ricuino Secundo ad Pictavinum usque cui successit Historiam collegit, nec Ludovici Pii munificentiam erga Ecclesiam Magalonensem Argemiro tunc Pontifice prætermisit. *Inter cetera*, inquit, *beneficia, quæ Magalonensi Ecclesiæ Ludovicus Imperator plurima contulit, Sanctissimo Argemiro Ecclesiæ Magalon. præsulante, pro æterna vita præ-*

EMITTIT PRÆCEPTA, PRO ECCLESIA MAGALONENSI,

AN. CH. 819. LUDOV. IMP. 6. LOTHAR. IMP. 3. PIPPINI R. 5. LUDOV. R. 3.

mio capessendo, Villam Novam prope Magalonam, ut dictum suprà, *pleno dominio perpetuùm possidendam restituit; prætereà Villam de Terrali, Villam de Bajanicis, Villam de Vedatio, Villam de Montellis, Villam de Chauleto, & Villam de Cocone cum omnibus pertinentiis suis eidem Episcopo donavit.* Idem etiam Imperator sub illud tempus Ecclesiam Magalonensem, cum omnibus ad eam justè legalitérque pertinentibus, sub sua defensione, tuitione & immunitate constituit, ut Clerici liberiùs Deo famularentur. Initium Diplomatis à Gariele sic refertur. *In Nomine Dei Salvatoris nostri Jesu Christi Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus, si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei, omnibus in iisdem locis famulantibus beneficia opportuna largimur. Ideóque notum sit omnibus fidelibus Sanctæ Ecclesiæ & nostris, tam præsentibus quàm futuris, quia placuit nobis pro mercedis nostræ augmento, & æternæ retributionis fructu, Sedem Ecclesiæ Magalonensis, quæ est constituta in honorem Sancti Petri Principis Apostolorum, ubi Venerabilis Argemirus Episcopus præest, cum omnibus justè & legaliter ad se spectantibus, sub nostra constituere defensione, ac immunitate & tuitione, qualiter Clerici in eadem Sede degentes absque ullius injusta infestatione quietè vivere, Deóque liberiùs militare valeant*, &c. Denique ut nihil eorum omittamus, quæ prænominati Scriptores ad Argemiri commendationem publicarunt, observa quid iidem de Monte * Pessulano subjecerint, ubi Sedes hodie Pontificalis. *Argemirus assurgentem Montis Pessulani gloriam mirificè provehit, digestis tum primùm in Parœcias populis, & sacris Ædibus Divis Dionysio & Firmino* Ucetiensi quondam Episcopo, *quos tutelares elegerat, excitatis.*

** Montpellier.*

IV. Ludovicus Imperator postridie quàm Præceptum suprà descriptum pro Ecclesia Magalonensi dederat, aliud emisit Aquisgrani decimo-septimo Kalendas Aprilis, sexto Imperii anno, Indictione duodecima, per quod Arnulfo Abbati tunc Herensi concessit, ut aquam ex fluvio Bedonia * in Monasterium Deense pagi Erbadellici recèns exstructum deduceret. Extat illud Diploma sic editum inter probationes Historiæ Trenorciensis *. *In Nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludouvicus divina ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, sagacitati, qualiter Vir Venerabilis Arnulfus Abba ex Monasterio Sancti Filiberti, quod est situm in Insula Æri, propter incursiones barbarorum, qui frequenter ipsum Monasterium depopulantur, foras in pago, qui dicitur Erbadellicus, in loco cujus vocabulum est Deas, per nostrum consensum atque adjutorium, novum Monasterium ædificasse, & ob commoditatem ejusdem Monasterii & Congregationis ibidem degentis, ex fluvio, qui dicitur Bedonia, aquam ibi velle perducere, obsecrans Clementiam Excellentiæ nostræ, ut transitum per viam Regiam, quam stratam sive calcitatam dicunt, eidem aquæ concederemus, qualiter ad prædictum Monasterium nostris & futuris temporibus absque alicujus impedimento venire potuisset, & in eodem loco velle pontem facere, ut transeuntibus nihil impedimentum esset. Cujus petitioni, quia justa & prædicto Monasterio utilis esse videbatur, adsensum præbuimus, & licentiam aquæductum per prædictam stratam esse tantum, ut pons desuper talis fieret, qui transeuntibus nihil obesset, concessimus. Idcircò præcipimus atque jubemus, ut nullus quilibet nostris nec futuris temporibus aliquod obstaculum, aut impedimentum, vel calumniam, Rectoribus prædicti Monasterii de prædicto aquæducto facere aut ingerere præsumat, sed absque ullius infestatione hoc, quod nos concessimus, ratum & stabile omni tempore permaneat. Et ut hæc nostra jussio omni tempore stabilis & inconvulsa permaneat, de anulo nostro subter jussimus sigillari. Ego Durandus Diaconus ad vicem Helizachar recognovi & subscripsi. Data* XVII *Kalendas Aprilis, anno, Christo propitio,* VI *Imperii Domni Hludouvici Piissimi Augusti, Indictione* XII. *Actum Aquisgrani Palatio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Fuit per annos aliquot solemne Monachis, hyemem quidem agere in Hero Insula, reliquo autem tempore, piratis mare obtinentibus, ad *Deas*

** la Bologne.*
** de Tournus.*
PRO MON. DEENSI,

se recipere. Qua de re rursum differendi locus erit sub Hilbodo Abbate, proximo Arnulfi successore.

AN. CH. 819.
LUDOV. IMP. 6.
LOTHAR. IMP. 3.
PIPPINI R. 5.
LUDOV. R. 3.
V.
PRO MON. CONCHENSI.

Sexto Idus Aprilis, eâdem Indictione duodecimâ, Ludovicus Augustus anno Imperii sui sexto pro Monasterio quoque Conchensi Præceptum emisit, in quo multa, cùm ad instaurationem Cœnobii, tum ad Abbates Dadonem & Medraldum spectantia, continentur. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Noverit omnium fidelium nostrorum & præcipuè his, qui in Occiduas partes sunt constituti, nosse credimus, qualiter vir religiosus Dado quidam nomine, qui nostris temporibus religione & sanctitate divinâ sibi adminiculante gratiâ emicuit, dum quietem adpeteret, & vacando videre vellet quàm suavis est Dominus, quoddam locellum in pago Rutenico super rivulum Dordanum, cujus vocabulum est Concas, inveniens huic negotio aptum, quo in loco nonnulli Christiani propter metum Sarracenorum, qui illam terram penè totam devastarunt & in heremum redegerunt, dudum confugientes permodicum construxerunt Oratorium, ipse adsumpto labore propriis manibus eundem locum juxta vires mundare atque stipare curavit, &, ut aptus ejus quieti foret, operam dedit. Sed non post multos dies vir religiosus Medraldus nomine eundem locum simul cum memorato Dadone ad habitandum elegit. Et quia famam bonæ opinionis vera religio illorum apud convicinos sparserat, nonnulli postponentes seculum, quietam nihilominùs, quam ipsi degebant, appetere vitam conati sunt, & eorum religiosis exemplis imitatores fieri cupientes, eorum se magisterio subdidere, ac dum paulatim ipsa Congregatio cresceret, Ecclesiam ibidem in honore Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi construxerunt, & ut Dado, juxta divinitus sibi conlatum desiderium, remotiorem adhuc locum, qui dicitur Grande Vabrum, sicut & fecit, peteret, & ut Medraldus Abbas fieret, & ut ipsa Congregatio Regularis, juxta quod eis facultas & intellectus à Domino tribuebatur, existeret, communi voluntate actum est. His verò ita patratis, contigit eandem Congregationem in nostra propria speciali defensione atque tuitione devenire. Nam nos, ut plenitus sub Regula Sancti Benedicti Domino militarent, & per bonorum Monachorum consultum & per nostram creberrimam admonitionem efficere Domino opitulante studuimus, & ad proprias eorum necessitates fulciendas de rebus nostris quiddam ibidem delegavimus, Ecclesiam videlicet de Cermangis, & Ecclesiam quæ nominatur Campus biacus, & Ecclesiam Sancti Christophori in Montiniaco constructam, cum omni integritate earum. Simili modo & Ecclesiam de Garcanga cum curte de Gammaleria, iterum alteram Ecclesiam ad portum Acri sub honore Sancti Saturnini constructam, cum omnibus appendiciis earum. Necnon similiter contulimus ibidem Ecclesiam Sancti Salvatoris in Ciceruiaco, & alias duas Ecclesias, unam in Burnacello, & alteram in Rucenniaco, cum omnibus adjacentiis earum; aliam quoque Ecclesiam in Rubilia cum omni integritate sua; à quo quidem tenore & Selvaniacum, & omnia quæ ibidem delegata sunt, per nostram auctoritatem sub Immunitatis tuitione pleniter consistere fecimus, ut videlicet omni tempore memoratum Monasterium cum eadem Congregatione, & cum prædicto loco, qui vocatur Grande Vabrum, in quo memoratus Dado exoptatam sibi quietem tenuit & vivendi finem fecit, cum omnibus rebus sibi justè pertinentibus, sive quæ in præsenti tempore possidet, sive quæ inanteà Dominus ibidem augeri voluerit, cum his omnibus prædictus locus, qui dicitur Conchas, sub speciali nostra videlicet & filiorum vel successorum, Deo annuente, tuitione * inviolabiliter consistat, ut eadem Congregatio quietè semper Imperiali & Regali defensione tuta absque cujuslibet impedimento propositum suum, Deo opem ferente, indefessè valeat observare, & pro nobis vel pro communi Imperii nostri stabilitate Dominum exorare. Hæc verò auctoritas ut ab omnibus veraciùs credatur, manûs nostræ signaculo subter eam roborare & de anulo nostro sigillare fecimus. Signum Ludovici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Helisachar recognovit & subscripsit. Data VI Idus Aprilis, anno sexto, Christo propitio, Imperii Domni Ludovici Piissimi Augusti, Indictione XII. Actum Aquisgrani Palatio Re-*

* Edit. tempore

AN. CH. 819. LUDOV. IMP. 6. LOTHAR. IMP. 3. PIPPINI R. 5. LUDOV. R. 3.

gio in Dei Nomine feliciter. Amen. In hoc Diplomate, quod ex Archivo Conchensi à Stephano Baluzio post Notas ad Capitularia publicatum reperies, multa sunt observanda. Imprimis instauratio Monasterii. Inter Cœnobia, quæ superstite Carolo patre vel *reparata* vel *à fundamentis ædificata* sunt à Ludovico Rege tunc Aquitaniæ, *Concas* Auctor vitæ nominat, & ipsemet Ludovicus inter Aquitaniæ Monasteria, quæ Regi nec militiam nec dona, sed solas orationes debent, collocat *Monasterium Conquas.* Hoc Cœnobium, ut Tomo quinto [a] jam observavimus, Alreserra vetustissimum prædicat, à Saracenis eversum, à Pippino restitui cœptum, à Carolo & Ludovico perfectum ac Reliquiis ditatum. Ut autem hæc cum Ludoviciano Præcepto stare possint, in ipso Ludovici Diplomate varia distingue tempora. Sub postremis Merovecicæ familiæ Regibus, cùm Saraceni Septimaniæ domini vicinas Aquitaniæ partes metu percellebant, apud Conchas tanquam in occulto tutóque loco constructum fuit à profugis quibusdam Christianis Oratorium. Facilè persuasum habemus illic aliquot degisse Monachos. Anno Christi septingentesimo tricesimo-secundo, Saraceni, postquàm à Francis in agro Pictaviensi profligati sunt, luctuosa monumenta sui reditûs in Septimaniam per Diœceses, Lemovicinam, Arvernensem, Aniciensem, Cadurcensem, Gabalitanam, & Rutenensem, reliquerunt. Conchæ tunc ab eis dirutæ. Regnante pòst Pippino, iisdémque Saracenis in Hispaniam è Gallia penitus summotis, Dado, cujus mentio fit in Ludoviciano Diplomate, locum solitariæ vitæ commodum inter Concharum rudera quæsivit. Ne tamen talem duceret vitam, qualem se sperabat acturum, prohibuerunt Medraldus aliique complures, qui se tradiderunt in ejus disciplinam, simúlque juncti Regularem seu Monasticam Congregationem instituerunt, Cœnobio, quod eversum jacebat, à fundamentis instaurato. Dadonem & Medraldum Abbates reparatarum Concharum antiquissimos agnoscunt Sammarthani. Dado Monasterii Præfecturam in Medraldum transfudit, &, ut Ludovicus Augustus testatur, in *Grande Vabrum* secessit, ubi *exoptatam sibi quietem texuit & vivendi finem fecit.* In Conchensium Abbatum Catalogo [b] Sanctus ita prædicatur. *S. Dado, qui in Ganbabro*, sive in Grandi Vabro *requiescit.* Ad Deum migravit Ludovico Aquitaniæ Rege. *Nostris temporibus*, ait ipsemet Ludovicus, *religione & sanctitate, divinâ sibi adminiculante gratiâ, enicuit.* Ejus successor Medraldus Abbas Conchense Monasterium administravit annis, Ludovici Regis vicesimo, Augusti sexto, id est, annis Redemptoris octingentesimo & octingentesimo decimo-nono, ut ex Charta quam ad annum Redemptoris octingentesimum duodecimum [c] citavimus, & ex Ludoviciano Diplomate quod proximè descripsimus, apertè liquet.

[a] Ad an. 752. n. 153.

[b] Tom. 4. Gall. Christ.

[c] Num. 33.

VI. PRO MON. GANDENSI. Ludovicus Augustus Idibus Aprilis hoc eodem anno, Imperii sui sexto pro Monasterio quoque Bavoniano seu Gandensi Præceptum emisit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus. Si erga loca divinis cultibus mancipata, propter amorem Dei ejúsque in eisdem locis sibi famulantes, beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Dominum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcircò noverit omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque præsentium scilicet ac futurorum solertia, quòd Vir Venerabilis Einhardus Abbas ex Monasterio, quod dicitur Ganda, quod situm est in pago Brachbatense, constructum in honore Sancti Petri Principis Apostolorum, ubi etiam Sanctus Bavo Confessor Christi corpore requiescit, detulit obtutibus nostris auctoritatem Immunitatis Domini & Genitoris nostri Caroli, bonæ memoriæ, Præstantissimi Imperatoris, in qua continebatur insertum, qualiter ipse ob amorem Dei tranquillitatémque fratrum in eodem Monasterio degentium semper sub plenissima defensione & Immunitatis tuitione habuisset. Pro firmitatis namque studio postulavit nobis prædictus Einhardus Abbas, ut paterna auctoritati, firmitatis gratiâ, nostram quoque superadderemus auctoritatem. Cujus petitioni libenter assensum præbuimus, & hanc nostram auctorita-*

AN. CH. 819.
LUDOV. IMP. 6.
LOTHAR. IMP. 3.
PIPPINI R. 5.
LUDOV. R. 3.

tem, erga prædictum Monasterium ejúsque Rectores, Immunitatis atque tuitionis gratiâ fieri decrevimus, per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quislibet ex Judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati Monasterii, quod moderno tempore in quibuslibet pagis ac territoriis infra ditionem nostri Imperii justè ac legaliter possidet, vel quæ deinceps in ipsius sancti loci commodum voluerit divina pietas augeri, ad caussas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii tam ingenuos quàm & servos super terram ipsius commanentes distringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris & futuris temporibus ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Abbati suísque successoribus res prædicti Monasterii, tum omnes fredos concessos, sicut in Præcepto Domini & Genitoris nostri continetur, sub Immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere Imperio, quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem Deo famulantur, pro nobis, & conjuge, prolêque nostra, atque stabilitate totius Imperii nostri, à Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet. Hanc itaque auctoritatem, ut pleniorem in Dei Nomine obtineat firmitatem, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs certiúsque credatur & diligentiùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Data Idibus Aprilis, anno, Christo propitio, Imperii nostri sexto, Indictione XII. *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Apud Antonium Sanderum in Auctario ad Tomum primum Flandriæ Illustratæ, Briddo Gandensis Abbas obit undecimo Kalendas Martias, anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto. Post ejus mortem Monachi disperguntur ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-sextum, quo Eynardus in Abbatem assumitur. At hæc Chronologia stare non potest cum Diplomate proximè recitato ex Miræo [a]. De tempore, quo Briddo vitam clausit, haud disputamus. Factam tunc Gandensium fratrum dispersionem non inficiamur. Eynardum autem sive Einhardum, vel, ut usitatiùs vocant, Eginhardum, Abbatem Gandensem longè ante annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-sextum agnoscimus. Abbas enim illius loci jam erat Idibus Aprilis anno Redemptoris octingentesimo undevicesimo, cùm à Ludovico Imperatore Præceptum accepit. Laudatur ab eodem Sandero, quòd statim ac factus est Abbas, Monasterium incendio priùs deformatum restituit, vagósque Monachos illuc à dispersione revocavit, quam certè vix ultra biennium prorogandam arbitramur.

[a] Cod. Donat. c. 14.

VII.

SCLAOMIRO IN EXILIUM MISSO CEADRAGUS PIT DUX ABOTRITORUM.

Ad Ludovicum Imperatorem, cùm adhuc esset Aquisgrani, perductus est Sclaomir Abotritorum Dux seu Præfectus, à plerisque Rex impropriè vocatus. Audi Annalistam Laureshamensem. *Sclaomir Abotritorum Rex, ob cujus perfidiam ulciscendam exercitus Saxonum & Orientalium Francorum eodem anno trans Albim missus fuerat, per Præfectos Saxonici limitis & Legatos Imperatoris qui exercitui præerant, Aquasgrani adductus est. Quem cùm Primores populi sui, qui simul jussi venerant, multis criminibus accusarent, & ille rationabili defensione objecta sibi refellere non valeret, exilio condemnatus est, & Regnum Ceadrago Trasiconis filio datum.* Hæc Annalista Laureshamensis. Haud dissentit Astronomus. *Ubi*, inquit, id est, Aquisgrani, *cùm moratur* Ludovicus, *exhibitus est ei Sclaomirus Abodritorum Rex à Ducibus Saxonum. Qui quum insimularetur defectionis, nec objectis obviare quivisset, exilio est deportatus, Regnúmque ejus Ceadrago filio Trasconis traditum.* Trasco seu Thrasico Dux Abotritorum à Danis per dolum, ut suo loco dictum est, anno Redemptoris octingentesimo nono cæsus occubuit. Huic filius fuit Ceadragus, quem Ludovicus Abotritorum Ducem hoc anno constituit. Abotritos suprà distinximus in Trans-Albianos qui Danis erant vicini, & in Prædenecentos qui Daciam Danubio adjacentem incolebant. De Trans-Albianis intelli-

AN. CH. 819.

gendi sunt Annalistæ, cùm de Thrasicone & Ceadrago loquuntur; Abotritos enim, quibus hi Duces præfuerunt, in vicinia cùm Danorum tum Saxonum trans Albim collocant. Clarissimus est in hac materia textus Annalistæ Laureshamensis proximè descriptus. Atque inde jam refutavimus Joannem Lucium, qui Prædenecentos interpretari non dubitavit Abotritos, quorum Legatos anno superiore Ludovicus apud Haristallium audivit. Astronomus ab Abotritis ad Wascones sive à Sclaomiro ad Lupum Centulli sic

LUPUS WASCO PERDUELLIONIS REUS PUNITUR.

transit. *Eodem itidem tempore quidam Wasco Lupus, Centulli cognomento, in rebellionem assurgens, Werinum Arvernorum Comitem & Berengarium Tolosanum prælio lacessivit. Ibidémque cum aliis plurimis fratrem quoque germanum amisit, & tunc quidem fuga subsidio evasit. Post autem Imperatori deductus, & causam dicere jussus, atque ratione victus, exilio est damnatus.* Annalista Laureshamensis, postquàm Sclaomirum exilio condemnatum dixit, hæc de Lupo proximè subjungit. *Simili modo & Lupus Centulli Wasco, qui cum Berengario Tolosæ & Varino Arverni Comite eodem anno prælio conflixit, in quo & fratrem Garsiandum singularis amentiæ hominem perdidit, & ipse, nisi fugiendo sibi consuluisset, prope interitum fuit, cùm in conspectum Imperatoris venisset, ac de perfidia, cujus à memoratis Comitibus accusabatur, se purgare non potuisset, & ipse est temporali exilio damnatus.*

VIII.

LUDOVICUS AUG. DUCIT JUDITHAM.

Proceres Francorum veriti, ne Ludovicus nuntium rebus secularibus remitteret, Regnóque se penitus abdicaret, assiduis apud eum precibus hortationibúsque contenderunt, ut uxorem duceret. *Tandem*, inquit Astronomus, *eorum voluntati satisfaciens, & undequaque adductas Procerum filias inspiciens, Judith filiam Welfanis nobilissimi Comitis in matrimonium junxit.* Annalista Laureshamensis innuit nuptias in Aquisgranensi Palatio celebratas fuisse, *Conventu peracto*, de quo suprà. Ludovicus, quod Idibus Aprilis hoc anno Præceptum pro Monasterio Gandensi dedit, illud emisit uxore jam ductâ, mentionem enim suæ conjugis in ipso Diplomate suprà descripto facit. Theganus [a] Judithæ genus sic declarat. *Accepit* Ludovicus *filiam Welfi Ducis, qui erat de nobilissima stirpe Bavarorum, & nomen virginis Judith, quæ erat ex parte matris nobilissimi generis Saxonici, eámque Reginam constituit. Erat enim pulchra valdè.*

[a] Cap. 26.

IX.

CELEBRAT CONVENTUM APUD INGELHEIMIUM.

Imperator ex Aquisgranensi Palatio profectus est ad Ingelheimiense, ibique alterum Conventum celebravit mense Julio, ut habet Annalista Laureshamensis, sive *æstate subsequente*, ut loquitur Astronomus. Eodem verò tempore, quo Conventus Francorum apud Ingelheimium celebrabatur, gestum est bellum adversùs Liudewitum Pannoniæ Ducem, qui res novas moliebatur. Audi Annalistam Laureshamensem, qui totum hoc negotium accuratè claréque sic descripsit. *Conventus mense Julio apud Ingelheim Palatium habitus, & exercitus de Italia in Pannoniam propter Liudewiti rebellionem missus, qui rebus parum prosperè gestis, infecto penè negotio regressus est. Liudewitus verò superbiâ elatus, Legatos quasi pacem petendo ad Imperatorem misit, conditiones quasdam proponens, ad quarum concessionem ea quæ juberentur se facturum pollicebatur. Quas cùm Imperator non reciperet, aliásque ei per suos Legatos proponeret, permanendum sibi in inchoata perfidia velut optimum judicans, missis circumquaque Legatis, vicinas juxta se gentes ad bellum sollicitare curavit. Timotianorum quoque populum, qui dimissâ Bulgarorum societate ad Imperatorem venire ac ditioni ejus semper inniti gestiebat, ne hoc efficeret curare cœpit, ac falsis persuasionibus illexit, ut omissa quod facere cogitabant, perfidiæ illius socius & adjutor existeret. Exercitu verò de Pannonia reverso, Cadolach Dux Foro-Juliensis febre correptus in ipsa Marchia decessit. Cui cùm Baldricus esset subrogatus, & in Carantanorum regionem, quæ ad ipsius curam pertinebat, fuisset ingressus, obvium ibi habuit Liudewiti exercitum, quem circa Dravum fluvium iter agentem parvâ manu aggressus, pluribus interfectis & avertit, & de illa provincia fugavit. Borna verò Dux Dalmatiæ cum magnis copiis ad Colapium fluvium Liudewito ad se ve-*

BELLUM PER LEGATOS GERIT ADVERSUS LIUDEWITUM PANNONIÆ DUCEM REBELLEM.

AN. CH. 819. LUDOV. IMP. 6. LOTHAR. IMP. 3. PIPPINI R. 5. LUDOV. R. 3.

nienti occurrens, in prima congreßione à Guduscanis deseritur: auxilio tamen Prætorianorum suorum protectus evasit. Periit in eo prælio Dragamosus socer Lindewiti, qui in exordio defectionis relicto genero, Borna se conjunxerat. Guduscani domum regreßi, iterum à Borna subiguntur. At Lindewitus occasionem nectus cum valida manu mense Decembri Dalmatiam ingressus, ferro & igne cuncta devastat. Cui cùm Borna se penitus imparem conspiceret, omnia sua castellis inclusit, & ipse cum delecta manu nunc à tergo, nunc à latere insistens, Lindewiti copias & noctu & interdiu quacumque potuit laceravit, neque eum in sua provincia impunè versari permisit, ad extremum gravi damno affectum regione suâ coegit excedere, tribus hominum millibus de exercitu illius interfectis, & CCC vel eo ampliùs caballis captis præter sercinas & spolia diversi generis direpta. Quæ qualiter gesta fuerint, per Legatos suos Imperatori nunciare curavit.

X. PIPPINUS R. PACAT WASCONIAM. HERIHOLTUS IN DANIAM REDIT.

Idem Auctor à bello Liudewitico sermonem ad res in Wasconia & in Dania gestas sic convertit. *In partibus Occiduis Pipinus Imperatoris filius jussu patris Wasconiam cum exercitu ingressus, sublatis ex ea seditiosis, totam eam provinciam ita pacavit, ut nullus in ea rebellis aut inobediens remansisse videretur. Heriboltus quoque jussu Imperatoris ad naves suas per Abotritos reductus, in patriam quasi Regnum ibi accepturus navigavit. Cui se duo ex filiis Godefridi, quasi unà cum eo Regnum habituri sociasse dicuntur, aliis duobus patriâ expulsis, sed hoc dolo factum putatur.*

XI. EPISCOPI CREMONENSES.

Hoc anno consignanda videtur mors Wulfoldi Cremonensis Episcopi, quem in carcere, sive in Monasterio, quod ei loco carceris erat, mortuum omnes asserunt. Successit Atho, in cujus gratiam Ludovicus Imperator, ut Ughellus [a] observat, amplissimo Privilegio Cremonensem Ecclesiam cohonestavit.

[a] Tom. 4. in Episc. Cremon. 31.

XII. Wulfoldo feliciores extiterunt Anselmus Mediolanensis Metropolitanus & Theodulfus Aurelianensis Episcopus, post ærumnas enim triennis exilii suas ad Ecclesias revocati sunt, ut suo loco dicturi sumus. Theodulfus hoc ut arbitramur anno, cùm exularet, Carmen inscripsit Aiulfo Bituricensi Metropolitæ, quod ante quadriennium ex parte jam descripsimus, hîc autem illos tantùm recitabimus Versus, qui præclara Theodulfi monita complectuntur, eúmque probant exulare, nec confessum esse crimen cujus insimulatur.

THEODULFI EP. AURELIAN. CARMEN AD AÏULFUM ARCHIEP. BITURICENS.

Hoc Aiulfe tibi, Præsul Sanctißime, mitto
Teudulfus Carmen exul ab exilio. &c.
Es bona magna gerens, ut agas majora precamur,
Poscimus optatam ut det tibi Christus opem.
Sunt exempla tibi Patrum sectanda priorum,
Exemplo & verbis ut doceare tuis.
Et tua continuis crescat doctrina diebus,
Atque ut qui caput es per pia membra metet.
Es Patriarchali prima prælatus honore
Sedis, & alma Patrum est subdita turba tibi.
Inde manere tibi prudens solertia debet,
Omnibus ut specimen sis, decus, ordo, modus.
Quò magis es celsus, humilis magis esse memento,
Gratia te altithroni ditet ut alma Dei.
Esto bonis agnus, leo fervidus esto malignis,
Pars amet ista patrem, ac illa pavescat herum.
Cúmque piis fueris pius, & districtus acerbis,
Te pars hæc matrem sentiat, illa patrem.
Sit tibi larga manus, placidum cor, dulcia verba,
Sis probus & solers, promptus ad omne bonum.
Sed quid ago, vel quò me nunc mea fistula ducit?
Doctoris similis sum modò factus ego.

AN. CH. 819. LUDOV. IMP. 6. LOTHAR. IMP. 3. PIPPINI R. 5. LUDOV. R. 3.

Te precor intereà, nostra memor esto ruina,
Oratu & precibus fors mala nostra leves.
Forsan te orante, Fratrúmque juvante catervâ,
Omnipotens veniam det miserando mihi.
Et nos exilio relevet miseratus ab isto,
Joseph qui exemit carcere, sive Potrum.
Ipse Deo, fateor, peccamina multa peregi,
Qua superant numero temet, arena maris,
Et pluvia guttas, maris undam, sidera cali,
Herbarum frutices, germina cuncta soli.
H.ec sunt arumnas ego cur sum missus in istas,
Esse nec ut debent sunt mala tanta mihi.
Non Regi, aut proli, non ejus, crede, jugali
Poccavi, ut meritis hac mala tanta veham.
Crede meis verbis, Frater Sanctißime, crede,
Me objecti haudquaquam criminis esse reum.
Perderet ut sceptrum, vitam, propriúmque nepotem,
Hae tria sum numquam consiliatus ego.
Addimus & quartum, mihi non fuit illa voluntas,
Utcumque ut rerum hac mala tanta forent.
Hoc ego clamavi, clamo, clamaba per avum,
Hac donec anima membra liquor vegetat.
Qui modò non credit, cogetur credere tandem,
Ventum erit ut magni Judicis ante thronum.
Qui mihi testis erit pius & justißimus ultor,
Omnia cui semper nuda & aperta manent.
Qui non acceptat personas, munera sive
Diligit, aquum aquus diligit omne bonum.
Ejus in adspectu falsißima cuncta peribunt,
Hic meus alterius nan ope testis egot.

XIII. ARCHIEPISCOPI ARELATENSES. In Pontificio Arelatensi Joannes Arelatensis Archiepiscopus hoc anno moritur, successorémque nanciscitur Notonem, de quo sæpè locuturi sumus.

XIV. GUNDULFUS FIT EP. METENSIS. In Episcoporum Metensium Catalogo, quem Marcus Antonius Dominicius ex Metensi Codice descripsit, & ad calcem libri de Ansberti familia rediviva publicavit, post Angelramni mortem longum his verbis notatur Interpontificium. *Cessavit Episcapatus ann.* XXVII. *& mens.* III. Id est, ad hunc usque annum quo Gundulfus Episcopatum suscepit. Obiit enim Angelramnus septimo Kalendas Novembris, anno Christi septingentesimo nonagesimo-primo. Lege quæ dicta sunt ad illum annum Tomo superiore. Gundulfus in Metensium Episcoporum Chronico, quod Tomo sexto Spicilegii Dacheriani reperies, *conversatione ac fide venerandus* prædicatur.

XV. PETRUS FIT EP. LUCENSIS. Petrus, anteà Lucensis Ecclesiæ Diaconus, post annuum Interpontificium Episcopus ejusdem Ecclesiæ factus est hoc anno, ut observar Ughellus in Appendice ad Lucenses Episcopos quinto Italiæ Sacræ Tomo subjecta.

XIV. FULDENSIS ECCLESIÆ DEDICATIO, ET TRANSLATIO S. BONIFACII. Haistulfus Moguntiacensis Archiepiscopus hoc eodem anno rogatus ab Ægile Abbate Fuldensi Basilicam Fuldensem dedicavit, & Reliquias Sancti Bonifacii Martyris transtulit, assistente Humberto Chorepiscopo seu Suffraganeo, Wirceburgensi Episcopo, cujus mentionem anno superiore post Wolfgeri decessoris obitum jam fecimus.

XVII. Annalista Fuldensis ad hunc annum sic scribit. *Hoc anno Basilica Sancti Bonifacii Martyris in Cænobio Fuldensi ab Hestulfa Archiepiscapo dedicata est in honorem Domini Salvatoris & omnium Sanctorum ejus, translatáque sunt assa Sancti Martyris Kal. Novembr.* Ex præcitato textu dilucidè non apparet, utrùm eodem die, an diversis diebus factæ sint Dedicatio Basilicæ & Translatio Reliquiarum,

AN. CH. 819. LUDOV. IMP. 6. LOTHAR. IMP. 3. PIPPINI R. 5. LUDOV. R. 3.

liquiarum, clarissimè verò liqnet ex Rabani Martyrologio, quod ad Kalendas Novembres sic habet. *Item in eodem die in Monasterio Fulda Dedicatio Ecclesiæ Sancti Bonifacii, & Translatio Corporis ejusdem Sancti Martyris.* Easdem Kalendas Novembres Dedicatione ac Translatione prædictis insignes Christophorus Browerus [a] ostendir ex vetere scripro, quod ad calcem Versuum à Candido Fuldensi Monacho scriprorum sic reperir. *Denotatio Dedicationis Ecclesiæ Sancti Salvatoris constructa in Monasterio Fulda, ubi pretiosus Martyr & electus Dei Pontifex Bonifacius corpore sacro quiescit, intercedens pro famulis ibidem Deo fideliter servientibus ad Dominum Deum suum, qui eum piâ miseratione sibi elegit in Sacerdotem magnum ad sacrificandum ei hostiam laudis. Anno Incarnationis Dominicæ* DCCCXVIII, *Indictione* XII *mensis Nov.* I *die, dedicatum est hoc Templum ab Heistolfo Archiepiscopo Moguntiacensis Ecclesiæ in honorem Sancti Salvatoris, Domini videlicet nostri Jesu Christi, & in honorem Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, & Sancti Petri Apostoli, & ceterorum Apostolorum Domini, & Sancti Joannis Baptistæ, & Sancti Bonifacii Martyris Christi, & aliorum plurimorum Sanctorum. Et translatum est ipsâ die, ab eodem Archiepiscopo & ceteris Episcopis atque Sacerdotibus, corpus Sancti Martyris Christi Bonifacii, post Martyrium ejus expletis annis* LXV, *mensibus* IIII, *diebus* XXVI, *in locum, quem ei præparaverat Venerabilis Abbas Ægil, unà cum fratribus ejusdem Monasteril cum magno studio & pia devotione.* Mendum in annum & Indictionem irrepsit. Annum Incarnationis Dominicæ octingentesimum decimum-nonum & Indictionem decimam-tertiam jam inchoatam sic repone, *Anno Incarnationis Dominicæ* DCCCXVIIII, *Indictione* XIII, *mensis Nov.* I *die.* Hunc annum, cui per mensem Novembrem illigarur Indictio decima-tertia, rudi metro Rabanus expressit in Versibus ad Haistulphum Archiepiscopum Moguntiacensem, cùm illi posteà tres de Clericorum Institutione libros inscripsir transmisitque.

Hæc tibi, Sancte Pater, devoto munera trado,
Quæ tu dignanter qualiacumque cape.
Tu decus es nostrum, Doctor, summúsque Sacerdos,
Dux sacer, & Princeps, Lux, Via, Pastor, honor.
Nam quia tu Templum dedicasti Martyris almi
Per servum donum hoc Martyr & ipse dedit.
Nam est nonus & decimus octingentesimus annus,
Ex quo Salvator venit in arva pius.
Qui te perfectum tribuat, faciátque beatum,
Inserat & lætum cœtibus Angelicis.
Abbas namque meus vestérque fidelis amicus
Ægil hæc voluit reddere dona tibi.
Se totum atque offert, suáque omnia sponte ministrat,
Quem tecum summus salvet in arce Deus.

Est & error in annis à Sancti Bonifacii Martyrio ad ejus Translationem XVIII.
computandis. Sancti Bonifacii Martyrium anno Christi septingenresimo qninquagesimo-quinto Nonis Junii, Translatio Kalendis Novembris anno Redemproris octingentesimo decimo-nono consignari debent. Utrumque prævalidis probatum auctoritatibus. Ergo præter mensium ac dierum minurias non anni LXV completi sed tantùm LXIV à Sancti Bonifacii cæde ad ejus Translationem effluxerunt. Inde colligimus falli Browerum, ubi scriptionem, de qua loquimur, attribuit Rabano, qui cerrè cum ea non consentit, Translationem enim Sancti Bonifacii Martyris in annum Redemptoris octingenresimum decimum-nonum rejicit, ur pater ex hoc Versu jam allegato.

Est nonus & decimus octingentesimus annus.

Adparatum Dedicarionis ipsámque Translationem sic descripsit Candidus. XIX.
Cùm Ægil Abbas *multa diversarum specierum ornamenta in Templo Domini conlocasset, accepto fratrum consilio, misit epistolam ad Heistolphum Archiepiscopum,*

[a] In Antiq. Fuld. lib. 2. c. 1.

AN. CH. 819. LUDOV. IMP. 6. LOTHAR. IMP. 3. PIPPINI R. 5. LUDOV. R. 3.

ut dignaretur venire ad dedicandam Ecclesiam, in laudem Dei Omnipotentis constructam, quatenus per hæc pia operationis officia utrisque à Deo merces maneret in futuro, ac benigna memoria sanctæ orationis apud homines frequentaretur in mundo. Venit igitur Archiepiscopus, juxta petitionem Abbatis, tempore sibi condicto. Venerunt nihilominùs alii quamplurimi Episcopi, Abbates, Presbyteri; Comites, ab Abbate Monasterii honorificè invitati. Insuper, etiam famâ vocante, vulgus ordinis inferioris ad Templi hujus Dedicationem è diverso veniens confluxit in unum. Intereà quoque venerat alma dies Dedicationis illustrata Solis perpetui luce coruscâ. Processit Pontifex cum omni ornatu Ecclesiæ & dedicavit Templum in Monasterio Fulda, constructum in honorem Sancti Salvatoris, Dei videlicet & Domini nostri Jesu Christi. Et translatum est corpus Martyris Christi Bonifacii in locum, quem præparaverat ei Pater Ægil unà cum fratribus suis. &c. *In Dedicatione verò Templi, populus Dei decantabat Deo laudem, & in ore eorum dulcis resonabat sonus, & erat jucunditas magna in Ecclesia Dei in ejus nomine congregata. Cúmque igitur opus Dei perficeretur, Præsul invitabatur ad mensam, ut refectus cibo spiritali, propter infirmitatem corporis reficeretur & carnali. Erat enim ibi ad mensam recitata lectio Legis Dei, & interdum intermixta quæstio lectioni. Quâ sanè perlectâ, griebatur inter eos, sicut erant graves animóque insignes, confabulatio spiritalis, & diversæ utilitates Ecclesiarum Dei multipliciter apud eos agebantur. Post refectionem verò surgentes à mensa dixerunt Versum. Hinc Vespertinis laudibus celebratis & Completorio finito, somno capti quieverunt. Alterà quoque die duas Ecclesiæ cryptas Humbert Chorepiscopus, jussu Heistolfi Archiepiscopi sui, consecravit; atque omne opus ipsius diei, divinâ sibi auctoritate commissum, cum summa reverentia timoris Dei, reverenter explevit. Cujus nimirum Dedicationis diem, tempus, numerum, & annum, simul etiam & Sanctorum nomina, quorum hîc Reliquiæ plantatæ sunt, disciplinabiliter inserendo Rhabanus Magister memoriæ commendavit.*
In hoc textu Chorepiscopum interpretare Suffraganeum seu Comprovincialem Episcopum. Humbertus enim, cujus mentio fit, Haistulfi Moguntiacensis Archiepiscopi Chorepiscopus vocatur, quia Wirceburgensis est Episcopus, subéstque Metropolitæ Moguntino.

XX. Ex operis orthographia, quam inscriptiones Rabani mox describendæ reliquerunt, satis constat Basilicam hanc, ut adhuc apparet, in Crucis morem fabricatam fuisse. Transversaria moles, quæ Templi longitudinem ab Aquilone in Austrum mediam intersecuit, eximio splendore cum cellis altarium & absidis recipiendo lumini ad imum à summo comparata fuit, habuitque vestibula utrimque à Meridie & Septentrione, & angustos aditus, in quibus, more Majorum, expositæ ad cultum Sanctorum Reliquiæ. Georgius Wicelius observat ipsa vestibula mansisse religiosa, quia Monasterii veteris pomœrio, intervallis tamen justis à templo, condita sunt ad singulas portas singula quasi sacraria, ut nisi per consecrata & pura loca in Templum via non pateret. Hinc prima porta, quæ nunc Alba dicitur, antiquitus Sancti Petri nomen est sortita; secunda ab Oratorio Sancti Pauli, jam vulgò Pauli janua; tertia à Sancto Stephano fert nomen. Ostium item, quod nuncupant Abbatis, suum olim habuisse sacellum, opinio est. Hæc fusiori stylo prosequitur Browerus [a].

[a] Lib. 2. c. 2.

XXI. In crypta Orientali leguntur hi Versus Rabani.

Hoc Heremita sacer Antonius adstat ad Altar;
Hoc senior Paulus, Martyr Anastasius.
Hîc Monachus Saba, simul & Theodosius Abbas,
Adsistunt votis atque piis precibus.

XXII. In porticu Septentrionali, hoc est, in sinistra absidæ Orientalis.

Levita hanc Stephanus simul & Laurentius aram
Exornant meritis Pancratiúsque pius.
Donatus, Victor, Vincentius, & Cyriacus,
Quintinus Martyr, atque Sebastianus.

AN. CH. 819.

Cùmque quater denis Ferrucius ipse precando
Instat Martyribus, poscite lucis opem.

In absida Orientali. XXIII.

Hoc Altare Deo primùm Bonifacius ipse,
Nam Salvatori ritè dicavit amor.
Quod super extructum Heistolf sacraverat, atque
Sanctorum spolia plura locavit ibi.
Hic Salvatoris, pariter Genitricis & hujus,
Bissenùm & comitum dignus habetur honor.

In porticu Meridiana, id est, in dextera ejusdem absidæ. XXIV.

Hic Clemens Martyr pariter cum Martyre Lino,
Sanctus Alexander & Fabianus adest.
Marcellus, Stephanus, Cornelius, & Cyprianus,
Lactentum & turba sanguine tincta suo.
Hisque Saturninus, Martyrque Georgius aptè
Exorat junctus pro populis Dominum.

Ad Crucem, ubi Martyr Bonifacius primùm fuerat tumulatus. XXV.

Membra beata senex Bonifacius hic sua clausit,
Postquàm Martyrio astra superna petit.
Qui translatus abhinc, precibus tamen adstat honestis,
Munera vice sui multa reliquit & hic.
Pars Crucis hic Domini est, ubi casus pársque columna,
Petra cruentata, Calvariaque locus.
Spongia, qua Christo potum porrexit aceti,
Cum qua hic Sancti mixta locant spolia.
Andreas, Paulus, Gervasius, atque Protasius,
Felix, & Papias, Sanctus Apollinaris.
Gregorius Præsul, Cosmas simul, & Damianus,
Atque Coronati quatuor ecce manent.
Landebertus honor, Leudgarius, & Nicolaus,
Cæcilia, Eugenia, Martyr Anastasia.
Commanet hic Simeon Christi portator honestus,
Zacharias vates, atque videns Samuel.

In parte Septentrionali transversæ domûs. XXVI.

Martyr Agatha Dei, Petronella, & tu, Juliana,
Lucia, Perpetua, nósque, Sabina, fove.
Regina Virgo conjuncta sororibus istis,
Tu nobis pandas regna poli precibus.

In sinistra illius arcûs, qui domum Orientalem respicit. XXVII.

Lucas, qui scripsit cum Gestis Dogmata Christi,
Vinclis hic Petri mixta locat spolia.
Augustinus adest, Germanus, & ipse Remeius,
Maximinus Præsul, atque Medardus ovat.

In dextera ejusdem. XXVIII.

Marcus, Evangelium qui scripserat arte Pelasgâ,
Martyre cum Paulo hic atque Joanne manet.
Ipse Valentinus, Gorgonius, atque Nasarus,
Germani & septem, Gordianúsque simul.
Candidus, Exuperus, Victor, Mauricius atque,
Quos nobis, Christe, ritè favere facis.

In parte Meridiana ipsius transversæ domûs. XXIX.

Agnes, & Eufemia, Genofefa, Susanna, Columba,
Hoc Altare ornant ritè suis precibus.
Cum queis tu, Brigita, & tu, Virgo Scholastica, semper
Placatum nobis Altithronum facias,

AN. CH. 819.

XXX. In absida Occidentali, ubi Martyr Bonifacius quiescit.

Pars hic ecce loci est, quo Christus ad astra petivit,
Præsepis partem continet ara Dei hac.
Syndonis, mensæ, pelvis, partémque sepulchri,
Principis & Petri sacra tenet spolia.
Baptista & Domini hic, Martinúsque, Hilariúsque est,
Hic Leo, Sylvester, atque Dionysius.
Quos tumulo hic sacro Bonifacius adsociavit,
Albanúsque suus, & Kilianus adest.

XXXI. In crypta ejusdem absidæ.

Hanc, Benedicte Pater, cryptam, tutaberis, aram
Sanctus Honoratus hanc simul ipse colit.
Hícque Columbanus fixâ stat ritè columnâ,
Martyris & tumulo subsidia apta feret.

XXXII. Erigendæ atque adornandæ Basilicæ, de qua sermonem nunc habemus, operam egregiè navarunt, hi quatuor, ut diximus, Abbates, Sturmius, Baugolphus, Ratgarius, & Ægil. Ægilem Candidus sic commendat. *Non multo post hac temporis intervallo, cœpit hic Venerabilis Vir, magno divini cultûs amore, Ecclesiæ mundare loca; pavimenta quoque refundi constituit. Altaria nihilominùs locis congruis fieri demandavit, in summo lapidibus cooperta politis. In eadem verò Ecclesia duas cryptas magnifico opere conlocavit; unam, quæ respicit Solis ortum; alteram, qua Solis occasum intendit.* Operis architectus fuit Rahcholfus Fuldensis Monachus, de quo sic idem Candidus in suis Versibus.

———— Rahcholfo dictante Magistro
Et Monacho, fratrúmque simul sine felle Ministro;
Arcubus atque interpositis hinc inde columnis,
Binas magnificè erexit pulchro ordine cryptas.
Quarum prima quidem spectans intendit Eoum
Ternis luminibus. &c.
In parte Occidua constructum cernitur antrum,
Multùm dives ope interiùs spoliísque piorum;
Ternis prospiciens fixis post terga fenestris. &c.

XXXIII. NECNON ET SANCTÆ LIOBÆ. Nec hoc loco prætermittenda est Sanctæ Liobæ Translatio. Fuit Sancta Lioba Bischofsheimiensis Abbatissa, de qua locuti sumus Tomis quinto & sexto. Postrema ejus Gesta memoravimus ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-nonum [a], quo superstes in vivis adhuc erat. Sepulturam in Fuldensi Monasterio prope Sanctum Bonifacium accepit, ibique quievit ad hunc usque annum, quo translata est in alium locum ab Ægile Abbate. Audi quid illis de rebus scribat in ejusdem Liobæ vita Radolphus Rabani discipulus. *Obiit Lioba mense Septembri, quarto Calendas Octobris, corpúsque ejus Fuldenses Monachi susceptum, cum prosecutione nobilium personarum, venerabiliter ad Monasterium suum transtulerunt. Recordati sunt Seniores eorum, dixisse Sanctum Bonifacium, quòd sua esset voluntatis, ut corpus illius ad ossa sua poneretur, sed quia metuebant sanctum sepulchrum beati Martyris aperire, consilio inito, sepelierunt illud ad plagam Septentrionalem Altaris, quod ipse Sanctus Bonifacius in honorem Domini Salvatoris nostri & Sanctorum duodecim Apostolorum ejus dedicaverat. Post annos autem non paucos à Rectoribus loci illius Ecclesia augustiùs ædificata cùm futura consecrationi pararetur, Ægil Abbas cum licentia Aistulphi Archiepiscopi ossa ejus transtulit, & in Australi porticu juxta memoriam Sancti Ignatii Martyris posuit, ubi sepulchro condita, miraculis vivit & gloriâ.*

[a] Num. 49.

XXXIV. ABBATES FABARIENSES. Bucelinus in Chronologia Rhætiæ, mortuum ait hoc anno, quinto Idus Maii, Vipertum Abbatem Fabariensem, cui Victor Abbas laudatissimus, cognomento *Splendor Monachorum*, in administrationem Monasterii successerit.

AN. CH. 819.

XXXV. Astaneus Abbas Savigniacensis.

Hoc eodem anno, Ludovici Augusti sexto, Savigniacensis Abbas Astaneus in Gallia Christiana memoratur. Successerat Adalberto, quem illius loci primum Abbatem suprà commendavimus.

XXXVI. Witgarius Presbyter munificus erga Mon. S. Benigni.

Hoc quoque anno Witgarius Presbyter Monasterio Sancti Benigni dedit res omnes, quas apud villam Burgas in Aroariorum pago possidebar. Istius Donationis Chartam inter Monumenta Burgundica Stephani Perardi publicatam consule. Initium tale est. *Sacrosancti Benigni Monasterio, quod est sub oppido Divione constructum, ubi ipse Domnus, & gloriosissimus in corpore quiescit, ubi & Venerabilis Vir Erlegaudus Abbas praesse videtur, ego in Dei Nomine Witgarius, ac si indignus Presbyter, cogitavi pro remedio animæ meæ vel pro æterna retributione, ut* &c. Facta est hæc Donatio *die Veneris tertio Idus Februarii, anno sexto, regnante Domino Ludovico Glorioso Imperatore.* Perperam in margine notatur *annus 820*, nam sextus annus Ludovici Augusti per mensem Februarium cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-nono componitur, & eodem anno Incarnationis Dominicæ, dies tertius ante Idus Februarii cum die Veneris coincidit currente literâ Dominicali B. Meminit hujus Donationis Chronographus Benignianus, postquàm enim laudavit munificentiam Dodonis, Amalbaldi, & Heraclii, de quibus anno priore locuti sumus, sermonem ad liberalitatem Witgerii seu Witgarii Presbyteri sic convertit. *Similiter Witgerius Presbyter quicquid in prædictis villis*, id est, in Salonis villa atque Bargis, *à parentibus suis acquirere potuit, Sancto Benigno Martyri contradidit.*

XXXVII. Mansea ditatur a Ludovico R. Bojoar.

Ludovicus Bojoariæ Rex hoc anno munificum se præbuit erga Lambertum Manseæ Abbatem, cui territorium *in Abernsee*, quod posterioribus seculis à Sancto Wolfgango denominatum fuit, cum toto nemore circumjacente dedit insigni Donatione facta *in Transterph*, ut Gewoldus in suis ad Hundium additionibus testatur.

XXXVIII. Herdekense Mon. erigitur.

Hoc tempore, inquit ad hunc annum Hermannus Stangefolus in Annalibus Circuli Westphalici [a], *Friderina de familia Caroli Magni, cognata Ludovici Imperatoris, in terra Bosacterorum nunc in Comitatu Marchensi ad Rhuram in loco Nonherdeke jam nuncupato ædificat Cœnobium virginum. Est modò Collegium nobilium virginum in Herdicke conditum.* Hæc Herdekensis Monasterii primordia fuisse non inficiamur. At valdè suspecta nobis videtur cognatio Friderinæ cum Carolo Magno & Ludovico Pio, quia nullibi gradus istius cognationis exprimitur. Certè complures cùm Monachi tum Moniales Cœnobiorum suorum origines haud satis splendidas putant, nisi condita perhibeant à viris aut mulieribus Regiæ stirpis. In iisdem Annalibus ad annum Redemptoris octingentesimum quintum, quo Lisbornense Monasterium puellarum ad Lippiam constructum est, Roschwindis, quæ prima illius loci fuit Abbatissa, Pippini Regis filia sororque Caroli Magni nuncupatur, nec ulla profertur hujus assertionis probatio. Lege Tomo superiore quæ dicta sunt eâdem occasione de Eufrasia prima Monasterii San-Laurentiani apud Biturigas Abbatissa, quam Caroli quoque Magni filiam fuisse nonnulli scribunt absque prævio examine. Sita sunt autem puellaria Monasteria, Lysbornense ad Lippiam in Episcopatu Mimigardevordensi, Herdekense ad Ruram in Diœcesi Coloniensi. Catalogus Herdekensium Abbatissarum nostras in manus haud venit; Index Lysbornensium seu Leisbornensium extat apud Stangefolum in Annalibus [b] Circuli Westphalici & apud Bucelinum in altera parte Monasteriologiæ; antiquissimæ celebrantur Roswinda seu Roschwindis & Thimodis seu Tithmodis, quarum prior apud Bucelinum obit tertio Kalendas Aprilis, posterior Nonis Januarii; ceteras memorabimus sequentibus Tomis.

Lysbornenses Abbatissæ.

[a] Lib. 2.

[b] Lib. 2. a. 805.

AN. CH. 820.
LUDOV. IMP. 7.
LOTHAR. IMP. 4.
PIPPINI R. 6.
LUDOV. R. 4.

ANNUS

CHRISTI		820.		
LUDOVICI	IMP.	7.		
	REG.	40.	15.	3.
LOTHARII	IMP.	4.		
	REG.	6.		
PIPPINI III.	REG.	6.	4.	
LUDOVICI	REG.	4.		
INDICTIO		13.		

I.

In Conventu Aquisgranensi agitur de defectione Liudewiti Præfecti Inferioris Pannoniæ,

ANNO post Christum natum octingentesimo vicesimo, *mense Januario*, inquit Annalista Laureshamensis, *Conventus ibidem*, id est, Aquisgrani, ubi Ludovicus Imperator hyemabat, *est habitus, in quo de Lindewiti defectione deliberatum est, ut tres exercitus simul ex tribus partibus ad devastandam ejus regionem atque ipsius audaciam coercendam mitterentur. Borna quoque primò per Legatos, deinde ipse veniens, quid sibi facto opus esse videretur suggessit*, sive, ut Astronomus scribit, *de infestatione Lindeviti conquestus magnas adjutorii copias ab Imperatore suscepit, qua terram illius atterere possent.*

II.

Et de infidelitate Beræ Comitis Barcinon.

In eo quoque *Conventu*, ut prælaudatus Annalista subjungit, *Bero* seu Bera *Comes Barcinonæ, qui jam diu fraudis & infidelitatis à vicinis suis insimulabatur, cum accusatore suo equestri pugnâ confligere conatus vincitur. Cúmque ut reus Majestatis capitali sententiâ damnaretur, parsum est ei misericordiâ Imperatoris, & Rotomagum exilio deportatus est.* At præstat hîc Astronomum audire, qui rem eandem paulò fusiùs ita describit. *In Palatio quoque Bera Comes Barcinonensis quum impeteretur à quodam vocato Sanila, & infidelitatis argueretur, cum eodem secundùm Legem propriam, utpote quia uterque Gothus erat, equestri prælio congressus est & victus. Sed quum Lege in eum animadvertendum esset, ut capitali sententiâ tanquam reus Majestatis feriretur, tamen clementiâ vitæ reservatus est, & Rotomagum consistere jussus.* Bera & Sanila Gothi dicuntur, utpote oriundi è Septimania, quæ Gothia seu Gallia Gothica nuncupatur, quia Wisigothis diu paruit, à quibus ad Saracenos, deinde ad Francos transiit. In Historia Comitum Barcinonensium [a] memoratur ad hunc annum Joannes Barcinonensis Episcopus.

Joannes Ep. Barcinon.

[a] Lib. 2. c. 1.

III.

Bellum Pannonicum.

Transactâ hyeme, ut primùm herba pabulum jumentis præbere potuit, tres illi exercitus, de quibus in Aquisgranensi Conventu suprà deliberatum, *contra Lindewitum mittuntur. Quorum unus de Italiâ per Alpes Noricas, alter per Carantanarum provinciam, tertius per Bajoariam & Pannoniam superiorem intravit. Et duo quidem, id est, dexter ac sinister, tardiùs ingressi sunt, eò quòd unus Alpium transitu, hostium manu resistente prohibebatur; alter & longitudine itineris, & Dravo flumine quod trajiciendum erat impediebatur. Medius autem, qui per Carantanos intrabat, quanquam tribus in locis ei resisteretur, feliciore usus fortunâ, ter hoste superato, Dravo etiam transmisso, celeriùs ad destinata loca pervenit. Contra hæc Lindewitus nihil molitus, munitione tantùm Castelli, quod in arduo monte construxerat, se suósque continuit, & nec belli nec pacis vel per se-*

metipsum vel per Legatos ullum sermonem habuisse dicitur. Exercitus verò postquàm in unum convenerunt, totam penè regionem ferro & igne vastantes, haud ullo gravi damno accepto domum reversi sunt. Is tamen, qui per Pannoniam superiorem iter fecerat, in transitu Dravi fluminis ex locorum & aquarum insalubritate soluti ventris incommodo graviter affectus est, & pars ejus non modica hoc morbo consumpta est. Hi tres exercitus de Saxonia, & Orientali Francia, & Alamannia, Bajoaria quoque, atque Italiâ, congregati sunt. Quibus domum reversis, Carniolenses, qui circa Savum fluvium habitant, & Foro-Julienfibus penè contigui sunt, Baldrico se dediderunt. Idem & pars Carantanorum, quæ ad Lindewiti partes à nobis defecerat, facere curavit. Annalista Laureshamensis ad hunc annum plura non habet de bello Liudewitico, quod sequentes in annos protractum fuit.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

IV. PAX CUM CALIPHA CORDUBENSI INITA RUMPITUR.

Idem Annalista pacem, quam Franci cum Calipha Corduhensi pepigerant, hoc anno ruptam sic affirmat. *Fœdus inter nos & Abulaz* sive Alhacam *Regem Hispaniæ constitutum, & neutri * parti satis proficuum, consultò ruptum, bellúmque adversùs eum susceptum est.* Tunc Cordubense Regnum domestico tumultu laborabat. Inde spes erecta Francorum, quam obitus Alhacæ Regis anno proximo non parum auxit. Lege Rodericum Toletanum in Arabum Historia [a].

* *neutra*

[a] Cap. 24. vel 25.

V. NORTMANNI LITTORA GALLIARUM INFESTANT.

De Nordmannia XIII *piraticæ naves egressæ, primò in Flandrensi littore prædari molientes, ab iis, qui in præsidio erant, repulsæ sunt. Ubi tamen ab eis propter custodum incuriam aliquot casæ viles incensæ, & parvus numerus pecoris est abactus. In ostio Sequanæ similia tentantes, resistentibus sibi littoris custodibus, quinque suorum interfectis irrita recesserunt. Tandem in Aquitanico littore prosperis usæ successibus, vico quodam, qui vocatur Bundium, ad integrum depopulato, cum ingenti præda ad propria reversæ sunt.* Ita scribit Annalista Laureshamensis. Bertinianus verò postremam periodum sic refert. *Tandem in Aquitanico littore prosperis usæ successibus, vico quodam qui vocatur Burnard integrùm depopulato, cum ingenti præda ad propria reversæ sunt.* Nemo non videt ibi legendum esse, *vico quodam qui vocatur Burn ad integrum depopulato*, uti scriptum reperitur in Annalibus Metensibus. Ideóque in Notitia Galliarum rectè Hadrianus Valesius [b] emendandos monet Annalistam Lauresbamensem & Astronomum, quorum ille *Bundium*, hic *Bain* appellat vicum, cui nomen hodie Burnum, vulgò *Born*, in Medulis sive in agro * Medulico trans Garumnam inter duos fluviolos, qui stagnum maritimum Oceani æstu augeri solitum ingrediuntur.

[b] In voc. *Bundium*

* *le Medoc.*

VI. SARTA FLUVIUS INSIGNI PRODIGIO SICCATUR.

Hoc anno, mense Februario, cùm Sol esset in vicesimo-secundo Aquarii gradu, siccatus est apud Cenomannos insigni prodigio Sarta fluvius. Tunc Ludovicus annum Regni sui septimum ab obitu Caroli patris numerabat, & Theodulfus annum in exilio quartum agebat, annum exilii primum comparando cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, quo sub custodia detineri cœpit, annum exilii secundum componendo cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-octavo, & sic de sequentibus. Theodulfus Aurelianensis Episcopus in Carmine [c], quod Modoino Augustodunensi Episcopo transmisit, hoc portentum descripsit, ac prædictis Characteribus ita consignavit.

[c] L. 4. carm. 6.

At si nosse rei vis, Lector, tempora gestæ,
Accipe, promemus sub brevitate tibi.
Septimus hic agitur decurrens lubricus annus,
Quòd, Hludovice, tibi Regna paterna manent.
Exilii quartus, meritis non denique nostris,
Volvitur infaustus ager & ecce mei.
Forsan nosse diem vis, hanc quoque disce, canemus,
Ut res ambiguum possit habere nihil.
Bis partem undenam solidi rota Solis Aquarî
Scanderat, in sexta Lunáque Piscis erat.

AN. CH. 820.

VII. Sequuntur apud Theodulfum alia duo Carmina, quæ de portentosis avium pugnis inscribuntur, & cum superiore transmissa sunt ad Modoinum Augustodunensem Episcopum. In Carmine [a], quod est de avium pugna prope Tolosam, memoratur Mantio tunc Episcopus Tolosanus, quem proximum Arrichonis successorem jam laudavimus ad annos Redemptoris octingentesimum quartum, octingentesimum quintum, & octingentesimum undecimum. Eodem verò tempore, quo Theodulfus illa Carmina Modoino misit, illi misit & aliud, in quo multùm de suo questus est exilio, atque in fine duo posuit disticha, quæ transitionem ad prodigia sic exhibent.

[a] L.4. carm.7. MANTIO EP. TOLOSANUS.

Mittere cura mihi libuit tibi carmina quædam,
Nostra quibus lusit Musa jocosa parùm.
Tempore præterea hoc quædam miracula visa
Dicuntur, breviter è quibus ista canam.

VIII. In queribundo Carmine [b] Theodulfus justum modum videtur excessisse, cùm suam causam ceteris Episcopis communem esse dixit, &, quia Pallium acceperat à Papa, Coepiscopos, à quibus in Synodo depositus est, idoneos Judices fuisse pernegavit. Ejus autem Versus hi sunt.

[b] L.4. carm.5. QUERELÆ THEODULFI EP. AURELIAN. AD MODOINUM EP. AUGUSTODUN.

Hoc, Modoine, tibi Teudulfus dirigit exul
Summo Pontificum cernuus ecce melos. &c.
Obsecro, frater amans, nostri memor esse memento,
Frater, pars animi portio magna mei.
Mens tua sit semper nostros miserata labores,
Nostra est nota tibi quòd benè causa rei.
Quò mage res nota est, magis inde adhibeto laborem,
Sic medicus morbum dum videt, arte fugat,
Fumea præsentis pereunt, scis, gaudia mundi;
Numquam fraternus sed perit almus amor.
Me modò pluris amas, quamquam me semper amasses,
Ægrum aliis natum plùs pia mater amat.
Fessis, opto, libens certa succurrere rebus,
Et Fratrum mentes sollicitato pias.
Unus ego quamvis sim, non est unius hæc res:
Quod factum est mihimet, esse potest alii.
Est commune malum, communis cura petenda est,
Quod nostrum est hodie, cras erit alterius.
Hæc non quis frater timeat contagia demens,
Ne illi quæ nobis inrepat ista lues?
Febre solet febris, seu vulnere crescere vulnus,
Sic multa ex uno fonte fluenta fluunt.
Hæc mea si placidam sit nacta plaga medelam,
Pristinus & veniat morbo abeunte vigor.
Tale quid ulteriùs non pars inimica valebit
Appetere, & scelus hoc non leve prorsus erit.
Servus habet propriam & mendax ancillula legem,
Oppilio, pastor, nauta, subulcus, arans.
Prò dolor! amisit hanc solus Episcopus, ordo
Qui labefactatur nunc sine lege sua.
Debuit & qui aliis legalia promere jura,
Officii perdit jus sine jure sui.
Culpa facit sævum confessa perire latronem,
Non est confessus Præsul, & ecce perit.
Cúmque suis egeant mundana negotia rebus,
Causa quibus justum possis habere modum.
Nostra eguit justo rationis pondere causa,
Sævitiâ exceptâ, nullum habet ista modum.

Non

Non ibi testis inest, judex nec idoneus ullus,
Non aliquod crimen ipse ego fassus eram.
Eilo, forem fassus, cujus censura valeret,
Dedere judicii congrua fræna mihi?
Solius illud opus Romani Præsulis extat,
Cujus ego accepi Pallia sancta manu.

Modoinus prolixo Carmine, quod inter Theodulfiana [a] cusum reperitur, ipsum Theodulfum mox resalutavit. Tria tantùm recitabimus fragmenta, quibus Auctor in condendis Versibus inferiorem se Theodulfo dicit, ejus calamitatem deflet, & ex rumore, qui per aulam sparsus est, ostendit spem affulgere proximi reditûs ad Ecclesiam Aurelianensem, si criminis reum fateri se velit.

[a] L. 4. carm. 9.

RESPONSORIUM CARMEN MODOINI.

Arte rudis cùm sim, sic me quoque posse negabo
Respondere tuis versibus eximiis.
Vilis apud doctos namque est mea Musa Poëtas,
Condere ob hoc nullum carmine nitor opus.
Sed me cunctantem compellit epistola vestra
Carmina jam numeris scribere disparibus. &c.
Sæpè queror casum deflendo infontis amici,
More fluunt lacrymæ amnis ab ore meo.
Sæpè tuam ingeminans luxi flens ipse ruinam,
Prò dolor! amisso Præsul honore peris.
Exilium innocuus pateris pertriste Sacerdos,
Inclytus expertus Præsul enorme malum.
Nonnullis prodesse solet prudentia multa,
Læsus ab ingenio es, Pater, ecce tuo.
Præcipuè tua magna tibi sapientia soli
Obfuit, & quod habes triste paravit onus.
Livor edax petit alta fremens, consternere tentans
Id quod ovans simplex pectore turba colit. &c.
Nemo gemit miserans aliena incommoda vitæ,
Pro Fratris pulsans utilitate sui.
Unusquisque studet terreno incumbere lucro,
Sectatur fragiles deliciosus opes.
Ex quorum me nolo putes numero tamen esse,
Qui fucata levi pectore verba ferunt.
Sed qui cessabo nunquam certare precando,
Pro reditu vestro quíque laboro libens.
Ergo ego sollicito veteres tibi semper amicos,
Proque tuis damnis ambitiosus ero.
Hæc te nosse reor, quoniam citò spargitur Orbe
Fama celer toto, aulica dicta gerens;
Sis quòd ab infanstâ hac demum regione movendus,
Cæsaris ad nitidum limen itrus item.
Illius ante oculos venies, latúmque videbis
Jam dudum multum, qui tibi tristis erat.
Commissum scelus omne tibi dimittere mavult,
Si peccasse tamen te memorare velis.
Nam prodesse tibi confessio pura valebit,
Si te voce probas criminis esse reum.
Si te dissimulas, de quo tibi crimine dicam
Scire, nota pro quo huic situs ipse fores.
Elige sed quid ages, & quod tibi cumque videtur
Consilium melius, corde teneto precor.
Sed mihimet melius visum est ut sponte fatetur
Quódque negari ullo non valet ingenio.

AN. CH. 820.
LUDOV. IMP. 7.
LOTHAR. IMP. 4.
PIPPINI R. 6.
LUDOV. R. 4.

Nullo alio superare modo puta Principis iram
Posse, probes nisi te criminis esse reum.
Promittit, si te peccasse fateberis ipse,
Consilium Cæsar dedere velle tibi.
Nam tibi promittit, veniet quòd pristina virtus,
Amissum ut possis rursus adire gradum.
Nescio, Frater amans, magè quod tibi scribere possim,
Cùm sint hæc tota non tibi nota minùs.
Luce mihi magnâ tu Solis carior exstas,
Nil, fateor, quod amem, te mage mundus habet.

X. MONACHI CORMARICENSES ELIGUNT ABBATEM ORDINIS MONACHICI.

Hoc anno, Ludovici Augusti septimo, mense Martio, Indictione decimâ-tertiâ, Fridugisus seu Frigidesius aut Fridogisus seu Fridigisus vel Fredegisus Abbas Sam-Martinianus & Cormaricenus ab eodem Ludovico impetravit, ut deinceps apud Cormeriacum seu Cormaricum quinquaginta degerent Monachi, qui proprium eligere possent Abbatem, attamen cum consensu Abbatis & Congregationis Sancti Martini, à quo locus ille defensionem semper ac protectionem haberet. Ipsum accipe Diploma, ut è Chartophilacio Cormaricensi publicatum est à Sammarthanis [a]. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Omnibus fidelibus Sancti Martini, qui præsenti tempore Deo serviunt in loca sancto, ubi pretiosus idem Confessor Christi corpore requiescit, vel etiam futuri sunt temporibus posteris, Abbatibus, Presbyteris, Diaconibus, & omnibus Ecclesiastica dignitatis gradibus, senioribus, seu minoribus, æternam in Christi charitate salutem & prosperitatem. Notum sit fraternitati vestræ, quia Venerabilis Frigidesius ejusdem Monasterii Abbas detulit obtutibus nostris quandam auctoritatem Domni & Genitoris nostri Caroli piæ recordationis Serenissimi Augusti, in qua continetur insertum, qualiter Alcuinus ejusdem Venerabilis Monasterii quondam Abbas constituit Monachos in Cella Sancti Pauli, quæ rustico nomine Cormeriacus dicitur, qui secundùm Sancti Benedicti statuta in ea viverent, quem locum Itberius Abbas antecessor ejusdem Alcuini ex comparatu acquisivit, & construxit, & tradidit Sancto Martino, & deprecatus est Celsitudinem Culminis nostri, ut quæ prædicti Abbates, vel ipse ob amorem æternæ patriæ & stabilitatem atque confirmationem prædicti loci obtulerunt, nos paternum morem sequentes nostrâ Imperiali auctoritate comprobaremus. Quam piam deprecationem ad effectum perducere cupientes, ratam duximus hanc auctoritatem circa ipsum sanctum & venerabilem locum ob animæ nostræ emolumentum & æternæ retributionis fructum fieri, eámque literis vel sigilla confirmare, ne ulla pòst dies illius unquam descriptio fieri potuisset à quoquam successorum illius. Nam si divina pietas parentibus nostris nobísque potestatem contulit totius Monasterii rerúmque illius facultatem dandi cui voluissemus, quantò magis nobis data est potestas tribuendi ad Dei servitium perpetualiter prædictum locum, nec fas est cuiquam Imperialis Benignitatis spernere devotionem, nec confirmationem maximè tam pio & salubri Præcepto. Idcircò omnimodis jubemus, ut hæc devotio nostra & jussio rata & inviolabiliter perpetuis temporibus permaneat, nec locum illum volumus auferri de potestate Sancti Martini, sed ut ibi sub Regula Sancti Benedicti vivant, & licitum sit eis de eadem Congregatione Cormaricensi Abbatem eligere, & hoc non fiat nisi cum consensu Abbatis & Congregationis Sancti Martini, à quo locus ipse semper habeat defensionem & protectionem. Et, si contigerit, quod absit, ut in eodem Monasterio talis non reperiatur, qui possit prædictam Congregationem secundùm Regulam regere, tunc liceat eisdem fratribus à vicinis locis eligere Abbatem, qui eos secundùm Regulam Sancti Benedicti regat; attamen, sicut superiùs comprehensum est, cum consensu Abbatis & Congregationis Sancti Martini hoc fiat. Et placuit nobis certum numerum constituere, ut quinquaginta Monachi sint, nisi Deus dederit majorem facultatem rerum in prædicto loco, ut pluriores possint recipi, & habeant protectionem & subsidium ab Abbatibus Monasterii Sancti Martini. Si hoc nostrum, quod absit, quisquam Abbatum spreverit Præceptum, temporibus posteris, sciat se*

[a] Tom. 4. in Abb. Cormaric. 3.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

rationem reddere præsumptionis suæ Domino nostro Jesu Christo in die magno adventûs sui, ne aliquid minus de rebus, quas beatæ memoriæ Itherius Abbas acquisivit, comparavit, aut de rebus Sancti Martini Ecclesiæ Sancti Pauli tradidit, & villam quam prædictus Alcuinus de rebus Sancti Martini, quæ dicitur Talsiniacus, eidem loco adjunxit, seu & res quas Frigidisius Abbas, ad cujus petitionem hanc confirmationem scribere fecimus, ad prædictum Monasterium & fratribus ibidem Deo deservientibus ad stipendia videlicet eorum addidit, id est, villam quæ dicitur Serciacus, & villam cujus vocabulum est Antoniacus cum Coldama villa ad eundem Antoniacum quæ est in pago Pictavensi, sed & qualibet inanteà addere velit, in eleemosyna animæ suæ rato ordine perpetualiter tribuat fratribus illius loci; nam refectionem annualem, quam de eadem cella fratribus Sancti Martini, sicut prædictus Itherius constituit, & tempore Alcuini acceperunt, ita semper accipiant. Quicumque hanc legerit Chartulam, sub timore Dei illius rationabilem scripturam diligenter conservare valeat, ut habeat gratiam Domini nostri Jesu Christi in æternum. Et ut firmior esset hoc nostrum Præceptum, manu propriâ subter roborare decrevimus, & de anulo nostro signari jussimus. Signum Ludovici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Frigidesi recognovit. Data Non. Mart. anno Christo propitio 7 Imperii Domini Ludovici, Indictione 13. Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter? Amen. Qui quartus in Abbatum Cormaricenorum Catalogo ponitur Jacobus, is omnium primus soli Cœnobio Cormaricensi præfuit. Ex illius loci Monacho factus est Abbas. Id actum Fredegiso superstite, quonam autem anno incertum, brevi suspicamur interjecto tempore, postquàm emissum est à Ludovico Præceptum, quod proximè descripsimus. Abhinc Cormaricenses Monachi sub Abbate Monacho, Canonici Sam-Martiniani sub Abbate Canonico vixerunt.

XI. FRIDUGISUS ABB. CANONICUS FIT ABB. SITIVENSIS.

Hoc eodem anno, Ludovici Augusti septimo, ut Malbrancus [a] observat, Sitivensibus Monachis datus est Abbas prælaudatus Fredegisus seu Fridugisus aut Fridogisus, qui patriâ prædicatur Anglus, Carolo Magno consanguineus, Ludovici Augusti Cancellarius, Canonicus, & Abbas Sam-Martinianus in Turonibus. Quòd Anglus extiterit, quòd Ordinis Canonici, quòd Abbas Sancti Martini, non abnuimus, fuit enim Alcuini discipulus & post eum Abbas Sam-Martinianus. Cetera credimus supposititia. Sitivenses Monachi, quia desiderio servandæ Monastices flagrabant, ægrè tulerunt Abbatem Ordinis Canonici sibi impositum. Mutata Monasterii facies; Sitivensium fratrum Congregatio duas in partes scissa; Canonicos alii cum Abbate se dixerunt, alii Monachos cum Præposito. Turonis idem in Cœnobio Sam-Martiniano jam præstitum.

XII. VINDICATUR A CALUMNIA.

Folquinus Sitivensis Monachus, qui Monasterio se testatur oblatum à parentibus anno Christi nongentesimo duodequinquagesimo, id est, post aliquot annos ex quo Cœnobium illud aliáque multa in Belgio reformata fuerant, in Fridogisum acerbiùs, quàm par erat, sic invectus videtur. *In capitaneo*, inquit [b], *Apostolorum seu Sancti Martini loco*, LXXXIII *Monachi deserviebant Domino*, LX *pro humana potiùs laude quàm pro Dei amore retinuit, reliquos districtioris vitæ viros, quos suæ perversitati putavit non consentire, de Monasterio expellens abire permisit. In Sancti Audomari quoque Monasterio, ubi regulariter viventes aderant* LX *Monachi*, XXX *Canonicos ibidem ad serviendum deputavit in Ministerio Christi. At post hæc totius Abbatiæ circuiens villas, quia duplex erat Monachorum numerus, duplam eis portionem villarum est largitus, Canonicis autem, quia pauciores erant numero, simpla, contrà dupla Monachis est data portio. Et quia Canonicus erat, cum Canonicis in Sancti Audomari Monasterio seculariter vivebat.* Adhuc iniquior post annos quadringentos Yperius sic [c]. *Hic primus externæ professionis, & nostræ Religionis expers Abbas noster, statim in suo primo adventu, videns hanc Abbatiam tot Monachorum indivisè sub uno eodem Abbate Deo servientium usibus delegatam, utpote centum & triginta Monachorum, nihilque aut parum suæ voluntatis usibus sequestratum, hanc*

[a] Lib. 5. c. 57.

[b] Ap. Malbranc. l. 5. c. 57.

[c] Ap. Locr. ann. 821. 830.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

Abbatiam divisit. Nam Capellam Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quam Beatus Audomarus ad Monachos sepeliendos arce villa dedicaverat, expulsis inde quadraginta Monachis, triginta Canonicos Seculares ibidem instituit. In capitali autem Monasterio isto pro octoginta sex Monachis, solùm quadraginta retinuit, reliquos verò districtioris vitæ viros, quos suis voluntatibus sciebat esse consentaneos, de Monasterio expellens, abire permisit. Et quia Secularis erat Canonicus, cum Secularibus Canonicis vivere praelegit in Monasterio Sancti Audomari seu Capella Sanctæ Dei Genetricis, &c. *De omnibus bonis, villis, ac terris Ecclesiæ, portionem Canonicis pro suis gratibus assignavit & tradidit. Ipse etiam ea, quæ sibi maximè placuerant, suæ voluntatis usibus reservavit.* Yperius anno Christi millesimo trecentesimo sexagesimo-quinto factus est Abbas Sitivensis seu Bertinianus, cùm ab annis jam plurimis duplex esset Canonicorum genus, quorum alii Regulares alii Seculares dicebantur. Ætate verò Folquini Monachi nondum audiebatur illa Canonicorum distinctio. Quamobrem non parum discriminis inter utrumque Scriptorem occurrit. Apud Folquinum, Fridogisus *quia Canonicus erat, cum Canonicis in Sancti Audomari Monasterio seculariter vivebat*; & apud Yperium, *quia Secularis erat Canonicus, cum Secularibus Canonicis vivere praelegit in Monasterio Sancti Audomari.* Folquinus, quia, cùm scribit, duæ nondum classes Canonicorum distinguuntur, Fridogisum simpliciter & sine addito Canonicum vocat, additque illum vivere *seculariter*, id est, canonicè, seu non monasticè; Canonicam enim vitam respectu Monasticæ, quæ districtior est, secularem dicit, eóque sensu non Fridogisum modò sed etiam Canonicos, quibuscum hic Abbas degit, asserit vivere *seculariter*. Anonymus Folquino vetustior, qui literis vitam Alcuini commendavit, *seculum* in eadem accepit significatione, sic enim de ipso Alcuino jam Diacono & sene multorúmque Monasteriorum Abbate Canonico scripsit. *Cùm senectute unáque infirmitate plus solito se sentiret affectum, diu ut secum tractaverat, velle se significavit Regi Karolo seculum relinquere, postulans licentiam apud Sanctum Bonifacium Monasticam ipsam secundùm Regulam Sancti Benedicti ducere, Monasteriáque sibi commissa suos ut inter discipulos divideret, si fieri posset.* At Yperius Folquino longè recentior, quia Canonicos in duplici positos differentia reperit, Fridogisum & Canonicos, quos hic secum habebat, Secularibus Canonicis accensuit, nimio, ne quid dissimulemus, erga Monasticen zelo.

XIII. Fridogisus Abbas Canonicus vixit canonicè cum Canonicis, & ut in Monasterio Sam-Martiniano sic & in Sitivensi præfuit Canonicis, juxta leges ante triennium in Aquisgranensi Concilio præscriptas, canonicè viventibus, nec prohibuit quominùs monasticè sub suo Præposito viverent Monachi, qui remanserunt in Cœnobio Sitivensi. Quamvis Monasticen numqnam sit amplexus, Monachos semper coluit dilexitque. Singularem non modò munificentiam, sed & insignem prorsus zelum hoc anno testatus est erga Monachos Cormaricenses & Monasticam disciplinam Utrumque patet ex literis suprà [a] descriptis. Enumerationem enim prædiorum ab eo collatorum continent, ipsúmque Imperatorem ostendunt eo rogante ultrò concessisse Cormaricensibus Monachis, ut è sua Congregatione deinceps eligerent Abbatem, qui eos *secundùm Regulam Sancti Benedicti* regeret. Prætereà Fridugisus, ut suo loco probabimus, quinto Kalendas Martias, anno duodevicesimo Ludovici Augusti, Pippini Regis decimo-septimo, sive anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-primo, Præceptum obtinuit Immunitatis pro Cœnobio Cormaricensi, cum peculiari Privilegio pro duabus navibus, quæ liberè & absque ulla teloneorum solutione res victui Monachorum necessarias advehant. Hæc certè non profecta sunt ab homine perdito & Monastices inimico, qualem Folquinus & Yperius depinxere. Quapropter isti Scriptores hoc loco, quòd acriùs in Fridugisum invehantur, meritò redargui debent. Nec censendi sunt expertes erroris, ubi illum vel Carolo Magno consanguineum vel Ludovici Pii Cancellarium prædicant. Quo consangui-

[a] Num. 10.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4. XIV.

nitatis gradu, quâve lineâ Fridugisus Carolum Magnum contigerit, nemo prodit. Ad annum Redemptoris octingentesimum tricesimum - quartum, quo Fridugisus Sam-Martinianus ac Sitivensis Abbas obiit, illum à Ludovici Pii Cancellario distinguendum probabimus. Auctores, quos examinamus, gloriosos huic Abbati Titulos non ad laudem sed ad calumniam malo prorsus animo tribuerunt, ut & splendore suorum natalium & auctoritate muneris ad eliminandos Monachos & deprimendam Monasticen abusus crederetur. Nuperi Scriptores fraudem non agnoverunt, sinceram nos veritatem secundùm Historiæ leges investigamus.

Antequàm Fridugisus in administrationem Monasteriorum Sam-Martiniani & Cormaricensis Alcuino succederet, imò priusquàm Alcuinus Abbas illorum Cœnobiorum fieret, orta est apud Sanctum Martinum gravis inter fratres contentio, cùm alii Monasticam ut anteà vitam, Canonicam alii vellent ducere. Data inde occasio condendi apud Cormaricum Monasterii, ut Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum nonagesimum - primum [a] diximus, Itherio tunc Abbate Sam-Martiniano. Nuper in primo Capitularium Tomo publicatæ sunt literæ, quas Carolus jam Imperator Alcuino Abbati totique Congregationi Sam-Martinianæ scripsit, cùm Clericus Aurelianensis è carcere, in quem ab Episcopo suo Theodulfo conjectus fuerat, elapsus ad Basilicam Sancti Martini confugisset. In hac epistola Carolus de fratribus Sam-Martinianis queritur quòd antequàm Alcuinus ad eos accesserit, *aliquando Monachos, aliquando Canonicos, aliquando neutrum* se esse dixerint; quódque Imperiali jussioni non obtemperarint ipso Alcuino tunc Abbate, quem tanti criminis participem nusquam sigillat. Hæ literæ Chronologicis Characteribus destituuntur. A Stephano Baluzio referuntur ad annum Redemptoris octingentesimum tertium. In eandem imus opinionem. Alcuinus enim ex hac vita migravit anno Redemptoris octingentesimo quarto, & has literas aliæ præcesserunt, per quas Carolus jam Augustus Sam-Martinianæ Congregationi præcipiebat, ut Clericus Aurelianensis suo redderetur Episcopo. Hæc ad Chronologiam. Ad superiorem igitur Tomum hæ pertinent literæ, sed, quia seriùs ad nos pervenerunt, suo non potuerunt loco describi. Prætermitti tamen à nobis non debent. Res enim multas, quæ de Monasterio Sam-Martiniano memoratæ sunt, apertè confirmant, mentionémque faciunt litis inter Theodulfum Aurelianensem Episcopum & Congregationem Sam-Martinianam exortæ, de qua fuit altum hactenus silentium. Editæ sunt autem in hunc modum. *In Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti. Karolus* &c. *Albino Venerabili Magistro & omni Congregationi Monasterii Sancti Martini. Pridie quàm ad nostram præsentiam à vobis missa venisset epistola, adlatæ sunt nobis litteræ à Theodulfo Episcopo missæ, querimonias continentes de inhonoratione hominum suorum, & non tam illorum quàm Episcopi hujus civitatis vel contemptu Jussionis Imperii nostri; quam Jussionem de redditione cujusdam Clerici de custodia ipsius elapsi, & in Basilica Sancti Martini latitantis, sub nostri nominis auctoritate conscribere jussimus; cujus etiam nobis exemplaria misistis, in quibus nos nequaquam injustè aliquid decrevisse, ut vobis visum fuit, putamus. Sed cùm utrasque epistolas, vestram scilicet ac Theodulfi, nobis relegere fecissemus, asperior multò nobis & cum iracundia composita vestra quàm Theodulfi videbatur epistola, & in nullo erga illum caritatis condimento respersa, sed potiùs quasi reum defendens, & Episcopum accusans, & sub velamine quodam celati nominis continens ut* * *posset vel admitti ad accusationem deberet, cùm hoc omnino & divinâ & humanâ lege sancitum sit, nulli criminoso alterum accusandi dari licentiam, quamquam à vobis ad hoc defensus & conservatus sit sub obtentu Jussionis nominis nostri, ut, qui jam accusatus & in conspectu populi civitatis suæ judicatus est, accusandi locum habere Cæsarei nominis appellatione deberet ad exemplum Beati Pauli Apostoli, qui apud Principes Judææ à gente sua accusatus, sed nondum judicatus, Cæsarem appellavit, & ab eisdem Principibus ad Cæsarem judicandus missus est. Quod nequaquam præsenti negotio*

[a] No.49. & seqq.

LIS INTER THEODULFUM EP. AURELIAN. ET CONGREGATIONEM S. MARTINI OB CLERICUM AURELIAN. QUI PROFUGIT AD ECCLESIAM MARTINIANAM.

* Edit. vel

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

*convenit. Paulus enim Apostolus à Judæis accusatus, sed non judicatus, Cæsarem appellavit & adire permissus est. Hic verò infamis Clericus & accusatus, & judicatus, & in custodia missus, & de custodia elapsus, Basilicam, quam nisi post pœnitentiam ingredi non debuerat, contra legem ingressus, & adhuc, ut fertur, perversè vivere non cessans, ut dicitis, sicut Paulus Apostolus Cæsarem appellavit, sed nequaquam ut Paulus Cæsarem aditurus est. Illi enim, apud quem accusatus, & à quo judicatus atque in custodia missus est, & de cujus custodia evasit, præcipimus ut reddatur, & ille eum ad nostram audientiam, sive vera sive falsa dicentem adducat, quia non decet ut propter talem hominem nostra primæ Jussionis ulla fiat immutatio. Sed & valdè miramur quur vobis solis visum sit nostræ auctoritatis sanctioni & decreto contraeundum, cùm liquidò pateat & ex consuetudine legum Cæsarum * decreta recta esse debere, nec * cuiquam permissum illorum edicta vel statuta contemnere. Et in hoc satis mirari nequivimus, quòd illius scelerati hominis precibus quàm nostræ auctoritatis Jussionibus obtemperare maluistis, cùm nunc clarissimè liqueat * quòd eundem hominem amor discordiæ & irruptio caritatis de hoc loco vetuit egredi. Ipsi quippe nostis, qui Congregatio hujus Monasterii, ac servi Dei, & utinam verè, dicimini, qualiter jam crebrò vita vestra à multis diffamata est, & non absque re. Aliquando enim Monachos, aliquando Canonicos, aliquando neutrum vos esse dicebatis. Et nos consulendo vobis, & ad malam famam abolendam, Magistrum & Rectorem idoneum vobis elegimus, & de longinquis provinciis invitavimus, qui & verbis & admonitionibus rectam vitam instruere, &, quia religiosus erat, bona conversationis exemplo potuisset informare. Sed, proh dolor! aliorsum cuncta conversa sunt, & diabolus vos quasi ministros suos ad seminandam discordiam, inter quos minimè decebat, invenit, scilicet inter sapientes & doctores Ecclesiæ, & qui peccantes corrigere & castigare debuerunt, cogitis ad peccatum invidiæ atque iracundiæ prorumpere. Sed illi, Deo miserante, nequaquam adsensum vestris malis suggestionibus præbituri sunt. Vos autem qui contemptores nostræ Jussionis extitistis, sive Canonici sive Monachi vocamini, ad Placitum nostrum, juxta quod præsens Missus noster vobis indixerit, nobis vos adsistere scitote. Et quamvis ad nos missa hic factæ seditionis vos excuset epistola, venite, & condignâ satisfactione injustum crimen eluite.*

- * Edit. alterum
- * Edit. ne
- * Edit. cum eodem homine amorem discordiæ & irruptione caritatis

XV. Ex his literis accurata totius litis series deprehenditur. Clericus Aurelianensis à Theodulfo Episcopo suo, apud quem accusatus fuerat, judicatus est atque in carcerem detrusus, unde elapsus abiit Turonos, & in Sancti Martini Basilicam tanquam in asylum se recepit. Episcopus Clericum sibi postulavit reddi, renuit Congregatio Sam-Martiniana. Graves ideò querelas ad Carolum detulit Theodulfus. Quod ab Episcopo jam petitum fuerat, Imperator quamprimùm fieri præcepit, missâ Jussione seu literis Imperialibus in illum finem directis. Vim Jussionis eluserunt Sam-Martiniani fratres, nonnihil quoque seditionis enatum est ne jus asyli violaretur plebe jam tumultuante. Cœtus Sam-Martinianus responsorias ad Carolum literas mox dedit, in quibus & crimen plebeiæ commotionis à se removit, & cur Imperiali Jussioni non obtemperasset, excusationis satis speciosæ prætextum attulit, quòd Clericus, quem susceperat, instar Beati Pauli Cæsarem appellasset. Rebus suis non defuit Theodulfus. Per literas apud Imperatorem denuò questus est. Episcopales hæ literæ, pridie quàm epistola Sam-Martinianæ Congregationis, in manus Caroli devenerunt. Imperator lectâ utrâque epistolâ Missum direxit cum literis proximè recitatis, atque tres ob causas fratres Sam-Martinianos vehementissimè redarguit; imprimis quòd multò asperiùs scripsissent quàm Aurelianensis Episcopus, ut ex utrarumque literarum collatione constabat; deinde quòd ad excusandum Aurelianensem Clericum usi essent exemplo Sancti Pauli longè dispari, nam Paulus Apostolus, cùm accusatus quidem jam esset sed nondum judicatus, appellavit Cæsarem, Aurelianensis autem Clericus ab Episcopo suo priùs & judicatus & in carcerem conjectus est, quàm aut Turonos fugerit, aut Cæsarem ap-

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

pellarit; denique quòd Imperiali Jussione spretâ Clericum illum proprio reddere noluissent Episcopo. Tali potissimùm contemptu plurimùm exulceratus, iisdem fratribus laxiorem vitam, sinisteriorem famam, & ingrati animi vitium acerbiùs exprobravit. Ab antiquis temporibus in Cœnobio Sam-Martiniano Monastica viguerat disciplina, sed regnante jam Carolo pars Monachorum depositâ veste Monasticâ Canonicum habitum induit Itherio tunc Abbate. In dubium minimè vocamus, quin illa Congregatio propter hanc mutationem apud plebem in minori prorsus existimatione fuerit. Absit tamen, ut Sam-Martinianos seu Monachos seu Canonicos in profligatorum hominum numero ponas. Utrique suam sectando Regulam sine scandalo vixerunt, alii Monasticè, alii Canonicè. Ne secus sentiamus, vetant erectio Monasterii Cormaricensis & Alcuini viri pietate simul ac doctrinâ præstantis ad Præfecturam Sam-Martinianam promotio. Laudat hunc Imperator haud mediocriter, & quia talem Abbatem Sam-Martinianis fratribus elegit, ac *de longinquis provinciis* invitavit, illos gravioris ideò criminis reos accusat, quòd suæ Jussioni non paruerint. In posterioribus hisce literis nihil remittit de prioribus, præcipit enim ut Aurelianensis Clericus suo reddatur Episcopo, sibi pòst ab eodem Episcopo sistendus, ipsique fratres Sam-Martiniani, quamvis per excusatorias literas se purgaverint, ad Comitatum veniant seditionis apud Turonos motæ crimen eluturi.

XVI. Licèt autem epistolam adeò acerbam Sam-Martinianæ Congregationi rescribat, illam magnoperè diligit. In testimonium hujus amicitiæ certissimum duos ex Sam-Martinianis fratribus habet in suo Palatio discipulos Alcuini, Withsonem scilicet seu Wizonem & Fridegisum seu Fridigisum, de quibus consule quæ sub initium hujus Tomi post mortem ipsius Alcuini scripta sunt. Ad hos extant literæ, quas Albinus sive Alcuinus post Turonensem tumultum direxit, ut Imperatoris animum syncerâ rerum gestarum expositione mitigarent. *Carissimis in Christo filiis Candida & Nathanaheli Albinus salutem. Cura mea & caritas mea vobiscum, filii, omnibus vigilat horis, optans vos moribus & religiosâ vitâ Deo placere & Domino meo David, & ut exemplo sitis boni operis aliis in Palatio viventibus. Gratia est patris filius sapiens. Sapientia vera est qua ad vitam ducit æternam. Nec nobis ignobilia quædam statuit præcepta, sed valdè nobilia & omni honore dignissima, in quibus ad vitam possumus promereri perpetuam, & inter homines laudabilem habere honorem. De quibus siquidem præceptis vos ammonui in schola eruditionis vestræ, sed nuper de nido paternæ educationis educti ad publicas evolastis auras. Intelligatur in vobis quod audistis à nobis. Vivat patèr in filiis, qui modò trepidus diem expectat mortis suæ. Opto vos habeat superstites quos habuit in servitio Dei laboris sui commilitones. Plura mihi essent scribenda, quæ vobis necessaria sunt observanda, sed scio me de honestate vitæ sæpiùs vestram ammonuisse caritatem, literísque monita mea sæpiùs prosequi & renovare. Quapropter dicamus quæ modò nobis & vobis necessaria esse videntur. Igitur Venerabilis Pater Theodulphus Episcopus quibusdam cum fratribus Sancti Martini fidelibus vestræ prosperitatis antecessoribus, de quodam reo fugitivo habet disceptationem. Qui reus, post plurima pœnarum genera, subitò de vinculis elapsus, ad Ecclesiam profugit Sancti Martini præcipui Confessoris Christi, confitens peccata sua reconciliationem depascens, Cæsarem appellans, viam ad ejus sanctissimam præsentiam flagitans.* Proximæ periodi nævis ac mendis scatent. De tumultu tamen, qui conscribendis literis causam potissimùm dedit, hæc ex ipso textu deprehenduntur. Congregatio Sam-Martiniana Clericum Aurelianensem ad Imperatorem sub custodia remittere voluit, sed ab hoc destitit proposito, quoniam insidias ab Aurelianensi Episcopo in itinere positas audivit. Accesserunt posteà ejusdem Episcopi *homines quamplurimi*, & *octo* ex illis Basilicam Sam-Martinianam ingressi voluerunt *rapere reum & sanctitatem domûs Dei profanare, & sancti Confessoris Christi Martini imminuere honorem.* Irruerunt siquidem *intra cancellos Altaris*, sed *ante faciem Altaris* à

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

fratribus Sam-Martinianis repulsi sunt. *Sonuit siquidem ante civitatem venisse hostem Aurelianensem ac profananda Sancti Martini suffragia. Quia sciebant commanentes ex villulis homines exinde venientes, concursus fuit in civitate subitò mendicorum ex omni parte suum parati defensorem defendere. Timor & tumultus ubique increpuit, de quorum manibus fratres* Sam-Martiniani *eripuerunt præfati Episcopi homines, ne quid malè paterentur populúmque foras Ecclesiam expulerunt.* Pergit Alcuinus. *Scio ante nominatum Pontificem multas dicendas esse accusationes contra fratres nostros*, id est, contra Sam-Martinianos fratres, *& quæ gesta sunt* eundem Episcopum *exaggerare, & plurima addere quæ gesta non erant, sicut in ejus legebatur literis. Quapropter, filii carissimi, præcipiendo præcipio, ut prostrati veniatis ante pedes Domini mei David Imperatoris Æquissimi & Serenissimi, postulantes Episcopo veniente locum defensandi & disputandi cum eo, si justum sit ut vi raperetur de Ecclesia ad easdem pœnas reus de quibus aufugit, & an æquum sit ut qui Cæsarem appellat ad Cæsarem non adducatur, & utrùm fas sit ut pænitens & confitens scelera sua spolietur omnibus bonis usque corrigiam calciamenti, vel si benè custodiatur illud Dominicum verbum, quo ait, [superexaltat misericordia judicium.] In tali siquidem facto è contrario superexaltat judicium misericordiam. Et ubi est multotiens laudata misericordia ab ipso Domino nostro Jesu Christo, quæ inter Evangelicas legitur beatitudines. [Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. [Item præceptum Dominicum. [Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est.] Item cautelam providam consideremus, ubi ait. [Nolite condempnare, & non condempnabimini.] Et alia multa, quæ in Evangelio leguntur de misericordia & ipsius Domini verbo, ubi ait. [Non veni vocare justos, sed peccatores.] Quapropter peccatricem mulierem, quæ sanctos tetigit pedes, non abhorruit.* Illa *ex tactu opprobrium contulit Christo, sed insignia virtutis ejus elicuit. Neque enim immunditia ejus polluit mundum, sed puritas mundi purificavit immundam. Recordemur nos illius esse servos, qui ductus ad Crucem pro crucifigentibus oravit. Et quomodo Venerabilis Pater dicit reum peccatorem in Ecclesia non debere recipi? Si Ecclesiam peccatores non intrant, fortassis Sacerdos non invenietur, qui Missas cantet in ea, nec qui cantanti respondeat nisi quislibet nuper baptizatus, dicente Johanne Apostolo. [Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est.] Sed eundem reum diabolum nominari in Venerabilis Episcopi literis invenimus, non hominem. Non cogitas quid Apostolus ait, [nolite judicare ante tempus.] Numquid præscribimus potentiæ Dei, ut misereatur cui vult, qui ait. [Erunt novissimi primi & primi novissimi.] Cujus sapientiæ interpretationem .... in Juda & latrone. Ille de Apostolatu pependit in laqueo; iste de Cruce in paradisum intravit. Duo sunt, dicit Beatus Gregorius de hac eadem sententia, quæ sollicitè pensare debemus, quia enim multi vocati sed pauci electi sunt. Primum est, ut de se quisque minimè præsumat, quia etsi jam ad fidem vocatus est, utrum perenni Regno dignus sit nescit. Secundùm verò, ut unusquisque proximum, quem fortassè jacere in vitiis conspicit, desperare non audeat, quia divinæ misericordiæ divitias ignorat. Numquid aliquis peccator talis est, qui Christi sanguine purgari non possit, & tam profundâ scelerum voragine demersus ut misericordia Christi eum mederi non possit? Quid aliud ait qui hoc dicit, nisi ut Christus frustrà mortuus sit? Frustrà autem mortuus est, si aliquos non potest vivificare, qui nobis veniam cotidie donat. Numquam justum est eam aliis denegare, quam nobis sedulis optamus votis dari. Ad Ecclesiam confugimus, ut in ea exaudiantur preces nostræ & aliorum preces in ea exaudire dedignamur. Nobis per Sanctorum preces in Ecclesia peccata dimitti confidimus, & confitenti peccata duro corde in eadem ligamus Ecclesia. At Apostolus præcipit delinquentes corripere in spiritu mansuetudinis. Et Apostolus Jacobus; [si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari,] & cetera quæ in sequentibus terribili censurâ leguntur de his qui zelum habent amarum. Zelus siquidem bonus est, si spiritu mansuetudinis mitigetur. Curandum est, ut rectorem subditis & matrem pietas & patrem*

trem

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

trem exhibeat disciplina. Atque providendum, ne aut districtio rigida aut pietas sit remissa. Nam disciplina vel misericordia multùm destruitur, si una sine altera teneatur. Idcircò in arca & virga & manna fuisse legitur, ut in pectore rectoris esset virga districtionis & manna dulcedinis, ut Psalmista; [Virga tua & baculus tuus, ipsa me consolata sunt.] Sit zelus, sed moderatè saviens. Sit pietas, sed non plùs quàm expedit parcens. Sed videamus quid de fugitivis ad Ecclesiam sancti Canones censeant. Multos citat Canones ex Synodis Aurelianensibus; primum ex prima, vicesimum-primum ex quarta; vicesimum-secundùm ex quinta; de quibus suis egimus locis Tomo primo ad annos sexti seculi, undecimum [a], quadragesimum-primum [b], & undequinquagesimum [c]. Deinde sic exclamat. *O! Aurelianensis Pontifex contra Aurelianensem Synodum facere audet. An aquum & honestum videri poterit ejusdem civitatis Pontificem sua propria civitatis auctoritatem infringere?* Citat etiam Sanctiones ac Leges Imperatorum, Constantini Magni, Theodosii, Valentiniani, Honorii, & Theodosii Junioris. Utitur & auctoritate Legis Juliæ. *Lege*, inquit, *Juliâ decretum est, ut pro violentia dampnetur quicunque Judex appellantem, ut ad Principis præsentiam ducatur, ingenuum hominem vel civem Romanum torserit, occiderit, vel occidi jusserit, vel in vinculis publicis adstrinxerit, vel flagellis ceciderit, aut damnare præsumpserit.* Observat quoque *ipsam Romam aliásque per mundum civitates asylum statuisse ad reorum defensationem.* Tum sic ratiocinatur. *An fas est apud Christianos minoris esse honoris Ecclesiam Christi quàm templum Jovis apud paganos, vel beata Maria Genitricis Dei domum quàm impia Junonis asylum inferioris venerationis haberi? Aut ipse beatus Martinus, verus Dei cultor, in Christiano Imperio minùs venerationi est quàm Scolapius falsator in paganorum potestate habuit? Hac siquidem omnia si Domino meo David Imperatori Christianissimo & in omni honore Dei devotissimo legantur vel verbis pacificis dicantur, scio sanctissimum illius animum, & pietate plenissimum, & in custodia mandatorum Dei castissimum, qui nullis poterit muneribus de via veritatis averti, qui omnia ita decernit & judicat, sicut Domino Deo Jesu Christo placuerit & Sanctis ejus, & sibi erit merces perpetua in æterna beatitudine, & filiis suis benedictio sempiterna.* &c. In his literis Alcuinus, ut Carolum Augustum Davidem, sic & discipulos suos Wizonem & Fridigisum tralatitiis nominibus Candidum & Nathanahelem vocat. Quis exitus negotii fuerit, haud patet, plura enim illa de controversia non extant edita. Redeamus ad annum Ludovici Augusti septimum.

XVII. PRÆCEPTUM PRO ECCLESIA PLACENTINA.

Inter Acta vetera, quæ Petrus Maria *Campi* Canonicus Placentinus primæ parti Historiæ Ecclesiasticæ Placentinæ subjecit, extat Ludovicianum Diploma, datum Aquisgrani quinto Kalendas Maias, Indictione decimâ-tertiâ, hoc anno Ludovici Imperatoris septimo, sic. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si res ad sacrosanctas Ecclesias & cetera venerabilia piáque loca pertinentes, qua aut per negligentiam, aut per quorumlibet carnaliter viventium cupiditatem, de ipsis abstracta sunt, eisdem Sanctis Ecclesiis & venerabilibus ac piis locis restituerimus, hac procul dubio nobis & ad æterna mercedis præmia faciliùs assequenda & ad Regni nostri stabilitatem pertinere confidimus. Idcircò notum fieri volumus omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia Vir Venerabilis Podo Sancta Placentina Ecclesia Episcopus per Missum suum nomine Ragenoldum Presbyterum ostendit nobis Privilegia, in quibus continebantur Donationes Regum Longobardorum, Hilprandi, Haistulfi, Desiderii, necnon & aliorum bonorum hominum; de quorum Donationibus quoddam Monasterium, qui nuncupatur Gravacus, tempore Domni & Genitoris nostri Caroli pia recordationis per aliquos homines, sicut ipse Ragenoldus Missus prædicti Episcopi asserebat, injustè abstractum fuit. Quam rem jussimus Missis nostris Adallaho Venerabili Episcopo & Artmano Comiti, quos ad justitias faciendas in Italiam misimus, diligenti inquisitione investigare, & nobis, si ita verum esset, renunciare. Hanc causam subtiliter investigatam detulerunt jamdicti Missi nostri ad nostram notitiam, & eam, quantâ po-*

[a] Num. 6.
[b] Num. 25.
[c] Num. 44.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

tinerunt, subtilitate nobis exposuerunt. Quam cùm nos diligentiùs attendendo cognosceremus, intelleximus justum esse, ut prædictum Monasterium unà cum Cellulis & rebus sibi subjectis ad partem Placentinæ Episcopatûs Ecclesiæ redderetur; & ideo prædictum Monasterium sub integritate per hanc nostræ auctoritatis præceptionem memorato Venerabili Episcopo atque Placentinæ Ecclesiæ Rectori restituere & confirmare decrevimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus fidelium nostrorum prædicto Venerabili Episcopo Podoni & Placentinæ Ecclesiæ vel successoribus ejus de supradicto Monasterio Gravaco in pago Placentino constructo ulteriùs inquietare, aut ullam calumniam ingerere præsumat, sed liceat ei ac successoribus ejus memoratum Monasterium tam nostris quàm successorum nostrorum temporibus absque ullius potestatis vel personæ injusta contrarietate quieto ordine tenere, ac secundùm sacros Canones ordinare, & quicquid exinde secundùm æquitatem & justitiam facere voluerint, liberam & firmissimam habeant potestatem. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris meliùs credatur ac diligentiùs conservetur, annuli nostri impressione signari jussimus. Ego Gandulfus ad vicem Fridugisi recognovi & subscripsi. Data V Kalen. Maias, anno, Christo propitio, septimo Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indictione decimâ tertiâ. Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.

XVIII. EPISCOPATUS SALINGESTADIO HALBERSTADIUM TRANSFERTUR.

Hildegrimus Salingestadiensis Episcopus hoc anno Sedem Episcopalem Salingestadio Halberstadium transtulit. Lege quæ de utroque loco scripta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum decimum [a]. Deinceps Hildegrimum ejúsque successores Halberstadienses Episcopos appellabimus extincto Salingestadiensis Episcopii nomine. Ut autem Salingestadiensis, sic & Halberstadiensis Episcopus Moguntiacensi Metropolitæ subjacuit.

[a] Num. 94.

XIX. ECCLESIA IN LUDERA DICATUR.

Erat tunc Metropolitanus Moguntiacensis Haistulphus, cujus mentionem facit in Fuldensibus Antiquitatibus [b] hæc apud Browerum Inscriptio. *Anno* DCCCXX *dedicata est Ecclesia in Ludera ab Haistulpho Moguntiacensi Archiepiscopo, rogatu Eigil Abbatis, in honorem S. Mariæ Dei Genitricis, S. Petri, & S. Sebastiani Martyris.* Ludera pagus est ad cognominem rivum. Browerus annum DCCCL, quem ipsa Inscriptio exhibebat, ut mendosum ad oram rejecit, nec malè, Haistulphus enim, à quo facta Dedicatio, longè ante annum Redemptoris octingentesimum quinquagesimum in vivis esse desiit.

[b] Lib. 2. c. 12.

XX. EPISCOPI CURIENSES.

In eadem provincia Moguntiacensi Remigius seu Remedius Curiensis Episcopus obiit quinto Kalendas Julii. Successit Victor, Bucelino in Rhætiæ Chronologia non alius ab illo Victore quem anno priore Fabariensem Abbatem constitutum diximus. Fabarienses Tabulæ suum Victorem ex Abbate factum asserunt Episcopum, sed cujus Sedis, haud indicant; Curienses verò suorum Episcoporum Catalogo Victorem hoc adscribunt anno, sed unde postulatus sit non produnt. Stamus à Bucelini conjecturis, & hoc anno ut Victorem Episcopum Curiæ post Remedium, sic & Gunibertum Abbatem Fabariæ post eundem Victorem agnoscimus.

XXI. AVENIONENSES.

Humbertus Avenionensis Episcopus, cui Nouguierus annos in Episcopatu sex ac viginti tribuit, obiit hoc anno, successit Ragenutus, de quo post biennium ad annum Ludovici Augusti nonum inquiremus.

XXII. LINGONENSES.

Sub eundem *annum 820*, ut Jacobus Vignerius in Chronico Lingonensi scribit, *Bettone supernas ad Sedes meritis evecto, non impar authoritate zelóque disciplinæ Ecclesiasticæ datus est Lingonis Albericus.*

XXIII. ORDO MONASTICUS IN MON. BESUENSI RESTITUITUR;

Hic Besuense Monasterium reparavit, ibique Monachos cum Abbate restituit. Istius Cœnobii cladem Tomo quinto [c] perstrinximus. Syrannus Abbas Besuensis obiit regnante Pippino. Secuta Monachorum Besuensium dispersio, quia Monasterium mulieri, nomine Anglæ, traditum, eâque post immissam à Deo corporalem punitionem resipiscente, Cœnobium splendori pristino reddi non potuit, Lingonenses enim Episcopi Monachis suffecerunt Canonicos, quos modò subesse Abbatibus ordinis Canonici, modò sibi servire voluerunt, ísque Besuensis Monasterii status ad Imperii usque Ludo-

[c] Ad an. 754. n. 70.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

vici Pii permansit, ut illius loci Chronographus testatur. *Hoc*, inquit, *Monasterium ab Episcopo* Lingonensi *receptum est, sed non fuit illi cura digna Pastore, ut oves dispersas ad proprium ovile revocaret, magis gaudens, quòd res Monachis delegatæ in suos suorúmque usus cederent, sícque Monasticus ordo ex hoc loco penitus est deletus, nullique succedentium Episcoporum curæ fuit, ut pristinam religionem in hoc loco repararet. Sed alii Abbates Canonici ordinis constituerunt, alii sibi serviendum decreverunt, donec ad piissimi augusta recordationis Ludovici Imperium ventum est.* Et inferiùs. *Cùm inimicus totius boni diabolus comperisset hoc Besuense Monasterium religione florere, indoluit terrigenas illuc humilitate & obedientiâ conscendere, unde ipse superbiâ & inobedientiâ corruerat. Egit itaque ut Monasticus ordo ex hoc loco penitus deletus esset. Nec hoc parvi temporis intervallo, sed à tempore Pipini Regis & tempore Caroli usque ad tempus Hlucdovici Imperatoris duravit. Hic etenim Bettone Episcopo defuncto, Albericum, virum dignum Episcopatu, Ecclesia Lingonensi constituit. Qui hunc locum tali ex causa noscitur restaurasse. Erat prædictus Episcopus in Besua sanus & hilaris, cùm subitò gravissimo dolore intestinorum corripitur, nullúmque remedium tanti cruciatûs consequi poterat, Medicis autem multùm laborantibus & nihil proficientibus, desperare cœpit, & de sola morte cogitare. Omnibus autem suis gementibus & flentibus, & mortem ejus expectantibus, ipse in somnum deductus est, vidítque in somnis venire ad se venerandâ canicie reverendum virum, à quo cùm interrogaretur quomodo se haberet, respondit, ut erat, nimiis doloribus urgeri ad mortem. Tum ille requisivit, quam mercedem retribueret illi, qui ei à Domino non solùm vitam impetraret, sed & salutem, & diuturnitatem. Respondit; quamvis nulla recompensatio digna esset talibus promissis, tamen quantùm posset & ab illo imperaretur, rependeret. Tum ille senex; Monasterium hoc, inquit, sub meo & fratris mei Pauli nomine, Domino consecratum fuit, & bonis fratribus ac Deum timentibus Monachis habitatum. Nunc verò, ut ipse cernis, desolatum est, promitte ergo mihi, ut hunc locum restaures, & Monasticum ordinem in eo repares, & tibi à Domino salutem impetrabo. Promisit sub jurejurando, & à somno excitatus est, statímque eum omnis dolor deseruit, ac si illis diebus nullum esset expertus cruciatum, surrexit sanus, luctúsque omnium in gaudium conversus est. Retulit quid viderat, quid etiam ipse promiserat, & sub qua conditione salutem meruerit. Precatur omnes ut adjutores existerent ad implendam promissionem. Quanto autem studio, quantâque curâ memor juramenti & promissionis hoc Monasterium reparaverit, meliùs ipsa opera quàm verba testantur. Monachos ex Monasteriis sumptos adunavit, Abbatem præfecit.* Is Abbas nomine Seraphim fuit, de quo sic idem Albericus Episcopus in suo Diplomate, quod integrum inferiùs ex eodem Chronico dabimus. *Ob amorem Dei & veniam delictorum meorum, Deo inspirante, cogitavi reædificare supradictum locum*, nempe Fontem Besuum, *permittente Gloriosissimo Augusto Lucdovico, & consentiente Piissimo filio ejus Lothario Imperatore, congregavi ibi Monachos sub Abbate Seraphim, qui regulariter degerent, & Deo in perpetuum deservirent.* Extat Charta commutationis inter hunc Abbatem Besuensem & Theutonem Abbatem Capellensem, data *Fonte-Besuâ Monasterio publica, 3 Calend. April. anno 13 Imperii Domni Hlucdovici Imperatoris*, id est, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto. Atque inde visionem Beati Petri, quam suprà retulimus, Alberico Episcopo sub initium Præsulatûs oblatam colligimus.

Ad ejusdem Alberici Lingonensis Episcopi Pontificatum pervenit Herlegaudus Abbas San-Benignianus. *Eo tempore*, inquit Chronographus illius loci, *præsidebat Lingonica Ecclesiæ Domnus Albericus Pontifex. Defuncto prænominato Abbate Herlegaudo, jam penè dilapso Monastico Ordine, in hoc loco suscepit curam regiminis memoratus Episcopus Albericus, dans Pastorem Congregationi hic commanenti Herlebertum sub eo Coepiscopum.* De Herlegaudo Abbate non semel locuti sumus. Inter Monumenta Burgundica, quæ Stephanus Perardus in lucem edenda curavit, extat Charta, quâ prædictus Herlegaudus Ab- XXIV.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

bas, quicquid *in Centena Oscarense, in fine Curmulnense & in ipsa villa* possidebat, dedit Monasterio Sancti Benigni, *die Dominico, Nonis Februarii*, hoc ipso anno bisextili, qui literis Dominicalibus A & G præditus fuit. In ora rectè notatur *annus 820*, sed is perperam in textu dicitur sextus Ludovici Imperatoris, & sexti loco septimus restitui debet. Terram *in Centena Oscarense, in fine Cratmulnense, in oppido ipso Cratmulnense*, Herlegaudus Abbas ante quinquennium emerat ab Airardo & Zacharia, ut ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quintum ex ipsa venditionis Charta probavimus. In Chronicis San Benignianis, idem Herlegaudus jure commendatur, quòd *omne patrimonium, quod sibi ab antecessoribus relictum possidebat, vel quod à parentibus suis emere potuit, Ecclesiæ quam regebat*, id est, Monasterio San-Benigniano, *totum contradidit*. Meritò quoque laudatur, quòd adiit Ludovicum Augustum, & *suggessit auribus Serenitatis ejus Basilicam Sancti Benigni Martyris esse dirutam, nec se habere qualiter eam restauraret*. Unde Ludovicus Imperator piâ sollicitudine *Principibus & Magnatibus* ita scripsit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus Amadeo Comiti, Heliæ, & Waldo, Isembardo, & Barberto, Vassis nostris. Notum sit vobis, quia volumus, ut adjutorium faciatis Herlegaudo Diacono ad restaurandam & recooperiendam Ecclesiam Sancti Benigni Martyris Christi, propter illam scilicet rationem, quia compertum nobis est, quòd vos de ratione ejusdem Ecclesiæ beneficia habeatis, & nonas & decimas in omnibus dare faciatis, quia justum est. Propterea constituimus vobis, ut ad restaurandam illam Ecclesiam & cooperiendam adjutorium præstetis. Videte ut omnino impleatis, atque expressum vobis demandamus, ut nullam exinde habeatis negligentiam, si gratiam nostram vultis habere. Et ut certiùs cognoscatis hanc nostram esse jussionem, de annulo nostro jussimus sigillari.* Eodem Herlegaudo Abbate, *quidam Winiterius vocabulo, de terra proprietatis suæ in Assiriaco villa duos campos dedit Sancto Martyri Benigno*. Præterea *Lebrandldus Clericus, Presbyter ordine, gradu ex parentela ejusdem Abbatis Herlegaudi existens, intra Castrum Divion. mansum unum, & foris muros terras quæ pertinebant ad præscriptum mansum, quem emerat à quodam Adalrao germano Farulfi, qui erant parentes sui & præfati Abbatis, contulit Sancto Martyri*. Ceteras Donationes, quæ coincidunt cum Herlegaudi Præfectura, & in prælaudatis Chronicis recensentur, suis memoravimus locis.

XXV. Quod attinet ad Herlebertum Herlegaudi proximum successorem, hic munere Pastoris in Monasterio Sancti Benigni fungitur, in præcitatis tamen Chronicis non Abbas sed Coepiscopus sub Alberico Lingonensi Episcopo dicitur. Hujus observationis testes sunt duo textus. Unus, sic. *Defuncto Abbate Herlegaudo, jam penè dilapso Monastico Ordine, in hoc loco suscepit curam regiminis Episcopus Albericus, dans Pastorem Congregationi hic commanenti Herlebertum sub eo Coepiscopum.* Alter, sic: *Defuncto Herleberto Coepiscopo, qui vices Pastoris in hoc loco tenuerat, successit ad regimen animarum Ingelrannus idem in Ecclesiasticis gerens officium.* Ante septennium [a] duo Chorepiscoporum genera distinximus. Alii verè fuerunt Episcopi, alii tantùm Presbyteri. Posterioris generis extiterunt Herlebertus & Ingelrannus, necnon & Ingelranni successor Bertillo. Ut faciliùs ad opinionem nostram accedas, observa statum Monasterii San-Benigniani. Post Abbatis Herlegaudi mortem cùm Ordo Monasticus in illo Cœnobio penè dilapsus esset, Albericus Lingonensis Episcopus curam regiminis ex jure suscepit utpote Diœcesanus Episcopus, & inspectâ languentis tum Monastices remissione Congregationi San-Benignianæ Pastorem præfecit ex Ordine Canonico, Herlebertum scilicet Vicarium suum, qui pagum Divionensem, ubi Monasterium San-Benignianum, sub Chorepiscopi sive Episcopi villani titulo & ejusdem Alberici Episcopi Lingonensis auctoritate jam regebat. Ingelranni sors eadem fuit ac Herleberti. Uterque sub Episcopo Lingonensi Chorepiscopum in

TOTUS PENE DELETUR IN SAN-BENIGNIANO.

[a] Ad an. 813. num. 345. 346.

AN. CH. 820.

pago Divionensi & Pastorem in Congregatione San-Benigniana gessit. De illis déque Bertillone non semel recurret sermo.

XXVI. EPISCOPI VENETENSES.

In Armotica Sancta consignatur hoc anno mors Wihelochi Venetensis Episcopi, cui subrogatur Ragenarius seu Raynaldus. Hic Covoiono Sacerdoti permisit, ut in solitudinem cum sociis undecim austerioris vitæ desiderio secederet. *Covoionus*, de quo sub Kermarico Wihelochi decessore jam locuti sumus, *decursis aliquot annorum spatiis, mundi gloriam fugiens, & veræ philosophiæ operam gliscens, in Venetensi territorio solitudinis locum Rothonem* * *nuncupatum infra signum duorum millium situm petiit. Ipse verò locus adeò naturali positione insignis habetur, ut amœnitate suâ ceteris Britanniæ Gallicanæ locis præstet, & omnium deliciarum gratiam præferat gratissima tellus. Hunc ergo locum paucis è Venetensi Clero secum assumptis Dei famulis elegit expetendum. Venientes verò ad locum ab æterno, ut domus orationis fieret, à Deo destinatum, cùm hæsitarent ubinam castra figerent & Oratorium construerent, conscenso Belli-Montis vertice, dum preces ad Dominum fudissent pro hujusmodi ostensione, erectis in cælum luminibus, circa tertiam ferè horam visum est nostræ Redemptionis signum corusco splendens lumine descendere, ubi nunc Salvatoris veneratur Altare.* Hæc Andreas Duchesnius [a] ex Rothonensi membrana publicavit. Hugo Menardus in ejusdem Covoioni vita, quam ex veteribus Rothonensis Monasterii monumentis à se compositam vulgavit, hæc scripsit haud dissimilia. *Divinis literis imbutus, mundi illecebras fugiens & peccati occasiones, adscitis sibi undecim sociis, quorum hi præcipuæ sanctitatis, Condelohecus Presbyter, Lohemellus, & Vincalonus, ad solitudinem Rothonensem se contulit, ubi de licentia Neomenii tunc Aremoricæ Proregis Rothonense Monasterium, quod vulgò dicitur Rhedon, ædificavit. Sed antiquus ille veterator cacodæmon omnem lapidem movit, ut viros Dei inde deturbaret quorumdam Nobilium operâ, qui hanc solitudinem sibi vendicabant. Ad quorum injuriam propulsandam Sanctus Convoion Lohemellum ad Neomenium misit, suâ interpositâ auctoritate Nobiles istos placavit. Tum servi illi Dei Templum de nomine Sancti Stephani, & minora claustra juxta illud extruere cœperunt.* In alia vita, quam Auctor Armoricæ Sanctæ texuit, Rathwilus sylvæ Rotonensis dominus laudatur, quòd in ea locum ad extruendum unà cum Cellulis Oratorium servis Dei concesserit; laudatur quoque Neomenius seu Nominoius Britanniæ Præfectus, qui non tantùm Donationem Rathwili suis confirmavit literis, sed & ejus munificentiam erga novos hospites imitari studuit. De utroque sermonem, ut occasio postulabit, infrà facturi sumus.

* *Rhedon.*

COVOIONUS IN SOLITUDINEM RHOTONENSEM SECEDIT, CUM ALIQUOT SOCIIS.

[a] Tom. 2. Collect. Hist. Franc.

XXVII. ANGARIUS EPISC. CADURC.

Guillelmus Cruceus, qui Gesta Cadurcensium Episcoporum recensuit, Pippini Regis Aquitaniæ Diploma laudat [b], in quo memoratur permutatio quarumdam rerum inita inter ipsum Regem Pippinum & Angarium Cadurcensem Episcopum cum hac subnotatione. *Datum* IV *Kal. Junii, anno* VI *Imperii Domini Ludovici, &* VII *Regni nostri.* Hos Characteres anno Redemptoris octingentesimo decimo-nono convenire constanter asserit, quia Ludovicus annum Imperii sui primum per mensem Maium anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto numerabat. Sed annus Pippini Regis septimus cum anno Ludovici Augusti sexto comparari non potest. Si sextus Ludovici Imperatoris annus servatur, expuncto Pippini Regis septimo quintus reponi debet. Suspicamur permutatas fuisse notas Chronologicas, & annos, Ludovici Augusti septimum, Pippini Regis sextum, legendos esse; simul enim rectè componuntur & annum Redemptoris octingentesimum vicesimum significant annus Ludovici Augusti septimus & Pippini Regis annus sextus. Hoc igitur anno Salutis octingentesimo vicesimo sedit Angarius Cadurcensis Episcopus, cui Pippinus Aquitaniæ Rex Ludovici Augusti filius, permutatione factâ vicos aliquot in pagis Ruthenico & Cadurcino sitos dedit pro Cellula *Lonante* Sancto Martino sacra, ubi prima Figiacensis Monasterii jacta quondam fundamenta.

[b] Num. 52.

AN. CH. 820.

XXVIII. Observat Ughellus [a] ab anno Redemptoris octingentesimo ad hunc usque annum Joannis Episcopi Pisani nomen in multis instrumentis reperiri. Observat [b] & Brixiæ spectari adhuc Gallum æneum, quem Rampertus illius civitatis Episcopus cudendum collocandúmque curavit in sacræ Turris fastigio cum hac Inscriptione. *Dominus Rampertus Episc. Brixianus Gallum hunc fieri præcepit ann. D. N. Jesu Christi P. M. octogentesimo vigesimo, Indictione 13. anno Translat. SS. decimo-quarto, sui Episcopatûs vero sexto.* Alludit hæc Inscriptio ad Translationem Sanctorum Faustini & Jovittæ, nec malè componit annum Redemptoris octingentesimum vicesimum cum anno decimo-quarto istius Translationis, & anno sexto Ramperti Episcopi. Rampertus enim anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto Brixiensem Episcopatum post Petri mortem suscepit, & Amphridius sive Amphrigius ejusdem Petri decessor corpora Beatorum Faustini & Jovittæ tertio Idus Maias anno Redemptoris octingentesimo sexto cum solemni pompa transtulit. Laudatur etiam Rampertus, quòd è Gallia Leutgarum Abbatem & Hildemarum Monachum, pietate doctrinâque præstantes evocarit, constructóque Cœnobio dederit illis Ecclesiam, in qua prædicti Martyres quiescebant.

[a] Tom. 3.
[b] Tom. 4.

JOANNES EP. PISANUS.
RAMPERTUS EP. BRIXIENS.

XXIX. Petrus Abbas Nonantulanus, cùm Monasterium annis septemdecim administrasset, obiit hoc anno, quarto Kalendas Junii. De successore agemus anno sequenti. Lege Ughellum [c], simúlque confer quæ Tomo superiore dicta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum tertium [d] in obitu Sancti Anselmi primi Abbatis Nonantulani. Laudatur ab eodem Ughello [e] Sico Dux Beneventanus, quòd Neapoli, quam prisci Parthenopen vocabant, Sancti Januarii Beneventani quondam Episcopi, Puteolis Martyrio sub Diocletiano Augusto coronati, corpus Beneventum transtulit, & in Ecclesia Cathedrali, Hierusalem tunc appellata, per Davidem Beneventanæ civitatis Episcopum perhonorificè collocari fecit quinto Kalendas Novembris. Id autem actum putamus hoc anno bisextili, qui præditus fuit Dominicalibus literis A & G, tales enim Translationes diebus Dominicis fieri consueverant, & dies quintus ante Kalendas Novembris hoc anno Dominicus fuit. Agemus post annos sex de Translatione Sancti Sebastiani, quæ Dominico quoque die facta est. Ne Translationem Sancti Januarii, quam hoc anno à Sicone Duce procuratam asserimus, vel citiùs vel seriùs collocemus, vetat hæc observatio diei Dominicæ. Ex quo enim Sico Ducatum gerit, hoc primùm anno dies quintus ante Kalendas Novembris cum Dominico coincidit, Davide Beneventano Episcopo, qui præsens eidem adest Translationi, Pontificatûs annum penè quinquagesimum jam attingente. Extat apud Camillum Peregrinium Siconis Ducis epitaphium, in quo prædicta Sancti Januarii Translatio memoratur, habenda dubio procul inter postrema Davidis opera, quia tunc ætatis erat valdè provectæ. De successore non levis est difficultas. Dans & Guinus in quibusdam ponuntur Catalogis, in aliis omittuntur. Ughellus [f] priorem secutus est opinionem in serie Præsulum Sipontinorum, re verò diligentiùs examinatâ posteriorem amplexus est [g] in Beneventanorum Episcoporum Nomenclatura, & Ursum sive Ursonem, dequo sæpè disseremus, Davidi proximè subrogavit.

PETRUS ABB. NONANTUL. OBIIT.
[c] Tom. 5. in Abb. Nonantul.
[d] Num. 82.
[e] Tom. 8. in Ep. Benevent. 40.
TRANSLATIO S. JANUARII.
EPISCOPI BENEVENTANI.
[f] Tom. 7.
[g] Tom. 8.

XXX. Hoc anno memorantur apud Gewoldum in Additionibus ad Hundium Peringerus Abbas Weltenburgiensis, & apud Sammarthanos in Gallia Christiana Herebaldus Abbas Sancti Germani in civitate Autissiodorensi. Successerunt, Peringerus Wieanno, de quo locuti sumus ante quinquennium, Heribaldus Alegreco, cujus mentionem ante quadriennium fecimus.

ABBATES WELTENBURG. ET S. GERMANI AUTISSIOD.

XXXI. Ludovicus Augustus hoc anno præter Aquisgranensem Conventum, quem mense Januario celebratum diximus, alterum habuit apud Carisiacum; rerum enim ab eo gestarum narrationem sic claudit Annalista Laureshamensis. *Imperator post peractum Carisiaci Conventum autumnalémque venationem ex*

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

more completam Aquas reversus est. Hic textus in Annalibus etiam Bertinianis ac Metensibus legitur, egetque benignâ interpretatione, quia Conventum Carisiacensem autumnalis venatio videtur præcessisse. Degebat Ludovicus Carisiaci quarto Kalendas Novembris, illo enim die Præceptum illic emisit pro Ecclesia Parisiensi, quod in parvo Pastorali ejusdem Parisiensis Ecclesiæ sic habetur [a]. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si petitionibus Sacerdotum in quibuslibet necessitatibus Ecclesiasticis nostrâ auctoritate sublevandis consulimus, & ad ministerium eorum liberiùs exequendum opem ferimus, à summo Pontifice Domino nostro Jesu Christo æternæ remunerationis largiri nobis præmia non ambigimus. Primùm notum sit omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia vir venerabilis Inchadus Parisiacæ urbis Ecclesiæ Episcopus detulit Serenitati nostræ quandam auctoritatem, quam dominus & genitor noster bonæ memoriæ Karolus Gloriosissimus Imperator ad petitionem prædecessoris sui Enchenradi ipsius civitatis Episcopi fieri jussit, in qua continebatur insertum, quòd per incuriam & negligentiam custodum ipsius Ecclesiæ instrumenta Chartarum exusta vel concremata sive perdita fuissent, per quæ scilicet quòd plures nobiles viri pro remedio animæ suæ res & mancipia ad ipsam, & quòd idem genitor noster per eandem confirmasset auctoritatem, ut res & mancipia quæ in eisdem instrumentis inserta fuerant, & unde prædicta Ecclesia eo tempore legibus vestita erat, jure Ecclesiastico securè & quietè Rectores ipsius Ecclesiæ futuris temporibus tenerent atque possiderent. Petiit & prædictus Inchadus Serenitatem nostram, ut pro mercedis nostræ augmento & firmitatis studio eidem Ecclesiæ more paterno nostram auctoritatem super hoc negocio fieri juberemus, per quam modernis & futuris temporibus res & mancipia, quæ per præfata instrumenta Chartarum eidem tradita fuerant Ecclesiæ, firmiter quietè ac securè à Prælatis ipsius Ecclesiæ haberentur vel possiderentur. Nos itaque inspectâ eâdem auctoritate Domini & genitoris nostri, libuit nobis ejusdem venerabilis viri petitionibus assensum præbere, & paternæ auctoritati hanc ...oque nostram jungere auctoritatem. Præcipimus ergo atque jubemus, ut omnes res & mancipia, quæ ex liberalitate eidem collata fuerint Ecclesiæ, nostris & futuris temporibus per hanc nostram auctoritatem Rectores ipsius Ecclesiæ absque ullius inquietudine vel injusta interpellatione quietè & securè habere vel possidere valeant. Quòd si fortè super eisdem rebus ante prædictam exustionem à Prælatis ipsius Ecclesiæ jure possessis quæstio orta fuerit, ut pro eis legaliter in foro disceptari necesse sit, ita per hanc nostram auctoritatem eisdem res & mancipia ipsius Ecclesiæ defendantur, sicuti per eadem instrumenta, si igni absumpta non fuissent, legibus defendi poterant. Hæc verò auctoritas ut firmior in Dei nomine habeatur, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris diligentiùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Ludovici Piissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovit. Data IIII Kal. Novembr. anno Christo propitio VII Imperii Domni Ludovici Imperatoris. Actum Carisiaco Palatio publiciter in Dei nomime. Amen.*

[a] Chartâ 35.

LUDOVICUS AUG. DAT PRÆCEPTUM PRO ECCLESIA PARISIENSI.

XXXII. Apud Carisiacum edita quoque putamus Capitularia, de quibus nos ad hunc annum acturos polliciti sumus anno superiore, nec omisimus rationem, quâ nostram tueremur Chronologiam.

EDIT VARIA CAPITULARIA,

XXXIII. Ex his Capitularibus quod in novissima Collectione primo loco refertur, viginti & uno constat Capitulis, quorum primum idem est cum decimo-tertio libri quarti Capitularium, & ultimum idem cum tricesimo-quinto ejusdem libri, quia in illo Capitulari Capitula decimum-quintum & vicesimum-sextum prædicti libri quarti prætermittuntur. Editionem Capitularium sequemur, & ex eodem libro quarto Capitulare, de quo nobis hîc agendum, à Capitulo decimo-tertio ad tricesimum-quintum depromemus.

PRO SUPPLEMENTO ET INTERPRETATIONE LEGIS SALICÆ,

XXXIV. In quarto Capitularium libro, Capitulum decimum-tertium *de honore Ecclesiarum* inscribitur. *Si quis aut ex levi causa, aut sine causa, hominem in Ecclesia interfecerit, de vita componat. Si verò foris rixati fuerint, & unus alterum in*

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

Ecclesiam fugerit, & ibi se defendendo eum interfecerit, si hujus facti testes non habuerit, cum duodecim conjuratoribus legitimis per sacramentum adfirmet se defendendo eum interfecisse, & post hac sexcentos solidos ad partem Ecclesiæ, quam illo homicidio polluerat, & insuper bannum nostrum solvere cogatur; is verò, qui interfectus est, absque compositione jaceat; ac deinde interfector secundum judicium Canonicum congruam facinori, quod admisit, pœnitentiam accipiat. Si proprius servus hoc commiserit, judicio aquæ ferventis examinetur, utrùm hoc sponte, an se defendendo fecisset; &, si manus ejus exusta fuerit, interficiatur; si autem non fuerit, dominus ejus, juxta quod wirgildus ejus est, ad Ecclesiam persolvat, aut eum, si voluerit, eidem Ecclesiæ tradat. De Ecclesiastico & fiscalino & beneficiario servo volumus, ut pro una vice wirgildus ejus pro eo componatur; alterâ vice ipse servus ad supplicium tradatur. Hæreditas tamen liberi hominis, qui propter tale facinus ad mortem fuerit judicatus, ad legitimos hæredes illius perveniat. Si in atrio Ecclesiæ, cujus porta Reliquiis Sanctorum consecrata est, hujusmodi homicidium perpetratum fuerit, simili modo emendetur vel componatur. Si verò porta Ecclesiæ non est consecrata, eo modo componatur quod in atrio committitur, sicut componi debet quod in Immunitate violata committitur. De aquæ ferventis examine, quod inter vulgares probationes tunc habebatur, alio loco fusiùs ac commodiùs agemus.

XXXV. XIV Capitulum *de injuriis Sacerdotum vel quorumlibet ex Clero in Ecclesia factis* inscribitur. *Sanguinis effusio in Ecclesia facta cum fuste, si Presbyter fuerit, triplo componatur; duæ partes eidem Presbytero, tertia pro fredo ad Ecclesiam, & insuper bannus noster. Similiter de Diacono juxta compositionem ejus in triplo cum banno nostro componatur. De Subdiacono similiter in triplo secundùm suam compositionem. Et de uniuscujusque Ordinis Clerico secundum suam compositionem in triplum persolvatur, & insuper bannus noster. Similiter & de ictu sine sanguinis effusione de uniuscujusque Ordinis Clerico secundùm suam compositionem in triplo, & bannus noster. Et qui non habet unde ad Ecclesiam persolvat, tradat se in servitium eidem Ecclesiæ, usquedum totum debitum persolvat.*

XXXVI. X V Capitulum, quod à Baluzio prætermittitur, connexionem habet cum superiori, statuit enim, cui solvendus sit wirgildus pro Sacerdotis occisi compositione. *Presbyteri interfecti Episcopo, ad cujus Parochiam pertinent, solvantur secundum Capitulare Gloriosi Karoli Genitoris nostri, ita videlicet, ut medietatem wirgildi ejus Episcopus utilitatibus Ecclesiæ, cui præfuit, tribuat, & alteram medietatem in eleemosyna illius justè dispertiat, quia nullus nobis ejus hæres proximior videtur, quàm ille, qui ipsum Domino saciavit.*

XXXVII. X V I Capitulum est de causis viduarum, pupillorum & pauperum. *Præcipimus, ut quandocunque in mallum ante Comitem vidua, pupilli, & pauperes venerint, primò eorum causa audiatur & definiatur. Et, si testes per se ad causas suas quærendas habere non potuerint, vel Legem nescierint, Comes illos vel illas adjuvet, dando eis talem hominem, qui rationem eorum teneat, vel pro eis loquatur.*

XXXVIII. X V I I Capitulum est de raptu viduarum. *Qui viduam intra primos triginta dies viduitatis suæ vel invitam vel volentem sibi copulaverit, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos in triplo componat. Et, si invitam eam duxit, Legem suam ei componat, illam verò ulteriùs non attingat.*

XXXIX. X V I I I Capitulum est de wirgildo hominis interfecti, cùm publicam pœnitentiam ageret. *Qui hominem publicam pœnitentiam agentem interfecerit, bannum nostrum in triplo componat, & wirgildum ejus proximis ejus persolvat.*

XL. X I X Capitulum homini libero potestatem relinquit, ut cuicunque voluerit, res suas donet pro animæ suæ salute. *Si quis res suas pro salute animæ suæ vel ad aliquem venerabilem locum, vel propinquo suo, vel cuilibet alteri tradere voluerit, & eo tempore intra ipsum Comitatum fuerit, in quo res illæ positæ sunt, legitimam traditionem facere studeat. Quòd si eodem tempore, quo illas tradere vult, extra eundem Comitatum fuerit, id est, sive in exercitu, sive in Palatio,*

sive

ſive in alio quolibet loco, adhibeat ſibi vel de ſuis pagenſibus, vel de aliis qui eâ- AN. CH.
dem Lege vivunt quâ ipſe vivit, teſtes idoneos, vel ſi illos habere non potuerit, 820.
tunc de aliis quales ibi meliores inveniri poſſint, & coram eis rerum ſuarum tra- LUDOV.
ditionem faciat, & fidejuſſores veſtitura donet ei qui illam traditionem accipit ut IMP. 7.
veſtituram faciat. Et poſtquàm hac traditio ita facta fuerit, hæres illius nullam LOTHAR.
de prædictis rebus valeat facere repetitionem. Inſuper & ipſe per ſe fidejuſſionem IMP 4.
faciat ejuſdem veſtitura, ne hæredi ulla occaſio remaneat hanc traditionem immu- PIPPINI
tandi, ſed potiùs neceſſitas incumbat illam perficiendi. Et, ſi nondum res ſuas cum R. 6.
cohæredibus ſuis diviſas habuit, non ei hoc ſit impedimento, ſed cohæres ejus, ſi LUDOV.
ſponte noluerit, aut per Comitem, aut per Miſſum ejus diſtringatur, ut diviſionem R. 4.
cum illo faciat, ad quem defunctus hæreditatem ſuam voluit pervenire. Et, ſi cui-
libet Eccleſiæ eam tradere rogavit, cohæres ejus eam legem cum illa Eccleſia de præ-
dicta hæreditate habeat, quam cum alia cohærede ſuo habere debebat. Et hoc obſer-
vetur erga patrem & filium & nepotem uſque ad annos legitimos. Poſteà ipſa res
ad Immunitatem ipſius Eccleſiæ redeant.

XX Capitulum pœnas ſtatuit in homicidas. *Quicumque hominem aut* XLI.
ex levi cauſa aut ſine cauſa interfecerit, wirgildum ejus his, ad quos ille pertinet,
componat. Ipſe verò propter talem præſumptionem in exilium mittatur ad quantum
tempus nobis placuerit. Res tamen ſuas non amittat.

XXI Capitulum decernit, quid in wirgildi compoſitionem dari de- XLII.
beat aut non dari. *In compoſitionem wirgildi volumus ut ea dentur, quæ in Lege*
continentur, excepto ancipite & ſpatâ, quia propter illa duo aliquoties perjurium
committitur, quando majoris pretii, quàm illa ſint, eſſe jurantur. Vulgati Codi-
ces habent *accipitre*, Baluzius reſtituit *ancipite*. Hanc emendationem confirmat
quod conſuli poteſt Capitulum ultimum libri tertii Capitularium.

XXII Capitulum eſt de raptu alienarum ſponſatum. *Si quis ſponſam* XLIII.
alienam rapuerit, aut patri ejus, aut ei qui Legibus ejus defenſor eſſe debet, cum
ſua Lege eam reddat, & quicquid cum ea tulerit, ſemotim unamquamque rem ſe-
cundùm Legem reddat. Et, ſi hoc defenſor ejus perpetrari conſenſerit, & ideo ra-
ptori nihil quærere voluerit, Comes ſingulariter de unaquaque re freda noſtra ab
eo exactare faciat; ſponſo verò Legem ſuam componat, & inſuper bannum noſtrum,
id eſt, ſexaginta ſolidos ſolvat, vel in præſentiam noſtram Comes eum advenire
faciat, & quanto tempore nobis placuerit in exilio maneat, & illam fœminam eò
habere non liceat.

XXIII Capitulum *de falſis teſtibus convincendis*, XXIV *de proprio in* XLIV.
bannum miſſo, & XXV *de mannire*, à nobis ex Friderico Lindenbrogio deſ-
cripta ſunt ad annum Redemptoris octingenteſimum decimum-ſextum,
Imperii Ludoviciani tertium.

XXVI Capitulum omittitur à Baluzio, ſtatuit autem quomodo quis X L V.
de ſtatu ſuo pulſatus libertatem ſuam evindicare poſſit. *Homo de ſtatu ſuo*
pulſatus, ſi is, qui eum pulſat, ad convincendum illum procinctum habuerit, ad-
hibeat ſibi octo conjuratores legitimos ex ea parte unde pulſatur, ſive illa paterna
ſive materna ſit, & quatuor aliunde non minùs legitimos, & jurando vindicet li-
bertatem ſuam. Quod ſi procinctus defuerit, adſumat undecunque XII *liberos*
homines, & jurando ingenuitatem ſuam defendat. Omnis controverſia coram Cen-
tenario definiri poteſt, exceptâ redditione terræ & mancipiorum, quæ non niſi coram
Comite fieri poteſt.

XXVII Capitulum eſt de faidis coërcendis. *Si quis aliquâ neceſſitate co-* XLVI.
gente homicidium commiſit, Comes, in cujus Miniſterio res perpetrata eſt, & com-
poſitionem ſolvere & faidam per ſacramentum pacificare faciat. Quòd ſi una pars
ei ad hoc conſentire noluerit, id eſt, aut ille qui homicidium commiſit, aut is qui
compoſitionem ſuſcipere debet, faciat illum Comes, qui ei contumax fuerit, ad præ-
ſentiam noſtram venire, ut eum ad tempus, quod nobis placuerit, in exilium mit-
tamus, donec ibi caſtigetur, ut Comiti ſuo inobediens eſſe ulteriùs non audeat, &
majus damnum inde non adcreſcat.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

XLVII. XXVIII Capitulum est de locis, in quibus habendus mallus jurandáque sacramenta. *Ubi antiquitus consuetudo fuit de libertate sacramenta adbramire vel jurare; ibi mallum habeatur, & ibi sacramenta jurentur. Mallus tamen neque in Ecclesia neque in atrio ejus habeatur. Minora verò placita Comes sive intra suam potestatem vel ubi impetrare potuerit habeat. Volumus atique ut domus à Comite in loco, ubi mallum tenere debet, constituatur, ut propter calorem Solis & pluviam publica utilitas non remaneat.*

XLVIII. XXIX Capitulum est de his, qui de furto accusati fuerint. *Si liber homo de furto accusatus fuerit, & res proprias habuerit, in mallo ad præsentiam Comitis se adbramiat. Et si res non habet, fidejussores donet, qui eum adbramire & in placitum adduci faciant. Et liceat ei primâ vice per sacramentum se secundùm Legem idoneare, si potuerit. At si aliâ vice duo vel tres eum de furto accusaverint, liceat ei contra unum ex his cum scuto & fuste in campo contendere. Quòd si servus de furto accusatus fuerit, dominus ejus pro eo emendet, aut eum sacramento excuset, nisi tale furtum perpetratum habeat, propter quod ad supplicium tradi debeat.*

XLIX. XXX Capitulum est de contemptu literarum Dominicarum sive Imperialium. *Si quis litteras nostras despexerit, id est, tractoriam, quæ propter Missos recipiendos dirigitur, aut honores quos habet amittat, aut in eo loco, ubi prædictos Missos suscipere debuit, tamdiu resideat, & de suis rebus Legationes illuc venientes suscipiat, quousque animo nostro satisfactum habeat. Qui verò epistolam nostram quocumque modo despexerit, jussu nostro ad Palatium veniat, & juxta voluntatem nostram congruam stultitiæ suæ castigationem accipiat. Et, si homo liber vel Ministerialis Comitis hoc fecerit, honorem qualemcunque habuerit, sive beneficium amittat. Et, si servus fuerit, nudus ad palum vapulet, & caput ejus tondeatur.*

L. XXXI Capitulum est de tholoneis. *Ut ubi tempore avi nostri Domini Pipini consuetudo fuit tholoneum dare, ibi & in futurum detur. Nam ubi noviter incæptum est, ulteriùs non agatur. Et ubi necesse non est fluvium aliquem per pontem transmeare, vel ubi navis per mediam aquam aut subter pontem ierit, & ad ripam non appropinquaverit, neque ibidem aliquid emptum vel venundatum fuerit, ulteriùs tholoneum non detur. Et nemo cogat alium ad pontem ire, ubi juxta pontem aquam transmeare potest. Et qui ulteriùs in talibus locis, vel de eis, qui ad Palatium seu in hostem pergunt, tholoneum exactaverit, cum sua Lege ipsum tholoneum reddat, & bannum nostrum, id est, sexaginta solidos componat.*

LI. XXXII Capitulum pœnas statuit in eos, qui bonos denarios accipere nolunt. *Quicunque liber homo denarium merum & benè pensantem recipere noluerit, bannum nostrum, id est, sexaginta solidos componat. Si verò servi Ecclesiastici aut Comitum aut Vassallorum nostrorum hoc facere præsumpserint, sexaginta ictibus vapulent. Aut si Magister eorum, vel Advocatus, qui liber est, eos vel Comiti vel Misso nostro jussus præsentare noluerit, prædictum bannum nostrum, id est, sexaginta solidos componat.*

LII. XXXIII Capitulum pœnas decernit in adulteratores monetæ. *De falsa moneta jubemus, ut qui eam percussisse comprobatus fuerit, manus ei amputetur. Et qui hoc consentit, si liber est, sexaginta solidos componat, si servus est, sexaginta ictus accipiat.*

LIII. XXXIV Capitulum est de proprio Dominico. *Si quis proprium nostrum, quod in vestitura genitoris nostri fuit, alicui quærenti sine nostra jussione reddiderit, aliud tantum nobis de suo proprio cum sua Lege componat. Et quicunque illud scienter per malum ingenium adquirere tentaverit, pro infideli teneatur, quia sacramentum fidelitatis, quod nobis promisit, irritum fecit, & ideo secundùm nostram voluntatem & potestatem dyudicandus est.*

LIV. XXXV Capitulum est cùm de pueris qui tonsi fuerunt invitis parentibus, tum de puellis quæ invitis quoque parentibus velatæ fuerunt. *Si quis puerum invitis parentibus totonderit, aut puellam velaverit, Legem suam in triplo componat, aut ipsi puero vel puellæ, si jam suæ potestatis sunt, aut illi in cujus*

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

potestate fuerint. Illi verò potestatem habeant capitis sui, ut in tali habitu permaneant qualis eis complacuerit. In hoc Capitulo desinit Capitulare, quod ad hunc annum primo loco prodiit in editione Baluziana. Capitulis autem, ex quarto Capitularium libro proximè descriptis, in eodem libro subjiciuntur octo, quæ quia spectant ad eandem materiam, & Capitulis ad Legationem Missorum præcipuè pertinentibus præponuntur, superioris Capitularis partem censemus, ideóque hîc subnectimus.

LV.

XXXVI Capitulum est de forcapiis. *Si mancipia dominos fugerint in alienam potestatem, præcipimus ut propter hoc nullum præmium accipiat ille, in cujus potestate fuerint inventa, pro eo quòd ea vel reddiderit vel foras ejecerit. Et non solùm hoc, sed etiam si ea nec reddere nec foras ejicere voluerit, & legitimo domino ea contradixerit, & illa inde posteà effugerint, secundùm Legem ea solvere cogatur.*

LVI.

XXXVII Capitulum est de terra tributaria. *Quicunque terram tributariam, unde tributum ad partem nostram exire solebat, vel ad Ecclesiam vel cuilibet alteri tradiderit, is, qui eam susceperit, tributum, quod inde solvebatur, omni modo ad partem nostram persolvat, nisi fortè talem firmitatem de parte Dominica habeat, per quam ipsum tributum sibi perdonatum possit ostendere.*

LVII.

XXXVIII Capitulum est de beneficiis destructis. *Quicunque suum beneficium occasione proprii desertum habuerit, & intra annum, postquàm ei à Comite vel à Misso nostro notum factum fuerit, illud emendatum non habuerit, ipsum beneficium amittat.*

LVIII.

XXXIX Capitulum est de terra censali. *Si quis terram censalem habuerit, quam antecessores sui vel ad aliquam Ecclesiam vel ad villam nostram dederunt, nullatenus eam secundùm Legem tenere potest, nisi ille voluerit, ad cujus potestatem vel illa Ecclesia vel illa villa pertinet, nisi fortè filius aut nepos ejus sit qui eam tradidit, & ei eadem terra placitata sit. Sed in hac re considerandum est, utrùm ille qui hunc tenet dives an pauper sit, & utrum aliud beneficium habeat, vel etiam proprium. Et qui horum neutrum habet, erga hunc misericorditer agendum est, ne ex toto dispoliatus in egestatem incidat, ut aut talem censum inde persolvat, qualis ei fuerit constitutus, vel portionem aliquam inde in beneficium accipiat, unde se sustentare valeat.*

LIX.

XL Capitulum est de nonis & decimis. *Consideratum est ut de frugibus terræ & animalium nutrimine nona & decima persolvantur. De opere verò vel restauratione Ecclesiarum Comes & Episcopus sive Abbas unà cum Misso nostro, quem ipsi sibi ad hoc elegerint, considerationem faciant, ut unusquisque eorum tantùm inde accipiat ad operandum & restaurandum quantùm ipse de rebus Ecclesiarum habere cognoscitur. Similiter & Vassi nostri aut in commune tantùm operis accipiant, quantùm rerum Ecclesiasticarum habent, vel unusquisque per se juxta quantitatem quam ipse tenet. Aut si inter eos convenerit, ut pro opere faciendo argentum donent, juxta æstimationem operis in argento persolvant; cum quo pretio Rector Ecclesiæ ad prædictam restaurationem operarios conducere & materiam emere possit. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primùm quidem illas cum Lege sua restituat, insuper & bannum nostrum solvat, ut ita castigatus caveat ne sæpiùs iterando beneficium amittat.*

LX.

XLI Capitulum est de mancipiis in villas Dominicas confugientibus. *Si cujuslibet mancipia in villam nostram confugerint, Actor ejusdem villæ quærenti domino ea non contradicat, sed statim ea foras de eadem villa ejiciat. Et, si se putat ad ea repetenda justitiam habere, repetat illa, & secundùm Legem adquirat. Si verò tempore Domni Karoli Genitoris nostri in villam illam confugerunt, & dominus ea quærit, Actor ejusdem villæ aut ea legitimè contineat, aut quærenti domino reddat. Et Actor propter vestituram Domni Karoli Genitoris nostri eadem mancipia contradicere non audeat, si illius propria esse noscuntur.*

LXI.

XLII Capitulum est de forestibus noviter institutis. *Ut quicunque illas habet dimittat, nisi fortè indicio veraci ostendere possit, quòd per jussionem sive*

AN. CH. *per permissionem Domni Karoli Genitoris nostri eas instituisset; præter illas quæ ad nostrum opus pertinent, unde nos decernere volumus quicquid nobis placuerit.*

820. XLIII Capitulum est de pontibus per diversa loca reparandis. *Volumus*

LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

ut Missi nostri per singulas civitates unà cum Episcopo & Comite Missos vel nostros homines ibidem commanentes eligant, quorum cura sit pontes per diversa loca emendare, & eos, qui illos emendare debent, ex nostra jussione admonere, ut unusquisque juxta suam possibilitatem & quantitatem eos emendare studeat.

LXII. LXIII. Stephanus Baluzius non tantùm Capitula, quæ hactenus ex quarto Capitularium libro descripta sub uno Capitulari complexi sumus, in duo disjunxit Capitularia, sed secundo etiam loco publicavit hoc Capitulare novem distributum in Capitula Legi addenda Salicæ. I. *Ut pagenses per sacramenta aliorum hominum causas non inquirant nisi tantùm Dominicas. Adtamen Comes ille si alicujus pauperis aut impotentis persona causa fuerit, tunc Comes ille diligenter & .... sine sacramento per veriores & meliores pagenses inquirat.* II. *Vult Domnus Imperator, ut in tale Placitum, quale ille tunc jusserit, veniat unusquisque Comes, & adducat secum duodecim Scabinos, si tanti fuerint. Sin autem, de melioribus hominibus Comitatûs suppleat numerum duodenarium. Et Advocati tam Episcoporum quàm Abbatum & Abbatissarum cum eis veniant.* III. *Statuendum est, ut unusquisque, qui censum Regium solvere debet, in eodem loco illum persolvat, ubi pater & avus ejus solvere consueverunt.* IV. *Si homini cuilibet causam suam in Placito aut coram Comite Palatii...... alius fuerit impedimento, & causam ejus injustè disputando impedierit, tunc volumus, ut sive Comes Palatii, seu Comes ipse in Comitatu suo, jubeat eum exire foras. Et, si noluerit obedire, tunc solvat bannum Dominicum, id est, sexaginta solidos, & illi, cui adversatus est, donet Wadium suum pro Lege sua.* V. *Volumus, ut Comes potestatem habeat in Placito suo facere quæ debet, nemine contradicente.. Et, si aliter fecerit quàm justè, ad quem factum illud pertinet, veniat in præsentiam nostram, & nos illi de eodem Comite faciamus justitiam.* VI. *Vestitura Domni & Genitoris nostri eo modo volumus ut teneatur, ubicunque esse dicitur, ut ...., diligentissimâ investigatione perquiratur. Et, si invenitur esse justa atque legitima, tunc vestitura dicatur. Nam aliter ne vestitura nominari debet, sive sit in Ecclesiasticis sive in Palatinis rebus.* VII. *De proprio, quod in Castellis ab avo nostro conquisitis, eo modo videtur nobis esse faciendum atque discernendum, ut illi tantùm propriarum rerum sui potestatem non habeant, qui quandiu potuerunt restiterunt, & contra illorum voluntatem in potestate avi nostri venerunt. Nam quicunque sociis suis pertinaciter resistentibus se dediderunt, quamvis Castellum per vim fuisset captum, propriè suum tamen in eo habere debent.* VIII. *De rebus, unde Domnus Karolus Imperator legitimam vestituram habuit, & hoc ita potest investigari, ut secundum justitiam ad nos debeant pertinere, nequaquam volumus, si nostri testes boni & idonei sunt, ut alii adversùs eos in nostram contrarietatem consurgant. Adtamen in tua sit providentia ac fidelium nostrorum, qui tecum sunt, qui nostri testes esse debent, boni & veraces sint. Porrò adversùs Ecclesiasticas res eadem sententia maneat, quæ tempore Domni & genitororis nostri fuerat prolata, ut Ecclesiarum defensores res suas contra suos adpetitores eadem Lege defendant, quâ ipsi vixerunt, qui easdem res Ecclesiis condonaverunt. Similiter & Ecclesiis eandem Legem habeat adversùm petitores suos, tantùm salvâ nostra justitiâ.* IX. *De quarto Capitulo expectandum censuimus, donec cum plurioribus fidelibus nostris inde consideremus.*

LXIV. In editione Baluziana tertium sequitur Capitulare, quod inscribitur *de interpretatione Legis Salicæ*, dividiturque duodecim in Capitula, de quibus per ordinem hic nobis agendum cum relatione ad Legem Salicam, quæ distinguitur in Capitula seu Titulos unum & septuaginta.

LXV. Primum Capitulum, quid judicatum sit de primo Legis Salicæ Capitulo, quod est *de mannire*, sic ostendit. *De hoc Capitulo judicatum est, ut ille, qui mannitur*, id est, qui vocatur in judicium, *spatium mannitionis suæ per qua-*

dragiata noctes habeat. Et, si Comes infra supradictarum noctium numerum mal-
lum suum non habuerit, ipsum spaticum usque ad mallum Comitis rxtendatur, & AN. CH.
deinde detur ei spatium ad respectum ad septem noctes. Inde non noctium spatia, 820.
sed proximus mallus Comitis ei concedatur. In hoc Capitulo noctes non dies LUDOV.
numerantur. Olim enim Galli & Germani non dierum sed noctium nume- IMP. 7.
rum computabant, omnisque temporis spatia non numero dierum sed noc- LOTHAR.
tium finiebant, ut alibi jam notavimus ex Cæsare & Taeito. IMP. 4.

Secundum Capitulum interpretatur Articulum sumptum ex undecimo PIPPINI
Legis Salieæ Capitulo *de mancipiis furatis*. Sunt in illo Legis Salieæ Capi- R. 6.
tulo sex Artieuli, quorum hio est tertius. *Si quis servum alienum orciderit aut* LUDOV.
vendiderit vel ingenuum dimiserit, mille quadringentis denariis, qui faciunt soli- R. 4.
dos triginta-quinque, culpabilis judicetur, excepto capitali & dilaturâ. Porrò *de* LXVI.
hoc capite, sive de hoc Articulo, *judicatum est ab omnibus, ut si ille servus qui*
injustè venditus vel ingenuus dimissus apparet, non alter pro eo in loco illius resti-
tuatur, quia dixerunt aliqui, quòd idem servus, qui ingenuus dimissus fuerat,
denuò ad servitium redire non debrat, sed pristino & domino & servitio restitu-
tus fiat judicaverunt.

Tertium Capitulum interpretatur Articulum Legis Salicæ, qui est unde- LXVII.
cimus Capituli decimi-quarti *de ingenuis hominibus qui mulieres rapiunt.*
Articulus talis est. *Si quis ingenuus ancillam alienam in conjugium acceperit,*
ipse cum ea in servitium implicetur. Sequitur interpretatio. *De hoc rapite judica-*
tum rst ab omnibus, ut si ingenua fœmina quemlibet servum in conjugium sumpse-
rit, non solùm cum ipso servo in servitio permaneat, sed etiam omurs res quas ha-
bet, si eas cum parentibus suis divisas tenet, ad dominum, cujus servum in ron-
jugium accepit, perveniant. Et, si cum parrntibus suis res paternas vel maternas
non divisit, nrc alicui quarenti respondere, ner rum suis haredibus in rerum patrr-
narum hareditate ultrà divisor arcedere possit. Similiter & si franrus homo alte-
rius ancillam in conjugium sumpserit, sic fariendum rsse judiraverunt. Huic Ca-
pitulo propter materiam conjungendum videtur sextum, quod est de illis,
qui cùm ingenui essent, servitio sponte se addixerunt. *Judicatum rst ab omni-*
bus, ut si franrus homo vel ingenua fœmina in servitio sponte suâ se implirave-
rit, ut si res suas, dum in librrtate sua permanebas, ad Ecclesiam Dri aut ruili-
bet legibus tradidit, ipse, cui tradita fuerint, ras habere & tenere possit. Et si fi-
lios vel filias, dum in sua fuit libertate, generavit, ipsi liberi permaneant.

Quartum Capitulum Articulum hunc duodecimum, qui legitur in eo- LXVIII.
dem decimo-quarto Capitulo Legis Salieæ, *si quis uxorem alienam vivo ma-*
rito tulerit, octo millia denar. qui faciunt solidos ducentos, culpabilis judicetur,
sic interpretatur. *De hoc Capitulo judiratum est, ut vivo marito, cui eadem uxor*
contra Legem subtracta fuerat, ab illo, qui eam ri injustè tulerat, cum Lege reddita
fiat suprascripta, id est, ducentis solidis.

Quintum Capitulum interpretatur Articulum Legis Salicæ, qui postre- LXIX.
mus est Capituli vicesimi sexti, *si quis puer infra duodecim annos aliquam rul-*
pam commiserit, fredus ei non requiratur. Interpretatio sequitur in hunc mo-
dum. *De hor Capitulo judicatum est, ut si infans infra duodecim annos res alterius*
injustè sibi usurpaverit, eas, exrepto fredo, cum Lege sua componat, & ita man-
niatur, sicut ille manniri ..... qui rontra Legem fecit, & ita à Comite ad mal-
lum suum addnratur, sicut ille adduci potest qui contra Legem fecit. De hareditate
verò paterna vel materna si aliquis eum interprllare voluerit, usque ad spatium
duodrcim annorum expectare judiratum est.

Sextum Capitulum cum tertio conjunctum fuit suprà. LXX.

Septimum Capitulum hunc exhibet Articulum, quo Capitulum tricesi- LXXI.
mum-septimum Legis Salicæ *dr homicidiis* clauditur, *si quis servus ingenuum*
hominrm occiderit, ipse homicida pro medietate compositionis hominis occisi parentibm
tradatur, & aliam medietatem dominus servi se noverit soluturum, aut si Legem in-
tellrxerit, id est, si intellexerit secundùm Legem se defendere, *poterit se ob-*

AN. CH. *mallare* seu causam agere in mallo, *ut leudem* sive compositionem *non solvat.*
820. Subditque hanc observationem de servis Ecclesiasticis & Beneficiariis. *Quia*
nullam de Ecclesiastico aut Beneficiario vel alterius persona servo discretionem Lex
LUDOV. *facit, si ita Ecclesiastici aut Beneficiarji servi sicut liberorum tradi aut dimitti pos-*
IMP. 7. *sunt, ad interrogationem Domni Imperatoris reservare voluerunt.*
LOTHAR. Octavum Capitulum tale est. *De* XLVI *Capitulo, id est, qui viduam in con-*
IMP. 4. *jugium accipere vult, judicaverunt omnes, ut non ita, sicut in Lege Salica scri-*
PIPPINI *ptum est, eam accipiat, sed cum parentum consensu & voluntate, velut usque nunc*
R. 6. *antecessores eorum fecerunt, in conjugium sibi eam sumat.* Hæc Constitutio lon-
LUDOV. gissimè differt à quadragesimo-sexto Salicæ Legis Capitulo, quod *de reippo*
R. 4. inscribitur, & antiquam supponit consuetudinem, quâ si quis viduam in
LXXII. uxorem expetebat, non pretio tantùm, sed publico Concilio impetratâque
priùs à Magistratu veniâ compos voti fiebat. In illo Legis Salicæ Capitulo
sunt undecim Articuli. I. *Si quis homo moriens viduam dimiserit, & eam quis*
in conjugium voluerit accipere, antequàm eam accipiat, Tunginus aut Centenarius
mallum indicent, & in ipso mallo scutum habere debent, & tres homines causas
tres demandare; & tunc ille, qui viduam accipere vult, cum tribus testibus, qui
adprobare debent, tres solidos æquè pensantes & denarium habere debet, & hoc
facto, si eis convenit, viduam accipiat. II. *Si verò ista non fecerit, & sic eam*
acceperit, illi, cui reippus debetur, IID *den. qui faciunt sol.* LXII *s. culp. jud.*
id est, duobus millibus ac quingentis denariis, qui faciunt solidos sexaginta-
duos ac semis culpabilis judicetur. III. *Si autem, quæ superiùs diximus, om-*
nia secundùm Legem impleverit, & tres solidos & denarium ille, cui reippus de-
betur, acceperit, tunc eam legitimè accipiat. Parcimus ceteris Articulis, nihil
enim aliud statuunt, quàm cui reippus debeatur. Ut autem præcitatos Arti-
culos meliùs intelligas, nonnullarum vocum interpretationem accipe. Tun-
ginus Judex est medius inter Comitem & Centenarium, atque ut postponi-
tur Comiti, sic Centenario præponitur, quia pluribus Centenis seu Centu-
riis præest. Reippus viduæ pretium est emptæ matrimonii causâ, colligitur
ab ejus propinquis, nec in fiscum redigitur nisi post sextum genuculum seu
post sextum gradum, ut patet ex Articulo undecimo Capituli proximè ci-
tati. *Si autem nullus nisi post sextum genuculum proximus fuerit, in fiscum ipse*
reippus, vel causa quæ inde orta fuerit, colligatur.
LXXIII. Nonum Capitulum est *de* XLVII *Capitulo* Legis Salicæ, quod *de eo qui*
villam alienam occupaverit, inscriptum reperies. *De hoc Capitulo judicaverunt,*
ut nullus villam aut res alterius migrandi gratiâ per annos tenere vel possidere
possit, sed in quacunque die invasor illarum rerum interpellatus fuerit, aut easdem
res quærenti reddat, aut eas, si potest, juxta Legem se defendendo sibi vendicet.
LXXIV. Decimum Capitulum. *De affatomia dixerunt quòd traditio fuisset. De hoc*
Capitulo judicatum est, ut sicut per longam consuetudinem antecessores eorum facien-
tes habuerunt, ita & omnes, qui Lege Salicâ vivunt, inantea habeant & faciant.
Affatomia dicitur, cùm quis alium in possessione rei donatæ posuerit, pro-
jiciendo festucam in laisum sive in sinum ejus, cui fecerit Donationem. Ca-
pitulum duodequinquagesimum Legis Salicæ totum est de affatomia, cujus
ritum sic describit. *Hoc convenit observare, ut Tunginus vel Centenarius mal-*
lum indicent, & scutum in ipso mallo habeant, & tres homines causas tres deman-
dare debent in ipso mallo, & requiratur posteà homo, qui ei non pertinet, & sic
festucam in laisum jactet, & ipsi, in cujus laisum festucam jactaverit, dicat ver-
bum de fortuna sua, quantùm ei voluerit dare. Posteà ipse, in cujus laisum festu-
cam jactaverit, in casa ipsius manere, & hospites tres suscipere, & de facultate
sua, quantùm ei datur, in potestate sua habere debet, & posteà ipse, cui creditum
est, ista omnia cum testibus collectis agere debet. Posteà aut ante Regem, aut in
mallo legitimo, illi, cui fortunam suam deputavit, reddere debet, & accipiat posteà
festucam in mallo ipso ante duodecim menses ipse, quem hæredem deputavit, in laisum
suum jactet, & nec minus nec majus, nisi quantum ei creditum est. Et, si contra

hoc aliquid dicere voluerit, debent tres testes jurati dicere, quòd ibi fuissent in mallo, ubi Tunginus vel Centenarius indixerunt, & quòd vidissent hominem illum, qui fortunam suam dedit, in laisum illius, quem jam elegerat, festucam jactare; & nominare illum debene, qui fortunam suam in laisum electi jactavit; necnon & illum, in cujus laisum festucam jactavit, & haredem appellavit, similiter nominent. Et alteri tres testes jurati debent dicere quòd in casa illius hominis, qui fortunam suam donavit, ille, in cujus laisum festucam jactavit, ibidem mansisset, & hospites tres vel ampliùs collegisset & pavisset, & ei ibidem gratias egissent, & in bendo suo, id est, in mensa sua, *pultes manducassent, & testes collegissent. Ista omnia alii tres testes jurati dicere debent, quoniam in mallo legitimo, vel ante Regem, ille qui accepit in laisum suum fortunam in mallo publico, hoc est ante Theada* sive ante populum *vel Tunginum fortunam illam, quem haredem appellavit, publicè coram omnibus festucam in laisum ipsius jactasset, & hac omnia novem testes debent adfirmare.* AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

Undecimum Capitulum. *Et hoc judicaverunt, ut si servus Chartam ingenuitatis attulerit, si servus ejusdem Charta auctorem legitimum habere non potuerit, domino servi ipsam Chartam falsare liceat.* LXXV.

Duodecimum Capitulum. *Et hoc judicaverunt, ut omnis, qui alteri aliquid quarit, licentiam habeat priùs sua testimonia producere contra eum. Et si ille, cui quaritur, dixerit quòd Legibus teneat ea quæ tenet, & talia sunt testimonia qui hoc veraciter adfirmare possint, judicaverunt, ut hujus rei veritas secundùm Capitula Domni Imperatoris, qua priùs pro Lege tenenda constituit, rei veritas comprobetur.* LXXVI.

E sex Capitularibus, quæ rejecimus in hunc annum, quatuor jam recensuimus, quia sunt additamenta seu supplementa vel interpretationes Legis Saliex, quam hoc anno Ludovicus Augustus non parum auxit. Quæ verò supersunt, ad Missorum Legationem præcipuè pertinent. Unum habetur in quarto Capitularium libro; alterum è Codice San-Gallensi publicatum est. De utroque nobis hic agendum, quia primum, quod in Ansegisi Collectione totum occurrit, proximè subjicitur Capitulis, *qua constituit Domnus Ludovicus Imperator Salicis Legibus addenda.* LXXVII. ET PRO LEGATIONE MISSORUM DOMINICORUM.

Hoc Capitulare duobus ac triginta constat Capitulis in quarto Capitularium libro, undetriginta tantùm in Codicibus Baluzianis. Editionem Capitularium sequemur, ipsáque Capitula per ordinem ex prædicto Capitularium libro describemus, initio ducto à Capitulo quadragesimo-quarto, cui sicut & sequentibus ad finem usque libri præfigitur hæc Præfatiuncula. *Hac sunt Capitula pracipuè ad Legationem Missorum nostrorum ob memoria causam pertinentia.* LXXVIII.

XLIV Capitulum libri quarti Capitularium. *Legatio omnium Missorum nostrorum hac est. Primò, ut sicut jam aliis Missis injunctum fuit, justitiam faciant de rebus & libertatibus injustè ablatis, &, si Episcopus, aut Abbas, aut Vicarius, aut Advocatus, aut quislibet de plebe, hoc fecisse inventus fuerit, statim restituantur. Si verò vel Comes, vel Actor Dominicus, vel alter Missus Palatinus hoc perpetraverit, & in nostram potestatem redegerit, res diligenter investigata & descripta ad nostrum judicium reservetur.* LXXIX.

XLV Capitulum. *Volumus autem ut de his libertatibus & rebus reddendis, qua in nostra vestitura sunt, primò per optimos quosque inquiratur. Et si per illos inveniri non possit, tunc per eos qui post illos in illa vicinia meliores sunt. Et si nec per illos rei veritas inveniri potest, tunc liceat litigantibus ex utraque parte testes adhibere. Et si discordaverint, secundùm constitutionem à nobis promulgatam examinentur*, id est, secundùm institutionem promulgatam Capitulo vicesimo-tertio ejusdem libri, quod inscribitur *de falsis testibus convincendis*, recensetúrque inter Capitula, quæ Ludovicus Augustus hoc ipso anno Salicis Legibus addenda constituit, ut dictum suprà. LXXX.

XLVI Capitulum. *De pauperibus, viduis, & pupillis injustè oppressis; volumus ut adjuventur & releventur.* LXXXI.

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

XCII. LVII Capitulum. *De Placitis siquidem, quos liberi homines observare debent, Constitutio generalis Genitoris nostri penitus observanda atque tenenda est, ut videlicet in anno tria solummodò generalia Placita observent, & nullus eos amplius Placita observare compellat, nisi fortè quilibet aut accusatus fuerit, aut alium accusaverit, aut ad testimonium perhibendum vocatus fuerit. Ad cetera verò, qua Centenarii tenent, non alius venire jubeatur, nisi qui aut litigat, aut judicat, aut testificatur.* In Lege Longobardorum [a] Ludovicus Imperator hanc adjecit clausulam. *Et quicunque hujus Constitutionis transgressor de Missis nostris inventus fuerit, bannum nostrum componat.*

XCIII. LVIII Capitulum. *Ut de debito, quod ad opus nostrum fuerit rewadiatum, talis consideratio fiat, ut is, qui ignoranter peccavit, non totum secundùm Legem componere cogatur, sed juxta quod possibile visum fuerit. Is verò qui tantùm malâ voluntate peccavit, totam Legis compositionem cogatur exsolvere.*

[a] Lib. 2. Tit. 43. Art. 3.

XCIV. LIX Capitulum. *Ut nullus ad Palatium vel in hostem pergens, vel de Palatio vel de hoste rediens, tributum, quod transituras vocant, solvere cogatur.* Hujusce modi tributum dicitur *transitorium*, in Lege Longobardorum, libro primo, Titulo decimo-quarto.

XCV. LX Capitulum. *Ut pontes publici, qui per bannum fieri solebant, anno præsente in omni loco restaurentur.*

XCVI. LXI Capitulum. *Ut Clerici & Monachi & servi fugitivi ad loca sua redire jubeantur.*

XCVII. LXII Capitulum. *Ut nullus Episcopus, nec Abbas, nec Comes, nec Abbatissa, Centenarium Comitis Advocatum habeat.* Perperam in Lege Longobardorum [b], *Centenarium Comitis vel comitem ad Advocatum habeat.*

[b] Lib. 2. Tit. 48. Art. 4.

XCVIII. LXIII Capitulum. *Ut Vicarii vel Centenarii, qui fures & latrones vel celaverint vel defenderint, secundùm sibi datam sententiam dijudicentur.*

XCIX. LXIV Capitulum. *Ut Comites, & Vicarii, & Centenarii, de constitutione Legis admoneantur, quâ jubetur, ut propter justitiam pervertendam munera non accipiant.*

C. LXV Capitulum. *De forestibus nostris, ut ubicunque fuerint diligentissimè inquirant, quomodo salva sint & defensa, & ut Comitibus denuntient, ne ullam forestem noviter instituant, & ubi noviter institutas sine nostra jussione invenerint, dimittere præcipiant.* Cum hoc Capitulo confer quadragesimum-secundum ejusdem libri *de forestibus noviter institutis*, quod pertinet ad Capitulare Salicis Legibus additum nuperriméque descriptum.

CI. LXVI Capitulum. *Ut ubicunque ipsi Missi aut Episcopum, aut Abbatem, aut alium quemlibet quocunque honore præditum invenerint, qui justitiam facere vel noluit vel prohibuit, de ipsius rebus vivant, quandiu in eo loco justitias facere debent.*

CII. LXVII Capitulum. *Ut in illius Comitis Ministerio, qui benè justitias factas habet, iidem Missi diutiùs non morentur, neque illuc multitudinem convenire faciant; sed ibi moras faciant, ubi justitia vel minùs vel negligenter facta est.*

CIII. LXVIII Capitulum. *Ut in illius Comitis Ministerio iidem Missi nostri Placitum non teneant, qui in aliquod Missaticum directus est, donec ipse reversus fuerit, ut causa, qua adhuc coram Comite non fuit, & is qui se reclamat & propter suam stultitiam aut contumatiam Comitem inde appellare noluit, iterum Comiti commendetur.*

CIV. LXIX Capitulum. *Ut Missi nostri, qui vel Episcopi, vel Abbates, vel Comites sunt, quandiu prope suum beneficium fuerint, nihil de aliorum conjecto accipiant. Postquàm verò inde longè recesserint, tunc accipiant secundùm quod in sua tractoria continetur. Vassi verò nostri & Ministeriales, qui Missi sunt, ubicunque venerint, conjectum accipiant.*

CV. LXX Capitulum. *Ut Vassi nostri, & Vassi Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, & Comitum, qui anno præterito in hoste non fuerunt, heribannum rewadient, exceptis his, qui propter necessarias causas & à Domno ac Genitore nostro*

AN. CH. 820. LUDOV. IMP. 7. LOTHAR. IMP. 4. PIPPINI R. 6. LUDOV. R. 4.

Karolo constitutas domi dimissi fuerunt, id est, qui à Comite propter pacem conservandam & propter conjugem ac domum ejus custodiendam, & ab Episcopo vel Abbate vel Abbatissa similiter propter pacem conservandam & propter fruges colligendas & familiam constringendam & Missos recipiendos dimissi fuerunt.

LXXI. Capitulum. *Ut omnis Episcopus, Abbas, & Comes, exceptâ infirmitate vel nostrâ jussione, nullam excusationem habeat, quin ad Placitum Missorum nostrorum veniat, aut talem Vicarium suum mittat, qui in omni causa pro illo reddere rationem possit.*

LXXII Capitulum. *Ut Missi & unusquisque in suo Ministerio hac Capitula relegi faciant coram populo, & nota sint omnibus, ne aliquis excusationem habere possit. Et nan priùs bannum exigant à quoquam homine, donec omnibus hac nota*

CVI. *fiant.* Hoc Capitulum desideratur iu Codicibus, quas Baluzius consuluit.

CVII. CVIII. LXXIII Capitulum. *De dispensa Missorum nostrorum, qualiter unicuique juxta suam qualitatem dandum vel accipiendum sit, videlicet Episcopis panes quadraginta, friscinga tres, de potu modis tres, porcellus unus, pulli tres, ova quindecim, annona ad caballas modii quotuor. Abbati, Comiti, atque Ministeriali nostro, unicuique dentur cotidie panes triginta, friscinga dua, de potu modii duo, porcellus unus, pulli tres, ova quindecim, annona ad caballos modii tres. Vassallo panes decem & septem, friscinga una, porcellus unus, de potu modius unus, pulli duo, ova decem, annona ad caballos modii duo.*

CIX. Quæ supersunt duo Capitula, LXXIV *de eo qui in aliena patria de quolibet causa fuerit interpellatus*, & LXXV *de solutione atque compositiane*, desiderantur in Capitulari ad hunc annum relato in editione Baluziana, supráque jam à nobis ex Friderico Lindenbrogio descripta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-sextum [a], Imperii Ludoviciani tertium.

[a] Nu. 41. 42.

CX. Superiori Capitulari de Missorum Dominicorum Legatione conjungendum nobis videtur alterum ejusdem materiæ, quod à Stephano Baluzio publicatum est ex Codice San-Gallensi, atque in undecim distributum Capitula sic invenitur.

CXI. Primum Capitulum. *De statu Ecclesia & honore Pontificum; ut canonicè & secundùm jussionem Dominarum nastrorum vivere & conversari debeant.*

CXII. Secundum Capitulum. *Ut Sacerdotes & Clerici* [1] *secundùm normam priorum Patrum vivant.*

[1] Clericos

CXIII. Tertium Capitulum. *Ut tam Monachi quàm Monacha* [2], *ubicunque fuerint, regulariter vitam degant.*

[2] Monachas,

CXIV. Quartum Capitulum. *De restauratione Ecclesiarum, vel luminaribus* [3], *seu Officiis* [4] *etiam & Missis* [5], *necnon & sacris* [6] *tectis, ut in quantùm possibilitas fuerit, per jussionem Dominorum nostrorum, ubi necessitas, restaurata & emendata fiant.* In hoc Capitulo, cujus ut & quorumdam aliorum barbariem ad oram rejecimus, non Templorum modò, sed etiam Luminarium, ceterarúmque rerum, quæ cùm ad divinum Officium persolvendum, tùm ad celebranda Missarum Solemnia necessariæ sunt, instauratio commendatur.

[3] Luminaria. [4] Officia [5] Missas [6] sacris tecta.

CXV. Quintum Capitulum. *De Ecclesiis & Monasteriis* [7] *& Xenodochiis* [8], *qua ad mundium* [9] seu protectionem *Palatii pertinent aut pertinere debent; ut unusquisque justitiam Dominorum nostrorum Regum & earum rectum consentiat.*

[7] Monasteria [8] Xenodochia, [9] mundio

CXVI. Sextum Capitulum. *De causis inlicitis conjunctionibus omnibus vel etiam ceteris nefandis rebus* [10]; *ut unusquisque in sua Parrochia unà cum consensu & adjutorio Comitis sui hoc pleniter sub celeritate amputare & emendare studeat. Et qui hoc facere non potuerit, ad aures piissimi Domini nostri vel ejus Proceribus* [11] *hoc innotescas absque tarditate, ut malum, quod perpetratum est, canonicè emendatum fiat.*

[10] nefandis vel [11] Proceribus

CXVII. Septimum Capitulum. *De viduis, & orfanis, & pauperibus, vel omnibus impotentibus, ut in eleemosyna Dominorum nostrorum Regum eorum justitiam pleniùs accipiant.*

CXVIII. Octavum Capitulum. *De homicidiis, & perjuriis, sacrilegiis, & falsis testimoniis, & hoc quod nefandum aut contrarium sacris Canonibus* [12] *esse videtur;*

[12] Canones

ut [13] *hoc pleniter per vestram monitionem & per judicium Comitis emendatum fiat. Et qui hoc facere noluerit absque tarditate auribus Præcellentissimi Domini nostri vel ejus Proceribus* [14] *hoc patefaciat.* AN. CH. 820.

[13] &
[14] Posteribus

Nonum Capitulum. *De decimis; ut unusquisque suam decimam ad Ecclesiam offerat, sicut mos vel sacra consuetudo esse dinoscitur.* CXIX.

Decimum Capitulum præcipit, ut electi Episcopi remotâ dilatione consecrentur statim ac id canonicè fieri potest. Admodùm barbarè sic effertur. *Ut illi electi, qui illos Episcopatos tenent, qui canonica esse potest, sub celeritate sacratos fiant.* Sic autem videtur emendandum. *Ut illi electi, qui illos Episcopatus tenent, qui canonicè esse potest, sub celeritate sacrati fiant.* CXX.

Undecimum Capitulum observationem præcedentium commendat phrasi valdè corruptâ, cujus sensum mutatis quibusdam vocabulis sic restituere conati sumus. *Volumus quidem ut ea quæ superiùs retulimus ut unusquisque bonum certamen exinde habeant, seu & de aliis causis quas minimè in hoc Capitulare inseruimus, & necessariè* [15] *sunt emendanda* [16], *per vestram sanctissimam monitionem emendata* [17] *fiant* [18]. *Et qui hoc facere neglexerit, si Sacerdos aut Clericus fuerit, sciat se Canonicum sustinere* [19] *servitium; & si laicus, Dominorum nostrorum judicio & ejus Proceribus subjacere* [20]. CXXI.

[15] necessariò.
[16] commendanda.
[17] emenda
[18] deest fiant.
[19] subjacere
[20] sustinere.

AN. CH. 821.
LUDOV. IMP. 8.
LOTHAR. IMP. 5.
PIPPINI R. 7.
LUDOV. R. 5.

ANNUS

CHRISTI		821.		
LUDOVICI	IMP.	8.		
	REG.	41.	16.	4.
LOTHARII	IMP.	5.		
	REG.	7.		
PIPPINI III.	REG.	7.	5.	
LUDOVICI	REG.	5.		
INDICTIO		14.		

LUDOVICUS Imperator tres Conventus anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo celebravit, unum Aquisgrani mense Februario, alterum Noviomagi Kalendis Maii, tertium in Theodonis villa medio mense Octobri. I.

De primo sic Annalista Laureshamensis. *Conventus mense Febr. Aquisgrani habitus, & in eo de bello Lindewitico tractatum, ac tres exercitus ordinati, qui futurâ æstate perfidorum agros per vices vastarent. Simili modo de Marca Hispanica constitutum, & hoc illius limitis Præfectis imperatum est. Iterúmque Conventus mense Maio Noviomagi habendus condictus est, Comitésque, qui illuc venirent, deputati.* II. CONVENTUS AQUISGRAN.

Benedictus Indensis Abbas, cùm Aquisgrani Conventus habebatur, ibi cœpit ægrotare septimo Idus Februarias, & ad suum postero die delatus est Monasterium, ubi tertio easdem Idus obiit. Ea de re consulendæ Monachorum Indensium ad Ardonem literæ, quæ sic clauduntur. *Sanctus vir usque ad obitum suum in Palatio Regis pro augmento fidelium non pro terrenis rebus* III. BENEDICTUS ABB. INDENSIS ÆGROTAT AQUISGRANI.

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

DEFERTUR AD INDENSE MON.

*perseveravit, quia juxtà erat Monasterium in quo degebat. Ante quartum verò exitûs sui diem adhuc sanus omnia Imperatori, quæ ei solitus erat dicere, replicavit. Et in ipsa die febre correptus, ad mansionem suam usque pervenit. Alterâ verò die audientes hoc omnes Magnates Imperatoris ad eum visitandum venerunt. Tanta autem ibi fuit multitudo Episcoporum, Abbatum, ac Monachorum, ut nobis, qui eum ibi custodiebamus, vix ad eum accedere facultas esset, Helisacar autem Abbas primus ad eum venit. Quintâ siquidem feriâ ægrotavit, in sexta autem feria nocte misit Imperator Tanculfum Camerarium jubens, ut eum in ipsa nocte ad Monasterium ferremus, quem levantes ante gallorum cantum, unà cum Helisachar, & suis ac nostris hominibus primâ horâ diei ad Monasterium deduximus, cúmque esset tertia diei hora, omnes à se exire præcepit, & usque ad sextam horam solus permansit. Post hæc ingressus supradictus Abbas cum Præposito nostro, percunctati sunt quomodo ageret. Quibus ipse respondit, numquam se tam benè fuisse, adjunxítque; usque modò inter choros Sanctorum coram Domino adstiti. In crastino autem, fratribus ad se vocatis, eis monita salutis dedit, & tunc professus est, quia quadraginta anni essent, ex quo Monachus fuerat, in quibus annis nullo die antea panem comedit, donec Deo lacrymas funderet. In ipsa die brevem admonitionem Imperatori misit, & alia per diversa Monasteria direxit. Isdem verò Venerabilis Vir omne officium suum de quinque annis & duobus mensibus ante obitum suum, sicut in ejus tabulis post ejus decessum reperimus, & ipse vivens quibusdam dixit, notatum * per semetipsum reliquit. Obiit autem septuagenarius tertio Idus Februarii, anno ab Incarnatione Domini octingentesimo vigesimo-primo, Indictione decimâ-quartâ, Concurrente 1, Epactâ decimâ-quartâ, anno nono Imperii Ludovici Piissimi Imperatoris. Post tertium verò diem sepulchrum ejus aperuimus, & eum in vas lapideum, quod Imperator paraverat, mutavimus, discooperientes autem faciem ejus vidimus in fronte & circa oculos ac labia ejus tantum ruborem, quantum nec vivus habuerat. His ita exceptis & ita se habentibus, nos famuli ex Monasterio Inda, videlicet Deidonus, Lewigildus, Bertadus, & Desiderius, tibi Ardoni Magistro nostro salutem in Domino optamus, petimúsque caritati tuæ, ut secundùm tuam sapientiam de vita Patris nostri Benedicti libellum componas, & eum nobis dirigas. Salutant vos omnes fratres nostri, & vos salutate omnes fratres nostros. Amen.*

* al. cantatum

IV. Ardo Presbyter ac Monachus Anianensis, ut rogatus à fratribus Indensis Monasterii fuerat, vitam Sancti Benedicti sui quondam Abbatis ac Magistri conscripsit, & ejus obitum breviter sic attigit. *Invalescente ægritudine, Imperatorem familiariter allocutus, in Monasterio deducitur, fratribusque valefaciens, totâ nocte orationibus psalmodiisque pernoctans, ipsius diei regulare officium peregit. At cùm alterius diei regulare expleret officium, & cursum persolvere vellet, ventum est ad clausulam, [justus es, Domine,] quem versiculum decantans ait, deficio, & adjecit, fac cum servo tuo, Domine, secundùm misericordiam tuam; sícque inter verba orationis virtutibus decoratum emisit spiritum. Adsunt autem ejus omnibus divitiis dulciores epistolæ, quas pridie, quàm migraret à seculo, fratribus Anianæ positis proprio dictavit ore, in quibus testatur faciem suam amplius non visuros. Aiunt etiam quidam, quoniam horâ, quâ migravit ad Christum, Episcopo Stabulo Magalonensi obitus ejus revelatus est, à somno siquidem surgens, mox suis quod acciderat retulit.* Adeò pauca de obitu scripsit, quia subjunxit ipsas Indensium Monachorum literas, quæ prolixiùs in eadem materia versabantur. *Obitum,* inquit, *ejus cursim attigimus, quoniam fratres, qui eo tempore præsentes adfuerunt, latiùs explicati sunt, quod sequens demonstrat pagina.* Easdem literas, quæ de vita & obitu Sancti Benedicti inscriptæ sunt, citavimus suprà.

V. Qui posterioribus seculis calamo manum admoverunt, ii suam vel ab Indensibus Monachis vel ab Ardone mutuati sunt auctoritatem, quapropter neglectis ceteris solas, quas allegavimus, lucubrationes, & epistolas ipsius Benedicti contulisse sufficiet, ut nihil omnino difficultatis amputandum supersit.

AN. CH. 821.
LUDOV. IMP. 8.
LOTHAR. IMP. 5.
PIPPINI R. 7.
LUDOV. R. 5.

Benedictus, ut ipsemet in literis ad Georgium Abbatem Aniani Monasterii testatur, cœpit ægrotare *septimo Idus Februarii*, seu *quintâ feriâ* ut Indenses Monachi loquuntur. Febre correptus *mansionem suam* repetiit. Illo die *primus ad eum venit, & cum eo ad obitum usque perseveravit Helisacar Abbas.*

Nocte proximâ, quæ sextam feriam aperuit, Imperator per Tanculfum Camerarium præcepit, ut Abbas in ipsa nocte suum ad Monasterium ferretur, jussioni paruerunt Monachi, &, quod imperatum fuerat, primâ diei horâ confecerunt, adjuvante ac comitante Helisacharo Abbate Sam-Maximiniano jam laudato. Illo die, id est, sexto Idus Februarii, factus est ad Indam magnus Episcoporum, Abbatum & Monachorum concursus, quem Indenses in suis notarunt literis.

VI. VII. VIII.

Die crastino seu Sabbati, quinto Idus Februarii, Benedictus *brevem admonitionem Imperatori misit*, & *fratribus*, quos ad se vocavit, *monita salutis dedit*. Utrumque in eadem legitur epistola. Sed difficultas in hoc occurrit, quòd Benedictus asseritur tunc dixisse, *quia quadraginta anni essent, ex quo Monachus fuerat*, & in duobus Codicibus, quos Bollandus [a] à se visos ait, *quadraginta octo anni* scribuntur. Utraque tamen lectio servari potest. Prior initium annorum quadraginta ducit ab anno sexto post extinctum Longobardiæ Regnum, id est, ab anno Christi septingentesimo octogesimo, quo Benedictus in Burgundia sive ex Cœnobio Sancti Sequani reversus Cellam ad Anianum rivum in Gothia construxit. Posterior, quamvis Benedicti Monachatum repetat ab anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto, qno Sigestrense Sancti Sequani Monasterium ingressus est, benignâ eget interpretatione, quâ recurrendum ad annos incompletos, ut quod superest anni post Christum natum septingentesimi septuagesimi-quarti, primus annus habeatur Benedictini Monachatûs, & annus Redemptoris octingentesimus vicesimus-primus per aliquot duntaxat hebdomadas inchoatus numeretur annus ejusdem Monachatûs quadragesimus-octavus. Prior lectio, quam secuti sumus, posteriori videtur præstare.

MITTIT IMPERATORI SALUTARIA MONITA.

[a] D. 12. Febr. in not. ad vit. S. Benedicti.

IX. Die Dominico, sive *quarto Idus Februarii*, Benedictus hanc ad Georgium Anianæ Abbatem epistolam dictavit. *Summæ in Christo beatitudinis ac felicitatis Georgio, Monasterii Anianæ Abbati, ac cunctis filiis ac fratribus benè ac vigilanter sub norma Patris degentibus Benedicti, ultimus omnium Abbatum Benedictus optat jam in extremis positus salutem. Super omnibus, quæ meum exurunt animum, hoc est, quòd de vestro solliciter vita Regularis ordine. Neququam enim ignoro vos nobiliter desudare, ac nostri fideliter fore memores, neque ullo indigos exhortationis verbo. Verumtamen in ultimis constitutus ignoro, utrùm jam vos videre queam. Nostis qualiter totis, quantùm valui, nisibus, quamdiu potui, vitæ exhortationis exempla monstravi sollicitus vestrûm. Nunc ergo filium Dei precor, & per ipsum testor, ut unanimes in caritatis nexu, illos, quos vel mecum adduxi, vel alicubi propter aliquod exemplum, aut pro re aliqua misi, non habeatis quasi extraneos. Sed quicumque ad vos ex illis iterum redire voluerint, & regulariter vobiscum versari, piè benignéque velut fratres recipite, ut decet. Deo enim gratias, non deerit vobis corporale subsidium. Omnibus autem generaliter, maximè verò illis, quos nobis in amicitia junctos nostis, diligentissimum semper appendite affectum, &, ut potestis, aliis pauperibus, quæ supersunt necessaria, ministrate. Abbati quoque Modario Sancti Tiberii auxilium, in quibus indiguerit, ferte. Et de iis & aliis veluti in vita nostra, magis autem post mortem agite meam. Sicut ergo Monasteria dudum vitiata jam aliquid emendationis à nobis accepisse videntur, largiente Domino; ita maximè nunc cavete, ne (quod absit, te posco, misericors Deus) sinistram viam ullo tempore tendant. Monasterio verò Inda tanquam fratribus estote juncti unicè. HesiZachar quoque, qui præ omnibus supra terram omni tempore nobis extitit amicus fidelissimus Canonicorum, & fratres ipsius, in meo habetote semper loco, & ad eum semper sit refugium vestrum.*

SCRIBIT GEORGIO ABB. ANIAN.

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

Sed vobis ita nunc suggero, quia ignoro utrùm in præsenti vos videam seculo. Nam septimo Idus Februarii, acerbissimo, donante misericordiâ, tactus verbere, nihil aliud quàm ultimum expecto diem vocationis. Sequitur additamentum, per quod Indenses Monachi posteris significarunt quo die dictata sit hæc epistola. *Jussit hac,* inquiunt, *Domnus Benedictus adhuc vivens quarto Idus Februarii scribere, & obiit tertio Idus ejusdem mensis.* Actum ante quadriennium de Modario Sancti Tiberii Abbate in Diœcesi Agathensi. Actum quoque non semel de Helizacharo Canonici Ordinis Abbate San-Maximiniano. Ceterùm eodem die quo Benedictus prædictas ad Abbatem Anianæ literas dictavit, has quoque Nibridio Metropolitæ Narbonensi scribendas curavit.

ET NIBRIDIO ARCHIEPISC. NARBON.

Venerabili in Christo Patri, Nibridio Archiepiscopo, Benedictus ultimus omnium Abbatum Abbas sempiterna felicitatis salutem opto. Eia, vir Dei, parcat modò caritas ac dilectio seu benevolentia, quâ semper moda, in quantùm potes, sive per temetipsum seu familiares & amicos, necnon per omnia Monasteria, quocumque potueris, transmitte, ut orationes tam in Psalmis quàm in Missis pro me ad Dominum fundere non cessent, quia modò valdè mihi necessarium est. Scito, Pater dilecte, quia jam in extremis pugno, ad finem curro, jam anima à corpore separatur, & in hac luce oculis corporeis te minimè videre spero. Ille, qui potest facere de immundo mundum, de peccatore justum, de impio castum, faciat nos pariter Regno perfrui sempiterno, ibique cum omnibus Sanctis cantare canticum novum. Supplico, carissime Pater, ut sicut mercedem habuisti semper de fratribus, qui degunt in Monasterio Aniano, ita semper, dum anima à corpore egredietur, meliùs ac meliùs habeatis in vestra sancta dilectione. Omnes illis in partibus amicos, familiares, & propinquos commendo. In Monasterio quoque nostro totis nisibus sic, creda, facietis arguendo, obsecrando, increpando, ut liberâ voce cum Psalmistâ aliquando dicere valeatis : [Justitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam & salutare tuum dixi.] Jam omnia in caritate & discretione agite, vósque Trinitas sancta custodiat, & præmia largiatur æterna. Amen. Erat Nibridius seu Nifridius aut Nefridius Narbonensis Archiepiscopus, & ad Narbonem provinciam pertinebat Magalonensis Diœcesis, in qua Monasterium Anianum.

X. OBIT.

Sequenti die, seu tertio Idus Februarii, vel, ut ex prædictis patet, feriâ secundâ, rebus humanis exemptus est Benedictus. *Obiit autem septuagenarius, tertio Idus Februarii, anno ab Incarnatione Domini octingentesimo vigesimo-primo, Indictione decimâ quartâ, Concurrente 1, Epactâ decimâ-quartâ, anno nono Imperii Ludovici Piissimi Imperatoris.* Omnes hi Characteres cum feriis suprà notatis annum Christi designant octingentesimum vicesimum-primum, qui præditus fuit literâ Dominicali F. In duobus manuscriptis Codicibus, quos Bollandus legit, desunt, Indictio, Concurrens & Epacta, quæ singula in prædictum annum conveniunt, Cyclo Lunæ V, Solis XVIII, literâ Dominicali F. Quod attinet ad annum Imperii Ludoviciani nonum, hæc temporis nota, ne ceteris refragari videatur, paulò fusiùs est explicanda. Ludovicus à patre Carolo in consortium Imperatoriæ dignitatis assumptus est anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio ad exitum jam urgente; patrem amisit quinto Kalendas proximi Februarii, currente tunc anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, qui præterito mense Decembri, octavo Kalendas Januarii, die Natali Domini cœptus fuerat. Inde duplex Imperii Ludoviciani deprehenditur epocha. Prior sumitur à die, quo Ludovicus Imperatorii Nominis factus est particeps; posterior à die, quo Carolus Augustus ex hac vita sublatus est; utraque verò, si de completis annis accipitur, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo per mensem Februarium annum duntaxat octavum Ludovici Imperatoris repræsentat inchoatum sive ab octavo Kalendas Januarii sive à quinto Kalendas Februarii. Sed præcitatus Indensium Monachorum textus de annis incompletis sic intelligi debet, ut quod residuum est anni post Christum natum octingentesimi decimi-tertii à die quo Ludovicus Imperialem Titulum gessit, annus

Imperii primus habeatur, deinde annus Redemptoris octingentesimus deci- AN. CH.
mus-quartus numeretur annus Imperii Ludoviciani secundus, sic enim per 821.
annos procedendo quod occurret initium anni post Christum natum octin- LUDOV.
gentesimi vicesimi-primi aperiet annum Imperii Ludoviciani nonum. Porrò IMP. 8.
cùm Benedictus Indensis Abbas obiit, erat Abbas Anianæ Georgius, cui li- LOTHAR.
teras ipsemet Benedictus pridie scripsit quàm moreretur, ut observatum su- IMP. 5.
prà. Erat & Magalonensis Episcopus Stabilis seu Stabelus aut Stoebulis vel PIPPINI
Stabellus sive Stabulus, cujus meminit Ardo jam citatus. R. 7.

Pridie Idus Februarii seu postridie mortem sepultus fuit Benedictus. Dies LUDOV.
hic depositionis celebrior evasit quàm dies obitùs, ideóque Sanctus Bene- R. 5.
dictus pridie Idus Februarii coli solet, ejúsque memoria illo die celebratur XI.
in Martyrologiis Benedictino & Gallicano, necnon & in Fastis Coloniensi- SEPELITUR.
bus Ægidii Gelenii. *Post tertium diem* Indenses Monachi, ut ipsimet suis in
literis testantur, *sepulchrum ejus aperuerunt, & eum in vas lapideum, quod
Imperator paraverat,* mutaverunt, *discooperientes autem faciem ejus viderunt
in fronte, & circa oculos ac labia ejus tantum ruborem, quantum nec vivus ha-
buerat.*

Sanctus hic Benedictus author censetur Capitulorum, quæ pro Monaste- XII.
riis ante quadriennium in Aquisgranensi Conventu constituta sunt. Illo de EJUS SCRI-
Capitulari capiendus Ardonis textus, quem ex ejusdem beati Benedicti vita, PTA.
ut occasio postulabat, ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-
septimum allegavimus. Præter illud Capitulare quatuor eidem quoque Ab-
bati Indensi apud Ardonem tribuuntur opera, Compendium videlicet Re-
gulæ, Liber ex Regulis diversorum patrum collectus, Concordia Regula-
rum, & Liber de virtutibus ac vitiis Monachorum.

Ardo Compendium Regulæ sic laudat. *Propter plurimorum indiscretum fer-* XIII.
*vorem & quorumdam ineptum teporem minúsque capacem sensum, optimum consti-
tuit terminum, Ordinémque observandum cunctis tradidit, illos retrahens ne su-
perflua peterent, his imperans ut torporem excuterent, alios nihilominùs admonens
ut saltem jussa implere expeterent. Denique multa Regula implere jubet, sed per-
multa sunt quæ usus explere quotidianus expetit, ipsa tamen reticet, ex quibus om-
nibus habitus Monachi veluti gemmis ornatur, & sine quibus dissolutus ac fluxus
incompositúsque esse probatur. Nonnulla autem præcipit, quæ aut propter concordiam
unitatis, aut certè propter observantiam honestatis, seu propter considerationem
fragilitatis commutantur. Quapropter pia recordationis Venerabilis Abbas, quæque
observanda comperit, absque ulla cunctatione vel excusationis fuco implere decrevit.
Ea verò, quæ certis pro causis aut dimittenda cognovit, aut commutanda inflexit,
nihilominus prout rectiùs, & secundùm posse locíque positionem decere cognovit,
suis observanda discipulis tradidit: si qua nempe minùs lucidè pagina Regulæ pan-
dit aut omnino silet, rationabiliter aptéque instituit atque supplevit, de quibus ope
divinâ adjutus pauca relatu perstringam. Primitus siquidem quàm signum horis noc-
turnis pulsetur, in fratrum dormitorium squillam tangere jussit, ut prius Monacho-
rum Congregatio orationibus fulti propria residerent per lota, tunc demum Ecclesiæ
ostiis patefactis hospitibus pateret ingressus. Surgentes verò concitè, juxta quod Re-
gula præcipit, fratres aquis se sanctificatis perfundant, & cuncta Altaria humiliter &
cum reverentia percurrant, sic demùm ad propria loca accedant, síntque parati, ut
cùm tertium pulsaverit signum, absque mora surgentes, attonitis auribus Sacerdotem
expectent, qui officium incipiendi sortitus est, nec cuiquam liceat per hoc spatium
per angulos Ecclesiæ sistere, eorum scilicet quibus ingredi jussum est, sed in Choro
sedentes institutos secretè concinant Psalmos. Psalmos autem cantare jussit quinque
pro omnibus fidelibus in toto terrarum Orbe vivis; quinque etiam pro omnibus fi-
delibus defunctis; pro eis quoque qui nuper defuncti sunt qui ad notitiam singu-
lariter nostram * pervenerunt, ut jugiter canerentur instituit nihilominùs quin-* * Edit. cauſa pervenit
*que. Decursis verò Psalmis quinque, pronus orationi incumbat, eos pro quibus ce-
cinit Deo commendans, & tunc demùm pro aliis rogaturus initium sumat.* Nec

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

pigritandum est pro certis defixisque Psalmodiis æterno Regi, demerso in terram corpore, supplicare, cùm Potentibus ad singula verba non revereatur quis inflectere caput, maximéque quia hoc modo gratia provocetur divina, & compunctionis suscitetur fervor. Tempore siquidem æstatis post expletum Matutinorum Officium, mox egredi ab Ecclesia propter somnolentiam jussit, sesèque calceantes lotis faciebus denuò ad Ecclesiam concitè redeant, & juxta præfatum ordinem Altaria cum reverentia circumeant, sanctisque se aquis perfundant, & sic deinceps ad loca sibi constituta accedant, diurnum expleturi recitare honestè Officium, quæ Officia juxta Romanum ..... sintque parati, ut pulsato signo hora Prima, mox ad Chorum occurrant, signum autem ita prolixè tangere jussit, ut omnes illo sonante occurrant, illo cessante Sacerdos incipiat horam. Expletâ Primâ, in unum aggregati solvant Capitulum, quo expleto, cum silentio aut Psalmos decantando exeant ad opus sibi injunctum: in Monasterio quoque remanentes non fabulis occupentur otiosis, sed bini & bini, aut certè singuli, in coquina, in pistrino, in cellario, Psalmos canant. Post Completorium verò instituit, ut non pro libita quis voluntate aut egrediatur aut moretur in Oratorio, sed hyemis tempore decem priùs canant Psalmos, æstate verò quinque, sicque pulsato signo omnes pariter juxta præfatum modum Altaria cuncta circumeant, & sic ad lecta sua singuli pausaturi accedant: in his tribus per diem vicibus circumire cuncta præcepit Altaria, & ad primum ex eis Orationem Dominicam dicant & Symbolum, ceteris Orationem Dominicam, vel sua confiteantur delicta. Diurnis autem Orationum horis ad suum quisque accedat oraturus locum, si autem peculiariter sibi vult orare, quibuscumque vacat horis, licenter peragat. Has igitur tres ideo constituit Orationis vices, ut hi, qui torpore pigrescunt & orare fastidiunt, saltem compulsi agant, quæ libenter nolunt, & constitutas non præsumant relinquere horas, hi verò qui nimium succenduntur amore, ne cetera indiscretè petant, retrahantur. Sic enim accidere solet, ut nimiis vigiliis alterantur unius noctu indiscretione, horis autem, quibus divinis Psalmodiis esse intentum oportet, præoccupati somno non valeant divinum exsolvere pensum. In habitu quoque dissimiles fecerat multorum consuetudo, siquidem nonnullis usque ad talos cuculla pendebant. Quamobrem vir Dei uniformem cunctis tenendum Monachis instituit modum, ut non ampliùs à duobus cubitis excederet mensura, vel usque ad genua pertingere possent. Concessit etiam necessitatis causâ, præterquàm Regula jubet, duas scilicet staminneas & femoralia, pelliceas quoque & tegumenta eorum, cappas duas & quæcumque necessaria prospexit, ut omnem amputaret occasionis ambagem, tribuit & concessit. Ostendit quoque per scripturam Imperatori rationem de his quæ jubet Regula, sed certis ex causis intacta remanent, & de his quæ illa prorsus reticuit sed utiliter supplentur. Omne quippe desiderium suum in observationem Regulæ converterat, summque hoc permaxime erat studium, ut nihil intellectui ejus excederet, quam ob causam quos peritos esse compererat; attentè sciscitabatur circà longéque positos, eos etiam qui istis in partibus ad Montem Casinum accederent, veluti qui non audita solummodo sed visa perciperent; ob quam dilectionem intelligentia cùm quislibet ei aliquid novi panderet, mox humiliter suscipiens summâ reverentiâ aiebat, necdum posse occultos sensus Regulæ nosse, & cùm cunctis non dicam tironibus, sed ipsis sapientibus ipse eam elucidaverit, nova & inaudita se non tantùm à peritis verùm etiam à simplicioribus recepisse fatebatur.

XIV. Has Benedicti Abbatis Indensis Constitutiones plerique confundunt cum Regula, cui apud Antonium Yepezium Titulus est, *Cærimoniale Ordinis*; apud Hugonem Menardum, *Memoriale, qualiter in Monasterio conversandum sit*; apud Arnoldum Wionem, *Ordo Monasterii*; apud alios, *Ordo, qualiter fratribus in Monasterio religiosè ac studiosè conversari ac Domino militare oportet*; apud Benedictum Haeftenum, *Ordo conversationis Monasticæ*, necnon & *Diarium Monasticum*, quia *ordinatâ serie omnia nocturna & diurna Officia explicat, & Monachum è lecto noctu surgentem per omnes diei horas & quotidiana exercitia deducit, & ad eundem vesperi rectà reducit.* Hoc Diarium in duodecim ab Haefteno capita distributum, ac notis illustratum reperitur in Appendice ad

Disquisi-

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

Disquisitiones Monasticas. Auctor operis hodie controvertitur. Aliis enim est Sanctus Benedictus Abbas Casinensis, aliis Sanctus Benedictus Indensis Abbas. Neutra nobis opinio placet, ratis etiam illud Diarium à præcitato Ardonis textu multùm discrepare. Singula per ordinem capita describemus, conferemúsque cum scriptis Sancti Benedicti Casinensis & Ardonis, ut assertioni nostræ potior inde fides habeatur.

Primum caput est de nocturnis Vigiliis. *In primis, nocturnis horis, cùm ad opus Divinum de lecto surrexerit frater, primùm sibi sanctæ Crucis signum imponat per invocationem Sanctæ Trinitatis; deinde dicat Versum, [Domine labia mea aperies & os meum annuntiabit laudem tuam;] deinde Psalmum, [Deus in adjutorium,] & compleatur totus, cum [gloria Patri.] Tunc provideat frater corporea necessitatem naturæ, & sic ad Oratorium festinet, psallendo Psalmum, [Ad te, Domine, levavi animam meam,] qui Psalmus compleatur totus cum [gloria Patri.] cum summa reverentia & cautela intrans, ne alios orantes impediat. Et profectus in locum congruum effundat preces in conspectu Domini magis corde quàm ore, ita ut illius vox vicinior sit Deo, quàm sibi. Et tunc referat gratias Deo, dicenda ita. Gratias tibi ago, Omnipotens Deus, qui me dignatus es in hac nocte custodire, deprecor immensam Clementiam tuam, ut concedas mihi venturum diem sic peragere in tua servitio cum humilitate & discretione, quatenus tibi complaceam. Tunc omnes sint parati, stantes in loco suo in Choro per ordinem, ut cùm signum novissimum cessaverit, cum summa humilitate & honestate referant laudes Deo in conspectu Angelorum. Et, si fortè alicui frequens tussis aut phlegma evenerit, aut ex pectore aut ex naribus excresceret, post dorsum projiciat aut juxta latus. Caveat autem curiosè, ut infirmis fratribus non vertatur in nauseam, & semper quod spuitur pede conculcetur, ut dum ad orationem curritur, vestimenta eorum non sordidentur, & infra Ecclesiam, & omni loco, & conventu, seu in porticu, hoc observetur, ut quod spuitur pedibus conculcetur.* At apud Ardonem longè diversa leguntur in textu suprà citato. Benedictus Abbas Indensis surgentibus ad nocturnas Vigilias Monachis preces alias præscribit, statuitque ut priusquàm officium incipiatur, cuncta percurrant Altaria, deinde in Choro sedentes, singuli suis in locis, secretè quindecim Psalmos recitent, id est, Psalmos Graduales, quos Haeftenus ex hac Benedicti Indensis auctoritate multis temporibus in Ordine Benedictino receptissimos probat, allegatis Cluniacensium Consuetudinibus, Statutis Sancti Dunstani, & Notis Petri Boerii ad caput nonum Regulæ Benedictinæ, quamvis non deessent, qui ritum illum improbarent, atque inter hos Auctor Epistolæ ad fratres de Monte Dei, sic. *In praeveniendis nocturnis Vigiliis non expedit multitudine Psalmorum obruere intellectum, & exhaurire spiritum vel extinguere. Sed quamdiu sobrius invenitur, pietati afficiendus est, & suo itinere dirigendus ad Deum, donec dilatato corde currere incipiat usque ad finem operis Dei.* Ut autem primum Diarii Monastici caput, de quo nobis hic sermo, multùm differt à Sancti Benedicti Abbatis Indensis Constitutionibus, quas Ardo breviter exponit in ejus vita, sic & multùm discrepat à Regula [a] Sancti Benedicti Casinensis Abbatis, hic enim Psalmum nonagesimum-quartum seu *Venite exultemus*, præcipit *omnino protrahendo morosè dici*, ut qui finito eodem Psalmo venerit ad Vigilias, is negligentiæ pœnitentiam sustineat, *quod locum vix haberet*, inquit Haeftenus, *si antequàm novissimum cessaret signum*, Monachi *variis & sibi congruis dispersi locis, magis corde quàm ore, ut hîc*, in Diario nempe Monastico, *præscribitur, preces effunderent.* XV.

[a] Cap. 43.

Secundum caput est de intervallo post nocturnas Vigilias & de matutinis Laudibus. *Post expletionem verò nocturnæ Laudis, in illo intervallo sacrum silentium fiat, tam in voce quàm in incessu, sine sono alicujus rei; ut liceat unicuique sine alterius inquietudine peccata Domino confiteri, & veniam & remissionem pro ipsis flendo Deum postulare. Cùm verò inchoante Aurorâ diei signum insonuerit, omnes festinent cum humilitate cordis, quasi ad Deum clamantes, ac mi-* XVI.

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

sericordiâ sibi placabilem factum matutinis Laudibus promptâ voluntate, vocum modulis, nec nimis productè, nec multùm correptè, cum summa gravitate & honestate officium persolvere divinum. Ex hac autem matutina Laude summum & præcipuum fiat silentium in orando & legendo. Auctor hujus Diarii, Vigilias, seu Matutinum ut hodie loquimur, nocturnam Laudem vocat, quas verò Laudes appellamus, matutinas Laudes dicit, easdémque Laudes Ardo Matutinorum officium, Benedictus Casinensis Abbas Matutinos nuncupat. Ardo nihil ad intervallum post Vigilias, nihil ad matutinas Laudes observat; quid autem Benedictus Indensis Abbas post illas Laudes æstivo tempore faciendum imperarit, in hunc subjungit modum. *Tempore siquidem æstatis, post expletum Matutinorum officium, mox egredi ab Ecclesia propter somnolentiam jussit.* Hoc autem loco rursus inter se dissentiunt Ardo & Auctor Diarii, ille interstitium, quod à Laudibus ad Primam intercedit, somno capiendo indulget, hic *in orando & legendo* vult insumi, quibus exercitiis Sanctus Benedictus Casinensis Abbas aliud interstitium à Vigiliis usque ad Matutinos sive usque ad Laudes devovet, unde iterum colligimus eundem Benedictum Abbatem Casinensem non esse Auctorem Diarii Monastici. Ut hæc tibi clariora fiant, lege Regulam Benedictinam capite octavo sexque proximè sequentibus, simúlque confer quæ Tomo primo [a] scripsimus ad illa capita.

[a] Ad an. 544. nn. 23. & seqq.

XVII. Tertium Diarii caput inscribitur de Prima, Capitulo, & Culpis. *Convenientes verò ad Primam, dum completur ipsum officium, ante Psalmum quinquagesimum donent confessiones suas vicissim, pariter supplici voto eorum certatim pro se orantes. Hoc expleto veniant omnes ad Capitulum, & conversi ad Orientem salutent Crucem, & ceteris fratribus se undique humilient, similitérque faciant in omni Conventu. Post recitata nomina Sanctorum, quorum festa crastina dies excipiet, surgentes pariter dicant Versum, [Pretiosa in conspectu Domini,] quem sequatur Oratio à Priore, deinde Versus [Deus, in adjutorium meum intende: Domine, ad adjuvandum me festina,] tribus vicibus, & subjungent, [Gloria Patri & Filio.] Surgentes iterum dicant Versum, [Respice, Domine, in servos tuos] usque in finem Psalmi, subjungentes, [Gloria Patri] humiliter. Post hunc Versum sequatur Oratio à Priore, [dirigere & sanctificare.] Post hæc qui culpabilis est veniam postulet, & secundùm modum culpa, vindictam recipiat. Et tam in Claustro quàm in quolibet Conventu vel loco veniam postulet frater ante Domnum Abbatem, vel Præpositum, aut Decanum, aut quemlibet alium de Senioribus. Cùm enim ille Senior dixerit. Quæ est causa? Frater ille, qui veniam postulat, primum omnium respondeat, mea culpa, Domine. Si verò aliud quodcumque dixerit, judicetur exinde culpabilis. Posteà dicatur à Domno Abbate vel ceteris, à quibus obedientia est facienda, quidquid est necessarium, & utile fuerit in communi Monasterii. Frater verò, qui veniam postulat pro culpa, quantò plùs se humiliat, & se culpabilem offerit, tantò misericordiùs & leviùs à Priore judicetur: necesse est enim ut omnes negligentias nostras, vel cogitationum, vel lingua, vel operis, in præsenti vita per humilem confessionem & humilitatem semper indicemus, ut non post mortem nos reos faciant.* In hoc tertio capite Capitulum interpretare locum Capitularem, in quem Monachi post Officium Primæ conveniunt, ut ante quadriennium [b] ad Decreta sexagesimum-nonum & septuagesimum Conventûs Aquisgranensis observavimus. Indictum habes tempus Capituli, post Primam. *Convenientes fratres ad Primam, dum completur ipsum Officium,* ut Venetum habet exemplar, vel potius ut alia quæ magis sequaris, *postquàm completum fuerit ipsum Officium, ante Psalmum quinquagesimum donent confessiones suas vicissim, pariter supplici voto eorum certatim pro se orantes*, id est, hinc inde dicant, *Confiteor*; & in fine addant Psalmum quinquagesimum, *Miserere mei, Deus, &c. Hoc expleto, veniant omnes ad Capitulum.* Quid in illo sit agendum loco, textus exponit proximè descriptus, cui Conventus Aquisgranensis quibusdam in rebus similis est, in aliis nequaquam. In Aquisgranensi Conventu, Lectio cùm Martyrologii tum Regulæ commendatur, in Diario

[b] Ad an. 817. nn. 224. 225.

Monastico sola Lectio Martyrologii. Deinde in eodem Diario sequitur AN. CH.
præparatio ad laborem per Versum, *Deus, in adjutorium meum intende, &c.* 821.
de qua nullum verbum in Decreto Aquisgranensi. Denique Diarium Mo- LUDOV.
nasticum accusationem culparum, & impositionem pœnitentiæ rebus accen- IMP. 8.
set agendis in Capitulo, nullam autem mentionem illarum facit Conven- LOTHAR.
tus Aquisgranensis. Ardo in vita Sancti Benedicti Indensis Abbatis scribit IMP. 5.
tantùm, ut Monachi *expleta Prima in unum aggregati solvant Capitulum,* nihil PIPPINI
autem addit de rebus, quas agere debeant in eodem Capitulo. R. 7.

Quartum Diarii caput est de labore & reditu ad Oratorium. *Surgentes à* LUDOV.
Capitulo, atque ad opera exeuntes, simul omnes circumstantes dicant Versum, [Deus, R 5.
in adjutorium meum intende; Domine, ad adjuvandum me festina,] subjungendo, XVIII.
[Gloria Patri] & Orationem Dominicam, flectentes genua. Post Orationem Do-
minicam dicat Prior [Adjutorium nostrum in Nomine Domini,] & respondentibus
omnibus, [qui fecit cælum & terram,] vadant omnes simul aut separatim ad opus
injunctum sibi, custodientes silentium; decantent Psalmos, aut [Pater noster,] aut
bini, aut singuli, juxta quod congruum est, nihil aliud loquentes, nisi fortè de
ipsâ arte necessarium fuerit dicere, quod dicatur cautè. Cùm ad opus divinum
horis Canonicis auditum fuerit signum, sicut continet Regula, relinquant statim
quidquid in manibus est, sic tamen ut non pereat. Et tunc conveniant simul omnes
ad ostium Oratorii, aut certè sint parati ad obedientiam, & dicant Versum, [Bene-
dictus es, Domine Deus, quia adjuvisti me, & consolatus es me,] tribus vicibus,
Priore tantùm incipiente, subjungentes [Gloria Patri,] flectentes genua. Oratio-
ne autem completâ surgant, & dicat Prior, [Misereatur nostri Omnipotens Deus,]
& respondeant omnes. Amen. A Calendis Octobris usque ad Pascha tertiâ horâ
hoc faciant; à Pascha autem usque ad Calendas Octobris hoc horâ sextâ & nonâ
fiat. Hic textus in illis verbis, *sicut continet Regula,* respicit ad Regulam Be-
nedictinam, cujus caput quadragesimum-tertium sic inchoatur. *Ad horam*
divini Officii, mox ut auditum fuerit signum, relictis omnibus quælibet fuerint in
manibus, summa cum festinatione curratur. Diarium igitur Monasticum præci-
pit secundùm Regulam Benedictinam, ut Monachi, *cùm ad opus divinum horis*
Canonicis auditum fuerit signum, relinquant statim quicquid in manibus est, addit
autem hanc clausulam, *sic tamen ut non pereat,* quæ certè non videtur incon-
grua. Lege in Regula Benedictina caput duodequinquagesimum, quod de
opere manuum quotidiano inscribitur, simúlque confer prædictum de eodem
opere manuum quotidiano, cùm *à Calendis Octobris usque ad Pascha,* tum *à*
Pascha usque ad Calendas Octobris, factâ enim collatione facilè deprehendes
Auctorem istius Diarii alium fuisse à Sancto Benedicto Abbate Casinensi.
Benedictus Indensis Abbas apud Ardonem præcipit, ut Monachi *Capitulo ex-*
pleto, cum silentia aut Psalmos decantando exeant ad opus sibi injunctum, nec aliud
habet quod ad hoc caput pertineat.

Quintum Diarii caput est de silentio in Templo, de mutua compellatio- XIX.
ne, & de juramento non proferendo. *Omni tempore in Ecclesia summum silen-*
tium teneatur, excepto hoc quod ad aures Dei pertinet. Et nullus ex fratribus alium
puro nomine aliquando audeat appellare, sed, sicut decet, seniores minores suos
Fratres nominent, juniores verò seniores suos Nonnus, quod est paterna reveren-
tia. Abbas verò Domnus & Pater vocetur. Juramentum aliud nullus proferat,
nisi, crede mihi, quod in Evangelio Joannis 4 cap. legimus mulieri Samaritanæ à Do-
minum affirmasse, aut planè S. Augustinum legimus sæpè testificatum fuisse, aut cer-
tè, aut sanè, quod est Monachorum assuetudo affirmandi. Multa huic capiti con-
formia reperiuntur in Regula Benedictina. Lege caput quinquagesimum-
secundum de silentio servando in Oratorio Monasterii, quod enim Orato-
rium Sanctus Benedictus in sua Regula, Ecclesiam Auctor Diarii vocat.
Lege & caput sexagesimum-tertium, in quo sic idem Legislator *de ordi-*
ne Congregationis statuit. *Juniores priores suos honorent; priores minores suos*
diligant. In ipsa autem appellatione nominum nulli liceat alium puro appellare no-

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

mine; sed priores juniores suos fratres nominent; juniores autem priores suos Nonnos vocent, quod intelligitur paterna reverentia. Abbas autem, quia vices Christi creditur agere, Domnus & Abbas vocetur, non suâ assumptione, sed honore & amore Christi. Prætereà capite quarto inter instrumenta bonorum operum, quæ Monacho conveniunt, illud refert articulo vicesimo-septimo, *non jurare ne fortè perjuret.*

XX. Sextum Diarii caput est de increpatione & obedientia. *Si frater increpatur à priore qualibet de causa, aut ab alio quolibet, aut certè à minore reprehenditur pro aliqua re, statim cum summa velocitate in faciem suam cadens veniam postulet, quia hæc humilitas Deo exhibetur non homini, &, si ex corde fiat, indulgentiam promerebitur. Oportet autem ante omnia, ut obedientes sibi invicem sint, & ipsa obedientia, si recto corde omnino Deo offertur, ipsa est quæ ducit ad vitam; citiùs enim exauditur una oratio obedientis, quàm decem mille contemnentis. Cùm verò sibi obviant fratres, ubique dicat junior seniori inclinato capite, benedicite. Si junior sedeat, transeunte seniore, surgat; si senior voluerit sedere, junior tamen, nisi jussus, non sedeat, juxta Regulam. Si deprehensus fuerit frater aliquis invidiam vel iram aliquam modicam aut tristitiam in corde retinere, statim corripiatur ut emendetur, & quot dies hoc confiteri neglexerit, tot dies pœniteat, &, si humiliter responderit, & veniam postulaverit, cum venia judicetur. Cùm autem Domnus Abbas, aut certè quis ex senioribus alicui ex fratribus aliquod opus præceperit, suscipiat junior cum summa honestate jubentis imperium, sicut Regula docet, & sit auris parata ad audiendum, ac si divinitus dicatur, sint pedes recti, manus expeditæ ad faciendum opus, & humiliato capite dicat, benedicite. Similiter, cùm iterum jusserit, ita faciat. Egredientes de domo aut de conventu dicant, benedicite, etiamsi solus sit, quia Dominus ubique præsens est, unicuique postulanti paratus reddere rationem. Si aliquid in Cellario, vel Refectorio, vel coquina, vel quolibet alio loco, frater neglexerit, statim sine ulla mora currat ad veniam postulandam. Et, si talis est res quam neglexerit, manu teneat, in terram prostratus, veniam postulando de eo quod egerit.* Multa huic quoque capiti conformia leguntur in Regula Benedictina. Capite septuagesimo-primo. *Obedientia bonum non solùm Abbati exhibendum est ab omnibus, sed etiam sibi invicem ita obediant fratres; scientes per hanc obedientiæ viam se ituros ad Deum.* Eodem capite. *Si quis frater pro quavis minima causa ab Abbate vel à quocumque priore suo corripitur quolibet modo, vel si leviter senserit animum prioris cujuscumque contra se iratum vel commotum, quamvis modicè, mox sine mora tamdiu prostratus in terra ante pedes ejus jaceat satisfaciens, usquedum benedictione sanetur illa commotio.* Capite sexagesimo-tertio. *Ubicumque sibi obviant fratres, junior à priore benedictionem petat. Transeunte majore, minor surgat, & det ei locum sedendi; nec præsumat junior consedere, nisi ei præcipiat senior suus, ut fiat quod scriptum est; [honore invicem prævenientes.]* Capite quadragesimo-sexto. *Si quis dum in labore quovis, in coquina, in cellario, in ministerio, in pistrino, in horto, in arte aliqua, dum laborat, vel in quocumque loco aliquid deliquerit, aut fregerit quidpiam aut perdiderit, vel aliud quid excesserit ubi ubi, & non veniens continuò ante Abbatem vel Congregationem, ipse ultrò satisfecerit, & prodiderit delictum suum; dum per alium cognitum fuerit, majori subjaceat emendationi.*

XXI. Septimum Diarii caput est de sermone cum laicis, de discursu per Monasterium, & de proprio non habendo. *Caveant à seculari & superfluo risu, & de frequenti locutione cum amicis secularibus. Et, si necesse fuerit, ubi aliter esse non poterit, non loquatur solus cum seculari, nisi præsentibus & audientibus aliis fratribus, de quorum fide certa sit fiducia; & hoc maximè in juvenibus observetur. Mens enim, quæ Deo servire cupit, secularium locutionem & conversationem contemnere & derelinquere debet. Non vadant infra Monasterium passim ubicumque voluerint, nisi obedientia uniuscujusque exigat, vel licentiam impetraverint. Nullum opus, etiamsi bonum videatur, sine jussione agere præsumant, nihil dare aut accipere sine jussione Abbatis, nec habere proprium, nisi quod Abbas*

dederit aut permiserit. Non debet aliud unicuique in cibo vel potu vel vestimento AN. CH.
dari, quàm Regula præcipit: qui autem plùs habere desiderat, occasionem contra se 821.
occulti hostis nostri excitare non pertimescit. Textus Regulæ Benedictinæ, qui- LUDOV.
buscum hunc locum Diarii Monasticí conferas, paucis indicabimus. Capite IMP. 8.
quarto, Sanctus Benedictus inter instrumenta bonorum operum ponit, *verba* LOTHAR.
vana aut risui apta non loqui, & risum multum aut excussum non amare. Capite IMP. 5.
sexto, *verba risum moventia, æternâ clausurâ in omnibus locis* damnat. Capite PIPPINI
undequinquagesimo, *cum voluntate Abbatis omnia agenda* dicit; vetátque ca- R. 7.
pite sexagesimo-septimo, *quidpiam, quamvis parvum, sine Abbatis jussione fa-* LUDOV.
cere. Capite triecesimo-tertio prohibet, *ne quis præsumat aliquid dare aut acci-* R. 5.
pere sine jussione Abbatis, neque aliquid habere proprium, nullam omnino rem, ne-
que tabulas, neque graphium, sed nihil omnino. Agit quoque de mensura ci-
borum capite tricesimo-nono, de mensura potûs capite quadragesimo, &
de vestimentis capite quinquagesimo-quinto. Quod attinet ad vestimenta,
Sanctus Benedictus Indensis Abbas non Regulam Sancti Benedicti Casinen-
sis sed Aquisgranense Decretum secutus videtur, idque non obscurè patet,
si textus Ardonis, qui vitam ejusdem Indensis Abbatis in literas retulit,
cum vicesimo-secundo Conventûs Aquisgranensis Decreto conferatur. At-
que inde rursum colligimus Diarium Monasticum, de quo loquimur, ut
non à Sancto Benedicto Abbate Casinensi, sic nec à Sancto Benedicto In-
densi Abbate compositum fuisse.

XXII. Octavum Diarii caput est de correptione fraterna. *Nullus alii aliquod præteritum vel turpe peccatum improperet. Si senior viderit juniorem delinquere, corripiat eum inter se & ipsum solum, semel, secundò, & tertiò de levioribus tantùm culpis, quia de aliquibus gravibus culpis, si contingeret opere perpetrari, statim emendetur secundùm Regulam. Et qui alium vult castigare, leniter solidare studeat, secundùm qualitatem negligentiæ, quia sæpè frangitur deteriùs membri fractura, quæ incautè ligatur. Pro immundis verò cogitationibus, & nocivis, vel ineptis locutionibus semper ad Confessionem recurratur. Humiliter sibi invicem respondeant fratres.* In capite septimo Regulæ Benedictinæ, *undecimus humilitatis gradus est, si, cùm loquitur Monachus, leniter & sine risu, humiliter & cum gravitate, vel pauca verba & rationabilia loquatur, & non sit clamosus in voce.*

XXIII. Nonum Diarii caput. *Horâ Canonicâ, audito signo, citò ad Oratorium recurratur. Et non contendant de aliquo, &, si contigerat, qui prius tacuerit, sapientior reputetur. Ante horam vel post horam nihil cibi recipiant, exceptis infirmis & infantibus, quorum imbecillitas à Priore,* (vel, ut quædam editiones habent, *ab Abbate*) *consideranda est. Non detrahat quis, aut detrahenti consentiat. Pacem sint seminantes inter se fratres, non discordiam. Secularium fabulæ longè sint ab eis. Certis horis statutis non negligant opera manuum agere, quia virtus est animæ & corporis. Ceteris autem horis Lectioni vacent. Et, si fieri possit, in uno loco aut in Claustro sedeant, ut invicem se videntes coarctentur, & sub silentio legant. Et ne alius ad alium jungatur, nisi necessitas exposcat, idipsum tamen sine inquietudine alterius fiat.* In hoc capite multæ sunt Sanctiones. Primò, præcipitur maxima cum festinatione reditus ad Oratorium, audito cujuspiam horæ Canonicæ signo. Lege quartum ejusdem Diarii caput suprà descriptum [a], & Regulam Sancti Benedicti Casinensis Abbatis ad illud caput allegatam. Secundò prohibetur contentio. Sanctus Benedictus capite quarto suæ Regulæ inter instrumenta bonorum operum ponit loco sexagesimo-sexto, *contentionem non amare*, & capite septuagesimo-tertio statuit, ut *si quis contentiosus reperitur corripiatur.* Tertiò cibus ante vel post horam statutam seu Canonicam interdicitur. *Ne quis*, inquit Sanctus Benedictus capite quadragesimo-tertio, *præsumat ante statutam horam, vel posteà, quidquam cibi vel potûs sumere.* Et capite tricesimo-tertio senes infantésque sic excipit. *Licèt ipsa natura trahatur ad misericordiam in his ætatibus, senum videlicet & infantum, tamen & Regulæ auctoritas eis prospiciat. Consideretur semper in eis imbecillitas, & pro alla-*

[a] Num. 18.

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

tenus eis districtio Regula teneatur in alimentis; sed sit in eis pia considecatio, & praeveniant horas Canonicas. Auctor Diarii senes omittit, eorúmque loco ponit infirmos, sed qui senes sunt, iidem & infirmis ob aetatem suam meritò possunt accenseri. Quartò vetatur detractio. Praeivit Sanctus Benedictus, capite enim quarto suae Regulae inter bonorum operum instrumenta quadragesimo loco recensuit *non esse detractoeem.* Quintò, pax inter fratres commendatur, & inter instrumenta bonorum operum illud in Regula Benedictina [a] reperitur vicesimo-sexto loco, *caritatem non derelinquere.* Sextò, secularium interdicuntur fabulae, ut *verba vana* capite quarto Regulae Benedictinae. Septimò, labor manuum & Lectio statutis horis imperantur. Lege caput duodequinquagesimum Regulae Benedictinae, quod in eadem materia totum versatur. Ex eo solam duntaxat hanc periodum accipe. *Ante omnia sanè deputentur unus aut duo seniores, qui circumeant Monasterium horis, quibus vacant fratres Lectioni, & videant ne fortè inveniatur frater accidiosus, qui vacet otio aut fabulis, & non sit intentus Lectioni; & non solum sibi inutilis sit, sed etiam alios extollat,* id est, auferat, seu subducat à Lectione. Tales Monasterii circumitores *Circa* dicti reperiuntur & *Ciecatores.* Horum non meminit Auctor Diarii, quia Lectionem vult ab omnibus fratribus in uno loco fieri, eâque Sanctione Sancto Benedicto Abbate Casinensi recentiorem se prodit.

[a] Cap. 4.

XXIV. Decimum Diarii caput. *Aestivo tempore post prandium, unusquisque ad proprium lectum * pergat cum summa cautela, & sine alterius perturbatione aut legat aut dormiat. Nullus ex fratribus suum aliquid dicat, aut rem aliquam, aut membrum corporis, sed semper nostrum. Hoc solum oportet dicere proprium, mea culpa. Omnia qua Deus donat nobis communia esse debent, peccatum verò non commune, quia ex nostra fragilitate est. Providendum magnoperè est, ut jussum Domni Abbatis de quacumque re impleatur sollicitè, quia haec eadem obedientia si rectè perficitur, non illi ministratur qui pracipit, sed Deo qui videt. Et, si fortè negligatur (quod absit) qui deliquerit corde vel opere, citò ad indulgentiam postulandam recurrat. Quando in Choro ad psallendum stant, consonâ voce & corde psallant. Et illi incipiant Versum qui pra ceteris utiliùs possunt, ut ad primam aut secundam syllabam ceteri convenire possint juvenculi pronuntiantes voce.* In hoc capite quatuor sunt articuli. Primus agit de rebus post prandium peragendis, videturque sumptus ex capite duodequinquagesimo Regulae Benedictinae. *Post sextam surgentes à mensa pausent in lectis suis cum omni silentio, aut fortè qui voluerit legere sibi sic legat, ut alium non inquietet.* Propter haec verba, *in lectis suis*, retinuimus in textu Diarii vocem hanc, *lectum*, & ad oram rejecimus vocem, *locum*, quae legitur in editione Veneta. Secundus articulus vetat ne Monachus quidpiam suum esse dicat. Id quoque reperitur in Regula Benedictina, capite tricesimo-tertio. *Omnia omnibus sint communia, ut scriptum est, nec quisquam suum esse aliquid dicat aut prasumat.* Tertius articulus est de Obedientia, quam Sanctus quoque Benedictus capite quinto suae Regulae plurimùm commendat. Quartus articulus est de Psalmodia, describiturque penè totus ex Regula [b] Sanctorum Pauli & Stephani, quae recentior est Benedictinâ.

* locum

[b] Cap. 5.

XXV. Undecimum Diarii caput est de refectione, cibo & potu. *Ad horam verò refectionis, post expletionem*, id est, expleto Sextae vel Nonae Officio, *expectent in Ecclesia, psallentes in Choro. Cùm audierint cymbalum, ordinatè & sine ullo strepitu festinent lotis manibus introire Refectorium, salutantes Crucem versis vultibus ad Orientem, & sedeant omnes ad mensam singuli ordine suo cum omni silentio, nullúsque prasumat quidquam accipere cibi aut potûs ante Domnum Abbatem, ipse autem Abbas non tardet accipere. Cùm autem accipis panem, dicat frater fratri, benedicite, & respondeant, Dominus; & similiter faciant de potu cùm primùm biberint. De ceteris pulmentis, qua tunc in mensa sunt, non est necesse ampliùs benedictionem petere. Et antequàm incipiant cibum sumere, petat Lector benedictionem, & incipiat legere, & sicut docet Regula, nullius vox ibi audiatur,*

nisi solius legentis, nisi fortè pro ædificatione aliquid breviùs dicatur. Posteà verò AN. CH.
quidquid pulmentarii ex coquina ministratur, qui ministrat, à novissimo incipiat, 821.
& usque ad Dominum Abbatem ministrando perveniat, & tunc sonent cymbalum LUDOV.
tacitè, & dicant fratres, benedicite, æquâ voce & productè. Datâ benedictione IMP. 8.
in communi, expectent (sicut jam diximus) ut Abbas priùs accipiat, posteà sin- LOTHAR.
guli, dicentes, benedicite. Quando benedicunt cibum, aut potum, aut aliud quid- IMP. 5.
quam, non sedendo sed stando benedicant. Si autem cum talibus mixtum fue- PIPPINI
rit, Cellerarius faciat modicè signum ad ministrum, & statim surgant juvenculi R. 7.
ad miscendum, & lotos calices impleant potu æquâ mensura, & stent ordinati LUDOV.
ut sunt conversi. Tunc Cellerarius iterum sonet cymbalum tacitè, & dicant fratres R. 5.
unâ voce productè, benedicite. Et datâ benedictione à Priore, frater junior qui dat calicem in manu sedentis, caput inclinet humiliter. Cùm verò impletum fuerit opus miscendi, inclinet se in circuitu ad omnes fratres, sic quoque ad mensas suas. Poma autem & qualibet nascentia terræ quæ cruda sunt, sive horâ prandii sive cœna, æqualiter cum alio cibo in mensa antequàm fratres veniant aut sedeant, à Cellerario unicuique fratri partiantur. Et statim post alium cibum, illa ad mensam adjuncta comedantur. Quo expleto statim finiatur Lectio. Et surgentes à mensa, dicto Versu, sinister Chorus exeat prior ordinatè, dexter verò posterior, novissimè autem Dominus Abbas, psallentes Psalmum quinquagesimum distinctè, & non festinanter. Cùm introierint Oratorium, psallentes inclinent se usque ad Gloriam. Ad Gloriam verò flectant genua, & post Orationem Dominicam surgentes vadant cum silentio secundum quod tempori congruit. In Regula Benedictina nihil occurrit huic capiti conforme, præter silentium ad mensam capite duodequadragesimo sic præscriptum. *Summum fiat silentium ad mensam, ut nullius mussitatio, vel vox, nisi solius legentis, ibi audiatur. Nec præsumat ibi aliquis de ipsa Lectione, aut aliunde quidquam requirere, ne detur occasio; nisi fortè Prior voluerit pro ædificatione aliquid breviter dicere.* Quæcunque autem in capite Diarii Monastici proximè recitato memorantur de Abbate cum Monachis vel comedente in Refectorio vel inde exeunte, plurimùm discrepant à capite quinquagesimo-sexto Regulæ Benedictinæ, quod inscribitur *de mensa Abbatis*, & eandem Abbatis mensam à communi fratrum mensa sic distinguit. *Mensa Abbatis cum hospitibus & peregrinis sit semper. Quotiens tamen minùs sunt hospites, quos vult de fratribus vocare in ipsius sit potestate. Seniores autem unum aut duos semper cum fratribus dimittendos procuret propter disciplinam.* Hæc differentia facilè suadet Regulam Benedictinam & Diarium Monasticum non esse fœtum unius ejusdem Legislatoris.

Duodecimum hujus Diarii caput est de Lectione Collationis, de Com- XXVI.
pletorio & Dormitione. *Post Vesperas autem horâ competenti, facto signo omnes conveniant in Capitulo; & legatur Scriptura quæ ædificet audientes, quantùm hora permittit, sicut præcipit Regula. Et finitâ Lectione surgant omnes pariter, & ipse dicat Dominus Abbas; [Adjutorium nostrum in Nomine Domini,] & omnes respondeant, [qui fecit cælum & terram.] Et rectè cum silentio & reverentia intrent ad Completorium, & orent cum intentione mentis, & dent confessiones suas ad alterutrum, & sic incipiant Completorium. Expleto verò Officio summum silentium teneant: & ore & corde fiant orationes secretæ, & recordatio peccatorum cum gemitu, & lacrymis, & fletu, sine suspirio, ita ut nullus alii noceat. Tunc agant gratias Deo, ita referendo. Gratias tibi ago, Domine Sancte Pater Omnipotens æterne Deus, qui me dignatus es in hac die per tuam sanctam misericordiam custodire, concede, quæso, mihi hanc noctem mundo corde & sano corpore sic transire, quatenus mane gratum tibi servitium exsolvere possim. Et sic cum magna cautela vadant ad dormitorium, & dum ad proprium lectum redierit frater, dum se collocat, dicat Psalmum, Deus in adjutorium meum intende, totum cum Gloria Patri. Et posteà dicat Versum, pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis. Et sic muniat se signo venerabili sanctæ Crucis, & dormiat in Domino. Amen.* Sanctus Benedictus capite quadragesimo secundo suæ Regulæ multa præscribit huic

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

capiti conformia. *Omni tempore, sive jejunii, sive prandii, si tempus fuerit prandii, mox ut surrexerint a cœna, sedeant omnes in unum, & legat unus Collationes vel Vitas Patrum, aut certè aliud quod ædificet audientes. Si autem jejunii dies fuerit, dictâ Vesperâ, parvo intervallo mox accedant ad Lectionem Collationum ut diximus, & lectis quatuor aut quinque foliis, vel quantùm hora permittit, omnibus in unum occurrentibus, per hanc moram Lectionis, si quis fortè in assignato sibi commisso fuerit occupatus occurrat. Omnes ergo in unum positi compleant, & exeuntes à Completorio nulla sit licentia denuò cuiquam loqui aliud.* In ultimo Diarii capite, de quo nunc agimus, Monachi *dant confessiones suas ad alterutrum*, ut capite quarto *donant confessiones suas vicissim*, id est, hinc inde dicunt, *confiteor*. Cetera non egent interpretatione. Sanctus Benedictus Indensis Abbas *post Completorium instituit ut non pro libita quis voluntate aut egrediatur aut moretur in Oratorio, sed hyemis tempore decem priùs canant Psalmos, æstate verò quinque, sicque pulsato signo omnes pariter juxta præfatum modum*, qui nimirum ante Vigilias & ante Primam præscribitur, *Altaria circumeant, & sic ad lecta sua singuli pausaturi accedant. In his tribus per diem vicibus*, nempe ante Vigilias, ante Primam, & post Completorium, *circumire cuncta præcepit Altaria, & ad primum ex eis Orationem Dominicam dicant & Symbolum, ceteris Orationem Dominicam, vel sua confiteantur delicta.* Hæc apud Ardonem leguntur, absunt autem cùm à Regula Benedictina tum à Diario Monastico.

XXVII. Quamvis hoc Diarium nec Sancto Benedicto Abbati Casinensi nec Sancto Benedicto Indensi Abbati tribuendum censeamus, nostris tamen Annalibus inserere placuit, quia sapit antiquitatem, reperitúrque laodatum ac citatum à plerisque, seu Benedictinum Ordinem reformarent, seu peculiares Congregationes instituerent.

XXVIII. Præter Compendium Regulæ, de quo suprà, Sanctus Benedictus Indensis Abbas, ut in ejus vita testatur Ardo, *fecit librum ex Regulis diversorum Patrum collectum, ita ut prior*, sive excellentior, *Beati Benedicti Regula cunctis esset, quem omni tempore ad Collectam matutinam legere jussit.* Ad hunc locum sic commentatur Hugo Menardus. *An iste liber adhuc extet, non mihi compertum est. In Testamento Sancti Gennadii Episcopi Asturitensis * inter libros, qui ab eo dantur Monasterio Sancti Petri de montibus, recensetur liber Regularum virorum illustrium. Qui an idem sit cum eo, qui à nostro Benedicto collectus est, non adeò constat.* Reverendissimus atque Illustrissimus Dominus Fabius Chisius, Neritonensis * tunc Episcopus, cùm ad tractum Inferioris Rheni sub Urbano Octavo Papa Nuncium ageret Apostolicum, Coloniæ Codicem *titulo Benedicti Abbatis Anianensis*, qui & Indensis, prænotatum reperit apud Canonicos Regulares domûs Beatæ Virginis, ac longo pòst annorum intervallo, cùm Innocentio Decimo Papæ jam successisset dictus Alexander Septimus, Apographum communicavit cum Luca Holstenio Vaticanæ Basilicæ Canonico & Bibliothecæ Præfecto, qui typis edendum curavit anno Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo-primo, publicavítque eidem Alexandro Septimo sic inscriptum. *Sanctissimo Domino nostro Alexandro VII Pont. Opt. Max. Codicem antiquum Regularum Monasticarum ante annos octingentos à S. Benedicto Anianensi Abbate collectum, & ab ipso Fabio Chisio Neritinorum tunc Episcopo, & apud Ubios Apostolico Apocrisario, ex veteri Coloniensi manuscripto Codice accuratè descriptum, & collatum nunc bono publico typis editum cum humillimo Pedum osculo offert, dat, dicat, consecrat, Sedis Apostolicæ obsequiis deditissimus Lucas Holstenius.* Imus in sententiam Holstenii, & librum illum non alium existimamus ab eo, quem Benedictus Anianensis Abbas *ex Regulis diversorum Patrum* collegit, ideóque non possumus non probare titulum, qui præfixus ab eodem Holstenio sic legitur. *Codex Regularum, quas Sancti Patres Monachis & Virginibus Sanctimonialibus servandas præscripsere, collectus olim à S. Benedicto Anianensi Abbate.* Codex ille tres distinguitur in partes, quarum unaquæque plures Regulas complectitur.

* *d'Astorga.*

* *de Nardo.*

In

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

In prima parte sunt Sanctorum Patrum Orientalium Regulæ ad Monachos; Regula Sancti Antonii Abbatis in Thebaide; Præcepta seu Consilia Sancti Abbatis Isaiæ posita tironibus in Monachatu; Regula Sanctorum Patrum, Serapionis, Macarii, Paphnutii, & alterius Macarii; altera Regula Sanctorum Patrum; tertia Regula Sanctorum Patrum; Regula Sancti Macarii Nitriensis Abbatis; Regula Sancti Pachomii Tabennensis Abbatis; Epistolæ Sanctorum, Pachomii videlicet jam laudati, & Theodori Presbyteri; Doctrina Monastica Sancti Orsiesii Tabennensis Abbatis; Regula Orientalis seu Patrum Orientalium, ex Patrum scilicet Orientalium Regulis à Vigilio Diacono collecta; Regula Sancti Basilii Cæsareensis in Cappadocia Episcopi. XXIX. Tot è Regulis in Oriente conditis vix duas ad nostros Annales pertinere cognovimus; unam Sancti Macarii Nitriensis Abbatis, Tomo primo [a]; alteram Sancti Basilii Cæsareensis Episcopi, Tomo tertio [b]; quia regnantibus Meroveadis Monachi Reomaenses in Diœcesi Lingonensi sub Regula Sancti Macarii diu vixerunt, & Sanctus Gislenus, cujus obitum anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo [c] consignavimus, Regulam Sancti Basilii, quam in Græcia professus fuerat, à suis discipulis in Francia voluit observari.

XXX. In altera Codicis parte sunt Sanctorum Patrum Occidentalium Regulæ ad Monachos; Regula Sancti Benedicti Casinensis Abbatis; Consensoria Monachorum Incerti Auctoris; alia Regula Incerti quoque Auctoris; Regula Sanctorum Abbatum Pauli & Stephani; Regula Sancti Cæsarii Arelatensis Episcopi; Regula Sancti Aureliani Arelatensis etiam Episcopi; Regula Sancti Ferreoli Ucetiensis Episcopi; Regula Sancti Columbani Luxoviensis Abbatis; Regula Monasterii Tarnatensis; Regula Sancti Isidori Hispalensis Episcopi; Regula Sancti Fructuosi Bracarensis Episcopi; ejusdem Sancti Fructuosi Regula Monastica communis; Regula cujusdam Patris; Regula Magistri; Regula Grimlaici Presbyteri. Plerasque, quia viguerunt in Monasteriis Francorum, ut res postulavit, Annalibus nostris inseruimus, Regulam Sancti Benedicti Casinensis Abbatis, Tomo primo, ad annum Christi quingentesimum quadragesimum-quartum [d], quo Beatus Maurus ejus discipulus Monachos apud Glannafolium ad Ligerim in Diœcesi Andegavensi congregare cœpit; Regulam Sancti Cæsarii Arelatensis Episcopi, eodem Tomo, ad annum Christi quingentesimum tricesimum-sextum [e], quo maximam Galliæ Narbonensis partem Francis Ostrogothi cesserunt; Regulam Sancti Aureliani Arelatensis etiam Episcopi, eodem quoque Tomo, ad annum Christi quingentesimum duodequinquagesimum [f], quo florebat idem Aurelianus Episcopus; Regulam Sancti Ferreoli Ucetiensis Episcopi, eodem Tomo, ad annum Christi quingentesimum duodesexagesimum [g], quo multa de eodem Sancto Ferreolo & Cœnobio Ferreolacensi scripsimus; Regulam Sancti Columbani Luxoviensis Abbatis, Tomo secundo, ad annum Christi quingentesimum nonagesimum [h], quo locum, cui nomen Anagrates, idem Beatus Columbanus reliquit, & Luxovium perrexit; Regulam Monasterii Tarnatensis, sive Agaunensis, Tomo primo, ad annum Christi quingentesimum tricesimum-sextum [i], quo Tarnadæ oppidum, quod & Agaunum plerique vocant, Ostrogothis ultrò cedentibus in Francorum potestatem devenit. Ceteras omisimus, quia vel non pertinebant ad nostrum institutum, vel dubium erat an ad illud pertinerent. Auctores Consensoriæ subsequentisque Regulæ penitus ignorantur. Ætatem ac patriam Sanctorum Abbatum Pauli & Stephani nemo prodit. Observatas in Francia non legimus Regulas, quas Cœnobiis in Hispania sitis præscripserunt Sanctissimi Episcopi, Isidorus Hispalensis & Fructuosus Bracarensis, sive, ut Hugo Menardus contendit, Sanctus Isidorus Hispalensis Episcopus, Sanctus Fructuosus Episcopus Bracarensis, & alter Sanctus Fructuosus Abbas Constantinæ. Auctor Regulæ, cui titulus Regula cujusdam Patris, planè nesci-

[a] Ad an. 496. num. 114. & seqq.
[b] Ad an. 651. num. 7. & seqq.
[c] Num. 26.
[d] Num. 3. & seqq.
[e] Num. 123. & seqq.
[f] Num. 11. & seqq.
[g] Num. 6. & seqq.
[h] Num. 38. & seqq.
[i] Num. 199. & seqq.

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

tur. Regula Magiſtri ſic appellatur, quia in ea Diſcipulus interrogat, & Magiſter reſpondet; eidem Menardo videtur compoſita vel à Gallo vel ab Anglo in Galliis aliquandiu morato temporibus Clodovei Secundi Regis Francorum; ſapit quidem Gallicum idiotiſmum, habétque vocabula quædam à Gallis uſitata, numquam tamen aut apud Gallos aut apud Francos viguit, idque ſatis patet ex capite nonageſimo-quarto, quod eſt de Abbatis electione. Diſcipulus ſic interrogat. *Si ſubitò Abbas moriatur, quo ordine de incertis fratribus Abbas alius conſtituatur, cùm ſe vivo nullum deſignaverit meliorem, & dum ſubita eum mors perurſeris.* Reſpondet Magiſter. *Repentinum humanitatis caſum conſiderantes, & adventum, ut aſſolet, ſubita mortis, hoc de incertis inveniendum ad ordinationem convenienter taxavimus, ut de incertis certa poſſit ratio inveniri. Cùm ergo ſuperiùs diximus diverſorum Monaſteriorum confuſos debere eſſe gradus, & nullum tertum redhibere de honore ſecundorum, cùm ergo non judicaverit Abbas vivens poſt ſe ordinandum, quem ceteris probaverit meliorem, qui ſi ſubitò migret ad Dominum, reſpondemus quid, ne cùm unuſquiſque de ſe ſuo judicio ſucceſſionem præſumens, univerſos in ſeditionem exagites, & ſtudioſam partibus pugnam ſcandali domum pacis facias in contentionem converti. Ideo hoc decernimus, ut judicio Pontificis ipſius territorii & Clerì quæratur Abbas Sanctiſſimus, qui acceptam hanc Regulam ſupra hanc Congregationem ad vicem prioris defuncti, ſupra omnes fratres triginta habites diebus, & ipſe conſideret ſecundùm hujus Regula conſtituta, quis ſuperior de omnibus obſervantiâ poterit inveniri. Qui ergo Abbas triceſimo die coram illo Sacerdote vel Clero per ſacroſancta jurans Evangelia dicat ſe à nullo promiſſionibus vel adulationibus eſſe redemptum, ſed in cauſam Dei quam inveneris integrè pandere. Mox verò ſtante ante eum omni Congregatione ſubitò apprehendas ejus manum, quem invenit in omnibus meliorem, in omni obſervantia mandatorum Dei, vel Regula conſtituta, & tunc demùm in eo, ab illo Pontifice vel Clero ipſius territorii, ſecundùm hujus Regula conſtituta, ut ſuperiùs diximus, Primatûs ordinatio celebretur.* Talis electionis nullum apud Francos veſtigium. Quod attinet ad Grimlaicum, qui Regulam Solitariorum edidit, nihil de illo ſcriptum reperimus.

XXXI. In tertia Codicis parte ſunt Sanctorum Patrum Regulæ ad Virgines; Regula Sancti Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi; Regula Sancti Cæſarii Arelatenſis Epiſcopi; Regula Sancti Aureliani Arelatenſis etiam Epiſcopi; Regula Sancti Donati Epiſcopi Veſontionenſis; Regula cujuſdam Patris; Regula Sancti Leandri Hiſpalenſis Epiſcopi; Regula Beati Aelredi Rievallenſis Abbatis. Inſertas noſtris Annalibus invenies; Regulam Sancti Auguſtini Hipponenſis Epiſcopi, Tomo primo, ad annum Chriſti quingenteſimum triceſimum-ſextum [a], quo conferendam illam cenſuimus cum Tarnatenſi; Regulam Sancti Cæſarii Arelatenſis Epiſcopi, eodem Tomo, ad eundem annum Chriſti quingenteſimum triceſimum-ſextum [b], quo civitas Arelatenſis parere Francis cœpit; Regulam Sancti Aureliani Arelatenſis etiam Epiſcopi, eodem quoque Tomo, ad annum Chriſti quingenteſimum duodequinquageſimum [c], quo utramque ejuſdem Sancti Aureliani Regulam, unam ad Monachos, alteram ad Virgines, ſimul comparavimus; Regulam Sancti Donati Veſontionenſis Epiſcopi, Tomo ſecundo, ad annum Chriſti ſexcenteſimum viceſimum-quintum [d], quo Remenſem Synodum idem Sanctus Donatus cum aliis quadraginta Præſulibus celebravit. Omiſimus Regulam cujuſdam Patris, quia nomen, ætatem, ac patriam Auctoris deprehendere nondum potuimus. Omiſimus & Regulam Sancti Leandri Hiſpalenſis Epiſcopi, quia pro Monialibus in Hiſpania degentibus condita fuit, nec ad Annales Francorum pertinet. Quod ſpectat ad Regulam Aelredi Rievallenſis Abbatis in Eboracenſi Diœceſi, miramur illam ab Holſtenio recitari, prædictus enim Aelredus Davidi Scotorum Regi familiariſſimus fuit, & multis poſt Benedictum Anianenſem Abbatem ſeculis vixit, nec id ipſemet Holſtenius diffitetur allegato Centuriatoris Angli textu, quem ejuſdem Aelredi Regulæ præfixum

[a] Nu. 215. & ſeqq.
[b] Nu. 46. & ſeqq.
[c] Nu. 11. & ſeqq.
[d] Nu. 67. & ſeqq.

consule. Sanctorum igitur Patrum pervetustis ad Virgines Regulis, ex qua- AN. CH.
rum Collectione Sanctus Benedictus Anianensis Abbas librum fecit, Regula 821.
Beati Aelredi Rievallensis Abbatis adjecta est à recentiore Transcriptore, LUDOV.
qui Lucam Holstenium decepit, & Lectores, nisi caverint, in errorem fa- IMP. 8.
cilè trahet.

Ardo, postquàm *librum ex Regulis diversorum Patrum* à Benedicto Ania- LOTHAR.
nensi Abbate *collectum* laudavit, ad alium transit cui nomen Concordia Re- IMP. 5.
gularum. *Rursus*, inquit, *ut ostenderet contentiosis nulla frivola cassáque à Beato* PIPPINI
Benedicto Casinensi *edita fore, sed suam ex aliorum fultam esse Regulam, alium* R. 7.
collectis Regularum sententiis composuit librum, cui nomen Concordia Regularum LUDOV.
dedit; ita dumtaxat, ut Beati Benedicti præcederet sententia, ei verò rationabiliter R. 5.
convenientes jungerentur deinceps. XXXII.

XXXIII. Hugo Menardus hunc librum è Bibliotheca Floriacensi primus anno Christi millesimo sexcentesimo duodequadragesimo publicavit, & præter notas, quibus unumquodque caput illustravit, instar præfationis Dissertationem præposuit *de hujus Concordiæ Regulis earumque Auctoribus*. Sunt autem Regulæ omnino sex ac viginti; Regula Sancti Benedicti Casinensis Abbatis; Regula Sancti Pachomii Tabennensis Abbatis; Doctrina Monastica Sancti Orsiesii Tabennensis Abbatis; Regula Orientalis seu Patrum Orientalium, ex Patrum scilicet Orientalium Regulis à Vigilio Diacono collecta; Regula Sancti Macarii, seu Regula Sanctorum Patrum, Serapionis, Macarii, Paphnutii, & alterius Macarii; item Regula Sancti Macarii Nitriensis Abbatis; Regula Sanctorum Patrum; altera Regula Sanctorum Patrum; tertia Regula Sanctorum Patrum; Regula Sancti Basilii Cæsareensis Episcopi; Regula Sancti Hieronymi, sive Epistola quam Sanctus Hieronymus Regulæ Sancti Pachomii præfixit; Regula Sancti Augustini Hipponensis Episcopi, sive Epistola Sancti Augustini centesima nona Sanctimonialibus inscripta, quam proposito suo Sanctus Benedictus Anianensis Abbas accommodavit fœmininis nominibus in masculina commutatis; Regula Cassiani Abbatis; Regula Sanctorum Abbatum Pauli & Stephani; Regula Monasterii Tarnatensis; Regula Sancti Cæsarii Arelatensis Episcopi; Regula Sancti Aureliani Arelatensis etiam Episcopi; Regula Sancti Ferreoli Ucetiensis Episcopi; Regula Sancti Isidori Hispalensis Episcopi; Regula Sancti Fructuosi Bacarensis Episcopi; Regula alterius Sancti Fructuosi Abbatis Constantinæ; Regula Sancti Columbani Luxoviensis Abbatis; Regula Sancti Donati Vesontionensis Episcopi, quam suo quoque proposito Benedictus Anianensis Abbas accommodavit fœmininis nominibus in masculina transformatis; Regula Magistri; Regula cujusdam Patris; altera Regula cujusdam Patris. In tanto Regularum numero duæ tantùm occurrunt, Regula videlicet Sancti Hieronymi & Regula Cassiani, quarum nulla mentio fit in libro, quem Benedictus Anianensis Abbas *ex Regulis diversorum* Patrum collegit. Regulam omisimus Sancti Hieronymi, ne videremur extra limites Annalium nostrorum divagari. De Regula verò Cassiani disseruimus Tomo primo ad annum Christi quingentesimum tricesimumsextum [a] quo Massilia, ubi Cassianus Monasterium Sancti Victoris erexit, in Francorum potestatem cum maxima provinciæ Narbonensis parte primùm venit.

[a] Nu. 11. & seqq.

XXXIV. Præter libros suprà laudatos, Benedictus Anianensis Abbas, ut Ardo subjungit, *alium nihilominùs ex Sanctorum Doctorum Homiliis, quæ in exhortationem Monachorum sunt prolata, connexit librum, eúmque omni tempore in Vespertinis Collectis legere jussit.* Hic liber post Regularum Codicem, instar Appendicis, ex duobus manuscriptis Codicibus Christinæ Serenissimæ Suecorum Reginæ publicatus est ab Holstenio cum hoc titulo. *Codicis Regularum Appendix, in qua Sanctorum Patrum exhortationes ad Monachos & Virgines de observantia Vitæ Religiosæ, collectæ olim à S. Benedicto Anianensi Abbate.*

AN. CH. In hac Appendice varia sunt Opuscula Sanctorum Patrum parænetica;
821. Sancti Athanasii Episcopi Alexandrini liber de observationibus Monachorum; ejusdem Sancti Athanasii Exhortatio ad Sponsam Christi; Sancti Basi-
LUDOV. IMP. 8. lii Cæsareæ in Cappadocia Episcopi Admonitio ad Filium Spiritualem; Evagrii Monachi Sententiæ ad fratres, qui habitant in Cœnobiis & in Xe-
LOTHAR. IMP. 5. nodochiis; ejusdem Evagrii Sententiæ ad Virgines; Fausti Lerinensis Abbatis, Reiensis pòst Episcopi, Sermones quatuor ad Monachos; Sancti Eu-
PIPPINI R. 7. cherii Monachi Lerinensis, Lugdunensis pòst Episcopi, Exhortatio ad Monachos, Sententia ad eosdem Monachos, & Admonitio ad Virgines; Sancti
LUDOV. R. 5. Cæsarii Episcopi Arelatensis Epistolæ duæ ad Cæsariam Abbatissam ejúsque Congregationem, & alia hortatoria ad Virginem Deo dedicatam; Novati
XXXV. Catholici Sententia de humilitate & obedientia; Sancti Paulini Nolani Episcopi Responsio ad Monachos de pœnitentia; Eutropii Abbatis Epistola de districtione Monachorum; incerti Auctoris Sermones duo de decem Virginibus. Nullus è tot Scriptoribus in Francia vixit, excepto Sancto Cæsario Arelatensi Episcopo, qui florebat anno Christi quingentesimo tricesimo-sexto, cùm Franci ditiones suas Arelato & magnâ parte provinciæ Narbonensis auxerunt, vitámque clausit anno Christi quingentesimo quadragesimo-secundo, ut ad illos annos probatum Tomo primo.

XXXVI. Inter Acta vetera, quæ Stephanus Baluzius post Notas ad Capitularia publicavit, è Codice San-Gallensi prodiit [a] *excerptus diversarum modus pœni-*
[a] Act. 11. *tentiarum à Benedicto* Anianensi sive Indensi *Abbate distinctus de Regula Sancti Benedicti* Casinensis *Abbatis*, sic.

XXXVII. *Plurimi nequaquam pleniter intelligentes judiciorum sententias in Regula Sancti Patris nostri Benedicti, aliter quàm præcepit judicare solent. Sciendum itaque est quatuor ibi contineri modos, quibus delinquentium error corrigitur.*

XXXVIII. *Primus namque est, quem idem Pater Benedictus proprio judicio determinavit. Ut est. Qui per negligentiam tempore constituto ad nocturnos non pulsaverit signum, unde in Oratorio satisfieri jubet. Et qui ad Officium divinum tardè occurrerit; & qui per negligentiam horâ refectionis ad mensam. Et si cui offertur aliquid à Priore, & accipere renuerit. Et si quis, dum pronunciat Psalmum aut Lectionem, fefellerit. Et qui pro aliqua arte extollitur.*

XXXIX. *Secundus est de spiritalibus rebus. Unde ipse dicit. Si quis frater contumax, aut inobediens, aut superbus, vel in aliquo, id est, spiritali tantùm, contrarius existens Sancta Regula. Qui proficiendo usque ad septem gradus extenditur. Occultè videlicet castigando, publicè corripiendo, in levioribus culpis excommunicando, in jejuniis nimiis affligendo, verberibus coercendo, pro eodem inemendato ab omnibus orando, atque ad ultimum de Monasterio expellendo.*

XL. *Tertius de rebus exterioribus. Hoc est. Si quis damnum per negligentiam aliquod intulerit Monasterio.*

XLI. *Quartus de criminalibus delictis.*

XLII. *De primo sciendum est, quòd nullatenus aliter, nisi juxta quod Regula jubet, fieri debet, hoc est, non alienum sed proprium est judicium ponendum.*

XLIII. *De secundo sollicitè considerandum, quia non omnibus personis suprascripti gradus conveniri poterunt, quia aliter corrigendi sunt honesti, aliter improbi. Nam Regula præcipit de contumacia, ut secretè semel aut bis ammoneatur. Et alibi dicit. Si contumax fuerit, de Monasterio expellatur. Necesse est ergo, ut justo moderamine utrumque decernatur, qualiter secundùm Regulam & contumax secretè moneri possit &. de Monasterio expelli. Ille namque secretè est ammonendus, quia licèt aliquid à Priore imperatum refutans, mox tamen emendatus emendationem promittens, qui & honestus jure dici poterit. Et ille de Monasterio expellendus, qui & contumax existit, & nullo unquam pacto adquiescit suscipere disciplinam, quem omnino contumacem Regula vocat, unde & meritò improbus est dicendus. Quamquam & improbum illum etiam vocet, qui, licèt frequenter corripiatur, disciplinæ tamen Regulari contradicit: qui honestatem, quam priùs dum se emendare profitetur

habere videbatur, relinquens ad improbam durámque mentem transit. Neque, ut AN. CH.
suprà dictum est, omnibus personis omnea gradus conveniri poterunt, quia videli- 821.
cet diversæ sunt qualitates mentium, unde unus medetur, inde alter perimitur. LUDOV.
Quapropter quorundam verberibus sunt coercendæ personæ; minimè verò quorun- IMP. 8.
dam, de quorum qualitatibus Regula dicit. Secundùm uniuscujusque, inquit, qua- LOTHAR.
litatem vel intelligentiam omnibus se conformet & aptet. Itémque alibi. Ut vide- IMP. 5.
rit cuique expedire, prudenter & cum caritate studeat amputare vitia. Et notan- PIPPINI
dum tria inspicienda semper in judicio esse, personam videlicet, intentionem, at- R. 7.
que modum delicti. Personam, utrùm intellectu & modestiâ vigeat, vel duritiâ LUDOV.
& inquietudine mentis contradictor existat. Intentionem, utrùm studio an infirmi- R. 5.
tate deliquerit. Modum, utrùm graviter vel certè leviter erraverit, unde & Re-
gula dicit. Secundùm modum culpæ excommunicationis vel disciplinæ debet exten-
di mensura. Igitur omnis spiritaliter delinquens tamdiu secretè moneri debet, do-
nec seipsum ipse improbum reddendo ab occulto transeat ad publicum. In qua publica
correptione si non emendaverit, ad excommunicationem leviorum culparum transi-
bit. Ubi cùm diutiùs nequiverit corrigi, nimiùm jejuniorum maceratione affliga-
tur. Per quam non correptus si persona extiterit talis, flagellorum coerceatur acre-
dine. Sin verò persona non admiserit consideratio, communiter ab omnibus mise-
ricordia imploretur Omnipotentis. Quòd si nec isto modo sanatus fuerit, præcida-
tur à corpore Monasterii. Et si contigerit ut per negligentiam, dum aut in occulto
aut in publico ammonetur, aliquid damni Monasterio intulerit, excommunicetur in
levioribus culpis secundùm modum culpæ; & peractâ pœnitentiâ iterum revertatur
ad id ubi priùs tenebatur. Et non solùm dum verbis monetur, verùm etiam si ali-
quo ex supradictis gradu deprimatur. Primus Capitulus est XXII. (lege XXIII.)
Ibi omnes gradus inveniri valent. Secundus verò Capitulus est de pueris, minore
qualiter ætate corripiantur. XXX. *Ubi facilè patet quod in vicesimo-tertio scri-*
ptum est. Sin autem improbus est, vindictæ corporali subdatur. In fine videlicet
capitis XXX, *ubi dicit. Hi tales dum delinquunt, aut jejuniis nimiis affligantur,*
aut acris verberibus coerceantur, ut sanentur. Hunc sequitur XXVIII, *de his*
qui sæpiùs correpti emendare noluerint, ubi similiter septem prædicti gradus in-
serti sunt. Ut hæc tibi clariora fiant, consule quæ citantur Regulæ Benedic-
tinæ capita, vicesimum-tertium, vicesimum-octavum, & tricesimum.

XLIV. *De tertio autem modo judiciorum, sicut suprà dispositum est, de damno cujuslibet rei exteriori est intelligendum, ubi solummodo animadvertendum, si negligentiâ interveniente damnum extiterit factum. Tunc secundùm modum delicti, & personam, & intentionem, levioris culpæ judicium subjacebit. In quo modo continetur quicquid in Regula invenitur, sive gravissimæ vindictæ subjaceat, seu graviori, seu regulari; seu excommunicetur, seu excommunicationi subjaceat. Præter hoc, quod in quibusdam locis invenitur, districtiori disciplinæ subjaceat. Quod quidam ita intelligi volunt, ut si occultè aut publicè verbis monebatur, in eodem gradu acriùs corripiatur.*

XLV. *Quartus quoque modus, ut prædictum est, de capitalibus criminibus constat, fornicatione videlicet, adulterio, atque ebrietate assiduâ, ceterísque, quæ nullo modo nisi pœnitentiâ corporali secundùm auctoritatem canonicam purgantur. In quibus & modus, necnon & persona, atque intentio, semper inspicienda sunt. Ubi pariter quoque Sanctorum Patrum institutio sollicitè est perpendenda.*

XLVI. CAPITULARE AQUISGRANENSE.

Huc usque de Sancto Benedicto Indensi Abbate, qui migravit ad Dominum mense Februario, cùm apud Aquisgranum Conventus habebatur, ubi condita videntur duodecim Capitula, quæ quartum Capitularium librum apud Ansegisum aperiunt. Opinioni nostræ plurimùm favet Capitulum sextum, in quo Ludovicus Augustus Placiti meminit *ante proximum quinquennium in Compendio habiti*, nempe anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, sic enim Annalista Laureshamensis ad illum annum. *Imperator Compendium Palatium petiit. Ibi cùm moraretur, Legatos Abotritorum, & de Hispania Legatos Abdirachman filii Abulaz Regis ad se missos suscepit. Complexísque*

AN. CH. *ibi* x x *vel eo ampliùs diebus Aquasgrani ad hyemandum reversus est.* Hæc ad
821. Chronologiam. De singulis Capitulis nunc agendum.
Primum Capitulum. *Si servi per contumaciam collectâ multitudine alicui vim*
LUDOV. *intulerint, id est, aut homicidium, aut incendium, aut qualiumcunque rerum di-*
IMP. 8. *reptiones fecerint, Domini, quorum negligentiâ hoc evenit, pro eo quòd eos con-*
LOTHAR. *stringere noluerunt, ut talia facere non auderent, bannum nostrum, id est,* LX *so-*
IMP. 5. *lid. solvere cogantur.*
PIPPINI Secundum Capitulum. *De rebus sive mancipiis, quæ dicuntur à fisco nostro*
R. 7. *esse occupata, volumus ut Missi nostri inquisitionem faciant sine sacramento per ve-*
LUDOV. *raciores homines pagi illius circà manentes; & quicquid de hac causa veriùs ac*
R. 5. *certiùs investigare potuerint, ad nostram faciant pervenire notitiam, ut nos tunc*
XLVII. *definiamus, quicquid nobis justum esse videatur.*
XLVIII. Tertium Capitulum. *Si servi, vel Ecclesiastici, vel quorumlibet liberorum ho-*
XLIX. *minum, in fiscum nostrum confugerint, & à Dominis vel Advocatis eorum repetiti fuerint, si Actor fisci nostri intellexerit, quòd eos justè non possit tenere ad nostrum dominium, ejiciat illos de eodem fisco. Et postquam ab eisdem repetitoribus fuerint recepti, habeat cum eis legitimam actionem; & sic eos, si poterit, ad nostram evindicet possessionem.*

L. Quartum Capitulum. *De Vassis nostris, qui ad Marcham nostram constituti sunt custodiendam, aut in longinquis regionibus sua habent beneficia, vel res proprias, vel etiam nobis assiduè in Palatio nostro serviunt, & ideo non possunt assiduè custodire Placita; quam rem volumus ut Missi nostri vel Comes nobis notam faciant, & nos faciemus ut ad eorum Placita veniant.*

LI. Quintum Capitulum. *Volumus ut Comites qui ad custodiam maritimam deputati sunt, quicunque ex iis in suo ministerio residet, de justitia facienda se non excuset propter illam custodiam; sed ibi secum suos Scabineos habeat, & ibi Placitum teneat, & justitiam faciat.*

LII. Sextum Capitulum. *De his, qui se dicunt propter incestum res proprias amisisse, constitutum est, ut si ante proximum quinquennium, quando Placitum nostrum habuimus in Compendio, easdem res amiserint, non eis restituantur.* Ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto quo Carolus Ludovici pater obiit ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-septimum quo Capitularium Collectionem Ansegisus Abbas in lucem emisit, Ludovicus Augustus bis Compendium pervenit; semel anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, ut ex Annalista Laureshamensi jam probavimus; iterum ad Kalendas Novembris anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, ut ad illum annum his verbis idem Auctor testatur; *peractâ autumnali venatione ad Cal. Novemb. sicut condixerat, Compendium venit.* Ansegisus, quia Collectioni Capitularium, quam sub initium anni post Christum natum octingentesimi vicesimi-septimi publicavit, inseruit Capitulum nuperrimè descriptum, in quo mentio fit Placiti *ante proximum quinquennium in Compendio* habiti, palàm significavit illud Capitulum editum fuisse anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo, sive anno quinto post Placitum in Compendio habitum anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto; nam si rejicias idem Capitulum in annum quintum postquàm Ludovicus Imperator Compendium secundò profectus est, id est, in annum Redemptoris octingentesimum duodetricesimum, posterius fit Ansegisi Collectione, nec in ea memorari potest. Idem Capitulum legitur etiam in additione, quam Ludovicus paulò pòst Longobardicis Legibus adjecit, ut infrà dicturi sumus.

LIII. • Septimum Capitulum. *De conjurationibus servorum, quæ fiunt in Flandris & in Mempisco, & in ceteris maritimis locis, volumus, ut per Missos nostros indicetur dominis servorum illorum, ut constringant eos, ne ultrà tales conjurationes facere præsumant. Et ut sciant ipsi eorundem servorum domini, quòd cujuscunque servi hujuscemodi conjurationes facere præsumpserint postquàm eis hæc nostra jussio fuerit indicata, bannum nostrum, id est,* LX *solid. ipse dominus persolvere debeat.*

Octavum Capitulum. *De terra in littore maris, ubi salem faciunt, volumus, ut aliqui ex eis veniant ad Placitum nostrum, & ratio eorum audiatur, ut tunc secundum æquitatem inter eos desinire valeamus.* AN. CH. 821.

Nonum Capitulum. *Volumus, ut uxores defunctorum post obitum maritorum tertiam partem conlabarationis, quam simul in beneficia conlaboraverunt, accipiant, & de his rebus, quas is, qui illud beneficium habuit, aliunde adduxit vel comparavit, vel ei, ab amicis suis collatum est, has volumus tam ad orphanos defunctorum quàm ad uxores eorum pervenire.* LIV. LV.

Decimum Capitulum. *De aggeribus juxta Ligerim faciendis, ut bonus Missus eidem operi præponatur, & hoc Pipino* Aquitaniæ Regi *per nostrum Missum mandetur, ut & ille ad hoc Missum ordinet, quatenus prædictum opus perficiatur.* LVI.

Undecimum Capitulum. *De duodecim pontibus super Sequanam volumus, ut hi pagenses, qui eas facere debent, à Missis nostris admoneantur, ut eos celeriter restaurent, & ut eorum vana contentiani non consentiant, quando dicunt se non alibi easdem pontes facere debere, nisi ubi antiquitus fuerant, sed ibi ubi nunc necesse est, easdem pontes facere jubeantur.* LVII.

Duodecimum Capitulum. *De omnibus pontibus per Regnum nostrum faciendis in commune Missi nostri admoneant, ut ab ipsis restaurentur, qui eos facere solebant.* LVIII.

In Aquisgranensi Conventu, ut Annalista Laureshamensis ad hunc annum testatur, *iterum Conventus mense Maio Noviomagi habendus condictus est; Comitésque, qui illuc venirent, deputati.* Hoc autem de Conventu sic Astronomus. *In eodem anno Kalendis Maii Conventum alterum habuit Imperator Noviomagi, in quo Regni partitionem, quam inter filios suos jamdudum,* anno videlicet Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, *fecerat, coràm recitari fecit, & à cunctis Proceribus, qui tunc affuere, confirmari. Ibidem etiam Missos Paschalis Apostolici, Petrum Centumcellensem Episcopum & Leonem Nomenclatorem suscepit, audivit, remisit.* Addit Annalista Laureshamensis destinatos in eodem Conventu Comites, qui bellum in Pannonia contra Liudewitum gererent, deinde quibus in rebus Imperator reliquam æstatem ac mediam autumni partem transegerit, sic exponit. *Susceptis ibidem Paschalis Romani Pontificis Legatis, Petro videlicet Centumcellensi Episcopo & Leone Nomenclatore, eisdémque celeriter absolutis, Comitibus etiam qui aderant ad expeditionem Pannonicam destinatis, ipse paululum ibi remoratus, Aquasgrani reversus est. Et post paucos dies per Arduennam iter faciens, Treveras ac Metis venit, indéque Rumerici Castellum petens, reliquum æstivi caloris & autumnià dimidium exercitatione venatorià in Vasegi saltu atque secretis exegit.* LIX.

Intereà Borna Dux Dalmatiæ atque Liburniæ defunctus est, & petente populo, atque Imperatore consentiente, nepos illius, nomine Ladasclavus, successor ei constitutus est. Allatum est & de morte Leonis Constantinopolitani Imperatoris, quod conspiratione quorundam Optimatum suorum, & præcipuè Michaelis, Comitis Domesticorum, insidiis, priore mense Decembri, *in ipso Palatio sit interemptus. Qui suffragio civium & Prætorianorum militum studio insulas imperii suscepisse dicebatur.* Verba sunt Annalistæ Laureshamensis, quibus consentanea scribit Astronomus. Si de Leonis cæde plura scire desideras, lege Michaelem in vita Theodori Studitæ & Leonem Grammaticum in Gestis Leonis Armeni. Nec hoc loco prætermitti debet mors Alhacæ Cordubensis Caliphæ, qui teste Roderico Toletano [a], *cùm sedatis suorum dissidiis, ad recuperandas terras, quas amiserat,* adversùs Christianos *se pararet, mortis imperio est præventus, anno Arabum ducentesima sexto, Regni suà vigesimo-septimo,* id est, hoc Redemptoris anno, cujus dies octavus ante Idus Junias initium dedit anno Hegiræ sexto supra ducentesimum. *Post Alhacam regnavit filius ejus Abderramen, quadraginta & unius annorum erat cùm regnasse cœpisset.* LX. Mors Bornæ Ducis Dalmat. Leonis Imp. Constantinopol. Alhacæ Caliphæ Cordubensis.

[a] In Hist. Arab. c. 24. 25. vel 24. 26.

Sub idem tempus, *Fortunatus Patriarcha Gradensis, cùm à quodam Presbytero suo, nomine Tyberio, apud Imperatorem fuisset accusatum, quod Liudewitum* LXI.

AN. CH. 821.

Fortunatus Patriarcha Gradensis abit Constantinopolim.

ad perseverandum in perfidia quâ cœperat hortaretur, cúmque ad castella sua munienda artifices & murarios mittendo juvaret, & ob hoc ad Palatium ire juberetur, primo velut jussionem impleturus in Histriam profectus est. Inde simulato reditu ad Gradum civitatem, nullo suorum, prater eos cum quibus hoc tractaverat, suspicante, nactus occasionem clàm navigavit, veniénsque Jaderam Dalmatia civitatem Joanni Prafecto provincia illius fuga sua causas aperuit. Qui eum statim navi impositum Constantinopolim misit. Hæc Annalista Laureshamensis.

LXII. *Conventus apud Theodonis villam.*

Tertium hujus anni Conventum idem Auctor posteà sic describit. *Medio mense Octobri Conventus generalis apud Theodonis villam magnâ populi Francorum frequentiâ celebratur, in quo Dominus Lotharius primogenitus Imperatoris Ludovici Irmingardim Hugonis Comitis filiam solenni more duxit uxorem. Illuc etiam Legati Romani Pontificis, Theodorus Primicerius ac Florus, cum magnis venere muneribus. Affuere & Comites in eodem Conventu jam de Pannonia regressi, qui depopulatâ desertorum & Liudewito adharentium universâ regione, cùm nullus eis ibidem copiam pugnandi fecisset, domum regressi sunt. Eminuit in hoc Placito Piissimi Imperatoris misericordia singularis, quam ostendit super eos, qui cum Bernhardo nepote suo in Italia contra caput ac Regnum suum conjuraverunt. Quibus sibi ad prasentiam venire jussis, non solùm vitam & membra concessit, verùm etiam possessiones judicio Legis in fiscum redactas magnâ liberalitate restituit. Adelhardum quoque de Aquitania, ubi exulabat, revocatum Corbeia Monasterio, ut priùs fuerat, Abbatem ac Rectorem esse jussit, & Bernarium fratrem ejus reconciliatum eidem Monasterio reddidit. Completísque iis, qua ad Regni utilitatem inchoaverat, & sacramento, quod apud Noviomagum pars Optimatum juraverat, generaliter consummato, ipse Aquasgrani revertitur. Filium autem Lotharium, post nuptias ritu solenni celebratas, Wormaciam misit.* Theganus [a] ad illas nuptias refert originem discordiarum, quæ posteà Ludovicum inter ac primogenitum ejus Lotharium exarserunt; Hugonem enim, cujus filiam Lotharius duxit, authorem pravorum consiliorum totiúsque mali sic constituit. *Dominus Imperator habuit Placitum suum generale, & ibi Lotharius filius suus primogenitus ex Regina suscepit in conjugium filiam Hugonis Comitis, qui erat de stirpe cujusdam Ducis nomine Edith, qui erat timidus super omnes homines, sic enim cl[a]maverunt ei domestici sui, ut aliquando pedem foris sepem ausus ponere non fuisset. Jam tunc imminebat ei infidelitas, quam per suggestionem supradicti soceri sui & aliorum iniquorum multorum ostendit in patre. Inde regrediens Lotharius venit Wormaciam cum uxore.*

[a] Cap. 28.

Lotharius Imp. ducit uxorem.

LXIII. *Ab exilio revocantur,*

In Annalibus Laureshamensibus proximè citatis duo distinguuntur exulum genera, quos hoc anno Ludovicus Imperator ab exilio revocavit. Alios enim eodem anno quo Carolum patrem amiserat, alios eo relegarat anno quo Bernhardum Italiæ Regem exauctorarat, illos videlicet anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, hos anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo. De utrorumque reditu distinctiùs hîc agendum.

LXIV. Primi generis fuerunt tres fratres, Adelhardus, Wala, & Bernarius, eorúmque soror Gundrada, quorum pater Bernardus Comes, Pippini Regis frater, Caroli Magni patruus extitit. Exularunt *per septennium,* inquit Paschasius Radbertus, id est, ad hunc usque annum, quo Ludovicus Adelhardum Abbatem & Bernarium Monachum suæ reddidit Corbeiæ, sic enim de illo Imperatore præcitatus Annalista Laureshamensis. *Adelhardum quoque de Aquitania*, sive de Hero Aquitaniæ secundæ Diœcesísque Pictaviensis Insula, *ubi exulabat, revocatum Corbeia Monasterio, ut priùs fuerat, Abbatem ac Rectorem esse jussit; & Bernarium fratrem ejus reconciliatum eidem Monasterio reddidit.* Hic autem Auctor silet de Wala & Gundrada, quia non recesserunt è Monasteriis in quibus tunc habitabant. Wala, qui Monasticen in Corbeiensi professus fuerat, ibidem mansit. Gundrada in Pictaviensi Sanctæ Radegundis Monasterio, quod exuli primùm patuerat, reliquam inter Moniales vitam duxit.

Adelhardus

AN. CH. 821.

LXV. ADELHARDUS ABB. CORBEÏÆ,

Adelhardus maximum sui desiderium Herensibus Monachis reliquit, ac præsertim Ragnardo, qui, ne videret abeuntem, in obscurum se locum recepit, nec tamen ejus conspectum atque amplexus fugit. Omnes ut lætitiâ perfundebantur quòd Imperator Abbatem adeò illustrem ab exilio revocasset, sic & afficiebantur mœrore quòd virum virtute tam insigni prædirum non ampliùs visuri essent. Adelhardus relictâ Hero Insulâ Imperatorem adiit, apud quem maximo deinceps fuit in honore. Corbeïam reverti jussus, ut exauctorato altero Adelhardo pristinum gradum recuperaret, à Monachis amantissimè susceptus est. Panlò pòst redit ad Ludovicum Augustum cum Wala fratre, quocum profectus est & in Saxoniam, ut anno proximo cùm ex ejus vita tum ex libello de constructione novæ Corbeïæ probaturi sumus. Quàm charus quàmque dilectus Ludovico tunc extiterit, ex eo patet, quòd, ut Paschasius Ratbertus in ejus vita scribit, ab eodem Imperatore consensum obtinuit, ut Hildemannus, quem ipse Monachum Corbeïæ nutrierat, Episcopus Ecclesiæ Bellovacensi præficeretur. Idque constat hisce temporibus factum. Ragimbertus enim Hildemanni decessor in vivis eo superstes erat anno, quo pulsus est in exilium Adelhardus, & anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, cùm idem Adelbardus in morbum apud Corbeïam incidit, illuc statim se contulit Hildemannus Bellovacensis Episcopus, ut probabimus ex eodem Paschasio Ratberto.

LXVI. BERNARIUS MONACHUS EJUS FRATER,

Astronomus de Adelhardo ejúsque fratre Bernario ab exilio revocatis ita scribit in vita Ludovici Pii. *Dominus Imperator Adalhardum etiam Abbatem quondam Corbeïæ Monasterii, sed tunc in Sancti Filiberti Monasterio consistentem, Magisterio priori reddidit. Itidémque fratrem ejus Bernarium, à Monasterio Sancti Benedicti evocatum & reconciliatum, eidem cum fratre restituit loco.* Per Monasterium Sancti Filiberti designatur Herense in Diœcesi Pictaviensi, quod ut ab Hero Insula Herense * Monasterium, sic & à Sancto Filiberto illius loci primo Abbate Monasterium Sancti Filiberti promiscuè vocatum reperitur. Per Monasterium Sancti Benedicti denotatur Floriacense ad Ligerim in Episcopatu Aurelianensi, quod primitus à loco, cui nomen Floriacum *, dictum est Floriacense, deinde nuncupatum est Monasterium Sancti Benedicti, postquàm hujus sanctissimi Patriarchæ corpus illuc ex Italia translatum fuit, ut Tomo tertio [a] fusè docuimus. Oritur autem nonnihil difficultatis ex Astronomo præcitato, quia revocatum è Monasterio Sancti Benedicti scribit Bernarium, quem in Cœnobium Lerinense Paschasius Radbertus ablegatum testatur. Ut hos Auctores conciliare possis, tria tempora distinguas oportet. Anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, cùm Adelhardus & Bernarius è Corbeïa pulsi sunt, missus est Bernarius ad Lerinum mediterranei maris Insulam, ubi Monasterium erat Antipolitanæ Diœceseos in provincia Narbonensi secunda. Post aliquot annos, fortè cùm Bernardus Italiæ Rex in Ludovicum Imperatorem insurgebat, reductus est in interiorem Galliam ad Monasterium Floriacense seu Sancti Benedicti, quod ripæ Ligeris amnis adsidebat in Aurelianensi Diœcesi. Denique hoc anno suæ redditus est Corbeïæ cum Adelhardo fratre, qui totum septenninm apud Herum Insulam exularat. Tunc Abbates erant, Herensis Arnulfus, Adalgaudus Floriacensis. De utroque jam locuti sumus.

* *Nermoustier.*

* *Fleuri.*

[a] Ad an. 673. nn. 41. & seqq.

LXVII. ANSELMUS ARCHIEP. MEDIOLAN. ET THEODULFUS EP. AURELIAN.

Alterius generis exules fuerunt, Anselmus, Wolfoldus, & Theodulfus, Episcopi. Wolfoldus Cremonensis Episcopus obiit in exilio, ut dictum suprà. Suis Ecclesiis hoc anno redditi sunt Anselmus & Theodulphus, ille Mediolanensi, hic Aurelianensi.

LXVIII. FABULA DE THEODULFO.

De Theodulfo circumfertur fabula, quam paucis refutare non pigebit. *Theodulphus*, inquiunt [b], *Andegavi detrusus est in carcerem: ibi detentus, vir poëticæ facultatis, literis præcipuè instructus, scripsit Ecclesiasticum Carmen ad diem Palmarum in Ecclesia canendum accommodatum, observánsque tempus, cùm eâ die Ludovicus inde transiret, è fenestra carceris, uti licuit, illud cecinit in an-*

[b] Saussëyus in Annal. Aurelian. l. 6. n. 4.

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

res ejus; quod cùm Imperatori mirificè placuisset, eo permotus; ipsum jussit quamprimùm è carcere liberari. Illud Carmen apud Andegavos scriptum fuisse res ipsa loquitur, an autem Theodulphi censendum sit opus, & an decantatum sit in aures Ludovici Pii, non adeò patet. Citatum reperitur in libro de Divinis Officiis, capitulo de Dominica in Palmis, sic. *Incheantur à duobus Cantoribus quidam Versus* [*Israel es tu Rex.*] *Respondet Chorus adspiciens seu inclinans se ad suprascriptum Sanctum Evangelium*, [*Gloria, laus & honor tibi sit.*] *Et ordine sequuntur alii Versus.* Qui librum illum de Divinis Officiis Alcuino tribuunt, prædictum Carmen temporibus Ludovici Pii Augusti à Theodulfo tunc exule compositum negant, quia vitam clausit Alcuinus Ludovico Pio nondum Imperatore. Sed librum illum non esse fœtum Alcuini jam observarunt multi, nec semel observavimus. Deinde Lupus Ferrariensis Abbas, qui hoc eodem seculo floruit, Carmen, de quo nunc inquirimus, epistolâ vicesimâ Theodulfo sic adjudicat. *Nundinas in Theodulfi Carmine legi productâ penultimâ.* Alludit enim ad hunc Versum Carminis in die Palmarum concinendi.

Fruge, ope, nundinis, pulchris & rebus abundans.

LXIX. Auctor igitur istius Carminis Theodulfus, cùm exularet Andegavi, sed nec illud Carmen cecinit in aures Ludovici Augusti, nec tali cantilenâ libertatem in die Palmarum recuperavit. Ludovicus anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo Theodulfum in exilium misit *post Pascha*, proximis annis in die Palmarum à civitate procul abfuit Andegavensi, nec anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo ante mensem Octobrem, quo Conventum Francorum apud Theodonis villam celebravit, Theodulfum aliósque, qui ejusdem conjurationis insimulati fuerant, ab exilio revocavit. Lege veteres Annalistas. Laureshamensis ad hunc annum sic habet. *Medio mense Octobri, Conventus generalis apud Theodonis villam magnâ populi Francorum frequentiâ celebratur. Eminuit in hac Placito Piissimi Imperatoris misericordia singularis, quam ostendit super eos, qui cum Bernhardo nepote sua in Italia contra caput ac Regnum suum conjuraverunt.* Et Fuldensis ad hunc eundem annum, sic. *In villa Theodonis, omnes, qui suo tempore in exilium missi fuerunt, revocavit, & singulos in statum pristinum restituit.*

LXX. Ipsum Carmen integrum [a] ex editione Sirmondana nunc accipe, ut simul & illud Andegavi conditum intelligas, & florentem Andegavensis Ecclesiæ civitatísque statum per illud tempus admireris.

[a] Lib. 4. carm. 3.

EJUS CARMEN IN DIE PALMARUM.

Gloria, laus & honor tibi sit, Rex Christe Redemptor,
Cui puerile decus prompsit osanna pium.
Israel es tu Rex, Davidis & inclyta proles,
Nomine qui in Domini, Rex benedicte, venis.
Cœtus in excelsis te laudat cælicus omnis;
Et mortalis homo, & cuncta creata simul.
Plebs Hebræa tibi cum palmis obvia venit,
Cum prece, voto, Hymnis, adsumus ecce tibi.
Hi tibi passuro solvebant munia laudis,
Nos tibi regnanti pangimus ecce melos.
Hi placuere tibi, placeat devotio nostra,
Rex pie, Rex clemens, cui bona cuncta placent.
Fecerat Hebræos hos gloria sanguinis alti,
Nos facit Hebræos transitus ecce pius.
Inclyta terrenis transitur ad æthera victis,
Virtus à vitiis nos capit alma tetris.
Nequitiâ simus pueri, virtute vieti,
Quod tenuere patres, da teneamus iter.
Degenerésque patrum ne simus ab arte priorum,
Nos tua post illos gratia sancta trahat,

AN. CH. 821.
LUDOV. IMP. 8.
LOTHAR. IMP. 5.
PIPPINI R. 7.
LUDOV. R. 5.

Tu pius ascensor, tuus & nos simus asellus,
Tecum nos capiat urbs veneranda Dei.
Vestis Apostolicæ rucilo fulgore tegamur,
Te bene tecta ut eâ nostra caterva vehat.
Tegmina sic animæ sternamus corpora nostra,
Quò per nos semper sit via tuta tibi.
Sit pia pro palmæ nobis victoria ramis,
Ut tibi victrici sorte canamus ita.
Castáque pro ramis salicis præcordia sunto,
Nos operum ducat prata ad amœna viror.
Pro ramis oleæ pietas, lux, dogmáque Sancti
Flaminis in nobis sit tibi ritè placens.
Arbore de Legis cadamus dogmata quædam,
Queis veniendi ad nos sit via tuta tibi.
Nostráque sic præsens celebret devotio festum,
Continuò ut valeant annua festa sequi.
Urbem ut cum ramis & laudibus imus ad istam,
Celsa poli meritis fac ita adire piis.
Hanc in amore tuo collectam respice plebem,
Suscipe & illius vota precésque libens.
Ecce Sacerdotum turba, popularis & ala,
Concinit & laudes sexus uterque tibi.
Quos habet Andegavis venerabilis ambitus urbis,
Qui pia devotâ carmina mente canunt.
Quam Meduana morans fovet, & Liger aureus ornat,
Quam rate cum levi Sarta decora juvat.
Fruge, ope, nundinis, pulchris & rebus abundans,
Obsita seu sanctis est benè tota locis.
Plebs venit Albini sancta hac de sede beati,
Cum voto & ramis carmina digna ferens.
Illáque Baptista concurrit ab arce Joannis,
Consocians ramis dicta canora suis.
Nec, Martine, cohors tua serior, alme, recurrit,
Férque manu ramos, mentéque & ore melos.
Turba Saturnini venit his sociata beati,
Quam crux, & rami, laus & adornat ovans.
Et, Petre, cella tuo vocitata è nomine sancto,
Quos quit, ad hoc laudum mittere gestit opus.
Sergius & proprios Martyr venerandus alumnos
Mittit ad officii gesta beata pii.
His tua, Maurili, conjungitur, alme, caterva,
Et prece, laude, sono sic pia vota canit.
Tardior Aniani non currit turba beati,
Istas ut laudes, Rex, tibi, Christe, canat.
Plébsque salutifera procurrit ab Æde Mariæ,
Huc quam transmittis pons, Meduana, tuus.
Plebs quoque Germani venit huc de sede beati,
Præsulis eximii Pontificísque sui.
Scandimus en sanctum Michaelis ad atria clivum,
Christe, tuus dulcis nos ubi jungit amor.
Quo sua Pontifici jungatur turba benigno,
A capite & membris laus sonet ista Deo.
Hinc pia Mauricii veniamus ad atria sancti,
Quò simul & laudum & vox sonet ista precum.
Illic & titulis nos mater colligat una,

AN. CH. 821.

Quæ caput & specimen istius urbis habet.
Nostra ubi nos prex & benedicti Præsulis ornet,
Cum laude ac mittat ad sua quemque loca.

LXXI. Theodulfus recuperatâ libertate profectus est ad Aquisgranense Palatium, & annuente pòst Imperatore redire statuit ad Ecclesiam suam, atque in ipso itinere mortuus [a] dicitur, obtentâ priùs ab eodem Ludovico Augusto confirmatione Donationum, quas ejus Antecessores, Francorum Reges, Aurelianensi Ecclesiæ fecerant. Lege Carolum Saussleyum in Annalibus illius Ecclesiæ [b]. Versantur in eadem materia duæ Ludovici Chartæ, quarum initia recitavimus ante sexennium, cùm Theodulphum Aurelianensem Antistitem, quia Pallium à Romano Pontifice acceperat, in illis Archiepiscopum Aurelianensis Ecclesiæ non semel appellatum observaremus. Unâ Ludovicus confirmat Immunitatem, quam Carolus pater, avus Pippinus, antecessoréſque Francorum Reges Monasterio Sancti Aniani concesserunt.

[a] Sirmond. in notis ad Theodulph.

Obitus.

[b] Lib. 6. n. 58.

Præcepta pro Mon. S. Aniani.

Præcipimus, inquit, *atque jubemus, ut nullus Judex publicus, aut quilibet ex judiciaria potestate, nec aliquis ex fidelibus nostris, in Ecclesiis, aut locis, aut agris, seu reliquas possessiones memorati Monasterii, quas moderno tempore justè & rationabiliter in quibuslibet pagis ac territoriis infra ditionem Imperii nostri, Rectores præfati Monasterii possident, nec in eas, quas deinùm in jure & potestate ipsius Sancti loci divina augeri voluerit pietas, ad causas audiendas, vel freda aut tributa exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, nec fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii supra terram ipsius commanentes distringendos, nec ullas redhibitiones aut inlicitas occasiones requirendas, nostris futurísque temporibus ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Abbati*, id est, Theodulpho Archiepiscopo Aurelianensis Ecclesiæ & Abbati Monasterii Sancti Aniani Confessoris antè nuncupato, *suísque successoribus res prædicti Monasterii sub immunitionis nostræ tuitione, quieto ordine possidere, nostro fideliter parere Imperio, atque pro incolumitate nostra, seu conjugis ac prolis, vel stabilitate totius nobis conlati Regni per immensum ejus largissimâ miseratione conservandi, unà cum Congregatione Canonicorum in eodem Monasterio Deo famulantium, jugiter Dei misericordiam exorare, & quidquid de rebus præfati Monasterii fiscus exigere poterat, præfato Monasterio ejúsque Congregationi concessimus, ut eis, ad divinum servitium peragendum, augmentum vel supplementum fiat.* Alterâ Chartâ Ludovicus Præceptum avi sui Pippini de variis vehiculorum generibus, ac præcipuè de sex navibus, quæ per Ligerim alióſque fluvios ob utilitatem ac necessitatem ejusdem Monasterii Sancti Aniani liberè discurrebant, ita confirmat. *Jubemus & præcipimus, ut nemo fidelium nostrorum, nec quilibet exactor Judiciariæ potestatis, de carris vel sagmariis, molendinis, vel ceteris vehiculis, seu villis ipsius Monasterii, vel de quolibet commercio, unde videlicet fiscus teloneum exigere potest, illum teloneum accipere vel exigere; super naves verò sex, quæ sive per Ligerim flumen, sive per cetera flumina, infra ditionem Imperii nostri, ob utilitatem & necessitatem Monasterii, ubicumque velint discurrere, nullus teloneum, aut ripaticum, aut pontaticum, aut saltuaticum, aut cespitaticum, aut cenaticum, aut pastitionem, aut laudaticum, aut pulveraticum, aut ullum occursum, vel censum, aut redhibitionem accipere vel exigere præsumat, sed licitum sit absque alicujus illicita contrarietate vel detentione per hanc nostram auctoritatem naves & homines, qui eas providere debent, cum his quæ deferunt, per Imperium nostrum liberè atque securè ire atque redire. Has itaque Immunitates & Præcepta Regum infrà supráque conscripta quamvis satis perpetuo jure teneant supradicti Canonici firmâ traditione subnixa, ob rei firmiorem stabilitatis & memoriæ certitudinem hoc nostræ Regalis auctoritatis scriptum ipsis Canonicis contra omnes æmulorum latratus & insidias, ob amorem Dei & reverentiam Sancti Confessoris Christi Aniani concedimus, ut illis liceat quieto ordine Canonicè Deo & Sancto Aniano devotè servire, & illis placeat pro incolumitate nostra, & nostræ conjugis & prolis, Dominum deprecari. Propter quod præcipimus atque jubemus, ut nullus futurorum*

AN. CH. 821.

Abbatum, aut Judex, de omnibus, quæ ad prædictas res Canonicorum pertinent, auferre aut immutare præsumat, sed sicut alii Reges firmando sanxerunt, ita etiam nostris futurisque temporibus stabile in perpetuum teneatur, inconcussùmque servetur. Theodulpho successit in Episcopatum Jonas, de quo sermonem sæpè facturi sumus. JONAS EP. AURELIAN.

LXXII. In Conventu apud Theodonis villam habito, de quo loquimur, contra Clericorum percussores conditi sunt etiam quatuor Canones, quos ex Burchardo [a] & Ivone [b] Collectionibus Conciliorum insertos reperies cum hac Præfatione. *In Concilio apud Theodonis villam, ubi interfuerunt* XXXII *Episcopi, Aistolfus Moguntiensis Archiepiscopus cum suis Suffraganeis, Hadabaldus Coloniensis Archiepiscopus cum suis Suffraganeis, Hetto Trevirensis Archiepiscopus cum suis Suffraganeis, Ebbo, Remensis Archiepiscopus cum suis Suffraganeis, cum nuntiis reliquorum Episcoporum Galliæ & Germaniæ, ob nimiam præsumptionem quorumdam tyrannorum in Sacerdotes Domini debacchantium, & propter factum quod in Wasconia noviter acciderat de Episcopo Joanne inhonestè & inauditè mordridato, decretum est, ut communi consensu & humili devotione supplicarent auribus Principis, si sua pietati complaceret, ut calumnia in Christi Sacerdotes peracta juxta Synodica determinaretur pleniter Statuta, hoc idem Episcoporum judicio placeret, si ex toto secundùm potestatem ipsorum posset definiri, id est, ut Canonicâ ferirentur sententiâ, hi videlicet, qui timorem Domini postponentes, in ministros suos grassari præsumerent. Quòd si verò pietati illius complaceret, juxta Capitula Regum præcedentium, ubi eorum provisio misericorditer in offensis pecuniæ quantitatem interposuit pro consolatione Sanctæ Ecclesiæ, ut præfata res per pecuniam ab Imperatoribus Sacerdotibus ad defensionem concessam & per pœnitentiam determinarentur Episcoporum judicio, si pietas illius collaudare voluerit, sic definiri eis complaceret.*

[a] Lib. 6. c. 5.
[b] Part. 10. c. 134.

CANONES CONTRA PERCUSSORES CLERICORUM.

LXXIII. *I. Si quis Subdiaconum calumniatus fuerit, vulneraverit, vel debilitaverit, & convaluerit, quinque Quadragesimas sine subditis annis pœniteat, &* CCC *solidos cum sua compositione & Episcopalibus bannis Episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, singulas supradictas Quadragesimas cum sequentibus annis pœniteat, &* CCCC *solidos cum tripla sua compositione & Episcopalibus bannis triplicibus Episcopo componat.*

LXXIV. *II. Si Diaconum calumniatus fuerit, & convaluerit, sex Quadragesimas sine subditis annis pœniteat, &* CCCC *solidos cum compositione sua & Episcopalibus bannis componat. Si autem mortuus fuerit, singulas supradictas sex Quadragesimas cum sequentibus annis pœniteat, &* DC *solidos cum tripla sua compositione & Episcopalibus bannis triplicibus Episcopo componat.*

LXXV. *III. Si quis Presbyterum calumniatus vulneraverit vel debilitaverit, & convaluerit, duodecim Quadragesimas sine subditis annis pœniteat, &* DC *solidos cum triplici sua compositione & Episcopalibus bannis triplicibus Episcopo componat. Si autem mortuus fuerit, duodecim annorum pœnitentia secundùm Canones ei imponatur, &* DCCCC *solidos cum triplici compositione sua & Episcopalibus bannis triplicibus Episcopo componat.*

LXXVI. *IV. Si quis Episcopo insidias posuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehonestaverit, decem Quadragesimas cum subditis annis pœniteat, & Presbyteri non occisi triplicem compositionem componat. Si autem casu & non sponte occiditur, cum comprovincialium Episcoporum consilio homicida pœniteat. Si quis autem sponte eum occiderit, carnem non comedat, vinum non bibat cunctis diebus vitæ suæ, cingulum militare deponat, absque spe conjugii in perpetuum maneat.*

LXXVII. *Aistolfus Moguntiensis Archiepiscopus dixit. Si Principibus placuerit, aliísque suis fidelibus, rogemus ut collaudetur & subscribatur. Et collaudatum est, & subscriptum est, tam à Principe quàm à ceteris omnibus.* Huc usque Synodus. Quis ille fuerit Episcopus in Vasconia, nomine Joannes, de cujus nece Patres conqueruntur, haud sciri potest, quia Ludovici Pii temporibus mutili sunt Indices Episcoporum, qui per illam ætatem Ecclesias Vasconiæ seu No-

vempopulaniæ rexerunt, excepto duntaxat Ausciensium Episcoporum Catalogo, qui Ausciensis Ecclesiæ Chartulario reperitur insertus, ut Arnaldus Oihenartus [a] in Notitia Vasconiæ testatur. In illa quidem Nomenclatura post Salvium seu Salvinum vel Galvium aut Galinum, cujus mentionem ad annos Redemptoris octingentesimum nonum & octingentesimum undecimum fecimus, nominatur Elisæus, tum Joannes. At hic Joannes longè post synodum, de qua nunc agimus, sedere cœpit, Salvius enim ad annum usque Redemptoris octingentesimum tricesimum-primum vixit, & Elisæus Episcopatum annis uno ac viginti tenuit. Ausciensium Antistitum Chronologiam accuratiùs examinabimus, cùm pervenerimus ad Airardum, cujus epocha constat ex literis Joannis Octavi Papæ. Quod attinet ad Episcopos, qui Concilio apud Theodonis villam interfuerunt, hi numerantur duo supra triginta, congregati quatuor ex provinciis, ex duabus videlicet Germanicis quarum Metropoles Moguntiacum & Colonia, & ex totidem Belgicis quarum Metropoles Treviri ac Remi. Quatuor illarum provinciarum singulas Diœceses cum suis Episcopis ad annum Redemptoris octingentesimum undecimum recensuimus. Metropolitæ Moguntino suberant undecim Episcopi, sex Coloniensi, Trevirensi tres, Remensi novem. Proximo decennio numerus Episcoporum in illis provinciis nec auctus est nec imminutus. Ex Episcopis igitur tribus ac triginta, quorum Diœceses ad provincias Germanicas ac Belgicas pertinebant, unus duntaxat hoc anno non interfuit Concilio apud Theodonis villam habito. De rebus in illa Synodo tractatis anno proximo recurret sermo.

[a] Lib. 3. c. 8.

LXXVIII. CAPITULARE, Stephanus Baluzius ad hunc annum Capitulare in quinque distinctum Capitula publicavit cum hoc Titulo. *Capitulare anni* DCCCXXI, *sive Capitula data apud Theodonis villam anno* DCCCXX (lege *anno* DCCCXXI) *nunc primùm edita ex duobus antiquis exemplaribus MSS. Bibliotheca Colbertina.* Idem Titulus errore Typographi duos repræsentat annos, DCCCXXI & DCCCXX. Utrobique legi debet annus DCCCXXI. Nec alium annum scripsit idem Baluzius in suis ad Capitularia Notis, paginâ 1055, ubi laudavit Capitulare, *quod à Ludovico Pio editum est anno* DCCCXXI. In postremo Capitulo hujus Capitularis, Imperator Capitula, quæ *præterito anno* Legi Salicæ censuit addenda, non ampliùs Capitula, sed Legem dici & pro Lege teneri præcipit, talique mentione Legis Salicæ non obscurè significat ipsum Capitulare hoc annô Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo consignandum esse. Non potest enim in dubium vocari, quin anno priore, sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo Salicam Legem multis Capitulis auxerit. Deinde Capitulare Triburiense, quod anno proximo recitabimus, datum est ad petitionem Episcoporum anno superiore, id est hoc anno, in Theodonis villa coogregatorum. Hæc ad Chronologiam.

LXXIX. DE TELONEIS, In Capitulari, de quo nobis hîc agendum, Capitula primum & secundum sunt de teloneis. Primum sic. *Volumus firmiter omnibus in Imperio nostro nobis à Deo commisso notum fieri, ut nullus teloneum exigat nisi in mercatibus, ubi communia commercia emuntur ac venundantur; neque in pontibus, nisi ubi antiquitus telonea exigebantur, neque in ripis aquarum, ubi tantum naves solent aliquibus noctibus manere; neque in sylvis, neque in stratis, neque in campis, neque subtus pontem transeuntibus; nec alicubi, nisi tantùm ubi aliquid emitur aut venditur quâlibet causâ res ad communem usum pertinens; & ubi emptor cujuslibet utitur herbâ, aut lignis, aut aliis villaticis commodis, cum eo cujus sunt quibus utitur agat juxta æstimationem usûs, & quod justum est de tali re illi persolvat. Quòd si aliquis constituta mercata fugiens, ne teloneum solvere cogatur, & extra prædicta loca aliquid emere voluerit, & hujusmodi inventus fuerit, constringatur, & debitum telonei persolvere cogatur. Et quisquis hujusmodi justa telonea solvere declinantem susceperit sive celaverit, id secundùm suam Legem*

AN. CH. 821. Ludov. Imp. 8. Lothar. Imp. 5. Pippini R. 7. Ludov. R. 5.

emendare compellatur. Is tamen, quem celavit, debitum teloneum persolvat. Ceterum, sicut superiùs dictum est, nisi in memoratis locis nemo à quolibet exigat telonea. Et, si fecerit contra hæc præcepta nostra, sciat se esse damnandum sexaginta summâ solidorum. Secundum, sic. *Sive carris, sive sagmariis, sive friskingis, sive aliis quibuslibet vehiculis, tam eorum qui nobis assiduè in Palatio deserviunt, quámque & eorum qui ad Palatium eorum dispensam ducunt, nemo in pontibus, neque in navibus, neque in quibuslibet aliis locis, ab eis teloneum exigere præsumat. Quòd si fecerit, noverit se similiter sexaginta summâ solidorum pœnâ plectendum. Quòd si aliquis repertus fuerit, qui ea, quæ præmissa sunt, non ad suam dispensam, nec ad proprios usus, sed potiùs venundandi causâ ea duxerit, noverit se, sicut superiùs comprehensum est, esse damnandum.* His duobus Capitulis in plerisque simillimum est, quod in quarto Capitularium libro tricesimum-primum ponitur, & à nobis anno priore [a] jam descriptum fuit.

LXXX. De Pontibus.

Tertium Capitulum est de pontibus emendatis. *Nemo ex his qui pontes faciunt aut de Immunitatibus aut de fiscis aut de liberis hominibus, cogantur pontaticum de eodem quem fecerunt ponte persolvere. Et si fortè quilibet voluerit ex propriis facultatibus eundem pontem emendare vel reficere, quamvis de suis propriis rebus eundem pontem emendet vel reficiat, non tamen de eodem ponte majorem censum exigere præsumat, nisi sicut consuetudo fuit, & justum esse dinoscitur.*

LXXXI. De Broliis.

Quartum Capitulum est de broliis Dominicis. *Omnibus*, inquit Ludovicus, *notum sit, quia nolumus ut liber homo ad nostros brolios operari cogatur. Attamen de aliis publicis functionibus, quas solebant juxta antiquam consuetudinem facere, nemo se pro hac causa excuset.* Brolius autem seu broilus vel brolium seu broilum sylvam cæduam significat, ut Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum [b] jam observavit.

LXXXII.

Quintum Capitulum est de Capitulis anno præterito Legi Salicæ adjectis. *Generaliter omnes admonemus, ut Capitula, quæ præterito anno Legi Salicæ per omnium consensum addenda esse censuimus, jam non ulteriùs Capitula sed tantùm Lex dicantur, immo pro Lege teneantur.* Hoc Capitulum idem est cum Carolino, quod occurrit in Lege Longobardorum, libro tertio, titulo tricesimo-primo, & à nobis Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum [c] jam descriptum fuit. Editum est igitur à Carolo Magno, deinde repetitum à Ludovico Pio, postquàm Legem Salicam aliquot Capitulis exemplo patris adauxisset.

LXXXIII. Præceptum pro Ecclesia Parisiensi.

Imperator è Theodonis villa reversus est Aquisgranum, ibique decimo-quarto Kalendas Novembris hoc pro Ecclesia Parisiensi Præceptum emisit, quod ex parvo ejusdem Ecclesiæ Pastorali [d] descriptum subjicimus. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, quod vir venerabilis Tuchadus Parisiacæ Ecclesiæ Episcopus detulit Serenitati nostræ quasdam autoritates, quas Domnus avus noster Pipinus & genitor bonæ memoriæ Karolus piissimus Imperator ad petitiones prædecessorum suorum ipsius civitatis fieri jusserunt. In quibus continebatur insertum, qualiter pro mercedis æternæ augmento & firmitatis studio eidem jam nominatæ Parisiacæ Ecclesiæ per eorum autoritates firmaverunt, ut res & mancipia ac telonea, quæ ex liberalitate Regum vel Imperatorum, vel per instrumenta Chartarum eidem præfatæ tradita fuerunt Ecclesiæ, deinceps securiùs possidere potuissent. Nos verò per hanc nostram autoritatem easdem res & mancipia ac telonea ipsius Ecclesiæ confirmavimus ac roboravimus, ut in posterum rectores ipsius Ecclesiæ absque ullius inquietudine vel injusta interpellatione quietè teneant & securè possideant. Insuper & eidem jam nominato Tuchado Episcopo suisque successoribus concessimus, atque more paterno per nostram auctoritatem confirmavimus, ut nullus Comes neque ulla judiciaria potestas in terra Sanctæ Mariæ in ipsa Insula consistente ullum censum de terra Sanctæ Mariæ accipiat, nec de familia ipsius Ecclesiæ,*

[a] Num. 20.

[b] In Coteia sylva.

[c] Num. 186.

[d] Chart. 31.

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

neque de aliis liberis hominibus vel incolis, qui rusticè Albani appellantur, in ipsa terra Sanctæ Mariæ manentibus hoc agere præsumant. Nec etiam eis quislibet ullam inquietudinem vel damnationem seu ullum bannum contra legem vel illicitam occasionem facere studeat, neque censum, quem dicunt foraticum, neque ripaticum, neque salutaticum, seu ullam reddibitionem de terra Sanctæ Mariæ, vel de super manentibus accipere aut exactare audeat, sed liceat sæpenominato Episcopo Ynchado ac successoribus suis quietè ipsam Insulam secundùm propriam voluntatem ordinare atque gubernare, & in ipsa terra Sanctæ Mariæ tam tabernas quàm alias suas necessitates sine alicujus reddibitione exercere. Præcipimus etiam atque jubemus ut de regali via ex parte Sancti Germani à Sancto Mederico usque ad locum qui vulgò vocatur tudella in ruga Sancti Germani, neque in aliis minoribus viis, quæ tendunt ad Monasterium ejusdem prænominati Sancti Germani, ullus Missus Dominicus aliquam judiciariam potestatem ibi exerceat, neque aliquem censum, neque ripaticum neque foraticum, nec ullum teloneum recipiat, sed Missus Episcopi secundùm propriam voluntatem ordinet, & Advocatus ejusdem Ecclesiæ tam de ipsa terra Sancti Germani quàm de prædicta terra Sanctæ Mariæ in Insula posita rectam ac legalem rationem reddat sine aliqua judiciaria potestate inibi vel banno nisi in mallo legitimo vel Regali Placito, sicut lex Ecclesiarum præcipit. De liberis autem hominibus, qui super terram ipsius supradictæ Ecclesiæ Parisiacæ commanere videntur ac eam perservire noscuntur, volumus ut sicut in Præcepto Pipini avi nostri continetur, nullus in hostem pergat, nisi unà cum Episcopo ipsius Ecclesiæ, vel secundùm ordinationem suam remaneat, & neque de ipsis hominibus super terram Sanctæ Mariæ manentibus aliquem censum vel aliquam reddibitionem aliquis de capite eorum accipere præsumat, qui à longo tempore dare consueverant & futuris temporibus persolvere debent, sed quicquid inde fiscus noster exigere aut sperare potuerit, per omnia pro amore Dei & Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, præfato Ynchado Episcopo suisque successoribus libenter concedimus, & gratuito animo auctoritate nostrâ confirmamus, ut nullam etiam districtionem de hominibus super terram Sanctæ Mariæ manentibus judiciaria potestas exercere præsumat, nisi, ut suprà diximus, in mallo legitimo Comitis, & ibi unà cum Advocato Parisiacæ Ecclesiæ venire non differant, & rectam rationem ac legalem justitiam adimplere cogantur. Hæc verò auctoritas ut firmior in Dei nomine habeatur, & à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris diligentiùs conservetur, manu propriâ eam subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Durandus Notarius ad vicem Fridugisi recognovi & subscripsi. Datum XIIII Kal. Novembris, anno Christo propitio VIII Imperii Domni Ludovici piissimi Imperatoris. Actum Aquisgrani Palatio publicè in Dei nomine feliciter. Amen. Stephanus Baluzius hoc Præceptum, ut & aliud, quod anno priore pro Ecclesia quoque Parisiensi recitavimus, suis ad Capitularia Notis inter Acta [a] vetera subjecit è parvo ejusdem Parisiensis Ecclesiæ Chartulario seu Pastorali, quod & ipsi consuluimus. Eandem tamen non inimus Chronologiam, quia utramque Chartam per amanuensis errorem septimo Ludovici Imperatoris anno, Redemptoris octingentesimo vicesimo consignavit; nos verò, qui Codicem accuratè descripsimus, unam quidem, quæ data reperitur apud Carisiacum anno septimo Ludovici Augusti, retulimus ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum, alteram verò, quæ data legitur apud Aquisgranum octavo anno Ludovici Imperatoris, in annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-primum rejecimus.

[a] Act. 36. 37.

LXXXIV. DANI QUIESCUNT.

Quod attinet ad res Danorum & Abotritorum, quarum mentionem nostrates hoc anno faciunt Auctores, Annalistam consule Laureshamensem. *De parte*, inquit, *Danorum, omnia quieto eo anno fuerunt, & Heriboltus à filiis Godefridi in societatem Regni receptus; quæ res tranquillum inter eos hujus temporis statum fecisse putatur. Sed quia Ceadragus Abotritorum Princeps perfidiæ & cujusdam cum filiis Godefridi factæ societatis notabatur, Sclaomir æmulus ejus in patriam remittitur. Qui cùm in Saxoniam venisset, ægritudine decubuit, perceptóque Baptismatis Sacramento defunctus est.*

SCLAOMIR BAPTIZATUS OBIT.

Apud

Apud Gewoldum in Additionibus ad Hundium [a] legitur Diploma, quod in gratiam Altaichii Inferioris Ludovicus Imperator emisit quinto Kalendas Augustas, hoc anno Imperii sui octavo, Indictione decimâ-quartâ. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris Jesu Christi. Hludovicus * divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit omnibus Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, Vicariis, Centenariis, vel Agentibus, præsentibus scilicet & futuris, qualiter Vir Venerabilis Teutpaldus Abbas ex Monasterio, quod est constructum in honore Sancti Mauritii Martyris, in loco qui dicitur Altaha, ad nostram veniens præsentiam indicavit nobis, quòd per defensionem Domini & Genitoris nostri Caroli Imperatoris usque in præsens tempus res & homines memorati Monasterii quieti absque cujuslibet injusta interpellatione resedissent, petiitque ut nos eum cum rebus & hominibus supradicti Monasterii similiter sub sermone tuitionis nostræ susciperemus. Quod nos libenti animo fecimus. Idcircò has literas firmitatis nostræ ei conscribere jussimus, per quas jubemus atque præcipimus, ut nullus nostrum aut juniorum nostrorum, neque ipsum Teutpaldum Abbatem, neque homines suos per quaslibet injustas occasiones vexare, aut calumniam quamlibet ingerere præsumat, neque de rebus suis aut Monasterii sui ad dominium ejus legitimè pertinentibus abstrahere vel minuere. Sed liceat illi in Monasterio suo & in possessionibus suis ad eum legitimè pertinentibus quietè absque perturbatione residere, & nobis ac filiis nostris deservire. Et, si talis causa contra illum aut contra homines suos exorta fuerit, quæ absque gravi & iniquo dispendio in patria illius definiri non possit, liceat illi & suis potestatem habere ad nos veniendi, ut in nostra præsentia causa, quæ contra illum vel suos exorta fuerit, justum & legitimum terminum accipiat. Et ut hæc auctoritas nostris successorúmque nostrorum temporibus firmiorem valeat obtinere vigorem, manu propriâ subtus firmavimus, & de annulo nostro eam jussimus sigillari. Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Sigibertus ad vicem Fredegisi Abbatis. Data v Cal. Aug. anno Christo propitio Hludovici Piissimi Augusti octavo, Indict. XIV. in Dei Nomine. Amen.* LXXXV.

[a] Tom. 2.
* Hludovicus I.

PRÆCEPTUM PRO MON. ALTAICHII INFERIORIS.

Si Chronologiam Novariensium Episcoporum ad annum Redemptoris octingentesimum decimum benè assecuti sumus, obiit hoc anno Atto Novariensis Episcopus, eique successit Adelgisius, de quo consule Ughellum, ut & de Platone qui factus est hoc eodem anno Pisanus Episcopus, necnon & de Antfrido Nonantulano Abbate, Petri, quem quarto Kalendas Junias anno priore mortuum diximus, successore. LXXXVI.

EPISCOPI NOVARIENSES. PLATO FIT EP. PISANUS. ANTFRIDUS ABB. NONANTULÆ.

Claudius, cujus adhuc Presbyteri mentionem non semel fecimus, ad Episcopatum Taurinensem assumptus Commentarios in Exodum hoc anno scripsit, eósque Theodemiro Abbati dicavit, ut patet ex ejus Præfatione in Leviticum, quam Joannes Mabillonius [b] publici juris fecit. Claudius enim in illa Præfatione, quam *septimo Idus Martii, anno Incarnationis* DCCCXXIII consignat, biennium effluxisse testatur, ex quo quatuor in Exodum libros eidem transmisit Abbati, quem sic initio suæ Præfationis alloquitur. *Cogis & compellis, carissime frater Theodemire Abba, atque, ut ita dicam, stomachanti animo me reprehendis diu siluisse, nec paruisse jussioni tuæ in expositione Levitici. Biennium est quòd tibi [illegible]xi expositionum atque informationum litteræ & spiritûs in Exodo libros quatuor.* Annus, quo Claudius Episcopatum suscepit à nemine notatur. Quomodo quáve de causa promotus sit ad Episcopatum, docet Jonas Aurelianensis Episcopus in Præfatione librorum de cultu Imaginum, sic. *Ludovicus Deo dilectissimus Princeps, inter cetera bonitatis suæ studia, erga divinum cultum amplificandum multiplici modo ferventia, quendam Presbyterum natione Hispanum, nomine Claudium, qui aliquid temporis in Palatio suo in Presbyteratûs militaverat honore, cui in explanandis Sanctorum Evangeliorum Lectionibus quantulacumque notitia inesse videbatur, ut Italicæ plebi, quæ magna ex parte à Sanctorum Evangelistarum sensibus procul aberat, sacra doctrina consultum ferret, Taurinensi Præsulem subrogari fecit Ecclesiæ.* Deinde sub initium libri primi, sic. *Per aliquod tempus in Palatio memorati Gloriosissimi ac Serenissimi* LXXXVII.

CLAUDIUS EP. TAURINENSIS
[b] Tom. 1. vet. Analect.
SCRIBIT COMMENTARIOS IN EXODUM.

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

Dióque amabilis Augusti Ludovici *in officio Presbyteratûs militavit. Sed ut aliorum utilitati, doctrinâ prædicationis Evangelicæ, quæ illi admodùm inesse videbatur, consuleret, ipsius Piissimi Principis clementiâ Præsul Taurinensis subrogatus est Ecclesiæ.* Id factum arbitramur ante annum Redemptoris DCCCXXII, seu priusquàm ederetur Attiniacense Capitulare, cujus secundum Capitulum est *de Episcopis eligendis*, & præcitatis Jonæ textibus adversatur.

LXXXVIII. Additio ad Legem Longobardicam.

In Capitularibus, quæ partim hoc anno partim superiore transcripsimus, multa reperiuntur Capitula, quæ Ludovicus Augustus Legi Longobardorum adjecit. Ut autem hujuscemodi Longobardicæ Legis auctionem ad hæc quoque tempora pertinere censeamus, præter ipsam plerorumque Capitulorum similitudinem Chronologica suadet ratiocinatio. Ludovicus enim Longobardiæ, quam sub initium anni post Christum natum octingentesimi duodevicesimi possidere cœpit, Regem anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo præfecit Lotharium filiorum natu maximum, quem in Dignitatis Imperatoriæ consortium anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo jam adsciverat. De singulis Capitulis agemus eo prorsus ordine quo leguntur in prædicta Lege.

LXXXIX. Libri primi Titulus secundus est *de scandalis & compositionibus ad Regem pertinentibus*, constátque undecim Articulis, quorum postremus editus est à Ludovico, nec differt à Capitulo duodesexagesimo libri quarti Capitularium, quod est *de debito ad opus Dominicum rewadiato*, fitque pars Capitularis ad Missorum Legationem pertinentis suprà que descripti [a] cum hac Præfatiuncula. *Hæc sunt Capitula præcipuè ad Legationem Missorum nostrorum ob memoria causam pertinentia.*

[a] An. 820. nn. 77. & seqq.

XC. Ejusdem libri Titulus nonus inscribitur *de homicidiis liberorum hominum*; atque in Articulos undequadraginta distribuitur, quorum undetricesimus & quinque subsequentes à Ludovico Augusto non Legi tantùm Longobardorum additi sunt sed etiam Salicæ, ut patet ex Capitulari jam recitato [b], quod in quarto Capitularium libro legitur à Capitulo decimo-tertio ad Capitulum quadragesimum-tertium cum hac Præfatiuncula. *Capitula, quæ constituit Dominus Ludovicus Imperator Salicis Legibus addenda, quæ & Missi & Comites habere, & ceteris nota facere debent.* Prædicti sex Articuli Legis Longobardicæ cum quarto Capitularium libro sic conveniunt. Capitulo decimo-tertio, quod est *de honore Ecclesiarum*, simillimi sunt Articuli vicesimus-nonus ac tricesimus. Capitulo duodevicesimo, quod est *de homine interfecto* cùm *publicam pœnitentiam* ageret, simillimus est Articulus tricesimus-primus. Capitulis vicesimo & vicesimo-primo, quæ sunt *de homicidiis prohibendis* & *de hoc quod in compositionem wirgildi dari debet*, simillimi sunt Articuli tricesimus-secundus & tricesimus-tertius. Denique Capitulo tricesimo-septimo, quod est *de faidis coercendis*, simillimus est Articulus tricesimus-quartus.

[b] An. 820. nn. 31. & seqq.

XCI. Eodem libro, Titulo decimo-quarto *de exercitalibus & his qui in hostem ire contempserint*, Articulus decimus-sextus *de his qui ad Palatium vel in hostem pergunt, vel inde redeunt*, est Ludovici Augusti, convenitque cum Capitulo undesexagesimo libri quarti Capitularium suprà descripto ex Capitulari ad Missorum Legationem pertinente. Nullum inter utramque editionem occurrit discrimen, excepto quòd idem tributum liber quartus Capitularium *transituras*, Lex Longobardorum *transitorium* vocat, ut suo loco jam notavimus [c].

[c] Ann. 820. n. 94.

XCII. Ejusdem libri Titulus decimus-septimus inscribitur *de aggressione in vico facta & de collectionibus rusticorum*, dividitúrque in Articulos undecim, quorum octavus nomen præfert Ludovici Imperatoris, convenitque cum primo Capitulo libri quarti Capitularium, quod est *de servis per contumaciam alicui vim inferentibus.*

XCIII. In eodem libro Titulus undevicesimus inscribitur *de damno in via dato & de incendio*, clauditúrque hoc Articulo promulgato à Ludovico Imperatore.

Volumus, ut, si qualibet persona in finibus Regni nostri ignem in sylva comminare AN. CH.
ausa fuerit, diligenter inquiratur; &, si servus comprobatus fuerit hoc fecisse, 821.
dominus ejus ad flagellandum, & caput tondendum, eum tradat, aut pro eo quid- LUDOV.
quid damni fecerit, emendare cogatur, & insuper bannum nostrum componat. &, si IMP. 8.
non habuerit unde componat, flagelletur. Quod si factum fuerit, per meliores illius LOTHAR.
loci inquiratur, &, si in qualibet persona suspectio fuerit; si servus est, aut domi- IMP. 5.
nus ejus mittat eum ad judicium, aut ipse pro eo sacramentum faciat; quòd si li- PIPPINI
bera persona fuerit, proprio sacramento se idoneam, id est, innocentem, *reddat.* R. 7.
In ejusdem libri Titulo vicesimo-quinto *de furtis, & servis fugacibus, &* LUDOV.
de advenis hominibus, & si quis eis auxilium præstiterit, Articuli sunt tres & R. 5.
octoginta, atque ex his Ludovico Imperatori septuagesimus-sextus quatuór- XCIV.
que subsequentes attribuuntur. Sunt autem jam descripti [a] ex quarto libro [a] An. 820. nn.
Capitularium, tres quidem priores ex Capitulari ad leges Salicas adjecto, 46. 55. 60. 96.
duo verò posteriores ex Capitulari ad Missorum Legationem pertinente. 98.
Conveniunt enim, Articulus septuagesimus-sextus cum Capitulo undetricesimo prædicti libri quarti Capitularium *de his qui de furto accusati fuerunt;* Articulus septuagesimus-septimus cum Capitulo tricesimo-sexto *de forcapiis;* Articulus septuagesimus-octavus cum Capitulo quadragesimo-primo *de mancipiis in villas Dominicas confugientibus;* Articulus septuagesimus-nonus cum Capitulo sexagesimo-primo *de Clericis, Monachis, & servis fugitivis;* Articulus octogesimus cum Capitulo sexagesimo-tertio *de Vicariis vel Centenariis si latrones celaverint.*

Ejusdem libri Titulus duodetricesimus est *de eo qui falsam vel adulterinam* XCV.
monetam fecerit, illiúsque Tituli posterior Articulus, cujus Author Ludovicus, idem est cum Capitulo tricesimo-tertio libri quarti Capitularium,
quod est *de adulteratoribus moneta,* pertinétque ad Capitulare priori anno [b] [b] An. 820. n.
Legibus Salicis additum. 52.

Ejusdem libri Titulus tricesimus inscribitur *de raptu.* Sub illo Titulo sunt XCVI.
Articuli quindecim, decimus-tertius, cui nomen Imperatoris Ludovici præfigitur, simillimus est Capitulo vicesimo-secundo libri quarti Capitularium,
quod est *de raptu alienarum sponsarum* in eodem Capitulari [c] Legibus Sa- [c] An. 820, n.
licis adjecto. 42.

Ejusdem libri Titulus tricesimus-tertius est *de eo, qui servum alienum aut* XCVII.
mulierem in sacramento miserit, vel servum aut puerum clericaverit vel puellam celaverit. Hujus Tituli postremus Articulus in quarto Capitularium libro
constituit Capitulum tricesimum-quintum, quod anno [d] priore Legibus Sa- [d] An. 820. n.
licis additum fuit cum multis aliis, inscriptúmque reperitur *de pueris invitis* 54.
parentibus detonsis aut puellis velatis.

In eodem libro Titulus tricesimus-quartus, *si Actor Regis res Regias per* XCVIII.
fraudem alienaverit, tribus constat Articulis, quorum ultimus convenit cum Capitulo tricesimo-quarto libri quarti Capitularium *de proprio Dominico sine*
jussione illius reddito, pársque legitur Capitularis anno priore [e] Legibus Sa- [e] An. 820. n.
licis adjecti. 53.

Secundi libri Titulis, sexto, nono, duodevicesimo, vicesimo-secundo, XCIX.
tricesimo-quarto, tricesimo-quinto, tricesimo-sexto, quadragesimo, quadragesimo-secundo, quadragesimo-tertio, quadragesimo-quarto, duodequinquagesimo, undequinquagesimo, quinquagesimo-secundo, quinquagesimo-tertio, & quinquagesimo-sexto, inserta quoque Capitula Ludovici Augusti, quorum pleraque jam recitavimus.

Titulus sextus, *infra quod tempus permissum sit viduis, velum vel maritum ac-* C.
cipere, quatuor habet Articulos, horum verò tertius partem constituit Capitularis anno priore Legibus Salicis adjuncti, nec differt à Capitulo decimo-septimo libri quarti Capitularium *de raptu viduarum.*

Titulus nonus, *si servus liberam puellam vel mulierem in conjugio acceperit,* CI.
quatuor quoque constat Articulis, quorum postremum accipe. *Jubemus,*

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

inquit Ludovicus Imperator, *ut ſi cujuſcunque ſervus liberam fœminam ſibi eâ conſentiente in conjugio ſociaverit, & infra anni ſpatium ſecundùm Legem ad vindictam traditi non fuerint, ſicut Lex tales perſonas noſtro fiſco ſociat, ita noſtrâ liberalitate concedimus, ut in poteſtate & in ſervitio domini illius, cujus ſervus fuerit, ambo revertantur.*

Titulus duodevicesſimus eſt *de ultimis voluntatibus*, habétque ſeptimum Articulum omnino conformem undeviceſimo Capitulo libri quarti Capitularium quod pertinet ad Capitulare anno priore Legibus Salicis adjectum, éſtque *de homine libero, ut poteſtatem habeat, ubicunque voluerit, res ſuas dare, & qualiter hoc facere debeat.*

CII. Titulus viceſimus-ſecundus eſt *de quantitate Solidorum*. Hunc Titulum, ut

CIII. & librum quartum Capitularium, claudit Ludovici Auguſti Sanctio *de quantitate Solidorum*, quam ex Friderico Lindenbrogio ante quinquennium [a] jam recitavimus.

[a] Ad a. 816. n. 42.

CIV. Titulus triceſimus-quartus eſt *de his qui ſe in poteſtate alterius ſubdiderint*, & Articulo ſecundo Ludovicus ita decernit. *Primum omnium placuit nobis, ut cartulæ obligationis de ſingulis hominibus factæ, qui ſe aut uxores eorum aut filios vel filias in ſervitio tradiderint, ubi inventæ fuerint frangantur, & ſint liberi ſicut primitus fuerint.*

CV. Titulus triceſimus-quintus eſt *de manumiſſionibus*, & hoc terminatur Articulo. *Si quis per Chartam ingenuus dimiſſus fuerit, & à quolibet homine ad ſervitium interpellatus fuerit, primùm legitimum auctorem ſuæ libertatis proferat, & in ſua libertate perſeveret. Si verò legitimus Auctor defuerit, cum teſtimonio bonorum hominum, qui tunc aderant, quando liber dimiſſus fuerit, ſe defendere permittatur. Si verò teſtes defuerint, cum duabus aliis Chartis, quæ ejuſdem Cancellarii manu fuerint firmatæ vel ſcriptæ, ſuam Chartam, quæ tertia eſt, veram & legitimam eſſe confirmet. Cancellarius tamen talis eſſe debet, qui pagenſibus loci illius notus ſit & acceptus. Si verò qui interpellatus fuerit ad ſervitium, nec auctorem nec teſtimonia habuerit, neque alias duas Chartas ad ſuam Chartam confirmandam invenire potuerit, tunc is, qui eum interpellavit, ſecundùm Legem ipſam Chartam falſam efficiat, & ſervum conquirat. Si verò interpellator aut auctore aut teſtimoniis aut Chartarum collatione victus fuerit, & hoc, quod voluit, efficere non potuerit, multam, quæ in ipſa ingenuitatis Charta continetur, cogatur exſolvere.* Hic Articulus editus eſt primùm à Carolo Magno, deinde Legi Longobardorum inſertus à Ludovico filio, in Codice enim Bibliothecæ Regiæ deſcriptus reperitur ſtatim poſt ultimum Capitulum Capitularis anno Redemptoris octingenteſimo tertio editi & in tertio Capitularium libro, qui totus eſt de Capitulis *ad mundanæ augmentum Legis* à Carolo promulgatis, Capitulum conſtituit quadrageſimum-tertium.

CVI. Titulus triceſimus-ſextus eſt *de præſcriptionibus*. Articulo decimo-tertio Ludovicus Imperator ita loquitur. *Placuit nobis de liberis, vel illis hominibus qui ſe per* XXX *annos liberos eſſe dicunt, ut per hanc poſſeſſionem liberi non ſint, niſi de ingenuo patre aut matre nati ſint, aut Chartam libertatis oſtendant.*

CVII. Titulus quadrageſimus eſt *de reverentia Eccleſiæ ſeu Immunitatibus debita, vel de his qui ad Eccleſiam confugium fecerint, aut in Immunitate damnum dederint.* Articulos hujus Tituli quintum & ſextum edidit Ludovicus Imperator. Utrumque tamen hîc omittimus. Quintum enim, quem Capitulo quadrageſimo libri primi Capitularium *de confugio ad Eccleſiam* ſimillimum reperies, Tomo ſuperiore ad annum Redemptoris octingenteſimum tertium [b] jam deſcripſimus ex Capitulari, quod illo anno *ad Legem Salicam Auguſtus Karolus addere juſſit.* Et ſextum, qui Capitulo quoque decimo-quarto libri quarti Capitularium *de injuriis Sacerdotum vel quorumlibet ex Clero in Eccleſia factis* ſimillimus eſt, pariter anno priori [c] nuperrimè recitavimus ex Capitulari, quod Ludovicus Imperator Legibus Salicis addendum conſtituit.

[b] Num. 16.

[c] An. 820. n. 85.

AN. CH. 821.

CVIII.

Titulus quadragesimus-secundus Articulos complectitur septem, quorum postremo Ludovicus Imperator sancit, *quando Actor forum rei sequi debeat.* Hunc autem Articulum, qui Capitulo septuagesimo-quarto libri quarti Capitularium, *de eo qui in aliena patria de qualibet causa fuerit interpolatus*, simillimus est, ante quinquennium jam descripsimus [a] ex Friderico Lindenbrogio.

[a] An. 816. n. 41.

CIX.

Titulus quadragesimus-tertius *de his qui ad Placitum venire coguntur*, Ludovici quoque Imperatoris Articulo clauditur, quem recitavimus [b] ex Capitulari ad Missorum Legationem pertinente, contulimúsque cum Capitulo quinquagesimo-septimo libri quarti Capitularium *de Placitis à liberis hominibus observandis.*

[b] An. 810. n. 92.

CX.

Titulus quadragesimus-quartus *de his qui ad Placitum venire contempserint, & quibus de causis mannitio fieri debeat*, quatuor constat Articulis, quorum duo posteriores à Ludovico Imperatore promulgati sunt, supráque jam descripti sunt [c] à nobis ex Capitulari, quod idem Ludovicus Legibus Salicis adjecit. Lege quarto Capitularium libro Capitulum vicesimum-quartum *de proprio in bannum misso*, & Capitulum vicesimum-quintum *de mannire.* Hæc enim Capitula prædictis Articulis Legis Longobardicæ sunt conformia.

[c] An. 816. nn. 44. 45.

CXI.

Titulus duodequinquagesimus *de Advocatis & Vicedominis* constat Articulis undecim. Quartus & quintus sunt Imperatoris Ludovici. Primum horum jam contulimus [d] cum Capitulo sexagesimo-secundo libri quarti Capitularium, quod est *de Advocatis Episcoporum, Abbatum, Comitum, & Abbatissarum*, fitque pars Capitularis ad Missorum Legationem pertinentis nuperriméque descripti. Quod attinet ad alterum Articulum, idem est cum Canone quinquagesimo Synodi Moguntinæ, qui *de Præpositis vel Advocatis sive Vicedominis* inscribitur, & à nobis jam relatus est ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium [e], quo celebratum Concilium Moguntiacense.

[d] An. 810. n. 97.

[e] Num. 126.

CXII.

Titulus undequinquagesimus *de viduis, pupillis, orphanis, & pauperibus*, tres Articulos habet, atque in his unum ab Imperatore Ludovico editum, qui Salicis quoque Legibus ab eodem Augusto adjectus est, idem est enim cum Capitulo decimo-sexto libri quarti Capitularium *de viduis, pupillis, & pauperibus*, quod ad Salicæ Legis additamentum pertinere suo loco monuimus [f].

[f] An. 820. n. 37.

CXIII.

Titulus quinquagesimus-secundus *de testibus* in septemdecim dividitur Articulos, quorum decimus duóque proximi sanciti sunt ab Imperatore Ludovico. Decimus, sic. *Si duo testimonia de qualibet re testimoniaverint, & inter se discordaverint, tunc Comes eligat unum ex una parte, & alium ex altera; & illi duo decertent cum scutis & fustibus, & ipsius, qui de ipsa falsitate convictus fuerit, dextera manus amputetur.* Undecimus idem est cum Capitulo vicesimo-tertio libri quarti Capitularium *de falsis testibus convincendis*, & à nobis ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-sextum [g] ex Friderico Lindenbrogio jam descriptus fuit. Duodecimus verò sic habetur. *Constitutum est, ut nullus laicus crimen Clericis audeat inferre. Testimonium Clerici adversùs laicum nemo recipiat. Nemo enim Clericus, vel Diaconus, vel Presbyter, pro qualibet causa intret in curiam, nec ante Judicem causam dicere præsumat. Quoniam omnis curia à cruore dicitur & immolatione simulacrorum. Et si quis Clericus Clericum accusans in curiam introierit, anathema sit.* In hoc Articulo Ludovici multa sunt conformia Decreto Caroli Magni, quod in tertio Legis Longobardicæ libro sexdecim constituit Articulos Tituli primi *de Episcopis & Clericis, & de his quæ ad utilitatem publicam pertinent*, nec à nobis omissum fuit ad annum Christi septingentesimum octingentesimum-primum [h] Tomo superiore.

[g] Num. 40.

[h] Nu. 9. & seqq.

CXIV.

Titulus quinquagesimus-tertius *de officio Judicis* constat Articulis quatuor ac viginti. Tres ex illis editi sunt ab Imperatore Ludovico, nempe decimus-septimus, decimus-octavus, & decimus-nonus. Hic tamen à nobis

AN. CH. 821. LUDOV. IMP. 8. LOTHAR. IMP. 5. PIPPINI R. 7. LUDOV. R. 5.

prætermittuntur, quia in Capitulari ad Missorum Legationem pertinente nuper recitati sunt [a] ex quarto Capitularium libro; Articulus decimus-septimus partim ex Capitulo quadragesimo-quarto *de Legatione omnium Missorum Dominicorum, de quibus videlicet causis agere debeant*, partim ex Capitulo quadragesimo-quinto, *de illis libertatibus & rebus reddendis, quæ in Dominica vestitura sunt, qualiter inquirantur*; Articulus decimus-octavus ex Capitulo sexagesimo-quarto *de Comitibus & Vicariis admonendis de constitutione Legis*; Articulus decimus-nonus ex Capitulo sexagesimo-septimo *de Missis Dominicis, ubi diutiùs non debeant immorari.*

[a] An. 820. nn. 89. 90. 99. 102.

CXV. Titulus quinquagesimus-sextus, *qualiter quisque se defendere debet de wadiis, & in quibus causis pugna prohibeatur, vel fieri debeat*, dividitur in Articulos quadraginta. Ludovicus Imperator duos ex his edidit, nempe vicesimum-sextum & vicesimum-septimum, eósque non Legibus tantùm Longobardicis sed etiam Salicis adjecit, ut paret ex additamento ad Leges Salicas, quod ex quarto Capitularium libro suprà descripsimus [b], ambo enim simillimi sunt Capitulo duedetricesimo illius libri *de Sacramentis, ubi juranda sint.*

[b] An. 820. n. 47.

CXVI. Tertii libri Titulis, primo, tertio, septimo, & tricesimo-quinto, inserti quoque sunt à Ludovico Articuli, quorum plerosque suprà descripsimus, nec repetemus.

CXVII. Titulo primo *de Episcopis & Clericis, & de his quæ ad utilitatem publicam pertinent* Ludovicus adjecit Articulum tricesimum-primum alióſque septem subsequentes, quos fermè omnes ex quarto Capitularium libro jam recitavimus [c], partim in additamento ad leges Salicas, partim in Capitulari ad Missorum Legationem spectante. Conveniunt enim, Articulus tricesimus-primus cum Capitulo tricesimo-primo prædicti libri *de injustis tholoneis & consuetudinibus*, Articulus tricesimus-secundus cum Capitulo quadragesimo-tertio *de pontibus per diversa loca emendandis*, Articulus tricesimus-tertius cum Capitulo quadragosimo-septimo *de injustis consuetudinibus noviter institutis*, Articulus tricesimus-quartus cum Capitulo duodequinquagesimo *de honore Ecclesiarum*, Articulus tricesimus-quintus cum Capitulo sexagesimo *de pontibus publicis*, Articulus tricesimus-sextus cum Capitulo quinquagesimo-primo *de observatione Præceptorum Dominicorum*, Articulus tricesimus-octavus cum Capitulo undeseptuagesimo *de Missis Dominicis, qualiter conjectum accipere debeant.* Quod attinet ad Articulum tricesimum-septimum, is ita profertur. *Ut omnis ordo Ecclesiarum Lege Romanâ vivat, & sic inquirantur & defendantur res Ecclesiasticæ, ut emphiteuseos contractus, unde Ecclesia damnum patitur, non observentur, sed secundùm Legem Romanam destruantur, & pœna non solvatur.* Emphyteusis, malè recentioribus emphiteosis, derivatur à Græco *ἐμφυτεύω*, quod est, *consero*, dicitúrque cùm quis prædium ad certos annos accipit eâ lege ut illud vel conserat vel emendatius reddat. Gregorius Magnus in literis ad Petrum Subdiaconum sic scribit [d]. *Multi huc veniunt, qui terras aliquas vel insulas in jure Ecclesiæ nostræ, in emphyteusim sibi postulant dari; & aliquibus quidem damus, aliquibus verò jam concessimus. Sed tua experientia Sanctæ Ecclesiæ utilitatem conspiciat, memor quòd ante sacratissimum beati Petri Apostoli corpus potestatem patrimonii ejus acceperit, &, licèt hinc scripta decurrant, quod utilitatem patrimonii impedit, fieri nullomodo permittat, quia nec nos sine ratione aliquid dedisse reminiscimur, vel dare disponimus.* Emphyteuses igitur à se concessas, nisi in evidentem Ecclesiæ utilitatem cedant, executioni demandari vetat, ut in Titulo *de jure emphyteotico* rectè colligit eruditissimus Cardinalis Çarafa, qui Titulorum Indicem ex Registro Gregorianarum Epistolarum diligenter excerpsit. Hanc distinctionem observat Ludovicus Pius in Articulo, quem examinamus, solos enim contractus emphyteuseos *unde Ecclesia damnum patitur*, destrui seu rescindi præcipit, idque vult fieri *secundùm Legem Romanam*, quia suprà præmisit, *ut omnis Ordo Ecclesiarum*

[c] An. 820. nn. 50. 62. 83. 86. 104.

[d] Lib. 1. ep. 70.

AN. CH. 821.

Legi Romanâ vivat. Per Legem autem Romanam Codicem Intellige Theodosianum, qui, prout Stephanus Baluzius in Notis ad Legem Ripuariorum[a] advertit, *erat valdè favorabilis Ecclesiis & personis Ecclesiasticis, adeóque propter hanc causam & Principes Ecclesiis concesserunt usum hujus Legis, & qui in Clerum assumebantur, relictis Legibus secundùm quas hactenus vixerant, ad istam se conferebant.*

[a] Cap. 58.

Titulo tertio *de decimis* Ludovicus adjecit quintum Articulum; qui simillimus est Capitulo quadragesimo libri quarti Capitularium *de nonis & decimis* à nobis suprà descripto [b] in additione ad Leges Salicas. CXVIII.

[b] An. 820. n. 59.

Adjecit & integrum Titulum septimum in duos distinctum Articulos, quos ex quarto quoque Capitularium libro jam recitavimus [c], unum in Capitulari Legibus Salicis addito, alterum in Capitulari ad Missorum Legationem spectante. Primus enim idem est cum tricesimo prædicti libri Capitulo *de despectu literarum Dominicarum*; secundus idem cum Capitulis, quinquagesimo-quinto *de falsa moneta & de aliis diversis causis probibendis*, & quinquagesimo-sexto *de Missorum Dominicorum observatione*. CXIX.

[c] An. 820. nn. 49. 90.

Denique Ludovicus adjecit Titulum tricesimum-quintum, *ut Imperatoris forestes custodiantur, & alieno jure non fiant*. Hæc autem Sanctio in quarto Capitularium libro constituit Capitulum sexagesimum-quintum *de forestibus Dominicis*, quod in Capitulari ad Missorum Legationem pertinente jam descriptum [d] reperies. CXX.

[d] An. 820. n. 100.

AN. CH. 822. Ludov. Imp. 9. Lothar. Imp. 6. Pippini R. 8. Ludov. R. 6.

ANNUS

CHRISTI		822.		
LUDOVICI	IMP.	9.		
	REG.	42.	17.	5.
LOTHARII	IMP.	6.		
	REG.	8.		
PIPPINI III.	REG.	8.	6.	
LUDOVICI	REG.	6.		
INDICTIO		15.		

I. VARIA LUDOVICI AUG. DIPLOMATA.

UTRÙM anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, an sequenti, datum sit à Ludovico Pio Præceptum pro Ecclesia Mutinensi, quod emissum dicitur Aquisgrani sexto Idus Februarii, disputant Sigonius & Ughellus. Ille primam opinionem, alteram hic amplectitur. Controversiæ locum Chronologici faciunt Characteres, annus Ludovici Imperatoris nonus qui convenit cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, & Indictio prima quæ per mensem Februarium anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio illigatur. Sigonius ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum de Ludovico sic scribit. *Ibi*, nempe Aquisgrani, *sedens VI Idus Februarias Adeodato Episcopo Mutinensi confirmavit omnia prædia atque omnia jura, quæ superiores Reges Ecclesiæ Mutinensi indulserant, Cunipertus, Luitprandus, Hildebrandus, Rachis, Desiderius*;

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

& genitor suus Carolus, sanciens ne quis Judex publicus, aut Comes, aut Gastaldius, super his litem movere posset, & ut in demortui Episcopi locum, si quis ille honore dignus in Clero reperiretur, ipsi suis suffragiis deligere Episcopum possent. Ughellus [a] verò sic in Adeodato Episcopo Mutinensi. *Ludovicus Imperator omnia Privilegia Mutinensi Ecclesiæ à suis prædecessoribus olim indulta rata habuit an. 823.* Ipsum Diploma refert integrum cum notis hisce Chronologicis. *Dat. sexto Idus Februarii, anno, Christo propitio, nono Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti, Indictione primâ. Actum Aquisgrani Palatio Regis in Dei Nomine feliciter. Amen.* Disceptationem omnem dirimit locus, ubi datum Diploma. Ludovicus enim anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo mensem Februarium Aquisgrani transegit, ubi tunc hyemabat, ut ex ejus vita per Astronomum scripta & ex Annalibus Laureshamensibus liquet. Eodem anno, Natalem Domini celebravit Francofurti ad Mœnum, ibique mansit anno sequenti per mensem Februarium, imò & per mensem Maium, ut inferiùs patebit. In Charta igitur, cujus subscriptionem examinamus, retinendus est annus Ludovici Imperatoris nonus, & Indictionis 1 loco reponenda 15. Atque hi Characteres cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo per mensem Februarium comparantur. Diploma sic editum est ab Ughello. *In nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si petitionibus Sacerdotum ac servorum Dei ad divini cultûs augmentum opem accommodamus, hoc nobis non solùm ad stabilitatem Regni nostri, verùm etiam ad æterna præmia faciliùs assequenda plurimùm pertinere confidimus. Idcircò notum fieri volumus omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris, præsentibus scilicet & futuris, qualiter vir venerabilis Ecclesiæ Mutinensis Episcopus, quia pro senectute & infirmitate corporis ad nos pervenire non poterat, misit quendam Presbyterum suum, nomine Julianum, per quem nobis suggessit petendo de rebus ad Ecclesiam suam pertinentibus, quas Reges Longobardorum, propter timorem & amorem Dei Domini nostri Jesu Christi & Sancti Geminiani Confessoris ejus, eidem Ecclesiæ vel donaverunt vel ab aliis datas confirmaverunt, ut inspectis eorum Regum Præceptis & confirmationibus easdem res sive possessiones ad eandem Ecclesiam nostræ auctoritatis Præcepto confirmaremus. Cujus petitioni, quia justa & ratione subnixa videbatur, opem libenter accommodare & assensum præbere nobis placuit. Inspectis igitur ac benè lectis prædictorum Regum Longobardorum Præceptis vel confirmationibus, placuit nobis Donationes & concessiones sive confirmationes eorum hoc nostræ auctoritatis Præcepto juxta petitionem memorati Episcopi ad eandem Ecclesiam confirmare, id est, in primis confirmationem quam Cunibertus Rex fecit ad Ecclesiam Sancti Geminiani de villa Purcili, sive tributum, vel subsidiales, atque angarias, quas servi ejusdem Sancti Geminiani ad ipsum casalem laborandum & excolendum habuerunt; similiter & præcipuè quod fecit Luitprandus Rex ad suprascriptam Ecclesiam de servis & aliis rebus ad jus Ecclesiæ S. Geminiani pertinentibus, & in fine Salistina residentibus in villis, quarum vocabula sunt, Gandaxetum, Gabellum castrum cum suis piscariis, quod suis ab antiquo tempore Massa Sancti Geminiani, super quibus est præceptum Rachisii Regis nobis ostensum; similiter & Desiderii, necnon & Præceptum Hildeprandi Regis, quod fecit ad Ecclesiam Sancti Geminiani, propter petitionem Joannis Episcopi, de Ecclesia Sancti Petri juxta muros civitatis Geminiana, qua nunc nova civitas vocatur, cum omnibus rebus atque appendiciis, qua ad ipsam Ecclesiam pertinent, vel quod ab Episcopis justè acquisitum fuerit; similiter & Donationem, quam fecit pia Recordationis Dominus & genitor noster Carolus Imperator petenti Geminiano Mutinæ Episcopo de molendino prope stratam cum accessione sive aquario, quod pertinebat ad curtem Regis civitatis novæ, necnon & res, quas duo Romani homines, Gonderaldus videlicet & Constantinus, & eorum uxores Maria & Agnisa, ad Ecclesiam Sancti Geminiani donaverunt. Item Oratorium Sancti Apollinaris in Agnano situm intra judiciarium montem Beliensem, sive Oratorium Sancti Donnini constructum prope Clusiam super fluvium Nicwven, necnon*

[a] Tom. 2.

PRO ECCLESIA MUTINENSI.

AN. CH. 822.
LUDOV. IMP. 9.
LOTHAR. IMP. 6.
PIPPINI R. 8.
LUDOV. R. 6.

mecum & oliveta infra muros castri Mombeliensis posita & ad Ecclesiam eandem pertinentia. Has res jam enarratas Mutinæ Ecclesiæ vel Sancti Geminiani juxta petitionem prædicti viri venerabilis & Oratoris nostri Deusdedis Episcopi, quas Reges donaverunt vel confirmaverunt, sive alii devoti ac Deum timentes homines ad eandem Ecclesiam solenni Donatione contulerunt, & modò in ejusdem Ecclesiæ jure tenentur, vel inde injustè ac violenter abstracta erunt, hoc nostra auctoritatis Præcepto ad eandem Ecclesiam confirmare placuit. Quapropter præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel Comes, vel Gastaldus, sive qualibet potestate prædita persona, memoratum Episcopum, vel successores ejus, atque Ecclesiam Sancti Geminiani, de supradictis rebus, quas supranominati Reges ad eandem Ecclesiam confirmaverunt, & nos hac nostrâ auctoritate confirmamus, inquietare aut injustè pulsare, aut aliquid ex iis contra juris ordinem abstrahere, alienare, aut eis calumniam ingerere præsumat, sed liceat eas memoratæ Ecclesiæ & Rectoribus ejusdem sub nostra successorúmque nostrorum defensione quieto ordine tenere ac possidere, absque cujuslibet, sicut jam diximus, injustâ contrarietate. Concessimus & hoc Privilegium memoratæ Ecclesiæ, ut si post decessionem Episcoporum ipsius Sedis talis in Clero inventus fuerit, qui secundùm Canones Episcopatûs honorem & officium habere possit, licentiam habeant eligendi inter se. Et ut hæc auctoritas firmior habeatur, & nostris ac futuris temporibus Domino protegente valeat incorrupta manere, manu propriâ subscripsimus, & eam de annulo nostro sigillari jussimus, violatorem duabus libris auri condemnantes. Signum Ludovici Sereniss. Imperat. Durceden Diaconus ad vicem Fridegili recognovi. Dat. sexto Idus Februarii, anno, Christo propitio, nono Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti, Indictione primâ (legendum monuimus, Indictione decimâ-quintâ.) *Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.* Donationes, quas Reges Longobardorum, Chunibertus, Luitprandus, Hildeprandus, Rachisius, & Desiderius, Ecclesiæ Mutinensi vel fecerunt vel confirmarunt, ad nostros Annales nullatenus pertinent. Caroli Magni Præceptum pro eadem Ecclesia laudavimus ad annum Christi septingentesimum octogesimum-secundum, quo datum legitur, cùm Carolus annum Regni decimum-quartum in Francia, nonum in Italia seu Longobardia numeraret, Geminiano Mutinensis Ecclesiæ tunc Episcopo. Huic successit in Episcopatum Geiso, deinde Adeodatus seu Deusdedit, qui senex atque infirmus anno Ludovici Imperatoris nono dicitur in Charta proximè descripta. Quot annos superstes vixerit, nemo prodit. In Episcoporum Mutinensium Catalogo sequitur Jonas, de quo recurret sermo.

II. PRO ECCLESIA PADERBORNENSI.

Ludovicus Augustus hoc eodem anno, Imperii sui nono, mense Aprili, Indictione decimâ-quintâ, cùm apud Aquisgranum esset, hoc emisit Præceptum pro Ecclesia Paderbornensi, cui Baduradus Episcopus Hathumari successor tunc præsidebat. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei ejusque in eis locis sibi famulantes beneficia potiora largimur, præmium apud Dominum æternæ remunerationis nobis rependi non diffidimus. Igitur notum esse volumus cunctis fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia Venerabilis Vir Baderadus Episcopus Ecclesiæ, quæ est constructa in honore Sanctæ Mariæ semper Virginis & Sancti Kiliani in loco, qui dicitur Paderbrunno, missâ petitione deprecatus est, ut prædictam Sedem cum omnibus ad se justè & legaliter moderno tempore pertinentibus vel aspicientibus sub nostra tuitione & Immunitatis defensione cum rebus & mancipiis constitueremus, quod ita & fecisse omnium fidelium cognoscat Industria. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Judex publicus vel quislibet ex Judiciaria potestate in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones memoratæ Ecclesiæ, quas moderno tempore infra ditionem Imperii nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri, ad causas judiciario more audiendas vel freda exigenda aut mansiones vel paratas faciendas aut fidejussores tollendos aut homines*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones vel inlicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Episcopo suisque successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus, quas possidet, quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere Imperio. Quicquid verò fiscus exinde sperare potuerit, totum nos pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda concedimus, qualiter meliùs delectet Clericos in eadem Sede degentes pro nobis, conjuge & prole nostra, Domini misericordiam exorare, & ut hæc auctoritas per futura tempora meliùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Hirminmarus Diaconus ad vicem Fridagisi Abbatis recognovi. Data quarto Non. April. anno VIIII *Imperii Domni Hludowici Piissimi Augusti, Indictione* XV. *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Hoc Diploma reperitur editum in Censura Diplomatis Lindaviensis, capite tertio.

III. PRO MONASTERIIS SENONENSIBUS.

Ludovicus Augustus hoc eodem anno, Imperii sui nono, mense Maio, cùm apud Aquisgranum adhuc morabatur, pro tribus Monasteriis Senonensibus, Sancti Petri, Sancti Joannis, & Sancti Remigii, Præceptum dedit, cujus autographum Clarissimus Dominus Antonius *de Vyon d'Herouval* nobis commodavit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Hludowicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si illius amore, cujus munere ceteris mortalibus prælati sumus, soli Deo sub sancta Religione militantibus, ad laudem honorémque ipsius & ad animarum salutem supernis Angelorum cœtibus in æterna beatitudine adscribendarum, terrena commoda subsidii temporalis, sine quibus præsens vita transigi non potest, comparamus, ut illi tantummodo sine impedimento, quantùm præsentis mortalitatis sinit fragilitas, liberè deserviant, cui semel se mancipasse ad laudem obsequiúmque ipsius toto vitæ suæ cursu noscuntur, nostri laboris studium & pietatis opus apud Deum nullatenus fore sine fructu credimus, sine quo nec velle quisque benè potest, quantò magis perficere. Igitur comperiat omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ tam præsentium quàm futurorum sinceritas, quia Vir Venerabilis Hieremias Sanctæ Senonicæ Ecclesiæ Archiepiscopus humili suggestione Clementiæ nostræ innotuit, eò quòd Cellæ Cœnobiales Episcopii, cui authore Deo praeest, id est, Cella Sancti Petri, & Cella Sancti Joannis, & Cella Sancti Remigii, in quibus Monachi sub sancta Regulæ disciplina Religiosam vitam divinæ pietati toto laboris adnisu debent exhibere, variis casibus diversísque indigentiis, quibus humana fulcitur fragilitas, anteadicti sub manibus & potestate antecessorum ipsius urguente omnimodâ inopiâ longè à suo proposito aberrantes exorbitaverunt, dum videlicet memoratarum substantia Cellarum per divisionem olim factam imminuta fuisset, & qui praerant Episcopi non habentes unde subsidia sumptuum suis usibus necessaria caperent, ex eisdem Cellis, quantùm extorquere quibant, dum aliunde sufficientiam habere non possent, dari sibi cogebant, sícque fiebat, ut hii, qui devotâ stabilitate mentis & corporis ibidem supernæ pietati laudes persolvere, suámque vitam commendare, pro nostra quoque & conjugis ac liberorum incolumitate & pro Regni divinâ nobis miseratione concessi conservatione, próque totius Ecclesiæ indulgentia interpellare debebant, dum à Monasterii claustris turpiter quæritando ea, quibus suam tuerentur inopiam, longè latéque vagarentur confuso ordine, quem servare debebant, non solùm eorum usu, quæ præmisimus, nobis nihil prodesse poterant, verùm etiam sibi suísque Prælatis non absurdè plurimùm crederentur obesse. Cujus gratiâ, & memorati Episcopi precibus admoniti, dignum opus suprà fieri duximus, ut dum adhuc in hoc mortali corpore subsistimus, non solùm qui nunc temporis in eisdem locis divinis cultibus mancipati esse noscuntur, sed illis quoque, qui futuris temporibus amore supernæ sapientiæ illustrati eadem ad serviendum Deo expetierint loca, prospiciamus, quatenus ex eisdem temporalium solatia sumptuum suo ordini congruentia habeant, quibus in hac peregrinatione interim sustentari queant, donec ad æterna patriæ gaudia divinâ miseri-*

cordiâ vocati valeant pervenire. Constituentes itaque hoc nostræ authoritatis Præceptum juxta memorati Episcopi petitionem decrevimus fieri, ut ex rebus, quascumque supra jam nominata Cella tunc temporis usibus Monachorum ibidem Deo deservientium deputatas habent, nullus Episcoporum, quicumque divinâ vocatione per tempora successerit, præsumat aliquid subtrahere vel imminuere quolibet argumento vel occasione, neque in beneficium dare, aut suis usibus adplicare, sed ita per omnia conservari studeat, sicuti memoratus Episcopus in libelli serie singula præsertim loca adnotando digessit, & manu suâ subscripsit, & in Conventu Episcoporum eos, qui aderant, subscribere rogavit, propter cavendas omnimodas contentiones; quæ futuris temporibus poterant oboriri, sed nec etiam aliud servitium vel majora munera inde sibi pro tempore usurpet, præter ea quæ in libello eodem idem ipse Episcopus inserere putavit, ac ne hujus decreti causâ in eisdem Cœnobiis Abbates vel Monachi constituti contra suum incipiant superbire Episcopum, præcavimus omnem occasionem amputandam, neque locum diabolo dandum, salvâ scilicet in omnibus authoritate & potestate Episcopi in cunctis Ecclesiastica Regulæ disciplinis, videlicet ut easdem Cellas sub proprio semper regimine gubernans secundùm institutionem sanctæ Regulæ Abbates constituat, &, si necesse fuerit, mutet, prava quoque corrigat, superflua resecet, virtutes nutriat, eradicet vitia, útque bonus agricola evellens frutices, Patrum sequens instituta, discernat qualemcumque terra sementem mandare debeat. Hanc autem nostræ Constitutionis authoritatem ideo factam, ne Religionis ordo in suprascriptis locis, nostris futurisque temporibus confundatur, sed per omnia in Dei servitio, ad cujus laudem & obsequium conditi sumus, inviolabiliter in perpetuum conservetur, ut pleniorem in Dei Nomine cunctis temporibus obtineat firmitatem, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludowici Serenissimi Augusti. Duraudus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovi. Data XV *Calendas Junii, anno, Christo propitio,* VIIII *Imperii Domini nostri Hludowici Serenissimi Augusti, Indictione* XV. *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Hoc Præceptum ex eodem autographo post Notas ad Capitularia [a] publicavit Stephanus Baluzius adjecto ad oram *an. 822.* Sed errore typographico perperam irrepsit Imperii Ludoviciani annus VIII, qui certè per mensem Maium nec cum Indictione decimâ-quintâ, nec cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, sed cum Indictione decima-quarta & anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo convenit. Multò graviùs peccatum est Tomo quarto [b] Galliæ Christianæ, in quo Characteres Chronologici Chartæ, de qua loquimur, sic editi reperiuntur. *Data 15 Kal. Junii, anno Episcopi propitio 14 Imperii Domini nostri Hludovici Serenissimi Augusti, Indict. 12.* Loco *Episcopi* restituenda vox *Christo*, sic, *anno Christo propitio 14.* Porrò per mensem Maium annus Imperii Ludoviciani decimus-quartus, quia cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo comparatur, non Indictioni duodecimæ sed quintæ debet illigari. Standum autem ab autographo suprà descripto, magnoperéque laudandus Hieremias Senonensis Archiepiscopus, quòd tantam Monasteriorum curam gesserit. Hunc zelum egregiè confirmabunt infrà, quæ speciatim pro Cœnobio Sancti Petri confecit Frodeberto illius loci tunc Abbate. Nec minorem adhibuit diligentiam, ut Monasticen à Ferrariensibus Canonicis nuperrimè susceptam promoveret. Aldricum, virum eruditione ac pietate conspicuum, qui Canonicam vitam sub Abbatibus Alcuino & Sigulfo duxerat, agebátque Monasticam sub Adelberto Abbate, plurimùm dilexit [c]; Diaconum, deinde Presbyterum ordinavit, à Ludovico Augusto Scholæ Palatinæ paulò pòst præficiendum, futurúmque proximum Abbatis Adelberti successorem.

Hactenus tria descripsimus Præcepta, quæ duobus Characteribus hunc annum designantibus nituntur, anno videlicet nono Imperii Ludoviciani & Indictione decimâ-quintâ. Sequitur quartum, quod ad hunc quoque annum pertinet, quamvis Indictione primâ consignetur, datum est enim

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

[a] Ad. 38.

[b] In Abb. S. Remig. Senon.

[c] Vit. MS. Aldrici; Tavell. in Hieremia Arch. Senon.

IV. PRO MON. S. CHRISTINÆ.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

quarto Kalendas Octobris Indictione primâ Kalendis Septembribus jam inchoatâ. Extat in Registro *Immunitatum Civitatum, Papiæ, Vercellarum, Terdonæ, Novariæ & Alexandriæ*, quod mihi communicatum est à Clarissimo Viro Antonio *de Vyon* Domino *d'Herouval*, publicique juris factum nuper prodiit in Appendice veterum Actorum post Notas ad Capitularia. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus. Cùm petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultûs amore favemus, superni muneris donum nobis à Domino impertiri credimus. Idcircò notum esse volumus omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque, præsentibus scilicet & futuris, quia Vir Venerabilis Petrus Abbas ex Monasterio Sanctæ Christinæ, quod est situm prope villam nostram Ollonnam, obtulit obtutibus nostris auctoritatem Immunitatis Domni & Genitoris nostri Karoli bonæ memoriæ Serenissimi Imperatoris, in qua continebatur insertum, qualiter ipse prædictum Monasterium cum omnibus rebus & hominibus, quos tam de Donatione Regum Reginarúmque, quàm etiam reliquorum Deum timentium hominum, idem Monasterium eo tempore legitimè possidebat, sub suo munimine & defensione consistere fecit, & ejus auctoritate Immunitatis hactenus ab inquietudine judiciariæ potestatis idem munitum atque defensatum fuisse Monasterium. Et pro firmitatis studio postulavit idem Petrus Abba Serenitatem nostram, ut paternæ auctoritati nostram quoque adderemus auctoritatem. Cujus precibus, ob divini cultûs amorem & venerationem ipsius sancti loci, adsensum præbentes, hanc auctoritatem Immunitatis nostræ eidem Monasterio fieri jussimus, per quam præcipimus atque jubemus, ut memoratum Monasterium cum omnibus rebus & hominibus ad se præsenti tempore justè & legaliter pertinentibus vel aspicientibus sub Immunitatis nostræ defensione modis omnibus consistat, & nullus Judex publicus vel quilibet ex Judiciaria potestate, in Ecclesias aut villas, curtes, loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati Monasterii, quas moderno tempore justè & legaliter possidet in quibuslibet pagis vel territoriis infra ditionem Imperii nostri, vel deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, sive fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii distringendos, nec ullas redibitiones aut inlicitas occasiones requirendum, nostris futurísque temporibus ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Abbati ejúsque successoribus res prædicti Monasterii cum omnibus quæ possidet, sicut in Præcepto Domini & Genitoris nostri continetur, sub Immunitatis nostræ defensione quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere Imperio, quatenus Congregationi ibidem Deo famulanti pro nobis & conjuge prolèque nostra, vel pro stabilitate totius Imperii nostri à Deo nobis concessi atque conservandi, jugiter Domini misericordiam exorare delectet. Et ut hæc auctoritas nostris futurísque temporibus valeat inconvulsa manere, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovit. Datum* IIII *Kal. Oct. anno Christo propitio* VIIII *Imperii Domini Hludovici Piissimi Augusti, Indictione primâ. Actum Cispiacho in Ardenna, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Ollonna & Monasterium Sanctæ Christinæ pertinent ad Regnum Italicum seu Longobardicum, ideóque Reges ac Reginas quorum Donationes in Præcepto proximè recitato commendantur, interpretare Reges ac Reginas, qui prædictum Cœnobium variis donis locupletarunt, antequàm Longobardia in potestatem Caroli Magni deveniret. Ut autem Sanctæ Christinæ Monasterium in Diœcesi Vercellensi positum existimemus, suadent Registrum suprà laudatum & Glaber Rodulphus in vita Sancti Guilelmi Abbatis San-Benigniani si simul conferantur. Registrum enim, ex quo Ludovicianum Diploma transcripsimus, Immunitates Vercellarum complectitur, & Glaber de Sancto Guilelmo ex Galliis Romam pergente sic scribit [a]. *Cœpit febricitans agrotare. Jam jámque ad Cœnobium Sanctæ Virginis Christinæ perveniens in lectum decu-*

[a] Ap. Bolland. d. 1. Jan.

AN. CH. 822. V.

buit. Qui paullulum convalescens Vercellas devenit, rursúsque ibidem praviùs periclitari cœpit.

Franciscus Nouguierus in Historia Ecclesiæ Avenionensis [a], Diploma, quod biduo putat antiquiùs Senonensi suprà descripto, sic profert. *In Nomine Domini Dei æterni & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus Divinâ ordinante Clementiâ Imperator Augustus. Si fidelium nostrorum petitionibus piè & gratanter annuimus, maximum nobis retributionis apud Deum fructum profuturum credimus, atque fidelium nostrorum devotionem magis magísque roborari confidimus. Itaque omnium fidelium Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostrorum, videlicet præsentium & futurorum, comperiat multitudo, quia adeuntes Serenitatem nostræ eximiæ potestatis, quidam spectabilis vir & propinquus noster necnon charissimus nobis Hugo Comes, atque etiam Theutbertus fidelis noster, nostram Sublimitatem humiliter postularunt, ut quamdam villam, Bittoritam * nomine, cum suis omnibus, quæ dici & nominari possunt, ad eandem villam ex antiquitate justè & legaliter pertinentibus, sitam in Comitatu Avenionensi, seu etiam medietatem de descensu Rhodani, cuidam Episcopo fideli nostro, Remigio nomine, cum universis adjacentiis suis concederemus. Quorum precibus propter diuturnum famulatum ab ipsis sincerissimè exhibitum libentissimè annuentes, hos nostræ Sublimitatis apices fieri censuimus, per quos memoratam villam cum universis rebus ibidem pertinentibus ad Sedis Avenion. Ecclesiam in honorem Sancti Stephani consecratam, propter remedium animæ nostræ, subjectam esse statuimus, & jure perpetuo sub integritate firmare studuimus, ut deinceps omni tempore supradictus Remigius Episcopus, & omnes Pontifices Ecclesiæ Avenion. exinde ordinare, quidquid rationabiliter decreverint, perpetualiter ratum habeant, Privilegii nostri auctoritate, absque cujuslibet substractionis injuria, seu injusta repetitionis calumnia. Hoc autem nostræ Immunitatis Præceptum, ut inviolabilem obtineat firmitatem, more Imperiali subter signavimus, & annulo nostro illud jussimus sigillari. Signum Hludovici Serenissimi Augusti. Gernerius Notarius ad vicem Alexandri Archicancellarii recognovi. Datum* XVII *Calend. Junii, Indictione* XIV. *anno* IX *Regni Domini Hludovici Piissimi Imperatoris. Actum Viennæ feliciter. Amen.* At hoc Diploma non est Ludovici Pii, sed Ludovici Imperatoris, qui Bosonis Regis filius fuit, multóque seriùs vixit matre natus Ermengarde, Ludovici Secundi Imperatoris filiâ, Lotharii Augusti nepte, Ludovici Pii pronepte. Sententiam hanc adversus Nouguierum amplexus est in Historia Provinciæ Honoratus Bouchius [b], cui lubentissimè suffragamur. Certè Ludovicus Pius, si decimoseptimo Kalendas Junias, anno Imperii sui nono, morabatur Viennæ, biduo pòst Aquisgrani non emisit Diploma pro Monasteriis Senonensibus, quod ex autographo proximè descripsimus cum hac subscriptione. *Durandus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovi. Data* XV *Calendas Junii, anno, Christo propitio,* VIIII *Imperii Domini nostri Hludowici Serenissimi Augusti, Indictione* XV. *Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter.* Deinde Ludovicus Pius annum Imperii sui nonum per mensem Maium cum Indictione decima-quarta non comparavit, sed cum Indictione decima-quinta, sive cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo. Prætereà licèt extent quamplurima Ludovici Pii Diplomata, quibus fides abrogari nequeat, in his tamen nomen Gernerii Notarii vel Alexandri Archicancellarii nusquàm occurrit. Denique in Diplomate, quod examinamus, nominantur *Hugo Comes atque Theutbertus*, quos Ludovico Bosonis Regis filio synchronos multæ produnt Chartæ. De Hugone testis est in Valentinis [c] Episcopis apud Joannem Columbum Charta, in qua Ludovicus Imperator patrem suum Bosonem, matrem suam Hermingardem, propinquum suum Hugonem sic commemorat. *Nos pro remedio animæ Genitoris nostri Bosonis, ac Piissimæ genitricis nostræ Hermingardis, atque ad deprecationem Inclyti Ducis ac Marchionis nostri Hugonis, videlicet propinqui nostri, comperimus* &c. De Theutberto testis est apud Bouchium loco jam citato Charta, in qua Ludo-

[a] Num. 22.

AN ETIAM PRO ECCLESIA AVENIONENSI?

* Bedarrides.

[b] Lib. 6. sect. 1.

[c] Lib. 1. n. 15.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

vicus Rex ita scribit. *Nosse volumus, quod industrissimus quidam fidelis noster nomine Teutbertus Illustris Comes nostram adiit Potestatem obsecrans, ut Sedem Aptensis Ecclesiæ ipsius scilicet Comitatus, variis casibus tam paganorum quàm etiam nequam Christianorum adnihilatam, quantulumcumque consolaremur.* &c. *Actum est hoc Præceptum anno Incarnationis Dominicæ* DCCCXCVI. *Indict.* XIV. *apud Curpetratensium Monasterium, anno* VI *regnante Ludovico glorioso Rege.* Dubium igitur nemini potest esse, quin Charta, quam Ludovico Pio Nouguierus adjudicat, Ludovico Bosonis filio sit attribuenda. Porrò Ludovicus Bosonis filius Rex esse cœpit anno Redemptoris octingentesimo nonagesimo, Imperator anno Christi duodenongentesimo Utrumque constat, In Concilio enim Valentino, quod *anno Incarnationis Dominicæ* DCCCXC, *Indictione* VIII, celebratum fuit, Ludovico Bosonis filio nomen Regis delatum legitur apud Sirmondum Tomo tertio Conciliorum Gallicanorum. Et in Chronico Reginonis, *anno Dominicæ Incarnationis* DCCCXCVIII, *inter Ludovicum* Bosonis filium *& Berengarium in Italia plurimæ congressiones fiunt, multa certaminum discrimina vicissim sibi succedunt. Novissimè Ludovicus Berengarium fugat, Romam ingreditur, ubi à Summo Pontifice coronatus, Imperator appellatur.* His observationibus præmissis, Diplomatis suprà descripti Characteres omnes in annum Redemptoris undenongentesimum conveniunt. Illo enim anno per mensem Maium currebat Indictio decima-quarta; & Ludovicus, Bosonis filius, erat Imperator; annùmque in Regno Provinciæ nonum agebat. Hæc est genuina subscriptionis interpretatio. *Datum* XVII *Calend. Junii, Indictione* XIV, *anno* IX *Regni Domini Hludovici Piissimi Imperatoris. Actum Viennæ feliciter. Amen.* Superest ut Episcoporum Avenionensium Chronologiam examinemus. Humberti mortem anno Redemptoris octingentesimo vicesimo consignavimus. Humbertum apud Nouguierum sequuntur, Remigius, Fulcherius, Ragenutius, Alduinus, & Ratfredus, qui Conventum *apud Mantalam* cum aliis Episcopis *anno Incarnationis Dominicæ* DCCCLXXIX *Idibus Octobris* celebravit. At Remigius loco movendus est, quia nec anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, nec à Ludovico Pio, ut Nouguierus arbitratur, seu anno Redemptoris undenongentesimo à Ludovico Imperatore Bosonis quondam Regis filio Præceptum accepit. Qui post Remigium nominatur Fulcherius, is nobis idem videtur cum altero Fulcherio, qui Ratfredo successit, & apud eundem Lodovicum Bosonis filium in flagrantissima fuit amicitia. Proximus igitur haberi debet Humberti successor, qui sub Ludovico Pio ejúsque filio Lothario floruit Ragenutius.

VI. CONVENTUS ATTINIACENSIS.

Hoc anno, mense Augusto, apud Attiniacum habitus est Francorum Conventus, de quo sic Annalista Laureshamensis. *Dominus Imperator consilio cum Episcopis & Optimatibus suis habito, fratribus suis, quos invitos tonderi jussit, reconciliatus est; & tam de hoc facto, quàm & de iis quæ erga Bernhardum filium fratris sui Pipini, necnon & iis quæ circa Adelhardum Abbatem & fratrem ejus Walachum gesta sunt, publicam confessionem fecit, & pœnitentiam egit. Quod tamen in eo Conventu, quem eodem anno mense Augusto Attiniaci habuit, in præsentia totius populi sui peregit. In quo quicquid similium rerum vel à se vel à patre factum invenire potuit, summâ devotione emendare curavit.* Et Astronomus in ipsius Ludovici vita, sic. *Dominus Imperator Conventum generalem coire jussit in loco, cujus vocabulum est Attiniacus. In quo convocatis ad Concilium Episcopis, Abbatibus, spiritualibúsque viris, necnon & Regni sui Proceribus, primò quidem fratribus reconciliari studuit, quos invitos attonderi fecerat, deinde omnibus, quibus aliquid læsura intulisse videbatur. Post hæc autem palàm se errasse confessus, & imitatus Theodosii Imperatoris exemplum pœnitentiam spontaneam suscepit, tam de his, quàm quæ in Bernardum nepotem proprium gesserat: & corrigens si quid talium vel à se vel à patre suo gestum reperire alicubi potuit, etiam plurimarum eleemosynarum elargitione, sed & servorum Christi orationum instantiâ,*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

necnon propriâ satisfactione adeò Divinitatem sibi placare cupiebat, quasi hæc quæ legaliter super unumquemque decurrerant, suâ gesta fuerint crudelitate. Breviùs Annalista Fuldensis ad hunc eundem annum, sic. *Hludowicus Imperator Sacerdotum usus consilio, de omnibus, quæ publicè perperam gessit, publicam pœnitentiam egit; & post hæc cuncta, quæ in Regno suo corrigenda invenire potuit, corrigere atque emendare curavit.* Adjungi potest & Theganus capite vicesimo-tertio, ubi de Bernhardi morte loquitur. Insignem Ludovici pietatem erga Deum, & implacabile odium adversùs peccatum, ut Cæsar Baronius observavit, commendat locus ubi publicam egit pœnitentiam, quam enim præ foribus alicujus Ecclesiæ coram populo unius civitatis agere potuisset, eam in generali Conventu Francorum, ad quem Episcopi, Abbates, Proceres, Magistratus, aliique denso agmine convenerant, sive, ut Laureshamensis Annalista loquitur, *in præsentia totius populi sui* peragendam duxit. Istius pœnitentiæ tres ab eodem Annalista recitantur causæ, quòd Imperator in fratres, in nepotem ex fratre, & in agnatos peccasset; prima tantùm & altera memorantur ab Astronomo, sola hæc à Thegano. De singulis per ordinem hic agemus.

IN QUO LUDOVICUS AUG. PUBLICE POENITENTIAM AGIT.

VII.

QUOD PECCARIT IN FRATRES SUOS, DROGONEM, HUGONEM, ET THEODORICUM,

Ludovicus Augustus fratres suos, Drogonem, Hugonem, & Theodoricum, quos Carolus pater in tenera ætate reliquerat, pòst Bernhardi Regis mortem anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo licèt invitos tonderi præcepit. Qualem à patris obitu se gesserit erga fratres ac nepotem ex fratre, paucis ita complectitur Nithardus [a]. *Fratres adhuc tenerâ ætate, Drogonem, Hugonem & Theodoricum, participes mensæ effecit, quos & in Palatio unà secum nutriri præcepit, & Bernardo nepoti suo, filio Pippini, Regnum Italiæ concessit. Qui, quoniam ab eo paulò pòst defecit, capitur, & à Bertmundo Lugdunensis provinciæ Præfecto luminibus pariter & vitâ privatur. Hinc autem metuens ne pòst dicti fratres populo sollicitato eadem facerent, ad Conventum publicum eos venire præcepit, totondit, ac per Monasteria sub libera custodia commendavit.* Theganus de Bernhardi morte sic scribit [b]. *Tertio die post amissionem luminum Bernhardus obiit.* Deinde hæc addit capite sequenti. *Eodem tempore* Imperator *jussit fratres suos tonsurari, Drugonem, Huganem, & Theodoricum, ad discordiam mitigandam, & liberalibus disciplinis jussit instrui.* Similia narrat Chronographus Moissiacensis. *Fratres*, inquit, *suos, quos ei pater commendaverat, Clericos fieri jussit, & per singula misit Monasteria.* Annalista Laureshamensis & Astronomus cùm agunt de pœnitentia Ludovici, reum illum non dissimulant, quòd fratres *invitos* attonderi jussit. Peccavit igitur Imperator in fratres suos eò quòd illos & impuberes & invitos tonderi præcepit. Initâ reconciliatione, eosdem fratres, ut Theganus proximè subjungit [c], *honorificè constituit. Drugoni Episcopatum dedit, & Hugoni Cœnobialia Monasteria.* De Theodorico nec hic Auctor, nec quis alius imposterum quidquam scribit, ideóque conjicimus eum paucis pòst annis denatum, cùm pubertatem vix adeptus esset. Drogo post Gundulfum, ut suo loco dicemus, Metensem Episcopatum gessit. De illo ut & de Hugone fratre sermo sæpiùs recurret.

[a] Lib. 1.

[b] Cap. 23.

[c] Cap. 24.

VIII.

IN BERNARDUM NEPOTEM SUUM EX FRATRE;

Apud Aquisgranum Ludovicus Augustus in generali Francorum Conventu Lotharium, filiorum suorum natu maximum, Imperatorem dixit anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo. Hæc novorum tumultuum causa fuit, de quibus ita Chronographus Moissiacensis. *Audiens autem Barnardus filius Pipini Regis Rex Italiæ quod factum erat, cogitavit consilium pessimum, voluitque in Imperatorem & in filios suos insurgere, & per tyrannidem Imperium usurpare. Quo comperto Imperator misit confestim nuncios per universum Regnum & Imperium, ut pariter conglobati occuparent omnes aditus Italiæ; quod ita factum est. Barnardus autem cùm hæc audisset, terruit eum Dominus, ipsum & omnes qui ea consenserant. Et comprehensi sunt ab exercitu, quem Imperator miserat ante faciem suam, & comprehensas cum ipso Rege adduxerunt ad Imperatorem, qui erat tunc apud Cavallono, quod est super Sagona fluminе. Tunc sub cus-*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

todiam missus est præfatus Rex cum Architeo Comite, qui auctor consilii maligni fuerat, & alii, qui illi consenserant, ducti sunt Aquis. Post hac ipse Imperator fecit Conventum Francorum, & retulit eis hanc causam, ut viderent quid judicarent, vel fideles eorum, vel de his qui consenserant ut insurgerent contra Imperatarem. Tunc pariter eos judicaverunt dignos ad mortem. Sed Piissimus Imperator pepercit vita illorum, jussitque ipsi Regi Barnardo oculos eruere. Sed cùm factum fuisset, die tertio mortuus est. Annalista Laureshamensis, Theganus, & Astronomus, in hoc cum prædicto Chronographo consentiunt, quòd Imperator sententiam mortis in Bernardum latam aversatus est, nec ei quamvis capitali pœnâ digno vitam permisit auferri. Reus igitur, in quem totâ legum severitate patruus animadverti noluit, per indulgentiam orbatus fuit oculis. At cujus jussu supplicium hoc irrogatum sit, non apertè liquet. Apud Chronographum, Annalistam, & Astronomum, præcitatos, Imperator Bernardum luminibus privari vel jubet vel consentit. Apud Nithardum, Bernardus, quoniam ab Imperatore defecit, *capitur, & à Bertmundo Lugdunensis provincia Præfecto luminibus privatur.* Apud Theganum [a], Bernardo vitam concedit Imperator, oculos eruunt Consiliarii. *Judicium mortale, quod à ceteris factum est, Imperator exercere noluit, sed Consiliarii Bernhardum luminibus privarunt.* Ludovicus Imperator, quantùm ex Auctorum collatione conjicimus, non tantùm vitam sed etiam membra Bernardo concedere voluit, tamen ubi rescivit latam esse sententiam ut auctores participésque conjurationis capite plecterentur, satis esse tunc duxit si Bernardum eriperet morti, sanúmque sub diuturna custodia servaret absque ulla membrorum mutilatione. Proceres autem tantæ obstiterunt pietati, &, sive Imperator post primum judicium in excæcationem consenserat aut se consentire simulaverat, sive super ea re mentem suam non aperuerat, Bernardum oculis privarunt. *Tertio die*, inquit Theganus [b], *post amissionem luminum Bernhardus obiit. Quod audiens Imperator magno eum dolore flevit multa tempore.* Qui Bernardum luminibus orbarunt, ei mortem inferre non statuerant. Oculorum amissionem post triduum mors est subsecuta. Neutram imperavit Ludovicus, ideóque pœnitentiam suscepisse dicitur, ut expiaret, non quam præcepisset crudelitatem, sed quam non prohibuisset. Auditâ Bernardi morte, ait idem Theganus, *Imperator magno eum dolore flevit multo tempore, & confessionem dedit coram omnibus Episcopis suis, & judicio eorum pœnitentiam suscepit propter hoc tantùm quia non prohibuit Consiliarios hanc crudelitatem agere. Ob hanc causam multa dedit pauperibus propter purgationem animæ suæ.*

[a] Cap. 22.

[b] Cap. 23.

IX. IN AGNATOS SUOS ADELHARDUM, WALAM, BERNARIUM, ET GUNDRADAM AGNATAM;

Anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto Ludovicus Augustus agnatos suos, Adelhardum, Walam seu Walachum, & Bernarium, necnon & Gundradam illorum sororem in exilium egit, quo prætextu non obscurè sic insinuat Astronomus in ejus vita. *Ludowicus Imperator alium atque alium* de Caroli patris obitu *tristes suscipiens nuncios, post quintum diem* à Tehotuado *, quod Regium erat in Aquitania Diœcesique Andegavensi Palatium, ubi generalem populi Conventum tunc celebrabat, *pedem movit, & cum tanto, quantum passa est angustia temporis, populo iter arripuit. Timebatur enim quammaximè Wala, summi apud Carolum Imperatorem habitus loci, ne fortè quid sinistri contra Imperatorem moliretur. Qui tamen citissimè ad eum venit, & humillimâ subjectione se ejus nutui, secundùm consuetudinem Francorum, commendans subdidit. Post cujus ad Imperatorem adventum, æmulati eum omnes Francorum Proceres certatim gregatímque ei abviam ire certabant. Tandémque ad Heristallium prospero itinere pervenit, & die tricesimo, postquàm ab Aquitania promovit, Palatio Aquisgranensi pedem feliciter intulit.* Wala Caroli Magni frater patruelis, utpote patre natus Bernardo Pippini Regis fratre, fidem, ut ex textu proximè citato constat, erga Ludovicum Caroli filium ac successorem illibatam servavit, nec ullam affectatæ tyrannidis suspicionem incurrere debuit, à novo tamen Imperatore, qui pravâ quorumdam Procerum per invidiam

* Doué en Anjou.

vidiam calumniantium suggestione deceptus odium semel susceptum non depofuit, eodem anno missus est in exilium atque in Corbeïense Monasterium retrusus. Eandem sortem experti sunt fratres ejus Adelhardus & Bernarius, necnon & soror Gundrada. Corbeïensis Abbas erat Adelhardus, in Corbeïensi quoque Cœnobio Monasticen profitebatur Bernarius, integerrimam in aula Regia vitam ducebat Gundrada. In Herense Monasterium relegatus est Adelhardus, Bernarius in Lerinense atque inde in Floriacense, Gundrada verò in Cœnobium puellare, quod Sancta Radegundis in civitate Pictaviensi quondam erexerat. In Corbeïensi Monasterio Wala Monachum induit, Gundrada Monacham in Pictaviensi. Peccavit graviter Ludovicus, quia Walam virum innocentem falsóque perfidiæ insimulatum relegavit; peccavit adhuc graviùs, quia Walæ fratres, Adelhardum & Bernarium, illum Abbatem, hunc Monachum, qui nuntium rebus secularibus à multis annis remiserant, eâdem affecit calamitate cum sorore etiam Gundrada cujus mores erant sanctissimi. Post septennium, ut anno priore diximus, Adelhardum & Bernarium Corbeïensi Monasterio reddidit, eósque deinceps habuit in amicitia cum Wala & Gundrada. Hæc in Cœnobio Pictaviensi ad obitum usque permansit. De fratribus sermonem sæpè faciemus.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

X.

Attiniacensem Conventum, de quo loquimur, Hincmarus universalem totius Imperii Synodum, cui Legati Sedis Romanæ interfuerunt, & generale Placitum vocat in libro [a] de divortio Lotharii Regis & Tetbergæ Reginæ, narrátque quid ibidem in causa Northildis de Agemberto viro suo conquerentis actum sit. *Quidam nostrûm*, inquit, *tempore sanctæ memoriæ Domni Hludovici Pii Augusti, in Attiniaco Palatio tunc fuerunt, quando in universali Synodo totius Imperii, etiam cum Sedis Romanæ Legatis, & in generali Placito, fœmina quadam non ignobilis genere, nomine Northildis, de quibusdam inhonestis inter se & virum suum vocabulo Agembertum, ad Imperatorem publicè proclamavit; quam Imperator ad Synodum destinavit, ut inde Episcopalis auctoritas quid agendum esset decerneret. Sed Episcoporum generalitas ad laicorum ac conjugatorum eam remisit judicium, ut ipsi inter illam & suum conjugem judicarent, qui de talibus negotiis erant cogniti, & legibus seculi sufficientissimè praditi, eorúmque legalibus judiciis eadem fœmina se subjiceret, & quod de quæstione sua decrevissent, sine repetitione teneret, si verò crimen aliquod esset, inde pœnitentiæ modum, post illorum judicium, ab Apostolica auctoritate deposceret, secundùm quod sacri Canones præfixerunt, ei imponere non negarent. Nobilibus autem laicis Sacerdotalis discretio placuit, quia de suis conjugibus eis non tollebatur judicium, nec à Sacerdotali ordine inferebatur legibus civilibus prajudicium, & legem proclamationi fœmina protulerunt, ac legali judicio quæstioni terminum contulerunt..*

[a] In Respons. ad Interrog. 5.

XI. EDITQUE CAPITULARE.

In eodem Attiniacensi Conventu Ludovicus Augustus edidit Capitulare, cujus mentionem sic facit Agobardus. *In illis diebus, quando sacer & religiosus Dominus noster Imperator evocato Conventu in Attiniaco agebat, strenuè providens de omnibus utilitatibus commissorum sibi populorum, pervenit ad sublimiorem inquisitionem pernecessarii consilii, cupiens scilicet invenire, qualiter congruentissima profectum doctrinæ & abolitionem negligentiarum Sacerdotibus & cunctis honoratis suis commendare potuisset. Quod utique laudabiliter, inspirante Dei gratiâ, quæsivit, eleganter invenit, fideliter ore suo adnuntiavit. Quæ cuncta nunc replicare, nimis prolixum est, quia & tunc distinctis Capitulis comprehensa sunt, & omnibus nota esse debent.* Ita scribit Agobardus in libro de dispensatione Ecclesiasticarum rerum, capite secundo; deinde capite quinto hæc habet. *Sequenti anno, cùm adessent jussi in Compendio Palatio, & de his inter eos sermo haberetur; ad hunc modum post multa colloquia, in quantum ego intellexi, ratiocinia sunt perducta, ut* &c. Conventum designat habitum Compendii, mense Novembri, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, ut Annalistæ Laureshamensis & Bertinianus asserunt. Conventus igitur Attiniacensis, cujus suprà meminit, non alius est ab eo, quem hoc anno, post Christum

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6. XII.

natum octingentesimo vicesimo-secundo, mense Augusto, consignant iidem Annalium conditores. Attiniacense verò Capitulare quodnam fuerit, haud patet.

Tria celebrantur apud Sirmondum [a] Capitularia, quorum author Ludovicus Pius. Tertium duntaxat Chronologico Charactere munitur, *anno videlicet* Ludovici Augusti *sexto-decimo*, videtúrque conflatum ex duobus, quorum unum editum sit exeunte anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-octavo, alterum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-nono, ut idem Sirmondus jam adnotavit. Alia duo Chronologicis numeris destituuntur. Primum, quod in Capitula undetriginta distribuitur, libro primo [b] Capitularium post Aquisgranense Caroli Magni reperitur insertum. Secundum, quod in Capitula duodetriginta distinguitur, initium facit libro secundo eorumdem Capitularium. Sirmondus primum Capitulare in Aquisgranensi Palatio post Aquisgranensem Synodum, quam ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum retulimus, conditum arbitratur, suámque opinionem satis confirmatam putat ex Capitulo tertio quod ita legitur. *Quia Canonica professio à multis, partim ignorantiâ, partim desidiâ dehonestabatur, operapretium duximus, Deo annuente, apud sacrum Conventum, ex dictis Sanctorum Patrum, velut ex diversis pratis quosdam vernantes flosculos carpendo, in unam Regulam Canonicorum & Canonicarum congerere, & Canonicis vel Sanctimonialibus servandam contradere, ut per eam Canonicus ordo absque ambiguitate possit servari.* Sed in illo Capitulo nihil occurrit, unde Ludovicum de Patrum dictis pro Canonica professione congestis tanquam de re nuperrimè facta locutum censeas. Deinde Capitulum ejusdem Capitularis decimum-sextum, quod est *de Episcopis in Longobardia constitutis*, ostendit ipsum Capitulare editum esse, cùm Ludovicus Longobardiâ post Bernardi Regis mortem potiretur, & aliquot anni post Aquisgranensem Synodum effluxissent. Primum illud Ludovici Capitulare, quod Sirmondus Aquisgranense nominat, Attiniacense nuncupamus ab Attiniacensi Conventu, in quo conditum putamus hoc anno post Christum natum octingentesimo vicesimo-secundo. Alterum Ludovici Capitulare, quod Sirmondus in suis Notis Attiniacense dicit, & hoc eodem anno in Attiniacensi Conventu promulgatum arbitratur, vocamus Aquisgranense, atque in annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quintum rejicere non dubitamus. Ne conveniamus de loco vel titulo cum Sirmondo vetat Capitulum-quintum, in quo Ludovicus Imperator Conventûs Attiniacensis tanquam ab aliquot annis jam celebrati meminit. *Scholæ*, inquit, *ad filios & ministros Ecclesiæ instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore ad Attiniacum promisistis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi necdum perfectum est, ad multorum utilitatem & profectum à vobis ordinari non negligantur.* Vetat & Capitulum decimum-quartum, in quo Ludovicus de pace in itinere exercitali custodienda sic statuit. *De pace verò in exercitali itinere servanda usque ad marcham hoc omnibus notum fieri volumus, quòd quicumque auctorem damni sibi præterito anno inlati nominatim cognoscit, ut justitiam de illo quærat & accipiat.* Habitus est Conventus Attiniacensis anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, sed anno præcedente nullum memoratur negotium, propter quod militaribus copiis iter per Regni provincias esse debuerit. Secus autem sentiendum de anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto, ad quem Annalista Laureshamensis, hæc inter alia scribit. *Imperator iter, quod in Britanniam facere instituerat, propter famem, qua adhuc prævalida erat, usque ad initium Autumni aggredi distulit. Tunc demùm adunatis undique omnibus copiis, Redonas civitatem terminis Britanniæ contiguam venit. Et inde diviso in tres partes exercitu, duabúsque partibus filiis suis Pipino & Ludovico traditis, tertiâque secum retentâ Britanniam ingressus, totam ferro & igne vastavit. Consumptisque in hac expeditione* XL *vel eo ampliùs diebus, acceptis, quos perfido Brittonum populo imperave-*

[a] Tom. 2. Conc. Gall.
[b] Capp. 83. & seqq.

rat, obsidibus, Rotomagum civitatem, ubi conjugem se operiri jusserat, ad XV *Cal. Decembr. reversus est.* Exercitalis hujus itineris habitâ ratione in annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quintum rejicimus secundum Ludovici Pii Capitulare, in cujus Capitulo decimo-quarto jam citato Imperator *de pace in exercitali itinere servanda usque ad marcham hoc omnibus notum vult fieri, quòd quicumque auctorem damni sibi præterito anno inlati nominatim cognoscit, ut justitiam de illo quærat & accipiat;* & Capitulo decimo-quinto vult *deinceps omnibus denuntiare, ut cognoscat unusquisque omnes, qui in suo obsequio in tali itinere pergunt, sive sui sint sive alieni, ut ille de eorum factis rationem se sciat redditurum.* AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

XIII. Unicuique Capitulari post exactam discussionem epochâ suâ sic attributâ, nunc inspiciamus Attiniacense, quod undetriginta constat Capitulis, exceptóque Capitulo octavo totum primo Capitularium libro insertum est à Capitulo octogesimo-tertio ad decimum supra centesimum, nec immeritò propter materiam, quam complectitur, in libro de dispensatione Ecclesiasticarum rerum commendatur ab Agobardo.

XIV. Primum Capitulum est de rebus Ecclesiæ non dividendis. *Quia juxta Sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesiæ vota esse fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, cuique non solùm habita conservare, verùm etiam multa Deo opitulante conferre optamus. Tamen ut ab Ecclesiasticis de non dividendis rebus illius suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus, statuimus ut neque nostris, neque filiorum, &, Deo dispensante, successorum nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum nostrorum voluntatem vel exemplum imitari voluerint, ullam penitus divisionem aut jacturam patiatur.* Hoc Capitulum in primo Capitularium libro legitur, éstque octogesimum-tertium illius libri in veteribus editionibus, septuagesimum-septimum in Baluziana. Illam de Capitulorum numero discrepantiam ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-septimum examinabimus. Majoris est momenti, quæ super Auctore Capituli movetur quæstio. Hincmarus Remensis Archiepiscopus hoc Capitulare Carolo Magno sic attribuit in literis [a] ad Carolum Calvum. *Avi vestri Magni Imperatoris Caroli non est prætereunda memoria. Cui cùm sicut assolet adulantium linguis subreptum fuerit, ut Ecclesiis de rebus suis præjudicium quoddam inferret, obsistentibus Episcopis & specialiter Paulino Patriarchâ, sicut vobis benè notum esse cognosco, adeò se recognovit, & Ecclesiæ ac Episcopis satisfecit, ut præsens oris sui confessio ei non sufficerit, sed ad posteros suos, qui ex illius progenie exorturi erant, confessionis & correctionis suæ scriptum manu suâ firmatum transmiserit. De quo Edicto partem in libro vestro, qui appellatur liber Capitulorum Imperialium scriptum habetur Capitulo* LXXVII. *ubi scriptum est. Quia juxta Sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesiæ*, &c. ut suprà. Jacobus Sirmondus ad oram istius textûs reponit *lib. 1. Capitul. c. 83.* Paulinus Patriarcha, cujus meminit Hincmarus, non alius est à Paulino Patriarcha Foro-Juliensi, cujus obitum anno Redemptoris octingentesimo quarto, mense Januario, consignavimus. *Carolus Imperator*, ut Chronographus Moissiacensis testatur, *anno* DCCCII, *mense Octobri, congregavit universalem Synodum in Aquis*, & *anno* DCCCIII *celebravit Pascha apud Aquis Palatium* decimo-sexto Kalendas Maii. Rerum in illo Aquisgranensi Conventu gestarum narratio, qualis in Chronico Moissiacensi legitur, facilè suadet Synodum ad annum usque Redemptoris octingentesimum tertium protractam fuisse. Stephanus Baluzius ita jam censuit, ideóque ad illum annum Aquisgranense Capitulare publicavit in septem distinctum Capitula, quorum primum *de rebus Ecclesiæ non dividendis* & secundum *de Episcopis eligendis* à Capitulis quoque primo ac secundo Capitularis Attiniacensis ne quidem apice differunt. Atque inde sibi persuasum habet Capitulum, de quo loquimur, primò conditum fuisse à Carolo Magno, deinde repetitum à Ludovico Caroli filio. Sed conjecturâ tantùm ductus est, ut Aquisgranensi Capitulari,

[a] Ep. 29.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

quod ad annum Redemptoris octiogentesimum tertium retulit, Paulinum Patriarcham interfuisse scriberet, hunc enim titulum præfixit. *Capitulare Aquisgranense, sive Capitulare primum anni* DCCCIII, *factum, ut videtur, in magna Synodo, quando Paulinus Patriarcha Aquileiensis vices Apostolica Sedis tenuit in Aquis.* Deinde contextus ipsius Capitularis huic opinioni refragatur. Capitulare septem constar Capitulis. Primum Capitulum est de tebus Ecclesiæ oon dividendis; secundum de eligendis Episcopis; tertium de privilegiis & facultatibus Ecclesiarum; quartum, quintum, & sextum, sunt de Chorepiscopis; septimum de Sacerdotum purgatione. In quarto Carolus meminit Synodi Reginoburgensis. *Decretum est,* inquit, *in Synodo, quam Reginisburg pro eadem vel pro aliis causis Apostolicâ auctoritate præfato prætexto habuimus.* Synodum intelligit Reginoburgensem, in qua tres Sanctiones adversùs Chorepiscopos editæ; prima, ut Chotepiscopi de ministerio Episeopali nihil præsumerent; altera, ut in posterum Chorepiscopi non fierent; tertia, ut quæ gesta fuerant à Chorepiscopis, haberentur irrita. Philippus Labbeus [a] Synodum illam Reginoburgensem refert ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-oooum. Sed illo anno Carolus à Bojoaria procul abfuit, semélque deinceps illuc profectus legitur, anno videlicet Redemptoris octingentesimo tertio, quo Concilium illud Reginoburgense consignavimus. Variæ profectiones à Carolo per illum annum susceptæ sic à probatis Auctoribus distribuuntur. Ut Natalem Domini, sic & totam hyemem oecnon & Paschalem Solemnitatem egit Aquisgrani decimo-sexto Kalendas Maias, imò degebat adhuc ibidem Idibus Junii, quando Præceptum pro Monasterio Acutiano Characteribus hisce Chronologicis communivit [b]. *Datum Idibus Junii, anno* III, *Christo propitio, Imperii nostri, &* XXXV *Regni nostri in Francia, atque* XXIX *in Italia, Indictione* XI. *Actum Aquis nostro Palatio publico, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Aquisgrano Moguntiacum profectus est; Moguntiâ perrexit ad Salam fluvium; io Palatio, quod huic adsidebat amni, morabatur Idibus Augusti, cùm Immunitatis Præceptum Fortunato Gradensi Patriarchæ concessit [c]. Inde contendit in Bojoariam, & Octobri mense Salisburgum pervenit, ibique curam erudiendorum Hunnorum, quam, *usque ad præsentiam genitoris sui,* Pippinus Italiæ Rex anno Christi septingentesimo nonagesimo-sexto post debellatam illam gentem Arnoni Episcopo Salisburgensi commiserat, eidem Arnoni tunc Archiepiscopo confirmavit, ut Anonymus editus à Canisio [d] testatur his verbis. *Anno Domini octingentesimo tertio Carolus Imperator Bojoariam intravit, & in mense Octobrio in Salzburg venit, & præfatam concessionem filii iterans potestativè multis astantibus fidelibus suis affirmavit, & in ævum inconvulsam fieri concessit.* Mense Novembri, cùm esset Reginoburgi, Præceptum emisit pro Ecclesia Comensi, quod io Italia Sacra [e] cum Notis hisce Cbronologicis publicatum reperies. *Datum quinto-decimo Kalend. Decembris, anno tertio, Christo propitio, Imperii nostri, & trigesimo-sexto Regni nostri in Francia, Ind. undecimâ. Actum Reguntiburg Palatio publico in Dei Nomine feliciter. Amen.* Deoique Carolus *Decembrio mense,* ut Annalista Loiselianus asserit, *Aquasgrani reversus est, ibique Natale Domini celebravit, & immutatus est numerus annorum in* DCCCIV. Ex hac accurata Carolinorum itinerum tecensiooe liquer Synodum Reginoburgensem, quæ prædictas Sanctiones adversùs Chorepiscopos anno Redemptoris octiogentesimo tertio promulgavit, Octobri vel Novembri mense convocatam fuisse, nec illius mentionem initio ejusdem anni factam in Synodo Aquisgranensi, quæ priori mense Octobri cœpta esset anno Redemptoris octingentesimo secundo. Quod igitur in postrema Collectione Capitularium ad annum Redemptoris octingentesimum tertium laudatur Aquisgranense Capitulare, ooo potest ad initium illius anni referri, cùm Capitula de Chorepiscopis in Synodo Reginoburgensi seriùs edita complectatur. Censeri quoque non debet opus Carolinum, sed aliquot Capitulorum partim Carolinorum

[a] Tom. 7. Concil.

[b] Vide Tom. 6. a. 803. n. 44.

[c] Tom. 6. a. 803. nn. 52. 54.

[d] Tom. 6. ant. Lect.

[e] Tom. 5. in Ep. Comensi 29.

partim Ludovicianorum Collectio paulò recentior. Hanc Hincmarus Remensis non ignoravit regnante Ludovico Balbo Pii nepote. Epistolâ enim quadragesimâ-sextâ, quam post *Karoli Calvi nuper defuncti* mortem scripsit de officio Episcopi, & de cura quâ res & facultates Ecclesiarum tueri debet, Collectionem illam Edictum Carolinum vocat, & ex eo in primum librum Capitularium ab Ansegiso Abbate duo Capitularia, unum *de non dividendis rebus Ecclesiasticis*, alterum *de Episcoporum electione*, translata sic ait. *Duo Capitula, quæ sequuntur, ex Edicto assumpta sunt ab Ansegiso Abbate Capitulorum Imperialium ex diversis Synodis & Placitis Collectore; causâ brevitatis in primo libro Capitulorum, septuagesimo-septimo & septuagesimo-octavo, de non dividendis rebus Ecclesiasticis & Episcoporum electione, ex superioribus excerpta, in præfato libro inveniuntur. Quod Edictum ex integro Domnus Karolus Magnus Imperator cum interrogatione de Chorepiscopis per Arnonem Archiepiscopum ad Leonem Papam direxit, & ad ejus consultum aliud Edictum de non dividendis rebus Ecclesiasticis & de Episcoporum causis edidit, & Apostolica Sedis atque auctoritate sua confirmavit, & per omnes Metropolitanas Ecclesias Imperii sui perpetuò servanda direxit. Memorata itaque Capitula ita se habent. Quia juxta Sanctorum Patrum traditionem novimus res Ecclesiæ*, &c. ut suprà. *Sacrorum quoque Canonum non ignari*, &c. ut infrà Capitulo Attiniacensi secundo de eligendis Episcopis. *Et in eodem Edicto, unde hæc fuerunt adsumpta, subsequitur. Præcipimus etiam omnibus ditioni nostræ subjectis, ut nullus Privilegia Ecclesiarum, Monasteriorum, aut Ecclesias diripere pertentet, quia sicut à Sanctis Patribus instructi sumus, gravissimum peccatum hoc esse dinoscitur.* In Aquisgranensi Capitulari, de quo disputamus, tertium Capitulum prolixius est in hunc modum. *Præcipimus omnibus ditioni nostræ subjectis, ut nullus Privilegia Ecclesiarum vel Monasteriorum infringere, resque Ecclesiarum invadere, vel vastare, aut alienare, vel facultates earum diripere præsumat, nec sine precaria possidere pertentet, quia sicut à Sanctis Patribus instructi sumus, gravissimum peccatum hoc esse dinoscitur, testante sacrâ Scripturâ quæ ait. [Qui abstulerit aliquid patri vel matri, & dicit hoc non esse peccatum, homicidii particeps est.] Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit. Mater nostra Ecclesia, quæ nos in Baptismo spiritaliter regeneravit. Ergo qui Christi pecunias & Ecclesiæ fraudat vel rapit sive vastat vel alienat, homicida ante conspectum justi Judicis esse deputabitur. De quo quidam Sapientium dicit. [Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem facit. Qui autem pecuniam Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit.]* Posteriorem hujus Capituli partem Hincmarus in iisdem literis ex Anacleto [a] Papa sic profert. *Sanctus quoque Anacletus Papa, ab ipso Beato Petro Apostolo Presbyter ordinatus, posteà in Sede Romana successor illius factus Episcopus cum totius mundi Sacerdotibus judicavit; qui abstulerit, inquiens, aliquid patri vel matri, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit. Mater verò nostra Ecclesia, quæ nos in Baptismo spiritaliter regeneravit. Ergo qui Christi pecunias & Ecclesiæ rapit, aufert, vel prædatur, homicida est, atque homicida ante conspectum justi Judicis deputabitur. Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, & ut sacrilegus judicandus est.* Anacletus, aut is potiùs qui supposuit epistolas Anacleto Papæ, respexit ad caput duodetricesimum Proverbiorum, cujus versus vicesimus-quartus hic est. *Qui subtrahit aliquid à patre suo & à matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est.* De Anacleti epistolis actum alia occasione [b]. Sequuntur in Aquisgranensi Capitulari tria Capitula de Chorepiscopis; tum Capitulum de purgatione Sacerdotum, quo ipsum clauditur Capitulare. Licèt autem Collectio septem Capitulorum, quæ constituunt Aquisgranense Capitulare, venerit in manus Hincmari, non inde patet Carolum Magnum istius Collectionis seu Capitularis Aquisgranensis authorem fuisse. Non sibi constat Hincmarus hoc loco. In præcitato enim textu tribuit Edicto Caroli Magni Capitula de rebus Ecclesiæ non dividendis & de eligendis Episcopis, quæ li-

AN. CH. 822.
LUDOV. IMP. 9.
LOTHAR. IMP. 6.
PIPPINI R. 8.
LUDOV. R. 6.

[a] Epist. 1.

[b] Tom. 6. a. 785. n. 88.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

bro primo Capitularium inserta sunt ab Ansegiso Abbate. Et paulò superiùs in alio earumdem literarum textu, primum illorum Capitulorum, quod de rebus Ecclesiæ non dividendis inscribitur, non à solo Carolo sed & à Carolo & à Ludovico statutum sic asserit. *Res & facultates Ecclesiasticæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, & vota sunt fidelium, ac pretia peccatorum, atque patrimonia pauperum. Si quis illa rapuerit, reus est damnationis Ananiæ & Saphiræ, & oportet hujusmodi tradere Satanæ, ut spiritus salvus sit in die Domini. Quod nostri Gloriosi Principes Karolus & Hludowicus in primo libro Capitulorum suorum ita inseruerunt, quia, inquiunt, juxta Sanctorum Patrum traditionum novimus res Ecclesiæ*, &c. ut suprà. Hincmarus, qui prædictam Collectionem septem Capitulorum vidit, præ manibus etiam habuit Capitulare Ludovicianum, sive, ut vocamus, Attiniacense, primo quoque libro Capitularium ab Ansegiso insertum, distinctúmque in Capitula multò plura, quorum primum est de rebus Ecclesiæ non dividendis, secundum de eligendis Episcopis. Inde dubius hæsisse nobis videtur Hincmarus, utrùm hæc duo Capitula Carolo, an Ludovico, vel utrique tribueret. Stamus à Sirmondo, qui duo hæc Capitula refert ad Capitulare Ludovici, damnátque Ansegisum Abbatem, quod immemor instituti sui Ludovicianum Capitulare primo libro Capitularium injecerit, quamvis illum Legibus Ecclesiasticis solius Caroli destinasset. Hæc opinio validiùs confirmabitur ex iis, quæ dicentur ad secundum Capitulum de Episcopis eligendis, quod certè Ludovico convenit, Carolo nequaquam.

XV. Secundum Capitulum est de Episcopis eligendis. *Sacrorum Canonum non ignari, ut in Dei Nomine Sancta Ecclesia suo liberiùs potiretur honore, adsensum Ordini Ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem Cleri & populi secundùm statuta Canonum, de propria Diœcesi, remotâ personarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum & sapientiæ donum eligantur, ut exemplo & verbo sibi subjectis usquequaque prodesse valeant.* Hoc Capitulum varios mores ritúsque complectitur, qui spectant ad antiquas Episcoporum promotiones in Gallia, seu pareret Imperio Romano, seu Francorum Regibus obediret. In hac materia versatur erudita Præfatio, quam Jacobus Sirmondus Appendici Tomo secundo Conciliorum Gallicanorum subjectæ præfixit cum hoc titulo. *Quo more olim ritúque, tum in cetera Ecclesia, tum maximè in Gallia, promoti fuerint Episcopi.* Ex accurata doctissimi viri lucubratione mutuabimur haud pauca, quæ videbuntur ad institutum nostrum conducere, cùmque ad Carolum Magnum pervenerimus, prævalidis argumentis ostendemus eum neutiquam authorem extitisse Capituli proximè descripti.

XVI. Totius Ecclesiæ mos antiquissimus fuit, ut Episcopi crearentur suffragiis cùm Cleri tum plebis cui præfuturi erant. Id apud omnes est in confesso. Synodus autem Laodicena, quæ Nicænam aliquot annis antecessit, Canone duodecimo præcepit Episcopos Metropolitanorum & eorum qui circumcirca sunt Episcoporum judicio ad Ecclesiæ Principatum constitui. Επισκόπους κρίσει τῶν μητροπολιτῶν, καὶ τῶν πέριξ ἐπισκόπων, καθίστασθαι εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἀρχήν. Et Canone decimo-tertio turbis seu populis interdixit electiones eorum facere, qui sunt ad Sacerdotium provehendi. Μὴ τοῖς ὄχλοις ἐπιτρέπειν τὰς ἐκλογὰς ποιεῖσθαι τῶν μελλόντων καθίστασθαι εἰς ἱερατεῖον. Deinde Synodus [a] Nicæna, quæ celebrata est anno Christi trecentesimo vicesimoquinto, Episcopum ab Episcopis provinciæ constitui jussit nullâ Cleri plebisve factâ mentione. Επίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι. In Oriente deinceps usus invaluit, ut in Episcoporum electionibus suffragia populi non exquirerentur. Ideóque Sanctus Basilius Nicopolitanis scripsit Episcoporum partes esse populo Episcopum dare, populi datum suscipere.

[a] Can. 4.

XVII. In Occidentalibus Ecclesiis post Synodum Nicænam populus in renuntiandis Episcopis jus suffragii retinuit, ut ex Romanorum Pontificum, Siri-

-tii, Cælestini, Leonis Decretis, & multorum Episcoporum electionibus AN. CH.
constat. Mos ille Galliarum fuit, quandiu sub Imperio Romanorum stete- 822.
runt. Idque facilè potest exemplis comprobari. Constantini Magni filiis Ludov.
Imperatoribus, Pictaviensis Episcopus factus est Sanctus Hilarius *concordante* Imp. 9.
favore populi, ut in ejus vita scribit Fortunatus ejusdem loci pòst Episcopus. Lothar.
Anno Christi trecentesimo septuagesimo-primo, Valentiniano & Valente Imp. 6.
Augustis, delatæ sunt Sancto Martino Turonenses Infulæ; *mirum* autem *in* Pippini
modum, inquit Severus ejus discipulus, *incredibilis multitudo non solùm ex illo* R. 8.
oppido sed etiam ex vicinis urbibus ad suffragia ferenda convenerat; una omnium Ludov.
voluntas, eadem vota, eadémque sententia, Martinum Episcopatu esse dignissimum, R. 6.
felicem fore tali Ecclesiam Sacerdote. Honorio & Theodosio Juniore Augustis, anno Christi quadringentesimo duodevicesimo Sanctus Germanus Episcopatum Autissiodorensem obtinuit admirabili Cleri populique consensu, de quo sic Constantius Presbyter in ejusdem beatissimi Præsulis vita. *Clerici omnes, cunctáque Nobilitas, plebs urbana vel rustica in unam venere sententiam, Germanum Episcopum omnium una vox postulat.* Ex his exemplis, aliisque id genus, apparet in Galliis, quandiu Romanorum Imperatoribus morem gesserunt, in Episcoporum electione postulata fuisse Cleri plebísque suffragia.

XVIII. Imperio Romanorum cis Alpes extincto, Reges diversarum gentium in Galliis exorti sunt, hique, quoniam dignitas Episcoporum apud Gallos erat eximia, suâ interesse duxerunt, illos nisi arbitratu & voluntate sua non creari. Reclamaverunt sæpiùs Episcopi, pristinámque libertatem electionum sartam tectam retinere conati sunt in Synodis. Extra Franciam non divagabimur. Synodos consulemus Aurelianenses, secundam, tertiam, & quintam; Arvernenses, primam & secundam; Parisienses, tertiam & sextam; Remensem; necnon & Cabilonensem tertiam; inseremúsque interim ex probatissimis Auctoribus quomodo Reges iisdem se temporibus gesserint.

XIX. Clodoveus Magnus idola primus è Francorum Regibus fregit, & exeunte anno Christi quadringentesimo nonagesimo-sexto Baptismum suscepit. Biennio nondum revoluto Virodunum ob civium defectionem iratus obsedit. *Quo in tempore Episcopus ejusdem civitatis, nomine Firminus, diem clausit ultimum.* Rex precibus Euspicii Presbyteri Virodunensis adeò flexus est, *ut impunitatem quamvis nocentissimis contribueret. Tertiâ* pòst *die* eundem *Sanctum Euspicium suis aspectibus evocari voluit, & ut urbi, cujus subventor fuerat, quámque ab imminenti excidio eripuerat, Episcopali dignitate & honore praeesset ammonuit, & ammonendo petivit.* Recusavit Euspicius Episcopatum, suam Rex nihilominùs auctoritatem significavit. Lege vitam Sancti Maximini Miciacensis Abbatis, quam Duchesnius [a] inter coætaneos Historiæ Francicæ Scriptores edidit. Anno Christi quingentesimo undecimo, paucis ante ejusdem Clodovei Regis mortem mensibus, habita est prima Synodus Aurelianensis, sanè omnium antiquissima, quas in Francia celebratas accuratissimi produnt Auctores. In ea nihil statutum de electione Episcoporum, quia tum superstes Clodoveus, cujus auctoritas prævalebat.

[a] Tom. 1.

XX. Idem Clodoveus, quod magis mireris, in prædicta Synodo non est passus, ut Episcopi se dicerent Episcopos civitatum, in quibus fixam Sedem habebant. In plerisque Synodis olim prohibitum fuerat Episcopos in pagis minoribúsve locis collocari, atque inde usus invaluerat, ut cùm solis in civitatibus instituerentur, illarum quoque civitatum Episcopos se nominarent. Concilium Arelatense primum, quo vetustius in Gallia non memoratur, celebratum est anno Christi trecentesimo decimo-quarto, Constantino Magno tunc Imperatore; subscripserunt, *Imbetausius Episcopus, Primigenius Diaconus, de civitate Remorum; Avitianus Episcopus, Nicetius Diaconus, de civitate Rotomagensium; Reticius Episcopus, Amandus Presbyter, Philomatius Diaconus, de civitate Augustodunensium;* & alii similiter Episcopi, nomine civitatis, ubi Sedes Episcopalis erat, semper expresso. Concilio Turonensi primo, quod

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

anno Chriſti quadringenteſimo ſexageſimo-primo celebratum eſt, eodem modo ſubſcripſerunt, *Perpetuus Turonica civitatis Epiſcopus, Victorius Epiſcopus Cenomannica civitatis, Leo Epiſcopus Biturica civitatis, Euſebius Epiſcopus Namnetica civitatis, Amandinus Epiſcopus Catalaunica civitatis, Germanus Epiſcopus Rotomagenſis civitatis, Athenius Epiſcopus Redonica civitatis.* Et ut ad primam Synodum Aurelianenſem propiùs accedamus, Agathenſi Concilio, quod illam Synodum quinquennio duntaxat anteceſſit, & è parte Galliarum Alarico Wiſigothorum Regi tunc obtemperante convocatum eſt, ſubſcripſerunt Epiſcopi magno numero; *ill. Eccleſia*, nullus; *ill. civitatis* Epiſcopum ſe quiſque dixit. Anno Chriſti quingenteſimo ſexto celebratum eſt Agathenſe Concilium. Proximo biennio Clodoveus bellum contra Wiſigothos Arianos feliciter geſſit; auxitque Franciam tribus Aquitaniis, Turonis Metropoli provinciæ Lugdunenſis tertiæ, Ucetiâ & Toloſâ civitatibus provinciæ Narbonenſis primæ. Inde factum, ut Epiſcopi non pauci, qui Concilio Agathenſi ſub Alarico Wiſigothorum Rege interfuerant, Aurelianenſi quoque primo interfuerint ſub Clodoveo Francorum Rege. Subſcriptionum autem maxima fuit diſparitas. In Agathenſi Concilio, *ill. Eccleſia*, nullus; *ill. civitatis*, quiſque; in Aurelianenſi Concilio, *ill. civitatis*, nullus; *ill. Eccleſia*, quiſque ſe ſcripſit Epiſcopum. Agathenſi Concilio ſubſcripſerunt, *Cyprianus Epiſcopus de Burdigali Metropoli, Tetradius Epiſcopus de Biturica Metropoli, Quintianus Epiſcopus Rutena civitatis, Chronopius Epiſcopus de civitate Petrocorica, Paulinus Presbyter miſſus à Domino Eufraſio Epiſcopo civitatis Arverna, Polemius Presbyter miſſus à Domino Sextilio Epiſcopo de Vaſatis.* Aurelianenſi verò, *Cyprianus Epiſcopus Eccleſia Burdegalenſis Metropolis, Tetradius Epiſcopus Eccleſia Biturica Metropolis, Quintianus Epiſcopus Eccleſia Rutenica, Chronopius Epiſcopus Eccleſia Petrocorica, Eufraſius Epiſcopus Eccleſia Arvernica, Sextilius Epiſcopus Eccleſia Vaſatica.* Hæc ſtyli mutatio, cujus author Clodoveus, confirmatur ex Conciliis Epaonenſi & Arvernenſi. Synodus Epaonenſis è Burgundiæ Regno, quod partem Galliarum complectebatur, & Sigiſmundo Burgundionum Regi ſuberat, congregata eſt anno Chriſti quingenteſimo decimo-ſeptimo. Qui ſubſcripſerunt Epiſcopi vix tribus aut quatuor exceptis, Epiſcopos non Eccleſiarum ſed civitatum ſe nuncuparunt, ut ante annos undecim factum fuerat ab iis, qui Synodum Agathenſem in Regno Wiſigothorum celebrarant. Epaonenſi definitioni ſubſcripſerunt inter alios, *Gregorius Epiſcopus civitatis Lingonica, Bubulcus Epiſcopus civitatis Vindoniſſa, Venantius Epiſcopus civitatis Albenſium* ſeu Vivarienſium. Anno Chriſti quingenteſimo triceſimo-quarto, Reges Francorum Childebertus & Clotarius filii Clodovei Magni nepóſque Theodobertus triumpharunt de Burgundionibus, ſubactámque Burgundiam inter ſe diviſerunt. Anno ſequenti convocata eſt Synodus ex ea Franciæ parte, quæ Theodoberto Regi parebat. Inter Epiſcopos qui ſubſcripſerunt, tres reperiuntur, Lingonenſis, Vindoniſſenſis, & Albenſis ſeu Vivarienſis, quorum Diœceſes ad Burgundiæ Regnum anteà pertinuerant. Nota ſubſcriptionum diſſimilitudinem. Epaonenſi Concilio ſub Sigiſmundo Burgundionum Rege ſubſcripſerunt, ut dictum ſuprà, *Gregorius Epiſcopus civitatis Lingonica, Bubulcus Epiſcopus civitatis Vindoniſſa, Venantius Epiſcopus civitatis Albenſium.* Arvernenſi Concilio ſubſcripſerunt, *Gregorius Epiſcopus Eccleſia Lingonica, Gramatius Epiſcopus Eccleſia Vindoniſſa, Venantius Epiſcopus Eccleſia Vivarienſis.* Ex his liquet Reges Francorum veritos eſſe, ne Dignitas Epiſcopalis nimiæ fieret auctoritatis, indéque colligimus eos valdè ſollicitos fuiſſe, ne quis ſe inſciis Epiſcopus in Francia conſtitueretur.

XXI. Eodem anno, quo prima Synodus Aurelianenſis habita eſt, obiit Clodoveus Magnus quinto Kalendas Decembris. Quatuor ſucceſſerunt filii, Theodoricus, Clodomeres, Childebertus, & Clotarius. Anno Chriſti quingenteſimo decimo-quinto, Theodoricus Sanctum Quintianum Arvernis Epiſcopum dedit. *Cùm autem hoc*, inquit Gregorius Turonenſis [a], *Theodorico nuntiatum*

[a] Lib. 3. c. 2.

tiatum fuisset, jussit ibi Sanctum Quintianum constitui, & omnem ei potestatem tradi Ecclesiæ. Anno Christi quingentesimo vicesimo-septimo, idem Theodoricos Sanctum Nicetium Trevirorum & Sanctum Gallum Arvernorum Episcopos constituit. De utroque testis est Gregorius Turonensis. De Nicetio sic in ejus vita [a]. *Venerabatur eum Rex Theodoricus magno honore, eò quòd sæpiùs vitia ejus nudaret & crimina, & castigatus emendatior redderetur, & ob hanc gratiam, decedente Treverica urbis Sacerdote, eum ad Episcopatum jussit accersiri.* Et in vita beati Galli [b] scribit, quòd *congregati Clerici civitatis* Trevirensis *ad Theodoricum Regem, Sanctum Gallum petebant Episcopum. Quibus ille ait. Abscedite, & alium requirite, Gallum enim Diaconum alibi habeo destinatum.* Additque hæc de Clericis Ecclesiæ Arvernensis ad eundem Theodoricum paulò pòst profectis. *Ii audiunt à Rege, quòd Sanctum Gallum habituri essent Episcopum. Quo Presbytero ordinato, jussit Rex, ut datis de publico expensis cives invitarentur ad epulum, & lætarentur ob honorem Galli futuri Episcopi. Quod ita factum est. Post hæc Rex, datis ad solatium ejus duobus Episcopis, Arvernis direxit.* Chlodomeres Dinifium & Ommatium Episcopos Turonis præfecit. De priore sic Gregorius Turonensis in Catalogo Turonensium Antistitum. *Undecimus Dinifius Episcopus, & ipse ex Burgundia veniens, qui per electionem præfati Regis* Chlodomeris *ad Episcopatum accessit.* De posteriore sic libro tertio [c] Historiæ Ecclesiasticæ. *Ommatius tribus annis præfuit. Hic enim ex jusso Chlodomeris, cujus suprà meminimus, ordinatus est.* Vitam clausit Chlodomeres anno Christi quingentesimo vicesimo-quarto. Soboles ejus post biennium partim extincta est, partim exauctorata. Plebs Viromandensis viciníque Episcopi Sanctum Medardum, ut in ejus vita Fortunatus scribit, Episcopum poposcerunt, *Regis*, nempe Clotarii, *& Optimatum assensu*, idque anno Christi quingentesimo tricesimo contigit.

AN. CH. 822.
LUDOV. IMP. 9.
LOTHAR. IMP. 6.
PIPPINI R. 8.
LUDOV. R. 6.

[a] De vit. Patr. c. 17.
[b] De vit. Patr. c. 6.
[c] Cap. 17.

XXII. Anno Christi quingentesimo tricesimo-tertio, cùm Francia tribus Clodovei Magni filiis adhuc superstitibus, Theodorico, Childeberto, & Clotario, subjacebar, convocatum est ex illorum Regum ditionibus secundum Concilium Aorelianense, in quo Patres Canonem hunc septimum de electione & ordinatione Metropolitarum condiderunt. *In ordinandis Metropolitanis Episcopis antiquam institutionis formulam renovamus, quam per incuriam omnimodis videmus amissam. Itaque Metropolitanus à comprovincialibus Episcopis, Clericis, vel populis electus, congregatis in unum omnibus comprovincialibus Episcopis ordinetur, ut talis Deo propitio ad gradum hujus dignitatis accedat, per quem Regula Ecclesiæ in melius aucta plùs floreat.* In Arvernensi Concilio, quod anno Christi quingentesimo tricesimo-quinto congregatum est è solis ditionibus, quæ Theodoberto, prædicti Theodorici anno priore mortui filio, Francorum Regi subjiciebantur, Canone secundo Patres ita statuerunt. *Episcopatum desiderans, electione Clericorum vel civium, consensu etiam Metropolitani ejusdem provinciæ, Pontifex ordinetur. Non patrocinia potentum adhibeat, non calliditate subdolà ad conscribendum decretum alios hortetur præmiis, alios timore compellat. Quod si quis fecerit, Ecclesia, cui indignus præesse cupit, communione privabitur.* Anno Christi quingentesimo doodequadragesimo, ex universa Francia, quæ tribus tum Regibus, Childeberto, Clotario, & Theodoberto, parebat, convocatum est Concilium Aurelianense tertium, cujus Canon tertius electionem Metropolitarum & comprovincialium Episcoporum sic repræsentat. *Metropolitanus à comprovincialibus Episcopis, sicut Decreta Sedis Apostolicæ continent, cum consensu Cleri vel civium eligatur, quia æquum est, sicut ipsa Sedes Apostolica dixit, ut qui præponendus est omnibus, ab omnibus eligatur. De comprovincialibus ordinandis cum consensu Metropolitani, Cleri, & civium, juxta priorum Canonum statuta, electio & voluntas requiratur.* Anno Christi quingentesimo undequinqoagesimo celebratum est Concilium Aurelianense quintum ex tripertito Franciæ Regno, quod penes Childebertum, Clotarium, & Theodobaldum Theodoberti anno superiore mortui filium, tunc erat. In illo

AN. CH 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP 6 PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Concilio conditi ſunt duo Canones de electione Epiſcoporum. Decimus, ſic. *Ut nulli Epiſcopatum præmiis aut comparatione liceat adipiſci, ſed cum voluntate Regis, juxta electionem Cleri ac plebis, ſicut in antiquis Canonibus tenetur ſcriptum, à Metropolitano, vel quem in vice ſua præmiſerit, cum comprovincialibus Pontifex conſecretur. Quòd ſi quis hanc Regulam hujus ſanctæ Conſtitutionis per coemptionem exceſſerit, eum, qui per præmia ordinatus fuerit, ſtatuimus removendum.* Undecimus, ſic. *Item, ſicut antiqui Canones decreverunt, nullus invitis detur Epiſcopus, ſed nec per oppreſſionem potentium perſonarum ad conſenſum faciendum cives aut Clerici, quod dici nefas eſt, inclinentur. Quod ſi factum fuerit, ipſe Epiſcopus, qui magis per violentiam, quàm per decretum legitimum ordinatur, ab indepto Pontificatûs honore in perpetuum deponatur.* Iidem Canones repetiti ſunt in Concilio Arvernenſi ſecundo, quod paulò pòſt convocatum eſt è ſolis Thedobaldi Regis ditionibus. Poſtremæ duæ Synodi, Aurelianenſis quinta & Arvernenſis ſecunda, quæ Regis voluntatem præter electionem Cleri plebiſque requirebant, Regiæ cauſæ multò magis favere viſæ ſunt, quàm præcedentes, Aurelianenſis videlicet ſecunda, Arvernenſis prima, & Aurelianenſis tertia, quæ nullam Regis mentionem faciebant. Deinde inter tot, ſive Epiſcopos, ſive miſſos ab Epiſcopis, qui Conciliis Aurelianenſi quinto & Arvernenſi ſecundo ſubſcripſerunt, nullus occurrit, qui ſe vel Epiſcopum dixerit *ill. civitatis*, vel non ſcripſerit Epiſcopum *ill. Eccleſiæ*. Secus contigit in Synodo Aurelianenſi ſecunda. Huic enim ſubſcripſerunt, *Leontius Epiſcopus Aurelianenſis Eccleſiæ, Eleutherius Epiſcopus Eccleſiæ Autiſſiodorenſis, Injurioſus Epiſcopus Eccleſiæ Turonenſis, Amelius Epiſcopus Eccleſiæ Pariſienſis, Julianus Epiſcopus Eccleſiæ Viennenſis.* Ceteri verò longè majori numero, ab utroque abſtinuerunt vocabulo cùm Eccleſiæ tum civitatis, ſeu ſolum dignitatis titulum ſic uſurparunt, *Importunus Epiſcopus, Calliſtus Epiſcopus, Marcus Epiſcopus*; ſeu cognomentum, quod & Eccleſiæ & civitati commune eſſet, ſic addiderunt, *Honoratus Epiſcopus Bituricenſis, Aſpaſius Epiſcopus Eloſenſis, Chronopius Epiſcopus Petrocoricenſis.* Quod ad Synodos Arvernenſem primam & Aurelianenſem tertiam attinet, idem in illis ac in Aurelianenſi quinta & in Arvernenſi ſecunda modus ſubſcriptionum fuit.

XXIII. Poſt Synodos Aurelianenſem quintam & Arvernenſem ſecundam ſopita nullatenus fuit contentio. Ætherius Carnotenſis Epiſcopus obiit anno Chriſti quingenteſimo quadrageſimo-quarto. *Cùm de ſucceſſore varia eſſet inquiſitio, Rex cæli Dominus, in cujus manu cor Regum eſt, Childeberti Regis cor ita ſuâ inſpiratione inflexit, ut de beato Leobino in ſucceſſorem eligendo Regale daret decretum. Univerſi itaque qui aderant, beatum Leobinum* [a] *non ſolùm à Rege, ſed à Deo eſſe electum, alacri corde lætantes, conſono ore & concordi voto conclamare cœperunt eum in Cathedra Epiſcopali in ſucceſſione aſſore dignum.* Inter eos quoque, qui Regum vel juſſu vel aſſenſu facti ſunt Epiſcopi, Sirmondus annumerat Sanctum Germanum Pariſienſem Epiſcopum, qui regnante Pariſiis eodem Childeberto Clodovei Magni filio Pontificatum iniit anno Chriſti quingenteſimo quinquageſimo-quarto. Fortunatus in illius Epiſcopi vita ſic ſcribit. *Poſitus in ſopore, inſpicit à quodam ſene claves ſibi portæ Pariſiacæ porrigi. Sed interrogans, quid hoc fieret? accepit reſponſum; Ut ſalvos eos faceret. At pòſt civitatis Epiſcopo decedente, dum præcellentiſſimo Regi Childeberto occurriſſet, in ejus electione mox effectum illa vox cæleſtis promeruit.* Anno pòſt tertio, ſive anno Chriſti quingenteſimo quinquageſimo-ſeptimo, cùm ex Clodovei Magni filiis ſoli ſuperſtites Childebertus & Clotarius in Francia regnarent, habitum eſt Concilium Pariſienſe tertium, cujus Canon octavus talis eſt. *Quia in aliquibus rebus conſuetudo priſca negligitur, ac decreta Canonum violantur, placuit ut juxta antiquam conſuetudinem Canonum decreta ſerventur. Nullus civibus invitis ordinetur Epiſcopus, niſi quem populi & Clericorum electio pleniſſimâ quæſierit voluntate, non Principis imperio, neque per quamlibet conditionem, contra Metropolis voluntatem vel Epiſcoporum comprovincialium ingeratur. Quòd*

[a] Auct. vit. ap. Labb. tom. 2. Biblioth.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

si per ordinationem Regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimiâ temeritate præsumpserit, à comprovincialibus loci ipsius Episcopus recipi nullatenus mereatur, quem indebitè ordinatum agnoscunt. Si quis de comprovincialibus recipere contra interdicta præsumpserit, sit à fratribus omnibus segregatus, & ab ipsorum omnium caritate semotus. Nam de anteactis ordinationibus Pontificum ita convenit, ut conjuncti Metropolitanus cum suis comprovincialibus Episcopis, vel quos vicinos Episcopos eligere voluerit, in loco ubi convenerit, juxta antiqua Statuta Canonum, omnia communi consilio & sententiâ decernantur. Illi Concilio subscripserunt. *Probianus Episcopus Ecclesiæ Bituricæ, Prætextatus Episcopus Ecclesiæ Rotomagensis, Gonothigernus peccator Episcopus Ecclesiæ Silvanectensis, Chaletricus peccator Episcopus Ecclesiæ Carnotensis.* Nonnulli se simpliciter Episcopos dixerunt, *Leontius Episcopus, Ferrocinctus Episcopus.* Ceteri qui longè plures erant, se scripserunt peccatores Episcopos, atque inter hos etiam Germanus Parisiensis Episcopus, sic. *Germanus peccator Episcopus consensi & subscripsi.*

XXIV. Childeberto sine mascula ptole mortuo, Clotarius ejus frater Monarchiam Francorum obtinere cœpit, anno Christi quingentesimo duodesexagesimo, vixitque ad annum usque Christi quingentesimum sexagesimum-primum. Ultimis autem vitæ suæ temporibus Emerium elegit Episcopum Sanctonicum, eúmque consecrari præcepit *absque consilio* Metropolitani, *quia non erat præsens.* Hoc magnæ discordiæ seminarium fuit, quam Gregorius Turonensis [a] sub Chariberto Rege sic descripsit. *Hujus Regis tempore apud urbem Santonicam Leontius congregatis provinciæ suæ Episcopis Emerium ab Episcopatu depulit, adserens non canonicè eum fuisse huic honori donatum. Decretum enim Chlothacharii habuerat, ut absque consilio Metropolis benediceretur, quia non erat præsens. Quo ejecto, consensum fecere in Heraclium tunc Burdegalensis urbis Presbyterum. Quod Regi Chariberto subscriptum propriis manibus, per nuncupatum Presbyterum transmiserunt. Qui veniens Toronus, rem gestam beato Euphronio pandit, deprecans ut hoc consensum subscribere dignaretur. Quod vir Dei manifestè respuit. Igitur postquàm Presbyter Parisiaca urbis portas ingressus, Regis præsentiam adiit, hæc effatus est. Salve, Rex gloriose, Sedes enim Apostolica Eminentiæ tuæ salutem mittit uberrimam. Cui ille, numquid, ait, tu Romanam adiisti urbem, ut Papa illius urbis nobis salutem deferres? Pater, inquit Presbyter, tuus Leontius cum comprovincialibus Episcopis salutem tibi mittit, indicans Eymilium (sic enim vocitare consuevit Emerium in infantia sua) ejectum ab Episcopatu, pro eo quòd, prætermissâ Canonum sanctione, urbis Sanctonicæ Episcopatum ambivit. Ideóque consensum ad te direxerunt, ut alius in loco ejus substituatur, quo fiat, ut dum transgressores Canonum regulariter arguuntur, Regni vestri potentia avis prolixioribus propagetur. Hæc eo dicente, frendens Rex eum à suis conspectibus extrahi jussit, & plaustro spinis oppleto imponi desuper, & in exilium protrudi præcipit dicens. Putasne, quia non est super quisquam de filiis Chlothacharii Regis, qui patris facta custodiat, quòd hi Episcopum, quem ejus voluntas elegit, absque nostro judicio projecerunt? Et statim directis viris religiosis Episcopum in loco restituit, dirigens etiam quosdam de Camerariis suis, qui exactis Leontio Episcopo mille aureis, reliquos juxta possibilitatem condemnavit Episcopos. Et sic Principis est ulta injuria.* Fuit Charibertus Clotarii filius natu maximus. De illo quoque scribit Gregorius Turonensis [b] quòd Pascentium Pictaviensem Episcopum fieri præcepit, Austrapio frustrà reclamante. *Cùm Pientius Episcopus ab hac luce migrasset apud Parisius civitatem, Pascentius, qui tunc Abba erat Basilicæ Sancti Hilarii, succedit ex jussu Regis Chariberthi, clamante Austrapio sibi hunc redhiberi locum. Sed parùm ei jactati profuere sermones.*

[a] Lib. 4. c. 26.

[b] Lib. 4. c. 18.

XXV. Anno Christi quingentesimo sexagesimo-septimo vitam clausit Charibertus, eóque mortuo, qui priùs cum illo jam regnaverant, ejus Regnum tres inter se diviserunt fratres, Guntehramnus, Chilpericus, & Sigibertus. Hic vixit ad annum usque Christi quingentesimum septuagesimum-quintum,

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Chilpericus ad annum usque Christi quingentesimum octogesimum-quartum, Guntchramnus ad annum usque Christi quingentesimum nonagesimum-tertium. De singulis audi quid scribat Gregorius Turonensis. Ad annum Guntchramni Regis vicesimum-quartum, id est, ad annum Christi quingentesimum octogesimum-quintum, sermonem de Metropolitis Elusanis Laban & Desiderio, déque Burdigalensibus Bertchramno & Gundegisilo sic habet [a]. *Laban Helosensis Episcopus hoc anno obiit. Cui Desiderius ex laico successit. Cum jurejurando enim Rex pollicitus fuerat se nunquam ex laicis Episcopum ordinaturum. Sed quid pectora humana non cogat auri sacra fames?* Bertchramnus verò Burdigalensis Metropolitanus *regressus ex Synodo* Matisconensi, *à febre corripitur. Arcessitóque Waldone Diacono, qui & ipse in Baptismo Bertchramnus vocitatus est, summam ei Sacerdotii deputat, omnésque conditiones tam testamenti quàm benemeritorum suorum ipsi committit. Quo discedente, hic spiritum exhalavit. Regressus Diaconus, cum muneribus & consensu civium ad Regem properat, sed nihil obtinuit. Tunc Rex datâ Præceptione jussit Gundegisilum Sanctonicum Comitem, cognomento Dodonem, Episcopum ordinari, gestúmque est ita.* Et ad annum ejusdem Guntchramni Regis vicesimum-quintum Christi quingentesimum octogesimum-sextum, sic de Viennensibus [b]. *Obiit & Evantius Viennensis Episcopus, in cujus Sedem Virus Presbyter de Senatoribus Rege eligente substituitur.* Ab eodem Auctore describitur exorta de Aquarum Tarbellicarum Episcopatu controversia inter Faustianum & Nicetium, quorum ille à Gundobaldo Regem se dicente jussus est ordinari, licèt Nicetius à Chilperico Rege Præceptum accepisset. Hanc Præceptionem Chilpericus dedit anno Christi quingentesimo octogesimo-quarto, vitámque paulò pòst eodem anno terminavit autumnali tempore. Gundobaldus, qui se Clotarii Regis filium mentiebatur, anno postero, cùm Burdigalæ versaretur, Faustianum Aquensem Episcopum consecrari præcepit. *Dum* Gundobaldus & Mummolus, inquit Gregorius Turonensis [c], *in urbe Burdigalensi morarentur, Faustianum Presbyterum Aquensi urbi Episcopum ordinari præcipiunt. Nuper enim in Aquensi urbe Episcopus obierat, & Nicetius Comes loci illius, germanus Rustici Vici-Juliensis Episcopi, Præceptionem ab Chilperico elicuerat, ut tonsoratus civitati illi Sacerdos daretur. Sed Gundobaldus destruere nitens ejus decreta, convocatis Episcopis jussit eum*, nempe Faustianum, *benedici. Bertchramnus autem Episcopus, qui erat Metropolis, cavens futura, Palladium Santonicum injungit qui eum benediceret. Nam & oculi ei eo tempore à lippitudine gravabantur.* Et Palladius interrogatus posteà *cur Faustianum Aquis Episcopum ad Præceptionem* Gundobaldi *levissimam* ordinasset, ita respondit [d]. *Oculi Metropolis mei valdè doloribus artabantur, & ego spoliatus & contemptus, invitus ab eo in eo loco adductus sum. Non potui aliud facere, nisi quæ ille, qui omnem Principatum Galliarum se testabatur accipere, imperabat.* Denique in Synodo Matisconensi [e] *Faustianus, qui, ex jussu Gundobaldi, Aquensis urbis Episcopus ordinatus fuerat, eâ conditione removetur, ut eum Bertchramnus, Orestésque, sive Palladius, qui eum benedixerant, vicibus pascerent, centenósque ei aureos annis singulis ministrarent. Nicetius tamen ex laico, qui priùs ab Chilperico Rege Præceptum elicuerat, in ipsa urbe Episcopatum adeptus est.* Sigibertus Rex fratribus suis in eligendis Episcopis haud inferiorem sepræstitit. Nam Gregorius Turonensis [f] de Promoto scribit, quòd *in Dunensi Castro, ordinante Sigiberto Rege, Episcopus fuerat institutus.* Et Sanctus Veranus Cavallicensis Episcopus, ut in ejus vita legitur [g], *per judicium Regis*, nempe Sigiberti, *confidenter electus, & consensu populi ambienter expetitus, & cælesti imperio fuisse dignoscitur consecratus.*

[a] Lib. 8. c. 22.
[b] Lib. 8. c. 39.
[c] Lib. 7. c. 31.
[d] Gregor. Turon. l. 8. c. 2.
[e] Greg. Turon. l. 8. c. 20.
[f] Lib. 7. c. 17.
[g] Ap. Labb. Tom. 2. Biblioth.

XXVI. E Clotarii primi filiis duo tantùm, Chilpericus scilicet ac Sigibertus masculam prolem reliquerunt, ille Clotarium Secundum, hic Childebertum quoque Secundum. Successit Sigiberto patri Childebertus anno Christi quingentesimo septuagesimo-quinto, necnon & patruo Guntchramno anno Christi quingentesimo nonagesimo-tertio, vitámque clausit anno Christi

quingentesimo nonagesimo-sexto. In ejus fuerunt potestate Virodunum & AN. CH.
Vencia. Gregorius autem Turonensis [a] de Præsulibus illarum civitatum ad 822.
annum ejusdem Childeberti decimum-tertium, id est, ad annum Christi LUNOV.
quingentesimum octogesimum-octavum sic scribit. *Agericus Viridunensis Epi-* IMP. 9.
scopus diem obiit, adpositúsque est in sepulchro. Buciovaldus quoque Abba ejus LOTHAR.
pro Episcopatu cucurrit, sed nihil obtinuit. Charimerem enim Referendarium cum IMP. 6.
consensu civium Regalis decrevit auctoritas, Buciovaldo Abbate postposito. Obiit au- PIPPINI
tem & Deotherius Vinciensis Episcopus, in cujus locum Fronimius subrogatus est. Hic R. 8.
autem Fronimius Biturica urbis incola fuit. Sed causâ nescio quâ in Septimaniam LUNOV.
abiit, ac post mortem Athanaeldi Regis à Leuvane successore ejus magnificè recep- R. 6.
tus, atque in urbe Agathensi Episcopus ordinatus est. Sed post mortem Leuvanis, [a] Lib. 9. cc.
cùm Leuvieldus in illa hæretica pravitatis perfidia grassaretur, & Ingundis filia 23. 24.
Sigiberti Regis in Hispaniam ad matrimonium duceretur, audivit Leuvieldus,
quasi hic Episcopus ei consilium dedisset, ut nunquam se veneno hæreticæ credulita-
tis deberet admiscere. Et ob hoc semper ei molestus injuriarum laqueos intendebat,
quousque eum ab Episcopatu dejiceret. Cúmque non inveniret, quibus eum musci-
pulis posset innectere, ad extremum emisit, qui eum gladio deberet adpetere. Quod
ille per internuncios cognoscens, relictâ urbe Agathensi ad Childebertum Regem
pertransiit. Sicque patefacto loco, apud supradictam urbem Vinciensem *potestatem*
Pontificalem nono dejectionis suæ anno Rege largiente suscepit. His adde quæ
leguntur [b] in vita Sancti Gaugerici Cameracensis Episcopi. *Diem suum obiit* [b] Ap. Sur. d.
Vedulphus Cameracensis Episcopus, exemptúsque rebus humanis ad meliora commi- 11. Aug.
gravit. Igitur grex ejus Pastore destitutus, spiritalis patris solatia, & Ecclesia or-
bata rectorem expetens, divino instinctu, compertâ jam viri sancti famâ, uno
animo & pari voluntate tum Clerus tum populus à Childeberto Austrasiorum Rege
beatum Gaugericum sibi Episcopum ordinari postularunt. Rex confestim missis lite-
ris ad Ægidium Remensem Episcopum voluit populi votis satisfieri, ut bonæ existi-
mationis Levita Christi Gaugericus Cameracensi Ecclesiæ Præsul ordinaretur. Id ubi
cognovit Antistes Ægidius, cunctis acclamantibus beatum Gaugericum Episcopali
honore esse dignissimum, incunctanter illum in Cameracensis Ecclesiæ Sede colloca-
vit. Childeberto secundo successerunt duo filii, Theodobertus Secundus &
Theodoricus Secundus. Ille Austrasiam avi Sigiberti Regnum, hic Burgun-
diam propatrui Guntchramni ditionem obtinuit. Uterque exemplum Ante-
cessorum in eligendis Episcopis secutus est. Anno Christi sexcentesimo un-
decimo Sanctus Arnulphus ordinatus est Metensis Episcopus Theodoberto
Rege priùs assentiente, ut in vita Sancti Clodulphi testatur pervetustus Auc-
tor ab Episcopo Madaurensi laudatus. Anno Christi sexcentesimo nono,
mox ut Papa sive Episcopus *Artemius Senonis defunctus est, ac jamdictæ civita-*
tis Cathedram Sanctus Lupus [c] *susciperet, Clerus vel populus urbis Senonicæ aures* [c] Auct. vit. ap.
Regis Theodorici *unanimiter postulavit.* Et anno Christi sexcentesimo duo- Duchesn. To.
decimo, *decedente Biturigis Apollinare Episcopo, Sanctus Austregisilus* [d] *in loco* 1. Coll. Hist.
ejus electus ab omnibus consensu Regis Theodorici, cui Bituriges parent, *Epi-* Franc.
scopus subrogatur. Eodem anno sublatus est è vivis Theodobertus cum filiis [d] Auct. vit. ap.
suis. Anno proximo Theodoricus, qui Theodoberto fratri in Austrasiam Labb. tom. 2.
successerat, cum suis quoque filiis extinctus est, eodémque anno Christi Biblioth.
sexcentesimo decimo-tertio Clotarius Secundus instar avi Monarchiam Fran-
corum suscepit.

XXVII.

Hic Clotarius ab anno Christi quingentesimo octogesimo-quarto jam re-
gnabat in Neustria, pertinebant ad Neustriam Carnotum & Andegavum.
Episcopatum Andegavensem anno Christi quingentesimo nonagesimo-quarto
sic adeptus est Licinius. *Contigit ut præfata Andegavensium urbs Præsule indige-*
ret. Tunc copiosa multitudo virorum regionem illam habitantes, & cognoscentes præ-
scripti Sancti Licinii prudentiam, fidem, & opera, conversationémque nobilissi-
mam, & vitam clarissimam, consonâ voce in invicem & in Pontificem sibi fore
eligere disponebant. Optimates verò atque viri illustrissimi, qui eo tempore rectores

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Pa... .i videbantur, Glorioso memorato Clotario Francorum Regi ejus consang- famam beati viri innotescunt, & actus ejus non silentes testimonium perhibent dignum tantum talémque virum Pontificem eorum fieri, atque summo fungi Sacerdotio eorum electione deberi. Quorum petitio effectum auxiliante Domino obtinuit, libentérque impetraverunt, quod devoti postulaverunt. Tunc omnis plebs in Spiritu Sancto simul paritérque accepto consilio, cum Regis ejusdem imperio, adminiculante Domino, à quo olim electus erat, subrogatus est ut praesset prædicta Ecclesia Andegavensi. Lege Auctorem vitæ [a]. Biennio pòst, Betharius in Episcopatum Carnotensem Papulo sic successit [b]. *Papulus Episcopus ipso in tempore ab hac luce migravit. Tunc cunctus Clerus & devotissimus populus divinâ admonitus inspiratione ad Palatium pergit, aures Regis,* nempe Clotarii, *totâ fortitudine pulsat, scilicet petens ut beatum Betharium sibi daret Pastorem & Episcopum. Rex verò contristatus est super hoc negocio, & omnes Optimates illius, qui sicut Angelum Dei venerabantur eum. Verumtamen non distulit vota petentium, quin illicò expleret fidelium votum. Tunc jussu Imperatorio, omniúmque Optimatum, Carnotensium Ecclesiæ suscepit Principatum.*

[a] Ap. Bolland. d. 13. Febr.

[b] Auct. vit. ap. Duchesn. tom. 1. Collect. Hist. Franc.

XXVIII. Ab anno Christi quingentesimo quinquagesimo-septimo quo celebratum est Concilium Parisiense tertium, ad annum usque Christi sexcentesimum decimum-tertium quo Clotarius Secundus Monarchiam Francorum obtinere cœpit, effluxerunt anni sex & quinquaginta. Per illam tot annorum intercapedinem habitæ sunt complures in Francia Synodi, secunda Turonensis anno Christi quingentesimo sexagesimo-sexto, secunda Lugdunensis anno Christi quingentesimo sexagesimo-septimo, quarta Parisiensis anno Christi quingentesimo septuagesimo-tertio, quinta Parisiensis anno Christi quingentesimo septuagesimo-septimo, prima Cabilonensis anno Christi quingentesimo septuagesimo-nono, Brennacensis anno Christi quingentesimo octogesimo, tertia Lugdunensis anno Christi quingentesimo octogesimo-primo, quarta Lugdunensis & prima Matisconensis anno Christi quingentesimo octogesimo-tertio, Valentina & secunda Matisconensis anno Christi quingentesimo octogesimo-quinto, Autissiodorensis anno Christi quingentesimo octogesimo-sexto, tertia Arvernensis anno Christi quingentesimo octogesimo-octavo, Metensis anno Christi quingentesimo nonagesimo, secunda Cabilonensis anno Christi sexcentesimo tertio, & Senonensis anno Christi sexcentesimo nono. In tot Synodis nullum occurrit verbum de electionibus Episcoporum. Interim Reges, qui tum regnarunt, Clotarius Primus; quatuor ejus filii, Charibertus, Guntehramnus, Chilpericus, & Sigibertus; nepotes Clotarius Secundus & Childebertus Secundus; necnon & pronepotes, Theodobertus Secundus & Theodoricus Secundus, in iisdem electionibus eo se gesserunt quo suprà dictum est modo. Genuinum Gregorium Turonensem in hac materia sæpè citavimus à Clodoveo Primo usque ad Guntehramnum ejúsque nepotes Clotarium Secundum & Childebertum Secundum ex fratribus Chilperico & Sigiberto. Ne Gregoriana minueretur auctoritas, abstinuimus à Gregorio interpolato, quamvis interpolationes occurrerent haud paucæ, quarum textus in electionibus Episcoporum à genuino Gregorio non dissidebant. Inde autem argumentum eruitur haud invalidum, ut Interpolator censeatur priùs scripsisse, quàm apud Attiniacum sub Ludovico Pio Conventus haberetur, de quo loquimur.

XXIX. Anno Christi sexcentesimo decimo-quarto congregatum est Concilium Parisiense sextum, in cujus primo Canone statuitur, *ut decedente Episcopo in loco ipsius ille Christo propitio debeat ordinari, quem Metropolitanus, à quo ordinandus est, cum Provincialibus suis, Clerus vel populus civitatis, absque ullo commodo vel datione pecuniæ elegerint. Quòd si aliter aut potestate subrepat, aut quacumque negligentiâ absque electione Metropolitani, Cleri consensu vel civium, fuerit in Ecclesia intromissus, ordinatio ipsius secundum statuta Patrum irrita habeatur.* Clotarius Secundus, qui solus in universa tum Francia regnabat,

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

hujus Canonis ita meminit in Regia Constitutione, quam post eandem sextam Synodum Parisiensem promulgavit. *Episcopo decedente in loco ipsius qui à Metropolitano ordinari debet cum Provincialibus à Clero & populo eligatur, &, si persona condigna fuerit, per ordinationem Principis ordinetur; vel certè si de Palatio eligatur, per meritum personæ & doctrinæ ordinetur.* In Canone Parisiensi nulla mentio fit Regiæ vel jussionis vel ordinationis, aut assensionis. At Clotarius aliter in sua Constitutione loquitur; Episcopum enim absque Principis ordinatione non finit ordinari. Quin & anno pòst decimo, sive anno Christi sexcentesimo vicesimo-quarto, cæteris, qui petebantur, posthabitis, Sulpitium, cujus precibus sanitatem paulò antè recuperarat, Episcopum ordinari præcepit. Audi veterem Anonymum [a] in ejusdem Sancti Sulpitii vita. *Factum est ut Episcopus sacer* Austregisilus *glorioso excessu migraret ad Dominum. Et cùm universus Ecclesiæ populus pro Episcopo eligendo convenisset in unum, atque alius de alio, ut fieri solet in talibus, conclamarent, & pars quædam insanioris vulgi elientis favore in quibusdam de Primoribus consensum præberent, & per mortalem protervúmque Præfectum, cum infinitis ponderibus auri argentíque, relationis intulissent Regi consensum, ut secundùm illam sacrilegam nefandi Simonis sectam, cælestem gratiam contra jus fásque prariperent, nostri verò, quos Salvator alloquitur, [noli timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum,] ab immortali Christo Deóque perfecto beatum virum sibi poscerent Sacerdotem fore, nihilominùs tenuem cum paucis verbis Legationis formulam mittunt, & per unum de quibus dicitur, [beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum,] Regis auribus patefiunt. Cúmque is (ut solet plerumque) humanæ cupiditatis venena infectus, ad copiosam illatam pecuniam animum haberet inflexum, uxor ejus amore succensa divino virum suum monebat, dignum justúmque clamitans fore post talis tantíque viri excessum, hunc suæ præmittere Sedi, qui par pro merito ac miraculorum signis & virtutibus gratia esset decore simili fultus. Et illud mulier gloriosa ad viri memoriam revocabat, quo labore, oratione suâ eum paullò antè de mortis traxerat præcipitio. Tandem cælesti indulgentiâ Princeps altius traxit consilium, cupiditatis repressa veneno, spretis malorum suasionibus, sine dilatione jussit impleri, quod divina fuerat providentia. Et ita Domino procurante Episcopalis apicis meruit primæ Aquitaniæ Sedem.* Ante biennium Clotarius Dagobertum filium teste Fredegario [b] Regem Austrasiæ sic præfecerat, ut tamen in sua retineret potestate *quod Ardenna & Vosagus versùs Neuster & Burgundiam excludebant*, id est, multas diœceses cis Ligerim, necnon & plures trans eundem Ligerim ac Rhodanum, quæ prioribus Austrasiæ Regibus in Aquitania Burgundiâque quondam paruerant. Idque studiosiùs observamus, ut pagum Bituricensem, qui Guntchramno, Childeberto Secundo, & Theodoberto Secundo, Regibus Austrasiæ priùs subjiciebatur, anno Christi sexcentesimo vicesimo-quarto scias ad Clotarii Secundi Regnum pertinuisse, licèt ab anno Christi sexcentesimo vicesimo-secundo Dagobertus ejusdem Clotarii filius à patre Rex Austrasiæ constitutus fuisset.

XXX. Sulpitius Bituricensis Metropolitanus anno Christi sexcentesimo vicesimo-quinto, sive anno proximo postquàm sedere cœpit, interfuit Concilio Remensi, quod ex utriusque Regis, Clotarii videlicet ac Dagoberti, ditionibus convocatum est. Canon autem ultimus sic habet. *Decedente Episcopo, in locum ejus non alius subrogetur, nisi loci illius indigena, quem universale & totius populi votum ac Provincialium voluntas assenserit.* At qualis ante, talis & post Remense Concilium in electionibus Episcoporum fuit Clotarii Regis authoritas. Anno Christi sexcentesimo vicesimo-septimo promotus est ad Episcopatum Meldensem Sanctus Faro. Anonymus in ejus vita sic scribit apud Surium [c]. *Annuente Clotario Rege, Faro subrogatus est.* Alius apud Duchesnium [d] sic. *A viris religiosissimis hujus provinciæ missa est suggestio de eo*, nempe de Farone, *Regem ad Chlotharium, ut suo assensu præberet constituendum eum dignissi-*

[a] Ap. Bolland. d. 17. Jan.

[b] In Chron. c. 47

[c] D. 28. Oct.

[d] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

mum Pontificem in populo. Qui gratulatione dignâ ex hoc vladè placidus, non solùm consensioni animum inclinavit, sed etiam fieri sine scrupulositate aliqua adjudicavit. Idem Clotarius anno Christi sexcentesimo duodetricesimo vitam terminavit. Anno sequenti Dagobertus ejus filius, cùm universam penè Franciam obtineret, Indiculum ad prædictum Sulpitium Bituricensem Metropolitam, & Præceptum ad Episcopos ac Duces cunctúmque populum Galliarum finibus constitutum direxit, ut Desiderius in locum Rustici Cadurcensis Episcopi nuperrimè mortui subrogaretur. Utrumque nobis suppeditavit Codex Moissiacensis in ejusd·m Sancti Desiderii vita. Talis est Indiculus. *Domino Sancto & Apostolico Domno meo Patri Sulpitio Papæ Dagobertus Rex. Dum & vestra Sanctitati benè credimus esse compertum, qualiter fidelis noster vir illustris Desiderius Thesaurarius noster nobis ab adolescentia tempore fideliter deservivit, & nos devotissimam ac Monasticam conversationem ejus habemus benè compertam, ideò nos cognoscite taliter decrevisse, ut in civitate Caturca, ubi germanus ejus Domnus Rusticus Episcopus præfuit, in locum ipsius honorem Episcopatûs in Dei Nomine debeat accipere, quia divinâ inspirante potentiâ talis nostra devotio manet, ut eos quos moribus ornatos & sanctis operibus deditos perspicimus, sicut est iste fidelissimus Dei & noster Desiderius, hos ad Episcopale culmen provehere debeamus, quia sic decet Regiam Celsitudinem, ut quos cognoscit in Dei timore conversari, & fidem Catholicam integrè custodire, vel Evangelica præcepta omnimodis observare, tale ad officium studeat promovere. Proinde dum vos arcem Metropolitani scimus tenere, præsentes apices cum debito salutationis officio Almitati vestræ studuimus destinare, petentes ut ad eum benedicendum properare debeatis, & literas ad Comprovinciales vestros dirigatis, ut & illi adesse debeant, ut canonicè & juxta Apostolicam institutionem sub vestri præsentia in Paschali Solemnitate Pontificali benedictione debeat confirmari. Illud etiam, &c.* Tale est & Præceptum. *Dagobertus Rex Francorum Episcopis & Ducibus cunctóque populo Galliarum finibus constituto. Condecet clementiam Principatûs nostri sagaci indagatione prosequi & pervigili curâ tractare, ut electio vel dispositio nostra Dei in omnibus voluntati debeant concordare, & dum nobis regiones & regna in potestate ad regendum largiente Domino noscuntur esse collata, illis committantur privilegia dignitatum, quos vita laudabilis & morum probitas vel generositatis nobilitas extulit. Et quoniam virum illustrem Desiderium Thesaurarium nostrum cognovimus religionis observantiam ab ipso pueritiæ suæ tempore in omnibus custodire, & sub habitu seculari Christi militem gerere, ac meres Angelicos & Sacerdotalem conversationem habere, ut non solùm in contiguis sed etiam in longinquis regionibus fama bonitatis ejus vulgata crebrescat, ideo credimus eum meritò ad Sacerdotium debere provehi, quem, sicut diximus, ornatis moribus videmus jugiter ad cælestem patriam anhelare, & dum civium Abbatúmque Cadurcorum consensus hoc omnimodis exposcit, ut eum Episcodum habeant, & nostra devotio similiter consentit, absque dubio credimus nutu Dei id fieri, ut dum satis nobis est in Palatio nostro necessarius, ipsi nobis quodammodo violentiam inferamus, & eum ab ædibus nostris prófectui publico procuremus. Sed dum nobis eum ab ædibus nostris auferimus, quibus regiones & regna à Deo sunt commissa, quamvis nobis inferamus dispendium, tales debemus procurare Pastores, qui secundùm Deum & juxta Apostolica dicta plebes sibi ac nobis commissas debeant regere, unde nobis merces amplior possit accrescere. Quamobrem juxta civium petitionem nostram quoque concordantem in omnibus voluntatem decernimus ac jubemus, ut adjuvante Domino, adclamante laudem ipsius Clero vel populo vir illustris & verus Dei cultor Desiderius Pontifex in urbe Caturci debeat consecrari, & nostra civiúmque voluntas quod decrevit in omnibus in Dei nomine perficiatur, & Pontificali benedictione sublimatus, dum Christo propitio verè ac religiosè profitemur, quòd vita & conversatio ejus digna & probata ab omnibus habetur, pro nobis & pro universis ordinibus Ecclesia debeat exorare, & acceptabiles Deo hostias studeat offerre, quia ex hoc vitam nobis largiori ævo auctore Domino credimus propagandam, si ille in Sacerdotio eligitur & sublimatur, qui pro nobis vel pro*

vobis

AN. CH. 822. Ludov. Imp. 9. Lothar. Imp. 6. Pippini R. 8. Ludov. R. 6.

vobis sibi commissis securus ante tribunal Christi preces offerat, & in futuro judicio ut culpas excuset precator assistat. Quæ de re præsenti auctoritate decernimus, ut sæpedictus Desiderius Episcopatum in Caturcena urbe præsentialiter suscipiat, & Christo propitio ejus temporibus teneat. Et ut hæc deliberatio, &c. Anno Christi sexcentesimo tricesimo-primo, idem Dagobertus Rex Paulum *in Sedem* Virodunensem *imposuit*, ut Auctor vitæ testatur [a].

Anno Christi sexcentesimo quadragesimo-quarto, cùm Francorum Monarchia penes supradicti Dagoberti filios Sigibertum Tertium & Clodoveum secundum Reges erat, è Clodovei ditionibus, id est, è Neustria & Burgundia coactum est Concilium Cabilonense tertium, cujus hic est Canon decimus. *Si quis Episcopus de quacunque fuerit civitate defunctus, non ab alio nisi à Comprovincialibus, Clero & civibus suis, alterius habeatur electio.* Sirmondus è Synodis, in quibus Episcopi libertatem electionum sartam tectam sub XXXI. Francorum Regibus retinere conati sunt, hac Cabilonensi tertiâ posteriorem non allegavit, indicatisque compluribus exemplis auctoritatem Regiam non dissimulavit à tempore jam prævaluisse, quo filii Clodovei Magni Regnum administrarunt. *Vicit*, inquit, *Regum auctoritas, obtinuitque ut Episcopi nulli haberentur, nisi quos vel ipsi imperarent, vel à Clero civibúsque expetitos approbarent & annuerent. Ita ergo Nicetium Treviris docet Gregorius Turonensis Theodorici Regis jussu ad Episcopatum fuisse accitum, datóque populi consensu & decreto Regis ordinatum; Quintianum itidem, & hoc mortuo Gallum, Arvernis ab eodem Theodorico Rege datos Episcopos.* Subjicit exempla, quæ pertinent ad alios Clodovei Primi filios, prædicti Theodorici fratres. Illa consule si lubet. Impræsentiarum observa Quintianum anno quarto post Clodovei Magni mortem Episcopum Arvernis à Theodorico Rege datum fuisse. Ab illo quarto Theodorici Regis anno quo Quintianus Arvernensem Episcopatum suscepit, imò ab anno Christi duodequingentesimo quo Clodoveus Magnus Virodunum obsedit, ad Principatum usque Clodovei Secundi cujus anno XXXII. septimo celebratum est Concilium Cabilonense tertium, sub singulis Regibus exempla protulimus, quæ sententiam Sirmondi validissimè confirmant. Marculfus Monachus formulas, quæ tunc in usu erant, duobus libris seriùs publicavit. *Alia*, subdit Sirmondus, *populi ad Regem preces continent, hunc aut illum sibi Episcopum flagitantis; alia Præceptum Regis de collato Episcopatu, alia Indiculos ad Metropolitanum & Episcopos pro Episcopi novi ordinatione.* Alludit ad tres primi libri formulas, quintam, sextam & septimam, quas accipe rejectis ad oram variis lectionibus.

Quæ quinta est primi libri formula in editione Bignoniana, prima reperitur in Lindenbrogiana; inscribitur apud Bignonium *Præceptum de Episcopatu*, apud Lindenbrogium simpliciter *de Episcopatu*; describitur à Sirmondo, éstque hujuscemodi. *Ille Rex viro Apostolico illi Episcopo. Quamvis [1] nos ad administrandum gubernandúmque rerum statum [2] præcelsis occupationibus Regia sollicitudinis causa constringat, nihil tamen tam principale [3] ac Principe dignum, quàm ut cùm à Pastorali paululum [4] plebs destituta est præsidio, pro salute animarum hujusmodi personis loci [5] celsioris Pontificalem prospiciat committere dignitatem, in quibus maneat dupliciter sermo, ut populus magistrum, actus Christi imitetur discipulus [6], qui plebem non minùs pietate quàm severitate constringat, qui sciat commissa sibi talenta assidua [7] prædicationis sermonibus expolire, & adquisitam [8] multiplicatámque gregis sui salutem ad ovile Dominicum nullis maculis sordidatum valeat præsentare. Et quia cognovimus Sanctæ Recordationis Domnum ill. urbis ill. Antistitem evocatione divinâ ab hac luce migrasse, de ejus [9] successore, sollicitudine [10] congruâ, unà cum Pontificibus vel Proceribus nostris pleniùs pertractantes [11], decrevimus inlustri viro aut venerabili ill. in ipsa urbe Pontificalem in Dei nomine committere dignitatem, quem plerumque apud animos nostros & actio probata commendat, & nobilitatis ordo sublimat, ac morum probitas, vel mansuetudinis & [12] prudentia honestas exornat. Quæ de re statuta præsentibus ordinamus, ut cum*

[a] Ap. Bolland. d. 8. Febr.

[1] Lindenbr. Sirmond. *quamlibet*
[2] Bignon. *statua*
[3] Bignon. *tam Principali quàm Principe dignum est ut.* Lindenbr. *deest ac Principe dignum*
[4] Lindenbr. Sirmond. *paululum oberrat plebs destituta præsidio*
[5] Bignon. *locis celsioribus*
[6] Bignon. *deest discipulus.*
[7] Lindenbr. *assiduâ prædicatione*
[8] Bignon. *acquisitâ multiplicatâque gregis sui salute*
[9] Lindenbr. Bignon. *cujus*
[10] Lindenbr. *sollicitudinem congruam,*
[11] Bignon. *tractantes,*
[12] Simond. *ac*

AN. CH. 822. *adunatorum caterva Pontificum, ad quos tamen nostræ Serenitatis devotio scripta pervenit, ipsum [13], ut ordo postulat, benedicere vestra industria studeat, & voluntatis [14] nostræ deliberationem reseratis oraculis publicare, atque [15] effectum Domino annuente sortiri. Quatenus dum Ecclesiam [16] sibi à dispensatione divina commissam [16] strenuè regere atque gubernare videtur, nobis apud æternum retributorem mercedem suffragia largiantur, & ille pro peccatorum nostrorum mole indesinenter immensum Dominum debeat deprecari.*

Quæ sexta est primi libri formula in editione Bignoniana, secunda reperitur in Lindenbrogiana, inscribitur utrobique *Indiculus Regis ad Episcopum ut alium benedicat*; describitur à Sirmondo cum auctiore titulo, *Indiculus Regis ad Metropolitanum, ut designatum Episcopum ordinet cum suis Comprovincialibus*. Est autem hujuscemodi. *Domino Sancto Sedis [1] Apostolicæ dignitate colendo in Christo Patri ill. Episcopo, ill. Rex. Credimus jam ad vestram Reverentiam pervenisse, Sanctæ Recordationis ill. urbis Antistitem evocatione divinâ de præsentis seculi luce migrasse. De cujus successore, sollicitudine integrâ, cum Pontificibus vel Primatibus populi nostri pertractantes, decrevimus inlustri viro ill. aut venerabili viro ill. ad præfatam urbem Pontificalem regulariter, Christo auspice, committere dignitatem. Et ideo salutationum jura debito honore solventes petimus, ut, cùm ad vos pervenerit, ipsum, ut ordo postulat, benedicere [2] vestra Sanctitas non moretur, &, junctis vobiscum [3] vestris comprovincialibus, ipsum in suprascripta urbe Pontificem consecrare, Christo auspice, debeatis. Agat ergo Almitas vestra, ut & nostra [4] voluntatem devotionis incunctanter debeatis [5] implere, & tam vos, quàm ipse, pro stabilitate Regni nostri jugi invigilatione pleniùs exoretis.*

XXXIII.

XXXIV.

Quæ septima est primi libri formula in editione Bignoniana, tertia reperitur in Lindenbrogiana; inscribitur utrobique *concessio civium pro Episcopatu*; describitur à Sirmondo cum hoc titulo, *Cleri plebisque viduatæ civitatis preces ad Regem pro Episcopo instituendo*, éstque hujuscemodi. *Suggestio [1] Piissimo ac Præcellentissimo Domino ill. Regi [2] à servis suis, quorum subscriptiones vel [3] signacula subter tenentur inserta. Principalitatis vestræ circumspecta clementia novit justa petentibus dignanter annuere, sui [4] moderaminis judicio ponderante [5], præsertim cùm illud [6] deposcitur generali prece, cunctorum voce [7], quod [8] & communiter proficere constet ad Ecclesiæ regimen, & [9] ipsius Regalis clementiæ profit saluti pariter ac mercedi. Quoniam sanctæ memoriæ vir Apostolicus ill. urbis Episcopus, sive adpropinquante, ab hac luce migravit, tempore naturæ completo, ne destitutæ sint, quod absit, oves decedente Pastore, in locum ejusdem suppliciter postulamus, ut [10] instituere dignemini [11] illustrem virum ill. aut venerabilem virum ill. Cathedræ illius successorem, in quo est [12] perspicuitas sublimis, ingenuitas nationis, elegantia refulgens, diligentia castitatis, caritas locuples voluntas [13]. Inrefragabiliter manu nostrâ hunc consensum decrevimus roborare.*

Usus illarum formularum post Synodum Cabilonensem tertiam multis exemplis comprobarur. Tertio Nonas Februarias, anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-tertio Sanctus Remaclus ordinatus est Trajectensis Episcopus in ditione Sigiberti Tertii Regis. Quomodo Pontificatum sit adeptus, in ejus vita sic exponit Notgerus [a] Leodiensis Episcopus. *Ei*, nempe Sigiberto Regi, *Trajectenses ex communi Sacerdotum electione, Magnatum multâ frequentiâ, & omnium Ordinum postulatione, ejusmodi preces offerunt, neminem ipsis, nisi beatum Remaclum, Episcopum præfici debere: qui sit & Deo & hominibus charus, nulli ejus ætatis sanctitate secundus, Angelicis spiritibus gratus, cunctis mortalibus suspiciendus & reverendus. Ejus se multa expertos beneficia, crebrò & apud Regem & Procéres multùm ipsis ejus profuisse suffragia commemorant. Nec ejus obscuram esse prudentiam, qui non rarò Regiis consiliis adhibitus sit. Suppetere ei scientiam Scripturarum, unde possit & vetera & nova proferre. Denique nihil ei earum rerum deesse, quibus Apostolus Episcopum instructum esse velit. His*
XXXV. *sermonibus Rex comiter & propenso animi favore assentiens, corúmque studiis obsecundans statuit præstare quod rogabatur. Accersit igitur ad se beatum Remaclum,*

[13] Bignon. ipsum ut ordo postulat benedici, vestra industria studeat voluntatis nostræ
[14] Lind. voluntates nostrâ deliberationis
[15] Lind. deest atque effectum Domino annuente sortiri.
[16] [16] Lindenbr. Ecclesias commissas

[1] Lind. Sede Apostolica dignitatis
[2] Big. benedici
[3] Big. vobis cum
[4] Lindenbr. nostram
[5] Lindenbr. impleatis.

[1] Bignon. Suggerendo
[2] Big. Regi, vel Seniori, commune illius, à servis vestris, quorum
[3] Sirmond. & [4] Lindenbrog. suique. Bignon. suo
[5] Lindenbr. ponderare.
[6] Bignon. illa deposcuntur
[7] Lindenbr. Sir. deest voce
[8] Lindenbr. quo proficiat constanter Ecclesia regimen pullulare. Bignon. communiter quod proficiat, confpat illud ad Ecclesia regimen pullulare
[9] Lindenbr. & ipsi Regalis clementiæ. Bignon. & ipsum Regalis clementia
[10] Sirmond. deest ut
[11] Lindenbr. dignetur
[12] Sirmond. deest est
[13] Bignon. voluntatis

[a] Ap. Sur. d. 3. Sept.

& ea de re cum eo confert sermonem, & certè dici vix queat, quantâ orationis suavitate ad ei persuadendum usus sit, quámque illi modis omnibus vir sanctus obluctatus sit. At Rex Sacerdotum & Procerum fretus consilio, ab intentione sua non destitit. Tandem vir Dei veritus ne divinæ resisteret voluntati, invitus quidem septimus & vicesimus Tungrensi vel Trajectensi Ecclesiæ Antistes datur.

Sigiberto Tertio Regi frater fuit Clodoveus Secundus, natu minor. Hoc regnante Bettolenus Episcopatum Suessionensem abdicavit, & in ejus locum subrogatus est anno Christi sexcentesimo quinquagesimo - quarto Sanctus Drausius, de quo sic apud Henschenium [a] Auctor vitæ. *Videntes in tali voto perseverantem Dei servum* Bettolenum, *unanimis vocibus exclamant & expetunt sibi dari & ordinari Episcopum Sanctum Dei Drausium. Non autem hæc vox* XXXVI. *solummodò Procerum erat nobilium ac potentum Principum, sed etiam mediocrium & pauperum, atque penè omnium diversi sexûs & ætatis. At quoniam secundùm crebram vocem unanimis populi aliquando credimus fieri voluntatem Dei, non tantùm hoc desiderium fuit discreti vulgi, imò etiam antecessoris Episcopi voluntas affuit cum consensu totius plebis. Audiens ergo Bettolenus unanimem precem tantarum vocum, non distulit, sed magis implere studuit multorum votum. Suasit itaque Majestati Regiæ hoc ex eo fieri debere, cujus vitæ & morum se testem asseruit fore, cujus etiam vitam probatissimam noverat esse ex multo tempore. Denique procul dubio ibi creditur affuisse Dei velle, ubi sibi consentiunt Majestas Regia, Pontificalis dignitas, potentum ac pauperum consona in tali opere voluntas. Quid plura? Evehitur itaque beatus Drausius tanto culminis honore, præficitur plebi Suessionicæ, ordinatus in Pontificali Sede pro voto, ut dictum est, omnium & voluntate.*

[a] D. 5. Mart.

Tres Clodoveo Secundo fuerunt filii, Clotarius Tertius, Childericus Se- XXXVII.
cundus, & Theodoricus Tertius. Exempla singuli subministrabunt. Anno Christi sexcentesimo quinquagesimo-nono Clotarius Sanctum Leodegarium ad Augustodunensem Episcopatum promovit. Id in hujus vita distinctis verbis docet Ursinus. *Augustiduni*, inquit, *quæ est Heduorum civitas, Episcopum curarunt ordinandum* Leodegarium. *Quo munere decem annis strenuè functus cùm esset, Clotarius Rex, qui eum promoverat, excessit è vivis.* Anonymus à Duchesnio [b] publicatus auctoritatem quoque Regiam sic exhibet in ejusdem Sancti Leodegarii vita. *Balthildis Regina, quæ cum Clothario filio Francorum regebat Palatium, divino, ut credimus, inspirata consilio, ad memoratam urbem* Augustodunensem, *hunc direxit virum*, nempe Leodegarium, *ut ibidem esset Episcopus.* Et in Actis Sancti Mummolini manuscriptis legi, quòd ad Noviomagensem Episcopatum promotus sit à Clotario Rege, Clodovei filio, testatur Joannes Mabillonius [c] in notis ad vitam Sancti Audomari.

[b] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

[c] Sec. 2. Benedict.

Sub Childerico Secundo clarissima sunt exempla Præjecti & Lamberti XXXVIII.
Episcoporum. *Urbs Arvernica Præsulis destituta solatio, cùm Genesium virum inclytum & Senatoriâ dignitate prælatum Pontificalis Cathedræ sublimare voluisset in solio, ipse vir potens & sapiens honoris gradum incautè non appetens, indignum se huic officio fatetur coram cunctis, quin potiùs concionatur ad cives, ut Præjectum à Rege poscerent in Sede Pastoris. Tunc itaque favore populi concordante, imò magis Sancto Spiritu gubernante, inito consilio, Præjectum elegerunt Antistitem, decreto etiam Regis populi petitionibus annuente.* Hæc leguntur in vita [d] Sancti Præjecti, gestáque sunt anno Christi circiter sexcentesimo sexagesimo-quinto, cùm Childericus Secundus, cujus nomen in eadem vita non semel occurrit, Austrasiâ potiebatur, ad quam pertinebant Arverni. Sanctus Lambertus seu Landebertus anno Christi sexcentesimo duodeseptuagesimo factus est Trajectensis Episcopus. Auctor contemporaneus, cujus fragmenta Duchesnius [e] publicavit, rem, ut gesta est, in illius vita sic exposuit. *Optimates viri & illustrissimi, qui eo tempore Rectores Palatii videbantur, Glorioso Domno Childerico Regi famam beati viri* Landeberti *innotuerunt. Et actus ejus non silentes, testimonium perhibentes, ut dignus erat Sacerdotio fungi, & onus Pontificale accipere. Habuit itaque effectum eorum petitio, libenter obtinuerunt quod devotè postulave-*

[d] Ap. Bolland. d. 25. Jan.

[e] Tom. 1. Collect. Hist. Franc.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

runt. Tunc omnis plebs in Spiritu Sancto uno accepto consilio, & simul cum Regis imperio, favente Domino, à quo jam dudum electus erat, subrogatus est, ut praesset Ecclesiæ Tryectense.

XXXIX. Sub Theodorico Tertio totius Franciæ jam Monarcha, Rotomagenses Infulas Ansbertus anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, Bonitus Arvernenses anno Christi sexcentesimo undenonagesimo suscepit. De Ansberto sic in ejus vita scribit Aigradus [a]. *Ne Ecclesia de Pastore amisso jacturam pateretur, cuncti Rotomagensis urbis cives, missâ petitione ad Theodoricum Gloriosum Regem, cum ejus permissu & auctoritate, beatum Ansbertum sibi elegerunt consecrari Antistitem. Quorum electioni congaudens Rex, quoniam in eodem sancto Patre sapientiam affatim redundare & religionem pollere cognoverat, illicò eorum annuens petitionis electioni, extemplò Legatos dirigit, qui eumdem Christi famulum Regias perducerent ad ædes. Nec mora. Legati ad beatum Patrem Ansbertum pervenientes, mandata Regis pandunt, ad aulam Regiam ire compellunt. Morabatur enim præfatus Rex in villa Clypiaco, quæ sita est in Parisiaco territorio, ubi Conventum magnum populorum habens de utilitate ac tutela Regni tractabat, ut ad ejus consultum, veluti agere consueverat (nam Confessor illius erat) de Regni negotiis tractaret. Sed cùm supradictus vir Dei hoc audisset, illicò agnovit, non aliud istâ evocatione fieri, nisi electioni civium Rotomagensium in ipso Regem assensum præbere velle. Fertur etiam Legatis Regis respondisse, causâ eximiæ humilitatis, indignum se fore officii cura Pastoralis. Qui festinanter retulerunt Regi, nuntiando quale responsum acceperant. Secundò quoque ad eum mittens Rex callidè intulit, nullo modo contra suam voluntatem, postquàm unà loquerentur, super ordine Pontificatûs agere se velle. At ille, ut erat sanctæ simplicitatis sapientiâ plenus, ad eumdem Regem ire daliberavit. Tunc eligentibus civibus præfata urbis Metropoleos, cum unanimi voto sanctorum Sacerdotum, Regis & Principum eligitur, trahitur, atque in eodem Palatio à Sancto Lantberto Archiepiscopo Sedis Lugdunensis aliisque sanctis Præsulibus, qui ad hoc generale Placitum convenerant, in Pontificem consecratur Ecclesiæ Rotomagensis.* In vita Sancti Boniti, quam Auctor coætaneus scripsit [b], hæc occurrunt. *Avitus Pontifex, vir exterioribus studiis eruditus, sacrisque literis, omnibúsque officiis divinis præpollens, ter quinis ferè ampliùs annis magna cum alacritate Arvernicam sibi commissam rexit Ecclesiam. Qui non post multum languore correptus, ad extremum est usque deductus, cernénsque suæ migrationis imminere diem, divino afflatus Spiritu, acceptóque consilio, sibi Ecclesiâ concordante, virum Dei* Bonitum *sibimet successorem, suæque Sedis dignissimum judicat Sacerdotem. Eodem tempore sub Theoderico Principe, Pippinus Regni Primatum tenens, atque curam Palatii gerens, cunctáque gubernacula suo disponebantur arbitrio. Cúmque vir Dei supradictus germanus ejus* Avitus *relationem pro auctoritate adipiscenda Regia direxisset; & illi ei petitionem sibi commissam perorassent, ita favente Domino cuncta prospera meruerunt, ut ex Regio jussu ejúsque Præcepto idem roboraretur consensus. Domino enim Princeps hæc imperante peregit, qui Ecclesiæ suæ profuturum Pastorem atque adversùs rabiem immanis belluæ defensorem parabat. Unde negare non valuit, quia scriptum est. Cor Regis in manu Dei. Qui cum gaudio regressi, vota sua ad effectum cum magna alacritate perduxerunt, & Præsulatûs Cathedrâ beatum virum sublimarunt, summa cum gratia & lætitia cunctorum.*

[a] Ap. Bolland. d. 9. Febr.

[b] Ap. Bolland. d. 15. Jan.

XL. Vixit Theodoricus Tertius ad annum usque Christi sexcentesimum nonagesimum-secundum. Regnante ejus filio Childeberto Tertio Bonitus Arvernensem dimisit Episcopatum, atque in Magnilocense Monasterium secessit Rege priùs rogato ut Nodobertum Arvernis Episcopum daret. Audi Auctorem coætaneum in ejusdem Sancti Boniti vita. Bonitus *Sanctum Dei virum industrium atque excellentissimum Genealogiaque nobilis apice clarum Nodobertum petiit, ut sibi successor, plebísque sibi commissæ existeret Rector, atque patriæ tutor suo robore Deo juvante constanter maneret. Qua de re ad Principem Regni dignos tali opere cum plebis Ecclesiæque convenientia dirigit Oratores. Qui*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

cum sua petitionis effectu ad virum Dei regressi, eum magno cum favore cunctorum Sanctus Sacerdos sua Cathedra solio sublimavit. His ita peractis, vir Domini in Magnilocensi Cœnobio sub sancto habitu atque cultu, sicut semper optaverat, aliquantùm temporis deguit. Hæc gesta sunt anno Christi sexcentesimo nonagesimo-nono. Childebertus anno Christi septingentesimo undecimo vitam clausit. In Regnum successit ejus filius Dagobertus Tertius. Ebbo Senonensis Archiepiscopus fuit hoc Dagoberto Rege. *Temporibus Dagoberti Regis,* inquit Clarius in Chronico Sancti Petri Vivi, *fulsit Sanctus Ebbo Archiepiscopus, miraculis & nobilitate clarus.* Ebbonis Monachatum & munus Abbatiale, necnon & Episcopatum cum Regis consensu paucis idem Chronographus sic attingit. *In Monasterio Sancti Petri Vivi sub Abbatis imperio Deo militavit. In processu verò temporis, mortuo ipsius loci Abbate, Abbas factus est. Posteà autem obeunte Gerico Archiepiscopo avunculo suo, totius Cleri & populi acclamatione, & consensu Regis, in Pontificali Sede Sanctæ Mariæ Sanctíque Stephani Protomartyris locatus, claruit signis & virtutibus.* Obiit Dagobertus anno Christi septingentesimo decimo-quinto. *Hadulfus* biennio post *acclamatione populi, favore Cleri, & jussu Hilperici Regis* [a], *assumptus est ad Episcopatum Cameracensem sive Atrebatensem.* Is est Chilpericus Tertius, post cujus mortem Theodoricus Quartus regnare cœpit anno Christi septiogentesimo vicesimo-primo, puer tum septennis, impar gerendis rebus. Quapropter omnis administratio Regni penes Carolum Majorem-domûs fuit. Per illud tempus è vita discessit Suavaricus Aurelianensis Episcopus. Aureliâ statim, ut Auctor perantiquus in Actis Sancti Eucherii testatur, ad Carolum directi sunt Oratores. *Ipsi verò cum velocitate, illius præsentiæ prolati, pedibus ipsius advoluti, lacrymabilem proferunt sermocinationem, dicentes. Domine, Princeps inclyte, suggestioni familiæ tuæ plebis Aurelianorum quæsumus aspectum minacem non aperias, sed libenter adimpleas postulata. Dominus atque Pastor noster, servus tuus Suavaricus, vocante Domino eum, de hoc mundo animam noscitur emisisse. Obsecramus igitur tuæ Pietatis Clementiam, ut nepotem ejus Eucherium famulis tuis plebi Aurelianorum Pontificem jubeas annecti. Ille verò postulationem eorum benigniter suscipiens, providente Domino ratum præstitit, quod ab eo humiliter postulabant, & ex aula sua Procerem fidelem direxit ministrum, beatum virum, de quo loquimur, è Cœnobio, quo se locaverat, advocaret, etsi non spontaneum, invitum tamen ad urbem jam dictam duceret, quatenus ibidem jam jamque ordinaretur Episcopus.*

[a] Moland. d. 19. Maii.

E vita discessit Theodoricus Quartus anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo, meose Junio; filium reliquit ætate tunc tenerrimum, cui nomen Childericus. Post Theodorici Quarti mortem Francia per annos sex & ampliùs fuit sine Rege, Regnum administrabar Major-domûs, & publicis instrumentis apponebatur annus, qui currebat ab ejusdem Theodorici Quarti Regis obitu, primus, secundus, tertius, & sic de ceteris. Cùm Theodoricus Quartus obiit, Carolus, cui cognomen Martelli pòst inditum, Majoratu potiebatur, potitúsque est ad annum usque Christi septingentesimum quadragesimum-primum quo vivere desiit. Successerunt in eundem Magistratum & administrationem Regni duo filii Carolomannus & Pippious, nec ante annum Christi septingentesimum quadragesimum-tertium jam labentem; cùm annus post Theodorici Regis mortem septimus numerabatur, Childericus Rex esse cœpit. Undecimo Kalendas Aprilis, anno Christi septingentesimo quadragesimo-tertio, Childerico oondum Rege, celebrata est Synodus Germanica, in cujus primo Canone Carolomannus Major-domus ita loquitur. *Per consilium Sacerdotum religiosorum & Optimatum meorum ordinavimus per civitates Episcopos, & constituimus super eos Archiepiscopum Bonifacium, qui est Missus Sancti Petri.* Synodus Suessionensis seriùs habita est *sub die sexto Nonas Martii, in anno secundo Childerici Regis Francorum*, id est, anno Christi septingentesimo quadragesimo-quioto, cùm XLI.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Childericus Rex adhuc minorennis eſſet, & Majoratum ambo fratres Carolomannus & Pippinus, ille per Auſtraſiam, hic per Neuſtraſiam, exercerent. In hac autem Synodo Pippinus ſub Rege puero non aliter ſe geſſit, quàm Carolomannus in Germanica. *Conſtituimus*, inquit Canone tertio, *per conſilium Sacerdotum & Optimatum meorum, & ordinavimus per civitates legitimos Epiſcopos, & idcircò conſtituimus ſuper eos, Archiepiſcopos Abel & Ardobertum, ut ad judicia eorum de omni neceſſitate Eccleſiaſtica recurrant tam Epiſcopi quàm alius populus.* Quæ fuit Pippini Majoris-domûs in eligendis Epiſcopis auctoritas, fuit & Regnum pòſt adepti, tranſiitque ad ejus filios Carolum & Carolomannum. Jacobus Sirmondus, poſtquàm Regum Meroveadarum *juſſu vel aſſenſu delatos fuiſſe aut conceſſos Epiſcopatus* dixit, ad Pippinum & Carolum ſic tranſit. *Nec diverſam porrò ſub primis ſecundæ familiæ Regibus Pippino & Carolo rationem extitiſſe, tum eorum, quibus Epiſcopatus commiſerunt, exempla demonſtrant, tum Synodi illorum temporibus celebrata, in quibus cùm multa de Epiſcoporum officio & diſciplina præcipiantur, nulla uſquam electionum Epiſcopalium ſit mentio.*

XLII. Zacharias Papa Pippino, ut Baronius [a] teſtatur, conceſſit *nominationem, quam vacant, ſive poſtulationem Epiſcoporum pro Eccleſiis vacantibus.* Tomo quinto [b] Baronium jam deſcripſimus, citavimus & literas Lupi Ferrarienſis quibus innititur. De tempore non convenimus. Quod enim Baronius Privilegium Pippino Regi datum contendit, illud Pippino Majori-domûs necdum Regi tributum cenſuimus. Utrùm tale Privilegium perſonale fuerit an perpetuum, utrùm ad ſolum Pippinum, an etiam ad Carolum Magnum, ad Ludovicum Pium, adeóque & ad Carolum Calvum pertinuerit, diſputatum eſt poſteà ſub eodem Carolo Calvo. Conſtat ad Pippinum Regem & ad Carolum Magnum pertinuiſſe. De Pippino Rege teſtis eſt Anonymus in vita Sancti Virgilii Saliſburgenſis Epiſcopi, ſic. *Salzburgenſis Eccleſia quæ ab antiquo vocabulo à juvando dicta fuit Juvavia, proprio carebat Epiſcopo, ſed Rex Pipinus, Princeps per omnia Chriſtianiſſimus, ad incrementum Eccleſiæ non modico ſuſpirans deſiderio, Epiſcopatum Salzburgenſem, pro debito Regiæ magnificentia, Sancto conceſſit Virgilio.* De Carolo Magno Chronographus Fontanellenſis, ſic [c]. *Gervoldus ex nobilibus parentibus natus, dein Clericus effectus, atque ad Palatium perductus, Bertrada Regina Capellonus efficitur. Cujus obtentu, Ebroicina civitatis Sedes, defuncto ejuſdem urbis Præſule, à Domno Rege Carolo eidem attributa eſt.* Albertus Krantzius in Metropoli Saxoniæ [d], ſic. *In Orientali Saxonia ultra Viſurgum juſſit Rex eſſe Epiſcopatum,* &c. *Ibi conſecratus eſt juſſu Regis Epiſcopus, vir magnæ Sanctitatis Swibertus,* &c. *Hujus viri zelum cernens Rex Carolus juſſit Eccleſiæ novæ Verdenſi primum Epiſcopum conſecrari* anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-ſexto. Sanctus Anſcharius in vita Sancti Willehadi primi Bremenſis Epiſcopi, ſic. *Præcellentiſſimus Princeps* Carolus *in Wormatia poſitus civitate ſervum Dei Willehadum conſecrari fecit Epiſcopum tertio Idus Julii*, anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-ſeptimo, *conſtituítque eum Paſtorem atque Rectorem ſuper Wigmodiam, & Laras, & Ruiſtri, & Aſterga, necnon Nordendi, ac Wanga, ut inibi auctoritate Epiſcopali & præeſſet populis, &, uti cœperat, doctrinâ ſalutari operibúſque eximiis ſpeculator deſuper intentus prodeſſe ſtuderet. Sícque ipſe primus in eadem Diœceſi Sedem obtinuit Pontificalem.* Gobelinus Perſona in Coſmodromio, ſic. *Anno Domini* DCCXCV, *Carolus Eccleſiæ, quam in Padeborne fundavit, quendam Canonicum Eccleſiæ Wirziburgenſis, Hatumarum nomine, de Saxonia ortum, & tempore ſuperiorum bellorum ſibi à parentibus obſidem datum præfecit Epiſcopum.* Altfridus in vita Sancti Liudgeri Mimigardevordenſis Epiſcopi, ſic. *Per diſpoſitionem miſericordiæ Dei Saxones converſi ſunt ad Dominum, & Rex Carolus virum Dei Liudgerum* anno Redemptoris octingenteſimo ſecundo *Paſtorem in parte Occidentali Saxonum conſtituit: cujus Parochia Sedes eſt Principalis Sudergoe, in loco cujus vocabulum eſt Mimigerneford.*

[a] Ad a. 752. n. 8.
[b] Ad an. 745. nn. 100. 101.
[c] Cap. 15.
[d] Lib. 1. c. 6.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6. XLIII.

Qui Capitulum de eligendis Episcopis, quod examinamus, à Carolo promulgatum Aquisgrani volunt anno Redemptoris octingentesimo tertio, non satis advertunt quales se gesserint, idem Carolus ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-quartum quo vitam terminavit, & Ludovicus ejus filius ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum quo Capitulare condidit Attiniacense. Superstite Carolo, trans Visurgim erecti sunt Episcopatus Salingestadiensis & Aulicensis, ille anno Redemptoris octingentesimo decimo, hic anno Redemptoris octingentesimo duodecimo. Salingestadii primus Episcopus Hildegrimus, Aulicæ Guntherus. De utroque Krantzius in Metropoli Saxoniæ, libro primo, capitibus tertio ac decimo. *Rex invictus extruxit in loco Salingstede insignem Ecclesiam, quam in honorem Divi Stephani jussit consecrari, præposuitque primum ei Episcopum, egregium virum Hildegrinum, germanum fratrem Ludgeri. Aulicam aulici locum dixere, quòd crebriùs ibi Rex Gloriosissimus, quum esset in provincia, resideret. Circumspiciens autem opus esse & his populis proprio Sacerdote, quòd longius abesset Salingstedensis Episcopus, igitur Ecclesia suæ ibi exædificata Pontificem jussit consecrari Venerabilem Sacerdotem Guntherum, qui illam inibi rexit per reliqua Caroli Magni tempora usque ad Ludovicum ejus filium, & Regni & Imperii successorem.* His adde Ludovici Pii Diploma de fundatione Archiepiscopatûs Hamburgensis. *Genitor noster gloriosæ memoriæ Karolus omnem Saxoniam Ecclesiasticæ religioni subdidit, jugúmque Christi ad usque terminos Danorum atque Sclavorum, corda ferocia ferro domans, docuit, ubi inter has utrasque gentes, Danorum videlicet sive Winedorum, ultimam Saxoniæ partem sitam, & diversis periculis, temporalibus videlicet & spiritualibus, interjacentem prospiciens, Pontificalem ibidem Sedem fieri decrevit trans Albiam. Unde postquàm terram Nordalbingorum laxatâ captivitate, quam ob multam perfidiam in ipsis Christianitatis initiis patratam per septennium passi sunt, ne locus ille à barbaris invaderetur, Ekeberto Comiti restituere præceperat, non jam vicinis Episcopis locum illum committere voluit, sed ne quisquam eorum hanc sibi deinceps Parrochiam vindicaret, ex remotis Galliæ partibus quendam Episcopum Amalarium nomine direxit, qui primitivam Ecclesiam ibidem consecraret. Sed & eidem Ecclesiæ sacras Reliquias ac plura Ecclesiastica munera piâ largitate specialiter destinare curavit. Postmodum verò captivis optatam ad patriam undique confluentibus, eandem Parrochiam cuidam Presbytero Heridac nomine spetialiter commendavit, quem universæ Nordalbingorum Ecclesiæ, ne ad ritum relaberentur Gentilium, vel quia lucrandis adhuc Gentibus locus ille videbatur aptissimus, disposuerat consecrari Archiepiscopum, ut ipsi occasione vel auctoritate summâ prædicandi sancta multiplicaretur Ecclesia, dum vicinorum ipsius novitatis Episcoporum multa latitudinis cura non sufficiebat discurrere per omnia. Delegavit etiam eidem Presbytero quandam Cellam Hrodnace vocatam, quatinus eidem loco undique periculis circumdato fieret supplementum. Sed quia consecrationem jam dicti viri velox ex hac luce transitus pii Genitoris nostri in diebus ejus fieri prohibuit, ego autem, quem divina Clementia in Sedem Regni ejus asciverat, cùm in multis Regni disponendis negotiis insisterem, hoc quoque prædicti patris mei studium, velut Regni in finibus peractum, minùs cautè adtenderem, suadentibus quibusdam jam dictam Cellam ad Indam Monasterium contuli, prædictam verò Parrochiam vicinis Episcopis interim commendavi. Nunc autem,* &c. Hoc Diploma, quod à nobis non semel jam citatum fuit, editum reperies ab Erpoldo Lindenbrogio in Privilegiis Archiecclesiæ Hammaburgensis, à Petro Lambecio in Originibus Hamburgensibus, à Joanne Bollando in Commentario prævio vitæ Sancti Anscharii tertio Nonas Februarii, novissimè à Stephano Baluzio in primo Capitularium Tomo. Ludovicus Pius, Caroli Magni filius, Istriensibus, ut Episcopos suos eligerent, licentiam dato Privilegio concessit. Audi Ughellum [a] in elogio Fortunati Gradensis Patriarchæ. *Fortunatus anno Domini 818 veteris Privilegii sui confirmatione à Ludovico Pio Imp. receptâ, & reconciliatâ cum Venetis gratiâ,*

[a] Tom. 5. Ital. Sacr.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Ecclesiam Gradensem suam repetiit, ac Joannem Abbatem, qui illam invaserat, ad Monasterium suum redire coegit. Ejusdem etiam Fortunati gratiâ Ludovicus Imp. Istriensi populo concessit, ut Rectores, Gubernatores, Episcopos, Abbates, seu Tribunos, & reliquos Ordines licentiam haberent eligendi. Chronographus Besuensis post obitum Bettonis Lingonensis Episcopi, qui vitam sub annum Redemptoris octingentesimum vicesimum clausit, de Ludovico Imperatore & Alberico Episcopo Bettonis successore sic scribit. *Hic*, nempe Ludovicus Augustus, *Bettone Episcopo defuncto, Albericum virum dignum Episcopatu, Ecclesiæ Lingonensi constituit.* Idem Ludovicus sexto Idus Februarias, anno Imperii sui nono, id est, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, peculiare Privilegium Ecclesiæ Mutinensi concessit, ut post Episcopi decessionem successor eligeretur ex Clero, si quis secundùm Canones Episcopatu dignus inveniretur. Ipsum Diploma, quoniam ad hunc annum pertinet, integrum suprà descripsimus.

XLIV. Ex prædictis liquet, quales in Episcoporum promotionibus se gesserint Reges Francorum à Baptismo Clodovei Magni ad annum usque nonum Ludovici Pii non tantùm per Galliam, sed etiam per alias provincias, quas extra Galliam suæ dominationi subjecerunt. Jacobus Sirmondus, cùm perspectissimam hujusce rei notitiam haberet, Capitulum, quod examinamus, non Carolo Magno sed Ludovico Pio sic attribuit. *Primus antiquæ consuetudinis memor Ludovicus Pius eligendorum Episcoporum potestatem Ecclesiæ restituit lege latâ, quæ in primo libro Capitularium Capitulo octogesimo-quarto legitur.* Hoc est Capitulum, quod inscribitur *de Episcopis eligendis*, habetúrque secundum in Attiniacensi Capitulari de quo nunc agimus.

XLV. Tertium Capitulum ejusdem Capitularis est de dictis Patrum congestis pro Canonica professione, quæ dehonestabatur. *Quia verò Canonica professio à multis, partim ignorantiâ, partim desidiâ dehonestabatur, operæpretium duximus, Deo annuente, apud sacrum Conventum, ex dictis Sanctorum Patrum, velut ex diversis pratis quosdam vernantes flosculos carpendo, in unam Regulam Canonicorum & Canonicarum congerere, & Canonicis vel Sanctimonialibus servandam contradere, ut per eam Canonicus ordo absque ambiguitate possit servari. Et quoniam illam sacer Conventus ita etiam laudibus extulit, ut usque ad unum iota observandam perceuseret, statuimus ut ab omnibus in eadem professione degentibus indubitanter teneatur, & modis omnibus sive à Canonicis sive à Sanctimonialibus Canonicè degentibus deinceps observetur.* Actum ante quinquennium de duobus libris Conventûs Aquisgranensis, id est, de Regulis Canonicorum & Canonicarum collectis non tantùm ex scriptis Patrum, sed etiam ex Decretis ejusdem Conventûs apud Aquisgranum anno reparatæ salutis octingentesimo decimo-septimo celebrati, & ex Codice Canonum, quem Hadrianus Pontifex ante annos tres ac quadraginta Carolo quondam Regi ad usum Occidentalium Ecclesiarum obtulerat.

XLVI. Quartum Capitulum est de Abbatibus eligendis. *Monachorum siquidem causam qualiter Deo opitulante ex parte disposuerimus, & quomodo ex seipsis sibi eligendi Abbates licentiam dederimus, & qualiter Deo opitulante quieti vivere, propositumque indefessi custodire valerent, ordinaverimus, in alia schedula diligenter adnotare fecimus, &, ut apud successores nostros ratum foret, & inviolabiliter conservaretur, confirmavimus.* Illam Ludovici schedulam non vidimus. Duabus rebus constitisse palàm est, electione videlicet Abbatis, & quiete Monachorum. De utraque hîc inquirendum.

XLVII. Regnante Clodoveo Magno, qui primus inter Francorum Reges Christianam fidem suscepit, habitum est primum Aurelianense Concilium, cujus Canon undevicesimus præcipit, ut *Abbates pro humilitate religionis in Episcoporum potestate consistant, & si quid extra Regulam fecerint, ab Episcopis corrigantur; qui semel in anno, in loco ubi Episcopus elegerit, acceptâ vocatione conveniant.* In eadem Synodo Canone septimo non licet *Abbatibus vel in Religio-*

nis

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

nis professione viventibus ad Regem pro dono quolibet petendo proficisci *sine discussione vel commendatione Episcoporum*. In Francorum Regno perpauca tunc erant Monasteria, nec ex iis deerant, quæ vel ab Episcopis essent fundata, vel leges ab illis præscriptas sequerentur. His observationibus & aliquot exemplis, de quibus infrà, nemo persuasum sibi non habebit sub primis Meroveicæ familiæ Regibus jus Abbates eligendi penes Episcopos Diœcesanos fuisse.

XLVIII. In Aurelianensi Diœcesi Miciacense Monasterium ædificari cœptum est anno Christi duodequingentesimo. Tres antiquissimi fuerunt Abbates illius loci, Sanctus Euspicius, Sanctus Maximinus, Sanctus Avitus. In vita Sancti Maximini multa legimus de Eusebio Aurelianensi Episcopo; quòd amantissimè suscepit *voluntatem* Euspicii petentis *ut Maximinus ad honorem proveheretur Sacerdotalem*; quòd *insuper & benedictionem, quâ Patres Abbatésque Monachorum confirmari solent, superaddidit* anno Christi quadringentesimo nonagesimo-nono, quo idem Euspicius Abbatiale munus obire cœpit; quòd anno Christi quingentesimo primo, *cùm* post Euspicii mortem Maximinum *causâ solaminis aliquot dies secum detinuisset*, eum *ad Monasterium remisit delinitum consolatione plenâ caritatis, & admonuit ut se sciret loci suprodicti & Fratrum esse Præfectum, quo & Abbatis locum teneret & nomen*; quódque *Beatus Maximinus sepultus est à* prædicto *venerabili Eusebio Episcopo*. Migravit in cælum Beatus Maximinus anno Christi quingentesimo vicesimo, mense Decembri. Anno proximo, *gloriosus Confessor Avitus*, ut in vita Sancti Læti narratur, *contra voluntatem suam ad* Miciacense *Monasterium*, ex eremo *reducitur, & jubente* Eusebio *Aurelianensi Pontifice Abbas efficitur*.

XLIX. In Carnotensi Diœcesi Leobinus anno Christi quingentesimo tricesimo-quinto Brajacensis Abbas ab Ætherio Episcopo Diœcesano constitutus est. Sic enim Auctor vitæ. *Cùm Ætherius Episcopus* (is inferiùs *Carnotensis urbis Episcopus* appellatur) *beati viri Leobini prospiciens sanctitatem, ad Diaconatûs proveheret officium, & Fratribus Brajacensis * Monasterii præponeret, dignum duxit, ut Præfecturæ officium commodiùs ageret, si ad Presbyterii onus eum ordinabiliter sublimaret*. Carnotense territorium erat in ditione Childeberti Regis, cujus mentio fit in eadem Sancti Leobini vita.

* de Brou.

L. Augustodunum in Francorum potestatem venit anno Christi quingentesimo vicesimo-quinto. Illic florebat illustre Sancti Symphoriani Monasterium, cujus administrationem Sanctus Germanus suscepit ante annum Christi quingentesimum duodequinquagesimum, quo Theodobertus Rex Clodovei Magni nepos interiit. Illis autem temporibus in Augustodunensi Cathedra sederunt Agrippinus & Nectarius Episcopi, quorum mentionem Fortunatus in vita Sancti Germani sic fecit. *Dominus Germanus intra terni lustri spatium à Beato Agrippino Diaconus instituitur, & sequenti triennio Presbyter ordinatur. Dehinc à venerabili Pontifice Nectario Abbas ad Sanctum Symphorianum meritò dignus adsciscitur.*

LI. Anno Christi quingentesimo quadragesimo-tertio beatus Maurus in Franciam venit, & Monasterii Glannafoliensis in Andegavensi Diœcesi prima jecit fundamenta. Regulam Sancti Benedicti secum attulit, suisque præscripsit discipulis observandam. Hujus autem Regulæ caput sexagesimum-quartum de Abbatis electione sic habet. *In Abbatis ordinatione illa semper consideretur ratio, ut hic constituatur, quem sibi omnis concors Congregatio, secundùm timorem Dei, sive etiam pars quamvis parva Congregationis saniori consilio elegerit. Vitæ autem merito & sapientia doctrinâ eligatur, qui ordinandus est, etiamsi ultimus fuerit in ordine Congregationis. Quòd si etiam omnis Congregatio vitiis suis (quod quidem absit) consentientem personam pari consilio elegerit, & vitia ipsa aliquotenus in notitiam pervenerint Episcopi, ad cujus Diœcesim pertinet locus ipse, vel Abbatibus aut Christianis vicinis claruerint, prohibeant pravorum prævalere consensum, & domui Dei dignum constituant dispensatorem, scientes pro*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

hoc se recepturas mercedem bonam, si illud caste, id est, fine corruptela, *& zelo Dei faciant, sicut è diversa peccatum incursuros si negligant.* Jus Abbatem eligendi, quod ex Regula Sancti Benedicti penes Monachos in Cœnobiis Benedictinis fuit, haud prohibuit, quominùs, ut priùs, Abbates in aliis Monasteriis à Diœcesanis constituerentur Episcopis.

LII. Mauro apud Glannafolium Andegavensis territorii jam Abbate, Theodulfus in Remensi Diœcesi factus est Abbas Monasterii, quod hodie Sancti Theodorici nomen gerit. Illius loci primus Abbas extitit Sanctus Theodoricus, qui Sancto Remigio Remensi Metropolitæ Regique Theodorico Clodovei Magni filio synchronus vixit; alter ignoratur; tertius fuit Sanctus Theodulfus. Ut Sanctum Theodoricum beatus Remigius, sic & Sanctum Theodulfum Abbatem instituit is penes quem tunc erant Infulæ Remenses. De Sancto Theodotico sic Auctor [a] vitæ. *Est sylva tribus à civitate distans millibus sita in monte, cui vocabulum est Hor, in quo visum est venerabili semper in divinis fulgenti Patri Remigio ædificari Cœnobium, ubi catervam Monachorum sub Beati Theoderici regimine, quem videbat jam exempla virtutum vigere, coadunaret Deo militantium.* De Sancto quoque Theodulfo sic Auctor vitæ scribit [b]. *Defuncta Abbate Monasterii illius, qui beato Theodulfo præerat, tertius in loco beatæ recordationis Domni Theoderici Abbatis isdem est ordinatus Abba, Præsule annuente, & Monachorum catervâ petente.* Rectè Guilelmus Marlotus [c] opinatur eas in illo Monasterio tunc observatas esse leges, quas beatus Remigius utpote Diœcesanus Episcopus Sancto Theodorico præscripserat.

[a] Append. Sec. 1. Bened.

[b] Sec. 1. Bened.

[c] Lib. 2. c. 14.

LIII. Anno Christi quingentesimo quinquagesimo-quinto, cùm apud Glannafolium Congregatio Benedictina sub Abbate Mauro cresceret, Episcopatum Parisiensem suscepit Germanus, & ut Augustoduni priùs Abbas Sancti Symphoriani constitutus fuerat ab illius urbis Episcopo Nectario, sic & Episcopatum adeptus Parisiis Abbatem in Monasterio Sancti Vincentii post Autharii mortem Droctoveum collocavit. Interpolator Aimoinianus, qui Vincentinorum Abbatum Catalogum variis Aimoinianæ Historiæ capitibus inseruit ex antiquis, ut existimandum videtur, monumentis ejusdem Cœnobii, capite tricesimo-sexto libri secundi hæc publicavit de Sancto Germano Parisiensi tunc Episcopo. *Hisdem etiam diebus, defuncto Authario, Sancti Germani*, antiquitus Sancti Vincentii, *Cœnobii primo Abbate, venerabilis vir Droctovens, ex discipulis videlicet beatissimi Germani, ab eodem sancto Pontifice, annuente Gloriosissimo Clotario Rege, loco ejus subrogatur.* Inter Acta Sanctorum seculi primi Benedictini prodiit in lucem vita Sancti Droctovei, quæ putatur ante annum Christi nongentesimum ab Anonymo collecta. Quisquis ille fuerit, de Sancto Germano & Monachis Cœnobii Vincentini sic locutus est. *Beatus Germanus Patrem eis instituit ex suis discipulis unum, beatum scilicet Droctoveum.* Hunc autem Droctoveum, ut idem Auctor testatur, Augustoduni Sanctus Germanus tunc Abbas in Monasterio Sancti Symphoriani piè aluerat *juxta normam Patrum, Antonii scilicet & Basilii*, quia Sancti Benedicti Regula nondum in Galliis erat nota. Droctoveus Abbas institutus est Clotario Primo Monarchiam Francorum adepto, beatóque Germano superstes quinquennio vixit.

LIV. Eodem tempore, quo Germanus Parisiensium Antistes erat, Ecclesiæ Bituricensi præerat Probianus, qui Sanctum Augustum Abbatem præfecit Monasterio Sancti Symphoriani prope muros Bituricenses erecto. *Factum est*, inquit Gregorius Turonensis [d], *ut accersitus ab Episcopo Abba ordinaretur in Basilica Sancti Symphoriani, quam memoratus Pontifex fabricaverat ante conspectum muri Biturici.*

[d] De glor. Conf. c. 80.

LV. Regnantibus Clotarii Primi filiis, Sanctus Columbanus in Galliam venit è Britannia, diúque degit in Burgundia sub Guntchramno Rege, successoribúsque Childeberto Secundo & Theodorico Secundo; deinde profectus est in Longobardiam, ibique vitam clausit. Erexit duo percelebria Monas-

teria, Luxovium in Burgundia, Bobium in Longobardia, suisque discipulis Regulam præscripsit, in qua nullum est verbum de Abbatis electione. Obiit in Monasterio Bobiensi. Successit in illius Cœnobii Præfecturam Attala, sub cujus disciplina Monachum induit Jonas, qui de Bertolfo ejusdem Attalæ successore sic scripsit. *Cùm conditor rerum beatum Patrem Attalam ad cælestia Regna per ærumnas hujus seculi transtulisset, omnis Monachorum concio voce simul & animo præfatum Bertolfum sublimaverunt honore paterno, qui per tredecim annos omni diligentia studio plebem sibi commissam salutaribus monitis erudire non omisit.* Ut Bobienses in Longobardia, sic & in Francia Luxovienses Monachi suos elegerunt Abbates. Id indicat Walafridus in vita Sancti Galli. *Abbas*, inquit, *Monasterii, quod Luxovium dicitur, nomine Eustachius, quem bonæ memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab hujus exilio vita ad supernam patriam commigravit. Fratres ergo in eodem Cœnobio constituti consilium inierunt, ut venerabilem Gallum revocarent, & ejus regimini se subdendo contraderent. Miserunt itaque sex fratres ex his, qui ab Hibernia venerunt, qui epistolam ferrent, continentem causas ejusdem Legationis.* Utrobique electus est Abbas à Monachis ex jure Privilegii. Bobium extra Franciæ limites situm erat in Episcopatu Placentino. Luxovium ad Diœcesim Vesontionensem pertinebat in ditione Francica. Privilegium Luxoviensibus Monachis ab Antistite Vesontionensi concessum fuisse vel ex eo liquet, quòd apud Marculfum [a] in ipsa Privilegii formula proponuntur exempla Monasteriorum, *Lirinensis, Agaunensis, Luxoviensis, quæ sub libertatis Privilegium videntur consistere.* Initium istius formulæ, necnon & fragmentum de Abbatis electione descriptum accipe. *Domino sancto & in Christo Venerabili Fratri illi Abbati vel cunctæ Congregationi Monasterii illius in honorem Beatorum illorum in pago illo constructi, ille Episcopus. Compellit nos affectio charitatis vestræ*, &c. *Juxta dispositionem divinam cùm Abbas de ipso Monasterio à Domino migraverit, quem unanimiter omnis Congregatio illa Monachorum ex semetipsis, optima Regula comparatum, & vita meritis congruentem elegerit, similiter sine præmio memoratæ urbis Episcopus ipse promoveat Abbatem.*

LVI. Privilegii, quod à Metropolita Vesontionensi Luxoviensibus Monachis indultum fuit, haud participes extiterunt ceteri, qui Deo sub eadem Sancti Columbani Regula in aliis locis famulabantur. Exemplo sunt Sitivenses in Morinis. Regnantibus Sigiberto Tertio & Clodoveo Secundo Dagoberti Primi filiis, cùm Beatus Audomarus Ecclesiæ Taruannensi præesset Episcopus, conditum est in illa Diœcesi Monasterium Sitivense. Luxoviensem Monachum induit Audomarus Eustasio tunc Abbate, factus pòst Episcopus déque construendo Cœnobio sollicitus nonnullos Luxovio Monachos evocavit, atque in his Mummolinum & Bertinum, quos Abbates successivè constituit. Lege Authorem vitæ, quem Joannes Mabillonius [b] *ante Normannorum cladem vixisse* jam observavit. *Sancti*, inquit, *viri, Mummolinus atque Bertinus cum ceteris eorum in Christo sociis, Monasterium nomine Sithiu super Agnionam fluvium in Dei nomine ædificare cœperunt. Confluentibúsque undique religiosis viris ad prædictos Dei famulos beatus Audomarus Mummolinum multitudini præposuit Monachorum.* Et paulò pòst. *Gloriosus Pontifex Audomarus post Mummolinum in prædicto Monasterio sancto Monachorum choro beatum præposuit Bertinum.*

LVII. Eodem anno, quo Monasterii Sitivensis initia consignantur, ponuntur & initia Fontanellensis, cujus primus Abbas Wandregisilus nec Regulam Sancti Benedicti nec Institutum Sancti Columbani secutus est, suisque discipulis peculiarem imposuit Regulam, quam ex variis Sanctorum Patrum Regulis concinnavit. Audoenus Roromagensis Metropolitanus annum tunc octavum agebat in Pontificatu, Fontanellensibus Monachis, ut suos deinceps Abbates eligerent, facilè concessit, viros enim, qui Monasticis disciplinis delectabantur, plurimùm diligebat. Anno Christi sexcentesimo sexagesimo-

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINE R. 8. LUDOV. R. 6.

[a] Lib. 2. c. 1.

[b] Sec. 2. Benedict.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

septimo discessit ex hac vita Wandregisilus. *Quo in cælestis Regni societatem ab Angelicis choris suscepto, omnis caterva Monachorum, Christi Domini exorat pietatem, triduanum celebrans jejunium. Quo expleto, jubente Deo, elegit famulum Domini Lantbertum, religione præclarum & genere nobilem, ex territorio Taruennensi ortum.* Hæc in Sancti Ansberti [a] vita leguntur apud Aigradum, qui Sanctum Lantbertum ex Abbate Fontanellensi Lugdunensem posteà Metropolitam effectum esse, eique Sanctum Ansbertum, qui Monasterium regeret, à Fontanellensibus Monachis Abbatem subrogatum sic testatur. *In prædicto Cœnobio Fontanella post recessum ejusdem Sancti Pontificis Lantberti,* Lugdunenses Infulas anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octavo suscepit, *divino nutu juvante, unanimes ejusdem Congregationis Monachi Beatum Ansbertum sibi elegerunt præesse Rectorem.*

[a] Sec. 2. Benedict.

LVIII. Lapsu igitur temporis non Monachi tantùm Benedictini, sed & alii plerique suos ex semetipsis Abbates elegerunt, seu Regulam Sancti Columbani, seu quamlibet aliam sequerentur. Benedictini Regulâ Sancti Benedicti quam suprà citavimus, ceteri jure Privilegii quod ab Episcopis obtinuerant, suam tuebantur causam. In formula Privilegii, quam Marculfus exhibet, *modò Monasteria innumerabilia per omne Regnum Francorum sub libertatis Privilegium videntur consistere.* Sæpè Monachi, postquàm ab Episcopo Privilegium impetrarant, visi sunt timere, ne Monasterio molestiam facerent futuri pòst Episcopi, quibus id, quod à prædecessore gestum fuisset, fortasse displiceret. Idcircò ab eodem Episcopo, qui Privilegium concessit, ardentissimis postularunt precibus, ut ipsum Monasterium Regiæ committeret dominationi, Regiúmque super eo negotio Præceptum fieri curaret. Pasquarius Namnetensis Episcopus Antrense Monasterium in sua Diœcesi construxit, evocatis è Fontanella Monachis, quorum antesignanus Hermenlandus. Hujus vitam [b] consule ab Auctore suppari conscriptam. Lantbertus Fontanellensis Abbas, de quo suprà, Nuncios Episcopi sic alloquitur. *Vota quidem, filii carissimi, Pasquarii Episcopi, ejúsque sancti gregis constat sicuti divinitus inspirata sanctissimâ redolere devotione, atque ideo ut particeps tanti voti esse merear, licèt magno destituar solatio, petitionem à nostra parvitate postulatam per carissimum mihi hunc fratrem Hermenlandum aliis cum eo fratribus missis perficere studerem, si certissimè nossem ab eo ita Cœnobium constitui, ut futuris temporibus fratres in eo constituti, quantùm ab eo vitari potest, nullius infestatione turbarentur. Vita siquidem nostri Ordinis summam expetit quietudinem, & nihilominùs magnum patitur dispendium, cùm intentè cælestia contemplatur, si querimoniis pravorum à supernorum avocetur inspectione. Si igitur in sua Ecclesia prædio Cœnobium construxerit, in quo isti, quos mittimus, aliíque divinitus inspirati corúmque provocati exemplo conversi è seculo habitent, temporibus quidem ejus fortassis optatâ uti pace valebunt: post obitum verò ejus si ipsum Cœnobium sub dominio sui successoris reliquerit, magni (sicuti in nonnullis Cœnobiis actum esse comperimus) cupiditatis instinctu pravorum turbabuntur inquietudinibus, itaut necessitas eos inde exire compellat, & errabundos circumquaque vagari cogat. Mihi verò si ita evenerit, qui commissos illuc dirigo Monachos, multùm incumbet periculi, illíque nihil augebitur mercedis. Si autem perpetuæ retributionis intuitu Monasterium ædificare desiderat, hortor, ut Regalibus eum manibus tuendum committat, & ut Regis clementia talem Præceptionem facere dignetur, ut nulla alia potestas maligno instigata spiritu, omni dominationis occasione sublatâ, molestiam habitantibus in eo ingerere audeat, quatenus Regali defensi præsidio, pro ejus totiúsque sui Regni perpetuâ pace liberè, remotâ pravorum impulsione, Christi interpellent clementiam.* Respondent Nuncii. *Noli, noli cunctari talibus suspicionibus, Pater. Nam certissimè de bonitate Patris nostri Pasquarii confidere potes, quia juxta tui oris imperium, omnem hujus operis causam Domino juvante perficiet.* Hermenlandus Namnetas proficiscitur, Episcopo recitat colloquium apud Fontanellam habitum inter ejus Nuncios & Abbatem Fontanellensem. Pasquarius postulationem Lantberti

[b] Part. 1. Sec. 3. Benedict.

ratam his verbis habet. *Nullus me magis, dilectissime frater, hujus operis per-* AN. CH.
fectionem perpetuâ constabilire desiderat firmitate, qui auctor fundatórque ejus vi- 822.
deor esse, & ideo secundùm tuam Patrísque tui suggestionem nostrorumque Nun- LUDOV.
tiorum sponsionem, non solùm te cum Cella quam ædificare disponimus, cúmque IMP. 9.
omnibus rebus quas ibi confirmavero ad subsidium fratrum inibi commorantium se- LOTHAR.
cundùm auctoritatem canonicam, Regiæ committam dominationi, ejúsque vobis ha- IMP. 3.
bere perficiam Præceptum; quin etiam quidquid commodum atque utile ad perpe- PIPPINI
tuam quietem illius loci tecum pertractare potuero, libentissimè implere curabo. Tu R. 8.
verò ea, quæ desidero, quomodo ritè perficiantur, prudenti perpende consilio. Mo- LUDOV.
nasterium ædificatur. Opere completo, *veniens illuc idem Episcopus ad dedi-* R. 6.
casionem cum suis Canonicis, per consensum omnium Privilegium Sancto Hermenlando & Monachis suis ex eodem Monasterio fecit, sicut spoponderat primùm, ut nullus de successoribus suis, de ipso Monasterio vel rebus quas ipse vel alii divino amore compuncti ad luminaria subsidiáve fratrum ibidem tradiderant, aliquid sub dominationis occasione usurpare tentaret, & tunc demum ad aulam Regiam secum Beatum Hermenlandum ducens, Regis Childeberti eum cum Monasterio & Monachis ex eo tuendum tradidit manibus. Æterna verò retributionis intuitu isdem Francorum Rex suum tunc Præceptum beato Hermenlando de eodem Monasterio & rebus ejus fecit, ut nulla dominatio alicujus potestatis Monachis in eo consistentis aliquam inquietudinem ingerere præsumeret, sed Regali perpetuâ freti defensione, absque alicujus impedimento liberè pro eo totiúsque Regni ejus pace Christi deprecarentur clementiam. Tertius hic Childebertus Clodovei Secundi nepos extitit, Regnúmque ab anno Christi sexcentesimo nonagesimo-quarto ad annum Christi septingentesimum undecimum tenuit.

Episcopi Privilegium apud Marculfum [b] sequitur *Concessio Regis ad hoc* LIX.
Privilegium. Istius Concessionis formulam penè integram necesse est hîc des- [b] Lib. 1. c. [illegible]
cribamus. *Ille Rex, viris Apostolicis, Patribus nostris, necnon & Inlustribus viris, illi Comiti, vel omnibus Agentibus, præsentibus & futuris. Oportet, &c. Ergo dum & ille Episcopus, aut Abbas, aut Inluster vir, Monasterium in honore illius, in pago illo, aut super proprietate, aut super fisco, noscitur ædificasse, ubi ad præsens ille Abbas vel turba plurima Monachorum adunata esse noscuntur: ad petitionem illius Clementia nostra, pro quiete ipsorum servorum Dei, Præceptionem vigoris nostri placuit propalare, sub quo tranquillitatis ordine, Domino protegente, ipsi Monachi juxta Religionis normam perpetim valeant residere, elegimus, ut & hac serie debeat pleniùs declarari, quia nihil de Canonica Institutione convellitur, quicquid domesticis fidei pro tranquillitatis pace conceditur. Nec nobis aliquis detrahendo æstimet in id nova decernere carmina, dum ab antiquis juxta constitutionem Pontificum per Regalem Sanctionem Monasteria Sanctorum illorum, vel cetera in Regno nostro sub libertatis Privilegium videntur consistere, ita & præsens valeat Deo adjutore constare. Ergo si quid in villabus, mancipiis, vel reliquis quibuscumque rebus, atque corporibus, aut Regio munere, aut suprascripti illius, vel à quibuslibet est delegatum, aut deinceps fuerit additum, juxta quod ab illo Pontifice vel ceteris Domnis Episcopis ad præfatum Monasterium juxta quod eorum continet Privilegium, quod nobis præfatus ille protulit recensendum, sancitum esse cognovimus, nullus Episcoporum, ut diximus, nec præsens, nec qui fuerint successores, seu Archidiaconi, vel eorum ordinatores, vel qualibet persona, possit quocumque ordine de loco ipso auferre, aut aliquam potestatem sibi in ipso Monasterio præter id quod scriptum est adaptare, vel aliquid per commutationis titulum minuere, aut de ministerii ornamentis, vel de altari, vel de offertione in altario inlata abstollere, nec ad ipsum Monasterium vel Cellulas ejus, nisi tantùm pro lucranda oratione (illud ipsum si fuerit cum voluntate Abbatis vel ejus Congregationis) absque dispendio eorum, aliter accedere penitus non præsumat. Quò faciliùs secundùm delegationis votum, vel hujus seriei auctoritatem, ad ipsum Monasterium absque ullius inquietudine, ibidem cuncta proficiant in augmentis. Adjicientes, ut nulli penitus Judicum, vel cuilibet hominum, licentia sit de rebus præfati*

AN. CH. 822. Ludov. Imp. 9. Lothar. Imp. 6. Pippini R. 8. Ludov. R. 6.

Monasterii, absque voluntate eorum servorum Dei, in aliquo iniquiter defraudare, aut temerario spiritu suis usibus usurpare, ne, quod primitus est, & Dei iram incurrat, & nostram offensam, vel à fisco grave damnum sustineat. Illud nobis pro integra mercede nostra placuit addendum, ut tam quod ex nostra largitate, quàm delegatione ipsius, vel ceterorum, aut cujuslibet, ibidem est aut fuerit devoluta possessio, quoque tempore nulla Judiciaria potestas, nec præsens, nec succidiva, aut ad causas audiendum, aut aliquid exactandum, ibidem non præsumat ingredi, sed sub omni emunitate hoc ipsum Monasterium vel Congregatio sua sibimet omnia freda concessa debeant possidere. Et quicquid exinde fiscus noster, forsitan de eorum hominibus, aut de ingenuis, aut de servientibus in eorum agris commanentibus, vel undecumque poterat sperare, ex indulgentia nostra, in luminaribus ipsius sancti loci, vel stipendiis Sanctorum Dei, tam nobis in Dei Nomine viventibus, quàm per tempora succedentibus Regibus, & pro mercedis compendio debeant cuncta proficere, ut pro æterna salute vel felicitate patriæ seu Regis constanter delectet ipsis Monachis immensam Domini pietatem jugiter implorare. Quod Præceptum, &c.

L X. Cùm singula ferè Monasteria Francorum, lapsu temporis, & ab Episcopo Privilegium & à Rege Præceptum accepissent, Abbates & Episcopis morem gerere cessarunt & à Regibus eligi cœperunt. Post annum Christi sexcentesimum quadragesimum-quartum, sive post Clodovei Secundi Regis annum septimum, quo Synodus tertia Cabilonensis habita est, non occurrit ampliùs facta contra Reges reclamatio, qui sine suo vel jussu vel permissu civitatibus Episcopos præfici non patiebantur ab ætate Clodovei Magni, ut adductis superiùs exemplis accuratissimè probavimus. Abbatum electio seriùs in Monasteriis perseveravit. Exempla jam protulimus Abbatum Fontanellensium sub Clodovei Secundi filiis, Sancti Lantberti sub Clotario Tertio ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-septimum, Sancti Ansberti sub Theodorico Tertio ad annum Christi sexcentesimum septuagesimum-octavum. Audi denuò Aigradum. *Omnis caterva Monachorum elegit famulum Domini Lantbertum.* Item. *Unanimes ejusdem Congregationis Monachi beatum Ansbertum sibi elegerunt praesse Pastorem.* Utrique synchronus vixit Sanctus Siviardus Anisolensis Abbas, quem *fratres ex Anisolensi Monasterio*, ut Auctor cætaneus in ejus vita testatur [a], *elegerunt sibi praesse optimum Pastorem.* Illius obitus consignatur *octavo anno Regni Domini Theodorici Regis, Calendis Martii*, sive anno Christi sexcentesimo octogesimo-primo, Theodorico Tertio Monarchiam Francorum tunc obtinente. Temporibus Clodovei Tertii, qui filius ejusdem Theodorici Tertii fuit, Monachi Dervenses à Bertoendo Episcopo Catalaunensi Privilegium impetrarunt, túncque primùm licentiam habuerunt suos ex semetipsis Abbates eligendi. Summam hujus Privilegii, quod formulæ Marculfi consentaneum est, ex Camuzati notis ad Historiam Sancti Bercharii recitavimus Tomo quarto [b]. Post Clodoveum Tertium regnavit ejus frater Childebertus Tertius. Hoc Rege, Hermenlandus Antrensis Abbas regimen abdicavit Monasterii, *fratres autem sibi Abbatem elegerunt, nomine Adalfredum.* Deinde *post interitum Adalfredi Abbatis, conglobati fratres beatum Ærmenlandum submissis precibus exoraverunt, dicentes. Precamur Sanctitatem tuam, benignissime Pater, quia nos desolatos relinquere tuâ præsentiâ maluisti, ne nos, sicuti olim, in electione Abbatis aberrare permittas, sed dignum Deo elige nobis Patrem, qui juxta tuum exemplum viam Domini nos docere queat. Flexus itaque precibus eorum jussit accersiri unum è fratribus, quem ipse divinis disciplinis instruens enutrierat in bonis actibus, nomine Donatum, quem, cum voluntate omnium, Abbatem ordinans fratribusque præponens edocuit, quemadmodum in spiritalibus temporalibúsque rebus ministrandis se sollicitum præberet ac promptum.* Utrumque legitur in vita Sancti Hermenlandi [c]. Childeberto Patri successit in Regnum Dagobertus Tertius, quo regnante Sanctus Ursmarus Lobiensis Abbas *cernens paulatim sibi vires corporis minui, suaque diem vocationis imminere, curam cœpit non parvam gerere, ne grex sibi*

[a] Ap. Henschen. d. 1. Mart.

[b] Ad an. 694. n. 1.

[c] Ap. Henschen. d. 25. Mart.

commissus relinqueretur sine Pastore. Tunc annuente Deo, optantibus cunctis, Sanctus Erminus eligitur, ut Ratherius Lobiensis quondam Monachus in vita Sancti Ursmari scribit. AN. CH. 822.

Post Dagoberti Tertii Regis obitum, quem Annalista Nazarianus anno Christi septingentesimo decimo-quinto consignat, auctoritas Regia, contra quam omnis penitus reclamatio jam à multis annis in eligendis Episcopis cessaverat, in eligendis etiam Abbatibus prævaluit. Illis temporibus Abbates haud pauci jurisdictionem Episcopalem prætextu Privilegiorum aspernabantur, suorum Monasteriorum curam omnino negligebant, Aulæ Regiæ strepitu plurimùm delectabantur, civilibus se bellis immiscebant sui muneris prorsus obliti, cùm intra Cœnobialia septa pro Regali familia Regnique pace ac stabilitate divinam deberent clementiam exorare. Dagobertus Tertius filium, nomine Theodoricum, in cunis reliquit. Tunc Francia domesticis laborabat discordiis, quarum causam paucis aperiemus. Jampridem Neustrasii cum Austrasiis inimicitias exercebant, quoniam ambobus populis duo Reges imperarant diutissimè, vel si quandoque Rex unus præfuerat, duo saltem ab eo præpositi fuerant Majores-domûs, unus Austrasiis, alter Neustrasiis. Hi nuper ægerrimè tulerant Pippinum virum Austrasium pari auctoritate in Neustrasia æquè ac in Austrasia positum esse. Pars idcircò post obitum ipsius Pippini tumultuata est anno Christi septingentesimo decimo-quarto, & arreptis armis adversùs Theudoaldum Majorem-domus, ejusdem Pippini nepotem, insurrexit. Secutum est grave bellum. Theudoaldus in fugam actus paulò pòst obiit. Ejus loco constitutus est apud Neustrasios Major domûs Regiæ Raginfridus. Hic victore stipatus exercitu, Dagobertique Regis præsentiâ munitus in Austrasiam profectus est, vocato etiam in societatem fœderis atque amicitiæ Radbodo Frisiorum Rege. Sed impetum ejusdem Raginfridi Neustrasiorumque plurimùm retardavit Dagoberti mors immatura. Prætermisso Theodorico Dagoberti filio, quia tunc in cunis erat, à Neustrasiis in solio collocatus est Chilpericus Tertius, Childerici Secundi quondam Regis anno Christi sexcentesimo septuagesimo-tertio mortui filius. Præcipuum Chilperici Regis & Raginfridi Majorisdomûs consilium fuit, ut Carolum, qui se Majorem-domûs in Austrasia dicebat, & nonnullas Burgundiæ civitates ad suas partes jam traxerat, auctoritate Magistratúque spoliarent. Benignus Fontanellensis Abbas, etsi Monasterium in Neustrasia positum gubernaret, Carolinarum partium fautorem se præbuit; hac fraude detectâ regimine Monasterii privatus est, atque in ejus locum suffectus est Wando; utrumque verò factum auctoritate Regiâ. Chronographus Fontanellensis id non dissimulavit, licèt in gratiam Caroli, sub cujus pronepote Ludovico Pio scripsit, imputarit Raginfrido, ut vocavit, tyranno, quod Regi Chilperico tribuere debuit. *Anno*, inquit [a], *ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi septingentesimo & decimo-sexto* Benignus *jussu Ragenfredi Majoris-domûs, sive potiùs, quod veriùs est, tyranni, de regimine Monasterii projicitur, & Wando Monachus, filius Baldrici, ejus in loco subrogatur.* Chilpericus & Raginfridus ter cum Carolo dimicarunt infelici exitu; semel eodem anno Christi septingentesimo decimo-sexto ad Amblavam locum rivo ejusdem nominis adsidentem in Diœcesi Trajectensi prope Stabuletum; iterum anno Christi septingentesimo decimo-septimo ad Vinciacum in pago Cameracensi; tertiò in agro Suessionensi anno Christi septingentesimo decimo-nono. Supererat in vivis Clotarius, Theodorici Tertii Regis, cujus obitum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-secundo consignavimus, filius natu minimus. Hic apud Austrasios anno Christi septingentesimo duodevicesimo regnare cœpit, annóque proximo vitam clausit Chilperico apud Suessionem jam profligato. Post Clotarii Quarti mortem, cùm nullus è Regia familia superstes esset præter Chilpericum Regem & Theodoricum Dagoberti Tertii quondam Regis filium adhuc puerulum, Carolus Chilpe-

LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6. LXI.

[a] Cap. 3.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

ricum ex Aquitania, ubi cum Eudone Duce seu Præfecto provinciæ degebat, Legatione missâ revocare studuit, quia Burgundiones & Neustrasii superioribus præliis victi potiùs quàm domiti, nisi Rex adesset, non libenter homini Austrasio parituri videbantur. Votorum compos facillimè factus est, Eudone, qui nolebat cum illo rursum congredi, sibique à Saracenis bellum minitantibus non parum timebat, nullatenus obsistente. Vixit Chilpericus ad annum usque Christi septingentesimum vicesimum-primum. Multa recensentur Monasteria, Metense Sanctorum Apostolorum, Corbeïense, Bellovacense Sancti Luciani, San-Dionysianum in agro Parisiensi, Fontanellense, Glannafoliense, quibus munificum se præbuit. Privilegia Monasterii Glannafoliensis, atque imprimis jus Abbatem eligendi confirmavit Parisiis octavo Kalendas Maias, anno Regni sui secundo. *Talis*, inquit, *eligatur, qui corpore sit castus, mente devotus, sacris Scripturis eruditus, & conversatione regulari eruditus, ut ipsi Monachi sub quieto ordine viventes, nihil patientes inquietudinis*, &c. Si quos igitur Abbates aut exauctoravit aut instituit, ut superiùs observatum est de Fontanellensibus, id nec odio in Monasticum ordinem suscepto nec auctoritatis augendæ studio præstitit, sed laudabili verèque Regio permotus zelo publicæ tranquillitatis, quam nefarii oderant homines, Abbatiali munere prorsus indigni, utpotè, qui procul à vitæ suæ proposito deviarant, rerúmque novandarum ac tumultuum seu concitandorum seu fovendorum solâ cupidine ducebantur.

LXII. Chilperico Tertio successit Theodoricus Quartus, Dagoberti Tertii quondam Regis filius, puer tum septennis. Hic vixit annos duntaxat tres ac viginti, vitámque terminavit anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo. Eo Rege sive puero sive adolescente, Carolus Major-domûs precipuam rerum administrationem gessit, tantámque adeptus est auctoritatem, ut mortuo Theodorico solus Regnum Francorum ad obitum usque suum sive ad annum usque Christi septingentesimum quadragesimum-primum sine Rege gubernarit. Penes ejus filios Carolomannum & Pippinum Majores-domûs summa quoque rerum per biennium fuit Childerico Tertio nondum Rege. Post hunc Childericum Dagoberti Quarti filium, qui cælebs atque adolescentulus annorum circiter duodeviginti Rex esse desiit, regnavit idem Pippinus, tum filii Carolus & Carolomannus, deinde Ludovicus de cujus Capitulari nunc agimus. Quod autem apud Fontanellam actum est à Chilperico Tertio, frequentiùs ibidem atque aliis in locis usurpatum fuit à successoribus seu Majoribus-domûs seu Regibus, eóque tandem res devenit, ut Reges, quemadmodum Episcoporum de quibus suprà, sic & Abbatum electionem ad se traxerint. Anno Christi septingentesimo tricesimo-nono, qui secundus post mortem Theodorici Quarti Regis numerabatur, Wido Abbas duorum Monasteriorum, Vedastini scilicet apud Atrebatum & Fontanellensis in Diœcesi Rotomagensi, capite plexus est jussu Caroli Majorisdomus, contra quem conjurarat. *Accusatus apud principem Carolum, quòd conspirationem adversùs ipsum cum aliis meditatus esset, jussu ejusdem Exarchi ad Regiam domum compellitur migrare. Qui dum pergeret cum satellitibus Regiis, venientes in territorium Viromandiæ, capitis præcisione damnatur, ibidémque digno in loco sepulturæ est traditus. Hæc*, inquit [a] Chronographus Fontanellensis, Auctor, ut ex hac eadem periodo patet, suppar, *ex relatione cujusdam Patris, qui ipsum videre potuerat, didici, quòd ita vitâ decesserit.* Anno Christi septingentesimo quadragesimo-secundo, sive post Theodorici Quarti Regis obitum anno quinto, post Caroli Majoris-domûs mortem anno primo, Monachi Fontanellenses Abbatis Raginfridi regimen exosi, *consilio inito tres ex semetipsis fratres eligunt, qui Pipino Principi suggererent, ut à dominatu tanti prædonis ac tyranni misericorditer eos liberaret. Nec mora, quæ petierant, adipiscuntur. Extemplò namque auctoritate Regiâ idem Raginfridus de ordine regiminis hujus Cœnobii depositus est.* Deinde accersito Wandone, *Domnus Pipinus*

[a] Cap. 10.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINUS R. 8. LUDOV. R. 6.

nus curam illi Cœnobii iſtius Fontanellenſis *commiſit*, ut idem Chronographus teſtatur [a]. Anno Chriſti ſeptingenteſimo quadrageſimo-ſeptimo, Wando Fontanellenſis Abbas viſum amiſit præ ſenio, cæcúſque factus Abbatiale munus, cum generali fratrum conſenſu, in Auſtrulphum ejuſdem Cœnobii Præpoſitum tranſmiſit, petitione miſſâ priùs ad Pippinum Majorem-domûs, qui Regnum adminiſtrabat Childerico Tertio Rege tunc puero. *Luminibus oculorum*, ait idem Auctor [b], *præ nimio ætatis ſenio privatur. Tunc unà cum conſenſu ac generali fratrum voluntate eligit pro ſe venerabilem virum, nomine Auſtrulphum, qui erat Præpoſitus hujus Cœnobii, regiminis loco ſubrogandum. Quo facto, miſſâ petitione ad Pipinum Principem, obſecrat uti ſuam & fratrum electionem comprobans, ſuâ ex auctoritate idem Auſtrulphus Cœnobio huic* Fontanellenſi *præficeretur. Quod ita & factum eſt.* Quid poſt Auſtrulphi mortem ſecutum ſit, idem Chronographus ſic declarat [c]. *Defuncto Auſtrulpho Patre Monaſterii Fontinellenſis, ſtatim iſte*, nempe Widolaicus ſeu Withlecus, *ad palatium ire deliberavit, plurima donaria auri argentique ſecum deferens, quæ Pipino Regi ac ſuis ſatellitibus collata, ut optaverat, Abbas conſtituitur, anno ſecundo poſtquàm idem Pipinus Regale adeptus fuerat faſtigium, qui eſt annus Domini* DCCLIII.

LXIII. A Monaſterio Fontanellenſi tranſeamus ad Gorzienſe, ad Prumienſe, ad Sam-Maximinianum, & ad San-Dionyſianum, pro quibus extant Diplomata varios modos conſtituendorum Abbatum complexa ſub Pippino Rege. Chrodegangus Metenſis Epiſcopus *in Compendio palatio publicè in Synodo congregata, anno* VI *Regni Pippini Glorioſi Regis, ſub die* X *Kal. Junii*, ſive anno Chriſti ſeptingenteſimo quinquageſimo-ſeptimo, pro Gorzienſi Monaſterio Privilegium emiſit, in quo ſic Abbatis electionem attigit. *Juxta diſpenſationem divinam, cùm Abbas de ipſo Monaſterio ad Dominum migraverit, quem unanimiter omnis illa Monachorum Congregatio optimæ Regulæ compertum & vitæ meritis congruentem elegerint unà cum conſenſu & voluntate urbis Epiſcopi, ipſum ſibi habeant Abbatem, &, ſi in ipſam Congregationem, quod abſit, non potuerint talem invenire, qui eos regulariter regat, tum ipſe Pontifex cum conſenſu & voluntate eorum de alio Monaſterio eligat Abbatem, ſicut ſuperiùs diximus, qui eis regulariter & ſecundùm ordinem præſit.* Integrum hoc Privilegium extat in poſtrema Conciliorum Collectione [d]. Chrodegangus Marculfi formulam certis adſtringit conditionibus, Abbatis enim electionem, quæ ſibi tanquam Epiſcopo Diœceſano ex jure communi & antiquo competit, ſuo ſucceſſorúmque Metenſium Epiſcoporum nomine Gorzienſibus Monachis in perpetuum eâ relinquit lege, ut quem ex ſemetipſis elegerint *unà cum conſenſu & voluntate* Metenſis *urbis Epiſcopi ipſum ſibi habeant Abbatem*, &c, ſi nullus inter illos inveniatur, qui poſſit Abbatis officio defungi, jus eligendi Abbatem tedeat ad Metenſem Epiſcopum, qui *cum conſenſu & voluntate eorum de alio Monaſterio eligat Abbatem.* Anno Chriſti ſeptingenteſimo ſexageſimo *Rex Francorum Pippinus* Prumienſe *Monaſterium* in Diœceſi Trevirenſi *conſtruxit*, & *conſtitutis in eo Monachis, qui Deo ſub Regulari ordine militarent, venerabilem virum Aſuerum regiminis præfecit officio*, ut Wandalbertus illius loci Monachus teſtatur in libro de Miraculis Sancti Goaris [e]. Idem Pippinus *menſe Januario, anno Regni* XIV, id eſt, anno Chriſti ſeptingenteſimo ſexageſimo-ſexto, *in Palatio publico Moguntiæ*, Regium pro Monaſterio Sam-Maximiniano, Præceptum dedit, quo prædictum Cœnobium in Trevirenſi ſuburbio ſitum ſub Regali mundiburdio poſuit, & Monachis electionem Abbatis conceſſit. *Hunc*, inquit, *præſentem Abbatem Utilradum, & omnes Abbates poſt eum futuros de eodem loco, ſimul cum Monachis & Abbatia, ſub Regum mundiburdio in ſecula manere decerno, ut ab omni inquietudine expediti Deo valeant ſervire cum gaudio ſpiritali. Electionem quoque Abbatis ſupradictis Monachis Regali auctoritate concedo, ut habeant poteſtatem eligendi quemcunque voluerint, eâ ratione, ut Regulam cum ſibi ſubjectis cuſtodiat.* Illud

[a] Cap. 11.
[b] Cap. 12.
[c] Cap. 14.
[d] Tom. 6.
[e] Sec. 3. Benedict.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Præceptum Miræus inter Diplomata Belgica publicavit [a]. In Antiquitatibus San-Dionysianis [b] occurrit & aliud Pippini Regis Præceptum, datum *in ipso Monasterio Sancti Dionysii, nono Kalend. Octob. anno 17 Regni*, sive anno Christi septingentesimo duodeseptuagesimo. Hujus Præcepti tres sunt partes; prima de confirmatione Privilegiorum Monasterio San-Dionysiano concessorum, secunda de Abbatum electione, tertia de ordine psallendi. Prima & ultima Præcepto Clodovei Secundi, quod Tomo tertio ad annum Christi sexcentesimum quinquagesimum-tertium [c] descripsimus, persimiles sunt; secunda, cujus nullam mentionem Clodoveus fecit, duabus aliis inserta est à Pippino, qui nec insertionem hanc dissimulavit. *Illud verò*, inquit, *in hoc Privilegio nostra Serenitatis placuit inserendum, ut cùm Abba de ipsa casa Dei de hoc seculo nutu divino fuerit evocatus, liceat ipsi sanctæ Congregationi de ipso Monasterio ex semetipsis eligere, & quem bonum & condignum invenerint, qui ipsum onus Abbatiæ secundùm ordinem sanctum possit regere vel gubernare, & unanimiter consenserint, datâ auctoritate à nobis, vel à successoribus nostris, ibidem in ipsa casa Dei instituatur Abba, & pro stabilitate Regni nostri, vel pro cunctis Leudis nostris, seu pro salute patriæ, Domini misericordiam jugiter valeant exorare.* Porrò Clodoveus Secundus nullum in suo Præcepto verbum habuit de Abbatis electione, quia Monasterium San-Dionysianum ab ejus patre Dagoberto conditum jure tunc utebatur adhuc communi, nec Abbatem agnoscebat præter eum, quem præfecerat Episcopus Diœcesanus. Quæ verò de eadem Abbatis electione post annos quindecim supra centum à Pippino Rege sunt inserta, varias super eo negotio vicissitudines ut in aliis plerisque Monasteriis sic & in San-Dionysiano per illam temporum intercapedinem supponunt; Privilegium Monachis ab Episcopo Parisiensi concessum, ut Abbatem ex semetipsis eligant, quem *optima Regula comparatum & vita meritis congruentem* repererint; quæsitum ab iisdem Monachis impetratúmque mundiburdium auctoritatis Regiæ contra quoscumque perturbatores Monasticæ quietis ac violatores jurium in ipso Privilegio contentorum; posteáque non protectionem tantùm Monasterii sed & Abbatis electionem in potestate Regia fuisse; denique emissum pro Cœnobio Præceptum, per quod Pippinus Rex bona Monasterii, ut antea, sub Regis mundiburdio esse voluit, Abbatis autem electionem suffragiis Monachorum liberam reliquit, additâ tamen hac clausulâ, ut is, quem illi Abbatem elegissent, Abbas haud institueretur, antequàm accessisset auctoritas Regis seu mandatum Regium, *datâ*, inquit, *auctoritate à nobis, vel à successoribus nostris.* Sic igitur Monachi San-Dionysiani ex Regio Pippini Præcepto jus Abbatem deinceps eligendi receperunt, ut de facta electione ad Regem referre ejúsque assensum expectare tenerentur.

[a] Tom. 1. c. 7. [b] Lib. 3. c. 5. [c] Num. 33.

LXIV. Plerasque præcedentium assertionum egregiè confirmant Laureshamensia monumenta. *Pippini Regis Francorum anno* XII. *Cancor Illustris Rhenensis pagi Comes, cum matre sua religiosa & Deo acceptabili Williswinda, vidua Ruperti Comitis, Monasterium Lauresham in Insula, qua nunc Aldenmunster, initiantes venerabili Rutgango Metensis Ecclesiæ Archiepiscopo, ad instituendam inibi Monasticæ professionis militiam, tradiderunt, nullius quidem Episcopii seu cujuslibet juri aut dominio subjicientes; sed quia minùs id per se poterant, tanquam consanguineo & tum in Dei rebus virô spectatissimo perficiendum gubernandúmque sub traditionis titulo commendantes. Qui ut desiderii sui promptiorem sortirentur effectum, famulorum Dei, qui illic adunandi erant, providentes commodis Ecclesiam in Scarra cum suis appendiciis, prædium suum in Magentia, villam quoque Hagenheim cum omni integritate in possessionem ejusdem Monasterii contulerunt, Ecclesiámque ibidem in honore beati Petri Apostoli præfatum Pontificem consecrare exoraverunt*, &c. *Reverendus Pontifex Rutgangus votum ac petitionem venerabilis Williswinda filiique ejus Cancronis gratanter amplexus, cùm ipsius Monasterii curam gubernationémque per se exequi non posset, utpote & Ecclesiasticis & Regalibus negotiis*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

jugiter occupatus Gundelandum germanum suum, prudentem admodum & sanctæ conversationis virum, fratríque per omnia similem eidem loco præfecit, ipsúmque cum omnibus pertinentiis suis eo tenore, quo sibi tradita fuerant, sua dispensationi commendavit. Fratres quoque matura ætatis & consilii Dominíque timentes, Reginfridum videlicet & Ulvinum cum aliis XIIII *à Gorziensi Monasterio, quod ipse pridem construxerat, cum ipso direxit, cuncta eis necessaria tam in alimentis quàm in ceteris subsidiis impartiens*, &c. Villa *de Birstat* Laureshamensi Monasterio data est à Cancrone Comite & Angila ejus uxore, Kalendis Juniis, anno Christi septingentesimo septuagesimo. Donationi cum Cancrone & Angila subscripserunt Thurincbertus Cancronis frater & Heimericus ejusdem Cancronis filius, sic enim clauditur Diploma. *Actum in Monasterio Lauresham publicè, sub die Kalend. Junii, anno secundo, regnantibus Gloriosissimis Regibus Karolo & Karlomanno. Signum Cancronis Comitis & Angilæ conjugis ejus, qui hanc Donationem fieri & firmari rogaverunt. Signum Thurincberti fratris ipsius Cancronis, & Heimerici filii sui, & aliorum. Ego Guario Lector hanc Donationem scripsi.* Heimericus post parentum suorum aviæque mortem bona Laureshamensi Cœnobio contradita repetiit titulo proprietatis, ut Chronographus illius loci subjungit. *Anno Dominicæ Incarnationis* DCCLXXVI. *Regni verò Karoli Regis & posteà Imperatoris anno* VIII. *Heimericus Comes, filius Cancronis, mortuis patre & avia, cernens præfatum locum ex parvo & modico ad tantam rerum & famæ provectum eminentiam, nitebatur eum sibi proprietatis titulo vendicare. Cujus rei actione ad Palatium delatâ, & allegatione utriusque partis auditâ, juxta Legem Francorum diffinitum est, Gundelandum* Abbatem Laureshamensem *jure possidere, quod sibi fuerat à fratre* Metensi Antistite *sine contradictione collatum, nec Heimericum posse repetere, quod pater ejus & mater probantur sospites in scriptis tradidisse. Heimerico igitur se de hoc loco legaliter abdicante, Gundelandus accepit à Rege Chartam evindicatoriam*, quâ confirmatus est in juris sui possessione, vereri tamen non destitit, ne vel Heimericus iterum, vel alii molestiam damnúmve seu Monasterio seu Monachis inferrent, ideóque Cœnobium cum omnibus rebus ad illud pertinentibus, ut Regalibus Privilegiis insigniretur, *in mundeburdem* seu defensionem Caroli Regis tradidit, &, quia sciebat jus eligendi Abbatem Regi propter Regiam mundeburdem competere, novâ petitione postulavit à Rege, ut Abbate mortuo Monachi successorem liberis suffragiis imposterum ex semetipsis eligerent. Carolus hæc in suo Præcepto sic complectitur. *Bonæ recordationis Domnus Ruotgangus Archiepiscopus in Monasterio, quod vocatur Lauresham, quod ei per traditionem Williswindæ & Cancrini obvenerat, Monachorum normam non modicam propter servitium Omnipotentis Dei coadunavit, ubi ob integram devotionem sanctum corpus Beatissimi Nazarii recondidit, supra quod etiam Gundelandum Monasterii Abbatem atque hæredem in eodem sancto loco post se visus est reliquisse. Sed posteà, dum præfatus Gundelandus Abbas cerneret ipsius sancti loci imminere periculum, atque vereretur, ne desolatio propter intentionem iniquorum hominum & ipsis Monachis fieret, ad nostram visus est accessisse præsentiam, qui & ipsum Monasterium in manu nostra tradidit, etiam & secum omnem Congregationem suam in mundeburdem & defensionem nostram pleniùs commendavit. Quem nos gratulanti animo, tam propter mercedis augmentum, quàm & pro eodem grege salvando visi fuimus percepisse. Petiit etiam memoratus Abbas suíque Monachi talem à nobis auctoritatem, ut quotiescunque Abbatem jam dicti Monasterii ex hoc contigerit seculo migrare ad Domnum, inter se quem dignum honoris hujus invenerint, unanimiter ex semetipsis eligere deberent. Quorum petitionem ob amorem Dei & nostræ mercedis cumulum nequivimus denegare, sed ita præstitisse vel in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipientes enim jubemus, quia cognoscimus, quòd ipsa Congregatio sub recto ordine vivere & in Regula Sancti Benedicti conversari desiderat, ut nostro quidem permisso semper super se ex ipsa Congregatione, qui Deo acceptabilis sit, eligere valeant Abbatem, quatenus*, &c.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Gundelandus Laureshamensis Abbas obiit anno Christi septingentesimo septuagesimo-nono. *Instante sibi divino vocationis bravio, misit ad Regem Aquisgrani, consulens & obsecrans, quatenus ei liceret extremum vitæ cursum peragenti aliqua de Monasterii rebus impendia, pro anima remedio, pauperum indigentiæ prærogare. Qui, ut erat pronus in omnes clementiæ & maximæ circa inopes compassionis, indulsit ei tertiam partem rerum duntaxat mobilium, in pauperum pro arbitrio suo distributionem.* Gundelandus, ut dictum est suprà, Monasterium cum rebus ad illud pertinentibus in manus & mundeburdem seu defensionem Caroli Regis tradiderat. Habitâ istius mundeburdis seu protectionis ratione, res Monasterii sui specioso etiam eleemosynarum prætextu minuere non potuit absque Regis licentia, quem per nuncios idcircò consuluit. Ei successit in Abbatialem Perfecturam *Helmericus, vir religiosus & sapiens, fratrum quidem electione ex ipsius Congregationis corpore, & gloriosi Regis Karoli institutione.* Hæc omnia leguntur in Chronico Laureshamensi.

LXV. Anno Christi septingentesimo octogesimo Carolus Rex iter Romam suscepit. In itinere Constantiam ad Rhenum advenit, ubi tunc Episcopus erat Joannes, qui præter Episcopatum Constantiensem Monasteria quoque San-Gallense & Augiense gubernabat. Monachi pro suis Cœnobiis à Rege Privilegia postularunt impetrarúntque, Ratpertus enim Monachus San-Gallensis in libro, quem de Monasterii San-Gallensis origine diversisque casibus composuit, de Carolo Rege sic scribit [a]. *Protinus utriusque Cœnobii fratribus, Sancti Galli scilicet & Augensis, firmissimâ auctoritate Privilegium aptatum contradidit, ac scripta emunitatis ad hac eadem retinenda fieri præcepit, quæ signaculo sua auctoritatis firmavit constituens atque præcipiens, ut, post mortem Joannis Episcopi, Monachi prædictorum Monasteriorum potestatem haberent sibi eligendi Abbates.* Anno proximo, cùm Joannes Constantiensis Episcopus & Abbas Augiensis atque San-Gallensis obiisset, Abbates electi sunt, Petrus ab Augiensibus Monachis, Rudpertus à San-Gallensibus.

[a] Cap. 3.

LXVI. Anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo, mense Martio, Carolus, cùm Capuæ morabatur, ad Abbatis Pauli petitionem Regium emisit Præceptum emunitatis pro Monasterio Sancti Vincentii prope Vulturnum, & Monachis illius loci liberam Abbatis electionem concessit, ut ex ipsomet Diplomate liquet, quod libro primo Chronici Vincentini descriptum reperies. *Concessimus*, inquit Carolus, *vel confirmavimus erga ipsum sanctum locum, sicut habet humana fragilitas, ut quandoquidem Abbas ex ipso Monasterio de hac luce migraverit, licentiam habeant, secundùm Regulam Sancti Benedicti, qualem meliorem ac digniorem & sapientiorem invenerint, absque cujuslibet inquietudine, vel contradictione, inter se eligendi Abbatem.*

LXVII. Eodem anno Carolus, cùm ad Casinense Monasterium, quod clarâ jampridem Sanctitatis & Religionis famâ nobilitatum sciebat, pietatis causâ pervenisset, illi loco, priusquàm inde discederet, Regia contulit Præcepta, quæ commendantur in Chronico [b] Leonis Ostiensis, atque inter alia *jussit, ut Monachi, juxta præceptum Sanctæ Regulæ Abbatem sibi sine cujusquam præjudicio licenter eligerent.*

[b] Lib. 1. c. 14. vet. edit. c. 12. novæ edi.

LXVIII. Post Widonis-laici Fontanellensis Abbatis obitum, quem anno quoque Christi septingentesimo octogesimo-septimo consignavimus, Carolus Gervoldum, qui sponte Ebroïcensem Episcopatum abdicavit, Abbatem Fontanellæ præfecit, ut & Monasterio Sancti Sergii Witboldum prænominati Widonis-laici nepotem, qui Legatione fungebatur in Oriente, cùm avunculum amisit. Utrumque sic docet Chronographus Fontanellensis. *Rebus humanis exempto Widone-laico, Gervoldus suggestione suâ à Domno ac Invictissimo Rege præfatum* Fontanellæ *Cœnobium* Ebroïcensi *Episcopatu deserto impetravit. Widoni-laico erat nepos, id est, sororis suæ filius, nomine Witboldus, Gloriosissimi Regis Caroli tunc Capellanus, cui præfatum Monasterium post avunculi sui decessum ad regendum promissum fuerat. Sed dum is ad Constantinum Impera-*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPINI R. 8. LUDOV. R. 6. LXIX.

torem Græcorum ac Hyrenem à Domno Rege Carolo cum alio Legatario, nomine Joanne, causâ Legationis directus fuisset, ac per annum & sex mensium spatia in redeundo moram faceret, prædicto Gervoido sæpefatum Cænobium collatum est. Causa autem Legationis erat super Ruatrude filia Magni Caroli, quam isdem Imperator Constantinus ad conjugium petebat. Sed illo hac Legatione, pro qua directus fuerat, strenuè functo ac reverso, Monasterium Sancti Sergii, quod in territorio Andegavæ urbis situm est, à Domno ac Invictissimo Rege eidem noscitur attributum, quod posteà per plurimos feliciter rexit annos.

Petrus ad Mediolanenses Infulas anno Christi septingentesimo octogesimo-ptimo promotus est. Initio sui Pontificatûs Mediolani Monasterium Ambrosianum erexit, cui jure communi & antiquo Abbatem præposuit. Huic Abbati nomen fuit Benedictus, ut apud Joannem Petrum Puricellum inter Ambrosianæ Basilicæ Monasteriique Ambrosiani monumenta vetus documentum *Carolo & Pippino Regibus in Italia, anno undecimo, & quarto, Indictione septimâ*, sive anno Christi septingentesimo octogesimo-quarto consignatum testatur. *Benedictus venerabilis Presbyter & Abbas Monasterii, quem constituit sanctissimus vir Petrus Archiepiscopus.* Anno eorumdem Regum in Italia *sexto-decimo, & nono*, id est, anno Christi septingentesimo undenonagesimo, ipsemet Petrus Archiepiscopus, de primo Ambrosiani Monasterii Abbate sic locutus est in suo privilegio. *Dignum est, ante veneranda ipsorum Sanctorum Martyrum Protaxii & Gervaxii seu Confessoris Christi Ambroxii corpora laus Regi æthereo sedulò decantetur à Monachis ibidem constitutis, &, ne aliquo impulsu penuriæ ipsa sacra Collegio* sive Congregatio *stimulata gravetur, cui, Deo miserante, Abbatem instituimus Benedictum Presbyterum, concedimus sibi suisque successoribus, qui pro tempore fuerint*, &c. In Charta jam laudata, quam Joannes Petrus Puricellus in lucem emisit, Benedictus Abbas Ambrosianus recolit contextum ac tenorem Donationis à Theoperto Papiensi Clerico factæ, eique concedit usumfructum ex permissione Petri Archiepiscopi. Quapropter eidem Chartæ sic subscribit. *Benedictus indignus, nomine Abbas, in hac concessione ex permissione Domini Petri Archiepiscopi à me facta relegi & subscripsi.* Benedictus, quia nullo gaudebat Privilegio, petiit hanc permissionem ab Archiepiscopo cui suberat. Post aliquot annos ab eodem Petro Archiepiscopo Privilegium obtinuit, cujus fragmentum accipe, quod ad Abbatis electionem spectat. *Confirmamus per hoc nostræ securitatis munimen universa, quæ nunc possidere probatur, vel quod Dominus ibidem per suos fideles conferre dignatus fuerit in ipso Monasterio, itaut Abbas cum fratribus omnia, secundùm instituta venerabilis Patris Benedicti ejúsque Regulam, disponat & ordinet. Sed neque Abbas ibidem ordinetur extraneus ullo unquam tempore, nisi aut eodem in Monasterio priùs Monasticum sumpserit habitum ex ipsa jam Congregatione, aut quem fratres eligant, qui eos secundùm divinas Leges & Patrum Regulas valeat gubernare.* Hoc Privilegium Carolus Regio Præcepto sic confirmavit anno Christi septingentesimo nonagesimo. *Vir Venerabilis Petrus, Sanctæ Mediolanensium urbis Ecclesiæ Episcopus Serenitati Regni nostri suggessit, qualiter ob amorem Dei & venerationem Sancti Ambrosii, juxta corpora Sanctorum Martyrum Protasii & Gervasii, seu ipsius Beatissimi Confessoris Christi, Cænobium institutum habeat, atque Monachos ibidem sub Regula Sancti Benedicti noviter, qui laudes Deo illic sedulas referrent, & pro felicitate Regni, ac totius populi Christiani sospitate, seu pro statu Sanctæ Mediolanensis Ecclesiæ, exorarent, constituisset, atque inibi Venerabilem Benedictum Presbyterum Abbatem ordinasset, unde petiit Clementiam Celsitudinis nostræ, ut omnia, quicquid ipse pro divino intuitu ad jam dictum Monasterium ex rebus Ecclesiæ suæ Mediolanensis largitus est, vel moderno tempore ibidem justo tramite delegatum fuit, & nunc justè & rationabiliter partibus ipsius Monasterii possidere dignoscitur, vel quod in anteà à Deum timentibus hominibus, tribuente Domino, additum vel delegatum fuerit, nostris oraculis plenissimè confirmare deberemus, quatenus sub regimine & potestate Rectoribus qui*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

fuerint Sancta Mediolanensis Ecclesia, sicut ab ipso statutum esse cernitur, omni tempore permanere debeat, & quandoquidem divinâ vocatione Abbas ex ipso Monasterio de hac luce ad Dominum migraverit, licentiam haberent Monachi de ipso Monasterio, Sanctæ Dei Ecclesia Mediolanensium nobísque per omnia fidelem, super se, secundùm ordinem Sanctum & Regulam Sancti Benedicti, eligendi Abbatem. Cujus petitionem, propter nomen Domini & reverentiam ipsius sancti loci, meritísque sanctis antedicti Pontificis compellentibus, noluimus denegare; sed in eleemosyna nostra ita concessisse atque in omnibus confirmasse cognoscite. Quapropter per præsentem auctoritatem nostram decernimus ac jubemus, ut, sicut constat ab jam fato viro Venerabili Petro Archiepiscopo Monasterium, ut suprà memorabamus, juxta corpora Sanctorum Martyrum Protasii & Gervasii, seu Confessoris Christi Ambrosii, unà cum adjacentiis vel appenditiis ipsius Monasterii, stabilitum esse, inspectâ ipsius auctoritate, per hoc nostra Serenitatis Præceptum atque confirmationis donum perpetuis temporibus jure firmissimo stabiliter permanere habeat; & neque Abbas ibidem ordinetur extraneus ullo unquam tempore, nisi ex ipsa Congregatione, ut suprà diximus, Sancta Dei Ecclesia Mediolanensium nobísque per omnia fidelis, quem fratres eligere voluerint, qui eos secundum Divinas Leges & Regulam Sancti Benedicti valeat gubernare. Lege Ughellum Tomo quarto Italiæ Sacræ [a].

[a] In Arch. Mediol. 51.

LXX. Regium Præceptum, quod Pippinus Monachis Sam-Maximinianis anno Christi septingentesimo sexagesimo-sexto jam concesserat, Carolus ejus filius altero Præcepto confirmavit anno Christi septingentesimo nonagesimo-nono. Utrumque Miræus evulgavit inter Diplomata Belgica [b]. *Electionem Abbatis*, inquit Pippinus, *supradictis Monachis Regali auctoritate concedo, ut habeant potestatem eligendi quemcumque voluerint, eâ ratione, ut Regulam cum sibi subjectis custodiat.* Illius Præcepti, per quod Pippinus prædictum Monasterium sub suo mundiburdio susceperat, Carolus ita meminit. *Abbatiam Sancti Maximini in Privilegio mei genitoris Pippini sub ipsius mundiburdio constitutam reperi.* Deinde hæc subjungit de Abbatis electione. *Monachis in eodem loco Christo famulantibus Regali auctoritate seu potestate concedimus, ut habeant in secula post nos futura, liberam potestatem eligendi Abbatem inter ipsos Monachos. Si autem ibi non potest inveniri, eligant sibi, ubi voluerint.* Ammiatinis etiam Monachis in Diœcesi Clusina Privilegium eligendi Abbatem concessit, quod Ludovicus Pius posteà confirmavit, ut dicemus infrà. Simile quoque dedit Anianensibus in Episcopio Lutevensi Privilegium, cujus fragmentum ex Lucæ Dacherii Notis ad Guibertum Abbatem accipe. *Quandoquidem divinâ vocatione suprascriptus Venerabilis Benedictus Abbas vel successores ejus de hactenus ad Dominum migraverint, qualem meliorem & nobis per omnia fidelem, ipsa sancta Congregatio de suprascripto Monasterio aut de qualicumque loco voluerint eligere Abbatem, qui ipsam sanctam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeat, per hanc nostram auctoritatem licentiam habeant.*

[b] Tom. 1. c. 7. 8.

LXXI. Regnante Carolo florebat Alcuinus multorum Abbas Monasteriorum, utrùm à Monachis seu Canonicis an à Carolo Rege sit institutus Abbas, ipsemet docet cum Auctore vitæ suppari, qui testatur à se scripta, *quæ ejus*, nempe Alcuini, *nosse* potuit *narrante fidelissimo Sigulfo discipulo.* Anno Christi septingentesimo nonagesimo-tertio *pervenit ad Regem Karolum. Quem tenens Rex loco patris complectitur. Tempore verò aliquanto cum eo peracto, dedit illi duo Monasteria, Bethleem scilicet, quod altero nomine Ferrarias vocatur, & Sancti Lupi apud Trecas.* Hæc apud Auctorem vitæ leguntur, ut & ista de Monasterio Sancti Martini. *Evoluto verò non parvo temporè, Sancti Martini apud Turonos præficitur Pastor Monasterii isdem, qui dignè Deo istud cum aliis regens Monasteriis, vitam subjectorum, quantùm valuit, corrigere studuit.* Ipsemet Alcuinus apertè significat se non Monachorum vel Canonicorum suffragiis sed auctoritate Regiâ Monasterio Sam-Martiniano datum esse Abbatem. *Vestra pia providentia consilio*, inquit in literis [c] ad Carolum, *translatus sum in ser-*

[c] Ep. 23.

vitam Sancti Martini, fidei Catholicæ & Ecclesiasticæ Sanctioni, donante Deo, proficuum. Observandum quoque in ejus vita, quòd cùm aliquando vellet *apud Sanctum Bonifacium*, id est, in Monasterio Fuldensi, *vitam secundùm Regulam Sancti Benedicti ducere*, postulavit à Carolo Rege, *Monasteria sibi commissa suos ut inter discipulos divideret.* Alcuino, cujus obitus in annum Redemptoris octingentesimum quartum incidit, synchronus vixit Liudgerus. Huic præter Episcopatum Mimigardevordensem in Occidentali Saxonia Carolus dedit & Monasterium in Diœcesi Cameracensi. Neutrum omisit Altfridus in ejus vita. Primum sic complexus est. *Per dispositionem misericordis Dei Saxones conversi sunt ad Dominum, & Rex Carolus virum Dei Liudgerum Pastorem in parte Occidentali Saxonum constituit; cujus Parochiæ Sedes est Principalis Sudergoe, in loco cujus vocabulum est Mimigerneford.* Alterum, sic. *Dedit quoque ei Rex Carolus in Regno Francorum, in pago Brachante, in loco, qui Lotusa vocatur, Monasterium Sancti Petri gubernandum cum omnibus adjacentibus suis Ecclesiis & villulis.* AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI. R. 8. LUDOV. R. 6.

LXXII. Illis temporibus florebat Ansegisus sive Ansigisus, de quo sic Chronographus Fontanellensis [a]. *Domnus Ansigisus Flaviacum Monasterium, quod Sanctus Geremarus fundavit, ac ibi corpore requiescit, quod est situm in pago Bellovacensi, à Domno Rege Carolo in precarium accepit, anno videlicet Incarnationis Domini Jesu Christi* DCCCVII, *qui erat annus Magni Caroli, ex quo Rex Francorum constitutus est,* XXXVIIII. *ex quo verò Imperator & Augustus appellatus est, annus* VII. Et paulò pòst. *Ante Flaviacense Cœnobium duo alia ad regendum ab Invictissimo Rege Carolo ei commissa fuerant Cœnobia; unum, quod est situm prope muros urbis Remensis & in honore Sancti Sixti primi ejusdem urbis Præsulis constructum, & est in ditione ejusdem civitatis; alterum in territorio Catalaunici Castri, quo Sanctus Episcopus Memmius corpore quiescit humatus. Quibus desertis, Flaviacensis Rector constituitur anno suprà scripto.*

[a] Cap. 16.

LXXIII. Obiit Carolus Magnus anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, mense Januario. Superstes ei vixit duos duntaxat ac viginti dies Angilbertus Abbas Sancti Richarii seu Monasterii Centulensis. Successit Hericus, de quo sic Hariulfus [b] in suo Chronico. *Dum felix Francia sub Gloriosissimi Cæsaris Hludovici moderamine omni venustate floreret, obtinuit beneficio ipsius Principis Hericus Abbas regimen Monasterii Sancti Richarii.* Idem Ludovicus pridie Kalendas Junias, eodem anno Imperii sui primo, Indictione septimâ, Dusérensibus Monachis in Arausicano territorio liberam eligendi deinceps Abbatem licentiam dedit [c]. *Quandoquidem*, inquit, *divinâ vocatione supradictus Abba Dexter vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu ipsi Monachi inter se tales invenire poterint, qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum, licentiam habeant eligendi Abbates, quatenus*, &c. Eodem quoque anno, iisdem planè verbis, eandem licentiam Monachis Montis Olivi in Diœcesi Carcassonensi concessit [d] sexto Idus Decembris, anno Imperii sui secundo & Indictione octavâ jam inchoatis. Pridie Kalendas sequentis Februarii, eodem anno Imperii sui secundo, eâdémque Indictione octavâ, sive anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto, Monachis Carrofensibus in Episcopatu Pictaviensi Privilegium iisdem penè verbis sic contulit [e]. *Quandoquidem divinâ vocatione supradictus Abbas* Justus *vel successores ejus de hac luce migraverint, quamdiu ipsi Monachi inter se tales invenire poterint, qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum, licentiam eligendi Abbates concedimus, quatenus*, &c. Item eodem anno, Nonis Augusti, Monachis Acutianis seu Farfensibus [f] in Episcopatu Sabinensi, sic. *Quandoquidem divinâ vocatione prædictus Abbas Benedictus vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu ipsi Monachi inter se talem invenire poterint, qui eos secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeat, licentiam habeant eligendi Abbatem.* Eodem anno Ludovicus in Diœ-

[b] Lib. 3. sub init.

[c] Vide an. 814. n. 64.

[d] Vide an. 814. n. 28.

[e] Vide an. 815. n. 25.

[f] Vide an. 815. n. 9.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

cesi Wirceburgensi Murhartum Monasterium fundavit, eique primum Abbatem præfecit Walthericum, quem Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino [a] sic laudat. *Is Eremiticam primùm ducens vitam cùm magnis effulgeret virtutibus, tanti à Ludovico Imperatore Caroli Magni filio factus est, ut ipsum secretorum animi sui arbitrum eligeret, & summo in pretio haberetur, à quo & condita recèns Abbatiæ præfectus, æternum eidem loco decus eximiâ vitæ sanctitate conciliavit.* Decimo-quinto Kalendas Decembris, anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, Indictione decimâ, Ludovicus Privilegium, quod Carolus pater, ut Tomo superiore notavimus [b], Monachis Ammiatinis pro Abbatis electione concesserat, in hunc modum confirmavit [c]. *Concessimus etiam eidem Sancto Monasterio, quemadmodum Dominus & Genitor noster concessit, ut quandoquidem divinâ vocatione prædictus Abbas* Audoaldus *vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu Monachi inter se tales invenire potuerint, qui ipsam Congregationem regere valeant, per hujusmodi nostram auctoritatem & consensum vel dilecti filii nostri Bernardi Regis, licentiam habeant eligendi Abbates, quatenus,* &c. Anno Redemproris octingentesimo decimo-septimo celebratus est Conventus Aquisgtanensis, in quo multæ de Canonicorum Monachorúmque vita Sanctiones editæ. Sub illud tempus Sigulfus Ferrariarum Abbas Canonicus Abbatiale munus abdicavit, & Monasticam deinceps vitam sub Abbate Adelberto suo quondam discipulo duxit. Adelbertum autem ad Abbatiales Infulas auctoritate Ludovici promotum Lupus Ferrariensis pòst Abbas in literis [d] ad Guenilonem tunc Archiepiscopum Senonensem sic asseruit. *Certè Ferrariensis Monasterii quondam nobilis Abbas & Presbyter Sigulfus, qui usque ad senium Canonico habitu laudabiliter vixerat, sponte se potestate exuit, & nostram, hoc est, Monachicam Religionem assumpsit, atque donec diem obiret, suo passus est subjici discipulo, quem ipsius voluntate ac fratrum consensu Imperator Ludogvicus memorato loco Abbatem præfecerat.* Sub idem tempus Imperator Monachis Sancti Hilarii prope Carcassonem Privilegium pro Abbatis electione concessit [e] iisdem conceptum verbis, quibus alia pro Monasteriis Duserensi & Montis Olivi jam citata. Post annum quoque Redemptoris octingentesimum duodevicesimum Istriensibus licentiam & Episcopos & Abbates eligendi dato Privilegio contulit, ut ex Ughello suprà jam retulimus, cum de Episcoporum electione verba faceremus. Et anno Redemptoris octingentesimo vicesimo, Imperii sui septimo, mense Martio, Indictione decimâ-tertiâ permisit, ut deinceps apud Cormeriacum seu Cormaricum in Diœcesi Turonensi quinquaginta degerent Monachi, qui proprium eligere possent Abbatem, attamen cum consensu Abbatis & Congregationis Sancti Martini, à quo locus ille defensionem semper ac protectionem acciperet. Diploma sic habet [f]. *Omnimodis jubemus, ut hæc devotio nostra & jussio rata & inviolabiliter perpetuis temporibus permaneat, nec locum illum volumus auferri de potestate Sancti Martini, sed ut ibi sub Regula Sancti Benedicti vivant, & licitum sit eis de eadem Congregatione Cormaricensi Abbatem eligere, & hoc non fiat nisi cum consensu Abbatis & Congregationis Sancti Martini, à quo locus ipse semper habeat defensionem & protectionem. Et, si contigerit, quod absit, ut in eodem Monasterio talis non reperiatur, qui possit prædictam Congregationem secundùm Regulam regere, tunc liceat eisdem fratribus à vicinis locis eligere Abbatem, qui eos secundùm Regulam Sancti Benedicti regat; attamen, sicut superiùs comprehensum est, cum consensu Abbatis & Congregationis Sancti Martini hoc fiat. Et placuit nobis certum numerum constituere, ut quinquaginta Monachi sint, nisi Deus dederit majorem facultatem rerum in prædicto loco, ut pluriores possint recipi, & habeant protectionem & subsidium ab Abbatibus Monasterii Sancti Martini.* Denique Ludovicus hoc anno, qui post Christum natum octingentesimus vicesimus-secundus numeratur, in Attiniacensi Conventu publicavit Capitulare, quartóque Capitulo, quod *de Abbatibus eligendis* inscribitur, Monachis *ex seipsis sibi eligendi Abbates licentiam* dedit.

[a] D. 29. Nov.
[b] Ad an. 801. n. 32.
[c] Vide an. 816. n. 23.
[d] Ep. 29.
[e] Vide an. 817. n. 318.
[f] Tom. 4. Gall. Christ. in Abb. Cormaric. 3.

Eodem

Eodem Capitulo testatur ordinatum à se, *qualiter* Monachi *Deo opitulante quieti vivere propositúmque indefessi custodire valerent.* Illa de quiete Monachorum agitur apud Marculfum [a] in formula Privilegii, quod ab Episcopo concessum dicitur, *ut quatenus Monachi, qui solitarii nuncupantur, de perfecta quiete valeant duce Domino per tempora exultare, & sub sancta Regula viventes, & beatorum Patrum vitam sectantes, pro statu Ecclesiæ & salute Regis vel patriæ, valeant pleniùs Dominum exorare.*

Quintum Capitulum Capitularis Attiniacensis est de collatis Ecclesiæ dividendis. *Statutum est*, inquit Ludovicus, *quicquid tempore Imperii nostri à fidelibus Ecclesiæ sponte collatum fuerit, in ditioribus locis duas partes in usus pauperum, tertiam in stipendia cedere Clericorum aut Monachorum: in minoribus verò* LXXIV. *locis æquè inter Clerum & pauperes fore dividendum, nisi fortè à datoribus, ubi specialiter dandæ sint, constitutum fuerit.* LXXV.

[a] Lib. 1. c. 1.

Sextum Capitulum de ordinatione servorum inscribitur. *De servorum verò* LXXVI. *ordinatione, qui passim ad gradus Ecclesiasticos indiscretè promovebantur, placuit omnibus cum sacris Canonibus concordari debere. Et statutum est, ut nullus Episcoporum deinceps eos ad sacros ordines promovere præsumat, nisi priùs à dominis propriis libertatem consecuti fuerint. Et si quilibet servus dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus Ecclesiasticos pervenerit, decretum est ut deponatur, & dominus ejus eum recipiat. Si verò avus vel pater ab alia patria in aliam migrans, in eadem provincia filium genuerit, & ipse filius ibidem educatus, & ad gradus Ecclesiasticos promotus fuerit, & utrùm servus sit ignoratum fuerit, & posteà veniens dominus illius legibus eum adquisiverit, sancitum est, si dominus ejus illi libertatem dare voluerit, in gradu suo permaneat; si verò catenâ eum servitutis à castris Dominicis extrahere voluerit, gradum amittat, quia juxta sacros Canones vilis persona manens Sacerdotii dignitate fungi non potest. De rebus verò illorum vel peculiari, qui à propriis dominis libertate donantur, statutum est, ut in potestate dominorum consistat, utrùm illis concedere an sibi vindicare voluerint. Ceterùm si post ordinationem aliquid adquisiverit, illud observetur quod in Canonibus de consecratis nihil habentibus constitutum est. De Ecclesiarum verò servis communi sententiâ decretum est, ut Archiepiscopi per singulas provincias constituti nostram auctoritatem, Suffraganei verò illorum exemplar illius penes se habeant. Et quandocumque de familia Ecclesiæ utilis inventus aliquis ordinandus est, in ambone ipsa auctoritas coram populo legatur, & coram Sacerdotibus vel coram fidelibus laicis ante cornu altaris, sicut in nostra auctoritate continetur, remotâ qualibet calliditate libertatem consequatur, & tunc demùm ad gradus Ecclesiasticos promoveatur. Similiter quoque de his agendum est, quos laici de familia Ecclesiarum ad sacros ordines promovere voluerint. Sed & de his, quos Præpositi Canonicorum aut Monachorum ordinandos expetiverint, eadem forma servanda est.*

Septimum Capitulum est de personis, à quibus res non sunt accipiendæ. LXXVII. *Statutum est, ut nullus quilibet Ecclesiasticus, ab his personis res deinceps accipere præsumat, quarum liberi aut propinqui hac inconsultâ oblatione possint rerum propriarum exhæredari. Quòd si aliquis deinceps hoc facere tentaverit, ut acceptor Synodali vel Imperiali sententiâ districtè feriatur, & res ad exhæredatos redeant.*

Octavum Capitulum est de tonsura propter res adipiscendas non suadenda. LXXVIII. *Statutum est etiam, ut nullus in Canonica aut Regulari professione constitutus aliquem tonsurare propter res adipiscendas deinceps persuadeat, & qui hoc facere tentaverit, Synodali vel Imperiali sententiâ modis omnibus feriatur.* Ansegisus in sua Collectione hoc omisit Capitulum, quod post undenonagasimum libri primi recensere debuit.

Nonum Capitulum est de Presbyteris constituendis. *Statutum est, ut sine auc-* LXXIX. *toritate vel consensu Episcoporum Presbyteri in quibuslibet Ecclesiis nec constituantur nec expellantur. Et, si laici Clericos probabilis vitæ & doctrinæ Episcopis*

AN. CH. *consecrandos, suisque in Ecclesiis constituendos obtinuerint, nullâ qualibet occasione*
822. *eos rejiciant.*

LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Decimum Capitulum est de mansis uniuscujusque Ecclesiæ. *Statutum est, ut unicuique Ecclesiæ unus mansus integer absque ullo servitio adtribuatur, & Presbyteri in eis constituti non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque atriis vel hortis juxta Ecclesiam positis, neque de præscripto mansa aliquod servitium faciant præter Ecclesiasticum. Et, si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant.*

Undecimum Capitulum est de Presbyteris uniuscujusque Ecclesiæ. *Statutum est, postquàm hoc impletum fuerit, ut unaquaque Ecclesia suum Presbyterum habeat, ubi id fieri facultas prævidente Episcopo permiserit.*

LXXX. LXXXI. LXXXII. Duodecimum Capitulum est de villis novis & Ecclesiis in iis noviter constitutis. *Sancitum est de villis novis & Ecclesiis in eis noviter constitutis, ut decima de ipsis villis ad easdem Ecclesias conferantur.*

LXXXIII. Decimum-tertium Capitulum est de sacris vasis Ecclesiæ in pignus datis. *De sacris vasis Ecclesiæ, quæ in pignus à nonnullis in quibusdam locis dari comperimus, inhibitum est ne deinceps à quoquam fieri præsumatur, nisi solummodo necessitate redimendorum captivorum compellente.*

LXXXIV. Decimum-quartum Capitulum est de Ecclesiis destructis, de nonis & decimis, necnon & de claustris Canonicorum. *De Ecclesiis sanè destructis, vel de nonis & decimis, sive de claustris Canonicorum, qualiter constitui & ordinari nobis placuerit, aliis Capitulis subter adnotavimus.*

LXXXV. Decimum-quintum Capitulum est de Ecclesiarum honore. *Sed & de Ecclesiarum honore, quomodo Deo adjuvante, quantum in nobis est, vigeat, similiter in subter adnotatis Capitulis insertum esse dinoscitur.*

LXXXVI. Decimum-sextum Capitulum est de Episcopis Longobardiæ. *De Episcopis verò in Longobardia constitutis, qui ab his, quos ordinabant, sacramenta & munera contra divinam & canonicam auctoritatem accipere vel exigere soliti erant, modis omnibus inhibitum est ne ulteriùs fiat, quia juxta sacros Canones uterque à gradu proprio talia facientes decidere debent.* Ex hoc Capitulo liquet, seriùs, quàm Sirmondus existimavit, hoc editum esse Capitulare, cùm Ludovicus post Bernardi Regis mortem Longobardiâ jam potiebatur.

LXXXVII. Decimum-septimum Capitulum est de Presbyteris, qui fœminas in suis domibus habent. *Statutum est ab Episcopis de Presbyteris, qui fœminas secum indiscretè habitare permittunt, & propter hac mala opinionis suspicione denotantur, ut, si deinceps admoniti non se correxerint, velut contemptores sacrorum Canonum Canonicâ invectione feriantur.*

LXXXVIII. Decimum-octavum est de Presbyteris ad civitates aut accipiendi Chrismatis aut discendi gratiâ convocandis. *De Presbyteris, qui accipiendi Chrismatis gratiâ ad civitates in cœna Domini venire soliti erant, sancitum est, ut de his qui longè positi sunt, de octo vel decem unus ab Episcopo eligatur, qui acceptum Chrisma sibi & sociis diligenter perferat. Hi verò qui non longiùs à civitate quàm quatuor aut quinque millibus habitant, more solito ad accipiendum Chrisma per sese veniant. Discendi verò gratiâ, alio non Quadragesima tempore ad civitates convocentur.*

LXXXIX. Decimum-nonum Capitulum est de Episcopis. *Ne verò Episcopi, occasione prædicandi aut confirmandi, oneri essent populis, à nobis admoniti, polliciti sunt se deinceps hoc cavere velle, & eo tempore suum ministerium, in quantùm facultas dabatur exequi, quò eorum profectio, quantùm in illis erat, his quibus prodesse possunt & debent, non sit importuna vel onerosa.*

XC. Vicesimum Capitulum est de pueris tondendis & puellis velandis. *Ne pueri verò sine voluntate parentum tonsurentur, vel puellæ velentur, modis omnibus inhibitum est: & qui hoc facere tentaverit, multam, quæ in Capitulis legis mundanæ à nobis constitutis continetur, persolvere cogatur.* In hoc Capitulo Ludovicus alludit ad Capitulum *de pueris invitis parentibus detonsis aut puellis ve-*

latis, quod apud Ansegisum est tricesimum-quintum libri quarti, refertúrque in hunc modum. *Si quis puerum invitis parentibus totonderit, aut puellam velaverit, Legem suam in triplo componat, aut ipsi puero vel puellæ, si jam suæ potestatis sunt, aut illi in cujuslibet potestate fuerint. Illi verò potestatem habeant capitis sui, ut in tali habitu permaneant, qualis eis complacuerit.*

Vicesimum-primum Capitulum est de fœminis viros amittentibus. *De fœminis, quæ viros amittunt, placet, ne se sicut hactenus indiscretè velent, sed ut* XXX *dies post decessum viri sui expectent, & post tricesimum diem per consilium Episcopi sui, vel, si Episcopus absens fuerit, consilio aliorum religiosorum Sacerdotum suorúmque parentum atque amicorum, id quod eligere debent eligant. Et quia à sacro Conventu rogati, ut qui publicam gerebant pœnitentiam, & fœminæ quæ viros* XCI. *amittebant, nostrâ auctoritate donec deliberent quid agant tuerentur, specialiter pro his Capitula fieri, & Legis mundanæ Capitulis inserenda decrevimus.* Lege Capitulum duodevicesimum libri quarti Capitularium, quod ante biennium descripsimus [a].

[a] An. 810. n. 39.

Vicesimum-secundum Capitulum, duoque proximè sequentia sunt de raptis & earum raptoribus. XCII. *De raptis verò & de raptoribus quamquam specialiter decrevissemus, quid pati debeant qui hoc nefas deinceps facere tentaverint, quid tamen super his sacri Canones præcipiant, hîc inserendum necessarium duximus, quatinus omnibus pateat quantum malum sit, & non solùm humanâ sed etiam divinâ auctoritate constricti, abhinc hoc malum caveatur.*

Vicesimum-tertium Capitulum. *De puellis raptis necdum desponsatis, ita in* XCIII. *Concilio Chalchedonensi, ubi* DCXXX *Patres adfuerunt, Capitulo* XXVII *habetur.* [*Eos qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes & conniventes raptoribus, decrevit Sancta Synodus, siquidem Clerici sunt, decidant gradu proprio; si verò laici, anathematizentur.*] *Quibus verbis apertè datur intelligi, qualiter hujus mali auctores damnati sunt, quando participes & conniventes tanto anathemate feriantur: & quòd juxta Canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptas sibi jure vindicare nullatenus possunt.*

Vicesimum-quartum Capitulum. *De desponsatis puellis & ab aliis raptis,* XCIV. *ita in Concilio Ancyrano Capitulo* X *legitur.* [*Desponsatas puellas, & pòst ab aliis raptas, placuit erui, & eis reddi, quibus antè fuerant desponsatæ, etiamsi eis à raptoribus vis illata constiterit.*] *Proinde statutum est à sacro Conventu, ut raptor publicâ pœnitentiâ mulctetur: rapta verò, si sponsus eam recipere noluerit, & ipsa eidem crimini consentiens non fuit, licentia nubendi alii non negetur. Quòd si & ipsa consensit, simili sententiæ subjaceat. Quòd si ipsi post hæc se conjungere præsumpserint, utrique anathematizentur.*

Vicesimum-quintum Capitulum est de his, qui virginibus Deo dicatis XCV. se sociant. *De his verò, qui sacris virginibus se sociant, ita in Decretis Papæ Gelasii Capitulo* XX *continetur.* [*Virginibus sacris temerè se quosdam sociare cognovimus, & post dicatum Deo propositum, incesta fœdera sacrilegáque miscere, quos protinus æquum est à sacra communione detrudi, & nisi egerint publicam probatámque pœnitentiam, omnino non recipi: at his certè viaticum de seculo transeuntibus, si tamen pœnituerint, non negetur.*] *Si verò de copulatione sacrarum virginum tam severè feriuntur, quantò severiùs feriendi sunt qui eas rapiunt? Ideo, sicut præmissum est, necesse est, ut ab omnibus in Christiana Religione consistentibus, rigore auctoritatis divinæ vel humanæ, hoc malum radicitus amputetur.*

Vicesimum-sextum Capitulum est de puellis, quo tempore velentur. *Ne* XCVI. *verò puellæ indiscretè velentur, placuit nobis etiam de sacris Canonibus qualiter observandum sit hîc inferre. De tempore velandarum puellarum in Africano* (lege in Carthaginiensi) *Concilio Capitulo* XVI *continetur, ut non ante* XXV *annos consecrentur. Idem in eodem* (lege in Africano) *Concilio Capitulo* XCIII *de virginibus velandis ita continetur.* [*Item placuit, ut quicumque Episcoporum, necessitate periclitantis pudicitiæ virginalis, cùm vel petitor potens, vel raptor aliquis formidatur, vel si etiam aliquo mortis periculoso scrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur.*

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

aut exigentibus parentibus aut his ad quorum curam pertinet, velaverit virginem, seu velavit ante XXV *annos ætatis, non ei obsit Concilium, quod de isto annorum numero constitutum est.*] *Unde colligitur, quia juxta priorem Sanctionem virgines* XXV *ætatis suæ anno ritè consecrandæ sint. Quòd si præmissa necessitates antè id fieri compellant, nullum possit Episcopo afferre præjudicium consecratio.* Vitium est in vulgatis editionibus hujus Capituli, quæ Concilium Carthaginense non distinguunt ab Africano. Ludovicus in hoc Capitulo, ut & in tribus superioribus Codicem Canonum secutus est, quem ejus pater Carolus ab Hadriano Papa sibi, cùm Romæ versabatur, oblatum ad usum Occidentalium Ecclesiarum accepit anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto. Recitantur autem in illo Codice tres ac triginta Canones Concilii Carthaginiensis, deinde sub Africani Concilii nomine subjiciuntur centum ac quinque Canones ex diversis Africanæ provinciæ Conciliis simul collecti. Qui decimus-sextus est Africani Concilii, totus ad ordinationem Episcoporum pertinet, habétque præfixum hunc titulum, *quot Episcopi ordinare Episcopum debeant*, nec ullam velandarum virginum mentionem facit. At in decimo-sexto Concilii Carthaginiensis hæc leguntur. *Ante annos* XXV *ætatis nec Diaconi ordinentur, nec virgines consecrentur.* In Capitulo igitur Attiniacensi vicesimo-sexto, ut duo Capitula seu duo Canones, sic & duo citantur distincta Concilia, Capitulum videlicet decimum-sextum Concilii Carthaginiensis, & Capitulum nonagesimum-tertium Africani Concilii.

XCVII. Vicesimum-septimum Conventûs Attiniacensis Capitulum est de Crucis examinatione non facienda. *Sancitum est, ut nullus deinceps quamlibet examinationem Crucis facere præsumat, ne Christi passio, quæ est glorificatio, cujuslibet temeritate conspectui habeatur.* Duplex examen judicii per Crucem fieri quondam solitum explicuimus ad annum Christi septingentesimum septuagesimum-nonum [a], Tomo superiore, nec exempla talium omisimus judiciorum, quoties occurrerunt.

[a] Num. 11.

XCVIII. Vicesimum-octavum Capitulum est de pabulo verbi divini nuntiando. *Episcopos monemus, ut sive per se, sive per vicarios, pabulum verbi divini sedulò populis adnuntient, quia, ut ait Beatus Gregorius, iram contra se occulti judicii excitat Sacerdos, si sine prædicationis sonitu incedit. Et ut Clerum sibi commissum in sobrietate & castitate nutriant, divinisque officiis imbuant, quo ritè ad sacrosanctos Ecclesiasticos ordines promoveri possint, & ut operam dent quatinus Presbyteri Missalem & Lectionarium, sive ceteros libellos sibi necessarios benè correctos habeant, & qualiter Ecclesias destructas ad se pertinentes juxta vires emendent, qualiter etiam viduas diligenter instruant, quomodo etiam secundùm Apostolicam auctoritatem conversari debeant edoceant, & ut superstitiones, quas quibusdam in locis in exequiis mortuorum nonnulli faciunt, eradicent. Et ut exemplo sua innocentia alios ad benè vivendum provocent, & cunctis Ecclesiasticis negotiis, in quantùm Dominus juverit, totis viribus consulere satagant, diligenter admonemus, & ut liberiùs exequi valeant, nos in quantùm Dominus posse dederit, opem ferre modis omnibus optamus.*

XCIX. Vicesimum-nonum Capitulum est de incestis nuptiis & de Ecclesiis non dividendis. *Nonnulla verò Capitula, sicut de incestis nuptiis, necnon & de Ecclesiis, quæ inter cohæredes dividuntur, & tali occasione proprio honore carent, sive de his Ecclesiis, quæ nimiùm rebus propriis sunt attenuatæ, vel certè de his rebus, quæ nuper necessitate compellente à nonnullis Ecclesiis sunt ablata, & si qua sunt alia, sive in Ecclesiasticis, sive in publicis rebus emendatione digna, quæ pro temporis brevitate efficere nequivimus, in tantùm differendum illud judicavimus, donec Domino favente consultu fidelium facultas nobis id definiendi ab eo tribuatur. Inventa verò, ut Deo opitulante effectum obtineant per tempora, jam emendata atque correcta ac restituta scriptis confirmare optamus.* Huc usque Capitula Conventus Attiniacensis, quæ libro primo Capitularium inserta reperiuntur, excepto octavo, ut observatum suprà.

C.

Lotharius Rex Italiæ renuntiatur. It in Italiam cum Wala Monacho Corbeiensi et Gerungo Ostiariorum Magistro Administris.

Illo Conventu peracto, Lotharius Augustus Ludovici Augusti filius natu maximus ab eodem Ludovico patre Rex Italiæ renuntiatus est, illúcque missus ut Regii muneris partes obiret. Abhinc annos sui per Italiam Regni numerare cœpit, ut proximis annis varia nos docebunt Diplomata. Quapropter singulis deinceps annis duplicem Lothariani Regni epocham præfigemus. Ludovicus autem filio in Italiam abeunti duos præcipuos addidit Administros Walachum seu Walam Corbeïensem Monachum & Gerungum Ostiariorum Magistrum, qui suo cùm in privatis tum in publicis rebus consilio juvarent. Testes hujus adsertionis sunt Annalista Laureshamensis ad hunc annum & Astronomus in vita Ludovici. *Peracto*, inquit Annalista, *Conventu, qui Attiniaci habebatur, Imperator venandi gratiâ Arduennam petiit, Lotharium verò filium suum in Italiam misit. Cum quo Walachum Monachum propinquum suum, fratrem videlicet Adelhardi Abbatis, & Gerungum Ostiariorum Magistrum unà misit, quorum consilio & in re familiari & in negotiis ad Regni commoda pertinentibus uteretur.* Consentanea scribit Astronomus, sic. *Finito Placito, Lotharium filium suum Dominus Imperator in Italiam misit, & cum eo Walam affinem suum Monachum, sed & Geruntium Ostiarium, quorum consilio res Italici Regni componeret, erigeret, tueretur, tam privatas quàm publicas.*

CI.

Ebo Remensis Archiepisc. it Romam. A Paschale PP. licentiam obtinet prædicandi Evangelium populis Septentrionalibus,

Tunc etiam Ebo sive Ebbo Remensis Archiepiscopus Romam profectus est, &, ut Evangelium Septentrionalibus populis annuntiaret, à Paschale Papa licentiam accepit. Id constat ex literis Sancti Anscharii Hamburgensis Archiepiscopi, quas Commentario ejus vitæ prævio Joannes Bollandus [a] inseruit. Solum, quod ad Ebonem pertinet, fragmentum descripsisse sufficiet. *Ebbo Remensis Archiepiscopus divino afflatus Spiritu, temporibus Domini Ludovici Imperatoris, cum consensu ipsius ac penè totius Regni ejus Synodi congregatæ,* id est, Conventûs Attiniacensis, *Romam adiit, ibique à Venerabili Papa Paschali publicam evangelizandi licentiam in partibus Aquilonis accepit.* Sequitur apud Bollandum hoc Paschalis Papæ Decretum super Ebonis Missione. *Paschalis Episcopus, servus servorum Dei, universis Sanctissimis Fratribus Corepiscopis, Presbyteris, seu ceteris Ecclesiasticis Ordinibus, gloriosissimísque Principibus, Ducibus, sive magnificis Comitibus, vel cunctis Christianis Dei fidelibus. Cùm religiosissimum constet curam ac sollicitudinem* impendere *erga Dominicum gregem, quem divinâ dispensatione suscepimus gubernandum, atque cælestia pabula salubri communicatione subministrandum, maximè his, qui in compitis & pagis sub principe tenebrarum callidâ persuasione persistunt, & viam vitæ ignorantes, devii non quæ sursum sunt, sed quæ deorsum stultâ instigatione perquirunt. Sed quia in partibus Aquilonis quasdam gentes consistere, quæ necdum agnitionem Dei habuere, nec sacrâ undâ Baptismatis sunt renati, sub umbra mortis existere, & magis creaturæ quàm Creatori ignavâ mente servire cognovimus. Idcircò præsentem Reverendissimum Fratrem ac Coepiscopum nostrum Ebbonem Sanctæ Remensis Ecclesiæ Archiepiscopum, necessarium cum consensu fidelium Dei duximus, illis in partibus pro illuminatione veritatis dirigendum. Quatenus auctoritate Beatorum Principum Apostolorum Petri ac Pauli nostrâ fraternâ vice informatus, ante corpus & confessionem ipsius Principis Apostolorum evangelizandi publicâ auctoritate liberam tradidimus in omnibus facultatem, ut verbum vitæ viámque salutis ubique provideat, & fidei normam cælesti educatione confirmet, atque Apostolicæ institutionis doctrinam, omni diabolico errore depulso, vivâ voce corroboret. Et, si fortasse ad hoc divinum pertinens officium aliquid dubium emerserit, ad Sanctam Dei Catholicam atque Apostolicam Romanam Ecclesiam recurrendo, semper ex ejus hauriat purissimo fonte latices, unde & à cordibus mortalium divinâ interveniente gratiâ noxios emendare possit errores. Collegam namque divinæ huic administrationis Legationi providentes, Halitgarium Religiosum adjicientes Ministrum, constituimus, quatenus ad Sedem Apostolicam opportuno valeat tempore de credito negotio faciliùs præstante Domino intimare, & numquam se in qualibet parte huic nostræ auctoritatis ministerio commisso negligere, cui coram districto Judice inde rationem reddere, &*

Adscito collega Halitgario Episc. Camerac.

[a] D. 3. Febr.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

de statuto ministerio pœnas recipere sempiternas non dubium esse præfigimus. Pro quo omnes exhortantes unanimiter commonemus per amorem Omnipotentis Dei & Domini nostri Jesu Christi, atque Apostolorum ejus venerationem, ut in omnibus necessitatibus Legationis hujus, totis viribus eis solatiari certetis, & in Nomine Domini nostri Jesu Christi, sicut scriptum est, recipere debeatis. Qui vos, inquit, recipit, me recipit, & qui vos spernit, me spernit. Et iterum. Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Unde magis magisque commonemus, ut providâ devotione, & largo caritatis affectu, puráque mente, ac sincerâ intentione quaque itineri huic necessaria prospiciatis, nec piâ benignitate pro viribus succurrere renuatis, ut pro certo hujus pietatis opere participes, apud Deum dignæ retributionis meritum percipiatis, seu cælesti descriptione hujusmodi pro compensationis munere in consortia Sanctorum connumerari valeatis. Si quis verò huic Dei officio ad illuminationem gentium à Sanctâ Catholica Apostolica Ecclesia pro consultu Ecclesiastico destinato assensum vel auxilium præbuerit, per interventionem Beatorum Apostolorum, Martyrum quoque, atque Sanctorum omnium, in calestibus gaudiis talibus pro meritis mereatur adscribi. At verò, si quis, quod non optamus, contrarius adversator huic divino cultui institerit, vel in quoquam præpedire conatus fuerit, & his vel cooperatoribus eorum ad hoc peragendum ministerium temerator extiterit, ex divina jussione & Apostolica auctoritate anathematis vinculo puniatur, & perpetuâ condemnatione reus diabolicâ sorte damnetur. Ex hoc Decreto Joannes Bollandus [a] Halitgarium, quem Papa *Religiosum Ministrum* dicit, negat Episcopales Infulas jam adeptum esse. Sed illa locutio non excludit Episcopatum, maximè cùm Paschalis eundem Halitgarium vocet *Collegam* Ebbonis, hic enim titulus satis magnificus videtur, ut Halitgarius Episcopus ísque suffraganeus Ebbonis Archiepiscopi censeatur. *Collegam*, inquit Romanus Pontifex, *divinæ huic administrationis Legationi providentes, Halitgarium Religiosum adjicientes Ministrum, constituimus, quatenus*, &c. Deinde Auctores omnes, qui de Halitgario loquuntur, super ejus Pontificatu conveniunt, quòd cœptus sit anno Redemptoris vel octingentesimo decimo-sexto, vel octingentesimo decimo-septimo. Cur annum Redemptoris octingentesimum decimum-sextum elegerimus, exposuimus suo loco.

a §. 10.

CII. Adelhardus & Wala fratres è Corbeïa sub initium hujus anni perrexerunt ad Regium comitatum, atque inde in Saxoniam, ut patet ex iis quæ de utroque dicta sunt anno superiore. In libello de constructione novæ Corbeïæ, ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto quo Junior Adelhardus prima Monasterii fundamenta in Saxonia posuit, ad hunc usque annum quo primordia novæ Corbeïæ consignantur, hæc leguntur. *Cæpit* Junior Adelhardus *ædificare in loco qui dicitur Hethi, ubi cùm per sex & eo amplius annos laborassent, nihil proficere potuerunt, nisi quòd Religio Sancta in loco deserto tradebatur. Nam locus ita aridus erat, ut nec victum nec vestimentum ibidem invenire possent, nisi quantùm præfatus Abba à Monasterio proprio*, id est, à Corbeïa, *deferri faciebat. Augebatur tamen cotidie numerus Monachorum ex nobilissimo Saxonum genere: pueri quoque bonæ indolis nutriebantur optimè, & licèt opibus essent pauperes, Religione sanctâ pollebant. Erat eo tempore Adalbertus vir religiosus præfato in loco Præpositus, qui cùm æstuaret angustiâ, eò quòd non haberet ad opus fratrum stipendia, cæpit de mutatione loci cogitare, sed ubi, vel qualiter, invenire nequibat. Sed cùm magna habitatoribus ingrueret necessitas, ad hoc ventum est, ut se in tres partes dividerent, cum Prioribus singulis. Interim necessitas vertitur in voluntatem, omnes pariter de mutatione loci tradere cæperunt. Affuit intereà etiam eis in tanta necessitate positis divina clementia. Ascendit enim in cor Regis, ut* anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo *revocaret venerabilem virum Adhalardum senem*, Corbeiensem ad Somonam quondam Abbatem, *& restitueret ei omnem priorem honorem, & multò ex ampliùs, quàm umquam anteà fuerat, sublimaret. Qui cùm jam dictos Monachos in tanta cognovisset penuria esse, cum omni festinatione misit dans pretium, jussit-*

NOVA CORBEÏA CONDITUR AD VISURGIM.

que ut sicubi invenirentur carra onusta, & tam annonam quàm boves compararent, & cum festinatione laborantibus subvenirent. Post hæc accessit ad Imperatorem, & rogavit ut daret licentiam quærere inter illa loca, quæ ad se pertinebant, si fortè posset alicubi locum invenire, ubi Monasterium ritè fieri posset. Quod à Pio Principe statim concessum est. Tum venerabilis Abba, acceptâ licentiâ, pervenit in partes Saxoniæ unà cum Walone fratre suo. Quò cùm pervenissent, didicerunt à fratribus, quia erat locus situs super fluvium Wisera in pago Auguensi, qui pertinebat ad villam, cui vocabulum est Huxere, quod & anteà quidam audiverant, & idipsum Imperatori indicaverant. Ierunt ergo, & quidam ex fratribus cum eis, & invenerunt locum, quia erat optimus, & habitationi Monachorum congruus. Tunc inierunt consilium cum Episcopis & Comitibus & cum nobilissimis viris ejusdem gentis, ut instanter eundem locum excolerent, & Monasterium ibidem collocarent. Venerunt ergo anno octingentesimo vicesimo-secundo Dominicæ Incarnationis, sub die octavo Idus Augusti, regnante Ludovico Serenissimo Augusto, &c. Cave ne postremam hanc periodum, *venerunt ergo*, &c. cum præcedentibus interpreteris de Adhalardo Abbate & Walone ejus fratre, citiùs enim cis Rhenum hi redierunt. Viso ad Visurgim loco, qui Monachorum habitationi congruus erat, *inierunt* quidem *consilium cum Episcopis & Comitibus & cum nobilissimis viris ejusdem gentis, ut instanter eundem locum excolerent, & Monasterium ibidem collocarent.* At iter in Galliam statim susceperunt, ut Conventui apud Attiniacum habendo interessent.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

CIII. Celebratus est ille Conventus *mense Augusto*, ut ex Annalista Laureshamensi probavimus suprà. Præsentes adfuerunt Adhalardus Abbas, ejúsque germanus Walo. De Adhalardo locupletissimus est testis Agobardus, qui sedit etiam in eadem Synodo. *In illis*, inquit [a], *diebus, quando sacer & religiosus Dominus noster Imperator evocato Conventu in Attiniaco agebat, strenuè providens de omnibus utilitatibus commissorum sibi populorum, pervenit ad sublimiorem inquisitionem pernecessarii consilii, cupiens scilicet invenire, qualiter congruentissimæ profectum doctrinæ, & abolitionem negligentiarum Sacerdotibus & cunctis Honoratis suis commendare potuisset, quod utique laudabiliter inspirante Dei gratiâ quæsivit, eleganter invenit, fideliter ore suo adnuntiavit*, &c. *Hanc igitur rem cùm miris tunc laudibus adhuc inchoatam magistri nostri efferrent, & præcipuè venerandus senex Adalardus, qui etiam dicebat se nunquam sublimiùs vel gloriosiùs causam profectûs publici moveri & cogitari vidisse à tempore Regis Pipini usque ad diem illum; tantùm ne respondentium & obedientium negligentiâ humiliaretur, addidit ipse & ceteri Primores, dicentes omni Concilio. Quicquid utile potuerit reperire sagacitas vestra ad cavenda peccata, ad vitanda pericula, ad erigendam religionem, ad inlustrandam doctrinam, ad conroborandam fidem, ad excolendum studium sanctitatis, confidenter edicite, & ad explenda pariturum Deo Dominum Imperatorem minimè dubitetis. Qui (quoniam, ut Scripturæ sacra docent, peccata contrahunt infelicitates, perturbationes, clades, & sterilitates in populos) totâ sollicitudine curat, ut bona quidem statuendo, mala verò destruendo, obtineat unà vobiscum apud Dominum, ut remotis adversis casibus, Regnum sibi commissum prosperè, Deo favente, valeat gubernare.* His Adalardi tum præsentis aliorúmque Primorum sermonibus auditis locutus est etiam Agobardus in hunc modum. *Ecce Omnipotens Deus præparavit animos Domini Imperatoris, ut sollicitè velit agnoscere temporis vires, consonas vel dissonas æquitati. Expedit verò, ut ea quæ dissona sunt, si possibilitas suppetit, emendentur, in quantùm autem possibilitas non suffragatur, cum timore Dei tolerentur: quatinus dum inlicitum quippiam ex necessitate agitur quod declinari non potest, timor saltem faciat excusabilem, quem executio non constituit absolutum. Necesse est ergo ut vestra industria magnanimitati ejus suggerat pericula de rebus Ecclesiasticis, quas contra vetitum & contra Canones tractant & in usus proprios expendunt homines laici. Postquàm enim diffusa est Ecclesia Dei toto Orbe terrarum, & cæpit exaltari ac magnificari per omnes regiones & nationes, cæperúntque Templa erigi à fidelibus Impera-*

[a] In lib. de dispens. Eccles. rer. c. 2. & seqq.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

toribus ac Regibus atque Episcopis vel ceteris potentibus, ditarique rebus, & thesauris ornari; fuit etiam consequens, ut Principum providentiâ leges promulgarentur, & Episcoporum sollicitudine Canones statuerentur de rebus sanctificatis, id est, sacris locis deputatis; qualiter tuerentur ab improbis, tuerentur à gubernatoribus, vel expedirentur. Convenerunt Episcopi, viri Sancti, quibus tunc abundabat Ecclesia. Statuerunt inlibatos conservari debere sacros Canones, qui firmati sunt spiritu Dei, consensu totius mundi, obedientiâ Principum, consonantiâ Scripturarum. Ex quo tempore acceptum & receptum est non aliud esse agere cuiquam adversùs Canones quàm adversùs Deum & adversùs ejus universalem Ecclesiam, neque sensum est unquam à quibusque fidelibus, ut talia statuta absque periculo Religionis violarentur. Quod ergo Deo auctore statutum est, novâ necessitate, quæ tunc temporis non accidit, excusabilem facere non potest violatorem, quia Omnipotenti Deo omnia tempora omniáque volumina seculorum præsentia sunt & stantia, neque aliquid præteriti potest recordari, nec futurum aliquid expectare. Quamobrem ista, quas nunc homines prætendunt necessitates, & quarum causâ se impunè putant res sacras in usus communes vertere, licèt tunc hominibus futuræ essent, Deo tamen præsentes erant, quódque spiritu suo statuit Ecclesia, tenendum cunctis diebus usque in finem seculi voluit custodiri. Sed quoniam quod de sacris rebus in laicales usus inlicitè translatis dicimus, non fecit iste Dominus Imperator, sed præcessores ejus, & proptereà isti impossibile est omnia emendare, quæ antecedentes malè usurpata dimiserunt; saltem admonentibus vobis cogitare dignetur periculum, quod licèt & vitare nequeat, tamen dum pensat, timet, ac dolet, apud misericordem Dominum fiat per hæc excusabilis. Et vos communicate pondus periculi, sublevatéque portantem, in quantùm fieri potest, ut dum vos illi communicantes in periculis, & ille vobis compatiens extiterit in tristibus, ac defensor in persuasionibus, dúmque unum sapitis, tantùmque periculum communiter toleratis, avertatur ab illo necnon & à vobis hujuscemodi prævaricationis vindicta. Hæc dicebat Agobardus eâ mente, ut Imperatori referrentur. Utrùm relata fuerint, addit se nescire. Piam tamen nonnullorum Abbatum qui audiverant, atque in his Adalardi responsionem commendat hac proximâ periodo. *Cùm hac igitur à me dicerentur, responderunt piè Reverentissimi viri Adalardus & Helisacar Abbates, utrùm verò audita retulerint Domino Imperatori, nescio.* Adalardus Corbeiensis Abbas erat ad Somonam, Helisacar Monasterio Sancti Maximini prope Trevirim præerat.

CIV. TRUCTESINDUS FIT ABB. ANIANENSIS AC GELLONENSIS.

Agobardus Archiepiscopatum Lugdunensem gerebat. Sub initium hujus anni, seu priusquàm Ludovicum Augustum apud Attiniacum ad Axonam fluvium in Gallia Belgica conveniret, electioni Tructesindi Abbatis Anianensis ac Gellonensis in Septimania præsens interfuit. Propter varia Regni negotia sæpè provincias à Lugdunensi Diœcesi procul remotas adiit, aliáque vix excogitari potest ratio, cur locum non habuerit inter Missos Dominicos, quos Ludovicus Imperator anno Redemptoris octingentesimo vicesimoquinto nominavit, ut Legatione per Lugdunensem provinciam fungerentur. Cur autem in Septimaniam proficisceretur, in causa potuit esse bellum Hispaniense seu Saracenicum, quod ab Hispanicæ Marcæ Comitibus feliciter gestum testatur Annalista Laureshamensis, *vastatis trans Sicorim fluvium agris Saracenorum, & incensis compluribus villis, & captâ non modicâ prædâ.* Georgium Abbatem Anianensem, cui Tructesindus successit, anno priori superstitem laudavimus. Lucas Dacherius in suis ad Guibertum Abbatem Observationibus [a] literas publicavit, quas Ludovicus auditâ Tructesindi Abbatis electione scripsit *Venerabilibus fratribus in Aniano sive Gellono Monasterio constitutis.* Hæc inscriptio non obscurè docet eundem Monachis Anianensibus & Gellonensibus Abbatem tunc præfuisse. Gellonensis autem Abbas in Gallia Christiana [b] memoratur Hucelandus anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto. Quapropter ejusdem Hucelandi decessorem agnoscimus prædictum Tructesindum, cujus meminit Ludovicus Augustus Nebridio Archiepi-

[a] Pag. 623.
[b] Tom. 4.

AN. CH. 822.
LUDOV. IMP. 9.
LOTHAR. IMP. 6.
PIPPINI R. 8.
LUDOV. R. 6.

Archiepiscopo Narbonensi adhuc superstite. Literæ tales sunt. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus, Venerabilibus Fratribus in Aniana sive Gellono Monasterio constitutis. Proximè accidit Agobardum Archiepiscopum ad nostram devenisse præsentiam, qui * indicavit nobis, quomodo ea præsente & Nibridio Archiepiscopo sine mora omnes pari consensu Tructesindum super vos elegissetis Abbatem. Cui facto, quia rationabile nobis videbatur, adsensum præbere non distulimus, desiderantes ac optantes ut pietas divina id ad suam & ad vestram communem salutem proficere faciat, & ille Patris ac Pastoris inter vos locum obtineat, & vos ut Christi oves pari humilitate ac devotione, sicuti dignum & rectum est, subditi & obedientes ei sitis. Et hæc obedientia vel humilitatis subjectio, charitatis munimine est roboranda, quod * sine simulatione falsa extrinsecus ostentationis in vobis fieri necesse est. Vos enim optimè nostis, cum quanto studio ac sudore à beata memoria Domno Benedicta Patre vestro locus iste primà inchoatus ac constructus est. Deinde quâ diligentiâ ille nitebatur, ut vos, quos divina superni Pastoris gratia per sua devotionis instantiam inibi coadunaverat, secundùm Monastica vitæ Regulam rectè conversaremini. Quod & Deo largiente juxta id quod desideravit ad effectum perduxit. Sed & de sacrosancto eodem examine, per Imperium à Deo nobis commissum longè latéque pia conversationis normam coadunavit è vobis, & disseminare non destitit. Et cùm profectò ita se vos habeat, dignum vos admonere statuimus, ut Deo cooperante id efficere studeatis, ne in diebus vestris res tam egregiè inchoata & ad incrementum perducta, quolibet casu quicquam detrimenti sumat. Sed tales semper per Dei misericordiam esse studeatis, ut de vobis possint, sicut priùs, Magistri & Doctores sanctæ non solùm regularis vitæ, verùm omnis spiritalis normæ & præcipui apicis adsumi, ubicumque necessitas vel voluntas fuerit. Porro Tructesindum Abbatem vestrum ammonitum esse volumus, ut circa vos paternum exerceat amorem, & consideret secundùm ætatem, vel valetudinem corporis, vel infirmitatis molestiam, quid cui conveniat ex subjectis sibi, & caveat omnimodis, ne in negligentes adeò fervida zeli castigatio modum excedat, ut eos pusillanimes reddat, nec apud observantes mandata Dei talis sit, ut torpore & desidiâ in eis rigorem constantia frangat, sed maximâ discretione juxta Apostolum sit omnibus omnia factus, ut omnes ad se pertinentes salvare possit. Quod si fortè evenerit, quod nos non optamus, ut ille extra Regulam vobis à memorato Benedicto optimè traditam in aliquo deviaverit, & magis voluerit quæ agenda sunt proprio arbitrio & voluntate, quàm vestro communi consilio agere, vos eum, ut charissimi fratres & filii, cum omni mansuetudine & patientia corrigite, &, si vobis adsensum præbuerit, & per vos correctus fuerit, hoc Dei dono tribuatis. Si verò ille pertinacior in sua, quod absit, permanere voluerit sententia, tunc nobis id significari priùs faciatis, quàm foris vicinis nostris notum fiat, quia cùm in aliis exercemus potestatem, in vobis tamen paternum semper volumus obtinere affectum. Et quamvis hæc licentia à nobis sit vobis concessa, tamen summopere cavendum est, ne de qualibet re adversùs Abbatem vestrum levi irâ, aut pravâ inflammati perturbatione, frustrà pertinaci audaciâ adversùs eum commoveamini. Nam si aliquis vestrum sine ratione adversùs eum inflammabitur, & nostras aures sine causa pulsaverit, nos adversùs se noverit districtâ animadversione commotos *, ut ille, qui ejusmodi est, ceteris fiat documentum, ne in posterum aliquis audeat adversùs Magistrum suum injustè consurgere. Vos quoque, Seniores, in omnibus adjuvate eum, tam in districtione juniorum fratrum, quàm & in reliqua utilitate Monasterii, nec illum solùm sub tanti ponderis onere gravari patiamini, sed juxta Apostolum invicem onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Vos autem, juniores Fratres, statuimus ammonere, ut in omnibus Abbati vestro & Senioribus Fratribus obedientes sitis, & humiles, non protervi, non murmuratores, sed cum omni humilitate ac mansuetudine servate propositum vestrum. Nam si secus egeritis, ut aliquis vestrum adversùs Abbatem & Fratrem insletur, & non sui Abbatis & Fratrum sustinuerit correctionem, hunc nobis cum festinatione mitti præcipimus,*

* indicans

* quo

* commotum

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

*ut eum in talem dirigamus locum, unde ille vobis minimè poßit quicquam inferre scandali. Hæc vobis ideo scribere jußimus, ut cognoscere poßitis quantam curam ac sollicitudinem de vobis habere desideramus. Eamdem enim familiaritatem, quam cum piæ recordationis Benedicto Abbate vestro habere visi sumus, si præcepta ejus obedienter custodire volueritis, vobiscum similiter habere volumus, & curam vestri ipsiusque Monasterii semper agere. Et quia constat per Chartam Donationis prædicti Patris vestri eumdem Monasterium Genitoris nostri priùs & denuò nostrum esse alodem, eamdem licentiam, quam ipse priùs, & nos deinceps per Præcepta Immunitatis visi sumus concedere, perpetuis temporibus firmiter observare, & inviolabiliter conservare promittimus, ut quandocumque divinâ vocatione prædictus Abbas vel successores ejus de hac luce migraverint, quamdiu intra vos tales invenire potueritis, qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per sæpescriptam & roborandam nostram authoritatem, licentiam habeat semper eligendi Abbatem. Optamus vos pro nobis orantes, ac sanctum * propositum vestrum custodientes in Christo semper benè valere. Amen.*

* secundum

CV. Ut tibi persuasum habeas Walam seu Walachum aut Walonem Attiniacensi Conventui cum Adelhardo sive Adhalardo vel Adalardo fratre interfuisse, denuò relege quæ de illo superiùs observata sunt ex Annalista Laureshamensi ad hunc annum & ex Astronomo in vita Ludovici Pii. Peracto enim Attiniacensi Conventu Walachum seu Walam in Italiam cum Lothario Augusto profectum ambo docent hi Scriptores. Adelhardus igitur Abbas & Wala Monachus ejus frater non habendi sunt in illorum numero, qui rursum venerunt ad Visurgim hoc anno postridie Nonas Augustas, ut & Templum & habitationes fratrum mensurarent novam ibi Corbeïam condituri. Sed de Adalberto Præposito aliisque Monachis, qui, relicto arido solo ubi morabantur, ad locum ripæ Visurgis adsidentem & ex Adelhardi ac Walæ Saxoniam Occidentalem antè lustrantium judicio stationi Monachorum magis idoneum penetrarunt, intelligendus est hic textus in libro de constructione novæ Corbeiæ. *Venerunt ergo anno octingentesimo vicesimo-secundo Dominica Incarnationis, sub die octavo Idus Augusti, regnante Luduvico Serenissimo Augusto nono anno* (vitiosè *undecimo* in exemplaribus editis, ubi numerus IX transpositione Characterum mutatus in XI videtur) *ad locum memoratum; circumspectóque ex omni parte, & undique circuientes, prostrati in orationem decantaverunt Psalmos ad hoc officium pertinentes. Et postquàm compleverunt Letaniam & orationem, jactaverunt lineam, & infixerunt paxillos, & cæperunt mensurare, priùs quidem Templum, inde habitationes fratrum. Quod cùm peregissent, constituentes qui quadam habitacula initiarent, ad propria sunt reversi. Sed primùm petierunt Episcopum, ut veniret, & sanctificaret locum, vexillúmque sanctæ Crucis in loco Altaris poneret, noméque, ut Corbeia vocaretur, aptaret. Quod factum esse octavo Kalendas Septembris constat. Et eâdem die cæperunt, qui aderant, ædificia erigere. Erant tamen pauci numero usque ad diem sextam Kalendas Octobris. Septimo Kalendas namque ejusdem mensis surrexerunt à loco, quo usquequaque habitaverant, cum omni supellectili sua, senes & pueri, & aliâ die venerunt ad locum destinatum, & celebraverunt Missarum solemnia cum omni gratiarum actione, laudantes Dominum, & benedicentes Domino.*

CVI. Condita fuit ad Visurgim nova Corbeïa in Episcopatu Paderbornensi, distátque novem duntaxat leucis à Paderborna. Nomen Episcopi, qui tunc sedebat, Auctor prælaudati libelli reticuit. In vulgaris Episcoporum Paderbornensium Catalogis, Hathumarus anno Christi septingentesimo nonagesimo-quinto primus Episcopus constituitur, vitámque claudit anno regiminis nono, seu Redemptoris octingentesimo quarto; Baduradus Hathumaro succedit, & Episcopatum per annos duodequinquaginta regit ad annum usque Redemptoris octingentesimum quinquagesimum-secundum. Annos autem egerunt in Episcopatu, plures Hathumarus, pauciores Baduradus. Vetus enim Anonymus, qui libellum de constructione novæ Corbeiæ conscripsit,

CORBEÏA CONDITUR BADURADO TUNC EP. PADERBORNENSI.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Hathumarum tunc Episcopum anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto commendavit. Et anno pòst septimo sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, cùm novæ Corbeïæ nomen impositum est, sedebat in Cathedra Paderbornensi Baduradus, ut constat cùm ex Diplomate Ludoviciano quod suprà descripsimus, tum ex Chronico Corbeiensi quod editum est à Meibomio & in Monumento Paderbornensi decimo sic allegatur. *An. Incarnationis Dominicæ 822. Indict. 15. 8. Kal. Sept. 2 Feriâ, Monachi, qui in loco, qui Hetha dicitur, per septem annos priùs demorabantur, inde egressi cum Crucibus & Reliquiis in hunc locum pervenerunt, locóque ab Episcopo Badurado, qui tunc præsens aderat, Corbeïa nomen impositum est, erectóque tentorio, illatísque Crucibus & Reliquiis locum dedicaverunt in honore & nomine Sancti Stephani protomartyris, infodientes Crucem Christi, ubi nunc altare esse dignoscitur.* Successit igitur Hathumaro Baduradus, ut omnes habent Catalogi, sed longè post annum Redemptoris octingentesimnm quartum, Hathumarus enim anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto superstes in vivis erat. Laudatur Badnradus, quòd ossa Sancti Landelini, cujus honori dicatum Templum Bocæ hodiedum extat, è Diœcesi Cameracensi translata, Bocæ collocarit. Id patet ex initio Diplomatis anno Christi millesimo centesimo quarto dati, quod in Monumento Paderbornensi undecimo sic habetur. *In Nomine Domini. Erpo dictus Comes in Patberg, ad notitiam omnium fidelium pervenire desideramus, quòd nos ad honorem Domini nostri Jesu Christi & sanctæ ejus Genitricis Virginis Mariæ, & super reverenda ossa Beati Landolini Confessoris, quæ sanctæ memoriæ Baduradus Paderbornensis Episcopus de Diœcesi Cameracensi transtulit, & in loco, qui dicitur Boca, integraliter deportavit, novellam plantationem Religionis Sancti Benedicti construximus, super fluvium, qui dicitur Lippia; quod opus*, &c. Tomis tertio & quarto fusè disseruimus de Sancto Landelino seu Landolino Presbytero Cameracensi, qui quatuor Monasteria, in eadem Diœcesi Cameracensi condidit hoc ordine, Laubacense cujus primus Abbas extitit, Alnense & Wasserense quibus Abbates præfecit, & Crispiniense, cujus administrationem relicto Laubaco suscepit. Obiit Landelinus in Cœnobio Crispiniensi, ibíque sepultus fuit. Joannes Mabillonius [a] in Notis ad illius vitam ait ejus Reliquias *in Crispiniensi Monasterio religiosè* coli, quod de parte tantùm putamus intelligendum, cùm potior pars in Diœcesim Paderbornensem à temporibus Baduradi Paderbornensis Episcopi sub Ludovico Pio translata sit.

[a] Sec. 2. Bened. n. cit. 686.

Hic Imperator licèt hoc anno piis officiis publicæque pœnitentiæ vacarit, administrandi Regni curam sollicitudinémque non omisit. Res ejus auspiciis in disjunctissimis provinciis feliciter gestas per ordinem exponemus. CVII.

Exercitus de Italia propter Lindewiticum bellum conficiendum in Pannoniam missus est. Ad cujus adventum Lindewitus Sciscià civitate relictâ ad Sorabos, quæ natio magnam Dalmatiæ partem obtinere dicitur, fugiendo se contulit, & uno ex Ducibus eorum, à quo receptus est, per dolum interfecto, civitatem ejus in suam redegit ditionem. Missis tamen ad exercitum Imperatoris Legatis suis, ad ejus præsentiam se velle venire promisit. Ita scribit Annalista Laureshamensis, cui suffragatur in hunc modum Astronomus in vita Ludovici. *Exercitum sanè eodem tempore misit de Italia contra Lindevitum in Pannoniam. Quò ille consistere non valens, propriam reliquit civitatem, & ad quendam Principem Dalmatiæ veniens ab eo susceptus est intra civitatem. Qui tamen versâ vice susceptorem suum dolo confecit, & civitatem suo dominatui subjecit. Et quamquam nostris nec pugnam intulerit, nec collocutus fuerit, tamen missis Legatis & errasse se dixit, & ad Dominum Imperatorem venire promisit.* Sciscia * seu Siscia vel Syscia civitas erat Pannoniæ ad Colapis * confluentes in Savum. Inde Liudewitus discessit adventante Francorum exercitu, confugitque profugus ad Sorabos seu Serblos, qui partem Orientalem Dalmatiæ possidebant, Imperatorique Constantinopolitano subjiciebantur. Hæc ad textuum suprà CVIII. BELLUM PANNONICUM.

* Sisseg.
* le Culp.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

citatorum elucidationem dicta sunto. Quæ secuta sunt anno proximo narrabuntur.

Saxones interea jussu Imperatoris Castellum quoddam trans Albim in loco, cui Delbende nomen, ædificant, depulsis ex eo Sclavis, qui illum prius occupaverant, præsidiumque Saxonum in eo positum contra incursiones illorum, ut testatur Annalista Laureshamensis.

Apud eundem Auctorem subjicitur Hispaniensis expeditio contra Saracenos. *Comites Marcæ Hispanicæ trans Sicorim fluvium in Hispania profecti, vastatis agris, & incensis compluribus villis, & capta non modica præda, reversi sunt.* Astronomus in vita Ludovici consentanea scribit, observatque hæc Imperatori nuntiata esse, cùm Attiniacensis Conventus adhuc agebatur.

CIX. Sclavicum. A Comitibus Marcæ Hispanicæ sic ad Comites Marcæ Britannicæ transit Annalista Laureshamensis. *Simili modo post æquinoctium Autumnale à Comitibus Marcæ Britannicæ in possessionem cujusdam Britonis, qui rebellis tunc extiterat, nomine Wihormachus, expeditione facta, omnia ferro & igne vastata sunt.* Astipulatur Astronomus in prælaudata Ludovici Pii vita.

CX. Hispanicum.

CXI. Armoricanum. Porrò, peracto Attiniaci Conventu, Imperator, ut insinuatum suprà, Lotharium filium in Italiam misit, *Pipinum autem*, ut addit Annalista Laureshamensis, *in Aquitaniam ire præcepit, quem tamen priùs filiam Thietberti Comitis Matricensis in conjugium fecit accipere, & post nuptias celebratas ad occiduas partes proficisci.* In Charta, quam Dubouchetus [a] inter probationes Regalis Genealogiæ publicavit, Pippinus Rex uxorem suam Ingeltrudam, matrem suam Hermingardam, uxoris suæ patrem Thetbertum, avum Nebelongum sic appellat. *Pro incolumitate nostra uxorisque nostra Ingeltruda Regina, & pro remedio animarum Hermeingarda quondam Regina genitricisque nostra, Thetberti ac Nebelongi Comitum Patre & Avo ejusdem Ingeltruda, & prole, Regnique statu, libentiùs Dei misericordiam delectes implorare.* Pippinus igitur, Ludovici Pii filius, Caroli Magni nepos, Pippini Regis pronepos, Caroli Martelli abnepos, Pippini Majoris-domûs & Alpaidis atnepos, hoc anno duxit Ingeltrudam, Thetberti Comitis filiam, Nibelungi Comitis neptem, Childebrandi Comitis proneptem, prædictorum Pippini Majoris-domûs & Alpaidis abneptem.

CXII. Pippinus uxore ducta proficiscitur in Aquitaniam.

[a] Part. 2. c. 5.

CXIII. Capitulare de Mon. Pictaviensi S. Crucis. Eidem Pippino filio Ludovicus Imperator præcepit, ut Capitulare de Monasterio Sanctæ Crucis ab omnibus observandum curaret. Hoc Capitulare absque ullo Charactere Chronologico desumptum est ex libro manuscripto Parthenonis Sanctæ Crucis, cui Titulus, Testamentum Sanctæ Radegundis, & publici juris à Johanne Mabillonio factum est Tomo primo veterum Analectorum cum hac inscriptione, *Capitulare de Monasterio Sancta Crucis, quod est situm intra Pictavensem urbem, quod Piissimus Imperator Ludovicus fieri præcepit, atque ut idem ab omnibus observaretur, Glorioso filio suo Pipino commisit.* In octo distinguitur Capitula, de quibus sigillatim hic acturi sumus.

CXIV. Primum Capitulum. *Ut à nemine prædicta Sanctimoniales opprimantur injustè vel condemnentur, ab ipso Domno Pippino Rege provideatur.*

CXV. Secundum Capitulum. *Ut à nemine temporale servitium exteriùs ullo modo quæratur, nisi quantùm ab eis quæsivi, postquàm eas sub Regulari norma vivere constitui.* Hujus Capituli primæ parti plurimùm lucis affert Constitutum, quod Ludovicus Augustus promulgavit anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, cùm Monasteria tres in classes ita distinxit, ut Regi nonnulla militiam & dona, quædam non militiam, sed dona tantùm, alia nec militiam nec dona sed solas orationes deberent. Inter Cœnobia enim postremæ classis, à quibus solæ duntaxat orationes exiguntur *pro salute Imperatoris, vel filiorum ejus, ac stabilitate Imperii*, recensetur in Aquitania Monasterium Sanctæ Crucis puellarum, ut ad illum annum [b] observavimus. Alteram Capituli partem, quâ Ludovicus constituit Moniales prædicti Cœnobii *sub Regulari norma vivere*, rectè Mabillonius de Regula interpretatur Benedictina, quia, teste Astronomo in vita Ludovici, *constituit* anno Re-

[b] Num. 188.

demptoris octingentesimo decimo-septimo *idem Deo amabilis Imperator Benedictum Abbatem* Indensem *& cum eo Monachos strenua vita per omnia, qui per omnia Monasteria Monachorum euntes redeuntésque uniformem traderent cunctis Monasteriis, tam viris quàm Sanctimonialibus fœminis, vivendi secundum Regulam Sancti Benedicti incommutabilem morem.* A temporibus beatæ Radegundis, ut Gregorius Turonensis [a] docet, in Monasterio Sanctæ Crucis observari cœpit Regula Sancti Cæsarii. Lege quæ Tomo secundo scripta sunt ad annum Christi septingentesimum septuagesimum [b]. Desunt argumenta, quibus probare possis ante Ludovici Augusti tempora Regulam Sancti Benedicti in illo Monasterio susceptam fuisse. Nuperrimè prodierunt Sanctæ Rotomagensis Ecclesiæ Concilia ac Synodalia Decreta in unum corpus à Domno Francisco Pommerayio è Congregatione Sancti Mauri Monacho Benedictino collecta, brevibúsque Notis illustrata, quas Domnus Angelus Godinus ejusdem Congregationis alumnus concinnavit. Ad Concilium Ansberto Rotomagensi Metropolitano Præside celebratum, in quo statutum est, ut Monachi Fontanellenses Regulam Sancti Benedicti, quam sub eodem Ansberto tunc Abbate necdum Archiepiscopo primùm susceperant, futuris deinceps temporibus observarent, de propagatione Ordinis Benedictini per Galliam, nostra sic sugillatur sententia. *Plura heic congesserat Observationum Auctor ex antiquioribus & melioris nota Scriptoribus collecta, quibus Sancti Benedicti Regulam, ante Ludovici Pii tempora receptam in omnibus ferè Monasteriis comprobaret, contra criticorum aliquot obtrectationes. At cùm luculentiùs datâ operâ id præstiterint nostri, Lucas Dacherius Notis ad Epistolam 22 Lanfranci, ac novissimè D. Joannes Mabillonius variis locis 1, 2 & 3 seculi Benedictini, ac R. P. D. Philippus Bastideus Prior S. Cornelii Compendiensis in ea dissertatione, quam contra R. P. Caroli Cointii opinionem conscripsit, quæ in 2 parte seculi tertii per modum Appendicis posita est, actum agere credidissem, iteratò hic ea recantare.* Illam Philippi Bastidei Dissertationem Tomo quinto ad annum Christi septingentesimum quinquagesimum-primum [c] refutavimus. Locum indicasse sufficiat, ut æquum super controversia judicium ferre possis utrâque lucubratione lectâ simúlque collatâ. Sed temperare non possumus hoc loco, quin ipsum Pommerayium amicè moneamus, ut quintum Ansberti Metropolitæ Rotomagensis annum, quem in Historia Rotomagensium Archiepiscoporum, & in Collectione prædictorum Conciliorum cum anno Christi sexcentesimo nonagesimo-tertio comparavit, anno Christi sexcentesimo duodenonagesimo nobiscum illiget, ratus Sanctum Audoenum non anno Christi sexcentesimo quadragesimo-sexto, ut utrobique censuit, sed anno Christi sexcentesimo quadragesimo Metropolitanum Episcopum Ecclesiæ Rotomagensis ordinatum fuisse. Certè sodalis ejus Joannes Mabillonius in Præfatione secundi Seculi [d] Benedictini nobis assensus asserit *Audoenum & Eligium Rotomagum accessisse die 14 Maii, non verò eodem die, sed insequenti Dominicâ, qua Adscensionem Domini præcedebat, fuisse ordinatos, anno scilicet* DCXL, *quo Pascha in 16 Aprilis, Dominica ante Adscensionem in 12 Maii incidebat.* Et Godef idus Henschenius in Exegesi præliminari ad Tomum tertium Aprilis, quâ Diatribam de tribus Dagobertis Francorum Regibus olim editam & ab eodem Pommerayio in Historia Rotomagensium Archiepiscoporum laudatam innovavit ac stabilivit, famæ suæ nihil putavit detractum iri, si recederet ab opinione cui diu firmiter adhæserat, & nobiscum ordinationem Sanctorum Audoeni atque Eligii ab anno Christi sexcentesimo quadragesimo-sexto ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum revocaret, ut fusè Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-octavum [e] observavimus.

AN. CH. 822.
LUDOV. IMP. 9.
LOTHAR. IMP. 6.
PIPPINI LUDOV. R. 8.
R. 6.

[a] Lib. 9. c. 40.
[b] Nu. 3. 4.
[c] Nu. 113. & seqq.
[d] Nu. 61.
[e] Nu. 83. & seqq.

Tertium Capitulum. *Similiter ut res Monasterii, quas modò habent, non priùs ab ullo auferantur, quàm ut ante Domnum Pipinum aut ante Comitem Palatii illius præfata ratio reddatur.* CXVI.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Quartum Capitulum. *Ut temporale ſervitium in opere fœmineo ab eis ad partem Dominicam nullatenus quæratur, quia ſi hoc fieri cœperit, omnino Ordo Regularis ſtare non poterit.* Servitium, de quo loquitur Ludovicus in hoc Capitulo, totum *in opere fœmineo* conſiſtit, & diſtingui debet ab alio ſervitio, cujus ſuprà mentionem in ſecundo Capitulo fecit.

Quintum Capitulum. *De ceteris verò quæſtionibus, quas aut alii ab ipſis, aut ipſæ quærunt ab aliis, ſecundùm conſuetudinem ante Comitem vel Vicarios ejus juſtitiam reddant & accipiant: tantùm ut juſtè fiant.*

Sextum Capitulum. *Ut omnino caveatur, ne ultra centenarium numerum Congregatio illa per cujuſcumque petitionem multiplicetur.* Anno duodecimo
CXVII. Childeberti Secundi Regis, id eſt, anno Christi quingenteſimo octogeſimo-
CXVIII. ſeptimo, cùm Beata Radegundis ipſius Monaſterii fundatrix ex hac vita mi-
CXIX. gravit, ipſa Congregatio Monialium ad numerum circiter ducentarum excreverat. Gregorius Turonenſis, qui curavit exequias ejuſdem Radegundis, illud in libro [a] de Gloria Confeſſorum ſic teſtatur. *Beata Radegundis poſt emeritos vitæ labores ab hoc mundo migravit, de cujus tranſitu accipientes nuncium, ad Monaſterium Pictavenſis urbis acceſſimus, quod ipſa inſtituerat. Reperimus autem eam jacentem in feretro, cujus ſancta facies ita fulgebat, ut liliorum roſarúmque ſperneret pulchritudinem. Stabat enim circa feretrum multitudo immenſa Sanctimonialium ad numerum circiter ducentarum, quæ per illius prædicationem converſæ vitam ſanctam agebant, quæ ſecundùm ſeculi dignitatem non modò de Senatoribus, verùm etiam nonnullæ de Regali ſtirpe hac Religionis formâ florebant.* A tanta gloria multùm excidit hoc Monaſterium orto pòſt ſcandalo, quod ex ejuſdem Gregorii Turonenſis [b] Hiſtoria fusè Tomo ſecundo [c] deſcripſimus.

[a] Cap. 106.
[b] Lib. 9. cc. 39. & ſeqq. l. 10. cc. 15. & ſeqq.
[c] Ad ann. 589. 590.

CXX. Septimum Capitulum. *Ut omnino provideatur, ne Clericorum numerus pluſquàm XXX augeatur, & ipſi per omnia ad dictam Congregationem Sanctæ Crucis honeſtè & perfectè obedientes ſint atque ſubjecti ..... Sin autem, liber diſcedat. Colonus autem vel ſervus ad naturale ſervitium, velit, nolit, redeat.* Apud Gregorium Turonenſem [d] Beata Radegundis in literis, quas loco Teſtamenti ſcribit & ad omnes Epiſcopos Regni dirigit, præter puellare Monaſterium quod in civitate Pictavienſi fundavit, teſtatur extra muros urbis ædificari cœptam à ſe Baſilicam, in qua cum ceteris vult Monialibus ſepeliri. *Monaſterium*, inquit, *puellarum Pictavâ urbe conſtitui, conditúmque quantùm mihi munificentia Regalis eſt largita, factâ Donatione dotavi.* Et inferiùs. *Illud quoque vos Sanctos Pontifices & Præcellentiſſimos Domnos Reges, & univerſum populum Chriſtianum, conjuro per fidem Catholicam, in qua baptizati eſtis & Eccleſias conſervatis, ut in Baſilica, quam in Sanctæ Mariæ Dominicæ Genitricis honore cœpimus ædificare, ubi etiam multæ ſorores noſtræ condita ſunt in requie, ſive perfecta, ſive imperfecta, cùm me Deus de hac luce migrare præceperit, corpuſculum meum ibi debeat ſepeliri.* Puellaris in urbe Monaſterii nomen retinet, ſuburbanæ verò Baſilicæ Titulum prodit, eámque *Sanctæ Mariæ* Baſilicam dicit. Ludovicus Auguſtus in ſuo Conſtituto, quod ante quinquennium recitavimus, Cœnobium ab ipſa Radegunde conſtructum infra muros urbis Pictavenſis, appellat *Monaſterium Sanctæ Crucis puellarum*, & in Capitulari, quod explicamus, Moniales illius loci vocat *Congregationem Sanctæ Crucis.* Aſtronomus autem in ejuſdem Ludovici vita laudat *Monaſterium puellare Sanctæ Radegundis.* Inde liquet unum idémque puellare Cœnobium ætate Ludovici Pii promiſcuè *Monaſterium Sanctæ Crucis* & *Monaſterium Sanctæ Radegundis* in civitate Pictavienſi nuncupatum fuiſſe. Id Hincmarus apud Flodoardum [e] egregiè confirmat utrâque nomenclaturâ eidem Monaſterio attributâ, ſcribit enim *Rotrudi Deo ſacratæ & ceteris ſororibus Monaſterii Sanctæ Crucis & Sanctæ Radegundis pro electione Abbatiſſæ ipſius Monaſterii.* Sammarthani Tomo quarto Galliæ Chriſtianæ Chartam publicarunt, in qua Ludovicus Francorum Rex Ludovici Pii ex Carolo filio nepos Monaſteria Sanctæ Crucis &

[d] Lib. 9. c. 42.
[e] Lib. 3. c. 27.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Sanctæ Radegundis, illud puellarum *infra muros urbis Pictavensis*, hoc virorum *in suburbio prædictæ urbis* apertissimè sic distinguit. *Venerabilis Ava Abbatissa ex Monasterio Sanctæ Crucis, quod est situm infra muros urbis Pictavensis, obtulit obtutibus nostris Præcepta Domni Augusti avi nostri Ludovici & piæ memoriæ genitoris nostri Caroli Gloriosorum Imperatorum, in quibus erat insertum, quòd non solùm ipsi, verùm etiam & prædecessores eorum Reges Francorum videlicet, sub suo nomine & Immunitatis tuitione, cum Monasterio Sanctæ Radegundis, quod est situm in suburbio prædictæ urbis, & cum omnibus ad se pertinentibus vel aspicientibus consistere fecerant.* Et paulò pòst. *Nostræ Immunitatis Præceptum ob amorem Dei erga prædicta Monasteria Sanctæ Crucis & Sanctæ Radegundis pro divini cultûs amore fieri decrevimus.* Idem inferiùs. *Nos pro æterna remuneratione prædictis Monasteriis concedimus, ut perennibus temporibus in alimonia pauperum & stipendia servorum vel ancillarum Christi in eisdem Monasteriis Deo famulantium proficiat in augmentum.* Et sub finem Diplomatis. *Concedimus etiam prædictis fratribus Sanctæ Radegundis & ancillis Sanctæ Crucis quasdam villas.* Hæc duorum Monasteriorum distinctio patet ex ipso quoque Capitulari quod exponimus. Cavetur enim Capitulo sexto, ne *ultra centenarium numerum Congregatio illa*, nempe Monialium seu Sanctæ Crucis *multiplicetur.* Et Capitulo septimo providetur, *ne Clericorum numerus plusquàm* XXX *augeatur;* item ut *ipsi* Clerici *per omnia ad dictam Congregationem Sanctæ Crucis honestè & perfectè obedientes sint atque subjecti.* Septimum hoc etiam Capitulum docet in suburbana Basilica Sanctæ Mariæ sive in Monasterio Sanctæ Radegundis, Clericos ætate Ludovici Pii fuisse. Fatendum tamen institutos illic à primo Basilicæ conditu Monachos cum Abbate, quibus Clerici seu Canonici posteà successerunt. In Sanctæ Radegundis vita, quam Baudonivia post Fortunatum Pictaviensem Episcopum conscripsit, *Vir Venerabilis Arnegisilus Abbas Basilicæ Beatæ Reginæ cum suis Monachis* memoratur. Posterior pars Capituli caret initio, eâque mutilatione fit obscurior. Ludovicus Augustus Clericos in duplici differentia collocat; alios enim liberos, alios colonos seu servos agnoscit; utrosque verò, si Congregationi Sanctæ Crucis sive Monialibus honestè & perfectè obedientes atque subjecti non fuerint, à Basilica Sanctæ Mariæ procul expellit, hoc tamen intercedente discrimine, quòd eos, qui liberi sunt, liberos dimittit, colonos autem & servos, velint, nolint, ad naturale servitium revocat. Lege quæ dicta sunt suprà [a] de ordinatione servorum ex Capitulo sexto Capitularis Attiniacensis, in quo *decretum est, ut servus, si dominum suum fugiens, aut latitans, aut adhibitis testibus munere conductis vel corruptis, aut qualibet calliditate vel fraude ad gradus Ecclesiasticos pervenerit, deponatur, & dominus ejus eum recipiat.*

[a] Hoc an. n. 78.

CXXI. Octavum Capitulum. *Item, si quando necesse fuerit, per jussionem Domni Pippini Regis Ramnulfum specialiter Missum habeant. Quando verò necesse non fuerit, Advocatus earum per se justitiam faciat & accipiat.*

CXXII. In hoc Capitulari nullus occurrit Character Chronologicus, nec annus, quo promulgatum fuit, certò deprehendi potest. Ut autem ad hunc annum à nobis referretur, effecit Annalista Lauresbamensis, Pippinum enim hoc eodem anno, quo filiam Therberti Comitis sibi conjugem sociavit, in Aquitaniam à Ludovico patre missum testatur, eidémque Pippino Regi curam quoque à Ludovico Augusto demandatam, ut hoc Capitulare ab omnibus observaretur, clarissimè docet Titulus suprà descriptus.

CXXIII. LUDOVICUS AUG. APUD TRIBURIAM DECRETUM EDIT ADVERSUS PERCUSSORES CLERICORUM.

Ludovicus Imperator, *peractâ Autumnali venatione, trans Rhenum ad hyemandum in loco, qui Franconofurd appellatur, profectus est.* Ita scribit Annalista Laureshamensis. Adstipulatur Astronomus, sic. *Imperator, juxta morem Francorum Regum, Autumnale tempus venationibus insumpsit, hyemandíque gratiâ trans Rhenum locum, cujus vocabulum est Franconoford, petivit.* Rhenum transiit supra Moguntiacum apud Triburiam. Extat enim Decretum contra Clericorum percussores ab eo Triburiæ editum anno post Synodum habitam apud

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

Theodonis villam proximo. In notis ad illud Decretum [a] sic scribit Jacobus Sirmondus. *Conventui*, qui celebratus est apud Theodonis villam, *alio pòst anno successit alter apud Triburiam, in quo Ludovicus, quod in priore Synodo rogatus fuerat ab Episcopis, Decretum edidit adversùs percussores Clericorum. Quem Conventum Triburiensem incautè nonnulli cum eo confundunt, qui plurimis pòst annis habitus est sub Arnulfo.* Ipsum Decretum accipe ex Sirmondo.

Placuit nobis & fidelibus nostris, ut sicut ab Episcopis & reliquis Sacerdotibus ac Dei servis alio anno apud Theodonis villam admoniti fuimus & rogati, ut Episcopi & eorum ministri, quos Deus suo non humano judicio reservavit, juxta Sanctorum Canonum Sanctorúmque Patrum ac Capitularium præcedentium Regum coràm positorum Statuta, & Dei Sacerdotes eorúmque cooperatores, quorum intercessionibus & supplicationibus Sancta Dei Ecclesia constare videtur, intacti permaneant.

[a] Tom. 2. Conc. Gall.

CXXIV.

CXXV. *I. Constituimus, ut si quis Subdiaconum calumniatus fuerit, & convaluerit, pœnitentiâ Canonicâ pœniteat, & CCC solidos Episcopo componat. Et, si mortuus fuerit, juxta id quod Canones præcipiunt pœniteat, & CCCC solidos Episcopo componat.*

CXXVI. *II. Si Diaconum quis calumniatus fuerit, & convaluerit, pœniteat secundùm Canones, & CCCC solidos componat. Si non convaluerit, juxta præcepta Synodalia pœniteat, & DC solidos Episcopo componat.*

CXXVII. *III. Si Presbyterum quis malè tractaverit & spassaverit, secundùm ejus Episcopi sententiam pœniteat, & DCCCC solidos Episcopo componat. Sin autem mortuus fuerit, ut Synodus judicaverit pœniteat, & MCC solidos Episcopo componat.*

CXXVIII. *IV. Si quis Episcopo insidias posuerit, comprehenderit, vel in aliquo dehonestaverit, pœniteat secundùm Canonum Statuta, & Presbyteri non occisi triplicem compositionem cum justitiis, quæ in superiore Capitulo scripta & confirmata esse videntur, componat.*

CXXIX. *V. Si quis per industriam Episcopum occiderit, juxta id quod apud Theodonis villam à XXXII Episcopis decretum est, & quod ibi à nobis & à Primatibus totius Germaniæ & Galliæ, benignâ collaudatione, collaudatum & subscriptum est, pœniteat, & pecuniam à nobis concessam Ecclesiæ viduatæ persolvat.*

CXXX. *Et hoc de nostro adjecimus, ut si quis in his supradictis Sanctorum Canonum nostríque Decreti Sanctionibus, Episcopis inobediens & contumax extiterit, primùm Canonicâ sententiâ feriatur; deinde in nostro Regno beneficium non habeat, & alodis ejus in bannum mittatur. Et, si annum unum & diem in nostro banno permanserit, ad fiscum nostrum redigatur, & captus in exilium relegetur, & ibi tam diu custodiatur & constringatur, donec coactus Deo & Sanctæ Ecclesiæ satisfaciat, quod priùs gratis facere noluerat. Et, si omnibus vobis ista placuerint, dicite.*

CXXXI. *Et tertiò ab omnibus conclamatum est. Placet. Et Imperator, & penè omnes Galliæ & Germaniæ Principes subscripserunt, singuli singulas facientes Cruces, & Ecclesiasticus Ordo, Deo & Principibus laudes referentes, Hymnum, Te Deum laudamus, decantabant. Et sic soluta est Synodus.*

CXXXII. VARIARUM GENTIUM LEGATIONES AUDIT FRANCOFURTI.

Imperator Triburiâ Francofurtum profectus est, *ibíque*, ut Annalista Laureshamensis testatur, *generali Conventu congregato, necessaria quæque, & ad utilitatem Orientalium Regni sui partium pertinentia, more solemni cum Optimatibus, quos ad hoc convocari jusserat, tractari curavit. In quo Conventu omnium Orientalium Sclavorum, hoc est, Abotritorum, Soraborum, Wilsorum, Behaimorum, Marvanorum, Pradenecentorum, & in Pannonia residentium Avarum Legationes cum muneribus ad se missis excepit. Fuere in eodem Conventu & Legationes de Nordmannia, tam de parte Heriholsi, quàm filiorum Godefridi. Quibus omnibus auditis atque dimissis, ipse in eodem loco constructis ad hoc necessariis opere novo ædificiis, sicut dispositum habuerat, hyemavit.* Ista paulò breviùs sic complectitur Astronomus. *Ibi Conventum jussit fieri circumjacentium nationum, omnium scilicet*

scilicet qui trans Rheni consistentes fluenta ditioni Francorum obediunt. Cum quibus de omnibus, quæ utilitati conducere visa sunt, pertractans, singulorum rebus congruè prospiciebat. In eodem Conventu, Avarum Legatio munera afferens affuit. Missi Nortmannorum pacem renovantes & confirmantes non defuerunt. Quos auditos quum congruè remisisset, in eodem loco præparatis, ut dignum erat & tempori congruebat, novo opere ædificiis, hyemavit. Et Theganus[a] distinctis verbis de eodem notat Imperatore, quòd hoc anno post Placitum Attiniacense *venit ad Franconofurt, ibíque Natalem Domini celebravit.* AN. CH. 822.

[a] Cap. 29.

Anselmus Mediolanensis Archiepiscopus obiit hoc anno, quinto Idus Maii, sepeliri voluit in Æde Ambrosiana in tumulo Bernardi Regis cui fuerat addictissimus. Anno Christi millesimo sexcentesimo duodequadragesimo[b] tumulus ille à loco, ubi positus olim fuerat, paululùm amotus est ac detectus, inventáque duo corpora, unum Bernardi Regis, alterum Anselmi Mediolanensis Archiepiscopi. De utroque sic Puticellus[c]. *Tumulo detecto, quin etiam solutâ ejusdem compage, sicut oportebat ut inde transferri posset, commodissimè quid inesset accuratissiméque inspeximus, quin etiam propriis manibus contrectavimus. Marmoreo conditorio arca inerat è quernis & benè crassis asseribus compacta, aperimento clavis occluso, & pice insuper undique illita, ejúsque longitudo quatuor circiter erat cubitorum, latitudo autem duorum. Bina illic in longum jacebant hominum cadavera, nec ea putrefacta, quorum pellis, & caro, quia ossibus inter se disjunctis arefacta adhærebat, propterea opobalsamo & aliis ejusmodi odoramentis eadem medicata censuimus. Bernardi Regis cadaver illic fuisse dexterum, indicio & argumento fuit, quia à latere ipsius dextro Regium è ligno picto simul & aurato extaret sceptrum, & quia Regio cadaver illud amictu indutum esset. Sericus & candidus & Damascenâ, sicut hodie nos loquimur, arte contextus hic erat, necnon etiam superadditis ornamentis sericis & auro intextis in extremitate circumdatus, maximè autem in utraque anteriori. Tam sinuosus verò amplus & oblongus erat ejusmodi amictus, ut non minùs quàm tricenas textilis ejus mensuras cubitales capere nobis videretur. Quà suberat cadaveri, jam putruerat; non sic autem, quà sinuatus illud hinc inde ambiebat. Simul etiam propè aderant multa sericorum rubri caloris funiculorum frusta, sed, quem fuerint ad usum; frustrà fuit à nobis investigatum. Superstites adhuc è corio rubro calcei utrumque pedem contegebant, iidémque ligneam quisque soleam hinc inde coriaceis insutam habebant. Tam verà aptè presséque ad suum quisque pedem juxta ordinem digitorum congruebant, in acutum versùs primorem digitum desinentes, ut calceus dexter non nisi dextro pedi, quamdiu integer ille erat, sinistérque sinistro adaptari potuisset. Ceterùm quisque calceus duabus tantùm corii partibus invicem consutis pedem ita contegebat, ut anteriar corii pars in suprema versùs crura extremitate aliquantulùm scissa in longum esset, illúque pedi ligamine adstringeretur ad eum prorsus modum, quo rusticana hodie calceamenta factitari solent. Sed & Bernardi pedibus ita calceatis aurata induerant calcaria ex ære, quod nos vulgò Rame nominamus. Figura tamen illa erant parum admodum ab hodiernis & nostratibus diversa. In exterioris cornu extremitate parvum erat & rotundum foramen, è quo supernè fibula, infernè autem ansula, eodem ex ære pendebant, ansula consita clavicula erat corrigia è corio rubri pariter coloris, quæ de sub pede per alterum inferioris cornu foramen modicè longum deducta, & illi fibula inserta calcar pedi adstringebat. Rotula verà è calcaris dorso modicè prominens senis & perbrevibus circùm radiis acuminata vergit deorsum. Hæc ad Bernardi Regis cadaver spectantia. Quæ verò ad alterum ipsi adjacens, sunt ejusmodi; Episcopalis nempe tum mitra ad caput, tum etiam baculus sed ligneus ad latus dexterum, itémque annulus ex argento & gemmatus & auratus. Hoc ipsum cadaver è Majorum traditione accepimus Archiepiscopi esse Anselmi Bernardo addictissimi, ut propterea cum ipso etiam mortuus condormissere voluerit. Talibus ergo amborum exuviis unà cum cineribus ex arca extractis, marmoreus tumulus & arca in eum translata fuerunt locum, ubi nunc sunt. Cúmque solemne officium pro eorum defunctorum salute ab universo Monasterii Conventu*

CXXXIII. ANSELMUS ARCHIEP. MEDIOL. OBIT.

[b] Ughell. To: 4. Ital. Sacr. in Archiep. Mediolan. 53.

[c] Num. 40.

AN. CH. 822.

celebratum fuisset, Abbas noster eum ipsum locum ritè benedixit, quæve omnia prius inerant arca, illic eodem quo prius ordine composita & benè occlusa fuerunt, calcaribus exceptis, quæ mihi ego retinui. Hæc ille. Anselmo successit in Archiepiscopatum Bonus seu Donus, *acerrimus*, ut Ughellus testatur, *Jurisdictionis Ecclesiasticæ defensor.*

Succedit Donus.

CXXXIV. Agannus sive Agaunus Eystettensis Episcopus, qui propter innocentem ac sanctissimam vitam zelúmque propagandæ fidei multùm laudatus invenitur, hoc eodem anno vitam terminavit octavo Idus Novembris. Eystettensium Episcoporum Chronologiam in hunc annum rejecimus examinandam. Tres hactenus Eystettenses Episcopos, Sanctum scilicet Willibaldum, Gerochum, & Agannum, memoravimus. Tomo superiore Sanctum Willibaldum, quem anno Christi septingentesimo octogesimo-primo sublatum ex hac vita vulgaris opinio contendit, ostendimus sexto pòst anno rebus humanis ereptum fuisse. Sancto Willibaldo successit Gerochus. Hic apud Bruschium fit Episcopus anno Christi septingentesimo octogesimo-secundo, sedet annos viginti, moritúrque anno Redemptoris octingentesimo secundo, die, ut addit Bucelinus, secundâ Februarii. Sed annos illos viginti interpretare incompletos ab anno Christi septingentesimo octogesimo-septimo ad annum Redemptoris octingentesimum sextum. Similiter, cùm in iisdem Auctoribus legis Agannum Episcopatu gavisum esse per annos septemdecim, atque obiisse die sextâ Novembris anno Redemptoris octingentesimo decimo-nono, septemdecim illos annos incompletos ordire ab anno Redemptoris octingentesimo sexto quo Gerochum mortuum dicimus, annóque claude Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo quo mortem Aganni consignamus. In hujus locum subrogatus est Adelungus, cui Bruschius, Gretserus & Bucelinus annos in Episcopatu duos ac viginti tribuunt, id est, secundùm nostram computationem annos viginti-duos incompletos ab anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo ad annum Redemptoris octingentesimum quadragesimum-tertium. In subsequentibus Pontificatibus occurrent multa, quæ vulgarem destruent Chronologiam, nostram verò firmissimè consolidabunt.

Eystettensium Episcoporum Chronologia examinatur.

Adelungus fit Ep. Eystettensis.

CXXXV. In eadem provincia Moguntiacensi mortuus est etiam hoc anno Benedictus Spirensis Episcopus, ut Eysengreinius, Bucelinus, aliique Nomenclatores affirmant. Annis octo Diœcesim suam summa cum integritate morum ac vitæ sanctimonia gubernavit, ideóque Sanctus ab Eysengreinio nuncupatur. Ei successit Hertinus, quem Bucelinus Bertinum vocat.

Episcopi Spirensis.

CXXXVI. Nec hoc anno illaudatus abibit Haistolfus Moguntiacensis Archiepiscopus, cùm enim pro muneris sui conditione Diœcesim obiret, cœmeterium Fuldensis Monasterii dedicavit; Ægil Abbas aream satis amplam sepulturis Monachorum in colle Septemtrionario descripsit, ibique construxit Ecclesiam elegantis operis figurâ rotundâ. Fuit autem hoc structuræ genus. A crypta subterranea moles assurgebat arcubus circumdata, medium columna fulciebat unica, supra cryptam attollebatur fabrica octonis in orbem columnis, hujus corona fornix ex grandi saxo quod pro vertice parietibus summis incumbebat. Hujus fabricæ Mysterium accipe ex Candido. Ægil vivi Templi Christianorum Ecclesiæ quamdam imaginem sibi proposuit; unica columna, quæ totam molem sustinet, Christum Dominum nostrum significat, cui tanquam columnæ ceteri firmiùs innituntur, si modò se magistro suo commendant iis virtutum actionibus, quas octo beatitudinum insigni præconio Christus ipse complexus est; deinde opus universum uno superimposito saxo consummatur, ut posteri recordentur illum, qui cælestium munerum fons & auctor opus bonum inchoavit, id & in cælis perfecturum non simplici quadam beneficentiæ gratiâ, sed magnâ quadam & ubere bonorum omnium exaggeratione, quæ per orbis figuram adumbratur. Idem Auctor in suo Poëmate totam ædificii structuram sic delineavit.

Ecclesia S. Michaelis cum cœmeterio Monasterii Fuldensis dicatur a Haistolfo Archiep. Moguntino.

Fratrum consilio parvam, quâ corpora fratrum
Hinc defuncta jacent, devotè namque rotundam
Condidit Ecclesiam; latitans quâ pervia crypta
Sub tellure jacet, unâ qua ritè columnâ
Incipit, ac suprà octonis subjecta columnis
Perpulchrè in summo lapide concluditur uno.

Hanc Sancti Michaelis Ecclesiam, unà cum tribus Altaribus, quæ Ægil indidem erexerat, Haistolfus Archiepiscopus dedicavit decimo-octavo Kalendas Februarii. Rabanus enim in suo Martyrologio sic ad illum diem apud Canisium [a]. *In Monasterio Fulda Dedicatio Ecclesiæ Sancti Michaelis.* Ejusdem Dedicationis memoriam & Altarium epigraphas, teste Candido, sic idem descripsit Rabanus. *Anno Incarnationis Dominicæ* DCCCXXII. *Indict.* XV. *dedicatum est hoc Cymiterium ab Heistolfo Archiepiscopo Moguntiacensis Ecclesiæ, mense Jan.* XVIII *K. Feb. in honorem S. Michaelis Archangeli, & S. Joannis Evangelistæ, S. Abundi Martyris, & S. Amandi Confessoris, & aliorum plurimorum Sanctorum Martyrum atque Confessorum Christi.* CXXXVII.

[a] Tom 6. antiq. lect.

Sequuntur Versus Rabani pro primo Altari. CXXXVIII.

Hoc Altare Deo dedicatum est maximè Christo,
Cujus hic tumulus nostra sepulchra juvat.
Pars montis Sinai, Moysi & memoratio digna,
Hic Christi Domini est & genitale solum.
Hic Michael Princeps; Domini Symmysta Joannes,
Victorésque soci tres simul & pueri.
Privatus Martyr, pariter & Habundius ipse
Suscipiunt vota, atque Deo referunt.
Sulpitius Præsul, simul & Confessor Amandus,
Hic Monachus Mammas, hic ovat & Simeon.
Cum quibus hic semper votis adsiste, precamur,
Virgo sacrata Deo Martyr Anastasia.

Pro secundo Altari. CXXXIX.

Hic Anianus adest, Martyr Desiderius, atque
Rex Sisemundus ovat, Genesiúsque simul.
Tu quoque Christophore nostris pie mentibus adsis,
Cúmque tuis sociis ipse juvato preces.

Pro tertio Altari. CXL.

Paulinus Præsul, Brisius quoque, Perpetuúsque,
Sanctus & Isidorus, Martialisque Pater.
Hanc Aram meritis semper vitalibus ornant,
Adsistunt precibus quas pie quique dabunt.

Isti Dedicationi diu superstes haud vixit Ægil Abbas, obiit enim hoc eodem anno, ut testatur Annalista Fuldensis, cujus ad hunc annum hæc sunt verba. *Eigil Abbas Fuldensis Cænobii defunctus Rabanum successorem accepit.* Adstipulatur ad hunc annum Hermannus Contractus in editionibus Urstisiana & Canisiana, sic. *Fuldis Eigil Abbas obiit. Cui Rabanus vir doctus & divinorum librorum tractator egregius successit.* Et Marianus Scotus, Fuldensis quondam Monachus, in tertio libro Chronicorum ad hunc annum, sic. *Eigil Fuldensis Abbas obiit. Rabanus sibi successit.* Vitam Ægilis in literas retulit qui sæpè jam citatus est à nobis Candidus Rabani discipulus. Postremam operis partem accipe. *Venerabilis Pater correptus morbo cœpit acriter infirmari, qui cùm dehinc mortis suæ tempus cerneret imminere, rogabat se orationis gratiâ ducere in cimiterium, cujus suprà fecimus mentionem. Posteà namque accepto sarculo designavit locum sepulchri ipsius in Orientali parte cimiterii, &, ut valuit, pro infirmitate ipse primus terram percutiens fodit. Sarcophagum verò in locum monumenti aptavit, in quo se post obitum ejus condere humili supplicatione poposcit. Inde igitur, cùm esset reductus in domum, decidit desperatus in lectum: &* CXLI. ÆGIL ABB. FULDENSIS OBIT.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

cognovit, quia moriturus. Quod cùm audissent Fratres, venerunt visitare eum, atque pro exitu animæ illius preces fundere Deo; quibus conspectu, gratulabatur in adventu eorum, & in oratione ipsorum delectabatur anima ejus. Intereà namque rogabatur à Fratribus, quò purior de hoc mundo migrasset; quamvis occultâ confessione & dignâ pœnitentiâ purgaretur, ut si quem læderet, veniam postularet; vel si à quodam læsus fuisset, simpliciter remissionis indulgentiam daret. Commonitionem itaque Fratrum libenter audiens, ait, si quem, inquit, læsi, humili supplicatione veniam rogo; &, si à quoquam læsus fuissem, dimittat illi Deus, & ego veraciter illi ex intimo corde dimitto. Cúmque enim hæc verba jam moriturus explesset commendabat se Deo, & precibus Fratrum suorum; atque in lectum corpore congregato, spiritum exhalavit. Quo viso perterriti Fratres, & jam tunc in angustia positi, ob Patris interitum suspirabant; scientes qualem habuerant patrem, & nescientes qualem accepturi fuissent. Nemo enim, frater Modeste, cognoscere potest, nisi ille solus, qui hoc experimento cognovit, qualis plerumque filiis miseria est, quòd eis legitimus pater aufertur, & vitricus consequenter infertur; propria mater occumbit, & noverca succedit; quod apertè manifestabant illæ duæ mulieres citra infantem vivum litigantes in judicio Salomonis Regis Hierusalem. Fratres verò, post hæc, secundùm consuetudinem patrum tulerunt corpus chari senioris; & cantantes atque orantes in Ecclesiam deferebant; & ibi oratione completâ, levaverunt corpus ejus, & sepelierunt in sepulchro, quod ipse sibi paraverat vivens, fidem habens resurgendi in die adventûs Domini nostri Jesu Christi.

CXLII. SUCCIDIT RABANUS.

Rabanus post Ægilem factus Abbas, decessoris epitaphium condidit, in quo Translatio Sancti Bonifacii Martyris & Dedicatio Fuldensium Ecclesiarum suprà descriptæ memorantur.

Ingrediens, Lector, perparvi domatis antrum,
Cerne legens Titulum, noscéque facta viri.
Abbas ille fuit famosi nominis Ægil,
Qui jacet in tumulo, sed super astra manet.
Hoc quoque Cœnobium rexit feliciter ipse,
Multáque facta bona ritè peregit ovans.
Martyris ergo sacra cum Præsule transtulit ossa,
Ac binas pariter has dicat Ecclesias.
Posthac alta petit, animámque ad sidera misit,
Corporis infirmi membra locavit & hîc.
Huic quoque Hrabanus vilis successor amando
Conscripsi hunc tumulum; Christus utrosque juvet.

CXLIII. ARNO ARCHIEP. SALISBURG. OBIT.

In Bojoaria vitam clausit Arno Salisburgensis Archiepiscopus nono Kalendas Februarii. De die convenimus cum Hundio in Archiepiscopis Salisburgensibus [a], cum Bollando in notis ad vitam Caroli Magni [b], & cum Adlzreittero in Annalibus Boicæ gentis [c]. At in anno dissentimus, nisi dicas hos Auctores ac Brunnerum [d], apud quos annus Redemptoris octingentesimus vicesimus-primus legitur, secutos esse vetus aliquod monumentum, in quo principium anni ducebatur à Paschate. De successore sic Hundius. *Ammilonius, aliàs Amilon, Abbas Sancti Petri, secundus Archiepiscopus Juvaviensis* seu Salisburgiensis, *vix sesquiannum præfuit.* Adlzreitterus Hundium sic interpretatur. *Arno Infulas reliquit Ammiloni, quem ex Abbate Sancti Petri Sedes Archiepiscopalis accepit, & vix sesquiannum retinuit.* Supponit hic textus Ammilonem, priusquàm Archiepiscopus fieret, Abbatem fuisse Sancti Petri Salisburgensis, idque nobis alienum à vero non videtur, licet ignoremus annum, quo regimen illius Monasterii dimissum fuit ab Arnone. Bucelinus in Germania Sacra non aliter censet. *Ammilon*, inquit, *sive Ammilonius in Abbatia primùm deinde etiam in Archiepiscopatu successit.*

SUCCEDIT AMMILONIUS ABB. S. PETRI.

[a] Num. 10.
[b] D. 28. Jan.
[c] Part. 1. l. 9. n. 26.
[d] Lib 6. n. 5.

CXLIV.

In eadem Bojoaria commendatur ab Hundio *Reginarius aliàs Reinharius, Rinharius vel Reginardus dictus, anno 818 electus in Episcopum Pataviensem, & anno 822 in Episcopum ordinatus secundùm Annales.* Cur ejus ordinatio per

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

quadriennium dilata sit, jam notavimus ad annum Redemptoris octingentesimum duodevicesimum, quo Pataviensis Episcopus Urolphus in Avariam & Moraviam perrexit, ut illarum provinciarum populis Evangelium prædicaret. Addit Hundius *scriptum esse in Catalogo Episcoporum* Pataviensium, *quòd* Reinharius *cum Arnone Archiepiscopo Salisburgensi pro Pallio decem annis contenderit, contra quem Arno quendam Baturicum in Episcopum Pataviensem ordinaverit, sed Reinharium à Summo Pontifice Paschali Primo, sexto anno Pontificatûs sui, qui fuit 822, Romæ cum Pallio in Archiepiscopum solenniter ordinatum, sedisse Patavia ut Archiepiscopum decem annis.* Id autem totum inter fabulas proximè rejicit, *cujus*, inquit, *Joannes Aventinus non meminit, neque aliud ullum documentum hujus rei extat, ac, ut suprà dictum est, Reinharium hunc in Diplomatibus non reperio Archiepiscopum, sed solùm Episcopum Pataviensem nominari.* Brunnerus quæ descripta sunt ab Hundio ex Episcoporum Catalogo, partim probat, partim reprobat; Baturicum Episcopatu potitum non inficiatur, at negat Archiepiscopi Titulum Reginhario collatum fuisse. *Anno* seculi noni *vicesimo-secundo Batavensem Cathedram Reginharius inscendit, cùm, Arnone vivo, ut Tabulæ illius Ecclesiæ testantur, jus suum obtinere non posset. Nam cùm Arnoni de Archiepiscopali Dignitate litem moveret, ille Baturicum interim subrogandum curavit, verùm, Arnone mortuo, non modò Sede suâ potitum, sed Pallium insuper Archiepiscoporum insigne à Paschali Pont. impetrasse iisdem Tabulis perscribitur. Sed hoc posterius manifestè vanum est, cùm vetustis Diplomatibus nunquam nomen Archiepiscopi præfigatur, supersunt enim Ludovici Bojariorum Regis literæ, quibus Reginhario Episcopo in Avarum terris possessiones assignat.* Adlzreitterus à Brunnero non discrepat. Nos neutri suffragamur, stamus enim ab Hundio, qui nec Baturicum Pataviensibus Episcopis accenset, nec Reginario nomen Archiepiscopi tribuit. Anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo, cùm Urolphus Pataviensis Episcopus in Avariam & Moraviam studio propagandæ extra Bojoariam fidei profectus esset, Reginarius, ne Patavia Pontifice diu careret, designatus est illius civitatis Episcopus, tamen ante annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum non est ordinatus, postquàm certissimè constitit Urolphum ad Ecclesiam Pataviensem non rediturum, quoniam Hunorum Moravorúmque copiosa multitudo feliciter Christo se summittebat. Testes Episcopatus, Favianensis, Speculunensis, Nitraviensis, & Vetuarensis, tunc erecti, de quibus post biennium fusiùs ex literis Eugenii Papæ, qui sedere cœpit anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto. Sic autem conventum existimamus inter Urolphum & Reginarium annuente Metropolitâ Salisburgensi, ut Episcopatus Laureacensis & Pataviensis, qui per annos centum sexaginta-duos ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo sub novem Præsulibus, Brunone, Theodoro, Vivilone, Sidonio, Anthelmo, Wiscario, Walderico, Hattone, & Urolpho, simul uniti fuerant, iterum disjungerentur, eâque disjunctione factâ Reginarius ordinaretur Episcopus Pataviensis, Urolphus verò Laureacensem Diœcesim regeret cum jure Metropolitico, *quò majori cum dignitate*, inquit Velserus, *Evangelii causam apud barbaros tractaret.* E novem Pontificibus, qui Laureacensem & Pataviensem Episcopatus simul gesserunt, septem, nempe Bruno, Theodorus, Vivilo, Sidonius, Anthelmus, Wiscarius, & Waldericus, Metropolitæ totius Bojoariæ per annos duos ac triginta supra centum fuerunt ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto, quo Metropolitana Sedes post Ansologi Salisburgensis Metropolitæ mortem Salisburgo Pataviam translata est, ad annum usque Christi septingentesimum nonagesimum-octavum, quo jus Metropoliticum Ecclesiæ Salisburgensi post Walderici Laureacensis seu Pataviensis Metropolitæ mortem restitutum est. Hoc autem anno, quo Reginarius consecratus est Pataviensis Episcopus, provincia Salisburgensis, quæ per Bojoariam & Carantaniam protendebatur, imminuta fuit Laureaco, cui Metropolitana quoque dignitas est

REGINARIUS ORNATUR EP. PATAVIENSIS.

UROLPHUS ARCHIEP. LAUREACENSIS.

collatæ, subditique complures Episcopatus in Avaria, in Moravia, in Pannonia, & in Moesia, cùm recèns erecti, tum deinceps erigendi.

CXLV. ABBATES S. EMMERAMMI.

Richpaldus Sancti Emmeramni apud Reginoburgum Abbas hoc anno vitam clausit, cùm ad Ludovici Augusti Comitatum proficisceretur. Successit Sigefridus. Utriusque meminit Hundius in Metropoli Salisburgensi [a]. Tunc Reginoburgensis Episcopus erat Baturicus, cujus nomen Catalogo Pataviensium Episcoporum perperam insertum fuit, ut dictum suprà.

[a] Tom. 2.

BATURICUS EP. REGINOBURGENSIS.

CXLVI. ANSOVINUS FIT EP. CAMERINENSIS.

Ansovinus hoc eodem anno factus est Episcopus Camerinensis, Episcopatum enim annis gessit octodecim, ut Eginus Monachus in ejus vita testatur, obiitque anno Redemptoris octingentesimo quadragesimo, ut asserit Ughellus [b]. Eginus vitam Sancti Ansovini, sive, ut vocat, Ansuini scripsit dicavitque Petro Camerinensi Episcopo, quem Baronius ad annum Christi nongentesimum sexagesimum-tertium laudat. Illam publici juris fecit Henschenius [c] ex Codice Vallicellano, sed in principio deesse nonnulla, quæ gesta sunt ante Pontificatum, non vanâ suspicatus est conjecturâ, quapropter præmittendas censuit Lectiones Officii, quas Ecclesia Camerinensis ita recitat. *Ansovinus Camerini in Umbria natus, Ecclesiasticis muneribus à puero addictus, cùm literis esset non mediocriter eruditus, Sacerdotio demùm est initiatus. Vixit eo in gradu insigni modestiâ, admirabili abstinentiâ & vitæ integritate. Solitudinem deinde, ut Deo liberiùs vacaret, adamavit, quam pluribus annis prope Castrum Raymundi omni virtutum genere excoluit. Ad templum sacrificandi causâ properans, flumen strato super aquas pallio trajecit, cùm verò sacrificantem Solis radii interpellarent, suspenso ipso in aere linteolo, mirabiliter umbram invenit. Expetitus à suis in Episcopum, Romam pergit; reversus, difficile dictu est, quanta cum laude munus impositum gesserit. Nihil eo mitius, nihil temperantius excogitari poterat. Summum in illo precandi studium, accuratissima in pascendo grege diligentia, effusa in pauperes benignitas. Horrea ipsa solitus eleemosynis exhaurire, cùm semel nihil frumenti superesse famuli renuntiassent, scrutari iterum jussit non irrito eventu. Itaque horreum, quod beneficentia vacuaverat, fides replevit. Ægris quamplurimis sanitatem restituit, solo Crucis signo grassantis flammæ incendia restinxit. Nec viri Sanctitas hominibus modò perspecta aut in admiratione erat, sed muta etiam animantia eam, quâ poterant impensâ veneratione, intelligere videbantur. His aliisque virtutibus atque ornamentis clarus, ætate jam longævus, tertio Idus Martii evolavit in cælum*, anno Redemptoris, ut suo loco dicemus, octingentesimo quadragesimo Castrum Raymundi distat Camerino septem millibus passuum trans Potentiam flumen Septentrionem versùs; juxta quod Jacobillus vicum Torricellæ collocat, in quo Sanctus Ansovinus eremiticam vitam duxit; atque inde facile est definire quis sit ille fluvius, quem suo pallio instratum transiit, cùm iret ad Missæ sacrificium celebrandum. Apud Eginum Ansovinus nondum Episcopus fit Ludovici Augusti Confessarius, nec Episcopum se priùs ordinari patitur, quàm pactus sit immunitatem à militia. Ughellus in gratiam Ansovini sancitum ait Imperatorio Diplomate, ne deinceps Episcopi tractarent arma. Henschenius arbitratur id ab Ughello laxiùs accipi, quódque soli Ansovino concessum fuit, ad omnes Episcopos temerè referri. Nos nec Ughello nec Henschenio suffragari possumus, quia quod ab Egino scriptum hoc loco fertur, nullius apud nos est auctoritatis, perversum enim morem, de quo questus apud Ludovicum Augustum dicitur Ansovinus, à Carolo Magno ejusdem Ludovici patre jam sublatum remur. Lege Tomum superiorem ad annos octavi seculi octogesimum-primum [d], octogesimum-septimum [e], & nonagesimum-nonum [f].

[b] Tom. 1. Ital. Sacr.
[c] D. 13. Mart.
[d] Num. 124.
[e] Num. 14.
[f] Num. 48.

CXLVII. HERILANDUS EP. VIRODUN. OBIT.

Herilandus Virodunensis Episcopus hoc anno vitam terminavit. Annos sedit quatuor. Lege suprà quæ dicta sunt ad annos Redemptoris octingentesimum decimum-tertium [g] & octingentesimum duodevicesimum [h]. De Herilando sic scribit Bertharius [i]. *Herilandus suscepit istum locum*, nempe Virodunensem Episcopatum, *vir multùm simplex & ultra modum infirmus, cujus*

[g] Num. 345.
[h] Num. 22.
[i] Num. 16.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

etiam tempore multa mala perpessa est ista Ecclesia. Post viginti-quatuor annos sui Episcopatus obiit Aquis, & est sepultus juxta Austrannum in Basilica Sancti Vitoni. Bertharium penè ad verbum transcripsit Hugo Flaviniacensis, sic. *Herilandus suscepit Virdunensem Episcopatum vir multùm simplex & ultra modum infirmus; & hic expletis in Episcopatu annis septem obiit Aquis, & relatus inde sepultus est juxta Austrannum in Basilica Sancti Vitoni.* Apud hos Auctores, expunctis annis Episcopatûs, seu septem, seu viginti-quatuor, reponendi sunt anni quatuor. Cetera veritati consonant. Wasburgius multis scatet fabulis, imprimis ait Herilandum Viroduno Aquisgranum fugisse ne caderet in manus Bernardi Regis Italiæ, quid magis alienum à vero fingi potest? Ludovicus Imperator, ut ex ejus Diplomatibus suprà descriptis constat, Aquisgrani per menses Aprilem ac Maium hoc anno morabatur. Illuc Viroduno profectus est Herilandus, atque in ipso Ludovici Comitatu vitam clausit. Transeamus ad successorem. *Defuncto isto*, inquit Bertharius [a], *abiit pars Cleri & plebis ad Ludovicum Imperatorem, & petierunt sibi dari Hildinum de Alemannia, virum bonum & sanctum, qui construxit multas Ecclesias in isto Episcopatu, & multa bona operatus est.* Eadem scribit Hugo Flaviniacensis, sed perperam notat annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-septimum, cujus loco restitui debet octingentesimus vicesimus-secundus.

[a] Num. 17.

SUCCEDIT HILDINUS.

CXLVIII. AURISMUNDUS EP. REDONENSIS OBIT.

Si nec mutilus est Redonensium Episcoporum Catalogus, nec interpontificio laboravit Ecclesia Redonensis, ætatem valdè longævam duxit Aurismundus, cujus obitus hoc anno in Armorica Sancta post annos Episcopatûs undesexaginta consignatur.

CXLIX. ABBATES S. BASOLI.

Illis temporibus florebat in Diœcesi Remensi Benedictus Abbas Sancti Basoli, de quo sic Flodoardus [b]. *Tempore Domni Ebonis Archiepiscopi, ejus ordinatione quidam vir religiosus, Benedictus nomine, Abbas constituitur hujus Abbatiæ. Qui cum modestia familiam Sancti Basoli tractans, & in simplicitate Domino serviens, diversis Ecclesiam donariis ornavit, & post non modica vitæ suæ spatia divinâ præceptione vocatus ad Dominum transiit.*

[b] Lib. 2. c. 3.

CL.

Successit Spernus ejus frater, de quo sic idem Auctor. *Frater cognomine Spernus Abbas in eodem loco subrogatur, qui moribus fratri dissimilis, & diræ facibus ardens cupidinis, dum temulentus aliquando sederet, cœpit dicere, quòd frater suus de illa Abbatia nihil boni sciverit habere, præcipiens villarum procuratoribus in crastinum sibi ruricolas exhibere, quos variis faceret suppliciis torqueri, ut facultates ipsorum ab eis posset extorquere. Audientes ergo villarum incolæ, quantæ intentabantur sibi pœnæ, omnes Sancti Basoli suppliciter expetunt suffragium, ne tam crudeli lanio traderentur ad dilacerandum, lugubrésque in gemitu pernoctantes non cessabant Sancti Basoli implorare solatium. Nec renuit audire Sanctus Domini querelas suæ plebis. Nam facto mane Spernus idem reperitur mortuus, quem lecto nitentibus extrahere suis crepuit medius, cantúsque fœtor eundem locum replevit, ut nemo inibi remanere voluerit. Sícque familia Sancti Basoli trepidatis eripitur defensa suppliciis.*

CLI. DUCES SPOLETANI.

Hoc anno, *Vinigisus Dux Spoletanus jam senio confectus, habitu seculari deposito, Monastica se mancipavit conversationi, ac non multò pòst tactus corporis infirmitate decessit. In cujus locum Suppo Brixiæ civitatis Comes substitutus est*, ut testatur Annalista Laureshamensis.

CLII. TRANSLATIO S. HUBERTI POSTULATUR A MONACHIS ANDAINENSIBUS.

Referri quoque debent ad hunc annum, quæ de Walcando Leodiensi Episcopo & Andainensi Monasterio in vita Sancti Huberti [c] memorantur. Ab aliquot annis cœperant undequaque in illum locum *Religiositatis cultores confluere, & maximè nobiles ex Monasterio Sancti Lamberti*, sive ex Leodiensi Basilica, *qui Apostolicæ*, id est, Monasticæ, *vitæ desiderio accensi erant, illuc convolare, viriliter ejus Ordinis*, nempe Monastici, *vitam, morum actuúmque probitatem tenere. Qui postquàm detritâ sanctæ conversationis viâ, quæ olim sibi fuerant aspera, Christo ductore cœperunt fieri levia, augmenta suæ perfectionis & devotionis requirentes, adierunt præfatum Venerabilem Antistitem Walcandum,*

[c] Ap. Sur. d. 3. Novembr.

AN. CH. 822. LUDOV. IMP. 9. LOTHAR. IMP. 6. PIPPINI R. 8. LUDOV. R. 6.

uti Beatissimi Huberti Præsulis ossa eis à loco sepulturæ permitteret transferre, & in Cellam suæ habitationis ob sui consolationem & Confessoris Domini ampliorem honorem transportare. Qui vocis eorum petitionem, ut pius Pater, clementer audivit, indignúmque locum, in quo sancta membra jacebant, tanto Confessore judicavit. Sed piam petitionem eorum impleri posse atque debere non abnuit. Attamen ne incautè ac passim levitatis errore dictante id fecisse videretur, fermè tribus annis eorum petitionem distulit, ad annum videlicet Redemptoris octingentesimum vicesimum-quintum, quo Translationem illam consignabimus. In textu proximè recitato vitam Apostolicam interpretare cum Surio Monasticam, quia vita Monachorum imitatur eam, quam Hierosolymis inchoarunt Apostoli, quando, ut Beatus Lucas in Actibus Apostolorum [a] scribit, *omnes qui credebant erant pariter, & habebant omnia communia.*

[a] Cap. 2.

CLIII. ADALOCHUS EP. STRASBURG. ECCLESIAM COLLEGIATAM S. THOMÆ INSTITUIT.

Wimphelingius, Bruschius, & Guillimannus, qui Catalogos Argentinensium seu Strasburgensium Episcoporum texuerunt, in hoc conveniunt unanimi consensu, quòd Adelochus sive Adalochus Episcopus Monasterium Sancti Thomæ seu Scotorum Monachorum auxit, atque in Collegium Canonicorum mutavit. Wimphelingius encomium Adelochi sic orditur. *Hic Ecclesiam Collegiatam Sancti Thomæ instituit, cùm anteà exiguum claustrum à Scotis Monachis Religiosis inhabitatum fuisset; ac plurimis bonis dotavit anno Christi octingentesimo-tricesimo.* Pauciora scribit hoc loco Bruschius absque nota Incarnationis Dominicæ. *Adelochus Scotorum Cœnobium ad S. Thomam mutavit in Canonicorum Collegium.* Fusiùs exspatiatur Guillimannus, adjecto non determinatè sed circiter anno DCCCXXX. *Adalochus labantem ætate & inopiâ Ædem sacram & Monasterium S. Thomæ restituit, aut, ut vult Jacobus Regiovillanus, à fundamentis excitavit novam, eamdémque auxit & locupletavit, pro Monachis Canonicos instituit circa ann. D. N. DCCCXXX. Sepultus est ibidem saxo evecto prope princeps Altare. Ejus memoriam tanquam secundi fundatoris, haut minùs atque S. Florentii, qui Scotos Monachos eò priùs induxerat, posteri Canonici percoluere.* Bucelinus in Episcopis Argentinensibus Adelochi quoque munificentiam erga Monasterium Sancti Thomæ commendat, sed, quia Monachus est Benedictinus, Canonicos pro Monachis illic institutos omittit. *Adelhous, Adelochus, vulgò Adelhoc, Monasterium Scotorum Ord. nostri S. Thomæ dictum locupletat. Obiit 840.* Anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, ut ex Imperatoris Ludovici Diplomate probavimus, in Argentinensi Cathedra sedebat Adalochus; Pontificatum gessit annis decem, ut Wimphelingius & Guillimannus testantur, ad summum duodecim ut Bruschius & Bucelinus contendunt, ergo nec vitam clausit anno Redemptoris octingentesimo quadragesimo, nec superstes in vivis erat anno Redemptoris octingentesimo tricesimo. Pontificatum illius decennio circumscribimus ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quintum, sub cujus initium Bernaldus sedere cœpit priùs ad Episcopatum promotus quàm Victor Curiensis Episcopus illo anno moreretur. Hæc ratiocinatio Chronologica nos adducit, ut quæ præcitati Scriptores in annum Redemptoris octingentesimum tricesimum rejecerunt, ea citiùs ad hunc annum reparatæ Salutis octingentesimum vicesimum-secundùm, Adalochi Episcopi septimum, referamus.

CLIV. PRÆCEPTUM PRO MON. ELNONENSI. ADALSODUS ABB. ELNONENSIS.

In priori parte quarti Seculi Benedictini, quæ nudiustertius in lucem prodiit, Joannes Mabillonius hoc Ludovici Augusti Præceptum ex Elnonensi Tabulario publicavit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Cùm locis divino cultui mancipatis ob divinæ servitutis amorem opem congruam ferimus, & Regium morem decenter implemus, & id nobis profuturum ad æterna remunerationis præmia capessenda veraciter credimus. Idcircò notum esse volumus cunctis fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris præsentibus scilicet & futuris, quia adiens Serenitatem Culminis nostri Vir Venerabilis Adaleodus Abba Monasterii Sancti Amandi*

unà

AN.CH. 822.
LUDOV. IMP. 9.
LOTHAR. IMP. 6.
PIPPINI R. 8.
LUDOV. R. 6.

*unà cum Aldrico Misso nostro, quem ad prædictum Cœnobium dereximus ad ordinem Regulæ Sancti Benedicti confirmandum, suggesserunt Mansuetudini nostræ, qualiter Congregationi Confessoris Christi Amandi aliqua de rebus & villis ejusdem Ecclesiæ deputare & confirmare ad usus & necessitates illorum præjudicaremus. Ideóque ad precationem vel suggestionem prædictorum Abbatum, Adaleodi videlicet & Aldrici, immo ob emolumentum animæ nostræ, conjugis, atque prolium nostrarum, res subter annotatas prædictis Fratribus & Congregationi Sancti Amandi ad victum, vestimenta, & calciamenta, seu etiam ceteros usus & necessitates ipsorum, tradere & confirmare decrevimus, & super hanc cessionis auctoritatem hos nostros Imperiales apices fieri decrevimus atque jubemus, ut abhinc in futurum à nobis & nostris Deo dispensante, successoribus, piis oraculis nostris conservanda mandavimus. Quod nos pro æternis capessendis præmiis & memoratæ Congregationi consulendis necessitatibus fecisse & concessisse vestra cognoscat Industria, ita dumtaxat ut quidquid de ipsis rebus, Deo donante, per bonum studium potuerit haberi vel adquiri, totum in Fratrum sine ulla subtractione usibus cedat. Pari etiam nostrâ Imperiali auctoritate præcipimus ac jubemus, ut nullus quilibet Sanctæ Dei Ecclesiæ, præsentium videlicet & futurorum, de prædictis & subter notatis rebus inquietudinem aut refragationem vel præjudicium vel violentiam facere tentet, sed potius sine ulla subreptione, aut subtractione, vel diminutione, atque divisione, liceat eas eidem Congregationi Monachorum Deo militantium cum omni integritate inviolabiliter absque ulla calumnia & contradictione securiter ac perpetualiter habere, possidere, & frui. Solummodo videlicet ad hoc, sicut præmissum est, specialiter à nobis sunt pro mercede nostra delegatæ & confirmatæ, ut nec humana potestas sine sui periculo discriminis possit eas convertere, sed semper sub Regali & Imperiali tuitione inrefragabiliter salvæ Fratrum usibus consistant, quatenus ejusdem [illegible] devotæ Deo amabili Congregationi pro nobis ac pro totius Imperii hujus stabilitate ac pace, nostræ pietatis munere adjuti, Dominum propensiùs exorare delectet. Et hæc nomina de ipsis rebus, quas illis dari decrevimus. In pago Bracbatinsi, in locis nuncupatis Baceroth *, Decla, Neonisio, & Securiaca, mansi XLVIII. In pago Ostrebantinse, in loco qui dicitur Halciacus, cum appendiciis suis mansi LVIII. In pago qui dicitur Menpiscus, in loco nuncupante Rastar, cum appendiciis suis mansi CXVIII. Mansioniles circa Monasterium IV, & piscationem, atque Sconcurtem. Et in Flandras mariscos VIII. Sed & in pago Laudunensi Baristacum cum omnibus appendiciis suis. Insuper censuimus etiam illis dari novam partem de omni supellectili ejusdem Ecclesiæ per totas villas & possessionem ipsius Cœnobii Rectoris, id est, de annona, de legumine, de fœno, de formatico, de porcis, de paledris, de camsilis, de pastis, de vino, de ovis. Et ut hæc auctoritas per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Ludovici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovi. Data III Kal. Julii, anno Christo propitio VIII* (legendum VIIII) *Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indictione XV. Actum Stratellâ villâ in Dei Nomine feliciter. Amen.* Indictio decima-quinta per mensem Junium cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo convenit. At sive à die quo Ludovicus Imperatorii Nominis particeps à patre Carolo factus est, sive à die quo Carolus pater obiit, initium Imperii Ludoviciani repetas, annum ejusdem Ludovici Augusti non octavus sed nonus per mensem Junium anni post Christum natum octingentesimi vicesimi-secundi debet numerari.

* vulgò Bassarode

CLV.

In hoc Diplomate duo celebrantur Abbates, Adaleodus & Aldricus. Adaleodus vocatur *Abba Monasterii Sancti Amandi*. Cui Cœnobio præsit Aldricus, haud indicat Ludovicus. Hujus Aldrici mentionem hoc anno [a] per occasionem jam fecimus, cùm de Hieremia Senonensi Metropolita loqueremur, à quo Diaconus, deinde Presbyter ordinatus est. Nonnulla distinctiùs hîc adnotabimus è vita, quam Joannes Mabillonius [b] novissimè publicavit. *Anno septingentesimo septuagesimo-quinto ab Incarnatione Domini, regnante*

ALDRICUS ABB. FERRARIENSIS.

[a] Num. 3.

[b] Sec. 4. Benedict. part. 1.

AN. CH. 822.
LUDOV. IMP. 9.
LOTHAR. IMP. 6.
PIPPINI R. 8.
LUDOV. R. 6.

Carolo Magno, Beatus Aldricus in territorio Vaſtinenſi * *de Principibus Palatinis extitit oriundus.* Vixit in Monaſterio Ferrarienſi ſub Abbatibus, Alcuino, Sigulfo, & Adalberto. Vitam clauſit Alcuinus anno Redemptoris octingenteſimo quarto. Sigulfus Abbatiale munus dimiſit ſub Ludovici Auguſti Principatu. Hieremias Senonenſes Infulas anno Redemptoris octingenteſimo duodeviceſimo ſuſcepit Adalberto Ferrarienſi tunc Abbate, Aldricum Monachum *ordine Diaconii inſignivit, poſteà verò delapſo biennio eum ad Sacerdotalem ſublimavit honorem.* Eundem Aldricum Ludovicus Auguſtus *Præceptorem Palatinum inſtituit*, ſeu Scholis Palatii præfecit ut jam interpretati ſumus [a], nec aliter ſenſit Mabillonius in ſuis ad ipſius Aldrici vitam adnotationibus. *Adalbertus Ferrarienſis Cœnobii Abbas eximius poſt quartum annum ſuæ adminiſtrationis à carnis ergaſtulo feliciter abſolutus eſt. Quo ſepulto, in Aldricum probatæ religionis virum, omnium unanimis & Canonica convenit electio, qui licèt piâ ſimplicitate renitteretur, ſe tanto apice indignum judicans, victus tamen protervâ Fratrum inſtantiâ, tandem eorum petitioni benignè adquievit. Quo audito, Venerabilis Auguſtus prædictæ electioni adſenſum hilariter præbuit & favorem, & non ſolum Privilegia Abbatiæ ſuæ à prædeceſſoribus ſuis impetrata ſuâ petitione renovavit, ſed etiam nova eidem Monaſterio in poſterum profutura conceſſit.* Hic Auctor ſcripſiſſe creditur ineunte ſeculo undecimo, quia nulla Miracula poſt illud tempus à Sancto Aldrico facta memorat. Sibi non ſatis videtur conſtare, ſive Aldricum, quando fit Diaconus, vocat adoleſcentem, ſive quando Preſbyter ordinatur, in ætate juvenili poſitum ſic aſſerit. *Hieremias ordine Diaconii illuſtrem inſignivit adoleſcentem; poſteà verò delapſo biennio, eum ad Sacerdotalem ſublimavit honorem. Accendebat enim diſcreta Præſulis diſpenſatio in ipſo morum maturitatem redimere, quicquid ætas juvenilis videbatur invidere.* Cùm Magnus Hieremiæ Senonenſis Archiepiſcopi deceſſor obiit, Aldricus annos natus erat tres & quadraginta, priùs igitur quàm ad Diaconatum & Preſbyteratum ab Hieremia promoveretur, ætate maturitatem morum eſt conſecutus. Chronologiam autem in rebus, quæ cùm ad Hieremiam Archiepiſcopum, tum ad Adalbertum & Aldricum Abbates ſpectant, ſic inſtituendam putamus. Adalbertus ſive Adelbertus anno Redemptoris octingenteſimo decimo-ſeptimo Ferrarias regere cœpit cum Abbatis titulo, ut ad illum annum jam inſinuavimus [b]. Hieremias anno Redemptoris octingenteſimo duodeviceſimo Senonenſem iniit Pontificatum, & Aldricum eodem anno Diaconum, anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo Preſbyterum ordinavit. Adalbertus, cui quadriennium in Abbatiali munere tribuitur, anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo - primo vitam clauſit. Huic eodem anno ſubrogatus eſt Aldricus, quem in Diplomate ſuprà deſcripto Ludovicus Auguſtus Abbatem anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-ſecundo prædicavit. Quod attinet ad Adaleodum & alios Abbates, qui temporibus Caroli Magni & Ludovici Pii Cœnobio Sancti Amandi ſive Elnonenſi Monaſterio præfuerunt, de illis inquiremus ad annum Redemptoris octingenteſimnm viceſimum-ſeptimum poſt mortem Lotharii, qui Cuſtos ſive Ædituus illius loci fuit, & Sancti Amandi corpus elevavit Ernono tunc Abbate.

* *le Gaſtinois.*

[a] Hoc an. n. 3.

[b] Ad an. 17. n. 241.

AN. CH. 823.
Ludov. Imp. 10.
Lothar. Imp. 7.
Pippini R. 9.
Ludov. R. 7.

ANNUS

CHRISTI		823.		
LUDOVICI	IMP.	10.		
	REG.	43.	18.	6.
LOTHARII	IMP.	7.	1.	
	REG.	9.	1.	
PIPPINI III.	REG.	9.	7.	
LUDOVICI	REG.	7.		
INDICTIO		1.		

ANNO DCCCXXIII, *Lotharius, cùm secundùm patris jussionem in Italia justitias faceret, & jam se ad revertendum de Italia præpararet, rogante Paschale Papâ Romam venit, & honorificè ab illo susceptus, in sancto Paschali die apud Sanctum Petrum & Regni* Longobardici *Coronam & Imperatoris Augusti nomen accepit.* Verba sunt Annalistæ Laureshamensis. Apud hunc Auctorem Romanus Pontifex duo præstat. Lotharium Italiæ seu Longobardiæ Regem anno priori jam à Ludovico patre dictum coronat, exemplo Hadriani Papæ, qui Pippinum Italiæ Regem à Carolo patre jam vocatum Romæ inunxit anno Christi septingentesimo octogesimo-primo. Deinde eundem Lotharium, quem Ludovicus pater in consortium Imperatorii Nominis ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo jam adscivit, Imperatorem coronat, exemplo Stephani Quinti decessoris sui, qui Ludovicum à tribus annis Imperiali Dignitate gavisum Remis Imperatorem coronavit anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto. Lotharium à Paschale Papa Romæ susceptum atque coronatum in Imperatorem sic etiam ad hunc annum testatur Astronomus in vita Ludovici Pii. *Lotharius filius Domini Imperatoris, quum, sicut suprà dictum est, à patre in Italiam missus esset, & secundùm virorum, qui cum eo missi erant, consilium, opportunitates negotiorum ordinasset, & quibusdam perfectis, quibusdam adhuc infectis, de singulis respondere, & ad patrem de reditu cogitaret, rogatu Paschalis Papæ Romam imminente Sanctâ Pascha Solemnitate adiit, atque ab eodem Papa clarissimâ ambitione susceptus, ipso sancto die apud Sanctum Petrum Diadema Imperiale cum nomine Augusti suscepit.* Ab illo die sumitur in multis Diplomatibus altera Lothariani Imperii epocha, quacum priorem in apicibus hujus anni sic contulimus, ut qui prioris annus est septimus, posterioris annus primus habeatur. Stephanus Baluzius utramque breviter in notis ad Diploma, quod ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-septimum pro Monasterio Dervensi recitabimus, sic attingit. *De annis Lotharii, quomodo computentur, non conveniunt inter se varia ejus Diplomata, quæ in manus meas venerunt. In quibusdam enim exordium Imperii ejus constituitur in anno* DCCCXVII, *in aliis quinquennio tardiùs.* Observandum autem hîc maximè, quòd Lotharius antequàm domesticos tumultus cieret, Ludovici patris exemplum in connotandis annis Imperii secutus est. Ut enim Ludovicus annos Imperii I.

Lotharius a Paschale PP. coronatur Rex Longobardiæ et Imperator.

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

fui nunquam numeravit à die, quo Remis unctus est Imperator à Stephano Quinto Papa; sic & Lotharius ante annum Redemptoris octingentesimum tricesimum, quo civile bellum concitare cœpit, in Diplomatibus annos Imperii sui non exorsus est à die, quo Romæ coronatus est Imperator à Paschale Stephani Quinti successore, sed vel initium Imperii sui repetiit à die, quo particeps Imperatorii Nominis à Ludovico patre factus est, vel omisso Imperii anno annum Italici seu Longobardici Regni publicis instrumentis apposuit; neque etiam Longobardicum Regnum in computandis illius annis exorsus est à Paschali Solemnitate, in qua Rex Longobardiæ coronatus fuit à Romano Pontifice, sed à præcedenti mense Augusto, quo Rex Longobardiæ dictus est à Ludovico patre. Legitur apud Ughellum [a] Diploma Lotharii pro Ecclesia Comensi. Sic inchoatur. *In Nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni. Lotharius Augustus, Invictissimi Domini Imperatoris Ludovici filius.* In fine munitur hisce Characteribus Chronologicis. *Signum Lotharii Gloriosissimi Imperatoris. Maredo ad vicem Vitgarii recognovi. Datum* II *Nonas Junii, anno, Christo propitio, Imperii Domini Ludovici Serenissimi Imperatoris decimo, Regnique Lotharii Gloriosissimi Augusti in Italia primo, Indictione primâ.* Hi Characteres in annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium conveniunt. Annus decimus Imperii Ludoviciani non petitur ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, quo Ludovicus Remis à Stephano Papa Quinto coronatus est Imperator, sed ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio, quo consors Imperatoriæ Dignitatis à Carolo patre factus est. Et annus Lothariani Regni in Italia seu Longobardia primus inchoatur à die, quo Lotharius à Ludovico patre Rex Italiæ seu Longobardiæ renuntiatus est peracto apud Attiniacum generali Francorum Conventu, cujus mentionem ad mensem Augustum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo fecimus. Apud eundem Ughellum pro Ecclesia quoque Comensi legitur alterum Lotharii Diploma, cujus, ut & præcedentis, initium Characterésque Chronologicos hic damus. *In Nomine Domini nostri Jesu Christi. Lotharius Augustus, Invictissimi Domini Imperatoris filius. Si providè,* &c. *Signum Lotharii Gloriosissimi Imperatoris. Maredo ad vicem Vitgarii recognovi. Datum tertio Nonas Januarii, anno, Christo propitio, undecimo Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti, Lotharii filii ejus Gloriosissimi regnantis secundo, Indictione secundâ.* Id est, tertio Nonas Januarias, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto. Mensis Januarius illius anni cùm ad annum undecimum Ludovici Augusti tum ad annum secundum Lotharii Regis pertinet, si principium Imperii Ludoviciani petitur à die quo Ludovicus à patre Carolo renuntiatus est Imperator, & exordium Regni Lothariani ducitur à die quo Lotharius Rex Italiæ seu Longobardiæ dictus est à patre Ludovico. Certè annus secundus Imperii Lothariani cum mense Januario Indictionis secundæ comparari non potest, sive initium istius Imperii repetas ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo quo Lotharius à patre vocatus est Imperator, sive sumas ab anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio quo idem Lotharius à Papa coronatus est Imperator in Solemnitate Paschali. Annus igitur Lotharii secundus, quem hîc examinamus non ad Imperium Lotharii sed ad ejus Regnum referri debet. Duplex autem hactenus occurrit Lotharii Regnum, quia Lotharius à patre Ludovico Rex primùm Bojoariæ anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, deinde Rex Italiæ seu Longobardiæ constitutus est anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo. Prius cum Lothariano Diplomate non convenit, annus enim Redemptoris octingentesimus decimus-sextus Indictioni nonæ per mensem Januarium illigatur. Recurrendum igitur ad Longobardiæ Regnum, cujus annum secundum Lotharius per mensem Januarium cum secunda Indictione componit; idque procul dubio faciendum duæ res ostendunt, quoniam Lotharius Indictione secundâ sive anno Redemptoris octin-

[a] Tom. 5. Ital. Sacr. in Ep. Comensi 30.

gentesimo vicesimo-quarto non erat ampliùs Rex Bojoariæ, Comensísque Diœcesis non Bojoariæ sed Italiæ seu Longobardiæ partem constituebat. Quòd annus ille Lotharii Secundus non de Imperio sed de Regno sumendus sit egregiè confirmat vox *regnantis*, quæ nullo modo referri potest ad Imperatoriam Dignitatem, & in ipsa subscriptione sic habetur, *anno Lotharii filii ejus Gloriosissimi regnantis secundo*. Quòd autem & annus ille Lotharii Regis in Italia per mensem Januarium secundus haud repetatur à Paschali Solemnitate, in qua Lotharius anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio Rex Longobardiæ coronatus est à Papa, manifestissimè docet Indictio secunda, quia per mensem Januarium anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto illigatur, & mensis ille Januarius non ad secundum Lotharii Regis annum sed ad primum adhuc currentem pertinet, si principium Regni ducitur à præcedenti Paschate. Decimus annus Imperii Lothariani cum decimo-tertio Ludoviciani sic apud Holstenium & apud novissimos Conciliorum Collectores in Præfatione Concilii Romæ per mensem Novembrem annò Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto celebrati comparatur. *In Nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante Domino nostro Piissimo Aug. Hludowico à Deo coronato, Magno Imperatore, anno* XIII. *sed & Hlothario novo Imperatore ejus filio anno* X. *mensis Novembris die* XV. Id est, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto, qui per mensem Novembrem ut decimus-tertius Imperii Ludoviciani numeratur, sic & decimus est Lothariani, cujus initium repetitur ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, quo Lotharius à Ludovico patre dictus est Imperator *in ipsa æstate*, quando Conventus Francorum apud Aquisgranum habebatur. Tomo primo Capitularium habetur Imperatorium pro Dervensi Monasterio Præceptum, cujus exordium & Characteres Chronologicos accipe. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowicus & Hlotharius divinâ ordinante providentiâ Imperatores Augusti. Si petitionibus servorum Dei*, &c. *Signum Hludowici Gloriosissimi Imperatoris. Signum Hlotharii Serenissimi Augusti. Durandus Diaconus ad vicem Fredugisi recognovit. Data* II *Idus Februarii, anno, Christo propitio,* XIV *Imperii Domini Hludowici Augusti & Hlotharii* X. *Indict.* V. Indictio quinta per mensem Februarium illigatur anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo, quocum decimus-quartus Imperii Ludoviciani decimúsque Lothariani conveniunt, habitâ ratione cùm diei quo Carolus Ludovicum filium Imperatorem dixit, tum diei quo idem Ludovicus Lotharium filium in consortium Imperatoriæ Dignitatis adscivit. In Appendice veterum Actorum post Notas ad Capitularia publicatum est pro Ecclesia Andegavensi Præceptum cum hoc initio. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowicus & Hlotharius divinâ ordinante providentiâ Imperatores Augusti.* Subscriptio talis est. *Data* VI *Kalendas ...... anno, Christo propitio,* XV *Imperii Hludowici Serenissimi Imperatoris, & Hlotharii* VII. *Indictione* VII. Cùm ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-octavum pervenerimus, Kalendas Decembres reponemus, ostensóque, quòd neutra Imperii Lothariani epocha septimum annum cum decimo-quinto Ludoviciani vel cum Indictione septima conciliare possit, anni VII loco restituemus XII. Sic enim Characteres omnes in annum Redemptoris octingentesimum duodetricesimum per mensem Novembrem rectè convenient, quia illo anno vicesimus-octavus Januarii dies annum Imperii Ludoviciani decimum-quintum aperuit ab obitu Caroli Magni; mense Julio cœptus est annus Lotharii Augusti duodecimus, initio Imperii ducto à die quo Ludovicus Pius eundem Lotharium consortem Imperatoriæ Dignitatis constituit; & Kalendæ Septembres Indictioni septimæ principium dederunt. Anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-nono nonnihil dissensionis ortum est in Regia familia, quoniam Ludovicus Carolum filium Regem appellavit, Alamanniâ, Rhætiâ, & Burgundiæ parte non

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

modicâ novo illius Regno contributis. Exarsit postmodum civile bellum. Tunc Lotharius, qui factionem concitarat, annos Imperii sui numerare cœpit à die, quo Romæ coronatus est Imperator à Paschale Papa. Promptissimum habes exemplum in prima parte [a] quarti Seculi Benedictini jam laudata. Præcepti de Cella Barisiacensi, quod à Ludovico & Lothario Augustis emittitur, hi sunt Characteres Chronologici. *Data* XV *Kal. Februarii, anno, Christo propitio*, XVII *Imperii Domni Hludovici Serenissimi Imperatoris, & Lotharii Augusti* VIII. *Indict.* VIIII; sive anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-primo, cui nona Indictio per mensem Januarium illigatur, nec dubium, quin illo anno, decimo-quinto Kalendas Februarii, Ludovicus annum adhuc Imperii sui decimum-septimum post mortem Caroli patris, & Lotharius octavum ageret ex quo coronatus fuerat Imperator à Paschale Papa. Lotharius posteriore hac epochâ delectari visus est, ut Romani Pontificis amicitiam sibi conciliaret. Is erat Gregorius Quartus, de cujus adventu cis Alpes ad annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-tertium fusè disseremus. In epitaphio Arsenii, sive in vita Walæ Corbeiensis Abbatis, quæ quarto quoque Seculo Benedictino publicata est, probare non possumus quod Ludovico patri Lotharius dixisse memoratur de suo Romam versùs & ad Paschalem Papam itinere. *Ad eandem Sedem*, nempe Romam, *clementer me vestra Imperialis Eximietas misit ad confirmandum in me quicquid pia dignatio vestra decreverat, ut essem socius & consors non minùs sanctificatione quàm potestate & nomine. Unde quia coram Sancto Altare & coram Sancto Corpore Beati Petri Principis Apostolorum à Summo Pontifice, vestro ex consensu & voluntate, benedictionem, honorem, & nomen suscepi Imperialis Officii, insuper diademata capitis & gladium ad defensionem ipsius Ecclesiæ & Imperii vestri, nemo vobiscum magis, qui eam; quàm ego, defendere velit aut debeat.* Sanè Ludovicus Augustus anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo Lotharium filium, quem ante quinquennium participem Imperatorii Nominis, nupertimè verò consortem Italici seu Longobardici Regni fecerat, in Italiam non direxit, ut Romam pergeret, & Imperatoriæ Dignitatis ante annos quinque à patre sibi collatæ confirmationem postularet à Romano Pontifice, sed ut in Italia seu Longobardia justitias faceret. Imò Lotharius, cùm huic negotio diligenter vacasset, atque in Gallias reditum ad patrem pararet, à Paschale Papa rogatus est Romam proficisci. Testes hujus assertionis sunt Auctores coætanei jam citati. Laureshamensis Annalista, sic. *Anno* DCCCXXIII, *Lotharius, cùm secundùm patris jussionem in Italia justitias faceret, & jam se ad revertendum de Italia prapararet, rogante Paschale Papâ Romam venit.* Astronomus in vita Ludovici Pii, sic. *Lotharius filius Domini Imperatoris, quum à patre in Italiam missus esset, & secundùm virorum, qui cum eo missi erant, consilium, opportunitates negotiorum ordinasset, & quibusdam perfectis, quibusdam adhuc infectis, de singulis respondere, & ad patrem de reditu cogitaret, rogatu Paschalis Papa Romam imminente Sanctâ Pascha Solemnitate adiit.* His Auctoribus, si lubet, Annalistam adde Fuldensem, sic. DCCCXXIII. *Hlotharius juvenis rogante Paschale Papâ Romam veniens ab eodem coronatur, & à populo Romano Imperator Augustus appellatur.* Illis profectò temporibus, cùm Carolus ex Juditha nondum natus esset, omniàque tranquilla persisterent in Palatio, nec Ludovicus necessarium duxit, ut quod Lothario filio Nomen Imperatoris contulerat, à Romano Pontifice confirmaretur, nec Lotharius sibi Romam eundum putavit, ut talem à Paschale Papa confirmationem obtineret. Eodem prorsus modo quo Carolus Ludovicum, Ludovicus Lotharium Imperatorem fecit nullo cujuspiam consensu vel assensu postulato; & quemadmodum Ludovicus ex eo quòd anno Imperii sui tertio sive anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto Remis à Stephano Quinto Papa coronatus est Imperator, sic & Lotharius ex eo quòd anno Imperii sui sexto sive anno Redemptoris octingentesimo vi-

[a] Pag. 68.

AN. CH. 823.
LUDOV. IMP. 10.
LOTHAR. IMP. 7.
PIPPINI R. 9.
LUDOV. R. 7.

cesimo-tertio Romæ coronatus est Imperator à Paschale Papa, nihil sibi juris ad Imperatoriam Dignitatem vel adquisitum vel confirmatum putavit, ideóque neuter horum, postquàm à Romano Pontifice digressus est, priorem in annis Imperii sui computandis epocham deseruit, quâ solâ Ludovicus semper, Lotharius ad civiles usque discordias usus invenitur. Textus igitur è vita Walæ Corbeïensis Abbatis suprà descriptus à vero non parum dissidet. Plures sunt errores in eodem opere, cujus Auctor, seu Paschasius Radbertus, seu quis alius extitit, favit Lothario qui reus perduellionis in patrem fuit. Vitam illam, cui nomen etiam Epitaphii seu funebris Orationis tribuitur, sæpè cum aliis Auctoribus ejusdem ætatis conferemus.

II.

EMITTIT PRÆCEPTUM PRO ECCLESIA COMENSI.

Lotharius Româ Papiam, atque inde Francofurtum, ubi Ludovicus pater morabatur, mense Junio pervenit. *Inde*, id est, Româ, *Papiam regressus, mense Junio ad Imperatorem* Ludovicum *venit*. Verba sunt Annalistæ Laureshamensis. Adstipulatur Astronomus. *Post hæc*, inquit, *quum Papiam venisset, aliquantisper necessitatibus semet impedientibus, ibidem moratus est, & sic ad patrem mense Junio pervenit.* In itinere rogatus à Leone Comensium Episcopo Præceptum emisit, quo pacificam ei concessit possessionem omnium bonorum & mancipiorum, quæ tam in agro Comensi, quàm in finibus Sibriensis habebat. Chartam ipsam nævis aliquot purgatam accipe ex Ughello [a]. *In Nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni. Lotharius Augustus, Invictissimi Domini Imperatoris Ludovici filius. Dignum est, ut quicunque ab igne seu à quolibet accidente * casu damnum perpessus fuerit, & Imperiali ope se munire quæsierit, ut ab ejus Clementia relevetur, à quo se credit imploraturum auxilium posse adipisci. Proinde noverit Sagacitas seu Industria omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quàm futurorum, eò quòd Vir Venerabilis Leo * Comensis Episcopus nostræ innotuit Serenitati qualiter per quandam negligentiam * atque incuriam, omnia instrumenta Chartarum, per quæ res tam à parentibus, quámque ab extraneis personis sibi traditas, ab eo emptas seu commutatas, jure proprietatis tenere atque defendere debuisset *, exustâ vel concremata fuissent. Idcircò petiit Serenitatem nostram, ut pro nostræ mercedis augmento & firmitatis studio nostram auctoritatem super hoc negotium ei fieri juberemus, per quam modernis & futuris temporibus res & mancipia, quæ per præfata instrumenta Chartarum ei traditæ fuerant, aut ab eo emptæ seu commutata, sive per quamlibet scripturam justè, legaliter in jure ipsius, tam in pago Comensi quàm in finibus Sibriensis pervenissent *, atque quietè seu securè dignoscitur possedisse, tenere atque possidere valeret. Nobis itaque libuit ejusdem Venerabilis Viri petitionibus assensum * præbere, & ad ejus petitionem hanc nostram Imperialem auctoritatem fieri decrevimus. Præcipimus ergo atque jubemus, ut omnes res atque mancipia, quæ ei per quamlibet scripturam, à quibuscumque personis, tam à propinquis, quámque * ab extraneis justè & legaliter collatæ fuerunt, & usque ad diem suprascriptæ executionis quietè & securè, nemine inquietante atque pulsante, jure proprietario tenere atque donare visum fuit, per hanc nostræ auctoritatis confirmationem absque ullius inquietudine vel injusta interpellatione ritè & securè habere vel possidere valeat. Quòd si fortè super ejusdem rebus ante prædictam executionem ab eo jure quietè possessis quæstio orta fuerit, ut pro eis legaliter in foro disceptare necesse sit, ita per hanc nostram auctoritatem prædictæ res & mancipia defendantur, sicuti per eadem instrumenta, si igne absumpta non fuissent, legibus defendi poterant. Hac vero auctoritas, ut nostra esse credatur, & à fidelibus dictæ S. Ecclesiæ & nostris per futura tempora conservetur, manu propriâ & annuli nostri effigie subtus eam voluimus esse roborandam. Signum Lotharii Gloriosissimi Imperatoris. Maredo ad vicem Vitgagii recognovi. Datum II Nonas Junii, anno, Christo propitio, Imperii Domini Ludovici Serenissimi Imperatoris decimo, Regníque Lotharii Gloriosissimi Augusti in Italia primo, Indictione primâ. Actum Venonicâ villâ Vifredi Comitis. In Dei Nomine feliciter. Amen.* Additur apud Ughellum *an. Domini* DCCCXXIII. Hic annus Incarnationis Dominicæ per mensem Junium rectè convenit cum

[a] Tom. 5. Ital. Sacr. in Ep. Comensi 30.

* Ughell. audiente

* Ughell. Leo primus

* Ughell. diligentiam

* Ughell. debuisse

* Ughell. pervenisse

* Ughell. assessum

* Ughell. quamcumque

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

anno Imperii Ludoviciani decimo, Lothariani in Italia Regni primo, & Indictione prima, tamen omittendus nobis videtur, quia talis Character Chronologicus per illa tempora Regiis Diplomatibus nondum apponi consueverat. In eadem Charta Comensis Episcopus non simpliciter Leo sed cum addito Leo primus appellatur ad distinctionem aliorum, quos ejusdem postea nominis esse contigerit. At in more numquam positum fuit, ut Episcopus tum superstes primus sui nominis diceretur, quis enim alterum ejusdem nominis aliquando futurum auderet asserere? Quapropter qui Lothario apud Ughellum est *Leo primus Comensis Episcopus*, nobis est *Leo Comensis Episcopus*. Ceteras mendas ad oram rejecimus. Observandum quoque potissimum, quòd in Diplomate suprà descripto non annus Imperii Lothariani primus sed annus Lothariani in Italia Regni primus per mensem Junium cum anno decimo Imperii Ludoviciani & Indictione prima sic comparatur. *Datum* II *Nonas Junii, anno, Christo propitio, Imperii Domini Ludovici Serenissimi Imperatoris decimo, Regnique Lotharii Gloriosissimi Augusti in Italia primo, Indictione primâ.* Annus autem ille Lothariani Regni in Italia primus, ut suprà notavimus, inchoatur à die, quo Lotharius à Ludovico patre Rex Italiæ seu Longobardiæ renuntiatus est peracto apud Attiniacum generali Francorum Conventu, cujus mentionem ad mensem Augustum anno priori fecimus.

III. WALA EX ITALIA REVERSUS NOVAM ADIT CORBEIAM CUM ADELHARDO FRATRE.

Wala seu Walo Corbeiensis Monachus, qui Lotharium Imperatorem in Italiam euntem anno priore comitatus fuerat, reversus in Galliam videtur, statim ac idem Lotharius suum cis Alpes reditum præparavit. Vetustus Auctor libelli de constructione novæ Corbeiæ, postquàm res enarravit gestas *anno octingentesimo vicesimo-secundo Dominicæ Incarnationis*, aggreditur annum proximum initio ab Adelhardi & Walæ fratrum profectione in Saxoniam sic ducto. *Sequenti anno venit iterum Venerabilis* Adalhardus *Abba, & plures ex fratribus cum eo, & convocans totam Congregationem, instruxit eos de omnibus, qua ad cultum divinum & Religionem sanctam pertinebant; quomodo & qualiter, qui scire voluerit, in libello, qui de vita ejus dictus est, plenius invenire potest. Cùm autem appropinquare cerneret diem mortis suæ, misit Venerabilem virum Walonem ad Palatium, ut talem libertatem & tuitionem ex parte Imperatoris loci illius habitatoribus impetraret, qualem cetera quoque sublimia Monasteria per Franciam habebant. Quod ille fideliter egit, & Domnus Imperator benignè concessit* sexto Kalendas Augustas, ut dicemus infrà. Sanctus Anscharius, qui posteà primus Hamburgensis Archiepiscopus fuit, præcipuus annumerari debet inter Monachos, qui teste libello proximè citato è Corbeia vetere seu Gallicana in novam seu Saxonicam hoc anno migrarunt. Præfectus erat Scholæ veteris Corbeiæ, gavisus est eodem Magisterio in nova Corbeia, nec dubium quin plerosque discipulos è Gallia in Saxoniam secum annuente Adelhardo Abbate duxerit, ut Corbeiæ Saxoniæ plùs splendoris accederet. Gesta Sancti Anscharii, quæ literis mandata fuerant ab ejus discipulo ac successore Remberto, non extare suo tempore questus est non semel Cæsar Baronius. At ea tet in lucem nostrâ prodierunt ætate, primùm edita Coloniæ à Philippo Cæsare in Triapostolatu Septemtrionis anno Christi millesimo sexcentesimo quadragesimo-secundo ex Codice Hamburgensi; deinde Hamburgi à Petro Lambecio in Originibus Hamburgensibus anno Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo-secundo ex Codice veteris Corbeiæ, denique Antuerpiæ à Joanne Bollando in Actis Sanctorum [a] anno Christi millesimo sexcentesimo duodesexagesimo ex eodem Codice Corbeiensi, qui & Parisiensis meritò vocari potest, nam pertinet quidem ad veterem Corbeiam, sed Parisiis in Monasterio Sancti Germani de Pratis asservatur. Primordia Sancti Anscharii paucis contracta nunc accipe. *Referebat*, inquit Rembertus, *quòd in tempore pueritiæ suæ, cùm quinque ferè esset annorum, mater sua in Dei timore admodum religiosa defuncta fuerit, ac non multo*

[a] D. 3. Febr.

PRIMORDIA S. ANSCHARII.

AN. CH. 823.
LUDOV. IMP. 10.
LOTHAR. IMP. 7.
PIPPINI R. 9.
LUDOV. R. 7.

multo pòst tempore ipsum pater suus causâ discendi literas, ad Scholam miserit. Ubi cùm esset positus, cœpit, ut ætati tali familiare est, cum coævis suis pueriliter agere, & discursibus inanibus atque jocis magis operam dare, quàm discenda disciplinæ instare. In visione à Beata Virgine monitus pueriles mores exuit, *ita ut socii ejus valdè mirarentur, quòd tam subitò in aliam mutatus sit conversationem. Cumque post hæc apud vos,* id est, in vetere Corbeia, *tonsuratus, atque in Monasticis disciplinis positus adolescentior fuisset factus, humanâ subrepente fragilitate aliquantulùm cœpit à propositi prioris rigore frigescere. Interim verò contigit eum Domini Excellentissimi Karoli Imperatoris obitum audisse, quem ipse anteà in magna potentia gloriosum viderat, atque cum magna prudentia Regni sceptra laudabiliter gubernasse audierat. De tanti itaque Imperatoris excessu ipse nimio terrore atque horrore perculsus, rursus cœpit ad se redire, & admonitionis Sanctæ Dei Genitoris ad memoriam verba reducere, sicque omni postpositâ levitate, compunctionis divinæ cœpit amore languescere, totúmque se in Dei servitium convertens, orationi & vigiliis atque abstinentiæ operam dabat. Post hæc cùm Magister fuisset Scholæ ad Sanctum Petrum,* id est, in Monasterio veteris Corbeiæ, quod in honore Sanctorum Petri & Pauli Apostolorum & Sancti Stephani protomartyris ædificatum fuit, *cœptum est in partibus Saxoniæ Monasterium fieri, quod auctoritate & magisterio sanctitatis vestræ, & primò fundatum, & succedenti tempore Deo donante feliciter consummatum est, noménque mutuatum à loco habitationis vestræ accepit, ut vocaretur nova Corbeia. Ad hanc ergo locum Dei famulus unà cum aliis fratribus vestris, primò directus est, ut inibi officio fungeretur docendi, in qua re ipse per omnia tam probabilis & acceptus inventus est, ut omnium electione, publicè quoque in Ecclesia verbum Dei populis prædicaret. Sícque factum est, ut ejusdem loci ipse primus & Magister Scholæ & Doctor fieret populi.* Ex hoc textu nihil de Anscharii patria certò statui potest. Patre natus videtur illustri & in aula Caroli Magni solito versari. De ejusdem Anscharii ætate studiosiùs inquiremus Tomo sequenti, cùm fiet primus Hamburgensis urbis Archiepiscopus. Nunc duos duntaxat in prædicto textu Chronologicos adverte Characteres. Anscharius jam tonsuratus ac veteris Corbeiæ Monachus imò adolescentior factus à propositi sui rigore frigescit, cùm Carolus Magnus ex hac vita discedit, anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, deinde cum plerisque sociis è vetere Corbeïa in novam migrat hoc anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio. Caroli Magni mortem anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto veteres consignant Annalistæ, migrationem Anscharii aliorúmque Monachorum è Corbeïa Gallicana in Saxonicam refert ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium libellus de constructione novæ Corbeïæ jam allegatus. Porrò, cùm Anscharius ad novam Corbeïam abiit, infantiam agebat hoc anno Rembertus, qui posteà fuit ejus discipulus atque in Archiepiscopatu Hamburgensi successor, ut suis locis ostendemus.

MONACHATUS IN VETERE CORBEÏA, PRÆFECTURA SCHOLÆ IN UTRAQUE CORBEIA.

REMBERTUS ADHUC INFANS.

IV.

Ebo Remensis Archiepiscopus, qui Romam profectus anno priore, licentiam à Paschale Papa nuper acceperat, ut Evangelium cum Halitgario Cameracensi Episcopo Septentrionalibus populis annunciaret, sub initium hujus anni, ut utar verbis Flodoardi [a], *cum consilio Ludovici Imperatoris & auctoritate Paschalis Romani Pontificis, prædicandi gratiâ, ad terminos usque Danorum accessit, ac multos ex eis ad fidem venientes baptizavit.* In ipsa æstate facta est hæc complurium Danorum ad fidem accessio. Per autumnum Ebo reversus est in Gallias, mense Novembri interfuit Conventui Compendiensi, rursúmque Compendio profectus est in Daniam cum Theothario & Rodtmundo Comitibus illuc ab Imperatore directis, ut causam Heriholti, quem filii Godefridi quondam Regis volebant expellere, diligentiùs examinarent. Annalista enim Laureshamensis ad hunc annum de Conventu post Kalendas Novembres apud Compendium celebrato sic scribit. *Venerat & Heriboltus de Nordmannia, auxilium petens contra filios Godefridi, qui eum patriâ pellere mi-*

[a] Lib. 2. c. 19.

EBO ARCHIEP. REMENSIS CUM HALITGARIO EPISC. CAMERACENSI AD FINES USQUE DANORUM PROGRESSUS MULTOS EX ILLIS BAPTIZAT.

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

nabantur. Ob cujus causam diligentiùs explorandam ad eosdem filios Godefridi Theotharius & Rodmundus Comites missi fuerunt. Cum quibus Ebo Remorum Archiepiscopus, qui consilio Imperatoris & Romani Pontificis auctoritate prædicandi gratiâ ad terminos Danorum accesserat, & æstate præteritâ multos ex eis ad fidem venientes baptizaverat, regressus est. Eboni se socium prioris ad Danos profectionis adjunxit Halitgarius Cameracensis Episcopus, de quo consule Decretum Paschalis Papæ, quod anno priori recitavimus. Subscribit Adamus in Historia Hammaburgensis Ecclesiæ [a], sic. *Ebo Remensis, cùm de salute gentium Religionis studio ferveret, Legationem ad gentes cum Halitgario suscepit à Paschali Papa.* Reversi autem Conventui adfuerunt Compendiensi post Kalendas Novembres, ut dicemus infrà.

[a] Cap. 12.

V. *Ludovicus Aug. Conventum celebrat Francofurti.*

Ludovicus Augustus apud Francofurtum hoc anno mense Maio Conventum celebravit. Id ita testatur Astronomus. *In eadem villa, Franconeford scilicet, Imperator hyeme exactâ, Maio mense, Conventum habuit Orientalium * Francorum, Saxonum, aliarúmque gentium eis collimitantium.* Gentes illas distinctiùs Annalista Laureshamensis sic enumerat. *Mense Maio Conventus ibidem,* id est, in villa Franconofurt, *habitus est, in quo non universa Francia Primores, sed de Orientali Francia, atque Saxonia, Bajoaria, Alemannia, atque Alemanniæ contermina Burgundia, & regionibus Rheno adjacentibus, adesse jussi sunt.*

* Australium

Controversiam dirimit de Præfectura Wilsorum.

In illo Conventu Ludovicus imprimis ortam inter Milegatum & Cealadragum fratres de Wilsorum Regno seu Præfectura controversiam diremit. Audi prælaudatum Annalistam. *Inter ceteras barbarorum Legationes, quæ vel jussa vel suâ sponte venerunt, duo fratres, Reges videlicet Wilsorum, controversiam inter se de Regno habentes, ad Imperatoris præsentiam venerunt. Quorum nomina Milegatus & Cealadragus. Erant iidem filii Linbi Regis Wilsorum. Qui licèt cum fratribus suis Regnum suum divisum teneret, tamen propterea quod natu major erat, ad eum totius * Regni summa pertinebat. Qui ubi commisso cum Orientalibus Abotritis prælio cecidisset, Wilsi * filium ejus Milegatum, quia major natu erat, Regem sibi constituunt. Sed cùm is secundùm ritum gentis commissum sibi Regnum parum dignè administraret, illo abjecto, juniori fratri Regium honorem detulerunt. Quam ob causam ambo ad præsentiam Imperatoris venerunt. Quos cùm audisset, & gentis voluntatem proniorem in junioris fratris honorem agnovisset, statuit ut is delatam sibi à populo suo potestatem haberet. Ambos tamen muneribus donatos, & sacramento firmatos, in patriam remisit.* Quem Codex Armaniacus Milegatum, alii Meligastum, Astronomus Mileguastum vocat, damnátque, quòd *nimis segniorem se, quàm res posceret, in Regia administratione exhiberet,* deinde Imperatorem laudat, quòd ambos fratres *& inter se & sibi dimisit amicos.* Egimus de Wilsis Tomo superiore, eos enim subegit Carolus Magnus, ideóque Duces potiùs seu Præfectos appella, quos Wilsorum Reges in probatis Auctoribus sub Ludovico Pio legis. Ad occasum Wilsorum siti erant Aborriti sive Abodriti, quos Francis etiam obnoxios diximus. Illorum Ducem seu Principem in Conventu, de quo nobis hic sermo, accusatum sic idem refert Annalista Laureshamensis. *Accusatus est in eodem Placito apud Imperatorem Ceadragus Abotritorum Princeps, quòd se erga partem Francorum parum fidelem * ageret, & ad Imperatoris præsentiam jam diu venire dissimulasset. Propter quod ad eum Legati directi sunt. Cum quibus ille iterum quosdam ex Primoribus gentis suæ ad Imperatorem misit, pérque illorum verba promisit se ad proximum hyemis tempus ad illius præsentiam esse venturum.*

* civibus
* populus Wilsorum

Ceadragum Præfectum Abodritorum ad se venire jubet.

* fideliter

VI. *Lotharius ad patrem redit. Adalhardus Comes Palatii et Mauringus Brixiæ Comes in Italiam mittuntur.*

Mense Junio, ut insinuatum suprà, cùm Placitum adhuc agebatur, Lotharius Imperator ad Ludovicum rediit, & rerum per Italiam à se gestarum narrationem texuit. Sic enim scribit Astronomus. *Ad patrem mense Junio pervenit, perfecta nuncians, de inchoatis interrogans. Ad supplenda autem quæ minùs perfecta erant, missus est Adalhardus Comes Palatii, adhibito sibi socio Mauringo.* Brixiæ Comes erat Mauringus. *Cum* Lotharius, inquit Annalista Laureshamensis, *Imperatori de justitia in Italia à se partim facta partim in-*

AN. CH. 823.

choata fecisset indicium, missus est in Italiam Adalhardus Comes Palatii, jussúmque est, ut Mauringum Brixiæ Comitem secum assumeret, & inchoatas justitias perficere curaret.

VII. CAROLUS LUDOVICI AUG. FILIUS NASCITUR. HUCBERTUS FIT EP. MELDENSIS.

Eodem *mense Junio*, quo Lotharius ad Ludovicum patrem rediit, *natus est* eidem Ludovico Augusto *filius ex Judith Regina, quem tempore Baptismi Carolum vocitare placuit.* Tunc Hildrico in Meldensem Episcopatum successit Hucbertus Palatii Præceptor, de quo posteà sic Hincmarus in literis ad eumdem Carolum tunc Imperatorem. *Domino Glorioso Karolo Imperatori Augusto, Hincmarus nomine non merito Remorum Episcopus ac plebis famulus Dei. Quando Deo disponente in Franconofurd Palatio nati estis, Hucberto Præceptori Palatii Episcopium Meldensis civitatis commissum est, ubi propter Hildrici Episcopi ætatis prolixitatem & diutinam ægritudinem, quædam ad scientiam & religionem pertinentia, necnon ædificia ac cetera quoque necessaria neglecta invenit. Quapropter à familiari suo Bodane Clerica Domni & Nutritoris mei Hilduini Abbatis sacri Palatii Clericorum Summi, quendam Clericum ipsius Baudonis, nomine Wandelmarum, qui cantilenam optimè à Teurgaria Magistra in Sancti Dionysii Manasterio didicit, ad erudiendos Clericos suos obtinuit, cui Abbatiolam Sancti Sanctini in beneficium dedit.* Easdem literas aliâ rursum occasione citabimus. In fragmento superiùs allegato nota longævam Hildrici Meldensis Antistitis ætatem, quæ nostro Meldensium Episcoporum Indici nostræque Chronologiæ non repugnat.

VIII. PRÆCEPTUM OBTINENT, REGINARIUS EP. PATAVIENSIS PRO SUA ECCLESIA, GOSBALDUS ABB. PRO ALTAICHIO INFERIORI.

Ab Hundio laudatur Diploma Ludovicianum, quod hoc anno Ludovici Augusti decimo, Indictione primâ, Francofurti, quarto Kalendas Julii datum asseritur [a]. In hac Charta Ludovicus Reginario Pataviensi Episcopo confirmat insignem Donationem, quâ Carolus Magnus Ecclesiam Pataviensem multùm locupletavit attributis prædiis haud paucis inter Anasum & Arabonem, cùm Waldericus Patavienses Infulas gerebat, ut Hundius quoque sub eodem Walderico notavit. In Additionibus ad eundem Hundium extat aliud apud Gewoldum Diploma, quod pro Altaichio Inferiore Ludovicus Rex hoc eodem anno, decimo-quinto Kalendas Septembris emisit, rogatus à Gosbaldo seu Gozbaldo vel Gosbaldo illius loci Abbate. *Ludovicus divinâ favente gratiâ Rex Bajoariorum. Cùm Regalis Excellentia unius fidelis rationabilem petitionem ad effectum perducere satagit, non solùm ipsius sed etiam cunctorum fidelium suorum animos ad fidelitatem debitam syncerissimè conservandam promptiores devotioresque efficit. Idcircò notum esse volumus cunctis fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ, & Deo dispensante successoribus nostris, qualiter petente ac suggerente Gosbaldo Venerabili Abbate & fideli nostro, complacuit nobis propter suum devotissimum erga nostræ mansuetudinis obsequium, quasdam res proprietatis nostræ, quæ sunt in villa quæ vocatur Ingolstat, & quas præfatus vir hactenus in beneficium habuit, ei deinceps ad proprium per nostræ largitionis munificentiam concedere. Id sunt Ecclesiæ duæ, curtis Dominicata, cum ceteris ædificiis desuper positis, de terra arabili jornales centum triginta, de pratis ubi possunt colligi de fœna carradæ quadringentæ. Mancipia infra curtem inter pueros & fœminas geneciæ, numero viginti-duo. Mansi serviles vestiti ad eandem curtem aspicientes vigintiduo sint mansorum duodecim. Unde etiam pro firmitatis ac majoris securitatis studio præsentem auctoritatem largitionis nostræ fieri jussimus, per quam memorato Abbati rem superiùs nominatam cum suis pertinentiis, campis scilicet, sylvis, pratis, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, molendinis, mobilibus atque immobilibus, servis quoque vel ancillis, & quicquid ad eandem curtem justè & legaliter pertinere dinoscitur, & nostri juris atque potestatis jure proprietatis est, totum & ad integrum, quod ille, sicut præfati sumus, in beneficium habuit, largimur, de potestate nostra in ejus transfundimus dominationem jure proprietario ad habendum, ita ut ab hodierna die nulla persona nostris vel successorum nostrorum temporibus aliquam ex his præsumat ei afferre inquietudinem, sed per hoc nostræ Donationis Præceptum hoc cum quietè tenere liceat. Et inde quicquid egerit vel*

[a] Aventin. l. 4.

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

facere voluerit, liberam in Dei Nomine in omnibus habeat faciendi potestatem. Et ut hac auctoritas nostra largitionis inconvulsam obtineat firmitatem, manu propriâ subtus eam firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Datum XV Cal. Septembr. anno VII Regni Domini Ludovici Regis in Orientali Francia, Indictione IV (lege I.) *Actum Heilicobrunno Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.* Annus septimus Ludovici Regis per mensem Augustum convenit cum hoc anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, nequaquam verò cum Indictione IV, cujus loco reponi debet I. Gosbaldus Abbas, cujus nomen in Præcepto proximè descripto memoratur, Inferiori præerat Altaichio, susceperátque regimen illius Monasterii post mortem Teutpaldi, quem suprà quinto Kalendas Augustas, anno Ludovici Augusti octavo, Indictione decimâ-quartâ, sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo laudavimus.

IX. *Peracto* Francofordiensi *Placito & dimissis Proceribus, cùm* Ludovicus *Imperator jam inde*, nempe Francofurto, *digredi statuisset, allatum est ei de interitu Liudewiti, quòd relictis Sorabis cùm in Dalmatiam ad Liudemuslum avunculum Borna Ducis pervenisset, & aliquantùm temporis cum eo moratus fuisset, dolo ipsius esset interfectus.*

LIUDEWITUS OCCIDITUR.

Liudewitus anno priore profugus confugerat ad Sorabos seu Serblos, qui partem Orientalem Dalmatiæ possidebant, Imperatorique Constantinopolitano subjiciebantur, hoc autem anno relictis Sorabis seu Serblis ad Occidentalem Dalmatiæ partem, quæ Francis parebat, se recepit, ibique peremptus fuit.

X. *Nunciatum est etiam Theodorum Sancta Romana Ecclesia Primicerium & Leonem Nomenclatorem generum ejus in Patriarchio Lateranensi primò excæcatos, ac deinde fuisse decollatos: & hoc ideo eis contigisse, quòd se in omnibus fideliter erga partes Lotharii juvenis Imperatoris agerent. Erant & qui dicerent, vel jussu vel consilio Paschalis Pontificis rem fuisse perpetratam. Ad quod explorandum ac diligenter investigandum missi sunt Adalungus Abbas Monasterii Sancti Vedasti & Hunfridus Comes Curiensis. Sed antequàm illi fuissent profecti, venerunt Legati Paschalis, Joannes Episcopus Sylva Candida & Benedictus Archidiaconus Sancta Sedis Apostolica, rogantes Imperatorem ut illam infamiam à Pontifice auferret, quâ ille in memoratorum hominum necem consensisse credebatur. Quibus cùm ille juxta quod ratio postulabat respondisset, eósque dimisisset, prædictos Legatos suos ad investigandam rei veritatem, sicut priùs disposuit, Romam ire præcepit. Ipse verò reliquum æstatis tempus in pago Vormaciensi, ac deinde in Arduenna transigens, peractâ autumnali venatione ad Cal. Novembr. sicut condixerat, Compendium venit. Legati Romam venientes, rei gesta certitudinem assequi non potuere, quia Paschalis Pontifex se ab hujus facti communione cum magno Episcoporum numero jurejurando purificavit, & interfectores prædictorum hominum, quia de familia Sancti Petri erant, summoperè defendens, mortuos velut Majestatis reos condemnabat, jureque cæsos pronunciabat. Atque ob hoc cum prædictis, qui ad eum missi fuerant, Legatis, Joannem Sylva Candida Episcopum, & Sergium Bibliothecarium, Quirinum quoque Subdiaconum, ac Leonem Magistrum Militum ad Imperatorem misit.* Hæc Annalista Laureshamensis.

THEODORUS S.R.E. PRIMICERIUS ET LEO NOMENCLATOR EXCÆCANTUR AC DECOLLANTUR.

LEGATI ROMAM MITTUNTUR INVESTIGANDÆ VERITATIS ERGO.

PASCHALIS PP. AB HUJUS FACTI COMMUNIONE SE PURIFICAT CUM JURAMENTO.

Observat Theganus de Paschale, quòd *cum juramento purificavit se in Lateranensi Patriarchio coram Legatis* Imperatoris *& populo Romano, cum Episcopis* XXXIIII. *& Presbyteris & Diaconibus quinque.* Legatos illos nominat *Adalungum venerabilem Abbatem & Presbyterum, & Hunfridum qui erat Dux super Rhætiam*, seu Comes Curiensis, ut dictum suprà. Cùm apud Compendium agebatur jam Conventus, id est, post Kalendas Novembres, hi redierunt ad Ludovicum Legati cum Missis Apostolicis. Imperator autem *cùm tam per illos* Missos *quàm per suos Legatos de sacramento Pontificis & excusatione rerum comperisset, nihil ultrà in hoc negotio sibi faciendum ratus, memoratum Joannem Episcopum & socios ejus ad Pontificem dato convenienti responso remisit.* Horum reditum in Italiam referemus anno sequenti. Res interim hoc gestas anno persequamur.

In Conventu Francofordiensi *locus & tempus alterius Conventûs habendi indicta sunt, Novembris videlicet mensis & Compendium Palatium.* Imperator egressus Francofurto *reliquum æstatis tempus in pago Wormaciensi ac deinde in Arduenna peractâ autumnali venatione ad Cal. Novemb. sicut condixerat Compendium venit.* Hæc Annalista Laureshamensis. Porrò Ludovicus Francofurto digressus Ingelhemium adiit, ut docent res ibi gestæ, proximéque cùm ex decimo Monumento Paderbornensi, tum ex Annalibus Circuli Westphàlici describendæ. AN. CH. 823. XI. CONVENTUS COMPENDIENSIS INDICITUR.

Adelhardus Corbeïensis Abbas, de cujus profectione in Saxoniam sub initium hujus anni disseruimus, *cùm appropinquare cerneret diem mortis suæ, misit* è nova Corbeïa *Venerabilem Virum Walonem* fratrem suum *ad Palatium, ut talem libertatem & tuitionem, ex parte Imperatoris, loci illius habitatoribus impetraret, qualem cetera quoque sublimia Monasteria per Franciam habebant. Quod ille feliciter egit, & Domnus Imperator benignè concessit* sexto Kalendas Augustas, ut patet ex ipsô Diplomate, quod illo die, anno Imperii Ludoviciani decimo, Indictione primâ datum Ingelhemii, atque in decimo Paderbornensi Monumento sic descriptum reperies. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowicus divinâ ordinante clementiâ Imperator Augustus. Cùm petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultûs amore favemus, superni muneris donum largiri non diffidimus. Idcircò noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quàm & futurorum Sagacitas, quia adiens Serenitatem Culminis nostri vir reverentissimus Adalardus Abba ex Monasterio Corbeia, quod ei dudum in provincia Saxonica ad augmentum mercedis nostra ex novo construere jussimus super fluvium Wisera in villa Regia, in loco nuncupante dudum Huxori dicatum in honore Sancti Stephani protomartyris, suggessit Mansuetudini nostræ, ut idem Monasterium & Monachos ibidem per tempora degentes cum rebus & hominibus non solùm sub nostra tuitione & defensione constitueremus, verùm etiam & talem Immunitatem fieri juberemus; qualem omnes Ecclesiæ in Francia habent. Cujus petitioni dignam & proficuam judicantes, hanc auctoritatem immunitatis erga prædictum Monasterium Corbeia ejúsque Rectores fieri jussimus, per quam decernimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati Monasterii, quas præsenti tempore in quibuslibet pagis & territoriis habet, vel deinceps ibidem conlatæ fuerint, ad causas judiciario more audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii tam ingenuos quàm & litos* * *distringendos, aut ullas redhibitiones aut inlicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Abbati suísque successoribus res prædicti Monasterii sub immunitatis nostra defensione possidere, quieto ordine vivere ac residere, & quicquid exinde jus fisci exigere poterat, totum & ad integrum nos pro æterna retributione ad pauperes alendos & luminaria concinnanda concedimus, qualiter Monachos ibidem degentes, pro nobis proléque nostra atque statu totius nostri Imperii nobis ad regendum commissi, Domini misericordiam adtentiùs exorare delectet. Sed & hoc placuit nobis huic inserere auctoritati, ut dicentiam habeant Rectores hujusce Monasterii cum quibuslibet hominibus liberis res & mancipia legaliter commutare. Videlicet, ut quicquid juste & rationabiliter pars alteri contulerit parti, per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneant atque possideant, & quicquid exinde facere voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi quicquid elegerint. Et ut hac auctoritas immunitatis atque confirmationis nostra per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludowici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi recognovi. Data* VI *Kalend. August. Anno, Christo propitio,* X *Imperii Domni Hludowici Augusti, Indictione primâ. Actum Ingilinheim Palatio in Dei Nomine feliciter. Amen.*

XII. PRÆCEPTA PRO CORBEIA SAXONICA.

* *latos*

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

XIII. Hermannus Stangefolus in Annalibus [a] Circuli Westphalici refert alterum Ludovici Augusti pro Corbeia Saxonica Præceptum, quod hoc eodem anno, Imperii Ludoviciani decimo, datum est etiam apud Ingelheimium septimo Idus Augustas. *In Nomine Domini ac Salvatoris nostri Jesu Christi Ludovicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus. Neminem fidelium nostrorum dubitare credimus, quàm magnum quondam Dominus ac Genitor noster Carolus Christianissimus Imperator cum Saxonibus habuerit laborem, ut eos ad cognitionem veræ fidei adduceret, quod & divinâ cooperante gratiâ effecit. Nos verò in ejus solio superni Numinis dono sublimati, cuidam Venerabili Viro Adelhardo seni Abbati de Monasterio, cujus vocabulum est Corbeïa vel Corbegia in eadem provincia Saxonia, ob mercedis nostræ augmentum Monasterium construere jussimus, & ad idem Cœnobium dedicandum ex sacro Palatio à Capella nostra misimus Venerabiles & Sacrosanctas Reliquias Beati Stephani protomartyris, quod est construendum supra Wisera in Villa Regia in loco nuncupato dudum Huxter, ac quia auctore Deo prædictus divæ memoriæ Dominus ac Genitor noster in eadem gente primùm Christianæ Religionis fidem confirmavit, ita & nos ad augmentandum solidumque [1] prædicto Adalhardo Abbati seni, cui hanc curam commisimus, assumpto germano suo Walone [2], cum ceteris ex quibus oportebat Monachis, infra provinciam quendam locum aptum & congruum eligerent, atque ibi, prout opportuniùs potuissent, præfatum Monasterium stabilirent. Idcircò placuit Excellentiæ [3] nostræ, ut prædictam villam, quæ dicitur Huxori vel Huxor cum omnibus finibus vel terminis suis, & cum terris, sylvis, aquis aquarúmve decursibus, cum omnibus adjacentiis & appenditiis suis ad idem Monasterium per nostræ Serenitatis [4] auctoritatem jure perpetuo conferre, & ..... jus & dominationem prædicto Monasterio præsentialiis tradere, necnon & res seu possessiones, quæ à Deum timentibus vel Deum diligentibus Saxonibus intra ipsam Saxoniam ad opus inchoandum vel adjutorium præstandum collata sunt, per hanc auctoritatem confirmare, etiam & res, quæ ad antiquiorem Corbegiam tradita fuerant, infra ipsos supradictæ Saxoniæ fines in terris, sylvis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarúmque decursibus propriis vel communibus, domibus ac ædificiis vel priùs habitis vel posteà constructis, mancipiis quoque diversi generis vel conditionis, mobilibus vel immobilibus [5], cum omni integritate ad prædictum Monasterium unà cum consensu prædicti Abbatis, vel Congregationem ejus, celebri Donatione contulimus, & perpetuò Monachis ibidem Deo militantibus ad possidendum fruendúmque concessimus atque confirmavimus. Ideo autem ita fieri debere rationabile judicavimus, quia constabat prædictum locum à Monasterii prioris Corbegiæ Monachis constructum, & quia in omni loco uni Deo servitur, uni Regi militatur, dignum erat, ut possessiones illæ Monachorum obsequiis deputarentur, qui infra ipsam provinciam ejusdem Monasterii primi ædificatores [6] & perpetuò laboratores in Omnipotentis Dei servitio sub sancta Regula deputati fuisse dignoscuntur. Nam si talis [7] esset causa, ut idem locus ex propriis in eadem provincia sibi collatis nequivisset subsistere rebus, dignum ut de prioris Monasteris rebus benignitatis & largitatis causâ [8], prout ex utraque parte rationabile esse potuisset, largâ [9] manu porrigi debuisset, quantò magis de his, quæ infra eandem provinciam collata, ut dictum est, priùs fuisse noscuntur, cum omni benignitate ardentissimo charitatis affectu largiri. Statuentes etiam decrevimus, atque per hos Imperiales apices [10] sancimus, ut qui Monachi quandocunque divinâ vocatione Abbas prædicti Monasterii de hac luce migraverit, quandiu ipsi Monachi inter se tales invenire potuerint [11], qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum licentiam habeant eligendi Abbatem, quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem Deo militant, pro nobis, conjuge proléque nostra, & stabilitate totius Imperii, jugiter Dei misericordiam exorare delectet. Sed de hoc placuit nobis hic [12] inserere auctoritatem. Licentiam habeant Rectores hujusmodi Monasterii cum quibuslibet hominibus liberis res & mancipia commutare, videlicet, ut quicquid justè & rationabilis pars alii contulerit parti per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneant atque possideant, &*

[a] Lib. 2.
[1] locus corruptus
[2] Edit. Varino.
[3] Edit. Excellentia Majestatis nostræ.
[4] Edit. Majestatis
[5] Edit. mobilibus datum vel traditum fuit.
[6] Edit. ædificationes
[7] Edit. si scire vel scientia talis esset causa.
[8] Edit. causam.
[9] Edit. larga manus
[10] Edit. Apostolos
[11] Edit. poterint.
[12] Edit. huic

AN. CH. 823.

quicquid exinde facere voluerint, liberè in omnibus perfruantur arbitrio faciend quicquid elegerint. Et ut hæ[13] *auctoritatis, largitionis atque confirmationis nostræ literæ per futura tempora immobilem obtineant firmitatem, manu propriâ subterfirmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Ludovici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi*[14] *recognovi. Data* VII *Idus Augusti, anno Christo propitio* X *Imperii Domni Ludovici*[15] *Piissimi Augusti, Indictione* I. *Actum Ingylheim*[16] *Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.*

XIV. Hoc posterius Diploma non adeò syncerum ac prius ex multis apparet nævis quos ad oram rejecimus, ac præsertim ex Adelhardi germano seu fratre quem Varinum perperam vocat. Warinum enim Monachum, de quo post biennium locuturi sumus, cum Wala seu Walone Adelhardi fratre malè confundit. Ut autem utrumque Ludovici Præceptum cum libello de constructione novæ Corbeïæ jam citato conveniat, Adelhardum arbitrare per Walam Corbeïensem Monachum fratrem suum suggessisse Ludovico, ut pro Corbeïa Saxonica Præceptum emitteret, quod nuperrimè recitavimus.

XV. Adelhardus ad veterem Corbeïam è Saxonica rediit, & Conventui, quem ad Kalendas Novembres indictum fuisse jam notavimus, apud Compendium interfuit.

ADELHARDUS ABB. INTEREST CONVENTUI COMPENDIENSI.

Annalista Laureshamensis res in illo Conventu gestas ita describit. *Ceadragus Abotritorum Princeps pollicitationibus* Imperatoris *fidem adhibens cum quibusdam Primoribus populi sui Compendium venit, dilatique per tot annos adventûs sui rationem coram Imperatore non improbabiliter reddidit. Qui licèt in quibusdam causis culpabilis appareret, tamen propter merita parentum suorum non solùm impunitus, verùm muneribus donatus ad Regnum* sive ad Præfecturam suam *redire permissus est. Venerat & Heriboltus de Nordmannia, auxilium petens contra filios Godefridi, qui eum patriâ pellere minabantur. Ob cujus causam diligentius explorandam ad eosdem filios Godefridi Theotharius & Rodmundus Comites missi fuerunt. Qui causam filiorum Godefridi & statum totius Regni Nordmannorum diligenter explorantes, adventum Heribolti præcesserunt, & Imperatori omnia, quæ in illis partibus comperire potuerunt, patefecerunt. Cum quibus Ebo Remorum Archiepiscopus, qui consilio Imperatoris, & Romani Pontificis auctoritate, prædicandi gratiâ ad terminos Danorum accesserat, & æstate præteritâ multos ex eis ad fidem venientes baptizaverat, regressus est.* Remansit in Galliis Halitgarius Cameracensis Episcopus, qui priùs ad fines Danorum cum Ebone profectus fuerat, ut dictum suprà.

XVI. LUDOVICUM AUG. ADEUNT, CEADRAGUS PRÆFECTUS ABODRITORUM, ET HERIHOLTUS R. DANIÆ. EBO REMENSIS ARCHIEP. IT DENUO IN DANIAM PRÆDICANDI GRATIA.

XVII. Actum est etiam in Conventu Compendiensi de rerum Ecclesiasticarum dispensatione. *Sequenti anno*, inquit Agobardus [a], sive anno post Attiniacensem Synodum proximo, *cùm adessent jussi in Compendio Palatio* Adalardus & Helisacar Abbates, de quibus anno priore locuti sumus, *& de his*, id est, de rebus Ecclesiasticis, *inter eos sermo haberetur, ad hunc modum, post multa colloquia, in quantùm ego intellexi, ratiocinia sunt perducta, ut primùm quidem intellectibus omnium inculcarentur delicta de rebus sacris inlicitè usis; post verò cum Dei timore in illis quas habent laici cautiores effecti; etiam in his, quæ remanserunt Ecclesiis, fideliores atque clementiores existerent; ita ut & suis adhiberent pietatem, ut & Ecclesiis defensionem; fierétque compatienti concordia remediabilis ac veniabilis, offensióque comitante pietate de indulgentia quoque esset secura. Hanc rem cùm Dominus Imperator audiret atque perpenderet, volens eam ducere ad tranquillitatem pacis, quæ ad modicum turbata fuerat, quantùm in se fuit, fecit uniri Episcopos & Comites in consensum & pacem. Ex hoc itaque putavi ego, quòd eodem modo, quo Dominus Imperator pensavit atque intellexit rationem, sopirique fecit dissensionem, omnes etiam Comites vel Honorati ejus intellexissent atque voluissent. Sed è contrario, ut audio, isti, de quibus nobis sermo est, inchoatam discordiam magnificant, & de concordia in conspectu Domini Imperatoris nihil*

COLLOQUIUM HABETUR DE RERUM ECCLESIASTICARUM DISPENSATIONE.

[13] Edit. hæc
[14] Edit. Willegisi
[15] Edit. Ludovici Regis
[16] Edit. in Gylheim

[a] In lib. de dispens. Eccles. rer. c. 5. 6.

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7 PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

se audisse vel intellexisse dicunt. Queritur potissimùm de incolis Septimaniæ ac Provinciæ, librum enim ipsum *de dispensatione Ecclesiasticarum rerum* sic auspicatus invenitur. *Significavit mihi fidelis ac veneranda dilectio tua, quòd clari & honorati viri per Septimaniam & Provinciam consistentes de me incessanter obtrectando laquantur.* In hoc opere, quod capitibus uno ac triginta distinguitur, multa conglobantur non tantùm adversùs laicos, sed etiam adversùs ipsos Clericos, cujuscumque sint Dignitatis, *qui aliud faciunt de sacris rebus, quàm quod faciendum est, aut aliter eas, quàm à Deo & Sanctis Patribus ac Rectoribus constitutum est, tractant.* Adalardus sive Adelhardus Abbas Compendio ad veterem Cotbeiam atque inde ad Saxonicam reversus est.

XVIII. VARIA PRODIGIA. *Hoc anno prodigia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua fuerunt, in Aquensi Palatio terræ motus, & in territorio Tullensi juxta villam Commerciacum puella quædam annorum fere* XII *ab omni cibo per* X *menses,* (legendum nobis videtur per XXX menses) *abstinens. Et in Saxonia in pago, qui vocatur Fribsazi,* XXIII *villæ cælesti igne concrematæ, & fulgura sereno atque interdiu de cælo cadentia, & in multis regionibus fruges grandinis vastatione deleta, atque in quibusdam locis simul cum ipsa grandine veri lapides, iique ingentis ponderis decidere visi. Domus quoque de cælo tacta, hominésque ac cetera animalia passim fulminum ictu præter solitum crebrò exanimata dicuntur. Secuta est ingens pestilentia atque hominum mortalitas, quæ per totam Franciam immaniter usquequaque grassata est, & innumeram hominum multitudinem diversi sexûs & ætatis gravissimè sæviendo consumpsit.* Hæc Annalista Laureshamensis. Bertinianus aliud addit, quod à Sigonio quoque recensetur. *In territorio Cometense Italicæ civitatis, in vico Grabadona,* (sive *in oppido lacûs Comensis, Grabadona,* ut habet Sigonius) *in Ecclesia Sancti Joannis Baptistæ, imago Sanctæ Mariæ puerum Jesum gremio continens, ac Magorum munera offerentium in absida ejusdem Ecclesiæ depicta, & ob nimiam vetustatem obscurata & penè abolita, tantâ claritate per duorum dierum spatia effulsit, ut omnem splendorem novæ picturæ sua vetustatis pulchritudine cernentibus penitus vincere videretur. Magorum tamen imagines propter munera quæ offerebant minimè claritas illa irradiavit.* Astronomus sola prodigia, quæ sinistri videbantur ominis, & ab Annalista Laureshamensi commemorata sunt, in vita Ludovici Pii perstrinxit, ejusdémque Imperatoris pietatem sic commendavit. *Quædam prodigiosa signa apparentia animum Imperatoris sollicitabant, propter quæ singula Piissimus Imperator crebrò fieri jejunia, orationúmque instantiâ atque eleemosynarum largitionibus Divinitatem per Sacerdotum officium monebat placandam, certissimè dicens, per hæc portendi magnum humano generi futuram cladem.*

XIX. EPISCOPI MANTUANI. Sublato è vivis Gregorio, primo Episcopo Mantuano, Maxentius Patriarcha Foro-Juliensis Ersulfum in ejus locum hoc anno consecravit, ut observat Ughellus Tomis Italiæ Sacræ primo & quinto in Mantuanis Episcopis & Patriarchis Aquileiensibus seu Foro-Juliensibus.

XX. ARCHIEP. SALISBURGENSES. Hoc anno discessit è vivis Ammilonius Salisburgensis Archiepiscopus, cùm sedisset *sesquiannum,* ut habet Hundius, cui suffragatur Adlzreiterus adversùs eos, qui loco sesquianni dimidium annum seu sex menses reponunt. Erat etiam Ammilonius Abbas Sancti Petri Salisburgensis In utrumque munus successit Adalramus ex Archidiacono Salisburgensi. Bucelinus in Germania Sacra Catalogum edit Abbatum, qui Salisburgi Monasterio Sancti Petri præfuerunt, observátque eosdem post Ammilonium cùm Abbates illius loci tum Archiepiscopos Salisburgenses ad annum usque Redemptoris OTTO EP. CARANTAN. nongentesimum duodenonagesimum extitisse. Quod semel notasse sufficiat. Porrò laudatur apud Hundium Adalramus, quòd Ottonem Carantanorum constituit Episcopum, témque divinam multùm promovit.

XXI. Heyto sive Heito vel Hetto aut Ahyto Basileensis Episcopus & Augiensis Abbas utrumque munus hoc anno sponte dimisit, ut infrà probabimus adversùs eos, qui Chronologiam uno hic anno prævertunt. Capitulare Presbyteris

teris suis ordinavit, quibus monerentur, qualiter *seipsos ac plebem sibi commissam castè & justè regere, atque in Religione divina confirmare* deberent. Opus illud viginti-quinque constat Capitulis: in lucem primùm prodiit operâ Lucæ Dacherii [a], deinde Tomo septimo Conciliorum à postremis Collectoribus insertum fuit. Caret Characteribus Chronologicis, ideóque quonam editum sit anno, determinatè sciri non potest. Singula recitabimus Capitula, &c, ut occasio postulabit, notas adjiciemus. AN. CH. 823.

[a] Tom. 6. Spicileg.

HETTO EP. BASILEENS. ET ABB. AUGIENS. EDIT CAPITULARE.

Primò omnium discutienda est Sacerdotum fides, qualiter credant, & alios credere doceant; ubi & exempla proponenda sunt, quatenus à creatura Creator quantulumcumque possit intelligi.

Secundò jubendum, ut Oratio Dominica, in qua omnia necessaria humana vita comprehenduntur, & Symbolum Apostolorum, in quo fides Catholica ex integro comprehenditur, ab omnibus discatur tam Latinè quàm barbaricè seu vernaculè, *ut quod ore profitentur corde credatur & intelligatur.* Lege Canonem quadragesimum-quintum Synodi Moguntiacensis anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio celebratæ. XXII. XXIII.

Tertiò intimandum est, ut ad salutationes Sacerdotales congrua responsiones discantur, ubi * *non solùm Clerici & Deo dicata Sacerdoti responsionem offerant, sed omnis plebs devota consonâ voce respondere debet.* XXIV.

* f. uti

Quartò, ut fides Sancti Athanasii à Sacerdotibus discatur, & ex corde seu memoriter *die Dominico ad horam primam recitetur.* Lege quæ Tomo tertio ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-tertium [b] occasione Augustodunensis Concilii scripta sunt de fide seu symbolo Sancti Athanasii contra neotericos quosdam heterodoxos audacter inficiatos neminem, qui mentionem Athanasiani Symboli fecerit, inveniri vetustiorem Oratoribus, quos Gregorius Papa Nonus Constantinopolim anno Christi millesimo ducentesimo undequadragesimo direxit, & argumentis non paucis, quibus errorem adversariorum refutavimus, hoc etiam adde Capitulum, quod in Capitulari Heytonis Episcopi Basileensis occurrit nono seculo, vel sub Carolo Magno, vel sub ejus filio Ludovico Pio. XXV.

[b] Num. 12.

Quintò, ut sciant, quid sit Sacramentum Baptismatis & Confirmationis, & quale sit Mysterium Corporis & Sanguinis Domini, quomodo in eisdem Mysteriis visibilis creatura videtur, & tamen invisibilis salus ad æternitatem animæ subministratur, quæ in sola fide continetur. XXVI.

Sextò, quæ ipsis Sacerdotibus necessaria sunt ad discendum, id est, Sacramentarium, Lectionarium, Antiphonarium, Baptisterium, Computus, Canon Pœnitentialis, Psalterium, Homilia per circulum anni Dominicis diebus & singulis Festivitatibus apta. Ex quibus omnibus si unum defuerit, Sacerdotis nomen vix in eo constabit, quia valdè periculosæ sunt Evangelicæ minæ, quibus dicitur. [*Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.*] XXVII.

Septimò, ut sciant tempora legitima ad baptizandum in anno, id est, Sabbato Sancto Pascha, ut illa trina mersio in Baptismate imitetur triduanam mortem Domini clarificatam Resurrectione. Et idcirco usque ad octavum diem ipsa regeneratio sacra ab omni populo Christiano celebrabitur. Aliud verò tempus Baptismatis Sabbato Sancto Pentecostes celebrandum est. Si verò necessitas contigerit, omni tempore subveniendum est, quia necessitas vix habet legem, & ut vas ad fontem Baptismatis habeant, quod ad reliquos usus nullatenus adsumatur. De statis Baptismi temporibus, déque casu necessitatis qui semper exceptus à communi lege fuit, sæpè disseruimus, ac præcipuè Tomo primo ad annum Christi quadringentesimum nonagesimum-quartum [c] in Baptismo Ingomeris, qui filius Clodovei Magni Regis & Chlotildis Reginæ fuit primogenitus, obiítque in albis patre adhuc ethnico. XXVIII.

[c] Num. 7.

Octavò, pronuntiandum est, ut sciant tempora feriandi per annum, id est, omnem Dominicam à mane usque ad vesperam, ne Judaismo capiantur. Feriandi verò per annum isti sunt dies, ut suprà orsi sumus, Natalis Domini, Sancti Stephani, XXIX.

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

Sancti Johannis Evangelistæ, Innocentium, Octava Domini, Theophania, Purificatio Sanctæ Mariæ, Sanctum Pascha sicut in superiori Capitulo comprehensum est, Rogationes tribus diebus, Sabbatum Sanctum, Pentecostes, Sancti Johannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, maximè tamen Sanctorum Petri & Pauli, qui Europam suâ prædicatione illuminaverunt, Assumptio Sanctæ Mariæ, Dedicatio Basilicæ Sancti Michaelis Archangeli, Dedicatio cujuscunque Oratorii, seu cujuslibet Sancti, in cujus honore eadem Ecclesia fundata est, quod vicinis tantùm circummorantibus indicendum est, non generaliter omnibus. Indictum verò jejunium quando à Palatio vel à Domo fuerit denuntiatum, ab omnibus generaliter observetur. Reliquæ verò festivitates per annum, Sancti Remedii, Sancti Mauricii, Sancti Martini, non sunt cogendæ ad feriandum, nec tamen prohibendum, si plebes hoc castè & zelo Dei cupiunt exercere. Depravatus est in hac editione locus ille, *Sabbatum Sanctum; Pentecostes*, sicque restitui debet, *Sabbatum Sanctum Pentecostes*, expunctâ virgulâ, quæ duos dies, nempe Sabbatum ante Pentecosten & ipsum diem Pentecostes distinguebat. Ne talis enim admittatur duorum dierum distinctio, vetat contextus verborum, quia dies, de quibus anteà sermo fit, non in obliquo casu sed in recto ponuntur, & cum illis duo quoque, de quibus hîc inquirimus, *Sabbatum Sanctum* & *Pentecoste* sic exprimi debent. *Octava Domini, Theophania, Purificatio Sanctæ Mariæ, Sanctum Pascha sicut in superiori Capitulo comprehensum est, Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, Sabbatum Sanctum, Pentecoste.* Nihil autem prohibet, quominùs textum, ut in manuscripto Codice legitur, sic retineamus, *Sabbatum Sanctum Pentecostes*, & per ista vocabula solum intelligamus Sabbatum ante Pentecosten, quia necesse non est, ut Pentecoste speciatim nominetur, in diem enim Dominicam quot annis cadit, & collectivè comprehenditur inter dies Dominicas, de quibus initio Capituli sic. *Pronuntiandum est, ut sciant tempora feriandi per annum, id est, omnem Dominicam à mane usque ad vesperam.* Quod attinet ad jejunium *à Palatio vel à Domo* denuntiatum, Dacherius hic nævum agnoscit, aitque legendum non *à Domo*, sed *à Domno*, id est, *à Domno Apostolico sive Papa.* Notatiunculam quoque de jejuniis *à Palatio* denuntiatis sic habet *De jejuniis à Regibus nostris indictis Greg. Turon. l. 19. c. 21. Carolus Mag. in epist. ad Fastradam Reg.* Nos textum Capitularis, ut editus est, hoc loco servandum arbitramur. Domum, de cujus significatione consule Joannem Molanum in tertio libro [a] de Canonicis, & Michaelem Antonium *Frances de Urrutigoyti* in Tractatu [b] de Ecclesiis Cathedralibus, Episcopalem seu Cathedralem interpretamur Ecclesiam, in qua resider Episcopus ut Rex in Palatio, & quemadmodum *à Palatio* Regiam Jussionem, sic *à Domo* Episcopalem dicimus Constitutionem proficisci, nec aliam putamus Heytonis mentem esse, quàm ut indictum jejunium generaliter observetur ab omnibus, sive *à Palatio* sive *à Domo*, id est, sive à Rege sive ab Episcopo denuntietur. In notatiuncula Dacherii de jejuniis *à Palatio* denuntiatis duo proferuntur testimonia; unum ex Historia Ecclesiastica Gregorii Turonensis, alterum ex Caroli Magni literis ad Fastradam Reginam. Error irrepsit in numerum libri Gregoriani, & è Dacheriano Spicilegio in postremam Conciliorum Collectionem transiit. Libri 19 loco reponendus est liber 9, cujus capite vicesimo-primo hæc de Guntchramno Rege commemorantur. *Tunc ferebatur Massilia à lue inguinaria valdè vastari, & hunc morbum usque ad Lugdunensem vicum, Octavum nomine, fuisse celeriter propalatum. Sed Rex, ac si bonus Sacerdos, providens remedia, quibus cicatrices peccatoris vulgi mederentur, jussit omnem populum ad Ecclesiam convenire, & Rogationes summa cum devotione celebrari, & nihil aliud in usu vescendi nisi panem hordeaceum cum aqua mundâ adsumi, vigiliisque adesse instanter omnes jubet*, ut Tomo secundo ad annum Christi quingentesimum duodenonagesimum [c] observavimus. Tomo quoque sexto ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-primum [d] post reportatam de Avaris victoriam recitavimus præcitatas Caroli Regis ad

[a] Cap. 3.
[b] Cap. 15.
[c] Num. 2.
[d] Num. 5.

Fastradam Reginam literas, quarum fragmentum repetemus, ut observes AN. CH.
illo anno in Rogationibus extraordinariis, quæ mense Septembri factæ sunt, 823.
nihil actum omnino præter id quod priùs à Sacerdotibus ordinatum fuit, at- LUDOV.
que ex eodem Carolinarum literarum fragmento suppleas, quod in simili IMP. 10.
causa Gregorius Turonensis proximè citatus subintelligendum reliquit. *Nos,* LOTHAR.
inquit Carolus ad Fastradam, *Domino adjuvante, tribus diebus Litaniam feci-* IMP. 7.
mus, id est, Nonis Septembris, quod fuit Lunis die, incipientes, & Martis, & PIPPINI
Mercoris, Dei misericordiam deprecantes, ut nobis pacem & sanitatem, atque R. 9.
victoriam, & prosperum iter tribuere dignetur, & ut in sua misericordia & pietate LUDOV.
nobis adjutor & consiliator, atque defensor in omnibus angustiis nostris existat. Et R. 7.
à vino & carne ordinaverunt Sacerdotes nostri, qui præter infirmitatem, aut senectudinem, aut juventudinem, abstinere poterant, ut abstinuissent; & qui redimere voluisset, quod vinum licentiam habuisset bibendi ipsis tribus diebus, ditiores & potentiores homines in unaquaque die solidum unum dedissent, minùs potentes juxta possibilitatem ipsorum, & qui ampliùs dare non poterat, & vinum bibere volebat, saltem vel unum denarium donasset. Eleemosynam verò unusquisque secundùm propriam atque bonam voluntatem vel juxta possibilitatem fecisset. Et Sacerdos unusquisque Missam specialem fecisset, nisi infirmitas impedisset; & Clerici, qui Psalmos sciebant, unusquisque quinquaginta cantasset, & interim quòd ipsas Litanias faciebant, discalceati ambulassent. Sic consideraverunt Sacerdotes nostri, & nos omnes ita aptificavimus, & Domino adjuvante complevimus. Unde volumus, ut tu cum ill. & ill. vel ceteris fidelibus nostris considerare debeas, qualiter ipsa Litania ibidem facta fiant. Tu autem juxta quod tua infirmitas permittit, in tuo committimus arbitrio. Obiter autem ex textu Gregorii Turonensis & ex epistola Caroli nota Rogationes seu Litanias, quales singulis annis ante Festum Ascensionis fieri solent, qualibet anni tempestate, cùm subitaneæ causæ poscebant, olim celebratas fuisse, ut superioribus Tomis sæpè probavimus, inculcandùmque censuimus adversùs eos, qui, quoniam duplex Rogationum genus, unum ordinarium ante diem Ascensionis, alterum extraordinarium quolibet alio tempore, non distinxerunt, temerè nos sugillarunt, quasi Festum Ascensionis anno Christi quingentesimo quinquagesimo-quarto, quo Sanctus Gallus ex hac vita discessit, ultra Kalendas Julii rejecerimus.

Nonò, jubendum est eisdem Sacerdotibus, ut non permittant secum mulieres ha- XXX.
bitare extraneas juxta Nicænum Concilium, nisi eas tantùm, in quibus suspicio nulla mala fama oboriri potest. Alludit ad tertium hunc Nicæni Concilii Canonem. Ἀπηγόρευσε καθόλου ἡ μεγάλη σύνοδος μήτε ἐπισκόπῳ, μήτε πρεσβυτέρῳ, μήτε διακόνῳ, μήθ' ὅλως τῷ ἐν τῷ κλήρῳ τινὶ ἐξεῖναι συνείσακτον ἔχειν. πλὴν εἰ μὴ ἄρα μητέρα, ἢ ἀδελφὴν, ἢ θείαν, ἢ ἃ μόνα πρόσωπα διαπέφευγε πᾶσαν ὑποψίαν. *Magna Synodus plenissimè vetuit Episcopum, Presbyterum, Diaconum, aut ullum Clericorum habere secum mulierem introductam, nisi fortè matrem, vel sororem, vel amitam, vel denique eas solas personas, quæ omni suspicione carere solent.*

Decimò, ut tabernas non ingrediantur, nec sedendo domi, nec in itinere oc- XXXI.
cupati. Si verò necesse habent ibidem aliquid emendi, Missos suos dirigant, & oblata in aliam domum conferant, & cum gratiarum actione fideliter percipiant. Tabernarum ingressus Presbyteris à plerisque Conciliis interdictus fuit,
ut ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium [a] observa- Nu. 179. 115.
vimus.

Undecimò, ut Placita secularia non observent, nec fidejussores existant, nec XXXII.
canes ad venandum, nec accipitres, vel falcones, nec sparvarios, nec ullius ludi aut spectaculi licentiam habeant. Sufficit enim eis quod in primo Psalmo legitur [in lege Domini esse eorum voluntatem, & in lege ejus meditari die ac nocte.] Et quod in Apostolo præcipitur. [Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit.] Harum Sanctionum plerasque ad annum

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

quoque Redemptoris octingentesimum decimum-tertium [a] jam recitavimus ex Concilio Remensi & ex Capitulari Caroli Magni.

Duodecimò, ut sciant quia nemo per pecunias ordinandus est, nec per munera Ecclesiam debet occupare, quia si factum fuerit, & ipse, & ordinator ejus deponendi sunt, quia manifestum est eos, qui talia agunt, simoniacâ hæresi ægrotare, & talem non per ostium in ovili ovium juxta Evangelii verba, sed ascendentem aliunde, furem esse & latronem. Et non solùm ipsi qui hoc faciunt, sed & qui consentiunt facientibus, excommunicandi sunt. Synodus Remensis, ut etiam diximus ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium [b], quo celebrata fuit, Capitulo vicesimo-primo præcipit, *ut quicumque Presbyter per pretium gradum & Ecclesiam acquisierit deponatur.*

[a] Nn. 6; 444. [b] Num. 54.

XXXIII. *Tertio-decimò, ut nullus vagantem ex aliena Parochia audeat recipere, aut secum commorandi, aut Missam celebrandi, nisi permissione nostrâ*, det facultatem.

XXXIV. *Nec ullius Ecclesiæ aut plebis gubernacula suscipiendi, nisi præveniente conscientiâ nostrâ*, faciat potestatem. *Qui secus fecerit, excommunicabitur.* In hoc textu supplevimus has voces, *faciat potestatem*, necnon & illas, *det facultatem*, ex Dacherii notatiuncula, quæ sic ad oram legitur. *Desunt duo verba, nempe det facultatem, aut faciat potestatem.* Alioquin phrasis manebat imperfecta.

XXXV. *Quarto-decimò, ut in tuguriis, vel in Ecclesiis consecratis, vel in domibus, nisi fortè visitandi gratiâ in infirmitate detentis, Missarum Mysteria non celebrent. Quòd si fecerint, propter inobedientiam degradandos se sciant.*

XXXVI. *Quinto-decimò, quòd decimæ, quæ à fidelibus datur, Dei censu* * *nuncupanda est, & Deo ex integro reddenda. Cujus tertia pars, secundùm Canonem Toletanum, Episcoporum debet esse. Nos verò hac potestate uti nolumus, sed tantùm quartam partem, juxta constituta Romanorum Pontificum & observantiam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, de eadem habere volumus. Quòd si quis contentiosus inde repertus fuerit, sive ille Clericus, sive Diaconus sit, communione privabitur, & Synodali censurâ judicabitur.* Per Canonem Toletanum intellige sextum hunc Canonem nonæ Synodi Toletanæ, mense Novembri, anno septimo Reccesvinthi Regis, paulò post medium septimum seculum celebratæ. *Cùm præteritis Sanctionibus notissimum habeatur, quæ de rebus Parochialium Ecclesiarum pars Episcopo conferatur, opportunè duximus decernendum, ut si Episcopus tertiam, quam de rebus eisdem Sanctione Paternâ sibi debitam novit, aut ipsi Ecclesiæ cujus res esse patescit, aut alteri Ecclesiæ sui elegerit, conferre decreverit, & licitum maneat, & irrevocabile robur ejus sententia ferat.* Ut autem Heytonis sententiam magis probes, relege quæ scripta sunt ad annos Christi septingentesimum vicesimum-tertium [c] & octingentesimum septimum [d] de quadripertita bonorum Ecclesiasticorum distributione.

* censo

[c] Nn. 26, 30. [d] Num. 23.

XXXVII. *Sexto-decimò, ut unusquisque hoc provideat, ut mulieres ad Altare non accedant, nec ipsa Deo dicata in ministerio Altaris intermisceantur. Quòd si pallæ Altaris lavandæ sunt, à Clericis abstrahantur* ab Altari, *& ad cancellos feminis tradantur, & ibidem repetantur. Similiter & à Presbyteris, cùm oblata ab eisdem mulieribus offeruntur, ibidem accipiantur, & ad Altare deferantur.* Ex notatiuncula Dacheriana supplevimus has voces, *ab Altari*; deinde locum illum, *similiter & Presbyteri*, sic emendavimus, *similiter & à Presbyteris*, ne phrasis vitio laboret. In Concilio Laodiceno, Canone quadragesimo-quarto statuitur, *quòd non oportet mulierem ad Altare ingredi.* Ὅτι οὐ δεῖ γυναῖκας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ εἰσέρχεσθαι. Hunc Canonem Tomo superiore jam recitavimus ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum, quia pars est Capitularis apud Aquisgranum tunc editi.

XXXVIII. *Septimo-decimò, ut ipsi Sacerdotes verbo & exemplo omnibus prædicent, ut nullus usuras accipiat, nec sexcupla, nec speciem pro specie. Quia valdè infidelis & rebellis Dei jussionibus est qui hoc agit, quod omnibus Christianis æquè interdictum esse dignoscitur, maximè tamen Sacerdotibus, qui forma & exemplum fi-*

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

dei omnibus esse debent. Capitulo quinto Capitularis Aquisgranensis, quod anno Christi septingentesimo undenonagesimo promulgatum fuit, *omnino omnibus interdictum est ad usuram aliquid dare.* In hoc Capitulo citantur, Concilium Nicænum, Decreta Leonis Papæ Primi, & Canones Apostolorum. Canone decimo-septimo Concilii Nicæni damnatur *ἡμιολίας ἀπαιτῶν*, is qui exigit hemiolias seu sescuplas, vel, ut alii vertunt, hemiolia seu sescupla vel sexcupla. Porrò sescuplum sive sesquiplum dicitur, quod numerum seu pondus aut mensuram totam in se continet cum ejus dimidio; sic senarium est sescuplum quaternarii, quia in senario totum est quaternarium ac præterea pars dimidia quaternarii. In Collectione Canonum ac Decretorum, quam Hadrianus Papa Carolo Francorum Regi, cùm Romæ esset, anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto ad usum Occidentalium Ecclesiarum dedit, tertio Decreto Leonis Papæ Primi præfigitur hic titulus. *Quòd usuram non solùm Clerici exigere non debeant, sed nec laici Christiani.* Et Canon quadragesimus-tertius Apostolorum præcipit, ut *Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, pecunias mutuò datas cum fœnore exigens, vel cesset, vel deponatur. Ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, τόκους ἀπαιτῶν τοὺς δανειζομένους, ἢ παυσάσθω, ἢ καθαιρείσθω.* Rectè igitur Heyto statuit, *ut nullus usuras accipiat*, idque *omnibus Christianis æquè interdictum* ait, *maximè tamen Sacerdotibus, qui forma & exemplum fidei omnibus esse debent.* Duo distinguit usurarum genera; *sescupla* videlicet, & *speciem pro specie.* De sescuplis actum suprà. In specie pro specie committebatur usura, cùm quis pro specie, quam commodaverat, aliam exigebat speciem, quæ majoris esset pretii. Carolus Magnus hoc malum eradicare voluit. In ejus enim Capitulari, quod in undesexaginta distinctum Capitula Stephanus Baluzius è Jacobi Sirmondi schedis evulgavit, Capitulum duodevicesimum sic habetur. *Ut qui commodaverit pecuniam, pecuniam accipiat; si speciem aliam, eandem speciem, quantùm dederit, accipiat.*

XXXIX. *Decimo-octavò, ut nullus ordinatus sive ordinandus migret de sua Parochia ad aliam; nec ad limina Apostolorum, causâ orationis, Ecclesia suæ curâ derelictâ; nec ad Palatium causâ interpellandi; nec à communione suspensus ab alio communionem recipiendi, sine permissione & præscientia Episcopi sui. Quod si fecerit, nihil valet hujusmodi communio, aut ordinatio, aut demigratio. Et hoc omnibus fidelibus denuntiandum, ut qui causâ orationis ad limina Beatorum Apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, & sic proficiscantur; quia à proprio Episcopo suo aut Sacerdote ligandi aut exsolvendi sunt, non ab extraneo.*

XL. *Nono-decimò, ut aliud in Ecclesia non legatur aut cantetur, nisi ea, quæ auctoritatis divinæ sunt, & Patrum Orthodoxorum sanxit auctoritas. Nec falsa Angelorum nomina colant, sed ea tantùm, quæ Prophetica & Evangelica docet Scriptura, id est, Michael, Gabriel, Raphael. Nec diversa sentiant in judiciis pœnitentium, cùm unus minùs, alter majùs, alteri adulando, alteri detrahendo placere velit, sed consideratâ qualitate personæ juxta modum culpæ agatur censura vindictæ.* Lege quæ Tomo quinto scripta sunt ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-sextum [a] adversùs Aldebertum hæreticum, qui plurima fingebat Angelorum nomina. Lege & Tomo sexto Capitulare Aquisgranense ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum [b], necnon & ejus epitomen hoc Tomo septimo ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum [c], Capitulo enim decimo-sexto præcipitur *ut ignota Angelorum nomina nec fingantur nec nominentur, nisi illorum, quos habemus in auctoritate. Hi sunt, Michael, Gabriel, Raphael.*

[a] Num. 17.
[b] Num. 20.
[c] Num. 30.

XLI. *Vigesimò, admonendi sunt, ut perpendant, quia quicquid à fidelibus datur, redemptio peccatorum est; ideo non glorientur talibus sumptibus uti, sed magis timeant quod in veteri Testamento de Sacerdotibus dictum est. [Iniquitatem populi eos debere portare. Et ideo cum magno timore solliciti sint, quorum donis participantur, quia magnum periculum est judicem fieri vitæ alienæ, qui nescit tenere moderamina vitæ suæ.*

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

Vigesimo-primò, ut sciant & intelligant, quid sit incesti crimen, & hoc unusquisque in sua Parochia provideat ne fiat, &, si factum fuerit, quantùm celerrimè potuerit, emendetur, id est, ut nullus sibi accipiat de propinquitate usque in quinto genu, id est, usque in quinto gradu, sive usque in quinta generatione, ut Tomo quinto [a] in Concilio Vermeriensi sub Pippino Rege jam observavimus. *Quòd si ignoranter factum fuerit, non facilè credatur, sed judicio Dei examinetur; & non separentur in quarto genu, sed in pœnitentia cunctis diebus conjunctionis suæ perseverent. Similiter & vir duas uxores inter se simili ratione conjunctas, aut uxor duos viros inter se eodem modo conjunctos, aut compater, aut commater, filiolus, aut filiola spiritualis de Fonte, aut de Confirmatione, aut Deo dicata, aut alterius uxor vivente marito, aut alterius maritus vivente uxore.*

XLII. *His talibus nullâ ratione in matrimonium licitum est conjungi. In primo verò genu vel secundo si inventi fuerint scelus perpetrasse fornicationis, matrimonii jura ulterius sciant se funditus perdidisse. In tertio verò genu si inventi fuerint tali crimine pollutos esse, digna pœnitentia eos subsequatur, & tamen matrimonii jura eis non vicissim, sed ad alios non negentur.* In hac periodo post *vicissim* videtur deesse vocabulum *concedantur*, aut aliud simile, ut is sit sensus, *matrimonii jura eis non vicissim concedantur, sed ad alios non negentur*, id est, *vicissim* seu simul non conjungantur, sed licentiam habeant matrimonium cum aliis contrahendi. *Ubi verò mancipia non unius sed diversæ potestatis juncta fuerint, nisi consentientibus utrisque dominis, hujusmodi copulatio rata non erit.* Quæ proximè sequitur, hæc eget emendatione periodus. *Quicquid verò negligendo sentitur, & virtute quâ potuerit non emendetur, nam hujus copulæ auctor erit, qui huic negligendo consentit.* Dacherius sic legendum putat. *Quicquid verò negligendo consentitur, eâ virtute quâ potuerit emendetur, nam*, &c. Denique Capitulum sic clauditur. *Plura sunt quæ ad incesti crimen scribi poterant, sicut in matre, & filia, & noverca, & penè innumera, quæ menti ad scribendum non occurrunt, hujusmodi tamen & his similibus personis copula maritalis in sempiternum substrahitur.*

[a] Ad an. 753. n. 4.

XLIII. *Vigesimo-secundò, ammonendi sunt, ut sciant populis denuntiare, quæ sint opera misericordiæ cum fructibus suis, quæ Evangelica & Apostolica pagina complectitur, quibus pervenitur ad vitam, quæve opera iniquitatis cum fructibus suis multiplicibus, quibus calle sinistro ad æternum tenditur interitum. Et ut perjurii crimen omnimodo devitent, quia non solùm in Evangelio vel Reliquiis Sanctorum crimen perjurii, sed in veritate quæ Deus est, si mentitur, perpetrare dinoscitur.*

XLIV. *Vigesimo-tertiò, ammonendi sunt, ut sciant, quia in Ecclesiis, quibus præsunt, sponsi facti sunt, & ideo omni vigilantiâ qualiter eas decorent, & eis incessanter deserviant, totius vitæ suæ vigilantiam impendant.*

XLV. *Vigesimo-quartò, ut horas Canonicas tam nocturnas quàm diurnas nullatenus prætermittant. Quia sicut Romana Ecclesia psallit, ita omnibus ejusdem propositi viam tendentibus faciendum est. Et non solùm novi Testamenti documenta sunt eamdem formulam observandi, sed etiam veteris Testamenti, patet ratio, quia Propheta Spiritu Sancto instinctus profert.* [*Septies in die laudem dixi tibi.*] *Et*, [*mediâ nocte surgebam ad confitendum tibi.*]

XLVI. *Vigesimo-quintò, ut plebibus denuntient, qui filios & filias spirituales, quos in Baptismate suscipiunt, & eis fidejussores & sponsores fidei existunt, & pro eis diabolo, cui antea mancipati fuerant, abrenunciant, & ideo usque cùm adulti fuerint, & eis fidei suæ sponsionem & abrenuntiationis exposuerint, & reddiderint, in sua providentia habeant. Et quòd illi, qui pro eis spoponderant, ab eis eadem responsa ex integro exigant.* Huc usque Heytonis Capitulare.

XLVII. UTRUMQUE MUNUS DIMITTIT. Idem Heyto, cùm annos septemdecim Augiensi Cœnobio, sexdecim Episcopatui Basileensi præfuisset, hoc anno, ut insinuatum suprà, utrumque munus sponte dimisit. Hermannus Contractus in editione Canisiana sic ad annum Redemptoris octingentesimum sextum scribit. *Augia Waldone Abbate ad regendum Sancti Dionysii Cœnobium transposito, Heyto nonus Ab-*

AN. CH 823.

LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

bas præfuit annos 17. Id est, ad hunc usque annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium. Triplex autem ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum error est in hoc ejusdem editionis textu. *Augiæ Heytone Abbate & Episcopo privatam & quietam vitam adoptante, Erlebaldus Abbas* XIII *præfuit annis 13.* Primò, quæ de spontanea Heytonis abdicatione proferuntur, in annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium rejici debent, ut patet ex prædictis, in eadem enim editione Heyto fit Abbas *anno 806*, & Augiæ præest *annos 17.* Deinde Erlebaldus inter Augienses Abbates non XIII sed X numerari debet, decessor enim Heyto *nonus Abbas* ad annum Redemptoris octingentesimum sextum sic dicitur. *Augiæ Waldone Abbate ad regendum Sancti Dionysii Cœnobium transposito, Heyto nonus Abbas præfuit annos 17.* Nec plures à nobis hactenus Abbates Augiæ recensiti sunt hoc ordine, primus Pyrminius, secundus Heddo, tertius Kebas, quartus Ernfridus, quintus Sidonius, sextus Joannes, septimus Petrus, octavus Waldo, nonus Heyto. Denique Erlebaldus Augiæ præfuit non annos 13 sed 15, ut Bruschius & Bucelinus in Catalogis Abbatum Augiensium legunt, ab hoc videlicet anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio ad annum usque Redemptoris octingentesimum duodequadragesimum, quo Chronicon Hermanni Canisiani sic habet. *Augiæ Erlebaldo Abbate cedente, Ruddhelm Abbas* XI *præfuit annis 4.*

ERLEBALDUS FIT ABB. AUGIENSIS.

XLVIII. In Augiensi Monasterio, sub utroque Abbate, Heytone scilicet & Erlebaldo vixit, atque in Eremo Martyrium posteà passus est Meintadus seu Meginradus ejusdem Erlebaldi propinquus. Hujus beatissimi Martyris vitam vetustus scripsit Anonymus, quam Christophorus Hartmannus Einsidlensis Monachus ex antiquissimis illius Cœnobii membranis edidit, & Joannes Bollandus Actis Sanctorum ad diem vicesimam-primam Januarii cum notis inseruit. *Meginradus in Alemannia natus est, in pago, quem ex villa Sulichgeuve vocavit antiquitas. Parentes verò ejus ex Alemannis fuerunt, morum nobilitate magis conspicui quàm divitiis perituris. Qui cùm eam attigisset ætatem, quâ aptari posset literarum studiis, à patre ducitur ad Insulam, quam veteres Sindlochesaugiam vocabant. Huc puer præfatus à patre ductus, commendatur viro per omnia honestissimo Erlebaldo Monacho, qui etiam prædicto puerulo propagine carnali affinis fuit. Is cùm infantulum bonæ indolis conspiceret, gratanter nutriendum suscepit, studiosè docuit, atque eò usque imbuendo produxit, ut Sanctarum Scripturarum scientiam infudisset. Nam puer à primæva ætate jocos atque errores, quibus tenerior ætas implicari solet, vitavit, atque ad ea mentem occupavit suscipienda, quæ docuerat Magister. Cùm autem vicesimum-quintum ætatis annum attingeret, ad Diaconatûs officium, & non multùm post ad Presbyterii gradum, faciente eodem suo Magistro, sublimatus est. Fuit autem tunc temporis, regnante Ludovico Cæsare, filio Caroli, in ipsa Insula Abbas nomine Hatto, vir valdè in doctrina & operibus bonis morúmque nobilitate fulgens, qui & Basileensis Ecclesiæ Præsul extitit. Quo actuosæ vitæ negotia respuente, atque ad contemplativæ vitæ pulchritudinem se transferente, præfatus Erlebaldus cum licentia Ludovici Cæsaris electus ab omnibus prædictæ Insulæ & fratribus præficitur, atque in Abbatis officium substituitur. Qui statim hac potestate susceptâ, jam sæpè dictum virum venerandum Meginradum suasit jugum suscipere, normámque Monasticæ vitæ subire tenendam. Consensit ergo salubri consilio, & promissionem fecit, atque omni intentione studuit promissa servare, promptus semper ad obediendum, in jejunando strictus, in oratione assiduus, in misericordiæ operibus largus, & maximè humilitate substratus omnibus.* Ex hoc textu & ex notis, quas Bollandus ex vita quadam Germanica & ex Annalibus Einsildensibus concinnavit, ætas Megintadi sic colligitur. Anno Redemptoris octingentesimo quinto natus est Meginradus Sulgoviæ, quæ olim villa, nunc oppidum, vulgò *Sulgeu*, juxta Danubium; pater Bertholdus & Sulgoviæ Comes ab Hartmanno vocatur. Anno Redemptoris octingentesimo decimo puer quinquennis ad Augiense Monasterium à patre perductus est, ibique

MEINRADUS ERUDITUR IN MON. AUGIENSI.

AN. CH. 823.

anno ætatis suæ duodevicesimo, sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, cùm Heyto sive Hatto munus Abbatiale dimisit, ab Erlebaldo Monacho & propinquo suo nondum Monachus erudiebatur, nec ab eo post Heytonem Abbate facto desiit edoceri. Septimo ejusdem Erlebaldi Abbatis anno, sive anno Redemptoris octingentesimo tricesimo promotus est ad Diaconatum, priùs autem Monachum induerat hortante eodem Abbate, ut infrà fusiùs ac distinctiùs exponemus.

XLIX. THEODORICUS FIT EPISC. BASILEENSES.

Heytoni, ut in Abbatiam Augiensem Erlebaldus, sic & in Episcopatum Basileensem successit Theodoricus, de quo Bruntrutani Scriptores hoc unum in Basilea sacra memorant, quòd tertio Nonas Novembris hoc eodem anno, Ludovici Augusti decimo, Chartæ Ebersheimiensi subscripsit.

L. [a] Cap. 10. ELEVATIO S. URSMARI.

Ad hunc annum *Elevatio Sancti Ursmari Confessoris Lobiensis* in Chronographia Sigeberti *celebratur.* Eandem Elevationem Fulcuinus in Gestis [a] Abbatum Lobiensium sub Abbate Folrado non omisit. *His*, inquit, *diebus lucernam suam Dominus, quam justificando igniverat, ignitam beatificaverat, beatificatam Miraculis clarificaverat, nolens diutiùs delitescere, sed ad majorem venerationem cunctis hominibus propalare, prædicti Abbatis* Folradi *cor tetigit, & ut Sancti & venerandi & cum omni amore nominandi Ursmari corpus de sepulchro elevaret, accendit. Quæ Elevatio facta est jussu & permissu ejus*, nempe Halitgarii, *qui tunc erat Cameracensis Episcopus, agentibus Clericis utriusque Ordinis, cum frequentia magna populari. Expletâ itaque Elevatione diem illam festivam duxère, nobisque & posteris celebrem esse sanxère. Facta est autem hæc Elevatio anno Domini octingentesimo vicesimo-tertio, ab ipsius verò Sancti, non dicam obitu, sed Natalitio, quo verè cœpit vivere in Christo, decimo post centum exacto. Abhinc ergo cœpit beati viri celebris fama crebrescere, & confluentibus languentium turmis ad diversa sanitatum genera Miraculis coruscare.*

LI. [b] Ad an. 801. n. 36. [c] Cap. 9. ABBATES LOBIENSES.

Hildricus, ut Tomo superiore diximus [b], anno Redemptoris octingentesimo primo factus est Abbas Lobiensis, eique sub Ludovico Pio successit Ramnericus, tum Folradus apud Viromanduos Abbas jam San-Quintinianus. De tribus hisce Canonicis Abbatibus ita Fulcuinus [c] Abbas Monachus erga Canonicos Abbates haud æquus ex omni parte. *Abbatiam usurpavit Hildricus Canonicus sub ipso Imperatore* Carolo. *Et post eum Ramnerius tempore Domni Hludovici Imperatoris. Deinde pervenit ad Dominum Folradum, Piissimum Abbatem avunculum jam dicti Ramnerici sub eodem Imperatore. Priorum tantùm nominá, non gesta sciuntur; credo propter annorum paucitatem aut commemorationem non multò utilem. Tertius quis fuerit, Gesta docent, fuit enim multæ nobilitatis & Regiæ affinitatis.* In Hildrico Abbate paucitas annorum ad excusationem silentii non potest afferri, Dignitatem enim Abbatialem hic obtinere cœpit anno Redemptoris octingentesimo primo, annóque pòst decimo-tertio superstes interfuit Concilio Noviomensi. De genere Folradi seu Fulradi, qui patre natus est Hieronymo, Pippini Regis filio, jam locuti fumus ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum [d], quo celebrata Synodus Noviomensis.

[d] Num. 36.

LII. [e] Gall. Christ. Tom. 3. [f] Guesnayus in Cassiono illustrato l. 2. c. 24. n. 50. THEODEBERTUS EP. MASSILIENSIS ET ABB. S. VICTORIS.

In elenchis Episcoporum [e] Massiliensium & Abbatum [f] Victorinorum per hæc tempora commendatur Theodebertus seu Teutpertus aut Tutpertus, qui primùm Abbas Sancti Victoris, deinde Massiliensis etiam Episcopus fuit. Prædicatur Ludovico Pio percharus, à quo confirmationem accepit Donationis à patre Carolo quondam factæ pro jure vectigalis, quod naves in portu Massiliæ juxta Monasterium Sancti Victoris ad anchoras collocatæ pensitarent.

LIII.

Hoc anno Claudius Taurinensis Episcopus edidit *libros informationum litteræ & spiritûs super Leviticum.* Præfationem enim ad Theodemirum Abbatem Tomo primo veterum Analectorum apud Joannem Mabillonium sic absolvit. *Adgredimur hoc opus annuente pietate divinâ Quadragesima tempore sub die septimo Idus Martii, anno Incarnationis* DCCCXXIII *Salvatoris nostri*

Jesu

Jesu Christi. Illo anno Pascha celebratum fuit Nonis Aprilibus, & dies septimus ante Idus Martii coincidit cum Sabbato ante Dominicam tertiam Quadragesimæ. AN.° CH. 823.

LIV. CONTENTIO INTER LAUDUNENSES CANONICOS ET MONACHOS CONCHENSES COMPONITUR.

Impositus est hoc eodem anno finis contentioni, quæ vertebatur inter Monachos Conchenses & Laudunenses Canonicos pro possessionibus in Arvernia sitis. Anastasius Abbas Conchensis Ludovicum Augustum Aquisgrani commorantem adiit. Imperator auditâ totius litis causâ permutationem quarumdam possessionum agendam existimavit. Assensit Abbas. Electus à Ludovico Stabilis Arvernorum Episcopus, qui prævio judicandarum rerum examine controversiam omnem dirimeret. Id actum felici prorsus exitu, ut constat ex Charta, quæ numero est quadringentesima octogesima-prima in Chartulario Conchensi, dataque reperitur mense Septembri, hoc anno, Ludovici Imperatoris decimo. Initium duntaxat & finem producemus, ut nostræ Chronologiæ plùs auctoritatis accedat. *Inclytus atque triumphator in solio sancto elevatus Lodoicus divinâ ordinante gratiâ Imperator Augustus, cùm ipse potens Aquis Palatii in aula Regali omnia universáque lustraret*, &c. *Facta concambiaria ista in mense Septembris & anno decimo Regni Lodoici Gloriosissimo Regis. Stabilis indignus Episcopus jubente Domino Lodoico Imperatore signavit.* Integram Chartam si legere cupis, consule veterum ᵃ Actorum Appendicem, quam Stephanus Baluzius post Notas ad Capitularia publicavit.

ᵃ Act. 40.

LV. EPISCOPI ARVERNENSES.

Ex illo Diplomate deprehendimus duos Stabiles Episcopos Arvernorum fuisse nono seculo; Seniorem, qui floruerit anno Ludovici Augusti decimo, seu Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio; Juniorem, qui Concilio Tusiacensi præsens interfuerit *anno Incarnationis Domini Jesu Christi* DCCCLX, *Indictione* IX jam inchoatâ. Quæstio est, uter Kalendis Januarii colatur. Stamus pro Seniore, quia quem Arverni Stabilem venerantur, is solus occurrit in multis Arvernensium Episcopotum Catalogis, & Episcopatum asseritur gessisse Ludovio Pio Imperatore. Post Fridigisum igitur, qui Carolo Magno superstes vixit, in Arvernensi Cathedra sedit Sanctus Stabilis; tum Adebertus, qui Mosacense Monasterium à Pippino Rege, Ludovici Pii filio, instauratum dedicavit; deinde alter Stabilis, qui Concilio Tusiacensi subscripsit. Atque hæc esto Arvernensium Episcoporum series, ad quam revocandi sunt omnes Indices expuncto Benigno, quem ex Anianensi pseudo-charta nonnulli frustrà conantur obtrudere.

LVI. ABBO ABB. S. MAXENTII.

In Diœcesi Pictavensi florebat Abbo Sancti Maxentii Abbas, de quo sic Chronographus illius loci. *Anno* DCCCXXIII, *Abbo Abbas & Gudacher Prior præerant Abbatiæ Sancti Maxentii.*

LVII. ABBATES S. CRUCIS MELDIS.

In Diœcesi Meldensi Grimoaldus Abbas Sanctæ Crucis obiit. Subrogatus est Rainerius. Uterque memoratur in manuscripto Catalogo, quem citare consuevimus. Ille Monasterium annis tribus ac viginti rexit, hic decem.

LVIII. FONTANELLÆ.

Eginhardus Fontanellensis & Gandensis Abbas administrationem Fontanellensis Monasterii dimisit, eique successit Ansegisus Abbas Luxoviensis. Chronographus Fontanellensis caput operis sui decimum-sextum sic exorditur. *Ansegisus vir gloriosus ac tranquillus, omníque scientiâ divina scilicet atque humana Philosophiæ sufficienter instructus, à patre Anastasio nomine matréque vocabulo Himilrada procreatus, divinâ ordinante Clementiâ regimen accepit loci hujus anno Dominicæ Incarnationis* DCCCXXIII, *qui erat annus Ludovici Gloriosissimi Augusti decimus, porrò Paschalis Apostolici circiter septimus, sub die quarto Nonarum Aprilium, Indictione I.* Hi Characteres simul rectissimè conveniunt. Indictio prima per mensem Aprilem cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, Paschalis Papæ septimo, Ludovici Augusti decimo, componitur. Hæc Chronologia in eodem quoque capite sic confirmatur. *Anno Imperii Domni Ludovici Augusti tertio*, id est, anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, *Trasarus Rector hujus Cœnobii cum licentia ejusdem Imperatoris ad locum suæ nativitatis repedavit* abdicato Monaste-

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

tii regimine. *Post quem Einhardus hoc Cœnobium per septem fermè tenuit annos. Quod demùm ultrà derelictum, divinâ ut credi fas est jussione, ac Gloriosissimi Imperatoris Ludovici largitione, Domnus Ansegisus ad gubernandum suscepit anno jam suprà taxato*, sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, qui septimus post octingentesimum decimum-sextum numeratur.

LIX. Qualem Ansegisus in Monasterio Fontanellensi se præstiterit, idem Auctor ita subjungit. *Cœnobium solerti studio summâque industriâ nobilitavit, ut novus Wandregisilus credi posset, aut etiam magnus Præsul Ansbertus redivivam ad lucem regressus fore putaretur. Verùm sicut illi in exordio sui ædificiis nobilitaverunt, Clerum auxerunt, disciplinis Ecclesiasticis imbuerunt, ita iste diruta emendare studuit, ac vetustate consumpta in majori elegantia reparavit, Clerum nobilissimè auxit, ac regulari ordine secundùm egregii Patris Benedicti normam ut vitam degerent multipliciter decertavit. Nam ex desidia priorum Patrum, qui gregis sibi commissi curam minùs devotè gesserunt, status alma Regula prædicti Patris Benedicti quasi casurus videbatur, licèt illi, qui Domino militabant, Canonico Ordine irreprehensibiliter conversarentur. Contigerat enim ob incuriam, ut jam dixi, Prælatorum, qui ea, quæ Regula auctoritas sacra dare mandabat, parvipendendo impertiri distulerant; sed prædictus Reverendissimus Pater Ansegisus hoc modis omnibus sategit, ut pristinum statum ac legem recuperaret, juxta quod voluntatem Domni Imperatoris super hoc noverat, & quæ Regula auctoritas dare mandabat, largiri modis omnibus non negligeret. Denique ex Luxovio Cœnobio, quod in Galliarum terris in Religione ac Regulari disciplina non inferius usque ad præsens videtur, Monachos Deum timentes virósque religiosos secum huc adduxit, qui & legem istinc Monachorum docerent, & exempla salubria ostenderent (licèt olim à viro justo Benedicto Fossacensis Cœnobii Abbate eruditi in hac Philosophia viderentur) qui plurimis diebus in hoc Monasterio conversantes nonnulla exempla doctrinæ & bonitatis suæ istic reliquerunt. Nam, ut verè fatear, non inferius Franciæ seu Galliæ Monasteriis istud in omni Religione comparabatur Cœnobium.*

LX. In hoc textu laudantur qui Fontanellæ sanctissimi præfuerunt Abbates septimo seculo Wandregisilus & Ansbertus. Anno Christi sexcentesimo duodequinquagesimo, Clodovei Secundi Regis undecimo, Wandregisilus Monasterium construere cœpit, rexitque ad annum usque Christi sexcentesimum sexagesimum-septimum, quo sublatus est ex hac vita. Regulam discipulis suis præscripsit collectam ex scriptis antiquiorum Patrum, qualem sequebantur Monachi prope saltum Jurensem, quibuscum integro decennio post suum è Bobiensi Monasterio reditum vixerat. Ei successit in munus Abbatiale Lantbertus, qui cuncta strenuè atque irreprehensibiliter in administrando Cœnobio *secundùm Regulam Sanctorum Patrum* gessit, donec ex Abbate Fontanellensi factus est Episcopus Metropolitanus Ecclesiæ Lugdunensis anno Christi sexcentesimo septuagesimo-octavo. Tunc Ansbertus regimen Fontanellæ cum Abbatis Titulo suscepit. Hic quinque duntaxat annis, priusquàm ad Rotomagenses Infulas assumeretur, Monasterio præfuit; per illud tempus Regulam Sancti Benedicti primus illuc introduxit; deinde anno Christi septingentesimo duodenonagesimo, cùm annum in Rotomagensi Pontificatu quintum ageret, Synodum celebravit, in qua sancitum, *ut sicuti sub ejus regimine, ita & deinceps ipsi* Monachi Fontanellenses, qui tunc Hiltbertum Abbatem venerabantur, *& posteri eorum, secundùm Regulam Sancti Patris Benedicti fideliter Christo deservirent.* Lege vitam Sancti Ansberti Auctore Aigrado, necnon & ea quæ de Sanctis Abbatibus, Wandregisilo, Lantberto, Ansberto, & Hiltberto, Tomis tertio & quarto scripsimus ad annos notatos suprà. Quod plerisque Monasteriis accidisse jam monuimus, Fontanellensi quoque contigit. In eo penè defecit Monastice, cunctis fermè Monachis ad Ordinem Canonicum migrantibus. Ut Monastica disciplina restitueretur, allaboravit frustrà Benedictus, qui præcitato
FOSSATI, Chronographo *Fossacensis* est seu Fossatensis Abbas. In Abbatum Fossaten-

fium Catalogo Benedictus inter Optatum & Ingelbertum medius ita collocatur, *Optatus, Benedictus, Ingelbertus.* At ille Benedictus, ut ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum [a] jam observavimus, non est alius à Benedicto Anianensi sive Indensi Abbate, qui Fossatum ac Fontanellam ut & alia pleraque Galliarum Monasteria lustravit, nec Abbas dici debet illorum Cœnobiorum, in quibus ad instaurandam tantùm Monasticen aliquandiu degit. Duæ res ad Fontanellæ commendationem memorantur à Chronographo. Qui Monasticen ejurare noluerunt, à Benedicto Monasticis imbuti sunt documentis, alii *Canonico Ordine irreprehensibiliter* conversari non destiterunt. Ansegisus autem Fontanellensis Abbas hoc anno factus ea, quæ Benedictus perficere non potuerat, feliciter adimplevit Monachis ad opus tam arduum evocatis Luxovio, quod per universam Galliam famâ celeberrimum tunc erat Monasterium. In Abbatum Luxoviensium Catalogo post Ansegisum ponitur Fulbertus, de cujus præfectura disputabimus Tomo sequenti. AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7. LUXOVII.

[a] Num. 275.

LXI. Monachi Luxovienses à primo Cœnobii conditu Regulam sui conditoris amplexi sunt, Regulam videlicet Sancti Columbani, retinueruntque donec Benedictinæ tandem se summiserunt Id hoc loco repetendum ducimus, ne scrupulum tibi moveat, quòd Sancti Benedicti Regulam ad Fontanellense Monasterium asserimus è Cœnobio revocatam esse Luxoviensi, cujus Monachi sub alia Institutoris sui Regula diu militarunt. Ab hac sententia non recedit Joannes Mabillonius è Congregatione Sancti Mauri Monachus Benedictinus, quem pietate ac doctrinâ insignem amicitiâque singulari nobis conjunctum sæpè laudamus. *Initio*, inquit, *sæculi noni Fontanellense Cœnobium ad Regula nostra strictiorem disciplinam revocatum est per Monachos Luxovienses, procurante Ansegiso Abbate, ut patet ex Chronici Fontanellensis Scriptore aquali.* Hæc nuperrimè scripsit in Præfatione [b], quam quarto Sæculo Benedictino præfixit. In eandem lucubrationem multa congessit ad terminandam disceptationem, quæ mota fuit inter nos de antiqua Ordinis Benedictini intra Gallias propagatione. Hoc illi consilium gratulamur. Unicum olim omnium Monachorum in Occidente, quamvis & Regulis & ritibus inter se differrent, Ordinem extitisse contendit. *Una* [c] *quippe erat eorum societas, facilis & promiscuus in alia Monasteria Monachorum invicem cum Praefectorum licentia commeatus, tametsi omnia separata erant, sed unâ caritatis lege confœderata. Primaria vita Monastica Regula erat abdicatio rerum omnium, tum propriorum studiorum, qualis in Evangelio præscribitur. Ad hac secessio à sæculi tumultu, officia divina statis horis, obedientia summa, juge silentium, labor manualis, ciborum tenuitas & delectus, corporis castigatio, delictorum etiam levium pœna graves; in summa, propria salutis una ferè & maxima cura; pro aliena continentes ac sollicita preces; pro Ecclesia etiam suscepti labores, ubi postulabat caritas, aut necessitas. Legumlatorum omnium Regula eò spectabant; & qua ad id magis conducere videbatur, eam suscipiebant Monachi cujusque Monasterii pro Rectorum arbitrio & voluntate apud Occidentales seu Latinos.* Ex hac infert [d] assertione frustrà disputatum de Sanctorum delectu à Sodalibus Benedictinis habendo in Actis Sanctorum Ordinis Benedictini recensendis. *Hac cùm ita sint*, inquit, *non tantoperè disceptandum erat de Monachis Sanctis, qui avo Sancti Benedicti vixere, nimirum an & quando ejus Regulam susceperint; déque Instituto Columbani, an fuerit à Benedictino diversum, an Regula ejus peculiaris. Certum quippe est, unicum fuisse, non solùm Benedicti & Columbani, sed etiam omnium Monachorum eo tempore Ordinem, tametsi varias Regulas atque ritus habuerint diversos. Constat etiam non solùm Sanctum Benedictum, sed & Columbanum, cùm duo in Gallia Cœnobia adificasset, Spiritu Sancto repletum, ut testatur Jonas, condidisse Regulam quam tenerent. Prater hanc Regulam Columbanus scripsit Pœnitentialem librum: quod utrumque opus habemus in Codice Regularum. Tota lis est, an hac Regula semper in unoquoque Columbani Monasterio cum Benedictina ita coa-*

[b] §. 5. n. 10.
[c] §. 4. n. 9.
[d] §. 4. n. 68.

AN. CH. 823. LUDOV. IMP. 10. LOTHAR. IMP. 7. PIPPINI R. 9. LUDOV. R. 7.

luerit, ut nullo tempore ab illa sejuncta sit: aut si sejuncta aliquando, quo demum tempore cum ea coaluerit. Quod sanè non magni momenti esse videbitur, si attendamus utriusque Patris discipulos unius Ordinis consodales ac commilitones fuisse. Diversi quidem in nonnullis fuere Columbani ejúsque discipulorum mores à Latinorum Monachorum ritibus, quos Regula Sancti Benedicti professores sectabantur. At si quadam discidiola inde exorta excipias, unius Ordinis unionem non magis violabat illa diversitas, quàm varia nunc commentationes in Regulam nostram. Tametsi verò quidam Columbani ritus à nostris differebant, eodem tendebant pracipua quaque, penitúsque similia erant; qualis est oblatio infantium in Monasteriis, cujus oblationis ritum Columbanus ex Regula Sancti Benedicti forsan acceperit, nam ea de re nullum in ejus Regula Decretum invenio. Certè Donatus puer in Monasterio Luxoviensi alitus, ibidémque Deo à teneris consecratus est Columbano Abbate; quod etiam de Agilo puero legitur. Et inferiùs [a] circa Regulam Sancti Columbani, de qua præcipuè contentio fuit, tria subjungit hîc non omittenda. *Uno verbo, hac in re duo mihi certa & explorata videbantur, tertium omnino probabile. Certum quidem unum, Regulam Sancti Columbani à Regula Sancti Benedicti esse diversam, neque hujus commentarium esse; alterum certum, ambas in unam haud seriùs apud Luxovienses convenisse, quàm sub primis Columbani discipulis: tertium, quod omnino probabile existimo, est, hanc conjunctionem factam esse post Synodum Matisconensem, si non sub Eustasio Abbate, qui intra annum à Synodo facta decessit, certè sub Waldeberto ejus successore. Is enim, referente Adsone Abbate in ipsius vita, si quid in rebus vel ceteris utriusque vita commoditatibus, temporibus illorum duorum Patrum, Columbani videlicet & Eustasii, imperfectum restabat, omni industriâ supplevit, auxit, & ad unguem perfectiùs elimavit. Quicquid sit tandem de hoc tertio capite, non dubito quin duobus primis assensuri fuissent Trithemius & Tepesius, si Sancti Columbani Regulam atque Vitam à Jona scriptam, quas numquam viderunt, attentè legissent.* In hoc textu multa sunt, quæ numquam impugnavimus. *Regulam Sancti Columbani à Regula Sancti Benedicti esse diversam, neque hujus commentarium esse,* semper arbitrati sumus. Auctoritatem Jonæ, quam quidam elevare conati sunt, constantissimè tuiti sumus illibatam. Solam quoque Regulam Sancti Columbani numquam non existimavimus à Luxoviensibus Monachis ante Matisconensem Synodum atque etiam aliquandiu post idem Concilium receptam fuisse. Sunt & in eadem Præfatione alia non pauca, quæ neutiquam in dubium vocavimus, ideóque de nobis hæc in ea memorantur [b]. *Non longè à sententia nostra recedere videtur eruditus vir Carolus Cointius, professus se nusquam negasse, sub Carolo Magno Regulam Sancti Benedicti communi usu receptam in Gallia. Tum subdit. Sub Merovealdis Regibus & Pippino Caroli Magni patre steterunt in Galliis multa Benedictina Familia Monasteria. Hac, ut & alia ceterorum Ordinum, quoniam Monastice plurimùm remittebatur, ad antiquos mores veterémque disciplinam revocare conatus est Carolus; rémque, quamvis arduam, non parum promovit, ut inferiùs pleraque Synodi docebunt. Opus autem à patre tam feliciter inchoatum, triennio post ejus obitum vix elapso, perfecit Ludovicus filius.* Hæc ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum [c] Tomo priore sub Carolo Magno scripsimus, & quod speciatim per antecessum insinuavimus de Ludovico Pio, posteà prævalidè Tomo hoc septimo probavimus ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum [d], quo Ludovicus *Deo amabilis Imperator,* ut Astronomus in illius vita scribit, *constituit Benedictum Abbatem* Anianensem *& cum eo Monachos strenua vita per omnia, qui per omnia Monasteria Monachorum euntes redeuntésque uniformem traderent cunctis Monasteriis, tam viris quàm Sanctimonialibus fœminis, vivendi secundùm Regulam Sancti Benedicti incommutabilem morem.* Accedit auctoritas Ardonis æquè coætanei, qui vitam prædicti Benedicti Abbatis Anianensis sive Indensis in literas retulit. *Aggregatis Cœnobiorum Patribus, unà cum quampluribus Monachis* Benedictus Abbas *perplures resedit dies, ut sicut una omnium erat professio, fieret quoque om-*

[a] §. 5. n. 127.

[b] Num. 93.

[c] Num. 153.

[d] Num. 236.

AN. CH. 823.
Ludov. Imp. 10.
Lothar. Imp. 7.
Pippini R. 9.
Ludov. R. 7.

nium Monaſteriorum ſalubris una conſuetudo. Et paulò pòſt. *Perfectum itaque propagatúmque eſt opus divinâ opitulante miſericordiâ, & una cunctis generaliter poſita obſervatur Regula, cunctáque Monaſteria ita ad formam unitatis redacta ſunt, ac ſi ab uno Magiſtro & in uno imbuerentur loco.* Habes igitur ab anno Redemptoris octingenteſimo decimo-ſeptimo Regulam Sancti Benedicti per omnia Monachorum Gallicanorum Monaſteria poſt Aquiſgranenſe Concilium vel diffuſam vel propediem diffundendam, ſive unus Ordo Mooachorum ſive plures per univerſam Galliam ævo Sancti Benedicti proximiſque ſeculis extiterint. Anno certè poſt Aquiſgranenſe Concilium proximo, id eſt, anno Redemptoris octingenteſimo duodeviceſimo, Ludovicus Auguſtus Regulam Benedictinam in Landevenecenſe Monaſterium apud Armoricos induxit. *Neſcio*, inquit Mabillonius [a], *an ullum aliud fuerit*, illis videlicet temporibus, *alieni Inſtituti Cœnobium in Gallia.*

LXII.
Varia Monaſteriorum genera.

Cunctis Galliarum Cœnobiis unam Sancti Benedicti Regulam tandem amplexis ſopita lis eſt omnis, quæ circa Monachorum Ordines vertebatur. Deinceps igitur labor noſter verſabitur in diſtinguendis non Monachorum ſed Monaſteriorum generibus. Sunt enim alia Canonicorum, alia Monachorum, nonnulla utrorumque vel ſimul, vel diviſim modò Canonicorum modò Monachorum. Exemplum non longè petemus. Monaſterium Fontanellenſe, de quo nobis nunc eſt ſermo, Monachos habuit à primo conditu; fervore Monaſtices pòſt remiſſo pars Monachorum adjunxit ſe Canonicis. Is erat Monaſterii ſtatus, quando illuc introducendæ Reformationis ergò directus eſt Benedictus Abbas Anianenſis. Quod autem Benedictus perficere non potuit, Anſegiſus hoc anno poſt Chriſtum natum octingenteſimo viceſimo-tertio Fontanellenſis Abbas factus feliciter adimplevit, Monachis ad opus tam arduum, ut ſuprà diximus, evocatis Luxovio.

LXIII.

Ante Anſegiſum in Fontanellenſi Monaſterio multi floruerunt Abbates, quorum memoria propter Sanctitatem celebris eſt in pleriſque Martyrologiis. E tanto nnmero, Chronographus, quem ſuprà tranſcripſimus, duos duntaxat, quibuſcum Anſegiſum compararet, Sanctos Wandregiſilum & Anſbertum ſelegit, nec hos immeritò præ ceteris, quia Sanctus Wandregiſilus Fontanellenſi Cœnobio Regulam primus præſcripſit, & Sanctus Anſbertus in idem Monaſterium Regulam Sancti Benedicti primus introduxit, Monaſtice verò lapſu temporis per Abbatum negligentiam collapsâ, neceſſe fuit Anſegiſo, ut quam priſtino ſplendori reſtituere Fontanellam volebat, vel inſtar Sancti Wandregiſili novæ Regulæ, vel inſtar Sancti Anſberti Regulæ Benedictinæ ſubjiceret.

[a] Num. 93.

AN. CH. 824.
LUDOV. IMP. II.
LOTHAR. IMP. 8.
PIPPINI R. 10.
LUDOV. R. 8.

ANNUS

CHRISTI		824.		
LUDOVICI	IMP.	11.		
	REG.	44.	19.	7.
LOTHARII	IMP.	8.	2.	
	REG.	10.	2.	
PIPPINI III.	REG.	10.	8.	
LUDOVICI	REG.	8.		
INDICTIO		2.		

I. LOTHARIUS Augustus tertio Nonas Januarias, anno Regni sui in Italia seu Longobardia secundo, Ludovici Augusti undecimo, Indictione secundâ, sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto, cùm apud Compendium in patris sui comitatu morabatut, hoc emisit Præceptum, quo Donationes Ecclesiæ Comensi quondam factas confirmavit. *In Nomine Domini Jesu Christi Dei æterni. Lotharius * Augustus Invictissimi Domini Imperatoris Ludovici filius. Si providè propter reverendum venturi atque pavendi Judicis amorem justis ac rationabilibus Sacerdotum atque servorum Dei petitionibus, quas nobis propter quietem Sanctæ atque Catholicæ seu decorem præsentis status Ecclesiæ, cujus Deo auctore regimen sortiti sunt, innotescere curaverint, aures clementiæ nostræ divinitus instigati accommodamus, easque æstuanti desiderio ad debitum Deo propitio perduxerimus effectum, non solum Imperialem consuetudinem exercemus, atque prædecessorum nostrorum videlicet Regum Francorum facta conservando & nostra in posterum à posteris inviolabiliter servanda * roboramus, verùm etiam ad præmia patriæ cælestis percipienda hujusmodi facta absque ambage valere confidimus. Quapropter comperiat fidelitas omnium nostrorum fidelium, modernorum videlicet & futurorum, quia Leo Vir Venerabilis, Sacrosanctæ Ecclesiæ Comensis Episcopus, ubi Sanctus Confessor Christi Abundius pretioso corpore requiescit, magnificum Culmen nostræ Serenitatis adiens, detulit obtutibus nostris quamdam auctoritatem seu confirmationem Domini & Genitoris nostri Ludovici Excellentissimi Augusti, in qua continebatur, qualiter Præceptum piæ recordationis avi nostri Caroli Gloriosissimi Imperatoris, seu Præceptum confirmationis, scilicet Cumperti, Ariperti, & Luitprandi, Ratigisii, Heritulphi, Desiderii, vel prædecessorum eorum, quæ ipsi circa eundem venerabilem locum pro divino amore fecerunt de omnibus rebus, quæ & eidem sacro loco tam ab ipsis quàm à quibuscumque personis justè & legaliter fuerint tradita, sive de iis quæ anteà cum justitia acquirere potuerit, more Imperiali confirmarent, videlicet & specialiter in eodem insertum erat de teloneo seu mercato & Gegis cum ipso loco, necnon in Canonicale stipendium concedimus Comanis Ecclesiasticis Clusas & pontem juris nostri de Clavenna æternaliter. Insuper in eadem continebatur auctoritate de altercatione, quæ orta fuit inter Petrum ejus prædecessorem atque Rectorem Sanctæ Comensis Episcopum & Waldonem Sancti Dionysii Abbatem, qualiter idem devotæ recordationis avus noster Pius ac Gloriosus Imperator Carolus de eadem intentione decreverat, vide-*

* Lotharius primus Augustus

LOTHARIUS DAT PRÆCEPTUM PRO ECCLES. COMENSI.

* Ughell. favendo

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

cet de rebus quas Waldo Abbas prædicto Petro Episcopo quæsivit, quæ erant sita in Valle Tellina in Ducatu Mediolanense, ut sicut hactenus per confirmationem antecessorum Regum easdem res pars Comensis Ecclesiæ retinuerat, ita & in futurum per ejus confirmationem teneret. Ipsa verò res erant Ecclesiæ Baptismales, una in Amatia, & altera in Burmis, tertia in Posllavo, & Monasteriolum Sancti Fidelis pertinens ad Episcopatum Comensem. Videlicet pro hujus rei firmitate petiit prædictus Venerabilis Leo Episcopus quietem Serenitati nostræ, ut non solùm Præcepta Domini & Genitoris nostri, seu sanctæ recordationis Avi Caroli nostrâ auctoritate confirmaremus, verùm etiam res, quas suprascripti Reges seu antecessores eorum, videlicet Principes Longobardorum, hi sunt Anprandus, Cumbertus, & Berthrarius, per eorum auctoritates prædictæ Ecclesiæ delegaverunt vel confirmaverunt, omnia nostrâ auctoritate complectantur, atque præfata Sancta Comensi Ecclesia pro amore Dei & reverentia Sancti Abundii, nostræ Præceptionis confirmatione confirmarentur atque corroborarentur. Cujus petitioni, propter amorem divinum, assensum præbuimus, juxta quod petiit, antedicta Præcepta veterum Regum nostro Imperiali Præcepto confirmavimus, specialiter decernentes, ut quicquid in Præceptis Domini ac Genitoris nostri seu Magnifici Imperatoris Caroli Avi nostri continetur, quæ præscripti Reges Longobardorum præfatæ Ecclesiæ cum justitia delegaverunt, vel confirmaverunt & quietè & justè possidere, perenniter & sine ulla resultatione firmum & stabile permaneat. Decernimus insuper atque sancimus, ut omnes res prædictæ Ecclesiæ Comensis sub defensione & mundio Palatii nostri, sicut tempore Patris & Avi nostri fuerunt, perenniter consistant. Et, si aliqua alteratio de rebus prædictæ Ecclesiæ, quas per hoc nostrum Præceptum & pro mercedis nostræ augmento confirmavimus, orta fuerit, quæ ibi minimè definiri valuerit, ad sacrum Palatium nostrum reservetur, quatenus ibi secundùm rectitudinis tramitem terminum accipiat. Et ut hæc auctoritas per curricula annorum inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, manu propriâ subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Signum Lotharii Gloriosissimi Imperatoris. Maredo ad vicem Vitgarii * recognovi. Datum tertio Nonas Januarii, anno, Christo propitio, undecimo Imperii Domini Ludovici Piissimi Augusti, Lotharii filii ejus Gloriosissimi regnantis secundo, Indictione secundâ *. Actum Compendio Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Quod attinet ad annum Incarnationis Dominicæ, hic Character ad oram, unde videtur in textum translatus, à nobis rejectus est. In eodem Lotharii Diplomate pleraque Longobardorum Regum nomina vitiosè sunt edita, nam qui nominantur, *Berthrarius*, *Cumbertus* seu *Cumpertus*, *Aripertus*, *Anprandus*, *Luitprandus*, *Ratigisius*, *Heritulphus*, & *Desiderius*, rectiùs efferrentur, Pertharitus, Ragumbertus, Aripertus, Ansprandus, Liutprandus, Ratchisius, Aistulfus, & Desiderius.

* Ughell. *Vitharii*

* Ughell. anno DCCCXXIV.

II. Ludovicus Augustus eodem anno, Imperii sui undecimo, Indictione secundâ, mense Martio, cùm Aquisgrani degeret, pro Ultrajectina Ecclesia Præceptum emisit, quod à Wilhelmo Heda in elogio Rixfridi Episcopi sic editum reperies. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Imperialem Celsitudinem decet prædecessorum suorum pia facta non solùm inviolabiliter observare sed etiam censura sua authoritate confirmare. Unde noverit Industria seu Sagacitas omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quàm & futurorum, quia Rixfridus Venerabilis Vir, veteris Trajecti Ecclesiæ Episcopus, quæ est constructa in honore Sancti Martini Confessoris vel ceterorum Sanctorum, detulit mansuetudini nostræ quasdam authoritates Constitutionum, qualiter Dominus & Genitor noster Carolus, bonæ memoriæ Piissimus Imperator, & Avus noster Pippinus, & Antecessores eorum, ad ipsam Ecclesiam concessissent omnem decimam de mancipiis, terris, ac teloniis, vel de negotio, vel de omni re, undecunque ad partem Regiam fiscus telonium exigere aut accipere videbatur, & ut homines ejusdem Ecclesiæ sub mandiburdo & tuitione ipsius Ecclesiæ existerent, necnon & in ripis in Dorestado, ut nec bannum, aut fredum, aut conjectum, quod ab ipsis verschat vocatur, contingere aut exactare præsumeret, & quisquis*

LUDOVICUS PRO ECCLESIA ULTRAJECTIN.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

illustravit partem Seculi quarti Benedictini. Dubouchetus inter probationes, quas Historiæ de vera Franciciæ Domûs Origine subjecit, ex manuscripto Codice, quem à Marco Antonio Dominicyo accepit, textum proximè recitatum transcripsit, & exploso Ludovici Augusti anno undecimo posuit decimum, quocum per mensem Junium annus Redemptoris octingentesimus vicesimus-tertius componitur. At stamus à Mabillonio, non tantùm propter autographum cujus auctoritas est potentissima, sed etiam propter seriem rerum anno præterito gestarum, quæ Ludovicum Augustum Aquisgrano per mensem Junium procul abfuisse testatur. Audi Annalistam Laureshamensem. DCCCXXIII. *Mense Maio Conventus ibidem*, nempe Francofurti, *habitus est, in quo*, &c. *Lotharius mense Junio ad Imperatorem venit. Ipse* Ludovicus Imperator *reliquum æstatis tempus in pago Wormaciensi, ac deinde in Arduenna transigens, peractâ autumnali venatione ad Cal. Novemb. sicut condixerat, Compendium venit.* Eadem ad illum annum scribit Astronomus in vita Ludovici. Bernardus, qui Dodonam duxit, apud Theganum [a] est *de stirpe Regia & Domini Imperatoris ex sacro fonte Baptismatis filius*, id est, spiritalis filius Ludovici Pii tunc Aquitaniæ Regis, pòst Imperatoris, & Francorum Monarchæ, quem agnatione contingebat, utpote pronepos Childebrandi Ducis, qui Caroli Martelli frater fuit. Lege de Theodorico Bernardi avo, quæ Tomo superiore scripta sunt ad annum Christi septingentesimum octogesimum-secundum [b]. Consule & quod subjicimus Stemma Genealogicum.

[a] Cap. 36.

LODOVICI IMP. FILIUS EST SPIRITALIS ET AGNATUS.

[b] Num. 14.

PIPPINUS HERSTALLIUS
Major-domûs.

CAROLUS MARTELLUS Major-domus.	CHILDEBRANDUS Dux.
PIPPINUS Rex Francorum.	THEODORICUS Comes.
CAROLUS MAGNUS, Rex Francorum & Imperator Romanorum.	S. WILLELMUS Comes, deinde Monach. Gellonensis.
LUDOVICUS PIUS Rex Francorum & Imperator Romanorum.	BERNARDUS Comes uxorem ducit Dodanam an. 824. mense Junio.

VI.

Sub initium [c] hujus Tomi, cùm de prima Monasterii Gellonensis origine verba faceremus, meminimus Chartæ à Catello [d] laudatæ, in qua Willelmus Bernardi pater, parentes suos nominat, Theodoricum & Aldanam; fratres, Theodoinum & Adalesmum; sorores, Aldanam, & Bertrandam; liberos, Bernardum, Guietearium, Gotselinum, & Herimbruam; uxores, Gunegundem, & Guitburgem seu Vintburgem. Questi sumus in Characteribus Chronologicis, ut apud Catellum exhibentur, nævos esse non paucos. Eandem Chartam parte primâ Seculi quarti Benedictini Joannes Mabillonius ex Chartophylacio Gellonensi nuperrimè sic publicavit. *In Nomine Domini. Ego Willelmus gratiâ Dei Comes, recognoscens fragilitatis mea casus humana, idcircò facinora mea minuanda, vel de parentibus meis qui defuncti sunt, id est, genitore meo Theuderico & genitrice mea Aldana; & fratribus meis Theudoino & Adalelmo; & sororibus meis Albana & Bertana; & filiabus meis & filiis, Barnardo, Witchario, Gotcelmo, Helimbruch; & uxoribus meis Cunegunde & Guitburge; & nepote meo Bertranno; pro nobis omnibus superiùs nominatis dono ad Monasterium, quod dicitur Gellonis, situm in pago Ludo-*

[c] Ad an. 804. nn. 44. 45.

[d] Hist. Com. Tolosan. l. 1. c. 6.

CHARTA WILLELMI COMITIS PRO MON. GELLONENSI.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP. 8. PEPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

vense, juxta fluvium Araon, constitutum in honore Domini & Salvatoris nostri Jesu-Christi & Sanctæ Mariæ semper Virginis, & Sancti Michaelis Archangeli, seu Apostolorum gloriosorum Petri & Pauli, necnon & Sancti Andreæ omniúmque Apostolorum, quod ego præfatus Comes Willhelmus construere in causa Domni & Senioris mei Charoli jussu, & ex doctrina Venerabilis Patris Benedicti, Monachos & Abbatem posui, ut Domino Deo jugiter ibi deserviant, donatúmque in perpetuum esse volo, hoc est, res meas, quæ sunt in pago jam dicto Ludovense, in primis videlicet fiscum Litenis cum Ecclesiis Sancti Johannis & Sancti Genesii sub omni integritate, cum villis & villaribus, vineis & campis cultis & incultis, arboribus fructiferis & infructiferis, pascuis, pratis, molendinis, piscatoriis, aquis & aquarum decursibus, quantumcumque ad ipsum fiscum & ad colonicas ipsius aspicit vel aspicere jure videtur; omnia dono, trado ad proprium perhabendum omni tempore. Habet verò has collaterationes & infrontationes ab Oriente, & sicut currit flumen Araau; à Meridie, sicut torrens Lacatis divergit in ipso flumine; ab Occidente infrontat in ipso Aviso, qui discurrit per concava montium in Bodena antiqua, quæ est in supercilio montis; ab Aquilone usque in termino Monasterii. Similiter in Marcamitus villa dono quantumcumque Deodatus Presbyter ibidem dato pretio comparavit, vel quantùm ibidem à me possessum est. Similiter dono villam Saturatis cum ipsa Ecclesia Sancti Saturnini cum omni integritate, cum casis casaliciis, campis, vineis, pratis, silvis, garricis, hortis, molendinis, aquis, aquarum decursibus, quantumcumque ibidem visus sum habere vel possidere, culta & inculta, ad ipsam casam Dei dono ad habendum. Similiter dono in Canneto villa, quantumcumque ibidem visus sum habere vel possidere. In pago quoque Magdalonense in villa Seregia, quantumcumque ibidem visus sum habere vel possidere. In pago verò Albiense dono villam Noviciacum seu Wiciacum cum omni integritate sua vel cum omnibus adjacentiis suis. Similiter dono in pago Rutenico in villa Bracoialo mansos duos cum vineis & terris cultis & incultis, quantum ad ipsos mansos aspicit & aspicere videtur. Ista omnia suprà nominata ego Willhelmus jam dictus Comes pro me & pro prædictis personis dono & trado atque transfundo ad jam dictum Monasterium Gellonis, & Altariis ibi Deo consecratis, & Monachis & Abbatibus tam præsentibus quàm futuris, pro æterna remuneratione, ut Deum Omnipotentem per omnia habere possimus propitium, & ut iidem Monachi laudantes ibidem assiduè habeant unde possint vivere. Si quis verò (quod futurum esse non credo) vel ego ipse aut aliquis de heredibus meis, seu qualibet persona contra hanc Donationem meam, quam ego prompto animo vel plenissimâ voluntate facio, venire, interrumpere aut aliquid disrumpere tentaverit, non liceat facere. Quòd si præsumpserit, Dei Omnipotentiam exoro, ut ipsa ultionem sumat in eo; quia notum sit omnibus hominibus, hunc honorem à me possessum tam ex originali porte quàm etiam ex adquisitione absque querimonia ullius personæ. Facta est hac Donotio XVIIII Kal. Januarii, f F 1, anno XXXIIII regnante Domno nostro Charolo Rege Francorum & Longobardorum ac Patricio Romanorum, & anno quarto Christo propitio Imperii ejus. Signum Willhelmi. Signum Barnardi. Signum Gotcelmi. Signum Domni Thenderici. Signum Jamardi. Signum Fulcoaldi. Signum Rongavi. Signum Nictardi. Signum Mauringi. Signum Sibaldi. Signum Guiraldi. In Nomine Domini ego Gallarius rogitus scripsi.* Postridie datæ sunt aliæ literæ, quas quoque descriptas accipe, prout editæ sunt. *Ego in Dei Nomine Wilhelmus recogitans fragilitatis meæ casus humanum, idcircò facinora mea minuanda, vel de parentes meos qui defuncti sunt, id est, genitore meo Tenderico & genitrice mea Aldane & fratres meo Teodoino & Teoderico & Adalelmo, & sorores meas Abbane & Bertane, & filios meos & filias Witcario & Hildehelmo & Helinbruch & uxores meas Witburg & Cunegunde, pro nos omnibus superiùs nominatos dono ad sacrosancta Basilica, qui est constructa in honore Sancto Salvatore & Sanctæ Mariæ semper Virginis, seu Sancti Petri & Sancti Pauli & Sancti Andreæ & Sancti Michaelis vel omnium Apostolorum, in illa Cella Gellonis, quem ego superiùs nominatus Wilhelmus per consilio Domni Abbatis Benedicti, seu cum suo ad-*

* Locus depravatus

juterio adificavi, quem ipse Domnus Benedictus Abba regere videtur, donatúmque in perpetuum esse volo, hoc est, res meas qua sunt in pago Lutwense, id est, Litenis villa, &c. ut in superiore Charta. *Ista omnia superiùs nominata pro nos suprà dictos ad ipsa casa Dei vel ad suos Rectores dono, trado atque transfundo ab hodierno die ad ipsa casa Dei, dummodo si ipsa Cella subjecta est ad Aniana Monasterio, sicut hodie esse videtur, ipsa casa Dei vel sui Rectores habeant, teneant atque possideant. Nam si aliquis homo propter malam cupiditatem aut iniquum ingenium ipsa Cella separaverit de Aniana Monasterio, tunc ipsas res superiùs nominatas volemus eas esse donatas pro nos omnibus superiùs nominatos ad Aniana Monasterio ad ipsas casas Dei Sancta Maria & Sancti Salvatoris. Nam dum ipsa Cella subjecta est ad Aniana Monasterio, sicut superiùs diximus, precamus ut ipse Abbas de Aniana benigniter atque misericorditer regat ipsa Cella Gellonis seu fratres ibidem morantes, & quod ibidem minus habuerit de stipendia in ipsa parvitate quod ego in ipsa Cella donavi, ille propter Deum aliunde adjuvet & subveniat, sicut decet Abbatem suos benivolo animo regere. Nam non adminuet de ipsa parvitate ad ipsos fratres, dummodo ipsa Cella subjecta fuerit ad Aniana Monasterio, sicut superiùs diximus. Si quis verò (quod futurum esse non credo) si ego ipse aut aliquis de haredibus meis, vel quislibet persona, qui contra hanc Donationem meam, quam ego prompto animo vel plenissimâ voluntate fieri rogavi, venire aut agere tentaverit, si ille sine peccato est, forsitan potest nostra totorum peccata portare. Nam si ille jam peccavit, puto se gravare sua & nostra sustinere velit, & pro utriusque rationem reddere, quia nos Deo juvante per istam Donationem speramus aliquid de nostra minuari peccata. Et insuper non valeat vindicare quod repetit, sed inferat ad fisco auri libra* I. *& hac Donatio mea firma permaneat omni tempore. Factâ Donatione* XVIIII *Kl. Januarii, anno* XXXIIII *regnante Domno nostro Karolo Rege Francorum & Longobardorum ac Patricio Romanorum, & anno* IIII *Christo propitio Imperii ejus.* Utrasque literas multæ res elevant, eásque si non suppositițias, saltem non esse synceras ostendunt.

VII. Priorem Chartam Catellus [a] asserit tribus munitam Characteribus, die videlicet 14 Decembris, anno 24 Regni Carolini, & anno Imperii 4. Sed hi Characteres simul non conveniunt, annus enim quartus Imperii Carolini cum anno Regni vicesimo-quarto comparari nullomodo potest. Annus Regni Carolini tricesimus-quartus, quem vicesimi-quarti loco reponendum jam monuimus [b], ex Codice Gellonensi confirmatur, convenítque cum anno Imperii Carolini quarto, uterque verò cum anno Redemptoris octingentesimo quarto, quia Carolus in Septimania, ubi Cœnobium Gellonense, post Carolomannum fratrem pridie Nonas Decembris anno Christi septingentesimo septuagesimo-primo regnare cœpit, & Imperator Romæ dictus est octavo Kalendas Januarias anno Redemptoris octingentesimo. Mabillonius *f r̃ s* feriam primam seu Dominicam interpretatur. At dies 14 Decembris seu XVIIII Kal. Januarias in Kalendario notatur literâ E. Dominicalibus autem literis G & F præditus fuit qui bisextilis annus Redemptoris octingentesimus quartus. Illo igitur anno dies 14 Decembris seu XVIIII Kal. Januarii cum Sabbato coincidit. Deinde non placet Patriciatus Caroli cum anno Imperii quarto conjunctus, quia Carolus, ut veteres Annalistæ testantur, ex quo cœpit Imperator & Augustus appellari, Patricii nomen deposuit anno Redemptoris octingentesimo. Prætereà Willelmus in hisce literis, ubi fratres suos commemorat, omittit Theodericum, quem nominat in alteris postridie datis; hujus differentiæ quæ ratio potest afferri? Similiter in utrisque, cùm de liberis suis agit, nec sibi constat, nec Auctoribus illius ævi consentanea scribit, ut fusiùs ad posteriores literas exponemus. Denique in prioribus meminit nepotis sui Bertranni, nequaquam in posterioribus; certè vix cuipiam videbitur avus anno Caroli Augusti quarto, Redemptoris octingentesimo quarto, cùm Bernardus seu Barnardus ejus filius uxorem ante annum Ludovici Augusti undecimum,

[a] Hist. Com. Tolos. l. 1. c. 6.

[b] Ad an. 804. n. 44.

EXAMINANTUR.

AN. CH. 824. Lunov. Imp. 11. Lothar. Imp. 8. Pippini R. 10. Lunov. R. 8.

Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum haud duxerit; si Bertrannum nepotem non avi sed patrui vel avunculi respectu dicas, nec illo subterfugio salvus evades, licebit enim iterum urgere, cur hic in unis potiùs quàm in alteris nec in utrisque literis nominetur. Posterioris Chartæ Characteres omnes annum Redemptoris octingentesimum quartum designant. Cur in priore, quæ pridie data dicitur, non est idem numerorum Chronologicorum consensus? Cur illarum stylus est adeò diversus? Cur ut in stylo sic & in rebus disparitas arguitur? Willelmus in prioribus literis solos Theudoinum & Adalelmum; in posterioribus, Teodoinum, Teodericum, & Adalelmum, fratres suos agnoscit. In enumeratione liberorum magis à seipso differt. In prioribus literis recenset quatuor hosce liberos, Barnardum, Witcharium, Goteelmum, Helimbruch; in posterioribus, tres, Witcarium, Hildehelmum, Helinbruch; utrobique verò liberos utriusque sexûs, id est, ut ipsemet ait, filios ac filias complectitur, ideóque nobis non displicet Catellus, ubi legit Herimbruam. Ceterùm ex utrarumque literarum collatione innotescunt quinque tantùm liberi; quatuor filii, Barnardus seu Bernardus, Witcharius seu Wircarius, Gotcelmus, & Hildehelmus; filia Helimbruch sive Herimbrua. In horum liberorum numero nec Heribertus ponitur nec Gerberga seu Gerbirch, tamen uterque Willelmi liberis ab Auctoribus coætaneis adscribitur, Heribertus ab Astronomo in vita Ludovici Pii, Gerbirch à Thegano in Gestis ejusdem Ludovici. Causam omnem vel omissionis vel expunctionis refundimus in calamitatem quam injustè pertulerunt Lothario perfidæ factionis in patrem authore. *Heribertus Bernardi frater*, inquit Astronomus, *luminum amissione mulctatus est contra voluntatem Imperatoris*, id est, jussu Lotharii, contra voluntatem Ludovici qui *solo nomine Imperator astatem* anno Redemptoris octingentesimo tricesimo *transegit*. Idem Lotharius, ut Theganus[a] testatur, *Sanctimonialem fœminam quæ erat soror Ducis Bernhardi, nomine Gerbirch, jussit in vase vinatico claudere, & projicere in flumen Ararim*. Non existimamus Heribertum & Gerbergam in Chartis suprà descriptis à Willelmo patre prætermissos fuisse, sed facilè credimus eos à recentiore quopiam expunctos esse, ne vel ipsa nominum recordatio memoriam Lotharianæ perduellionis ac crudelitatis refricaret. Eandem ob causam ipsius Bernardi nomen in posterioribus Willelmi literis desiderari videtur. Hæc autem satis supérque sunt, ut intelligas neutram Willelmi Chartam in Gellonensi Tabulario synceram haberi.

[a] Cap. 52.

VIII. Abbates Gellonenses.

Quamvis posteriores Willelmi Comitis literæ Cellam Gellonensem Anianensi Monasterio subjiciant, Benedictus Anianensis Abbas, priusquàm Anianensis Cœnobii curam in alium transfunderet, Abbatem Asceterio Gellonensi præfecit. Id liquet ex Diplomate Ludovici Pii tunc Aquitaniæ Regis, quod ex eodem Tabulario Mabillonius ita descripsit. *In Nomine Domini nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Rex Serenissimus Aquitaniæ. Quoniam cogitandum nobis est, qualiter æterni Regis amorem obsistente peccatorum pondere amittere non possimus, locis insistentibus divinis cultibus placuit largiri propter Regnum æternum Salvatoris nostri ejúsque inibi sibi famulantibus beneficia opportuna; quatenus ab illo remunerati, gaudio sine fine mereamur perfrui. Ideo notum esse volumus omnibus fidelibus præsentibus & futuris, quòd petente Domno Guillelmo Monacho, qui in aula genitoris nostri Karoli Augusti Comes extitit clarissimus, sed pro Dei amore meliorem exercens vitam studuit esse pauper recusando sublimia; ob inrevocabilem verò suæ dilectionis circa nos fidelitatem petitioni ejus præbentes assensum, placuit nobis tam pro mercede nostra augmento quàm pro amore ejus, ad Monasterium quod dicitur Gelloni, situm in pago Lutevense juxta fluvium Arauri subtus castrum Virduni, sacratum in honore Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, & Sanctæ Mariæ, Sanctíque Michaelis, ac Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli & Sancti Andreæ omniúmque Apostolorum, constructum à jam dicto Comite Guillelmo in causa nostri genitoris, ubi Juliofredus*

Rector & Abbas praesse videtur, aliquid ex rebus tradere nostris, id est, fiscum quemdam nostrum in pago Biterrense, qui dicitur Miliacus, cum villa & Ecclesia Sancti Paragorii, & Miliciano villa atque Campaniano, cum omnibus appendiciis & adjacentiis suis sub omni integritate, sicut à Misso nostro Comite Gotcelmo per Cruces in lapidibus sculptas seu decursus aquarum in terminationibus traditum & assignatum est, à genitore nostro & à nobis possessum. Et in pago jam dicto Ludavense locum qui dicitur Gastrias, vulgare autem Castra-pastura, ad pecora eorum alenda, cum Ecclesia Sancti Martini, cum terminis & adjacentiis suis, cum omni integritate ad diversos usus eorum. Et in eodem pago villam, qua dicitur Magarantiatis cum Ecclesia Sancti Felicis, cum omnibus appendiciis & adjacentiis suis. Honorem verò illum, quem Domnus Guillelmus seu alii fideles per instrumenta Chartarum præfato Monasterio tradiderunt, in quibuscumque locis sit, quaque etiam deinceps in jure ipsius sancti loci per nos aut per alios voluerit divina pietas augeri, totum nos pro æterna remuneratione prædicto Monasterio concedimus, ut perpetuis temporibus in alimonia pauperum & stipendia Monachorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Hæc omnia præscripta cum Ecclesiis, villis, villaribus, domibus, ædificiis, campis, terris, vineis, olivetis, silvis, garricis, pratis, pascuis, molendinis, aquis aquarúmque decursibus, perviis exitibus & regressibus, cultis & incultis, cum omnibus adjacentiis earum, totum & integrum prædicto Monasterio Gellonensi per hanc Donationis auctoritatem perpetualiter concedimus ad habendum, ita videlicet ut quidquid ab hodierno die & tempore de prædictis rebus facere vel ordinare vel etiam disponere habitatores hujus loci voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi. Godolenus Notarius ad vicem Guigonis recognovit. Datum hoc Præceptum v *Kl. Januarii, Indictione* x, *anno* XXVII *Domni Ludovici Regis, Tolosa publicè; Karoli verò Imperii* VIII. *Et ut hæc auctoritas nostris futurísque temporibus Domino protegente valeat inconcussa manere, manu propriâ subscripsimus, & anuli nostri impressione signari jussimus in Dei Nomine feliciter. Amen. Signum Domni Ludovici Clementissimi Regis.* In dubium non vocamus, quin hoc Diploma datum sit Tolosæ, quinto Kalendas Januarii, seu die vicesimo-octavo Decembris, anno Redemptoris octingentesimo octavo. Willelmus ex Comite Monachus, cujus ibi fit mentio, Monachum eodem anno mense Junio nuper in festo Principum Apostolorum induerat, eodémque anno Ludovicus Rex *domum* seu Tolosam, ubi regni Sedes, ad hyemandum redierat rebus feliciter adversùs Saracenos in Hispania trans Iberum gestis, ut suo loco [a] probavimus. At dissimulare non possumus nævos, quibus depravati sunt Characteres Diplomatis proximè descripti. Die enim vicesimo-octavo Decembris, anno Redemptoris octingentesimo octavo, non decima sed secunda currebat Indictio Kalendis Septembribus cœpta, Ludovicus annum Regni sui non vicesimum-septimum sed duodetricesimum numerabat à præcedenti Paschate, similiter Carolus annum agebat Imperii sui non octavum sed nonum nudiusquartus inchoatum. Sic igitur numeri sunt restituendi. *Datum hoc Præceptum* v *Kl. Januarii, Indictione* II, *anno* XXVIII *Domni Ludovici Regis, Tolosa publicè; Karoli verò Imperii* VIIII.

[a] Ad an. 808. nn. 5. & seqq.

Quot annos Juliofredus Abbas Gellonense Monasterium rexerit, quóve anno Monasteriis Anianensi ac Gellonensi simul unitis unus Abbas præesse cœperit, nemo prodit. Benedictus Anianensis Abbas Aquisgranum à Ludovico post obitum Caroli Magni vocatus, & Indæ Monasterio præfectus Senegildum Anianæ Abbatem substituit, deinde Senegildo Georgium suffecit. Benedicto superstes vixit hic Georgius, nec Anianensis tantùm sed etiam Gellonensis Abbas fuit. In administrationem utriusque Cœnobii successit Tructesindus anno Redemptoris octingentesimo vicesimo secundo, ut ad illum annum observavimus. Tructesindum excepit Hucerandus Abbas, qui Tomo quarto Galliæ Christianæ memoratur hoc anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto. Series igitur Abbatum Anianensium à conditu Monasterii ad hunc usque annum sic institui debet. Primus Abbas Benedictus; secun- IX.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8. ANIANENSES.

dus Senegildus, tertius Georgius, quartus Tructesindus, quintus Hucerandus. Abbatum verò Gellonensium hic est Catalogus. Primus Abbas Benedictus, secundus Juliofredus, tertius Georgius, quartus Tructesindus, quintus Hucerandus. Nonnulla, quæ nostram diligentiam fugerant, hic supplebimus ex Diplomatibus nuper editis in prima parte quarti Seculi Benedictini non semel jam laudata. Benedictus Anianensis Monasterii curam in Senegillum eodem refudisse videtur anno, quo Carolus Magnus obiit. Anno postero datum est hoc Diploma. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere de beneficiis à Deo nobis conlatis locis Deo dicatis aliquid conferimus, id nobis & ad mortalem vitam feliciter transigendam, & ad æternam perpetualiter obtinendam profuturum liquidò credimus. Unde noverit experientia atque utilitas omnium fidelium nostrorum tam præsentium quàm & futurorum, quia placuit nobis pro mercedis nostræ augmento & animæ emolumento quamdam Cellulam ex re proprietatis nostræ, quæ nuncupatur Casa nova, quæ sita est juxta castrum quod nuncupatur Planitium, in pago Ucetico super fluvium Cicer, quam dudum Wilelmus quondam Comes à fundamento in honore Sanctæ Mariæ semper Virginis construxerat, & rebus quamplurimis ditaverat, & Domno & Genitori nostro Karolo bonæ memoriæ Piissimo Augusto cum rebus & omnibus, quæ eidem Cellulæ aspicere fecerat, per Chartulam delegavit Donationis. Sed posteà propter compendium & loci utilitatem non procul ab eodem loco eadem Cellula constructa est, quæ nuncupatur Gordanicus* *, in eodem pago *& super eundem fluvium, ad Monasterium, quod nuncupatur Aniana, concedere, & per hanc nostræ auctoritatis largitionem tradere, quod est situm in pago Magdalonense, non longè à Castro quod dicitur Monscalmus, constructum in honore Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi & Sanctæ Mariæ semper Virginis, ubi etiam Senegildus Abba præesse videtur: quod olim Vir Venerabilis Benedictus Abba in suo construxerat proprio, & similiter Domno & Genitori nostro Karolo Imperatori per instrumenta delegaverat Chartarum. Hanc itaque Cellulam, quæ, sicut diximus, nuncupatur Gordanicus, & illam, quæ vocatur Casa nova, cum omnibus ibidem pertinentibus vel aspicientibus, cum mancipiis, domibus, ædificiis, terris, vineis, silvis, pratis, pascuis, aquis aquarúmque decursibus, mobilibus & immobilibus, cum omnibus quæ prædictus Willelmus per venditiones, cessiones, donationes, adquisierat, & præfato Domno & Genitori nostro tradiderat; & cum his quæ posteà prædictis locis à bonis hominibus tradita* * *sunt, memorato Monasterio Aniano præsenti tempore tradidimus, & per hanc nostræ auctoritatis Donationem perpetualiter ad habendum concessimus, ita videlicet ut quidquid in ipsis locis aut de ipsis ad utilitatem & profectum Rectores aut Congregatio ipsius Monasterii facere vel judicare voluerint, libero in omnibus perfruatur arbitrio faciendi. Hæc verò auctoritas largitionis nostræ ut per curricula annorum inviolabiliter inconvulsam obtineat firmitatem, & à fidelibus nostris præsentibus scilicet & futuris, seu etiam & successoribus nostris fidelibus S. Dei Ecclesiæ veriùs certiúsque credatur, etiam manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signare jussimus. Durandus Diaconus ad vicem Helisacar recognovi. Data* XII *Kl. Junias, anno, Christo propitio, secundo Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti, Indictione* VIII. *Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.* Hi Characteres annum Redemptoris octingentesimum decimum-quintum repræsentant. Senegildi Præfectura non fuit diuturna. Georgius enim illius successor Abbas erat pridie Nonas Decembris, anno Imperii Ludoviciani post Caroli Magni mortem tertio, Indictione decimâ jam inchoatâ. Joannes Mabillonius in Appendice ad vitam Sancti Benedicti Anianensis id ex fragmento Præcepti Ludoviciani sic asserit. *Prætereà Ludovicus Augustus ad Monasterium, quod dicitur Aniana, ubi Georgius Abba præerat, quamdam Cellam juris sui, quæ est constructa in honore Sancti Martini infra muros Arelatensis civitatis cum his quæ ad eam pertinent, memorato Monasterio ad stipendia fratrum*

* *Gondargue.*

* *Edit. traditum est.*

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

ibidem Deo famulantium, vel ad subsidia pauperum concessit pridie Non. Decembr. anno Imperii III, *Indictione* X. In eadem Appendice Ludovicus Augustus Georgu tunc Abbatis meminit septimo Idus Martias, anno Imperii sui sexto, Indictione duodecimâ, sive anno Redemptoris octingentesimo decimo-nono. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum sit omnibus fidelibus nostris, quia Vir Venerabilis Benedictus Abba unà cum consensu Georgii Abbatis Anianensis Monasterii, quem ipse ibidem successorem elegerat, & Monachis ibidem consistentibus, seu etiam & Nebridii Reverentissimi Archiepiscopi & aliorum servorum Dei, cuidam Cellula in pago Albiensi super fluvium qui dicitur Aquotis sita, nuncupante Bellâ Cellâ, constructa in honore Sancti Benedicti & aliorum Sanctorum, quæ nuperrimis temporibus novo opere in rebus, quas Wlfarius Comes memorato Monasterio Anianensi delegaverat, constructa est, tale Privilegium ob firmitatem loci illius concessit, ut semper de ipsa Congregatione ibidem eligerent Abbates, quamdiu ibi tales inveniri potuissent. Si verò contigisset ibidem illum inveniri minimè posse, ut de prædicta Congregatione Anianensis Monasterii ibidem constitueretur. Et, si aliter quàm oportebat fecisset, aut à suo proposito in aliquo exorbitasset, ut Rector sæpè nominati Monasterii suâ auctoritate illud emendaret. Ceterùm quamdiu suam professionem benè observabunt, nullatenus qualibet occasione eos infestassent, aut eorum quietem perturbassent, aut aliquid contrarii eis fecissent. Sed ut meliùs conservaretur, petiit ut nostra jussione manûs ratum maneret. Proinde has literas fieri jussimus, per quas jubemus, ut memorati fratres in eodem loco consistentes juxta superiùs taxatum modum Deo quietè militent, & Abbatem, quamdiu ex se bonum eligere potuerint, juxta præmissam Constitutionem eligant. Et, si à proposito suo aliorsum digressi fuerint, per Abbatem Anianensis Monasterii corrigantur. Et, sicut intulimus, nullam infestationem aut inquietudinem qualibet occasione, dum benè suum propositum conservaverint, à Rectoribus & Congregatione præscripti Monasterii Anianensis patiantur, sed juxta præmissam conditionem in omnibus quietè vivere valeant. Hæc verò Cellula sub eadem Immunitate, quam nos prædicto Monasterio Anianensi fecimus, indivisibiter, sicut res ceteræ, ad ipsum Monasterium pertinentes, ita ea sub nostra defensione consistat. Et ut hæc nostra jussio in omnibus firmior habeatur, & meliùs conservetur, de anulo nostro subter jussimus sigillari. Durandus Diaconus ad vicem Helisacar recognovi. Data* VII *Id. Mart. anno, Christo propitio, Imperii Domni Hludovici Piissimi Augusti* VI *Indict.* XII. *Actum Aquisgrani Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.* Quod ex munificentia Wlfarii Comitis in Albigensi pago constructum est, & in Præcepto Ludovici proximè descripto memoratur Monasterium, Casa-Nova nuncupatur à Bollando, quem ad annum Redemptoris octingentesimum nonum allegavimus. At ex prædicto Diplomate Bella Cella debet appellari, multùmque distat à Casa-Nova, quæ sita est in pago Uceciensi. Indenses Monachi suis in literis Bellam Cellam omiserunt. Ejus situm distinctionémque à Casa Nova Ludovicianis debemus Diplomatibus, quæ studio Joannis Mabillonii publicata sunt ex Anianensi Tabulario. Georgius, cujus mentionem Ludovicus in plerisque fecit Præceptis, non Anianensis modò sed etiam Gellonensis Abbas fuit, vixit ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum, quo datus ei successor in utroque Monasterio Tructesindus, deinde Hucerandus de quo Sammarthani [a] sic in Abbatibus Gellonensibus Sancti Guillelmi de Desertis. *Hucerandus tempore Ludovici Pii & Episcopi Lodovensis Sisemundi, anno* 824. Monachorum Anianensium ac Gellonensium curam suscepit Hucerandus, cùm Magalonenses Insulæ penes Stabellum, Lutevenses penes Sisemundum erant. Stabellum & Sisemundum Episcopos hîc commemoramus, quia Monasterium Anianense situm est in Episcopatu Magalonensi, Gellonense in Lutevensi. Utrùm Nibridius Narbonensis Archiepiscopus, qui Tructesindi Abbatis electioni præsens ante biennium interfuit, in vivis adhuc superstes exti-

[a] Tom. 4. Gall. Christ.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

terit, cùm Hucerandus institutus est Abbas, haud liquet. Ad eum extat Agobardi Metropolitæ Lugdunensis exhortatoria epistola de cavendo convictu & societate Judaica. De successore Bartholomæo sæpiùs acturi sumus. Interim res prosequamur hoc anno gestas post mensem Junium seu post nuptias Bernardi Comitis & Dodanæ conjugis; quarum occasione multa, quæ pertinent ad alios annos, de Sancto Willelmo Bernardi patre, de Monasteriis Anianensi ac Gellonensi, necnon & de locorum illorum Abbatibus conglobatim narravimus, quia priùs in notitiam nobis non venerant.

X. LUDOVICUS AUG. LOTHARIUM ROMAM MITTIT.

Dissensionis inter Romanos post Paschalis Papæ mortem exortæ *nuncium cùm Quirinus Subdiaconus, unus ex iis qui priori Legatione fungebantur, ad Imperatorem detulisset, Conventu circiter* VIII *Cal. Jul. pronunciato atque Compendii habito, ipse ad Britannicam expeditionem per se faciendam animo intento, Lotharium filium Imperii socium Romam mittere decrevit, ut vice suâ functus ea, quæ rerum necessitas flagitare videbatur, cum novo Pontifice atque Romano populo statueret ac firmaret. Ille ad hæc exequenda post medium Augustum in Italiam profectus est.* Hæc Annalista Laureshamensis. Ludovicum Augustum hoc anno pridie Kalendas Julias in Compendiensi Palatio degisse testatur Diploma pro Monasterio Glannensi seu Glonnensi, cujus mentionem in Abbate Flotberto sic faciunt Sammarthani [a]. *Flotbertus tempore Ludovici Pii claruit, quem iste Imperator de Italia fecit reverti cum Monachis, quos eò direxerat. Illi autem Monasterium Glonnense commisit in Pictavensi territorio ad ripam Ligeris, ubi sancta pignora B. Florentii quiescunt, & Religiosos sub Regula Benedictina militantes Regali Chartarum munimine ac possessionibus egregiis insignivit, Diplomate Tabularii Pancarta nigra S. Florentii, pridie Cal. Julias, anno Christo propitio* XI. *Indict.* 2. * *dato in Compendio Palatio.* De Lotharii Augusti profectione in Italiam testis est ad hunc annum apud Hundium Index Archiepiscoporum Salisburgensium, Adalramus enim Salisburgensis Archiepiscopus præsente Lothario Romæ Pallium hoc anno ab Eugenio Pontifice accepit. Annalista Laureshamensis jam citatus, post multarum rerum enarrationem, quæ procul ab Italia gestæ sunt, ad Lotharium sic redit. *Lotharius juxta patris præceptum Romam profectus ab Eugenio Pontifice honorificè suscipitur.* In Lotharii comitatu fuit Hilduinus Archicapellanus Palatii multorúmque Monasteriorum Abbas, de quo sic apud Bollandum [b] vetus Auctor in libello [c] de Translatione Sancti Sebastiani. *Hludowicus Imperator Augustus, Karoli Magni filius, inter cunctos Imperii sui Primates, quos consilio suo asciverat, Hilduinum Abbatem Reverentissimum, virum quoque omni probitatis genere permodestum, omníque sagacitate & industriâ præditum, justitiâ conspicuum, sanctitate præclarum, in tantum amavit & extulit, ut ei specialiùs quicquid secretiùs tractandum esset, committeret, eúmque Archicapellanum in omni Imperio suo constitueret. Hic itaque Venerabilis Abbas inter plurima, quæ ei Augustali benignitate commissa fuerant Monasteria, habebat in prospectu urbis Suessorum, Cœnobium nobile, quod Chlotarius quondam Rex Francorum filiúsque ejus Sigebertus in honore Beatissimi Medardi Confessoris Christi magnis construxerunt sumptibus, in quo & ejus sacratissima tumulaverant membra.* Et paulò pòst. *A piissimo Cæsare, ad quorumdam improbitatem compescendam, qui adversùs Summum Antistitem Eugenium intumuerant Romæ, delegatus sic judicium omne prudenti examinatione exercuit, ut & Cæsaris jussum expleret, & Pontifici satisfaceret, & eos, qui contra hunc superbè intumuerant, sedatâ eorum contumaciâ, pacatos redderet & quietos.* Hujus Abbatis consilio Lotharius Imperator, ut Annalista Laureshamensis ad hunc annum proximè subjungit, *statum populi Romani jamdudum quorumdam Præsulum perversitate depravatum, memorati Pontificis benevolâ assensione, ita correxit, ut omnes, qui rerum suarum direptione graviter fuerant desolati, de restitutione bonorum suorum, quæ per illius adventum Deo donante provenerat, magnificè essent consolati.* Hunc textum allegat Cæsar Baronius, meritóque censet haud levis fuisse momenti discordias Romanorum, ad quas sedandas Lotharius in Italiam à patre directus sit.

PRÆCEPTUM DAT PRO MON. GLANNENSI.

LOTHARIUM EUNTEM IN ITALIAM COMITANTUR, ADALRAMUS ARCHIEP. SALISBURG. ET HILDUINUS ARCHICAPELLANUS.

[a] Tom. 4. Gall. Christ.

* Edit. malè 12.

[b] D. 20. Jan.

[c] Cap. 2.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

sit. Annalistâ Laureshamensi fusior est hoc loco, qui vitam Ludovici Pii retulit in literas Astronomus. *Quum Lotharius*, inquit, *ut prædictum est, à patre missus Romam venisset, libentissimè ab Eugenio Papa susceptus est. Cúmque de his quæ acciderant quereretur, quare scilicet hi, qui Imperatori & Francis fideles fuerant, iniquâ nece perempti fuerint, & qui superviverent ludibrio reliquis forent & haberentur; quare etiam tanta querela adversùs Romanorum Pontifices Judicésque sonarent, repertum est quòd quorundam Pontificum vel ignorantiâ vel desidiâ, sed & Judicum cæcâ & inexplebili cupiditate, multorum prædia injustè fuerint confiscata. Ideóque reddendo quæ injustè erant sublata, Lotharius magnam populo Romano creavit lætitiam. Statutum est etiam juxta antiquum morem, ut ex latere Imperatoris mitterentur, qui judiciariam exercentes potestatem justitiam omni populo facerent, & tempore, quo visum foret Imperatori, æquâ lance penderent. Quæ quum rediens filius patri retulisset, tanquam amator æquitatis, & cultor veritatis, magno gaudio perfusus est, eò quòd oppressis iniquè relevatio pietatis occurrerit.* LOTHARIUS AUG. JUS DICIT ROMÆ.

XI. EDIT CONSTITUTIONEM, Ad annum sequentem pertinet Lotharii reditus in Gallias, ejus verò Constitutio, quam Carolus Sigonius ad illum annum publicavit, hoc anno consignari debet, jámque consignata fuit à Cæsare Baronio in Annalibus Ecclesiasticis, à Luca Holstenio parte secundâ Collectionis Romanæ, & à Stephano Baluzio Tomo secundo Capitularium. Legitur in Lege Longobardorum, sed ut varias in partes distinguitur, sic & ad diversos libros ac Titulos refertur. Auctior est apud Holstenium, distinguitúrque in novem Capitula, quæ sumpta sunt ex Collectione [a] Canonum à Cardinale Deusdedit post medium seculum undecimum concinnata. De singulis Capitulis agemus distinctè, variásque simul editiones conferemus.

[a] Lib. 1. cc. 242. & seqq.

XII. Primum Capitulum. *Constituimus ut omnes, qui sub speciali defensione Domni Apostolici seu nostra fuerint suscepti, impetratâ inviolabiliter utantur defensione. Quod si quis in quocumque violare præsumpserit, sciat se periculum vitæ suæ incursurum. Nam & hoc decernimus, ut Domno Apostolico in omnibus justa servetur obedientia, seu Ducibus & Judicibus suis ad justitiam faciendam.* Hoc Capitulum abest ab editionibus Sigoniana & Baroniana. In Lege autem Longobardorum, undecimus libri tertii Titulus, qui *de Pontificibus* inscribitur, tria continet Capitula, *quæ Domnus Hlotharius addidit ad limina Beati Petri;* primum sic habet. *Constitutum habemus, ut omnes, qui sub speciali defensione nostra seu Domni Apostolici fuerint recepti, impetratâ inviolabiliter justâ utantur defensione. Quòd si quis contemptor in quocumque tempore hoc violare præsumpserit, sciat se periculum vitæ suæ esse incursurum. Nam & hoc decernimus, ut Domno Apostolico in omnibus observent obedientiam, seu Judicibus ac Ducibus suis ad justitiam faciendam.*

XIII. Secundum Capitulum. *Ut deprædationes, quæ hactenus fieri solebant, nullo modo fiant, neque vivente Pontifice, neque defuncto. Si quis verò ulteriùs hoc fecerit, sciat se legali sententiâ condemnandum. Quæ verò retrò facta sunt, legaliter emendentur.* Hoc quoque Capitulum apud Sigonium & Baronium desideratur, occurrit autem in Lege Longobardorum, libro tertio, éstque secundum Tituli undecimi jam laudati. *Volumus, ut deprædationes, quæ hactenus fieri solebant, ne fiant, neque vivente, neque defuncto Pontifice. Si quis verò hoc ulteriùs fecerit, sciat se legali sententiâ esse damnandum. Quæ autem retrò acta sunt, placet nobis, ut per dispositionem nostram legaliter fiant emendata.*

XIV. Tertium Capitulum. *In electione autem Romani Pontificis nullus sive liber sive servus præsumat aliquod impedimentum facere. Sed illi solummodo Romani, quibus antiquitus concessum est Constitutione Sanctorum Patrum, sibi eligant Pontificem. Quòd si quis contra hanc nostram Constitutionem facere præsumpserit, exilio tradatur.* Hoc Capitulum duobus præcedentibus in Lege Longobardorum sic subjicitur. *Volumus, ut in electione Pontificis nullus præsumat venire, neque liber, neque servus, qui aliquod impedimentum faciat illi, exceptis*

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8. *solummodo Romanis, quibus antiquitus fuit consuetudo concessa per Constitutionem Sanctorum Patrum, sit facultas eligendi Pontificem. Et si quis contra hanc jussionem facere præsumpserit, in exilio tradatur.* Est autem Lotharianæ Constitutionis initium Sigonio & Baronio, sic. *Volumus, ut ad electionem Pontificis nemo audeat venire, neque liber, neque servus, qui aliquod impedimentum inferat, exceptis illis tantùm Romanis, quibus antiqua fuit consuetudo concessa per Constitutionem Sanctorum Patrum eligendi Pontificem. Quod si quis contra nostram jussionem facere ausus fuerit, exilio afficiatur.* Ceteris editionibus, ut Lector facilè deprehendet, hoc loco præstat Holsteniana, quia clarior.

XV. Quartum Capitulum. *Volumus etiam, ut Missi constituantur à Domno Apostolico & à nobis, qui annuatim nobis renuncient, qualiter singuli Duces & Judices justitiam populo faciant, & quomodo nostra Constitutio servetur. Decernimus itaque, ut primùm omnes clamores, qui negligentiâ Ducum aut Judicum fuerint, ad notitiam Domni Apostolici referantur, ut statim aut ipse per suos nuntios easdem emendari faciat, aut nobis notificet, ut Legatione à nobis directâ emendentur.*

XVI. Quintum Capitulum. *Volumus etiam, ut omnis Senatus & populus Romanus interrogetur, quali vult Lege vivere, ut sub ea vivat; eisque denuncietur, quod probal dubio si offenderint contra eandem, eidem legi, quam profitebuntur, dispositione Domni Pontificis & nostrâ omnimodis subjacebunt.* Hoc Capitulum in Lege Longobardorum, libro secundo, Titulo duodesexagesimo sic legitur. *Volumus, ut cunctus populus Romanus interrogetur, quali Lege vult vivere, ut tali Lege, quali vivere professi sunt, vivant. Illisque denuncietur, ut hoc unusquisque, tam Judices, quàm Duces vel reliquus populus sciat. Quòd si offensionem contra eandem legem fecerint, eidem Legi, quâ profitentur vivere, per dispensationem Pontificis ac nostram subjaceant.* In editionibus Sigoniana & Baroniana, sic. *Volumus, ut cunctus populus Romanus interrogetur, quâ Lege velit vivere, ut eâ, quâ professus sit vivere velle, vivat, eique denuncietur, ut hoc unusquisque sciat, tam Duces, quàm Judices, vel reliquus populus. Quòd si in offensionem suam contra eandem Legem fecerint, eidem Legi, quâ profitentur, ex Constitutione Pontificis & nostra subjacebunt.*

XVII. Sextum Capitulum. *De rebus autem Ecclesiarum injustè retentis sub occasione quasi licentiâ acceptâ à Pontifice, volumus ut à Legatis nostris in potestatem Pontificis & Romanæ Ecclesiæ celeriùs redigantur.* Hoc Capitulum in primo Legis Longobardorum libro undecimum est Tituli vicesimi-septimi, sic. *De rebus Ecclesiarum injustè invasis sub occasione, quasi licentiâ acceptâ à Pontifice, & de his quæ necdum reddita sunt, & tamen fuerunt à potestate Pontificum injustè invasa, volumus ut per Missos nostros fiant emendata.* Et apud Sigonium ac Baronium sic habetur. *De rebus Ecclesiarum injustè occupatis per occasionem quasi licentiâ acceptâ à Pontifice, & de iis quæ necdum redditæ sunt, & tamen fuerunt à potestate Pontificum occupata, volumus ut per Legatos nostros restituantur.*

XVIII. Septimum Capitulum. *Præcipimus etiam, ut deprædationes in confinio nostro non fiant; quæ factæ sunt, & ceteræ injustitiæ, secundùm Legem ab utrisque partibus emendentur.* Ex his vocibus, *in confinio nostro*, ditiones Pontificias, sive quas ex Francorum munificentia Romanus Pontifex possidet, à Francicis, id est, à Longobardiæ Regno quo Franci potiuntur, distinctas adverte. Vetat enim Lotharius, tanquam illarum Protector, harum verò Dominus, ne quid in utrarumque confiniis injustè fiat, & si quid injustè jam factum est, illud præcipit emendari.

XIX. Octavum Capitulum. *Placuit etiam nobis, ut cuncti Duces & Judices, sive alii, qui ceteris præesse debent, in nostram præsentiam, dum Romæ sumus, conveniant; volumus enim & numerum & nomina scire, & singulis de ministerio sibi credito admonitionem facere.* Hoc Capitulum libro tertio Legis Longobardorum, Titulo tricesimo-sexto, sic refertur. *Placuit nobis, ut cuncti Judices, sive hi, qui cunctis præesse debent, per quos judicia vel potestas in hac urbe Romæ agi debeat, in præsentiam nostram veniant, quorum volentes nomina & nu-*

merum scire, & singulis de ministerio sibi credito admonitionem facere. A Sigonio AN. CH.
& Baronio, sic. *Placet nobis, ut cuncti Judices, sive ii, qui cunctis praesse de-* 824.
bent, per quos Judiciaria potestas in hac urbe Roma exercetur, aut in ceteris pro- LUDOV.
vinciis exerceri debet, in præsentiam nostram veniant. Volumus numerum & no- IMP. 11.
mina eorum scire, & singulos de munere sibi credito admonere. Eugenius Papa non LOTHAR.
in urbe tantùm Roma, sed etiam in toto Ducatu Romano, necnon in aliis IMP. 8.
quoque provinciis dominatur, amplissimum enim terrarum spatium, quod PIPPINI
Pippinus, Carolus & Ludovicus, variis complexi sunt Donationibus, in sua R. 10.
tenet potestate. Quapropter Lotharius, tanquam Pontificiarum ditionum LUDOV.
Protector ac Defensor, nosse vult eos omnes, qui cùm Romæ, tum in aliis R. 8.
locis ad temporale Sedis Apostolicæ dominium spectantibus, justitiam exercere debent, singulósque cupit admonere de munere, quod obeundum susceperunt.

Nonum Capitulum. *Novissimè præcipimus & monemus, ut omnis homo, si-* XX.
cut Dei gratiam & nostram habere desiderat, ita præstet in omnibus obedientiam atque reverentiam Romano Pontifici. Hoc Capitulum in libro tertio Legis Longobardorum, pars est postrema Tituli undecimi, sic. *Novissimè admoneatur omnis homo, ut, sicut Dei gratiam & nostram habere desiderat, ita præstet obedientiam & reverentiam huic Pontifici.* Apud Sigonium & Baronium ultima quoque pars est Constitutionis Lotharianæ, sic. *Novissimè admonemus, ut omnes homines, sicut Dei gratiam & nostram habere desiderant, ita præstent in omnibus obedientiam ac reverentiam huic Pontifici.*

Cave, ne vel his Capitulis vel aliis similibus tibi persuadeas supremum XXI.
Urbis dominium, quod priùs penes Carolum Magnum & Ludovicum Pium NON UT
fuerat, ad Romanos Pontifices haud translatum fuisse per ejusdem Ludo- URBIS DO-
vici Donationem, quam ante septennium recitavimus. Ludovicus *Paschali* MINUS, SED
Summo Pontifici ac Universali Papæ & successoribus ejus in perpetuum, civi- UT PRO-
tatem Romanam cum Ducatu suo concessit, ut ipsemet in prima Donationis suæ TECTOR AC
periodo testatur. DEFENSOR.
Si qui reperiuntur Auctores, qui Romam, ceterásque civitates, urbes, ac provincias, quas Donatio Ludovici Pii complectitur, Romanis Pontificibus à Pippino, Carolo & Ludovico, Francorum Regibus, eâ lege concessas esse velint, ut supremum illarum dominium penes eosdem Reges eorúmque successores remanserit, ii certè supremum dominium, quo se prædicti Reges in gratiam Sedis Apostolicæ lubenter exuerunt, non satis distinguunt ab Ecclesiæ Romanæ defensione ac protectione, quam iidem Reges sibi cum attributis juribus ac privilegiis reservarunt. Carolus Magnus Testamentum condidit, in quo filiis suis, Carolo, Pippino ac Ludovico, ditiones suas distribuit, Ecclesiæque Romanæ defensionem sic commendavit. *Super omnia jubemus, ut ipsi tres fratres curam & defensionem Ecclesiæ Sancti Petri simul suscipiant, sicut quondam ab avo nostro Karolo, & beatæ memoriæ genitore Pippino Rege, & à nobis posteà suscepta est, ut eam cum Dei adjutorio ab hostibus defendere nitantur, & justitiam suam, quantùm ad ipsos pertinet & ratio postulaverit, habere faciant.* Ludovicus Pius cùm Regni sui portiones, Pippino, Ludovico & Carolo, filiis suis attribuit, eandem Ecclesiæ Romanæ defensionem sic illis imperavit. *Super omnia jubemus atque præcipimus, ut ipsi tres fratres curam & defensionem Ecclesiæ Sancti Petri simul suscipiant, sicut quondam à proavo nostro Karolo, & avo nostro Pipino, & beatæ memoriæ genitore nostro Karolo Imperatore, & à nobis posteà suscepta est, ut eam * cum Dei ad-* * al. etiam
jutorio ab hostibus defendere nitantur, & justitiam suam, quantùm ad ipsos pertinet & ratio postulaverit, habere faciant. Iisdem quidem verbis hæ jussiones concipiuntur, plurimùm tamen differunt habitâ temporum, quibus eduntur ratione. Carolina consignatur anno Redemptoris octingentesimo sexto, cùm Carolus Româ Ducatúque Romano potitur. Seriùs emittitur Ludovicina, cùm Romanus Pontifex Urbis est Dominus, & Italia Lothario Ludovici filio natu maximo jam cessit. Atque ex hac observatione liquet Ecclesiæ Ro-

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

manæ defensionem non solis commissam esse Francorum Regibus, qui facti Regni divisione Longobardiam sive Italiam administrabant, sed omnibus universim Regibus Francicæ gentis, ubicumque terrarum dominarentur. Anno Redemptoris octingentesimo tricesimo - quinto Ludovicus Pius, ut Astronomus in ejus vita testatur, *misit Legatos ad Lotharium, monens ut memor esset, quia quando ei Regnum Italiæ donavit, etiam curam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ simul commisit, & quam ab adversariis defensandam susceperat, nequaquam à suis diripi permitteret.* Ex Urbis situ satis innotescit, è Francorum Regibus, cùm plures erant, illum qui Longobardiæ præerat, propiorem, ideóque promptiorem ad auxilium ferendum extitisse. Ceteri tamen, quamvis ab Urbe longiùs abessent, ad illud officium se non minùs obligatos existimabant. Testes fratres ejusdem Lotharii, Ludovicus & Carolus, qui Metis apud Sanctum Arnulfum anno Redemptoris octingentesimo duodeseptuagesimo pactiones simul cum juramento fecerunt, inter quas hæc legitur in Capitularibus Caroli Calvi. *Mundeburdem autem & defensionem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ pariter conservabimus, in hoc ut Romani Pontifices nobis debitum honorem conservent, sicut eorum antecessores nostris antecessoribus conservaverunt.* Reges Francorum tanquam Urbis Ecclesiæque Romanæ Defensores ac Protectores honorificentissimis gaudebant Privilegiis seu juribus, de quibus Joannes Morinus nostræ Congregationis Presbyter eruditè disserit in Commentario de temporali Romani Pontificis dominio, capite vicesimo - quarto [a]. Imprimis enim à Papa tum à populo Romano iis afficiebantur honoribus, qui clarissimis Ecclesiarum fundatoribus, benefactoribus eximiis, optatæque libertatis potentissimis assertoribus in animi grati memoriam persolvi consueverunt. Deinde fidelitas illis à Papa populoque Romano promittebatur. Exemplum habes apud Anastasium in Sergio Secundo, qui Lothario Ludovici Pii filio fidelitatem cum Romanis promisit. Istius fidelitatis juramentum duabus præcipuè consistebat in rebus, quarum una spectabat ad Pontificem, ad Francorum Reges altera. Francorum enim Regibus Romani promittebant se Romanis Pontificibus tanquam Urbis Dominis obedituros, & ad illam promissionem Lotharius Capitulo primo respexit. *Decernimus, ut Domno Apostolico in omnibus justa servetur obedientia, seu Ducibus & Judicibus suis ad justitiam faciendam.* Item Capitulo nono, sic. *Novissimè præcipimus & monemus ut omnis homo, sicut Dei gratiam & nostram habere desiderat, ita præstet in omnibus obedientiam atque reverentiam Romano Pontifici.* Romanus verò Pontifex populúsque Romanus Regibus Francorum tanquam Defensoribus ac Protectoribus promittebant in eorum amicitia se permansuros, adeóque constanter, ut eosdem, quos illi, cùm amicos, tum inimicos in perpetuum habituri essent. Præterea Francorum Reges ex officio, tanquam Defensores ac protectores, Urbis Ecclesiæque Romanæ tranquillitati quolibet tempore non tantùm per Legatos sed etiam per se, quando res exigebat, diligentissimè studebant. Eo consilio, Lotharius, cùm tumultus in Urbe post mortem Romani Pontificis ortus fuisset, jussu Ludovici patris hoc anno Romam profectus est, ibique Constitutionem edidit multa complectentem capita, quæ pertinent ad eandem Urbis quietem. Unum est de Pontificis electione, quia nuperrimè post obitum Paschalis Urbs duas fuerat in partes divisa. Sunt alia de judiciis deque rebus Ecclesiarum occupatis, atque hæc tota spectant ad æquitatem, sine qua pax in civitate custodiri nequit. Nullum igitur in Lothariana Constitutione verbum occurrit, quo tibi jure persuadeas supremum tunc Urbis dominium non penes Papam sed penes Francorum Regem fuisse.

[a] Num. 15.

XXII. Lotharianæ Constitutioni Sigonius id proximè subjungit. *Illud etiam propter tumultus superiores adjectum videtur, ut, ad vitanda comitiorum dissidia, aut Legati Regis, aut Rex ipse, si in urbe adessent, consecrationi interessent. Sic enim subsequentibus annis est observatum, & postremò novâ etiam lege sancitum.* Ludovicus Pius suam Donationem sic clausit. *Quando divinâ vocatione hujus sacra-*

tissima Sedis Pontifex de hoc seculo migraverit, nullus ex Regno nostro, aut Francus, aut Longobardus, aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus, licentiam habeat contra Romanos aut publicè aut privatim veniendi, aut electionem faciendi, nullúsque in civitatibus, aut in territoriis ad Ecclesiam Beati Petri pertinentibus aliquod malum propter hoc facere præsumat, sed liceat Romanis cum omni veneratione, & sine qualibet perturbatione honorificam suo Pontifici exhibere sepulturam, & eum, quem divinâ inspiratione & Beati Petri intercessione omnes Romani uno consilio atque concordiâ, sine aliqua promissione ad Pontificatûs ordinem elegerint, sine aliqua ambiguitate & contradictione more Canonico consecrari. Et cùm consecratus fuerit, Legati ad nos vel ad nostros successores Reges Francorum dirigantur, qui inter nos & inter illum amicitiam & charitatem & pacem socient, sicut temporibus piæ recordationis Domni Caroli atavi nostri, sive Domni Pipini avi nostri, vel & Caroli Imperatoris genitoris nostri, consuetudo erat faciendi. Tunc Pontificatum gerebat Paschalis. Eo post septennium mortuo conflatum est schisma. Pars Eugenii vicit. Hic Quirinum Subdiaconum, qui nuper è Gallia redierat, ad Ludovicum statim remisit. Imperator, ubi rescivit quæ gesta fuerant, doluit concitatum Romæ tumultum post obitum Pontificis, cui temporale Urbis dominium ante aliquot annos insigni liberalitate concesserat, veritúsque, ne, quotiescumque Sedes Apostolica vacaret, potiundi talis dominii cupiditas causam movendæ seditioni præberet, Lotharium filium Romam statim direxit. Quid hic egerit, ut & electioni Pontificis & Urbis tranquillitati consuleret, docet iis de rebus promulgata Romæ Constitutio, quam suprà descripsimus. Quod autem eidem Constitutioni subjungit Sigonius, id examinabimus infrà, cùm ad subsequentium Pontificum promotiones pervenerimus, singulas enim, quandiu Francorum Reges Regno Longobardiæ potientur, per ordinem suis temporibus attingemus.

XXIII. *Proditum est etiam memoriæ*, ait Sigonius, *Lotharium pro foribus Basilicæ Vaticanæ de feudis statuisse, consilio sapientum, Mediolani, Papiæ, Cremonæ, Mantuæ, Veronæ, Tarvisii, Patavii, Vicentiæ, Parmæ, Lucæ, Pisarum, Syponti, Marchionum, Ducum, & Valvassorum majorum.* Alludit ad *Constitutiones feudales*, quas Lotharius Imperator temporibus Eugenii Papæ, si plerisque Jurisconsultis fides est, *ante januam Beati Petri in civitate Romana condidit observandas*, ut primo [a] feudorum libro scriptum reperies. Sed longè recentior est origo feudorum, de qua Commentarium Ludovici Fabri Cantarelli consule.

[a] Tit. 19. & seqq.

XXIV. Porrò Ludovicus *Imperator iter, quod*, ut diximus, *in Britanniam* per absentiam Lotharii *facere paraverat, propter famem, quæ adhuc prævalida erat, usque ad initium Autumni aggredi distulit. Tum demùm adunatis undique omnibus copiis, Redonas, civitatem terminis Britanniæ contiguam, venit. Et inde diviso in tres partes exercitu, duabúsque partibus filiis suis Pipino & Ludovico traditis, tertiâque secum retentâ Britanniam ingressus, totam ferro & igne vastavit. Consumptísque in ea expeditione* XL *vel eo ampliùs diebus, acceptis quos perfido Britonum populo imperaverat obsidibus, Rotomagum civitatem, ubi conjugem se operiri jusserat, ad* XII *Cal. Decemb. reversus est.* Ita scribit Annalista Laureshamensis, meritóque Redonas extra Britanniam collocat. Lege quæ Tomo primo [b] sub Clodoveo Magno dicta sunt de Redonis, Namnetis ac Venetis, necnon & de Britannia, quæ remotiores ad Oceanum usque civitates complexa varios in Comitatus dividi cœpit, & teste Gregorio Turonensi [c] *semper Britanni sub Francorum potestate post obitum Regis Chlodovechi fuerunt, & Comites non Reges appellati sunt.* Quoties autem quis illorum Comitum subsequentibus temporibus Regium nomen ambiit, toties suæ temeritatis perduellionisque pœnas luit.

LUDOVICUS AUG. PACAT BRITANNIAM ACCEPTIS OBSIDIBUS.

[b] Ad an. 509. n. 2.

[c] Lib. 4. c. 4.

XXV. Ludovicus Augustus pacatâ Britannia Conventum proximo mense Maio Aquisgrani habendum indixit, & Rotomagum reversus, *illuc Legatos Michaelis Imperatoris, qui ad eum mittebantur, sibi occurrere jussit, cum quibus & Fortunatus Patriarcha Gradensis regressus ad ejus præsentiam venit. Sed Legati*

AUDIT LEGATOS MICHAELIS IMP.

AN. CH. 824.

Et Fortunatum Patriarcham Gradensem.

Imperatoris literas & munera deferentes, pacis confirmandæ causâ se missos esse dicentes, pro Fortunato nihil locuti sunt. Inter cetera tamen ad Legationem suam pertinentia, quædam de imaginum veneratione protulerunt, propter quæ se Romam ire, atque Apostolicæ Sedis Præsulem consulere debere dixerunt. Quos cùm Legatione eorum auditâ ac responso reddito absolveret, ut se velle dicebant Romam ducere jussit. Fortunatum etiam de causâ fugæ ipsius percunctatus, ad examinandum eum Romano Pontifici direxit. Hæc leguntur in Annalibus Laureshamensibus, multùm autem illustrari possunt ex literis, quas Michael & Theophilus Orientis Imperatores ad Ludovicum Augustum direxerunt.

XXVI. *Literæ Michaelis Imp. examinantur.*

Illæ literæ sæpiùs editæ sunt, novissimè ex Thuanea prodierunt Bibliotheca, Gallicanorúmque Conciliorum Supplementis insertæ sunt à Petro *Delalande*. Prolixiores sunt quàm ut integræ debeant à nobis recitari. Fragmenta quædam nostro sufficient instituto. Initium tale est. *In Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti, unius soli veri Dei; Michael & Theophilus fideles in ipso Deo Imperatores Romanorum, dilecto & honorabili fratri Hludovico Glorioso Regi Francorum & Longobardorum, & vocato eorum Imperatori. Notum esse non ambigimus vestræ spiritali Dilectioni, scriptum esse*, &c. Michael & Theophilus Imperatores Romanorum se dicunt, Ludovicum verò non Imperatorem sed Regem appellant, eúmque non Romanorum sed Francorum & Longobardorum Regem nuncupant, illarum tamen gentium vocatum eum Imperatorem addunt. Eginhardus in vita Caroli Magni non dissimulavit Constantinopolitanos Imperatores *super hoc* indignatos esse, quòd *Imperatoris & Augusti nomen* accepisset, *quasi qui Imperium eis præripere vellet. Vicit* autem *eorum invidiam magnanimitate, quâ eis procul dubio longè præstantior erat, mittendo ad eos crebras Legationes, & in epistolis fratres eos appellando.* Anno Redemptoris octingentesimo duodecimo Legati, quos Michael Curopalates ad eundem Carolum direxit, *Imperatorem eum & Basileum* sive *Imperatorem & Βασιλέα eum* appellarunt, ut Annalistæ Loiselianus & Laureshamensis testantur. Huic Michaeli successit in Orientis Imperium Leo Armenus, tum Michael Balbus, qui Theophilum filium Imperii consortem dixit. Literæ, de quibus agimus, posterioris sunt Michaelis, qui propter Imperatoris Titulum eâdem videtur in Ludovicum, quâ decessores in Carolum, invidiâ ferri.

XXVII. In illis literis Michael longâ narratione, quam omittimus, persequitur res à se gestas adversùs Thomam hominem seditiosum, qui sumpto Constantini nomine se filium Irenes Augustæ mentiebatur. Datæ sunt literæ *mense April. die x. Indict. ii. à Deo conservatâ Regiâ Urbe*, id est, Constantinopoli, hoc anno post Christum natum octingentesimo vicesimo-quarto. Propter motus autem à prædicto Thoma concitatos excusat se Michael apud Ludovicum, quòd eum per literas nondum certiorem fecerit de Imperio sibi post Leonis Armeni mortem ante quadriennium collato. *Dignum*, inquit, *existimavimus hæc, quasi pacifico amico & spiritali fratri nostro, &, ut credimus, socio gaudii adeò Imperii nostri, manifesta facere, quæ nobiscum acta sunt, ut pariter sicut unius ejusdémque fidei & religionis cultoribus facere oportet, laudibus & hymnis conlaudemus & glorificemus Salvatorem nostrum Dominum Jesum Christum. Oportuerat enim statim in exordio Imperii nostri, sicut spiritali fratri nostro & pacifico amico per veros apices nostros, quæ erga nos gesta sunt, vobis manifestare, sed, sicut suprà dictum est, præfati tyranni & rebellis ac turpi morte condemnati Thomæ seditio nos facere prohibuit. At verò nunc dedit Deus nobis hoc præsens opportunum tempus post ejus interfectionem, & coadunationem & concordiam populi nostri. Et ideo justum existimavimus mittere ad vestram gloriam Theodorum Protospatarium nostrum & Stratigon, Nicetam Sanctissimum Metropolitanum Myrensem* (corruptè Myrdensem) *Lyciæ, Fortunatum Archiepiscopum Venetiæ, Theodorum Reverendissimum Diaconum & Œconomum Sanctissimæ Dei Catholicæ & Magnæ Ecclesiæ Sanctæ Sophiæ; & Leonem nostrum Candidatum. Et non tan-*

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

*tùm per has syllabas, sed & per ipsos viros adnunciamus vestra Gloria omnia, quæ præposita sunt, ut tam per eos, quàm * & per Missos vestros iterum scire possimus vestra Dilectionis sanitatem, simúlque fidelium vestrorum incolumitatem, necnon & omnium rerum vestrarum apud vos consistentium prosperitatem. Porrò nunc per has nostras veras & fideles syllabas corroboramus & confirmamus priorem pacem & amicitiam inter vos & nos constitutam, deprecantes mediatorem ejusdem pacis Dominum, qui dixit [pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis,] eandem pacem & charitatem splendidiorem & robustiorem facere, & ostendere temporibus & potestatibus præteritis, quoniam & nos sic tenemus & speramus, quòd & vestra Gloriosissima potestas ita consentiat, sicut & nostra.*

Paulò pòst transit Michael ad cultum sacrarum Imaginum. Scriptis suis, quæ mendaciis non carent, Orthodoxos in contemptum & odium adducere conatur, hæreticum verò se prodit, ubi sex dumtaxat universalia laudat Concilia, nec ullam septimi seu Nicæni secundi, quod adversùs Iconoclastarum hæresim Constantino & Irene Augustis habitum est, mentionem facit. Sic autem ille ad Ludovicum. *Et hoc vestra Christo amabili Dilectioni manifestamus, quia multi de Ecclesiasticis seu & laicis viris alieni de Apostolicis traditionibus facti, & neque paternos terminos custodientes, facti sunt inventores malarum artium. Primùm quidem honorificas & vivificas Cruces de sacris Templis expellebant, & in eadem loca Imagines statuebant, ponebántque lucernas coram eis, simul & incensum adolebant, atque eas in tali honore habebant, sicut honorificum & vivificum lignum, in quo Christus verus Deus noster crucifigi dignatus est propter nostram salutem. Psallebant & adorabant, atque ab eisdem Imaginibus auxilium petebant. Plerique autem linteaminibus easdem Imagines circumdabant, & filiorum suorum de Baptismatis fonte susceptrices faciebant. Similiter & in tonsura puerorum, cùm capillos præciderent, eosdem capillos decidere super imagines sinebant. Alii verò religiosum habitum Monasticum sumere volentes, religiosiores personas postponebant, qui priùs comam capitis eorum suscipere solebant, adhibitis Imaginibus quasi in sinum earum decidere capillos illorum sinebant. Quidam verò Sacerdotum & Clericorum colores de Imaginibus radentes immiscuerunt oblationibus & vino, & ex hac oblatione post Missarum celebrationem dabant communicare volentibus. Alii autem Corpus Domini in manus Imaginum ponebant, unde communicare volentes accipere fecerunt. Nonnulli verò spretâ Ecclesiâ in communibus domibus tabulis Imaginum pro altariis utebantur, & super eas sacrum ministerium celebrabant, & alia multa his similia illicita & nostra religioni contraria in Ecclesiis fiebant, quæ à doctioribus & sapientioribus viris satis indigna esse videbantur. Propterea statuerunt Orthodoxi Imperatores & doctissimi Sacerdotes locale adunare Concilium ad inquisitionem super his habendam, qui in idipsum convenerunt Sancto Spiritu inspirante. Talia ubique communi consilio fieri prohibuerunt, & Imagines de humilioribus locis auferri fecerunt, & eas, quæ in sublimioribus locis posita erant, ut ipsa pictura pro scriptura haberetur, in suis locis consistere permiserunt, ne ab indoctioribus & infirmioribus adorarentur, sed neque eis lucernas accenderent, neque incensum adolerent, prohibuerunt. Quemadmodum & nos nunc sentimus & tenemus abjicientes de Ecclesia Christi eos, qui hujusmodi malignis inventionibus student. Propterea quidam illorum, qui noluerunt suscipere Concilia localia, & à veritate redargui, fugerunt hinc, & venerunt ad antiquam Romam à Deo conservatam, injuriam & calumnias Ecclesia inferentes, & vera religioni detrahentes, quorum pessima verba & blasphemiis plena postponentes, nostra potiùs Orthodoxa Gloria tua manifesta facimus, quia nos Symbolum Sanctarum & Universalium sex Synodorum, quod ab omnibus Orthodoxis Christianis tenetur, non tantùm prædicamus, sed etiam inviolabiliter corde tenemus. Trinitatem in tribus personis divisam colimus, unitam unius Divinitatis naturam confitentes ex Virgine temporalem Verbi nativitatem prædicamus, Divinitatis & Humanitatis duas voluntates & operationes gloriamur *, postulantes intercessiones & interpellationes inviolatæ dominatricis nostra Dei Genitricis sempérque Virginis Ma-*

* quàm quæ & XXVIII.

* Baron. glorificamus

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8. XXIX.

riæ & omnium Sanctorum. Gloriosas autem & Sanctas Reliquias eorum cum fide veneramur, & quicquid aliud à Beatissimis Apostolis traditum, & à Sanctissimis Patribus in eisdem sex Synodis constitutum est, & confitemur & tenemus.

Ne Michaelem, cùm nihil aliud præter Ecclesiæ reformationem & pacem optare se fingat, unum existimes ex optimis & Christianissimis Principibus extitisse, consule Zonaram, Cedrenum, & alios qui res ab eo gestas literis mandaverunt. Ex his cum Bellarmino facilè cognosces, quàm impius ac scelestus fuerit. Hebraicæ magis superstitioni quàm Christianæ Religioni fuit addictus; Resurrectionem carnis pernegavit, irrisitque Prophetas & Apostolos qui eam prædicaverunt; fornicationem licitam esse dixit; sacrum cælibatum adeò contempsit, ut è Monasterio Sanctimonialem jam Deo dicatam sibi conjugem elegerit; septimam Synodum Oecumenicam atque ab Hadriano Pontifice approbatam respuit; sacras Imagines nullo dignas arbitratus est honore; favit Iconomachis impensissimo studio; Constantinum Copronymum Iconoclastarum Principem sibi præ ceteris imitandum proposuit; Sanctum Euthymium, Sanctum Methodium, aliósque pios veritatis defensores, vel exilio, vel carcere, vel morte mulctavit. In querelis autem, quas ob Ecclesiam per dissensiones de cultu Imaginum divisam movet quomodo sit audiendus, ipsemet satis in suis docet literis, ubi mortem deplorat Leonis Armeni, cui proximè in Imperium successit. *Tyranni*, inquit, id est, Thomæ perduellis suprà memorati, *impetum non valens Leo Imperator sustinere, & in his angustiis constitutus de recuperatione* amissarum videlicet provinciarum *desperans, à quibusdam improbis conjuratione in eum factâ subitò occisus est.* At ipse totius in Leonem conjurationis author fuit. Audi Cedrenum hæc accuratè narrantem. Καὶ δὴ πρὸ μιᾶς ἡμέρας τῆς κατὰ σάρκα Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν γεννήσεως δεξάμενος τὰς μηνύσεις ὁ βασιλεὺς, ἐπὶ βήματός τε ἐν τοῖς ἀσηκρητείοις, ἐκάθισε, καὶ ἀκριβὴς ἐξέτασις τῶν μηνυθέντων ἐγίνετο. ἁλίσκεται τοίνυν τυραννίδος ὁ Μιχαὴλ, αὐτὸς καταδήλως ὑπὸ τῆς ἐναργείας τῶν ἐλέγχων ἀναγκασθείς. καὶ ψῆφος ἐκφέρεται κατ' αὐτοῦ, πυρὶ καταστρέψαι τὴν ζωὴν, ἐμβληθέντος ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ ἐν τῷ παλατίῳ λουτροῦ. ἦν δὲ καὶ αὐτὸν θεωρεῖν τὸν βασιλέα τοῦ δράματος. ἤγετο μὲν οὖν τὴν ἐπὶ θάνατον δεσμώτης, εἵπετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, θεατὴς εἶναι ὀρεγόμενος τοῦ δρωμένου. ἐν ὅσῳ δὲ τὸ μεταξὺ περαιοῦσθαι διάστημα, ἡ Βασιλὶς Θεοδοσία, τὸ τοῦ Ἀρσαβὴρ θυγάτριον, μαθοῦσα τὸ μέλλον πραχθῆναι, ἔξεισι μετὰ σπουδῆς ὅτι πολλῆς τοῦ θαλάμου, παραβακχεύουσά τι καὶ μανικὸν κινουμένη, τὸν Βασιλέα τε καταλαβοῦσα, ἀλάστορά τε καὶ θεομάχον ἀπεκάλει, ὃς οὐδὲ τὴν θείαν ἡμέραν ἄγει διὰ φειδοῦς, τοῦ θείου μέλλων σώματος μεταλαβεῖν. καὶ τῆς ὁρμῆς διεκώλυσεν. οὗτος δὲ τῷ Θεῷ μὴ προσκροῦσαι δεδοικὼς, τὸ μὲν παραχρῆμα παλίντροπον αὐτῷ τὴν σωτηρίαν ἐβράβευσε. σίδηρον δὲ τοῖς ποσὶ περιθεὶς τοῦ Μιχαὴλ, καὶ τῆς κλειδὸς ἑαυτῷ τὴν φρουρὰν ἐπιρρίψας, τῷ Παπίᾳ τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἀνατίθησι. *Pridie Natalitiorum Christi, Imperator perceptis indiciis, in Archivo pro Tribunali consedet, ipse de iis inquisiturus. Ibi Michaelus, re accuratè exploratâ, affectatæ tyrannidis reus peragitur, ipse etiam confiteri scelus ob probationum perspicuitatem coactus, fertúrque in eum sententia, ut in caminum lavacri, quod est in Palatio, vivus conjectus crémetur, inspiciente Imperatore. Cùm jam vinctus ad supplicium duceretur, idque Imperator coràm cernere gestiret, interim dum spatium, quo ad locum pœnæ venitur, perambularent, Imperatrix Theodosia, Arsaberi filiola, illa, quid agendum esset cognito, celeriter è thalamo exit, bacchæ cujusdam instar, motu furioso sese agens, Imperatorémque apprehensum, flagitiosum ac Deo adversantem appellat, qui ne sacra quidem diei parceret, Dominicum Corpus percepturus. Ita Imperatoris impetum ea inhibuit, ut metuens ne Deum offenderet, in præsentia salute Michaelum donarit, compedibus modò ferreis inclusum, quarum clave sibi retentâ hominem Papiæ custodiendum mandavit.* Erat is Papias conjurationis particeps. Proximâ nocte Michael sociis proditionis per Theoctistum minatus est, *nisi ipsum celerrimè discrimini eriperent, se totam rem Imperatori nunciaturum,* ὡς εἰ μὴ τάχιον αὐτὸν ἐξελεῖσθε τοῦ κινδύνου ἡμεῖς, πάντα τὰ τῆς πράξεως ἀνακαλύψαι

καλύψαι τῷ βασιλεῖ. Illi, ut & ſuam & Michaelis jam in extremo vitæ periculo verſantis ſalutem conſervarent, Leonem Imperatorem *horâ noctis prope decimâ*, ὥρα ἦν ὡς δεκάτη τῆς νυκτὸς, in ipſo Templo trucidarunt. Ὁ δὲ Μιχαὴλ τῆς ἐκ τοῦ Παπία φρουρᾶς ἀνεθεὶς, ἔτι τοὺς πόδας ἐν σιδηροπέδαις ἔχων πεπηγμένους διὰ τὸ τὴν κλεῖν τῶν σιδήρων ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Λέοντος φυλάττεσθαι, οὕτως ὡς εἶχε μετὰ τῶν σιδήρων, ἐπὶ τὸν βασίλειον ἐκάθισε θρόνον, καὶ παρὰ πάντων τῶν τέως ὄντων ἐν τῷ παλατίῳ ἀναγορευθεὶς προσεκυνήθη. ἤδη δὲ μεσούσης ἡμέρας, πανταχοῦ τῆς φήμης διαδραμούσης, τῶν δεσμῶν συνθλασθέντων ὑπὸ σφύρας βιαίας, οὐ χεῖρας ἀπονιψάμενος, οὐ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐπὶ νοῦν εἰληφὼς, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν δεόντων πράξας, πρὸς τὸν μέγαν τῆς ἁγίας Σοφίας ναὸν προσελήλυθε, χερσὶ τοῦ πατριάρχου στεφθῆναι βουλόμενος, καὶ γλιχόμενος καὶ τῆς πανδήμου τυχεῖν ἀναρρήσεως, ἐκείνοις μόνοις θαρρῶν τοῖς συναιμόταις τοῖς ἐξειργακόσι τὸν φόνον. ἔνθα καὶ τις ἀμφοτέρων θαυμάσειε τὸ καινότροπον. τοῦ μὲν ἀπελθόντος, ὅπως οὐδένα ἔχει τὸν βοηθοῦντα ἐκ τῶν τοσούτων καὶ τηλικούτων κολάκων, ἑρπετῶν δίκην ἁπάντων καταδεδυκότων εἰς χηραμούς. τοῦ δὲ μετ' ἐκεῖνον τὸ ἀναιδὲς καὶ ἀναίσχυντον, ὃς εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσῄει οὐχ ὥς τις φονεὺς καὶ δήμιος, ἡμαγμένας ἔχων τὰς χεῖρας, ἀλλ' ὥσπερ τις ἀθλοφόρος καὶ νικητὴς, ἐπὶ τῷ γεγονότι γαυρούμενος, ἐμφύλιον ἐκχέας αἷμα οὐκ ἐπὶ τοῦ τυχόντος τόπου, ἀλλ' ἐν τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ, ἔνθα τὸ δεσποτικὸν καθημέραν ἐκχέεται τῶν ἡμετέρων ἕνεκα λύτρον ἁμαρτιῶν. *Michaelus Papiæ cuſtodiâ liberatus, ita ut pedes adhuc in ferreis habebat compedibus incluſos (earum enim claves in ſinu Leonis aſſervabantur) Imperatorio ſolio conſedit, éſtque ab omnibus, qui tum in Palatio aderant, Imperator ſalutatus atque adoratus. Sub meridiem verò famâ jam undequaque diſſipatâ, malleo per vim diffiſſis compedibus, neque manibus ablutis, neque Dei metu in animum inducto, neque ullâ aliâ re, quam decebat fieri, peractâ, ad magnum Sanctæ Sophiæ Templum prodiit, cupiens manu Patriarchæ coronari, & ab univerſo populo Imperator ſalutari, ſolis fidens conjurationis ſociis & Leonis percuſſoribus. Utriuſque hic miretur aliquis perverſitatem; Leonis, quòd adeò nullum habuit ſui defenſorem de tot tantiſque aſſentatoribus, qui tum omnes reptantium beſtiarum in morem in foramina ſe ſua abdiderant; Michaeli verò impudentiam, qui in Ædem intraret non ut homicida aliquis aut carnifex ſanguine pollutis manibus, ſed veluti victor, ac qui palmam meruiſſet, eo facinore ſuperbiens, cùm quidem civilem ſanguinem non quovis loco fudiſſet, ſed ad ſacram aram, ubi quotidie Dominicus ſanguis pro peccatis noſtris expiandis funditur.* Huc uſque Cedrenus. Ergo Michael, cùm deceſſorem ſuum *à quibuſdam improbis conjuratione in eum factâ ſubitò* necatum ſcripſit, imponere lectori voluit, ſuſpicione criminis à ſe quamvis reo procul remotâ.

AN. CH. 824.
LUDOV. IMP. 11.
LOTHAR. IMP. 8.
PIPPINI R. 10.
LUDOV. R. 8.

XXX. Simili quoque fraude queſtus eſt Eccleſiam ob diſſenſiones de cultu Imaginum eſſe diviſam, cùm ipſe potiſſimùm diſſenſionis ac diviſionis author eſſet; quia Synodum generalem, quæ diſſenſiones ſuſtulerat, id eſt, ſecundam Synodum Nicænam rejiciebat, & Iconomachiæ ſtudebat cùm fovendæ per Orientem, tum per Occidentem ferendæ ac propagandæ. Meris etiam calumniis atque impoſturis, ut Latinos longè poſitos falleret, delectatus eſt in literis proximè citatis, ubi Græcos Orthodoxos reprehendit, quòd vivificam Crucem deſpicerent, Imagines ut deos quoſdam adorarent, eis ſacrificia offerrent, ab eis neſcio quo artificio de ſacro fonte ſuſcipi & ſacram Communionem percipere vellent, aliáſque id genus ſuperſtitiones vel ineptias in cultu earumdem Imaginum oſtenderent. Legatur Concilium Nicænum ſecundum, iſta commenta ſtatim evaneſcent. Docuit enim illa Synodus, quam verè legitimam & Oecumenicam omnes Catholici cùm Græci tum Latini ſemper agnoverunt, Imaginibus ſacris deberi quidem ſuam venerationem, ſed non majorem quàm vivificæ Cruci, neque illis ullomodo ſacrificandum eſſe, neque eas cultu latriæ, qui Deo eſt proprius, adorandas.

XXXI. Denique teſtatur Michael à ſe Pontifici Romano munera cum literis mitti per eoſdem Oratores quos in Franciam dirigit, ipſúmque Ludovicum deprecatur, ut ejus auxilio è Francia *cum omni honore & illaſione* Romam pro-

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

ficifci possint. *Honorem Ecclesiæ quærentes, fecimus literas ad Sanctissimum Papam antiquæ Romæ, & eas misimus per prædictos Missos nostros ad eum, dantes eis Evangelium aureum ex lapidibus pretiosis ornatum, similiter & patenam auream & ipsam ex lapidibus pretiosis ornatam, & calicem simili modo ornatum, ambobus inscripta Imperii nostri nomina, ut Deo jubente illuc pervenientes offerant ea ad Templum Sanctissimi & Beatissimi Apostolorum Principis Petri, qui intercedat pro nobis & vobis. De cetero ordinet vestra spiritalis Dilectio, ut cum omni honore & illæsione ad eum veniant, auxilium eis ferentes in his, quæ Deo placeant, & ad honorem ejus pertineant in satisfactionem caritatis, qua inter nos est.* Scriptæ sunt illæ literæ *mense April. die x. Indict.* 11. id est, hoc anno, cùm Paschalis Papa in vivis adhuc superesset. Oratores Michaelis apud Rotomagum in Ludovici Augusti præsentiam adducti sunt mense Novembri, atque inde iter ad Eugenium Papam posteà susceperunt. De illorum adventu in Urbem agemus anno sequenti.

XXXII. LEGATIO BULGARORUM.

Rex Bulgarorum Omortag velut pacis faciendæ gratiâ Legatos cum literis ad Ludovicum *Imperatorem* hoc anno *misit. Quod ille cùm audisset, ac literas quæ allatæ fuerant legisset, rei novitate non immeritò permotus, ad explorandum diligentiùs insolitæ & nunquam priùs in Franciam venientis Legationis causam, Michelinum quemdam de Bojoaria cum ipsis Legatis ad memoratum Regem Bulgarorum direxit.* Ita scribit Annalista Laureshamensis, breviùs verò Fuldensis, sic. *Rex Bulgarorum Omortag pacis faciendæ gratiâ ad Imperatorem Legatos & literas misit, quos Rex auditos remisit, & cum eis Maghelmum de Bajoario ad memoratum Regem direxit.*

XXXIII. FRANCI PER INSIDIAS IN PYRENÆIS JUGIS INTERCIPIUNTUR.

Eblus & Asinarius Comites hoc eodem anno *cum copiis Wasconum ad Pompelonem missi, cùm peracto jam sibi injuncto negotio reverterentur, in ipso Pyrenæi jugo perfidiâ montanorum in insidias deducti ac circumventi, capti sunt, & copiæ, quas secum duxerant, penè usque ad internecionem deletæ. Et Eblus quidem Cordubam*, quæ Saracenorum Sedes erat Regia, *missus; Asinarius verò misericordiâ eorum, qui eum ceperant, quasi qui consanguineus eorum esset, domum redire permissus est.* Hæc Annalista Laureshamensis. Tunc Pompelo seu Pampilo pertinebat ad Franciam, in eâque civitate sedebat Episcopus Oppilo, cujus mentionem jam fecimus.

XXXIV. DUCES SPOLETANI.

In Ducatu Spoletano, qui partem Regni Longobardici constituebat, tres hoc anno Duces, Suppo, Adelhardus, & Moringus, ab Annalista Laureshamensi distinctè sic memorantur. *Suppo Dux Spoletanus* sub initium anni *decessisse nunciatur. Suppone apud Spoletum defuncto, eundem Ducatum Adelhardus Comes Palatii, qui junior vocabatur, accepit. Qui cùm vix quinque menses eodem honore potiretur, correptus febre decessit. Cui cùm Moringus Brixiæ Comes successor esset electus, nuncio honoris sibi deputati accepto decubuit, & paucis interpositis diebus vitam finivit.*

XXXV.

Urolphus Laureacensis Archiepiscopus, postquàm Eugenium in Apostolica Sede collocatum rescivit, hoc anno Romam se contulit, fidelique narratione, quæ gesta sunt in Avaria & Moravia, palàm exposuit. Id apertè docent ipsius Eugenii literæ, quas ex parte vulgavit Hundius in Urolpho sive Yrolpho Laureacensi Archiepiscopo, Lazius integras in Commentariis Reipublicæ Romanæ [a], Gewoldus in Additionibus ad Episcopos Paravienses, & ultimi Conciliorum Collectores Tomo septimo ad hunc annum. *Eugenius Episcopus servus servorum Dei Rathfredo Sanctæ Favianensis Ecclesiæ, & Methodio Ecclesiæ Speculi-Juliens. quæ & Sorigutmensis Ecclesia, atque Alewino Sanctæ Nitraviensis Ecclesiæ, parique modo Annoni S. Vetuarensis Ecclesiæ, Episcopis; simul etiam Tuttundo necnon Moymaro Ducibus, & Optimatibus, exercitibúsque plebis Huniæ, quæ & Avaria dicitur, & Maraviæ. Desiderio salutis animarum vestrarum, filii in Christo charissimi, cùm audivimus Christianissimam conversationem vestram, & sanctæ fidei bonorúmque operum vestrorum processum, summo gaudio atque lætitiâ fuimus exhilarati, quia divinâ in vobis operante Cle-*

[a] Lib. 12. sect. 7. c. 5.

EUGENII PP. LITERÆ AD UROLPHUM ARCHIEP. LAUREAC.

*mentiâ, ut Apostolus ait, ubi abundavit delictum, ibi superabundat gratia, atque quomodo Sancta Dei Ecclesia nostris temporibus quotidianum in electione vestra suscepit incrementum. Cujus optabilis rumoris index fuit Reverendissimus Urolphus Sanctæ Lauriacensis Ecclesiæ Archiepiscopus & sanctissimus frater noster, vester autem spiritualis pater, qui per suam sanctam prædicationem adoptivos Deo vos genuit filios. Is itaque ad Apostolorum limina orationis causâ veniens, novam Ecclesiam nostris Apostolicis Benedictionibus informandam subnixè commendavit, quia Domino auxiliante Catholicè gubernandam in * vestris partibus suscepit. In quibus etiam quondam Romanorum quoque Gepidarúmque ætate, ut lectione * certum est, in septem Episcoporum Parochias Antecessores sui jure Metropolitano obtinuerant Diœcesim. Qua ex justitia & lege præfatus Deo dilectissimus * Archiepiscopus debito obligatur, ut illi terræ priùs Christicolæ atque suorum antiquitus antecessorum credita providentia, quam nunc vos Dei Omnipotentis occulto mediante judicio velut hæreditariam possidetis, ipse Evangelicus agricola diu negata cælestis spargat semina vitæ, atque in lucrandis Christo animabus redivivam de vobis nutriat segetem. Quem nos doctissimum divini Oraculi Ministrum saluti vestræ cognoscentes per omnia necessarium, fide & exemplo probatum, meritò erga illum Apostolicam servantes sententiam quâ dicitur, [quomodo credent sine prædicante, aut quomodo prædicabunt nisi mittantur ?] ab hac Sancta Romana matre Ecclesia vobiscum Rectorem transmisimus, atque in præfatis regionibus Hunniæ quæ & Avaria appellatur, sed & Moravia, provinciarum quoque Pannoniæ sive Mæsiæ Apostolicam vicem nostram, & Diœcesim, atque jus Ecclesiasticum exercendi, & usum ac potestatem Antecessorum suorum, videlicet Sanctæ Lauriacensis Ecclesiæ Archiepiscoporum, sibi successoribúsque suis Canonicâ auctoritate commisimus, atque hujus Constitutionis nostræ decretum subscriptionis privilegio roboramus. Pallium præterea juxta consuetudinem antiquam Sanctitati suæ dedimus, quod ita concessimus, sicut prædecessores nostri suis prædecessoribus concessere, privilegiorum suorum scilicet integritate servatâ. Cujus dilectioni quamvis hoc meritò permitteremus, propter vestras autem petitiones super hac re flagitantibus ad honorem suum nostram Apostolicam vicem & auctoritatem insuper accumulavimus, quod nunquam suis permissum est prioribus. Quatenus & vos, Confratres & Coepiscopi, deinceps ei reverentiam ampliorem exhibere sciatis, & in sana doctrina cælestis eruditionis ad ædificationem vestram ut filii sapientes obediatis, atque vos, laici, Primates & vulgus, saluberrimis præceptis suis non velut homini, sed tanquam Deo humiliter obtemperetis, & in fide Catholica, quam per Dominum Jesum consecuti estis, fortes permaneatis. Nam totius doli artifex diabolus, cujus dominio & pompis in Baptismate abrenunciatis, jacturam & damnum vestræ salutaris surreptionis molestè patitur, ac per varias occasiones zizania perfidiæ seminando velut multâ injuriâ bacchatur, & ut vestrum aliquis terga vertat sanctæ professioni, incessanter molitur. Quapropter sæpedicti Archiepiscopi, videlicet Pastoris vestri à Deo destinati, institutionibus benignas aures præbete, qui vos & versutiam sathanæ cavere atque ejus æternos cruciatus evadere instruit, ac ipse in die judicii de bonis operibus vestris seculorum domino perpetuâ remunerandos gloriâ præsentabit. Ad perfectam autem & necessariam eruditionis vestræ salutem, ut comperimus, non sufficiant pauci, qui modò constituti sunt vobis Episcopi, quia plures sunt adhuc gentilitatis errore ibidem detenti, ad quos propter inopiam præconum divini verbi nondum pervenit notitia Christi. Idcircò enim, ut accrescat turba fidelium, studeat solertia vestra, pro mercede & remissione peccatorum vestrorum, adminiculum atque juvamen præbere Reverendissimo Urolpho Archiepiscopo, quatenus dudum illic constitutorum Episcoporum numerus impleatur, qui congruè constituti, & vobis posterísque vestris poterunt esse proficui, si ad restaurationem Ecclesiarum propter nomen Domini de possessionibus vestris, quas reditus dotésque earum famâ divulgante quondam fuisse noveritis, æternam sufficientiam vobis comparantes, eisdem Ecclesiis ipsi conferatis, idoneis viris ad hoc ministerium electis, maximè in illis locis, si opportunitas & utilitas commendaverit, ordinentur Antistites, ubi indicia Ecclesiarum & ædificiorum Se-*

* Tom. 7. Conc. deest in vestris partibus

* Gewold. electione

* dignissimus

AN. CH. 824. *des Pontificales olim fuisse demonstrant; sin autem, illius arbitrio & deliberationi, qui vel ubi dispensantur Episcopi, concedimus, cui vicem nostram apud vos Ecclesiastici regiminis per omnia commisimus.* Huc usque Pontificium Diploma, quod & instauratam Metropolim Laureacensem & eidem Metropoli complures Episcopatus subjectos ostendit. De singulis hic agendum.

XXVI. Laureacum * antiqua Noricorum civitas ad Anasi * confluentes in dexteram Danubii ripam, Episcopos habuit, longè antequàm ab Attila destrueretur. Horum Catalogum init Hundius, ac plerosque vocat Archiepiscopos, imò Nomenclaturam *Episcoporum Laureacensium Pataviensiúmque* sic orditur. *Pataviensibus Episcopis Laureacenses Archiepiscopi dederunt originem, à Laureaco Norici oppido Metropolitano sic dicti.* De singulis Gewoldus aliique non conveniunt. Eugenius Papa, cujus literas suprà descripsimus, testatur in scriptis contineri, quòd Laureacensis Archiepiscopus septem olim suffraganeos Episcopos habuerit, cùm Romani vel Gepidæ jus illi regioni dicebant. At Ecclesia Laureacensis, ut aliæ multæ, varias subiit vicissitudines, & à Theodoro usque ad Gerardum longo laboravit interpontificio. Theodorus Laureacensis Archiepiscopus, ut Velserus, Hundius, aliique consentiunt, obiit anno Christi quingentesimo vicesimo-quarto. Secuta bella luctuosæque clades ad adventum usque Sancti Ruperti, qui Religionem in Norico penitus collapsam instauravit, Sede Pontificiâ Salisburgi collocatâ. Rupertus, antequàm illuc proficisceretur, Episcopus erat Vormaciensis, & Metropolitano jure per utramque Germaniam potiebatur. Apud Salisburgum nomen Metropolitæ retinuit, vitámque clausit anno Christi sexcentesimo vicesimo-tertio. Duos è sociis Episcopos instituit, Laureaci Gerardum, Erchenfridum Pataviæ. Ruperto ejúsque successoribus Vitali & Ansologo tanquam Metropolitis suffraganei subjacuerunt Laureacenses Episcopi, Gerardus, Philo, & Bruno, necnon & Patavienses, Erchenfridus, Othocarus, & Bruno, ad annum usque Christi sexcentesimum sexagesimum-sextum, quo Salisburgum Metropolis esse desiit. Tria enim de Brunone sunt observanda. Bruno post Othocari mortem est factus Episcopus Pataviensis anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo; Philoni quoque successit in Episcopatum Laureacensem anno Christi sexcentesimo sexagesimo; denique anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto, post obitum Ansologi Metropolitæ Salisburgensis, auctus est Metropolitanâ Dignitate. Sex proximi successores, Theodorus, Vivilo, Sidonius, Anthelmus, Wiscarius, & Waldericus, Episcopi simul & Laureacenses & Patavienses necnon Metropolitæ Bojoariæ fuerunt ad annum usque Christi septingentesimom nonagesimum-octavum, quo Salisburgum Metropolitanam auctoritatem recuperavit. Abhinc ad annum usque Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum Metropolita Salisburgensis fuit Arno. Interim Hatto Laureacensis ac Pataviensis Episcopus extitit ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-septimom, quo successor Urolphus administrationem eorumdem Episcopatuum simul unitorum suscepit. Hic anno postero, sive anno Redemptoris octingentesimo duodevicesimo perrexit in Avariam & Moraviam, ut illarum provinciarum popolos Christianam Religionem edoceret. Sparso tunc rumore, quòd reliquam vitam propagandæ extra Bojoariam fidei devovisset, Episcopus, qui Laureaco Pataviæque præesset, designatus est Reginarius, ordinatione tamen dilatâ, ne duo in eadem Sede collocarentur Episcopi. Tandem anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, post Arnonis Metropolitæ Salisburgensis obitum, res inter Urolphum & Reginarium prædictos atque Ammilonium Arnonis successorem sic transacta est. Episcopatus Laureacensis & Pataviensis, quos ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo simul unitos diximus, ab invicem disjuncti fuerunt. Laureacum, ut erigeretur in Metropolim, avulsum est è provincia Salisburgensi. Reginarius ordinatus est Episcopus Pataviensis. Urolphus factus est Laureacensis Archiepi-

* Lorch.
* l'Ens.

LAUREACUM ARCHIEPISCOPALI SEDE NOBILITATUR.

AN. CH. 824.

ſcopus, eique tanquam Metropolitano ſubjecti fuerunt Epiſcopatus in Avaria, in Moravia, in Pannonia, & in Mœſia, cùm erecti tum erigendi. Provincia Saliſburgenſis penes Ammilonium Saliſburgenſem Archiepiſcopum remanſit imminuta tantùm Laureaco, quod alterius provinciæ caput evaſit. Hæc nova fuit Laureacenſis Archiepiſcopatûs erectio, quam Eugenius Papa literis ſuprà deſcriptis laudavit.

XXXVII. RATHFREDUS FAVIANENSIS SEU VIENNENSIS AD DANUBIUM EP.

In eodem Pontificio Diplomate primus inter Antiſtites, qui Laureacenſi Metropolitæ ſubſunt, nominatur Rathfredus Epiſcopus *Sanctæ Favianenſis Eccleſiæ*. Apud Gabrielem Bucelinum parte primâ Germaniæ Sacræ, in Fabianenſium ſeu Favianenſium ac Viennenſium Catalogo Rathfredus ſeu Radfridus duodecimum locum ſic occupat. I S. Severinus. II Mamertinus. III Marcianus. IV Lucillus. V Giſalaricus. VI Cunaldus. VII Sodomus. VIII Haymo. IX Theodoricus. X Ottho. XI Oſwaldus. XII Radfridus. De ſingulis ad Theodoricum uſque, qui nonus ponitur in Nomenclatura, Tomo ſuperiore locuti ſumus ad annum Chriſti ſeptingenteſimum nonageſimum-octavum [a], quo Waldericus Epiſcopus Laureacenſis & Pataviensis ac Metropolitanus Bojoariæ vitam clauſit, & Arno ex Epiſcopo Saliſburgenſi factus eſt Saliſburgenſis Archiepiſcopus Metropolitanâ Dignitate, quæ Laureacum ſeu Pataviam per annos duos ac triginta ſupra centum illuſtrarar, Saliſburgo tandem reſtitutâ. Negavimus Severinum, Giſalaricum, Cunaldum, & Haymonem, Epiſcopos unquam ordinatos fuiſſe. De Mamertino, Marciano, Lucillo, & Sodomo, nihil à nobis in veteribus monumentis lectum ingenuè faſſi ſumus. Theodoricum ab Arnone Saliſburgenſi jam Archiepiſcopo conſecratum Epiſcopum atque in Carantaniam directum obſervavimus. Sicque nullum ad illa uſque tempora Favianenſem ſeu Fabianenſem agnovimus Epiſcopum. Sequuntur apud Bucelinum, Ottho, Oſwaldus, & Radfridus, ſic. *Ottho de quo nil præter nomen. Oſwaldus Epiſcopus claruit ſub A. C. 865. Radfridus ultimus ex Epiſcopis Fabianenſibus* *, *poſt quem nullos reperi ad uſque Friderici III tempora, qui Epiſcopatum Viennæ denuò inſtitui impetravit.* Horum ſeries interturbatur. Radfridus enim ſeu Rathfredus Epiſcopus Fabianenſis erat, cùm Urolphus Laureacenſem gerebat Archiepiſcopatum, & Eugenius Papa Secundus Eccleſiæ Romanæ præſidebat. Urolphus autem anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-ſecundo Laureacenſis Archiepiſcopus dici cœpit, & Eugenius Pontificatum ab anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-quarto ad annum Redemptoris octingenteſimum viceſimum-ſeptimum tenuit. Bucelinum decepit Lazius. Hic enim in Vienna Auſtriæ [b], Catalogum exhibet *Fabianenſium ſive Favianenſium aut Wigennenſium Epiſcoporum ab anno Domini* CCCCLXVI, & ex Analium Codice quem laudat, Epiſcopatum Radfridi rejicit in tempora Leonis Papæ Quinti, cujus Pontificatus cum anno Chriſti nongenteſimo quinto coincidit. At Eugenii Secundi Pontificium Diploma, quod ſuprà deſcripſimus, longè potioris eſt auctoritatis. Habet Lazius multa, quæ nec Hiſtoricæ veritati congruunt, nec inter ſe benè cohærent. De Laureacenſibus Archiepiſcopis & de Radfrido Fabianenſi Epiſcopo ſic ſcribit [c]. *Laureacenſes Archiepiſcopi, Anshelmus, Waldericus, Urolphus, Hatto, Reginharius, Harduicus, Ermanarichus, & Wichingus, qui anno Domini octingenteſima trigeſimo-octavo, ſub Arnulpho Imperatore, Laureacenſi Cathedra præfuit, & miſſo Radfrido quodam ad Avarum Reges Moymar & Dudun, eos deficientes ad Chriſti ovile reduxit, Eccleſia Pannonum Cathedrâ denuò in Fabianis renovatâ, cui eundem præfecit Radfridum.* Laureacenſium cùm Epiſcoporum tum Archiepiſcoporum Indicem examinavimus ſuprà, nec à Lazio parùm diſſenſimus. Quod attinet ad Arnulphum, quis illum admittat Imperatorem *anno Domini octingenteſimo trigeſimo-octavo?* Celebrantur ad illum annum Ludovicus & Lotharius Auguſti, ille abavus, hic proavus Arnulphi. Fabianæ nomen à Cohortis Fabianæ ſtativis idem Auctor deducit, atque in aſſertionis ſuæ confirma-

[a] Num. 50.

* Fabionenſibus.

[b] Lib. 1. c. 3.

[c] Lib. 2. c. 2.

AN. CH. 824.

tionem multa pereruditè conglobat [a]. Infra Laureacum ad dexteram quoque Danubii ripam sita est Fabiana, hodie Vienna *, primaria civitas Archiducatûs Austriæ.

* *Vienne en Austriche.*

XXXVIII. **Methodius Speculunens. Ep.** In Eugenii Papæ literis, inter Episcopos qui subsunt Urolpho sive Yrolpho vel Yrolfo, Laureacensi Metropolitæ, secundus nominatur Methodius. Apud Hundium Eugenius scribit Methodio Episcopo *Speculunensis Ecclesiæ*; apud Gewoldum & in Collectione Conciliorum Methodio Episcopo *Ecclesiæ Speculi-Juliens. quæ & Soriguturensis nuncupatur*; apud Lazium Methodio Episcopo *Ecclesiæ Specujuliensis*, & Mesconi Episcopo *Origiturensis Ecclesiæ*. Hic Auctor Ecclesias Specujuliensem & Origiturensem, contra communem omnium sententiam distinguit; Specujuliensem collocat, *ubi est nunc Olomucensis Moraviæ*, arbitratúrque *Origiturensem extitisse, ubi est hodie Turna Hungariæ, qui olim ager ad Moraviæ Regnum unà cum præcipuis Hungariæ Comitatibus istbic ad Vagi * fontes sitis pertinebat.* Olomucium * sive Olomutinm, Moraviæ caput, ad Moravam fluvium, qui mediam intersecat Moraviam, Episcopali Sede decoratur etiamnum sub Praga Metropoli. Turna seu Tirna * vel Tirnavia urbs Comitatûs Pisoniensis * & Archiepiscopatûs Strigoniensis in hodierna Hungaria Tirnæ fluvio adjacet, & à multis annis est Sedes Strigoniensis Archiepiscopi, quia Strigonium * sub Turcarum potestate gemir.

* *le Vag.*
* *Olmutz.*
* *Tyrnaw.*
* *de Presbourg.*
* *Gran.*

XXXIX. **Albinus Nitravensis Ep.** In Eugenii Diplomate sequitur Episcopus *Ecclesiæ Nitravensis* seu *Nitriavensis*, qui Hundio est Albinus, Lazio Alchuninus, Gewoldo & Conciliorum Collectoribus Alewinns. Ceterùm Lazius Nitravensem seu Nitriavensem Episcopatum hodiéque stare & Nitriensem appellari non inani conjecturâ suspicatur. *Episcopus*, inquit, *Nitravensis, fortè ubi est hodie Nitria Hungariæ Episcopalis* ad amnem Nitriam *etiamdum Sedes* sub Strigoniensi Metropolita.

XL. **Anno Vetuariens. Ep.** Denique ab Eugenio Papa laudatur Anno Vetuarensis seu Vetuariensis Episcopus, & apud Lazium *Vetuariensis antiqua Moravorum Ecclesiæ Sedis rudera in finibus Bohemiæ & Moraviæ extant in Vetaw oppidulo ac castro.*

XLI. Eugenius suas quidem literas quatuor duntaxat Ecclesiarum, Fabianensis videlicet, Specujuliensis, Nitravensis, & Vetuarensis, Episcopis sub Archiepiscopo Laureacensi constitutis inscribit, quia plures non erecti sunt Episcopatus, Laureacensi tamen Antistiti jus Metropoliticum latissimè per Avariam, per Moraviam, per Pannoniam, & per Mœsiam attribuit. Ut autem hæ tibi provinciæ notiores fiant, lege Tomo secundo [b] quæ dicta sunt de Norico, de Pannonia, & de Mysia seu Mœsia.

XLII. **Examinantur Salisburgensium, Laureacensium, et Patavisnsium Antistitum, Catalogi.** Dissimulare non possumus hoc loco dissidium, quod inter nos & Lazium intercedit. Hic Auctor in prælaudatis Commentariis [c], ubi sermonem de Laureacensibus Antistitibus facit, illos à Gerardo ad Urolphum hoc recensset ordine, Gerhardum, Erchenfridum, Vilonem aliis Philonem, Brunonem, Theodorum, Sidonium, Gerhardum Secundum, Sidonium Secundum, Anthelmum, Waldaricum, & Urolphum, eunctósque vocat Archiepiscopos, tribus duntaxat exceptis, de quibus sub Urolpho sic scribit. *Quos anteà recensuimus tres, ob Hunnorum & Avarum metum Bataviæ Sedem Diœcesis elegerant, Pallii etiam prærogativâ ab Arno & Heroldo Juvaniensibus Episcopis privati, quibus Carolus Magnus favebat & ejus filius Ludovicus Pius.*

XLIII. Ut ætatem & Archiepiscopales Infulas Gerardi probet, *ex Archivis Sancti Floriani Cœnobii, Laureaco ad primum lapidem proximi*, recitat fragmentum Pontificii Diplomatis. *Agapitus servus servorum Dei fratri dilectissimo atque reverendissimo, Gerhardo S. Laureacensis Ecclesiæ Archiepiscopo, in Christo salutem. Petitiones tuas pro renovandis sive approbandis Ecclesiæ tuæ Privilegiis*, &c. illúdque datum asserit *circa annum Domini 534.* Hoc Charactere designat Agapitum Primnm. Meminit ejusdem Diplomatis Aventinus [d], at sub Agapito Secundo, qui decimo seculo vixit. Haud aliter sentit Hundius in

[a] Lib. 1. c. 4.
[b] Ad ann. 569. nu. 10. & seqq.
[c] Lib 12. sect. 7. c. 5.
[d] Lib. 4.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

Episcopis Laureacensibus & Pataviensibus [a]. Integras Agapiti Papæ literas recitat Gewoldus in Pataviensibus Episcopis. Eas quisquis attentè legerit, non ab Agapito Primo sed ab Agapito Secundo scriptas affirmabit. Ita jam censuerunt clarissimi rerum Boicarum Scriptores, Andreas Brunnerus in fine libri septimi, & Joannes Adlzreitterus parte primâ, libro decimo-quarto [b]. Ceteris, quæ plurima sunt, omissis, duo tantùm argumenta proferemus, unum ab Hademaro Abbate Fuldensi, alterum ab Arnone Salisburgensi Archiepiscopo. Agapitus utrumque memorat; Hademarum, sic. *Venerabilis Fuldensis Monasterii Abbas Hademarus huc causâ orationis veniens cum magna benevolentia suggessit;* Arnonem, sic, *modernis nec multùm retrò elapsis temporibus Arno primus Salzburgensis Ecclesiæ subrogatur Archiepiscopus.* Vixit Hademarus Agapito Papæ Secundo synchronus, obiitque anno Christi nongentesimo quinquagesimo-sexto, ut ex Chronographia Fuldensium Abbatum liquet [c]. Arno factus est Archiepiscopus anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo, vitámque clausit anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo, ut suis locis probatum est; habendus igitur ut Agapito Papâ Primo longè recentior, sic & vetustior Agapito Papâ Secundo. Ab utriusque pariter Agapiti temporibus procul abfuit Gerardus Sancti Ruperti socius, qui vitam terminavit anno post Christum natum sexcentesimo decimo-quinto, nec unquam fuit Archiepiscopus sed tantùm Episcopus isque Laureacensis sub eodem Sancto Ruperto Salisburgensi Metropolita, qui superstes ad annum usque Christi sexcentesimum vicesimum-tertium vixit. Scrupulum autem ne tibi moveant Agapiti literæ suprà citatæ, in quibus *Arno*, quem duobus penè seculis Sanctus Rupertus antecessit, *primus Salzburgensis Ecclesiæ* vocatur *Archiepiscopus.* Saltzburgensis enim seu Salisburgensis Ecclesia, Metropolitanam Dignitatem, quam à temporibus Sancti Ruperti tenuerat, post Ansologi Metropolitæ mortem amisit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto, póstque annos duos ac triginta supra centum sub Arnone prælandato recuperavit.

XLIV. Qui secundo loco à Lazio memoratur Erchenfridus, socius quoque fuit Sancti Ruperti, seditque non Laureaci sed Pataviæ ad annum usque Christi sexcentesimum vicesimum-quartum, quo vitam finivit Gerardo socio suo Laureacensi Episcopo & Sancto Ruperto Magistro ac Doctori suo Metropolitæ Salisburgensi factus superstes. Lege quæ de illis scripta sunt Tomo secundo. Sanctus Rupertus, postquàm in Bojoariam venit, Salisburgi Metropolitanam Sedem fixit, eique duos subjecit Episcopatus, Laureacensem videlicet cui Gerardum præfecit, & Pataviensem cui præposuit Erchenfridum. Atque is Bojoariæ status ad annum usque Christi sexcentesimum sexagesimum permansit.

XLV. Quem Lazius tertio loco Vilonem nominat, alii Philonem vocant. Hic Archiepiscopi seu Metropolitæ titulum numquam gessit. Gerardo, de quo suprà, successit in Episcopatum Laureacensem, quem, teste quoque Lazio, XLV *annis* texit, ab anno scilicet Christi sexcentesimo decimo-quinto ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum. Interim Vitalis & Ansologus Metropolitanam Salisburgi Sedem tenuerunt, Vitalis enim post Sanctum Rupertum ab anno Christi sexcentesimo vicesimo-tertio ad annum Christi sexcentesimum quadragesimum-sextum sedit, & Ansologus post eundem Vitalem ab anno Christi sexcentesimo quadragesimo-sexto ad annum Christi sexcentesimum sexagesimum-sextum.

XLVI. Lazius Brunonem Viloni seu Philoni *circa annum Domini 660* subrogat. Eget explicatione. Nam Bruno, qui post Othocari Pataviensis Episcopi mortem Pataviensis Episcopus anno Christi sexcentesimo duodequadragesimo factus fuerat, post obitum quoque Philonis Episcopi Laureacensis anno Christi sexcentesimo sexagesimo constitutus est etiam Laureacensis Episcopus, & anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto post Ansologi Metro-

[a] In Episc. 14.
[b] Num. 9.
[c] Lib. 4. Antiq. Fuldens. n. 13.

AN. CH. 824 LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

politæ Salisburgeosis mortem auctus est Metropolitanâ Dignitate, quæ Salisburgo Laureacum seu Pataviam tunc est translata. Fuerunt igitur iidem Laureacenses Episcopi qui Patavienses ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo, Diœcesibúsque Laureacensi & Pataviensi simol unitis accessit anno Christi sexcentesimo sexagesimo-sexto Metropolitana Dignitas Brunone tunc illarum Ecclesiarum Antistite, qui deinceps ad mortem usque, id est ad annum usque Christi duodeseptingentesimum gavisus est Metropolitico jure per Bojoariam.

XLVII. Sequuntur apud Lazium Theodorus, Sidonius, Gerardus Secundus, Unilo. De Theodoro & Unilone seu Vivilone coovenimus. Sidonium & Gerardum Secundum supposititios temur.

XLVIII. Lazius duos distinguit Sidonios; uoum Theodori, alterum Unilonis seu Vivilonis successorem; &, ut Sidonium Primum ac Gerardum Secundum medios inter Theodorum & Uniloonem tueatur, Chronologiam suam sic instituit. *Bruno Archiepiscopus secutus est circa annum Domini 660, qui sedit annis XXIII. Brunoni Theodorus Archiepiscopus substituitur & sedit annis XX. Theodorum Sidonius excepit. Successit Sidonio Secundus Gerardus, pro cujus restitutione Moguntinus Episcopus Donno Pontifici Romano literas misit circa annum Salutis 696.* Habitâ ratiooe talis computi, Laureacenses Metropolitæ fiunt, Theodorus anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, Sidonius anno Christi septingentesimo tertio. Sed Laureacensium Antistitum Chrooologia longè aliter institui debet, quia Bruoo nonaginta vixit annos & ampliùs, pervenitque ad annum Christi duodeseptingentesimom. Theodorus ei successit anno proximo, vitámque clausit anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo, quo Viviloni delatæ sunt Archiepiscopales Infulæ. Lazius de fictitio suo Sidonio Theodori successore scribit, quòd eum *Theodorus Papa Pallio donavit, ac per omnem Germaniam totámque Galliam Vicarium suum bullatis literis privilegiísque sigillatis constituit. Insuper super totam Avariam, Moymariámque, & Rugorum Gepidarúmque provincias, & gentes Pannoniorum Mœsiarúmque, & omnium contiguorum Slavorum provincias, Primatem & Prædicatorem firmavit & corroboravit.* In Romanorum Pontificum Catalogis duo tantùm celebrantur Theodori. Primus, teste Anastasio, *sedit annos sex, menses quinque, dies octodecim, & sepultus est ad Beatum Petrum Apostolum sub die secundo Idus Maii.* Id est, ut aliâ occasione Tomo tertio [a] probavimus, sedit à mense Novembri aoni post Christum natum sexcentesimi quadragesimi-secundi, usque ad mensem Maium anni post Christum natum sexcentesimi undequinquagesimi. Multò seriùs vixit Theodorus Secundus, sub initium enim decimi seculi perbrevem Pontificatum dierum duntaxat viginti gessit, ut Marianus Scotus, Cæsar Baronius, aliique testantur. Procul ab utriusque Theodori temporibus abest Sidonius Lazii, dicitur enim Archiepiscopus factus anno Christi septingentesimo tertio. Propiùs ad illum Sidooiom accederet Theodorus antipapa, de quo coosulendus Anastasius sub Conone & Sergio legitimis Pontificibus, ad annos videlicet Christi sexcentesimum octogesimum-sextum & sexcentesimum octogesimum-septimum. Inierunt enim Pontificatum Conon anno Christi sexcentesimo octogesimo-sexto, Sergius anno Christi sexcentesimo octogesimo-septimo; uterque Theodoro Schismatico frustrà obnitente. De anno quo Conon sedere cœpit, déque anno quo vivere desiit, fusè disputatum Tomo quarto [b]. Sed nec laudi cederet Sidonio, quòd Pallium accepisset à pseudo-Pontifice, nec Lazii Chrooologia cum Theodoro antipapa coovenire posset, Theodorus enim in schismate non mansit ad annum usque Christi septingentesimum tertium, quo Lazius Sidonium ad Laureacenses Infulas assumptum contendit. Expungendus igitur ille Sidooius.

[a] Ad an. 642. n. 60.

[b] Ad an. 686.

XLIX. Haud aliter sentiendum de Gerardo Secundo. Lazius literas ad Donnum seu Donum Papam ab Episcopo Moguntiacensi pro restituendo Gerardo scriptas

AN. CH. 824.
LUDOV. IMP. 11.
LOTHAR. IMP. 8.
PIPPINI R. 10.
LUDOV. R. 8.

scriptas contendit, *circa annum Salutis 696.* Id autem apertè pugnat cum ipsiusmet Lazii Chronologia, nam si Theodoro Sidonius ante annum Christi septingentesimum tertium haud successit, Moguntinus Episcopus de Gerardo ejusdem Sidonii successore restituendo literas Donno Papæ *circa annum Salutis 696* scribere non potuit. Deinde inter Pontifices Romanos duo tantùm reperiuntur Donni. Prior, ut Tomo tertio [a] manifestissimè probavimus, *sedit annum unum, menses quinque, dies decem*, à Kalendis Decembris anni post Christum natum sexcentesimi septuagesimi-septimi ad diem tertium ante Idus Apriles anni post Christum natum sexcentesimi septuagesimi noni. Posterior Pontificatum suscepit anno Christi nongentesimo septuagesimo-secundo, ut Marianus Scotus, Sigebertus Gemblacensis, aliique confirmant. Neuter igitur ab Episcopo Moguntiacensi literas accepit *circa annum Salutis 696.* Eas certè procul ab illo anno, procúlque ab utriusque Doni Pontificatu datas ostendit periodus, in qua Moguntiacensis Episcopus mentionem Arnulphi Imperatoris nuperrimè mortui sic facit. *Vestra Clementia innotescimus seniorem nostrum Arnolfum de hujus vita exilio migrasse.* Decessit enim Arnulfus anno Redemptoris undenongentesimo, ut asserit Regino accuratus illorum temporum Scriptor, id est, anno ducentesimo vicesimo post mortem Doni Primi, sive anno ducentesimo tertio post annum Salutis sexcentesimum nonagesimum-sextum, & anno septuagesimo-tertio ante Pontificatum Doni Secundi. Commentitiis illis Archiepiscopi Moguntiacensis ad Donum Papam literis alias Leonis Papæ Secundi subjungit Lazius. *Leo*, inquit, *Secundus Pontifex Romanus, qui tertius à Donno sedit, ad Gerhardum Secundum hoc nomine in Laureaco Archiepiscopum, ejusmodi literas dedit. Leo Episcopus servus servorum Dei, Reverendissimo & Sanctissimo Confratri nostro Gerhardo S. Laureacensis Ecclesiæ Archiepiscopo. Si Pastores ovium*, &c. Eædem literæ in Episcopis Pataviensibus à Gewoldo recitantur integræ sub nomine Leonis Papæ Septimi. Leo Secundus, teste Anastasio, *sedit menses decem, dies decem & septem*, & *sepultus est ad Beatum Petrum Apostolum sub die quinto Nonas Julias.* Id est, iniit Pontificatum decimo-septimo Kalendas Septembris, anno Christi sexcentesimo octogesimo-tertio, decessitque quinto Nonas Julias, anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto, ut patet ex Chronologia Romanorum Pontificum, quam Tomo quarto ad annum Christi sexcentesimum octogesimum-sextum [b] stabilivimus. Leo Septimus in Romana Cathedra sedere cœpit anno Christi nongentesimo tricesimo-sexto, ut in suis Chronicis Flodoardus & Sigebertus attestantur. Certè Leo Secundus, qui mortuus est anno Christi sexcentesimo octogesimo-quarto, literas non scripsit ad Gerardum, cujus decessor ad Infulas promotus sit anno Christi septingentesimo tertio. Idcircò Hundius recurrit ad Gerardum Laureacensem Archiepiscopum, qui *sedit Patavia, temporibus Henrici Aucupis & Ottonis Primi*, & *jus Pallii Antecessoribus suis ademptum, & aliquamdiu negatum, apud Leonem Septimum, Summum Pontificem, ipse Romam profectus magna cum laude recuperavit.* In Hundii sententiam ivit Brunnerus [c], iverunt & ultimi Collectores Conciliorum [d]. E prædictis autem literis, sive illas Leoni Papæ Secundo perperam tribuas cum Lazio, sive illas Leoni Papæ Septimo rectè restituas cum Hundio, Gewoldo, Brunnero, & postremis Conciliorum Collectoribus, nihil elici potest, ut Chronologia Lazii firmetur, & in Laureacensium Archiepiscoporum Nomenclatura Gerardo locus ante Unilonem seu Vivilonem servetur. *Porrò idem Pontifex Leo*, subdit Lazius, *rescriptum aliud ad Episcopos Norici dedit, Egilolphum videlicet Juvaniensem, Isingrinum Ratisponensem, Landbertum Frisingensem, & Wismundum Sebanensem, jubens ut Gerhardo Laureacensi tanquam ipsorum vero Metropolitano pareant, ac ejus dicto audiant.* Illam Leonis epistolam ex Reicherspergensi Chronico ad verbum descripsit, & Leoni Septimo assertam primus in lucem emisit Joannes Adlzreitterus ad annum Christi nongentesimum tricesimum-septimum [e], deinde

[a] Ad an. 658.
[b] No. 30. & seqq.
[c] Lib. 7. n. 10.
[d] Tom. 9.
[e] Part. 1. l. 14. n. 1.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

nono Conciliorum Tomo inter epistolas Leonis Septimi recudendam curarunt ultimi Collectores. Integram consule, ne tibi pro sua in Clerum maledicentia imponat Aventinus, à quo corruptè & fallaciter sub finem libri quarti reddita est. Duo tantùm recitabimus fragmenta. *Leo Episcopus servus servorum Dei, Regibus, Ducibus, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, pari etiam modo Egilolfo Juvaviensis, Isingrino Ratisbonensis, Lantperto Frisingensis, Wisundo Sabionensis Ecclesiæ, Venerabilibus Episcopis, & ceteris per Galliam, Germaniam, Bavariam, Alemanniam, commorantibus. Si instituta Ecclesiastica*, &c. *Gerardus Sanctæ Laureacensis Ecclesiæ Archiepiscopus, causâ orationis veniens ad limina Apostolorum, nostram Apostolicam præsentiam visitare & benedictionis gratiam à nobis percipere sollicitè studuit*, &c. Pluribus non est opus ut illas literas Leoni Papæ Septimo tribuas cum Aventino, Adlzreittero, & postremis Conciliorum Collectoribus. Temporibus enim Leonis Septimi sederunt, Egilolfus sive Eglolfus Juvavii seu Salisburgi, Isingrinus Ratisbonæ, Lantpertus seu Lampertus Frisingæ, Wisundus Sabionæ, ut ex Nomeoclaturis Episcoporum, qui Diœceses illas rexeruor, apud Hudium & Bucelinum constat. Atque hæc sufficiant adversùs Lazium, qui Sidonium & Gerardum Catalogo Laureacensium Archiepiscoporum fictitios Theodori successores perperam intrusit.

L. Sidonio & Gerardo sic explosis, Vivilooem, quem Lazius Unilonem vocat, Theodoro proximè subrogamus. Ad confirmandum Vivilonis Archiepiscopatum Lazius duas epistolas allegat, quas Zachariæ Romani Pontificis esse contendit, unam ad ipsum Viviloaem datam *anno Salutis nostræ currente 740*, alteram ad Bonifacium regionarium tunc Archiepiscopum scriptam Bojoariâ quatuor in Parochias seu Diœceses operrimè distinctâ. Sed errat in multis. Primò literas *anno Salutis nostræ currente 740* directas ait à Zacharia Papa, qui Pontificatum non est adeptus ante annum Christi septingentesimum quadragesimum-primum ut ad illum annum probavimus [a]. Secundò, quas à Zacharia Papa literas ad Unilonem Bojoariorum Archiepiscopum transmissas asserit, eas ostendimus inscriptas uni ex tribus Episcopis à Bonifacio Archiepiscopo reginario novissimè constitutis in partibus Germaniæ, id est, Burchardo Wirtzburgensi Episcopo, vel Wittæ Episcopo Birburgensi, aut Adelhario Erphesfordiensi Episcopo. Integras Tomo quinto descriptas ad aonum Christi septingentesimum quadragesimum-tertium [b] consule, observâque illas à Lazio corrumpi, ut à Germaniæ partibus, in quibus tres Episcopatus, Wirtzburgensis, Birburgensis & Erphesfordiensis, à prælaudato Bonifacio recentissimè fuerunt erecti, detorqueantur ad Bojoariam quæ nuper quoque quatuor in Parochias seu Diœceses ab eodem Bonifacio divisa fuit. Lazius initium literarum sic recitat. *Domino cooperante & sermonem confirmante, ad dilatandam Christianitatis legem & Orthodoxæ fidei tramitem, ad docendum juxta quod prædicat Sancta hæc Romana, cui Deo auctore præsidemus, Ecclesia, innotuit nobis Sanctissimus ac Reverendissimus frater & Coepiscopus noster Bonifacius, nuper decrevisse & ordinasse in Germaniæ partibus Episcopales Sedes, ubi præest vestra Dilectio, & provincias in quatuor divisisse Parochias.* Genuinus autem Zachariæ Papæ textus hic est. *Domino cooperante*, &c. *innotuit nobis Sanctissimus ac Reverentissimus frater & Coepiscopus noster Bonifacius, nuper se decrevisse & ordinasse in Germania partibus Episcopales Sedes, ubi præest vestra Dilectio, & provinciam in tres divisisse Parochias*, id est, in Wirtzburgensem, Birburgensem, & Erphesfordiensem, extra Bojoariam positas. Tertiò quas Lazius literas Bonifacio, postquàm Bojoaria quatuor in Diœceses distributa fuit, à Zacharia Papa scriptas affirmar, eas exaravit Gregorius Tertius, Zachariæ decessor, integrâsque transcripsimus ad annum Christi septingentesimum undequadragesimum, quo facta Bojoariæ quatuor in Diœceses partitio. Quamvis autem minimè probemus auctoritates, quibus opinionem suam Lazius corroborare nititur,

[a] Tom. 5. a. 741. n. 645.

[b] Num. 19.

haud inficiamur Unilonem seu Vivilooem Archiepiscopum Laureacensem ab anno Christi septingentesimo tricesimo-septimo ad annum Christi septingentesimum quadragesimum-quintum temporibus Gregorii Tertii & Zachariæ Romanorum Pontificum extitisse. AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

De Vivilonis sive Unilonis successoribus ita Lazius. *Secuti sunt autem Unilonem in utraque Sede* Laureacensi videlicet ac Pataviensi, quas simul unitas ab anno Christi sexcentesimo sexagesimo diximus, *Sidonius, Anthelmus, Waldaricus*, sed hi tres, *ob Hunnorum & Avarum metum Bataviæ Sedem Diœcesis elegerant, Pallii etiam prærogativâ ab Arno & Heroldo Juvaviensibus Episcopis privati, quibus Carolus Magnus favebat & ejus filius Ludovicus Pius.* Hic textus suis non caret nævis. Omittit Wiscarium seu Wisericum, qui medius inter Anthelmum & Waldaricum sedit. Sidonium ejúsque successores proximè nominatos, quos Archiepiscopis accensere debuit, Episcopos appellat. Eosdem addit Archiepiscopali prærogativâ fuisse privatos ab Aroo & Heroldo Juvaviensibus seu Salisburgensibus Episcopis, quibus Carolus Magnus & Ludovicus Pius favebant; at Sidonius & Anthelmus Carolo nondum Rege mortui sunt, ille anno Christi septingentesimo quinquagesimo-sexto, hic anno Christi septingentesimo sexagesimo-quioto; uterque verò fuit Archiepiscopus, ut & successores Wiscarius ac Waldaricus; nec ante ejusdem Waldarici seu Walderici mortem, quæ consignatur anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo, Metropolitana Dignitas, quâ Salisburgum olim potiebatur, Ecclesiæ restituta est Salisburgensi, cùm Arno sive Arnus illi præsidebat, & Carolus annum Regni tricesimum à Pippini patris obitu oumerabat Multò seriùs sedit Heroldus sive Herolfus, qui synchronus Ottoni Primo Imperatori vixit decimo seculo, ut ex Salisburgensium Antistitum Catalogo liquet. LI.

A Waldarico ad Urolphum transit Lazins. Inter utrumque tamen medius occurrit Hatto Episcopus, qui Diœceses Laureacensem & Pataviensem ab anno Christi septingentesimo nonagesimo-octavo ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum gubernavit, Metropolitanam interim auctoritatem obtinente Arnone Salisburgensi Antistite. Post Waldarici mortem Urolphus factus est Episcopus Laureacensis ac Pataviensis, annúque sui Præsulatûs secundo, Redemptoris octingentesimo decimo-octavo abiit Evangelium per Avariam, Moraviam, vicinásque regiones prædicaturus; cúmque res prosperrimè cederet, ac novi coostituerentur in illis provinciis Episcopatus, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo post obitum Arnonis Metropolitæ Salisburgensis inter Ammilonium ejusdem Arnonis successorem, prædictum Urolphum, & Reginarium, pacificè sic conventum fuit. Ammilonius mansit Archiepiscopus Salisburgensis, cui quinque comprovinciales paruerunt Episcopi, Carantanus, Frisingensis, Pataviensis, Reginoburgensis, & Sabionensis. Urolphus, qoi priùs Laoreaceosem & Pataviensem Episcopum se dicebat, Pataviensem dimisit Episcopatum, & ex Episcopo Laureacensi factus est Laureacensis Archiepiscopus, júsque Metropoliticum per Avariam, per Moraviam, per Pannoniam, per Mœsiam adeptus est. Reginarius, qui postquàm Urolphus è sua discesserat Diœcesi, mox designatus fuerat Laureacensis ac Pataviensis Episcopus, ordinatus est Episcopus Pataviensis sub Metropolita Salisburgensi. De Laureacensi Archiepiscopatu Urolphi déque provinciis ei subjectis & Episcopatibus illic recenter erectis, putà Fabianensi, Specujuliensi, Nitriavensi, & Vetuariensi, consulendæ sunt Eugenii Papæ Secundi literæ, quas hoc anno datas suprà descripsimus. LII.

Ut hæc omnia clariùs innotescant, placet Tabulam subjicere, quatuor in columnas distinctam, quarum prima Salisburgenses Antistites, altera Laureacenses, tertia Patavienses, quarta Laureacenses ex Lazio usque ad Eugenii Secundi Pontificatum exhibebit initio ducto ab adventu Sancti Ruperti LIII.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

in Bojoariam. E Episcopum, E M Episcopum Metropolitanum sive Archiepiscopum; Sal. Salisburgum; Laur. Laureacum; Pat. Pataviam significabit.

SALISBURGENSES ARCHIEPISCOPI ET Episcopi.	LAUREACENSES EPISCOPI ET Archiepiscopi.	PATAVIENSES EPISCOPI ET Archiepiscopi.	LAUREACENSES ARCHIEPISCOPI ET EPISCOPI ex Lazio.
I. S. Rupertus E. M. Sal. obit a. 623.	I. Gerardus socius S. Ruperti E. Laur. obit a. 615.	I. Erchenfridus socius S. Ruperti E. Pat. obit a. 624.	I. Gerardus E. M. Laur. a. 534. sedet Agapito Papâ.
II. Vitalis fit E. M. Sal. a. 623. obit a. 646.	II. Philo fit E. Laur. a. 615. obit a. 660.	II. Othocarus fit E. Pat. a. 624. obit a. 638.	II. Erchenfridus E. M. Laur. obit circa a. 625. sedet temporibus Sancti Ruperti.
III. Ansologus fit E. M. Sal. a. 646. obit a. 666. Successores ad a. usque 798 Metropolitanâ carent Dignitate.	III. Bruno E. Pat. fit etiam E. Laur. a. 660. deinde & E. M. a. 666. obit a. 698.	III. Bruno fit E. Pat. a. 638. fit etiam E. Laur. a. 660. deinde E.M. a. 666. obit a. 698.	III. Vilo fit E. M. Laur. circa a. 625. sedet ann. 45. obit circa a. 660.
IV. Savolus fit E. Sal. a. 666. obit a. 680.	IV. Theodorus fit E. M. Laur. ac Pat. a. 699. obit a. 737.	IV. Theodorus fit E. M. Pat. ac Laur. a. 699. obit a. 737.	IV. Bruno fit E. M. Laur. circa a. 660. sedet ann. 23. ergo obit circa a. 783.
V. Ezius fit E. Sal. a. 680. obit a. 703.	V. Vivilo fit E. M. Laur. ac Pat. a. 737. obit a. 745.	V. Vivilo fit E. M. Pat. ac Laur. a. 737. obit a. 745.	V. Theodorus fit E. M. Laur. circa a. 783. sedet ann. 20. ergo obit circa a. 703.
VI. Flobargisus fit E. Sal. a. 703. obit a. ... Sequitur interpontificium aliquot ann.	VI. Sidonius fit E. M. Laur. ac Pat. a. 745. obit a. 756.	VI. Sidonius fit E. M. Patav. ac Laur. a. 745. obit . 756.	VI. Sidonius fit E. M. Laur. circa a. 703. ut colligitur ex praecedentibus. Pallio donatur à Theodoro PP.
VII. Joannes fit E. Sal. a. 739. obit a. 759. Sequitur interpontificium.	VII. Anthelmus fit E. M. Laur. ac Pat. a. 756. obit a. 765.	VII. Anthelmus fit E. M. Pat. ac Laur. a. 756. obit a. 765.	VII. Gerardus II. E. M. Laur. circa a. 696. sedet Donno & Leone II. Romanis Pontificibus. Nota insignem anachronismum, si decessor Sidonius sedere cœpit circa a. 703.
VIII. Virgilius fit E. Sal. a. 766. obit	VIII. Wiscarius seu Wisericus fit E.	VIII. Wiscarius seu Wisericus	VIII. Unilo E. M. Laur. literas acci-

obit a. 780.	E. M. Laur. ac Pat. a. 765. obit a. 774.	cus fit E. M. Pat. ac Laur. a. 765. obit a. 774.	accipit a. 740. à Zacharia PP. Successores usque ad Urolphum Metropolitana carent Dignitate.	AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.
IX. Bertricus fit E. Sal. a. 780. obit. a. 781.	IX. Waldericus fit E. M. Laur. ac Pat. a. 774. obit a. 798. Post ejus mortem Metropolitana Dignitas Salisburgensi Sedi restituitur.	IX. Waldericus fit E. M. Pat. ac Laur. a. 774. obit a. 798. Post ejus mortem Metropolitana Dignitas Salisburgensi Sedi restituitur.	IX. Sidonius II. E. Laur.	
X. Arno fit E. Sal. a. 781. fit E. M. Sal. a. 798. obit a. 822. Post ejus mortem Laureacum avellitur è provincia Salisburgensi, & donatur iterum Metropolitanâ Dignitate.	X. Hatto fit E. Laur. ac Pat. a. 798. obit a. 817.	X. Hatto fit E. Pat. ac Laur. a. 798. obit a. 817.	X. Anthelmus E. Laur.	
XI. Ammilonius fit E. M. Sal. a. 822. obit a. 823.	XI. Urolphus fit E. Laur. ac Pat. a. 817. abit in Avariam & Moraviam a. 818. abdicat Episcopatum Pat. fitque E. M. Laur. an. 822. adit Eugenium II. PP. a. 824. & jus Metropoliticum obtinet per Avariam, Moraviam, Pannoniam, & Mœsiam.	XI. Urolphus fit E. Pat. ac Laur. a. 817. abit in Avariam & Moraviam a. 818. abdicat Episcopatum Pat. a. 822.	XI. Waldaricus E. Laur.	
XII. Adalramus fit E. M. Sal. a. 823. vivit. a. 824.		XII. Reginarius ordinatur E. Pat. a. 822. vivit an. 824.	XII. Urolphus fit E. M. Laur. júsque Metropoliticum obtinet per Avariam, Moraviam, Pannoniam, & Mœsiam, ut restantur Eugenii II. PP. literæ ad ejusdem Urolphi suffraganeos scriptæ.	

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

LIV.

Ad hunc eumdem annum, quo Pontificatum Eugenius Secundus Papa suscepit, multa rejecimus conglobatim dicenda de Sedunensibus Episcopis & Abbatibus Agaunensibus, quia postulante Adalongo Sedunensi Episcopo & Agaunensi Abbate Ludovicus Pius ab eodem Eugenio impetravit, ut Monachis Agauno expulsis Canonici triginta duo substituerentur. In Agaunensis Monasterii præconio, quod Agaunensium Abbatum Catalogo præposuerunt Sammarthani [a], *Rex Francorum Ludovicus* id obtinet *ab Alexandro 2 Papa.* Sed in Eugenii 2 locum irrepsit Alexander 2. Rex enim ille Francorum dictus Ludovicus non alius est à Ludovico Pio Impetatore, de quo sic iidem Auctores in prædicto Adalongo Episcopo & Abbate. *Adalongus, sub quo, Ludovico Pio Imp. postulante, pulsis Monachis Canonici cum eorumdem jurium privilegio statuuntur.* Pontificatum autem Alexander Secundus Papa non iniit ante annum Christi millesimum sexagesimum-primum, id est, post annos unum ac viginti supra ducentos ab obitu Ludovici Pi. Fuit Adalongus Abbas Agaunensis ab anno Christi circiter septingentesimo duodenonagesimo. Post Theodulum, qui vivebat anno Redemptoris octingentesimo undecimo, factus est Episcopus Sedunensis Ludovico Pio jam imperante. Provectioris erat ætatis, cùm Canonici in Agâunense Monasterium introducti sunt. Huic mutationi diu superstes esse non potuit. Nomina successorum in Sedunensium Episcoporum Catalogo desiderantur ad decimum usque seculum De Agaunensibus autem Abbatibus nihil legitur ante Pontificatum Hadriani Papæ Secundi, cui synchronus vixit Altheus Abbas Agaunensis.

[a] Tom. 4. Gall. Christ.

AGAUNENSIBUS MONACHIS SUBSTITUUNTUR CANONICI.

LV.

Cùm Sedunensis Episcopatus penes Theodulum & Adalongum erat, Augustensem in eadem provincia regebat Gratus, de quo multa narravimus ad annum Redemptotis octingentesimum undecimum [b]. Celebratur aquæ benedicendæ ritus, quo Gratus utebatur adversùs animantia fructibus terræ nocentia. Ritum illum accipe, ut à Petro *du Four* Serenissimi Caroli Emanuelis Sabaudiæ Ducis Typographo Camberiaci cusus est anno Christi millesimo sexcentesimo decimo-quinto.

[b] Num. 40.

AQUÆ BENEDICENDÆ RITUS,

quo Sanctus Gratus vallis Augustæ Episcopus utebatur adversùs animantia fructibus terræ nocentia.

RITUS AQUÆ BENEDICENDÆ ADVERSUS ANIMANTIA FRUCTIBUS TERRÆ NOCENTIA.

Ponetur aqua in vase & sal in castula separatim.

℣. *Adjutorium nostrum in nomine Domini.*

℟. *Qui fecit cælum & terram.*

℣. *Sit nomen Domini benedictum.*

℟. *Ex hoc, nunc, & usque in seculum.*

℣. *Domine exaudi orationem meam.*

℟. *Et clamor meus ad te veniat.*

℣. *Dominus vobiscum.*

℟. *Et cum Spiritu tuo.*

Oremus.

Præsta, quæsumus, tuum salubre, Domine, remedium super hanc creaturam salis & aqua, ut ubicunque aspersa fuerit ad animæ & corporis proficiat sanitatem, sitque ipsa destructio bruchorum & omnium animalium terræ nocentium. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritûs Sancti Deus per omnia secula seculorum. ℟. *Amen.*

℣. *Dominus vobiscum.*

℟. *Et cum Spiritu tuo.*

℣. *Sursum corda.*

℟. *Habemus ad Dominum.*

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

℣. Gratias agamus Domino Deo nostro.
℟. Dignum & justum est.

Verè dignum & justum est & salutare. Te autem creatura salis & aqua adjuro per Deum vivum ✠ per Deum verum ✠ per Deum Sanctum ✠. Te adjuro per eum qui te in principio separavit ab arida ✠. Adjuro te per Deum verum ✠ qui te de fonte paradisi manare pracepit ✠. Adjuro te per eum ✠ qui te in Cana Galilaa suâ potentiâ convertit in vinum, qai tibi nomen imposuit natatoriam. Adjuro te per eum ✠ qui per to Naaman Syrum à lepra suâ curavit. Adjuro te per eum, ✠ qui te immisso sale per manus Elisea Propheta mundavit, dicens, aqua ista munda fiat ✠. Aqua, qua omnes sordidos lavat ✠ peccata mundat. Adjuro te per eum ✠ qai super te pedibus siccis ambulavit. Adjuro te per Deum vivum ✠ at te mundam oxhibeas, nec in te aliquod phantasma retineas, sed efficiaris fons exorcizatus & salus in tuam virtutem credentibus; & ubicumque aspersa fueris, sive in segetibus, sive in vineis & arboribus, sive in domibus urbanis seu rusticis, sive in cubilibus aut alsis quibuscunque locis & partibus adium, sive in stabulis & aliis animalium & pecudum mansionibus, sive in agris, oleribus, rapis, ceterisque fragibus, sive in pecoribus & jumentis, & aliis animalibus domesticis & utilibus, vel si quis te senserit aut ex te gustaverit, fias aqua exorcizata & sis in remedium & defensionem adversùs omnes insidias latentis inimici. Te autem, Domine Sancte, Deum verum credentes exoramus suppliciter, ut ad defensionem nostram placatus aspicias, & hanc salis & aqua croaturam tua benedictionis gratiâ sanctifices, ut quicquid hujus liquoris rore fuerit aspersum, careat omni immunditia, & ab omni versutia & potentia malignorum vacuum fiat & liberum. Hinc procul fiat pestilentia morbus & cetera omnia, qua saluti hominum & animalium domesticorum & utilium sunt obnoxia. Hujus aqua tactu fugiat locusta, bruchus, & eruca; fugiant talpa, & alia hujusmodi fructibus terra nocitura expellantur, omnesque adversa potestates inimicorum tam visibilium quàm invisibilium patentes & latentes non pravaleant, sed per hujus creatura salis & aqua aspersionem & tui sanctissimi nominis invocationem procul expellantur & arceantur, nec ullas diaboli & ministrorum ejus insidias ullatenus nocero permittas, ubi de tuo auxilio agitur, & nomen sanctum tuum invocatur. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Domine Sancte Pater omnipotens aterne Deus, Spiritum Sanctum tuum emitte desuper cum Angelo & Archangelo tuo, qui omnia pradicta visitent atque defendant, videlicet segetes, semina, vineas, arbores, bestias, agros, jumenta, rapas, olera, hortos, & alia omnia, super quibus hac aqua aspersa fuerit, & ab omnibus serpentibus & aliis quibuscunque animalibus fructibus terra nocentibus protegant, nec ea nocere illis ullo modo permittant, & ut in omni loco nomen tuum sanctificetur. Benedic Domine, & per hanc creaturam salis & aqua procul repellantur omnia animalia fructibus & frugibus nocentia, per invocationem nominis Domini Nostri Jesu Christi, quod invocatum est in ipsa creatura messis, ut sit in cibum & alimentum humano generi & ceteris omnibus qai iis frui debent. Fugite igitur partes adversa, vicit leo de tribu Juda, radix David, Alleluya. Commixtio salis & aqua fiat, & benedictio Domini Nostri Jesu Christi descendat super hanc creaturam salis & aqua pariter in nomine Patris ✠ & Filii ✠ & Spiritus ✠ Sancti. ℟. Amen.

Deinde dicuntur Psalmi qui sequuntur.
Latatus sum in his &c.
Nisi Dominus adificaverit &c.
Lauda Hierusalem Dominum, lauda &c.
Deus in adjatorium meum intende &c.
Salvum me fac Deus, quoniam &c.
Domini est terra & plenitudo &c.
Afferte Domino filii Dei &c.
Miserere mei Deus secundùm &c.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

Deinde recitantur Litaniæ, & additur inter Pontifices nomen Sancti Grati ante Sanctum Nicolaum.

Post Pater noster dicitur. Ut fructus terræ, arbores, segetes, vineas, hortos, sata & prata, & animalia, & alia omnia, quæ hujus aquæ undâ aspersa fuerint, à bruchis, muribus, talpis, serpentibus & aliis immundis spiritibus ne lædantur & corrumpantur, conservare digneris, te rogamus Sancte Pater per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Ut nos famulos tuos de quacumque tribulatione clamantes exaudire & eripere digneris, & aquam istam ad effugandos omnes bruchos, mures, talpas, serpentes, & alia animalia fructibus terræ nocentia benedicere & sanctificare digneris, te etiam humiliter rogamus. Per Christum Dominum nostrum. ℟. Amen.

Oremus.

Deus, cui proprium est semper misereri & parcere, suscipe deprecationem nostram, ut nos & omnes famulos tuos, quos delictorum catena constringit, miseratio tuæ pietatis clementer absolvat. Per Christum Dominum Nostrum. ℟. Amen.

Oremus.

Omnipotens sempiterne Deus, qui in principio tuâ ineffabili potentiâ cuncta ex nihilo creasti, & ut vitæ homini provideres, terræ marique, ut fructus & animantia, quibus in escam uteretur, producerent, imperasti, præsta, quæsumus, ut fructus & cetera, quæ in sudore vultus nostri te cooperante nobis parare contendimus, illæsa permaneant, & per virtutem nominis sancti tui, aquæ hujus aspersione, sint ab omni inimicorum tam visibilium quàm invisibilium impugnatione secura; quatenus illis corporum nostrorum imbecillitate sustentatâ, fortiori animo tendamus ad cœlestia. Per Christum Dominum Nostrum. ℟. Amen.

LVI. GRATUS AUGUSTENSIS EP.

In hujus ritûs titulo Sanctus Gratus rectè vocatur *vallis Augustæ Episcopus*, perperam verò Salutiarum Episcopus in Supplemento Martyrologii Gallicani [a], sic. *Depositio Sancti Grati, Ecclesiæ & Urbis Salutiarum Episcopi & Patroni, qui sub Carolo Magno divinis virtutibus clarus effulsit, administratóque Apostolico spiritu Officio Pastorali, ad præmium pro meritorum copia evocatus est.* Salutiensis enim Episcopatus avulsus fuit à Taurinensi, nec erectus est ante annum Christi millesimum quingentesimum undecimum, ut ipsius erectionis Bulla testatur apud Franciscum Augustinum ab Ecclesia in Chronologica Pedemontanæ Regionis Historia [b]. Quo Beatus Gratus anno susceperit Episcopatum, quóve anno migraverit ex hac vita, probè sciri non potest. Pontificatum videtur adeptus Carolo Magno jam Augusto, & humanis rebus exemptus Ludovico Pio Imperatore. Colitur septimo Idus Septembris, quo die feliciter obdormivit in Christo. Successit in Episcopatum Jocundus ejus discipulus.

a D. 7. Sept.

b Cap. 9.

LVII. EPISCOPI SILVANECTENSES.

In Annalibus Silvanectensibus hoc anno ponitur obitus Ermenonis sive Hermenii Silvanectensis Episcopi, cùm sedisset annos septemdecim. Successit in Episcopatum Godefridus.

LVIII. DOTATIO AC DEDICATIO ECCLESIÆ IN DIOECESI VIENNENSI.

Ad hunc annum bisextilem, qui Dominicalibus literis C & B præditus fuit, referenda quoque videtur Dedicatio Basilicæ, quam Lempteus & Agilois conjuges in Diœcesi Viennensi construxerunt, & Audinus Lugdunensis Ecclesiæ Chorepiscopus dedicavit duodecimo Kalendas Novembris, cùm Metropolitanas Ecclesias administrabant, Viennensem Barnardus, Agobardus Lugdunensem, currebátque per mensem Novembrem litera Dominicalis B. Vir Clarissimus Antonius *de Vyon d'Herouval* nobiscum communicavit manuscriptum Nicolai *Chorier* Delphinatis Historici Codicem, in quo Charta, quæ numero est septimâ, totum illud negotium sic exponit. *Divinæ Legis fluentis totum terrarum Orbem rigantibus, notum est cunctis fidelibus ab exordio humani generis religiosos quosque non solùm cordis puritate sed etiam oblatione munerum Deo debitè deservisse, præsertim hoc ipsum Deo per legem ita jubente [non apparebis in conspectu meo vacuus.] Ideóque ego in Dei Nomine Lempteus, & uxor*

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

& uxor mea, nomine Agilois, hac eâdem mente tractantes, inspirante, ut credimus, illo qui operatur in suis fidelibus & velle & operari pro bona voluntate, vovimus circa domum nostram construere ad divinum honorem Ecclesiam, & juxta vires de paupertate nostra ditare, & eodem Domino adjuvante complevimus, hoc est, in pago Viennensi, in villa propria nostra, quæ dicitur Sentolatus. Verùm ne quis æstimet nos talia temerè vel præsumptivè patrasse, noverit, quia priùs, ut dignum erat, suppliciter licentiam postulavimus & obtinuimus à Reverentissimis viris, Barnardo Ecclesiæ Viennensis & Agobardo Ecclesiæ Lugdunensis Archiepiscopis. Testis horum epistola est, quæ super petitione nostra & eorum permissione inter eos cucurrit, quam etiam propter evidentiorem notitiam in fine hujus volumus[1] inserere Testamenti, cujus lectione cognoscatur, quia tantorum virorum permissione fundata est prædicta Ecclesia IIII Kalendarum Maiarum die, & XII Kalendarum Decembrium, evocato sollempniter viro Venerabili Audino Ecclesiæ Lugdunensis Chorepiscopo, favente Domino, dedicata sub nominibus Sanctorum Apostolorum Petrì & Pauli. Quæ verò eodem loco ad usum luminarium & Ministrorum Dei concessimus & tradidimus studio Religionis ac promptissimâ voluntate, sunt hæc. Quicquid præsenti tempore legaliter possidemus in villa nostra quæ dicitur ad Subrieas, & in ea quæ vocatur Caleffianum, in casis, casaricis, hortis, vineis, arboribus pomiferis & impomiferis, pratis, pascuis, sylvis, aquis, aquarúmque decursibus, introitum & regressum cum omni integritate à die præsenti tradimus ac transfundimus de nostro jure & dominatione in tuum jus & dominationem, Sacrosancta Ecclesia Dei à nobis religioso affectu constructa in pago Viennensi in Sentolatis villa propriè nostra, téque hæredem nobis in his rebus perpetualiter pro Dei amore & Sanctorum Apostolorum & remedio animarum nostrarum instituimus, honorem quidem tantummodo loco patrocinii nostris hæredibus reservantes, nullam tamen quicquam ex his subtrahendi, vendendi vel commutandi licentiam relinquentes, sed sub tuo Privilegio te liberam perhenniter permanere desiderantes, ut Dei Ministros ibidem servientes, amabiliter pro animabus nostris orare delectet. Sic itaque sanâ mente ac sincero consilio vovimus, sic voluimus, sic jubemus, & non solùm hæc inconvulsa omni tempore durare voluimus, verùm etiam de omnibus rebus, quas vel præsenti tempore possidemus, vel in futuro adquirere poterimus, per singulos annos tam à nobis quàm ab hæredibus nostris ad eundem sacrum locum sollempniter ac fideliter omnem decimationem contradimus offerendam. Hoc etiam statuentes, ut de his rebus, quas nostris hæredibus relinquimus, si aliquis eorum quidpiam alicui donare, vendere, seu commutare voluerit, potestatem quidem habeat donandi, vendendi, commutandi, nullatenus tamen obtineat licentiam ad alterum locum aliquid de decima transferendi, quam nos jam dicto loco tradimus ob remedium animæ nostræ; nobis autem, dum vivimus, licentiam reservamus, si necessitas exegerit, aut voluntas alicubi Ecclesiam restaurandi, vel construendi, ut de ipsis decimis aliter testari possimus. Locorum autem vocabula, de quibus decimas Sacrosanctæ Ecclesiæ, quam pro Dei amore construximus, volumus singulis annis deferri, hæc sunt; in pago quidem Viennensi, de eadem ipsa villa Sentolatis, vel Organarias, Dentaciaco, Besenas, vel Petracurba, Aulagiaco, Cassanate, Macrocampo, vel Cavallo, cortes sive Dructalanicas, casaricas; Ariaco; in pago autem Gratianopolitano, Buciaco, sive Rosaria, & Arsilio. Et hoc ipsum non temeritate nostrâ aut præsumptione, sed licentiâ vel permissione Deo amabilium Reverentissimorúmque virorum, Barnardi Viennensis & Agobardi Lugdunensis Ecclesiæ Archiepiscoporum, nos quoque sanâ mente sanóque consilio sic vovimus, sic volumus, sic jubemus. His cessionibus verò solam sufficere bonam voluntatem manifestum est. Nobis autem pœnam quoque inferre placuit. Si igitur, quod absit, nos ipsi aut hæredes vel propinqui nostri, aut per nos aut per aliquam oppositam suffectámve personam, quicquam horum convellere ullo unquam tempore vel irrumpere, seu alius quislibet contradicere vel requirere temptaverit, non valeat evindicare quod repetit, sed insuper inferat sæpedicta Sacrosancta Ecclesia vel Ministris auri libram unam, oblationísque nostræ reum se in conspectu fore cognoscat,

[1] voluminis

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

& in anteà præsens epistola cessionis, vel Testamentum à nobis factum, inviolabilem omni tempore obtineat firmitatem, stipulatione & sponsione pro omni firmitate subnixâ. Vos autem, ô Sanctissimi & Reverentissimi Patres tam præsentes quàm futuri Præsules & Pastores Ecclesiarum Dei, Viennensis ac Lugdunensis, ego Lepteus & uxor mea Agilois exigui & humillimi famuli ac devoti vestræ dignationis filii, petimus totis visceribus ac precamur, ut pro amore Dei, pro sollicitudine & cura quam generaliter sed præcipuè his quibus præsidetis ovibus Christi sanguine redemptis impenditis, pro nostris quoque precibus, quas apud piam Paternitatem vestram aliquid valere confidimus, tales Ministros omni tempore præfata ordinetis Ecclesia, quos pura Religio Dei servituti incumbere, & mutua dilectio piè pro animabus nostris divina clementia studiosè quodammodo urgeat supplicare, quatinus & vobis, propriè administratis Christi gregibus, æterna vitæ gaudia, & nobis servulis vestris pro hac oblatione, sicut speramus, venia criminum tribuatur ab eo qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

LIX. Hoc eodem anno Cella Sancti Georgii, cujus fundamenta primùm jacta sunt in villa Walda, maturiore consilio translata est in pagum Baram. Uterque locus in Hercynia sylva situs est, & ad Constantiensem Diœcesim pertinet. Lege quæ dicta sunt ad annum Redemptoris octingentesim decimumtertium [a]. Wilhelmus Abbas, cùm primum locum Monasticæ vitæ minùs idoneum judicaret, *misit Romam quendam Monachum suum vocabulo Rodpertum, ad eum, qui tunc præsidebat Romana Ecclesiæ (erat Paschalis I) nactúsque licentiam hujusmodi, ubicunque in rem foret, mutationum, transtulit suprascriptam Monasterii dispositionem cum supradictis Reliquiis, in pagum nomine Baram, in Comitatu Ascheim, in quendam monticulum Nigra sylva, qui locus propter situm terræ dici potest & est Vertex Alemaniæ. Quod prædium ab Oriente, communi proprietate Sanctæ Alariæ; ab Occidente verò, fontibus Brichenia *; à Meridie autem, longi montis crepidine; ac à Septentrione, protenditur usque ad ipsas proprietates Transsylvanorum. Verùm quia hoc idem prædium in Hesselonis proprietate fuit tantùm dimidium; alterum dimidium à quodam, cujus id proprium fuit nomine Waltario de Tenrigen, permutavit Hesso, dato pro eo, uno & dimidio bono, & particulâ Mansûs in villa Phoeren. Hoc idem dimidium posteà in proprietatem dedit Deo & S. Georgio. Anno ergo Incarnationis Domini DCCCXXIIII. Indict. II. X Kal. Maii, venerunt * Hesso & Eduardus (jam pauperes Christi) cum aliquot fratribus in prædictum monticulum arborum densitate consitum, & horrore sylvatico squalidum; ubi nondum fuerat vel unum domicilium. Advenerunt quoque circiter LIIII fratres, missi à Domino Alberto, qui omnes destruxerunt arbores, & dissipaverunt; & plantaverunt, factísque aliquot casis, ubi interim repausarent, statim deinde ligneam condiderunt capellam, & claustrum qualecunque ei adjacens. Placuit eis eundem locum connominare Cellam S. Georgii, eò quòd aliis Sanctis ibi ipse præhaberetur. Quod ipsum quoque Dominus Abbas fieri jussit.* Hæc omnia leguntur in Annalibus Suevicis, parte secundâ, libro secundo, capite secundo.

MON. S. GEORGII IN DIOECESI CONSTANTIENSI ERIGITUR.

[a] Num. 349.

* Briga.

* venit

LX. In Gallia Christiana commendatur ad hunc annum Frodebertus Abbas Senonensis, qui Monasterio Sancti Petri in vico vivo præerat. Clarius illius loci Monachus hunc Abbatem non omisit sub Hieremia Senonensi Archiepiscopo, de quo sic in suo scripsit Chronico. Hieremias Archiepiscopus *valdè familiaris erat Regi* Ludovico. *Ipse ædificavit Cellam in Aquitania, in loco, qui dicitur Mauriacus, mutans nomen ejus, & vocans Noviacum, in honore Sancti Petri, in proprio fundo ipsius Sancti Petri Senonensis, quam Theodechildis filia* (meliùs neptis [b]) *Regis Clodovei & Basolus Comes Arverniæ ob amorem Dei ad stipendia Monachorum reliquerant. Per deprecationem Frodberti Abbatis Cœnobii Sancti Petri Senonensis ipsam Cellam construxit, & quòd homines ipsius pagi terras & prædia Sancti diriperent, & in proprios usus retinerent. Instituit autem & Monachos Regulares de Ecclesia Sancti Petri Senonensis, qui illic Deo servirent, quatenus locus ipse prædia & terras, quas adhuc possidebat, ex toto*

CELLA IN AQUITANIA ERIGITUR IN FUNDO MON. S. PETRI SENONENS.

[b] Vid. Tom. 2. 2. 564. nu. 36. & seqq.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

non perderet, & ut ipsa Cella, Deo auctore, per cuncta tempora sub custodia Frodberti Abbatis & ejus successorum esset, & ibi gubernarent villas & Ecclesias quæ conjacent in Aquitania, & Arvernia, in Lemovicensi pago, sicut Antecessores sui gubernaverunt. Postulavit autem idem Hieremias Archiepiscopus, & Frodbertus Abbas, Ludovico Augusto fieri sibi Privilegium de eadem Cella, & de omnibus appenditiis, quæ adjacent Cœnobio Sancti Petri Senonensis, quod & impetravit.

LXI. Apud Vincentium Barralem in Chronologia Lerinensi sub Leotmundo Abbate hæc leguntur. *Anno undecimo Ludovici Imperatoris, Venerabilis Vir Noto Archiepiscopus Arelatensis, de consensu & voluntate prædicti Domini Imperatoris & totius Cleri civitatis, fecit commutationem cum Illustri Viro Leybulpho Comite, de Ecclesiarum rebus, Sanctæ Mariæ, Sancti Stephani, Sancti Genesii, in pago Arelatensi, & in Insula suburbana ipsius civitatis, quæ de utrisque partibus circumdatur à Rhodano flumine, tum de duabus Ecclesiis, nempe Sancti Andreæ & Sancti Vincentii, & domibus, campis, pratis, & ferè innumeris aliis rebus & possessionibus. Et è contrà nobilis Leybulphus tradidit præfato Notoni omnes res suas proprias & Ecclesias quas habebat in pago Arelatensi, in agro Argentea, domos, campos, terras, curtes, & alia penè infinita, quæ nimis longum esset recensere, quæ omnia tanquam utilia Ecclesiæ idem Ludovicus Imperator eodem anno suo rescripto dato tertio Nonas Januarias in Aquisgrani Palatio laudavit & confirmavit.* Petrus Saxius in Pontificio Arelatensi [a]. permutationem illam non anno undecimo Ludovici Augusti, sed *duodecimo, qui annus Christi est* DCCCXXV, Aquisgrani approbatam scribit. At omnem controversiam facilè componit, qui notatur in Chronico Lerinensium Abbatum dies tertius ante Nonas Januarii. Dies enim ille secundùm nostram Chronologiam, quia principium anni à Kalendis Januarii petimus, ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quintum pertinet, quamvis ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum referendus sit in eorum opinione, qui annum nec à Natali Domini nec à Kalendis Januarii sed à Paschali Solemnitate ordiuntur. Imperii Ludoviciani par est ratio, nam dies ille tertius ante Nonas Januarias, quem alii anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto, alii anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quinto adscribunt, attribui debet anno Ludovici Augusti undecimo si principium Imperii Ludoviciani ab obitu Caroli patris sumitur, duodecimo si Ludovicianum Imperium numeratur à die quo Carolus Magnus Ludovicum filium suum in consortium Imperii vocavit. Fundorum igitur permutatio, de qua suprà, inter Notonem Archiepiscopum Arelatensem & Leybulphum Comitem facta est hoc anno, post Christum natum octingentesimo vicesimo-quarto, & Aquisgrani à Ludovico Augusto confirmata est tertio Nonas proximi mensis Januarii, qui posterum annum, reparatæ Salutis octingentesimum vicesimum-quintum, aperuit.

PERMUTATIO BONORUM INTER ARCHIEP. ARELATENSEM ET LEYBULPHUM COMITEM.

[a] Num. 62.

LXII. In vita Sancti Meinradi seu Meginradi, quam Christophorus Hartmannus ex antiquis Codicibus evulgavit, Erlebaldus, qui, Heytone Basileensis Episcopatûs & Augiensis Monasterii regimen abdicante, factus est Abbas Augiensis anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, statim ac munus Abbatiale suscipit, eidem Meginrado discipulo suadet, ut Monasticen amplectatur. Audi Auctorem vitæ. *Erlebaldus in Abbatis officium substituitur. Qui statim hac potestate susceptâ, jam sæpè dictum virum venerandum Meginradum suasit jugum suscipere, normámque Monasticæ vitæ subire tenendam.* Joannes Bollandus [b] in notis ad illam vitam observat Meginradum priùs Monachum quàm Diaconum extitisse. *Sublimatus est* autem *ad Diaconatûs officium, cùm vicesimum-quintum ætatis annum attingeret*, id est, cùm annus Redemptoris octingentesimus tricesimus numeraretur. Hi nos textus impellunt, ut Meginradum hoc anno, qui post spontaneam Heytonis Augiensis Abbatis abdicationem proximus fuit, Monachum factum asseramus. Meginradus hor-

MEINRADUS FIT MONACHUS AUGIENSIS.

[b] D. 21. Jan.

AN. CH. 824. tationibus Erlebaldi faciles aures præbuit, &c, ut Auctoris suprà laudati ver-
bis utamur, *consensit salubri consilio, & Promissionem fecit, atque omni inten-*
tione studuit promissa servare. Lege caput Regulæ Benedictinæ duodesexa-
Ludov. Imp. 11. gesimum de disciplina suscipiendorum fratrum, in quo multa de Novi-
tiorum Promissione ac Petitione præscribuntur.
Lothar. Imp. 8. Ad hæc tempora referendum videtur, quod de Glannafoliensis Monaste-
rii restauratione narrat Odo illius loci Abbas in libro de Miraculis & Trans-
Pippini R. 10. lationibus Sancti Mauri publicato à Jacobo *du Breul* Monacho Benedictino.
Quatuor apponuntur Characteres Chronologici. Pippinus, Ludovici Au-
Ludov. R. 8. gusti filius, Rex est Aquitaniæ. Jacob Abbas Cœnobio Cormaricensi præest.
Ingelbertus Abbas Fossatense Monasterium regit. Ebroinus, qui Pictavien-
LXIII. sem Episcopatum postremis annis Ludovici Pii geret, *adhuc flore juventutis*
Glannafolium Mon. instauratur. *egregiè in Clericatûs* pollet *ordine*. Sed omnes hi Characteres vagi sunt, nec
ullus annum determinatè notat. Horum tamen factâ collatione deprehen-
des illam instaurationem Glannafolii nec susceptam esse ante annum Re-
demptoris octingentesimum vicesimum, quo Jacob factus est Abbas Cor-
maricensis, nec rejiciendam esse post annum Redemptoris octingentesi-
mum duodequadragesimum, quo Pippinus Aquitaniæ Rex obiit. Imò ætas
Ebroini juvenis tunc Clerici suadet opus anno Christi circiter octingentesi-
mo vicesimo-quarto cœptum esse, cùm Pictavienses Infulæ penes Sigi-
brannum Episcopum erant. Vivebat adhue Sigibrannus anno Redemptoris
octingentesimo tricesimo, ut liquet ex Chronico Sancti Maxentii. Successit
ei Fridebestus, qui Præceptum à Pippino Aquitaniæ Rege obtinuit octavo
Kalendas Decembris, anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-quarto,
ut Tomo sequenti ad illum annum probabimus. Fridebesto subrogatus est
Ebroïnus superstite adhuc in vivis Ludovico Augusto, ut ex Astronomo
constat in ejusdem Ludovici vita. Hæc ad Chronologiam. Rei verò gestæ
[a] Capp. 1. 2. 3. compendiariam narrationem ex scriptis ipsius Odonis [a] accipe.
LXIV. Glannafolium, seu Sancti Mauri Monasterium ad Ligerim, regnante Pip-
pino Caroli Magni patre destructum fuit à Gaidulfo, qui posteà percussus
à Sancto Mauro visceribus effusis miserè periit. Instauratum est à Rorigo-
ne Comite temporibus Ludovici Pii. Erat Rorigoni uxor nomine Bilechil-
dis. Ambo, cùm nuntium seculo remittere statuissent, *orationis gratiâ* Glan-
nafolium adierunt ubi beatus Maurus quiescebat. Viso loco Cœnobium re-
parare decreverunt. Eâ mente continuò Turonis ad se vocarunt Lamber-
tum è Monasterio Sam-Martiniano, necnon & aliunde Ebbonem virum
strenuum *affinitate consanguinitatis* sibi propinquum adsciverunt, quorum
consiliis & exhortationibus in ipso suo sancto desiderio ardentiores effecti, mox sum-
mo studio in fabrica Monasterii laborare aggressi sunt, convenienter coram eis,
quos evocaverant, jactis fundamentis. Sed aliquandiu ædificatione tanti operis
assiduè occupati cùm fuissent, quorumdam impedimentorum intercepta præpediti,
Brennowen amplissimum possessionis suæ cespitem petunt. Ubi dum prolixiori tem-
pore moras innecterent, & cœptum ab eis opus, eorum absentiâ neglectum, non
assurgeret, cuidam reverentissimæ vitæ Abbati, Jacob nomine, Cœnobii Cormeri-
censis, cùm post Matutinale Officium sanctarum instantiâ precum Divinitatis more
sibi solito pulsaret aures, quidam candidissimum Monachi præferens habitum, cu-
jus facies roseo micabat aspectu, canities verò instar lactis candebat, astans præce-
pit, ut Rorigonem Comitem in Britannia degentem perquireret, eique si-
gnificaret insistendum esse operibus quæ dimiserat, si *Divinitatem* sibi *placa-*
bilem & adjutricem fore concupiscebat. Jacob primam alterámque monitio-
nem neglexit, paruit tertiæ, cui graves accesserunt percussiones timórque
mortis intentatæ. Perrexit igitur in Britanniam, & quæ sibi fuerant præ-
scripta, Rorigoni & Bilechildi per ordinem enarravit, *ostensis* etiam *divino-*
rum ulceribus flagellorum. Mansit apud eos *diebus quindecim*, deinde suum re-
versus est ad Monasterium. Illi verò profecti sunt in *pagum Andegavum*, rur-

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

sūmque *Lambertum & Ebbonem directis nunciis convocantes, quæ erga se gesta vel sibi ostensa fuerant retulerunt.* Hi vehementer hortati sunt eos, *ut ceteris postpositis, quod salubriter quidem cœperant, sed negligentiùs omiserant, secundùm divinum ad se perlatum responsum, perficere quantocyùs possent, studiosissimè elaborarent. Qui eorum obsecundantes consiliis Ingelbertum sanctissima vitæ virum Abbatem Fossatensis Cœnobii, ut sibi cooperator efficeretur, vix infatigabilibus emeruerunt obtinere precibus. Tandem ergo devictus votis eorum & familiaritatibus, assumptis perfectioribus quibusque Congregationis suæ fratribus, perrexit ad locum. Ex quibus duo specialiter tam in divinis contemplationibus quàm in cunctis sanctæ Regulæ* seu Benedictinæ *observationibus velut quædam duo magna luminaria emicuerunt, Gaubertus scilicet frater ipsius Comitis Rorigonis, atque Wilermus.* Relicto apud Glannafolium copioso Fratrum numero, Ingelbertus Abbas ad Fossatense Monasterium reversus est. At Rorigo, *ne per succedentia tempora locus ipse*, quem reparandum susceperat, *habitatorum fortaßè negligentiâ, à rectitudine regularis tramitis exorbitaret, Præceptum Imperialis Edicti à Serenissimo Imperatore Ludovico ex sacro promeruit scripto, quatenus Rectores* sive Abbates *Fossatensis Monasterii semper providentiam de eodem loco habentes, instantiam sollicitudinis suæ tam loco quàm Congregationi vigilanti curâ in omnibus adhiberent, tales videlicet suæ Congregationis eis Magistros & Præpositos ordinando fratres, quorum usu & regimine cuncta illic perficienda & interiùs & exteriùs studiosè disponerentur.* Posteà *factum est, ut consilio & hortatu Illustris Viri Rorigonis, Ebroinus tunc adhuc flore juventutis egregiè in Clericatûs pallens ordine locum hunc solemni Donatione Pippini Gloriosi Regis percipere mereretur ob id scilicet, ne in alienas decidens manus, regularis, ut dudum, de eo eliminaretur Religio. Nam & locum tam suæ tumulationis quàm conjugis & filiorum ceterorúmque propinquorum idem Nobilissimus Comes* Rorigo *illic decreverat eligendum, ubi etiam ipse Dei dispositione & suâ quiescit conditus electione. Affinitate enim carnalis generositatis ipse Ebroinus ei propinquus erat.* Cetera, quæ subsecuta sunt, in Tomum sequentem rejiciemus.

LXV. Cœnobium Glannense, quod Astronomus in vita Ludovici Pii Monasterium Sancti Florentii vocat, in eadem situm est Andegavensi Diœcesi, Præceptum obtinuit à Ludovico Pio, quod *pridie Kal. Julias, in Compendio Palatio*, anno ejusdem Ludovici Augusti undecimo datum legitur [a], & à nobis suprà [b] laudatum est, expunctâ priùs Indictione duodecimâ, cujus loco secundam reposuimus. Toto tempore, quo Ludovicus Imperiale Nomen gessit, bis duntaxat Indictio duodecima pridie Kalendas Julii coincidit, semel anno Redemptoris octingentesimo undevicesimo, iterum anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-quarto. Compendiensis autem Conventus illis annis illigari nequit. Anno enim Redemptoris octingentesimo decimo-nono *Conventus*, ut Annalista Laureshamensis testatur, *mense Julio* procul à Compendio *apud Ingelheim Palatium habitus* est, annóque Redemptoris octingentesimo tricesimo-quarto Ludovicus, ut Astronomus in ejus vita scribit, à Compendio per menses Junium ac Julium procul abfuit; *peregit* apud Aquisgranum *Paschæ Solemnitatem, post cujus celebritatem per Arduennam sylvam venatione se exercuit, & post Sanctæ Pentecostes festivitatem in partes Romerici montis, venationi atque piscationi operam dedit;* posteà *Lingonum civitatem* advenit, atque inde contra Lotharium profectus est *ad fluvium Ligerim prope Castrum Blesense, quo Ciza fluvius Ligeri confluit.* At hoc anno post Christum natum octingentesimo vicesimo-quarto, quocum annus undecimus Ludovici Augusti convenit, exeunte Junio, Conventus *circiter VIII Cal. Julii Compendii* celebratus est, ut Annalista Laureshamensis jam citatus asserit. Ea nos ratio permovit, ut annum undecimum Ludovici Augusti servaremus, Indictione secundâ, quæ per illud tempus currebat, loco duodecimæ substitutâ. Pari modo, cùm Diploma pro Monasterio Sancti Michaelis datum esse legimus apud Compendium anno Ludovici Augusti undecimo, nobis

[a] Tom. 4. Gall. Christ. in Florberto Abb. 5. S. Florentii.

[b] Hoc an. n. 10.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

idem obversatur annus Redemptoris octingentesimus vicesimus-quartus, licèt Wasburgius [a], qui mentionem illius Præcepti facit, annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quintum reponat. Certè Ludovicus Imperator illo anno Compendium non adiit; hyemem egit Aquisgrani; Natalem Domini & Paschale festum ibi celebravit; *arridente verno tempore venandi gratiâ Noviomagum* profectus est; Aquisgranum reversus, Conventum illic habuit mense Maio; *dimisso Conventu, in Vosegum ad Rumerici montem venandi gratiâ se contulit; peractâ venatione Aquasgrani rediens, generalem populi sui Conventum more solenni mense Augusto habuit; completis omnibus negotiis, quæ ad illius Conventûs rationem pertinere videbantur, Noviomagum secessit; Autumnali venatione completâ, circà hyemis initium Aquasgrani reversus est.* Lege Annalistam Laureshamensem [b]. Hæ mansiones à Compendio longè distant. Ceterùm Wasburgius observat in Diplomate, de quo loquimur, primam fieri mentionem Hilduini Abbatis, qui Smaragdo nuperrimè mortuo successerat. Hunc non semel memoravimus Smaragdum, quem prædicti Monasterii Chronographus Tomo secundo veterum Analectorum à Joanne Mabillonio publicatus ita commendat.

SMARAGDUS ABB. S. MICHAELIS AD MOSAM,

*Smaragdus re verâ præsagio se sui nominis conformans, inter celebres sui temporis viros, ut pretiosa gemma, meritis & famâ resplenduit, de cujus laudibus & gloria nos aliud garrire superfluum est, cùm eas nobis tacentibus libri, quos edidit, sufficienter eloquantur, in quibus luce clariùs apparet, quàm perspicaci ingenio in divina & seculari claruerit, præcipuéque liber ille, quem Diadema Monachorum intitulavit, Religiositatem Sanctitatemque ejus evidentissimè declaret. Non enim tam lucidam de virtutibus doctrinam dare posset, nisi ipsarum in sese naturam exercitiorum experientiâ persensisset. Linguis ergo tacentibus, miraculis cessantibus, ex suo doctrinæ speculo satis evidens ejus Sanctitatis forma relucet. Neque enim credendus est aliter vixisse quàm docuit. Hic igitur, ut vir prudentiæ, vir discretionis, considerans prædicti montis habitationem, humanis necessitatibus minùs congruentem, propter aquæ scilicet ac ceterarum rerum necessariarum laboriosam ad ardua devectionem, haud procul à prædicto monte, una videlicet miliario Germanico, juxta ripam Mosæ, Monasterium instituit, relinquens in superiora quot sibi de fratribus visum fuit, qui Deo & beato Michaeli Archangelo quotidianum divini cultûs officium celebrarent. Non enim videtur nobis vir prudens contra Archangeli voluntatem egisse, qui priorem sibi locum in monte delegit, quia Angelica puritas, etsi alta venerationi suæ loca eligere soleat, ac se à terrena conversatione remotam significet, non tamen indignatur mortalibus, si competentia loca suæ conditioni requirant, dummodo Angelica suffragia in altis sibi exspectanda cognoscant. Huic * Smaragdo Ludovicus Pius auctoritatis suæ Præceptum contulit de prædicti loci libertate; contulit & aliud de libertate carrorum & summariorum & patellarum in Vico & Marsallo, & navium; contulit & aliud, ut nonas & decimas ei persolvant, qui beneficia de eo tenent; contulit & aliud, ut liberam potestatem habeant Fratres de seipsis Abbatem eligendi secundùm Regulam. Hic venerandus vir viam patrum feliciter ingrediens, in superiore Monasterio se sepeliri præcepit, omniúmque deinceps Fratrum sepulturam inibi haberi sub anathematis, ut fama est, interminatione mandavit, quod & hactenus inconcussum servari videmus.*

OBTINET AB IMPP. VARIA PRÆCEPTA.

LXVI. Ex Diplomatibus proximè memoratis, tria Tomo quoque secundo veterum Analectorum edita sunt à Joanne Mabillonio. Unum, quod est de libertate sive immunitate Monasterii, Præceptionem Caroli Magni in eadem versatam materia confirmat, hisque munitur Chronologicis Characteribus. *Datum* IV *Nonas Junii, Christo propitio, anno* III *Imperii Domini Ludovici Serenissimi Imperatoris Indictione nona. Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine.* Id est, quarto Nonas Junias anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, tunc enim nona currebat Indictio, annúsque tertius Imperii Ludoviciani numerabatur. Alterum Præceptum, quod inscribitur *de libertate carrorum & sagmariorum*, emissum est eodem anno Redemptoris

[a] Lib. 2 in Ep. Virodun. 17.

[b] Ad an. 825.

* Edit. *hinc*

oċtingenteſimo decimo-ſexto, quarto Nonas Septembris, Indiċtione deci- AN. CH.
mâ pridie inchoatâ, tertióque anno Imperii Ludoviciani nondum finito. 824.
In Nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Ludovicus divinâ ordi- LUDOV.
nante providentiâ Imperator Auguſtus. Omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, IMP. 11.
Vicariis, & Centenariis, Telenariis, Actionariis notum ſit, quia conceſſimus LOTHAR.
Monachis in Monaſterio, quod eſt ſitum in loco, qui dicitur Caſtellionis, quod nun- IMP. 8.
cupatur Marſupium, quod eſt conſtructum in honore Sancti Michaelis Archangeli PIPPINI
& Sanctæ Mariæ ſemper Virginis, vel Sancti Petri Principis Apoſtolorum, degen- R. 10.
tibus, ubi etiam Vir Venerabilis Smaragdus Abba præeſt, ut de carris & ſagmariis LUDOV.
neceſſaria ipſius Monaſterii vel Congregationis ibidem Deo famulantibus deferenti- R. 8.
*bus, nullum teloneum, aut alias quaſlibet exactiones requirere aut exactare præſu-
meret. Item neque de patellis, quæ ſunt in Marſallo & in ſubteriori Vico, ali-
quod tributum de hoc, quod ad opus neceſſitatémque defertur, exigere præſume-
rent, ſed in noſtra eleemoſyna conceſſum atque indultum habeant. Unde jubemus
atque præcipimus, ut nullus quiſlibet de carris aut ſagmariis prædictorum Monacho-
rum neceſſaria deferentibus, undecumque fiſcus teloneum, aut tranaticum, aut por-
taticum, aut pulveraticum, aut ullum occurſum, vel ullum cenſum, aut ullam red-
hibitionem accipere audeat, ſed licitum ſit eis abſque alicujus illicita contrarieta-
te, per hanc noſtram auctoritatem, homines eorum cum carris & ſagmariis illo-
rum cum his quæ deferunt, liberè atque ſecurè, ubicumque properent, ire & redire.
Et, ſi aliquas moras in quolibet loco fecerint, aut aliquid mercati fuerint aut ven-
diderint, nihil ab eis prorſus, ut dictum eſt, exigatur. Data IV Nonas Septembris,
anno tertio Imperii Ludovici Piiſſimi Auguſti, Indictione X.* Hoc Ludovici
Præceptum ut & aliud, cujus Characteres Chronologicos proximè deſcri-
pſimus, datum dicitur *Aquiſgrani*, ſed Aquiſgrani loco reponendos arbitra-
mur Remos, quia Ludovicus quarto Nonas Septembris, anno Redempto-
ris oċtingenteſimo decimo-ſexto Remis degebat, ibíque Stephani Pontificis
adventum præſtolabatur, ut ad illum annum ſatis accuratè probavimus. Eſt &
nonnihil difficultatis in poſteriore Præcepto, quia nihil habet *de libertate na-
vium*, quam præcitatus Anonymus in ſuo Chronico non omiſit. Ludovicus
aliâ Chartâ libertatem navium procul dubiò conceſſit, Chronographus au-
tem utriuſque Præcepti Privilegia ſub uno ſimul Diplomate complexus eſt.
Quod ad Abbatis electionem attinet, illius libertatem Ludovicus & Lo-
tharius Auguſti ſuo ſic Præcepto concedunt. *In Nomine Domini & Salvato-
ris noſtri Jeſu Chriſti. Ludovicus & Lotharius divinâ ordinatione ac providentiâ
Imperatores Auguſti. Si erga loca, &c. Conceſſimus non ſolùm veteri Monaſterio,
quod dicitur Caſtellio, ſed potiùs novo, quod Domino opitulante noſtro tempore à
fundamentis ædificatum eſt, nuncupante Marſupium, quod eſt ſitum in pago Virdu-
nenſi ſuper fluvium Moſa vel rivulum Marſupium, conſtructum in honore Sancti
Michaelis Archangeli, ubi præſenti tempore, auctore Deo, Abbas Smaragdus præeſt,
& Monachis ibidem per tempora degentibus, ut quandoquidem divinâ vocatione
ſupradictus Abbas vel ſucceſſores ejus de hac luce migraverint, quamdiu ipſi Mo-
nachi inter ſe invenire potuerint, qui ipſam Congregationem ſecundùm Regulam
Sancti Benedicti regere valeant, per hanc noſtram auctoritatem & conſenſum li-
centiam habeant eligendi Abbates, quatenus, &c.* Editum eſt hoc Præceptum
abſque notis Chronologicis, eodem circiter tempore, quo priora, datum
videtur, cùm Lotharius à patre jam dictus eſſet Imperator, nec adhuc apud
Attiniacum habitus eſſet Conventus, in quo Ludovicus *Monachorum cauſam*
diſpoſuit, & *ex ſeipſis ſibi eligendi Abbates licentiam* dedit, ut ad annum Re-
demptoris oċtingenteſimum viceſimum-ſecundum obſervavimus.

Tomo ſecundo veterum Analectorum deſideratur Præceptum de nonis LXVII.
& decimis, cujus meminit Chronographus. Exhibentur autem alia duo,
quorum nulla fit apud eundem Chronographum mentio. Unum eſt *de qua-
dam commutatione à Smaragdo Abbate facta*, alterum *de dono & libertate Cellæ
de Sallona*. In primo Ludovicus ita loquitur. *Vir Venerabilis Hildoinus Abbas*

AN. CH. 824.
LUDOV. IMP. 11.
LOTHAR. IMP. 8.
PIPPINI R. 10.
LUDOV. R. 8.

innotuit Serenitati nostræ, eò quòd Smaragdus Religiosus Abba ex Monasterio Sancti Michaelis, quod est constructum in pago Virdunensi super fluvium Marsupii, ubi ipse ingreditur in fluvium Mosam; necnon & quidam homines his nominibus, Adalhardus, Rodaldus, & Aldarnus, de quibusdam rebus pro communi utilitate & compendio nuperrimè inter se commutationem fecissent. Dedit igitur prædictus Smaragdus Abbas ex ratione Monasterii sui prædictis hominibus ad eorum proprium ad habendum in pago Barrense, in fine vel villa quæ vocatur Lauziacus, mansum unum cum terminis & laterationibus suis, & econtrà in compensatione hujus rei dederunt memorati homines Abbati ad partem jam dicti Monasterii sui ex eorum proprio in pago Virdunensi, in fine vel villa quæ vocatur Godinovilla, pratum unum. Unde & duas commutationes pari tenore conscriptas, manibúsque bonorum hominum roboratas, se præ manibus habere professus est, sed pro integra firmitate petiit Celsitudini nostræ, ut ipsas commutationes denuò per nostrum mansuetudinis Præceptum pleniùs confirmare deberemus. Cujus petitioni denegare voluimus, sed sicut unicuique fidelium nostrorum justè petentium, ita nos illis confirmasse, atque in omnibus concessisse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut, &c. Hoc Diploma Chronologicis Characteribus destituitur. Cave, ne qui laudatur in eodem Præcepto *Hildoinus Abbas*, is tibi videatur proximus Smaragdi successor. Duos distingue Hildoinos sive Hilduinos, unum Archicapellanum multorúmque Monasteriorum Abbatem, quem Ludovicus in suo Diplomate nominavit, alterum Abbatem in Virodunensi territorio, qui Monasterio Sancti Michaelis post Smaragdum præfuit. In Præcepto, quod inscribitur *de dono & libertate Cellæ de Sallona*, Ludovicus Augustus hæc habet. *Nos devotionem nostram specialem habentes ad Monasterium almi Michaelis Gloriosissimi Archangeli, quod est situm in Imperio nostro super fluvium Mosæ, ubi fluvius Marsupii intrat in Mosam, prout avus noster Pipinus & genitor noster Carolus Magnus habuerunt, qui illud Monasterium cum Duce Wolfando fundaverunt, eidem Monasterio donamus Cellam de Sallane cum villa, quæ dicitur Lertianz, villam quæ dicitur Fezonis-curtis, villam Pligesindis, villam Abonis-curtis, villam de Romans, mediam partem Almeri-curtis, septam mansos in Malodicurte, villam quæ dicitur Moricurtis, villam Curcellæ, cum omnibus dictarum villarum appendiciis, servis, ancillis, bannis, finagiis, aquis salsatis & non salsatis, aquarumve decursibus, cum nemoribus, pratis, terris cultis & incultis, quam quidem Cellam Sallonæ dictus genitor noster Carolus Magnus fundaverat in honore Sanctorum Dionysii & Privati. Volumusque & præcipiendo jubemus, ut nullus Princeps nullus Judex, vel quislibet ex Judiciaria potestate, in rebus prædictis præsumat attentare ultra voluntatem Monachorum prædicti Monasterii Sancti Michaelis.* Hujus Præcepti Characteres hi Chronologici valdè sunt depravati. *Data octavo Kalendas Julii, Indictione decimâ, octavo Regni Domini Ludovici imperantis in Francia, & Imperii ejus anno secundo. Actum Compendio Palatio Regio in Dei Nomine feliciter.* Dies octavus ante Kalendas Julii per annum secundum Imperii Ludoviciani cum anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto convenit, sed eidem anno per mensem Junium illigantur octava Indictio & annus decimus Regni Ludoviciani, si principium istius Regni petas ab anno Redemptoris octingentesimo sexto, sub cujus initium Carolus Magnus filiis suis, Carolo, Pippino, & Ludovico, Regnum suum divisit. Quapropter Indictionis ac Regni numeros ita permutatos esse suspicamur, ut qui Regno conveniebat, is Indictioni sit attributus, & vice versâ sit is appositus Regno, qui pertinebat ad Indictionem. Sic igitur restituenda videretur subscriptio. *Data octavo Kalendas Julii, Indictione octava, decimo Regni Domini Ludovici imperantis in Francia, & Imperii ejus annò secundo.* Sed, ut nihil dissimulemus, hæc emendatio cum Palatio Compendiensi, ubi Diploma datum dicitur, non benè consentit, toto enim anno Redemptoris octingentesimo decimo-quinto Ludovicus à Compendio procul abfuit. Quòd si Præceptum, de quo disputamus, emissum apud Compendium

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

pendium pertinaciùs contendis, haud inficiamur hoc anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto Ludovicum octavo Kalendas Julias in Palatio Compendiensi degere, sed isto die nec decima currit Indictio, nec Ludovicus annum vel octavum Regni vel secundum Imperii sui numerat; adde quod non benè constat, an Smaragdus Abbas ad hunc annum pervenerit.

LXVIII.

In Chronico jam laudato Hildoinus proximus Smaragdi successor ita commendatur, *Smaragdus Abbas, Hildoinus Abbas*. Illam seriem Abbatum non impugnamus. At cùm iisdem temporibus duo floruerint Hilduini, isque qui fuit Archicapellanus Palatii, nominatus in nonnullis inveniatur Diplomatibus, quæ spectant ad Monasterium Sancti Michaelis, jure quis dubitabit, utrùm Præcepta, quæ Wasburgius à se visa testatur, illo de Archicapellano, an de altero Hilduino prædicti Cœnobii Abbate sint intelligenda. Quandiu delitescent hæ Chartæ, nihil certi pronuntiare nobis licebit super anno quo Smaragdus ex hac vita migravit.

LXIX. MULTA SCRIBIT OPUSCULA.

Scripsit hic Abbas opera non pauca. Tria memorat Honorius Augustodunensis Presbyter libro quarto de Scriptoribus Ecclesiasticis. *Smaragdus, Abbas Monasterii Sancti Michaelis, Lectiones & Evangelia in divinis Officiis legenda per circulum anni exposuit, & librum Monasticæ professionis congruum composuit, quem Diadema Monachorum vocavit, & Grammaticam majorem, Donatum exponendo, explicuit.* Ad hunc autem Honorii locum sic Aubertus Miræus. *Smaragdus Abbas Monasterii S. Michaelis in Saxonia, Ordinis Benedictini, scripsit inter alia Diadema Monachorum, Antuerpiæ anno 1540 typis editum; Commentarium in Regulam S. Benedicti, Coloniæ 1575; Collectiones in Epistolas & Evangelia totius anni, Argentorati 1536 in fol. excusas. Claruit anno nongentesimo octogesimo.* Miræus Commentarios in Regulam Sancti Benedicti, quos Rabano nonnulli tribuerunt, fœtum Smaragdi rectè censet, sed hunc Smaragdum, qui Monasterio Sancti Michaelis ad Mosam præfuit, perperam confundit cum altero Smaragdo, qui multò seriùs in Saxonia Monasterium Sancti Michaelis rexit. Cavendum quoque, ne Smaragdus ad Mosam Abbas idem credatur ac Ardo cognomento Smaragdus apud Anianum in Septimania Monachus, de quo non semel jam locuti sumus. Ut duos Abbates Smaragdos ab invicem, sic & Ardonem cognomento Smaragdum Anianensem Monachum à Smaragdo Abbate Saxonico ætas satis distinguit, nequaquam autem eundem Monachum à Smaragdo ad Mosam Abbate, quem quatuor operum suprà memoratorum Auctorem agnoscimus. Hic præterea librum exaravit, cui titulus *Via Regia*; retulit etiam in literas Collationem habitam Romæ de processione Spiritûs Sancti, varias quoque scripsit epistolas, quarum nonullæ supersunt. Quibus temporibus singula perfecerit opera, manet inquirendum.

LXX.

In controversiam vocatur, an Abbas esset, quando Diadema Monachorum ex Patrum sententiis contexuit. Abbatem hæc negant in fine Thuanei Codicis à Mabillonio laudati. *Hunc modicum libellum Smaragdus de diversis virtutibus collegit, Joseph Abbate, & ei nomen Diadema Monachorum imposuit, quia sicut Diadema gemmis, ita hic liber fulget virtutibus.* Abbatem verò significant ista sub finem Præfationis. *Quia mos est Monachorum, ut Regulam Sancti Benedicti ad Capitulum legant post Matutinum, volumus ut iste libellus ad eorum Capitulum quotidie legatur post Vespertinum.* Quis enim eum, si tunc Abbas non fuisset, demissiùs locuturum non censeat? Posteriorem amplectimur opinionem, nec arbitramur Smaragdo proximè citato prævalere scriptum incertæ manûs ac dubiæ fidei, maximè cùm inter Abbates, qui Monasterium Sancti Michaelis ad Mosam gubernarunt, ætate Caroli Magni ac Ludovici Pii nullus occurrat, cui nomen sit Joseph. Hoc opus centum constat capitibus. In prima pagina editionis Antuerpiensis, Diadema non Monachorum modò sed etiam Ecclesiasticorum seu Clericorum sic dicitur. *Sma-*

AN. CH. 824.
LUDOV. IMP. 11.
LOTHAR. IMP. 8.
PIPPINI. R. 10.
LUDOV. R. 8.

ragdi Abbatis, viri sanctimoniâ & eruditione clarissimi, de Ecclesiasticorum & potissimùm Monachorum virtutibus opusculum, tam pium quàm eruditum: ab authore ob hoc Diadema Ecclesiasticorum seu Monachorum inscriptum, quia ut Diademate Reges, ita & harum virtutum ornamentis insigniuntur Ecclesiastici. Deinde hic operis Prologo titulus præfigitur. *Prologus Smaragdi Abbatis in suum Diadema Ecclesiasticorum seu Monachorum.* Talium titulorum non Auctor Smaragdus, sed ii qui curarunt illius editionem. Quamvis enim multæ sint virtutes, quibus ut Monachos sic & Clericos deceat insigniri, solis tamen Monachis scripsit Smaragdus, idque Lector facilè deprehendet cùm ex totius lucubrationis contextu, tum ex ipsomet Prologo qui sic habet. *Hunc modicum operis nostri libellum de multorum dictis Orthodoxorum, opitulante Christo, collegimus Patrum, & per eorum discurrentes florentia prata, benè olentes veluti ad manum collegimus flosculos, atque benedictionibus Domini pleno ea, quæ necessaria Monachis esse perspeximus, collegimus agro, in hoc parvo studuimus congregare libello. Ea videlicet quæ perfectorum Monachorum corda demulceant, & ad desiderium patriæ cælestis avidiùs sublimiúsque erigant, infirmorum quoque Monachorum corda confirment & recreent, & ad Regularem emendationem perducant. Et quia scriptum est in Regula Divi Benedicti [mox ut surrexerint fratres à cœna, sedeant omnes in unum, & legat unus vel Collationes vel Vitas Patrum, aut certè aliquid quod ædificet audientes] ideo nos ex Collationibus Patrum, & de conversationibus & institutionibus eorum modicùm, & ex diversis Doctoribus in hoc libello congessimus plurimùm, & sic eum in centum capitulis consummavimus totum. Et quia mos est Monachorum, ut Regulam Beati Benedicti ad Capitulum legant quotidie post Matutinum, volumus ut iste libellus ad eorum Capitulum quotidie legatur post Vespertinum. Et quia in eadem Beati Benedicti legimus Regula, ut quicquid inchoamus bonum, à Deo illud perfici instantissimâ deposcamus oratione, propterea in hoc libello de orationis officio capitulum ponimus primum.*

LXXI. Tomo quinto Spicilegii Dacheriani prodiit in lucem *Via Regia* Smaragdi, capitibus distincta duobus ac triginta. Priùs èdita procul dubio, quàm Diadema Monachorum; inscribitur enim Ludovico Regi, nec ullam Dignitatis Imperatoriæ mentionem facit. Inde meritò concludes illam scriptam fuisse Carolo nondum Imperatore. Lucas Dacherius ad oram Elenchi, quo lucubrationes in Tomo prædicto contentas enumeravit, posuit *an. Ch. circiter* DCCXC. Capite primo Smaragdus Ludovicum sic alloquitur. *Dominus, ô mitissime Rex, creavit te, & vivificavit, nutrivit & custodivit, & ad lavacrum regenerationis perduxit, renovavit, gubernavit, & ad intelligibilem perduxit ætatem, & dum adhuc parvulus esses, Regali te Sede sublimiter evexit.* Ludovicus lucis usuram accepit anno Christi septingentesimo septuagesimo-octavo; Rex anno Christi septingentesimo octogesimo - primo constitutus est à Carolo patre; annóque Christi septingentesimo nonagesimo annum ætatis suæ partim duodecimum, partim decimum - tertium illigavit. Sanè paulò grandior videtur fuisse, cùm tot salutaria præcepta, quibus propediem usurus esset, accepit à Smaragdo. Nonnulli Carolo nondum Imperatori librum, de quo loquimur, inscriptum suspicantur. At præcitatum textum ætatémque Caroli Magni non satis advertunt. Carolus natus est anno Christi septingentesimo quadragesimo - septimo, nec ante annum Christi septingentesimum duodeseptuagesimum, quo Pippinus pater obiit, Rex dici cœpit, cùm annum ætatis suæ vicesimum - secundum attigisset uxore jam ductâ. Gradum igitur Regiæ Dignitatis non ascendit, cùm *adhuc* esset *parvulus.* Lucas Holstenius, in literis ad Lucam Dacherium, cùm illi Viam Regiam ex Codice manuscripto Serenissimæ Christinæ Suecorum Reginæ descriptam Româ Parisios transmitteret, asseruit Diadema Monachorum & Viam Regiam unius ejusdémque Scriptoris fœtum esse. *Neque enim,* inquit, *dubitari potest, quin utrumque unius ejusdémque Auctoris opus sit, cùm multa ex uno in alterum ad verbum transcripta legantur, ut videre est in Diademate*

AN. CH. 824.

Monachorum, quod eâdem capitum serie prætexitur, & iisdem, ut dixi, verbis, utrique tamen vitæ generi diversâ ratione accommodatis: conferas tantùm capita, 6. 7. 8. & 9. & res ad oculum patebit. Deinde Mabillonius in Adnotationibus ad Analecta [a] observat *eadem ferè verba* esse *in capitulis 7 & 17 Regiæ Viæ, quæ in capitulis 10 & 12 Diadematis.* Multò plura reperies similia, si collationem singulorum capitum accuratè feceris.

LXXII. Smaragdus *Lectiones & Evangelia in divinis Officiis legenda per circuitum anni exposuit*, eodem circiter, ut existimamus, tempore, quo Paulus Diaconus in eadem materia versatus est jussu Caroli necdum Imperatoris, ut ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-septimum [b] Tomo superiore probavimus.

LXXIII. *Epistola Caroli Magni Imperatoris ad Leonem III Papam Urbis Romæ directa, à Zmaragdo Abbate Sancti Michaelis in Diœcesi Virdunensi edita de processione Spiritûs Sancti*, non omissa fuit à nobis ad annum Redemptoris octingentesimum nonum [c], quo scripta est.

LXXIV. Idem Smaragdus anno Redemptoris octingentesimo decimo, cùm Romæ præsens interesset, collegit Acta Collationis, quæ tunc habita est de processione Spiritûs Sancti, nec hoc opus ad illum annum silentio præterivimus [d].

LXXV. Commentarios in Donatum, ut Joannes Mabillonius asserit, in exemplari Corbeiensi, numero 524 sic inscribitur. *In Christi Nomine incipit Grammatici Smaragdi Abbatis mirificè * Tractatus.* Et in alio, numero 525, sic. *Incipit Tractatus in partibus Donati, cujusdam Presbyteri Zmaragdi.* Cœptum videtur hoc opos, cùm Smaragdus Presbyter Grammaticam in Schola sui Monasterii seu Sancti Michaelis ad Mosam docebat, perpolitum verò fuisse pòst numeris absolutum, cùm idem Smaragdus ibidem Abbatiali munere jam fungebatur. Diversa certè tempora distinguit, qui sic editus est operis Prologus. *Cùm secundùm intellectûs mei capacitatem Grammaticam Fratribus traderem, cœperunt aliqui audita libenter accipere, & de tabellis in membranulis transmutare, ut quod libenter auribus hauserant, frequentatâ lectione fortiùs retinerent. Unde occasione acceptâ cœperunt me suasorio sermone compellere, ut expositionis nostræ ita prætelarem sermonem, ut cum auctoritatibus Scripturarum octo partes exponendo concluderem, & in libelli perfectione finirem. Quibus tandem frequenter cogentibus consentivi, & opitulante Christo usque ad finem partium expositionis nostræ sermonem perduxi. Quem libellum non Maronis, aut Ciceronis, vel etiam aliorum paganorum auctoritate fulcivi, sed divinarum Scripturarum sententiis adornavi, ut Lectorem meum jocundo pariter artium & jocundo Scripturarum poculo propinarem, ut Grammaticæ artis ingenium & Scripturarum divinarum pariter valeat comprehendere sensum, & hoc quare fecerim, Lector, audi. Sunt etenim aliqui naturali simplicitate præditi, & alii sub prætextu Sanctitatis occulti, & alii tarditatis ignaviâ pressi, qui aiunt, quoniam in Grammatica arte Deus non legitur nec nominatur, sed paganorum tantùm & nomina resonant & exempla, & ideo à nobis meritò calcata dimittitur & neglecta, nescientes quia aliud est de arte tractare, & aliud de Deo loqui. Nos autem intelligentes, quia populus Israel egrediens de Ægypto vasa aurea & argentea secum detulit, Ægyptum scilicet exspolians se vestivit; & quod à paganorum abstulit ritu, Domino obtulit in obsequio. Quod nos ejus ope fulciti, non figuraliter aut umbraticè, ut illi, sed spiritaliter & veraciter implentes, à paganis benè dispositum artis Grammaticæ discimus ingenium, & libenter illud in Domini offerimus sacrificio.* Hoc opus in quatuordecim distinguitur libros. Confectum est Carolo jam Imperatore, ut exemplis patet haud paucis, quæ Smaragdus de eodem profert Carolo, quale est illud de quatuor nominum speciebus, capite vicesimo-primo libri secundi. *Ergo, si placet, sic ista quatuor propriorum nominum species jam hodie apud nos teneantur, ut dicamus prænomen IMPERATOR, & sit illi Dignitatis, quod nulli alio in suo convenit Regno; dicamus KAROLUS, & sit illi proprium quod accepit in Baptismo; dicamus FRANCUS, & sit illi appellativum in ge-*

[a] Tom. 2. pag. 419.

[b] Num. 38. & seqq.

[c] Num. 11.

[d] Ad an. 810. num. 1. & seqq.

* F. mirificus

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. II. LOTHAR. IMP 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8. LXXVI. LXXVII.

nere suo; dicamus PRUDENS, & sit illi agnomen appellativum accidens ei extrinsecus. Nec te moveat, quòd in altero Corbeïensium Codicum non *Karolus* sed *Chlouwicus* legitur. Librarius enim quia post obitum Caroli, cùm Dignitas Imperatoria penes Ludovicum erat, Codicem illum scribebat, exemplum à Karolo ad Clouwicum seu Ludovicum traduxit.

Commentarii in Regulam Sancti Benedicti, quorum Auctor Smaragdus tunc Abbas, editi sunt post Conventum Aquisgranensem, qui celebratus est anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo.

STUDET QUIETI MEDIOLACENSIS MON.

Inter epistolas Frotharii Tullensis Episcopi, quæ tertium locum tenet, inscribitur Imperatori, sícque juxta fidem veterum Codicum ab Andrea Duchesnio [a] publicata legitur. *Ad aures Misericordiæ vestræ reducimus, Piissime Imperator, ego Frotharius Episcopus & Smaracdus Abba, quòd tempore Fortunati Mediolacensis Monasterii Abbatis, per jussionem vestram Smaracdus ipsius Monasterii Monachis portionem de Abbatia dedit, ut regulariter viverent. Et idcircò benè & secundùm Regulam vixerunt, quousque Fortunatus recessit. Sed cùm suscepisset Hismundus ipsum Monasterium, recepit illorum portionem, & promisit se eis omnia necessaria regulariter administraturum. Quod postea sæpiùs aliter illis evenisse testantur. Unde & tunc * venerunt ad nos, reclamantes & dicentes se nec regulariter vivere interiùs, nec regulariter alimenta corporis sumere exteriùs. Venimus itaque pariter illuc, & ita esse invenimus, & cognovimus ex parte negligentiam Abbatis eorum. Promisit ergo iterum se per omnia emendare velle quidquid hactenus negligenter ex sua parte fuerat actum. Cui rei & nos consensimus, & ut illi Monachi adsensum praeberent laboravimus. Sed illi timentes, ne, sicut sæpiùs evenerat, aut per eum, aut per ejus ministros, illius promissio frustraretur, nec ejus promissionibus jam ampliùs credere, nec ejus emendationem se recipere posse dixerunt, nisi illis portio redderetur, sicut dudum illis dare jussistis. Quod quia ipse sine vestra jussione nullatenus se facturum dixit, ideo illi omnes pariter communi intentione communíque prece postulaverunt, ut illis licentiam darem ad vestra Pietatis præsentiam recurrendi, & vestram misericordiam implorandi; dicentes se magis velle de eodem Monasterio expelli, & in peregrinatione & mendicitate vivere, quàm falsis promissionibus ulteriùs credere, & sub falso Monachorum nomine militare. Quapropter dedimus eis licentiam ad vos veniendi. Hac autem vestra Sapientia innotuimus, ut, priusquàm ad vos veniant, caussas acclamationis eorum cognoscatis.* Eodem tempore Frotarius duas alias scripsit epistolas, unam Hilduino [b] Archicapellano, alteram Gerungo [c] *summo*, ut vocat, *sacri Palatii Ostiario.* Hilduinum de statu Mediolacensis Monasterii certiorem fecit, additis precibus ut & dissensioni componendæ studeret, & literas, quæ super ea re Ludovico Augusto mittebantur, eidem offerret Imperatori. *Domino*, inquit, *Imperatori literis innotescimus ego & Smaracdus Abba, qualiter Ismundus Abba & Monachi ejus quadam simultate à se invicem discordent. Vestra pia sollicitudo agat, ut illi Monachi votum suum Deo promissum implere valeant, & easdem literas ad ejus præsentiam vestra pietas * deferat.* Veritus autem ne Hilduinus à Ludovici comitatu procul abesset, Gerungum quoque per aliam rogavit epistolam, ut latorem literarum suprà descriptarum, si deesset Hilduinus, in præsentiam ipsius Imperatoris adducendum curaret. *Sciatis nos Domno Imperatori literas per præsentem Missum nostrum dirigere, unde petimus, ut si Domnus Hilduinus deest, ante Domnum Imperatorem vos eum mittatis.* Ex præcitatis epistolis duo deprehenduntur Abbates, Fortunatus & Ismundus, in Abbatum Mediolacensium Catalogis hactenus desiderati. Hettio, qui factus est Archiepiscopus Trevirensis, Fortunatus in Abbatiale munus anno Redemptoris octingentesimo decimoquarto successit. Adversùs hunc Abbatem motæ sunt à Monachis querelæ. Ludovicus Imperator, ut liti finis imponeretur, ad Mediolacense Monasterium, quod intra fines Trevirensis erat Diœcesis, è pago Virodunensi Smaragdum Sancti Michaelis Abbatem direxit. Hic dissidium terminavit, redi-

[a] Tom. 2. Collect. Hist. Franc.

* Edit. nunc

[b] Ep. 2.

[c] Ep. 2.

* Edit. pauperras

tuum parte Monachis attributâ. Quandiu Fortunatus vixit, viguit concordia. Sed eo mortuo, rursum ortæ dissensiones. Ismundus, qui proximè suffectus est Abbas, reditus, quibus Monachi potiebantur, sibi reddi voluit pollicitus omnia, quæ necessaria forent, eis se regulariter administraturum. Promissis non stetit. Questi sunt Monachi vanis se pollicitationibus delusos esse. Frotharius Episcopus & Smaragdus Abbas, inquisitione factâ, Ismundum negligentiæ reum cognoverunt. Hic culpam non negavit, & quæ promisisset se deinceps impleturum dixit. Ascetæ verò Mediolacenses fidem verbis adhibere noluerunt, partémque redituum, quâ spoliati fuerant, sibi denuò concedi postularunt. Ea fuit materia literarum, quas Frotharius & Smaragdus Imperatori direxerunt. Cur in tali causâ ne quidem nominetur Hettius Trevirensis Archiepiscopus, in cujus Diœcesi Mediolacus, hæc ratio potest afferri, quòd Hettius, antequàm promoveretur ad Episcopatum, Abbas erat Mediolacensis, verebantúrque Mediolacenses Monachi, ne qui priùs Abbas fuerat, is partibus Abbatis faveret.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

LXXVIII. DISTINGUITUR A SMARAGDO ABB. IN SAXONIA.

Qui Smaragdum vel *temporibus Otthonum Primi & Secundi Clarissimorum Imperatorum*, vel *anno nongentesimo octogesimo* claruisse volunt, hunc contendunt Luneburgensem seu Saxonicum vel Sancti Michaelis Abbatem in Episcopatu Verdensi fuisse. Sed illos egregiè refellit Holstenius in literis ad Dacherium, testatur enim Codicem Serenissimæ Christinæ Suecorum Reginæ, in quo Via Regia Smaragdi continetur, scriptum fuisse ante ætatem Otthonum Imperatorum ipsiúsque Monasterii Luneburgensis erectionem. *Smaragdum*, inquit, *S. Michaelis Abbatem in Saxonia manifesto errore faciunt. Nam liber Serenissimæ Reginæ ante Saxonicorum Imperatorum tempora scriptus est, qui Monasterium Luneburgense construxerunt.* Originem hujus Monasterii Gabriel Bucelinus in parte secunda Germaniæ Sacræ sic commendat. *Luneburgense potens & splendidum olim Cœnobium Benedictini Ordinis, quod sub A. C. 972 fundavit Hermannus Saxoniæ Dux, induxitque Monachorum coloniam ex S. Panthaleonis Coloniens. situm est in Diœcesi Werdensi.* Chronographus editus à Mabillonio [a], & à nobis suprà non semel citatus Smaragdum, de cujus ætate disputamus, Ludovico Pio synchronum constituit, in ejusdem Abbatis cùm Gestis tum Epitaphio. Cùm Mediolacensis Monasterii regimen penes Fortunatum ac Fortunati successorem Ismundum erat, Cœnobio Sancti Michaelis ad Mosam præerat Smaragdus. Anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto Fortunatus post Hettium Mediolacensis Abbas esse cœpit, Fortunato successit Ismondus ante annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum, seu priusquàm Gerungus Ostiariorum Magister Lothatium Augustum in Italiam comitaretur. Incertus est annus quo Smaragdus obiit. Ejus Epitaphium in Chronico sæpè laudato sic exhibetur.

[a] Tom. 2. Analect.

LXXIX.

Cùm Pius Imperii Ludovicus jura tenebat,
Smaragdus viguit istius Abba loci.
Qui locus, humanis quòd erat minùs usibus aptus,
Haud procul hinc Sedem transtulit ille suam.
Cùm tamen ad Regnum meruit cæleste vocari,
Reddidit antiquo membra ferenda loco.
Scorpio jam Phœbum duodenâ parte premebat,
Sidera Theologo cùm patuere viro.

LXXX. WETINUS MONACH. AUGIENSIS OBIT.

Hermannus in suo Chronico narrationem rerum hoc anno gestarum sic claudit. *Augiæ Wetinus Monachus è corpore ductus & reductus, post triduum obiit, cujus visiones Heyto Episcopus prosâ & Walachfridus Heroico metro scripsit.* Illo de Wetino actum Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-nonum [b] in obitu Geroldi Comitis. Walafridi Carmen edidit Henricus Canisius [c], Heytonis lucubrationem Joannes Mabillonius nuperrimè publicavit [d]. Walafridus tres Characteres Chronologicos, annum videlicet Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum, Ludovici Im-

[b] Num. 50.
[c] Tom. 6. Antiq. Lect.
[d] Sec. 4. Benedict.

AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

peratoris undecimum, ac mensem Octobrem in suis Versibus ita repræsentat.

—— Postquam Dominus descendit ab alto
Carnis in hospitium, sexto quater atque peracto
Octingentesimo rapidis decursibus anno;
Undecimóque Pii Ludovici Cæsaris, & dum
Sexies Octimber declinat quinque diebus.

LXXXI. Ejus visio examinatur. Characteres Chronologicos pluris facimus, quàm Visionis contextum, in quo nonnulla memorantur quæ non videntur approbanda, præsertim de Carolo Magno, qui, *quamvis multa miranda & laudabilia & Deo accepta fecisset, quorum mercede privandus non est, tamen*, si Visionis narrationi fides est, *stupri inlecebris resolutus, cum ceteris bonis Deo oblatis longævitatem vitæ suæ in hoc terminare voluit, quasi prava obscœnitas & concessa fragilitati humanæ libertas mole tantorum bonorum obrui & absumi potuisset. Qui tamen*, ut proximè subjicitur, *in sorte electorum ad vitam prædestinatus est.* Quamvis enim posterior periodus, Carolum in eorum numero collocet qui prædestinati sunt ad vitam, textus qui præcedit eidem Carolo fit injurius. Hunc Imperatorem, quem complures Auctores in stupris ad ultimam usque senectutem volutatum dixerunt, ab illa calumnia vindicavimus, quoties occasio postulavit. Argumenta, quibus usi sumus, hoc loco non repetemus. Heyto nomen Caroli reticuit, expressit Walafridus initialibus hisce Versuum literis. C. A. R. O. L. U. S. I. M. P. E. R. A. T. O. R.

LXXXII. In dubium minimè vocamus, quin Heyto Carolum Magnum designaverit per *quemdam Principem, qui Italiæ & populi Romani sceptra quondam rexerat*, & *qui in defensione Catholicæ fidei & regimine sanctæ Ecclesiæ moderno seculo penè inter ceteros singularis apparuit.* At utrùm in hoc altero acrosticho, V. V. A. L. D. O. A. D. A. L. H. E. L. M. V. S. A. D. A. M. Walafridus mentem Heytonis sit assecutus haud ita paret. Heyto de quodam Episcopo nuperrimè mortuo scribit, quòd illum Clericus per Visionem admonitus adiit, frustràque hortatus est, ut pro Abbate defuncto preces Deo funderet. Apud Walafridum Clerico nomen est *Adam*, Episcopo *Adalhelmus*, Abbati *Waldo*. Cujus Ecclesiæ fuerit ille Clericus, haud scimus. Illâ ætate duos tantùm Adalhelmos sive Adalelmos in Galliis Episcopos novimus, Adalelmum Metropolitam Burdigalensem, qui Sichario in Archiepiscopatum successit, & Catalaunensem Episcopum, qui vocatus invenitur Adalelinus & Adalelmus, seu literæ *i* & *n* abierunt in *m*, seu versâ vice litera *m* in has duas abiit *i n*. At hi duo Pontifices Wetino Monacho superstites vixerunt, ut ad annos Redemptoris octingentesimum vicesimum-octavum & octingentesimum vicesimum-nonum ostendemus. Certiorem de Waldone Abbate notitiam habemus. Waldo seu Walto fuit Abbas Augiensis ab anno Christi septingentesimo octogesimo-sexto ad annum Redemptoris octingentesimum sextum, deinde Abbas San-Dionysianus in agro Parisiensi ad annum usque Redemptoris octingentesimum decimum-quartum quo vitam clausit. Hanc Chronologiam confirmant Heyto & Walafridus, cùm ab obitu Waldonis ad Visionem Wetini, sive ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quartum, numerant annos decem. Heyto, sic; *dictum est ab Angelo de quodam Abbate ante decennium defuncto, quòd*, &c. Et Walafridus, sic.

—— Hac arce tenetur
Abbas, ante decem corpus qui liquerat annos.

LXXXIII. Anno igitur Redemptoris octingentesimo decimo-quarto migravit ex hac vita Walto San-Dionysianus Abbas, eique tunc in munus Abbatiale successit Hilduinus. Hic sub initium sui regiminis, ut ad illum annum [a] observavimus, Præceptum obtinuit à Ludovico Augusto datum Aquisgrani, Kalendis Decembris, Indictione octavâ tum currente.

[a] Ad an. 814. n. 65.

LXXXIV. Nostram quoque Chronologiam de Heytone confirmat Walafridus, cùm spontaneam ejusdem Heytonis Abbatis Augiensis abdicationem anno deci-

mo Ludovici Augusti sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio consignat. Heyto tunc annos natus erat sexaginta, Monasterium gubernarat annis octodecim completis, annúmque Præfecturæ decimum-nonum attigerat. Unde sic canit Walafridus. AN. CH. 824. LUDOV. IMP. 11. LOTHAR. IMP. 8. PIPPINI R. 10. LUDOV. R. 8.

—— Longa tulit postquàm fastidia, cœpit
Mente subobscurâ refugus tractare recessum
Ordine de tanto, ne captus amore tenendi,
Linqueret æternum munus, cui semper inhæsit.
Anno igitur decimo Hludowici Cæsaris, atque
Bis cessere novem illius tunc ordinis anni,
Sexaginta quoque ætatis jam tempora clausit,
Morbus in exitium traxit letale Patronum.
Ille dolor dilectus erat, carissima febris,
Mors contempta, fuga hæc occasio prima patebat.
Venit adoptivum redeundi in carceris antrum
Tempus, ut alterius contemplans ora jubentis,
Quod priùs injunxit, jam tunc servaret agendo.
Solvitur ex onere, atque sibi subjecta refutat,
Perfruitúrque quiete fruens feliciter exin.

Walafridus ab Heytone transit ad Erlebaldum sive, ut aliquando vocat, Erbaldum, qui superstite in vivis Heytone factus est Abbas Augiensis. Ambo vivebant anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto, quo Wetinus ex hac vita migravit; vivebant & anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quinto quo Walafridus Wetini Visionem metricè composuit, cùm *penè octavum-decimum jam annum* ætatis transegisset. Lege istius operis Præfationem cum adnotationibus Mabillonii. Præter ætatem Walafridi de qua suprà, disces ejus Præceptorem in Augiensi Schola fuisse Tattonem; disces & Wetinum primò Canonicum, deinde Monachum ac prædictæ Scholæ Magistrum extitisse. Atque hæc observatio de Wetino te docebit insuper remissam per illa tempora Monasticen in Augia, sicut in aliis plerisque Monasteriis, ubi Fratres in duas divisi classes, alii Canonicum Ordinem, alii Monasticum sequebantur. LXXXV.

ANNUS					AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.
CHRISTI		825.			
LUDOVICI	IMP.	12.			
	REG.	45.	20.	8.	
LOTHARII	IMP.	9.	3.		
	REG.	11.	3.		
PIPPINI III.	REG.	11.	9.		
LUDOVICI	REG.	9.			
INDICTIO		3.			

ANNO Redemptoris octingentesimo vicesimo-quinto, tertio Nonas Januarii, Ludovicus Augustus apud Aquisgranum, quo se Rotomago per mensem Decembrem contulerat, permutationem inter Notonem Ar- I. LUD. AUG.

AN. CH. 825.

chiepiscopum Arelatensem & Leybulfum Comitem anno priore factam approbavit. Paulò pòst *allatum est ei, quòd Legati Bulgarorum Regis essent in Bajoaria. Quibus obviam mittens, ipsos quidem usque ad tempus congruum ibidem fecit operiri. Ceterum Legatos Abotritorum, qui vulgò Prædenetenti vocantur, & contermini Bulgaris Daciam Danubio adjacentem incolunt, qui & ipsi adventare nunciabantur, illicò venire permisit. Qui cùm de Bulgarorum iniqua infestatione quererentur, & contra eos auxilium sibi fieri deposcerent, domum ire atque iterum ad tempus Bulgarorum Legatis constitutum*, id est, circa medium Maium, *redire jussi sunt.* Hæc apud Annalistam Laureshamensem leguntur exeunte anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto, annum enim hic Auctor, ut sæpè notavimus, orditur à Paschali Solemnitate.

LEGATOS BULGARORUM IN BOJOARIA JUBET SUBSISTERE. AUDIT LEGATOS PRÆDENECENTORUM.

II. Sub initium etiam hujus anni, Fortunatus Patriarcha Gradensis itinere Romam cum Oratoribus Imperatoris Constantinopolitani suscepto vitam clausit in Francia. Vir inquieti fuit animi, multis tamen in rebus laudem meruit; reparavit Ecclesiam Sanctæ Agathæ, quam maris impetus everterat; corpora quadraginta Martyrum in sacello Sancti Vitalis deposuit; Ædem renovavit Sancti Peregrini, quam Gradenses imminentis belli metu destruxerant; Altaria non pauca laminis argenteis decoravit. In ejus locum subrogatus est Venerius. Lege Dandulum in Chronicis, Sigonium libro quarto Historiarum de Regno Italiæ, & Ughellum Tomo quinto Italiæ Sacræ in Patriarchis Gradensibus. Lege & ad annum Redemptoris octingentesimum sextum [a] quæ dicta sunt suprà de Mediano Monasterio, cui prædictus Fortunatus per annos viginti cum Abbatis titulo præfuit, ut Godefridus Henschenius in Diatriba [b] de tribus Dagobertis affirmat. In munus Abbatiale successit Waldo.

FORTUNATUS PATRIARCHA GRADENSIS ET ABB. MON. MEDIANI MORITUR. VENERIUS FIT PATRIARCHA GRADENS.

[a] Num. 66.
[b] Lib. 4. c. 1.

WALDO FIT ABB. MON. MEDIANI.

Mense Februario, Ludovicus Augustus, cùm Aquisgrani morabatur, Privilegium Monasterio Sancti Maximini à Jona Episcopo Aurelianensi concessum hoc confirmavit Præcepto, quod ex Aurelianensi Chartulario [c] descriptum subjicimus.

III. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Ludovicus & Lotharius Divinâ ordinante Providentiâ Imperatores Augusti. Cùm petitionibus Sacerdotum Christi ad divini cultûs honorem pertinentibus annuimus, & Imperialem consuetudinem adimplemus, & id proculdubiò nobis ad æternam remunerationem capessendam profuturum fideliter credimus. Notum igitur esse volumus fidelium nostrorum tam præsentium quàm futurorum prudentiæ, necnon & successorum nostrorum Magnitudini, quòd postulavit nobis Vir Venerabilis Jonas Aurelianensis Ecclesiæ Episcopus, ut Privilegium, quod ob divinæ servitutis honorem & Monasticum Ordinem veraciter religioséque servandum circa Cellam Sancti Maximini, quæ est juris Episcopii sui, cum conniventia Metropolitani sui Jheremiæ Archiepiscopi & Canonicorum Ecclesiæ, cui Deo largiente ministrat, nuper fecerat vel firmaverat, nostrâ auctoritate Imperiali confirmaremus, quod Privilegium nostris obtutibus exhibuit; cujus constitutionem quia justè ac rationabiliter ob amorem Dei & animarum salutem factam esse perspeximus, æquum dignúmque judicavimus ut ejus petitioni assensum præberemus. Quapropter per hanc nostræ præceptionis auctoritatem jubemus & omnino decernimus, ut sicut ab eodem Episcopo per memoratum Privilegium erga eandem Cellam constitutum est, ita nostris futurisque temporibus à Rectoribus memoratæ Ecclesiæ modis omnibus observetur. Ita duntaxat ut in præfata Cella, in qua olim Sanctos viros sub Monastico Ordine probabiliter vixisse, Deóque placuisse evidentia argumenta testantur, quorum etiam interventu idem Ordo in eodem loco creditur esse restitutus, memoratæ Sedis Pontificibus procurantibus semper Regularis Ordo religiosissimè teneatur ac custodiatur, & cùm Abbas ipsius Monasterii rebus humanis exemptus fuerit, providente ejusdem Sedis Pontifice ac piam paternámque sollicitudinem gerente eo ordine præferatur eis Abbas, sicut in eodem continetur Privilegio. Res quoque, sive eidem Cellæ justè & legaliter pertinent cum prædiis duobus, Quasellis scilicet & Gastaneo villari, sive quæ idem Episcopus posteà de causa Episcopii sui, de ratione scilicet alterius Cellæ Sancti Maximini ad divinum Officium honorificentiùs peragendum ei superaddidit*

PRÆCEPTA PRO MON. S. MAXIMINI AD LIGERIM.

[c] Chart. 38.

in

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

in integrum absque ulla sui diminutione, sicut ab eo constitutum est, in usus Monachorum cedant. Quòd si fortè his rebus propter Dei amorem Episcopo ipsius Sedis quippiam superaddere libuerit, id cum Dei gratia suffragante sibi Pontificali auctoritate libentissimè peragat, & si fortè hoc ei facere & voluntas & facultas denegaverit, de his quæ collata sunt nichil aut cupiditate ductus aut alicujus persuasione succensus quolibet modo auferat, sed potiùs Monachi ipsius Cellæ his & ceteris rebus à Deum timentibus sibi collatis suffragati liberiùs devotiúsque divinæ potentiæ famulari valeant, & pro nobis, conjuge, & prole, & stabilitate Imperii à Deo nobis collati & per immensum suâ gratissimâ pietate conservandi, necnon & pro Rectoribus Ecclesiæ, cujus loco & rebus utuntur, jugiter divinam implorent misericordiam. Si verò quispiam Prælatorum memoratæ Sedis præfatam Constitutionem contra hanc nostram Praeceptionem quodammodo irritam facere ac penitus convellere voluerit, volumus atque decernimus ut res ad notitiam Senoniei Metropolitæ perferatur, quatinus is adhibitis suæ Dioeceseos suffraganeis Episcopis idem negotium diligenti indagine discutiat & corrigat, & ad statum pristinum salvâ memoratæ Sedis dignitate ac potestate revocare procuret. Porrò si contigerit idem negotium propter aliquam sui difficultatem ab eo minimè posse diffiniri, volumus ut ejus relatu nostris successorúmque nostrorum auribus res innotescat, videlicet ut nostræ auctoritatis sanctione in generali Conventu Episcoporum hujus Constitutionis convulsor corripiatur & corrigatur, ut eorum salubri judicio memorata Constitutio pristinum statûs sui recuperare valeat vigorem. Præsul siquidem memoratæ Ecclesiæ summoperè provideat, ut Monachi ipsius Cellæ rebus memoratæ Matris Ecclesiæ donati, otiúmque sanctæ quietis per memoratum Privilegium & hanc nostram auctoritatem adepti, in his in quibus se Deo devinxerunt, divinâ adjuvante gratiâ, inviolabiliter permaneant. Ita videlicet ut nec interiùs à suo proposito deviare, nec exteriùs res sibi deputatæ eorum insolentiâ aut incuriâ quoquomodò negligi aut subripi possint, sed Ecclesiæ, cujus loco & rebus utuntur, in omnibus fidem & humilem congruentémque subjectionem, sicut decet & oportet, servare meminerint, nec se putent propter nostram auctoritatem à jure & potestate ipsius Ecclesiæ substrahere, aut easdem res qualibet machinatione alienare posse, præsertim cùm & locus & res quibus utuntur, juris sit ipsius Ecclesiæ & ab ejus meritò pendeat potestate. Quæ ut pleniorem in Dei nomine obtineant vigorem, ut hæc etiam veriùs certiúsque credantur ac meliùs conserventur, nominis nostri Karactere muniri & anuli nostri impressione signari jussimus. Data XIII. Kal. Mart. anno Christo propitio XII. Imperii Domni Ludovici Piissimi Augusti, Indictione III. Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei nomine feliciter, Amen. Annus Ludovici Augusti duodecimus & Indictio tertia per mensem Februarium cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quinto conveniunt. Quapropter & ad hunc annum referri debet Præceptum, quod Pippinus Aquitaniæ Rex Kalendis Aprilis anno Imperii Ludoviciani duodecimo, Regni verò sui undecimo, pro Pictavensi Monasterio Sanctæ Crucis emisit, ut Joannes Beslyus in Tractatu de Regibus Aquitaniæ testatur. *Pippinus gratiâ Dei Rex Aquitanorum. Si ea, quæ fideles Regni nostri pro eorum opportunitatibus justè petierint, nostris confirmamus Edictis, Regiam exercemus consuetudinem, & in postmodum jure firmissimo mansurum esse volumus. Idcircò noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, solertia, quia Abbatissa, nomine Gerberta, vel sorores nostræ ex Monasterio Sanctæ Crucis adierunt Celsitudinem nostram, suggerentes nobis ut mercata, quæ sunt in earum villis, unum scilicet in pago Pictavensi, in loco qui dicitur Cajoca, alium verò in pago Engolesnensi in loco nuncupante Fulchrodo perpetualiter in iisdem locis manere licuisset. Et ipsa telonea vel districta, quæ ex ipsis exigi deberent, eis concederemus. Quarum petitionibus divinâ inspiratione compuncti, & cælesti amore succensi, minimè denegare voluimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex Judiciaria potestate de ipsis ...... de qualibet re aut ulla exactione exigere præsumat, sed liceat eis per nostram, sicut diximus, auctoritatem ipsa mercata quietè ac securè agere vel possidere. Et, si ali-*

PRO PICTAVENSI MON. S. CRUCIS.

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP 9. PIPPINI R. 11. LUDOV R. 9. *quis in aliquo eis contradixerit, ut aliquod impedimentum facere nisus fuerit, tunc volumus atque præcipimus, ut ante nos in rationes veniat, & ibi finitam accipiat sententiam. Et quicquid inde fiscus sperare poterat, totum in nostra eleemosyna eis concessimus, ut in alimonia pauperum & stipendia ibidem Deo militantium proficiat augmentis. Et ut hoc Præceptio à fidelibus nostris meliùs credatur, & diligentiùs conservetur, manu propria subter firmavimus, & de annulo nostro sigillari jussimus. Signum Domni Pippini Regis. Data Kal. Aprilis, anno XII. Imperii Domni Ludovici Augusti, & XI Regni nostri. Actum in foreste qua dicitur Molerias, in Dei nomine feliciter. Amen.* Beslyus ex Atchivis ejusdem Monasterii Præceptum hoc etuit, & ad oram in notatiuncula malè posuit *A. C. 826*, quocum annus Ludovici Augusti decimus-tertius, Pippini Regis duodecimus, per mensem Aprilem componitur.

IV. LUDOVICUS AUG. Ut Natalem Domini, sic & Pascha Ludovicus Augustus apud Aquisgranum celebravit. Res enim hoc anno gestas à Festo Paschali, quod in diem quintum ante Idus Aprilis incidit, Laureshamensis Annalista sic otditur. *Sacro Paschali festo solenniter Aquisgrani celebrato, arridente jam vernâ temperie, Imperator venandi gratiâ Noviomagum profectus, Legatos Bulgarorum circa medium Maium Aquasgrani venire præcepit. Nam tunc illò reverti statuit,* IN CONVENTU AQUISGRANENSI, *habiturus ibidem Conventum, quem de Britannia* superiote anno *regressus eo se tempore ibidem habere velle Optimatibus indicaverat. Quò cùm peractâ venatione fuisset reversus, Bulgaricam Legationem audivit. Erat enim de terminis ac finibus inter Bulgaros ac Francos constituendis.* Astronomus consentanea de Legatione Bulgarica sic scribit. *Imperator Conventum à populo suo celebrari jussit tempore* * BULGARUM LEGATOS AUDIT BULGARORUM *Maii mensis Aquisgrani. Quò consistenti Legatio Bulgarorum *, qui diu in Bajoaria secundùm præceptum ejus substiterant, ei adducta est audienda. Quæ maximè post pacis constitutionem de terminis fuit terrarum inter Bulgaros Francósque custodiendis.* Annalista Fuldensis alteram hanc Bulgarorum Legationem à prima clarissimè distinguit. Ad annum DCCCXXIV sic habet. *Rex Bulgarorum Omortag pacis faciendæ gratiâ ad Imperatorem Legatos & literas misit, quos Rex auditos remisit, & cum eis Maghelmum de Bajoaria ad memoratum Regem direxit.* Deinde ad annum DCCCXXV, sic. *Iterum Rex Bulgarorum alios Legatos ad Imperatorem misit, de terminis videlicet ac finibus inter Francos & Bulgaros constituendis. Quibus Rex auditis, per eosdem, qui ad se missi fuerant, Legatas Regi eorum missis literis respondit, prout videbatur.*

V. ET PRIMORES BRITANNIÆ. *Affuerunt in eo Conventu* Aquisgrani *penè omnes Britanniæ Primores. Inter quos & Wihormachus, qui perfidiâ suâ & totam Britanniam conturbaverat, & obstinatione stultissimâ ad memoratam expeditionem illò faciendam Imperatoris animum* anno priore *provocaverat, tandem saniori usus consilio, ad fidem Imperatoris, ut ipse dicebat, venire non dubitavit. Cui cùm Imperator & ignosceret, & muneribus donatum cum ceteris gentis suæ Primoribus domum remeare permitteret, promissam fidem, ut priùs consueverat, gentilitiâ perfidiâ commutavit, vicinos suos incendiis & direptionibus in quantum potuit non cessans infestare, donec ab hominibus Lantberti Comitis in domo propria circumventus atque interfectus est.* Hæc Annalista Laureshamensis. Lantbertus autem apud Argentræum [a] in Historia Britannica Comes est Namnetensis, sive ut ex antiquis Annalibus alii produnt, Comes Marchiæ Namnetensis.

[a] Lib. 2. c. 38.

VI. PROMULGAT CAPITULARE. In eodem Aquisgranensi Conventu promulgatum est alterum Capitulare Ludovici Pii, quod in Capitula duodetriginta distribuitur, & in Ansegisi Collectione dat initium libto secundo Capitulariorum. Cur à nobis in hunc annum tejiciatur, exposuimus ante triennium [b]. Generalem admonitionem ad homines utriusque Ordinis complectitur cum instructione Missorum Dominicorum, quos Imperator in diversas Regni provincias destinat. Ut primum Ludovici Capitulare, quod ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum descripsimus, ab Attiniaco vocavimus Attiniacense, sic & ab Aquisgrano alterum hoc Aquisgranense nuncupabimus.

[b] Ad an. 822. n. 19.

AN. CH. 825.

VII. Primo Capitulo sic præfatur Ludovicus. *Omnibus vobis, aut visu aut auditu notum esse non dubitamus, quia genitor noster & progenitores, postquàm à Deo ad hoc electi sunt, in hoc præcipuè studuerunt, ut honor Sanctæ Dei Ecclesiæ & status Regni decens maneret. Nos etiam juxta modum nostrum eorum sequentes exemplum, sæpè vestram devotionem de his admonere curavimus, & Deo miserante multa jam emendata & correcta videmus, unde & Deo justas laudes persolvere & vestræ bonæ intentioni multimodas debemus gratias referre.*

VIII. Secundo Capitulo Ludovicus in administratione Regni tria specialiter cupit observari; defensionem & exaltationem Ecclesiæ, honorem servis Dei debitum, pacem ac justitiam per universum Regnum. *Sed quoniam complacuit divinæ providentiæ nostram mediocritatem ad hoc constituere, ut Sanctæ suæ Ecclesiæ & Regni hujus curam geremus, ad hoc certare & nos & filios ac socios nostros diebus vitæ nostræ optamus, ut tria specialiter Capitula & à nobis & à vobis, Deo opem ferente, in hujus Regni administratione specialiter conserventur, id est, ut defensio & exaltatio vel honor Sanctæ Dei Ecclesiæ & servorum illius congruus maneat, & pax & justitia in omni generalitate populi nostri conservetur. In his quippe maximè studere, & de his in omnibus Placitis, quæ vobiscum Deo auxiliante habituri sumus, vos admonere optamus, sicut debitores sumus.*

IX. Tertio Capitulo Ludovicus admonitorem se fidelium omnium, eósque suos dicit adjutores. *Sed quamquam summa hujus ministerii in nostra persona consistere videatur, tamen & divinâ auctoritate & humanâ ordinatione ita per partes divisum esse cognoscitur, ut unusquisque vestrum in suo loco & ordine partem nostri ministerii habere cognoscatur. Unde apparet quòd ego omnium vestrum admonitor esse debeo, & omnes vos nostri adjutores esse debetis. Nec enim ignoramus quid unicuique vestrum in sibi commissa portione conveniat. Et ideò prætermittere non possumus, quin unumquemque juxta suum ordinem admoneamus.*

X. Quarto Capitulo Ludovicus hanc habet admonitionem ad Episcopos. *Sed quoniam scimus quòd specialiter pertineat ad Episcopos, ut primùm ad sacrum ministerium suscipiendum justè accedant, & in eodem ministerio religiosè vivant, & tam benè vivendo quàm rectè prædicando populis sibi commissis iter vitæ præbeant, & ut in Monasteriis in suis Parochiis constitutis sancta Religio observata fiat, &, ut unusquisque juxta suam professionem veraciter vivat, curam impendant, omnes vos in hoc sacro Ordine constitutos & Officio Pastorali functos monemus atque rogamus, ut in hoc maximè elaborare studeatis, & per vosmetipsos & per vobis subjectos, quantùm ad vestrum ministerium pertinet, nobis veri adjutores in administratione ministerii nobis commissi existatis, ut in judicio non condemnari pro nostra & vestra negligentia, sed potiùs pro utrorumque bono studio remunerari mereamur, & ubicunque per negligentiam Abbatis aut Abbatissæ vel Comitis sive Vassi nostri aut alicujus cujuslibet personæ, aliquod vobis difficultatis in hoc apparuerit obstaculum, nostræ dignoscentiæ id ad tempus insinuare non differatis, ut nostro auxilio suffulti, quod vestra auctoritas exposcit, famulante, ut decet, potestate nostrâ perficere valeatis.*

XI. Quinto Capitulo Ludovicus alteram hanc ad Episcopos de Sacerdotibus ad eorum curam pertinentibus & de Scholis admonitionem habet. *De Sacerdotibus verò ad vestram curam pertinentibus magnum adhibete studium, ut qualiter vivere debeant, & quomodo populis ad suam portionis curam pertinentibus exemplo & verbo prosint, à vobis cum magna cura edoceantur & admoneantur, &, id ut facere studeant, vestrâ Pontificali auctoritate constringantur. Quicquid autem in illis à populis justè reprehenditur, in exemplo propriæ conversationis vestra providentia corrigere non negligat. Ne verò Ecclesiæ illis commissæ in restauratione aut in luminaribus juxta possibilitatem rerum ab illis negligantur, vestra nihilominùs invigilare debet solertia. Et sicut alios prohibetis, ne de mansis ad Ecclesiæ luminaria datis aliquid accipiant, sic & vos & vestri Archidiaconi de eisdem mansis nihil accipiendo aliis exemplum præbeatis, sed potiùs ad id ad quod data sunt servire concedantur, ut totum, sicut dictum est, in restaura-*

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

tione Ecclesiarum & luminaribus vestrâ auctoritate & studio cedere possit. Scholæ sanè ad filios & ministros Ecclesiæ instruendos vel edocendos, sicut nobis præterito tempore, sive ante triennium, *ad Attiniacum promisistis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi necdum perfectum est, ad multorum utilitatem & profectum à vobis ordinari non negligantur.* Lege ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum, quæ dicta sunt de Attiniacensi Conventu, quo certè recentior Aquisgranensis, in quo Capitulare, de quo nunc agimus, editum fuit. In illo Conventu Attiniacensi conditum fuit Capitulare, quod in undetriginta distributum Capitula suo retulimus loco. Nullum ibi de Scholis verbum legitur, quia Ludovicus apud Attiniacum satis esse duxit, quòd eas & instituendas injunxisset, & erectum iri promisissent Episcopi; cùm autem post aliquot annos videret illud in nonnullis Episcopiis nondum impletum fuisse, Capitulum proximè descriptum in Aquisgranensi Conventu publicavit, ut quantocyùs ab omnibus Episcopis fieret, quod *præterito tempore ad Attiniacum* polliciti fuerant.

XII. Sexto Capitulo Ludovicus admonitionem habet ad Comites. *Vobis verò Comitibus dicimus, vósque commonemus, quia ad vestrum ministerium maximè pertinet, ut reverentiam & honorem Sanctæ Dei Ecclesiæ exhibeatis, & cum Episcopis vestris concorditer vivatis, & eis adjutorium ad suum ministerium peragendum præbeatis, & ut vos ipsi in ministeriis vestris pacem & justitiam faciatis, & quæ nostra auctoritas publicè fieri decernit, ut in vestris ministeriis studiosè perficiantur studeatis. Proinde monemus vestram fidelitatem, ut memores sitis fidei nobis promissæ, & in parte ministerii nostri vobis commissi, in pace scilicet & justitia facienda, vosmetipsos coram Deo & coram hominibus tales exhibeatis, ut & nostri veri adjutores & populi conservatores justè dici & vocari possitis; & nulla qualibet causâ, aut munerum acceptio, aut amicitia cujuslibet, vel odium, aut timor, vel gratia, ab statu rectitudinis vos deviare compellat, quin inter proximum & proximum semper justè judicetis. Pupillorum verò & viduarum & cæterorum pauperum adjutores & defensores & Sanctæ Ecclesiæ vel servorum illius honoratores juxta vestram possibilitatem sitis. Illos quoque qui temeritate & violentiâ in furtis & latrociniis sive rapinis communem pacem populi perturbare moliuntur, vestro studio & correctione, sicut decet, compescite. Et, si aliqua persona in aliquo vobis impedimento fuerit, quin ea, quæ dicimus, facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat, ut nostrâ auctoritate adjuti ministerium vestrum dignè adimplere possitis.*

XIII. Septimo Capitulo Ludovicus admonitionem habet ad laicos. *Omnes verò laicos monemus, ut honorem Ecclesiasticum conservent, & dignam venerationem Episcopis & Dei Sacerdotibus exhibeant, & ad eorum prædicationem cum suis devotè occurrant, & jejunia ab illis communiter indicta reverenter observent, & suos observare doceant & compellant. Et ut etiam dies Dominicus, sicut decet, & honoretur & colatur, omnes studeant. Et, ut liberiùs fieri possit, mercata & placita à Comitibus, sicut sæpè admonitum fuit, illo die prohibeantur.* De mercatis & placitis die Dominico prohibitis consule [a] Decretum Caroli Magni de Regno Longobardico, ad annum Christi septingentesimum octogesimumprimum; Synodos, Arelatensem, Remensem, Moguntinam, & Turonensem, habitas anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio, necnon & Capitulare quod Carolus Magnus ex iisdem Conciliis excerpsit.

[a] An. 781. n. 85. an. 813. nn. 10. 68. 113. 144. 174.

XIV. Octavo Capitulo Ludovicus admonitionem habet ad Abbates. *Abbatibus quoque & laicis specialiter jubemus, ut in Monasteriis, quæ ex nostra largitate habent, Episcoporum consilio & documento ea quæ ad Religionem Canonicorum, Monachorum, Sanctimonialium pertinent, peragant, & eorum salubrem admonitionem in hoc libenter audiant & obediant.* In hoc Capitulo duplex Abbatum genus distinguitur; unum est Abbatum, qui Monachi sunt ac Monasticen profitentur; alterum est Abbatum, qui non sunt Monachi, dicuntúrque laici seu seculares, quia sunt in seculo & procul à quiete Monastica secularibus

negotiis implicantur, ut de semetipso testatur Alcuinus Tomo superiori ad AN. CH.
annum Christi septingentesimum nonagesimum-sextum [a] citatus. 825.

Nono Capitulo Ludovicus admonitionem ad omnes habet, ut Comitibus auxilio sint ad justitias faciendas. *Episcopis iterum, Abbatibus, & Vassis nostris, & omnibus fidelibus laicis dicimus, ut Comitibus ad justitias faciendas adjutores sitis.* [a] Num. 134. XV.

Decimo Capitulo Ludovicus Episcopos & Comites admonet, ut inter se necnon & cum ceteris concordiam servent, sibique mutuo sint auxilio ad peragenda ministeria. *Episcopi verò vel Comites & ad invicem & cum ceteris fidelibus concorditer vivant, & ad sua ministeria peragenda vicissim sibi adjutorium ferant.* XVI.

Undecimo Capitulo Ludovicus omnes admonet, ut pacem inter se colant, Regales jussiones observent, & Missis Dominicis morem gerant. *Omnibus etiam generaliter dicimus, ut caritatem & pacem ad invicem habeatis, & generalem jussionem nostram generaliter observare decertetis, & Missis nostris pro qualicunque scilicet aut Ecclesiastica aut publica utilitate vel opportunitate à nobis directis nostri honoris causâ honorem exhibeatis, & propter nostra auctoritatis venerationem ea, quæ per illos injungimus, agere non negligatis.* XVII.

Duodecimo Capitulo Ludovicus admonitionem habet ad omnes de modo, quo verum testimonium ad invicem ferre possint. *Et quoniam, sicut diximus, unusquisque vestrum partem ministerii nostri per partes habere dinoscitur, volumus studere, & per clamatores, & per alia qualibet certa indicia, & per Missos nostros quos ad hoc ordinaverimus, qualiter unusquisque ad hoc certare studuerit, & per commune testimonium, id est, Episcoporum de Comitibus, Comitum de Episcopis, comperire, qualiter scilicet Comites justitiam diligant, & faciant, & quàm religiosè Episcopi conversentur & prædicent; & amborum relatu de aliorum fidelium in suis ministeriis consistentium æquitate & pace atque concordia cognoscere. Similiter etiam volumus, ut omnes illis & illi omnibus de communi societate & statu à nobis interrogati verum testimonium sibi mutuò perhibere possint.* XVIII.

Decimo-tertio Capitulo Ludovicus omnes admonet, ut citissimè causas ad se perferant, quæ vel ad inhonorationem Regni vel ad commune damnum pertinent, & sine Regia potestate corrigi non possunt. *Et, si talis causa in qualibet provincia aut in aliquo Comitatu orta fuerit, quæ aut ad inhonorationem Regni aut ad commune damnum pertineat, quæ etiam sine nostra potestate corrigi non possit, nos diu latere non permittatis, qui omnia Deo auxiliante corrigere debemus, quia quicquid hactenus in his quæ ad pacem & justitiam totius populi pertinent, & ad honorem Regni & communem utilitatem aut à nobis aut à vobis neglectum est, debemus Deo auxiliante certare, qualiter abhinc nostro & vestro studio emendatum fiat.* XIX.

Decimo-quarto Capitulo Ludovicus admonitionem ad omnes habet de pace custodienda in itinere exercitali. *De pace verò in exercitali itinere servanda usque ad marchom hoc omnibus notum fieri volumus, quòd quicumque auctorem damni sibi præterito anno inlati nominatim cognoscit, ut justitiam de illo quærat & accipiat.* In hoc Capitulo Ludovicus ad iter exercitale, quod adversùs tumultuantes Britannos anno superiore suscepit, dubio procul alludit, ut observavimus ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum, cùm certas Ludovicianorum Capitularium epochas stabilivimus. XX.

Decimo-quinto Capitulo Ludovicus cuilibet ad bellum pergenti denuntiat, ut eos, qui suo sunt in obsequio, cognoscat, utpote rationem de factis illorum redditurus. *Deinceps tamen omnibus denuntiare volumus, ut cognoscat unusquisque omnes qui in suo obsequio in tali itinere*, nempe exercitali de quo sermo præcedenti Capitulo fuit, *pergunt, sive sui sint, sive alieni, ut ille de eorum factis rationem se sciat redditurum; & quicquid ipsi in pace violanda deliquerint, ad ipsum debet periculum pertinere, eâ scilicet conditione, ut pacis violatar primùm juxta facinoris qualitatem, sive coram nobis, sive coram Misso nostro,* XXI.

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

dignas pœnas persolvat; & senior, qui secum talem duxerit, quem aut constringere noluit aut non potuit, ut nostram jussionem servaret, & insuper in Regno nostro prædas facere non timeret, pro illius negligentia, si antè eum de his non admonuerit, & postquàm negligentia contemptoris ad ejus notitiam pervenerit, eum corrigere, sicut decet, neglexerit, honore suo privetur, ut scilicet neuter illorum sine justa vindicta remaneat.

XXII. Decimo-sexto Capitulo Ludovicus pœnas decernit adversùs eos, qui seu per negligentiam seu per improbitatem Legationes exterarum gentium in Franciam directas malè recipiunt. *De inhonoratione quoque Regis & Regni, & mala fama in exteras nationes dispersa, propter negligensiam eorum, qui Legationes ad nos directas in suis mansionibus aut malè recipiunt, aut constitutam à nobis expensam non tribuunt, aut paravereda dare nolunt, aut furto aliquid eis subripiunt, aut, quod perpessimum est, apertas violentias eos cædendo & res eorum diripiendo in ipsis exercere non pertimescunt, hoc omnibus notum esse volumus, quòd quicunque ex his, qui honores nostros habent, abhinc negligentiam hanc emendare non certaverit, & suos homines, qui ejus vice hoc agere debent, ut id benè perficiant non instruxerit aut constrinxerit, ut ulteriùs illud negligere non præsumant, & honorem nostrum nec Regnum nobis commissum custodire contempserit, nec nostrum nec Regni nostri honorem ulteriùs volumus ut habeat, sed volumus ut unusquisque fidelium nostrorum procuratores rerum suarum de his specialiter instruat, ut quandocunque & undecunque Legatio advenerit, & aut literas aut Missum viderint, honorificè illam in omni loco Imperii nostri, propter nostrum & totius Regni honorem, omnes suscipere valeant.*

XXIII. Decimo-septimo Capitulo Ludovicus admonitionem habet ad Mansionaticos & incolas locorum, in quibus Legationes exterarum gentium recipiendæ sunt. *In illis verò locis, ubi modò via & Mansionatici à Genitore nostro & à nobis per Capitulare ordinati sunt, Missos ad hoc specialiter constitutos, qui hoc jugiter prævideant, habeant, ut omnia, quæ ad easdem Legationes suscipiendas pertinent, fideles nostri ad hoc constituti ad tempus præparare studeant, ut non tunc sit necesse de longè quærere vel adducere quando tempus est illa dare vel persolvere. In ceteris verò locis per totum Imperium nostrum unusquisque fidelium nostrorum & per se & per ministros suos, sicut diximus, sedulam vigilantiam adhibeat.*

XXIV. Duodevicesimo Capitulo Ludovicus admonitionem de moneta sic habet. *De moneta verò, unde jam per tres annos & admonitionem fecimus, & tempus, quando una teneretur & aliæ omnes cessarent, constituimus, hoc omnibus notum esse volumus, quoniam ut absque ulla excusatione citò possit emendari, spatium usque ad Missam Sancti Martini dare decrevimus, ut unusquisque Comitum in suis ministeriis de hoc jussionem nostram tunc possit habere adimpletam, quatinus ab illa die non alia sed illa sola per totum Regnum nostrum ab omnibus habeatur, juxta illam Constitutionem, sicut in Capitulis, quæ de hac re illis Comitibus dedimus, in quorum ministeriis moneta percutitur, constitutum est. Quia tunc volumus Missos nostros hujus rei gratiâ dirigere per singulos Comitatus, qui diligenter inquirant qualiter Comites in hoc nostram jussionem adimplere certaverint. Et quicunque negligens inde inventus fuerit, volumus ut ante nostram præsentiam quantocyùs venire jubeatur, & rationem reddat, utrùm hoc, quod jussimus, facere noluerit aut non potuerit; aut si aliquâ re præpediente id facere non potuit, cur nobis ipsam impossibilitatem ad tempus non adnuntiavit? Quia si ipse aut non voluit aut suæ negligentia causâ non potuit, nos talem invenire volumus, qui hoc, quod jubemus, servare velit & possit. Ut autem jussio nostra in hac re citiùs impleatur, volumus ut quicunque ab illa die alium denarium negotiandi causâ protulerit, à Comite & Ministris ejus auferatur ab eo.*

XXV. Undevicesimo Capitulo Ludovicus hanc de teloneis injustis admonitionem habet. *Similiter quoque de injustis teloneis, de quibus qualiter ab omnibus observandum esset, & Capitulis constituimus, & creberrimas admonitiones feci-*

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

usus, prædicti Missi nostri volumus ut inquisitionem faciant à quibus nostra jussio in hoc adimpleta, à quibus quoque sit neglecta; & eum, qui implere neglexit aut distulit, ad nostram volumus ut veniat jussus præsentiam, ut cito rationem de his, sicut superiùs diximus, reddat, &; si culpabilis inventus fuerit, dignam correctionem accipiat, ut ceteris negligentibus exemplum terroris præbeat.

Vicesimo Capitulo Ludovicus pontes, ubi antiquitus fuerunt, ante festum Sancti Andreæ renovari præcipit. *Ut ubi pontes antiquitus fuerunt, & in his locis, ubi tempore Genitoris nostri, ipso jubente, diversarum necessitatum causâ facti sunt, omnino absque ulla dilatione ab his, qui eos tunc fecerunt, restituantur & renoventur, ita ut ad Missam Sancti Andreæ restaurati fiant, nisi fortè aut ipsa operis magnitudo aut aquarum in quolibet inundatio hoc prohibeat. Aliter verò* XXVI. *nullus qualibet occasione hoc negligere aut differre præsumat, quin ad prædictum tempus completum fiat. Et Missi nostri, quorum superiùs mentionem fecimus, volumus ut renuntient in quibus locis nostra jussio impleta, in quibus neglecta est, aut aliquâ impossibilitate vel certâ ratione dilata.*

Vicesimo-primo Capitulo Ludovicus de nonis & decimis hanc habet XXVII. admonitionem. *De nonis quidem & decimis, unde & Genitor noster & nos frequenter & in diversis Placitis admonitionem fecimus, & per Capitularia nostra qualiter hæc observentur ordinavimus, volumus atque jubemus ut de omni conlaborato & de vino & fœno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima persolvatur. De nutrimine verò pro decima, sicut hactenus consuetudo fuit, ab omnibus observetur. Si quis tamen Episcoporum fuerit, qui argentum pro hoc accipere velit, in sua maneat potestate, juxta quod ei & illi qui hoc persolvere debet convenerit.*

Vicesimo-secundo Capitulo Ludovicus hanc habet admonitionem de ope- XXVIII. ribus in restaurationem Ecclesiarum adimplendis. *Similiter quidem de operibus in restaurationem Ecclesiarum, sive in faciendo, sive in redimendo, Episcopalis potiùs sequatur voluntas. Nullatenus tamen remaneat, quin, sicut à nobis sæpè jussum est, hoc aut illud partibus Ecclesiarum persolvatur. Et hoc omnibus notum sit, quia quicunque negligenter exinde egerit, & coram nobis exinde negligens repertus fuerit, illud volumus omnino ut subeat, quod in nostro Capitulari de hac re communi consultu fidelium nostrorum ordinavimus.*

Vicesimo-tertio Capitulari Ludovicus admonitionem habet ad Comites, XXIX. ut Ministris Ecclesiarum in eorum Ministeriis adjutores se præbeant. *Comites verò Ministris Ecclesiæ in eorum Ministeriis, ut hoc pleniùs & de nostris & de se & de suis hominibus obtinere possint, adjutores in omnibus fiant. Et quicunque primâ & secundâ vice de his à Comite admonitus non se correxerit, volumus ut per eundem Comitem ejus negligentia ad nostram notitiam perferatur, ut nostrâ auctoritate quod in nostro Capitulari continetur subire cogatur.*

Vicesimo-quarto Capitulo præcipit, ut Capitula quæcumque constituit XXX. Archiepiscopi & Comites civitatum Metropolitanarum à Cancellario Palatino, ab iisdem Archiepiscopis ac Comitibus Episcopi & reliqui Comites accipiant. *Volumus etiam, ut Capitula, quæ nunc & alio tempore consultu nostrorum fidelium à nobis constituta sunt, à Cancellario nostro Archiepiscopi & Comites eorum de propriis civitatibus modò aut per se aut per suos Missos accipiant, & unusquisque per suam Diœcesim ceteris Episcopis, Abbatibus, Comitibus, & aliis fidelibus nostris ea transcribi faciant, & in suis Comitatibus coram omnibus relegant, ut cunctis nostra ordinatio & voluntas nota fieri possit. Cancellarius tamen noster nomina Episcoporum & Comitum, qui ea accipere curaverint, notet, & ea ad nostram notitiam perferat, ut nullus hoc prætermittere præsumat. Vassi quoque & Vassalli nostri nobis famulantes volumus ut condignum apud omnes habeant honorem, sicut à genitore nostro & à nobis sæpè admonitum est.* In hoc Capitulo Episcopos, quorum nómina Cancellarius notat, Archiepiscopos interpretare, ne Ludovicus in eodem Capitulo videatur à semetipso dissentire. Nec ullum tibi scrupulum moveat hæc interpretatio, nam proximo Capitulo Heistul-

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9. XXXI.

ſus Moguntiacenſis Antiſtes in eadem periodo Archiepiſcopus & Epiſcopus promiſcuè ſic appellatur. *In Mogontia, quæ eſt Diocεſis Heiſtulfi Archiepiſcopi, idem Heiſtulfus Epiſcopus & Ruotbertus Comes.*

Viceſimo-quinto Capitulo Ludovicus undecim provincias, in quibus Miſſi Dominici Legatione functuri ſunt, utramque videlicet Germanicam, utramque Belgicam, & quinque nominat Lugdunenſes, quarum primæ Wiennenſem ac Darantaſienſem conjungit. *In Veſontio, quæ eſt Diocεſis Bernoini Archiepiſcopi, Heiminus Epiſcopus & Monogoldus Comes. In Mogontia, quæ eſt Diocεſis Heiſtulfi Archiepiſcopi, idem Heiſtulfus Epiſcopus & Ruotbertus Comes. In Treveris, Hetti Archiepiſcopus & Adalbertus Comes. In Colonia Hadaboldus Archiepiſcopus & Eemundus Comes. In Remis Ebbo Archiepiſcopus quando potuerit; & quando ei non licuerit, Ruotadus Epiſcopus ejus vice & Ruotfridus Comes ſint ſuper ſex videlicet Comitatus, id eſt, Remos, Catalaunem, Sueſſionem, Silvanectem, Belvacum, & Laudunum; ſuper quatuor verò Epiſcopatus, qui ad eandem Diocεſim pertinent, id eſt, Noviomacenſem, Ambianenſem, Taruanenſem, & Cameracenſem, Ragenarius Epiſcopus & Berengarius Comes. Senones Hieremias Archiepiſcopus & Donatus Comes. Rotomagum Willebertus Archiepiſcopus & Ingobertus Comes. Turonem Landrannus Archiepiſcopus & Ruotbertus Comes. Lugdunum, Tarentaſia, & Vienna, Albericus Epiſcopus & Richardus Comes.* In hoc Capitulo Diœceſis ſeu Dioceſis pro tota ſumitur provincia, quæ ſicut in Archiepiſcopatum & Epiſcopatus ei ſubjectos, ita quoque totidem in Comitatus dividitur, unde fit, ut Ludovicus decem Epiſcopatus quos Diœceſis ſeu provincia Remenſis complectitur, modò *Epiſcopatus*, modò *Comitatus* vocet; *Comitatus* enim appellat, *Remos, Catalaunem, Sueſſionem, Silvanectum, Belvacum, & Laudunum; Epiſcopatus* verò, *Noviomacenſem, Ambianenſem, Teruanenſem, & Cameracenſem.* De Archiepiſcopis, Bernoino ſeu Bernuino Veſontionenſi, Heiſtufo ſive Haiſtulpho Moguntino, Hettio Trevirenſi, Hadaboldo ſive Hadebaldo Colonienſi, Ebone Remenſi, Hieremia Senooenſi, Willeberto Rotomagenſi, & Landranno Turonenſi jam locuti ſumus. Bernoini Veſontionenſis Archiepiſcopi loco, quia non licet ei rebus aliis occupato, ſubſtituitur Heiminus Epiſcopus, ejuſdem certè Bernoini ſuffraganeus, &, quantùm conjicere poſſumus, Lauſannenſis Epiſcopus. E tribus enim Epiſcopatibus, Baſileenſi, Bellicenſi, & Lauſannenſi, qui Metropolitæ Veſontionenſi ſubſunt, ſolus Lauſannenſis mancum & imperfectum hiſce temporibus habere videtur Epiſcoporum ſuorum Indicem, cui reſtitui debeat Heiminus inter Paſchalem cujus mentionem ad annum Redemptoris octingenteſimum decimum-ſeptimum fecimus, & Davidem qui Pontificales Inſulas anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-ſeptimo ſuſcepit. Ebboni Archiepiſcopo Remenſi, rebus ſeu Palatinis ſeu Danicis impedito ſufficiuntur Epiſcopi duo, Ruotadus & Ragenarius. De Ebbonis Legatione in Daniam ad annos Redemptoris octin-
[a] Num. 101. genteſimum viceſimum-ſecundum [a] & octingenteſimum viceſimum-tertium [b]
[b] Nu. 4. 16. jam locuti ſumus, loquemúrque rurſum Tomo ſequenti. Ludovicus Auguſtus eidem Ebboni *locum unum ultra Albiam, qui vocatur Welanao*, dedit, *ut quoties illas in partes pergeret, locum ſubſiſtendi ibi haberet.* Lege Rembertum in vita Sancti Anſcharii. Welanao ſeu Welna, vulgò *Wehl*, & *Wedel*, æquali fermè itinere diſtat ab Hamburgo & Glucſtadio. Ceterùm inter Epiſcopos, qui per Ebbonis abſentiam Miſſi Dominici conſtituuntur, provincia Remenſis ita diſtribuitur, ut Ruotadus Miſſaticum per ſex Epiſcopatus ſive Comitatus, Ragenarius per quatuor reliquos exerceat. Ruotadus ſeu Rotadus aut Rotardus Sueſſionenſis eſt Epiſcopus, Ragenarius ſeu Ranga-
[c] Lib. 2. c. 18. rius Eccleſiæ præeſt Noviomenſi. Rotardi jam meminimus ex Flodoardo [c] in Concilio Noviomenſi ad annum Redemptoris octingenteſimum decimum-quartum. Ragenarius in Noviomenſium ac Tornacenſium Epiſcoporum Catalogis proximus eſt ſucceſſor Wendilmari, cujus quoque mentionem

fecimus

fecimus in eadem Synodo Noviomensi [a], necnon ad annum DCCCXVII [b], quo Præceptum obtinuit pro Ecclesia Tornacensi. Narravimus [c] etiam multa de Alberico Lingonensi Episcopo, cui Ludovicus Legationem per provincias, Lugdunensem primam, Viennensem primam, & Darantasiensem, committit, quia talibus negotiis vacare non possunt Archiepiscopi, Agobardus Lugdunensis & Barnardus Viennensis jam laudati, necnon & Andreas Darantasiensis, qui post Eodebertum aliàs memoratum sedet.

[a] Ad an. 814. n. 72.
[b] N. 364.
[c] Ad an. 820. nn.22. & seqq.

XXXII. Vicesimo-sexto Capitulo Ludovicus, quid ad Legationem Missorum pertineat, per partes sic exponit. *Primò ut Conventum in duobus aut tribus locis congregent, ubi omnes ad eorum Legationem pertinentes convenire possint, & omnibus generaliter notum faciant qualis sit eorum Legatio, scilicet ad hoc se esse à nobis Missos constitutos, ut si quilibet Episcopus aut Comes ministerium suum propter quodlibet impedimentum implere non possit, per eos ad nostram notitiam deferatur. Et si fortè Episcopus aut Comes ministerium suum propter quodlibet impedimentum implere non possit, ad eos recurrat, & cum eorum adjutorio ministerium suum adimpleat. Et, si talis causa fuerit, quæ per eorum admonitionem emendari non possit, per eos ad nostram notitiam deferatur. Et, si fortè Episcopus aut Comes aliquid negligentiùs in suo ministerio egerit, per istorum admonitionem corrigatur. Et omnis populus sciat ad hoc eos esse constitutos, ut quicunque per negligentiam aut incuriam vel impossibilitatem Comitis justitiam suam adquirere non potuerit, ad eos primùm querelam suam possit deferre, & per eorum auxilium justitiam adquirere, & quando aliquis ad nos necessitatis causâ reclamaverit, ad eos possimus relatorum querelas ad definiendum remittere. Ipsi verò Missi non sine certissima causa vel necessitate huc illùcque discurrant, nisi fortè quando tale aliquid in cujuslibet ministerio ad Legationem suam pertinente ortum esse cognoverint, quod eorum præsentiâ indigeat, & sine illorum consilio vel adjutorio emendari non possit. Inde tamen debent esse solliciti, ut propter illorum negligentiam nihil in sua Legatione incorrectum remaneat, sed ubi certam, & veram necessitatem cognoverint, nostram Jussionem adimplere non negligant.*

XXXIII. Vicesimo-septimo Capitulo Ludovicus præcipit Missis Dominicis, ut ea, quæ per Capitula statuta sunt, omnibus nota faciant. *Volumus etiam, ut omnibus notum sit, quià ad hoc constituti sunt, ut ea, quæ per Capitula nostra generaliter de quibuscunque causis statuimus, per Missos nota fiant omnibus, & in eorum procuratione consistant, ut ab omnibus adimpleantur. Et ubi fortè aliquo tali impedimento, quod per eos emendari non possit, aliquid de his, quæ constituimus ac jussimus, remanserit imperfectum, eorum relatu nobis ad tempus indicetur, ut per nos corrigatur quod per eos corrigi non potuit.*

XXXIV. Denique duodetricesimo Capitulo Ludovicus ad eos, qui Legatione funguntur, hanc habet admonitionem. *Nosse vos credimus, quanti sit ponderis Legatio, quam vobis commisimus, & quàm sit periculosum tantæ rei curam negligere, quantum vos pro nostra omnium communi salute ex nostra obligatione suscepisse non ignoratis. De qua re cùm vos interrogassemus, non sic nobis responsum est, ut in eo responso sufficere potuisset ad eam dispositionem, quam rerum necessitas ad communem utilitatem pertinentium poscere videbatur, vel quæ nobis aliquod securitatis solatium afferre potuisset. Et hoc ideo evenisse perspeximus, quia anno præterito, quando Capitula Legationis vestræ vobis dedimus, cautè vos observare jussimus, ne sine causa his, quos honoratos esse volumus, aliqua fieret injuria. Quapropter volumus vobis notum facere, qualiter nunc Domino adjuvante eandem Jussionem nostram debeatis adimplere. Volumus ut Missi nostri, quos ad hoc constitutos habemus, curam & sollicitudinem habeant, quatinus unusquisque, qui Rector à nobis populi nostri constitutus est, in suo ordine officium sibi commissum justè ac Deo placitè ad honorem nostrum ac populi nostri utilitatem administret, in hunc modum cognoscendi diligentiam adhibeant, si ea, quæ in Capitulari nostro, quod eis anno præterito dedimus, continentur, secundùm voluntatem Dei ac Jussionem nostram fiant adimpleta. Itaque volumus ut medio mense Maio conveniant iidem Missi,*

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

unusquisque in sua Legatione, cum omnibus Episcopis, Abbatibus, Comitibus, ac Vassis nostris, Advocatis nostris, ac Vicedominis Abbatissarum, necnon eorum, qui propter aliquam inevitabilem necessitatem ipsi venire non possunt, ad locum unum. Et, si necesse fuerit, propter opportunitatem conveniendi, in duobus vel tribus locis, vel maximè propter pauperes populi, idem Conventus habeatur, qui omnibus congruat. Et habeat unusquisque Comes Vicarios & Centenarios suos, necnon & de primis Scabineis suis tres aut quatuor. Et in eo Conventu primùm Christianæ Religionis & Ecclesiastici Ordinis collatio fiat. Deinde inquirant Missi nostri ab universis qualiter unusquisque illorum, qui ad hoc à nobis constituti sunt, officium sibi commissum secundùm Dei voluntatem ac Jussionem nostram administret in populo, & quàm concordes atque unanimes ad hoc sint, vel qualiter vicissim sibi auxilium ferant ad ministeria sua peragenda. Et tam diligenter ac studiosè hanc investigationem faciant, ut omnem rei veritatem per eos cognoscere valeamus. Et, si aliqua talis causa ad eorum notitiam perlata fuerit, quæ illorum auxilio indigeat, secundùm qualitates causarum, quæ in nostro Capitulari continentur, tunc volumus ut illuc pergant, & ex nostra auctoritate illud corrigere studeant.

XXXV. Prætereà sanxit idem Conventus Aquisgranensis, ut Reliquiæ Sancti Huberti, primi Leodiensis Episcopi, Leodio, ubi per annos octo supra nonaginta quieverant, ad Andainense transferrentur Monasterium, in quo Monachi Clericis ante annos octo substituti. Postquàm facta fuit hæc apud Andainum mutatio, complures Clerici nobiles Ecclesiæ Sancti Lamberti Leodio discesserunt, atque in Andainensi Cœnobio Monasticen amplexi sunt. Iidem posteà Walcandum Leodiensem Episcopum, ut sacras exuvias Sancti Huberti pateretur ad Cœnobium Andainense transferri, supplices rogarunt, atque in ejusmodi postulationibus annos fermè tres ad Aquisgranensem usque Conventum insumpserunt. Totum negotium, ut gestum est, ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, quo Monachis Andainum cessit, Anonymus, qui tum vivebat, in literas ita retulit. *Cœperunt undiquaque in eundem locum Religiositatis cultores confluere, & maximè nobiles viri ex Monasterio*, sive ex Leodiensi Ecclesia Cathedrali, *Sancti Lamberti, qui Apostolicæ vitæ* (Monasticam vitam interpretare cum Surio [a], qoia vitam imitatur, quam Hierosolymis inchoarunt Apostoli) *desiderio accensi erant, illuc convolare, viriliter ejus Ordinis vitam, morum actuúmque probitatem tenere. Qui, postquàm detritâ sanctæ conversationis viâ, quæ olim sibi fuerant aspera, Christo ductore cœperunt fieri levia, augmenta suæ perfectionis & devotionis requirentes, adierunt præfatum venerabilem Antistitem Walcandum, uti Beatissimi Huberti Præsulis ossa eis à loco sepulturæ permitteret transferre, & in Cellam suæ habitationis, ob sui consolationem, & Confessoris Domini ampliorem honorem, transportare. Qui vocis eorum petitionem, ut pius Pater, clementer audivit, indignúmque locum, in quo sancta membra jacebant, tanto Confessore judicavit. Sed piam petitionem eorum impleri posse otque debere non abnuit, attamen ne incautè ac passim levitatis errore dictanse id fecisse videretur, fermè tribus annis eorum petitionem distulit. Sed cùm ab ipsis venerandis viris magnoperè, ut id eis concederet, exigeretur, prudenti consilio cuncta peragens, Adebaldum Venerabilem Virum Metropolitam suum,* Coloniensem videlicet Archiepiscopum, *super hac re consuluit. Qui & ipse in tanta re consilium suum, ut decebat summæ humilitatis virum, reputans minimum, ratum duxit, ut unà Christianissimum atque Orthodoxum Principem Ludovicum Imperatorem adirent, & quæ eos pulsaret fratrum petitio, pariter edissererent. Qui & ipse Gloriosus atque Invictus Augustus, considerans rem pergrandem, atque paucorum vires magnitudine sui transcendentem, ad Concilium Venerabile Episcoporum, quod tunc temporis apud Aquas congregatum erat, statuit conferendum, &, quid eis esset gerendum, à sententia Sancti Conventûs magnoperè flagitandum. Idem autem Venerabilis ac prorsus Deo amabilis Conventus, consideratis undique partibus, scilicet qui & quare peterent, sed & reverentiâ Sancti Confessoris, sanxerunt tot Religiosorum virorum voto, sancti viri ossa committi, & in Monasterio*

[a] D. 3. Nov. in S. Hubert.

RELIQUIÆ S. HUBERTI LEODIO TRANSFERUNTUR AD ANDAINUM.

AN. CH. 825.
LUDOV. IMP. 12.
LOTHAR. IMP 9.
PIPPINI R. 11.
LUDOV. R. 9.

supradicto, ubi religiosius honorarentur, collocari. Quorum sententia sæpedictus Pontifex obedientiam præbuit, consilio assensit, & petentibus jam dictis viris venerandis Sanctissimi viri Hucberti corpus attribuit. Nam anno ordinationis ipsius decimo-sexto, qui est Incarnationis Dominicæ octingentesimus vicesimus-quintus, XI Calendas Octobris ad Beatissimi Confessoris ventum est urnam, atque à Sacerdotibus cum maxima reverentia à loco sepulturæ ejus effossa, inde cum Religiosi populi gradûsque Ecclesiastici frequentia in Beati Lamberti Ecclesiam Sancti ossa sunt viri transvecta, ubi triduo orationibus & vigiliis prosecuta pridie Calendas Octobris ad memoratum Monasterium cum loculo suo sunt perlata, ibidémque Christo annuente ut tanto Confessori competebat, mirificè condita. Fuit hæc secunda Sancti Huberti Translatio, nam prima facta est anno Christi septingentesimo quadragesimo-tertio, ut probatum Tomo quinto [a]. In utraque corpus Beati Confessoris inventum est incorruptum. Auctor, quem proximè citavimus, acturus de altera Inventione profitetur ea se scripturum, quæ *dicti Venerabilis Antistitis Walcandi & quorumdam aliorum Religiosorum virorum veraci relatu* didicit. Ideóque sibi potiorem apud nos fidem conciliat, quàm plerique recentiores, qui posteriorem hanc Translationem in alios annos conjiciunt. A prima Translatione ad secundam indeterminatè ponit *annos circiter septuaginta-quinque*, magis appositè notasset *annos circiter octoginta*, interfluxerunt enim octoginta-duo. Huic Translationi, quam Laurentius Surius [b] jam publicarar, Joannes Mabillonius [c] Miracula subjecit ex Anonymo, qui sub finem undecimi seculi scripsit. Hic lucubrationem suam exorsus est à cæco, qui eodem anno, quo Reliquiæ Sancti Huberti translatæ sunt, lumen ad illius sepulchrum recepit, &c, ut opera Dei prædicarentur, sanus ab Alveo Andaginensi Abbate Leodium ad Walcandum Episcopum directus est.

[a] Ad an. 743. n. 17.

[b] D. 3. Nov.

[c] Sec. 4. Ben. part. 1.

XXXVI.

COMMUTATIO DE QUIBUSDAM REBUS INTER HILDEBALDUM EP. MATISCON. ET WARINUM COMITEM.

Erat adhuc Aquisgrani Ludovicus tertio Nonas Junii, cùm permutationem inter Hildebaldum Matisconensem Episcopum & Warinum Comitem hoc confirmavit Præcepto, quod ex Chartulario [d] Cluniacensi descripsimus. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Si enim ea quæ fideles Imperii nostri pro eorum opportunitatibus inter se commutaverint, nostris confirmantur Edictis, imperialem exercemus consuetudinem, & hoc imposterum jure firmissimo mansurum esse volumus. Idcircò noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, industria, quia vir venerabilis Hilduinus Abba & sacri Palatii nostri summus Capellanus innotuit Serenitati nostræ, eò quòd Hildebaldus Matescensis Ecclesiæ Episcopus & vir illuster Warinus Comes de quibusdam rebus pro communi utilitate & compendio nuperrimè inter se commutationem fecissent. Dedit prætereà Hildebaldus Episcopus ex ratione Episcopatûs sui eidem Warino Comiti & uxori suæ Albanæ ad eorum proprium, perpetualiter ad habendum, in eodem pago Matescensi, villam cujus vocabulum est Cluniacus cum Ecclesia in eadem villa, & cum casis, domibus, ædificiis, vineis, campis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, aquarúmve decursibus, farinariis, exitibus & regressibus, cum mancipiis ibidem commanentibus, cum omni agnatione eorum, omnia & ex omnibus eorum, & ad integrum quicquid ad ipsam villam aspicere videtur, necnon & in pago Nivernense villam, cujus nomen est Aptannacus, cum Ecclesia ibidem constructa, cum mansis, domibus, ædificiis, vineis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarúmve decursibus, sylvis, exitibus & regressibus, & cum mancipiis ibidem commanentibus, vel cum omni agnatione eorum, omnia & ex omnibus quantumcumque ad ipsam villam aspicere videtur. Warinus Comes & uxor sua Albana de rebus proprietatis eorum eidem Hildibaldo Episcopo ad partem Ecclesiæ suæ in eodem pago Matescensi, villam, cujus vocabulum est Gemuliacus cum Ecclesia ibidem constructa, cum mansis, domibus, casis, ædificiis, vineis, campis, pratis, sylvis, pascuis, aquis aquarúmve decursibus, farinariis, exitibus & regressibus, & mancipiis ibidem commanentibus, cum omni agnatione eorum, omnia & ex omnibus quantùm ad ipsam villam aspicere videtur,*

[d] Chart. 145.

AN. CH. 825.
LUDOV. IMP. 12.
LOTHAR. IMP. 9.
PIPPINI R. 11.
LUDOV. R. 9.

& eorum possessio esse dinoscitur; & in pago Nivernensi villam, cujus vocabulum est calda aqua, cum casis, domibus, ædificiis, mansis, vineis, campis, pratis, pascuis, sylvis, aquis aquarúmve decursibus, exitibus & regressibus, & cum mancipiis ibidem commanentibus & cum omni agnatione eorum, omnia & ex omnibus quantumcumque ibidem eorum proprium esse videtur. Necnon in Ducatu Arvernico in pago Donobrinse villam, cujus vocabulum est Lituinias cum casis, domibus, ædificiis, mansis, vineis, campis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, aquarúmve decursibus, & cum mancipiis ibidem commorantibus, cum agnatione eorum, omnia & ex omnibus quantumcumque eorum proprium esse dinoscitur. Unde & duas commutationes pari tenore conscriptas, manibusque bonorum hominum roboratas, præ manibus habere professus est, sed pro integra firmitate petiit Celsitudini nostræ, ut ipsas commutationes denuò per nostrum Mansuetudinis Præceptum pleniùs in Dei Nomine confirmare deberemus, quorum petitioni denegare noluimus, sed sicut unicuique fidelium nostrorum justè petentium, ita nos illis concessisse atque in omnibus confirmasse cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars justè & rationabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneat atque possideat, vel quicquid exinde facere vel judicare voluerit, libero in omnibus perfruatur arbitrio faciendi quicquid elegerit, & ut hæc auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora meliùs conservetur, de anulo nostro subter jussimus sigillari. Durandus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovi. Data III Nonas Junias, anno, Christo propitio, XII Imperii Domni Ludovici Piissimi Augusti, Indictione tertia. Actum Aquisgrani, Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen. Dubium non est quin annus Ludovici Augusti duodecimus & Indictio tertia per mensem Junium cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quinto conveniant.

XXXVII. Postridie quàm Ludovicus Præceptum proximè descriptum dedit, idem Imperator aliud emisit pro Ecclesia Brivatensi, quod in Appendice veterum Actorum post Notas ad Capitularia sic à Stephano Baluzio publicatum reperies ex Brivatensi Chartulario. *In Nomine Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi. Ludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus. Notum esse volumus cunctis fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris seu etiam Deo dispensante successoribus, quia postquàm Comitatum Brivatensem fideli nostro Beringario Illustri Comiti concessimus, ille ingenio, quo valuit, quandam Ecclesiam, ubi Sanctus Julianus Martyr corpore requiescit, quæ est constructa in vico Brivatensi non procul à Castro Victoriaco, quæ à Saracenis destructa & igne combusta erat, ad pristinum statum reduxit, & in eadem Ecclesia constituit triginta-quatuor Canonicos, & in Castro prædicto Victoriaco quam similiter reædificavit, viginti, ut juxta Cononicum Ordinem Domino militarent & Canonicè viverent, quibus dedit res ex beneficio suo, scilicet de rebus prædictæ Ecclesiæ Sancti Juliani, mansos centum, unde eorum necessitates fulcirent, & substentationem habere potuissent, videlicet prædictis Clericis in commune sexoginta, & Abbati, quem ipsi pariter super se elegerunt, mansos quadraginta. Precibus, quibus valuit, idem Beringorius fidelis Comes nostram exoravit Clementiam, ut per nostrum auctoritatis Præceptum constitueremus, qualiter prædicta centum mansa nullus exinde abstrahere præsumeret, & ut Abbatem super se Canonici in prædictis locis constituti inter se eligendi licentiam haberent, & ipse Abbas vel Congregatio ejus sub nullius ditione fuissent, & nemini cuilibet obsequium pro prædictis rebus fecissent, nisi tantùm ad partem Regis annuatim caballum unum cum scuto & lancea præsentassent, & in postmodum ab omni exactione vel defunctione publica aut privata immunes & liberi essent. Cujus deprecationi, quia justa & rationabilis nobis visa est, aurem accommodare placuit, & hos nostros Imperiales apices fieri, per quos decernimus atque jubemus, ut quemadmodum prædictus Beringarius de suprascriptis locis & Abbate atque Canonicis vel rebus ibidem concessis constituit atque præordinavit, & à nobis confirmari postulavit, vel quemadmodum superiùs dictum est, ita deinceps nostris futurísque temporibus Domino auxiliante fixum atque stabile*

ECCLESIA BRIVATENSIS INSTAURATUR A BERINGARIO COMITE.

permaneat. Sed & hoc nobis inserere placuit, ut quicquid abhinc futurum in prædictis locis divina pietas per nos aut successores nostros, vel per quoslibet liberos & Deum timentes homines largitum atque concessum fuerit, sub eadem conditione, sicut superiùs, dictum est, consistat. Et ut hæc nostra auctoritatis præceptio atque confirmatio per futura tempora inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, annulo nostro subter jussimus sigillari. Data cessio ista II *Nonas Junii, anno* XII *Imperii Ludovici Serenissimi Augusti, Indictione* III.

XXXVIII. *Dimisso Conventu* Aquisgranensi, Ludovicus *in Vogesum ad Rumerici arcem venandi gratiâ profectus, filium suum Lotharium ex Italia regressum, ibíque ad se venientem suscepit, ac peractâ venatione Aquasgrani rediens generalem populi sui Conventum more solenni mense Augusto habuit. In quo Conventu inter ceteras Legationes, quæ de diversis regionibus venerunt, etiam filiorum Godefridi de Nordmannia Legatos audivit, ac pacem, quam iidem sibi petebant, cum eis in Marcha eorum mense Octobri confirmari fecit.* Hæc Annalista Laureshamensis.

LOTHARIUS AUG. AD PATREM REDIT.

XXXIX. Ad Ludovicum Aquisgrani cum Lothario filio commorantem venit etiam Hilduinus Abbas, qui Romam in comitatu Lotharii profectus anno præterito fuerat, ut retulimus ex libello de Translatione Sancti Sebastiani, quem Petrus Franciscus Chiffletius è manuscripto Codice Vesontionensi descripsit, atque cum Joanne Bollando communicavit in unum ac viginti capita distributum. Capite primo, Hilduinus Romam cum Lothario Augusto proficiscitur, ut dictum anno superiore. Capite secundo, redit in Gallias, eodémque tempore, quo Lotharius in Vosegum ad arcem Rumerici contendit, ut venationi cum Ludovico patre indulgeat, ipse revertitur ad Suessionense Monasterium Sancti Medardi, résque cunctas quas Romæ vidit, præcipuè sacras exuvias Sanctorum, quas illic coluit, longâ narratione commemorat. His auditis, Medardini fratres desiderio poscendarum Reliquiarum accenduntur. Rodoinus loci Præpositus, ut Abbati sic & Imperatori perchatus vota sodalium palàm aperit. Hilduinus hanc postulationem sibi gratissimam testatur, mox Aquisgranum ad publicum Conventum pergit, ibíque ab utroque Augusto & à Juditha Augusta benignè excipitur. Capite tertio, Ludovicus petitis annuit, Rodoinum cum literis ad Eugenium Papam pro Reliquiis Sancti Silvestri Romani quondam Pontificis adipiscendis Romam destinat. In itinere, postquàm ad suburbium Lingonense perventum est, mira res causam mutandi consilii præbet. Æger ante fores Lingonensis Ecclesiæ divinitus sanatur ope Sancti Sebastiani Martyris, & ab eo jubetur in suburbium ire moneréque Rodoinum ac ejus socios, ut insignis Miraculi, quo pristinam valetudinem recuperavit, facti testes desistant à proposito, nec à Romano Pontifice Reliquias Sancti Silvestri sed corpus Beati Sebastiani postulent. Hac admonitione læti Suessionem ad Hilduinum redeunt, *rem divinitus gestam per ordinem pandunt, & ut per seipsum ad Augusti notitiam idipsum perferre dignaretur anxiè precantur. Diplomata quoque, quæ Magni Silvestri Præsulis rogabant pignora, demutari in expetitionem inclyti Martyris Sebastiani obnixè deposcunt, &, ne quod cœpti itineris infortunium incurrant, maturatò causam quantocyùs quâ audent importunitate insistunt. Perfert vir spectabilis Hilduinus ad notitiam pii Principis divinæ Legationis arcanum, pandit salubrem de adipiscendis tanti Martyris pignoribus revelationem. Jubet Augustus literarum schemata sub obtentu emeriti Militis multiplici referta prece instaurare; dehinc, ut priùs, nomine & annuli sui impressione signatas Rodoino cum suis reconsignat epistolas. Illi per divinam revelationem salubriùs aurâ spirante gratanter viam relegentes, nihílque de expletione negotii ulteriùs hæsitantes, auream certatim expetunt Romam.* Quæ secuta sunt, dicentur anno proximo.

HILDUINUS ABB. ROMA SUESSIONEM REVERTITUR.

RODOINUS MON. S. MEDARDI ROMAM MITTITUR,

AD POSCENDAS RELIQUIAS S. SEBASTIANI.

XL. Interim hoc anno, Ludovicus Imperator *completis omnibus negotiis, quæ ad illius Conventûs*, nempe Aquisgranensis habiti mense Augusto, *rationem pertinere videbantur, Noviomagum cum filio majore secessit, minorem verò Ludovicum in Bajoariam direxit. Ipse autumnali venatione completâ, circa hyemis in-*

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

tium, ut Annalista Laureshamensis testatur, *Aquasgrani reversus est*. Illuc venerunt octavo Idus Decembris Halitgarius & Amalarius deferentes è Conventu Parisiensi Collectionem Sententiarum in causa Imaginum. Id liquet ex ejusdem Ludovici Commonitorio, quod anno proximo describemus. Hæc autem Conventûs apud Parisios habendi fuit occasio. Constantinopolitanos Oratores, de quibus sub anni prioris finem locuti sumus, Rotomago Romam profectos paulò pòst subsecuti sunt Freculfus Lexoviensis Episcopus & Adegarius, per quos Ludovicus ab Eugenio Papa postulavit, ut, *ex ejus permissione*, prædicta Sententiarum Collectio fieret. Id etiam ex prælaudato constat Commonitorio. Pontifex hos Legatos, concessâ quam petebant licentiâ, statim in Gallias remisit. Imperator post eorum reditum Conventui locum & diem indixit, & Episcopis, qui doctrinâ ceteris præstare videbantur, præcepit ut Kalendis Novembribus adessent Parisiis, ibique simul in unum collecti de Imaginum veneratione dissererent. Facta tum Sententiarum Collectio, de qua nobis hîc sermo.

CONVENTUS PARISIENSIS DE CAUSA IMAGINUM.

XLI. Latuit hic liber ad annum usque Christi millesimum quingentesimum nonagesimum-sextum, quo cusus è typis Wechelianis Francofurti ad Mœnum prodiit cum hoc titulo. *Synodus Parisiensis de Imaginibus anno Christi* DCCCXXIV *ex vetustissimo Codice descripta, & nunc primum in lucem edita.* Ejusdem opusculi refutationem sex capitibus distinctam edidit Robertus Bellarminus in Appendice ad Tractatum de cultu Imaginum. In eadem quoque materia versatus est Cæsar Baronius Tomo nono Annalium Ecclesiasticorum, ad annos Christi septingentesimum nonagesimum-quartum, octingentesimum vicesimum-quartum, & octingentesimum vicesimum-quintum. Tantæ fuerunt auctoritatis hi duo Cardinales apud Severinum Binium, ut istius Conventûs *Acta, qua incerto & innominato Auctore, nullâ factâ mentione loci ubi inventa vel unde accepta fuerint, in lucem prodierunt, tanquam spuria & illegitima, vel saltem de fide suspecta, nequaquam editioni* Conciliorum, quam procuravit, putarit *inserenda*, solùmque descripserit Bellarminum additâ in fine notatiunculâ de Baronio ad annos suprà citatos consulendo. Jacobus Sirmondus solas Ludovici literas ad Eugenium Papam & Commonitorium ad Hieremiam Archiepiscopum Senonensem & Jonam Aurelianensem Episcopum antiquis Galliæ Conciliis inseruit. At inter eorumdem Conciliorum Supplementa Petrus *Delalande* totum prænominati Conventûs librum edidit, exceptis literis ac commonitorio proximè notatis, ne metas operis suscepti transiret, recuderétque quod à proavunculo Sirmondo jam cusum esset. Postremi Conciliorum Collectores Binium & Sirmondum secuti sunt, ex Bellarmino refutationem Conventûs Parisiensis, ex Sirmondo literas & commonitorium Ludovici transcripserunt cum brevibus Binii & Sirmondi ad eundem Conventum notis, ne vel tantillùm à Bellarmino & Baronio discrepare viderentur. Auctoritas tantorum Cardinalium, quos & pietate & doctrinâ præstantissimos fuisse nemo non fatetur, plurimùm valet apud nos, nec unquam ab eorum opinione nisi coacti invitique recedimus. Ad illas angustias hoc loco redigimur, ut enim inficiati sumus in Concilio Francofordiensi, sic & negamus in Parisiensi Conventu septimam Synodum Oecumenicam seu secundam Nicænam à Francis damnatam fuisse. Secus uterque sentit Cardinalis. Adversùs Synodum Francofordiensem disputat Bellarminus libro secundo de Conciliorum auctoritate, capite octavo; adversùs Parisiensem Conventum in Appendice ad Tractatum de cultu Imaginum jam laudata. Baronius eandem init disputationem Tomo nono, contra Synodum Francofordiensem ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-quartum, contra Parisiensem Conventum ad eundem annum, necnon ad octingentesimum vicesimum-quartum & ad octingentesimum vicesimum-quintum; atque in ejus opinione [a] *Collatores*, qui Conventum Parisiis habuerunt, *in illud præcipitium sponte* lapsi sunt, *ut*

[a] Hoc an. n. 4.

ſeptimam Oecumenicam Nicanam Synodum eo nomine condemnarent, mentientes quòd in ea latria adoratione juberentur imagines, adorari, & occaſione Legationis hæretici Imperatoris Michaelis cicatricem malè obductam refricantes, vulnus periculoſius induxerunt, quod anteà inflictum in Francofordienſi Concilio, jam fuerat abolitione Actorum illorum plenè curatum, ſed ob inſcitiam Collatorum Pariſienſium *& nequitiam pariter, dirâ exulceratione recruduit.* Hæc Baronius. Hodie pereruditi non deſuot viri, qui Francos aſſerant à prædicta Syoodo Nicæna nec in Francofordienſi Concilio nec in Pariſienſi Conveſſtu diſſenſiſſe; Pariſiis enim in Scholis [a] hanc aſſertiooem publicè propugnatam meminimus. Tomo ſuperiore prolixum de Concilio Francofordienſi ſermooem fecimus, quem conſule ſi lubet. Quid de Pariſienſi Conventu cenſeamus, nunc accipe.

XLII.

Baronius duabus de rebus initio diſputationis queritur; primò, quòd malâ fide facta ſit editio Collationis, deinde quòd ipſa Collatio, quæ per tot ætates in tenebris delituerat, in lucem pravo conſilio prodierit. *Erubuiſſe*, inquit [b], *viſa ſunt poſteriora ſecula, quæ in hac, de qua eſt ſermo, Collatione ſunt facta, ſcriptiſque mandata, ac ea de cauſa Acta ipſum occuluiſſe, ut ampliùs non eſſent viſa. Nullus enim uſquam reperitur (quod ſciam) inter tot diverſorum Scriptorum examina, quibus Gallia abundavit, qui ejuſmodi Collationis vel levem mentionem habuerit, quæ ante annos quatuor,* ſive anno Chriſti milleſimo quingenteſimo nonageſimo-ſexto, *Francofurti cuſa in Wecheliana typographia in lucem prodiit abſque luce, nempe quòd Auctoris nomine careat, qui invenit, & edendam curavit, vel ex qua fuerit accepta Bibliotheca, nec ſit aliquod dictum (ut moris eſt eorum, qui ingenuo ac animo libero abſque fuco & fallaciis rem agentes, omnia iſta produnt) quo liberent fidem ſuam, & lectori aditum non occludant ſed patefaciant, ut, ſi velint, ipſum poſſint conſulere Codicem veterem, num ex eo ſint cuncta ſincerè atque fideliter reddita. Nam ſecus facere, eſt tyrannicè cogere & ſtrangulare Lectorem, ut ea, quæ edita ſunt, accipiat, velit nolit, nec in ambiguis habeat, quem conſulat, quò ſe vertat. Ut planè (quod dictum eſt) non ſit iſtud in lucem edere, ſed offundere tenebris omne quod promitur. Secundùm igitur Redemptoris noſtri illam ſententiam* [*omnis, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus; qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifeſtentur opera ejus, quia in Deo ſunt facta,*] *arguendus eſt iſte filius eſſe tenebrarum, qui tenebricoſum opus, perpetuis tenebris dignum à Majoribus habitum & abditum, obſcuritate nominis & loci unde prodierit, totum denſâ affuſum caligine in odium & invidiam Catholici nominis ſparſerit, ut conſultiùs Pithœus egerit (ſi verum eſt quod præfatur anonymus) ut apud ſe retinuerit, nec prodiderit in dedecus Galliarum quod apud ſe habebat eorundem Actorum vetus exemplar.* Baronianæ querelæ pars haud modica lapſu temporis evanuit. Poſt plures prædictæ Collationis editiones, quæ rebus ad auctoritatem fidémque conciliandam valdè neceſſariis carebant, anno tandem Chriſti milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo-ſexto prodiit Pariſienſis hujuſcemodi Characteribus eleganter adornata. Conciliorum antiquorum Galliæ à Jacobo Sirmondo editorum Supplementis inſerta reperitur à pagina centeſima ſexta ad centeſimam duodequadrageſimam. Illorum Supplementorum Collector nec nomen oec patriam nec munus ſuum reticoit; ſcriptus eſt in prima pagina Petrus *Delalande* Ricomagenſis in Arverna Lemane, Theſaurarius Eccleſiæ Regalis Sancti Frambaldi Silvanectenſis; opus ſuum Clero Gallicano generalem in Urbe Regia Conventum celebranti dicavit; atque ubi pervenit ad Collationem Pariſienſem, de qua diſputamus, unde eam acceperit, hac Lectorem notatiunculâ monuit ad oram poſitâ, *ex Codice Sancti Remigii Remenſis, qui eſt in Bibliotheca Thuana num. 274.* Quin author editionis Wechelianæ Collationem Pariſienſem malâ mente vulgarit *in odium & invidiam Catholici nominis*, ut Barooius ſcribit, in dubium minimè vocamus. *Sed*, ut idem Annaliſta proximè ſubjungit, *tantùm abeſt, ut quod voluit aſſecutus ſit*

[a] In Reg. Navarr. d. 5. Dec. a. 1675.

[b] Hoc an. nu: 2. 3.

AN. CH. *auctor qui edidit, ut potiùs contrarium volens & invitus sit operatus, cùm, ex li-*
825. *teris quas recitat Ludovici Pii, ipsa pietas in tenebris elucescat, nimirum quantùm*
LUDOV. *sit apud Romanos Pontifices in universa Ecclesia juris & potestatis, & quantâ Im-*
IMP. 12. *peratores prosequi eos debeant reverentiâ & colere observantiâ.* His aliísque cau-
LOTHAR. sis permoti, qui specialiter à generalibus Gallicani Cleri Comitiis ad exa-
IMP. 9. minanda Gallicanorum Conciliorum Supplementa nominati sunt, Collatio-
PIPPINI nem illam Parisiensem iisdem Supplementis inseri non prohibuerunt, Cla-
R. 11. tissimæ memoriæ Petrus *de Marca* Tolosanus tunc Archiepiscopus, Franciscus
LUDOV. *Bosquet*, Episcopus Montispessulanensis, & Rogerius *de Harlay* Lodovensis
R. 9. pòst Episcopus, necnon & Franciscus *de Bertier* hodie Rivensis Episcopus.

XLIII. In editione Wecheliana liber hoc donatur Titulo suprà jam descripto. *Synodus Parisiensis de Imaginibus anno Christi* DCCCXXIV, *ex vetustissimo Codice descripta, & nunc primùm in lucem edita.* Negat Bellarminus nomen Synodi rectè positum, suámque opinionem his tuetur argumentis, *quòd nulla in eo* libro *conspiciantur Decreta, nulli Canones, nulla extet Episcoporum subscriptio, nulla Synodi mentio*; quódque Ludovicus Imperatot in literis ad Eugenium Papam sic scribat; *nos non Synodum congregando, sed quemadmodum à vobis postulavimus, licentiámque agendi percepimus, unà cum familiaribus nostris, filiis vestris, quantùm pro multiplicibus sollicitudinibus Regni diversis occupati per intervalla potuimus, considerare studuimus, quid almitati vestræ de tanta necessitate significare potuissemus.* Baronius eodem literarum fragmento nixus ait *non Synodum esse celebratam, sed ex selectis viris eruditis habitam esse Collationem, singulis in eam suum symbolum conferentibus.* Nos lubentissimè Collationem cum Baronio, cum aliis plerísque Conventum appellamus, ita tamen ut Synodi quoque nomen convenire non inficiemur, quia multi adsident Episcopi, simúlque conferunt de confutanda hæresi ac pace Ecclesiæ restituenda. Walafridus Strabo librum *de exordiis & incrementis rerum Ecclesiasticarum* scripsit post Ludovici Pii mortem, cui novem duntaxat annos superstes vixit. Capite octavo, quod totum est *de Imaginibus & picturis*, quid temporibus ejusdem Ludovici novissimè gestum sit à Francis in causa Imaginum, sic exposuit. *Ipsa denique querela Græcorum temporibus beatæ memoriæ Ludovici Imperatoris, in Franciam perlata, ejusdem Principis providentiâ scriptis Synodalibus est confutata.* Per Synodalia scripta Collationem Parisiensem, de qua nunc agimus, intelligas hoc loco, necesse est, quia quandiu Ludovicus Imperium gessit, non occurrit alius Episcoporum cœtus à Francis habitus ad examinandam quæstionem de cultu Imaginum, quæ magnas apud Græcos contentiones excitabat. Collationem igitur Parisiensem non malè Synodum vel Conventum Synodicum vocabis. Lege in Gallicanorum Conciliorum Supplementis observationem non ingratam *de vocabulis Placiti, Conventûs, & Synodi usurpatis ab illorum temporum Scriptoribus.* Quod attinet ad præcitatum epistolæ fragmentum, quam Ludovicus Imperator Eugenio Papæ scripsisse fertur, hoc nullius est auctoritatis, commentitiæ sunt enim illæ literæ, taléque procul dubio reputabuntur, si collatæ fuerint cum aliis, quas infrà recitabimus ex eodem Conventu Parisiensi. Prolixus prologus, stylus dispar, sensus dissimilis, ut ita censeamus, facilè non adducunt. Solam in sensu discrepantiam hîc ostendemus, de ceteris Lector judicium ferat. Supposititias literas sic claudit Ludovicus. *Nos tamen non Synodum congregando, sed quemadmodum à vobis postulavimus, licentiámque agendi percepimus, unà cum familiaribus nostris filiis vestris, quantùm pro multiplicibus sollicitudinibus Regni diversis occupati per intervalla potuimus, considerare studuimus, quid almitati vestræ de tanta necessitate significare potuissemus, qualiter idem populus à Deo per vestram conservandus Orthodoxam Sanctitatem ad veram concordiam revocari potuisset, ut verâ pace conglutinati, & in hoc & in futuro seculo omnium Domino placere potuissent. Et quicquid exinde salubre Domino inspirante invenire potuimus, Paternitati vestræ per præsentes filios vestros, fratres nostros, quædam dictis, quædam*

scriptis

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

scriptis intimando dereximus. Genuinas verò sic exorditur. *Quia veraciter nos debitores esse cognovimus, ut his, quibus regimen Ecclesiarum & ovium Dominicorum cura commissa est, in omnibus causis ad divinum cultum pertinentibus opem atque auxilium pro qualitate virium nostrarum & intellectûs nostri capacitate feramus, idcircò prætermittere nequivimus, quin tunc quando Legati Græcorum nobis manifestaverunt, qualem ad vos deberent perferre Legationem, summâ curâ ac sollicitudine tractaremus, quale vobis adjutorium in hoc negotio cum Dei auxilio exhibere potuissemus. Et ob hoc à vestra Sanctitate petivimus *, ut Sacerdotibus nostris liceret de libris Sanctorum Patrum Sententias quærere atque colligere, quæ ad eamdem rem, pro qua iidem Legati vos consulturi erant, veraciter definiendam convenire potuissent. Quas cùm illi juxta concessam etiam à vobis licentiam solerter inquirerent, & divinâ opitulante gratiâ quicquid invenire tam brevi temporis spatio potuerunt collegissent, nobis ea perlegenda direxerunt. Quibus perlectis, ea vestræ Sanctitati legenda atque examinanda per hos Legatos nostros, Hieremiam scilicet & Jonam Venerabiles Episcopos, mittere curavimus.* In literis, quas dicimus commentitias esse, Ludovicus ab Eugenio petit, ut Collationem de cultu Imaginum sibi, quantùm diversa Regni negotia patiuntur, cum familiaribus habere liceat; obtentâ facultate Conventum indicit eorumdem familiarium, qoibuscum super ea materia Sententias Patrum colligit, illarúmque Sententiarum Collectionem Romam ad Papam per Legatos statim transmittit. In hac autem narratione multa veritati refragantur. Conventus Parisiis habitus est, ad illum Episcopi multis è provinciis vocati, facta Sententiarum Collectio absente procul Imperatore. Varia per hunc annum, quo Conventus Parisiensis consignatur, itinera Ludovici [?]ucis ex Annalista Laureshamensi denuò repetemus, ut hunc Imperatore[m i]n civitate Parisiorum hoc eodem anno versatum neges. Ludovicus hyemem apud Aquisgranum egit, illic enim & Natalem Domini celebravit & Pascha; primo vere Noviomagum venandi gratiâ profectus est; medio mense Maio rediit Aquisgranum, ibi quem indixerat habiturus Conventum; erat Aquisgrani tertio Nonas Junii, dimisso pòst Conventu saltum Vosagum venaturus adiit; peractâ venatione reversus est Aquisgranum, ibique rursum mense Augusto Conventum habuit, quo finito Noviomagum venandi studio secessit; autumnali venatione completâ circa initium hyemis Aquisgranum repetiit, & octavo Idus Decembris, cùm illic esset, accepit Sententias Patrum de cultu Imaginum in Conventu Parisiensi collectas, eásque paulò pòst Hieremiæ & Jonæ Venerabilibus Episcopis dedit Romam ad Eugenium Papam deferendas. Parisios igitur hoc anno non venit, commentitiæque sunt literæ, quæ quid secus afferunt.

* Goldast. malè petimus

Ex supradictis hæc rerum series texitur eo quo gestæ sunt ordine. Michael & Theophilus Imperatores Constantinopolitani Legatos ad Ludovicum mittunt cum literis, in quibus aliquid *de Imaginum veneratione* continetur; Romam iidem Legati proficiscuntur hac quoque de quæstione illic acturi; suos etiam paulò pòst Ludovicus ad Eugenium Papam dirigit Oratores, per quos licentiam petit obtinétque agendæ Collationis, in qua cultus Imaginum examinetur; Parisiis habetur Conventus, colliguntur Sententiæ Patrum, quæ pertinent ad illam materiam; ipsa Collectio statim Ludovico apud Aquisgranum degenti transfertur, atque ab eo per alios Legatos ad Romanum Pontificem cum literis transmittitur. XLIV.

Actum anno priore de Legatis literísque Michaelis ad Ludovicum, cetera manent hîc expendenda, pertinent enim ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-quintum, cujus loco iu editione Wecheliana malè ponitur annus Christi DCCCXXIV. Post Orientalium Legatorum discessionem, suos quoque Ludovicus ad impetrandam agendæ Collationis facultatem Romam direxit Oratores, Freculfum videlicet Episcopum & Adegarium, de quibus in suis ad Ludovicum è Conventu Parisiensi literis ita XLV.

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

scripserunt, qui collectas Patrum Sententias Aquisgranum ad eundem Imperatorem transmiserunt. *Fecimus epistolam nobis relegi, quam vobis Legati Græcorum anno præterito detulerunt. Venerabilis namque Freculfus Episcopus subtiliter prudentérque, qualiter ipse & Adegarius socius illius de hac re cum Domno Apostolico & cum venerandis Episcopis & Ministris illius egissent, vivâ voce parvitati nostræ innotuit.* Cujus auctoritatis hæ sint literæ, inquiremus infrà. Lexoviensis Episcopus erat Freculfus. De Adegario ejus socio nihil occurrit observandum.

XLVI. Post horum reditum ex Italia, Conventus *de causa Imaginum* juxta Præceptum Imperatoris Ludovici *Kalendis Novembris apud Parisiorum urbem* habitus est. Eædem enim literæ sic inchoantur. *Nos servi ac fidelissimi Oratores vestri, qualiter proximis Kalendis Novembris apud Parisiorum urbem juxta præceptum vestræ Magnitudinis in unum convenimus, qualitérque de negotio à vestra Pietate nobis injuncto de causa videlicet Imaginum egerimus, ad memoriam vestræ Celsitudinis reducimus.* In illo Conventu Sententiæ Patrum festinatò collectæ, nam qui Collectionem Aquisgranum detulerunt Halitgarius & Amalarius, ii se Ludovico stiterunt octavo Idus Decembris, ut idem Imperator initio sui commonitorii testatur his verbis. *Venerunt ad præsentiam nostram Halitgarius & Amalarius Episcopi VIII Idus Decembris, deferentes Collectiones de libris Sanctorum Patrum, quas in Conventu apud Parisios habito simul positi collegistis.* Et earumdem Sententiarum Collectores in literis ad Ludovicum proximè citatis de præcipiti festinatione conqueruntur, &, si quid *minus aut indecens* in ipsa Collectione repertum fuerit, temporis angustiam legitimæ sibi sperant excusationi fore. *Nos*, inquiunt, *servi vestri, sicut superius præmissum est, in unum convenientes, & de nobis injunctis pro captu intelligentia nostra familiariter conferentes, testimonia ex auctoritate divina, & Sententias Sanctorum Patrum, quas, prout temporis angustia permisit, collegimus, & coram nobis legi fecimus, & quicquid in his de negotio, de quo agitur, necessarium aptúmque judicavimus, & in unum congerere studuimus, vestræque Imperiali potentia per venerabiles viros Halitgarium & Amalarium dirigere præsumpsimus, ut videlicet vestra à Deo vobis conlata sapientia ex his eligat, quicquid necessarium dignúmque ad idem negotium pertinens judicaverit. Obsecramus itaque humiliter abundantissimam pietatem vestram, ut non nobis adscribatur, quicquid ibi minus aut indecens aut .... * inventum fuerit. Verè enim fatemur, quia angustiâ temporis præpediente, nec quanta voluimus, nec quanta potuimus, collegimus; sed tantùm vestris sacris jussionibus, ut decet & oportet, totis nisibus parere cupientes, quæ parvo in tempore ad manus nobis occurrere potuerunt, breviatim collegimus, & huic operi usque ad vestram sagacissimam examinationem inservimus. Nam quidam nostrorum de longè venientes non habuerunt spatium temporis quærendi; quidam verò nec causam, pro qua ad hunc Conventum venire jussi sunt, donec pervenerunt, veraciter nosse potuerunt. Moduinus namque infirmitate, in qua diutissimè laborat, detentus venire nequivit. Scit itaque plenissimè Excellentia vestra, quia illud, quod per omnes Catholicorum libros indagari necessitas urget, prolixi temporis spatio ad legendum indiget. Nam si sufficiens spatium temporis nobis tributum fuisset, tanta Domino opitulante poteramus colligere, quæ huic operi copiosè poterant abundare. Tamen in his, quæ collecta sunt, summam hujus negotii, de quo agitur, discretè comprehensam esse juxta auctoritatem divinam & Sanctorum Patrum sententias arbitramur.* Modoinus, de quo loquuntur, Augustodunensis est Episcopus.

* deest aliquod verbum.

XLVII. Adversùs hanc Collectionem, qui sinistrè gravitérque sensit de Collectoribus, quasi Imagines nulla dignas veneratione censuerint, acriter disputavit Robertus Bellarminus [a]. At illi colligendis Patrum sententiis incubuerunt alio longè consilio, ut docerent Imagines nec frangendas nec cultu latriæ adorandas esse. *Poterant*, inquit Bellarminus, *Collectores isti maximam partem testimoniorum, quæ attulerunt, omittere, quoniam iis nihil probatur aliud, nisi solum Deum esse colendum cultu latria sibi uni proprio, & non esse*

[a] Cap. 4.

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

imagines ita adorandas, ut etiam sacrificia illis offerantur; quæ neque nos negamus, neque Sancta Nicæna Synodus allegavit. Imò Collectores, quia Nicænæ Synodi Decretis adhærebant, & Imagines negabant cultu latriæ adorandas esse, parcere non debuerunt Patrum testimoniis, quorum copiosâ multitudine sententiam suam validiùs confirmarent. Pergit Bellarminus. *Ut videas, Lector, quantas vires veritas habeat, ipsi quoque, qui eam oppugnant, non rarò vel inviti vel imprudentes eam tuentur. Id accidit Collectoribus nostris, nam inter alia testimonia colligunt etiam nonnulla, ut probent imagines non esse frangendas vel injuriâ afficiendas. Sed in istis testimoniis non habetur solùm quod ipsi volunt, imagines videlicet non esse afficiendas injuriâ, sed habetur etiam quod nolunt, afficiendas honore, quod quidem illi Collectores aliquando viderunt, & textum audacter corruperunt; aliquando viderunt, & testimonium contra se in ipso suo libello imprudentes reliquerunt.* Imò Collectores non tantùm probare voluerunt Imagines nec frangendas esse nec afficiendas injuriâ, sed etiam afficiendas honore, nec ubi textum repererunt, qui doceret eas honore afficiendas esse, testimonium illud corruperunt. Bellarminus unicum hujuscemodi corruptionis exemplum profert, culpámque non tam in ipsos Collectores, quàm in eos, qui Collectionem typis edendam curarunt, rejicere sic videtur. *Prioris rei exemplum habes pag. 87. ubi allegatur Sanctus Gregorius, qui, in epistola 5 lib. 7 ad Januarium, reprehendit acriter nonnullos, qui Beatæ Virginis Imaginem & Crucem Dominicam contumeliæ causâ ad Judæorum Synagogam detulerunt, & mandat Januario Episcopo, ut sublatam ex eo loco, cum ea quâ dignum est veneratione, Imaginem atque Crucem in Ecclesiam referat. Hîc boni Collectores nomen Imaginis simpliciter deleverunt vel omiserunt, ne viderentur contra eorum dogma non solùm Crux sed etiam Imago Beatæ Virginis veneranda, nisi fortè librariorum errore nomen imaginis sit omissum.* Textus, de quo Bellarminus loquitur, è typographia Wecheliana sic prodiit. *Considerantes hac de re vestræ voluntatis intentum, ac magis judicium, his hortamur affatibus, ut, sublatâ exinde cum ea quâ dignum est veneratione atque Cruce, debeatis quod violenter ablatum est reformare.* Sic autem restitui debet. *Considerantes hac de re vestræ voluntatis intentum, ac magis judicium, his hortamur affatibus, ut, sublata exinde cum ea quâ dignum est veneratione Imagine atque Cruce, debeatis quod violenter ablatum est reformare.* Omissionem hujus vocabuli, *Imagine*, typographo non Collectoribus attribuet, quisquis ipsam legerit epistolam, Gregorius enim paulò superiùs *Imaginem Genitricis Dei Dominíque nostri, & venerandam Crucem* nominavit. Argumentum literarum.[a] hoc est. Gregorius Januario Episcopo Calaritano scribit, ut excessum Petri neophyti contra Judæos emendet diligenter, & Synagogam vi ablatam eis restitui jubeat. Epistolam sic orditur. *Judæi de civitate vestra huc venientes questi nobis sunt, quòd Synagogam eorum, quæ Caralis sita est, Petrus, qui ex eorum superstitione ad Christianæ fidei cultum Deo volente perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die Baptismatis sui, hoc est, Dominico, in ipsa festivitate Paschali, cum gravi scandalo sine vestra occupaverit voluntate, atque Imaginem illic Genitricis Dei Dominíque nostri, & venerandam Crucem, & birrum album, quo de fonte resurgens indutus fuerat, posuisset. De qua re & filiorum nostrorum, Eupaterii gloriosi Magistri militum, atque magnifici pii in Domino Præsidis, aliorúmque nobilium civitatis vestræ ad nos hæc eadem scripta attestantia cucurrerunt. Qui etiam adjecerunt à vobis hoc præsensum, & prædictum Petrum, ne hoc auderet, fuisse prohibitum. Quod cognoscentes, omnino laudavimus; quia sicut re verâ bonum decuit Sacerdotem, nil fieri, unde justa esset reprehensio, voluistis. Sed quia per hoc, quod minimè vos in his quæ pravè acta sunt miscuistis, displicere vobis quod factum est demonstrastis, considerantes hac de re vestræ voluntatis intentum, ac magis judicium, his hortamur affatibus, ut, sublatâ exinde cum ea quâ dignum est veneratione Imagine atque Cruce, debeatis quod violenter ablatum est reformare; quia sicut Legalis diffinitio Judæos novas non patitur erigere Synagogas, ita*

[a] Lib. 7. Indict. 2. ep. 5.

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

quoque eos sine inquietudine veteres habere permittit. Ergo Parisiensi Conventui non est imputandum, quòd censuerit Imagines honore non afficiendas esse.

XLVIII. Subdit Bellarminus à Collectoribus multa produci testimonia, quæ docent Imagines honorandas esse atque adorandas. Inter illa nobilissimum est, quod sumitur ex Sancti Basilii literis ad Julianum Imperatorem, in quibus edit fidei suæ confessionem, &c, quid sentiat de cultu Imaginum, his ostendit verbis. *Suscipio & Sanctos Apostolos, Prophetas, & Martyres, & ad Deum deprecationem, qua per eos propitium mihi efficit misericordissimum Deum, pro quo & figuras Imaginum eorum honora & adoro; specialiter hoc traditum est à Sanctis Apostolis, & non prohibitum, sed in omnibus Ecclesiis nostris eorum designari vel Historias*, &c. Ad hunc textum sic exclamat Bellarminus. *Quid audimus? Sanctus Basilius Magnus ab adversario advocatur testis, & verè testis est omni exceptione major. Is verò palàm affirmat se honorare & adorare, Apostolorum, Prophetarum, & Martyrum Imagines. Idque affirmat, dum fidei suæ confessionem edit, ac de rebus non dubiis aut verisimilibus, sed certissimis & exploratis loquitur. Addit verò id ab Apostolis traditum, & ab omni Ecclesia susceptum & observatum. Quid quæso responderi potest? Auctor gravissimus apertè loquitur, & ejus testimonium ab adversariis profertur.* Facilis est responsio. Collectores præcitatum Sancti Basilii testimonium afferunt, quia sunt Orthodoxi, doctrinam Nicænæ Synodi profitentur, Imagines Sanctorum honorant & adotant, non quidem cultu latriæ qui Deo proprius est, sed eo cultu quem Nicæna Synodus præscribit. Eâdem mente congerunt & aliorum Patrum sententias haud paucas, quas Bellarminus laudat, quia *pro cultu sacrarum Imaginum* proferri possunt, nec id diffitemur.

XLIX. Ait præterea Bellarminus à Collectoribus multa produci testimonia, quæ nihil ad rem faciant, aut ridicula videantur, si referantur ad id quod in disceptationem venit. Esto. Nullum inde argumentum erues, quo probes Conventum Parisiensem in cultu Imaginum à Nicæna Synodo dissensisse. Certè non inficiamur omnes Sententias, quæ collectæ sunt ex multorum Patrum Scriptis, non ejusdem ponderis atque auctoritatis esse. Ludovicus hoc agnovit discrimen, in suo enim ad Hieremiam & Jonam commonitorio prudenter hanc interposuit cautionem. *Admonendo præcipimus solertiæ vestræ, ut priusquàm de his aliquid Domno Apostolico indicetis, diligenti cura eadem vos recensere caretis, & ea, quæ meliùs & aptiùs præsenti negotio convenire inveneritis, excerpere atque describere, illique ad legendum offerre studeatis.* Et ipsimet Collectores apud Ludovicum questi sunt de angustia temporis, quod ad faciendam Collectionem concessum fuit. In illo tamen opere nihil occurrit, quod à Nicænæ Synodi Decretis in Imaginum cultu dissideat.

L. Inter Antistites, qui Conventum Parisiis habuerunt, haud postremi fuerunt Halitgarius & Amalarius. Hi missi sunt ex eodem Conventu, qui Patrum Sententias in eo collectas Aquisgranum ad Imperatorem ibi commorantem deferrent. Ludovicus suum ad Hieremiam & Jonam commonitorium sic orditur. *Venerunt ad præsentiam nostram Halitgarius & Amalarius Episcopi VIII Idus Decembris, deferentes Collectiones de libris Sanctorum Patrum, quas in Conventu apud Parisias habita simul positi collegistis.* Imperatorem Halitgarius & Amalarius haud adierunt sine literis, quæ Legationis obeundæ provinciam illis à Conventu datam significarent. Genuinæ perierunt literæ, nam quæ circumferuntur ex libro de Conventu Parisiensi, commentitiæ sunt, aut saltem interpolatæ demonstrantur. Inscriptio talis est. *Conventus Parisiensis Excellentissimis ac Victoriosissimis Deoque amabilibus Augustis Dominis Hludowico & Hludhario Serenissimis Imperatoribus.* Ab hac inscriptione discrepat epistolæ clausula, quæ non duobus simul Augustis sed uni duntaxat benè precatur. *Ad exaltationem & pacem sanctæ suæ Ecclesiæ humillimam Deóque amabilem, ac Christianæ Religioni necessariam Dominationem Serenitatis*

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

vestra Dominus Jesus Christus incolumem dexterâ sua pietatis tueri, ac felici protectione per immensum conservare, & post hujus vitæ cursum superni civibus consortem dignetur efficere. Tria jam fragmenta citavimus; unum, in quo Freculfi & Adegarii Legatio impetratáque cogendi Conventûs licentia memorantur; alterum, in quo notatur tempus habiti Conventûs; tertium, in quo mentio fit Sententiarum, quæ festinatò, prout temporis angustia permisit, in ipso Conventu collectæ sunt, atque ad Imperatorem, qui procul aberat, per Halitgarium & Amalarium Episcopos cum literis ex eodem Conventu delatæ. Nihil in illis occurrit fragmentis, quod vel à veritate vel ab epistolæ conscribendæ materia sit alienum. Certè vix aliud quidquam in mentem venit, quod ad Imperatorem tunc absentem è Conventu scriptum videatur. Cetera igitur, quæ Bellarminus & Baronius refellunt, sunt insititia.

L I. Bellarminus [a] sic habet. "*Venio nunc ad ea testimonia, quæ pauci illi viri à Ludovico Imperatore vocati, ex veterum monumentis collegisse se dicunt, multis enim nominibus viri illi peccasse videntur. Ac primùm quidem ante Collectionem satis audacter judicium sibi de scriptis Apostolicis desumpserunt, nec solùm de Summo Pontifice sed etiam de Generali Synodo à Pontifice approbata temerè judicarunt. In qua re longè superarunt peccatum Auctoris illius, qui nomine Caroli Magni librum edidit adversùs cultum sacrarum Imaginum. Ille enim (quod etiam Patres Concilii Francofordiensis fecerunt) Nicænam Synodum secundam improbavit, quoniam celebratam fuisse existimavit sine consensu Apostolicæ Sedis. At Consiliarii isti Ludovici Imperatoris, quorum scripta discutimus, fatentur Synodum pro cultu Imaginum, id est, Nicænam secundam, ab Hadriano Summo Pontifice coactam, & probatam, & tamen tum ipsam Synodum, tum epistolam ejusdem Hadriani ad Constantinum Imperatorem pro cultu Imaginum, & rursum defensionem ejusdem Synodi ab Hadriano ad Carolum missam examinare, dijudicare, reprehendere non verentur.* Atque ut ista probet, hunc ex prædictis literis textum allegat. *Primùm epistolam Domini Hadriani Papæ, quam pridem pro Imaginibus erigendis Constantino Imperatori, & Herenæ matri ejus, ad eorum deprecationem, in transmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus, & quantùm nostræ parvitati res patuit, sicut justè reprehendit illos, qui Imagines Sanctorum temerario ausu in illis partibus confringere & penitus abolere præsumpserunt, sic indiscretè noscitur fecisse in eo, quòd superstitiosè eas adorari jussit, pro qua * etiam causa Synodum congregari præcepit.* Allegat & hanc periodum, quæ paulò pòst in eadem epistola sequitur, & ad Nicænæ Synodi defensionem ab Hadriano editam pertinet. *Per singula capitula in illorum excusationem respondere quæ voluit, non tamen quæ decuit *, conatus est, &c.*

[a] Cap. 3.

* Baron. quatum

* Baron. decuit

L I I. Baronius [b] multò plura suscipit refutanda, post istas enim voces, *Synodum congregari præcepit*, textum etiam, qui proximè sequitur, & in eadem materia de cultu Imaginum versatur, ita recitat. *Synodum congregari præcepit, & suâ auctoritate sub jurejurando consuit, ut erigerentur, & adorarentur, & sanctæ nuncuparentur, cùm eas erigere licitum, adorare verò nefas sit. Inseruit etiam in eadem epistola quædam testimonia Sanctorum Patrum, quantùm nobis datur intelligi, valdè absona, & ad rem de qua agebant * minimè pertinentia. Ex hujus namque epistolæ textu, Imperator & Clerus, simúlque & populus, auctoritatem sumentes, Synodum fecerunt, in qua sicut illi multùm deviaverunt, qui Imagines Sanctorum in illa alia Synodo, quæ sub Constantino avo memorati Constantini facta est, penitus abdicandas esse decreverunt, sic isti non mediocriter erraverunt, qui eas non solùm coli & adorari & sanctas nuncupari sanxerunt, verùm etiam sanctimoniam ab eis se adipisci professi sunt. Et ut id verum esse, quod nitebantur adstruere, demonstrarent, quædam Sanctarum Scripturarum testimonia & Sanctorum Patrum dicta ad suum superstitiosum errorem confirmandum violenter sumpserunt, & eidem suo operi incompetenter aptaverunt, quoniam non eo sensu, quo dicta, nec intellectu, quo à Sanctis Patribus exposita, ab illis esse produntur prolata vel intellecta. Eandem porrò Synodum cùm sanctæ memoriæ genitor vester*

[b] Hoc an. num. 5. & seqq.

* Baron. agitur Delaland. agebatur

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

coram se suísque perlegi fecisset, & multis in locis, ut dignum erat reprehendisset, & quædam Capitula, quæ reprehensioni patebant, prænotasset, eáque per Angilbertum Abbatem eidem Hadriano Papæ direxisset, ut illius judicio & auctoritate corrigerentur, ipse rursus favendo illis, qui ejus instinctu tam superstitiosa támque incongrua testimonia memorato operi inseruerant, per singula capitula in illorum excusationem respondere quæ voluit, non tamen quæ decuit, conatus est. Talia quippe quædam sunt, quæ in illorum objectionem opposuit, quæ, remotâ Pontificali auctoritate, & veritati & auctoritati refragantur. Sed licet in ipsis objectionibus aliquando absona, aliquando inconvenientia, aliquando etiam reprehensione digna testimonia defensionis gratiâ proferre nisus sit, in fine tamen ejusdem apologiæ sic se sentire, & tenere, & prædicare, ac præcipere de his, quæ agebantur professus est, sicut à Beato Papa Gregorio institutum esse constabat. Quibus verbis liquidò colligitur, quòd non tantùm scienter, quantùm ignoranter, in eodem facto à recto tramite deviaverit. Nisi enim in conclusione objectionum suarum retinaculis veritatis, Beati scilicet Gregorii institutis, adstrictus iter devium præcavisset, in superstitionis præcipitium omnino labi potuisset.

LIII. Hæc & alia multa, de quibus infrà, literis Conventûs Parisiensis inducta sunt, nec ad id probandum alio nobis opus est argumenro, quàm quòd fabulis seriùs inventis innitantur. Tomo superiore duas distinximus pseudosynodos Constantinopolitanas; unam, quæ fregit Imagines; alteram, quæ illas cultu latriæ tanquam Deificam Trinitatem adoravit. Posteriorem hanc pseudosynodum damnavit Synodus Francofordiensis, cujus Canonem [a] non gravamur hîc repetere. *Allata est in medium quæstio de nova Græcorum Synodo quam de adorandis Imaginibus Constantinopoli fecerunt, in qua scriptum habebatur, ut qui Imaginibus Sanctorum, ita ut Deificæ Trinitati, servicium aut adorationem non impenderent, anathema judicarentur. Qui suprà Sanctissimi Patres nostri omnimodis adorationem & servitutem renuentes contempserunt, atque consentientes condemnaverunt.* Synodus Francofordiensis anno post Christum natum septingentesimo nonagesimo-quarto consignatur. Anno proximo vitam clausit Hadrianus Papa, cùm Angilbertus adhuc laicus in Comitatu Caroli Regis esset, Monachatu nondum suscepto. Carolus igitur nec è Synodo Francofordiensi Capitulare contra Nicænam Synodum per Angilbertum Abbatem Romam ad Hadrianum misit, nec ab eodem Hadriano responsorias accepit literas, in quibus Angilbertus Abbas & Minister Capellæ vocaretur. In Concilio Francofordiensi nihil omnìno gestum est contra Synodum Nicænam, suppositicii sunt libri Carolini, fictitia est etiam quæ fertur Hadriani Pontificis ad illos libros responsio. Tribus his de rebus nobiscum noo conveniunt Bellarminus & Baronius. At nostra sententia Canone Francofordiensi probatæque Chronologiæ præsidio fulcitur, & qoæcumque de Carolinis observationibus contra Synodum Nicænam deque responsionibus Hadriani Papæ proferuntur ex vulgaris literis Conventûs Parisiensis, egregiè refellit, ostendit enim ea fabulis accensenda, quod est optimum potentissimúmque refutandi genus. Porrò cùm hæc commenta excogitata sint ad confirmandum quod anteà præmissum fuit judicium cùm adversùs Nicænam Synodum, tum adversùs epistolam, quam Hadrianus, antequàm illa Synodus haberetur, Constantino & Irenæ Augustis inscripsit, certè judicium illud nec æquum haberi, nec à Conventu Parisiensi latum censeri potest. Synodo Francofordiensi copiosissimus Episcoporum numerus, ut suo loco notavimus, ex omnibus Caroli Regis ditionibus interfuit, frequenti quoque cœtu Conventus Parisiensis ab Episcopis temporibus Ludovici Pii celebratus est, quidam enim, ut ex literarum fragmento suprà recitato constat, *de longè* dicuntur venisse. Conventus apud Parisios habitus est anno post Synodum Francofordiensem tricesimo-primo. Non ita longum fuit hoc temporis interstitium, ut ex Episcopis, qui Francofordiensi Concilio præsentes adfuerunt, nullus in Conventu quoque Parisiensi sedere synce-

[a] Can. 2.

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9. LIV.

rámque rerum in Synodo Francofordiensi gestarum narrationem edere potuerit. Eorum sanè, qui Parisiensem Conventum egerunt, plerique suscee- perunt Episcopatum elapsis post Synodum Francofordiensem annis adeò paucis, ut ejus Decreta nequierint ignorare. Literis igitur Conventûs Parisiensis ab Interpolatoribus multò recentioribus inserti sunt textus, quos suprà post Bellarminum ac Baronium & descripsimus & refutavimus.

Eosdem textus in vulgata Conventûs Parisiensis ad Ludovicum Augustum epistola proximè sequitur mentio cùm literarum quas Legati Græcorum ad eundem Imperatorem detulerunt, tum Legationis quam Freculfus Episcopus apud Eugenium Papam obiit & in prædicto Conventu post suum in Gallias reditum publiceè recitavit. Nihil horum vocamus in dubium. Sed Interpolator, postquàm ea retulit, quæ de Freculfo verè scripta sunt, adjecit alia multa, quibus suum rursus odium contra sacras Imagines & Romanum Pontificem manifestavit. *Cùm prudenti*, inquit, *relatu illius*, nempe Freculfi, *cuncta cognovissemus, qualiter partim veritatis ignorantiâ, partim pessima consuetudinis usu, hujus superstitionis pestis illis in partibus inolevisset, & priora & posteriora studiosissimè considerassemus, intelleximus, quantùm nobis res patuit, quo Zelo ad hac consideranda vestra sancta devotio excitata fuerit. Non enim ignoramus animum vestrum magno tadio posse affici, cùm illos à recto tramite quoquo modo conspicitis deviare, qui summâ auctoritate praditi deviantes quosque debuerant corrigere. Illo nempe zelo accensi estis, de quo Beatus Paulus Apostolus dicit. [Quis scandalizatur & ego non uror?] Cùm enim duos in periculo constitutos conspexistis & à via regia declinantes, unum scilicet ad sinistram in abruptum confringendarum Imaginum prolapsum, alterum verò ad dexteram in superstitiosam videlicet earumdem Imaginum adorationem proclivem, voluistis vos affectu pietatis medium opponere, & utriusque partis morbo salutiferam medicinam conferre. Sed quoniam maximum vobis in eo obstaculum erat, eò quòd pars illa, qua debebat errata corrigere, suâque auctoritate hujusce superstitionis errori obniti, ipsa prorsus eidem superstitioni non solùm non * resistere,* * edit. deest non
*verùm etiam incautâ defensione contra auctoritatem divinam & Sanctorum Patrum dicta nitebatur suffragari, aperuit vobis Dominus ostium juxta optatum vobis desiderium, ut licentia vobis ab eadem tribueretur auctoritate tanta rei cum vestris quarendi familiariter veritatem, ut quoniam inerat vobis voluntas consulendi, & deerat auctoritas quarendi, ejus auctoritate quareretis veritatem, cujus auctoritas deviare videbatur ab ipsa veritate, quatenus sancto vestro desiderio ac ** * Baron. &
vigilanti studio veritas patefacta, dum se in medium ostenderet, etiam ipsa auctoritas volens noléns que veritati cederet atque succumberet. Verùm, quoniam fratrum salus non est negligenda, & eminens auctoritas non est facilè reprehendenda, visum est extremitati nostra, ut omnis vestra Serenitatis sermo ad illos specialiter ex Apostolicarum auctoritate literarum dirigatur, quorum primùm causâ ad hac quarenda estis excitati, & quicquid reprehensione in utrisque partibus dignum cognoscitur, ad illorum personam potius referatur, qui liberè admoneri possunt, & quorum scandalum, si pro veritate ortum fuerit, faciliùs tolerari potest. Credimus itaque, quòd illos reprehendendo, illísque compatiendo, istos verò demulcendo, laudando, & praferendo, eorúmque auctoritatem magnis laudum praconiis efferendo, & Sancta Romana Ecclesia condignam laudem deferendo, veritatem tamen ex testimoniis Sanctarum Scripturarum & sententiis Sanctorum Patrum in medium proferendo, & veraciter sobriéque exponendo, poterit vestra sanctissima devotio, sicut optat, utrisque consulere. Sic quippe refragator vinculis veritatis, modò blandiendo, modò honorando, modò secundùm rationem veritatem demonstrando, subtiliter adstrictus, non audebit aliter docere, quàm quod veritas habet, nec poterit aliter tenere, quàm quod veritas habet, nec poterit aliter tentare, quàm quod veritatis documento aliis tenendum tradiderit. Tali nempe modo visum est nostra mediocritati, ut utriusque partis saluti commodissimè prodesse, magnamque vobis à Domino remunerationem hujus rei gratiâ praparare possitis.

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

* Baron. vendicare

*Credimus sanè, quia quanquam aliqua ex parte superstitiosam sibi consuetudinem fortè vindicare * velint, nullatenus tamen ab eadem Sede aliter quam auctoritas & veritas se habet, mandare in aliquam partem præsumet. Verebitur siquidem potestatem vestram, auctoritatem Sedis, & testimonia veritatis. Cùm igitur à vestra sancta devotione ita peracta fuerint, licèt, quod non optamus, in aliquo aut isti aut illi deviare voluerint, & vestram saluberrimam admonitionem, quæ tota ex auctoritate veritatis profertur, audire contempserint, non minor ob id vobis à Domino recompensatio fiet, quia totum, secundùm verba Beati Heliæ Prophetæ, quod vestrum fuit, facere studuistis.*

LV. Baronius, qui totum hunc textum ex Actis Collationis descripsit, in ipsos Collatores ad eundem locum duas ob causas invehitur. Primùm, quòd *Ludovico suadeant, ut literæ scribantur ad Michaelem Imperatorem auctoritate (ut aiunt) literarum Apostolicarum, nempe nomine Romani Pontificis, quod factum est; cùm longè procul abfuerit, ut vel levis consensus Apostolicæ Sedis accesserit.* Deinde, quòd *cùm tantùm data fuerit à Romano Pontifice inquirendi facultas, definierint isti, sententiámque protulerint in epistolam Hadriani, in ipsam Oecumenicam septimam Synodum, & quid de Imaginibus sentiendum sit, ipsi primæ Sedi legem præscribere studuerint.* Nos hunc textum, quem Baronius duas in partes dividit, totum Collatoribus abjudicamus. Prior pars proponit scribendas esse literas nomine Romani Pontificis ad Michaelem Imperatorem, idque posteà factum contendit Baronius. At anno sequenti probabimus commentitias esse literas, quæ leguntur in Actis Conventûs Parisiensis, & nomine Romani Pontificis ad Michaelem ac Theophilum Imperatores Græcorum scriptæ perhibentur. Interim ut suppostitias has esse literas, sic & aliarum, quæ Ludovico Augusto directæ reperiuntur, supposititium arbitrare fragmentum, in quo consilium datur has ad Constantinopolitanos Imperatores conscribendi. Posterior pars, quæ Hadriano Papæ & septimæ Synodo Oecumenicæ imponit, ostenditur quoque commentitia, quia Conventûs Parisiensis Episcopi nec ab Hadriano Papa nec à septima Synodo Oecumenica dissentiebant.

LVI. In literis, quas examinamus, sequitur sermo satis prolixus Episcoporum querentium de præcipiti festinatione, quâ Sententias Patrum colligere propter angustiam temporis coacti sunt. Nobis hæc excusatio non displicet, Conventus enim apud Parisios ad Kalendas Novembris indictus est, & octavo Idus Decembris apud Aquisgranum oblatæ sunt Imperatori Ludovico Sententiæ Patrum in eodem Parisiensi Conventu collectæ. Probari verò non possunt, quæ proximè subjiciuntur in hunc modum. *Ita videlicet, ut unusquisque fidelis ea perlegens & intelligens, animadvertere queat, quòd Imagines Sanctorum stultâ præsumptione non sunt confringendæ, & ad injuriam Sanctorum abolendæ & penitus despiciendæ; nec assertione superstitiosâ colendæ aut adorandæ; sed potiùs hujuscemodi superstitione remotâ, juxta veram religionem, memoriæ & amoris causâ ob recordationem eorum, quorum Imagines habendæ, sicut à Beatissimo Gregorio satis Catholicè perspicuéque dictum declaratur. Quia igitur nos his, qui in sacra Sede Beati Petri Apostoli resident, dignam honoris reverentiam jure tribuendam non dubitamus, & illorum erga Imagines superstitiosam venerationem quidam visu, omnes verò aliorum relatu cognoscimus, voluimus primùm contra illos sententias ponere, qui Imagines præsumptuosa temeritate confringere præsumpserunt, quatenus inde isti animati aliorum errata valentiùs vobiscum corrigerent, & ad suam superstitionem cognoscendam veritatis testimonia suscipienda animum faciliùs flecterent. Sicut igitur nobis videtur, & superiùs præmisimus, apertè sermo vestræ correctionis contra illos usquequaque dirigi potest, à quibus vobis illa epistola, quam relegimus, directa esse cognoscitur, quoniam ejus textu utramque partem reprehensione dignam demonstravit, & illam scilicet, quæ indebito & superstitioso cultu Imagines venerabatur, & illam, quæ ab inferioribus locis easdem Imagines evertere ac delere præcepit. Et ideo credimus, quanquam cetera alia secundùm auctoritatem*

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

ritatem veritatis, sicut in suis scriptis continetur, idem Imperator fecerit, propter hoc tamen factum quosdam illarum partium infirmos scandalizasse, necnon quasdam nostræ Urbis Romanæ perturbasse. Ad hunc textum, ubi scripta Beatissimi Gregorii commendantur, *nec ipsis,* inquit Baronius, *Romanis Pontificibus aliud retinere atque servare, quàm quæ à Sancto Gregorio de his scripta & facta esse noscuntur, semper in consilia fuit & opere; quæ isti* Collatores *non percipientes, cùm pugnant, aëra verberant.* Baronio quidem assentimur in iis, quæ cùm ad Sanctum Gregorium, tum ad alios Romanos Pontifices spectant; textum tamen, qui proximè descriptus est, haud existimamus à Collatoribus exaratum fuisse, sed ab Interpolatore, qui non eo, quo Collatores, in Beatum Gregorium animo fertur; Collatores enim à doctrina Sancti Gregorii non recedunt, plurimùm autem recedit Interpolator, erroribus, quos antè non semel protulit, in postremo textu repetitis, &, si fides ei præstatur, ex ipsiusmet Beati Gregorii scripto confirmatis.

LVII. Superest clausula literarum, in qua Collatores Ludovico Augusto benè precantur. Talem exitum epistolæ non improbamus, & ut faciliùs intelligas, quid sentiamus illis de literis, quásve partes aut rejiciamus aut servemus, amputatis interpolationibus novam hîc exhibemus editionem, qualem ab ipso Conventu prodiisse suspicamur. *Excellentissimo ac Victoriosissimo Deóque amabili Augusto Domino Hludowico Serenissimo Imperatori, Conventus Parisiensis. Nos servi ac fidelissimi Oratores vestri, qualiter proximis Kalendis Novembris apud Parisiorum urbem juxta præceptum vestræ Magnitudinis in unum convenimus, qualitérque de negotio à vestra Pietate nobis injuncto de causa videlicet Imaginum egerimus, ad memoriam vestræ Celsitudinis reducimus. Sed ut meliùs nobis manifestum fieret, ob quam causam vestra Pietas, quæ erga Dei Sanctæque suæ Ecclesiæ amorem ardentissimè flagrat, ad hoc inquirendum primùm accensa fuerit, necessarium duximus initium hujusce rei cognoscere. Et ideo primùm epistolam Domini Hadriani Papæ, quam pridem pro Imaginibus erigendis Constantino Imperatori, & Herenæ matri ejus, ad earum deprecationem, in transmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus. Et ut pleniùs etiam nobis cuncta patescerent, fecimus epistolam relegi, quam vobis Legati Græcorum anno præterito detulerunt. Venerabilis namque Freculfus Episcopus subtiliter prudentérque, qualiter ipse & Adegarius socius illius de hac re cum Domno Apostolico & cum venerandis Episcopis & Ministris illius egissent, vivâ voce parvitati nostræ innotuit. Nos denique servi vestri, sicut superiùs præmissum est, in unum convenientes, & de nobis injunctis præ captu intelligentiæ nostræ familiariter conferentes, testimonia ex auctoritate divina, & Sententias Sanctorum Patrum, quas prout temporis angustia permisit, collegimus, & coram nobis legi fecimus, & quicquid in his de negotio, de quo agitur, necessarium aptúmque judicavimus, & in unum congerere studuimus, vestræque Imperiali potentiæ per Venerabiles viros Halitgarium & Amalarium dirigere præsumpsimus, ut videlicet vestra à Deo vobis collata sapientia ex his eligat, quicquid necessarium dignúmque ad idem negotium pertinens judicaverit. Obsecramus itaque humiliter abundantissimam pietatem vestram, ut non nobis adscribatur, quicquid ibi minus aut indecens aut ..... inventum fuerit. Verè enim fatemur, quia angustiâ temporis præpediente, nec quanta voluimus, nec quanta potuimus, collegimus; sed tantùm vestris sacris jussionibus, ut decet & oportet, totis nisibus parere cupientes, quæ parvo in tempore ad manus nobis occurrere potuerunt, breviatim collegimus, & huic operi usque ad vestram sagacissimam examinationem inseruimus. Nam quidam nostrorum de longè venientes non habuerunt spatium temporis quærendi; quidam verò nec causam, pro qua ad hunc Conventum venire jussi sunt, donec pervenerunt, veraciter nosse potuerunt. Modoinus namque infirmitate, in qua diutissimè laborat, detentus venire nequivit. Scit itaque plenissimè Excellentia vestra, quia illud, quod per omnes Catholicorum libros indagari necessitas urget, prolixi temporis spatio ad legendum indiget. Nam si sufficiens spatium temporis nobis tributum fuisset, tanta Domino opitulante poteramus colligere, quæ*

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PEPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

huic operi copiosè poterant abundare. Tamen in his, quæ collecta sunt, summam hujus negotii, de quo agitur, discretè comprehensam esse juxta auctoritatem divinam & Sanctorum Patrum sententias arbitramur. Ad exaltationem & pacem Sanctæ suæ Ecclesiæ humillimam Deóque amabilem ac Christianæ Religioni necessariam Dominationem Serenitatis vestræ Dominus Jesus Christus incolumem dexterâ suâ pietatis tueri, ac felici protectione per immensum conservare, & post hujus vitæ cursum supernis civibus consortem dignetur efficere.

LVIII. Ludovicus Imperator, postquàm Sententias Patrum cum epistola Conventûs Parisiensis accepit, easdem Sententias cum literis ad Eugenium Papam per Hieremiam & Jonam Episcopos direxit. Illas Ludovici literas ad Romanum Pontificem, & commonitorium ad Hieremiam & Jonam Episcopos, ceteráque monumenta, quæ leguntur in Actis Conventûs Parisiensis, & posteriora sunt eodem Conventu, discutiemus anno sequenti, quo Romam Hieremias & Jonas Episcopi pervenerunt.

LIX. PUELLA AB OMNI CIBO ABSTINET PER TRIGINTA MENSES.

Annalista Laureshamensis ad hunc annum sic scribit. *In territorio Tullensi juxta Commerciacum villam puella quædam annorum circiter* XII *post sacram Communionem, quam in Paschate de Sacerdotis manu Christiano more susceperat, primò pane, deinde aliis omnibus cibis & potibus abstinendo, in tantum jejunasse perhibetur, ut nulla penitus corporis alimenta percipiens, sine omni victûs desiderio, integrum triennium compleverit. Cœpit autem jejunare anno Incarnationis Dominicæ* DCCCXXIII, *sicut in ipsius anni descriptione superiùs annotatum est, & hoc anno, id est,* DCCCXXV, *circa Novembris mensis initium peracto jejunio escam sumere, ac more ceterorum mortalium manducando vivere cœpit.* Inter varia prodigia, quorum enumeratio fit ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium, ab eodem Annalista non omittitur *in territorio Tullensi juxta villam Commerciacum puella quædam annorum ferè* XII *ab omni cibo per* X *menses abstinens.* Ibi verò non X *menses* sed XXX *menses* scribendi videntur, alioquin Annalista sibi non constaret in textibus proximè citatis. Anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio Pascha in Nonas Aprilis incidit. Ab his Nonis ad mensem Novembrem anni post Christum natum octingentesimi vicesimi-quinti, menses effluxerunt unus ferè ac triginta. Quapropter *integrum triennium*, vel, ut Annalista Bertinianus loquitur, *plenum triennium*; quod prædicta puella sine victûs desiderio complevit, benignâ eget interpretatione, ne contra Chronologiam peccasse prænominati videantur Annalistæ.

LX. VICTOR EPISC. CURIENSIS RES ABLATAS ECCLESIÆ SUÆ RECUPERAT, ARBITRIS BERNALTO EP. STRASBURG. ET GODEFRIDO ABB. VALLIS GREGORIANÆ.

Victor Secundus, doctus & eloquens Episcopus Curiensis, *quod testantur supplices literæ & orationes contra Rodericum & Herloinum Comites, Episcopatûs quædam bona per vim tenentes, ad Ludovicum Imperatorem scriptæ, quæ adhuc extant. Hos Comites aut raptores potiùs ad restitutionem coegit Imperator Argentinæ, anno Christianæ Salutis 825. quo obiit iste Episcopus Victor.* Hæc Bruschius in Episcoporum Curiensium Catalogo. Bucelinus ab eo non dissentit ad hunc annum in Chronologia Rhætiæ, quamvis in aliam opinionem ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum ferri videatur. Addit hic Auctor arbitros litis à Ludovico constitutos fuisse *Beroldum Argentinæ Pontificem & Godefridum Vallis Gregorianæ Abbatem.* Mentionem hujus Abbatis jam fecimus ad annos Redemptoris octingentesimum tertium [a] & octingentesimum decimum-septimum [b]. De Strasburgensium sive Argentinensium Episcoporum serie Chronologiâque fusè disputavimus suprà, cùm ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum [c] super Episcopo, qui tunc Ecclesiæ Strasburgensi præerat, tres diversas opiniones examinaremus. Illo anno, ut Guillimannus [d] ex Ludoviciano Diplomate nos docuit, sedebat Adalochus, cui Beroldum seu Bernoldum vel Bernaltum sive Bernaldum sub initium hujus anni successisse credimus. Strasburgum autem Imperator adire potuit peractâ in Vogeso saltu venatione, priusquàm alterum Aquisgrani Conventum celebraret. Paulò pòst hoc eodem anno

OBIT.

[a] Num. 77.
[b] Num. 275.
[c] Nu. 82. & seqq.
[d] In Episc. 23.

Victor Curiensis Episcopus obiit. Succeſſit Verendarius à Bruſchio & Bucelino laudatus, quòd deceſſoris ſui Legatione non ſemel functus ſit apud Imperatorem, cùm bona Eccleſiæ Curienſi ablata repetebantur.

SUCCEDIT VERENDARIUS.

In eadem Diœceſi Curienſi Gumbertus Fabarienſis Abbas hoc eodem anno hominem exuit octavo Idus Junias, eique ſuffectus eſt Joannes teſte Bucelino in Chronologia Rhætiæ. Quot annos præfuerit Joannes, manet LXI.
incompertum; de ſucceſſore agemus Tomo ſequenti.

ABBATES FABARIENSES.

Celebratur ad hunc annum in Hiſtoria [a] Comitum Barcinonenſium Adaulfus Barcinonenſis Epiſcopus. Celebrantur & in Epiſcoporum Albigenſium atque Abbatum Caſtrenſium Chronico Guillelmus Albigenſis Epi- LXII.
ſcopus & Adelmus Caſtrenſis Abbas, ſic. *Anno 825. Guillelmus epiſcopabat, Adelmus Abbatiabat.* Hoc de Abbate ſex extant Verſus.

Quæ ventura forent tentavit prodere Adelmus,
Aſtrorum vanis luſus imaginibus.
Ex libro Maſis vitæ ſecreta futuræ
Novit, & hoc ſacro lumine vera videt.
Aſtrorúmque loco ſunt illi vulnera Chriſti.
Non ſunt majora his ſidera vulneribus.

[a] Lib. 2. c. 1.

ADAULFUS EP. BARCINONENSIS. GUILLELMUS EP. ALBIGENSIS. ADELMUS ABB. CASTRENSIS.

Defuncto Fredberto Abbate, ſucceſſit ei Albertus. Ita Clarius in Chronico Sancti Petri Vivi. Utrumque autem hoc anno contigiſſe teſtatur Anonymus in Geſtis Archipræſulum Senonenſium, quæ ſæpè jam citavimus ex manu- LXIII.
ſcripto Codice Bibliothecæ Thuaneæ [b].

ABBATES S. PETRI VIVI.

[b] Cod. 105.

In Armorica Sancta Turgarus Namnetenſis Epiſcopus hoc anno mortuus legitur. Datus eſt ei ſucceſſor Atto, qui Privilegio pro Senonenſi Monaſterio Sancti Remigii ſubſcripſit anno Redemptoris octingenteſimo triceſimo- LXIV.
tertio, ut Tomo ſequenti ad illum annum probabimus. Obiit etiam hoc eodem anno Gundulfus Metenſis Epiſcopus, ſi vetuſtorum Catalogorum Chronologia rectè procedit. In Epiſcoporum Metenſium Indice, qui deſinit in Adalberone, & inter Antiquitatis Monumenta, quæ Marcus Antonius Dominycius libro de Anſberti familia rediviva ſubjecit, hæc occurrunt de Gundulfo. *Gundulfus Epiſc. ſedit ann.* VI. *& menſ.* VIII. *& dies* VII. *Requieſcit in Gorzia Monaſterio. Ob.* VII *Id. Septembr.* Et in Epiſcoporum Metenſium Chronico, quod Lucas Dacherius Tomo ſexto ſui Spicilegii publicavit, habentur iſta. *Sublimatur Gundulfus trigeſimus-nonus Metenſis Epiſcopus converſatione ac fide venerandus. Sedit* VI *annis, tempore Ludovici Pii ſub Apoſtolicis Paſchale & Eugenio. Obiit* VII *Idus Septembris.* Apud Meuriſſium, qui Metenſium Epiſcoporum Hiſtoriam ad noſtra uſque tempora conſcripſit, Metenſes Infulas adipiſcitur ineunte anno Redemptoris octingenteſimo decimo-nono; gerit annis quinque, menſibus octo, diebus ſeptem; amittitque cum vita ſeptimo Idus Septembris, anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-quarto, Eugenio jam Pontifice. De Præſulatûs initio convenimus, nequaquam de fine, nam Catalogi præter minutias menſium ac dierum conſtanter annos ſex in Epiſcopatu tribuunt. Ex hac igitur vita migravit Gundulfus ſeptimo Idus Septembris. De ſucceſſore agemus anno ſequenti.

EPISCOPI NAMNETENSES.

GUNDULFUS EP. METENSIS OBIT.

In Chronico Engoliſmenſi, quod à Philippo Labbeo publicatum eſt, hæc LXV.
occurrunt. DCCCXXV. *Hilbodus Abba efficitur.* Id eſt, Hilbodus in Arnulfi locum Abbas Herenſis ſubrogatur. Utriuſque meminit Falco Trenorcienſis Monachus in Chronico Trenorcienſi. *Magnanimus*, inquit, *Hilbodus, qui poſt Arnulfum, undecimo anno poſt obitum Magni Caroli, prædictæ Inſulæ ſuſceperat Abbatiam, ad eorum*, nempe Nortmannorum, *frequentes repellendos impetus, arcem ingentis conſtruxit fortitudinis ad totius Inſulæ munimentum, quam vallo præmuniens opportuno, competens viſus eſt eidem adhibuiſſe præſidium.* Ne quid diſcriminis inter utriuſque Chronographi computum intercedere videatur, apud Falconem annum undecimum poſt obitum Caroli Magni numera poſt

HILBODUS FIT ABB. HERENSIS.

AN. CH. 825.

annum Redemptoris octingenteſimum decimum-quartum, quo Carolus Magnus ex hac vita migravit; ſic enim annum illum undecimum poſt obitum Caroli Magni cum anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-quinto, qui notatut in Chronico Engoliſmenſi, rectè compones. Cave autem, ne, quoniam Arnulfo Hilbodus hoc anno ſuccedit, Arnulfum hoc eodem anno mortuum credas. Vixit Arnulfus ad annum uſque Redemptoris octingenteſimum undequadrageſimum. Chronographus Engoliſmenſis id aſſerit his verbis. DCCCXXXIX. *Arnulfi Abbatis advenit hora.* Simili utitur locutione ad annum ſequentem, quo mortem Ludovici Pii ſic conſignat. DCCCXL. *Hludovici Imperatoris hara terminatur.* Arnulfus igitur anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-quinto regimen Monaſterii ſponte dimiſit, illúdque ſuſcepit qui maximam quoque laudem ſibi comparavit apud poſteros Hilbodus.

ARNULFO SPONTE MUNUS ABDICANTE.

LXVI. Uſitatiore computandi modo, primus annus Imperii Ludoviciani cum anno Redemptotis octingenteſimo decimo-quarto comparatur, ſecundus cum anno Redemptoris octingenteſimo decimo-quinto, & ſic de ceteris. Eóque nixi calculo Apollinarem Abbatem Flaviniacenſem ac Reomaenſem, qui, teſte Hugone Flaviniacenſi, *obiit pridie Kal. Aprilis, anno duodecimo Imperii Ludovici*, mortuum aſſerimus hoc anno, poſt Chriſtum natum octingenteſimo viceſimo-quinto.

APOLLINARIS ABB. FLAVINIACENSIS AC REOMAENSIS OBIT.

LXVII. Apud Antonium Sanderum in Auctario ad Tomum primum Flandriæ Illuſtratæ, Brunhardus ob ſuam munificentiam erga Blandinium ſive erga Monaſterium Gandenſe Sancti Petri ſic commendatur. *Brunhardus item dedit S. Petro quicquid habuit in Hildeghem ſub Folrado Abbate anno* DCCCXXV. Superſtes igitur hoc erat anno Foltadus Abbas Blandinienſis, quem ad annos Redemptoris octingenteſimum duodecimum & octingenteſimum decimum-quartum laudavimus. Nec ullum movere ſcrupulum debet idem Sanderus cùm ſubjicit confirmationem *Ludovici Pii, filii Caroli, ſuper libertate Eccleſiæ Sancti Petri Gandenſis*, conceſſam Ainardo Abbati, IV *Nonas Junias anno, Chriſto propitio, ſecundo Imperii Domini Ludovici Piiſſimi Auguſti*, id eſt, anno Redemptoris octingenteſimo decimo-quinto. Hanc Chartam Aubertus Miræus inter Belgica Diplomata [a] primus in lucem edidit, atque hoc inſignivit titulo. *Ludovicus Pius Imp. Immunitatis Privilegia, per patrem ſuum Carolum Magnum Blandinienſi Monaſterio prope Gandavum conceſſa, an. 815 confirmat petente Amando Abbate.* Idem Amandi nomen in ipſo Diplomatis contextu bis repetitur. Primò ſic. *Vir Venerabilis Abba Amandus ex Monaſterio Blandinio, quod eſt conſtitutum in honore SS. Apoſtolorum Petri & Pauli, quod eſt ſitum in pago Gandenſi ſuper fluvium Scaldim, obtulit obtutibus noſtris*, &c. Deinde ſic. *Ob firmitatem rei poſtulavit prædictus Amandus Abbas, ut*, &c. Sanderus Amandi loco poſuit Ainardum, & Indictionem VIII, quæ legitur in editione Miræi, perperam in VII mutavit, Indictio enim ſeptima cum anno ſecundo Imperii Ludoviciani non convenit. Sive autem Amandum ſerves cum Miræo, ſive Ainardum cum Sandero reſtituas, Charta oſtenditur commentitia, utrobique enim publicatur cum hoc initio, *in Nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti*, quod non Ludovici Pii ſed Caroli Magni Diplomatibus apponi conſuevit. Lege ad annos Redemptoris octingenteſimum octavum [b] & octingenteſimum decimum-quartum [c], quæ ſcripta ſunt de variis inchoandorum Diplomatum formulis.

BRUNHARDUS MUNIFICUS ERGA MON. GANDENSE.

[a] Cap. 9.

[b] Num. 18.

[c] Num. 64.

LXVIII. Wigbertus filius Widikindi, cujus obitum anno Redemptoris octingenteſimo ſexto conſignavimus, hoc deceſſit anno, Indictione tertiâ, ſi benè Chronologiam inſtituit Hermannus Stangefolus in Annalibus Circuli Weſtphalici [d]. Sepultus fuit in Cœnobio Wildeshuſienſi, quod in Bremenſi Diœceſi conſtruxerat. Locus ille à Gabriele Bucelino in ſecunda parte Germaniæ Sacræ ſic commendatur. *Wildershauſen magni nominis in Saxonia Cœnobium Benedictini Ordinis, aliàs Wildeshuſium.* Illuc Wigbertus Reliquias

[d] Lib. 2.

WIGBERTUS SEPELITUR IN MONAST. WILDESHUSIENSI A SE CONDITO.

AN. CH. 825.
LUDOV. IMP. 12.
LOTHAR. IMP. 9.
PIPPINI R. 11.
LUDOV. R. 9.

Sanctorum Româ detulerit. Sic enim Albertus Krantzius libro secundo [a] Saxoniæ scribit. *Profectum hunc Wigbertum Romam comperio devotionis gratiâ, indéque Sanctorum Reliquias retulisse, quæ in novum Collegium, quod in Wildeshusen oppidum Bremensis Diœcesis erexit, sunt collocatæ. Ibique vir Christiani nominis amantissimus post longam inter suos religiosámque conversationem in pace obdormiens requievit, tumulatus ibidem.* Wigberto filius fuit Walbertus seu Walpertus. Fallitur Bucelinus, cùm utriusque munificentiam ac primordia Wildeshusiensis Monasterii rejicit in annum Christi circiter octingentesimum quinquagesimum. *Wildershausen*, inquit, *magni nominis in Saxonia Cœnobium Benedictini Ordinis, quod circa annum Christi 850 Walpertus Saxoniæ Dux, Windekindi nepos, cum patre suo* Wigberto *condidit & liberaliter dotavit.* Citiùs jacta sunt istius Monasterii fundamenta, cùm Wigbertus in vivis superstes erat. Incertum quo anno. Bremensi Diœcesi tunc præerat Willericus Episcopus, de quo sermo recurret inferiùs.

[a] Cap. 26.

Apud Locrium hoc anno Gotbertus adolescens nobilis ac prædives in Monasterio Sitivensi Monachum induit. Ejus memoria duplici nomine pietatis & munificentiæ celebratur à Bertinianis, quibus ad usum perpetuum villas tres ac triginta contulit. LXIX.

GOTBERTUS MUNIFICUS ERGA MON. SITIVENSE.

In Historia de Translatione Sanctæ Baltechildis, annus octavus Hegilwich Kalensis Abbatissæ cum anno Ludovici Augusti vicesimo sive cum anno Redemptoris octingentesimo tricesimo-tertio per mensem Martium comparatur. Hoc igitur anno, post Christum natum octingentesimo vicesimo-quinto regimen Kalensis Monasterii suscepit Hegilwich Judithæ Augustæ mater. Lege prælaudatam Historiam primâ parte quarti Seculi Benedictini. LXX.

HEGILWICH FIT ABBATISSA KALENSIS.

Adelhardus Abbas utriusque Corbeïæ, *iterum*, ut Auctor libelli de constructione novæ Corbeïæ testatur, *cœpit cogitare, quemadmodum loco Patris Abbatem* Corbeiæ Saxonicæ *præferret, qui secundùm voluntatem Domini regere posset Monachorum gregem, qui cotidie augebatur atque crescebat. Erat eodem tempore in Corbeïensi Monasterio quidam adolescens Monachus, qui ex nobilissimo Francorum atque Saxonum genere fuerat ortus, nomine Warinus. Hic à tanta perfectione cœpit, ut cùm esset juvenis atque magnâ potestate præditus, haberétque sibi desponsatam virginem pulchram atque nobilissimam, & jam jámque inter primos Palatii consisteret, elegit potiùs servire Domino æterno quàm Regi mortali, relictísque omnibus portum Monasterii petiit. Hunc Venerabilis Pater in nova Corbeïa juvenem Abbatem facere cogitabat, confidens scilicet de Domini misericordia, ut qui à tanta perfectione cœpisset, perfectiùs consummaret. Fratres autem agebant, ut Venerabilem Virum Walonem* seu Walam *sibi in Patrem eligerent.* Quid secutum sit, anno sequenti dicemus. LXXI.

WARINUS INSIGNIS MONACHUS.

Interim Adelhardus Abbas, quem propter grandævam ætatem Paschasius Radbertus Simeonem senem vocat, rediit ad veterem Corbeïam, ibíque triduo ante Domini Natalem ægrotare cœpit. *Paraverat se Simeon senex ad Natalem Salvatoris accensis lampadibus occurrere, & Regem Regum Dominum Jesum procedentem de thalamo suo ulnis suis lætus suscipere, sed tetigit eum triduo ante Natalem Domini validissima febris, dum juxta consuetudinem noctis medio in Basilica fleret. Qui ita perdurans ad Vigilias unà cum fratribus hostiam jubilationis in pectore Domino consecrabat, & quantò, ut multi testes sunt, altiùs voce, canebant chori, eo ampliùs idem flebat in jubilo. Sícque se pertrahens ad Matutinorum usque laudes, nec minùs amore Christi febricitans elanguebat, sicut scriptum est in Canticis. [Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo.] Et dum quotidie magis magísque multis premeretur doloribus, spiritum non relaxabat, semper Deo intentus. Disponebat igitur ita omnia providus, ac si nihil mali ferret in corpore, instituens & ordinans ita singulas officinas, ut nil suis ejus imperfectum inveniret, præcipuè ut & sanctus dies dignis celebraretur honoribus. Quo peracto, vehementiùs cœpit urgeri febribus; quotidie tamen ad Oratorium Beati Mar-* LXXII.

ADELHARDUS ABB. CORBEÏENSIS ÆGROTAT.

AN. CH. 825. LUDOV. IMP. 12. LOTHAR. IMP. 9. PIPPINI R. 11. LUDOV. R. 9.

tini veniens, quem copioso amore in vita semper dilexerat, ibidémque Missas audiens, communionem sanctam percepit, donec ultimus dies vitæ à noctis hujus eum eduxit caligine. Interim verò audiens beatus vir Hildemannus Episcopus, quem ipse Monachum nutrierat, & per concessum Regis, ut ante biennium [a] observavimus, *tanto Bellovaci sublimarat honore, sanctum ægrotare Patrem, advenit illicò, & excubabat jugiter ante eum, donec vivendi finem fecit, & eum propriis manibus unà cum cunctis fratribus sepelivit. Qui dum advenisset, gavisus est sanctus Pater alacritate maximâ & lætatus, ut vix se ferret præ nimio exultationis gaudio. Agebat namque Deo immensas gratias, quòd de hujus eum consolaretur adventu, & dicebat, Deus omnium institutor & rector gratias tibi ago, quia non sum fraudatus à desiderio meo. Intereà cùm cœpisset idem sanctus Episcopus à nobis percontari, utrùm benedictionis oleo, sicut à beato Apostolo sancitum est, deberet perungi, interrogavimus eum, utrúmne vellet, quem procul dubio sciebamus peccatorum oneribus non detineri. Quod ille audiens, erectis oculis in cœlum, cominùs obsecrabat ut fieret. Quid putas tum sanctus agebat animus? quantis tunc replebatur lacrymis? Erant igitur oculi ad Deum defixi, manus verò ad cœlos extensæ, invitánsque Sanctum Spiritum dicebat. Nunc dimittis servum tuum in pace, quia percepi omnia tui Mysterii Sacramenta, & nunc quid superest nisi ut ad te veniam? Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis, tantùm fiat voluntas tua. Alioquin sitiverat jam idem diu venire ad fontem. Unde & quasi jocosâ voce, plenus gravitate fidei, frequenter dicebat. Hinc ibo, & ad Deum meum veniam; lætus, inquam, veniam, lætus moriar, lætúsque transibo ingentes hujus vitæ foveas, quoniam ad gaudia perventurus sum sempiterna, longè antè mihi promissa. His & hujusmodi dictis sedulò se armabat Christi miles, donec ingressus est locum tabernaculi admirabilis in voce confessionis & laudis, ubi & inventus est exercitus multitudinis festa celebrantis. Ibíque jam senex noster tripudians creditur præcinere; nox præcessit, dies autem appropinquavit. Qui cùm quotidianis diebus adhuc in carne febricitans, immensis se Deo taliter commendaret laudibus, contigit subitò, dum solus apud se ageret, ad eum ingressum fuisse sanctum Episcopum, ad quem continuà exclamans ait. Curre velociter, ô Episcope, præcipia tibi, & osculare pedes Domini mei Jesu Christi, quoniam ecce adest. At ille audiens, valdè contremuit, quia quo iret, vel quid ageret, penitus ignorabat. Ille verò hoc dicta recepit se sub silentio, & quievit.*

[a] Ad an. 823. n. 52.

LXXIII. Utitur hoc Paschasii Radberti textu Joannes Launoius Parisiensis Theologus, in libro *de Sacramento Unctionis Infirmorum*, ut probet *eam fuisse olim in administrando Postremæ Unctionis Sacramento disciplinam, ut inculpatæ vitæ hominibus non daretur*, & *ut non antè daretur Infirmis, quàm illud petiissent.*

LXXIV. Capite tertio explicatæ Traditionis Ecclesiæ *circa statum & ætatem Infirmorum sacram Unctionem suscepturorum* ad primam quæstionem sic ratiocinatur, *Corbeienses Monachi de danda Adelhardo Unctione non cogitabant, quia noverant eum nullis obstrictum criminibus teneri. Deinde Bellovacensis* * *Episcopus id quoque significat, dum sciscitatur à Monachis, utrùm jam jam moriturus Abbas debeat oleo benedictionis perungi. Quis enim ignorat eum tunc Ecclesiæ morem fuisse, ut homines mortis vicini ex Apostolica disciplina ungerentur? Episcopus igitur Monachos, qui exploratam Abbatis vitam habebant, interrogat ut assequi possit, num ille esset talis, qui hocce Sacramento non indigeret. Quod audiens & subodoratus Abbas, statim petiit, ut Extrema Unctio sibi conferretur.* Ambianensis Episcopi loco Bellovacensem reposuimus, Hildemannus enim, qui Sacramentum Extremæ Unctionis Adelhardo contulit, à Paschasio Radberto Bellovacensis Episcopus in præcitato textu prædicatur. Nec hoc inficiatur Launoius parte primâ explicatæ veteris Traditionis Ecclesiæ *de data Infirmis post Unctionem Eucharistia*, repetit enim fragmentum textûs suprà recitati, & illam phrasim, *cùm cœpisset idem Episcopus à nobis percontari*, hac parenthesi (*Hildemannus Bellovacensis*) ad declarandam illius Episcopi Sedem sic auget, *cùm cœpisset idem Episcopus (Hildemannus Bellovacensis) a nobis percontari.*

* Edit. malè *Ambianensis*

SUSCIPIT SACRAMENTUM EXTREMÆ UNCTIONIS,

Capite primo explicatæ Traditionis Ecclesiæ *circa petitionem Sacramenti* AN. CH.
Extremæ Unctionis, Launoius iterum allegat textum Paschasii Radberti, sub- 825.
jungitque hanc illationem. *Adelhardus, cùm ægrotus in lecto decumberet, pe-* LXXV.
tiit ut ungeretur, nec antè unctus fuit quàm petiisset. ANTEA PETITUM.

Qui sequitur annus Redemptoris octingentesimus vicesimus-sextus, is in LXXVI.
multis Diplomatibus, quæ Ludovicus Bojoariæ Rex emisit, primus ejusdem REGNI LU-
Ludovici Regis numeratur, ideóque Regnum Ludovicianum duplici dein- DOVICIANI
ceps Charactere consignabimus. Unus petetur ab anno Redemptoris octingen- DUPLEX
tesimo decimo-septimo, per cujus æstatem Ludovicus Augustus habuit EPOCHA.
Aquisgranensem Conventum, ibique Ludovicum filium suum Bojoariæ Re-
gem appellavit. Alter ducetur ab hoc anno Redemptoris octingentesimo
vicesimo-quinto, quo Ludovicus Augustus Aquisgrani quoque generalem
populi Conventum celebravit mense Augusto, completísque negotiis, quæ
visa sunt ad illud Placitum pertinere, Ludovicum filium in Bojoariam di-
rexit. Annalistam Laureshamensem, si lubet, ad utrumque annum consule.

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

ANNUS

CHRISTI		826.			
LUDOVICI	IMP.	13.			
	REG.	46.	21.	9.	
LOTHARII	IMP.	10.	4.		
	REG.	12.	4.		
PIPPINI III.	REG.	12.	10.		
LUDOVICI	REG.	10.	1.		
INDICTIO		4.			

ADELHARDUS Corbeïensis Abbas anno Redemptoris octingentesimo I.
vicesimo-sexto, postridie Kalendas Januarias ex hac vita migravit, ADELHARDUS ABB.
quo die colitur in plerisque Martyrologiis. Audi quem sub anni prioris fi- UTRIUSQUE
nem, cùm idem Adelhardus in morbum jam lapsus esset, citavimus Pas- CORBEÏÆ
chasium Radbertum. *Tum deinceps peracto die octavo Natalis Christi, alacriùs* MORITUR.
cœpit insistere, ut jam hinc ei celebratis diebus liceat abire, si quo modo ipse tan-
dem perveniret ad festum quod nox non intercipit, neque morbo corrumpi potest.
Et peracto igitur jam noctis mediæ spatio, ita adorsus est, & fratribus dicebat. O
filii, semper mihi in Domino multùm carissimi, scitote quoniam hodie hinc ibo, da-
tum est enim mihi jam hinc exire, ac videre, (quod utinam fiat) & apparere
conspectui Redemptoris mei. Finitus est ergo jam cursus certaminis mei, & restat
penitus, quid accepturus sim pro vocationis præmio, ut ignorem. Tum mane jam
facto, accersitis nonnullis ex nobis, cœpit idem B. Pater urgere, quatenus Matuti-
nas ocyùs prævenirent. Quibus dictis, in laude Christi cælestis ejus lingua obmu-
tuit. Tunc verò simul convenientibus omnibus sanctis fratribus, communionem
sanctam percepit fermè horâ dieì primâ, sicuti mos est, & cœperunt cum hymnidi-
cis laudibus Domino commendare, atque ita perdurantes in ejus exequiis usque in
horam diei nonam. Tum idem, quando & Christus in cruce, emisit spiritum, ut
daretur indicium, quòd cujus crucem in vita tulerat, quémque secutus fuerat, ejus

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

& in mortis articulo sequeretur vestigia, donec perveniret ad eum, quem quæsierat, quem optarat, quem & diu de toto corde desiderarat. Audi & Gerardum Abbatem Sylvæ-Majoris in ejusdem Adelhardi vita. *Bis quarto Natalis, id est, Circumcisionis die, alacrius cœpit precibus Deo insistere, ut celebratis diebus tandem liceret eum hinc abire. Nec fuerunt preces sine voto, peracto quippe media noctis spatio, præscius futurorum congregatos fratres adorsus est hoc modo. O filii, fructus meæ senectutis in Domino, explevi numerum, scitote quoniam hodie hinc ibo. Datum est mihi ingredi vias carnis universæ, & ante conspectum Redemptoris mei apparere. Finitus est cursus certaminis mei, nescio quid accepturus sum præmii. Sed succurrite mihi, quæso, ut ego de vobis, & vos de me possitis gaudere in Domino. His dictis, dedit licentiam ut exirent, retentis nonnullis quos urgebat ut ocyus Matutinos prævenirent. Quibus finitis Viaticum accepit, & accepto, in laude Christi lingua ejus obmutuit. Sed non defuerunt sibi linguæ filiorum, scilicet quas erudierat in Dei laude. Quorum Psalmis, orationibus, & lacrymis, ab hora prima commendatus Domino, circa horam nonam emisso spiritu percussit suos tristi deliquio.* Quæres, quid Paschasius Radbertus per *Matutinas*, quid Gerardus per *Matutinos* intelligat. Uterque laudes intelligit, quas ab aliis Matutinas, ab aliis Matutinos dici Tomo primo [a] non semel ostendimus. Cassiodorus ad illud Psalmi centesimi duodevicesimi, *septies in die laudem dixi tibi*, sic ait. *Si ad literam hunc numerum velimus advertere, septem illas significat vices, quibus se Monachorum devotio consolatur, Matutinas, Tertiam, Sextam, Nonam, Lucernariam, Completorias, Nocturnos.* Ibique per Nocturnos, Vigilias, id est, Matutinum ut hodie loquimur; Laudes, per Matutinas designat. Et Sanctus Cæsarius in Regula Monachorum [b] à Vigiliis ad Laudes ita transit. *Post hoc*, id est, post Vigilias, *dicant Matutinos*, & inferiùs cùm agit de Laudibus dierum Dominicarum, *dicite*, inquit, *Matutinos.* Adelhardus igitur Abbas postridie Kalendas Januarii, *mane jam facto* Corbeïenses Monachos urgere cœpit, ut Laudes ocyus prævenirent, *quibus finitis* Eucharistiam accepit *horâ fermè diei primâ*, vitámque in horam usque nonam ejusdem diei produxit. Joannes Launoius in libro *de Sacramento Unctionis Infirmorum* explicat veterem Ecclesiæ Traditionem *de data Infirmis post Unctionem Eucharistia*, & primâ parte, quâ *veterum testimonia* refert *ab anno* DCC *ad annum* M, non omittit duo, quæ pertinent ad nostros Annales, & suis jam locis à nobis descripta sunt. Unum est Monachi Egolismensis in vita Caroli Magni, alterum Paschasii Radberti in vita Adelhardi. Monachum Egolismensem ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quartum [c] sic allegavimus. *Domnus Piissimus & Gloriosissimus Imperator Carolus Oleo sancto inunctus ab Episcopis, & Viatica sumpto, & omnibus suis dispositis, commendans Domino spiritum suum, obiit in pace.* In hoc textu apparet, ex duobus illis Sacramentis Eucharistiam ultimò dari. Paschasium quoque Radbertum recitavimus, partim ad annum priorem sub cujus finem Adelhardus ægrotare cœpit, partim ad hunc annum quo decessit. Anno superiore Adelhardus Oleo sancto inunctus est post Natalem Domini, supervixit aliquot dies, ipsóque die quo migravit, id est, postridie Kalendas Januarias, Eucharistiam accepit. Textum Paschasii Radberti non repetemus. Istius Auctoris loco sufficiemus Gerardum Abbatem Sylvæ-Majoris jam laudatum, cujus hæc sunt fragmenta de Adelhardo. *Die peracto quâ potuit veneratione, quo summa Divinitas humanitatem nostram dignata est suscipere, reliqui dies sibi profesti fuere ...... Interrogatus si ab eo benedictionis Olea perungi vellet, erectis in cælum luminibus, omnimodis precabatur ut fieret. Vocatus Episcopus adest, & statim quod petebat factum est .... Bis quarto autem Natalis, id est, Circumcisionis die, alacriùs cœpit precibus Deo insistere, ut celebratis diebus tandem liceret eum hinc abire ...., Peracto media noctis spatio, præscius futurorum, convocatos fratres adorsus est.... Dedit licentiam ut exirent, retentis nonnullis quos urgebat, ut ocyus Matutinos prævenirent. Quibus finitis Viaticum accepit ..... Circa horam nonam, emisso spiritu*

[a] Ad an. 536.
[b] Cap. 21.
[c] Num. 3.

AN. CH. 826.

ſpiritu, perculit ſuos triſti deliquio. Cetera, quæ proferuntur à Launoio non omittentur à nobis teſtimonia, quoties occurrent, noſtróque conducent inſtituto. Hildemannus Bellovacenſis Epiſcopus Adelhardum *propriis manibus* unà cum Corbeïenſibus fratribus ſepelivit. Id teſtatur Paſchaſius Ratbertus, apud quem hæc quoque leguntur de loco ſepulturæ, necnon & de epitaphio, in quo dies ſecundus Januarii notatur. *Sepulta ſunt autem decenter membra cariſſimi ſenis in Baſilica Beati Petri Apoſtoli ſub faſtigio inter ejuſdem medioxima quatuor Eccleſia centra, tectus polito lapide, ſuper quem octonis ſculptum Verſibus Muſici carminis hauſtu dignè legitur:* SEPELITUR AB HILDEMANNO EP. BELLOVAC.

Hîc jacet eximius meritis Venerabilis Abba
Noſter Adelhardus, dignus honore ſenex.
Regia proſapies, Paradiſi jure colonus,
Vir charitate probus, moribus, atque fide.
Quem dum ſub tumulo recolis tu quiſque viator,
Cerne quid es, quid eris, mors quia cuncta rapit.
Nam poſt Octavas Domini hic carne ſolutus,
Succedente die, aſtra petivit ovans.

II. EJUS SCRIPTA.

Beatus Adelhardus poſtquàm ab exilio revocatus fuit, Corbeïenſibus Monachis Statuta quædam præſcripſit, de quibus in ejus vita ſic Gerardus. *Quàm efficax fuerit in diſpoſitionibus ordinationis ſua qui noſſe voluerit, in libro, qui de his conſcriptus eſt, legere poterit non ſine grandi admiratione, ubi etiam perſpiciet, quàm ſapienter à ſapiente diſpoſita fuerit domus Eccleſia Corbeienſis.* Illorum Statutorum fragmenta Lucas Dacherius è membranaceis Corbeïæ ſchedis ſitu & mucore aliquantulùm labefactatis publicavit Tomo quarto Spicilegii cum hoc titulo. *Brevis, quem Adalardus ad Corbeïam regreſſus anno Incarnationis Domini* DCCCXXII, *menſis Januarii Indictione* XV. *Imperii verò Glorioſi Chluduici Auguſti* VIII *fieri juſſit.* Indictio decima-quinta per totum menſem Januarium cum anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-ſecundo convenit, ad diem autem duntaxat duodetriceſimum Januarii cum anno octavo Ludovici Auguſti, cujus Imperium ab obitu Caroli patris inchoatur. Quamvis in præcitato titulo tot Characteres adeò benè quadrent, ipſa Statuta, ut publicata ſunt, in quibuſdam locis Adelhardo recentiora deprehenduntur, ut libro ſecundo, capite tertio, quo *Nativitas Caroli Regis,* XII *Cal. Jul.* & *Anniverſarius Lodowici Imperatoris* commemorantur. Carolus enim, cujus ortum anno priore, menſe Junio conſignavimus, longè ſeriùs Regium nomen gerere cœpit, & Ludovicus Imperator annos quatuordecim Adelbardo ſupervixit. Aliud opus ejuſdem Adelhardi plurimùm commendat [a] Hincmarus Remenſis Archiepiſcopus in Opuſculo de Inſtitutione Carolomanni Regis. *Adalhardum,* inquit, *ſenem & ſapientem, Domni Caroli Magni Imperatoris propinquum, & Monaſterii Corbeïæ Abbatem, inter primos Conſiliarios primum in adoleſcentia mea vidi. Cujus libellum de Ordine Palatii legi & ſcripſi, in quo inter cetera continetur, duabus principaliter diviſionibus totius Regni ſtatum conſtare, antepoſito ſemper & ubique Omnipotentis Dei judicio. Primam videlicet diviſionem eſſe dicens, quâ aſſiduè & indeficienter Regis Palatium regebatur & ordinabatur; alteram verò, quà totius Regni ſtatus ſecundùm ſuam qualitatem ſtudioſiſſimè providendo ſervabatur.* Iſtius operis hactenus inediti jacturam aliquo modo leviorem reddunt, quæ in eadem materia verſantur Hincmari literæ. Joannes Mabillonius [b] nuperrimè quinquaginta-duo Capitula publicavit ejuſdem Adelbardi *de admonitionibus in Congregatione*, id eſt, ut idem Auctor interpretatur, ſummaria rerum, quas Adelhardus Monachis ſuis inter concionandum ſolebat inculcare. Cùm autem obiit, Walo ejus frater in nova morabatur Corbeïa, quæ nondum in Abbatem futurum convenerat, aliis Warinum quem anno ſuperiore laudavimus, aliis ipſum Walonem poſcentibus. Electos paulò pòſt Abbates, Walonem veteris Corbeïæ, Warinum novæ, ſic teſtatur Auctor libelli de

ABBATES ELIGUNTUR.

[a] Opuſc. 14. c. 12.

[b] Sec. 4. Bened. ad calcem 1. part.

AN. CH. 826. constructione novæ Corbeïæ. *Dum electio protelatur* Abbatis videlicet qui novam Corbeïam regat, Adelhardus *Religiosus Abba diem finivit extremum* in vetere Corbeïa ut dictum suprà. *Quo nuncio, omnes mœrore concussi. Walo, qui tunc ibi*, id est, in nova Corbeïa, *electionis gratiâ morabatur, jussus pergit ad Palatium, inde ad proprium* veteris Corbeïæ *Monasterium, statimque ibi ab omnibus eligitur ad Abbatem. At verò hi qui in Saxonia* sive in nova Corbeïa *habitabant Monachi, de electione Abbatis sui beatæ memoriæ meritis Adalhardi confisi, eligunt sibi Abbatem jam dictum Virum Venerabilem Warinum, quique proficiebat cotidie, & acceptus erat tam Deo quàm hominibus.* Ista verò contigisse hoc anno probat Mabillonius in notis ad vitam Sancti Adelhardi, cùm ex Chronico novæ Corbeïæ, cui præfuit Adelhardus annis quatuor, tum ex Chronico Saxonico manuscripto, in quo secundùm veterem calculum, qui principium anni ducebat à Paschate, consignatur ejus obitus anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quinto, sic. *Sanctus Adelhardus Corbeïensis Abbas obiit, cui Warinus successit.*

Walo veteris Corbeïæ, Warinus novæ.

III. Antequàm sermonem de Adelhardo claudamus, explicandus nobis videtur Paschasii Radberti textus, qui de Adelhardo solet intelligi, cùm de Wala ejusdem Adelhardi fratre sumi debeat. Paschasius Radbertus prologum libri de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi ad Placidum sic orditur in editione Sirmondana. *Paschasius Radbertus Monachorum omnium peripsema Placido suo salutem, dilectissimo filio & vice Christi præsidenti, Magistro Monasticæ disciplinæ, alternis successibus veritatis discipulo. Novit igitur, nec ambigo, tua experimento disciplinarum solertia, quòd Arsenius noster, quem nostra tunc nobis sæcula Hieremiam alterum tulerunt, olim in fidei te mihi commiserit ratione. Propter quod à primævo indefessus curavi te rapere de inter undas. Sed fateor tibi magis melotam patris supra verticem profusisse, quâ denique subvectum te congratulor evasisse, me quoque jocundor non in vacuum cucurrisse. Quia non es secutus juvenilia, ut assolent, desideria, qui diutiùs premuntur inviti disciplinarum compedibus, sed radicatus fide Christi ultroneus moribus & vitâ quotidie ad meliora juvante Domino proficis.* In manuscripto Codice Corbeïensi post ista verba, *non in vanum cucurrisse*, hæc sequuntur. *Præfatus autem Pater, scilicet Adelardus, uti justitia faventibus meruis est, exsilium fert pro fide, illo ut utar Comici, quia plenus rimarum veritatem sciens silere noluit. Unde adhuc suspecti sumus, quid Dei dispensatio ex eo ulteriùs velit, quem jam inspicimus promissionibus meritorum hinc inde divinitus agitari. Tu tamen non es secutus juvenilia*, &c. ut suprà. Qui Corbeïensem Codicem consuluit transcripsitque Mabillonius, has voces, *scilicet Adelardus*, insertas arbitratur à quopiam Interpolatore, qui de exilio Adelhardi agi putavit, cùm sermo fieret de exilio Walæ Abbatis, quem perpetuò Arsenium & Hieremiam appellat Auctor vitæ nuper ab eodem Mabillonio publicatus [a]. In illa vita, quæ duos distinguitur in libros & fictis nominibus obumbratur, Adelhardo nomen est Antonius, Arsenius Walæ. Nec ibi alia est Arsenii significatio, quàm in prologo libri de Sacramento Corporis & Sanguinis Domini nostri Jesu Christi. Hic igitur liber, ut ad annum Redemptoris octingentesimum duodevicesimum jam insinuavimus, editus est post Adelhardi Abbatis mortem, imò exulante Walâ cùm dissensiones Ludovicum Augustum inter ejúsque filios ciebantur, & Francia *discordiarum anfractibus* penè labebatur *effusâ super Magnates contentione Imperii.* Qua de re Tomo proximo. Cùm autem in prædicta Walæ vita legantur multa, quæ refragantur Historicæ veritati, fiúntque Ludovico Augusto, Judithæ Augustæ, & Bernardo Septimaniæ Duci multùm injuria, non arbitramur opus illud esse Paschasii Radberti, quem & prudentiorem & æquiorem semper habuimus habemúsque. Deinde si Paschasius Auctor est illius vitæ, seipsum proprio indicavit nomine, idque sibi vix quisquam persuadeat, tralatitiis enim usus est nominibus, ut ceteros designaret.

[a] Tom. 1. Sec. 4. Benedict.

Hoc anno Romam pervenerunt Hieremias Archiepiscopus Senonensis & Jonas Aurelianensis Episcopus, per quos Ludovicus & Lotharius Imperatores Eugenio Papæ collectas à Conventu Parisiensi Sententias Patrum in causa Imaginum transmiserunt. Extant horum Imperatorum ad Romanum Pontificem literæ, necnon aliæ ad prædictos Antistites Hieremiam & Jonam commonitoriæ de his, quæ ad injuncti muneris functionem spectabant. Utrasque descripsit [a], neutras improbavit Baronius. Utrasque Sirmondus Gallicanis etiam Conciliis inseruit, nec aliud quidpiam ex Actis Conventûs Parisiensis edendum curavit. Idem præstiterunt postremi Conciliorum Collectores. Ad Hieremiam & Jonam hoc est commonitorium. *Hieremiæ & Jonæ Venerabilibus Episcopis in Domino salutem. Venerunt ad præsentiam nostram Halitgarius & Amalarius Episcopi, VIII Idus Decembris, deferentes Collectiones de libris Sanctorum Patrum, quas in Conventu apud Parisios habito simul positi collegistis, quas etiam coram nobis perlegi fecimus. Et quia placuerunt, & ad id, propter quod collecta sunt, necessariæ atque utiles à nobis judicantur, sub omni celeritate censuimus dirigendas. Idcircò admonenda præcipimus solertiæ vestræ, ut priusquàm de his aliquid Domno Apostolico indicetis, diligenti curâ eadem vos recensere curetis, & ea, quæ meliùs & aptiùs præsenti negotio convenire inveneritis, excerpere atque describere, illique ad legendum offerre studeatis. Quia enim, ut nostis, nos ab eo petere voluimus licentiam, quatenus has Collectiones à Sacerdotibus nostris fieri permitteret, ideo non poterit prætermitti, quin ostendatur quod ex ipsius permissione collectum est. Illud tamen summoperè prævidete, ut ea illi de his ostendatis, quæ rationi de Imaginibus habendæ per omnia conveniant; & quod ipse vel sui rejicere minimè valeant. Sed & vos ipsi tam patienter ac modestè cum eo de hac causa disputationem habeatis, ut summoperè caveatis, ne nimis ei resistendo eum in aliquam irrevocabilem pertinaciam incidere compellatis, sed paulatim verbis ejus quasi obsequendo magis quàm apertè resistendo, ad mensuram, quæ in habendis Imaginibus retinenda est, eum deducere valeatis. Et ideo potiùs efficere contendatis, ut negotium, de quo agitur, ad meliorem, quàm ad pejorem statum cum Dei adjutorio perducatur. Postquàm verò hanc rationem de earumdem Imaginum causa consummaveritis, si tamen hoc ad nihilum Romana pertinacia permiserit, ut ratio inter vos habita aliquo bono & convenienti finè claudatur, & ille vobis indicaverit quòd Legatos suos ob eamdem causam in Græciam mittere velit; volumus ut eum interrogetis, si ei placeat, ut nostri Legati pariter cum suis in Græciam pergant. Et si hoc ei melius visum fuerit, séque hoc omnino velle responderit, tunc volumus, ut sub omni festinatione literis vestris à vobis ad nos directis nos inde certos faciatis, simúlque & de vestro adventu ad nos, ut eo tempore, quo vos ad nostram veneritis præsentiam, Halitgarium & Amalarium nobiscum inveniatis. Vos autem cum Domno Apostolico considerate, ubi ille vel quando velit, ut sui ac nostri Legati ad naves conscendendas se jungere debeant, & hoc nobis per vosmetipsos, cùm Deo volente veneritis, adnuntiare potestis.* In hoc commonitorio Ludovicus Imperator suos monet Oratores, ut antequàm Sententias Patrum, quæ collectæ sunt in Conventu Parisiensi, Romano Pontifici legendas offerant, eas recenseant diligentissimè, nec omnes exhibeant descriptas, sed illas tantùm, quas meliùs & aptiùs præsenti negotio convenite judicaverint. Id actum singulari prudentiâ, Collectores enim propter nimiam festinationem, de qua suis in literis ad eumdem Ludovicum seriò questi sunt, nonnulla collegerunt testimonia, quæ nihil ad rem faciebant, ut Bellarminus [b] exprobravit. In eodem commonitorio vox *pertinacia* fortè durior videbitur. At pertinaciam interpretare constantiam, atque hanc à Baronio positam in margine notatiunculam consule. *Pertinaciam pro constantia hoc seculo usurpari solitam, inter alios Sanctus Eulogius suis docet scriptis.* Ad Eugenium Papam hæ sunt literæ. *Sanctissimo ac Reverentissimo Domno & in Christo Patri Eugenio Summo Pontifici & Universali Papæ, Hludovicus & Hlotarius divinâ ordinante providentiâ Imperatores Augusti, spiritales filii vestri, sempiternam in Domino*

HIEREMIAS ARCHIEP. SENONENSIS ET JONAS EPISC. AURELIAN. A LUDOVICO AUG. ROMAM MISSI,

[a] Tom. 9. ad 825. nn. 47. & seqq.

SENTENTIAE PATRUM DE CAUSA IMAGINUM IN CONVENTU PARISIENSI COLLECTAS DEFERUNT,

[b] Cap. 4.

AN. CH. 826. CUM GENUINIS LUDOVICI ET LOTHARII AUGG. LITERIS AD EUGENIUM PP.

nostro Jesu Christo salutem. Quia veraciter nos debitores esse cognovimus, ut his, quibus regimen Ecclesiarum & ovium Dominicarum cura commissa est, in omnibus causis ad divinum cultum pertinentibus, opem atque auxilium pro qualitate virium nostrarum & intellectûs nostri capacitate feramus; idcirco prætermittere nequivimus, quin tunc, quando Legati Græcorum nobis manifestaverunt, qualem ad vos deberent perferre Legationem, summâ curâ, ac sollicitudine tractaremus, quale vobis adjutorium in hoc negotio cum Dei auxilio exhibere potuissemus. Et ob hoc à vestra Sanctitate petivimus, ut Sacerdotibus nostris liceret de libris Sanctorum Patrum Sententias quærere atque colligere, quæ ad eandem rem, pro qua iidem Legati vos consultari erant, veraciter definiendam convenire potuissent. Quas cùm illi juxta concessam etiam à vobis licentiam solerter inquirerent, & divinâ opitulante gratiâ, quicquid invenire tam brevi temporis spatio potuerunt, collegissent, nobis ea perlegenda direxerunt. Quibus perlectis, ea vestræ Sanctitati legenda atque examinanda per hos Legatos nostros, Hieremiam scilicet & Jonam Venerabiles Episcopos, mittere curavimus. Cum quibus, si vestra Paternitas dignum duxerit, de eadem Legatione, quæ in Græciam à vobis mittenda est, non inutilem, sed potiùs proficuam conlationem habere poteslis, quia & in sacris sunt literis admodum eruditi, & in rationibus disputatoriis non minimùm exercitati. Quos non ob hoc ad vestræ Almitatis præsentiam cum memoratis Sententiarum Collectionibus misimus, ut his aliquo velut Magisterii officio fungerentur, aut huc docendi gratiâ directi putarentur, quia sicut jam commemorati sumus nos debitores existere, ut huic Sacratissimæ Sedi in quibuscumque negotiis auxilium ferre debeamus, ideo & hos Missos, & quas deferunt literas, si quid vobis adjutorii conferre potuissent, mittere dignum duximus. Hos vestræ Sanctitati commendamus, ut & benignam apud vos receptionem, & familiariter vobiscum loquendi locum inveniant. Novit quippe Sanctitas vestra, qualiter populus Græcorum in hac Imaginum veneratione divisus sit. Ideo rogamus, ut Almitas vestra curam & diligentiam adhibere dignetur, quomodo, per vestram saluberrimam doctrinam atque admonitionem, magis ad concordiam & unitatem revocetur, quàm propter hoc ad majorem discordiam & dissensionem impellatur. Et ideo cautissimè considerare debetis, ut Legatio vestra, quam illuc dirigere disponitis, tantâ prudentiâ tantóque moderamine suffulta sit, ut à nemine, neque Græco, neque Romano, justè valeat reprehendi; sed talis sit, qualem semper decet in omnibus causis ab ista Sacratissima Sede proficisci. Et, si vestræ Sanctitati placet, ut pro hac ipsa Legatione Missi nostri simul cum vestris illas in partes dirigantur, & hoc nos tempore congruo scire permittite; & non solùm hoc, sed etiam, si ituri sunt, ubi & quando cum vestris Missis se jungere debeant. Non ideo tamen de nostris Missis illuc dirigendis interrogamus, quasi necessarium nobis videatur, aut nos vestros Missos hanc Legationem perficere dubitemus, sed potiùs propter hoc eos vobis offerimus, ut sciatis nos in omnibus esse paratos, quæ hujus sacratissimæ Sedis necessitas aut voluntas postulaverit. Optamus sanctam & venerabilem ac piam Paternitatem vestram semper in Christo benè valere, & nostri ac nostrorum omnium in sacrosanctis orationibus meminisse, Sanctissime ac Beatissime Pater.

V. In vulgatis Actis Conventûs Parisiensis aliæ duæ leguntur epistolæ; una nomine Ludovici Imperatoris ad Romanum Pontificem, altera nomine Romani Pontificis ad Michaelem & Theophilum Imperatores Græcorum. Utramque descripsit damnavitque Baronius [a], Bellarminus [b] priorem omisit, posteriorem multis refutavit argumentis. Ambas censemus esse commentitias.

[a] Tom. 9 a. 825. nn. 15. & seqq.
[b] Cap. 5.

VI. Cùm Ludovicus Imperator Sententias Patrum in causa Imaginum à Conventu Parisiensi collectas Eugenio Papæ transmisit, suo quoque ac Lotharii nomine literas eidem Pontifici direxit. Genuinas has Ludovici & Lotharii literas suprà descriptas habes. Præter has, in Actis, de quibus inquirimus, aliæ repetiuntur, at supposititiæ. Factâ jam utrarumque collatione deprehendimus imposturam. Locum illum adi [c], ne quid alibi dictum hic reperamus. In dubium haud vocamus, quin nostram in sententiam iturus sis. Duo

[c] Ad an. 825. n. 43.

AN. CH. 826.

LUDOVICI ET LOTHARII IMPP. LITERÆ AD EUGENIUM PP. COMMENTITIÆ.

EUGENII PP. AD MICHAELEM ET THEOPHILUM IMPP. LITERÆ SUPPOSITITIÆ.

tamen in confirmationem addemus argumenta; primum à materia sumemus, alterum à stylo. Non arbitramur Episcopos, qui Parisiensem Conventum celebrarunt, eò venisse præsumptionis, ut authores esse voluerint formulæ, quâ Ludovicus & Lotharius Augusti Romano Pontifici scriberent. Deinde nobis non placet loquendi modus, quo Francorum Antistites, quod in genuinis Ludovici ac Lotharii literis Imperium Græcorum vocatur, *Imperium Orientalium Romanorum* appellant. Porrò, si non videntur ausi præscribere formulam literarum, quas Romano Pontifici Ludovicus & Lotharius missuri essent, quis credat eos præscripsisse formulam literarum, quas Romanus Pontifex Imperatoribus Græcorum directurus esset? Suppositicias has esse literas tenor ipse satis demonstrat. Epistola caret inscriptione, principio ac fine; Bellarmino *verbosa est, admodum obscura, barbara, imperita.* Auctor post insignem Ecclesiæ Romanæ commendationem, cùm venit ad causam, faucibus melle jam illitis venenum propinat, Romanum enim Pontificem ita scribentem introducit. *Dissensionem illam inter ipsam semper Deo amabilem Romanorum Græcorúmque Ecclesiam exortam, duriùs eamdem Ecclesiam, quàm saluti illius ullo modo convenire possit, scindentem diuturno tempore cognovimus. Non audemus declinare, ut non illam ex auctoritate tantorum Apostolorum ad pacis concordiam, ipsis mediantibus, non debeamus advocare. Maximè verò in eo quòd ejusdem miserrimæ dissensionis ea sit materia, sine qua (sicut multis videtur) salva per fidem, spem, & Caritatem, incunctanter & in hoc seculo & in futuro salvari potest Ecclesia. Quorum sensus & sententia talis est. [Quid Fidei, Spei, & Caritati obesse potuisset, si Imago nulla toto Orbe terrarum picta vel ficta fuisset?] Et quamquam iidem filii nostri, qui hæc dicunt, rationabiliter se ostendere posse nullatenus dubitant meliùs illud nunquam fuisse, sine cujus cultu, perfectâ Fide & Caritate universalis Sancta Dei Ecclesia salva potuisset consistere, quàm sub hac occasione non dubium sed certissimum illud malum discordiæ debere incurrere, quod nisi correctum fuerit, nullatenus cum hac dissensione ad Dominum, qui est pax*, omnium sibi placitam pacem habentium nunquam in perpetuum posse pertingere. Et quamvis devotio illorum hoc constanter postulet, ut eis ratiocinando, qualiter de ipsis Imaginibus discretè & rationabiliter sentiant, posteà disserere liceat. Quòd si est, qui suscipere justo moderamine velit, salubre omni homini esse non dubitant; ad comparationem tamen tanti mali eamdem Imaginum causam pro nihilo computant, si pax illa, quæ ad æternam Vitam, qui est Via, Veritas & Vita, ducit, ad eandem viam veritatémque perducta non fuerit.* Bellarminus ac Baronius hunc textum refellunt. *Quamvis*, ait Bellarminus, *nihil periret de Fide, Spe, & Caritate, si nulla picta vel ficta esset Imago, tamen quando picta vel ficta est, peccat in fidem, qui eam negat esse venerandam, quoniam honor Imaginis ad prototypum refertur, quod venerandum esse fides docet, & adversarius non negat. Et potest hoc ipsum similitudine illustrari. Si libellus aliquis Sacræ Scripturæ, ut epistola ad Philemonem, non extaret, nihil deperiret de Fide, Spe, & Caritate: & tamen quia nunc extat, qui eam negaret esse cum veneratione suscipiendam, peccaret in Fidem, &, si propterea dissensiones orirentur, non esset epistola abjicienda, sed imperitia dissidentium coarguenda & instruenda.* Baronius sermone ad Annalium Lectorem converso sic Auctores literarum redarguit. *Audisti, Lector, quid isti velint Pontificem scribere ad Imperatorem, & tantæ Sedis nomine errorem describere, & non confutare, dum futilem & nullius fermè esse momenti in Ecclesia usum Sacrarum Imaginum, ut absque eo Fides, Spes, & Caritas, in Ecclesia illæsa remaneant, asserere conarentur, perinde ac si leve esset, & absque salutis æternæ dispendio, peccare in traditiones Ecclesiæ, & receptos sacros Ecclesiæ ritus labefactare quis possit sine culpa vel crimine hæresis. Cur, dicant velim, proscripti antiquitus sunt ab Ecclesia, & in classem hæreticorum conjecti hæretici Quartodecimani, cùm in omnibus quæ sunt Orthodoxæ fidei saperent ex ea solùm quòd non eâdie, quâ ceteri, Pascha Dominicum celebrarent? Cur Hydroparastæ, ex eo quòd aquâ tantùm, non secundùm Ecclesiæ ritum uterentur & vino in sacrificio Missæ? Et alii innu-*

* Baron. qui pax est

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

meri, qui cùm in ceteris sacris dogmatibus Ecclesiæ Catholicæ consentirent, sed quòd receptis ritibus, moribus, ceterísque traditionibus ejusdem Ecclesia non consentirene, ab Ecclesia rejecti, exulare sunt jussi inter hæreticos. Hi duo Cardinales literas, de quibus agimus, in Conventu Parisiensi scriptas volunt. Absit, ut Galliarum Episcopos authores istius epistolæ censeamus. Opus Hellenismum multis in locis sapit; à Græcis exaratum videtur, deinde donatum Latinitate. Græcæ locutionis formam multæ retinent phrases, in quibus, ut apud Græcos, duæ negationes magis negant. Exempla sunto. *Non audemus declinare, ne non illam ex auctoritate tantorum Apostolorum ad pacis concordiam, ipsis mediantibus, non debeamus advocare.* Et. *Nullatenus cum hac dissensione ad Dominum numquam in perpetuum posse pertingere.* Deinde in eodem textu Ecclesia Orientalis seu Græca, quam dissensio conturbat, vocatur *Romanorum Græcorúmque Ecclesia;* mos autem non est Latinorum, ut Romanos Græcósque simul conjungant, si populos Imperii Constantinopolitani velint significare. Romanus Pontifex à præcitato textu transit ad incredibile desiderium, quo Franci tenentur omnis dissensionis ab Ecclesia procul eliminandæ. *Idcircò*, inquit, *cunctus chorus Sacerdotum, necnon & omnis Senatus totius gentis seu Imperii Francorum, & universa Ecclesia per totam Galliam cum ceteris provinciis eidem à Deo conservando Imperio subditis, auditâ famâ delenda dissensionis fratrum suorum, irrevocabiliter postulant, ut priùs per istius Sanctæ Sedis à Deo conservatam, in futuróque usque ad finem seculi, sicut ipsi indubitanter, & nos omnes per merita Apostolorum confidimus, conservandam auctoritatem, illud summoperè quærere festinemus, ut quia auctore Deo hæc duo Regna in toto Orbe terrarum principalia mutuâ sibi Deo placitâ caritate devincta sunt, illud diaboli telum ab eadem Ecclesia dissipetur, ut pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, in eadem beata plebe pleniter restituatur. Vociferantur enim in cælum uno ore & uno corde Omnipotentis Dei judicium inevitabiliter nobis incumbere, si auctoritate Summorum in toto Orbe terrarum Apostolorum, quorum doctrinis & consilio universus flectitur mundus, discordiam vestram ad veram concordiam non certamus reducere.* Hic quoque textus redolet stylum Græcorum, qui Ludovicum & Lotharium non Imperatores Romanorum, sed vocatos Imperatores Francorum ac Longobardorum dicebant, ut patet ex literis Imperatorum Constantinopolitanorum ante biennium scriptis, quarum inscriptio talis est. *Michael & Theophilus fideles in ipso Deo Imperatores Romanorum, dilecto & honorabili fratri Hludowico Glorioso Regi Francorum & Langobardorum & vocato eorum Imperatori.*

VII. Pseudo-epistolæ Eugenii Papæ ad Imperatores Constantinopolitanos, insertæ sunt Gallorum Antistitum literæ, quas pariter supposititias ex ipsa lectione deprehendes, sic enim habent. *Oramus ergo Sanctissime ac Beatissime Pontifex, ut nobis antiquorum Patrum nostrorum hac de causa vitæ cursum recitare liceat, simúlque, prout rationis ordo poposcerit, sensûs sui affectum in hac duntaxat re, cur ita vel ita tenuerint, interserendo adjungere. Nec vobis tædium fiat, si ad ostendendam rationem veritatis veritatémque rationis sese paulò longiùs sermo protraxerit, dummodo linea veritatis, quæ ab antiquis Patribus nostris usque ad nos inflexibiliter ducta est, Beato Dionysio scilicet, qui à Sancto Clemente Beati Petri Apostoli in Apostolatu primo * ejus successore extitit in Gallias cum duodenario numero primus prædicator directus, & post aliquod tempus unà cum sociis suis huc illúcque prædicationis gratiâ per idem Regnum dispersis Martyrio coronatus est. Et quamquam plures existant, quidam Martyres, quidam etiam Confessores, quorum merita, qualia apud Deum habeantur, quamvis quotidianis Miraculis coruscent, quia tamen propter longitudinem terrarum vobis minùs cogniti fortassè existunt, intermissis, Sanctum tamen Hilarium antiquum Ecclesiasticum Doctorem, necnon & Beatum Martinum toto Orbe venerandum, vobis notissimos esse minimè dubitantes; ad memoriam reducere necessarium æstimamus, quorum vitæ Magisterio edocti hæc ita tenenda atque servanda suscepimus. Sed quia apud nos vel majores nostros, ex*

* Edit. primus ejus successor

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

quo ulla præsens ætas recordari potest, numquam ejusmodi quæstio mota vel ventilata fuit: ideo semper talis exinde mos ex prædictis antiquis temporibus retentus in universa istius Regni Ecclesia extitit, ut nullus ac si ex auctoritate ejusdem sanctæ Dei Ecclesia juberet, nullus cuicumque Imaginem volenti pingere aut fingere prohiberet. Unde usque hodie eadem apud nos consuetudo tenetur, ut quia hoc auctoritas nulla jubet, nemo jubeat; similiter quia auctoritas nulla prohibet, nemo prohibeat. Quia verò propter præmissam rationem aliter esse non potest, nisi ratio inde habeatur, fortaßè eadem ratio tale exordium non inconvenienter habere poterit. Si igitur Imago in toto Orbe terrarum nulla picta vel ficta esset, numquid aliquid Fidei, Spei, vel Caritati Sanctæ Dei Ecclesia obesset? Rursum si ita ut in quibusdam locis, maximè Ecclesiis seu Palatiis Principum ob nullum alium Catholica Fidei seu Religionis cultum, sed tantummodo scientibus pro amoris pii memoria seu ornamento eorumdum locorum, nescientibus verò pro ejusdem pietatis doctrina picta vel ficta sunt, ita per reliqua eisdem Imaginibus congrua domicilla ad eumdem sensum pertinentes picta vel ficta essent, quid præfatis virtutibus umquam vel usquam obesse potuisset? Et ideo quia res ita se habet, quid superest nisi ut qui nolunt, ita non faciant, ut tamen eis, qui illas eo sensu, ut præmissum est, habere volunt vel faciant, in faciendo vel habendo minimè contradicant: & illi similiter qui habere volunt, nolentes ad habendum vel faciendum nullatenus cogant? Atque ita auctore Deo uterque inlæsus servatur, dum & habere volens præter cautelam inliciti cultûs & habere nolens præter* cautelam inliciti contemptûs salvus permanere indubitanter poterit. Atque ita, miserante Deo, majorum nostrorum in Imaginibus vel picturis morem imitantes, in jubendo vel prohibendo, in habendo vel non habendo, in colendo vel non colendo, illæsos hactenus hac de causa, Domino opitulante, nos transisse, & ipso gubernante transituros nequaquam dubitamus. Quamobrem monendi sunt omnes qui eas habere volent, ne amando, vel quolibet modo orando vel amplectendo, ultrà quàm oportet, cultum eis illicitum ullatenus impendant. Similiter nec illi qui eas habere noluerunt, sicubi eas aspexerint, qualibet ignominiosâ vel probrosâ detestatione spernere, contumeliare, vel lacerare præsumant. Hinc ergo indubitanter colligi potest, quæ illum ratio hoc cum periculo quocumque compellat habere, quod illum procul dubio sine ullo periculo licet non habere. Ideo ergo totius hujus rationis talis est summa, ut qui volunt pro pia memoria, vel sana doctrina in locis competentibus, absque ullo inlicito cultu pictas vel fictas habeant Imagines; qui autem nolunt, absque ullo inlicito contemptu taliter habentes, vel habitas Imagines nullatenus spernant.* Baronius Gallos, quòd Sanctorum Hilarii & Martini nomina scriptis suis ausi sint inserere, redarguit auctoritate Venantii Fortunati, qui numeratur inter Pictavienses Episcopos Sancti Hilarii successores, & *de accepto beneficio in Sancti Martini veneranda Imagine dignas ut rependeret gratias, res ab eo præclarè gestas quatuor libris versibus scriptis est prosecutus*, nec omisit *se ægrotantem mirum in modum oculis esse curatum oleo lucernæ ardentis in Imagine Sancti Martini.* Cum Baronio quidem convenimus, quòd in epistola proximè descripta Sanctissimi Galliarum Præsules Hilarius & Martinus nominati non debuerint, at earumdem literarum authores non Gallos sed Græcos agnoscimus. Asserunt enim denuò, quòd si nulla unquam picta vel ficta fuisset Imago, nihil periret de Fide, Spe, & Caritate, quibus ad Regnum pervenitur æternum. In hujus autem argumenti refutatione jam versati sumus, & in textu, quem tunc examinabamus, Hellenismos observavimus. Deinde quis sibi persuadeat quidquam à Galliarum Episcopis scriptum fuisse contra cultum Sacrarum Imaginum sub Ludovico Pio, si meminerit Synodorum Gentiliacensis ac Romanæ celebratarum regnante ejusdem Ludovici avo Pippino. Anno enim Christi septingentesimo sexagesimo-septimo, Episcopi Francorum in Synodo Gentiliacensi prope Parisios cultum Sacrarum Imaginum strenuè propugnarunt, Oratorésque Græcorum, qui quæstionem moverant, Imperatorem suum admonere jussi sunt, ut cum ceteris piis sen-

* propter
* propter

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

tiret. Et anno Christi septingentesimo undeseptuagesimo, in Synodo Romana, cui duodecim Præsules è Gallia directi, atque inter hos Archiepiscopi septem, Lullus Moguntinus, Tilpinus Remensis, Addo Lugdunensis, Gavienus Turonensis, Wilicarius Senonensis, Herminardus Bituricensis & Daniel Narbonensis interfuerunt, de cultu sacrarum Imaginum à Francis adversùs Græcos apud Gentiliacum jam propugnato sancitum est Decretum, quod ab Anastasio in vita Stephani Quarti Papæ sic refertur. *Sanctorum Patrum testimonia de sacris Imaginibus Domini nostri Jesu Christi, sanctaque & gloriosa ejus Genitricis semper Virginis Mariæ Dominæ nostræ, & beatorum Apostolorum omniúmque Sanctorum, ac Prophetarum, & Martyrum, seu Confessorum, in eodem allata sunt Concilio, & subtiliùs multa perindagantes statuerunt magno honoris affectu ab omnibus Christianis ipsas sacras venerari Imagines, sicuti ab omnibus prædecessoribus, hujus Apostolicæ Sedis Pontificibus, & cunctis venerabilibus Patribus, usque hactenus de earum honore observatum, effectum, & cunctis ad memoriam piæ compunctionis est traditum, confundentes atque anathematizantes execrabilem illam Synodum, quæ in Græciæ partibus nuper facta est, pro dispergendis * ipsis sacris Imaginibus.* Quis ab illis Synodis, quarum memoria recens erat, Episcopos Galliarum credat dissensisse tanta cum inverecundia, ut etiam se majorum suorum morem imitatos assererent? Fortunatus vir Italus in Galliam venit regnantibus Clotarii Primi filiis, Pictavii sedem fixit, *novissiméque*, ut Paulus Diaconus in Gestis Longobardorum [a] testatur, *in eadem civitate primùm Presbyter, deinde Episcopus ordinatus est.* Sub extremam ætatem, Gregorio Magno jam Pontifice, assumptus est ad Episcopatum anno Redemptoris undesexcentesimo. Priusquàm in Galliam veniret, cùm ægrotaret Ravennæ, visúmque penè jam amisisset, in Basilica Sanctorum Pauli & Joannis, ubi imago beati Martini, colebatur, insigni sanatus est miraculo, quod ipse versibus in vita Sancti Martini cecinit. Sub operis finem librum suum alloquitur, illúmque varias ad provincias urbésque dirigit, nec omittit in his Ravennam, de qua proximi Versus.

* deponendis

[a] Lib. 4. c. 9.

Inde Ravennatum placitam pete dulciùs urbem,
Pulpita Sanctorum per religiosa recurrens,
Martyris egregii tumulum Vitalis adora,
Mitis & Urcisini, Pauli sub sorte beati,
Rursus Apollinaris pretiosi limina lambe,
Fusus humi supplex, & Templa per omnia curre.
Et pete Martini loculum, quo jure sacelli
Jam desperatum lumen mihi reddidit auctor,
Munera qui tribuit, saltem, rogo, verba repende.
Est ubi Basilica culmen Pauli atque Joannis,
Hîc paries retinet Sancti sub Imagine formam.
Amplectenda ipso dulci pictura colore;
Sub pedibus Justi paries habet arte fenestram,
Lychnus adest, cujus vitrea natat ignis in urna.
Huc ego dum propero, valido torquente dolore,
Diffugiente gemens oculorum luce fenestris,
Quo procul ut tetigi benedicto lumen olivo,
Igneus ille vapor marcenti fronte recessit,
Et præsens medicus blando fugat unguine morbos.
Non oblita mihi mea lumina munera Sancti.
Nam redit ante oculos oculorum cura fidelis,
Et memor illud ero dum luce & corpore consto.

VIII. Literæ, quæ post Conventum Parisiensem nomine Romani Pontificis ad Imperatores Græcorum Michaelem ac Theophilum finguntur scriptæ, tres in partes distinguuntur, quibus totidem præfiguntur Tituli, *Ratio*, *Auctoritas*, *Consilium*, juxta hanc partitionem, quæ præmittitur initio earumdem literarum.

teratum. *Omnia, quæ vobis de hac causa*, nempe de causa Imaginum, *dicturi sumus, tribus his Capitulis principaliter & ordinare & confirmare parati sumus, id est, Ratione, Auctoritate & Consilio, videlicet Rationem texendo, & eandem Rationem, in quantùm rationabilis, discreta, honesta & utilis fuerit, Auctoritate firmando; eandem verò Auctoritatem secundùm Catholicæ fidei veritatem & rectitudinem salubriter intelligendo. Ad ultimum verò quid in his ad salutem universalis Ecclesiæ tenendum sit, Consilium Deo placitum dando, & idem Consilium confirmando.* Hactenus primam partem refutavimus, in qua literarum Auctores agere se Ratione professi sunt, ad refellendam alteram partem, quæ consistit in Auctoritate, jam accedimus.

LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10. IX.

Quatuor allegant epistolas Gregorii Magni, duas ad Serenum Massiliensem Episcopum, tertiam ad Januarium Episcopum Caralitanum, quartam ad Secundinum servum Dei inclusum. De duabus ad Serenum epistolis, quæ pertinent ad Indictiones secundam & quartam, egimus Tomo secundo ad annos Redemptoris undesexcentesimum, & sexcentesimum, quia civitas Massiliensis in potestate Francorum jam erat. Oblatâ quoque occasione disseruimus anno priore de literis ad Januarium. Restat igitur ut literas ad Secundinum hic expendamus. Hæc epistola in Registro Gregoriano est quinquagesima-quarta libri septimi per Indictionem secundam, exhibétque sermonem satis prolixum, ac spectantem ad cultum Imaginum. *Imagines, quas tibi dirigendas per Dulcidium Diaconum rogasti, misimus. Unde valdè nobis tua postulatio placuit, quia illum toto corde, totâ intentione quæris, cujus imaginem præ oculis habere desideras, ut te visio corporalis quotidiana reddat exercitatum, ut dum picturam illius vides, ad illum animo inardescas, cujus imaginem videre desideras. Abs re non facimus, si per visibilia invisibilia demonstramus. Sic homo, qui alium ardenter videre desiderat, aut sponsam amans videre conatur, si contigerit eam ad balneum aut ad Ecclesiam ire, statim per viam incedenti se præparat, ut de visione hilaris recedat. Scio quidem, quòd Imaginem Salvatoris nostri non ideo petis, ut quasi Deum colas, sed ob recordationem filii Dei in ejus amore recalescas, cujus te Imaginem videre desideras. Et nos quidem non quasi ante Divinitatem ante illam prosternimur, sed illum adoramus, quem per Imaginem aut natum aut passum, sed & in throno sedentem recordamur. Et dum nobis ipsa pictura quasi scriptura ad memoriam filium Dei reducit, animum nostrum aut de Resurrectione lætificat, aut de Passione demulcet. Ideóque direximus tibi surtarias duas, Imaginem Dei Salvatoris & Sanctæ Dei Genitricis Mariæ, Beatorúmque Apostolorum Petri & Pauli continentes, per supradictum filium nostrum Diaconum, & unam Crucem, Clavem etiam pro benedictione à Sanctissimo corpore Petri Apostolorum Principis, ut per ipsum à maligno defensus permaneas, cujus signo te esse munitum credis.* Auctores literarum, in quas inquirimus, mirè se torquent ad hunc textum, in quo Gregorium egere dicunt interpretatione, ne pugnantia loqui & à semetipso sive à suis ad Serenum epistolis dissidere videatur. *Sed quia*, inquiunt, *hic ordo verborum ita præposterus atque à non intelligentibus confusus videri potest, ut nisi cautè consideretur, ita à nonnullis minùs capacibus intelligi possit, quasi Beatus Gregorius id quod priùs omnibus illicitum esse prædixit, se fecisse sibique faciendi licitum esse testetur. Quod quàm absurdum, quámque contra Sanctæ Dei Ecclesiæ Religionem de tanto Ecclesiastico Doctore sentire indignum sit, nullus, qui dicta ejus scrutando vel legendo cognovit, ignorare permittitur. Nam ut sibimetipsi contrarius esse debeat, justitia vel rectitudo Sanctæ Dei maximéque Romanæ Ecclesiæ sustinere non valet, quòd & si paupertas insipientiæ nostræ id intelligere non valet, melius ut contra insipientiam, quàm contra tantam à Deo datam sapientiam insurgere præsumat. Sed & si ipsum modicum sensum nostrum virtus misericordiæ Dei aliquantulum illuminare dignatur, quomodo idipsum contrarium sibi non sit, facillimè intelligetur. Nam quia ab Imaginum adoratione adorantes compescuerit, nulla dubitatio est. In eo verò, quod ad Secundinum scripsit, [nos quidem non quasi ante Divinitatem ante ipsam posternimur, sed illum*

AN. CH. 826.
LUDOV. IMP. 13.
LOTHAR. IMP. 10.
PIPPINI R. 12.
LUDOV. R. 10.

adoramus, quem per Imaginem natum aut passum vel in throno sedentem recordamur,] *ubi, ut præmissum est, ac si sibi contraria dixerit, intelligentia nostra se caligo confundit. Sed ne nos non necessaria ignorantia id non intelligendo diutiùs torqueat, sensus ejusdem sententiæ talis est. Nos quidem ante ipsam non prosternimur, quasi ante Divinitatem, sed illum adoramus, &c. Quod tale est, ac si Regi in throno sedenti dicas. Nos quidem, ô Rex, non quasi ante Divinitatem, ante te prosternimur, sed illum adoramus, quem per Imaginem tuam, quia homo es, Dominum Jesum Christum hominem recordamur natum aut passum vel in throno sedentem, cujus imitator es tu sedens in throno. Nunquid tali dicto mox consequens est, ut eundem Regem adorare compellar sedentem in throno? Ita nec in eo quod dicitur [nos quidem non quasi ante Divinitatem, ante ipsam prosternimur, sed illum adoramus, &c.] ad Imaginum adorationem invitamur, quia sicut in multis divinæ auctoritatis voluminibus sententias ordine verborum præpostero scriptas invenimus, ita quoque factum esse eo sensu, ut suprà dictum est, hoc in loco minimè dubitamus. Cùm enim ibi scriptum sit [nos quidem non quasi ante Divinitatem, ante ipsam prosternimur] quis non animadvertat idipsum magis refutando quàm imperando vel adorando eamdem adorationem Imaginum dictum esse, ita ut dictum est? Quantò magis (sicut suprà factum est) ordo verborum suo restituatur in ordine, omnem quemcumque ob nimiam simplicitatem errantem, in eo quòd Beatum Sanctæ Dei Ecclesiæ Doctorem adversùm seipsum sensisse æstimabat, corrigere poterit? Insuper etiam, si quemquam subtiliùs intelligentem hoc negligentiùs minúsve intentè legere contigisset, facillimè seipsum dijudicante, cur aliquando aliter senserit, ad sobrium intellectum revocare poterit. Si quis autem (quod quidem à sanè sapientibus omnibus absit) magis suum sensum sequendo, illum voluerit condemnare, quàm se corrigere, nulli dubium, quin ab universa, maximè tamen à Sancta Dei Romana Ecclesia debeat condemnari. Nequaquam enim fieri potest, ut hæ duæ sententiæ sibimet contrariæ non existant; una, quâ populus ab adoratione Imaginum, ne criminis, id agendo, reus appareat, prohibeatur; altera verò, quâ * illum idipsum egisse, ceterósque ut hoc faciant docuisse, perhibeatur. Sed absit hoc à tanto talíque generali Catholicæ Ecclesiæ Magistro, ut qui universas perplexas Scripturæ quæstiones, quæ sibi contraria videbantur, eíque ad explanandum vel tractandum occurrerunt, numquam dissidentes relinquere consuevit, sua sibimet dicta discordantia reliquisset.* Hæc isti, quibus optimè respondet Baronius, *his sancti Gregorii scriptis ad Secundinum illustratam esse obscuritatem ejusdem literarum ad Serenum, nimirum vetitum in illis à Sancto Gregorio cultum latriæ impendi Imaginibus sacris, rationi verò decentem assertum & suo exemplo demonstratum in dicta epistola ad Secundinum.*

* qua

X. Tertia pars literarum, quas Imperatoribus Græcorum à Romano Pontifice scriptas volunt, in Consilio consistit; integra consuli potest apud Baronium; fragmenta tantùm, quæ sinistram Consiliariorum mentem in causa Imaginum produnt, hîc damus factâ collatione cum editione Petri *Delalande* in Supplementis Conciliorum Gallicanorum. *Auctoritate, ut proposuimus secundo loco insertâ, non quidem quantùm ex thesauro uberrimo Ecclesiastico potuit, sed quantùm epistolaris brevitas ritè permisit monere vos & exhortari, ô Venerandi Principes mundi, cum universa Sancta Dei, quam Domino dispensante & committente gubernatis, Ecclesia, ut ea quæ vobis non qualibet temeritas, sed vera humilitas nostra intimare studuerit, attentiùs audiatis, & ob illorum reverentiam, qui cum Domino ipso promittente in die novissimo totius mundi venturi sunt judices, reverenter suscipiatis, & ad salutem omnium vestrum strenuè conservare studeatis. Præmisimus enim paulò superiùs, ut post redditam rationem, post insertam auctoritatem, propter adunandam, quam Domino Deo ordinante regitis, Ecclesiam, consilium vobis non nostrâ adinventione, sed divinâ auctoritate illud dare debuissemus, per quod eadem Sancta Mater Ecclesia ita sibi mutuò in vera pace fœderari debuisset, qualiter & in hoc seculo & in futuro ei placere potuisset, qui ascensurus de mundo suis promisit dicens. [Pacem meam do vobis, pacem re-*

AN. CH. 826.

LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

linquo vobis.] &c. *Cogita tecum, ô plebs & popule Dei, si ad perpetuam vis pervenire salutem, ut in hoc seculo non fictam sed veram habere mutuam studeamus pacem. Sed minus fortaßè prodesse poterit, licèt meritò tanta talísque auctoritas causâ consilii sufficere debuisset, necesse erit, ut huic assertioni cetera adjungantur, quæ nequaquam justè adderentur, si à Deo ab initio Catholicæ fidei data vobis sapientia, sicut oportuit, pro vobis sollicita esse studuisset. Dicit enim Apostolus. [Judæi signa petunt, Græci sapientiam quærunt.] Ubi est ergo sapientia vestra, qui propter quamlibet occasionem illud habere contemnitis, sine quo ad Regna cælestia pervenire nullomodo valebitis? Et hæc non arguendo vel increpando, sed admonendo interim dicimus, ut vos ad interiorem hominem vestrum, in quo Deus per spem fidem & charitatem inhabitare consuevit, revocemus. Quem si ita secundùm, ut suprà dictum est, sapientiam vobis à Deo datam, cogitare, diligere, vel metuere vultis, mirum est, quomodo cum fratribus invicem tanto jam tempore scandalum & discordiam habere non metuitis. Ecce etenim, si non ampliùs, jam annus est, ex quo hanc inter vos miserrimam dissensionem pullulasse audivimus. Quam videlicet discordiam Deo, ut dignum est, semper odibilem, diabolo verò, ut ei decet, semper amabilem, omnes Antecessores mei ad corrigendum, prout eis possibile fuit, multùm laborasse non ignoratur. Hæc in paucis ad excitanda Deo amabilia corda vestra ideo præmittere curavimus, ut ea quæ vobis studiosiùs pro salute omnium animarum nostrarum dicenda providimus, avidiores vos ad audiendum & per omnia sollicitos redderemus,* &c. *Amabiliter admonendi estis, ut totis viribus Omnipotentem Dominum exorare studeatis, ut tantam ab hoc Regno infelicitatem amovere jubeat, & illam, quam mundus dare non potest pacem, suâ vobis immensâ clementiâ concedat. Et quia tantæ auctoritatis ordo, vel tantæ sublimitatis ratio necdum poscebat, ut priusquàm illa omnia quæ meritò præmittenda erant præponerentur, ut faciliùs quovis in loco secundùm sui qualitatem haberentur illa, quibus salvâ fide spe vel charitate totius Ecclesiæ status carere potuisset, propter satisfactionem tamen in hoc opere laborantium principalis hujus sæpedictæ discordia vestra, causa imaginum extitisse traditur. Ejusdem quoque causæ origo in eo contigisse fertur, quòd Imperator considerans quosdam in plebe indiscreto Zelo inflammatos ultrà quàm oportuisset, vel unquam priùs actum esset, in Imaginum cultura, veneratione, vel adoratione ultrà progredi, quàm ut anteà unquam in universa Ecclesia factum esset; volens ut tunc* * *cum illis, qui ei favebant, eandem superstitionem, qualiscumque esset, penitus amoveret, postpositâ hac in re salubri discretione, sine qua omnis humanæ actionis virtus in vitium vertitur, elegit præmissam superstitionem aliter emendari non posse, nisi omnes Imagines penitus delerentur. Atqui si ita erat ut dictum est, illicitus cultus in hominibus vel ab hominibus compescendus erat, non in Imaginum destructione, quæ nihil peccaverunt, imò eo sensu, quo supra præmissum est, scientibus pro pia memoria, nescientibus verò pro doctrina utiles erant,* &c. *Imperator è duobus unum ad eligendum indeclinabiliter cogitur, aut cultui inlicito favendo Imaginibus contra jus Ecclesiasticum cervicem flectere, aut certè hujusmodi cultoribus contradicendo vel non favendo ingratus existere. Et qui faciliùs poterat ad imitationem antiquiorum Principum vel Patrum suorum & istos ab inlicito cultu revocare, & cum ceteris omnibus morem antiquum sine offensione Dei prosequentibus, pacem vel caritatem leniter retinere, persuasit eum prædictus pacis semper & caritatis inimicus illud iter in destruendis Imaginibus arripere, per quod omnes per discretionem sanè sapienter atque servantes perturbando confunderet, & illos sæpedictâ discretione vel temperantiâ, quæ una de Cardinalibus Ecclesiasticis virtutibus esse cognoscitur, spretâ elegit ultrà quàm unquam Deo placuit, vel placere debeat, Imaginum cultui deservire, ut iisdem, qui hoc electum habebant, potuisset placere, non considerans illud quod terribiliter scriptum est. [Qui hominibus placent, confusi sunt, quoniam Deus sprevit illos.] Sícque factum est, ut ex die illo ab eodem antiquo semper Deo placente populo fidelium exilia non cessarent, cruces & cruciatus non quiescerent, &, ut fertur,*

* *tunc sibi*

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

membrorum detruncationes, ipsa etiam homicidia causâ earumdem Imaginum nimia perpetrata sint. Et hæc diu cucurrerunt, quousque humani generis antiquus hostis, quasi in hac parte satiatus, convertit se ad alia perditionis argumenta, ut denuò suscitaret sibi contrà cultores Imaginum, Herenam videlicet cum filio tam pestiferà inlusione decipiens, ut absque ulla misericordia vel metûs superinspicientis Omnipotentis Dei Majestate, talis ab eis promulgaretur sententia, ut omnis homo eorum ditioni subjectus Imagines adoraret, aut certè exilio pœnisque diversis cruciaretur, & , si non acquiesceret, ab universali Ecclesia anathematis vinculo sequestratus religaretur. Sed nunc quid denuò è diverso agat, ad priorem iterum recurrens semitam, præsentem denuò incitans Imperatorem, ut eas pictas vel scriptas habere quempiam volendo permittat? Quis igitur tam eloquens sub cælo habetur, qui hanc pestiferam cladem enumerare prævaleat? Baronius brevem hanc observationem subjicit. *Audisti tandem, Lector, quod numquam puto vel mente concipere vel credere potuisses, quomodo sapientes isti literis Pontificiis mira fallendi arte optaverint infamari, projici, atque execrationibus devoveri ac penitus aboleri sacrasanctum Nicænum secundum Concilium. Vidisti qualem sub tot verborum involucro serpentem clauserint, qui primùm omnium ipsum Romanum Pontificem, ac subinde universam Ecclesiam, damnando Oecumenicum Concilium, perdat.* Facinoris adeò detestandi suspicio non cadit in Gallos, qui sacras Imagines colunt, pugnant pro Nicæna Synodo, ditiones Romani Pontificis amplificant, sed in Græcos, qui frangunt Imagines Sanctorum, damnant Synodum Nicænam, Romanum Pontificem odio prosequuntur. Literarum igitur, quæ Michaeli & Theophilo Græcorum Imperatoribus ab Eugenio Papa scriptæ finguntur, Auctores haud censendi sunt Galli, sed Græci, quorum etiam videtur esse insignis erga prædictos Imperatores adulatio, de qua Bellarminus & Baronius meritò conqueruntur ad illa earumdem literarum verba. *Quantùm epistolaris brevitas ritè permisit monere vos & exhortari, ô venerandi Principes, cum universa Sancta Dei, quam Domino dispensante & committente gubernatis, Ecclesia, ut,* &c. *Propter adunandam, quam Domino Deo ordinante regitis, Ecclesiam.* Audi Bellarminum. *Quæ fœdior adulatio? Michael Balbus interfecto legitimo Imperatore, cùm esset ipse pro sceleribus suis jam morti adjudicatus, tyrannicè invasit Imperium, & Pontifex Maximus affirmabit, Deo disponente, committente & ordinante, hunc ipsum Balbum gubernacula suscepisse non solùm Imperii sed etiam Ecclesiæ?* Baronius sic eandem carpit adulationem. *At non, rogo te, Lector, indigna & pudenda sunt ista, quæ loqui inducunt Romanum Pontificem cum hæreticis Imperatoribus Michaele atque Theophilo, ut per eos dicat ordinari atque regi, Deo committente & ordinante, Sanctam Ecclesiam, & non magis, Deo permittente, dissipari ab ipsis & perverti penitus illam?* Prolixam hanc commentitiarum literarum refutationem egregiâ peroratione claudet Bellarminus. *Postremò*, inquit, *in eadem illa epistola reprehenditur Constantinus, & mater ejus Hirene, quòd Edicto suo jusserit sacras Imagines, juxta Concilii Generalis Decretum, cum veneratione esse habendas. Quæ sanè reprehensio à Summo Pontifice, nisi planè amente, scribi non potuit. Quid enim? Hadrianus Papa Constantinum & Hirenam summis laudibus effert, quòd Sacrarum Imaginum religioso cultui faveant, & Hadriani successor Eugenius easdem Imperatores ob causam eamdem reprehendet? Et quæ major stultitia fingi potest, quàm ut Summus Pontifex molestè se ferre dicat, quòd ab Imperatore Decreta Conciliorum Generalium à Sede Apostolica approbata serventur ac defendantur?*

XI. Literas, quas proximè refutavimus, in Actis Conventûs Parisiensis duæ sequuntur Ludovici Imperatoris epistolæ, quarum una Eugenio Papæ, altera Hieremiæ ac Jonæ Episcopis inscribitur. Utramque descripsimus suprà. Bellarminus [a], quid de illis epistolis, quidve de toto libro sentiat, in quo cum reliquis. Actis prædictis continentur, sic exponit. *Restat pars ultima, hoc est, epistola Ludovici Imperatoris ad Eugenium Pontificem, & altera ejusdem Ludovici ad Hieremiam & Jonam Episcopos. In quibus nihil observandum occur-*

[a] Cap. 6.

rit, nisi quòd in eis quædam dicuntur, quæ redolere videntur fraudes recentium AN. CH.
hæreticorum. Unde venit in mentem suspicari, ne fortè vel totus hic libellus sit 826.
confictus, vel, quod est credibilius, depravatus, & auctus ad invidiam Romanæ LUDOV.
Ecclesiæ conciliandam. Sed sive sit verus liber sive confictus, sive partim sin- IMP. 13.
cerus partim adulterinus, illud unum constat, non esse librum dignum, in quo LOTHAR.
legendo tempus conteratur. Titulus falsus, dictio barbara, sententia insulsa, ordo IMP. 10.
perversus, eorumdem testimoniorum crebra repetitio, facilè potuissent persuade- PIPPINI
re Typographo, si is commune commodum & non proprium lucrum spectasset, R. 12.
ut sibi ab edendo ejusmodi opere temperaret. De epistolis Ludovici, quas Ba- LUDOV.
ronius recitavit integras nec reprobavit, nihil repetemus. Quodnam ve- R. 10.
rò sit nostrum de toto Parisiensium Actorum libro judicium, paucis declarabimus.

In vulgatis Actis occurrunt, primò literæ Michaelis & Theophili Græ- XII.
corum Imperatorum ad Ludovicum Augustum, secundò literæ Conventûs Parisiensis ad Ludovicum & Lotharium Augustos, tertiò Sententiæ Patrum collectæ & in sexdecim capita distributæ, quartò literæ nomine Ludovici Imperatoris ad Pontificem Romanum, quintò literæ nomine Romani Pontificis ad Michaelem & Theophilum Imperatores Græcorum, sextò literæ Ludovici & Lotharii Augustorum ad Eugenium Papam, septimò commonitorium Ludovici Augusti ad Hieremiam & Jonam Episcopos.

JUDICIUM DE SINGULIS ACTIS CONVENTUI PARISIENSI ATTRIBUTIS.

Literæ Michaelis & Theophili Græcorum Imperatorum ad Ludovicum XIII.
Augustum datæ sunt Constantinopoli, quarto Idus Aprilis, Indictione secundâ, sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quarto. Genuinæ sunt, & mendacia, quibus scatent, in Michaelis tyrannidem atque hæresim rejici debent, hic enim Imperium invasit, unáque cum filio Theophilo manet in Iconoclastarum hæresi.

Literæ Conventûs Parisiensis ad Ludovicum & Lotharium Augustos, seu XIV.
potiùs ad Ludovicum Augustum, suo non sunt in loco positæ, post Collectionem enim Sententiarum, quæ facta est in illo Conventu, referri debent. Multis auctæ sunt interpolationibus, quæ veritati repugnant, & fabulis seriùs excogitatis innituntur.

Habitus est Conventus apud Parisios mense Novembri, anno Redemp- XV.
toris octingentesimo vicesimo-quinto. Frequens interfuit Episcoporum cœtus, absente tunc & Aquisgrani degente Ludovico Augusto. Sententiæ Patrum festinatò collectæ sunt, ita tamen ut nihil in illis habeatur, unde quis cultum Sacrarum Imaginum vel secundam Synodum Nicænam impugnare possit. Ab interpolatoribus autem quædam adjecta sunt, specie quidem ornatûs, quales sunt, distinctio, tituli, connexionésque capitum, at malo prorsus animo, ut Episcopi Galliarum pravè sentire de Nicæna Synodo erroríque Græcorum favere crederentur.

Literæ nomine Ludovici Imperatoris ad Pontificem Romanum supposi- XVI.
titiæ sunt, ut patet ex earum collatione cum genuinis ejusdem Ludovici & Lotharii Augustorum ad eundem Papam.

Commentitiæ quoque sunt literæ nomine Romani Pontificis ad Michae- XVII.
lem & Theophilum Imperatores Græcorum, atque ex ipso stylo probantur ab iisdem Græcis confictæ.

Literæ Ludovici & Lotharii Augustorum ad Eugenium Papam genuinæ XVIII.
sunt, talésque commendantur à Baronio, à Sirmondo, & à postremis Conciliorum Collectoribus.

Apud hos Auctores in eadem etiam est existimatione commonitorium XIX.
Ludovici Augusti ad Hieremiam & Jonam Episcopos.

In Actis igitur Conventûs Parisiensis, præter literas Michaelis & Theo- XX.
phili Græcorum Imperatorum ad Ludovicum Augustum, servari debent nudæ duntaxat Patrum Sententiæ cum fragmentis literarum ab eodem Conventu ad eundem Ludovicum Augustum, & literis ejusdem Ludovici

AN. CH. ac Lotharii Augustorum ad Eugenium Papam, necnon & ipsius Ludovici
826. Augusti commonitorio ad Hieremiam & Jonam Episcopos. Cetera sunt in-
LUDOV. fititia, nec obesse debent Gallis, qui Nicænæ Synodi Decretis adhæserunt
IMP. 13. in prædicto Conventu, debitúmque Sacris Imaginibus honorem impende-
LOTHAR. runt aversati pariter eos qui vel illas frangebant, vel prosequebantur cultu
IMP. 10. latriæ. Nullo quoque vituperio dignus est Ludovicus Imperator, quamvis
PIPPINI aliter censeant qui de Synodo Francofordiensi déque Parisiensi Conventu
R. 12. sinistrè sentiunt; imò maximis efferendus est laudibus, quòd Orientalis Ec-
LUDOV. clesiæ discordias & schismata conatus sit extinguere, nihilque præstiterit
R. 10. inconsulto Pontifice Romano. Literis Græcorum Imperatorum acceptis, in quibus aliquid de Imaginum veneratione continebatur, Romam direxit Oratores, ac per eos licentiam à Papa postulavit agendæ Collationis, in qua cultus Imaginum examinaretur. Obtentâ petitione Conventum indixit Parisiis habendum; Sententias Patrum, quæ pertinebant ad illam materiam, in eo Conventu colligendas curavit, sibique tunc apud Aquisgranum commoranti delatas attentè legit, & lectas Romam ad Eugenium transmisit cum literis, in quibus adjecit se quoque; si Romano Pontifici gratum esset, Oratores missurum, qui Legatis Pontificiis se jungerent, simúlque cum illis in Græciam proficiscerentur. Quid laudabilius desiderari potuit? At quæ secuta sunt penitus ignorantur, quid enim Eugenius ad literas Ludovici ac Lotharii Augustorum responderit, & utrùm horum Oratores in Orientem perrexerint, nemo prodit. Hoc quidem anno Ludovicus post Kalendas Junii, cùm apud Ingelheimium Conventum celebraret, Legationem Româ directam audivit absolvítque, sed obitæ Legationis causâ reticetur. Annalista Laureshamensis sic habet in Codice Armaniaco. *Imperator medio mense Maio Aquisgrano egressus, circa Cal. Jun. ad Ingelheim venit, habitóque Conventu non modico, multas & ex diversis terrarum partibus missas Legationes & audivit & absolvit. Inter quas præcipua ceterísque præminens erat Legatio Sanctæ Sedis Apostolicæ, Romanæ videlicet Ecclesiæ, quâ fungebantur Leo Centumcellensis Episcopus & Theophilactus Nomenclator.* Et Astronomus. *Imperator Kalendis Junii mensis ad Ingelheim venit, ibidémque illi Conventus populi sui, secundùm quod præceperat, occurrit. In eodem Placito secundùm morem suum multa, quæ Ecclesiæ essent utilia, admonuit, statuit, ac definivit. Legationésque tam à Sancta Sede Romana quàm à monte Oliveti per Dominicum Abbatem perlatas suscepit, audivit, absolvit.* Apud Annalistam Laureshamensem, ubi memoratur in Codice Armaniaco *Legatio Sanctæ Sedis Apostolicæ, Romanæ videlicet Ecclesiæ*, in vulgatis exemplaribus habetur *Legatio Romani Pontificis*. Posteriorem hanc

Ad an. 825. n. 55. Lectionem sequitur Baronius [a], atque inde sic ratiocinatur. *Quòd autem directam Legationem ab ipso Romano Pontifice ad Ludovicum Imperatorem, Francorum Annales sub eodem Ludovico conscripti testentur, licèt quid detulerint nihil dicant, tamen verisimile valdè videtur, ad hoc Legationem ab Eugenio in Galliam missam, quò ab assertis erroribus revocaret Pontifex Ludovicum. Nam si illi acquiescere voluisset, in Orientem potiùs ex ejus sententia unà cum suis Legationem misisset.* At ut errores in Conventu Parisiensi negamus ab Episcopis Galliarum assertos fuisse, sic & inficiamur ab Eugenio Papa directam esse Legationem, ut Ludovicus Imperator *ab assertis erroribus* revocaretur. Sanè vel ignoratur causa, propter quam missa sit ad Ludovicum ista Legatio, vel alia non fuit, quàm ut libertati redderentur Romani Judices, qui detinebantur in Francia captivi. In vita enim Eugenii Secundi hæc apud Anastasium leguntur. *Hujus diebus Romani Judices, qui in Francia tenebantur captivi, reversi sunt, quos in parentum propria ingredi permisit, & eis non modicas res de Patriarchio Lateranensi præbuit, quia erant penè omnibus facultatibus destituti.*

XXI. Res hoc anno gestas Annalista Laureshamensis sic aggreditur. *Cùm Regi Bulgarorum* Omortago *Legati sui quid* in Aquisgranensibus comitiis *egissent*

AN. CH. 826.

renuntiarent, iterum eum, quem primò miserat, ad Imperatorem cum literis remisit, rogans ut sine mora terminorum definitio fieret, vel, si hoc non placeret, suos quisque terminos sine pacis fœdere tuerentur. Cui Imperator, quia fama erat Bulgarorum Regem à suo quodam Optimate aut Regno pulsum aut interfectum, respondere distulit. Illóque expectare jusso, propter famæ certitudinem comperiendam Bertricum Palatii Comitem ad Baldericum & Gerboltum Comites & Avarici limitis Custodes in Carantanorum provinciam misit. Qui cùm reversus nihil certi super iis quæ fama vulgaverat reportasset, Imperator Legatum ad se vocatum sine literis remeare fecit. Astronomus rumorem, qui de morte Omortagi sparsus fuerat, non incertum sed falsum dixit. *Ab hoc*, inquit, *Conventu*, nempe Aquisgranensi de quo locuti sumus anno priore, *regredientibus Bulgarorum Missis, literásque Imperatoris deferentibus, Rex eorum minùs gratè quæ scripta sunt tulit, eò quòd petita non impetrarit. Cum quadam ergo stomachatione eundem nuncium remittens mandavit, ut aut communis finium terminus statueretur, aut quacumque poterat virtute tueretur limites suorum finium. Sed quum fama rumorem sparsisset, Regem talia mandantem Regno caruisse, Imperator tamdiu Legatum tenuit, quousque misso Bertrico Comite Palatii falsa esse quæ jactabantur comperisset. Rescitâ autem veritate, Missum infecto negotio remisit. Intereà*, ut prædictus Annalista subjungit, *Pipinus Rex, filius Imperatoris, ut jussus erat, cum suis Optimatibus & Hispanici limitis Custodibus circa Cal. Feb. Aquisgranum, ubi tunc Imperator hyemaverat, venit. Cum quibus cùm de tuendis contra Saracenos Occidentalium partium finibus esset tractatum atque dispositum, Pipinus in Aquitaniam regressus æstatem in deputato sibi loco transegit.* Ludovicus autem apud Aquisgranum ad medium usque mensem Maium remansit. Octavo Tomo Spicilegii Lucas Dacherius è Chartulario Sanctæ Crucis Aurelianensis Diploma publicavit ejusdem Ludovici pro Cella Sancti Maximini in Aurelianensi Diœcesi, quod hoc anno, decimo-tertio Kalendas Martias Aquisgrani datum censuit. At ex ipso contextu deprehendimus hoc Præceptum idem esse cum illo, quod anno priore jam descripsimus. Annuum dissidium, quod inter nos & Dacherium intercedit, ex Characteribus Chronologicis proficiscitur. Hos in fine Diplomatis ita reperimus. *Data* XIII *Kal. Mart. anno Christo propitio* XII *Imperii Domni Ludovici Piissimi Augusti, Indictione* III. *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Dacherius verò sic edidit. *Data* XIII *Calendas Martii, anno Christo propitio* XIII *Imperii Domni Ludovici Piissimi Augusti, Indictione* III. *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei nomine feliciter. Amen.* In editione nostra duodecimus annus Imperii Ludoviciani & Indictio tertia per mensem Februarium inter se rectè conveniunt, annúmque Redemptoris exhibent octingentesimum vicesimum-quintum. In editione Dacheriana per mensem Februarium annus Imperii Ludoviciani decimus-tertius & Indictio tertia discrepant, annus enim decimus-tertius Imperii Ludoviciani cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto componitur, & Indictio tertia cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quinto comparatur. Discrepantiam dissimulavit Dacherius, & annum Imperii Ludoviciani depravatum synecro Indictionis tertiæ Characteri perperam anteposuit. Idem Dacherius in Notatiuncula, quam in margine posuit, Diploma, de quo loquimur, datum existimavit ad confirmandum Jonæ Aurelianensis Episcopi Privilegium *pro instauratione Monasticæ disciplinæ in S. Maximini Miciacensi Monasterio.* Miciacum seu Sancti Maximini Monasterium ad Ligerim in Aurelianensi Diœcesi celebre, cui Benedictus Anianensis Abbas Dutresindum Abbatem præfecit Theodulfo Episcopatum Aurelianensem tunc gerente, pristino splendori restitutum florebat anno Imperii Ludoviciani decimo-tertio sub eodem Abbate Dutresindo & Jona Episcopo Theodulfi successore, nec in Cellam desierat. In Præcepto, de quo nobis hîc sermo, duæ distinguuntur Cellæ Sancti Maximini. Vocari potest in dubium, an illarum altera pro Miciacensi Monasterio sumi

INFECTO NEGOTIO REMITTITUR LEGATUS R. BULGARORUM MINAS INTENTANTIS, NISI COMMUNIS FINIUM TERMINUS STATUATUR.

PIPPINUS PATREM ADIT, DEIN IN AQUITANIAM REDIT.

AN. CH. debeat. Lege ad hujus Cœnobii commendationem genuinum Ludovici
826. Præceptum, quod VI *Idus Januarii, anno Christo propitio primo Imperii* ejusdem *Domni Ludovici Serenissimi Augusti, Indictione* VIII datum retulimus
[a] Num. 4. ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-quintum [a] Dutresindo illius loci jam Abbate. Lege & Miciacensium Abbatum Indicem apud
[b] Lib. 3. n. 6. Saussеyum in Annalibus [b] Aurelianensis Ecclesiæ.

XXII. Ludovicus Aug. varias audit Legationes.

Imperator, ut ex Annalista Laureshamensi dictum est suprà, *medio mense Maio Aquisgrano egressus, circa Cal. Jun. ad Ingelheim venit, habitóque Conventu non modico multas & ex diversis terrarum partibus missas Legationes & audivit & absolvit.* Sex enumerantur Legationes è diversis Orbis partibus directæ. Prima est Romani Pontificis, de qua quoque jam locuti sumus. Secunda mittitur è partibus transmarinis, hac fungitur *Dominicus Abbas de monte Oliveti.* Causa Legationis haud proditur. Si fidem habemus Astronomo, Dominicus Abbas utramque obiit Legationem, tam à Sede Romana, quàm à monte Oliveti, sic enim ille in vita Ludovici jam citata. *Imperator Legationes tam à Sancta Sede Romana quàm à monte Oliveti, per Dominicum Abbatem perlatas suscepit, audivit, absolvit.* Magis arridet Annalista Laureshamensis, ut enim Legationes sic & Legatos distinguit, unam Legationem Leoni Episcopo Centumcellensi & Theophilacto Nomenclatori, alteram Dominico Abbati de monte Oliveti committit. Tertia Legatio est Danorum, de qua sic idem Annalista. *Legati quoque filiorum Godefridi Regis Danorum pacis ac fœderis causâ directi.* Quarta est Abotritorum, quinta Soraborum, utramque sic attingit idem Auctor. *De Sclavorum regionibus quidam Abotritorum Primores Ceadragum Ducem suum accusantes. Accusabatur & Tunglo unus de Soraborum Primoribus, quòd & ipse dicto audiens non esset. Quorum utrique denunciatum est, quòd si medio Octobri ad Imperatoris generalem Conventum venire distulerint, condignas perfidia sua pœnas esse daturos.* Hoc quoque loco non convenimus cum Astronomo, qui de Ceadrago & Tunglone, cùm res in prædicto Conventu gestas enarrat, ita loquitur. *Necnon duos Duces, Ceadragum Abotritarum, & Tunglonem Soraborum, quum accusarentur, & accusatio satis clara emineret, castigatos ad propria remisit.* Agemus enim iterum de duobus illis Ducibus, qui medio mense Octobri se stiterunt Imperatori in altero Conventu apud Ingelheimium celebrato, ut dicemus infrà. Sexta Legatio est Britannorum. *Venerunt*, inquit Annalista Laureshamensis, *& ex Brittonum Primoribus, quos illius limitis Custodes adducere voluerunt.* Præterea, ut idem Auctor subjungit, *affuerunt in eodem Conventu Baldericus & Gerboltus Comites ac Pannonici limitis Præfecti, & adhuc de motu Bulgarorum adversùm nos nihil se sentire posse testati sunt. Venit cum Balderico Presbyter quidam de Venetia nomine Georgius, qui se organum posse facere asserebat. Quem Imperator Aquasgrani cum Thancolfo Sacellario misit, & ut ei omnia ad id instrumentum efficiendum necessaria præberentur, imperavit.* Georgius & Gregorius, ut alibi jam notavimus, sæpè confunduntur. Qui Georgius est Annalistæ Laureshamensi, Gregorius est Astronomo, cujus hic est textus. *Quum Baldricus & Geraldus, ceterique Panoniarum Custodes finium adessent, adduxit Baldricus Domino Imperatori Presbyterum quendam nomine Gregorium, bona vita hominem, qui diceret organum more Græcorum posse componere. Quem Imperator gratanter suscepit, & quia Deus illi quæ ante se inusitata erant in Regno Francorum attribuebat, gratiarum actiones reddidit, ac Tancolfo sacrorum Scriniorum prælato commendavit, publicísque stipendiis curare jussit, & ea, quæ huic operi necessaria forent, præparare mandavit.*

XXIII. Heriholtus R. Daniæ cum uxore baptizatur Moguntiæ.

Cùm apud Ingelheimium agebatur Conventus, de quo sermonem habemus, Moguntiæ baptizatus est Heriholtus Danorum Rex cum uxore sua plurimísque Danis. Rem adeò insignem non omisit Annalista Laureshamensis. *Eodem*, inquit, *tempore Heriholtus cum uxore & magna Danorum multitudine veniens, Moguntiaci apud Sanctum Albanum cum iis quos secum adduxit baptizatus*

baptizatus est, multísque muneribus ab Imperatore donatus, per Frisiam, quâ venerat viâ, reversus est. In qua provincia Comitetus qui Rhinstri vocatur, eidem datus est, ut in eum se cum rebus suis, si necessitas exigeret, recipere potuisset. Similia scribit Astronomus, sic. *Herioldus à Nortmannià partibus cum uxore veniens, Danorúmque non parva manu, Magontiaci apud Sanctum Albanum, cum suis omnibus, sacri Baptismatis undâ est perfusus, plurimísque muneribus ab Imperatore donatus. Verens autem Piissimus Imperator, ne ob tale factum negaretur ei habitatio soli naturalis, dedit ei quendam Comitatum in Frisia, cujus vocabulum est Rinstri, quò se suósque, si necessitas exigeret, tutò recipere posset.* Ut situm illius Comitatûs agnoscas, lege Tomo superiore [a], quæ de Rustris cùm Cis-Jadanis tum Trans-Jadanis dicta sunt ex Ubbone Emmio [b]. Theganus [c] addit levatos de fonte Baptismatis Heriolthum Regem à Ludovico Augusto, Heriolthi uxorem à Juditha Augusta. *Imperator erat in Palatio Ingulenheim, & ibi ad eum venit Eriolth de Danis, quem Dominus Imperator elevavit de fonte Baptismatis, & uxorem ejus elevavit de fonte Domina Judith Augusta. Tunc Dominus Imperator magnam partem Frisonum dedit ei, & donis honorificis ornavit eum, & cum Legatis suis dimisit eum ire in pace.* Superstes in vivis erat Haistulphus Moguntiacensis Archiepiscopus, nec dubium videtur, quin Regem ac Reginam baptizarit, licèt id Serarius libro quarto [d] rerum Moguntiacarum, Robertus in Gallia Christiana, nonnullique alii Orgario successori tribuant. Heriholtus autem, quod ad Franciæ commendationem observatum volumus, cùm à nostratibus Episcopis eruditus fuisset, Christianam fidem primus è Danorum Regibus suscepit. Euntem in Daniam comitati sunt insignes duo Monachi Corbeïenses, Anscharius de quo jam locuti sumus, & Autbertus amicitiâ illi conjunctus. *Ambo*, ut Rembertus in ipsius Anscharii vita scribit, *deducuntur ad Regem*; id est, ad Ludovicum Pium. *Quorum voluntati & desiderio condelectatus, ipse dedit eis & Ecclesiastica ministeria, & scrinia, atque tentoria, ceteráque subsidia, quæ tanto itineri videbantur necessaria, & cum præfato Herioldo ire præcepit, denuntians ut ejus fidei maximam impenderent sollicitudinem, eúmque & suos, qui simul cum eo baptizati fuerant, piâ exhortatione, ne ad pristinos reducerentur diabolo instigante errores, continuè laborarent, simúlque etiam alios ad suscipiendam Christianitatem verbo prædicationis strenuè commonerent. Dimissi itaque ab Imperatore nullum habuerunt socium, qui eis aliquid servitii impenderet, quoniam nemo ex familia Abbatis cum eis suâ sponte ire, nec ille quemquam ad hoc invitum cogere volebat. Herioldus quoque, cui commissi fuerant, adhuc rudis & neophytus ignorabat qualiter servi Dei tractari debuissent. Sui quoque tunc nuper conversi, & longè aliter educati, non multâ super eos curâ intendebant. Cum gravi itaque difficultate hanc suscipientes peregrinationem pervenerunt Coloniam. Ubi tunc temporis venerandus Antistes Hadeboldus, compatiens eorum necessitati, dedit eis navem optimam, ubi sua reponerent, in qua erant duæ mansiunculæ satis optimè præparatæ. Hanc itaque prædictus Herioldus conspiciens, elegit in eadem navi cum illis manere, & ipse unà, & illi potirentur alterâ mansiunculâ. Sicque inter eos familiaritas cœpit & benevolentiâ crescere; sui quoque exhinc servitium eis diligentiùs impendebant. Inde ingressi per Dorstratum & vicina Frisonum transeuntes ad confinia pervenerunt Danorum. Et quia interdum pacificè in Regno suo Herioldus Rex consistere non poterat, dedit ei memoratus Augustus ultra Albiam beneficium, ut, si quando ei necessarium esset, ibi subsistere posset. Præfati itaque servi Dei cum eo positi aliquando inter Christianos, aliquando inter paganos consistenti, cœperunt verbo Dei insistere & quoslibet poterant ad viam veritatis monere. Multi enim exemplo & doctrinâ eorum ad fidem convertebantur, & crescebant quotidie qui salvi fierent in Domino. Ipsi quoque divino inspirati amore, ad promulgandam devotionis suæ religionem, cœperunt curiosè pueros quærere, quos emerent & ad Dei servitium educarent. Præfatus quoque Herioldus ex suis aliquos sub eorum cura erudiendos posuit. Sicque factum est, ut Scholam inibi parvo tempore statuerint duodecim aut eo ampliùs puerorum. Alios*

IT IN DANIAM CUM ANSCHARIO ET AUTBERTO MONACHIS CORBEÏENSIBUS.

[a] Ad an. 788. n. 15.
[b] Lib. 2. rer. Frisic.
[c] Cap. 33.
[d] In Arch. 5.

AN. CH. 826. *quoque hinc inde sibi adsciverunt servitores & adjutores, cœpitque eorum fama & religio in Dei nomine fructuosiùs crescere. Cùm itaque in hoc sancto proposito biennio aut eo ampliùs morarentur, contigit jam dictum fratrem Autbertum infirmitatis gravari molestiâ. Qua de causa inde ad novam Corbeiam deductus, languore diutino ingravescente, felici, ut credimus, transitu, in tempore Paschæ sicuti & ipsi antea à Domino revelatum fuerat, diem inibi clausit extremum*, anno Redemptoris, ut Tomo sequenti dicemus, octingentesimo vicesimo-nono.

XXIV. In Monumentis Paderbornensibus [a] extat Præceptum pro Corbeja Saxonica datum apud Ingelheimium hoc anno, decimo Kalendas Julias. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Hludowicus & Hlotharius divinâ ordinante providentiâ Impp. Augusti. Omnibus fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus & futuris, notum sit, quia nos pro divini cultûs amore & animæ nostræ remedio, quoddam Monasterium, quod nova Corbeia vocatur, in honorem Beati Stephani protomartyris infra Saxoniam supra fluvium Wisera, in loco, qui dicitur Huxeri, construi jussimus, quod & viro venerabili Adelhardo construendum regendúmque commisimus, qui erat Abbas in altero antiquiori Monasterio, quod aquè Corbeia vocatur, à quo & novum supradictum Monasterium nomen constat esse sortitum. Itaque nos divinâ inspiratione compuncti, & cælestis patriæ amore succensi, ob animæ nostræ salutem, concessimus eidem Monasterio Capellam, quam dudum Domnus & genitor noster Karolus Imperator in Castello, quod dicitur Heresburg, construi jussit, cum omnibus rebus ac mancipiis ac decimis ad eam pertinentibus, quantumcumque Domnus & genitor noster eidem Capellæ piâ devotione contulisse dinoscitur, cum omni integritate prædicto Monasterio ad subsidia Monachorum ibidem Deo famulantium per hanc nostræ auctoritatis Donationem à die præsenti perpetuò habendum atque possidendum concessimus, & in ditionem ejus transfulimus, eo videlicet modo, ut quicquid ab hodierno die de prædicta Capella vel de his quæ ad eam pertinent, Rectores & Ministri suprà memorati Monasterii vel fratrum in eo degentium voluerint, absque ullius injusta contradictione ordinent atque disponant, & faciant quicquid utilitatibus prædicti Monasterii congruere & convenire perspexerint. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ per futura tempora inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, & à fidelibus nostris tam præsentibus quàm futuris seu etiam successoribus nostris veriùs certiúsque credatur, eam manibus propriis subter signavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludowici Serenissimi Imperatoris. Signum Hlotharii Gloriosissimi Augusti. Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi recognovit. Data* XII *Kal. Julii. Anno, Christo propitio,* XIII *Imperii Domni Hludowici Piissimi Augusti. Indict.* IV. *Actum Ingilinheim Palatio Regio in Dei Nomine feliciter. Amen.*

[a] Monum. 9.

Præceptum pro nova Corbeia.

XXV. In eodem Conventu promulgatum est apud Ingelheimium Capitulare, quod à Stephano Baluzio septem in Capitula distinguitur. Benedictus Levita mentionem hujus Capitularis facit libro sexto Capitularium, Capitulum enim nonagesimum-sextum, quod inscribitur *de his, qui rapinas infra Regnum faciunt*, sumptum testatur *ex Capitulis Domni Ludovici in Inghilem Apostolicâ auctoritate & Synodali sanctione, omnium videlicet Clericorum ac laicorum generaliter consensu atque hortatu, decretis*.

Capitulare Ingelheimiense.

XXVI. Ab illo Capitulo Capitulare sic inchoatur. *Si quis infra Regnum rapinam fecerit, aut cuiquam nostro fideli ejúsque homini aliquid vi abstulerit, in triplo cui aliquid abstulerit legibus componat, & insuper bannum nostrum, id est,* LX *solid. nobis persolvat. Postmodùm verò ante nos à Comite adducatur, ut in bastonio,* sive in arctissima custodia, *retrusus, usquedum nobis placuerit, pœnas luat. Nam si publicè actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam juxta Sanctorum Canonum Sanctionem. Si verò occultè, Sacerdotum consilio ex hoc agat pœnitentiam, quoniam raptores, ut ait Apostolus, nisi veram egerint pœnitentiam, Regnum Dei non possidebunt. Qui verò de rebus Ecclesiarum aliquid abstulerit, graviùs inde judicetur, quia sacrarum rerum ablatio sacrilegium est, & sacrilegus vocatur, qui ex his*

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

aliquid aut abstulerit aut rapuerit. Infames quoque tales personæ usque ad satisfactionem Ecclesiæ, quam læserint, sunt habendæ. Bastonicum carcerem interpretamur à baculo seu fuste, Gallis vernaculè *baston*, quia custodes carcerum, cùm ad muneris indicium, tum ad eos coercendos qui detinebantur in carceribus, baculis quibusdam insignes erant, ut ex hoc Capitulo probat Henricus Spelmannus in suo Glossario.

XXVII. Secundum Capitulum est de his, qui Sacerdotem vel Levitam aut Monachum interfecerunt vel debilitaverunt. *Si quis Sacerdotem vel Levitam aut Monachum interfecerit vel debilitaverit, juxta statuta priorum Capitulorum, quæ Legi Salicæ sunt addita, componat, & insuper bannum nostrum, id est,* LX *sol. nobis persolvat, & arma relinquat, atque in Monasterio diebus vitæ suæ sub arcta pœnitentia Deo serviat, nusquam postmodùm seculo vel secularibus militaturus, neque uxori copulaturus.* Lege additamenta, quibus Lex Salica cùm à Carolo Magno tum à Ludovico Pio plurimùm aucta fuit, atque in his præcipuè Capitula, quæ relata sunt ad annum Redemptoris octingentesimum tertium [a] *de homicidiis Clericorum*, & ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum [b] *de injuriis Sacerdotum vel quorumlibet ex Clero in Ecclesia factis*, consulique possunt in libris tertio [c] & quarto [d] Capitularium.

[a] Num. 17.
[b] Num. 35.
[c] Cap. 25.
[d] Cap. 14.

XXVIII. Tertium Capitulum est de his, qui Episcopo aliquam injuriam vel dehonorationem fecerunt. *Si quis Episcopo aliquam injuriam aut injustam dehonorationem fecerit, de vita componat, & omnia, quæ habere visus fuerit, Ecclesiæ, cui præesse dinoscitur, integerrimè socientur, & nobis in triplo bannus noster, id est,* LX *solidi persolvantur, aut ipse in servitio fisco nostro serviturus semper societur, usque se redimere in triplo juxta wirgildum suum potuerit. Sancta verò Ecclesia in Sacerdotibus constat, idcircò magnâ pœnâ plectendi sunt, qui Episcopis vel reliquis Sacerdotibus injuriam vel contumeliam fecerint. Nam detractio Sacerdotum ad Christum pertinet, cujus vice Legatione in Ecclesia funguntur.*

XXIX. Quartum Capitulum est de religiosa muliere, quam quis rapuit aut sollicitavit vel corrupit. *Si quis rapuerit aut sollicitaverit vel corruperit religiosam fœminam, bona amborum Ecclesia vindicet, in qua talis mulier habitavit, ipsi tamen capitali periculo subjiciantur. Quòd si hoc mulier non consensit, cum suis rebus Monasterii ditionibus tradatur. Si verò Comes ipsius pagi unà cum consilio sui Episcopi, in cujus Parochia tale scelus commissum est, hoc vindicare neglexerit, honore careat, & cingulum amittat, atque publicâ pœnitentiâ mulctetur, & insuper wirgildum suum fisci juribus dare compellatur.*

XXX. Quintum Capitulum est de blasphemia in Deum. *Si quis quolibet modo blasphemiam in Deum jactaverit, ab Episcopo vel Comite pagi ipsius carceri usque ad satisfactionem tradatur, & publicâ pœnitentiâ mulctetur, donec precibus proprii Episcopi publicè reconcilietur, Ecclesiæque gremio canonicè reddatur.*

XXXI. Sextum Capitulum est de his, qui in domo sua fecerunt Oratorium. *Qui in domo sua Oratorium habuerit, orare ibidem potest. Missas tamen in eo celebrare non audeat, nec agere cuiquam permittat, sine permissu vel dedicatione Episcopi loci illius. Quod si fecerit, domus illius fisci juribus addicatur. Comes verò, qui hoc cognovit & non prohibuit, publicâ pœnitentiâ mulctetur, vel honore privetur.*

XXXII. Septimum Capitulum est de Privilegiis Ecclesiarum & Clericorum non corrumpendis. *Ut Privilegia, quæ Ecclesiis & Clericis ab Antecessoribus nostris vel nobis concessa sunt, semper maneant incorrupta.*

XXXIII. Huc usque Capitulare Ingelheimiense, quod in sexto Capitularium libro repetitur, totúmque convenit cum Capitulis illius libri nonagesimo-sexto sexque proximè sequentibus.

XXXIV. DROGO FIT EPISC. METENSIS. Sub initium mensis Julii, cùm apud Ingelheimium Conventus adhuc agebatur, Metenses, qui carebant Episcopo, Drogonem Imperatoris fratrem Episcopum sibi dari postularunt impetrarúntque. De Gundulfo enim déque Drogone qui proximè successit, hæc commemorantur in Codice Me-

AN. CH. 826.
LUDOV. IMP. 13.
LOTHAR. IMP. 10.
PIPPINI R. 12.
LUDOV. R. 10.
XXXV.

tensi, qui desinit in Adalberone. *Gundulfus ob. VII Id. Septembris. Drogo sedit ann. XXXII. menses V. & dies VII. obiitque VI Id. Decemb.* Porrò si Drogo præter annos completos *sedit menses V. & dies VII. obiitque VI Id. Decemb.* certè Pontificatum suscepit ineunte mense Julio, cùm Sedes à mense Septembri superioris anni vacasset

Astrooomus, qui vitam Ludovici Pii conscripsit, à nobis integro triennio dissidet, ad annum enim, quo Lotharius à Paschale Papa Romæ coronatur Imperator, id est, ex Annalistæ Laureshamensis calculo, ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium, sic habet. *Gundulfo porrò Metensi Episcopo eodem tempore defuncto, Clerus omnis populúsque ejusdem Ecclesiæ, veluti uno spiritu animati, Drogonem Imperatoris fratrem sub Canonico habitu nobilissimè viventem, sibi poscunt dari Sacerdotem; mirúmque in modum tam Imperatoris quàm Procerum ejus, sed & totius populi consensus, quasi quodam coagulo in unum conjuravit, ut omnes id velle, nullus nolle reperiretur. Ideo Imperator cum summo gaudio petitioni Ecclesiæ annuit, eísque quem petebant Pontificem dedit.* Hic Auctor præsente Ludovico Imperatore Conventum, ut apud Francofurtum anno Imperii Ludoviciani decimo sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, sic & apud Ingelheimiom anno pòst tertio, Imperii Ludoviciani decimo-tertio, id est, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto celebratum testatur. At quod de Drogone referre debuit ad anoum Redemptoris octiogentesimum vicesimum-sextum in Conventu Ingelheimiensi, perperam ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium in Conventu Francofordiensi retulit. Error ab Astronomo transiit ad Annalistam Laureshamensem cum hac interpolatione. *Drogonem fratrem ejus sub Canonica vita degentem, Metensi Ecclesiæ, Clero ejusdem urbis consentiente atque eligente, Rectorem constituit, eúmque ad Pontificatûs gradum censuit promovendum.* Talis interpolatio ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-tertium, nec benè cum præcedentibus ac subsequentibus cohæret, nec sensum habet perfectum, cùm non doceat quis *Drogonem Metensi Ecclesiæ Rectorem constituit, & ad Pontificatûs gradum censuit promovendum.* Hac interpolatione auctum putamus Annalistam Laureshamensem, quando illius operi genuino, quod in anno Redemptoris octiogentesimo vicesimo-nono, Ludovici Augusti decimo-sexto desinit, adjecta sunt ex Astronomo cetera Ludovici Gesta, ut patet ex editione veterum Scriptorum, quos Justus Reuberus anoo Christi millesimo quingentesimo octogesimo-quarto publicavit. Ut autem Lectori notiores hæ fiant observationes, Astronomum & Annalistam Laureshameosem cùm genuinum tum interpolatum, tribus distinctos columnis ad collationem faciliùs conficiendam subjicimus.

ANNALISTA LAURESHAMENSIS GENUINUS.

Lotharius verò cùm secundùm patris jussionem in Italia justitias faceret, & jam se ad revertendum de Italia præpararet, rogante Paschale Papâ Romam venit, & honorificè ab illo susceptus, in Sancto Paschali die apud Sanctum Petrum & Regni

ASTRONOMUS IN VITA LUDOVICI PII.

Lotharius filius Domini Imperatoris, quum à patre in Italiam missus esset, & secundùm virorum, qui cum eo missi erant, consilium opportunitates negotiorum ordinasset, & quibusdam perfectis, quibusdam adhuc infectis, de singulis respondere,

ANNALISTA LAURESHAMENSIS INTERPOLATUS.

Lotharius verò cùm secundùm patris jussionem in Italia justitias faceret, & jam se ad revertendum de Italia præpararet, rogante Paschale Papâ Romam venit, & honorificè ab illo susceptus in Sancto Paschali die apud Sanctum Petrum & Regni coronam

AN. CH. 826.
LUDOV. IMP. 13.
LOTHAR. IMP. 10.
PIPPINI R. 12.
LUDOV. R. 10.

Regni coronam & Imperatoris Augusti nomen accepit. Inde Papiam regressus, mense Junio ad Imperatorem venit. Qui cùm Imperatori de justitia in Italia à se partim facta partim inchoata fecisset indicium, missus est in Italiam Adalhardus Comes Palatii, jussúmque est, ut Mauringum Brixia Comitem secum assumeret, & inchoatas justitias perficere curaret. In eodem Conventu locus & tempus alterius Conventûs habendi indicta sunt, Novembris videlicet mensis & Compendium Palatium.

dere, & ad patrem de reditu cogitaret, rogatu Paschalis Papa Romam imminente Sanctâ Pascha Solemnitate adiit, atque ab eodem Papa clarissimâ ambitione susceptus, ipso sancto die apud Beatum Petrum Diadema Imperiale cum nomine Augusti suscepit. Post hac quum Papiam venisset, aliquantisper necessitatibus semet impedientibus, ibidem moratus est, & sic ad patrem mense Junio pervenit, perfecta nuncians, de inchoatis interrogans. Ad supplenda autem qua minùs perfecta erant, missus est Adalhardus Comes Palatii, adhibito sibi socio Mauringo. Gundulfo porrò Metensi Episcopo eodem tempore defuncto, Clerus omnis populúsque ejusdem Ecclesia, veluti uno spiritu animati, Drogonem Imperatoris fratrem sub Canonico habitu nobilissimè viventem, sibi poscunt dari Sacerdotem, mirúmque in modum tam Imperatoris, quàm Procerum ejus, sed & totius populi consensus, quasi quodam coagulo in unum conjuravit, ut omnes id velle, nullus nolle reperiretur. Ideo Imperator cum summo gaudio petitioni Ecclesia annuit, eísque quem petebant Pontificem dedit. In eodem Conventu mors nunciatur Lindeviti tyranni, à quodam dolo interfecti. Imperator hoc Placitum solvit, & alium Conventum Compendio tempore autumnali indixit.

coronam & Imperatoris Augusti nomen accepit. Inde Papiam regressus, mense Junio ad Imperatorem venit. Qui cùm Imperatori de justitia in Italia à se partim facta partim inchoata fecisset indicium, missus est in Italiam Adalhardus Comes Palatii, jussúmque est, ut Mauringum Brixia Comitem secum assumeret, & inchoatas justitias perficero curaret. Drogonem fratrem ejus sub Canonicu vita degentem, Metensi Ecclesia, Clero ejusdem urbis consentiente atque eligente, Rectorem soustituit, eúmque ad Pontificatûs gradum censuit promovendum. In eodem Conventu locus & tempus alterius Conventûs habendi indicta sunt, Novembris videlicet mensis & Compendium Palatium.

Astronomi textu & Annalistæ Laureshamensis, interpolatione refutatis, XXXVI.
Chronologiam nostram perantiqui confirmabunt Indices Episcoporum Metensium cum vetere Annalista collati. *Anno* DCCXCI, *obiit bona memoria Angilrannus Archiepiscopus Mediomatricis Ecclesia*, ut Annalista Loiselianus,

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

qui sub Carolo Magno vivebat, in editione Canisiana testatur, Angilranni sive Angelramni mortem secutum est interpontificium satis longum, deinde successivè Metenses fuerunt Episcopi, Gundulfus, & Drogo. In Codice Metensi jam laudato post Angelramni mortem, quæ VII *Kal. Nov.* consignatur, vacat Episcopatus *ann.* XXVII *& menſ.* III. id est, ad mensem usque Januarium anni post Christum natum octingentesimi decimi-noni. Juxta eundem Codicem *Gundulfus Episc.* qui Pontificales Infulas post illud interpontificium gessit, *sedit ann.* VI. *& menſ.* VIII. *& dies* VII. obiitque VII *Id Septemb.* Id est, à mense Januario anni post Christum natum octingentesimi undevicesimi ad mensem usque Septembrem anni post Christum quoque natum octingentesimi vicesimi-quinti. Non discrepat Chronicon Episcoporum Metensium, duas enim res asserit de Gundulfo, nempe quòd præter minutias mensium ac dierum, *sedit* VI *annis*, & *obiit* VII *Idus Septembris*. Successit Drogo, de quo sic prælaudatus Codex. *Drogo sedit ann.* XXXII. *menſ.* V. *& dies* VII. *obiitque* VI *Id. Decemb.* Ergo sedere cœpit mense Julio, hoc anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto, vitamque clausit septimo Idus Decembris, anno Redemptoris octingentesimo duodesexagesimo. In Episcoporum Metensium Chronico soli notantur anni completi, iique XXXII, ut in Codice Metensi nuperrimè citato. De Drogonis successoribus agemus suis locis. Drogo vicesimum ætatis annum ingressus erat, cùm postulatus est ad Episcopatum, natus est enim anno Redemptoris octingentesimo septimo, ut ad illum annum observavimus.

XXXVII. Lodovicus Imperator, si fides est Astronomo, *ipso anno medio Octobri cœtum populi Germanicum coire jussit trans Rhenum in villa, cujus vocabulum est Salz*. Sed aliter se res habuit. Imperator priusquàm Ingelheimiensem solveret Conventum, de quo suprà locuti sumus, alterum indixit ad medium Octobrem; peractis autem rebus omnibus, quæ pertinebant ad primum, statim profectus est ultra Rhenum ad villam quæ *Sels* seu *Salz* appellatur, ibique diu mansit ad Kalendas usque Octobres, tunc enim secundo Mœno Francofurtum venit, atque inde rediit Ingelheimium, ubi medio mense Octobri alterum Conventum celebravit. Hæc in Annalibus Lauteshamensibus ita distinguuntur. *Condicto ac pronunciato ad medium Octobris generali Conventu, ceteris omnibus more solenni absolutis, ipse trans Rhenum ad villam, quæ Sels vocatur, cum comitatu suo profectus est. Ibi ad eum Legati Neapolitanorum venerunt, atque inde accepto responso ad sua regressi sunt. Ibi ad ejus notitiam perlatum est de fuga ac perfidia Aizonis, quomodo fraudulenter Ausonam ingressus, & à populo illo, quem dolo deceperat, receptus totam civitatem destruxisset, castella ejusdem regionis, quæ firmiora videbantur, munivisset, misséque ad Abdirachman Regem Saracenorum fratre suo auxilium, quod petebat, jussu ejusdem Regis contra nostros accepisset. Sed Imperator, licèt hujus rei nuncium graviter ferret, nihil tamen inconsultè gerendum judicans, Consiliariorum suorum adventum statuit opperiri. Transactáque autumnali venatione, circa Cal. Octob. per Mœnum fluvium usque ad Franconofurt secundâ aquâ navigavit. Inde ad Ingelheim medio Octobri veniens, generalem ibi, ut indictum erat, populi sui Conventum habuit.* Apud Astronomum nulla mentio fit Neapolitanorum, qui Græcorum Imperatori tunc suberant, & textus de Aizone depravatus est; Aizo enim, qui dolosè civitatem Ausonam ingressus est ac totam destruxit, vocabulo *totam* depravato *Rodam* dicitur evertisse. Gravior est in Annalibus Bertinianis nævus, nam si vulgatæ fides est editioni, Aizo non *Rodam* sed *Torotam* diruit, & castella regionis, quæ firmiora videbantur, non *communivit*, sed *comminuit*. Hæc à nobis corruptela non immeritò postulare videtur, ut utriusque Auctoris geminum textum describamus rejectis ad oram depravationibus. Astronomus ita restitui debet. *Perfidia atque defectio Aizonis nunciata est, qui de Palatio Domini Imperatoris fugiens ad civitatem Ausonam venit, ibique receptus totam * subvertit, sed & resistere nitentibus non parum incommoditatis intulit. Castella,*

AIZO DEFICIT AD SARACENOS.

* Rodam

AN. CH. 826.

LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

qua irrumpere potuit, custodibus impositis fortiter communivit. Sed & misso fratre suo ad Regem Sarracenorum, Abdiraman nomine, validum contra nas exercitus robur accepit. Qua quidem Imperatoris animum commoverunt. Nil tamen properè gerendum ratus Consiliariorum suorum sententiam, quid tali facto opus esset, statuit opperiri. Et Annalista Bertinianus sic. *Ad ejus*, nempe Imperatoris, *notitiam perlatum est de fuga ac perfidia Aizonis, quomodo fraudulenter Ausonam ingressus, & à populo illo, quem dolo deceperat receptus, totam * civitatem destruxit, & castella ejusdem regionis, qua firmiora videbantur, communivit*, missóque ad Abdiraman Regem Sarracenorum fratre suo, auxilium, quod petebat, jussu ejusdem Regis contra nos accepit. Sed Imperator, licèt hujus reò nuncium graviter ferret, nihil tamen inconsultè gerendum judicans Consiliariorum suorum adventum statuit opperiri.* Lege Continuatorem Aimoinianum, qui textum hunc, ut à nobis emendatus est, integrum habet libro quarto de Gestis Francorum, capite centesimo decimo-tertio typis Ascensianis & centesimo decimo-quarto typis Druartinis. Tunc scriptæ videntur hæ Ludovici Imperatoris literæ, quas epistolis [a] Eginhardi Abbatis insertas reperies. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludovicus divinâ ordinante providentiâ Imperator Augustus, omnibus Primatibus & cuncto populo Emeritano * in Domino salutem. Audivimus tribulationem vestram & multimodas angustias, quas patimini per crudelitatem Regis Abdiraman, qui vos per nimiam cupiditatem rerum vestrarum, quas vobis auferre conatus est, sæpissimè violenter oppressit. Sicut & patrem ejus Abolaz fecisse comperimus, qui injustis superpositionibus censum, cujus debitores non eratis, sibi solvere cogebat, & propter hoc de amicis inimicos, & de obedientibus sibi contrarios atque inobedientes effecerat, quia & libertatem vobis tollere, & injustis censibus ac tributis vos onerare atque humiliare molitus est. Sed, ut audivimus, vos semper sicut viri fortes injurias ab iniquis Regibus vobis inlatas fortiter repulistis, & crudelitati atque aviditati eorum viriliter restitistis. Quod & vos modò facere multorum relatione didicimus. Quapropter complacuit nobis ad vos has literas dirigere, vósque consolari, atque exhortari, ut in ea quâ cœpistis libertatis vestra defensione contra crudelissimum Regem perseveretis, & furori atque sævitia illius, sicut hactenus fecistis, cedere non dignemini. Et quia idem Rex certissimus adversarius & inimicus tam noster quàm & vester est, communò consilio contra sævitiam ejus dimicemus. Volumus enim cum Dei Omnipotentis adjutorio proximâ æstate exercitum nostrum ad Marcam vestram mittere, ut ibi præparatus sedeat, & expectet, donec vos mandetis quando promovere debeat, si ita vobis bonum visum fuerit, ut propter vos adjuvandos eundem exercitum contra communes inimicos nostros, qui in Marca nostra resident, dirigamus. Ad hoc ut si Abdiraman vel exercitus ejus in adjutorium contra vos venire voluerit, isti per nostrum exercitum impediantur, ut illi & exercitus ejus in adjutorium contra vos venire non valeant. Nam certos vos facimus, quòd si ab illo vos avertere & ad nos convertere volueritis, antequàm libertatem vestram plenissimè & sine ulla diminutione vobis uti concedimus, & absque causa vel tributo immunes vos esse permittimus, & non aliam legem, nisi quâ ipsi vivere volueritis, vos tenere jubemus, nec aliter erga vos agere volumus, nisi ut vos amicos & socios in defensione Regni nostri honorificè habeamus. Optamus vos in Domino semper benè valere.* Irrepsit procul dubio mendum in proprium nomen populi, quem Ludovicus Imperator adversùs Saracenos sollicitavit, & Emeritani loco restituendus est Cæsaraugustanus. Hi populi longissimo separantur intervallo; sitæ sunt enim, ad Iberum Cæsaraugusta * in Hispania Tarraconensi, ad Anam Emerita * in Lusitania. Quis Emeritanos in Franciæ confinio ponat, & ad eos Ludovicum censeat ita scripsisse? *Volumus cum Dei Omnipotentis adjutorio proximâ æstate exercitum nostrum ad Marcam vestram mittere, ut ibi præparatus sedeat & expectet, donec vos mandetis quando promovere debeat, si ita vobis bonum visum fuerit, ut propter vos adjuvandos eundem exercitum contra communes inimicos nostros, qui in Marca nostra resident, dirigamus.*

* *vel Forotanos*
* *communiit*

[a] Ep. 39.

* lege *Cæsaraugustano*

LITERÆ LUDOVICI IMP. AD CÆSARAUGUSTANOS.

* *Sarragosse sur l'Ebre.*
* *Merida sur le Guadiana.*

AN. CH. 826.

XXXVIII. Medio mense Octobri celebratus est alter Conventus Ingelheimiensis, *in quo Ludovicus Imperator & Ceadragum Abotritorum Ducem, necnon & Tunglonem, qui apud eum perfidiæ accusabantur, audivit. Et Tunglonem quidem, accepto ab eo filio ejus obside, domum redire permisit. Ceadragum verò ceteris Abotritis dimissis secum retinuit, missisque ad populum Abotritorum Legatis, si eum sibi vulgus regnare vellet, perquirere jussit. Ipse autem Aquasgrani, ubi hyemare constituerat, profectus est. Cùmque Legati, quos ad Abotritos miserat, reversi nunciassent variam gentis illius super Rege suo recipiendo sententiam, meliores tamen ac præstantiores quosque de illius receptione concordare, acceptis ab eo, quos imperaverat, obsidibus, in Regnum suum eum fecit restitui.* Hæc Annalista Laureshamensis.

CEADRAGUS ABOTRITORUM DUX IN PATRIAM SUAM REMITTITUR.

XXXIX. Concilio, quod hoc anno Romæ celebratum est, interfuit Eugenius Papa cum Episcopis duobus ac sexaginta. Procul extra cancellos instituti nostri divagaremur, si rerum in ea Synodo gestarum narrationem iniremus. At operæpretium nobis videtur Episcopos recensere, qui suas in Franciæ Regno Dioceses habent, aliunde enim nomina plerorumque vix innotescunt. Hi numero sunt tredecim, Aretinus, Fesulanus, Senensis, Clusensis, Assisiensis, Lucerinus, Lucensis, Lunensis, Florentinus, Pistoriensis, Pisanus, Firmanus, & Volaterranus; omnes ex ea provinciæ Romanæ parte, quæ Francis adhuc paret. Pauca de singulis observabimus, at stabilienda priùs occurrit Chronologia.

CONCILIO ROMANO INTERSUNT MULTI EPISCOPI FRANCORUM.

XL. Cæsar Baronius hoc Concilium in manuscriptis Codicibus reperit, & ipsam Præfatiooem cum Episcoporum Indice ac titulis Canonum in lucem primus emisit Tomo nono Annalium Ecclesiasticorum. Lucas Holstenius editioni Baronianæ Synodicos Canooes adjecit parte secundâ Collectionis vetera Ecclesiæ Romanæ monumenta complexæ. Postremi Conciliorum editores octavo suæ Collectionis Tomo editionem Holstenianam inseruerunt. Apud Baronium Præfatio talis est. *In Nomine Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante D. N. Piissimo Augusto Ludovico à Deo coronato Imperatore, anno* XIII, *& P. C. ejus anno* XIII, *& Lothario Imperatore ejus filio, anno ...... Indictione quartá, mensis Novembris die* XV. *Eugenius*, &c. Et apud Holsteniom. *In Nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante Domino nostro Piissimo Aug. Hlodowico à Deo coronato Magno Imperatore, anno* XIII, *& Regni ejus an.* XIII. *sed & Hlothario novo Imperatore ejus filio, anno* X. *Indictione* IV. *mensis Novembris die* XV. *Eugenius*, &c. Octavus Conciliorum Tomus ab Holstenio non differt, excepto quòd Indictionis quartæ loco decimam-quintam sic apponit. *In Nomine Domini Dei Salvatoris nostri Jesu Christi, imperante Domino nostro Piissimo Aug. Hludowico à Deo coronato, Magno Imperatore, anno* XIII. *& Regni ejus anno* XIII. *sed & Hlothario novo Imperatore ejus filio, anno* X. *Indictione* XV. *mensis Novembris die* XV. *Eugenius*, &c. Omnes editiones super die Novembris decima-quinta conveniunt, conveniunt & super anno Ludovici Augusti decimo-tertio, Baroniana reticet annum Imperii Lothariani, ceteræ decimum constanter notant. Mirari certè subit, cur Baronius, qui *facta trium*, ut ipsemet testatur, *exemplarium collatione* Præfationem illam edidit, annom Lotharii Augusti prætermiserit, Holstenius verò, qui Vaticanæ Bibliothecæ præfectus fuit, & eadem, ut admodùm probabile videtur, exemplaria consuluit, annum Lotharii Augusti decimum adscripsit. Annus ille decimus initium Imperii Lothariani repetit à die, quo Lotharius à Ludovico patre in consortium Imperii vocatus est. Id fortè Baronio displicuit, qui maluisset annos Imperii Lothariani à die ordiri, quo Lotharius à Paschale Papa Romæ coronatus est Imperator; quamquam in hoc ratio Lotharii par est ac Ludovici patris, qui numquam annos Imperii sui numeravit à die, qoo Remis unctus est Imperator ab ejosdem Paschalis decessore Stephano Quinto. Decimos autem annus Imperii Lothariani, quod ducitur ab Aquisgranensi Conventu, *in quo* Ludovicus Augustus, teste ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum

Annalistâ

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

Annalistâ Laureshamensi, *filium suum primogenitum Lotharium coronavit, & nominis atque Imperii sui socium sibi constituit*, per mensem Novembrem rectè convenit cum anno decimo-tertio Imperii Ludoviciani, cujus principium ab obitu Caroli Magni sumitur. Hi verò Characteres annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-sextum designant, quia per mensem ejus Novembrem ut annus Imperii Ludoviciani decimus-tertius à morte Caroli Magni, sic & annus Imperii Lothariani decimus currit ab Aquisgranensi Conventu. Quod attinet ad Indictionem, IV habent Baronius & Holstenius, XV Collectores Conciliorum, hi meliùs V reposuissent, anno enim Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto mensis November ad Indictionem quintam Kalendis Septembribus jam inchoatam pertinuit. Hæc ad Chronologiam; transeamus ad Francorum Episcopos, qui Concilio præsentes adfuerunt.

XLI. Horum primus in omnibus editionibus ponitur Lampertus Episcopus Aretinus. Hunc Ughellus [a] cum Ariperto decessore confundit. Nos Aripertum, quem idem Auctor ad annum Christi septuagesimum nonagesimum-quintum nominat, existimamus Carolo Magno superstitem vixisse, quósque Buralius Aripertos vocat, in prædictum Aripertum ac successorem Lampertum distinguimus.

[a] Tom. 1. Ital. Sacr. in Ep. Aretin. 34.

LAMPERTUS EPISC. ARETINUS.

XLII. Secundus in editione Baroniana legitur Grausolphus Episcopus Fresulenis; in aliis Grausolphus Episcopus Fæsulensis. Ab anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto, quo Carolus Francorum Rex Fesulas cum reliquo Longobardorum Regno subegit, ad hunc usque annum quo Grausolphus in Concilio Romano celebratur, nihil omnino de Fesulanis seu Fesulensibus Episcopis occurrit observandum.

GRAUSOLPHUS EPISC. FESULANUS.

XLIII. Tertius in editione Baroniana nominatur Petrus Episcopus Senensis, qui vocatur in aliis editionibus Perteus, nec alius haberi debet à Peritheo cujus decessorem Andream anno Redemptoris octingentesimo primo [b] superstitem laudavimus. Sub eodem Peritheo nobilissimum Sancti Anthymi Cœnobium in Senensi territorio creditur ædificatum. Lege Ughellum [c] in Senensibus Episcopis [d], & Chartam pro illo Monasterio, quam Ludovico Pio attribuit, seriùs ad Ludovicum Augustum, hujus nominis secundum, Pii nepotem refer. Cave etiam ne Peritheo Petrum, Petro Thomam sufficias cum eodem Ughello. Peritheus enim ab illo Petro non est distinguendus, & Thomas, qui Pontificatum anno Redemptoris octingentesimo tricesimo gerebat, eidem Peritheo proximè successit.

PERITHEUS EP. SENENSIS.

[b] Nu. 5. 6.

MON. S. ANTHYMI.

[c] Tom. 3. Ital. Sacr.

[d] In Ep. 22.

XLIV. Quartus in omnibus editionibus habetur Andreas Episcopus Clusensis seu Clusinus, quem Ughellus [e] omisit in Clusinorum Episcoporum Catalogo, supráque omisimus ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-sextum, in fine num. 23, cùm Theobaldum Arialdo proximè suffecimus. Theobaldi loco Andream repone, qui Ludovico & Lothario Augustis florebat anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto. De Theobaldo Andreæ successore sermonem faciemus infrà.

[e] Tom. 3.

ANDREAS EP. CLUSINUS.

XLV. Quintus occurrit in editione Baroniana Majus Episcopus Ausiciensis, meliùs in aliis vocatus Episcopus Assisiensis. Assisium, extincto Longobardorum Regno, Francicis ditionibus accessit anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto, eodémque anno ex liberalitate Caroli Magni datum est Sedi Apostolicæ, sed effectum hæc Donatio non est sortita. Quamvis autem Assisium in Francorum potestate permanserit, illius loci nullum hactenus Episcopum memoravimus, quia complurium Episcoporum, qui Majum in Romano Concilio sub Engenio Papa notum antecesserunt, interierunt nomina.

MAJUS EP. ASSISIENSIS.

XLVI. Sextus exhibetur in editione Baroniana Liutardus Episcopus Nucernensis, qui rectiùs in aliis editionibus est Episcopus Nuceriensis. Porrò Nuceria seu Luceria, à qua dicti quoque Episcopi Lucerini, Carolo Franco-

LIUTARDUS EPISC. LUCERINUS.

AN. CH. 826. rum Regi post exactos Longobardos parere cœpit anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto, sed ab illo anno ad Concilium usque Romanum sub Eugenio Papa mutilus est Lucerinorum seu Nuceriensium Episcoporum Catalogus.

XLVII. Septimus in omnibus editionibus scribitur Petrus Episcopus Lucanus, nec is alius est à Petro, qui Lucanum seu Lucensem Episcopatum, ut suo loco diximus, anno Redemptoris octingentesimo undevicesimo suscepit.

Petrus Ep. Lucensis.

XLVIII. Octavus est in editione Baroniana Petroaldus Episcopus Luriensis, in margine Curiensis. Hunc igitur locum Baronius corruptum agnoscit, at non bene corrigit, hoc enim anno sedet in Curiensi Cathedra Verendarius Episcopus, cujus mentionem anno priore jam fecimus. Apud Holstenium autem & apud ultimos Conciliorum Collectores Petroaldus Lunensis Episcopus optimè vocatur. In Catalogo Lunensium Episcoporum ab Agathonis Papæ Pontificatu ad Imperium usque Caroli Crassi per annos ducentos hi duo duntaxat inveniuntur Episcopi, Lenthecorius & Apollonius, de quorum ætate nihil auditur, ideóque probè sciri non potest, utrùm Francis in Longobardia jam regnantibus, an priùs, Episcopatum gesserint. At eidem Catalogo ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-sextum inseri debet, qui prætermissus hactenus fuit & ex Romano Concilio sub Eugenio Papa innotescit Petroaldus Episcopus.

Petroaldus Ep. Lunensis.

XLIX. Nonus in omnibus editionibus memoratur Alipraudus Episcopus Florentinus. Anno Christi septingentesimo septuagesimo-quarto, cùm Franci totâ Longobardia, cujus pars ager Florentinus, potiri cœperunt, Infulæ Florentinæ penes Episcopum Thomam erant, qui superstes adhuc anno Christi septingentesimo nonagesimo florebat. Huic proximè successisse videtur Aliprandus, nec diu vixisse post Concilium Romanum, cui sub Eugenio Papa præsens interfuit.

Alipranddus Episc. Florentinus.

L. Decimus in editione Baroniana nominatur Lamprandus Episcopus Pistoriensis, in aliis editionibus Episcopus Pistoriæ, Ughello Lambardus. Hic Wiltretradi, de quo non semel locuti sumus, proximus haberi debet successor.

Lamprandus Episc. Pistoriensis.

LI. Undecimus in omnibus editionibus est Joannes Episcopus Pisanus. Hic successit Platoni, quem anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo Pisanas ad Infulas assumptum diximus.

Joannes Ep. Pisanus.

LII. Duodecimus in editione Baroniana notatur Lupus Episcopus Furnensis, in margine Firmensis, ut & in aliis editionibus. Firmum, à quo dictus Firmensis ac Firmanus Episcopus, in Francorum potestatem cum reliqua Longobardia venit Gualtero tunc Episcopo. Ughellus [a] ut Gualterum sic & Lupum Firmanis Episcopis annumerat nullo intermedio.

Lupus Ep. Firmanus.

[a] Tom. 2. Ital. Sacr.

LIII. Denique claudit agmen in edititione Baroniana Petrus Episcopus Bollutariensis, in margine Volaterrensis, in aliis editionibus Bolaterrensis, usitatiùs Volaterranus. Hic Petrus à nobis non semel jam laudatus fuit.

Petrus Ep. Volaterranus.

LIV. Bonus seu Donus Mediolanensis Archiepiscopus obiit hoc anno, octavo Kalendas Februarii. Successit Angilbertus, cui sex in Pontificatu menses Ripamontius [b], septem tribuit Ughellus [c]. Hic mortuum tradit septimo Idus Decembris, uterque dignissimum laude prædicat, quòd Sancti Monæ Reliquias in decentiorem locum ex obscuro transtulerit. Ecclesiæ Mediolanensi præerat Beatus Monas anno Christi ducentesimo, solemni festo Mediolani colitur quarto Idus Octobris, quo die in Ecclesiam Sancti Vitalis ab Heriberto Archiepiscopo translatus fuit.

Archiepiscopi Mediolanenses.

[b] Dec. l. 9.

[c] Tom. 4. Ital. Sacr.

Translatio S. Monæ.

LV. Obiit & hoc anno Haistulphus Moguntiacensis Archiepiscopus quinto Kalendas Januarii. Lege Nicolaum Serarium libro quarto [d] rerum Moguntiacarum. Apud eundem Auctorem extat epitaphium ipsius Haistulphi descriptum ex manuscripto Codice, quod propter res multas quas complectitur à nobis omitti non debet, docet enim Haistulphum Lulli Moguntiacensis olim Archiepiscopi discipulum fuisse, Riculfo seu Richolffo suc-

[d] In Arch. 4.

Haistulphus Archiep. Moguntinus obiit.

cessisse in Archiepiscopatum, & annos in eodem Archiepiscopatu duodecim egisse. AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

Qui intrastis Templum, precibus qui implestis & ora,
Discere non pigeat, quis tumulo hoc lateat.
Præsulis Haistulphi sita sunt hoc membra sepulchro,
Pontificale sacrum qui benè gessit onus.
Bis senis urbem hanc Pastor qui rexerat annis,
Dogma & Apostolicum protulit ore sacro.
Justitiæ custos, rectus, patiénsque, benignus,
Fidus in eloquiis, & pietate placens.
Lulli discipulus, successor ritè Richolfi,
Ambobus, meritis, non minor iste fuit.
Quis te, Sancte Pater, cum Christo nesciat esse,
Splendida quem tecum vita fuisse probat?

LVI. Ex eodem Codice manuscripto sequitur hoc successoris elogium. *Otgarius, vir inter hujus mundi fluctus admodùm patiens, sacris in literis studiosus, felle carens, animo placidus, & exercitatione longâ peritus, fit quintus Moguntiacensis sacrosanctæ Sedis Archiepiscopus, non sine Principis Ludovici plebisque Moguntinæ magno favore, præseditque annis 22.* Erat anteà Weissenburgensis Abbas, eique Grimaldus in munus Abbatiale successit, ut observat Bucelinus in secunda parte Germanicæ Sacræ. SUCCEDIT OTGARIUS ABB. WEISSENBURG.

LVII. In Chronico Besuensi Charta commutationis inter Abbates Seraphim Besuensem & Theutonem Capellensem seu Sancti Leodegarii coram Alberico Lingonensi Episcopo factæ sic exhibetur. *Auxiliante Domino nostro Jesu Christo placuit atque convenit coram Domno Alberico Lingonensi Episcopo, inter Abbatem Seraphim & Theutonem Abbatem de Monasterio Sancti Leodegarii, ut aliquid de terris Sancti Petri Besuensis & Sancti Leodegarii pro communi opportunitate mutare deberent, quod ita fecerunt. Dedit Theuto Abbas de parte sua ad partem Seraphim, coram Alberico Episcopo, in Cœnobio Sancti Petri Besuensis, curtile unum situm in villa Besua. Habet idem curtile in longo perticas arpennales 48, & in transverso perticas arpennales 3, & pedales 7. De utroque latere terra Sancti Petri est. Dedit autem Albericus Episcopus & Seraphim Abbas de terra Sancti Petri Besuensis, ad partem Theutonis Abbatis Sancti Leodegarii, curtile unum situm in villa Baciaco. Terminatur autem ab uno latere terrâ Flaviniacensis Monasterii, & habet perticas arpennales 16, in transverso perticas arpennales quinque. Similiter in alio loco in ipsa fine Basciacense peciolam unam de terra, quæ habet in longum perticas arpennales 8, & in transverso perticas arpennales 4. Si quis verò, quod nec fieri credimus, de hæredibus nostris, aut qualibet persona contra hanc commutationem venire conatus fuerit, inferat ei, cui litem intulerit, duas uncias de auro. Actum Fonte-Besuâ Monasterio publico, 3 Calend. April. anno 13 Imperii Domni Hludovici Imperatoris*, id est, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto. Monasterium Capellense seu Sancti Leodegarii, ut Jacobus Vignerius in Chronico Lingonensi scribit, *olim amplissimum atque antiquissimum, nunc Prioratus est.* SERAPHIM ABB. BESUENSIS VARIAS INIT PERMUTATIONES BONORUM.

LVIII. Chronographus Besuensis tres alias memorat Chartas Chronologicis Characteribus insignitas, unam *anno quinto-decimo Imperii Hludovici*, alteram *Cal. Feb. anno* XVI *Imperii Ludovici*, tertiam *anno 18 Imperii Hludovici*. De singulis agemus suis locis. Impresentiarum verò nonnullas commutationes, emptiones ac Donationes, in quibus notæ desiderantur Chronologicæ, placet hic conglobatim recensere. *Facta est commutatio à Seraphim Abbate nostro & Herleberto Abbate Divionensi. Dedit Herlebertus in villis Luco & Verona quicquid erat juris Sancti Benigni, & Seraphim econtrà tradidit terras Sancti Petri, quæ erant in Divione, & in fine Domni-Petri, & Longo-vico, & in Canavis, & in Arzillerias, & Tremoldo, & Fontanis, & Proviso, & Disto.* Meminit ejusdem commutationis Chronographus San-Benignianus, & Her-

AN. CH. 826. LUDOV. IMP. 13. LOTHAR. IMP. 10. PIPPINI R. 12. LUDOV. R. 10.

lebertum Coepiscopum dicit, quem Besuensis Abbatem Divionensem appellat. In Besuensi Chronico hæ sequuntur Donationes. *Ipso tempore quidam Hligarius nomine dedit ad hunc locum in Aquato villa terram hæreditatis suæ pro peccatis suis minuendis; hoc est, mansum unum indominicatum unà cum domo & horreo. Habet verò ipsa terra perticas arpennales in longo quadraginta tres & pedales 10, & in lato de uno capite super ore perticas novem & pedes 4. Totum ad integrum, tam terris curtiferis, quàm domibus desuper positis, campis, pratis, sylvis, pascuis, aquis, aquarúmque decursibus, totum ad integrum dedit. Similiter quidam Widaldus nomine vendidit Domno Alberico Episcopo terram in villa Casoto, mansum unum, & de terra jornales septem. Domnus verò Albericus dedit eam Sancto Petro.*

LIX. ALBERICUS EP. LINGONENSIS.

Iisdem temporibus, ut in Chronico San-Benigniano legitur, *Albericus Episcopus & Fulchrius concaminaverunt terras. Dedit Fulchrius in fine Saciacensi campos tres, & Albericus Episcopus dedit ei in Isizodoro campum unum & unum pratum. Item cum Alderanno fecit prædictus Episcopus concamium. Dedit Alderannus infra Castrum Divion mansum unum, & foras muros campos tres in loco qui dicitur Petrafícta. Et Albericus Episcopus dedit econtrà in Divion vico peciolam de terra, & in fine Tremolensi campum unum. Item Baldo Præpositus, & ceteri cum eo Clerici, cum Leotaldo Presbytero commutaverunt terram. Dedit Leotaldus peciolas duas de terra: una est juxta Divion Castrum, alia in loco qui dicitur Petrafícta; Fratres dederunt Leotaldo Presbytero terram in fine Tremolensi.*

LX. RELIQUIÆ S. SEBASTIANI ROMA SUESSIONEM TRANSFERUNTUR.

Annalista Laureshamensis in Armaniacensi Codice narrationem rerum hoc anno gestarum sic claudit. *Hilduinus Abbas Sancti Dionysii Martyris Romam mittens, annuente precibus ejus Eugenio Sanctæ Sedis Apostolicæ tunc Præsule, ossa Beatissimi Martyris Christi Sebastiani accepit, & ea apud Suessionem civitatem in Basilica Sancti Medardi collocavit. Ubi dum adhuc inhumata in loculo, in quo allata fuerant, juxta tumulum Sancti Medardi jacerent, tanta signorum ac prodigiorum multitudo claruit, tanta virtutum vis in omni genere sanitatum per divinam gratiam in nomine ejusdem Beatissimi Martyris emicuit, ut à nullo mortalium eorumdem Miraculorum aut numerus comprehendi aut varietas verbis valeat enunciari. Quorum quædam tanti stuporis esse narrantur, ut humanæ imbecillitatis fidem excederent, nisi certum esset Dominum nostrum Jesum Christum, pro quo idem Beatissimus Martyr passus esse dinoscitur, omnia quæ vult per divinam potentiam facere posse, in qua illi omnis creatura in cælo & in terra subjecta est.* Eadem scribit Astronomus in vita Ludovici Pii, sic. *Hilduinus Abbas Monasterii Beati Dionysii Romam Monachos petitionis suæ bajulos ad Eugenium Sanctæ Romanæ Sedis Præsulem misit, flagitans ossa Beati Sebastiani Martyris sibi transmitti. Hujus desiderio Dominus Apostolicus satisfaciens per prædictos Missos sacratissimi Militis Christi exuvias misit. Quæ religiosissimè à prædicto viro susceptæ, atque interim cum lectulo vectatorio, ut allatæ sunt, juxta corpus Beati Medardi positæ. Quibus ibi consistentibus, tantam Deus per præsentiam adventûs eorum mortalibus attribuit virtutum copiam, ut multitudo numerum excedat. Porrò qualitas fidem superet, nisi eis auribus credatur, quibus persuasum est nihil repugnare divinæ jussioni, sed & omnia possibilia esse credenti.* Breviùs Ado in suo Chronico, sic. *Hujus Imperatoris*, nempe Ludovici Pii, *tempore, pars corporis Beati Sebastiani Martyris ad Suessionicam urbem delata; ubi multa mira in laudem Dei Omnipotentis varia genera sanitatum infirmis collata.* Adonis opinionem lubenter amplectimur, cùm in multis Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, ac Germaniæ, locis ostendantur Reliquiæ Sancti Sebastiani, de quibus, si lubet, Bollandum [a] consule. Porrò Translationis, de qua loquimur, memoria celebratur in plerisque Martyrologiis quinto Idus Decembris, qui dies Dominicus fuit currente literâ Dominicali G. Wandelbertus insignis Martyrologus, qui suam lucubrationem anno Redemptoris octingentesimo quadragesimo-secundo [b] publicavit, ad illum diem sic habet.

[a] D. 20. Jan.

[b] Vid. Tom. 4. a. 708. n. 21.

AN. CH. 826.

*Sebastianum quinis * celebramus, ab Urbe*
Translatum, proprio quo Gallica rura Patrono
Exultant; ingens cui Templum surgit, & Ara,
Antiquósque nitent æquantia culmina fastus.

* Id est, quinis Idibus, seu quinto Idus.

Joannes Bollandus Historiam hujus Translationis ex Codice Vesontionensi publicavit [a] in unum ac viginti capita distributam. Ex his tria superioribus annis jam expendimus, quartum aliáque proximè sequentia nunc aggrediamur. LXI.

[a] D. 20. Jan.

LXII. Quartum, cui titulus, *amici salutati & exposita Pontifici Legatio*, sic inchoatur. *Anno humanati Verbi* DCCCXXVI. *Imperii verò Hludovici Cæsaris* XIII. *Rodoinus*, Medardini apud Suessionem Monasterii Præpositus, *cum ingenti frequentia & copioso apparatu Romam intrat. Sed antequam Majestatem Apostolicam adeat, quosdam Episcoporum & Abbatum, seu Reipublica primores, quos illic Venerabilis Pater Hilduinus fidissimos se habere monstraverat, exquirit & reperit. Erant præ omnibus ex his promptiores & Dignitati Apostolicæ sedulò assistentes, Quirinus Superista, Theophylactus Nomenclator, & Ingoaldus Abba Reverentissimus, qui tum fortuitu aberat. Siquidem ex præcepto Imperatoris iter ad Beneventanos arripuerat.* Hic Ingoaldus Abbas erat Acutianus, annum in Abbatiali munere decimum jam agebat. *Concito insecutus veredario, amicâ evocatione interceptus*, quod ad Beneventanos iter arripuerat, *reflexit ad Urbem, Legatos hilari aspectu excepit, humanè egit, &, si secundis valeret successibus jam dictus Pater Hilduinus, ante omnia sciscitatur. Prosperâ denique valitudine hunc haberi percipiens, Deo pro hoc gratias egit, &, ut provectioribus per multa tempora incrementis sibi hoc, vel quia videre nequibat, audiri daretur, imprecatur ex animo. Dehinc quòd tam imprœcognitè & insuspectè devenissent, percunctatur. Illi ad aurem familiariùs admoti, secretum universæ rei fiducialiter pandunt. Quod æquanimiter accepit, & eos in agendum desperatione ablatâ benignè confortatus est. Denique quod pollicitus est ore, indefessâ explevit intentione. Nam per illum via atque omnis ante Domnum Apostolicum illis patuit aditus. Tum demùm viros Illustrissimos Quirinum & Theophylactum expetentes, missas tradunt epistolas, atque pro his, quæ habebantur inserta, geminabant preces & munera.* Dubium non est quin hi Quirinus & Theophylactus iidem sint cum Quirino Primicerio & Theophylacto Nomenclatore, quos Gregorius Quartus Papa post biennium in Gallias ad Ludovicum Imperatorem directurus est. Quin & hic Quirinus nobis idem videtur cum Quirino Subdiacono, qui duabus jam Legationibus Romanorum Pontificum Paschalis & Eugenii functus est apud eumdem Ludovicum, annis reparatæ Salutis, octingentesimo vicesimo-tertio & octingentesimo vicesimo-quarto; & Theophylactus idem cum Theophylacto Nomenclatore, qui Ludovicum Imperatorem apud Ingelheimium hoc anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto post Kalendas Junii nomine Eugenii Papæ convenit, ut dictum suprà [b]. Lege Annalistam Laureshamensem cùm ad illos annos, tum ad annum Redemptoris octingentesimum duodetricesimum. Porrò Quirinus & Theophylactus, auditâ Rodoini sociorúmque Legatione, vehementer obstupescunt, eos tamen *in Patriarchium* deducunt *ad Domnum Apostolicum*, qui lecto propter morbum accumbit, & ad nomen Sancti Sebastiani, qui tertius in Urbe Patronus post Apostolos Petrum ac Paulum habetur, valdè contristatus expallescit, deinde rupto post aliquantulum moræ silentio *negotium* ait *esse supra se*, eóque responso spem fermè omnem prosperi successûs adimit. Nuncii tamen animo non cadunt, quantacumque possunt audéntque supplicatione insistunt importunè, *genua* Pontificis *ac plantas profusis lacrymis* exosculantur, donec Eugenius jubet eos aliam præstolari responsionem, quam se daturum pollicetur, postquàm consilium inierit *cum prudenti Romano Senatu, sine cujus consultu talia moliri* dicit *non esse bonum.* Mitioribus his verbis non parum recreati Quirino & Theophylacto rem obnixis precibus commendant, Patriarchióque educti, *hospitio sese recolligunt.*

[b] Num. 20.

AN. CH. 826.
LUDOV. IMP. 13.
LOTHAR. IMP. 10.
PIPPINI R. 12.
LUDOV. R. 10.

Caput quintum hoc insignitur titulo, *consultatio Cardinalium*, & in margine hac adornatur notatiunculâ, *Cardinales donationem Reliquiarum dissuadent.* Neutrum placet. Utrumque enim ætatem Eugenio Secundo longè recentiorem sapit, & in toto capitis contextu nulla fit mentio Cardinalium. Eugenios *indicto Conventu privato Sacerdotum & eorum qui à secretis erant, Legationem* ad se directam *exposuit, cujus absolutionem ut sano pectore diffinirent, præcepit.* Illi quod petebatur protestati sunt justè fieri non posse, atque ut Quirino & Theophylacto contrarium asserentibus os clauderent, variis exemplis inculcarunt id Sancto Sebastiano non placiturum, ter frustrà tentatum, semel ab Hadriano Papa, iterum ex præceptione Leonis, novissimè sub
LXIII. Paschale, adjecerúntque *nullum inveniri Romanum, qui in ejus tumulum, quantumvis coactus, audeat mittere manum.* Posteà *Domnus Apostolicus accersiri Joannem Venerabilem Episcopum jussit. Qui ut advenit, secretiùs cum eo rei competentiorem exitum quæsivit, & quod Dei instinctu futurum sanius erat, liberâ auctoritate sanxit. Sed illud non tunc pluribus patuit.* Hic Joannes Episcopus non alius videtur à Joanne Episcopo Sylvæ Candidæ, qui Legatione sæpiùs ad Ludovicum Augustum functus est, ut ex Annalista Laureshamensi & Astronomo ad annos Redemptoris octingentesimum decimum-quintum & octingentesimum vicesimum-tertium constat.

LXIV. Capiti sexto hic præfigitur titulus, *reclusum S. Sebastiani sepulchrum.* Ingobertus Comes de Rodoini sociorúmque Legatione certior factus, ut apud Pontificem gratiâ multùm valebat, & amicitiâ Hilduino conjunctissimus erat, *cum Domno locutus est Apostolico, quatenus eorum petitio ad effectum absque æmula impeditione perduceretur. Hoc ita composito, rursum revocantur, atque ante Domnum Apostolicum reducuntur,* qui *tandem misericordiâ flexus, licèt pavens ac trepidus, Sancti annuit donari corpus. Minister hujus largitionis aptissimus Johannes condicitur Episcopus. Nam* Pontifex *quia, ut præmisimus, languore afficiebatur nimio, hoc per se explere nequibat, cùm velle plurimùm non negaret. Perendie injunctum devotâ mente frequentant jejunium cum Presbyteris & Diaconibus ceteróque Clero, inter quos & Ingoaldus Archimandrites cum suis pro viribus adjutor fidelissimus. Jejunii observatione solenniter consummatâ, ruente noctis crepusculo, Vigilias celebraturi Martyris in evocatione ad ejus nobilem tumulum accedunt, omnique officio & obsequio in opus suorum instaurant manum. Ubi cum Hymnorum cantibus & Psalmorum melodiis, cum jugibus thymiamatum odoribus atque nebulosis diversorum aromatum odoribus pernoctantes, Dominum rogabant, ut tractandi pignoris salutaris digni haberentur, nec sui contagione peccati ab hoc rejiceret, quod desiderium fidele & amor impatiens maximo labore per multa pericula huc usque contraxerat. Itaque in laudibus spiritualibus continuatim omnem ducentes noctem, pallidâ diem reparante Aurorâ garrulos ab Ecclesia secedere Romanos & familiare sibi secretum indulgeri petunt. Illis itaque susurronibus*, qui ne conviciis quidem adversùs Pontificem parcebant, *foras* ejectis, *intra penita tantùm cum Johanne Episcopo & Ingoaldo Abbate semet receperunt, & obseratis januis ad bustum constanter accesserunt. Inter hæc Johannes præteriti maceratione jejunii & Vigiliarum continuatione fessus, ut cliothetro sedebat, violentiâ somni subitâ deprimitur, & imperfectè resolvitur. Móxque ut oculorum palpebras leviter in quietem laxavit,* cælesti visione confirmatus est. Illum *adhuc horrore visionis terribilis pavitantem blando attactu* Wilharius evigilavit, intimavítque *ex parte suorum tempus operandi mysterii, nec ullo modo utile procrastinandum, eósque jamdudum paratos demorari ad Martyris tumulum. Statim surrexit, atque Sacerdotalibus redimitus Infulis summa cum reverentia ad locum festinus perrexit. Moram patefactâ revelatione excusavit, & ut securâ spe percipiendi sacramenti, cui tantotiens suspiraverant, existerent, dubietate posthabitâ, exhortatus est. Oblationario itaque vocato, cujus erat sortis ex Romana consuetudine aperire sepulchrum, cùm ille diu multúmque reniteretur, & hoc iniquissimum esse causaretur, nec viro Romano irremissibile facinus præsumendum, quo per posteras successiones sacrilegii*

noxâ denotaretur, isdem Johannes monitis firmatus divinis ferramentum arripiens, AN. CH.
prout virium fuit, sarcophagum frequenti ictu usqueque lassesceret contudit, ac con- 826.
tundendo perterebravit. Quem cùm citato fatigio nostri deficere viderent, ipso in- LUDOV.
nuente, acrioribus animis atque valentioribus lacertis immergentes, licèt cum ma- IMP. 13.
gno labore monumento interrupto, quippe quòd molis erat ingentis, & bitumi- LOTHAR.
nis indissolubilis, tandem sacratissimum corpus receperunt Martyris. Inter hæc uni- IMP. 10.
versi, qui adstabant, aromaticum à præterito mortalibus insuetum & incognitum PIPPINI
hauserunt odorem, quem tanta suavitatis & delectationis fuisse retulerunt, ut nul- R. 12.
lus eo, cùm abundanter frueretur, satiari valeret. Ex quo liquidò approbamus, non LUDOV.
humanæ eum fuisse compositionis, sed cælestis gratiæ, quæ semper in Beatissimo R. 10.
*Martyre fragraverat, gratissimam diffusionem. Hoc ergo de sancto diutiùs loco spi-
rante vapore tota oblectabiliter illa respersa est domus, quæ in introitu sui cujus-
dam cadaver propè inhumatum ante decem dies servabat, ex cujus scaturiente sanie
fætor execrabilis ebulliens introeuntes inficiebat. Sed ille superabundante noxius
in nihilum vacuatus, donec omnia de sancto festivâ celebritate consummarentur,
subsidit.*

Capite septimo, cui titulus, *Reliquiæ Româ avectæ*, discessio ex Urbe cum LXV.
Reliquiis memoratur. *Invento sacratissimi Martyris corpore, cælesti odore affatim, ut diximus, fragranti, illicò ad Quirinum & Theophylactum missum est, quatenus peropportunè hoc Domno Apostolico condicerent, quod & factum. Cùm propter incommoditatem sui illuc venire non posset, Venerabili Episcopo Johanni mandavit, ut ipse eis illud contraderet. Quod totâ alacritate & veneratione excipientes, cum ipso Johanne Episcopo, & Ingoaldo Archimandrita, aliisque plurimis Romanæ Ecclesiæ Clericis, atque plebeiis abibant. Psallens reverenter Chorus dulcium melodiarum sonitum longiùs præeundo respergebat. Hi lætitiæ cantus, alii profunda suspiria & amaras querimonias dabant. Taliter ad præsentiam usque Domni Apostolici illud deportavere, ejus ut annulo consignaretur ex more. Quod diligenter postquàm ab illo perfectum est, in Ecclesiam Beati Petri perlatum, atque ibidem die eodem depositum est. Unde plurimi Romanorum, malitiâ & invidiâ concitati, Domnum Apostolicum impetebant, crudeliorem eum omnibus prædecessoribus inclamare non veriti, qui talem ac tantum Patronum suis è finibus expelli permitteret, quod numquam alius concessit. Unde suadebant, ut solum brachium eis daretur, & reliquum decenter inibi loco reconderetur condigno. Hæc fraus Ingoaldum Archimandriten latere non potuit. Qui statim nostris idipsum detexit, cautiúsque simul rem exercentes, consilio habito die illâ siluerunt. Præterea Rodoinus, quem vis amoris & desiderium impatiens pro adipiscendis Sanctorum pignoribus affectu pia devotionis animarat, obærâtis affatim Æditius, quorum tunc erat officii Sancti Petri servare Basilicam, sub nocte eadem Beatissimi Gregorii Papæ sacratissimum tumulum, quod ante Secretarium erat, audacter aggressus corpus ejus cum summa reverentia sublatum ac decenter compositum, super Altare Beati Petri perlatum, juxta jam dicti Martyris venerabile corpus depositum est. Dehinc fidei pactum Rodoinus cum suis rogatus gratanter tulit, superque eosdem Martyris atque Pontificis sacratissimos artus jurisjurandi sacramentum libenter exsolvit, scilicet ut nulli umquam mortalium quod gestum erat proderent aut publicarent, sed perenni silentio sepultum haberent. Hinc nostrates piâ fraude laudabiles, duplicato gaudio, tacito sub pectore magnanimes, sanctis inde sublatis corporibus, nullo præpediti obstaculo ad Monasterium Ingoaldi transtulerunt*, id est, ad Acutianum Cœnobium Sabinensis Diœcesis. *In crastinum verò Domnus Apostolicus jussit eos sibi reexhiberi, neque enim adhuc licentiam redeundi consecuti fuerant, sed tantùm in sua Sanctum jam receperant. Quos mox interrogat, quonam Sanctum haberent. Illi se nescire profitentur, nisi tantùm quòd jam eum suas in partes direxissent. Quicquid illud est, inquit, verùm nesciatis an non, præsentialiter eum huc referre curate. Neque enim hæc immutari sententia poterit, ut hinc vobis facultas redeundi aliter tribuatur. Illi plurimùm timidi ac mœsti jurejurando firmant, quòd ita se res haberet, ut dixerant, & impossibile omnino esse hoc quod juberet. Quod vix ei*

AN. CH. *persuaderi potuit, sed annuente Dei Clementiâ, sicut cœperat, ita permansit. Ab*
826. *illis namque, qui priùs his faverant, taliter immutatum est. Cùm ejus perturba-*
LUDOV. *tum sensissent animum, proximiùs ad aurem accedentes, dixerunt oportere eos,*
IMP. 13. *quia flecti & converti nequibant, meliusculè tractari, nec tam succensè objurga-*
LOTHAR. *ri, ne ut ingrati fortè abscederent, & munus maximum inlaudabile referrent.*
IMP. 10. *Hoc modo tametsi difficillimè absoluti & benedictione donati, suis haud procul ab*
PIPPINI *Urbe juncti, magnis de magno thesauro excrescentibus gaudiis, gratiâ comitante*
R. 12. *divinâ, per prospera itinera revertuntur ad propria.*
LUDOV. Caput octavum est de variis in itinere Miraculis. Inter Romam ac Pla-
R. 10. centiam *multi febricitantes, multi lunatici, variisque languoribus afflicti, Sancto*
LXVI. *obvii, per ejus venerabilia merita ab incentivis passionibus eruti, plenariè sanitatis sunt vigore donati.* Dæmoniacus ad Reliquias liberatus est Placentiæ. Benedictus Clericus atque Æditus, cùm prope montem Jovis ægrotaret, humeros eisdem Reliquiis supposuit, recuperatâque mox sanitate secutus est feretrum *usque Octodorum.* Puer cæcus in loco, cui nomen *Granant*, tacto Martyris lecto visum recepit. Gibbosa mulier in pago Tricassino, cùm ad Cellam Sancti Sereni ducta esset, in Ecclesia statim se sursum erexit. *Quidam plebeius, surdus, mutus, mancus, & claudus, Martyri inibi est exhibitus, qui tres ante vivificum ipsius corpus ita explevit dies. Quarto succedente die, dum in precibus votivis perseveraret, repropitiari sibi experitur per Sancti obtentum,* & *in testimonium suæ reformationis, integram assecutus valetudinem, suis humeris Dei Martyrem Beatissimum ad Calno-munde portavit vicum. In quo dum introiret, duobus cæcis ablatum lumen videndi inclytus Martyr reddidit, & ejusdem numeri claudis contorta vestigia redintegravit.*

LXVII. Capite nono *pompa Translationis ad Cœnobium Sancti Medardi* describitur. Rodoinus ejúsque socii *gratanter viam legentes ad diu præoptati ruris fines perveniunt, sexto ab urbe* Suessionica *miliario stationem collocantes. Antistes Venerabilis Rothadus antiquior tunc Suessorum regebat Ecclesiam. Hic explorato repausationis loco, obviam fit Sancto, omnigenis sacrorum Officiorum cantibus & obsequiis virtutiferum ambiens corpus, totis amplectitur viribus, percolit, veneratur. Indéque solemniter effert, & ingenti frequentiâ ac festivo tripudio in urbem ovanter transfert. Psallentibus placido modulamine Choris, plaudentibus populorum concursibus, in Basilicam majorem Beatorum Martyrum Gervasii & Protasii pompatico triumpho* Sanctus Martyr *invehitur. Exhinc ad Sanctæ Virginis Mariæ Monasterium,* claudo priùs sanato, *deportatur, magnificè excipitur. Inde levatus ad flumen usque Axonam evectus est. Occuparat jam gloriosior apparatus citeriores ripas fluminis, ut vis amoris & devotio desiderii ineffabilis exigebat. Religiosa Monachorum concio, Ecclesiasticis Infulis redimita, stabat prospectans unanimi devotione, universalibus officiis animata, ut Protectori ac Patrono perenniter habituro congrua suscipiendi ferret obsequia. Quem protinus ut impulsu remigum se versùs appropiare videt, tellure ruit, laudibus demum canoris assurgens excepit. Ambiunt eum undique Chori psallentium, in hymnis organísque dulcisonis, cum jugibus thymiamatum diversorúmque aromatum vaporibus, quibusdam vexilla micantia gestantibus, aliis Crucis stigmata auro fulvo radiantia, gemmarúmque diverso colore perlucida ferentibus, his thymiamateria ac thurifera, illis ceroferalia deportantibus, atque corusco lumine diem augentibus. Tali trophæo perproperè devectus, in locum divinâ sibi provisione divinísque muneribus præparatum deponitur, juxta Gloriosi Confessoris Christi Medardi tumulum. Ea tum Dominica dies fuit, congruéque modulamine Antiphona ad introitum prætitulatur. Populus Sion, ecce Dominus veniet ad salvandas gentes. Cujus congruâ modulatione salus illa singularis Incarnationis Dominica, quæ cunctis ventura gentibus hoc in Capitulo prænuntiata est, salutem ac lætitiam cunctis Galliarum populis ex adventu hujus præclari Martyris refudit.* Qui ponuntur in hoc capite Characteres Chronologici, *Dominica dies,* & *Antiphona ad introitum, populus Sion,* &c. rectè conveniunt cum anno *Incarnati Verbi* DCCCXXVI, & cum anno *Imperii Hludovici Cæsaris* XIII, qui notantur initio

AN. CH. 826.
LUDOV. IMP. 13.
LOTHAR. IMP. 10.
PIPPINI R. 12.
LUDOV. R. 10.

initio capitis quarti. Nam litera Dominicalis G currebat anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-ſexto, qui decimus-tertius fuit Imperii Ludoviciani, diéſque nona Decembris, quâ factam Tranſlationem Wandelbertus aliíque teſtantur, Dominica ſecunda fuit Adventûs, in qua cantatur ad introitum Miſſæ, *Populus Sion*, &c. Tunc Eccleſiæ Sueſſionenſi præerat *Rothadus antiquior*, fuerunt enim duo Rothardi ſeu Rothadi Sueſſionenſes Epiſcopi, quorum antiquior ſeu ſenior non ſemel à nobis jam laudatus Reliquias Sancti Sebaſtiani ſuſcepit, alter junior ſeu recentior ſeriùs ſedit. Corrigendus igitur in Sueſſionenſium Epiſcoporum Catalogo Robertus, perperam enim ſub Rothardo Secundo ſcribit, quòd *eo ſedente Reliquiæ S. Sebaſtiani Sueſſiones allata ſunt ab Hilduino Abbate Sandionyſiano*. Error à Roberto tranſiit in auctiorem Galliam Chriſtianam, cujus Auctores eundem quoque Rothadum Secundum ſic commendant. *Regebat is Eccleſiam Sueſſionenſem, cùm S. Sebaſtiani Martyris Reliquiæ Româ allatæ anno 825 ab Hilduino Abbate in Templo B. Medardi collocatæ ſunt*. Hi volunt inſuper Rothadum Secundum, quem nihilominùs antiquiorem vocant, Rothado primo ſucceſſiſſe, atque ordinatum fuiſſe Epiſcopum *an. Chriſti 822 vel ſequenti, triginta videlicet annis ante depoſitionem*. Sed hæc ſimul ſtare non poſſunt, quia Rothadus nec ante annum Redemptoris octingenteſimum ſexageſimum-primum depoſitus fuit, nec ſedere cœpit ante annum Redemptoris octingenteſimum triceſimum-primum, cùm quinquennium jam effluxiſſet à Tranſlatione Sancti Sebaſtiani quam anno Redemptoris octingenteſimo viceſimo-ſexto factam affirmat Auctor coævus in ejuſdem Tranſlationis Hiſtoria, capite nono ſuprà citato.

LXVIII. CUM RELIQUIIS GREGORII MAGNI.

Quæ proximis capitibus narrantur Miracula, rejici debent in annos ſequentes, ut ordo temporum diligentiùs obſervetur. Interim nobis hîc agendum de Reliquiis Sancti Gregorii, quas Româ Sueſſionem unà cum corpore Beati Sebaſtiani delatas ſeptimum docet Hiſtoriæ prælaudatæ caput. Godefridus Henſchenius [a] in Commentario prævio vitæ Gregorii Magni, paragrapho quarto diſputat *an corpus S. Gregorii hactenus Romæ adſervetur*, & paragrapho quinto exponit *quo fundamento corpus S. Gregorii credatur ad Sueſſionenſe S. Medardi Monaſterium in Gallias delatum*. In fine autem quarti paragraphi, ut litem omnem Romanos inter ac Sueſſionenſes componat, aſſerit *neceſſariò de corpore S. Gregorii dicendum*, quod *ſuo ſcripto* de corpore Sancti Sebaſtiani *teſtatus eſt Ado Epiſcopus Viennenſis*, id eſt, ut Sancti Sebaſtiani ſic & Sancti Gregorii non integrum corpus ſed partem duntaxat Sueſſionem delatam eſſe. In illam imus ſententiam, atque ita monemus intelligenda, quæcumque inferiùs de Sancto Gregorio ex prædicta Tranſlationis Hiſtoria, ex Nithardo, ex Chronographo Medardino, ex Odilone Monacho, aliíſque Scriptoribus proferemus.

[a] D. 12. Mart.

LXIX. FULRADUS ABB. LOBIENSIS ET SAN-QUINTINIENSIS OBIIT.

In Geſtis Abbatum Lobienſium, capite decimo, Fulcuinus Elevationem Sancti Urſmari conſignat *anno Domini octingenteſimo viceſimo-tertio*, illúmque annum comparat cum *decimo poſt centum exacto* ab ejuſdem Sancti feliciſſimo ad Deum tranſitu, quem Tomo quarto ad annum Chriſti ſeptingenteſimum decimum-tertium retulimus. Idem Auctor initio capitis undecimi Fulradum Abbatem, per quem corpus Sancti Urſmari elevatum fuit, tertio poſt eandem Elevationem anno mortuum ſic aſſerit. *Deceſſit autem præfatus Abbas triennio poſt præfatam Elevationem, relinquens poſt ſe Eggardum Abbatem*. Hoc igitur anno, quo Fulradus Lobienſis ac San-Quintinienſis Abbas obiit, regenda ſuſceperunt Monaſteria, Lobienſe prædictus Eggardus, San-Quintinienſe Gunthardus cujus meminit Claudius *de la Fons* in Hiſtoria Sancti Quintini [b]. Nec audiendi ſunt, qui vel Chronologiam San-Quintinienſium ad Somonam Abbatum aliter inſtituunt, vel Anſegiſum à quo Capitula Caroli Magni & Ludovici Pii collecta ſunt, hiſce temporibus Abbatem Lobienſem prædicant. Illo de Collectore fuſiùs agemus anno ſequenti, quo facta Capitularium Collectio.

EGGARDUS FIT ABBAS LOBIENSIS.
GUNTHARDUS FIT ABBAS S. QUINTINI.

[b] Lib. 2. c. 6.

AN. CH. 826.

LXX.

Tomo quarto [a] actum de Schwarzachio Alsatiæ Monasterio, quod & Arnolfesaw vocabatur, atque à sinistra Rheni ripa in alteram non *sub anno Christi* DCCCXVII ut Guillimannus aliquando censuit [b], sed anno Ludovici Augusti decimo-tertio sive anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto translatum est, ut apud eundem Auctorem [c] Ludovicus Imperator hoc docet Diplomate. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi Ludovicus divinâ ordinante Providentiâ Imperator Augustus. Si eaqua fideles,* &c. *notificamus qualiter Venerabilis Abbas Uvido de Arnolfesaw, comitante eum B. Episcopo Argentinensi, nostram Celsitudinem adiit, & Monasterium, cui præsidebat, per flammas absumptum exposuit. Insuper etiam à Comite Rutelino, in cujus Comitatu situm erat, se multis injuriis affici. Petiit igitur, ut liceat sibi ultra Rhenum flumen transferre in propria Salica terra, quæ pertinet in curiam Ulmenam, sic tamen, ut jus quo Conobii fundator Comes Ruthardus ipsam curtem dotævit, firmum sit,* &c. *Et quia prædictum Cænobium transferre cogitamus, ipsum quoque nomen mutare voluimus, & nomen quod Erchangarus Comes, in cujus Comitatu situs est locus, imposuit, nos quoque firmantes Schuvarzach Monasterio cooptamus. Datum,* &c. *Anno Domini Imp. Ludnici XIII. Ferolsfeld.* Qui ponitur in hoc Diplomate Ludovici Imperatoris annus decimus-tertius, is est Dominicæ Incarnationis octingentesimus vicesimus-sextus, & Argentinensis Episcopus, qui per primam nominis literam B designatur, disertè *Bernaldus* exprimitur in altero Ludovici Diplomate, quod ad annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-primum recitabimus, & *Bernaltus* in literis Wolfconis Constantiensis Episcopi, quas ad annum Redemptoris octingentesimum tricesimum-secundum describemus.

[a] Ad an. 724. n. 32.
[b] In Episc. Argentin. 1.
[c] In Episc. Argentin. 24.

SCHWARZACHIUM MONAST. TRANS RHENUM TRANSFERTUR.

LXXI.

Himiltrudis Ebonis Metropolitæ Remensis mater obiit hoc anno, qui decimus ejusdem Ebonis Archiepiscopi numerabatur, ut constat ex ipsius Himiltrudis epitaphio, quod apud Flodoardum [d] sic legitur.

[d] Lib. 2. c. 19.

HIMILTRUDIS MATER EBONIS ARCHIEP. REMENSIS OBIT.

Mea fortè si requiris temporis initia,
Scito Caroli fuisse Regni sub primordia.
Ludowico triumphante dies fluxit ultima.
Rhenus primos lavit mores, alveus Germanicus;
Hinc nutrivit & secundos Liger amnis Gallicus,
*Sequana fovit juventam, fordes fordens Vidula *.*
Præsul erat urbis hujus mihi natus unicus,
Idem me conduxit sibi sociam laboribus,
Proximum ruinæ locum renovandi cupidus.
Decem fermè nuper annos simul hic peregimus;
Ebo Rector, ego mater Himiltrudis humilis,
Fundamenta Sedis Sanctæ pariter ereximus.
Deo debitum laborem dum gerebat Pontifex,
Fessa quietem quærebam. Ecce sub hoc tumulo
Quinto me September mensis Kalendarum rapuit.
O viator, esto cautus semper ab excessibus.
Fateor non profuisse ut debui dum potui.
Veniam dic pro vindicta da, Deus, peccantibus.

* la Vesle

AN. CH. 827.
Ludov. Imp. 14.
Lothar. Imp. 11.
Pippini R. 13.
Ludov. R. 11.

ANNUS

CHRISTI		827.		
LUDOVICI	IMP.	14.		
	REG.	47.	22.	10.
LOTHARII	IMP.	11.	5.	
	REG.	13.	5.	
PIPPINI III.	REG.	13.	11.	
LUDOVICI	REG.	11.	2.	
INDICTIO		5.		

I. IN Sigeberti Chronographia quatuor Auctores ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-septimum sic commendantur. *Rabbanus Abbas Tractatus in libro Sapientiæ & Ecclesiastico ad Otgarium Archiepiscopum edit. Amularius librum de Officiis Ecclesiasticis ad Imperatorem Ludovicum scribit. Angelomus etiam ad eundem Imperatorem Tractatus in libros Regum edit. Ansegisus Abbas Lobiensis Edicta Imperatoris Caroli Magni & Ludovici filii ejus ad Ecclesiasticam Legem pertinentia * in duobus aquè libellis digessit.* De singulis per ordinem disseremus.

*Edit. pertinens

II. Rabanus scribit Commentarios in Sapientiam et in Ecclesiasticum.

Rabanus Abbas Fuldensis Otgario Archiepiscopo Moguntino tres libros in librum Sapientiæ sic inscripsit. *Domino Reverendissimo & cultu sincerissima charitatis observando sancto viro & omni honore dignissimo Othgario Archiepiscopo Hrabanus in Christo salutem.* Et libros decem in Ecclesiasticum, sic. *Domino in Domino Dominorum dilectissimo Otgario Archiepiscopo Hrabanus peccator in Christo salutem.* Inter opera Rabani, quæ simul collecta sex in Tomos distinguuntur, hæ duæ lucubrationes postremæ sunt Tomi tertii.

III. Amalarius scribit de Ecclesiastico Officio.

Amularius sive Amalarius Ludovico Augusto quatuor libros de Ecclesiastico Officio inscripsit. Præfationem enim sic exorsus est. *Gloriosissime Imperator, & Magnificentissime ac centies Invictissime, à Deo coronate & conservate atque conservande, servus ego vester, quamvis minimus omnium, officiebar olim desiderio, ut,* &c. Deinde sic clausit. *Divo Hludovico vita. Novo David perennitas. Da Principi, Domine, vitam. Ipsi novo Salomoni felicitas. Pax mundi vos estis. Pio Principi prosperitas. Domine, vitam ipsi concede. Vestra fides vos servet. Christus, quem vos honoratis, ipse vos servet. Potestatem vestram Deus conservet. Deus pacificet Regnum vestrum. Judith, Orthodoxa, Nobilissima, atque prudentissima Augusta, salus per multos annos. Lumina pacis Domine servo. Vita vestra, tutela omnium est. Vestra fides Ecclesiarum est gloria. Piissimos Dominos nostros Imperiales natos, Hlotharium Gloriosissimum coronatum, & fratres ejus, Christus conservet. Ex proavis Orthodoxos, Domine, serva. Custodes fidei, Domine, serva.* In hoc textu nullus occurrit Character, qui vel determinatè notet annum quo scripsit Amalarius, vel apertè Sigeberti Chronologiam impugnet. Ab Amalario siquidem duo duntaxat innuuntur, nempe Juditham Ludovico Augusto jam nupsisse, & Imperatoris nomen Lothario jam collatum esse. Juditha Ludovico in uxorem sociata est anno Redemptoris octingentesimo undevicesimo, Lotharius à Ludovico Patre constitutus est Impe-

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

rator anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, coronatúsque Romæ sexto pòst anno à Paschale Papa. Hæc autem annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-septimum antecesserunt. Extat altera Præfatio Amalarii, quâ se Romam profectum testatur libris de Officio Ecclesiastico priùs scriptis. *Postquàm scripsi*, inquir, *libellum, qui à parvitate mea vocatur de Ecclesiastico Officio, veni Romam.* Ivit Romam Gregorio Quarto Pontifice, sic enim ait in Prologo de Ordine Antiphonarii. *Fui missus Romam à Sancto & Christianissimo Imperatore Hludovico ad Sanctum & Reverendissimum Papam Gregorium.* Electus est Gregorius octavo Kalendas Octobris anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo, consecratúsque septimo Kalendas proximi Februarii. Nihil horum Sigeberto refragatur asserenti librum de Officiis Ecclesiasticis ab Amalario scriptum esse anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo.

IV. ANGELOMUS SCRIBIT TRACTATUS IN LIBROS REGUM.

Angelomus, vulgato Sigeberto Angelonius, Luxoviensis Monachus Stromata, Sigeberto Tractatus, edidit in quatuor libros Regum. Opus, quod inchoarat, ut perficeret, impulsus est à Drogone Metensi tunc Episcopo & Abbate Luxoviensi. Qua de re sic disserit in ipsa Præfatione. *Stylum cùm ad primum librum describendo appulissem, ut abditè abdita autore Deo congererem, extemplò mea impudentia est detecta, & sacris auribus Magnifici Drogonis, egregii scilicet Pontificis, quo nihil nobilius nihilque prudentius, est revelata nugacitas. Quo comperto, cœpit ingenuè liberâ auctoritate imperare, ut darem operam, & cœptum opus non finirem, sed sagaciter ad calcem tenus perducerem. Cujus quoque praconiis nullatenus resistere valui, verùm nec tanta auctoritati renuere præsumpsi, non solùm quidem quia filius erat præstantissimi Caroli Cæsaris, imò frater mitissimi Ludovici Principis, verùm etiam quia præclarus erat Pontifex & Abbas meus egregius.* Ex hoc textu Philippus Labbeus in Dissertatione Historica de Scriptoribus Ecclesiasticis colligit prædictos Angelomi Tractatus non nisi post Drogonis mortem perfectos ac vulgatos fuisse. Certè vox, *erat*, quam textus habet, non parvæ videtur auctoritatis, ut opinio Labbeana cuique placeat. Hæc autem Sigebertinæ plurimùm refragatur, quia Drogo longè post annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-septimum vixit, pervenítque ad annum usque Redemptoris octingentesimum duodesexagesimum. Scripsit etiam Angelomus Stromata in Cantica Canticorum, eáque Lothario dicavit Augusto, Præfationis enim hoc est initium. *Gloriosissimo Præstantissimóque Imperatori Lothario semper Augusto Angelomus ultimus Monachorum exorans exorando exorat nancisci perennem gloriam.* Annus, quo posterius hoc opus exaratum fuit, ex eadem Præfatione certò deprehendi potest, quia Lotharius cupit rheorica legere *consolationis potissimùm gratiâ de amissione conjugis*, id est, Hermingardis Augustæ, cujus obitum Regino consignavit *anno Dominica Incarnationis* DCCCLI. Illo anno vivebat adhuc Drogo, nec id negare voluit Angelomus in sua Præfatione, quamvis usus sit eâdem voce *erat*, quâ priùs in Præfatione Stromatum in libros Regum. Textum ipsum accipe ex Præfatione ad Lotharium, sive ex Præfatione Stromatum in Cantica Canticorum. *Animadvertens internâ trutinatione mentis, quòd sine nutu divino non foret quod à tanta Majestate imperaretur, temerario ore refragari nullo apologetico anfractúque excusationis præsumpsi, sed magis ut quiverim divinis fretus suffragiis, imperiis Imperialibus quanquam pavidus obsecundare tentassem. Sed non floccipendens quòd sine Magnifici Domini & Abbatis mei, scilicet Drogonis patrui vestri, assertionibus paritérque jussionibus, ne Regularem excedere viderer disciplinam, stylum appellere ad exarandum non debuissem, non solùm quòd Caroli Magni Imperatoris filius atque frater Sanctissimi & Piissimi genitoris vestri Ludovici Cæsaris, sed quia Summus erat Pontifex atque Abbas meus egregius. Cúmque sacris ejus auribus suggerendo intulissem, & ordinem rei indicassem, quo auribus hausto non solùm non renuit, verùm ut est mitissimus, & affabilitate suadibilis, benignitate præstantissimus, & ad omne bonum ferventissimus, more sua modestia non tantùm ingenuè liberâ aucto-*

AN. CH. 827.
LUDOV. IMP. 14.
LOTHAR. IMP. II.
PIPPINI R. 13.
LUDOV. R. II.

ritate imperavit, sed blandâ tranquillitate & pio affatu, ut Augustale opus & spiritale decus, quomodo quivissem, aggredi non abnuissem. Utrorumque igitur Stromatum Præfationibus simul collatis, in ea, quæ Stromatibus in libros Regum præfigitur, nihil occurrit Chronologiæ Sigeberti suprà citatæ contrarium. Quod attinet ad Tractatus in Cantica Canticorum, de illis ad annum Redemptoris octingentesimum quinquagesimum-primum, quo compositi sunt, agemus adversùs eos, qui seriùs post Lotharii Augusti mortem editos volunt.

V. ANSEGISUS

In genuino Sigeberti Chronico, quod Miræus evulgavit, Ansegisi scripta sic ad hunc annum recensentur. *Ansegisus Abbas Lobiensis Edicta Imperatoris Caroli Magni & Ludovici filii ejus ad Ecclesiasticam Legem pertinentia in duobus æquè libellis digessit. Item Edicta eorumdem ad mundanam Legem pertinentia in duobus æquè libellis digessit.* Hoc loco tria sunt examinanda. Quis ille fuit Ansegisus, quot libros edidit, quámque materiam in unoquoque complexus est.

VI. ABBAS FONTANELLENSIS

Ansegisus in Chronographia Sigeberti cùm vulgata tum genuina Lobiensis Abbas dicitur, desideratur autem in Abbatum Lobiensium Catalogo, quem Fulcuinus Abbas illius loci vetustiórque Sigeberto contexuit. Fontanellensis Abbas nobis videtur, cujus mentionem non semel jam fecimus. Hanc opinionem haud spernendam arbitratus est Stephanus Baluzius in Præfatione ad Capitularia, confirmavitque Joannes Mabillonius [a] ex Adsone Luxoviensi Abbate, qui decessorum suorum seriem ac breve Chronicon scripsit, déque Ansegiso, qui Luxoviensis deinde Fontanellensis Abbas fuit, id duxit observandum. *Capitula Regum Francorum, quæ diversis fuerant acta Conciliis, excepit, & uno volumine contineri fecit.*

[a] Sec. 4. Benedict. part. 1.

VII. EDIT QUATUOR LIBROS CAPITULARIUM.

Scripsit Ansegisus quatuor libros, de quibus hæc præfatus est. *Dominante per secula infinita omnium Dominatore Christo Salvatore nostro, Creatore universæ creaturæ, anno Incarnationis ipsius* DCCCXXVII. *Indictione* V. *anno verò* XIII *Imperii Gloriosissimorum Principum, Domni Hludowici Augusti Christianæ Religionis magni propagatoris & Lotharii Cæsaris filii ipsius, Ansegisus, nullis præcedentibus meritis, sed gratiâ Omnipotentis Dei Abba, pro amore bonæ memoriæ Domni Karoli Magni Imperatoris Christianorum, atque Præcellentissimi ac Piissimi Domni Hludowici Augusti filii ipsius sincerâ dilectione, necnon & præclari Lotharii Cæsaris filii piissimi Hludowici Imperatoris, hæc subter descripta adunavi Capitula: quæ procul dubio quia ad Sanctæ Ecclesiæ profectum facta sunt, pro utili firmiter tenenda sunt Lege. Fuerunt namque quondam tempore prædicti Magni Domni Karoli Imperatoris, necnon & nunc præfatorum Principum hoc in tempore Domni Piissimi Hludowici Augusti & Præclari Lotharii Cæsaris jussu, per intervalla temporum, ad Christianam Religionem conservandam, atque ad concordiam pacis & dilectionis in Ecclesia Catholica tenendam edita. Sed quia in diversis sparsim scripta membranulis per diversorum spatia temporum fuerant, ne oblivioni traderentur, pro dilectione nimia, ut præfatus sum, prædictorum Gloriosissimorum Principum, & pro amore sanctissimæ prolis eorum, sed & pro Sanctæ Ecclesiæ statu, placuit mihi prædicta in hoc libello adunare, quæ invenire potui Capitula prædictorum Principum jussu descripta, ut ad Sanctæ Ecclesiæ statum longævis conservandum temporibus atque ad meritum præfatorum Principum gloriosius in vita perpetua augmentandum proficiant. Amen. Sed & hoc notum sit Lectori, quia prædicta Capitula, quæ per intervalla temporum à præfatis sunt Principibus edita, in quatuor distinxi libellis.* Antiquas hoc loco sequimur editiones, quibus novissimam adversari non dissimulamus. Stephanus Baluzius summâ diligentiâ septem libros Capitularium ad manuscriptos Codices novemdecim emendavit, emendatósque nuperrimè publicavit cum Notis, quarum initio duas in præcitata Præfatione lectiones agnoscit valdè diversas, unam videlicet quæ Lotharii meminit, alteram quæ nomen ejusdem Lotharii non habet. Hanc illi præfert, illam tamen non inficiatur octo niti Codicibus, Vatica-

AN. CH. 827.
LUODV. IMP. 14.
LOTHAR. IMP. 11.
PIPPINI R. 13.
LUDOV. R. 11.

no, Bellovacensi, Metensi Sancti Vincentii, Divionensi, Camberonensi, Rivipullensi, Normannico Sancti Michaelis in periculo maris, & Trecensi qui fuit olim Francisci Pithœi atque hodie ad nostram Trecensis Collegii Bibliothecam pertinet. Priùs autem quàm judicium feras, inter utramque tribus in locis quid occurrat discriminis, attende. Primò, veteres editiones sic habent, *anno verò* X I I I *Imperii Gloriosissimorum Principum Domni Hludowici Augusti Christianæ Religionis magni propagatoris & Lotharii Cæsaris filii ipsius*; Baluziana, sic, *anno verò* X I I I *Imperii Gloriosissimorum Principum Domni Hludowici Augusti Christianæ Religionis magni propagatoris ac filiorum ejus*. Secundò, veteres editiones sic habent, *pro amore bonæ memoriæ Domni Karoli Magni Imperatoris Christianorum, atque Præcellentissimi ac Piissimi Domni Hludowici Augusti filii ipsius sincera dilectione, necnon & Præclari Lotharii Cæsaris filii Piissimi Hludowici Imperatoris*; in editione Baluziana desideratur pars hæc periodi postrema, *necnon & Præclari Lotharii Cæsaris filii Piissimi Hludowici Imperatoris*. Tertiò veteres editiones sic habent, *Domni Piissimi Hludowici Augusti & Præclari Lotharii Cæsaris jussu*; Baluziana verò, sic. *Domni Piissimi Hludowici Augusti & Præclarissimorum filiorum ejus jussu*. Pithœus, *quòd in Ansegisi Præfationibus Lotharii nomen adjectum est*, datum id vult *exemplarium quorundam antiquitati, quæ sub ejus ditione, ut verisimile est, primùm descripta*, subditque *Lotharii ejus inter hæc nihil proprium esse, cujus tantùm nomine extant quædam ex his ipsis decerpta Capitula ad Italiæ Regnum*. Hæc opinio Pithœi, quæ Lotharii nomen expungit, ejusdémque Lotharii loco neminem substituit, videtur toleranda, sed nulla nobis obversatur ratio, cur Ansegisus in sua Præfatione filios potiùs omnes Ludovici Pii collectivè laudarit, quàm speciatim Lotharium ejusdem Ludovici Pii filium natu maximum, quem pater à multis annis Imperii consortem jam fecerat. Ansegisus Collectionem suam absolvit ineunte anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo. Tunc Ludovico Augusto quatuor erant filii; Lotharius Imperator & Italiæ seu Longobardiæ Rex, Pippinus Rex Aquitaniæ, Ludovicus Bojoariæ Rex, & Carolus adhuc annum infantiæ quartum vix ingressus. Lotharium pater Imperatorem anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, Longobardiæ Regem anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo; Pippinum Aquitaniæ Regem anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto; Ludovicum Bojoariæ Regem anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo constituerat. In multis Diplomatibus, quæ suprà descripsimus, necnon & in Charta pro Monasterio Dervensi, quam hoc ipso anno mox exhibituri sumus, nomina Ludovici & Lotharii Augustorum simul posita reperiuntur, eodem quoque modo poni potuerunt in Capitularibus. Illúdque sanè videtur eò probabilius, quòd Ansegisus in fine præcitati textûs, ubi scribit à se distincta *quatuor libellis* Capitula, *quæ per intervalla temporum à præfatis sunt Principibus edita*, præfatos Principes ultra Carolum Magnum, Ludovicum & Lotharium Augustos, extendere non potest, nullum enim Capitulare fratres Lotharii, Pippinus, Ludovicus, & Carolus, ediderunt. Extat quidem Capitulare de Monasterio Sanctæ Crucis intra Pictaviensem urbem in Aquitania sito, sed illud *Piissimus Imperator Lugdovicus fieri præcepit, atque ut ab omnibus observaretur Glorioso filio suo Pippino* Aquitaniæ Regi *commisit*. Ut igitur in Ansegisi Præfatione nomen Lotharii servetur, potior est ratio, quàm ut omisso eodem Lothario cuncti intrudantur filii Ludovici Pii. Duo Chronologici Characteres ab Ansegiso proferuntur, annus Incarnationis octingentesimus vicesimus-septimus, & annus Ludovici Augusti decimus-tertius, hique rectè per totum penè mensem Januarii simul conveniunt, quia cœptum est Imperium Ludovici quinto Kalendas Februarias anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto. Nec tibi displiceat Character, qui petitur ab Incarnatione Dominica, & à nobis semper expunctus fuit, quoties in Augustorum Re-

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. II. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. II. VIII.

gúmque Diplomatibus occurrit. Quamvis enim Præceptis Regum & Imperatorum apponi nondum consuevisset, tamen apud Auctores illorum temporum in usu frequenter erat, ut ex plerisque constat, quorum testimoniis usi sumus.

Pergit Ansegisus, & quatuor libros Capitularium sic distinguit. *Illa scilicet quæ Domnus Karolus Imperator fecit ad ordinem pertinentia Ecclesiasticum in primo adunavi libello. Ea verò Ecclesiastica, quæ Domnus ac Piissimus Hludowvicus Imperator & Lotharius Cæsar filius ipsius ediderunt, in secundo descripsi. Illa autem, quæ Domnus Karolus in diversis fecit temporibus ad mundanam pertinentia Legem, in tertio adunavi. Ipsa verò, quæ Domnus Hludowvicus Præclarus Imperator & Lotharius Cæsar filius illius fecerunt ad augmentum mundanæ pertinentia Legis, in quarto congessi.* Vulgares editiones sic habent. At Baluziana nomen Lotharii tollit. Materiam enim secundi libri sic complectitur. *Ea verò Ecclesiastica, quæ Domnus ac Piissimus Hludowvicus Imperator edidit, in secundo descripsi.* Et materiam libri quarti, sic. *Ipsa verò, quæ Domnus Hludowvicus Præclarus Imperator fecit ad augmentum mundanæ pertinentia Legis, in quarto congessi.* Cur veteres editiones à nobis hoc loco non contemnantur, exposuimus suprà. De materia singulorum librorum specialiùs hîc inquirendum.

Ansegisus Leges dividit in Ecclesiasticas & mundanas seu civiles; deinde utrasque bipartitur, alias enim à Carolo Magno, alias à Ludovico Pio ejúsque filio Lothario promulgatas advertit; atque inde opus quatuor in partes distinctum edit. IX.

Primus liber in editione Pithœana, quam secuti sumus, duoseptuaginta Capitulis supra centum constat, in Baluziana duobus duntaxat & sexaginta supra centum. Desiderantur enim apud Baluzium sex Capitula; tricesimum-nonum, adversùs usurarios; quinquagesimum-secundum, de Monachis & Virginibus, *ut suum propositum omnimodis servent*; sexagesimum-septimum, *de homicidiis*; duodeseptuagesimum, *de furtis, injustis connubiis, & falsis testimoniis*; septuagesimum-quartum, *de mensuris & ponderibus*; septuagesimum-nonum, *de mangonibus & nudis cum ferro*. Sex autem hæc Capitula leguntur in Aquisgranensi Capitulari, quod Carolus Magnus edidit cum Characteribus hisce Chronologicis. *Anno Dominicæ Incarnationis* DCCLXXXIX, *Indictione* XII. *anno* XXI *Regni nostri, actum est hujus Legationis Edictum in Aquisgrani Palatio publico. Data est hæc Charta die* X *Kalendas Apriles.* Tomo superiori [a] non omisimus hoc Capitulare. Sirmondanam consuluimus editionem, in qua Capitulis constat duobus & octoginta. Cum Sirmondo non convenit Baluzius. Hic enim Capitulare in octoginta duntaxat Capitula distinguit, quia vicesimum-secundum de Monachis, Clericis & Presbyteris, *ne in secularia negotia transeant*, & vicesimum-tertium, *ut servum alterius nullus sollicitet ad Clericalem vel Monachalem Ordinem sine voluntate & licentia Domini sui*; deinde sexagesimum-quintum *de odio vel invidia*, & sexagesimum-sextum *de avaritia vel concupiscentia* simul conjungit. Quod igitur Sirmondo ac nobis undequadragesimum est adversùs usurarios, Baluzio fit duodequadragesimum; quod Sirmondo ac nobis est quinquagesimum-secundum de Monachis & Virginibus, *ut suum propositum omnimodis servent*, Baluzio fit quinquagesimum-primum; quod Sirmondo ac nobis est sexagesimum-septimum *de homicidiis*, Baluzio fit sexagesimum-quintum; quod Sirmondo ac nobis est duodeseptuagesimum *de furtis, & injustis connubiis, & falsis testimoniis*, Baluzio fit sexagesimum-sextum; quod Sirmondo ac nobis est septuagesimum-quartum *de mensuris & ponderibus*, Baluzio fit septuagesimum-secundum; denique quod Sirmondo ac nobis est septuagesimum-nonum *de mangonibus & nudis cum ferro*, Baluzio fit septuagesimum-septimum. Ansegisus ab illo Capitulari suam inchoat Collectionem, eidémque Capitulari duo supra octoginta in veteribus editionibus attribuit Capitula, septuaginta-sex in Baluziana. Veteres editiones totum Aquisgranense Ca- X.

[a] Ad an. 789. nn. 1. & seqq.

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

pitulare descripserunt, Baluzius sex amputavit Capitula, genuinam secutus Ansegisi Collectionem, ut ex Wormatiensi Capitulari liquet, in quo Ludovicus Pius anno Imperii sui decimo-sexto, Redemptoris octingentesimo vicesimo-nono Capitulum allegat centesimum quinquagesimum-septimum libri primi Capitularium, quod idem est numero in editione Baluziana, in aliis verò centesimum sexagesimum-tertium ejusdem libri. Porrò in primo Capitularium libro, seu veteres editiones seu novissimam consulas, post Aquisgranense Capitulare Capitula sex & octoginta supersunt, eáque spectant ad diversa Capitularia.

XI. Quæ proximè post Aquisgranense Capitulare duodetriginta sequuntur Capitula pertinent ad Attiniacense Capitulare, quod à Ludovico Pio promulgatum est anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-secundo. Disputavimus ad illum annum [a] adversùs Sirmondum, qui putat hoc Capitulare conditum in Aquisgranensi Palatio post Aquisgranensem Synodum, quam consignat anno Redemptoris octingentesimo decimo-sexto, rejiciendam verò censemus in annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum. Sive autem apud Aquisgranum, sive apud Attiniacum, annóque noni seculi seu decimo-sexto vel decimo-septimo, seu vicesimo-secundo, sancitum fuit hoc Capitulare, non Carolinis sed Ludovicianis accenseri debet. Quapropter Sirmondus in suis ad Gallicana Concilia Notis Ansegisum rectè sugillat, quòd *immemor propositi & instituti sui*, cùm primum Capitularium librum *Legibus Ecclesiasticis solius Caroli* destinasset, *has etiam Ludovici filii Constitutiones injecit.* Baluzius haud aliam existimat Ansegiso causam erroris fuisse, *quàm quòd cùm duo Karoli Magni Capitula deprehendisset in fronte Capitularis*, de quo nunc agimus, *putavit cetera quoque ejusdem Edicti Capita esse.* Porrò duo Capitula, quæ reperiuntur initio Capitularis, inscribuntúrque *de rebus Ecclesiæ non dividendis* & *de Episcopis eligendis*, non à Carolo Magno sed à Ludovico Pio condita sunt, ut ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-secundum fusè probavimus. In antiquis Capitularium editionibus post Capitulum octogesimum-secundum libri primi sequuntur hi Characteres Chronologici. *Anno Dominica Incarnationis* DCCLXXXIX. *Indictione* XII. *anno* XXI *Regni nostri: Actum est hujus Legationis Edictum in Aquisgrani Palatio publicè. Data est hæc Charta decimo Kal. April.* In editione Pithœana legitur annus XX Regni Carolini, meliùs in Lindebrogiana & Sirmondana ponitur annus XXI, ut dies decimus ante Kalendas Apriles illius anni cum Indictione XII & anno Dominicæ Incarnationis DCCLXXXIX conveniat. Subjicitur in multis editionibus recentior hæc observatio. *Tempore Adriani Papa & Karoli Magni Imperatoris, quando Paulinus Episcopus tenuit vices Apostolica Sedis in Aquis, fuit factum istud Capitulum propter hoc, quia laici homines solebant dividere Episcopia & Monasteria ad illorum opus, & non remansisset ulli Episcopo, nec Abbati, nec Abbatissa, nisi tantùm ut velut Canonici & Monachi viverent.* At hæc minimè probamus, Episcopi enim & Abbates ad tantam calamitatem numquam redacti fuerunt sub Carolo Magno. Pluris facimus alteram observationem, quæ spectat ad Attiniacense Capitulare, & in editione Lindenbrogiana sic occurrit. *Hæc Capitula Domini Ludovici propriè sunt ad Episcopos vel Ordines quosque Ecclesiasticos pertinentia, qua non solùm observare sed etiam sibi subjectis vel commissis facienda perdocere debent.* Hoc Ludovici Capitulare, quod Attiniacense nuncupamus, undetriginta constat Capitulis, tamen Ansegisus primo Capitularium libro duodetriginta duntaxat inseruit, omisit enim octavum de tonsura propter res adipiscendas non suadenda. Hæc autem duodetriginta Capitula primo Capitularium libro sic recensentur, ut secundùm veteres editiones desinant in Capitulo centesimo decimo, secundùm Baluzianam in centesimo quarto.

[a] Ad an. 822. n. 12.

XII. Ansegisus propositi sui memor post Attiniacense Capitulare, quod à Ludovico promulgatum fuit, redit ad Capitularia Caroli, atque ex illis Capitularibus

tularibus Capitula, quinque ac triginta continuò describit ordine, sic. Ex Capitulari, quod ad Theodonis villam *infra Ecclesiam*, id est, de rebus Ecclesiasticis, anno Caroli Imperatoris quinto, sive anno Redemptoris octingentesimo quinto, datum legitur, & in sexdecim distribuitur Capitula, septem recitat, nempe tertium, & undecimum, cum quinque proximè sequentibus. Ex Capitulari, quod eodem anno *ad omnes generaliter* datum est, constàtque viginti-quinque Capitulis, quatuor profert, quartum videlicet, decimum-quartum, decimum-quintum, & decimum-sextum. Ex Capitulari, quod apud Noviomagum anno sexto Caroli Imperatoris sive anno Redemptoris octingentesimo sexto infra Quadragesimam promulgatum fuit, undecim refert Capitula, quartum, quintum, decimum, duodecimum, septémque proximè sequentia. Ex Capitulari, quod Tomo superiore ad annum Redemptoris octingentesimum secundum transcripsimus, sex eligit Capitula, primum, tertium, quartum, quintum, decimum, & vicesimum-tertium. Ex Concilio Romano sub Silvestro Papa Capitulum edit, quod prædicto Capitulari subjicitur in editione Sirmondana. Ex Capitulari Legum Salicis adjectarum, quod anno Caroli Augusti tertio, sive anno Redemptoris octingentesimo tertio consignatur, duo recenset Capitula, tertium ac sextum. Ex alio Capitulari dato eodem anno pro diversis rebus, tria exhibet Capitula, secundum, duodecimum, & decimum-sextum. Denique ex Capitulari dato anno Redemptoris octingentesimo nono recitat octavum Capitulum, quod est *de mercato*, & in veteribus editionibus Capitularium numeratur centesimum quadragesimum-quintum, in Baluziana verò centesimum undequadragesimum.

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

XIII. Supersunt ad finem usque primi libri Capitula viginti-tria, quorum alia memoravimus, alia nequaquam, quia vel nostram fugerunt diligentiam, vel ab Ansegiso collecta sunt ex Capitularibus Caroli quæ perierunt. De utrisque per ordinem agemus, servatis veterum editionum numeris.

XIV. Capitulum centesimum quadragesimum-sextum. *Ut nullus Presbyter ad introitum Ecclesiæ xenia donet.*

XV. Capitulum centesimum quadragesimum-septimum convenit cum secundo Capitulo Capitularis à Carolo ex Conciliis anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio celebratis excerpti.

XVI. Capitulum centesimum duodequinquagesimum. *Ut Episcopi prævideant quem honorem Presbyteri pro Ecclesiis suis senioribus tribuant.* Capitulum centesimum undequinquagesimum. *Ut decima in potestate Episcopi sint qualiter à Presbyteris dispensentur.* Capitulum centesimum quinquagesimum. *Ut Ecclesiæ vel Altaria meliùs construantur. Et nullus Presbyter annonam vel fœnum in Ecclesia mittere præsumat.* Capitulum centesimum quinquagesimum-primum. *Ut Ecclesiæ, vel Altaria, quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur.* Capitulum centesimum quinquagesimum-secundum. *Ut Presbyteri per Parochias suas fœminis prædicent, ut linteamina Altaribus praparent.* Capitulum centesimum quinquagesimum-tertium. *Ut nullus Presbyter alterius Parochianum, nisi in itinere fuerit, vel Placitum ibi habuerit, ad Missam recipiat.* Capitulum centesimum quinquagesimum-quartum. *Ut nullus Presbyter in alterius Parochia Missam cantare præsumat, nisi in itinere fuerit; nec decimam ad alterum pertinentem audeat recipere.* Capitulum centesimum quinquagesimum-quintum. *Ut terminum habeat unaquaque Ecclesia, de quibus villis decimas recipiat.* Capitulum centesimum quinquagesimum-sextum. *Ut unusquisque Presbyter res, quas post diem consecrationis adquisierit, proprias Ecclesiæ relinquat.* Capitulum centesimum quinquagesimum-septimum. *Ut nullus Presbyter aut laicus pœnitentem invitet vinum bibere, aut carnem manducare, nisi ad præsens pro ipso unum vel duos denarios juxta qualitatem pœnitentiæ dederit.*

XVII. Capitulum centesimum duodesexagesimum convenit cum Capitulo, quod Tomo superiore ad ad annum Christi septingentesimum octogesimum-pti-

AN. CH. 827. mum [a] descripsimus ex Additionibus, quibus Legem Longobardicam [b] auxit Carolus.

[a] Num. 19. [b] Lib. 3. Tit. 1. c. 10.

XVIII. Capitulum centesimum undesexagesimum. *Ut nullus deinceps in Ecclesia mortuum sepeliat.* Anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio Carolus ex quinque Conciliis eodem anno celebratis excerpsit Capitulare, cujus vicesimum Capitulum hoc est. *Ut mortui non sepeliantur in Ecclesia, nisi Episcopi vel Abbates, vel fideles & boni Presbyteri.* Idque conforme est quinquagesimo-secundo Canoni Moguntino.

XIX. Capitulum centesimum sexagesimum. *Ut unusquisque Presbyter Capitula habeat de majoribus vel de minoribus vitiis, per qua cognoscere valeat vel prædicare subditis suis, ut caveant ab insidiis diaboli.* Capitulum centesimum sexagesimum-primum. *Ut Presbyter semper Eucharistiam habeat paratam, ut quando quis infirmaverit, aut parvulus infirmus fuerit, statim eum communicet, ne sine communione moriatur.* Capitulum centesimum sexagesimum-secundum. *Ut Presbyter in cœna Domini duas ampullas secum deferat, unam ad Chrisma, alteram ad oleum ad Catechumenos inunguendum vel infirmos juxta sententiam Apostolicam, ut quando quis infirmatur, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum unguentes eum oleo in Nomine Domini.* Stephanus Baluzius in notis ad hoc Capitulum observat usum trium ampullarum multis in Diœcesibus olim viguisse, citátque veterem librum Pontificalem Remensis Ecclesiæ, sic. *Feriâ quintâ majoris hebdomada, id est, in cœna Domini, mane primo, mansionarii ordinent omnia, quæ sunt necessaria ad consecrationem Chrismatis, ampullas tres de oleo mundissimo plenas, ponentes in sacrario, unam ad oleum pro infirmis, alteram ad chrisma, tertiam verò ad oleum ad Catechumenos ungendos.* Varios ritus, ut occurrent exempla, suis adnotabimus locis.

XX. Capitulum centesimum sexagesimum-tertium. *Ut qui Ecclesiarum beneficia habent, nonam & decimam ex eis Ecclesiæ, cujus res sunt, donent, & qui tale beneficium habent, quod ad medietatem laborent, & de eorum portione proprio Presbytero decimas donent.*

XXI. Capitulum centesimum sexagesimum-quartum, quod est *de festivitatibus anni*, Tomo superiore descriptum à nobis fuit ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-octavum [a]. Quonam anno conditum sit, haud patet, ostendimus antiquius esse Concilio Moguntiacensi, quod anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio constat fuisse celebratum.

[a] Num. 61.

XXII. Capitulum centesimum sexagesimum-quintum, triáque proximè sequentia, quibus primus Capitularium liber absolvitur, eadem sunt cum Capitulis, quarto, quinto, sexto, & septimo, Capitularis Aquisgranensis editi anno decimo Caroli Augusti, id est, anno Redemptoris octingentesimo decimo.

XXIII. Ansegisus in antiquis Capitularium editionibus hanc Præfationem secundo libro præponit. *Suprà in primo libro Capitula Ecclesiastica, quæ Domnus Imperator Karolus fecit, adunavi; in hoc verò ea Ecclesiastica, quæ Domnus Ludovicus Cæsar Piissimus & Lotharius Imperator filius ipsius ediderunt, descripsi libello.* Baluzius expuncto Lotharii nomine, posteriorem Præfationis partem sic publicavit; *in hoc verò ea Ecclesiastica, quæ Domnus Hludowicus Cæsar Piissimus edidit, descripsi libello.* Cur nomen Lotharii retinendum videatur, exposuimus suprà.

XXIV. Secundus Capitularium liber Capitulis constat septem, & quadraginta. Nec dissentit editio novissima, quamvis duodequinquaginta numeret, quod enim edit quadragesimum-sextum *de Ecclesiis antiquitus constitutis*, facilè advertes repetitionem esse tricesimi-sexti, si simul utrumque contuleris.

XXV. Anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-quinto, Ludovico & Lothario Augustis, in Aquisgranensi Conventu promulgatum est Capitulare, quod in Capitularibus initium facit libro secundo, desinitque in Capitulo duodetricesimo, complectitur enim Capitula duodetriginta, quæ per ordi-

nem ad illum annum commemoravimus. In eodem libro Capitula supersunt undeviginti, quorum etiam pleraque, ut inferiùs enumeratio docebit, ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium aliunde transcripsimus.

XXVI. Capitulum vicesimum-nonum. *Nulla sub Romana ditione constituta Ecclesia, vel Xenodochium, vel Ptochotrophium, vel Nosocomium, vel Orphanotrophium, vel Gerontocomium, vel Brephotrophium, vel Monasterium tam Monachorum quàm Sanctimonialium Archimandritam habens vel Archimandritissam, contra hac agere præsumat. Ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, sive domum, sive agrum, sive hortum, sive rusticum mancipium, vel panes civiles,* id est, annonam civilem; *neque creditoribus specialis hypotheca titulo obligare. Alienationis autem verbum contineat venditionem, donationem, permutationem, & emphyteuseos perpetuum contractum. Sed omnes omnino Sacerdotes hujusmodi alienatione abstineant, pœnas timentes quas Leoniana Constitutio minatur, id est, ut is quidem, qui comparaverit, rem loco venerabili reddat, cujus & anteà fuerat, scilicèt cum fructibus aliísque emolumentis, quæ in medio tempore facta sunt.* Quæ sequuntur de Oeconomo Ecclesiæ, sunt multùm depravata, sensus tamen is videtur esse, ut Oeconomus, damnum Ecclesiæ ex hujusmodi alienatione illatum resarciat, & à ministerio submoveatur. *Non solùm autem ipse, sed etiam successores ejus hac lege teneantur, sive ipse Archiœconomus alienaverit, sive respiciens alienantem Episcopum non prohibuerit, multò magis si consenserit. Tabellionem autem, qui talia interdicta instrumenta conscripsit, perpetuo exilio tradi oportet. Magistratus autem, qui eadem instrumenta admiserunt, & ad Officiales copiam dederunt, ut & monumentis intimentur donationes, vel cetera alienationes actis intervenientibus confirmentur, non solùm Magistratu, sed etiam dignitate & facultatibus suis cedant. Remittit autem Constitutio ea, quæ in præterito tempore acta sunt. Excepit autem quosdam contractus, quos in sequentibus exponit Capitulis, per quos & Ecclesiarum immobiles res alienari possunt. Xenodochium, id est, locus venerabilis, in quo peregrini suscipiuntur. Ptochotrophium, id est, locus venerabilis in quo pauperes & infirmi homines pascuntur. Nosocomium, id est, locus venerabilis, in quo ægroti homines curantur. Orphanotrophium, id est, locus venerabilis, in quo parentibus orbati pueri pascuntur. Gerontocomium, id est, locus venerabilis, in quo pauperes & propter senectutem solam infirmi homines curantur. Brephotrophium, id est, locus venerabilis, in quo infantes aluntur.* Capitulum tricesimum. *Si Princeps voluerit rem immobilem sancto loco præstare, & accipere ab eo aliam immobilem rem, & eo modo permutationem contrahere, liceat hoc facere ei pragmaticâ Sanctione ab eo promulgatâ.* Burchardus [a] hæc duo Capitula Concilio tribuit apud Silvanectim habito in præsentia Ludovici Regis. Concilia Silvanectensia, quorum mentionem Burchardus facere potuit, tria memorantur in postrema Collectione, sed Ludovici Pii & Ansegisi Abbatis ætate longè recentiora. Ludovicus Pius annis noni seculi decimo-sexto & vicesimo-tertio Compendium venit, diúque degit in illa regione. Silvanectum Compendio non procul abest. Ut Burchardo sua stet auctoritas, recurrendum est ad quandam Synodum, quæ præsente Ludovico celebrata sit Silvanecti, Canonésque condiderit, Burchardo quondam notos, posteris verò nequaquam.

[a] Lib. 3. cc. 164. 165.

XXVII. Capitula, tricesimum-primum, tricesimum-secundum, tricesimum-quintum, duodecímque proximè sequentia, quibus secundus Capitularium liber absolvitur, à nobis descripta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium ex Synodis, Arelatensi, Moguntina, Cabilonensi, ac Turonensi, quas Carolus Magnus illo anno celebrandas curavit. Capitula enim, tricesimum-sextum, quadragesimum-sextum, & quadragesimum-septimum, conformia sunt Canonibus Arelatensibus, vicesimo, undevicesimo, & vicesimo-primo; Capitula, tricesimum-primum, tricesimum-secundum, tricesimum-quintum, & tricesimum-sextum, non differunt à

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

Canonibus Moguntinis, sexto, septimo, tricesimo-sexto, & quadragesimo-septimo; Capitula, duodequadragesimum quatuórque subsequentia conveniunt cum Canonibus Cabilonensibus, quinto, duodevicesimo, quadragesimo-sexto, quinquagesimo-primo, & quinquagesimo-secundo; denique Capitula, quadragesimum-tertium, quadragesimum-quartum, & quadragesimum-quintum, simillima sunt Canonibus Turonensibus, quadragesimo-primo, quadragesimo-nono, & quinquagesimo. Porrò, cùm Canones prædictorum Conciliorum sanciti fuerint superstite tunc in vivis Carolo Magno, multique posteà transierint in secundum Capitularium librum, quem Ansegisus Ludovico Pio ejúsque filio Lothario totum adjudicat, Ludovicus Carolum patrem imitatus videtur. Quemadmodum enim Carolus ex Synodis anno Redemptoris octingentesimo decimo-tertio celebratis excerpsit Capitulare, quod, ut ad illum annum observavimus, in sex ac viginti distribuitur Capitula; sic & Ludovicus ex iisdem Conciliis aliud edidit Capitulare, atque inde Ansegisus quindecim Capitula, quæ suprà per ordinem recensuimus, in suam Collectionem transtulit.

XXVIII. Supersunt ex secundo Capitularium libro Capitula duo, nempe tricesimum-tertium & tricesimum-quartum, quæ memorantur ab Ansegiso, sed unde accepta sint, nemo prodit. Capitulum tricesimum-tertium sic habet. ***De causis viduarum, pupillorum, orphanorum, vel reliquorum pauperum, ut in primo conventu ante mediam diem illorum ratio vel querela audiatur & definiatur; & post mediam diem causa Regia, & Ecclesiarum, vel potentum hominum; quia ipsi pauperes non habent facultatem, unde sustentare se possint donec ad eorum perveniant justitiam, & ideo tacitos clamores faciunt ad aures nostras.*** Capitulum tricesimum-quartum, sic. ***De illis hominibus qui injustè super alios homines querelas faciunt, de quibus volumus, si inventus fuerit aliquis, qui non habeat justitiam causandi vel reclamandi, & revictus fuerit, propter illam calumniam quam fecit, secundùm legem & æquitatem justitiam reddat.***

XXIX. In veteribus Capitularium editionibus Ansegisus ante librum tertium sic præfatur. ***Superiùs in duobus Capitula Ecclesiastica præfatorum Principum, Domni Karoli Imperatoris, & Domni Gloriosissimi Ludovici Augusti, necnon & Lotharii Cæsaris descripsi libellis. Nunc autem illa ad mundana augmentum legis pertinentia, quæ Domnus Karolus Imperator edidit, in hoc tertio adunavi libello.*** Sublato Lotharii nomine, prior pars hujus Præfationis in nupertima Capitularium editione sic exhibetur. ***Superiùs in duobus libellis Capitula Ecclesiastica præfatorum Principum, Domni Karoli Imperatoris & Domni ac Gloriosissimi Hludouvici Augusti descripsi.***

XXX. Tertius Capitularium liber Capitulis undenonaginta constat in veteribus editionibus, nonaginta & uno in Baluziana, quia huic editioni inserta sunt, Capitulum undenonagesimum ***de homicidiis infra patriam factis***, & Capitulum nonagesimum ***de mensuris & ponderibus.***

XXXI. Ansegisus à Capitulari Carolino, quod est ***ad omnes generaliter***, hunc exorsus est librum, & ex illo Capitulari, quod eo quo datum est anno Redemptoris octingentesimo quinto recitavimus, sexdecim Capitula hoc descripsit ordine, primum, secundum, tertium, quintum, sextum, septimum, octavum, nonum, decimum, undecimum, duodecimum, decimum-tertium, decimum-octavum, decimum-nonum, vicesimum, & vicesimum-secundum. Deinde ex Capitulari Noviomagensi, quod anno Imperii Caroli sexto Redemptoris octingentesimo sexto consignavimus, quinque subjecit Capitula, quæ recensentur in illo Capitulari, primum, sextum, septimum, octavum, & nonum. Item tria ex illis addidit Capitulis, quibus Carolus Legem Bojoariorum adauxit, ut Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-secundum observavimus. Mutuatus est & Capitula duodecim ex additione, quam Carolus Legi Salicæ fecit anno Redemptoris octingentesimo tertio. Hanc quoque additionem in unum ac viginti Ca-

pitula distributam Tomo superiore descripsimus. Capitula, primum, secundum, quartum, septimum, octavum, nonum, decimum, undecimum, duodecimum, decimum-tertium, decimum-quintum, & decimum-septimum selecta sunt ab Ansegiso, atque in tertio Capitularium libro Capitula constituunt, vicesimum-quintum, septémque proximè sequentia, necnon tricesimum-sextum, tricesimum-septimum, tricesimum-octavum, & quadragesimum. Præterea tricesimum-quartum & tricesimum-quintum prodierunt ex Additione ad Legem Longobardicam, & à nobis Tomo priore descripta sunt ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum [a]. Quæres unde sumpta fuerint quæ duo restant intermedia, tricesimum-tertium, & tricesimum-nonum. Quæstioni faciemus satis. In editione Baluziana quod à Carolo Magno Salicis legibus additur Capitulare circumscribitur Capitulis undecim, atque ex his seliguntur tantùm octo, primum, secundum, quartum, septimum, quatuórque subsequentia, quæ tertio Capitularium libro Capitulum vicesimum-quintum septémque sequentia constituunt. At in eadem editione sequitur aliud ejusdem anni Capitulare undetriginta distributum in Capitula, quorum pleraque tertio Capitularium libro inseruntur, atque in his duo, de quibus hic quæstio. Capitulum tricesimum-tertium. *Ut Missi nostri Scabineos, Advocatos, Notarios, per singula loca eligant, & eorum nomina, quando reversi fuerint, secum scripta deferant.* Capitulum tricesimum-nonum. *De Missis nostris discurrentibus, vel ceteris hominibus propter utilitatem nostram iter agentibus, ut nullus mansionem contradicere eis præsumat.* In eodem quoque Capitulari sunt alia duo Capitula, quæ leguntur in tertio Capitularium libro, fiúntque Capitula illius libri, quadragesimum-primum, in quo Carolus *de falsis testibus* præcipit *ut non recipiantur*, & quadragesimum-secundum, *ut nullus præsumat per vitam Regis & filiorum ejus jurare.* De utroque autem egimus Tomo superiore ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum [b] in additione, quâ Carolus Legem Longobardicam adauxit. Denique in fine ejusdem Capitularis descriptum reperitur Capitulum de Charta Ingenuitatis, quod posteà Ludovicus Pius Legi Longobardorum, Ansegisus libro tertio Capitularium, inseruerunt. Lege quæ dicta sunt ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-primum [c], & in Capitularibus consule Capitulum quadragesimum-tertium libri tertii.

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

[a] Nu. 104. in.

[b] Nu. 86. 114.

[c] Num. 105.

XXXII. Quæ sequuntur in eodem libro tredecim Capitula, sumpta sunt ex additione, quâ Carolus Legem Longobardorum auxit, & à nobis Tomo superiore descripta sunt ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum, numeris, sexagesimo, octogesimo-primo, septuagesimo-tertio, quinquagesimo-octavo, quinquagesimo-nono, quadragesimo-quarto, quadragesimo-quinto, octogesimo, octogesimo-sexto, octogesimo-septimo, decimo-sexto, centesimo decimo-septimo, & octogesimo-sexto. Præterea Capitulare Caroli Magni sexdecim compositum Capitulis ad annum Redemptoris octingentesimum nonum retulimus. Ex illis autem Capitulis, primum, secundum, tertium, quartum, sextum, septimum, nonum, decimum, undecimum, decimum-tertium, & decimum-quartum, ab Ansegiso collecta sunt, & in tertio Capitularium libro Capitula sunt, quadragesimum-septimum, quadragesimum-octavum, quadragesimum-nonum, quinquagesimum, quinquagesimum-secundum, quinquagesimum-tertium, quinquagesimum-quartum, quinquagesimum-quintum, quinquagesimum-sextum, quinquagesimum-septimum, & duodesexagesimum.

XXXIII. Anno Redemptoris octingentesimo decimo Carolus Aquisgrani Capitulare promulgavit distinctum in Capitula duodeviginti, quorum primum, octavum, decimum, nonum, & decimum-sextum, apud Ansegisum in tertio Capitularium libro Capitula fiunt, quinquagesimum-nonum, sexagesimum, sexagesimum-primum, sexagesimum-secundum, & sexagesimum-tertium.

AN. CH. 827. XXXIV. Tria proxima Capitula, nempe sexagesimum-quartum, sexagesimum-quintum, & sexagesimum-sextum, transcripta sunt ex prælaudata Caroli ad Legem Longobardicam additione. Consule ad annum Christi septingentesimum octogesimum-primum, numeros, tricesimum-primum, tricesimum-tertium, tricesimum-quartum, & tricesimum-quintum.

XXXV. Anno Redemptoris octingentesimo undecimo, mense Octobri, Carolus, cùm Bononiæ esset, novum edidit Capitulare, illúdque undecim distribuit in Capitula, quæ, si nonum & undecimum exceperis, inserta sunt tertio Capitularium libro, ibique conficiunt Capitulum sexagesimum-septimum, & octo proximè sequentia.

XXXVI. Anno Redemptoris octingentesimo duodecimo, idem Carolus Capitulare condidit in tredecim distinctum Capitula, quæ tertio Capitularium libro inserta sunt cum hoc Titulo. *Item Capitula, quæ propter justitias intra patriam faciendas constituta sunt.* Hujus igitur Capitularis initium cum Capitulo septuagesimo-sexto libri tertii convenit, finisque clauditur cum duodenonagesimo. Solum in antiquis editionibus superest undenonagesimum, sic. *Constituimus, ut si in hoste, aut infra Regnum nostrum, litigatio aut scandalum inter quascunque personas, videlicet majores & minores, ortum fuerit, quod frequenter insidiante diabolo contingere solet, ut ibi fideles Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostri, ob resistendam impietatis malitiam, armati veniant, id est, qui potest habere, cum lorica & scuto, ancipite atque fuste. Et si aliquis qualibet persona adversus eum quamlibet querelam habere voluerit, liceat ei secundum Legis ordinem cum sacramento quod posuimus, manu propriâ singulâ se idoneum facere, ut propter quodlibet negotium aut odium ibi non advenisset, nisi ob concordiam & pacem ferendam, & ipsam litigationem mitigandam. Et si quislibet renuerit venire, & semetipsum idoneum facere nequiverit, cum supradicto jam sacramento bannum nostrum componat, & ad partem nostram persolvat.* An hoc Capitulum ab Ansegiso collectum sit, in dubium certè vocari potest, illud enim Stephanus Baluzius, qui Codices undeviginti consuluit, in solo Bellovacensi reperit, nec eodem tempore quo superiora, nec eodem scriptum atramento, ita ut additamenti suspicio non desit. Idem Capitulum in editione Baluziana duo præcedunt, unum, *de homicidiis infra patriam factis*, alterum *de mensuris & ponderibus*. Ambo desiderantur in aliis editionibus, ratióque reddi potest, quia in ceteris Capitularium editionibus Capitula primi libri constituunt sexagesimum-septimum & septuagesimum-quartum, sumpta sunt enim ex Haristalliensi Capitulari, quod initium libris Capitularium fecit apud Ansegisum, & à nobis ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum Tomo superiore descriptum fuit.

XXXVII. Præfatio in quartum Capitularium librum talis est in veteribus editionibus. *Quia suprà in duobus Ecclesiastica, quæ præfati Principes, Domnus Imperator Karolus, & Piissimus Ludovicus Augustus, necnon & Lotharius Cæsar filius ipsius, edidere Capitula, descripsi libellis; in tertio verò ad mundanam pertinentia Legem, quæ Domnus Karolus Imperator fecit, congessi; nunc jam in quarto illa ad mundana augmentum Legis pertinentia, quæ Præclarissimus Domnus Ludovicus Augustus & Lotharius Cæsar fecerunt Capitula, adunavi libello.* In editione Baluziana nomen Lotharii sic expungitur. *Quia suprà in duobus Ecclesiastica, quæ præfati Principes, Domnus Imperator Karolus & Piissimus Hludowicus Augustus ediderunt Capitula, descripsi libellis; in tertio verò ad mundanam pertinentia Legem, quæ Domnus Karolus Imperator fecit, congessi; nunc jam in quarto illa ad mundana augmentum Legis pertinentia, quæ Præclarissimus Domnus Hludowicus Augustus fecit Capitula, adunavi libello.* Cur nomen Lotharii retinendum censeamus, diximus alibi.

XXXVIII. Quartus Capitularium liber Capitulis constat septuaginta-quinque, quibus in editione Baluziana duo superadduntur, sed inanis prorsus est hæc additio, quia Capitulum septuagesimum-sextum idem est cum vicesimo-

quinto, & septuagesimum-septimum idem cum vicesimo-quarto. Totum
hunc librum suprà descripsimus, partim anno Redemptoris octingentesimo
vicesimo [a], partim anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-primo [b]. [a] Nn. 33. & seqq. 79. & seqq.

Apud Ansegisum quatuor libros Capitularium tres sequuntur Appendi-
ces. Primæ Titulus hic est. *Appendix prima. Capitula Domni Karoli Impera-* [b] Nn. 46. & seqq.
toris Ecclesiastica, quæ ideo suprascriptis non conjunxi Capitulis, quia alia ex istis
quasi causâ memoriæ scripta fuerant, & non videntur plenum explere sensum, alia XXXIX. CUM TRIBUS APPENDICIBUS.
sunt geminata, cum aliis videlicet mixta Capitulis, alia penitus finita atque ad
perfectionem perducta.

Hæc Appendix in veteribus editionibus constat Capitulis triginta-tribus,
in Baluziana triginta-quinque. Huic enim editioni inserta sunt tricesimum- XL.
tertium & tricesimum-quartum, quæ desiderantur in aliis. Decem Capitula
recitavimus ad annum Redemptoris octingentesimum quintum [c]; alia sep- [c] Nn. 52. 53. 56. 57. 80.
temdecim Tomo superiore ad annum Redemptoris octingentesimum secun-
dum [d]; item Capitulum duodetricesimum ad annum Redemptoris octin- [d] Num. 44.
gentesimum tertium [e]. Sequuntur Capitula; vicesimum-nonum, *de Eccle-* [e] Num. 39.
siis non benè constructis; & tricesimum, *de judicio pœnitentiæ, ad interrogan-*
dum relinquimus, per quem pœnitentialem vel qualiter judicentur pœnitentes, &
de incestibus, quibus liceat injungere quibus non. Proxima Capitula, tricesi-
mum-primum & tricesimum-secundum descripsimus ad annum Redem-
ptoris octingentesimom decimum [f]. Quod in veteribus editionibus ultimum [f] Nn. 81. 83.
superest Capitulum, sumitur ex Aquisgranensi Capitulari, quod à Carolo
promulgatum est anno Redemptoris octingentesimo nono. Huic autem
Capitulo Baluzius duo præponit; unum de Monachis & Virginibus, ut pro-
positum suum observent; alterum de mangonibus, cogcionibus & nudis
cum ferro; ut vagari non ampliùs sinantur. Utrumque Tomo superiori ad
annum Christi septingentesimum undenonagesimum [g] ex Aquisgranensi Ca- [g] Nn. 61. 89.
pitulari [h] retulimus. [h] Capp. 52-79.

Appendix secunda hoc apud Ansegisum insignitur Titulo. *Incipiunt ite-* XLI.
rum Capitula Domni Karoli Imperatoris mundana, quæ suprascriptam videntur ha-
bere causam. In veteribus editionibus constat Capitulis sex & triginta, duode-
quadraginta in Baluziana. Huic enim editioni adjecta sunt duo Capitula, de-
cimum-sextum de perjuriis, & ultimum de furtis, injustis connubiis, ac fal-
sis testimoniis. Inanis autem videtur horum Capitulorum additio, quoniam
unum convenit cum decimo libri tertii Capitularium, alterum cum duode-
septuagesimo libri primi. Numeros igitur antiquarum sequemur editionum.

Primum Capitulum descripsimus ad annum Redemptoris octingentesi- XLII.
mum quintum [i]; Capitulum secundum ad annum Christi septingentesimum [i] Num. 84.
nonagesimum-secundum [k]; Capitulum tertium ad annum Redemptoris [k] Num. 52.
octingentesimum tertium [l]; Capitulum quartum ad annum Christi septin- [l] Num. 22.
gentesimum octogesimum-primum [m]. Quæ proximè sequuntur undecim [m] Num. 54.
Capitula, descripta sunt ex Capitulari, quod in Capitula novem ac viginti
distributum Stephanus Baluzius ad annum Redemptoris octingentesimum
tertium publicavit. Appendicem, de qua nunc agimus, cum illo Capitu-
lari conferemus.

Quintum Appendicis Capitulum idem est cum septimo Capitularis. *Ut* XLIII.
bauga & bruniæ non dentur negotiatoribus. Carolus in Capitulari Haristallien-
si [n] & in Additione [o] ad Legem Longobardicam vetuit ne bruniæ vende- [n] An. 779. n. 22.
rentur exteris. Bruniam, loricam; baugam arcum interpretare cum Lin- [o] An. 781. n. 107.
denbrogio.

Sextum Appendicis Capitulum idem est cum octavo Capitularis, & à XLIV.
nobis Tomo superiore descriptum fuit [p] in Additione, quâ Carolus Legem [p] An. 781. n. 114.
Longobardicam adauxit.

Septimum Appendicis Capitulum idem est cum nono Capitularis. *Ut* XLV.
non mittantur testimonia super vestituram Domni Pippini Regis. Is est Pippinus

AN. CH. 827. Longobardiæ Rex, Caroli Magni filius, cujus obitus anno Redemptoris octingentesimo decimo contigit.

XLVI. Octavum Appendicis Capitulum idem est cum decimo-tertio Capitularis, habetúrque in Additione [a] ad Legem Longobardicam jam laudata descriptâque Tomo superiore.

[a] An. 781. n. 71.

XLVII. Nonum Appendicis Capitulum idem est cum vicesimo-quinto Capitularis. *Ut Missi nostri, qui jam breves detulerunt de annuntiatione, volumus ut adhuc adducant de opere.*

XLVIII. Decimum Appendicis Capitulum inscribitur *de mora Missorum Dominicorum in locis sua Legationis*, idemqne est cum vicesimo-sexto Capitularis, *quantam moram faciant in unoquoque loco, & quot homines secum habeant.*

XLIX. Undecimum Appendicis Capitulum idem est cum vicesimo-septimo Capitularis, *de prudentia & constantia Missorum.*

L. Duodecimum Appendicis Capitulum idem est cum duodetricesimo Capitularis. *De falsis monetariis requirendum est.*

LI. Decimum-tertium Appendicis Capitulum idem est cum vicesimo-tertio Capitularis, *de illis Saxonibus qui uxores non habent.* Utrobique non tam Capitulum quàm titulus est Capituli.

LII. Decimum-quartum Appendicis Capitulum idem est cum vicesimo-quarto Capitularis, *de signatis, qui mentiendo vadunt*, id est, de mangonibus & cogcionibus qui sine lege vagabundi vadunt, ut Tomo superiore dictum est ex Aquisgranensi Capitulari [b] ad annum Christi septingentesimum undenonagesimum [c].

[b] Cap. 79.
[c] Num. 89.

LIII. Decimum-quintum Appendicis Capitulum idem est cum undetricesimo Capitularis. *Si alia res fortuitò non praeoccupaverint*, VIII *Kalendas Julias, id est, Missâ Sancti Johannis Baptista, ad Moguntiam sive Cabillonem generale Placitum nostrum habere volumus.*

LIV. Anno Redemptoris octingentesimo nono conditum est Aquisgranense Capitulare, quod in Capitula septem ac triginta distribuitur. Ex illis Capitulis Ansegisus decem collegit, nempe tricesimum-quartum, secundum, quintum, sextum, septimum, octavum, nonum, tricesimum-quintum, tricesimum-sextum, & tricesimum-septimum, eáque decem Capitula in Appendice, de qua loquimur, voluit esse decimum-sextum novémque proximè sequentia.

LV. In eadem Appendice Capitula, vicesimum-sextum, sexque subsequentia, simillima sunt Capitulis, secundo, tertio, undecimo, quatuórque proximis, quæ pertinent ad aliud Aquisgranense Capitulare publicatum anno Redemptoris octingentesimo decimo.

LVI. Sequuntur in Appendice duo Capitula, quæ nec adhuc memoravimus, nec unde sint sumpta, potuimus deprehendere. Tricesimum-tertium. *Si aliquis Saxo hominem comprehenderit absque furto aut absque sua propria aliqua re, dicens quòd illi habeat damnum factum, & hoc contendere voluerit in judicio, aut in campo, aut ad crucem, licentiam habeat. Si verò hoc noluerit, cum suis juratoribus ipse liber homo se idoniare faciat. Et si servum cujuslibet absque aliqua comprobatione comprehenderit, ipse servus aut ad aquam ferventem aut ad aliud judicium se idoniare faciat.* Tricesimum-quartum. *Si aliquis Saxo caballos in sua messe invenerit, & ipsos caballos inde ducere pro suo damno ad comprobandum voluerit, si quis liber homo ei hoc contradixerit, aut aliquod malum pro hoc ei fecerit, triplâ compositione secundùm legem & secundum etiam contra eum emendare studeat, & insuper bannum Dominicum solvat, & manum perdat pro eo quòd inobediens fuit contra Praeceptum Domni Imperatoris, quod ipse pro pace statuere jussit. Si servus hoc fecerit, secundùm suam legem omnia in triplum restituat, & disciplina corporali subjaceat.*

LVII. Quæ duo supersunt ejusdem Appendicis Capitula, sunt eadem cum nono & undecimo Capitularis Bononiensis, de quo locuti sumus ad annum Redemptoris octingentesimum undecimum [d].

[d] Nu. 67. & seqq.

Appendix

Appendix tertia in editione Baluziana ut & in ceteris. Titulum hunc praefert. *Item Capitula Principum Praeclarissimorum Ecclesiastica simul & mandata Domni Hludowvici Augusti & Hlotharii Caesaris, quae suprascriptam videntur habere rationem.* Cúmque in hoc Titulo nomen Lotharii servetur, haud capimus cur ex aliis abradendum quis censeat. Constat haec Appendix decem Capitulis, quae privatas tantùm causas attingunt, & à nobis breviter recitabuntur, ne quid intactum relinquamus ex Ansegisi Collectione. AN. CH. 827. LVIII.

I. Benedictus de sua reclamatione in perpetuum sileat. LIX.

II. De manso, quem Gehirfredus Episcopus à Liutrico Comite requirit, ut si Missi nostri invenerint eum justitiam habere, non permittant Liutricum per vestituram Domni Karoli justitiam ejus impedire. Hic Gehirfredus Episcopus non alius nobis videtur à Gerfrido Mimigardevordensi Episcopo, qui sedere coepit anno Redemptoris octingentesimo nono, gessitque Pontificatum annis triginta. LX.

III. De foreste, quam Autharius Comes habere vult, ubi ea priùs non fuisse dicitur, volumus ut Missi nostri rei veritatem inquirant, & juxta quod justum invenerint, ex nostra auctoritate definiant. Lege in quarto Capitularium libro Capitulum sexagesimum-quintum, quod *de forestibus Dominicis* inscribitur. LXI.

IIII. De causa Rothmundi Comitis, ut ei liceat hic in Palatio sacramentum suum jurare, quia propter nostrum servitium sibi constitutum Placitum intra patriam observare non licuit. LXII.

V. De duabus feminis quae indiculos attulerunt, interrogandi sunt Heiminus & Manoaldus, utrùm Ecclesiasticae, an fiscalos fuissent. LXIII.

VI. Odo Buticularius de foreste sua interrogandus est. Lege iterum in quarto Capitularium libro Capitulum sexagesimum-quintum *de forestibus Dominicis*, in quo Ludovicus & Lotharius Augusti decernunt, ut Missi Dominici Comitibus denuntient, ne ullam forestem instituant, & ubi noviter institutas sine Regia jussione invenerint, eas dimittere praecipiant. LXIV.

VII. De rebus, quas Marchio tradidit filio Bosanis vel aliis hominibus, volumus ut hi, quibus traditae fuerunt, vestituram suam accipiant, & insuper confirmationem. LXV.

VIII. De rebus, quas quaedam faemina Hildegarda Regina tradidit, & portionem, quam sibi reservavit, injustè amisisse dicitur, volumus ut Charta traditionis quaeratur & inspiciatur; & tunc, quid illa habere debeat, definiatur. Haec Hildegardis Ludovici Pii mater, avia Lotharii Augusti fuit; in uxorem à Carolo Magno ducta est anno Christi septingentesimo septuagesimo-tertio, vitámque clausit decimo pòst anno. LXVI.

VIIII. Querelam, quam Helisachar & Htiminus contra Maginarium habent, volumus ut Missi nostri secundùm justitiam & aequitatem definiant. LXVII.

X. De querela Hildebrandi Comitis, quòd pagenses ejus paravreda dare recusant, volumus ut hoc Missi nostri ab his hominibus, qui in eodem Comitatu manent, & ea dare non debent, necnon & à vicinis Comitibus inquirant, & si invenirent quòd ipsi ea dandi debitores sunt, ex nostra jussione dare praecipiant. Paravreda cursales equos interpretare, quales in viis publicis per stationes ad nuntios celeriùs deferendos ponuntur. In hoc Capitulo qui memoratur Hildebrandus Comes, is hoc anno ditectus est ad motus Hispanicae Marcae componendos, ut dicemus infrà. LXVIII.

Dervum in Dioecesi Catalaunensi celebre sub Meroveadis Regibus Monasterium, cùm ad Canonicum deflexisset ordinem, rursum Monasticen hoc anno suscepit. Utriusque mutationis mentio fit in Diplomate, quod à Ludovico & Lothario Augustis datum sic legitur. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowvicus & Hlotharius divinà ordinante Providentiâ Imperatores Augusti. Si petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultùs amore favemus, superni muneris donum nobis à Domino impertiri credimus. Idcircò notum esse volumus cunctis fidelibus Sanctae Dei Ecclesiae & nostris, prae-* LXIX. DERVENSIBUS CANONICIS SUBSTITUUNTUR MONACHI.

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

sentibus scilicet & futuris, quia adiens Serenitatem Culminis nostri Vir Religiosus Hauto Abba ex Monasterio, quod vocatur Puteolus, quod est in Dervo constructum in honore Beatorum Petri & Pauli, suggessit mansuetudini nostræ, eò quod prædictum Monasterium, ubi ille Dei cultor Abba præest, aptum esset ad Monasterium regulare, quia non solùm idem locus, ubi præfatum Monasterium fundatum est, verùm etiam & omnes adjacentias congruas haberet servis Dei Monasticam vitam degere volentibus. Nam & Privilegia, qualiter ipsum Monasterium ad Monasticum Ordinem perficiendum fundatum esset, & Præcepta Regalia nobis ostendit, ubi liquidò apparuit, quod antiquitus Regulare Monasterium fuisset. Nos verò hanc rem diligentiùs scire volentes jussimus Venerabilem Virum Hebonem Remensem Archiepiscopum & aliquos ex suffraganeis suis ad prædictum locum ire, & diligenter intueri, non solùm si ipse locus aptus esset ad Monasticum Ordinem observandum, verùm & utrùm Clerici ibi degentes Monasticè vellent vivere an non. Illi verò nostris jussionibus obtemperantes, sicut nobis prædictus Hebo Archiepiscopus renuntiavit, & aptum locum invenerunt ad normam Regularem custodiendam, & Clericos ibi degentes sponte vitam Monasticam, sicut illis professi sunt, suscipere & perpetuò observare velle. Sed ut prædictus Ordo Monasticus in eodem loco nostris & futuris temporibus ad nostram successorùmque nostrarum perpetuam eleemosynam dignè observaretur, & Monachi per tempora degentes secundùm Regulam Sancti Benedicti vitam degerent, prædictus Hauto Abba precibus, quibus valuit, rogavit ut nostrum confirmationis Præceptum idem Monasterium habere mereretur, sicut cetera Monasteria Monachorum in Regno, Deo propitio, nostro habere noscuntur. Cujus petitionem justam & rationabilem judicantes, per hos Imperiales apices nostros præcipimus atque jubemus, ut abhinc in futurum prædictum Monasterium sub Monastico Ordine persistat, & Monachi ibi degentes sub Regula Sancti Benedicti, Domino sibi adjuvante, perenniter vitam ducant Monasticam. Et quandoquidem divinâ vocatione prædictus Abba ab hoc seculo migraverit, quandiu ipsi Monachi inter se talem eligere potuerint, qui illis secundum Regulam præesse & prodesse possit, per hanc nostram auctoritatem licentiam habeant eligendi Abbates, qualiter Monachi per tempora ibi degentes, pro nobis, conjugibus, ac liberis nostris, seu totius Regni nostri stabilitate, Domini misericordiam indesinenter exorare delectentur. Et ut hæc nostra auctoritatis Præceptio ac confirmatio per curricula annorum inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Hludowici Gloriosissimi Imperatoris. Signum Hlotharii Serenissimi Augusti. Durandus Diaconus ad vicem Fredugisi recognovit. Data 11 Idus Februarii, anno, Christo propitio, XIV Imperii Domini Hludowvici Piissimi Augusti, & Hlotharii X. Indict. V. Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen. Per mensem Februarium cum anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo conveniunt Indictio decima & annus Ludovici Augusti decimus-quartus, initium Imperii Ludoviciani seu repetas à die quo Ludovicus in consortium Imperatoriæ Dignitatis à patre Carolo vocatus est, seu ducas à die quo Carolus pater obiit. Quod ad Imperium Lotharianum attinet, ei duplicem assignamus epocham, unam sumimus ab Aquisgranensi Conventu, in quo Lotharius Imperatorii Nominis particeps à Ludovico patre factus est anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, alteram à Paschali Solemnitate in qua Romæ à Summo Pontifice coronatus est Imperator anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio. Stephanus Baluzius utramque breviter in notis ad Diploma proximè recitatum sic attingit. *De annis Lotharii, quomodo computentur, non conveniunt inter se varia ejus Diplomata, quæ in manus meas venerunt. In quibusdam enim exordium Imperii ejus constituitur in anno* DCCCXVII, *in aliis quinquennio tardiùs.* At cur anni decimi loco quintum reponat, haud capimus. Anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo Conventus Aquisgranensis, in quo Ludovicus Lotharium in consortium Imperatoriæ Dignitatis adscivit, celebratus est *in ipsa æstate*, ut Chronographus Moissia-

AN. CH. 827.

LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. II. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. II.

censis testatur. Ergo secundùm hanc epocham Lotharius annum Imperii sui decimum agebat per mensem Februarium anni post Christum natum octingentesimi vicesimi-septimi, cui certè quintus annus posterioris epochæ non ita convenit. Anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio Lotharius *in ipso Paschali die*, ut Annalista Laureshamensis loquitur, id est, Nonis Aprilibus, à Paschale Papa Romæ coronatus est Imperator. Ergo secundùm posteriorem hanc epocham per mensem Februarium anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo non quintum sed quartum Imperii sui annum numerabat. Ideóque in Diplomate suprà descripto annum Imperii Lothariani decimum, qui cusus exhibetur, constanter serva.

LXX.

PIPPINUS PRÆCEPTUM DAT PRO MON. S. MAXENTII.

Pippinus Aquitaniæ Rex, *in Cassanegili Palatio*, pro Cœnobio Sancti Maxentii, Præceptum, cujus autographum Joannes Beslyus à se visum testatur, hoc emisit anno, nempe III *Idus Januarii, anno* XIIII *Imperii Domni Hludowici Serenissimi Augusti, & XIII Regni nostri*, sive ipsius Pippini Regis. Idem Pippinus paulò pòst, ut limites Regni tueretur, in Hispaniam cum copiis à Ludovico patre directus est. A motibus Hispanicis Annalista Laureshamensis res hoc anno gestas sic orditur. *Imperator Helisachar Presbyterum & Abbatem, & cum eo Hildebrandum atque Donatum Comites ad motus Hispanicæ Marcæ componendos misit. Ante quorum adventum Aizo Saracenorum auxilio fretus, multa ejusdem limitis Custodibus adversa intulit, eósque assiduis incursionibus adeò fatigavit, ut quidam illorum relictis, quæ tueri debebant, castellis recederent. Defecit ad eum filius Beronis, nomine Willemundus, & alii complures novarum rerum gentilitiâ levitate cupidi, junctique Saracenis Ceritaniam & Vallensem rapinis atque incendiis quotidie infestabant. Cúmque ad sedandos ac mitigandos Gothorum atque Hispanorum in illis finibus habitantium animos Helisachar Abbas cum aliis ab Imperatore missis multa & propriâ industriâ & sociorum consilio prudenter administraret, Bernhardus quoque Barcinonæ Comes Aizonis insidiis, & eorum qui ad eum defecerant calliditati ac fraudulentis machinationibus pertinacissimè resisteret, atque eorum temerarios conatus irritos efficeret, exercitus à Rege Saracenorum Abdirachman ad auxilium Aizoni ferendum missus, Cæsaraugustam venisse nunciatur. Super quem Abumarvan Regis propinquus Dux constitutus, ex persuasione Aizonis haud dubiam sibi victoriam pollicebatur. Contra quem Imperator filium suum Pipinum Aquitaniæ Regem cum immodicis Francorum copiis mittens Regni sui terminos tueri præcepit. Quod ita factum esset, ni Ducum desidiâ, quos Francorum exercitui præfecerat, tardiùs quam rerum necessitas postulabat, is quem ducebant ad Marcam venisset exercitus. Quæ tarditas in tantùm noxia fuit, ut Abumarvan, vastatis Barcinonensium ac Gerundensium agris, villísque incensis, cunctis etiam quæ extra urbes invenerat direptis, cum incolumi exercitu Cæsaraugustam se reciperet, prinsquàm à nostro exercitu vel videri potuisset. Hujus cladis præsagia credita sunt visa multoties in cælo acies, & ille terribilis nocturnæ coruscationis in aëre discursus. Imperator autem duobus Conventibus habitis, uno apud Noviomagum propter falsas Horici filii Godefridi Regis Danorum pollicitationes, quibus se illò ad Imperatoris præsentiam venturum promiserat, altero apud Compendium, in quo & annualia dona suscepit, & iis, qui ad Marcam Hispanicam mittendi erant, quid vel qualiter agere deberent imperavit. Ipse inter Compendium & Carisiacum, ceteráque iis vicina Palatia usque ad hyberni temporis initium conversatus est.* Huc usque Laureshamensis Annalista, cui consentanea scribit Astronomus in vita Ludovici.

PROFICISCITUR IN HISPANIAM CONTRA SARACENOS.

LUDOVICUS AUG. DUOS CELEBRAT CONVENTUS.

LXXI.

SUSCIPIT LEGATOS MICHAELIS IMP.

Legati Imperatoris Michaelis, ut idem Annalista testatur, *de Constantinopoli quasi propter fœdus confirmandum missi Septembri mense Compendium venerunt. Quos Imperator benignè receptos ibi audivit & absolvit.* Qua de Legatione sic & Astronomus. *Legati Imperatoris Michaelis eodem anno mense Septembrio Compendium venerunt, munera attulerunt, nobiliter suscepti, opulentissimè curati, liberaliter munerati, & prosperè sunt regressi.* In horum Legatorum numero fuit Oeconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, Hilduinus enim San-

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

Dionysianus Abbas in suo ad Ludovicum Imperatorem rescripto, quod inter Areopagetica reperitur [a], de libris Sancti Dionysii sic scribit. *Authenticos eosdem libros Græcâ linguâ conscriptos, quando Oeconomus Ecclesiæ Constantinopolitanæ & ceteri Missi Michaelis Legatione publicâ ad vestram Gloriam Compendio functi sunt, in ipsa vigilia solennitatis Sancti Dionysii pro munere magno suscepimus. Quod donum devotioni nostræ, ac si cælitus allatum, adeò divina gratia est prosecuta, ut in eadem nocte decem & novem nominatissimæ virtutes in agrorum sanatione variarum infirmitatum, ex notissimis & vicinitati nostræ personis contiguis, ad laudem & gloriam sui nominis, orationibus & meritis excellentissimi sui martyris Christus Dominus sit operari dignatus.* Inter Legatos, quos ante triennium Michael ad Ludovicum direxit, nominatur in ejusdem Michaelis Augusti literis Theodorus Diaconus & Oeconomus Ecclesiæ Sanctæ Sophiæ. Quapropter Baronius præcitatum Hilduini textum de Theodoro illo interpretatur, refértque ad annum Redemptoris octingentesimum vicesimum - quartum. Sed illo anno Ludovicus Rotomagi non Compendii Legatos Michaelis audivit, atque longè post Natalitia Sancti Dionysii, confecto enim bello Britannico, sive, ut Annalista Laureshamensis loquitur [b], *acceptis, quos perfido Bristonum populo imperaverat, obsidibus, Rotomagum civitatem, ubi conjugem se operiri jusserat, ad* XV (vel, ut Codex Armaniacus habet, *ad* XII) *Cal. Decemb. reversus est. Nam & illuc Legatos Michaelis Imperatoris sibi occurrere jussit.* Satius est igitur Hilduini textum in hunc annum rejicere, qui numeratur post Christum natum octingentesimus vicesimus-septimus. Super eodem textu duæ nostrâ ætate ab eruditissimis viris motæ sunt quæstiones. Prima, utrùm Dionysius Areopagita fuerit Auctor librorum, de quibus scribit Hilduinus. Altera, utrùm idem Dionysius Areopagita primus Parisiorum fuerit Episcopus, qui Patronus colitur Monasterii in Parisiensi territorio celeberrimi. De utraque commodior inferiùs occurret differendi locus.

[a] Ap. Sur. d. 9. Oct.

[b] Ad an. 824.

LXXII. HERIHOLTUS REX E DANIA PELLITUR. Hoc anno, teste Annalistâ Laureshamensi, *Reges Danorum, filii scilicet Godefridi, Heriholtum de consortio Regni ejicientes, Nordmannorum finibus excedere compulerunt. Bulgari quoque Sclavos in Pannonia sedentes, misso per Dravum navali exercitu, ferro & igne vastaverunt, & expulsis eorum Ducibus Bulgaricos super eos Rectores constituerunt.* Heriholtus auctum expertus est odium Danorum, quia Christianam Religionem profiteri cœperat. Id fore præviderat Imperator, ideóque Comitatum Rustrorum illi dederat in Frisia, quò se reciperet, si pelleretur è Dania.

LXXIII. EUGENIO II. PP. SUCCEDIT VALENTINUS, TUM GREGORIUS IV. *Eugenius Papa*, ut idem Annalista subjungit, *mense Augusto decessit. In cujus locum Valentinus Diaconus à Romanis electus & ordinatus vix unum mensem in Pontificatu complevit. Quo defuncto, Gregorius Presbyter tituli Sancti Marci electus, sed non priùs ordinatus est, quàm Legatus Imperatoris Romam veniret, & electionem populi qualis esset examinaret.* Adstipulatur Astronomus, sic. *Eodem anno, mense Augusto, Eugenius Papa diem ultimum clausit. Valentinus Diaconus loco ejus successit. Quo vix uno mense superstite, loco illius Gregorius Presbyter tituli Sancti Marci electus est, dilatâ consecratione ejus usque ad consultum Imperatoris. Quo annuente, & electionem Cleri & populi probante, ordinatus est in loco prioris.* Quamvis hæc extra Franciam gesta fuerint, Roma enim ex Ludovici Pii munificentia in ditione Romani Pontificis ab annis erat decem, non debuerunt tamen à nobis omitti, quia palàm ostendunt consecrationem Gregorii dilatam fuisse *usque ad consultum Imperatoris*, seu donec *Legatus Imperatoris Romam veniret, & electionem populi qualis esset examinaret*, quod Urbis Ecclesiæque Defensori ac Protectori datum arbitrare, ut insinuatum jam ante triennium. Philippus Labbeus nono seculo Æræ Christianæ notat, Gregorium electum fuisse Pontificem hoc anno, octavo Kalendas Octobris, consecratúmque anno sequenti, septimo Kalendas Februarii.

LXXIV. In Annalibus Laureshamensibus res hoc anno gestæ sic claudnntur. *Corpora beatissimorum Martyrum Marcellini & Petri de Roma sublata, & Octobri mense*

AN. CH. 827.

TRANSLATIO SS. MARCELLINI, PETRI, TIBURTII, MARTHÆ, AUDIFACIS ET HABACUC.

in Franciam translata, ibi multis signis atque virtutibus clarificata sunt. Et apud
Astronomum, sic. Heinardus virorum sui temporis prudentissimus, sancta devo-
tionis ardore incitatus, Romam misit, & corpora Sanctorum Marcellini & Petri,
annuente Papâ in Franciam fecit transvehi, & valdè decenter in proprio territo-
rio propriisque sumptibus recondidit. Quorum meritis hactenus ibi multa virtutum
Miracula operatur Dominus. Hic Heinardus sive Einardus vel Ainardus non
alius est ab Einhardo sive Eginhardo, qui vitam Caroli Magni librósque
quatuor de translatione Sanctorum Marcellini & Petri conscripsit. Extant
hi libri à Laurentio Surio [a] publicati.

Primum sic exorsus est Eginhardus. Cùm adhuc in Palatio positus, ac nego-
tiis secularibus occupatus, otium, quo aliquando perfrui cupiebam, multimodâ cogi-
tatione meditarer, quendam locum secretum atque à populari frequentia valdè re- LXXV.
motum nactus, atque illius, cui tunc militaveram, Principis Ludovici liberalitate
consecutus sum. Is locus est in saltu Germaniæ, qui inter Neccarum & Mœnum
fluvios medius interjacet, ac moderno tempore ab incolis & circummanentibus
Odanwald appellatur. In quo, cùm pro modo facultatum ac sumptuum non solùm
domos & habitacula ad manendum, verùm etiam Basilicam divinis officiis con-
gruentem, non indecori operis ædificassem, dubitare cœpi, in cujus potissimùm Sancti
vel Martyris nomine atque honore dedicari deberet. Cúmque in hac animi fluctua-
tione plurimùm temporis esset evolutum, contigit ut quidam Diaconus Romanæ Ec-
clesiæ, nomine Deusdona, pro suis necessitatibus Regis opem imploraturus ad Pala-
tium veniret, ibíque aliquandiu moratus, cùm peracto, propter quod venerat,
negotio, Romam redire pararet, quadam die humanitatis causâ velut peregrinus
ad prandium nostræ parvitatis à nobis est invitatus, ibíque inter prandendum plura
locuti, eò usque sermocinando pervenimus, ut de Translatione corporis beati Sebas-
tiani, quæ nuper Româ Suessionem facta fuerat, ac neglectis Martyrum se-
pulchris, quorum Romæ ingens copia est, mentio fieret. Inde ad Dedicationem
novæ Basilicæ nostræ sermone converso, percontari cœpi, quonam modo ad id per-
venire possem, ut aliquid de veris Sanctorum Reliquiis, qui Romæ requiescunt,
mihi adipisci contingeret. Hic ille primò quidem hæsitavit, & qualiter id fieri
posset, se nescire respondit. Deinde cùm me de hac re sollicitum simul & curiosum
esse animadverteret, alterâ die se percontationi meæ responsurum esse promisit. Post
hæc cùm iterum à me fuisset invitatus, protinus è sinu libellum mihi porrexit,
rogans ut eum solus perlegerem, sibíque de his, quæ in eo scripta erant, quid
mihi placeret, indicare non dedignarer. Accepi libellum, &, ut ille petiit, so-
lus secretè perlegi. Continebatur in eo, esse sibi domi plurimas Sanctorum Reli-
quias, eásque se mihi dare velle, si meo fultus adjutorio Romam reverti potuis-
set; compertum sibi fore, quòd duos mulos haberem, quorum si alterum sibi darem,
ac secum hominem meum fidelem mitterem, qui illas Reliquias ab illo reciperet
mihíque deferret, statim eas mihi esse missurum. Complacuit mihi suadentis consi-
lium, statuíque fidem sponsionis incertæ celeriter experiri, ac proinde dato quod
petebat jumento, additâ propter viaticum pecuniâ Notarium meum, nomine Ratblei-
cum, quia & ipse orandi causâ Romam eundi votum habebat, cum eo pergere jussi.

Igitur de Aquisgrani Palatio profecti, nam ibi eo tempore Imperator cum suo co- LXXVI.
mitatu erat, utpote qui teste Annalistâ Laureshamensi hyemem Aquisgrani
transegit, Augustam Suessorum venerunt, ibíque cum Hildoino Abbate in Mo-
nasterio Sancti Medardi locuti sunt, quia memoratus Diaconus ei pollicitus est se effi-
cere posse, ut corpus beati Tiburtii Martyris in ejus veniret potestatem. Quibus ille
promissionibus illectus, misit cum eis quendam Presbyterum, hominem callidum,
nomine Hunum, jubens ut acceptum ab eo memorati Martyris corpus deferret. Inde
iter ingressi Romam quantâ potuerunt celeritate perrexerunt. Contigit autem post-
quam Italiam intraverunt, ut puer Notarii mei nomine Reginbaldus, tertianâ fe-
bre correptus, non modicum profectioni eorum suis laboribus faceret impedimentum,
quoniam his horis, quibus illo febrium æstibus tenebatur, iter agere non potuerunt.
Erant enim pauci, ac per hoc ab invicem separari nolebant. Cúmque hoc incom-

[a] D. 2. Jun.

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

modo iter illorum non mediocriter fuisset retardatum, illi tamen prout poterant illud accelerare contenderent, tribus diebus priusquàm ad Urbem venirent, apparuit in visu illi febricitanti quidam homo in habitu Diaconi, perquirens ab eo, quam ob rem dominus suus Romam ire festinaret? Cui cùm ille & promissa Diaconi de Reliquiis Sanctorum mihi mittendis, & de his, quæ Hildoino Abbati pollicitus est, prout illi comperta erant, exponeret. Non ita erit, inquit, sed longè aliter, ac vos existimatis, causarum, propter quas venistis, exitus adimplebitur. Nam Diaconus iste, qui vos Romam venire rogavit, aut parum aut nihil de his, quæ vobis promisit, facturus est, ac proinde volo sequaris me, atque ea, quæ tibi ostensurus atque dicturus sum, mente sollicitâ cures advertere. Tunc manu comprehensum, ut sibi videbatur, montis præcelsi cacumen secum conscendere fecit, in quo cùm simul positi consisterent. Convertere, inquit, ad Orientem, & subjectos oculis tuis campos intuere. Quod cùm fecisset, & campos, de quibus dixerat, fuisset intuitus, vide in eis molis immensæ fabricas, in modum magnæ cujusdam civitatis extructas, & interrogatus ab eo si sciret quid hoc esset, se nescire respondit. Tum ille. Roma est, inquit, quod vides, statímque addidit. Dirige oculos in ulteriora civitatis, & contemplare si aliqua tibi in his locis appareat Ecclesia. Cúmque sibi quandam Ecclesiam apparere dixisset, vade, ait, & Ratleico nuntia, quoniam in Ecclesia, quam modo vidisti, illa res est recondita, quam ille domino suo debet adferre, & ideo det operam, ut eam quantò celeriùs potest accipiat, & ad dominum suum revertatur. Cúmque ille diceret, quòd nemo de his, qui secum venerant, in hujusmodi re fidem dictis suis esset habiturus, respondit & dixit. Tu nosti, quòd omnes, qui tecum hoc iter agunt, tibi conscii sunt, quia complures dies in febre tertiana laborasti, & nondum te ab illis ullam habuisse remissionem. Et ille. Ita est, inquit, ut dicis. Quapropter, ait, volo, ut pro signo tibi sit, atque his, quibus verba quæ dixi relaturus es, quoniam ex hac hora, febre, quâ usque modò detinebaris, sic per Dei misericordiam cariturus es, ut te ulteriùs in hoc itinere non contingat. His dictis expergefactus omnia, quæ sibi vidisse vel audisse videbatur, Ratleico referre curavit. Quæ cùm Ratleicus Presbytero secum pergenti exposuisset, visum est ambobus, ut experimentum somni ex veritate promissæ sanitatis approbarent. Nam eâdem die juxta qualitatem febrium, quibus laborare consueverat, febricitare debebat is, qui somnium viderat. Et ut non vana illusio, sed potiùs vera revelatio fuisse ostenderetur, neque illâ die, neque ceteris, quæ illam secuta sunt, ullum in corpore suo consuetarum febrium sensit indicium. Sic factum est, ut & visioni crederent, & fidem Diaconi promissis non haberent.

LXXVII. *Igitur Romam venientes, juxta Basilicam beati Petri Apostoli, quæ dicitur ad Vincula, in domo ipsius, cum quo venerunt, Diaconi, hospitium acceperunt, manserúntque cum eo per aliquot dies opperientes promissorum ejus adimpletionem. Sed ille, qui suas pollicitationes perficere non valebat, ipsum quod non poterat quibusdam procrastinationibus palliabat. Tandem locuti cum illo, cur eis illo modo vellet illudere, percontati sunt, rogantes simul ne se diutiùs fallendo detineret, & reversionem suam vanis spebus impediret. His ille auditis cùm cerneret se hujusmodi calliditate eis jam ampliùs non posse imponere, primò Notarium meum certum fecit de Reliquiis mihi promissis, quòd eas habere non posset, eò quòd frater suus, cui & domum, & cuncta quæ habebat, inde abiens commendaverat, negotiandi gratiâ Beneventum esset profectus, ac se penitus ignorare quando esset reversurus. Et quia ei Reliquias illas, sicut & ceteram supellectilem ad servandum commiserat, nec omnino se scire posse, quid de his fecisset, quoniam eas in eadem domo nusquam invenisset, proinde videret quid faceret, quia de parte sua nihil restaret, quod sperare posset. Postquàm hæc Notario meo dixit, & ille se ab eo illusum ac malè sibi impositum quereretur, nescio quibus vanis ac frivolis etiam & Presbyterum Hildoini allocutus, spe simili animatum à se fecit abscedere. Postridie verò cùm valdè tristes videret, hortatus est ut simul cum illo ad cœmeteria Sanctorum pergerent, videri sibi quòd in eis aliquid tale inveniri posset, quo eorum desideriis satisfieret; nec fore ullam necessitatem, ut in patriam vacui reverterentur. Cúmque*

AN. CH. 827. Ludov. Imp. 14. Lothar. Imp. 11. Pippini R. 13. Ludov. R. 11.

eis hoc consilium placuisset, velléntque ut quantocyùs id, quod faciendum eos hortabatur, inchoarent, more solito negotium dissimulavit, & eos, quorum animi tunc paululum erant erecti, in tantam desperationem hac dilatione dejecit, ut, omisso illo, statuerent in patriam quamvis infecto negotio reverti. Sed Notarius meus recolens somnium, quod puer suus viderat, cœpit comitem suum hortari, ut sine hospite suo irent ad cœmeteria, ad quæ visenda ille eos se ducere velle promisit. Itaque invento atque conducto duce locorúmque monstratore, primò ad Basilicam beati Tiburtii Martyris in via Lavicana, tribus ab Urbe passuum millibus distante, veniunt, Martyrísque tumbam quantâ possunt diligentiâ contemplantur, & utrùm sic, ut alii non sentirent, aperiri posset, cautâ circumspectione considerant. Deinde in cryptam eidem Basilicæ contiguam, in qua beatorum Christi Martyrum Marcellini & Petri corpora erant tumulata descendunt, atque exploratâ etiam illius monumenti qualitate discedunt, æstimantes hoc factum hospitem suum posse latere. Sed aliter evenit atque arbitrati sunt. Nam licèt ipsi nescirent quibus indiciis, citò tamen ad illum hujus facti notitia pervenit, veritúsque ne sine illo voluntati suæ satisfacere debuissent, statuit consilium eorum festinando prævenire. Et quia ille eorundem locorum plenariam atque omnimodam notitiam habebat, blandè illos alloquitur, hortatúrque ut illuc simul veniant, &, si Deus votis eorum favere dignaretur, communi consilio facerent, quicquid eis videretur faciendum. Assensi sunt ejus voluntati, tempúsque id aggrediendi pari consensu constituunt.

LXXVIII. *Tunc peracto jejunio triduano noctu ad locum nullo Romanorum civium sentiente perveniunt, ingressique Basilicam Sancti Tiburtii, primò oltare illud, sub quo sacrum ejus corpus situm credebatur, aperire tentaverunt. Sed parum successit eorum voluntati molitio operis inchoati. Nam monumentum, durissimo marmore extructum, inermes id aperire conantium manus facilè repellebat. Igitur omisso illius Martyris sepulchro, ad tumbam beatorum Marcellini & Petri descendunt, atque ibi invocato Domino nostro Jesu Christo, & adoratis Sanctis Martyribus, lapidem, quo summitas sepulchri tegebatur, de loco suo levare moliuntur. Quo sublato, vident sacratissimum Sancti Marcellini corpus in superioribus ejusdem sepulchri portibus positum, tabulámque marmoream ad caput positam, quæ titulo, quem continebat, evidens indicium dabat, cujus in eo loco Martyris membra jacuissent. Quod; ut par erat, cum summa veneratione suscipientes levant, & mundâ sindone involutum Diacono ferendum atque servandum tradunt. Ac ne ulla sublati corporis indicia remanerent, lapidem loco suo reponentes, in Urbem ad hospitia sua revertuntur. Dioconus autem corpus beatissimi Martyris, quod acceperat, juxta Basilicam beati Petri Apostoli, quæ vocatur ad Vincula, ubi & ipse domum habebat, se servare velle ac posse affirmans, fratri suo, nomine Lunisoni, ad custodiendum commisit. Arbitratúsque Notario meo hoc satisfactum esse, cœpit illum hortari, ut accepto corpore beati Marcellini rediret in potriam. Sed ille longè aliud meditabotur ac mente volvebat. Nam, ut mihi postea retulit, videbatur illi nequaquam sibi licere cum solo beati Morcellini corpore in patriam regredi, quasi nefas esset, ut corpus beati Petri Martyris, qui ei socius in passione fuerat, & per quingentos & eò ampliùs annos,* à temporibus videlicet Diocletiani Imperatoris, *in eodem sepulchro unà cum illo requieverat, illo inde transeunte ibi remaneret. Atque hac cogitatione mente conceptâ, tantâ animi sui parturitione simul ac perturbatione laborabat, ut nec cibum capere, nec somno acquiescere dulce sibi videretur atque jucundum, nisi Martyrum corpora, sicut in passione ac monumento conjuncta fuerant, sic etiam peregrè profectura jungerentur. Sed de hoc qualiter fieri posset, vehementer ambigebat. Noverat enim neminem à se Romanum inveniri posse, qui sibi ad hoc ullum ferret auxilium, sed ne talem quidem, cui hæc animi sui secreta auderet ostendere. In hac cordis anxietate constitutus reperit quendam Monachum peregrinum, nomine Basilium, qui ante biennium de Constantinopoli Romam venerat, atque ibi in monte Palatino apud olios Græcos, qui ejusdem professionis erant, cum quatuor discipulis suis hospitium habebat. Hunc adiit, atque ei quam patiebatur sollicitudinem aperuit. Tunc consiliis ejus animatus, & orationibus fretus,*

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

tantam accepit in corde suo constantiam, ut statueret rem quamvis cum periculo capitis sui celerrimè experiri. Vocatóque ad se comite suo Hildoini Presbytero, cœpit cum eo tractare, ut iterum ad Basilicam beati Tiburtii, sicut priùs fecerant, clanculò pergerent, ac tumbam, quâ Martyris corpus reconditum credebatur, aperire denuò molirentur. Placuit consilium, assumptísque, quos secum adduxerant, pueris, hospite eorum penitus ignorante quò irent, clàm noctu profecti sunt. Cúmque ad locum ventum esset, votis pro re prosperanda ante Ædis januam factis ingrediuntur, divisísque sociis inter se, Presbyter ad corpus beati Tiburtii quærendum in ipsius Basilica cum aliquibus remansit. Ratleicus cum reliquis in adhærentem eidem Ecclesiæ cryptam ad beati Petri corpus accessit, apertóque sine ulla difficultate sepulchro sacra Sancti Martyris membra nullo prohibente sustulit, & serico pulvino, quem ad hoc paraverat, recepta diligenter inclusit. Intereà Presbyter, qui corpus beati Tiburtii quærebat, magno labore frustrà consumpto, postquàm se vidit nihil posse proficere, relicto opere, in cryptam ad Ratleicum descendit, & quid sibi faciendum esset, ab eo quærere cœpit. Cui cùm ille arbitrari se diceret, quòd Sancti Tiburtii Reliquiæ essent inventæ, eíque id de quo dicebat ostenderet. Nam paulò antequàm idem Presbyter ad eum in cryptam venisset, reperit in eodem sepulchro, in quo Sanctorum Marcellini & Petri sacra corpora jacuerunt, foramen quoddam rotundi schematis trium fermè pedum longitudine introrsus excavatum, pedali amplitudine patens, & in eo minuti pulveris non modicam portionem repositam. Visum est ambobus, quòd hic pulvis de corpore beati Tiburtii, ossibus inde sublatis, remanere potuisset, & ob hoc, ut difficiliùs inveniretur, medio loco inter beatum Marcellinum & Petrum in eadem tumba fuisset repositus, convenítque inter eos, ut eum Presbyter sumeret, & pro Reliquiis beati Tiburtii secum deferret. His ita transactis atque dispositis, cum rebus quas repererunt, ad hospitia sua reversi sunt.

LXXIX. *Post hæc Ratleicus cum hospite suo locutus, rogat ut sibi sacros beati Marcellini cineres, quos ei ad servandum commendaverat, reddat, séque in patriam redire volentem nullâ non necessariâ dilatione detineat. Cui ille non solùm quod repetebat sine mora restituit, verùm etiam de Sanctorum Reliquiis in una ligatura collectis haud parvam portionem mihi deferendam obtulit, & requisitus de nominibus eorum, mihi se illa dicturum, quando ad me venisset, respondit. Monuit tamen ut eâdem veneratione, quâ ceteræ Sanctorum Martyrum Reliquiæ colerentur, eò quòd non minoris apud Deum essent meriti quàm beati Marcellinus & Petrus, & hoc me esse crediturum, cùm primùm ad me nominum illorum notitia pervenisset. Suscepit ille munus oblatum, atque id, ut sibi persuasum erat, Sanctorum Martyrum corporibus sociavit.* Hæc Eginhardus libro primo [a]. Per avaritiam autem Lunisonis ac fraudem Presbyteri, quem Hildoinus Romam direxerat, nonnihil de Sancti Marcellini Reliquiis, cùm Romæ in domo Deusdonæ servabantur, furto sublatum esse sic ostendit libro secundo [b]. *Hoc ipsum, quod de sacris Martyrum cineribus aliter atque debuerat accidisse, constabat Romæ in domo Deusdonæ per avaritiam Lunisonis & vafritiam memorati Presbyteri contigisse, eo videlicet tempore quo corpus beati Marcellini de tumba sua sublatum in domo Deusdonæ servabatur, modúmque facti talem fuisse* Ratleicus & Luniso *dixerunt. Memoratus ille Hildoini Presbyter spe, quam de Sancti Tiburtii corpore adipiscendo conceperat, frustratus, ne omnino vacuus ad dominum suum reverteretur, quod fide non poterat, fraude assequi molitus est. Nam Lunisonem aggressus, quia pauperem ac proinde cupidum esse cognoverat, oblatis ei quatuor aureis nummis quinísque argenti solidis, ad proditionem faciendam illexit. Accipiens enim oblatam pecuniam, arcam, in qua corpus beati Marcellini erat, à Deusdona depositum atque inclusum aperuit, & illi nequissimo nebuloni auferendi ex ea quod vellet, qualem ipse optaverat potestatem fecit. Nec ille in ea rapina parcus fuit, nam tantùm de sacris beati Martyris cineribus sustulit, quantùm vas sextarii mensuram habens capere posse videbatur.*

a Capp. 1. & seqq.

b Cap. 4.

LXXX. Ratleicus, qui tale furtum penitus ignorabat, *inito consilio* [c] *cum hospite suo* Deusdona *sacrum illum ac desiderabilem* Reliquiarum quas habebat *thesaurum*

c Lib. 2. cc. 10. 11.

in

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

in scriniis reconditum atque signatum, per Lunisanem ejusdem Deusdonæ fratrem, *cujus superiùs fecimus mentionem, necnon & Presbyterum Hildoini qui secum venerat, Papiam usque deportari fecit, ipse cum eodem hospite suo Roma substitit, aperiens atque auscultans per continuos septem dies, si de sublatis Sanctarum corporibus aliquid ad notitiam civium pervenisset. Cúmque vidisset nullam à quolibet extraneo de hoc facto fieri mentionem, latere illud existimans, post eas, quos præmiserat, sumpto secum hospite suo profectus est. Quos cùm Ticini * apud Basilicam beati Johannis Baptistæ, quæ vulgò Domnana vocatur, ac tunc ex beneficio Regum ad meam pertinuit potestatem, adventum eorum præstolantes invenissent, statuerunt etiam, ut & ipsi aliquot diebus ibi morarentur, & propter jumentorum, in quibus venerant, refectionem, & propter seipsos ad longiorem viam præparandos. In hoc morarum fuerunt articulo fama exiit Legatos Sanctæ Romanæ Ecclesiæ à Pontifice ad Imperatorem directos, illò brevi esse venturos. Itaque veriti de adventu illorum aliquid sibi incommodi vel etiam impedimenti accedere posse, si se ibi deprehenderent, decreverunt, ut quidam ex eis abeundo, adventum eorum festinando prævertorent, alii in loco remanerent, & re, de qua solliciti erant, diligenter investigatâ, post eorumdem Legatorum abscessum socios suos, quos præmiserant, sequi properarent. Cùm ita inter eos de hac re constitisset, Deusdona cum Presbytero Hildoini Legatos Româ venientes præcessit, & Augustam Suessorum, ubi Hildoinum esse rebatur, quantâ potuit festinatione contendit. Ratleicus verò cum thesauro, quem secum habebat, Papiæ remansit, expectans donec Legati Sedis Apostolicæ præterirent, ut, illis Alpes transgressis, viam suam securiùs carpere potuisset. Veritus itaque ne Presbyter Hildoini, qui cum Deusdona processerat, quíque omnium, quæ apud eos gesta vel tractata fuerant, plenariam atque integram notitiam habebat, quia vafer ac lubricæ fidei videbatur, aliquid impedimenti sibi in via, quâ ire dispositum habebat, machinari debuisset, alterâ sibi eundum judicavit, missóque ad me Procuratoris nostri Ascolfi puero cum literis, quibus me & de reversione sua, & de allatione thesauri, quem divinitus adjutus invenerat, certum efficeret, ipse postquàm Romanos ex conjectura mansionum, quæ eis parabantur, Alpes superasse putavit, Papiâ relictâ, sextâ die ad Sanctum Mauritium venit. Ibíque comparatis, quæ ad hoc necessaria videbantur, sacra illa corpora loculo inclusa feretro imposuit, atque inde promovens palàm & apertè cum adjutorio populi occurrentis portare cœpit.* Cæsar Baronius Sedis Apostolicæ Legationem, cujus mentio fit in hoc textu, Legationem interpretatur, quam *Leo Centumcellensis Episcopus & Theophilactus Nomenclator*, ut Annalista Laureshamensis scribit, obierunt anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto, ideóque ad illum annum refert prædictam Sanctorum Marcellini & Petri Translationem. Sed hæc opinio stare non potest, quia Translatio, de qua loquimur, facta est *Octobri mense*, Conventus autem Ingelheimiensis, in quo Ludovicus Augustus Leonem & Theophylactum Legatos Apostolicæ Sedis audivit anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-sexto, celebratus est mense Junio. *Imperator*, inquit idem Annalista, *medio mense Maio Aquisgrano egressus, circa Cal. Jun. ad Ingelheim venit, habitóque ibi Conventu non modico multas & ex diversis terrarum partibus missas Legationes & audivit & absolvit. Inter quas præcipua cæterísque præminens erat Legatio Sanctæ Sedis Apostolicæ, Romanæ videlicet Ecclesiæ, quâ fungebantur Leo Centumcellensis Episcopus & Theophilactus Nomenclator.* Et ne suspiceris hunc Ingelheimiensem Conventum haud solutum fuisse ante adventum Legatorum, qui Româ post prænominatorum Martyrum Translationem Octobri mense factam egressi fuerint, idem Auctor res ab Imperatore gestas illo tempore, quod à dimisso Conventu ad Kalendas usque Octobres effluxit, ita complectitur. *Ceteris omnibus ritè absolutis, ipse*, nempe Imperator, *trans Rhenum ad villam, quæ Selt vocatur, cum comitatu suo profectus est. Ibi ad eum Legati Neapolitanorum venerunt, atque inde accepto responsa ad sua regressi sunt. Ibi ad ejus notitiam perlatum est de fuga ac perfidia Aizonis, quomodo fraudulenter An-*

* Ticenis

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

fonam ingressus, & à populo illo, quem dolo deceperat, receptus, totam civitatem destruxisset, castella ejusdem regionis, quæ firmiora videbantur, munivisset, missóque ad Abdirachman Regem Saracenorum fratre suo, auxilium, quod petebat, jussu ejusdem Regis contra nostros accepisset. Sed Imperator, licèt hujus rei nuncium graviter ferret, nihil tamen inconsultè gerendum judicans, Consiliariorum suorum adventum statuit operiri. Transactâque autumnali venatione, circa Cal. Octob. per Mœnum fluvium usque ad Franconofurt secundâ aquâ navigavit. De alia igitur Legatione Sedis Apostolicæ sumi debet, qui suprà descriptus est Eginhardi textus. Legationem, de qua loquitur hic Auctor, Marcellini & Petri Martyrum antecessit Translatio. Hæc autem Translatio facta est mense Octobri, anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-septimo, ad illum enim annum Annalista Laureshamensis ita scribit. *Corpora beatissimorum Martyrum Marcellini & Petri de Roma sublata, & Octobri mense in Franciam translata, ibi multis signis atque virtutibus clarificata sunt.* Tres autem illo anno Romæ sederunt Pontifices, Eugenius Secundus, Valentinus, & Gregorius Quartus, de quibus ad illum annum sic idem Annalista jam allegatus. *Eugenius Papa mense Augusto decessit. In cujus locum Valentinus Diaconus à Romanis electus & ordinatus vix unum mensem in Pontificatu complevit. Quo defuncto Gregorius Presbyter tituli Sancti Marci electus, sed non priùs ordinatus est, quàm Legatus Imperatoris Romam veniret, & electionem populi qualis esset examinaret.* Ex Philippo Labbeo jam notavimus Gregorium electum fuisse Pontificem hoc anno, octavo Kalendas Octobris, consecratúmque anno sequenti, septimo Kalendas Februarii. Quapropter Eginhardi textum, quem examinamus, intelligendum arbitrare de Legatione, quam Gregorius Quartus Pontifex electus, necnon Clerus ac Populus Romanus ad Ludovicum Imperatorem direxerunt. Pergit autem idem Eginhardus, & iter Ratleici sociorumque ab oppido Sancti Mauritii sive ab
a L. 1. cc. 12. 13. Agauno ad saltum usque Germaniæ, qui vocatur Odonwald, ita describit [a].

LXXXI. *Ubi autem* Ratleicus *locum, qui Caput laci vocatur, prætergressus, bivium, quo itinera in Franciam ducentia dirimuntur, attigit, dexteriorem viam ingressus, per*
* Soleure. *Alamannorum fines usque ad Solodorum * Burgundionum oppidum venit. Ibi ob-*
* Mastrick. *vios habuit, quos ego post indicium adventûs illius mihi factum, de Trajecto * ei occurrere jussi. Nam ego tunc temporis juxta Scaldim fluvium in Monasterio Sancti Bavonis eram, quando literæ Notarii mei per puerum Procuratoris nostri, cujus superiùs mentionem fecimus, mihi redditæ sunt, ex quarum lectione de adventu Sanctorum certior factus, illicò unum ex familiaribus nostris Trajectum ire, ibíque Presbyteros atque alios Clericos, necnon & laicos secum sumere, ac Sanctis venientibus, ubicumque primùm potuisset, obviam festinare præcepi. Et is nihil moratus, cum his quos secum duxerat, in loco memorato post paucos dies his, qui Sanctos adferebant, obviavit, junctíque simul comitantibus jam atque hinc inde concurrentibus hymnidicis populorum turmis, cum ingenti omnium lætitia Argentoratum urbem, quæ nunc Stratburgus appellatur, celeriter veniunt. Inde per Rhenum secundâ aquâ navigantes, cùm ad locum, qui Portus vocatur, venissent, Orientalem fluminis ripam egressi, quintâ mansione ad locum Michilunstat nuncupatum cum immodica hominum in Dei laudibus exultantium multitudine perveniunt. Is locus est in eo saltu Germaniæ, qui tempore moderno Odonowald appellatur, & distat à Mœno flumine circiter leucas sex. In quo cùm Basilicam noviter à me constructam, sed nondum dedicatam invenissent, in hanc illos sacros cineres intulerunt, & velut ibi perpetuò permansuros deposuerunt. Cùmque id mihi fuisset allatum, confestim illuc quantâ potui celeritate venire festinavi, ubi cùm triduo post adventum nostrum exacto quidam puer Ratleici, jubente eo, officio vespertino completo, ceteris exeuntibus solus in Ecclesia remansisset, & clausis januis juxta illa sacra corpora in parva cellula quasi vigilaturus consedisset, subitaneo somno depressus vidit quasi duas columbas per dexteriorem absidæ fenestram volando intrare, & in culmine lecti super ipsa Sanctorum corpora considere. Quarum altera tota alba, altera cani & albi coloris mixturâ varia videbatur. Cúmque in eodem culmi-*

ne diutiùs deambularent, & consuetum columbis gemitum vicissim velut colloquentes ederent, rursus per eandem fenestram egressa non comparuerunt, secutáque vox supra caput pueri sonuit. Vade, inquit, & dic Ratleico, ut indicet domino suo, quia isti Sancti Martyres nolunt, ut eorum corpora in hoc loco requiescant, alium enim elegerunt, ad quem celeriter migrare dispositum habent. Hujus vocis author ab eo videri non potuit, quâ tamen finitâ evigilavit, somnóque excitus reverso ad Basilicam Ratleico quid vidisset indicavit. At ille in crastinum, ubi me primùm convenire potuit, quid sibi puer suus retulisset, mihi nunciare curavit. Ego autem, licèt hujus visionis arcanum spernere non auderem, statui tamen operiendum alicujus signi certioris indicium, atque interìm illos sacros cineres de linteis, in quibus ligati venerant, sublatos sericis ac novis pulvinis insuere feci. Cùmque in eorum inspectione Reliquias Beati Marcellini minoris quantitatis, quàm Sancti Petri esse cernerem, arbitratus sum eum in statura corporis sui minoris fuisse mensurà, quàm Sanctum Petrum. Sed hoc aliter se habere, furtum posteà patefactum approbavit.

Illo de furto jam locuti sumus. Hildoini Presbyter & Luniso Deusdonæ frater nonnihil de Reliquiis Sancti Marcellini, cùm ejus corpus in domo Deusdonæ latebat, clàm sustulerunt; idque prædictus Presbyter Suessionem ad Hildoinum quidem detulit, at rei gestæ narrationem mendaciis depravavit. Finxit enim se Reliquias illas, cùm Papiæ subsisteret, clàm furatum nemine facinoris conscio. Audi super ea re sermonem Hildoini ad Eginhardum; à quo relatus est in literas hoc modo [a]. *Presbyter ille, qui ad deferendas beati Tiburtii Reliquias Romam meo jussu profectus est, cùm id propter quod illo venerat, ita ut volebat perficere nequivisset, jámque Notarius tuus* Ratleicus *acceptis de quibus loquimur Sanctorum Martyrum* Marcellini ac Petri *Reliquiis domum redire statuisset, iniit cum illo consilium, ut illo Romæ paululum moras faciente ipse cum Lunisone fratre Deusdonæ & cum hominibus eis, qui illos sacros cineres ferre debebant, Papiam usque præcederet, ibique illius ac Deusdonæ præstolaretur adventum. Placuit ambobus ista conventio, illisque Romæ subsistentibus, Presbyter cum Lunisone ac pueris Reliquias ferentibus Papiam proficiscitur. Quò cùm esset perventum, scrinia sacros cineres continentia in Ecclesia tua pone altare sunt posita, atque ab excubantibus in eadem Basilica Clericis ac laicis diligenti solertiâ custodita. Quadam verò nocte, cùm & ipse inter ceteros ad easdem excubias in Ecclesia vigilaret, contigit, ut ipse asserit, circa mediam ferè noctem, ut obrepente paulatim somno universi qui intra eandem Basilicam vigilandi gratiâ convenerant, præter se solum obdormirent. Tum sibi in mentem venisse, visúmque fuisse, non sine magna causa factum, ut tot hominibus tam subitaneus sopor obrepserit, ratúsque sibi oblatâ occasione utendum, surrexit, atque accenso lumine ad scrinia silenter accessit. Tum filis sigillorum admotâ cerei flammâ crematis, scrinia sine clave celeriter aperuit, ac de utroque corpore portionem, quæ ei videbatur, accipiens, sigilla, ut erant integra, filiorum crematorum summitatibus annectit, nullóque id factum sentiente in loco suo resedit. Post hæc sublatas tali furto Sanctorum Reliquias, cùm ad me fuisset reversus, detulit, primóque illas non Sancti Marcellini vel Petri sed Sancti Tiburtii esse asseveravit, deinde cùm nescio quid vereretur, secretè mecum locutus, quorum Sanctorum essent Reliquiæ, quáque modo eas fuisset adeptus patenter aperuit. Habemus illas apud Sanctum Medardum in loco celebri honorificè collocatas, ubi ab omni populo cum magna veneratione coluntur.* Huc usque Hilduini sermo. Rumor alius, ut ab hospite suo Eginhardus [b] aliquando didicit, per vicinam regionem astu diaboli sparsus est, nempe *quòd Presbyter quidam Hildoini Abbatis, qui unà cum* Ratleico Eginbardi *Notario Romam profectus est, cùm inde reverterentur, & in quodam loco communi diversorio uterentur, omnibus ebrietate ac somno depressis, & id quod agebatur penitus ignorantibus, scrinia, quibus Sanctorum corpora continebantur, aperuisset, eáque inde sustulisset, atque abiens Hildoino detulisset.* LXXXII.

[a] Lib. 2. c. 4.

[b] Lib. 2. c. 5.

Eginhardus, cùm hoc furtum ignoraret, arbitratus est, ut dictum suprà, Sanctum Marcellinum *in statura corporis sui minoris fuisse mensura, quàm Sanctum* LXXXIII.

AN. CH. 827. LUDOV. IMP. 14. LOTHAR. IMP. 11. PIPPINI R. 13. LUDOV. R. 11.

Petrum. Qualem autem ſe geſſerit erga utriuſque Reliquias quantóque correptus ſit ſtupore propter fluxum Sanguinis è feretro Martyrum, breviter ex ejus ſcriptis [a] accipe ſervato rerum ordine. *Poſtquam illum*, inquit, *magnum atque mirabilem omníque auro pretioſiorem inſpexi theſaurum, loculus, in quo idem continebatur, propter vilitatem materia, de qua compactus erat, cœpit mihi oppidò diſplicere. Quem emendare cupiens, quadam die poſt completum veſpertinum officium præcepi uni ex Æditüis, ut menſuram loculi virgâ collectam mihi afferret. Cùm ille hoc facturus cereum accenderet, & circumpendentia pallia, quibus idem loculus tegebatur, ſublevaret, animadvertit loculum mirum in modum humano ſanguine undique diſtillantem, & rei novitate perterritus hoc quod aderat properè mihi nuntiare curavit. Tum ego cum eis, qui aderant, Sacerdotibus acceſſi, & illud ſtupendum atque omni admiratione dignum Miraculum aſpexi. Nam ut columna atque abaci vel ſigna marmorea pluviâ inſtante ſudare ac circumfluere ſolent, ſic loculus ille, qui ſacratiſſima corpora continebat, vero cruore madens, & ex omni parte perfuſus inventus eſt. Terruit nos inſolita & numquam priùs audita Miraculi ſpecies.* Quæ ſequuntur, ad annum proximum pertinent, cruor enim ille defluxit ſeptem diebus, & poſt triduanum jejunium areſcere cœpit Sabbato ſeu pridie Nonas Januarii, currente tum literâ Dominicali E, biſexto nondum intercalato.

[a] Lib. 1. 14.

Angilbertus Archiep. Mediolan. Rosserius Astensis Episc.

LXXXIV. Ineunte hoc anno alter Angilbertus Mediolanenſis Archiepiſcopus conſtituitur. Apud Aſtam claret Roſerius Epiſcopus, & Emelda pro Canonicorum Aſtenſium victu *Eccleſia Sancta Maria Majoris* donat omnia quæ habet *in villa & finibus Solii, conſentiente Berto ejus jugali.* Lege Tomum quartum Italiæ Sacræ in Archiepiſcopis Mediolanenſibus & Aſtenſibus Epiſcopis.

Hildegrimus Episc. Halberstad. et Provisor Werthinæ moritur.

LXXXV. Hildegrimus Halberſtadienſis Epiſcopus ac Proviſor Monaſterii Werthinenſis obiit decimo-tertio Kalendas Julii. Corpus Werthinam delatum eſt, ibique honorificè ſepultum. Bucelinus in Germania Sacra refert ejus Epitaphium marmoreo monumento ſic inſcriptum.

Juli tredecimis reſolutus carne Kalendis
Hildegrimus tumulo clauditur appoſito.
Frater Liudgeri, Coepiſcopus atque beati,
Compar huic meritis ſicut in officiis.

Succedit Thiatgrimus.

Annis ſeptem fuit Halberſtadienſis Epiſcopus, annis octodecim Proviſor
LXXXVI. Monaſterii Werthinenſis. In utrumque munus ſucceſſit ejus nepos Thiatgrimus ſeu Thiatgrimus. Secus ſentit Bucelinus, Thiatgrimum enim in Epiſcopatu Halberſtadienſi, Gerfridum jam Epiſcopum Mimigardevordenſem in Proviſione Werthinenſi ſucceſſorem ſufficit. At ad annum Redemptoris octingenteſimum nonum [b], quo Ludgerus Mimigardevordenſis Epiſcopus & Abbas Werthinenſis ad Deum migravit, Gerſridum Epiſcopum Mimigardevordenſem, Proviſores verò Werthinenſes Hildegrimum & eundem Gerfridum ſubrogavimus, protulimúſque Donationem tertio Idus Septembris, anno ſexto Imperii Ludoviciani, ſive anno Redemptoris octingenteſimo undeviceſimo, factam *ad Reliquias Sancti Salvatoris, qua collocata ſunt in loco, qua dicitur Werthina, in pago Ruricgoa, in Ducatu Ripoariorum, ubi Hildigrimus & Gerfridus Epiſcopi Rectores praeſſe videntur.* Hildegrimus igitur poſt Ludgeri fratris obitum annis duodeviginti cum Gerfrido Mimigardevordenſi Epiſcopo ſollicitus fuit Proviſor ſeu Rector Monaſterii Werthinenſis Hildegrimóque mortuo Gerfridus idem munus Proviſoris ſeu Procuratoris Werthinenſis, quamdiu vixit, cum Thiatgrimo Halberſtadienſi Epiſcopo deinceps exercuit.

[b] Num. 36.

Oratorium S. Stephani apud Werthinam.

Ceterùm Hildegrimus, incertum quo anno, ſuper tumulum Liudgeri fratris extra Werthinenſem Baſilicam erexit Oratorium, quod Hadabaldus Colonienſis Archiepiſcopus in honorem Sancti Stephani protomartyris & Sancti Jacobi fratris Domini dedicavit, teſte Walafrido, cujus hi ſunt Verſus.

AN. CH. 827.

Hoc Templum Stephani celebratur honore dicatum,
Cum Jacobo nostri fratre simul Domini.
Quorum sub precibus Christi pietate receptis
Summi adipiscamur munera larga boni.
Hildigrim struxit, Hadabaldus Episcopus Archi
Sanctificavit: honor certus utrumque manet.

LXXXVII. Annus hic in Gallia Christiana primus numeratur Davidis Episcopi Laussannensis, qui post Paschalem à nobis anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo laudatum proximus sedit.

DAVID EP. LAUSANNENSIS.

LXXXVIII. Idem annus Imperii Ludoviciani decimus-quartus in Hugonis Flaviniacensis Abbatis Chronico primus quoque numeratur Vigilii Flaviniacensis Abbatis, qui post biennium ab Apollinaris decessoris obitu factus est Abbas. Hugonis textus talis est. *Obiit Apollinaris Abbas Flaviniacensis pridie Kalen. Aprilis, duodecimo ann. Ludovici, & post duos annos Vigilius successit ann.* XIV. id est, anno decimo-quarto Imperii Ludoviciani. Perperam in exemplaribus editis hæc occurrit lectio, *Vigilius successit annis* XIV, quasi Vigilius Flaviniacense Monasterium annis quatuordecim texerit. Id certè veritati refragatur, vitam enim Vigilius clausit *anno* DCCCXXXIX, sive *anno* XXV *ipsius Ludovici, Ind.* II. Ut in Flaviniacensi sic & in Reomaensi Catalogo Vigilius Apollinarem excipit, atque inde Petrus Roverius in Historia Reomaensis Monasterii [a] non levi conjecturâ Vigilium utriusque Cœnobii, Flaviniacensis videlicet ac Reomaensis, Abbatem, eúmque *Clericum* seu Canonicum non Monasticum agnoscit. Talem initio fuisse Vigilium haud inficiamur. At aliud amplexus est posteà vitæ genus, Abbatiam enim Reomaensem Deidono cessit, eáque cessio prævalidum suppeditat argumentum, ut Abbatem Monasticum ex Abbate Canonico factum credas. Certè Deidoous Reomaensis Abbas fuit Vigilio Flaviniacensi Abbate in vivis superstite, ut patebit infrà, deincépsque Flaviniacenses Abbates à Reomaensibus distinguentur.

VIGILIUS FIT ABB. FLAVINIACENSIS ET REOMAENSIS.

LXXXIX. Apud Bruschium in Chronologia [b] Monasteriorum Germaniæ moritur hoc anno Sigoaldus seu Sigualdus Episcopus Spoletanus in Italia, & Abbas Epternacensis in Diœcesi Trevirensi. *Hic*, inquit Ughellus Tomo primo [c] Italiæ Sacræ, *in primis Lothario Imperatori carus fuit ob medicinæ peritiam. Quamobrem ab eo quamplura Privilegia impetravit, imprimísque Abbatiam Sancti Petri de Florintillo in Umbria per summam habendi cupiditatem extorsit, quâ Episcopalis mensa ditaretur. Igitur cùm ex illa immeritos Monachos ejecisset, ita Numen sensit iratum, ut horribili leprâ percussus in ea plaga miserabiliter vitam finierit, nec tamen vita functus insequentem ultionem potuerit evitare. Siquidem cùm per tres continentes dies, tanquam è subjecto incendio densissima fumi nubes exurrexisset à tumulo, repetere miraculo admoniti Clerici, Episcopi deflagrasse cadaver, ínque fœtentissimos cineres dissiluisse.* Luitardus, quem idem Auctor memorat, in Episcopatum Spoletaoum successit, in munus autem Abbatiale Theodgaudus, seu Thietgaudus aut Theutgaudus, qui post Hettium Trevirensis Archiepiscopus fuit, ut Tomo sequenti probaturi sumus.

SIGOALDUS EP. SPOLETAN. ET ABB. EPTERNAC. MORITUR. LUITARDUS FIT EPISC. SPOLETAN. THEUTGAUDUS FIT ABB. EPTERNAC.

XC. Venit in manus nostras liber manuscriptus *de honoribus Sancto Juliano collatis*, foliis constat ducentis nonaginta-duobus, distinguitur in Chartas undequinquaginta supra quadringentas. Quæ numero est ducentesima tricesima-septima Ferreolum Abbatem Sancti Juliani Brivatensis laudat *die Martis, mense Martio, anno* XIII *regnante Domno Pipino Rege Aquitanorum*, id est, hoc anno, Redemptoris octiogentesimo vicesimo-septimo. Ferreolus Abbatiali Dignitate jam gaudebat anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, sive *in mense Madio, anno* IIII, *imperante Domno ac Præcellentissimo Ludovico Imperatore*, ut in eodem libro testatur Charta trecentesima vicesima-tertia.

FERREOLUS ABB. S. JULIANI BRIVAT.

XCI. Findanus Reclusus, cujus mentionem ad anoum Redemptoris octingentesimum quintum fecimus, ad Deum migravit hoc anno, sic enim Auctor

[a] In Abb. 19.
[b] In Abb. Epternac. 5.
[c] In Episc. Spoletan. 16.

AN. CH. 827.

FINDANUS RECLUSUS OBIT RHINAUGIÆ.

[a] Sec. 4. Benedict. part. 1.

vitæ [a]. *Findanus Patronus noster artissimo loco inclusus, qui situs est ad Septentrionalem partem Basilicæ Sanctæ Mariæ Genitricis Dei & Domini nostri Jesu Christi, XXII annos incomparabiliter corpus perdomuit. Nam post primum supradictorum annorum*, id est, post annum Redemptoris octingentesimum sextum, *cilicio indutus erat, calore ignis numquam refectus, non pausans in lectulo, balnei lenitatem devitans, jejuniis, vigiliis orationibúsque indesinenter insistebat. Pane verò post primum annum ingressionis ejus, & post* XVI, id est, post annum Redemptoris octingentesimum vicesimum-primum, *ab omnibus, quæ mandi possunt, extrà pisciculis & his paucissimis, se Domino confortante abstinuit.*

AN. CH. 828.

LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

ANNUS

CHRISTI		828.		
LUDOVICI	IMP.	15.		
	REG.	48.	23.	11.
LOTHARII	IMP.	12.	6.	
	REG.	14.	6.	
PIPPINI III.	REG.	14.	12.	
LUDOVICI	REG.	12.	3.	
INDICTIO		6.		

I. RELIQUIÆ SS MARCELLINI ET PETRI SUSCIPIUNTUR APUD MILLINHEIMIUM.

[b] Cap. 14.

KALENDÆ Januarii, quæ principium anno Redemptoris octingentesimo duodetricesimo dederunt, inciderunt in feriam quartam. Postridie easdem Kalendas inchoatum est triduanum jejunium cum supplicationibus, ut sciri posset, quid sibi vellet, quidve faciendum moneret madens vero cruore loculus, qui beatorum Martyrum Marcellini ac Petri Reliquias apud *Michilunstat* depositas continebat. Peracto triduano illo jejunio cruor arescere cœpit Sabbato, cùm jam advesperasceret. Audi Eginhardum libro primo [b] de Translatione eorumdem Martyrum. *Ut columna*, inquit, *atque abaci, vel signa marmorea, pluviâ instante sudare ac circumfluere solent, sic loculus ille, qui sacratissima corpora continebat, vero cruore madens & ex omni parte perfusus inventus est. Terruit nos insolita & numquam priùs audita Miraculi species. Quapropter inito consilio triduanum jejunium cum supplicationibus facere decrevimus, ut ex revelatione divina scire mereremur, quid sibi vellet, quídve faciendum moneret magnum illud & ineffabile prodigium. Itaque peracto illo triduano jejunio, cùm jam advesperasceret, humor ille cruoris horrendi subitò cœpit arescere, ac mirum in modum, qui per continuos septem dies more perennis aquæ sine intermissione distillabat, sic intra paucissimas horas exsiccatus est, ut eo noctis tempore (nam Dominica erat) quo signo dato ad antelucanum officium celebrandum Ecclesiam intravimus, nullum jam in loculo vestigium illius posset inveniri. Lintea verò, quæ circa loculum pendebant, ut eodem fuerunt humore respersa, ita ut erant sanguineis maculis infecta servari jussi, in quibus adhuc magnum illius inauditi portenti paret indicium. Constat enim humorem illum saporis fuisse subsalsi, ad lachrymarum videlicet qualitatem, & tenuitatem quidem aquæ, colorem autem veri sanguinis habuisse.* Noctem hanc Dominicam illigamus Nonis Januarii, qui-

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

bus in Kalendario præfigitur litera E. Pergit autem sic Eginhardus [a]. *Eâdem nocte cuidam ex pueris nostris, nomine Ruodlando, per quietem duo juvenes visi sunt adstitisse, qui ei, ut ipse testatus est, de transferendis Sanctorum corporibus multa mihi dicenda mandaverunt, & ad quem locum vel qualiter id fieri deberet ostenderunt, & ut hoc mihi sine mora fuisset nuntiatum, terribiliter comminando præceperunt. Qui mox ut me adire potuit, omnia, quæ jussus fuerat, mihi intimare curavit. Quibus auditis, curis ingentibus æstuare, & quid mihi esset agendum animo tractare cœpi, utrùm iterum jejunia & supplicationes celebrandæ, ac Deus rursus pro nostra curiositate sollicitandus, an aliquis Deo devotè ac perfectè serviens esset quærendus, cui anxietatem cordis nostri & curarum nostrarum querimonias indicare, quémque rogare potuissemus, ut orationibus suis à Deo nobis hujus rei manifestationem impetraret. Sed ubi vel quando ille talis Christi famulus à nobis posset inveniri, præsertim in illa regione, in qua tametsi quædam Cœnobia ab eo loco, in quo eramus, haud longè posita esse constabat, tamen propter rudem in his locis ejus conversationis institutionem aut rarus aut nullus erat, de cujus sanctitate tale aliquid vel tenuis fama loqueretur. Intereà dum his anxius curis, Sanctorum Martyrum suffragium implorassem, atque omnes, qui unà nobiscum erant, ut idem facerent, sedulò commonuissem, factum est, ut per continuos dies nulla nox præteriret, in qua vel uni, vel duobus, vel etiam tribus sociorum nostrorum in somnis revelatum non fuisset, quòd illa Sanctorum corpora de eo loco in alium essent transferenda. Ad extremum autem cuidam Presbytero de his, qui ibi nobiscum erant, nomine Hiltfrido, apparuit in visione, ut ipse fatebatur, vir quidam habitu Sacerdotali, canitie venerandâ conspicuus, candidâ veste indutus, qui eum talibus verbis compellavit. Cur, inquit, Einhardus tam duri cordis tantaque obstinationis est, ut tot revelationibus non credat, ac tot monita ad se divinitus missa arbitretur esse contemnenda? Vade & dic ei, quia hoc quod beati Martyres de suis corporibus fieri desiderant, infectum remanere non poterit, quamvis ille hactenus voluntatem eorum in hac re facere distulisset. Et jam nunc, si non velit ut hujus facti meritum ad alium transeat, festinet eorum adimplere jussionem, & ad locum, quem ipsi elegerunt, corpora illorum deportare non negligat.*

II. *Post has aliásque multimodas ad me perlatas admonitiones, visum est mihi illam sacrorum cinerum Translationem non esse diutiùs differendam, ac proinde inito consilio decrevimus, ut id quantò celeriùs fieri potuisset, perficere certaremus. Igitur omnibus, quæ ad hanc devectionem necessaria videbantur, raptim & cum summo studio præparatis, primâ luce post completum matutinum officium, sacrum illum & inæstimabilem thesaurum cum ingenti luctu ac mærore illorum, qui in loco erant remansuri, sustulimus, atque iter ingressi portare cœpimus comitante nos pauperum turbâ, quæ illò per eos dies ob eleemosynam accipiendam undecumque confluxerat. Nam circà manentes populi quid apud nos ageretur penitus ignorabant. Erat cœlum grave sordidis nubibus, & quæ in ingentem pluviam citò resolvi possent, nisi id divina virtus fieri prohiberet. Nam totâ nocte illâ in tantùm sine intermissione pluebat, ut nobis iter illud eâ die inchoari posse minimè videretur. Sed illam nostram dubitationem ex infirmitate fidei venientem superna gratia per suorum merita Sanctorum, longè aliter atque existimavimus, habere se fecit, quando viam, per quam incessimus, in aliam quàm sperabatur qualitatem vidimus fuisse commutatam. Nam & luti parum invenimus, & rivos, qui in tam grandi ac jugi pluvia, ut eâ nocte erat, crescere solebant, penè nihil crevisse reperimus. Ubi verò de saltu egressi proximas villas accessimus, frequentibus obviorum ac Deo laudes dicentium turbis excipimur, qui nos per octo ferè leucarum spatium comitati, nobis ac nostris & in sacro onere ferendo devoti adjutores, & in divinis laudibus dicendis impigri fuere concentores. At ubi vidimus, quòd eâ die ad locum destinatum pervenire non poteramus, divertimus ad villam Ostheim appellatam, quæ viæ nostræ contigua cernebatur, & inclinante jam vesperâ in Basilicam Beati Martini, quæ in eadem villa est, sancta illa corpora intulimus, & sociis nostris ad*

[a] Capp. 15. & seqq.

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

excubias ducendas ibi dimissis, ego cum paucis ad locum, quò tendebamus, festinando præcessi, & ea, quæ ad receptionem sanctorum corporum usus postulabat, per noctem præparavi. Ad Basilicam verò, in qua illorum sacrosanctum thesaurum dimisimus, Sanctimonialis quædam paralytica, nomine Ruodlang, de Monasterio Machesbach, quod ab eadem Ecclesia unius leucæ spatio disparatum erat, ab amicis suis ac propinquis in carro adducta, cùm juxta feretrum Sanctorum inter ceteros vigilans atque orans pernoctaret, receptâ omnium membrorum sanitate, propriis pedibus, nullo sustentante vel quolibet modo adminiculante, ad locum, unde venerat, in crastinum regressa est. At nos albescente cælo surgentes sociis nostris venientibus obviam ire perreximus, habentes nobiscum immodicam vicinorum nostrorum multitudinem, qui famâ adventûs Sanctorum exciti ad hoc primo diluculo pro foribus nostris constiterunt, ut unà nobiscum Sanctis obviam procederent. Et occurrimus eis in eo loco, ubi Gaspentia fluviolus Mœno miscetur. Inde pariter incedentes ac Domini nostri Jesu Christi misericordiam collaudantes, sacras illas beatissimorum Martyrum exuvias ad Mulinheim superiorem (sic enim moderno tempore locus ille vocatur) cum magna omnium, qui ibi adesse potuerunt, lætitia & exultatione detulimus, sed præ nimia populi multitudine, quæ præcedens cuncta compleverat, neque Ecclesiam adire, neque feretrum in eam inferre valuimus. Idcircò in campo adjacente atque in loco editiore altare sub divo ereximus, ac feretro pone altare deposito Missarum solennia celebravimus. Quibus expletis, ac multitudine ad sua recedente, in Ecclesiam à beatis Martyribus jussam, eorum sacratissima corpora intulimus, ac feretro propter altare locato iterum Missam celebrare curavimus, ibíque inter celebrandum puer quidam annorum circiter quindecim, nomine Daniel de pago Portiano, qui illuc inter alios pauperes mendicando venerat, atque ita curvus erat, ut nisi supinus atque jacens cælum aspicere nequivisset, ad feretrum accessit, ac subitò velut ab aliquo impulsus corruit, cúmque diu velut dormienti similis jacuisset, correctis omnibus membris & receptâ firmitate nervorum coram oculis nostris surrexit incolumis. Facta sunt hæc decimo-sexto Calendas Februarias, & erat ejus diei tanta & tam clara serenitas ut æstivi splendorem Solis adæquaret, atque ipsius aëris tam mitis atque jucunda tranquillitas, ut veris temperiem apricitate blandâ præcederet. Dies ille decimus-sextus ante Kalendas Februarias incidit in feriam sextam, & idem Eginhardi textus à nocte Dominica, quâ fluxus sanguinis è Martyrum feretro jam aruisse visus est, hanc feriam sextam adeò removet, ut inter utramque non quinque tantùm dies sed integram hebdomadam atque aliquid ampliùs intercessisse meritò censeas, & noctem illam Dominicam Nonis Januarii rectè nobiscum illiges.

III. Quid gestum sit post sextam illam feriam, quacum dies decimus-sextus ante Kalendas Februarii componebatur, audi ex eodem Eginhardo. *Postridie verò sacra beatorum Martyrum corpora, novo loculo recondita, in absida Basilica locavimus, &, sicut in Francia mos est, superposito ligneo culmine, linteis ac sericis palliis ornandi gratiâ conteximus, apponentes altare, ac duo vexilla Dominicæ passionis, quæ in via feretrum præcedere solebant, hinc atque inde erigentes, locum illum divinis officiis celebrandis pro modulo paupertatis nostræ idoneum atque aptum facere curavimus, ordinatisque Clericis, qui inibi assiduè & excubias ducerent, ac divinis laudibus dicendis curam solerter impenderent, ipsi non solùm nostrâ sponte, sed etiam Regali Diplomate, quod nobis in via obviam venerat, evocati, Domino iter nostrum prosperante, ad Palatium sumus cum magna exultatione regressi.* Hîc desinit primus Eginhardi liber. Capite tertio libri secundi quidam hospes ab eodem Eginhardo ad Palatium proficiscente sciscitatur, an sciat *qualis de Sanctis Martyribus Marcellino & Petro per regionem fama dispersa sit.* Et, Eginhardo respondente id se nescire, hæc subjungit. *Dicunt qui de Sancto Sebastiano veniunt, quòd Presbyter quidam Hildoini Abbatis, qui unà cum Notario tuo Romam profectus est, cùm inde reverterentur, & in quodam loco communi diversorio uterentur, tuis omnibus ebrietate ac somno depressis, & id quod agebatur penitus ignorantibus, scrinia, quibus Sanctorum corpora continebantur, aperuisset,*

aperuisset, eáque inde sustulisset, atque abiens Hildoino detulisset, & modò apud Sanctum Medardum sint, in scriniis verò tuis parum quiddam sacri pulveris remansisse, quod ad te per Notarium tuum perlatum sit. Hic sermo Eginhardum non modicâ mentis perturbatione commovit, ut ipsemet in eodem capite fatetur. Secuta paulò pòst ejus sermocinatio cum Hildoino. *Transactis*, inquit initio libri secundi, *admodùm paucis, postquàm ad comitatum veneram, diebus, ego secundùm consuetudinem Aulicorum maturiùs surgens, primo mane Palatium petii. Ibi cùm ingressus, Hildoinum, cujus libro superiore mentionem feci, ante fores Regii cubiculi sedentem, atque egressum Principis opperientem invenissem, ex more salutatum surgere, atque ad quandam fenestram, de qua in inferiora Palatii prospectus erat, mecum accedere rogavi. Ad quam pariter stando incumbentes, de Translatione Sanctorum Martyrum Marcellini & Petri, necnon & de Miraculo, quod in fluxu cruoris, quo loculum eorum septem diebus sudasse commemoravi, ostensum est, miranda multa simul locuti. Cùmque ad id loci sermocinando venissemus, ut etiam de vestimentis, qua cum corporibus eorum inventa sunt, mentio fieret, atque ego mira subtilitatis vestem beati Marcellini fuisse dicerem, ille velut qui rem æquè ut ego notam haberet, vero me de vestibus dixisse respondit. Hîc ego stupefactus atque admirans, percontari cœpi, unde illi hac vestimentorum, quæ nunquam viderat, notitia contingere potuisset. At ille me intuitus, paululum siluit, ac deinde, satius, inquit, esse arbitror, ut per me cognoscas, quod me tacente tamen per alios celeriter es cogniturus, & ego illius rei sim proditor simplex, quam fortasse alter, si prodiderit, non simpliciter enunciabit. Neque enim potest, quia sic naturâ comparatum est, ut hoc quisquam veraciter dicere nequeat, cujus notitiam non per seipsum sed aliorum relatione fuerit assecutus. Tua tantùm fidei committo, qualiter inde mecum actum sit, postquàm meo relatu omnem rei gestæ veritatem agnoveris. Cui cùm me non aliud acturum, quàm quod inter nos conveniret, brevi sermone respondissem, Presbyter, inquit, ille, qui ad deferendas beati Tiburtii Reliquias Romam meo jussu profectus est, cùm*, &c. Hildoinus hunc sermónem, quem suprà descripsimus, ita clausit. *Habemus illas* Sanctorum Marcellini & Petri Reliquias *apud Sanctum Medardum in loca celebri honarificè collocatas, ubi ab omni populo cum magna veneratione coluntur, sed utrùm eas nobis habere liceat, in tuo manet arbitria.*

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

IV. Eginhardus, cùm ob istos sermones non parum torqueretur, Reliquias furto sublatas statuit ab Hildoino repetere, repetiitque felici prorsus successu, quem ipsemet ita describit [a]. *Illud*, inquit, *optimum judicavi, ut Hildoinum rogarem idipsum mihi reddere, quod de meis scriniis sublatum, & ad se delatum, atque à se receptum, post illam spontaneam confessionem negare non poterat. Quod etiam quantâ potui instantiâ facere curavi, & licèt ille paulo durior ac difficilior, quàm aptaveram, in assensione fuisset, victus tamen est sedulitate precum mearum, cessitque improbitati meæ, qui se paulà antè nullius jussioni, in hac præsertim causa, cessurum pronuntiaverat. Intereà missis ad Ratleicum & Lunisonem literis (erant enim in eo loca, ubi Martyrum corpora collocavi) qualis per totam penè Galliam de iisdem sanctis Martyribus fama esset, eis indicare curavi, commonefaciens eos, ut cogitarent si aliquid tale vel simile his, quæ Hildoinus de facto Presbyteri sui asserebat, in via eorum advertere vel reminisci potuissent. Qui statim ad me in Palatium venientes valdè disparem his, qua Hildoinus dicebat, fabulam detulerunt. Nam in primis omnia, quæ Presbyter ille Hildoino retulerat, falsa esse testati sunt, neque ullam, posteaquàm Româ exierunt, vel illi Presbytero vel cuilibet alteri datam fuisse occasionem, per quam ad ejusmodi facinus perpetrandum aditum habere potuisset. Sed hoc ipsum, quod de sacris Martyrum cineribus aliter atque debuerat accidisse constabat, Roma in domo Deusdona per avaritiam Lunisonis & vafritiam memoroti Presbyteri contigisse, eo videlicet tempore, quo corpus beati Marcellini de tumba sua sublatum in domo Deusdona servabatur, modúmque facti talem fuisse dixerunt.* Modum illum descripsimus suprà, nec hoc loco repetemus. Pergit autem Eginhardus. *Hoc eo*, inquit, *modo factum*

[a] Lib. 2. c. 3. & seqq.

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

esse, ipse qui id cum memorato Presbytero machinatus est Luniso, pedibus meis provolutus flendo testatus est. Tum ego rei veritate compertâ Ratleicum ac Lunisonem eò unde venerant redire præcepi. Ac deinde cum Hildoino locutus, conventione inter nos factâ, quando sacra mihi Reliquia redderentur, duos Clericos de domo nostra, Hiltfridum videlicet ac Filimarum (alter Presbyter, alter Subdiaconus erat) ad recipiendas eas Augustam Suessorum pergere jussi, mittens per eosdem ad locum, de quo eadem Reliquia auferenda erant, benedictionis gratiâ nummos aureos numero centum. Qui ubi ad Monasterium Sancti Medardi in die Palmarum, seu quarto Kalendas Aprilis, *venissent, per triduum ibi morati sunt, & recepto illo, propter quem missi fuerant, incomparabili thesauro, comitantibus secum duobus ex eodem Monasterio fratribus, quantâ potuerunt celeritate ad Palatium reversi sunt. Reliquias tamen non mihi, sed Hildoino detulerunt. Quas ille recipiens, in Oratorio domûs suæ fecit custodiri, usquedum transactis Paschalis festi occupationibus, vacuum tempus haberet, quo mihi id, quod reddendum erat, prinsquàm redderet, ostendere potuisset. Completísque post sanctum Pascha octo vel eo ampliùs diebus, cùm Rex venandi gratiâ de Palatio fuisset egressus, Hildoinus, secundùm quod inter nos convenerat, memoratis Reliquiis de Oratorio suo, ubi servabantur, sublatis, atque Basilica Sanctæ Dei Genitricis illatis, altarique superpositis, me, ut eas susciperem, fecit acciri. Tum capsam, in qua Reliquia continebantur, aperiens, ostendit mihi, ut viderem quid esset, quod & ille redderet, & quod ego reciperem. Exin sublatam de altari eandem capsam manibus meis imposuit, datâque oratione competenti, præcentoris etiam officio functus, Antiphonam laudi Martyrum convenientem Clericis ad psallendum paratis imposuit, nósque cum illo inæstimabili thesauro recedentes, usque ad ostium Basilicæ concinendo prosecutus est. Processimus inde paulatim cum Crucibus & cereis, laudantes Domini misericordiam, usque ad Oratorium, quod erat in domo nostra vili opere constructum, eíque, quia aliud ibi non habebatur, illas sacras Reliquias intulimus. In illa verò processione nostra, quam de Basilica usque ad Oratorium nostrum nos fecisse dixi, quid Miraculi acciderit, censeo non esse tacendum. Egredientibus enim nobis de Ecclesia, laudémque Domino Deo nostro excelsâ voce canentibus, tanta vis suavissimi odoris eam partem vici Aquensis, quæ ab Ecclesia ad Occidentem respicit, totam implevit, ut illâ fragrantiâ penè omnes ejusdem partis habitatores, itémque universi, qui pro quibuslibet causis atque negotiis eadem in parte fuerant constituti, ita divinitus commoverentur, ut omissis, quæ in manibus habebantur, operibus, cuncti cursu rapidissimo primò ad Ecclesiam, deinde quasi per vestigium ad Oratorium nostrum, in quod illas reliquias illatas esse audierant, summoperè festinarent. Fit immodicus intra septa nostra exultantis simul atque admirantis populi concursus, & cùm magna pars eorum, qui confluxerant, id quod agebatur quid esset ignoraret, gaudio tamen & exultatione repleti, Dei Omnipotentis misericordiam collaudabant. Postquàm autem famâ crebrescente divulgatum est Reliquias Sancti Marcellini Martyris in eum locum esse delatas, non solùm de eodem vico Aquensi, & vicinis atque adjacentibus villis, verùm etiam de longinquioribus locis ac pagis adeò frequens atque immanis multitudo congregata est, ut nobis ad officium in eodem Oratorio celebrandum, præter vespertinas horas atque nocturnas, haud facilis pateret introitus. Adducebantur undique debiles, & variis affecti languoribus circa Oratorii parietes à propinquis suis atque amicis collocabantur. Videres ibi penè omnia infirmitatum genera per virtutem Christi Domini & per meritum beatissimi Martyris in omni sexu & ætate curari. Cæcis visus, claudis incessus, surdis auditus, mutis sermo redditur; paralytici etiam, & qui totius corporis viribus destituti, alienis manibus apportati sunt, sanitate receptâ, propriis pedibus ad sua revertebantur.*

V. *Hæc ubi ad Regias aures relatione Hildoini perlata sunt, statuit primò, ut ad Palatium regressus, Oratorium nostrum in quo fiebant Martyrem venerabundus accederet, sed ne id faceret eodem Hildoino suggerente prohibitus ad majorem Basilicam Reliquias deferri præcepit, ibique delatas humili supplicatione veneratus est, celebratísque Missarum solenniis obtulit beatis Martyribus Marcellino & Petro quod-*

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

dam prædiolum situm juxta fluvium Aram, vocabulo Ludolvestropf, habens mansos quindecim, & vinearum aripennes novem. Obtulit & Regina cingulum suum ex auro & gemmis factum, pensans libras tres. Quibus expletis relata sunt Reliquiæ ad locum suum, in Oratorium videlicet nostrum, fuerúntque ibi diebus quadraginta vel eo ampliùs, usquedum Imperator Palatio egrediens venandi gratiâ solenni more sylvas peteret. Quo facto & nos comparatis, quæ ad profectionem nostram necessaria videbantur, cum eisdem Reliquiis de vico Aquensi promovimus.

In domo Eginhardi cùm illic in Oratorio prædictæ Reliquiæ servabantur, necnon & in diversis locis ad quæ partem earumdem Reliquiarum Eginhardus illinc transmisit, Deus insignia dignatus est operari Miracula, de quibus copiosè scribit idem Eginhardus libro quarto. VI.

VII. In ejus domo sanatus est Drogo Regis Cubiculárius, natione Græcus, *qui febre correptus, aut negligentiâ suorum aut inscitiâ medicorum jam per aliquot menses longâ atque adversâ valetudine laborabat.* Sanatus est & Gerlacus, qui Remis Aquisgranum *propter ædificia Palatii construenda* venerat, & *ante dimidium ferè annum tam validâ atque immani nervorum contractione* correptus fuerat, *ut pedes natibus & genua mento cohærerent.* Puella quoque Juliacensis territorii, *simili morbo similíque modo affecta*, sanitatem recepit. Cæcus provectæ ætatis, *qui ante triennium subitâ cæcitate percussus inter alias pauperes stipem astiatim mendicare solebat*, & *mulier quædam de pago Ribuarensi multo jam tempore cæca*, visum recuperarunt. In Asculari fundo Regio, qui spatio *quatuor leucarum* ab Aquensi Palatio distabat, homo *diutinâ præcordiorum infirmitate* detinebatur, *à suis eo modo desperatus, ut non aliter nisi cauterio curari posse videretur*, ad Oratorium autem suprà memoratum adductus, ibi pristinæ sanitati restitutus est; ut & puella paralytica, quæ deportata fuit ex alio fundo Regio, quem habitatores *Gangluden* appellabant *in pago Mosano, octo circiter leucis ab Aquensi vico.* Huc usque Miracula, quæ patrata sunt apud Aquisgranum [a].

[a] Lib. 4. c. 8. & seqq.

VIII. *Georgius Presbyter Veneticus, qui de patria sua ad Imperatorem* Ludovicum *venit, & in Aquensi Palatio organum, quod Græcè Hydraulica vocatur, mirificâ arte composuit*, primus Reliquias Sanctorum Marcellini & Petri Martyrum obtinuit ab Eginhardo, *easque in capsa, quam auro & gemmis decenter ornaverat, reconditas per Diaconum suum, nomine Theothardum dirigere curavit* ex vico Aquisgranensi *ad Basilicam Sancti Salvii Martyris, quam ipse tunc temporis per beneficium Regis tenebat in pago Fanomartensi, in vico Valentianas appellato in ripa Schaldis fluvii.* Brevi pòst libello, quem Eginhardo misit, complexus est Miracula, quæ vel in itinere ab Aquis ad Valentianas vel in ipsis Valentianis facta sunt. *Cùm Theotardus Diaconus ad villam Regiam, quæ Wasidium vocatur, venisset, occurrit ei homo gibberosus, & ex dentium dolore ita vexatus atque confectus, ut jam per dies quindecim nullum alium victum quàm solam aquam posset assumere. Qui cùm hortante Diacono coram Reliquiis, quas ille ferebat, se ad orandum prostrasset, & Dominum Christum, ut sui misereretur, devotè ac suppliciter invocasset, per intercessionem Sanctorum Marcellini & Petri cunctâ corporis incommoditate depulsâ, sanus ab oratione surrexit. Factum est hoc Miraculum tertiodecimo Calendas Julii. Diaconus autem cum Reliquiis tertiâ die Valentianas veniens, cùm eas in Basilicam Sancti Salvii, sicut ei fuerat imperatum, reverenter & honorificè inferret, quidam juvenis de villa Regis, quæ Listina vocatur, Dominicus nomine, qui eo morbo, quem Græci spasmum appellant, jam per annum integrum sic vexabatur, ut manus ejus dextera penitus contineri non posset, sed agitatione continuâ, quasi qui molam verteret, moveretur in gyrum, statim in ipso introitu per merita beatorum Martyrum coram omni populo ita curatus est, ut post hæc nullum illius horrendæ agitationis pateretur incommodum. Exinde die quartâ, in festivitate videlicet Beati Joannis Baptistæ, anus quædam, nomine Gerrada, quæ se annum unum cæcam fuisse testata est, dum Missarum solennia celebrarentur, invocatis beatis Martyribus lumen, quod ex fide petierat, cunctis qui*

PARS ILLARUM TRANSFERTUR VALENTIANAS.

AN. CH. 828.
LUDOV. IMP. 15.
LOTHAR. IMP. 12.
PIPPINI R. 14.
LUDOV. R. 12.

aderant videntibus, per illorum merita recepit. Similiter in festivitate Sancti Salvii, quæ evenit sexto Calendas Julii, quidam homo surdus & mutus inter solennia Missarum per suffragia Martyrum & auditum & loquelam recipere meruit. Eâdem die anus quædam de pago Landunensi, Rodeltrudis nomine, quæ per tres annos lumen cæli non vidit, in eadem celebratione Missarum visum recepit. Quinto Calendas Julii puer quidam annorum circiter septem, Donitianus nomine, qui fuit cæcus à nativitate, dum divinum celebratur officium, per merita beatorum Martyrum illuminatus est. In vigilia verò beatorum Apostolorum Petri & Pauli, id est, quarto Calendas Julii, puella quædam parva, nomine Theotbalda, habens ætatis annos, ut putabatur, novem, quæ tribus annis nihil viderat, tempore salutaris Officii in media populi multitudine constituta, Martyrum suffragantibus meritis, lumen amissum ex divina miseratione recepit. Eâdem die quidam homo, nomine Dado, de villa Ponticuli vocata, qui annos sex curvus erat, & ad cælum se erigere non poterat, ideóque brevibus anticulis sustentandi se gratiâ sub axillis positis cernuus incedebat, is eâdem horâ eodémque in loco per misericordiam Dei & per merita beatorum Martyrum erectus ac sanus effectus est. Die quarto Nonarum Juliarum quædam vidua, nomine Adalrada, quæ, annis quatuor, oculorum lumine privata nihil videbat, auditâ virtutum famâ, spem visûs recipiendi non vanâ fide concepit, arreptóque baculo sola sine ductore ad Valentianas ire contendit. Cúmque vico appropinquare cœpisset, visum est ei, quòd velut unum Solis radium oculo dextro conspiceret, ac proinde divinam clementiam puro corde deprecata est, ut per intercessionem Sanctorum suorum Ecclesiam beati Salvii se videre permitteret, statímque exaudita est, & quod optaverat Domino miserante sine mora est consecuta. Ipsâ quoque die, altera quædam fœmina de pago Noviomensi, nomine Ruoitla, quinquennio cæca, inter Missarum solennia lumen quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante recepit. In octavis Apostolorum, id est, pridie Nonas Julii, quidam homo, Gunthardus nomine, de eodem pago, velut paralysi percussus, ad Basilicam Sancti Salvii à suis adductus est, qui, ut dicebant, jam unum annum habebat in eadem infirmitate, & tam vehementer in sinistra parte corporis sui debilitatus est, ut nec manum ad os ducere, nec se vel lavare vel calceare valeret. Hic per misericordiam Dei meritáque Sanctorum tempore matutinalis Officii in ipsa solennitate sanus effectus est. Similiter & alius homo, nomine Hildebonus, veniens de Monasterio, quod ad duos Gemellos appellatur, cùm ab infantia cæcus esset, ac lumen cæli in tota vita sua non vidisset, in celebratione Missarum in eadem die in eadem Basilica per eosdem Sanctos, eodem Domino miserante atque auxiliante, visum recepit, & omnia, quæ priùs non vidit, clarè videre meruit. Die verò Nonarum Juliarum, puella quædam parvula, nomine Reginlindis, quæ non ampliùs quàm septennis esse videbatur, cùm tribus annis oculorum suorum lumine caruisset, & inter ceteros in Basilica ad divinum Officium audiendum constitisset, intervenientibus Sanctorum meritis, coram omni multitudine illuminata est. Quarto Idus Julii cæca quædam, nomine Alagia, quæ duobus ferè annis visu carebat, inter sacra Missarum solennia, suffragantibus sibi Sanctorum precibus, à Domino Jesu Christo illuminata est. Eâdem die cæcus quidam valdè senex de villa Gualiacas, Ermenwardus vocabulo, qui annis quatuordecim nihil videre potuit, ad vespertinum Officium Ecclesiam ingressus, beatos Martyres invocavit, ac statim cæcitate depulsâ diu desideratam lucem Domino adjuvante recepit. Septimo Calendas Augusti puella quædam, quæ ab immundo spiritu vexabatur, in Basilicam adducta, dum sacra oblationis Officium celebratur, per virtutem Christi & merita beatorum Martyrum fugato dæmone integerrimam mentis & corporis meruit recipere sanitatem.

IX. GANDAM, Eginhardus Monasterio quoque Sancti Bavonis apud Gandam Reliquias Sanctorum Martyrum Marcellini ac Petri dedit, & ab illius loci Monachis libellum accepit, in quo Miracula per ordinem illic gesta memorabantur. *Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi octingentesimo vicesimo-octavo venerunt Reliquiæ Sanctorum Christi Martyrum Marcellini & Petri ad Monasterium*

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 13. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

Sancti Bavonis die quinto Non: Jul. feriâ sextâ, Indictione VI. Tertiâ verò die, id est, Dominicâ proximâ, qua fuit tertio Nonas Julias, quadam puella cæca, nomine Hartlinda, de villa qua Fursenum appellatur, quam pater & mater testati sunt octo annis oculorum officio caruisse, cùm ante altare, super quod sacra Martyrum Reliquiæ erant posita, fuisset adducta, coram omnibus qui aderant visum Domino miserante recepit. Inde post dies octo, id est, quarto Idus Julii adducta est altera puella similiter cæca, nomine Helmrada, de villa Magle nuncupata, cujus parentes de ea retulerunt, quod octavâ die, postquàm baptizata fuit, subitâ cæcitate percussa sit, quæ & ipsa statim coram sacris Martyrum cineribus lumen, quod jamdudum perdidit, Domino sibi reddente recepit. Exin die tertiâ, quod fuit pridie Idus Julii, venit illuc puella quædam curva, nomine Blidrada, de villa Bederetio, quæ pertinet ad Monasterium Sancti Vedasti. Quæ cùm ante memoratas Sanctorum Reliquias pro restitutione salutis suæ Dominum Christum suppliciter invocasset, coram omnibus qui aderant erecta est, & integrum corporis sui statum in momento temporis recipere meruit. Posteà verò duodecimo Calend. Aug. fœmina quædam, nomine Eddela, ancilla Sancti Amandi, de villa Baceroda vocata, quæ plurimis annis oculorum lumine caruisse dicebatur, ibidem fideliter orans visum recepit. Eodem die servus quidam Sancti Bavonis, Eberaldus vocabulo, de villa Millinio, qui & ipse per plures annos lumen cæli non vidit, cunctis qui aderant cernentibus eodem in loco diu desideratâ luce donatus est. Ipsâ quoque die duæ viduæ, quæ plurimis annis cæca fuerant, ibidem illuminata sunt, quarum altera nomine Bliduvara de villa Accinio, altera Ricberta vocata de villa Werminio fuisse narratur. Deinde post dies viginti-quinque, id est, in festivitate Assumptionis Sanctæ Mariæ, fœmina quædam vocabulo Angarihilda de villa Goiaco, coram sacris Martyrum Reliquiis, omni populo cernente & id quod evenerat admirante, ita incurvata est, ut penitus se ad cælum videndum erigere non posset; eadémque sequenti die, id est, decimo-septimo Calendas Septembris in eadem Ecclesia, cùm Evangelium legeretur, eodem populo teste, ita erecta atque in statum pristinum restituta est, ac si nunquam per ullam corporis sui læsionem ad terram fuisset inclinata. Posteà verò secundâ & vicesimâ die mensis Septembris, id est, decimo Calendas Octobris homo quidam de pago Texandria ex villa quæ Appennia nominatur, vocabulo Liedoldus, qui propter sinistri cruris ac pedis imbecillitatem duobus se baculis ad incedendum sustentabat, ita ibidem in conspectu populi perfectè curatus est, ut ultrà jam in ambulando baculorum adminiculo non egeret. Quartâ verò die post patrationem hujus Miraculi, id est, septimo Calendas Octobris, juvenis quidam surdus & mutus sinistrâ quoque manu contractus, nomine Hunwaldus, de villa Corvio nuncupata, cùm ante sacras Martyrum Reliquias venisset, atque ibi suppliciter orasset, statim per virtutem Christi depulsis universis, quibus afficiebatur incommodis, ita sanus effectus est, ac si numquam aut surdus, aut mutus, aut ex contractione nervorum in manu fuisset aliquo modo debilitatus. Sequentíque die, hoc est, sexto Calendas Octobris, fœmina quædam, nomine Engilgarda, quæ per multos annos dirâ paralysis passione tenebatur, eadem in Basilica per merita beatorum Martyrum coram omni populo est curata, erat eadem ancilla pertinens ad Episcopium Tornacense, de villa quæ Werecundia nominatur. In crastinum verò, id est, quinto Calendas Octobris, altera quædam fœmina, nomine Ramburga, de villa Bertingaheim, similli passione in inferiori corporis sui parte valdè debilitata, cunctis qui aderant videntibus, coram eisdem Sanctorum Reliquiis perfectam membrorum suorum firmitatem recepit, atque à morbo, quo per decem annos laborasse ferebatur, Deo volente in momento temporis liberata est. Eâdem die vir quidam cæcus, nomine Germarus, de villa Schaltheum, quæ juxta ostium Schaldis fluminis in maritima Frisonum regione posita est, cùm ibi pro calamitate, quam patiebatur, Domini misericordiam & beatos Martyres invocasset, diu negatum lumen cum lætitia recipere meruit. Quartâ autem die, postquàm, hoc signum Domino volente contigit, id est, pridie Calendas Octobris, quædam ancilla Sancti Bavonis, vocabulo Gundrada, de villa Aldingaheim, quæ tribus ferè annis Solem non viderat, ubi se co-

AN. CH. 828.
LUDOV. IMP. 15.
LOTHAR. IMP. 12.
PIPPINI R. 14.
LUDOV. R. 12.

ram altari adorandum prostraverat, lumen, quod amiserat, Christo Domino per merita Sanctorum suorum largiente recepit.

X. ET TRAJECTUM AD MOSAM.

Eorumdem etiam Martyrum Reliquiis Eginhardus Ecclesiam Sancti Servatii Confessoris apud Trajectum ad Mosam decoravit, & libellum, in quo series hæc Miraculorum habebatur, ab illius loci Clericis accepit. *Adventus Sanctorum Christi Martyrum Marcellini & Petri ad vicum Trajectum contigit pridie Nonas Junii.* Illo die *puer quidam Bernginsus, quem propinqui sui de pago Cundensio ante paucos dies illuc venientes adduxerunt cæcum à nativitate, subitò coram omnibus in pavimentum cecidit, ibique aliquandiu velut sopore depressus jacuit, móxque apertis oculis lucem, quam numquam antè vidit, Christo Domino per merita Sanctorum suorum donante conspexit: Exin quintâ die, id est, sexto Idus Junii, homo quidam cognomento Hildimarus, qui surdus erat & mutus, coram eisdem sacris Sanctorum Reliquiis & auditum pariter & loquelam per virtutem Christi recepit. Eadem quoque die puella quædam de familia Sancti Lamberti, nomine Adallinda, quæ non solùm surda & muta, sed etiam cæca, totóque corpore tam miserabili modo ex nervorum contractione erat complicata, ut genua pectori jungerentur, juxta sacras Martyrum Reliquias à suis posita, & visum & auditum, loquelam etiam omniúmque membrorum rectitudinem ac salutem, coram omnibus qui aderant, mirabili celeritate divino munere consecuta est. Postridie vero, id est, quinto Idus Junii, quidam servus Regius, nomine Berohadus de villa Cresciaco, in dextera sui corporis parte per totum ex nervorum contractione debilitatus & inutilis factus, cùm ante memoratas Sanctorum Reliquias venisset, statim erectus, & sanitati, quam desiderabat, sine mora est redditus. Similiter & puella quædam de ipso vico Trajecto, vocabulo Theothildis, cujus dextera manus erat simili contractione in tantùm complicata atque distorta, ut ad omnem usum esset inutilis, hac eâdem die ante easdem Sanctorum Reliquias curata est. Quibus visis populus in Basilica congregatus cœpit præ nimia exultatione atque lætitia in Hymnis & Litaniis, sublatis in altum vocibus, laudes Domino decantare, cùm subitò intravit puer quidam surdus, atque in media plebis multitudine stupefactus, & attonito similis constitit; ac deinde cùm ante altare Sancti Salvatoris, quod in media Ecclesia positum est, pervenisset, erumpente protinus de naribus ejus sanguine, quo diu privatus fuerat, auditûs officio donatus est. In crastinum autem, id est, quarto Idus Junii visum est nobis, ut feretrum, quod sacros Martyrum cineres continebat, altiùs elevari deberet, ad hoc videlicet, ut aliquantò eminentius esset, quàm altare cui appositum erat, & faciliùs ab accedentibus cerni potuisset. Idque nobis facientibus & inter faciendum Litanias cum Dei laude canentibus, puella quædam de familia Sancti Servatii à nativitate sua pedibus ex contractione distortis, manibus etiam ex nervorum distensione dissolutis, insuper & muta, quam paulò antè in Basilicam sui detulerunt, & coram feretro posuerunt, subitò sanitati est reddita, ita ut eâdem horâ & loqui, & incedere, & manibus ad omnia necessaria perfectè uti potuerit. Fœmina quædam de ipso vico Trajecto, cùm haberet ancillam cæcam, nomine Adalgardam, ingressa Basilicam, tradidit eam Sanctis Martyribus Marcellino & Petro, ut per eorum suffragia visum recipere mereretur, ibíque dimisit; quæ cùm post peractum vespertinale Officium in eadem Ecclesia substitisset, subitò velut ab aliquo impulsa in pavimentum cecidit, atque ibi diu volutata, tandem cum ingenti circumstantis populi stupore atque admiratione clarè videns surrexit. Contigit hoc Idibus Juniis ad vesperum, ipso noctis incipiente crepusculo. Homo quidam de provincia Burgundia ex territorio Gennavensi, nomine Theotgarius, eâ passione laborans, quam medici Græco vocabulo spasmon appellant, Latinè autem ab assidua membrorum agitatione, tremulosa non incongruè vocari potest, venit in Basilicam, atque in media populi turba, quæ ad audienda Missarum solennia, ut in die Dominico moris est, fuerat congregata, constitit; cúmque post recitatam Evangelii lectionem Christianæ credulitatis Symbolum recitaretur, tremulosus ille subitò ad terram corruit, & dum divinum officium peragitur, penè immobilis ac mortuo quàm viventi similior jacuit, multóque ex nati-*

AN. CH. 828.
Ludov. Imp. 15.
Lothar. Imp. 12.
Pippini R. 14.
Ludov. R. 12.

bus ejus sanguine manante, post completum sacrum Officium cum magna inspectantis populi admiratione sanus ac sine ulla trepidatione surrexit. Factum est hoc Miraculum decimo-octavo Calendas Julii, die Dominico, sicut superius comprehensum est. Quartâ autem feriâ, id est, decimo-quinto Calendas Julii, puer quidam, nomine Folchardus, de Monasterio, quod Meldradium vocatur, qui erat cruribus ac pedibus miserabili contractione distortus, eodem in loco coram omni populo curatus est. Undecimo Calendas Julii venit quidam homo ad Ecclesiam, & inter ceteros intravit, cujus dextra manus simul cum brachio modo mirabili movebatur in gyrum, ac si molam vertere deberet; idque incessanter agebat. Is dicebat ob hoc sibi hanc inquietudinem accidisse, quia die Dominicâ contra vetitum moleret, & jam annum integrum evolutum esse, ex quo hujusmodi pœnâ mulctatus est. Qui cùm ad sacras Martyrum Reliquias appropiasset, ibique fideliter eos invocasset, molaris illa commotio subitaneâ quiete sopita est. Hic homo de Monasterio Scotorum, quod Fossæ vocatur, se venisse Dothiumque appellari dicebat. In vigilia Sancti Johannis Baptistæ, qua est die nono Calendarum Juliarum, venit quidam vir Trajectum ad Basilicam Sancti Servatii, qui se de civitate Tornaco esse fatebatur. Is, ut ipse aiebat, fuit ab infantia surdus & mutus, ductúsque à suis ad Sanctum Sebastianum cœpit ibi & audire & loqui sed inefficaciter, quoniam verba ejus vix intelligebantur; ipse quoque, cùm alii ad eum loquerentur, tenuitatem auditûs sui dissimulare non poterat. Qui ubi ad matutinum Officium venit, coram sacris Reliquiis procumbens obdormivit, nec multò pòst, velut aliquo excitante evigilans, quis os suum pugno percussisset, à circumstantibus perquisivit. Cui cùm omnes neminem hoc fecisse respondissent, surrexit, eadémque horâ sanus factus perfectè, sine ullo impedimento & audivit & locutus est. Monasterium Sanctimonialium, Eike vocabulo, situm super Mosam fluvium est, in quo quadam Deo sacrata, nomine Saliga, toto corpore, excepto dextro brachio, diro paralysis morbo dissoluta jacebat. Huic per quietem quidam ex vicinis suis astitisse, ac tali sermone eam compellasse visus est, ut diceret. Quid agis? Cui cùm illa non aliud quàm se in lecto suo quiescere respondisset, audistíne, inquit, aliquid de Sanctis, qui in Trajecto ad Sanctum Servatium venerunt? Cui cùm nihil de his sa audisse respondisset, surge; ait, velociter, atque illuc properanter venire contende. Nam ibi es omnium membrorum tuorum receptura sanitatem. Sed cùm expergefacta nihil de his facere curasset, iterum sequenti nocte ab eodem simili modo est admonita, ut Trajectum pergeret. Illa tamen, ut priùs, spretâ monentis voce, quò jubebatur, distulit proficisci. Tertiâ verò nocte vidit eundem sibi astare; & cum quadam severitate, cur monita sua contempsisset, interrogare; baculóque, quem tunc manu tenere videbatur, latus ejus percutere; atque, ut Trajectum velociter pergeret, imperare. Nec illa jam ausa trinæ visionis authoritati resistere, accitis ad se propinquis & amicis, Trajectum ut sibi jussum erat deducitur, & in Basilica beati Servatii juxta sacros Martyrum cineres collocatur. Cúmque ibi promissa sanitatis præstoloretur eventum, quinto demùm die, postquàm illuc venerat, cum magna omnium admiratione perfectam totius corporis sui meruit recipere sanitatem.

XI. Sequuntur apud Eginhardum duo Miracula, sed ea nec gesta sunt in locis, ad quæ Reliquias Eginhardus ex Aquensi vico transmisit, nec anno conveniunt bisextili qui præditus sit literis Dominicalibus E & D, sed anno cujus litera Dominicalis B. Quapropter à nobis in annum Redemptoris octingentesimum tricesimum rejicientur. Interim quomodo Reliquiarum, quas Hildoinus Abbas Medardinus Eginhardo reddidit, potior pars ab Aquis ad Mulinheimium hoc anno translata sit, ex eodem accipe Eginhardo [a]. *Nos*, inquit, *comparatis, quæ ad profectionem nostram necessaria videbantur, cum eisdem Reliquiis de vico Aquensi promovimus. In ipso autem nostræ egressionis articulo, cùm Missarum solennia celebrarentur, anus quædam in Palatio notissima, annorum circiter octoginta nervorum contractione laborans, in conspectu nostro curata est. Quæ, ut ipsâ narrante didicimus, per quinquaginta annos hoc morbo detenta, more quadrupedum genibus manibusque nitendo officium ambulandi reptando im-*

[a] Lib. 2. c. 7. & seqq.

AN. CH. 828.
LUDOV. IMP. 15.
LOTHAR. IMP. 12.
PIPPINI R. 14.
LUDOV. R. 12.

pleverat. Inde iter ingressi suffragantibus Sanctorum meritis sextodecimo die Mulinheimum vicum, in quo sacros beatorum Martyrum cineres ad comitatum profecturi dimisimus, Domino adjuvante pervenimus. Vurnim dicitur fluviolus, duobus ferè passuum millibus ab Aquensi Palatio distantem habens pontem. Ad quem venientes, propter multitudinem, quæ nos eò usque de Palatio prosequebatur, jámque redire volebat, ut orandi locum haberet, parumper constitimus. Ibi quidam de orantibus cum alio ad Reliquias accedens, sociúmque respiciens, propter amorem, inquit, atque honorem hujus Sancti, ære alieno, propter quod te mihi obnoxium esse non ignoras, absolvo; debebat enim ei, ut ipse fatebatur, dimidiam argenti libram. Itémque alter socium suum manu comprehensum ad Reliquias trahens, patrem, ait, meum occidisti, ac proinde inimici eramus ad invicem, nunc autem propter amorem atque honorem Dei & hujus Sancti, depositâ simultate, fœdus tecum jungere atque inire volo, ut abhinc in futurum perpetua inter nos amicitia permaneat, sítque hic Sanctus condictæ in invicem charitatis testis & ultor in eum qui hanc pacem prior irrumpere tentaverit. Hîc illa turba, quæ nobiscum de Palatio fuerat egressa, adoratis atque osculatis sacris Reliquiis, cum multis lachrymis, quas præ nimio gaudio continere non poterat, domum revertitur, aliâ multitudine, quæ ibi nobis obviavit, nos comitante, atque Kyrie eleison sine intermissione cantante, usque ad eum locum, in quo simili modo ab aliis occurrentibus excipiebamur. Quæ tunc similiter, ut prior, supplicatione factâ ad sua reversa est. Hoc modo per singulos dies à prima luce usque ad vesperam comitantibus ac Domino Christo laudem dicentibus populorum turbis ab Aquensi Palatio usque ad memoratum Mulinheim vicum, Domino iter nostrum prosperante, pervenimus. Atque ibi illas Reliquias super altare, pone quod loculus sacros Martyrum cineres continens positus erat, gemmatâ capsâ reconditas collocavimus, fuerúntque ibi sic posita, usquedum nos mense Novembrio ad Palatium ire parantes, per revelationem admoniti sumus, ne priùs de illo loco proficisceremur, quàm eas corpori, de quo sumpta erant, conjungeremus. Erat unus de Clericis, qui ad excubias Basilicæ deputati fuerunt, nomine Landolfus, cui tunc signi tangendi cura commissa fuerat, habens stratum suum juxta Australem Basilicæ januam. Qui cùm secundùm consuetudinem nocturni ac matutinalis Officii solenni more surgeret, signúmque moveret, completóque ante lucem eodem Officio rursum dormire vellet, clausis Ecclesiæ foribus, coram Sanctis Martyrum cineribus supplicandi gratiâ se prostravit. Ibi cùm Psalmum quinquagesimum, ut ipse asseris, dicere inciperet, audivit juxta se in pavimento velut sonitum pedum hominis, huc atque illuc ibidem deambulantis. Consternatúsque pavore non minimo erexit se paululum in genua, & in omnem partem cirumspicere cœpit, æstimans aliquem de pauperibus, clausis Ecclesiæ januis in quolibet angulo delituisse. Cúmque nullum alium quàm se solum intra parietes Basilicæ esse cerneret, iterum se ad orationem inclinavit, ac Psalmum, quem priùs inchoaverat, repetivit, sed antequàm unum ejus versum complere potuisset, capsa, quæ altari imposita sacras beati Marcellini Reliquias continebat, repentino crepitu tam vehementer insonuit, ut quasi malleo percussa dissoluisse putaretur. Duo quoque ostia Basilicæ, quæ jam clausa erant, Occidentale videlicet atque Australe, velut aliquo pulsante atque impellente, simili modo sonuerunt. Quibus exterritus ac stupefactus, cùm quid sibi agendum esset penitus ignoraret, surgit ab altari, & in lectum suum se pavitando projecit, subitóque sopore depressus vidit sibi quendam ignoti vultûs virum assistere, qui se talibus verbis compellaret. Certúmne est, ait, Einhardum sic ad Palatium properare velle, ut Reliquias Sancti Marcellini, quas huc detulit, priùs in locum, de quo sublata fuerant, non reponat? Cùm ille se hujus rei ignarum esse respondisset, surge, inquit, primo diluculo, eíque ex authoritate Martyrum præcipe, ne hinc abire vel alicubi pergere præsumat, antequàm Reliquias illas loco suo restituat. Expergefactus surrexit, & ubi me primùm convenire potuit, hoc, quod sibi fuerat imperatum, mihi intimare curavit. Sed neque ego segniter in hujuscemodi negotio aliquid agendum arbitratus, imò id quod jubebatur sine ulla morarum interpositione adimplendum esse judicans, ipsâ quidem die ea, quæ ad hoc necessaria videbantur,

præparare

AN. CH. 828.
LUDOV. IMP. 15.
LOTHAR. IMP. 12.
PIPPINI R. 14.
LUDOV. R. 12.

præparare jussi; sequenti verò, sacras illas Reliquias corpori, de quo sumptæ fuerant, cum summa diligentia sociare curavi. Quod factum quàm gratum beatissimis Martyribus foret, attestatione Miraculi subsequentis liquidò comprobatur. Nam proximâ nocte cùm ad matutinum Officium in Basilica solenniter sederemus, senex quidam gressuum officio destitutus, genibúsque ac manibus nitens reptando ad orationem intravit. Is coram omnibus nobis per virtutem Dei & merita beatissimorum Martyrum eâdem, quâ ingressus est, horâ ita perfectè curatus est, ut ad incedendum ne baculi quidem sustentatione ulteriùs indigeret. Qui etiam & surdum se per continuum quinquennium fuisse, simúlque cum officio pedum auditum sibi redditum affirmabat. His ita peractis, ad comitatum, sicut superiùs me facere voluisse retuli, ibidem hyematurus multa mecum reputando profectus sum. Secundus Eginhardinæ lucubrationis liber ita clauditur.

XII.

Qui sequitur tertius liber totus est de Miraculis, quæ facta sunt apud Mulinheimium, postquàm illuc Româ delatæ primùm sunt prædictorum Martyrum Reliquiæ. Tot prodigiis supersedemus, ne prolixitatem nimiùm affectare videamur. Temperare tamen non possumus, quin Eginhardum comitemur euntem ad comitatum, & è comitatu nuncios mittentem, per quos rescire possit, quid apud Mulinheimium agatur.. Eginhardus mense Novembri, *secundùm consuetudinem in Palatio hyematurus*, ad comitatum ire disposuit, *jámque iter ingressus, transmisso flumine Rheno in villam Regiam, cui Sinciacus vocabulum est*, ad manendum venit, nec illa mansio Miraculis caruit, quorum narrationem brevitatis causâ prætermittimus. Cur Eginhardus hoc anno statuerit hyemem agere in Palatio, peculiarem ipsemet rationem subjecit, quòd Conventui Procerum apud Aquisgranum celebrando mediâ ferè hyeme adesse jussus esset. *Inde*, inquit, *digressus*, id est, è villa Sinciaco, *ad comitatum perrexi. Nam Imperator Ludovicus eo tempore Aquisgrani Palatio consistens, Conventum Procerum ibi fieri mediâ ferè hyeme præceperat, ubi & ego inter ceteros adesse jussus.* Quàm molestè autem ferret se procul à Sanctorum Marcellini & Petri liminibus abesse, dissimulare non potuit, nam proximo mense seu Decembri sub hujus anni finem nuncium ad Mulinheimium direxit, idque posteris ita tradidit. *Quia de vicinia beatorum Martyrum abesse cogebar, parum jucundas in Palatio moras faciebam. Ideóque post unum, ex quo illò veneram, mensem exactum, misi quendam ex nostris, nomine Ellenhardum, præcipiens ei, ut ad limina beatorum Martyrum quantâ posset celeritate festinaret, visitatísque fratribus nostris, quos inde digrediens ad divinum servitium faciendum ibi dimiseram, atque omnibus, qui ibidem agerentur, diligenter exploratis, ad nos citò recurreret.* Ellenhardus in vico Mulinheimio quatriduum mansit, & antequàm illinc digrederetur, oculatus testis fuit insignis Miraculi, quod ab Eginhardo sic describitur. *Cùm illuc*, id est, ad Mulinheimium, *venisset* Ellenhardus, *tribus ibi mansit diebus. Quarto verò cùm jam ad nos reverti disponeret, cæcus ille, nomine Albricus, cujus in superioribus fecimus mentionem*, capite videlicet quinto libri tertii, *detinuit abire parantem, affirmans eum non priùs iter suum ingressurum, quàm tale signum fieri vidisset, cujus relatione me lætum atque oppidò gaudentem efficeret. Addidit etiam beatissimos Martyres præteritâ nocte sibi in somnis apparuisse, atque hoc in mandatis dedisse, ut perquireret quendam pauperem, nomine Gisalbertum, immani gibbo depressum; ac proinde curvum, & brevibus baculis innitentem, atque inventum in cœnaculo, quod supra porticum Basilicæ est, tempore matutini Officii juxta Reliquias, quæ ibi erant, collocaret, eò quòd ibi per merita & virtutem Sanctorum, quorum illæ Reliquiæ essent, de illa gibbi deformitate atque curvitatis incommodo liberari deberet. Paruit ille suadenti, atque iter, quod aggredi paraverat, distulit in crastinum. Ac cæcus ille jussum pauperem perquirens invenit, &, ut sibi præceptum erat, in superioribus Ecclesiæ partibus juxta prædictas Reliquias Officii matutini tempore collocavit. Erant autem illæ Reliquiæ, quod nondum noveramus, beati Marii Martyris, & uxoris ac filiorum ejus, Marthæ videlicet, Audifacis & Habacuc. Quæ utique*

MIRACULA APUD MULINHEIMIUM.

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

simul cum Sanctorum Marcellini & Petri corporibus, & in eodem loculo ad nos perlata sunt, sed is, qui eas detulit, cujus essent Reliquiæ, nescivit. Nam ille, qui eas mihi miserat, promisit se ad me esse venturum, ac nomina Sanctarum, quorum hæ Reliquiæ forent, per semetipsum mihi indicaturum, quod postea factum est. Pauper vero, qui juxta illas à memorato cæco fuerat collocatus, cum secunda lectio ad nocturnum Officium ex more legeretur, edito ingenti clamore, non medicum pavorem audientibus incussit. Ad quem cùm nonnulli Clericorum unà cum illo, qui hoc ibi opperiri jussus fuerat, accurrissent, invenerunt eum pronum atque extensum propter altare jacentem, pavimentúmque, quod ori ejus subjectum erat, plurimo sanguine madens. Quem levantes & allatâ aquâ refocillantes, sanum & rectum, neque ulla camelinæ illius tortitudinis signa retinentem in inferiores Ecclesiæ partes gratulabundi deduxerunt. Quo Miraculo in hunc modum peracto, is, quem illuc miseram, ad me cum summa festinatione regressus, cùm ea quæ viderat retulisset, magno nos gaudio atque exultatione replevit. Lege librum tertium de Translatione Sanctorum Martyrum Marcellini & Petri, capitibus decimo & undecimo.

XIII. Ut Eginhardo suprà descripto sua stet fides, imprimis probandum nobis incumbit Imperatorem ex Aquensi vico non discessisse ante Pascha, confectisque variis itineribus illic etiam degisse mense Novembri. Utrumque patet ex Annalista Laureshamensi ad hunc annum ita scribente. Ludovicus Augustus Conventum *Aquisgrani mense Februario* celebravit. *Junio mense ad Ingelheim venit, ibique per aliquot dies Placitum habuit.* Deinde *ad villam Franconofurt profectus est. Ibique aliquamdiu moratus, Wormatiam venit, & inde Theodonis villam perrexit.* Postremò *circa Missam Sancti Martini Aquasgrani ad hyemandum venit.*

XIV. Rerum hoc anno gestarum narrationem sic idem ordirur Annalista. *Conventus Aquisgrani mense Februario factus est. In quo cùm de multis aliis causis, tum præcipuè de iis, quæ in Marca Hispanica contigerunt, ratio habita, & Legati, qui exercitui præerant, culpabiles inventi juxta merita, honorum amissione mulctati sunt. Similiter & Baldericus Dux Foro-Juliensis, cùm propter ejus ignaviam Bulgari fines Pannoniæ superioris impunè vastassent, honoribus, quos habebat, privatus, & Marca, quam solus tenebat, inter quatuor Comites divisa est.* Astronomus eadem refert, illósque, quibus Imperator vitam clementer indulsit, eâ misericordiâ per insignem malitiam in crudelitatem abusos observat. *Equidem*, inquit, *Imperatoris animus naturâ misericordissimus semper peccantibus misericordiam prærogare studuit. At verò ii, quibus talia præstita sunt, quomodo clementiâ illius abusi sunt in crudelitatem, post pauca patebit, quum claruerit, quomodo pro vita beneficio, summam ei, quantùm in se fuit, importaverint cladem.* In horum numero fuit Matfridus Comes Aurelianensis, quem Ludovicus Augustus exauroravit, subrogato in ejus locum Odone, ut Adrevaldus docet libro primo [a] de Miraculis Sancti Benedicti.

MARCA FORO-JULIENSIS IN QUATUOR COMITATUS DIVIDITUR.

[a] Cap. 20.

XV. Scriptores inter se non conveniunt de Legatione, quam Halitgarius Cameracensis Episcopus & Ansfridus Nonantulanus Abbas obierunt. Illos enim Annalista vult à Ludovico directos fuisse, cùm Aquisgranensis Conventus habebatur. Astronomus verò reversos eos ait eodem Conventu nondum soluto, missósque longè ante illud Placitum supponit, quis enim tempus, quo Conventus ille factus est, adeò longum fingat, ut interim Oratores Aquisgrano Constantinopolim proficisci, Legatione defungi, Constantinopoli Aquisgranum redire potuerint? Standum arbitramur ab Annalista. Hujus textus talis est. *Halidgarius Cameracensis Episcopus & Ansfridus Abbas Monasterii Nonantula, Constantinopolim missi, & à Michaele Imperatore honorificè suscepti sunt.* Astronomus autem sic habet. *Ipso tempore Halitcarius Cameracensis Episcopus & Ausfridus Nanantulæ Monasterii Abbas, à transmarinis partibus redeuntes, humanissimè se susceptos à Michaele retulerunt.* Ambos hos Auctores ita conciliat Annalista Bertinianus. *Halitgarius Cameracensis Episcopus*

& Hansfridus Abba Monasterii Nonantulæ, Constantinopolim missi, & à Michaële Imperatore, sicut ipsi inde reversi retulerunt, honorificè suscepti sunt. Ergo, cùm Francorum Conventus apud Aquisgranum congregatus erat, Legati Constantinopolim directi sunt Haltegarius Cameracensis Episcopus & Ansfridus Abbas Nonantulanus, quos Michael Imperator honorificè suscepit, ut ipsimet post suum ex Oriente reditum palàm prædicarunt. Causam Legationis antiqui non produnt Annales, at eos suspicari licet ad Michaelem eodem missos consilio, quo Legati ejusdem Michaelis priori mense Septembri Compendium, nempe *propter fœdus confirmandum*, venerant. LEGATI MITTUNTUR CONSTANTINOPOLIM.

Pippinus Aquitaniæ Rex sexto Idus Martii, cùm apud Aquisgranum adhuc moraretur, hoc anno, Regni sui decimo-quarto, Regiam pro Monasterio Sam-Martiniano Chartam emisit, cujus mentionem Tomo superiore jam ad annum Christi septingentesimum nonagesimum-sextum [a] fecimus, ut Alcuinum Abbatem Itherii successorem decessorémque Fridigisi probaremus. Regii Diplomatis hoc fuit argumentum. Quidam fideles, ad comparandas fratrum vestes, Sam-Martiniano Monasterio Marciagum villam in pago Arvernico sitam tradiderunt. Hanc Itherius Abbas, ad petitionem Ludovici Pii tunc Aquitaniæ Regis, Erlaldo ejusdem Ludovici Seneschallo concessit eâ conditione, ut Erlaldus exinde censum annuatim persolveret. Alcuinus ipsius Itherii successor villam eandem prædicto Erlaldo similiter ad petitionem Ludovici Regis sub eodem quoque censu concessit eâ lege, ut absque ullâ interpellatione cum omnibus appendiciis suis in ditionem prælaudati Monasterii post obitum Erlaldi rediret. Posteà Ludovicus, cùm Imperator esset, atque à longo jam tempore Pippinum filium Aquitanici Regni consortem fecisset, à Fridigiso Abbate Sam-Martiniano rogatus est, ut villam, quæ per tot annos ad Regiam petitionem in beneficio sub censu habita fuerat, à Monasterii potestate post Erlaldi decessum subtrahi nullomodo pateretur. Postulationi lubenter annuit, eâque de re Chartam à Pippino Rege fieri jussit. Secuta postmodum mors Erlaldi. Tunc Pippinus prædictas res Sam-Martiniano Cœnobio reddi præcepit, & ad iteratas Fridigisi preces inclinatus Præceptum emisit, quod totam istius negotii seriem continet, & à Joanne *Besly* ex Panchatta nigra Sancti Martini Turonensis in Regibus Aquitaniæ publicatum sic extat. *Pippinus gratiâ Dei Rex Aquitanorum. Noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet ac futurorum, solertia, quia Fridigisus Vir Venerabilis Abba ac Rector Ecclesiæ beatissimi Martini Patroni videlicet nostri, suggessit Serenitati Genitoris nostri Domni Hludovici Serenissimi Augusti, pro quadam villa, nomine Marciagus, quæ in pago Arvernico ac Tolornensi in vicaria Claramunt sita est, quæ dudum à quibusdam fidelibus per Chartulas cessionis memoratæ Ecclesiæ specialiter ad vestimenta fratrum collata fuerat. Quam etiam Iterius Abba quondam Erlaldo ejusdem Genitoris nostri Seniscalco per ejus petitionem eâ conditione, ut annuatim exinde censum persolveret, concesserat, & quam posteà Domnus Alcuinus successor ipsius ejusdem Monasterii Rector similiter ad petitionem Genitoris nostri prædicto Erlaldo sub eodem censu per scriptum habere permiserat, eo modo ut post decessum illius absque ulla interpellatione memorata villa cum omnibus appendiciis & rebus sibi pleniter aspicientibus in ditionem præfatæ Eccle[s]iæ immeliorata restitueretur, obsecrans ut ejus consueta pietas efficeret, quatènus propter hanc occasionem, id est, quia tamdiu per petitionem ejus fuerat sub censu in beneficio habita, ne aliquando posset à potestate ipsius Monasterii subtrahi. Cujus suggestioni Genitor noster lubenter annuens, præcepit nobis, ut jamdictæ res post decessum memorati Erlaldi per illius & nostram auctoritatem, secundùm præscriptam conditionem, in potestatem Sancti Martini reducerentur. Sed, dum hæc agerentur, sæpedictus Erlaldus finem vivendi fecit, & nos prædictas res per Missos nostros ad partem Sancti Martini coram multis, sicut & factum est, reddere jussimus. Sed superiùs nominatus Fridigisus Abba petiit Celsitudini nostræ, ut pro firmitatis studio nostram Præceptionem super hoc ei facere ju-*

XVI.

[a] Num. 155.

PRÆCEPTUM PIPPINI R. PRO MON. S. MARTINI.

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

*beremus, per quam omnes occasiones, quæ à malevolis hujus rei gratiâ objici poterant, in futurum penitus excluderentur; & ipsæ res absque alicujus contradictione, substractionéve, aut deminoratione, in deditionem beati Martini nostris & futuris temporibus sub nostra tuitionis defensione & immunitatis auctoritate, sicut ceteræ res ejusdem Ecclesiæ irrefragabiliter possiderentur. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus ex fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, de prædictis rebus aliquam inquietudinem aut contrarietatem Rectoribus Sancti Martini aut eorum Procuratoribus facere præsumat; sed liceat eas per hoc nostræ confirmationis & auctoritatis Præceptum sub Genitoris nostri & nostra * ac successorum Deo annuente nostrorum per futura tempora pleniter absque alicujus contrarietate ad supplendas in vestimentis fratrum ibidem degentium necessitates, quietè & perpetuò possidere. Nullus etiam Minister publicus, aut quilibet judiciariâ potestate prælatus ad causas ibidem audiendas ingredi, aut freda exigenda, vel tributa, seu mansionaticos *, aut paratas, vel ullas reddibitiones exigere aut accipere præsumat; sed quicquid de sæpedictis rebus exigi aut haberi poterit, totum, propter emolumentum animæ meæ *, ad vestimenta fratrum ornanda, per hanc * nostræ confirmationis auctoritatem pleniter cedat. Et ut hæc à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur, & diligentiùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Pippini Regis. Sasbodus Diaconus ad vicem Aldrici recognovi. Data 6 Idus Martii *, anno 15 Imperii Domni Hludovici Serenissimi Augusti, & 14 Regni nostri. Actum in Aquisgrani Palatio, in Dei Nomine feliciter. Amen.*

* nostro

* mansionaticos.

* meæ nostræ

* hoc

* Martii

XVII. Ex Aquisgranensi Palatio Ludovicus ad Ingelheimiense contendit. Quid ibi gesserit, Annalista Laureshamensis breviter exponit. *Imperator Junio mense ad Ingelheim venit, ibique per aliquot dies Placitum habuit. In quo cùm de filiis suis Lothario & Pipino cum exercitu ad Marcam Hispanicam mittendis consilium iussset, & id quomodo fieret ordinasset, Missos etiam Romani Pontificis, Quirinum Primicerium ac Theophylactum Nomenclatorem, qui ad eum illò venerant, auditâ eorum Legatione dimisisset, ad villam Franconefurt profectus est. Ibique aliquamdiu moratus, Wermatiam venit, & inde Theodonis villam perrexit.*

LUDOVICUS AUG. AUDIT MISSOS ROMANI PONTIFICIS.

XVIII. Si Gabrieli Bucelino fides est in altera parte Monasteriologiæ Germanicæ, Ludovicus adiit etiam Strasburgum, & in ea civitate degebat hoc anno, cùm Mauri Monasterium, cui nomen olim Cellæ Leobardinæ, miserabili conflagravit incendio. Subdit hic Auctor locum ab Imperatore Drogoni fratri Metensium Episcopo commendatum, ut & Cœnobium restauraret, & sacris illud excoleret ornamentis, *quod hic strenuè exequutus alia inter corpora SS. Cælestis & Auctoris intulit.* Horum Metensium Episcoporum Translationem Jodocus Coccius in Dagoberto redivivo [a] sub Abbate Celso sic commemorat. *Eodem Abbate corpora SS. Cælestis & Autoris Mediomatricorum Antistitum ad Mauri-Monasterium illata sunt, non sine prodigiis, quæ Sanctorum pignorum Translationem meritò posteris commendent, quæ quia domi nata sunt, signatiùs hoc loco revolvi merentur. Igitur postquam sacratissimus Divorum thesaurus festâ supplicatione indictâ ex Mediomatricibus, augusto cultu, Drogone Pontifice, cum Celso Cœnobiarcha, pompam ducente, ad Mauri-Monasterium pervenit, ut ibidem ad horam capto quietis loco, deinde Argentoratum transferretur; evenit interim, Dei aliam Divis sedem novósque Alsatiacis oris Patronos destinantis arcano consilio, ut boves jugales, sacrorum pignorum bajuli, ad vicinum montem subsisterent, nullâque arte propelli possent. Ergo omnibus rei novitate suspensis, ac populo, qui cum Religiosorum manu confertim affluxerat, Dei omnia moderantis potentiam humanâ vi majorem exclamante, multis multa putantibus, Celso in mentem venit, bubus liberum quaquaversum iter permittere. Quibus dextrorsum sinè moderatore declinantibus, atque ad ducentos circiter passus progressis, fons limpidissimus scaturiit, quem ab S. Autore in hanc diem Altersbrun vernaculi nominant, morbis pellendis olim salutarem. Unde omnium votis in eam sententiam itum est.*

MAURI MONASTERIUM COMBURITUR.

INSTAURATUR A DROGONE EPISC. METENSI.

[a] Cap. 6.

DECORATUR RELIQUIIS SS. CÆLESTIS ET AUCTORIS EPISCOPORUM METENSIUM.

AN. CH. 828.

LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

Dei annutum videri, ut Sanctorum corpora hoc in territorio reponantur. Nec mora, majus omen cælo affuit. Nam continuò, divinitus impulsi veloce cursu boves citra laborem ad Mauri-Monasterii valvas, quod jam recèns, uti diximus, conflagraverat, procurrentes sponte semet stiterunt. Itaque novâ omnes perfundi lætitiâ, Cælitum favorem opémque sibi certam spondere, mox lipsanotheca cum SS. pignoribus de essedo ad primariam aram Dei parentis nomini consecratam, collucentibus circumsecus cereis, hymnísque intersonantibus reposita, ubi loco quidem optato potiuntur, & hodiéque istic multa in veneratione sunt, præsenti sæpè ac prodigioso pellendis morbis sed febribus maximè auxilio, iísque, qui obstipo sunt corpore, erigendis, si post fusas ad Deum preces, subter tumbam, quâ Sanctorum exuviæ requiescunt, transgrediantur. Sanctus Cælestis seu Cælestius, & Sanctus Auctor sive Autor in Metensi Cathedra priùs sederunt, quàm Metæ Francis parere cœperint. Abbatum, qui Cellæ Leobardinæ seu Mauri-Monasterio præfuerunt, Catalogus adeò mutilus est, ut post ipsum Maurum, qui florebat anno Christi septingentesimo vicesimo-quinto, nomina successorum desiderentur usque ad Celsum proximè laudatum, nec ullus post eundem Celsum nominatus inveniatur reliquo tempore, quo Strasburgensis Diœcesis intra Franciæ limites fuit.

XIX.

STATUS RERUM HISPANICARUM, ET DANICARUM,

Quid secutum sit, postquàm Ludovicus Augustus ad Theodonis villam pervenit, in ejus vita sic exponit Astronomus. *Imperator quum in Theonis* seu Theodonis *villam devenisset, famáque venturos in nostros fines Saracenos pervulgasset, misit filium Lotharium ad eandem Marcam, adjunctis illi Francorum validis multísque copiis. Qui quum præceptis paternis parens Lugdunum devenisset, & nuntium præstolaretur partium Hispanicarum, Pipinus ejus frater collocuturus advenit. Ibidémque illis morantibus Missus rediit dicens, movisse quidem Saracenos Mauróque exercitum quammaximum; sed pedem continuisse, nec illo tempore longiùs in nostros fines processuros. Quibus auditis Pipinus in Aquitaniam, Lotharius autem ad patrem prosperè rediit. Intereà filii Godefridi Danorum quondam Regis Herioldum Regno expulerant, sed quum Imperator & Herioldum juvare vellet, & cum filiis Godefridi fœdus pacis iniisset, missis in hoc ipsum cum ipso Herioldo Comitibus Saxonicis, præcepit ut agerent cum prædictis, quatenus eum in societatem, ut pridem habuerant, susciperent. Herioldus autem harum morarum impatiens, insciis nostris, aliquas villarum illorum igne injecto concremavit, prædámque abduxit. At illi putantes hæc voluntate nostrorum gesta, improvisis & nihil tale suspicantibus nostris superveniunt, transitóque Egidorâ flumine castris pellunt, in fugam compellunt, potitíque omnium in castra propria se recipiunt. Sed his gestis, cognoscentes rei veritatem, & verentes debitam ultionem, mittentes ad eos, quibus talia intulerant, primùm, deinde ad Imperatorem, professi sunt errorem. Dehinc obtulerunt congruam vindictæ satisfactionem, modum autem satisfactionis conferentes in Imperatoris voluntatem, dummodo firmitas pacis inconvulsa maneret. Quibus Imperator pro voto & petitione annuit.*

XX.

PRÆCEPTA,

Pippinus Rex in Aquitaniam reversus Regium pro Monasterio Mallasti seu Montis-Olivi Præceptum emisit, in quo non annum Regni sui decimum-quartum ut suprà, sed annum duntaxat duodecimum, cum anno Ludovici patris Augusti decimum-quintum sic comparavit. *Datum* VIII *Idus* .... *anno* XV *Imperii Domini Ludovici Serenissimi Augusti*, & XII *Regni nostri.* Ut hanc difficultatem solvas, Pippini Regni duplicem epocham distingue. Unam repete ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-quarto, quia sub ejus exitum Pippinus à Ludovico patre Rex Aquitaniæ dictus est. Alteram sume ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, quia illo anno, mense Julio, Pippinus à Ludovico patre novam quarumdam ditionum suarum partitionem inter filios ineunte confirmatus fuit in eodem Aquitaniæ Regno. Prior epocha totum ferè annum Pippinini Regni decimum-quartum cum anno Imperii Ludoviciani decimo-quinto, Redemptoris octingentesimo duodetricesimo componit. Posterior annum Pippinini

AN. CH. 828.
LUDOV. IMP. 15.
LOTHAR. IMP. 12.
PIPPINI R. 14.
LUDOV. R. 12.
[a] Act. 44.
PRO MON. MONTIS-OLIVI,

Regni duodecimum, cujus initium à mense Julio ducitur, illigat partim anno Imperii Ludoviciani decimo-quinto, Redemptoris octingentesimo duodetricesimo, partim anno Imperii Ludoviciani decimo-sexto, Redemptoris octingentesimo vicesimo-nono. Ceterùm Pippini reditus in Aquitaniam, post colloquium initum Lugduni cum Lothario fratre, suadet Diploma, de quo nunc inquirimus, emissum esse Lemovicis anno Redemptoris octingentesimo duodetricesimo, Imperii Ludoviciani decimo-quinto labente, Pippini Regni secundùm posteriorem epocham duodecimo jam inchoato. Sic autem à Stephano Baluzio ex Archivo Montis-Olivi publicatum est in Appendice veterum [a] Actorum post Notas ad Capitularia. *Pippinus Dei gratiâ Rex Aquitanorum. Cùm petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultûs amore favemus, supernâ nos gratiâ pro his muniri non dubitamus. Proinde noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quàm futurorum, sagacitas, quia Vir Venerabilis Wilafredus Abba ex Monasterio, quod nuncupatur Mallasti, quod est situm in territorio Carcassensi super fluvium Duranum, constructum in honore Sancti Johannis Baptistæ, cum terminis & adjacentiis suis, obtulit obtutibus nostris quandam auctoritatem Domini ac Genitoris nostri Ludovici Serenissimi Augusti, in qua erat insertum, qualiter antecessor suus ipsum Monasterium novo construxisset opere, & propter ejus defensionem vel propter pravorum hominum illicitas infestationes in manus ejusdem Domini Imperatoris unà cum Monachis ibi degentibus se commendavit, ut sub ejus tuitione licuisset eis cum rebus & hominibus eorum quietè vivere ac residere, & deprecatus est Clementiam Regni nostri, ut prædictum Monasterium unà cum Cellulis, quæ nuncupantur Sancti Martini, prædicto Monasterio subjectis, quæ sunt sita in eodem pago super rivulum Lampi; sive Sanctæ Cæciliæ & Sancti Petri, quæ sunt super fluvium Duranum, cum omnibus rebus & adjacentiis sive terminis sub suis nostra susciperemus defensione & Immunitatis tuitione. Cujus precibus ob amorem Dei & reverentiam divini cultûs libenter aurem accommodare placuit, & hoc nostræ auctoritatis Præceptum Immunitatis atque tuitionis fieri decrevimus; per quod præcipimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus vel quislibet ex Judiciaria potestate in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas omnes possessiones prædicti Monasterii, quas moderno tempore justè & rationabiliter possidet, vel quæ etiam deinceps in jure ipsius sancti loci voluerit divina pietas augeri, ad causas audiendas, aut freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Monasterii tam ingenuos quàm & servos super terram ipsius commanentes injustè distringendos, nec ullas redhibitiones aut illicitas occasiones requirendas, nostris nec futuris temporibus ingredi audeat, vel ea, quæ suprà memorata sunt, penitus exigere præsumat. Cedimus etiam eisdem fratribus juxta ipsum Monasterium villas duas, quarum hæc sunt nomina, villa Signarii, & villa Addarii, cum omni integritate, ut sicut de ceteris rebus proprietatem faciunt, ita de eisdem facere & ordinare vel disponere valeant. Et quicquid de rebus præfati Monasterii fiscus sperare potest, totum nos pro æterna remuneratione præfato Monasterio concedimus, ut in alimonia pauperum & stipendia Monachorum ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Et quandoquidem divinâ vocatione supradictus Abbas vel successores ejus de hac luce migraverint, quandiu ipsi Monachi inter se tales invenire potuerint, qui ipsam Congregationem secundùm Regulam Sancti Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem licentiam habeant eligendi Abbates, quatenus pro nobis & totius Regni nostri à Deo nobis concessi stabilitate jugiter Domini misericordiam exorare delectet. Et ut hæc auctoritas à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris veriùs credatur & diligentiùs conservetur, manu propriâ subter firmavimus, & anuli nostri impressione signari jussimus. Signum Pippini Regis. Candidus Diaconus ad vicem Hendrici recognovit. Datum VIII Idus [illegible] anno XV Imperii Domini Ludovici Serenissimi Augusti, & XII Regni nostri. Actum in Monasterio Sancti Martialis, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Hoc igitur Monasterium, quod in civitate Lemovicensi nomen Sancti Salvatoris primùm,

AN. CH. 828.

deinde Sancti Martialis gessit, jam dicebatur Monasterium Sancti Martialis, cùm Pippinus Rex Præceptum dedit proximè descriptum. Quod obiter observatum volumus adversùs eos, qui negant huic Cœnobio nomen Sancti Martialis inditum fuisse ante annum Redemptoris octingentesimum tricesimum, seu priusquàm corpus Sancti Martialis levaretur, ut fusiùs sub initium Tomi sequentis enarraturi sumus.

XXI.

[a] Act. 45.

PRO MON. S. HILARII IN EP. CARCASSONENSI,

In Appendice [a] prælaudata sequitur aliud Pippini Regis Præceptum, quod pro Sancti Hilarii Monasterio in eadem Diœcesi Carcassonensi sito sic editum est. *Pippinus Gratiâ Dei Rex Aquitanorum. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei ejúsque in eisdem locis sibi famulantes beneficia opportuna largimur, præmium nobis apud Deum æternæ remunerationis rependi non diffidimus. Idcircò noverit sagacitas seu utilitas omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quàm futurorum, quia Vir Venerabilis Leonnius Abba ex Monasterio Sancti Hilarii, quod est situm in pago Carcassonense super rivum, qui dicitur Leucus, constructum in honore Sancti Saturnini Martyris, ubi etiam prædictus Sanctus Hilarius Confessor corpore requiescit, ad nostram accedens Clementiam detulit obtutibus nostris quandam auctoritatem Domini & Genitoris nostri Ludovici Piissimi Augusti, in qua continebatur insertum, qualiter idem Genitor noster ipsum Monasterium ad deprecationem prædecessoris sui Egidonis Abbatis sub suo suscepisset mundeburdo vel defensione, videlicet ut Monachi in eodem Monasterio commorantes cum omnibus rebus eorum quietè vivere absque alicujus infestatione licuisset. Pro firmitatis namque studio postulavit nobis prædictus Leonnius Abba, ut idem Monasterium cum Cellulis sibi subjectis quæ nuncupantur Garelianus, & alia quæ nuncupatur Sancti Martini, & villam juxta ipsum Monasterium quæ vocatur Salas, ubi est Ecclesia constructa in honore Sanctæ Mariæ semper Virginis, quam Giscafredus Genitori nostro de suo beneficio dedit, & nos eidem Monasterio concessimus, cum adjacentiis vel terminis prædictorum locorum, sub nostra constitueremus defensione & Immunitatis tuitione. Cujus precibus ob amorem Dei, &c.* ut in Diplomate Ludovici Augusti, quod ad annum Redemptoris octingentesimum decimum-septimum [b] recitavimus. In fine utriusque Præcepti Characteres Chronologici desiderantur. Ut ex Ludoviciano Diplomate duo deprehenduntur Abbates, Nampio sub Carolo Magno, Monnellus sub Ludovico Pio Augusto; sic & ex Præcepto Pippinino colliguntur alii duo. Egido & Leonnius; hi Monasterium post Monnellum texerunt Ludovico Pio Imperatore, & Pippino ejus filio Aquitanorum Rege, qui rogatus à Leonnio Abbate Præceptum nupertimè descriptum emisit.

[b] Num. 318.

XXII.

PRO ECCLESIA ANDEGAVENSI.

Ludovicus *Imperator circa Missam Sancti Martini Aquasgrani ad hyemandum venit, ibíque totum hyberni temporis spatium diversis Conventibus ob necessaria Regni negotia congregatis impendit*, ut Annalista Laureshamensis testatur. Lotharius Augustus Aquisgranum ad patrem rediit, & ab eo quod sequitur Præceptum sexto Kalendas Decembris obtinuit. *In Nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. Hludowvicus & Hlotharius divinâ ordinante providentiâ Imperatores Augusti. Si ea, quæ fideles Imperii nostri pro eorum opportunitatibus inter se commutaverint, nostris confirmamus Edictis, Imperialem exercemus consuetudinem, & hoc in postmodum jure firmissimo mansurum esse volumus. Idcircò noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, industria, quia dilectus filius noster Augustus Hlotharius innotuit mansuetudini nostræ, quòd Flodegarius Andegavensis urbis Episcopus pro communi utilitate & compendio nuperrimè de quibusdam mancipiis cum quodam homine, nomine Winnerado, commutationem fecisset. Dedit igitur præscriptus Vir Venerabilis Flodegarius Andegavensis urbis Episcopus partibus sæpedicti Winneradi de ratione Ecclesiæ suæ Sancti Mauricii de villa nuncupata Chamberliaco, in ipsa, cum consensu Bertæ, quæ ipsam villam in beneficio habere videtur, mancipium, nomine Aredium, ad suum proprium habendum. Et è contrà in compensatione hujus rei dedit jam dictus Winneradus prædicto Viro Venerabili Flodegario Episcopo ad partem præscriptæ villæ vel do-*

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

minæ Bertæ quæ eodem tempore ipsam villam in beneficio habere videtur, de proprio suo mancipia duo his nominibus Restaldum & Ermenaldum. Unde & duas commutationes pari tenore conscriptas manibúsque bonorum hominum roboratas illos præ manibus habere professus est. Sed pro integra firmitate petiit, ut ipsas commutationes denuò per nostræ mansuetudinis Præceptum pleniùs confirmaremus. Cui petitioni denegare noluimus, sed, sicut unicuique fidelium nostrorum justè petentium, ita nos illi concessisse & confirmasse in omnibus cognoscite. Præcipientes ergo jubemus, ut quicquid pars justè & rationabiliter alteri contulit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneat atque possideat, & faciat exinde quicquid elegerit. Et ut hæc auctoritas nostra firmior habeatur, & per futura tempora meliùs conservetur, de anulo nostro subter sigillari jussimus. Signum Hludovici Serenissimi Imperatoris. Meginarius Notarius ad vicem Fridugusi ricognovit & subscripsit. Data VI *Kalendas ...... anno, Christo propitio,* XV *Imperii Hludovici Serenissimi Imperatoris, & Hlotarii* VII [a]. *Indictione* VII. *Actum Aquisgrani Palatio Regio, in Dei Nomine feliciter. Amen.* Hoc Diploma publicatum fuit in Appendice veterum Actorum [b] post Notas ad Capitularia; datum dicitur sexto Kalendas, sed mensis, cujus hæ fuerunt Kalendæ, legi non potuit. Kalendas reponimus Decembres, quia Lothario Aquisgranum reverso, Præceptum, de quo loquimur, à Ludovico mox emissum putamus. Anno Redemptoris octingentesimo duodetricesimo, dies quintus ante Kalendas Februarias aperuit annum Imperii Ludoviciani decimum-quintum; Paschale Festum, quod in Nonas Apriles incidit, initium dedit anno Imperii Lothariani sexto; Kalendæ Septembres exordium fecerunt Indictionis septimæ. Ceterùm ex his observationibus apertè liquet annum Redemptoris octingentesimum duodetricesimum exeunte mense Novembri cum anno Ludovici Augusti decimo-quinto & Indictione septima rectè comparari. Super anno Lotharii Augusti septimo difficultas restat haud levis. Imperii Lothariani duplex in Diplomatibus occurrit epocha. Prima petitur ab anno Redemptoris octingentesimo decimo-septimo, quia illo anno mense Julio, Lotharius in consortium Imperatorii Nominis à Ludovico patre vocatus est. Altera sumitur ab anno Redemptoris octingentesimo vicesimo-tertio, quia illo anno Lotharius à Paschale Papa in die Sancto Paschæ coronatus est Imperator. Neutra septimum annum Imperii Lothariani confirmat sexto Kalendas Decembres anni post Christum natum octingentesimi duodetricesimi; prior annum duodecimum, posterior sextum suadet restituendum. Literâ *X* in *V* mutatâ numerum XII in VII censemus abiisse. Chronologicos igitur Characteres in fine Præcepti sic emenda. *Data* VI *Kalendas Decembres, anno, Christo propitio,* XV *Imperii Hludovici Serenissimi Imperatoris, & Hlotarii* XII. *Indictione* VII. Flodegarius Andegavensis Episcopus, cujus mentio fit in hoc Diplomate, successerat Sancto Benedicto, qui Pontificatum sub Carolo Magno & Ludovico Pio gessit, superstésque post annum Redemptoris octingentesimum decimum-sextum vixit. Sancti Benedicti memoria celebris est Idibus Juliis, pars Reliquiarum Andegavi servatur in Ecclesia Collegiata Sancti Maurilii. Lege Sammarthanos in Gallia Christiana.

[a] lege XII.
[b] Act. 46.

XXIII. Hoc anno, Ludovici Augusti decimo-quinto, Pippini Regis decimo-quarto, jacta sunt in Diœcesi Bituricensi fundamenta Basilicæ Stradensis à Wifredo Bituricensium Comite, cujus elogium apud Boscium [b] & Bollandum [c] in Miraculis Sancti Genulphi sic habetur. *Hic suis temporibus amplissimis usus honoribus, utpote primæ capitis Aquitaniæ Comes, animo prudenti perpendens, quæ & quanta sint quæ curâ mortalium prima putantur, quíve casus ea prosequantur, simúlque cernens rerum suarum commoda, statuit animo, ut de temporalibus, quæ jure possidebat, sibi prepararet æternaliter profutura. Itaque pari consilio communíque voto veneranda sempérque cum laude nominandæ sua conjugis Oda, placuit ut ad laudem Creatoris celebrandam divináque Mysteria peragenda,* in

ECCLESIA STRADENSIS ERIGITUR.

[b] In Biblioth. Floriac.
[c] D. 17. Jan.

AN. CH. 828.

in jure sua proprietatis, in villa quæ dicitur Strada, Ecclesiam fundaret, quam de propriis rebus ad Ecclesiæ Ministrorum usus sufficientissimè dotaret. Quod quidem ut disposuit, efficaciter etiam divinâ largiente Clementiâ complevit, anno quinto-decimo Imperii Domni Ludovici Serenissimi Augusti, filióque ejus Pipino quarto-decimo anno regnante, qui est ab Incarnatione Domini DCCCXXVIII.

XXIV. LEYBULFUS ET EJUS UXOR ODDA MUNIFICI ERGA MON. LERINENSE.

Eodem *anno quinto-decimo Imperii præfati Domini Ludovici*, ut Vincentius Barralis in Abbatum Lerinensium Catalogo testatur, *Illustris Leybulfus & uxor ejus Odda sacrosanctæ Dei Ecclesiæ Sancti Honorati & Sancti Caprasii Monasterii Lerinensis, quod situm est prope pagum Foro-Juliense, ubi & Venerabilis Leotmundus Abbas præerat, de rebus suis propriis dederunt ea, quæ habebant in pago Arelatensi, in Insula quæ est suburbana illi civitati, quæ illis per commutationis epistolam & licentiam Domini ac Serenissimi Ludovici Imperatoris obvenerant ad proprium, ubi etiam Ecclesiam Sanctæ Mariæ & Sancti Honorati & Sancti Vincentii fundaverunt, cedentésque Ecclesias dictæ Insulæ, domos, ædificia, vineas, loca, pagos, & villas, & alia penè infinita. Acta sunt hæc decimo-septimo Calendas Aprilis, anno quinto-decimo Ludovici Imperatoris. Signarunt autem hoc scriptum ipsi Donatores Leybulfus & uxor ejus Odda, tum Dominus Benedictus Archiepiscopus, Noto Archiepiscopus Arelatensis, Heldebonus Episcopus, & multi alii Ecclesiastici, & nobiles sæculares.* Benedictus, quia primo loco nominatur inter Archiepiscopos, & Arelatensi Metropolitæ præponitur, jure Metropolitico videtur gaudere per provinciam Narbonensem secundam, in qua Diœcesis est Antipolitana, cujus pars Lerinus Insula. Dubium igitur ampliùs esse non potest, utrùm Aquenses Insulas an Ebredunenses gesserit. Anno proximo, ut ex Ludovici & Lotharii Augustorum literis suo loco describendis constar, Concilium Lugduni cum Suffraganeis suis hi quinque Metropolitani celebrabunt, *Agobardus, Bernardus, Andreas, Benedictus, Agericus.* Sedes Agobardi, Bernardi, & Andreæ, notæ sunt. Archiepiscopos venerantur, Lugdunum Agobardum, Vienna Bernardum, Andream Darantasia. Nec vocari potest in controversiam quin Aquensis & Ebredunensis Metropolitæ per Benedictum & Agericum designentur. Aquensis Archiepiscopus provinciam Narbonensem secundam regit, séxque Suffraganeis præest Episcopis, Antipolitano, Aptensi, Foro-Juliensi, Reiensi, Segestaricensi, & Vappincensi. Lerinus in Diœcesi est Antipolitana. Monasterio Lerinensi res multas in Arelatensi pago sitas Vir Illustris ejúsque conjux largiuntur. Insigni Donationi duo subscribunt Archiepiscopi, Benedictus & Notho. Hic Arelatensis agnoscitur Archiepiscopus, illum quis Aquensem Archiepiscopum neget? In provincia Benedicti Lerinus cum suo Monasterio conspicitur, in provincia Nothonis ipsi degunt Donatores. Ut autem Benedictus ex his observationibus Aquensis Archiepiscopus deprehenditur, sic & Agericus Metropolitis Ebredunensibus accenseri debet. Quod ad Heldebonum Episcopum attinet, hunc Lerinensis Insulæ Diœcesanum Episcopum sive Antipolitanum existimamus. Longè post ætatem Ludovici Pii, Sedes Episcopalis Antipoli Grassam translata est, & Grassensis Episcopus hodie subest Ebredunensi Metropolitæ. Hæc per antecessum obitérque monitum hic te volumus, ne temerè suspiceris nos in errorem labi, quòd asseramus Antipolitanum Episcopium anno Ludovici Pii Augusti decimo-quinto, cùm Leybulfus & Odda munificos erga Lerinense Monasterium se præbuerunt, ad Aquensem provinciam pertinuisse.

BENEDICTUS AQUENSIS ARCH.

HELDEBONUS EPISC. ANTIPOL.

XXV.

In Italia Sacra [a] Vitalis Episcopus Regiensis hoc anno memoratur. *Erga Sanctum Venerium singulari pietate flagrabat. Quamobrem cùm proficisceretur, ut ejus sacrum corpus exciperet honorificentiori loco recondendum (quiescebat enim in parvula Insula prope Lunim antiquam Hetruriæ civitatem) Sanctus per visum se obtulit id satagenti, edixitque ut se inde Regium asportaret, ne hostibus venturis Saracenis præda foret. Præstitit id cumulatè Vitalis, sacrúmque corpus in Templo Sancti Prosperi collocavit, ubi ejus festum tertio Nonas Novembris celebratur.* Th

[a] Tom. 2. in Ep. Regiens. 26.

TRANSLATIO S. VENERII.

AN. CH. 828.

eadem Italia Sacra [a] moritur hoc anno Valerius Derthonensis Episcopus, eique subrogatur Joannes Tertius, cui decem in Episcopatu tribuuntur anni.

[a] Tom. 4. in Ep. Derthon. 33. 34.

EPISCOPI DERTHONENS.

XXVI. Alveus Andainensium Monachorum primus Abbas apud Bartholomæum Fisenum in Floribus [b] Leodiensibus obit hoc eodem anno, decimo-sexto Kalendas Decembris, eique Tancradus Abbas jam Prumiensis suprà laudatus succedit. Prumiensis Monasterii primordia cum Christophoro Browero revocavimus ad annum Christi septingentesimum sexagesimum sub Pippino Rege, & ab illo anno ad octingentesimum quintum numeravimus annos quadraginta-quinque, quos Asuerus primus Abbas Prumiensis in Cœnobii regimine transegit. Asuero Tancradum suffecimus. Contra Browerum exurgit Joannes Mabillonius [c] in Marcwardo tertio Abbate Prumiensi proximóque Tancradi successore. *Christophorus*, inquit, *Browerus in lib. 7. Annalium Trevirensium, Prumiensis Monasterii primordia revocat ad annum* DCCLX. *at corrigendam esse hanc epocham docet nos Diploma primarium à Pippino Rege concessum die 13 Augusti, anno* XIII *Regni sui, ut à Philippo Labbeo memoratur in Observatione ad Concilium Compendiense anni* DCCLVII. *ac proinde Prumiensis conditio ad annum* DCCLXIV *referenda est.* At Observatio Labbeana non habet Pippini Regis annum XIII, quocum annus Christi septingentesimus sexagesimus-quartus per mensem Augustum compararetur, sed annum XI, quocum annus Christi septingentesimus sexagesimus-secundus per mensem Augustum componitur. Laudat enim Labbeus humanitatem Alexandri Wilthemii, qui varias Chartas Luciliburgo transmisit *cum Diplomate fundationis nobilissima Prumiensis Sancti Salvatoris Abbatia concesso die 13 Aug. anno* XI *regnante eodem Pipino Gloriosissimo Rege.* Quando Diploma prodierit in lucem, subjiciemus illud examini, conferemúsque cum opinione Broweriana, quam Tomo quinto secuti sumus in consignanda Monasterii Prumiensis origine.

[b] DD. 2. Oct. 16 Nov.

ABBATES ANDAINENSES ET PRUMIENSES.

[c] Sec. 4. Bened'ct.

XXVII. Apud Gabrielem Bucelinum in altera parte Monasteriologiæ floret hoc anno Theobaldus Ebersheimiensis Abbas, cui Ludovicus Pius Imperator Immunitatis Privilegia concessit.

THEOBALDUS EBERSHEIMIENSIS ABB.

XXVIII. In provincia Senonensi, Angelelmus Autissiodorensis Episcopus & Hieremias Senonensis Archiepiscopus obierunt. Angelelmus teste Autissiodorensium Episcoporum Historiâ [d] *decessit sub die Non. Juliar.* ejúsque successor Heribaldus, qui postero anno Concilium Parisiense cum aliis Præsulibus, mense Junio celebrabit, ad Autissiodorenses Infulas assumptus est *Aldrico Senonum Archiepis. cum Coepiscopis, ex pracepto Ludovici Imperatoris, negotium procurante.* Quæ certè simul conferri non possunt, quin hoc anno mors Angelelmi consignetur, annóque proximo sufficiatur Heribaldus. Ad hanc epocham revocari debet Autissiodorensium Episcoporum Chronologia. Quapropter cùm in eorumdem Episcoporum Historia legis Angelelmum sedisse *annos* XVII, vel annos retine tantùm XV, vel annos cùm Aaronis decessoris tredecim, tum ipsius Angelelmi septemdecim, incompletos interpretare. Posterior hæc explicatio, quam spatia proximorum Pontificatuum confirmabunt, nobis plurimùm placet. Aaronis igitur mortem & subrogationem Angelelmi, quas in annum Redemptoris octingentesimum decimum-tertium rejecimus, anno Redemptoris octingentesimo duodecimo repone. Quam exhibuit Angelelmus munificentiam erga suæ Diœcesis Ecclesias, Auctor [e] Historiæ prælaudatæ non reticuit. *Vasa argentea plurima & pracipua in thesauris Ecclesia* Sancti Stephani *collocavit. Sancto Germano calicem argenteum cum patena tribuit ejusdem schematis cujus & superiorem fecerat*, quem Basilicæ Sancti Stephani largitus est, *hujusmodi largitatem sui nominis inscriptione designans. Sancto quoque Amatori calicem argenteum cum patena tribuit ejusdem operis quanquam ponderis minoris. Sancto Petro similiter. Altare Sancti Eusebii tabulâ argenteâ exornavit, calicem argenteum cum patena de-*

[d] Capp. 35. 36.

ANGELELMUS EPISC. AUTISSIOD. OBIT.

[e] Cap.

dit, Evangelium quoque argenteum cum candelabris argenteis ac thuribulo nihilominùs argenteo præparavit, cortinas etiam altaris ac nonnulla pallia condonavit. In Cœnobio Sancti Salvatoris tabulam argenteam cum signo sonorissimo dedit. Per totam denique suæ potestatis Diœcesim Ecclesiis quidem vicanis ad præparandum calicem & patenam tres libras argenti distribuit. Minoribus verò Capellis suis duntaxat ad opus simile solidos XV *destinavit. In vicis quoque præfatis*, Biliaco scilicet & Amau, *congruam argenti quantitatem largitus est ad Cruces in Ecclesiis exornandas. His & hujusmodi bonorum operum frugibus plenus decessit sub die Non. Juliar. atque in Basilica Sancti Germani honestè tumulatus est.* De morte Hieremiæ Senonensis Archiepiscopi, quam Tavellus & manuscriptus Codex [a] Bibliothecæ Thuanex, VII *Id. Decembris* consignant, agemus initio Tomi sequentis.

AN. CH. 828. LUDOV. IMP. 15. LOTHAR. IMP. 12. PIPPINI R. 14. LUDOV. R. 12.

[a] Cod. 105.

LUDOVICUS exeunte hoc eodem anno Placitum habuit apud Aquisgranum, *quando*, ut Sirmondus observat, *& Concilia Episcoporum quatuor in locis fieri jussit, & Missos Dominicos per universum Regnum delegavit.* Anno postero celebrata sunt illa Concilia, túncque Carolo puero vix sexenni Regium Nomen à patre collatum est, atque inde diuturnarum discordiarum origo Ludovicum Augustum inter ejúsque filios emersit. Tot tantæque res inter se adeò connexæ, plures in Tomos separari non debent, ideóque facilè suadent finem huic imponendum, qui justam in molem aliunde crevit, quamvis ultra metas annorum viginti-quinque, eorúmque incompletorum, non protendatur. XXIX.

FINIS.

INDEX
RERUM ET VERBORUM,
IN QUO

A. Annum, N. Numerum ſeu Sectionem denotat.

A

C

D

E

constituat

F

G

H

I

N

O

P

contra

Q

R

V

X

Z

INDEX

INDEX
EPISCOPATUUM ET MONASTERIORUM,
IN QUO

E. Episcopatum; M. Metropolitanum; Mon. Monasterium denotat.

EPISCOPATUS
SUB CAROLINGIS REGIBUS,
ab anno 752 quo Pippinus regnare cœpit, ad annum 828.

ALETENSIS E. *d'Alet*,
sub M. Turonensi.

Reginaldus Ep. a. 752. obit, a. 758.
Mensericus fit Ep. a. 758. obit, a. 780.
Benedictus seu Budicus fit Episc. a. 780. obit, a. 792.
Docmael fit Ep. a. 792. obit, a. 812.
Heloga fit Ep. a. 812. obit, a. 817.
Ermor fit Ep. a. 817. sedet ann. 18.

AMBIANENSIS E. *d'Amiens*,
sub M. Remensi.

Raimbertus Ep. a. 752.
Vitulphus seu Vilulphus aut Aytulphus Ep.
Georgius seu Gregorius Ep. a. 798. obit, a. 799.
Jesse seu Jessæus fit Ep. a. 799. De illo rursum Tomo sequenti.

AMERINUS E. *d'Amelia*,
sub M. Romano.

Ameria in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege data est in perpetuum Romano Pontifici cum Ducatu Romano Insulísque Corsica & Sordinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

ANAGNINUS E. *d'Agnani*,
sub M. Romano.

Anagnia in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege data est in perpetuum Romano Pontifici cum Ducatu Romano Insulísque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

ANDEGAVENSIS E. *d'Angers*,
sub M. Turonensi.

Sacrius Ep. a. 752. a. 756.
Mauriolus Ep. a. 765. a. 770.
Gentianus Ep. a. 788.
Benedictus Ep. a. 799. superstes, a. 817.
Flodegarius Ep. a. 828.

ANICIENSIS E. *du Mont-Anis*,
sub M. Bituricensi.

Torpio Ep. a. 752.
Basilius Ep. a. 778.
Roricius fit Ep. nono seculo jam inchoato.
(Consule Tom. 6. a. 778. n. 8.)

ANTIPOLITANUS E. *d'Antibe*,
sub M. Aquensi.

Autbertus sive Aribertus Ep. a. 791.
Hellebonus Ep. a. 828.

APRUTINUS E. *de Teramo*,
sub M. Romano.

Aprutium victis Longobardis in Francorum potestatem venit, a. 774.

APTENSIS E. *d'Apt*,
sub M. Aquensi.

Magincus seu Magnericus Ep. a. 787. a. 791.

AQUENSIS E. M. *d'Aix*.
in provincia Narbonensi II.

Benedictus sedet Ep. M. ann. 828.

AQUENSIS E. *d'Aqui*,
sub M. Mediolanensi.

Aquæ Statellæ Francicis ditionibus post extinctum Longobardorum Regnum accesserunt, a. 774.

AQUENSIS E. *d'Acqs*,
sub M. Elusano.

AQUINAS E. *d'Aquin*,
sub M. Romano.

Aquinum Carolo Francorum Regi parere cœpit, a. 774. deinde Romano Pontifici, a. 787. ex liberalitate ejusdem Caroli. Per illud autem tempus Interpontificio laboravit.

ARAUSICANUS E. *d'Orange*,
sub. M. Arelatensi.

Salicus Ep. a. 791.
Bonifacius Ep. a. 811. De illo iterum Tomo sequenti.

ARELATENSIS E. M. *d'Arles*,
in provincia Viennensi II.

Kavisatius Ep. M. a. 752. obit, a. circiter 760.
Wilimaris fit Ep. M. a. circiter 760. obit, a. circiter 770.
Wiliaris fit Ep. M. a. circiter 770.
Arladis Ep. M.
Elefantus Ep. M. a. 789. a. 791.
(Consule Tom. 6. a. 791. n. 20.)
Lupus Ep. M. a. 798.
Joannes Ep. M. a. 805. obit, a. 819.
Notho fit Ep. M. a. 819. sedet, a. 828.

ARETINUS E. *d'Arezzo*,
sub M. Romano.

Extincto Longobardorum Regno, Aretium in Francorum potestatem venit, a. 774.
Comnimundus Ep. a. 774. obit, a. 775.
Elvetus fit Ep. a. 775.
Aripertus Ep. a. 795. vivit superstes Carolo Magno.
Lampertus Ep. a. 826.

ARVERNUS E. *d'Auvergne*,
sub M. Bituricensi.

Stephanus Ep. a. 752. a. 761.
Avitus Ep. a. 778.
Fridigisus Ep. a. 811. obit Ludovico Pio jam Imperatore.
Stabilis Ep. a. 823.

ASCULANUS E. *d'Ascoli*,
sub M. Romano.

Asculum, extincto Longobardorum Regno, Francis parere cœpit, a. 774.
Anderis Ep. regnante Carolo Magno.
Tuptolphus Ep. a. 799.

ASSISIENSIS E. *d'Assise*,
sub M. Romano.

Assisium, extincto Longobardorum Regno, venit in Francorum potestatem, a. 774. eodémque anno ex liberalitate Caroli R. datum est Sedi Apostolicæ, sed effectum hæc Donatio non est sortita. Mancus est

autem Assisiensium Episcoporum Catalogus temporibus Caroli Magni & Ludovici Pii.

ASTENSIS E. *d'Ast*,
sub M. Mediolanensi.

Asta, victis Longobardis, in Francorum potestatem venit, a. 774.
Eillulphus Ep. a. 8tt, a. 812.
Roserins Ep. a. 827.

ATINENSIS E. *d'Atino*,
sub M. Romano.

Atinum, extincto Longobardorum Regno, Francis parere cœpit, a. 774.

ATREBATENSIS E. *d'Arras*,
sub M. Remensi.

Guntfridus Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 752.
Albericus Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a 763. obit, a. 790.
Hildoardus sive Hilduertus vel Hilduardus fit Episc. Atrebatensis & Cameracensis, a. 790. obit, a. 816.
Alitgarius fit Ep. Atrebatensis & Cameracensis, a. 816. sedet, a. 828.

AVENIONENSIS E. *d'Avignon*,
sub M. Arelatensi.

* Avenio laborat Interpontificio, a. 752.
Alfonsus post Interpontificium fit Ep. a. 760. obit, a. 765.
Josephus fit Ep. a. 765. obit, a 794.
Humbertus fit Ep. a. 794. obit, a. 820.
Ragenutius fit Ep. a. 820. De illo tursum Tomo sequenti.

AUGUSTANUS E. *d'Ausbourg*,
sub M. Moguntino.

Marcomannus Ep. a. 752. obit, a. 779.
Symbertus fit Ep a. 779. obit, a. 809.
Hanto fit Ep. a. 809. sedet ann 3t.

AUGUSTANSIS E. *d'Aouste*,
sub M. Darantasiensi.

Lupus Ep. a. 752. a. 757.
Gratus fit Ep. Carolo jam Augusto, eique vivit superstes.
Jocundus Ep.

AUGUSTODUNENSIS E *d'Autun*,
sub M. Lugdunensi.

Gaytonius Ep. a. 752. obit, a. 755.
Hiddo fit Ep. a. 755. superstes, a. 765.
Reginaldus Ep.
Martinus Ep.
Aldericus Ep. a. 8tt.
Modoinus Ep. a. 815. a. 825.

AULICENSIS E. *d'Elsen*,
sub M. Moguntino.

Guntherus erecto Episcopatu Aulicensi fit illius loci primus Ep. a. 812. Sedem Episcopalem transfert Hildesiam, a. 814. Vide Episcopos Hildesienses.

AURELIANENSIS E. *d'Orleans*,
sub M. Senonensi.

Bertinus Ep. a. 752.
Adalinus Ep. a. 766.
Nadatimus Ep. a. 770.

Deothimus Ep. a. 776.
Guibertus Ep.
Theodulphus. Ep. a. 786. obit, a. 821.
Jonas fit Ep. a. 821. De illo tursum Tomo sequenti.

AUSCIENSIS E. *d'Aux*,
sub M. Elusano.

Teutonius Ep. obit eo quo Pippinus Rex elevatur anno 752.
Lupus fit Ep. a. 752. obit, a. 760.
Averius sive Arnetius fit Ep. a. 760. obit, a. 767.
Ernaldus sive Armaldus vel Briualdus fit Ep. a. 767. obit, a. 782.
Aster sive Astet fit Ep. a. 782. obit, a. 786.
Asuarius fit Ep. a. 786. obit, a. 794.
Ravelius seu Revelius fit Ep. a. 794. obit, a. 809.
Salvinus seu Galvius vel Salvius fit Ep. a. 809. sedet ann. 22.

AUSONENSIS E. *d'Ausona*,
sub M. Narbonensi.

Ausona urbs Hispaniæ Tarraconensis venit in potestatem Francorum, a. 755. regnante Pippino. Ausonensis Episcopatus provinciæ Narbonensi tunc attribuitur, variásque sortes experitur sub Pippino, Carolomanno, Carolo & Ludovico RR.

AUTISSIODORENSIS E. *d'Auxerre*,
sub M. Senonensi.

Haimmarus Ep. a. 752. abdicat Episcopatum, a. 763.
Theodrannus fit Ep. a. 763. obit, a. 772.
Maurinus fit Ep. a. 772. obit, a. 800.
Aaron fit Ep. a. 800. obit, a. 812. — De duobus his Episcopis consule Tom. 7. a. 828. n. 28.
Angelelmus fit Ep. a. 812. obit, a. 828. — (De duobus his Episcopis consule Tom. 7. a. 828. n. 28.)

B

BAJOCENSIS E. *de Bayeux*,
sub M. Rotomagensi.

Leodeningus Ep. a. 765.
Thiorus Ep. a. 809. a. 8tt.

BALNEOREGIENSIS E. *de Bagnarea*,
sub M. Romano.

Balneum-Regium, exactis Longobardorum Regibus in Francorum potestatem venit, a. 774. deinde in potestatem Romani Pontificis, a. 787. ex liberalitate Caroli Francorum Regis. Mancus est autem per illud tempus Balneoregiensium Episcoporum Catalogus.

BARCINONENSIS E. *de Barcelonne*,
sub M. Narbonensi.

Barcino venit in potestatem Francorum, a. 755. Barcinonensis Episcopatus provinciæ Narbonensi attribuitur regnante tum Pippino, varias experitur sortes sub eodem Pippino, ejúsque filiis Carolomanno & Carolo, ac nepote Ludovico.

C

CABELLIONENSIS E. *de Cavaillon*, ſub M. Arelatenſi.

Crammelinus Ep. omiſſus ſub exitum ſeptimi ſeculi, ſtirpe Merovæadarum nondum extinctâ.
Lupus Ep. a. 791.

CABILONENSIS E. *de Chalon ſur Saone*, ſub M. Lugdunenſi.

Hucbertus Ep. a. 779.

CADURCENSIS E. *de Cahors*, ſub M. Bituricenſi.

Ambroſius Ep. regnante Pippino.
Angarius Ep. a. 810.

CÆRENSIS E. *de Cerveterre*, ſub M. Romano.

Cære in Ducatu Romano dominationem Græcorum excuſſit, ſéque Francis ſponte dedidit, a. 796. Per inſignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege factam venit in poteſtatem Romani Pontificis cum Ducatu Romano Inſuliſque Corſica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo ſub poteſtate Francorum fuit, mutilus eſt Epiſcoporum Catalogus.

CALARITANUS E. M. *de Cagliari*, in Sardinia.

Calaris Metropolis Sardiniæ cum reliqua Inſula Ludovico Pio ſponte ſe ſubjecit, a. 815, & biennio pòſt ab eodem Ludovico per inſignem Donationem data eſt in perpetuum Romano Pontifici cum tota Inſula. Quis illo biennio ſederit Archiepiſcopus Calaritanus, haud ſcitur.

CALATINUS E. *de Cajazzo*, ſub M. Romano.

Calatia, everſo Longobardorum Regno, Francicis ditionibus acceſſit, a. 774.
Giſulphus Ep. a. 776.

CAMERACENSIS E. *de Cambray*, ſub M. Remenſi.

Vide Epiſcopos Atrebatenſes ſuprà.

CAMERINENSIS E. *de Camerino*, ſub M. Romano.

Camerinum, everſo Longobardum Regno, Francis parere cœpit, a. 774.
Anſovinus fit Ep. a. 822. ſedet ann. 18.

CAPUANUS E. *de Capouë*, ſub M. Romano.

Capua, extincto Longobardorum Regno, Francis parere cœpit, a. 774. deinde Romano Pontifici, a. 787, ex liberalitate Caroli Magni. Mancus eſt autem per illud tempus Capuanorum Epiſcoporum Catalogus.

CARANTANUS E. *de Carinthie*, ſub M. Laureacenſi ſeu Pataviensi, deinde ſub Saliſburgenſi.

Carantanorum ſeu Sclavorum Regnum Francicis ditionibus acceſſit, a. 757. regnante tum Pippino.
Modeſtus fit Ep. Carantanorum, a. 768: obit, a. circiter 770. Tunc Ep. Saliſburgenſis curam Carantanorum ſuſcipit.
Theodoricus fit Epiſc Carantanorum, a. 798. ſub M. Saliſburgenſi. Sedet, a. 811.

CARCASSONENSIS E. *de Carcaſſonne*, ſub M. Narbonenſi.

Carcaſſo in Francorum poteſtatem venit, a. 755. pulſis è Septimania Saracenis.
Hiſcipio Ep. a. 791.
Rogerius Ep. a. 800.

CARNOTENSIS E. *de Chartres*, ſub M. Senonenſi.

Berthegrannus Ep. a. 752. obit, a. 754.
Haynius fit Ep. a. 754. obit, a. 762.
Hado fit Ep. a. 762. obit, a. 773.
Flavius fit Ep. a. 773. obit, a. 788.
Godoſaldus fit Ep. a. 788. obit, a. 807.
Hieronymus fit Ep. a. 807. obit, a. 817.
Berninus fit Ep. a. 817. De illo rurſum Tomo ſequenti.

CARPENTORACTENSIS E. *de Carpentras*, ſub M. Arelatenſi.

Hotifredus Ep. a. 752.
Agapitus Ep. a. 770.
Amatus Ep. a. 789 obit, a. 791.
Antonius fit Ep. a. 791.
Joannes Ep. a. 813.

CATALAUNENSIS E. *de Chaalons ſur Marne*, ſub Metropolitano Remenſi.

Bladaldus Ep. a. 751.
Scaricus Ep. a. 761.
Racarius ſeu Ricoarius Ep. obit, a. 770.
Willebaldus ſeu Gilloboldus fit Ep. a. 770. obit, a. 784.
Bovo ſeu Bono fit Epiſc. a. 784. obit, a. 804.
Hildegrimus fit Ep. a. 804. dimittit Epiſcopatum Catalaunenſem, fitque primus Ep. Salingeſtadienſis, a. 810.
Adalelinus fit Ep. Catalaunenſis, a. 810. De illo rurſum Tomo ſequenti.

CENETENSIS E. *de Ceneda*, ſub M. Foro-Julienſi.

Ceneta Francis a. 774. parere cœpit poſt everſum Longobardorum Regnum.

CENOMANNENSIS E. *du Mans*, ſub M. Turonenſi.

* Cenomannum laborat Interpontificio, a. 752.
Goſlenus ſeu Gancilenus fit Ep. a. 753. poſt Interpontificium decennale; deponitur, a. 755.
Herlemundus fit Ep. a. 755. abdicat Epiſcopatum, a. 764.
Goſlenus recuperat Epiſcopatum, a. 764. utitur operâ quatuor ſucceſſivè Chorepiſcoporum, Suffredi, Deſiderati, Berthodi, & Meroli, obitque, a. 772.
Hodigus ſive Odigus vel Hodingus fit Ep. a. 772. obit, a. 774.
Merolus fit Ep. a. 774. obit, a. 784.

Joſephus fit Ep. a. 784. obit, a. 795.
Franco fit Ep. a. 795. obit, a. 816.
Franco II. fit Ep. a. 816. De illo rurſum Tomo ſequenti.

CENTUMCELLICUS
ſeu CENTUMCELLENSIS E.
ſub M. Romano.

Centumcellæ, hodie *Civitavecchia*, in Ducatu Romano dominationem Græcorum excuſſerunt, ſéque Francis ſponte dediderunt, a. 796. Per inſignem Donationem à Ludovico Pio Francorum R. datæ ſunt in perpetuum Romano Pontifici cum Ducatu Romano atque Inſulis Corſica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo ſub poteſtate Francorum fuerunt, mutilus eſt Epiſc. Catalogus.

CLUSINUS E. *de Chiuſi*,
ſub M. Romano.

Cluſium poſt everſum Longobardorum Regnum Francis parere cœpit, a. 774.
Arcadius Ep. fortè pervenit ad a. 774.
Arialdus Ep. a. 801. ſuperſtes, a. 816.
Andreas Ep. a. 826.

COLONIENSIS E. *de Cologne*,
ſub M. Moguntino,
deinde E. M. per Germaniam II.

Hildegarius Ep. a. 752. obit, a. 753.
Hildebertus fit Ep. a. 753. obit, a. 761.
Bertholinus fit Ep. a. 761. obit, a. 771.
Ricolphus fit Ep. a. 771. eſt Ep. M. a. 777. obit, a. 793.
Hildebaldus ſive Hildeboldus fit Ep. M. a. 793. obit, a. 818.
Hadebaldus ſive Hagebaldus fit Ep. M. a. 818. De illo rurſum Tomo ſequenti.

COMENSIS E. *de Como*,
ſub M. Foro-Julienſi.

Comum Francis parere cœpit, a. 774. extinctâ Longobardorum dominatione in Italia.
Adelengus Ep. a. 774. obit, a. 776.
Petrus fit Ep. a. 776. obit, a. 818.
Leo fit Ep. a. 818. ſedet ann. 25.

CONCORDIENSIS E. *de Concordia*,
ſub M. Foro-Julienſi.

Concordia Francis parere cœpit, a. 774. extinctâ Longobardorum dominatione.

CONSORANENSIS E. *de Coſerans*,
ſub M. Eluſano.

Francolinus Ep. a. 791.

CONSTANTIENSIS E. *de Coutance*,
ſub M. Rotomagenſi.

Leo Ep. a. 752.
Angulo Ep. regnante Carolo Magno.
Hubertus Ep. a. 811.

CONSTANTIENSIS E. *de Conſtance*,
ſub M. Moguntino.

Sidonius Ep. a. 752. obit, a. 759.
Joannes fit Ep. a. 759. obit, a. 781.
Egino fit Ep. a. 781. obit, a. 813.
Wolfleoh, wolfoleus, wolflerus, fit Ep. a. 813. ſuperſtes, a. 828.

CONVENENSIS E. *de Cominge*,
ſub M. Eluſano.

Abraham Ep. a. 791.

CORISOPITINOPOLITANUS E.
de Kempercorentin,
ſub Metropolitano Turonenſi.

CREMONENSIS E. *de Cremone*,
ſub M. Mediolanenſi.

Extincto Longobardorum Regno Cremona Francis parere cœpit, a. 774.
* Cremona laborat Interpontificio, a. 774.
Stephanus poſt Interpontificium triennе fit Ep. a. 776. obit, a. 816.
Wulfoldus fit Ep. a. 816. obit, a. 819.
Atho fit Ep. a. 819.

CURIENSIS E. *de Coire*,
ſub M. Moguntino.

Baldebertus Ep. a. 752. obit, a. 754.
Paſchalis fit Ep. a. 754. obit, a. 756.
Victor fit Ep. a. 756. obit, a. 758.
Tello fit Ep. a. 758. obit, a. 766.
Vigilius fit Ep. a. 766. obit, a. 768.
Urſicinus fit Ep. a. 768. obit, a. 772.
Tello II. fit Ep. a. 772. obit, a. 784.
Conſtantinus ſeu Conſtantius fit Epiſc. a. 784. obit, a. 813.
Remedius ſeu Remigius fit Ep. a. 813. obit, a. 820.
Victor II. fit Ep. a. 820. obit, a. 825.
Verendarius fit Ep. a. 825. De illo rurſum Tomo ſequenti.

D

DARANTASIENSIS E. M.
de Tarantaiſe,
in provincia Alpium Graïarum
& Penninarum.

Bonimundus Ep. M. a. 752.
Eruſino ſive Ermino fit Ep. M. Pippino R. ſuperſtite.
Poſſeſſor Ep. M. regnante Carolo Magno.
Eodebertus ſeu Rodoabertus Ep. M. vivit ſuperſtes Carolo Magno.
Andreas fit Ep. M. Ludovico Pio Imperatore, ſedet, a. 828.
(Conſule Tom. 6. a. 789. n. 215.)

DEENSIS E. *de Die*,
ſub M. Arelatenſi.

Aramaudus Ep. a. 776. a. 788.
Deſideratus Ep. a. 789. a. 791.
Ulfinus Ep. a. 800. vivit ſuperſtes Carolo Magno.

DERTHONENSIS E. *de Tortone*,
ſub M. Mediolanenſi.

Dertbona, victis Longobardis, Carolo Francorum Regi parere cœpit, a. 774.
Flavianus Ep. a. 774. obit, a. 786.
Hieronymus fit Ep. a. 786. obit, a. 793.
Deſiderius fit Ep. a. 793. obit, a. 799.
Robertus fit Ep. a. 799. obit, a. 808.
Valerius fit Ep. a. 808. obit, a. 828.

Joannes III. fit Ep. a. 818.

DINIENSIS E. *de Digne*, sub M. Ebredunensi.

Raganbaldus fit Ep. a. 791.

DOLENSIS E. *de Dol*, sub M. Turonensi.

E

EBREDUNENSIS E. M. *d'Ambrun*, per provinciam Alpium Maritimarum.

Waldebertus Ep. M. a. 789.

Agericus Ep. M. a. 818.

EBROÏCENSIS E. *d'Evreux*, sub M. Rotomagensi.

Maurinus Ep. a. 765.

Gervoldus fit Episc. Carolo jam Rege, & Bertradâ Reginâ ejus matre superstite; dimittit Episcopatum, a. 788.

Gerbodus fit Ep. a. 788. deponitur, a. 794.

ECOLISMENSIS E. *d'Angoulesme*, sub M. Burdigalensi.

Guillermus Ep. a. 752.

Frodebertus Ep. regnante Pippino.

Landebertus Ep. a. 791.

Salvius Ep. Martyr, a. 801.

Sidranius fit Ep. a. 801.

ELUSANUS E. M. *d'Eause*, in Novempopulania.

EPOREDIENSIS E. *d'Yvrée*, sub M. Mediolanensi.

Eporediæ, extincto Longobardorum Regno, venerunt in potestatem Francorum, a. 774.

Bessus Ep. a. 774.

EQUILIENSIS E. *de Jesol*, sub M. Gradensi.

Equilium venit in potestatem Francorum, a. 810. redditum est Venetis, a. 811. ignoratur nomen Episcopi, qui tunc sedebat.

ERPHESFORDIENSIS E. *d'Erfort*, sub M. Moguntino.

Adelarius Ep. a. 751. Martyr, a. 755. Tunc extinctus Episcopatus Erphesfordiensis unitúsque Moguntino.

EYSTETTENSIS E. *d'Aichstat*, sub M. Moguntino.

Willibaldus Ep. a. 752. obit, a. 787.

Gerochus fit Ep. a. 787. obit, a. 806.

Agannus sive Aganus fit Ep. a. 806. obit, a. 822.

Adelungus fit Ep. a. 822. De illo rursum Tomo sequenti.

F

FALERITANUS E. *de Falere*, sub M. Romano.

Faleria in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Francorum Rege data est in perpetuum Romano Pontifici cum Ducatu Romano Insulisque Corsica, & Sadinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

FAVIANENSIS seu VIENNENSIS E. *de Vienne*, sub M. Laureacensi.

Laureacum Metropolitanâ Dignitate donatur, a. 822.

Rathfredus Ep. Favianensis, a. 824.

FAUSIANENSIS E. *de Fausiana*, sub M. Calaritano.

Fausiana, civitas Sardiniæ, cum reliqua Insula Ludovico Pio sponte se subjecit, a. 815. & biennio pòst ab eodem Ludovico per insignem Donationem data est in perpetuum Romano Pontifici cum tota Insula. Quis illo biennio sederit Episcopus Fausianensis, haud scitur.

FELTRENSIS E. *de Feltre*, sub M. Foro-Juliensi.

Feltrum seu Feltria post extinctum Longobardorum Regnum Carolo Francorum Regi parere cœpit, a. 774.

Endrigettus Ep. a. 774. obit, a. 781.

FERENTINAS E. *de Ferentino*, sub M. Romano.

Ferentinum in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datum est in perpetuum Romano Pontifici cum Ducatu Romano Insulisque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo Francis paruit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

FERENTINUS E. *de Ferento*, sub M. Romano.

Ferenti Castrum seu Ferentia vel Ferentium extincto Longobardorum Regno in Francorum potestatem transiit, a. 774. Romano Pontifici cessit ex liberalitate Caroli Magni, a. 787. Illo tempore mutilus est Episcoporum Catalogus.

FESULANUS E. *de Fiesoli*, sub M. Romano.

Fesulæ, extincto Longobardorum Regno, in Francorum potestatem venerunt, a. 774.

Grausolphus Ep. a. 826.

FIRMANUS E. *de Fermo*, sub M. Romano.

Firmum, extincto Longobardorum Regno, Francis parere cœpit, a. 774.

Gualterus Ep. a. 774.

Lupus Ep. a. 826.

FLORENTINUS E. *de Florence*, sub M. Romano.

Florentia subactis Longobardis venit in Francorum potestatem, a. 774.

Thomas Ep. a. 774. a. 790.

Aliprandus Ep. a. 826.

FORO-JULIENSIS E. M. *de Friul*, in provincia Foro-Juliensi.

Forum-Julii, exactis Longobardis, Carolo Francorum Regi parere cœpit, a. 774.

Siginaldus seu Sigualdus Ep. M. vel Patriarcha Foro-Juliensis, a. 774. obit, a. 776.

Paulinus fit Patriarcha, a. 776. obit, a. 804.

Urbanus fit Patriarcha, a. 804. obit, a. 809.

Maxentius fit Patriarcha, a. 809.

FORO-JULIENSIS E. *de Frejus*, sub M. Aquensi.

Jacobus Ep.
Bartholomæus Ep.
Berengarius Ep.
Romanus Ep.

{ Seculis octavo & nono deprehenduntur hi quatuor Episcopi Foro-Julienses, suis tantùm nominibus noti, de quibus consule Tom. 3. a. 739. n. 20. & Tom. 6. a. 791. n. 39.

FRISINGENSIS E. *de Frisingen*, sub M. Pataviensi, deinde sub M. Salisburgiensi.

Erimbertus Ep. a. 752. obit, a. 767.

Josephus fit Ep. a. 767. obit, a. 770.

Aribo, qui Cyrinus & Hæres vocatur, fit Ep. a. 770. obit, a. 783.

Atto fit Ep. a. 783. obit, a. 812.

Hitto fit Ep. a. 812. sedit ann. 25 incompletos.

FRUSINONENSIS E. *de Frusilone*, sub M. Romano.

Frusino in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem donationem Ludovici Pii Francorum Regis transiit in ditionem Romani Pontificis cum Ducatu Romano Insulísque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus invenitur Episcoporum Catalogus.

FULGINATENSIS E. *de Foligno*, sub M. Romano.

Fulginium seu Fulcinum, extincto Longobardorum Regno, venit in potestatem Francorum, a. 774. eodémque anno ex liberalitate Caroli R. datum est Sedi Apostolicæ, sed effectum hæc Donatio non est sortita. Mancus est autem Fulginatensium Episcoporum Catalogus ab a. 760. ad a. 830.

FURCONIENSIS E. *de Forcone*, sub M. Romano.

Furconium, extinctis Longobardis, in Francorum potestatem venit, a. 774.

G

GABALITANUS E. *de Javouls*, sub M. Bituricensi.

GALLESIANUS E. *de Galése*, sub M. Romano.

Gallesia seu Gallesium in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem Ludovici Pii Regis Francorum venit in potestatem Romani Pontificis cum Ducatu Romano Insulísque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

GENAVENSIS E. *de Genéve*, sub M. Viennensi.

Renenbertus Ep. a. 752.

Luthetius Ep. obit, a. 764.

Postbertus fit Ep. a. 764. obit, a. 780.

Walternus fit Ep. a. 780. obit, a. 816.

Artaldus fit Ep. a. 816.

GERUNDENSIS E. *de Girone*, sub M. Narbonensi.

Gerunda venit in potestatem Francorum, a. 755. Gerundensis Episcopatus provinciæ Narbonensi attribuitur regnante tum Pippino, sed varias experitur sortes sub eodem Rege ejúsque filiis Carolomanno & Carolo ac nepote Ludovico.

Adaulphus Ep. a. 785, cùm Gerunda redit ad imperium Caroli; a. 791. cum celebratur Narbonense Concilium.

Waletius Ep.

Nifredus Ep. superstes a. 818.

Waymerus Ep. de quo rursum Tomo seq.

GLANNATENSIS E. *de Glandéves*, sub M. Ebredunensi.

GRADENSIS E. M. *de Grado*, in Istria & marina Venetia.

Gradus venit in potestatem Francorum, a. 810.

Fortunatus Ep. M. vel Patriarcha Gradensis, a. 810. obit, a. 825.

Venerius fit Patriarcha, a. 825.

GRATIANOPOLITANUS E. *de Grenoble*, sub M. Viennensi.

Corbus Ep. a. 752.
Leopardus Ep.
Ardentius sive Ardincus Ep.
Odolardus Ep. a. 789.
Radoldus sive Adoldus Ep. a. 814.
Suipertus seu Suspectus Ep.

{ Consule Tom. 6. a. 789. n. 212.

H

HALBERSTADIENSIS E. *d'Halberstat*, sub M Moguntino.

Hildegrimus Sedem Episcopalem Salingestadio transfert Halberstadium, fitque primus Episc. Halberstadiensis a. 820. obiit, a. 827.

Thiatgrimus fit Ep. a. 827.

HELENENSIS E. *d'Elne*, sub M. Narbonensi.

Pulsis è Septimania Saracenis, Helena in Francorum potestatem venit, a. 755. regnante Pippino.

Winedarius, Wenedurius, Wenedarius Ep. a. 791.

Rannus Ep. a. 813.

HERA-

HERACLEENSIS E. *d'Heraclée*, sub M. Gradensi.

Heraclia venit in potestatem Francorum, a. 810. reddita est Venetis, a. 812. Ignoratur nomen Episcopi, qui tunc sedebat.

HILDESIENSIS E. *d'Hildesheym*, sub M. Moguntino.

Guntherus Episcopalem Sedem Aulicâ transfert Hildesiam, fitque primus Ep. Hildesiannus sive Hildesheymiensis, a. 814. De illo rursum Tomo sequenti.

HORTANUS E. *d'Orti*, sub M. Romano.

Horta sive Hortanum in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem Ludovici Pii Regis Francorum venit in potestatem Romani Pontificis cum Ducatu Romano Insulísque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

I

JANUENSIS E. *de Gênes*, sub M. Mediolanensi.

Janua post exactos Longobardos in Francorum potestatem venit, a. 774.

Dionysius Ep. a. 798.

INTERAMNENSIS E. *de Terni*, sub M. Romano.

Interamna, deleto Longobardorum Regno, venit in potestatem Francorum, a. 774. eodémque anno ex liberalitate Caroli R. Apostolicæ Sedi data est, sed effectum hæc Donatio non est sortita. Tunc autem laborabat illa civitas interpontificio, laboravítque quandiu sub potestate Francorum fuit.

JUSTINOPOLITANUS E. *de Justinople*, vulgò *Capo d'Istria*, sub M. Foro-Juliensi, deinde sub Gradensi.

Justinopolis, ut à Græcis ad Francos, sic à Gradensi Patriarchatu ad Foro-Juliensem transiit, a. 789. redítque ad Gradensem annuente Carolo Magno, a. 805.

Joannes ordinatus est Ep. a. 756. Utrùm ad a. 789 pervenerit, haud liquet. De proximis successoribus nihil occurrit.

L

LAVICANENSIS E. sub M. Romano.

Labicum seu Lavicum, undè dicta via Lavicana, hodie plerisque *de Valmontone*, in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datum est in perpetuum Romano Pontificium Ducatu Romano atque Insulis Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo fuit sub Francorum potestate, mutilus est Episcoporum Catalogus.

LACTORENSIS E. *de Lectoure*, sub M. Elusano.

LAUDENSIS E. *de Lodi*, sub M. Mediolanensi.

Laus Pompeia seu Landa Pompeia venit in Francorum potestatem post exactos Longobardos, a. 774.

LAUDUNENSIS E. *de Laon*, sub M. Remensi.

Genebaudus Ep. a. 752. superstes, a. 765.

Bernico seu Bernito Ep.

Wanilo I. Ep.

Eybo, Erlo, Cilo, Cyolo, Ep.

Banifridus, Ranifridus, Raimfridus Ep.

Sigebaudus seu Sigebodus Ep.

Garifidus, Garifidus, Garfridus, Gerfridus, Gurfridus, Gaufridus Ep. a. 798. a. 799.

Wanilo II Ep. amicitiâ conjunctus Hildeboldo Ep. M. Coloniensi.

Ostroldus Ep. a. 814.

LAURIACENSIS E. *de Laurich* seu *Lorich*, hodie *Lorch*, Metropolitanus Bojoariæ, deinde Episcopus sub M. Salisburgensi, posteà Metropolitanus Avariæ, Moraviæ, Pannoniæ, & Mœsiæ.

Sidonius Ep. Laureacensis ac Pataviensis & M. Bojoariæ, a. 752. obiit, a. 756.

Anthelmus fit Ep. M. a. 756. obit, a. 765.

Wiscarius seu Wisericus fit Ep. M. a. 765. obit, a. 774.

Waldericus fit Ep. M. a. 774. obit, a. 798. Post ejus mortem Metropolitana Bojoariæ dignitas Salisburgensi Sedi restituitur.

Hatto fit Ep. Laureacensis ac Pataviensis, a. 798. obit, a. 817.

Urolphus fit Ep. Laureacensis ac Pataviensis, a. 817. abit in Avariam & Moraviam, a. 818. abdicat Episcopatum Pataviensem fitque Ep.M. Laureacensis, a. 822. adit Eugenium II PP. a. 824. & jus Metropoliticum obtinet per Avariam, Moraviam, Pannoniam, & Mœsiam.

LAUSANNENSIS E. *de Lausanne*, sub M. Vesontionensi.

Waldricus Ep. a. 774.

Fredaricus seu Fredarius Ep. a. 811. a. 815.

Paschalis Ep. a. 817.

Heiminus Ep. a. 815. obit, a. 817.

David fit Ep. a. 817. sedet ann. 24 incompletos.

LEMOVICENSIS E. *de Limoges*, sub M. Bituricensi.

Ebulus Ep. a. 752. pervenit ad postremà Pippini Regis tempora.

Aſclepius Ep. a. 793.

Remigibertus ſeu Regimbertus Ep. a. 802. a. 817.

LEODIENSIS E. *de Liege*,
ſub M. Moguntinò,
deinde ſub Colonienſi.

Fulcarius Ep. ſub M. Moguntinu, a. 752. obit, a. 760.

Folericus fit Ep. ſub M. Moguntino, a. 760. obit, a. 768.

Agilfridus fit Ep. ſub M. Moguntino, a. 768. obit ſub M. Colonienſi, a. 784.

Gerbaldus fit Ep. ſub M. Colonienſi, a. 784. obit, a. 810.

Walcandus fit Ep. ſub M. Colonienſi, a. 810. De illo rurſum Tomo ſequenti.

LEONENSIS E. *de Leon*,
ſub M. Turonenſi.

Guyomarkus Ep. a. 752. obit, a. 783.

Leonorius fit Ep. a. 784. obit, a. 813.

Liberalis fit Ep. a. 813. De illo rurſum Tomo ſequenti.

LEXOBIENSIS E. *de Lexobie*,
ſub M. Turonenſi.

Govarranus Epiſc. fortè ſuperſtes a. 752. Sunt qui dicunt illum ſediſſe ann. 70.

LEXOVIENSIS E. *de Liſieux*,
ſub M. Rotomagenſi.

Freculfus Ep. a. 825. De illo rurſum Tomo ſequenti.

LINGONENSIS E. *de Langres*,
ſub M. Lugdunenſi.

Chedroaldus Ep. a. 752.

Herulfus Ep. a. 769. dimittit Epiſcopatum, a. 775.

Arvulfus fit Ep. a. 775. dimittit Epiſcopatum, a. 780.

Waldricus fit Ep. a. 780. vivit, a. 783.

Betto, Beto, Berto, Bicto, Becto Ep. a. 791. a. 817. obit, a. circiter 820.

Albericus fit Epiſc. a. circiter 820. De illo rurſum Tomo ſequenti.

LUCENSIS E. *de Luques*,
ſub M. Romano.

Luca, exactis Longobardis, in Francorum poteſtatem venit, a. 774.

Joannes fit Ep. a. 781. obit, a. 800.

Jacobus fit Ep. a. 800. obit, a. 818.

Petrus fit Ep. a. 819. ſedet, a. 826.

LUCERINUS E. *de Lucera*,
ſub M. Romano.

Luceria, exactis Longobardis, in Francorum poteſtatem venit. a. 774.

Liutardus Ep. a. 826.

LUGDUNENSIS E. M. *de Lyon*,
in provincia Lugdunenſi I.

* Lugdunum laborat interpontificio, a. 752.

Madalbertus ſeu Maldabertus fit Ep. M. a. 754. poſt interpontificium aliquot annorum.

Addo Ep. M. a. 769. obit, a. 798.

Ilduinus Addoni ſufficitur, a. 798. ſed Archiepiſcopum ſe non patitur ordinari.

Leidradus Ilduino ſubrogatur, a. 798. ordinatur, a. 799. abdicat Archiepiſcopatum, a. 814.

Agobardus fit Ep. M. a. 814. De illo rurſum Tomo ſequenti.

LUNENSIS E. *de Luni*,
ſub M. Romano.

Luna, deleto Longobardorum Regno, venit in poteſtatem Francorum, a. 774.

Petroaldus Ep. a. 826.

LUTEVENSIS E. *de Lodève*,
ſub M. Narbonenſi.

Pulſis è Septimania Saracenis, Luteva in Francorum poteſtatem redit, a. 755. regnante tum Pippino.

Michael fit Ep. poſtremis temporibus Pippini R.

Nebridius Ep. a. 804.

Siſemundus Ep. a. 817. a. 824.

M

MAGALONENSIS E. *de Maguelonne*,
ſub M. Narbonenſi.

Pulſis è Septimania Saracenis, Magalona in Francorum poteſtatem venit, a. 755. regnante tum Pippino.

Joannes Ep. a. 791.

Ricuinus Ep.

Argemirus Ep. a. 819.

Stabellus ſeu Stabelus vel Stabulus aut Stabilis Ep. a. 821. a. 824.

MANTUANUS E. *de Mantouë*,
ſub M. Foro-Julienſi.

Gregorius fit primus Ep. Mantuanus, a. 808. obit, a. 823.

Erfulfus fit Ep. a. 823. De illo rurſum Tomo ſequenti.

MARIANENSIS E. *de Marana*,
ſub M. Romano.

Mariana in Curſica, pulſis Mauris, Carolo Francorum Regi parere cœpit temporibus Hadriani PP. I. attributáque eſt provinciæ Romanæ. Per inſignem autem Donationem à Ludovico prædicti Caroli filio data eſt in perpetuum Romano Pontifici cum tota Inſula Corſica, a. 817. Quandiu ſub poteſtate Francorum fuit, mutilus eſt Epiſcuporum Catalogus.

MARSICANUS E. *de Celano*,
ſub M. Romano.

Celanum Marſorum caput in Francorum poteſtatem venit, a. 774. poſt exactos ex Italia Reges Longobardorum.

MARTURANENSIS E. de *Marturano*,
ſub M. Romano.

Marturanum in Ducatu Romano dominationem Græcorum excuſſit, ſéque Francis ſponte dedidit, a. 796. Per inſignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datum eſt in perpetuum Ro-

mano Pontifici cum Ducatu Romano Insulisque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

MASSILIENSIS E. *de Marseille*, sub M. Arelatensi.

Honoratus Ep. regnante Pippino, obit, a. 767.
Mauroutus fit Ep. a. 767. obit, a. 804.
Honoratus II fit Ep. a. 804.
Theodebertus seu Teutpertus Ep. a. 813. De illo rursum Tomo sequenti.

MATISCONENSIS E. *de Mascon*, sub M. Lugdunensi.

Domnolus Ep. a. 752.
Leduardus Ep. a. 789. obit a. circiter 801.
Wicardus seu Guichardus fit Ep. a. circiter 802.
Goudulphus Ep.
Adalrannus, Adalrannus, Adelranus, Alaranus, Andelious Ep. a. 811.
Hildebaldus Ep. a. 625. De illo rursum Tome sequenti.

MAURIENNENSIS E. *de Maurienne*, sub M. Darantasiensi.

Witgarius Ep. obit, a. 770.
Walchuuus fit Ep. a. 770. vivit, a. 789.
Felinacius Ep. a. 813.

MEDIOLANENSIS E. M. *de Milan*, in provincia Mediolanensi.

Mediolanum, deleto Longobardorum Regno, Francis parere cœpit, a. 774.
Thomas Ep. M. a. 774. obit, a. 783.
Petrus fit Ep. M. a. 783. obit, a. circiter 804.
Odelpertus fit Ep. M. a. circiter 804. obit, a. 814.
Anselmus fit Ep. M. a. 814. obit, a. 822.
Donus seu Bonus fit Ep. M. a. 822. obit, a. 826.
Angilbertus fit Ep. M. a. 826. obit eodem anno.
Angilbertus II fit Ep. M. a. 827.

MELDENSIS E. *de Meaux*, sub M. Senonensi.

Romanus Ep. a. 752.
Wlfrannus Ep. a. 757. obit, a. circiter 770.
Brunatus seu Prunerus fit Ep. a. circiter 770.
Hildricus sive Hildericus Ep. a. 800. obit longævus, a. 813.
Hucbertus fit Ep. a. 813. De illo rursum Tomo sequenti.

METAMAUCENSIS E. *de Malamocco*, sub M. Gradensi.

Metamaucus venit in potestatem Francorum, a. 810. rediit ad Venetos, a. 812. Ignoratur nomen Episcopi, qui tunc sedebat.

METENSIS E. *de Mets*, sub M. Trevirensi.

Chrodegangus Ep. a. 752. obit, a. 766.
* Interpontificium bienne.

Angelramnus fit Ep. a. 768. obit, a. 791. d. 26. Octobr.
* Interpontificium an. 27. mens. 3.
Gundulfus fit Ep. a. 819. obit, a. 825.
Drogo fit Ep. a. 826. vivit superstes Ludovico Pio.

MIMIGARDEVORDENSIS E. *de Mimegerode*, sub M. Coloniensi.

Ludgerus fit primus Ep. Mimigardevordensis subjicitúrque M. Coloniensi, a. 802. obit, a. 809.
Gerfridus fit Ep. a. 809. sedet ann. 30.

MINDENSIS E. *de Minden*, sub M. Coloniensi.

Herimbertus fit primus Ep. Mindensis subjicitúrque M. Coloniensi, a. 786.
Hatwardus Ep.

MOGUNTIACENSIS E. M. *de Mayence*, in utraque Germania, deinde in sola Germania I.

Bonifacius, Ep. M. utriusque Germaniæ, dimittit Archiepiscopatum, a. 752. Pippino jam Rege.
Lullus fit Ep. utriusque Germaniæ, a. 752. Metropolitanâ dignitate Ecclesiæ Coloniensi ante a. 777 restitutâ manet Ep. M. Germaniæ I. obit, a. 787.
Riculfus fit Ep. M. Germaniæ I. a. 787. obit, a. 814.
Haistulphus fit Ep. M. Germaniæ I. a. 814. obit, a. 826.
Otgarius fit Ep. M. Germaniæ I. a. 826. vivit superstes Ludovico Pio

MUTINENSIS E. *de Modène*, sub M. Ravennate.

Mutina, post exactos Longobardorum Reges, Francis parere cœpit, a. 774.
Geminianus Ep. a. 774. a. 782.
Geiso Ep. a. 795. obit, a. circiter 812.
Adeodatus seu Deusdedit fit Ep. a. circiter 812. vivit, a. 822.

N

NAMNETENSIS E. *de Nantes*, sub M. Turonensi.

Deomarus Ep. a. 752. a. 757.
Odilardus Ep. obit, a. 804.
Alanus sive Almannus fit Ep. a. 804. obit, a. 816.
Trutgarus fit Ep. a. 816. obit, a. 825.
Atto fit Ep. a. 825. sedet, a. 828.

NARBONENSIS E. M. *de Narbonne*, in provincia Narbonensi I.

Pulsis è Septimania Saracenis, Narbo in Francorum potestatem venit, a. 755. regnante tum Pippino.
Nimbrisius Ep. M. Pippino Rege.
Daniel Ep. M. a. 769. a. 791.
Nefridius Ep. M. a. 798. a. 811. a. 822. De successore agemus sub initium Tomi sequentis.

NEBIENSIS E. *de Nebbio*,
ſub M. Romano.

Nebium in Corſica, pulſis Mauris, Carolo Francorum Regi parere cœpit temporibus Hadriani Papæ I. attributúmque eſt provinciæ Romanæ. Per inſignem autem Donationem à Ludovico prædicti Caroli filio datum eſt in perpetuum Romano Pontifici cum tota Inſula Corſica, a. 817. Quandiu ſub poteſtate Francorum fuit, mutilus eſt Epiſcoporum Catalogus.

NEMAUSENSIS E. *de Niſmes*,
ſub M. Narbonenſi.

Pulſis è Septimania Saracenis, Nemauſus in Francorum poteſtatem venit, a. 755. regnante tum Pippino.
Wireriogus Ep. a. 791.
Chriſtianus Ep. a. 811.

NEOBURGENSIS E. *de Neubourg*,
ſub M. Laureacenſi ſeu Paravienſi.

Manno fit primus Ep. Neoburgenſis regnante tum Pippino, ſedet, a. 771. Poſt ejus mortem extinguitur Neoburgenſis Epiſcopatus, pars attribuitur Diœceſi Auguſtanæ, altera pars Eyſtettenſi.

NEPESINUS E. *de Nepi*,
ſub M. Romano.

Nepet in Ducatu Romano dominationem Græcorum excuſſit, ſéque Francis ſponte dedidit, a. 796. Per inſignem Donationem Ludovici Pii R. Francorum, venit in poteſtatem Romani Pontificis cum Ducatu Romano Inſuliſque Corſica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo ſub poteſtate Francorum fuit, mutilus eſt Epiſcoporum Catalogus.

NICAENSIS E. *de Nice*,
ſub M. Ebredunenſi.

Syagrius ſeu Siacrius fit Ep. a. 777. obit, a. 787
Johannes fit Ep. a. 787.

NITRAVENSIS E. *de Nitria*,
ſub M. Laureacenſi.

Albinus ſive Alchuninus aut Alewinus Ep. a. 824.

NIVERNENSIS E. *de Nevers*,
ſub M. Senonenſi.

Ridelenus Ep. a. 752.
Valdo ſeu Guido Ep. a. 757.
Evaricus ſive Evardus Ep.
Galdo Ep. a. 802.
Hieronymus Ep. a. 818.
Jonas Ep.

NOVARIENSIS E. *de Novare*,
ſub M. Mediolanenſi.

Novaria poſt exactos Longobardorum Reges Francis parere cœpit, a. 774.
Benedictus Ep. a. 774.
Petrus Ep.
Sicardus Ep.
Titus Ep. obit, a. 792.
Atto fit Ep. a. 792. obit, a. 821.
} De his quinque Epiſcopis conſule Tom. 7. a. 811. n. 33.

Adelgeſius fit Ep. a. 821. De illo rurſum Tomo ſequenti.

NOVIOMENSIS E. *de Noyon*.
ſub M. Remenſi.

Eliſæus Ep. Noviomenſis ac Tornacenſis, a. 752. ſedet, a. 754.
Adalfridus Ep. Noviomenſis ac Tornacenſis, a. 756. ſuperſtes, a. 765.
Dido ſeu Dodo Ep. Noviomenſis ac Tornacenſis, a. 770.
Gilbertus Ep. Noviomenſis ac Tornacenſis, obit, a. 782.
Pleon fit Ep. Noviomenſis ac Tornacenſis, a. 782. ſedet, a. 799.
Wendilmarus Epiſc. Noviomenſis ac Tornacenſis, a. 811. a. 817.
Ragenarius Ep. Noviomenſis ac Tornacenſis, a. 825. a. 828.

O

OLORONENSIS E. *d'Oloron*,
ſub M. Eluſano.

OSNABUROENSIS E. *d'Oſnabrug*,
ſub M. Colonienſi.

Wiho ſeu Wiho fit primus Ep. Oſnaburgenſis ſub M. Colonienſi, a. 788. obit, a. 804.
Meingardus ſeu Meingerus fit Ep. a. 804. ſedet ann. 29.

OSTIENSIS E. *d'Oſtie*,
ſub M. Romano.

Oſtia in Ducatu Romano dominationem Græcorum excuſſit, & Francis ſponte ſe dedidit, a. 796.
Petrus Ep. a. 796. a. 804. a. 805. a. 811.
Cæſarius Ep. a. 817. cùm Ludovicus Pius Francorum Rex Ducatum Romanum, ubi Oſtia, dat in perpetuum Romano Pontifici cum Inſulis Corſica & Sardinia.

OTRICOLENSIS E. *d'Ocricoli*,
ſub M. Romano.

Otriculum ſive Ocriculum in Ducatu Romano dominationem Græcorum excuſſit, ſéque Francis ſponte dedidit, a. 796. Per inſignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datum eſt in perpetuum Romano Pontifici cum reliquo Ducatu Romano Inſuliſque Corſica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo ſub poteſtate Francorum fuit, mutilus eſt Epiſcoporum Catalogus.

P

PADERBORNENSIS E. *de Paderborn*,
ſub M. Moguntino.

Hadumarus fit primus Ep. Paderbornenſis ſub M. Moguntino, a. 795. ſuperſtes, a. 815.
Baduradus Ep. a. 822. De illo rurſum Tomo ſequenti.

PAMPILONENSIS E. *de Pampelune*,
sub M. Elusano.

Pampilonenses a. 806. deditionem Ludovico Regi fecerunt.

Oppilo fit Ep. post a. 806. superstes, a. 818.

PAPIENSIS E. *de Pavie*,
sub M. Romano.

Papia Francis deditionem fecit, a. 774.

Theodorus Ep. a. 774. obit, a. 778.

Augustinus fit Episc. a. 778. obit eodem anno.

Petrus fit Ep. a. 778. obit, a. 783.

Hieronymus fit Ep. a. 783. obit, a. 792.

Ubaldus fit Ep. a. 792. obit, a. 795.

Petrus II. fit Ep. a. 795. obit, a. 800.

Joannes fit Ep. a. 801. obit, a. 813.

Sebastianus fit Ep. a. 814. obit, a. 816.

Deodatus fit Ep. a. 816. superstes, a. 828.

PARENTINUS E. *de Parenze*,
sub M. Foro-Juliensi,
deinde sub Gradensi.

Parentium, ut à Græcis ad Francos, sic à Gradensi Patriarchatu ad Foro-Juliensem transiit, a. 789. rediitque ad Gradensem annuente Carolo Magno, a. 805.

Dominicus Ep. a. 789.
Antoninus Ep. a. 811. } De Parentinis Episcopis consule Tom. 6. a. 789. n. 166.

PARISIENSIS E. *de Paris*,
sub M. Senonensi.

Ragnecaptus E. a. 851.

Deodefridus Ep. a. 757.

Erkanradus, Erchenradus, Erkanradus Ep. regnante Carolo.

Ermanfredus Ep.

Inchadus Ep. a. 811. a. 810. a. 821. De illo rursum Tomo sequenti.

PARMENSIS E. *de Parme*,
sub M. Ravennate.

Parma, deleto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœpit, a. 874.

Hieronymus Ep. a. 775.

PATAVIENSIS E. *de Passau*,
Metropolitanus Bojoariæ,
deinde Episcopus sub M. Salisburgensi.

Sidonius Ep. Pataviensis ac Laureacensis & M. Bojoariæ, a. 752. obiit, a. 756.

Anthelmus fit Ep. M. a. 756. obit, a. 765.

Wiscarius seu Wisericus fit Ep. M. a. 765. obit, a. 774.

Waldericus fit Ep. M. a. 774. obit, a. 798. Post ejus mortem Metropolitana Bojoariæ dignitas Salisburgensi Sedi restituitur.

Hatto fit Ep. Pataviensis ac Laureacensis, a. 798. obit, a. 817.

Urolphus fit Ep. Pataviensis ac Laureacensis, a. 817. abit in Avariam & Moraviam, a. 818. abdicat Episcopatum Pataviensem fitque Ep. M. Laureacensis, a. 822.

Reginarius ordinatur Episc. Pataviensis, a. 822. De illo iterum Tomo sequenti.

PATAVINUS E. *de Padoüe*,
sub M. Foro-Juliensi.

Patavium, extincto Longobardorum Regno, in Francorum potestatem venit, a. 774.

Joseph Ep. a. 774. obit, a. 786.

Bodo fit Ep. a. 786. obit, a. 799.

Luitardus fit Ep. a. 799. obit, a. 814.

Dominicus fit Ep. a. 814. sedet ann. 17.

PENNENSIS E. *de Penna*,
sub M. Romano.

Penna, extincto Longobardorum Regno, in Francorum potestatem venit, a. 774.

PERUSINUS E. *de Perouse*,
sub M. Romano.

Perusia, extincto Longobardorum Regno, in Francorum potestatem venit, a. 774.

Epiphanius Ep. fortè superstes, a. 774.

* a. 817. Ludovicus Pius Francorum Rex per insignem Donationem Ducatum Romanum, cujus pars Perusis, dedit in perpetuum Romano Pontifici cum Insulis Corsica & Sardinis.

PETINENSIS E. *de Padina*,
sub M. foro-Juliensi,
deinde sub Gradensi.

Petinum, ut a Græcis ad Francos, sic à Gradensi Patriarchatu ad Foro-Juliensem transiit, a. 789. rediitque ad Gradensem annuente Carolo Magno, a. 805. Toto tempore, quo Francis paruit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

PETROCORIENSIS E. *de Perigueux*,
sub M. Burdigalensi.

Bertrandus Ep. a. 767. a. 778.

Raymundus Ep. a. 805. a. 811.

PICTAVIENSIS E. *de Poitiers*,
sub M. Burdigalensi.

Godo Ep. a. 752. a. 756.

Magnibertus Ep. a. 762.
Bertaldus Ep.
Benedictus Ep. a. 778.
Joannes Ep. } De his consule Tom. 5. a. 768. n. 14. & Tom. 6. a. 789. n. 130.

Bertrandus Ep. a. 789.

Sigibrannus Ep. de quo rursum Tomo sequenti.

PISANUS E. *de Pise*,
sub M. Romano.

Pisæ, deleto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœperunt, a. 774.

Joannes II. Ep. a. 804. superstes, a. 820.

Plato fit Ep. a. 821.

Joannes III. Ep. a. 826.

PISTORIENSIS E. *de Pistoye*,
sub M. Romano.

Pistorium, extincto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœpit, a. 774.

Wiltreeradus Ep. a. 801.

Lamprandus seu Lambardus sedet Episcopus, a. 826.

PLACENTINUS E. *De Plaisance*; sub M. Ravennate.

Placentia, deleto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœpit, a. 774.
Desiderius Ep. a. 774. obit, a. 775.
Maurus fit Ep. a. 775. obit, a. 780.
Julianus fit Ep. a. 780. obit, a. 809.
Podus fit Ep. a. 809. superstes, a. 828.

POLENSIS E. *De Pola*, sub M. Foro-Juliensi. deinde sub Gradensi.

Pola, ut a Græcis ad Francos, sic a Gradensi Patriarchatu ad Foro-Juliensem transiit, a. 789. rediítque ad Gradensem annuente Carolo Magno, a. 805. Toto tempore, quo Francis paruit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

POLIMARTIENSIS E. *de Bomarzo*, sub M. Romano.

Polimartium seu Polymartium in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem Ludovici Pii Regis Francorum transiit in ditionem Romani Pontificis cum reliquo Ducatu Romano Insulísque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

POPULONIENSIS E. *de Populonia*, sub M. Romano.

Populonia, deleto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœpit, a. 774.
Ancaurus Ep. forte superstes, a. 774.
* Anno 787, Carolus Francorum Rex Populoniam Romano Pontifici perpetuò possidendam cessit.

PORTUENSIS E. *de Porto*, sub M. Romano.

Portus in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponse dedidit, a. 796.
Joannes Ep. a. 807. a. 811. pervenire potuit ad a. 817. quo Ludovicus Pius Francorum Rex Ducatum Romanum, ubi Portus, Romano Pontifici dedit in perpetuum cum Insulis Corsica & Sardinia.

PRÆNESTINUS E. *de Palestrine*, sub M. Romano.

Præneste in Ducatu Romano Dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datum est in perpetuum Romano Pontifici cum reliquo Ducatu Romano Insulísque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Caralogus.

PRIVERNAS E. *de Piperno*; sub M. Romano.

Privernum in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem a Ludovico Pio Francorum Rege datum est in perpetuum Romano Pontifici cum reliquo Ducatu Romano Insulísque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

R.

REATINUS E. *de Rieti*, sub M. Romano.

Reate, deleto Longobardorum Regno, Francis parere cœpit, a. 774.

REDONENSIS E. *de Rennes*, sub M. Turonensi.

Srephanus Ep. a. 752. obit, a. 762.
Aurismundus fit Ep. a. 763 obit, a. 822.
Warinus seu Warnarius fit Ep. a. 823. sedet, a. 828.

REGIENSIS E. *de Regge*, sub M. Ravannate.

Regium Lepidi, post exactos Longobardorum Reges, Francis parere cœpit, a. 774.
Apollinaris Ep. a. 774. obit, a. 789.
Adelmus fit Ep. a. 789.
Nordbertus Ep. a. 814.
Vitalis Ep. a. 828.

REGINOBURGENSIS E. *de Ratisbonne*, sub M. Laureacensi seu Pataviensi, deinde sub Salisburgensi.

Garibaldus Ep. sub M. Laureacensi seu Pataviensi, a. 752. obit, a. 761.
Sympertus fit Ep. sub. M. Laureacensi seu Pataviensi, a. 761. obit, a. 791.
Adalwinus fit Ep. sub M. Laureacensi seu Pataviensi, a. 791. subest M. Salisburgensi post a. 798. obit, a. 817.
Bathuricus fit Ep. sub M. Salisburgensi, a. 817. De illo iterum Tomo sequenti.

REIENSIS E. *de Riez*, sub M. Aquensi.

Authimius Ep. synchronus Pippino Regi.	De tribus his Episcopis actum Tom. 5. ad a. 753. n. 19.
Riculphus Episc. synchronus Carolo Magno.	
Rostagnus Episc. synchronus Ludovico Pio.	

REMENSIS E. M. *de Reims*, in Belgica II.

Milo Episc. M. cùm Remensis tum Trevirensis, a. 752. obit, a. 753.
Tilpinus fit Ep. M. Remensis, a. 753. obit, a. 800.
* Interpontificium bienne.
Vulfarius fit Episc. M. Remensis, a. 802. obit, a. 816.
Ebo fit Ep. M. a. 816. De illo iterum Tomo sequenti.

ROMANUS E. M. *de Rome*, in provincia Romana.

Roma cum Romano Ducatu dominatio-

nem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796.

Leo III. Romanus Pontifex, a. 796. obit, a. 816.

Stephanus V. fit PP. a. 816. obit, a. 817.

Paschalis fit PP. a. 817. eodémque anno Roma cum Ducatu Romano atque Insulis Corsica & Sardinia transit in ditionem Romani Pontificis, insigni Donatione Ludovici Pii R. Francorum.

ROTOMAGENSIS E. M. *de Roüen*, in provincia Lugdunensi II.

Raginfridus Episc. M. a. 752. deponitur, a. 755.

Remigius fit Ep. M. a. 755. obit, a. 772.

Magenardus seu Mainardus fit Episc. M. a. 772. sedet, a. 802.

Willebertus Ep. M. a. 811. a. 825. De successore agemus initio Tomi sequentis.

RUSSELLANSIS E. *de Roselle*, sub M. Romano.

Russella, deleto Longobardorum in Italia Regno, venit in Francorum potestatem, a. 774. iisque paruit ad annum usque 787, quo transiit in ditionem Romani Pontificis ex liberalitate Caroli Magni. Mancus est autem per illud tempus Russellensium Episcoporum Catalogus.

RUTENENSIS E. *de Rodez*, sub M. Bituricensi.

S

SABINENSIS E. *de Sabine*, sub M. Romano.

Mallianum, ubi Sedes Episcopalis, in Francorum potestatem venit, a. 774. deleto Longobardorum Regno; deinde transiit in ditionem Romani Pontificis ex liberalitate Caroli Magni, a. 781. Mancus est per illa tempora Sabinensium Episcoporum Catalogus.

SABIONENSIS E. *de Siben*, sub M. Laureacensi seu Pataviensi, deinde sub Salisburgensi.

Sabionensis Episcopatus, qui priùs pars erat Regni Longobardici sub Patriarcha Foro-Juliensi, Francicis ditionibus accessit, & Archiepiscopo Laureacensi seu Pataviensi, Metropolitæ Bojoariæ, subditus fuit regnante tum Pippino, deinde Salisburgiensi subditus fuit, a. 798. Metropolitanâ dignitate Salisburgo redditâ.

Alim sive Alimus vel Almus Ep. regnantibus Pippino & Carolo, obit ante a. 798.

Heinricus fit Ep. ante a. 798, quo Metropolitana Dignitas Salisburgo restituta est; sedet, a. 807.

SAGIENSIS E. *de Seez*, sub M. Rotomagensi.

Lotharius Ep. a. 752. obit, a. 756.

Godegrandus fit Ep. a. 756. obit, a. 770.

Ragimfridus fit Ep. a. 770.

Reginaldus Ep. a. 811. De hoc consule recognitionem Tomi septimi.

SALERNITANUS E. *de Salerne*, sub M. Romano.

Salernum, deleto Longobardorum Regno, venit in Francorum potestatem, a. 774.

Rodopertus Ep. a. 774. a. 787.

Nicolaus Ep. a. 801. obit, a. 818.

Rodoaltus fit Ep. a. 818. sedet ann. 16.

SALINGESTADIENSIS E. *de Selingstad*, sub M. Moguntino.

Hildegrimus fit primus Episc. Salingestadiensis, a. 810. Episcopalem Sedem Salingestadio transfert Halberstadium, a. 820. *Vide* Episcopos Halberstadienses.

SALISBURGIENSIS E. *de Saltzbourg*, sub M. Laureacensi seu Pataviensi, deinde Metropolitanus Bojoariæ.

Joannes Ep. a. 752. obit, a. 759.

* Interpontificium.

Virgilius ordinatur Ep. a. 766. obit, a. 780.

Bertricus fit Ep. a. 780. obit, a. 781.

Aroo fit Ep. a. 781. Metropolitanus Bojoariæ, a. 798. obit, a. 822.

Ainmilonius fit Ep. M. a. 822. obit, a. 823.

Adalramus fit Ep. M. a 823. De illo iterum Tomo sequenti.

SANICIENSIS E. *de Senez*, sub M. Ebredunensi.

SANTONENSIS E. *de Saintes*, sub M. Burdigalensi.

SAVONENSIS E. *de Savone*, sub M. Mediolanensi.

Savona, deleto Longobardorum Regno, venit in Francorum potestatem, a. 774.

SADUNENSIS E. *de Sion*, sub M. Darantasiensi.

Wilicarius Ep. a. 766.

Aloborgus Ep a. 768. obit, a. circiter 788.

Altheus fit Ep. a. circiter 788.

Theodulus Ep. a. 802.

Adalongus Ep. a. 824.

SEGESTARICENSIS E. *de Sisteron*, sub M. Aquensi.

Bonus Ep. a. 752. sedet ann. 55. obit, a. 805.

Joannes fit Ep. a. 805. sedet ann. 47.

SENENSIS E. *de Siene*, sub M. Romano.

Senæ, deleto Longobardorum in Italia Regno, parere Francis cœperunt, a. 774.

Jordanus ep. a. 761. fortè & a. 774.
Rodobertus Ep. temporibus Adriani Papæ.
Haimo Episc. temporibus Adriani Papæ.
Joannes Ep. a. 792.
Andreas Ep. a. 795. a. 801.
Peritheos Ep. a. 826.
Thomas Ep.
{ De his consule Tom. 6. a. 801. nn. 5. 6. 7. }

SENONENSIS E. M. *de Sens*, in provincia Lugdunensi IV.

Ardobertus Ep. M. a. 752.

nem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datum est in perpetuum Romano Pontifici cum Ducatu Romano Insulisque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

SYLVÆ CANDIDÆ E.
de la Forest Blanche,
sub M. Romano.

Sylva Candida in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege data est in perpetuum Romano Pontifici cum reliquo Ducatu Romano Insulisque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

T

TARRACINENSIS E. *de Terracine*,
sub M. Romano.

Tarracina in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege data est in perpetuum Romano Pontifici cum reliquo Ducatu Romano Insulisque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

TARUANNENSIS E.
de Terouenne,
sub M. Remensi.

Ætherius Ep. a. 752. } De his consule
Radwaldus Ep. a. 766. } Tom. 5. a. 766.
Athalfus Ep. } n. 16. & Tom. 6.
Wigbertus Ep. } a. 799. n. 10.

Theodowinus Episcopus, a. 799. obit, a. 801.

Grimbaldus, corruptè Erimbaldus, fit Ep. a. 801. obit, a. 816.

Achardus fit Ep. a. 816. De illo consule recognitionem Tomi septimi.

TARVISINUS E. *de Trevigi*,
sub M. Foro-Juliensi.

Tarvisium, extincto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœpit, a. 774.

Fortunatus Ep. a. 780. a. 799.

TAURINENSIS E. *de Turin*,
sub M. Mediolanensi.

Taurinum, extincto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœpit, a. 774.

Claudius fit Ep. a. circiter 821. De illo rursum Tomo sequenti.

TEATINUS E. *de Tieti seu de Chieti*,
sub M. Romano.

Teate, deleto Longobardorum in Italia Regno, venit in Francorum potestatem, a. 774.

TERGESTINUS E. *de Trieste*,
sub M. Foro-Juliensi,
deinde sub Gradensi.

Tergestum, ut à Græcis ad Francos, sic à Patriarchatu Gradensi ad Foro-Juliensem transiit, a. 789, redi̇tque ad Gradensem annuente Carolo Magno, a. 805. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

THEANENSIS E. *de Teano*,
sub M. Romano.

Theanum, deleto Longobardorum in Italia Regno, venit in Francorum potestatem, a. 774. deinde in potestatem Romani Pontificis ex liberalitate Caroli Magni, a. 787. Per illud tempus, quo Theanum sub dominatione Regis Francorum permansit, mutilus invenitur Theanensium Episcoporum Catalogus.

TIBURTINUS E. *de Tivoli*,
sub M. Romano.

Tibur in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datum est in perpetuum Romano Pontifici cum reliquo Ducatu Romano Insulisque Corsica & Sardinia, a 817. Toto tempore, quo sub potestate Francorum fuit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

TIPHERNAS E.
hodie *de Citta di Castello*,
sub M. Romano.

Tifernum Tiberinum, hodie Civitas Castelli, *Citta di Castello*, in Ducatu Romano dominationem Græcorum excussit, séque Francis sponte dedidit, a. 796. Per insignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datum est in perpetuum Romano Pontifici cum reliquo Ducatu Romano Insulisque Corsica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo sub dominatione Francorum permansit, mutilus est Episcoporum Catalogus.

TOLONENSIS E. *de Toulon*,
sub M. Arelatensi,

TOLOSANUS E. *de Toulouse*,
sub M. Bituricensi.

Articho Ep. a. 778. a. 791.

Mantio Ep. Carolo Magno & Ludovico Pio Imperatoribus.

TORNACENSIS E. *de Tournay*,
sub M. Remensi.

Vide Episcopos Noviomenses suprà, iidem enim qui & Tornacenses.

Lupicinus Ep. Pippino, Carolomanno, & Carolo, RR.

Bonitus Ep. a. 791. ſedet, a. 798.

Waldus Ep. | Salvius II Ep. a. 811. | Lambertus Ep. — De tribus his Epiſcopis actum ad a. 807. n. 9.

V A L V E N S I S E. *de Valva*, ſub M. Romano.

Valva, deleto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœpit, a. 774.

Valpertus Ep. regnante Carolo Magno.

Ravennus Ep. a. 811. obit Ludovico Pio Imperatore.

V A P P I N C E N S I S E. *de Gap*, ſub M. Aquenſi.

Symphorianus Ep. Pippino, Carolomanno, & Carolo, RR.

Donadeus Ep. a. 789. a. 791.

V A S A T E N S I S E. *de Baſas*, ſub M. Eluſano.

V A S I O N E N S I S E. *de Vaiſon*, ſub M. Arelatenſi.

U C E C I E N S I S E. *d'Uſez*, ſub M. Narbonenſi.

Ucecia redit in poteſtatem Francorum, a. 755. regnante Pippino, manétque ſub M. Narbonenſi.

Sigibertus fit Ep. a. 763.

Arimundus Ep. a. 791.

Elephantus Ep. a. 800. a. 811.

Geraldus Ep. Ludovico Pio Imperatore.

V E L I T R E N S I S E. *de Velletri*, ſub M. Romano.

Velitræ in Ducatu Romano dominationem Græcorum excuſſerunt, ſéque Francis ſponte dediderunt, a 796. Per inſignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datæ ſunt in perpetuum Romano Pontifici cum Ducatu Romano atque Inſulis Corſica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo fuerunt ſub Francorum poteſtate, mutilus eſt Epiſcoporum Catalogus.

V E N A F R A N U S E. *de Venafro*, ſub M. Romano.

Venafrum, deleto Longobardorum Regno, venit in Francorum poteſtatem, a. 774.

V E N E T E N S I S E. *de Vannes*, ſub M. Turonenſi.

Juſtokus Ep. a. 752. obit, a. 756.

Jacutus fit Ep. a. 756. obit, a. 759.

Calgonus fit Ep. a. 759. obit, a. 766.

Luchenardus fit Ep. a 766. obit, a. 783.

Bilius fit Ep. a. 783. obit, a. 790.

Cunadanus ſive Enadanus fit Ep. a. 790. obit, a. 794.

Blinliverus fit Ep. a. 794. obit, a. 796.

Auriſcandus fit Ep. a. 796. obit, a. 799.

Ago fit Ep. a. 799. obit, a. 810.

Iſaac fit Ep. a. 810. obit, a. 814.

Kermaricus fit Ep. a. 814.

Wiheloebus Ep. a. 818. obit, a. 820.

Ragenarius fit Ep. a. 820. De illo rurſum Tomo ſequenti.

V E R C E L L E N S I S E. *de Verceil*, ſub M. Mediolanenſi.

Vercellæ, deleto Longobardorum in Italia Regno, venerunt in Francorum poteſtatem, a. 774.

Arbio Ep. a. 774. | Chriſantus Ep. | Notringus fit Epiſc. ſuperſtite Carolo Magno, vivit a. 818. — De tribus his Epiſcopis actum Tomo 6. a. 774. n. 46.

V E R D E N S I S E. *de Verden*, ſub M. Moguntino.

Swibertus in Saxonia conſtituitur Ep. a. 786. ſedet annos 21. partim in loco *Kovende* vel in civitate Bardevicenſi, partim Verdæ, quò Sedes Epiſcopalis è priore loco tranſlata eſt. Obit, a. 807.

Tanco ex Abb. Amarbaricenſi fit Ep. a. 807. vivit a. 814.

Iſengerus Ep. | Heligandus Ep. — De his conſule Tom. 7. a. 814. n. 67.

V E R O N E N S I S E. *de Verone*, ſub M. Foro-Julienſi.

Verona, deleto Longobardorum Regno, venit in Francorum poteſtatem, a. 774.

Anno Ep. a. 774. obit, a. circiter 780.

Lotherius fit Ep. a. circiter 780.

Aldo Ep. a. 790.

Eginus Ep. a 795. obit, a. 801.

Rotaldus fit Ep. a. 802. ſedet, a. 817.

V E R U L A N U S E. *de Veroli*, ſub M. Romano.

Verulæ in Ducatu Romano dominationem Græcorum excuſſerunt, ſéque Francis ſponte dediderunt, a. 796. Per inſignem Donationem à Ludovico Pio Francorum Rege datæ ſunt in perpetuum Romano Pontifici cum Ducatu Romano Inſuliſque Corſica & Sardinia, a. 817. Toto tempore, quo ſub poteſtate Francorum fuerunt, mutilus eſt Epiſcoporum Catalogus.

V E S O N T I O N E N S I S E.M. *de Beſançon*, in provincia Lugdunenſi V.

Herveus Ep. M. a 752. a. 756.

Hariſeus Ep. M. a. 765.

Gedeon Ep. M. a. 790.

Bernuinus Ep. M. a. 811. ſuperſtes, a. 818.

V E T H A R E N S I S E. *de Vetaw*, ſub M. Laureacenſi

Anno Ep. a. 824.

V I C E N T I N U S E. *de Vicence*, ſub M. Foro-Julienſi.

Vicentia, deleto Longobardorum in Italia Regno, Francis parere cœpit, a. 774.

V I C O - J U L I E N S I S E. *d'Ayre*, ſub M. Eluſano.

Aſinarius Ep. a. 791.

V I E N N E N S I S E. M. *de Vienne*, in provincia Viennenſi. I.

Proculus fit Ep. M. a. 754. Wilicario an-

recessiore Agaunum à multis annis profecto, obit, a. 767.
Bertericus fit Ep. M. a. 767.
Ursio Ep. M. a. 794. obit, a. 801.
Volferius fit Ep. a. 801. obit, a. 812.
Barnardus fit Ep. M. a. 812. vivit superstes Ludovico Pio.

VENCIENSIS E. *de Vance*,
sub M. Ebredunensi.

VIRODUNENSIS E. *de Verdun*,
sub M. Trevirensi.

* Virodunum laborat interpontificio, a. 752.
Madelveus, post interpontificium aliquot annorum, fit Ep. a. 753. obit, a. 776.
* Interpontificium annorum 12.
Petrus Episcopatum init, a. 788. obit, a. 813.
Austrannus fit Ep. a. 813. obit, a. 818.
Herilandus fit Ep. a. 818. obit, a. 822.
Hildiunus fit Ep. a. 822. vivit superstes Ludovico Pio.

VIVARIENSIS E. *de Viviers*,
sub M. Arelatensi.

Thomas Ep. a. 811. a. 815.

ULTRAJECTINUS E. *d'Utrech*,
sub M. Moguntino,
deinde sub Coloniensi.

Dadanus Ep. obit, a. 752. Pippino jam Rege.
Bonifacius, abdicato Archipiscopatu Moguntino, fit Episc. Ultrajectinus, a. 752. obit, a. 755.
Gregorius post S. Bonifacii Martyrium suscipit regimen Ecclesiæ Ultrajectinæ, a. 755. manet tamen in Presbyterii gradu, obitque, a. 776.
Albricus Presbyter suscipit regimen Ecclesiæ Ultrajectinæ, a. 776. ordinatur Ep. à Metropolita Coloniensi, a. 777. obit, a. 784.
Theodardus fit Ep. a. 784. obit, a. 790.
Harmokarus sive Erwacharus fit Ep. a. 790. obit, a. 807.
Riafridus fit Ep. a. 807. sedet an. 824.

VOLATERRANUS E. *de Volterra*,
sub M. Romano.

Volaterræ, deleto Longobardorum in Italia Regno, venerunt in Francorum potestatem, a. 774.
Petrus Ep. a. 800. superstes, a. 826.

VORMACIENSIS E. *de Worms*,
sub M. Moguntino,

Wernharius Ep. a. 752. obit, a. 766.
Folcuvicus fit Ep. a. 766.
Ebrenbrechtus Ep. obit, a. 798.
Bernharius fit Ep. a. 798. sedet a. 813.

{ De quatuor his Episcopis consule Tomum 6. a. 798. nn. 51. 52. 53.

URBEVETANUS E. *d'Orviete*,
sub M. Romano.

Urbs vetus, deleto Longobardorum in Italia Regno, venit in Francorum potestatem, a. 774. deinde transiit in ditionem Romani Pontificis ex liberalitate Caroli Magni, a. 787. Mancus est autem per illud tempus Urbevetanorum Episcoporum Catalogus.

URGELLENSIS E. *d'Urgel*,
sub M. Narbonensi.

Urgella, urbs Hispaniæ Tarraconensis, venit in potestatem Francorum, a. 755. & Urgellensis Episcopatus attributus est provinciæ Narbonensi.
Stephanus Ep. Pippino, Carolomanno, & Carolo, RR.
Dotilla Ep. a. 775. a. 779.
Felix Ep. a. 791. damnatur ob hæresim, a. 792. a. 794. resipiscit, a. 799. deponitur tamen propter frequentes iteratósque lapsus, & apud Lugdunum in perpetuum relegatur exilium.
Sisebutus deposito Felice fit Ep. a. 800. da illo rursum Tomo sequenti.

WIRCEBURGENSIS E. *de Wirtzbourg*,
sub M. Moguntino.

Megingaudus Ep. a. 752. abdicat Episcopatum, a. 769. obit, a. 779.
Beruwelphus fit Ep. a. 769. vivit post Megingaudi mortem ann. 7. obit, a. 786.
Luitrigus fit Ep. a. 786. obit, a. 790.
Egilwardus fit Ep. a. 790. obit, a. 796.
Wolfgerus fit E. a. 796. obit, a. 818.
Humbertus fit Ep. a. 818. superstes, a. 828.

{ Lege Tom. 7. a. 815. nn. 30. & seqq.

MONASTERIA

SUB CAROLINGIS REGIBUS
ab anno 752 quo Pippinus regnare cœpit, ad annum 828.

A

ACUTIANUM Mon. *de Farfa*,
in E. Sabinensi.

Acutianum Mon. in E. Sabinensi, Tomo 6. a. 774. n. 14.

Probatus Abb. a. 774. cùm Franci Longobardiàm subegerunt.

Ragaobaldus Abb. a. 786.

Benedictus Abb. a. 803. obit, a. 816.

Ingoaldus fit Abb. a. 816. vivit, a. 826.

S. ÆGIDII Mon. *S. Gilles*,
in. E. Nemausensi.

S. Ægidii Mon. in E. Nemausensi, Tomo 5. a. 755. n. 101. Conditum à Wisigothis, instauratum à Francis, postquàm è Septimania Saracenos expulerunt.

Christianus Abb. & Ep. Nemausensis, a. 811.

S. ÆMILIANI Mon.
S. Emilion,
in E. M. Burdigalensi.

S. Æmiliani Mon. in Archiep. Burdigalensi, Tomo 5. a. 767. n. 24. Conditum à S. Æmiliano.

Æmilianus conditor ac primus Abb. regnante Pippino, obit, a. 767.

S. AGAPITI Mon. *S. Agapet*,
Romæ.

S. Agapiti Mon. in Urbe prope Titulum Eudoxiæ, Tomo 6. a. 796. n. 54. Illo anno Roma excussâ Græcorum dominatione Francis sponte se dedidit, & a. 817. à Francis ad Romanum Pontificem cum Ducatu Romano transiit ex liberalitate Ludovici Pii R. Francorum. Idque semel notasse sufficiat, quia ceterorum Monasteriorum in Ducatu Romano sitorum par est ratio.

S. AGATHÆ Mon. *Sainte Agathe*,
Romæ.

S. Agathæ Monast. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 55. Conditum à S. Gregorio PP. II.

AGAUNUM Mon.
in E. Octodorensi seu Sedunensi.

Agaunum, Mon. in E. Octodorensi, Tomo 1. a. 536. nn. 147. & *seqq.* Conditur, a. 515. stante Burgondionum Regno. Hodie nomen gerit Sancti Mauricii, *Saint Maurice*, in E. Sedunensi.

Anrastus Abb. a. 751. a. 753.

Wilicarius Abb. a. 765.

Benedictus Abb. a. 768.

Altheus Abb. a. 786. fit Ep. Sedunensis, a. circiter 788.

Adelungus fit Abb. a. circiter 788. fit etiam Ep. Sedunensis post a. 811. vivit, a. 814.

S. AGNETIS Mon. *Sainte Agnés*,
prope Romam.

S. Agnetis Mon. extra Urbem prope portam Numentanam, Tomo 6. a. 796. n. 56.

S. ALBINI Mon. *S. Aubin*,
in E. Andegavensi.

S. Albini Mon. in E. Andegavensi, Tomo 3. a. 654. n. 32.

Gontarius Abb. a. 769.

ALMANISCÆ, Mon. *Almeneschės*,
in E. Sagiensi.

Almaniscæ, Mon. puellare in E. Sagiensi, Tomo 5. a. 746. n. 46.

Nanthildis Abbatissa, a. 752. superstes, a. 770.

ALTAICHIUM INFERIUS, Mon.
Nider-Altaich,
in Diœcesi Pataviensi.

Altaichium Inferius, Mon. in Diœcesi Pataviensi, Tomo 5. a. 741. n. 53. Conditur ab Odilone Duce seu Præfecto Bojoariæ.

Eberswindus Abb. a. 752. a. 765.

Wolfbertus Abb. a. 771. a. 789.

Urolphus Abb. a. 807. a. 812.

Teutpaldus Abb. a. 811.

Gozbaldus Abb. a. 823.

ALTAICHIUM SUPERIUS, Mon.
Ober-Altaich,
in E. Reginoburgensi.

Altaichium Superius, Mon. in E. Reginoburgensi, Tomo 5. a. 739. n. 43. Conditur ab Odilone Duce seu Præfecto Bojoariæ.

Ernestus primus Abb. a. 739. a. 751. superstes, a. 771.

ALTONIS Mon. *Alten-Munster*,
in E. Augustano, deinde in Frisingensi.

Altonis Mon. Tomo 4. a. 718. n. 18. A Sancto Altone inchoatur in Diœcesi Augustana, sed Bojoariâ quatuor in Episcopatus postcà divisâ Frisingensi attribuitur.

Petrus fit Abb. Augiensis, a. 781. obit, a. 786.

Walto fit Abb. a. 786. abdicat se regimine, a. 806.

Heyto fit Abb. a 806. fit etiam Ep. Basileensis, a. 807. abdicat regimen, a. 823.

Erlebaldus fit Abb. a. 823. superstes, a. 828.

B

BALNEOLUM, Mon. *Banyoles*, in E. Gerundensi.

Balneolum, Monast. in E. Gerundensi, Tomo 6. a. 785. n. 7. Conditum à S. Amerio.

Amerius sive Emeritus conditor ac primus Abb. a. 785.

BARBARENSE Mon. *l'Isle Barbe*, in E. M. Lugdunensi.

Barbarense sive Insulæ Barbaræ Mon. Tomo 1. a. 534. n. 23. Conditur in Arari fluvio prope Lugdunum quarto seculo, deletur à Saracenis octavo seculo, instauratur à Leidrado Archiep. Lugdunensi sub Carolo Magno.

Campio post instaurationem fit primus Abb. superstite Carolo Magno, vivit a. 816. sub Ludovico Pio.

S. BASOLI Mon. *S. Basle*, in E. M. Remensi.

S. Basoli Mon. in E. M. Remensi, Tomo 2. a. 625. n. 129. Tom. 3. a. 662. n. 9.

Benedictus Abb. } Temporibus Ebonis Archiep. Remensis.
Spernus Abb. superioris frater. }

BEANIA, Mon. *Baigne*, in E. Santonensi.

Beania, Mon. in E. Santonensi, Tomo 7. a. 814. n. 28. Conditum à Carolo Magno.

S. BENEDICTI Mon. *S. Beneist*, in E. Tiburtino.

S. Benedicti Mon in E. Tiburtino Ducatûs Romani, Tomo 6. a. 796. n. 101.

S. BENIGNI Mon. *S. Benigne*, in E. Lingonensi.

S. Benigni Mon. Tomo 1. a. 534. n. 29. Conditur Divione in E. Lingonensi, regnante apud Burgondiones Gundobado.

Tanothardus Abb. a. 752. obit regnante Pippino.

Waldricus fit Abb. regnante Pippino, fit etiam Episc. Lingonensis, a. 780. vivit, a. 783.

Aridius Abb. a. 791.

Hildebrannus Abb. a. 801.

Herlegandus Abb. vivit superstes Carolo Magno.

Herlebertus Abb. a. 820.

BERCETUM, Mon. *Berceto*, in E. Parmensi.

Bercetum Mon. in E. Parmensi, Tomo 6. a. 774. n. 51. Conditum à Liutprando R. Longobardorum.

BESUA, Mon. *Beso*, in E. Lingonensi.

Besua, Mon. in E. Lingonensi, Tomo 2. a. 616. nn. 5. 6. Conditum ab Amalgario Duce.

Syrannus Abb. a. 752. obit regnante Pippino. Dispersi tum Monachi Besuenses, nec Monasterio suus splendor restituitur ante obitum Caroli Magni.

Seraphim Abb. a. 826.

BISCHOFFSHEIMIUM, Mon. *Bischoffsheim*, in Archiep. Moguntino.

Bischoffsheimium, Mon. in Diœcesi Moguntina, Tomo 5. a. 749. n. 38.

Lioba Abbatissa, a. 752. obit, a. 779.

BLANDINIUM, Mon. *Blandinberch*, in E. Tornacensi.

Blandinium, unum è Monasteriis Gandensibus in E. Tornacensi, Tomo 2. a. 631. nn. 3. 4. Conditur à S. Amando, habet à prima institutione Clericos quos idem Amandus erudit, deinde Monachos.

Seoraous à fratribus dispersis Abb. eligitur, a. 765. obit, a. 812.

Folradus fit Abb. a. 812. superstes, a. 825.

BLEISTADIUM, Mon. *Blidenstat*, in Archiep. Moguntino.

Bleistadium, Mon. in Archiep. Moguntino, Tomo 6. a. 777. n. 4. Conditum à S. Lullo Archiep. Moguntino.

BOBIUM, Mon. *Bobio*, in E. Placentino.

Bobium Mon. in E. Placentino, Tomo 6. a. 774. n. 50. Conditum à S. Columbano, florente tunc Longobardorum Regno.

BODANUM Mon. *Beuvons*, in E. Segestaricensi.

Bodanum Mon. in E. Segestaricensi, Tomo 1. a. 536. n. 168.

Wandalbertus Abb. a. 789.

BOETIANUM Mon. Romæ.

Boetianum Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 99.

BRANTOSMA, Mon. *Brantôme*, in E. Petrocoricensi.

Brantosma, Monast. in E. Petrocoricensi, Tomo 7. a. 816. nn. 24. & *seqq.* Conditum à Pippino Aquitaniæ R.

BRUGNATUM, Mon. *Brugnette*, in E. Lunensi.

Brugnatum, Mon. in E. Lunensi, Tomo 6. a. 774. n. 54. Conditum florente Longobardorum Regno.

BURA, Mon. *Beurn*, in E. Frisingensi.

Bura, Monast. in E. Frisingensi, Tomo 5. a. 742. n. 27. Conditum cum septem

lisburgiensi, Tomo 6. a. 783. n. 25. Conditum à Thassilone Duce Bojoariæ.

CHREMSENSE Mon.
Krembs-Munster,
in Diœcesi Paraviensi.

Chrembsense Mon. in Diœcesi Pataviensi, Tomo 6. a. 777. n. 28. Conditum à Thassilone Duce Bojoariæ.

S. CHRISTINÆ Mon.
in E. Vercellensi.

S. Christinæ Mon. in E. Vercellensi, Tomo 7. a. 822. n. 4. floruit sub Longobardis, deinde sub Francis ab a. 774.

Petrus Abb. a. 822.

S. CHRYSOGONI Mon.
Romæ.

S. Chrysogoni Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 64. Conditum à S. Gregorio PP. III.

CINGLENSE Mon.
in E. Capuano.

Cinglense Monast. puellarum in E. Capuano, Tomo 6. a. 774. n. 89. Conditum stante Longobardorum Regno.

S. CLODOALDI Mon. *S. Clou*,
in E. Parisiensi.

S. Clodoaldi Mon. in E. Parisiensi, Tomo 5. a. 765. n. 23.

Joannes Abb. a. 765.

S. COLUMBÆ Mon. *Sainte Colombe*,
in E. M. Senonensi.

S. Columbæ Mon. prope Senonas perantiquum, Tomo 5. a. 752. n. 137.

Widradus Abb. a. 752. a. 765.

Remigius Abb. a. 818.

CONCHENSE Mon. *de Conques*,
in E. Rutenensi.

Conchense seu Conchacense Mon. in E. Rutenensi, Tomo 7. a. 812. n. 33.

Dado primus Abb. post restaurationem sub Ludovico Pio R. Aquitaniæ.

Madraldus seu Medraldus Abb. a. 801. a. 819.

Geofredus Abb.

Anastasius Abb. a. 823.

CONDATESCENSE Mon.
hodie *S. Claude*,
in E. M. Lugdunensi.

Condatescense Mon. in E. M. Lugdunensi, Tomo 1. a. 534. n. 24. Erectum à S. Romano ante a. 444.

Hippolytus Abb. a. 752. obit, a. 783.

Richertus fit Abb. a. 783. obit, a. 792.

Berthardus fit Abb. a. 792. obit, a. 803.

Anselmus fit Abb. a. 803. obit, a. 815.

Achinus fit Abb. a. 815. Vide inferiùs Abbates S. Eugendi.

CORBEÏA GALLICANA, Mon. *Corbie*,
in E. Ambianensi.

Corbeïa Gallicana, Mon. in E. Ambianensi, Tomo 3. a. 657. n. 13. Conditur à S. Bathilde Regina.

Grimo Abb. a. 752.

Leodegarius Abb. a. 765.

Aldo Abb. obit a. 770.

Nordrannus fit Abb. a. 770. Senio confectus abdicat munus Abbatiale, a. . . .

Adelbardus Abb. obit, a. 826.

Wala superioris frater fit Abb. a. 826. De illo rursum Tomo sequenti.

CORBEÏA SAXONICA, Mon. *Corvey*,
in E. Paderbornensi.

Corbeïa Saxonica, Monast. in E. Paderbornensi, Tomo 7. a. 822. n. 102.

Adelhardus Abb. Corbeïæ Gallicanæ, fit etiam Abb. Corbeïæ Saxonicæ, a. 822. obit, a. 826.

Warinus fit Abb. Corbeïæ Saxonicæ, a. 826. De illo rursum Tomo sequenti.

CORMARICUM, Mon. *Cormery*,
in E. M. Turonensi.

Cormaricum, Mon. in Archiep. Turonensi, Tomo 6. a. 791. nn. 49. *& seqq.* Conditum ab Itherio Abb. Sam-Martiniano.

Itherius Abb. Sam-Martinianus, conditor ac primus Abb. Cormaricensis, a. 791. obit, a. 796.

Alcuinus fit Abb. Sam-Martinianus & Cormaricensis, a. 796. obit, a. 804.

Fredegisus fit Abb. Sam-Martinianus & Cormaricensis, a. 804. abdicat regimen Monasterii Cormaricensis, a. 820.

Jacob fit Abb. Cormaricensis, a. 820. superstes a. 828.

DE CORSAS Mon.
Romæ.

Mon. *de Corsas* in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 66.

SS. COSMÆ & DAMIANI Mon.
Romæ.

SS. Cosmæ & Damiani Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 67.

S. CRUCIS Mon.
in E. Meldensi.

S. Crucis Mon. in E. Meldensi, Tomo 3. a. 642. n. 63. Conditum à S. Farone Ep. Meldensi, cujus nomen hodie gerit, *S. Faron*.

Ingelmundus Abb. a. 752. obit, a. 762.

Milo fit Abb. a. 762. obit, a. 780.

Adam fit Abb. a. 780. obit, a. 800.

Grimoaldus fit Abb. a. 800. obit, a. 823.

Rainerius fit Abb. a. 823. præest ann. 10.

S. CRUCIS Mon.
in E. Pictaviensi.

Pictaviense Mon. puellarum Tomo 1. a. 544. n. 99. Constructum à S. Radegunde Regina in civitate Pictaviensi. Vocatur Monast. S. Crucis à Pippino R. Aquitaniæ, a. 825. hodie *Sainte Croix de Poitiers*.

Gerberta Abbatissa, a. 825.

CRUX S. AUDOENI, Mon.
in E. Ebroicensi.

Crux S. Audoeni, Mon. in E. Ebroicensi, Tomo 4. a. 690. n. 12. Conditum à S.

EPTERNACUM, Mon. *Eternac*,
in E. M. Trevirensi.

Epternacum, Mon. in E. M. Trevirensi, Tomo 4. a. 698. nn. 5. 6. Conditum à S. Irmina Abbatissa Horreensi, Dagoberti II. R. filia.
Albertus Abb. a. 752. obit, a. 770.
Beonradus, Berardus, Leonardus, fit Abb. a. 770. deinde etiam Archiep. Senonensis, a. 792. obit, a. 795.
Ado sive Aldo fit Abb. a. 795. obit, a. 817.
Sigoaldus Ep. Spoletanus fit Abb. a. 817. obit, a. 827.
Theotgaudus fit Abb. a. 827.

S. ERASMI Mon.
Romæ.

S. Erasmi Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 69. Conditum ab Adeodato PP. in Cœlio monte.

S. EUGANDI Mon. *S. Oyan*,
in E. M. Lugdunensi.

Condatescense Mon. de quo suprà, mutato nomine dictum fuit Mon. S. Eugendi, *S. Oyan*, nec aliter vocatur in Constitutione Ludovici Pii, a. 817. n. 248.
Achinus Abb. S. Eugendi, a. 817. a. 828.

S. EUGENIÆ Mon.
prope Romam.

S. Eugeniæ Mon. extra murum Urbis, Tomo 6. a. 796. n. 70.

S. EUGENII Mon.
in E. Senensi.

S. Eugenii Mon. de Iliceto in E. Senensi, Tomo 6. a. 774. n. 61. Conditum à Wanfredo temporibus Liutprandi Regis Longobardorum.

S. EUPHEMIÆ Mon.
in E. Spoletano.

S. Euphemiæ Mon. in E. Spoletano, Tomo 6. a. 774. n. 15.

SS. EUPHEMIÆ & ARCHANGELI
Mon. Romæ.

SS. Euphemiæ & Archangeli Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 71.

EYKA, Mon. *Eyke*,
in E. Leodiensi.

Eyka, Monast. puellare in E. Leodiensi, Tomo 5. a. 742. n. 50. Conditum à parentibus SS. Herlindis & Reinilæ, Adalhardo & Grinnara.
Reinila Abbatissa, a. 752. pervenit ad ætatem decrepitam.

F

FABARIA Mon. *Pfeffers*,
in E. Curiensi.

Fabaria, Mon. in E. Curiensi, Tomo 5. a. 745. n. 118.
Lupicinus Abb. a. 752. obit, a. 761.
Vincentius fit Abb. a. 761.
Athalbertus Abb. a. 765. obit, a. 772.
Martianus fit Abb. a. 772. obit, a. 780.

Tomus VII.

Bertrantius fit Abb. a. 780. obit, a. 785.
Crispio fit Abb. a. 785. obit, a. 787.
Cymbertus fit Abb. a. 787. obit, a. 789.
Richardus fit Abb. a. 789. obit, a. 795.
Bruninus seu Breuningus fit Abb. a. 795. obit, a. 799.
Eberhardus fit Abb. a. 799. obit, a. 803.
Wernherus fit Abb. a. 803. obit, a. 811.
Guerdo fit Abb. a. 811. obit, a. 814.
Gebenus fit Abb. a. 814. obit, a. 816.
Guido fit Abb. a. 816. obit, a. 817.
Vipertus fit Abb. a. 817. obit, a. 819.
Victor fit Abb. a. 819. fit Episc. Curiensis, a. 820.
Gunibertus fit Abb. a. 820. obit, a. 825.
Joannes fit Abb. a. 825.

FANANUM, Mon.
in E. Mutinensi.

Fananum, Mon. in E. Mutinensi, Tomo 6. a. 774. n. 48. Conditum à S. Anselmo Duce Foro-Juliensi, regnante tum in Longobardia Aistulpho R.
Anselmus conditor ac primus Abb. obit, a. 805.

FAUCES, Mon. *Fussen*,
in E. Augustano.

Faucense Mon. in E. Augustano, Tomo 2. a. 629. n. 10.
Bertholdus Abb. a. 752.
Wilhelmus. Abb.

FAURINIACUM, Mon. *Favernoy*,
in E. M. Vesontionensi.

Fauriniacum, Mon. puellare in Archiep. Vesontionensi, Tomo 7. a. 817. n. 247.

SS. FAUSTINI & JOVITTÆ Mon.
in E. Brixiensi.

SS. Faustini & Jovittæ Mon. Tomo 7. a. 820. n. 28. Conditur Brixiæ à Ramperto illius civitatis Ep. qui sedere cœpit, a. 814.
Leutgarus primus Abb.

FERRARIÆ Mon. *Ferrieres*,
in E. M. Senonensi.

Ferrariæ, Mon in E. M. Senonensi, Tomo 4. a. 713. n. 40. Conditum regnante Dagoberto I.
Gervasius Abb. a. 752.
Garmundus Abb.
Ogerius Abb.
Constantius Abb. obit, a. 794.
Alcuinus fit Abb. a. 794. obit, a. 804.
Sigulfus fit Abb. a. 804. abdicat munus Abbatiale, a. 817.
Adelbertus fit Abb. a. 817. obit, a. 821.
Aldricus fit Abb. a. 821. præest, a. 828.

FLAVIACUM Mon.
in E. Bellovacensi.

Flaviacum, Mon. in E. Bellovacensi, Tomo 5. a. 655. n. 2. Conditum à S. Geremaro, unde illi hodie nomen. *S. Germer de Flaix.*
Ansegisus fit Abb. Flaviacensis, a. 815. deinde Luxoviensis, a. 817.

Adebratdus fit Abb. Flaviaceosis, a. 817. vivit, a. 828.

FLAVINIACUM, Moo. *Flavigny*, in E. Auguftodunenfi.

Flaviniacum, Mon. in E. Auguftodunenfi, Tomo 4. a. 722. n. 55. Conditum à Widerado.

Gayronius Epifc. Auguftodunenfis & Abb. Flaviniacenfis, a. 752. obit, a. 755.

Manaffes fit Abb. a. 755. obit, a. 787.

Adalbertus fit Abb. a. 787. obit, a. 792.

Zacho fit Abb. a. 792. obit, a. 796.

Alduinus fit Abb. a. 796. obit, a. 803.

Appollinaris fit Abbas a. 803. obit, a. 825.

Vigilius fit Abb. a. 827.

FLORIACUM, Mon. *Fleury*, in E. Aurelianenfi.

Floriacum, Mon. in E. Aurelianenfi, Tomo 3. a. 656. n. 32. Conditum à Leodebodo Abb. S. Aniani ad muros Aurelianenfes.

Medo Abb. a. 752.

Deothimus fit Abb. fuperftite Pippino, deinde Ep. Aurelianenfis regnante Carolo.

Radulphus fit Abb. Deothimo ad Epifcopatum promoto, obit, a. circiter 781.

Theoduphus fit Abb. a. circiter 781. deinde etiam Epifc. Aurelianenfis ante a. 786.

Adacalcus fit Abb. Theodulfo Abbatiale munus abdicante, incertum quo anno.

Adalgaudus Abb. a. 817. a. 818. a. 821.

FONTANELLA, Mon. *Fontenelle*, in E. M. Rotomagenfi.

Fontanella, Mon. in E. M. Rotomagenfi; Tomo 3. a. 648. n. 28. Conditum à S. Wandregifilo ex munificentia Erchinoaldi Majoris-Domûs fub Clodoveo II. R. Vocatur hodie *Saint Vandrille*.

Auftrulphus Abb. a. 752. obit, a. 753.

Wido, Widolaicus, Withlecus, fit Abb. a. 753. obit, a. 787.

Gervoldus fit Abb. a. 788. obit, a. 806.

Trafarus fit Abb. a. 806. abdicat munus Abbatiale, a. 820.

Eginhardus fit Abb. a. 820 abdicat munus Abbatiale a. 823.

Anfegifus five Anfigifus fit Abb. a. 823. fuperftes, a. 828.

FOSSATUM Mon. *Foffez*, in E. Parifienfi.

Foffatenfe Mon. io E. Parifienfi, Tomo 3. a. 638. n. 100. Conditum à Blidegifilo Archidiacono Parifienfi.

Elafredus Abb. a. 752.
Richardus Abb.
Henardus Abb. a. 768.
Raynaldus Abb.
Richarius Abb.
Optatus Abb.
} De illis Abbatibus confule Tom. 5. a. 768. n. 16.

Ingelbertus Abb. a. 823. a. 824.

FRISTELLARIA, Mon. *Fridflar*, in E. Birburgenfi, deinde in E. Paderbornenfi.

Friteflaria, Moo. Tom. 4. a. 732. n. 18. in Haffia conditum à S. Bonifacio Archiepifcopo fixam Sedem nondum obtinente, attributum poftea Diœcefi Birburgenfi, a. 742.

Wigbertus Abb. a. 752. obit, a. 754. Epifcopatus Birburgenfis unitus fuit Paderbornenfi, a. circiter 795. Abhinc Friteflaria, cui nomen quoque S. Wigberti fuit inditum, pertinuit ad Diœcefim Paderbornenfem. Lege Tomum 7. a. 817. n. 261.

FULDA, Mon. *Fulde*, in E. Erphesfordienfi, deiode in Archiep. Moguntino.

Fulda, Mon. Tomo 5. a. 745. no. 74. & *feqq.* Conditum à S. Sturmio in Diœcefi Bonifacii Archiepifcopi fixam Sedem nondum obtinentis, attributum poftea Diœcefi Erphesfordienfi, a. 746.

Sturmius Abb. in E. Erphesfordienfi, poft extinctum autem Epifcopatum Erphesfordienfem, a. 755. in Archiep. Moguntino, obit, a. 779.

Baugolphus fit Abb. a. 779. injuftè deponitur, a. 802.

Ratgarius fit Abb. a. 802. deponitur, a. 817.

Eigil fit Abb. a. 818. obit, a. 822.

Rabanus fit Abb. a. 822. vivit, a. 828.

FULRADOVILARE, Mon. in E. Argentoratenfi feu Strafburgenfi.

Fulradovilare, Moo. in E. Argentoratenfi, Tomo 5. a. 749. n. 67. Conditum à S. Fulrado, nomen S. Hippolyti pòft accepit, volgò *Saint Bilt*.

Folradus Abb. a. 752. Unitur hoc Cœnobium Monafterio San-Dionyfiano agri Parifienfis, a. 777.

DUO FURNA, Mon. Romæ.

Duo Furna, Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 72.

S. FUSCÆ Mon. in E. Tarvifino.

S. Fufcæ Mon. in E. Tarvifino, Tomo 6. a. 780. o. 31. Conditum à Gerardo Comite.

G

S. GALLI Mon. *S. Gal.* in E. Conftantienfi ad Rhenum.

S. Galli Mon. in E. Conftantienfi ad Rhenum, Tomo 2. a. 615. n. 1. gerit nomen conditoris.

Othmarus, reparatâ Cellâ Sancti Galli, fit Abb. illius loci, a. 753. obit, a. 758.

Sidonius Ep. Conftantienfis & Abb. Augienfis, fit etiam Abb. San-Gallenfis, a. 758. obit, a. 759.

Joannes fit Episcopus Constantiensis, Abb. San-Gallensis & Angiensis, a. 759. obit, a. 781.

Rodpertus fit Abb. San-Gallensis, a. 781. obit, a. 782.

Walto fit Abb. a. 782. expellitur ab Egi-none Ep. Constantiensi, a. 784.

Werdo fit Abb. a. 784. obit, a. 816.

Gotzbertus fit Abb. a. 816. superstes, a. 828.

GANDA Mon. *Gand*,
in E. Tornacensi.

Ganda seu Gandense Mon. in E. Tornacensi, Tomo 2. a. 631. nn. 3. 4. Conditur à S. Amando, habet à prima institutione Clericos, quos idem erudit Amandus, deinde Monachos.

Hildebertus Abbas, a. 752. obit regnante Pippino.

Robertus Abb.

Wedericus Abb. superstes Pippino R.

Agilfridus Ep. Leodiensis fit etiam Abb. Gandensis Carolo & Carolomanno RR. obit, a. 784.

Eyooldus fit Abb. a. 784. obit, a. 794.

Weocbaldus fit Abb. a. 794. obit, a. 809.

Briddo fit Abb. a. 809. obit, a. 816. Post ejus mortem disperguntur Fratres Monasterio igni consumpto.

Eginhardus Abb. a. 719. instaurat Monasterium, revocátque Monachos; vivit, a. 828.

GELONENSE Mon.
hodie *Saint Guillaume du Desert*,
in E. Lutevensi.

Monasterium Gelonense sive in Valle Gelonis, Tomo 7. a. 804. n. 107. Conditur in E. Lutevensi à S. Willelmo tum Comite Tolosano, de cujus nomine nunc appellatur Cœnobium Sancti Guillelmi de Desertis, *Saint Guillaume du Desert*.

Benedictus Abb. Anianensis, fit etiam Abb. Gelonensis, a. 804. curam utriusque Monasterii dimittit, a. 814.

Juliofredus fit Abb. Gelonensis, a. 814.

Georgius Abb. Anianensis, fit etiam Abb. Gelonensis, obit, a. 822.

Tructesiodus fit Abb. Gelonensis & Anianensis, a. 822.

Hucerandus Abb. Gelonensis & Anianensis, a. 824.

GEMMETICUM, Mon. *Jumiége*,
in E. M. Rotomagensi.

Gemmeticum, Mon. in E. M. Rotomagensi, Tomo 3. a. 662. nn. 16. 17. Conditum à S. Philiberto ex munificentia Clotarii III. R.

Deutgungus Abb. a. 752. a. 766.

Landricus Abb. a. 787.

Adamus Abb. a. 794.

Helisagarus Abb. a. 800.	De tribus his Abbatibus consule Tomum 6. a. 800. n. 102.
Angilbertus Abb.	
Ansegisus Abb.	

S. GEORGII Mon.
in E. Constantiensi ad Rhenum.

S. Georgii Mon. in E. Constantiensi, Tomo 7. a. 814. n. 59.

Willelmus primus Abb. a. 824.

S. GEORGII Mon.
in E. Reatino.

S. Georgii Mon. puellare prope muros Reatinos, Tomo 6. a. 774. n. 79.

S. GERMANI Mon. Pratense,
Saint Germain des Prez,
in E. Parisiensi.

S. Germani Mon. in suburbio Parisiensi. Tom. 1. a. 542. n. 32. Conditum est à Childeberto I. R. post a. 542. dictum primò Monasterium S. Vincentii, deinde S. Germani.

Lantfridus Abb. a. 752. obit, a. 775.

Wichardus seu Guichardus fit Abb. a. 775.

Robertus Abb. a. 778. a. 791.

Irmino Abb. a. 811. a. 817.

Hilduinus Abb. De illo iterum Tomo sequenti.

S. GERMANI Mon.
Saint Germain d'Auxerre,
in E. Autissiodorensi.

S. Germani Mon. Autissiodori, Tomo 2. a. 586. n. 38. Conditum à S. Germano Ep. Autissiodorensi, priusquàm illa civitas Francia cederetur.

Alegrerus Abb. a. 816.

Heribaldus Abb. a. 820. vivit, a. 828.

GEROCOMIUM, Mon.
Romæ.

Gerocomium, Mon. in Urbe, a. 796. n. 100. Conditum à S. Gregorio PP. II.

GLANNA, Mon.
in E. Andegavensi.

Glanna, Monast. in E. Andegavensi, Tomo 4. a. 694. n. 11.

Albaldus Abb. regnantibus Pippino & Carolo.

Arnulphus Abb. regnante Carolo Magno.

Hilboldus fit Abb. superstite Carolo Magno, obit sub Ludovico Pio.

Frotbertus Abb. a. 824.

GORZIA, Mon. *Gorze*,
in E. Metensi.

Gorzia, Mon. in E. Metensi, Tomo 5. a. 749. n. 68. Conditur à Chrodegango Ep. Metensi.

Drochegangus Abb. a. 752. obit, a. 769.

Theutmarus fit Abb. a. 769.

GRANDIS VALLIS, Mon. *Granfel*,
in E. M. Vesontionensi,
deinde in E. Basileensi.

Grandis Vallis, Mon. in E. M. Vesontionensi, Tomo 5. a. 647. n. 8. Conditum à Gundonio Viro Illustri. Basileensi Diœcesi nuper erectæ attribuitur, a. 748. n. 108. cum Monasteriis S. Ursicini & Werdæ seu S. Pauli ad Insulam simul unitis.

Gundoaldus Abb. a. 769.

mo 3. a. 678. n. 20. Conditum à S. Irmina Dagoberti II. R. filia.
Basilissa Abbatissa, a. 752. obit regnante Pippino.
Lucia fit Abbatissa regnante Pippino.
Rothildis Abbatissa, Severa Abbatissa, Deda Abbatissa, Ida Abbatissa. — De his Abbatissis consule Tomum 7. a. 804. n. 54.

S. Huberti Mon. *Saint Hubert*, in E. Leodiensi.

Andainum, Mon. in E. Trajectensi, Tomo 4. a. 704. n. 41. Conditum à S. Beregiso ex munificentia Pippini Herstallii & Plectrudis uxoris. Sedes Episcopalis Trajecto Leodium translata est à S. Huberto, a. 721. Corpus ejusdem S. Huberti, a. 825, Leodio translatum est ad Andainense Monasterium quod abhinc vocari cœpit Monasterium S. Huberti.
Alveus fit primus Abb. Monachorum Clericis Andainensibus substitutorum, a. 817. suscipit Reliquias S. Huberti a. 825. obit, a. 828.
Tancradus Abb. Prumiensis, fit etiam Abb. Hubertensis, a. 828.

I

Illmunstrense Mon. *Ilmunster*, in E. Frisingensi.

Illmunstrense Mon. in E. Frisingensi, Tomo 5. a. 754. n. 90. Conditum ab Uthone Optimate Bojoariæ.
Uto sive Utho conditor ac primus Abb. a. 771.

Inda, Mon. *Inde*, in E. M. Coloniensi.

Inda, Mon. in Archiep. Coloniensi, Tomo 7. a. 814. nn. 69. 71. Conditum à Ludovico Pio Imp.
Benedictus fit primus Abb. a. 814. obit, a. 821.

Inferius Monasterium, *Nider-Munster*, in E. Argentoratensi seu Strasburgensi.

Inferius Monasterium in E. Argentoratensi, Tomo 4. a. 700 n. 33. Conditum à S. Odilia.
Odilia fundatrix & prima Abbatissa, a. 752. obit, a. circiter 765.
Gunlindis fit Abbatissa, a. circiter 765.

S. Joannis Mon. Romæ.

S. Joannis Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 75.

SS. Joannis & Pauli Mon. Romæ.

SS. Joannis & Pauli Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. nn. 64, 74.

S. Joannis Reomaensis Mon. *Moustier S. Jean.* in Episcopatu Lingonensi.

Reomaus, *Réome*, Mon. in E. Lingonensi, Tomo 1. a. 486. n. 23. Conditum à S. Joanne primo Abbate, cujus nomen hodie gerit. *Moustier S. Jean.*
Waldo Abb. a. 752. superstes, a. 783.
Heirardus Abb a. 796.
Cammundus Abb.
Appollinaris Abb. Flaviniacensis, fit etiam Abb. Reomaensis, obit, a. 825.
Vigilius fit Abb. Reomaensis & Flaviniacensis, a. 827.

S. Isidori Mon. Romæ.

S. Isidori Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 77.

S. Judoci Mon. *S. Josse*, in E. Ambianensi.

S. Judoci Mon. in E. Ambianensi, Tomo 5. a. 652. n. 4. Conditum à S. Judoco primo Abbate.
Alcuinus fit Abb. a 796. obit, a. 804.
Watembaldus fit Abb. a. 804.

S. Juliæ Mon. in E. Brixiensi.

S. Juliæ Mon. puellare in E. Brixiensi, Tomo 6. a. 774. n. 37. Conditum ab Ansa Regina Longobardorum, uxore Desiderii R.
Antiperga, Ansæ Reginæ filia, Abbatissa, a. 774. cùm Longobardia venit in potestatem Francorum.
Radoara Abbatissa, a. 781.

Juncellum, Mon. *Joncels*, in E. Biterrensi.

Juncellum, Monast. in E. Biterrensi, Tomo 5. a. 755. n. 97. In potestatem Pippini R. cum tota Septimania venit, Saracenis ultra Pyrenæum montem summotis.
Benedictus Abb. regnante Pippino.

K

Kala, Mon. *Chelles*, in E. Parisiensi.

Kala, Mon. puellare in E. Parisiensi, Tomo 1. a. 537. n. 2. Tomo 3. a. 656. n. 5. Conditum à Clotilde Regina, Clodovei Magni uxore, amplificatum à Bathilde uxore Clodovei II.
Asselina Abbatissa, a. 752.
Sibylla Abbatissa.
Marsilia Abbatissa.
Gisla Abbatissa, Caroli Magni soror, obit, a. 810.
Hegilwich sive Hegilvidis fit Abbatissa, a. 825.

Kitzingum, Mon. *Kitzingen*, in E. Wirceburgensi.

Kitzingum, Mon. puellare, Tomo 4. a. 735. nn. 15. *& seqq.* in Archiepiscopatu regionario S. Bonifacii. Deinde attribuitur Diœcesi Wirceburgensi, a. 742.

M

MILIZÆ, Moo.
in E. Eystettensi.

Milize, Moo. puellare io E. Eystettensi, Tomo 6. a. 784. n. 1. Conditum ab Einhilde prima Abbatissa.

Einhildis fundatrix ac prima Abbatissa, a. 784.

MONASTERIOLUM, Mon. *Monstereul*,
in E. Sagiensi.

Monasteriolum, Mon. puellarum in E. Sagiensi, Tomo 5. a. 746. n. 45.

Opportuna Abbatissa, a. 752. obit, a. 771.

MONS-OLIVUS, Mon. *Montolieu*,
in E. Carcassonensi.

Mons-Olivus, Mon. in E. Carcassonensi, Tomo 7. a. 814. n. 28. Conditur à Carolo Magno.

Olomundus primus Abb. sub Carolo Magno, superstes, a. 815.

Wilafredus Abb. a. 828.

MURBACHIUM, Mon. *Mourbach*,
in Episcopatu Argentoratensi,
deinde in Basileensi.

Murbachium, Mon. in E. Argentoratensi, Tomo 4. a. 731. nn. 18. *& seqq.* Conditum in alodio Eberhardi Comitis à S. Pyrminio primo Abbate. Diœcesi Basileensi recèns erectæ attribuitur, a. 748.

Baldobertus Abb. a. 752. obit, a. 762.

Haribertus fit Abb. a. 762. obit, a. 774.

Amicho fit Abb. a. 774.

Guntramus Abb. a. 814.

MURHARTUM, Mon. *Murhart*,
io E. Wirceburgensi.

Murhartum, Mon. in E. Wirceburgensi, Tomo 7. a. 815. n. 35. Conditum à Ludovico Pio.

Walthericus primus Abb. a. 815.

S. MUSTIOLÆ Mon.
in E. Clusino.

S. Mustiolæ Monast. in E. Clusino, Tomo 6. a. 774. n. 67. Conditum à Gregorio & Arischuto civibus Clusinis, Liutprando Longobardorum tunc Rege.

N

NANTOLIUM Moo.
Nanteuil en Valée,
in Episcopatu Pictaviensi.

Nantolium, Mon. in E. Pictaviensi, Tomo 7. a. 814. n. 28. Conditum à Carolo Magno.

NANTOA, Mon. *Nantua*,
in E. M. Lugdunensi.

Nantua Mon. in E. M. Lugdunensi, Tomo 7. a. 817. n. 258.

Pontius Abb. sub Merovea-dis RR.
Siagrius Abb. a. 757.
Sodesaldus Abb. regnante Carolo Magno.
Petrus Abb. a. 817.
} De his Abbatibus consule Tomum 7. a. 817. n. 258.

NEOSTADIUM, Mon. *Neustat*,
in E. Wirceburgensi.

Neostadium, Mon. in E. Wirceburgensi, Tomo 5. a. 769. n. 19. Tomo 6. a. 776. n. 20. Conditum post a. 769. à Megingaudo Wirceburgensi anteà Episcopo.

Megingaudus conditor ac primus Abb. regnante jam Carolo, obit, a. 779.

Waltricus fit Abb. a. 779.

NIGELLA ABSCONDITA, Mon.
Nelle la Réposte,
in Episcopatu Trecensi.

Nigella Abscondita, Mon. in E. Trecensi, Tomo 1. a. 503. n. 3. Conditur pro viris & fœminis ex liberalitate Clodovei R. & Clotildis Reginæ.

Geraus Abb. a. 752. a. 765.

NONANTULA, Mon.
in E. Mutinensi.

Nonantula Mon. in E. Mutinensi, Tomo 6. a. 774. n. 48. Conditum à S. Anselmo Duce Foro-Juliensi, regnante tunc in Longobardia Aistulpho.

Anselmus conditor ac primus Abb. obit, a. 803.

Petrus fit Abb. a. 803. obit, a. 810.

Antfridus fit Abb. a. 810. superstes, a 828.

NOVALISIUM, Mon. *Novalèze*,
io Episcopatu Mauriennensi,
deinde io Taurinensi.

Novalisium, Mon. à Longobardis aliàs dirutum, in E. Maurienoensi; instauratur Tomo 5. a. 756. n. 19. Diœcesi Taurinensi post exactos Longobardorum Reges attribuitur, Tomo 6. a. 774. n. 45.

Godonus post instaurationem fit primus Abb. a. 756.

Asinarius Abb. a. 765. obit Pippino R.

Witgarius Episc. Mauriennensis, fit etiam Abb. regnante Pippino, obit, a. 770.

Josephus fit Abb. a. 770. vivit, a. 773.
Guillelmus Abb.
Girardus Abb.
Abbo Abb. a. 789.
Frodoinus Abb. præest ann. 43.
} De illis Abbatibus consule Tomum 6. a. 789. n. 197.

O

OCHNOFURTUM, Mon. *Ochnefrutt*,
in E. Virceburgensi.

Ochnofurtum, Mon. puellare in E. Wirceburgensi, Tomo 5. a. 749. n. 39.

Tecla prima Abbatissa, a. 752. obit regnante Pippino.

OTTANBURANUM Moo.
in E. Augustano.

Ottenburanum Monast. in E. Augustano, Tomo 6. a. 800. n. 98. Conditum à Syllacho Comite, a. 764.

Tuto Syllachi Conditoris filius, fit primus Abb. a. 769. obit, a. 817.

Milo fit Abb. a. 817. præest ann. 47.

P

Q

R

Tilpinus fit Archiep. Remensis, a. 753. In Monasterio Remigiano Monachos iustituit loco Canonicorum fitque Abbas; obit, a. 800.

Wulfarius fit Archiep. Remensis & Abb. Remigianus, a. 802. obit, a. 816.

Ebo fit Archiep. Remensis & Abb. Remigianus, a. 816. De illo rursum Tomo sequenti.

S. Remigii Mon. *S. Remy de Sens*, in E. M. Senonensi.

S. Remigii Monast. io E. M. Senonensi, Tomo 2. a. 614. n. 18.

Adhebertus Abbas a. 752. obit regnante Pippino.

Dacapatus II. fit Abb. regnante Pippino.
Dodanus Abb.
Adhebertus II. Abb.
Badolenus Abb.
Atbertus Abb.
{ De Abbatibus Remigianis consule Tom. 5. a. 750. n. 3. Tom. 6. a. 802. n. 62.

Resbacum, Mon. *Rebez*, in E. Meldensi.

Resbacum, Mon. in E. Meldensi, Tomo 3. a. 634. nn. 11. 14. Conditum à S. Andoeno.

Godobertus Abb. a. 765.

Ripolanum Mon. *Ripoli*, in E. Florentino.

Ripolanum Mon. in E. Florentino, Tomo 6. a. 774. n. 58.

S

S. Sabæ Mon. Romæ.

S. Sabæ Mon. in Urbe, Tomo *6*. a. *796*. o. 86.

S. Salvatoris, Mon. in E. Clusino.

S. Salvatoris Monast. ab Ammiato monte Ammiaticum quoque dictum in E. Clusino, Tomo *6*. a 774. n. 67. Conditum à Rachisio R. Longobardorum.

Usualdus Abb. a. 801.

Audoaldus Abb. a. 816.

S. Salvatoris Mon. Lemovicis.

S. Salvatoris Mon. Lemovicis, Tomo 5. a. 752. n. 156. nomen posteà S. Martialis accepit.

S. Salvatoris de Iliceto Mon. in E. Senensi.

S. Salvatoris Mon. de Iliceto in E. Senensi, Tomo *6*. a. 774. n. 61.

Sarchinium, Mon. *Sercin*, in E. Trajectensi seu Leodiensi.

Sarchinium, Mon. in E. Trajectensi, Tomo 3. a. *664*. n. 1. Constructum à S. Trudone Presbytero.

Reyraimus Abb. a. 752.
Hardebenus Abb.
Columbanus Abb.
Ingelrammus Abb.
{ De illis Abbatibus consule Tomum 5. a. 745. n. 105.

Sardas, Mon. Romæ.

Mon. *de Sardas* in Urbe, Tomo *6*. a. *796*. n. 87.

Sarlatum, Mon. *Sarlat*, in E. Petrocoricensi.

Sarlatense Mon. S. Salvatoris in E. Petrocoricensi, Tomo 7. a. 816. n. 38.

Odo Abb.
Adacius Abb.
{ De conditu & antiquissimis Abbatibus hujus Mon. consule Tom. 7. a. 816 n. 38.

Savigniacum, Mon. *Savigny*, in E. M. Lugdunensi.

Savigniacum Mon. in Archiep. Lugdunensi, Tomo 7. a. 809. n. 93. a. 817. n. 279.

Adalbertus primus Abb Carolo Magno cùm Rege tum Imperatore.

Anasteus Abb. Ludovico Imperatore.

S. Savini Mon. *Saint Savin*, in E. Pictaviensi.

S. Savini Mon. in E. Pictaviensi, Tomo 7. a. 812. n. 38. Jussu Caroli Magni constructum à Ludovico Pio tunc Aquitanorum R.

S. Savini Mon. in E. Bigorritano.

S. Savini Monast. io E. Bigorritano, Tomo 7. a. 817. n. 330.

In Schennis, Mon. in E. Curiensi.

In Schennis Mon. puellare in E. Curiensi, Tomo 7. a. 806. n. 8. Conditum ab Humberto Rhætiæ Comite.

Schlechdorfum, Mon. *Schlechdorff*, in E. Frisingensi.

Schlechdorfum, Mon. in E. Frisingensi, Tomo 5. a. 742. n. 28. Conditum ab Illustribus Comitibus ac Fratribus Landfrido, Waldramo & Elilando.

Aribo Abb. fit etiam Ep. Frisingensis, a. 770. obit, a. 783.

Atto fit Ep. Frisingensis & Abb. Schlechdorfensis, a. 783. obit, a. 812.

Schwarzachium, Mon. *Schwarzach*, in E. Strasburgensi.

Schwarzachium, Mon. Alsatiæ in E. Strasburgensi transfertur trans Rhenum, Tomo 7. a. 826. n. 70.

Wido Abb. a. 826.

Schwarzachium, Mon. in E. wirceburgensi.

Schwarzachium, Monast. in E. wirceburgensi, Tomo 7. a. 815. n. 36. Conditur à Megingando Comite & Ima ejus uxore.

Benedictus fit primus Abb. a. 815. præest ann. 28.

Senoniæ, Mon. in E. Tullensi.

Senoniense Mon. in E. Tullensi, Tomo 3. a. 661. n. 5. Conditum à S. Gundelberto, qui Senonensem Archiepiscopatum priùs gesserat.

Berchtoldus instituitur Magister Monasterii, a. 777. fit Abb. a. 779.

T

TEGERNSEA, Mon. *Tegernsée*,
in E. Frisingensi.

Tegernseense Mon. in E. Frisingensi, Tomo 5. a. 754. n. 85. Conditum ab Adalberto & Otgario Fratribus, Optimatibus Bojoariis.

Adalbertus conditor ac primus Abb. a. 754.

Meginhardus Abb. a. 795. a. 807.

Bacho Abb., Iskerus Abb., Megilo Abb. — De illis Abbatibus consule Tom. 6. a. 807. n. 27.

TAMPULI Mon.
Romæ.

Tempuli Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 94.

TEVENACENSE Mon.
Lands-Tevennec,
in E. Corentinopolitano.

Tevenecense Mon. in E. Corentinopolitano, Tomo 1. a. 529. n. 5.

Macmonicus seu Matinonocus Abb. a. 818.

THEOLOGIUM seu TABULEÏUM vel DOLEÏA, Mon. *Tholey*.
in E. M. Trevirensi.

Theologium seu Tabuleïum vel Doleïs, Monast. in E. M. Trevirensi, Tomo 2. a. 623. n. 9. Conditur sub initium Dagobertini Principatûs in Austrasia, Clotario II. R. in vivis superstite.

Frodonius Abb. a. 752.

Herbertus Abb.

Anodo Abb.

Fidenardus Abb.

Anno Abb.

THIERHAUPTUM, Mon. *Thierhaubten*.
in E. Augustano.

Thierhauptum, Monast. in E. Augustano, Tomo 6. a. 777. n. 36. Conditum à Thassilone Duce Bojoariæ.

Ulinus primus Abb. a. 777.

Gulielmus Abb. proximus Ulini successor.

S. TIBERII Mon. *S. Ubers*,
in E. Agathensi.

S. Tiberii Mon. in E. Agathensi, Tomo 7. a. 817. n. 309.

Modarius Abb. a. 817. a. 821.

S. TRUDPERTI Mon. *S. Trupt*,
in E. Constantiensi ad Rhenum.

S. Trudperti Monast. in E. Constantiensi ad Rhenum, Tom. 6. a. 777. n. 25.

V

S. VEDASTI Mon. *S. Wast*,
in E. Atrebatensi.

S. Vedasti Mon. in E. Atrebatensi, Tomo 3. a. 666. n. 2. Conditum à S. Autberto Ep. Atrebatensi.

Adalricus Abb. a. 752. obit, a. 768.

Sigibertus fit Abb. a. 768. obit, a. 783.

Radfridus fit Abb. a. 783. obit, a. 795.

Raddo fit Abb. a. 795. obit, a. 815.

Adalungus fit Abb. a. 815.

S. VICTORII Mon.
Romæ.

S. Victorii Monast. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 95.

S. VICTORIS Mon. *S. Victor*,
Massiliæ.

S. Victoris Mon. Massiliæ, Tomo 1. a. 536. n. 43.

Maurontus Abb. regnante Pippino, fit Ep. Massiliensis, a. 767.

Magnus Abb. a. 780.

Theodebertus seu Teutpertus fit Abb. deinde & Ep. Massiliensis, floret sub Ludovico Pio, eique vivit superstes.

VILLARIENSIS Mon.
in E. Taurinensi.

Villariense Monast. in E. Taurinensi, Tomo 6. a 774. n. 45. Conditum ab Ariperto R. Longobardorum.

S. VINCENTII Mon.
in E. Venafrano.

S. Vincentii Mon. in E. Venafrano, Tomo 6. a. 774. n. 91. Conditum stante Longobardorum Regno.

Joannes Abb. a. 774. obit, a. 777.

Authpertus fit Abb. a. 777. obit, a. 778.

Hainradus fit Abb. a. 778. obit, a. 780.

Potho fit Abb. a. 780 obit, a. 783.

Paulus fit Abb. a. 783. obit, a. 792.

Josue fit Abb. a. 792. vivit superstes, a. 816.

S. VITONI Mon. *S. Vanne*,
in E. Virodunensi,

S. Vitoni Mon. in E. Virodunensi, Tomo 5. a. 749. n. 69.

Madelveus Abb. a. 752. fit etiam Ep. Virodunensis, a. 753. obit, a. 776.

Fremado fit Abb. a. 776. vivit superstes, a. 782.

S. VIVIANÆ Mon.
Romæ.

S. Vivianæ Mon. in Urbe, Tomo 6. a. 796. n. 96.

ULMETUM, Mon.
in E. Cameracensi.

Ulmetum Mon. Clericorum in E. Cameracensi, Tomo 5. a. 756. n. 37. Conditum à S. Rumoldo.

Rumoldus præest Monasterio à se condito ex munificentia Odonis Comitis. Martyrio coronatur a. 775.

Libertus Odonis Comitis filius Monasterio præficitur à Rumoldo.

UTICUM, Mon. *Ouche*,
in E. Lexoviensi.

Uticum, Mon. in E. Lexoviensi, Tomo 2. a. 572. n. 9. Conditum à S. Ebrulfo, cujus nomen hodie gerit. *S. Evroul*.

Ragingarius Abb. a. 765.

PARISIIS,

IN TYPOGRAPHIA REGIA,

CURANTE

SEBASTIANO MABRE-CRAMOISY,

ejusdem Typographiæ Directore.

M. DC. LXXVIII.

e